

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

16. e

~~7-B-28~~

~~7.5.29~~
~~7~~

8-50-E 1

7

14

7

HARMONIA

SCRIPTURÆ DIVINÆ,

EMODVLANS

ACTIONES

LAUDABILES, VEL VITUPERABILES

VIRORVM, AC FOEMINARVM

ANTIQVO, AVT NOVO

RELATAS

TESTAMENTO:

EXPOSITAS AD MORES A VIGINTI QVATVOR DOCTORIBVS
PER SONOS ALPHABETICO ORDINE DISPOSITOS, INDICANTES

VIRO^RVM, AC FOEMINARVM NOMINA:

TONIS, CONSONANTISQVE DIVERSIS:

HARMONIAM COMPOSUIT, PROPRIISQVE CONCEPTIBVS, SEV CONCENTIBVS AMPLIAUIT

P. DIDACVS LOPEZ BRINGELLIANVS

NATIONE LVSITANVS, E SOCIETATE

IESV.

IN SACROSANCTA THEOLOGIA DOCTOR,

BBORENSIS ACADEMIÆ OLIM PRIMARIVS,

ET POSTMODVM SACRÆ SCRIPTVRÆ INTERPRES,

AC TANDEM EIVSDEM ACADEMIÆ CANCELLARIVS.

SVPERIORVM PERMISSV,

LVGDVNI, APVD GABRIELEM. MDC.XLVI.

MEMORANDUM

SECRETARY

FMODVJAN

SECRET

LAUDABILES, VEL VITAE VIRTUTES

VIRORVM AC FORMIDABILI

ΟΥΟΗ ΤΥΛ ΟΥΟΙΤΖΑ

ЗАДАНИЯ

TESTAMENT

EXPOSITIVE NO. 7098

ALL INFORMATION CONTAINED HEREIN IS UNCLASSIFIED

WILSON, J. CALVIN; JR.; MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

P. DIDACUS LOREN BRINGSTADT

THE HOME LIFE OF A SOLDIER

V231

SECRET 100-4420710 21

Journal of Interpersonal Violence 26(10)

Journal of Management Education 30(6)

2016年12月15日

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

TONVS PRIMVS

Cum indicibus duobus præcedentibus, vno Concionum, altero Perlo-
narum; & duobus subſequentibus, vno ſcripturarum,
altero conceptuum.

R E S O N A T.

Sonis viginti quatuor, qui hoc ordine audiuntur:

Sonus 1. Aaron à n. 1. vsq; ad 310.

2 Abdemelech à n. 311. vsq; ad 326.

3 Abdenago à n. 327. vsque ad 349.

4 Abdias à n. 350. vsque ad 390.

5 Abel à n. 391. vsque ad 732.

6 Abia Princeps à n. 733. vsq; ad 740.

7 Abia Rex à n. 741. vsque ad 823.

8 Abiathar à n. 823. vsque ad 887.

9 Abidan à n. 888. vsque ad 894.

10 Abiezzer à n. 895. vsque ad 908.

11 Abigail à n. 909. vsque ad 992.

12 Abimelech Rex Palestina à n. 993. vsque ad 1128.

Sonus 13. Abimelech Rex Sichem
à n. 1129. vsque ad 1227.

14 Abinadab à n. 1228. vsq; ad 1257.

15 Abiron à n. 1258. vsque ad 1292.

16 Abisag à n. 1293. vsque ad 1350.

17 Abisai à n. 1351. vsque ad 1388.

18 Abiu à n. 1389. vsque ad 1446.

19 Abner à n. 1447. vsque ad 1512.

20 Abra à n. 1513. vsque ad 2522.

21 Abraham à n. 1523. vsq; ad 2611.

22 Absalon à n. 2612. vsq; ad 2848.

23 Achab à n. 2849. vsque ad 3129.

24 Acham à n. 3130 vsque ad 3278.

Sumptus totius operis fecit.

DOMINA IOANNA DINIZ AVCTORIS MATERTERA.

DOCTORES IN HARMONIA CONCENTORES

Per annos à Natiuitate Christi.

1 Philo Heb. floruit anno 34.	13 D. Nilo floruit anno. 445.
2 Tertullianus 203.	14 D. Anaftaf. Synaita 544.
3 Clemens Alex. 204.	15 D. Gregori. Mag. 604.
4 D. Zeno Veron 260.	16 Rupertus 1119.
5 D. Cyrillus Hierol. 365.	17 D. Bernardus 1130.
6 D. Ambrosius 374.	18 Guerricus 1133.
7 D. Greg. Nyff. 380.	19 D. Arnoldus 1177.
8 D. Hieronymus 390.	20 Hugo Card. 1245.
9 D. Chrysoftomus 398.	21 Lyra 1320.
10 D. Auguftinus 400.	22 Abulensis 1440.
11 D. Leo Papa 440.	23 Carthufianus 1450.
12 D. Petrus Chryfol. 441.	24 Caietanus Card. 1500.

EPISTOLA AVCTORIS BENEVOLO LECTORI

Ad utilitatem legentis, & intelligentiã
operis necessario prælegenda.

EN benevole Lector, mei quidam exigui ingenij sed tamen mei eximij laboris primum typis mandandum monumentum: primum in lucem dandi operis elaboratum omnium primum Sacre Harmonie omnium auribus inscendenda modulatum Tonum. In hoc tot inveniuntur modulationes, quot expositiones humanarum actionum quas à viris, feminisque editas fuisse divina testatur historia. Et licet in hoc primo Tono ex professo ea tantum explicentur actiones, quas persona viginti quatuor ediderunt, quarum vitas primus hic Tonus modulatur, iuxta primam partem Indicis personarum per se ingredientium ipsum primum Tonum: quo passo ingrediuntur Aaron Abimelech, Abdenago, Abdias, Abel, &c. tamen è vestigio innumera alia actiones exponantur aliarum personarum, carptim ingredientium eundem primum Tonum; quarum precipuas actiones in alijs Tonis divino afflate Flamine decantabimus. Harum nomina in secunda parte Indicis personarum facile quisque reperiet. Sic ingrediuntur cum Aaron Moyses, cum Abimelech Hieremias, cum Abdenago Nabuchodonosor, cum Abdia Elias, cum Abel Cain &c. Invenietque in hac secunda Indicis parte centum decem & octo personas recenseri, de quibus innumerabiles notas concionibus aptandas facile reperiet.

Proponam igitur tibi Toni huiusce indices exactissimos. 1. erit concionatorius in quo 210. conciones de Adventu, de Quadragesima de omnibus Dominicis per annum, de omnibus festivitatibus Christi, & Crucis, & Virginis Matris, & Apostolorum, nec non aliorum sanctorum: duæ pro quolibet Evangelio, una per commentaria, altera per assumpta, proponuntur, ita ut quæ per assumpta indicantur, pleraque sine remissione integra reperiantur. 2. Index erit Personarum in duas partes divisus, in quarum prima Persona de quibus præcipue agitur, proprijs nominibus cum numeris marginalibus huius Toni, in quibus actiones illarum explicantur, inscribuntur. In secunda verò Persona, de quibus non ex professo dicitur similiter cum numeris, in quibus actiones illarum explicantur, transcribuntur 3 denique Index infinita propemodum loca sacre Paginae, quæ in hoc Tono varijs in locis exponuntur, denotabit, exceptis etiam innumeris locis, quibus abundat Index concionatorius, utpote qui Commentaria in omnia Evangelia totius anni continet, & veteris Testamenti pluribus locis in concionibus per Assumpta ibi exaratis repletus sit, 4 Index erit universalis, qui conceptus ad illustrandas penè innumeras materias, & ad actiones cuiuslibet sancti laudabiles offerendas, & vituperabiles cuiuslibet peccatoris deprimendas, per numeros marginales propalabit. In hoc tamen Indice multa desiderantur assumpta; omnia scilicet, quæ in concionum sine remissione ad numeros marginales Toni proponuntur in titulis concionum, quæ in ipsi concionibus per assumpta à lectore videnda sunt, ut possit ea ad alias conciones accommodare.

De utilitate operis præfari supervacaneum duco; spero enim fore, ut cum selectas expositiones ferè innumeras, quibus infinita propemodum sacre paginae loca in hoc Tono explicantur, quisque legerit, ipsam non tam libri, quàm ex libro utilitatè legat. Nullus enim in hoc primo Tono numerus est ex 3218, quos habet, ex quo doctus quilibet plures non valeat profectibus, notas colligere ad conciones variis concinandas si ipsi numerum attentè perlustrat. Neque longitudinem auctoris satis incusabit, si ex eadè, non omnia sed solum eligat verba conceptui, quæ seligit, respondentia: non enim tota Doctores auctoris unicum salu, sed plures conceptus explanat: & quia non solum sapientibus, sed & insipientibus debitor sum, lubet referre notas, quas ex uno eodemque numero quilibet

De per
font. 24
præler-
tam agi-
tur, car-
ptum de
alijs. 1.3

Propo-
nuntur
Indices
4 & il-
loru v-
lus ex-
ponitur

Margi-
nales nu-
meri
3218 ex
quoli-
bet no-
te plu-
res ad
concio-
nem pos-
sunt.

lector colligere p. fit, ad eundem textum illo citatum numero exponendum.

Exemplum sit in primo numero huiusce Toni, ex quo lector has notas erueret valet 1. fit, Aaron legem naturæ, cuius in veste gestabat imaginē debebat, servare 2. Imaginē qui portat Dei auctoris naturæ, non se in vita prodatur auctori degenerem; 3. Habitus animi habitui corporis assimilatur 4. Vita vestī respondeat. 5. Consideratio habitus externi ad profectum inducit internum. Ad has & similes notas citabit concionator. solum illa Philonis verba. Admonet Pontificem, ut considerata universi, quam gestat imagine, vitam queque præstet à natura non degenerem.

Deinde alias notas erueret valet 1. Sit: Pontifex, seu prælatus dum sacris operatur. nō solus oret sed omnes mundi creaturas deprecantes inducat 2. Oratio pro communione ab omnibus eiusdem communitalis fiat. 3. Creatura etiam depicta tantum coram Deo apparentes pro suis necessitatibus deprecantur. 4. Sacerdos de propria oratione. non fidat, sed socios adhibeat oratores. 5. Ecclesiasticus ad Deum mundanos adducat. Has, & similes notas poterit predicator referre ad illa verba Philonis. Ut operando lacris totum mundum deprecatorem alleger.

Postea in eodem numero alias notas inveniet, quarum 1. fit: Aaron sacerdos Patris mundum Dei filium ad preces, dum in veste depictum ostendebat, adhibebat. 2. Filius vel sola imago apud patrem valet plurimum. 3. Filius apud Patrem precator adhibendus, ut vota impleantur orantis. 4. Mundus, magnus Dei filius, & quilibet homo mundus parvus, & præcipue Christus homo apud Patrem Deum intercessor est. 5. Intercessor filius à Patre quidquid petiti assequitur. Has notas proferet sub illis verbis Philonis. Decet enim, ut Patris Sacerdos filium eius mundum huc; ad preces, vota que adhibeat.

Tandem eodem numero adhuc alias notas reperiet. 1. fit: Mundus Dei Filius divinis oculis dum depictus ostenditur, validus intervenior existit. 2. Imago filij visa amorem excitat Patris. 3. Oratio facta apud Deum, Filio interveniente, libentius exauditur. 4. Pater filio nil potest negare. 5. Amor excitat ad concedenda petita. Has, & similes notas predicabit sub illis verbis à me ibi additis. Aaron mundum Dei filium divinis oculis ostendebat, ut illius amore divinus Patens tactus, suas ad ipsum preces libentius exaudiret, & nihil intercessore filio posset negare.

Has omnes notas in general. Indice adinvenies, quæ ego ipse collegi, sicut, & alios, quos inter specialis cura Indicē concionatorij, in quo habes omnium Evangeliorum commentaria à me confecta & Doctorum dictis confirmata. Vnde si aliquid in Indice concionatorio, vel generali tibi placuerit, id meo nomine poteris evulgare. Quod ut efficere valeas, animadvertendū tibi erit, rā in indicibus, quā in corpore totius operis sacre Pagina loca, & Doctorum verba litera an. ph. si. si. sive totūda inscribi: mea autē dicta cursu vis literis explicari.

Nec verò in totius operis tituli, quod Harmoniā scriptura divina placuit nuncupare, sapientissime lector, offendas; quasi verò hoc opus non tam concionatoribus, quā concionatoribus cogites profuturū: omnia enim, quæ in universo opere invenientur, non carionibus, sed concionibus noveris inservire. Nec tamē ideo tituli quasi non consentaneū operi, iunctis. Harmonia namque scriptura divina merito appellatur, quod nihil in eo Divina scriptura dissonam sed quidquid continet in omnibus Tonis, Consonantij, Sonis, & numeris iuxta viginti quatuor Doctorum mentē Divina scriptura consonum sit. Non igitur operis titulus iunctetur, quippe qui nō absq; ratione operi fuerit adaptatus, ipsumque opus, vel ipso falsē nomine audientibus gratū potuerit commendare, ut libentius ab omnibus audiretur. Sic enim Moyses Divina legis cōpendium vocabulo carminis insignivit, Deut. 31. Locutus est ergo Moyses verba carminis huius, à n. 30. Rationē inculcat D. Ambrosius sic. Moyses cantico usus est, ut salutem suam ælestis dono gratia concinentem avidius mundus audiret. In præf. Psal.

Ad hæc noctrā Harmoniam solum viginti quatuor Doctores elegimus, nīsaltem in numero cōcinentium, Harmonic celestis similē efficeremus, quā à totidē 17 hæredis consilia fuisse agnovimus, ut in præfixa operi figura descripta ex c. 5. Apoc. deprehenditur. Et certe ex selectis Doctoribus, quid quid ad explanandas actiones personarū, de quibus hic noſter primus agit: Tonus inservire posset, accepimus, ita ut nihil eorū in nostro Tono desiderare. Vnde incredibile laborē, quē in illorū operibus evolucūdis studiosus lector deberet impende-

re, nī actionē aliquā

Aucto-
ritas ead-
em in
plures di-
visa par-
tes, ad
plures
concep-
tus expli-
candos,

Scriptu-
ræ loca
& DD.
dicta li-
teris re-
tundis,
& mea
verba
cursivis
literis
explicā-
tur
Titulus
operis
defendi-
tur.

Deter-
minatus
Docto-
rum nu-
merus iu-
re lelec-
tus.

v.g. Abrahami, Absalonis, posset exponere libenter suscepimus, dum quid quid in illis est concionatore dignū, seligere exactissima lectione curavimus. Quod si alicui expositiones Doctōrū a nobis adducte non placent, cui nō dubito proprias his adiunctas minime placituras, Doctōres alios quos omnis consulat, vel novas ipse excogitet.

Forſan aliquis cenſor alphabeticū ordinē, quem in hoc opere ſervare volumus in exponendis actionibus virorū, ac ſeminarum, reprehendis, diſſic ordinē antiquitatis inverſum videat: Adamumq; v.g. primū omn.ū parentē ad ſecundū Tonum reiectū, & alios viginti quatuor etate poſteriores in locis prioribus collocatos aſpiciat, indicans potiūs antiquitatis ordinē fuiſſe ſervandū, & ſic primo Tono actiones virorū, ac ſeminarum, quæ in libro Geſeſis recenſentur a nobis fuiſſe explanandas, deinde alias, quæ in Exo. Lev. Nu. Deut. poſtea eas, quæ in libro Iſaie &c. uſq; ad Apocal. ipſius Scripturæ ſervato ordine.

Hoc veteri modo ab alijs Doctōribus Scripturæ ſacræ expoſitam fuiſſe optimē noveram. Alio placuit modo eandem explanare, quo in primo noſtra Harmoniæ Tono plurima ex ſingulis ſerē ſcripturæ libris loca poſſit concionaturus expoſita invenire; nec ſolū actiones Patriarcharū, quales in libro Geſeſis reſeruntur, ſed & Sacerdotū, Regū, Principū, Infantū, Prophetarū, Magiſtrorum militiæ Ducum, Conſiliatorum, Militum, hominūque privatorū, quas in alijs libris ſacræ enarravit Pagina poſſit ſuis concionibus inſerere, ne ſe ſatiſdicioſum audientibus fore timeret, ſi ſemper ex uno, eodemque ſacræ Pagina libro actiones hominum eiſdem conditionis ac ſtatus referret. Per hunc igitur ordinē utilitati concionatorum conſulere volui, ut ſic ex lectione ipſius primi Toni noſtra Harmoniæ, dum alioſ ſeptem (pro numero tonorum Muſices) in lucem non dederō, in univerſa ſe quiſque poſſit ſcripturæ verſatū oſtendere.

Deinde non deſtitutus exemplo hunc ordinē in mea Harmonia ſervandū putavi; hūc enim à peritiſſimo Harmonici cōcensus Davide rege multis in psalmis obſervatū ſciebam, præſertim in Ps. 118. quæ à phabetico digeſtū ordine decantat. D. Ambroſ. annotavit, cuius hæc ſunt verba. Intelligimus ideo per litteras Hebræorū psalmū hūc eſſe digeſtū, ut homo noſter tanquā parvulus, & ab infantia per litterarū elemeſta formatus, quibus ætas puerilis aſſuevit, uſq; ad maturitatē virtutis excreſcat. Litteræ autē ſingulæ veluti tituli ſunt eorū verſuū qui ſub iſtā litteris ſcribuntur ſeriem, & continentiā declarantes, in ps. 118. oct. 14.

Illud deinde, ut reprehensionē penitus diluam, adicio ipſos ſacræ Scripturæ libros ab ipſo Deo, qui eſt Scripturæ auctor, Magiſter, & Doctōr, per alphabeticas litteras, & pro numero litterarū ſacris ſcriptoribus inſpiratos fuiſſe, ut Doctōr maximus D. Hieronymus ſic ſcribit. Quomodo igitur viginti duo elementa ſunt, per quæ ſcribimus Hebræicè omne, quod loquitur, & eorū initijs vox humana cōprehenditur: ita viginti duo volumina ſupputantur, quibus quaſi litteris, & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc, & l. ætens vini iuſtietudine infantia. Epit. 106.

Quid igitur mirū ſi ex libris ſacræ Scripturæ alphabetico ordine ab ipſo Deo inſpiratis, nos viros, faminaſq; ſeligimus, ut à phabetico ordine actiones cuiuslibet exponamus, quibus cōcionator, qui in hoc fuerit Tono verſatus, valeat cōciores, tū de tēpore, quā de ſanctis cuiuſcuſq; itatus illuſtrare. Audi igitur, benevole lector, primum hunc noſtræ Harmoniæ Tonum, & tantorū concentorum modulamine benignas demulce aures, dum Tonos alios tibi præparatos offero, non aſſimiles iam concinnatos, & quam primum in lucem dandoſ. ſi primum tibi agnoverim fuiſſe iucundum.

Tandē, pro erroribus ſi aliqui obreſcunt, corrigendis, remediū facile tibi erit, generalis Indicis conſultatio ad aliquod ex verbis, quibus conceptus explicatur v.g. In concione 2. Dom. 1. Advētus in ſ. Tuba Eſt Pro impijs, cū deberet eſſe: Pro pijs. Conſulendo Indicē ad verbum Tuba invenies: Tuba Pro pijs cōtra impios reſponſabit. Itē in concione 1. Dom. 2. Advētus, aſſignatur n. 19. pro n. 39. Conſulendo Indicē ad verbum Vocalis invenies: Vocalis tonus debet eſſe prælatuſ n. 39. & ſimili modo, quoſcuſq; a'ios errores offenderis, emendabis. In concionatorio Indicē in ultimā linea quaternionis e diſſilatur. Cupiebāt, & pro reclamazione Primus. Errata alia ſacile quiſq; corrigere poterit. Vale.

Doctōr Didacus Lopez.

Ordo
Perſona
rū vilis
oſtendi-
tur, &
vſitatus
proba-
tur.

Alph-
abetico
ordine
vſitur
David.

Deus ip-
ſe per al-
phabeti-
cum nu-
merum
ſacram
ſcriptu-
ram inſpi-
ravit.

Pro er-
roribus
emēdā-
dis reme-
diū ſaci-
le aſſig-
natur.

1910

Iussu P. Provincialis Harmoniam à P. Didaco Lopez Sacrae Theologiae Doctore concinnatam legi; opus quidem dignum, quod nocturna semper, ac diurna verteretur manu; est enim velut altera logotheca Mineruae: vbi circa vitas, & res gestas virorum, quorum sacra meminit pagina, maturae Sanctorum Patrum sententiae trutinantur, vbi subtiles ad mores conceptus reperiuntur, vbi doctrina omnibus suppetit perutilis: nam sacrae paginae interpretibus vberissimum est promptuarium, Cōcionatoribus locupletissimus Assumptorum thesaurus, curiosis amoenissimum delectabilium rerum viridarium. Quare hanc Harmoniam, à fide haud iudico dissonantem, imò acutissimis iucunditatis, & utilitatis fidibus mirifice personantem, mirum in modum allicere percipient auscultantes, qui sedula perspicacis ingenij dexteritate: suum suspicient Auctorem, & tantum gratulabundi festivè excipient Doctorem. Eborae in Collegio Societatis Iesu 10. Iunii 645.

Gaspar Moreira.

Iudicium de hoc primo Tono sic protulit P. M. Simon de Almeida è Societate Iesu iam olim in Eboensi Academia studiorum Perfectus dignissimus.

De praecepto P. Provincialis Provinciae Lusitanae incredibili animi voluptate volumen hoc perlegi, seu potius mentem sensulque perfudi mira tam vernantis fasciculi suavitate, quem amoenissimis Sanctorum Patrum ex floribus collegit P. Doctor Didaco Lopez Societatis Iesu; qui dum antiquis, & verè roseis conceptibus recentes ipse proprio ex veridario ingessit; gratam adeo composuit mixturam, ut vetera vetustate sua probetur, nova verò tam novitate placeant, quàm venustate iuvent. Quid prius mirer, cum nihil non mirabile contempler indefessum Authoris studium; labor, & ingenium de primatu contendunt: quodlibet enim ex tribus operi in tanto palmam cupit preripere; Sed quodlibet palma dignum: nam si ne labore studium foret nullum; labor sine studio inanis; studium, & labor sine ingenio frustaneus. Hinc fit quod ex hac ipsa pulcherrimarum rerum varietate tam consona confurgat melodia, ut omnium hominum animos potis sic allicere, & suspendere, adeo ut suavissimum musices concentum, toties quis exaudiat, quoties divinum huius Harmoniae citharædum avidus adierit: quàm obrem nemo erit, qui pretio quolibet librum non emat, qui omni est pretio pretiosior; tot enim in eo gemmas reperiet, quod verba, non fucata illa quidem, & inania, sed sententijs mysterijsque repleta. Nihil inveniet à vera fide abhorrens, nihil ab incorruptis moribus alienum, quæ cum ita sint dignum typis opus iudico, Eborae in Collegio Societatis Iesu 7. Februarij Anno Domini 1645.

Simon de Almeida.

Facultas P. Provincialis Societatis Iesu in Provincia Lusitana.

Ego Hieronymus Vogado Societatis Iesu in Provincia Lusitana Provincialis, potestate ad id mihi facta à Reverendo admodum P. N. Generali Vincentio Carafa, facultatem concedo, ut primus Tonus Harmoniae Scripturae divinae à P. Doctore Didaco Lopez compositus, & gravium, doctorumque virorum nostrae Societatis iudicio approbatus, typis mandetur. In cuius rei fidem has literas manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus Olisipone 20. Iulij 645.

Hieronymus Vogado.

*De hoc primo Tono in hunc modum censuit R. P. M. Fr. Ignatius Galvão in sacra re-
ligione Predicatorum Theologia professor, & Praseniatus meretissimus.*

Suavissimā hanc Scripturæ divinæ Harmoniam gravissimorū Doctōrum proprijsque conceptibus, seu concentibus a R. P. D. Didaco Lopez ex inelyta Societate Iesu compositā, & ampliātā externis oculis magna cum at-
tentione vidi, internis auribus magna cū voluptate percepī, in qua nihil Fidei
Catholicæ, aut bonis moribus dissonum, omnia consona repertī, atque adeo
dignissimā luce censeo: ut in molesta tot librorum, quorum magnus est hoc
tēpore proventus, lectiōne, huius musicæ suavitatē, eiusque Consonantijs,
& Tonis sacrarum Scripturarum studiosi recreari valeant. In Conventu
S. Dominici Olyff. 27. Iulij 645.

M. Fr. Ignatius Galvão.

*Hoc de primo Harmonia Tono iudicium dedit R. P. M. Fr. Antonius à Plagis Seraphi-
ca religionis in Provincia Lusitania Provincialis, & Lector emeritus, &
Qualificator dignissimus.*

Præclaram hanc Divinæ Scripturæ Harmoniam, proprijs conceptibus,
seu concentibus illustratā à sapientissimo Magistro R. P. Doctore Di-
daco Lopez, magna animi voluptate, supremi Sanctæ Inquisitionis Consilij
iussu, revidij, opus quidem vere Harmonicum; æquabile, & concinnē dispo-
situm, & Sanctōrum Patrum fontibus nova methodo, miro ordine, studio
indefesso prælibatum: in eo Autor obvia pertransiens; minus trita diligen-
ter, congestū, digessit. vtiliter de aliorum placitis grave iudicium, quod fert
propriū acutissima ratione tueretur: nihil non consonum orthodoxæ fidei,
nihil non honestis moribus, conducens, disertissime profert, eruditissime
scribit. Quare librum tantō Autore dignum typis, in commune omnium
studium, inoffensū pede, mandari posse censeo in hoc Seraphici Parentis
Olyssiponensi cænobio 19. Iulij 645.

Fr. Antonius à Plagis lector emeritus, & qualificator.

Facultas Sanctæ Inquisitionis.

Spectatis informationibus potest imprimi hic primus Tonus, de quo in il-
lis agitur, & impressus, offeratur iterum, ut conferatur cū suo originali.

Fr. Ioannes de Vasconcellos. Didacus de Sousa.

Petrus à Sylva.

Franciscus Cardozo de Torneo.

Pantalion Rodrigues Pacheco.

Facultas Ordinarij.

Vilis informationibus potest hic primus Harmoniæ Tonus typis man-
dari. Olyssipone 24. Iulij 645.

Episcopus Targensis.

*Censor pro supremo Regis senatu R. Antonius Vieira à Societate Iesu, per conciones, quæ
Regis iussu typis dedit, ultra Lusitaniæ limites fama satis notus, Regius conciona-
tor supra numeratos predicatorum alios Regis iure optimo annumeratus,
hanc de hoc primo Tono censuram tulit.*

Sacre Scripturæ Harmoniam a R. P. D. Didaco Lopez Societatis Iesu
emodulatam (sic iubente Regio senatu) legi & perpendi. Opus sane in-
deffensū laboris, & immensi studij, nec minoris, (quod ipse expertus sum)
in re concionatoria emolumentū proflāt hīc novo ordine dispositæ, novis
coloribus

coloribus animatae, omnium, de quibus sacra narrat historia, antiquae imagines, non sine voce, & motu (quod huius penicilli miraculum est) quippe quorum dicta, & facta ad censoriam trutinam vocantur, sub venerabili iudicio quatuor & viginti doctorum, quos Ecclesia insigniores veneratur. Ex his fontibus purissimos doctrinae latices sine labore haurire, & copiosissime effundere, nec non (quae huius temporis est annona) subtiliter instillare poterunt Evangelici oratores, tum qui ex proprio, ut aiunt, penu, tum qui praesidia aut egestate ex alieno viuunt. Illis enim; totae Patrum sententiae pro ut ab ipso fonte manarunt, fideliter transcribuntur, istis vero copiosissimorum indicum subsidio, rerum, sententiarum, & conciliorum thesauri, quibus haec paginae locupletantur, abunde patent, & absque sudore eruuntur. In hoc volumine (seu ut verius dicam in hac bibliotheca selecta, & manuali) aperitur, studiosis omnibus amplissima seges conceptuum, nova (quanvis de veteri thesauro) & varia discendi, ac dicendi materiae. Vnde progenij, & ingenij diversitate (quae vix multorum librorum est optio) liberum erit unicuique stylum, & auctorem eligere. Si quaeras altae mentis profunditatem; habes Tertullianum, Philonem, Clementem Alexandrinum, Zenonem Veronensem: Si maturum cum subtilitate iudicium; Augustinum, Ambrosium, Cyrillum, Gregorium Nyssenum; Si eloquentiae Oceanum, Chrysostomum, si flumen, Nilum: Si maiestatem sententiarum Leonem: Si acumen Chrysologum, Rupertum: Si pietatem Bernardum, Guericum Arnoldum: Si moralia, magnum Gregorium: Si allegorica, Anastasium: Si litteram, & perpetuum commentarium Hieronymum, Hugonem, Chartusianum, Abulensem Cayetanum, Lyrum. Et inter horum (inter dicam an supra?) nobilissimas doctorum voces, ipsius Harmoniae auctor identidem auditur, qui acutas ita premit, ut superare, & graves ita sequitur, ut excedere videatur. Breviter clarus, acutè solidus, maturè elegans. Tantum subtiles quasdam inanitates in hoc opere desiderabis (ò ne desideres oro?) quo vitio nostrae aetatis laborant ingenia, ad illudendos hominum potius, quam ad Scripturae sensus enucleandos, non sine magna veritatis iactura, nescio an repertas, an inventas; sed doctrinam veram, firmam, sanam, qualem ab Apostolo. Quam ab rem opus iudico dignissimum, cui prodire in lucem non modo à R. Maestrate liceat, sed imperetur: ad splendorem Regni ad communem utilitatem Ecclesiae, & morum normam: contra quos, & orthodoxam fidem nihil in hac Harmonia auditur, quod à tanto nomine dissonet. In Regio Collegio D. Antonij. 2. die Augusti. 1645.

Antonius Vieira.

Facultas supremi regis senatus.

Inspextis facultatibus & informationibus, supra relatis, typis mandetur hic primus Harmoniae Tonus, & postea iterum veniat, ut illi pretium imponatur.

Coelho.

Pinheiro.

E Ste livro impresso está conforme com o seu Original. S. Domingos
de Lisboa 11. de Dezembro 646.

M. Fr. Ignacio Galvão.

V Isto estar conforme com o Original pode correr este livro Lisboa 11.
de Dezembro 1646.

Fr. João de Vasconcellos.

Pero da Silva de Faria.

Francisco Cardozo de Torneo.

Pantaleão Rodrigues Pacheco.

Diogo de Souza.

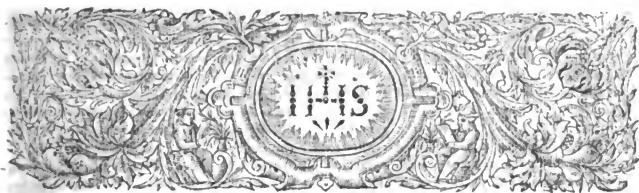
T Axale este Liuro em doze tostois em papel, Lisboa 14. de Dezem-
bro 1646.

Sebastião Cesar.

Menezes.

Coelho.

Ribeiro.

INDEX

AD CONCIONES

DE TEMPORE, DE CHRISTO, DE V. Matre, de Sanctis, numerum ducentēsimum de- cimū expientes, duplici modo concinnandas.

DOMINICA PRIMA

Aduentus. *Lucæ. 21.*

Concio prima per commencaria.

ERUNT signa in Sole, & Luna,
& Stellis, &c. In his luminarijs
iudicij signa Dominus collocavit,
ut dum homo quotidie hac inspi-
ceret, quotidie de iudicio cogita-
ret. Vale debet concionator per

singulos totius anni dies finale iudicium pra-
dicare. n. 12.

ERUNT signa, &c. & in terris, &c. *Quare non in
calo tantum, sed & in terris iudicij signa pro-
ponuntur? Ut & caelestes, & terreni homines
conuenienter signa inspiciant: calles nam-
que calum, terreni terram solent intueri. n.
1687. 2117.*

ERUNT signa, &c. *Et in calis, & in terris iu-
dicij signa Dominus adspicienda praedixit, ut
accommodata praeberet, alij enim homines ca-
lestes stellis cali. conferuntur, terreni autem terra
globis assimilantur. n. 2293.*

ERUNT signa, &c. *Militaria sanè, sub quibus
calum, & terra pro Deo contra peccatores
militarent. Solent enim calum, & terra pec-
catores Deo repugnantes oppugnare. num.*

1257. 1284.

ERUNT signa, &c. *Aduersus peccatorem, & in
calo, & in terra iudicij signa comparebunt; non
peccator in calo refugium, vel in terra effu-
gium meditetur. Peccator enim namque nec ca-
lum dignatur recipere, nec terra patitur su-
stinere. n. 2680. 2681. 2693. 2685.*

ERUNT signa, &c. *Luminaria olim in signa tem-
poris, nunc in signa iudicij constituentur. Qua-
re? Ut per illa homines ante iudicium intelli-
gant sibi à Deo datum tempus non delinquent
di, sed parati tendi. Minus enim incitat Deus
ne statim plagas inferas, sed ut tempus ad pa-
nitentiam conferat. n. 2976. 2977.*

IN Sole, &c. *Signum in Sole exponit D. Matth.
24. Sol obicurabitur. n. 26. Obscuratus se-
mel in Christi morte, iterum in interitū homi-
num obscuratur; ac si dominus Sol non mi-
norem lucis iacturam in morte hominum, quam
in occasu proprio pateretur, vel in hominibus
sibi dilectis iterum moreretur, qui etiam ante-
quam in se ipso pati posset in sibi dilectis mor-
ratur. n. 639.*

ET Luna, &c. *In Luna signum, sus laminis erit
denegatio Matth. 24. & Luna non dabit lu-
men suum. n. 29. Non mireris dum in Lu-
na Mariam non luminoso, sed tenebricofo ve-
stitū intueris amantem. Labyrinthum in latum
mutaret amicum, si ut Essher, quæ Luna di-
citur, sententiam contra suos prolatam media-
trix effecta posset mutare. n. 573.*

a

Et

INDEX

Et stellis, &c. *Seu ut est apud D. Matth. 24. stellæ de cælo cadent. n. 29. Erit enim indicij signum in stellis illarum in calooresus, seu potius in terram casus. Stella de cælo in terram cadentes, erunt homines amore terra in cætra descendentes. n. 2296.*

Et in terris, &c. *Nulla enim terra pars reperietur, quæ non demores ore peccantes. Qualibet enim pars alterius parvis exemplo commota a aperto ore peccatores vorabit. n. 1284.*

Præ confusione, &c. *Quoniam confisionis causa? Rebellionis verecundia, quæ contra Christum Regem peccatores rebellat. Kelibes enim contra Regem legitimum in presentia fidelium verecundiam patientur. n. 856.*

Sonitus maris, & fluctuant, &c. *Sæpe Deus sonitus hostes fust terruit. Ita facile terrorem, incutit. num. 794. 795. 796. 797. 800.*

Sonitus maris, &c. *Mors sapientium, & famulus instat nautis in mundo procelloso navigantem mari terrefactis. n. 185.*

Arceatibus hominibus præ timore, & expectatione. *Mortis ante mortem homines patientur effectum, scilicet arefactionem. Nil mirum, est enim timore, vel expectatione mortis, mors ipsa leuatur. n. 2957.*

Quæ superuenient, &c. *Desuper enim orbis uniuersus ut pro Deo cõtra insensatos pagnet, observabitur. Merito enim qualibet creatura offendet peccatorem; qui ausus fuit offendere creatorem. n. 166.*

Nim virtutes cælorum, &c. *Exercitus namq; Angelorum, qui pro Davide olim decertauit, pro Davidis filio dimicaret. n. 796.*

Et tunc videbunt, &c. *Quem antea, quia cæci, non videbant. Nil mirum, cæci sunt mundani omnes. n. 1547.*

Filius hominis, &c. *In forma hominis, ut hominū frater futurus videbatur hominibus esse amoris, tamen ut iudex terrori. n. 232.*

Filius hominis, &c. *Filius Dei, filius hominis id dicitur, ut Deus, & homo, simul demonstretur. Veniet igitur in potestate Dei, ut saluet hominē, ut damnet. n. 504.*

Filius hominis, &c. *Quare cum sit Filius Dei, à te iudicium veniens dicitur filius hominis? ut acriori iudicio mundum puniendum ostendat. Est enim punitio per hominem acrior, quā per Deum. n. 564.*

Venientem, &c. *Ad homines descendit Deus, quia hominibus condignatur, pro ut corū fragilitas petit, accommodari. n. 2143.*

Venientem, &c. *Cum ad peccatores venit descendit Deus: cum ad iustos, ascendit. num. 2145.*

In nube, &c. *Qui in nube ascensui apta acceleravit ascensum, ne manens cum peccatoribus ipsos cogereetur punire: descensum in nube contra naturam retardat, retardat ad vindictam venire. Nec mirum, quia ad beneficia conferenda innitatur beneficentia, ad supplicia inferenda retardatur patientia. n. 1592.*

Cum potestate, &c. *Potestate timendum, maiestate honorandum. Potestas enim incutit timorem, allicit majestus honorem. num. 83. n. 918.*

Cum potestate, &c. *Qua scilicet malos puniat, bonos liberet. n. 430.*

Cum potestate, & maiestate, &c. *Cum potestate malos damnet, cum maiestate bonos defendat. n. 2487.*

His autem fieri incipientibus, &c. *Penitentia non dilatanda, sed statim dum incipit hinc diuine facienda. 1019. 1072. 1393. 2854. 2947.*

Respicite, & eleuate, &c. *Respicite non terram, sed cælum, qui enim terram despiciat cælum aspiciat. num. 665. 1916. 2386. 2591.*

Eleuate capita vestra, &c. *Capita patientes demittebant, ut per humilem cæli ianuam possent intrare. 2913.*

Eleuata capita, &c. *Capitibus vertigine laborantium manum supponit, ne lapsi corruant. n. 143.*

Quoniam appropinquat redemptio vestra, &c. *Redemptor hominum Christus solus est, est enim redimere signum suæ dignitatis, & privilegij charitatis. 165.*

Redemptio vestra, &c. *Ego ipse gloriosus, & triumphans. Est enim redemptio hominum Dei gloria, & triumphus. n. 1930. 1931.*

Redemptio vestra &c. *Redemptor sue legato liberans à captiuitate dilectum, habens in se ipso importunum deprecatorem, dilecti amorem. n. 1695.*

Et dixit illis similitudinem, &c. *Arbores hyeme mortuæ, estate reuiuiscunt. Arbores sunt fideles in Ecclesie nemore. 2331.*

Omnes arbores, &c. *Arbores malas cremabit ignis, non bonas. 434.*

Regnum Dei, &c. *Regnum Dei dicitur illud in quo Deus principalis rex est. 745.*

Regnum Dei, &c. *Regnum Dei dici potest quodlibet boni Regis regnum. 745. 779. 781. 783. 784.*

Regnum Dei, &c. *Regnum Dei dicitur regnū Dei conferendum amicis; Princeps enim non tantum fidi, sed amici regnum habere cupit. n. 825.*

Amen

CONCIONVM.

'Amen &c.' *Instrumento vitatur Dom, ne ob peccata renoces promissionem regni. num. 2301.*

Cælum, & terra transibunt, &c. *Cælum solo præferendum demonstrat, dum primum calū nominat. n. 2384.*

Transibunt, &c. *Transit figura mundi, qua ap- se apponitur veritati verbi Dei, est enim in mundi figura non veritas, sed deceptio. 1940. 1941.*

Verba autem mea, &c. *Etenim promissio di- nina adeo certa est, as si iam eses impleta. 2291. 2292.*

DOMINICA PRIMA

Aduentus. *Luce. 21.*

Concio secunda per assumpta.

¶ II

Arescentibus hominibus præ ti-
more, & expectatione.

Assumptum primum.

IN omnibus ultimi Iudicii circumstantijs erit
Christus iustus expectandus, ut desiderabilis;
injustus timendus, ut formidabilis. Vnde Ter-
tullianus lib. de anima. Pessimis metuant, op-
timum cupiant. cap. 33.

In eodem regio throno nubes descendet, ut in-
justos puniat; ascendet, ut iustos premiet Chri-
stus, qui non minus honoratur, dum inferi in-
justis supplicia, quam dum confers iustis bene-
ficia. 817.

Nubem, in qua Dominus venturus est, describit
Daniel, cap. 7. Thronus eius flamine ig-
nis, &c. Iustus ignis iste non creabit, sed il-
luminabit; injustos non illuminabit, sed crema-
bit. 1404. 2125. 356. 167. 434. 438. 460.
465. 466.

Ignis iudicii iustus erit ad cælum purgatorium;
injusti ad infernum præludium. 379. 3186.

Veniet indicare viuos, & mortuos, viuos amabilis;
mortuos formidabilis. Vini dicuntur iusti; in-
justi mortui nominantur. 72.

Tuba præcedet, qua excitabit; sed pro impijs ed-
ira impios reseruat. 707. 708.

Signum Crucis apparebit, de quo D. Cyrillus
Lerosol. Terror est inimicis signum Cru-

cis, gaudium est amicis. *Catech. 15. Iustus
namque videbunt in Cruce theiographum ab-
solutionis; iniusti condemnationis. 2921.
2613.*

In vallem Iosaphat, quasi in theatrum congre-
gabis omnes, teste Isae. cap. 3. D. Grego-
rius Nyssen. In medio omnis hominum
natura, tum metu, tum spe futurorum
suspensa in utramque partem. Orat. 5. de
beatitudinib. Sunt enim iudicia Dei inscruta-
bilia, & dum punit, & dum parit: ideo qui-
libet suspensus erit, malus metui vindicta, bonus
spe venia. 68.

Sedebis ad iudicium, ut Salomon. 3. Reg. 10.

Fecit Salomon thronum ex ebore gran-
dem, &c. *Ruperius. Ut esset figura mag-
ni iudicii, Dux manus hinc, & inde.
Hinc iudicii, inde misericordiz; nam
à sinistra omnis iniquus condemna-
bitur, & à dextra vix iustus saluabi-
tur.*

In folio simili apparuit olim Dominus duobus
fratrum paribus, quorum par electos, per
misericordiam saluandos, par reprobos per
iustitiam condemnandos significabat. 1443.
1444.

Iudicium sedet, & libri aperti sunt. *Danieli
7. D. Ambrosius. Quid libri aperti, nisi
conscientiæ nostræ? in Psalm. 1. Consci-
entia libri cum remorsibus dati in memo-
riam bonis, & in supplicium malis. 966.*

Antotribunal quilibet secundum opus suum in-
dicabitur. Absoluetur iustus, injustus dam-
nabitur. 817.

De sententijs diuersis sic loquitur D. Castinus
Arelat. Audiuimus terribilem, & de-
siderabilem Domini sententiam; terri-
bilis est, Ite, &c. desiderabilis, Ve-
nite.

Malorum, qui olim sententiam datam ab ho-
mine contra malos prohibebat, pronuntiabit.
2924.

Bonorum, qui olim sententiam in peccatores la-
tam confirmabat, tunc ipse feret. 2922.

Cum potestate magna, &
maiestate.

Assumptum secundum.

ANTE diem iudicii semper Dei iustitia ad-
uersus peccatores misericordiam forsan
habuit; ac die iudicii peccatores sine mi-
sericordia iudicabit. Vnde D. Gregorius
Magn.

DOMINICA SECVNDA

Aduentus. *Matth. 11.*

Concio prima per commentaria.

Cum audiuiſſet Ioannes in vinculis.

Non à vinculis carceris, dum viveret, ſed à vinculis, inferni poſt mortem ab ipſo Chriſto liberari deſiderat. Vincula namque ſuorum in vita Dei filius per Angelum. ac vincula poſt mortem per ſe ipſum venerat ſoluiturus. 389.

In vinculis. Solatus agnoſcit Chriſtum, & in vinculis illum ignorat? Deſeruit ne ſuum Deus in vinculis ſervum? Non ita, neque enim ſervus ſuor D in in vinculis derelinquit, ſed potius tribulatis adiſt. 487. 5. 2.

In vinculis. Nil mirum, compedibus pedes ligatos habebat, deſtinatus Deo, quibus deſignabatur terram tangere, vel quod inſtabilem ſe agnoſceret, & Deum ſolum ſtabilem repariet. 157.

In vinculis. Pedes & manu in vinculis habere voluit, ne dum ſervos Dei viſitum, indecemer moveretur, vel calcitraret. 1646. 1648.

In vinculis. Non exprimitur à quo Ioannes fuerit colligatus? Forſan & ipſe, ſe ipſum ligavit, ut viſitum ſe ſentiret votantiam. 2168.

Cum augiſſet, &c. opera. Chriſtus namque non ſolum verbis, ſed & operibus, ut Anton. totius vocalis, ſermotrabatur. 29.

Cum audiſſet opera. Nec Chriſtus audiret, ſi ſolum per verba, & non ſimul per opera, quæ ſonum clariorem, edunt, eliqueretur. 120.

Cum audiſſet. Vox enim Chriſti corda penetrabat, quia per opera vitam commenſabat. 121.

Cum audiſſet opera Chriſti. Chriſtus Verbum erat: nil mirum ſi eius opera verba foret, quæ Ioannes poſſet audire. 379.

Mittens duos de diſcipulis ſuis. Maſter hominum, diſcipulus Dei fit: per diſcipulos rogant non dubitabat, ſed humanam ſcientiam diuine compendit am inſectum indicabat. 1710.

Mittens,

Mag. Ut viſitantiis tantis, tunc diſtinctis ſentiant, quibus tunc uerum cam cordis ad eius patientiam non inclinant.

Venerat olim Dominus ad iudicandum, ut miſericordia debitor ueniret: in die ultimo, ut iuſtitia exaſtor. 2920.

Miſericordia ante iudicium ultimum exhibebat chirographum venia: in die ultimo iuſtitia ſolum oſtendens chirographum culpe.

2921. Thronus Dei ante iudicium erat miſericordia propitiatorum: in iudicio autem iuſtitia erit propitiatorum. 60.

Sequentia ſanctorum iudicis humani index diuini ante iudicium ſubſcribat: at in iudicio omnes humani iudices ſententia rigoris ſubſcribentes vendicabit. 2922.

Duram ſententiam ab homine eorum peccatorem prolata, ante iudicium Dominus non approbat: at in iudicio duriffimam ipſe pronuntiabit. 2924.

Ante iudicium legatus ipſe miſericordia erat: apud hominem iudicem pro peccatore: at in die iudicij legatum apud ſe pro peccatore hominem non admittet. 2925.

Gemiticem ſuam ante iudicium intermentricem admittet: at in iudicio nec ſancta aduocata interceſſione placabitur. 948.

In valle olim peccatorem damnauit, ne viſus ab extraneo de culpa. & pena conſunderetur. at in iudicio omnibus & parat, & culpe damnatorum ad conſuſionem manifeſtabit. 3213.

Abſt aliam rem pena damni, non ſenſus caſtigatum dimittens: at in iudicio utraque punitum pena peccatorem emittet: dicens, Ite, &c. 279.

Iuſtitia Dei Caſum maledicti vocabulo pena mortis ad iudicium miſericordie illa multa dilationem conceſſit: at in iudicio ſtatim maledictos damnabit. 612.

Præmittens diuinam patientiam iuſtitia Dei Sodomus igne iudicij punit: miſericors tamen Deus non per ſe ipſum ſed per miniſtros iradidit igni: in iudicio, ipſe ad iudicium damnatos emittet. 2247. 2006.

Dei viſitatoris iniquitatum iuſtitia vindicta limitet, breues olim miſericordia vena terminos longos apponit: in iudicio in æternum pena durabit. 1592.

Sententiam ante iudicium prolata Deus retractat, in iudicio lata minime retractabit. 2743. 3264.

CONCIONVM.

Mittens, &c. *Magister cum esset, discipulus Christi erat, cuius aniam, cum non posset per se, saltem per discipulos frequentabat.* 1795.

Mittens duos de discipulis suis. *Discipuli in carcere positum non deseruere magistrum, qui illum in exilium emendatum sequerentur, ut magis erudirentur.* 2500.

Mittens duos. *Ut alter alterius esset Angelus custos, dum legationis socium.* 27.

Mittens duos. *Christi imitator magistrum, qui ex discipulis suis binos misit septuaginta duos, ut totidem nationibus predicarent.* 186.

Mittens duos. *Forssan fratres, qui unanimis legationis munus susceperunt; sic enim fratres, & in aliis, & in agendis uniuntur, ut una duobus anima, una manus esse videatur.* 1387.

Mittens duos. *Fortassis non fratres, si enim fratres essent, unus alteri integrum legationis honorem deferre studeret.* 191.

Mittens duos. *Quasi duces duo, qui frater amore muniti summicorum exercitum ex Pharisaeis, & Herodianis in duas partes divisum debellarent.* 1384.

Ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? *Non dicit, An alium expello. Omnes enim iusti ab Abel Christum expectabant, ut post longam expectationem aduentus eius gravior foret.* 706.

Expectamus. *Expectatus enim fuit ut promissus, homo Abrahae, rex Davidi, & Deus Iosepho.* 2357. 2358.

Expectamus. *In cuius expectatione omnes iusti in sinu Abrahae solatium recipiebant, quibus Ioannes aduentum Christi enuntiare volebat.* 2415.

Et respondens Iesus ait illis, &c. *Plura videtis opera, quam verba audientibus exhibet. Debet enim praelatus plus abundare operibus, quam verbis.* 261. 2598.

Et ait illis, &c. quae audistis, & vidistis, &c. *Nulla verba exprimit enuntiantia, cum plura opera exprimat referenda. Verbis non indiget, qui operibus respondet.* 377. 552.

Quae audistis, & vidistis. *Respote qui verbis auditis videnda opera addenda fore, indicaret.* 2527.

Quae audistis, & vidistis. *Ut & verbis, & operibus respondendum doceret; nec sola verba, nec sola opera sufficere, existimaret.* 156. 261.

Quae audistis, & vidistis. *Respondet, non verbis plurimis, sed multis operibus, cum unum sufficeret. Operis enim unius exemplum mille linguarum voces superaret.* 659.

Caeci vident. *Caciant gentiles videbant, & videntes antea Iudei caeci fiebant. Gentiles enim per fidem Christi illuminantur; Iudei per perfidiam excitantur.* 2451.

Claudi ambulant. *Tunc claudi ambulant, cum sinistro pede a malis declinant, & dextro ad bona festinant.* 1622.

Leprosi mundantur. *Summus namque Sacerdos Christum peccatorei a lepra peccati valebat mundare.* 50.

Sardi audunt. *Sarditas per aduentum Christi soluebatur, quae antea geminatione nominis significabatur.* 2441.

Mortui resurgunt. *Est enim Christus principium vitae, quae, per Adam perditam, recuperatur, & moris, quae per expulsiorem culpe inchoatur.* 262.

Pauperes euangelizantur. *Certum aduentus Christi indicium paupertatis estimatio erat, nisi enim Christum paupertatem predicaret, nemo illam precio dignam duceret.* 1681.

Beatus est, &c. *Verè beatus, qui non à vulgo, sed à Deo meruit sic beari.* 1530.

Qui non fuerit. *Vide Domini celerem liberalitatem. Ob futurum meritum confert praesens primum. Beatus est, qui non fuerit. Ita enim liberalis est, ut ob futurum obsequium, praesens beneficium largiatur.* 2529. 2530. 2531. 2567.

Qui non fuerit scandalizatus in me. *Beatur, qui non iam spectat, sed in spectati Christi passione non scandalizatur.* 2200.

Qui non fuerit. *Ad eo longè à maledictione futurum erat Christum suspensus in ligno, ut in se non scandalizatos bearet.* 1607. 1608.

Scandalizatus. *Sacramentum Passionis scandalum esse posset, si non predicereur verbis, & adumbraretur exemplis.* 1608.

Illis autem abeuntibus caput, &c. *Non scandalizatus Ioannes offenditur, sed beatus, quem Christus se laudat. Felix, qui ore iudicis meruit de immutabilitate laudari.* 139.

Abeuntibus. *Ne in discipulis praesentibus praesentem magistrum laudare videretur. Laus enim in absentia laudati commendatur.* 207.

Capit dicere. *Ut alij post ipsum Ioannem laudes predicarent. Laudatum enim à Deo, à multis potest, & debet commendari.* 2499.

Quid existis in desertum videre? *Non aliquid humanum, sed diuinum. Homo enim in deserto degens, diuinum simulachrum*

INDEX

humani oculis spectandum est. 1535.
 Arundinem? Non erat Ioannes arundo, qua
 aduersitatis turbine mouetur, sed columna,
 in qua illius patientia de murmurantibus, &
 inuidis triumphabat. 179.
 Hominem mollibus vestitum? Conseruator
 licet esset innocentia, vestem sericam negligebat
 ferens, patientia habitum. Habitus enim
 homini datus fuit in remedium indigentia, &
 in signum penitentia. 319.
 Prophetam, &c. Prophetam a Deo appellatus
 Abraham, ut Ioannes plusquam propheta.
 1125. 2259.
 Ecce ego mitto Angelum. Angelus ob virum-
 tem merito dicitur, cui Deus sit socius ante di-
 uinam faciem ipsum ferens. 1566.
 Angelum, Ob puritatem, dignum, qui ab Ange-
 lis essetetur. 1614.
 Angelum meum. Suum cum dicit Deus, ut quā
 specialiter possideret, & de cuius possessione glo-
 riaretur. 1987. 1988.
 Qui pręparabit viam, &c. Media via tui
 incedebat, qui Deum presentem cogitabat.
 2303.

DOMINICA SECVNDA

Aduentus. *Matth. 11.*

Concio secunda per assumptam.

Cępit dicere.

A Victor glosa. Pręcursor Christi de Chri-
 sto certificare discipulos voluit, quia scē-
 sit eos dubitare: de Pręcursor Christum
 turbas dubitantes, ne dubitent, docuit, mol-
 lem, leuemque putantes.

Assumptum.

Deus obsequium, sibi factum, beneficio, a se exhi-
 bito, in maiora simili compensat.

Testimonium perhibet, sibi testimonium perhibēti.
 66. v. 697.

Honorem sibi conferenti prębet honorem. 737.
 978.

Laudat amicus sui laudatorem. 1532.

Vigilat pro sibi vigilantibus. 1025.

Dicit pauper diuitias amore diuino respuēti. 1701

Sollicitus de sollicito pro diuitis. 1799.

Ministras mensa suos mensa ministrantibus.

2121.

Gloria diuina consul, nimum gloria consulit. 410.

411. 412.

Illius Deus specialiter esse dicitur, qui speciali-
 ter Dei esse perhibetur. 584. 1483.

Fauet illi, qui seruo suo exhibet fauorem. 1035.

Festinas ad beneficium conferendum illi, qui ad
 illum festinat obsequium. 1056.

Venientis ad se pro humanitate obuius ipse venit.
 1533.

Filium dat diuinum illi, qui sibi filium prębet
 humanum. 2084. 2336. 2337. 2338.

Filium offert ad sacrificium offerenti sibi ad sa-
 crificium filium. 2533. 2606.

Voluntatem in omnibus facit illius, qui diuinam
 in omnibus facit voluntatem. 3018.

DOMINICA TERTIA

Aduentus. *Ioan. 1.*

Concio prima per commentaria.

Miserunt Iudæi, &c.

Mittentes ex tribu regali, missi ex tribu sa-
 cerdotali Ioannem regem, & sacerdotem
 constituere volebant. Messias namque futurus
 erat rex, & sacerdos, regis Davidis, & sacer-
 dotis Abrahę filium. 2374.

Miserunt. Nec rex, nec summus sacerdos in hoc
 loco nominatur: in presentia namq; Messia ne-
 mo alius rex, vel sacerdos debuit nuncupari.
 2374.

Miserunt Iudæi. Ioannem ex tribu Iudę in
 regem sibi Iudæi constituere volebant. Regem
 homines sibi cognatum eligere cupiunt. 1131.

Miserunt Iudæi, &c. Nobiles enim Iudę ele-
 ctionem Ioannis ad sacerdotium, si absque
 illorum consilio fieret, non approbarent. 1277.

Sacerdotes, & Leuitas. Hos mittunt, ut regnū
 Ioanni offerant, quod, ut Dei regnum, Messia,
 Dei Filio, competere sciebant. Regnum naque,
 in quo Sacerdotes, & Leuita Deum colunt,
 regnum Dei debet appellari. 784.

Ve interrogarent eum: Tu quis es? Sapientes
 in hoc, dum quem Messiam, ac proinde Deū
 reputabant, itabilem in suo esse ostendebant,
 ac si non rogando, sed affirmando dicerent: Tu
 es, qui es. Nihil enim humanum verē stat,
 & qui verē est. Deus est. 327. 328.

Non iam ego Christus. Trina responsio,
 se non esse Christum indicant, in quo & non in
 se Trinitatis mysterium in vocabulo (Christi)
 absconditum agnoscit. Nomen enim Christus
 Trinitatis personas in mentem renocat. 2626.
 2627.

Quid ergo, Elias est? Maiorem verbis Ioan-
 nis, quam proprijs oculis fidem adhibent.

Si

CONGIIONVM.

Su El am se diceret, Eliam esse crederent. Nominum se Eliam posse fingere repugnabat.
582.

Elias es tu? *Pro Elia habebatur, qui Eliam moribus referebat, vultu, & vestitu.* 2913.

Non sum. *Ad alut, se ipsum negare, quam tanto se Prophetam equiparare: Humilis enim cum Elia comparatus non posse subsistere repugnabat.*
589.

Propheta es tu? *Non immerito dubitarent; se Ioannem in patria sua honoratum viderent. Prophetam namque quem Deus capiti honorare, & patria iubet exulare.* 1897.

Et ait: non. *Verum dicit: Et ait enim plusquam Prophetam. Ideo autem se Prophetam denegabat, ut se non esset Messiam, futuri saculi patrem promissum, ostenderet: debet enim pater esse Prophetam, ut suorum necessitates prouideat, & prauis prouideat.* 1125.

Quid dicis de te ipso? *Apud equidem nunc, quid de se sentiret, interrogant, tentatus enim se ipsum in tentatione agnoscat.* 2145. 2147. 2148.

Ego vox. *Merito vox appellabatur, qui totus vocalis, corde, ore, & opere loquebatur.* 39.

Ego vox. *Non una: sed multiplex, quot enim virtutes habebat, tot voces exprimebat.* 40.

Ego vox. *Quel linguis omnium nationum Verbum diuinum omnibus explicaret.* 41.

Vox clamantis in deserto. *Peccatores ad penitentiam conuocans.* 2731.

Vox clamantis dirigere. *Vox dicitur Dei, Deo dicata ad dirigendos homines in via calis.* 1561.

Quid ergo baptizas, &c. *Erat enim baptizante muneris non vulgaris. Baptizatus enim manet in Christum transformatus.* 2077. 2078. 2079.

Ego baptizo in aqua. *Ex Iordane fecit labrum, in quo penitens quisque se lauaret, & peccatorum maculas emundaret.* 124.

Medius vestram stetit. *Qui, ut Deus, in caelo inter Patrem, & Spiritum Sanctum medius esset, inter homines, ut homo, in solo medius esse voluit; ut si inter Deum, & homines medietas.* 103. 53.

Stetit. *Quin caderet, ut Deitatem suam indicaret. Stare enim sine casu, Dei proprium est.* 1721.

Quem vos nescitis. *Ignorantiam Christi in illis arguebat, in se Christi notitiam insinabat, qua super humane nature terminos Christum agnoscebat. Cognitione diuine hominem super homines eleuat.* 1780. 1781.

Ipe est, qui post me, &c. *Talis probabatur praesens, qualis antea praefigurabatur fuerint Deus, & homo.* 1696.

Cuius ego non sum dignus, &c. *Humilis ad*

pedes Christi prostratus, sed a Christi manibus suis eleuatus. 4652.

DOMINICA TERTIA Aduentus. Ioan. I.

Concio secunda per assumptionem.
Miserrunt Iudaei.

Assumptum primum.

Quibus inducti rationibus Iudaei Ioannem in regem sibi consistere voluerunt:

AN quia naturalis, non extraneus? Ita sané. Ille enim facile suscipitur, hic agere sustinetur. 769.

An quia non furivus tyrannus, sed legitimus? Tyranno namque coacte subditi pendunt tributum rigoris; legitimus spontanea pensionem solvunt amoris. 3839.

An quia consanguineus? Hic enim eis, & fauores concederet, & honores. 1171.

An quia humanus, qui proinde a suis, non ut Deus vellet adorari, sed eos humanissime tractaret? Eligitur sponte rex, qui cupit suos adorare, non a suis adorari. 1629.

An quia nobilis? Ita fortassis. Nobiles enim non paterentur ignobilem, ut regem venerari. 1133.

An quia humilis? Iure equidem. Rex enim Iudae regis vocabulum Deo, sibi proregis nomen solum debebat vendicare. 745.

An quia pius? Pius certe. Rex enim, qui Dei cultor esset, Deum sibi ducem in bello haberet, ut hostes superaret. 785.

Assumptum secundum.

Quibus rationibus Ioannes valuit suadere populo, ut Christum sibi in regem acceptaret?

An quia ab illis diu fuerat speratus? Merito liberenter enim suscipitur, qui diu desideratur. 1593.

An quia cedente Ioanne non haberet ad regnum competitorum? Ita sané. Sic enim belli damna vitarent. 1179. 1250.

An quia subditos, non subditorum bona diligeret? Ita fortassis. Laudandus rex, qui suorum non diuitias, sed dilexit animas. 1698.

An quia ipse illis saluator a Deo promissus? Gaudenter suscipitur rex, qui a Deo in sanctum

INDEX

promittitur, 1512.
*An quia futurum esset rex terra, marisq;. Ita
 significabatur, cum rex purpura indueretur.* 101.
*An quia ex matre e regis tribu natus, qui proinde
 deberet, ut rex, à ludæis acceptaret?*
*Gaudet cognati matris, filium eius regem sibi
 vendicare.* 1149.
*An quia rex iustus, & pacis? Solus talis posset
 nominari.* 1696.
*An quia sanctus? Solum Christus à peccato im-
 munis erat, qui proinde calcamentis solvenda
 non habebat.* 1302.

DOMINICA QVARTA Aduentus. *Luce 3.*

Concio prima per commentaria.

Anno quinto, &c. Nō imperatoris idola-
 laira, sed annus supputatur imperij. Ne-
 que enim anni infidelitatis, in annis supputan-
 tur atatis. 1811.
 Imperij. Non imperator Tiberius appella-
 tur, solum namque Dei filius imperator erat,
 qui repugnantes imperatori terreno pro fide
 in bello inuaret, & in triumpho coronaret.
 641. 642.
 Procurante Pontio Pilato. Index procurator
 esse deberet. Concordia tamen iudicis, & ad-
 vocati in uno Christo reperitur. 1617.
 Tetrarcha autem, &c. Regnum Israel Tibe-
 rius in tres fratres diuisit, quorum quilibet
 rex solum esse vellet. Rex enim etiam fratres
 regni consortes inuicem sustinet. 1138.
 Sub principibus. Vt si ut plures ex seculari sta-
 tu, diuiso inter multos regno, sibi alligerat, sic
 plures ex sacerdotali statu, diuiso sacerdotio, si-
 bi attraheret. 872. 873.
 Factum est verbum Domini super, &c. Ap-
 te super Ioannem dicitur Verbum factum, so-
 lum enim Verbi diuini dignitas super vocem
 Ioannis posset collocari. Tanta enim est pra-
 dicatois dignitas, ut sola eam possit, quin in-
 uideat, superare Diuinitas. 216.
 Zachariæ filium in deserto. Ne, qui in solitu-
 dine debebat solitarii, Dei, & non Zachariæ
 filius haberetur. Est enim solitarius, Dei e-
 mulator. 1535.
 Et venit in omnem regionem iordanis. Vbi
 primum super illum verbum factum est, præ-
 ceptum ab eo factum dicitur. Celeriter enim
 obediens rem factam ducit. 1527.
 Prædicans baptisum penitentiae in remis-

sionem, &c. Remissionem non dabat, sed præ-
 dicabat. Indulgentiā namque peccatorum per
 Bullam Cinciatam concedere, diuinus sibi pon-
 tifex reservabat. 169.
 Vox clamantis in deserto. Vipere enim in de-
 serto iugulsi, ne vocem Dei audirent, prædi-
 cabat. 2176. 2176.
 Parate viam Domini. Quia homo ad Domi-
 num, qui declinet, valeat ambulare.
 2303.
 Rectas facite semitas eius. Semitas Dei re-
 ctas facit, qui recta Dei vestigia sequens Deū
 imitatur. 1534.
 Omnis valis, &c. Humiliationis signum, exal-
 tationis est pretium, humilitatis mensura est
 regula glorie. 2995.
 Et omnis mons, &c. Est enim exaltationis va-
 na promontorium, vera humiliationis preludium.
 3014.
 Et erunt praua in directum. &c. Optima mo-
 rum ususatur commutatio, mutari enim ad
 bonum, non deformari, sed transformari est.
 32.
 Et videbit omnis caro salutare Dei. Nomen
 Saluatoris, Dei Filium, ut salutis humane ar-
 tifice vendicauit, qui omnem artem in saluā-
 dū hominibus imposuit. 60.

DOMINICA QVARTA Aduentus. *Luce 3.*

Concio secunda per assumpta.

Anno quinto, &c.
 Auctor Glosæ. Quia Gentilitas per fidem col-
 ligenda, Iudæa pro perfidia dispergenda
 erat, vnus Gētium, multi Iudæorum prin-
 cipes describuntur, quia ad finem regni
 venerat, quæ tot regibus subiacebat.

Assumptum.

*Ecclesia instituenta, Synagoga destituenda
 præsignificatur.*

Dum Abraham ex terra sua ad non suam trans-
 migrabat, Christum à Iudæis ad Gentiles con-
 uersum portendebat. 2192.
 Ex syna Synagoga ad Ecclesiam nūm translatio
 fidei præmonstrabatur futura. 2331.
 Centurionis circuncisionis non obligans ex vera-
 que parte claudicabat, & legis mutationem
 futuram indicabat. 1829.
 Circuncisio erat in lege Veteri signum temporis:
 non

CONCIONVM.

noni. ut Baptizatus in lege gratia prerogativa salutis. 1599.

Sacerdos Legis Veteris, etiam dum initiaretur à Dei presentia auferendus; ac sacerdos Legis gratia; Dei oculis offerendus praeclititur. 49.

Sacerdotium Legis Antiquae sine iuramento: Non cum iuramento firmatur; ut illud mutandum, hoc immutandum denotetur. 63.

Pauca Dei de Lege Veteris, non de Noua praeclituntur; ut illius mutatio, sius immutatio promouetur. 64.

Effigies Christi in Aaronis tempore in Melchisedech aeternitati sacratur. Sic enim Synagoga finienda, Ecclesia permanens aeternatur. 64. 87.

Templum Synagoga in templum Ecclesiae commutandum, lapideis in homines commutatis; non mirabile; sed mysterio. 1776. 1777.

Caiphas nesciens quid ageret vestimentum se denudans faciem Veteris, initium Noui Testamenti praeclitit. 83.

Sacerdos Legis Veteris in tempore Legis gratia filius est, qui proinde Deum non propitiatur, sed pronocat. 49.

Cultores Legis Veteris in tempore Legis gratia sunt quasi personae in scena, & veritatis simulatores. 48.

A Synagoga in aures auferuntur Dei voces amissa; Ecclesia in aures accipit audientia. 11.

Lex Veteris Hebraei contulit in aures, obedientia praeclitit; Lex gratia absulit inobedientia ad supplicium. 33.

*Ut describeretur, &c. Tem olim in vespere Auro-
nis descriptus, quasi in albo exercitus, ut scri-
bitur duos milia. 166.*

*Vniuersus orbis. Auro quilibet totius orbis
dominus esse caput, & consortem dominatio-
nis excludit. 2873. 2874. 2875. 2876.*

*Facta est autem haec de iustitia prima, &c.
Primum Syrius descriptionem fecit ex praecep-
to Imperatoris; ut alius exciteret. Primum
enim, qui praeceptum impleret, alius obedientia
via, & norma, & forma. 2159.*

*Et ibi est omnis, &c. Imperiale edictum facile
reddidit, dum in patria adimplendum praeclit-
tar. Vnusquisque enim patriae desiderio tene-
tur. 209.*

*In ciuitatem suam. Ut in illa ciuitate quisque
nomen suum in albo scribendum daret, à qua,
ut sibi dilecta, cognomen acciperet. Dicitur
enim unusquisque esse ciuitatis; quam diligit.
363.*

*Ascendit autem. Pulchre ascendisse dicitur,
qui cum uxore pregnant; non omnis diti-
tudo, omnis se um, id est Infantem Deum, ma-
terno in retro clausum secum ferens, & solo in
calum videretur ascendere. 1813.*

*De ciuitate Nazareth. Virgo Maria pa-
tria, quae ab illa magis, quam Sion à Sina-
mon iudicabitur. 1519.*

*In Bethlem ciuitatem David. Quae natiuitas
Christi magis, quam Davidis extollitur. 906.*

*In ciuitatem Dauli. Dauli ciuitas à David
cognomata refertur: Bethlem, quae ortu eius
glorietur, & Ierusalem; quae ab illo capta nu-
bitur. 808.*

*Eodem die, &c. Nobilis Christi nascitur
ostenditur, dum Maria demonstratur. 1154.*

*De domo & familia David. Nobiles ciuitatis
libenter regem nobili ex matre sibi regnari
accipere debent. 1154.*

*Ut praeclitetur. Nobilitas, & virtus Iosephi
ostenditur, dum eius sponsa nomenatur: simi-
lundo namque inter sponsam, & sponsum re-
quiritur. 2063.*

*Cum uxore. Neque enim aspectu illius priuari
voluit, quia uxor fidelis gratiam viro specta-
culum est. 1678.*

*Pregnante. Mater futurae Messiae promissi vi-
ro eius demonstratur, quae se honoratur. Erat
enim maximus honor, matrem nascituri Mes-
siae nominari. 2502.*

*Impleti sunt dies. Nempe temporalis, & aetern-
nae utriusque vidit Abraham aequali gaudio.
2187.*

*Et peperit. Maria, apud Deum Domina, nuncu-
patur, Regina profecto, quae pulcherrimam peperit
filium, à quo mater pulcherrimam potuit ap-
pellari. 905.*

Filius

DE NATIVITATE DOMINI.

Luca 2.

Concio prima per commentaria.

Ut describeretur vniuersus orbis.

Nescit superbus Imperator dementiam intra
curia limites de cultu; sed iudici ad orbis ter-
minos propagare. 392.

*Ut describeretur, &c. Apud orbis describendus
praeclititur. Cum enim solum figura quaedam
sit, sylogizabitur figurari. 1941.*

*Ut describeretur, &c. Toto namque orbe Im-
perator Christus imperaret, qui solus totum mun-
dum per decet. 1921.*

INDEX

Filiū suū. *Suum nominabat filiū. quem amabat.* 1741.

Et pannis cum inuoluit &c. *Panifica panificiū exercebat, dum panem vite pannis inuoluebat, ut igne amoris cœlum sub cinere humanitatis absconditum, Angelus apponeret comedendum.* 2566.

Et reclinauit eum in præsepio. *Reclinauit illum, qui iam se ipsum inclinauerat à forma maiestatis in formam humilitatis.* 2143.

Non erat ei locus. *Spelunca angustus locus erat humanitati, sed angustus maiestati.* 2131.

Et pastores erant vigilantes. *Non, episcopi pastores, rectè dicerentur, nisi vigilantes, etiam tempore somni dicerentur. Debet enim pastor, etiam dum dormit, vigilare.* 1674.

Ecce Angelus. *Præco, qui Christi natiuitatem predicaret, ut olim Isaac.* 2396.

Et claritas Dñi, &c. *Nil mirum, stella erant filij Abrabæ, & à Sole iustitia, media nocte orto lucem accipiebant.* 687.

Nolite timere. *Deus enim factus puer; iam olim expellebat timorem promissus, & alliciebat amorem.* 2205.

Ecce enim euangelizo. *Euangelizatum chori officium hic Angelus præoccupauit, dum primū Saluatorem mundi euangelizauit.* 1397.

Annuntio vobis gaudium. *Est enim gaudium omnium Christus nascent.* 2364. 2371. 2421.

Natus est vobis. *Natus, amore hominum mortuus.* 1600.

Natus. *Ut natiuitatem nostram reformaret.* 1601.

Et hoc vobis signum. *Necessarium, ut crederent sibi gaudium. Hominiibus enim, non gaudium, sed maior de præteritis, & timor de futuris competit.* 1571.

Inuenietis. *Thesaurum. Inuenientibus enim Dei filius thesaurus est.* 1781.

Infantem. *Grandis ubi primū natus fuit, speculaculum parentibus gratum erat.* 1790.

Pannis inuolutum. *Tunicam hyacinthinam referentibus, qua indutus volatilis inter cœlū, & solum volitaret.* 28.

Positum in præsepio. *Quasi in fornace, in qua pro sementis palea erant, quibus ignis accenderetur, non calor, sed amoris.* 367.

Multitudo militū. *Pro Eliseo olim: nunc pro Christo pugnatura descendit.* 798.

Laudantium &c. *Et infra. Pastores glorificantes. Angelici, & humani chori magister, Christus erat, virtutūque chorū ad rectam normam canere faciebat.* 491.

Gloria, &c. *Cum Deus factus homo hominem gloria, & honore coronasset, gloriam sibi canere iussit. Reddere namque hominem glori-*

osum, Deus sibi pro gloria iudicabat? 2075.

Deo. *Fuit enim Christus natiuitas, Dei negotiū, & cura pergrandis.* 494.

Et in terra pax. *Bonæ Deus sciens, milites suos Angelos hominibus prauelere, pacem offerre.* 1537.

Pax. *Pax ipse Christus nuncupatur, qui inter cœlum, & terram pacem posuit.* 707.

DE NATIVITATE DOMINI.

Lucæ 2.

Concio secunda per assumpta.

Multitudo militiæ cœlestis exercitus, &c.

D. Ambrosius. Bene Angelorum nominatur exercitus, qui sequebantur militiæ ducem.

Assumptum triplex.

Dux Christus.

Qualis in se? Qualis erga suos? Qualis in hostes? ostenditur,

Assumptum primum.

Qualis in se?

DEUS ac prouide fortunatissimus dux, qui se lucem suam exercitum facit 747.

Deus; sed homo factus, ut sic victoria hominū triumphantis genus hominum triumpharet. 2197.

Infans. *Vnum enim à Deo dux electus infans, hostilem exercitum superabit.* 3016.

Infans. *Infantes milites pro se pugnaturi Innocentes elegit. Hic enim pro duce rege sibi cognato viriliter dimicarent.* 1486.

Sapient, qui, ut lumen de lumine claritate scientia militaris suos circumdans illuminaret. 1447.

Sapient. *Qui prouide desulto hoste facile victoriam reporsaret.* 930.

Assumptum secundum.

Qualis erga suos?

Assimilator suorum. Vnum pro se apparentē militem

CONCIONVM.

litens innumerabilem exercitum reputabat.

1709.

Et merito. Vnus enim miles in ducem ab eo electus vniuersum populum superaret. 1458.

Animosus. Impavidus efficiens sub se duce miliares, etiamsi sint pueri. 1041. 401.

Vnitos. Et eiusdem voluntatis eligit militem, quos nullus hostis posset superare, nec separare.

888. 895.

Assumptum terecunt.

Qualis in hostes?

Subitaneus hostes inuadit, ideo nocte irrumpit super illos. 1545. 1928.

Ad hoc vigilat, ut suos, contra hostes, exemplo faciat vigilare. 1193.

Non expectat, ut hostes eum inuadant, sed ipse primus hostes inuadit, homines circumdant.

Est enim hoc bonum victoriae augurium. 767.

In partem Bethlem nascens, ut inimicorum portus possideret. 2535.

Pacificus, sed & bellicosus, qui bello pacem perfectam nisi per obtinere. 1540.

Pace plura sibi subdidit, quam bello Imperator Romanus subangaris. 1059.

DE CIRCUNCISIONE

Domini. Luca 2.

Concio prima per commentaria.

Postquam consummati, &c.

Prima anni dies, Pueri octaua fuisse refertur: diem namque octo, unam, & primam pro amore hominum, pro quibus laborabat, existimabat. Amor enim longioris laboris annos, breues dies soli reputare. 2544.

Postquam consummati. Merito dies etiam consummata, & prae teritis numerantur, quorum qualibet super mille foret eligenda. Qualibet enim dies, etiam prae teritis vita bona, est mille annis vita mala praefrendenda. 1558.

Postquam, &c. Per dies Christi vita suppatur, non quod annos, vita amore dies duceret, sed quod eternitati comparatos pro dictis breuitus numeraret. 1584.

Postquam. Deus octaua, eademque prima, ut significet Christi vita semper optima sine mutatione futura. Talis est, qua a Deo incipit, & in Deum definit. 1680.

Postquam consummati. In prima gaudium de natiuitate; in octaua dolor de circuncisione. Puer accidit. Est enim vita tela ex lasso, & tristibus contexta. 1873.

Postquam consummati. Dies octaua: eademque prima, ut sic eadem esset, & honoris, & doloris. Breuis est honoris possessio. Dies, quae ostendit felicitatem, manifestat calamitatem. 1442.

Postquam. Non per noctes, sed per dies vita Christi suppatur. Nihil enim in tenebris egit, sed quidquid fecit, diuina luce fuit. Talis vita, quae per dies, non per noctes debet explicari. 1844. 2066. 2419.

Ut circumcideretur. Per impressionem temporis impletio praecepti exprimitur: celerior quippe est executio obedientis, quam elocutio iubentis. 1760.

Ut circumcideretur. Vultus Pueri Duci non est ignominia, sed gloria. 2130.

Ut circumcideretur. Circuncisione non mutilatur, sed melioratur. 2130.

Ut circumcideretur. Exemplo patris Abraham vultus non recusauit, sed gloriosum putauit. 2130.

Ut circumcideretur. In signum nostri adquisitus Puerum rigoris, Fuere erga nos amoris.

2438.

Puer. Non ante, nec post octauam diem: ne Puer ob teneritudinem laderetur; neque ob duritiem magis sensibilem dolorem pateretur. 2595.

Et vocatum est nomen eius Iesus. A nomine summi honorem, quando effundit cruorem. 102.

Et vocatum est. Vna diuini nominis littera sanguinem circuncisionis in Abrahamo remuneravit: in Christo integrum nomen Iesu. 1598.

Et vocatum est. Circuncisus nomen vendicat excellentius. 2520.

Quod vocatum est ab Angelo. Non ab Angelo, sed a Deo impositum, qui per illud Saluatoris vita significabat historiam. 1978. 1980.

Priusquam in vitro conciperetur. Non mutauit vocabulum, quod ab vitro vendicauit. 1849.

DE CIRCUNCISIONE

Domini. Luca 2.

Concio secunda per assumpta.

Et vocatum est nomen eius Iesus.

Assumptum triplex.

De

INDEX

De glorificatione: de impleione: de communicatione nominis Iesu.

Assumptum primum.

Origenes. Nomen Iesu gloriosum, omnique cultu dignissimum; quod est super omne nomen, non decuit primum ab hominibus appellari.

Gloriosum Iesus nomen super Angelum, & hominem; cui proinde uterque, quicquid habet glorie, adscribere debet. 161.

Gloriosum jure dicitur, cum salutem significet. Est enim salus hominum Iesu gloria. 530.

Ita gloriosum est, ut non minus in illo, quam in Dei Patris nomine Beatus gloriatur. 161.

Cum gloria nominis Dei, desumpta ex sanctitate, potestate, & admirabilitate, contendit huius nominis gloria. 162.

Nomen Iesu sanctum gloriosius, quam ipsa Dei gloria. 296.

Glorificationis corona appellatur illa, in qua nomen Iesu scriptum est. 43.

Gloria nominis Iesu multiplex, multis, quibus aquiparatur nominibus explicatur. 2389. 2390. 2391.

Assumptum secundum.

De impleione nominis Iesu.

Haymon. Iesus Hebraicè, Latinè interpretatur Saluator, quia ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Nomen Salvatoris adimplebat, cum omnem artem in salvandis hominibus imponebat. 60.

Nomina alia adimpleus Dei Filius. 1696. 2356. 2363.

Quisque nomen suum implere debet. Sic nomina sua impluerunt.

Abel. 591. 663. 692. 694. 709. 719.

Abraham. 1562. 1670. 1719. 1925.

Aaron. 35. 249. 127. 132.

Abdemelech. 318.

Abdenago. 370. 384.

Achaz Rex. 743.

Abdus. 554.

Abizer. 903. 905.

Abinadab. 1238. 1255.

Abin. 1389.

Abner. 1447.

Nomen suum implet quilibet Angelus. 2471.

Nomen suum implet ipse Deus. 1123. 2076.

Assumptum tertium.

De communicatione nominis Iesu.

Beda. Sicut à Christo Christiani, sic à Iesu, idest Salvatore, saluti vocamur.

Nomina ex omnibus desumpta substantiis Christianis alijs communicant: Societati nomen Iesu.

Ex substantia corruptibili.

Nomen lapidis. Suos, lapides nominavit. 489. 2368.

Ex substantia incorruptibili.

Nomen stellæ. Suos dixit stellas. 1785. 1819. 2194.

Ex substantia vegetativa.

Nomen ligni. Suos ligna nuncupavit. 104. 105.

Ex substantia sensitiva.

Nomen Agni. Agnos suos appellavit. 715.

Ex substantia humana.

Nomen Christi. Christianos fideles nominavit. 91. 2077. 2078.

Ex substantia Angelica.

Nomen Angeli. Angelos, suos dixit. 1604.

Ex substantia diuina.

Nomen Dei. Deos suos nominavit. 2190.

Nomen Iesu Societati communicavit.

Ut Societatem, quasi familiam suam honoraret quilibet enim familia sui ducis vocabulo honoratur. 897. 906.

Ut Societatem exercituum suum roboraret. Dum enim, nomen suum præbens eidem Societati, suis militibus commilitabat, eorum animos confirmabat. 747. 877. 1041. 1533.

Ut Societatem domum suam sanctificaret. Dum à domesticis per sanctitatem nominis iniquitatem separaret. 297.

Ut Societatem coronaret. Quos enim suo nomine appellabat, corona, in qua nomen erat, coronabat. 31.

Ut

Ut Societatem glorificaret. Quia enim Societatis homines suo nomine nuncupabat, sui nominis gloria glorificabat. 126. 127. 803. 810. 1445.

Ut societatem, quasi filiam à se genitam demonstraret. Societas namque omnes à suo nomine, quasi à se genitis appellatur. 897. 1488. 1849. 2807.

Ut societatem edificium à suo edificatum amico, dictum sibi esse indicaret. 1899. 2080.

DE EPIPHANIA DOMINI.

Matthæi 2.

Concio prima per commentaria.

Cùm natus esset Iesus.

Apud quem regem accipiendum proponebat, Salvatore appellabat. Libenter namque populus acceptare regem, à quo salutem speraret. 1512.

In Bethlem. Id est in domo panis. Congruo sit oritur loco vita panis. 1296.

In diebus Herodis Regis. Per dies vita tyranni supputatur. Est enim tyranni vita brevis. 1186.

Eccce Magi. Sic triplicem in tribus fidei professoribus spectaculum demonstratur, humanis, & diuinis oculis, & angelicis inspicendum. 3540.

Ab Oriente venerunt. Legati à suo patre Abrahamo, ut viderent quem ipse praesiderat. 2201.

Rex Iudaeorum. Neque enim Herodes rex Iudaeorum ab illis agnoscitur. Tyrannus enim non est verus rex, cum sit regni iniustus invasor. 768.

Rex Iudaeorum. Sic Christus, Deus ostenditur. Regni namque Iuda rex proprius Deus erat, qui reges Iuda, quasi vicarios sui constituebat. 781.

Vidimus enim stellam. Quae ipsum regem filium Abrahae designabat, quam sequuntur reges in sideribus designati. 2192.

Stellam eius. Ut, quae Christo natus est, data Abrahae fuerat in testimonium, Regibus filijs Abrahae in obsequium data foret. 2193.

Et venerunt adorare eum. Non te, quem non adorandum putamus, sed illum, quem Deum credimus. Est enim rex homo venerandus; at rex Deus etiam adorandus. 341.

Adorare eum. Sapientes Iudei. Reges enim stulti non adorare, sed adorari vellent. 328.

Adorare eum. Sic superbam regem succubant, qui, ut Deus, ab hominibus vellet adorari. 339.

Herodes autem rex turbatus. Cogitans se à

Iudeis defendendum, & Christum in Regem acclamantem. Extraneus namque Rex, etiam in Iuda non possit, à subditis acclamari; & naturalis, à fidelibus, obois libenter adiutur. 1250.

Et omnis Ierosolyma cum illis. Facili namque crimine regis subditi derideant, quod illis non videtur esse rabori, sed bono. i. 1021.

Congregans, &c. Non, quid ipse sentiret, expuncti, sed quid dicerent, à consiliariis injuriis. Debet enim rex liberum dicendi consiliariis dimittere licentiam, sui ius referre operandi necessitatem. 2813.

Ex te enim exierit dux. Rex sic futurus ostendebatur, quidam promittebatur. Est enim ducatus certissimum augurium, & necessarium principatus. 818. 978.

Clam vocatis. Frustrata contra regem legitimam tyrannus querebat secretum; illud namque iussu Magi manifestare non secreta namque tyrannum manifestare regi, non iniuncta actio, sed opus iustitia est. 855.

Ego veniens adorem. Mentitur egregie. Rex enim superbus, non vult alium adorare regem. 139.

Qui cum audissent, &c. Adoraturi Puerum, Herodem etiam adoraturum, exi timabatur. Verax enim, de alio mendacium, non potest suspicari. 586.

Etcce stella. Stellam deducentem ad Messiam videt Gentilitas caecata, non aspicit caecos ymagos. 2194.

Videntes autem stellam. Sic filij Abrahae Magi demonstrantur. Si enim de eo, de quo Pater gaudius fuerat, tristarentur, filij eius inimici probarentur. 2074.

Intrantes inuenerunt. Thesaurum omnium bonorum, Deum in Pueri lactante latentem, quem, ut à se ipsis inuentum, suum paterant nominare. Thesaurus enim dicitur Deus, proprius inuentoris. 1781.

Et procidentes. Non cadentes, qui enim diuini, non humanum simulacrum venerabantur, non cadelant, sed potius resurgebant. 392.

Et apertis thesauris. Regi suo pauperum pecunias obtulerunt. Est enim diuitibus opprobrium, regem pauperem venerari. 1175.

Et responso accepto in somnis. Pulchre Regibus responsum in somnis datur. Est enim eorum vita tota somnium. 498.

Ne redirent, &c. Prius Magos, ut ab Herode fugiant, quam Iesum, visum ferens puerum, suggerit, voluit admoneri. Suorum magis moriem, quam propriam rex desiderat declinare. 1082.

In patriam suam. In quam non retineant, nisi

INDEX

nisi diuino obligati precepto. Patriam namque; inſſu Dei diſmiſſam, non repetit, niſi Deo iubente, Peregrinus. 1770.

DE EPIPHANIA DOMINI. Matthæi 2.

Concio ſecunda per aſumpta.

Ecce Magi.

Origenes. Quod Angeli videbant per ſpeculum, & imaginem, nos cernimus in veritate, Homil. 2.

Aſſumptum vnicuſque.

Mysterium Magorum, ad Chriſtum venientium, ænigma fuit, cuius ſignatur in omnibus ſubſtantipiſ creatis Chriſtianus intelligit.

Figura ex ſubſtantia corruptibili.

Tres aurea moneta, ex aurea ſtatua contrita ſormata, Chriſto oblata, vñ in illis diuinam impremeret imaginem. 481.

Tres icelle ſpiculanda, iterum ſequentes. 686.

Tres arbores, titulum regum reſpicientes, cum Herodes, inſinuoſa arbor, non reſpuecit. 1224.

Tres vituli, quos Gentilitas Chriſto obtulit. 1729.

Tres viri ſimul agnoſcentes Chriſtum hominem, & regem, & Deum. 2359.

Tres angeli, quos mittit ad Deum Abrahamus. 2204.

Signis voluerit quamlibet ex his figuris Scriptura pluribus locis illuſtrare, conſulas indicẽ generalem in verbis Imago, ſit ella, Arbor, Vitulus, Vir, Angelus, &c.

DOMINICA INFRA oſtauiam Epiphaniæ.

Luc. 2.

Concio prima per commentaria.

Cum factus eſſet.

Annos habens duodecim, ſe ipſum incipit reuelare Meſſias per duodecim apoſtolos prædicandus. 6.

Secundum conſuetudinem. Parentum conſuetudinem obſervabat. Non enim ſufficit pa-

rentam naturam vindicare, ſed opus eſt, conſuetudinem, quæ eſt altera natura, retinere. 2454.

Remanſit. Ultra dies oſto præcepti; qui enim ad perfectionem tendit, non ſolum præcepta, ſed & conſilia implere debet. 29.

Exultantibus, &c. Nam pueri, vel cum viris, vel cum ſamnis per diſceſſas vias incedentibus, ire poterant. Sic aſpectus ſamnis altera vir quiſque vitabat, ne aſpiciens teneretur dotem ſoluere. Sufficit enim aſpectus ſamnis ad dotis multam. 1007.

Et factum eſt poſt triduum. Vt in triduo triſ temporum peccata deleat, viucentium ſub tribus legibus. 2343.

Poſt triduum. In hoc triduo deuotus Puer in templo pro beneficii præteritis, præſentibus, & futuris Deo gratias referebat. 1752.

In medio. Medius namque Chriſtus eſt, & in diuinis, & in humanis; & in ſcilo, & in ſolo, & in vita, & in morte. 103.

In medio. Docet prælatum; & ſit ſuper ſubditos, ſed in medio, quaſi vnus ex ipſiſ. 1289.

Doctorum. Quid mirum, ſi doctores doceat Puer? Qui à puero Deum ſibi habet doctorem, hominibus doctior eſt. 1891. 1896.

Stupebant. Tam in Puero Dei Filium puerili indutum forma ſuſcipiebant. Tam enim ſuum ſic erga homines oſtendebat amorem, excitabat amorem, & excitabat in hominibus ſuporẽ. 474.

Et dixit mater eius. Titulo matris Mariam Lucas voluit honorare. Eſt enim nomen Matris Meſſie maxime honorabile. 2503.

Cur feciſti nobis ſic? Nobis te ob tuam ſapientiam maxime diligentiſ. Filius enim ſapientis, patri, ac matri dilectus eſt. 735.

Pater tuus, & ego dolentes. Si ſola mater amiſſum filium ſteret, viuere non valeret. 736.

Pater tuus, & ego dolentes. Qui riſus mihi fuiſti matri, debueras non eſſe ſetus patri. 1763.

Pater tuus, & ego. Mater vera, & pater ſuſtatus; vnde ſola, dum te amiſſum ſterem, viuas exequias plangebam. 1636.

Pater tuus, & ego. Salutem namque tuæ maternæ, paternæque aſſectu curabamur. 736.

Pater tuus, & ego. A vita nemus filij, matris, et patris pendet aſſectus. 1640.

Et ait illis. Oblatus Deo filius non tam hominis, quam Dei filius eſt. 1642.

Deſcendit cum illis. Vt deſiderium patris, et matris impleret, ægriſ ſerentium illius aſſentiis. 2777.

Et mater eius. Materno titulo Virgo nobilitatur, in cuius gratiam mater quaſibet regis in ſua proprio nomine appellabatur. 763.

Ieſus

CONCIONVM.

Iesus verò proficiebat. In trikus profectus Domini explicatur, nec apponitur terminus. Qui enim ad perfectionem tendit, non debet sibi terminum assignare. 1536.

DOMINICA INFRA octauam Epiphaniæ. Luc. 2.

Concio secunda per assumpta.

Post triduum inuenerunt, &c.

Hugo Cardin. Tres dies sunt contritio, confessio, & satisfactio, de quibus Exod. 3. Ibi-
mus viam trium dierum.

Assumptum triplex.

Quarendus Deus per contritionem, & confessionem, & satisfactionem.

Assumptum primum.

Per contritionem.

Inuenitur Deus à sacerdote in templo per sacrificia, omnia hac contritio supplet. 429.
Contritionis itinere ad Deum peccator accedit, à quo diuina clementia non recedit. 2949.
A peccatore Deus inueniretur, si per viam lapideam, scilicet ex lapideo contrito corde, quæreresur. 3207.

Assumptum secundum.

Per confessionem.

Iusticia namque Dei est, non relaxare peccantis personam ad panem, sed confitentis offensam ad veniam. 2244.

Confessione aggritudinis quarendus, ut medicus qui aegroto remedium prabet, quin desperet. 2902. 421.

Facile quarenti eum per confessionem se ostendit, qui remissionem culpa sibi reputet gloriam. 3177. 3187. 3212.

Assumptum tertium.

Per satisfactionem.

Penitentis namque sibi satisfaciens figuram in-
cundissimæ inuenitur. 2850. 2854.

Quæsum ab inimico, dignam sibi satisfactionem
offerente benivolus inuenitur. 1466.

Non nisi à purificato inuenitur, satisfactio ta-
men in hac vita, sicut in alia satisfactio, pur-
gatorium est. 379. 440. 509.

DOMINICA SECUNDA post Epiphaniam. Ioann. 8.

Concio prima per commentaria.

Nuptiæ factæ sunt.

Felix Isaac, cui Angelus sponsam quesivit,
felicissimus, cuius nuptijs Angelorum Do-
minus adfuit. 1773.

In Cana Galilee. Ex eodem loco, & non na-
tionis diuersa sponsus, & sponsa suis signifi-
cantur, ut similitudo nationis esset causæ dilec-
tionis. 2063. 2576.

Erat mater Iesu, &c. Virus sponse vocatus
matrem Dei, & sponso vocatus Dei filium
demonstratur. Et sic dissimilis ex utraque
parte dos ostenditur. Hac enim virum est pra-
omnibus est manda. 1676. 1771.

Vocatus est autè & Iesus. Ut se præstite matri-
monij demonstraret, & fidelitatis defensor. 1009
Deficiente vino. Non deficeret, si cõmuna omnes
Angeli forent, Angelis enim, non vnum, sed
aqua ad potum ministratur. 1734.

Dixit mater. Semel, atque iterum mater dicitur
Iesu, cuius se ancillam nuncuparet: sed igitur
nobis litare huius ancilla matris non obsecratur.
nobilitas patris. 1804.

Vinum non habent. Nil miram, quod homini-
bus deficeret causa gaudij. Est enim gaudium
proprium Dei, ut hominum maior. 1571.

Vinû non habet. Necessitatem scilicet odore ex-
ponit: ad est enim diuina providentia, quâ to ap-
paret extrema indigentia. 1042. 1081. 1838.
Et dixit ei: Mulier. Matrem non nominat, dum
petita negat: mater namque filius non vult
petita negare. 322. 320.

Nondû venit hora mea. Rationem non conce-
dendi præbet, sed et enim filius, dum non dicit
petita, non offendere matrem. 1313.

Dixit mater eius ministris. Crediunt, & obseru-
ant, quod non remissa petebat: neque enim filius ma-
tri, non remissa petenti, liquid denegat. 1322.
Erant autè ibi. Itaque iuberet sine mœstis, sunt
enim diuine gratia inexhausta ministris sibi. 1344

ba

Felix

INDEX

Ferte architriclino. *Minimè ebrius; alioqui non alios ebrios appellaret, nemi enim in iure in alijs vitium quo laborat, a genere potest.* 1014.

Vt autem, &c. *bonum vinum homo nō dederat; nullum enim bonum ex se possidet homo, sed à Deo accipit.* 1553.

Et cum inebriati fuerint. *Tunc enim inter bonum, & malum vinum non distinguerent. Ebrui namque differentias rerum non discernit.* 1427.

Hoc fecit, &c. *Primum fecit Iesus miraculum, ut se à suspitione illiberalitatis liberaret. Miraculo etiam à seruo suo remouet mali suspitionem.* 55.

Manifestauit gloriam suam. *Gloriatur namque Deus, dum pauperibus dona concedit.* 25. 9.

DOMINICA SECVNDA post Epiphaniam. Ioann. 2.

Concio secunda per assumpta.

Nuptiæ factæ sunt, &c.

Gaudemus. Benedixit ergo, quod constituerat à primordio, legitimum coniugium, dum pergere ad nuptias non tenuit inuitatus.

Assumptum primum.

De electione vxoris. Sancta, pulchra, nobilis, & prudens, eligatur.

PRIMA PARS:

Sanctitas in eligenda vxore procuretur.

Virtus inter dotes vxoris prima. 984.

Sanctitas in vxore pulchritudo in preteratur. 1052.

Fides hereditate acq̃ sita in eligēda requiritur. 1771.

Religio vxoris diuitijs preponatur. 1772.

SECVNDA PARS.

Pulchritudo in vxore requiritur.

Non tam pulchritudo, quàm sanctitudo quaratur: pulchra namque viro, non filium, sed interitum gignere solet. 1676.

Pulchra, sed quæ simul sit sancta eligatur. 928. 937. 1052. 1294. 1300. 1301. 2. 63.

Angelo Custode filio Dei indiget pulchra, ut sit marito fidelis. 1110.

Pulchra claudenda in arca, ne visa appetatur. 2459.

Pulchra erit marito amoris, sed & timori. 998.

Pulchra abscondatur, non timens decori, sed pudori. 1294.

Pulchritudo accusanda non est, sed tamen commendanda, cum exponat moris maritum. 911. 1589. 1901.

Pulchritudo, si vera est, ornatus non eget. 2273.

Pulchram desiderat eligere pulcher, sui similis. 1325.

Pulchritudo cum nobilitate desideratur. 1324.

Pulchra, fidelitate sit pulchrior. 1676.

Pulchra, prudens, diues, nobilis, & sancta digna est electione. 933.

TERTIA PARS.

Nobilitas in vxore desideratur.

Similis in nobilitate, unde eiusdem generis eligenda. 177. 1771.

Nobilitas ex utraque parte, ne obscuritas vnius claritatem obscuraret alterius. 1804.

Nobilitas inter vxoris dotes, etiam à rege desideratur. 984.

Claritudo generis, & pulchritudo corporis in eligenda requiritur. 1324.

QVARTA PARS.

Prudentia in eligenda quaratur.

Prudens, quæ sciat, quando viri sui culpam tacere debeat, quando exprobrare. 914.

Prudens, quo bonum opus occultet marito. 915.

Prudens, cuius prudentia de laide operibus diuina contendat: prudentia. 921.

Prudens, quæ possit viri defectum supplere. 938.

Prudens, quæ dubia diuinam consulat sapientiam. 915.

Dotes prudentia à prudente viro præ omnibus in vxore requiritur. 984.

Prudens non astuta, ne sit viro in pietatis magistra. 2906. 2912. 2915.

QVINTA PARS.

De electionis auctore.

Electio vxoris non debet fieri à sponso, hic enim errare consuevit. 2361.

Electionem patris filium committere debet. 2361. 2362.

Pater

CONCIONVM.

*Pater seruo fideli electionem committat. 1771.
Deo committatur electio, ut optima sit. 2366.*

Assumptum secundum.

*De dilectione uxoris electa, & viri
eligentis.*

PRIMA PARS:

De dilectione viri erga uxorem.

*Obsequium uxori dilecta exhibeam, sibi factum
vir reputat, ut compenset. 1511.*

*Amorem uxoris vir extendit ad filium, ut di-
lecta filio regnum confrat. 250. 253.*

*In captiuitate uxoris in vita magnitudo matri-
tis magnitudini respondet amoris. 912.*

*Uxorem quasi regnum sibi, & coronam vir amat.
2668.*

*Magis uxorem, quam se ipsum, & regnum vir
debet amare. 3037. 3041.*

*Dilecta uxoris non perdit mariti amorē. 1769.
2409. 2608. 3072.*

*Ancilla uxorem vir præferat in amore. 1716.
1741. 1742. 2106.*

*Uxorem vir non diligit, quasi dominam. 2906.
2912. 2950.*

*Uxorem non quasi ancillam ducat, nec vendat.
1046.*

*Uxorem non ita diligit, ut illum parentem ado-
ret. 3107.*

*Deum uxori vir præferat in amore. 1162. 2086.
2906. 2915. 3066.*

SECUNDA PARS.

De dilectione uxoris erga virum.

*Diligit ita virum, ut in se viri culpam trans-
ferat, ut pro viro penam sustineat. 920.
947.*

*Magis ad veniam viri festinet amore, quam ini-
micum ad vindictam furore. 917.*

Amore mariti, illo mortuo moriatur. 972.

Assumptum tertium.

De Fidelitate.

*Infidelem sibi uxorem non suspicietur maritus.
2003.*

Sexu fides infidelium, repudiabit. 2072.

*Propheta erit à suspitione infidelitatis immunus.
1072. 1086.*

*Suam non appellabit de infidelitate suspectam.
1075.*

*Libera erit à suspitione, si habeat Angelum Cu-
stodem cultus. 1074.*

*Fidelis vi sit, frater ante oculos, ut velamen; ma-
ritum. 1096.*

Fidelis, maritus quasi diademate coronatur. 1096.

*Fidelis et sit, uxore monstratur, ne ab ali-
quo appetatur. 1126.*

DOMINICA TERTIA

post Epiphaniam. *Matth. 8.*

Concio prima per commentaria.

Cum autem descendisset.

Ipsi iam in vera hominis forma, qui olim in fi-
gura quando aethus edificabas humanos. 1602.

Cum autem descendisset. Item in vigilia, in
se, in veritate, qui olim in somno, speculo, &
angmate, ut fidem saceres incarnationi, des-
cenderet. 1602.

Cum autem descendisset. Descendere dicitur, quā-
do fragilitati humanae condiscendit. 2143.

Cum autem descendisset. Ad peccatores, qui cri-
minis pondere ad ipsum ascendere nequeunt. 2143.

Cum autem descendisset. Quid mirum, des-
census ad inferos, in vallis homines liberatu-
rus descendit. 389.

Secute sunt eum turbae. Deum unus, hominum bo-
minum turba multa sequuntur. 1664.

Ecce leprosus adorabat. Quem Deum esse verū
existimabat. 340.

Domine, si vis potes. Inimicis, de potentia du-
bitantibus, hic de benevolentia dubitabat. Ergo

Christus dubiis huius egrediens, tū curat. Of-
fendit inimicis potentiam, & illi benevolentiam. 341.

Et extendens manū. An dextera, an sinistra nō
expressit. Dextera perfectum solet amplecti,
sinistra imperfectum tenere. 143.

Velo, mundare. Qui maritem noster, solum volo.
Meam hanc voluntatem chirographo testatū
habeo; ne me mendacem reputes, sententia
monstrabo. 2911.

Et confestim. Celeritatem obsequij, celeritate
beneficij compensat. 1056.

Vide, nemini dixeris. Non monum. etien-
sam in gloria titulum eleuauit. Qui enim glo-
ria vana famam cupit, infamiam compatitur.

2765.

Ostende te Sacerdoti. *Quis si a lepra mundus, ut de munditia tua lepra possit judicare.* 238.
Et offer minus. *Præsi se ipsum; quam munus offerendum præcipit. Deus enim prius ad cor, quam ad munus offerentis inspicit.* 688, 689.
In testimonium illis. *De divina virtute ab illis sine suspitione, respectu ab inimico ferendū.* 393, 400.

DOMINICA TERTIA post Epiphaniam. *Matth. 8.*

Contio secunda per assumpta.

Et extendens manum, &c.

Origenes. Medicus, ait, sum cælestis, corpora cum animabus curare possum. *homil. 5.*

Assumptum triplex.

Medicus Dei Filius in tribus mundi temporibus optimus medici conditiones implet. 2912.

Assumptum primum.

Pro tempore Legis naturalis.

Medicus Dei Filius divina arte oppositis inter se remedijs curat infirmum. 1984, 1985.

Diligens medicus Deus, nec cibo strim augeat, nec inedia infirmitatem. 1984.

Eximius medicus Dei Filius prosperis, & adversis novit pro temporis opportunitate sanare. 1986.

Ad euendam infidelitatis venenum, antidotum fidei divinus medicus præbet infirmo. 2298.

Summus medicus est, cuius experientiam nulla vincunt vulnera, de quo promde non desperandum. 612.

Agrotum sine mora obediens statim sanat. 1056, 1111.

Infirmitatem permittit, ut agrotus se agnoscat. 2147.

Pro tempore Legis scriptæ.

Medicus Dei Filius non asper agrotis refert opprobrium, sed humanus confert remedium. 420, 421.

De agrotis vulnera occultante divinus chirurgus, dum publicè curat, palam triumphat. 2669.

De veincidente agrotis non desperat, nisi ille, de remedio desperet. 2902.

Divinus medicus, qui velis: & potens, qui valet, infirmum curare. Qui negat, posse, omnipotentie diffidit. 2946.

Pro tempore Legis gratiæ.

Veniens medicus Dei Filius pulsus populi Israel tentavit, arteriam cordis sensit, & perit mortuum suscitavit. 11841.

Optimus medicus omnis sola figura, dum in ea aspicitur, sanat. 2902.

Medicus verus erigatur in loco, in quo læcet infirmus, ut ubi occideret humana superbia, ibi se misericordiam inclinaret diuini. 2162.

Clementissimus medicus, qui proprium super agrotum stillat sanguinem, ut curet. 2162.

DOMINICA QUARTA post Epiphaniam. *Matth. 8.*

Concio prima per commentaria.

Ascendente Iesu in nauiculam, &c.

Discipulis namque magistrum sequuntur, ut ab eo amplius erudiantur. 2510.

E. ecce motus. Sapientia namque, cum homo quiescerat, tunc maior illam excipit tempestas. 1898, 1899.

Ipsa vero dormiebat. Divinum instrumentum dum somniat, pulchre resonat. 1554, 1555.

Dormiebat. Mortem suam per somnum indicabat, est enim mors in somno. 2228.

Et accesserunt, &c. Videbantur enim a magistro dormiente despecti, sed erant inspecti. In periculo namque Dominus quos videbat despicere, aspicit. 1838.

Et suscitauerunt eum. Gratiam ei violentis inferentes. Est enim grata Deo violentia ab orantibus illata. 1924.

Dicentis, &c. Omnes orationem faciebant. Vni enim est commune periculum, communis debet esse oratio. 372.

Salua nos. Non unus, sed omnes precabantur salutem. Oratio enim multorum exaudibilior est. 523.

Salua nos, perimus. Ut ubi timebatur interitus, ubi salus inueniretur. 470.

Salua nos, perimus. Ibi enim certius remedium est, ubi maius periculum. Solec enim, cum auxilium humanum, ad se adiuvantem. 461.

CONCIONVM.

Quid timidi estis? Non debet enim in periculis
trepidare, qui Deum suum in illis meruit ven-
dicare. 508.

Modice fidei. Nouerat enim in tempestatibus sol-
uenda tempus, & illorum salutem magis de-
siderabat. 440.

Modice fidei. Credere deberent Dei Filium sibi
adesse, qui suorum socius est potius tempore iu-
pestatis, quam tranquillitatis. 448.

Tranquillitas magna. Nunc magna tempestas,
nunc magna tranquillitas seruis Christi acci-
dit. Cubare dum namque Dei Filium sic corda,
seu chordas temperat, non nimis incendens, nec
nimis remittens. 431.

Porro homines mirati. Immerito, neque enim
creatura facilius contra Deum militatur ad
arbitrium peccatoris, quam contra peccatorem
ad libitum Creatoris. 1425.

DOMINICA QVARTA post Epiphaniam. *Matth. 8.*

Concio secunda per assumptionem.

Qualis est hic, &c.

Assumptum unicum.

Quæstionis istius erit enucleatio, in
qua palam fiet, quòd omnis crea-
tura agnoscit suum creatorem.

Teste Druthmario.

Ire vniversa creatura obedientiam exhibent
Creatori, qui omnium pater est, adorandus ab
omnibus. 331.

Opifici suo deferuere debent, qui ut pictor eas pul-
chritate effigauit. 14.

Filium Dei omnes creatura agnoscant Dominum
suum. 330.

Creaturarum rector Christus, qui in curru ex il-
lis constituto auriga fertur, ut illis regat. 42.

Curator creaturarum Dei Filius suam erga illas
impensis curam. 1526.

Magister chori creaturarum eas ad diuinam exci-
tat laudes. 2.

Qualibet creatura, si non ore, opere tamen Deum
laudat. 387. 388.

Rex creaturarum Deus est, cui proinde omnes
tributum obedientia debent. 128.

Orator pro creaturis Christus, pro elementis

orat apud Patrem. 3. 126.

Dux creaturarum est Deus, quæ velut milites
contra Dei hostes gaudens militare. 166.

Dolent creatura, si à diuino obsequio probentur.
1426.

Deum aduersus peccatores iratum creatura so-
lent imitari. 2685.

Terra contra Cainum ululabat. 612. 680.

Contra Abiron, & alios sanxit. 1257.

Malos aperio deglutit ore. 794.

Ignis pro libito Creatoris mutat officia malos vi-
rit, & bonos vorat. 367.

Ignem cremantur corpore, qui contra prelatos u-
rebantur in corde. 75.

Ignis iudicij moras diuina patientia impatienter
ferens, Sodomitis incendiis. 2247.

DOMINICA QVINTA post Epiphaniam. *Matth. 13.*

Concio prima per commentaria.

Simile est, &c.

Mirum, quòd terra cultor assimiletur, cum
terram querens à celo excludatur. 1712.
Simile est. Proh dolor! terram colit homo quem
Deus calciculum esse desiderat, dum promittit
calum. 1867.

Simile est. Celo similis, non colere, sed calcare
debebat solus. 1868.

Simile est. Licet enim homo in terra habuit, ca-
lum, non terram, debet colere. 1886.

Seminauit bonum semen. Semen, non semina,
sem nasce refertur. Unicum erat semen Chr-
istus, sed quem Pater agricola instar omnium
reputaret. 1956.

Bonum semen. Unum, sed quòd à numeris co-
llestibus, & arena gravis comparatur, & in plu-
ribus fructibus multiplicatur. 1956.

Cum autem dormirent homines. Indignus, qui
homines appellarentur. Qui enim dormit, cum
ex officio debeat vigilare, non meretur homo
nominari. 1456.

Veni inimicus. Inimicum habentes deberent,
dum vincerent, vigilare. 809.

Superfeminauit zizania, & abiit. Satiem-
mentis compos in hoc, quòd semen suum de-
cultare volebat. Est enim anser, qui audet pro-
palare. 2670.

Apparuerunt. Simulata namque dum persistere
nequunt. 2612. 2613. 2614.

Accedentes, &c. Non dicant, quis nam homo
quod

INDEX

faperfeminavit, de nullo enim homine crimen, quod non committerent, fufpicabantur. 1235.
Inimicus homo hoc fecit. Forfan feminatoris habum, potuit fic humanos oculos effugere, non diuinos. 3004.

Visimus. Sic in-penam inimici feruus Domini fiffinabat, ut inimicus ad culpam contra Domini fiffinaretur. 2893.

Et ait, non. Non vult Lominus peccatoris t-nerfionem, fed conuerfionem. 2921.

Ne forté. Patiens Paterfamilias fic offendunt, qui parit, quando alijs in meliorem flatum dubia videtur commutatio. 68.

Sinite vtraque crefcere. Sic bonus, comparatus malo, pulchrior; malus compifitus bono, turpior demonstratur. 601.

Dicam melfioribus. Sic fe parabuntur à bonis malis in-penam, ne amor erga bonos iufum Dei contra malos odium retardare valeat. 1266. 1267.

DOMINICA QUINTA post Epihaniam. *Matth.* 13.

Concio fecunda per afumpta.

Sinite, vtraque crefcere.

D. Petrus Chryfolegus. Ut qui fe de malo cōmutauerit in bonum, dominicum deputetur in triticum, celestibus horreis aggregandus; qui fe de fideli fecerit infidelem, Gehennæ deputetur incendio. firm. 2.

Affumptum.

Dum vita durat, poteft malus in bonum commutari, poteft bonus in malum transformari.

PRIMA PARS.

Sic in tempore Legis naturalis.

A *Brabam ex vano mutatus fuit in electum.* 1719.

Ex malo in bonum. 2094. 2095.

Ex Ph lofopho in Sapientem. 1560.

Ex fcrmatore natura in amatorem Dei. 1560.

Fily Abrahæ ex terraglobis in cali fteffum commutatur. 1819.

Chananaus ex terreno in cali fteffum. 1886.

Sic in tempore Legis fcriptæ.

Abdemelech ex nigro mutatur in album. 311. 321.

Aaron commutandus in bonum praeceffitur poft peccatum faciendi vitulum, & ideo non puni-tur. 68.

Fily Ifra l ex mendacibus in veraces mutari de-berent. 93.

Sic in tempore Legis gratiæ.

Infideles in filios fideles Abrahæ fe mutarunt. 1828.

Servus peccati in amicum Dei. 1828.

Saulus in Paulum fe mutauit. 1819.

SECUNDA PARS.

Bonus in malum poteft transformari.

Sic in tempore Legis naturalis.

Cain ex fratre in fteffam transformatur. 1216.

Timuit Abraham ex bono in malum commutari. 2515.

Mutationem malam fubijt uxor Loth. 2420.

Sic in tempore Legis fcriptæ.

Nadab, & Abiud peffimam mutationem exper-ti. 1410.

In malum timuit Moyfes commutari. 139.

Achab ex penitente fit ipfius penitentia penitens. 2906. 2911.

Sic in tempore Legis gratiæ.

Iudas, vnus pro cunctis, ex bono in malum transformatur. 1393.

DOMINICA SEXTA post Epiphaniam. *Matth.* 12.

Concio prima per commentaria.

Simile eft regnum calorum, &c.

A *Pid calum grano finapis affimilatur, ficut enim homo grano finapis efo, fic calo viro ad*

CONCIONVM.

ad lacrymas excitatur. 2384. 2386.
Simile est, &c. Granum sinapi, dum aruerit, quanta sit virtutis, ostenditur: sic Iustus in examine tribulationis probatur. 1334.

Quod minimum quidem, &c. A. arbor in grano sinapi significatur, dum minuitur, non deformatur, sed melioratur. 2130.

Quod minimum quidem, &c. Humilis apud se minus, meritum suum non agnoscit, apud Deum magnus. 1966. 2479.

Quod minimum quidem est. Et apparet etiam minimum; humilis enim etiam apparentiam ambitionis declinat. 515.

Cum autem creuerit. Iustus namque in via perfectionis semper crescit, donec arbor fiat, in qua perfecta vita spolia triumphalia possit suspendere. 884.

Et fit arbor. In Ecclesia agro quisque fidelis arbor est. 2331.

Volucres cæli. Spirituales volantes in calum, quando carnales vitiorum compedibus detinentur in terra. 2123.

Simile est: regnum, &c. Paruum fermentum coram corruptis malum: sic unus malus totam inficit communis. 3180.

Quod acceptum, &c. Ut inde tres efficiat patres apponendos tribus Trinitatis Personis. 2139.

In parabolis. Vt si non vela faciem, parabola predicat: onem velaret in oburgatione peccatorum. 2931.

Aperiam, &c. Quæ predicabat ore, eructabat ex corde. Predicator enim debet esse contemplativus. 2253.

DOMINICA SEXTA post Epiphaniam. Matth. 13.

Concio secunda per assumptionem.

Ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius.

D. Pet. Chrysologus. Aves cæli in pennis sapientie, & prudentie volatu fidei securitate requiescunt. Sume alas, eleuare a terra, euola. ferm. 98.

Assumptum.

In arbore Ecclesie, aues sancti in tribus Ecclesia statibus quiescunt.

In primo statu.

A. Bel celestis, nullo terra pondere pressus, ad aram Dei celer peruolans. 593.

Sonans laqueis falsissimus in calum volat. 595. Desunctus canit, & in calum volans celestes in volatu superat aues. 650.

Auis Abraham Patriarchæ, ab Oriente vocatus. 2124.

Auis venatrix hospitem. 1996.

Auis, dum penas pauperum cluat, pennis auri, & argenti euolat. 2108.

Alis dilectionis, & misericordie euolat in calum. 1568.

In secundo statu.

Auis Aaron inter calum, & solum volabat. 28.

David alis columbe cupiebat. 2122.

Iheremias ad diuinum verbum euolat. 2188.

In tertio statu.

Auis D. Paulus in calo volitabat. 2123.

Auis Lazarus pennis paupertatis in calum volat. 2128.

Iustus quilibet amoris Dei, & proximi alis calum petiit. 2123.

DOMINICA IN SEP- tuagesima. Matth. 20.

Concio prima per commentaria.

Simile est, &c.

Paterfamilias Deus creditur omnes in familia habet. 3.

Exiit primo mane. Benignus in illis pro-
finare. 3045. 3146.

Conducere operarios, &c. Predicatores ad totum Orbem Dei. Angelus quilibet ad prouinciam suam commissam predicatorem con-
ducit. 2603.

Vineam suam. Quam proprio emera sanguine, non alienam, ut Achab emptam sanguine pos-
sessit. 2891.

Conuenientia Operarii merces apud proponi-
tur. 2261.

Ex denario diurno. Temporali pramium pro-
pinto merces non meruit nominari. 2559.

Misit eos. Misit ipse & Pauper, ne labores, ad quos ipse primus fuerat, declinarent. 363.

In

INDEX

Et egressus circa horam tertiam, &c. *Merito otiosos nominat operarios, otiositas enim non nobilitatis, sed vilitatis est nota.* 685.
 Ite, & vos. *Mercedem humanam non attendent, haberes quilibet justam repositam in bonitate divina.* 1703.
 Illi autem abierunt. *Exemplo aliorum, quod plus excitat, quam preceptum.* 2522.
 Iterum autem. *In horis quatuor vocavit, quia quatuor mundi partibus peccatores ad penitentiam vocat.* 2731.
 Voca operarios. *His merces statim solvenda est.* 1950.
 Incipiens à novissimis. *Qui sine conventionibus laboraverant, mercedem divinam, non humanam exoptantes.* 2555.
 Murmurabant, &c. *Digni, quos terra aperto ore decoraret, cum aperto ore aduersus Patremfamilias quilibet murmuraret.* 2693.
 Respondens vni. *Vni vnus respondet, communitati enim resistere, vnus non valet.* 56.
 Amice, non facio tibi injuriam. *Injuriam namque ferre, non inferre, Dei gloria est.* 305.
 Volo huic dare, sicut & tibi. *Liberalis enim ita donat, quasi debeat ex patto, & non ex gratia prebeat.* 2084.
 An oculus. *Qui spe bonitatis divina delinquit, ingratus est.* 2748.
 Multi vocati, &c. *Electus vnus cum multis, non electis numerandus.* 318.

DOMINICA IN SEP- tuagesima. *Matth. 20.*

Concio secunda per assumptam.

At ille respondens, &c.

D. Chrysost. Si viderit fieri aliquē diuitem, putat inuidus, se pauperem factum. *hom. 34. in Matth.*

Assumptum vnicum.

Inuidus plus dolet, dum alienum aspiciet bonum, quam dum proprium sustinet matum.

Inuidus eligit potius oculis orbari, quam bonorem illius, cui inuidet, iniuri. 1265.
 1273.

Inuidus aspectum potius vult primari, quam alienam bonam, non suam, aspectare. 2879.

Inuidus eligit potius in oculis torturam, quam relictis oculis bonam alterius aspicere fortunam. 1103.

Inuidus magis torquetur, dum alium videt honoratum, quam dum se honore spoliatum. 83.

Inuidus vult potius alium à gloria exulem videre, quam se à pena inferni liberare. 2236.

Inuidus eligit potius ignominiam fuga sustinere, quam iusti gloriam contemplari. 2124.

Inuidus Angelus malus in diabolum commutari, quam bonum in Deum versum intueri. 3125.

Inuidus magis torquetur, dum videt hostes victores, quam dum suos afficit victori. 2627.

Inuidus non minus torquetur videns, quod aliter florcat dignitatis honore, quam quod ipse ardeat ignis ardore. 22.

Inuidus affligitur magis, dum alienam videt felicitatem, quam dum propriam patitur calamitatem. 541.

Inuidus eligit aqua ferre inopiam, quam alterius videre aque copiam. 1120.

Inuidus plus tristatur, dum considerat alium à Deo inspectum, quam dum se cogitat à Deo despectum. 664.

DOMINICA IN SEXA- gesima. *Luc. 8.*

Concio prima per commentaria.

Exijt, qui seminat, &c.

Non in vna, sed in diuersis terris seminabat. *Debet enim predicator per diuersa discurrere loca, & in illis diuini Verbi semina spargere.* 1899.

Exijt, qui seminat. *A patria exeat predicator, ut audientibus fiat acceptus.* 2383.

Semina sua. *Aplic per seminatorem predicator significatur: hic non tam lingua, quam manus debet, ut seminator seminat, predicare.* 714.

Conculcatum est. *Tunc Verbum diuini seminis conculcatur, cum contemnitur à peccatore, qui ideo iuste damnatur.* 2955.

Volucres celi. *Sunt demones abigendi, qui è corde diuinum semen tollere cupiunt, ne panis ad sacrificium fiat.* 2255.

Natum aruit. *Deuotus debet singulis calestem accipiat rorem, ne ardeat non habens humorem.* 849.

Simul

Simul exortę spinę, &c. Sic nocet bonis; malorum confortium. 2242.

Terram bonam. Non male ditam, quam Cain non Abel, colere voluit. 725-726.

Clamabat. Qui tunc voce mortuos a se excitando, predicabat. 707.

Qui habet aures. Populus non audiens Dei vocem, non aures ornatas, sed perforatas habet. 11. 16. 26.

Interrogabant. Desiderium sciendi ostendebat, desiderium scire, gaudet magister docere. 1552.

Vobis datum est. Non enim secreta multis reuelanda sunt. 2531.

Semen est verbum Dei. Quod Abraba promissum est in terra carnis seminandum. 1706.

Venit diabolus. Vnum gessit tollere verbum, idque verum; falsa namq; verba, multa ingerere gaudet. 2969.

Ad tempus credunt. &c. Prosperitatis, & aduersitatis temporibus constans, non petra vilit, sed adamus pretiosus est. 2011.

Suffocantur. Nimia namque cura cupientes denotare terrena, strangulantur, & digni sunt, quos terra denoret, quin suffocet. 1274.

Verbum retinent. Qui enim silentium seruat, & patientiam conseruat. 177.

Miraculosa fides est: dum offenditur ore, rorem efficit ex calore. 367.

Fidelis saurus, non corde occultandus, sed ore, & opere manifestandus. 2332.

Vnus, qui publice fidem proficitur, innumeris alijs fidelibus apud Deum equiparatur. 2490.

De secunda terra ad illud. Ad tempus credunt, &c.

Beda. Ne ad id, quod probant, perueniant, huius vitę eos, vel aduersa terrendo, vel prospera blandiendo retardant. ibi.

Assumptum secundum.

Constans, & in prosperis; & in aduersis persistit.

Duplex esse videtur constans, & ad prospera, & ad aduersa paratus. 2026.

Cor constantis inter molas spei in aduersitate, & timoris in prosperitate Deo panis afficitur. 183.

Deus ut citaredus cordas cordium temperat, non tendit aduersis, nec remittit prosperis. 431.

Aaron utroque humero, & contra aduersa, & prospera, munus apparet. 114.

Cor constantis inuenitur a Deo fidele, dum & in prosperis, & in aduersis Deo adhaeret. 2578.

Medicus Deus modò asperis, modò prosperis, curat. 1984-1985: 1986.

In statu prospero, & aduerso humilitas debet conservari. 969.

De tertia terra ad illud. Hi sunt, &c.

Ensebitur. Videte, ne sitis terra spinosa, quę quamuis semen recipiat, conseruare nõ valet.

Assumptum tertium.

Saeculi bona sunt impedimenta salutis.

Bonum honoris. Non timeat honorari, qui non horrore cremari. 1423.

Bonum diuitiarum est, & animi, & corporis ornamentum. 2958.

Bonum voluptatum. Ebrius, qui peccat voluptate amores, ebrius occidit voluptate liquoris. 2279.

DOMINICA IN SEXAGESIMA. Luc. 8.

Concio secunda per assumpta.

De prima terra ad illud. Venit diabolus, &c.

Haymon. Ut nullo modo fructum bonę operationis ferre valeat.

Assumptum primum.

Fides ad salutem, non solüm tenenda corde, sed per verbum manifesta standi ore.

Idem vinus opete, defunctus ore Abel manifestauit. 620.

Fides non minüs triumphat vocibus illam profitentium, quàm gladijs pro illa dimicantium. 1694.

Timenda non est pena, sed inuidenda gloria illorum, qui fidem, quam tenent corde, produnt ore. 360.

De

De quarta terra ad illud. Quod autē terram bonam, &c.

Auctor Glossa. In bonos auditores, qui verbum audire satagunt, & in ventrē memoriē recondunt, & sic opportuno tēpore fructus operationis proferunt. *ibi.*

Assumptum quartum.

Verbum Dei audiendum, memoria retinendum, opere implendum.

Audienda Dei vox, quæ proiicit contra impios, v. 26 a senio 708.

Memoria Dei à peccatis retardat. 2518.

Opus hominis iugula operis Dei est. 3018.

**DOMINICA IN QVIN-
quagesima. Luc. 18.**

Concio prima per commentaria.

Assumpsit Iesus, &c.

Quoddecim Apostolos, ut gemmas, quibus Ecclesia sibi vestem adornaret, & orbem illuminaret. 6. Apostolos. Quorum nomina in corde, quasi in libro vita scripserat, & animas ad gloriam destinaverat. 115.

Eccē ascendimus. Et ipse, & quisque suorum per scalam virtutis ascendit in celum. 2143.

Ascendimus. In celum, qui solum dimittis, ascendit. 1813.

De Filio hominis. Sic Matrem Virginem honorabat, dum scilicet ipsius nominabat. 2502.

Traditor enim. Tradicionem à Iuda faciendam prædicebat, qui indignus remedio erat, ob impenitentiam. 1393.

Et iheruderur. Illusus præ amore hominum Christus ludore videbatur; ludibrium delictum exstimulat. 1066.

Et flagellabitur. Non indignabatur se flagellandum prægenitari, qui rex prius volebat flagelli. 2854.

Occident enim. Passionem suam prædicit, si non prædiceretur, non crederetur. 1608.

Et tertia die. Quis pietas passibili dedit præ peccata-

vis fidelium ex tribus legibus. 2399.

Et ipse, &c. Est enim passionis sacramentum ita absconditum, ut non nisi speciali gratia possit intelligi. 1608.

Circus quidam. Pauperem illuminavit, non divitem: avaritia namque illuminandi potentiam retardaret. 3169.

Qui cum audiret. Audiebat discipula, qui non videbat humana. 1712.

Transiret. Per Iericho mundi typum Christus transibat; mandatum minime perhibebat. 1670.

Fili David. Quamvis commiseratione, ut patrem filius imitari deberet. 259.

Ipse multo magis clamabat. Dum clamando petebat, gratiam Deo violentiam inferebat. 1924.

Stans autem. Stare, Dei proprium est. 1721.

Quid tibi vis? De voluntate humana cæci inquirat; nam propriam cum divina Patris voluntate in salutem hominis concordem agnoscebat. 167.

Fides tua. Fidem cæci laudant, infidelitatem punit Iudeorum; est enim fides credentis incredulorum pena. 2117.

Et sequebatur illum. In via non erraret, cum Deum sequens, Deum sibi ductorem vendicaret. 1891.

Et omnis plebs. Exemplo cæci magnificentiam Deum excitat: exemplo namque unus sequitur populus universus. 856.

**DOMINICA IN QVIN-
quagesima. Luc. 18.**

Concio secunda per assumpta.

Fides tuā te saluum fecit:

Raymon. Fides tuæ te illuminavit.

Assumptum vnicum.

De liberalitate divina.

Fides tua. Beneficium, quod conferebat, non à se datum, sed à se debitum, liberalis reputatur. 2084.

Cæcum audit. Expressat, laudat, illuminat; liberalis enim à uno beneficio ad aliud conferendum extitit. 1722.

Exc

CONCIONVM.

Ex beneficijs concessis, quasi ex promissis nouum beneficium à liberali concedendum infertur. 2411.

Paruum dissequium Dominus sciebat, appellaus Davidis filium; liberalis Dominus illud beneficio sperabat. 1919. 1944.

Insuper illud adduci ad se. Liberalis enim querit hominem, cui beneficium conferat. 2299.

Quid tibi vis. Volantatem cati explorat; eum enim voluntas pedentis, mensura beneficium concedentis. 1706.

Interrogat, quid desideret; liberalis enim desiderium indigentis cupit implere. 1722. 1920. 1952. 2299.

Respice. Post concessum beneficium respiciendum se prabet; liberalis enim, dum non confert beneficium, erubescit videri. 2206.

Eidem à ceco sibi datum assens; cum ipse ceco fidem dederit: liberalis enim beneficium, non à se, sed sibi datum putat. 1997. 2219. 2597.

Confessum. Liberalis enim beneficijs festinus efficitur. 1706. 2513.

Magnificabant Deum. Et Deus magnificabatur. Liberalis enim, Deus est, agnoscabatur. 2299.

Non caco, sed Christo populus gratalabatur: liberalis enim magis gaudet, dum prabet, quam qui accipit. 1996.

Deum laudabant pro beneficio; & sic glorificabant: eum enim beneficentia Dei gloria. 2509.

QUADRAGESIMA.

DE FERIA QVARTA Cincrum. Matth. 6.

Concio prima per commentaria.

Cum ieiunatis, nolite, &c. Hi enim ieiunant, non ut peccatum minuant, sed ut crimine admittant. 2883. Sicut hypocritæ, &c. In quibus palliata inedit hypocrisis, vera malitia. 2983. Tristes. Contristat rearsus conscientia, quæ non letificat vera penitentia. 2938. Exterminant, &c. Facies exterminabant, ut in illis, quasi in speculis, corda ostenderent. Est enim facies speculum cordis. 2128. Ut apparent hominibus. Dum ieiunij speciem asserunt, apparentiam gale declinant: gale, vel sola species declinanda est. 2599.

Receperunt mercedem suam. Ab oculis hoc soluitur merces, sua namque gloria ab oculis captatur humanis. 1753.

Tu autem, &c. Merce, qui non querit ab homine, à Deo accipit. 1701. Ne videaris, &c. Deus Dei videtur in abscondito, & non hominis, attendendus. 1518. Reddet tibi. Est enim Deus remunerator fidelis. 1949. Nolite thesaurizare, &c. In terra dicitur sibi thesaurizare, qui terrenâ, ut acquirat, ieiunat. 2085. Thesaurizate autem. Celum est Dei thesaurus: ergo in thesauro suo Deus non viros cupit thesauros habere, ut corda ibidem valeat conseruare. 1547. Vbi enim est. Vnde in initio, qui virtutum thesaurus est, cor Dei locatur. 602. Vbi enim. Hinc in idolo cor idololatæ inuenitur. 111.

DE FERIA QVARTA Cincrum. Genes. 3.

Concio secunda per assumptam.

Memento homo quia pulvis es, & in puluerem reuerteris. Gen. 3.

Assumptum triplex.

Memoria mortis, tria in homine, paruo mundo, vitia capitalia premit.

Libidinem reprimit.

Memoria mortis ex concubitu ad matrimonium transit homo, & libidine caret. 1841. Mortis memoria per timorem, luxuriæ ab animo propulsat ardorem. 1012. 1018. Ex premissa mortis meditatione non adulterium, sed matrimonium potest inferri. 911. Recollectione mortis libidinosus quisque ab illicito reprimitur desiderio. 1063. Mortis memoria est libidinis frenum. 1003.

Auaritiam comprimit.

Ex mortis memoria contemptus oritur diuitiarum. 1662. Qui mortem cogitat, diuitias esse digne viuentiam, non subsidia esse intelligit defunctorum. 2864. Diuitias estimare nescit, qui se puluerem pensat. 2243. Despicit diuitias, qui se in sepulchro nudum cogitat collandum. 2803. Auaritia cæcus offenditur, qui memoria mortis à cupiditate diuitiarum non comprimitur. 2809.

INDEX

Superbiam deprimat.

Qui se in pulverem remittendū meditatur, statim se pulverem dicit, non inflatur. 2251. Pulveris aspectu superbus ab ira reuocatur. 2931. Sepulchrum aspiciens cogitat non de vitæ bono, sed de mortis horrore. 1136. Superbus dū vivit, non cogitat de titulo sepulchrali, sed de triumphali. 2734. Princeps iuxta sepulchrum principis in regem eligitur, ne regia dignitate superbus erigatur, sed mortis horrore humilis deprimatur. 1150. Oblivio mortis superbiam adducit, recordatio inducit humilitatē. 2251.

Noli tuba canere, &c. Humilis esse debet et seruus, qui proinde virtutem suam non manifestabit, sed quasi ignorabit. 1956. 2479. Ut honorificentur ab hominibus. Qui ab homine honorem querit humanum, non exhibet Deo divinum. 2655. Te autem faciens. Præcens enim vir non sinistram, sed dextram attendit; in sinistra namque bona corporis, in dextra bona anima collocantur. 1687. Sic elemosyna tua in abscondito. Non enim debet operi misericordia in plateis manifestari, sed in speluncis occultari, nec nisi iuxta mortis publicari. 587. Et pater tuus, qui videt in abscondito. Non enim operanti in abscondito applausus humanus, sed divinus confertur. 1573.

DE FERIA SEXTA post Cineres. Mat. 8.

Concio prima per commentaria.

Audistis quia dictum est. Inimicos odio habebant aliqui legis antiquæ prætextu. Hoc improbat Christus, est enim legis auctoritate peccare valde iniquum. 1003. Ego autem dico. Multam emphasim habet illud pronomen, Ego, quo beneficentia, & potentia dicentis exprimitur, ut velint, & valeant illius implere præceptum. 1952. Diligite inimicos. Adversus illorum culpas habere rancorem, ab erga personam servare amorem. Deus enim peccatorum personas diligit, & iniquitates abhorret. 2572. Benefacite his. Dilectionem ostendite non solum ore, sed opere; potest enim odium esse in corde, licet amor ostendatur in ore. 2844. Orate pro persequentibus. Est enim oratio pro inimicis grata Deo. 606. Ut sitis filij patris. Filius namq. debet patrem imitari. 259. 307. 754. 755. 809. Vide Filius imitator. Si enim diligitis eos. Amici se invicem diligunt, & in signum amoris munuscula tradunt. 2438. Si salutaveritis, &c. Frater fratrem etiam sibi inimicum debet salutare, neque ei eloqui n. denegare. 731. Erro te ergo perfecti, &c. Quia Parit in perfectione quisque cures assimilare, ut saltem parentem humanū bonum possit imitari. 1536. Attendite ne insultiam. Sic enim quisque vana gloria cupidus manifestabitur. Hic enim testis non fugit, de v. bona opera facit. 1573. Alioquin mercedem, &c. Solus enim qui non attendit ad mercedem humanam, vendicat à Deo divinam. 1703. 1950. 2286. 2287. 2555.

DE FERIA SEXTA post Cineres. Mat. 8.

Concio secunda per assumpta.

Assumptum triplex.

*Qui iniurias parit: victor, non victus:
honoratus, non calumniatus:
vltus, non inultus.*

Victor non victus.

Iniuriam ferens, ut victor honore coronatur, inferens, ut victus pudore suffunditur. 647. 653. Patiens iniuriam victor, etsi moriatur, evadit; faciens victus, victus remanet. 700. Ferens iniuriam, patientia feret coronam, & licet occisus, de suo occisore triumphat. 603. Parit inimico, cum illum possit occidere, columnam sibi erigit triumphalem, qua victor de victo triumphat. 1339. 1340. Qui ante bellum inimico parere iubet, ante bellum victor ostenditur, dum ante bellum vincebat. 2636. 2617. Inimico volens parere, illum erigere parat in amoris trophæum, mississimus de iuriis triumphans. 2677. Triumphat qui parit, non qui occidit, unde super occisum patiens carmen non canit triumphale, sed funerale. 2698.

Honoratus, non calumniatus.

Honor inulta patientie præferendus honori regalis potentie. 1741. Regalem honorem deturpare, qui iniuriam sibi saltem vindicare. 961. Inimicus.

CONCIONVM.

Iniuriam conferens regio indignus honore, ferens dignus. 99. Iniuriam ferens non humanus estenditur offe, sed diuinus. 1346. Minimus habet cor, quise vleiscens patris, quam exprobrati succedendū extimat. 1357. Benedictione conueni diuin, non maledictione approbri humani efficitur, qui iniuriam parit. 1358. Inimico qui parit, titulo diuina filiationis, imo y diuine paternitatis honoratur. 2353. 2354. 2355. Vinici honoris aqua litatem vendit: ille, qui inimico propter Deum parit, ut ille, qui propter Deum filio non parit. 2354. 2356.

Vltus, non inultus.

Vleiscitur enim Deus iniuriam illius, qui pro iniuria non vindictam, sed veniam petit. 75. 1261. Non solet Deus instant de iniusto vendicare, nisi postquam videt instant a petitione vindictae cessare. 1263. Curam vindictae non nos se vindicantis, vendicat sibi Deus. 1045. Iniuriam non se vindicantis per creaturas vleiscitur Deus. 2685. 2699. Pauper iniuriam pauper de inferente diuite, a Domino vindicatur. 2895. Vindicem pro se Deum constituit, qui se non vindicat. 1370.

DOMINICA PRIMA Quadrages. Mat. 4.

Concio prima per commentaria.

Ductus est Iesus. Quid miram, si ab spiritu diuino Dei filius ductus dicatur, iam olim ab homine duci, ut hominem duceret agnabatur. 1665. In desertum. In quo Deum se esse indicare. Est enim Deus ipse solitarius. 1535. Ut tentaretur. Non ut temptationem quæreretur, sed ut ferret: temptatio enim non querenda, sed ferenda. 427. A Diabolo. Per veram, non per falsam temptationem. Daemon namq; verē, Deus si tentat. 1742. Et cum ieiunasset. Veri ieiunij pena, falsi ieiunij soluitur culpa, nam ieiunij veri supplicium ficti ieiunij delectat. 2987. Postea elurijt. Esurit, sed desertum non deserit, cum fames a solitudine solitarium possit extrahere. 1897. Accedens tentator. Iure hoc sibi cognomen vendicat, qui ad culpam, non ad penam ten-

tat. 1744. Dic, ut lapides. Non petat ut lapides in homines transformet, quod esset diuinitatis euidens argumentum, sed abbat potius homines in lapides per perfidiam, quam per fidem lapides in homines commutari. 2452. Qui respondens dixit. Dixit quod, quod tentatur dicere imperabat. Non enim lapides in panes, nec in homines mutandi erant per uiscerum, sed per mysterium. 1776. 1777. Non in solo pane, &c. Non solum in se pane viuo viuit Christus homo, sed in verbo latet in pane Deus. Est enim Christus panis coctus igne amoris, absconditis sub cinere humanitatis. 2566. Tunc assumpsit. Quando Spiritus diuinus a ciuitate Christum in desertum deducebat, spiritus malignus eum a deserto in ciuitatem abducebat. Eodem namque tempore, quo ille ad bonum; hic ad malum mouet. 383.

Statuit, &c. Stabat ut statua triumphalis, quae contra tyrannum, illius triumphum ostendebat. 509. Mitte te, &c. Vitium temeritatis humanae, testimonio auctoritatis diuinae palliabat. 1003. Angelis suis. Non se offert ut Christum in ascensu ferat, quem in ascensu tulerat. Adei indignum est deicere, quem leuaueris: impudentior damone est, qui honorem confert, ut auferat. 2981. Non tentabis. Num tentat, qui nihil humana prudentia, sed totum diuine committit providentia. 2012.

Iterum assumpsit. Semel victor, iterum assumitur ad certamen, ne sit semel victor securus, quasi non iterum ab hoste petendus, sed ad alia certamina preparetur. 3050. 3051. Et ostendit. Nudi regna omnia in specie quaedam Christo ostendit, quae vno, eodemque modo entō apparuit, & disparuit. Praeterit enim breuiter mundi figura, quae nihil veritatis habet. 1941. Vade Sathana. Retrō. Addit D. Lucas. Appet. Mundi namque contemptor omnia mundi bona post terga reponit, quae mundi amator in oculis seruat. 1670. 1918. Si cadens adoraueris. Adoratio demonis castus est. 392. Tunc reliquit, &c. Ad mensam Angelorum olim homo non sedebat, sed ministrabat, ab postea ad mensam hominis non sedent Angeli, sed ministrant. 2599.

DOMINICA PRIMA Quadragesim.

Mat. 4.

INDEX

Concio secunda per assumpta.

Accedens tentator.

D. Greg. Mag. Tanta arte se palliat, ut culpas virtutes fingat.

Assumptum triplex.

Palliat tentator vitia sub speciebus virtutum respicientium subiectū tentatum, proximum, Deum.

Sub speciebus virtutum respicientium subiectum tentatum.

In prima tentatione sub specie charitatis obligatus ad sustentandam vitam per cibum, gulam palliabat.

Sub specie caritatis matrimonialis adulterium in Abimelech & Harodamōn palliabat. 1613. 1003. Sub iudicis obligatione summam iniustitiam in Absalone occultabat. 2651. 1177. Sub propria defensione offensionem alterius colorabat rex gerere.

Sub speciebus virtutum respicientium proximum.

In secunda tentatione sub specie zeli de bono communi s. Antis illorum, qui videntes illud miraculum in illum crederent, ostentationem vanam colorabat.

Sic sub specie humanitatis, inhumanitas. 455. Sub specie pietatis humana, impietas. 1216. Sub charitate erga populum, regnandi cupiditas. 1129. 2751. 2798. Sub gratitudine, odium. 3019. 3128. Sub iustitia, malevolentia. 3081.

Sub speciebus virtutum respicientium Deum.

In tertia tentatione sub specie latris idololatriæ occultabat.

Sic sub divina pietate, impietas. 455. Sub zelo religionis, conspiratio. 1290. Sub obedientia Deo debita, rebellio. 1452. 1512. Sub conformitate cum divina voluntate, defectio, & ira. 1510. 1512. Sub pietate divina, conimatio. 2655.

DE FERIA QUARTA
post Dom. 1. Quadragesimæ.
Matth. 21.

Concio prima per commentaria.

Magister voluimus. Non eloquium, sed miraculum à magistro petebant. Debet utique magister magis opere, quàm sermone docere. 96. Volumus à te signum. Dum miraculum exposcebant infidelitatem propalabant, neque enim fides eget miraculo. 2367. Signum quaerit. Signum quaerentes increpat, & tamen ignam præbet, iure increpabat quos tot signorum exhibitio virum emendabat. Testis namq. est, qui miraculis non corrigitur. 3006. 3094. 3095. Sicut enim fuit, Iohannes non vere post tres dies surrexit à morte; Iesus vere à corde resurrexit terræ. Fera namq. post tres dies resurrectione Christo servabatur. 2163. Viri Niniuitæ. Sicut enim in vita virtus tuæ si vitium in iustis dampnat, sic post mortem poenitentia cunctis dampnat, etiam obituat. 624. Poenitentiam egerunt. Hanc enim Dominus exigit à multis à bona fide. 1834. Ex ecce plusquam. Idcirco quod ad illius predicationem non convertantur, desiderabat namq. qui erat animarum creator per creationem, fieri per predicationem. 2500.

Regina Aultri, &c. Semini faminam in exemplum proponit. Ut enim viri virum, sic femina faminam in virtute imitari deberent. 1805. Condemnabit eam. Est enim fides unus credentis multorum pauci incredulorum. 2117. Cum autem immundus, ab homine iusto sula specie virtutis abstinuit demon recedit. 2200. Reuertat, &c. Non intraret si in ea Christus permaneret. Non enim ingreditur nisi quando egreditur Christus. 2702. Assumit secum. Socios namq. ad malum quaerit malus, ne videatur solus esse peruersus. 1277. 1285. Ecce mater. Mater namq. huius absentia ferro non valet. 2777. Et fratres. Homines enim ut fratres amabat, qui ut mater ab hominibus amari debebat. 1875. Quicunque. Qui Deo parentes postponentes predicabat, illos Deo postponebat, sic id quod ore, opere edocebat; neq. enim doctor potest docere id, quod non ipse facit. 1912.

DE FERIA QUARTA
post Dom. 1. Quadragesimæ. Mat. 21.

Concio.

Concio secunda per assumpta.

Quicumque, &c.

Autor Glossæ. Non recusat obsequia maris, sed præferre minifteria Patris: fratres non contemnit, sed opus spirituale præfert, vt & nos carni spiritum præteramus.

Assumptum duplex.

*Spiritualia carnalibus præferenda,
æternis temporalia posponenda.*

Spiritualia carnalibus præferenda.

Spiritualia in capite ferat homo, vt suscipienda carnalia ad pedes, vt despicienda. 2. Anima prudentiam pulchritudini corporis semina præerat. 586. Caput vituli non hominis habuisse, qui Deum omnium caput non inuicet vituli capiti præferendum. 93. Deus ipse vocabulum sanctitatis anteferebat, ostendit novum regni maiestatis. 296. Mortalium terra desiderium cedat amori celesti. 1528. Cuius est qui spiritualia non i. dicat carnalibus anteferenda. 1547. Hereditas carnalis relinquatur, vt spiritualis possideatur. 1660. Anima prius assium, quam corporis refugium præparetur. 1674. Custodia diuini præcepti custodia tori ab obediente præfertur. 1678. Dimittis spirituales carnalibus anteferat, qui verè diuini esse desiderat. 1700. 1944. 2060. 2209. Spiritualia bona corporalibus antepone. 1866. Celestia præferantur terrenis. 1867.

Æternis temporalia posponenda.

Æterna, non temporalia desideranda. 2698. Regnum temporale celesti regno rex malus antefert. 2986. 2989. æterna speret, qui noluerit temporalia. 2700. Præferenda æterna incerta pro temporalibus certis. 1856. Gloriam quis non posponat æternæ? 1860. Spes æternorum possessoris presentium præferatur. 1863. Futura æterna temporalibus presentibus anteferenda. 1940. Instabilibus nemo præfert. 1941. Fides præfert temporalibus super æterna. 2088. 2089. Incerta æterna certis temporalibus debent excellere. 2090.

DE FERIA SEXTA

post Dom. 1. Quadrag.

1022. 5.

Concio prima per commentaria.

Ascendit Iesus. Ascendebat cum suis in terram celestem postea ascendit. 2548. Iacebat multitudo, &c. Iacebant agroti quasi mortui, qui iam quidem agrotus enim potius mortuus, quam viuus putatur. 2630. Angelus autem. Angelus hic Angelum testamenti significabat, qui per aquam baptismi sanandas homines præmonstrabat. 357. 358. A quacunque dextinebatur. Neque enim multitudo agrotum experientiam diuini medici superabat. 612. Erat autem ibi homo. Cui magnum Christus dedit honorem, datus est homo homini loquutus magnum prestitit fauor. 2007. Hunc autem. Solent enim diuina oculos angelos videre, vt liberet. 2322. 2500. 2551. Vis sanus fieri? Viam Tei demonstrat forsitan hic agrotus implebat, cuius prout humanam voluntatem hominis implebat. 3018. Hominem non habeo. Ideo ergo Deum habuit, qui illum sanaret. Quando enim ab eo ex illius humanum, ad eum diuinum. 2715. Surge. Sic iacentem culpa mortuum excitabat, qui omnes quatuor mundi partibus se scitabit. 2722.

Et statim sanus. Solet namque bene ad benefactorem se iunare. 3045. 3046. 1954. Et sustulit, &c. Festinus grabati balneator effectus. 1088. Ambulabat. In homine vt potest qui deinceps bene viuere. 2611. Sabbatum est non licet. In grabato non sentit pondus laboris, qui sentit in peccato pondus doloris. 2721. Qui me sanum. Præceptum etiam quemadmodum seruauit, idcirco sicut ille iussit, videtur me grabatum tollere, ex ambulare. 1534. Quis est ille. Non querunt qui sanauerit, sed qui grabatum tollere imperauerit. Volebat accusationis, non laudationis materiam. Fit tamen accusatio contra intentionem malorum accusati laudatio. 400. Iesus autem. Ne præfens laudaretur, laudatio enim conuenientius fide in absentia commendati. 207. Inuenit eum, &c. Gratus in templo gratias pro sanitate à me mine doctus referebat. Ipsa conscientia gratias Deo docet agendum. 627. Iam noli peccare. Hinc patet aliquando causam esse infirmitatis peccatum. 807. 1090.

INDEX

DEFERIA SEXTA post Dom. 1. Quadrages.

Ioan. 5.

Concio secunda per assumpta.

Ecce sanus, &c.

D. Chrysol. Beneficij memoria, & futurorum malorum metu in sanitate confirmat. *homil. 13.*

Assumptum duplex.

*Beneficij præteriti memoria, & supplicij futuri metus, ingrati-
tudinis à peccato retardat.*

Beneficij memoria à peccato
retardat.

Beneficiorum memor inobediens esse non potest. 1752. Ingratitudinis crimen beneficij memor committere nequit. 1786. Beneficij memoria etiam barbarus à peccato retrahitur. 1011. Oblivio beneficij ad idololatriam inducit. 10. 45. Ament, & stultus est, qui beneficij memor non est, & peccat oblitus. 266.

*Supplicij metus à peccato ingrati-
tudinis retardat.*

Supplicio afficitur, qui non corrigitur beneficio. 816. 817. 3008. Nemo intumescat ac diuino sibi concesso beneficio, sed timeat de inferendo, sibi ingratus, sibi à Domino supplicio. 1404. Qui gratus non est beneficio, afficitur ingratus supplicio. 3018. Offendens Deum benefactorum eum sentit puniorem. 742. Qui pro beneficio non præstat obsequium dignus supplicio. 516. 542. Beneficij inmemor iram promouat benefactoris. 399.

Concio prima per commentaria.

*Assumpsit Iesus. Tres tantum assumpsit in bonorem sanctissimæ Trinitatis, hæc enim in tribus assimilatur hominibus. 2370: 2371. 2372. Assumpsit. Primarios sibi socios futuros laboris, fecit honoris. 373. Et duxit illos: Tres Abrahæ filios ducit, ab Abrahamo olim à tribus Angelis ductus. 1565. In montem excelsum. Offendens eos tres montes esse virtutis, & sanctitatis corripuit. 408. Transfiguratus est ante eos. Amator illorum prout cuiusque conditione se ipsum figurabat, & amoris arte transformabat. 126. Respexit facies eius sicut sol. Ut suos illuminaret, & noctis horrorem fugaret. 401. Vestimenta autem. Vestimenta Christi decem Dei præcepta, quibus Christianus debet exornari. 257. Et ecce appaerunt. Moyses ex mortuis. Elias ex viuis, hos inter Christus medius, ut qui inter mortuos, & viuos medietur. 73. 74. 180. Respondens autem Petrus. Effer enim ibi Christi societas cæciles socio bonam gloriam. 2445. Faciamus hic tria. Non se solum offert ad opus, sed socios excitat, ne videretur velle sibi soli meritum operis vendicare, sed operam sociorum implorare. 317. Ecce nubes lucida. Non tenebrosa, quæ argueret cæcos, nec ignea quæ denotaret aruros. 17. Et ecce vox, &c. Filium Patrem honorabat, & amabat, & à nobis honorandus, & amandus indicabat. 474. Ipsum audite. Erit enim doctor, qui vos doceat ore, & opere. 156. 170. 182. Ceciderunt in faciem. Cadunt ante Deum omnes, & moriuntur, & transeunt, solus Deus super stat ut immutabilis. 1721. Et timuerunt valde. Videntes se valde à Domino honoratos. Honorari non timeat, qui non horret se cremari. 1423. Nolite timere. Volebat enim in suis amicos, non timorem. 2205. Neminem viderunt nisi. Illis enim maiestate seposita in forma hominis apparebat. 567. Et descendenti-
bus illis. Descendit ipse cum suis cum fragilitati humana condescendit. 2143. Neminem dixeritis visionem. Humilis usque ad mortem esse volebat, qui de gloria sua silentium usque ad resurrectionem imponebat. 1588.*

DOMINICA SECUNDA.

Quadrages. Mat. 17.

DOMINICA SECUNDA

Quadrages. Mat. 17.

Concio

CONCIONVM.

Concio secunda per assumpta.

Transfiguratus est ante eos.

Eusebius loquendo de celesti gloria. Nihil ibi est in figura, omnia in veritate. Vnde Apostolus ait: Vidimus nunc per speculum in enigmate.

Assumptam unicum.

Ænigma gloria.

Cuius figuræ ex omnibus substantijs Christianus intelligit.

Ex substantia corruptibili.

Lapis Christus ex duplici natura, in quo seruantur nomina prædestinatorum ad gloriam. 142. 143. Angularis, qui sibi vni lapides ex utroque populo. 103. 2368. Lapides pretiosi Apostoli in veste Christi gloriosi. 6. In his lapidibus nomina portabat illorum, quos ad gloriam destinaverat. 115. Lapides pretiosi sunt homines ex lateribus per patientiam. 1411. 1444. 1439. Lapides basis templi gloria Christi lapis coaptavit. 2420

Ex substantia incorruptibili.

Sol in gloria Christus, Luna Virgo Maria, & Stelle Sancti meritis in gloria fulgebunt. 2295. Sol Christus suos in celo efficit soles, nam fulgebunt sicut sol. 449. 450. 451. Sol Christus, à quo stelle homines lucem accipiunt. 687. Sol Christus ascendens in celum sanctos stellas servum ducit. 2356. Stelle cali sunt cali amatores: relictis gleba sunt terræ cultores. 2293. Stelle in celo extralla dicuntur, qui amore terræ descendunt. 2296. Stellis in celo locutis filijs suis Abraham in celo loca præparavit. 2297. Stella in Christo firmamento virtutibus theologicis firmantur filij Abrahæ. 2432. Stella ex arena gravis sunt sancti. 2432. Stella in celo boni quibus nullus potest nocere, mali arena ab omnibus concalcandi. 2535.

Ex substantia vegetativa.

Flos Christus in fasciculo vinentium in gloria pulchrior totum per orbem spargens odorem apparebit. 931. Flores sancti conferunt in solo humore gratia transplacantur in celo. 931. Flores martyres, quorum primas Abel sanguine arua rigat ad flores coronarum. 635. Flos Christus in gloria resurgens, ex quo fons salutis humana. 281. Flos Christus summa dulcedinis, & pulchritudinis. 282. Florida virgo, qua suos coronat floribus. 23. 133. 134. 135. 82.

Ex substantia sensitiua.

Agnus Christus, qui cum sit sol, dicitur lucerna gloria, à qua sancti, ut ipsum videant, illuminantur. 686. Agnum Christum & Abel obtulit, & Isaias dixit, & Ioannes ostendit omnes lumine gloria illuminarum. 685. Agnus natus à terrenis apparet in gloria. 1764. Agnus dux gregis humani. 283.

Ex substantia humana.

Peregrinus homo Christus, cum quo qui nec sit peregrinus in solo, ut & in celo. 2412. 2434. Christus, & in solo, & in celo peregrinus. 1712. 2925. 2926. Peregrinus sit homo in solo, ut sit in celo civis. 1712. Peregrinus etiam in patria terrena, celi civis esse potest. 2591. Peregrinus homo in terra debet ad celum suspirare. 2384. 2385. Peregrinus à celo patriæ, non debet canere cum amatoribus terra. 2334.

Ex substantia Angelica.

Angelus Christus homines in gloria sibi similes in Angelos transformat. 2521. Angeli in solo tanquam homines apparuerunt, ergo homines in celo tanquam Angeli apparebunt. 1604. Angelus in vita per Angelos in natura est etur in gloriam. 1614. Angelorum societas dicitur populus iusti, qui eadem gloria fruitur cum Angelis, vel etiam in spe. 2545.

Ex substantia divina.

Gloriosus Deus in sanctis suis, dum eos efficit gloriosos. 2075. Deus visus gloria soliditatem, beatis ostendit. 1402. Communionem suis beatis Deus in gloria præbet. 1403. 1416. 1419.

INDEX

*Apparebit Deus clarè unicuique pro meritis
affimilatus diversis. 1888. 1887.*

DE FERIA QVARTA

post Dom. 2. Quadrag.

Matth. 20.

Concio prima per commentaria.

Accessit ad eum mater, &c. Mater filios in honore videre desiderat. 734. 736. Accessit ad eum mater. Matris iustus sanguineus erat: qui proinde velles filium matris sibi con sanguine contrare. 1149. Adorans, & petens. Sic qui libet honoris cupidus solet venerari illum, à quo honorem desiderat obtinere. 337. Adorans, & petens. Adorabat illum, à quo beneficium, quod petebat, sperabat. 1629. Quid vis? Regem se Christus regno dignum ostendebat, dum petitionem statim audiebat. 2751. Dic ut sedent, &c. Mater filijs à Rege sic curat impetrare fauores. 2777. Vnus ad dexteram, & vnus ad sinistram. Ut ex utroque latere te custodiant, ut propinqui. Regis namque custodes debent esse illius consanguinei. 1454. In regno tuo. Ut hi duo cum Christo regnante regnarent. Rex enim non solus, sed cum amicis regnare debet. 825. Nescitis quid petatis. Neque enim sine merito petitioni satisfacio, qui sine petitione meritum remunerat. 1650. Potestis bibere calicem. Volebat Christus sic merita diligentium se manifestare, ne videretur sine meritis præmia condonare. 2151.

Possumus. Qui honorem appetit, laborem despici-
cit. 1663.

Ca icem quidem meum. Martyrium alter effectu, alter effectu subiit, apud Deum voluntas pro opere reputatur. 1759. Non est meū dare vobis. Honore indigni. Est enim qui honorem appetit in honore. 2798.

Audientes decem indignati, &c. Cum videret Christum regem suum in illos duos indignatum, contra eos deos indignati sunt. Regis exemplum sequantur subditi. 769.

Iesus autem vocauit eos. Festina presentia ab ira reuocaret. Ciprimus enim subditos presentia Principis. 2592. Principes gentium &c. Principes superbi eleuantur super subditos; at principes regum terre humilis quasi vnus ex subditis in medio illorum positus humiliatur. 1289. Qui voluerit inter vos pri-

mus, Debet enim primus esse in humilitate; quæ est primus in dignitate. 308. Sicut filius. Ministrator suorum non in terra solum, sed & in celo. 2141. Ut daret animam suam pro multis. Suam, non alterius. Voluit enim solus redemptionem hominum operari. 165.

DE FERIA QVARTA

post Dom. 2. Quadrag.

Matth. 20.

Concio secunda per assumpta.

Possumus.

Rabanus. Delectabat eos culmen honoris, sed prius debebant exercere viam laboris.

Assumptum vnicum.

Qui cupit honorem, non recuset laborem.

Honorem qui appetit, laborem despiciit. 1663. Labor lapidationis precedat honori coronationis. 724. Condemnat prelaturæ laborem, qui concupiscit illius honorem. 1132. Sentum in. Istrumentum laboris in pugna erit, in victoria corona honoris. 1952. Honoris nomen post vocabulum venit laboris. 1974. Gladius quo quis in bello laborat, est in triumpho corona, qua se ipsum honorat. 2054.

Honorem solum emittit ambiciosus per verum laborem. 2749. Labore solum emittit fidelis honorem verum. 2404. Pugna laboris est mensura corona honoris. 2160. Fiat honoris socius, qui socius fuit laboris. 1372. Diuidant inter se honorem, qui partiantur laborem. 17. Non rectè aliquis sibi prelaturæ reservat honorem, alteri committens laborem. 860. Honorem qui sibi integrum assumit, integrum etiam sibi sumat laborem. 1372.

DE FERIA SEXTA

post Dom. 2. Quadrag.

Matth. 21.

Concio prima per commentaria.

Homoe

CONCIONVM.

Homo erat paterfamilias. *Vocabulum hominis non indignum Deo. Nihil enim saluti hominis necessarium sibi Deus patat indignum.* 1587. Qui plantauit vineam. Et omnia parauit ecclesie typum, in qua Christi lignum vite bonorum; Iudei arbor ligna, vt mactentur a patibulo. 104. 105. Et sepeliet de dicit ei. *Amo igneo iuos vnos feruos cupo de in fornace, quasi in paradyso.* 433. Et iudic in ea torcular. In quo vinum sui sanguinis exprimebatur, cuius gutta vna inferas f. 1. oriu in refrigerium commutaret. 2388. Et edificauit turrim. In qua vigil perperet vigilaret, quasi in specula. 1718. Et iudicauit agricolas. Non deicolis, sed agricola meritis dicanur, qui non tremunt, sed agunt venerantur. 592. Peregre profectus est. Factus amore hominum peregrinus. 2925. 2926. Cum autem tempus. Nam sine tempore non valet virtus fructus prestare, quos folis natura auditor sine tempore producere potest. 1920. Misi seruos suos, &c. Tres misit seruos, vt per hanc numerum Trinitatis causa esse populi in vineam indicant. 402. Iterum misit alios. In quibus quasi in equis dominus equitabat, quos saluationis quadrigam appellabat. 1057. Et fecerunt illis similiter. Vignis proscit qui punirentur, cum in ea erant crimina incidere. 876. 883. Nouissimè autem, &c. filium meum. Merito filium pater misit ad exigendos fructus. Sui enim soluenda; illo, debita patri. 831. 836.

Hic est heres, &c. scelera dum non refecantur, incrementum. In augmenta facinorum profilitur, quoties se ira impunitate peccatur. 2647. Males male perdet. Se reos ignorabant, & ita de ipsam contra se ipsos sententiam feriret, commissi acrimia condemnabant. 2932. Vineam suam. Fides diuina a Iudeis ad gentes transplantanda decernitur. 2331. Hic factus est in caput anguli. Est enim lapis angularis duorum populorum. 103. Regnum Dei. Neque enim regnum Iudeorum regnum Dei posset appellari, in quo iam tyrannus imperabat. 783. Qui ceciderit super lapidem. Coram Deo stat iustus, peccator verò cadit. 3008. Super quem verò ceciderit. Hic enim lapis est, qui statim contriuit auream. 489. 1219. Timuerunt turbas. Non Deum, sed homines timebant; sic timorem humanum diuino preferbant, cum tamen diuinum humano debereut preferre. 570. 590.

DE FERIA SEXTA

post Dom. 2. Quadrag.

Matthai 21.

Concio secundula per assumpta.

Verecundus forsitan filium meum.

D. Chrysostomus. Qui debuissent fieri enarrans; verecundari enim procui dubio debuissent.

Assumptum duplex.

Verecundis crimen prateritum damnat, futurum declinat.

Verecundia crimen prateritum dānat.

Verecundiam penitentis de culpa, laudat pietas cuius remittentis. 2510. Interius non se commendare, qui agnosci se in crimine alieno ferri. 922. Tutores suffragati filius de amicitia principatus, quem potest virtute reiecit. 1170. Verecundatur uocatus de superbis, penitentibus humile regis. 1203. De impudentia ius suum iustitiam. 1499. Eligantur crimine penitentis penitentis mortis seruam tuam. 59. Metu rebelleone conuicta vincentes penam. 1197. Verecundia de iniquitate in iustis et offe fclitum. 2434. 9 ados rebelleone in presentia fidelium, in fidelibus incl. 856. Verecundum qui habet, sine pudore apparere non valet. 62. Culpa, vel sola apparentia inuit pudorem. 2310. Verecundia apparentis culpae etiam in deo reperiri videtur. 2206.

Verecundia futurum crimen declinat.

Non habet pudorem, qui avertit a nobis honorem. 1214. Qui times, erubescit committere agition. 1280. Ingratitudinis vitium, etiam somnulus si sit verecundus declinat. 1281. Superbia pudoratus deuitas. 1733. Mirum est quod filius non erubescat committere aduersus patrem rebellione peccatum. 2807. Verecundia inconstans, et iniustitia criminetiam filius in apparentia declinat. 2827. Pudore sublato crimen facile perpatrat. 1021. Verecundia a quolibet peccato committendo retardat. 2436. Pudor penitentem non ab oratione facienda ceram Deo, sed a culpa prohibet committenda. 2501.

DOMI

INDEX

DOMINICA TERTIA

Quadrages. Luc. 11.

Concio prima per commentaria.

Erat Iesus eiciens demonium. Ab homine, in quem Christo discendente intraverat. 2702. Et illud erat mutum. Mutus homo si sit ore per vercundiam, loquatur ore, ut mereatur veniam. 2910. Locutus est mutus. Concepta spe venia non iam mutus est ad peccandam venit quasi desperatus. 2761. In Belazebut, &c. Suspicionem falsam languidam veritatem affirmabant, sic invidi solent effecere. 400. Alij tentantes, &c. sic fidem non habere demonstrant, vera namque fides non expellit miracula. 2367. Omne regnū, &c. Regni namque militēs, qui à se ipsis invicem separantur, facili ab hostibus superantur. 2552. 2553. Ideo ipsi iudices vestri erūt. Credentes namque incredulorum iudices constituantur. 2117. Si in digito Dei. Idem in Spiritu sancto contra spiritum a natum, qui ad illos non recipientes Spiritum sanctum amoveret. 2990. 2991. Cum fortis armatus, &c. Fortitudo sine armis non sufficit. Populus non armatus ab hostibus habetur, ut videtur, & spoliatur. 304. Custodit atrium. Sine custodia periculo expositus fortis, & armatus est. 1456. In pace sunt omnia. Bellicosus animus pacificus est, dum bello pacem querit. 1540. Si fortior illo, &c. Ideo pacis sedes fortis cum fortiori hinc caret. 3036. Spolia eius distribuit. Consideratis sibi ad bellum, & committentibus ad triumphum. 2586. Qui non est mecum. Amicus Dei est, qui alios non habet amicos. 1582. Assumit septem. Et qui septem etiam Levitici habet ad perditionem, quas Dominus ostendit inferat ad salutem. 381. Et sicut novissima, &c. De lapsu namque assequitur peccator à Deo veniam, de lapsu virilitatem. 2043. Extolens vocem, &c. De media turba lamentem sibi famina audit, & alloquitur Christus. Cum famina sola nec Angelus vult miscere colubina. 1788. Beatus venter, &c. Significat Christum natum ex carne virginis Matris, ut nostram reformaret. 1601. Quin imò, &c. Laudes Matris confirmat, & auget, & domi matrem de virtute laudabat, se filium commendabat: redundat enim in filium laus, quae matri de virtute praestatur. 94.

DOMINICA TERTIA

Quadrages. Luc. 11.

Concio secunda per assumpta.

Et illud erat mutum.

Eusebius Emis. Mutus, qui peccatum suum confiteri, & in Dei laudibus labia sua aperire nescit.

Assumptum duplex.

Confessio duplex à muto sanato exposcitur: accusatoria sui, laudatoria Dei.

De confessione accusatoria sui.

Confessio humilis assequitur veniam. 243. Humilis confessio peccati expiatio est. 3187. Vera confessio, etsi tarda panam minuit. 3152. Confessio vera non sit compendiosa mendacio. 175. Tarda confessio culpa veniam non meretur. 3170. Festiva confessio à pana liberat temporalis. 50. Secreta confessio in theatro fieri posset ad veniam. 420. Secreta à promulgatione liberat illektorum. 421. Anna per scriptum de peccatis non iterum committendis. 178. Pulebrum diminis oculis confessum efficit. 2853. Confessio criminis, propitiatio est nominis. 420. Absolutio criminum, eorum confessio est, ore quo confessus se accusat, absoluit. 604. Patiens nec Deum amasse, nec Dominum timuisse fatetur. 3133. Confessio à peccatore extorquenda. 2930. Confessio Deus ex insitia relaxat offensam. 2244. Promittit Deus veniam consistenti, quam non denegat, nisi impenitentis. 2906. Confessus Deo augeat gloriam, sibi minuit panam. 3217. Confessio peccatori videtur, & non est ignominiosa, Deo est gloriosa. 3212. Confessio peccantis, ad laudem, & gloriam pertinet igniscentis. 3177. Gloria propria Dei est, peccata dimittere. 3177.

De confessione laudatoria Dei.

Laus Deo data, valet elementa mutare. 430. Creatorem omnis debet creatura laudare. 387. 388. Laus Deo, non creatoris etiam benefici dari

CONCIONVM.

deri potest. 367. Laus Deo pro beneficii accepti referatur. 613. 617. Laus Deo de operibus boni. ab operante deferatur. 2190. 2191. Laus Deo data ab igne referunt. 445. Tribulatio et transitis laudis divina occasio. 432. Deo pro victoria laus exhibeatur. 1543. 3017. 3049. 3051. Laudatur Christus cum aliquis exemplum alicuius sancti imitatur. 631. Laudandus Deus in punishmentis malorum. 2320. 2340. Laudibus vanis Deus non letatur. 2420. Vide in indice generali v. Gratus.

DE FERIA QUARTA post Dom. 3. Quadrages. Matth. 18.

Concio prima per commentaria.

Quare discipuli tui. In discipulis magistrum carpebat. Discipuli namque solent in malo imitari magistrum qui tamen exemplar virtutum illis imponere debet. 96. Traditiones seniorum. Est enim laudabilis error seniorum; non sequei consilia. 776. Non enim lauant manus. Non ad manducandum panem vsualem, sed ad ministrandum sacramentalem lex divina, non humana traditio laxare iubet, non solum manus, sed et pedes. 123. 124. Quare & vos. Iure reprehensores reprehenditis Christus; neque enim crimina habentes contra traditiones divinas poterant reprehendere commissa contra humanas. 2911. Honora patrem, & matrem. Honorare parentes bonos Dominus imperavit. 2495. Vos autem dicitis, &c. Quisquis offerens Deo vobis præbeat domandam parentibus; sic sub specie pietatis divina impietatem palliabant humanam. 2655. Hypocritæ bene, &c. Hypocritisibilis Deo est, cui filius non placet. 2982. 2983. Populus hic labijs, &c. Non ut tres olim pueri, qui uno corde, & uno eodemq; ore laudabant Deum. 360. Cor autem illorum longè. Longè à Deo, quia propè idolum aureum, quasi propèthesaurum. 11. Sine causa. Moveat ad cultum. Cum enim nihil divinum per falsum cultum sperarent, nullam mercedem sperabunt; nam spiritale non potest merces appellari. 2559. Non quod intrat, &c. Marcus animarum non corporum oportet abstergere. 123. 124. Omnis plantatio, &c. Eradicabitur ut arida sit igni materia apta. 104. Cæci sunt, &c. Nam eo ipso quod Princi-

pes populi cæcificant, omnes de populo excæcantur. 1291. Adhuc etiam vos sine intellectu estis. Unus errat Petrus, & omnes alij discipuli sine intellectu esse dicuntur. Dementia namq; Principi, omnes solet subditos dementare. 2655.

Quæ procedunt de ore, de corde exeunt. Unde id, quod aliquis corde tegit, detegit ore. 1741. De corde enim exeunt. Exiit de corde cogitatio, cum, qua corde concepta erat, exercetur operatio. Neque enim diu aliquis servare valet malam in corde cogitationem, quia illam manifestet per elocutionem, & operationem. 416. Homicidia. Sic primum homicidium corde cogitatum, vultu etiam antequam fieret fuit manifestum. 601. Adulteria. Sic opus adulterii amoris est complementum interni furoris. 1901. Fornicationes. Sic libidinosus ini qua vitur poteitate, ut mente conceptam oblineat voluptatem. 298. Furta, sic falsum peccatum vult, sed non valet factum occultare. 3178. Falsa testimonia. Hac de fide ab falsario femina occultare, sed nesciens quid ageret scriptis, testimonia falsa cogitur publicare. 2983. 2984. Blasphemiz. Ad verba blasphemiz cogitationes illius explevntia Deus non respondet verbis, sed verberibus. 407. Hæc sunt, &c. Quodlibet enim peccatum in animam inducit maculam in speculis preceptorum Dei deprehendendam, & in laqueo penitentia abluendam. 123.

DE FERIA QUARTA post Dom. 3. Quadrages. Matth. 18.

Concio secunda per assumpta.

Populus hic labijs me honorat;
cor autem illorum longè
est à me.

Gloss. in Catena. Commendando exteriorè munditiam, ore eum honorabant, sed dum interiori, quæ vera munditia est, carebant, cor eorum longè à Deo erat.

Assumptum.

Non solum in exterioribus, sed simul in interioribus.

huc; sed simul in interioribus homo sanctus probetur.

Affectus orantis, non solum corporis, sed mentis movetur. 879. In interna affectione, & in externa executione homo iustus est, & Deo, & hominibus indicetur. 1084. Obediens iussu Dei patriam deserens prius animo, quam corpore peregrinetur. 1528. Consilium animi spiritus, & corpore, non solum vultu, sed corde. 1569. Bis nominatus & corpore, & animo a Deo exaltatus ad obediendum. 1639. 2571.

Affectum, & effectum simul hospitalitatis Deus in amico commensat. 1731. Laus Christi in suis, non solum corporis, sed etiam mentis vigilia. 1732. A caligine tenebrarum, non solum corpus, sed & animus separatur. 1895. Puritas angelici interna vultus per modestiam demonstratur. 2003. Non solum corpore, sed & animo in patria iussu Dei peregrinari debet exire. 2091. 2258. 2425. Surgens & corporis habitum, & mentis affectum ad orandum. 2715. Bis se servum appellans, & corpore, & animo se servum ostendit. 2772. Bis fidelis ancillam, externum, & internum obsequium profertur. 279.

Externum corporis habitum regalem, internis regalibus moribus homo defendat. 108. Cocco his iussu sacerdos vestitur, cum & internus Deo, & externus proximo exornatur. 109. Sacerdos pectore apta cogitet, humero exequatur. 122. Intus ardebat, & exterius Christus lucebat. 143. Habitus celestis coloris celestem indicat mentis habitum. 155. Fama bona, non solum apud homines per exteriora, sed apud Deum per interiora quaritur. 295. Habitum ferens naturae corporalis, anima ferat habitum naturae uoluntatis. 1. Velle mandatorum ornetur homo ad animae gloriam, & corporis decorem. 257. Reversus ad Deum homo, & corpore, & animo. 2732. Interna, & externa simul sit peccatorum macula. 2850. 2911.

DE FERIA SEXTA post Dom. 3. Quadrag.

Joan. 4.

Concio prima per commentaria.

Venit in civitatem, &c. Quae regnatura in domo Iacob iure competeat, unde Christi regis subditi debent ad illam recuperandam sperare divinum favorem, & Iosilem deponere timorem. 3024. Iesus ergo fatigatus, &c.

Extra Iudeam refugium, & refrigerium querit, qui est refugium fugientibus, refrigerium fessis. 134. Horaeat quasi sexta. Futura meridianae per feda, ut in illa Samaritana, quam ut sponsam diligere, apparet. 1831. 1832. Venit mulier de Samaria, &c. 21 mode sit, domestica fuerit, ne foris extra civitatem, & denum egredietur. 2950. Dixit cilestus, da mihi bibere. Volebat prius accipere, quam donare, ut non ex gratia, sed ex debito daret, significaret, quod est magnam liberalitatis indicium. 2084.

Quomodo tu, &c. Samaritana est praecoriam non vulgare, de Christo crimen communicationis minime suspicari. Famine etiam de viro sancto crimen suscipiat. 2127. Si scires domum Dei, &c. Si Christum Deum esse scires, non daret aquam, sed aquam posculetur, ut potest a liberali, si enim liberalis non foret, Deus non esset. 138. Forsitan, &c. Dubium ponit de petitione, non de donatione; est enim minor voluptas danti, quam accipientis. 1996. Nunquid tu maior es. Liberaliorem faceret matrem, qui liberalis est, rex est. 1091. Omnis, qui bibit, &c. fons aquae, &c. Est enim Deus munificens, instar fontis gratiarum effluentis. 1532. Domine, da mihi. Habere profectum, qui olim ut aquam daret, Eliam desiderabat meliorem, aut quod mirabilis est, se apud Eliam faciebat intercessorem. 3109. 2921. 2922. Vade, & voca virum eum, &c. Debet enim vxor socium in bonis desiderare virum, ut vir suum in bonis vxorem habere desiderat. 1734.

Non habeo virum, &c. Si virum proprium haberet, non euagaretur extra civitatem, sed domi, vel etiam inclusa in arca servaretur. 1734. 2459. Bene dixisti, &c. Laudat & vituperat pro diversis, fide digna. 2674. Domine, video quia, &c. Cum prophetam agnoscat, de adventu Messiae interrogat. Prophecia namque Incarnationem praedixit. 2259. Patres nostri, &c. Imitationem maiorum pro sua adoratione recte adiungit, sunt enim maiorum exempla ad imitationem proposita. 146. Ierosolymis est locus, &c. Ibi namque erat templum Dei veri, qui unus solus debet ab omnibus adorari. 222. 233. 340. Salus ex Iudeis est. Salus dicebatur Rex Messias, ut Iudei acciperetur suis salutem allaturus. 1512. Scio quia Messias, &c. Christum, & Regem, & Sacerdotem, & Triumphantem esse credebat. 90. Ille nobis annuntiabit omnia. Erit enim Deus, ac praeinde iustitiae veritatis Magister. 996. Et dixit cilestus, ego sum, &c. Loquor tecum. Qui olim cum in figura hominis apparebat, alloqui ad-

CONCIONVM.

tribus. 1600. 1601. Mirabantur, quòd cum muliere loquebatur. Solutus eius sola, nec angelus loquitur, imò nec de sanctina loquitur. 1788. Nemo tamen, &c. Etiebant adis puram, vt neque ad puniendos imò paros in illos inspiceret. 2568.

Reliquit hydriam: Quasi sua reversionis pigmus. Quam Christus renocaret, in qua quesi in curru salutis Samaritanorum equitaret. 1298. Egocibum habeo: Cibus à discipulis oblatus respuebat; offerendus à Samaritana sperabat, nempe Samaritanos, quos oblato à dilectis minimè fastidiret. 1098. Qui metit, mercedem accipit. Merces est laboris solatiū. 1948. Alij laborauerunt, &c. Et mercedem in vita presenti non receperunt. Est enim merces laboris presentis in vita futura. 1962. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt. Samaritanorum fides parua est non credentium Iudeorum: 2117. Rogauerūt eum, vt ibi maneret. Vt non iam in alijs hospitibus illum, sed in se ipso hospitem recipere possent. 2136. Et mansit ibi duos dies. Vt desiderio illorum satisficeret, hospitium accipere voluit. 2524. Et multò plures, &c. Possent hi consua virtute fideles, fidei trophæum erigere triumphale. 1694. Hic verè est Saluator mundi. Sic Deum, quem non videbant in Christo, credebant; Dei eam proprium saluare. 2358. 2374.

Qui adulando hominem laudat, vt idololatra hominem adorat. 664. Medax reputatur, quòd alijs in laudibus adulatur. 2857. Adulatores vni laudatores, quibus laudibus Christi nequì delectari. 2420. Laudat adulator laude à se data sibi laudem indigne meretur. 2750. Qui vituperantes expellit monitorès, & laudantes aduolatit adulatores, cæcus mente est. 1547. Laudatoris adulantis apparentiam elidit Diſcernis declinat. 377.

Reprehenſa ſit ſine offenſione.

ſit ſecreta, ne reprehenſus turbe vileſcat. 278. In publico non ſias, ne reprehenſus confundatur, quin corrigatur. 1461. Secretò ſias, ne audientes ſcandalum faciantur. 278. 207. Aſpera non ſit. 2017. Lenis ſit. 2071. Miſis, non dura ſit. 3212. Fiat in parabole, quaſi de aliena perſona. 3930. 3957. Sit breuis. 559.

DOMINICA QVARTA Quadrageſim.

Ioan. 6.

Concio prima per commentaria.

Abijt Ieſus trans mare, &c. Trans mare abibat, quia mundani maris boni tranſitoria deſpiciebat. 1925. 1670. Et ſequabatur eum; &c. Vnus olim, ſed in lege gratia, multando gratiam luènt, vt ſequatur Deum. 1769. Quia videbat, &c. Similia ſibi à Domino concedenda beneficia ſperabat, & hac ſpes laborè inſequenti faciilitabat. 1663. Subijt ergo in montem. Poſſet hic mons monumentum victoriæ appellari, in quo vt olim ſummius auctor de humano, diuina de humana proidentia triumpharet. 2057. Et ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. A quibus debebat honorari, & remunerari. 2504. Erat autem dies feſtus. In quo diſcipuli quaſi Dei puelli feſtinos cum Deo ludos agerent. 1000. Cùm ſubleuaſſet ergo, &c. Subleuantis miſericordia oculos, vt aſſiſtos à miſeria eleuaret. 2339. 2340. 2350. 2351. Vnde enim omnes panes. Vnde panes raperet, ſed vnde emeret inquireretur enim vt rex auarè eripere alienos ſed

DE FERIA SEXTA poſt Dom. 3. Quadrageſimæ. *Ioan. 4.*

Concio ſecunda per aſſumpta.

*Benedixiſti, quia non habeo vi-
rum, &c. Hoc verè
dixiſti.*

Aſſumptum duplex.

Laus ſit ſine adulatione. Reprebenſio ſine offenſione.

Laus ſit ſine adulatione.

sed propriis non edere, sed manducandos suis dare desiderabat. 2881. Et unusquisque, &c. Non avarum, sed liberalem se Philip-
pus ostendebat, dum modica prae-benda con-
ciabat; liberalis namque non magna, sed mo-
dica dare putat. 2526.

Est puer vnus hic, &c. intertantos. Chri-
stum liberalem agnoscebat, qui proinde non
quibusdam dare, alijs denegare vellet panes,
sed omnibus largiri. 3222. Facite homi-
nes discumbere. Quoties mensa ab homi-
ne apposta accumbebat, nunc mensa sua ac-
cumbe homines, imperabat, ut honor in sibi
factum compensabat. 2141. Accepi, ergo
lesus panes. Liberalis accipit, non ut sibi
retineat, sed ut alijs distribuat. 959. Quan-
tum volebant. Voluntas hominis accipien-
tis est Deo donanti mensura. 1920. Col-
ligite, &c. Non solum dedit sufficientiam,
sed superfluentiam. Liberalis namque non at-
tendit ad indigentiam accipientis, sed ad
munificentiam sui donantis. 1552. Illi er-
go homines. Est enim liberalitas Regis
nota. 1091. Fugit iterum in montem
ipse solus. Fugit ab hominibus, ne accipiat
honorem, qui fugientes iniquitatur homines,
ut sumat laborem. 2081.

DOMINICA QVARTA Quadragesim.

Ioan. 6.

Concio secunda per assumpta.

Assumptum duplex.

*De honoris desipientia, &
appetentia.*

De honoris desipientia.

Solus fugit honorem, qui solus honorari debebat.
218. Honorem fugit, humilem qui non re-
fugit locum, sed probum. 2994. 2995. Fu-
git ambitionis appetentiam, qui non habet ho-

noris appetentiam. 515. Honorem non cu-
pit, qui non nisi coactus acceptat. 96. Osten-
dit honoris appetentiam, qui dum illum acci-
pit, non patitur violentiam. 271. Hono-
rem despicit non est ambitiosus, sed obsequi-
osus. 87. Honorem despicit humanam, qui
despicit diuinum. 413. 245. Qui auroe Dei
despicit humanos honores, non eos perdit, sed
eficit ampliores. 522. Humilis non tam
opprobrium vitii, quam victoris timet hono-
rem. 2510. Honorem regnandi despicit, qui
laborem regnandi aspiciit. 1132.

De honoris appetentia.

Non timeat honorari, qui non horrescit cremari.
1423. Qui appetit honorem, despicit la-
borem. 1663. A suspecta honoris appeten-
tia, seruum Dei liberat per miraculum Dei om-
nipotentia. 34. 55. 515. Qui honoris in-
dicat cupiditatem, ostendit indignitatem. 1129.
Tantum sibi vult ambitiosus honorem. 289.
2799. Honoris appetentia est amentia. 51.
2672. 2655. Est impudentia, honoris appeten-
tia. 70. Ambitiosus nauis vitium vitare. 884.
Plus timet ambitiosus temporale etiam post
mortem futurum opprobrium, quam aeternum
tormentum. 1142. Cacus ambitiosus ho-
noris, dum fama titulum ponit, monumentum
infamiae erigit. 2646. Tignus honore
non est, qui cupit honorem. 2798. 3132.
Pretio eminenti fauoris ambitiosus mercedem
emit mentis honoris. 2797. Fero scilicet
mercedem honorem. 2752. Despicens fugit,
appetens autem fugat honorem. 2753. am-
bitiosus prodigium est, qui simulat velle se Deo
diuinum deferre honorem, intentans a patre
auferre diuinitatem. 2655. Somno sopori;
somnia emit ambitiosus honoris. 2749.
Innatus appetitus videtur honoris. 3200.
Ambitiosus pluri ducit honorem, quam pas-
tra amorem. 2832. Eligit potius inferni in-
cendium, quam honoris dispendium. 1142.
Plus timet iudicio humano inhonorari, quam
diuino condemnari. 1218.

DE FERIA QVARTA post Dom. 4. Quadrag.

Ioan. 9.

Concio

Concio prima per commentaria.

Vidit hominem, &c. videre Dei subuenire
est: visus magnitudo beneficij est. 2351. Ex-
cum. Dignum, qui videret futura, quia prae-
sentia non videbat. 1712. Quis peccauit.
Parentum namque peccata aliquando punit
Deus cbari filij infirmitate. 739. Vt mani-
festetur opera Dei in illo. Qui dum inno-
cent à culpa dicitur, à pena cecitatis libera-
tur, est enim opus Dei innocens liberare. 457.
Me oportet operari, &c. Debet namque
filius patrem imitari. 259. Lux sum mun-
di. Sol Christus diem facit amantibus prae-
sens, absens noctem efficit inuidiosis.
2255.

Tacet lutum, &c. vt cecus Christum Deum
videns solum ex puluere reputaret. 2250.
2251. Missus. Abijt, &c. & venit vi-
dens. Cecus obediens Christo à se non viso,
videt illum, possitque piscinam statuere ceca
obedientia monumentum. 1892. Quia me-
dicus erat. Si affellu mendicus esset, non
medicaret, vt nulla se feegere iudicaret. 2868.
Ego sum. Pauper non confunditur appella-
ri, quid mirum cum ipse Deus sine confusione
pauper voluit nominari. 2779. Ille homo,
qui dicitur Iesus. Hominem verum Iesum
esse scitur contra negantes Christo humanita-
tem, propter indignitatem, cum indignum non
sit Deo, quod est saluti hominum necessarium.
1587. Vbi est ille? ait, nescio. Adhuc
vanus, vanus namque est, qui Deum nescit.
1719.

Non est hic homo à Deo. Dei namque legem
frangens Deū suū dicere, quasi à Deo esset, non
posset. 1968. Quomodo potest homo,
&c. Est enim peccator opifex criminum, non
miraculorum. 3094. Propheta est. Hoc
est, videtur. Aptē pro visu sibi concessō viden-
tem Dominum esse dicebat, sic gratiam similem
pro gratia referebat. 1565. Non credide-
runt ergo Iudæi. Quid mirum increduli,
nec hominibus humanam, nec Deo diuinam
fidem attribebant, in re temporalī, & eterno
igūe eremandi. 1404. Vocauerunt paren-
tes eius. Dum parentes vocabant plures pro
fide contra suam perfidiam testes conuocabant.
293. Iam enim conspirauerant. Iure
eorum quilibet indignū vita indicandus. Qui
enim contra legitimum Regem conspirator ex-
iisit, ne iterum conspiret, expiari. 865. Da
gloriam Deo. Ostende te bonum Dñi ser-

uum, non fagas miraculum: est enim gloria
Dei bonum habere seruum. 1990.

Hic homo peccator est. Cuius proinde apud
Deum oratio nihil valeret ad restituendos oculo-
los, solacium iusti oratio apud Deum valeret.
180. Si peccator est, nescio, &c. Et in-
fra. Scimus, quia peccatores Deus non
audit, &c. Sic Christi calumniam refutabat
cecus, & Christi sanctitatem ostendebat, dum
illius orationem à Deo auditam demonstrabat.
1086. Maledixerunt ei. A Deo iure ma-
ledicendi, qui cum bono maledicebant, male-
ditionem diuinam merebant. 1532. Tu disci-
pulus eius, &c. Si nescientes eorum do-
ctorem multis futurum praesignificabant; est
enim Dei discipulus hominum doctor. 1891,
1905. Moyse discipuli sumus. Unde ab-
sentis magistri, deposito metu, vt pueruli sur-
rexerunt ludere. 131.

Si quis cultor est Dei, hunc exaudit. Audis
gens cultorem auxilium illius inuocantem, &
adiuat pugnanti. 780. Nisi esset hic à
Deo, non posset facere quidquam bo-
ni. Potestas namque ad bonum est propria
Dei, sicut ad malum est propria hominis. 504.
In peccatis natus es, & tu doces nos,
&c. Doctor virtutis odiosus est malis. 616.
Audiuit Iesus, &c. Ab hominibus cieclus;
inuenitur à Deo. Amicus namque Dei est,
qui homines non habet amicos. 1245. Tu
credis in Filium Dei? Fidem à ceco qua-
rebat, vt illius fides de perfidia Iudeorum
triumpharet. 427. 1691. 2115. Et vidi-
sti eum. Vt beneficio visionis recepta illum
ad fidem traheret. Beneficio namque obliga-
tus, & Dei oblitus, fidem non habet, & idolo-
latra est. 10. Et ille ait, credo, Domine.
Ore aperit, quod corde tenebat, est enim fides
manifestanda ore. 787. Et procidens ado-
rauit. Beneficij pondere stare non valuit.
1972.

DE FERIA QVARTA.

post Dom. 4. Quadrag.

Ioan. 9.

Concio secunda per assumpta.

Ego sum.

D. August. Vox grata, ne damnetur ingrata.

d 4

As 2

Assumptum duplex.

*Gratitudo commendatur; ingrati-
tudo damnatur.*

Gratitudo commendatur.

*Gratus sit homo homini: libertatis nuncio liber-
tatem fili datam compenset. 325. Gratus illis
prebet humanos honores, à quibus divinos ob-
tinuit fauores. 375. Gratus sit Domians suo
seruo. 2512. Gratus sit rex duci. 1934. Gra-
tus est Angelus homini. 2546. Gratus est iste
Deus homini. 660.*

Ingratitudo damnatur.

*Ingratus homini est, qui inmemor beneficiorum,
memor est obsequiorum. 1490. Ingratitudinis
humana contra hominem in seruo affectus,
reputatur ut effectus. 774. Ingratitudinis
humana apparentiam declinat Dei serui. 873.
1801. 568. Qui Deum benefactorem offendit,
ingratitudinis simulacrum est. 2748. In-
gratitudo enormis, qua idolo, & non Deo be-
neficia refert. 266. Sepulchro ingratus non
dignus. 2819. 2909.*

DEFERIA SEXTA
post Dom. 4. Quadrag.

Ioan. 11.

Concio prima per commentaria.

*Erat autem, &c. Tum proprio vocabulo, etiam
ab ipso Christo sepius nominatur, honoratur.
Decimam, qui personam diligit, nomen ho-
morat. 6. Maria autem erat, &c. Maria
sorori Moysi, Maria sorori Lazari praeferatur.
Hac enim fratrem suum egrotum curabat, illa
aduersus fratrem suum murmurabat. 50. Mi-
serunt ergo sorores, &c. Non aliqua ex
ipsis ad Christum ire voluit. Debet namque sa-
crum domi claudi, non foris vagari. 950. Ec-*

*ce quem amas, infirmatur. Non miserunt
rogatorem, sed annuntiatorem. Sciebant enim
in pectore Christi adesse pro fratre suo oportu-
num, imò importunum intercessorem, nempe
amorem. 1695. Infirmus hæc non est
ad mortem, sed pro gloria Dei. Dum
anim occasione infirmitatis ostenderetur esse
Deus illius trina fraternitatis, glorificaretur.
Est enim Dei gloria trium bonorum Deum vo-
minari. 453. Diligebat autem Iesus.
Causam assignat fauoris concedendi. Qui enim
habet amorem, prebet fauorem. 1153. 2018.
Manfit in eodem loco. Corpore, & animo
statim cum dilectis fuisse credatur. Est nam-
que diligens magis ubi amat, quam ubi animat.
1215. Eamus in Iudæam iterum. Amor
pro dilecto non timet periculum mortis. 1690.
Siquis ambulauerit, &c. Ideo Iulius lu-
cem querit, & tenebras fugit. 8895. Laza-
rus amicus noster dormit. Non dicit, a-
micus meus, sed amicus noster. Omnes enim
scientes Lazarum amicum Christi, amicum
sibi facere procurabant. 1114. 1462.*

*Dormit. Est enim iusti mori, dicitur somnas
2218. Lazarus mortuus est. Moris Laza-
ri: brilio eius amico occulta esse non poterat.
Non potest amicus amici infortunium ignora-
re. 2625. Ut credatis, quia non eram
ibi. Si enim ibi, et Christus sol, mortis te-
nebras effugaret. 2419. Eamus nos, &c.
Exemplo namque regis pro amico mortis peri-
culo se offerenti debebant Iudæi pro eodem
amico mortis periculum non timere. 2956.
Multi autem ex Iudæis. Quod in assitis
agere punitionis effectus, agit in diligentibus
compassionis affectus. 2327. Si fuisses hic,
frater meus, &c. In presentia namque Dei
non solum vivis homo, sed benedixit. 2310.
Scio, quia resurget, &c. Resurrectionem
fratris in nouissimo die credidit exenturam,
non ut Abraham filij credidit mox futuram.
2146. 2149. 2151. Ego sum resurre-
ctio, &c. Resurgens enim Christus diem vi-
tae efficit, nulla mortis vespera terminandam.
1422.*

*Credis hoc? Agnoscebat Christus fidem Mar-
tha; cur ergo sic inquit? ut quam tenebat
corde, proderet ore. 787. Ego credidi; quia
tu es, &c. Fratrem credidit resurrecturum,
quia Filio Dei viuo nihil Patrem credidit ne-
gaturum. 1. Magister adest. Chori plo-
rantis Lazarus magister futurus. 2698.
Surrexit. Quia cum mortuo sibi dilecto mor-
tua videbatur. Famina namque cum defuncto
cum defuncto sibi choro, si non effectus, effe-
ctus tamen moritur. 972.*

Ceci.

Cecidit ad pedes eius. Vescit eum fleeteret,
& placaret, sicut olim Abigail Dauidem. 246.
Domine, si fuisses hic, &c. Presentia ui-
que Christi, & vitam corporis, & animi con-
donaret. 1722. Vt vidit eam plorantem,
&c. Nihil miram, si ad lacrymas afflictorum
Dominus turbatus ostenditur. Sunt enim lery-
ma globi ex tormentis ab afflicti in Deum ex-
plosi. 1923.

El lacrymans est Iesus. Lacrymans, chori la-
crymantium magister affectus, ostendebat me-
rorem, & amorem. 2698. Non poterat hic,
&c. Dubitabat hi de Christi potentia, & af-
flicti de diuina erga ipsos beneuolentia; utramq;
demonstrauit, dum Lazarum suscitauit. 409.
Venit ad monumentum. Ad sepulchrum
quasi ad spectaculum multitudine conuenit, ibiq;
semper steteret, nisi Lazarum suscitatum videret.
310. Tollite lapidem. Vult enim Dominus
ut manus humana diuine manus adiungatur,
ut operatio etiam miraculosa, non solum diui-
na prouidentia, sed etiam humana induit &
tribuat. 3020. Pater, gratias ago. Gra-
tias nam obsequio presenti, beneficium futurum
persoluebat. 2268. Voce magna clamauit,
Lazare, &c. Et ut quadriduorum suscitaret,
clamauit, qui equatior mundi partibus clamā-
do mortui omnes excitabit. 2731. 2732. Et
statim prodijt, &c. Ex sepulchro, quasi ex
latro, penitentia funibus extrahit. 318. Sol-
uite eum, & sinite abire. Vinculis ligatus
peccator traditur hostibus, ab amicis soluitur,
dum absoluitur. 301. Multi, &c. Horum
fides, de praedicta incredulorum triumphauit,
1691.

Assumptum duplex.

De amicitia diuina, & humana.

De amicitia diuina.

Amicus Dei.

Primus fuit Abel. 667. A Deo eligitur sibi futu-
rus testis. 668. Qui ex diuite pauper fit.
1615. Ubinet quidquid à Deo pro alio petis.
1073. Amicus a nobis acquirendus. 1114.
Est per intercessionem sanctorum. 1466. Cum
quo Deus certat. 1572. Peccator, dum
fit penitens. 667. Contemptor mundi. 1616.
Cui Deus beneuolus loquitur, & quem manu
leuat. 2584. Inuitatur à Deo ad spectaculum
penitentiae. 2852. Est malo inuidia. 185.
Felix, qui pro Deo amico commutat amicos homi-
nes. 1623. Non superbiat, sed sit humilis, &
modestus. 1527. Qui fidem habet. 1627. 1631.
Parentes, & patriam deserens iussu Dei. 1655.
Obediens. 1665. 2446. Ab omnibus benedi-
citur. 1810. Tentatur, ut eronetur. 1836.
Cui Deus secreta reuelat. 2006. 2474. 2531.
Qui illi filium offert. 2150. 2165. Qui
habet idem velle, & idem nolle. 2164. Pen-
itens. 2242. Inimicus mundi. 2446.
Pater, qui filios docet seruare legē Dei. 2474.
Tentatus. 2489. 2492.

De amicitia humana.

Amicus hominis.

Amicus amico adificium dedicat. 1890. Ab ami-
co difficile separatur. 1922. Amico non con-
ferat gratis honorem. 2593. 2594. Fidelis
in fideliā, ut eos commutat ad fidem. 2551.
Amicum difficile deserit. 1524. Amico praebet
hospitium. 2313. Amicus inuidus esse
non potest. 1245. Unus est instar exercitus.
1009. Amico praebet pignus amoris. 2438.
Pro amicis orat. 37. 11.
Amicum liberat à damno. 324. Pro amico decer-
tat. 2956. Amicus patris, filium eius diligit.
836. 1118. Est collegium amicorum. 1009.
Potens acquirendus. 2582. Potens recou-
liandus. 1105. 1107.
Alii agendum de amicitia Dei erga homines, &
de amicitia Regis erga suos.

d3

DOMI

DE FERIA SEXTA

post Dom. 4. Quadrag.

Ioan. 11.

Concio secunda per assumpta.

Lazarus amicus noster.

Lazarus, & Dei, & hominum amicus
inducitur, cum à Christo, & sibi,
& discipulis amicus
appellatur.

DOMINICA QUINTA

Quadragesim.
Ioan. 8.

Concio prima per commentaria.

Quis ex vobis. Sic se ab omni pena immunem ostendebat, cum se innocentem, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus demonstrabat. 1071. Si veritatem dico, &c. Teum se esse manifestabat, dum veritatem predicabat. Est enim Deus magister veritatis. 999. Qui ex Deo est, &c. Sic audiebat, qui non in vtramque aurem dormiebat, sed inter vtramque aram vigilabat. 1074. Propterea vos non auditis, &c. Quorum proinde aures non in auribus decorande, sed foraminibus decorandae essent. 11. 16. Samaritanus est tu. Hoc vocabulum, Christus minime recusavit. Est enim suorum verè custos, quod per illud vocabulum significavit. 1082. Ego demonium non habeo. Si haberem non veritatem, sed mendaciam multa enuntiarem. Gaudet enim demon plura simul mendacia cruciare. 2969.

Honorifico Patrem meum, &c. Qui enim patri non conferre, sed asserere intentat honorem, non filius, sed servus est. 2650. 2651. 2664. 2665. 2666. Vos in honoraſtis me. Cum debuissetis exhibere mihi honores, ut meos vobis concessos rependeretis fautores, 373. Ego non quero, &c. Qui non suam, sed Dei gloriam querit, à Deo sibi concessam obtinebit. 2360. 2445. Est qui querat, & iudicet. Solet namque Deus iniurias ferentem ab iniurijs sumendo vindictam, vendicare. 1015. Amen dico vobis. Obediens enim in morte liberatur. 295. Nunc cognoscimus, quia demonium habes. Si nunc cognovissetis, quare antea dixissetis, non me benedicimus vos, quia demonium habet? Suspiciosi id, quod suspicentur, tanquam certum affirmant. 400. Nunquid tu. Ut te argumentarentur non cum Abrahamo, sed cum Deo Christum deberent conferre, istamque Deo se maiorem efficere pro absurdo inferre. Nil mirum, turbati animis argumentari uesciunt. 375.

Quem te ipsum facis? Deum sic Christum esse veniebant, dum à se ipso tunc fieri affirmabant. Deum enim fieri nequit. 44. Si ego glorifico me ipsum, &c. Laus in ore proprio, laus non est. 787. Est Pater meus, &c. Quem imitari debuissetis me glorificando. Est enim à Deo laudatus, laudandus. 2499. Quem vos di-

citis. Deus autem, non dicitur Deus, nisi illorum, qui illum agnoscentes colunt. 791. Si dixero, quia non scio, &c. Mendax nec inoparcentia Deus esse vult. 341. Abraham pater vester. Diem suum appellat Christum illi, in quo praeſtat obedienti premium. 2376. Vidit, & gaudens est. Diem suum reputat illi, in quo benedicti praesentiamis exhibet. 2377. Antequam Abraham fieret, ego sum. Iam dixit, ego sum principia, & finis, in quo non inde vita incipere, & desinere debet. 1680. Tulerunt ergo lapides. Lapidatus innocens lapidibus coronandus. 2958. Iesus autem abscondit se, &c. Fugit à persequentibus, ut suis fugam suadeat. Non enim erubescit servus fugere, cum Dominus fugerit. 2621.

DOMINICA QUINTA

Quadrag. Ioan. 8.

Concio secunda per assumptam.

Assumptum triplex.

De inculpabilitate: de nobilitate:
de veritate.

Culpam non nisi inculpatus arguere
potest.

Fittas fictiones in alijs non potest damnare. 148. De negligentia non potest negligens alios increpare. 1461. Cacus ad celeſtia, non valet de cecitate arguere homines. 1547. Lepra affectus, de lepra non aptè indicabit. 238. Iſta tantia crimen habens iſta abundum, non rectè denotabit. 2464. Lapidare pro latrocinio ſurem non valet latro. 3164. 3209. 3218.

Nobilitas non à maioribus, sed
à moribus.

Superbi, qui patris nobilis gerunt carnem, non tenent fidem. 2176. Nobiles non sunt, quia à parente nobili trahunt carnis originem, & non cordis fidem. 2182. 2184. Pauci gloriantur de altitudine generis, qui non imitantur clari generis virtutem. 2185. 2186. Nobilis per crudelitatem perdit generis nobilitatem. 2234.

CONCIONVM.

2254. *Facilitas nobilitatis est imitatio boni-
tatis.* 2454. *Obscurus sit oppiditate, qui cla-
rus est nobilitate.* 3192. 3210. *Regula nobi-
litate est, qui non tam humanis sanguine, quā
diutius talis nobilitetur.* 1583. *Profugus
nobilissimus, si Dei est amicus.* 1582. *Præro-
gatiua generis morum magis similitudo ven-
dicat, quamordo maiorum.* 1778. *De præ-
clara iustitia parentū non confidit, qui qual-
lent viliis status incuria.* 2070.

Veritas æstimanda.

*Veritas summus Pontifex pellicem consecrabat.
Tanti veritatem perdebat.* 152. 153. *Veritas
nimis pluri ducit in usus, quam vitam.* 2016.
1074. 2144. *Sine veritate, nec nobilitatis
fama, nec sanctitatis gloria stare potest.* 1126.
*In primitiis veritatis denegatio est, in regem
declamatum rebellatio.* 1226. *Pecus patris
sui bona filia perit duxit veritatem, quam
proprium vitam.* 1762. *Angelus bonus menti-
tici non potest, sed malus.* 2951. 2952. *Deus
veritatis est doctor.* 996. *Vide verba, Veritas;
& Mendaciam.*

*Manu eum tenet, quam super eum beneram se-
rebat.* 145. 147. *Nemo potest eripere de
manu, &c. Manu ei d. fer. su, manu boni-
tis non effunditur.* 2172. *Sui uolunt ero-
gō lapides, &c. Lapidem Christi fecerat,
ut eo in homines transformaret.* 258. *Prop-
ter quod eorum opus me lapideus? asper-
tam lapidatione panem fecerat sapiens, sed in-
nocens culpam tali panem arguit denegabat. Es-
et in minis panem pati, quam meriti.* 887.
920. 947. *De bono opere non lapida-
mus te. Lapidatus sit innocens, manebat ex
lapidibus creatus.* 2958.

*Homo cum sis, facis te ipsum Deum. Certe
patiens tunc Christus se eam esse demonstra-
bat, est enim patientia Veritatis insigne.* 976.
*Ego dixi dii estis, &c. Quilibet namq. pro-
pheta & ei vocabulum vendicabat.* 1711. *Quē
Pater sanctificauit. Dum ma. Is. stabat
sanctitatem, probabat Veritatem, q. etiam per-
felli sanctus est, Deus est.* 62. *Si not. facio
opera patris mei, &c. T. debet filius patrem in
operibus imitari.* 259. 809. *In me est Pa-
ter. Est etiam humanus, plus imago patris, in
quo pater reuinit.* 743.

DE FERIA QUARTA post Dom. 5. Quadrages. Ioan. 10.

Concio prima per commentaria.

*Facta sunt encenia in Hierosolymis. Nil
mirum, quod Christus festiuitatis diebus præses
audisset, ut sit homines cum Deo dies festos age-
rent, cum quibus esse, desideria reputabat.* 1000
1001. 1002. *Et ambulabat Iesus. In tē-
plo coram Deo ambulabat, quem amabat.* 2519.
*Quousq. animā nostrā tollis? Non animas,
sed animarū culpas tollebas, quā super se se-
rebat.* 223. *Loquor vobis, &c. Doctrinam
operibus confirmabat, opus enim facit, ut vox
operantis audiat.* 120. *Sed vos non cre-
ditis, &c. Ones suā gentiles appellabat, ad
quos fidei hereditas erat transferenda.* 1776.
*Ones meas vocem meam, &c. Auditur
enim vox Christi ab illis, quibus ille à Patre
solentem precatur.* 619. *Ergo vitam æter-
nam do eis. Dum enim Christum sequebatur,
vincunt. Solim enim in præsentia Christi vita
est.* 1722. *Non rapiet eos quisquam, &c.*

DE FERIA QUARTA post Dom. 5. Quadrages. Ioan. 10.

Concio secunda per assumpta.

Multa bona opera, &c.

*Theophilatus. Ostendens quod nullam iustā
habebant occasionem furandi aduersus
eum.*

Assumptum vnicum.

*Vitij cuiuslibet non solum essentia,
sed etiam sola apparentia
declinanda est.*

*Publicus minister furti apparentiam de bonis à
populo apud ipsum positi declinat.* 301. *Glo-
ria inanis apparentiam maritus declinare stu-
dent.* 414. *Tactantia speciem de legatione di-
uina sibi commissā, de seruus euitat.* 558. *Mē-
daci*

INDEX

daei apparentiam magis, quàm veram mortem
desiderius formidat. 568. Libidinis etiam so-
lam apparentiam rex barbarus etiam curat de-
clinare. 1115. Princeps eligit potius non
regnare, quàm regnandi cupidus reputari. 1230
Ingratitudinis apparentia etiam cum periculo
vitae fugienda est. 1281. Inobedientie speciem
fugit obediens etiam cum periculo vitæ, et bo-
noris. 1678. Arrogantie, et superbia appa-
rentia declinanda. 1947. 1948. Avaritia.
2640. Temeritatis. 2759. Rebellionis. 2766.
2771. Vide multa alia in indice generali. v.
Apparentia vitij.

DE FERIA SEXTA

post Dom. 5. Quadrag.

Ioan. 11.

Concio prima per commentaria.

Collegerunt ergo Pontifices, &c. Sic olim
contra Dauidem Regem rebelles consilium col-
legerunt, ut facinus conceptum scilicet im-
plerent. 2666. 2667. Hic homo multa
signa facit. Qui miraculis non conuerteban-
tur, non Pontificis sacrificium, sed opifices sce-
lerum possent appellari. 3094. 3095. Si di-
mittimus eum sic, omnes credent. Etiam
gentiles, nam fides Abraha miraculis non indi-
gebat. 2367. Et venient Romam, &c.
Sic temporalia spiritualibus praeferbant, quod
faciant mali, è contra boni. 2. 2722. 2986.
Vnus autem, &c. vnus in imitatoribus sue
malitiae multiplicatus. 2860. Cum effet
Pontifex. Hanc suicriminis socium aliquo-
rum assilarij habere voluerat, ut olim idololatæ
Aaront. 33. Vt vnus moriatur homo, &c.
Vnus in multis omnium Christi Patri erat. 1956
Hoc autem à semetipso. Propheta enim
prophetat etiam ignorans quid dicat. 1753.

Non tantum pro gente, &c. Omnes namque
heredes regni, sanguine illius in morte effuso
scribendi erant. 85. Ab illo ergo die, &c.
Occisus namque salutem hominum pro mercede
sui sanguinis postulat. 167. Iesus ergo
iam non palam, &c. Sic fugam à persecun-
toribus aliquando à suis faciendam expro-
bat. 2104. 2657. Sed abiit in regionem
iuxta desertum. Solitudinem querit pacis
amator. 1895. In ciuitatem, &c. Nobilis
certè hac ciuitas; nam ab illi habitatoribus
valde illustrabatur. 1909.

DE FERIA SEXTA

post Dom. 5. Quadrag.

Ioan. 11.

Concio secunda per assumptam.

Quid facimus, &c.

D. August. Plus enim perdit homines co-
gitabant, quomodo nocerent, & per-
derent, quàm quomodo sibi consulerent,
ne perirent.

Assumptum dnicum.

Inuidus plus alienum bonum, quàm
proprium torquet malum.

Inuidus magis torquetur, dum videt hostes victo-
res, quàm dum suos aspicit victos. 902. Et al-
ter bono deteriori priuatur, suo vult meliori
frandari. 2875. Magis affligitur visa alterius
felicitate, quàm propria cecitate. 2523. Potius
potius aspectu priuari, quàm bona alterius non
sua effecugitare. 2879. Moritur inuidus in-
uidiosæ vitæ, et viuunt inuidiosi morte. 3058.
Cecus esse eligit potius, quàm alium sibi præ-
latum videre. 1265. Magis aliena felicitate,
quàm propria calamitate affligitur. 1076.
1059. 1079. 1103. Solitarius esse cupit, ne
in honore socrum habeat. 679. Aliena bona
semper indicat meliora. 1104. 1105. Magis
alieno praeconio, quàm proprio torquetur vici-
perio. 207. Vide supra concion. 2. in septuag.
et in indice generali v. Inuidus.

DOMINICA SEXTA

Palmarum. Matth. 21.

Concio prima per commentaria.

Tunc Iesus misit duos, &c. In ore bonum do-
corum fraternæ se charitatis diligentiū delicia-
tur Dei Filium, ac sicut in Patri. 215. Ite
ad castellum, quod contra vos est. Neque
enim hostis expectandus est, sed innuadendus, et
vici-

vincatur. 767. Et statim inuenietis aſſi-
nam, &c. Synagoga, & populum gentilem.
Periſſus namque rex Chriſtus eſt. 101. Aſſi-
nam, & pullum. Vterque populus per pec-
catum ratione carens, in beſtiam ſe mutauerat.
92. 93. Vide in Indice generali verbū, Beſtia.
Soluite. A vinculis culpæ, quibus ligati
peccatores hoſtibus traduntur, non Domino
adducuntur 801. Soluite. Poſtquam enim
Dei filius vinculis amoris ligatus fuit homini,
ſolui debet homo à vinculis ſclerum. 2081.

Dicite, quia Dominus, &c. Dominus abſo-
lutè nuncupatur; ſic enim abſolutum Chriſti
dominium ſuper omnia mundana indicatur.
14. 2609. Et conſeſtim dimittet eos, &c.
Vt feſtini adducerent eos ad Dominū, ne mora
diuinum obſequium retardaret. 1798. Vide
plurima in verbo, Feſtinus. Ecce rex tuus.
Rex iuſtitie, & pacis ſimul Chriſtus fuit. 1696.
Fecerunt ſicut præcepit, &c. Obediens
enim etiam modum præcepti obſeruat. 1534.
Et impoſuerunt ſuper eos veſtimenta
ſua. Verè humiles Abraham filij per ſe ipſos
munia humilitatis exerceant. 1749. Et cum
de ſuper ſedere fecerunt. Cuſtus hunc
q̃ nemineque honorem accepiſſe oſtenditur.
Neque enim honor ſpontè ſuſcipi debet. 96.
271. 272. Plurima autem turba, &c. Se-
quitur exemplum maiorum, veſtimenta etiam
præbet in obſequium Chriſti. 537. Multa in
Indice. Alij autem exdebant ramos, &c.
Arbores ſe eſſe fructuoſas oſtendebant, dum in
obſequium Chriſti arbores cædebant. 2331.

Turbæ autem, quæ procedebant. Conſonus
erat hic chorus Chriſtum adorantium, diſſonus
eſt chorus idolum venerantium. 131. Oſan-
na filio David. Oſanna, id eſt, à Domine,
ſaluus. Apertè à Salvatore ſalutem expoſcebat;
ipſenamque Saluatoris nomen in capite fere-
bat. 17. Filio David. Filius Davidis regis
rex, & Abraha ſacerdotis ſacerdos. 2374.
Benedictus, qui venit in nomine. Bene-
dictus non minus propter humanitatem, quam
accepit à nobis, quàm propter diuinitatem,
quam dedit nobis. 532. Oſanna in excelsis.
Saluat in excelsis, dum Patri oſtendit in cælis
plagas acceptas ob noſtram ſalutem. 169.

DOMINICA SEXTA

Palmarum. Matth. 21.

Concio ſecunda per aſſumpta.

Ecce rex tuus.

Aſſumptum vnicum.

Rex eiſdem nationis eſſe debet cum
ſubditis.

Rex naturalis, vt ſuos diligat. 1130. 1215. 2068;
1083. Vt à ſuis diligatur. 283. 2852. 769.
1251. 779. 780. 1388. 1149. Vt cum gau-
dio ſuſcipiatur. 1459. 2067. Ne à ſuis deſe-
ratur. 2654. 2758. 2812. 1469. 1503.
Vt ſuos defendat, & pro illis decernat. 2487;
3023. Vt à ſuis defendatur. 2487. 1507.
1250. 788. 803. 1507. Vt ſuorum curet vi-
litiā. 2836. 3111. 3112. 1173. 1174. 1178;
Vt pro Deo dimittet. 978. Vt, pro quo Deus,
decernet. 780. 785. 789. Rex naturalis ſuos
felicitat. 1489. 1490. Rex naturalis ſuos
honorat. 1171. 1172. Rex naturalis facilè ac-
clamatur. 1149. Rex naturalis in nomine
Dei Prorex. 779. 781. 745. 783. 812. 2744
2828.

DE FERIA QVINTA in cæna Domini.

Ioan. 13.

Concio prima per commentaria.

Ante diē feſtū paſchæ. Amoris viſtima paſchæ
lis Chriſtus eſt. 1754. 2041. Diem feſtum.
Feſtos dies agit, & ludis Chriſtus, cū amore
hominum illudatur. 1066. Vt tranſeat, &c.
Vt natus amore hominum, ſit amore hominum
mortalium. 1600. 1601. 2084. Cū dile-
xiſſet ſuos, &c. Semper enim in Filio Dei eſt
affectus amoris, non ſemper rigoris. 2010.
Suos. Suos appellabat, quos amabat. 1983;
1969.

In finem dilexit eos. Viſq̃ ad mortem, quam
amore hominum ferendam, dum Abelis mor-
tem videbat, inuidebat. 681. Et cæna facta.
Cuius deſiderium ab æterno habebat, & amo-
ris arte ſallebat. 696. Cū diabolus iam
Iudam adhuc diligebat, cui poſtea in ſignum
amoris dedit oſculum oris. 2834. Sciēs, quia
omnia dedit ei, &c. Amor de acceptis, non
datis gloriatur, imò à ſe data, à ſe ducit accep-
ta. 2084. Ad Deum exiuit, & ad eum
vadit. Peris ſque via amor cauſa fuit. 701.

Surgit

Surgit à cena, & ponit vestimenta. Inquit amor surgit, accensus vestimenta, ut resisteretur, & ponit. 21:8. **Præcinxit se.** Amore nostri præcinxit se, ut nos immortalitate præcingat. 1732. **Milit aquam in peluim.** Mijstus à corpore sanguinem amore hominū, ut illos uniret. 444. 2388. **Cæpit lauare pedes.** Primus, qui pedes lauit, sibi hanc amoris prærogatiuam reseruauit. 971. 1605. **Venit ergo ad Simonem, &c.** Amore apprehendit hominem fugientem, & resistentem. 2080. 2081. **Scies autem postea.** Non potest enim amor diu seruire secreta dilectio. 2319. **Si non lauro te, &c.** Non permittit humilitatem, qui ostendit familiaritatem. 2800.

Mundi estis, sed non omnes. Dolens, quod Iudas indignus esset amore, qui omnes excluderebat, & nullum excluderebat. 623. **Accipit vestimenta sua.** Sic indubat deorem, per amorem. 2217. **Et cum recubisset iterum.** Et institueret Eucharistia sacramentum, amoris argumentum. 1913. **Scitis quid fecerim vobis.** Amor inferebat gratiam Deo violentiam, ut reuelando secreta ostenderet suis hæres uolentiam. 2474. **Vos vocatis me Magister.** Erat enim Magister, & Doctor amoris. 209. **Exemplum enim dedi.** Debet enim Filius Dei nobis esse exemplar amoris. 622.

DE FERIA QUINTA in Cena Domini.

Iou. 13.

Concio secunda per assumptionem.

In finem dilexit eos.

Dr. P. Chrysol. Quia non diligit habitus suscipit, formas uariat, commutat officia.

Assumptum unicum.

Christus amans, personatur.

Ante diem festum paschæ, sciens, &c. Induit personam Ludentis, quia amabat diem paschæ, id est passionis, diem festum sibi reputa-

bat. 1000. **Sciens, quia venit hora eius.** Induit personam Astrologi, qui horam mortis sue præuidebat, & suam, eo amere, quo diem mortis, suum nominabat, horam dicebat. 2494. 2076. **Vt transeat.** Induit personam Peregrini. Nam & in solo, & in celo amore uenturam peregrinatur. 1712. **Cum dilexisset Iudas, &c.** Induit personam auantis, & honorantis, qui dum suos dilectos nominabat, illis ostendebat amorem, & præbebat honorem. 2078. **Et cena facta.** Induit personam Conuiuatoris. Est enim conuiuium, in quo quis dat eis am, & potum à mensa propria, argumentum amoris. 507.

Cum iam diabolus misisset in cor. Induit personam Patris, qui erga filiam parricidij machinatorem, ostendebat amorem. 2701. 2702. **Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus.** Induit personam Pauperis, non à se habentis, sed ab alio omnia douante sibi, accipientis. Amore pauperum pauper uoluit nominari. 2379. **A Deo exiit.** Induit personam Legati à Deo missi ad homines, conciliator amoris. 557. **Ad Deum vadit.** Induit personam Fidis, qui nempe pro captiuo homine illius amore se tradidit. 169. **Surgit à cena, & ponit vestimenta sua.** Induit personam fæulentis, cum surgit, & pallidamenta deponit. Amore namque suorum nudus paleret. 1066.

Præcinxit se. Induit personam Ligati, non rigoris vinculis, vinculis sed amoris. 2348. **Misit aquam in peluim, & cæpit lauare pedes.** Induit personam Hospitalis, qui prius amore suorum, pedes illorum cæpit lauare. 1733. **Domine, tu mihi.** Induit personam seruis Domini, seruum hominem admanit, & se à Domino infernum transformauit. 2455. **Mundi estis, sed non omnes.** Induit personam Mundatoris, qui omnes diligebat, omnes in amoris argumentum uoluit lauare, quia omnes uolebat mundare. 18. **Cum iterum recubisset.** Induit personam Sacerdotis Eucharistiam amoris conuiuium exhibentis, dignum sui pignus amoris. 2429.

Vos vocatis me Magister. Induit personam Magistri, qui olim Deus, ut discipulus, amoris scientiam ediscebat, & sciebat, quem nunc, ut homo magister docebat. 1601. 1602. **Et Domine.** Induit personam Domini, absoluti habentis verum titulum amatoris, cui proinde pensio debetur amoris. 2819. **Exemplum enim dedi vobis.** Induit personam Pictoris, qui in sudario exemplar depinxit amoris. Ist enim Christus pro nobis occisus, amoris spectaculum. 1766.

DE PASSIONE DOMINI.

Matth. 26. & 27.

Concio prima per commentaria.

Tristis est anima mea vsque ad mortem.

*Tristatur bonus de perditione malorum. 2477.*Sustinere hic, & vigilare mecum. *Assecū addidit, ut quislibet exemplo sui ducus vigilaret. 1193.*Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. *Oratio armis vnius Dei calor posset innumabile hostes superare. 3015.*Et progressus pusillum procidit in faciem suam orans. *Oras in loco fuit à turba separato. 879.*

Pater mi, &c. Sciebat enim se ab aeterno Patre ex hominum amore, & odio criminum mortifero tradendum. 2572.

Et dixit Petro, sic non potuisti, &c. Debebat quislibet Deo vigilare cum illorum tuilibet vigilaret Deus. 1111.

Secundò abiit, & orauit, &c. *Qui sciret posset a Deo sententiam mortis per orationem recitari. 2440.*

Orauit tertio. Gratiam esse violentiam illam Deo per orationem agnoscebat, qui tertio oras eandem petitionem faciebat. 1724.

Dormite iam, & requiescite, &c. *Labor namque erat à periculis, qui Christo curauerat. 1028.*

Ecce appropinquat, qui me traderet. Quem traditorem appellabat, titulo apostoliam inimici honorabat. Neque enim traditor ad honorem pristinum debet renouari. 867.

Et osculatus est eum, &c. Signum amoris in signum omni traditor communiauit. 218.

Amice, ad quid venisti? Quasi ex omnibus familiarissimo alloquitur inimico. 1472.

Manus iniecerunt in Iesum. Qui de Rex legitimus manu Dei videbatur defendendus. 2487.

Et ecce vnus, qui erat, &c. Vnus, sed qui Deo adiuvante posset exercitum hostium superare. 3047.

Percussione fororum amputauit, &c. In signum seruitutis auri hac deuit perforari. 265.

Omnes, qui acceperit gladium, &c. Miles Christi non armatur, sed exarmatur. 5.

Aputas, quia non possum? Posset, & petenti impetraret, neque enim Pater aliquid Filio petenti denegaret. 1.

Tamquam ad latronem, &c. Latro vinculis peccatorum suorum, & non ob peccata comprehenditur alieno. 1199.

Tunc discipuli omnes relictoen, fugerunt. Sed fugientes Deus iterum per penitentiam renouat. 2731.

Petrus autem sequebatur, &c. *Sapientia qui vnum**sequebatur, 1665. Sedebat cum ministris, &c. Societatem malorum cumgere debebat, qui cum malis sedebat. 2242.*

Querebant falsum testimonium. Duo re-

*rim contra Nabab, falsi testes contra innocentiam conuenerunt. 2885.*Iesus autem tacebat. *Iacebat, & silentio contra iniustitiam, iniustitiam edocebat. 615.*Adiuro te per Deum viuum, &c. *Filius Dei vini christiani à gentili nominatur, nondum presens, & à Iudaeo negatur. 170.*Veruntamen dico, &c. *Iudex humanus Christum, dum iudicabat iudicium futurum, debebat cogitare. 293.*Scidit vestimenta sua, &c. *Iam tunc fides Christiana de perfidia triumphabat, qua se propriis manibus spoliabat. 81.*Dixerunt: Reus est mortis. *Facilis est malorum ad malum concordia. 1279.*Ille negauit. *Negat homo Deum, & Deus hominem non negat. 21.*Egreus foras fleuit amare. *O. C. Iso peccata fugiunt. 258.*Consilium inierunt, &c. *Seniorum namque consilium quisque de populo facit. 3010.*Et vincum adduxerunt cum. *Vinctus, sed non vinculis, peccatorum, quibus peccator vinculis traditur hostibus. 301.*Penitentia ductus. *Indignus remedio, quia non ex corde. 17 tardè penit. 1193.*Avis laqueo se suspendit. *Qui erat peris, suspenderet, ventum impetraret. 1393.*In sepulchrum peregrinorum. *Sic Christi amor erga peregrinos manifestabat, dum ex pretio sanguinis sui sepulchrum illis comparabat. 2540.*Stetit ante praesidem. *Stetit corpus, stetit animi indicabat. 1280.*Tu es rex Iudaeorum, &c. *Rex non solum Iudaeorum, sed & gentium. 101.*Non respondit. *Rationis debet tacere, ne patientiam per aliquod iratum verbum dehonestet. 277.*Quem vul-
tis. *Electiorem offerebat, quam illi in maximam partem pessimorum exemplo determinant. 1805.*Milita ad eum vxor, &c. *Bona vxor, quae marito esse volebat magistra non criminalis, sed virtutis. 2915.*Principes autem, &c. *Potendo ipsi primi, quorum exemplum populus sequeretur. 858.*Crucifigatur. *Sic elegit mori, ut nos à terris suspenderet. 1726.*Innocens ego sum, &c. *Non sufficit innocentiam veram hominibus publicare, opus est innocentiam etiam coram Deo vendicare. 1071.*Sanguis eius super nos, &c. *Ita contigit, sanguis enim Christi pro dispersis contra dispersores clamare refertur. 707.*Flagellatus tradidit eis. *Flagellatus primus rex Christus fuit. 2854.*

Chlamydem coccineam

tineam circumdederunt ei. Chlawaydem montem coccus, quoniam sanguis purpureum facere posset. 3004. Erpicientes coronam de spinis, &c. Corona spinosa coronatus primus hominum Christi apparuit. 1610. 1836. Arundinem in dextera eius. Erra in humana crudelitate, Christi scelerum non est virga, quae istas inferat, sed quae fructus ferat. 23. Ut tolleretur crucem eius. Postquam ipse primus crucem tulit. Prius enim, qui crucem ferret, esse voluit. 1747. Quod est Calvariae locus. Et sanguis Christi stillando contingeret Adam calvariam, & sic redimeret. 2162. Cum gullasset, noluit bibere. Hoc vinum, carnis aliqui putaret, non videbat, quia vinum sui sanguinis capiebat. 696. Super ventrem meum miserunt sortem. Non illum dimiserunt, erat enim vestis amara. 155.

Hic Iesus est rex Iudaeorum. Titulus in cruce positus genus humanum salvandum significabat. 151. Unus a dextera, & unus a sinistris. Dextra hominibus latius felicitatem, sinistra malis latronis calavitatem indicabat futuram. 114. Salvator ipsum. Qui alios salvare volebat, se ipsum salvare debebat. Salus propria salute aliorum praeferenda videbatur. 236. 269. Si Filius Dei es, descende de cruce. Invadere descendere non debet: cum in cruce exaltatus salutem operaretur, ut Dei Filius in medio terrae. 103. Si rex Israel es, descende de cruce. Invadente posuit ab omnibus, & Rex, & Deus creari debebat. 1767.

A sexta autem hora, &c. Per tres horas obscuratus sol, & per tres dies passio Domini perduravit, quia pro peccatis fidelium in tribus temporibus exilientium, passus est Christus. 1343. Clamavit Iesus voce magna. Misericordia, quae melius clamabat, quam vox Abelis. 708. Deus Deus meus ut quid dereliquisti me? Non solum enim Deus dereliquit, sed progrege eum, qui Deus suum patet appellavit. 1667. Iesus autem iterum clamans, emisit spiritum. Emisit ad Patrem spiritum humanum, ut Pater in suos emitteret spiritum divinum, quem ad modum enim Christus per spiritum sanctum se obtulit, sic Pater per spiritum sanctum Christum ad mortem tradidit. 2347.

Recogitate cum, qui rale sustinuit a peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem.

Ad Hebr. 12.

D. Chrysost. Omnia contradictionis nomine monstravit.

Assumptum unicum.

Qui Domini consideraverit passionem. inveniet in omnibus, quae Christus passus est, contradictionem.

Contradictio 1. In via ad mortem. Latitia tribatur, iuxta illud, Tristis est anima mea. Figura Christi est potestis Hieronimus, dum dicit: Idcirco ego plorans, quia filii mei facti sunt perdit. Thren. c. 1. & amos loquens de Christo. Non letatur in perditione vivorum: suscepit meam tristitiam, ut mihi suam letitiam largiretur. Contradictio 2. Faciem prostratus occultabat ab oculis Patris, quos ut in istam respicerent, imitabat. Respice in faciem Christi tui. iuxta illud: Procidit in faciem suam. Figura sit sacerdos Esdras dicitur: Erubescere lenare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostrae multiplicatae sunt. Esd. 6. 9. Salomon. Erubescere lenare faciem ad Deum, cum peccata totius mundi sustineret, ut Esdras sanctus ille, qui dicebat, Erubescere, &c. Contradictio 3. Oculum caput solum plenus dicebat rore. Caput meum plenum est rore: vultus totum corpus plenum manifestat sudore. Figura solum, de quo Dominus: In sudore vultus tui vescebis pane tuo. Gen. 3. 6. Anst. Sudorem panni mixtum cum labore: sudorem tamen qui gurgit sanguinis.

Contradictio 4. Oculum signum sit rancoris, cum sit signum amoris, ad illud: Dedit eis signum, &c. Figura Christi David oculum dabat Absalon in signum reconciliationis, ut Absalon, ut Iudas in signum predicationis. 1844. Contradictio 5. Libertas comprehenditur, iuxta illud: Existi comprehendere me. Figura Christi Iosaphat. Salomon. Habes 23.

DE PASSIONE DOMINI.

Concio secunda per assumpta.
Super illud Pauli.

CONCIONVM.

geram Sansonem, qui sponte se à Philistiis, & ligari, & capiti permisit. *Contradictio 6.* Iustus licet iustus, colaphizatus iuxta illud: Dedit alapam Iesu. *Figura Christi propheta Mithras, cui alapam dedit Sedericus. 3. Reg. 22. Iosephus.* Ut ostenderet ipsum non esse verum prophetam, dicens; si esset propheta, auerteret statim manus mea, sicut Ieroboam. *3. Reg. 13. n. 3002. Ne quam manu sic P. Chrysost. Aruit manus, & sicut trophæum.*

Contradictio 7. Qui in Christo confessus fuerat etiam diuinitatem, negat etiam humanitatem, iuxta illud. Non noui hominem. *Petri Figura.* Aaron dum idolum fabricauit Deum quodammodo negauit. Sed negat hominem, Deus tamen hominem non negauit. Idei, Respexit Dominus Petrum, & fleuit amarè. *num. 21. Contradictio 8.* Felatus videtur habere oculos, caecitas videtur. *Ad illud. Velauerunt eum. n. 34. Figura Christi Moyses velamen habens super vultu propter splendores, & extatit diuine manus, ut opinatur Rabbi Salomon, in vultu Christi ex manibus percutientium macula multe forent. Contradictio 9.* Pœnitens condemnatus, & traditor carnifex sui ipsius factus. *Figura Iude fuit Achitophel. Cantata. Ipse summe carnifex fuit, auctor tam prauatorum consiliorum.*

Contradictio 10. Sapientia reputatur amentia, *ad illud: Illudit indutū veste alba. Figura Christi David, qui apud regem Achis auens reputatur. 1. Reg. 21. D. Hieronymus* Ipse Dominus non habens peccatum, simulationem peccatricis carnis assumpsit, &c.

Contradictio 11. Regia flagellatur maiestas, *ad illud: Flagellatum tradidit eis. Figura Christi rex Iob, qui dicebat. Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio flagellis suis me cinxit. cap. 19. Lyra.* Christus loquitur, quod non affligit me pro peccatis propriis. *Contradictio 12.* Rex diademate non gemmarum, sed spinarum coronatus. *Ad illud. Placentas coronam de spinis. Figura Christi Ionas, dicens: Pelagus operuit caput meum. Heb. Iuncus circumligatus est capiti meo. P. Salmeron.* Adumbrata est hæc corona in Iona propheta.

Contradictio 13. Rex non purpura, sed cilicio indutus appareat. *Ad illud: Ecce homo. Figura Christi rex Ierem. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus. 4. Reg. 6. Abul.*

Totus populus intellexit, quod rex affligebat Iob, ut Deus auerteretur ab indignatione sua; & quod propter eius afflictionem plaga cessaret. *Ab hoc nostro rege potius, quam ab Ito possit quilibet salutem profluere, ut qualem muneribus, salua me Dñe mi rex. 4. Reg. 6. Contradictio 14.* Dux, seu militum imperator factus bauiator. *Ad illud. Bauians sibi crucem. Figura Christi abimelech rex Sichem. Præcedit arboris ramum, impositumque ferens humero dixit ad socios; quod me vidistis facere, citò facite. iud. 9. Erubesceret namque miles quisque, si regem non imitaretur. n. 1203.*

Contradictio 15. Cadeni genua flet ille, cui omnia genua flectere debet. *Ad illud. Omne genua flectatur, Figura Christi Ioseph. Clamante præcone, ut omnes coram eo genua flecterent. Genf. 41. A. Glos. ord. Agnoscentia Iosepho, tamquam in figura Christum. Clamante præcone, ut in nomina Iesu omne genu flectatur. Contradictio 16.* Triumphantor, pro trophæo in arbore suspensus apparet. *Ad illud: Crucifixi erant eum. Figura Christi apparuit Dominus in uincula. Gen. 28. Eusebius. Crucis illi trophæum scala præfigurauit, cui suspensus fuit, & affixus ad se cuncta Dominus trahens.*

DE VESTIGIIS Domini.

Concio, quæ dicitur de vestigijs, ad illud.

Bauians sibi crucem exiuit in eum, qui dicitur Caluarie locum. *Iohn. 19.*

D. Macarius. Crucem in medio erbis theatro sustinuit.

Assumptum unicum.

Tragedia lamentabilis de Christo crucem bameris bauiante.

c Prole;

Prologus.

Actus secundus.

Ut ferens ligna. Ligna imposuit super Isaac. Genes. 22. Clem. Alexand. lib. 1.

Figura Domini, ligna sacrificij portavit Isaac, & lignum Dominus. Cumque prologus tragœdiæ iamentabilis, egreditur ris deus; unde sic idem Clem. Mysticè autem risit prædicens fore, ut Dominus nos risu impleret, qui sanguine Domini ab interitu redempti sumus. Figura tamen solam fuit, ut bene notavit idem Clem. Isaac non est passus, quia primas passionis partes Verbo cessit. cap. 5.

Actus primus.

Figura prima. Priuogegitor regum Iuda cum arcu, & sagittis in habitu venatoris, iuxta illud. Ad prædam ascendisti fili mi. Genes. 49. D. Bernardus. Magnus prædator Christus. Olyssiponenfis Doctor in concordia loquens de cruce Domini. Acute sunt amoris sagittæ, quas arcus hic iaculatur in corda amicorum, ut amoremaugeat. Feras homines sic venatur.

Figura secunda. Rex Iob stateram in manibus ferens, iuxta illud: Utinam appendantur peccata mea, & calamitas, quam patior in statuere. cap. 1. D. Bernardus. Crux Christi est statera, quam desiderabat, qui dicebat: Utinam, &c. appendantur ex una parte peccata hominum, ex alia instrumenta passionis, & sit quod dicit idem Divus Bernardus. Præponderari cepit calamitas, & crimina leuigari.

Figura tertia. Ioseph princeps Ægypti cum sceptro sua potentia, iuxta illud. Adoravit fastigium virgæ eius. Ad Hebr. 11. Genes. 47. Iacobus Brelins. Non virgam, quam in manu gestabat in signum potestatis, sed in ea crucem Domini adoravit. Sed pro dolor! Iosephum præco præcedebat, & clamabat, ut omnes genu flexi illum adorarent. Clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent. Genes. 41. Iesum præcedebat præco, qui mortis iniustam sententiam in suum præsidis clamando publicabat.

Chorus in fine huius primi actus fiat ex tribus matronis, quæ Virginem Mariam sequebantur, quas omnes femina in planctu imitabantur. D. Bernardus. Quæcunque Maria transibat,

Figura prima. Moyse sui populi liberator cum virga sua, iuxta illud. Tolle virgam. Exod. 4. v. Macharius. Virgam ferre iubetur, ut populum liberaret, quæ virga crucis potestatem prænotabat. Captivus quislibet hodie liberetur.

Figura secunda. Princeps Eleacim cum clavis super humerum, iuxta illud: In die illa vocabo seruum meum Eleacim, & dabo clauem super humerum eius. Isaia 22. Berbenfis super Genesim. Eleacim quis alius, nisi Christus crucem suam, clauem suam super humerum portavit. Qui tamen sub calce portas esse clausas, petat à Christi clauem.

Figura tertia. David cum Cythara, iuxta illud: Percutiebat manu sua Cytharam, & refocillabatur Saul, recedebat enim ab eo spiritus malus. 1 Reg. 16. Beda. Figura sancta crucis, & ipsa passio Domini, quæ canebatur, iam tunc diaboli refringebat audaciam. Et ab immitibus, & a corporibus nostris David hodie exiit demonia.

Chorus in fine huius secundi actus fiat ex feminis videntibus Christi fatiem, quam ostendit illa, quæ dicitur Veronicæ chori magistra, ad illud: Ps. 41. Filix Tyri vultum tuum deprecabuntur.

Actus tertius.

Figura prima. Agricola quidam ferens ventilabrum, iuxta illud: Ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Matth. 3. Tertul. lib. 3. contra Marcionem. Virtute crucis nunc ventilat, auferens à terra in cælum, ventilabit deiiciens de cælo in terram. cap. 18. Eritne triticum, an palea?

Figura secunda. Pastor cum baculo crucis, ad illud: Sicut pastor segregat oves ab hædis. Matth. 25. D. Irenæus. Hoc signum oves ab hædibus extremo examine segregabit. Si aliqua ovis adeit, quæ erraverit, hanc querit hic pastor.

Figura tertia. Imperator cum signo militari, iuxta illud: Habentem signum Dei vini-

apoc.

Apor. 7. D. Germanus. Quaratione exercitus iste coactus est? quia signum imperatoris erectum est. Quisq; miles imperatorem sequatur.

Chorus in fine huius tertij actus fiet ex filiabus Iersusalem Christum plangentibus, quibus ipse. Filie Hierusalem, nolite flere, &c. Græ placet Christo magis lacrymæ pro peccatis nostris, quàm propriis tormentis effusa.

DE FERIA SEXTA in Parasceue.

*Concio de planctu Virginis Mariæ:
seu de descensu à cruce: seu
de solitudine: ad illud
Hieremie.*

*Cui comparabo te? vel cui assimilabo te? cui exequabo te?
virgo filia Sion, magna
est velut mare contritio tua.
Thren. 2.*

Assumptum triplex.

*Comparatur Virgo Maria matribus
plorantibus plures filios: assimi-
latur plorantibus primo-
genitos: exequatur
plorantibus vni-
cos.*

Comparatur plorantibus plures filios.

*Respha duos plorauit filios crucifixos sedens in tra-
cibus illorum. 2. Reg. 21. Tollens autem
Respha cilicium subtrahit sibi supra pe-
tram, &c. Caietanus. Maternus amor des-
cribitur tantus, ut quæ fuerat vxor regis,
in rupe habitauerit extensa rudi tela ad
curam habendam affixorum corporum.
Respha sic Armoni, & Miphiboseth filios cru-
cifixos plorabat; Virgo Iesum effectum, & Ioan-*

*nem affectu filios crucifixos plangebat.
Famosissima Machabæa septem simul mortuos
lacrymabatur, sed bono animo; vnde dicitur:
Supramodum mater mirabilis. 2. Mach.
7. D. August. Ibi in se singulis sentiendo,
illa videndo in omnibus passa est. Sic la-
crymabatur V. Maria Iesum, Ioannem, Iose-
phum, Nicodemum, & Mariam Magdalenam,
Mariam Iacobe, & Mariam Salome.*

*Pulcherrima Ra. bel plures simul plangebat filios.
Rachel plorans filios suos, &c. Matib. 2.
D. Chrysost. Luctus tragediæ. Pietatis ef-
fectus in lacrymis declaratur. Omnes in
Christo fideles Virgo filios nuptuos, & cum
Christo sepelendos plorabat.*

Assimilatur plorantibus primogenitos.

*Regina Iudæitarum plorans primogenitum suum
regem Agag. Sicut tecit absque liberis mu-
lieres gladius tuus, sic absq; liberis erit
mater tua. 1. Reg. 15. Iosephus. Sicut tu
multas Hebræorum matres pro filiis inge-
mescere fecisti; sic ingemescet in tua mor-
te genitrix tua. Adest hac in dolore pl. primo-
genti omnes matres: speraret; sic virgo mater.
Maacha plorabat principem filium, vnde de-
nuncians ei illius mortem fratris dicitur. Du-
rus nuncius. 3. Reg. 14. Qui vt dolorem
leniret, dixit. Plangent enim omnes Israel, &
sepeliet. Tyra. Honorificè sepelietur, &
plangeretur, vt filius regis. Simile solatium
Virgo Maria sibi vendit ex lacrymis populi
pro defuncto filio Iesu.*

*Sarethana femina cum suo primogenito optabat
mori. Moriamur. 3. Reg. 17. D. Ambros.
Laudandus pietatis affectus, superflus fi-
lio esse nolebat. Sic Virgo Maria, de qua D.
Bern. Optabat mori magis, quàm viuere
post mortem Christi.*

Exequatur plorantibus vnicos.

*Sara vnicum plorabat Isaacum, cum sciret illum
à patre offerendum in holocaustum ferri. D.
Greg. Nisi. Ne videat oculus Saræ Isaac
necare; en per vtrumque adige gladium,
à me misera initio facto, vna ambobus
plaga satis erit: communis ambobus tumu-
lus excitetur. Vnus titulus miserabilem
vtriusq; casum prodatur. De Virgine dixit
Simeon. Et tuam ipsius animam pertran-
sibit gladius.*

*Mater illa, de qua Hieremias sic loquitur. Filie
populi mei luctum vigeniti fac tibi, plan-
ctum amarum. cap. 6. D. Iustus Hieronymus.*

INDEX

Nihil dolentius, quàm vel vnicum perdere filium. Iesus ita erat vnicus filius Virginis, ut illa vnica in plañtu maneret; vt enim relictæ dixit P. salm. Dolor, qui solet esse communis de amissione filij vtrique parenti, in Beata Virgine fuit coniunctus, neque enim Pater æternus ei compati poterat.

vidua Naim. Ecce defunctus efflorebat filius vnicus matri suæ. Luca 7. P. Gregor. Nissen. Aerum molem breuibz verbis explicuit, Filius vnicus matri suæ, non habebat, in quem aspectum dirigeret, vice defuncti. Ioannem vice defuncti ostendit Christus matri Virginis filium, sed hæc dum Ioannem aspicebat, magis Iesum plangebat. Ad ostensionem sancti Sudarij inferre potest id, quod dicitur iudicum 8. de Gedeone. Fecitque sibi thore Ephoth. P. August. Erat indumentum summi Sacerdotis. P. de raribus. Vt victoriæ monumentum statueret, quo ante omnium oculos concessa iam salus semper esset.

Nazarenum crucifixum; surrexit. Floridus in virga, quæ post triduum floruit, tertiæ die resurgens significatur. 23. 281. Ite. Non vnâ solam, sed plures simul ire iubet. Debet enim semina secum saltem aliam ducere seminam sui testem pudoris. 1514. Discipulis eius, & Petro. Specialiter Petro renunciare mittit propter specialem penitentiam. Etenim Deus specialis amicus penitentium. 667. Ibi cum videbitis. Ibi præsentia liberatoris vobis gratior erit post longam afflictionem. 706.

IN DIE SANCTO Pasch. Marc. 16.

Concio secunda per assumpta.

Surrexit.

Resurgens, de morte Christus triumphat.

IN DIE SANCTO Paschæ. Marc. 6.

Concio prima per commentaria.

Maria Magdalene, &c. Non vt se viuas ingerent ad delictum, sed vt mortuum Iesum ingerent ad obsequium. Christianæ namque femine Christum agnoscentes magistrum, non se ipsas ornant, vt gentiles. 996. Et valde mane, &c. Solius suæ resurrectione Christus fuit. 2422. Dicebant ad inuicem, quis reuoluet, &c. Sic via in tumulibus inueatur à Deo, & ostenditur querentibus suum Deum. 1029. Et introcuntes in monumentum, &c. Mortis memore secuta tamenem aspiciant. Memoria namque mortis libitum reprimat. 1116. Obstupuerunt. Quæ ibi erant villarum præ modestia adolescentes aspiciere non solebat. 950.

Qui dixit illis. Non vni soli loquitur, sed omnibus. Neque enim Angelus solus famina soli, sed plures simul Angeli, vel vnus ad plures simul faminas sermonem dirigit. 1783.

¶ Apollinaris. In triumphu curru magnifico.

Curus iste triumphalis quatuor habet rotas ex elementis factas. Prima ex terra, in qua depictus apparet Leo, iuxta illud. Accubisti vt leo. Genes. 49. Lipomanus. Aperta de Christi resurrectione propheta est, cuius sanctissima anima post triduum ab inferis de morte victrix ascendit. Secunda, ex aqua, in qua depictus videtur Ionas egrediens de ventre cete, iuxta illud: Signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ, &c. Matt. 12. P. Augustin. Ionom figuram gessisse Saluatoris, qui tertiæ die resurrexit, ipse Saluator testatur. Tertia, ex aere, in qua depingitur Aquila, iuxta illud. Renouabitur sicut aquila. Psal. 102. P. Ambros. Aquilam rectè Christum dixerim, cuius iuuentus renouata est tunc, cùm à mortuis resurrexit.

Quarta, ex igne, in qua apparet Phoenix. P. Reno Veron. Post monumentum festo exultat in tumultu, non in umbra, sed veritas, non imago, sed Phoenix.

Chri,

Christus veri Phaulx resurgit. Vnde bene d. Ierofol. Resurrectionem Christi testantur elementa rediuvia, quæ erant erant funereo regimine iam sepulta.

Trabant hunc curram triumphalem quasi equi sex. sex omnium milia, quos habentis curra sedentes regant; sex Christi resurgentis typi. Typus primus Seth. iuxta illud, Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel. Gen. 4. Glos. ad. Per Seth, qui interpretatur resurrectio, vita Christi ex mortuis significatur. Typus secundus, Enock. Et non apparuit, quia tulit eum Deus. Genes. 5. Theod. Idem autem translatus est, ut typum nobis resurrectionis præberet. Typus tertius Noë. Et recordatus est Dominus Noë, & adduxit spiritum super terram. Gen. 8. Superfluit. Suscitavit enim illum à mortuis.

Typus quartus, Ioseph. Extrahentes eum de cisterna. Gen. 37. Senerianus. Ex cisterna ascendit Ioseph, quia Christus de inferis redderi non potuit. Typus quintus Samson. Dormiit autem Samson vsq; ad mediã noctem, & inde confurgens, apprehendit ambas portas fores, &c. Iud. 16. D. Greg. Samson non solum exiit, sed etiam portas tulit, quia Redemptor noster ante lucem resurgens, non solum de inferno liber exiit, sed etiam inferni claustra destruxit. Typus sextus, Iesus filius Iosedech. Iesus erat indutus vestib; sordidis. Auferre vestimenta sordida ab eo, & dixit ad eum: Ecce ablui à te iniquitatē tuā, & induire mutatoris, &c. Zachar. 3. Ruperus. Quia post passionem mortis vestimenta sordida Iesus sacerdos magis deposuit, & resurgendo à mortuis indutus est mutatoris. In summo curru gradu sedens Iesus ipse, ut alter Salomō. Egredimini filii Zion, &c. Cant. 2. Minoritans. Salomō felicissimè regnans typus Christi resurgentis, & felicissimè post resurrectionem regnantis, &c. Mors omnia calcans in triumphum ducetur. Iuxta illud: Vbi est mors victoria tua. 1. Cor. 15.

Concio prima per commentaria.

Cum esset sero die illo. Dies scilicet resurrectionis, ut ab illis timorem expelleret. Ne mora beneficium minoraret, sed festinatione duplicaret. 3045. Propter metum Iudæorum. Iure de metu denotantur. Non enim timere deberent, cum pro illis Deus se certaret. 641. Venit Iesus. Ut socius illis factus exciteret ab illis timorem. Neque enim hostes timere debet, qui Deum habet socium. 2592. Et stetit. Deum se ostendens. Est enim Dei proprium stare propter immutabilitatem. 1721. In medio. Medius adest Christus inter eos, qui tribulati sunt corde. 376. Pax vobis. Paucientes eos demonstrabat, dum pacem dabat. Habet namq; cum Deo pacem patient. 2963. 2965.

Et cum hoc dixisset, ostendit ei manus, & latus. Plagas ostendit, à quibus precium sanguinis pro illis effuderat, ut amaretur ab illis. 168. Gausi sunt ergo discipuli. Abrahæ verè filij. Gaudebant enim, de quo pater gausus fierat. 2074. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Pacem posuit Iesus dabat, qui pacis studio certatim bello peracto triumphabat. 2282. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Non locum determinat, ut in orbem vniuersum à se missos predicatores significaret. 1899. Hæc cum dixisset, insuspirauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum. Sanctus namque Spiritus efficeret, ut accipientes pacem cum Deo haberent, secum autem bellum. 2965. Quorum remisistis peccata. Prius donit remissionem ex misericordia concedendam, quam retentionem ex iustitia faciendam. Deus enim pluri misericordiam ducit, quam iustitiam. 60. Thomas autem vnus. Quem Thomas omnibus alijs adæquaret amore illius iterum apparet. Vnus namque miles bonus ex cecitui equipandus est. 1709.

Dixerunt ergo ei alij, &c. Fides aliorum bona erat Thomæ non credentis. 2117. Nisi videro, &c. Firmam si haberet fidem non visibile, sed credibile, ut craderet, postularet, imò & incredibili fidem daret. 2115. 2116. Et Thomas cum eis. Presuit ei societas bonorum. 1666. Dicit Thomæ, infer digitum. Plagas ostensus in celo Patri, ostendit in solo prius fratri. 169. Noli esse incredulus, sed fidelis. Desiderabat enim, ut fides de perfidia triumpharet. 427. 1691. 2115. Respondit Thomas, & dixit.

DOMINICA IN ALBIS.

Ioan. 20.

INDEX

Dominus meus, & Deus meus. *A me timendus, & diligendus, est enim homini Dominus timori, & Deus amori.* 556. 584. Beati, qui non viderunt, & crediderunt. *Sunt enim fideles benedicti.* 1596. Multa quidem, & alia signa. *Miracula ad fidem adiuvant miraculis tamen non indiget fides Abrahæ.* 2367.

DOMINICA IN ALBIS.

Ioan. 20.

Concio secunda per assumpta.

Dominus meus, & Deus meus.

Assumptum unicum.

Sit nobis Christus, ut Dominus timori, ut Deus amori.

Obediat quisque divinis mandatis, vel Domini percussus timore; vel Dei provocatus amore. 556. Dominus propter potentiam est hominibus timori, est hominibus propter benevolentiam Deus amori. 556. Non solum de Dominus est timendus, sed et Deus etiam diligendus. 584. Dux Deus, & Dominus est ut milites aduersi, si non eum tamquam Deum diligant, saltem ut Dominum pertimescant. 814. Dux Dominus, & Deus dicitur, ut milites tyrones istum ut Dominum timerent; milites veterani, ut Deum adamarent. 792.

Si non Dei amore, saltem Domini timore quisque se à peccatis cohibeat. 3070. Est idem Dei Filius delinquentibus timori, & penitentibus amori. 164. Timendus imprimis Dominus, deinde amandus Deus; amor enim excludit timorem. 2187. Amandus Deus etiam postquam timendus apparet, amore, qui oritur ex timore. 2332. Qui peccat, nec habuit, peccatum dum commisit, Dei amorem, nec Domini timorem. 3133. Vide in Indice generali verbum, Timor Dei, & v. Amor Dei, seu erga Deum.

DOMINICA SECUNDA post Pasch. Ioan. 10.

Concio prima per commentaria.

Ego sum Pastor. *In primo pastore præsignificatus, & ab illo provocatus.* 687. 726. 729. Bonus Pastor, &c. *Dum vivit, oves lumen portat.* 147. 1926. 145. Animam suam dat pro ouibus. *Mortui se offert, ne decidant oves.* 257. 3. 629. Mercenarius autem, *anarus, qui mercedem requirit, melius est sui vite est.* 1704.

Fugit. *Periculum vita fugit anarus, ut capiti frui possint.* 3142. Ego sum bonus Pastor. *Qui omnium necessitates possum providere, & remedia illis providere.* 1125. Animam meam pono. *Pro amore omnium vitam exponebat.* 2394. Alias oves habeo, &c. *Est enim Christus non solum pastor, & rex Israelitarum, sed & gentium.* 101.

DOMINICA SECUNDA post Pasch. Ioan. 10.

Concio secunda per assumpta.

Cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ.

Assumptum duplex.

Pastor iuxta omnium necessitatem; oves iuxta pastoris voluntatem se transformant.

D. P. Chrysolog. Tibi pastor. Propter te varias monstratur in formas, qui manet unica suæ maiestatis in forma.

Pastor in oves iuxta omnium necessitatem se transformat.

Cognosco oves meas. *Dum cognitione illarum efformabat, in illas, ipsarum in se ipso ostendens formas, se ipsum iuxta illarum necessi-*

cessitates commutabat. Sic se in subditos amoris arte praelatus transformas. 126. Hinc est quod gregi ex omnibus creaturis confecto, nihil desit in ista illud: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit. Psal. 22. Philo. Dicitur igitur vniuersus mundus Dei greg, Dominus pascit, & impossibile euim est deesse eommodum aliquod vbi Deus presidet. Hanc transformationem pastor igitur se promiserat a se facie idam apud Ezechielem cap. 34. Pascam oues meas in iudicio. D. August. Pascit in iudicio disperiens propria propriis, hęc istis, illa illis. Clarius in rem nostram T. Boetius Antonius Ferdinandus. Optimi pastoris forma, multi formem, scilicet multi formi gregi se prebere.

Pastorem hunc exposcebat Moyses. Ne sit populus Domini, sicut oues absque pastore. Num. 27. Philo. Ne cuius greg committatur, sed vt bonum pastorem habeat. Hic pastor oues suas pascet etiam nunc, de quo S. ierem. cap. 16. Omnia transfigurata omniū nutrice gratia tuæ deferuiebant. n. 25. P. D. antonius Ferdinandus. Transfigurata, vt quasque Dominus voluerit, in se recipiat figuras. Intra desolatoria epulantiū. dicit Domini manifestes, mensuræ hominis similes esse notauit Rupertus al. cap. 23. Exod. & sic ait. Mystice illud nobis innuit, quia incarnata Diuinitas omnibus modis, mensuræ, idest, capacitati hominis benigna se charitate indulset.

In velle poderis, quā habebat, totus descriptus erat orbis terrarum. Sap. 18. n. 24. D. Greg. Nazian. Multis, ac diuersis moribus sibi que dissimile commune hoc corpus Ecclesiæ, qui insinuendum suscipit, ac regendum, cum ose debeat ipse apud se semper similis, & idem, necesse habet tamen singulorum, & moribus se, & institutionibus conformare. Pa. Terapionus Iacob se demonstrabat, dum se vario gregi suo in via accommodabat. Gen. 33. Ego sequar paulatim sicut video paruos meos posse auertere. Hic magnæ discretionis exemplum est, si omnia pastor discernat. Paasit se in variis formis transmutabat. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Cor. 9. D. Greg. Magn. Vt in se personam infidelium transfigurās, ex fomer ipso disceret qualiter alijs misereri debuisset.

Oues iuxta pastoris voluntatem se transformant.

Omibus exemplum praeiuit Dei Filius factus ouis; unde dicebat: Corpus autem adaptasti mihi. Locus. Verbum Hebræum innuit artificium preparando materiam ad inducendum in eam formam.

Oues diuini Pastoris sunt Angeli. Hi enim significabantur in ouibus relictis a diuino Pastore querente ouē humanam perditam. Horū quilibet dicitur esse Echo; unde vbi nostra vulgata dicit. Ecce vigil de caelo descendit. Legitur ex Hebræo, Ecce Echo. Centum palis nū. Vt echo cū primū accepit vocem, illam refert, quā maximē potest similem, sic verus obediens vocem, quam primū accepit imperantis, sic obsequitur, vt in re facta quid fuerit imperatum agnoscas. Similis fit per opera imperanti, dum opera verbis similia facit. 1534.

Ovis fuit diuini Pastoris Iob, qui dicebat: Memento Domine, quod sicut lutum feceris me. cap. 9. D. Chrysost. lib. de Prouident. Sicut lutum quocunq; manus se formatis duxerit, sequitur, ita hominem, quocunq; Deus iusserit, ea sequi conuenit. Ita Iob nunc rex diues, nunc pauper miser apparuit. Diuino etiam Pastori obtemperabat animal illud monstrosū, quod ostensum fuit Ezechiel. Ad omnes quatuor mundi partes faciem habebat, eamque diuersam, vt in quamlibet pro imperantis voluntate verteretur. Vide plura in Iudice generali, verbo, Obediens.

DOMINICA TERTIA post Pasch. Ioan. 16.

Concio prima per commentaria.

Modicum & iam non videbitis me. Hæc autem dicentes non poterant non agere discipuli Christi amatores tolerare; absentia namque dilecti etiam modica ægre fertur. 1894. Ec iterum modicum, & videbitis me. Ipse namque vt pater non valeret absentiam illorum sustinere. Pater absentem filium videre cepit. 2773. Quid est hoc. Timebans discipuli, vel modicam absentiam magistrī, & merito. Absentia namque magistrī a choro discipulorum, erro-

INDEX

vis causa est chori dissonantis. 121. Plorabit, & flebitis vos. Non ego, qui amore hominum mori cupio. 681.

Mundus autem gaudebit. Iusto equidem gaudium in morte Christi posset gaudere, si illum recte cognosceret. Fuit enim mors Christi mundi universi propitiatio. 84. Sed tristitia vestra verteretur in gaudium. Eset enim de peccatis, quae fuerunt causa Domini mortis; & patientium lamenta in gaudia commutantur. 2738. Tristitia vestra verteretur in gaudium. Videbatur etiam addendam, quod gaudium mundi verteretur in tristitiam. Cur ergo id non additur? Nisi quia manifestum gaudium nullum est. Proprium namque gaudium soli Deo competit. 1571. Cum peperit puerum, &c. Materis gaudium nisi in natalitate doloris partu excludit. 692. Et vos igitur nunc, &c. Sic enim in vita istorum cum laetitia tristitia misceantur. 1872. Gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Ideo, Christus, ipse enim gaudium vestrum omnia fide, inquit. 2364.

DOMINICA TERTIA post Pasch. Ioan. 16.

Concio secunda per assumpta.

Iterum videbo vos.

Assumptum unicum.

De aspectu d minorum oculorum.

Videbo vos. In quibus meam aspiciam Ecclesiam. Ecclesiam namque diuinus oculus intuetur. 1002. Videbo vos. Praesertim cum meo ino digessitis auxilio. Solet namque oculus Dei indigentes auxilio diuino inspicere. 1838. Videbo vos. Quando non curantes humanos oculos in abscondito bona opera feceritis. In abscondito enim diuinus cernit intuitus. 1518. Videbo vos. Scio enim, quid a vobis diuinus, non humanus oculus attenditur. 109. 1753. Videbo vos. Maxime cum afflictos agnouerim. Afflictos namque Dominus aspicere consuevit. 2339. 2340. 2350. 2351. Videbo vos. Cum beneficia vobis conferre voluero; et enim ipse diuinus conspectus benedictum Dei. 2351.

Videbo vos. Cor enim cuiusque reueram, quasi meam aspiciam thesaurum. 2578. Videbo vos. Iustos enim vos sciam; in iustos diuinus aspectus dirigitur. 341-344. Videbo vos. Mihi dilectos. Dilectum namque sibi Dominus respicit. 710. 666. 688. Videbo vos. Etiam cum respectu, dum Eucharistiae sacrificium obsecratis. Respicit namque cum reuerentia Dominus Eucharistiam. 696. 720. Videbo vos. Humiles. Hos enim non dedignatur Dominus aspicere. 2917. Videbo vos. Penitentes. In oculis namque suis Deus penitentem postulat. 3122. Videbo vos. Quos amo. Illic enim tendit aspectus, quo attendit affectus. 710. Videbo vos. Deuotos, diligentes, & gratiosos. Hoc gaudet Dominus intueri. 727.

DOMINICA QUARTA post Pasch. Ioan. 16.

Concio prima per commentaria.

Vado ad eum, qui me misit. Obediens enim usque ad mortem in calum ascendit. 212. Et nemo ex vobis interrogat me, quovadis? Cum si me verè quisque diligeret, quatenus ego pergerem, me vellet comitari. 1666. Sed quia haec loquutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Tristitia cordis vultu proditur. 2938. Expedit vobis ut ego vadam. Optimus rex, qui id, quod suis magis expediret, attendebat. Talen se abimelech sinegebat. 1213. Nisi ego abiero, &c. Non enim spiritus sanctus descenderet à caelo, nisi Christus in calum ascenderet. 276. Mitam eum ad vps. Et in quolibet quasi in candelabra per septem domos, quasi per lucernas septem, spiritus sanctus in igne praesignificatus appareat. 308.

Cum venerit ille, arguet, &c. Neque enim peccatum magnam sine reprehensione omitti debet. 265. De iustitia. Nempe istorum. Et enim iustitia bonorum, reprehensio malorum. 1659. De iudicio. Timor enim sententiae diuinae in iudicio proferenda à peccato deberet homines retrahere. 2962. 2965. Spiritus veritatis. Spiritus sanctus, spiritus dicitur veritatis, spiritus verò malus est spiritus fallaciae, & falsitatis. 2990. Docebo vos. Ideo à vobis honorandus, & munerandus. Debet enim magister à discipulis honorari, & remunerari. 2460. Non loquitur à se, &c.

&c. Prædicatoris officio fungi non dedignabitur. Nec immerito. Tanta namque est prædicatoris dignitas, ut sola eam non possit inuidere diuinitas. 216.

DOMINICA QVARTA post Pasch. Ioan. 16.

Concio secunda per assumpta.

De iudicio, quia Princeps huius
mundi iam iudicatus est.

D. August. Ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superborum supplicio terrenda est Angelorum. *Tract. 95. in Ioannem.*

Assumptum vnicum.

Vnius damnatio sit aliorum cor-
rectio.

Penam socio culpa illatam videns sibi inferendam timet. 208. Euge penam in alio conpderant, fugæ culpam, ne similem sustineat penam, sugat. 2659. 2662. Qui conscientium rebellionis suspensum agnoscat, suspendium sibi timeat. 2649. Supplicio atrociori dignus est, qui alieno viso non corrigitur. 2719. Supplicium primo illatum parricida, audaciam parricidij debet reuocare. 2780.

Qui exemplo culpa commissæ ad culpam committendam excitatur, à pena instigenda iam alijs insticta reuocetur. 2793. Visa inobedientis pena quisque corrigatur, ne simili pena rea feruetur. 2970. Supplicium pro vno commissæ crimine illatum pro multis inferendum, timeatur. 3141. 3142. Vnius solius punitio sit vniuersi populi admonitio. 3162. Filij visa patris penam à similibus criminibus arcentur. 3185. Acerius lapidum lapidationem in memoriam reuocat: et à culpa quemlibet lapidatione dignum cohibet. 3189. 3208.

DOMINICA QVINTA post Pasch. Ioan. 16.

Concio prima per commentaria.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Nihil enim intercessori Filio Pater potest negare. n. 1. Vsq̃ue modò nō petistis quidquā. Licet enim omnia mundi bona aliquis petierit, non dicitur petere quidquam. Nullum enim mundi bonum, quidquam est. 2559. Petite, & accipietis. Petentes supponite id, quod petitis iam concessum: hoc enim negare nō potest liberalitas. 1706. Vt gaudij vestrum sit plenū. Non vacuum, quale mundi gaudium est, quod seminum est. 2034. Non dico vobis, quia ego rogabo Patre de vobis. De peccatoribus rogabo. Ero enim apud patrem iratum, pro illis intercessor. 2729. Ipse enim Pater amat vos. Cum desideret vobis saure, non indiget intercessore. 2778. 2779. Pater amat vos, quia vos me amastis. Vult enim Pater obsequia exhibita Filio exhibentibus compensare. 569. Exiui à Patre, & veni in mundum. Comitem semper habui Patrem. Pater namque amore filij peregrini sit peregrinus. 1713. 1852. Iterum relinquo mundum, &c. Ab exilio namque pater filium reuocat cum bonore. 2782. Ecce nunc palam loqueris. Quod illis promiserat in futurum, in presentis gratulatur implementum. Est enim Deus liberalitate festinus, secundum desiderium accipientium. 1706. Nunc semus, quia scis omnia. Sapiens enim Christus est ad nostram salutem. 60.

DOMINICA QVINTA post Pasch. Ioan. 16.

Concio secunda per assumpta.

Relinquo mundum.

Gloss. ord. Relinquit mundum corporali presentia. Vadit ad Patrem, quia humanitatem ad inuisibilia paternæ maiestatis induxit.

Assump-

Assumptum unicum.

Mundum contemnit, qui ad cælum contendit.

Relinquo mundum. *Mundus namque carcer iusto apparet.* 595. Relinquo mundum. *Quasi desertum, in quo nihil boni reperitur.* 79. Relinquo mundum. *Ibentrum belluarum, in quo homines quasi ferae se ipsos innuunt.* 2689. Relinquo mundum. *Locum discordiarum inter mundi amatores.* 2121. Relinquo mundum. *Insidium cui proinde non est adhibenda fides, sed Deo.* 2244. 1068 Relinquo mundum. *Vt pote vanum parvi facientiam.* 663. 720. Relinquo mundum. *Qui fugientem ad Deum, non persequitur, sed persequitur.* 1068. Relinquo mundum. *Civitatem Deo rebellem, sile ferendam, utilitate damnatam.* 1199. Relinquo mundum. *Cuius amicitia querenda non est.* 1068. Relinquo mundum. *Tedibus contendam.* 31. 141. Relinquo mundum. *Cuius bona diligenda non sunt.* 2428. Relinquo mundum. *Totum despiciendum.* 2787. Relinquo mundum. *Insuperantem, quem proinde totam quilibet capis.* 2873. Relinquo mundum. *In quo Deus non invenitur.* 1671. Relinquo mundum. *Minimè querendum, si ueritat. siue maleat.* 122. Relinquo mundum. *Quem qui despiciit, suum facit.* 2465. Relinquo mundum. *Pesidendum, non ut Dominum venerandum.* 2209. 2243. Relinquo mundum. *Cuius possessor, & in aliquo eia. bono excellenti, exitu infelici perierunt.* an. 2787.

IN ASCENSIONE Domini. Marc. 16.

Concio prima per commentaris.

Recumbentibus illis undecim apparuit. *Non solum apparuit, sed ut refert D. Lucas comedit. Vltiori namque in palio passionis duci, & militibus conuiuium merito conferebatur* 1817. Recumbentibus illis, *ut simul*

recumberet cum fratribus, ut alter Ioseph, qui in amoris mei iude mystica fratribus epulas exhibuit. 1831. 1832. Recumbentibus illis apparuit. *Fuit tunc in conuiuiis apparitio fraterni amoris signum, & argumentum benedictionis.* 2768. Recumbentibus illis undecim. *Christi decem militibus principatibus, quibus proinde conuiuium exhibitum fuit.* 889. Apparuit. *In meridie luce namque clara apparet, non in tenebris.* 2311. Apparuit. *ut illis amorem ostenderet. Est enim apparitio argumentum amoris.* 1892.

Et exprobrauit incredulitatē, &c. *Est enim fides crediturum in pœna incredulorum.* 2117. Eunt in mundum uniuersum. *Non enim debet predicator in duo, eodemque loco permanere, sed diuersa loca percurrere, & in omnibus predicare.* 1899. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. *Fides enim amicū Dei fidelem facit, amicus autem Dei non potest non saluari.* 1627. 1631. Baptizatus saluus erit. *Erit enim Dei filius saluatoris similis, & in illum transformatus.* 2077. 2078. 2079. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. *Adignum temporalem, & ad æternam.* 1404.

In nomine meo dæmonia eicient. *Non enim persistere ualent dæmones in relictis per sanguinem Christi.* 2188. Linguis loquētur nouis. *Omnium gentium, ut omnibus suis in linguis possint predicare.* 40. Serpentes tollent. *Quilicet emonserpens uisus fuit, ut serpenti Aaron, ut ceteros serpentes Itharonis.* 100. Et si mortiferum quid biberint non eis nocebit. *Quia fides, quæ credunt, antidotus est contra mortis uenenam.* 2258. Super agros manus imponent, & benedicti habebunt. *Nunc dexteram, prestando copiam; nunc sinistram, dando inopiam; sic Medicus diuinus efficere solet.* 1984. 1986. Et Dominus quidem Iesus. *Solus Christus inter homines a seculis Dominus uniuersi potest nominari.* 2609. Assumptus est in cælum. *Et iam olim postquam loquutus fuisset a beth, ad cælum ascenderat in hominis forma.* 2521. Sedet a dextris Dei. *In loco totius prepotentis, nullius aduersitatis.* 114. Illi autem profecti predicauerunt ubique. *Angelus enim cuiuslibet prouincia unum in suum deduxit, ut hominibus illius fidei uis saltem Apostolos pradica et.* 2201. Dominus cooperantes. *Ergo quilibet Apostolus etiam o, &c. predicabat, alij uero non autē diceretur. Domino cooperante. Iure equidem; dicit enim predicator non solum ore, sed opere predicare.* 120. 261. 349.

IN ASCENSIONE DOMINI.

Marc. 16.

*Concio secunda per assumpta.*Prædicatæ Euangelium omni
creaturæ.

Omni creatura ascensionis sue nunciū
iussit Dominus prædicare, qui
eiusdem ascensionis myste-
rium, in omnibus creatu-
ris voluit præsig-
nificari.

Assumptum vnicum.

Ascensio Christi in omnibus creatura-
rum gradibus præsignificabatur
futura.

In gradu substantiæ corruptibilis. Lapis Christus
in cælum eleuatur, secum ferens lapides huma-
nos, ut ex omnibus ciuitas Ierusalem aedifi-
etur. 2368. Lapis, quem reprobauerunt
ædificantes, hic factus est in caput an-
guli. Psal. 117. Test. lib. 4. ad c. Mar. Re-
probari habens; & postea extolli. La-
pides sancti eleuabuntur super terram.
Zachar. 9. Lyran. Eleuabuntur electi Dei
primò per meritum gratiæ, & postea
per premium gloriæ. Potens est Deus
ex his lapidibus suscitare filios Abrahæ.
Adalb. 3. Clem. Alexand. in exhort. Meus
cantor ex his lapidibus in cælum eue-
gat eos, qui humi sunt abiecti, tales la-
pides ipse celsis cantus in homines
transformauit. Exaltari oportet filium
hominis. Ioan. 3. D. Methodius. Eæ crux
machina, per quam hi, qui ad ædificium
aptandi sunt, lapidibus quadrati instar,
attrahuntur fursæm aptandi diuino ver-
bo.

In gradu substantiæ incorruptibilis. Sol Christus
in cælum ascendens, & stellæ sanctos adducit
secum. 2356. 2548. Stella sancti à Christo
sive lumen accipiunt. 687. Sol Christus in mē-
-

dio stat cæli. 103. Beatos in cælo Christus sol
effecit soles, qui fulgebunt sicut sol. 449. 450.
451. Vide aliam concione 2. Dom. 2. quadr.
In gradu substantiæ vegetatiuæ. Flos de radice
eius ascendet. Isaia. 133. 140. 281. Flos in
fasciculo vinearum, primus Christus est, san-
cti etiam flores. 931. Flores humanos promit-
teret mundus Christi sanguine irrigatus. 635.
Flos Christus. 134. 135. 136.

In gradu substantiæ sensitivæ. Aquila Christus in
cælum volat. 2427. Renouabitur ut aquila.
D. Maximus Episcopus. Sicut enim, &c. vide
lectionem primam 2. notatur in seria 3. infra
octauam ascensionis in breu. Romano. Sicut
Aquila prouocans ad volandum filios
suos, & super eos volitans, extendit alas
suas. Dent. 32. D. Hieron. Rectè affectus
Dei Aquilæ comparatur, qui cum custo-
dia protegit liberos suos. Affluent pē-
nas sicut Aquilæ current, & non labo-
rabunt; ambulabunt, & non deficient.
Isaia 40. D. Hieronymus. Current ad Do-
minum.

In gradu substantiæ humane. Aaron, figura Chri-
sti ascendens in cælum. 212. Ascendit pro
fuit apud Patrem oraturus. 253. Benedixit
suos dum ascenderet. 237.

In gradu substantiæ angelicæ. Angelus magni te-
stamenti ascendit, ut iam olim præsignificatum
fuit. 2521. Descendit tamen, ut assistens in
tribulatione posset. 487. 386. 357. 358.
Videbitis Angelos Dei ascendentes, &
descendentes super filium hominis. Ioan.
1. D. Chrysostomus. Nec tēpus expectare di-
dicerunt, sed festino amoris ardore præ-
ueniunt constitutum; incredibile spe-
ctaculum videre desiderant.

DOMINICA INFRA
OCTAUM Ascensionis.

Ioan. 14.

Concio prima per commentaria.

Cum venerit, &c. testimonium perhibe-
bit. Spiritus sanctus dicitur ad martyrium est,
& sic dum testes adducit, Christi ipse testis est.
341. 345. Testimonium perhibebit do-
mo. In quo descendit ipse Deus. Qui enim Deo
testimonium præbet, Deus est. 695. Testimo-
nium perhibebit. Auer de dilecto. Testem
sat

Sui amarem, etiam Deum habere desiderat. 668.
 Et vos testimonium perhibebitis. *Felix*
quilibet illorum, qui testis esset Christi, fieret
namque Christus testis illius. 660. 697. Et
 vos testimonium perhibebitis. Spiritu
 namque roborati, operibus de me testimonio
 dabit, & sermonibus dare poterit. 674.
 Hec loquutus sum vobis, ut non scan-
 dalizemini. a me enim patientiam addiscitis,
 qui propter peccatum illorum, qui & me,
 & vos persequuntur, patienter sine scandalo
 eos sustineo. 3031. Ut non scandalizemi-
 ni. Accipite patientiam Christus patientiam in
 iniurijs edocebat. 1597.

Abique synagoga facient vos. Sed & vos a
consortio illorum separari gaudetis. Est enim
non minus ingrata bonis societas malorum, quam
malis societas bonorum. 1035. 1067. Abique
 synagoga facient vos. Nihil mirum, vos
 namque per fidem synagoga in Ecclesiam com-
 mutabit. 2331. Venit hora, ut omnis,
 qui, &c. Non enim vero sed fido zelo id fa-
 cient. Zelus namque verus extinguere curat
 peccata, non homines etiam peccatores. 2572.
 Hec facient vobis, quia non noverunt
 Patrem. Si enim Deum, a quo tot acceperunt
 beneficia, agnouissent esse patrem vestrum in
 vobis vellent talia beneficia compensare. 1159
 Neque me. Etenim si me fratrem vestrum
 agnouissent, nunquam vos interfecissent, ne me
 inimicum sibi constituerent; qui enim unum
 interfuit: fratrem, alterum sibi hostem facit.
 1462.

DOMINICA INFRA
 octavam Ascensionis.
 Ioan. 15.

Concio secunda per assumpta.

Venit hora, ut omnis, qui inter-
 ficat vos, arbitretur se obse-
 quium prestare
 Deo.

Assumptum vnicum.

Culpa sub specie virtutis, vel se ipsum,
 vel proximum, vel Deum respi-
 cientis apparet.

Culpa sub specie virtutis respicientis. se ip-
 sum. Culpa gula sub specie claritatis propria
 obligatis ad conservandam vitam. In Ista. En
 morior, &c. Gen. 25. Hugo Card. Ista la-
 borabat vitio gula, non necessitate natu-
 rae. Culpa ambitionis regni alieni sub spe-
 cie claritatis obligantis ad defensionem regni
 proprii in rege Nabuchodonosor. Ut defen-
 deret se. Iudith. 2. Ut totam terram suo
 subiungeret imperio. Iudith. 2. P. Serarius.
 Honeſto nemine suum ipse scelus velat,
 ut defenderet se. Defensionis larva de-
 ponit; ut totam terram suo subiungeret
 imperio. Culpa superbia sub specie clarita-
 tis propriae obligantis ad procurandum similitu-
 dinem diuinam. In Adamo. Eritis sicut dii.
 Gen. 3. Caiet. Sub specie boni suggestione
 suam palliabat.

Culpa sub specie virtutis respicientis proximum.
 Culpa auaritia sub specie zeli de subleuanda
 temporalis miseria proximi. In Iuda. Quare hoc
 vnguentum non venit trecentis dena-
 rijs, & datum est egenis. Ioan. 14. D. Con-
 dentius. Auari fraudatoris affectus crimē
 sub specie religionis, dum tegere cona-
 tur, expressit. serm. 12. de Nativ. Culpa
 odij sub specie zeli de subleuandis proximis a
 miseria spirituali peccati. In Galatis. Con-
 siderans te ipsam, ne & in teneris. Ad
 Galat. 6. D. Bernard. Cum priuato edo-
 ducitur, zelum putat esse iustitiae. Culpa
 crudelitatis sub specie zeli liberandi proximum
 a miseria aeterna. In diuine damnato. Mitte
 Lazarum. Luc. 16. D. P. Chrysolog. Sub
 specie pietatis ad pristina vulnera Ia-
 zarum vult redire, adhuc in Lazarum sic
 crudelis. serm. 122.

Culpa sub specie virtutis respicientis Deum. Culpa
 scientiae temerariae sub specie fidei verae, in malis
 de populo Israel. Fides, si non habeat
 opera, mortua est. Iacobi cap. 2. D. Zeno.
 Cur sub imagine fidei, fidem deponis?
 serm. de fide. Culpa spiritus uim sub specie spei
 verae. In peccatore peccante spe venia. Nun-
 quid voluntatis mea est mors impij, dis-
 cit Dominus, & non te convertatur, &
 viuat. Ezech. 18. Tert. Piger vltimus spei
 subtexere mentionem. Absit ut redun-
 dantia clementiae ecclesiae libidinem fa-
 ciat temeritatis humanae. lib. de pen. c. 7.
 Culpa malivolentiae diuinae, & humanae sub
 specie caritatis erga Christum Deum, & ho-
 mines. Accesserunt quidam dicentes il-
 li: Ego, & vado hinc, quia Herodes vult
 te occidere. Luc. 13. Tert. Episcopo in ecclesia.
 Hoc ideo dicebant, quia malitiani, qui
 in pectore fouebant, honesto titulo pre-
 texere

*Primus respektus eruitur ex verbis. Arbitratur
secundus ex verbis. Interfecit vos. Ter-
tius ex verbis. Obsequium præstare Deo.*

IN DIE SANCTO Pentecost. Ioan. 14.

Concio prima per commentaria.

Si quis diligit me, sermonem meum ser-
uabit. *Omnia namque facilia, & leuia facit
amor erga Deum. 1868. Et Pater meus di-
liget eum. Certè quem etiam quilibet homo
amare deberet. Deberet enim Deus cuiuslibet ho-
mini esse amoris exemplar. 447. 622. Et ad
eum veniemus. Non iam amoris literas mis-
temus, sed ipsimet veniemus ad dilectum. 847.
Et mansionem apud eum faciemus. Et
amore demonstramus. Est enim amoris indi-
cium apud aliquem hospitari. 2205. 2214.
2215. Qui non diligit me, sermones
meos non seruat. Sicut qui amat, omnes ad-
implet, quia omnia impediementa vincit amo-
re. 2096. Sermonem, quem audistis, &c.
Sic de laude Patris Filius gloriatur. 94. Pa-
raclitus autem Spiritus sanctus, &c. Sic
faciet vos amare crucem, & terrena despiciere.
2965. Pacem relinquo vobis, pacem
meam do vobis. Et vos pacem habeatis,
& pacem inter alios componatis. Sic enim Deus
exaltabit. 920. Non quomodo mundus
dat, &c. Estis enim vos sapientes, mundani
insipientes. Sapiens autem nutritur pace, insi-
piens discordia. 1713. Non turbetur cor
vestrum, &c. Non turbetur in aduersis, neque
formidet in prosperis, sed sit ad utrumque pa-
ratum. 2026. Vado, & venio ad vos. Non
enim qui diligit absentiam à dilectis patitur
longam. 1919. Si diligeretis me, &c. Sic
enim amor celi, & me, & vos ex terra pul-
uere in stellas commutabit. 2296. Venit
princeps huius mundi, &c. Quia in uero
infernis Christi redemptis sanguine quidquam
habet. 2188. Sed ut cognoscat mundus
quia diligo Patrem, &c. Sciam, & suorum
virtutem volui manifestari. 1031.*

IN DIE SANCTO PEN- tecostes. Ioan. 14.

Concio 2. per assumptionem.

Paracletus autem Spiritus san-
ctus, &c.

*Spiritus sanctus septiformis appellatur,
& in septem formis in vtroque
testamento enigma-
tice figuratur.*

*In forma substantiæ corruptibilis. Ignis figura ex
testamento veteri. Accensus est ignis mag-
nus. 2. Machab. 1.5. Ambros. lib. 3. de espc.
Ille ignis Spiritus sancti typus fuit. Illic
igitur ignis absconditur captiuitatis tẽ-
pore, quo culpa regnat; tempore autem
liberatis prodicitur. cap. 14. Figura ignis
ex testamento nouo. Ignis, sedique su-
per singulos eorum. Ath. 2. S. August. In
sedet super vnumquemque illorum tam-
quam Deo dicente, vbiq; discurrere ig-
nes sancti, ignes decori, discurrere, &
innotescite omnibus gentibus.*

*In forma substantiæ incorruptibilis. Figura est sol
ex test. vet. In circuitu pergeret Spiritus.
Oritur sol illustrans vniuersa. Ecce passit. c.
1. D. Hieronym. Solem spiritum vocat, qui
animat, inspirat, & viuificat omnia. A-
pud Gloss. Figura sol ex testamento nouo. Mu-
lier amicta sole. Apoc. 12. S. Greg. Papa. Splendore
luminis superni protegitur, sole vestitur.*

*In forma substantiæ sensitiuæ. Figura Spiritus
sancti ex veteri testamento fuit duplex oliua.
Quid sunt duæ oliuæ istæ? Zachar. cap. 4.
Rupertus. Duo data Spiritus sancti, bis
namque datus est. Semel in solo, & iterum è
celo. Figura ex testamento nouo. Afferens
fructus duodecim per menses singulos.
1. ysa. Fructus, qui dicuntur Spiritus san-
cti. Ad Galat. 5. Fructus autem Spiritus
est charitas, gaudium, pax, patientia, be-
nignitas, bonitas, longanimitas, manu-
suetudo, fides, modestia, continentia,
castitas.*

*In forma substantiæ sensitiuæ. Figura Spiritus san-
cti ex test. vet. Colûba. Quis dabit mihi pe-
nas sicut colûbæ. Ps. 54. D. Amb. in Ps. 118.
Quando sicut colûba descendit, tibi alas
dedit, ut tu disceres euolare de tortis. Ath.
14. Figura ex nouo test. Colûba. Descendit
Spiritus sanctus corporali specie sicut
colûba in ipsum. Luc. c. 3. S. Greg. Magn.
In colûba super eum apparere debuit,
qui nõ veniebat, ut peccata iam per ze-
lum percuteret, sed adhuc per mansue-
tudinem toleraret Rom. 30.*

INDEX

In forma substantiæ humane. Figura spiritus sancti ex veteri testam. Spiritus Moÿsis communicatus septuaginta duobus. De spiritu tuo. Num. cap. 11. D. August. In præfiguratione etiam ipse spiritus Moÿsis in septuaginta duos seniores distribuitur. lib. 1. de mir. c. 74. Figura ex nouo testam. Ieq̃es ille super equum album. Qui sedebat super eum habebat arcum, & data est ei corona, &c. Apoc. cap. 6. Victorinus com. 1. bibl. Spiritus sanctus, cuius verba tamquam sagittæ sanctæ in corda hominum.

In forma substantiæ angelicæ. Figura spiritus sancti ex veteri testamento, Seraphim. Et volauit ad me vnus de Seraphim, & tergit os meum. Isaia 6. S. Ambrosius. Et spiritus quidem missus est, sed Seraphim ad vnum; spiritus ad omnes. Figura ex testamento nouo. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus piscinam. Ioan. cap. 5. S. Ambrosius. Quid in hoc typo Angelus nisi descensionem spiritus sancti nuntiabat.

In forma substantiæ diuinæ. Figura spiritus sancti ex veteri testamento signaculum. Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum. Cant. 8. Sicut spiritus sanctus sponsus loquitur sponsæ. Hugo de sancto Victor. Vt quis furari velit, me defensorem inueniat. Figura ex testamento nouo Sigillum. Signati estis spiritu sancto. Ad Ephes. cap. 1. S. Cyril. Hierosolym. Hic spiritus paratus est, dare tibi signaculum diuinum sicut scriptum est, signati estis spiritu sancto. Ha septem spiritus sancti forma ab spiritu sancto diuina scriptura auctore, expressa fuerunt in ipsa scriptura sacra, signata, in illo libro scripto intus, & foris; veteris, & noui testamenti sigillis.

IN FESTO SANCTISSIMÆ TRINITATIS.

Matth. 28.

Concisio prima per commentaria.

Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Habet enim Christus imperium mari, terræque protensum. 101. Data est mihi potestas in cælo, & in terra. Quid mirum, cum vtrouique, & Deus, & homo sit in-

ter Deum, & hominem mediator. 103. 105. 157. In cælo, & in terra. Inculo, vt Filius Dei, & in terra vt pater Abraham. 2195. 2197. 2198. Eunt ergo, &c. diuersos ad diuersas misit nationes prædicatores. 1058. Docere. Non solum ore sed & opere. 120. 261. 340. Baptizantes eos. Et ego iam olim tres in fornace babilonia pueros baptizauimus. 157. 158. In nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti. Per operationem namque Trinitatis quilibet dum eleuatur ab aqua, extrahitur à lacu. 323. In nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti. Sic enim cuiuslibet populo Trinitas adesse significatur. 492.

IN FESTO SANCTISSIMÆ TRINITATIS.

Matth. 28.

Concisio secunda per assumpta.

In nomine Patris, & Filij, & spiritus sancti.

Assumptum vnicum.

Trinitas in singulis creaturarum speciebus adumbratur.

In creaturis corruptibilibus. In tribus lapidibus. Iacob olim. Tulit de lapidibus, & supposuit capiti suo. Genes. 28. & infra. Tulit lapidem, quæ supposuerat. Lyra. Dicitur Hebræi, quod accepit tres lapides, ex eo quod dicitur. Tulit de lapidibus, & quādo euigilaui, inueni quod illi tres lapides, facti erant vnus lapis. Tulit lapidem. Quod fuit in signum vnitatis Essentia in Deo, & Trinitatis Personarum.

In creaturis incorruptibilibus. In tria luce. Dixitq; Deus, fiat lux, & facta est lux, Fecitq; Deus duo luminaria magna, &c. Gen. 1. Anastasin. lib. 4. Exam. Prima die Deus creaturam prius illuminauit per vnam singularem, & indiuiduā lucē antequā adesset sol, luna, & stellæ; reuē lās scilicet, & ostendēs illuminationem Diuinitatis in mūdo. Cognouit mūdus

CONCIONVM:

trinam illuminationem, & trinam lucē eiusdem simul Essentiae in typum sanctae Trinitatis. In illa quidem prima luce docemur unitatem Diuinitatis, in hac autem trina luce praesignificatur Trinitas Personarum.

In creaturis vegetatiuis. In tribus virgū, quas posuit Iacob. Tollens Iacob virgas. Gen. 30. d. Ambros. lib. 2. de Iacob. & vit. B. cap. 4. Trinitatis praefigurata mysteria. Per itoracem significatur incensum, & sacrificium, quod Deo Patri deferunt. Per nūcinā sacerdotale munus Christo deferunt. Per plarum spiritualis fructus significatur veritas.

In creaturis sensitiuis. In tribus vitulis, quos Annadetus offertur Samuele. Adduxit eum in tribus vitulis, & immolauerunt vitulum. 1. Reg. 1. d. Greg. Magn. Bene vnus vitulus immolatur, cum tres delati referantur, quia et si Personarum Trinitas confessione fidelium in diuinis laudibus canitur, earundem Personarū inseparabilitas praedicatur.

In creaturis humanis. In tribus hominibz. Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, hoc nomen mihi est in aeternum. Exod. 3. & ceteris apud Lip. Trium tantū se Deum esse fateatur, vt sanctissimam Trinitatem innueret, idq; ita esse articuli additio ter reposita manifestissimē declarat.

In creaturis angelicis. In tribus Angelis apparentibus abraha. Quos cū vidisset, eucurrit in occursum eorū, & adorauit in terram, & dixit, Domine, &c. Gen. 18. S. Aug. Videris Abraham, tribus occurrit, & vnū adorat, trina vnitas, & vna Trinitas. In eo ergo, quodd tres vidit Trinitatis mysterium intellexit, quod autem quā si vnā adorauit in tribus personis vnū Deum esse agnouit.

demnare, & non condemnabimini. *Alioquin si non indulgeatis fratribus, & Patre indulgentiam non obtinebitis. 600. Demittite, & demittetur vobis. In iurias demittent, valet, & a Deo remissionem pena infligenda, etiam alijs impetrare. 75. Date, & dabitur vobis. a Deo pro vno oblato innumera conferretur dona. 122.*

Mensuram bonam, &c. Est enim Deus ita liberalis, vt cum vsura compenset. 1071. Eadē quippe mensura, &c. Est liberalis Deus erga illum, qui Deo liberalis est, 2055. Non potest excusare eum ducere. Si Princeps cecus sit, cecus etiam subditus quisque erit, nec poterit ille tunc apte gubernare. 1291. Non est discipulus super magistrum. Vnde semper addiscere debet, gaudet Deus discipulum desiderantem scire edocere. 1552. Perfectus autem erit, si sit sicut magister eius. Talis erat, qui cum Deo diuinam prouidentiam edocebat. 190. Quid autem vides festucam, &c. Etsi tam culpa in alio non valet intueri habens illam. 919. Eijce primum, &c. Non enim potest aliquis in alio crimen, quod in se, habet intrepere. 748. 1014

DOMINICA PRIMA

post Pentecost.

LUC. 6.

Concio secunda per assumptionē.

Estote misericordes, sicut Pater vester misericors est.

Assumptum vnicum.

De misericordia diuina.

DOMINICA PRIMA

post Pent. LUC. 6.

Concio prima per commentaria.

Estote misericordes sicut & Pater vester misericors est. Qui licet sit etiam iustus, tamen misericordiam iustitiae praefert. 60. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Optimum remedium. Non iudicabit alterum, quise cogitat iudicandum. 293. Nolite cō-

Misericordia diuina super exaltat diuinam iustitiam. 60. Misericordia Dei est Dei honor, & Dei gloria. 305. Misericordia Dei tanta est, vt etiam Iude traditori, si verē paeniteret, veniam condonaret. 1393. Misericordia diuina terminos longiores, quā iustitia diuina Dominus assignauit. 1592. Misericordia Dei a peccatis hominum non potest superari. 612. Misericordia pater Deus est, filios a parentibus expositos, subsumit. 1849.

INDEX

Misericordia Dei, qui solus peccata demittit. 2850. 2851. *Misericordia Dei, qui peccatum remittit peccanti.* 2854. *Misericordia Dei qui legatus sit apud hominem pro peccante.* 2920. *Misericordia Dei est venia mater.* 2920. *Misericordia Dei dedit peccatoribus obitographum venia, nec vult haberi mendax.* 2921. *Misericordia arguit severitatem hominis.* 2924. *Misericors Deus non vult in cōmiseratione ab homine superari.* 2929. 2972. 3118. *Misericors Deus, qui ab illo desperat, illi negat potentiam, vel benevolentiam.* 2946.

IN FESTO CORPORIS Christi. Ioan. 6.

Concio prima per commentaria.

Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Significabantur in pane, & vino, ab *Abigale* *Dauidi* oblatis. 916. Qui manducat, &c. in me manet, & ego in illo. *Fit namq. accipiens speculū crystallinū, in quo Christus apparet.* 603. Qui manducat me, & ipse vivet propter me. *Est enim Eucharistia verum manna praebens aeternam vitam.* 10. Hic est panis, &c. Panis triplus a Sara oblati. 2140. Non sicut manducauerunt patres māna. Nam manna eis fastidio fuit; Eucharistia verò de alijs omnibus fastidium causat. 1740. Qui manducat hunc panem vivet in aeternum. Qui enim Christi carnem edit, suscitatur ad vitam. 2610.

IN FESTO CORPORIS Christi. Ioan. 6.

Concio 2. per assumpta.

*Caro mea verè est cibus, &
sanguis meus verè
est potus.*

*Eucharistiae anigma per creaturarum
figuras.*

PRIMA PARS.

Caro mea verè est cibus. Figura illius fuit carbunculus; de quo apud Isaiam: Et in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. cap. 6. V. Vigas. Significatur ignea vis amoris, quam Christus in hoc sacramento instituendo declaravit. Non verè cibus, ideo solum labia tetigit.

Caro mea verè est cibus. Figura illius sol in mensa, quae verè dici potest unctio solis, qualis illa, quem Ioseph iussit fratribus in meridie preparari. In meridie. Gen. 45. S. Hieronymus. Quando ortus fuerit in nobis sol instituitur in convivium cum Ioseph, & fratribus eius. *Accedentes illuminati, non satiat, quia non verè cibus.* 1831. 1832. *Caro mea verè est cibus. Lignum vita in medio paradisi. Genes. 3. V. Avasia. Sinaya.* Christus est vivificus fructus, & cibus.

Caro mea, &c. Agnus paschalis. Tollat unusquisque agnum per familias suas, immolabitque eum omnis multitudo filiorum Israel. *Exod. 12. Rupertus.* Unus est agnus, quem in tot locis immolat, unus est agnus, cuius manducat carnem. *Caro mea. Figura vilis Isaac.* Posuit eum super altare. *Genes. 22. Rupertus.* Christus immolatur, & tamen impetibilis permanet, & vivus, quem admodum Isaac immolatus, & tamen gladio non est attentus.

SECUNDA PARS.

Sanguis meus verè est potus. Figura illius aqua, quam desideravit David. Libavit eam Domino. *2. Reg. 26. D. Ambrosius.* Non aquam sitiebat elementum, sed sanguinem Christi: Libavit, & significans sitire se Christi sacrificium, non naturae fluentum.

Sanguis, &c. Det tibi Dominus de rore caeli. Gen. 27. Ero quasi ros super Israel. Osee 14. Quasi ventum roris flantem. Dan. 3. D. Hieronymus. Ero quasi ros, ut fornacem Babylonicam meo rore reslingam.

Sanguis Palmitem cum vna sua. Num. 13. S. Ilder. Hic est borus, qui effusus in salutem nostram sanguinem propinavit Ecclesiae. *Sanguis. Qui verè nos mundat.* 47 59. 84. 85. *Non vi sanguinis vivit in figuram.* *Sanguis meus verè, &c. Figura illius sanguinis Abelis.* 670. 671. 696. 699. 713. 721. *En figura, quatin omnibus naturis corporis,*

CONCIONVM.

et carnem, et sanguinem Christi enigmaticè
præsignificarunt.

dere valet, nisi vocatus obediat. 2334.

DOMINICA SECUNDA post Pentecost.

Luc. 14.

Concio secunda per assumpta.

Hora cænæ.

DOMINICA SECUNDA post Pentecost. Luc. 14.

Concio prima per commentaria.

Assumptum unicum.

Continua est vocatio hominum
ad Deum.

Per singulas ætates. Apoc. 21. Ab Oriente
portæ tres: ab Aquilone portæ tres: ab
Autro portæ tres: ab Occasu portæ tres.
n. 13. Rupert. lib. 12. Plagiarum distin-
ctio in ætatibus utiliter intelligitur pue-
ritiæ, adolescentiæ, iuuentutis, senectutis.
Per singulos annos. In secundo autem se-
mel in anno solus pontifex non sine san-
guine. Hebr. 9. num. 7. Eccebat Pontifex
336. tintinnabulis iuxta illud: Cinxit illi
tintinnabulis aureis plurimis in gyro,
dare sonitum. Ecclesiast. 45. r. 10. Clem.
Alexand. n. 12. Per singulos menses. Bre-
cinat in Neomeatuba. 1. sal. 80. num. 4.
D. Ambros. in 1. sal. 45. Canite initio mē-
sis tuba. Sic Sacerdotes singulis mē-
sibus popu-
lum ad diuinum cultum conuocabant. Per sin-
gulas hebdomadas. Num. 28. Die autem
sabbathi offeretis duos agnos, & per sin-
gula sabbatha. Lyra. Hic agitur de festi-
uitate sabbati, quæ reiterabatur quali-
bet hebdomada semel. Qualibet ergo heb-
domada semel ad holocaustum & omnino offeren-
dam sacerdos exibat, & ad diuinum obse-
quium promouebat. Per singulos dies. Ne
tardes conuertere ad Dominum, & ne dif-
feras de die in diem, subito enim veniet
ira illius, & in tempore vindictæ dis-
perdet te. Ecclesiast. 3. i. August. Te Deus
longampropterea tua parcendo ad peniten-
tiam adducit; tu autem quotidie dicis,
finitur hodiernus dies crastino die,
&c. Non querit Deus dilationem in
voce coruina, sed confessionem in
gemitu

Homo quidam fecit cenam, &c. Conuiuium
magnum exempli Abræa etiā descenditur. 1635.
Et vocauit multos. Quibus amoris, & fauo-
ris ostenderet argumentum. 1491. Et misit
seruum suum horacænæ. Quæ Buchariiti-
cam cenam præsignabat. 2564. Dicere in-
uitatis, vt venirent, quia iam omnia pa-
rata sunt. Non enim erat conuiuium simile
conuiuiis olim prophetarū, quod pane, & aqua
constabat. 562. Et expectant simul omnes
excusare se. Sic facilis est ad malum multo-
rum conspiratio. 1279.

Primus dixit: villam emi, & necesse habeo.
Hæc est avari vox non expulsi cupiditatem, sed
explanat necessitatem. 2869. Alter dixit,
iuga bouum, &c. Si nolisset iuga probare,
non posset illum diuitiarum pondus in via celi
retardare. 2111. Alius dixit, vxorem du-
xi, & ideo non possum venire. Vxoris a-
more vir præceptum Dei non attendit. 2086.
Et regressus seruus nunciavit hæc do-
mino suo. Certè seruus iste patiens fuisse dig-
nosciatur dignus, de quo dominus glorietur.
1970. Tunc iratus paterfamilias. Ita enim
munificens Dominus est, vt contra nolentes ac-
cipere ab eo beneficia irascatur; ita vt illis in-
ferat supplicia. 1409. Exi cito, &c. Cele-
riter in obedientiam seruos Deos suos esse desiderat.
1524. 1527. Et pauperes, ac debiles, &c.
Quatuor hominum genera introducenda propo-
nit, qui ex quatuor mundi partibus homines
ad se vocat. 2731.

Et ait seruus: Domine, factum est vt impe-
raſti. Obediens namque seruus non solum præ-
cepum, sed & præcepti modum seruat. 1534.
Et adhuc locus est. Liberalis nāque Domi-
nus multis beneficia conferre voluit. 3222.
Compelle intrare, vt impleatur domus
mea. Vnde non solum vocat beneficijs, sed
supplicijs. 3008. Nemo illorum gustabit
cenam meam. Nemo enim ad Deum dila-

INDEX

gemitu columbino. Corvus de arca missus est, non est reuersus. Missa columba reuersa est. in Ps. 102. *Per singulas noctes. Cant. 5.* Vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi, quia e pur meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. n. 2. *Carthus.* Ex magnitudine amoris, nec intempere aurg, nec noctis horrore à tali reuocatur ianere; hortatur, vt sibi aperiat. *art. 16.*

Per singulas horas diei. Hora 1. 3. 6. 9. & 11. conduxit operarios, apud Matthæum cap. 20. *Abul.* Omni hora Deus vocat hominē ad bonum. Iste quinque positi significabant sufficienter vocationem, quæ sit omni tempore. q. 8. *Per singulas horas noctis.* Qua hora non putatis filius hominis venire? *Luca 12. n. 40. Bida.* Horam vltimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, vt semper esset suspecta.

DOMINICA TERTIA post Pentecost. Luc. 15.

Concio prima per commentaria.

Erant appropinquantes ei Publicani, &c. Optimam eligebant medium, vt bene viverent, & delictis vacarent, *Dei presentiam.* 734. Vt audirent illum. Dum voce sua Patrē pro eia veniam postularēt. 619. Murmabant Pharisei, & Scribæ. Suam sic inficitiam, cum sapientes haberi voluissent, indicabant. Est enim murmuratio vitium stultorum. 207. 208. Peccatores recipit, & manducat cum illis. Quomodo non reciperet, quos vocabat, & mortuos ad vitam excitabat. 273. 1. Manducat cum illis. Sic David Christi typus rebelles ad se conuersos excipiebat, & cum illis manducabat in signū amoris. 1466. 1491. 1504. 1505. Quis ex vobis homo, &c. Se humanam, dum se homini conferbat, ostendebat, & homini loquens honorem simul, & amorem impendebat. 2007. Imponit in humeros suos. Sic pastor errantem ouem nunc debet haurire. 145. 147.

Gratulamini mihi. Non mihi, sed sibi docet gratulandum. Gaudium namque maius habet ipse desola et cuiusque, quim, qui salutē assignat. 1296. Dico vobis, quod ita gau-

dium, &c. Praeterea namque penitens gaudium Deo, & Angelis, & curia caelesti. 923. Non indigent poenitentia. Faciant tamen. Debet enim iustus etiam & innocens poenitentiam agere. 692. Autque mulier, &c. Fidelis quilibet deus, in qua dei imago; qui prouidet imaginem demonis non debet venerari. 366. Gaudium erit coram Angelis Dei. Est enim poenitentiam latum spectaculum Deo, Angelis, & hominibus. 2597.

DOMINICA TERTIA post Pentecost. Ioan. 15.

Concio secunda per assumpta.

Assumptum vnicum.

De poenitentia non differenda per longum vitæ tempus.

Mors repentina poenitendi tempus adimit illi, qui longo vitæ tempore differt poenitere. 2724. Per annum. Poeniteat quisque saltem semel in anno, vt fructus annui saltem poenitentia faciat. 1224. Per diem. De die in diem non differat peccator poenitentiam, ne ira diuinam superet patientiam. 923. Per noctē. Excitatus per noctem ad poenitentiam, non iterum dormiat, ne aeterno oppressus sopore demereat indulgentiam. 1019. Per dimidium diei. Praenitiat poenitentiam Dei iram, ne ira ei ad culpam valeat peruenire. 2854. Per horam. Nec per breuem temporis horam, qua quis se nudat, differatur poenitentia, vt sic de peccatis à Deo concedatur indulgentia. 2854. 3000. Per breuem temporis horam. Non desperet de remedio vestra, qui statim adhibet poenitentia medicamentū. 2946. 2947. 2948. Per momentum. Desperet de remedio indulgentia, qui non sedulo applicat medicinam poenitentia. 1392. Vide exemplum in Indice generali v. Poenitens seu Poenitentia.

DOMINICA QVARTA post Pent. Luc. 5.

Concio

Concio prima per commentaria.

DOMINICA QVARTA

post Pentecost.

Luc. 5.

Concio secunda per assumpta.

In verbo autem tuo laxabo rete.

Theophyl. Vide Petri obedientiam quomodo in omnibus fuit obediens.

Assumptum de obedientia.

Rogauit eum. *At licet non rogare leniter, sed asperè imperaret Dominus, ei Petrus obtemperaret. Obediens namque non attendit iubentis asperitatem, sed dignitatem.* 940. Rogauit eum. Idem sufficiebat ei, qui spontaneè obediens. 529. Rogauit eum. *Obedienti Deus ipse obsequiosus est.* 2007. Dixit ad Simonem. Idem, ad obedientem, cum hoc enim homine Deus loquitur homo. 2002. Duc in altum. Obediens enim in calum dum obedit, ascendit. 972. 212.

Præceptor per totam noctem laborantes. *Laborauit dum sine præcepto retia laxauit, at obediens solum sibi præceptum putaret.* 2404. In verbo autem tuo, &c. *Non alij, relaxarent imperauit, sed ipse laxauit. Obediens opera obedientia per se ipsum facit.* 1748. In verbo autem tuo. *Vide citius laxauit celebritate obediens.* 1760. Quod cum fecissent. *Obedientem Petrum sequentes, qui ut obediens fecimus retia laxauit.* 444. 1088. 1527. 1791. 1643. 1776. 1801. 2146. 2159. 2522. Concluserunt. *Obedientes etiam presentibus bonis remunerantur.* 1881.

Simon Petrus procidit ad genua Iesu. *Obediens ostenditur, qui osculatur pedes Domini.* 947. Exi à me Domine. *Non recusat Deus enim amicus obedientis est, à quo proinde non recedit.* 1665. 2446. Noli timere. *Obediens namque ubique indus est: in obediens nullibi seclur.* 1977. 1678. Ex hoc iam eris homines capiens. *Sic obedientem prætoronabat.* 2045. Relictis omnibus sequitur eum. *Certa, & presentia pro incertis futuris obediens dimittit.* 1863. 2096.

Cum turbæ irruerent in Iesum, &c. *Præsentia namque amabili corda sequentium alliciebat.* 2881. Ut audirent verbum Dei. *Diuinus prædicator non humana hominis, sed diuina dei verba proferbat.* 216. Ipse stabat. *Sic statu corporis statum animi indicabat.* 1280. 1309. Et vidit duas naues, &c. *Naues in mari sæculi sunt homines, & mulieres, quæ exemplo boni viri, & bonæ semina diriguntur.* 1805. Piscatores autem descenderant, & lauabant retia. *Quibus tamen nihil ceperant; simul lauabant exemplo mutuo laborem lenabant.* 1783. Rogauit eum à terra redire, &c. *Ut sic terram post terga dimitterent, qui ad calum pergerent.* 1670. Sedens docebat de nauicula. *Elevatus à terra in crucis nauicula positus, docet terrena despicere.* 1764. Duc in altum. *Sic è terra recedens, celestis fieret.* 2095.

Per totam noctem laborantes nihil, &c. *Atercedem sic exposcebat, dum laborem præteritum sine fructu narrabat; sciebat enim præceptore laboris futurum remuneratore.* 1411. In verbo autem tuo laxabo rete. *Sine discursu obediens, neque enim obediens discurrere debet circa præceptum.* 2029. 203. 2031. Et cum hoc fecissent. *Solus Petrus promissit à se laxanda retia, omnes tamen retia laxasse dicuntur; exemplum namque domini sequuntur famuli.* 1913. Et annuerunt socijs, qui erant in alia naui. *Facile enim socij fierent Petri, agnoscentes Petro Christum in nauis famulum socium.* 1068. Impleuerunt ambas nauiculas. *Non attendens Christus ad indigentiam Petri accipientis, sed ad magnificentiam sui largientis.* 1552.

Quod cum videret Petrus procidit ad genua Iesu. *Liberaliter, ut Deum adorabat; est enim beneficium liberalitatis argumētum diminuentis.* 302. Exi à me Domine, quia homo peccator sum. *Est enim peccator ad id vilis, ut etiam demon cum ad illum accederet, descendere dicitur.* 2245. Stuporem enim circumdederat eum, &c. *Ruinam timebat ex honore, & ex beneficio supplicium.* 272. Similiter autem Iacobum, &c. *Timebant omnes prosperitatem in aduersitatem mutandam.* 2288. Noli timere. *Ne times amittere mercedem diuinam, licet acceperis iam humanam.* 2555. Eris homines capiens. *Sic piscatores hominum satelli fuerunt Christo Domino apostoli.* 2182.

INDEX

DOMINICA QUINTA post Pentecost.

Matth. 5. 14

Concio prima per commentaria.

Nisi abundauerit iustitia vestra, &c. Iustitia namque illorum docebat, sed non implebat precepta, quae Christiana iustitia non solum debet docere, sed implere. 120. 156. 261.

Dictum est antiquis: Nō occides, &c. Semper homicidium fuit pena dignum. 265.

Ego autem dico vobis: Omnis, qui irascitur. Iras prohibet, ne hac ad homicidium pergat, 918. Qui irascitur fratri suo, reuserit iudicio. Neque enim iratus in fratrem potest placare patrem. 600. Qui autē dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio. Lebet enim frater fratrem, si opus, sit inire, parē, non autem in bonorare, 65.

Qui autem dixerit gehēns. Nec pena veniam obtinet à Patre, qui veniam denegavit fratri. 2232. Si ergo offers munus tuū, &c. Non potest placere Patri illi, qui displicuit fratri. 139. Et ibi recordatus fueris, &c. Neque enim munus tuum respiciet Deus, nisi videat te fratri reconciliatum. 666. Vade prius reconciliari fratri tuo. Non debet enim frater fratri eloquium denegare. 731. Veniēs, offeres munus tuum. Quod tunc Dominus acceptabit, cui acceptus eris; si velis potius martyrij gloria defraudari, quam fratrem tuum pro fratri cidio condemnari. 644.

DOMINICA QUINTA post Pentecost.

Matth. 5.

Concio secunda per assumpta.

Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.

Gloss. ord. Omnis occasio irae tollitur, dum inimicos diligere iubemur.

Assumptum duplex.

Frater fratrem diligit: non abhorreat.

Frater fratrem diligit.

Frater fratri vestem facit amoris arte. 170. Frater à fratribus amari, non aderari velit. 331. Frater diligens fratrem, unius illi in periculo belli. 1337. Frater ita fratrem diligit, ut cum illo unus idemq. sit. 1381. Fratres duos se diligentes unus animat amor. 1384. Fratres tres amore vult, superans hostes. 2551. Frater fratribus in convivio ostendit amorem. 2768. Frater à fratre amatur, et honoratur. 2998. Frater ita fratrem diligit, ut illum quasi Deum sibi habeat. 11. Fratres duo per amorem unius ita de vno esse videatur. 17 Frater diligens fratrem, dignus est amore Dei. 622. Vide multa in v. Frater.

Frater fratrem non abhorreat.

Frater fratris culpam arguat, personam non abhorreat. 65. Frater fratrem à crimine, si possit, excuset. 201. Frater invidens fratri duplici morte dignus. 394. Frater non queritur de fratre. 610. Frater non displiceat fratri cū placeat patri. 622. Frater cum fratre non contendat. 1912. Frater, qui misericordiam negat fratri, insulte illum petit à patre. 2232. Frater de fratre dolens non potest suspicari. 2728. 2773. Fratrem qui despiciat, spernit patrem. 2807. Frater occisor fratris, indignus sepulchro honorifico. 2818. Frater à fratre malo separetur. 2496. Vide plura verbo Frater.

DOMINICA SEXTA post Pentecost.

Mar. 8.

Concio prima per commentaria.

Miseror super turbam. Sic discipulos ad misericordiam excitabat, dum in se misericordiae affectum ostendebat. Exemplum enim misericordiae ad misericordiam movet. 562. Ecce iam triduo sustinent me. Patientia in mi-

CONCIONVM.

moribus delet esse ad ferenda maiora prelus
diam. 2024. Neque habent quod man-
ducent, &c. Nolo quid mea providentia in
his esurientibus à malis incusetur, sed in illis
saturitatis laudetur à bonis 1909. Si demi-
sero eos ieiunos, deficiunt. Non solum
de perfectis, sed de imperfectis, qui deficere pos-
sent, curam habuit. 142. 145. Quid enim
ex eis de longè venerunt. Devotione com-
moti divinam presentiam desiderantes. Denu-
tus namque perpetuam Dei presentiam habere
cupit. 2501. Unde istos quis poterit, &c.
Panperem sic Dominum esse monstrabant, qui
amore pauperum pauper haberi minimè recu-
sebat. 2379. Et interrogabat eos, quot
panes, &c. ab illis namque panes non sibi
sed indigentibus distribuendos accipere vole-
bat. Liberalis enim accipit, ut dare possit. 959.
Et precepit turbæ discumbere super ter-
ram. Ne aliquis terram coleret, sed calcaret.
592. 1303. Et accipiens septem panes.
Accipit ut iterum tribuat liberalis. 1578-
Gratias agens, fregit. Gratus pro gratia soluit
gratia pensionem. 1553. Dabat discipulis
suis, ut apponerent. Panes suos esse puta-
bat, cum daret. 1409. Et habebat piscicu-
los paucos. Erant piscatores Apolloni, pis-
cato res futuri. 2182. Et ipsis benedixit,
& iussit apponi. Magnos, & benedictos sa-
ciebat, dum eos dare inebat. 959. Et man-
ducauerunt, & saturati sunt. Non bibe-
runt. Adest enim vinum materia culpa, quando
adest Dominus gratie. 5734. Et sustulerunt
quod superauerat, &c. Non solum enim
dederat ad indigentiam, sed ad magnificentiam.
1552.

DOMINICA SEXTA

post Penrecost.

Marc. 8.

Concio secunda per assumpta.

Ecce iam triduo, &c.

Assumptum duplex.

Optimum medium ad manifestandam
compassionem, & affectio-
nem est convivium
triduo exhibere.

Ad manifestandam compassionem.

In lege gratia. Princeps Publius, de quo Paulus
ex naufragio susceptus ab illo, sic loquitur. Qui
nos suscipiens triduo benigne habuit.
Act. 27. 13. Victualibus rescindit. P. C. 1375.
Ob solam calamitatem misertus illorū
est. In lege scripta. Nehemias artaxerxi gra-
tias, obviata ab illo licentia, venit Hierosoly-
mam, & cum suis per tres dies ad mensam se-
det. Et eram ibi tribus diebus. 2. Esdr. 2.
13. Significabatur copatio Christi su-
per materiam populi. In lege natura. In
triduo convivii recordatus est Pharaon ministerii
sui, ut praeviderat illi Ioseph: Tres adhuc
dies sunt, per quos recordabitur Pharaon
ministerii tui, & relinquet te in gratiam
pristinum. Gen. 40. 13. In convivio haec
locum. Remissio plenaria fit per tres dies.

Ad manifestandam affectionem.

Affectionem humanam, faminam à se fugientem
sequutus est vir eius, volens reconciliari ei,
atque blandiri, ut est apud lib. Iud. c. 19. Et
mansit in domo tribus diebus cum eis,
& bibens familiariter. Nihil mirum, cum
(ut bene Iosephus ait) vehementer ama-
ret coniugem. Affectionem angelicam. Per
tres dies Angelus cum Tobias convivio gaudet.
Videbar quidem vobiscum maritum ducere, &
bibere. Tob. 12. Accerta. V. familiarior
essem vobis. Affectio enim diuinam. Hanc vo-
luit eu famina malis insignificare cum & pa-
nem, & vinum per tres dies ex carnis sua pro-
videbat suppeditavit, ut patet Iudith. 12. P.
Serarius. Sacra scilicet Eucharistia. Fosti-
quam enim per tres dies illos orabat, panes, &
vinum edebat, & bibebat. Ad orandū Deū
suum per triduum.

Optimū mediū ad assequenda bona, &
evitanda mala, est tridua regi-
per orationem assis-
tentia.

Ad assequenda bona.

Bonum in naturalibus optimum, nempe vita. In
ventre piscis tribus diebus, & tribus no-
ctibus, oravit Ionas ad Deum. cap. 2. 1. be-
odor. Deum in aluo ceti praesentem re-
perit, gratiasque agit illi, quod se serva-
ret.

ret. Bonum in bonis gratia maximum est inuenire gratiam in oculis Dei. Gratiam in oculis. *Affuerit per orationem triduanam inuenit Eliber.* Orate pro me tribus diebus, & ego similiter. cap. 4. Inueni in conspectu eius gratiam. *Fadi meruit conuiuium regis. A. Interl.* Vbi panis, qui confortat, & vinum, quod laticat cor hominis. Bonum in bonis gloria optimum, quale est diuina visionis. Id obtinuit Paulus per triduum orans. Et erat tribus diebus, non manducans, neque bibens. Ecce erat. *Att. 9. D. Chrys.* Compungebat se propter ea, quæ fecerat, confitebatur, precabatur, orabat Deum.

Ad euitanda mala;

Mala prouenientia ab humana nequitia. Hoc meridio usus fuit dux Machabæus Iudas contra Antiochum ferentem scilicet 11000. pedites, 5000. equites, 22. elephantes, cæteris cum salubris 300. Per triduum continuum prostratis hortatus est eos Iudas, ut se præpararent. 2. Machab. 13. *D. Cyprianus.* Quos hortatur ad prælium, non inermes, ac nudos relinquamus, sed protectione corporis, & sanguinis Christi muniamus. *Mala prouenientia ab arte diabolica.* Unde ad euitanda mala demonis dicebat Tobias ad sponsam. Deprecemur Deum hodie, cras, & secundum cras. *Tobia c. 3. & 8.* Sic enim Asmodæum triduo orationis fugauerunt. *Mala prouenientia à iustitia diuina.* Prima die ex tribus per quos Deus peccem promiserat ad punitorem Davidis. David orauit, & plaga cessauit. *Theod.* Triduum dierum mortem minabatur rex autchoris solum mortem intulit. ad 2. Reg. 24.

tum tegunt. 3. 144. A fructibus eorum cognoscetis eos. *Pet. ex 10.* quia nullum fructum ferant. Sunt enim ambrosii arbores infestissimi. 1224. Arbor bona bonos fructus facit. *Qualis Abraham, qui fructus protulit 109. 101. 1720.* Mala autem arbor malos fructus facit. Non autem penitentia dignos. 1224. Omnis arbor, que non facit fructum bonum, &c. Sic mittentur Iudas, & ligna arida. 104. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Innuente Ecclesia bonos proferunt fructus Christiani. 2331. Ex fructibus eorum, &c. Sic ex filijs bonis agnoscitur bonus pater. 1029. Ex fructibus, &c. Aliquando tamen ex bona arbore malus ortatur ramus ab arbore separandus. 2690. Non omnis, qui dicit mihi Domine. Non enim uerbum hominis, sed hominis opus accipit Deus pro regula diuini operis faciendi. 3018. Non omnis, &c. Non qui dicit, sed qui facit, salutem assequitur, opus, & lingua simul concurant. 120. 156. 261. Sed qui facit, opus facit, & audiat uox. 120. Sed qui facit. *Factum enim magis, quam dictum uerum ostendit.* 377. Qui facit voluntatem Patris. *Hæc enim debet esse mensura actionum humanarum.* 1534. Ipse intrabit in regnum celorum. *Hic enim non quærit terram, unde à celo non excluditur.* 1712.

DOMINICA SEPTIMA
post Pentecost.

Matt. 7.

Concio secunda per assumptam.

Intrinsæcus autem sunt lupi rapaces.

Assumptum unicum.

Homines per uicia in bestias transformantur.

DOMINICA SEPTIMA
post Pentecost.

Matt. 7.

Concio prima per commentaria.

Attendite à falsis prophetis, &c. *Prophete falsi non audiendi, sed occidendi sunt.* 3081. Veniunt ad uos. Non ad me; peccatores enim hominibus, sed non Deo uicia sub specie uirtutis

Equus est peccator presentia Dei seruandus, ut seruaret. 2592. Ingratus filius est patrem, senem, benefactorem, factus est ex homine fera. 2651. Bestia est non homo, qui cum sit regis, custas, dormit. 1496. Crudelior bestia est, qui impius in

CONCIONVM.

patrem est. 2664. Bellus est frater, qui nec patris memoria a cale fratrum remouetur. 2138. Fera crudelis ab alia fera crudeliter, quasi in theatro occiditur. 2689. Les est homo ferus, infonea conditur occisus. 2694. Frater, qui fratrem occidit, bestia est. 1216. Mulus multo deterior rebelis in patrem regem est. 2684. Equus libidinofus rano timoris mortis cobibendus. 1012. 1018. Libidinofus ut bellua in tartara detrudantur, non ut aues in eglum volant. 2126.

micos faciat homo, cum Deus pauperem amicum dedit. 1616. Recipient vos in aeterna tabernacula, Qui enim in hac vita misericordiam denegauerit fratri, illam in vita aeterna non assequetur à Patre. 2233.

DOMINICA OCTAVA post Pentecost.

Luc. 16.

DOMINICA OCTAVA post Pentecost.

Luc. 16.

Concio primaper commentaria.

Concio secunda per assumpta.

Laudauit Dominus villicum
iniquitatis.

Assumptum vnicum.

Contemptus diuitiarum laudatur.

Homo quidam erat diues. Christus, qui tamen jure ponere diuitiarum in celum ascendit. 2427. Qui habebat villicum. Diues erat cecus, seu pauper affectu, qui humilis vnicum habebat villicum, et non plures. 2180. 2182. Hic difamatus est apud illum. Qui malā famam falsam esse, ut bonus prae se cupiebat. 2600. Vocauit illum, & ait: Quid hoc audio de te. Eama male non statim adhibenda fides. 2248.

Redde rationem villicationis tuae. Est enim accusatus audiendus, antequam damnetur. 454. Imenim non poteris villicare. Eama namque deperda non posses seruis villicatorem prae verecundia exercere. Ideo Deus sollicitus conficit famulatum. 2258. Quid faciam, quia Dominus meus aufert, &c. Difamatum namque seruum non conseruaret. Ideo Dominus etiam cum punit, penitus famam seruat. 2995. Mendicare erubescio. Meritorum veniam, qui habebat verecundiam. 2993.

Scinquid faciam, &c. Pius quisque tui mihi gratus beneficii a me sibi praestita, beneficiis compensabit. 2512. Accipe cautionē tuā, & sedecitū, scribe quinquaginta. Citō. Iste ita celeritate quisque beneficii celeritate obsequi sibi praestita compensaret. 1056. Laudauit Dominus villicum. accusatio fit laus contra intentionem accusantis. 400. Quia prudenter fecisset. Laudatur humana prudentia, ne homo in sola (qui aliquid facit) nitatur Dei providentia. 2012. 2100. 2104. 2105. Facite vobis amicos. 2 asperes a;

Contemnit solum, qui celum appetit. 1868. 1959. Qui mundana spernit, doctus vita bonitas est. 1937. 1938. Beatus, qui diuitias abiicit, non adorat. 16. Diuitia, ut speculares imagines non suspicienda, sed despicenda. 338. Calceanda pedibus, non in capite diuitia ferenda sunt. 2209. Diuitias habens diuitias, despiciat humanas. 2060. Humanas diuitias spernit, qui diuitias sperat. 1943. 1944. Falsas non colit, qui veras cupit. 1939. Qui diuitias appetit, humanas contemnit. 1670. Diuitias aspiciens paupertati postponit. 1544. Celum non intrat, qui non despiciat solum. 1814. Diues avarus habet custodia periculum, non pensio nis fructum. 3132. Diuitias, qui colit, idololatra est. 398. 337.

Imitator Christi est spernens diuitias. 2111. Possidet fidelis diuitias, non ab illis possidetur. 2243. Deum suum facit mundana contemnit. 2465. Amicus est Dei diuitias spernens. 1616. Mundi dimidium pro nibilo ducit iustus. 709. De contemptu mundi sancta iustitia in isto est. 31. Contemptor mundi vestes pretiosas deponit. 319. Terra per contemptum calcanda, non veneranda est. 1655. Mundana omnia pedibus conterenda sunt. 141. Vide mundum.

DOMI

DOMINICA NONA
post Pentecost.
Luc. 19.

Concio prima per commentaria.

Videns ciuitatem fleuit super illam. Nihil mirā, habitatores, ut filios diligebat. Pater autem filium cogitans moriturum, non potest lacrymas contineri. 1798. Dicens: Quia si cognouisses & tu. Quod ego cognosco. Lacrymas penitentium desiderabat, ne minus compleret. 2903. 2910. 2920. 2939. Si cognouisses & tu, & quidem in hac die. Quod in die tribulationis cognosces, dum te cognoveris. 1837. 2145. 2147. 2148. In hac die tua. Non mea. Meam namque dico illam, in qua conferso beneficia, non autem eam, in qua infero supplicia. 540. Quae ad pacem tibi, pacifica namque anima statim conuerstitur. 1299. Quae ad pacem tibi. Penitentiam ageres, ut pacem cum Deo tuo vendicares. 2963. 2965. Et circundabunt te inimici tui, &c. Post mortem Christi Domini hostes populi maiorem audaciam contra illum habuerunt. 212. Coangustabunt te undique. In hoc tamen extremo periculo, si Deum invocaueris, auxilium diuinum obtinebis. Solet enim Deus suis contra hostes auxiliari. 778. 789. 822. 2711. Et ad terram prosternebant te. Iure equidem. Dignus quippe es, qui ad terram prosterneatur illis, qui in terra non eleuatur. 1764. Et non relinquitur in te lapis super lapidem. Ad edipitium componendum, alioqui lapidum cumulus apparebit diuinae iustitiae monumentum. 3179. Et ingressus in templū capite iecit &c. Etenim in templo non Deum, sed aurum, emptionis, & venditionis pretium adorabant. Est enim auris aurum nunc 516. Domus orationis est. Folebat enim & cas, ut in templo quillet ad esemplum altiorum oraret. 829. Vos autem fecistis, &c. Latrones ementes, & vendentes Christus appellabat, quos flagellis eiecit factis ex fasciculis, ut peccatorum vinculis ligatos significaret. 129. Eterat docens quotidie in templo. Si templum domum esse orationis asseruerat, quare in templo docebat. An & dum oraret, docebat? Ita sancti, magister enim bonus magis te, quam voce solet docere. 96.

DOMINICA NONA
post Pentecost.
Luc. 19.

Concio secunda per assumpta.

Domus mea, domus orationis est.

Assumptum vnicum.

Oratio sit continua.

Per singulas sit etates. *Leuit. 22.* Septem diebus offeretis holocausta Domino. n. 36. *D. Chryso.* Dies septem celebra, septem tuas etates, ut quandiu vitam degeris, offeras sacrificia. Dū per singulas etates Deo hostias inebatur sacrificare, per singulas praecipiebat orare. Per singulos annos. *Exod. 36.* Et deprecabatur Aaron semel in anno in sanguine, qui oblatus est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. n. 10. *Idem.* Tantum satisfaciatur coram te sanguis ille pro peccatis nostris, sicut sanguis noster si effusus foret. 9. 8. Semel in anno orabat, & ad multos annos Deum placebat. 165.

Per menses singulos. *Num. 28.* In calendis autē; id est, in mensem exordijs offeretis holocaustum Domino. n. 14. *Lorinus.* Ut placato Deo per preces, ac sacrificia, felix, fauissimum mensis initium esset. in *Psal. 80.* Per hebdomadas singulas. *Exod. 20.* Memento ut diem sabbathi sanctifices. n. 8. *Lyra.* Idem, diuino cultui aplices meditando, & gratias exhibendo.

Per dies singulos. *1. Cor. 29.* Agnos anniculos duos per singulos dies, vnum magnū mane, & alterum vespere offeretis. n. 38. *S. Cornelius.* Ut tam mane, quam vespere hac victima Deum colerent, eiusque primitias, quā finem diei Deo offererēt. *Per noctes singulas, Psal. 6.* Laboravi in genu meo: lacrymis meis stratum meum rigabo. *num. 7. D. Chrysostom.* Non vno, aut duobus, aut tribus diebus, sed etiam singulis noctibus; nec solum dicit preteritum, sed & futurum lanabo.

Per singulas diei horas. *Danielis 6.* Tribus temporibus

peribus in die flectebat genua sua, & adorabat; confitebatur coram Deo suo. n. 10. *P. Hieron.* Tria tempora, quibus Deo flectenda sunt genua, tertiam horam, sextam, & nonam Ecclesiastica traditio intelligit. *Ter huiusmodi noctis hore.* *Matth.* 26. Venit ad discipulos, & inuenit eos dormientes, & dixit Petro: Sic non potuisti vna hora vigilare mecum. n. 40. *Gloss. ord.* *Esperdens illud.* Mecum, & illud. Et orauit tertio. n. 4. Tribus vicibus orauit, vt & nos à præternitis peccatis veniam: & à presentibus malis tutelam: & à futuris periculis cautelam oremus, & omnem orationem ad Patrẽ, & Filium, & Spiritum sanctum dirigamus.

P. Augustinus. temporis momenta. *Psalm.* 33. Benedicam Domino in omni tempore, semper laus eius in ore meo. v. 2. *Beatus Ambrosius.* Non desinamus circa Dei laudes, siue hymnum dicendo, siue diuinam per omnia momenta gloriam concludendo, sicut Dauid. in *Psalm.* 43. *Vide plura de orat. in Indice generali.* v. *Oratio.*

DOMINICA DECIMA post Pentecost.

Luc. 17.

Concio prima per commentaria.

Dixit Iesus ad quosdam, qui in se confidebant tamquam iusti. Cum nullus illorum iustus esset. Ille namque iustus est, qui Deo, & non in se ipso confidit. 1551. *Al-* pernabantur ceteros. Humiles sicut non in se ipsis considerent, sed in meritis aliorum, quos non despiciunt, vt peccatores, sed suspicent, vt intercessores. 527. Duo homines ascenderunt in templum. Iam olim in mundi templo duo homines apparuerant, qui due columnæ primæ vitæ, secundæ virtutis dicuntur fuisse. 613. Vt orarent. Publicus ad templum aliorum. 829. Vnus Phariseus, & alter Publicanus. Phariseus, seu religiosus, qui Deo se credit gratias, si non esset pro bene-

ficijs Deo ipsi ingratus. 634. Alter Publicanus. At si publice peccat, ac proinde peior habetur. 203. Phariseus stans, haec apud se crebat. *Statim enim compluit rectum statum animæ indicabat.* 427. Apud se orabat. Pro se, non epud se orare debebat. Debet enim quisque pro se primo, secundo pro aliis deprecari. 267. 274.

Deus, gratias ago tibi. Sic gratum se Deo esse significabat pro diuinis gratis humanas se nec exhibere præmonstrabat. 1565. Non sum sicut ceteri homines. Non sum. Certe si id solum diceret, verum enuntiaret. Nam coram Deo, Qui est, qui est se pro nihilo reputaret. Humiliatur namque iustus ex Dei presentia. 1830. Raptores, iniusti, &c. Superbus erat, si enim esset humilis non aliorum crimina sciret, & merita propria penitus ignoraret. 2479.

Et Publicanus à longè stans. Humilis à superbo se longè separabat. Sic enim & proprium, & alienum peccatum effugere intendit. 2672. Nolebat nec oculos ad caelum leuare. Sic verè humilis faciem à se non abiecit, non audens coram alio, quem sanctum existimabat diuinis oculis apparere. 589. S. d. percutiebat pectus suum. P. e. corde, quod latidinem existimabat summam amoris diuini excitare, quo alie sui Deum amaret. 1766. Deus, propitius esto mihi peccatori. Optimam ad veniam obtinendam allegabat rationem, dum se dicebat peccatorem, vt qui seiret peccatori datum à Deo fuisse veniam iuramentum. 2921. Omnis, qui se exultat, humiliabitur. Superbus quisque deprimatur. 3014. Qui se humiliat, exaltabitur. Et sic quisque deprimat, à Domino honoratur. 532. 2995.

DOMINICA DECIMA post Pentecost.

Luc. 18.

Concio secunda per assumptam.

Assumptum duplex.

De superbia, & humilitate.

De superbia.

Aspernabantur ceteros. *Omnis superbus et o-*
temnis, & à nemine cogitat se posse contemni.
406. Ascendebant in templum. *Facile*
superbo juadetur ascensus. 2919. Vnus Pha-
risæus. *Quasi deus, qui unus est, volens ab*
alijs omnibus adorari. 392. Phariseus sās.
Stultus superbiens se ipsum quasi statuum, non
Deo, sed sibi dedicabat. 1139. Non sum si-
cut ceteri homines. *Verè dicebat. Euerat*
enim ex homine in bestiam per superliam trās-
formatus. 499. Velut etiam hic Publi-
canus. *Ante peraltam pugnam quasi iam vi-*
ctor, cum tamen foret vincendus, superba de
competitore triumphabat. 3041. Ieiunobis
in sabbatho, &c. *Omnia sibi sibi superbus ar-*
rogabat. 613. Decimas de omnium, quas
posideo. *Decimas laudis, quas ipsi sibi su-*
perbus cauebat, emebat. 1594.

De humilitate.

Alter Publicanus. *Publici peccatores vocabu-*
lum humilis non recusat. 385. Et Publica-
nus à longè. *Coram Deo humilis apparere*
notebat. 589. Stans. *Erectus à Deo, qui non*
peccato, sed humilitate reciderat. 3008. No-
lebat nec oculos ad cælum lenare. *Quum*
humano oculo ad cælum humilis non lenabat,
diuino ad se oculos alliciebat. 2917. 2856.
Percutiebat pectus suum. *Sua sic demerita*
agnoscebat, qui humilis de suis meritis minimè
considebat. 527. Deus propitius esto mi-
hi peccatori. *Non se vti iustum laudabat, sed*
de peccatorem occusabat. Humilis enim non
se laudat, nisi ad mortem vitandam. 587. Amē
dico vobis descendit hic iustificatus ab
illo. *Sic Deus manifestabat virtutem, quem*
humilis ignorabat. 1956. Qui se humiliat,
exaltabitur. *Quia non in se, sed in Domino*
glorietur. 2131.

Concio prima per commentaria.

Exiens Iesus de sinibus Tyri, venit per Si-
donem. *Non enim in vno, eodemque loco*
p. edicator debet permanere, sed in diuersis
Dei verbum predicare. 1899. Et adducunt
ei surdum, & mutum. *Vt surdum legisla-*
tor noua legi à surditate liberaret. Neque enim
surditas legis veteris, in noua perduraret.
2441. Et mutum. *Qui veniam à Domino*
cum non peteret, desperaret. 2761. Et de-
precabantur eum, &c. *Plures simul inter-*
cedebant. Valet enim multorum apud princi-
pem deprecatio. 2541. Vt imponat manū.
Intercessio nāq; aliquandò à manu Dei ponitur
miserantis. 53. Et apprehendens eū. *Qua-*
si à se ipso fugiente. Apprehendit enim Deus
hominem amoris vinculi, non rigoris. 2080.
2081. Seorsum de turba. *Teiles operis*
miraculosi acclinat; pro non effugeret, si glori-
am capiret. 1573. Mili digitos suos,
&c. *Manus Dei nunc egrotum publice cura-*
bat occulte, olim palam curabat occulte pec-
cantem. 2669.

Suspiciens in cælum ingemuit. *Quid mi-*
rum? mouet ad suspiria cælum visum. 2384.
Et statim aperta sunt aures eius. *Ne po-*
stea in vtramque aurem dormiret, sed potius
inter aras vigilaret. 1674. Et solutum est
vinculum linguæ. *Vt accusaret, non excu-*
saret peccatum. Hoc enim nec lingua aurea
debet excusare. 3144. Et loquebatur re-
ctè. *Neque alia pro alijs verba proferbat*
lingua, quem Deus ipse mouebat. 215. Et
præcepit illis, ne cui dicerant. *Volebat*
enim potius laude me, et, quā laudari. 1530.
Quantò autem eis præcipiebat, &c. *Sic*
veris laudibus fauorem laudati quærebant.
Non mentitis laudibus fauor laudati emendus
est. 2795. 2797. Dicentes: Benedic om-
nia fecit, &c. *Laudabiles sic fiebant, dum*
laudabilem prædicabant. 1531.

DOMINICA DECIMA-
prima post Pentecost.

Marc. 7.

DOMINICA DECIMA-
prima post Pentecost.

Marc. 7.

Concio

CONCIONVM.

Concio secunda per assumpta.

Deprecabantur eum, vt imponat illi manum.

Assumptum vnicum.

De intercessione.

Intercessore non eget, qui beneficia cupit donare. 2778. 2779. Intercessori Filio non valet aliquid Pater negare. 1. Intercessor pater pro filio sedat. 1772. 2722. 530. Mater pro filio apud patrem. 2777. Interuentrix vxor pro marito. 960. Ancilla apud dominum. 977. Virgini Maria intercessio pro nobis. 2019. 960. 165. 574. Iuui pro impij. 2569. Apud Deum sit musci. 2325. Non excedat misericordie limites. 2324. Intercessores querit, ne puniat peccatores. 2853. 1017. 1834. Elias apud Deum intercedit. 2921. 2923. Abraham humani generis. 1. 1532. 1532. Trium intercessit apud Deum obitue. 1850. 372. 523. 527. Intercessio semina apud hominem. 909. 910. 968. Propter quorum apud Christum. 1466. Patru pro nepote. 2009. Sacerdotis pro omnibus. 53. 36. 60. Dei propenitente apud hominem. 2920. 2921. 2922.

Magister, quid faciendo, vitam æternam possideo? Merito magistrum dicebat illum, qui magis opere, quàm sermone docebat. 96. In lege quid scriptum est, quomodo legis? Licet enim omnia alia faret, imperfecta foret eius scientia, nisi illam scientiam de Deo diligendo coronaret. 41. Ille respondens, dixit: Diliges, &c. Hæc respondisse laudatur: Amore namque Dei, & amore proximi, quasi alis duabus iustus in celum volat. 2123. 2124. Et quis est meus proximus? Christus ipse proximus omnium fuit, qui super omnes misericordiam fecit. 1772.

Homo quidam. Quilibet enim homo eo ipso, quod homo est, vt proximus, & vt frater eiusdem Dei filius diligendus est. 1684. Incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum. Non tamen ab eo abstulerunt Christi pallium, nempe tribulationem; in hoc inuolutum pallio reliquerunt. 2438. Accidit autem, vt sacerdos quidam, &c. certe sacerdotio hic erat indignus: deberet enim viso illo homine, illum suis humeris imponere, & vt onus sibi gratum baiulare. 192. Similiter, & leuita. Ne sacerdotem argere de impietate videtur. Leuita namque eiusdem generis sacerdotem nollat offendere. 229. Samaritanus autem quidam, &c. Cui miser extraneus erat. Confessio tamen genus non attendit, sed miseriam. 321. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi. Samaritanus profecto, qui talem se ipsum cogitauit, qualem miserum in seipso. 2327. Vade, & tu fac similiter. Talem te cogitauit, qualem a seipso miserum. 1389.

DOMINICA DECIMA- secunda post Pent.

Luc. 10.

Concio prima per commentaria.

Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Non tam solam in figura, in qua olim Israelitum Dei apparuit Filius, sed in veritate ipsum Dei Filium aspicientes. 1402. Multi prophetae, & reges voluerunt, &c. Scilicet Dei Filium saluum filium hominis, promissum Abrahamo propter eorum primo, & Davidi regum optimo. 2352. 2353. Et ecce quidam legisperitus surrexit tentans illum. Tentabat, vt demon ad ruinam: non vt Deum, qui tentat ad coronam. 1743.

DOMINICA DECIMA- secunda post Pentecost.

Luc. 10.

Concio secunda per assumpta.

Diliges Dominum Deum, &c.

Assumptum duplex.

De amore erga Deum, & erga proximum.

De amore erga Deum.

Amoris ætérni igne purgatio potius fiat, quàm igne rigoris. 109. 600. Omnia despicit, qui

g 2 Dei

INDEX.

Dei est succensus amore. 1946. 2096. Literas amoris homo ad Deum mittat. 847. Amoris nō rigoris vinculis ligatur, qui Deo dicatur. 1570. Ignis diuini amoris à cordibus lapideis excussatur, cum crucifixus afficitur. 1766. Amor erga Deum omnia facilia, & lenia reddit. 1858. Impedimenta amor erga Deum remouet omnia. 1878. Igne amoris diuini globus ex tormentis in Deum iustus explodit. 1924. Affectus omnes ad Deum conuertit amor erga Deum. 2034. Vide in Indice generali verbam Amor erga Deum.

De amore erga proximum.

Amor proximorum hospitium illis prabet. 2001. Qui diligit proximum, per illius amorem, à se morti expellit timorem. 579. Caudium non solum temporale, sed & spirituale amore proximi demittendum. 2401. Amor plures in vno tabernaculo claudit. 1682. 2274. Amor proximi, proximi excitatur amore. 507. Milites ex eo, quod sint proximi, voluntur amare. 895. 907. Proximi, qui habet amorem praebeat proximo & honorem. 1153. 2018. Amor proximi facit, ut diligens magis sit, ubi amat, quàm ubi animatur. 1215. Amoris erga proximum est augmentum, coniunx exhibere. 1491. 1504. Excitatio amoris, mea se exhibitio est. 507. Amor aequalem dilectum facit amanti. 2127. Vide v. Amor, Charitas, Dilectio, Concordia.

clamore peccantes diuinam iustitiam excitauerant, clamore penitentes diuinam misericordiam commouerent. 617. Iesu praeceptor, miserere nobis. Vt qui misericordiam per mone docuerat, misericordiam opere largirentur. Debet enim praeceptor id, quod docet efficere. 96. 120. Quos ut vidit. Oculis eius ad indigentes, ut liberet. 2339. 2340. 2350. 2351. Ite, ostendite vos sacerdotibus. Quia se pra immune, sepram possent curare. 238. Et factum est, dum irent, mundati sunt. Obediens namque Deo infirmus, reputi sanatur. 1111. Vnus autem ex illis. Pius pro decem, qui pro decem millibus poterat computari. 2616. Magnificans Deum. Testinus ad gratiarum actionem. 1923. Et cecidit in faciem ante pedes eius, &c. Cecidit beneficij pondere gratus, ne ingratus rueret. 1403. Non ne decem mundati sunt, & nouem ubi sunt? Nescire peccatori dicitur Deum, quos post tergum habet. 3122. Non est inuentus qui rediret. Non enim à Deo inuenitur peccator, sed à suo peccato, ut inimicis tradatur. 2900. Et daret gloriam Deo. Indulgentiam sibi faciam publicando. Eil enim Dei gloria indulgere peccanti. 3173. 3177. Surge, vade, fides tua te saluum fecit. Gratus Deo manifestatur ad imitationem, & sanctam inuidiam aliorum. 1965.

DOMINICA DECIMA- tertia post Pentecost.

Luc. 17.

DOMINICA DECIMA- tertia post Pentecost.

Luc. 17.

Concio prima per commentaria.

Concio secunda per assumpta.

Assumptum duplex.

De gratitudine exhibenda.

De gratitudine exhibenda Deo.

Transibat per mediam, &c. Terrena transibat, in celum pergens. 1670. Occurrerunt ei decem viri leprosi. Et omnes simul orarent, & impetrarent. Debebat esse communis oratio, cum periculum esset commune. 372. Qui steterunt à longè. Debebat enim esse à bonis separati in penit, qui fuerant ob culpam. 1266. Et leuauerunt vocē dicentes. Et qui

Gratus pro tribulatione Deo iustus est. 387. 388. Gratus pro victoria sit victor Deo. 1545. Gratus Deo gratus ponit ad sol: endas grates. 1890. Figura gratitudinis fuit abraham. 1894. Gratitudinem pro beneficijs solum querit Deus. 1894. Deo gratus sit homo. 2508.

De gra-

CONCIONVM.

De gratitudine exhibenda homini.

Populus sit regi gratus. 1485. Socius socii gratum sit. 373. Gratus soluit filio obsequia debita patri. 832. 1497. Rex duci pro regno pugnant gratum sit. 1023. 2268. Gratus rex sibi aditus non regnanti, benefactori. 982. Honorem duci rex gratum impendat. 1934. Vide in Indice v. Gratus, & vide concio. 2. de feria 4. post Dom. 4. Quadrag.

Concio secunda per assumpta.

Nemo potest duobus dominis
seruire.

Assumptum duplex.

De seruitute Dei, & de seruitute
dæmonis.

De seruitute Dei.

DOMINICA DECIMA.
quarta post Pentecost.
Matt. 6.

Concio prima per commentaria.

Nemo potest duobus dominis seruire. Pluribus enim simul dominis seruire durum est. 1156. 1197. 1158. 1161. 1164. Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget. Si nempe perfectus sit; hic enim odio habebit mundum, & Deum diliget. 669. Aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Erit enim firmissima columna patientie, qua iniurias sibi factas à mudo despiciat. 1338. 1339. Non potestis Deo seruire, & mammonæ. Unde auarus, qui seruus est diuitiarum, seruus Dei esse non potest. 1870. 1898. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ, &c. & diuinis, non de humanis sit homo sollicitus, sic enim Deum de se solliciti vendicabit. 1799. Non ne anima plus est, quam esca. Terrenus homo exemplis corporalibus deducitur ad spiritualia. 1418. Pater vester cœlestis pacificus illa. Providentia Dei, in qua poni debet hominis confidentia. 1822. Nolite ergo solliciti esse. Non enim de temporalibus, sed de spiritualibus sollicitudo esse debet. 323. 326. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. Unde per diuinam providentiam supplet humanam in filijs indigentiam. 1880. Quærite ergo primum regnum Dei, &c. Sunt enim bona spiritualia temporalibus preferenda. 986. 1528. 1547.

Seruus Dei semper Deum timet. 587. Captiuus tyranni seruus Dei persistit. 370. Nomen Dei sibi non vendicat. 291. Seruitus Dei maximus honor est. 445. Titulum serui Dei libro præfixit suo Abbas. 553. 556. Seruus Dei in amicum mutatur. 1828. Deus alijs placat. 1904. Est malis hominibus terribilis. 1904. Seruus Dei vult Dominum suum Deum esse ostendit. 1970. Sudores serui sui non despiciunt Dominus. 1971. Et seruo bono gloriatur Deus. 1990. Gloriatur homo de seruitute Dei. 2602. Seruus Dei de cicatricibus gloriatur. 3056.

De seruitute dæmonis.

Seruus dæmonis non videatur esse qui Dei seruus est. 4. Peccator seruus dæmonis est. 4. Quod facit seruus dæmonis per rigorem, faciat seruus Dei per amorem. 324. Dæmonis seruus est, qui ad malum venditus est. 3120. Seruus captiuus, & non solum seruus mercenarius dæmonis peccator est. 3022. Dæmonis seruus in seruum Domini commutetur. 8. 16. 27. Vide in Indice v. Seruus.

DOMINICA DECIMA.
quinta post Pentecost.

Luc. 7.

Concio prima per commentaria.

DOMINICA DECIMA.
quarta post Pentecost.
Matt. 6.

INDEX

Ecce defunctus efferebatur. Nullus enim spontaneus ad sepulchrum pergit, sed violentus fertur. 247. Filius unicus matris sue. Quæ proinde maiorem patitur dolorem, cum alium in reuersionem doloris non haberet. 1576. Et hæc vidua erat. Ac adeo, quæ simul quasi defuncta posset offerri; cum iterum nubens non posset resurgence. 972. Et turba ciuitatis multa cum illa. Nescis, si per aliquas viuas mater plangeret. 1636. 734. Quam cum vidisset Dominus. Afflicta namque affectu compassionis insepuit. 2340. 2350. Noli flere. Solam mater mortui plorabat sibi. 712. Et accessit. Accessit, ut in diuina presentia adolescens non solum viueret, sed et bene viueret. 734. Et tetigit loculum. Lignum, cuius figuram, quam vi cytharæ (Christus tetigit). 619. Adolescens tibi dico, surge. Non surge dixit, quasi mortuus, sed surge, quasi dormienti; sicut enim ille dormiens, non interitus, sed somnus. 2228. Et resedit qui erat mortuus. Sapientia est iuuenimortis. 3165. Et dedit illi matri suæ. Oculi matris amoris est; cuius matris amator beneficii erga filium. 1065. Accepit autem omnes timor. Qui videntes mortuum marebant, videntes viuum, timebant. Et hominum proprium mare de præteritis, timere de futuris. 1571.

272. 742. Timor Dei timorem demonis vicit. 361. Timens Deum et regi fidelis. 578. Aetatis singulis. Et timor sit in iusto. 587. Timor Dei præferendus timori hominis. 590. 570. Horis singulis Deus timebatur. 1123. Timor Dei ex supplicio alieno viso. 1280. 1283. 1284. 1404. 1410. 1421. 1659. 2662. 2678. Vide adhuc multa in Indice generali v. Timor.

DOMINICA DECIMA. lexta post Pentecost.

Luc. 14.

Concio prima per commentaria.

Cum introisset Iesus in domum cuiusdam Principis, &c. Lignum etiam, qui in conuiuium celesti princeps esset, cum in conuiuium terræ. Si fuerit sic humanus. 2220. Et ecce homo quidam hydropticus erat ante illum. Quæ hydropticus auaro comparatur. Inflammatus enim auaritia lucro, non resinguitur. 2866. Dixit ad legisperitos, &c. Sic illos honorabat, dum conuolebat. 2841. At illi tacuerunt. Sic consensisse videntur; eorumque consilio Christus curauit agrotam. Nil mirum, consilium à seruis accipit rex. 1061. 1121. Extrahet illum, &c. In lacum cadit peccator; à quo extrahendus est. 318. Non discubas in primo loco. Non est in conuiuium primus locus eligendus. 1734.

Nec forte honorat te, &c. Primus namque conuiuii locus honoratiori confertur. 1495. Incipias cum rubore nouissimum locum tenere. Qui sine rubore honorem primi usurpauerat. 2807. Amice, ascende superitis. Et tibi amicitia pignus, conuiuium præbeam. 1504. Omnis enim qui se exaltat humiliabitur, sed ab alijs superbus humiliabitur. 3014. Qui se humiliat, exaltabitur. Sic enim debet esse primus in humilitate, qui est primus in dignitate. 308.

DOMINICA DECIMA. quinta post Pent.

Luc. 7.

Concio secunda per assumpta.

Accepit autem omnes timor.

Assumptum de timore Dei.

Timor Dei aliquando oritur ex Dei amore. 2332. Legit timor à peccato retardat. 2436. 3133. 1090. 1951. Peccatum de nouo committendum timeatur, ne impleta mensura peccati domus eatur. 963. Libidinis amoris expellit inustus per Dei timorem. 2014. 2015. 1090. Timore Dei expellit à se pater amorem filij. 2022. Timor Dei post beneficium acceptum. 3018. Deinde sequentia. Timor ad penitentiam inducit. 2963. 2965. Ex casu alieno timor. 56.

DOMINICA DECIMA. lexta post Pentecost.

Luc. 14.

Concio

Concio secunda per assumpta.

Et non continuo extrahet illum.

Assumptum duplex.

*Celeritas in opere bono commendatur:
in malo opere condem-
natur.*

Celeritas in bono opere commendatur.

*N*ullum sacerdoti calceamentum imponitur, ut sit celer, non autem tardus ad gressum. 31. Celer cursus ad succurrendum miseris inferuit animum, non nocet bonari. 245. Opus bonum sine mora faciendum, ut si occasio praterat, fructus periret. 274. Festinanti ad obediendum, festinat Deus ad beneficium conferendum. 1056. 2803. Non solum dimidium facis, sed totum facis, qui celer obedis. 1527. Non satis est bene facere, nisi etiam matures, quod facis. 1727. Prima voti gratia, celeritas solutionis est. 1751. Celer celerius celerior oculis ad obediendum est in ius. 1751.

*N*on discendum sacrificium, sed matrurandum obsequium est. 1763. 1791. 1797. Celeritate in Dei obsequio, nec pater filio, nec filius patri credit. 1801. Festinus obediens sine mora mundi bona dimittit. 1862. 1798. Celer celerem in opere bono sociam querit maritus uxorem. 2002. Celeritate, qua Deus praecepit, imperandum. 2033. Obediens sine mora. 2096. Non placet tibi mora obedientia. 2159. 2344. Festinasti alieni iussu factio. 1269.

Celeritas in malo opere condemnatur.

*T*em, non tam scelus, quam sceleris celeritatem condemnat. 229. Moram in operando malum, quod luadet, mali non patiuntur. 223. Ad deos falsos faciendos populus festinabat, & mauebat. 298. Dicto stans difficile medium ad malum hinc populus exegit. 300. Ambitiosus honoris ad crimen festinat enormem. 303. Tyranni praeceptum festinanter ministri persciscunt. 424. Accelerantes mortem iustorum, subinteritum festinant mali. 459. Mandatum in iussu regis dicto citius in iussu

festinans implere. 460. Inuidus malum nescit differre. 541.

*C*eleritate magna ad vindictam iratus praecedit, nisi a Deo retardetur. 958. Acceleratur facinus, ne si enormitas illius cogitetur, compulsiurus ab illo retardetur. 1218. 2654. Celeritate culpe multas Deus per celeritatem pavore. 1424. 2893. 2681. Facinus conceptum festinanter malus cupit implere. 2666. 2667. 2672. Celer ad malum timet differre crimen patrandum. 2667. Festinus ad malum, ad bonum tardus. 2672. 2877. 2892. Adeo celer malus est ad crimen committendum, ut videat celeritatem, quam Deus habet ad loquendum. 3101. 3119. Vide in Indice generali v. Celeritas, & v. Festinus ad malum.

DOMINICA DECIMA.

Septima post Pentecost.

Matth. 22.

Concio prima per commentaria.

*I*nterrogavit eum vnus, &c. doctor. Indignus, qui doctor diceretur cum Deum sibi proximum factum, non amaret, sed tentaret. Non posset enim docere legem, quam nesciebat implere, 1912. Magister. Merito magister dicebatur, qui id, quod voce docebat, opere faciebat. 96. Quod est mandatum magnum in lege, apte de magno mandato magister interrogatur magnus, qui non solum legis praecepta docebat, sed faciebat. 1585. Diliges Dominum Deum, &c. amor namque erga Deum omnia alia praecepta facilia, & leuia faceret. 1858. Ex toto corde tuo, &c. Si non solum corde, sed & ore, & opere Deum diligas. 2445. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Faciet enim proximum aequalem sibi. 2127.

*I*n his duobus mandatis, &c. Quibus tu quasi duabus alis suspensus in caelum poteris euolare. 2123. 2124. Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est. Certè illius, cui semillem demonstrabas, filius enim similis Patri est. 935. Dicunt isti David. Huic enim promissus fuerat rex à rege nasciturus. 2374. Quomodo ergo David in spiritu vocareum Dominum, &c. An quia eum, ut pater a deo diligebat, ut ipsum etiam quasi sibi Deum vellet adorare. Amen, non solum amans, pater id praestaret. 1657. Don in o meo, Deum Filium suum vocat Dominum, qui

nempi illud specialiter inter homines diligeret. 3130. Sede à dextris meis. In loco scilicet amantissimo optimo. 1495. Donec ponam inimicos tuos scabellum, &c. Vt eos despiciens calcare possis, qui mandum pedibus per contemp- tum calcavisti. 141. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius esse? Neque enim pater filium, sed potius filius patrem deos ad invicem appellare. 2769. 2772. Et non poterant ei respondere verbum. Intelligebant demonstrationem Christum Dei Filium esse, idcirco dominum appellari. Sic enim do- mini filius, dominus debet nuncupari. 2609.

DOMINICA DECIMA- **septima post Pentecost:** **Matt. 22.**

Concio secunda per assumptam.

Quomodo filius eius est?

D. Hieron. Dominus ergo filius David vo- catur, non secundum id, quod de eo natus est; sed iuxta id, quod semper a Pa- tre natus fuit.

Assumptum unicum.

**Christus simul Deus, & homo om-
nium prophetarum oraculis
prænunciatus fu-
turus.**

Ysaie cap. 7. Et vocabitur nomen eius Ema-
manuel. **Labanius:** Propheta declaravit
hoc nomine, quod Deus ad homines in
carne venturus esset lib. 14. c. 2. **Hieron.**
cap. 23. Suscitabo David germen iustum,
& regnabit rex, & sapiens erit. n. 5. & 6.
Lyra. Describitur conditio Christi Dei
veri, & hominis. Sapiens, quia sapiens
erit sapientia increata, & creata. Rex, ut
Deus per increatam authoritatem, ut
homo per concessam in tempore pote-
statem, secundum quod dicit Matth. 18.
Data est michi omnis potestas in cælo, &
in terra.

Barnab. c. 3. Deus noster in terris visus est,
& cum hominibus conversatus est. n. 38. **Corth.**
Visus est, verè visibilis factus homo
permanens invariabiliter Deus in vni-
tate persone Deus, & homo existens.
Ezechiel. 34. Suscitabo super eos pastorem
vnum. Servus meus David princeps in
medio eorum. n. 23. 24. **D. Ambrosij.** Ve-
rus David verus humilis, verus manu
fortis Dei Filius hoc annunciatum nomi-
ne; servitutum suscepit in corpore suo,
ut libertatem omnibus redderet. lib. 7.
epist. 47. **Danielis 3.** Species quarti fi-
milis filio Dei. n. 92. **Tertul.** Deus om-
nipotens ille invisibilis, quem nemo vi-
dit vnumquam in fornace Babylonij regis
apparuit, quamquam filius hominis est
dictus. lib. de Testat. cap. 16. **Osæ. 3.** Sal-
uabo eos in Domino Deo suo. n. 7. **Na-
talianus.** Tam scriptura Deum adnun-
ciat Christum, quam etiam hominem
ipsum adnunciat Deum. Ecce enim O-
sæ ait, ex persona Patris; saluabo eos in
Domino Deo ipsorum. Cur homo du-
bitet Christum Dei dicere, quem Deum
à Patre animaduertit positum. lib. de Tri-
nit. **Isaie. cap. 2.** Dedit vobis doctorem
iustitiæ, & descendere secum ad vos im-
brem matutinum, & serotinum. n. 23.
Interl. Viderem legem, & novum testa-
mentum. *Et qui in lege veteri fuerat Deus
doctorem timoris, in nova fieret homo doctus vo-
luntatis.*

Lucas cap. 4. Preparare in occursum Dei tui
Israel. n. 12. **Carthaginiensis.** Unigenitum
Dei verum, Deum per incarnatio-
nis mysterium descendenti deo-
tè suscipe, & adora. *suscipe ut hominem
adora, ut Deum.* **Abdias.** Legatum ad gen-
tes misit. n. 1. **D. Hieron.** Auduit Ab-
dias quod legatus ad gentes sit mediator
Dei, & hominum homo Christus Iesus.
*Qui ut Deus divina, ut homo humana lingua
loqueretur, & utrisque partis sensa expli-
cavit.* **Iona cap. 1.** Descendi in navem, ut
cum eis iret in Tharsis. n. 3. **Carthof.** Di-
uinus quippe latebat in carne, ut vi-
sibiliter converteretur cum hominibus,
& prædicaret in mundo.

Mich. Ex te mihi egredietur, qui sit do-
minator in Israel, & egressus eius ab ini-
tio à diebus æternitatis eius. n. 2. **Hugo
Card.** Egredietur Christus ex Virgine na-
tus secundum carnem, sed secundum di-
uinitatem egressus eius generationis
æternæ ab initio à Patre. **Math. cap. 1.**
Ecce

CONCIONVM.

Ecce super montes pedes euangelizātis, & annūciātis pacem. *n. 15. Septuaginta legunt.* Ascendit insuflans in faciem tuā eruens de tribulatione. *D. Hieronymus.* Venit tibi Christus, qui prius insuflauerat in faciem tuam, cum te de limo fingeret, & post resurrectionem, quando insuflans in faciem Apostolorum, ait: Accipite Spiritum sanctum. *Abbas, c. 3.* Deus ab Antro veniet, & sanctus de monte Pharan. *n. 3. P. Cornel.* Filius Dei, qui in monte Pharan Iudxis apparuit, ad nos veniet manifestus, dum carnem nostram assumeret.

Sophontas, c. 3. Dominus iussus in medio eius non faciet iniquitatem. *n. 5. Ibra.* Id est, Dominus Iesus Christus, qui fuit in medio populi, non solum Deitate, sed & assumpta humanitate. *Aggei cap. 2.* Assumam te Ierobabel serue meus, dicit Dominus. *n. 24. Hugo.* Per Ierobabel intelligitur Christus homo, qui & homo assumptus dicitur. *Zachar. c. 2.* Ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus. *n. 10. Interl.* Exiui a Patre, & veni in mundum cum hominibus conuersaturus. *Malach 3.* Statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos queritis. *Caribuf.* Venit Christus mediator Dei, & hominum. Venit ut dominator, venit ut amator. Dominatorem retardabat sanctas, amatorem accelerabat affectus. *Vile verbum Christus.*

peccatore Dominum orabant. 2320. Videns autem Iesus fidem illorum. Significabat gratiam sibi munus oblatum paralytico, & non offerentes inspiciebat. 697. Confide fili. Fiducia carebat, qui non carebat culpa. Solus enim qui peccato caret, vite fiduciam habere potest. 632. Fili. ad Deum namque conuersus, siue per timorem, siue per amorem Filius Dei est. 1055. Remittuntur tibi peccata tua. Quid mirum? Libenter filio pater crimina indulget. 2827. Et ecce quidam de Scribis, &c. Secretis, non in publico peccabant. Amen, qui publice peccat. 2670. Quid cogitatis mala in cordibus. Per seipsum arguit peccata occulta, qui per alios puni manifestat. 748. Quid est facilius dicere, &c. Difficilius est animam, quam corporis resurrectio. 1801. 2502. Ut autem sciatis, &c. De potestate ad bonum gloriatur. Potestas ad malum, abusus potentia est. 2995. Surrexit, & abiit in domum suam. In hoc non adeo laudabilis, quod obedientie terminum praecognouit. 2266. 22667. Videntes autem turbae, timebant. Metuebant ex timore, & glorificabant ex amore, & ex utroque peccatis se ipsos retardabant. 3133.

DOMINICA DECIMA- octaua post Pentecost.

Matth. 9.

Concio 2. per assumptam.

Filius hominis habet potestatem
dimittendi peccata.

Assumptum unicum.

De venia peccatorum.

Venit in ciuitatem suam. Cui vniuersi veniū praeberet, si in ciuitas duos inueniret. 1834. Et ecce offerebant, &c. Ut memorem fragilitatis humane veniam condonaret. 2251. Iacentem in lecto. Non petentem à Christo veniam. Ne enim qui typum peccatoris Deo rebellis gerebat, veniam petere auderet. 1195. 1196. 1197. Videns autem Iesus fidem illorum. Veniam a se ipsius qui habet sanctos intercessores, non accusatores. 1006. 1060.

Confide

DOMINICA DECIMA- octaua post Pentecost.

Matth. 9.

Concio prima per commentaria.

Ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, &c. Mare sacrum est, quia in nauigio sui corporis Christus Dominus transfretauit. 1805. Venit in ciuitatem suam. Mundi ciuis, qui pro mundo patria sacerdos oraret. 7. Ciuitatem suam. Quam frequenter habitaret, & si nobilitaret. 1909. Et ecce offerebant ei paralyticum. Se ipsos Christo etiā per fidem offerebant, alioqui non recte offerret paralyticum. Offerre se ipsum Deo debet homo. 892. Iacentem in lecto. Iacentem statim offerebant, qui Dei gloriam querentes pro

INDEX

Confide Fili. Sic amicum declarat, qui proinde veniam mereretur. 667. Remittuntur tibi peccata tua. Veniam praebeat culpae auctoritatem. 652. 376. Et ecce quidam de Scribis, &c. Ignorantes ubi sit peccatam, scientes a Deo solum peccata posse remitti. 2731. Quid est facilius dicere, &c. spei veniae aliquando peccatum, nunc peccati remedium faciliat. 1133. Ut autem sciatis, &c. neque enim de venia danda à Christo dubium esse debet. 169.

Filius hominis habet potestatem dimittendi peccata. Ita ut proprium illius sit peccata dimittendi dominium. 2851. 2852. Surge. Nec iterum dormias in lecto tuum; qui enim post divinam admonitionem dormit, non meretur veniam. 1019. Vade in domum tuam. Veniam memor, ne iterum pecces. 867. Surrexit, & abiit. Perus penitens, etiam si solum nomine penitens foret, veniam obtinet. 2852. Videntes autem, &c. Ne eum daret veniam Christus, quia homo, nisi illam daret, quia Deus. 3118. Qui dedit potestatem, &c. Qui exemplo Dei debent uti tali potestate ad veniam condonandam. 2828. Vide verba, Venia, Remissio, Indulgentia.

DOMINICA DECIMA- nona post Pentecost.

Matth. 12.

Concio prima per commentaria.

Simile factum est, &c. De nuptijs filii pater debet esse sollicitus. 2063. Et nescit servus vocare. Nemo autem eum accessit, nisi vocatus. 2814. Et volebant venire. cum teneretur divinae vocationi obedire. 1709. Misit alios servos. Erat ad convivium invitatio fauoris, & amoris argumentatio. 1491. Ecce prandium meum. Meridie exhibendum in sermone amoris. 1831. 1832. Illi autem neglexerunt. Certè, & hic negligentia, nisi patrandi industria est. 1433. Alius in villam suam. Rusticus certè, non tali civis; qualis peregrinus. 406. Alius verò ad negotiationem suam. Alienam ab invitantis negotiatione, quia illum, & alios hospites desiderabat. 2002. Reliqui verò tenuerunt, &c. Sic & bonore, & vita spoliaverunt, eos, qui honorem vitam preferabant. 1142. Rex autem cum audisset, iratus est. Regis ira timenda. 3060.

Misisti exercitibus suis perdidit. Perditione male, ex eo, quod ipsi noluerint vitam suam perdere perditione bona. 344. Et civitatem illorum succendit. Iure inobedientium civitates sic dure puniunt. 1199. 1200. Qui invitati fuerunt, non fuerunt, &c. Tanti bonoris fuisse indigni. Erat enim honoris signum cum rege convitiatio. 1504.

Ita ergo ad exitus viarum, &c. Ab omnibus namque mundi partibus vocat homines Deus. 2731. Intravit autem Rex, ut videret discumbentes. Ad convivium namque Eucharisticum divinus respicit cum reverentia oculus. 730. Et vidit ibi hominem non habentem vestem nuptialem. Ex decem praeceptis contextam ad ornatum hominis. 257. Amice, quomodo huc intrasti, &c. Re-
fere amicus appellatur, qui ad convivium, quod est amicitiae signum invitatus fuerat. 1504. At ille obmutuit. Desperavi de venia non potui eam mutui à rege postulare. 2761. Tunc dixit rex ministris. Quos habebat ad penas malorum deputatos. 2942. Ligatis manibus, & pedibus. Quibus non se induit veste nuptiali, & quibus imparatus intravit: ut pena sit culpe similis in manibus, & pedibus. 2692. 2694. 2826. Mittite eum in tenebras. Ut qui caecus fuerat in culpa, caecus fieret in pena. 1547. Ibi erit fletus. Qui non vertitur in gaudium, in quod in vita posset mutari. 2738.

DOMINICA DECIMA- nona post Pentecost.

Matth. 12.

Concio secunda per assumpta.

Multi sunt vocati, pauci verò electi.

Assumptum vnicuique.

Prædestinatorum numerus minor numero reproborum pro temporibus trium legum.

Pro tempore legis naturalis.

Gen. 2

CONCIONVM.

Gen. 2. Intra Septuaginta sic habetur. Ex omni ligno, quod in paradiso escam comedas: ex ligno cognoscendi bonum, & malum non comedatis. num. 16. Thilo. Sapiente vno inuento, sanctorum multitudo reperitur innumera; itaque merito vnum hortatur inuenticum virtutibus, multos verò vt à nimia calliditate absterneant, hac enim vtuntur innumeri. lib. 1. Alleg. ad pñem. Gen. 6. Ingredieris arcam tuam, & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum. n. 18. & d. 1. c. 3. Expectabant Dei patientiam, cum fabricaretur arcam, in qua pauci, id est, octo animæ salutis factæ sūt per aquam, quod & vos nunc similes totius saluos facit baptisma. n. 20. Carth. Nam sicut per aquam diluuij salui facti sunt valde pauci, comparatione eorum, qui perierunt diluuijs, ita electi, qui per baptismum saluantur, per pauci sunt, comparatione fidelium reproborum, & aliorum incredulorum. Gen. 22. Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut argenti, quæ est in litore maris. num. 17. D. Aug. lib. 3. contra Cresconium. Multi sunt stelle, paucas dicimus in comparatione arenæ maris. Forte stelle signauerunt spirituales christianos, maris autem arenæ carnales.

Pro tempore legis scriptæ.

Isa. cap. 24. Quomodo si paucæ oliuæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea? n. 13. Lysa. Sciendum quod electi ad gloriam, erunt valde pauci respectu damnatorum. Genes. 28. Aperiet Dominus thesaurum suum opum. n. 12. & cap. 33. Non ne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? n. 24. Thilo ad bac loca. Sunt enim vt bonorum, ita etiam malorum thesauri apud Deum. Et bonorum quidem vnus, quoniam enim & Deus vnus, etiam thesaurus bonorum vnus est; multi verò malorum, quia & peccatores immenso numero. lib. 7. d. leg. Cant. 1. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. n. 2. D. Aug. lib. de vnitate. Eccl. 1. Habemus innumera testimonia de bonorum paucitate propter malorum plurimam comparationem. In Canticis Canticorum, sicut lilium in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarum. Vnde appellat spinas, nisi prop-

ter communicationem sacramentorum, cap. 12. & 12.

Pro tempore legis gratiæ.

D. Lucas c. 9. Concluserunt piscium multitudinem copiosam. n. 4. Lucan. 21. Traxit rete in terram plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. n. 10. 11. D. Aug. de h. anab. piscationibus. In illa piscatione numerus piscium non exprimitur, tamquàm illud ibi hat. Multiplicati sunt super numerum Psal. 39. Hic verò non iunt certus est numerus. tract. 122. in Ioannem. Math. 3. Cuius ventilabrum in manu sua, & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburent igne inextinguibili. n. 12. D. Aug. Paucitas sanctorum tamquàm granorum in comparatione multitudinis palearum. lib. contra Iulianum. Epist. 20. Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est liber vite. n. 12. Doctor Iulius Pigea. Libri aperti ad reprobos spectant, qui quoniam sunt multo plures, quam predestinati, in multis libris scripti referuntur, cum predestinati, quoniam comparatione reproborum pauci sunt, in vno tantum libro scripti apparent. tom. 1. sect. 2.

DOMINICA VIGESIMA post Pentecost.

Ioan. 4.

Concio prima per commentaria.

Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur. Fortassis in panem patris. Est enim filij in pñmitas patris pena. 739. Hic cū audisset, &c. Non reginam misit, sed ipse abijt. Fortassis mater iam obierat, alioqui ipsa regali habitu in comunem mutato, ob salutem filij prima abiret. 733. Rogabat eum vt descenderet, &c. A celo, ad quod regulus dum oraret, asce. disse videtur. 2399. Et clamaret filium eius, d. quatinus cerneretur agnitione. Medicinam; Deus omne curat. 612. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa, &c. Non arguit infirmum, sed patrem. Nam, si medicum curabat, quid improperaret. 421.

Domi-

INDEX.

Domine, descendē priusquā, &c. Est enim proprium ē illi dei descendere, ut prope sit tribulatis. 505. Vade, filius tuus vivit. Hoc est iāns ab agritudine est. Neque enim tempus agretudinis, tempus vite est. 2629. 2630. Credidit homo sermoni, &c. Iam non appellatur regulus. Agnosce enim Christum regem pater illius, non rex voluit appellari. 745. 779. 781. 812. Iam autem eo descedente, serui, &c. Non vixistantum, sed plures serui venerant. Quisque namque illorū nūcū bonas esse sine mora desiderabat. 973. Interrogabat ergo horam, &c. A multis rogat, ut fidem multis idem dicentibus adhiberet. 3127. Credidit ipse, & domus eius tota. Exemplum principis sequuntur alij minores. 2469.

1983. 2152. 2153. 2181. 2132. 2133. 2858
Exemplum dei sequuntur creaturae. 447. 622.
1035. 1060. 1068. 1289. 1355. 1529.
1789. 2083. 2619. 2827. 2685. 2853.
2914. 2920. Vide alia multa verbo Exemplum.

DOMINICA VIGESIMA- prima post Pentecost.

Matth. 18.

Concio prima per commentaria.

Simile est regnum celorum homini, &c. Rex iste Christus est, qui iudicium appellat rationem, qua iudicat. Index enim qui amore, vel odio ducitur, & non ratione, iudicium non est veritatis. 2723. Oblatus est ei vnus, qui debebat, &c. Quia omnia a Domino rapuerat. At index Domini latroem cūprehendit. 3199. Insiit eum Dominus venditari. Iure venditur ad penam, qui ad culpam venditus erat. Sic peccator venditus est demoni in servitutē. 322. Et vixit ei, & filios, & omnia, &c. Ut essent pœne participes, sicut fuerant culpa complices. 1282.

Procidens autem servus ille rogabat. Remissi peti veniam, ut sic impetraret. 242. 243. Misericors autem Dominus servus illius. Nil enim non enim vincitur a peccatis hominis misericordia dei. 612. Dimisit eum, & debitum dimisit ei. Rex liberalis ostenditur, plus concessit, quā servus postulat. 1093. Egredius autem servus ille, inuenit vnum de conseruis suis. Egredius a presentia regis hoc facit, quā in presentia regis non esset. 942. Procidens conseruus eius, &c. Humilitas, quā platurat a Domino, non placuisse conseruum. 2322.

Videntes autem conserui eius, quā siebāt. Non accusantes, sed narrantes dicuntur, & aut enim conserui quasi confratres. Accusatio autē non est fratris actio. 704. Tunc vocauit eū Dominus. Rex eodem seiret, quā audierat ab alijs. Audiendus subditus est antequā damnetur. 201. Serue requam. Peti ingratit. 771. Non ne oportuit. Serui debet minimum imitari. 2621. Et iratus dominus tradidit eum torcoribus. Hac mutatio fuit non 7 et antea indulgentis, sed serui aetate peractis. 2606. Sic & Pater meus celestis faciet

DOMINICA VIGESIMA post Pentecost.

Iean. 4.

Concio secunda per assumpta.

Credidit ipse, & domus eius tota.

Assumptum vnicum.

Exemplum maioris sequuntur
minores.

Exemplum patris sequuntur filij. 307. 754. 782.
1027. 1100. 1486. 1677. 1783. 2011. 2118.
2130. 2166. 2105. 2424. 2434. 2808. Exemplum principis sequitur populus. 484. 517.
1155. 856. 857. 1258. 1271. 1276. 1277.
1280. 1291. 1330. 1477. 1478. 2178.
2469. 2655. 2156. 2669. 2689. 2694.
2758. Exemplum regis sequuntur subditi.
567. 769. 783. 1020. 1061. 1108. 1192.
1193. 1203. 1366. 1956. 3017. 3048. 3107.
Exemplum praefati sequuntur subditi. 328.
55. 90. 147. 182. 559. 659. 832. Vide Praefati.

Exemplum ducis sequuntur milites. 775. 815.
1201. 1202. 1203. 1266. 1478. 2617.
2842. Exemplum domini sequuntur serui. 1634.
1518. 1913. 2507. Exemplum sancti sequuntur.

DOMINICA VIGESIMA-
prima post Pentecost.

Matth. 18.

Concio secunda per assumpta.

Assumptum duplex.

De patientia diuina, & humana.

De diuina.

Patientia diuina, qua Deus etiam malos, & imperfectos portat. 142. 143. Dene per patientiam qua malos sustinet eos ex lapidibus in homines transformat. 258. Non vult peccantes videre, ne puniat. 279. Præmissa peccata non puniunt. 303. Post annos quadraginta non emendatos flagellat. 2641. Retrahit diuinam sententiam. 2639. Diuina patientia docet humanam. 1597. Abusus diuine patientie damnatur. 184. Contra sodomitas præmittitur, & ante iudicium finale eos inflammat. 2247.

De humana.

Patientis meritò honoratur. 2151. Eligat potius penam, quàm culpam. 2722. Examinatur in iussu. 1334. 1343. Columnam erigit triumphantem. 1338. 1339. Coronatur ut victor. 1340. Præfert patientiam regno. 1341. 1357. Est purgatorium eulparum. 1348. 1357. Nec propria, nec aliena se vindicat manu. 1340. 1343. Patientis est quasi Deus per patientiam participatam. 1340. 1346. 1357. 1358. Patientia, & impatientia.

DOMINICA VIGESIMA-
secunda post Pentecost.

Matth. 22.

Concio prima per commentaria.

Consilium iniierunt, ut caperent eum in sermone. Hoc tamen humi non contraxit, & innocentem consilium, etiam per humanum posset dissipari. 2624. Ut caperent eum. Minime si assensum, qui proinde periret. homo tantum, in alio fraudem esse non putaret. 722. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis. Alii qui discipulos ad malum tamen conuersos iunguntur. 1279. Magister scimus. Insuperantes, qui eorum diuino magistro se sapientes dicunt. 1710. Verax es, & viam Dei in veritate doces. Optumus doctor, qui viam Dei in veritate docebat. 1896.

Et non est tibi cura de aliquo. Mentantur egregi. Est enim deus curator mundi, & curam habet salutis creaturarum. 1526. Non enim respicis personam hominum. Sed merita illorum. 1762. Licet censum dare Cæsari, an non? Sollebant eum odiosum reddere populo, si tribute soluentia resoluere. 1156. Quid me tentatis hypocritæ. sic odibilem pro Domini manifestat hypocresim. 2982. 2983. Offendit numisma census. Non enim secum ferebat monetam, in qua būs Cæsaris esset imago, sed effigies Dei. 481. Cuius est imago hæc, &c. Deo Dei, que virtutum coloribus depingitur in hominibus. 1583. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Imaginem Dei portantes non imperatorem, sed redemptorem adorant. 366.

DOMINICA VIGESIMA-
secunda post Pentecost.

Matth. 22.

Concio secunda per assumpta.

Cuius est imago hæc?

Origenes. Deus peccatorum imaginem ad nihilum rediget: iustorum autem imaginem conseruat.

Assumptum duplex.

Deus imaginis diuine deletores punit:
conseruatores honorat.

h Dele-

Delectores punit per creaturas omnes.

Per creaturam corruptibilem. Ezechielis cap. 10. Imple manum tuam prunis ignis, & effunde super ciuitatem. n. 2. In templo buius ciuitatis non Dei veri imago, sed idolorum simulacra videbantur, iuxta illud Ezechiel. 8. Vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. n. 10. *D. Hieron.* Possumus in nostri templi parietibus idola monstrare depicta, quando pingimus in corde imagines peccatorum. *Per ignem igitur Dominus templum cordis, in quo fuerit inago non Dei, sed idoli inflammabit, gaudebitque dum inflammatum viderit.* Iuxta illud Ezechiel. 11. Et ascendit gloria Domini de medio ciuitatis, stetitque super montem. n. 23. *D. Hieron.* Vt inde arsurā cerneret Hierusalem, & templum in cineres dissolutum.

Per creaturam caelestem. Psal. 71. In ciuitate tua imaginem ipsum ad nihilum rediges. n. *Ambr.* Fugiamus imaginem, quæ intrare in ciuitatem Dei non potest. Et *D. aug.* Vt Deus in ciuitate sua imaginem ipsum ad nihilum redigat, quia ipsi in ciuitate sua, terram imaginem Dei ad nihilum redigerunt.

Per creaturam vegetatiuam. Gen. 3. Germinet terra herbam virentem facientem semē secundū similitudinem suam. *D. Ambr.* Herba generi respondet suo; tu non respondes tuo, qui ad imaginem Dei factus es. Satis confusus ut homo, cum nec herbam imitari probatur.

Per creaturam sensitivam. Psal. 48. Homo comparatus est iumentis, & similis factus est illis. *D. Chrysost.* Quandū purum seruauit vultum ad imaginem Dei, bastiæ erant quæ seruæ parebant; quando autem vultum sedauit inobedientia non agnoscentes Dominum, tanquā alienū, eum odio habebant.

Per creaturam humanam. Ps. 48. Statuam te contra faciem tuam. *D. Hieron.* Cum ad imaginem Dei conditi simus, tot habemus personarū similitudines, quot peccata. Unde dicebat David. Peccatum meū contra me est semper. Ps. 50. *D. Chrysost.* David tanquā in imagine peccatum habebat depictum, & per singulos dies videbat, & ideo dicebat. Peccatum meum contra me est semper.

Per creaturam angelicam. Ezechiel. 9. Transi per mediam ciuitatem, & signa thau super sanctos, &c. n. 4. *D. Hieron.* Thaulite-

ra crucis habet similitudinem. *D. Bernar.* Vt conformati imagini passionis tuæ ad tuam Diuinitatis imaginem reformemur. Omnes, in quibus Angeli sex non inueniebant crucis imaginem securibus cecidebant iuxta illud Ezechielis 9. Egredi sunt, & percutiebant, &c. n. 7.

Conseruatores honorat per creaturas omnes.

Per creaturam corruptibilem. Dan. 3. Non terrore eos omnino ignis, neque contulit, nec quidquam molestiæ intulit. n. 50. *Nil mirum, cum eum imaginem regis non adorabant, Dei in se ipsis habere imaginem ostendebant, quam Deus per ignem honorabat.* *D. Ambr.* Illi Hebræi pueri non adorauerunt imaginem regis, non receperunt eam. In Exod. Iusto, & alibi. Suam Deus non damnat imaginem, nec illam in incendium mittit æternum.

Per creaturam incorruptibilem. Apoc. 20. Vidi sedes, & sederunt super eas. Quinam sunt illi, quos Deus sedibus celestibus honorabat? Qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius. cap. 20. *Clem. Alex.* Quicumque studeat assimilari characteri, qui ab ipso datus est.

Per creaturam vegetatiuam. Sapient. 9. Cāpus germinans de profundo. *D. Ambr.* Dens sine peccato est, ideo qui peccatum fugit, ad imaginem Dei est; sic fugit Moyses, ut fides eius inter fluctus sibi aperiret viam. Sic per flores sui imaginē Dominus honorabat.

Per creaturam sensibilem. Daniel. 6. Non nocuerunt mihi. *Theodoretus.* Eō quod in illo characteres diuinam imaginem præ se ferentes conspicerent.

Per creaturam humanam. Gen. 41. Numquid inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit. Sic rex Egypti cum suis Iosephum honorabant. *Philo.* Postquā suam vitam continentia, ceterisque virtutibus plenus, velut tabulam bene depictam in medio proposuit, convertit etiam eos, qui videbantur insanabiles. lib. de Iosepho, & iterū. Ioseph gloria imago est.

Per creaturam angelicam. 4. Reg. 2. Ecce currus igneus, & equi ignei, & ascendit Elias in cælū. *D. Hier.* Per equos Angelica passus intelligere ministreria, his equus Elias raptus in cælū est. Nil mirum, quia ait *D. Bern.* Beata anima, quæ ad imaginem Dei reformatur, talem animam Angeli honorificant.

D O -

DOMINICA VIGESIMA.
tertia post Pentecost.

Matth. 9.

Concio prima per commentaria.

Ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum. Iure quasi miraculum princeps adorans demonstratur. Pule enim princeps adorari, non adorare. 392. 2596. Domine, filia mea modò defuncta est. Cur dum adhuc filia viveret, non petiuit filie sanitatem? Forsan filia vitam non amabat, nec suam mortem flebat? Si ita. Meruerat ad vitam renouari. 1763. Imponere manum tuam super eam, & viuet. Extenditur enim manus Dei ad vitam conferendam, & manus hominis ad auferendam. 2055. Et surgens Iesus sequebatur eum, & discipuli eius. tam olim Dei Filius cunctis ducem via hominem habuit. 1736. Ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur. Extra domum femina quasi quid raram ore enditur. Debet femina esse domestica. 950. Accessit retrò. Nec Christi, quem videbat hominem oculis vultum offerre volebat. 913. Tetigit simbriam vestimenti eius, Neque enim solùm præceptorum veitimenta, sed & simbrias consiliorum seruare volebat. 29 At Iesus conuersus, & videns eam, &c. Et femina perfecti conuerteretur, & post tergum remitteret vitiam. 27. Videns eam. Incedens tendebat aspectus, & affectus. 710. Confide filia, fides tua te saluam fecit. Fides, quam infemina probauerat patientia. 1596. Cùm venisset, & vidisset tibicines. Ne pater magister chori esset plangentibus filiam. 2598. Non est mortua puella, sed dormit. Est enim iusta anima mors verè somnus. 2228. Tenuit manum eius, &c. Magnam Deus obedienti porrigit. 1892. Exijt fama hec. Facile namque fama per orbem diffunditur vniuersam. 952.

DOMINICA VIGESIMA.
tertia post Pentecost.

Matth. 9.

Concio secunda per assumpta.

Fides tua te saluam fecit.

Assumptum vnicum.

Deus virtutes suorum manifestat.

Humilitatem Aaronis liberam ab ambitione miraculo Deus ipse declarat. 20. 22. Amorem, & timorem Vici in Abrahamo detigit Dominus. 1837. 2025. 2149. Obedientiam inimolatione filij omnibus notam fecit. 2043. 2045. 2048. 2082. 2145. 2148. 2150. 2151. 2152. 2157. 2158. 2181. 2332. 2333. 2479. 2482. Patientiam in aduersis constanter. 1889. 1906. 1965. 2012. Doctorem illum in omnibus virtutibus multis præfecit ostendendo illius virtutes. 1883. 1896. 1897. Puerorū trium patientiam. 1031. Eliæ zelum. 2893. Samuelem libertatem sine affectu in electione Davidis. 1241. Fidelitatem Ihusai sub specie infidelitatis occultatam manifestauit Deus. 2736. Vide v. Manifestare.

DOMINICA VIGESIMA.
quarta, & vltima post
Pentecostem.

Matth. 24.

Concio prima per commentaria.

Cùm videritis abominationem desolationis, stantem in loco sancto. Abominationem appellat statuam Casaris à Pilato positam in templo. Quæ iure erat abominanda, non veneranda. 323. 340. Stantem. Quæ cadere ut statua perfidia; non stare ut statua fidei deberet. 67. Stantem. Donec à Christo lapide deceretur. 489. In loco sancto. In templo in conspectu Dei, in quo iussus, & non peccator stare valet. 3008. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant, &c. De aliquo nimia fiducia Tenet tentent. 2104. 2105. Ite qui in tecto est, non descendat. Sic enim erit eleuatus à terra. 1764. Qui in agro non reuertatur tollere tunicam suam. Eligat potius solitarius esse, quam ciuis. 141. Vx autem prægnantibus, & nutriendis. Quilibet enim agri filij sui mortem sustinebit. 718. 1763. 2512. Non fiat fugauertis, &c. Quando scilicet non poteris fugiens per longum spatium à persecutoribus separari. 2621.

INDEX.

Tribulatio magna, &c. *Tribulationis bonū explicatur.* 441. *Tribulatio magna. Quæ Deus probabit.* 440. 508. 1334.
 Propter electos breuiabuntur dies illi. *Foris namq[ue] etiam pro malis apud Deum intercedentibus Deus non denegat aliquid.* 372. 523. Ecce huc est Christus, &c. *Apparebit enim impius, quia suam impietatem sub specie pietatis diuina, & humana palliabit.* 455. Ecce in deserto est. Si deceptio non pradicetur, in deserto Christi esse facili crederetur. Erat enim Christus solitudinis amator, cū solitudinis sit amica diuinitas. 1535. Ecce in penetralibus. In domibus cum hominibus peccatoribus sæpè deliciabatur. 606. Sicut enim fulgur exit, &c. *Fulguri se comparat, qui in iudicio cum uenerit, iustos illuminabit, peccatores uerò inflā-mabit.* 2125. Vbiq[ue] fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. *Aquilæ, sancti volantes in cælum, quando peccatores visitorū compedibus detentur in mundo.* 2123. Fide ad illustranda reliqua cionctionem 1. & 2. in Dom. 1. *Aduentus in Indice cionctionario.*

DOMINICA VIGESIMA- quarta post Pentecost. Matih. 18.

Concio secunda per assumpta.

Cūm videritis abominationē, &c.

Assumptum triplex.

*Malitia honorata: sanctitas palliata di-
 uinitas affectata desolationis
 abominatio est.*

Malitia honorata.

*Antechristus per malitiam honoratam inducet abo-
 minandam desolationem. Danielis 8. Cū ir-
 ruerint iniquitates, confurget rex impru-
 dens facie. t. o. ore regio malitiam suam ho-
 norabit, ut eum subditi gaudeant imitari. Sic
 enim rex dum peccat, in omnes sui regni indu-
 cit peccationem. 1020. Rege namque peccante
 impii peccat quilibet subditorum. 1020.*

*Regis peccantis imitatio: non videtur esse sub-
 dito pudori, sed honori.* 1021.

*Honore angelico malitiam suam sublimabit. Vi-
 dentes filij Dei filias hominum. Gen. 6. Theodoretus à libidine nos inuentam aliam trāse-
 lationem, secundū quā dicitur: Vidētes An-
 geli Dei filias hominum, & præbetratio-
 nem sic. Putantes fore forsan intemperā-
 tix patrocinium habituros, si Angelos
 eiusdem criminis reos tenerent. Angelum
 se esse supremi consilij simulabit, qui proinde
 Angelos legatos malos in orbem mittet, ut te-
 statur D. Ephrem his verbis. Dæmones al-
 legabit in vniuersos fines terræ, qui om-
 nes ad inuisendum ipsius decorem inui-
 tent.*

*Honore diuino malitiam suam efferre conabitur.
 2. Thessal. 2. Ostendens se tanquā dicit
 Deus. Et sic quis dum ipsum in peccatis conu-
 laretur Deum imitari existimaret. Orig. Hinc
 totius gentilitatis error capit exordium,
 dum ea, quæ diligunt homines, deos sibi
 volunt. Avaritiæ amore flagrant, mā-
 monam Deum: libidinis amatores ve-
 nerem Deum dicunt. Et D. August. lib. 1.
 confess. Hominibus flagitiosis diuina tri-
 buendo, ne flagitia putarentur; & ut
 quisquis ea fecisset, non homines per-
 ditos, sed cælestes deos videretur imi-
 tatus. cap. 16. Merito D. Irenæus lib. 5. In
 Antechristo recuperatio fit vniuersæ in-
 quitatis. cap. 29.*

Sanctitas palliata.

*D. Hippolytus de Antechristo sic loquitur. In pri-
 mordijs suis adulterium abominabitur;
 odio prosequetur inuicitiā, ad dilectio-
 nem quietus. Ita palliabit sanctitatem cæli-
 tatis in se, inlicita ad proximum, charitatis
 erga Deum; & sic erit abominatio desolationis.
 Castum amatorem se fingebat, non sororis suæ
 Thamar. 2. Reg. 13. Veniat obsecro Tha-
 mar soror mea. n. 6. D. Ambros. in Ps. 37.
 Ad incestum accensus est de germani-
 tatis affectu. Vide quemadmodū illum
 in grauissimō crimine confinia lussere
 virtutum. Et D. Hieron. Nec aliorum imi-
 teris exemplum, qui relinquunt suas, &
 alienas appetunt. Sub nominibus pietatis
 quærentini suspecta cōsortia. De Antech-
 risto ait Daniel cap. 11. Erit in concupis-
 centijs feminarum. Ad quem locū D. Hi-
 er. consideris alij eiusdē loci versionē, quæ sic ha-
 bet. Nō erit in concupiscentijs feminarū.*

318

INDEX

Psal. 76. Deduxit eos in nube diei. v. 18.
D. Hieron. Pulchrè dixit, Diei; nubes enim illa non fuit in tenebris, sed semper in luce.

Liber generationis. *In generatione creatura incorruptibilis conceptio immaculata præticitur.* Pulchra vt luna. *Cant. 6. Anast. Sin.* Maria pulchra vt luna ex ea Christus tamquàm ex quapià plena luna, quæ nūquàm minuta est, aut defecit. *lib. 4. Hexam. Isaías 60.* Luna tua non minuetur. n. 20.
Idem Anast. Sin. Luna est Eux enigma, defectum sustinuit, cum à tenebrosi serpentis dominatu defecit eius lumen. Maria nunquam minuta fuit.

Liber generationis. *In generatione creatura vegetatiua.* *Isaia 11.* Egredietur virga de radice Iesse. *D. P. Damian.* Germinat virga Iesse de tortuosa radice generis humani, & de patriarcharum arbore in rectitudinem erumpens omne iniquitatem, & de nodositate, scilicet de amara. *Ex Hebr. legi potest.* Egredietur sceptrum, quo *V. Maria* regia semper dignitas signaretur, quæ nullo temporis momento sub seruitute demonis quasi illius esset serua, teneretur. *Num. 17.* Inuenit germinasse virgam. *P. Salazar.* Cæteris peccati originalis ariditate deformatis, sola Maria gratiæ viriditate conspicienda semper apparuit.

Liber generationis. *In generatione creatura sensitua.* Emisit columbam, quæ cum non inuenisset ubi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. *Gen. 8.* Cum tamen iam apparuissent cacumina montium. *D. Chrysost.* Vt doceat nos quòd licet cacumina montium apparuerint, adhuc cæno, & limo plena erant, & idèò columba, necdum stare valens, reuersa est. Ne aliquanti surde pollueretur; sed mundissima, qualis egressa fuerat, regrederetur. Veni columba mea, perfecta mea. *Cant. 6. Hebr. litera sic habet.* Vna est columba mea, immaculata mea. *P. Salazar.* Virgo mundissima, purissima columba, sordet etiam, vel leuissimas venælium peccatorum detrectans, nedum originalis peccati cæno sese emergens. *In vniuersitatis* *Aufonia* inuenta fuit moneta, in qua columba, quæ in sedes capiti serpentis videbatur effigata cū hac litera. *Astutia* deuicta. *Ad quod pertinet illud sancti Irenæi.* Serpentis prudentia deuicta est in columbe simplicitate.

Liber generationis. *In generatione creatura humana.* Festinus exiit de solio sustentans eam vlnis suis. *Elber. 15. Barrad. in*

Concord. lib. 3. Rex Deus cum videret virginem in peccatum, nisi succurreret caluram, festinus accurrit, eumque infusa gratia sustentauit. *cap. 3.*

DE CONCEPTIONE Virginis Mariæ. *Matth. 1.*

Concio secunda per assumpta.

Liber generationis.

Assumptum vnicum.

*Omnes vniuersitatis facultates
conceptionem Virginis immacu-
latam in hoc libro gau-
dent inuenire.*

Facultas Grammatica. *Hæsitat* *Cræmatica* in certitudine orationis cuiusdam à Moysè sceleratissimo facta, & alterius ad ipso confecta *1. co.* Benedixitque illis. *Gen. 1.* Dominamini piscibus maris, &c. Cum solus tunc esset Adam videbatur dicendum. Benedixitque illi; & dominare. Soluit *Grammatica* dubium *Grammaticæ* ex *D. Chrysost.* qui sic respondet. Vide misericordiam Domini, priusquam mulierem producat, participem eam facit imperij, & benedictionis honore dignatur. Quid de Maria nō credi? quid de Eva *Grammatica* proficitur, certè antequam produceretur, imperatrix, & benedicta debuit reputari. *Facultas humanitatis;* ad quam pertinet ferre ad docendum historias temporum veras, quas inter resert historiam coronationis regis Salomonis, quæ facta fuisse refertur, vt & ipse Salomon, & mater ipsius *Bersabee* immunes a peccato censerentur. Si enim Salomon non coronaretur, & ipse peccator, & mater peccatrix diceretur. *3. Reg. 1.* Erimus ego, & filius meus Salomon peccatores. n. 21. Coronauit ergo filium ipsa mater iuxta illud *Cant. 3.* Vide regem vel rum in diademate, quo coronauit eum mater sua. Hoc diadema videtur esse illud quod Rex David sibi fecisse refertur *1. Par. 20.* Tulit David coronam Melchom de capite eius, fecitque inde
libi

Abdiadema. num. 2. Abulenſ. Noluĩt ibi manere inſignia regis, ſed ponere inſignia Iſrael. *Corona, qua Virgo mater verum dicitur, em coronauit, fuit humanita noſtra, in qua proinde ex aurea Deipara maſſa conſecta non inſigne regis inimici peccatum originale, ſed inſigne regis gratie gratia debuit apparere. Caſſiodorus.* Mater ſua eum coronariſe dicitur, quia Virgo Maria illi de ſua carne carnis materiam prebuit. *Rabbanus.* Humilitate honeſtauit eum mater, nõ deſurgens ſorde originalis peccati. *Optimè hic probante humanitas per humanitatem Iſraeli a labe originalis immunitatem.*

Facultas Historice, dum ſuos ſpargit flores, & roſas, ſicut in roſa conceptionem ſine peccato fuiſſe demonſtrat. Quasi plantatio toſe in Iericho. Sap. cap. 24. Guill. Parif. Roſa purpurea, & munda, quamvis procedat ex ſpinofa arbore. Virgo Maria proceſſit ex Iudeis ſpinofis per culpã ſine culpã. *de Concept.*

Facultas Philoſophia, quæ in quatuor elementis, quatuor immaculata Virginitas figuræ agnoſcit. In elemento terre, Palma eſt, iuxta illud. Sicut Palma exaltata ſum in Cadeſ. Sap. 24. Hugo de S. Iſidoro. Bene beata Dei genitrix ſe veluti palmam hoſtibus victorie ſubactis gloriatur. Non bene gloriatur, ſi per originale peccatũ, non victrix, ſed viſſa deceret. In elemento aque, Arca, ſeu nauis eſt iuxta illud. Arca ferebatur ſuper aquas. *Gen. 7. D. Bernard.* Illa arca ſuperſtiterat aquis diluuij, illa non ſenſit ſi agium illius virij. In elemento aeris, Tõca columba, ferens oliue ramum. Portans ramum oliue virentibus folijs in ore ſuo. *Gen. 8. D. Amb.* Quæ fructũ demonſtraret, non petuiſſet nocere diluuiũ. In elemento ignis, Libanus, de quo in *Leuit. cap. 2.* Cum obtuleris ſacrificium coctum in cibano. *n. 4. D. Petrus Cellenſ.* Virgo cibarius eſt, oportuit non vili ſeminate fabricari, quatenus panis de cœlo deſcendens congruum inueniret locum. Ignem fumantem nunquam admiſit.

Facultas Astrologice. Signum magnum apparet in cœlo, mulier amiſſa ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona decem ſtellarum. *Apoſ. 12. D. Bern.* Viniſi in ea, non dico tenebroſum, ſed obſcurum ſaltem, vel minus lucidũ lazarũ ſpicari. *Ac ſi luce ſolis qui eſt in diuinitate carbat originalis peccati, luce lune ſignificat delictũ mortalitatis, luce ſtellarum ſignificat venialium Virgo trina luce*

coruſtans illuminaret.

Facultas Mathematicæ. 4. Reg. 20. Reduxit vmbra per lineas, quibus iam deſcenderat in horologio Achaz reſtorſum de cem gradibus. *1. D. Viegas.* Virgo fuit horologiũ quoddam ſolare, & diuinũ, quod Chriſti ſolis iuſſu ite altitudinem, & declinationem monſtrauit: eamque virtus altiffima inſtar ſtyli creati ad curſum ſolis monſtrandum adumbrauit. *cap. 12. ſect. 1.* Nullum fuit minutum, ſeu momentum, in quo diuini ſol ſuum horologiũ gratie radijs non illuminauerit, ſed à primo ſue fabricationis inſtanti culpe ſolus tenebras eſugauit.

Facultas Muſicæ. Venter meus quali cythara ſonabit. *Iſaia cap. 16. P. D. Viegas.* Virgo cythara eſt ſuauiſſima, harmoniam ſem per retinens, nunquam diſſonuit. Harmoniam perderet, diſſonare hæc cythara, ſi in ea aliſuius peccati, vel ſolus ſonus reſonaret.

Facultas Medicinæ. Queramus domino noſtro regi adoleſcentulam virginem, & ſet coram rege. *3. Reg. 1.* Hæc adhibuit medici quærentes antidotum amoris contra venenum corporis. *1315.* Nullo temporis momento ab oculis ſeparandum. *1310.*

Facultas Legum. L. in ſacris l. 3. C. ac proximiſ lib. 12. ſic habetur. Mater gaudet privilegio filij. Et l. bene c. de *Quadiſp. Pri.* Auguſta gaudet privilegio Principis. Et *ia l. Princeps ff. de legib.* Imperator eadem privilegia tribuit Auguſtæ, quæ ipſe habet. *Vnde Aſſuerus ad reginam Eſther cap. 15. ſic ait:* Non morieris, non enim pro te, ſed pro omnibus hæc lex cõſtituta eſt. *Eſther cap. 15. ſic lex illa.* Omnes in Adam peccauerunt. Licet generalis, & pro omnibus, non pro Virgine Maria cõſtituta intelligitur. *Doctõr Sebaſtian. Bar. ad illud Eſth. 15. de rege Aſſuerus.* Feſtinus exiliuit de ſolio ſuſtentans eam vlnis ſuis. *n. 11. ſic ait.* Rex Deus eam videret Virginem in peccatum, niſi ſuccurreret, caſuram, feſtinus occurrit, eamque in ſula gratia ſuſtentauit. *lib. 3. cap. 3.*

Facultas Canonum. Concilium Tridentinum in decreto, quo deſinit omnes etiam ex parentibus fidelibus natos contrahere peccatum originale, poſt habitam orationem à P. Didaco Laines Societatis Jeſu, qua cruditiſſimè probauit Purgatoriũ Mariam immunem ab inſtanti ſua immuſculata conceptione fuiſſe à peccato originali, ſic ait. Declarat tamen hæc ipſa ſancta ſynodus, non eſſe ſue in.entionis comprehendere in hoc Decreto, ubi de

peccato originali agitur, beatam, & immaculatam V. Mariam Dei genetricem. *scilicet* 5.

Facultas Theologiae. Ex qua hanc efformationem. *Filius Dei futurus* & *virginis filius*, si non liberasset illam à peccato originali, vel id contineret defectu potentia: vel defectu scientia: vel defectu benevolentia: sed non poterat continere defectu potentia, quia id non implicat: non defectu scientia, quia quicquid non implicat fieri, est factibile, ac proinde scibile ab Omniscente: non defectu benevolentia, quia aliqui denotus quilibet Virginis per benevolentiam humanam superaret Filij diuinam, cum quilibet vult hoc privilegium Virgini concedere: ergo illud Dei Filij Virgini concessit. Quod satis confirmat Ecclesia dum solumque tantum immaculatam Virginis conceptionem indulgentias concedit, ut bene notat Doctor orbis Franciscus Suarius Societatis Iesu 3. p. 4. 27. d. 3. *scilicet* 5.

Thamar. Nihil mirum, quod ex peccatoribus originem trahere voluerit, qui venerat, ut remissio esset peccatorum. 2851. 2852. Phares autem genuit Esron. Qui interpretatur Sagitta, & apte praefignificauit generandum Christum, sed quo quique appetitum libidinis valeat transuerberare. 2637. Esron autem genuit Aram. Qui Sublimis, seu, Elect^{us} exponitur, dignus Abrahæ filius, a quo accipere posset vtrumque vocabulum. 1560. 1561. Aram autem genuit Aminadab. Qui primus mare rubrum diuisum intrauit, & alios omnes exemplum suo, ut sine timore transirent, excitauit. Typus Christi primus in lege scripta, ut Abel in lege naturali. 706. Aminadab autem genuit Naazon. Qui interpretatur Terra promissionis Filij Dei. Hanc enim terram promissionis futuram, non autem terram posse prioris presentem Naazon exemplo Abrahæ diligebat. 1860. 1868. Naazon autem genuit Salmon. Qui Salmon natus in deserto fuit. Dignus laude si solitarius permaneret, vitamque ageret singularem. 141.

Salmon autem genuit Booz de Rahab. Quam accepit uxorem, postquam ipsa fidem recepit. Tebe enim uxore esse marito in facsimiliis. 2362. Booz autem genuit Obeth ex Ruth. Obeth interpretatur Seruiens, quasi de seruitute Dei gloriabundus, qui proinde vocabulo seruientium propagaret. 192. Obeth autem genuit Iesse. Qui significat Incendium, & recte incendium amoris Christi erga homines praefignificauit, qui amor refrigerio indiget. 2138. Iesse autem genuit Dauid regem. Solus inter alios regio titulo Dauid honoratur. Qui inter omnes maluit populo obtemperare, quam populo aliquid imperare. 166.

Dauid autem rex genuit Salomonem, &c. Humili meritis regis titulum vendicauit, qui rebellis filio potius, quam filii ipsum trucidandum exilissauit. 2629. 2630. Salomon autem genuit Robeam. Salomon sapientia famosus non fuit in morte gloriosus. Quilibet in bono aliquo natura famosus in gloriam suam cecidit. 2789. Genuit Reboam. Hic nolens leges sibi à populo propositas acceptare, non voluit regnum sibi à populo vendicare. 1492. Roboam autem genuit Abiam. Qui Abias exemplar sceleris habuit patrem. 757. Abias autem genuit Asa. De Abia rege videnda plura in Iudice Personarum d. Abia rex. Asa autem genuit Iosaphat. Prudens, & fortis fuit, ideo electus ut regnaret. 809. Iosaphat autem genuit Ioram. Qui manu diuina ab hostibus defenditur. 2487.

DE NATIVITATE Virginis Mariæ.

Matt. 1.

Concio prima per commentaria.

Liber generationis Iesu Christi. Cum multorum filiorum Abrahæ generationes liber hic referat, ab una Christi generatione nominatur. Vnicus namque Abrahæ filios reliquos dignitate, & meritis superabat. 1707. Filij Dauid, filij Abraham. Quorum ille inimico pepercit: licet non pepercit filio, propter quæ patres Christi ejus meritis. Aequalis namque meritis est nolle inimicum iugulare, & velle filium immolare. 2355. 2356. Filij Dauid. Qui ut Dauidem patrem imitaretur patientem liberem suscipere. 1466. Filij Abraham. Ac proinde frater, qui alios Abrahæ filios, sicut omnes, ut frater amaret, & ut frater ab omnibus amaretur. 1875. Abraham autem genuit Isaac. Speculum, in quo Pater altissimus Filium Christum praeberet. 1757. Isaac autem genuit Iacob. Ex unica uxore, qua castus idem semper retinens vocabulum, contentus fuit. 1849. Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius. Duodecim numero Christi typus, qui duodecim apostolos, ut filios genuerunt, quibus ut genitis fulgentissimis orbem illuminauit. 6.

115.

Iudas autem genuit Phares, & Zaram de

Ioram

CONCIONVM.

Ioram autē genuit Oziam. *Fratres impius occidit, idē regali dignus qui sepulchro careret.* 2818. Ozias autē genuit Ioatham. Ozias Robustus Domini interpretatur, qui proinde Christi sortitu uinem indicauit, qui in arce contra hostes nostros dux futurus erat. 558. Ioatham autē genuit Achaz. Perfectus in Ioatham significatur, cum tamen filium imperfectissimum genuerit. Sapē namque malus ē bonis parentibus oritur filius; qui itē debet incursari. 1148. Achaz autem genuit Ezechiam. Achaz Apprehendens dicitur, in quo apud Christum pręiudiciabatur, qui hominē a seipso genitē apprehenderet, ut sibi ligaret. 2081. Achaz autem genuit Ezechiani. Qui laqueus dignus est, eo quod e patre malo plus bonus fuerit. 740. Ezechias autem genuit Manasse. Quem Obliuosum iniquitatis interpretantur. Peripatens, qui memoriam peccati etiam deponere debet. 45. Manasse autem genuit Amon. Amon idem est quod Fidelis, qui proinde benedictus poterit appellari. 1596. Amon autem genuit Iosiam. Patrem in malitia, non autem in penitentia Amon sequutus fuit Manasse. Filius patris mali imitator est. 755. 758. Iosias autem genuit Iechoniam, &c. Natiuitas Ioshe pręnunciata fuit. 3. Reg. 13. & illius uita laudata. Eccles. 49. Memoria Ioshe commendatur, de iusto habetur. 659. Iechonias autem genuit Salathiel. Preparatus dicitur, ad cuius exemplum quisque fidelis, & ad prospera, & ad aduersa debet esse paratus. 2026. Salathiel autem genuit Zorobabel. Salathiel apud Christum figurauit, dicitur enim Petitio mea Deus. Testimonies namque nostras Deo Patri offert. 53. Zorobabel autem genuit Abiud. Magister peccatorum Zorobabel interpretatur, in quo recte Christus oriundus prędicabatur, futurus peccatorum, non peccati magister. 2664. Abiud autem genuit Eleacim. Abiud Pater meus dicitur, & significat Christum, qui Deum Patrem suum verē potuit nominare Dei Filius; quo nomine prius gentili, qui a Iudaico populo fuit appellatus. 170. Eleacim autem genuit Azor. Resurrectio Domini Eleacim exponitur; quo titulo etiam Christus nominatur, cui propria resurrectio debebatur. 2161. Azor autem genuit Sadoe. Azor, id est, Adiectus. Dei utique auxilio, quo destitutus quisque infirmus est. 1029. Sadoe autem genuit Achim. Sadoe Iustus interpretatur; titulus emendus sanguine. 611. 676.

Achim autem genuit Eliud. Achim significat Fratrem meum. Sic Christum pręmonstrauit, qui frater hominum uoluit nominari; Patris iram in nos, in se solum suscepit. 2337. Eliud autem genuit Eleazar. Eliud exponitur Deus meus. Non quod uellet dominium Dei imitare, sed uineusum in omnes, ac si in unum solum esset, amorem Dei magnam declarare. 2111. Eleazar autem genuit Mathan. Eleazar Deus adiutor explicatur. Quo titulo Deus meritis accipatur, est enim in tribulationibus adeo certus adiutor Deus, ut in prouerbiū id abierit. 1838. Mathan autem genuit Iacob. Mathan Donum interpretatur, in quo recte Christus nobis datus, amore hominum mortuatur. 1600. 1601. Iacob autem genuit Ioseph. Iacob Supplicator intelligitur. Qualis meritis dicetur, qui mundum ualuerit pedibus supplantare. 141. Ioseph virum Marix. Quam sibi non humana conquisiuit appetentia, sed diuina suscepit prouidentia. 2361. 2362. Marix, de qua natus est Iesus. A Virgine ita natus, ut nec ad puniendos impuros uellet ad illos accedere. 2568. Qui vocatur Christus, id est, Vinctus, Rex scilicet & sacerdos. 2574.

DE NATIUITATE VIRGINIS Marię.

Matt. 1.

Concio secunda per assumpta.

Liber generationis Iesu Christi.

D. Damascus. Virgo varijs imaginibus adūbrata est.

Assumptum unicum.

Virgo nascentis omnium creaturarum figuris pręsignificata monstratur.

Figura creatura corruptibilis. Genealogia Christi torques ex lapidibus preciosis apti potuit nunc epari, quos inter post Christum Virgo preciosior

ciosior debet reputari.

Lapis primus abraham adamus appellatur. 2011
2036. 2050. Duodecim lapides pretiosi sunt
duodecim patriarchæ, quorum nomina Aaron in
rationali portabat. 24. His lapidibus funda-
menta muri ciuitatis celestis adornantur, lux-
ta illud Apoc. 21. Fundamenta muri eius
omni lapide pretioso ornata. n. 19. 166
Clemens Alex. Symbolicè sanctorum ex
his edificatur ciuitas in lapidibus preci-
osis. Est ergo V. Maria pretiosa margarita,
que hodie inuenta est; iuxta illud: Inuen-
ta vna pretiosa margarita. Matth. cap. 13.
D. Meibadius. Virgo Maria est pretiosa
celestis regni margarita. De qua natus
est Iesus. Mat. 1. & Ezechielis cap. 1. Qua-
si aspectus lapidis sapphiri similitudo thro-
ni, & super similitudinem throni simi-
litudo quasi aspectus hominis desuper.
Geminian. lib. 2. de metal. Sapphirus est ma-
ter carbunculi. cap. 13. & 23. Cartagena.
Illa sapphiri instar, mater carbunculi exi-
tigit, que Deum, & hominem genuit.
Natus est Iesus. Mat. 1. Hic lapis preciosus
est, de quo Deus apud Isaiam. Ecce ego
mittam in fundamentis Sion lapidem
probatum preciosum, &c. cap. 28. Qui
in omnibus gemis, quas Aaron in pectore fe-
rebat, significatur. 24.

Figura creatura incorruptibilis. Genealogia Chris-
ti cælum est æterni pulcherrimum illustratum,
in quibus post solum Iustitiam Christum, Virgo
Maria fulgidior est. In hoc cælo lumine ful-
genti, immanis fuit Abraham. 1899. Stella in
hoc cælo fuit Abraham. 1548. 2297. 2356
2412. 2535. Peccatores cæsum, qui numerā-
tur in hac genealogia stella sunt post conuer-
sionem. 1818. Virgo Maria in hoc cælo auro-
ra est, iuxta illud, Quæ est ista, que pro-
greditur quasi aurora. Cant. 6. Ruperit.
Sicut aurora finis præteritæ noctis est, &
initium diei sequentis, sic natiuitas Vir-
ginis finis dolorum, & cõsolationis fuit
initium; finis tristitiæ, & lætitiæ nobis
exitit principium. In Cant. Illud bonæ va-
tutinis impletum est, de quo in lib. Numer.
Orietur stella ex Iacob. cap. 24. Mauriti.
lib. de Cor. Virgo præcedit aurora solis or-
tum, & eius visione omnes lætantur, &
similiter Lucifer gratiæ diuinæ ortus est
ab hac aurora, id est, a Virgine Maria.
serm. 32. Demitte me iam enim ascen-
dit aurora. Gen. 32. Dicebat Iacob o Angeli, ut
ad lucem desisteret. Cartagena. Quasi dicat or-
tu Mariæ, ortæ iam inter nos rix cesset.
lib. 2. hom. 3. Virgo in hoc cælo est stella ma-
tutina, de qua Eccles. 50. Stella matutina in

medio nebulae. Quæ etiam appellatur, Stel-
la maris; de qua D. Sonau. Gerit officium
stellæ marinx, que nauigantes per mare
mundi dirigat ad Iustitiam celestis patriæ.
In speculo. De qua natus est Iesus. In stel-
la Maria oritur in hoc cælo sol Iesus. D. ier.
O Maria officium auroræ impleuisti: ipsa
enim sol iustitiæ de te processurus ortu
suum quadam matutinali irradiatione
preueniens, in te lucis suæ radios copio-
sissimè fudit.

Figura creatura vegetatiua. Genealogia Christi
intra Paradisum potest appellari: in quo inter
alias arbores post Christum vitæ lignum, Virgo
Maria dignior est. In hoc Paradiso Abraham
arbor est, quæ fructus habet coronatos nempe
reges filios. 1720. Produxitque Domi-
nus Deus de humo omne lignum pul-
chrum. Genes. 2. Ruper. Pulchrū lignū
Abraham, pulchrū lignū Isaac: pulchrū
lignū Iacob, pulchra ligna ceteri patres
sancti, & prophete, quorū inde fructus
legentibus ad voscendū est ad imitandū
est inanis. In Paradiso Virgo Palma est, iuxta
illud. Statura tua assimilita est palmæ.
Cant. 7. Dicitur Virgo. Tot gladijs armatur
palma, quot filijs veltitur: ita Virgo
quot virtutibus, donis, prærogatiuis
exornatur, tot quasi ferulūmis arma-
tur gladijs ad omnia sibi per amorē sub-
ijcienda. De qua natus est Iesus. Lignū
vitæ in medio Paradisi. Genes. 2. Christum
lignum vitæ est semper virens. 104.

Figura creatura sensitua. Genealogia Christi
Ovis apparet, in quo Virgo post Agnum Chris-
tum ouis est dignior. In hoc Ovis Abra-
ham est arbor, optimè describitur. 2222. 2223
Filijs arboris sunt cum Isaac alij omnes filij
Abrahæ. 2222. 2223. Ovis, & innocentes, &
errantes patres, quorum nomina Aaron typus
boni pistoris perabat. 145. 147. Offeret
agnum anniculum in maculatum in ho-
locustum, & ouem anniculum immac-
ulatam pro peccato. Num. 1. 6. D. Epiphani-
as. Aue ouis immaculata, quæ peperit
Agnum Christum. Oves illum sequun-
tur. Ioan. cap. 10. Sequuntur Agnum,
quocunque ierit. Apoc. 14. D. Eternar. ad
illud. Et erat subditus illis. Luc. 2. Elige
quid amplius mireris, siue filij benigni-
ssimam dignationem, siue matris
excellētissimam dignitatem. Et infra.
In laudibus virginum singulariter canit-
ur, quod sequuntur Agnum quocunque
ierit. Quibus ergo laudibus iudicas dig-
nam, quæ etiam prece. Item. 1. super Mil-
lus

CONCIONVM.

sus est. Dux gregi in hoc ouili agnus Christus est, terram non tangens, sed terrenis eleuatus. 1764. 687.

Figura creatura humana. Genealogia Christi Catalogus nobilium est, in quo nobilior regina post regem regum Christum Virgo mater est. In hoc catalogo prima nobilitatis regula est Abraham, eo quod Dei primus suorum cultor fuit. 1583. Nobiles sunt filij abrahe, si non offendentur malis moribus. 2182. 2184. 2185. 2186. 2187. 2234. 2235. Virgo Maria digna, quæ suo nomine in hoc catalogo scripta nominaretur; eo quod Messia mater. 763. 2502. Omnes, qui hic nominantur, Christum in regem libenter acceptarunt, eo quod sit filius Virginis matris sibi ipsi propinqua. 1155. Regina cum sit, se tamen dixit ancillam, id eo humilitatis prodigium. 927. 969. 970. 971. Regina licet sit, est filij nutrix. 1839. D. Bernar. In generatione Mariæ planè respiciet, quod ex regibus est, quod ex semine Abraham, quod ex stirpe David. Ad illa verba. Signum magnum. Apoc. cap. 12. Bartholomæus Pisanus. Beata Virgo orta est primò de multis Patribus veteris testamenti, maxime à decimo nono incipiendo ab Adam, vsque ad Thare; secundò de Patriarchis; tertio de Principibus; quartò de Iudicibus; quinto de Regibus; sexto de Ducibus; nonò de viris strenuis, & fortibus; decimo de Sacerdotibus summis Pontificibus; undecimò de populi Reëtoribus; duodecimò de Cultoribus Dei, & infans parentibus. In Mariali tract. 4. De qua natus est Iesus. Eligendus est rex ab hominibus, eo quod spes filius Virginis Mariæ. 1149.

DE PRÆSENTATIONE Virginis Mariæ. Luc. 11.

Concio prima per commentaria.

Loquente Iesu ad turbas. Totus quotus erat loquens dicitur; non cum solim ore, sed corde, & opere loquebatur. Totus vocalis. 159. Loquente Iesu ad turbas. Qui olim eloqui addiscebatur, & inter homines conuersari. 1600. Loquente Iesu ad turbas. Continua locutio loquatur. Debet namque predicator esse continuus. 261. Loquente Iesu. Eloquenter,

Nam predicator eloquens esse debet. 191. Loquente Iesu. Qui olim per alios, quo miserabatur, loquebatur. 1058. Loquente Iesu ad turbas. Vt interpret, qui turbis diuinita beatam, & Deo Tatis humana in diuina re, la mutaret. 887. Loquente Iesu ad turbas. Legatus à Patre ad homines missus. 557. Ex tollens vocem quædam mulier. Digna quidam quæ a Deo audiretur, cuius vocem etiam post mortem Deus agnosceret. Vox enim laudantis Deum etiam post mortem cognoscitur. 616. Extollens vocem quædam mulier de turba. Vna famina, quæ iuxta multos in meritis posset reputari. 1300. 1327. Beatus venter, qui te portauit. Laudandus à Deo, vt etiam ab hominibus sit laudatus. 1874. Beatus venter, qui te portauit. Cur non patrem, sed matrem laudas? Laudatur à matre, qui vt homo non ferebatur homine patre. 1696. Et vbera, quæ suxisti. Quibus & primogenitum, & naturalem filium, & nos adoptiuus Virgo Maria mater vniuersi nutrit, & alit; vt Sara Isaacum, & alios. 1839. At ille dixit: Quinò imò, &c. Non quasi famina soli respondet. Ad solam faminam etiam presentibus multis sermone dirigere noluit, & solim in forma Angel. 1788. Beati, qui audiunt, &c. Predicator obedientiam sit Dei. 2045. Beati, qui audiunt. Hi laudandi ab hominibus, cū à Deo commendantur. 1874.

DE PRÆSENTATIONE Virginis Mariæ. Luc. 11.

Concio secunda per assumpta.

Beatus venter, qui te portauit,
& vbera, quæ suxisti.

Assumptum triplex.

Bellatrix Virgo tres duces expugnavit.

Ducem expugnauit diuinum.

Oserius. Venit autem in templum Mariæ, vt pugnam cum Deo inerat, & Dominum super.

superet, ac in terram deiiciat. Id intellexit hac mulier, dum Virginis ventrem laudauit. Beatus venter, qui te portauit. In hoc enim quasi in quodam propugnaculo. Deū Virgo obfedit, iuxta illud. Mulier circumdabit virum. Hiero. 31. Illamque ibi debellauit. Nec in templo defuere bellatrici Virgini milites, hi fuere virginis. Quæ excubabant in odiotabernaculi. Exod. 38. Seu vt ex Hebræo legitur. Quæ militabant. Vnde dicit Rabbi Abram apud Cornelium ibi ad illud. Fecit labrum de speculis mulierū. Exod. 38. Quæ sperata mundi vanitate soli Deo placere studēs sua specula Deo offerebant. Cornelius. Inter has vixit V. Maria, postquam in templo fuit præsentata. Nihil mirum, si ha virginis vitæ sua specula offerrent; habebant enim Virginem Mariā speculum verè cristallinum, de quo D. Ambros. In qua velut in speculo refulgebat virtutis species.

Erat Virgo Maria in templo arcus celestis, quem Ezechiel in templo aspexisse testatur. Velut aspectus arcus cūm fuerit in nube. cap. 1. de quo Ezech. Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum. cap. 43. D. Ambros. lib. de Noe, & arca. Arcum, non sagittā. Non arcus vulnerat, sed sagitta, idēd Dominus arcum magis, quā sagittā ponit. cap. 27. Borbenfis in cap. 9. Gen. Heu tu quisquis cælum rapere, Dei que penetrare pectus contendis. En habes arcū, pone sagittā, iaculare, feries, vinces, triumphabis. Iell. 3. n. 9. Arcus enim ē terra in cælum, non ē cælo in terram cernitur armatus.

Scalam per quindē gradus ascendit Virgo, colū scula apposita rapit, quod vulgō dicitur. Ascenda vixta. Imō ista Virgo scala est, per quam quilibet deuotus ascendens cælum violenter intrabit; quā Dominus inuixu scala eum velit, imō nec valeat deturbare. In loco, in quo templum erat adificandum, scalam aspexit Iacob. Vidit scalam. Genes. 28. Vnde dixit. Verē hic est domus Dei, & porta cæli. Genes. 28. D. aug. Tam inde stat aditus credentibus ad capessendum regnum cælorū. q. 83. in Gen. 2. Ioan. 1. amas. Perspicuum est scalam Iacob se præsignasse. Scala effecta es, hinc Angeli descendunt, homines in cælum rapiuntur.

Ducem expugnauit diabolicum.

Adducentur regi virginēs post eam. Is. 44.

D. Hieron. In scutularis ducetur ad regem. Doctor concordia lib. 6. Ascendit Virgo præsentata, scutularis gratiæ velutibus amicta, quia mille scuta peccato opponit gratia. cap. 6. In templo dicebat Virgo. Sicut platani exaltata sum. Ezech. 31. 24. Borbenfis. Virgo expandit folia platani, scuta inquam, quibus vitiōrū ictus propulsemus. Turris David mille clypei pendunt ex ea. Cant. 4. Vnde optimi mulier Evangelica vbera Virginis commendauit. Vbera, quæ suxisti. De quibus ipsa Virgo dixit. Vbera mea turris. Cant. 8. Borbenfis. in cap. 49. Genes. Virginis vbera peccatoribus turris: securus est quæ Matris virginis vbera defendunt. Iell. 2. n. 24. Denique hīs poterat templum Domini adornari, hīs enim nō poterant scuta aurea, quæ Salomon fecit. Reg. 10. digni comparari. Erat inter alia scuta vnum pretio illi simile, quo Adinera utebatur, et in quo furia infernalis caput viscerat. In scuto namque Virginis serpentis caput esse posset hæc epigraphe. Ipsa conteret caput tuū. Gen. 3.

Contra demonem feminarum virginum societatem ducit Virgo virginum; quæ post ipsum regi Domino consecrantur; iuxta illud. Adducentur regi virginēs post eam, adducentur in templum Domino. Is. 44. Illor concordia. Mulæ ad templum Christi Virginis adductæ sunt, & præsentatæ, omnes tamen post eam, quia illa dux omnium est. De his Tertul. lib. 1. ad uxorem. Maluit Deo nubere, Deosunt puellæ cum illo viuunt. cap. 4.

Omnes galeæ in capitis serunt, scilicet velamina. Malier debet velare caput propter Angelos. 1. cor. 11. Tertul. lib. de veland. Pura virginitas confugit ad velamen capitis quā ad galeam aduersus ictus tentationum. cap. 15. Angelus malis intelligit Tertul. et adducit illud Gen. 6. Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt. Et sic inuit. Debet ergo adumbrari facies tam periculosa, quæ vsque ad cælum iaculata est. Rea est Angelorum exterminatorum; cæteris quoque Angelis erubescat, iam nec hominū oculis offerendam. cap. 27. Nec desponsatæ virginēs velamina abijciunt, sicut illud non abiecit Rebecca, de qua Gen. 24. Tollens cōtō pallium suum operuit se. Tertul. 1. bisup. Desponsatæ habent exemplum Rebecca, quæ cū ad sponsum produceretur nuptam virginem velata negauit. cap. 7. D. Ambros. Vtique pulchra virgo nō de cori

cori timuit, sed pudori. *lib. 3. de Virg.* Terribilis, ut castrorum acies ordinata: *Cant. 6. Doct. Rega.* Ipsa namque sola instar est numerosi exercitus demonibus formidabilis. Quid videbis in Sulamitide, nisi choros castrorum? *Cant. 7. Magalanus lib. 2. in Cant. Moysi.* Tam laeta ad pugnam cōtra diabolum procedis, quasi non pugnatorum copias, sed choros produceres salutarium.

Ducem expugnauit humanum.

D. Andreas Cretens. loquutus de Virgine Maria. Propugnatrix eorum, qui in te spem collocarunt. *de dorm. Virg.* Si enim pectus duū currit est, in qua deuotus Virginis securus esse potest contra inimicum demonē, ut diximus, pectus alterum, Turris est, ex qua contra hostē humanum, dimicabit, vnde mulier Euangelij vtramq; turrim in vberibus matris commendauit. Et vbera, quæ subxillii. Quilibet Virginis deuotus, dum ad bellum ire parat, ei id, quod Barab dixit Debora, dicere debet. Si veneris mecum, vadam, ut ab illa audiat. Ibo quidem tecum. *Iudic. c. 4. D. ambros.* Fœmina praeliariis intermixta copiis imperio viros docuit militare fœmineo. Fœmina triumphauit. *lib. de viduis.* Fuit Debora Virginis figura, vnde Borbenus. Illa dux in prælia armat, illa in pugna certantibus victoriam deserit, triumphum parat.

Iudith caput Holofernis, quod ipsa præcidit suspendere iussit. Suspendit caput hoc super muros nostros. *Iudith cap. 14. & suos ab obsidione liberauit hostium; de qua D. Ambros.* Processit & illo præstantior exercitū, quem liberauit, & eo fortior, quem fugauit. *lib. de viduis.* In Iudith agnoscit P. Caput Virginem Mariam. Hæc celebrata Iudith, quæ populo Dei pro certa desperatione triumphum adfert. *D. Ambros.* Suspendit Holofernis capite suorum erexit animos, hostium fregit. *lib. de viduis.*

Hostem Hebræorum Aman Esther regina superauit, suæque omnes ab interim vindicauit. c. 8. Procedit ad pedes regis, fleuitq; & orauit, ut malitiam Aman, & machinationes eius pessimas, iuberet irritas fieri. Sæpe simile operatur Virgo Maria, & nos ab hostibus hominū inhumanis liberat; ut dixit Serarius in cap. 10. & 11. Tradit eramus, ut iugularem in corpore, sed

regina Esther, id est Virgo Maria placuit in oculis regis ad restaurationem. *q. 19.*

DE ANNUNCIATIONE
Virginis Mariæ.

Luc. 1.

Concio prima per commentaria.

Missus est Angelus Gabriel à Deo. Angelus esse debebat, qui sponsam spiritui sancto inquirebat. 2410. Ad Virginem desponsatam viro, &c. Quomodo enim olim Sara, Sic nunc Maria filium nascituram annuntiavit. 2423. Desponsatam viro. Sed sponsam Deo, quæ ut verè filia principis terrena despiciebat, & calcabat. 1303. Cui nomē erat Ioseph de domo Dauid. Eiusdē videlicet familia, ut sic maior esset dilectio. 2576. Et nomen Virginis Maria. & igitur, cuius nomen & c. primiretur, cum qualibet femina ex tribu Iuda, ex eo quod ab illis Christus erat nasciturus, propria vocabulo in scriptura nominaretur. 763. Et ingressus Angelus ad eā Clausam namque domi erat, ut oculos, & colloquia hominum declinaret. 1518. Aue gratia plena. Nullam sic Angelus aliquis salutauerat creaturam. 2423. Benedicta tu in mulieribus. Quæ Deo ab ira aduersus homines concepta vindicauerat. 909. 910.

Quæ cum audisset, turbata est. Cum Angelus solus solam alloqueretur sciens aliqui Animum cum sola femina alloqui non solere. 1788. Et ait Angelus: Nectimeas Mariam. Fidelitatem sponso diuino, & humano seruire decreuerat, ut sic fidelis de infidelitate triumpharet. 1306. Inuenisti gratiam apud Deū. Quia calcamento gratia cursum vite transibat, qui se luto inquinaret. 1301. Ecce concipies in utero, & paries filium. Sine detrimento pudoris. Stabis namque super ut palmas, in qua tue virginicatis suspensas tropæas. 1304. Et vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim orbis redemptor erit, corpus in sacrificium offerens, tu tuam animam immolabis. 165.

Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur. Deo similis, quo filio tu mater bono paberis. 2336. Et dabit illi Dominus Deus sedem

sedem David patris eius. Nam pater amore tuam regem faciet. 749. Et regnabit in domo Iacob in æternum. Non enim in eo regula breuitatis, quam alijs seruatur regibus locum habet. 1099. Dixit autem Maria ad Angelum, &c. Virgo permansibis, virginittis columna triumphalis. 1326. Spiritus sanctus, &c. Omnes Trinitatis persona ad hoc mysterium concurrent. 2525. 2311. Et ecce Elizabeth, &c. Sterilitas donec nasceretur ex Virgine Christus. 1827. Ecce ancilla Domini. Verè humilitatis prodigium. 927. Ecce ancilla. Quando regina fit, se dicit ancillam. 969. 970.

DE ANNUNTIATIONE

Virginis Mariæ.

Luc. 1.

Concio secunda per assumptam.

Fiat mihi secundum verbum tuum.

D. Bernar. Nolo, vt sit figuraliter significatum, sed personaliter incarnatum. serm. 4. super Misus.

Assumptum vnicum.

Ænigma de Annuntiatione Virginis per figuras naturæ, & artis.

Figuræ naturæ.

Figura Virginis in Annuntiatione fuit. Lignum vitæ in medio paradisi. Gen. 2. D. Bernar. O verè cælestis planta preciosior cunctis, sanctior vniuersis. O verè lignum vitæ, quod solum fuit dignum portare fructum salutis. Rudus. Apparuit ei Dominus in medio rubi, & videbat, quod rubus arderet, & non combureretur. Exod. cap. 3. Theodor. Indicat Dei Filium hominem factum, & virginalem vterum inhabitantem, maris suæ virginittatem integram conseruaturum. Rubus. As-

cendit Dominus si per nubem leuem, & ingreditur Aegyptum, & communuebuntur simulacra Aegypti. Isaia 9. D. Hieron. Ascendit Dominus super nubem leuem, corpus sanctæ Virginis Mariæ, quod nullo humano semine pregrauatum est, & ingressus est Aegyptum huius mundi, siquidem omnia Aegypti simulachra sunt confecta, & ab hominibus ad Christum conuenientibus abiecta.

Vellus. Si ros in solo vellere fuerit. Iudic. 6. D. Bernar. Cælesti rore arcem rigaturus, totum vellus prius infundit, redempturus humanum genus, pretium vniuersi contulit in Mariam. Si quid in nobis est gratiæ, ab ea nouerimus redundare. Virgo Aaronis. 76. 77. 78. 133. 140. Luna. Pulchra, vt luna. Cant. 6. D. Dam. Quantum liberalis stelle reluceant, luna tamen, & magnitudine præminet, & splendore. Sic vtramque naturam Virgo singulariter exuperat, & immensitate gratiæ, & fulgore virtutum. Hodie luna bat apparuit plena, cum Deo plena, plena meruit gratia nominari.

Figuræ artis.

Naui insitoris de longè portans panem.

Prou. cap. 31. T. Bonau. Beata Virgo similis est naui, quæ panem de cælo Christi portans Bethlem soluit. ser. 1. Tabernaculum Dei. Et gloria Domini impleuit illud. Exod. 4. Hugo Card. Tabernaculum fuit B. Virgo, in qua ipse armauit se armis nostræ mortalitatis, quibus contra diabolum militauit. Candela. brum aureum. Facies & candelabrum de auro mundissimo. Exod. 25. D. Epiphani. O vterum habentem inextinguibile lumen septies lucentis gratiæ. Alludit ad illud. Facies & lucernas septem, & ponet eas super candelabrum. Exod. 25.

Lectulus. In lectulus Salomonis sexaginta fortes ambiunt illum. Cant. 3. D. Bernar. Quis est lectus pacifici regis Salomonis, nisi illa, in qua natura diuina humanam sibi naturam coniunxit. Thronus sapphirinus. Et super similitudinem throni quasi aspectus hominis. Ezech. 1. Vigas. Ex eleetro, quia in Virgine residens ad se mandum attrahit vniuersos. Ferat ex electro puer homines pascas ex seno. Ferculum. Ferculum fecit sibi Salomon, media charitate constitruit. Cant. 7. Borb. In medio huius, id est Virginis lecticæ rex sedens. Et Hugo Card.

CONCIONVM.

Card. Ferculū fecte sibi Salomon, idest, Christus Virginem, quæcum in utero suo nouem mēſibus portauit.

Concio ſecunda per aſumpta.

DE VISITATIONE Virginis Mariæ.

Luc. 1.

Magnificat anima mea Domi-
num, &c.

Beda. Dominum imitando magnificat, vt illius imaginem ſplendido bonorum factorū colore in ſe euidenter exprimeret.

Concio prima per commentaria.

Aſumptum vnicum.

Exurgens autem Maria in diebus illis abiit. *Si non pedestris alleui humilis pullo aſina ſedens Abigail ſimilis domus curruum vanitatem. 945. 972. Cum feſtinatione. Ad opus bonum iure feſtinabat. 914. Intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth. Neque enim ad inuiſendum virum, Virgo venerat, ſed ad viſendam ſem. am; nec vir etiam Angelicus ad viſendam feminam, ſed virum, debet venire. 2142. Et factum eſt, vt audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans, &c. Caudium enim Chriſti uſ erat, qui à gaudite percipere gaudebat. 2422 Et repleta eſt Spiritu ſancto Elizabeth. Quæ antea vacuam mundanis cogitationibus animam conſeruabat. 1711. Benediſta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Eodem, quo Deus titulo decoratur. 910. Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Amabili vocabulo Virginem exaltat, dum matrem ſui Domini illā appellat. 1502. Ecce enim vt facta eſt vox, &c. Preſente namque Virgine nulla adeſſe poterat cauſa triſtitia. 943. Beata, quæ credidiſſi. Non debuit enim Chriſti mater eſſe malediſta, ſed benediſta. 1771. Et ait Maria, &c. Gratus animus etiam antepromiſſionis adimpletionem ad gratias feſtinat. 1923. Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Caudium Chriſtus, vnde nihil mirū quid plures gaudio ſe repletet. 1628. In Deo ſalutari meo. Non ſe ſaluandi officiū Chriſti cōſiderabat, ſed ſpeciale modum ſue ſalutis à Chriſto facta declarabat. 494. 495.*

Fratres miſericordiæ per opera miſericordiæ ſpiritualia, & temporalia ſiunt imitatores Chriſti, qui erga Baptiſtam utraq; hodie exercuit; dum illum à peccato fonte miſeriarum ſpiritualium, & temporalium liberauit.

Pars prima per ſpiritualia.

Primum opus miſericordiæ ſpiritualis exercuit Iſoſeph præbens bonum Pharaoni conſilium. Placuit Pharaoni conſilium. Genſ. 412 Nunquid ſimilem tibi inuenire poterō? Dixit Pharaō. Hago eardem. Chriſto ſimilis non poterit inueniri. Conſilium dum præbuit in Chriſtum ſe quodā modō adhuc tunc temporis futurum transformauit. Secundum, Daniel docens ignorantes ſignificationem ſtatua. Dicebant ſapientes. Non eſt homo, qui ſermonem hunc poſſit implere. Dan. 2. Dicebat generalis dux militum. Inueni hominem, qui ſolutionem regi annunciet. Hic fuit Daniel, quem Rex, vt I eni adorarit. Daniel adorauit. Caribſ. Deum in Daniele adorauit. Tertium. Nehemias dum triſter conſolabatur, dum cū illis triſtabatur. Quare non mareat vultus meus. 2. Eſd. 2. Beda. Nehemias conſolator interpretatur, qui nomine, & opere Chriſtum ſignificat. Quartum, Pſeuſ, dum virum Iſraelitum cum ſacerdote Madianita

DE VISITATIONE Virginis Mariæ.

Luc. 1.

INDEX.

ob crimen lasciuia occidit. De quo Eccles. cap. 45. Phinees tertius in gloria imitandus. LXXIII. Imitando Deum, ueniuriam diuinam vindicaret. Quintum, D. Petrus dum inuitas proprias vsque sepias parcere volebat. Vique sepias. Mat. cap. 18. & Vique sepias sepias; ut imitaretur regem, qui sepias omnes debuit. Clem. Alex. Qui contendit Deo assimilari, per maximam acceptam iniuriæ obliuionem remittens sepias sepias est benignus. lib. 8. titulum. 2. Paulus dum patiens iniquitatem, pro inuicem ferebat. Omnibus omnia factus sum. 2. Cor. 9. D. Greg. Ut se in suis gulis transfigurans compatiendo colligeret. 2. Ambros. Vir diuinus sciens omnium vulnera, illos fouet, & compatiatur. septimum, Aaron. Stans inter mortuos, & uiuentes deprecatus est, & plaga cessauit. Num. 16. D. Ambros. Expectatus est Christus in Aaron, quid enim tam proprium est Christi, quam aduocatum ille apud Patrem populorum.

Pars secunda per temporalia.

Primum opus misericordie temporalis exercuit Eliseus. Da populo, ut comedat. 4. Reg. 4. Christus pater attribuit discipulis. D. Greg. Nissen. Si misericordis appellatio Deum decet, ad quod aliud te sermo hortatur, nisi, ut Deus has, quæ forma tus propria nota deatatis. lib. de Feat. tit. Beati misericordes. Secundum Moyses. Percussitque petram, & exiit aqua, & bibit populus. Exod. 17. Rabbi Salomon. Ut manifestetur quod uirga non solum erat instrumentum diuinæ iustitiæ, sed etiam diuinæ misericordie. Ne Moyses existimaretur a Deo constitutum solum Deus iustitiæ, sed cum uirga frater misericordie. Tertium, Iob. Si aspexi absque operimento pauperem. cap. 31. Pineda. Imitando Deum, qui desiderium pauperum exaudiuit. Adam, & Eua induit Christus. Genes. 3. D. Chrys. Misericordia mortus. Quartum, Isaias. Agrotauit Ezechias, & introiit ad eum Isaias. cap. 38. D. Hieron. Scio Isaiam præferre personam Domini. Rabbanus. Isaias interpretatur saluator Dñi. Quintum, Abraham. Si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum. Gen. 18. D. Leo Papa. Vbi curam misericordie inuenit, ibi imaginem suæ pietatis ag-

noscit. ser. 10. quadr. Sextum, David liberans à captiuitate uxores, filios, & filias. 1. Reg. 18. Corthuf. Christus uictis succurrit. D. Chrysost. Iesu Christi imago fuit Dauid in misericordia. Septimum, Tobias. Peruenit ad corpus, tollensq; illud portauit, ut sepeliret. cap. 2. D. Ambros. Tobias formam expressit honestatis, cum mortuos sepeliret. Mortuus est Moyses, & sepeliunt eum Dominus. Deut. cap. 34. En quo pacto misericordia fratres operibus misericordie, quasi coloribus, diuinum in se ipsos formam depingere solent.

DE EXPECTATIONE partus Virginis Mariæ. Luc. 1.

Concio prima per commentaria.

Vide supra Concionem primam de Natiuitate Virginis Mariæ.

DE EXPECTATIONE partus Virginis Mariæ. Luc. 1.

Concio secunda per assumpra.

Aue gratia plena.

Psal. Aue Beatissima Virgo, aue, seu considera, quia quodcumque auebas, & super quam auebas, obtinebis, scilicet ut sis mater Messie simul, & uirgo.

Assumptum unicum.

*Expectatio partus in Virgine omnium
rel. quarum matrum ex-
pectationem su-
perauit.*

Expe-

*Ex*pectant: Eua partum primi filij, quem dum parturit vix datam crederet. Possed hominem per Deum. *Gen. 4. Aupert.* Tanto stupido matris exceptus, vt iuraret si bimet in admiratione gaudij sui dicens: Possedi hominem per Deum. *lib. 9. in Gen. cap. 34. Isidor. clar.* Possedi hominem Deum, quasi Eua hoc dixerat in spiritu prauidehs Christum ex se nasciturum. De Virgine utque post 74. generationes, quæ maiori desiderio proprium filium deperaret. *Sara.* Conclussit me Dominus, ne parerem. *Genes. 16. Lipow.* Sara prole de sancto viro desiderabat. *Virgo ab ipso spiritu sancto cupiebat. Agar.* Ecce concepisti, & paries filium, vocabisque nomen eius Ismael. *Gen. 16. Caiet.* Adiunxit tribus lra, dixerat: Humiliare te, adiungit concupita: Paries filium. *Ilus Virgo concupiscit Christum, quàm Agar Ismaelem. Ita.* Vidit Dominus humilitatem meâ. *Gen. 29. Hat dixit dum Reben pareret. Procopius.* Vt prolem adipisceretur precibus sollicitauerat Deum. *Quæ autis precibus sollicitauit Virgo Deum? & dixit etiam.* Respexit humilitatem ancillæ suæ.

Rachel. Da mihi liberos, alioqui moriar. *Gen. 30. Lyra.* Desiderabat filium à Jacob, à quo Christus erat nasciturus. *Virgo ipsam desiderabat Christum. Ruth.* Sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlem. *Ruth cap. 4. O. Chrysost.* Desiderat filios suscipere ex femine Israel. *Obed typus Christi in eblem natus. Anna.* Si recordatus mei fueris, dederisq; seruum tuæ sexum virilem, dabo eum Domino. *1. Reg. 1. D. Ambros.* Tacita clamabat, & interiori voce suæ mentis excitabat Iesum. *in Psal. 118. Verum Iesum V. Maria inuocabat. Sunamitis.* Ab hac querere insit Glezî, quid desideraret, cui respondit Glezî. Non querat, filium non habet. *4. Reg. 4. Chrysost.* Certum est quod nihil terrenum sic optet, vt prolem.

Postquam impleti sunt dies. Neque enim dies virginis Maria non pleni esse poterant, cum omnes bonis esset operibus pleni. *1842. Dies.* Non nollis, sed dies numerantur in vita istius, qui semper bonis lucet operibus. *1844. Purgationis.* Certi occasio, in qua aliqui de puritate virginis suam opinionem efformaret, purgationis virginis erat, quæ Transpationis illius comprobaret. Est enim assiduo chion purgatorium. *1348. 3154. 3155. Mariæ secundum legem Moyli.* In se namque Virgo purissima, quæ proinde angelis erat exemplum puritatis, cum hominibus exemplum esset humilitatis. *2410. Tulerunt Iesum in Ierusalem.* In qua regis vrbis templum Dei erat, vnde illi. Neque enim in vrbis regis templum idolo debet edificari. *3107. Vt sternerent eum Domino.* Qui in tum libenter inspicere, oculus enim ad diuicium dirigetur. *1101. Sanctum Domino vocabatur.* Sanctus enim dicebatur, qui Deo dedicabatur. *530. Vt darent hostiam. Pro illo, qui erat amoris hostia Deo futurus. 1745. Pariturum. Simeon, & Anna à mudi negotijs, & conuersationibus immunes. 2119. Aut duos pullos columbarum. Virgo Maria, & sanctus Ioseph per sex arationem angelis innocentiam columbinam seruantis. 2119. Et ecce homo erat in Ierusalem. Qui in calum et in caelestem Ierusalem ascendebat. *2384. Iustus.* Vixit homo iustus, qui hunc sibi titulum vendidit. *1696. Et timoratus.* Quem & timor à peccato cohiberet. *2436. Expectans consolationem Israel.* Communitatem, non priuatam sperabat. *1532. Et Spiritus sanctus erat in eo.* Quasi in aureo candelabro luminis septiformis. *308. Responsum acceperat ab Spiritu.* Fidus de promissione diuina, illi ita certa, ac si iam esset impleta. *2291. 2292. Non visurus e mortem, nisi prius videret Christum Domini.* At non solum vidit, sed & in vltis accepit. Liberalis enim Deus dat plura, quàm promiserit. *1944. Et benedixit Deum.* Gratuitullum Deo exhibens, quàm solum quare pro beneficijs. *1894. Nunc demittis seruum tuum Domine.* Titulum serui Dei vendicat gloriosum. *556. Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Quod expectabam. *2414. Quod parasti ante faciem omnium populorum.* Omnium populorum rex. *101. Lumen ad reuelationem gentium.* Quæ lucem pro tenebris afficiunt idololatria reliqua. *1525. Et gloriam plebis tue Israel.* Per ipsius enim sanguinem conferetur gloria plebi suæ. *1403.**

DE PURIFICATIONE Virginis Mariæ.

LUC. 2.

Concio prima per commentaria.

DE PURIFICATIONE Virginis Mariæ.

LUC. 2.

Concio secunda per assumpta.

Tulerunt illum in Ierusalem, ut
listerent eum Do-
mino.

Assumptum unicum.

*Spectaculum hodie in templo Diuinis,
& Angelicis, & humanis
oculis apparuit.*

Oculis Diuinis.

Iesus oblatus diuinis oculis Spectaculum gratum,
in quem proinde respiceret Deus. Respexit
Dominus ad Abel, & munera eius. Gen. 4. Gratum Spectaculum per innocentiam Dño.
597. 633. 698. Aderant Abeli se Deo cum
muneribus offerenti Adam; & Eua; & dum
simul filium Abelum diuinis oculis offeriebant,
Iosephum, & Mariam offerentes Deo puerum
reserebant. In monte Dominus vi-
debit. Gen. 21. Isaac Deo, & ab Abrahamo,
& à Sara etiam creditur oblatus, non tamen sine
lacrymis matris, non patris. 1636. Spectaculū
Deo gratum, in quo Christi fuit præsignificat.
2351. 2349. Ut appareat coram Dño.
1. Reg. 1. Theodor. Gratum diuinis ocu-
lis Spectaculum. Illum pater Elicana, & ma-
ter Anna Deo in tabernaculo obtulerunt.

Oculis Angelicis.

*Spectaculum fuit etiam oculis Angelicis; ut olim
Iacob cum se Deo offerret. Angelos Dei as-
cendentes, & descendentes. Gen. 28. Typus
Christi Iacob fuit, ad quem videndum Angeli
descendebant. D. Chrysost. Nouum specta-
culum videre desiderant. Respicientes
se mutuo versis vultibus in propitiato-
rium. Exod. 25. Carthus. Intenti Verbo
æterno, in quod prospicere desiderant*

magis, quā in se inuicem. In medio duo-
rum Cherubin. Exod. 25. *Figura vultus
Cherubin virum, figura alterius seminum, teste
Caiet. præferebant, & sic Iosephum, & Ma-
riam, quos inter Verbum diuinum iam carne
velatum orbi propitium apparebat. Vidi
Dominum sedentem super solum ex-
cellsum, &c. Seraphim stabant super il-
lud. cap. 6. anast. Sinayta. Sex alas, & mul-
tos oculos habentia cupiebant videre,
quod non cadit sub aspectum.*

Oculis humanis.

Ante faciem omnium populorum. Egredi-
mini filia Sion, & videte regem vestrum.
Cant. 3. D. Greg. Nissen. Progredimini ex-
tra naturæ velamina, factæq; filie Sion
admirandum hoc spectaculum inspi-
cite. *aspiciant pueri puerum, homines Iose-
phum, & semina Mariam, ut discant exempla
sibi ipsis apta. 1805. A puero discat quisque
se ipsum cum muneribus Deo offerre. 634.
710. 708. 718. 727. 892. Pater à Iosepho
offerre Deo filium vincens pietate diuina huma-
nem. 1577. 1744. Sic filium suum facit esse
filium Dei. 1642. Vide Offerre. Mater à
Maria discat filium Deo offerre, sic Deum sibi
efficiet debitorem. Det tibi Deus. Dixit
Eli Anna, & postquam illa obtulit Samuellem,
dixit. Dominus reddat tibi. 1. Reg. 1. D.
Chrysost. Initio non dixerat: Reddat tibi,
sed, det tibi. Verum postquā illa Deū
fecerat debitorem ait: Reddat. Etiam
pater offerens filium, facit sibi Deū debitorem. 2336*

DE PLANCTU VIRGI- nis Mariæ: seu de descensu à Cruce: seu de so- litudine.

Ioan. 19.

Concio prima per commentaria.

Stabat iuxta crucem. Stabat, & situ corporis
statum animi indicabat 1280. 1309. Sta-
bat. Quæ casum, si non per naturam (ideni-
est proprium Dei) per privilegium ignorabat.
1721. Stabat. Firmitatem marmorea statua
silen-

CONCIONVM.

effendebat. 2822. Iuxta crucem Iesu. In qua duo altaria, alterum, in qua Christus corpus, alterum, in quo Maria animam immolabat. 165. Iuxta crucem. In qua cum Filio coniungi Virgo mater cupiebat. 165. Iuxta crucem. In qua optabat redemptionis consummare mysterium, & confirmare, nisi hoc privilegium filius sibi referuaret. 165. Iuxta crucem. Redemptionem petens, quam filius approbaret, & Pater donaret. 165. Mater eius. Non enim periculum erat, ne impeliret filij mortem, ut olim in Sara. 2153. Et soror matris eius Maria Cleophae, & Maria Magdalene. Ut simul mortem Christi cum Matre Virgine qualibet ploraret, & ipsa sic dolorem, quin moretur, temperasset. 736.

Et soror matris eius, &c: Si enim Virgo Maria solu filium plorasset, dolorem minimè posset finire. 712. Cum vidisset ergo Iesus Matrem. Quia ob maternitatem cum stupore salis stupenda erat. 761. Et discipulum stantem, quem diligebat, Et amore exultatus aspiciebat. 710. Dixit Matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Qui pro filio morituro tibi solatium esse poterit. 1576. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Qui remedium in mea morte poteris esse doloris. 1576. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. Per quam omnia posset à Deo filio obtinere: neque enim filius à matre aliquid alteri filio expofcenti potest negare. 1322. 1327.

DE PLANCTV VIRGINIS Mariæ, &c.

Concio 2. per assumpta.

Quare in quadragesima concionem de feria 6. Parasceus.

DE GAUDIIS VIRGINIS Mariæ. Ioan. 19.

Concio prima per commentaria.

Vide supra Concionem primam per commentaria, de Planctu Virginis Mariæ.

DE GAUDIIS VIRGINIS Mariæ. Ioan. 19.

Concio secunda per assumpta.

Stabat iuxta crucem Iesu Mater eius.

D. Ambros. Stabat, quod genuisset resurrecturum. lib. de iust. s. i. g. cap. 7.

Assumptum vnicum.

Matri gaudia filius dare debebat motus, vel affectione, vel obligatione, vel ratione.

Motus affectione.

Posuit mihi Deus aliud semen pro Abel Gen. 4. A. Gloss. ord. Qui luctum petuli pro mortuo, gaudeo de resuscitato. sed hoc fuit post longum tempus. D. Chrysostom. Mater vix tandem aliquando tanti luctus consolationem inuenit. Christus materis suæ affectione motus gaudia non distulit, sed statim contulit, dum alium pro se filium nominavit. Ecce filius tuus. Post duos dies viuificauit nos, & in die tertia suscitabit nos. Osee cap. 6. Erat hæc mater figura Virginis Mariæ, in cuius persona sic scriptus. Scio quidem quia cito reuerterus, iuxta illud propheticum: Viuificauit nos post duos dies, & die tertia suscitabit nos. Pergit sic. Tridui quidem tempus breue est, non satis tamen dilectis mihi festinatum est. Amore Virginis matris tridui Dominus breuiavit, dum se & ipsam diluculo suscitauit. Die tertia suscitabit nos, quasi diluculum preparatus est egressus eius. Osee cap. 6. D. Hieron. Ex eo quod tenebris dissipatis ortus nobis sol iustitiæ, pulchre dicitur quasi diluculum preparatus egressus eius. Adulescens tibi dico: Surge, & tradidit illi matri sue. Luc. 7. D. Ambros. Quia vidua mater vmici non patiebatur moras, maturitas additur. Beda ad illud: Misericordia

INDEX

dia motus super eam. Pulchrè Euangelista Dominum misericordia motum esse super matre, & sic filium resuscitasse testatur. *W. Ferrus* (Chrysolog. Ad virginem viduam lacrymis missus est Christus, ut occurreret in via, ut suscitaret corpus, planctum videret in gaudium. *Ex maiori erga matrem propriam affectione motus* (Chrys. n. sine mora matris lactenta in gaudia communitur.

Motus obligatione.

Motus obligatione ex iustitia legali seu legislativa, vel distributiva, vel commutativa. Iustitia legalis habet pro obiecto, Lege constitutum, & obligat ad impietatem illius, quod in lege constitutum est. In textu vicino scriptum erat. Nunc ego, & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram. Gen. 37. W. August. Completa sunt quando post resurrectionem sancta Maria, ut luna, & beatus Ioseph ut sol, & undecim Apostoli prostrati sunt ante eum. Neque enim Rachel mater Ioseph, quia mortua erat antequam adorationem illi famulari, illi adorare potuit.

Motus ex obligatione iustitie distributivæ, secundum quam persona, quæ est prima in merito debet esse prima in præmio. Samson matri suæ, vel prius dedit. Veniensque ad matrem, dedit illi partem. Iud. 14. Doctor Concord. Sic Christus dulcissima resurrectionis mella in ore mortis, quam interemerat inuenta prius matri suæ Deiparæ, quæ reliquis communicavit.

Motus ex obligatione iustitie commutativæ, quæ obligat ad restitutionem rei ablata, sic restitutus est filius Sunamitis iussu, et factus. Tulit filium suum, & egressus est. 4. Reg. 4. Tertul. lib. 4. aduer. Mar. Helisæus Sunamitis filium restituit in vitam. Abul. Egressa est gaudens cum filio suo iam vivente. q. 51.

Motus ex ratione.

Isaac post triduum vivus apparuit Sara matri suæ, quæ dicere potuit. Risum fecit mihi Dñs. Gen. 21. Philo. Repletur gaudio Sara, ait enim Risum fecit mihi Dominus, epifex est enim Deus gaudij. W. Greg. Nis. Libenter filium Deo dat, noverat enim quod finis vitæ carnalis, initium augustinioris vitæ esset. Ratio exigebat, ut qui

mortuus fuerat causa salutationis, vivus fieret causa exultationis. Sancta servana iussit tam tradidit Elias pluviam. Tunc dicit matri suæ, & ait illi: En vivis filius tuus. 3. Reg. 17. Caiet. Hic est primus mortuus, qui ab initio mundi resuscitatus est. W. Aug. existimat hunc fuisse Ionam prophetam. Quæ de ventre cetiglutientis evolutis tribus diebus Dominus absoluit. lib. 2. de mâr. Abulen. Illud fecit Elias cum gaudio volens matri pueri congraudere. Sic quilibet posset ostendere V. Matri vivum filium, quem Deus ex ratione gratitudinis ostendit matri.

Debbora simul cum filio victore, cum quo in prælium descenderat, gaudens triumphat. Cecinerunt Debbora, & Barac filius Abinoem in illo die. Iud. 4. Carthus. Per Debboram intelligitur sanctissima Maria virginis Filij Dei mater. W. Ambros. considerant Debboram cum filio in prælium descendente. Quanta viduæ fortitudo, quæ à periculis filium nec materno reuocavit affectu. Caiet. Cecinerunt Debbora, & Barac res gestas cum exultatione. Similiter Maria, & Iesus, congruum enim erat rationi, ut quæ fuerat in bello periculi particeps, foret in triumpho consors gaudi. Si legatur in hac solemnitate Evangelium Matth. 28. ad illud. Ecce Iesus occurrit illis dicens: Auete. Potest aptare tribus Mariis, hæc tria motiva, propter quæ V. Maria Christus hæc dedit gaudia in civitate, à qua veniebat quando tribus Mariis venientibus ad civitatem obvius per occursum venit.

DE ASSUMPTIONE Virginis Mariæ.

LUC. 10.

Concio prima per commentaria.

Intrauit Iesus in quoddam castellum. Bellico regi aptus locus castellum est. In quo proinde vel etiam desuntus beliator vellet seculi, ut etiam mortuus suos decessaret. 808. Et mulier quidam Martha non in excepit illud, &c. Nomina eorum sororum in Evangelio exprimi Christus voluit. Nomina bonorum, qui personas amant. G. Excepit illum in domum suam. Voluit enim Christus excipere ut hospes, ut affectum hospitalitatis in excipientis animo ostentum, alijs indicaret.

CONCIONVM.

caret. 1731. Excepit. Non dare, sed accipere beneficium hospitalis existimat, cum sufficiat hospitium. 1298. 2219. 2597. Et hunc erat soror nomine Maria, quæ etiam, &c. *Pe Dominus varietatem mundi in se pedibus concalecet.* 141.

Audiebat verbum illius. Quo Christus ei olim recitauit a patre petita concesserat. 619. Audiebat verbum illius. Est enim vox Christi audienda. 708. Martha autem satagebat, &c. Hospitium namque negotium esse lucosum reputabat. 1296. Satagebat. Minime piger ad hospitalitatis officium. 1296. Que itetit. Dum in conspectu Christi stabat, ipsum animam suam ostendebat. 3008.

Domine, nō est tibi cura, quod soror mea, &c. Non enim solum in sua industria, sed et in cura dei fiduciam collocabat. 2624. Non est tibi cura. Iussu miratur. Est enim cura dei erga afflictos. 1907. Non est tibi cura. Curam dei erga se, quæ curam sui non habebat, iure requirebat. 1951. Domine, non est tibi cura? Habet enim Deus curam illorum, quorum dicitur esse Dominus. 1982. Quod soror mea reliquit me solam mini strare. Volebat, iocum habere laboris, & meriti, ut haberet honoris, & premij. 1372. Et respondens dixit illi. Pro tacente respondet; pro respondente tacet. 379. Martha, Martha, &c. Cum nomen geminabat, surditatem non audientis verbum, quod soror audiebat, suggillabat. 2341. Maria optimam partem elegit, &c. Inuidia si foret Martha partem præferens Maria, quam proprio torqueretur opprobrio. 207.

DE ASSUMPTIONE Virginis Mariæ.

Luc. 10.

Concio secunda per assumpta.

Maria optimam partem elegit.

Hieron. Maria sermone Syro Domina nuncupatur. *D. Anselmus.* Mariæ iure cōpetit, ut illam omnis creatura Dominā agnoscat, suspiciat, & honoret.

Assumptum triplex.

De interitu Virginis in solo: de comitatu in aere: de ingressu in cælum.

De interitu Virginis in solo.

Desiderabat Virgo mater, ut Christus eius filius veniret ad ferendam illam in cælum. Sic desiderabat mater Sifara aduentum illius. Cur morantur regredi currus eius? Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius. Ind. 5. Lira. Describitur anxietas marris Sifara, eod quod ultra modum tardabat venire. Et mater desiderans Christum sati faceret, misit illi nuncium Gabrielem de interitu ipsam monitorem, palmarum in signum victoriæ (teste Metaphrasæ) afferentem Virgini. Cum hoc nuncio Angeli multi venerunt; ut cum Eliezer misso ad Rebekam afferendam in domum Abrahæ. Dixit ad seruum domus suæ, &c. Gen. 24. abulens. Eliezer intendebat ducere secum sponfam domini sui Isaac: sed ad ducendam sponfam nouam requirebatur magnus honor: ergo plures viri requirebantur, qui famularentur. Ex terra etiam ad interitum Virginis Maria concurrerant, sic Canisus. Apostoli primarijque viri Ecclesiæ lectū morituræ Virginis condecorarunt. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt illum. Cant. 3. Dux e-stodia i-se Christus fuit. Nephocur. Videbat illum Angelorū gloria circencirca tanquam satellitio luptum.

Vidit à longe, & illico agnouit venientem filium suum: currensque nunciauit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus. Tob. 11. Septuaginta. Vidi te fili libenter moriar. D. ambros. Mortis videlicet dolore, exoptati conspectus iocunditate nō seutiens. Amore lango. Cant. 2. alber. Magni. Beata Virgo præ amore, & sine dolore mortua est. Consuetudo fuit, ut post anni circulum conuenirent in vñ filie Israel, & plangerent filiam Iephte diebus quatuor. Ind. 11. Pat. Seraias. Ut ostenderetur charorum morrem lamentari nefas haud esse. Non petiti mors. V. Maria per dies quatuor lamentis celebrari, quia

INDEX

quia die tertia suscitata est. *D. Hieron. loquens de S. Paula*, Translata Episcoporum manibus, & cervice feretro subicientibus. *Idem de eadem*. Ita dignitas quædã, & grauitas ora compleuerat, vt eam putares non mortuam, sed dormientem. *epist. 27. Sequebatur feretrum Virginis lamentante: ana Virginis pauperes ipsius famula, vt olim famula alie puerantes sequebantur Dorem. Act. 9. Et obtulerant illius suscitationem. Locius. Tabitham asserimus tantisper iussam expectare, atque differe beatitudinis adeptiorem.*

De comitatu in aere.

*Suscitata sit Virgo Maria. Escher. Die tertio circumdata est gloria sua. cap. 15. dei. Luctuosum cultum deposuit, & circumdata est vinctibus gloriofis. Voca Sunamitidem illam. 4. Reg. 4. Elisæus considerauit obsequia, quæ præstabat ei illa mulier, & fecit eam vocari, vt sciret ab ipsa, in quo posset ei utilis esse. *Psalm. 137. Non vix tantum militat in celo ad Virginem ductendam, sed totam eam in celo, vt testatur Ioannes. Vidi Hierosolymam descendentem de celo ad Deo ornatam. Apoc. 21. v. Eliphors. Vt reginam mundi secum eueheret ad sublimia. Qua est illa, quæ ascendit innixa super dilectum suum. Can. 8. Filia Pharaonis ascendit de ciuitate David in domum suam, quæ adificauerat ei Salomon. 3. Reg. 9.**

*Filiam Pharaonis transtulit de ciuitate David in domum, quam adificauerat ei. 2. Paralip. 8. D. Eliphors. Ascendens Dei Filius in celum, matrem ad tempus ad hoc demisit in terris, vt ei locum in ætherijs mansionibus præpararet. *Ascendens in celum duxit secum plures sanctos, & sanctas, non verò Virginem Mariam, ad Adamum duxit plura virgines, secus animantia, & postea Euan. sol. Gen. 2. Adam. Cuius per se ducta est, significata est tanta dignitas eius solius, quanta omnium animalium. Mulier apparuit in celo. Apoc. 21. Non apparent Angeli, nec homines. D. P. Dam. Sic utrumque spirituum, id est hominum, & Angelorum hebetur dignitatem, vt in comparatione Virginis, nec possint, nec andeant apparere. *Ascendens Christus non statim secum duxit matrem, quæ? P. Ansel. Fortasse Domine, ne tuus celesti curiæ venires in dubium, cui potius occurre-***

rer, ubi Dominus tuo, an ipsi Dominus lux?

De ingressu in celum.

*Ingressus Hierusalem cum comitatu magno. 3. Reg. 11. Regina Saba. D. P. Fam. Attolle iam oculos ad assumptionem Virginis; & salua filij maiestate, inuenies occursum huius pompe digniorem. Sibi quippe Angeli Redemptori occurrere potuerunt. Matri verò celorum palatia penetranti Filius ipse cum tota curia. *Cælest. Cem comitatu magno. Quælis decebat reginam. Ansel. Stipantibus innumerebilibus Angelorum agminibus, Deus ipse matri lux occurrit, eamque in throno gloriæ collocauit. Et occurrerunt ad eam (iudith) omnes à minimo usque ad maximum. cap. 13. Illa autem ascendens in eminentiorem locum, dicit: Laudate Dominum Deum nostrum. Et Ozia princeps ad eam. Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus. cap. 12. P. Canis. Hæc victrix illa Iudith, cui credentes omnes de superato tyranno gratulabantur.**

*Trinitas et sona ipsam receperunt honorificè. Quare ipsi concessit benedictionem, quam illa, vt dicitur, pater celebrat. Da mihi benedictionem. Iud. 1. Cumque suspirasset. *Abulens. Vt pater intelligens eam ex magno desiderio petere, facilius condescenderet ad petita. Filius matri locum aptum quæreret. Vt David olim matri sue in regno regis lebi. Maneat, pro pater meus, & mater mea vobiscum. Ibra. Ante omnia quæ sunt parentis suis securitate mansionis. Spiritus sanctus sponsam suam virginem coronauit; vt olim Thorex Egypti sibi uxorem, quam illi dedit Pharaon, coronauit. Dedit illi uxorem Azeneth. Gen. 41. *Abulens. Dæ sunt erudus coronæ aureæ, & qui cuncti populus in se habens gaudijs, & lætitijs. Veni sponsa mea, & coronaberis. Cant. Rupert. Ita coronatur, vt in caelis sit regina sanctorum, & in terris regina regnorum. Aduocatæ præmisit peregrinationi nostra, ait D. Bern. Quid non obtinebit à Patre filia, à Filio mater, ab spiritu sancto sponsa?***

DE SANCTIS APOSTOLIS.

CONCIONVM.

DE D. PETRO, ET Diuo Paulo.

Matt. 16.

Concio prima per commentaria.

Interrogabat discipulos suos dicens: Quē
dicunt homines esse filium hominis?
Desuma inquirebat. Hac enim de Messia rege
saturus, ut olim de Dauide sparsa erat. 952.
Quem dicunt homines, &c. Non captā
bāt famam. Qui enim famam captat, infamiam
comparat. 2765. Quem dicunt homines.
Non solum apud Deum, sed & apud homines
bona fama debet procurari. 299. Quem di-
cunt homines. Magna famam periculo cō-
mittit, dum vitam suam tradit; est enim fama
pleramque falsa. 952. At illi dixerunt.
Alij Ioannem Baptistam, &c. Eamam bo-
nam: non verā malam, facundū quam alij illū
demoniatum esse dicebant, referebant. Eam e-
malam non adhibendam fidem edocebant. 2248.
Alij Ioannem Baptistam, &c. Vocabulum
illius, quem aliquis imitatur, assumit. 127.
Alij Ioannem; &c. Hic eum vocabulis ap-
pellabant, quia in illo personarum virtutes im-
noscebant. Debet enim personam imitari, qui
illius vocabulo potest nominari. 30. 150. 151.
Vos autem quem me esse dicitis? Vulgi opi-
niones despicienda sic docet. 1530: Vos au-
tem quem me es dicitis? Qui veritatem
scire debetis. Est autem veritas opinioni pra-
ferenda. 1531. Respondens, Simon Pe-
trus dixit. Ille, cui Deus vocabulum Petra,
quod suum erat, communicauit tanquam sibi
dilecto. 2598. Respondens Simon, &c.
Tria vnus & idem sortitus nomina, quia non
vno tantum potuit eius multiplex virtus ex-
plicari. 1845. Respondens Simon. Vnus
pro multis respondet Petrus; vnus pro multis
merito computatur. 1549. Tu es. His verbis
Christus Deū esse significat. Nihil enim quod
non sit Deus, verē est, & qui verē est, Deus est.
327. 328. Tu es Christus. Idei vnus ut
rex, ut Sacerdos, ut Propeta. 90. Filius
Dei viui. Similis Patri, & imago illius. 936.
2773. Dei viui. Qui in Filio semper viuē-
ret; cum non posset mori, & pater etiam mor-
tuis filio viuere censetur. 210. 211. 310.
741. Beatus es Simon Bariona. Meritū
laudatur Petrus, credens Christum Dei filium

esse, quā alij non credebant. 2116.
Beatus es, &c. Quis non timeat? sic laudatur
à Deo, solum les peccauit. 2856. Beatus es, &c.
Felix profecto, qui testimonio filij à Patre, ut
dilectus accepit reuelationem. 139. Et ego di-
co tibi. Reuelat Filius eidem, cui reuelauerat
Pater. Est enim Filius imitator Patris. 809.
Tu es Petrus, & super hanc petram, &c.
Petra preciosa Petrus erat, prima inter duo-
decim. 6. 15. Et portae inferi non praeua-
lebunt, &c. Dixit enim Christus in micorā
portas possidebit. 2535. Et tibi dabo cla-
ues regni caelorum. Alteram ad clauden-
dum, alteram ad soluendum, iustitiae, &
misericordiae instrumenta. Neque enim Deus
minus gloriatur, dum punit, quam dum pra-
miat. 817. 2336.

DE D. PETRO.

Matth. 16.

Concio secunda per assumpta.

Vos autem quem, &c.

D. Hieron. Illis quia homines sunt humana
opinantibus, vos qui et illis dii, quem me
esse dicitis?

Assumptum vnicum.

Diuus Petrus non homo, sed quasi
Deus habendus.

Deus quasi effectus est cum ex Simone Petrus di-
ctus est. 1786. Vnde meritū vnum ex diui-
nis vocabulis à Deo, ut Deus accepit. 1598.
Est enim Deus, qui nomen Dei gerit. 162.
Certe ex eo quā sacerdos purus esset, Deitatem
vindicaret. 204. Deus dici potest cum ad eum
Dei seruo toties factus fuerit. 2290. Benig-
nitas eum Deum consiliuere posset. 2484. Te-
stimonium Deo Filio perhibens Deus iure posset
appellari. 695. Dei seruum habebat, qui per-
fectionem seruabat. 154. Deus, qui scribenda
Marco reuelabat. 216. Deus, qui sororum me-
moriā etiam post mortem habendam promit-
tebat. 7. A fratre Andrae, ut Deus diligebatur.
11.

Deus sui stabilitas promittitur. 328. Pater omnium dum constituitur, Deus habetur. 331. Pater, cum Deo efficitur Deus. 819. Vellit facris pontifex Deus videtur. 824. Parcere ei cōmittitur, cum parceret Quid proprium sit. 971. Deus humana ridebat, Deus apparebat. 1000. Divina dū loquitur verba, Deus habetur. 1582. Deus dum propheta. 1711. Castus uxoratus etiam divinitatem servat. 1714. Cum bona prebet consilia Deitatem vendicat. 2484. Condemptor mundi Deus est. 2596. In hoc dum iustus ostenditur, Deus monstratur. 2609. Nisi negando peccaret Deitatem veram i: seipso, & non solum per participationem virtutis divina vendicaret. 1903. Dei exemplo praeiatus omnis, quasi vnus erat ex omnibus. 1289.

DE DIVO PAVLO.

Matt. 10.

Concio secunda per assumpta.

Ecce ego mitto vos.

Assumptum vnicum.

Missus à Christo Paulus Peregrinus.

Peregrinus Paulus, ut Abel in mundo, non in caelo. 661. Mundi peregrinus, ut Abel, a: celli. 669. Apparet Dei Filius ei in forma hominis à caelo venientis, ut exemplo suo illum faciat, ut Abraham, peregrinum. 1529. 1586. Ab Angelis, ut ab abraham deducebatur in promissas, ut diuinum cultum deceret. 2603. Secum peregrinus duxit discipulos, ut Abraham. 2500. Peregrinus, ut Isaac praestantior sit rebus. 1017. Peregrinus cuius conversatio in cellis erat, qui dicere possit cum Iacob. Dies peregrinationis mex. Gen. 47. Rupertus Vltro peregrinum se confessus est, melioris patrie cuius, id est caelestis. Pignus cui milites Angeli venientes obuiam, ut Iacob. Fueruntque obuiam Angeli Dei. Gen. 32. Rupert. Insigne sonat victoris, cui pro gloria triumphi pompa caelestis obuiam procedens lætum obsequium praebuerit. Et insula. Rectorem habuit occursum, qui sub obedientia peregrini militauerat. lib. 3. ca. 2.

Peregrinus, qui bona mundi figuram transcurrentem, ut Iacob exiit in hac. Dies peregrinationis, &c. Gen. 47. Abulens. Qui bonum suum extra labentia huius vite bona philosophica sepositum esse recte credit, rationem suspirat, quoad usque bonum, quod desiderat assequatur: ille se peregrinum arbitrat. Semper de rebus in celum cogitabat, ut Iacob in patriam. Fuge ad Laban in Haran, habitabilique cum eo dies paucos. Gen. 27. Philo. Laban à rebus manifestis tantum pendens ciuitatis ius in Charris habet, uti amator virtutis Iacob, ut peregrinus non diu habitaret, semper de rebus cogitans. lib. de somnijs. Latini se peregrinum significabat, ut Moyses. Exod. 2. Cernens paruulum vagientem misera eius ait: De infantibus Hebræorum est hic. n. 6. Philo. Deplorat se vinctum incorpoream naturam desiderans, deplorat etiam in statum, & errantem mentem vulgi miseri, quae pendens à falsa opinione putat inesse sibi aliquid certum, firmumque, aut in vniuersa creaturam vitam esse immutabilem, cum perpetua stabilitatis exemplum in vno Deo sit positum. lib. de confus. ling. Cupio dissolui, &c. Sic plorabat Apostolus. Peregrinus Moyses fugit ab Aegypto ad Aethiopia. Exod. 2. Fugiens de conspectu eius, moratus est in terra Madian. Philo. Secessit in finitima Arabiam, ubi tutius degere poterat. Deum invocans ut alteros eripiat à grauissimis calamitatibus (Hebraei: alteros nihil non per vim agentes (Aegyptii) punit: atque ita ipsi duplex gaudium praebat, nec fuere vota irrita Deo probant: mentem hominis facientem bonis, malis insensam. Hac erat Pauli peregrini mens.

Advenam se dixit Moyses. Exod. 2. Advenam fui in terra aliena. Philo. Egregie ne hoc quidem honore corpus dignatus, ut in quinlinum eius se prostitueret, sed alienam se ab hoc existimans. Quis me liberabit de corpore mortis huius. Inquit Paulus. Ut David in terra peregrinus, & in caelo ciuis. 1712. Peregrinus David, sed quarebat locum sibi magis commodum, ut quando sigis ad Regem Achis. 1. Reg. 27. Melius est ut fugiam, & saluem in terra Philistinorum. Abulens. Fugit ad istum regem, quia putavit enim liberaliorem ad suscipiendos peregrinos. Paulus morabatur in loco, in quo magis affligebatur. Ascendit Elias per turbinem in caelum. 4. Reg. 2.

Quia

CONCIONVM.

Quia in terra degebat peregrinus. D. P. Chrysol. Elias reliquit terras, coelos intrat, commoratur Angelis, conuiuio Deo: & terrenus hospes supernas possidet mansiones. ser. 43. Raptus vsque ad tertium celum Paulus conuersatur in celo. Paulus peregrinus imitator Christi. Exit enim etiam Christus peregrinus. 1712. 2136. 2137. 2218. 2433. Vide in Indice generali v. Peregrinus.

satates patris sui Abraham, qui sequutus fuit Deum. 1664. 1709. 1891.

DE D. ANDRÆA. March. 4.

Concio 2. per assumpta.

DE DIVO ANDRÆA Apost. Matth. 4.

Faciam vos fieri piscatores hominum.

Concio prima per commentaria.

Assumptum unicum.

Ambulans Iesus iuxta mare. Ambulabat, & Andræam, ut secum ambularet, promouebat, ut olim Abraham. 2518. 2519: Vidit duos fratres: In quorum ore illicium, quod habebat in ora Paterno, duplicaret. 215. Vidit duos fratres. Neque enim alter dignus, alter indignus diuino aspectu poterat reputari, sed uterque diuinus ad se oculos rapiebat. 666. Simonem, qui vocatur Petrus. Quasi Petra, seu columnus triumphalis Christo dicatur inscriptio Petra vocabulo. 1598. 2491. Et Andræam fratrem eius. Quem Petrus quasi Angelus, cultus, eo modo, quo Aaron Moysen fratrem cultu odiret. 27.

Mittentes rete in mare. Ac si vna utriusque manus esset, qua uterque rete in mare mittere diceretur. Est enim fratris manus duobus vna. 17. Erant enim piscatores. Tunc piscium: postea hominum piscatores futuri. 2182. Venire post me. Ne aliquis illorum Christum preueniens, ad crucem accederet. Voluit enim (Christus primus in ara crucis Deo immolari. 2046. Venire post me. Vtrumque fratrem vocat; non ut olim vnam Abraham reliquens fratrem illius. 1873. Post me. Cruciferentes exemplo mei crucem baiulantis. 1201.

Faciam vos piscatores hominum. Quos sermone quasi hamo capietis. 2182. Piscatores hominum. Id est predicatores. Qui à lacu inferni homines extraherent. 318. 222. At illi continuo. Debeant enim homines ad bonum festinare. 2001. 2003. 2033. 2096. Vide multa in verbo Festinus. Relictis rebus. Presentia amore Dei contemneret. 1701. 188. 1937. 1939. 2787. Vide verbi in contemptus mundi. Sequuti sunt euo. 1713.

Andræa animus piscator, eius corpus nauigium est.

D. Ambr. Caro nauis est animæ, sicut striptum est, qui descendunt mare in nauibus. Pertransierunt quasi naues poma portantes. Iob cap. 9. D. Greg. Mag. Quid antiqui patres, nisi naues poma portantes extiterunt? qui diuinæ Incarnationis mysterium propheterantes, ipsi quidem spei odore potiti sunt, sed nobis fructum detulerunt. Illic naues pertransibunt. Psal. D. Basil. Non moram trahunt in eo, nonnullos lucri faciunt ex his, qui se immerferunt gurgiti deliciarum.

Diuis igitur Andræas prima verè nauis, qua velut attulit aurum, dum sequutus fuit Agnum Dei sibi à magistro demonstratur. Vnde equites, qui Hispanici dicuntur, Del Tison, D. Andræam sibi merito vendicarunt. Primum piscem Petrum fratrem apprehendit dicens. Inuenimus Messiam. D. Chrysol. Pro sagena Euangelium expandit, & prior Petrum ad Euangelium allexit, & venatus est. D. Ambros. ad illud. Vade ad mare, & cum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore inuenies ibi staterc. Matth. cap. 17. sic ait. Complexus est Stephanum, qui primus ascendit, habens in ore suo statercam iustitiæ, vnde confessione constanti clamauit dicens: Ecco video celos, &c. Petrus Stephanum: at Andræas Petrum traxit piscem excellentiorem.

Nauis igitur Andræas cum alijs Apostolis ventum generale Spiritus sancti expellauit in sinu Hierosolymitano. Facti est repetit, &c. Spiritus

vehe-

vehementis. **D. Ambrosius.** Bonum est nobis, ut hic ventus aspires, qui navis Tharsis ferentes verò Salomoni, quæ ad templum eius necessaria videntur, tutos deducat in portus. Navis doctoris fuit Andreas, qui primus agnovit Christum; separatur à terra, ut navis Abraham. Egredere de terra tua. Gen. 12. **D. Ambrosius.** Et tu in mari hoc navigas, & in hoc sæculo fluctuas: fuge terram, saxa habet, lapides habet. Naves alia attendant ad Andream, ut ad Abraham. Attendite ad Abraham. Isai. 51. **D. Gregorius Nisenus.** Quicunque huius vitæ fluctibus oppressi, à veritate aberrant exemplo Abraham, ad diuinæ voluntatis portum reuocantur.

Gubernator sua navis Andream animus inspicit tabulam nauticam, ut nauem dirigat. **D. Mendosa.** Scriptura, tabula est nautica, in qua omnia brèvia, Syrtes, & Carybides, quæ in toto mari delitefcunt, sua quæque li-
re locis describuntur. In hac charta navigandi aspexit Andreas inuidia scopulum, in quo naufragium fecit Cain. **Ero Vagus.** Gen. 4. **Philo.** Si nauem mari iactatam gubernator deferat, an non necessum est eam navigationem aberrare? lib. Quid deterius. **D. Ambrosius.** de naui Cain loquens. Peccatoris vita diuino gubernaculo destituta præcipitatur. Collisa malitiæ scopulis, scopulus inuidia vitæ diligens fratrem Andream. Inspectit iterum chartam nauticam, & vidit Syrtes ambitionis, in quibus naufragium fecit navis Ozias, volens officium summi sacerdotis usurpare. 2. Par. 26. Non est tui officij, ô Ozias. **D. Chrysostomus.** Naufragium passus est, ut disceres quantum mali sit animi tumor. Sacerdotium Andreas à Petro inimicè usurpauit, & sic ambitionis scopulum insamem declinavit. Inspectit tertio chartam navigandi, in qua locum ubi Salam fecit naufragiū, videns inconstantiæ, & perniciæ Charybides enitavit. At ille iterum verberabat eam. Num. 21. **Philo.** Ita se commisit imprudentiæ fluctibus in undantibus, ut obrueretur ab eis. lib. quid Ozias.

4. In bono, dum in malo constas fuit **D. Andreas.** Postea epistolam sui imperatoris aperuit, ut agnosceret in quam mundi partem iuberetur navigare; & invenit illud, Ite in mundum universum. **Mueni Andream** ad omnes mundi partes venti quatuor inferiebant, vnde illud. Et quatuor venti cæli pugnabant in mari magno. Daniel. 7. **D. Hieronimus.** Mare mundum significat. Ideo venti cæli esse dicuntur, quia unusquisque Angelus facie

pro eo regno, quod sibi creditum est. id est. **D. Hieronimus.** Voiebant Angeli ducere naves istas: unus in Scityam, alter in Æthiopiam, alius in Traciam, alius denique in Asiam. in his enim provinciis Andream prædicant, & innumerabiles pisces comprehendit. Quos inter piscem Niculam unum apprehendit libitum, vnde senem, cui illud, quod **D. Ambrosius.** Iussit dicit, prædicavit. Exili super undas. ô homo, quia piscis es, causa ab scopuloso littore, ne te in rupem furens illius illidat. Conuertit sic libidinosum vocabulo huius piscis insignitum. Inter undas flagellatiqum diuina luce resplenduit; ostendens sapientiam, & fortitudinem. **Danieli** potest comparari. Tibi Deus confiteor, & teq; laudo, quia sapientiam, & fortitudinē dedisti mihi. cap. 2. **D. Ambrosius.** Fortis, qui repercuriat verberantem, si non cedis, certe sermonis flagello. Ostendat tamquā in litem nāme inter alporas procellas, in fidem per fidiam, & fore scq; condemnans, ut **Daniel.**

D. Andreas ad Egeam, qui illum ad deferendam legem diuinam commouebat, id, quod **Eleazar** ad Antiochum dicere valuit. Adolescentibus exemplum forte relinquam; & 2. **Matt. 23.** ubi **D. Ambrosius.** in persona **Eleazar** dicit. Senectus portus debet esse, non vitæ superioris naufragium. **Clementis** viget est, ut **Pliset**, ne blanditus ad naufragium trahatur. **Clementis Alex.** Ligno alligatus cris solus? ab omni exitio, & te ad portum cælorum adducet Spiritus sanctus. Sic peruenit ad portum gloria, de quo dici potest id, quod de Zabulone. Zabulon in littore maris. Genes. 49. 12. **Ambrosius.** Ut videat aliorum naufragia ipse immunis periculi, locum fidei stationis ostendens.

DE D. IACOBO MAI. Apost. Matt. 20.

Concio prima per commentaria.

Vide Concionem primam de feria 2. post Dom. 2. Quadrag.

DE D. IACOBO MAI. Matt. 20.

Concio

Concio secunda per assumpta.

Postumus.

D. Iacobus Maior dux, & primus
in bello Christi.

Primus dux Christi veri Davidis, non solum inter
teiginia, sed inter duodecim. 1376. Dux Chri-
sti suis militibus erat amoris, hostibus terrori.
1471. Fortunatus, qui militem suos habebat
paterna charitate ligatos. 888. auxilium secū
ferens diuinum, non despiciebat humanum.
895. Primus in bello dimicabat. 1201. 1202.
1204. 1205. 1206. 3017. 3048. Primus,
qui pro Christo sanguinem fudit ex Apostolis.
654. 635. 669. 705. 1599. Primus, qui re-
lito patre sequutus est Christum. 1805. Imi-
tator Christi in morte ex apostolis primus.
1204. Victoriam Regi Christo iure tribuit.
1365. 1377.

Primus, qui peribat, & ideo victoriam reporta-
bat. 3017. 3115. Victores vincit Dei prae-
dio. 1927. Peregrinus primus. 2207. 669.
Dux Christi generalis non in curia, sed in loco
belli appareuit. 1460. 2474. 1494. Non au-
ditor, sed miles agnoscebat. 1460. 1474.
Palms militem victorem ad regem portabit.
1476. Vnus exercitus equiparandus. 1709.
Victor primus dux. 700. Primus ex Apo-
stolis in caelo gloriosus. 1838

DE DIVO IOANNE
Apost. Ioan. 21.

Concio prima per commentaria.

Conuersus Petrus, vidit illum, &c. Dignus
Petrus, qui ad se diuinos oculos astraxerat, cum
non a fratres suos humanos retraheret. 665.
Quem diligebat Iesus. Ad quem proinde o-
culi conuertebat. 710. Sequentem. Qui de
sibi ducem vendicaret. 1891. Qui & re-
cubuit in caena super pectus eius. Me-
morem in solo locum accubationis habens, quam
ipse Christus in paradiso possideret. 2182.
Et dixit: Domine, quis est, qui tradet
te? Ecce certe si traditionis crimen attendat,
non te tradet, tanti namque criminis considera-

tip etiam pessimum retardabit. 2654. Huc
ergo cum vidisset Petrus, dixit Iesu:
Domine, hic autem quid socii pro se
debet esse solueretur? 3160. 3161. Dixit ei
Iesus, sic eam volo manere donec ve-
niam, quid ad te? Sollicitus de Christo Ioan-
nes se ostenderat, dum de traditione egagerat;
minus se sollicitum de Ioanne ostendit, sollicitum
Petrum arguens, ut qui solus de Ioanne solli-
citudinem sibi vellet vendicare. 1799. Tunc
sequere. Hoc enim tibi velle erat. 3666.

Exiit ergo sermo ille inter fratres. Quia sa-
ma plerumque falsas, quas haec de sermone Chri-
sti. 952. Et non dixit Iesus: Non mori-
tur, &c. Bilam inter fratres fama falsa ex-
pagatur. Quia ergo prelatas famam malā
de falsis falsam putet, & falsam deperit in-
venire. 2600. Hic est discipulus ille, &c.
Dilectus deo amicus, qui ideo merebatur, ut te-
stis esset, diuus reseruari. 668. Et scimus
quia verum est testimonium eius, sic te-
stimonium suum carnis est Christi amicus a sus-
ceptione liberare volebat, quod si esset ab inimicis
eo datum suspitione falsitatis careret. 93. 400.

DE DIVO IOANNE
Apost. Ioan. 21.

Concio secunda per assumpta.

Quem diligebat Iesus.

Assumptum duplex.

De motibus amoris: & de beneficijs
fauoris.

De motibus amoris.

Dilectus mihi Ephraim, si puer delicatus,
quia verba mea fuerunt in eo. Hier. 31.
D. Hieron. Ne putaretur gratuita bene-
dictio, & ex indulgentia potius largito-
ris, quam ex merito eius, in quem cou-
ferebatur, ait: Quia verba mea, &c. In
Ioanne verba sua de divina, vnde dixit: In prin-
cipio erat Verbum, &c. Dilectus meus, in
quem complacuit anima mea. Isai. 42.
Loquitur de Cyro. D. Chrysostomus. Qui enim dile-
ctus est, is cuncta ex sententia Dei peragit,

In Ioannem propter simile motuum Christi anima sibi complacebat, & ideò eum diligebat.
Iacob autem diligebat Ioseph. *Gen. 37. D. Ambros.* Illum plus amabat, in quo maiora virtutum insignia praeuidebat. *Abulens.* Quia erat pulcher valde, & perspicacis ingenij. *Lipsum.* Quia intelligebat specimen præferre eximie honestatis. *Omniabac* uirina amoris in Ioanne Christus agnoscebat. *Ionathas* diligebat Dauid quasi animam suam. *1. Reg. 18. Abulens.* Nam Dauid apparuit animosior omnibus, qui fuerunt in castris Israel. *Ioannes* animosior ceteris fletit iuxta crucem, &c. Respicientis autem Ioseph. vidit Beniamin fratrem suum ex eadem matre. *Gen. 49. D. Ambros.* Morale est, ut quos diligimus eos videamus præ ceteris, ita duce animo dirigitur nosse aspectus. *Ita Iesus aspicebat Ioannem fratrem ex eadem matre.* Cui vidisset discipulum, &c. Ecce mater tua. *Vide in Indice v. Dilectus.*

De beneficijs fauoris.

Vocauit nomen eius amabilis Domino eò quòd diligere se eum Dominus. *2. Reg. 2. Catet.* Nominauit itaque Natham Salomonem dilectum à Deo propter ipsum Deum, & non propter propria merita. *Dilecti* namque titulus humana merita transcendit. Placebat Deo. *1. Reg. 2. Abulens.* Quia Samuel non deuiciat à ceremonijs illius. *D. Chrysost.* Deo semper clarus, & gratissimus; tantaque virtutis indicia à prima statim ætate prætulit, ut antequàm ad viriles annos euaderet inter mirabiles prophetas inscriberetur. *Similis fauor Ioanni dilecto concessus.*

Dilectus Deo Moyses. *Eccles. 45.* Loquebatur Dominus cum Moysè sicut solet loqui homo ad amicum suum. *Exo 25. Rusp.* Non celando illi consilium suum, faciendo illum secretorum suorum conscium. *Secretarius, & à consilij Christi Ioanne; dilectus fuit.*

Amicus Dei appellatus est. *epist. 1. Iacobi cap. 2.* Ego eduxi te de Vr Chaldeen. *Gen. 15. Hebraea lectio.* De igne Chaldeen. *D. Hieron.* Quòd Abraham in ignem missus sit, quia ignem adorare noluerit, & Dei auxilio liberatus profugerit, &c. Collocavit autem paradisu voluptatis Cherubim, & flammam gladium, atq; versatilem. *Gen. 3. D. Amb.* Ioani citò versabi-

tur igneus gladius, quia non inuenitur in eo iniquitas, quem diligit equitas. Sic liberatur ab igne Ioannis. **Amatissimus** Dñi habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. *Deut. 33. D. Bernar.* Quid erit in pectore, & inter humeros & inter vbera? Vberior gratia in pectore, ubi amoris locus, & cernendi copia vultus, Huc ergo transi cum dilecto. Qui & recubuit supra pectus eius. *Beniamino Ioannes in hoc fauore præfertur.*

DE D. THOMA APOST.

Ioan. 20.

Concio prima per commentaria.

Vide Concionem primam de Dominica in albis.

DE D. THOMA APOST.

Ioan. 10.

Concio 2. per assumpta.

Dominus meus, & Deus meus.

Assumptum duplex.

An iure Dominum suum, & Deum suum appellari?

An iure Dominum suum appellari?

Dominum suum iure nominabat illam, qui eam à periculo incredulitatis liberabat. *2514. Re-llè* Dominum dicebat, quia ad beneficiu illi conferendum festinabat. *3046.* Dominum suum nominans specialim erga se ipsum amorem in Domino ostendebat. *3130.* Dominum suum nancupabat illam, qui de seruitute illius posset gloriarì. *1590.* Apti Dominum appellabat eum, à quo veniam exspectabat. *208.* Dum Dominum dicebat de seruitute tanti Domini gloriabatur. *4. 163. 2601.* Seruus tanti Domini, magnus est honor. *445. 446. 556. 1030*

Seruus

CONCIONVM.

Seruus Domini iure dicitur, qui amore Domini meriti effertur. 529. Praeponit Domini est bonum habere seruum. 548. Titulus serui Dei dignus, qui libro praefigatur. 553. Serui sui Dominus non despicit sudores. 1971. Vide v. Seruus Dei.

An iure Deum suum nuncupauerit?

Deus specialiter dicitur Deus illius, sui Deum praedicat. 1490. Deus de titulo Dei bonorum gloriatur. 453. Dicitur Deus specialiter illius cum quo loquitur. 584. Deus dicitur cunctum se, & non idolum venerantium. 2466. 792. 1483. Vultus boni Deus esse, vult potius quam omnium non bonorum. 1779. Dum dicitur Deus vnus, sub illius dominio, esse gloriatur. 1781. Deus est illius, cuius est procreator. 1969. Est Deus illius, qui Deum suum dicit. 1969. Deus, qui summi habet summam bonorum possidet. 1982. Vultus esse Deus dicitur per amorem. 2178. Amicus Dei suum appellat Deum. 2111. Suum Deum facit, qui bonamundi non ducit sua. 2465. Deum suum facit, qui deseruitate illius gloriatur. 2601. Suum Deum dicit specialiter dilectus à Deo. 3130.

DE D. IACOBO, ET
D. Philippo Apost.

Ioan. 14.

Concio prima per commentaria.

Non timeatur cor vestrum. Vnum non plura habebant Apostoli corda vultu amore. 2122. 2124. 2316. Neque formidet. Non debeant formidare, cum scirent Deum pro illis contra hostes velle decertare. 641. Creditis in Deum, & in me credite. Qui Deus sum, ac proinde innocentem liberabo. 457. In domo patris mei mansiones multae sunt. Pro meritis diuersis diuersa conferenda. Est enim meritum mensura gloriae. 658. 2195. 2384. Vado parare vobis locum. Socios namque in gloria vos habere volo minimi inuidus, qui scitis in gloria habere recusat. 679. Iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum. Me comitem habebitis, quia sine me gloriam non possidebitis. 505.

Vi ubi sum ego, & vos scitis. Quibus ut peregrinis apparebo. 2433. Et quod ego vadam scitis, & viam scitis, viam scilicet mediam

regiam, qua quis in celum tendit. 1561. 2418. Dicit ei Thomas: Domine, hescimus quod vadis, & quomodo possumus viam scire. Nihil mirum, si celum nescirent. Dicitur namque celum ex eo quod extremum teletur in eo. 2386. Ego sum via. Quia in inuicem possum inueniri. 1029. Veritas. Qui veritatis viam vobis docebo. 1896. Et vita. Vostis, quia in vita vult abscondita esse. 1692. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Est enim Christus inter Patrem, & homines mediator. 85. 103. 104. 105. 557.

Si cognouissetis me, & Patrem meum vique cognouissetis: Sum enim Dei Patris character. 481. Et amodo cognoscetis eum, & vidistis eum. In me tanquam in expressa Patris imagine. 935. 936. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. Non dicit, Patrem tuum, sed Patrem, quia Deum esse omnium patrem significaret. 231. Philippe, qui vidit me, videt & Patrem. Ego namque imago Patris sum, in qua Pater exprimitur. 743. Ego in Patre, & Pater in me est. Adhuc in Filio peregrinus, Pater etiam à solo in solo peregrinus foret. 1852.

DE D. IACOBO MIN.

Apost. Ioan. 14.

Concio secunda per assumpta.

Creditis in Deum, & in me credite.

Assumptum vnicum.

Iustus appellatur, qui ex fide vixit,
& in vita iustus demonstratur.

D. Iacobi minor cognominabatur iustus: cum vix aliquis homo inueniatur, qui iustus posset appellari. 1696. Iustus iure dicebatur, qui nec desiderabat terram copiam, nec formidabat inopiam. 2244. Deo, & hominibus iustus apparebat. 1084. Iustus innocens erat, sed ab iniquitate non deponebat. 692. Iustus inter malos iustitiam sanctitatis conferuabat. 1847. Iustus cuique suam dabat, cum Deo fide fidem dabat: infido mundo fidem denegabat. 214.

K

Iusti

Iustus ita iniustus torquebat. 624. Titulum iusti pretia sui sanguinis emit. 611. 676. Iusto non nocet mors violenta. 636. Martyrio emitur iusti vocabulum. 706. Iustus, qui semper orabat, & sic in m. p. presentem cogitabat. 727. Tribulationes, vi iusti patienter ferebat. 981. Iustus quadrata iustitia, qui omnes iustitias pariter fervebat. 1021. Iustus erat, & a dextris, & a sinistris. 1621. 1622. Iustissimum, meritis vendicabat, vi iusti christi vinum simulachrum ostendebat. 1847. Unde nihil mirum quod laminam, in quo nomen Dei inscriptum erat, capite portaret; quo totam simulachri divini pulchritudinem coronaret. 41. Vide verbum Iustus.

homines, obsequia ad Deum ferat. 53. Pro omnibus orat. 36. 60. Beatus etiam dum vivit. 25. 322. Purificatus, & deus precetur. 18. Festinus ad petendum. 245. Mandi totius sulchrum est. 1532.

DE D. BARTHOLOMÆO

Apost. Luc. 6.

Concio prima per commentaria.

Exiit in montem orare. *Orbis qui orat à turba separari.* 879. Et erat pernoctans in oratione Dei. *Qui per totam noctem orat, exorat.* 23. 29. Cum dies factus esset, vocavit discipulos suos. *Quos, ut fructus sui doctoratus collectos habebat.* 209. Et elegit duodecim ex ipsis. *Per gemmas duodecim significatos, orbem illuminatos splendore virtutis.* 8. 15. Quos & Apostolos nominavit. *Sic eos exseruit in amicos mutavit.* 1828. Simonem, &c. *Quorum nomina in corde portabat, & amabat.* 115. Bartholomæum. *Qui Filius suspendentis aquas interpretatur, & sic specialiter Zeisilius proprio vocabulo nominatur. Aterrenis ipse suspensus.* 1764. Descendens cum illis. *Ipsa primus in desertum. Humilitate sit primus, qui est dignitate supremus.* 308. Et fletit. *Ille, cui proprium est stare immunis à casu.* 1721. In loco campestri. *Dux suorum pro illis semper decertaturus.* 558. 427. Et turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis. *Populas enim exemplum discipulorum sequebatur, ut principalium.* 857. 858. 859. Qui venerant, ut audirent eum. *Non dicunt, ut audirent vocem eius, sed ut audirent eum. Erat enim ille totus vocalis, & sic totus audibilis.* 39. 40. 120. 157. 159. Et sanarentur à langoribus suis. *Medicus enim Christus erat humanissime curis.* 421. Et qui vexabantur ab spiritibus immundis, curabantur. *Viso namque Christo, qui Orientalis quis erat demones aures imunde disparebant.* 2124. Et omnis turba, querebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. *Nalla erat namque infirmitas, quam medicus divinus non curaret, de quo proinde nullus egrotus debet desperare.* 2946.

DE D. PHILIPPO

Apost. Ioh. 14.

Concio secunda per assumpta.

Ostende nobis Patrem, &c.

Assumptum unicum,

Intercessor pro alijs declaratur.

D. Philippus intercessor fuit apud Christum, & hoc in loco, & quando Nathanaelem duxit, & Gentiles induxit ad Christum. *Intercessor, quoniam semel, sed sapienter orat.* 23. 28. Pro impijs non importunus Deo. 2569. Assequitur quod sine intercessione non esset concedendum. 2779. 2827. Intercessore non eget, qui vult aliquid concedere. 2778. 2779. Deus tamen volens dare, intercessorem querit. 2853. Pro peccatore intercessorem Deus sibi asiderat. 2921. 2923. 2995. Ipse Deus intercessor apud hominem pro peccatore existit. 2920. 2921. 2922. Ostendit homini intercessorem, qui cupit donare. 1017. Muneribus intercessor acquirendus. 1024. Intercessori facilius à Deo conceditur venia peccatori. 1060. Pro inimicis intercedens veniam obtinet. 1060. 2440. Intercessor memor obsequij sit, & iniuria immemor. 1073. Quiritur à Deo pro peccatoribus. 1834. Iustus intercessor non accusator aliorum est. 2248. Mathæus Deo intercessor est. 2323. Titulus honorandus, ut velit rogare. 530. Beneficia ad

D E D. BARTHOLOMÆO

Apost. Luc. 6.

Concio secunda per assumpta.

Elegit duodecim.

Assumptum unicum.

Bartholomæus dux electus à Deo

contra tres duces pugna-

uit, & de illis vi-

ctoriam repor-

tauit, quod erudit

udum est.

Contra ducem primum demonem stetit. Super custodiam meam habeo, & figam gradū super munitionem. Habacu. cap. 2. D. Hieron. alludens ad versiones Theodoret. Super gyrum, & Aquile super circinū: ut Septuaginta. Super petram. Sic ait. Sensus est, habeo super Christum petram, & hoc gyro, & circino, quasi muro sepiar, ne ad me leo rugiens, possit erumpere. Ducem demonem dux noster circulo inclusus prouocabat; & crucibus circuli fagebat. Eliseus contra regem Syriæ. Cūmq; orasset, ecce omnis mons plenus equorum, & curruum igneorum in circuitu. Elisei. 4. Reg. 6. D. Ambrosius. Sic Eliseus exercitus Angelorum presidio sibi adesse monstrauit. Et D. Chrysostomus. Sine gladio triumphator, vna prece de hostibus victoriam acquisiuit. Sic dux noster de demone. De illo namque dum crucifixus est palam triumphauit. ad Collocens. 2. 15. Palam triumphas illos. D. P. Dam. Debellaui acris potestates, affigens eas cruci. Rex Hai suspensus est in gemino patibulo, ita rex mortis in duplici patibulo suspenditur, quia dum Christum interfecit, in ipsa cruce crucifigitur. D. Ambrosius. Principatus in sua cruce triumphauit; & in mortis eius similitudine nos quoque de Principatibus triumphemus.

Contra ducem secundum, corpus proprium pugnat dux noster. Imprimis contra concupiscentiā carnis. Relicto pallio fugit, & egressus est foras. Gen. 39. Phil. Ioseph homo iu-

uenis, qui non possit cū Aegypto corpore, scilicet voluptatē contendendo sperare victoriam; inuultū fugere. D. Chrysostomus. Lætatus Ioseph peregrinē castitatis prælium, pugnam innocentia sperale, in qua pugna læticia vincitur, omnis impudicitia destruitur, triumphat caluitas. ser. de Ioseph. Dux noster nō pallium tantum, sed pellicem reliquit. Deinde contra concupiscentiam oratorum, seu contra appetitum diuitiarum. Leuauit pallium Eliæ, quod ceciderat ei. 4. Reg. 2. super. Sed in curru mundanæ vanitatis contemptor victoriosus. Noster dux non pellem capelli, sed pellem hominis demisit. Tandem contra superbiam vitæ. Abiecit vestimentum suum a se, Iona cap. 3. Obliuitur se esse regem dum proiecit purpuram, dixit D. Ambrosius de rege Ninue. Oblitis nobilitatis regia purpura non induitur dux noster. Neque enim vivens corpus, a vestimento vinceretur. Non enim de illo dici potest, quod de Alexandro vincente Darium, & vestimento Darij se ornante dixit Tert. Habes æstuantem reprimenem, sola gloria inoprem, vicerat Medicam gentem, victus est à Mēdica velle. Quod si aliquis. ducem nostrum etiam purpura vsu fuisse conuendat; dicemus: illum sic vti purpura, quemadmodū Hercules utebatur pelle leonis, a se occisi. De quo Plutarchus. Oblectatus pelle leonis Hercules. Illud erat regum, quā immanē belluam superasset, argumentum.

Contra ducem tertium hemo, qui habet in suo exercitu. Imprimis infirmitates in ta idud Iob 10. Et pene militans aduersum me. Habebat. Vel ut acies in me ruunt agmine facto. Hi milites ab ipso Iob pellem derulerunt. Pellem pro pelle dabit. D. Chrysostomus. Quod habuit indumentum à natura sanie acerbæ diabolus corripuit. Sic tamen contra hos milites, & contra Deum stetit ex Deipsum monitu. Aduersus faciem meā confiste. cap. 33. Docet quidam. Hac enim arte, seu Marte Deustantum vinci potest. Atque infirmitatibus plenam à Ioue in homines emissā fingit antiquitas. Hinc approposuit fidelitas arcam testamenti plenam remediis, quam pellibus denuda tam fideles, orantes amuebant, & sic Deo gratam, ut ipsi conferret remedia, violentiam inferebant. Tert. Deum quasi manu facta precibus ambiamus. Hæc est vis grata Deo.

Habemus pro nobis Bartholomæum, qui vocatur à D. P. Dam. Arca federis, ad remedia infirmitatum. Deinde habet Deus in suo ex-

exercitu contra homines, omnes fidei hostes. *Isai.* 53. Ego mandavi sanctificationis meis. Sic *Babyloniis* appellat. *Vide* *Forerius*. Milites, qui Dei bellum gesturi erant, sanctificationes suos vocat. Contra hostes habet pro nobis dux noster, ut *olion* *Aarou* pro suis. 212. Tandem habet Deus quasi milites contra homines ipsorum crimina. Ponam contra te abominationes tuas. *Ezech.* 7. Peccata dux noster adversus homines, quod *Rex* *Lusitaniae* *Petrus* *Crudus* expertus est, dum intercessionem nostram ducis recusitatus de peccatis commissis penituit, ut narrat *P. Anson*, de *Vasce*, in eius elogio. Stetit Salomon in conspectu Ecclesiae, & expandit manus suas in caelum. 3. *Reg.* 22. *Rabbi* *Aben*. Crucifixus, vel in cruce extensus. Id verè fecit, qui suis plus quam Salomon, quem imitatus fuit *Bartholomaeus*. Potest ergo orare Deum, ut Salomon, dicant: Exaudi Domine de caelo, & demitte peccatum populi tui.

DE D. MATTHÆO Apost. *Matt.* 9.

Concio prima per commentarias

Vidit hominem. Dilectum sibi. Aspiciebat intuitus, quem prosequatur affectus. 710. Sedentem in telonio. Sedebat qui pondere avaritiarum stare non valebat, quid integer exercitus non potuit sustinere. 3169. Mattheum nomine. Quod interpretatur Donatus, nomen adimplebat, dum se totum donabat Deo, cui se offerebat. 727. Sequere me. Ut discipulus, qui desiderabat addiscere, sequeretur *Magistrum*. 1552. Et surgens. Qui pondere divitiarum antea surgere non valebat. 2453. Sequutus est eum. Quin divitiarum vnus illum ab ascensu celi posset impedire. 2111. Et factum est discumbente eorum domo. In domo ipsius *Matthaei*, quam fides illius dignum Deo pallatium fecerat. 2131. Ecce multi publicani, &c. *Matthaei* namque principis publicanorum sequebantur exemplum. 856. 857. Et videntes Pharisaei dicebant discipulis eius, &c. De hoc admirabantur, cum ieiunium societatem malorum in gratiam bonis, & bonorum malis. 1015. 1067. Quare cum, &c. Nesciebant enim conuiuium Eucharistiae dandum Christi discipulis, & amicitia praefiguratam. 2570. At Iesus au-

diens, ait: Non est opus, &c. Erat Christus medicus, qui iuxta vires aegrotantis erit diuina agrestum curabat. 1984. 1986. Euntes autem discite quid est: Misericordiam volo, &c. *De* *si* *pluribus* *misericordiam* *saltem* *homini*, *quam* *cultum* *sibi* *Deo* *exhibita* *assumaret*. *Qui* *plus* *salutis* *nostra*, *quam* *ipsa* *vita* *conspicebat*. 618. 619. Non enim, &c. *Ne* *percant*. 2639. 2739. *Sub* *signo*

DE D. MATTHÆO Apost. *Matt.* 9.

Concio secunda per assumpta.

Surgens sequutus est eum;
Relictis omaibus.

Apud *D. Luc.* c. 5.

D. P. Chrysolog. Generosus animus, sic ea quae magna putaras, facile, & quasi nulla contempsit.

Assumptum vnicum.

Matthaeus mundi contemptor.

Cum transiret inde Iesus. Ostendens omnia mundi esse transitoria, ac adeo contemnenda. 1915. Vidit hominem. Paruum mundum in quo vniuersam sibi subiectum videret. 37. Hominem. Qui mundana omnia, pedes humanorum affectuum nudos ferens, mundana omnia concitaret. 31. 141. Hominem. Qui mundi oblectamenta despiceret, & aduersa contemneret. 122. Sedentem in telonio. Probi enim mundo sedus intrat, cuius auaritiā fugeret, ut se Despicere, 1068. *Matthaeum* nomine. Quod interpretatur, Donatus, qui relictis omnibus non se ipsum Deo donauit, iude dilectus Dei. 624. 644. Sequere me. Demissis diuitiis, quas ante exemplum Christi non dimittebas homo. 2111. Surgens. Quasi antea dormiret, & mundi omnia somnia esse cogitaret. 1925. Surgens. Atque semper rerum mundi suscitatus. 1941. Sequutus est eum. Ut cum transiente transiret, & mundi bella brithi trax-

CONCIIONVM.

istoria indicaret. 1925. Descumbente eo in domo. Non iam suam appellat domum, qui iam affectu pauper totum mundum sibi possideret. 1689. Descumbente eo. Cum amico, qualis erat, qui omnia continebat. 1616 1944.

In domo. Non suam appellat domum, qui per contemptum mundi suum fecerat esse Deum. 2465. Ecce multi, &c. Non enim sibi solibonum vendicabat, sed cum alijs communicabat. 2873. 2689. Magister vester. Qui in munda mundanis non solet inueniri. 1671. Non est opus, &c. Qui ab auaritia morbo Mattheum liberauit. 3065. Misericordiam volo, &c. Non minui eget misericordia Dei mandus parui, quā magnus, in utroque reperitur miseria. 37, 158. Non enim veni vocare, &c. Qui exemplo iustorum deberent aspicere cælum, & despicere solum. 1868. 1959. Vide v. Contemptus mundi, & n. 319. 663. 721. 709. 401. 349. &c.

DE DIVO SIMONE, & D. Thadæo Apost.

Ioan. 15.

Concio prima per commentaria.

Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Vt potest qui fratres estis integri, qui se inuicem debent amare. 1167. Si mundus vos odit, &c. Non affirmat odium, vt doceret ab amante odium in amato minimè suspicari. 683. Scirote, quia me, &c. Et si enim in mundanis sit erga me amor in ore, est tamen odium in corde. 2844. Me priorem vobis odio. Occultum odium est, quod proinde crescit. 2740. Si de mundo fuissetis, &c. Vos autem de mundo non estis, quia quilibet mundi amicos omnes pro me vnico felix commutauit 1623. Ego elegi vos, &c. Odium namque mundi aduersus vnitos est; cum odium Dei in dispersos appareat. 707.

Non est seruus maior Domino. Vnde non erubescit id effecere quod Dominus facit. 2621 Si me persequuti sunt, & vos, &c. Sed dñ illi vos persequentur rauore, ego prosequar amore. Dilige enim persecutionem patientes. 2711. Sermonem meum, &c. Que omnia libenter fratres debent, vt discipuli imitatores magistri. 1910. 1911. Hæc omnia facient vobis, &c. Si enim mescerent non

bac facerent vobis, cum mihi, qui vestras in me scellas ducio iniurias, eas facere non auderent. 1016. Si non venissem, &c. Venit enim Christus non solum ad populum Iudæum, sed ad Gentes, legatus. 557. Excusationem non habent. Quam ego frater illorum libenter acceptarem. Gaudet fratrem à peccato frater excusare. 201. Qui me odit, & Patrem meum odit. Sicut & qui Patrem diligit, Filium amat. 836. Si opera non fecissem, &c. Non sufficerent verba, si non adderentur opera. 120. 156. 261. Oderunt me, & Patrem meum Quid miram? Qui me sibi proximum odit, & Deum odit. 1044. Odio habuerunt me gratis. Dum sub colore zeli diuini occultarar. 6081.

DE DIVO SIMONE, & D. Thadæo Apost.

Ioan. 15.

Concio secunda per assumpta.

Hæc mando vobis, vt diligatis
inuicem.

Assumptum vnicum.

Fraternus duorum amor illucidatur.

Alter alterum sibi socium ad conuersionem à Deo pestinauit. 191. In ore illorum fraterno diuinum verbum, quod in sinu Paterno habebat solatium quodammodo duplicauit 215. Honorem vni concessum à Deo vni alteri libenter partitur. 289. Vna, & eadem manus utrique erat. 17. Alter alteri hereditatem minimè inuidebat. 254. Angelus custos vnus alterius videbatur. 27. Exemplo Dei alter alterum diligebat. 622. Dignus quilibet amore Dei dum fratrem amaret. 622. Ad bonum alter alterius exemplo pronotatus. 622. Placet quilibet Deo, quin alteri displiceret. 634. Solus sine alio, non capit regnum possidere. 679. Frater cum fratre vnitur ad belli periculum. 1337. Duces ambo contra hostes. 1373. Mortem Christi fratres ipsorum iuste vindicare cupiebant. 1374. Non retardantur mortui horrore, sed monentur fratris amore. 1374.

Affe-

INDEX

*Affectus, & effusus sibi similes. 1381. Vnus
eademque anima; & manus erat duobus. 1382.
Dives dicit amore vultu inaccessibilis. 1384.
Vnus alteri bona commutat temporalia libenter con-
cederet. 1380. Socij, quia in moribus similes.
1387. Inve positj quilibet à Patre misericor-
diam postulare. 2233. Vnus ab alio fugeret, si
non esset Triculator. 2496. Tolum vnus de
alio non posset faspiciari. 2728. Alter alteri
non noceret. 2998. Quilibet Deum diligebat,
non timebat. 3054.*

fais facit, imitatores. 1910. 1911. *Humilis*
corde. Quidni natus Alciestem vixit ad
crucem deivixi. 1888. *Et inueneris re-*
quiem, &c. *Ego enim mortuiniq; ve-*
lurum, vt in pace requiescat, cantabo. 1962.
Iugum enim meum suauis est. Dum enim
ego sub iugo socium pondus simul fero, onus leue
1886.

DE DIVO MATHIA

Apost. *Matt.* 11.

Concio prima per commentaria.

Confiteor tibi Pater. *Pater non creatus, sed Deo laudes foret agendas.* 360. Pater. *Latus Patris in Filium redundabat.* 24. Domine cœli, & terræ. *Hoc est omnium creaturarum, quas sub nomine cœli, & terræ significatur.* 206. Quia abscondisti hęc a sapientibus, &c. *Non apta videtur oppositio. Non ignorantes sapientibus opponit; sed parvulos. Merito, est enim ille, cui Deus secreta reuelat, veris sapiens, qui pater, erit, & presentia, & futurum intuetur.* 1718. Ita Pater: quoniam, &c. *Non enim erat inter Patrem, & Filium compugnantia voluntatum.* 167. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. *A quo constitutus fuit heres vniuersi, & totius mundi vniuersi possessor.* 1921. Nemo nouit Filium, nisi Pater, &c. *Pater enim cum hominibus minimè conuersatus; Filius verò sub diuersis figuris, sub quibus latebat, occultatus est.* 1602. Et cui voluerit Filius reuelare. *Dilecto suo, cui secreta non potest, non manifestare.* 2006. 2008.

Venite ad me omnes. Ex quatuor mundi par-
tibus. 1731. Qui laboratis. Quin laborem,
q. i. indigitis, sentistis. 38. 111. Qui labora-
tis. Non vere, sed jñi. Est enim servus tñi sñ-
ctus in precepto labor. 2404. Et onerati
estis. Ergo enim onera vestra portabo. 207.
Onerati estis. Dimittatur pondere. 2430.
Etegorificiam vos. Solvendo mercedem la-
boris. 1948. Etegorificiam vos. Pñsiter
fratres epulo Eucharistico. 1831. 1832.

Tollite iugum meum, &c. Est enim labori
bumerus supponendus. 1668. 1669. Discite
à me, &c. Doctor mitis tuba clavior omnes

DE DIVO MATHIA

Апост. Матѣ. 11.

Concio secunda per assumptionem.

Confiteor tibi, &c. paruulis.

Assumptum triplex.

*De oppositione electione, missione;
D. Matthiae.*

De oppositione D. Matthiae.

Habuit tres oppostas: cōditiones optimas. Fuit nobilis sanguine: doctus scientia: sanctus moribus. Regia nobilitas ex tribu Iuda cam Virginitatis mater conjungendum fecit. Ad fabricam tabernaculi conficiendam præsertur Beseleel filius Ooliab. Unde dixit Deus. Ecce vocavi ex nomine Beseleel ex tribu Iuda. Exod. 31. Abuleus. Bāseleel fuit electus princeps eorum artificij. q. 7. in Exod. & ratione us probet. Quia facilius homines tolerant aliquem nobilem genere eis denominari. q. 7. in cap. 1. Zentur. Ooliab erat ex tribu Dan, in talibus. Necessique socum Ooliab ex tribu Dan. Exod. 31. Præsertur Mathias. q. 7. ad fabricam Ecclesie construendum, propter nobilitatem generis. De sapientia D. Mathias sic loquitur D. Antoninus: Mathias in lege Domini doctissimus, in soluendis quaestionibus sacre scripturae acutus, in sermocationibus expeditus, D. Vincent. Fer. Parentes eius ipsum ab annis puritatis diuina legis instructionibus manciparent. Iacob fratri suo Esau prælatus fuit. Benedixit eum. Gen. 27. P. Ambros. Fons disciplinarum Iacob, sapientia merito prælatus est fratri. 1. 1. 2.

dic. ur

dicatur. Iacob habitabat in tabernaculo. *Gen. 25. Abulenf. ex Robbini.* Addiscens sapientiam in tabernaculo Heber, qui docebat de rebus diuinis. Merito ad episcopatum, quem Iudas perdidit, erigitur, iuxta illud. Et Episcopatum eius accipiat alter. Non defuit Mathia tertio condito sanctitatis, quam ostendit perfectioris in Christo societate. Usque in diem, quaa assumptus est. *Act. 1.* Si videris me quando tollar a te, erit quod petisti. *4. Reg. 2. dixit Elias Eliseo.* *Rup.* Quia perseverando cum eo illud meruerit, vt quasi hæreditario iure spiritum perciperet munere duplici.

De electione D. Mathie.

In hac apparuit humana D. Petri prudentia, & divina Dei providentia. Prudentia D. Petri in tribus. Primo, electionem eorum omnibus facendam proposuit. In medio fratrum. *Act. 1.* Sic olim Moyses ad electionem Aaronis. Coram omni multitudine. *Nam. 20. Dofan Gloss. vii.* Vt faciant omnes, quia qui præstantior est, doctior, & sanctior eligitur ad sacerdotium. Secundo, eligendum a tota virum proponens. Ex his viris. Puer dum esset Iesus inuentus est. In medio doctorum. *Luc. 2. Orig.* Quia paruulus erat, inuenitur in medio doctorum, non eos docens, sed interrogans. *Hom. 19.* Debet enim Prælati esse vir non puer, ne de illo dici possit, quod de similitas dixit. D. Bernard. De sub ferula transferuntur ad principatum præbyterij. Ne rari illis blanditur adeptum, quam ademptum magisterium. Mathias. Paruulus Domini interpretatur, unde præ electione illius Christus gratias agit Patri. *Rom. uelasti ea paruulis.* Sed paruulus in uetustate non atate. Tertiò, electionem hominis iam in officio predicandi, quod præstelligendo committendum exercitasti curauit. Ex his viris, qui nobiscum, &c. Ioseph & Pharoni fratres obtulit ad officium pastorale. Vixi pastores sumus. *Gen. 47. Abel.* Vt poneret eos in officijs, quæ nouerant. *Ecce factum est.* Constitue eos magistros pecorum meorum. *2. Tim. 2. Timothee.* In alijs etiam tribus se manifestauit. Primo, dum electionem externo signo manifestam esse iussit. Sic olim electione datus Gedeon. Spiritus Domini induit Gedeon. *Iud. 6. Caier.* Reluxit siquidem in eo diuinus Spiritus, quem admodum in induito veste regia relu-

cet regius fauor. Sic cum alijs Apostolis induit spiritus sanctus Mathiam, iuxta illud. Quousque induamini virtute oxalco. *Sed Mathiam alijs priorem in die sue electionis.* Cecidit fors super Mathiam. Secundo, eligendo hominem liberum ab alio officio. Accipere forsitem ministris huius. *Proci deat Dominus hominem, &c. Num. 28.* Electus fuit Iosue. Quare non Eleazar filius Aaronis, Philo. Cogitabat impossibile esse eundem hominem recte curare simul regnum, & sacerdotium. Tertiò, Quod prætulit Mathiam secundo loco positum. Statuerunt Ioseph, & Mathiam. Sic prætulit Ioseph positum sibi ad sinistram Ephraim posito sibi ad dexteram Manasse. *Gen. 48. Forbenf.* Vt significaretur mysterium diuinæ electionis.

De missione D. Mathie.

Tollite iugum meum super vos. Vt sic exemplo suadeat quisque missus ad conuersionem iugum legis acceptare; hoc enim modo missionarius humanus, angelicus, & diuinus legem prædicauit. Humanus. D. Paulus. Bonum si sic permaneat sicut, & ego. *1. Cor. 7. D. Ambros.* Honore prouocet, magisterio doceat, inuitat exemplo. Simili modo D. Mathias angelicus. Volabat Seraphin coram Deo querente missionarium, quod cum videret Isaias dixit. Ecce ego, mitte me. *cap. 6. D. Chrysof.* Seraphin exemplo promouetur cum feruore se obtulit. Sic missus Mathias in Æthiopiam, &c. Diuinus. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. *1. Petr. 2. &c. D. Leo.* Sicut ergo nemo est, qui dona deneganda sint gratiæ; ita nemo est, qui non sit christianæ debitor disciplinæ. Debet ergo quisque Christum diuinum missionarium imitari, vt D. Mathias, &c.

DE SANCTIS. ET DE Cruce ordine mensium.

DE D. SEBASTIANO.

Luc. 6.

Concio prima per commentaria.

Vide

Vide supra Concionem primam de D. Bartholomaeo
apostolo: & infra concionem primam de om-
nibus sanctis.

DE D. SEBASTIANO.

Luc. 6.

Concio secunda per assumpta.

Stetit in loco campestri.

Assumptum duplex.

Sebastianus aduersus tres hostes di-
micauit, & de illis trium-
phauit.

Aduersus tres hostes dimicauit.

Primus hostis fuit appetitus luxuriae, sagittis in-
diuini venit armatus, & alio contra Io-
sephe, iuxta illud. Inuideruntque ei habentes
iniqua. Gen. 49. Septuaginta. Insuperati-
sunt ei domini sagittationum. Abulens.
Inacula verba dura. Huius sagittis vulneratus
fuit fortissimus aliquis David, qui voluit pugnare
pro rege Achis contra populum Dei. Nunc
scies, quae facturus es seruus tuus. 1. Reg.
29. Caiet. Ut bonam gratiam tegis, &
seruaret, & augeret. D. Sebastianus pro
martyribus contra imperatorem, quissimum du-
cem constituit, dimicabat Davide fortior,
quem debis sibi ducem fecerat. Ego custodē
capitis mei ponam te.

Secundus hostis fuit appetitus diuitiarum sagittis
argenteis. Ut omnia vinceret. Quibus olim
pugnauit Iacob contra Amorrhæum. In gla-
dio, & arcu meo. Hebraea lectio. In sagit-
tamea. D. Hieron. In pecunia mea. Huius
sagittis vulneratus fuit Saul rex de rege Agag,
cui contra praeceptum Dei peperit. Pe-
perit Saul Agag. 1. Reg. 17. Lyra. Cu-
piditate ductus, quia sperabat habere
per eum occultum thesaurum reuelationem.
D. Sebastianus thesaurus Diocleciani contemp-
sit, & Crematij sphaeram ex auro sibi oblatam
in partes diuisit, & pauperibus erogauit.

Tertius hostis fuit tyrannicus sagittis ferreis ar-
matus, huius tamen obuius venit Sebastianus;

ea fortitudine, qua olim Iosue armato principi,
de quo an esset aduersarius, dubitabat. Per-
rexit ad eum. cap. 5. Abul. Iosue mon-
strauit se impaudum, qui solus, & quo
inermis occurrit viro armato, nesciens
an hostis esset. 2. Sebastianus imperatori
millibus stipato sciens sibi aduersarium occur-
rit ductus Iosue fortior.

De tribus hostibus triumphauit.

Arbor, cui alligatus fuit Sebastianus dici debet tri-
umphalis. De qua iure dicitur. Quercusque
trophæis curua tremit. Ex hac suspensum,
Peplū. Sic appellabatur trophæum, in quo
(teste Alex. ab Alexand.) qui facinora ges-
serat, singula egregie gestia effingere af-
fuerant. Peplum Sebastiani esse potest
velut illud, de quo Surius. Apparuitque
iuuentis iuxta eum, dicens: Tu semper
mecum eris, & pallio candidissimo ab
Angelis septem amictus es. Fecit Ge-
deon Ephor, & fecit manere ipsum in
emite sua. Iud. 6. Caiet. Potest intelli-
gi quod exaltauit vestem illam in me-
moriā perpetuam suorum gestorum.
In memoriā suorum illius, quem ipse exhibuit
Spiritus sanctus, dum illum iudicis. Spiritus
Domini induit Gedeon. Iud. 6. Caiet. An.
Describitur Spiritus diuinus inslar in-
clementi Gedeonis. Similiter D. Sebastianus
in memoriā sui vestimenti diuinitus ex-
hibuit.

Erexit sibi fornitem triumphalem. 1. Reg.
15. Hebraea littera. Ecce faciens stare sibi
manum. Card. Caiet. Declaratur quāle sig-
num tantæ victoriæ statuerit, videlicet
figuram manus. Genus simile trophæi po-
set sibi statuere Sebastianus, in quo manus eius
elevant conspicueretur. De Iosue sic facit tex-
tus. Sepelierunt eum in sinibus posse-
sionis suae in Thannathstare, id est in ciui-
tate solis. Rabini. Quia super sepul-
chrum Iosue fuit posita similitudo solis
in memoriā, quod fecit stare solem.
Tatam celi spem ex auro factam virtute
stare fecit Sebastianus, ut deinceps planetarū
aliquis mueretur. In Peple etiam effigi pos-
sent arcus tres, sed fracti cum hac littera. Ara
cus eorum contriuit. Fecit quoque
David sibi nomen. 2. Reg. 18. Gloß. interl.
Erexit sibi fornitem triumphalem. Abul.
In memoriā victoriarum. Similem arcū
erigere posuit D. Sebastianus in memoriā
triplicis victoriæ de tribus hostibus. De quo
calum

CONCIONVM.

celum intrante illud dici posset, quod de Cæsare Virg. At Cæsar triplici inuictus Romana triumpho, mania, &c. Vide in sua die generali v. Triumphus, Tropæa, Victor, Victoria, &c.

DE TRIBVS B. B. MARTYRIBVS Societatis Iesu.

LUC. 21.

Concio secunda per assumpta.

Morte afficient ex vobis.

DE TRIBVS B. B. MARTYRIBVS Societatis Iesu.

LUC. 21.

Concio prima per commentaria.

Cum audieritis praelia, &c. nolite terreri. Non debet formidare, qui agnoscit Deum pro se contrabiles velle decernere. 641. Nondum statim finis iudicium in fine futurum est etiam saeculi formidandum. Est enim Deus Index timendus. 918. Surget gens contra gentem, Almam aduersus bovis bellum fuit ab initia Jacobi. 700. Et regnum aduersum regnum. Regnum caeli aduersum regnum terra. 2681. Et terra notus magni, &c. Quibus Deus locutus suus merum incutiet. 794: 795. Et possident. In penam peccatorum. 809. Et tamos. Est enim a fames Dei testor, qui in ista uel hominem comprehendit. 1897. Terrerelque de caelo. Quibus Deus multis modis fiet hostes terrere. 794. 795. 796. 197.

Signa magna erunt. Saepe quibus possit Deus terrorem emittere. 800. 801. Sed ante haec omnia iniicient, &c. Sed quos manus descendet diuina, non possent humana. 2173. Et persequentur, &c. Odio illi vos persequuntur, ego amore prosequar. 2711. Conninger vobis in testimonium. Eritis testes pro me, ut olim Patriarcha. 1639. Ponite ergo in cordibus, &c. Respondet enim per verbum pro suis. 339 Trademini autem a parentibus, &c. Sicut ego a discipulis. Sed istius pena possit esse signum penae aliorum. 2716. Et morte afficient ex vobis. Testis tamen per mortem meam non erit mors formidabilis. 1900. Et eritis odio, &c. Quo iudicium veritatis non habebis. Est enim odium sent amor iudicii veritatis ignoranti. 2723. Capillus de capite vestro, &c. Non enim estis in me patrem vestrum rebelles, ut Absalon, qui idem cum capillis perijt. 2687 In patientia vestra, &c. Per illam namque de tyranno quolibet triumphabitis. 1906.

D. Ephrem: Rudis pictor pulcherrimam imaginem cunctis ostendere cupit, id est sanctorum Martyrum pugnam.

Assumptum vnicum.

Imagines nostrorum trium Martyrum proponantur.

Tres filij Noe: Sem, & Cham, & Iapheth Gen. 7. Ingentes arcem. Rupertus. Otiū In latere arcis, baptismi Christi sacramentum, quod de latere manauit, sine quo Ecclesiam ingredi nemo potest. Representant Didacum, Ioannem, & Paulum martyres per baptismum in Ecclesiam intrantes. Tres fortes Davidis. Irruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum, & hauserunt aquam. 2. Reg. 23. Lauretus. Aqua significat baptismi sacramentum. Haec appellant David sanguinem. Non bibam sanguinem. Ex latere Cibri. Exiuit sanguis, & aqua. De Bernar. Baptismum aqua, martyrium sanguine diximus designari. Significabāt tres Iesu milites per aquam baptismi, & sanguine martyris vero Davidi morigerantes. Tres Palei in principes. Cum venissent Abimelech, Ochozath, Phicol, loquutus est eis Isaac. Genes. 26. Orig. expendens illud. Vidimus Dominum esse tecum, idcirco diximus ineamus fœdus. Gen. 26. Hi tres peruenire cupiūt pacto societatem eius. Fortendebāt nostras tres lapones promittentes ingressum in Societatem Iesu.

Tres fratres confederati Abraha. Venerūt mecum Aner, Eschol, Mambré. Gen. 14. Hi perigerunt fœdus cum Abraham. D. Hiero. Ut ostenderet Amorrhæos, atque Germanos, socios fuisse Abrahæ. Et Lyr. Hos autem tres Germanos fratres Abraham suis copiis in tres partes diuisis singulos lingulis præfecit. Figurabāt nostros tres fratres, quos Iesus duces martyrum in Societate præfecit.

Tres fratres. Sydrach, Misac, & Abdanag, qui imperatori dixerunt. Deos tuos non colimus, & statuum, quam exrelli, non adoramus. Dan. 3. Cum bis apparuit in fornace filius Dei. D. bern. In tuo nomine congregatis medius stas, sicut olim cum tribus pueris es dignatus etiam ethnico apparere. Inter tres Societatis Iesu socius meus stat Iesus. *Tres autem filij.* Viriavit Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios. 1. Reg. 2. E. Greg. In tribus filiis perfectiores sanctæ Ecclesiæ designati sunt, qui pro fide Trinitatis fortia semper egisse cognoscuntur.

Tres Ecclesiæ Iaponensis filij sunt, bi martyres tres. Tres Lia filij, quæ dicebat. Nunc prosequetur me vir meus, eo quod pepererim ei tres. Gen. 29. D. Hier. Erit mihi in hac vita comes, & eius dilectio me prosequetur, tres enim filios genuit. Similia ecclesiæ Iaponensis viri suo Christo dicere posset. Tres principes acclamantes regem Salomonem. Saron, Athan, Bathan. Vivat rex. 3. Reg. 1. Iosephus. Ut agnosceret omnis populus, quod ei a patre traditum fuerat imperium, dicit tres isti principes per varias civitates verum Salomonem regem Christi acclamant. Tres fratres Simonem, Iosephum, & Ionathan duces constituit frater israhel maior ludas Machabæus. Constituit fratres suos duces. 2. Machab. 8. Ray. Quia revere suo fecit Trinitas, ut auxiliando illis curam suam præsentem per hunc numerum significaret.

Tres sciit et Noe, Iob, & Daniel. Illi liberauerunt animas suas. Ezech. 14. 1. Prado. Crediderim hos tres propofitos, quia fuerant iustitia insignes, & oratores ferventes, quorum preces Deus exaudire soleat. D. Aug. Otendes in illis tres formas iustorum. epist. 122. Noe intercessor, & forma proferens; Iob pro viris; Daniel pro iuvenibus. Sic Iacobus annis 64. Paulus annis 33. & Iohannes annis 19. *Tres Teiserui.* Recordare Abrahami, Isaac, & Iacob servorum tuorum. Exod. 32. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, hoc nomē mihi est in æternum. Exod. 3. D. Mendosa. Quasi Deus hoc nomine maximi honoris gratia nuncupetur. Gloriarum enim Deus quoties in suo nomine suorum servorum nomina includuntur. Servi Dei tres in æternū vivere martyres, qui amputatis auribus servitutem divinā proficiunt. Tres viri ascendentes ad Dñm in Bethel. 1. Reg. 10. D. Greg. Magni. Tres illi illos significant, qui

in studio vite contemplatiux perfecti sunt. Quales bi tres martyres ascendentes montem, in quo crucibus affigendi erant.

Tres Sauli filij in monte Gelboe. Percusserunt Ionatham, & Abinadab, & Melchisua filios Saul. 1. Reg. 31. Iosephus. Saul autem & filij eius fortiter decertantes, tamquam gloria eorum in bona morte cecideret, undique circumdati pariter sunt extincti. Apparuit in eodem monte Iesus, & bi tres filij eius mortui, ut olim. Mortuus est Saul, & tres filij eius. 1. Reg. 31. *Tres Patriarchæ.* Manifestare corā Ephraim, Benjamin, & Manasse, offende faciem tuam, & salvi erimus. Psal. 76. D. Bern. Ego arbitror istos tres esse, qui saluatur. Faciem Deus bis tribus martyribus in gloria ostendit, & illorum precibus Iaponenses innumeros saluabit.

DE DIVO IOSEPH Sponso V. Mariæ. Matt. 1.

Concio primæ per commentaria.

Cum esset desponsata mater eius. Dum desponsata mater nominatur, Virgo simul & mater demonstratur. Talis in virga Aaronis præsignificatur. 19. 76. 77. 78. 133. 140. Cū esset desponsata Ioseph. Nobilitate, & virtute similes, quales esse debent sponsus, & sponsa. 2063. Antequam convenirent, inventa est. Apud dicitur inventa, quæ abscondebatur, non timens decori, sed pudori. 1294. In utero habens de Spiritu sancto. Quæ illius erat sponsus, à quo tumida ventre, non mente. 969. 970. Ioseph autem vir eius. Quæ columbatruum phalix virginitatis erat, si cet Ioseph viri posset nominari. 1326. Cū esset iustus, & nollet eam traducere. Iustus enim intercessor potius esse capit, quam accusator alienis. 2248.

Voluit occulte dimittere eam. Non enim volebat infamiam suam manifestare. Occultus iustus virtutem, ut peccator negotium. 2896. Hæc autem eo cogitante. Considerabat faciendam, ne peccaret, si repente operaretur. 226. 2654. Ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei. Angelus caeli Iosephi nuptias confirmat. 1773. 1774. Noli timere accipere Mariam. Est enim tibi fides, ac proinde non timore, sed amore suscipienda. 1075. Quod enim, &c. de Spiritu sancto est. Cui ego præstui sponsam purā virginē. 2410. Pariet

Paries autem filium, &c. *Quem desideras.* 1540. Vocabis nomen eius Iesum, &c. *Sed non namque vocabulum adimplebis; omnium providendo salutem.* 1526.

DE DIVO IOSEPH

Sponso V. Mariæ.

Matth. 1.

Concio secunda per assumptam.

Ioseph autem vir eius.

D. Bern. Virum nominat, quia homo virtutis erat: vir eius merito appellatur, quod necessario putabatur.

Assumptum duplex.

Ioseph vir: vir Mariæ.

Ioseph vir.

Tulit Deus hominem, & posuit, &c. *Gen. 2. Aug.* Ut esset homo, operaretur ut esset iustus. *Ioseph virum iustus erat.* Cū esset iustus. *Posuit Deus eum paradisi custodem, id est Virginis, de qua S. Basilus.* Perpetuo virens castimonie paradisi, in qua vite lignum plantatum omnibus salutis fructum tulit. Ipse saluum faciet, &c. *Lyra.* Ut operaretur Deus ipsum hominem beneficiis sue gratie ipsum persciendo. *Sic persciabat Iosephum.* *Noc vir.* *Gen. 6. D. Chrysostomus.* Commune nomen pro laude iusti usurpat, nam ceteri ob carnales voluptates amiserunt esse hominis. *Huic Deus insit.* Fac tibi arcam. *D. Bern.* Arca Noe significat arcam gratie, excellentiam scilicet Mariæ: sicut enim per illam omnes euaferunt diluuium, sic per illam peccati naufragium. *Phibis e. pendit illud.* *Noc vir iustus;* post hominem addit iustus, quia nemo iniustus est homo, sed potius bestia.

Iacob autem vir. *Gen. 25. Ipsi ael id est.* Vir videns Deum. *D. Bernardus.* Homo erat Iacob, & dormiens vidit descendentes Angelos, & ascendentes; Dñm Angelorum adesse testatus est, dicens: Verè Dñs est in loco isto, & ego nesciebam. *Idem D. Bernardus.* Maria est scala Iacob. *Iosephus hanc vidit scalam, & Deum in illa esse agnoscit per Angelum ad eum in somnijs descendentem.* Moyses vir magnus. *Exod. 11. Lyra.* Quia pietate sua fratrum suorum fauore apud Aegyptios procurauit. *Moyses.* Abscondit faciem suam, & non audebat aspicere contra

Deum. *Exod. 3. D. Bernardus de Ioseph.* Videbat, & horrebat diuine presentie certissimum, gestatē insignē, & quia mysterium penetrare nō poterat, voluit demittere eā. *Tered.* Rubus indicat Dei filium hominē factum, & virginalem veterum inhabitatē matris suæ virginitatē integram cōseruaturum. Mihi ego tibi viri prudentem, & scientissimum Hiram patrem meum. *3. Reg. 5. Sic rex Tyrus scribit ad Salomonem.* *Lyra.* Iste Hiram fuit nobilis artifex vocat eum patrem propter artis excellentiam. *Ioseph artifex ad fabricam templi Pharaonis D. Chrysostomus.* appellat Filium Dei artificem summum beatorum templi. Quis vnquam de archipecto audiuit, quod ipse sibi templū construxerit, & in eo habitare prohibitus sit propter inimicum. *artifex Ioseph, quē verus Salomon nominauit patrem, &c.*

Cūq; vocasset Moyses eruditum virum. *Exod. 36.* Ecce vocaui in nomine Beseleel. *Interl.* Tamquā mihi charum, & notum. *Caietan.* expendit illud. Vocauit Deus ex nomine Beseleel de tribu Iuda, impleuitque eum Spiritu Dei, sapientia, intelligentia, & omni doctrina ad exco gitandum, & faciendū opus. *Sic ait.* Manifestat Moyses diuinam electionem, quia Dominus nominauit Beseleel caput artificum. *Sic vocauit Ioseph ad tabernaculum, scilicet Mariam.* *Hugo Card.* Tabernaculum fuit B. Virgo, in quo ipse Deus armavit se armis nostræ mortalitatis, quibus contra diabolū militauit.

Vir Dei. *Nam. 25. de quo Deus.* Ecce do ei pacem frideris mei. *1. Reg. 2. Sic dicitur.* Phinees, qui erat Princeps inter custodes loci, in quo Dominus quiescebat, teste *D. Hieron.* Phinees erat dux eorum coram Dño. *D. Bern.* Ioseph Virginem fideliter custodiuit.

Vir eius.

Quam et Dñs Deus Trinus preparauit, ut Rebecca Isaac. Illa est quam preparasti seruo tuo Isaac. *Gen. 24. dixit Eleazar.* *Rep.* Isaac ita iuuentutis pitulantiam supergressus est, ut illam expectaret coniugem, quā Deus daret, non quā concupiscentibus oculis ipse cum dote magna rapuisset. *Vir eius.* *Qua etiam Spiritus sancti sponsa orat, quā libenter redderet, ut Thabiel David sponsum Michol.* Sequebatur eam vir suus. *2. Reg. 3. Caiet.* expendit illud, quod additur in textu. *Plorans. 2. Reg. 3. sic ait.* Plorabat ex gaudio, sō quē ad virū suū reducebatur

absque eo quod eam tetigisset, sed sicut seruus seruasset. *Vir eius. Quæ Spiritus sancti sponsa potius quam Ioseph erat, ut Ruth potius Dei, quam Booz. Tuliq; Booz Ruth & accepit uxorem. cap. 4. imperfectus. Accepit uxorem non sibi, sed Deo.*

Vir eius. Quæ erat mater Filij Dei, immediatior quam Sara. Ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum. Gen. 17. Abul. Hoc dicebat Deus ad honorem Abrahæ. Vir eius. Quæ erat mater legislatoris Christi, sicut Iocabeth mater legislatoris Moysi. Accepit uxorem, quæ concepit, & peperit. Exod. 2. Iosephus. Anram intentus erat orationibus, & cum in somnijs admonuit quod daret ei ex uxore filium, qui populum liberaret. Ipse saluum faciet, &c. Vir eius. Quæ erat æterni Patris filia, ut dicitur principiis Calib. Deditque ei Axam filiam suam. Quæ à patre beneficia sponso obtinuit. Cum suspirasset. Lyra. Ut facilius impetraret. Vir eius. Quæ erat æterni Patris filia, ut Aseneth filia Putepharis sacerdotis Heliopoleos, quæ data est Ioseph. Dedit ei uxorem, &c. Gen. 42. D. Aug. Postquæ in Ioseph apparuit non parua diuinitas, honor foci ei debuit nominari, qui pertinet ad diuinitatem non parua in sacerdotio solis. Vir eius. D. Greg. Naz. cum laudare vellet sponsum sanctæ Gorgonia sororis ipsius sic concludit. Vis vno verbo virum describam. Vir illius. Neque enim scio quid amplius dicere necesse sit. Id potiori iure dicere quis posset in laudibus Ioseph. Vir eius.

magister. Qui idem cum sapientia virtutes alias omnes habet. 1582. Nemo enim potest, &c. Propter miracula credebatur non habens Abrahæ fidem, quæ miraculis non indigebat. 2507. An-en, amen dico, &c. Per baptismum, aqua designatum labrum. 18. Vel sanguinis designatum rore. 157. 158. Regnū Dei. Quale dici potest illud, quod bonum regē habet. 745. 779. 781. 783. Quomodo potest homo nasci, &c. Nesciebat Christum natum, ut naturam nostram reformaret. 1601. Nisi quis renatus fuerit, &c. Quia non aliter erit Christo similis, & in illius similitudine formatus. 2077. 2078. 2079. Quæ nati est ex carne, &c. Non autem carne, sed spiritui vinit, qui celi regnum habet. 1843. Spiritus, &c. Et nescis unde veniat, tūc venias ad humilem, & vadat superbo. 3002.

Tu es magister, &c. Cum tamen sapientia humana nihil proficiat sine diuina. 41. An-en, amen dico tibi, &c. Si serigo dignum manifestabat, dum scientiam ostendebat. 744. 1629. Si terrena dixi, vobis, &c. Sine spiritu sancto nemo potest amare cælestia, & tenenda despiciere. 2965. Nemo ascendit in cælum, &c. Ascendit in cælum, qui recedit à solo. 1813. Filius hominis, qui est in cælo. 18 Deus, & ut homo etiam possit ascensionem praefigurare. 2356. 2521. 2548. Sicut Moyses exalauit serpentem, &c. Serpens in ligno in memoriam peccati ab Adam in ligno commissi. 98. Ita exaltari oportet, &c. 18 in ligno crucis, tūc abeat peccatorum. 2613. Et omnis, qui credit, &c. Sola namque fides hac habenti illam confert, quidquid posset obseruatio legis detinere. 2118.

DE S. CRVCIS INVENTIONE. Ioan. 3.

Concio prima per commentaria.

Erat homo ex, &c. Homo, qui proinde solum non deberet aspicere, sed cælum. 2384. Nomenclamus nomine. Nomen honoratur illius, cuius persona diligitur. 6. Princeps Iudeorum. A quibus ut sibi sanguinem honorabatur. 229. Hic venit ad Iesum nocte. Nocte veniebat, qui non semper in præsentia diuini solis erat. 1844. Rabbi, scimus. Superbus, qui coram diuino magistro se scire affirmabat, cum humana, scientia diuina comparata inficitia sit. 1710. A Deo venisti

DE S. CRVCIS INVENTIONE. Ioan. 3.

Concio secunda per assumpta.

Ita exaltari oportet filium hominis.

Orig. Crux Christi est bonorum omnium thesaurus.

Assumptum vnicum.

Inuentio thesauri absconditi in tribus mundi statibus.

DE DIVO ANTONIO
Lusitano. *Matth. 5.*

Concio prima per commentaria.

In primo. Abscondita in arca Noe. Fac tibi arcam. *Gen. 6. D. Ambros.* Lignum crucis nostrae navis salutis. *lib. 1. de spiritus. c. 8. D. August.* In cruce nauigamus, & in fluctibus tuti sumus. *Abscondita in columna iacob.* Erexit lapidem in titulum. *Gen. 28. Borkensis.* Pro celebrando beneficio lapideam columnam iacob erexit. Est quidem sublata in altum columna crux in testimonium victorie Christi. *Abscondita in curru ioseph.* Fecitque eum ascendere super currum suum. *Gen. 41. D. Ambros.* Crux est currus Christi triumphalis; currum suum triumphator ascendit, & de patibulo triumphali captina spolia suspendit. *Tert.* Tuli curru triumphamus. *D. Cyprian.* Vehiculo crucis euehimur in celum.

In secundo statu mundi, abscondita fuit crux in gladio, quo David Gigantem detrucauit. Ecce hic gladius Goliath, quem percussisti. *1. Reg. 21. D. Ambros.* considerans crucem attenta omnis absconditum fuisse per annos 180. Video quid egeris diabole, ut gladius, qui pere impius es, obitrueretur. Tollatur tunc ruina, promatur gladius, quo veri Goliath caput est amputatum. *Abscondita in lecto ioseph.* Lectus noster floridus. *Cant. 3. D. Maccharius.* Leuulus Christi crucem pronuncians, in ipsa enim vite auctor Iesus requieuit. *Abscondita in candelabro.* Facies candelabrum ex auro mundissimo. *Exod. 25. P. Aug.* Candelabrum crucis est lignum, lucerna in candelabro Christus in cruce pendens. *In tertio statu, abscondita fuit crux in vexillo militari.* Vidi Angelum habentem signum Dei viui. *Apoc. 7. D. P. Dam.* Gaudebat diabolus, quod triumphale vexillum, sub quo prostratus fuerat eatenus maneret occultum. At ubi repertum est, erubescit se ubique iam videre prostratum. *Abscondita in seetro, quo adolescens efferebatur.* Ecce defunctus efferebatur filius, &c. *Luc. 7.* Spem resurrectionis habebat, quia ferebatur in ligno. Ut esset iudicio salutem populo per crucis patibulum referendam. *Abscondita in clauis David.* Dabo clauem super humerum eius. *Apoc. 22. D. Andreas cretens.* Crux est clauis regni celorum. *Hac in clauis ro crucis abscondita hodie inuenta sunt, unde dicere possumus cum D. P. Dam.* Hodie fratres, quia crucis inuentionem colimus, quali reposito totius mundi thesauro, gaudere debemus.

Vos estis sal terrae. Quo eius impediatur corruptio, non quod damnetur. 1198. 1199. Quod si sal euauerit, &c. Mellor dicitur vana, qui non efficit id, quod docet. 156. 170. 182. Ad nihilum valet ultra, &c. Vana namque vana habebit subditis nihil faciens. 1778. Vos estis lux mundi. Qui sedentes in tenebris illuminabitis, & in viam salutis inducetis. 1896. Non potest ciuitas, &c. Quilibet ciuitati consertur, quia quilibet vultis virtutum meritum acquisatur. 2616. Neque accendunt lucernam. Debet enim lucerna non sibi, sed alijs lucem praelere. 170. Sed super candelabrum. Quale sit praelatus, in quo septem lucerna, septem spiritus sancti dona. 490. Ut luceat omnibus. Non vni solum, vel alteri prouincia, sed omni. 1876. Sic luceat lux vestra coram hominibus. Sic enim erit quilibet vestrum luminare Dei. 2019. Ut videant opera, &c. Non enim ab humanis oculis captanda gloria est. 1753. Et glorificent patrem vestrum. Debet enim seruus Dei pro gloria sibi reputare, gloriam Dei in omnibus attendere. 2444. 2445.

Nolite putare, &c. Imò legis decem precepta Christus detulit. 1217. Amen dico vobis, &c. Precepta omnia seruari debent, vel amore, vel timore. 282. Qui ergo soluerit, &c. & docuerit sic, &c. Soluendo quippe precepta solutionem facilius doceret. 782. Qui autem fecerit, & docuerit, &c. Magis enim doceret exemplo, quam si mille linguis predicaret. 659.

DE DIVO ANTONIO
Lusitano. *Matth. 5.*

Concio secunda per assumpta.

Magnus vocabitur in regno
celorum.

Assumptum tripl. x.

**Magnus D. Antonius magnitudine
humana, Angelici,
Divina.**

Magnus in caelo, non exprimitur, an homo, an Angelus, an Deus? Ut quilibet subintelligatur. Eques quidam ut contra hostes adiuuaret Machabaeos, illis apparuit, an humanus, angelicus, vel divinus, dubitatur? Solum enim dicitur. Apperuit precedens eos eques in veste candida armis aureis hastam vibrans. 2. Mach. 11. Vnde quidam Doctor. Fuit fortasse Hieremias, qui paulo post Machabaeorum daci gladium dedit aureum, quo hostes omnes posset debellare. At caribuf. Inter eques ille Angelus sanctus in specie equitris ut apparuit. Hugo Card. Equos Dei filius in veste candida, in carne puraeis, mittitur. Idcirco in auxilium Iustitiae datus Antonius magnus homo, magnus Angelus, magnus Deus.

Magnus homo.

Ut David, de quo Deus. Ego te tuli, ut esses dux super populum meum, fecique tibi nomen grande iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra. 2. Reg. cap. 12. Caribuf. Per triumphos affluens fecit valde famosum. 7. rimas de Gigante. Praevaluit adversus Philistaeum. 1. Reg. 17. Lyra. Describitur David triumphus. Per baculum, & quinque lapides, quibus David Goliath delatavit, significatur crux Christi, & quinque vulnera, per quae Christus de diabolo, & Angelis eius triumphavit. Simili modo magnus dux noster Antonius post triumphos de mundo, de patria, de parentibus; de diabolo, & militibus et haereticis per crucem, quam fert manu, & per plagas Christi Seraphicae religionis insignia triumphavit.

Magnus homo fuit, ut Elias, de quo Eccles. Amplificatus est Elias in mirabilibus suis. cap. 42. ad regem Achab sic loquebatur. Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui. 3. Reg. 18. D. Chrysost. Sicut leo in regem, tamquam vilem catulum insurrexit. Purpuram habebat ille, sed

hic melotem habebat indumentum purpureum venerabilius. Ipse contempsit principatum, etenim tamquam in scena, sed non in veritate regem sibi cernere videbatur. Simili modo D. Antonius adversus tyrannum Paduam qui perturbatorem fuit leo adversus catulum, & dux verus contra regem situm decetabit. Magnus homo fuit, ut Isaac. Magnus vehementer effectus. Gen. 26. Nolite timere, quia ego tecum sum. D. Chrysost. Ego tecum sum, ideo inuictus eris, & instantibus potior, & invadentibus fortior. Contra exercitum regis abimelech. Simili modo D. Antonius contra exercitum Maurorum, & contra hostes regni Lusitani omnes.

Magnus Angelus.

Magnus Angelus D. Antonius dici potest, ut Iacobi, de quo Deus. Ecce ego mitto Angelum meum, qui praecedat tibi, & custodiat te in via. Exod. 23. Text. Angelum dicit eum ob magnitudinem virtutum, quas eduxerat. De eo dicitur etiam. Fortis in bello Iesus Naue, qui fuit magnus. Eccles. 40. Dignus angelus. Magnus dei miraculis. Angelus cunctis, & nostris, & nostrorum rerum est D. Antonius, miraculis suis non solum sistere, sed ad se descendere verum solem Christum, & lunam Mariam. Magnus Angelus, ut D. Paulus, qui se ad Galatas scribit. Sicut Angelum Dei accepisti me. cap. 4. Magnus Angelus dicitur Michael. Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi sui. Daniel. 12. D. Chrysost. Michaeli gens commissa est Iudeorum; Paulo vero universi orbis habitatio. Tamquam pennatus totum docendo orbem pervolavit.

Angelus Seraphicus Antonius per omnia mundi regna pervolavit, non solum docuit primus suos theologiam, sed & primus concinator. Magnus Angelus, ut D. Baptista, de quo Deus. Ecce ego mitto Angelum meum. Malac. 3. Et apud Lucam. Erit magnus coram Deo. cap. 1. Lyra. Angelum Ioannem Baptistam, qui magis duxit in terra vitam Angelicam, quam humanam. Magnus D. Ambros. non corporis magnitudine, sed animi Contra regem Hierodem. Non licet tibi, Luca 1. Fuit in diebus Herodis. D. Petrus Chrysolog. Herodes veniens ex gente aliena, invasi regnum; mutavit mores, deleuit seminata; tulitque quid

quidquid erat diuinæ, & humana funditus disciplinæ. Veniat pignus Verbi. Nec deest consolator, cui imminet persequutor. *Jer. 86. Agnus sic magnus erit antonius suorum consolator, si inuigat, persequutor.*

Magnus Deus.

*Magnus Deus dici potest D. Antonius, ut Moyses, de quo Deus. Constatante Deum Pharaonis. Exod. 2. Et extas. Vir magnus in terra Aegypti. Exod. 11. Inter alia factura. Percussum Aegyptium abscondit fabulo. Exod. 2. Caic. Si certum fuisset, quod Aegyptius ille prepositus fuisset ad asilendos filios Israel, potuisset Moyses causam populi agens occidere illum tamquam publicum hostem, ut in hoc facto inchoaretur liberatio Israel. D. Ambrosius. Factus est Deus regi ipsi terribilis, quem rex nequeret, hæc erat potentia sanctitatis. in *Isaïam. 118. Idem D. Ambrosius. Moyses hinc prius orsus est tentamenta bellici fortitudinis, ut Aegyptium sterneret, atque in arena absconderet. lib. 1. off. 1. 36.**

Curum exa Toron affligentem Lufitanos sic opa preffus D. Antonius: & magnus Deus, ut Elias, qui inter magnos numeratur. Eccles. In diebus suis non timuit principem, & potentia nemo vicit illum. cap. 48. Elifcus propheta, qui est in Israel indicat regi Israel omnia. 4. Reg. 6. S. Chrysostomus. Sedebat namque Elifcus in monte alto, ut figura Christi monstraretur. Inde videbat omnia, & insidias hostium regi aperiebat. Aperiet D. Antonius quasi Deus qui omnia videt, insidias hostium nostro regi. Magnus Deus, ut Samuel, quem inter magnos recenset Ecclesiastus, de quo sic. Samuel renouauit imperium, & vnxit principes in gente sua, inuocauit Deum omnipotentem in oppugnando hostes circumstantes vndique. cap. 46. D. Gregorius. Samuel interpretatur nomen eius Deus: Idcirco ei tantum nomen imposuit, quia meritorum gratia magnus fuit. Magnus Deus dici poterit D. Antonius, propter merita; hic nos liberat ab hostibus.

Concio prima per commentaria.

Sint lumbi vestri præcincti. *Aequum enim est, ut seruis quilibet præcingatur ad obsequium Domini, qui ad seruum remedium se præiunxit. Sic enim dabitur compensatio. 2141. Et lucernæ ardentes in manibus vestris. Quæ prius vobis, quam alij licet præbeant. 170. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum. Quæ Patres omnes antiqui expectant. 1633. 2289. Quando reuertatur a nuptijs. Idem multa de nuptijs in continentia de Dom. 2. post Epiph. Ut cum venerit, & pulsauerit, confestim, &c. Debet enim serui obsequio Dei seruire. 1714. Vide plurima in v. Festinus. Beati serui illi, quos cum venerit, &c. Illos enim ex seruis mensa sibi ministrantibus in amicos, quibus ipse ministrat, commutabit. 1818. Faciet illos discumbere. Ut honoret. Mensa namque regis sedentes mensa honorat. 1481.*

Et transiens ministrabit illis. *Mensa namque humana accumbit Deus, & stat homo; at diuina accumbet homo, & stat Deus. 2141. Et si venerit in secunda vigilia, &c. Nos vigilantes ad humana, ne alioquin ad diuina somniamus. 500. Et si in tertia vigilia venerit, &c. Sic enim diuina vigilia Dominus compensabit humanam. 1082. Si sciret patrum familias qua hora, &c. Ut Dominus scit, & vigila: Unde debet homo, pro quo Deus curat, vigilare. 1111. Et non sineret, &c. Perpetua namque vigilia contra hostes minima dormitaret. 1718. 3110. Et vos estote parati, quia, &c. Parati quasi ad transitum. Est enim mors iusti transitus ad vitam meliorem. 1713.*

DE BEATO LVDOVICO
Gonzaga. Luc. 12.

Concio secunda per assumpta.

Faciet illos discumbere.

DE BEATO LVDOVICO
Gonzaga. Luc. 12.

Haym. Electos in beatitudine. Euseb. Quia amore eos suscipiat, ostendit. Eutymius. Vitæ æternæ participes.

Assumptum triplex.

**B. Gonzaga felix, charusque Deo,
& hominibus, in aeternum
vivat.**

*Sic scriptum est post nomen in libro
baptismi.*

Felix.

*Felix, ut Baptista. Spiritu sancto replebitur
adhuc in utero matris suae. Luca 1. D. P.
Dam. Felix parvus, quem illa lux excep-
pit, quae illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum. Et iterum;
Dei genitrix felicem puerum de terra
levauit B. Gonzaga Virginis Maria inter-
cessione baptizatus adhuc in utero non plene
natus. Felix, ut Hieronimus. Antequam exi-
res de vulva sanctificasti te. cap. 1. Carth.
In peccato conceptus est, nascitur tamē
sine peccato, existit felicissimus. Felix,
ut Ambrosius. Indicabo tibi quod Domi-
nus requirat a te, sollicitum ambulare
coram Deo tuo. cap. 6. D. Bernar. Solli-
citus, ne vel in leuissimare, tremenda
illius maiestatis offendatur aspectus. Fe-
lix, conscientia, in qua luctamen huius-
modi indelenter conficitur.*

*Felix, ut Iohannes, nec contra felicitatem fuit mors
in iuuentute. Similis illi non fuit nec post
eum surrexit similis illi. 4. Reg. 23. D.
Ambrosius. Quia plebi Iudae graue comi-
nabatur exitium iustus ante sublatu est.
De illo, & de B. Gonzaga dici potest, quod D.
Hieronymus de Nepotiano. Felix Nepoti-
anus, qui haec non videt, felix, qui haec non
audit. Infelices nos, qui tantum displice-
mus Deo, ut per rabiem barbarorum,
illius in nos ira descendat. Felix, ut Enoch,
qui raprus est, ne malitia mutaret intel-
lectum eius. Sap. cap. 4. Cui D. Ambrosius
comparat fratrem suum Satyrum, & sic ait.
Felix tam oportuno obitu, raptus est ne
torius orbis excidia, mundi finem, pro-
pinquerum funera, ciuium mores, &c.
videret. Id de Gonzaga dici possit.*

Charusque Deo, & hominibus.

*Charus Deo, ut princeps ille apud Mar. Iesum
autem inuitus est eum, & dilexit eum.
cap. 10. Lysa. Propter bonam conversa-
tionem suam praeteritam, oscedit ei vul-
tum amicabilem. Sic dilexit Gonzagam,
qui omnia praecepta à pueritia seruauerat. Cha-
rus Deo, ut ille puer apud Matt. Statuit eum
in medio eorum, & dixit: Qui se humili-
auerit, ut hic puellus, is maior est in
regno caelorum. cap. 5. Item. Alex. Sua-
dens solum patrem attendere puellus
imitantes. Qui hoc implet praecceptum,
puer est Deo, & mundo; huic quidem
tamquam seductus, ac errabundus; illi
verò tamquam dilectus. B. Gonzaga immo
mor patris terreni, memor celestis Deo charus,
licet mundo videretur deceptus.*

*Charus Reginae cali, ut Moyses Aegypti. Quem
adoptauit in locum filij. Exod. 2. Caiet.
Hinc Moyses eruditus fuit in omni sa-
pientia Aegyptiorum. Act. 6. Consen-
taneum enim fuit rationi, ut filia Pha-
raonis prouiderent, ut erudiretur, cum es-
set ei tam charus, ut putaretur eius filius,
Virgo Maria vote inijt Gonzagam ingredi
Societatem Iesu eius filij naturalis, ut ostende-
ret eam sibi adoptatum, & dilectum, idcirco
inijt erudiri. Charus suo patri, ut Ioseph
fuit patri suo Iacob. Iacob autem dilige-
bat Ioseph. Gen. 25. Lysom. Quia intel-
ligebat specimen praeferre eximiae ho-
nestatis. Prodigium honestatis Gonzaga nul-
lum in tota vita sensi libitum motum. Charus
matri, ut Iacob Rebecca. Rebecca diligebat
Iacob. Gen. 21. D. Ambrosius. Non quasi filium
filio, sed quasi iustum praeferebat in ius-
to. Illum non tam fratri praeferebat, quam
offerebat Domine. Sic Nabilo illius fuffi-
ma Gonzagam praeferebat Rodolpho. Charus
populo eum principem desideranti, ut Iacob.
Totus autē Israel, & Iuda diligebat Da-
uid. 1. Reg. 18. D. Ambrosius. Tam charus e-
rat omnibus, ut iuuenis ad regnum etiam
inuitus peteretur, & resistens cogere-
tur.*

In aeternum vivat.

*Aeternam vitam ei desiderabant pater, & mater,
cum illum Deo in monte S. Andreae dicebant,
ut Isaac, Abraham, & Sara. Offerillum mi-
hi. Gen. 22. D. Greg. Nissen. Isaac iuncun-
dus erat oculis parentum. Offeritur vi-
ctima Deo, Quid parentes scirent fore ut
puer*

puer in meliorem, & augustiorem formam transmutaretur. *Iste Nisr.* Non esset ut si offerens. In presentis seculo vice dulcedinem cōsiderare exstimeret. *Aeternitatis habitum assumptus*, vt *Iob*. Vir erat in terra Husnonime *Iob. cap. 1. Item. Alex.* Ad eternitatis habitum transmititur, qui per corpus ad bene viuendum se exercuit. *Iob* propter fidem eximia pauper ex diuites, ex illius abiectus; ex pulchro deformis; ex sano moribundus. Omnia de *S. Gonzaga* dici possunt ex *Vita illius*.

terno Deo coniunctus aeternus, vt *Elias*. Ascendit *Elias* in celum. 4. *Reg. 2.* Per merita gloriatus, ieiunans, & elemosynas; vt dixit *D. Chrysost.* Per hanc *Elias* nescit mori, celos intrat; & conuiuit Deo. Per merita humilia, vinct *Gonzaga* in aeternum. Aeternus, quia immortalis, vt *Ioannes* dilectus. Discipulus ille non moritur. *Ioan. 21.* Non tam comprehendebat. Statutum est hominibus semel mori. *Orig.* *Ioannes* ille theologus Deificatus in Deum, non erat homo, sed pliusquam homo. Similis de nostro *Theologo Gonzaga* dici possunt.

hoc nomen hominum, dignum benedictione. Nomen namque nouum benedicitur. 1808. Inuocabant patri, &c. Solet enim paternum nomen filio imponere, quo vitam filio futuram praeannunciat. 1973. 1974. 1976. *Ioannes* est nomen eius. Non dicit, *fit, sed, est*, vt ostendat à Deo impostum, idcirco non mutandam. Nomen à Deo impostum, non mutatur. 25712. Apertum est autem, &c. Benedicbat *Patrem* Dei Deum hominem futurum sibi reuelatum; qui non minus propter humanitatem à nobis acceptam, quam propter diuinitatem nobis communicatam, benedictus erat. 532.

Et factus est timor, &c. Super omnes culpas aetatis. Debet in omni aetate quisque timere Dominum. 587. Diuulgabantur, &c. Non quid *Zacharias* famam capteret, vt alioquin infamiam comparet. 2646. Quis putas puer iste erit? Persecutus corpore, & animo sic à puero. 1790. Etenim manus Domini erat cum illo. Quia illustrem ipsi faceret, & iustum conseruaret. 1038. Et *Zacharias* pater eius repletus, &c. Quae, & corde. 464. Et prophetauit, &c. Spiritu sancto non solum repletus, sed correptus. 1554. Benedixit Dominus Deus. Vt Dominus timendus, vt Deus diligendus. 814. 556. 584. Quia visitauit, & fecit redemptionem, &c. Ipse redemptor solus esse voluit. 165.

DE NATIVITATE

Baptistae. *Luc. 1.*

Concio prima per commentaria.

Elisabeth impletum est tempus pariendi.

filium, qui breui, sed bona vita impletet tempus multa. 1559. Et peperit filium. Diu desideratum, & ideo magis diligendum. 1576. Et audierunt vicini, & cognati eius, &c. Qui sciebant, quod iusta filii patris, ac matris affectus penderet. 1640. Et congratulabantur ei. De solatione *Israelitis* etiam antequam ex *Virgine Christus* nasceretur. 1827. Factum est in die octauo, &c. Quia impletionem praecepti differrent. Debet enim fidelis ad bona opera festinare. 2342. 2384. 2408. 2472. Vide *Y. Festinus*. Et vocabant eum nomine patris sui, &c. Vt etiam in nomine patrem referret. Non enim filius dici debet, qui non est patris sui imitator. 2579.

Mater dixit: Nequaquam, &c. Nomine gratiam Ihu à Deo datam indicabat, significat enim *Ioannes* gratiam. Sic effectus nomen respondet. 1058. Nemo est, &c. Erit igitur

DE NATIVITATE

Baptistae. *Luc. 1.*

Concio 2. per assumpta.

Quis putas puer iste erit? etenim manus Domini erat cum illo.

Assumptum unicum.

Ex manu Dei inspecta pronunciet Homo, vel Angelus, vel Deus, qualis sit puer iste futurus.

Pronunciet homo.

Zacharias, sic prænunciat. Et tu puer propheta Altissimi vocaberis. *Luc. 1. De pueris & nile sic dicitur.* Suscitavit Dominus spiritum pueri junioris, cui nomen Daniel. *cap. 13. Designat in marty.* Daniel cum duodecim esset annorum Spiritu Dei afflatus erat. *At Baptista adhuc in vtero matris prænuntiavit.* Præbuit enim ante faciem Domini. *Luc. 1.* Samuel autem ministravit ante faciem Dei puer. *1. Reg. 2. 4. 1. Hic erat vnus puer, de quo penderet tota restitutionis spes. De Baptista.* Ut omnes crederent per illum. *Ioan. 1.* Ad dandam scientiam salutis, &c. Hic adinuenerunt omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. *Baruch. 4. 1. 1.* Iacob dilectus à Deo antequàm natus, & præueniente gratia voluntarias actiones. Ioannes spiritum propheticum intra viscera matris acceperat, & nondum editus puer genericem Domini ligno exultationis ostendebat.

Elisabeth prænunciat nomen pueri. Vocabitur Ioannes. *Luc. 1.* Nomen quod Euangelista tres in prima suorum Euangeliorum pagina scripserunt. *Marc.* Fuit Ioannes in deserto. *1. 1. Lucas.* Ioannes est nomen eius. *cap. 1. Ioannes.* Cui nomen erat Ioannes. *cap. 1. Quare? Quæritur.* Ut videlicet autoritas tanti nominis prima fratre prælati totum deinceps commendabilius redderet Euangelium. *Baptista ipse de se prænunciat.* Ego vox clamantis, &c. *Matth. 3.* Sed quoniam vox respondet P. Salmeron ex quatuor Euangelistis. *Ex Matth.* Ego à te debeo baptizari. *cap. 3.* Vox humilis. *Ex Luca.* Qui habet duas tunicas, det vnā. *cap. 1. Vox dulcis.* *Ex Marco.* Non licet tibi habere, &c. *cap. 6.* Vox fortis. *Ex D. Ioan.* Vaginatus, qui est in sinu Patris, &c. *cap. 1. Vox acuta.* Vnde Baptista solus integer eorum erat ex quatuor vocibus temperatus. *Vide etiam n. 2. 654. 652.* Vox humilis fuit Baptista, *vt Gedeon.* Non dominabor vestri, sed dominabitur vobis Dominus. *Iud. 8. Serarius.* Tenuitatem meritorum suorum modestissime proficitur. Rex etiam rogatus fieri noluit. *sic Baptista.* Non sum ego Christus. *Vox dulcis fuit Baptista, vox amoris, vt Benjamin.* Hic est frater vester. *Rogabat Ioseph. Gen. 43. S. Ambros.* Agnouit Ioseph dilectum suum, sed idem interrogat, vt eum, quem tenebat animo, vox sonaret. *Vocem Ioannis gaudebat audire Iesus.* *Vox fortis fuit Iosue, vt Iosue.* Quasi

tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum. *cap. 5. D. Aug.* Scitis quod tuba non tam oblectationis esse solet, quam terroris, strenuus hortetur in bonis, & remissus terreat pro delictis. *Vox acuta fuit Ioannes, vt Baruch.* Intertis visus est. *cap. 3. Tert.* Ediscibat Deus in terris cum hominibus conuersari, qui caro erat futurus. *sic ille.* Qui est in Ihu Patris, & videbit omnis caro, &c. *dicit Baptista.*

Prænunciet Angelus.

Gabriel Zacharia. Erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. *Luc. 2.* Nisi fecit mihi Deus. *Gen. 21. Philo.* Opifex enim est Deus, gaudij Isaac non vulgariter genitus, sed operante Domino credendus est. *Simile gaudium experta est mater Baptista.* Exultauit infans. *Non se risse negauit, vt Sava, quæ dixit.* Non risi. *Gen. 18. Philo.* Verita ne forte gaudium, quod nulli creaturæ conuenit, solius Dei rem, usurpasse videretur. *Mater Baptista non hii, sed deo gaudium attribuebat.* Dixit etiam angelus. Erit magnus. *Luc. 1.* Moyses vir magnus. *Ex id. 1. Lipm.* Quia pietate sua fratrum suorum fauorem procurabat. *Baptista suis consatribus diuinos obtinet à Deo fauores.* Dixit angelus. Et Spiritu sancto replebitur, &c. *Luc. 1.* Antequàm exires de vulua, sanctificauit e. *Hierem. c. 1. D. P. Dom.* Longè minor Hieremias sanctificatio, quàm Ioannis; ille quidem in matris vtero sanctificatus, & hic Spiritu sancto repletus fuisse cognoscitur.

Prænunciet Deus.

Pater. Erit adeo similis Filio meo, vt necessarium sit quod ego Christum, & non ipsum esse Filium meum declarem, dicens. Hic est Filius meus dilectus. *Matth. 3. D. Chrysost.* Ne ista opinio apud Hebræos firmaretur, vox Patris vniueris sui prædicat dignitatem. *Filius.* Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. *Matth. 11. P. P. Dom.* Eleuentur omnes, & meritorum prærogatiuis ante consilium maiestatis exultent; non errantem, qui ad Baptiste privilegium audeat aspirare. *spiritus sanctus.* Et vidit Spiritum Dei descen-

cendentem sicut columbā, & venientē super se. A. *Atth. 3.* Cūm Pater dixisset. Hic est Filius meus. I. *entē spiritus sanctū super Christum. D. Chrysost.* Ne quis de Ioanne hoc verbum dictum arbitraretur, venit Spiritus, qui amouit dubitationem. Iudicauit ergo Spiritus sanctus tantum esse sanctitatem Ioannis, ut ipse filius Dei posset ab hominibus repari. Trinitas tota simul Ioannis predicat sanctitatem. D. P. Dam. Pater audirur in voce; Filius baptizatur in flumine; Spiritus sanctus in columbæ specie demonstratur. Ad h. Ioannes totius mediū Trinitatis; gloriosum Baptistam sanctificantem indiuiduam substantiam personarum vocabula. 2

DE SANCTA MARIA Magdalena. Luc. 7.

Concio prima per commentaria.

Rogabat illum quidam, &c. *Hospitalitatis amator, qui hospitium dabat, & ut acceptaretur, rogabat. 2597.* Ut manducaret cum illo, *ut sic acciperet à Christo amoris pignus, & honoris argumentum. 1504. 2768.* Et ingressus domum Pharisæi discubuit. *Ut conuiuium Eucharisticum amoris præsignificaret. 916.* Et ecce mulier, quæ erat, &c. *Non iam à se ipsa offertur oculis, ut peruersa, sed ab Euangelista, ut conuersa. 913. 950.* Ut cognouit, &c. *ut Christo epulas redderet dulciores. 1321.* Attulit alabastrum vnguenti. *ut Christum regem, & prophetam, & sacerdotem vultum esse monstraret. 2374.* Et stans retrò, &c. *Sic faciem demittebat ad pedes Christi prostrat, ut veniam obtinebat. Et enim generosi coram prostratis parere. 946.*

Lacrymis cepit rigare. *Lacrymis penitentis indicabat. 2903. 2910. 2920. 2939.* Et capillis capitis sui. *Non enim capillos ferebat capitis alieni. 2816. 2830.* Et esculabatur pedes eius. *Erat osculum pedis, obedientie signum. 947. Vide Osculum.* Videns autem, &c. *Christus adeo amabat puritatem, ut permiserit potius de illius diuinitate, quam de eius puritate Pharisæum suscipiari; ita purus ut nec ad puniendos impuros vellet ad eos appropinquare. 2568.* Duo debitores erant. *Fauorator Deus, sed qui non tam ex*

chirographi debita velit recuperare, quā ex ebirographo venie relaxare. 2921. Quis ergo eū plus diligit, &c. *Debet enim beneficium esse gratitudinis regula. 1545. 1565.* Vides hanc mulierem, &c. *Qua te non vidit, ut pote demissis oculis præ modelia. 950.*

Aquam pedibus meis, &c. *ure si fortassis non aliquid pulueris terreni in illis esse existimasti. 18.* Hæc autem lacrymis rigauit, &c. *ut arbor irrigatur fructum profertur vitæ contra mortem. 2377.* Osculum mihi non dedisti, &c. *Est enim osculum amoris signum, quod delectus accipere cupit. 218.* Oleo caput meum, &c. *ut me, per fidem, & regem, & sacerdotem, & prophetam sancteretur. 90.* Remittuntur ei peccata, &c. *Ame, qui sum omnium peccatorum remissio. 1738.* Quis est hic, qui etiam peccata, &c. *Non exprobat, sed demittit. Non enim sunt diuulganda peccata, nisi ad remediū. 987.* Fides tua, &c. *Quæ tibi erit gloria, & iudiciorum pena. 2117.*

DE SANCTA MARIA Magdalena. Luc. 7.

Concio secunda per assumpta.

Conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem?

Eusebii Emis. Aliiter videtur à me; aliter videtur à te, tu in facie, ego in corde video.

Assumptum vnicum.

Comedia ex virtutibus sanctæ Magdalene oculis Christi in tres diuisas cenas representatur.

Scena prima.

Ingredditur theatrum Deuotio, musica instrumenta pulsans, quam ostendit D. P. Chrysol. Ad deli-

delicias Deitar totam pulsati cordis sui, & corporis symphoniam, organi cantus dat clamorem, cytheram per suspiria longa modulatur gemitus aprat in fistulam. *Vna sola Magdalena tribus pueris muscis aquiparatur, tria instrumenta dum pufat. Fiat sacrificium nostrum in cōspectu tuo. Dan. cap. 3. Theod. Optimam symphoniam, & admirabilem cātum ei cōcetur, qui statux adhibebatur, opponentes. Unde ingreditur Prologus, Te fidetiam quæcōti Deum. Quæsiui, quem diligit anima mea, secus pedes Domini. Luc. 7. P. Aug. Quæ diū male ambulauerat, vestigia recta quærebat. Gressus scilicet, ut filia principis pombat, & terram contemnebat. 1303.*

Figura prima, Charitas. Asistit regina à dextris tuis in vestitu deaurato. *Psalm. 44. D. Cyril. Anima charitate decorata fulget Diuinitatis oculis. Unde alia lectio habet. In veste oboclarata. id est oculis variegata, quia decore charitatis diuinos ad se oculos aliciebat. De Magdalena dixit D. Gregor. Mag. Exarsit in Christi amorem, quem solus Deus aspiciebat. Figura secunda, Penitentia. Conuersus ad mulierem. Luc. 7. D. Chrysost. Penitentem respicit. Cor enim tritum non despicit, sed aspicit Deus. ex Psalm. 50. Hanc figuram ostendit Deus. Non ne vidisti Achab humilitatem coram me? 3. Reg. 21. Videtur 2917. Figura tertia, Cor-titudo contra demones; qualis Iacob, de quo ait demonem Dominus. Animam illius seruaua. cap. 2. P. Chrysost. Etenim si de medio eum suuuleris theatrum nobis non plaudet amplius. D. P. Chrysost. ad illud. Stans secus pedes. Bene stans, quia cadere nō potest, qui ad pedes Christi meruit peruenire. Jer. 93. *Scena prima finem facit Timor diuinus psalteris, ad quem Deus aspexit, iuxta illud Isai. Ad quem respiciam, nisi ad reuerentem sermones meos? Alia lectio. Nisi ad mutantem se propter sermones meos. D. Bern. Prouolantur pedibus maiestatis timoris impatiens. D. Gregor. Mag. Conuertit ad virtutum numerum, numerū vitiorum. D. Aug. Accessit inimū da, ut red ret mundi; accessit agra, ut rediret sana; accessit confessa, ut rediret professa. D. Bernar. considerant duas visiones à Magdalena Christo exhibitas. Difficilimus salus est à vestigijs ad verticem Domini transuolare. Et c. pendens. illud Marth. 28. Venit Maria, & altera Maria. Sic ait D. P. Chrysost. Venit ipsa, sed**

altera: altera sed ipsa, ut mulier mutaretur, vita, non nomine. *serm. 74. & D. Bern. Neque eadem, quæ vnxit pedes, vnxit caput, secundum illud: Verte impios, & non erunt. Prov. 12. Optimas fecit mutationes.*

Scena secunda.

Prima figura, Fides. Fides tua te saluam fecit. Hanc figuram aspexit Deus in corde Abrahæ, qui ideò posuit monti nomen: Dominus videbit. Gen. 22. Ruper. Illum suæ visionis locum visionis nomine significauit, in quo se visum à Deo veraciter cōfiteri poruit. Fide Abraham obtulit Deo. De S. Magdalena dixit D. Greg. Mag. Quot habuit oblectamenta; tot in se inuenit holocausta. Ad hac fide oblata aspexit Deus. **Secunda figura, Humilitas ad pedes Christi ponitur, hanc Deus aspexit.** 2917. Eusebius de S. Magdalena. Abcondit sese; de illis nō esse ostendit, qui omnia opera sua faciūt, ut videantur ab hominibus. **Tertia figura compassio.** Hac in Magdalena. Gloss. ord. Lācrymis pedes riget; qui sanctorum tribulationibus comparatur. Hanc desiderat videre Deus. Effundit sicut aquam cor tuum ante cōspectum Domini pro anima paruulorum. Tien. 2. D. Hieron. Nullum enim munus Deo acceptabilius est.

Scena secunda finem ponit Cōfessio psalteris. Præueniamus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. Psalm. 94. D. P. Chrysost. Præueniamus, non velocitate pedum, sed prouido confessionis obsequio. Cū spes misericordix est, cū tempus est veniæ, cū penitentix locus: pradamus, quæ fecimus pietati, ne seueritati cegamur exoluere.

Scena tertia.

Sit figura prima, Spes. D. Bern. Misericordix pedem osculatur, in cuius spe firmiter inheret vestigijs accumbentis donec audiat: Remittuntur tibi peccata tua. Hanc figuram aspexit Deus in Nabuchodonosor cum spe venia ipse oculos suos ad cælum leuauit. Oculos meos ad cælum leuaui. Dan. cap. 4. Richardus. Qnis quantumlibet peccator de diuina miseratione non præsumat, & ad spem veniæ nō reuerti fecat?

CONCIONVM.

car. *Tertul.* Quem homines perhorrebant, Deus respiciebat. *sic figura secunda, studium perfectionis. D. P. Chrysologus.* Imitemur hanc mulierem, quam confpicimus, non solum caruisse peccatis, sed ad totum sanctitatis verticem peruenisse. *Hanc cupit videre Deus.* En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, &c. *P. Bernard.* Hoc tibi tota vigilantia prouidendum est, ut apertas sepe habeas fenestras, per quas te ipsum intus benignè respiciat. Quoniã respectus eius profectus tuus est. *Sit figuratitia, Perseuerantia.* Qui perseuerauerit usque in finem, saluus erit. *B. Magdalena.* Cepit rigare. *Capit, non cessauit quasi teluri uelle in anima. I. Greg. Magn.* Quid est telaris tunica, nisi actio consummata, quæ ante Dei oculos usque ad finem uitæ nos regit.

Secunda tertia finem ponit chorus angelorum. D. Bernard. Gaudet Angelus super peccatrice muliere poenitentiam agere. Facies uersa ad exteriorem domum. *2. Par. 3. Glos. ord. loquendo de istis Cherubinis.* Homines secum videre delectantur. *In textu dicitur.* Stabant erectis pedibus. *2. Par. 3. Caribus.* Habebant pedes obliuatos, & eleuatos, sicut in tripudij habent homines psallendo ambulantes.

DE S. IGNATIO FVN- datore Societatis Iesu.

Luc. 2.

Concio prima per commentaria.

Vide Concionem primam de B. Gonzaga supra.

DE S. IGNATIO, &c.

Concio secunda per assumpta.

Et vos similes hominibus, &c.

Hugo Card. Hoc Euangelium legitur de Confessoribus, quorum vitam recollit Ecclesia quasi speculum. Et expendens similitudines in hoc speculo, apparet, apponit exempla sanctorum trium legum, scilicet Iacob, Hieremie, & Pauli. Expectauerunt

Dñm suum Iacob. *Gen. 49.* Saluatorẽ tuũ expectabo Dñe. *Hierem. c. 14.* Expectatio Israel saluatoris nostri. *Paulus ad Iul. 3.* Saluatorem expectamus: ecce triplex expectatio, & vos similes istis sitis.

Assumptum vnicum.

S. Ignatij vita fuit speculum sanctorũ ex tribus legibus.

Ex lege naturali.

Apparuit in hoc speculo similitudo Adami. Formauit Deus hominem de limo terræ. *Gen. 2.* In eodem loco, in quo bruta creauerat. *D. Chrysost.* Ne magnus tibi videatur. Creauit Deus hominem. *Gen. 2. Vnum,* non plures simul, ut alia animalia. *Eccit Deus bestias terræ. Gen. 1. D. Aug.* Vrei Societatis unitas commendetur. *Nascitur S. Ignatius in præsepio inter bruta, & vni ueligitur à Deo, ut Societatis fundator.* Differt tamen similitudo in eo, quod Adamus cum alijs animalibus nomina imposuerit, sibi tamen nomen non indidit. Forssane ex nomine tanto gloriari uideretur arcupare. Nam telle Ihuo Angeli. Adam significat orbem secundum Græcam linguam. Quatuor enim literæ sunt in hoc nomine, Alpha, Delta, Alpha, Mi; & quatuor partes orbis has in capite literas habent. *Indicans fore ut filij Adam per quatuor orbis partes spargerentur ad gloriam patris.* S. Ignatius infans die octauo sibi ipsi nomen imposuit miraculosè pronuncians uoculolum, Ignatium, significans fore ut in quatuor orbis partes ignem saceret ad instaurandum, & illum inuadendum orbem vniuersum, per Xanerium Orientem; per Anabietam Occidentem, per Canisum Aquilonem; per Onicium Setentrionem. Unde & per intercessionem. Ignatij natus post tres menses, quibus de nomine imponendo puero pater, & mater contendebant, ex conuentione interrogatus de nomine sibi imponendo ad votum matris miraculosè respondit. Ignatium. Apparet similitudo Ioseph. Erat Ioseph princeps in terra Egypti. *Gen. 41. Tert.* Ioseph mundus ab idololatria dignitatem ministravit, ut credamus succedere alicui posse, ut in solo honoris nomine incedat. *lib. de idol. c. 17.* Talis Ignatius dum adolescens uixit in curia Hispaniarum notus, & tharus regi Catholicæ.

apparet in hoc speculo similitudo Iacob. Ipse verò claudicabat pede. *Genes. 32.* *Diuus Gregor Magnus.* Vno pede claudicabat, qui solo pede amoris Dei se sustinet, & pedem amoris seculi suspensum a terra portat. *lib. 4. mor. Genesius.* Iacob claudicabat, ut perpetuam luctationis illius memoriam retineret. *Qualis Apollonius Romanus miles, qui claudicans ex vulnere pro patria bello, accepio dicere solebat, se quibusque passibus sue glorie admoneri, ut testatur P. Ductor Alenda. Similis illi Ignatius.*

Apparet in hoc speculo Enos. Ille cepit inuocare nomen Domini. *Gen. 4.* *Abule s.* Quia ille primus aliquas orationes inuenit, in quibus Dominum inuocaret, & alios in hoc intruebat. Ignatius primus artem uicinis cor posuit, & per librum exercitiorum alios interit, quos inter S. Carolus, S. Hieronymus, S. Xaverius, S. Theresia, S. Corio, S. Gonzaga, & omnes Societatis martyres, & illius iustitiae viri numerantur. *Apparet Enoch.* Enoch translatus est, ut det gentibus penitentiam. *Eccles. 44.* *Pater Cornet.* Quia dum viveret, erat omnibus speculum penitentiae. *Talis Ignatius Resatur eius per Alentia. D. Gregorius Nazian.* Omnis eius vita nihil aliud, quam translatus erat. *Talis vita Ignatij. Resatur rap tu eiusdem.*

Apparet Abraham. Extasis cecidit super Abraham. *Genes. 15.* Sic legit *D. Hieronymus in Hbr. ad nostram valgam.* Sopor inuit super Abraham. Ostendit illi Deus iustos in stellis. Suspice cælum, & numera stellas, sic eris semen tuum. *Genes. 15. Epom.* Posteritas per imitationem promittitur cælesti secunditate sublimis. *In his filijs sui imitatoribus multiplicandus predictur.* Multiplicabo te vehementer nimis. *Gen. 17.* *Procopius.* Sic multiplicabatur quasi plurimi futuri sint Abrahami, nam ex eo futuri sunt sancti liberi, qui imitarentur opera patris. Omnia hæc accommodari possunt S. Ignatio, cui Deus posteritatem reuelauit filiorum, in quibus ipse quasi multiplicatus apparet; & in aliquibus etiam in nomine, ut in Ignatio Martini; in Ignatio de Azevedo, &c. *Apparet Noe.* Ingressus est Noe in arcam. *Genes. 6.* *D. August.* Quam magis diuina providentia, quam humana prudentia natantem gubernet, ne incurrat ubicunque naufragium. *Talis Ignatius in navi peregrinus, paratus ut in nauis sue velamento, sine clauo, &c. totum ex obe-*

dientia mare nauigare; ut narratur.

Ex lege scripta.

Apparet in hoc speculo Salomon. Dedit Deus sapientiam Salomoni. *3. Reg. 4.* Præter illam, quam ipse dedit; & utramque ostendit in libris, quos composuit, sed præcipue in adificatione templi dicati diuino nomini. Omnia venerunt ad me scripta manu Dei, ut intelligerem vniuersa opera exemplaris. *1. Paral. 28. P. Tineda.* Torius fabricæ architectura planè diuina, ut cuius artifex Deus. *I. alij Ignatius, qui præter scientiam, quam naturaliter obtinuit in vniuersitatibus, habuit & supernaturaliter à Deo infusam, ut testantur Cardinales in altibus canonizationis; & utramque ostendit in libris, quos per se, & per suos edidit. Sed præcipue in adificatione templi Societatis Iesu, de qua summus Pontifex. Digitus Dei est hic. Ipse namque Iesus sanctificauit hoc templum. Ut ponerem nomen ibi in sempiternum. Erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. 1. Par. 28.*

Apparet Moyses. Ad maledicendum inimicis meis inuocaui te, quibus è contrario tertio benedixisti. *Num. 23. & 24.* *Hæc dicebat rex Balas propheta iniquo Balaam. D. P. Chrysol.* Balaam maledico benedixit ore, & sicut in spinis Moysæ, ita sensus perficimus in bona, diuinitatis impulsu aguntur inuiti. *S. Ignatius graues in se, & in populum suum passus persecutiones, sed aliquando ut etiam Moyses non ab hostili miraculo liberatur a vate maledico. Accretur gloria; & apponatur eadem ratio.* Dominus Deus eius cum eo est. *Num. 24.* *Apparet Iosue.* Ego sum princeps exercitus Domini. *cap. 5. Reges.* Tamquam præliator non crenta bella facturo euaginatam gladium tenens apparet. *1. ysa.* Licet enim Princeps sit omnium hominum, tamen specialiter dicitur populi Christiani, tamquam ab eo denominati. *Posunt hæc aptari S. Ignatio Societatis duci, cui Iesus apparuit cum cruce. D. Macbarius crucem appellat gladium.* Exaltemus crucem Dei gladium, quam & Ihsas gladium appellauit. Adducet Dominus gladium suum sanctum. *Princeps Societatis à suo nomine nuncupatur.*

Apparet Cedeon. Dixerunt omnes viri ad Gedeon: Domine mare tu nostri. *Iud. 8. P. Seiar.* Rariss.

CONCIONVM.

Rarissimum est in principum creatione omnium votis vnum deponci. Ideoque magnam egregie de Gedeone opinio- nis signum fuit eum tam concordia om- nium iudicio principem elegi, *sic electus in prepositum gentalem Ignatius. Apparet* *Cauid.* Ego venio ad te in nomine Do- mini. *1. Reg. 17. D. Aguit.* Baculus cru- cistypum habuit, Goliath percussit, & diabolus effugatur. *Quare dixit se ve- nire in nomine Domini? Lyra.* Volebat enim pugnare pro gloria Dei. *S. Ignatius cum cruce, & nomine Iesu dæmonem fugat, & om- nia ad maiorem Dei gloriam facit.*

Ex lege gratiæ.

Apparet in hoc speculo D. Petrus. Homo pec- cator sum. *Luc. 5. D. Marcus discipulus, & secretarius Petri non scivit laudes Petro à Christo datus. Beatus es Simon, &c. Dicitur P. Paul.* Cur à tot preconij magistri ca- lamum reppimis, & sola quæ infirmita- tis sunt ad posteriorum memoriam ti- bi committis? *sic respondet.* Sicut enim Petrus à propria laude se contulit, ita ille ne ad magistri fauorem aliquatenus declinaret. *S. Ignatius Vitato de Egna sue anime secretario aperienti fauores diuinos sibi coactos, triplicem flagellatorem per dies sin- gulos treidas impulit, & sub auctoritate præ- cepti, ne quid amplius aperiret.*

Apparet D. Paulus. Bonum est mihi magis mori, quàm vi gloriam meam quis ena- cuer, sine sumptu ponam euangelium. *ad Hebr. 9. D. Ambros.* Debitum obse- quium abnuic ab his sibi impendi; ne per hoc accipiunt fiduciam delinquendi: ne libertatem arguendi humiliet. *S. Ig- natius hanc gloriam voluit: cū a dispensanti pro vilo officio à sui accip; nec bare-em dante tatem esse voluit, &c.*

Apparet iuānes baptista. Misit tibi tribus mē- sibus. *Luc. 2. D. Ambros.* Non tam famili- aritatis est causā, quod diu mansit, sed etiam tanti vultus profectus. *Unde dicitur.* Repletus Spiritu sancto adhuc in vtero matris sue. *S. Ignatius Virginis Mariae si- lum, & in Virginis vtero conceptum, & in sin- drom lacie nutritum, & spiritum sancto repleti in eadem concepti per bi hora in templo reside- rantur Episcopi in Concilio Tarraguenfi c. 26. Non oportet Ignatio, & filij illius à Virgine scilicet referantur. Apparet Ioannes Euange- lista.* Sic eum volo manere donec veniam.

Ioan. 21. Hoc Dei decretum, ut alter Barth, Ioannes approbavit. P. Benedictus tertius. Tam longam dilationem gloriæ suæ, quod eam intelligeret ad magnam Dei gloriam, & vtilitatem Ecclesiæ per- tinere, lenissimo animo approbando. *Ignatius etiam cum periculo salutis æternæ ad vtilitatem vnius anime dilationem gloriæ ferre optabat.*

Apparet in hoc speculo verè crystallino Christus. Habitu inuentus, ut homo. *ad Philip. 2.* Quinon permittit se à pictore nullo per regem batista effigiari, ut potest qui non vnam, sed mul- tas figuras amore hominum vellet demonstra- re; Pastoris, Regis, Medici, &c. *D. P. Chrysost.* Qui sibi nunquam, tibi toties immuta- tur; propter se varias monstratur in for- mas, qui manet vnica suæ maiestatis in forma. *serm. 23. S. Ignatius miraculose formas variat, ne pictor iussu imminentissimi Cardinalis Pacheco, qui ad hoc inuist Ignatiū agrotantem, illum posset depingere. Voluit ta- men Deus ut post mortem imago sancti Ignatii pingeretur. Nullas sanctorum est, cuius ima- go tot miracula effecerit, quot imago gratiæ patris. Referantur aliqua, præsertim iusti- tatio sibi oblati facta florentia.*

DE S. LAVRENTIO

Ioan. 12.

Concio prima per commentaria.

Nisi grātūdi. *Humane salutis magis, quàm suæ vitæ consuluit. 618. 619.* Multum fructum affert. *Ipse & flos, & folium, & fructus est. 20.* Quia amat animam suam, &c. Sic factum etiam antequam Eius Dei factus homo suam propter homines a iuniam po- suisset. 344. Si quis mihi, &c. Et effi- ciat quidquid ad illius ministerium pertinet. Electus enim à me minister aptus ad officium erit. 3919.

Me sequatur. Hic enim à me defendetur, & minister. 3086. Me sequatur. De minis- tro ad bona conferenda sermo est; hic enim est Christi imitator: non de ministro ad suppli- cis inferenda, ad quæ deputatus est da-

mon. 2942. Me sequatur. *Debet enim seruus dominum imitari. Cum sit imitatio Christi salus, 1680. Et ubi sum ego, illic, &c. Ut sibi in solo ministranti, in celo ministrat. 2141. Si quis mihi, &c. Est enim Christi ministerium grandis honor, de quo proinde debet minister gloriar. 163. 445. 446. 556. Honorificabit eum Pater meus. Illam namque diligit; & qui habet amorem, confert honorem. 6. Honorificabit. Ita ut qui primus fuerit in labore, futurus sit primus in honore. 308.*

DE S. LAURENTIO.

Ioan. 12:

Concio secunda per assumpta.

Si quis mihi, &c.

D. Maximus. Triumphum Beati Laurentij totus vbique mundus consona hodie deuotione celebrat. **D. Leo.** Ad honorem transferunt triumphi instrumenta supplicij. **D. August.** Beati Laurentij martyris triumphum debemus tota deuotione suscipere.

Assumptum vnicum.

S. Laurentij triumphus.

Initium triumphi faciat Angelus, qui hasta suspensam ferat tunicam conuersam sanguine martyris, qua scilicet ipse Angelus in martyrio ipsam indulsit refertur. Tunica illi similis, qua indutus Rex martyrum in celo apparuit triumphator. Et vestitus erat veste aspersa sanguine. Apoc. 19. Pompeius magnus (teste Appiniano) in triumpho chlamyde Alexandri magni processit ornatus. B. Laurenti⁹ Christi tunica triumphauit. Lictor triumphi sit Baptista dicens. Parate viam. Ut alter Amam parans viam triumphatori Mardocheo, dicens. Sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare. Edler cap. 6.
Figura iare est Baptista Laurentij; vterque

et sanctis parentibus ortus. Erant iusti ambo. Luca 2. D. P. Chrysolog. Euangelista ut extollar Ioannis gloriam, Zacharie patris, Elisabeth matris predicat sanctitatem. Sic B. Laurentius natus ex sancto Orentio, & ex S. Patientia.

In triumpho, ut dixit Appinianus. Præteruoluntur picture rerum, quæ gestæ sunt. In prima picture beatus triumphi visitur in tribus locis B. Laurentium lauans pauperum pedes; ut in eius vita refertur. Fecit quod Abraham facere voluit tribus peregrinis. Apparuerunt ei tres viri. Lauentur pedes vestri. Gen. 18. P. August. Volebat Abraham lauare pedes, nequid forte pulueris consideret, quod ad testimonium incredulitatis excussum, posset in die iudicii reseruari ser. 70. de temp. alludit a illud Christi. Qui non suscepit vos, excusit puluerem de pedibus vestris in testimonium illis. Matth. 10. In secunda picture visitur S. Laurentius illuminans cecos animo, & corpore, ut alter Eliseus. Domine, aperi oculos istorum. 4. Reg. 6. P. Chrysost. Fit sine sanguine victor, sine gladio triumphator. Simili modo triumphauit B. Laurentius de inimicis gentilibus volentibus ipsum comprehendere. Cecos illuminauit. In tertia picture B. Laurentius calcem Dominici sanguinis præbendo præbet fidelibus, iuxta illud. Experire vtrum idoneum minister elegeris, cui commissi Dominici sanguinis dispensationem. In hoc similis Iosepho, Scyphus eius in quobibit Dominus me⁹. Gen. 44. Philo. Poculum pretiosissimum, in quo vobis præbuit. Caietan. expendens illud. Pone scyphum meum argenteum in ore sacci iunioris. Gen. 44. sic est. In fratris dilectissimi sacculo poculum iusticie imponi. Sic Christus Pontifex in ore B. Laurentij sibi dilecti fratris.

In triumpho ducatur rex vultus catenatus, ut rex Perseus in triumpho Pauli Emili, teste Plutarcho: et rex Agag in triumpho Saulis. Apprehendit Agag regem Amalech vultum. 1. Reg. 15. Abul. Adiacendum triumphum. Ita in triumpho B. Laurent. duci potest imperator Valerianus. Ante triumphantis currum (ut testatur Linius) præferrebatur simulachra deorum erepta victis. sic de omnibus idolis Laurentius triumphauit, teste Prudentio. Refrixit ex illo die cultus deorum. Tunc enim fides de perfidia triumphauit. 1694. Victi ante currum duces, teste Tullio. ante currum triumphantis Laurentij tres duces victi ducebantur.

Primu

CONCIONVM.

Primus appetitus voluptatis S. Maxim. Purity innocentis vite, fortissimæq; mortis triumpho Apollolorum se consorcio copulavit. *Qualis Ioseph.* Fecitque eum ascendere super currum. *Gen. 41. Dicitur Chryso.* Letatur Ioseph gessisse castitatis prælium, in quo omnis impudicitia detruncatur, triumphat castitas. *Secundus appetitus diuitiarum.* v. P. Chrysologus. Erat S. Laurentius pauper opibus, diuites in moribus. *ser. 135. Qualis Daniel.* Munera tua alteri da. *cap. 5. D. Amb.* Non immerito mirabilis factus omnibus, quando regalibus fultus amicitij, aurum nõ querebat. *Tertius appetitus honoris, de quo triumphauit, dum scien. per mortem deponendū a se bonorem, mortem thesauri uitam expensis acceperat.* Thesauros iam expendi. *Qualis Moyses* vt deponeret principatum. Statimque Moyses, &c. *Lyra.* Audierat Moyses dilationem mortis sue vsque ad interuentionem Madianitarum, & tamen per hoc non distulit pugnam, sed magis accelerauit.

Præcedebant (vt testatur Appianus) spolijs onusta plaustra. *Cicero.* Vehicula triumphalia. Spolia in hoc triumpho esse possent omnia iumenta martyrij: & etiam omnia vasa sacra, & ornamenta dauid pauperibus, &c. Ipse imperator inuehitur curtis picturatus, vt loquitur *Cæsar Belling.* Currus triumphalis S. Laurentij esse potuit craticula ignea, curruque igneo, qualis Elias. Ecce currus igneus, & ascendit Elias in cælum. 4. *Reg. 2. D. Amb.* Curru igneo in cælum quasi quodam triumpho victor ascendit. *D. Max.* Paratur craticula igne succensa, quæ triumphalis martyris, & animam fatigaret, & corpus exureret, sed per tormenta beatitudo queritur.

In rotis currus quatuor B. Laurentij similes videatur. In prima Abel. Respexit Dñs ad Abel. *Gen. 4. Theodosius legit.* In ista manit Dominus Abel. *De D. Laurentio sic loquitur D. Ambros.* Hinc amore Christi succenditur, inde persequutoris flamma torquetur. In secunda ruia Isaias, cuius labia Seraphim carbone ignito purificauit. Et volauit ad me, &c. *cap. 6. D. Max. de S. Laurentio.* Nec penalis flexus incendio est, cuius in pectore insuperabili sancti spiritus flamma feruebat. *Intertia rota.* Ille, de quo Deus per Isaiam 43. Cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. *D. August.* loquens de tribus pueris. Laurentius non minori

gloria præferendus, siquidem illi in pænarum searum flammis ambulabant; hic in ipso supplicij igne descubuit. *In quarta rota apparet David.* Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exarde scit ignis, *Psal. 38. S. Max. B. Laurentio* conuenire manifestum est, cuius cor tantam magnitudine concaluit, vt triumphalis tyranni ignibus latus illuderet. *tiom. 3.*

In medio currus similitudo hominis, vt olim in curru, quod vidit Ezechiel. In medio ignis similitudo hominis. *cap. 1. P. Corn.* Hic est currus triumphalis Dei, qui apparet homo igneus, id est, ait idē Doctor. Electrum ignium est sanctus in camino martyrij, hunc Angeli quasi victorem triumphali, & igneo curru deducunt in cælum. Post triduum me sequeris, gloriosior te manet de tyranno triumphus. *Dixit Sæxtus Laurentin.* De S. Laurentio dici posset, quod de Augusto dixit Paulus Emil. D. Augustus tres egit triumphos continuo induo.

DE S. CRVCIS EXALTATIONE. Ioan. 12:

Concio prima per commentaria.

Nunc iudiciū est mundi. Est enim finis iudicium per dies singulos timendum. 12. 157. Nunc princeps huius mundi, &c. Neque enim in presentia principis tibi dare valebit. 1253. Et ego si exaltatus fuero, &c. suspensus terrena non tangit eleuatus in cælum. 1764. 2725. 2726. Omnia, &c. Sic enim ab hominibus agnoscitur Deus. 1767. Hoc autem dicebat, &c. Scilicet morte crucis, in qua fieret signum faderis, & ambis, 2438. Respondit ei turba, &c. Idque verum erat, quia Christus immortalis post mortem in æternam maneret, vnde significatur in Isaac, non occiso. 1638.

Quis est ille filius? Est certe principium, & finis omnium. 1696. Filius hominis? Christus, ad cuius exemplum debet homo esse crucifixus mundo. 2405. 2613. Adhuc modicum lumen in vobis est. Indigni namque erant

erāt, quos sol in meridie illuminaret, 1831.
1832. Ambulare, &c. Quilibet namque
in lucem quærit, & tenebras fugit, 1895.
Quia ambulat, &c. Quālis idololatra, qui cō-
uersus incipit per tenebras lucem intueri,
1525. Dum lucem habetis. Est Chri-
stus ipsa lux, & luminare diuinum, & huma-
num, 2019. Filij lucis sitis. Filius namq;
Dei agnoscitur, qui in sem vultu profert, 521.

DE S. CRVCIS EXAL- tatione. Ioan. 12.

Concio secunda per assumpta.

Ego si exaltatus fuero, &c.

Assumptum vnicum.

Christi in cruce exaltati triumphus.

D. Amb. Currum suum triumphator ascē-
dat, patibulo triumphali captiuā spolia
suspendat. Principium triumphi facit An-
gelus ferens signum crucis. *Apoc.* 7. Signum
Dei viui. *S. Germanus.* Signum impera-
toris erectum est. *Iosephus* loquutus de tri-
umpbo Romano. Alij virgā ferentes,
vias apertas præbebant. *Lictor primus* Io-
seph cum virga, cuius fastigium pater Iacob a-
dorauit. *Ad Heb.* 11. Adorauit fastigium
virgecius. *Præuans.* Crucem sanctā a-
dorauit, cuius mysterium agnouit, Chri-
stumque per Ioseph designatum vene-
ratum est in cruce exaltandum. *In com.*
S. Ioan. Damas. *Lictor secundus* Eliseus. Ligi-
num mittit, natauitq; ferrum. *4. Reg.* 6.
D. Aug. Quid est lignum mittit, nisi patibulū
cruce ascendere, & de profundo infer-
ni humanum genus erigere. *Lictor tertius,*
S. Ioannes accipiens arundinem ab angelo. Ha-
bebat mensuram arundinem auream.
Apoc. 21. *Que* antea dicebatur virga ferrea.
Reges eos in virga ferrea. *Apoc.* 19. *D.*
Amb. Virga itaque ferrea in arundinem

auream commutatur, quia sancti pro
angustijs, quas pro Christo pertulerunt,
gloriam perpetuam percipiunt. Antequā tri-
umphantis currum prælerantur sinu
lachra deorum crepta victis, dixit *Linus.*
Præferant ergo simulachra Iouis, Veneris,
& Platonis crepta à victis superbis, libidinuo-
sis, & auaris. Dederuntque ei omnes deos
alienos, quos habebāt: at ille infodit eos
subpter terebinthū. *Gen.* 35. *Dottor Con-*
cordia. Qui Christum in sacra crucis te-
rebintho cōtemplatur, omnia sua idola,
hoc est, quæ malè amat, obruit humo.
Ibant ante duces onerati colla catenis.
Onidius. Principatus, & potestates tra-
duxit confidenter palām triumphans il-
los. *Ad Coll.* 2. & postea vt habetur in *Apoc.*
Religauit eos, & misit eos in abyssum.
cap. 20. *Qualis* Moyses; vt ait *D. I. Damas.*
In similitudine crucis virga mare percuf-
sit, & Pharaonem submerlit. *Qualis* *Paau-*
lus Amilius, de quo *Valerius Max.* Duces
ante currum actos in carcerem coniecit.
Zonaras. Trophæi antecedentibus, in qui-
bus expressa erant castella, vrbes, mon-
tes, fluij, maria, & omnia, quæ cepe-
rant. In triumpho Romano. In signo impē-
riali effingi iussit *Constantinus* globum tres in
se globos minores includentem, & super ipsū
crucem. Quo significabatur (vt ait *Gre-*
thsero) crucis Christi gloriam tres orbis
partes peruasisse, quas virtus crucis per-
domuit, Deoque subiecit. *Brevius* *Diuus*
Aug. Domuit orbem, non ferro, sed
ligno.
Ducebatur in triumpho rex viſsus, vnde *Plutarch.*
de triumpho *Pauli Emili.* Rex *Perſeus* se-
quebatur præ magnitudine malorum at-
tonito similis. Sic rex *Hai* in triumpho Io-
sue, qui postea illum suspendere iussit. Sus-
pēdit in patibulo. *Orig.* Rex *Hai* in ge-
mino patibulo suspensus, vt sciam dup-
licem esse virtutem crucis, in qua &
Christus suspenditur, & diabolus cum
suo exercitu triumphatur.
Præteruehuntur species rerum, quæ gestæ
sunt. *Teste* *Appiano.* In prima specie vide-
batur dux arietem ferens ad portas inferni con-
terendas. Vnde *D. P. Chrysol.* Arietem suū
cruce portat aggressurus infernum, vt
conterat, & confringat ipsas tartari ia-
nuas ære munitas, & ferro. *ser.* 123. *Qua-*
lis *Samson,* qui ciuitatis, portas ruit. *ind.*
16. *D. Greg.* Inferni claustra destruxit.
In secunda specie apparebat dux scalam ferens,
vbi urbem scanderet violentè. Vidit scalam,
&c.

CONCIONVM.

Eccl. Genes. 28. Qualis Iacob. D. Aug. Scala usque ad celos attingens, crucis figura habuit; Dominus innixus scalæ, Christus crucifixus ostenditur. serm. 79. In tertia specie dæcum gladii. Tulit gladium eius, & amputauit caput eius. 1. Reg. 17. Lyra. Sicut diabolus per lignum denigerat genus humanum, sic per lignum deuictus est à Christo.

Precedunt spolijs onusta plaustra. Teste Appuntano. In primo affurgit quercus; inexta illud Sidenij. Quercusque trophæis curua tremuit. Suspensa sunt instrumenta martyrum, qui passi sunt in prima mundi parte in Asia. D. G. Stephani, Simonis, Iacobi, &c. vnde D. I. Damas. Crux Christi est trophæum aduersus diabolum. Ut quercus Absalonis. Vidi Absalon pendere in quercu. 2. Reg. 18. D. Greg. Niss. Affixa est malitiæ comaligno, hoc est cruci. In secundo plastro; erigitur columna. Exerit lapidem in titulum. Gen. 35. Borheus. Sublata in altum columna crux in testimonium victoriæ Christi. Ex hac suspensa instrumenta martyrum Europa Laur. Sedeb. Discipuli dilecti, &c. In tertio plastro arcus triumphalis visebatur, similis illi, quem erexit Domitianus, de quo Martialis. Stat sacer edomitis gentibus arcus ouans. David fecit sibi nomen. 2. Reg. 8. Interl. Exerit sibi fornicem triumphalem. Abul. Ad memoriam victoriarum. In hoc arcu suspendantur instrumenta martyrum Africa; Iannarij, Cypriani, & quinque Adonorum.

Ipsè imperator vehitur curru picturato redimitur corona, amicitur purpura, nungestatur sceptrum, vt testatur Bulingero. D. Ambros. Crux est currus Christi triumphalis, &c. Didacus Grisebserius. Currus Eliæ figura crucis Christi. Ecce currus. 4. Reg. 2. Tert. Tali curru triumphamus. D. Cyprian. Vehiculo crucis euehimur in celum. D. Cyril. Corona est crux, non ignominia. Borheus. Vestimenta deposuit regia, satis se ornatum ratus, verèque regem, si crucem portaret. D. Ber. Adilud. Si rex Israel est, descendat de cruce. Sic ait. Imò verò, quia rex est, virgam imperij non deponat.

Muertas exercitus currum impetatoris per cohortes, & ordines sequutus. Christum in caucet triumphante sequitur exercitus angelorum, & hominum. In baculo meo transiui Iordanem, ecce nunc cum duabus turris regredior. Gen. 32. P. August. Iacob exhibuit baculum, Christus cru-

cis lignum. Triumphator ingreditur celum; Attolite portas, &c. Psal. 23. D. Ambros. Trophæa crucis, & triumphatoris æterni manubias intuentes, quasi eum, quem emiserant celi portæ capere non possent, maiorem viam querebant reuerrenti. Et pauli infra. Debit nouo victori nouum iter parari, quia non vnus homo, sed totus in vno Redemptore mundus intrabat. infelix, qui ab ingressu vitæ da. ur.

DE B. FRANCISCO Borgia. Luc. 12.

Concio prima per commentaria.

Vide supra Concionem primam de B. Gonzaga.

DE B. FRANCISCO Borgia. Luc. 12.

Concio secunda per assumptam.

Assumptum vnicum.

B. Borgia in tribus ætatibus telam vitæ parauit, qua tres aulas ad excipiendum Christum præparauit.

Theodoretus ad illud Ezechia. Præcisa est vitæ lux a texente vitæ mea. Isai. 38. Sic ait. Sanctius solum texit per sua rege facia ornatum sue animæ circumponens. In prima aula paries primus ornatu tela, in qua visitur infans in sinu matris, qui antequam fuisset natus, suis cingulo Seraphici Patris in matre præcinctus. Sunt lumbi vestri præcincti. Illustrissima femina sanguine matris tantæ illustrissima congratulatur illi. Ut Sara olim. Et ipsius prophetiam. Risum fecit mihi Dominus, quicquid; audierit cor ridebit mihi. Gen. 21. Principia tamen visitatio fuit per

Angelum. Visitatione Dñs Saram. Genes. 21. Barbenj. Visitatione externa Dei per Angelum mox à partu facta; visitatio gratulaturus natum primogenitum. Matrè Isaac per Angelum, mat. em. & orgia per Seraphim & omnes visitavit. D. Chrysost. Nascitur Isaac ornamentum generis, propinquorum latitiae, familiae decus. Omnes Hispaniarum famulae D. Borg. sanguine illustrantur. Referantur. In secundo pariete primae aula apparet in tela puer quinque annos habens etatis edificans aras, & orans. De illo dici possit quod de Ezech. Ille cepit inuocare nomē Domini. Gen. 4. Lipom. Quia primus invenit imagines quasdam, per quas orationum deuotio excitabatur. Primus, qui imagines sanctorum fecit in Societate. Primus etiam qui morem accipiendi nomina sanctorum inuexit. In tertio pariete, videtur iam puer decem habens annos, commissus cura D. Ioannis Archiepiscopi, qui illum, ut nepotem erudit discipulis, praesertim musica. Qualis Eli Samuelem. Obtulerunt puerum. 1. Reg. 1. Patribus. Musica artem ab Eli sacerdote didicit, ut diuinas laudes cum ceteris leuitis modularetur. In quarto pariete apparet in tela iam discē & octo numerans annos in curia imperatoris Caroli, seruans virginalem parietem cilicio intrinsecus claudens, dum inuiscerata infirmatur, qualis Ioseph. Pulcher aspectu Ioseph, pulcher aspectu. Genes. 49. 2. Amb. Sepulchriorem ratus, si nō dispendio castitatis, sed cultu pudoris speciosior probaretur. Qualis Neopoliā, de quo D. Hieron. Referat alius, quod in palatii militia sub chlamyde corpus eius cilicio tectum sit. Qualis Nibridiū, de quo idem Hieron. Nutritus in palatio, condiscipulus Augustorum in prin. ortatis florante verecundus fuit, ut virginalem pudorem vinceret, & nec leuem quidē obsecni rumoris in se fabulam daret. Lege vitam F. Borgia.

In primo pariete aula secunda in tela apparent nuptiae ipsius cum D. Leonor de Castro, Lusitana imperatricis dilecti. Qualis Iacob accipiens Rachel. Da mihi uxorem meam. Gen. 29. S. Thom. Vide quā castus fuerit, qui tot annos absque vxore in virginitate permansit. Vxorem istam ei dedit imperator, vnde de illo dici potest, quod Hier. de Nibridio. Inuidissimo principi ita charus fuit, ut ei coniugem nobilissimam querebat. Tūc Marbionem fuit.

In secundo pariete apparent iam cum filijs quinque, & tribus filiabus. Vide in eius vita quales fuerint. Ambo virtutis exemplaria esse possunt.

Quales Abraham, & Sara. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quae peperit vos. Isai. 51. S. Greg. Nyssen. Ve viri a viro, & mulieres a muliere suscipientes exempla, facilius suos ad virtutem dirigant gressus.

In tertio pariete apparet lamentabile spectaculum imperatricis mortuae, quam Borgia aspicimus vix agnouit, & mutatur qualis Saul aspectu sepulchra Rachelis. Ad sepulchrum Rachelis. 1. Reg. 10. Mutaberis in virum alterum. Dixit Samuel Sauli. S. Cyril. Ad alia sicut vult spiritus Domini, inrogine nos transformat. & S. Greg. Nyss. Ostendat tibi qui sis, & qualis sis. Vidisti caluariam te ipsum in illa speculasti.

In quarto aula secunda pariete apparet saluus interrex Catalonia. Qualis Daniel. Rex Daniel constituit super omnes provincias. S. Hieron. Daniel sic praerat Babyloniae epibus, ut habitu Nabuchodonosor, Deo mente seruaret. Videatui cur vita.

In quinta aula pariete primo apparet assisens moribunda Iacobi. Non enim de illo, quod de datione timuit Deus, habens ne aspicereb mortis uxoris, ut habetur Lucis. 21. D. Hieronymus. Ne videlicet anima Dei sacrificijs vacans, & tota in illius mysterijs occupata aliquo impediretur affectu. In secundo pariete videtur iam Religiosus Societatis. Qualis Cornelius. Vir quidam erat centurio cohortis, quae dicitur Italica, Religiosus, ac tinens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper. Act. 10. Pius Hieron. Sic religiosus, sic tinens Deū, ut oblitus dignitatis omne consortium cum monachis haberet, ac clericis. Qualis Neopoliā, de quo dicit D. Hieron. Adhuc sub alterius indumentis, alteri militabat.

In tertio apparet iam sacerdos spectaculum emulbus desiderabile. Qualis David, Qui timent te, videbunt te, & letabuntur, quia in verbis tuis supersperati. Psalm. 118. D. Ambrosius. Prenotissime videre virum iustum secundum imaginem Dei. Erat ut alter David simulachrum Dei, quod idē omnes principes desiderabant videre.

In quarto domo pariete ponitur, ut exemplar perfissionis. Moyses seruus meus in omni domo mea fidelissimus. Num. 12. Pius Greg. Nyss. Postquam descripsit vitam Moysi. Tamquam exemplar quoddā perfectio- nis vitam Moysi descripsimus. Nihil iam restat, nisi ut ad exemplar istud viamur. Iam dico de Borgia. DE

CONCIONVM.

DE SANCTA VRSVLA,
& socijs. *Matth. 25.*

Concio prima per commentaria.

Simile est regnum, &c. Erboni, & mali in regno Dei regis esse peribentur, ut Dei erga bonos misericordia, & in malos iustitia cognoscatur. 817. Exierunt obaiam. Ipsenāque sponsus ille ad se venientibus; præ humanitate obaius etiam venit. 1533. Sponso, & Sponsæ. Sponsa namque ab Sponso vocata ipsum sequebatur. 1310.

Quinque autem ex eis, &c. Ingrata, & facinorosa prudentibus, & prudentum fatuis societas foret. Est enim & malorum bonis, & bonorum malis conuersatio odiosa. 1035. 1067.

Quinque fatuæ, &c. Fatua, quæ cum diuina providentia non iungunt humanam; Prudenti, quæ humana simul, & diuina providentia uti maluerant. 2625.

Moram autem faciente, &c. Mora absentis principis occasio suis ruina est. 7. Media autem, &c. Solet aduentus Dei clamore prægnificari. 794. vsq; ad n. 800. Tunc surrexerunt omnes, &c. Cum Christo illa manentia resurgente illa omnes resurgent. 1784. Fatuæ autem, &c. Describat illis ignis amoris, qui in illis lucernas accendere possit. 308. 351. 352. Ite potius, &c. Si fatuæ a societate sua excludere volebant, breuiter enim ipsi illarum notitia societas. 3148. 3169.

Nefortè, &c. Et salus propria aliene salutis præsentia. 236. 269. Dum autem irent, &c. Sic enim in iudicio finali misericordia erga electos, iustitia in reprobos sedet. 1443. Nouissimè verò veniunt, &c. Non spem, sed Dominum dicunt. Non enim illum nominabāt vocalulo amoris, sed honoris. 2770. Amen dico vobis, &c. Ac si nihil fuissent, ne essent, nec futura forent, càm eas nescire quis sapiens, quæ præterita, & præsentia, & futura cognoscit. 718. Vigilate, &c. Vigilet qui seque ad veniam, ne si iterum per culpam dormiat, aeterno spore prematur. 1019.

DE SANCTA VRSVLA,
& Socijs. *Matth. 25.*

Concio secunda per assumptam.

Intrauerunt cum eo ad nuptias.

Assumptum vnicum.

Christus in Vrsula, Socijsque triumphat.

Principium triumphificat Gabriel seris vexillū, in quo scriptum legitur. Virginam, martyrumque triumphus. Missus est Angelus Gabriel ad Virginem, &c. *Luc. 1. Arnol.* Hanc gloriam virginitas promeretur. Imò tota militiæ celestis multitudo cognato cælibatui reuerentiam exhibet. *Tuba hic Angelus virginis suscitatur.* Clamor factus est. *D. Bernar.* Clamorem prudentibus virginibus omni modulamine dulciore. *Lictores tres.* Primus ioseph virga sceptro. Donec offerret illi sceptrum regni. *Sap. 10. Aldhelmus.* Ioseph in pulcherrimo pubertatis decore cum palma virginittatis aufugit. Deus pro continentia eidem florentis imperij moderamen commisit. *Ossendit ioseph virginem cum paluis triumphantes omnes esse reginas.* Secundus lictor Hieremia. Virgam vigilantem ego video. *c. 1. Vigilabat, dum virgam vigilantem inspiciebat, & idcirco virginittatem conseruabat. Theodor.* Hieremia à Deo ad prædicandum missus virgofuit, ut expeditius prædicaret. *Offert virgam vigilantem cuiuslibet virgini, ut ostendat quamlibet vigilasse.* Tertius lictor, discipulus dilectus cum arundine aurea. Mensus est ciuitatem arundine aurea. *Apoc. 21. Custos arca virginis ob puritatem, de quo Arnoldus.* Solus illud diuine legis scriniū pontifex designatus obseruat, qui illius animæ puritatem hoc singulari titulo decorauit. *Offert virgam virginibus, ut illarum quodlibet milliarium cælum vnum ex vndecim pro arcus sui triumphi metiretur.*

Simulacrum Iouis ab equo, & simulacrum Dianæ à mulo per terram trabuntur ante currum triumphalem, iuxta illud. Equus, & mulus, quibus non est intellectus. *Psal. 31. Iouē deum, Dianam deam in adulterio venerabatur gentilitas; ut sic & vir quilibet, & qualibet femina ad libidinem prouocaretur. D. August.* Ut se excitet ad libidinem, quasi celesti magisterio. *At virginēs sanctæ à Christo, & à Virgine Maria discunt tripudium. D. Ansel.* Ineffabili gratulatur tripudio rector cæli

li cum gratia filias viderit in gymnasio exerceri. Et D. Amb. Primus discendi ardor nobilitas est imaginari. Quid nobilius Deo matres?

Ibant ante duces onerati colla carenis, ut cecinit David. Ibant in hoc triumpho vadecim millia demonum. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. 1. Reg. 90. Tota enim victoria gloria vni referatur spūso, ut tota olim debebat Davidi ceteris; & non cum Saul duntaxat decem milia. Percussit Saul mille, & David decem milia. 1. Reg. 18. Quamquamque Joab Dominus, & servator debebat appellari. L. Chrysost. Par erat hunc ornare utulo domini; in columnis inscribi, & servatorem appellare.

Preterchuntur picturae rerum, quæ gestæ sunt, utie Appianus. In prima pictura apparet quælibet virgo, dum à patre, & à patribus cissebit; iuxta illud. Audi filia, obliuiscere populum tuum, & c. 1. salm. 44. Talis Virgula, quam sequuntur alie. Addecetur regi virgines posteam. De his Terent. Speciose Deo, illum diebus, & noctibus trahant, orationes suas velut dotes Deo assignant. 1. Triceps Virgula ducitur ad Christum sponsam, quæ in Rebecca ad faciem. Igitur Rebecca, & puella illius ascensit camelis sequens eam. Gen. 24. Alul. Ad matrimonium copulanda sola miti non debebat, maxime cum copularetur viro tam potenti, scilicet Isaac.

In secunda pictura videntur virgines in navibus, quibus ad portum regrediuntur. Non enim naves istæ veri, & purissimi Salomonis contenda erant; ut naves impuri Salomonis iuxta 1. Lad. In spiritu vehementi cōteres naves Tharhis. 1. sal. 47. D. Hieron. Quia peccauerat deditus voluptati gentium amīs fœminas, legitur in Ps. In spiritu vehementi, &c. Quælibet ex nostris virginibus navem trahere possit vnam, ut olim Claudia, de qua D. Hieron. Claudia virgo vestalis ad comprobendam pudicitiam suam refertur cingulo traxisse navim, quæ multa millia hominum trahere nequiverunt.

In tertia pictura apparent armatæ virgines. Dicitur Hieron. Antiquitas virgines pinxit armatas. Unde et ad Demetriadem. Assume scutum fidei, lorica intellus, & galeam salutis, & procede in prælium, habet & pudicitia servata martyrium suum. Omnes facies velauerunt, ne à barbaris possent videri. Tert. Pura virginitas confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam. Quæ

libet enim ab ipso divino solam inaspellari volebat. D. Basil. Serenus esse debet virginitas animus, ita ut in lucidissimo speculo solus spūs in ea propriam cernat imaginem. Specula Christi, & Christa uti erat virgines, quæ alia specula Christo dicebantur; ut olim alie virgines, quæ deo milii avant, iuxta illud. Fecit Beteel labrum de speculis mulierum militarium. 2. Cor. 38. D. Amb. In Maria tamquam in speculo resulget species calitatis. Insuper uoluit confortari. Abijciant ergo virgines vitrea specula, quæ vitrea inferunt carnis puchitudini, speculum sibi proponant æternum, quod æternæ inferat mentis venustati. Ad illius conspectum mores suos comant, animam ornent, vitæque componant. Hoc speculo utantur pro seuto, quo verius, quam olim virgines fecit vitreo alinare, inapibiles fiant.

In quarta pictura videntur virgines decedentes bello periculofo, secundum 1. ang. Inter omnia Christianorum certamina, sula duriora sunt prælia calitatis. Quælibet spūso dicebat Dux virginum incedit in, Hieron. 3. D. Vigas. Quia ipsarum suarū virginitatem servat, & tamquā dux exitum erigit calitatis. Lactantius virgines quinquaginta pro servanda puritate occidere, de quibus D. Hieron. De tanto numero ad stuprum nulla consensit, sed omnes libentissime pro pudicitia occubere. Necdum numerus nostrarum virginitatis, quæ omnes pro virginitate maritiū subierunt; vna enim Cordula berytrumpavit, semel fugiendo, iterum mori uno. Unde de amictus illi, quod de alij naxit D. Amb. dicere possumus. In huiusmodi actio femina decertaret, ac trophæis insignibus claruerit.

Dicitur in ista impletio sex viduas, ut olim Terseus in triumpho Pauli Amilij. Teccarum libidinis boivendum nostrum regali indutium habuit, quod tamen non regnavit in virginibus. Non regnet in vestio mortali corpore peccatum. 2. ad Ebr. 6. D. Basil. Græcorum sapientes, tū veli pratis multiplicatæ, tū pugnam aduersus animam per fabulosum figmentum nēbis infirmantes hydram voluptatem continerēt. Fides ducitur, ut i gag in triumpho Saulis. Apprehendit Agag regem viuum. 1. Reg. 15. Aluk. Ad tractandum tūm phum. Preibat imperatorem, cytharidarum choros (scilicet in illigeno) vdem, quam audiu, sicut cytharidarum cytharitarum in cytharis suis. Apoc. 14. D. P. Gas. Tam insigni

infignes cytharedi sunt virgines; & tam canoras voces habent; vt vel ipsi superius spiritus nequeant cum illis de cœcen- tu mulicæ contendere. *Ps. 150. Vt Maria omni præcinebat.* Quibus præcinebat. *Exod. 15. D. Amb.* Maria pudore virgineo chorus ducit. *Id est pertinet illud.* Quid videbis in Salamine nisi chorus caetorum? *Ca. 7. Theod.* Sponsa multis ex sanctis conlata chorus exiit diuinas laudes in ore gerens. *Currus tandem apparere triumphalis ex vna cum milibus virgibus consistens, iuxta illud.* *Currus Dei decem milibus multiplex, millia latitum, Dominus in eis.* *Psal. 67. Euthym.* Sunt currus Dei quicunque fidei habenas suscepunt. *Vistur in sublimitate currus dextis Spiritus.* *Ps. 150. Vt regina.* Afficit regina à dextris tuis. *Psal. 44. Cui, & socijs comitata multis virginibus occurrit Virgo virginum, vt testatur.* *D. Amb.* Quâis illa virginibus occurrit. *Eas ipse Dominus commendabit Patri, &c.* *Ignoratio harum virginum impletur, dum per dies singulos anni, tringinta salutationes angelicæ, & in die festo illarum obloquuta recitantur, sic enim fiunt salutationes vnde decem mille.*

DE FESTO OMNIVM Sanctorum. *Matt. 5.*

Concio prima per commentaria.

Videns Iesus, &c. *Vt ostenderet hominibus illis multitudine beatos, quos sibi in celo sumere, & intercessores, & quorum in terra esse deberent imitatores.* *Mat. 23. Ber.* Vt quorū delectamur precorū ijs, subleuatur patrone ijs. Vt quos solenni veneratione prosequimur, etiam simili conuersatione sequamur;

Beati pauperes, &c. *Tanget vnus rex intercessor pro regibus tribus.* *Iob* seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam. *Iob cap. 42. D. Amb.* Dominus cūm à tribus regibus offensus esset, ignorare his per amicum maluit, vt amicitie suffragium, remissio fieret peccatorum. *Citat illud Christi Domini.* Facite vobis amicos de monna. *Luc. 16. Reges sunt in celo pauperes, hos quisq; sibi faciat amicos, vt habeat sibi patrem: ad remissionem culpæ obtinendam.*

Beati mites, &c. *Intercessor vnus militis apud Deum Sarah.* Absit à me hoc peccatum, vt celsum orare pro vobis. *1. Reg. 12. Id populus certum existimabat.* Nec celsus clamare pro nobis. *1. Reg. 12. Vnde & omnes.* Si Samuel iterit cerā me, nō est anima mea ad populum illum. *Impostibile manifestam placationem, non placandus per samuelis intercessionem.* *D. Greg.* Ex principatu eiicitur, & tamen petitus, vt oraret, fateretur dicens: Absit à me, &c. *Quid non assequitur Beati mites? Beati, qui lugent, &c.* *Intercessor cum lacrymis apud Deum Moyses, cui Deus.* Quid clamas ad me? *Exod. 14. D. Hieron.* Cūm penitus vox Moysi nulla præcesserit. Verū conpunctum cor, & pro populo lacrymatur ingemiscens, scriptura clamorem vocauit. *Qualis est clamor lugentium.*

Beati, qui esuriunt, & sitiunt. *Intercessor inibus vnus apud Deum, vt Reg. id quem & eius.* Inueni te iustum ceram me. *Ecce vir iustus.* *Gen. 6. D. Chrysost.* Consecratio enim misericordis Dei est, honorem hunc dare seruis suis, vt propter eos saluentur, & alij in honorem iusti. *Quid non assequitur tot iusti? Beati misericordes, &c.* *Intercessor Abraham compassivus.* *23. 27. 20. 10. 2568. 2569.* Beati mundo corde. *Intercessor purus, vt Ioannes.* Quem diligebat Iesus. *Ioan. 21. D. Hieron.* Virgo permāsit, ideo plus amatur à Deo. *Ilum Petrum intercessorem assumpsit, vt sciret quisq; esset traditor.* *Ioh. 13. Hieron.* Petrus interrogare non audebat, Ioannem rogat, vt interroget. *Quos pueri, & intercessores.* Beati pacifici. *Intercessor Aaron.* *18. 24. 53.* Beati, qui persecutionē, patiuntur, &c. *Intercessor Elias patiens persecutionē.* *2921. 2923. 2995.* Beati pauperes. *Pauper imitandus, qualis Eliseus.* Viuit Dñs, ante quem sto, quia non accipiam, cūq; vim faceret, penitus non acquieuit. *4. Reg. 5. abal.* Quia Eliseus erat Princeps prophetarum, & pertinebat ad modestiam suam abstinere ab isto munere, vt exemplo eos erudiret. Beati mites. *Mites imitandus, qualis David.* Semei maledicebat, mittebatque lapides contra David. *2. Reg. 15. 1336. 1340. 1343. 1344. 1345. 1348.* Beati, qui lugent. *Imitandus, qui luget, qualis Esdras.* Esdra flente, fleuit populus fletu magno. *1. Esdr. 10. Beda.* Fleuit Esdra, sequitur fleuit populus, factis lacrymis plurimorum mētes ad penitentiam conuertit.

Beati

INDEX

Beati, qui esuriunt, &c. *Imitandus iustus, qualis Daniel.* Inter eos Daniel. cap. 1. *Et quare permisi Deus, ut inter captivos hic iustus duceretur? Theod.* Ut exemplum haberent, quod propriè ipsos virtutis commendificaret. Beati misericordes, &c. *Imitandus misericors, qualis Ioseph.* Cum Seny vellet assequi misericordiam à Laide sic effatur. Hodie primus veni de domo Ioseph. 2. Reg. 19. *Rabbi Salom.* Ad significandum quod deberet parcere ei, quia quamquam fratres Ioseph offenderent eum, misericorditer illis respondit, cum veniam peterent. Beati mundo corde. *Imitandus Apost. Paulus.* Volo omnes vos esse sicut me ipsum. 1. Cor. 7. *Theodoret.* Archetypum exemplar excitat; se ipsum autem exemplar proposuit, lux caritatis thesaurum nobis reuelare coactus.

Beati pacifici. *Pactici imitandus, ut Isaac.* Factum est iurgium inter pastores, &c. & vocavit nomen loci illius caluniam. Gen. 26. *D. Chrysost.* Erat postea quasi in columna xrea posteris nomen loci doctrina mansuetudinis iussu. *Lipom.* Posteritati causam firmat seruandæ pacis.

Beati, qui persecutionem, &c. *Imitandus est Eleazarus.* Exemplum adolescentibus forte relinquam, si pro lege honeste monte persungat. 2. Machab. 7. *Quintus Greg. Naz.* Eleazarus occurrit ad faustum certaminis præludium loquens pariter, & tacens exhortatio, septemque insuper filios offerens institutionis suæ fructum. *Illos dicit, quos suo exemplo inuoluerat patientes.*

IN FESTO OMNIUM Sanctorum. Matt. 5.

Concio secunda per assumpta.

Merces vestra copiosa, &c.

Saba. De prælio reuerentes ciuitas ecclesiis excipit, & de hoste prostrato tropæa ferentibus occentrit.

Assumptum unicum.

Applausus triumphalis.

Deus suis in sanctis triumphat.

Littor primus, Iacob cum baculo. Reuertere in terram patrum tuorum. Gen. 31. *Dixit Ambros.* Dum Iacob agnoscimus, velut quendam nobis innocentie tramitem virtute illius referatum imitatioibus vestigijs prosequamur. *Bedalogenus de octo beatitudinibus.* Hæc sunt vestigia, quæ nobis sancti reuerentes in patriam reliquerunt, ut illorum semitis inharere sequeremur ad gaudia. *Littor secundus, Moysescum virga, dicens.* Aperiet Dominus thesaurum suum optimum cælum. Deut. 28. *Aperiens os suum. Matth. 5. D. Cromatin.* Aperite cordis vestri thesauros, atque emite beatitudines margaritas. *Sunt octo beatitudines margarite octo in ore Christi, sunt, & in corde nostri.* *Littor tertius, Iohannes cum arundine aurea.* Habebat mensuram arundinem auream. Apoc. 21. *Lyra.* Significantur diuersi gradus gloriæ secundum hominum merita. *D. Cromatin.* Nūdina spiritualis, offeramus spiritus paupertatem, ut accipiamus celestis regni veritatem, offeramus mansuetudinem, & possideamus paradysum, &c. *Sunt in hac nudina octo beatitudines merces emenda per virtutes, ut per pretia violenter cinis empiri videatur capti.*

Regnum cælorum vim patitur, & violenti capiunt illud. Matth. 11. *Ter scalam octo graduum.* *D. Bern. loquens de scala Iacob, & de octo beatitudinibus.* Erecta ante oculos vestros scala, per quam vniuersus, quem hodie veneramus sanctorum chorus ascendit. *ser. 2. Gradus octo scale, octo beatitudines sunt.* Præeruehantur picture rerum, quæ gesta sunt. *Ieste Apolliniano.* Et erunt simul tabule octo. Exod. 26. *In tabernaculo.* In his potest depingi sanctus sanctorum cum suis sanctis. In prima, in figura Regis coronatis sanctos, ut reges; imponens eis in capite suo coronas, quas multas habet. In capite eius diademata multa. Apoc. 19. *Vt scilicet regnantes cum ipso reges faceret.* *Teile Ioan. Lopez Episcopo.* Titulus huius tabula sit. Ipsorum est regnum cælorum. In secunda, in figura Ducis distribuentis sortes terræ; *Iualis Iosue.* Diuisit illis terram, cap. 8. *Hier.* Non terram Iudæ, sed terram vincentium.

Titulus

CONCIONVM.

Titulus tabula sit. Possidebant terram. In 3. in figura amici abstergentis lacrimas iurymas. Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. cap. 7. & 21. Lyræ. Nam vitæ non habebunt aliquam tristitiam in materiâ, sed plenam, & perfectâ consolationem. *Titulus tabula sit.* Consolabitur. In 4. in figura Principis liberalioris assero; qui Fecit grande conuiuium, cunctis principibus. *Sûherc. 1. D. Fern. Mendici* sumus cupientes saturari de micis, quæ cadunt de mensa dominorû, quorû celebramus hodie solennitatem. *Titulus sit.* Saturabuntur. In 5. in figura iudicis, quæ teur vidit Daniel. Iudicium sedit. 6. 7. *Index* tenet apud quem tot sunt advocati non timentes. *6. P. Dam.* Omnes sancti sunt advocati, quos apud iudicem habemus; pro quo iuri intercesserint, sententiam non timent capitalè. *Titulus sit:* Misericordiâ consequetur. In 6. in figura magistri. Erunt oculi tui videtes præceptorè tuû. *Isai. 30 D. Aug.* Natus de virgine matre, tantam autoritatè magister iur meruisse videbatur. *lib. 7. c. 19. ac si esset quia purns magister.* *Titulus tabula sit.* Deum videbunt. In 7. in figura Patris. Ecce quomodò cõputati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorû est. *Sap. 5. D. Greg. Naz.* Scimus patris est tantâ promissam esse beatitudinè, ut iusti in ordine seruandorû, filij appellentur. *Titulus sit.* Filij Dei vocabuntur. In 8. in figura imperatoris triumphantis, qui iussus fuit ab Esdra. Vidi in monte Sion turram magnâ, & in medio eorû erat iuuenis eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur. *Beda.* Quàm grandis sanctorû lætitia, cû Dñs in regno Patris sui experit regna cælorû veritate suæ pollicitationis aperire. *Titulus tabula.* Ipsorum est regnum cælorum.

Præfatus chorus imperatore. Triplex auditur in hoc triumpho chorus primus ex octo sanctis legibus naturalis: secundus ex octo legis scriptæ: tertius ex octo legis gratiæ canentes: Sanctus, sanctus, sanctus. *D. Amb.* Beatitudines octo S. Mattheus posuit, & in illis octo milicîû numerû referauit. Octauo igitur. Inno canunt bi viginti quatuor cutores per gradus octo. *Vnde D. P. Dam.* Cantâ canticum graduû, & gradatim ascende. Deserebatur in Romano triumpho Cui Manly. Abacos, & inclina detulit. In nostra triumpho erant quo; iuxta illud Ezechiel. Octo milia erant

super quas immolabant. c. 40. *Pissima* verè erant vituli, quos auratis cornibus tulit Diocletianus, te te Pompeio: & in nostris triumpho octo erant iuxta illud Num. 29. Offeretis vitulos octo, corpora illorû significantes. Vniuersus exercitus currû imperatoris per cohortes sequutus, ait Plin. Ex te mihi egredietur dominator. *Mich. 5. & D. Mat.* Ex te enim egredietur dux. Octo cohortes cum octo ducibus, quos Deus promiserat. Succitabimus octo primates homines. *Mich. 5. E cælo si opus sit, venient ad auxilium nostrum beati.* Ipse imperator (ut dicit Cesar Bulling) inuehitur curru picturato. Potest hic habere octo gradus, tot habet ascensus templi. Octo gradus ascensus eius. *Ezech. 40* qui significare possunt virtutes octo ad octo beatitudines obinendas, Villalpand. Triumphus describitur Deus in curru. *D. Cornelius.* Currus hic significat triumphum beatorum. Secum fert Christus triumphus virginem matrem in ipso curru triumphali, &c.

DES. XAVERIO.

Luc. 12.

Concio prima per commentaria.

Vide supra Concionem primam de D. Gonzaga.

DE S. XAVERIO.

Luc. 12.

Concio secunda per assumpta:

Et vos similes hominibus.

Assumptum vnicum.

Sanctus Xaverius homo solùm
assimilatione: Deus autem
participatione.

D. Paulinus ad illud: Ego dixi: Dij esis. Psal. 81. Sic honori suo implicans suos, quantum in ipso est, omnibus dixit: Dij esis. Vnde est illud: Deus stetit in synagoga deorum. Ps. 81. 1. 1. Necesse est, ut cedatis esse aliquē superiorem Deum, qui ex hominibus deos feterit. Seros suos non homines, sed deos similes hominibus esse desiderat, iuxta illud: Dij similes hominibus descenderunt ad nos. Ath. 14. Lyra. Credebant eos de cælo descendisse humana effigie.

Puer autē Samuel placebat tam Deo, quā hōminibus. 1. Reg. 2. D. Cyril. Alex. Divinus Samuel. De Samuele sic loquitur Psilo: Non tam hominem, quā vitę genus afflatum diuinitus, & extra se raptū hūmāne. P. Mendosa: Placebat, &c. Mente scilicet, & corpore immaculatus, ut illa diuinos oculos, hoc humanos ad se trahere videretur. De Xauerio sic A. eius vita: Erat in eo rara indoles animi, egregia corporis forma, nec mortalibus charior, quā celestibus. Diuinus potest Xauerius appellari, & humani placet hominibus assimilatione, Deo participatione.

Issep: Decorus aspectu. Gen. 39. P. August. Pulchrior Ioseph erat intus, quā foris. Intuens ergo interiorē pulchritudinē castitatis in speculo conscientię suę, quādo illā maculari permitteret. Ad illud: Relicto pallio fugit. Sic ait P. Amb. Expoliatur se porius, quā nudauit, expoliens se veterem hominem, ut inderet nouū secundū imaginem creatoris. Talis Xauerius, de quo A. eius vita: Præclara specie adolescens singulari Dei beneficio virginalis integritatis florem intactum, illibatumq; seruauit. Semper sine pallio ambulabat, & etiam in somno occasione libidinis, resistebat vsq; ad sanguinis effusionē, iuxta illud D. Aug. lib. 10. conf. 1. 30. Sepē etiam in somnis resistimus, nullū illecebris adhibemus assensum. Deinde sic loquitur Deo. Nūquid nō potes est manus tua lasciuos motueris mei soporis extingere?

Princeps Dēi est apud nos. Gen. 23. D. Chrys. Quasi factus ab humana natura alienus posponendū docens diuinis præceptis omnem affectionem. Et Caiet. Fulgebant c. n. 260. Talis Xauerius, apud lapones, à quibus, Deus, appellatur ei, quod hoc vocabulum ipsi inauditum antea, sēpē pronūtiaret; sed qui per imitationem virtutis, vel ut alter Abraham Deus posset nominari. Ille cepit inuocare nomen Dñi, Gen. 4. Epist. de quo

Enset. Hic scilicet erat iustus & carinus nomine Dñi, hoc est Deus dici. D. Chrys. Vidit appellatōne diademate clariorē; inuocatione Dei ornatur. Talis Xauerius iustus & carinus diuino nomine coronatur. n. 31.

Fuit homo missus à Deo. Ioan. 1. Rupert. de Baptista: Sic nominatus homofuit multū suspiciendus longē dissimilis hominibus multis. Quid mirum, si hominibus cōspiciendus erat, qui Deo similis apparebat. Talis Xauerius legatus à Pontifice, & missus ad Indos. Paulus Apostolus. 2. Cor. 1. Et alibi: Fratres sancti uocationis celestis participes considerate Apostolū Iesum. ad Hebr. 3. & alibi: Fidelis Deus, per quem uocati obis in societatem filij eius Iesu. 1. Cor. 1. D. Chrys. Cogita in quantum prouerberis dignitatem, cū diuinę eris futurus participis appellatōnis. apostolus Iesus Paulo deest Apostoli nomen, sit & Xauerio, & iste socijs Societatis Iesu, quos apostolos scilicet in baptizandis nominat: Ingrede in arcam. Gen. 6. Noe (iste D. Chrys.) sic versabatur in graui illo carcere, sicut nos in pratis, & nemoribus. Præceptum Dñi discipula facilia sibi videri faciebat. Noe interpretatur, Requies, vnde dicit Job. Appositū illi nomen est impositū, scilicet Requies, ut in quo Deus defessus requieuerit. Quod si verū corpus Noe esset humanū, spiritus verū in eo esset diuinus, ut in Xauerio; dum nauigaret ad Indos.

Qui separauerit pretiosum à vili, quasi os meum erit. Ezech. 15. D. Chrys. Qui ab errore ad veritatem manu duxerit, vel à peccato ad virtutē proximū induxerit me imitabitur. Sic Hieremias, sic Xauerius. Referantur conuersores à Xauerio facti innumerabiles. Vocabant Barnabam Iouem. Ath. 14. D. Hieron. Cū audissent Barnabam loqui linguis suis, Deum in hominē conuersum esse credebāt. Quod Lycaonij de Barnaba, homines de Xauerio egrediantur; dum illum linguis diuersis predicantē audiret.

Ego constitui te Deum. Exod. 7. D. Chrys. Fuit Moyses Deus, & ad trūphos suos militare sibi omnia mēda elementa. Referantur miracula edita à Xauerio in omnibus elementis. Tūc rex adorauit Danielē. c. 2. Hieron. Seruum Dei quasi Deū adorauerat. Nec mirū, quia futura prædixerat, iuxta illud: Annūciate quæ uentura sunt nobis, & scimus, quia dij esis vos. Isai. 41. Tert. Idoneū opinor testimonij diuinitatis, ueritas diuinationis. Propetia Xauerij enarratur; Vir erat in terra Huius nomine Iob.

Ecce relinquetur, &c. *Sine praesentia Dei,*
qui vos contra hostes posset armare, eosq. de-
bilitare. 640. Dico enim vobis, &c. *Neg*
ego vos video, peccatores namque post tergum
habeo, non ante oculos pono. 5122. Benedi-
ctus, qui venit, &c. *Non enim Christus mi-*
nus benedictus dici debet, eo quod descendens de
caelo venerit, accipiendo nostram humanitatem,
quam eo quod ascenderet dādo nobis suam dein-
satem. 532.

DES. STEPHANO.

Matth. 23.

Concio prima per commentaria.

Lapidas eos, qui ad te missi sunt.

D. P. Dam. Ad illud: Ecce video caelos, &c.
118. 6. Surgit Rex, & triumphatorio cer-
tamini affuit, curramus ad spectaculū,
ad quod currit. *Hoc spectaculum Dominus*
praeindebat cum dicebat: Et lapidas eos, &c.

Assumptum unicum.

Spectaculum Deo, B. Stephanus equi-
parandum habitis in tribus
temporibus trium
legum.

In tempore legis naturalis. Spectaculum fuit Deo
Abel. 597. 633. 666. 680. 698. 710. 727.
730. *De quo D. Bernard.* Profecio respo-
dit Dominus ad Abel ob aëritatis ca-
dorem, auertis faciem a Cain, quia co-
ciderat facies eius, utique tristitia, & li-
uore. 77. 79. *In Cant.* Spectaculum Abraham.
698. 2124. 2529. 2561. 2578. 1838. *Spe-*
ctaculum, Isaac. 2637. 1758. 1790. 1801.
Spectaculum, Iacob. Et Dominus innixus
scalz. *Cant.* 28. *D. Bern.* Dominus quipo-
te de summitate scalz prospiciebat, ut vi-
deret, si est intelligens, aut requiescens Deū
super terram. *D. Chrysost.* Videt animam

praesentia non magni facientem. *Specta-*
culum, Ioseph. Decorus aspectu. *Gen.* 49.
Tert. Haec funt Spectacula Christianorum.
Aspice impudicitiam directam a calhi-
tate. 2. alio. *Stephanus, cui omnia, quae debui-*
dicuntur, postulat optari.

In tempore legis scriptae. Spectaculum Deo fuit Aa-
ron. 37. *Et Geleon.* Respexitque ad eum
Dominus. *Iud.* 6. *Montanus.* Tamesti in-
ter gentis suae corruptos mores versare-
tur, antiquae reipublicae felicia delidera-
bat exempla, huiusmodi officia sibi gra-
ta esse Deus ipse declarauit, quod in eū
respexit. *Dante.* Qui timentie videbūt
me, quia in verbis tuis super sperari. 15.
118. *P. Amb.* Pretiosum est videre virū
iustum, ut videas eum secundum imagi-
nem Dei. *2. Iunianus erat simulachrum aspectu*
dignum. Elias. Viuit Dominus, in cuius
conspectu. *Ro.* 3. *Reg.* 17. *D. Hieron.* Eli-
salem se praebere cupiebat, qualem scie-
bat dignum Dei esse conspectibus, pa-
ratum obedire voluntati eius. *Hieremia.*
Tu Domine, qui vides cor. *cap.* 10. Fa-
ctus est in corde meo, quasi ignis. *Actus.*
6. *Amb.* Ignis, qui secretos inflammarēt
affectus, hic est ignis, qui ardet ante De-
minum. *Leu.* 6. Nisi enim quis flagran-
tiam deuotionis susceperit praesentiam
Domini habere non poterit. *Aspiratur B*
Stephano.

In tempore legis gratiae. Fuit spectaculum Deo Na-
thanael. Ecce verē Israelita, & cum esset
sub sicu vidit. *Ioan.* 1. *Ap.* Dignum
utique spectaculo eum esse significat,
dicendo: Ecce. Princeps, quia cōfite-
ad Christum, & dixit: Magister, quid fa-
ciam, &c. *Marc.* 10. Iesus autē inuēns
eum, dilexit eum. *Principiū eum vocat. G.*
Lucas. Quidam princeps. *cap.* 8. *Gloss. in-*
terli. Intuitus est intima cordis eius. *Lyr.*
Propter bonam conuersationem suam
praeteritam ostendit ei vultum amabili-
lem. *Spectaculum Deo fuit D. Paulus.* *Spe-*
ctaculum facti sumus. 1. *Cor.* 4. *D. Hier.*
Paulus factus theatrum habitum in di-
uersas figuras vertebat. *de commendat. B.*
Stephano. *Ter.* Tu mihi scenas suspiras,
spectacula Christianorum sancta, per-
petua, gratuita. *lib.* de Spect. *D. Cyprian.*
Sacris litteris incumbat Christianus, ibi
inueniet condigna fidei Spectacula.

INDEX

PERSONARVM, TAM

EX PROFESSO, QVAM EX OBLIQVO

ingredientium hunc r. Tonum, indicans nume-

ros marginales, in quibus illarum ac-

tiones explicantur in duas par-

tes diuisus.

PRIMA PARS.

Personarum ex professo ingredientiam.

Aaron.

Actiones Aaronis inuenies a n. 1. vsque ad n. 310. Deinde n. 1262. 1267. 1288. 1405. De oratione illius vide in Indice generali v. Oratio. De veste illius, v. Vestis. De virga, v. Virga, & sic de alijs.

Abdemelech.

Actiones Abdemelech inuenies a n. 311. vsque ad n. 326. De illius in Deofiducia vide verbum Fiducia, &c.

Abdenago solus.

Actiones Abdenago inuenies a n. 327. vsque ad n. 370. 384. 385. 386. 394. 403. 404. 405. 519. 527. 539. 546. Virtutes illius in Indice gen.

Abdenago cum socijs.

Actiones illorum, 330. 334. 335. 569. 338. 339. 342. 347. 476. 341. 345. 369. 343. 344. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 353. 354. 361. 403. 407. 355. 356. 557. 359. 360. 362. 364. 365. 368. 371. 372. 374. 376. 377. 379. 381. vsque ad n. 384. 388. 385. 387. 388. 389. 391. 393. 395. 396. 397. 400. 401. 402. 403. 406. vsque ad 410. 413. 414. 415. 418. 419. 421. 422. 426. 427. 428. 429. 431. vsque ad n. 435. 437. vsque ad n. 442. 444. 446 vsque ad n.

451. 453. 444. 456. 458. 460. 462. 463. 407. 408. 469. 470. 476. 477. 478. 483. 484. 486. vsque ad n. 495. 501. 503. 507. vsque ad n. 511. 520. 523. 526. 540. 544. 545. 548. 549. 638. 642.

Abdias Propheta.

4 Actiones illius n. 550. vsque ad n. 556. 558 vsque ad n. 563. 565. vsque ad n. 570. 573. 576. 577. vsque ad 580. 585. vsque ad 584 586. vsque ad 589.

Abel.

5 Actiones Abels, 591. vsque ad n. 597. 599. 601. 603. 605. 606. 607. 609. 610. 613. vsque ad 617. 623. 629. 622. vsque ad 630. 632. 634. 638. 649. 641. 643. vsque ad 646. 648. vsque ad 663. 665. vsque ad 666. 698. vsque ad 704. 706. 709. 710. 711. 713. 714. 715. 718. vsque ad 722. 724. vsque ad 729. 732. 743.

Abia Princeps.

6 Actiones Abia Princeps, 717. 722. 734. 737 vsque ad 740.

Abia Rex.

7 Actiones Abia Regis 741. vsque ad 745. 747 vsque

INDEX

vsque ad 759. 761. vsque ad 765. 767. 768
770. 777. vsque ad 780. 783. 786. 787. 789
793. vsque ad 798. 800. vsque ad n. 806
809. 810. 812. 813. 815. 816. 818. vsqued
823.

Abiathar sacerdos.

8 *Alliones illius*, 823. vsque
ad 830. 832. 833. 834. 839. 841. 844
vsque ad 849. 851. 853. vsque ad 867. 871
873. 874. 875. 877. 879. 880. 882. 886
887

Abidan filius Gedeonis.

9 *Alliones illius*, 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Abiczer.

10 *Alliones illius*, 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Abigail.

11 *Alliones illius*, 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Abimelech Rex Palestina.

12 *Alliones illius*, 993. 994. 998. 999. 1000. 1001. vsque ad 1014. 1017. vsque ad 1026
1028. 1032. 1033. 1036. 1038. 1041. 1043
1044. 1045. 1047. 1048. 1050. vsque ad
1053. 1056. 1059. 1062. vsque ad n. 1067
1070. 1071. 1076. vsque ad 1080. 1083.
1084. 1087. vsque ad 1091. 1099. 1102.
1103. 1109. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300.

Abimelech Rex Sichem.

13 *Alliones illius*, 1129. vsque ad 1134. 1137
vsque ad 1148. 1150. vsque ad 1158. 1160
1161. 1169. 1170. 1175. 1177. 1181. 1183
1186. 1188. 1190. 1191. 1192. 1193. 1195
vsque ad 1198. 1201. 1203. vsque ad 1209
1212. 1214. 1215. 1216. 1218. 1225.

Abinadab frater Davidis.

14 *Alliones illius*, 1229. 1232. 1234. 1235
1238. 1252. 1253. 1255

Abiron.

15 *Alliones illius*, 1257. 1258. 1261. 1262
1265. 1267. 1269. 1270. 1273. 1274. 1275
1278. 1280. 1281. 1282. 1287. 1289. 1291
1292

Abisag sponsa Davidis.

16 *Alliones illius*, 1293. 1294. 1295. 1300
1301. 1303. 1304. 1306. 1307. 1312. 1315
vsque ad 1321. 1324. 1326. 1327. *Ibidem*

Abisai frater Ioab.

17 *Alliones illius*, 1332. 1334. 1337. 1342
1343. 1344. 1347. 1350. 1354. 1355.
1359. 1360. 1361. 1364. 1365. 1367
vsque ad 1370. 1371. 1373. 1375. 1376. 1377.
1379. vsque ad 1382. 1384. 1386. 1387. 1388.

Abiu.

18 *Alliones illius*, 1389. 1391. 1393. 1395.
1396. 1398. 1400. 1401. 1406. 1407. 1409
1410. 1416. 1420. 1422. 1423. 1424. 1425.
1427. vsque ad 1433. 1437. 1438. 1441. 1442
1444. 1445. 1446.

Abner dux generalis.

19 *Alliones illius*, 1447. vsque ad 1452. 1454
vsque ad 1462. 1464. 1465. 1466. 1468. 1470
1471. 1472. 1474. 1476. vsque ad 1479. 1481
1484. vsque ad 1491. 1493. vsque ad 1500.
1502. 1503. 1504. 1506. 1508. vsque ad 1512.

Abra.

20 *Alliones illius*, 1515. vsque ad 1518.

Abraham.

21 *Alliones illius*, 1520. 1520. 1521. 1522. 1523.
1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600.

PERSONARVM.

1075. 1080. 1082. 1083. 1114. 1117. 1125
 6 a n. 1523 vsque ad 1586. 1589. 1592. 1593
 1594. 1596. vsque ad 1601. 1603. vsque ad
 1606. 1614. 1616 vsque ad 1675. 1677. vsq
 que ad 1693. 1695 vsque ad 1731. 1733.
 vsque ad 1760. 1762. vsque ad 1772. 1775
 1776. 1779 vsque ad 1784. 1786. 1789.
 vsque ad 1816. 1819. vsque ad 1825. 1827
 1828. 1830 vsque ad 1845. 1847. 1848.
 1849. 1851. vsque ad 1855. 1857. vsque ad
 1863. 1865. vsque ad 1883. 1885. 1886. 1887
 1889. vsque ad 1911. 1913. vsque ad 1957. 1959
 vsque ad 1965. 1967. 1968. 1970 vsq. ad 2014
 2016. vsque ad 2067. 2072. 2074. 2075
 2076. 2082. vsque ad 2103. 2106. 2108. vsq
 ad 2121. 2124. vsque ad 2160. 2162. vsque ad
 2176. 2178. vsque ad 2189. 2191. 2192. 2193
 2197. 2200. vsque ad 2205. 2207. vsque
 ad 2213. 2217. vsque ad 2225. 2227. vsq. ad
 2230. 2234. 2236. 2240. vsque ad 2244
 2248. vsque ad 2252. 2254. vsque ad 2259
 2261. 2263. vsque ad 2273. 2275. vsque ad
 2277. 2279. 2280. 2285. 2286. 2288. vsq. ad
 2290. 2292. 2297. vsque ad 2300. 2303
 vsque ad 2310. 2313. 2317. vsque ad 2334
 2336. 2338. vsque ad 2342. 2345. 2355
 2360. 2362. 2363. 2365. vsque ad 2369
 2374. vsque ad 2384. 2394. 2398. vsque ad
 2402. 2406. vsque ad 2414. 2419. 2423.
 2424. 2426. 2427. 2428. 2430. 2431.
 2432. 2435. 2436. 2437. 2439. vsque ad
 2450. 2455. 2457. vsque ad 2467. 2471
 vsque ad 2524. 2526. vsque ad 2564. 2566
 vsque ad 2571. 2573. vsque ad 2588. 2592
 2593. 2594. 2596. vsque ad 2609. 2611.

Abfalon.

11 *Adiones illius.* 1611. vsque ad 2615. 2617
 2618. 2619. 2622. 2623. 2625. vsque ad
 2632. 2634. vsque ad 2657. 2663. vsque ad
 2676. 2678. vsq. ad 2692. 2694. 2695. 2699
 2701. vsq. ad 2703. 2705. vsque ad 2709.
 2712. 2714. 2715. 2719. 2720. 2723. 2724
 2727. vsque ad 2730. 2732. 2733. 2734
 2737. 2739. 2740. 2742. 2744. vsque ad
 2767. 2769. 2770. vsque ad 2775. 2777.
 2778. 2779. 2781. vsque ad 2787. 2791.
 vsque ad 2824. 2826. 2828. vsque ad 2834
 2836. vsque ad 2841. 2843. vsque ad 2846
 2848.

Achab.

23 *Adiones illius.* 567. 568. 571. 480. 2850

2852. vsque ad 2857. 2865. vsque ad 2873
 2873. vsque ad 2882. 2884. 2885. 2886
 2888. 2889. 2890. 2892. vsque ad 2912.
 2914. vsque ad 2922. 2928. vsque ad 2930
 2934. 2937. vsque ad 2941. 2943. vsque ad
 2951. 2954. 2955. 2960. 2963. 2964. 2966
 2968. 2970. 2972. 2973. 2974. 2976. 2978
 2681. 2985. 2986. 2987. 2489. 2956. 2992
 2995. vsque ad 3011. 3014. 3015. 3031.
 3033. vsque ad 3038. 3840. 3041. 3043
 vsque ad 3054. 3057. vsque ad 3075. 3077
 3081. vsque ad 3097. 3103. vsque ad 3115. 3117
 vsque ad 3122. 3128. 3129.

Acham.

24 *Adiones illius.* 3130. 3152. 3133. 3134
 3135. 3137. vsque ad 3140. 3147. vsque ad
 3152. 3154. 3156. 3157. 3158. 3160. vsq. ad
 3164. 4166. 3167. 3168. 3170. 3172. 3174.
 3180. 3183. 3185. 3186. 3187. 3189. 3191.
 vsque ad 3200. 3203. 3204. 3205. 3208.
 3209. 3210. 3212. vsq. ad 3217.

SECUNDA PARS.

Personarum ex obliquo ingredientium

A.

- 1 *Abimelech. Adiones illius.* 836. 838. 874.
- 2 *Abit-pbel. Adiones illius.* 2625. 2648.
2716. 2717. 2719
- 3 *Adams. Adiones illius.* 442. 481. 626. 658.
712. 726. 1832. 2162. 2237. 2276. 2277.
2298. 2377
- 4 *Adonias. Adiones illius.* 2793
- 5 *Abias. Adiones illius.* 738
- 6 *Agar. Adiones illius.* 1716. 2127
- 7 *Alexander. Adiones illius.* 2790
- 8 *Amnon. Adiones illius.* 2729. 2773. 2776
2844.
- 9 *Andreas. Vide Conciones de D. Andrea Aposto.*
- 10 *Antichristus. Vide Conciones duas de Antichristo.*
- 11 *Assa. 809.*
- 12 *Assuerus. 574.*
- 13 *Aras. 1823. 1833. 2256. 2456*
- 14 *Azati. 1449. 1450. 2788.*

B.

15 *Baasa. 3034*

n. 4

Barbada

INDEX

- 16 *Barthalamaus vide Conciones de P. Barth.*
 17 *Benadab, 3041. 3042. 3045. 3050 3054.*
 3098. 3099. 4114. 4115. 3116. 3117. 3118
 18 *Benjamin, 2455. 1486. 1502*
 19 *Berjake, 1313. 1316*

C

- 20 *Caser, 366*
 21 *Cain. Actiones illius, 592. vsque ad 596*
 601. 602. 604. 612. 613. 615. 616. 621. 622
 623. 625. 633. 634. 643. 646. vsque ad 649.
 653. 658. 661. vsque ad 666. 668. 679. 680
 683. 684. 688. 690. 692. 695. 696. 698
 716. 717. 723. vsque ad 726. 728. 731
 22 *Caiphas. 83*
 23 *Celilib, 935*
 24 *Christus. Vide Conciones in omnibus festi-*
mitibus (brilli Domini, & multau in numeris
 71. 167. 90. 10. 217. 62. 73. 74. 169. 283
 101. 78. 81. 164. 165. 283. 85. 103. 105
 25. 86. 87. 281. 83. 84. 184. 6. 113. 172.
 133. 88. 140. 13. 14. 115. 165. 142. 143. 22
 140. 123. 23. 99. 60. 169. 84. 101. 186
 134. 189. 344. 135. 347. 357. 358. 363. 367
 383. 401. 448. 450. 451. 473. 477. 481
 483. 489. 491. 494. 495. 532. 547. 557
 564. 558. 592. 606. 613. 614. 618. 619
 620. 842. 671. 666. 677. 681. 684. 687
 693. 694. 427. 700. 701. 706. 707. 708
 122. 712. 885. 903. 905. 906. 918. 921. 931
 936. 960. 1002. 1050. 1054. 1057. 1066
 1068. 1149. 1201. 1236. 1237. 1302. 1311
 1392. 1439. *Vide Homofularius. 1466. 1529*
 1567. 1595. 1600. 1607. 1608. 1610. *Vide*
Crucifixus, & Crux. 1601. 1628. 1654. 1673
 1680. 1676. 1706. 1712. 1732. 1733. 1735
 1738. 1747. 1754. vsque ad 1757. 1764. 1766
 1767. 1772. 1775. 1784. 1785. 1791. 1819
 1827. 1836. 1849. 1906. 1921. 1956. 2032
 2041. 2046. 2052. 2056. 2067. 2070. 2071
 2074. vsque ad 2081. 2084. 2092. 2093
 2104. 2127. 2133. 2136. 2137. 2139. vsque
 ad 2143. 2162. 2168. 2194. vsque ad 2199
 2202. 2205. 2218. 2238. 2239. 2278. 2273
 2281. 2312. 2304. 2305. 2308. 2310. 2315
 2336. 2337. 2341. 2342. 2343. 2346. 2348
 2356. vsque ad 2359. 2364. 2368. 2371
 2374. 2378. 2379. 2388. vsque ad 2391
 2398. 2413. 2415. 2421. 2422. 2427. 2429
 2432. 2433. 2437. 2438. 2441. 2455. 2480
 2494. 2506. 2520. 2536. 2548. 2568
 2569. 2571. 2622. 2708. 2726. 2773. 2819
 2851. 2852. 2854. 2966. 3075. 3078. 3093
 3162.
 25 *Cusai, 2624. 2625. 2674. 2735. 2736*

- 26 *Cusai, 733. 973. 2002. Vide N. 2735*

D

- 27 *Daniel, 372. 373. 516. 523. 576. 577*
 935. 936
 28 *Deban. Vide in prima parte Indicis Per-*
sonarum V. Abiron.
 29 *Danid, 770. 796. 808. 821. 824. 826*
 vsque ad 829. 831. 832. 834. 836. 838. vsque
 ad 841. 847. 848. 849. 841. 856. 859. 869
 873. 877. 909. vsque ad 913. 916. 918. 919.
 923. 925. 926. 930. vsque ad 936. 946.
 949. 951. 952. 953. 955. 957. 958. 959.
 962. 963. 964. 967. 968. 973. 976. 981
 982. 984. 991. 1066. 1069. 1122. 1129. vsque
 ad 1232. 1236. 1240. 1241. 1243. 1247
 vsque ad 1251. 1255. 1256. 1306. 1311. 1331
 1332. 1334. vsque ad 1346. 1353. 1355
 vsque ad 1358. 1362. 1363. 1369. 1371. 1372
 1377. 1453. 1460. 1461. 1466. 1473. 1476
 1478. 1483. 1484. 1490. vsque ad 1493.
 1495. 1503. 1504. 1505. 1512. 1558. 1711
 1712. 2122. 2124. 2353. 2354. 2355. 2615
 vsque ad 2618. 2621. 2624. 2625. 2629
 2630. 2631. 2633. vsque ad 2639. 2641. 2647
 2651. vsque ad 2654. 2657. vsque ad 2660
 2663. 2668. 2669. 2672. 2673. 2676. 2677
 2682. 2688. 2690. 2696. vsque ad 2703
 2705. 2708. vsque ad 2711. 2715. 2721.
 vsque ad 2724. 2729. 2732. 2636. 2737
 2739. 2742. vsque ad 2745. 2770. 2777
 vsque ad 2782. 2793. 2794. 2808. 2824.
 2825. 2827. 2828. 2734. 2840. 2842. 2992
 30 *Deus per essentiam, & eius attributa. 21. 34*
 193. 408. 457. 330. 331. 350. 391. 458
 479. 481. 616. 624. 996. 1526. 1552. 1553
 1571. 1658. 1708 1959. 1970. 1971. 1927
 1987. 2111. 2484. 2487
Deus vnus, 130. 332. 334. 335. 1289
Deus trinus, vide Trinitas, & Conciones 2. de
Trinitate.
Deus Pater, 1650. 1849. 1982. 1987. 1084
Vide Pater suorum Deus.
Deus Filius. Vide Filius Dei.
Deus Spiritus Sanctus. Vide Spiritus sanctus, &
Conciones duas de illo.
Dei nomen, 2111. 2366. 2367. Vide nomen Dei.
Dei exemplum, 1035. 1060. 1289. 1483. 1523.
 1535. 1540. 2995. *Vide exemplum Dei.*
Deus erga suos, 411. 412. 526. 544. 554. 584
 633. 640. 641. 666. 779. 781. 785. 789. 792
 813. 814. 824. 829. 845. 960. 1005. 1015
 1116. 1085. 1516. 1586. 1592. 1709. 1743
 1781. 1967. 1968. 1969. 1982. 2075. 2178
 2198. 2244. 2319. 2466. 2488. 2489. 2514
 2587

PERSONARVM.

2587. 2588. 2920. 2967. 3016. 3827. 3080
3125. 3130
Deus in hostes suorum, 21. 412. 584. 640. 641
747. 780. 781. 789. 788. 792. 813. 807. 814
817. 720. 829. 978. 1041. 1085. 1592.
1709. 2920. 3016. *Vide Lux suorum Deus.*
31 *Deus per imitationem dictus qui esse possit.*
162. 204. 2290. 2484. 695. 154. 216. 7.
525. 664. 690. 819. 824. 976. 991. 100
1289. 1340. 1582. 1711. 1722. 1714. 1903.
1969. 2169. 2484. 2596. 2609. *Vide con-*
ciones duas D. Petri, & b. Xaverij illi duas.
32 *Deus per superbiam homo*, 337. 339. 525
664. 1139
33 *Deus falsus, qui falso habetur pro Deo.* 7.
10. 11. 93. 44. 157. 235. 419. 447. 456
2484

E

- 34 Eleazar, 211
35 Eliab, 1140
36 Elias, 568. 572. 582. 584. 585. 586. 589
2726. 2925. 2926. 2927. 2957. 2959. *vsque*
ad 2962. 2995. 3006. 3008. 3022. 3035
3069. 3071. 3094. 3096. 3109. 3019. 2518
2852. 2893. 2900. 2912. 2913. 2920. 2922
vsq. ad 2925
37 Eleazer, 2512
38 Eliseus, 798. 2856
39 Enoch, 1713. 667
40 Ephraim, 900. 908
41 Ephraim, 1840. 2610
42 Elther, 573
43 Stephanus *vide Conciones duas de S. Stepha-*
no, & 2658
44 Ema, 694. 719
45 Ezechiel, 1830

G

- 46 Gedeon, 786. 895. 896. 899. *vsq. ad 902*
907. 908. 1148. 1154. 1159. 1168. 1170.
1182. 1211. 1220

H

- 47 Hieremias, 311. 315. 318. 319. 321. 322
323. 325. 1188
48 Hur, 173. 264. 265. 195

I

- 49 Iacob, 530. 629. 1488. 1489. 2492
50 Iacobus maior, *Vide Conciones duas in Indi-*
ce Concionum.
51 Iacobus minor, *Vide alias duas Conciones*

- 52 Iehu, 2985. 3070
53 Iephte, 1762
54 Ieroboam, 768. 771. 772. 775. 782. 783
791. 807. 811. 802. 814. 805. 807. 816. 755
737. 760. 769. 770. 1032
55 Iesus. *Vide Christus, & Conciones duas in*
festa Circumcisionis.
56 Iezabel, 579. 590. 2887. 2888. 2891
2906. 2958. 2975. 2676. 2977. 2979. *vsq.*
ad 2984. 3009. 3121
57 Iobab, 1362. 869. 870. 881. 1498. 2649
2688. 2691. 2748. 2779. 2780. 2781. 2782
58 Ioannes Baptista, 681. 1614. 2000. 2317
288. 638. 686. 5. 170. 46. 94
59 Ioannes Euangelista, 1495. 1505. 1576
60 Iosabab, 862
61 Ionathas, 1495. 1477. 1505
62 Ioram, 797. 821. 818
63 Iosaphat, 1068. 2487. 3103. 2954. 2955
2956. 3087. 3090. 3091
64 Ioseph, 1058. 1150. 1232. 1235. 1244
1248. 1249. 575. 1783. 1831
65 Ioseph alter sponfus P. Mariae. *Vide Con-*
cione, duas in Indice Concionum.
66 Iosias, 719
67 Iosue, 5. 799. 637. 638. 1103. 3131. 3141
3151. 3152. 3153. 3157. 3163. 3164. 3167
3168. 3169. 3187. 3188. 3211. 3212. 3128
3218
68 Isaac, 494. 511. 329. 620. 993. 994.
1000. 1009. 1026. 1028. 1029. 1033. 1035
1036. 1037. 1039. 1041. 1042. 1044. 1045
1049. 1050. 1058. 1065. 1066. 1069. 1070
1102. 1118. 1549. 1567. 1569. 1570. 1571
1608. 1609. 1628. 1638. 1640. 1642. 1643
1645. 1648. 1651. 1652. 1705. 1722.
1740. 1754. 1755. 1757. 1758. 1760. 1772
1790. 1798. 1801. 1802. 1842. 1900. 2011
2032. 2046. 2057. 2083. 2759. 2153. 2155
2168. 2174. 2222. 2224. 2311. 2315. 2317
2341. *vsque ad 2344.* 2346. 2348. 2361.
2362. 2364. 2377. 2400. 2401. 2405. *vsq.*
ad 2408. 2480. 2583. 2525. 2533. 2534
2542. 2543. 2590. 2591. 2605. 2606
69 Isai. 1231. 1232. 1236. 1238. 1239. 1241
1254. 1256
70 Isaias, 686
71 Isephel, 1465. 1490. 1500. 1501. 1510
72 Ismael, 1722. 1835. 2020. 2310. 2473
2522.
73 Indas proditor, 696. 1193. 1872. 2701
2702. 2714. 2703. 2708. 2715. 2716. 2717
2737. 2172. 3180
74 Iudith, 1513. *vsque ad 1516.* 1518. *vsq.*
ad 1521. ibidem Holofernis.

INDEX

L

- 75 *Lamech*. 2435
76 *Lazarus*. 1614. 1615. 2388. 2230. 2231
2233. 2235. 2236. 2546.
77 *Leib*. 1666. 1682. 1687. 1688. 1689.
1695. 1853. 1877. 1928. 2009. 2328. 2329
2476. 2500. 2503

M

- 78 *Mascha*. 733. 2631. 733. 2777. 749. 763
79 *Magdalena*. *Vide Conciones duas*.
80 *Maria mater Domini*. *Figurata in virga Aaronis*. 19. 76. 77. 133. 140. *In virga prophe-*
tæ Isais. 133. *Immolabat animam iuxta crucem*.
165. *Desiderabat mori pro nobis*. *ibid*. *Tbro-*
nus Dei. 532. *Mater Christi*. 494. 763. 905
936. 1149. 1313. 1322. 1576. 1636. 1650
1771. 2502. 2525. 2777. 712. *Non capiam*
494. *Advocata pro nobis*. 909. 910. 960
968. 983. 1313. 1322. *Humilitatis prodi-*
giū. 927. *Honoratur in assumptione*. 942. 1318
Timorem expellit à suis. 943. *Sponsa spiri-*
tus sancti. 996. 970. *Regina ancilla*. *ibid*.
Spectaculum. 1219. *Virgo fuit post partum*.
1293. *Domus clausa*. 1294. 1295. *Palma*. 1304
Figurata in Abisag. 1325. 1326
Filius illi Ioannis. 1576
Concepta sine peccato. 1771
Figurata in Rebecca. 2410
81 *Vide Conciones in omnibus festiuitatibus V.*
Maria in Indice Concionum.
82 *Matthaus*. *Vide Conciones duas*.
83 *Maschias*. *Vide Conciones duas*.
84 *Melchisedech*. 63. 1542. 1696. 611.
1542. 1537. 1816. 1847. 2273. 2281. 2285
2554
85 *Michas*. 3027. 3075. 3076. 3081
86 *Misaf*. & *Misafel*. *Vide Abdenago cum so-*
cis.
87 *Moyse*. 54. 191. 196. 254. 211. 241. 213
209. 216. 227. 230. 239. 240. 5. 7. 11. 27
31. 33. 153. 156. 17. 21. 56. 263. 57. 58
65. 95. 170. 175. 179. 182. 207. 1660. 1267
1276. 1286. 1289. 1290. 1291. 1389

N

- 88 *Nabal*. 914. 922. 915. 940. 944. 949
954. 977. 987
89 *Naboth*. 2865. 2868. 2885. 2887. 2888
2822. 2958. 3078. 3079
90 *Nabucodonosor*. 327. *vsque ad* 330. 339
341. 342. 351. 363. 376. 377. 383. 390.

391. 392. 396. 401. 406. 416. *vsq ad* 419
438. 448. 449. 452. 453. 454. 459. 445
459. 460. 465. 471. 472. 474. 475. 480
485. 487. 496. 498. 499. 500. 507. 522
516. 525. 534. 536. 540. 542. 549. 564
1030. 1031

91 *Not*. 1713. 611

O

92 *Ozias*. 1263

P

- 93 *Paulus Apost.* *Vide Conciones duas in Indi-*
ce Concionum n. 29. 1819. 425. 426. 1830
1894. 2105. 2113. 2124. 2126
94 *Petrus Apost.* *Vide Conciones duas in India-*
ce Concionum n. & n. 1598. 1786. 2493
95 *Pharao*. 1008. 1006. 1678. 2102. 1095.
2505

R

- 96 *Rachel*. 891
97 *Rebecca*. 993. 1001. 1101. 2486.
98 *Roboam*. 749. 776. 777. 779. 781. 750
1492

S

- 99 *Sados*. 832. 833. 867. 871. 872. 873
100 *Salomon*. 830. 833. 858. 862. 863. 866
867. 869. 870. 876. 887. 1122. 1313. 1328.
2789. 772. 773
101 *Samsen*. 2788
102 *Samuel*. 1241. 1253. 1483
103 *Sara*. 1003. 1007. 1010. 1014. 1023. 1024
1051. 1052. 1053. 1063. 1074. 1075. 1077.
1078. 1082. 1083. 1086. 1095. *vsq ad* 1098
1109. 1116. 1117. 1126. 1579. 1580. 1636
1676. 1678. 1734. 1742. 1769. 1788. 1796
1805. 1814. 1826. 1827. 1835. 1903. 1906
2002. 2003. 2070. 2140. 2273. 2471. 2483
2500. 2502. 2505. 2525. 2532. 2536. 2574
2607. 2540. 2610. 2638. 2435
104 *Sanh*. 1131. 1196. 1221. 1245. 1259. 1252
1369. 1453. 1425. 963. 321
105 *Sederias Rex*. 321
106 *Sedecias propheta falsus*. 3002
107 *Semei*. 1351. 1353. 1355
108 *Setb*. 672
109 *Sechimith*. 1195. 1196. 1197. 1668
110 *Simen Apost.* *Vide Conciones duas*.
111 *Soldomith*. 2747
112 *Spiritus Sanctus tertia Persona Trinita-*
tis. *Vide Conciones duas in Indice Concionum*
& *in Indice gen. v. Spiritus Sanctus*.

Thadene

PERSONARVM.

T

- 113 *Thadæus Apost. Vide conciones duas*
- 114 *Thare. 2456. 2257. 1852. 1853*
- 115 *Tholamaj. 2631. 2632.*

Z

- 116 *Zacharias. 673*
- 117 *Zachari. 1392.*
- 118 *Zart. 3190.*

CONSONANTIA P R I M A.

DE SONIS INDICANTIBVS

virorum, ac fæminarum

NOMINA INCHOANTIA

per litteram

A

SONVS PRIMVS

Aaron.

Ex Philone Iudæo.

No. 1.

Exod.

28. n.

2.

Sap. 18

n. 24.

Exod 28. Faciesq; vestem Sanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem *n. 2.* Philo alludens etiam ad illum locū sapientia 18. In veste poteris, quam habebat, totus erat orbis terrarum *n. 24.* Admonet Pontificem, ut considerata universi, quā gestat, imagine, vitam præstet a natura non degenerem: deinde, ut operando sacris totum mūdum deprecatores alleget. Decet enim ut Patris Sacerdos filium eius mundum hunc ad preces, vota que adhibeat. *lib. 2. de Monarch. In vestimento igitur Pontifex Aaron mundum, ut Dei filium divinis oculis offerebat, ut illius amore divinus Pater, seu Conditor tactus, suscitaret.*

ad ipsum preces libentiùs exaudiret, & nihil, intercessore filio posset negare.

Exod. 28. Deorsum verò ad pedes eius dē tunicæ per circuitū quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco his tincto, mistis in medio tintinnabulis *n. 33.* Et *Exo. 28.* Facies & laminam de auro purissimo; in qua sculpes opere cælaroris, Sanctum Domino. Ligabisque eam vitta hyacinthinā, & erit super tiam, imminuens fronti Pontificis. *n. 36.* & *37.* Philo utrumque locum considerans. Tantū extrema examinabo circa pedes, & caput. Ergo in capite est lamina ex auro puro, & in hac expressum Sanctū nomen Domini; ad pedes autē in simbria tintinnabula,

A

& flos

& flosculi; sed ille typus laminæ, idea est idearum, iuxta quam Deus mundum expressit, ipsa intelligibilis, & incorporea: flosculi verò, & tintinnabula signa sunt qualitatum sensibilium, quas visus, & auditus iudicant.

Progreditur sic Philo. Valde autem accuratè subdit, quòd audietur sonus eius intrantis in sancta: ut quādo ad intelligibiles, divinas, verèq; sanctas res intrat anima, sensus quoque à virtute adiuti consonent, & omnia ex quibus constamus, tanquā frequens, & modulatus chorus ex diversis vocibus temperatus unum carmen aptè concinnant, intelligentijs intus præcipientibus (quando in hoc choro principatum tenent intelligibilia) sensibus autem succipientibus, & respondentibus, qui singulis choreas ducētibz sunt similes. *lib. de migrat. Abrah.* Chori ergo magister Aaron divinus, & ipse musicus, quatuor elementorum, quasi centorum, voces in Dei laudem resonare iubebat; sed & in se ipso tribus internis, & spiritalibus potentijs, & quinque externis, & corporalibus concinentibus incundiorum duplicato choro cantilenam Domino decantabat, dum interioris, & exterioris hominis consonantiam divinis auribus infundebat.

3 *Exod.* 30. Et deprecabitur Aarō super cornua eius semel per annum, in sanguine, quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris, sanctum sanctorum erit Domino n. 24. *Philo alladens etiam ad illud sapientie* 18. In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum n. 24. Est & tertium huius sacræ vestis mysteriū non prætereundum silentio. Nam alij Sacerdotes tantum pro familiaribus, amicis, civibusq; solent rem divinam facere: at Iudæorum Pontifex non solum pro toto humano genere, verum etiā pro naturæ partibus, terra, aqua, aere, igne precatur, & agit gratias: quippe qui exis-

timat (ut re vera est) mundum suam patriam, solitus supplicationibus ei reddere propitium parentem, conditoremque suum. *lib. 2. de monarch. Mundi civis Aaron pro mundo sibi patria Dominum precabatur: neque enim mundum odio Pontifex habebat, sed ipsum, ut natale solum, non tamen sibi, sed Deo, & ad Dei obsequium diligebat.*

Levit. 21. Pontifex, id est, Sacerdos maximus caput suum non discooperiet, n. 10. *Philo.* Quòd autem caput eius perpetuò mitra tegitur, significat diadema regium, in ligne potestatis non summæ quidē, sed regiæ, alioquin mirificæ. *in lib. de profug.* Iure equidē perpetuò Aaronis caput mitra tegi iubebatur, ut se semper Pontifex Dei prorex sanctæ quadam sacrantia ostentaret, nec unquam se vitij mancipiū videri pateretur.

Ex Tertulliano.

Levitico 8. Statimq; obtulit Aarō, & filios eius, cumq; lavisset eos, vestivit Pontificē subucula linea, accingens eum balthæo n. 6. & 7. *Tertullianus lib. de idol.* Quæritur an fidelis ad militiam converti possit, & an militia ad fidem admittit? & infra sic respondit: Non convenit Sacramēto divino, & humano, signo Christi, & signo diaboli, castris lucis; & castris tenebrarū: non potest una anima duobus debere Deo, & Cæsari. *Et quasi contra responsionem sic opponit* Et virgam portavit Moyses, fibulam, & Aaron; cingitur lorō, & Ioannes, agmen agit, & Iesus Nave, bellavit, & populus, si placet ludere, Quomodo autem bellabit, imò quomodo etiam in pace militabit sine gladio, quem Dominus abstulit? Nam, & si aderat milites ad Ioannem, & formam observationis acceperant? Si etiā Centurio crediderat? Omnē postea militem Dominus in Petro exarmando discinxit. Nullus habitus licitus est apud nos illicito actui ascriptus. c. 19.

Quo in loco alludit Tertullianus ad

multa 28. n. 4

4

Levit.
21. n.
10.

5

Lev. 8.
n. 6. &
7.

Matt.
22. n.
1.

Exod. 3

n. 17.

Exod.

28. n. 4

Math. 3 multa Sacra pagina loca, videlicet ad Mat.
n. 4. 22. Exod. 3 Exod. 28. *Math. 3.* Exod. 17.
Exod. Luca 3. *Math. 8.* *Math. 26.* Baltho
17. n. 4 ergo ornatus inducitur antiqua legis Sa-
Luca. 3 cerdos Summus, quasi novæ militæ ef-
n. 4. fectus inauguratus, ex baltho tamen ap-
Mat. 8. pensus nullus cernitur gladius. Concedi-
num. 5. tur ergo ei balthens: gladius (ut etiam
Math. Petro novæ legis Pontifici maximo) de-
26. n. negatur, ut in concessio baltheo honoris mi-
52. litariis symbolo agnoscat sibi à Deo datum
 bellici decoris ornamentum; & in dene-
 gato gladio, sciat sibi ademptum vindica-
 tionis propriæ instrumentum.

6

Exod. Exod. 28. Habebuntque nomina
28. n. filiorum Israel: duodecim nomini-
21. bus cælabuntur, singuli lapides no-
 minibus singulorum perduodecim
 tribus *n. 21.* Tertullianus lib. 4. contra
 Marcion. Cur autem duodecim Apo-
 stolos elegit, & non alium quemlibet
 numerum? Ne, & ex hoc meum
 Christum interpretari possem, non
 tantum vocibus Prophetarum, sed
 & argumentis rerum prædicatum.
 Huius enim numeri figuras apud
 Creatorem deprehendo duodecim
 gemmas in tunica Sacerdotali Aaro-
 nis. Totidem enim Apostoli porten-
 debantur, proinde ut gemmæ illu-
 minaturi Sacram Ecclesiæ vestem,
 quam induit Christus Pontifex Pa-
 tris *cap. 13.* Aptè equidem, qui enim
 Patriarcharum duodecim nomina exterius
 supra pectus proferebat ad honorem, ipso-
 rum animas in corde habebat per amorem,
 quorum enim animas adamabat, etiam
 nomina honorabat.

7

Exod. Exod. 32. Videns autem popu-
32. n. 1 lus quoddam moram faceret descenden-
 di de monte Moyses, congregatus ad-
 versus Aaron, dixit: Surge, fac no-
 bis deos, qui nos præcedant: Moysi
 enim huic viro, qui nos eduxit de
 terra Ægypti ignoramus quid acci-
 derit, *n. 1.* Tertullianus lib. de pati.
 An non ipsum quoque Israel per
 impatientiam semper in Deum de-
 liquisse, manifestum est? Exinde, cū
 oblitus brachij cælestis, quo Ægyp-

tus afflictationibus fuerat extrac-
 tus; de Aaron sibi deos duces postu-
 lar, cū in idolum auri sui collatio-
 nes defundit: tam necessarias enim
 Moysi cum Domino congregientis
 impatienter exceperat moras *cap. 5.*

Prob dolor! quis non videat amentiam
Iudaorum, aureum vitulum divini exhi-
bendi honoris gratia, non Deum, sed deos
appellabant. Exod. 32. Hi sunt dii tui,
n. 4. Auferebant enim deitatem à Deo,
cui denegabant unitatem. Moysi enim
huic viro. Moysen virum appellabant,
cū tamen scirent ipsum à Domino Deum
nuncupatum Exod. 7. Constitui te D. ū
Pharaonis n. 1. Quem enim suorum ob-
litum existimabant, non Deum, qui suorum
immemor esse nequit, sed hominem, in quē
cadere potest oblitio, nominabant. Moy-
si enim huic viro. Moysen virum nun-
cupabant, & tamen illius loco, non unum,
sed plures deos sibi fieri exposcebant. Fac
nobis deos, qui nos præcedant; Moysi
enim huic viro. Tantam enim in uno
viro Moysæ peritiam ad populi gubernan-
dum agnoscebant, quantam non posset nisi
multorum deorum scientia compensare.

Exod. 32. Fac nobis deos, qui nos
 præcedant *n. 1.* Tert. lib. adversus Iude-
 os. Cū ex monilibus fæminarum,
 & anulis virorum aurum fuisset igne
 conflatum, & processisset eis bubulū
 caput, huic figmento universus Is-
 rael abrelicto Deo, honorem dede-
 runt dicentes: Hi sunt dii, qui nos
 eiecerunt de terra Ægypti; sic namq;
 posteritibus tēporibus, quibus re-
 ges eis imperabant, & cum Hiero-
 boā vaccas aureas, & lucos colebāt,
 & Bahali se mancipabant; vnde pro-
 batur, eos semper idololatriæ crimi-
 ne reos designatos ex instrumento
 divinarum scripturarum. *cap. 1.*

Et in lib. de cultu fæminarum. Ne di-
lexeritis aurum, in quo prima delic-
ta populi Israelis denotantur. Odisse
debetis, quod Indæos perdidit, quod
derelinquētes Deū, adoraverūt. Iam
tūc aurū ignis est esca. cap. 13. Aureū vi-
tulū quasi plures deos populus suspiciebat,
 A 2 *dicens*

Exod.
 32. n. 4

Exod.
 7. n. 1.

8
Exod.
 32. n. 1

9

dicens: Hi sunt dii tui, quia in eo quilibet Iudeorum aurum ad idolum conficiendum à se oblatum, adorabat. Hi sunt dii tui. deos, non Deum populus postulataverat, Fac nobis deos, & cum Aarō non plura idola sed unum solum simulachrum conflasset, deos plures conflatos populus nominabat: Hi sunt dii tui, quasi Aaron plures conflasset. Plures ergo in uno vitulo confectos vitulos in istar multorum deorum populus agnoscebat, quia quisque illius populi iam antea suum in suo auro vitulum, sibi deum venerabatur, quē in illo confecto vitulo, quasi in vitulorum acervo introspiciebat.

Exod. 32. Fac nobis deos n. 1. Tertul. lib. adversus Iudeos. Israel, qui Deo fuerat cognitus, quique ab eo in Ægypto exaltatus fuerat, & per Erythraum pelagū transvectus est, quicquid Ereme mannā cibatus quadraginta annis ad instar eternitatis redactus, ne humanis passionibus contaminatus, aut sæculi huius cibis pastus, sed angelorum panibus mannā cibatus, satisque beneficijs Deo obligatus, Domini, & Dei sui oblitus est, dicens ad Aaron: Fac nobis deos, qui nos præcedant, cap. 3. Fac nobis deos &c. Non omnibus unum communem omnibus, sed singulis singulis sibi deos proprios fieri ex auro, à singulis oblato postulabant, ut quisque Deo suo, quasi à se per oblatum empto aurum, à libitum uteretur: ipseque deus auro, ex quo factus fuerat, obligatus benefactori suo semper se agnosceret debitorem, cui proinde nihil, nisi pro ipsius voluntate, seu potius voluptate, imperaret.

Exod. 32. Tollite inaures aureas de vxorum, filiorumque, ac filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me n. 2. Tertul. lib. adversus Gnosticos. Aberat apud Deum in monte Moyses, cum populus tam necessaria abfentia eius impatiens deos sibi producere quærir, quos potius ipse perdidit. Urgetur Aaron, iubet inaures faminarum suarum in ignem conferri. Amitturi enim erant

in iudicium sibi, vera ornamenta aurium, Dei voces. Sapiens ignis effigiem vituli diffundit illis, fugilans illic cor habentes, ubi, & thesaurum, apud Ægyptum scilicet inter cætera animalia bovis etiam cuiusdam consecratricem, cap. 3. Fac nobis deos. Non tibi, sed nobis deos à te fieri postulamus; scimus enim tibi Moysen, ut deum semper honore divino venerandum, quia ut fratrem tuum agnoscimus amore humano dilectum: qui enim tibi, ut frater est amori, tibi semper, ut deus erit honori.

Ex Clemente Alexandr.

Exod. 28. Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bistincto, mistis in medio tintinnabulis. n. 33. Clem. Alex. Trecenta autem, & lx. aginta sex tintinnabula, quæ pendent à veste talari, est tempus annuum, annus, inquam, Domini acceptus prædicans, & resonans maximum adventum Servatoris. lib. 5. Stromat. Trecentis ergo, & sexaginta sex tintinnabulis quasi totidem linguis Sacerdos Aaron incedens pro numero dierum totius anni, adventum Salvatoris hominibus enuntiabat, ut in singulis diebus venturam Dominum cogitarent, atque ita se prepararent, ut Domino venienti occurrere possent.

Exod. 28. Faciesque laminam de auro purissimo opere cælatoris, in qua pulchre Sanctum Domino n. 36. Clem. Alex. Pileus aureus, qui est extensus, significat regalem Domini potestatem: siquidem caput Ecclesie est Servator, signum certè principalis imperij est pileus capite impositus. lib. 5. Stromat. In lamina aurea non scriptum, sed sculptum nomen Domini ferebat Aaron, ne divini nominis literas aliquis tanti honoris invidus posset delere. sed dū lamina aurea perduraret, divinum in ea nomen cre, & auro perennius, in honorem Aaronis, & filiorum eius perennaret.

Exod.

10
Exod.
32. n. 1

12
Exod.
28. n.
33.

11
Exod.
32. n. 2

13
Exod.
28. n.
36.

14 *Exod.* 28. Ligabisque eam vitta
hyacinthina *nom.* 37. *Clement. Ale-*
xand. Quomodo autem Dominus
est supra mundum universum, at-
que adeo ultra mundum, qui perci-
pitur intelligentia: ita etiam nomen,
quod inscriptum est in lamina, dig-
num fuit habitum, quod esset super
omnem principatum, & potestatem.
Et infra. Dictum est autem nomen
Dei, quoniam sicut Filius aspiciit
bonitatem Patris, operatur Deus
Servator vocatus, qui est univer-
sum principium, quod ex Deo qui-
dem, qui non cadit sub aspectum,
imago effectum est primum, & an-
te sæcula, figuravit autem omnia,
quæ post se facta sunt. *lib. quinto stro-*
mat. Universum Pontificis ornamentum
Dei nomen in lamina inscriptum opus di-
vina fuisse artis indicabat, cum enim in eo
totus depictus esset orbis terrarum, cuius
figuras omnes Dei Filius aspiciens ad di-
vinas ideas efformaverat, convenienter
suum operi suo nomen apposuit, ut se mun-
dana figura pictorem fuisse demonstraret.

15 *Exod.* 32. Dixitque ad eos Aarō:
Tollite in aures aureas de vxorum,
filiorumque, & filiarum vestrarum
auribus, & afferte ad me. Fecitque
populus, quæ iusserat, deferens in-
aures ad Aaron. *n. 2. & 3. Clement.*
Alexand. lib. 1. Pedag. alludens ad il-
lud *Exodi* 32. Dixeruntque: Hi sunt
dij tui Israel *n. 4. sic ait.* Aurum per
crimen idololatriæ adoraverunt in
vitulo. *cap. 10 Non vitulum carneum,*
sed aureum vitulum Hebraorum quilibet
suspiciebat, quia non in auro vitulum, quæ
carneus vitulus natura sentiētis præstan-
tiā excellebat, sed in vitulo aurum, quod
ut deum colebat, adorabat avarius.

16 *Exod.* 32. Fecitque populus,
quæ iusserat, deferens in aures ad
Aaron *n. 3. Clem. Alexand. lib. 2. Pe-*
dag. Beati quidem fuissent Hebræi
veteres, si mundum mulierum ab-
tulissent, & abiecissent, vel solūmo-
do fudissent; nunc autem, cum aure-
um bovem conflassent, & in eo ado-

rando idololatriæ peccatum admi-
sisent, ipsi quidem nec ex arte, nec
ex suo instituto commodi quidquā
ceperunt, expressissima autem figu-
ra nostras mulieres docuerunt, ut
ab ornamentis abstineant. Quæ ita-
que cupiditas in aurum fornicatur,
fit idolum, quod igne examinatur:
cui quidem soli reservantur divitiæ,
ut quæ fiat simulachrum, non veritas.
cap. 12. Nudatis absque inauribus;
auribus populus apparebat, perforatas ha-
bens aures, non ornatas: quia amissa dul-
cissima sacra religionis libertate, durissi-
ma sacrilega impietatis servitutem sus-
tinebat, quam perforatis, inauris servi au-
ribus indicabat.

Ex Divo Zenone.

Psalmo 76. Deduxisti sicut oves
populum tuum in manu Moy-
sis, & Aaron. *v. 21. D. Zeno Veron.*
Epif. Israel Dei populus captivatus
ingenti iugo acceritine premebatur.
Hunc Deus præcipit proficisci, du-
ce Moyle videlicet, & Aaron iter de-
monstrare nubis columna per diem,
eadem ignis quoque per noctem. *In*
Exodum serm. 5. & alibi Columna nu-
bis te perduxit per diem, ut osten-
deret cæcum: ignis columna per
noctem, ut admoneret arsurum. *In*
Exodum serm. 2. In manu Moysis, &
Aaron Optimi sanè fratres ducatus, & ho-
norem, & laborem dividebant: militia
dux Moyses, Aaron autem via ductor erat:
ita concorditer suum quisque munus exer-
cebat, ut una tantum eademque manu uter-
que operari videretur.

Ex Divo Cyril. Hiero- solymitano.

Exod. 30. Facies, & labrum aene-
um cum basi sua ad lavandum:
ponesque illud inter tabernaculum
testimonij, & altare. Et missa aqua,
lavabunt in ea Aaron, & filij eius

A 3 m. nus

17

Ps. 76.
v. 21.

18

Exod.
30. num.
18.

manus suas, ac pedes, quando ingres-
suri sunt tabernaculum testimonij,
& quando accessuri sunt ad altare, ut
offerant in eo thymiama Domino,
ne forte moriantur. *4 n. 18. D. Cy-
ril. Hier.* Prius abluitur Summus Sa-
cerdos factus; quomodo enim susci-
peretur pro alijs oraturus, qui non
dum per aquam purificatus esset? Sym-
bolum Baptismi erat labrum in Ta-
bernaculo positum. *catech. 3. de bap-
tismo. Suos Aaron pedes lavare iubetur,
ut accedere posset ad altare, ne illis adhe-
rentem terra pulverem ad divinam numi-
nis presentiam asportaret. Filiorum ve-
ro suorum non ipse pedes lavare precipi-
tur, quia hoc amoris argumentum sibi nos-
ter summus pontifex Christum reservabat.
Qui suos ideo pedes lavare noluit, ne ali-
quid in illis mundani habuisse pulveris
indicaret.*

19

Num.
17. n.
8.

Num. 17. Invenit germinasse vir-
gam Aaron in domo Levi: & turgem-
tibus gemmis eruperant flores, qui,
folijs dilatatis, in amygdalas defor-
mati sunt. *n. 8. D. Cyril. Hier.* Virga
Aaron, quod reliquæ arbores per
annos plures faciunt, hoc per unam
noctem fecit. Quis enim nescit, quod
virga cortice destituta, etiam si in
inedijs fluminibus plantetur, nun-
quam florebit? Sed cum Deus non
naturam arborum sequatur, sed na-
turæ sit factor, etiam infructuosa,
siccaque virga, & sine cortice, efflo-
ruit, & nucum fructum protulit. Qui
igitur virga, propter typicum Sum-
mum Sacerdotem, præter naturam
fructum tulit. Numquid Virgini, ut
verum Sacerdotem Summum pa-
teret, hoc non conferret? *Catech. 12.
& alibi.*

20

Virga Aaron excisa, & mor-
tua, abique humore aquæ refluente:
atque hæc sub tecto existens, quæ
in agris quondam florebat, nunc au-
tem in aridis posita, fecit per unam
noctem ea, quæ per multos annos ir-
rigata vix fecerit cum fructibus. Vir-
ga Aaron tanquam ex mortuis sur-

rexit, & ipse Aaron non resurget?
Cuius sanctitatem, ut Deus declara-
ret, in ligno miraculum fecit: ipsi
Aaron resurrectionem non largie-
tur? *Catech. 18. Et flores, & solia, &
fructus unâ, eademque nocte, virga pro-
tulit; æ si hæc triplicata productio florum,
foliorum, & fructuum tribus esset unius
Dei deferenda Personis, quæ iam tunc ad
producendum ex Virgine Christum præ-
ludere vellent, & floribus, & folijs, &
fructibus omnibus preferendum.*

Deuteronomij 9. Adversum Aa-
ron quoque vehementer iratus vo-
luit eum contere, & pro illo simi-
liter deprecatus sum *n. 20. D. Cyril.*
Hier. Etiam si vniversus populus pec-
cet, non superabit divinam benigni-
tatem. Vitulum populus fabricave-
rat; sed non destitit Dominus Deus
à benignitate. Negaverunt Deum
homines, sed Deus se ipsum non ne-
gavit. Isti (inquiunt,) sunt Dij tui Is-
rael: & tamen pro more suo Deus
servabat illos. Neque populus tan-
tum peccavit; verum etiam Aaron
Summus Sacerdos: Moyses enim
dicit: & super Aaron facta est ira
Domini, & rogavi (inquit) pro ip-
so, & condonavit illi. Tum verò
Moyes quidem supplicatus pro Sū-
mo Sacerdote peccante, placavit
Dominum: Iesus autem unigenitus,
orās pro nobis non placabit Deum?
At illum quidem propter crimen
non veruit ad Summum Sacerdo-
tium pervenire: tē verò ex gentibus
venientem, salutem consequi, veta-
bit? Penitentiam ergo agas, o ho-
mo; & non arcebitur à te gratia. Ir-
reprehensibilem deinceps tuæ vitæ
dispone modum. Benignus est Deus,
& verax, nec ullus poterit homo il-
lius benignitatem, satis prædicare;
imò etiam si omnes omnium homi-
num linguæ simul coacerventur;
nec si quidem partem aliquam benig-
nitatis illius enarrare possent. *Cate-
ch. 2. de Penitentia.*

Adversus Aaron quoque vehe-
menter

21

Deut. 9
n. 20.

Exod.
32 n. 4

menter iratus &c. *Adversus populum solummodo iratum fuisse Deum Moses declaravit, dicens populo, eodem cap. 9. Timui enim indignationem, & iram illius, quâ aduersum vos concitatus delere vos voluit n. 19. At verò aduersus Aaron non solum iratum Deum, sed vehementer iratum fuisse narrat. Qui enim non vehementer iratus aduersus suos, populum sibi subditum ab idololatriæ crimine non retraxerat, vehementem Dei aduersus se iram contraxerat.*

Ex Diuo Ambrosio.

22
Ad He.
br. 5.
n. 4.
Epistola ad Hebræos c. 5. Nec ququam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron n. 4. *D. Ambros. tom. 3. in Epistolam ad Hebræos.* Hic percutit Sacerdotes honoris cupidos, & sacerdotij avidos non pro salute populi, sed propter ambitionem sæculi. Igitur Aaron vocatus est à Deo, signo florentis virgæ: & demonstratus est Sacerdos à Deo esse electus, etiam incendio eorum, qui eius pontificatu invidere voluerunt. *In com. cap. 5. Alludit ad locum Numerorum, in quo sic habetur.*

23
Num.
17. nu.
8.
Num. 17. Invenit germinasse virgam n. 8. de qua Aaronis virga tom. 1. tract. de Mansionibus ad illud Num. 13. Castrametati sunt in Rethma. Sic ait D. Ambr. Sub hoc deserto Aarō virga in tabernaculo arens posita, miraculo, & germinavit, & floruit. *Mansf. 15. Et paulò infra.* Arida virga Aaron, quæ postea miraculo germinavit, Christi caro est, quæ virga dicitur à propheta: Egredietur virga de radice Iesse. Hæc arida floruit, quia mortua resurrexit. *Ita ubi supra.* Pulchrè signo florentis virgæ Aaron Pontifex Summus à Deo declaratur: nec enim præfusi apta est arida virga, quâ istius inferat, sed virga florida, quâ fructus ferat. Nec prælatus aridus sit, ne suos à se arceat metu plagarum, sed floridus, ut ad se

eos alliciat amore amygdalarum.

Exod. 28. Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus calabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus n. 21. *D. Ambros. tom. 4 lib. 2. de Fide.* Generatio, Deus, Filius, Verbū, similitudinis Splendor, Character, Speculum, Imago Bonitatis æternæ, Sapientia, Veritas, Vita, hæc indicia ita Dei Filium signant, ut ex his, & sempiternum Patrem esse cognoscas, nec ab eo Filium discrepantem, *Et paulò infra.* His duodecim tanquam lapidibus preciosis fidei columna consurgit. Hi sunt enim preciosi lapides Sardius, Iaspis, Smaragdus, Chrysolithus, & cæteri, quibus Sancti Aarō, illius utiq; qui figuram gessit Christi, veri scilicet vestimentum Sacerdotis intexitur, circumdati auro lapides, & sculpti de nominibus filiorum Israel duodecim lapides sibi invicem coherentes.

Et adhuc inferius. Hoc igitur est illud vestimentum speciosis lapidibus adornatum, hic veri amictus est Sacerdotis, hæc vestis nuptialis, hic textus propheticus, qui bene noverrit ista contexere. *Hæc omnia in prologo lib. 2. de Fide.* O pulcherrima operis textura, in qua lapides duodecim in pectore Aaronis nominibus Patriarcharum duodecim decorati fulgebant, qui splendidiari iubare radiabant, eò quod duodena veri Aaronis cognomina protendebant. *Pulcherrima (dicam iterum) textura, qua duodenā fulgebat humanā, & divinā radiabat nomenclaturā.*

Num. 16. Et stans inter mortuos, & viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit. n. 48. *D. Ambros. lib. 2. de officiis.* Quid Aaron, quando se beatorem credidit, quàm tunc, quando medius stetit inter vivos, & mortuos, & obitu sui statuit mortem, ne ad vivorum transfret agmina à cadaveribus mortuorum cap. 4. & tom. 1. tract. de Mansf. sic ait. Sub

hoc deserto Aaron Sacerdos inter
vivos mortuosque medius consti-
tutus, incensi oblatione Deum in-
dignantem placavit, plagam cohi-
buit. *Mans. 15. Et paulò infra.* Aaron
Sacerdos, id est, Christus Dominus
sacerdos in æternum secundum or-
dinem Melchisedech, constituitur
medius ad placandum Deum: quia
ipse sempiternum habet Sacerdoti-
um, semper vivens ad interpellan-
dum pro nobis. *ibidem.* Verba Pauli ag-
nosco ex epistola ad Hebræos cap. 7. Hic
autem eo quod maneat in æternum,
sempiternum habet Sacerdotium.
Vnde, & salvare in perpetuum po-
test accedentes per semet ipsum ad
Deum: semper vivens ad interpel-
landum pro nobis n. 24 & 25. *Ac si*
ad eò nos Christus amaret, ut ad hoc solùm
sibi vivere videretur in perpetuum, ut in
perpetuum pro nobis interpellaret.

Ad He-
br. 7. n.
24 &
25.

26

Exod.
32. n. 1
& 2.

Exod. 32. Videns autem popu-
lus, quod moram faceret descenden-
di de monte Moyses, congregatus
adversus Aaron dixit: surge, fac no-
bis deos, qui nos præcedant &c.
Dixitque ad eos Aaron: Tollite inau-
res aureas de vxorum filiorumque,
& filiarum vestrarum auribus, & af-
ferite ad me n. 1. & 2. *D. Ambrosius in*
Annotat. in Exodum ad Romulum. Co-
actus ergo Aaron petit anulos eo-
rum, & in aures mulierum quæ tra-
dita in ignem misit, & conflatum est
vituli caput. Neque excusare tantum
Sacerdotem possumus, neque condem-
nare audemus. Non imprudens
tamen, qui anulos Iudæis, & in aures
abstulit. Etenim qui sacrilegium
moliebantur, nec fidei signaculum
habere poterant, nec ornamenta au-
rium. *Ita ille.*

Tollite in aures &c. Merito *Aarō*
à digitis aureos annulos, & ab auribus inau-
res aureas auferre iubebat: digitum enim per
quos idololatrarum deos aureos erant ostensuri,
dicentes, Ecce dii tui, digni erant. qui
non annulis aureis honorarentur, sed qui
circulis ferreis onerarentur. & aures,

quibus hanc sacrilegam vocem erant au-
diuri, digna erant, quas non in aures au-
rea decorarent, sed quas ferrei clavi ad
domorum fores affixas, servorum, serva-
rumque imitar de honestarent.

Ex D. Gregorio Nysseno.

Exod. 4. Iratus Dominus in
Moysen ait: Aaron frater tu-
us levites scio quod eloquens sit:
ecce ipse egredietur in occursum
tuum, videnique te lætabitur corde.
n. 14. *D. Gregor. Nyss. in mystica inter-*
pretatione vite Moysis, per Aaronem fra-
tre Moysis illi à Deo in socium datum,
intelligit angelum custodem, & sic loqui-
tur. Frater enim quodammodo homi-
nis animo angelus est; qui tunc ma-
ximè nobis assistere videtur, cum
Pharaoni appropinquamus. & paulò
inferius. Pro fratre locum, atque
protectorem divinitus nobis datum
angelum intelleximus, qui adversus
Ægyptios signa operatur, qui etiam
maior ætate iure dictus est: nam
Angelica natura homine prius crea-
ta est. Frater verò quia est quædam
profectio intellectualis, & Angelicæ
naturæ ad intellectum, & animam
humanam assimilata. *Ita ille.* Pulchrè
admodum in Aaron fratre angelus datus
Moysi ad custodiam designatur; qui enim,
cum esset ætate maior ad gratulandum ho-
morem legationis à Deo commissæ fratri, ei,
ut socius illius fieret dignitate secundus,
occurrerat; non comes homo, sed angelus
custos apparbat.

Exod. 28. Faciesque tunicam
superhumeralis totam hyacinthinā,
in cuius medio supra erit capitium;
& ora per gyrum textilis, sicut fieri
solet in extremis vestium partibus
n. 31. & 32. *D. Gregor. Nyss. in mystica*
interpretatione vite Moysis. Hyacintho
est talaris vestis tinctoria, qua, qui hunc
locum ante nos speculati sunt, ac ra-
significari affirmant. Hortatur enim
hoc

27

Exod.
4. n. 14.

28

Exod.
28. n. 31.
&
32.

hoc ænigmate omnem, qui Dei sacerdotiam assumere studet, se ipsum, ac corpus suū Deo offerre hostiam, non enecatam, aut cælum (vivum enim hoc sacrificium, rationalisque cultus hic est) nec pingui quodam, ac carnoso huius vitæ amictu; sed tenue, ac vivendi tenuitate leve, atque aerium factum, sursum ferri posse videatur. Hoc enim modo cum novissimam tucam illam audimus omni onere liberati, leves ad iubentis vocem exiliemus: nec pondere villo ad terram deprimemur, sed cum Domino per aera sublimes feremur. Sic ille. *Aerio igitur indumento Aaron Sacerdos ornatus incedebat, ut qui medius inter Deum in cælo degentem, & inter homines in solo habitantes futurus erat, quasi volatilis inter cælum, & solum elevatus, amictu sibi apto decoras videretur.*

29 *Exod. 28.* Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & coeco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis n. 33.

Exod. 28. n. 33.

D. Greg. Nyss. in Mystica interpre. vitæ Moysis. Hanc vestem cossymbotam etiam iubet esse, ut a nobis quoque ipsis aliquid vltcrius ad virtutis incrementum advenire conemur, quòd indumentum ornatius fiat; sicuti Paulus faciebat, qui ornatissimos indies cossymbos virtuti addebat. Nam cum lex permittat altari ministrantes ex altari, & Evangelij nuncios ex Evangelio vivere: ille sine hac ad vitæ necessitatem mercede Evangelium prædicavit nudus, famescens, sitiens. Hæ politæ sunt fimbriæ, quæ vestem mandatorum accessione sua reddunt ornatiorē. Ita ille. *Videtur etiam esse allusio ad locum Numerorum cap. 15. ubi sic.* Loquere filijs Israel, & dices ad eos, ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum n. 38. *Igitur filij Israel in pallijs fimbrias facere iubeantur, & Aaron in vestimentis fimbrias, & tintinnabula aurea, &*

Nume. 15. n. 38.

poma coronata gestabat, qui enim mandatorum vestī consiliorum addebat fimbrias, sanctitatis fama per orbem resonabat, & suæ vitæ finem multis virtutum coronis honestabat.

Exod. 28. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicij super pectus suum, quando ingredietur sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum n. 29. *D. Greg. Nyss. in interp. myst. de vitæ Moysis.* Patriarcharum quoque nomina non parum nobis ad virtutis ornatum conferunt. Præteritorum enim virorum, qui optimè vixerunt exemplis vitæ nostra corroboratur. Itaque. *Nomina Patriarcharum duodecim portare iubebatur Aaron.* Portabitque. *Apto utitur verbo divinum oraculum.* Portabitque, ait, Aaron nomina. *Ut ostenderet hæc nomina non solum honori, sed oneri futura portanti.* Illorum enim vitas imitari debebat, quorum nomina in veste portabat.

Exod. 28. Facies, & laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere cælatoris Sanctum Domino n. 36. *D. Greg. Nyss. in interpre. myst. de vitæ Moysis.* Caput autem diademate coronatum reservatam virtute prædictis coronam significat, quoniam is exornat, qui aurea lamina ineffabilibus erat notis cælatus. Ita induto, vestitoque Sacerdoti nullum calecamentum imponitur: ne tardior ad currendum sit, aut vix mobilis, pelles secum attrahens animalium morsuorum. Nam impedimento calcei fuerant Moyse, cum ad ardentem rubum accederet. Quòd si in primo statim aditu reprobabantur, multò magis à Sacerdotis pede rejiciuntur: sic ille. *Totus ergo indutus Aaron per cætera membra, pedibus tamen describitur non ornatus, quasi pedes non esset habiturus, ne illis terram tangere cogeretur, vel nudis pedibus deberet incedere, ut effectus suos pedibus significatos ab omni mundi ornamento denudatos ostenderet, de contemptu mundi sancta quadam iactantia glori-*

30

Exod. 28. n. 29.

31

Exod. 28. n. 36.

gloriosus.

32

Num.

17. n.

8.

Num. 17. Invenit germinasse virgam Aaron de domo Levi: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt n. 8. D. Greg. Nyss de vita Moysis sive de perfectione vite. Ut crederent non ab hominibus, sed à Deo Sacerdotij gratiam concedi, virga litteris, à quo esset oblata significare per unamquamque tribum assumpta est, quis in tabernaculo Moyses apposuit: ac postero die sententiam de Sacerdotio Dei omnibus ostendit: sola enim Aaronis virga floruit, fructumque edidit. Nux autem erat fructus. Ita ille Pulcherrima in Aaronis virga describitur deformatio, quas scilicet flores dilatatis folijs in fructus deformati dicuntur. Mutatio enim, qua boni affectus cordis per bona oris verba explicati, in bonos operis fructus commutantur, non deformatio sed, sed transformatio pulchra appellabitur.

33

Exod.

32. n. 1

Exod. 2.

Exod. 32. Videns autem populus, quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron, dixit: Surge fac nobis deos, qui nos præcedant: Moyse enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus, quid acciderit. Dixitque ad eos Aaron: Tollite in aures aureas de uxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me, n. 1. & 2. D. Greg. Nyss. Nam cum quadraginta diebus, ac noctibus nullius indigens rei, quibus hoc corpus sustentatur, immortalis vita sub illa caligine Moyses viveret: quasi pueri, cum pædagogi non adsunt, sic populus adversus Aaron concitatus, impulit eum, ut ad simulachrum aureum adorandum dux eis fieret: simulachrum autem vitulus erat. in lib. de vita Moysis, seu de perfect. vite.

34

Exod.

32. n. 1

Exod. 2.

Et in lib. de interpre. mys. vita Moysis sic ait. Imperatum fuisse ab Aaron dicitur, ut in aures ab auribus uxorum, tollerent: hæc conflata si-

mulachri materia fuerunt. Dicimus igitur, quod Moyses Hebræorum virtutem in aures ornare voluit; id est lex, quam pro Moysse intelligimus, obedientiam, quæ per in aures significatur, Iudæorum virtutem confirmavit: quam tulit Aaron, ut inobedientiâ ipsorum ostenderet ad cultum idolorum esse perventum. Idcirco statim ad primum peccandi aditum in aures auferuntur, ut iam prævaricationis, & inobedientiæ consilia cepisse viderentur, qui divinum præceptum negligendum esse hortabantur. Sic ille. Fac nobis deos. Quimpudentiam execrandam, Praesulem suum, non solum criminis sui conficium, sed et socium esse volebant: imò & principem, ducemque in sacrilegio fieri, dum ipse idolum fabricaret; ut qui primus erat apud eos dignitate, primus inter omnes fieret in impietate, ut autoritate personæ omnes sibi subditos exemplo suo traheret ad delictum.

Ex Divo Hieronym.

Psalm. 113. Aaron speravit in Domino v. 21. D. Hier. tom. 4. in Psalmum 113. Aaron montis sortitudinis, & in Psalmum 132. Aaron interpretatur Montanus, videtis; quoniam iste Sacerdos non est de vallibus, sed de montibus est. Sic ille. Quis non timeat sibi ruinam? Quis Dei occulta iudicia ingenti territus metu non pavescat, dum Aaronis, qui propter eminentiam sanctitatis, & Montanus, & mons sortitudinis dici meruit, miserabilem casum in conflatione vituli meditetur?

Exod. 28. Faciesq; vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem n. 2. & infra. Ipsa quoque textura, & cuncta operis varietas erit ex auro, & ex hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta n. 8. D. Hier. Quatuor colores

35

Psalm.

113. v.

21.

36

Exod.

28. n. 2

colores ad quatuor elementa referuntur, ex quibus universa subsistunt. Byssus terræ deputatur, quia ex terra gignitur. Purpura mari, quia ex eius cochleolis tingitur, hyacinthus aeri, propter coloris similitudinem. Coccus igni. Et iustum esse commemorant, ut Pontifex creatoris non solum pro Israel, sed pro universo mundo roget: siquidem ex terra, & aqua, & aere, & igne mundus iste consistit. *Epistola* 128.

37 *Et alludens ad illud Sapientie* 18.

Sapient.

18. n.

24

In veste poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum *n. 24.* *scilicet in* fert. *D. Hier.* Iustum ergo erat, ut Pontifex Dei creaturam omnium typum portans in vestibus suis, indicaret cuncta indigere misericordia Dei; & cum sacrificaret ei, expiaretur universalis conditio, ut non pro liberis, ac parentibus, & propinquis, sed pro cuncta creatura, & voce, & habitu precaretur. *eadem Epistola* 128. Faciesque vestem in gloriam, & decorem. *Hac exornatus veste divinis oculis pulcherrimum se Aaron Deo spectaculum exhibebat. Qui enim universum orbem in veste descriptum secum ad Deum deferbat, misere oculos oblectabat divinos: gaudebat enim universitatis Dominus, cum totum orbem sibi unus viri studio subiectum esse, videret.*

38

Exod.

28. n.

9. & 10.

& 11.

& 29.

Exod. 28. Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel: sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero iuxta ordinem nativitatis eorum *n. 9. & 10.* *Et infra.* Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino, super utrumque humerum reordinationem *n. 11.* *Et inferius.* Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicii super pectus suum, quando ingreditur sanctuarium memoriale coram Domino: in æternum *n. 29.* *D. Hier.* In singulis lapidibus sive Patriarcharum nomina sunt, quibus Israeliticus populus dividitur. In dextro humero maio-

res filij Jacob, in lævo minores scripti sunt: ut Pontifex ingrediens Sancta Sanctorum, nomina populi, pro quo rogaturus est Dominum, portet in humeris. *Epist.* 128. *Itaque Aaron Patriarcharum nomina, & in pectore, & in humeris deferbat: quos enim gestabat in pectore subditos per amorem, in humeris baiulabat, quin sentiret laborem,*

Exod. 28. Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum, quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto mistis in medio tintinnabulis *n. 33.* *D. Hier.* Tanta debet esse scientia, & eruditio Pontificis Dei, ut gressus eius, & motus, & universa vocalia sint. Veritatem mente concipiat, & totam eam habitu resonet, & ornatu, ut quidquid agit, quidquid loquitur, sit doctrina populorum. Absque tintinnabulis enim, & diversis coloribus, & gemmis, floribusque virtutum, nec sancta ingredi potest nec nomen Antistitis possidere. *Epistola* 128.

Et tom. 4. in Psalmum 132. ait idem *D. Hier.* Considerate quoniam ad extremos pedes inter malograuata erant, & tintinnabula, & non ingrediebatur Pontifex Sancta Sanctorum, nisi illa tintinnabula personarent. Tintinnabula, & illa malogranata diversitates virtutum sunt, quæ habent singulæ voces suas; & egressus ipse Sancta Sanctorum vocalis est. Sive enim manducemus, sive bibamus omnia in nomine Domini facimus. *Ita ille.* Totius orbis prädicator Aaron constitutus septuaginta duobus tintinnabulis (ut aliqui opinantur) quasi totidem linguis sonabat, in totidem enim linguas divisus orbis terrarum fuisse dicitur, ut linguis omnium hominibus singulis legem Domini prädicaret.

Exod. 28. Facies, & laminam de auro purissimo, in qua sculpes & pectus cælatoris, Sanctum Domino *n. 36.* *D. Hier.* Lamina aurea, in qua scriptum est nomen Dei Hebræis quatuor

39

Exod.

28. nu.

33.

40

1. Cor.

n. 10.

41

Exod.

28. nu.

36.

tuor

tuor literis Iod, he, uau, he, quod apud illos ineffabile nuncupatur. Hæc super pileolum lineum, & commune omnium Sacerdotum, in Pontifice plus additur, ut in fronte vitta hyacinthina constringatur, totamque Pontificis pulchritudinem, Dei vocabulum coronet, & protegat. *Epist.* 128.

42 *Et infra progreditur D. Hier.* Lamina aurea rutilat in fronte: nihil enim nobis prodest omnium rerum eruditio, nisi Dei scientia coronemur. Lineis induimur, ornatur hyacinthinis, sacratio balthæo cingimur: dantur nobis opera, rationale in pectore ponitur: accipimus veritatem: profert sermo doctrinam: imperfecta sunt universa, nisi tam decore curui dignus quaratur auringa, & super creaturas creator insistens regat ipse, quæ condidit. *ubi supra.*

43 *Et tom. 2. In Ezechielem ad illud cap. 16.* Et coronam decoris in capite tuo, seu ut septuaginta legunt: Et coronam glorificationis super caput tuum *n. 12.* Volumus scire, quæ sit corona decoris in capite Hierusalê? Revolvamus Exodum, in quo scriptum est: Et fecit laminam auream, & scripsit in ea literas deformatas sigillo sanctificationis Domini, & posuit super caput Aaron *Exod. 39. n. 29.* Signum Dominicæ sanctificationis nomen est omnipotentis Dei, quod quatuor literis Hebraicis scribitur, & apud eos inæstabile vocatur, dum nomen eius non potest dici. Istam puto coronam esse, de qua Apostolus loquebatur *secunda ad Tim. 4.* Cursum consummavi, fidem servavi: de cætero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex. *In com. ad locum Ezech. Apté curvus Domini Aaron nuncupatur, qui merito triumphalis poteris appellari, in quo scilicet de universo orbe, quem Aaron in veste depictum Deo subiectum esse ostendebat, ipsius orbis Dominus triumphabat.*

Ex Di-v-o Chrysostomo.

Exod. 32. Videns autem populus quoddam moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron dixit: Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moyfi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit. *n. 1. D. Chrysos. tom. 5. de Penitentia.* Si dij, quare dicis fac? Quomodo enim dij, qui fiunt? Sic malitia obcæcans sibi ipsi repugnat, & semetipsam extinguit. Vnus factus est vitulus, & clamat ingratus populus, Hi dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Ægypti. Hi dij, unum respiciens, respiciens vitulum. Quare igitur hi dij? Ut ostendat, quoddam non modicum, quem videt adorant, sed, & deorum pluralitatem annunciat. *Homilia 5. Non ad Aaronem, sed adversus Aaronem populus dicitur congregatus, qui enim Aaronem, ut tam horrendi esset criminis author, compellebat, non Aaroni subditum, sed adversarium se esse declarabat.*

Exod. 32. Fac nobis deos, qui nos præcedant: Moyfi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit. Dixitque ad eos Aarō: Tollite in aures aureas, de uxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferite ad me *n. 1. & 2. D. Chrysos.* Post tot beneficia dixerunt Aarōni: Da nobis deos, qui nos præcedant; Moyfi enim illi, qui nos eduxit de terra Ægypti, nescimus quid acciderit: feceruntque vim magnam Aaroni. Ille ut vidit eos duri cordis, & incircuncisos, dicit ipsis: Tollite in aures vestras, mittite in ignem, & si quid ascendit, hoc deus sit, & ascendit bubulum caput. *& infra.* Putas ne te scire, quomodo in auribus in pyram coniectis, bubulum caput ascendit? Non hoc chalcotipus operatus est,

44

Exod.
32. n. 1.

45

Exod.
32. n. 1
& 2.

est, non erat conflator, quomodo ergo egressum est bubulū caput, audes dicere? Si nescis hæc inferiora, quomodo curiosus aliena inquiris? tom. 3. *Serm. contra Iudaos gentiles &c.* Forasitan inauribus effigies vituli erat inscripta, quem etiam in Ægypto inter alia idola venerabantur Hebraei, & ideo ex inauribus emerfit vitulus opificio demonis effectus, ut quem in Ægypto adoraverant, cuius & memoriam etiam ab Ægypto per Deum verum liberati, in inauribus afferbant, extra Ægyptum, Dei veri penitus obliiti adorarent.

46

Levi 4
n. 15.

Levit. 4. Immolatoque vitulo in conspectu Domini, inferet Sacerdos, qui unctus est, de sanguine eius in tabernaculum testimonij, tincto digito aspergens septies contra velum a n. 15. *D. Chrys.* Necesse est Sacerdotem sic esse purū, ut si in ipsis cælis collocatus inter cælestes illas virtutes mediū staret. Terribilia namque, atque horrida fuisse ferunt, quæ gratiæ tempus præcesserunt, quod genus fure tyntinnabula, mala punica, lapides pectori Sacerdotis, itemque alij humeris eiusdem superpositi, mitra, strophium, vestis ad pedes usque demissa, lamina aurea, sancta sanctorum, ingens intus quies, atque silentiū. At vero si quis ea, quæ gratiæ tempus nobis advexit, examinet, terribilia, atque horrida, quæ dixi, iudicabit esse admodū levia.

47

Et paulo infra sic pergit D. Chrys. Nā dum conspicias Dominum immolatū, Sacerdotem Sacrificio incumbētē: ac preces fundentē, tum verō turbā circumfusam precioso illo sanguine atingi, ac rubrescētē, etiam ne te inter mortales versari, atque in terra consistere censes? An non potius ē vestigio in cælos transferri, an non carnis cogitationem omnem abijcens, nudo animo, mente pura circumspicias, quæ in cælo sunt? O miraculum, o Dei benignitatem! qui cū Patre sursum sedet in illo ipso temporis articulo omniū manibus per-

tractatur, ac se ipse tradit volentibus ipsum excipere, ac completi. *lib. 3. de Sacerdotio.* Septies summus Sacerdos vituli sanguine, tincto digito contra velum aspergere inebatur, ut per Christi sanguinem in sanguine vituli designatum, septem capitalia vitia expianda fore prae monstraret.

Levi. 8. Tolle Aaron cum filiis

48

Levi. 8
n. 2.

suis, vestes eorū, & unctiois oleū, vitulum pro peccato, duos arietes; canistrum cum azymis, & congregabis omnem cætum ad ostium tabernaculi &c. a n. 2. *D. Chrys. tom. 5. adversus Iudaos.* Dic mihi qualis est Sacerdos, cū non sit vetus illud oleū, neque quicquam omnino veteris sanctionis? Dic, inquam, mihi qualis sacrificus, quum non sit sacrificium, neque altare, neque cultura? Vis tibi recitem leges de Sacerdotio, quomodo solent olim consecrari, ut intelligas, quod qui nunc apud vos dicuntur patriarchæ, non sint Sacerdotes, sed per simulationem Sacerdotum agant personam, nec aliter ludant, quā histriones in scena, imō ut verius dicam, nec sustinere possint sacerdotis personam, non dico iuxta veritatem, verum nec iuxta simulationem quidem Sacerdotij.

49

*Et paulo infra, cū agitur his rebus legitime initiatus sit Aaron, his purificatus, his sanctificatus, per hæc placaverit Deum: nihil autem horū nunc fiat, neque victima, neque hostia, neque locustum, neque sanguinis aspersio, neque olei unctio, hæc adit tabernaculum testimonij, neque ad præfinitum dierū numerū, ledatur intus: profecto palam est, quod Sacerdos, qui nunc apud istos est, impurus sit, ac nefastus, illegitimus, ac profanus, denique quod non propitiatur, sed provocet. *adversus Iudaos Orat. 3. tom. 9.* Tolle Aaron. Pulchre ponitur verbum Tolle. Ac si Deus illo verbo Tolle, veteris legis sacerdotē, etiā cū vitulum sibi consecrari inebat, nā tam divinis oculis offerri, quam ab illis auferri, ut legis*

12

di. wa
ti. m
te. 3
8. 3

B gratia

gratia Sacerdos in divina solus staret
presentia, imperaret; Tolle Aaron.

50 Num. 12. Loquutaque est Maria,
& Aaron contra Moysen propter

Num. 12. n. 1. Et ecce Maria apparuit candēs lepra,
quasi nix. Cumq; respuisset eam

& n. 10. Aarō, & vidisset perfusam lepra, ait,
ad Moysen: Obsecro, domine mi, ne

& 11. imponas nobis hoc peccatum, quod
stultē cōmisimus. n. 10. & 11. D. Chry.

commendans dignitatem Sacerdotalem, in
tom. 4. Dicitur, & Aaron huius gra-

tia lepra nō esse correptus. Nam dic,
quāto, quā ratione, cū utriq; Moy-
si obloquuti essent, Maria sola pēnas

dedit? Nec mireris. Si enim in exter-
nis, ac mundanis dignitatibus, etiā si

mille modis quicquā incuserit, non
tamē primū ad iudicium ducitur, nisi

prius principatum deposuerit, ne il-
le cum ipso opprobrijs pateat; multo

magis in prelatura spiritali, quis-
quandē ille sit, qui eā gerit, opera-

tur gratia Dei. Alioqui omnia peri-
erint. Quādo verō illam deposuerit,

sive morte, sive etiam in hac vita;
tunc sanē, tunc eo graviore suppli-

cio punietur: hom. 3. in epist. ad Colos.
Prima murmuratū Maria cōtra Moysen,

exemplū; sed Aaronem fratrem ad mur-
murantis orationem excitavit: proinde dig-

na, quae primā puniretur: Aaron verō non
fuit similiter punitus, quia ubi primum in

fratre sororis peccati pēna aspexit, ore cōfes-

sus crimen est, corde cōtritus, dicē: Obse-

cro domine mi, ne imponas nobis &c.
Num. 16. Tollite singuli thuribula

vestra, & ponite super ea incensum;
offerentes Domino: ducenta quin-

quaginta thuribula: Aaron quoque
teneat, thuribulum suum. n. 17. & in-

fra. Praecepte Eleazar filio Aaron Sa-
cerdotis, ut tollat thuribula, quae ta-

cent in incensio, & ignem huc, illuc-
que dispergat; quoniam sanctificata

sunt in mortibus peccatorum: pro-
ducaturq; ea in laminas, & affigat altā-

ri, ut cernant ea pro signo, & moni-
mento filij Israel n. 37. & 38. D. Chryf.

tom. 5. adversus Iudeos. Cū multi
mota aduersus Aaronē seditione ap-

peterent ipsius honorem (principa-
tus enim res est, pro qua depugnari

solet, eod quodd expectatur à multis)
iussit, ut illatis thuribulis, & imposi-

to thymiamate cœlitus expectarent
sententiā; atq; illis adolentibus, ter-

ra dehiscens, omnes absorbit, & eos,
qui ipsis cōsenserāt, fuculosq; sump-

serant, ignis e cœlo demissus exussit.
Tum ne quod acciderat, temporis

progressu deletū oblivione iaceret,
nec ve admirabilē hanc Dei sententiā

ignoraret posteri, praecepit Moyses,
ut thuribula sublatā applicarent ad al-

tare, ut quēadmodū virga sine vo-
ce vocem emisit ipso conspectu, iti-

dem & hæc per ora posterorum vo-
luntatiā cunctis cōmemorarentur, ad-

monitura, consulturaq; minoribus,
ne maiorum amentiam imitaretur,

ne quando simili pēna plecteretur.
Orat. 5. Quare Deus hac thuribula in pro-

prijs formis non iussit appendi, & sic re-

servari: cū, si ita manerent, divinum sa-

crilem in memoriam aspicientiam supplicii

ambitiosis illatū revocarent? Cur ergo thu-

ribula in laminas produci easq; altari af-

figi imperavit? Ne si integra in proprijs

formis remaneret appensa, facile quisque

illis uti posset ad ignem Deo offerendum;

instrumentisq; peccandi facile inventis,

similia delicta perpetraret.

Num. 16. Dirupta est terra sub pe-

dis eorū: & aperiens os suum, de-

voravit illos cum tabernaculis suis
& universa substantia eorum: descē-

deruntq; vivi in infernū operti hu-

mo, & perierunt de medio multitu-

dinis à n. 31. D. Chryf. An ignoras
quid sit Sacerdos? Angelus utiq; Do-

mini est. Non ex se ipso loquitur: si
despicis, non illū despicias, sed Deum;

qui illum ordinavit. & infra. Insurre-

xerūt adversus Aarō pest vituli for-

mata & fugiē Chore, Dathā, & Abirō.

Quid ergo? Non ne illi perieret? qui-

libet, quæ ad se pertinent, sollicitē

curet. Nam si quidem fidei dogmā

pervertat,

52

Num. 16. à n.

31.

pervertat, etiam si angelus sit, ob. u-
dire noli: sin veid recta docet, noli
vitæ, sed verbis intedere, to 4. hom. 2.
in Epist. 2. ad Timot. Digna plectun-
tur pena. Apertis oribus adversus Pon-
tificem maximum murmuraverant tres hi
rebellionis duces; aperuit ergo os suum
terra, ut eos vivos deglutiret; ut quisque
crimen ore suo commissum, ore terra pu-
nitum, vivens in infernum descendens,
cogitaret.

53

Num.
16. 2. n.
46.

Num. 16. Dixit Moyses ad
Aaron: Tolle thuribulum, & haulto
igne de altari, mitte incensum desu-
per, pergens citò ad populum, ut
roges pro eis: iam enim egressa est
ira à Domino, & plaga defævit.
Quòd cùm fecisset Aaron, & cucur-
risset ad mediam multitudinem,
quam iam vastabat incendium, ob-
tulit thymiama: & stans inter mor-
tuos, ac viventes pro populo depre-
catus est, & plaga cessavit. *an.* 46.
D. Chryf. de verbis Izaia. Vidi Do-
minu; alludens ad hunc locum. Itaque
medius stat Sacerdos inter Deum,
& naturam humanam, illinc veni-
entia beneficia ad nos deferens, &
nostras petitiones illuc perferens,
Dominum iratū reconcilians utri-
que naturæ, nos, qui offendimus,
eripiens ex illius manibus, *homilia* 5.

54

Num.
17. n.
8.

Num. 17. Invenit germinati-
vigram Aaron in domo Levi: & tur-
gentibus gemmis eruperant flores,
qui, folijs dilatatis, in amygdalas de-
formati sunt *n.* 8. *D. Chryf.* Cùm ad-
versus Aaron seditionem movissent
homines, quidam scelerati, perditique,
conantes eum à principatu de-
pellere, & de honore cum illo dis-
ceptarent. mansuetissimus Moyses
cupiens illis rebus ipsis facere fidem
quòd non ut fratrem, aut cognatū,
aut familiarem evexisset illum ad eū
honorem, sed Dei parens edicto, tra-
diderit illi Sacerdotium illud, iussit,
ut unaquæque tribus virgam affer-
ret, idem præcepit Aaron: cùm at-
tulissent omnes, accepit, & intus re-

posuit. Eo facto iussit expectari di-
vinum iudicium, quod per virgas il-
las esset proferendum. D. inde cùm
simul omnium reliquorum virgæ
manerent in eodem habitu, sola vir-
ga Aaron germinavit, frondesq; pro-
duxit, ac fructus, ut intelligerent,
quòd naturæ Dominus illum dela-
gisset denuò, literarum vice, solijs
utens. *tom.* 5. *Orat.* 3. *adversus Iudæos.*

Et Paulo *infra.* Nunc quidè illa vir-
ga simul, & illorum malitiam, & Dei
iudiciū declarat, non emittens qui-
dem vocem, sed ipso aspectu quavis
tuba clariùs exhortans, ne quid taliū
facinorum in posterum aggrederetur.
In eadem Orat. 3. *Miraculo Deus*
Aaronem Sacerdotem Summum voluit à
suspitione ambitionis penitus liberare, ne si
ambitosus haberetur exemplo suo autori-
tateque persone minores Sacerdotes ad
honores ambiandos excitaret.

Deuter. 9. Timui indignationem,
& iram illius, qua adversum vos cō-
citatus, delere vos voluit. Et exaudi-
vit me Dominus etiā hac vice. Ad-
versus Aaron quoq; vehemēter iratus
voluit eum contere, & pro illo
similiter deprecatus sum. *n.* 19 & 20.
D. Chryf. tom. 5. Quid dicas de pri-
mo illo Iudæorū Sacerdote, de quo
tām multa cum Moysē Deus verba
fecit? Non ne hic postea quā unus
non potuit tanti populi instantiæ re-
sistere, parum abiit quin periret,
nisi fratris patrocinium Dei irā aver-
tisset. *lib.* 4. *de Sacerdotio.* Timui. Ni-
hil sibi conscius Moyses: nullius criminis
reum in illo horrendo sacrilegio perpetrato
se Moyses agnoscebat; & tamen timuit, ut
scietur, Timui. Dum enim Aaronē fra-
trem antea Deo dilectum, nunc odiosum
Deo, inspiciebat, sibi similem posse tremen-
dam accidere mutationem verebatur.

Ex Divo Augustino.

Exod. 4. Iratus Dominus in Moy-
sem, ait: Aaron frater tuus Le-
vites, scio quod eloquens sit: ecce
ipse egreditur in occursum tuum,
videns-

55

56

Deut. 9
n. 19. &
20.

57

Exod.
4. n. 14
& 16.

B 2

vidensque te lætabitur corde. *n. 14. & infra.* Ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent *num. 16. D. Aug. lib. 2. in Exod.* Quibus verbis ostenditur Deus increpasse potius eum, qui timeret ire quod ipse esset minus idoneus, cum haberet fratrem, per quem posset ad populum loqui, quod vellet: quoniam erat ipse gracilis vocis, & linguæ tardioris, quaquàm de Deo totum sperare deberet. *quæst. 10. & infra.* De vocis autem fragilitate nihil ei Dominus præstare voluit, sed propter hoc adiutorē fratrem adiunxit, qui posset ea uti voce, quæ populo docendo sufficeret. *Eadem quæst. 10. Iure equidem in Moysem Deus iratus inducitur eo quod obliuis claris sui Aaronis, qui propter expeditā, claram, sonoramque vocem posset ad populum predicare, cum non obliuisset Deo, sed se ipsum à legatione excusaret, eo quod non ipse voce polleret, quæ per se ipsum posset populo verba facere.*

58
Exod. 4 n. 16
Exod. 4. Ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent *n. 16. D. Aug. lib. 2. in Exod.* Cum dicit, Tibi loquetur ad populum: satis indicat in Moyse principatum, in Aaron ministerium. Deinde quod ait, Tu autem illi eris in ijs, quæ ad Deum. Magnū hic fortassis perferendum est Sacramentū, cuius figuram gerat, velut medius Moyse inter Dominum, & Aaron, & medius Aaron inter Moysem, & populum. *quæst. 10. Pro Aaron ergo Moyse apud Deum, pro populo Aaron apud Moysem intercedebat: & sic uterque pro populo Dominum precabatur: preces enim populi Aaron Moyse, Moyse autem preces Aaronis Deo offerebat.*

59
Exod. 28. nn. 15. & infra
Exod. 28. nn. 15. & infra Facies & laminam de auro purpureo, & hyacinthino, & bysso rectoria *n. 15. & infra* Facies & laminam de auro purpureo, & hyacinthino, & bysso rectoria

rissimo, in qua sculpes opere cælestis Sanctum Domino. Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram, imminens fronti pontificis, à *n. 36. D. Aug. lib. 2. in Exod. alludens etiam ad illud Pauli ad Hebræos 9.* In secundo autem semel in anno solus Pontifex non sine sanguine, quæ effert pro sua, & populi ignorantia *n. 7. In quo loco D. Paulus alludit ad illud Exod. 30.* Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum in sanguine, quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris *n. 10. Et ad illud Levitici 16.* Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, ut non moriatur *n. 2.*

Sic ait D. Aug. Vnus autem iter, qui semel in anno intrabat in sancta sanctorum, quoniam Christus Iesum significabat, apertissime ad Hebræos epistola commendatur. Quod autem præfiguratum est in sancta sanctorum, ut super arcam, quæ legem habebat, esset propitiatorium, ubi Dei misericordia significatur, intelligendum est, quàm propitiū sit peccatis eorum, qui legem non implent. Hoc mihi videtur etiam in ipsa veste Sacerdotis significari. Quod in rationali in pectore Sacerdotis posito iudicia constituitur; in lamina verò in sanctificationem, & oblationem peccatorum: tanquam rationale sit in pectore simile arcæ, in qua lex erat, & lamina illa in fronte similis propitiatorio, quod super arcam erat, ut utrobique servaretur quod scriptum est, Super exaltat misericordia iudicium. *quæst. 129. In rationali Dei Filium indicem futurum indicabat Aaron: in lamina Sanctum Dei nomen, nomen quod Iesum vocabulum portendebat, ipsumque Salvatorem prænotabat futurum. Rectè igitur in pectore indicis nomen, quia etiam dum hominis*

Ad Hebr. 9. n. 7.

Exod. 30. nn. 10.

Leviti. 16. n. 2.

60

Iacob. 2 n. 13.

homines indicat, non tam rigorem ostendit, quàm amorem. In capite autem vocabulum Salvatoris portabat, quia in salvandis hominibus omnem divinæ sapientiæ artem imponebat.

61
Exod. 28. Et vestietur ea Aaron in officio ministerij, ut audiat sonitus quando ingreditur: & egreditur Sanctuarii in conspectu Domini, & non moriatur n. 35. D. Aug. lib. 2 in Exod.

Et erit Aaron cum cæperit fungi Sacerdotio, audietur vox eius intranti in Sanctuarii in conspectu Domini, & exeunti, ut non moriatur. Intrantis, & exeuntis vocem de tintinnabulis dicit audiri, tantumque ibi pondus observationis posuit, ut diceret, Ne moriatur. Testimonia ergo quædam significari voluit in veste Sacerdotali, qua utique significatur Ecclesia, per tintinnabula, ut nota sit conversatio Sacerdotis: sicut Apostolus dicit, Circa omnes te ipsum bonorum operum præbens exemplum. Aut illa quæ audisti à me per multos testes, hæc eadem commendata fidelibus & ijs, qui idonei sunt, & alios docere. An quid aliud, magnum tamen est, quidquid illud sit. Intranti autem, & exeunti, pro intrantis, & exeuntis locutio est: vox pro sonitu, nam tintinnabulorum magis sonus, quàm vox est. *quisit. 119. Ornatus veste, ex qua (secundum aliquos doctores) trecenta sexaginta sex tintinnabula pendebant semel in anno in Sancta sanctorum Aaron intrabat, ac si pro singulis totidem anni diebus per illa tintinnabula vocem daret, ut sic in singulis diebus omnibus aliquod sœva dignum opus in Dei obsequium à se fuisse factum demonstraret.*

62
Exod. 28. an. 36. Exod. 28. an. 36. D. Aug. lib. 2. in Exod. Quomodo formetur in lamina Sanctitas Domini, non video, nisi aliquibus lite-

ris, quas quidam quatuor esse dicunt Hebræi: quod, ut Græci appellant Tetragramaton, nomen Dei ineffabile credunt fuisse *quest. 120. Et infra ad illud, Erit autem lamina &c. Imminens fronti Pontificis. Inquit idem D. Aug. Quod autem adiungit, & dicit, Et erit super frontem Aaron semper acceptum illis in conspectu Domini: ad laminam illam revertitur. In quo advertendū, si inveniri potest, qui non habeat necessitatē pro suis offerre peccatis præter Christū, qui solus potest omnī auferre peccata: intelligitur frontis ornamentū, fiducia bonæ vitæ, quā qui verē perfectēq; non significatione, sed veritate Sacerdos habet, solus potest auferre peccata, nec necessitatem offerre pro suis. *quest. 120. ad finem. Porabitq; Aaron iniquitates eorū &c. Erit autem lamina semper in fronte eius, ut placatus sit eis Dominus n. 38. Non proprias, sed alienas iniquitates Aaron dicebatur portare, & ideo frontem non velatā, sed laminam ornata ferre valebat: si enim proprias iniquitates ipse portaret, velata præ pudore, & non erecta fronte ingrederetur; nec aliter coram Domino citra temeritatem posset apparere.**

Exod. 28. Legitimum sempiternū erit Aaron, & lemini eius post eum n. 43. D. Aug. lib. 2 in Exod. ad hunc locum exponens, & illud Psal. 109. Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternū secundum ordinē Melchisedec v. 4 sic ait. In æternū secundum ordinem Melchisedec non secundum ordinem Aaron. Ibi enim, & iuratio, & nulla Dei pœnitudo, qua significetur mutatio, iuravit enim Dominus, & nō pœnitebit eū, Tu es, inquit, Sacerdos in æternū secundum ordinē Melchisedec. De ordine autē Aaron dictū est quidē, In sempiternū, vel propter tēpus non præceptū quouiq; observaretur, vel quò res significaret æternas, nusquā est tamen dictum de Sacerdotio Aaron, quia iuravit Domi-

B 3

nus,

63

Exod. 28. n. 43.

Ps. 109 v. 4.

nus, & non pœnitebit eum: Et ideo dictū est in illo Sacerdotio secundū ordinem Melchisedec; Non pœnitebit eum: ut significaretur, quia de Sacerdotio Aaron pœnitebit eum, idest mutabit illud. *quæst.* 124.

64

Et in tom. 6. Sic ait idem D. Aug. Nec secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedec. Christo enim dictum est, & de Christo tantū ante prædictū est, Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec. Quid est, Iuravit Dominus: nisi inconcussa veritate firmavit? Et quid est, Non pœnitebit eum; nisi hoc Sacerdotium nulla omnino ratione mutabit? Neque enim sicut hominem, pœnitebit Deum: sed Dei dicitur pœnitentia, quævis ab illo institutæ rei cuiusque mutatio, quæ credebatur esse mansura. Proinde cū dicit, Non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum secundū ordinem Melchisedec, satis ostendit enim pœnituisse, hoc est, eum mutare voluisse Sacerdotium, quod constituerat secundum ordinem Aaron: sicut de utroque videmus impletum. Nam, & Aaron Sacerdotium iam nullum est in aliquo templo, & Christi Sacerdotium in æternum perseverat in cælo. *Orat. adversus Iudeos. Dum ergo de Sacerdotio Melchisedec non pœnitendum Deum esse enunciabat propheta David, & de Sacerdotio Aaronis pœnitentiam futuram esse Deo aliquando dicebat, Synagoga relinquendam, & Ecclesiam constituendam fore prædicebat.*

65

Exod.
32 n.
21.

Exod. 32. Dixitque ad Aaron: quid tibi fecit hic populus, ut induceris super eum peccatum maximū? Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum in istum, quod pronus sit ad malum: dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moyse, qui nos eduxit de terra Ægypti, nescimus quid acciderit. Quibus ego

dixi. Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus. *an. 21. D. Aug. lib. 2. in Exod.* Compendio locutus est, non dicens quod ipse formaverit, ut exiret vitulus fusilis. An excusationis causa, timendo mentitus est, tantū ipse in ignem periturum aurum proiecerit, atque ipso non id agente, forma vituli exierit? Quod ideo non est credendum hoc eum animo dixisse, quia nec latere Moysem posset, quid esset in viro, cum quo Deus loquebatur, & fratrem de mendacio non redarguit. *quæst.* 145. Non indignetur dominus meus. Dominum suum Aaron fratrem Moysem appellabat: nec cū repeteret verba populi, in quibus populus Moysem virum nuncupaverat, Moyse enim huic viro n. 1. Moysem virum appellavit, dixit enim Huic enim Moyse; quia ut verus obediens non in Moyse hominis personam, sed ipsum Deum omnium Dominum quem Moyse, ut prælatum, referebat, aspiciendum esse reputabat.

Exod. 32. Videns ergo Moyse populum quod esset nudatus (ipoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat,) & stans in porta castrorum, ait: si quis est Domini iungatur mihi n. 25. & 26. Septuaginta sic transferunt. Videns Moyse populum, quod dispersus erat, dispersit enim eos Aaron ludibrium aduersarijs suis. *Chaldaica translatio sic habet.* Vidensque Moyse populum quod lociosus esset, ociosum enim fecerat eum Aaron, ut contaminaret eos nomine pessimo in generationes suas. *D. Aug. lib. 2. in Exod. sic legit.* Et cū vidisset Moyse populum, quia dissipatus est, dissipavit enim eos Aaron, ut in gaudium venirent aduersarijs suis. *Et deinde sic ait.*

Notandum est, quemadmodum illud totum malum, quod populus fecit,

66

Exod.
32 n.
25. &
26.

67

fecit, ipsi Aaron tribuatur, quod eis confenserit ad faciendum quod male petiverant. Magis enim dictum est, Dissipavit eos Aaron, quoniam cessit eis, quam dissipaverunt se ipsi, qui tantum malum flagitaverunt. *quest. 146. Merito Aaron vestibus populum spoliavit, sic enim a qualibet sibi subdito terganndata flagellationibusque preparata esse ostendit, ut sic quilibet aliqualem Deo pro commissio crimine satisfactionem exhiberet.*

68

Exod.
32. nu.
27. 28.
& 35.

Exod. 32. Ite, & redite de porta usque ad portam per medium fratrum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntque filij Levi, iuxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum n. 27. & 28. & infra Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecit Aaron D. Aug. lib. 2. in Exod. Merito queritur, cum superius populum dissipasse dictus sit Aaron, cur in ipsum vindicta nulla processerit: neque cum Moyse interfici iussit omnem, qui Levitis euntibus ad portam, & redeuntibus occurrisset armatis: neque cum postea factum est, quod scriptura dicit: Et percussit Dominus populum propter facturam vituli, quem fecit Aaron, & tamen non est percussus Aaron, quin etiam illud, quod de Sacerdotio eius ante peccatum eius Deus praeceperat, impletum est: sed iussit & ipsum, & filios abluere, & sic ordinati sunt in Sacerdotio. Ita novit ille, cui parcat usque ad commutationem in melius, & cui parcat ad tempus, quamvis eum praescierit in melius non mutari: & cui non parcat, ut mutetur in melius, & cui non parcat, ita ut vitae mutationem eius expectet: & hoc totum ad id re-

dit quod Apostolus dicit exclamans: Quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & investigabiles viae eius? *quest. 148.*

Et tom. 5. lib. 14. de Civitate Dei, sic ait D. Aug. Aaron erranti populo ad idolum fabricandum non consensit inductus, sed cessit obstrictus. cap. 11. Aaron cum primus omnium videretur puniendus propter crimen idololatriae commissum a populo, tamen non dicitur a Deo punitus. Fortassis quia adeo fuit de peccato a se patratu contritus, ut solum ab omni culpa macula, & pena aeterna, sed et a toto reatu penae etiam temporalis, liberaverit.

Num. 16. Praecepit Eleazaro filio Aaron Sacerdoti, ut tollat thuribula, quae iacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat, quoniam sanctificata sunt in mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, ut cernant ea pro signo, & monumento filij Israel. n. 37. & 38. D. Aug. tom. 10. Ut posteris daretur exemplum, hec quis praesumptione superbi spiritus non sibi a Deo datum munus pontificatus invaderet: sed ut illi credatur, quem non ambitio humana, non favor corruptus alceverit, nec munerum oblatio profana subrogaverit, sed meritum conscientia, & Dei voluntas assumpserit. Quod ergo pertulerunt superbi illi Levitae, qui Domino non iubente sibi Sacerdotium vendicabant, hoc patiuntur quicumque se in episcopatus, aut presbyteratus, vel diaconatus officium, vel muneribus, aut adulationibus impudenter conanturingere. Quomodo combusti sunt illi in corpore, sic isti exurentur in corde. Sermone 98. de tempore in tom. 10. Non iussit Deus, ut Aaron ipse adversus quem tres illi rebellionis duces secum trahentes plures alios conspiraverant, eorum thuribula destrueret, & in laminas affigendas altari

69

70

Num.
16. nu.
37. &
38.

B 4

altari

altari efformaret, ne si idem hac faceret de
punitioe inimicorum suorum, quasi glo-
riosus, punitiois monumenta videretur
ville posteris ostensare.

71

Nu. 16.
à num.
46.

Numer. 16. Dixit Moyses ad
Aaron: Tolle thuribulum, & hauf-
to igne de altari, mitte incensum de-
super, pergens citò ad populum, ut
roges pro eis: iam enim egressa est
ira à Domino, & plaga delæv-
vit. Quod cum fecisset Aaron, & cucur-
risset ad medium multitudinem, quã
iam vastabat incēlium obulit thy-
miam, & stans inter mortuos, ac
vivos pro populo deprecatus est,
& plaga cessavit. à n. 46. D. Aug.
tom 10. Hortatur ergo Moyses Pon-
tificem magnum, ut offerat incen-
sum in castris, & exoret pro popu-
lo. Iam enim, inquit, vastari populus
cepit. In spiritu videbat Moyses
quæ gerebantur. Abijt ergo Aaron,
ut offerret incensum pro populo, &
stetit inter vivos, & mortuos, &
mitigatus est furor Dei. Si intelle-
xisti historiarū ordinem, & oculis, ut
ita dicam, cernere potuisti stantem
pontificem medium inter vivos, &
mortuos, ascende nunc ad verbi hu-
ius celsiora fastigia, & vide quomo-
dò verus Pontifex Iesus Christus as-
sumpto thuribulo carnis humanæ,
& superposito igne altaris, anima
sine dubio illa magnifica, cum qua
natus est in carne, adiecto etiam in-
censu, qui est spiritus immaculatus,
medius inter vivos, & mortuos ste-
tit, & mortem non permisit ultra
grassari: sed sicut Apostolus dixit,
destruxit eum, qui habebat mortis
imperium, id est diabolus, ut qui
in ipsum Pontificem Christum cre-
dit, iam non moriatur, sed vivat in
æternum. Alludit ad illud Pauli ad
Hebræos cap. 2. Vt per mortem des-
trueret eum, qui habebat mortis
imperium, id est diabolus, & libera-
ret eos, qui timore mortis per to-
tam vitam obnoxij erant servituti.
n. 14. & 15. in Sermonē 98. de tempore.

Ad He-
br. 2. n.
14. &
15.

Et explicans illa verba. Et stans in-
ter mortuos, & viventes pro popu-
lo deprecatus est, & plaga cessavit.
Sic ait idem D. Aug. in tom 10. Puto
autem, quòd non solum primo ad-
ventu Domini, & Salvatoris nos-
tri forma ipsa completa sit: sed ea-
dem fortasse servabitur in secundo.
Veniat iterum filius hominis, & cum
venerit, sine dubio inveniet quos-
dam mortuos, & quosdam viventes.
Hoc loco non incongruè mortui
intelliguntur illi, qui nimietate sce-
lerum in peccatis suis mortui com-
probantur, viventes autem illi, qui
in operibus vitæ permanserint. Ser-
mone 98. de tempore.

Et in eodem tom. 10. Exponens il-
lud Num. 16. & stans inter mortuos,
& viventes &c. n. 48. Hoc fuit er-
go mysterium, quod futurum iam
tunc Angelus ille, qui populum vas-
tabat, expavit. Agnoscebat enim
figuram thuribuli, & ignis, & incen-
si, & qualis offerenda esset Deo hos-
tia ab eo, qui medius mortuorum,
vivorumque constituendus erat,
prævidebat: & illos tunc imago præ-
figurata salvavit, ad nos autem salu-
tis veritas ipsa pervenit. Neque enim
indumenta Pontificis purpura, ac
lana byssoque contexta erubuisse
Angelus ille vastator: sed ista quæ
futura erant indumenta Domini,
& Salvatoris nostri singularis, &
magni Pontificis intellexit, & his
cessit, quibus utique universa crea-
tura inferior erat. Alludit ad dicta
proximè supra in 9. Num. 16. Dixit.

Num. 16. Et stans inter mortu-
os & viventes &c. n. 48. Idem D.
Aug. tom. 10. Stabit etiam in futuro
adventu magnus hic Pontifex, &
Salvator noster medius vivorum, &
mortuorum. Sed, & tunc fortè me-
dius vivorum, & mortuorum stare
dicendus est, cum statuēt oves qui-
dem à dextris, hædos autem à sinis-
tris, & dicet his, qui à dextris erunt:
Venite benedicti &c. His autem, qui
à si-

71

Num.
16. nu.
48.

73

Num.
16. nu.
48.

74

Num.
16. nu.
48.

à sinistris sunt dicet; Ite &c. Et sunt utique mortui, qui in ignem mittuntur æternum. Sunt autem vivi illi, qui mittuntur in regnum. *Sermone 98. de tempore. Apud autem Aaron, in quo Christus præfigurabatur, medius inter mortuos, & vivos stare dicitur, ut Christus, & homo, qui moriturus erat, & Deus, qui semper vivus regnaturus esset, ostenderetur.*

Numeror. 16. Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen, & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini. Cumque oriretur seditio, & tumultus incretceret, Moyses, & Aaron fugerunt ad tabernaculum fæderis à n. 41. & infra. Dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens citò ad populum, ut roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga defævit. n. 46. *D. Aug. tom. 3. lib. 1. de Mirabilibus sacra Scriptura.* Sequenti item die totus populus contra Moysen, & Aaron, ut sanguinis reos consurrexerit, eosque in eorudem ultionem occidere voluit. Sed hi uterque Moyses, & Aaron videlicet ad tabernaculum Dei dis-fugiunt, & iterum in rebelli populo cælestis flamma defævit. Rursumque Aaron imperante Moysè, impleto altaris igne thuribulo foras in populum venit, & inter vivos, & mortuos digredientis vestigium vindicta non transivit. Recto in utroque moderamine effecto, ut qui contra iustos principes iracundiæ igne intus exarserant, foris iustissimæ vindictæ flamma conflagrarent. Et qui in corde proximorum culpas venialiter demiserat, eius vestigio defenso ignis de cælo missus vrere non aulebat. cap. 30. Deprecatus est &c. *Vbi primum Aaron pro inimicis, qui nec viso illato antea diuino supplicio, illorum, qui viventes in infernum descenderant propter factam adversus Aaronem rebel-*

lionem, simile supplicium timuerunt, Deum oravit, exoravit, libenter enim orationem illius audivit, qui hostibus suis non vindictam, sed veniam postulabat.

Numer. 17. Invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi, & turbulentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt, n. 8. *D. Aug. tom. 10.* Virga etiam Aarō annis siccata plurimis, sine aqua revixit, in templo floruit, nuces produxit. Qui fecit virgam sine humore folia germinare, ipse fecit filiam David sine semine generare. *Serm. 25. de Diversis. De tempore 18.*

Et alibi in eodem tom. 10. Dominus Moysi Sancto præcepit de singulis tribus virgas afferri. Aliatæ sunt duodecim virgæ, inter quas etiam una erat, quæ Aaron fuerat Sacerdotis: positæ sunt à Sancto Moysè in tabernaculo testimonij. Virga autem Aaron, post alterum diē invenitur subitò produxisse flores, & frondes, & peperisse nuces. Delectat hoc mysterium cum charitate vestra contra perfidiam Iu laicam differere, ubi maximè figura intervenit Sacramenti. Virga ecce protulit, quod antea non habuit, nō radicata plantatione, non defossa sarculo, non animata succo, non sæcundata seminario: & tamen cum illic deessent universa iura naturæ, protulit virga, quod nec semine suggeri potuit, nec radice. Virga ergo protulit contra naturam nuces educere, Virgo non potuit cōtra naturæ iura Dei filium generare? *Serm. 3. de Tempore, seu primo de Natali Domini.*

Et in eodem Sermonem. Sic ait *D. Aug.* Virga illa Aaron, Virgo Maria fuit, quæ nobis Christum verum Sacerdotem concepit, & peperit, de quo cecinit, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Superiori namque versu iam dixerat Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. Et Elaias propheta apertius

75
Nume.
16. à n.
41. &
46.

76
Nume.
17. n. 8.

77

78

Pf 109.
Esa. 11

apertiùs Mariam Sanctam designat, dicens Exiet virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Quod ergo hæc virga nuces produxit, imago Domini corporis fuit. Nux enim trinitatem habet in suo corpore substantiæ unionem corium, testâ, & nucleum.

Et explicans hæc sic ait, D. Aug. In corio nucis carnem significat Salvatoris, quæ habuit in se asperitatē, vel amaritudinem passionis. In nucleo, interiorem declarat dulcedinē Deitatis, quæ tribuit pastum, & luminis subministrat officium. In testa, lignum interserens crucis, quod non discrevit id, quod foris, & intus fuit, sed quæ terrena, & cælestia fuerunt, mediatoris ligni interpositione sociavit, dicente beato Apostolo: Quia ipse per sanguinem crucis suæ pacificavit omnia, quæ in cælis sunt, & quæ interris, ita ille.

79

Nullius alterius principis scribendam in virgis per alias oblatis tribus, seu familias nomen à Deo exprimitur, solum namque Aaronis nomen in virga oblata per familiam Levi inscribendum declaratur, ut constat ex hoc cap. Num. 17. ibi. Accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuscuiusque nomen superferibes virgæ suæ. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi. n. 2. & 3. Reliqui enim aliarum tribuum principes, quia honoris cupidi indigni erant, quorum nomina Deus ore divino pronunciaret: Aaronis verò vocabulum, qui minimè ambitiosus, sed verè humilis erat, dignum profectò, quòd Deus, honoris gratia, ore divino exprimens in virga de tribu Levi inscribi iuberet.

80

Numer. 17. Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas &c. & infra. Quem ex his elegero germinabit virga eius: & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus con-

Numer.
17 à 12.
2. n. 5.

tra vos murmurant, n. 5. D. Aug. tom. 10. Omnis princeps tribus populi habet virgam. Non enim potest quis regere populum, nisi habeat virgam. Vnde, & Paulus Apostolus, quia princeps erat populi, idcirco dicebat: quid vultis? In virga veniam ad vos, an in charitate? Omnes ergò principes tribuum habeant necesse est virgas suas: sed unus est solus, sicut scriptura dicit, verus Pontifex, cuius ille Aaron Sacerdos præferebat figuram. Huius ergo virga germinavit. Sicut enim virga Aaron germinavit in populo Iudæorum, ita crux Christi floruit in populo gentium. Verum quoniam verus Pontifex Christus est, ipse solus est cuius virga crucis non solum germinavit, sed & floruit, & omnes credentium populorum fructus exhibuit. Serm. de Diversis 40. Fuit de tempore 99.

1. cor. 4

Et in eodem loco alludens ad illud

Num. 17. Invenit germinasse virgam n. 8. & ad illud eiusdem capituli, Germinavit virga eius sic ait D. Aug. Diligenter attendite fratres, quia unum promisit Deus futurum in virga, sed plura dedit. Verum est fratres: consuetudinis suæ rem fecit Dominus noster. Semper enim maiora tribuit, quàm promittit. Et erit, inquit, homo, quemcumque elegero, virga eius germinabit: hoc est solum, quod promisit Deus, ut virga eius, quem eligeret, germinet. Vbi verò ad rem venit, ut quod promissum est, ostendatur impletum; non unum illud, quod promissum fuerat effectum dicitur: sed vide quanta adduntur. Et produxit frōdes, & protulit flores, & germinavit nuces. Ita ille in eodem loco, ubi plura de eadem virga, Serm. de tempore 99.

81

Aaron, cuius solum virga flores, & solia, & fructus protulit, prælatum à Deo electus comprobatur, quilibet autem aliarum principum, quorum virgæ sicca remanserunt, pontificio honore habetur indignus.

82

dignus. Praefulem debet habere flores, ut coronet innocentes; folia, ut tegat peccatores: fructus, ut reficiat pauperes.

10 à Patre conferendi in bestiam fuerat transformatus.

*Exod. 30. Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum in sanguine, quod oblatum est pro peccato placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino n. 10. D. Paulus Epist. ad Hebraeos cap. 9. referens citatum locum, sic addit: Christus autem assistens Pontifex futurorum bonorum &c. per proprium sanguinem introivit semel in sancta, aeterna redemptione inventa. D. Leo alludens ad utrumque locum. Effusio enim inquit pro iniustis sanguinis iusti, tam potens fuit, ad privilegium, tam dives ad precium, ut si universitas captivorum in Redemptorem suum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent. Et infra. Quis est, inquit, qui tradidit semetipsum oblatione, & hostiam in odorem suavitatis? At quod unquam sacrificium sacratius fuit, quam quod Pontifex verus altari Crucis per immolationem suae carnis imposuit? Quanvis enim in conspectu Domini multorum Sanctorum preciosa fuerit mors, nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi *Serm. 12. de Passione. idem dicit in Epist. Decretalibus 83. & 94.**

Et alibi sic ait, D. Leo Confirmabatur quoque testamētum novum, & Christi sanguis, aeterni regni scribebantur haeredes. Ingrediebatur Summus Pontifex sancta Sanctorum, & ad exorandum Deum immaculatus Sacerdos per velum suae carnis intrabat. in Serm. 17. de Passione Domini. Deprecabitur in sanguine. Non in voce, sed in sanguine deprecabatur Aaron. Auris enim Dei multo libentius audit vocem cruoris, quam oris. Pontifex ergo cruore, non ore, Deum prebat, ut exardescens iracundia Deum hostia sanguine, roris instat, refrigeraret.

Psalm. 109. Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedec v. 4. D. Leo. Hoc est non secundum

Ex Divo Leone Magno Pontifice.

83

Levit.
21. n. 10.

Levit. 21. Pontifex, idest Sacerdos maximus inter fratres suos super cuius caput fufum est unctionis oleum, & cuius manus in Sacerdotio consecratae sunt, vestitusq; est sanctis vestibus caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet n. 10. Vnde merito D. Leo rugiens invehitur in Pontificem Caiapham ad illud Math. 26. Tunc princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, Blasphemavit n. 65. Cayphas autem (inquit D. Leo) ad exaggerandam auditi sermonis invidiam, scidit vestimenta sua, & nesciens, quid hac significaret insania Sacerdotali se honore privavit. Vbi est Caypha rationale pectoris tui? Vbi est, continentiae cingulum? Vbi superhumeralis virtutum? Mystico illo, sacroq; amictu, ipse te spoliast, & proprijs manibus Pontificalia indumenta discerpis, oblitus praeccepti illius, quod legeras de Principe Sacerdotum. De capite suo cidarim non deponet, & vestimenta sua non dirumpet. Tu, verò, à quo iam alienabatur haec dignitas, ipse tibi es executor opprobrij, & ad manifestandum finem veteris instituti pertinet eadem disruptio Sacerdotij in Serm. 6. de Passione Domini Scidit vestimenta sua. Audiens Cayphas à se Christum Dominum ad Patris dexteram summo honore sedentem conspiciendum Math. 26. Videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei n. 64. Tanti invidia exagitatus honoris, vestimenta scidit, rationeque à pectore separavit: nec incongrue, ratione enim ostenditur spoliatus, qui per invidiam honoris Chris-

Mat. 26
n. 64.

84

Exod.
30. n. 10.

85

86

Ps. 109.
v. 4.

cundum ordinem Aaron, cuius Sacerdotium per propaginem sui seminis currens temporalis ministerij, fuit, & cum veteris testamenti lege cessavit: sed secundum ordinem Melchisedec, in quo æterni Pontificis forma præcessit. Et dum quibus parentibus sit editus non refertur, in eo ille intelligitur ostendi, cuius generatio non enarrari potest. *Serm. 2. in anniversar. die assumptionis.*

87

Pontificis nostri species fuit non solum Melchisedec, ut liquet ex citato ps. sed & Aaron eiusdem exitit effigies iuxta illud Divi Pauli ad Hebræ. 5. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. *n. 4. Effigies ergo Christi in Melchisedec: dicata censetur Christi in æternum duratura sublimitati, quia dum in viro initij, & finis inficis comparuit, creditur fuisse picta æternitati. In Aaronis vero specie solum Christi humilitas demonstratur, quippe qui non ut ambitiosus ad honorem, sed ut obsequiosus ad laborem, Pontifex a Deo fuerit designatus.*

Ad Hebr. 5. a
n. 4.

Ex Divo Petro Chrysologo.

88

Exod. 28. Facielque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & honorem *n. 2. D. Petrus Chrysolog. alludens ad hanc Aaronis vestem dum exponit illud Pauli ad Roman. 12. Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum n. 1. Sic alloquitur. Apostolus regando sic emulos homines ad Sacerdotale fastigium pro-*

Exod.
28. n. 2
Ad Ro-
ma. 12.
n. 1.

venit, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam. O inauditum Christiani Pontificatus officium, quando homo sibi ipse est, & hostia, & Sacerdos: quando homo non extrinsecus, quod Deo est immolaturus, inquit: quando homo secum, & in se & quod pro se est, Deo Sacrificaturus, apportat: quando & eadem manet hostia, idem permanet & Sacerdos, quando hostia maciatur, & vivit, Sacerdos nescit occidere, qui litabit, ubi corpus sine corpore, sine sanguine sanguis offertur. Obsecro, inquit, vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam. Fratres, hoc Sacrificium Christi descendit ex forma, qui corpus suum pro vita sæculi vitaliter immolavit: & verè corpus suum fecit hostiam vivam, quia vivit occisus *Sermone 108.*

Et paulò infra sic alloquitur. idem *D. Chrysol.* Esto homo, esto & Dei sacrificium, & Sacerdos: non amittas, quod tibi divina dedit, & concessit autoritas: induere Sanctitatis stolam, præcingere baltheum castitatis; sit invelamento capitis tui Christus: Crux in frontis tui munimine perseveret: pectori tuo diviniæ scientiæ appone Sacramentum; in odorem thymiana semper orationis accende: arripe gladium spiritus: & sic corpus tuum admove Dei securus ad victimam. *in eodem Serm. 108. Felix, quem Deus ad huiusmodi Pontificatus fastigium evocaverit, hic enim suum, martyrij desiderio, sanguinem Deo offerens. inter martyres poterit recenseri, & a Deo pro affectu, quasi pro effectu, ut martyr coronari.*

Exod. 29. Et oleum unctionis fundens super caput eius: atque hoc ritu consecrabitur. n. 7. Ab hoc vinctus oleo Sancto Aaron unctus, seu Christus dicebatur. Num. 35. Oleo Sancto unctus est. n. 25. Et noster Summus Pontifex etiam Christus ab unctione divina nuncupatur. Unde sic D. Petrus Chrysolog.

89

90

Exod.
29 n. 7
Num.
35. n.
25.

Chrysosol. Advocatione Christus Iesus vocatus est à salute: quia & vinctio, quæ per reges, prophetas, & Sacerdotes olim concurrebat in figuram, in hunc Regem regum, Sacerdotem Sacerdotum, prophetarum Prophetam tota se plenitudine spiritus Divinitatis effudit: ut regnum & Sacerdotium, quod per alios promiserat temporaliter, in auctorem ipsum refunderet, & redderet sempiternum. in *Serm.* 59.

Pulchrum Christi nomen non sibi solum voluit habere Summus Pontifex reservare, sed Sacerdotibus omnibus tanquam sibi dilectis; illud non dedignatus est communicare. Et quos amabat, suoque honoratos nomine, suos esse dicebat, ne illos quis tangeret, imperabat, dicens Ps. 104. Nolite tangere Christos meos v. 15. Imò etiam, ut munificentiam suam communem, non autem ad solos Sacerdotes, ostensam esse indicaret, non solum Sacerdotes à Christo Christos, sed & fideles omnes à Christo Christianos, voluit nominari.

Exod. 32. Fac nobis deos, qui nos præcedant n. 1. D. Petrus Chrysosol. exponens illud D. Pauli Epist. ad Rom. cap. 12. Rationabile obsequium vestrum n. 1. sic ait. Obsequium ratione carens fervor est: furor est, quod ratione non frangatur. Hinc Iudæus populus Deum dum sibi præter rationem quærit, Deum, cui cum ratione serviebat, amisit. Serm. 109. Fac nobis deos. Ratione profecto carebant, qui contra naturalem rationem, quæ Deum non factibilem, sed universalis factorem, non multiplicem, sed unicum esse demonstrat, sibi deos fieri plures postulabant.

Exod. 32. Hi sunt dii tui n. 4. Ex auro fabricatum idolum deos suos insanus populus nominabat. Unde sic D. Petrus Chrysosol. Autem Iudæicum populum sic suo captivavit aspectu, vicit illecebris, specie perdecipit, ut hoc esse Deum crederent; & Deum verum, Deum tot beneficijs cognitum denegarent: sic convertit homines in

iumenta, ut vituli caput, caput suum crederent, & omnium rerum capiti caput pecudis anteferrent. Attendite quàm sit perniciēs ista fugienda, quæ cum mores hominum honestatem, vitamque perdidit, ipsum quoque Deum voluit homini, & contēdit auferre. in Sermone 29. Infelix populus, qui deos aureos instar gentium adorabat. Digna & prænnunciata pena plebs meruit: vitulum enim dum quisque illius insani populi homo venerabatur, in vitulum suo idolo similem transformabatur: in ista illud Psalmi 113. Simulacra gentium argentum & aurum, similes illis fiat, qui faciunt ea v. 4. & 8.

*Lucæ 1. Fuit in diebus Herodis regis Iudææ Sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabeth. n. 5. D. Petrus Chrysosol. Oratores magni, & excellentes ingenio quoties illustrium virorum parant narrare virtutes, avos, atavosque commemorant, ut ad honorem præsentium accedat dignitas antiquorum, & laus patrum filiorum redundet ad gloriā. Maior est innata gloria, quàm quæsitā; præcedit quod venit ab origine, quod sequitur ex labore: gloriā beatius est habere, quàm quærere: hinc est quòd Evangelista, ut extollat Ioannis gloriā, Zachariæ patris, Elizabeth, matris genus dicit avos memorat, scribit merita, loquitur titulos, gradus digerit, vitam pandit, dilatat insignia, prædicat Sanctitatem in *Serm.* 89. Magnum quidem est Aronis præconium, quod nempe inter avos, atavosque Ioannis solus in illius genealogia meruit proprio nomine recenseri: ac si solus ille omnes alios Ioannis progenitores virtutum meritis antecederet, & pro omnibus unus posmerit nominari.*

Ex Dico Nilo Abbate.

Exod. 28. Pones autem in rationali iudicij Doctrinam, & veritatem, quæ erunt in pectore Aarō, quando

Ps. 113 v. 4. & 8.

94

Luc. 1. n. 5.

Ps. 104. v. 15.

92

Exod. 32. n. 1 Ad Rom. 12. n. 1.

93

Exod. 32. n. 4

95 Exod. 28. n. 30.

quando ingreditur corā Domine;
& gestabit iudicium filiorum Israel
in pectore suo, in conspectu Domini.
n. 30. D. Nilus tom. 5. Bibli. Magnus
Moyses super Sacerdotis pectus po-
nit rationale, ea nota significans ira-
cundiae motus rationis iudicio esse
cohibendos. Rationale enim est iu-
dicii regula, qua ratio rejicit iracun-
diae vitium, ut imperfectum; per-
fectus autem Moyses totam admittit
iracundiam, quae rationi reluctatur.
*in lib. qui dicitur Asceticus. In pectore
suo iudicium subditorum gestare prae-
cipitur Aaron coram Domino semper; ut dum
eos iudicaret, non solum eis iudices indi-
caret rigorem, sed tanquam pater, qui eos
in corde gestabat, demonstraret amorem.*

quae versa est in colubrum. Vocavit
autem Pharaon sapientes, & maleficos;
& fecerunt etiam ipsi per incanta-
tiones Aegyptiacas, & arcana quaedam
similiter. Proieceruntque singuli vir-
gas suas, quae versa sunt in dracones,
sed devoravit virga Aaron virgas
eorum. *n. 10. Divus Anastasius Sinay-
ta in Exameron considerans quo pacto
Deus Adamum, & Evam ex eo quod co-
medissent de ligno prohibito, credentes ser-
penti eis divinitatem promittenti, punierit,
loquens de filiis Israel sic effatur.*

*Exod.
7 & n.
9.*

Postquam ea de causa Deus ad eos
admonendos, & ad revocandum eis
in memoriam ea, quae facta sunt
in Paradiso eis diversa unanimiter
exhibuit prodigia per serpentem, &
lignum; nunc quidem virgam Moy-
sis transmutans in serpentem: de-
inde serpentem in lignum mortifi-
cans; prius describens quod non
oporteat obedire serpenti ad lignum
adorandum, vel quod per lignum
Crucis perdat, & morte afficiat Pa-
radisum ligni consultorem serpen-
tem. *Et alludens ad locum citatum Exo.
sic ait.* Propter quem rursus, & virga
Aaronica ex ligno animata serpsit
serpens, & falsas magicas in ligno
serpentis operationes repente con-
sumpsit.

98

Et infra. In ligno rursus serpens
aeneus non spirans in deserto suspen-
sus erat à Moyse; tacite dicens quod
erit aliquando tempus, in quo sub-
fecto Christo insuperabili incede,
percuttussus improbi consilij princeps
serpens Pilato tanquam malleatore
malleum incutiente, & vstulatus, &
solutus, & morte affectus in ligno
mortuus, tanquam in columna in-
fama notus, proscribetur mundo,
qui usque ad hoc tempus erat in so-
litudine omnis boni: & reprimen-
tur morsus populi morsu à serpente.
*Hec omnia Divus Anastasius Sinayta
lib. 10.*

99

Ex Divo Anastasio Si- nayta Martyre.

97 **E**xod. 7. Tulitque Aaron virgā
coram Pharaone, & servis eius,

*Alludit in supradictis D. Anast. ad
illud Num. 21. Fecit ergo Moyses
serpen-*

100

Numer.
21. n. 9
Ionn. 3.
n. 14.

serpentem anereum, & percussit eum pro signis quoniam cum percussit aspicerent, sanabantur n. 9. & ad illud Iohannis 3. Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis n. 14. Dum igitur Aaronis virga in serpentem mutata magorum virgas in serpentes conversas devorabat, easque in se ipsam commutabat, ostendebat fore ut unius viri tantum philosophia vera, & christiana plurimorum vanas, scientias gentiliū devoraret, easque in se ipsa ad cultū divini honoris transmutaret.

101

Exod.
28. nu.
6.

Exod. 28. Facient autem super humerale de auro, & hyacintho, & purpura, coccoque his tincto, & bysso retorta, opere polymito n. 6. D. Anast. Sinay. tom. 1. bibli. Audivimus Deum Moysi iubentē, Pōtificis Aaronis tunica cōtexere ex purpura retorta. Purpura autē constat ex duobus animalibus: ex verme (inquam) ē terra genito, & ostreo marino. Propterea ergo rursus duo populi in passione Christi induerūt chlamyde purpurea: ante significātes, quod regnaret super duos populos carni unitus Deus Verbum. in Examer lib. 6. divini oppificij de sexto die. Purpura ergo indulus Aaron Christū regē significabat, qui latum orbis imperiū mari terras; protensum, ex quibus nascitur purpura bysso divinitatis, ac humanitatis cocco vestibus possideret.

102

Exod.
30. nu.
10.

Exod. 30. Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annū in sanguine, quod oblatū est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctū sanctorum erit Domino. n. 10. D. Anast. Sinay. De rebus fidei. Sancta Sanctorū semel singulis annis solus ingreditur Fōtífex, pro se & populi ignorātijs. repropiciaturus Deū. Itaque quod operiebatur priore quidē velo, Sanctū; quod autē secundo, Sanctū sanctorū dicebatur. Quare multa freti fiducia dicimus primū quidem velū designasse corpus Christi: secundum autem animam; sicut enim collatione habita ad corpus, Sanctum illud anima est adoperta

corpore quasi priori velo: perinde, & ad Deum Verbum, secundum velamē, anima utique est. lib. 4. de impassibilitate Christi. Sancta sanctorum semel in anno cū sanguine Aaron intrabat, ad quem locū, ut offerret incensum per dies singulos solebat accedere: at non quando quodlibet incensum cremabat, sed quando Deo sanguine litabat, à loco vocabulū Dei propriū acceptū sanctum sanctorum nominabatur. Iuxta illud Sanctum sanctorum erit.

Num. 16. Quod cū fecisset Aaron; & cucerisset ad mediū multitudinē, quā iam vastabat incendium, obtulit thymiama: & stans inter mortuos, & viventes, pro populo deprecatus est & plaga cessavit. n. 47. & 48. D. Anast. Sinay. alludens ad illud Iosue 10. Stetitque Sol in medio celi n. 13. Et ut videtur simul ad locum citationis Num, sic ait in Exam. Propterea iu eo fuit praefiguratus Sol iustitiæ, mediator Dei, & hominū, & medius, ut Dominus tam eorum, quæ cadunt sub aspectū, quàm eorum, quæ non cadunt; & medius Patris, & Spiritus Sancti, & intermedius lapis angularis duorū populorum. Qui etiā in Cruce fuit in altū sublatus in medio duorū latronū, & fecit salutē in medio terræ, cū esset medius dies. lib. 4. ad finem.

Et in eodem Exam. ad illud Genes. 2. Et lignum vitæ in medio paradisi. n. 9. sic ait idem D. Sinay. Ad passionē in hortum Golgotha ad Adamum egrediens, & lignum Crucis portās, lignum vitæ se ipsum vocavit, dicens mulieribus lamentantibus, & plagentibus; Filia Hierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros n. 28. Quia si in viridi ligno, hæc faciunt in arido quid fiet n. 31. Humidum. hoc est vitæ lignum, se ipsam vocans Damnum: sicca autem ligna, & in frugifera, & materiam ignis, ludæos.

Et deinde sic progreditur. Quod si velis etiam scire eum esse in medio Paradisi Ecclesiæ: audi enim dicentem discipulis. Ego sum

C 2

in medio

103

Nu. 16.
n. 47.
& 48.

Iosue 10.
n. 13.

104

Gen. 2.
n. 9.

Iac. 23
n. 28.
& 31.

105

Luc. 22. in medio vestrum tanquam, qui ministrat. Vnde etiam Ioannes dicebat turbis; Medius vestrum stetit, quem vos nescitis. Qui stetit in medio discipulorum, & insulavit dicens; Accipite Spiritum Sanctum; congruenter ei dictum est, Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat, qui est mediator Dei, & hominum, & fecit salutem in medio terræ; qui est lignum vitæ: vnde (ut quoddam sit increata eius divinitas) ideo non dicit eum cum lignis coplantatum, sed esse in medio Paradisi: lib. de duobus lignis.

1. Tim. 2. Igitur cum inter mortuos, & viventes Pontifex staret, deprecatus pro populo fuisse dicitur, quoniam pro quibus oraverit, vivis neque mortuis explicetur; solum enim pro populo Deum rogasse refertur. Ut hoc modo, & pro vivis, & pro mortuis orasse intelligatur, semper alem vultum vivis, æternam mortuis deprecatur.

Ex Divo Gregorio

Magno

Exod. 28. Facient autem superhumérale de auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso rectora, opere polymito. n. 6. *D. Greg. Mag. in Ezachiel lib. 2.* Moyses cum per colores vestium electorum virtutes exprimeret in ornamento Pontificis bis tinctu cocco iubet admitti. Quid namque per coccum nisi charitas designatur, quæ semper flamma amoris accenditur? Sed eccus distinguitur quando non solum ex amore Dei, sed etiam proximi nostra charitas inflammatur. Nam quisquis sic amat Deum, ut commissi sibi proximi etiam relinquat, adhuc in eo coccus semet tinctus est. Et quisquis sic amat proximum, ut mittat desiderium, quo flagitare debet in Deum, non est adhuc in eo color stictura geminatus. Debemus ergo, & amare eos, cum quibus vivimus, & ad illum totis desiderijs anhelare, in quo veraciter vivamus, *1. Th. 2. 17.*

2. in Ezachielem homil. 16.

Et in tom. 3. in part. 2. cure pastoralis. sic ait. D. Greg. Mag. Recte superhumérale ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & torta fieri bysso præcipitur: ut quanta Sacerdos clarescere virtutis diversitate debeat, demonstraretur. In Sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus sapiëntiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus, qui aërio colore resplendet, adiungitur: ut per omne, quod intelligendo penetrat, non ad favores infimos, sed ad amoris celestium surgat: ne dum incautus suis laudibus capitur, ipso etiam veritatis intellectu vacuetur.

Et deinceps sic progreditur idem D. Greg. Mag. Auro quoque & hyacintho purpura permiscetur: ut videlicet Sacerdotale cor cum summa, quæ prædicat, sperat, in semetipso suggestiones vitiatorum reprimat, eisque velut regia potestate contradicat: quatenus nobilitate semper intimæ regenerationis aspiat, & celestis regni sibi habitum moribus defendat. De hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicitur: Vos autem genus electum, regale Sacerdotium. De hac etiam potestate, qua vicia subigimus, Ioannis voce roboramur, qui ait: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista considerat, dicens: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus nimis confortatus est principatus eorum. Quia nimirum sanctorum mens principaliter in summis erigitur, etiam cum exterius perpeti abiecta cernuntur.

Et adhuc inferius ad eundem locum Exod. 28. Facient &c. n. 6. *sic loquitur idem D. Greg. Mag.* Auro autem hyacintho bysso, ac purpura bis tinctus coccus adiungitur: ut ante internis iudicis oculos omnia virtutum bona ex charitate decorentur: & cuncta, quæ coram hominibus rutilant, hæc in conspectu occultarbitri flamma

ma intimi amoris accendat. Quæ scilicet charitas, quia Deum simul, & proximum diligit, quasi ex duplici tinctura fulgescit; qui igitur sic ad auctoris speciem anhelat, ut proximorum curam negligat, vel sic proximorum curam exequitur, ut à divino amore torpescat: quia unum horum quodlibet negligit, in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit.

110 *Et tandem sic concludit D. Greg. Mag.* Cū mēs ad præcepta charitatis tē-
atur, restit proculdubio, ut per abstinentiam caro maceretur: unde & bis tincto coccō torta byssus adiungitur. De terrā etenim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byssū, nisi candens decore munditiæ corporalis castitas designatur? Quæ videlicet byssus torta pulchritudine superhumeralis innectitur: quia tunc castimonia ad perfectū munditiæ candorem ducitur, cū per abstinentiam caro fatigatur. Cūque iōter virtutes cæteras etiā afflictæ carnis meritum proficit, quasi in diversa superhumeralis specie byssus torta candescit: *Hæc omnia parte 2. curæ part. cap. 3. Cocco bis tincto, byssusque torta superhumerali ornatur; & sicut in cocco duplex charitas, sic & in bysso duplex ostenditur mortificatio: debet enim prælati nō solum corporis, sed etiā animi affectiones cohibere, ne contra amorem Dei, vel amorem proximi eas sibi sentiat repugnare.*

111 *Exod. 28. n. 28.* Et stringatur rationale annulis suis eū annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat iunctura fabrefacta, & a se invicem rationale, & superhumeralis nequeant separari. *n. 28. D. Gregor. Mag. tom. 3. part. 2. curæ part.* Divina voce præcipitur, ut in Aaron pectore rationale iudicii vittis ligantibus imprimatur: quatenus Sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ possideant: sed ratio sola constringat; ne indiscretum quid, vel inutile cogitet, qui ad exemplum alij consi-

titutus, ex gravitate vitæ sepe debet ostendere quantā in pectore rationem portet. *cap. 2. Eadem repetit in tom. 4. Regist. Epist. lib. 1. indic. 9. Epist. 24. Recte præcipitur, ut superhumeralis, & rationale, ita inter se per vitta hyacinthinam coniungantur, ut nunquā possint à se ipsis invicem separari. Solus enim presul, qui subditos in pectore gerat per amorem, dum eos humeris simul gerat: non sentit laborem.*

Exod. 28. Portabitq; Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicii super pectus suū quando ingreditur Sanctuariū, memoriale coram Domino in æternum. *n. 29. D. Greg. Mag. tom. 3. part. 2. de vita part.* Alscritos Patres semper in pectore ferre, est antiquorū vitā sine intermissione cogitare. Nam tunc Sacerdos irreprehensibiliter graditur, cū exemplā Patrum præcedentiū indefinenter intuetur, cū Sanctorum vestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicite deprimat: ne extra ordinis limitē operis pedem tendat. *cap. 2.*

Et exponens illud eiusdē capitis Exod. 28. In rationali iudicii. Sic ait idem D. Greg. Mag. Bene etiam rationale iudicii vocatur: quia debet rector semper subtili examine bona malaq; discernere, & quæ vel quibus, quando, vel qualiter congruant studiose cogitare: nihil quoq; propriū quærere, sed suā cōmōdā propinquorū bona deplitare. *cap. 2. supra citato. Et eadem repetit Epist. citata 24. Memoriale coram Domino in æternum. Ergo Ara quasi supremi imperatoris Dei amicus præ cæteris gratus rationale, quasi memoriale, Patriarcharum nominatōnēs, divinis semper oculis offerebat, ut Deus illorum memor, ipsorum merita per beneficia, quæ conferret posteris, compensaret.*

Exod. 28. Portabitq; Aaron nomina eorum coram Domino super vtrumque humerum recordationem. *n. 11. D. Greg. Mag. tom. 3. part. 2. de vita part.* Supernæ vocis im-

perio in utroque humero Sacerdos velamine superhumeralis astringitur: ut contra adversa, ac prospera virtutum semper ornamento muniatur: quatenus iuxta vocem Pauli, Per arma iustitiæ à dextris, sinistrisque gradiens, cum ad sola, quæ anteriora sunt, nititur, in nullo delectationis infirmæ latere fluctatur. Non hunc prospera erigant, non adversa perturbent: non blanda vique ad voluptatem demulceant, non aspera vique ad desperationem premant: ut dum nullis passionibus intentionem mentis humiliat, quanta in utroque humero superhumeralis pulchritudine tegatur, ostendat. cap. 3. *Sex Patriarcharum nomina in lapide uno super humerum dexterum; sex item nomina Patriarcharum aliorum in lapide altero super sinistrum humerum Aaron iubebatur portare, ut in quolibet verteretur partem, exempla Patrum tanquam recta via limites aspiceres; atque ita medio incedens itinere tutus pergeres, quin ad dextram, vel sinistram declinaret.*

Exod. 28. Habebuntque nomina filiorum Israel duodecim nominibus cælabuuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus n. 21. *D. Greg. Mag. lib. 28. Moralium.* Sacerdos cum tabernaculum ingreditur duodecim lapides portare in pectore iubetur: quia videlicet semetipsum pro nobis sacrificium offerens Pontifex noster, dum fortes in ipso exordio prædicatores exhibuit, duodecim lapides sub capite in prima sui corporis parte portavit. Sancti itaque Apostoli & pro prima ostensione ornamenti lapides sunt in pectore, & pro prima soliditate ædificij in solo fundamenta. cap. 6. *Nomina duodecim Apostolorum Ecclesia Patrum Christus in pectore portabat, quia in corde suo, quasi in libro vite illorum vocabula ferebat, quorum animas ad æternam gloriam destinaverat.*

Exod. 28. Pones autem in rati-

onalis iudicij doctrinam, & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron quando ingreditur coram Domino: & gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper. n. 30. *D. Greg. Mag. tom. 3. parte 2. de vita past.*

Sacerdoti iudicium filiorum Israel in pectore coram Domini conspectu gestare, est subiectorum causas pro sola interni iudicis intentione discutere, ut nil se ei humanitatis admisceat in eo, quod divina positus vice dispensat, ne correctionis studia privatus dolor exasperet. Cumque contra aliena vitia æmulator ostenditur quæ sua sunt, non exequatur: ne tranquillitatem iudicij, aut latens invidia maculet, aut præceps ira perturbet. cap. 2.

Et exponens illud eiusdem cap. 28.

Exod. In conspectu Domini n. 30. sic inquit, Consideratur terror eius, qui super omnia præsidet, videlicet iudicis intimi, ut non sine magno regantur timore subiecti. Qui nimirum timor, dum mentem rectoris humiliat, purgat: ne hanc aut præsumptio spiritus levet, aut carnis delectatio inquinet, aut per terrenarum rerum cupiditatem importunitas pulverem cogitationis obscuret: quæ tamen non pulsare rectoris animum nequeunt, sed festinare necesse est, ut repugnatione vincantur: ne vitium, quod per suggestionem tentat mollitie delectationis subiuget. Cuius hæc ab animo tarde repellitur, vereor ne consensus succedat. cap. 2. Gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper. *Quis prelatas non timeat, non solum suum, sed & suorum iudicium subditorum coram Domino portaturus? Hoc est non pro se solum, sed etiam pro subditis in iudicio rationem Domino redditurus?*

Exod. 28. Deorsum verò ad pedes eiusdem tunice per circuitum, quasi mala punica facies ex hyacin-

Exod.
28. n.
30.

117

118

Exod.
28. n.
30.

119

Exod. 28. nu. 33. & 35. tho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis. n. 33. & infra, Et vestietur ea Aaron in officio ministerij, ut audiat sonitus quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. n. 35. D. Greg. Mag. tom. 3. parte 2. cura pass. Moyli præcipitur, ut tabernaculum Sacerdos ingrediens, tintinnabulis ambiatur: ut videlicet voces prædicationis habeat, ne superni spectatoris iudicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est, ut audiat sonitus quando ingreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Sacerdos namque ingrediens, velegrediens moritur, si de eo sonitus non audiat, quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit. cap. 4.

120 Et exponens illud, ut audiat &c. n. 35. sic ait D. Greg. Apte autè tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim Sacerdotis, quid aliud quàm recta opera debemus accipere? Propheta attestante, qui ait: Sacerdotes tui induant iustitiam. Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque bona opera clament Sacerdotis. Ut audiat. Postquam mala punica tintinnabulis mixta referuntur, dicitur, Ut audiat. Et rectè; neque enim vox Sacerdotis à subditis audiretur, nisi ipse non solum per voces tintinnabulis adumbratus, sed etiam per opera malis punice significata, predicaret.

121 Exod. 29. n. 27. & 28. Sanctificabisque, & pectusculum consecratum, & armum, quem de ariete separasti, quo initiatus est Aaron, & filij eius, cedentque in partem Aaron, & filiorum eius iure perpetuo à filiis Israel. n. 27. & 28. D. Greg. Mag. tom. 3. parte 2. de vita pass. Sit rectior operatione præcipuus, ut vitæ viam subditis vivendo denunciaret, & grex, qui pastoris vocem, moresque sequitur, per

exempla melius, quàm per verba gradiatur. Qui enim loci sui necessitate exigitur lumina dicere, hæc eadem necessitate cõpellitur lumina monstrare. Illa vox namque libentius auditorum corda penetrat, quàm dicentis vita commendat: quia dū quid loquendo imperat, ostendendo adiuvat, ut fiat. Hinc divina lege armum Sacerdos dextrum in sacrificium accipit, & separatum: vt non solum sit eius operatio utilis, sed etiam singularis: nec inter malos tantummodò, quæ recta sunt faciat, sed bene quoque operantes subditos sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. cap. 3.

Et considerans dari Sacerdoti ad epulandum pectusculum cum armis, ut constat ex illis verbis Cedentque in partem Aaron. Exod. 29. n. 28. sic ait idem D. Greg. Mag. Cui in esu quoque pectusculum cum armis tribuitur: ut quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de semetipso auctori discat immolare. Et non solum pectore, quæ recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armis operis invitet: nulla prospera præsentis vitæ appetat, nulla adversa pertimescat. Blandimenta mudi respectu intimo terrore despiciat, terrores autem cõsideratio internæ dulcedinis blandimento contemnat. cap. 2. O immensa Dei beneficentia pro armo uno arietis oblato ab Aaron dum consecraretur, in odorem suavissimum Domino instar holocausti concremato, iubet Dominus, cuiusque in posterum arietis armenum Aaroni in epulum concedi: sic enim armum unum innumeris compensabat, divinaque munificentia liberalitatem, humanam infinito excessu superabat.

Exod. 30. Facies, & labrum æneum cum basi sua ad lavandum: ponetque illud inter tabernaculum testimonij, & altare. Et missa aqua lavabunt in ea Aaron, & filij eius manus suas, ac pedes. n. 18. & 19. C 4 D. Greg.

122 Exod. 29. nu. 28.

123 Exod. 30. nu. 18. & 19.

D. Greg. Magnus tom. 3. Pe luit & labrum aeneum, in quo lavarentur Aaron, & filij eius cum ingrederentur in sancta sanctorum, quod fecit de speculis mulierum; quæ excubabant in ostio tabernaculi. Labrum quippe aeneum Moyses ponit, in quo Sacerdotes lavari debeant, & sancta sanctorum ingredi: quia lex Dei prius nos lavari per compunctionem præcipit, ut nostra immunditia ad penetrandum secretorum Dei munditiam non sit indigna. Quod bene labrum de speculis mulierum perhibet factum, quæ ad tabernaculi ostium indefinenter excubabant. Specula quippe mulierum sunt præcepta Dei, in quibus se sanctæ animæ semper aspiciunt, & si quæ in eis sunt facilitatis maculæ deprehendunt. Cogitationum vitia corrigunt, & quasi renitentes vultus velut ex reddita imagine componunt: quia dum præceptis Dominicis solerter intendunt, in eis proculdubio, vel quid in se cælesti viro placeat, vel quid displiceat, agnoscunt.

124

Et infra sic ait idem D. Greg. Mag. Moyses ergo labrum Sacerdotibus de speculis mulierum fecit: quia lex Dei lavacrum compunctionis, peccatorum nostrorum maculis exhibet: dum ea, per quæ Sanctæ animæ superno sponso placuerunt, intuentia nobis cælestia præcepta præbet. Quibus si diligenter intendimus, internæ nostræ imaginis maculæ videmus. Videntes autem maculas, in penitentia dolore compungimur: compuncti vero quasi in labro de speculis mulierum lavamur, in hominibus 17. in Evang. Alludit D. Greg. Mag. ad illud Exod. 38. Recit. & labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. n. 8. De speculis ergo mulierum labrum fieri præcipitur, ut in illis, non quidem manus, & pedes possit lotionē aspicere Aaron, hoc enim, quin ad specula attenderet, efficere posset, manusque ac

pedes in se ipsos videre: sed ut in speculis vultum, quem aliter videre non posset, inspiceret; ne qui manibus, & pedibus lotis accedebat in vultu præcisa parte corporis aliquam offerret labem, quæ totum illius corpus macularet.

Ex Ruperto Abbate.

Exod. 6. Iste est Aaron, & Moyses, quibus præcepit Dominus, ut educerent filios Israel de terra Ægypti. Iste est Moyses, & Aaron, in die, qua locutus est Dominus ad Moysen in terra Ægypti. a. nu. 26. Rupert. in Exod. lib. 1. Notandum, quia primò sic dicitur, Iste est Aaron & Moyses; deinde præpoſterat, Iste Moyses, & Aaron. Nativitatis namque ordine Aaron, vocatione autem, vel administrationis privilegio Moyses prior est apud Deum. cap. 23. Primus in eremo Aaron, in curia primus Moyses nominatur: utrobique tamen uterque quasi unus tantum esset, pronomine, Iste, demonstratur, scemim dicitur: Iste est Aaron, & Moyses: Iste est Moyses, & Aaron. Neque enim principalis ætatis, vel dignitatis, ut plures separabat, quos fraternitatis amor ex pluribus unum faciebat.

125

Exod.
6. a. n.
26.

Exod. 28. Facies autem super humerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byssureto, opere polymito n. 6. Rupert. in Exod. lib. 4. Quatuor colores in hac scriptura compositos, Hæbrei ad quatuor elementa, referunt, ex quibus universa subsistunt. Byssus, aëri, terræ deputatur, quia ex terra gignitur, purpura mari, quia ex eius concheolis tingitur, hyacinthus aëri, propter coloris similitudinem, & cocceus igni, & iustum esse commemorant, ut Pontifex Creatoris non solum pro Israel, sed pro universo mando roget: cap. 24. Coloribus quatuor orbis elementa

126

Exod.
28. n. 6

Exod.
38. nu.
8.

Aaron

Exod.
28. nu.
36.

auro purissimo in qua sculpes opere
celatoris Sanctum Domino n. 26.
Rupertus tom. 2. lib. 1. de offitijs. In
auri lamina, quæ in fronte Pontifi-
cia erat inscriptum habebatur inef-
fabile Dei nomen: hoc significari
volentes, quod omnia, quæ subter
sunt, Dei arbitrio gubernentur. *cap.*
Facies & laminam &c. *Non solum du-*
odecim Patriarcharum nomina Aaron suo
in vestimento portabat, sed & nomen Dei
in sculptum lamina in fronte ferebat: ut &
nomine, & vultu, non solum Patriarcha-
rum quilibet, sed & ipse Deus in puri-
tate vite esse quodammodo videretur, De-
usque à nomine divino, quod in fronte
gererat, posset appellari.

Ex Divo Bernardo Abbate.

123
Nume
17. n. 8

Numer. 17. Sequenti die regres-
sus invenit germinasse virgā
Aaron in domo Levi, & turgent-
ibus gemmis eruperant flores, qui;
folijs dilatatis, in amygdalas deter-
mati sunt. n. 8. *D. Bern. super Misus*
est. Quid ergo virga Aaron florida,
nec humectata, nisi Virginem ipsam
conspicientem, quamvis virum non
cognoscentem. Huius magni mira-
culi maius mysterium Isaias edisse-
xit, dicens. Egredietur virga de ra-
dice Jesse, & flos de radice eius af-
cendet, virgam, Virginem, florem,
Virginis partum intelligens.

134
Et infra sic ait idem D. Bern. Si ti-
bi quod nunc in flore Christus intel-
ligi dicitur, superiori videatur adve-
sarilente vias, quoniam virga flore,
sed floris fructu designari diceba-
tur, poteris in eadem Aaronica vir-
ga, quæ non solum floruit, sed & frō-
guie, & fructum emisit, non solum
flore, vel fructu, sed ipsis etiam frō-
dibus eundem significari. Noveris
& apud Moysen nec fructu virgæ,

nec flore, sed ipsa virga demonstra-
ri. Illa vtiq; virga, qua feriente,
aqua, vel de videtur transiit, vel
de petra excutitur bibituris.

Et addit inferius. Nullum autem
inconveniens est diversis rebus, di-
versis ex causis Christum figurari.
Ut in virga quidem potentiam, in
flore vero fragrantiam; in fructu au-
tem saporis dulcedinem; in frondi-
bus quoque sedulam eius intelligi
protectionem, qua videlicet parvu-
los ad se confugientes sub vmbra ala-
rum suarum protegere non desinit,
sive ab actu carnalium desideriorū,
sive à facie impiorum, qui eos affli-
xerunt. Bona, & desiderabilis um-
bra sub alis Iesu: ubi tutum est fugi-
entibus refugium, gratum sessis re-
fugerium. Miserere mei Domine Ie-
su, miserere mei: quoniam in te cō-
fidit anima mea, & in vmbra ala-
rum tuarum, sperabo, donec tran-
seat iniquitas.

Et tandem sic concludit alludens ad
verba Isaiæ. In hoc tamen. Isaiæ tes-
timonio, florem Filium, virgam intel-
ligit Matrem: quoniam, & virga
floruit absque germine, & Virgo
concepit non ex homine. Nec vir-
gæ, virorem floris latuit emissio, nec
Virginis pudorem sacri partus edi-
tio. *Hæc omnia D. Bern. homil. 2. su-*
per misus est. Aaronis ergo virga, basta
est Virgo Maria, qua flores affectibus cor-
dis, frangit affatis oris, fructibus v-
sceribus operis, & dilactis suis & floribus
spargit sue castitatis adorem: & frondibus
præbet sue protectionis favorem: & fructibus
tribuit sue suavitatis saporem.

137
Exod. 32. Fecitque populus
quæ iusserat, deferens in aures ad
Aaron, quas cum ille accepisset,
formavit opere fusorio, & fecit ex
eis viculum consuetilem, dixeruntq;
Hi sunt dii tui Israel. n. 3. & 4. *D.*
Bern. Aaron sceleratis tumultuantia
populi contra voluntatem suam cla-
moribus cessit in Epist. 83. *Et idem*
D. Bern. alludens ad illud Exod. 32.

135

136

137

Exod.
32. n. 3
& 4.

Exod.
32. nu.
Recc. 8.

Recesserunt citò à via n. 8. In tractatu de passione Domini sic effatur. Aliud quàm Deum quærentes idololatras facti sunt, dum gloriam incorruptibilis Dei (qui solus gloriosus est, & solus quærendus) mutaverunt in similitudinem volucrum bestiarum & serpentum. cap. 21. Hi sunt dii tui. Miseranda seu potius pœnienda mutatio hac. quæ perditis homines verum Deum, qui sibi erat gloria in idolum, quod sibi suis ignominia commutaverunt, dicentes, Fac nobis deos Exod. 32. n. 1. Non alijs notum suum deum fieri desiderabant, quem sibi ipsis, & non alijs factum esse volebant, sed non mirum, cum enim esset ex auro deus confidens, totum sui, ut avari deum aureum reservabant.

Ex D. Guarrico
Abbate.

Exod. 32. Hi sunt dii tui n. 4. Vt idololatras eorum inducebant pluralitatem, & ut avari auro tribuebant divinitatem, unde merito Apostolus avaritiam idololorum servituti assimilavit, dicens ad Colos. 3. Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus. n. 5. Ad quem locum Guar. Ab. Ecce avaritiam idololatriæ comparat, & meritò: quia sicut uni Deo idololatria nititur auferre gloriam, ne solus habeat nomen deitatis; ita avarus in Dei res se extendit, ut solus usurpet quæ Deus omnipotens in usum plurimorum fecit. Vtraque Deo inimica, quia negat Deo, quæ sunt eius. de Puriss. D. Maria Sermon. 8. Et alibi sic ait idem Guar. Abba. Avarus servus pecuniæ, mancipium avaritiæ, cultorque crumenæ, idololatra detestabilis, cui nummus est Deus. In Sermon. 1. de solenn. omnium

sancti. Meritò avarus idololatra comparatur, sicut enim idololatra à Deo auferat deitatem, eo quod illi denegat unitatem: sic avarus à Deo tollit deitatem, dum non ei concedit liberalitatem.

Numer. 12. Descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron, & Mariam, qui cum essent, dixit ad eos: Audite verones n. eos: si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel somnio loquar ad illum. At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea fideissimus est: ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras, Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrabere servo meo Moysi à n. 5. Guar. Ab. Felix igitur, qui testimonio ipsius iudicis dignum se amore scite meruerit, nisi quod testimonium iustitiæ præsentis mutabilitati humanæ suspensionem, ac metum non ademit de futuris. Indubitabile tamen exitiæ virtutis, & magnæ perfectionis est indicium quoties hominem ad huc corruptioni subditum, suæ suffragio laudis illud irrefragabile Dei dignatur iudicium, & infra. Quanta illud erat gratiæ, quod pro Moysè æmulabatur, & confundebat æmulos eius, si quis, inquit, fuerit inter vos &c. Stetit in introitu tabernaculi. Non permisit Deus Aaronem, & Mariam tabernaculum, in quo erat altare thymiamatis intrare, sed eis in columna stans in introitu tabernaculi locutus est: iam enim tunc ab altari semovebat fratres, adversus quos frater aliquid habebat.

Numer. 17. Sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aarò in domo Levi, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, folijs dilatatis, in amygdalas deformati sunt. n. 8. Aaronis virga est Virgo Maria, quæ germinavit floruit, & fructificavit, quando Christum germen florem, & fructum concepit, edidit, generavit. Unde meritò Guar. Abba. Nihil interest, si

139

Numer.
12. d. 5.

Exod.
32. n. 1.

138

Exod.
32. n. 4.

Ad Col.
3. n. 5.

140

Numer.
17. n. 8.

sive germen, sive florem, sive fructum dixeris: cū hæc omnia in una finita alia unus Christus sit, res una sed multiformis gratia; & virtutis unius operatio multifaria, cui si infinita nomina paupertas humanifensus, & sermonis pro similitudine commendaverit, rei tamen implere significationem non poterit. Bene autem simul vocatur germen, & flos; & fructus, quia sine gradu perfectus ab initio conceptus sui, omni virtute, & gratia in se ipso extitit perfectus. In nobis enim primum ipse germen est, cū fides in confessione prorumpit, vel opus manifestum: postmodum flos, cū super proficiētem efflorescit sanctificatio Dei, quodam spectabili decore virtutum: demum autem fructus, cū beatitudo faciat hominem consummatū. in *Annunciatione Dom. Sermone 2. Virga Aaronis Virginem portendebat, ut quæ affectibus germinaret in corde, & effectus floraret in ore, & effectibus fructificaret in opere.*

Ex Di-vo Arnoldo Abbate.

Exod. 28. Hæc autem erunt vestimenta, quæ facient; Rationale; & superhumerales, tunicam, & lineam strictam, cidarim, & baltheum. n. 4. D. Arnoldus tract. de ultimis septem verbis Domini, alludens etiam ad illud sapientie 18. In veste enim poteris, quam habebat, totus erat orbis terrarum n. 24. Vestis, quæ poteris, id est, talaris dicitur, linea est: quæ munditiæ perseverantiam intimabat, & vitæ immaculatæ candorem; quæ stricta erat, & adhaerens corpori, quia singularitatem hoc propositum diligit, & expeditos esse oportet, qui sanctis ministrant altaribus, carnemque, & vestem, & totam conversationem solitariam

exhibere. tract. de sexto & septimo &c. Poderis ergo vestis, seu talaris dicebatur eo quod usque ad talas demissa pedes tangeret, seu a pedibus ipsa tangeretur, ut qua mundi in se imaginem scribat, ab Aarone continentenda, & pedibus concutenda fore diceretur.

Exod. 28. Sumesque duos lapides onychinos, & sculps in eis nomina filiorum Israel: sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, iuxta ordinem nativitatis eorum. n. 9. & 19. D. Arnoldus tract. de ultimis &c. Quod autem sex nomina in sinistra parte erant, & sex in dextera in lapidibus onychinis sculpta; illud est, quod ad conscriptionem hereditatis supernæ pertinent, non tantum, qui probati perfectique videntur, sed etiam, qui minoris æstimationis habentur: quia imperfectum nostrum non abijcit divina perfectio, & calamū quassatum non conterit, & lignum fumigans non extinguit.

Et infra sic progreditur. Amplexatur quidem dextera eius eos, qui digni sunt promoveri ad oscula; sed & laeva eius supponitur eorum capitibus, quos imbecillitatis vertigo inclinat, nec patitur lapsos omnino collidi, quos corruentes excipit, & piam manum inclinatis supponit. tract. de sexto & septimo &c.

Exod. 28. Sumesque duos lapides onychinos, & sculps in eis nomina filiorum Israel n. 9. D. Arnoldus, tract. de ultimis. Onyx verò lapis est habens unguis similitudinem, albiq; cingentibus zonis igniculos emittit: unde per hunc lapidem, in quo dexterisum, & sinisterisum nomina duodecim filiorum Israel sculpti iubentur, recte intelligimus hanc scripturam pertinere ad Christum, qui in carne assumpta, quasi unguē se nobis exhibuit, & operuit multitudinem peccatorum: zonis candidis, id est, continentie doctrinis cingēs electos, & miraculorum igniculis accendens ad fidem, ardebat intus, & lu-

142

Exod.
28. n. 9
& 10.Isaia.
42. n. 3

143

Cant. 2.
n. 6.Exod.
28. n. 9

& lucebat exteriori.

144

Et infra sic ait idem D. Arnaldus. Ideo à dextris, & à sinistris locantur, quia fundatos, vel scriptos in Petra, nec altum concutit, nec profundum: quia per arma iustitiæ, in prosperis, & in adversis gradiuntur invicti. *tract. de sexto & septimo.* Eiusdem generis duo lapides sunt, in quibus nomina sex in humero dextero, & alia sex in sinistro sculpta gerebantur, ut ex similitudine lapidum, similem à prelato de omnibus suis subditis astimationem faciendam esse Dominus indicaret; quanvis eos in diversis locis posset ipse prelatus ratione ætatis maioris, vel minoris collocare.

145

Exod.
28. nu.
11.

Exod. 28. Pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filijs Israel, portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum recordationem *num. 11. D. Arnaldus tract. de ultimis &c.* Itaque in superhumerali Pontificis hoc debet intelligi, quomodo in portandis fratrum omnibus officium illud se habere debeat; quantaque eis ex debito regiminis, sollicitudo incumbat, ut proprijs humeris ovem perditam ad ovile reportent. In hoc bonorum operum patientia, in laboribus perseverantia indicatur. *in tract. de sexto &c.*

Luc. 15
n. 5.

146

Exod.
28. nu.
11.

Et infra sic ait idem D. Arnaldus exponens eundem locum Exod. 28. n. 11. Quod autem nomina Patriarcharum gestat in humeris, ob recordationem eorum utique fit: ut videns populus Patrum nomina conscripta in veste Pontificis, eorum imitetur iustitiã, veniatque in memoriam fides Abraham, mansuetudo Isaac, patientia Israel, castitas Ioseph, disciplina Moyse, zelus Phinees, victoria Iosue, Samuelis sinceritas, David humilitas, eorumque, qui de illis duodecim Patriarchis egressi sunt principibus, vel Sacerdotibus recte facta, vel dicta, qui per fidem vicerunt regna, ope-

rati sunt iustitiã, adepti sunt: epromissiones. *tract. de sexto & septimo &c.*

Et ad finem tractatus exponens locum citatum de Christo Pontifice sic ait. Crucem autem quasi superhumeralis sacrificium oblaturus pro populo humeris imposuit. *Et in eodem tractatu exponens eundem locum Exod. 28. n. 11. sic ait.* Duplex autem ratio est quare hæc in humeris Pontifex nomina portet; ut & ipse auditoribus sequenda Patrum exempla proponat, & ipse, eos, quos verbo instruit, & exemplo si præoccupati fuerint in aliquo delicto in spiritu lenitatis ferat, & ampliùs exonerare, quàm gravare infirmos intendat. Eorū enim onera ipsam lege officij sui ferre necessè est. *tract. de sexto &c.* Nomina super utrumque humerum Aaron gestabat, ut ostenderet, quod non solum eos, qui sibi à dextris, & pro se: sed etiam illos, qui sibi à sinistris contra se stare viderentur, in humeris, ut oves bonus pastor biniaret.

Exod. 28. Rationale quoque iudicij facies opere polymito iuxta texturam superhumeralis, ex auro hyacintho, & purpura, coccoque bisincto, & bysso retorta. Quadrangulum erit, & duplex: mensuram palmi habebit, tam in longitudine, quàm in latitudine. *n. 15. & 16. D. Arnaldus tract. de ultimis &c.* Quadrangulum quoque erat, & palmi mensuram, tam in latitudine, quàm in longitudine continens. In quaternario doctrinæ Evangelicæ iugem memoriam accipe. In palmi mensura, plenam iaris mensuram, quantum possibile est operationi humanæ attingere. Qui enim palmo aliquid metitur, expansis digitis manum extendit, ut possit attingere in locum, quod tendit. Eadem igitur mensura erit piæ intentioni in longitudine boni operis, & in latitudine charitatis. *tract. de sexto &c.* Pulchre rationale duplex fieri precipitur, secundum sensum literalem, ne lapidum pondere disimulatur; secundum moralem, ut eo

147

Exod.
28. nu.
11.

Exod.
28. nu.
11.

Gal. 6.
n. 1.
Hab. 5.
n. 1. 2.
2. Cor.
11. nu.
29.

148

Exod.
28. nu.
15. &
16.

D. ornatura

ornatus pontifex; non simplex, quem subditi fallere possint, sed duplex, non fictione, sed ratione, qui fictos animo duplices cognosceret, eorumque fictiones posset condemnare.

149 *Exod.* 28. *nu.* 29. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicii super pectus suum, quando ingreditur sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum. *n. 29. D. Arnoldus tract. de ultimis. &c.* In nominibus Patriarcharum, quæ hærent pectori Summi Pontificis, hoc intimatur, quod qui in regimine sunt, semper affici debeant pro his, qui ad eorum sollicitudinem pertinent, & quantum possibile est, recordari eorum debent ex nomine, & orationis exhibere suffragia: neque aliud illud pectus occupare debet, quam animarum zelus, quia officij illius est, revocare devios, reconciliare erroneos, confirmare eos, qui proficiunt in iustitiis; & qui deficiunt cohortari, ne desperent de venia. *tract. de sexto &c.*

150 *Exod.* 28. *nu.* 29. Et alludens ad eundem locum *Exod.* 28. Portabitque &c. *n. 29. Sic ait idem D. Arnoldus tract. de ultimis. &c.* Se ipsum etiam, ad præcedentium Patrum, quorum gestat nomina, conformare debet exempla; ut quorum recolit gloriam, imitetur, & vitam; neque ab eorum fide & operibus se alienum exhibeat, quorum actus, & titulos circumferat: & probat *tract. de sexto &c.*

151 Et ad finem eiusdem tractatus loquens de Christi nostri Pontificis pectore, sic ait. Plaga, & sanguis loco rationalis; non solum in terra se duodecim filiorum Israel nomina concluderunt, sed et totius generis humani opus illud complexum est naturam; sicut & infixus capiti titulus continebat scriptus Græcè, Hebraicè, & Latinè. Nihil ad sanguinem Christi coctus legis bis tinctus apparet; ultra septuagies septies nostra tinctura præcedit: totum palli-

dum est quicquid lex typicè coloravit & ad comparisonem veritatis, totum marcidum est quicquid contextum fuerat in figuris. Nulla hyacinthi comparatio ad carnem Christi. Nec byssus, nec purpure huius munditiæ, vel gloriæ aliqua ratione aptantur. *Tract. de sexto, &c. ad finem.* Portabitque *num. 29. Aptè ponitur verbum, Portabit. Maximum enim Aaron portabat pondus, dum nomina patrum ferebat; tenebatur enim illorum omnium nomina adimplere moribus vite, ne aliqui tanta nomina in vanum accepisse videretur.*

Exod. 28. Pones autem in rationali iudicii Doctrinam, & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron quando ingreditur coram Domino, & gestabit iudicium filiorum; Israel in pectore suo in conspectu Domini semper. *num. 30. D. Arnoldus tract. de ultimis &c.* Hoc autem indumentum, non tantum rationale, sed etiam rationale iudiciæ Domino dictum est: in quo Doctrina, & Veritas poni iubentur, & hoc, Summi Pontificis pectus, cum ingreditur in Sancta Sanctorum, ornatur. In primis diligenter attendendum est quod qui hac veste induitur, in qua literis Doctrina, & Veritas impressa est; consecratum doctrinæ, & veritati pectus suum intelligat: neque debere sæcularibus negocijs, & actionibus, & lucris occupari; sed doctrinam fidei exemplo, & moribus indicare: quia omnino infame est, abuti ratione, & corrumpere doctrinam, & circumventionibus, vel technis opprimere veritatem. *Tract. de sexto, &c.*

Et exponens eundem textum *Exod. 28. numer. 30. sic ait idem Divus Arnoldus tract. de ultimis. &c.* Oportet quippe ut omnia quæ agit moderatrix ratio sic disponat, & sic suis locis aptet misericordiam, & iudicium: ut cum iudicat, severitas non

152

Exod.
28. *nu.*
30.

153

Exod.
28. *nu.*
30.

non

non excludat clementiam, & cum miseretur iustitiam pietas non relinquatur; & siue percutiat, siue parcat, à veritatis tramite non recedat. *tract. de sexto &c.* Doctrinam, & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron. n. 30. Non dixit, quæ erunt super pectus Aaronis, sed, in pectores; ut non iam de nominibus significantibus, sed de ipsa doctrina, & veritate significatis, quæ non extra, super pectus, sed intra, & in pectore observari deberent, Dominus loqui intelligeretur.

thino Pontifex referebat, ut ipso corporis habitu, non terrenum se esse, sed totum, ita animo celestibus moribus imbutum, ut corpore celestibus vestimentis indutum, de monstraret.

Exod. 28. Deorsum verò, ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum, quasi mala punica facies &c. *à n. 33. D. Arnoldus tract. de ultimis &c.* In malis punicis, quæ intra corticem unum contegunt multa grana, virtutum multifaria operatio exprimitur, quæ undique uno charitatis integumento ambitur. Et rectè tintinnabulis mala miscentur, cum simul prædicationis, & actio cohererent; & doctor ipse, quæ dicit, hæc facit. *tract. de sexto &c.* Et intelligens in quolibet malo punico actionem Sacerdotalem exponens verba n. 33. citati sic ait idem *D. Arnoldus.* Oportet sanè, ut Sacerdotalis actio semper sit & auro sapientiæ fulgida, & hyacintho spei in sublime erecta, & purpura regni (ut debellatrix peccati, & in captivitatem redigens dæmoniorum monstra) circumdata: & cocco bis tincto, dilectione gemina, flammea, & bysso retorta semper in oppressione, & caltigatione carnis sollicita. *In eodem tract. de sexto & septimo.* Nec sine malo punico tintinnabulum; nec sine tintinnabulo malum punicum Aaron gestare iubetur; neque enim in doctore sufficit tintinnabulum prædicationis sine malo punico actionis; sed nec malum punicum actionis sine tintinnabulo prædicationis.

Exod. 28. Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum, quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis, ita ut tintinnabulum sit aurum, & malum punicum, rursusque tintinnabulum aliud aurum, & malum punicum. Et vestietur ea Aaron in officio ministerij, ut audiat sonitus, quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium in conspectu

D 2

Domi

156

Exod.

28. à n.

33.

Exod.

28. à n.

33.

157

Exod.

28. à n.

33. &

34. &

35.

154

Exod.

28. à n.

31.

Exod. 28. Facies & tunicam super humeralis totam hyacinthinam, in cuius medio supra erat capitium; & ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur. *à n. 31. D. Arnoldus tract. de ultimis &c.* Tunica hyacinthina Summus Pontifex induebatur, dependebantque in inferiori eius parte per circuitum septuaginta duo tintinnabula, & inter duo tintinnabula, unum malum punicum. Omnia erant ex auro purissimo, ut totus vocalis ingrederetur in Sancta; si aliter ageret, continuo moriturus. Vestis sanè illa hyacinthina animam in sanctimonia enutritam ad illum profectum indicat pervenire, ut Spiritu vivat, Spiritu ambulet, à nemine iudicetur, & omnia iudicet. Hoc enim est summum Sacerdotium: ad hunc apicem sanctitatis attingere, ut se vir iustus caelestem exhibeat, moresque supernos, & divinam exprimat formam, foliique creatori mente infixæ, individua conversatione inhaereat; hoc totum cõplectens, tunica hyacinthini coloris insinuat. *Tract. de sexto, & ultimo verbis.*

Et ad finem eiusdem tractatus loquens de nostro Pontifice Christo, Domino. Sic ait. Ipse tunica inconsutili quasi potè Pontificali indutus, integritatem charitatis, & unitatem spiritus in curriculo pacis nos observare docuit. *Tract. citato. Calum habuit hyacin-*

155

Exod.

28. à n.

31.

Domini & non moriatur. *n. 33. & 34. & 35. D. Arnoldus tract. de ultimis verbis.* Tintinnabula aurea erāt. Mala autem ex hyacintho, & purpura, cocco & byllo, in modum spherulæ facta, hoc signante. Spiritu Sancto, quod viri contemplativi, quorum conversatio in cælis est, & qui, quæ sursum sunt sapiunt, non quæ super terram fidei Christianæ doctrinam, & maximè novissimam debent populis denunciare terribile Iudicium: totusque eorum incessus, & sermo resonare debet divina mysteria; nec gratiam divinam, quæ data est illis, premere, vel suffocare debent silentio. *Tract. de sexto, & septimo.*

Phil. 3.
Col. 3.

158. *Et infra Exod. 28. Vestietur ea Aaron. n. 35. Exponens verba huius n. 35. sic ait idem D. Arnoldus.* Non satis est acceptum in sudario reposituisse talentum, nisi à negotiatione servus revertatur cum lucro; nec prodest hyacinthina tunica, nec castitatis continentiaque insignia doctori sufficiunt; nec pacificus est ad altaria sancta ingressus, si negligit annunciare impio viam suam, peccati que supendium; cum & ille non habens correctorem in peccato suo pereat, nec prodest doctori sua iustitia, cum languidem errantis Iudex de manu speculatoris requirat: nec magnum est sibi vivere, nisi satagat, & aliis secum vivere. *Tract. de sexto & septimo.*

159. *Et exponens spiritualiter illud Exod. 28. Ut audiat sonitus quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium. num. 35.* Ideo ingrediens in Sancta sanctorum, totum vocalem se debet Summus Pontifex exhibere; & virtute verbi, quasi floribus odoriferis, ac libere auditores, ut prædicatione, quasi tintinnabulum ex auro purissimo puritatem perfectionemque singularis intelligentiæ iridicet, & ex omni parte per circuitum sermo eius, lucis divinæ intonet claritatem: & ipsi florum colores in hyacintho cæleste desiderium; in purpura magnanimitatem regiam adversus peccatum; in cocco bis tincto inflammatum in dilectione Dei, & proximi, piæ mentis ostendat affectum. *Tract. de sexto & septimo. Ut audiat &c. Rectè enim mularetur, si ad divini Verbi presentiam sine verbis predicationis adutilitatem hominum facta ingrederetur.*

Exod. 28. Facies & laminam de auro purissimo, in qua sculpsit opere calatoris, Sanctum Domino. numer. 36. D. Arnoldus tract. de ultimis. Auri verò lamina, cui nomen illud Dei, quod diffiniri non potest ab homine, erat inscriptum; subiectam; & suppositam divinæ Essentiæ omnem indicat creaturam. In superioribus quidem hoc nomen ponitur, ut quicquid vndique est, quantumcumque sit, se cognoscat inferius, se fateatur indignus: & si quid habet candidum, si quid conspectum, ad illud nomen referat unde accepit, illique excellentiæ devotus adscribit.

Et infra exponens eundem locum sic ait. In fronte verò hoc nomen Pontifex gerit; quod utique est super omne nomen, cui omne genus stectitur; de quo & in Apocalypsi legitur Ioannis; Quod cum Agno stabat supra montem Sion centrum quadraginta quatuor millia; habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Ibi enim verecundia sedes est, & significat professionis nostræ fiduciam; per quam non tantum in nomine gloriæ, vel omnipotentia Dei, sed etiam in Cruce Christi gloriamur. Vnde & ipse quatuor literæ, quatuor Crucis inquantant cornu, de quibus Abacuc ait; Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.

Et tandem ad finem tractatus idem D. Arnoldus exponens textum citatum sic ait. Imposita est capite Christi

160

Exod.
28. nu.
36.

161

Exod.
28. nu.
36.
Phil. 2.
n. 9. &
10.
Apoc.
14. n. 1.

Abac. 3
n. 4. &
5.

162
Exod.
28. nu.
36.

corona pro cydari, & intexto illi ferro erant pro bracteis spinæ; & pro lamina aurea, in qua nomen Dei sculptum erat, lignum cervici super emicans; in quo Pilatus pro Beseleel, conscripserat nomen, quo nihil in cælo, vel in terra sanctius, nihil potentius, nihil mirabilius; Iesus Nazarenus, Rex Iudæorum. *Tract. de sexto &c.*

Non solum ex auro, sed ex auro purissimo lavina, in qua Dei nomen erat inscribendum præcipitur fieri; nomen enim Dei, qui actus purus à Theologis appellatur, non nisi in auro purissimo debebat exari, quod caput referebat aurum optimam ab Sponsa nuncupatum; in cuius fronte nomen Dei inscriptum deitatem gerentis illud, indicaret.

*Exod. 28. Ligabitque eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram, imminens fronti Pontificis. n. 37. & 38. D. Arnoldus tract. de ultimis. Hæc tiara, quæ caput regit, & ornat Pontificis, totamque eius pulchritudinem coronat, & protegit, omnes sensus capitis Deo indicat consecratos; & totam corporis gloriam debere ad caput referri. & paulo infra. In vitta verd hyacinthina, quæ cydarim capiti attingit, hoc intelligitur, quod amor, & regni cælestis desiderium, huius perfectionis apicem cumulat; & ille respectus totas gratiarum connexiones uniat, & solciat. *Tract. de sexto &c.* In fronte Dei nomen Pontifex gestabat, ut se esse servum Dei insignitum nomine, indicaret, de servitute tanti Domini gloriosus.*

Exod. 29. Et pones tiaram in capite eius, & laminam sanctam super tiaram, & oleum unctionis fundes super caput eius: atque hoc ritu consecrabitur. n. 6. & 7. & infra. Tolles quoque arietem alterum, super eius caput Aaron, & filij eius ponent manus, quem cum immolaveris, sumes de sanguine eius, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron, & filiorum eius, & su-

*per pollices manus eorum, & ac pedis dextri, fundelque sanguinem super altare per circuitum. n. 19. & 20. D. Arnoldus tract. de ultimis. Vixit etiâ manus Sacerdotis nostri, imo, & caput; & pedes, & latus sanguis blâssimo preciosior, quem utique puncturæ veprium, & clavorem, & lanceæ exprimebant, & fundebant extrinsecus: eratque omni liquor alle celebrior; sanctificationem & immundationem nostram non significans, sed consumans. *Ad finem tract. de sexto &c.* Apicè postquam imposita dicitur super caput Pontificis mitra, quæ erat in signe sua potestatis, iubetur super caput ipsius infundi oleum, quod est signum lenitatis, ut, qui potestate esset delinquentibus terrori: lenitate foret patetribus amor.*

Exod. 30. Et deprecabitur Aaron super corvæ eius semel per annum in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum laetorum erit Domino. num. 10. D. Arnoldus tract. de ultimis ad illud Ioannis 19. Stabant autem iuxta Crucem Iesu Mater eius &c. n. 25. appellans Crucem Domini tabernaculum sic ait. In tabernaculo illo, duo videres altaria: aliud in pectore Mariæ, aliud in corpore Christi; Christus carnem, Maria immolabat animam. Optabat quidem ipsa ad sanguinem animæ, & carnis suæ addere sanguinem, & elevatis in Cruce manibus celebrare cum Filio sacrificium vespertinum, & cum Domino Iesu, corporali morte redemptionis nostræ consummare mysterium; sed hoc solius Summi Sacerdotis privilegium erat, ut de sanguine manus intra Sancta inferret: nec poterat ei confors hæc esse cum aliquo dignitas: & in reparatione hominis nulli angelo, nulli homini cum eo fuit, aut esse potuit communis auctoritas. Coopersatur tamen plurimorum

Exod. 29. num. 19. & 20.

165

Exod. 30. num. 10.

Ioan. 19. n. 25.

secundum modum suum, ad propiciandum Deum, ille Matris affectus; cum, tam propria, quam Matris vota, charitas Christi perferret ad Patrem; cum, quod Mater peteret Filius approbaret, Pater donaret. *tract. de Verbo Domini* Mulier ecce &c. Semel in anno Aaron Deum pro peccatis populi supplicabat, & tamen non per annum unum, sed ad plures annos, quibus plures generationes possent perdurare, Dominum Deum oratione placabat.

166

Sapient.

18. nu.

24.

Sapientia 18. In veste enim ponderis, quam habebat, tota erat orbis terrarum; & parentum magnalia in quatuor ordinibus, lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diamate capitis illius sculpta erat. n. 24. D. Arnoldus *tract. de ultimis*. Sic ornatus Pontifex creaturarum omnium typum portabat in vestibus sanctis; in quarum coloribus totius mundi similitudinem præferebat. Byssus enim terræ deputatur, de qua gignitur purpura mari, quia ex cæcis cochleis tingitur; hyacinthus aeri, cuius speciem habet; coctus propter roborem igni. Iostu enim erat &c. *desumptum ex D. Hieronymo, quæ iam supra reuoluitur in n. 36.* Totus orbis in veste Pontificis quasi in albo exercitus conscriptus erat, ut pro Deo adversus peccatorem armatus posset decertare iuxta illud Sapientia 5. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. n. 21. Et merito qualibet creatura oppugnat peccatorem, qui ausus fuit offendere creatorem.

Sapie. 5
n. 21.

167

Hebr. 5

n. 4 &

5.

Epist. ad Hebræos. cap. 5. Nec quicumque tumet sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret. n. 4. & 5. & infra. Qui in diebus carnis suæ, preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia. n. 7. D. Arnoldus *tract. de ultimis* exponens illud apud D. Lucam

cap. 23. Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. n. 34. Sic autem. Cum dare posset quod petebat, & potestativè hoc propria contineret auctoritas, supplicantis tamen pro tempore personam exhibuit, ut ex affectu charitas, & ex subiectione humilitas, & ex effectu innotesceret veritas; quod in tanti absolutionis criminis nulla esset inter Advocatum; & Iudicem compugnancia voluntatum, sed una, & concors esset in hoc negotio allegatio utriusque; quia nullus omnino severitati locus ibi esse poterat, ubi vulneratus Christus proprii mercedem sanguinis exigebat. Exauditur ergo pro sua reverentia.

Lucæ.
23. nu.
34.

Et infra exponens illud. Exauditus est pro sua reverentia. n. 7. Nec tunc gratis accipit, sed ingens erogat precium, ut commendetur his, pro quibus res tanti ponderis agitur, quæ desperata esset humani genetis causa, quæ aliter componi non poterat, nisi exolveretur pro pace etus, tanti precij quantitas, quod singulariter habebat apud se humilitas Christi, & assumpta humanitas. *tract. de verbo illo Pater ignosce.*

168

Ad Hebr.
5. n.
7.

Et adhuc inferius sic progreditur idem D. Arnoldus. Convenerunt itaque iustitia, & pax, & osculum datum est; & pro captivo suo Vadem fidelis Liberator se posuit: tantaque auctoritate firmatum est huius indulgentiæ privilegium, ut in ipsius Christi crucifixi membranâ, proprio sanguine conscriptæ sint illius absolutionis literæ, maneatque infixum vsque hodie sigillum, plaga lateris, quam semper oculis Patris exhibet præsentia Salvatoris. *tract. de verbo illo Pater ignosce.* Sic & Christus &c. Verus Summus Pontifex, qui sanguine suo pro atramento utens in bulla sua humanitatis non calamis, sed clavibus, non pennis, sed panis scripsit indulgentia humana privilegium, quod militis lancea, quasi sigillo consignavit, ne aliquis hominum de concessa

169

gentia

venia posset aliquando ingratus dubitare.

Ex Hugone Cardinali.

170 **E**xod. 28. Hæc autem erunt vestimenta, quæ facient: Rationale, & superhumerales, tunicam & lineam strictam, cidarim, & baltheum. *Hugo Card.* Primò enumerat rationale: sed primò exequitur de superhumerali: & quid sit hoc? Rationale significat doctrinam: superhumerales opus: in discendo prius est doctrina: & ideo prius ponitur rationale: in docendo prius est opus, & ideo prius exequitur de superhumerali. Vnde Actorum 1. Caput Iesus facere, & docere. Et Matthæi 5. Qui fecerit, & docuerit. Proverb. ultimo cap. Sydonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananaeo. Ioannis 5. Ioannes erat lucerna ardens, & lucens. Ardens in se, lucens alijs. *in com. ad hunc locum Exodi* Cum supra Deus iussit Moysen, ut ipse Aaroni fratri vestem faceret in gloriam, & decorem. Facietque vestem sanctam Aaron fratri tuo. *n. 2. Cur statim subdit;* Hæc autem erunt vestimenta, quæ facient? Quia dum Moyses opificibus modum faciendi vestem Aaroni ex Dei præscripto manifestabat, ipse fratri suo amoris arte, si non effectu, affectu tamen vestem, faciebat.

171 *Exod. 28.* Et gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper. *n. 30. Hugo Card.* Gestabit iudicium, unde memor esse debet iusti iudicij: ut scilicet iuste iudicet. *Ad hunc locum. Non posset enim non rectè subditos iudicare, si se, à Deo de iudicio à se suis subditis factò indicandum fore semper cogitaret.*

172 *Exod. 28. n. 33.* Deorsum vero ad pedes eiusdem tunicae per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis. *n. 33.*

Hugo Card. Habebat autem pro finibus aureis triginta duo tintinnabula aurea, quibus mixti erant totidem vaseuli, quasi mala punica ex purpura, & hyacintho, & cocco bis tincto intercalafalter ordinata, ut audiretur sonus quando Sacerdos Sanctuarium ingrediebatur, & non moreretur sic ibi. *Triginta duo tintinnabula (ut opinatur Hugo).* Aaron artificiosus faciebat, quibus additum naturale tintinnabulum in ore Aaronis positum, numerum triginta trium perficiebat; quæ numerum annorum nostri Pontificis denotaret, in quorum singulis non semel tantum, sed multis in Sancta sanctorum pro nobis Patrem rogaturus intraret.

Exod. 32. Videns autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron dixit: Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti ignoramus quid acciderit. *n. 1. Hugo Card.* Postquam Moyses moratus est in monte cum Domino quadraginta diebus, miserunt Iudæi (ut dicit Iosephus) ad radices montis nuncios, si forte invenirent vestigia hominis: qui non inveniunt nisi ferarum vestigia putantes mortuum Moysen, vel in cælum translatum, redierunt ad Hur, & Aaron, qui loco Moysi erant duces populi. Iudæi itaque putantes se destitutos duce, recolentes idola Ægypti, & maxime Apim taurum scilicet æneum postularunt Hur, & Aaron, ut fieret eis vitulus conflatis, qui eos præcederet, & duceret, quem etiam adorarent: quorum petitioni cum resisteret Hur spuatibus suffocaverunt eum.

Deinde sic progreditur Hugo. Aaron verò timens pelli suæ, volens callidè hoc impedire, exigit ab eis quod charius habebant ad faciendum vitulum, scilicet inaures, & monilia, ut ita suæ avaritiæ consulens à suo

D 4

propo.

173

Exod. 32. n. 4

174

proposito desisterent, sed nec sic destiterunt; imo quæcumque preciosa ad vitulum faciendum obtulerunt. Quæ cum accepisset, formavit ex eis vitulum conflatilem opere fusorio. Tradunt tamen quidam Aaron proieciſſe ea in ignem, & inde opere dæmonis conſtitum caput vituli. Adverſus Aaron dixit. *Mirum ſanè tot hominum millia, quaſi unus eſſet homo, ore uno ab Aaron vitulum poſtulant? Dixit? Ita ſanè, quia ita ad malum concordēs inveniebantur, ac ſi unum omnes cor tantum poſſiderent. Vno ergo ore peſcebant id, quod uno corde appetebant.*

Exod. 32. Quibus ego dixi: Quis veſtrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud in ignem; egreſſuſque eſt hic vitulus n. 24. *Hugo Card.* Mentiri videtur Aaron. Formavit enim vitulum: ut ſupra dictum eſt. n. 4. Sed quod dixit; egreſſus eſt hic vitulus: compendium eſt. *In com. ad hunc locum.* Proh dolor! quantos habet Aaron imitatores, qui ſcelera ſua etiam apud confeſſorem, compendio dicere ſolent, quin plures; neceſſario aperiendas circumſtantias velint explicare.

Exod. 39. Paravit & duos lapides onychinos, aſtriſtos, & incluoſos auro, ſculptos arte gemmaria nominibus filiorum Iſrael: poſuitque eos in lateribus ſuperhumeralis in monimentum filiorum Iſrael, ſicut præceperat Dominus Moyſi. n. 6. & 7. *Hugo Card.* In monimentum, duplex ſcilicet, ut filij imitarentur bonos patres: & eſſent memores eorum. Vel ut Sacerdos memor eſſet filiorum Iſrael in ſacrificando, pro eis orando. *Ad hunc locum.* Lapidēs illi duo quaſi dua columnella ſculpti in eis Patriarcharum nominibus ſuper humeros Pontificis apparebant; ut in dextracolumnella memoria Dei erga Patriarchas: in ſiniſtra memoria filiorum erga eſſet dei Patriarchas de oblivione monimentum erigeret triumphale.

Leviti 10. Egreſſuſque ignis à

Domino, devoravit eos, & mortui ſunt coram Domino. Dixitq; Moyſes ad Aaron: Hoc eſt quod locutus eſt Dominus: Sanctificabor in ijs, qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron. n. 2. & 3. *Hugo Card.* Tacuit, contriſtatus enim fuerat pater ſuper repentina morte filiorum: & gravi dolore percuſſum eſt cor eius: nec tamen contra voluntatem Domini murmuravit. *Ad locum citatum.* Iuſtum Dei in filios ſupplicium eſſe pater cognoſcebat: & ideo ſaciturnitate ſuum in morte repentina filiorum patientiam, nimio preſſo dolore, offendeſcit.

Leviti 16. Statuet eum vivū coram Domino, ut fundat preces ſuper eo, & emittat eum in ſolitudinem n. 10. *Hugo Card.* Egredebatur Sacerdos ad hircum populi viventem, & ponens vtranque manū ſuper caput eius, conſitebatur generaliter omnes iniquitates filiorum Iſrael impreans eas capiti eius. Ponens etiam, ut dicunt quidam, charactam ſcriptam peccatis populi ſuper caput eius, & mittebat eum in deſertum per hominem ad hoc paratum, ſuccinctum, & expeditum: & ſic erat populus expiatus à peccatis illius anni, quæ per ignorantiam, vel fragilitatem contraxerat. *Ad hunc locum.* Aptè equidem Aaron hircum peccatis populi onuſtum in ſolitudinem amandabat, ut quiſque in exiliam peccata propria emiſſa fuiſſe cogitaret in ſolitudine permansura, ne illorum aliquod iterum ad illius animam remearet.

Numerorum. 21. Deſcendit Dominus in columna nubis, & ſtetit in introitu tabernaculi vocans Aaron, & Mariam. Qui cum iſſent, dixit ad eos: Audite ſermones meos: ſiquis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moyſes, qui in domo mea fideliffimus eſt n. 5. & 6. *Hugo Card.*

Leviti.
10. n. 2.
& 3.

178.

Leviti.
16. n.
10.

179

Nume.
12. n. 5.
& 6.

Card. Audite quantum beneficij cōferant obtrantes: numquam enim inuenimus Dominum tantum laudasse Moylem, quantum nunc. *Ad hunc locum.* Descendit Dominus in columna. *In columna adversus murmuratores, ut stare, Dominus descendebat, eisque columnam illam, ut triumphi monumentum monstrabat, in qua Moysis servi sui patientia de invidia fratris, & sororis contra illum murmuratrice triumphabat.*

180

Nume.
16. *nu.*
47. &
48.

Jacob. 5
à n. 16

3 *Reg.*
17. n. 1

Numerorum. 16. Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, oblitit thymiamam, & stans inter mortuos, & viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit. *n. 47. & 48. Hugo Card.* Hic patet quantum valet iusti oratio. Unde Iacobus ultimo. Multum valet iusti deprecatio assidua. Elias homo erat similis nobis passibilis, & oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. Et eursum oravit: & Caelum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. *à n. 16. Ad hunc locum.* Aaron cucurrit ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, ut in sacro textu penam datur, ergo incendium corpori non timebat. Flammam contemnebat arboris, qui aliud incendium maius ferebat in animo, in quo erga proximos, & sibi subditos, rogas ardebat amoris.

181

Numer.
17. n. 8
Ad Hebr.
br 5. n.
4

Num. 17. Regressus invenit geminasse virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis eruperat flores, qui solis dilatatatis in amygdalas deformati sunt. *n. 8. Hugo Card.* in Epist. ad Hebr. ad illud cap. 5. Nec quisquam sumpsit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo inquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret. *n. 4. Sic ait.* Legitur quodd. Dominus ostendit Aaron dignum Pontificatu per virgam, quæ floruit, & fronduit, & fructum fecit. Virga Aaron est bac-

culus pastoralis, quæ floret per bonam famam: frondet per doctrinam, fructificat per operationem. Sic & Christus. Enumeratis tribus, quæ conveniant Pontifici ostendit eam excellentissimè fuisse in Christo, & ita excellentissimè fuit Pontifex. *Ibi. Ergo.* Pontifex ille merito reputatur, qui sibi floret in corde, hominibus alijs frondet in ore; Deo autem fructificat in operatione.

Psalmo 76. Deduxisti sicut oves

populum tuum in manu Moyli, & Aaron. *v. 21. Hugo Card.* Id est exemplo operationis, non verbo, melius enim ducuntur homines exemplo, quam verbo: pueriles enim sunt: & modo puerorum semper ducunt. Da exemplum: sed multi possunt respondere: non est paratum. In manu Moyli, & Aaron. *Non dicit in manibus, sed in manu: neque enim fratres commiserunt, unus per unum, alius vero per alium viam populum sibi à Deo commissum deducebat: sed per eandem, & Moyses populi rector, & Aaron minister illius, quemlibet subditorum manu, velut puerulum pater, peramanter traherebat.*

Psalmo 113. Domus Aaron speravit in Domino. *v. 10. Hugo Card.* Aaron enim interpretatur Motans, unde significat culmen bonæ vitæ, in quo si quis est, merito sperat in Domino. *Ita ille, & infra.* Et quia spes non confundit, addit, Adiutor, & protector eorum est. *Eodem v. 10.* Pergit sic, & quia ut dicit Gregorius spes sine timore luxuriat in presumptionem: & etiam timor sine spe degenerat in desperationem, propterea simul habendæ sunt: unde eas coniungens subdit, Qui timeant Dominum, speraverunt in Domino. *v. 11.* Hæ sunt duæ molæ, inter quas dicitur moliri hominibus: ut inde panis fiat delectabilis Domino. Quæ non debent à se invicem disungi sicut prohibitum est *Dent. 24.* Non accipies loco pignoris superiorem, & inferiorem molam. Superior est spes, inferior est timor. *Hæc Hag.*

182

Pf. 76.
v. 21.

183

Pf. 113
v. 10.
& 11.

184

Dent.
24. n. 6

in Psalmum cit.

184

Pf. 113
v. 10.

Dominus Aaron speravit in Domino. Psalmus 113. v. 10. *Licet Aaron peccatum commiserit in vituli conflatione, tamen à Domino veniam speravit, neque enim spe nixus iterum peccavit; qui enim peccata peccatis addendo misericordiam Domini sperat per abisum divinae patientiae; non rectè dicitur divinam misericordiam ad veniam sperare: sed potius ad vindiictam exasperare.*

185

Ecclef.
45. nu.
7.

Ecclesiastici 45. Excelsum fecit Aaron fratrem eius, & similem sibi de tribu Levi. n. 7. Hugo Card. Excelsum eloquentiae venustate: & Saecordotij dignitate: & vitae sanctitate. Ad hunc locum. Aaroni Deus ut natura conditor dedit eloquentiae venustatem, ut fortuna Dominus tribuit Saecordotis dignitatem. & ut auctor gratia contulit vitae sanctitatem, quasi ad Aaronem exornandum, & naturae, & fortunae, & gratiae conspiraverint.

186

Ecclef.
45. nu.
10. &
11.

Ecclesiastici 45. Cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo, in memoriam filijs gentis suae n. 10. & 11. Hugo Card. Id est septuaginta duobus, quae pro simbrijs habebantur in poteris; In memoriam filijs gentis suae; Id est ut memoriam faceret filijs Israel, quod lex in sono data fuit. Exo. 20. Ad locum citatum. Septuaginta duobus tintinnabulis Aaron resonabat, quia ad totidem nationes linguis septuaginta duobus divisas discipulos septuaginta duos à nostro vero Pontifice mittendos por- tendebat, ut in omnem terram sonus eorum resonaret.

187

Ecclef.
45. nu.
13.

Ecclesiastici 45. Opus artificis geminis preciosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii sculptis, in memoriam secundum numerum tribuum Israel. n. 13. Hugo Card. In memoriam, ut populus videns nomina patrum suorum satageret, ne à virtute eorum degeneraret. Sacerdos etiam memor esset vitae, & fidem Patriarcharum, quorum nomina

gerebat imitari: & iterum memoraret, & populum ex his patribus ortum, Deo sacrificijs, & orationibus commendaret. *Ad hunc locum. Annulus lapidem pretiosum includens memoria solet nuncupari, digitoque inferius annulari ad quem è corde vena quaedam dicitur dirivari. Aaron ergo super ipsum cor duodecim lapides pretiosos gestabat, ut memorias Patriarcharum duodecim, per quas se illorum semper memorem futurum apud Deum demonstraret.*

Ecclesiastici 45. Corona aurea super mitram eius expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & desiderio oculorum ornata n. 14. Hugo Card. Id est inscripta Sancto Dei nomine Tetragrammaton: quod ineffabile dicitur: non quia non possit, vel debeat dici: sed quia rem ineffabilem significat: quod his quatuor literis scribitur: He, Toth, Vau, Heth: quae sonant, Principium vitae passionis iste. Desiderio oculorum ornata, id est ita ornata, & fabrefacta, ut oculis desiderium faceret ad videndum.

Corona aurea super mitram eius. Aaron corona aureae regis maiestatem, mitra Pontificis dignitatem proferebat. Rex Pontificalis; Pontifex regalis, qui sanctitate Deum, dignitate Angelum, potestate hominem se esse monstrabat: & nostrum Pontificem Deum Dei Filium; magni consilij Angelum; verum etiam hominem sanctitate, dignitate; & potestate futurum designabat.

Ecclesiastici 45. Factum est illi in testamentum aeternum, & semini eius sicut dies caeli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine eius. n. 19. Hugo Card. Glorificavit Deus populum suum, id est gloriosum ostendit inter omnes alios. In nomine suo, id est in invocatione nominis sui: quia ille populus solum nomen Domini invocabat, & exaudiebatur sicut legitur Hieremie. 14. Tu inv nobis es Domine: & nomen Sanctum tuum

188

Ecclef.
45. nu.
14.

189

190

Ecclef.
45. nu.
19.

Hierem.
14. n. 9.

tuum invocatum est super nos. *Ad hunc locum.* Magnum est hoc Aaronis praconium: tantum enim apud Deum assequutus fuit gratiam, ut Deus illius amore ductus post initum cum eo societatis pactum, nomine divino populum illius glorificaverit eoquod de nomine Dei, populus Aaronis, Dei populus potuerit appellari.

Ex Lyra.

191

Exod. 4
nu. 10.

Exod. 4. Ait Moyses: Obsecro Domine non sum eloquens ab heri, & nudius tertius: ex quo locutus es ad servum tuum, inpeditionis, & tardioris linguae sum. n. 10. *Lyra.* Hic consequenter ponitur Moyfi deprecatio, videns enim Moyses, quod oportebat eum exequi Dei mandatum, & sentiebat se minus eloquentem ad tale officium, ideo petivit societatem alicuius magis eloquentis, & intendebat hoc de fratre suo Aaron. ibi n. 4. Optimus sane frater, qui se à tanto honore excusabat, fratremque suum Aaronem tanquam digniorem: & aetate, & arte ad munus legationis praestantiorum Deo insinuabat.

192

Exod.
28 n. 9
& 10.

Exod. 28. Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel: sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero iuxta ordinem nativitatis eorum, n. 9. & 10. *Lyra.* Duo autem lapides onychini in superhumerali positi significabant duo magna luminaria scilicet Solem, & Lunam n. suo 2. & infra Exponens illud sex nomina in lapide uno &c. sic ait *Lyra.* Per hoc autem quod nomina filiorum Israel erant insculpta in duobus onychinis superhumeralis, & in duodecim gemis existentibus in rationali ostendebatur quod Summo Sacerdoti erat impositum onus populi; & ipsum debebat habere in pectore iugis meditationis orando pro ipso Dominum eodem suo n. 24.

Et ad illud Exod. 28. Facies, & laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere caelatoris Sanctum, Domino; Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram imminens fronti pontificis à n. 36. sic ait *idem Lyra.* Per mitram verò figurabatur Caelum Empyreum; & per laminam auream supra mitram positam, ipse Deus praesidens omnibus creaturis: propter quod in illa lamina nomen Domini Tetragrammaton erat insculptum: quod appropriatur ipsi Creatori omnium. in eodem suo num. 2.

Et in humeris. & in pectore Aaron nomina principum, sub quibus duodecim tribus comprehendebantur, portabat, cum hac tamen differentia, quod in humeris principes alios ad dexteram, alios ad sinistram ferebat: at in pectore omnes, nulla divisione intermedia, in uno eodemque rationali, asportabat. Nulla enim divisio esse poterat in pectore, ubi erat sedes amoris; qua tamen esse poterat in humeris ubi sedes laboris. Inaequalem ergo à bonis malisque ferebat laborem, scilicet à bonis, minorem; à malis maiorem: sed aequalem, & bonis, & malis conferebat amorem.

Exod. 32. Congregatus adversus Aaron dixit: Surge, fac nobis deos, qui nos praecedant; Moyfi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit. n. 1. *Lyra.* Quare hic non fit mentio de Hur, quem constituerat Moyses ad regimen populi cum Aaron, ut dictum est supra cap. 24. Dicit Rabbi Solamon quod populus interfecerat eum, eoquod ipsum argueret de tanto scelere. Sic refert. nu. suo 5. Quare autem, si hoc ita fuit non scribitur? Fortassis, ne Aaronis formido notaretur, qui nec exemplo socij pro virtute morientis, populo resistere valuit.

Exod. 32. Dixit ad eos Aaron, Tollite in aures aureas de uxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me. num. 2. *Lyra.* Timore mortis asscians eis, licet non

193

Exod.
28. n. 36.

194

195

Exod.
32. n. 1.

Exod.
32. n. 2.

196

Exod.
32. n. 2.

non ex corde. *n. suo* 6. Tollite inau-
res aureas. *Lyra*. Credebat enim Aa-
ron quod vxores, filij, & filæ gra-
viter ferrent, si acciperentur eorum
ornamenta; & sic ex hoc, & ex cupi-
ditate Iudæorum credebat impedire
conatum populi, vel saltem retardare
vsque ad adventum Moysi, qui po-
pulum reprimeret. *n. suo* 7.

197

Exod.
32. *n. n.*
24.

Et ad illud Exod. 32. Quibus
ego dixi: Quis vestrum habet aurum?
Tulerunt, & dederunt mihi, & pro-
ieci illud in ignem, egressusque est
hic vitulus. *n. 24* sic ait *Lyra*. Ac si
diceret propter eorum avaritiam ex-
petitione auri credidi eos à suo im-
petu retardare. *n. suo* 8. *Avaritiam*
Aaron idololatria opponere curavit, ut
minori avaritia vitio, qua populus vo-
luisse in aures aureas retinere à maiori
idololatria crimine, quo aliquod idolum
coleret, populum retardaret. At populus
inaures aureas conferendo, & vitulum
ex eis conflatum aureum adorando utriq;
flagitio, & avaritia, & idololatria, se pa-
riter mancipavit; dum suum in vitulo
auro, ut avarus, & idololatra simul ado-
rauit.

198

Exod.
32. *n. 4*

Exod. 32. Quas cum ille acce-
pisset, formavit opere fusorio, & fe-
cit ex eis vitulum conflatilem di-
xeruntque: Hi sunt dii tui Israel, qui
te eduxerunt de terra Ægypti. *n. 4.*
Lyra. Formavit opere fusorio. In
Hebræo habetur; In stylo, quod ex-
ponit Rabbi Salamon, quod Aaron
primò depinxit cum stylo in tabula
formam vituli, & tradidit artifi-
bus, ut facerent ad similitudinem
illius, quia Apis, quod reputabatur
maximum numen Ægypti, apparu-
erat eis in Ægypto in specie tauri, ut
dictum est supra cap. 8. *n. suo* 9. *Si-*
mularum vituli conflandi Aaron populo
per styllum à se in lamina sculptum demon-
stravit, ut visa horrendi tauri effigie, non
eum, ut numen clementissimum colerent,
sed ut ferocissimum animal formidarent.

199

Exod. 32. Quod cum vidisset
Aaron edificavit altare coram eo,

& præconis voce clamavit, dicens: *Exod.*
Cras solemnitas Domini est. *n. 5.*
Lyra. Aaron vidit tantam volunta-
tem immolandi victimas idolo in
populo, quod non poterat resistere:
ideo sequitur, Edificavit altare &c.
Ad retardandam immolationem,
quia statim sine altari immolassent.
Vel dicitur; Edificavit, scilicet ipse,
& non populus, ut tardius fieret, ut
dicit Rabbi Sal, quia si dixisset, quod
facerent, in momento sic fuisset
factum per manus multorum. *n. suo*
11. & 12.

Et ad illud eiusdem cap. 32. Cras
solemnitas. *n. 5* sic ait, *Lyra*. Cras
solemnitas, non hodie: quod dixit
ad retardandam immolationem, si
forte interim veniret Moyses, & im-
pediret eam. *n. suo* 1. *Artifex Aaron*
in vituli conflatione, quem ut dicitur,
Formavit opere fusorio. n. 4. Arti-
fex etiam sit in altaris constructione,
Edificavit altare. n. 5. Ac si ex eo
quod prælatus esset, in qualibet arte se etiam
inter artifices principem reputaret.

Exod. 32. Dixitque ad Aaron: 201
Quid tibi fecit hic populus, ut in-
duceres super eum peccatum maxi-
mum? *n. 21.* *Lyra*. Non tamen vi-
detur dicendum, quod Aaron pec-
casset peccato idololatriæ, quod qui-
dem peccatum est maximum simpli-
citer; Aaron enim non legitur ado-
rasse, nec coluisse vitulum: nec alios
ad hoc induxisse, sed solum fecisse,
& fabricasse vitulum, & quia in hoc
facto minús recto occasionem dedit
alijs idololatrando, idcirco propriè
commisit peccatum scandali activi,
in quantum ex tali facto inordinato
alijs præbuit occasionem ruinæ.
in addit. 6. Dixitque &c. Non inau-
ditum Aaronem Moyses condemnavit: sed
causam, ob quam maximum idololatriæ
crimen super populum induxisset, exquisi-
vit, dicens, Quid tibi &c. ut ex causa
cognita crimen illius, si posset, excusaret.

Exod. 32. Proieci illud in ignem, 202
egressusque est hic vitulus. *n. 24.*
Lyra.

Lyra. Dicunt aliqui, quod Aaron projecit aurum in ignem, ut ibi periret, non ut idolum fieret, sed opere diaboli fornicatus est inde vitulus. Alij contrarium: unde supra dictum est quod primo depinxit imaginem in tabula, & videtur hoc verius: quia timore mortis petivit ab eis aurum ad faciendum idolum, & si projecisset in ignem, ut periret, ex hoc fuisset magis provocati, ad eum interficiendum, quia prius fuerat auro, & idolo *n. suo. 9.*

Et infra sic, aut idem Lyra. Ideo videtur quod dixerit mendacium, dicens: Egressus est hic vitulus, infinuans quod hoc esset peccatum intentionem suam. Nec oportet eum excusari de mendacio cum incomparabiliter peiora fecerit: non tamen fuit punitus morte, quia non fecit ex corde, sed ductus mortis timore. *n. suo. 9.* Projecit illud in ignem. Debuisset certe Aaron aurum in ignem projicere, non ut illud tanquam in fornace purgaret, sed ut illud imaginem idoli sedaret, ne populus illud postea adoraret; sed avarus populus, qui iam ante aurum, ut Deum venerabatur, illud, licet horrenda tanti delictum videret effugie, ut nomen suspiciebat.

Exod. 30. Aaron, & filios eius unges. *n. 30. & infra.* Caro hominis non ungetur ex eo. *n. 32.* *Lyra.* Aaron ungendus erat, in capite, & manibus, filij autem eius in manibus tantum. Caro hominis non ungetur ex eo, exceptis regibus, & sacerdotibus, qui quantum ad officium sunt supra homines: quia medij sunt inter Deum, & populum. *n. suo. 3. & 5.* Ungebatur Aaron, licet caro hominis non ungeretur; adeo enim purus erat Aaron, ut eius caro non hominis, sed Dei caro esse videretur.

Levit. 10. Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in ijs, qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod au-

diens, tacuit Aaron. *n. 3.* *Lyra.* Tacuit Aaron patienter sustinens Dei punitionem, & Moysi correptionem: *n. suo. 1.* Quis Dei iustitiam non timebit, audiendo punitionem etiam illorum, quos Deus specialiter elegerat, Dei appellati glorificationem. Glorificabor: neque enim minorem prebit Deo gloriam delinquentes puniendo iustitia: quam misericordia patientibus parcendo.

Num. 8. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, & oravit pro eis. Sicut purificati ingrederebantur ad officium suum, tabernaculum fœderis coram Aaron, & filijs eius. *n. 11. & 22.* *Lyra.* Elevavit, id est presentavit, munusculum posuit eos elevare in altum, sicut fiebat de oblationibus eius. *n. suo. 12.* Aaron ergo Levitas, quando eos Domino presentabat, elevabat; quia eos dum specialiter divino cultui offerebat, nobilitabat: & ne aliquis in paritatis labe nobilitatem suam dehonoreret, pro eisdem Dominum precabatur.

Num. 24. Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis. Cumque fuissent egressi, descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron, & Mariam. *n. 4. & 5.* *Lyra.* Nolebat enim facultatem Aaron in hoc facto coram populo ostendere, propter scandalum populi vitabundum. Vocans Aaron, & Mariam, idem *Lyra.* Segregatim à Moyses, quia reprehendendo eos, volebat commendare Moysen, sicut pater ex sequentibus: & commendatio alicuius convenientius fit in absentia eius, quam in presentia. *n. suo. 8. & 9.* Magnum Deus intulit Aaroni supplicium, dum eum audire iussit à divino ore prolatum magnum Moysis praconium. Invidas enim plus alieno praconio, quam proprio torquetur supplicio; unde magis voluit Deus Moysen laudare coram Aaron, quam Aaronem vituperare coram Moysse.

Num. 12. Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod stultè commisimus. *n. 11.* *Lyra.* Num.

E Humil.

260

Num. 8. 22. & 22.

257

Num. 12. 11. 4. & 5.

268

Num. 12. 11. 11.

Humiliavit se Aarō ex timore, quia vidit forem suam lepra perfulam, & ex compassione oravit pro eius sanitate. *n. suo 7. Impositam ob peccatum commissum penam in sorore videbat; & ideo sibi etiam imponendam merito videbatur. Stultitia autem peccatum tribuens, non malitia, veniam exposebat a fratre, quem, ut leniret dominam muncipabat.*

Num. 17. Quem ex his elegero

germinabit virga eius. *n. 5. Lyra in morali.* Igitur ille de Aar, cuius virga germinat, floret, & facit fructum, promoveri dignus est ad pontificis statum. Germinat autem multiplicando discipulos, floret verò faciendo eos verbo, & exemplo bonos, & honestos, sed facit fructum, faciendo eos doctos, & ad docendum aptos. *n. suo. i. Quem ex his. Præsul enim ille esse debes, qui corde floreat charitate, frondeat ore veritate fructificet opere sanctitate.*

Num. 20. Tolle Aaron, & filium

eius cum eo, & duces eos in montem Hor. *n. 25. Lyra.* Tolle Aarō, non violentem, sed persuasivē, ut promptē obediat divinæ voluntati de suo transitu, & filij successione. Ista enim duo debebant cum cōsolari de morte, scilicet quia Deus volebat, & quia filius eius ei in honore succedebat. Tolle Aarō & filium eius cum eo. *Ut cum videres filium secum ascendentem, licet scires se in monte moriturum agnosceret se in eodem monte in filio vivo, virum permanentem.*

Num. 20. Cūmque nudaveris

patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium eius: Aaron colligetur, & morietur ibi. *n. 26. Lyra.* Ut antequā moriatur videat filium suum sui honoris successorem. & paulo infra, refert ex Rabbi Sal. Cūm ascendissent in montem viderunt ibi speluncam a Deo paratam, & in ea lectum stratum, & ante lectum lampadem ardentem, & revelatum fuit Moyfi quod erat locus sepulturæ Aaron, & tunc ad dictam Moyfi ipse Aaron posuit se in

lecto illo, & extendit manus, & pedes, & clausit os, & oculos, & sic Deus accepit eius spiritū in pace propter quod Moyse hoc videns desideravit talem modum mortis, & fuit sibi concessus a Domino, secundum quod dicitur Deut. 32. Iungeris populis tuis; sicut mortuus est Aaron frater tuus. *n. suo 3. Colligetur, & morietur. Non dolore, quāvis se videret honore privatum, sed amore, eò quod in filio se videret recepto iterum honore suscitatum.*

Num. 33. Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor, iubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorū Israel ex Aegypto mense quinto prima die mensis, cū esset annorum centum viginti trium. Audivitq; Chananaeus rex Arad. & c. *n. 28. Lyra.* Audivi scilicet mortem Aaron, & adventū filiorum Israel; & ex morte Aaron, quæ acciderat, fuit audacior ad invadendum filios Israel; quia credebatur divinum adiutorium ab eis elongatum, eò quod Aaron, qui orabat pro populo, & offerebat sacrificia, mortuus erat. *n. suo 2. Ascendit iubente Domino, & sic usque ad mortem se obedientem Domino demonstraret. Dominus verò ideo cū ad montē ascendere insit, ut qui obediens ad montem Deo iubente ascenderet, in calum conscendere capisset cogitaret.*

Psalmo 76. Deduxisti sicut oves populum tuum in manu moyfi, & Aaron. *v. 21. Lyra, in morali.* Per Moysem populi ducem intelligitur bonus princeps, & per Aaron pontificem, bonus prælatus: per istos enim bene regitur in temporalibus, & spiritualibus populus christianus. *n. suo. 10. In manu Moyfi & Aaron. Quando enim regis, & pontificis una eademque est operatio; optima est populi ad veram terram promissionis ductio.*

Deut. 32. n. 3.

212
Num. 33. n. 28.

213
Ps. 76. v. 21

Ex Abulensis.

214
Exod.
4. n. 14.
14.
Exod. 4. Aaron frater tuus Levites, scio quodd eloquens sit: Ecce ipse egreditur in occursum tuum, vidensque te lætabitur corde. n. 14. *Abulensis.* Antequam moveretur Moyses ad recedendum de deserto, ut veniret in Ægyptum, exivit Aarō de Ægypto. Nec potest dici quodd ipse veniebat ad inquirendum Moysēm fratrem suum: quia in textu dicitur, quodd veniebat in occursum eius idest ad recipiendum eum. Et sic videtur quodd Deus revelaverat Aarō quodd veniret Moyses, & movit eū, ut iret in occursum eius. Vidensque te lætabitur corde. Quia valde desiderabat videre eum: maximè quia fortè Deus indicaverat ei, quodd Moyses liberaturus esset Israel. *quest.* 7. Lætabitur corde. *Non fictam deus in Ægyptum post tot annos reditu ostendit lætitiā, sed verum, ut bonus frater vultu animi indice gaudium in corde conceptum demonstrabit.*

215
Exod.
4. n. 15.
15.
Exod. 4. Ego ero in ore tuo, & in ore illius, & ostendam vobis, quid agere debeatis. n. 15. *Abulensis.* Movebo linguam eius, ut ista verba valde dicat apposite ad persuadendum, congrua vocis, vultus, & totius corporis motus servata habitudine. Etiam faciam, ne lingua eius, ut fieri assolet, in aliquo deviet non bene proferendo, vel aliud proferat, quàm proferre voluisset. *quest.* 7. Ego ero in ore tuo, & in ore illius. *Ac si divinum Verbum, quodd ab ore altissimi Patris prodierat iuxta illud Eccles. 24. Ego ex ore altissimi prodixi. n. 5. In ore Moysis, & in ore Aaronis voluerit habitare, quodd locum unici oris Paterni cum loco duplicis oris fraternali commutaret; illiusque unici loci in celo delictum, istius dupliciter loci in solo delictis compensaret. Imò si fas est dicere, delictum, quodd haberet in cælis apud Patrem, in terris apud fratres, duplicaretur iuxta illud Prover. 8. Delictis meis esse cum filijs hominum. n. 31.*

216
Exod.
4. n. 16.
16.
Exod. 4. Ipse loquatur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent. n. 16. *Abulensis.* In Hebræo dicitur. Tu eris ei Deus idest, tu eris ei quasi Deus revelans, quid dicere debeat. Et sic patet infra 7. cap. Ecce dedi te Deum Pharaonis, idest dedi potestatem super Pharaonem, scilicet ad inferendum ei pœnas, ut Deus. *quest.* 7. *Chaldaica lectio sic habet: Tu eris ei maior. Ac si diceret, Ne invidias in fratre concionatoris dignitatem, ego tibi erga eum meam communicabo deitatem. Tanta enim est boni predicatoris dignitas, ut eam sola non possit invidere divinitas.*

217
Exod.
4. n. 27.
27.
Exod. 4. Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in occursum Moysi in desertum. Qui perrexit obviam ei in mōtem Dei, & osculatus est eum. n. 27. *Abulensis.* Nesciebat Aaron, utrum Moyses veniret. Dominus autem annuntiavit ei, quodd veniret, & mandavit, quodd exiret in occursum eius: & hoc fuit ad consolationem Moysi. Qui perrexit ei obviam iussu immediatè, vt Deus mandavit, Aaron in occursum Moysi exivit. Erat enim Aaron propheta, & Deo cognitus. *quest.* 16. Illico profectus est in occursum Moysi, non solum ut fratrem post tot annorum absentiam venientem saluaret, sed ut ad impletionem divini precepti festinaret.

218
Exod.
4. n. 27.
27.
Exod. 4. Et osculatus est eum. n. 27. *Abulensis.* Quia diligebat eum, cum essent fratres. Osculum autem dilectionis signum est, ideo sponsa in canticis amore flagrans, primum, quod à sponso petit est osculum, dicens, Osculetur me osculo oris sui. *quest.* 16. Aaron amplexatus adventum Moysi post longam absentiam dilectum sibi fratrem, osculo oris, affectu prodebat amorem.

219
Exod.
28. n. 29.
29.
Exod. 28. Portabitque Aarō nomina filiorum Israel in rationali iudicii super pectus suum, quando ingreditur Sanctuarium, memoriale

riale coram Domino in æternum. n. 29. *Abulensis*. Memoriale coram Domino, id est ut memoretur Sacerdos magnus orare coram Domino pro his, cum eos in pectore inscriptos habuerit. Vel ut Sacerdos habes eos in pectore recordetur sequi exempla horum Patriarcharum. Istæ duæ expositiones dantur à quibusdam Iudæis. q. 13.

220

Non approbat tamen has expositiones Abulensis; & sic ait. Non coherent literæ, quia ista recordatio, vel memoratio necessarii debet reduci in Deum. Etiã quia si ponerentur isti, ut Sacerdotes magni recordarentur sequi exempla horum Patriarcharum, non deberent poni isti, sed Abraham Isaac, & Iacob, qui fuerunt sancti viri. Isti autem duodecim qui inscribebantur supra pectus Sacerdotis, an aliqua bona egerint nescitur, saltem de pluribus eorum, constat tamen aliqua scelera ab eis facta. Cum ergo recordaretur Sacerdos istorum ad sequendum exempla eorum; non reperiret in sacra scriptura, aliquod probè factum, quod æmuleretur, sed potius scelera magna: inconveniens est autem talia ponere exemplaria. *quæst.* 13.

221

*Vnde aliâ præbet expositionem ad illud Exod. 28. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum recordationem n. 11. Dicuntur ista portari in recordationem Dei, scilicet, quod Deus recordaretur illorum, quibus scripti erant. & infra, quia licet ipse nihil recordaretur, cum omnia oculis eius præsentia sunt, tamen vult quod nos occupemur in diversis cultibus eius secundum convenientiam affectus nostri. Nos autem vellemus, quod Deus recordaretur nostri, & quia apud nos per talia signa recordatio fit, mandat poni talia signa. *quæst.* 11.*

222

Et exponens eundem textum Recordationem Exod. 28. n. 11. sic ait idem

Exod. 28. n. 11.

Abulensis. Vel aliter, & adhuc melius, scilicet, quod licet Deus per talia signa (nec per aliqua alia) non recorderetur aliquid: mandat tamen poni illa, ut saltem per illa nos credamus esse in memoria Dei, vel quod vult recordari de nobis cum mandet poni ea, quæ apud nos, ut signa recordationis habentur. *quæst.* 11. *Et super dextrum, & super sinistru humerum Aaron nomina ob recordationem portabat; ut & in rebus, quæ ei prosperè & dextro acciderent fato. & in rebus, quæ eidem adversè, & sinistro omine contigissent Dei memoriam omnia disponentis, retineret.*

223

Exod. 32. Surge fac nobis deos, qui nos præcedant: Moyse enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus, quid acciderit. n. 1. Abulensis: Non est sensus quod Aaron sederet, cum totus populus ad eum conveniret, & diceret populus, surge ad faciendum nobis deos, quasi ipse Aaron manu sua facturus esset illos, sed dicitur: surgens fac, id est non moreris facere hoc, quod petimus, sed immediatè fac. *quæst.* 3.

Exod. 32. nu. 1.

224

Et infra. Exponens illud Moyse enim huic &c. n. 1. sic ait idem Abulensis. Notatur iustitia colorata populi petentis, quasi dicat: Multum fuit moratus Moyse descendendi de monte, & redeundi ad nos: ideo iustum est, ut magis non expectetur, sed surge, & fac nobis deos, id est, immediatè fac, non faciens nos expectare ultra id, quod expectavimus. *quæst.* 3. *Surge fac nobis deos. Præbans Aaron instanti ad eum subditorum multitudini non sedebat: ergo dum populus, ut surgeret, postulabat, non eum sedentem, sed morantem aspiciebat; & ut sine mora, quam consideraret quid faceret, deos ei efficeret, expescbat.*

Exod. 32. nu. 1.

225

Exod. 32. Tollite in aures aureas de uxorum filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me. n. 2. Abulensis. Licet Aaron potuisset facere aliquem deum de alio

Exod. 32. nu. 2.

metallo, de æneis laminis, aut argenteis, voluit tamen de auro, ut fortè Iudæi avaritia retinendi auri ab incepto opere resilirent. Et non solum petivit aurum, quod erat potissimum in metallis, sed etiam petijt in aures aureas farinarum, quia hoc erat difficile dari, scilicet quod mulier daret ornamenta corporis sui: nam si petivisset alia vasa aurea, aut argentea ministræ domesticæ, libentius, & magis sine præiudicio dari potuissent *quest. 10. Si omnes tam viri, quam femina habebant in aures, (Irat enim consuetudo antiqua ut viri quoque talibus ornamentis uterentur) teste Abulensi, quest. 10. quare solum in aures uxorum, & filiorum, & filiarum: non autem in aures ipsorum parentum, qui deos postulabant, sibi Aaron offerri iussit? Non mihi dubium quod etiam parentes Aaron suas attulerint in aures; nisi enim ipsi prius à suis auribus ablatas in aures aureas obtulissent, nec filijs, nec filiabus, nec uxoribus, ut quas gerebant offerrent, suadere valuissent.*

Exod. 32. Quod cum vidisset Aaron, edificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens: Cras solemnitas Domini est, num. 5. Abulensis. Videbat Aaron, quod totus populus simul stans volebat facere altare ad colendum deum quem elegerant, & in brevissimo tempore omnes illud facerent, ut ergo aliquo tempore earum iniquitatem dilataret, ut si fortè interini veniret Moyses, & populus ab incepto scelere retrocederet, voluit ipse tacere, ut magis in faciendo illud moraretur. quest. 12. In crastinum festivitatem differat; ut quisque Israelitarum modo illo tempore horrendum illud idolum considerare, illudque adoratione indignum iudicant, non in altari factis coram eo integrum superpositum, ut deum coleret, sed in minutissimas partes contritum ad limina tabernaculi pedibus concalcandum collocaret.

Exod. 32. Atripicque vitulum, quem fecerant, combussit,

& contrivit vsque ad pulverem; quod sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israel. *nam. 20. Abulensis. De Aaron autem quaeritur, utrum biberet de ista aqua, & potest responderi, quod biberit, quia cunctis ad bibendum data est aqua, ut pateret, quis huius sceleris reus esset: sed Aaron erat multum suspectus de hoc scelere, cum ipse esset dux populi in absentia Moyse, & ipse ad petitionem populi fabricasset vitulum: debebat ergo principaliter ipse bibere. quest. 32.*

Et respondens ad eandem quest. quod scilicet biberit Aaron de illa aqua, hanc assignat rationem. Item quia cum Moyses ceteros Israelitas cogeret ad bibendum, ut patet cum dicitur: Et dedit ex eo potum filijs Israel, quasi dicat, quod non biberunt ipsi sponte: sed Moyses dabat eis, id est, compellebat eos ad bibendum: si ergo non compulisset bibere Aaron, Moyses multum videretur in hoc favorabilis, & acceptor personarum, quod erat contra iustitiam distributivam. eadem quest. 32.

Postea sic progreditur. Dicendum ergo quod ipse Aaron, & omnes Levitæ, sicut ceteri de Israel biberunt, tamen non fuit inventum signum aliquod sceleris ex potu illo. De Aaron patet, quia si inventum fuisset signum sceleris, ipse, sicut omnes alij de populo, qui peccaverant, periisset: sed non periit: ergo non fuit in eo inventum signum. Fortè respondet, quod Aaron bibit, & inventum fuit in eo signum sceleris, & tamen non fuit interfectus, quia illi, qui exequébantur istam ultionem, erant Levitæ, & non tangeret Aaron, quia erat nobilissimus, & princeps in tota illa tribu. quest. 32. Non placet id Abulensi, unde sic ait. Sed hoc non potest stare, quia si apparuisset signum in Aaron, quod peccasset, licet esset princeps tribus illius, occideretur, quia sic mandavit

Exod. 32. num. 20.

228

Exod. 32. num. 20.

229

Exod. 32. num. 20.

230

Exod. 32. num. 20.

n. 27. Moyses, occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. n. 27. Item si Aaron bibisset de aqua, & apparuisset in eo signum sceleris, sive esset infirmitas, sive color aurearum barbarum, & non occideretur, maueret infamis inter alios, qui non manebant notati de hoc crimine, & sic nunquam fuisset assumptus ad Summum Sacerdotium, in quo requirebatur homo mundissimus ab omni infamia immunis, sed assumptus fuit: ergo non apparuit in eo signum sceleris, quod in cæteris apparebat. *quasi. 32. dedit quidem Moyses potum siatri, si enim ei potum non praberet, non posset alios cogere ad bibendum, quise ipsius exemplo Aaronis non bibentis, a potu non immeriti excusarent.*

231. Exod. 32. Dixitque ad Aaron, quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximū? n. 21. *Abulenſis.* Fuit ergo iniquitas Aaron, quia timore ductus fabricauit vitulum petentibus filijs Israel: cum enim hoc malū esset, debuisset potius omnia mala peti, quam malo consentire. Et si hoc in quolibet homine esse debet, præcipue tamen in prælatis, quia magnū zelum habere debent, & nullo modo malum consentiret, sed potius mori, cum ipsi debeant cæteros ab iniquitatibus removere. *idest. 33. Maximam Aaron in subditos peccatum inducibat, quia princeps eum esset, non illis a maximo perparando peccato adducebat.*

232. Exod. 32. Cui ille respondit: Ne indignetur Dominus manus tuas in nos, populum istum, quod prorsus sit ad malum. n. 22. *Aaron erat iuste maior, primogenitura dignior, & nomen Moysi, tanquam seruus domino loquebatur: quare? Respondet Abulenſis. Quia Moyses erat tunc terribilis, & eorum toto populo vitulum conculcaverat atque combusserat, & in puluerem comminuens sparsit in aquam, & totus populus coram eo tremebundo vultu pavitabat, atque ad mandatu*

eius omnes de aqua illa, quam vehementer horrebant, biberunt: timuit ergo, & ipse Aaron velut sceleris sui conficius: ne Moyses, qui ita in eum durè inuehebatur, vellet in ducere super eum propter peccatum grande punitionem gravissimam: motus ergo timore eum urbanum faciebat, & vocabat Moylem dominum suum, ut sic eum placaret: nam responsio mollis: frangit iram, & sermo durus suscitatur furorem, ut patet, Prove. 15. Dominus meus. *Erm enim tunc Moyses Aaroni ad iudex terrori, licet ut frater fuisset amori.*

Exod. 32. Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud in ignem, egressus est hic vitulus. n. 24. *Quale nam aurum postulaverit patet ex dictis supra. Dixitque ad eos Aaron: Tollite in aures aureas n. 2. Abulenſis.* Nam nihil est, quod cum maiori difficultate darent Israelitæ, quam ornamenta aurea pendentia in auribus eorum: citius enim vasa aliqua darent: ideo petens in aures petebat id, quod magis difficile videbatur, & quod magis distrahere posset Iudeos a fabricatura deorum. *quasi. 33. Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi. n. 24. Neque supra quando refertur quod Aaron postulaverit a populo in aures in n. 2. Neque in hoc loco, in quo ipse a populo aurum postulasse fatetur aurum ad deum fabricandum petiitum fuisse explicatur, unde ergo agnovit populus ab Aaron aurum ad idola conflationem postulatam? A variis populis non ad alium usum existimavit posse ab eo peti aurum, nisi ut ex illo aureus deus fieret, quem solus ipse ex eo quod esset ex auro vellet adorare.*

Exod. 32. Proieci illud in ignem egressusque est hic vitulus. n. 24. *Abulenſis.* Aaron accepit in aures aureas a toto populo, & facta forma fusoria ad vituli imaginem infudit ibi, atque factus fuit vitulus. Quare hic dicitur quod Aaron proiecit aurum

Prov.
15. n. 1

233

Exod.
32. n.
24.

Exod.
32. n. 2.

234

Exod.
32. n.
24.

Exod. 32. n. 4. aurum in ignem? Palliavit scilicet aurum quantum petuit, & erat intentionis dicere, quod ipse non intendebat facere vitulum, sed perdere aurum; ideo proiecit in ignem. Sed in hoc mentitur Aaron, quia non proiecit aurum in ignem, sed formati opere fulorio, ut patet supra n. 4. *quæst. 34.*

235 Proieci illud in ignem; *Abulensis.* Satis admiror qualiter Aaron sic publice mentiri non erubuit: erat enim toti populo notum quod ipse in forma fuloria vitulum fabricasset: negabat tamen coram Moysen, in quo si Moyses vellet a populo inquirere veritatem rei, clarissimè compertisset Aaron fuisse mentitum, quæ erat maxima confusio in tanto viro, qui erat dux populi, & per hoc merebatur magnam penam incidere, sed timor eum duxit ad hæc subdendum: nihil enim est quod non expleat improbus amor, & timor. *quæst. 34.* Proieci illud in ignem, scilicet super ignitos carbonem; sub quibus tamen forma fuloria ad id confecta in terra abscondita erat ad recipiendum aurum, quod liquefactum in formam decurrebat; ut exinde vitulus emergeret. Neque enim aurum diu descendere a Cælo, sed de terra infirmitatibus ascendere debet, ut terrent non cælestes, sed fideles homines eum colere.

236 *Levit. 9.* Et pro peccato populi offerens, misit vit hircum; expiatusque altari, fecit holocaustum. *Abulensis.* Quæ et aliquis quare prius obtulit pro se ipso Aaron, quam pro toto populo, cum totus populus honoratior sit, quam Aaron? Respondendum est, quia Aaron optabat ut, quæ pro populo faciebat Deo accepta essent, & ideo debuit Aaron respondere ad faciendum sacrificia populi ut per autem dispositio fuit in sacrificijs, quæ pro se obtulit. Nam per hæc Deo acceptus fiebat, & tunc reductus in gratiam Dei acceptabiliter pro toto populo

petuit exorare. *quæst. 8.* Prose prius quam pro populo Aaron sacrificium Deo offerebat, quia prius sibi in his, quæ ad salutem pertinebant, quam populo attendere obligabatur.

Levit. 9. Et extendens manus ad populum benedixit ei n. 22. *Abulensis.* De Aaron hoc dicitur: nam Aaron fontifex erat, & sacrificia faciebat, & ideo benedicere populo ad ipsum pertinebat. *quæst. 9. & alibi.* Quæret aliquis de forma huius benedictionis? Respondendum, quod Aaron benedicens populo aliquid proferebat, forma autem verborum est illa, quæ habetur. Num. 6. cap. Cum dicimur: Sic benedicetis filijs Israel: Benedicat tibi Dominus, & custodiat te; ostendat Dominus faciem suam tibi, & miseratur tui; convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. *quæst. 13.*

Populo benedicto gloria Domini apparuisse refertur. Apparuitque gloria Domini omni multitudini n. 23. Quis in Aaron non videat nostri Pontificis in celum ascendentis, populoque suo benedictis figuram, dum felix illa multitudo expletis omnibus quæ ad salutem humanam pertinebant a Christo Domino benedicitur, quando ipse maxima gloria populum suum immenso replens gaudio in calu sedebat? iuxta illud Luca 24. Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in celum. n. 51.

Num. 12. Et ecce Maria apparuit candens lepra, quasi nix, cumque respexisset eam Aaron, & vidisset persusam lepra, ait ad Moysen: Obsecro Domine mihi ne imponas iobis hoc peccatum, quod stulte commisimus in To. & 11. *Abulensis.* Quare Aaron nulla pena est inflatus, cum tamen peccaverit? Respondet idem *Abulensis.* Deus increpuit Aaron per verba, quæ dixit contra eum, & Mariam. Et ista fuit sufficiens pena in Aaron, Quia Aaron minus peccavit quam Maria, ideo forte ista

E 4

pena

237

Levit. 9. n. 22.

Num. cap. 6. a n. 23

Luc. 24. n. 51.

238

Name. 12. n. 10. & 11.

pæna obiurgationis - fuit. sufficiens pro quantitate peccati sui, & ita nihil plûs debuit sibi inferri. q. 65. Ecce Maria. Obiurgatione ergo, & non lepra punitus fuit sacerdos Aaron, neque enim conveniens erat cum lepra puniri: si enim lepra puniretur, non posset de aliore lepra iudicare, quod tamen ad sacerdotem pertinebat iuxta illud Christi Domini Matth. 8. Vade ostende te sacerdoti. n. 4. In quo loco Christus Dominus alludit ad illud Levit. cap. 14. Hic est ritus leprosi quando mundandus est: Adducetur ad sacerdotem. n. 2.

Num. 12. Ait ad Moysen: Obsecro domine mi ne imponas nobis hoc peccatum, quod stultè commisimus. n. 11. *Abulensis.* Quare Aaron non oravit pro se Deum, sed petivit à Moysè quòd oraret? Dicendum primò quia sciebat alium esse digniorem, qui faciliùs hoc impetraret scilicet Moysen. Secundò quia ipse erat quasi tremens; & non poterat colligere se ipsum ad devotionem. Tertiò, & præcipuè quia Aaron peccaverat si nullo cum Maria: idco erat ipse in ipsius locum ad orandum, quia nõ exaudiretur oratio eius pro alio cum ipse Deo displiceret. Quartò quia non solum pro Maria orandum erat, sed etiam pro ipso Aaron, cum ipse peccavisset, & pænam timeret, non erat ergo ipse aptus orare pro Maria cum opus esset, quòd aliquis nunc pro eo oraret. q. 55.

Num. 12. Ait ad Moysen. Obsecro domine mi. n. 11. *Abulensis.* Quare petijt Aaron Moysen, & non alium, ut oraret? Dici potest primò quod fuit quia istum invenit ibi promptiorem ad hoc. Secundò propter necessitatē velocis remedij. Tertiò quia creditur Aaron Moysen, potentiorē ad impetrandum quàm esset, aliquis alius in toto populo, quod colligeret ex laudibus, quas nunc proxime Deus dixerat de Moysè. Quartò quia ista causa tota videbatur pertinere ad Moysen scilicet quòd prop-

ter ipsum percussa fuerat Maria, quia murmuraverat, ideo ipso orante faciliùs remitteretur, & staret plaga q. 56.

Ait ad Moysen. Obsecro, &c. n. 11. *Abulensis.* Sed quæretur: cum intentio Aaron esset, quòd Moysen oraret pro Maria, quare non dixit quòd oraret, sed dixit, Obsecro domine, ne imponas nobis hoc peccatū. Fortè Aaron credebatur Moysen cōmotum esse ira contra ipsum, & Mariam, & orasse à Deo pro plaga, ut veniret super eos, & ad hoc voluit Aaron placare Moysen, rogans, ut non indignaretur eis. *ibidem.* Putabat ergo Aaron quòd cum totum hoc fieret in favorem Moysi, si ipse placaretur, statim Deus esset placatus, & cessaret plaga. q. 57.

Ait ad Moysen. Obsecro, &c. n. 11. *Abulensis.* Aaron loquebatur sic ad Moysen cum magna humilitate, quasi ad Deum, dicens: Obsecro domine mi, quod erat propter duo, primò quia valde timebat: putavit enim quòd non solum Maria puniretur, sed etiam ipse, ideo timor faciebat eum humilem. Secundò ad faciliùs impetrandū, quia qui se humiliat, impetrat. Iuxta illud. Cor contritū, & humiliatū nõ despicias Psalmo 50. Humiliavit ergo se Aaron quantum potuit ut faciliùs impetraret. Et dixit: Obsecro domine mi. Ante hoc ipse fecerat se æqualem Moysi loquens cum superbia scilicet, Non ne & nobis similiter Deus locutus est? nunc verò dominum suum vocabat, & si aliquid maius dicere posset, dixisset. q. 58.

Ait ad Moysen. Obsecro domine, &c. n. 11. *Abulensis.* Quare Aaron confessus fuit peccatum suum? Primò quia iam nõ poterat occultare illud, Deus enim manifestaverat illud. Secundò quia istud videbatur inunc necessarium: volebat enim Aaron petere veniam; sed non poterat, nisi exprimeret illud, de quo veniam petebat.

241

Nu. 12.
nu. 11.

242

Nu. 12.
nu. 11.Ps. 50.
v. 19.

243

Nu. 12.
nu. 11.

petebat, ideo confessus est peccatū. Tertiò quia Aaron ad hoc, quòd nunc exaudiretur à Moysè debebat humiliter petere, sed non esset humiliatio, nisi confiteretur peccatū, in quo impendebat quendam honorem Moysi, ideo confessus est. Quartò fuit quia istud non erat principaliter ad confusionem, sed potius ad quandam alleviationē peccati, nam dixit, Ne imponas nobis hoc peccatum, quod stultē commisimus in te: dicendo stultē commisimus alleviatur aliquantulum peccatum: quia innuitur non fuisse factum ex malitia, & deliberatione, sed ex quodam impetu inconsulto, ideo conveniens erat confiteri peccatum ad hunc finem. *quest. 62.*

244. Obicere Domine mi. *Timore patre dominum agnoscebat Moysen, cui se in culpa servore putabat aequalem, dicens, Num per solum Moysen locutus est Dominus? non ne & nobis similiter est locutus? n. 2. Per Moysen modò solum loqui Deum fatebatur, dum solum Moysen ad Deum loqui posse, ut & filii, & sorori, veniam obtineret, arbitrabatur.*

245. Num. 16. Quod cum fecisset Aaron, & cucurrit ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiam, & stans inter mortuos, ac viventes pro populo deprecatus est, & plaga cessavit. *n. 47. Abulensis.* Cucurrit quia plaga erat nimis dura, & non cessaret quousque ipse offerret thymiam, si autem moraretur eundo, videbatur, quòd illi, qui perirent interim, ex causa Aaron peribant, cucurrit ergo, ne esset reus mortis. *quest. 30.* Cucurrit oblitus senilis, & Pontificatus dignitatis, sed memò erga proximos charitatis; neque enim cursus celer, qui inserviebat amoris, nocet honoris.

246. Num. 17. Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, ut servetur ibi in signum rebellium filiorum

Israel, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur. *n. 10. Quaris Abulensis; An hac Aaronis virga remanserit in perpetuum cum floribus, frondibus, & fructibus? & sic respondes. Sicut miraculose flores, & frondes, & fructum produxerat, ita supernaturaliter in ea, ista semper conservata sunt, ut esset perfecta probatio. quest. 11.* Refert virgam. Eodem modo, quo tunc erat, reservanda iubetur, habebat autem tunc flores, & frondes, & fructus; sic ergo erat permansura, ut per se verantiam florum, & frondium, & fructuum, verè & non solum ad tempus apparenter flores, & frondes, & fructus produxisset. *Ab invidis crederetur.*

Num. 20. Tolle Aaron, & filium eius cum eo, & duces eos in montem Hor. *n. 24. Abulensis.* Volebat enim Deus quòd Aaron moreretur extra castra super montem, & ibi indueretur Eleazarus vestibus Sacerdotalibus, & dixit, quòd tolleretur, quia tollere significat quandam quasi violentiam: ad mortem autem rari spontanei vadunt. *quest. 25.* Tolle Aaron, & filium eius; *Vesitrisaretur sciens quòd Deus vellet eum tollere; lataretur sciens, quòd vellet filium eius Eleazarum attollere.*

Num. 20. Tolle Aaron & filium eius, &c. *n. 25. Abulensis.* Quareret aliquis, quare ductus est Aaron in montem? Aliquis respondebit hoc factum esse, quia Deus volebat ut moreretur ibi, & sepulchrum eius occultare volebat, sicut factum est de Moysè, quia nullus cognovit sepulchrum eius usque ad præsentem diem: Deut. cap. vlt. Sed hoc non stat, quia si voluisset Deus occultare sepulchrum eius, non accessisset aliquis cum eo ad montem, sicut Moyses ascendit, solus in montem Abarim: Deut. cap. vlt. Cum Aarō autem ascenderunt Moyses, & Eleazarus, ergo non factum est propter hoc. *quest. 18.*

Unde aliam præbet. *responsionem, & sic*

ficat. Iussit Deus exire Aaron de castris ad moriendum, quia volebat ei dare mortē speciale, scilicet ipse sanus erat, quando ista iussa sunt, & per se ascendit in montem, & immediate ut ascendit, mortuus est, nullo praeveniente ligore, aut mortis angustia. Quod fortē popularibus videre non permittebatur, quia ad hoc indigni erant. *quæst. 18.* In montem ductus est, ut moreretur, qui Mortuus suo nomine interpretabatur, ut ad sanctitatis montem pervenisse, nomenque suum adimplisse, per omnis perfectionis gradus ascendendo intelligeretur.

Num. 20. Cūque nudaveris patrem veste sua, induas ea Eleazarū filium eius. Aaron colligetur, & morietur ibi. *Abulenſis.* Quærit aliquis quomodo Aaron exiit in montem indutus vestibus Pontificalibus, quia nemquam utebatur summus Sacerdos his vestibus nisi in sanctuario ad ministrandum, ut declaratum est. *Exod. 28.* Et respondet ex sanctis aliorum. Aliqui dicunt, quod Aaron illa die, qua mortuus est ministraverat in sanctuario vestibus Pontificalibus, quia quandoque hoc habent castra, fiebat quotidie ad minus sacrificium matutinum, & vespertinum, quod vocabatur iuger. Aaron autem expleto sacrificio ascendit in montem indutus vestibus, ut erat. *quæst. 20.*

Felix Aaron. Qui eadem die inquam agnum Deo typum Christi mortui sacrificat, oppetibat, ac proinde suscipiunt, veri agni mandatum divinis oculis presentabat, vestem autem ita placide exuebat, ac si non ad moriendum, sed ad dormiendum se nudaret, sequens in lecto, quasi in lecto recubaret, ut enim bene ait *Abulenſis.* Quasi dormiens & vito assumptus est, quod alijs non conceditur. *quæst. 21.* *Num. 20.* Cūque nudaveris patrem &c. *Abulenſis.* Quæretur quare Eleazarus fuit induetus vestibus sacris extra sanctuarium? Respondendum est, quod Deus voluit

facere magnam gratiam Aaron: erat enim vir bonus. & *infra.* Fecit Deus ut filius Aaron Eleazarus eo vidente indueretur vestibus sanctis, tanquam summus Sacerdos, & gauderet Aaron quod in vita sua videbat filium suum in illo summo honore sibi successisse, quæ est magna iucunditas patrum. *quæst. 21.* Paternus in morte Aaronis amor de morte ipsius triumphabat, vestes, ut spolia, ab eo aufereret, quibus indutus filius Eleazarus quasi paterni amoris trophæum referebat. Cūque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. *n. 28.* Amoris minister Moyses ab Aarone morituro spolia detrahebat, eaque in Eleazaro, in quo Aaron superviveret, suspendebat.

Num. 20. Fecit Moyses ut præceperat Dominus, & ascenderunt in montem. Hoc etiam omni multitudinem. *n. 27.* *Abulenſis.* In quo Aaron fuit obediens? nam licet sciret, quod ibat ad mortem, quia tamen Deus iussit, obedit: Eleazarus quoque quamquam audiret de morte patris, tamen ad mandatum Dei nihil recusavit. *quæst. 32.* Coram omni multitudine Aaron indutus vestibus Pontificalibus in montem ascendebat, ut populus intelligeret Pontificem suum Dei iussu iturū ascendere, ut celum calorum penetraret, & pro omnibus verè sancta sanctorum ingressus Deum precaretur, & qui in humeris, & pectore patrum nomina asportabat, de filijs autem apud Deum perpetuo recordaretur.

Ex D. Dionysio Carthusiano.

Exod. 4. Aaron frater tuus Levice scio, quodd eloquens sit: ecce ipse egraditus in occursum tuum, videntque te lætabitur corde. *n. 14.* *Carthusianus.* Lætabitur corde id est valde iocundus, tū ex spiritali affectu, & quia pro magnis, & prosperis causis sciet te advenisse. *art. 7.* *Receptus.*

Gra-

Gratum spectaculum Moyſi Dominus oſ-
tenſurus promittit, Aaronem ſcilicet fra-
tre, qui ex Aegypto veniens moyſi in Aegyp-
tum reverſi tot poſt annos obvius erat
occuſurus. Videnſque teletabitur corde.
Non iriſtabitur, quaſi invidus videnſ te
vivum, quem mortuum reputabat paternae
hereditatis conſortem ſed laetabitur, ut be-
nevolus frater depoſita moleſtia, qua tuam
petit annos deploraverat mortem.

Exod. 4. Dixit autem Dominus
ad Aaron: Vade in occurſum Moyſi
in deſertum, qui perrexit obuiam
ei in montem Dei, & oſculatus eſt
eum. n. 27. Carthufianus. Probabile eſt
quod per angelum ſenſibiliter ap-
parentem locutus ſit iſta Deus ad
Aaron in Aegypto, & fortè idem An-
gelus, qui apparuit Moyſi, eius quo-
que fratri apparuit. art. 7. & alludens
etiam ad illud. Frater tuus. &c. n. 14. ſic
ait. Per Aaron verò facundum ſig-
natur chorus Apoſtolorum, quem
Spiritus Sanctus eloquentiſſimum
fecit, & eundem Chriſto in adiuto-
rium prælicationis conceſſit, qui
chorus Apoſtolorum occurrit Chriſto
in monte, hoc eſt in ſublimitate vir-
tutum. art. 8.

Quando Deus Moyſi promiſit Aa-
ronem ſocium, cum ipſius Moyſi fratrem no-
minavit, dicens: Aaron frater tuus. n.
14. quando verò Aaroni iuſſit, ut Moyſi
occurreret, non Moyſem fratrem Aaronis
appellavit, ſic enim dixit. Vade in oc-
curſum Moyſi in deſertum. Quare?
Ne Moyſes intelligens ſe Aaroni à Deo
ſuiſſe propoſitum, obliſciſceretur fraternae
aqualitatis. Ne Aaron in Moyſe à Deo, &
ſibi, & populo in principem dato conſide-
raret naturae aqualitatem, ſed prælature
ſolam dignitatem.

Exod. 28. Faciesque veſtæ ſanctæ
Aaron fratri tuo in gloriam, & deco-
rem. n. 2. Carthufi. Poſtquam in ſenſu ſpi-
rituali exponit decem veſtes, quibus Aa-
ron induebatur, ſic ait. Poſſunt quoque
per decem veſtes, decem præcepta
intelligi, per quorum obſervantiam
homo pulcherrimè decoratur, & ve-

ſtitur anima. art. 55. Glorioſus, & deco-
rus meritiò hic ornatus appellatur: qui
enim decem mandatorum obſervantiam in-
dutus incedit, duplicis pulchritudinis or-
namento, ad animæ gloriā, & corporis
decorem veniſſatur.

Exod. 28. Portabitque Aaron no-
mina eorum, coram Domino ſuper
utrunque humerum recordationem.
n. 11. Carthufianus. Ob recordationem,
id eſt, ut memor ſit filiorum Iſrael,
ad orandum pro ipſis, vel patriarcharum,
ad imitandum eorum virtu-
tes: & item, ut Deus videns ponti-
ficem ſic portare nomina illa iuxta
divinum præceptum, recordationem
filiorum Iſrael in bonum, exaudien-
do pontificem pro ipſis orantem. art.
54. In recordationem. Ut recordare-
tur filios patrum, quorum nomina in lapi-
dibus ſuper humeros portabat, lapidibus in
pondere eſſe conferendos, ſic tamen ſibi etiā
in humeris eſſe ferendos, & per patientiam
ex lapidibus in homines eſſe transferen-
dos.

Exod. 28. Portabitque Aaron nomi-
na filiorum Iſrael in rationali iudi-
cij ſuper pectus ſuum, quando in-
gredietur ſanctuarium, memoriale
coram Domino in æternum. n. 29.
Carthufianus. Circa quod loquitur
Gloſſa: Tribus de cauſis Aaron no-
mina patriarcharum inter ſacrificia
ſemper in humeris, & pectore tuht.
Primò ut ipſe fidem, & vitam patri-
archarum cogitaret ſectari. Secun-
dò, ut duodecim tribuum ex patriar-
chis natarum in orationibus, & ſa-
crificijs memor eſſet. Tertio, ut po-
pulus ſcripta in veſte præſulis patrū
nomina videns ſedulò curaret, ne à
patrum ſuorum meritis recedens, ad
errorum contagia declinaret. Hinc
& magiſter in hitorijs ſcribit: Por-
tavit gemmas ob recordationem
trium, quorum vnius populus me-
mor eſſet, ipſe verò duorum; ut ſci-
licet populus videns nomina patrū
ſuorum ſatageret, ne à virtute prio-
rum degeneraret: Sacerdos verò
recor-

258

Exod.
28. n. 11

259

Exod.
28. nu
29

recordaretur fidem, & vitam sequi Patriarcharum; itemque tribus ex illis natas Deo orationibus, & sacrificijs commendaret. *art. 54. Rectè rationale, in quo patrum nomina inscripta ferebantur memoriale coram Domino nominatur; est enim in filio memoria patrum coram Deo naturæ rationali non extranea, sed valde consentanea.*

260

Exod.

28. nu.

30.

Exod. 28. Et gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in cōspectu Domini semper. n. 30. Carthusianus. Id est causam salutis Israeliticæ plebis coram assumet, & pro ipsius sollicitus erit, pensando iudicium Dei, quod imminet eis. art. 54. Gestabit. Et dum subditis sibi hominibus Dei iudicium futurum extimesceret, futurū sibi etiam Dei iudicium formidaret, illorū enim vita à Deo iudicanda, siue in bonum, siue in malum ad præsulis iudicium pertineret.

261

Exod.

28. nu.

33. &

34

Exod. 28. Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto mixtis in medio tintinnabulis, ita ut tintinnabulum sit aureum, & malū punicum. n. 33. & 34. Carthusianus. Per tintinnabula demum in inferiori parte pontificalis amictus pendētia insinuat, quòd pontifices, & pastores debent in desuenter plebes sibi commissas per prædicationem sonoram, distinctam dulcisonam informare, pigros excitare, fervētes in Domino exhilarare, verbo, ac fama salubriter reclinare. Quòd verò tintinnabulis interposita, & admixta fuerunt malegranata, præfiguravit, quòd verbis, documentis, ac famæ debeant virtuosa opera correspondere, misceri, ac iugiter circumponi; immo decet unumquemque plus abundare operibus, quàm doctrinis. art. 55. Per circuitum. Et quasi medius, & in medio totius orbis positus omnes in circuitu nationes ad divinum cultum tintinnabulorum linguis invitaret, ut omnes quinslibet nationis homines Deo obedi-

tes malegranatorum sextis coronaret.

Exod. 28. Facies & laminam de auro purissimam in qua sculpsit opere cælatoris, Sanctum Domino, n. 36 Carthusianus. Id est sanctum nomē Domini scilicet Tetragrammaton, quod ineffabile dicitur, nō quia dici non possit, sed quia rem ineffabilem significat, quod his literis Hebraicis scribitur, He Iorh He Vau: Quæ sonat, Principium vitæ passionis iste: quod est; per passionem eius, quæ præfiguratur hic sacerdos, recuperabitur vita in Adam perditā. art. 54. Quod fateatur accepisse à Beda. Apta sanè nominis interpretatio. Principium vitæ passionis iste. Dñ pronomine (iste) Christus demonstratur. Iste enim principium fuit & vitæ, & mortis: vitæ, quæ per introductionem gratiæ reparatur: mortis, quæ per expulsionem culpa inchoatur, ut sic quisque fidelium ex hoc vno vitæ, mortisque principio sub hoc divino nomine, gratia vivat; culpa moriatur.

Exod. 32. Videns autem populus quòd moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aarē dixit: Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant. n. 1 Carthusianus. Rectè, ait scriptura, Adversus Aaron, quoniam congregatio illa fuit ad rem ipsi Aaron valde nocivam, & scetè per modum adversatium, & comminantium coram eo consurrexerunt. art. 61. Moyli enim huic viro &c. n. 1. Hominem Moysen appellabant quasi illius deitatem, per quam illum antea tanquam Deum venerabatur. fugillarent; si enim ipsum Deum exestimarent, casum aliquem ei accidisse non timerent.

Exod. 32. Tollite in aures de vxorum filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me, n. 2 Carthusianus. Mirum quòd Aaron tam citò acquievit sceleratissimæ petitioni illorum. Ad quod responderet, quòd escriptura omnia non exprimit, quæ contigerunt. Vnde nec Aaron tam citò acquievit, ut

litera

262

Exod.

28. nu.

36.

263

Exod.

32. n. 1

264

Exod.

32. n. 2

litera sonare videtur. Communiter enim dicitur, quod Hur, quem Moy- ses simul cum Aaron prapofuit po- pulo, loco fui, resistit petitioni illo- rum, atque redarguit illos, & quod cum ideo occiderunt: vel quod aliqui dicunt, spuēdo in eius faciem suffo- caverunt. Quo viso, metuens Aaron acquievit. *art. 61.*

Et infra sic ait idem Carthusianus.

Verumtamen Rabbi Paulus repro- bat dictum illud de occisione ipsius Hur, tum quia scriptura hoc recitat- set tam virtuosum, & exēplare opus Hur huius; tum quoniam Aaron in- terfectionem illius pro sua excusa- tione allegasset, tum quia Moyles re- prehēdisset populum de homicidio tam nefando. *art. 61.* Tollite. *Per vim auferendas in aures existimabat, ideo dice- bat, Tollite; neque enim sponte famina voluisset aures in auribus ablatis deturpa- re; seque perforatis, nō ornatis auribus ser- vas, non liberas esse profiteri, cum qualibet illarum, honoris cupida non alicuius an- cilla, sed omnium domina appeteret repu- tari.*

Exod. 32. Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti. *4. Carthusianus.* O quanta amentia, quam infinita stulticia, quam enor- mis ingratitudo, opera summi, omni- potentisque Dei, tam præclara, & antea nunquam visa ascribere ido- lo: & Dei, cuius beneficia tot, & tanta erant experti, tam cito, tamque faci- liter obliuisci. *art. 61.* Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Eg- ypti. *Certe, si iam tunc iste illorum au- reus deus eos pracederet; proculdubio illos posset facile trahere, auarus enim qui- libet non iam deum in auro effigiatum, quam aurū sub effigie dei sui magis, quam deum ipsum a quolibet amatum, lubentif- simē sequeretur.*

Exod. 32. Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum istum, quod pronus sit ad malum. *n. 22. Carthusianus.* Aarō conscius sibi de malo, humiliter se

excusavit, vēiamque præcatur, & fratrem suum dominum vocat. Nam & principalior, & sanctor eo fuit, tanquam totius Israelitici populi le- gislator, ductor, ac princeps. *art. 61.* Aaron non iam se fratrem Moylis, sed ser- vum nominabat: peccatū illum ex æquali per naturam infærum, inequalemque per culpam transmutaverat.

Exod. 32. Tulerunt, & dederunt mihi: proieci illud in ignem, egres- sulque est hic vitulus. *n. 24.* Carthusia- nus. Aaron suam culpam pro posse extenuat, metuens ultionem, ideo ait: Proieci, quasi simpliciter proieciisset, cum tamen opere fusorio, ex auro in aures aureas produxerit in simili- tudinē vituli. *art. 61.* Egressus est &c. *Ac si de fornace quasi ex cavea tauri ille egressus esset, ut cornibus impeteret cir- cumstantes, qui omnes metu terris pal- liis in cornibus illius relinquentes se ipsos a tauri cornibus liberarent, atque ita se pallijs denudarent, iuxta illud. Videns ergo Moyles populum, quod esset nu- datus. O utinam id Hebrais eveniret; il- ludque, quod dicitur Surrexerūt ludere: n. 6. De ludo huiusce tauri sic intelligi pos- set. Illi tamen ab igne egressum non time- bant, sed auro suo, & sibi ipsi ignem potius, quam taurum aureum metuebant.*

Levit. 9. Tolle de armento vitu- lum pro peccato, & arietem in holo- caustum, utrumque immaculatū, & offer illos coram Domino. *n. 2.* Car- thusianus. Aaron primò obtulit vi- tulum pro peccato suo, deinceps oblaturus pro populo & infra obtu- lit autem successivē duo holocausta, unum pro se, aliud pro plebe. Rec- tusque ordo, ut primò oret pro se, deinde pro populo. Nam, ut ait Sal- vator: Quid proficit homo, si lucrē- tur universum mundum, se ipsum autem perdat? nam & charitas in- cipit a se, id est, a proprio suo sub- iecto. Denique qui vult exaudiri copiose pro alijs, studeat personali- ter Deo reconciliari, & complacere. *art. 21.* Expanditque illud eiusdem cap.

E

Offert

Offer holocaustum, & deprecare pro te, & pro populo. *n. 27. Vbi illud adnotandum est quod prius precipitur immolare, & postea iubetur orare; tunc enim bene auditur deprecationis, quando praedicta operatio immolationis.*

271

Levit. 8

n. 1. &

2.

Levit. 8. Locutusque est Dominus ad Moysen dicens. Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctionis oleum & c. *n. 1. & 2. Carthusianus.* Apostolus ad Hebr. Nemo, inquit, sumit sibi honorem, hoc est, nullus debet se ipsum ad Ecclesiasticas dignitates, aut praetaturam ingerere, sed qui vocatur à Deo, ut Aaron, quem Dominus ad Pontificatū elegit, vocavit, & promovit per Moysen. Per quod primò omnis damnatur ambitio. *art. 20.* Tolle Aaron. *Vbi significaretur Aaron non ad summam illā dignitatem fuisse volutate, vel saltem voluntate oblatus: sed per vim ad Pontificatus fastigium, quasi ruinam timeret ex alto graviolem, fuisse violenter sublatus. Hoc enim indicat verbum illud; Tolle; Tolle Aaron.*

272

273

Levit.

9. n. 2.

& 7.

Levit. 9. Tolle de armento vitulum pro peccato *n. 2. & infra.* Offer holocaustum, & deprecare pro te, & pro populo: Cumque mactaveris hostiam populi ora pro eo, sicut praecipit Dominus. *n. 7. Carthusianus.* Aliqui specialiter referunt hoc ad peccatum Aaron in vitulo constati li perpetratū. *art. 1.* *Rectè iubetur Aaron pro peccato suo vitulum immolare; dum enim vitulum, quē Deo immolabat respiciebat, in memoriam ad perpetuam peccati sui, vituli in fabricatione commissi, penititudinem conflatum vitulum reducebat.*

274

Discrimen hic est adnotandum. Quando Aaron pro se offert holocaustum, non solum pro se, sed etiam pro populo orare precipitur. Deprecare pro te, & pro populo. n. 7. quando verò hostiam pro populo mactat, non pro se, sed pro populo orare iubetur. Si in sacrificio pro se factō Deum pro populo rogat; quare in sacrificio oblato pro populo, pro se etiam non rogabit, solum enim dicitur. Cum

mactaveris hostiam populi ora pro eo. *n. 7. Forsan ne in peccato se similem cuilibet populari, sed longè damnabiliorē existimaret, ac proinde pro venia peccati sui, quando pro se holocaustum faciebat, Deum specialiter oraret. Deinde; ne se alicui ē popularibus, etiam impiissimo peccatorem absimilem recenseret; & ideo quando pro populo offerret hostiā Deo ipsū Deū pro se, quasi pro uno ex populo precaretur.*

Levit. 9. Apparuitque gloria Domini omni multitudini, & ecce egressus ignis à Domino, devoravit holocaustum, & adipēs, qui erant super altare. *n. 23. & 24. Carthusianus.* Præclarus effectus Domini omni multitudini. Et ecce ignis egressus à Domino, id est, divina virtute per Angelicum ministerium productus in aere; & inde descendens supra naturam, quoniam leve naturaliter habet ascendere, & devoravit holocaustum, id est, holocausta, tam ipsius Aaron, quàm communitatis, per hoc Dominus demonstravit sibi placere sacrificia illa. *art. 21.*

Et in sensu spirituali explicans eundem textum, sicut Carthusianus. Ig. nis egressus à Domino devoravit sacrificia nostra, id est, Spiritus Sanctus à Patre; Filique procedens rapier, & quasi absorbebit in se; charitatis ardor ea incendet, & per hoc evidenter monstrabit, quàm accepta sint ei sacrificia, & obsequia nostra. art. 22. Vbi primū Christus Dominus in celo apparuit gloriosus, descendit Spiritus Sanctus tanquam ignis, ut corda hominum divini amoris flammigeris linguis devoraret; grataque sibi esse sacrificia nobis ostenderet, iuxta illud Ioannis cap. 27. Non dum enimerat Spiritus datus, quia Iesus non dum erat glorificatus. n. 39

Levit. 10. Dixitque Moyses ad Aarō: Hoc est quod locutus est Dominus, sanctificabor in ijs, qui appropinquāt mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor; Quod audies tacuit Aaron. *n. 3. Carth.* Aaron tacuit voluntē subiiciens, ac cōformās divinae iustitiae

275

Levit.
9. n. 23
& 24.

276

Levit.
9. n. 23
& 24.

277

Levit.
10. n. 3

titia, nec Moysis verba indignanter accipiens, atque a ploratu, verbis, dolo-
rolis se reprimis. *art. 23. Optimū in tāta afflictione positis consilium cepit; ne si ali-
qua proferret verba per aliquod suppressum in corde dolorem indicaret, atque ita suam in repentina duorum filiorum morte patientiam inhonestaret; facile enim aperto ore proditur, quod per silentiū in corde occultatur.*

278 Num. 12. Egredimini vos tantum

Num. 12. n. 4. tres ad tabernaculū fœderis. *n. 4. Car-*

thuf. Voluit enim Dominus Aaron,

& Mariam increpare seorsim, ne Pō-

tifex corā multitudine reprehensus,

vileceret turbæ, cui in spiritualibus

præfuit. *art. 21. Egredimini vos tan-*

tum. Secretō Dominus de murmurationis

vizio Aaron voluit reprehendere, ne si ar-

guens eū in publico, coram populo eū mur-

murasse cōtra populi principē aperires, qui-

libet ex populo, Aaronis exemplo male ex-

citatus cōtra suū principē murmuraret.

seque patrocinio. & auctoritate prelati sui

murmurantis cōtra eundem principem a

murmurationis culpa excusaret.

79 Num. 12. Iratusque cōtra eos abiit.

Num. 12. n. 9. *Carthuf.* Iratusque cōtra eos, quia

non dū verē paeniterent, abiit subito

disparendo, ostendens eos divino as-

pectu indignos, & Dei gratia desti-

tutos, quia de tractatā enormis, fuit

culpa mortalis. *art. 22. Iratus abiit. Ne*

vide, Aaronem de peccato suo adhuc possi-

dispernam correctionē verbis factam impen-

nitentem, ad illum, non iam verbis, sed

verbis puniendum cogatur.

Num. 16. Tolle thuribulum, & hausa-

to igne de altari, mitte incensum de-

super, pergens citō ad populum, ut

roges pro eis: in enim egressus est ita

à Domino, & plaga desavit. Quod cū

fecisset Aaron, & tunc fuisset ad me-

diam multitudinē, quam iam vasta-

bat incendium, obtulit thymiama

& stans inter mortuos, ac viventes,

pro populo deprecatus est: & plaga

cessavit. *n. 46. 47. & 48. Carthuf.* Per

hoc, quod Aaron suo incenso cōpos-

cuit plagam, quam angelus vastator

influxit, præfiguratum videtur, quōd Pontifex summus Dominus Iesus passione corporis sui, & suæ ardētissimæ charitatis incenso reconcilia-
vit Patri genus humanum, & electos segregavit à reprobis, qui pro suis crucifixoribus exoravit. *art. 28. Cū Moyses Aaroni, ut citō pergeret imperasset, Aaron pergens citō, ut veras obediens ita properavit, ut nec ab ipso Moysē, ut qui citō curreret, sed ut qui dictō citius cecurrisset, videretur.*

Num. 17. Dixitque Dominus ad

Moysen: Refer virgam Aaron in ta-

bernaculū testimonij, ut servetur ibi

in signum rebellionis filiorū Israel. *n. 10. Carthuf.* Per virgam Aaron primō

intelligitur Christus, & eius potestas,

qui velut arida virga fuit sepultus,

sed in resurrectione statim resloruit,

flores virtutum dispersit; folia, id est,

verba cælestia protulit, & fructum

æternæ produxit salutis, immo suæ

salvificæ merito passionis cōvertit; &

salvavit genus humanum. *art. 26.*

Et infra: Exponens eundem textum sic

ait. Præterea virga Aaron est sacra-

tissima Virgo Christifera à nullo ho-

minum fecundata, quæ superveniente Spiritu Sæcto est supernaturaliter

impregnata omniumque virtutum

gemmis ornata, & protulit incompa-

rabilis pulchritudinis, ac sumæ dul-

cedini; florem, super quem in fine

totius excellentiæ requievit spiritus

septriformis, sicut prædixerat Esaias:

Egredietur virga de radice Jesse, &

stos de radice eius ascendet, & requi-

esceet super eum Spiritus Domini.

art. 29. Refer. In eadem arca, in qua posita

erat lex in tabulis, & panis cælestis in ar-

ca arca, virga ponitur, ut qui amore pa-

nis ad legem adimplendam non veniret,

saltem iustone virga cogeretur. Sen, ut qui

legem servaret, in premium cæstem ac-

ciperet panem, qui verō legem frangeret

ictibus virga extirperetur.

Num. 18. Dixitque Dominus

ad Aaron: Tu, & filij tui, & do-

mus patris tui tecum portabitis

281

Num. 17. n. 10

282

Num. 17. n. 10.

Esaiæ.

11. n. 1

283

Num. 18. n. 1

iniquitatem Sanctuaria: & tu, & filij tui simul sustinebitis peccata sacerdotij vestri. n. 1. *Carthusianus, in sensu spirituali.* Summus Pötifex noster Dominus Iesus Christus veré super se accepit peccata omnium nostrorum; quoniam ipse est agnus Dei, qui tulit peccata mundi, in quo Dominus posuit iniquitatem omnium nostrum, de quo princeps Apostolorum dignissimus: Peccata, inquit, nostra portavit in corpore suo super lignum. art. 31. *Debet ergo praelatus supremus portare, seu ferre peccata subditorum, eosque in humeris charitatis, & lenitatis imponens ab oneribus, quantum potuerit liberare, & ad hoc praelatos minores exemplo suo commovere.*

ad pugnam contra spirituales hostes per memoriam legis à Deo ipsis data, vellet excitare.

Eccles. 45. Corona aurea super mitram eius expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & desiderio oculorum ornata. n. 14. *Carthusianus.* Per coronam hanc intelligitur lamina aurea, in qua nomen Domini Tetragrammatō sanctissimū fuit expressum, & sculptū, quæ lamina posita fuit supra mitram Pontificis, sic tamen, quoddam pars eius inferior dependendo descendebat usque ad Pontificis frontem, fuitque lamina ista, Gloria honoris, id est, clara honorabilisque factura, & opus virtutis magnæ contentivum propter inscriptionē præfati nominis Dei, quod divinā essentiam purē, & nudē designat: Desiderio oculorum ornata, id est pulchra, & desiderabilis ad videndum. ad hunc locum. Apud lamina corona fuisse reputatur, in qua Deus, ut auctor gratiæ, expressionem sanctitatis; ut fortune Dominus, honoris gloriam; ut nature conditor, fortitudinis opus collocavit: atque ita Aaronis coronam triplo ornamento gratiæ, & fortune, & nature, quasi triplicatū imperatoris seu summi Pontificis fertū decoravit.

Eccles. 45. Factum est illi in testamentum æternum, & semen eius sicut dies cæli, fungi sacerdote tuo, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine eius. n. 19. *Carthusianus.* Id est posteritatem eius honorari per hoc, quoddam nata fuit ex tantō Pontifice. Glorificare populum suum in nomine suo, id est, ut ipse Pontifex glorificaret, & benediceret populum Israel in nomine Dei. ad hunc locum. Recte dicitur Aaron glorificasse populum Israel, dum illum non populum Israel desumpto ab Israel, seu Iacob vocabulo, sed populum Dei ab ipso Deo nomine accepto appellavit. Ita nomine Dei, nulla enim minor gloria societati hominum potuit evenire, quam de nomine Dei posse, quasi de titulo sibi dato gloriari.

286

Eccles.
45. nu.
14.

287

Eccles.
45. nu.
19.

Lucæ

284

Nume.
20. nu.
30.

Nume. 20. Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias. n. 30. *Carthusianus.* Quia non vidit eum reverti, sed filium eius in vestitu illius, flevit super eum triginta diebus per cunctas familias ex dilectione, & compassione, immo, & quia privati erant tā fideli, & sancto Pontifice, à quo multa beneficia erant sortiti, & propter honorē summi Sacerdotij sui. art. 34. *Quis virorum, feminarumve mortuum aspiciens Pontificem Christum non plorabit? Certè Christianorum quisque intentione doloris, & lacrymarum copia per unam, vel alteram unius noctis horā, luctum in morte Aaronis factū per triginta dies, totidemque noctes, lugendo Christi obitum superabit.*

285

Eccles.
45. nu.
10. &
11.

Eccles. 45. Cinxit illū tintinnabulis aureis plurimis in gyro dare sonitū in incessu suo; auditum facere sonitū in templo, in memoriam filijs gentis suæ. n. 10. & 11. *Carthusianus.* In memoria filijs gentis suæ, Quatenus Deus piè recordaretur filiorū Israeliticæ stirpis. Vel ut ipsi filij Israel memores essent, quoddam lex data fuit in tubæ clangore, ut in Exod. patet. ad hunc locum. Dare sonitum. Quasi spiritualis militia præfectus, qui tintinnabulum tanquā tubarum sonitu, milites suos

288

Luc. 1.
nu. 5.

Luc. 1. Fuit in diebus Herodis, regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elisabeth. n. 5. *Carthusianus*. Vterque itaque scilicet Zacharias, & Elisabeth, Aaronicæ fuerunt. Et quamvis in veteri fuerit testamento præceptum, ut viri de suis tribubus acciperent conjuges, & contra; ne sortium distributio, seu hæreditatum divisio confunderetur &c. hoc tamen in tribu sacerdotali non servabatur. &c. In hoc ergo dignitas præcurioris ostenditur, quod utroque parente Aaronicæ, sacerdotalisque, extitit stirpis, imò filius sacerdotis principalis in sua familia. Sacerdotalis quippe, & regia tribus tunc principales fuerunt, & matrimonialiter copulari consueverunt, quemadmodum à principio uxor Aaron fuit Elisabeth filia Aminadab de tribu Iuda. *ad hunc locum*. Grande est hoc Ioannis Baptista præconium, quod nempe ex utroque parente Aaronis sanguinem haurit, sed & maximum Aaronis encensum, quod scilicet in uno Ioanne inter homines maximo, sui generis splendorem duplicaverit, dum in illum & per patrem, & per matrem, sanguinem derivavit.

Ex Caietano Cardinali.

289

Exod.
4. n. 14

Exod. 4. Iratus Dominus in Moysem, ait, Aaron frater tuus Levites, scia quod eloquens sit: Ecce ipse egreditur in occursum tuum, videntique te lætabitur corde. n. 14. *Caietanus*. Iuxta Hebræum habetur, An non Aaron frater tuus Levites scivi quod loquendo loquetur ipse? Quemadmodum culpa Moysis testatur ira Dei, ita rationem culpæ manifestat hæc Dei sententia. Nam ex hac sententia habetur, tum quod

Moyes nimis ponderavit defectum suæ sacundie: tum quod minus est cunctis fuit non considerando sacundiam fratris sui, & quod in promptu erat uti fratre suo sacundo ad persuadendum populo. Huc enim tendit sententia ista dicendo, An non scivi. Ac si apertius dixisset, Cur non considerasti quod ego scivi sacundiam fratris tui, & ipsum darem tibi, ut organum tuum ad persuadendum populo. *ad hunc locum*. In re Dominus describitur iratus adversus fratrem, qui fratris oblitus sacundi insacundiam propriam ad predicandum Domino proponebat, ac si sibi soli vellet, & munus legationis, & predicationis officium vendicare, non intelligens velle Deum, ut frater cum fratre honorem paritetur.

Exod. 28. Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel. n. 9 & infra. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum recordationem. n. 11. *Caietanus*. Qualis autem memoria intelligatur, subiungendo manifestat, dum dicit quod Aaron portabit hæc nomina coram Domino ad memoriam. Nō itaque ad memoriam gloriæ, sed memoriam suffragij præstandi à Pontifice apud Dominum universo populo Israel, sculpta erant nomina filiorum Israel in his lapidibus gestatis super humeros Pontificis: & propterea non sunt sculpta in eis nomina Patriarcharum Abraham, Isaac, & Iacob. Si enim de memoria gloriæ esset sermo, Patriarcharum nomina fuissent sculptenda: sed quia memoria suffragij (quo Patriarchæ superiores erant) agitur, ideo nomina filiorum Israel in memoriam suffragij pro universis tribubus sculpta sunt. *ad hunc locum*.

Principum duodecim nomina & in humeris, & in pectore Aaron sportabatur, ut Patriarcharum trium scilicet Abraham, Isaac, & Iacob vocabula, nec in pectore

ne, nec in humeris afferebat; ne hac tria nomina, quæ sibi ipsi Dominus pro nomine proprio sibi in æternum vendicaverat, Domini servus videretur usurpare: sic enim Dominus dixerat ad Moysen. Exod.

Exod.
3 n. 15

3. Hæc dices filiis Israel: Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, misit me ad vos; hoc nomen mihi est in æternum. n. 15.

292

Exod.
28. nu.

29.

Exod. 28. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicii super pectus suum; quando ingreditur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum n. 29. Caietanus. Iuxta Hebræum habetur. Super cor suum quādo ingreditur Sanctuarium. Corporeum pectorale iudicii gestabat Aaron in pectore, sed nomina filiorum Israel, quatenus iudicanda, gestanda erant super cor, hoc est habenda erant in intimis cordis Pontificis: ad hunc locum. In rationali iudicii, ut etiam cum sibi subditos iudicaret puniendo, & odio habendo culpas, personas anaret.

293

Exod.
28. nu.

29.

Exod. 28. Memoriale coram Domino in æternum. n. 29. Caietanus. Quomodo super humeros Pontificis sculpta erant nomina filiorum Israel in memoriam suffragij apud Deum, ita in pectore Pontificis eadē sculpta erant in memoriam iudicii coram Domino; hoc est secundum rationes divinas quæ perpenderet Pontifex, & in corde suo iugiter retineret iudicium populi Israel sibi datum secundum Deum; non superficiei tenus, sed secundum intimam veritatis divinæ, propterea enim non ē Dominus, appensum est, ut scilicet in iudicijs haberetur ratio summi Dei, fontis effendi, ut sic iudicia fiat; ut tamen Deus esse, & ipsum iudicem meminere iudex, ad hunc locum.

294

Ergo in humeris ad suffragium, & in pectore ad iudicium: subditorum nomina Aaron ferre debebat, ut cum apud divinum tribunal subditorum culpas simul cum Domino omnium iudice indicaret; summi

provenia exhiberet suffragium, illorum ductus amore quorum peccata, ut onera cum nominibus super humeros asportabat.

Exod. 28. Et vestietur ea Aaron in officio ministerij, ut audiat

295

Exod.
28. nu.

35.

sonitus quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. n. 35. Caietanus. Iuxta Hebræum habetur, & audietur vox eius. Præcipitur quod tintinnabula sic fiant, ut ingrediete Pontifice in tabernaculum coram Domino sonent, ut intelligeremus quod ad officium sonandi appensa erant, & nō ad simplicem ornatum. Et non moriatur. Iuxta Hebræum habetur, & non morietur. Nō est quærendum quid cōferret sonus ad evadendam mortem? Obedientia enim est, quæ confert. ad hunc locum. Sonitus tintinnabulorum vox Aaronis dicitur; iubeturque, ut non solum quando ingreditur, sed etiam quando egreditur audiantur, ut non solum apud Deum intra tabernaculum, sed etiam extra apud homines illius bona fame tuba ex verbis tintinnabulorum, & ex operibus malogranatorum resonaret.

Exod. 28. Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpsit opere

296

Exod.
28. nu.

36.

cælatoris; Sanctum Domino. n. 36. Caietanus. Iuxta Hebræum, Sanctitas Ieovath, & est dativi casus, quod sanctitas est propria Deo. Ipse enim solus mundus est ab omni potentia; solus enim est actus purus, ut etiam philosophi cōstentur. & infra. Vbi adverte maius esse hoc (scilicet sanctitas Deo) quam illud; quod Ecclesia canit Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto; quanto sanctitas maior est gloria. Vnde & Angeli apud Isaiam canunt Deo, Sanctus, Sanctus, Sanctus, & in novo Testamento Salvator docet primum orare, Sanctificetur nomen tuum. ad hunc locum. Malogranata; seu poma coronata ad pedes in simbrjs sunt; Sanctitas ad caput in lamina comparebat, ut ostenderetur quod Deus veller potius Sanctus

San-

Sanctorum à nobis nominari, quàm Rex regum in nobis dominari.

297
Exod.
28. n. n.
33.
iniquitates eorum, quæ obtulerunt, & sanctificaverunt filij Israel, in cunctis munibus, & donarijs suis. Erit autem lamina semper in fronte eius, ut placatus sit eis Dominus. n. 33. Caietanus. Ratio redditur, quare Pontifex portet hanc laminam, ut vide licet profitendo sanctitatem summo Deo, tolleret immunditiam sacrificiorum, & oblationum filiorum Israel. & infra. Sanctitas enim directè opponitur immunditiæ, & consequenter culibet generi immunditiæ iniquitatis: ad tollendam ergo maculam sacrificiorum, & oblationum, profectio sanctitatis in hac lamina à Pontifice portatur. Aaron igitur dum in lamina proferebat divini nominis sanctitatem, omnem à filijs Israel auferbat iniquitatem: quando enim divini nominis sanctitas apparebat, omnis filiorum Israel iniquitas disperebat.

298
Exod.
32. n. 1
Exod.
32. n. 1
Exod. 32. Congregatis ad verum Aaron. n. 1. Caietanus. Iuxta Hebræum habetur: Et fuit congregatus populus super Aaron. Nec dicitur ad verum, sed super Aaron. Ad insinuandum quod tanquam superiores proculdubio potentia concurrerunt ad Aaron, & dixerunt ad eum. Surge, fac nobis deos. Ex verbo surge, insinuat, quàm manifestus fuit hic concursus, tanquam iam Aaron ad hoc iacentem excitaverint, dicendo surge ad hunc locum. Ita ad malum populi vis multitudo festinabat. Ad postulandos falsos deos relicto vero Deo, ad quem vigilare deberet, manifestabat.

299
Exod.
32. n. 1
Exod. 32. Moysi enim hinc viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit. n. 1. Caietanus. Rationem reddunt petitionis suæ, ignorantiam eius, quod accidit Moysi. In quibus verbis manifestat se nihil pendere Deum, nullam Dei rationem habere, sed Moysi dicitur, aiunt enim quod Moyses eduxit

eos de Ægypto, pro nihilo habentes tot divina miracula in illa educatione; & quia nesciunt quid acciderit Moysi pro nihilo habent, quod Deus ore proprio ipsis audientibus mandaverit, non fieri idola, non adorari alienum deum. Deum itaque sensibilem fieri exigunt, posthabito Deo, qui de cælis locutus est. ad hunc locum. Iure se ignorantes nominabant, qui loco ductoris hominis, qui à Deo, deus fuerat nominatus, & loco ductoris veri Dei, deos falsos sibi fieri duces postulabant, qui cæci cum essent, duces cecorum facti, eos, quos ducerent in profundum inferorum precipitarent.

300
Exod.
32. n. 2
Exod. 32. Dixitque ad eos Aaron: Tollite in aures aureas de uxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferite ad me. n. 2. Caietanus. Poterat Aaron petere aurum aliud ab illo, quod erat formatum in in aures: sed quærens cautè divertere furorē populi, proposuit hoc diffici- & quod, & difficilior reddidit, dicendo. De uxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferite ad me. Ut dissensio domestica in domo qualibet oriretur reluctantiis mulieribus, & pueris. ad hunc locum. Dno satis difficilia imperavit Aaron: primum ab uxoribus, filiis, filiabusque auferre aurum; secundum sibi illud afferre. Præterque populus, quæ iusserat, deferens in aures ad Aaron. n. 3. Nec enim timuit quod Aaron domos suas auro spoliaret, ut propriam domum ditaret: & ideo aurum dicto citius abstulit, & obtulit omnem superans difficultatem, ut expleret pravam voluntatem.

301
Exod.
32. n. 4
Exod. 32. Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum consutilem. n. 4. Caietanus. Iuxta Hebræum habetur, & accepit e manu eorum formavit opere fusorio. Iuxta Hebræum, Ligavit illud in erumena. Significatur quod universas in aures ligavit in vase uno tanquam sigillas illas publi-
F 4 cé

cé in crumena : ad tollendam suspitionem omnis furti, fraudis, usurpationis, & exemptionis: ut certus esset populus quod omnes in aures pariter ad faciendum deum eorum funderentur. *ad hunc locum. Minime avarus Aaron, non solum avaritiam suscipiebat, sed & avaritiæ suspicionem declinabat: volebat non solum non esse auri cupidus, sed nec auri cupidus reputari.*

302 *Exod. 32. n. 4.* Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. *n. 4. Caietanus.* Vide stultitiam; nunc noviter ficto vitulo attribuit præteritum beneficium educationis de Ægypto: volunt vitulum agnosci, & coli, ut deum beneficentem etiam præteriti beneficii. *ad hunc locum. Prædicant idoli liberalitatem, ut attruerent illius deitatem: eligebant sibi ductorem, quem demonstrabant sibi libertatis auctorem.*

303 *Exod. 32. n. 5.* Quod cum vidisset Aaron, ædificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens: Cras solemnitas Domini est. *n. 5. Caietanus.* Aaron primatum nolens perdere, ædificavit altare coram vitulo, non expectans rogari: sed statim, ut vidit vitulum, primus ædificavit illi altare ad sacrificandum ei. *ibidem.* Et præconis voce clamavit, dicens: Cras solemnitas Domini est. *Idem Caietanus.* Iuxta Hebræum habetur. Et clamavit Aaron, & dixit, Festum Iehovah cras. Insanivit enim ipse longè magis, quàm alij, nam alij non nisi Elohim, & Elohe (quæ sunt nomina communia) attribuerunt idolo: ipse autem incommunicabile, & ineffabile nomen Tetragrammaton attribuit idolo, nullo ad hoc instigante; & quod peius est, voce publica. Scriptum est autem hoc quemadmodum & peccatum Petri in novo Testamento (quod tamè Petri peccatum fuit longè minus) ad commendationem divinæ gratiæ, quæ post tantum scelus Aaron assumpsit ad Pontificatum. Et vide studiū

Aaron ad accelerandum sacrificium? Ut vidit vitulum, ædificavit altare, & clamavit, Cras festum vitulo tanquam summo Deo. Non poterat festum citius indicī. Ecce quod ducit ambitio principatus. *Quis non timeat principatum, videns Aarōni fuisse ad maiorem ex altiori loco ruinam, præcipitium.*

Exod. 32. Videns ergo Moyses populum quod esset nudatus (spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam fordis, & inter hostes nudum constituerat) & stans in porta castrorum, ait: Si quis esset Domini, iungatur mihi. *n. 25. & 26. Caietanus.* Effectus subsecutus (videlicet quod hæc nuditas populi invitavit Moysen ad iungendum sibi quosdam, ut armati discurrerent, & occiderent) insinuat populum fuisse nudatum armis: & quod Aaron morante Moysen in monte, abstulerat arma à populo, ad hoc ut improbi inter eos proni ad insurgendum adversus alios, haberent modicum vim carendo armis. Vel ad ignominiam huiusmodi insurgentium abstulit arma à toto populo. Vel ad iniuriam cohibendam, quæ ab huiusmodi insurgentibus inferebatur alijs, abstulit arma ab universo populo. Quadrat enim nuditas armorum tum contextui, tum rationi, ne absente Moysen scandala orirentur in populo. *ad hunc locum. Populus armis carens inter hostes spoliatus fuisse memoratur: adeo enim certa victoria est hostibus de populo non armato, ut etiam ante pugnam, quasi post triumphum dicendus populus sit ab hostibus iam spoliatus.*

Levit. 9. Apparuitque gloria Domini omni multitudini: & ecce egressus ignis à Domino, devoravit holocaustum, & adipem, qui erant super altare. Quod cum vidisset turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas. *n. 23. & 24. Caietanus.* Accedit litera Hebraica dicens: Et fuit visus honor Domini ab omni populo & exivit ignis à facie Domini, & com-

304

Exod. 32. n. 25. & 26.

305

Levit. 9. n. 23. & 24.

comedit super altare holocaustum, & aripes, & vidit omnis populus, & cantaverunt, & ceciderunt super facies suas. Ad demonstrandam diuinam erga peccatores non solum misericordiam, sed gratiam post tantū scelus Aaronis. *ibi.* Et apparuit gloria Domini. *Dum enim oblatum ab Aarone sacrificium pro commissō peccato oblitus Deus iniuria per peccatum sibi illata, accipiebat, idque igne sacrificium absumente demonstrabat, nō inglorius, sed ipsissimus honor apparebat.*

306

Levit.
10. n. 3

Levit. 10. Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est, quod locutus est Dominus: Sanctificabor in ijs, qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron. *n. 3. Caietanus.* Deus in se ipso sanctus fieri nequit: sed in hominibus sanctificatur varijs effectibus, inter quos unus est punizio offendentium ipsam. Fuit enim sic Deus sanctus in puniēis, ex ipso, quod i punit sacrilegos. Et in cōspectu omnis populi glorificabor. Parui refert, quod iuxta Hebræum habetur, Honorabor; detrahatur siquidem honori diuino per sacrilegia: sed honoratur coram omni populo Deus puniendo publicē sacrilegos. Quod audiens tacuit Aaron. Quamvis tātā mæstitia lauctatus, tacet tamen audita diuina voluit te. *ad hunc locum.* Sanctificabor. *Qui enim in peccatoribus punit iniquitatem, ostendens quanto illam odio habeat, in se manifestat sanctitatem.*

307

Levit.
10. n. 19

Levit. 10. Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autē accedite quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremonijs mente lugubri? *n. 19. Caietanus.* Audita increpatione filiorum tacentium, rationem combusti hirci reddit Aarō, & narrando res gestas illo die, & conferendo cum agendis ab ipso, infert execrando; & comedam charith hodie? Censuit, & recte censuit

Aaron ieiunandum esse illo die, & non vescendum carnibus in tali, tantaque plaga. Et propterea horrēdo esum carnum eodem die dicit, & comedam charith hodie? Et ne rationem sui, nō Dei habere crederetur, subiungit, Nūquid placebit in oculis Iehovah? Quasi dicat nequam placebit Deo, ut in tāta ira eius ego, & filij mei vescamur carnibus, sed potius, ut affligamus nosmetipsos. *ibi.* Increpanti Moysi duos Aaronis filios, eō quod nō comedissent hircum pro peccato oblatum, sed cremassent contra legis præceptum, pro filiis silentibus pater Aaron respondet: & inter alia dicit, quomodo potui comedere eam? *Vt q̄tenderet filios exēplo patris ab esu victime se abstinnisse, videntēque patrem ieiunantem vesci carnibus non potuisse.*

Levit. 24. Ponetque eas Aaron a vespere ulque ad mane coram Domino, cultu, rituque perpetuo in generationibus vestris. Super candelabrum mundissimum ponetur sēper in conspectu Domini. *n. 3. & 4. Caietanus.* Iniungitur autem officium accēdēdi lucernas quotidio Aarō, ad manifestandum, quod sacerdotis nō leuitæ erat officium hoc. *ibi.* *Vt qui erat primus dignitate, primus fieret in humilitate; exemploque suo subditos ad officia humilitatis exercenda quotidie excitaret; unde dicitur Num. 8. Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum. n. 3. Vt dum, Aaron septē candelabri lucernas componeret, in se ipso, quasi aureo candelabro, septē Spiritus Sācti dona recendere diuini amoris igne quotidie procuraret.*

Num. 12. Quod cum audisset Dominus (erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra) statim locutus est ad eum, & ad Aaron, & Mariam. *n. 2. 3. & 4. Caietanus.* Ad similitudine siquidem principis non dissimulatis dicitur, Et audiuit Iehovah. Māseculo Moyses ideo hoc loco commendatur, ut ratio reddatur quare Deus rel-

308

Levit.
24. n.
3 & 4

Num. 8
n. 3.

309

Num.
12. n. 2.
2. 3. &
4.

responderit pro eo. *ibi. Pulchrè quando Deus inducitur iratus, Moyses mansuetissimus fuisse memoratur: si enim Moyses adversus amulos suos iraceretur, pro eo contra illos Deus iratus non induceretur.*

Num. 20. Et ascenderunt ad montem Hor coram omni multitudine. Cùmque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. n. 27. & 28. Caietanus. Ascendentes in montem Moysen, & Pontificem in habitu pontificali universus spectabat populus. Nec sis ita rudis, ut hostes roles ascendisse intelligas, sed cum honorabili locietate; quandoquidem & opus erat ministris, tum ad exuendum, & ves-

tiendum, tum ad sepeliendum Aaron, & decens erat, ut Pontifex cum apparatus pontificali honestaretur comitatum gravitate. & ad illud. Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron flevit super eo. n. 30 sic ait. Non scriberetur quod viderunt, nisi locus ubi obiit, & sepultus est velut locus spectaculi eminentis coram populo fuisset. Flevit. Nec enim secis oculis hanc mortis Aaronis tragediam poterat populus intueri. Non cessaret à fletu, nec post triginta dies, nisi vivus novus Pontifex paternis indutus vestibus, patrem ad vivum referens, dolorem de patris obitu temperaret.

SONVS SECVNDVS

Abdemelech.

Ex D. Hieronymo.

Hier. 38. Dixitque Abdemelech ethiops ad Hieremiam. Pone veteres pannos, & hæc scissa, & putrida sub cubitu manuum tuarum, & super funes. *n. 12. D. Hier. ad illud Hieremie rap. 26. Igitur manus Ahicam filij Saphan fuit eum Hieremia, ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum. n. 24. sic ait. Quamquam Hieremias Domini adiutorio liberatus sit, tamen & illi reputatur in mercedem, per quem prophetam suum Dominus liberavit; Ahicam, videlicet filio Saphan: quod in posterioribus lecturi sumus, quando de cisterna lani Abdemelechi spadonis consilio, atque presidio, Hieremias de mortis periculo liberatur. ita ille.*

Dignus sanè Abdemelech praconio: non vulgari charitatis erga Hieremiam cedere. se Ethiope penitus dealbavit, dū ingressus, ad regem Sedeciam principum facinus, qui apud regem Hieremie necem procuraverant, deestatus, facultatem liberandæ prophetam à periculo mortis ab ipso rege precibus impetravit.

Ex Divo Gregorio

Magna.

HIEREMIAE 38. Dixitque Abdemelech ethiops ad Hieremiam. Pone veteres pannos, & hæc scissa, & putrida, sub cubitu manuum tuarum, & super funes; fecit ergo Hieremias sic. *n. 12. D. Greg. Mag. lib.*

25. Ma-

311

Hier.
38. nu.
12.

Hier.
26. nu.
24.

312

Hier.
38. nu.
12.

25. *Moralium*. Quod autem divinis admonitionibus, & præcedentium exemplis adiuti, de hujus vitæ profundo liberamur, bene etiam per prophetam Hieremiam in puteum missum signatum est, qui ut levetur ex puteo, funes ad eum, & panni veteres deponuntur. Quid enim funibus, nisi præcepta dominica figurantur? Quæ quia nos in mala operatione positos, & convincunt, & eripiunt, quasi ligant, extrahunt coarctant, & levant. Sed ne ligatus his funibus dum trahitur, incidatur, simul etiam panni veteres deponuntur: quia ne divina præcepta nos terreat, antiquorum patrum nos exëpla confortant: & ex eorum comparatione facere nos posse præsumimus, quod ex nostra imbecillitate formidamus. *cap. suo 7. Proditur compassionis affectus, ex quo Abdemelechs motus non solum à lacu extrahere voluit Prophetam, sed, ne dum illum elevarët, aliquid pateret incommodi*. Ponit, inquit, veteres pannos. *Exc. ne scilicet per asperos extraherentur funes laderetur.*

313 *Hieremie 38.* Et extraxerunt Hieremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu. *n. 13. D. Greg. Mag.* Si ergo de hoc profundo levati festinemus, ligemur funibus, id est, præceptis dominicis astringamur inter sint etiam patrum veteres, cum quibus melius teneantur funes, id est, præcedentium confortemur exëplis, ne infirmos nos, ac timidos præcepta subtilia vulnerent, dum levant.

314 *Hanc optimam doctrinam sic illustrat idem D. Greg. Mag.* Quasi quosdam pannos veteres. Paulus Apostolus subiungebat, & cum levandis discipulis suis, præceptis spiritualibus exempla veterum commodaret, dicens: Iusti ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres: lapidati sunt, lecti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Et paulo post: Habentes itaque tantam impositam nubem testium, deponē-

tes omne pondus, & circumstantes nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen. Et iterum; Memento præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sūt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.

Deinde sic concludit. *idem Doctor.* Superius videlicet dum spiritualia præcepta loqueretur, quasi funes miserat, postmodum verò memorans exempla maiorum, quasi veteres pannos adhibebat. *lib. 25. Moraliū cap. suo 7. Optimum consilium etiā ab Æthiopi accipiendum Hieremias edocuit.* Pecit ergo Hieremias *hic. n. 13. Est enim optima consequentia, executio consilij, quod dederat Æthiopsis benevolentia.*

Ex Hugone Cardinali.

316 *Hieremie 38.* Egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens: Domine mi rex, malefecerunt viri isti omnia quaecunque perpetrarunt contra Hieremiam prophetam: mittentes eum in lacum, ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes ultra in civitate. *n. 8. & 9. Hugo Card.* Quasi dicat ad quid ponitur ibi ut pereat, qui etiā si extra maneat famo peribit. *ibi.* Bonus consiliarius, non unum tantum consilij à se regi dari rationem proponebat: sed aliam atque aliam inculcabat; iustum esse consilium à se præstitum, & commissā contra Hieremiam iniustitiam explicavit dicens. Malefecerunt viri isti. Modo satis rationi esse consensuimus. ostendit, dicens: Non sunt enim panes ultra in civitate. *Erat enim aliud à ratione: ut qui in civitate liber perire posset fame, ad hoc: ut fame periret, in lacu clauderetur.*

317 *Hieremie 38.* Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leva Hieremiam prophetam de lacu

Heb. 13
n. 4.

318

316
Hic. 38
n. 8. &
9.

317
Hic. 38
n. 10.

313
Hiere.
38. nu.
13.

Hiere.
11. nu.
36.
Heb. 12
n. 1.

antequam moriatur. n. 10. *Hugo Card.*
Quia nimis profundus erat lacus:
nec pauci possent ad hoc sufficere.
Vel quia timebat, ne principes ei
insidiantes, eum impedirent. *ibidem.*
Viros iubet assumere secum triginta, & ta-
men subdit, Et leva, & non dixit, Levate,
quasi arbitraretur fore, ut Abdemelech operi
extraCTIONis socios non admitteret, ut totū
sibi pī operis meritum vendicaret. Hic
tamen, cum vires corporis ei non sufficerēt,
sociorum auxilium ad extrahendum pro-
phetam imploravit; iuxta illud Et extra-
xerunt Hieremiam funibus, & edu-
xerunt eum de lacu. n. 13.

Hieremie 38. Leva Hieremiam
prophetam de lacu antequam moria-
tur. n. 10. *Hugo Card. in sensum mystico.*
Multi à dæmone mittuntur in lacū
viti orum. Per Abdemelech, qui eum
extraxit, qui interpretatur servus re-
gis illius, scilicet, de quo supra cap.
32. Regnabit rex, & sapiens erit: Sig-
nificatur prædicator. Per funes aspe-
ritas præceptorum *Eccles. 4. cap.* Fu-
niculus triplex scilicet contritio, cō-
fessio, satisfactio. Per pannos veteres
exempla Sanctorum, quæ sunt sup-
ponenda funibus: ut sic de facili ex-
trahatur peccator de vitijs. *ibidem.*
Pro Hieremia à lacu liberando unus, &
hic extraneus, ex Æthiopia, nempe Abde-
melech regis servus apud Regem Sedeciam
invenitur: pro eodem in lacum detrudendo
multi naturales, & hi principes inventi
referuntur. At ille unus etiam apud regem
terre, servus licet, dignus habitus fuit;
qui principibus omnibus præponeretur.
Vnde rex ille, qui principibus petentibus
Hieremiam ad necem concessit, dicens, non
posse se illis id petentibus, denegare iuxta
illud. Ecce, ipse in manibus vestris
est: nec enim fas est regem vobis
quidquam negare. n. 5. *Idem vni servo*
insinuanti desiderium liberandi Hieremiā,
eum ad vitam libentissime donavit: plus
enim valere debent apud regem preces, etiā
tacite, vnius servi iustum essagiantes,
quàm multorum principum clamores in-
iustum aliquid à rege extorquentes.

Hieremie 38. Pones veteres pā-
nos, & hæc scissa, & putrida sub cu-
bitu manuum tuarum, & super funes. n. 12. *Hugo Card.* Ne lædaris. Vel
fortè quia nudus erat missus in lacū.
ad hunc locum. Vestimenta aliqua ad Hie-
remiam detulit Abdemelech, ut qui sciret
eum vestibus suis denudatum in lacum
emissum: ergo præter pannos veteres ad fun-
es involvendos, ne laderet manus; con-
tulit vestimenta antiqua, ut indueretur.
Eligeret enim Hieremias in lacu obscuro
cum periculo vita permanere potius, quàm
nudus contra modestiam in civitate, citra
vitæ periculum apparere. Vestimenta autē
nō nova, sed antiqua detulit; sciebat enim
Hieremiam mundi contemptorem antiquis
non novis vestibus uti solitum: ut qui ag-
noverat homini in penam innocentie per-
dita, tanquàm penitentia habitum, datum
fuisse à Deo indumentum.

Hieremie 39. Vade, & dic Ab-
demelech Æthiopi, dicens: Hæc di-
cit Dominus exercituum Deus Israel.
&c. Liberabo te die illa ait Domi-
nus &c. Eruēs liberabo te &c. Quia
in me habuisti fiduciam, ait Domi-
nus. n. 16. *Hugo Card.* Ecce quo-
modò nullum bonum irremuneratū
est: quia enim iste liberavit Hie-
remiam à Domino liberatus est: ut sic
in plena libertate, alijs in captivita-
tem tractis, ibi. Multa Dominus Abde-
melech Æthiopi præmia pollicetur; seque
motum ad conferendum ex fiducia istius
hominis declarat. Quia in me habuisti
fiduciam; ut sic divinam in eo, non hu-
manam fuisse fiduciam, propagaret, quæ in-
gressus ad Regem Sedeciam Hieremie vitā
ab ipso rege, qui illum multis principibus
ad necem donaverat, petivit, & impetra-
vit.

Ex Lyra.

Hieremie 38. Audivit autē Ab-
demelech Æthiops vir eunu-
chus, qui erat in domo regis quod
misissent Hieremiam in lacum &c.

Et

319

Hier.
38. na.
12.

320

Hier.
39. na.
16.

410

321

Hier.
38. n. 7

Et locutus est ad regem &c. à n. 7. *Lyra.* Hoc exprimitur ad denotandum Iudæorum crudelitatem, qui non compatiiebantur Hieremiam, & ei compatiiebatur homo nationis extraneæ. *Deinde sic refert.* Dicit tamen Rabbi Salomon quod Chusi est genitivus casus id est Æthiopis, & refertur ad Sedeciam, eo quod erat denigratus vita, & fama, sic ibi. *nu. suo. 6.*

Certe ad mores loquendo iudico in Æthiopi vocabulum servi in nomen regis iure posse commutari, rex enim, qui contra iustitiam, ne principes id iniuste postulantes offenderet, Hieremiam ad mortem tradiderat, regiam animositatem in servilem similitudinem transmutaverat: at vero servus, qui contra principes, & contra ipsum regem, commissum iniustitie crimen arguebat, non Æthiops regis servus, sed potius regis Æthiopis dominus meruit nominari. Scio enim à Cæetano Card. in Psalm. 7. cuius titulus iuxta Hebræum sic habet. Erret David, quem cecinit Domino super verba Æthiopis. Saul regem Æthiopem appellari. Sic enim ait Appellatusque est Saul Æthiops eo quod nunquam potuerit mutare suam nigredinem, quam concepit adversus Davidem, licet pluribus vicibus expertus fuerit, & confessus innocentiam Davidis. Sic Cardinalis Caietan. in citat Psalm.

322

Hieremia 38. Et submisit ea ad Hieremiam in lacum per funiculos. n. 11. *Lyra.* Per funes istos, quibus Hieremias extractus fuit de lacu signantur colligationes charitatis ad liberandum innocentes. De quibus dicitur Hoseæ 11. In funiculis Adæ traham eos, in vinculis charitatis. Per pannos veteres signantur antiqui patres sancti, quorum meritis successores eorum instileguntur frequenter à pœnalitatibus liberari. ita in Morali, & infra.

323

Per Hieremiam signatur vir bonus per deceptionem dæmonum in

luctum peccati deiectus, eo quod in gratia non erat confirmatus: per Abdemelech, qui servus regis interpretatur, prædicator bonus de salute hominum sollicitus intelligitur, qui talem lapsum cum adiutorio Dei extrahit de luto peccati per funes, & pannos veteres id est per charitatem Dei, & proximi, qua est accensus, & exemplo Sanctorum patrum ad hoc inductus. Habet autem secum triginta viros: per quos signantur opera decalogi facta in fide, & spe, & charitate Spiritus Sancti, quia numerus trecentarius ex cunctu denarij per ternarium confluit, sic in Morali.

Ingeniosus amor est, nec patitur vin-
ci per rigorem. Hieremias per funes hostium manibus in lacum demissus fuerat per rigorem iuxta illud, submiserunt Hieremiam funibus in lacum. n. 6. ergo per funes amicorum manibus de lacu extrahitur per amorem. Voluit tamen amor ultra funes etiam emittere pannos, ut sic amicum illasum elevarer, & de rigore pannos non concedente, triumpharet.

324

Hieremia 39. Vade, & dic Abdemelech Æthiopi dicens &c. Libera bo in die illa &c. à n. 16. *Lyra.* Per hoc autem quod iste Abdemelech, per opera pietatis, quæ circa Hieremiam exercuit, fuit liberatus de manibus Chaldæorum signatur, quod per opera pietatis liberantur homines à potestate dæmonum, ita in Morali. Gratia enim voluit Deus Prophetam suum Hieremiam demonstrare, & ideo per illum Abdemelech, à quo Prophetæ vitæ discrimine liberatus fuerat, optimum de sua felicitate nuntium mittere voluit.

325

Hiere.
39. à n. 16.

Ex Dicto Dionysio Carthusiano.

Hieremia 39. Vade, & dic Abdemelech Æthiopi dicens: Libera te in die illa, errens libera-
bo te &c.

326

Hiere.
39. à n. 16.

in fornacem ignis ardentis : & quis est Deus , qui eripiet vos de manu mea. n. 14. & 15. Quare omni genere musicorum resonante statum voluit tyrannus impius adorari ? Respondet , ut videtur alludens ad hanc locum Philo Judeus. Novis dijs velut è machina introductis , ut ille verus sempiternusque oblivioni traderetur ; & quò facilius homines alliceret , carminibus , numeris metrisq; ornauerit mendacium. lib. de Monarchia.

330

Et infra considerans quo pacto Moyses huic malo voluerit occurrere musica propheta opponens divinum canticum , sic ait. Propterea Legislator non ignarus ad quantam molem ista vanissima persuasio intumuerit , quantoque stipata sit plerorumque hominum imperitorum satellitio , sponte sua potentiam eius protegendum , veritus nequandò meditatores incorruptæ veræque pietatis , ab ea tanquam torrente raperentur , involverenturque , profundos sanctitatis typos in auditorum mentes imprimit , & insculpi , ne unquam deleantur , confundanturvé iniuria temporum , continè canticum eandem repetens : unum esse Deum conditorem , factoremque rerum universarum , & hunc domipari creaturæ omnibus ; quandòquidem verè firma constanque penes ipsum solus est auctoritas. eodem lib. de Monarchia. Falleris è tyranne non ad sonum tue musica. hi tres adolescentes statum tuum auream adorabunt , sed diviniore musica factis ex seipsis musicorum ternario , celestis concentu omnes creaturas , ut secum unius Dei divinitatem modulentur excitabunt , iuxta illud Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant , & glorificabant , & benedicebant Deum in fornace dicentes &c. n. 51.

331

Danielis 3. Respondentes Sidrach , Misach , & Abdenago , dixerunt regi Nabuchodonosor : non oportet nos de hac re respondere tibi . Ecce enim Deus noster , quem colimus , potest eri-

Dan. 3. n. 16. 17. 18.

perare nos de camino ignis ardentis ; & de manibus tuis , Rex , liberare : Quod si noluerit , notum sit tibi , & quia deos tuos non colimus , & statum auream , quam eri xisti , non adoramus. n. 16. 17. 18. Ad hanc responsionem respicere videtur Philo , dicens : Amota igitur omni superstitione germanas nobis naturas non adoramus , ne immortales quidem , & purillimas . Intercedit autem inter creaturas , quædam germanitas hoc ipso quòd create sunt : quandoquidem Creator omnium Idem etiam Pater est universorum. lib. de Decalog.

Deinde sic progreditur idem Philo in eandem responsionem . Proinde malumus totam mentem , totam rationem , vires omnes exerere ad cultum ingeni , sempiternique auctoris rerum , non submitteudo hos vulgaribus religionibus , quæ multos perdunt , qui alias servari poterant ; & primò illud sanctissimumque præceptum penitus inscribimus pectori , Vnum summum Deum credendum esse colendumque : ac multorum deorum religio , ne in aures quidè puras admittitur hominum , sedulo veritati studentium. eodem lib. de Decalog.

332

Postea sic adhuc loquitur idem Philo. Ergo quotquot solis , lunæ , cæli mundi , præcipuarumque huius partium cultores habentur , & huiusmodi sacerdotum antistites , peccant proculdubio , dum posthabito principe venerantur eius subditos minus tamè à rectitudine declinare , quam qui ligna , lapides , argentum , aurum , simileque materias formatas , ut cuique libuit , vertunt in statuas , ac simulachra. eodem lib. de Decalog.

333

Et tandem sic prudenter concludit idem Philo . Certè si error placuit , pictores , ac statuarii magis merebantur , ut consecrarentur , & divinis honoribus acciperent , dum ipsis contempnis ac si nihil præstiterent egregium , præ dijs habentur eorum opera cum artifices sæpe in honore sit

334

G a egclj

Tertulliano.

I IS 3. Sunt ergo viri quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuum auream, quam erexisti, non adorant. n. 12. *Tertullianus lib. 3. contra Marcionem post de cantatas Danielis laudes sic modulatur.*

Huius tres socij vix digna laude canendi,

Ex numero tanto decretum regis iniquum

Contempserunt pij, quorum data corpora flammis,

Tradere se pœnis potius, pro nomine magno,

Quam genibus nixi simulachro pandere palmas.

Iam præclara fides, iam spes. super omnia fulgens

Exstinxit rabidos ignes, & vicit iniquos.

*Sunt ergo &c. Inter contemptum decreti regis, & contemptum regis simulachri, medium deorum contemptum accu-
torum puerorum tyranno proponebant: ut quis crederet tyrannum non tam ex deorum neglectu, quam ex sui decreti, vel simulachri despectu ad iracundiam adversus pueros commovendum, utpote qui solus appetet contemptis dijs omnibus ab omnibus hominibus, ac si solus deus esset, adorari.*

*Danielis 3. Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: non oportet nos de hac re respondere tibi. n. 26. Tertullianus lib. adversus Gnosticos. Qui spiritum Dei agebatur, ab ipso in martyria dirigebantur, etiam patiendi quæ, & prædicassent. Proinde, & tri-
na fraternitas, quum dedicatio imaginis regis urbem urgeret officio, non ignoraverunt, quid fides, quæ sola in illis captiva non fuerat, exigeret, moriendi scilicet adversus idolatriam. Meminerant enim, & Hieremias scribentis ad eos, quibus illa*

captivitas imminabat. Et nunc videbitis deos Babyloniorum aureos, & argenteos, ligneos, portari super humeros, ostentantes nationibus timorem. Cavete igitur ne, & vos, confimiles sitis alkophylis, & timore capiamini, dum aspiciatis turbas adorantes retrò eos, & ante: sed dicite in animo vestro; Te Domine adorare debemus. cap. 8.

Et infra exponens eundem textum Danielis 3. n. 16. sic ait. Itaque dixerunt à Deo concepta fiducia, quando vigore animi conditionales iniurias regis excutiant: Non habemus necessitatem respondendi huic tuo imperio. Est enim Deus noster, quem colimus, potens eruere nos de fornace ignis, & ex manibus tuis; & tunc manifestum fiet tibi, quod neque idolo tuo, famulabimur, nec imaginem tuam auream, quam statuisse adorabimus. O martyrij, & suis passionis perfectus letis passus, satis exstiterunt, quo propterea Deus texit, ut potestatem eius mentiri viderentur. eodem cap. 8. Tyrannus dubius erat de Dei potestate, dicens. Quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea? n. 15. & 16. Tres autem pueri dubitabant solum de Dei voluntate discentes, Quod si noluerit. n. 18. Ergo Dominus ab incendio pueros liberavit, ut tyranno divinam manifestaret potentiam pueris divinam ostenderet benevolentiam.

Danielis 3. Non oportet nos de hac re respondere tibi. n. 16. Tertullianus lib. de Idololatria. Igitur quod attinet ad honores regum, vel imperatorum, fuit præscriptum habemus in omni obsequio esse nos oportere, secundum Apostoli præceptum subditos magistratibus, & principalibus, & potestatibus. Sed intra limites discipline, & quousque ab idololatria separamur. Propterea enim, & illud exemplum trium fratrum præcucurrit, qui aliis obsequentes erga regem Nabuchodonosor, honoris imaginis eius constantissimè respiciunt, probantes idolatriam, esse quicquid ultra

339

Dan. 3.
n. 12Hic. 23
n. 9
Bar. 6.
n. 3.

341

Dan. 3.
n. 16.

410

n. 15
16n. 15
16

340

Dan. 3.
n. 26

342

Dan. 3.
n. 16.

ultra humani honoris modum ad
iustar divinæ sublimitatis extollitur.
cap. 15.

343

Danie.
3. nu.
15. &
18.

Adorationem, non presentem, sed
futuram rex d. pueris postulavit, dicens:
Quod si non adoraveritis. n. 15. Illi
verò adorationem presentem denegabant,
Statuam auream, quam erexit, non
adoramus. n. 18. Quare non dicunt. Nō
adorabimus? Fortassis, ne presumptione
nimia suam in fide pro tempore futuro fir-
mitatem viderentur ostentare. sed mode-
sta responsione, honorem adorationis soli
Deo vero debitum, alienis dijs in presen-
tium, divino auxilio nixi, denegare.

344

Danie.
3. n. 92

Luca. 9
nu. 24

Dan. 3.
nu. 22.

Dan. 3.
n. 47 &
48.

Danielis 3. Ecce ego video qua-
tuor viros solutos, & ambulantes in
medio ignis, & nihil corruptionis in
eis est, & species quarti similis filio
Dei. n. 92. Tertullianus lib. 4. adversus
Marcionem citans illud Luca 9. Qui enim
voluerit animam suā salvam facere,
perdet illā: nam qui perdidit ani-
mam suam propter me, salvam faciet
illam. n. 24. Et alludens ad illud Danie-
lis 3. Viros illos, qui miserāt Sidrach
Misach, & Abdenago, interfecit Aſi-
raghis. n. 22. Et etiam ad illud Danie-
lis 3. Effudebatur flamma super for-
nacem cubitis quadraginta novem,
& erupit, & incendit quos reperie-
runt fornacem de Chaldaeis. n. 47
& 48.

Secundum Tertullianum. Certè Fi-
lius hominis hanc sententiam emisit.
Perspicio igitur & tu cum rege Baby-
lonio, fortissimè eius ardentem, &
invenies illum tanquam Filium ho-
minis (non dum enim verè erat), non
dum scilicet natus ex homine. Etiam
tunc istos exstus confitentem.
Salvas facit animas trium fratrum,
qui eas pro Deo perdere conspave-
rant: Chaldeum verò perdidit,
quas illi per idololatris salvas facere
maluerant. cap. 13. Et species quarti
similis Filio Dei. Si quartum sibi appa-
rentem, virum nominat, quomodo enim si-
mitem Filio Dei esse videt? Quia in eā
specie Dei filius comparatur, videmus &

Dei Filius, & Filius hominis videretur;
iam enim tunc Christus Deus, & homo si-
mul præsignificabatur futurus.

Danielis 3. Et species quarti
similis Filio Dei. n. 92. Tertullianus
lib. 4. adversus Marcionem. Iesus scilicet
creatoris; hic erat visus Babylonio
regi in fornace cum martyribus suis
quartus, tanquam Filius hominis. cap.
10. Et species quarti similis Filio
Dei. Cum enim Dei Filius tres in fornace
videret iuvenes pro fide, quasi tres disci-
plina divina milites decertantes, descendit
humano indutus habitu, ut eos aspectu sui
pugnantes animaret in prælio, & in triu-
pho victores coronaret.

Danielis 3. Statimque egressi
sunt Sidrach Misach, & Abdenago
de medio ignis. n. 93. Tertullianus lib.
de Oratore capens aliquas superstitiones
consuetudines sic ait. Ut est quorundā,
politus penulus orationem facere: sic
enim ad ut ad idola nationes. Quod
atque si fieri oporteret Apostoli,
qui de habitu orandi docent, com-
prehendissent, nisi si qui putant Pau-
lū penulam suā in oratione penes
Carpum reliquisse. Deus scilicet nō
audiat penulatos; qui tres sanctos in
fornace Babylonij regis orantes cum
Sarabari, & tyaris suis exaudivit. cap.
12. Ergo Deus non corporum palludamē-
ta, sed animorum in orantibus inspectat
tegumenta. Mentis habitu potest quis di-
vinitus oculis videri Christianus, licet cor-
poris habitu appareat in sarabara, id est,
Persica veste Persarum.

Danielis 3. Et congregati satra-
pe, & magistratus, & iudices, & po-
tentes regis, contemplantur viros
illos, quoniam nihil potestatis habuisset
ignis in corporibus eorum, & capil-
lus capitis eorum non esset adustus,
& sarabara eorum non fuisset im-
mutata, & odor ignis non transisset
per eos. n. 94. Tertullianus lib. de Re-
surrectione carnis. Quod Babylonij ig-
nes trium fratrum, nec tyaras, nec sa-
rabaras, quamquam Iudeis alienas
facerunt, ab omni vitio, ab omni da-

345

Dan. 3.
nu. 92.

346

Dan. 3.
nu. 93.

1. Cor.
11.

2. Tim.
4.

OF E

347

Dan. 3.
nu. 94.

no, ab omni iniuria, & contumelia
immunitatem carnis ediscunt, cui
nam fidei testimonium figuant, nisi
qua credi oportet, hæc futura inte-
gritatis esse documenta? Figuræ
enim nostræ fuerunt Apostolo auc-
tore, quæ scripta sunt, ut & Domi-
num potentiorē credamus omni
corporum lege, & carnis magis utiq;
conservatorem, cuius etiam vesti-
menta, etiam calecamenta protexit.
cap. 58.

348

Et quidem, ut divina potentia osten-
deretur tyranno, satis erat quod tres pue-
ros Babylonius ignis non cremaret: quare
ergo voluit Deus, ut illorum vestes Persi-
cas, quibus induti in curia regia incende-
bant, etiam ab igne reservari? Arbitror,
ut ostenderet, se non in servis suis alienas
barbararum nationum vestes reprobare,
sed & servos suos talibus vestibus ad di-
vinam gloriam, & humanam salutem
indutos approbare.

Ex Divo Zeno- ne Ver.

349

Dan. 3.
n. 12.

Danielis 3. Sunt ergo viri Iudæi,
quos constituisti super opera
regionis Babylonis, Sidrach, Misach,
& Abdenago: viri isti contempse-
runt, rex, decretum tutum: deos tu-
os non colunt, & statuum aurearum,
quam crexisti, non adorant. n. 12.
D. Zeno. Tres Hebræi venerabiles,
numeri Sacramento moniti, ætate
teneri, sed fidei soliditate robusti,
supplicio suffragante gloriosi, amore
divinæ religionis regis adorare ima-
ginem contempserunt, utpote qui
ipsum contempserunt regem. *sermone*
7. de tribus pueris Decreti contemptus
solus exprimitur: non regis despectus pro-
ponitur: nec Patina neglectus memoratur:
quare Pluris enim voluntarius rex, qui
deus liberi volebat, decretum suæ faciebat
voluntatis, quam honorem maiestatis

regie, & gloriam suæ deitatis. Hoc dela-
tores agnoscebant, & ideo solum decreti
contemptum exprimere voluerunt, ut res-
gem ad iracundiam provocarent.

Danielis 3. Ecce enim Deus
noster, quem colimus potest eripe-
re nos de camino ignis ardentis, &
de manibus tuis, o rex, liberare. n. 17.
D. Zeno. Tres pueri in illo sacro ces-
timine præ oculis Deum sibi pro-
posuere, non flammam: præmium
futurum, non penam. Sicque inter
tetros undantis incendij globos, tri-
umphantes barbarum regem, minas
omnes, ipsum quoque supplicium;
docuerunt ignes sanctis hominibus
non esse fortiores. *serm. 1. de tribus*
pueris. Fornax accensa spectaculum pueris
esses horrendum, si illorum oculos à crude-
li incendio immensa Dei non retraheret
pulchritudo, quam ostendebant dicentes
Ecce Deus noster: hanc ergo sibi tres
pueri ante oculos proponebant, & ideo
minaces flammarum globos minime formi-
dabant.

Danielis 3. Tunc Nabuchodo-
nosor repletus est furore: & aspec-
tus faciei illius immutatus est super
Sidrach, Misach, & Abdenago, &
præcepit, ut succenderetur fornax
septuplum quam succendi cōsueve-
rat. n. 19. D. Zeno. Trium puerorū
martyrium, qui credit interritus,
potest etiam ipse adipisci martyriū:
tanta enim vis certaminis fuit; ut
eam ipse quoque ignis horruerit:
nam a barbaro rege nimia crudeli-
tate tribus pueris consensiente fornax
ultra quam solent, septenario pa-
bulo ignis armatus est: *sermone 2.*
Erat tyrannus magis repletus furore,
quam fornax calore. Iussit, ut septeno
pubulo ignis profanus contra tres Sanctos
martyres arderetur. Adfuit iamen pro
suis martyribus ignis divinus: septenis
armatus donis, ut contra profanum ignē
decertaret, septenoque ardore glomeratos
ignis globos penitus debellaret.

Danielis 3. Tunc Nabuchodono-
sor repletus est furore &c. *num. 19.*

G 4

& infra

350

Dan. 3.
n. 17.

351

Dan. 3.
n. 19.

352

Dan. 3.
nn. 19.
& 46.

& infra. Et non cessabant, qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stuppa, & pice, & malleolis. *n. 46. D. Zeno.* Ira sufflatus solito septies ampliùs caminū iussit incendi: ac ne quid immanitatis scævientis deesse videretur, pice, & stuppa armatum citatur incendium: æstuantibus globis rubescit quoque ipsam alienis ignibus cælū. Illo præcipitantur insontes: ibidemque propter quem præcipitantur, inveniunt. *sermone 7.* Repletus est furore. Credo equidem, septenarium spirituum infernorum numerum tyrannus in suum invocabat favorem, à quibus septuplum accepisse videtur furor. Et hinc est quod septies solito amplius iusserit accendi fornacis ardorem: sed nec sic vincere valuit divinum septiformis spiritus in cordibus iuvenum accensum amorem.

353

Dan. 3.
nn. 20.
& 23.

Danielis 3. Et viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis. *n. 20. & infra.* Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati. *n. 23. D. Zeno.* Hebræi verè tres pueri, sed cum constantia maiores, iuvenum virtute fortiores, sibi pares Trinitatis Sacramento præmoniti; unitatis una fide solidi, æqualitate pares, passivis victoriis gloriosi. Hec barbarus rex, quod eius statuam adorare contemplerent, incendi præcepit. Qui ubi iussati sunt in fornacem ignis ardentis, hos, devotè cupidus ignis excepit, lambunt rosidos flammæ blandientes. *serm. 5.* Viri autem hi tres. *Tres numero impares; sed numero, quo Deus impare gaudet, dum eos solos vidit Deus, numerum aspicit inæqualem; dum autem eos tribus divinis personis annumerat, senarium numerum facit æqualem.*

354

Danielis 3. Et effundebatur flamma super fornacem cubitis

quadraginta novem: & erupit & incendit quos reperit iuxta fornacem de chaldæis. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace. *n. 47. 48. 49. D. Zeno.* O admirabile incendium! O verè spectaculum Deo dignum! Qui audeunt, timent: qui incendunt, ardent: qui incensi sunt, sanctificati, & incolumes de camino procedunt. *serm. 2.* O spectaculum triplis flammarum luce medys: idololatria tenebris à divinis, & angelicis, & humanis oculis inspicendum; e terra Rex, ab ære Angelus, ex calo Deus quisque suis oculis, quemlibet ex tribus pueris inspectabat; homo Rex homines esse videbat, Video viros: angelus ad Angelos descendebat. Cum sociis eius: Deus deos Deo decorū divinas laudes canentes audiebat, Benedicebant Deum in fornace.

Danielis 3. Et erupit, & incendit &c. *ut proxime supra.* Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flatem &c. *n. 48. D. Zeno.* Illorum, fratres dilectissimi, ac delectabile certamen Deo historia sacra prodidit nobis ignis, ac fidei: etenim duo discordantia devotione Dominica in unam concordiam convenerunt: namque tribus in pueris fides puniri non timuit: immixtis camino ignis exaestuans detulit, ut eos unius virtutis esse persensit. Denique ardere incendium incenduntibus, non incensus. *serm. 4.* In fornacem quasi in amphitheatrum lumen perfidia, & fidei lumen, ut decertarent, descenderant; illud rigoris cingitur flammis, hoc rogis amoris. Dubium videbatur certamen. Donec amor calidum in suum auxilium convocans, rorem; perfidia & fornace lumen expulsi, flammæque expulsi, rigorem.

Danielis 3. Et erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de chaldæis. *n. 48. & infra.* Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace. *n. 51. D. Zeno.* Mira res, opacitas

Dan. 3.
n. 47.
48. 49.

355

Dan. 3.
n. 48.

356

Dan. 3.
nn. 48.
& 51.

opacit is intus, incendium foris est: intus hymnus canitur: foris ululatus auditur. O magna potentia Dei: Incensores incensio concremati sunt: & qui incensi sunt, incendio suo superstites, triumphantes de camino procedunt. *serm. 5. & alibi sic ais.* Mors refugiens mutat officium: incensores cremantur: incensis hymnum cantentibus flamma blanditur. *serm. 8. & alibi.* Tres pueri, quo ardere putabantur incendio de suis incensoribus vindicati. *serm. pro fidei veritate.* Tunc hi tres &c. *Sidrach laudabat Patrem: Misach glorificabat Filium: Abdenago Spiritum Sanctum benedicebat, & sic ore uno hymnum triplum laudationis, glorificationis; & benedictionis Trinitati Sanctissime modulabantur.*

Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis eius in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace. *nu. 49. D. Zeno.* Credo divina providentia Sacramento Trinitatis spiritalem quodque numerum convenire. Denique nec irrorati camini eis baptismatis defuit gratia. *serm. 2. de tribus pueris.* Et alibi. O admirabilis ratio! O inestimabilis gloria Dei! Sacramento Trinitatis tam potentis elementi subacta natura est. Qui putabantur incendio extingui, emicant beatiores incensi. *serm. 4. de tribus pueris.* Angelus hic Angelum testamenti portendebat, qui tres pueros in fornace flammarum, quasi in undarum piscina & in fontibus, in virtute trium Personarum Trinitatis, dum flammam movebat, & pueros verabat, quodammodo aqua baptizabat.

huius Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria &c. *proxime supra. n. 49. D. Zeno.* Qui nunc in se credentes baptizant Spiritu Sancto, & igne: ipse tunc quoque numero suae adfuit Trinitatis. Denique rem Sacramento gestam esse cognosce. In caminum missi, ut sub-

mersi sunt flammis, statim invisibiliter incensio temperantur. *serm. 8.*

Et alibi sic eloquitur idem D. Zeno. Fides in tribus pueris ignes amenos efficit. *serm. de spe fide, & charitate.* Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. *n. 49. Ventus qui in medio fornacis spirabat Spiritum divinum ostendebat, qui secum traheret rorem, ut qui igne pro fide ardentes baptismum flammis accipiebant, atque Spiritu Sancto baptizabantur, flammis vero amore; baptizarentur etiam flabellis vero.*

Danielis 3. Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quicquam molestiae intulit. Tunc hi tres quasi uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace. *n. 50. 51. D. Zeno.* Cum audio tres pueros incensos, prius vehementer horresco, mox deinde eorum participes optaverim fieri, cum cognosco inter flammam seculentos hymnum Deo cecinisse securos: tanta est enim fidei virtus tantaque potestas, ut cultoribus suis etiam ipsa elementa contra suam naturam famulari compellat. *serm. 3.* Quasi uno ore. *Quid mirum si uno Deum confitebantur ad salutem ore, qui uno ad iustitiam credebant corde? Non est metuenda horum pars sed potius eorum est invidenda gloria.*

Danielis 3. Tunc hi tres quasi uno ore &c. *n. 51. D. Zeno.* Exulta christiane, & Deum fortiter time; diaboli si vis incensio non timere. Ecce pueri Sacramento moniti tres numero, sed una virtute auxiliantibus flammis, camino ingiente non laeduntur, incensi hymnum cantant: barbarum regem fidei tenacitate confundunt. Vindicantur incensoribus suis, Deum vident. Mors transit in vitam; metus in gloriam. Sic, quis non optet ardere? *sermone 6. de tribus pueris.* Deum, quem filii in fornace adesse videbant, laudabant, & glorificabant.

359

Dan. 3.
n. 49:

360

Dan. 3:
nu. 50:
51:

361

Dan. 3:
nu. 51:

357

Dan. 3:
nu. 49:

358

Dan. 3:
n. 49:

bant, & benedicebant. O pulcherrima, & multiplex transformatio. Dum in fornace Dei Filius in forma filij hominis videbatur, tres pueri, tres fieri vident commutationes. Adspiciunt namque calorem in rorem, planctum in cantum, penam in gloriam transmutari.

Danielis 3. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit prope, & ait optimatibus suis: Non ne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi dixerunt: Verè rex: Respondit & ait. Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. *n. 92.* **D. Zeno.** Illic precipitantur in fontes: ibidemque, propter quem precipitantur, inveniunt. Denique excipiuntur non flamma, sed rore, Dei dignitate, non pœna. O felix supplicium, quod incolumitate superante immortalitas prosequitur, & corona. *serm. 7. de tribus pueris.*

Ecce ego video quatuor &c. *n. 92.* Bene vides o tyranne, tres tantum tu misisti, quartum, quem aspicias non à te emissis, sed missis à Patre, primus est ingressus incendium, ut dum illum servi ingredientem viderent, incendium ingredi non timerent. Hic, ut suos illos in flammis servares socios, caminum primus ingreditur. Illius enim Pater suorum excitatus amore, magis quam tu tibi adversarium contitatus furore, eum prius, quam tu mitteres eius in fornacem servos, mittere festinavit.

Ex Divo Cyrillo Hieros.

Danielis 3. Peccavimus enim, & inique egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus. *n. 29.* Ita Sidrach Misach, & Abdenago in oratione Deum alloquebantur, dum in

fornace Babylonica detinerentur. **D. Cyrillus Hieros.** considerans tres hos pueros ab incendio liberatos, sic ait. Poterit confessio etiam ignem extinguere. Quod si non credis: recogita quid acciderit ijs, qui erant cum Azaria, quales effuderunt fontes? Quot vasa aquæ, quadraginta novem ulnarum flammam extinguere potuerunt? Sed ubi modium accendit flamma, illie fluviolum effudit fides, & isti dixerunt pro remedio malorum. Peccavimus, inique egimus. Et penitentia dissolvit flammam.

Et infra. Si non credis quodd ignem Gehennæ potest extinguere penitentia, ex his quæ Azariæ contigerunt, discite: Sed dixerit aliis: Illos Deus liberavit tanquam iustos: nam quod idololatriam committere noluerunt vim hanc illis tribuit. Sit ita planè. *Catechesi 2. de panis.* Tres ergo pueri, tres penitentia partes optimè referebant; scilicet contritionem, confessionem, & satisfactionem: ac proinde à Deo veniam assequebantur. Quis penitentiam non amabit? Vt hæc eum à Gehennâ incendio liberet, ut tres pueros à fornace Babylonica liberavit.

Ex Divo Ambrosio.

Danielis 3. Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. *n. 18.* **D. Ambrosius.** ad illud Christi Domini, apud Matth. 22. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris. Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. *n. 21.* Sic ait. Reddite, id est, vos quæ sunt Cæsaris, apud quos figura, & imago invenitur Cæsaris. Illi ergo Hebræi pueri Athanasius, Azarias, Misael, qui non adoraverunt imaginem regis, qui non receperunt eam, qui nihil de mensa regis accipiebant, non tenebantur ad solutionem tributum, in Exod. 1. iusto.

Non

Non enim regis terreni imaginem poterant venerari, qui non illam insculptam in se ipsis ferebant, sed imaginem regis supremi vivis depictam virtutum coloribus in se ipsis portabant.

367

Dan. 3.
49-50.
51.

Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace. nu. 49. 50. 51. D. Ambros. considerans Dei Filium in specie hominis in fornace cum tribus pueris apparentem. lib. 1. de fide. sic ait. Ita hec dignitas naturalis maiestatis amittitur, & assumptæ carnis veritas comprobatur. Hæc est fides nostra. Sic se Deus cognosci voluit ab hominibus, sic tres pueri crediderunt, nec incendia circumscripta senserunt, cum infidus noxius ignis exureret, & fideles innoxia flamma roraret, quibus aliorum incendia refrigerabant, quia merito fidei perdiderat suam pœna naturam. Aderat enim in specie Angeli, qui monebat, ut in numero Trinitatis, unus esset laudatio potestatis. Benedicebatur Deus, videbatur in Angelo Dei Filius, sancta, & spiritalis in pueris gratia loquebatur. cap. 2. In medio trium puerorum iam tunc Dei Filius in forma pueruli comparebat & affectus humanos, habitu induit humano ediscebat. ingressus postea in vera infantis figurâ fornacem ardentiorē, in qua fomenta non desissent palearum, quibus tamen non incenderetur ignis rigoris, sed amoris.

368

Dan. 3.
nu. 50.

Cant. 1.
nu. 2.

Danielis 3. Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem n. 50. D. Ambros. lib. 3. de Virginibus alludens ad illud Cant. 1. Oleum effusum nomen tuum. n. 2. sic ait. Semper unguentum hoc erat, sed erat apud Patrem. Erucavit cor patris

verbum bonum, fragrav it Filius, Spiritus Sanctus exhalavit, atque per omnium corda diffusit. Et infra. Hoc unguento uncti sunt tres pueri & humorem ijs flumina roravit, post medium lib. Tres ergo pueros quasi fidei abletas divini nominis oleo ad lucem cum flammis Deus voluit præparare. Sciebat enim hoc unctos oleo non posse eos ab ardentibus flammis incendi: hoc enim oleo non accenditur caminus ardoris, sed rogi amoris.

Ex Dico Gregor. Nysseno.

Danielis 3. Benedicite frigus, & æstus Domino: laudate, & superexaltate eum in sæcula. n. 67. D. Greg. Nyss. Tres illi pueri ad communem laudum decantationem unâ assumunt frigus, & æstum; frigus per congelationem, æstum per combustionem: deinde transeunt per ignem, & aquam. orat. 2. de 40. Martyribus. Merito inter alias creaturas ad divina præconia emodulanda hi tres musice magistri frigus, & æstum invitabant, in laudem enim illius modulabantur, qui frigore roris æstum flammarum eis concinnantibus temperabat.

369

Dan. 3.
nu. 67.

Ex Dico Hieronymo.

Danielis 1. Et imposuit eis præpositus eunuchorum nomina, Danieli Balthasar: Ananiæ Sidrach: Misaeli Misach, & Azariæ Abdenago. n. 7. D. Hier. Nolens eos in terra captivitatis nomina habere Iudeorum. lib. 1. in Dan. Pulchra videtur in Abdenago nominis commutatio. Qui ante Azarias, hoc est auxilium Dei nominabatur, nunc Abdenago, id est servus claritatis dicitur, ne positus in palatio

370

Dan. 1.
nu. 7.

palatio Babylonis, hoc est confusiois servus licet, & captivus sue scientiæ claritatem, vel sue nobilitatis claritudinem amississe videretur.

371

Dan. 1.
n. 17.

Danielis 1. Pueris autem his dedit Deus scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientia. n. 17. D. Hier. Nota quod Deus dederit sanctis pueris scientiam, & disciplinam sæcularium literarum in omni libro, & sapientia. Pro quo Symmachus interpretatus est artem grammaticam: ut cuncta quæ legebant intelligerent, & spiritu Dei de Chaldæorum scientia iudicaret. ad hunc locum. Scientiam, & disciplinam. Hoc est dedit Deus eis gratiam, ut tanquam magistri alios edoceret, & tanquam discipuli ab alijs discere non renuerent: Babylonios autem libros ideo evoluebant, ut Babylonicos errores facilius posset refutare, illorumque professoribus convictis veritatem divinæ fidei prædicarent.

372

Dan. 2.
n. 17.

Danielis 2. Et ingressus est domum suam, Ananiaque & Misaeli, & Azaria socijs suis, indicavit negotium. n. 17. D. Hier. Ideo Ananiam, & Misaelem, & Azariam iungit ad preces, ne solus de suo merito videatur præsumere: ut quorum erat commune discrimen, communis esset & oratio. ibidem. Ostendit Daniel quantum apud Deum valeret trius puerorum deprecatio eos intercessores apud Deum pro se constituere festinavit, existimans nihil eis unanimi consensu postulantis à Deo posse negari.

273

Dan. 2.
n. 49.

Danielis 2. Daniel autem postulavit à rege, & constituit super opera provinciarum Babylonis Sidrach, Misach, & Abdenago. n. 49. D. Hier. Non obliviscitor eorum cum quibus Dominum deprecatus est, & qui secum periclitati fuerant: itaque facit eos iudices provinciarum. ibi. Non ipsi pro se ipsis postulabant, sed postulante Daniele accipiebant Babylonis honores: sic Daniel quod ab eis acceperat, modo, quo potuit gratus compensavit, maiora tamen accepit, quam donaret: hu-

manos enim solum præbuit tribus adolescentibus à rege obitos honores, qui per eos à Deo acceperunt divinos favores.

374

Dan. 3.
n. 12.

Danielis 3. Sunt ergo viri Iudæi, quos constituii super opera regionis Babyloniarum Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt rex decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam crexisti, non adorant. n. 12. D. Hier. Quos prætulisti nobis & captivos, vel servos principes esse fecisti: hi elati in superbiam, tua præcepta contemnunt. & ibidem supra. Quos præpositos in Babylone regis operibus invadebant, & offendeabantur peregrino cultu, & aversione idolorum nacti occasionem criminantur ad regem. in commen.

375

Dan. 3.
n. 12.

Sunt ergo &c. n. 12. Quanam hæc illatio est? Non illatio, sed minor esse hæc propositio iuxta regulas debebat, sic enim argumentari deberent. Omnis homo, qui contemnit regis decretum, statuam illius non adoratur mittendus est in fornacem ignis ardentis: sed hi tres contemnentes regis decretum ipsius statuam non adorant: ergo mittendi sunt in fornacem ignis ardentis. Sic concludere opus erat. Illi tamen non servata hac forma post primam illam præmissam, ponunt pro illatione secundam. Immo, nec inferunt quod intendebant, scilicet puerorum combustionem. Sed nihil mirum. Turbati animis argumentari nesciebant.

376

Dan. 3.
n. 14.
& 15.

Danielis 3. Verè ne Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui, non adoratis? n. 14. & infra. Nunc ergo si estis parati, quacunque hora audieritis sonitum tubæ &c. Prostrernite vos, & adorare statuam, quam feci: quod si non adoraveritis, eadem hora mittimini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiat vos de manu mea? n. 15. D. Hier. Quemquam in furore adduci præceperit pueros, tamen dat spatium penitendi: ut si reciderint, & adoraverint, prior culpa

culpa veniam consequatur: sin autem adorare contempserint, præseus pæna sit fornacis ardentis. *ita ibi.* In hoc certe laudabilis tyrannus, quod non inauditos damnauit pueros, sed adduci iussit, veritatem inquirat: quasi dubius rogat: Verè ne &c. Ne sinistram de illis opinionem se habere manifestaret, sed ostenderet se nullam de eisdem culpam crediturum, quam negarent.

Danielis 3. Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. *n. 16. D. Hier.* In Hebræo non habet (regem,) sicut in septuaginta Nabuchodonosor, rex, non oportet nos &c. Ne adulari viderentur impio, aut regem vocare eum, qui ad iniqua compelleret. Quod si quis contentiosus regem quoque legerit, dicemus eos non procaciter regem ad effusionem sui sanguinis prouocare, sed ita reddere regi honorè debitum, ut Dei cultus non lædatur. Quod autem ait, Non oportet nos de hac re respondere tibi: Ille sensus est: Non debes audire verba, quorum iam rebus ipsis probabis fortitudinè, atque constantiam. *ita ad hunc locum.*

Et in Psalmum 145. Alludens etiam ad ea, quæ sequuntur in eodem cap. 3. Danielis. Ecce enim Deus noster potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. *n. 17. 18. Sic ait idem D. Hier.* Videamus tres puari quid dicant de fornace Babylonica, quando vocat eos Nabuchodonosor rex; Non necesse est, nos de hoc verbo respondere tibi. Potest quidem nos Deus liberare de fornace ardenti. Sed si non liberaverit, scito rex, quia imaginem, quam constituisti, non adoramus.

Deinde sic progreditur. Videte fidè. Credimus, inquit, quod liberare

potest. Sed si fortè pœcata nostra prohibuerint: tamen credimus, & in eum, qui non vult modò liberare. Non enim credimus in hac vita, sed in futura. Nō propterea credimus in illū, ne hīc ardeamus: sed ne per istā incēdia ad alia transeamus. Incendit igitur, præpara caminum: iste ardor, ista combustio nostra purgatio est. *ad v. 8.* Non oportet nos. *Et rationē reddentes, addunt:* Ecce enim Deus, quē colimus &c. *n. 17. Ac si dicerent:* Deū habemus Verbum, cuius verba opera sūt, ipse nobis tacitisbus respōdebit, quibus tibi secundum tuū placitū respōdentibus, tacebit.

Danielis 3. Ecce enim Deus noster, quē colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare. *n. 17. D. Hier.* Vnde se putauerat tertere pueros, inde cernit in eis materiā fortitudinis. Nec in longū differūt, sed præseus sibi pollicentur auxiliū, dicentes; Ecce enim &c. Ecce enim Deus quisque puerorū quasi digito. Deū sibi auxiliatorē monstrabat, quo præsentē incendiū minime metuebat. Nemo adolescentiū formidabit libidinis ardorē, si sentiat præsentem sibi adesse Numinis favorem.

Danielis 3. Quod si noluerit, notū sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. *n. 18. D. Hier.* Quod si noluerit, Pulchrè ad id, quod dixerat: potest eripere nos: nō intulit contrarium; si non potuerit, sed si noluerit: ut non impossibilitatis Dei, sed volūcatis sit, si perierint. *ad hunc locum Danielis.* Quod si noluerit. *Polus ergo.* Deus eos liberare, quasi agere, sentis quod hi tres pueri minime dubitantes de diuina contra hostes, suos omnipotentia: ambigerent, de Diuina erga se ipsos Dei beneuolentia.

Danielis 3. Præcepit, ut succēda: retur fornax septuplum, quā faccendi consueverat. *n. 19. D. Hier.* Quasi non posset simplex, & solitus ignis, triū puerorū cōsumere corpora: sed furor, & ira, quæ infantie præ-

H xima

377

Dan. 3.
n. 16.

378

Pf. 145

Dan. 3.
n. 17.
18.

379

Dan. 3.
n. 17.
18.

380

Dan. 3.
n. 17.

381

Dan. 3.
n. 18.

382

Dan. 3.
n. 19.

xima est, modum tenere non potest. Et vult eos multiplicis pænæ comminatione terrere, quos paratos videbat ad mortem. *ad hunc locum.*

Et alibi, intelligendo in rege Nabuchodonosor demonem Sic ait. Adversum iuvenes, & puellas ætatis ardore hostis noster aburitur. Sunt ignita diaboli iacula, quæ simul & vulnerant, & inflammant, & à rege Babylonico tribus pueris præparantur, qui succendit fornacem quadraginta novem cubitorum, habens & ipse septem hebdomadas ad perdicionem, quas Dominus observari iussit ad salutem. Sed quomodo ibi quartus speciem habens quasi filij hominis immenses mitigavit ardores, & inter camini æstuantis incendium, docuit flammis calorem amittere, & aliud oculis comminari, aliud præbere tectis: sic & in animo virginali, rose cælesti, & ieiuniorum frigore calor puellaris extinguitur, & in humano corpore, Angelorum impetratur conversatio. Epist. 8. ad Demetriadem. Qui fornacem septuplum solito succendi imperabat se ipsum furoris igne septuplum accensum supra quod consueverat, ostendebat. Itarum incendio ita exardens, ut fornax ipse esse videretur.

Danielis 3. Viri autem hi tres Sadrach, Misach, & Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati. Stans autem Azarias præcepit sic, asperiensque eum in medio ignis, ait &c. n. 23. & 25. D. Hier. Gratiæ de miraculum, ligati mittuntur in fornacem, & cadunt in medio ignis præcipientes ardenti vincula, quibus ligati sunt, & vinculorum corpora timens flamma non tangit. ad hunc locum. Stans autem Azarias. Hic noster Abdenago est qui in hoc loco iure suo antiquo vocabulo nominatur, Azarias, quod auxilium Dei interpretatur. Stabat ergo in medio camino, & suo stantis habitu divinitatem quandam statum indicabat, divini erga se, & socios auxilij monumentum, seu statum triumphalem, in qua divinus

erga pueros Dei amor de odio Nabuchodonosoris adversus eos, Azaria vestimenta, quasi triumphalia spolia suspendebat.

Danielis 3. Pecc. v. mus enim, & iniquè egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus: & præcepta tua non audivimus, neque obliuimus, nec fecimus sicut præceperas nobis, ut bene nobis esset. n. 29. & 30. D. Hier. Certè tres pueri non peccaverunt, nec eius ætatis erant, quando ducti sunt in Babylonem, ut propter sua vitia punirentur: ergo hi ex persona populi loquuntur. ad hunc locum. Innocentes pueros in omnibus deliquisse populi nomine Abdenago fatebatur. cum enim esset humilis invenit modum, quo sibi peccata populi imponens, se quasi peccatorem maximum incusaret, ne peccatis populi suam attribuens penam se, si non à pæna à culpa saltem, ut innocens excusaret.

Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem: & exussit flammam ignis de fornace. n. 49. D. Hier. Oppressa perturbationibus anima, & varijs molestijs occupata, eum hominum deliraverit auxiliu, & tota ad Deum fuerit mente conversa, descendit ad eam Angelus Domini, scilicet sermo divinus, & exivit flammæ æstuantis ardores: ut nequaquam ignita iacula inimici cor eius nostri arcana penetrarent; nec illius fornace claudamur. in hoc loco Cum Azaria specialiter dicitur Angelus descendisse. Qui enim specialiter per humilem confessionem descenderat, Angelum ad descensum invitaverat: suoque exemplo, ut descenderet, excitabat. Descendit ergo Angelus quasi invidus de humilitate Azaria, quem si non mentali, saltem locali descensu imitabatur.

Danielis 3. Benedicite Auania, Azaria, Misael Domino: laudate, & super exaltate eum in sæcula. Quia eruit nos de inferno, & liberavit nos de manu mortis, & servavit nos de medio ardentis flammæ. & de medio ignis eruit nos. n. 88. D. Hier. Generali laudatione præmissa, quod omnis creatura debeat

383

385

Dan. 3.
nu. 29.
& 30.

386

Dan. 3.
n. 49.

384

Dan. 3.
nu. 23.
& 25.

387

Dan. 3.
n. 88.

debeat laudare dominū: ad extremū Ananiam, Azariā, Misacē cohortantur: qui ad laudem Domini præf. nti beneficio provocantur. Omnis autē creatura non voce, sed opere laudat Dominum: quia ex creaturis consequenter creator intelligitur, & in singulis operibus atque effectibus Dei magnificentia demonstratur. *ad hunc locum. Post universas creaturas se ipsos isti tres pueri ad divina concinenda præconia convocabant, cumque nullam alij creaturis ad canendum proponerent rationem, sibi ipsis multiplicē assignabant, ut se ipsos ad divinas laudes decantandas super omnes creaturas obligatos esse demonstrarent.*

389

Dan. 3.
n. 92.

Danielis 3. Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. n. 92. *D. Hier.* In typo præfiguratur iste Angelus, sive Filius Dei, Dominum nostram Iesum Christū, qui ad fornacem descendit inferni: in quo clausus, & peccatorum & iustorum animæ tenebantur, ut absque exustione & noxa sui, eos qui tenebantur inclusi, mortis vinculis liberaret. *ad hunc num. Tres miseris, 19. annus ligatos, quatuor solutos videbunt arguim decem eras, ut quos filij Dei socios affirmabas, ligatos vinculis inspectaret.*

390

Dan. 3.
n. 93.

Danielis 3. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi egrediimini, & venite. Statimque ingressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. n. 93. *D. Hier.* Pavore perterritus, non per nuncios querit & pueris, sed ipse eos ex nomine vocat, servos Dei excelsi appellans, & petēs, ut ad se egrediatur, quos xinetos in fornacē miserat. *ad hunc locum. Per servos ingredi inferna: per se ipsum egredi præcipit: ac si opus proprium regia non punire, sed liberare & supplicio rex, etiam barbarus, indicaret.*

391

Danielis 3. Et erumpens Nabu-

chodonosor ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, qui misit Angelū suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum: & vbi regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua, ne servirent, & ne adoraret omne deum excepto Deo suo. n. 95. *D. Hier.* Ergo Nabuchodonosor Dei confessionem recipit, & damnatis idolis laudat tres pueros qui noluerant servire, & adorare omne deū, excepto Deo suo, *ad hunc locum. Benedictus Deus eorum. Horum trium Dominum Deum nuncupabat: ac si intelligeret hos tres pueros ita & Deo diligere, ut reliquis omnibus creaturis eos adæquaret; ideoque gauderet, cum esset universitatis Deus, Deus illorum trium nominari.*

Ex Divo Chrysostomo.

Danielis 3. Nabuchodonosor rex fecit statuā aureā, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorū sex, & statuit eam in campo Dura provincie Babylonis. n. 1. *D. Chrysost.* Vtde vbi stadiū hoc statuerat: non in vrbe, nec in vlllo agro, sed plauis, & nudi cāpi hoc orbis theatrū suscipiunt: in capō enim de auro extra civitatem effugiem erexit, & præco pertransiens clamabat: Vobis dicitur gentes, tribus, linguæ, quacunque hora audieritis vocem tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæque & psalterij, & symphonie omnis generis musicorum, cadentes adorare statuam auream (verd enim cadere erat simulachrum adorare) & quicunque non cadens adoraverit, in eadē hora proijcietur in caminum ignis ardentem. *ad populum hom. 4.* In campo. Nescit enim superbus rex clementiam suā inter parietes alienius templi, vel inter vrbis etiam magnæ: muros occultare, sed quasi pro templo totum orbem sibi sumeret, sacratū sibi simulachrū in capō plano, ut ab omnibus circūquaque adoraretur, collocavit.

Danielis 3. Itaque Nabuchodonosor rex misit ad cōgregandōs satrapas, magis-

H 2

tratus,

Dan.
n. 99

392

Dan. 3.
n. 1.

393

Dan. 3.
n. 2.

egestate consueverint, absumptique sint varijs casibus, opera eorū exoriantur purpura, & auro, luxuque cætero, quem divitiæ suppeditant, adoranturque religiose non solum ab ingenuis, verum & a nobilibus, honestaque specie præditis. *eodem lib. de Dialogo.* Ecce Deus noster. *Hæc dicentes tres pueri Dei sui unitatem ostendebant, addentes autem, deos tuos, deorum regis multipliciter fugillabant. & sic Dei sui veritatem, deorū verò regis falsitatem demonstrabant. Vera enim Deus in uno solo Deo, non in multis potest reperiri.*

335

Dan. 3.
n. 18.

Danielis 3. Notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuas aureas, quam erexisti, non adoramus. *n. 18.* Sic tres pueri regi respondebant, præcepti Domini memores sic inbætitis. *Exod. 20.* Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. *n. 23.* Adquæ locum Philo. Itaque transcens per cogitationem omni visibili essentia, pergamus ad cultum illius invisibilis, qui sola mente percipitur, solus Deus deorum, tam intelligibilem, quam sensibilem, atque etiam rerum cunctarū opifex. Quod si quis religionem, quæ semper in conditori debetur, alteri innoti, aut creato tribuat, inter insanos reserendus est, ac impius. *lib. de Monarchia.*

336

Exod.
20. nu.
23.

Et infra exponens eundem locum Exod. 20. Non facietis deos &c. *n. 23.* sic ait idem Philo. Expresse docens, nec ex alia quicquam illa materia deos magni faciendos esse, quando præcipuis duabus interdicatur, argentum enim, & aurum primum in metallis obtinent.

337

Exod.
20. nu.
23.

Et explanans eundem textum sic progreditur idem Philo. Verum præter hoc apertum interdictum Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis, videtur mihi subesse hæc & aliud præceptum utile moribus, avaros valde arguens, undecunque argentum, & aurum sibi quærentes, & acquisitum tan-

quam numen recondentes in penetralibus, totam suam felicitatem acceptam illi referendo; quin & illos, qui cum non possint proprias divitias colere, quod his carcant, alienas mirantur, non minus avari, quam illi priores: quos adoraturi mane, ad ædes eorum tanquam ad sanctissima templa cursitant, bona petitori ab his, quasi a numinibus. *in eodem lib. de Monarchia.*

338

Levitic.
19. n. 4

Et declarans illud Levitici Non lite converti ad idola, nec deos constatiles facietis vobis. Ego Dominus Deus vester. n. 4. sic loquitur Philo contra eos, qui avaritia vitio devoti divites sequuntur. Hos alibi quoque lex admonet: Idola non sectabimini; nec facietis vobis deos fustes: figuratè docens, divi nos honores non convenire divitijs. Auro enim, argentoque ferme constant divitiæ. Quas vulgus sectatur sub illius cæci Pluti nomine, cui soli se debere felicitatem existimat: hoc est simulachris, ut scriptura loquitur umbris, & vanis imaginibus, nihil solidum firmum habentibus. Feruntur enim ultro citroque ventorum in morem. Id verum esse argumentum certissimo colligitur: Quia sicut interdum repente advolant, & priusquamprehendantur, possessores illuso rursus avolant. Atque etiam cum adsunt maxime speculaculares quasdam representant imagines, præstigias sensuum ludibria, que instabilia. *lib. de Monarchia.* Notum sit &c. *n. 18.* Pauperes non alliciat aurum. Aureum statim effugient, ut adoraretur, illam quisque adoravit avarus, qui non te in auro, sed aurum in te lubentissimè venerabitur. Multa dicit Philo de sua imperatoris Caij in lib. de Legatione ad Caij.

Hæ

Tertulliano.

I. 3. Sunt ergo viri quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contemplerunt, rex, decretum tuū: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, nō adorant. *n. 12. Tertullianus lib. 3. contra Marcionem, post de cantatas Danielis laudes sic modulatur.*

Huius tres socij vix digna laude canendi,

Ex numero tanto decretum regis iniquum

Contempserē pij, quorum data corpora flammis,

Tradere se pēnis potius, pro nomine magno,

Quā genibus nixi simulachro pandere palmas.

Iam praeclara fides, iam spes super omnia fulgens

Extinxit rabiōs ignes, & vicit iniquos.

Sunt ergo &c. Inter cōtemptum decreti regij, & contemptum regij simulachri, medium decorum contemptum accusatorum, arium puerorum tyranno proponebant: ut qui scirent tyrannum, non tam ex decorum neglectu, quā ex sui decreti, vel simulachri despectu, ad iracundiam adversus pueros commoventur, utpote, qui solus appetere contemptis djs omnibus ab omnibus hominibus, ac si solus deus esset, adorari.

Danielis 3. Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerūt regi Nabuchodonosor: non oportet nos de hac re, respondere tibi. *n. 26. Tertullianus lib. adversus Gnosticos.* Qui spiritu Dei agebatur, ab ipso in martyria dirigebantur, etiam patiēdo quae, & praedicassent. Proinde, & tria fraternitas, quū dedicatio imaginis regiae urbem urgeret officio, non ignoraverunt, quid fides, quae sola in illis captiva non fuerat, exigeret, moriēdi scilicet adversus idolatriam. Meminerant enim, & Hieremiae scribentis ad eos, quibus illa

captivitas imminabat. Et nunc videbitis deos Babylonierum aureos, & argenteos, ligneos, portari super humeros, ostentantes nationibus timorem. Cavete igitur ne &c. vos confidamini, dum aspiciatis turbas adorantes retrō eos, & ante; sed dicite in animo vestro; Te Domine adorare debemus. *cap. 8.*

Et infra exponens eundem textum Danielis 3. n. 16. sic ait. Itaque dixerūt ā Deo concepta fiducia, quando vigore animi conditionales iniūas regis excuriunt: Nō habemus necessitatem respondendi huic tuo imperio. Est enim Deus noster, quem colimus, potens eruerē nos de fornace ignis, & ex manibus tuis; & tūc manifestum fiet tibi, quōd neque idolo tuo, famulabimur, nec imaginē tuā auream, quam statuisti adorabimus. O martyriū, & sine passionē perfectū satis passus, satis exultans, quō: propterea Deus texit, ne potestatem eius mentiri viderentur. *eodem cap. 8. Tyrannus dubius erat de Dei potestate, dicens. Quis est Deus, qui exipiet vos de manu mea? n. 15. & 16. Tres autē pueri dubitabant solū de Dei voluntate dicentes, Quod si noluerit. n. 18. Ergo Dominus ab incendio pueros liberavit, ut tyranno divinam manifestaret potentiā. pueris divinam ostenderet benevolentiam.*

Danielis 3. Non oportet nos de hac re respondere tibi. *n. 16. Tertullianus lib. de idolatria.* Igitur quod attinet ad honores regum, vel imperatorū, ficta praescriptum habemus in omni obsequio esse nos oportere; secūdum Apostoli praeceptum, subditos magistratibus, & principalibus, & potestatibus. Sed intra limites disciplinae, & quousque ab idololatria separamur. Propterea enim, & illud exemplum trium fratrum praecurrit, qui alias obsequentes erga regē Nabuchodonosor, honore imaginis eius constantissimē respuerint, probantes, idololatriam, esse quicquid

G 3 ultra

339
Dan. 3.
n. 12

Hic. 29
n. 9
Bar. 6.
n. 3.

341

Dan. 3.
n. 16.

n. 15.
16.

342

Dan. 3.
n. 16.

340
Dan. 3.
n. 26

341
Dan. 3.
n. 26

ultra humani honoris modum ad
iustar divinæ sublimitatis extollitur.
cap. 15.

343 *Dan. 3. nu. 15. & 18.* Adorationem, non presentem, sed
futuram rex à pueris postulavit, dicens:
Quod si non adoraveritis. n. 15. Illi
verò adorationem presentem denegabant,
Statuam auream, quam erexit, non
adoramus. n. 18. Quare non dicunt. Nō
adorabimus? Fortassis, ne presumptione
nimia suam in fide pro tempore futuro fir-
mitatem viderentur ostentare. sed mode-
sta responsione, honorem adorationis soli
Deo vero debitum, alienis dijs in presen-
tium, divino auxilio nixi, denegare.

344 *Dan. 3. n. 92.* *Luc. 9. nu. 24.* *Dan. 3. nu. 22.* *Dan. 3. n. 47.* *48.*
Danielis 3. Ecce ego video qua-
tuor viros solutos, & ambulantes in
medio ignis, & nihil corruptionis in
eis est, & species quarti similis filio
Dei. n. 92. *Tertullianus lib. 4. adversus*
Marcionem citans illud Luc. 9. Qui enim
voluerit animam suam salvam facere,
perdet illam: nam qui perdidit ani-
am suam propter me salvam faciet
illam. n. 24. Et alludens ad illud Danie-
lis 3. Viros illos, qui miserat Sidrach
Misach, & Abdennago, interfecit flā-
ma ignis. n. 22. Et etiam ad illud Danie-
lis 3. Effundebatur flamma super for-
naem cubitis quadraginta novem
& erupit, & incendit quos reperiē
iuxta fornacem de Chaldeis. n. 47.
48.

345 *St. Tertullianus.* Certè Fi-
lius hominis, hanc sententiam emisit,
Perspico igitur & tu eum rege Baby-
lonio, fornicem eius ardentem, &
invenies, illic tanquam Filium ho-
minis (non dum enim verè erat, non
dum scilicet natus ex homine). Nam
tunc istos exiles constituentem.
Salvas facit animas trium fratrum,
quicquid pro Deo perdere conspave-
rant: Chalcedonem verò perdidit,
quas illi per idololatram salvas facere
maluerant. cap. 23. Et species quarti
similis Filio Dei: si quantum sibi appa-
rentem virum nominat, quomodo enim si-
mitem Filio Dei esse videt? Quia in ea i-
specie Dei filius comparatur, videmus.

Dei Filius, & Filius hominis videretur;
iam enim tunc Christus Deus, & homo si-
mul præsignificabatur satorus.

Danielis 3. Et species quarti
similis Filio Dei. n. 92. *Tertullianus*
lib. 4. adversus Marcionem. Iesus scilicet
creatoris; hic erat visus Babylonio
regi in fornace cum martyribus suis
quartus, tanquam Filius hominis. cap.
10. Et species quarti similis Filio
Dei. Cum enim Dei Filius res in fornace
videret invenies pro fide, quasi res disci-
plina divina milites decertantes, descendit
humano indutus habitu, ut eos aspectu sui
pugnantes animaret in prælio, & in triu-
pho victores coronaret.

Danielis 3. Statimque egressi
sunt Sidrach Misach, & Abdennago
de medio ignis. n. 93. *Tertullianus lib.*
de Oratione carpens aliquas supersticiosas
consuetudines sic ait. Ut est quorundā,
politus penulis orationem facere: sic
enim ad ut ad idola nationes. Quod
atque si fieri oporteret Apostoli,
qui de habitu orandi docent, com-
prehendissent, nisi si qui putant Pau-
lum penulatis in oratione penes
Carpum reliquisse. Deus scilicet nō
audiat penulatos; qui tres sanctos in
fornace Babylonij regis orantes cum
Sarabaris, & tyaris suis exaudivit. cap.
12. Ergo Deus non corporum palludamē-
ta, sed animorum in orantibus inspectat
deguamenta. Mentis habitu potest quis di-
vinis oculis videri Christianus, licet cor-
poris habitu appareat in sarabara, id est,
Persica veste Persians.

Danielis 3. Et congregati satra-
pæ, & magistratus, & iudices, & po-
tentes regis, contemplantur viros
illos, quoniam nihil potestatis habuisset
ignis in corporibus eorum, & capil-
lus capitis eorum non esset adustus,
& sarabara eorum non fuisset im-
mutata, & odor ignis non transisset
per eos. n. 94. *Tertullianus lib. de Re-*
surrectione carnis. Quod Babylonij ig-
nes trium fratrum, nec tyaras, nec sa-
rabaras, quamquam Iudæis alienas
laserunt, ab omni vitio, ab omni di-

no, ab omni iniuria, & contumelia immunitatem carnis ediscunt, cui nam fidei testimonium signant, nisi qua credi oportet, hæc futura integritatis esse documenta? Figuræ enim nostræ fuerunt Apostolo auctore, quæ scripta sunt, ut & Dominum potentiorum credamus omni corporum lege, & carnis magis utique conservatorem, cuius etiam vestimenta, etiam caleamenta protexit. cap. 58.

348

Et quidem, ut divina potentia ostenderetur tyranno, satis erat quod tres pueros Babylonius ignis non cremaret: quare ergo voluit Deus, ut illorum vestes Persicas, quibus induti in curia regia incedebant, etiam ab igne reservari Arbitror, ut ostenderet, se non in servis suis alienas barbararum nationum vestes reprobare, sed & servos suos talibus vestibus ad divinam gloriam, & humanam salutem indutos approbare.

Ex Divoo Zeno- ne Ver.

349

Dan. 3.
n. 12.

Danielis 3: Sunt ergo viri Iudæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: vii isti contemplerunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant. n. 12. D. Zeno. Tres Hebræi venerabiles, numeri Sacramento moniti, ætate reneri, sed fidei soliditate robusti, supplicio suffragante gloriosi, amore divinæ religionis regis adorare imaginem contempserunt, utpote qui ipsum contempserunt regem. sermone 7. de tribus pueris. Decreti contemptus solus exprimitur: non regis despectus proponitur: nec Patna neglectus memoratur: quare Pluris enim voluntarius rex, qui deo liberi volebat, decretum suæ faciebat voluntatis, quam honorem maiestatis

regis, & gloriam suæ deitatis. Hoc delatores agnoscebant, & ideo solum decreti contemptum exprimere voluerunt, ut regem ad iracundiam provocarent.

Danielis 3. Ecce enim Deus noster, quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare. n. 17. D. Zeno. Tres pueri in illo sacro certamine præ oculis Deum sibi proponere, non flammam: præmium futurum, non pœnam. Sicque inter tetros undantis incendij globos, triumphantes barbarum regem, minas omnes, ipsum quoque supplicium: docuerunt ignes sanctis hominibus non esse fortiores. serm. 1. de tribus pueris. Fornax accensa spectaculum pueris esset horrendum, si illorum oculos à crudeli incendio immensa Dei non retraheret pulchritudo, quam ostendebant dicentes. Ecce Deus noster: hanc ergo sibi tres pueri ante oculos proponebant, & ideo minaces flammarum globos minime formidabant.

Danielis 3. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago, & præcepit, ut succenderetur fornax septipulum quam succendi cõsueverat. n. 19. D. Zeno. Trium puerorum martyrium, qui credit interritus, potest etiam ipse adipisci martyrii: tanta enim vis certaminis fuit, ut eam ipse quoque ignis horruerit: nam à barbaro rege nimia crudelitæte tribus pueris consulente fornax ultra quam solet, septenario paulo ignis armatus est: sermone 2. Erat tyrannus magis repletus furore, quam fornax calore. Iussit, ut septeno paulo ignis profanus contra tres sanctos martyres arderetur. Adfuit tamen pro suis martyribus ignis divinus: septenis armatus donis, ut contra profanum ignem decertaret, septenoque ardore glomeratis ignis globos penitus debellaret.

Danielis 3. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore &c. min. 19.

G 4

& infra

350

Dan. 3.
n. 17.

351

Dan. 3.
n. 19.

352

Dan. 3.
nn. 19.
& 46.

& infra. Et non cessabant, qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stuppa, & pice, & malleolis. *n. 46. D. Zeno.* Ira sufflatus solito septies ampliùs caminū iussit incendi: ac ne, quid immanitatis scævientis deesse videretur, pice, & stuppa armatum citatur incendium: æstuantibus globis rubescit quoque ipsum alienis ignibus cælū. Illo præcipitantur, infontes: ibidemque propter quem præcipitantur, inveniunt. *sermone 7.* Repletus est furore. Credo equidem, septenarium spirituum infernorum numerum tyrannus in suum invocavit favorem, à quibus septuplum accepisse videtur furor. Et hinc est, quòd septies solis ampliùs iusserit accendi fornacis ardorem: sed nec sic vincere valuit divinum septisformis spiritus in cordibus iuvenum accensum amorem.

353

Danielis 3. Et viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis. *n. 20. & infra.* Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati. *n. 23. D. Zeno.* Hebræi verè tres pueri, leonum constantia maiores, iuvenum virtute fortiores, sibi pares Trinitatis Sacramento præmoniti; unitatis ipsa fide solidi, æqualitate pares, passibus victoriæ gloriosi. Hos barbarus rex, quòd eius statuam adorare contempneret, incendi præcepit. Qui ubi iactati sunt in fornacem ignis ardentis, hos devotè cupidus ignis excepit, lambunt rosidos flammæ blandientes. *serm. 5.* Viri autem hi tres. *Tres numerus imparis sed numerus, quo Deus impare gaudet: dum eos solos vidit Deus, numerum aspicit inæqualem; dum autem eos tribus divinis personis annumerat, senarium numerum facit equalem.*

354

Danielis 3. Et effundebatur flamma super fornacem cubitis

quadraginta novem: & erupit & incendit quos reperit iuxta fornacem de chaldæis. Angelos autem Domini descendit, cum Azaria, & socijs eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace. *n. 47. 48. 49. D. Zeno.* O admirabile incendium! O verè spectaculum Deo dignum! Qui audeunt, timent: qui incendunt, ardent: qui incensi sunt, sanctificati, & incolumes de camino procedunt. *serm. 2.* O spectaculum triplici flammarum luce medijs: idololatriæ tenebris à divinis, & angelicis, & humanis oculis inspicendum; terra Rex, ab aere Angelus, ex calo Deus quisque suis oculis, quemlibet ex tribus pueris inspebat; homo Rex homines esse videbat, Video viros: angelus ad Angelos descendebat, Cum socijs eius: Deus deos Deo deorum divinas laudes canentes audiebat, Benedicebant Deum in fornace.

Danielis 3. Et erupit, & incendit &c. ut proxime supra. Et fecit medium fornacis quasi ventum rois flantem &c. *n. 48. D. Zeno.* Illorum, fratres dilectissimi, ac delectabile certamen Deo historia sacra prodidit nobis ignis, ac fidei: etenim duo discordantia devotione Dominica in unam concordiam convenerunt, namque tribus in pueris fides puniri non timuit: immixtis camido ignis exstans detulit, ut eos unius virtutis esse pensaret. Denique ardeat incendium incenditibus, non incensis. *serm. 4.* In fornacem quasi in amphitheatrum lumen perfidia, & fidei lumen, ut decertarent, descendit: illud rigoris cingitur flammis, hoc rogi amoris. Dubium videbatur certamen. Donec amor celestem in suum auxilium convocans rorem; perfidia ex fornace lumen expulsi, flammæque erexit rigorem.

Danielis 3. Et erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de chaldæis. *n. 48. & infra.* Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace. *n. 51. D. Zeno.* Mira res, opacitas

Dan. 3.
n. 47.
48. 49.

355

Dan. 3.
à n. 48.

356

Dan. 3.
nn. 48.
& 51.

opacitis intus, incendium foris est: intus hymnus canitur: foris ululatus auditur. O magna potentia Dei: Incensores iucenlio concremati sunt: & qui incensi sunt, incendio suo superstites, triumphantes de camino procedunt. *serm. 5. & alibi sic ait.* Mors refugiens mutat officium: incensores cremantur: incensis hymnum canentibus flamma blanditur. *serm. 8. & alibi.* Tres pueri; quo ardere putabantur incendio de suis incensoribus vindicati. *serm. pro fidei veritate.* Tunc hi tres &c. *Sidrach laudabat Patrem: Misach glorificabat Filium. Abdenago Spiritum Sanctum benedicebat, & sic ore uno hymnum triplicem laudationis, glorificationis; & benedictionis Trinitati Sanctissima modulabantur.*

357

Dan. 3.
nu. 49.

Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & focijs eius in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace. *nu. 49. D. Zeno.* Credo divina providentia Sacramento Trinitatis spiritalem quoque numerum convenire. Denique nec irrorati camini eis baptismatis defuit gratia. *serm. 2. de tribus pueris.* Et alibi. O admirabilis ratio! O inestimabilis gloria Dei! Sacramento Trinitatis tam potentis elementi subacta natura est. Qui putabantur incendio extingui, emicant beatiores incensi. *serm. 4. de tribus pueris.* Angelus hic Angelum testamenti portendebat, qui tres pueros in fornace flammam, quasi in undarum piscina & in fontem, in virtute trium Personarum Trinitatis, dum flammam movebat, & pueros torabat, quodammodo aqua baptizabat.

358

Dan. 3.
nu. 49.

hic Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria &c. *proxime supra. n. 49. D. Zeno.* Qui nunc in se credentes baptizant Spiritu Sancto, & igne ipse tunc quoque numero suae adfuit Trinitatis. Denique rem Sacramento gestam esse cognosce. In caminum missi, ut sub-

mersi sunt flammis, statim invisibilitate incensilia temperantur. *serm. 8.*

Et alibi sic eloquitur idem D. Zeno. Fides in tribus pueris ignes amoenos effecit. *serm. de spe fide, & charitate.* Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. *n. 49. Ventus qui in medio fornacis spirabat Spiritum divinum ostendebat, qui secum trahebatur rorem, ut qui igne pro fide ardentes baptismum flammis accipiebant, atque Spiritu Sancto baptizabantur. flammifero amore; baptizarentur etiam flabellifero rore.*

359

Dan. 3.
nu. 49.

Danielis 3. Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quicquam molestiae intulit. Tunc hi tres quasi uno ore laudabant, & glorificabant & benedicebant Deum in fornace. *n. 50. 51. D. Zeno.* Cum audio tres pueros incensos, prius vehementer horresco, mox deinde eorum participes optaverim fieri, cum cognosco inter flammam osculentos hymnum Deo cecinisse securos: tanta est enim fidei virtus tantaque potestas, ut cultoribus suis etiam ipsa elementa contra suam naturam famulari compellat. *serm. 3.* Quasi uno ore. *Quid mirum si uno Deum confitebantur ad salutem ore, qui uno ad instigantem credebant corde? Non est metuenda horum pars sed potius eorum est invidenda gloria.*

360

Dan. 3.
nu. 50.
51.

Danielis 3. Tunc hi tres quasi uno ore &c. *n. 51. D. Zeno.* Exulta christiane, & Deum fortiter time, diaboli si vis incendia non timere. Ecce pueri Sacramento moniti tres numero, sed una virtute, anhelantibus flammis, camino ingiente non laeduntur, incensi hymnum canunt: barbarum regem fidei renacitate confundunt. Vindcantur incensoribus suis, Deum vident: Mors transit in vitam, metus in gloriam. Sic, quis non optet ardere? *sermone 6. de tribus pueris.* Deum, quem sibi in fornace adesse videbant, laudant, & glorificabant.

361

Dan. 3.
nu. 51.

bant, & benedicbant. O pulcherrima, & multiplex transformatio. Dum in fornace Dei Filius in forma filij hominis videbatur, tres pueri, tres fieri vident commutationes. Adspiciunt namque calorem in rorem, planctum in cantum, panem in gloriam transmutari.

Danielis 3. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit propter, & ait optimatibus suis: Non ne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi dixerunt: Verè rex: Respondit & ait. Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. *n. 92.* **D. Zeno.** Illuc præcipitantur in fontes: ibidemque, propter quem præcipitantur, inveniunt. Denique excipiuntur non flamma, sed rore, Dei dignitate, non panna. O felix supplicium, quod incolumitate superante immortalitas prosequitur, & corona. *serm. 7. de tribus pueris.*

Ecce ego video quatuor &c. *n. 92.* Bene vides o tyranne, tres tantum tu misisti, quantum, quem aspicias non à te emisisti, sed misisti à Patre, primus est ingressus incendium, ut dum illum servi ingredientem viderent, incendium ingredi non timerent. Hic, ut suos illas in flammis servaret socios, caminum primus ingreditur. Illius enim Pater suorum excitatus amore, magis quam tu tibi adversarium contitatus furore, eum prius, quam tu mitteres eius in fornacem servos, mittere festinavit.

Ex Divo Cyrillo Hierosf.

Danielis 3. Peccavimus enim, & inique egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus. *n. 29.* Ita *Sidrach Misach, & Abdenago* in oratione Deum alloquebantur, dum in

fornace Babylonica detinerentur. **D. Cyrillus Hierosf.** considerans tres hos pueros ab incendio liberatos, sic ait. Poterit confessio etiam ignem extinguere. Quod si non credis: recogita quid acciderit iussu, qui erant cum Azaria, quales effuderunt fontes? Quot vasa aquarum, quadraginta novem ulnarum flammam extinguere potuerunt? Sed ubi modium accendit flamma, illie fluviolum effudit fides, & isti dixerunt pro remedio malorum. Peccavimus, inique egimus. Et penitentia dissolvit flammam.

Et infra. Si non credis quod ignem Gehennæ potest extinguere penitentia, ex his quæ Azariæ contigerunt, discas. Sed dixerit aliquis: Illos Deus liberavit tanquam iustos: nam quod idololatriam committere noluerunt vim hanc illis tribuit. Sit ita plane. *Catechesi 2. de panis.* Tras ergo pueri, tres penitentia partes optimè referebant, scilicet contritionem, confessionem, & satisfactionem: ac proinde à Deo veniam assequuntur. Quis penitentiam non amat? Ut hac eum à Gehennâ incendio liberet, ut tres pueros à fornace Babylonia liberavit.

Ex Divo Ambrosio.

Danielis 3. Quod si noluerit notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. *n. 18.* **D. Ambros.** ad illud *Christi Domini* apud *Matth. 22.* Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. *n. 21.* Sic ait. Reddite, id est, vos quæ sunt Cæsaris, apud quos figura, & imago invenitur Cæsaris. Illi ergo Hebræi pueri Atanias, Azarias, Misael, qui non adoraverunt imaginem regis, qui non receperunt eam, qui nihil de mensa regis accipiebant, non tenebantur ad solutionem tributum. *in Exod. 1. ult.* Non

Non enim regis terreni imaginem poterant venerari, qui non illam insculptam in se ipsis ferebant, sed imaginem regis supremi vivis depictam virtutum coloribus in se ipsis portabant.

367

Dan. 3.
49. 50.
51.

Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace. nu. 49. 50. 51. D. Ambrosius: considerans Dei Filium in specie hominis in fornace cum tribus pueris apparentem. lib. 1. de fide. sic ait. Ita nec dignitas naturalis maiestatis amittitur, & assumptæ carnis veritas comprobatur. Hæc est fides nostra: Sic se Deus cognosci voluit ab hominibus, sic tres pueri crediderunt, nec incendia circumstantia senserunt, cum infidus noxius ignis exureret, & fideles innoxia flamma roraret, quibus aliorum incendia refrigerabant, quia merito fidei perdiderat suam pænam naturam. Aderat enim in specie Angeli, qui monebat, ut in numero Trinitatis, unius esset laudatio potestatis. Benedicebatur Deus, videbatur in Angelo Dei Filius, sancta, & spiritualis in pueris gratia loquebatur. cap. 2. In medio trium puerorum iam tunc Dei Filius in forma pueruli comparebat & affectus humanos, habitu indutus humano ediscebat: ingressurus postea in vera infantis figurâ fornacem ardentiorē, in qua somenta non desissent pæcarum, quibus tamen non incenderetur ignis rigoris, sed amoris.

368

Dan. 3.
nn. 50.

Cant. 1.
nn. 2.

Danielis 3. Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. n. 50. D. Ambrosius: lib. 3. de Virginibus alludens ad illud Cant. 1. Oleum effusum nomen tuum. n. 2. sic ait. Semper unguentum hoc erat, sed erat apud Patrem. Eructavit cor patris

verbum bonum, fragravit Filius, Spiritus Sanctus exhalavit, atque per omnium corda diffusit. Et infra. Hoc unguento uncti sunt tres pueri & humorem ijs flamma roravit, post medium lib. Tres ergo pueros quasi fidei athletas divini nominis oleo ad lucem cum flammis Deus voluit preparare. Sciebat enim hoc unctos oleo non posse eos ab ardentibus flammis incendi: hoc enim oleo non accenditur caminus ardoris, sed rogos amoris.

Ex Divo Gregor.
Nysseno.

Danielis 3. Benedicite frigus, & æstus Domino: laudate, & superexaltate eum in sæcula. n. 67. D. Greg. Nyss. Tres illi pueri ad communem laudum decantationem unâ assumunt frigus, & æstum; frigus per congelationem, æstum per combustionem: deinde transeunt per ignem, & aquam. orat. 2. de 40. Martyribus. Merito inter alias creaturas ad divina præconia emodulanda hi tres musicae magistri frigus, & æstum invitabant, in laudem enim illius modulabantur, qui frigore roris æstum flammarum eis concinnantibus temperabat.

369

Dan. 3.
nn. 67.

Ex Divo Hieronymo.

Danielis 1. Et imposuit eis præpositus eunuchorum nomina, Danieli Balthasar: Ananiæ Sidrach: Misaeli Misach, & Azariæ Abdenago. n. 7. D. Hier. Nolens eos in terra captivitatis nomina habere Iudeorum, lib. 1. in Dan. Pulchra visus in Abdenago nominis commutatio. Qui ante Azarias, hoc est auxilium Dei nominabatur, nunc Abdenago, id est servus claritatis dicitur, ne positis in palatio

370

Dan. 1.
nn. 7.

palatio Babylonis, hoc est confusio-
nis licet, & captivus sue scientiæ clari-
tatem, vel sue nobilitatis claritudinem
amississe videretur.

371

Dan. 1.
n. 17.

Danielis 1. Pueris autem his de-
dit Deus scientiam, & disciplinam
in omni libro, & sapientia. n. 17. D.
Hier. Nota quod Deus dederit sanc-
tis pueris scientiam, & disciplinam
sacularium literarum in omni libro,
& sapientia. Pro quo Symmachus
interpretatus est artem grammati-
cam: ut cuncta quæ legebant intel-
ligerent, & spiritu Dei de Chaldæo-
rum scientia iudicarent. ad hunc locū.
Scientiam, & disciplinam. Hoc est
dedit Deus eis gratiam, ut tanquam ma-
gistri alios edocerent, & tanquam disci-
puli ab alijs discere non renuerent: Baby-
lonios autem libros ideo evolvebant, ut
Babylonicos errores facilius posset resolu-
re, illorumque professoribus convictis
veritatem divinæ fidei prædicarent.

372

Dan. 2.
n. 17.

Danielis 2. Et ingressus est do-
mum suam, Ananiaque & Misaeli,
& Azaria socijs suis, indicavit ne-
gotium. n. 17. D. Hier. Ideo Ana-
niam, & Misaelem, & Azariam iun-
git ad preces, ne solus de suo merito
videatur præsumere: ut quorum
erat commune discrimen, commu-
nis esset & oratio. ibidem. Ostendit
Daniel quantum apud Deum valeret triū
puerorum deprecatio eos intercessores apud
Deum pro se constituere festinavit, exis-
timans nihil eis unanimi consensu pos-
tulantibus à Deo posse negari.

273

Dan. 2.
n. 49.

Danielis 2. Daniel autem postu-
lavit à rege, & constituit super ope-
ra provinciarum Babylonis Sidrach,
Misach, & Abdenago. n. 49. D. Hier.
Non obliviscitur eorum cum quibus
Dominum deprecatus est, & qui
secum periclitati fuerant: itaque
facit eos iudices provinciarum. ibi.
Non ipsi pro se ipsis postulabant, sed postu-
lante Daniele accipiebant Babylonis ho-
nores: sic Daniel quod ab eis acceperat,
modo, quo potuit gratus compensavit,
maiora tamen accepit, quam donaret hu-

manos enim solum præbuit tribus adole-
scentibus à rege obtentos honores, qui per
eos à Deo acceperunt divinos favores.

Danielis 3. Sunt ergo viri Iudæi,
quos constituit super opera regio-
nis Babylonis Sidrach, Misach, &
Abdenago: viri isti contempserunt
rex decretum tuum: deos tuos non
colunt, & statuam auream, quam
erexisti, non adorant. n. 12. D. Hier.
Quos prætulisti nobis & captivos,
vel servos principes esse fecisti: hi
elati in superbiam, tua præcepta
contemnunt. & ibidem supra. Quos
præpositos in Babylone regis operi-
bus invadebant, & offendeabantur
peregrino cultu, & aversione idolo-
rum nacti occasionem criminantur
ad regem. in commen.

374

Dan. 3.
n. 12.

Sunt ergo &c. n. 12. Quanam
hac illatio est? Non illatio, sed minor esse
hac propositio iuxta regulas debebat, sic
enim argumentari deberent. Omnis homo,
qui contemnit regis decretum, statuam
illius non adorat mittendus est in fornacem
ignis ardentis: sed hi tres contemnentes
regis decretum ipsius statuam non adorant:
ergo mittendi sunt in fornacem ignis ar-
dentis. Sic concludere opus erat. Illi ta-
men non servata hac forma post primam
illam premissam, ponunt pro illatione
secundam. Immo, nec inferunt quod in-
tendebant, scilicet puerorum combustionem.
Sed nihil mirum. Turbati animis argumē-
tari nesciebant.

375

Dan. 3.
n. 12.

Danielis 3. Verè ne Sidrach,
Misach, & Abdenago, deos meos
non colitis, & statuam auream, quæ
constitui, non adoratis? n. 14. &
infra. Nunc ergo si estis parati, qua-
cunque hora audieritis sonitum tu-
bæ &c. Prostrernite vos, & adorete
statuam, quam feci: quod si non
adoraveritis, eadem hora mittemini
in fornacem ignis ardentis: & quis
est Deus, qui eripiat vos de manu
mea? n. 15. D. Hier. Quemquam in
furore adduci præceperit pueros,
tamen dat spatium penitendi: ut
si ceciderint, & adoraverint, prior
culpa

376

Dan. 3.
n. 14.
& 15.

culpa veniam consequatur: sin autem adorare contempserint, præseus pena sit fornacis ardentis. *ita ibi. In hoc certè laudabilis tyrannus, quòd non inauditos damnavit pueros, sed adduci iussit, veritatem inquiri: quasi dubius rogat: Verè ne &c. Ne sinistram de illis opinionem se habere manifestares, sed ostenderes se nullam de eisdem culpam crediturum, quam negarent.*

Danielis 3. Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. *n. 16. D. Hier.* In Hebræo non habet (regem,) sicut in septuaginta Nabuchodonosor, rex, non oportet nos &c. Ne adulari viderentur impio, aut regem vocare eum, qui ad iniqua compelleret. Quòd si quis contentiosus regem quocumque legerit, dicemus eos non procaciter regem ad effusionem sui sanguinis provocare, sed ita reddere regi honorè debitum, ut Dei cultus non lædatur. Quòd autem ait, Non oportet nos de hac re respondere tibi: Ille sensus est: Non debes audire verba, quorum iam rebus ipsis probabis fortitudinè, atque constantiam. *ita ad hunc locum.*

Et in Psalmum 145. Alludens etiam ad ea, quæ sequuntur in eodem cap. 3. Danielis. Ecce enim Deus noster potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. *n. 17. 18. Sic ait idem D. Hier.* Videamus tres pueri quid dicant de fornace Babylonica, quando vocat eos Nabuchodonosor rex; Non necesse est, nos de hoc verbo respondere tibi. Potest quidem nos Deus liberare de fornace ardentis. Sed si non liberaverit, scito rex, quia imaginem, quam constituisti, non adoramus.

Deinde sic progreditur. Videte fidem. Credimus, inquit, quòd liberare

potest. Sed si fortè pœcenta nostra prohibuerint: tamen credimus, & in eum, qui non vult modò liberare. Non enim credimus in hac vita, sed in futura. Nò propterea credimus in illū, ne hīc ardeamus: sed ne per istā incēdia ad alia tranſeamus. Incendē igitur, præpara caminum: iste ardor, ista combustio nostra purgatio est. *ad v. 8.* Non oportet nos. *Et rationē reddentes, addunt:* Ecce enim Deus, quē colimus &c. *n. 17. Ac si dicerent, Deū habemus, & verbū, cuius verba sūt, ipse nobis tacētibus respōdebit: quibus tibi secūdum tuū placitū respōdentibus, tacebit.*

Danielis 3. Ecce enim Deus noster, quē colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare. *n. 17. D. Hier.* Vnde se putaverat terere pueros, inde cernit in eis materiā fortitudinis. Nec in longū differūt, sed præsens sibi pollicentur auxiliū, dicentes; Ecce enim &c. Ecce enim Deus, *Quisq; puerorū quasi digito. Deū sibi auxiliatorē monstrabat, quo præsentē incendiū minimè metuebat. Nemo adolescentiū formidabit libidinis ardorē, si sentiat præsentem sibi adesse Numinis favorem.*

Danielis 3. Quòd si noluerit, notū sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. *n. 18. D. Hier.* Quòd si noluerit, Pulchrè ad id, quòd dixerat: potest eripere nos: nō intulit contrarium; si non potuerit, sed si noluerit: ut non impossibilitatis Dei, sed volūtatīs sit, si perierint, *ad hunc locum Danielis.* Quòd si noluerit, *Voluit, ergo, Deus eos liberare, quasi agere, fore, quòd hi tres pueri minimè dubitantes de divina contra hostes, suos omnipotens: ambigerent de Divina erga se ipsos Dei benevolentia.*

Danielis 3. Præcepit, ut succederetur fornax septuaginta, quādam succendi consueverat. *n. 19. D. Hiero.* Quasi non esset simplex, & solites ignis, triū puerorū consumere corpora, sed furor, & ira, quæ infamiam præ-

H

xima

xima est, modum tenere non potest. Et vult eos multiplicis pænæ comminatione terrere, quos paratos videbat ad mortem. *ad hunc locum.*

Et alibi, intelligendo in rege Nabuchodonosor demonem Sic ait. Adversum iuvenes, & puellas ætatis ardore hostis nostri aburit. Sunt ignita diaboli iacula, quæ simul & vulnerant, & inflammant, & à rege Babylonico tribus pueris præparantur, qui succentrit fornacem quadraginta novem cubitorum, habens & ipse septem hebdomadas ad perditionem, quis Dominus observari iussit ad salutem. Sed quomodo ibi quantus speciem habens quasi filij hominis immenses mitigavit ardores, & inter camini æstuantis incendium, docuit flammis calorem amittere, & aliud oculis comminari, aliud præbere tectui: sic & in animo virginali, rose cælesti, & ieiuniorum frigore calor puellaris extinguitur, & in humano corpore, Angelorum impetratur conversatio. Epist. 8. ad Demetriadem. Qui fornacem septuplum solito succendi imperabat se ipsum furoris igne septuplum accensum supra quod consueverat, ostendebat. Inarum incendio ita exardens, ut fornax ipse esse videretur.

*Danielis 3. Viri autem hi tres Sadrach, Misach, & Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati. Stans autem Azarias præcepit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait &c. n. 23. & 25. D. Hier. Graia de miraculum, ligati mittuntur in fornacem, & cadunt in medio ignis præcipientes ardenti vincula, quibus ligati sunt, & victorum corpora tremens flamma non tangit. *ad hunc locum.* Stans autem Azarias. Hic nosse Abdenago est qui in hoc loco iure suo antiquo vocabulo nominatur, Azarias, quod auxilium Dei interpretatur. Stans ergo in medio camino, & suo stantis habitu divinum quandam statum indicabat, divini erga se, & socios auxilij monumentum, seu statum triumphalem, in quo divinus*

erga pueros Dei amor de odio Nabuchodonosoris adversus eos, Azarias vestimenta, quasi triumphalia spolia suspendebat.

*Danielis 3. Pecc. v mus enim, & iniquè egimus recedentes à te; & deliquimus in omnibus: & præcepta tua non audivimus, neque observavimus, nec fecimus sicut præceperas nobis, ut bene nobis esset. n. 29. & 30. D. Hier. Certè tres pueri non peccaverunt, nec eius ætati erant, quando ducti sunt in Babylonem, ut propter sua vitia puniretur: ergo hi ex persona populi loquuntur. *ad hunc locum. Innocentes pueros in omnibus deliquisse populi nomine Abdenago fatebatur. cum enim esses humilis invenit modum, quo sibi peccata populi imponens, se quasi peccatorem maximum incusaret. ne peccatis populi suam attribueret panem se, si non à pana. à culpa saltem. ut innocens excusaret.**

*Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem, & exussit flammam ignis de fornace. n. 49. D. Hier. Oppressa perturbationibus anima, & varijs molestijs occupata, cum hominum desparaverit auxiliu, & tota ad Deum fuerit mente conversa, descendit ad eam Angelus Domini, scilicet sermo divinus, & excutit flammæ æstuantis ardores: ut nequaquam ignita iacula inimici ceris nostris arcana penetrant; nec illius fornace claudamur. *in hoc loco. Cum Azaria specialiter dicitur Angelus descendisse. Qui enim specialiter per humilem confessionem descenderat Angelum ad descensum invitaverat: suusque exemplo, ut descenderes, excitabat. Descendit ergo Angelus quasi irridus de humilitate Azaria, quem si non mentali, saltem locali descensu imitabatur.**

Danielis 3. Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate, & super exaltate eum in sæcula. Quia eruit nos de inferno, & salvos fecit nos de manu mortis, & liberavit nos de medio ardentis flammæ & de medio ignis eruit nos. n. 88. D. Hier. Generali laudatione præmissa, quod omnis creatura debeat

383

385

Dan. 3.
n. 29.
& 30.

386

Dan. 3.
n. 49.

384

Dan. 3.
n. 23.
& 25.

387

Dan. 3.
n. 88.

debeat laudare dominū: ad extremū Ananiam, Azariā, Misachē cohortantur: qui ad laudem Domini præf. nti beneficio provocantur. Omnis autē creatura non voce, sed opere laudat Dominum: quia ex creaturis consequenter creator intelligitur, & in singulis operibus atque effectibus Dei magnificentia demonstratur. *ad hunc locum. Post universas creaturas se ipsos isti tres pueri ad divina concinenda præconia convocabant, cūque nullam alijs creaturis ad canendum proponerent rationem, sibi ipsis multiplicē assignabant, ut se ipsos ad divinas laudes decantandas super omnes creaturas obligatos esse demonstrarent.*

389

Dan. 3.
n. 92.

Danielis 3. Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. n. 92. *D. Hier.* In typo præfiguratur iste Angelus, sive Filius Dei, Dominum nostrum Iesum Christū, qui ad fornacem descendit inferni: in quo clausus, & peccatorum & iustorum animæ tenebantur: ut absque exustione & noxa sui, eos qui tenebantur inclusi, mortis vineulis liberaret. *ad hunc num. Tres miserae typhanni ligatos, quatuor solutos videbunt, neque enim decem erant, ut quos filij Dei socios affirmabat, ligatos vinculis inspicere.*

390

Dan. 3.
n. 93.

Danielis 3. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi egre dimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. n. 93. *D. Hier.* Pavore petteritis non per nuncios queritis aperi, sed ipse vos ex nomine vocat, servos Dei excelsi appellans, & petēs, ut ad se egradiatur, quos vincit in fornacē miserat. *ad hunc locum. Per servos ingreditur inferna: per se ipsum egredi præcipit: ac si opus proprium regia non punire, sed liberare & supplicio rex, ceteros barbaros iudicaret.*

391

Danielis 3. Et erumpens Nabu-

chodonosor ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, qui milit Angelū suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum: & verbū regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua, ne servirent, & ne adoraret omnē deum excepto Deo suo. n. 95. *D. Hier.* Ergo Nabuchodonosor Dei confessionem recipit, & damnatis idolis laudat tres pueros qui noluerant servire, & adorare omnē deū, excepto Deo suo. *ad hunc locum. Benedictus Deus eorum. Horum trium trium Dominum Deum nuncupabat: ac si intelligeret hos tres pueros ita & Deo diligere, ut reliquis omnibus creaturis eos adaequaret; ideoque gauderet, cū esset universitatis Deus, Deus illorum trium nominari.*

Ex Div. Chrysostomo.

Danielis 3. Nabuchodonosor rex fecit statuā aureā, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorū sex, & statuit eam in campo Dura provinciae Babylonis. n. 1. *D. Chrysost.* Vide ubi studiū hoc statuerat: non in urbe, nec in villo agro, sed plani, & nudi cāpi hoc orbis theatrū suscipiunt: in capō enim de auro extra civitatem effigiem erexit, & præco pertransiens clamabat: Vobis dicitur gentes, tribus, linguæ, quacunque hora audieritis vocem tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæq; & psalterij, & symphoniae omnis gentis musicorum, cadentes adorato statuam auream (verē enim cadere erat simplachrum adorare) & quicūque non cadens adoraverit, in eadē hora proijciatur in caminum ignis ardentem. *ad populum hom. 4.* In campo. *Nescit enim superbus rex clementiam suā inter parietes alienius tēpli, vel inter vobis etiam magne: muros occultare, sed quasi pro templo totam orbem sibi sumeret, statū sibi simulachrū in capō plano, ut ab omnibus circūquaq; adoraretur, collocavit.*

Danie. 3. itaq; Nabuchodonosor rex militat cōgregados satrapas, magis-

tratus,

Dan.
n. 93

392

Dan. 3.
n. 1.

393

Dan. 3.
n. 2.

tratus, iudices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, ut convenient ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex, n. 9. *D. Chrysostomus*. Considera victoriæ coronam per contraria textam, & factos trophæi testes ipsos inimicos. Misit enim inquit, Nabuchodonosor rex ad congregandos &c. Et congregati sunt omnes. Inimicus spectatores cogit, & ipse spectaculum convocat: & theatrum non vulgarium hominum, non privatorum, sed omnium honoratorum, & omnium magistratuum, ut & testimonium apud multos fide dignum fiat. Venerant ad aliud vocati spectaculum, & alia conspiciat, omnes abierunt. Venerunt statuum adoraturi; & statuam quidem, deseruerunt: abierunt verò Dei potentiam admirari per signa in pueris exhibita. *homil. 4. ad populum Antiochenum*.

394

Statuam sibi rex terrenus in medullio amplissima telluris posuit, & ne aliquis ante illam posset stare, iussit ut quisque cadens pronus in terram, illam adoraret. Rex verò supremus statuam sibi in medio succensa fornacis collocavit, ut omnes exemplo illius stantis, minimeque se ad alterius statuam venerationem inclinantis, ad contemptum statuæ a superbo rege erectæ excitaret. Sed quam est hac Dei statuæ? Abdenago appareat antiquo suo regibulo nominatus, Stans autem Astartias: n. 25. Statua illa post breve casura tempus, perfidia erat, argumentum habet autem Dei statuam in æternum permanentem, fidei existit monumentum.

Dan. 3.
n. 25.

395

Dan. 3.
nu. 4.
& 5.

Danielis 3. Vobis dicitur populi tribubus, & linguis: In hora, qua audieritis sonitum tubæ &c. cadentes adorare statuam auream. n. 4. & 5. *D. Chrysost.* Vidisti quàm difficilia certamina parata sunt, & quorū infidiarum necessitates, & quàm profunda vorago, & præcipitium utrinque? Sed ne timeris. Quantò magis machinamenta inimicus

auxerit, tantò magis puerorum fortitudinem demonstrat. Propterea enim tot musicorum consonantia, propterea caminus ardens, ut & voluptas, & timor assistentem animas obliueret. *homilia 4. ad populum*.

Et deinde sic elegantissime progreditur. Alper aditantium quispiam est, & rigidus? Molliat ipsum, inquit, delectans omnisonæ musicæ melodia. Sed his insidijs superior est? Terreat, & percellat flammæ aspectus. Et erat timor, & voluptas, hæc quidem per aures, ille verò per oculos animas subrepens. Sed adolescentulorum illorum generositatem, horum nihil redarguit: sed sicut in ignem proiecti flammam superarunt: sic omnem concupiscentiam, & anxietatem deriserunt. *homil. 4. ad populum*. In hora; *Vt brevi illo temporis spatio unusquisque anxius musica dulcedine instrumentorumque, sono distractus; vel crepitantium flammarum sonitu turbatus, non posset enormitatem criminis cogitare, & corpore animoque prostratus cadens: regis simulachrum adoraret.*

396

Danielis 3. Cadentes omnes populi, tribus, & lingue adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex. Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldaei accusaverunt Iudæos. n. 7. & 8. Et infra proponuntur accusatio. Sunt ergo viri Iudæi, quos constituit super opera regionis Babylonis Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contemplerunt rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam preiisti non adorant. n. 22. *D. Chrysost.* Postquam ceciderunt omnes, & victi sunt, tunc in medium pueri soli aguntur, ut si quoque victoriarum clarior, cum in tanta multitudine ipsi vincant, & prædicentur: neque enim tam mirabile fuisset, si nullo supplantato primi viriliter egissent. *homil. 4. ad populum*. *Deinde sic progreditur.* Hoc autem maxi-

397

Dan. 3.
n. 7. &
8.

398

*Dan. 3.
nu. 7.* maximum admirabile est quod cadentium multitudo ipsos non teruit, non solvit: non intra se tale quid dixerunt, quod multi dicere consueverunt: Si primi nos imaginem adoraremus, id peccatum fuisset: si verò cum tot millibus hoc facimus, quis veniam non dabit? Quis excusatione dignos non censebit: sed nihil illi tale aut dixerunt, aut cogitaverunt, tot tyrannos prostratos intuiti. *homil. 4. ad pop.* Cadentes omnes. Nullus Chaldeorum ausus est regis sui resistere voluntati; libenter quisque nomen aureum adorabat, quia quisque ab eo divitias accipere exspectabat.

399 *Dan. 3.
nu. 12.* Danielis 3. Sunt ergo viri Iudæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis Sitrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant. *n. 12. D. Chrysof.* Calumniantium ipsos malignitatem considera, & quam improbe, & acerbe ipsos accusaverunt. Non enim simpliciter gentem commemoraverunt, sed & honorem in memoriam revocaverunt, ut regis iram accenderent. Servos, civitate carētes captivos, principes nostros fecisti: hi verò te pro tanto honore contumelia afficiunt, & in eum, qui se honoravit, insolenter agunt. *homil. 4.*

400 Et infra ad illud, Contempserunt, rex, decretum &c. sic ait. Maxima laus accusatio, & criminis laudes sunt, & testimonium in dubitatum inimicis ipsum perhibentibus. *ubi supra.* Quo pacto inter tot hominum millia, & in tanto concursu populorum delatores isti qui in campo cum innumerabilibus statuam adoraverant (ut patet ex *n. 7. & 8.*) statim tres pueros non adorasse statuam deprehendere potuerunt: ut in ipsa orationis hora ad regem accederent, eosque apud regem accusarent? Non enim dicunt: Non adoraverunt; sed non adorant? Fortassis delatores hi suspiciosi erant, & pueros ad regem non ex certa notitia sed ex suspicio,

ne, quam in eis generabat invidia contra honoratos à rege, dicerant.

Danielis 3. Sunt ergo viri Iudæi &c. *nu. 12. cit. supra D. Chrysof.* Quanam ratione non sit incredibili admiratione dignum, cum orbis terrarum, rex, tantis armis exercitibus, ducibus, præsidibus, consulis stipatus, terram, & mare subiecta habens, à captivis pueris contemnatur. & infra. Respondens ad hanc admirationem. sic ait. Iam enim mors contemptui habebatur, cum Christus esset venturus: & quem admodum cum sol prope oriturus est, priusquam radij erumpant, clara diei lux efficitur: ita cum sol iustitiæ venturus esset, mors cessit. *in epist. ad Cor. 1. homil. 18.* Viri isti. Inviolos pueros, inviti hostes fatebantur; & animosam puerorum predicabant cum eos, non iam pueros, sed viros nuncupabant. Contempserunt, o rex, decretum tuum. Contemnebatur tyrannus faciliè ab illis, à quibus contemnebatur interitus.

Danielis 3. Tunc Nabuchodonosor in furore, & in ira præcepit, ut adducerentur Sitrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis. *nu. 13. D. Chrysof.* Quid igitur rex? Iussit ipsos in medium agi, ut ipsos vndique terreret. Sed nihil illos consternavit non regis furor, non quòd soli in tanta turbæ medio derelicti essent; non ignis spectatus, non canentes tubæ; non omnes ipsos ardentibus oculis intuentes: sed hæc omnia deridentes, tanquam in frigidum aquarum fontem mittendi, in fornacem ingressi sunt, beatam illam emittentes vocem: Dijs tuis non serviemus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. *hom. 4. ad pop.* Qui confestim adducti sunt. Neque enim se absconderant, ut non possint inveniri, sed in media illa hominum multitudine, cum omnes alij cades adoraret, & proni iaceret, soli hi tres ita corporum situ, quàm animarum habitu stantes se omnibus demonstrabāt: ut

qui præceptū Dei adorationem illam prohibentis, mandato regis, eam præcipientis antefereant.

403 *Dan. 3. nu. 14.* Danielis 3. Pronunciatisque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verè ne Sidrach, Misach, & Abdenago deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui, non adoratis? *n. 14. D. Chrysof.* Quid hoc spectaculo esse posset illustrius? Quid hac victoria præstantius? Quid novis victorij insignis? Hoc & in nobis invenitur, & nunc Babylo-nicæ fornacis rex est, & nunc flammam illa ardentiorē accendit. Est temporibus nostris, qui iubeat eiusmodi statuam venerari. Adstant ei, & Satrapæ, & milites, & quæ aures demulceat musica; & multi hanc statuam variam, magnam admirantur. *in epist. 1. ad Cor. cap. 6. homil. 18. Et exponens in statua tyranni avaritiam significari.*

404 *Dan. 3. nu. 14.* Sic progreditur idem D. Chrysof. Tale enim quiddam est avaritia, ut statua illa non ferrum contemnens, sed ex illicitis rebus constituta, avaritia enim omnia in admirationem haberi iubet & æs, & ferrum, & his longe viliora. Sed quemadmodum hæc in præsentia sunt: ita & qui tres pueros imitantur, qui dicunt, deos tuos non colimus, & statuam tuam non adoramus, sed paupertatis fortunam, & omnes alias toleramus miseria, ut divinis legibus pareamus. *in eadem homil. 18.*

405 *Dan. 3. nu. 48.* Et alludens etiam ad illud eiusdem cap. 3. Danielis. Erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis. *n. 48. sic alloquitur.* Alij quidem hoc tempore multa habent quemadmodum tunc illi, & hanc statuam sæpe numero adorant, & exuruntur. Alij autem nihil possident, & hanc despiciunt, & in paupertate longe magis florent, quàm qui multis affluunt; & quemadmodum tunc alij quidem, qui in fornacem iniecerant cremati sunt, alij in medio

ignis tanquàm in aqua erant. *in eadē homil. 28. in epist. 1. ad Cor.*

Verè ne &c. *n. 14. De tribus criminibus delatores apud regem tres pueros accusaverant. Primo de contemptu decreti regij, Contemplerunt rex, decretum tuum. Secundò de cultu dijs negato, Deos tuos non colunt. Tertiò de non exhibita statua adoratione, Statuam auream, quam erexisti, non adorant. Rex autem nihil de contemptu decreti sui locus solum de veritate secundi, & tertij criminum delatorum pueros interrogat. Verè ne deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui non adoratis? Quare? Fortassis quia adeò superbus erat, tantæque veneratione se dignum reputabat, ut dubius de contemptu eorum, & Statua: de contemptu sui non potuerit dubitare, credens posse & pueris deos, & statuam auream despici: se autem non posse ab aliquo contemni.*

407 *Dan. 3. nu. 16. & 17.* Danielis 3. Rēpōdentes Sidrach Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare. *n. 16. & 17. D. Chrysof.* Audiamus autem quidnam dicant, ut inde quoque eorum in Deum amorem intelligamus. Est Deus in cælis, qui potest eripere nos de camino ignis. Non enim de se curant. Sed cū exurendi essent, Dei gloriam animo agitabant. Nec quādo nobis, inquit, combustis divinam accuses imbecillitatem. *homil. 18. n. 1. ad Cor.* Non oportet nos &c. *In Deum sacri lego ore vomisti blasphemiam, dum potentiam ad nos de manu tua eripendos Deo denegasti: ad hac tam sacrilega verba Deus Verbum, si non verbis, utpote quia indignus, quem Deus loquatur, verbis respondebit.*

408 *Dan. 3. nu. 17. & 18.* Danielis 3. Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis o rex, liberare. Quod

Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuum auream, quam crexisti, non adoramus. *nu. 17. & 18. D. Chrysoſt.* loquens in personâ puerorum. Est Deus in cælis, non quæ hoc est in terra simulachrum anima carens, & voce, sed qui sufficiens sit ex media fornace ardenti, nos eripere. Noli igitur eius damnare imbecillitatem, quod nos in fornacem iniici, rursus è media flamma erepturus, finit. Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quod deos tuos non colimus, & statuum auream, quam crexisti, non adoramus. *hom. 18. in 1. ad Cor.*

499 *Notabant tres pueri, quod rex dubitaret de divina adversus eum omnipotentia, quando non videret divinam erga illos benevolentiam. Negaret enim omnipotentia in Domino destrueret deitatem: negatio vero benevolentie scilicet in servis argueret indignitatem. In servis igitur, dicunt, detegatur indignitas, ne in Domino tegatur divinitas.*

410 *Danielis 3. Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuum auream, quam crexisti, non adoramus. nu. 18. D. Chrysoſt.* Animadvertit eis propriè futurum ignorantes. Nam si prænovissent, non utique digni admiratione fuissent, si fecissent quod norant. Quid enim mirum, si de salute certi, ausi essent horrenda subire? Ita enim Deus quidem glorificatus esset, cum è fornace eos potuisset eripere: ipsi autem nulla fuissent in admiratione, utpote qui se periculis non exposuerint. in *epist. ad Cor. 1. homil. 18.*

411 *Vnde sic progreditur exponens eundem n. 18. Propterea Deus ut futurum ignorarent, voluit, quod maiorem laudem consequerentur: & quæ admodum ipsi cavebant, ne rex divinæ adscriberet imbecillitati, si tremarentur: ita Deus utrumque effecit, & potestatis suæ magnitudinem, & promptitudinem puero-*

rum clariorem ostendit. *homil. 18. in 1. ad Cor.*

412 *Tres ergo pueri Domini consulentes deitati de sua non curabant dignitate; in periculo ponebant Dei erga ipsos benevolentiam; non tamen divinam adversus tyrannum omnipotentiam: Deus autem voluit eos ab incendio liberare, non minus, ut pueris per benevolentiam manifestaret amorem, quam ut regi per potentiam infunderet terrorem, ut sic ostenderet non minus se consulere horum trium servorum dignitati, quam sui ipsius deitati.*

413 *Danielis 3. Quod si noluerit &c. n. 18. D. Chrysoſt.* considerans dubitationem puerorum in his verbis, sic ait. Sed vide ea provenit dubitatio; ut non omnino se liberatum iri confiderent? Quia omnium se vilissimos arbitrabantur, & tanto indignos beneficio. Quod autem hoc non sola conjectura existimem, cum in fornacem inijcerentur his verbis descebant: Peccavimus, iniquè egimus. & nunc non possumus aperire os. Propterea dicebant, quod si noluerit. Quod si apertius id non dixissent videlicet, potest Deus nos eripere: at si non eripiet, nulla vos admiratio abeat: nam propter peccata nostra non eripiet, nisi essent apud barbaros divinam imbecillitatem suorum peccatorum excusatione obumbrare, idcirco de potentia tantum disputantes, causam non afferunt. *hom. 18. 1. ad Cor. Panam supponendo futuram, non eam deputabant flagitio sua humana voluntatis, sed illam arbitrio voluntatis tribuebant divina, ne rex barbarus cogitaret eos suam detegendo iniquitatem, velle Dei sui tegere imbecillitatem. Tantum enim in quolibet eorum etiam tyrannus erga Deum agnoscebat amorem, ut indicaret velle quemlibet de decore proprio sui defendere Dei honorem.*

414 *Danielis 3. Quod si noluerit &c. n. 18. D. Chrysoſt.* Cum ergo hæc dicerent, in ignem dissilierunt, neque in regem contumeliam dixerunt.

runt, neque everterunt statuum. Fortem enim virum talē esse oportet, continentem, modestum, & maximē in periculis, ne ira, & inani gloria ad hęc certamina, sed fortitudine, & continentia venire videatur. *Et prebet optimam rationem, dum sic progreditur.* Quippe qui iniuriatur, eorum criminum subit suspensionem. Qui autem sustinet, & laeditur, & mansuetē repugnat, non solum tanquā fortis, admirabilis est, sed non minūs eius continentia mansuetudoque prædicatur.

Et adhuc explicans eundem nu. 18. Fortitudinem, & incredibilem ostendentes mansuetudinem, nihilque spe mercedis operati sunt, neque remunerationis, neque præmij. Et si noluerit, inquit, nos eripere, deos tuos non colimus; Habemus enim iam remunerationem, cū digoi videamur, qui ab impietate liberemur, & idcirco exure corpora nostra eligimus. *homil. 18. in 1. ad Cor.* Nectum sit tibi. Ne putaret tyrannus ab illis, si à Deo suo non liberarentur ab igne, alienos deos esse adorandos, quasi Deum suum spe liberationis solum colerent, quem proinde non liberati denegarent, ut Chaldaeorum deos, quasi potentiores Deo suo, venerarentur.

Danielis 3. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore, & aspectus faciei illius immutatus est super Sadrach, Misach, & Abdenago, & præcepit, ut succenderetur fornax septuplum quā succendi consueverat *n. 19. D. Chrysost.* Tunc tyrannus ille furoris flamma, quæ eum vehementius exurebat, magis ardebat, quā pueri illi, siquidem ignis adversus eos non prævaluit, nec summos adussit capillos. Considera quātum sit tot spectantibus oculis à tribus captivis pueris contemni. Ostendit enim eorum se civitatem cepisse, non suis viribus, sed propter peccatum multitudinis. Nam si devictos superare non potuit, & ma-

ximē in fornacem intruissos: quoniam pacto omnes cū tales essent lege belli superasset? *homil. 18. in 1. ad Cor.* Cū audiret puerorum accisionem in furore, & ira eos coram se adduci præcipit: nunc autem, quando audit à pueris confessionem repletus dicitur fuisse furore, ita ut in vultu illius furor redundaret, qui regis gravitatem, dum mutabat, deserpbat; neminem diu furorem conceptum tegere valet corde, quin illum data occasione prodas ore.

Danielis 3. Et viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut ligatis pedibus Sadrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis, *n. 20. D. Chrysost.* Tu mihi considera ubique, quomodo diabolus per quæ Dei servos impugnat, per hæc propriam vim destruit, non volens quidem, sed Dei sapientia, & providentia illius armis, & artibus in ipsius caput utente: quod quidem & hic factum est. *homil. 4. ad pop.*

Et in eandem sententiam exponens illud, iussit ut ligatis &c. n. 20. Sic progreditur. Diabolus enim illic tunc tyranno se insinuans, neque ferro Sanctorum capita abscindi permisit neque bestijs tradi, neque ullo alio tali modo puniri: sed in ignem iniici suavit, ut neque reliquæ illorum sanctorum remanerent, ipsis corporibus consumptis, & ipsorum cinere tum samentorum cinere commixto. Deus autem hoc ipso ad impietatis destructionem usus est, & eo modo, quem ego mox dicam. *homil. 4. ad pop.*

Et sic dicit idem D. Chrysost. Deus apud Persas ignis esse putatur, ipsumque multo cultu venerantur barbari, etiam nunc regionem illam habitantes. Volens igitur Deus radicis impietatis materiam auferre, concessit huiusmodi pænæ modum, ut præ oculis omnium ipsum colentium, servis suis victoriam conferret: per ipsa opera ipsis persuadere volens, quod gentilium dii non Deum

417

Dan. 3.
n. 20.

418

Dan. 3.
n. 20.

419

Dan. 3.
n. 20.

Deum tantum, sed & Dei servos timent. *homil. 4. ad pop.* Nunc mihi lubet insultare tyranno. *Aze* ò tyranne, est tuus ignis deus; cecus cum sis, lumen, ut numen, adoras, tres pueros in cibos à te sibi oblatos, fornacis avida suscipit ore, deglutit urvos, nullum in illis sentit saporem: ergo famescens aperto ore flammam linguam foras producit, tuosque ministros, ut sibi dulces nososque cibos, lambit; & vorat.

Danielis 3. Peccavimus enim, & inique egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus. *n. 29.* & infra. Et nunc non possumus aperire os; confusio, & opprobrium facti sumus servis tuis; & his, qui colunt te. *n. 33.* *D. Chrysof.* Hortor, & rogo & oro fratres charissimi; crebrius Deo immortalis consecramini, & enumeratis vestris delictis, veniam petatis, & numen propitium. Non te in theatrum conservorum tuorum duco, nò hominibus peccata tua detegere cogo. *de Incomprehensibili Dei natura homil. 4.*

Deinde sic progreditur. Repete coram Deo conscientiam tuam, & explica, ostende Deo medico præstantissimo tua vulnera; & pete ab eo medicamentum. Ostende ei, quod nihil opprobret, sed humanissime corret. *Et postea alludens ad illud.* Et nunc non possumus aperire os. *n. 33.* *scilicet ait.* Cur taces, quæ optimo ille novit? Dic atque enumera, ut fructum maximum consequaris. Dic, ut abstergis hic tuis maculis, ab eas illuc mundus, & sine ulla dedecore, ut inoperabili promulgatione illa delictorum tuorum libereris. Tres illi pueri in fornace conurgebantur, suamque animam exposuerunt deo tuo huius vitæ periculo. Verumtamen post tot tantæque virtutis officia referunt. Non possumus aperire os; confusio, & opprobrium facti sumus servis tuis; & his, qui colunt te. *scilicet ait.* Tandem sic, *Azariam.* *scilicet qui est voster Abdenago.* & facis alloquitur, ad eundem. *n. 33.* Cur itaque os aperu-

istis? Ut hoc ipsum diceremus, nobis os minus licere aperire; atque ita Dominum incitarem ad bene faciendum. Vix orationis vim ignis extinxit. *homil. 4. de Incompre. Dei natura.* Non possumus aperire os &c. Considera trium juvenum humilitatem, confusionem, & opprobrium se esse animas Dei servis affirmabant: cum non confusionem, sed claritudinem non opprobrium, sed præconium totius religionis se posset appellare. Sed nihil mirum quia tres illos alios totius sanctitatis coriphæos mente concipiebant, quos tunc apud Deum sibi patronos nominabant, dicentes, Neque auferas misericordiam tuam à nobis; propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel ancillum tuum. *nu. 35.* ideo comparatione illorum se religionis divine confusionem, & opprobrium, se facebantur.

Danielis 3. Et viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis. *in 20. infra.* Et erupit, & insepulchris quos reperit iuxta furnacem de Chaldeis. *n. 48.* *D. Chrysof.* Quæ verò de causa in ignem missus eos ligavit? ut miraculum fieret maius, ut mirabilis signum, ne putares esse oculorum errorem; ea quæ videbantur. Nisi enim ignis ille ignis fuisset, vincula non absumpsisset, nò externis sedentes milites, sed quod multo magis fuit, rapuisset. Nunc autem exterioribus quidem vim, interioribus vero obedientiam exhibuit *homil. 4. ad pop.* Iussit, ut ligatis pedibus. *20. infra.* *Azariane.* *scilicet ait.* *pedes ligaverunt;* & manus utriusque liberavit. *Eugenia.* *scilicet ait.* *Pedibus utriusque nullis referre cupit, post solutos pedes, in medio fornacis eos; ambulare videtur, nec extra flammam pedem tenere. Manus ergo ligare debebat, ne illis incalum levatis Dei auxilium implorarent. Sed non permisit Deus tibi palmas eis ligare, voluit enim ipsas, ut divini victoria, palmas etiam ante pugnam in calum extensas, tibi etiam optinatis.*

optimatibus præmonstrare.

424

Dan. 3.
nn. 20.
& 21.

Danielis 3. Viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardētis. n. 20. D. Chrysost. Mox ab initio ostendit illos non arfuros; sed velut carcerem ingressuros. Quid enim vincires arfuros? hom. 8. in epist. ad Ephes. Fortissimis militibus iussit tyrannus, ut puerorum pedes colligarent, & confestim, quin actus ligandi describatur, colligatis pedibus iuvenes in fornacem iniectionis memorantur, sic enim subditur, Et cōfestim viri illi vincti missi sunt in medium fornacis. n. 21. Tanta enim in militibus tyranni in exequendo mandato de pueris ligandis celeritas fuit, ut dum tyrannus mandatum secundum de pueris in fornacem mittendis intimaret, primum milites ligando pueros adimpleverint: vixque secundo explicato, utrumque exequi properaverint. Vel fortassis ipsi iuvenes se ligarunt, ut nec vincti, nec vincti, ab hostibus dicerentur.

425

Dan. 3.
nn. 21.

Ad Ephes. 4.
n. 1.

Danielis 3. Confestim viri illi vincti, cum braccis suis, & tunicis, & calcamentis, & vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis. n. 21. D. Chrysost. ad illud D. Pauli, ad Ephes. 4. Hortor itaque vos ego vinctus in Domino. n. 1. Vincens erat, atque id quoque graviter: Coniiceram enim illum in interiorē carcerem. Et licet in tantis esset periculis, media tamen nocte, quando & qui vehementer vigiles sunt, dormiunt, alio graviore incumbente vinculo, somno videlicet, nihilominus & cauebat, & Dominum laudabat. Quidam huiusmodi mentibus adamantinum magis esse poterit? Cogitabat quid & pueri illi in igne ceciderint? Merito magni reputati sunt: nos enim nihil tale unquam perpelli sumus. homil. 8. in epist. ad Ephes.

426

Ergo Paulus vincens suo in carcere tres meditabatur pueros ligatos vinculis in fornace: sonorum illum ternarium di-

vinas concinentem laudes: fidei raribus audiebat, vocemque suam, quasi divinus cantor, puerorum adiungebat vocibus, nec legis gratia musicus a cantoribus legis scriptis dissonabat: sed una eademque erat omnium cantilena, quæ divinas aures mirifice recreabat.

Danielis 3. Stans autem Aza-

427

Dan. 3.
n. 25.
& 26.

rias, oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum. n. 25. & 26. D. Chrysost. Animadvertite puerorum gloriam minime vanam, neque enim insilierunt in fornacem, sed servarunt antea Christi admonitionem dicentis: Orate, ne intretis in tentationem; neque tulerunt, cum ducerentur, sed in medio genere steterunt, neque in tempestive pugnarunt, neque tempore postulante, remissiores facti sunt: sed ad omnia prompti, & generosi, & omni pleni fiducia. hom. 18. in Epist. 1. ad Cor. Stabant, & in illa pyra, quasi in pyramide aliqua extarent, ut luminis fidei trophæum de lumine perfidie erectum, quasi triumphales statuæ exornarent.

Danielis 3. Peccavimus enim,

428

Dan. 3.
n. 29.

& inique egimus recedentes à te, & deliquimus in omnibus. n. 29. D. Chrysostomus. Deus largitur dona humilitatis. Vnde hoc liquet? Tres pueri in camino; quoniam, ut iusti flammam calcaverunt: ut humiles autem, peccatores se vocaverunt. Propter excellentem iustitiam calcaverunt, & caminum rorem fecerunt, non inflati sunt, neque dixerunt: O quanta nostra iustitia? Nescimus enim naturam, transgressi sumus legem; sed operantur ut iusti; loquuntur ut peccatores. Considera enim: Calcabant flammam; exultabant iusti; & confitebantur ut peccatores. Peccavimus &c. Quoniam igitur cum iusti essent, se ipsos humiliabant; acceperunt spiritum humilitatis, donum humilitatis. hom. de Spiritu Sancto ad finem 3. tom. Iusti cum

cum se peccatores appellant, non tam attendunt ad verborum veritatem, quam ad mentium humilitatem.

429

Dan. 3.
n. 38.
6. 39.

Danielis. 3. Non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te, ut possimus invenire misericordiam tuam; sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur. *hom. de Spiritu Sancto citata. Recte omnium sacrificiorum loco cor contritum Deo hi tres pueri offerbant, ut qui scirent à divino cytharado decantatum, non despici à Deo cor contritum, & humiliatum. Ps. 50. v. 19.*

Psa. 50.
v. 19.

430

Dan. 3.
nn. 48.

Danielis. 3. Et erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldaeis. *n. 48. D. Chrysost.* Quamobrem isti perierunt? Non opus est hinc multa diligenter persequi: erant enim impij. Propterea divina dispensatione hoc factum est, ut probaretur ignis potentia, & magis fieret miraculum. Si enim extra posita ita deoravit, quam eos, quos intus in medio sui iam habebat inflexibili constantia praeditos, & impassibiles ostendit ad hoc, ut manifesta fieret divina potentia. *hom. 8. in Epist. ad Ephes. Erupit, & incendit, quos reperit. Ne aliquis videns illesos pueros in fornace, id tribuere flammarum impotentiae; sed aspiciens altorum potentiam ad milites extra fornacem posita exurendos, ita non opus deputaret divinae amini potentiae.*

431

Dan. 3.
nn. 49.

Danielis. 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis eius in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos om-

nino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiae intulit. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace. *an. 49. D. Chrysost.* Sicut Cytharædus neque nervum intendit, ut non abruptum; neque remittit ultra modum; ne harmoniae concentum laedat: sic & Deus agit, neque in remissione continua, nec in longa tribulatione nostram constituit animam, secundum suam prudentiam utrumque faciens. Non sinit enim nos continua potiri remissione, ne segiores fiamus: non autem rursum sinit in continua esse tribulatione, ne concidamus, neve desperemus. *homil. 4. ad pop. Trium puerorum Deus, ut citharædus quasi chordas, tetigit corda, dumque concordet chordas agnovit, ad citharædum eos insit canere, utque unisoni concentus feret, quasi ex uno ore melos exhibet.*

Danielis 3. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace. *nn. 51. D. Chrysost.* Pueri illi nec in igne caminoque tacebant, & nos si tacerimus, non erubescimus? *homil. 8. in Epist. ad Ephes. Apud tria apparentur verba: laudabant, glorificabant, benedicebant: ac si quislibet ex tribus pueris unum sibi modum ad divina emodulanda praconia vendicaret: primus modum laudandi, secundus modum glorificandi, tertius modum benedicendi, ita tamen modos temperarent, ut quasi uno tantum ore canerent, tres modos in unicum modulamen concordarent.*

Danielis 3. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, &c. *n. 51. D. Chrysost.* Tres in fornacem pueri coacti sunt, & necesse religionis oblitunt, nec ipsos teruit flamma: sed in cubiculo sedentibus, & nihil grave patientibus studiosius, igne circumdati, sacras illas preces emittunt, propterea murmur illis factus est ignis, & vestis flamma, & fons for-

432

Dan. 3.
nn. 51.

433

Dan. 3.
nn. 51.

nax, & ligatos capiens, solutes reddidit. Mortalia suscepit corpora, & tanquam immortalibus abstinuit: non agnovit naturam, sed pietati reverentiam exhibuit. *hemil. 4. ad pop. Alludit ad illud Dan. 3. Non ne tres viros misimus in medio ignis compeditos. Ecce ego video &c. n. 91. & 92. Soluti pedibus apparebant, solventikus enim linguas, ut Deo canerēt, pedes dissolvit Deus, ut Deo psallerent: ergo in fornace, quasi in theatro salubant, & nunc unus, nunc alter alternata vicissitudine inter duos alios transiens, in cunctissimam Deo omnes transmutationem faciebant.*

434

Dan. 3.
n. 48.

Danielis 3. Et erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de Chalceis. n. 48. D. Chrysost. Exterioribus quidem vim, interioribus vero ebullientiam exhibuit. hem. 4. ad populum. Fementis acceptis augmentum accepit flamma, ac nec sic cremabat quos intus habebat; erupit foras sine formæ repetitos urit. Sed nihil mirum; virides illos, & rore calidi sensis puerulos, nec uris madidos, hos sine rore reperit secos, & incendiis aridos.

435

Dan. 3.
nu. 91.
& 21.

Danielis 3. Non ne tres viros misimus in medium ignis compeditos n. 91. & supra. Et constitim viri illi viri cum braccis suis, & tiaris, & calceamentis, & vestibus missi sunt in medium fornacis. n. 21. D. Chrysost. Calceamenta trium puero-rum ignem conculcaverunt. Dixerat idem D. Chrysost. O quanta sancto-rum virtus! Non sola ipsorum verba, & corpora, sed & ipsa indumenta creaturæ omni undique sunt venerabilia. hem. 4. ad pop.

436

Dan. 3.
n. 91.
& 21.

Et alibi exponens eosdem v. n. Vinxit pedes tyrannus, & ignis vim pedes vinxerunt. O rem admirabilem! Vinclos soluit flamma, & ipsa de reliquo à vincis vincita est: mutavit enim rerum naturam adolescentulorum religio: imò verò non naturam mutavit, sed quod erat mirabilius, permanentis naturæ vim

reperit. Non enim ignem extinxit, sed ardentem inefficacem reddidit: & quod est mirabile, & stupendum, non in sanctis tantum corporibus hoc factum est, sed & in vestimentis ipsorum, & calceamentis. *hem. 4. ad populum.*

Ad rubum ardentem cum calceamentis Moyses non pervenit, sed ut accedat, calceamenta Dei insu deponit: iubetur stare, nec permittitur ingredi flammam; at tres isti pueri cum calceamentis ingrediuntur fornacem accensam; in qua etiam Deus (ut in rubo Moyses) illis apparuit. Inre profectò, nam puero-rum virginitas gressus in calceamentis pulchros reddebat, quæ eos sponsæ filios virginis esse monstrabat; uxoratus Moyses non ita gressus pulchros habebat, ideo ne ambulet, iubetur stare: pueris autem datur in medio ignis gressus dirigere, & coram ipso Deo, imò & cum Deo in medio fornacis simul ambulare, iuxta illud, Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & species quarti similis Filio Dei. n. 92.

Danielis 3. Non ne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis n. 91. & 92. D. Chrysost. Nescio quemodò dicam, miraculum omnè verberum narratione transcendit. Etenim vis erat extincta, & non erat extincta; cum enim circa sanctorum illorum corpora versabatur, erat extincta: cum verò vincula dirumpere oportuit, non erat extincta: compedes igitur dirupit, & talos non tetigit. Vidisti quanta propinquitas? Neque mutatus, & vi sua privatus est ignis, neque intra vincula procedere ausus fuit. Vinxit tyrannus, & flamma resolvit, ut & barbari crudelitatem discas, & elementi obedientiam. hem. 4. ad pop.

Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. n. 92.

437

Dan. 3.
nu. 5.Dan. 3.
nu. 92.

438

Dan. 3.
n. 91.
& 92.

439

Dan. 3.
n. 92.

n. 92. *Qui fieri potuit, ut tyrannus in medio fornacis adco accense, & extense viros ambulantes inspiceret, nihilq; in eis corruptionis esse deprehenderit, quin flammarum densitas aspectum impediret? Certè igitur ipse, qui, ne pueri tres vrentur, calorem suppresserat, ut viderentur, fulgorem ministrabat: accepta à Deo potentia, ut pueros illuminaret: negata, ut illos concremaret.*

Danielis 3. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi egredimini, & venite. n. 93. D. Chrysostomus. Etenim aurifex donec aurum bene purgatum viderit, de conflatorio non extrahit. Qui enim tentationem permisit, ipse novit, & tentationis solvendæ tempus. Etenim ipse magis quàm tu, qui tentaris, hoc incendium extinguere vult, sed salutem tuam expectat. hom. 4. ad popu. Ergo tres pueros Deus in fornace probavit; & an aurei essent examinavit; & postquam eos esse verè reperit aureos, egredi iubet voce tyranni dicentis, Egredimini.

Danielis 3. Sidrach, Misach, & Abdenago servi Dei excelsi egredimini, & venite. n. 93. D. Chrysost. loquens de bono tribulationis, quam hi tres pueri passi sunt. Sic ait. Etenim nisi servi fuissent hi, ipsorum libertatem non cognovissemus: nisi captivi fuissent, non animi nobilitatem didicissemus: nisi inferiori patria excidissent, non cognovissemus supernæ civitatis esse ipsorum virtutem: nisi terrenus rex ipsis fuisset iratus, non audissemus benevolentiam, quam cælestis rex erga ipsos gerebat. hom. 4. ad pop.

Deinde sic infert. idem D. Chrys. Et tu igitur si illum benevolum habeas, licet in fornacem cadas, ne despères: sicut si succèseat, licet in paradiso sis, ne confidas. Etenim in Paradiso erat Adam, & postquam Deum irritavit, nihil profuit Paradiso. In fornace erant isti, & postquàm se bene egerunt,

nihil obfuit fornax. hom. 4. ad pop. Servi Dei. O pulcherrima nuncupatio. Servi Dei. Ex servis Nabuchodonosoris servitute mutata in servos Dei apparent hi tres invicem transformati. merito quidem, qui enim Chaldaici regis deum, scilicet ignem, pedibus concalcaverant, regis ignem adorantis servitutem iure denegabant.

Danielis 3. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimq; egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. n. 93. D. Chrys. Vidit illos rex solutos, & accedit illis, audit vit plallentes, viditq; quatuor in camino inambulantes, & evocavit illos. Et subdit. Neq; hi tres pueri caminum egressi sunt, donec qui iniecerat, egredi quousuisset. Quid hi: docemur? Ne videlicet in captivitate solliciti simus, ne ve in afflictionibus auxilio liberari festinemus. Et rursus ne si quado nos solverint, protervè immaneamus. homil. 8. in Epist. ad Ephes.

Et infra ad illud. Accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis. Ad ianuam camini accessit. Neq; enim audebat in interiora carceris huius ingredi, quem per ignis ardorem illis paraverat. in eadem hom. 8. Statimq; egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. n. 93. Confestim ad iussum regis, fornacem non suis pedibus, utpote ligatis, sed militum manibus deportati, ingressi sunt: similiter statim ad regis imperium pedibus suis iam solatis è fornace egressi memorantur: ut eadè animi aequalitate acceptare viderentur præceptum furoris, & mandatù favoris.

Danielis 3. Sidrach, Misach, & Abdenago servi Dei excelsi egredimini, & venite. num. 93. D. Chrysost. Amicam, & suavem vocem edebat, Sidrach, inquit, Misach, & Abdenago servi Dei altissimi, egredimini, & venite. Magnus honor: Servi Dei altissimi, egredimini, & venite. Quomodo egredientur, o rex? Vincos

440

Dan. 3.
nu. 93.

441

Dan. 3.
nu. 93.

442

Dan. 3.
nu. 93.

443

Dan. 3.
n. 93.

444

Dan. 3.
nu. 93.

445

Dan. 3.
n. 93.

Uinclos in ignem abiecasti. Tantum iam temporis in igne fuerunt. Nam etiam si adamantini fuissent, aut ex metallica quapiam materia, quomodo sub hymni huius spatio, quem totum compleverunt, non perisissent? Verum hoc ipso salvati sunt, quia Deum laudarunt. Alacritatem eorum reveritus est ipse ignis: postremo reveritus est, & odam illam admirabilem, & divinæ laudis concentus. *hom. 8. in Epist. ad Ephes.*

446

*Dan. 3.
nu. 93.*

Deinde sic progreditur in expositione eiusdem. *num. 93.* Quomodo vocas eos? Iam præveniens dixit servi Dei altissimi. Servis enim Dei omnia possibilia sunt. Nam si quidam quod hominum servi sint, in rebus ipsorum non parum possunt, dominantur, & disponunt, multo magis servi Dei. Suavissima voce illos appellavit: hoc ipso illos potissimum blandiendo veneratus est. Si enim ideo ignem ingressi sunt, ut servi Dei manerent, non potuit illis vox alia suavior esse, quam hæc ipsa. Nam non ita gavisi, fuissent, si vel reges eos, vel orbis dominos vocasset, atque quod dixit servi Dei altissimi. *homil. 8. in Epist. ad Ephes.*

447

*Dan. 3.
nu. 93.*

Et postea adhuc explanans eundem *num. 93.* Servi Dei excelsi, sic ait. Si enim tantum, inquit stuij diligentiaque impendunt, ut servi Dei sint, omnino illos hac appellatione permovebitur. *homil. 8. in Epist. ad Ephes.* Sidrach, Misach, & Abdenago. Proprijs eos compellat nominibus, quod est indictum amoris: cum enim videret ignem deum suum excelsi Dei imperio in gratiam puerorum ardentem calorem mutavisse in frigidum rorem, ipse dei sui secutus exemplum, furorem, quo eos in fornacem miserat, mutavit in amorem.

448

*Dan. 3.
n. 93.*

Danielis 3. Egredimini, & venite *num. 93.* D. Chrysostomus. Non ausus est extinguere camini ardorem, sed hoc magis illos honoravit, quod persuasus esset eos non solum

intro deambulare, sed & arden te etiam adhuc camino egredi posse. *homil. 8. in Epist. ad Ephes.* Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago. Quatuor viderat in fornace tyrannus. Quare ergo nec ipse quantum iussit exire? Nec ipse iniussus egreditur, solum enim tres egressi memorantur? Barbarus tyrannus aliquis, at in hoc urbanus. Agnovit Dei Filium se rege esse maiorem, cui proinde non posset ut rex imperare, sed quem deberet, ut servus adorare. Dei autem Filius ideo non dicitur cum pueris egressus, ut ostenderet se velle potius suis socius esse, dum eos videret afflictos tormentis, quam affectos favoribus: & ideo eos potius in fornace regis contra ipsos furentis, quam in aula ipsius regis eis faventis comitari.

Danielis 3. Statimque egressi sunt &c. *n. 93.* D. Chrysost. Observa, & pietatem puerorum: nec indignati sunt, nec ira commoti, neque quicquam contra dixerunt, sed mox egressi sunt. Si enim supplicij loco, quod in caminum iniecti fuerant, habuissent, molesto quoque animo adversus eum fuissent, a quo in illum fuerant coniecti. Nunc vero nihil horum præ se tulerunt, sed non aliter progressi sunt ex camino, quam si ex ipso caelo prodirent. *hom. 8. in Epist. ad Ephes.* Et citans illud Psalmi 18. In sole posuit tabernaculum suum: & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. *v. 6.*

Sic progreditur idem D. Chrysost. Quod de sole propheta dicit, quod velut sponsus de thalamo suo progrediatur, illud & de ipsis si quispiam dixerit, nihil plane peccaverit. Quia sole tanto splendore progrediente splendidiore illi egressi sunt. Is enim sensibili luce orbem illuminaturus progreditur, illi vero alia, nimium spirituali, orbem illustrarunt. *hom. 8. in Epist. ad Ephes.* Merito tres pueri, tres orientes soles possunt appellari, sol enim iustitia Dei Filius, qui eos presentia sua illuminabat suo etiam vocabulo, ut soles a sole dicerentur, honorabatur.

Vnde

449

*Dan. 3.
n. 93.*

*Psa. 18.
v. 6.*

450

*Dan. 3.
n. 93.*

451

Dan. 3.
n. 96.

Vnde considerans idem D. Chrysost. decretum regis, quod sic habet. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quaecunque locuta fuerit blasphemia contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, disperiat, & domus eius vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare. n. 96. Sic probat meritum pueros sales appellari. Propter ipsos siquidem mandatum mox emisit rex cuius hæc erant verba, A me ergo &c. Exhibant itaq; illustriores emittentes radios, splendidos quidem, & in ipsis regalis curiæ locis, tales tamen, qui simul ubique sese per regalis mandati literas extendere, tenebrasque illas omnia iam occupantes discutere valebant. eadem hom. 8.

452

Dan. 3.
nu. 96.

Danielis 3. A me ergo positum est hoc decretum &c. ut proxime supra. n. 96. D. Chrysost. Doctrinam emittit quavis voce sonoram magis, & mox divinæ potentiae præco sit, & prædicator. Nihil opus habet, ut fide imbuatur. Deum prædicat, & potentiam illius confitetur. In veritate, inquit, cognosco quod Deus vester ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium. Quoniam Angelum suum demisit, & eripuit vos de camino. homil. 8. in Epist. ad Ephesios.

453

Dan. 3.
n. 96.

Et ad illud. Vt omnis populus tribus, & lingua &c. n. 96. sic progreditur. Manifestum erat omnino quod nihil horum ementitus esset rex, neque enim statutum præter causam captivis talium testimonium tulisset, neque sua deieciisset, nec tantæ stultitiæ famam sibi admisisset. Itaque nisi multus fuisset veritatis splendor, talia utique, totque, ac tantis præsentibus non scripsisset. homil. 8. in Epist. ad Ephes. Deum Sidrach, Misach, & Abdenago. Adulatoria arte rex tres pueros excelsi Dei servos appellaverat: eadem modo arte Deum, horum trium Deum esse prædicabat; quasi intelligeret non minus Deum titulo Dei horum trium servorum, quam

ipsi titulo servorum Dei sui excelsi gloriari.

Ex Div. Augustino.

Danielis 3. Tunc rex Nabuchodonosor in furore, & ira præcepit, ut adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago; qui confestim adducti sunt in conspectu regis. n. 13. D. Aug. Nè accusatio alicuius odij causa, & non iusta querela posset provenire, ipse rex ad se vocari iussit, & utrū, ut aliorum faminibus aure traxerat, ita certa re haberetur, interrogavit. lib. 2. de Mir. cap. 31. Confestim adducti sunt. Ipsi enim se ultro requivalentibus obtulerunt, ut qui occasionem ad fidem veram profitendam coram imperatore, & optimatibus, & populo concupiscerent, nec pro fide mori formidarent.

Danielis 3. Pronunciansq; Nabuchodonosor rex, ait eis: Verè ne Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuam auream, quā constitui, non adoratis? nu. 14. D. Aug. Sufficiat, inquit, de præterito narratum, nunc in mei præsentia iussa complete, & auream, quam exegi statuam, adorate. Si verò quiddam iubetur, exequi non vultis, opere necessario camini ignis ardore expiendos subire debetis. lib. 2. de Mir. cap. 31. Crudelis tyrannus, blanditur, ut noceat; parcit corporibus, ut occidat animos; nam idolorum contemptus corporum nece veri autem Dei neglectus animorum morte solveretur, illū dissimulat, ut hunc suadet. Sic sub humanitatis specie pueris inhumanus sic in figura pietatis erga deos falsos, in Deū verū impingerat.

Danielis 3. Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac te respondere tibi. n. 16. D. Aug. Vnanimi respondentes sententia, deos quoscumque tuos non tantum non colimus, verum etiam astantem

12

præsen-

454

Dan. 3.
n. 13.

455

Dan. 3.
nu. 14.

456

Dan. 3.
n. 16.

præsentialiter statuam nuper adificatam, inquit, nequaquam adoramus. Solum enim vniuersitatis autorem cælestem tantummodo libenti voluntate, & communi privatoque studio veneramur. *lib. 2. de Mir. cap. 31.*

457 Non oportet nos respondere tibi. Dūmodo Quis sit Deus quæris?

Dan. 3. n. 16. A nulla creatura responsum vendicabis. Nulla enim veri Dei quidditatem comprehendit. Ideo ad tuam interrogationem non oportet nos tibi respondere. Imo nec ad id, quod addis, Qui eripiet vos de manu mea, ad nos pertinet tibi respondere, scies tamen ad Deum pertinere; non enim Deo vero minus proprium est innocentes à manu regis iniqui liberare, quam regis iniqui sit, eosdē innocentes condemnare.

458 *Dan. 3. n. 17.* Danielis 3. Ecce enim Deus nolter, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare, n. 17. *D. Aug.* Ideoque, o rex, nec præsentis camini flammæ pertimescimus, nec in ullo aliquo potestatis minas, & supplicia formidamus, quoniam potentissimus rerum conditor, & gubernator, seruos suos de ignis ardore & qualicumque, quam manus tua intulerit plaga, per omnia potest liberare. *lib. 2. de Mir. cap. 31.* Quod si noluerit, Ac si dicerent: Non colimus Deum nostrū, eò quod in eo habemus spem nostræ humane libertatis; sed eò quod in eo cognoscimus excellentiam suæ diuinæ potestatis. Neque enim ex eo quod suos liberat, sed ex eo quod suos possit, si voluerit, liberare, ostenditur in Deo veræ potentia Deitatis.

459 *Dan. 3. n. 19.* Danielis 3. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sitrach, Misach, & Abdenago; & præcepit, ut succenderetur fornax septuplu, quam succendi consueverat. n. 19. *D. Aug.* Iubet tyrannus fornacē incendi, & quanto ipse igne furoris ardebat, tanto sanctiores pueros consumabat. Sæuebat violentus inimicus,

eius supplicium suis famulis quæsiturus. Sæuebat, non ut iustos trucidaret, sed ut suis interitū procuraret. Sæuebat, non ut crescerēt pænarū augmenta, sed ut eunclis monstraretur diuina potestas, ut dū impij supplicijs gloriarentur, flammarū impetu vorarentur. *Serm. de Temp. 240.* Accensa fornax pueros sibi in cibos datos respuebat: viros autem incenditibus eam, desiderabat, qui fornaci, ut illos facilius posset exurere sementa præbebant. Sic enim diuina providentia factū est, ut per quæ alij mortem accelerare volebant, sibi ipsis interitum festinarent.

Danielis 3. Et confestim viri illi vinclis, cum bracciis suis, & tiarīs, & calceamentis, & vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis: n. 21. *D. Aug.* Hostis mutato genere sævit, nec aliqua pietate mouetur, nec humanitate blanditur. Posset viuere, si ignibus imperaret: Offeruntur ergo ignibus iusti, vestitu teclis, vinculis colligati: defenduntur ardoribus iusti, & quos vis humana damnavit, ignis absoluit. *sermone 240. de Tempore.* Confestim: Ne mandatum regis iubentis in fornacem pueros mittere, dum pueros denudarent, viderentur ministri differre, eos cum bracciis, tiarīs, calceamentis, & vestibus in fornacem dicto citius iniecerunt. Quod etiam pueris gratum fuit; quilibet namque illorum propter modestiam virginalem eligebat potius nulla posita mora vestitus in fornace ferre ardoris incendium, quam data mora nudus extra fornacem pati pudoris dispendium.

Danielis 3. Missi sunt in medium fornacis ignis ardentis. n. 21. *D. Aug.* ad illud *D. Pauli 1. ad Cor. 13.* Si tradero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest. n. 3. *scilicet.* Attende diligenter, & agnosce, quemadmodum dicat scriptura, quod tradat quisque suum corpus ut ardeat. Nā utique ut ipse se in ignem mittat, quando persequentem patitur inimicum,

460

Dan. 3. n. 21.

461

Dan. 3. n. 21. 1. Cor. 13. n. 3.

micum, sed quando ei proponitur, ut aut mali aliquid faciat, aut mali aliquid patiat; eligat non facere mala, quam non pati mala. Atque ita corpus suum tradat in potestatem interfectionis, sicut tres illi viri fecerunt, qui auream statuum cogebantur adorare, & nisi facerent, minabatur eis ille, qui cogebat, caminum ignis ardentem. *Epist. 204.* In medium fornacis. *Ut cum se viderent undique circumdatos flammis de vita penitus desperarent. At pueri tunc spem maiorem conceperunt, ut qui scirent certis ibi fore remedium, ubi erat minus periculum. Solet enim cum auxilium penitus deest humanum adesse divinum.*

Danielis 3. Viri autem hi tres, idest Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati. Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino. *n. 23. & 24.* *D. Aug.* In fornacem missi sunt sancti, fugiunt flammæ, cedunt ignes, incendia expavescent. Timent ignes lædere, quos fuerant iussi incoleres reservare. Ostendunt iustorum meritum, dum tyranni contemnunt imperium. Licet sanctis cum æge iocari, quibus cum hominibus non licuit commorari. Licuit in fornace Deum venerari, quem apud homines non licuit honorare. *Sermo de Temp. 349.* Ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati. *Quomodo ergo & ambulabant in medio flammarum soluti? Ingressos tanquam dominos suos ignis agnovit, ætenuque ut servos ad pedes prostratos statim, quasi manibus vincula solvit, ut pedibus super prunas, quasi super rosas ambularent, Deumque laudarent.*

Danielis 3. Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait, Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum. *D. Aug. ad hunc n. 24.* Quanta libet iustitia servemus, quanta libet Domino obedientiam exhibeamus, nulla quid

meliores esse possumus illis tribus viris, qui in caminum ignis ardentis pro conservanda lege Dei proiecti sunt? Et tamen lege quid illi dicat Azarias, unus ex tribus, qui aperies os suum in medio ignis, dixit, Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, quoniam iustus es in omnibus quæ fecisti nobis quoniam peccavimus, & legi tuæ non parvimus &c. *Epist. 122.*

Et infra sic progreditur. Vides certe fratres, quales viri, quam sancti, quam fortes in medio tribulationis, ubi tamen eis præcebat, & eos vrere ipsa flamma verebatur, peccata sua confitebantur, pro quibus se dignè, & iuste humiliari noverant, nec tacebant. *In eadem Epist. quam scribit Victoriano.* Aperiensque os suum in medio ignis. *Quid agis Abdenago, cur non times in medio ignis os aperire, tu non clauso ore ostendis pavore per illud in te ingressum flammarum? Abdenago igne impletus divino ingressum non timet ignis profani? Ignem divinum, & ignem profanum angustia non cavet oris humani.*

Danielis 3. Et erupit, & incendit, quos reperit iuxta fornacem de Chaldeis. *n. 48.* *D. Aug.* Sic namque crudelitas tyrannica superata prostermitur, dum sui satellites devorantur. Cernit prædam, & servorum Dei aspiat gloriam. Iustus ignes obsequium præstat, iniustus interitum subministrat. Dum vindicat flamma, impij decedunt, & iusti salvantur. *ser. 249. de Temp.* Quos reperit iuxta fornacem. *Questus indicat hoc fuisse ministros à flamma, quos reperiens dicitur incendisse, cumque additur, de Chaldeis, indicare videtur textus delatores, qui viros apud regem accusaverant, hoc enim solus in hoc cap. Chaldei nominantur.* Accedentes Viri Chaldei accesserunt iudicio. *n. 8.* *Ex merito, ut quemadmodum postea accusatores Danielis à leonibus, quibus Daniel eorum delicta innotuissent, in momento fuerunt devorati, et dicitur Danielis causa.* Devorati sunt

Da. 14. sūt in momēto. n. 41. Sic delatores iusti
n. 41. à flammis, quibus propter eorum accusa-
tionem pueri in cibos datifuerant, in mo-
mento etiam devorantur.

466 Danielis 3. Et erupit, & in-
cendit, quos reperit iuxta fornacem
de Chaldaeis. n. 48. D. Aug. In hoc
Dan. 3. mirabili factō, naturæ scrutator,
nn. 48. qualiter ignis leviter fornace inclu-
sos fovit, inquit, cum interim eod-
em igne virti circumstantes eiusdem
substantiæ eadem hora comburuntur.
Vnde ergo levitatem hanc in
una sui parte tunc ignis habuit, cum
ex altera inimicos regnorum Dei
ferox illius ardor interfecit? lib. 2.
de Mir. cap. 31. Et postquam ostendit
ignem non conservari, nisi in aliqua sub-
stantia habente aliquid liquoris, ut hoc
quasi pabulo nutriatur, docet hunc ignem
& ex aere habuisse flatum, & ex aqua ven-
dicasse rorem, & sic concludit.

467 Vnde, potens gubernator ig-
nis naturam inter inimicos, & ser-
vos dividere voluit, ardorem inimi-
cis, stabilem, & humidam aquæ, &
aeris substantiam famulis suis con-
vertit: ut & illi per comburentem
naturam accensi arderent, & hi in
stabili & lymphatico vapore nihil
adversitatis perpeti sentirent. Qua
propter scriptura ita dicit, Angelus
Domini descendit &c. Et fecit me-
dium fornacis, quasi ventum toris
flatem. Ex aere enim spiritum, &
ex aqua in ipso igne invenit rorem.
eodem lib. 2. de Mir. cap. 31. De Chal-
daeis ostenditur iuxta fornacem non so-
lum Chaldaos, sed & Hebraeos positos fuisse.
Ad hoc enim spectaculum plurimi, etiam
Hebraei, sine dubio convenirent, ut tres
eiusdem gentis viros pro fide divina de-
certantes inspicere, illorumque exem-
plo fidem veri Dei morte contempta con-
servarent.

468 Danielis 3. Angelus autē Do-
mini descendit cum Azaria, & socijs
eius in fornacem, & excussit flam-
mam ignis de fornace. n. 49. D. Aug.
Dan. 3. Tyrannus putabat tantum tormen-

ta posse sœvire, quantum ipse sacri-
legus existimabat se potestatem ha-
bere; ignes iustis cedunt, ardores
flammarum in refrigerium vertun-
tur; & institutæ naturæ voraces im-
petus obliviscuntur, ut iustos vene-
rantes timerent, & eorum hostes
persequentes punirent. Ignēs iustos
hospitio cum omni honore suscipi-
unt, & libenter obsequium præbēt.
ser. 240. de Tempore. Descendit cum
Azaria. Non ingressus est Angelus post-
quam pueros in fornace iam demissos aspe-
xit, sed cum Azaria, qui alio nomine
Abdenago est, & socijs eius simul descen-
disse refertur. Ut tantis hospitibus iussu
Domini hospitium pararet, excussis ab
illo flammis ignis, inductis venti flatibus,
ne hospites ingressi spirarent igne, sed
vento respirarent.

Danielis 3. Angelus autem Do-
mini descendit &c. n. 49. D. Aug.
Nullo modo, ignis ardorem sibi in-
aliquo adversantem sentiebāt; nam-
que Dei Angelus, cum in fornacem
missis eadem hora pariter in ignem
condescendit, qui foras ignis ardo-
ros, & flammās de fornace excussit,
& intus manentes velut placido ro-
re superfusos sine vlla molestia in-
columnas conservavit: atque in cir-
cuitu fornaces inimicos quoscumque
Chaldaeos perditionis, & interfectio-
nis eorum eos reperit, ignis ille
consumpsit. lib. 2. de Mir. cap. 31.
Merito specialiter currit Azaria Angelus
descendisse narratur, ut qui primus in
fornacem ingressus Deum humili preca-
tione orasse refertur; Stans autem Aza-
rias oravit. n. 25. Socius enim Ange-
lisci factus cum ad orationem excita-
verat.

Danielis 3. Et non tetigit eos
omnino ignis, neque contristavit,
nec quidquam molestiæ intulit. n.
50. D. Aug. Licet flammarum me-
neri obsequia, qui non meruerant
Chaldaeorum supplicia; Licet igni-
bus conservari illæfos, quos tyran-
nus dederat exurendos, Licet in-
pæna

469

Dan. 3.
n. 49.

470

Dan. 3.
n. 50.

pæna esse securos, quos extra pænam non licuit esse intactos: ut ubi interitus, ibi salus inveniretur. *ser. 240. de Tempore.*

471

Dan. 3.
n. 50.

Et infra super eundem n. sic ait. Accipe hostis à supplicijs exemplum, qui humanitatis perdidisti cōsiliū. Fugiant ignes iustos, quos iniuste damnasti: expavescunt flammæ, & innocentes pronunciant, quos dignos supplicio deputas: & quæ sævire consueverant, dignos sanctos in fornace cernebāt. Damnant hostes, & absolvunt ignes. Chaldæi adijciunt, & pænæ defendunt. Homines sæviunt, & supplicia venerantur. *serm. 240. Quod non tetigerit, divina est miraculum potentia: at quod non contristaverit prodigium mihi videtur esse sancta hilaritatis: quod verò nec quidquam molestia illis intulerit, mirabile signum divine potentia, & humanæ patientia est.*

472

Dan. 3.
n. 91.

Danielis. 3. Tunc Nabuchodonosor rex obtupuit, & surrexit prope *n. 91. D. Aug.* Miratus est Nabuchodonosor rex laudantes Deū pueros, & circa eos ignem non nocentem: & cum admiratus esset, quid ait, Nabuchodonosor rex, non vel Iudeus, vel circumcissus, ille qui statum suam crexerat, & ad eam adorandam omnes coegerat, tamen laudibus trium puerorum commotus, ubi vidit maiestatem Dei præsentis in igne, quid ait, licet ego proponam decretum omnibus tribubus, & linguis in omni terra. Quale decretum? Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem. *tract. 11. in Joannem.*

473

Dan. 3.
n. 96.
& 97.

Deinde sic progreditur alludens etiam ad ea, quæ dicuntur in hoc cap. 3. Dan. n. 96 & 97. Ecce quomodo sævit rex alienigenæ, ne blasphemetur Deus Israel, qui potuit tres pueros de igne liberare: & noluit, ut sæviant reges Christiani, quia Chris-

tus sufflatur, à quo non tres pueri, sed orbis terrarum cum ipsis regibus à gehennarum igne liberatur? Nam tres illi pueri liberati sunt ab igne temporali, plus est liberari de flamma gehennarum, quam de fornace potestatis humanæ. *eodem loco.*

Et tandem sic concludit. Si ergo Nabuchodonosor rex laudavit, & prædicavit, & gloriam dedit Deo, qui liberavit, quia liberavit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, ut decretum mitteret per regnum suum? Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem: quomodo isti reges non moveantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed se ipsos liberatos de gehenna? Stupidi, Incarnationis mysterium, Dei dum conspicit Filium humana indutum figuræ pueri ipsum colitibus extremò in discrimine positis præstitisse remedium. Dignum rectè indicavit, cui omnes orbis homines divinum exhiberent honorem, Dei Filiū, qui ad servos suos è periculo vite liberandos è caelo descenderat, illisque in medio tribulationis factus socius divinum, quo eos diligeret, ostendebat amorem.

Danielis. 3. Tunc Nabuchodonosor rex obtupuit, & surrexit prope, & ait optimatibus suis: Non ne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: verè rex, Respondit, & ait: Ecce ego video, quattuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. *n. 91. & 92. D. Aug.* Cum ad fornacem tyrannus festinanter accederet, stupet laudem, miratur factum, veneratur Deum cum tribus pueris in fornace. Aspicit iusto divinoque ambitu protegi, quos nuper iusserat violētus extingui. In illis in fornace videt, quem in illis ante non esse putarat. *ser. 240. de Tempore.* Non ne

474

Dan. 3.
n. 96.
& 97.

475

Dan. 3.
n. 91.
& 92.

tres misimus? Solus rex miserat in fornacem iniicere pueros, nullo eum suis, nec etiam secretò, consilio habito, sed furore correptus. Quare ergo nunc dicit optimatibus suis: Non ne tres viros misimus? Culpam sacrilegiam sic levare putabat, dum eam non sibi soli, sed optimatibus suis, tanquam suis criminis socijs deferbat.

Danielis 3. Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. *n. 92. D. Aug. refert ex Casulano presbytero.* Ieiunio, inquit, trium fida germanitas igitur consuecanti carceri dominata rogi, hospitio susceptum Dominum adoravit. *Epist. 86.* Dictum non approbat *D. Aug. ad probandum ieiunium sabbatij.* negare tamen non potuit hos tres iuvenes virtutis abstinentia fuisse deditos, propter quam etiam promerere potuerint tantum Dei beneficium, ut non cremarentur incendio. Congruum enim erat, ut ab illis, qui se a dapibus sibi à rege oblati abstinerant, ignis abstineret, eosque ab eodem tyranno sibi in cibos datos, non ut fallidius abijceret, sed ut obsequiosus tangere formidaret.

Danielis 3. Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago servi Dei excelsi egrediimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. *n. 92. & 93. D. Aug.* Rex Nebuchodonosor caminum introspiciens, ait: Ecce ego quatuor video viros expeditos in medio flammæ, sed quartus cæteris excellit eminentia formæ, illosque tres quos in ignem miserat, de fornace statim per propria nomina vocat. *lib. 2. de Mir. cap. 31.* Quid intendis tyranne adhuc in pueros sic crudelis, dum in societate Filij Dei conspicias in fornace versantes,

iamque, si non in terra, in igne tamen: Dei Filius cum hominibus sibi socijs conversatus tibi visus est, eos egredi iubes? Volunt ipsi tres iuvenes in societate Dei filij permanentes in fornace potius concremari, quam in tuo palatio sine Filio Dei socio videntes commorari. Nullus profecto, nullas te iubente è fornace egrederetur, nisi eos, ut socios, Dei Filius cum illis egressus, ut divinam tibi indicaret potentiam, à fornace extraheret.

Danielis 3. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. *n. 93. D. Aug.* Tunc de fornace egrediuntur illiæ Hebræi, latentur incolumes, triumphant victores, quod Deo fideliter servierunt, & furorem tyranni contempserunt. *serm. 240. de tempore.* De medio ignis. Non enim iuxta fornacis ostium tres iuvenes ambulabant, quasi è fornace exire affectarent, sed in fornacis medio, unde è medio ignis egressi memorantur, ut qui non desiderarent ab igne liberari, sed ut holocausta Deo oblata igne in illa fornace concremari.

Danielis 3. Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi egrediimini. *n. 93. D. Aug.* Visu rectitus, furori addit lenitatem: fit repente confessor, qui nuper fuerat persecutor. Prædicat quem paulo ante negabat, venerari præcipit, qui venerantes damnavit. Rogat de fornace, iustos procedere, præcatur de igne Dei famulos profligare. *serm. 240. de Tempore.* Iure excelsi titulum rex. Deo in hoc temporis deserebat: non solum quod videret ardorem fornacis, erga pueros, in vorem fuisse mutatum, sed quod se exinacundo, in mansuetum, ex crudeli in humanum; ex superbo in humilem, aspicere transformatum: sola enim Dei excelsi dextera hanc mutationem posset operari.

Danielis 3. Ame ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus tribus, & lingua, quacumque locuta fuerit blaspheuiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispareat, & domus eius vastetur: neque

478

Dan. 3. nu. 93.

479

*Dan. 3. nu. 93.**nu. 96. & 97.*

480

Dan. 3. nu. 96.

que enim est alius Deus, qui possit ita salvare. *n. 96. D. Aug.* Nunc me defensorem Dei profiteor, cuius inimicum fuisse constat; ut cuius ser- vos ignarus persequer, elus ini- micos, ut defensor, vlciscar. *serm. 240. de Tempore.* O pulcherrima manui Dei exelsi tribuenda mutatio? Non iam in Deum se iactat rex blasphematorum; dicens; Et quis est Deus, qui eripi- et vos de manu mea? *n. 15. Sed pro- mittit se fore blasphemantium dispererem. O utinam in hac mutatione perseveraret, ne se in bestiam postea transformaret.*

Dan. 3.
nu. 15.

Ex Diuo Anastasio Synaita.

481
Dan. 3.
nu. 92.

Gen. 2.
nu. 2.

Math.
2. n. 11.

Danielis 3. Et species quarti similis Filio Dei. *num. 92. D. Anast.* Synaita ad illud Genes. 2. Aurum autem terræ illius est optimum. *n. 92. sic ait.* In multis autem locis Di- vine scripturæ, ipse quoque per- scrutatus invenias aurum sumi pro figura divinitatis Verbi; & fortasse eade causa Magi quoque Christo (vice omnium gentium) aurum of- ferebant, contrita imagine idolola- triæ, quæ erat Babylone, & ea ipsi oblata, ut cum obsecram, & evanes- centem Adami imaginem (quæ fue- rat Dei imago, & similitudo, & cu- ius character valde erat immutatus, ac deletus, contritusque animi mo- tibus, & perturbationibus) Christus tanquam divinus character Paternæ hypostasis, reformasset, in se ipso servi formam suscipiens; signaculo baptismatis per aquam; & ignem eam expurgaret. *lib. 8. Examer.* Ergo tres reges Magi trium puerorum exem- plo commoti statim auream barbari regis non adorabant, sed aurum regi deferrebant parvulo infanti, cuius caput aurum opti- mum esse credebant iuxta illud Cant. 5. Caput eius aurum optimum. *n. 17.*

Cant. 5.
nu. 11.

Ex Diuo Gregorio Magno.

Danielis 3. Angelus autem Do- mini descendit cum Azaria, & locijs eius in fornacem; & excus- sit flammam ignis de fornace, & fe- cit medium fornacis quasi ventum roris flantem. *n. 49. & 50. D. Greg.* Antiquus hostis licet innumeras ci- borum concupiscentias nostris ob- tutibus opponat; quibus libidinis fervor in his crescat, bonis tamen mentibus superni gratia spiritus in- sibilat, & carnalis concupiscentiæ æstibus illæxiæ perdurant; ut si vsq; ad tentationem cordis flamma ar- descat; vsque ad consensum tamen tentatio non exurat. *apud Glosam, & Hugonem Card.* Duo Angelus præstitit; & excussit e medio fornacis flammam ig- nis; & induxit in medium fornacis ven- tum roris flantem; ut per flammam impio- foris cremaret; & per ventum pios intus refrigeraret. In uno minister factus ius- titiæ divine malos punientis; in altero misericordiæ divine bonis subvenientis. Danielis 3. Ecce ego video quat- tuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis; & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. *n. 92. D. Greg. Mag. tom. 3. lib. 3. dialogi.* Tres pueri ligati pedibus, & manibus in ignem pro- iecti sunt, quos die altera requirens in camino illæsis vestibus deambu- lantes reperit. Ex qua re colligitur quia ignis in quo iactati fuerant, qui eorum vestimenta non contigit, eo- rum vincula consumpsit; ut uno e- demque tempore in obsequium ius- torum, & haberet flamma virtutem ad solatium, & non haberet ad tor- mentum. *cap. 18.* Et species quarti &c. Non cum Dei Filio, sed cum pat- ritivitate Filij Dei videbatur comparā- tio facienda. *de mendacibus, & speciebus quarti*

482

Dan. 3.
nu. 49.
& 50.

483

Dan. 3.
n. 92.

quarti similis speciei Filij Dei? Sed tamen
nesciens quid diceret barbarus, non erra-
vit, dum speciem quarti cum Filio Dei
comparavit: est enim ipse Dei Filius non
solum speciosus præ filiis hominum, sed ip-
sa Dei species, Deique pulchritudo debet
nominari.

Ex Ruperto Abbate.

484

Dan. 3.
n. 12.

Danielis 3. Sunt ergo viri Iu-
dæi, quos constituisti super
opera regionis Babylonis, Sidrach,
Misach, & Abdenago: viri isti con-
tempererunt, rex, decretum tuum:
deos tuos non colunt, & statuam
auream, quam erexisti, non adorant.
v. 12. *Rupertus. lib. 8. de Glorif. Tri-
nitatis.* Cum in captivitatem ducti
communem haberent luctum, iuxta
illud: super flumina Babylonis illic
sedimus, & flevimus, dum recorda-
remur Sion, maximum consolatio-
nis incrementum adepti sunt per vi-
ros tres, qui inventi sunt in medio.
Sidrach, Misach, & Abdenago: quia
contempererunt iniqui regis imperi-
um, & in medio fornacis ardentis
gloriosè triumphaverunt. cap. 14.
Sunt ergo &c. *Ac si dicerent. Ab alijs
hoc crimen commissum non foret adeo per-
niciosum: à tribus his patratum, univer-
sa provincia Babylonica viros efficit cri-
minosos: quisque enim trium principum,
quos in super provinciam constituisti,
exemplo excitatus regis decreta flocci pen-
det: debitumque dijs. cultum denegabit,
tuam spernet imaginem; imò contra regis
maiestatem rebellabit: solet enim exem-
plum principum populares ad committen-
da crimina facilitare.*

485

Dan. 3.
n. 15.

Danielis 3. Nunc ergo si estis pa-
rati, quacunque hora audieritis, so-
nitum tubæ &c.: Prosterne te vos, &
adorate statuam, quam feci; quod
si non adoraveritis, eadem hora mit-
temini in fornacem ignis ardentis:
& quis est Deus, qui eripiat vos
de manu meæ n. 15. *Rupertus. expo-*

nens illud Abacn cap. 1. Propter hoc
expandit lagenam suam, & semper
interficiet gentes, non parceret. n. 17.
Sic ait. Idem videtur repetendo di-
xisse, expandit lagenam suam, quod
ante dixerat, traxit illud in lagenam
suam: Veruntamen illud palam constat,
quia dum impius habuit, vel ha-
bet lagenas, alteram, qua volentes
cepit populos, hæc est aurum; alte-
ram, qua invitos quoque constrin-
xit, & hoc est omne iniquarum le-
gum eius edictum, quod per totum
orbem expandit, præcipiendo cunc-
tos interfici, qui nollent sacrificare
lagenæ, & reti eius, argento, & au-
ro eius, aureis, & argenteis simula-
cris eius. lib. 2 in Abacn.

Deinde sic progreditur. Primus ita
fecisse legitur Nabuchodonosor. Nū
ante illum, & si fuerunt, qui auro,
& argento sacrificarent, nullus ta-
men fuisse legitur, qui taliter ex-
panderet lagenam suam, ut de inter-
ficiendis gentibus daret legem, qui
sacrificare nollent. Ille taliter expā-
dit: In hora, qua audieritis sonum
tubæ &c. in fornacem ignis arden-
tis. Permisit quidem Deus in ignem
tres pueros mitti, utique iustiores
illo impio, sed cum tres fuissent im-
missi, quatuor deambulabant solu-
ti per medium ignis, & species quar-
ti, ut ait ipse, qui vidit, similis est
Filio Dei. lib. 2. cito. *commentariorum
in Prophetam Abacul.*

Alterā ex his duabus lagenis deside-
ravit tyrannus hos tres pueros, ut pisces,
sibi attrahere, expandit ad illos capiendos:
auream lagenam favoris, & flammeam
lagenam horroris, neutra tamen eos po-
tuit irritare: vitramque namque lagenam
hi tres pisces ruperunt, dum & beneficia
& supplicia contemplerent.

Danielis 3. Angelus autem Do-
mini descendit cum Azaria, & locijs
eius in fornacem, & excussit flam-
mam ignis de fornace. n. 49. *Ruper-
tus.* Nabuchodonosor scilicet, Nero,
sive Decius, aut Diocletianus sta-
tuam

Abac.
cap. 1.
n. 17.

486

Dan. 3.
n. 15.

Dan. 3.
n. 92.

487

Dan. 3.
n. 49.

tuam crexit magnam, & altam nimis, & populis, tribubus, & linguis edixit, ut cadentes adorarent statum, & si quis prostratus non adoraret, mitteretur in fornacem ignis ardentis. Univerſum mundi latitudinem quaſi unam fornacem ignis contra Chriſtianum nomen effecit. Sed quid profecit? Sicut Angelus Domini deſcendens in fornacem cum illis tribus pueris, excuſſit flammam ignis de fornace &c. Sic Filius Dei, Angelus magni conſilij iunctis teſtibus ſuis, conſeſſoribus Sanctæ Trinitatis in tribulatione præſens interfuit. *lib. 8. de Glorif. Trinit. cap. 5* Tria numerantur beneficia tribus exhibita pueris per hunc Angelum in n. 50. Primum, quod eos ignis non tetigerit. Secundum, quod eos non contriſtaverit. Tertium, quod nec quicquam moleſtia illis intulerit; ut miſus à Deo Trino Angelus, primum Patris; ſecundum Filij; tertium Spiritus Sancti munus fuiſſe à cælo mandatum pueris enunciaret.

Danielis 3. Et non tetigit eos omnino ignis, neque contriſtavit; nec quidquam moleſtiæ intulit in n. 50. *Rupertus lib. 6. de victoriis Verbi.* Non poterat hic Deus excellus templum ſuum, quod erat Hieroſolymis illæſum custodire flammis incendij Babylonici, qui tres pueros taliter cuſtodivit in camino ignis; ut nihil poteſtatis haberet in corporibus eorum? Deinde ſic reſpondet. Plane poterat, ſed erudiendus erat mundus, ut ſcirat quòd Deus excellus non pulchris lapidibus; aureisve parietibus templi manu facti delectatur, ſed fidei charitate, & mundis cordibus, & ille eſt ei optabilis locus. *cap. 25.*

Igitur hos tres pueros firmitate lapides gratia electos, merito præcioſos; noluit Deus flammis ardentis camini concremari, quia ex his adiunctis ſibi lapidi ſtatuum iam pridem tyranni tactu ſuo in cineres redigenti, volebat templum aliud glorioſius templo per Salomonem erecto,

adificari.

Danielis 3. Tunc hi tres quaſi ex uno ore laudabant, & gloriſabant, & benedicebant Deum in fornace. *in. 51. Rupertus lib. 8. de Glorif.* Nobiliſſimi ſunt tres pueri, quia ſuo numero præſentiam, & cûram adſeſe monſtraverunt beatæ Trinitatis, dum tripudiant in camino ignis ardentis. *cap. 4. Et in eodem lib. ſic ait.* Tanguntur igitur organa, reſonant verba cantionum prædicantia Deû in unitate Trinum, in Trinitate unû. Quam pulchrum myſterium, quam iucundum in cælo, & in terra ſpectaculum: Tunc, inquit, hi tres, quaſi ex uno ore laudabant, & gloriſicabant, & benedicebant Deum: Etenim nos omnes homines, quorum eſt una catholica fides, ſumus quaſi tres, & unum os habemus omnes: Tres, inquam, ſumus, quia de tribus pendemus: Quibus de tribus? Tres ſunt (ait Ioannes Apoſtolus) qui teſtimonium dant in cælo, Pater, & Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres unum ſunt.

Deinde ſic prægreditur. Canticum noſtrum, ſive verba cantionum noſtrarum laudationes ſunt, gloriſicationes ſunt, benedictiones ſunt, quaſi ex uno ore trium ſtendo cantantium, cantendo ſtentium, canendo, & ſtendo, ſeptenarium peccatum Babylonis accuſantium. Quomodo ſeptenarium? Ait litera Sacra: Et præcepit Nabuchodonofor, ut ſuccenderetur fornax ſeptuplum quam ſuccendi conſueverat. *num. 19. Hac omina in cap. 6. Ergo in camino ignis, quaſi in ſacello Dei duplex ternarius cum tripudio ter. maximo modulabatur: unus ex tribus divinis perſanis; alter ex tribus humanis conſtat: aderat utriuſque chorimagiſter Dei Filius; hominiſque ſuturus, qui divinas humanæque voces in unam admirabilem conſonantiam dirigebat.*

Danielis 3. Tunc hi tres, quaſi ex uno ore laudabant, & gloriſicabant;

490

Dan. 3.
nu. 51.

491

Dan. 3.
nu. 51.Dan. 3.
nu. 19.

492

Dan. 3.
n. 51.

bant, & benedicebant Deum in fornace. *n. 51. Rupertus.* Sancta Trinitas per hunc numerum captivorum in fornace laudantium Deum, auxilij sui præsentiam illi populo præclare significavit. & *infra.* Tres pueros in fornacem ignis missos liberando, Deus idem semetipsum clarificavit. *Sic concludit.* Constat quod non casu, sed providentia Dei tantimodò tres pueri sunt illi martyrio destinati. *cap. 7. Tunchi tres &c.* Quia laus, qua omnes laudabant Patris potentiam; glorificatio, qua glorificabant Filij sapientiam; benedictio, qua benedicebant Spiritus Sancti benevolentiam, quibus Deus potuit, agnovit, & voluit eos liberare, quasi ab uno ore exirent, unisonè consonabant.

493

*Dan. 3.
nn. 92.*

Danielis 3. Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est; & species quarti similis Filio Dei. *n. 92. Rupertus. lib. 8. de Glorif. Trinitatis.* Hæc res gesta, res tam victoriosa, non ne tam gloriosè sanctam Trinitatem in istis tribus pueris prædicat, sicut alia res gesta in tribus Angelis, quos Abraham hospitio suscepit, eandem Trinitatem significaverat? Perpulchra, & delectabilis est consideratio hæc. Si perpēdas, sive recogites, quia beatæ Trinitatis, & in istis tribus pueris carneis, & in illis tribus pueris Angelicis, unum idemque negotium fuit.

494

*Dan. 3.
nn. 92.*

Postea sic procedit. Quod vel quare negotium? Nimirum istud: valde magnum negotium, & cura pergrādis, ut adimpleret verbum promissionis: illic, ut nasceretur Isaac, principium seminis, vel genealogiæ nascituri Christi: hic, ut consolationē haberet in illa captivitate Babylonis genus Abraham, sive Iudæa parēs nascituri eiusdem Christi.

495

*Dan. 3.
nn. 92.*

Et tandem sic concludit. Hoc signum maximum fecit Deus excessus in oculis illorum ipsorum, qui captivaverant illum Dei populum, ut

conservati inter gentes, tandem remitterentur filij peregrinationis illuc, ubi oportebat ex eis nasci Christum, sicut iam dudum præcinebat congratulando vox prophetica dicens: Virgo Israel revertere in civitates tuas, vsque dolens averteris? Generabis Dominum Salvatorem. *omnia cap. 2. Iam tunc Virginem illam Israel à captivitate liberabat, ne ex tribu regia alia virgo nascitura captivitatis tempore conciperetur: sed quæ in animo à captivitate tyranni spiritualis libera erat concipienda: in corpore à captivitate tyranni temporalis etiam immunis nasceretur.*

496

*Dan. 3.
nn. 92.*

Danielis 3. Et species quarti similis Filio Dei. *nn. 92. Rupertus lib. 6. de victoria Verbi.* Iste ubi viderat Filium Dei, ut speciem eius recognoscere posset in illo, qui descenderat cum Azaria, & socijs eius in fornacem? Numquam viderat Filium Dei, sed nec unquam legendo, vel audiendo didicerat, quis, vel qualis esset Filius Dei. Non ne ergo mente non sua locutus est? Non ne in magno excessu taliter effatus est? Verè in magno excessu, in magno stupore: Quæ scriptura enuntiavit dicendo, Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit. *cap. 21.*

497

*Dan. 3.
n. 92.*

Et species quarti similis Filio Dei. *n. 92. Rupertus:* Speciosa victoriæ pars, & insigne præconium Verbi Dei, Filij Dei, quod illum manifesta confessione prius confessus est inimicus, quàm amicus: persecutor, quàm executor: & iniustus, quàm iustus: Gentilis, quàm Iudæus. Quis enim saltem ex omnibus prophetis tam apertè nomen illud expressit, Filium Dei? *codem lib. 6. de victoria Verbi cap. 22.*

498

*n. 3.
n. 92.*

Et species quarti similis Filio Dei *n. 92. idem Rupertus.* Iste tantus prædicator fortè etiam tunc dormivit, & somniavit, quando nomen istud prædicavit. Non enim putamus eum nunc tantumodò dormisse quando

quando magnam statuam somnia-
vit, somniumque perdidit ignorans
quid videret. Iam tota vita eius som-
natus fuit, quicquid boni de Deo pro-
nunciavit, quicquid benedixit, & lau-
davit, somnium fuit, quia sicut il-
lud de statu somnium perdidit, ita
quicquid laudis Deo declamavit,
editum de corde eius velociter eva-
nit. eodem cap. 22.

499

Dan. 3.
n. 92.

Et species quarti similis Filio
Dei n. 92. Rupertus lib. 6. de *Vi-
sionibus Verbi*. Qui post interpretationem
somnia, vel statum, quam viderat,
Danieli ait. Vere (inquit) Deus
vultus. Deus eorum est, &
Dominus regnum. ipse postmodum
statuam deducens auream, servos
eiusdem Dei misit in fornacem ig-
nis. Et quis est (inquit) Deus, qui
eripiat vos de manu mea? Item qui
dixit, Benedixit Deus eorum, Si-
drach videlicet, Misach, & Abdena-
go, &c. Ipse postmodum contra
Dei decretum superbo respondens,
inquit. Hæc est Babylon magna,
quam ego edificavi &c. & statim
propter superbiam quasi bos effu-
meruit. cap. 22.

500

Dan. 3.
nn. 95.
Dan. 3.
nn. 92.

Et species quarti similis Filio
Dei n. 92. Tres pueri, ut qui *evigila-
ver* ad videnda humana in se ipsis cerne-
bat, de Dei Filium non in se ipso, sed in
quadam specie inspiciebant, unde solum de
specie illius loquebatur, quæ enim divina
solum, ut qui somnabat per species & phan-
tasia efformata solum sentiebat, non ipsum
obiectum, sed speciem illius somnando
intuebatur.

501

Dan. 3.
nn. 92.

Danielis 3. Et species quarti simi-
lis Filio Dei n. 92. Rupertus lib. 6. de *vi-
sionibus Verbi*. Dicitur quia species qua-
rti similis fuit Filio Dei, id est, quia
quartus apparuit in camino ignis, &
servos Dei excelsi mirabiliter custo-
divit, signum fuit, & in semetipso
significavit, quod facturus erat, iāq;
facere cæperat Filius Dei, Verbum Dei,
quando enim defuit agonizantibus ser-
vis suis propter Verbum Dei? cap. 24.

Postea sic proceditur. Non ne-
cum pijs martyribus Filius Dei, &
in flammis, & in cæteris agonibus
semper præsens fuit. Verbi gratia,
Vbi martyr insignis Laurentius igni-
bus suppositus est pro fide Filij Dei.
Numquid, qui affatus fuit, & super
craticulam, & super ignem spiritum
amisit, idcirco dicitur, quia fuit ab-
sens, & ab ignibus eius longe absti-
tit Filius Dei? Immo præsentior illi
fuit, & gloriosius in triumphavit,
quàm si excussisset carbonem, & ig-
nitam craticulam eius, quasi ventu-
roris flantem fecisset. Transivit per
ignem, & flamma illi non nocuit, &
odor ignis in eo non fuit, quia fi-
des sola non est, in hoc sicut aurum per
ignem probata est. cap. 24.

Tandem sic concludit. Idem Rupertus.
Sic animadvertimus in illa for-
nace Babylonica, spectem quarti si-
milis Filio Dei, quia sicut per spe-
ciem illius qui illic apparuit custo-
diti fuerunt illi tres pueri, sic per
invisibilem præsentiam Filij Dei
illius permansit in sanctis martiri-
bus fides æterna Trinitatis. In eod-
em cap. 24. Et species quarti. Illud
(&) idem valet, ac si esset (quia) &
facit hunc sensum: cum tres ligatos mis-
rim, quatuor solutos videro, quia species
quarti similis Filio Dei, qui non passus
fuit milites suos ligatis pedibus iacere sed
quos ego ligare iusseram, solvere impera-
vit, volens (ut honoraret illos) cum eis-
dem in medio fornacis, quasi tum amicus
tribus, quartus ambulare.

Danielis 3. A me ergo positum est
hoc decretum, ut omnis populus,
tribus, & lingua, quæcumque locu-
ta fuerit blasphemiam contra De-
um Sidrach, Misach, & Abdena-
go, dispareat, & domus eius vaste-
tur: neque enim est alius Deus, qui
possit ita salvare, num. 96. Rupertus.
Contra Deum Sidrach, Misach,
& Abdenago, five manifestius con-
tra Deum, Patrem, & Filium, & Spi-
ritum Sanctum, dispareat, & domus
eius

502

Dan. 3.
n. 92.

503

Dan. 3.
n. 92.

504

Dan. 3.
n. 96.

eius vastetur, neque enim est Deus alius, qui possit ita salvare. *lib. 8. de Glorif. Trinit. cap. 5.* Iure profecto rex agnoscebat Deitatem in eo, in quo predicabat salvandi potentiam: unde etiam posset sue deitatis recognoscere falsitatem, cum non salvandi in se pronuntiaret beneficentiam, sed vastandi proderet, ac ostentaret potentiam.

Ex Disco Bernardi.

505
Dan. 3.
nu. 49.
& 50.

Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis &c. *nu. 49. & 50. D. Bernardus.* Descendit ut prope sit his, qui tribulato sunt corde, ut nobiscum sit in tribulatione nostra. Erit autem quando rapiemur in nubibus, obviam Christo in aera, & sic semper cum Dominigo erimus, si tamen curemus eum habere nobiscum, ne sit comes via, qui patriæ redditor est futurus, imò qui tunc patitur, modò sit via. Bonum mihi Domine tribulari, dum modò ipse sit mecum, quam regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quam esse sine te vel in caelo. Quid enim mihi est in caelo, & a te quid volui super terram, in Psal. Qui habitat. *serm. 17.*

Psa. 72.
v. 25.

506

Dan. 3.
n. 49.
& 50.
Prover.
8. n. 31.

Descendit Angelus testamenti, socius ut servis suis fieret inter flammam, quas in societate servorum delicias reputabat iuxta illud Proverb. 8. Deliciae mea esse cum filiis hominum. *num. 31.* Neque enim, ubi futurus esset cum hominibus, ut delictaretur, designavit, ut, ubicunque socius hominum fuisset, ibi se delicijs fruiturum indicaret.

507

Danielis 3. Et non tetigit eos

omnino ignis, neque contristavit, *Dan. 3. nu. 50.*

num. 50. D. Bernardus de modo bene vivendi. Ideo tres pueri in camino ignis non arserunt, quia abstinentia se exercebant. *serm. 24. Abstinentiam puerorum describit Sacer. Textus cap. 1. Danielis ubi sic.* Dentur nobis legumina ad vehendum, & aqua ad bibendum. *num. 12.* Ex mensa regia carnis epulum. & vini potum rex his pueris dare imperaverat, ut hac erga eos amoris significatione illos ad sui dilectionem inclinaret: ipsi vero ad edendum legumina, ad bibendum aquam sibi dari postulabant, ne beneficia regis devicti suae captivitatis auctorem diligerent, vel quia non erant de numero eorum, qui ventrem suum, ut sibi munera adorabant.

Danielis 3. Ecce ego video, quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei. *n. 92. D. Bernardus in Psal. Qui habitat.* Aurum probat fornax, & viros istos tentatio tribulationis, ibi cum eis es Domine, ibi in tuo nomine congregatis medijs adstas, sicut olim cum tribus pueris es dignus etiam ethnico apparere, ut diceret, quia species quarti similis Filio Dei. Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Sævit ignis, sed Dominus nobiscum est in tribulatione. Si Deus nobiscum, quis contra nos. *serm. 17.* Et nihil corruptionis in eis est, Ideo ergo Deo proximi. cum Deo ambulabatis: In corruptio enim quemlibet eorum proximum Deo faciebat, iuxta illud Sapientie. 6. In corruptio facit esse proximum. *Sapi. 6. n. 20.* In corruptio corporum in tribus invenibus in corruptionem manifestabat animorum: non poterat eorum corpora corrumpere flamma, quorum animos concupiscentia non incendebat.

508

Dan. 3.
nu. 92.

Exp.

Ex Guarrico Ab-
bate.

509 **D**anielis 3. Angelus autem Do-
mini descendit cum Azaria,
Dan. 3. & locijs eius, in fornacem: & ex-
n. 49. cussit flammam ignis de fornace.
num. 49. Guarricus ad illud D. Pauli 1.
ad Cor. 3. Vniuscuiusque opus qua-
le sit: ignis probabit. Si cuius opus
manerit, quod superædificavit,
mercedem accipiet. Si cuius opus
arserit, detrimentum patietur: Ip-
se autem saluus erit; sic tamen,
quasi per ignem. num. 14. & 15.
Sic ait. Quânto melius nunc arde-
remus delectabili amore, quâm
tunc illo penali ardore? Quânto
suavius nunc igne amoris purgare-
mur, ut mundanum in nobis non
relinqueretur, quod mundi in-
cendio obnoxium inveniretur: sed
sicut tribus pueris ventus roris,
fieret nobis fornax Babylonis. Et
fecit medium fornacis quasi ven-
tum roris flatem. n. 50. *serm. 1.*
Quadrage.

510 *Deinde sic progreditur.* Alioquin
vitiose, & negligenter viventes,
ligna, fenum, stipulam nobis co-
accervamus, & tantam ignium ma-
teriam hinc nobiscum portamus,
cûm examen illius purgatorij ta-
les intraverimus, quis poterit de
nobis habitare cum igne devoran-
te: aut quis habitabit ex nobis
cum ardonibus sempiternis? Quan-
do omne etiam vestimentum mix-
tum sanguine erit in combustio-
nem, & cibus ignis? Scio quidem,
quia si satis arderem igne charita-
tis, de me quoque diceretur: Re-
mittuntur ei peccata multa, quo-
niam dilexit multum. Nunc au-
tem si purgati non mereor igne
dilectionis, utinam vel purgare a-
licuius igne passionis. *Eodem serm.*

1. *Quadrage.* Angelus autem Domi-
ni &c. n. 49. & 50.

Tria beneficia circa ignem à Deo
uno, & Trino, tribus concessa pueris
nunc video. Primum, quod ignis eos non
tetigerit: Secundum, quod illos non con-
tristaverit: Tertium, quod viliis mo-
lestiis intulerit. Et quidem meritò, qui
enim tres sibi patronos apud Deum con-
stituerant Abraham, Isaacum, & Iaco-
bum, ut constet ex hoc capite dicentes:
Neque auferas misericordiam tuam
à nobis propter Abraham dilectum
tuum, & Isaac servum tuum, &
Israel sanctum tuum. num. 35. Tria
à Deo beneficia impetrabant ipsorum me-
ritis consentanea. Primum meritis A-
braha, qui quia olim igne filium Deo
voluit in holocaustum offerre, tactum
ignis à pueris meruit separare. Secundum
meritis Isaaci, qui vocabulo suo, quod
risus interpretatur, pueros exhilarabat.
Tertium meritis Iacobi, qui exemplo
patientie, qua innumeras molestias tulerat,
omnem à pueris ignis molestiam ve-
re meruit segregare.

Ex Hugone Car-
dinali.

512 **D**anielis 1. Et imposuit eis præ-
positus eunuchorum nomi-
na; Daniell, Baltassar, Anania, Si-
drach; Misael, Misach & Azaria.
Abdenago. num. 7. Hugo. Indigné
ferebat Nabuchodonolor, quod in
palatio suo vocarentur nominibus
Iudææ: & propter hoc mutavit eis
nomina; & etiam in signum quod
eos specialiter de alijs elegerat.
*Ad hunc locum. Nomina pueris iussit ty-
raunus mutari, ne in captivitate positi
per nomina sibi in patrio solo indita, dul-
cem patriam in memoriam revocarent,
contemptoque regis palatio in patriam
reditum affectarent.*

Danielis 1. Pueris autem dedit
Deus scientiam, & disciplinam in

K 2

omni

511

512

Dan. 1.
n. 7.

513

Dan. 1.
n. 17.

omni libro, & sapientia. *num. 17.* Hugo. Si sapientiam, & doctrinam Babyloniorum scire esset peccatum, numquam acquiescerent discere quod non licebat. Discunt autem, non ut sequantur: sed ut iudicent, atque convincant. Hac ergo intentione dicunt pueri Chaldaicam doctrinam: qua Moyses Ægyptiorum sapientiam. *in com. n. 8.*

514

Et infra exponens num. 17.

Dan. 1.
nu. 17

Pueris autem dedit Deus &c. Merito abstinentiæ dedit eis ut multa scirent proprio ingenio, & multa addiscerent à magistro. Dedit eis secundum glossam scientiam de celestibus, & disciplinam de terrenis. *in com.* Brevi temporis spatio tres hi pueri Chaldaorum scientias didicerunt, quia non tam labore humano, quam favore divino eas compararunt; id divina providentia dispensante, ne, dum pueri erant, in Chaldaorum errores, à magistris Chaldaeis seducti inducerentur, sed possent eorum doctrinam confutare.

515

Dan. 2.
n. 2.

Danielis 2. Præcepit autem rex, ut convocarentur arioli, & magi & malefici, & Chaldaei, ut iudicarent regi somnia sua. *num. 2.* Quare tres pueri ad palatium regis non conveniunt, ut regis somnium explicarent? Respondet Hugo Cardinalis. Quia cum alijs sapientibus intrare noluerunt ad regem, ne impudenter divitias, & dignitatem Chaldaicam, viderentur appetere, vel ne alijs occasione invidiæ darent. *In expof. num. 14.* Humiles tres erant adolescentes, nec solum honoris ambitio. *num. sed & ambitionis speciem fugiebant, ut qui vellent ad aliorum exemplum, non solum esse, sed & humiles apparere.*

516

Dan. 3.
n. 12.

Danielis 3. Suntergo viri Iudæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam

auream, quam erexisti, non adorant. *nume. 12.* Hugo. Quasi dicerent, ingrati sunt beneficijs tuis, qui eos captivos, & alienos tuis præfecisti, & exaltasti. Sidrach, Misach, & Abdenago. Glossa de Daniele non fit mentio: quia regi assistebat, qui propriam statuam non adorabat. *Ad hunc locum.* Quare non dicunt, & statuam (tuam) non adorant, cum sic regem ad maiorem iracundiam provocarent? Quia dicebant auream; & agnoscebant regem nimis esse avarum, qui proinde non statuam auream possideret, sed potius ab illa aurea statua possideretur.

Danielis 3. Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. *num. 16.* Hugo. De hac re, idest de adoratione deorum tuorum, non oportet nos verbis respondere: ostendemus enim factis, vos eos contempnere. Item modus est loquendi: Non oportet quod respondeamus tibi: quia certum quod non faciemus: quasi bene potes scire, sine nostra responsione: & licet nobis nulla incumbat necessitas respondendi; tamen ob gratiam tui respondebimus? Ecce enim Deus noster &c. *Ad hunc locum.* Ita religiosi erga Deum verum se tres pueri semper coram rege demonstraverant, ut regi non liceat, de illorum fide dubitare, qui pro comperto habere debuisset eos potius morituros, quam à vera religione defecturos.

Danielis 3. Et confestim viri illi vincti, cum braccis suis, & tunicis, & calceamentis, & vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis. *nume. 21.* Hugo. Ut scilicet nullam in expoliando facerent moram. Nam iussio regis urgebat. *Ad hunc locum.* Noluit Deus, ut fortissimi milites tyranni pueros spoliaret, ne quasi victores de victis pueris videretur triumphare, cum pueri etià quādo victi non

517

Dan. 3.
nu. 16.

518

Dan. 3.
nu. 21.
& 22.

non victi de vincientibus se, sed non vincientibus: gloriosam victoriam reportarent.

519

Dan. 3.
n. 25.
& 26.

Danielis 3. Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio igitur, ait. Benedictus es Domine &c. num. 25. & 26. Hugo. Stans dicit Glossa quasi fortis in adversis, stare enim fortium est. Aperiensque os suum sapientiæ thesaurum: sicut etiam Dominus aperuit os suum quasi thesaurum absconditum. Matth. 5. num. 2. ad hunc locum. Aperiens &c. Quot verba proferebat Abdenago, tot margaritas promebat, igne examinandas; ut ex illis inventis preciosis sertum fieret, quo noster Abdenago, quasi triumphalis statua, in qua Deus de statua tyranni triumphabat, stans in medio ignis, coronaretur.

520

Dan. 3.
nu. 35.

Danielis 3. Neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum. num. 35. Hugo. Glossa. Hominem pro homine offert. ad hunc locum. Tres ergo pueri, tres senes Abraham, Isaac, & Iacob sibi patronos apud Deum constituiebant, priorisque dilectionem, alterius servitutem, ultimi sanctitatem allegabant, ut illorum meritis a Deo misericordiam impetrarent, existimantes non posse Deum id, quod per hos tres viros petebant, denegare.

521

Dan. 3.
n. 92.

Danielis 3. Et species quarti similis Filio Dei. num. 92. Hugo. In vultu enim quarti super vultus humani splendorem aliquid radiare vidit: & ideo Filio Dei, & non hominis, idest Deo, & non homini similem dicit hunc Filium Dei. Ibi. Non appellavit quartum Filium Dei, sed pulchritudinem quarti similem esse Filio Dei asseruit, indicans tantum esse in viro illo quarto sibi apparente decorem, ut cum decore Filij Dei posset illius decorem comparari. Itaque enim illius vultus radiebat, ut non humana, sed divina illius esse forma videretur.

522

Danielis 3. Tunc rex promo-

vit Si. Irach, Misach, & Abdenago in provincia Babylonis. num. 97. Hugo. Fortè in pristinum statum: vel amplioribus eos sublimavit honoribus: quia prius erant iudices in alijs provincijs; modò in provincia Babylonis: vel quia prius erant præfecti operibus Babylonis, modò facti sunt principes provinciarum. Ibidem. Non solum honores pristinos eis restituit, sed eos promovit, idest, ad ampliores exaltavit: ut qui amore Dei sunt obtentos honores impio regis decreto repugnantes, libentissimè contempserant, non solum ipsos non perderent, sed ampliores ab ipso eodem rege impetrarent.

Dan. 3.
nu. 97.

Ex Lyra.

Danielis 2. Et ingressus est domum suam Ananiasque, & Misaeli, & Azariæ socijs suis indicavit negotium, ut quærerent misericordiam a facie Dei cæli super Sacramento isto. num. 17. & 18. Lyra. Adiungit enim sibi socios in orando, quia oratio multorum, & maxime bonorum, est multum exaudibilis. num. suo 2. Apparet quantum se a negotijs curia hi tres pueri removerant, cum nec de negotio adeò magno, & in curia publico notitiam habuerint, nisi postquam Daniel ingressus domum suam illud eis negotium indicaverit.

523

Dan. 2.
nu. 17.
& 18.

Danielis 3. Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldæi accusaverunt Iudæos. num. 8. Lyra. Accusaverunt moti invidia ex hoc quòd Iudæi erant eis præpositi in negotijs regni, ut patet ex fine præcedentis cap. num. suo. 15. Statimque. Ne si in alterum diem accusationem differrent, alij ex Chaldeis eos prevenirerent, & apud regem gratiam, quam illi sibi per delationem assequi curabant,

524

Dan. 3.
nu. 8.

K

pra

præoccuparent. Vel ne si non statim eos de crimine, quod læsa maiestatis humana, & divina reputabant, accusarent: postea sciens rex illos criminis confisos fuisse, nec illud detulisses eos iure non solum criminis confisos, sed et socios iudicaretis & ut reos damnaret.

525

Danielis 3. Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant. nu. 12. Lyra. Statuam auream, quam vocat Nabuchodonosor deum suum, non quia ipsam adoraret, sed quia ipsum re-

*Dan. 3.
nu. 12.*

præsentabat, cui divinos honores exhiberi volebat. n. suo 9. exponens illud. Vere ne Sidrach, Misach, & Abdenago deos meos non colitis: & statuam auream, quam constitui, non adoratis? n. 14. Ergo Nabuchodonosor statuam auream non unum deum sed plures deos appellabat, sic enim se non unum solum deum, sed unum, qui pluribus dijs in potestate adequandus esset, affirmabat.

*Dan. 3.
nu. 14.*

526

Danielis 3. Quod si noluerit, notum sit tibi rex quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus. nu. 18. Lyra. Quia aliquando Deus non liberat servos suos temporaliter, ut melius salvet eos, invisibiliter eos ad requiem transferendo. n. suo 1. Notum sit tibi &c. Idem Lyra. Ex quo patet quod illud factum est tribus pueris materia fortitudinis, quod ab impijs credebatur esse causa terroris. n. suo 2. Non adoramus. Ad futuram adorationem provocati, futuram non videntur sed presentem adorationem denegare, dicentes? Non adoramus, & non dicentes? Non adorabimus. Sic tamen responderunt, ut constantiam in vera fide indicarent, propter quam adorationem illam, & in præterito tempore iam negaverant, & in presenti tempore abnegabant: & in futuro tempore denegarent.

*Dan. 3.
n. 18.*

527

Danielis 3. Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in

medio ignis ait. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile, & gloriosum nomen tuum in sæcula. n. 25. & 26. Lyra. Facit mentionem de antiquis patribus, ut meritis ipsorum eius oratio sit magis ex audibilis. Et hoc modo fecit Moyses in oratione ad placandam iram Domini contra populum de vituli fabricatione. n. suo 1. Deus patrum nostrorum, Qui enim de proprijs meritis, ut verè humilis, diffidebat, merita patrum Deo presentabat, ut eum ad misericordiam erga filios ex amore parentum provocaret.

*Dan. 3.
nu. 25.
& 26.*

Danielis 3. Neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel Sanctum tuum. n. 35. Lyra. Propter Abraham dilectum tuum, quia fuit primus à Deo electus ex idololatriis: & primo facti sunt ei promissiones apertè de Christo; propter quod dicitur hic specialiter dilectus. n. suo 4.

528

*Dan. 3.
nu. 35.*

Et Isaac servum tuum, Idem Lyra. Dicitur servus quia fuit verè obediens. Et patet hoc cum pater voluit eum immolare, quia erat iam triginta annorum, & per consequens fortis: pater autem eius erat senex, & debilis: noluit tamen resistere, sed ad immolationem, voluntariè accessit, ut dicit Iosephus lib. 1. Antiquitatum. n. suo 5.

529

*Dan. 3.
nu. 35.*

Et Israel Sanctum tuum, Idem Lyra. Idest Iacob, qui dicitur hic sanctus, quia specialiter cultu se vocavit colere Deum, ut dicitur Gen. 28. Erit mihi Dominus in Deum. Illud autè propriè dicitur sanctum, quod applicatur divino cultui. n. suo 6. Non solum hos tres patres proprijs nominibus expressit, sed & nominibus gloriosos titulos addidit, ut sic eos ad commiserationem facilius inclinarent; non possent enim tres patres non velle auxilium ferre tribus filijs, qui eos adeo gloriosis titulis nominabant.

530

*Dan. 3.
n. 35.*

Danielis 3. Erue nos in mirabilibus

531

Dan. 3. n. 43. bus tuis, & da gloriam homini tuo Domine. *n. 43. Lyr.* Hic consequenter Azarias invocat liberatricem Dei potentiam, quæ solet assistere in casibus desperatis secundum viam humanam, & hoc est quod dicit: Erue nos in mirabilibus; Hoc est per opera supra virtutem naturæ facienda, quod factum est in liberatione eorum de fornace. *nu. suo 5.* Da gloriam nomini tuo. *Non enim tam salutis propriæ, quam divinæ gloriæ Abdenago consulebat, sciebat tamen a Deo hominum amatore, humanam salutem divinam gloriam reputari, ideoque dicebat,* Erue nos, & da gloriam homini tuo.

532 *Dan. 3. n. 54.* *Danielis 3.* Benedictus es in throno regni tui: & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula. *n. 54. Lyr.* In throno hoc est Beata Virgine, quæ speciali modo coniuncta est Deo ratione maternitatis: & dicitur propriè ipsius thronus: quia in gremio eius sedit, quando recepit munera à regibus *Matth. 2. n. suo 5.* Benedictus. *In throno namque Virgineo benedictus erat unus, idemque Filius Dei, & Virginis Filius, superlaudabilis secundum divinitatem, & superexaltatus secundum humanitatem; non minus benedictus propter humanitatem, quam accipit à nobis, quam propter divinitatem, quam dedit nobis.*

533 *Dan. 3. nu. 92.* *Danielis 3.* Et species quarti similis Filio Dei: *nu. 92. Lyr.* Quia propter irradiationem vultus, in corpore assumpto bene apparebat, quod Angelus non erat filius hominis, sed magis aliquid super hominē, & quid divinum: *nu. suo 1.* Vultum enim splendore quodam radiantem ostendebat flammarum fulgorem longè superante, quæ non hominē, sed humana conditione superiorem se esse demonstrabat.

534 *Dan. 3. n. 97.* *Danielis 3.* Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago in provincia Babylonis. *nu. 97. Lyr.* Amplius quam ante: quia prius erant præfecti operum, sed nunc fecit eos

iudices provinciarum. *num. suo 16.* Tunc rex. *Iure dicitur* Tunc rex, *Tunc enim ostendebat regiam maiestatem, quando ad novos honores, istos ires iuvenes promovendo, manifestabat liberalitatem.*

Idem Lyr. In isto capitulo potest assignari quadruplex moralitas; quia in statua est nota simulationis: in adorantibus æmulationis: in ministris, vel instrumentis adulationis: in fornace tentationis. *Deinde singula exponit, & sic progreditur idem Lyr.*

Statua igitur notat simulationem potentiae, scientiae, seu cuiuslibet excellentiae. Hæc statua est ficta, quia vita simulata habet meram falsitatem. Aurea, quia habet falsam honestatem. Alta; quia habet falsam dignitatem: Lata; propter falsam pietatem. Sita; propter falsam potestatem: Dedicata Propter falsam famæ celebritatem: Adornata; propter falsam maiestatem. Hæc omnia simul concurrentia faciunt simulatorem statuam, non hominem.

In adorantibus est nota æmulationis. Adorant primò satrapæ, idest nobiles; aspirantes ad nobilitatem generis, magistratus, idest consilarii; aspirantes ad familiaritatem principis: Iudices aspirantes ad auctoritatem: Duces exercitus, aspirantes ad hominis celebritatem: tyranni, aspirantes ad potestatem: Optimates aspirantes ad regiam dignitatem: Hi omnes adorant sæculi dignitatem; ne potentiam, honores, vel divitias perdant: quorum exemplo subditi faciliter inducuntur, impulsus à maioribus per potentiam; à doctoribus per falsam doctrinam; à religiosus per falsam vitam:

In ministris, vel instrumentis notatur adulatio. Quidam enim adulantur superioribus ratione timoris; & hoc significatur per tubam, quia terret. Quidam ratione consequendi honoris, ut ambitiosi: & hoc significatur per fistulam. Quidam ratione

tione favoris habendi in causis; & hoc significatur per citharam. Quidam ratione valoris temporalis, ut pauperis; & hoc significatur per sambucam. Quidam ratione affectus carnalis amoris, sicut sunt propriè diligentes, & hoc significatur per psalterium. Quidam ratione decoris, ut lascivi, & hoc significatur per symphoniam. Quidam ratione livoris, ut sic per superiores possent se vindicare de alijs: & hoc significatur per omne genus musicorum, quia tales per omnem viam quærunt adimplere suum propositum.

In fornace, & pueris notatur tē-
tatio, & tribulatio. Fornax enim tribulationis septuplum succenditur contraiustos antequam liberentur. Per adversitatem in insidijs hostium. Per asperitatem in afflictionibus corporis exterioribus. Per anxietatem in conflictibus mentis interioribus. Per arduitatem in operibus difficilibus. Per autoritatem in præceptis fortioribus. Per austeritatem in victu, & alijs necessitatibus. Per calamitatem in infirmitatibus, & lāguoribus. &c. *Hæc omnia Lyra ad finem cap. 3. num. suo 16.*

Ex Di-vo Dionysio Car- thusiano.

Danielis 1. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino, unde bibebat iple. n. 5. *Carthusianus.* Ut abundanter de necessarijs corporis provisi, studio fluctuosius liberiorque vacarent, sollicitudo namque temporalium impedit studij integritatem. *Ad hunc locum.* Per dies singulos è regali mensa, & cibum, & potum rex præbere videbat. Cum enim esset magnificus diem sine sigillo sua beneficentia non signatum inter dies vite sua minime numeraret;

imò nec diem latum, sed tristissimam noctem esse reputaret.

Danielis 3. Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldaei, accusaverunt Iudæos. n. 8. *Carthusianus.* Accusaverunt Iudæos, quibus inviderebant, eo quod in regni negotijs sibi erant prælati. Hinc passio- nibus agitati celeriter aggressi sunt regem, passio namque rationis iudicium non expectat. *Ad hunc locum.* Statim. *Nescit invidia differre malum, quod adversus eos, quibus bonum invidie machinatur; torquetur invidus dum in alijs aspiciet felicitatem, quam in infelicitatem mutare desiderat.*

Danielis 3. Sunt ergo viri Iudæi, quos constituisti super opera regio- nis Babylonis Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contemplerunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant. n. 12. *Carthf.* Tanquam dicant, d rex, ingrati sunt tibi, & reddunt mala pro bonis, & contemptū pro honore eis à te im- penso. Captivos, principes fecisti populi tui, & tamen rebelles sunt tibi. *ibi.* Sunt ergo. *Ac si dicerent.* *Ad- huc sunt, adhuc extant; qui tamen, ut tibi rebelles, in fornace vi flammarum, iam in cineres reducti esse deberent.*

Danielis 3. Tunc Nabuchodo-
noloz in furore, & in ira præcepit; ut adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adduc- ti sunt in conspectu regis. n. 13. *Car- thusius.* Volens eis dare locum respon- dendi, & excusandi, sicut in actis scribitur Apostolorum: Non est cō-
suetudo Romanis condemnare ali- quem, nisi præsentēs habeat accusa-
tores, & locum accipiat responden- di ad abluenda crimina. *Ibidem.* *Iure in hoc loco, ubi Nabuchodonosor dicitur in furore, & ira pueros coram se adduci imperasse, titulo regis non cognominatur, solum enim dicitur, Tunc Nabuchodo- noloz in furore, & ira præcepit; qui enim in furore, & ira imperabat dignus non*

541

Dan. 3.
n. 8.

542

Dan. 3.
n. 12.

543

Dan. 3.
n. 13.

540

Dan. 1.
n. 5.

non erat, qui titulo regio honoraretur, neque enim servus sui factus furoris, titulum regis servabat honoris.

544

Dan. 3.
n. 17.

Danielis 3. Ecce enim Deus noster, quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare. *nu. 17. Carthus.* Fide, spe, & charitate, & actibus latræ, cuius in ditioque cuncta sunt posita potest eripere nos de camino ignis ardentis. *ad hunc locum.* Suum quisque Deum appellabat, dicens; Deus noster, non quod non sciret, cum Deum esse omnium, sed quod doleret eum non ab omnibus adorari; dum enim Dei sui potentiam commendabat, regem, & Chaldeos ad cultum Dei omnipotentis adducere studebat.

545

Dan. 3.
n. 23.

Danielis 3. Viri autem hi tres idest Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati. *n. 23. Carthus.* Colligati, idest, pedibus vincti, vel & ipsi tres simul ligati, ut pænas suas mutuo magis sentirent. *ibidem.* Colligati. Divina id dispensante providentia; ut qui in animis amoris vinculis erant arctissime colligati, in corporibus rigoris ligaminibus astringerentur: seretque ex tribus funicularis triplex fides, qui multis humanis viribus solveretur.

546

Dan. 3.
nu. 25.
& 26.

Danielis 3. Stans autem Azarias oravit sic; aperiensque os suum in medio ignis, ait. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum. *nu. 25. & 26. Carthus.* Stans autem Azarias, qui inter tres forte senior, ac principalior fuit. Aperiensque os suum. Hoc dicitur ad insinuandum quod sapientissime, & cum deliberatione locutus est. Stetit mente rectus, & constans corpore quoque elevatus ad Deum, suamque orationem laudibus Dei commisit, ut exauditor esset iuxta illud in Psal. Laudans invocabo Dominum, & ab inimicis meis salvus ero. *ad locum Danielis.* Primus noster Abdenago orasse refertur, ut qui primus erat ætate, primus foret etiam pietate.

Psa. 17.

Danielis 3. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem; & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum rois flantem. *n. 49. & 50. Carthus.* Quoniam deficiente electis humano auxilio adesse solet divinum, subiungitur, Angelus autem Domini descendit &c. *art. 4.* Cum Azaria, & socijs eius. Ita enim proximus erat cuiuslibet, ut cum eorum quolibet factus cuiuslibet socius, in fornacem descendere videretur, æqualem erga omnes amorem indicaret.

547

Dan. 3.
nu. 49.
& 50.

Danielis 3. Et erumpens Nabuchodonosor, ait. Benedictus Deus eorum Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit Angelum suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum, & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua, ne servirent; & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo. *n. 95. Carthus.* Et verbum regis, Nabuchodonosor se ipsum enim nominat regem, immutaverunt idest, transgressi sunt non ei obediendo, scientes quia obedire oportet Deo magis, quam hominibus, potissime dum homines subeunt contraria Deo, & tradiderunt corpora sua, periculo mortis, ac ignibus, malentes comburi, quam Deum offendere. *Ad eum locum.* Benedictus Deus eorum Sidrach, Misach, & Abdenago. Deum titulo benedicti honorabat, eo quod tres hos sibi servos vindicaret, est enim servorum virtus principum præconium.

548

Dan. 3.
nu. 95.

Art. 5.

Danielis 3. Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago in provinciam Babylonis. *n. 97. Carthus.* Propter fidelitatem eorum, cogitans, quod sicut Deo suo, ita & sibi de cætero fidelissimi essent: & rursus, quod Deus eorum dirigeret eos in negotijs sibi commissis ad totius regni profectum. *Ibi.* O utinam regis huius exemplum quilibet Christianus imitaretur; eosque subditos ad ho-

549

Dan. 3.
nu. 97.

notes

nores promoveret quos Deo fideles esse
sciret, infidelesque Deo honoribus priva-
ret; credens non posse aliquem cum fide-
li-

tate regi homini servire, qui regi Deo
fidelitatem non servaret.

SONVS QVARTVS

Abdias.

Ex Divo Hieronymo.

Abdias. Visio Abdias. n. 1.
D. Hier. in Abdiam. Cum
esset parvulus, ut parvu-
lus loquebar, ut parvu-
lus sapiebam, ut parvu-
lus cogitabam: postquam factus sum
vir, quæ parvuli erant, deposui.
Si Apostolus proficit, & quotidie
præteritorum obliviscens, in priora
se extendit: ac secundum præceptum
Domini salvatoris, stivam tenens,
post tergum non respicit: quanto
magis ego, qui necdum ad ætatem
perfecti viri, & in mensuram Chris-
ti veni, mereri debeo veniam, quod
in adolescentia mea, provocatus ar-
dore, & studio scripturarum, alle-
goricè interpretatus sim Abdiam
prophetam, cuius historiam nescie-
bam. *in præmio.*

Deinde sic progreditur. Sperabam
in scriniolis latere quod scripseram,
& ingenioli mei primam temerita-
tem ignibus voveram, cum subito
de Italia, affertur exemplar à quo-
dam iuvene, tot annis, quot & ego
quondam scripseram, laudate opus-
culum meum. Fateor, miratus sum,
quod quamvis aliquis malè scriple-
rit, invenit similem lectorem sui.
Ille prædicabat, ego erubescbam:
ille quasi mysticos intellectus fere-

bat ad cælum, ego demisso capite
confiteri meum pudorem prohibe-
bar. Quid igitur, condemnamus
in quibus pueri lusimus? Minimè;
scimus enim in tabernaculum Dei,
& aurum, & pilos caprarum simi-
liter oblatos. Et tunc dedimus quod
habuimus, & nunc, si tamen aliquid
profecimus, Domino suum reddi-
mus. *ibidem.*

Et tandem. Per vetera vestigia
rursus ingrediari, emendans si fieri
potest, curvos apices litterarum.
Infanseram, ne dum scribere nove-
ram, titubabat manus, tremebano
articuli. Nunc, ut nihil aliud pro-
fecerim, saltem Socraticum illud
habeo; Scio, quod nescio: Dicit &
Tullius, tuus adolescentulo sibi in-
choata quædam, & rudia excidisse.
Si hoc ille tam de libris ad Heren-
nium, quam de rhetoricis (quos
ego vel perfectissimos puto) ad cõ-
parationem senilis peritiæ dicere po-
tuit, quanto magis ego libere pro-
ficcor, & illud fuisse puerilis inge-
nij, & hoc maturæ senectutis. *in eodẽ
præmio.* Visio Abdias. Pulchra voca-
bulo librum suum Abdias prænotavit: Vi-
sionem Abdias cum apprehans, quo lami-
nes, non tam ad legendum illius verba,
quam ad videndum ipsius opera, invitarer.

Abdias.

550
Abd. n.
1.
1. Cor.
13. nu.
11.
Phil. 3.
nu. 13.
Lucæ. 9
Ephæ. 4

551

552

Exod.
29. nu.
36.

553

Abdia.
n. 1.

3. Reg.
18. nu.
13.
3. Reg.
19. nu.
18.

Abdia. Visio Abdias. n. 1. D. Hier. in Abdiam. Hunc autem esse Hebræi, qui sub rege Samaria Achab & impiissima Iezabel, pavit centum prophetas in specubus, qui non cures, vaverunt genu Baal, & de septem millibus erant, quos Helias arguitur ignorasse: sepulchrumque eius usque hodie cum Mausoleo Heliaz prophetæ, & Baptista Ioannis in Sebaste venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur. in com. Abdias. Magnum quidem est Abdias præcænum cum Heliaz. & Ioanne Baptista habere in eodem loco sepulchrum, mortuum illic conditum est illius cadaver, sed non conditur illius vita fama.

554

Abdia.
nu. 1.

Abdia. Visio Abdias. n. 1. D. Hier. Hic igitur, quia centum prophetas aluerat, accepit gratiam prophetalem, & de duce exercitus, fit dux Ecclesiæ. Tunc in Samaria parvum gregem paverat, nunc in toto orbe Christi pascit Ecclesias. in com. Visio Abdias. Abdias servus Domini interpretatur; ergo hoc titulo librum suum voluit præcipitare, ut ostenderet quantum hunc divine servitutis titulum attinere.

555

Abdia.
nu. 1.

Abdia. Hæc dicit Dominus Deus ad Edon. n. 1. D. Hier. Parva propheta, versusum sapputatione, non sensuum. Evangelicus quoque, sermo breviter, laciniosis legis operibus angustior est. In com. Iam tunc temporis Dei sermo audientibus fastidio erat: ergo Abdias sermonem suum abbreviavit, ut vel sic sine fastidio audiretur.

556

Abdia.
nu. 1.

Abdia. Hæc dicit Dominus Deus ad Edon. n. 1. D. Hier. Hic propheta quasi servus Domini iuxta Abraham, Isaac, & Iacob, & Moysen famulum Dei, & Apostolum servum Christi, ea vidit, quæ prophetali digna sunt servitute. Multi putant iuxta interpretationem nominis, quod servus Domini sit iste, cui dicitur in Isaia: magnum tibi est vocari puerum meum: qui se exina-

nivit formam servi accipiens. in com. Dominus Deus. Ut suis dictis auctoritatem consiliaret, a se dicenda sibi a Domino Deo dicta prænuunciat; ut quisque audiens, vel Domino obediret, Domini percussus timore: vel Deo obediret, Deum provocatus amore, est enim Dominus propter potentiam hominibus timori, est Deus propter benevolentiam hominibus amari.

Abdia. Audium audivimus a Domino, & legatum ad gentes misit. Surgite, & consurgamus adversus eum in prælium. n. 1. D. Hier. Audivit ergo Abdias quod ad gentes legatus, missus sit mediator Dei, & hominum, Homo Christus Iesus de quo & pater loquitur per Aggæum: Movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus. Iste in Isia magni consilii Angelus, & Pater futuri sæculi scribitur. in com. Iure equidem Christus Deus, & homo inter Deum & homines legatus designatur, qui quæ Deus pro divinis, quæ homo pro humanis causis ageret, atque divinita humanis, & humana divinis conciliaret.

Abdia. Audium audivimus a Domino, & legatum ad gentes misit. n. 1. Septuaginta sic legunt. Audium audiivi a Domino, & monitionem in gentibus misit. D. Hier. Quod autem pro legato septuaginta munitionem interpretati sunt: possumus dicere, quod ipse legatus noster sit, & ipse monitio: diceas ea, quæ prophetalis sermo contextuit: Surgite, & consurgamus adversus eum, vel eam in prælium. Ac ne forsitan gravis nobis, & insolita pugna videatur, me, inquit, habebitis primum in acie. Ego ero Princeps præliorum qui & Iesu filio Nave gladium tenens apparui: & Amalech in crucis meæ vexillo Moysè pugnante superavi. in com. Audium audivimus. Ne videretur, quasi iactabundus, se de felicissimo nuncio adventus Domini, quod legatus a Patre ad homines mittendus erat, singulariter gloriari: non dixit

557

Abdia.
nu. 1.

558

Abdia.
nu. 1.

Iesu 5.
nu 14.
Exed.
17. nu.
21.

andivi, sed andivimus, ut sic à suspitione
vane gloriæ, sc. penitus liberaret.

Ex Divo Augu- stino.

Abdia. Visio Abdia: n. 1. D. Aug.
lib. 18. de Civitate Dei. Abdias
quantum ad scripturam eius atti-
net, omnium brevissimus fuit, ad-
versus Idumæam gentem loquitur.
cap. 31. Nec incongruè brevissimus fuit
Abdias prophetarum, ut vel solum obiu-
gationis brevitate illius amaritudinem
aliquantulum deliniret. Brevisque scin-
dens, dolorem vulneris abbreviaret.

Ex Ruperto Abbate.

Tertio Reg. 18. Cùmque esset Ab-
dias in via, Elias occurrit ei: qui
cùm cognovisset eum cecidit super
faciem suam, et ait: Num tu es do-
mine mi, Elias? Cui ille respondit:
Ego; Vade, & dic domino tuo adest
Elias. n. 7. & 8. Rupertus de Trinita-
te, & operibus eius in lib. Ps. lib. 5. Sa-
ne Abdias, cùm occurrit Elias, & di-
xit: Vade, & dic domino tuo, adest
Elias, ipse est, qui in ordine præ-
phetarum quartus habetur. Abdias
autem servus Domini interpretatur.
Et rectè hoc nomine vocatur, fecit
enim quemadmodum servus Domi-
ni. cap. 9. Magnum habet Abdias præ-
conium, in eo quod suum adimplet voca-
bulum, non enim nomen servi Domini
vacuum asportabat, sed operibus misericor-
diæ plenum, qui se servum Domini of-
fendebat.

Tertio Reg. 18. Numquid non
indicatū est tibi domino meo, quid
fecerim, cùm interficeret Iezabel
prophetas Domini, quod abscon-
derim de prophetis Domini centum
viros, quinquagenos, & quinquæ-

genos in speluncis, & pavent eos
pane, & aqua? n. 13. Rupertus. Id-
circo quia centum prophetas salva-
verat, accepit gratiam prophetarum
& de duce exercitus, factus est dux
Ecclesiæ? cap. 9. proxime cit. Hoc eni D.
Hier. desumptum. Nolundū est absti-
nencia prophetarum, quos Abdias non
carne, & vino, sed pane, & aqua cibabat,
& potabat, quoniam enim Abdias, appote
qui erat dispensator domus regie, potuis-
set eos: suavissimis dapibus, & optimis
potationibus convivare, solum pane, &
aqua eos excepisse dicitur, ut illorum abs-
tinentiam indicaret.

Ex Hugone Car- dinali.

Tertio Reg. 18. Numquid non
indicatū est tibi domino meo?
quid fecerim, cùm interficeret Ie-
zabel prophetas Domini quod abs-
conderim de prophetis Domini, cen-
tum viros, quinquagenos, & quinquæ-
genos in speluncis, & pavent
eos pane, & aqua? n. 13. Hugo. Bo-
na, quæ fecerat retractat Abdias
non iactanter, sed ut prophetam ad
misericordiam flectat. Simile Isaïæ
38. vbi dixit Ezechias. Obsecro Do-
mine memento quæso quomodo
ambulaverim coram te in veritate,
& in corde perfecto: et quod bonū
est in oculis tuis fecerim. n. 3. Hoc
dicebat, ut flecteret Deum ad mis-
ericordiam: & se ipsum excitaret ad
maiorem devotionem. Ad hunc lo-
cū: Exemplo suo Eliam, ut populum à
fame, & siti liberaret, excitabat, dum à
se centum prophetas pane, & aqua excep-
tos referebat.

Abdia. Visio Abdia: Hæc di-
cit Dominus Deus ad Edon. n. 1.
Hugo. Antequam illa ponat osten-
dit quomodo accepit à Domino,
quæ dicturus est, ut melius ei cre-
datur, diceps, Auditum, id est, dig-
num

num audiri: Audivimus ego, & alij prophetæ. *ibi.* Hæc dicit Dominus Deus. *Ne à se conficta, sed à Deo revelata, quæ diceret, crederentur.* Audiumus audivimus. *Non enim ex novitate dicendorum captabat vanitatem, sed potius ex antiquitate auctoritatem: ut qui in sermone non sui famam, sed audientium salutem desideraret.*

564

Abdia. Legatum ad gentes misit. *num. 1. Hugo.* Id est Angelum ad concitandum gentes contra Idumæam: vel prophetam ad prophetandum eis. Glossa, quæ dicit: Legatus est homo Christus, qui mittitur ad Nabuchodonosor, ut veniat contra Idumæos. *ibi.* Ergo, & ipse Deus Rex regum, & cali imperator ad regem terræ Nabuchodonosorem legatum misit, ut ad bellum contra Idumæos unâ secum properaret; non quod auxilio humano indigeret, sed ut per inhumanum tyrannum, eos, quos ipse si solus pugnam iniret, non dirè plecteret, acerbissimo devictis pralio captivaret; atque ita Deus homines per hominem crudellem tamquam per flagellum Dei durius flagellaret.

Abdia.
num. 1.

intereant. *num. 5. Lyra.* Vixisse ex una parte, & Abdias ex altera discurrerent per loca humida regni sui, ad videndum si posset herba inveniri ad sustentationem equorum regis: homines enim terræ quantum poterant tæcia abscondebant ad nutritionem suorum animalium, ut possent aliquo modo de lacte sustentari, quia fructus terræ defece- rant, præ nimia siccitate, & ideo rex, & Abdias iverunt ad hoc negotium ut melius posset fieri. *num. suo 4.*

Apparet quantum rex de fidelitate Abdia confidebat, quem dispensatorem domus regie constituerat, soli enim Abdia ex omnibus domesticis provissionem in summo necessitatis periculo ad equos suos alendos committebat: & ut ipsum exemplo etiam suo magis ad hoc negotium excitaret, regiones inter se. & Abdiam ad pabulum querendum dividebat.

Tertio Reg. 18. Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me. *num. 9. Lyra.* Timuit enim ne Elias subito ad alium locum portaretur, sicut frequenter acciderat, quando Dominus ipsum ad aliquem locum mittebat. Propter quod filij prophetarum quando fuit raptus, crediderunt ipsum sic fuisse translatum, ut habetur infra 4. lib. cap. 2. & sic Achab interficeret Abdiam credens quod illuisset sibi, dicens venisse Eliam. *n. suo 8.* Mortem timuit, sed causam mortis magis formidavit, scilicet, ne mendax haberetur: vel, ut qui regi esset ingratus, quasi illudere vellet de adventu Elie mentiretur.

Tertio Reg. 18. Numquid non indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cum interficeret Iezabel prophetas Domini &c. *n. 13. Lyra.* Hoc dicit non ad iactantiam, sed ne Elias ipsum exponeret periculo. *n. suo 1. Hoc Abdias Elia propheta dicebat.*

Ex Lyra.

565 *Tertio Reg. 18.* Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valde. *nu. 3. Lyra.* Hoc dicitur ad ostendendum quod non erat consentaneus domino suo in malis suis. *n. suo 5.* Felix Abdias, qui timorem Domini Dei timori domini hominis præferebat, quia honorem, quem accipiebat ab homine, amori, quem debebat Deo, postponerebat.

566 *Tertio Reg. 18.* Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles, si fortè possimus invenire herbam, & salvare equos, & mulos, & non penitus iumenta

3. Reg.
18. n. 3

3. Reg.
18. n. 5

567

568
3. Reg.
18. n. 9

569

3. Reg.
18. nu.
13.

audivi, sed audivimus, ut sic à suspitione
vane gloriæ, se penitus liberaret.

Ex Divino Augus- tino.

559 **A**bdie. Visio Abdie. n. 1. D. Aug.
lib. 18. de Civitate Dei. Abdias
quantum ad scripturam eius atti-
net, omnium brevissimus fuit, ad-
versus Idumæam gentem loquitur.
cap. 31. Nec incongruè brevissimus fuit
Abdias prophetarum; ut vel saltem obisur-
gationis brevitate illius amaritudinem
aliquantum deliniret. Breviterque scin-
dens, dolorum vulneris abbreviaret.

Ex Ruperto Abbate.

560 **T**ertio Reg. 18. Cùmque esset Ab-
dias in via, Elias occurrit ei: qui
cùm cognovisset eum cecidit super
faciem suam, & ait: Num tu es do-
mine mi, Elias? Cui ille respondit:
Ego; Vade, & dic domino tuo adest
Elias. n. 7. & 8. Rupertus de Trinita-
te, & operibus eius in lib. Ps. lib. 5. Sa-
nè Abdias, cui occurrit Elias, & di-
xit: Vade, & dic domino tuo, adest
Elias, ipse est, qui in ordine pro-
phetarum quartus habetur. Abdias
autem servus Domini interpretatur.
Et rectè hoc nomine vocatur, fecit
enim quemadmodum servus Domi-
ni. cap. 9. Magnam habet Abdias pre-
conium, in eo quod suum adimplet voca-
bulum; non enim nomen servi Domini,
vacuum apportabat, sed operibus misericor-
diæ plenum, qui se servum Domini of-
fendebat.

561 **T**ertio Reg. 18. Numquid non
indicatū est tibi domino meo, quid
fecerim, cùm interficeret Iezabel
prophetas Domini, quod absconderim
de prophetis Domini centum
viros, quinquagenos, & quinquā-

genos in speluncis, & paverim eos
pane, & aqua? n. 13. Rupertus. Id-
circo quia centum prophetas salva-
verat, accepit gratiam prophetiam
& de duce exercitus, factus est dux
Ecclesiæ. cap. 9. proxime cit. Hoc ex D.
Hier. desumptum. Notandum est absti-
nencia prophetarum, quos Abdias non
carne, & vino, sed pane, & aqua cibabat,
& potabat, quoniam enim Abdias, appote
qui erat dispensator domus regie, potius
se aor. sanctissimis dapibus, & optimis
potationibus convivare, solum pane, &
aqua eos excepisse dicitur, ut illorum abs-
tinentiam indicaret.

Ex Hugone Car- dinali.

Tertio Reg. 18. Numquid non
indicatū est tibi domino meo,
quid fecerim, cùm interficeret Ie-
zabel prophetas Domini, quod abs-
conderim de prophetis Domini, cen-
tum viros, quinquagenos, & quinquā-
genos in speluncis, & paverim
eos pane, & aqua? n. 13. Hugo. Bo-
na, quæ fecerat retractat Abdias
non iactanter, sed ut prophetam ad
misericordiam flectat. Simile Isaiæ
38. vbi dixit Ezechias: Obsecro Do-
mine memento quæso quomodo
ambulaverim coram te in veritate,
& in corde perfecto: et quod bonū
est in oculis tuis fecerim. n. 3. Hoc
dicebat, ut flecteret Deum ad mise-
ricordiam: & se ipsum excitaret ad
maiorem devotionem. Ad hunc lo-
cū. Exemplo suo Eliam, ut populum à
fame, & siti liberaret, excitabat, dum à
se centum prophetas pane, & aqua excep-
tos referebat.

Abdie. Visio Abdie. Hæc di-
cit Dominus Deus ad Edon. n. 1.
Hugo. Antequam illa ponat osten-
dit quomodo accepit à Domino,
quæ dicturus est, ut melius ei cre-
datur, diceps, Audium, idest, dig-
num

num audiri: Audivimus ego, & alij prophetæ. *ibi.* Hæc dicit Dominus Deus. *Ne à se conficta, sed à Deo revelata, que diceret, crederentur.* Audutum audivimus. Non enim ex novitate dicendorum captabat vanitatem, sed potius ex antiquitate auctoritatem: ut qui in sermone non sui famam, sed audientium salutem desideraret.

564

Abdia. Legatum ad gentes misit. *num. 1. Hugo.* Id est Angelum ad concitandum gentes contra Idumæam: vel prophetam ad prophetandum eis. Glossa, quæ dicit: Legatus est homo Christus, qui mittitur ad Nabuchodonosor, ut veniat contra Idumæos. *ibi.* Ergo, & ipse Deus Rex regum, & cali imperator ad regem terra Nabuchodonosorem legatum misit, ut ad bellum contra Idumæos una secum properaret; non quod auxilio humano indigeret, sed ut per inhumanum tyrannum, eos, quos ipse si solus pugnam iniret, non dirè plecteretur, acerbissimo devictos pralio captivaret; atque ita Deus homines per hominem crudelem tamquam per flagellum Dei durius flagellaret.

Abdia.
num. 1.

Ex Lyra.

565

Tertio Reg. 18. Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valde: *nu. 3. Lyra.* Hoc dicitur ad ostendendum quod non erat consentaneus domino suo in malis suis. *n. suo 5. Felix Abdias, qui timorem Domini Dei timori hominis præferbat, quia honorem, quem accipiebat ab homine, avari, quem debebat Deo, postponbat.*

3. Reg.
18. n. 3

566

Tertio Reg. 18. Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles, si fortè possumus invenire herbam, & salvare equos, & mulos, & non penitus iumenta

3. Reg.
18. n. 5

intereant. *num. 5. Lyra.* Vix ipse ex una parte, & Abdias ex altera discurrerent per loca humida regni sui, ad videndum si posset herba inveniri ad sustentationem equorum regis: homines enim terræ quantum poterant talia abscondebant ad nutritionem suorum animalium, ut possent aliquo modo de lacte sustentari, quia fructus terræ defecerant, præ nimia siccitate, & ideo rex, & Abdias iverunt ad hoc negotium ut melius posset fieri. *num. suo 4.*

Apparet quantum rex de fidelitate Abdia confidebat, quem dispensatorem domus regie constituerat, soli enim Abdia ex omnibus domesticis provisionem in summo necessitatis periculo ad equos suos alendos committebat: & ut ipsum exemplo etiam suo magis ad hoc negotium excitaret, regiones inter se, & Abdiam ad pabulum querendum dividebat.

Tertio Reg. 18. Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me. *num. 9. Lyra,* Timuit enim ne Elias subito ad alium locum portaretur, sicut frequenter acciderat, quando Dominus ipsum ad aliquem locum mittebat. Propter quod filij prophetarum quando fuit raptus, crediderunt ipsum sic fuisse translatum, ut habetur infra 4. lib. cap. 2. & sic Achab interficeret Abdiam credens quod illuisset sibi, dicens venisse Eliam. *n. suo 8. Mortem timuit, sed causam mortis magis formidavit, scilicet, ne mendax haberetur: vel, ut qui regi esset ingratus, quasi illudere vellet de adventu Elie mentiretur.*

Tertio Reg. 18. Numquid non indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cum interficeret Iezabel prophetas Domini &c. *n. 13. Lyra.* Hoc dicit non ad iactantiam, sed ne Elias ipsum exponeret periculo. *n. suo 1. Hoc Abdias Elia propheta dicebat,*

567

568

3. Reg.
18. n. 9

569

3. Reg.
18. n. 13.

ut gratiam prophetis centum præstitam sibi, auferret uni, ne exponeret propheta periculum mortis eum, qui tot prophetas ab interitu liberaverat; sed ut gratus gratiam in prophetis filiis acceptam prophetarum omnium pater compensaret.

Ex Abulensi.

570 **T**ertio Reg. 18. Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominum valde. *num. 3. Abulensis.* Ille vocatur dispensator, quia non solum dispensabat ea, quæ pertinebant ad sumptus regis, sed etiam erat princeps inter omnes officiales domus regis, & fortè nullus erat maior in toto regno, nec magis acceptus regi. Quod patet, quia rex dixit ei, quòd iret Abdias per unam viam, & ipse iret per aliam, & ista erat quasi quædam æqualitas. *quæst. 2.* Abdias autem &c. *Ne ab aliquo Abdias non solum regis dispensator, sed & regis imitator haberetur. Regi homini placebat, sed de malis illius sibi displicebat, ut qui regem Deum plusquam regem hominem timeret.*

571 **T**ertio Reg. 18. Vocavitque Achab Abdiam &c. *num. 3. Abulensis.* Quæretur cum esset Achab vir tam iniquus pervertens totam legem, & declinans ad idola, cur manebat Abdias apud eum, cum esset Abdias vir bonus timens Deum. Respondendum quòd Abdias non cogebatur recedere ab Achab, quanquam ille vir malus, quia solum obligabatur ipse, quòd esset bonus, & tamen non obligabatur manere cum bonis, vel cum malis, sed ubicunque vellet manere liberum ei erat. *quæst. 3.*

572 *Probat hoc alijs exemplis, & sic*

ait. Pater hoc de alijs viris bonis, & prophetis: nam Ahias Silonites erat propheta Domini vir bonus valde; & tamen manebat in Silo, quæ erat civitas terræ Ieroboam, postquam omnes de terra illa declinaverant ad idola, supra 14. Elias quoque erat vir excellentissimus, & quasi ignis ardens inter omnes prophetas, Eccles. 48. Et tamen ipse manebat inter idololatrias, & loquebatur cum Achab; nam erat Elias de habitatoribus Galaad; præcedenti cap. Et sic habitabat in terra idololatrarum. *quæst. 3.*

Deinde aliam præbet responsionem in hunc modum. Alia causa, & potissima erat ex Dei ordinatione, & summa providentia. Nam ipse interdum collocat aliquos viros bonos tacitè in domo potentum, qui nequissimi sunt, ut faciat eos mereri gratiam, & favorem ipsorum potentum plusquam mali mereantur. Et hoc propter duo. Primò, ut ipsi interdum ipsos principes à malis coerceant, dissuadendo saltem indirecè. Secundò, ut ipsi misereantur virorum bonorum, quos Deus tradidit interdum in manum iniquorum. *eadem quæstione 3.*

Vnde sic progreditur. Sic patet hinc in Abdia, qui secretò erat vir bonus, habebatque nimium favorem apud Achab, & ipse liberavit multos de prophetis Domini ad mortem ductos. Sic etiam Deus dedit gratiam reginæ Esther, & Mardocheo, qui boni erant coram rege Assuero, qui malus erat, ut Iudæi, qui tunc cultores Dei erant, liberarentur à periculis per Esther, & Mardocheum. Nam Assuerus precibus Aman iusserat omnes Iudæos occidi in regno suo, & occidendi erant nisi intercessisset Esther coram Assuero. *quæst. 3.*

Alia

3. Reg.
14. n. 2

Eccles.
48. n. 1.
3. Reg.
17. n. 1

573

574

Esthe. 7
n. 3.

575

Alia adhuc proponit exempla. Sic etiam Deus fecit quod Ioseph, qui erat vit bonus, haberet magnum favorem in domo Pharaonis, ut tota cognatio sua salvaretur in tempore famis, & etiam multi populi, qui alias periissent, Gen. ultimo. Scilicet, Nolite timere: Num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum, & Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me. *quest. 3.*

576

Sic etiam Deus dedit magnum favorem Danieli eorum rege Nabuchodonosor, & eorum alijs regibus Chaldaeorum, & Persarum, & Iudeis, qui in captivitate erant bene tractarentur ab eis, & ostenderentur mirabilia Dei apud ipsos reges per Daniele: in tantum, quod Israhel Nabuchodonosor publicavit quod in omnibus regnis suis nullus auderet blasphemare contra Deum Hebraeorum, & quicumque blasphemaret, occideretur, & periret domus eius, Dan. 3.

577

Etiam aliqui de Hebraeis fuerunt positi in magnis principatibus tempore Nabuchodonosor, scilicet Sidrach, Misach, & Abdenago eodem cap. Non ergo peccavit Abdias manendo in domo Achab, sed potius merebatur, quia Deus posuerat eum ibi ad conservandum prophetas, quando Iezabel occidebat illos, & ad multa alia bona. *Hac omnia Abulensis. quest. 3.*

578

Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suae; Abdias autem timebat Dominum valde. *n. 3. Sed quamquam hac ratio est regis vocationis? Ergo ne Achab Abdiam tunc vocabat eo quod in eo timorem Dei esse arbitraretur? Iure equidem, sic crederet Abdiam, eo quod Deum timeret, regi etiam suo futurum obsequiosum; fidelemque Deo, sibi etiam fidelitatem servaturum.*

579

Tertio Reg. 18. Tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos, & quinquagenos in spe-

luncis, & pavit eos pane, & aqua. *num. 4. Abulensis.* Non est autem intelligendum, quod ipse publice acciperet eos, quia non posset resistere tunc reginae, sed potius ipsa occideret eum, & illos; sed accipit eos occulte, quia forte dedit percursum multam utinistris Iezabel, qui ferebant prophetas illos, ad occisionem, & accepit secrete, & sic evaserunt. *quest. 3.* Abscondit eos. *Hoc enim fecit non sine timore reginae, quod si factum deprehendisset procul dubio etiam ipsum Abdiam occidi iuberet: sed tamen Abdias timore prophetarum reginae propulsabat timorem, ab illius clementiarum charitas foras mortis propria emittebat tremorem.*

Tertio Reg. 18. Vade in terram ad universos fontes aquarum, & ad cunctas vases, si forte possimus invenire herbam, & salvare equos, & mulos. *num. 5. Abulensis.* Id est, Discurrere per totam terram Israel. Locutus est enim Achab potius ad Abdiam, quam ad aliam quem alium, eo quod iste erat dispensator domus eius, & cui magis rex confidebat, & incumbebat ei cura de rebus regis. *quest. 6.* Si forte possimus, Adeo enim rex Abdiam confidebat, ut ab Abdiam inventum pabulum, a se inventum fore affirmaret, ut qui sciret ab Abdiam inventum pabulum, non fore a domino pabuli muneribus redimendum; sed potius regis equis pecunia regia, vel etiam propria, per Abdiam a domino emendandum.

Tertio Reg. 18. Diviseruntque sibi regiones, ut circuitrent eas: Achab ibat per viam unam, & Abdias per viam alteram seorsum. *num. 6. Abulensis.* Achab non confidit aliquibus viris de servis suis, quia etiam putavit quod ipsi minus diligenter inquirerent loca herbarum, vel corrupti pretio ab incolis locorum, subtercerent, & non revelarent regi.

L 2 voluit

580

3. Reg. 18. n. 5

581

3. Reg. 18. n. 6

voluit ergo per se ipsum ire, & quia maxime confidebat Abdia, militem per aliam viam. *quest. 7. Divisus rex ad quarendum pabulum cum Abdia servo labore, & in hoc multum servo contulit honorem, dum enim rex servo collaborabat, servi ipsi in labore factus socius, valde servum Abdiam honorabat.*

582

3. Reg.
18. n. 7

Tertio Reg. 18. Qui cum cognovisset eum, cecidit super faciem suam, & ait: Num tu es, domine mi, Elias? num. 7. Abulensis. Abdias cecidit super faciem suam adorando Eliam: nam quamquam esset Abdias vir potentissimus in domo regis, tamen adoravit Eliam, proci-dendo coram eo, eo quod Elias erat propheta magnus & potissimus, quia per verbum eius venerat fides quam nunc patiebantur. Israhelica, & non erat tollenda, nisi per verbum eius. quest. 7. Si ex eo quod cognovisset Eliam iam in faciem cadens eum Abdias adoraverat, pronus, ad quid adhuc, an Elias esset, ab ipso Elia postulabat? Et si homo ille se Eliam esse responderet, cognitionem suam magis confirmaret. Ac si maiore verbis Elia, quam oculis, proprijs fidem adhiberet: existimans nullum alium posse esse hominem, qui se Eliam mentiendo nominaret.

583

3. Reg.
18. n. 9

Tertio Reg. 18. Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab: ut interficiat me? num. 9. Abulensis. Quamquam Elias putaret te facere gratiam Abdia, quod denunciaret adventum suum Achab: tamen ipse habuit hoc, ut molestum, & dixit: Quid peccavi? quasi dicat: Non debet pena infligi nisi pro peccato, & tamen si mittis me ad Achab, occidar ab eo: ergo non debet esse hoc nisi propter aliquod peccatum meum. quest. 7. Quid peccavisti? Prius de culpa, postea de pena loquitur mortis, ac si minus ei esset pena mortis ferre, quam per culpam, pe-

3. Reg.

nam meruisse.

Tertio Reg. 18. Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens, aut regnum, quo non miser dominus meus te requirens, & dependentibus cunctis: Non est hic adiuravit regna singula, & gentes eo quod minimè reperireris. num. 10. Abulensis. Id est Iuro per vitam Dei tui, dixit Abdias, Dominus Deus tuus: non quidem, quod ipse non coleret Deum, quem colebat Elias, quia immediate subiungit, quod ipse timebat. Domat num ab infantia sua, sed dixit: Deus tuus, id est, qui specialiter est Deus tuus, scilicet, quia Elias erat propheta cui Deus specialiter loquebatur. quest. 7. Vivit Dominus Deus tuus. Mihi Dominus, ut tibi & Dominus, & Deus merito nuncupatus, cum enim mihi solum sit, ut Dominus timori, tibi non solum, ut Dominus est tremori, sed, & ut Deus amori.

Tertio Reg. 18. Vadè, & dic Domino tuo, Adest Elias. num. 11. Abulensis. Volebat Elias, quod Abdias manifestaret ipsum Achab: & forte volebat hoc, quia Elias sciebat Abdiam esse virum bonum, & si denunciaret Achab, quod veniebat Elias, consequeretur ab ipso magna munera propter bonam annunciationem; quest. 7. Dic Domino tuo. Abdias Eliam dominum suum appellaverat, dicens, Num tu es domine mi Elias? & Elias Achabum Abdiam dominum nuncupabat, Die Domino tuo; ac si illius, qui regi impij-simo serviebat, servitum repudiaret.

Tertio Reg. 18. Cumque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum, quem ego ignore; & ingressus nunciabo Achab, & non inveniens te interficiet me; servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua. n. 12. Abulensis. Et dixit, Spiritus

Domi-

584

3. Reg.
18. nu.
10.

585

3. Reg.
18. nu.
11.

586

3. Reg.
18. nu.
12.

Domini asportabit te, & non dixit
ibis in locum, quem ego ignoro,
quia si Elias spontè occultaret se ab
Abdia, postquam dixisset ei, quòd
denunciaret adventū suum Achab,
malitiosè videretur agere, & hoc
non credebatur Abdias de Elia, cum
esset vir sanctus, & bonus. *quest. 9.*
Mendacium de Elia non credebatur Abdias,
qui de se mendacium credi metuebat; sal-
taxe se à rege suo reputari verebatur, nec
sibi Eliam fallacem existimabat, quia eri-
men, quod committere volebat non ab alio
committendum indicabat.

587

3. Reg.
18. nu.
12. &
13.

Tertio Reg. 18. Servus autem
tuus timet Dominum ab infantia
sua. Num quid non indicatum est
tibi domino meo quid fecerim cum
interficeret Iezabel prophetas Do-
mini, quòd absconderim de pro-
phetis Domini centum viros &c.
num. 12. & 13. Abulensis. Quære-
tur, an peccaverit Abdias laudan-
do se, quia dixit, quòd timebat
Dominum, & quòd liberaverat
prophetas à morte? *quest. 13. & sic*
respondet. De Abdia autem enen-
dum, quòd non peccavit enarran-
do bona sua Eliæ: quia fecit ipse
ad excusandum se à periculo: nam
Eliæ mittebat eum ad Achab, &
ex hoc poterat ei mors evenire: ideo
refert bona sua, ut se liberet à mor-
te, & sic cuicumque est licitum.
quest. 13. Timet Dominum. Non
dixit, *Timuit*, sed *Timet*, ut in timore
Domini perseverantiam indicaret, quip-
pe qui non solum dum infans, sed etiam
adolescens, imò, & vir factus Dominum
semper, ut fidelis servus formidaret.

domus suæ: Abdias autem time-
bat Dominum valde. *num. 3. Car-*
thusianus. Quavis Salemon dicat,
Rex impius omnes ministros habet
iniquos, aliquando tamen contin-
git, quòd in domibus prælatorum,
& principum pessimorum sint al-
qui iusti, quòd Deo dispensante sit
accidit, in consolationem, opem,
& relevamen bonorum, ac paupè-
rum, nè nimium ab impijs oppri-
mantur, sicque Abdias existens
cum impijssimo Achab, abscondit,
& pavit Dei prophetas. *art. 27. Fa-*
ma Abdie consultitur, dum postquam
dispensator Achab regis impijssimi nomi-
natur, Dominum valde timuisse refertur,
ne imitator morum, sed dispensator rerum
regis fuisse intelligeretur.

3. Reg.
18. nu.
3.
Prover.

Tertio Reg. 18. Cùmque esset
Abdias in via, Elias occurrit ei: qui
cùm cognovisset eum, cecidit su-
per faciem suam, & ait: Num tu es,
domine mi Elias? *num. 7. Carthusi-*
anus Id est in terram prostravit se ex
humilitate ante faciem Eliæ, quem
ob suam sanctitatem, atque multi-
plicem excellentiam in donis Dei
venerabatur, immo, & Deum in
famulo suo. *art. 26.* Cecidit super
faciem suam: Dum enim eminentiam
sanctitatis in Eliâ planè divinam suspi-
ciebat, faciem suam coram eo elevare ut
verè humilis non audebat, ut qui virtu-
tem suam cum sanctitate Eliæ compara-
tam, exiguam: immo fere nullam pra hu-
militate arbitrabatur.

589

Ex Caietano Car-
dinali.

Ex Di-v-o Dionysio Car-
thusiano.

588

Tertio Reg. 18. Vocavitque A-
chab Abdiam dispensatorem

Tertio Reg. 18. Abdias autem ti-
mebat Dominum valde. Nam
cùm interficeret Iezabel prophetas
Domini tulit ille centū prophetas,
& abscondit eos &c. Et pavit eos

590
3. Reg.
18. nu.
3 & 4

L 3

pane,

pane, & aqua. n. 3. & 4. *Caietanus.* Appellatur autem prophetae Domini viri religiosi, qui divinis laudibus publicè insisterant: ut tempore Samuelis legimus chororum prophetarum cum musicis instrumentis laudasse Deum. Et hinc apparet quòd quanvis idololatria vigeret in regno Israel, permittebantur tamen prophetae (hoc est vacantes divinis laudibus) in Israel à regibus Israel: sed ista regina alienigena persecuta

est prophetae veri Dei, impatiens fortè publicè laudari verum Deum esse solum Deum: ac per hoc vituperari suum Baal. *Ad hunc locum. Abdias* autem timebat Dominum valde. *Causa* ob quam prophetae à regina eos ad mortem quarente liberaverit prenotatur, licet enim reginam formidaret, plus Dominum quam ipsam Abdias timebat, verè amator proximorum qui se ipsum mortis periculo exponebat, ut proximos à mortis periculo liberaret.

SONVS QVINTVS

Abel.

Ex Philone.

591

Gen. 4.
n. 1. &
2.

Genes. 4. Adam verò cognovit uxorem suam Hevam: quæ concepit, & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum; Rursumque peperit fratrem eius Abel. n. 1. & 2. *Philo.* An non vides Abelem, quod nomen est (mortalia lugentis; laudantis immortalia) quam bona mente fuerit præditus? *lib. de Migrat. Abrahæ.* Convenientissima sanè est nominis Abelis interpretatio. Abel lugens mundum inspiciebat, quia cuncta irridebat humana; gaudens calum intuebatur, cui solummodo arridebant divina: atque in hunc modum ethymologiam sui nominis adimplebat.

592

Gen. 4.
n. 2.

Genes. 4. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola. n. 2. *Philo.* Cur quanvis maiorem natu Cain dixerat, nunc transponit ordinem, iunioris prius mentionem faciens in ostendendo vitæ proposito? &

infra respondet. Quando de amborum nativitate agitur, Cain præcurrit prior: quando verò conferuntur & examinantur utriusque studia, Abel præcedat. & deinde sic concludit. Merito Abel, qui quidquid optimum est, refert ad Deum, pastor vocatur: Cain verò, qui ad se ipsum, terræ operarius. *lib. de Sacrif. Abel, & Cain.* Fuit autem Abel pastor. Primus in orbe pastor extitit Abel, qui dum oves pascebat, moribus agnus factus, dux gregis effectus ovium innocentiam indicabat, bonumque pastorem Dei agnum aliquando venturum præferbat. Et Cain agricola. n. 2. Agricola nominatur agriculator, qui agri terram, ut terrenus quasi deus non tam operabatur, quam venerabatur; non tam incolebat, quam colebat.

Genes. 4. Factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino Abel quoque obtulit de primogenitis gregis

593

Gen. 4.
n. 3. &
4.

gregis sui, & de adipibus. n. 3. & 4. *Philo.* Abel obtulit ei nec eadem, nec eodem modo, sed pro inanitis animata; pro iunioribus, & secundariis, grandiora, & primaria; pro deterioribus integra atque pinguiora: nam de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum sacrificasse dicitur. *Et paulo inferius.* Offert autem hic noster primitias non solum de primogenitis, sed & de eorum adipibus, ostendens, quod quidquid in anima hilare, pingue, salubre, gratiosum est, totum debeamus Deo cedere. *lib. de Sacrif. Abel, & Cain.* Abel quoque obtulit. *Non post aliquot dies, ut Cain, qui terra pondere pręgravatus, non potuit celer ad Dei aram pervenire: sed statim, ut celestis nullo telluris pulvere pressus ad sacrificandum Deo pręvolavit.*

Genef. 4. Cumque essent in agro, confurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. n. 8. *Philo.* Prima quidem specie Abelem occisum subindicat: sin autem diligentius rem expendas, ipsum Cain à se ipso; proinde sic legendum: Insurrexit Cain, & occidit se ipsum, non alterum. Itaque Abel quod vix credas, interemptus vivit; exemptus enim ex incipientis mente, vivit Deo vitam felicissimam. Attestatur nobis divinum oraculum, quod vociferari eum ait disertè, & clamore prodere, quæ à malo locio passus est; alioquin si nō amplius erat, quomodo loqui poterat? Ita est profectò, sapiens, qui videtur vita mortali defunctus, immortalem vivit; malus autem vivens in vitijs, quantum ad felicem illam vitam est mortuus. *in lib. Quod deterius.* Insurrexit. *Ceciderat mortuus animo, qui ad fratrem occidendum insurgebat, moriturus iterum; non enim unatantum morte dignus erat qui primus horrendum fratricidij scelus in orbem inducebat.*

Genef. 4. Et ait Dominus ad Cain. Vbi est Abel frater tuus? Qui res-

pondit: Nescio: Num custos fratris mei sum ego? n. 9. *Philo.* Profulsset sanè amatori sui Caimo, si Abelem custodisset. Si enim servasset eum, considerasset, & mediocre vitam sibi acquisisset, non explens se mera malitia. *lib. Quod deterius.* Verè custodem se negat esse Abelis fratris, qui ex mundi carcere liberatus solutus & laqueis ex agro in celum felicissimus evolaverat. Num custos ego sum? Non custos, ego sum dicere posset, qui enim carnifex fuerat, custos non erat.

Genef. 4. Dixitque ad eum. Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. n. 10. *Philo.* Illud quid fecisti, & indignationem præferet ob sceleratum facinus, & irrisiōem putantis dolo patratum homicidium. Indignatio propter maleficii propositum oritur, quod bonum tollere voluit: irrisio verò quia putans se insidiari potiori, sibi magis, quàm illi instruxit insidias, vivit enim, ut iam dixi, qui mortuus existimabatur, quando quidem cõperitur etiam Deum supplex alloqui. At is, qui superstes videtur, animæ morte periit exclusus à virtute, propter quam solam vita dignus esse poterat. Itaque dicere, quid fecisti? Idem valet quod: Nihil effecisti. *lib. Quod deterius.* Quid fecisti? *Ad criminis confessionem Caimum Dominus excitabat, ut ex Caimi penitentia manifestior fieret Abelis patientia.*

Ex Tertulliano.

Genef. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Caim verò, & ad munera illius non respexit. n. 4. & 5. *Tertullianus.* Abel offerentem sibi sacrificia, incircumcisum, nec sabbatizantem laudavit, accepto ferens, quæ offerebat in simplicitate cordis, & reprobans sacrificium fratris Cain, eius, qui

L 4

quod

Gen. 4.
n. 9.

596

Gen. 4.
n. 10.

594
Gen. 4.
n. 8.

595

597

Gen. 4.
n. 4. &
5.

quod offerebat, non rectè dividebat. *lib. advers. Iud. cap. 2.* Respexit Dominus ad Abel. *Pulcherrimum namque spectaculum in corde suo augusto theatro Abel divinis oculis offerebat, innocentiam nempe, qua plusquam oblati muneribus Deo placebat.*

398

Gen. 4.
n. 4. &
5.
Isaie. 1.
nu. 11.

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain verò, & ad munera illius non respexit. *n. 4. & 5. Tertul. lib. 2. advers. Mare. alludens ad illud Isaie. 1.* Quòd mihi multitudinè victimarum vestrarum dixit Dominus, plenus sum. *n. 11. sic ait.* Nam & si ad oblationes Abel advertit, quæ iucunditas viscerum vervecinorum? Sed animus simplex, & Deum metuens effrentium ea, quæ à Deo habebant, pabuli gratia apud Deum deputabat, non quæ fiebant exigentis, sed illud, propter quod fiebant, ad honorem scilicet Dei. *cap. 22.*

399

Gen. 4.
n. 4. &
5.

Et id ipsum probans sic progreditur Tertul. Si cliens diviti, aut regi nihil desideranti, tamen aliquid vilissimi munusculi obtulerit, quantitas, & qualitas muneris infuscabit divitem aut regem, an delectabit titulus officij? At si cliens ei munera vitro vel etiam dicto ordine suo offerat, & solemnità regis observet, non ex fide tamen, nec corde puro, nec pleno circa cætera quoque obsequia; non ne consequens, ut rex ille, vel dives exclamet. Quòd mihi multitudinem munerum tuorum, plenus sum. *eodem cap. 22. Iucundissimum convivium Abel exhibuit Deo, qui inter cæteras dapes cor ipsius Abelis, ut sibi magis gratum epulum appetebat, cuius edendi desiderio ad epulas alias inspiciebat.*

600

Gen. 4.
n. 4. 5.
& 6.

Genes. 4. Respexit Dominus & C. Iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus eius. Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es, & cur concidit facies tua? *nu. 4. & 5. & 6. Tertul. lib. de Orat.* Ne priùs ascendamus ad Dei altare, quàm si quid discordiæ, vel offensiæ cum

fratribus contraxerimus, resolvamus. Quid est enim ad pacem Dei accedere sine pace? Ad remissionem debitorum, cum retentione? Quomodo placabit Patrem iratus in fratrem, cum omnis ira ab initio interdicta sit nobis?

Et infra sic ait idem Tertul. Nec ab ira solummodò, sed omni confusione animi libera debet esse oblationis intentio, de tali spiritu immissa, qualis est spiritus ad quem mittitur. Neque enim agnosci poterit à Spiritu Sancto, spiritus inquinatus, aut tristis à læto, aut impeditus à libero. Nemo adversarium recipit; nemo nisi comparem suum admittit. *cap. 10. Alludit teste Pamelio ad illud Matth. 5.* Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris &c. à *n. 23. Et ad illud Sapientie 1.* Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum. *n. 5. In Caimo index animi vultus erat.*

Tristis animus atra bili pro atramento atens iracundiæ imaginem truce in Caimi facie effigierat, ad quam composita pulchra mansuetudinis effigies, qua in Abelis vultu, coloribus quamvis mortuis depicta videbatur, pulchrior apparebat.

Genes. 4. Cùmque essent in agro consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *n. 8. Tertul. Postquam multacrimina impatientiæ tribuit, sic ait.* Frustra istud impatientiæ adscripserim, si Cain ille primus homicida, & primus fratricida, oblationes suas à Domino recusatas æquanimitè, nec impatienter tulit: si iratus fratri suo non est, si neminem denique interemit. Cùm ergo nec occidere potuerit, nisi iratus, nec irasci nisi impatientis, demonstrat quòd per iram gessit, ad eam referendum, à qua ira suggesta est, per hæc impatientiæ tunc infantis quodamodò incunabula. Cæterum quanta mox incrementa? Nec mirum, Nam si prima deliquit, consequens est, ut quia prima, idcirco, & sola sit matrix in omne delictum, diffundat.

601

Gen. 4.
num. 6.

Matth.
5 à nu.
23.
Sap. 1.
n. 5.

602

Gen. 4.
num. 8.

diffundens de suo fonte varias cri-
minum venas. *lib. de Patientia cap. 3.*

603

Et lib. adversus Gnosticos, sic ait.

Gen. 4.
n. 8.

A primordio eorum iustitia vim pa-
tebat, statim ut coli Deus cepit, in-
vidiam religio sortita est. Qui Deo
placuerat, occiditur, & quidem à
fratre, quò proclivius impietas alie-
nam sanguinem infectaretur à suo
auspicata. *cap. 8. Primus Abel patiens*
à primo impatiens trucidatus, patientie
ferens coronam de occisore suo triumphat
bat, & proinde ipsius effusus sanguis festi-
vis acclamationibus gloriosus. Abelis
et triumphum divinis auribus referebat.

604

Gen. 4.
num. 9.
Gen. 3.
num. 9.

Genes. 4. Et ait Dominus ad
Cain ubi est Abel frater tuus. n. 9.
Tertullianus. 2. adversus Marc. exponens
illud Genes. 3. Adam ubi es. n. 9. sic
ait. Interrogabat Deus, quasi incertus,
& hinc liberi arbitrii probans
hominem in causa, aut negationis,
aut confessionis, ut daret ei locum
spontè confitendi delictum, & hoc
nomine relevandi, sicut de Cain dis-
citur, ubi nam frater eius, quasi
non iam vociferatum à terra sangui-
nis Abels audisset, sed ut & ille ha-
beret potestatem ex eadem arbitrii
potestate spontè negandi delicti, &
hoc nomine gravandi, atque ita no-
bis darentur exempla consistendo-
rum potius delictorum, quam ne-
gandorum, ut iam tunc initiaretur
Evangelica doctrina, ex ore tuo iu-
dicaberis, & ex ore tuo damnaberis
cap. 25.

605

Ps. 113.
v. 15.
Sapi. 3.
num. 1.

Vbi est Abel? *Si pretiosa in consp-*
ectu Domini mors sanctorum eius. in illa
illud Psal. 113. v. 15. Pretiosa &c.
Si iustorum animæ in manu Dei
sunt. Sap. 3. num. 1. Quis patitur potius
Dominus locum corporis, aut locum ani-
mæ Abels ignorare, cum divinis oculis
corpus inanimatum videret, & divinis
manibus animam conservaret? Non ergo
corporis, nec anima locum Dominus igno-
rabat, sed Caino ignotum ostendebat, qui
nec videri De oculis, nec Dei manibus
conservari merebatur.

Ex Clemente Alex- andrino.

Genes. 4. Vox sanguinis fratris
tui clamat ad me de terra. n. 10.
Clement. Alex. lib. 1. Padagog. Quòd
sanguis sit Verbum. Abel iusti san-
guis fert testimonium, qui Deum
interpellat. Sanguis enim vocem
numquam emitter, nisi sanguis Ver-
bum intelligatur. Vetus enim iustus
typus est novi iusti, & sanguis vetus
qui interpellat, pro novo sanguine
interpellat. Deum autem alloquitur
sanguis, qui est verbum, quoniam
significavit Verbum, quod erat pas-
surus. cap. 6. Pulcherrimus Christi
passuri typus extitit Abel, cuius sanguis
cum ex solo clamaret, ipse calo sonabat,
quia occisori fratri veniam culpa, & si
non pene à Domino exposcebat, unis-
nam cum divini Verbi voce pro crucifigen-
tibus deprecantis dulcissimam concens
causilemam.

Genes. 4. Vox sanguinis fratris
tui clamat ad me de terra. num. 10.
Clement. Alex. lib. 3. Padagog. postquam
refert scythas, & Nomanes sanguine
usos fuisse pro cibo. Pereant ergo im-
manes belluæ, quibus est cibus san-
guis. Neque enim hominibus fas est
tangere sanguinem, quibus corpus
nihil est aliud quàm caro exculta
sanguine. Verbi particeps fuit hu-
manus sanguis, & gratiæ per spiri-
tum habet communionem. Si quis
eum iniuria affecerit, non latebit:
licet ei, etiam si sit nudatus figura,
ipsius alloqui Dominum. cap. 3. In
quo loco, ut notat Gentianus alludit
Clement in primis ad illud Genes. 9.
Excepto quòd carnem cum sangui-
ne non comedetis. num. 4. Deinde
ad illud Genes. 4. Vox sanguinis fra-
tris tui. n. 10. Et tandem ad illud 1. Ioan.
nis 6. Caro mea verè est cibus, & lati-
guis meus verè est potus. n. 56. & 57.

606

Gen. 4.
num. 10.

607

Gen. 4.
num. 10.

Gen. 9.
num. 4.
Gen. 4.
num. 10.
1. Ioan. 6.
num. 56.
& 57.

608

Age verò Domine quare invitas homines ad carnem tuam cum sanguine comedendam, utpote vivam, vitamque manducantibus praeituram, qui olim hominibus carnem belluarum cum sanguine edere prohibebas? A belluina carne cum sanguine manducanda homines Deus iussit abstinere, ne qui belluinam carnem cum sanguine manducaret, se belluinis moribus in belluam ex homine deformaret. Ad carnem verò suam mixtam sanguine invitatis epulandam, ut qui totum sic Christum ederet, totus in Christum Dominum mutaretur, ita ut alter Christus esse videretur. Dumque ita Christus in eo, & ipse in Christo maneret, alter in altero, ubi in speculo crystallino cõpareret,

Ex Dicto Zenone Veronensi.

609

Gen. 4. n. 8.

Gen. 4. Cùmque essent in agro consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. n. 8. D. Zeno. Miratur orbis vacuus se duobus angustum, miratur elementa hominem, qui factus sit ad imaginem, & similitudinem Dei posse iugulari, & hoc à fratre. Serm. de patientia. Consurrexit. Male ad inferendam fratri mortem frater consurgit, priusquam fratrem corporaliter interficeret, spiritualiter moriturus, prius enim animum suum, quam fratris corpus occidit.

610

Gen. 4. n. 10.

Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. n. 10. D. Zeno. Nunc ad patientiam revertamur virtutem, quæ maioribus nostris illustri virtute perennem gloriam peperit, & salutem. Abel ideo martyr, quia iustus, ideo iustus, quia patiens: à quo pati martyres didicerunt, patiendolibenter quod non merebantur. Serm. de Patientia. Vox sanguinis Abelis, non dum effunderetur, sed postquam in terram effusus fuit, ad

Deum adversus fratrem Cainum transmissa refertur, ut Abelis patientia ostendatur, quæ tanquam mortis agnus, & in locum martyris ductus, & in eo, qui in adversum fratrem invasorem, & proculat verbum, fuit interfecit. D. 1. Matth. 22. A sanguine Abel in eisque ad sanguinem Zachariae. n. 3. D. Zeno. probans circumcissionem non esse necessariam, sic ait. Quid: quod Abel iustus sine hoc vulnere invenitur? Quid: quod Henoch à Deo intereger legitur esse translatus? Quid: quod Noe incircuncisus faciente diluvio divina providentia humano generi hæres, & pater est constitutus? Quid: quod Melchisedech summus ille sacerdos Deo acceptissimus hæres fuit: cicatricis ignarus? Quos utique omnes circumcidi præcepit, si carnis circumcissione in eorum salutem, quos amabat, necessariam prævideret. Serm. de Circuncis. Primus Abel iustus pulcherrimo institue vocabulo nominatur, dum suo purpuratus sanguine occubuisse narratur, ne tantum titulum à Deo gratis accepisse, sed sui sanguinis pretio esse ostenderetur.

Ex Dicto Cyrillo Hiero.

Gen. 4. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cùm operatus fueris eam non dabit tibi fructus suos: vagus: & profugus eris super terram. n. 11. & 12. D. Cyrillus alludens etiam ad illud Caini dictum, Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear. n. 13. sic ait Non vincunt tua peccata multitudinem miserationum Dei: non superant vulnera tua summi illius medici experientiam: fidelem modò te ipsum præbeas. Edilsero medico asserionem tuam,

tuam, dicens cum David; Dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam Domino, & fiet id, quod proximè lequitur; & ipse remisit impietatem cordis mei. Vis agnoscere humanitatem Dei, tu, qui recens ad catechesim accessisti? Cain primo-genitus homo, fratricida factus, & inventor malorum, & princeps cædium, primusque invidus. Sed postquam è medio sustulit fratrem quomodò condemnatus? Gremens, & tremens eris super terram: Etiam hîc post peccatum est dilatio mulctæ. catechesi 2. de Penitentia. Ad suscipiendum sanguinem Abelis terras aperuisse narratur, ex qua vox sanguinis ad Deum clamasse refertur: eodem quippe ore quo sanguinem Abelis innocentis effusus susceperat Caimi nocentis sanguinem in penam tanti criminis effundendum terra postulabat.

Ex Divio Ambrosio.

Genef. 4. Adam verò cognovit uxorem suam Hevam: quæ concepit, & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum. Rursum quæ peperit fratrem eius Abel; n. 1. & 2. D. Ambrosius. lib. 1. de Abel. Cain dictus est acquisitio, quod omnia sibi acquireret: Abel, qui omnia referret ad Deum pia devotus mentis intentione, nihil sibi arrogans, ut superior frater, sed totum tribuens conditori, quod acceperat ab eo. cap. 1. Quisque suos nomine explicat mores. Dnas in orbis exordio, quasi in templi vestibulo vitium, & virtus erexere columnas, duos scilicet fratres: primam, in qua cupiditas de mundi contemptu trophaum extolleret secundam, in qua humilitas de arrogantia triumpharet. Pulcherrima est, quæ Abelis titulo decoratur columna, qui dum omnia ad maiorem Dei gloriam referre studuit, se, non sibi, sed Deo columnam posuit triumphalem.

Genef. 4. Fuit item Abel pastor ovium, & Cain agricola. n. 2. D. Ambrosius lib. 1. de Abel. Non solum quod cum ante generatus sit Cain, prælatum sit hoc loco Abel: neque idem sit ordo nominum, qui est ordo naturæ. Et paulò infra. Operari terram usu prius est, gratia interioris, quàm oves pascere, hoc enim instar est cuiusdam doctores, & principis. Rectè ergo ubi nascuntur hi fratres, servatur etiam in prædicando ordo naturæ: ubi verò exprimitur disciplina vivendi, seniori iunior antefertur: quia & si tempore iunior, virtute præstantior est. cap. 3.

Quid mirum si Abel Caimo, dum utriusque opus describitur, præferatur. Cain agricola rusticum hominem, & insipientem portendebat; Abel pastor non inurbanum, & sapientem designabat. Insipiens primus extitit Cain, qui primus usus est verbo, Nescio, cum roganti Deo, Vbi est Abel frater tuus? Respondit, Nescio. Primus doctor Abel merito nominabituro qui in officio pastoris, munus adimplebat doctoris. Doctor sanè, quantumvis enim nullum, dum viveret ad homines protulerit verbum, tacitus iustitiam potuit edocere, qui iusti titulum à summo doctore iustitia sibi datum, meruit vendicare.

Genef. 4. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola, n. 2. & infra. Quare iratus es, & cur concidit facies tuas? n. 6. D. Ambro lib. 1. de Abel. Ægyptijs abominationi erant pastores ovium; omnes enim, qui corporis dediti passionibus, & voluptatibus indulgent suis, disceptorem verbi doctoremque virtutis quadam execratione declinant. Ideoque pastor Abel, Cain verò operator terræ legitur, qui in fratre suo vir insipiens formam, speciemque virtutis expressam ferre non potuit. cap. 6. Doctor iure optimo Abel, qui & pastor potuit appellari, quem Caim, ut insipiens odio habens non poterat rectis oculis, rectæque facie intueri, quia dum in illo, quasi

614

Gen. 4. num. 2.

615

613

Gen. 4. n. 1. & 2.

616

Gen. 4. n. 2. & 6.

in speculo simulacrum virtutis inspectabat, in se ipso horrendum malitie monstrum exhorrebat.

617

Gen. 4.
nu. 10.

Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. n. 10. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Hoc est non latet, sed clamat parricidium tuum. Itaque velut excitatur Deus flagitiorum nostrorum clamoribus, ut aliquando vindicet, qui libenter ignoscit. cap. 5. Vocem Dominus agnoscebat Abelis iam defuncti, qui ut divinus cantor, dum viveret Domino divinas laudes modulabatur, quem nemo mortalium auscultabat, quia soli Deo intus caneat.

618

Epist. ad
Heb. 12
à n. 22.

Epist. ad Heb. cap. 12. Accessistis &c. ad testamenti novi mediatorem Iesum, & sanguinis asperсионem melius loquentem quam Abel. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur: multo magis nos, qui de cælis loquentem nobis avertimus. à nu. 22. D. Ambros. exponens illud cap. 5. Epist. ad Heb. Qui in diebus carnis suæ, preces, supplicationesque ad eum, qui posset illum salvum facere à morte, cum clamore valido, & lachrymis offerens exauditus est pro sua reverentia. n. 7.

Epist. ad
Heb. 5.
num. 7.

619

Sic ait. Beatus Paulus hinc dicit, preces eum, & supplicationes funderé, non timore mortis, sed nostræ causæ salutis. Unde, & in alio loco etiam dicit, sanguinem Christi melius clamasse pro nobis, quam sanguinem Abel, qui ad acculandum fratrem scelus de terra clamavit: Christi verò sanguis ad interpellandum pro nobis de terra clamat ad Patrem. ita D. Ambros. in Epist. ad Heb. Accessistis &c. Magnam, & Angelorum, & hominum frequentiam Paulus adesse testatur, nosque excitat, ut ad eam aliorum exemplo accedamus; nec immerito Christum namque divinum cytharædum crucis canentem cytharâ inducebat, ipsumque ab omnibus desiderabat audiri, enim

verò suavissimè Dominus concinebat, cum hominibus à Patre veniâ postulabat.

Ex Divio Gregorio Nysseno.

Genes. 4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum. à n. 4. D. Greg. Nyss. Hoc quoque frequenter in memoriam revocate, quod Abel quidem obtulit Domino sacrificium de primogenitis ovium, & de adipibus: Cain autem ex fructibus quidem terræ, sed non ex ovibus; & respexit, inquit, Deus ad victimas Abel: ad munera autem Cain non attēdit: igitur ex historia sacra discere licet, quàm acceptum sit Domino omne, quod cum timore, & fide sit, non quod sumptuosè absque charitate. De scopo Christianorum. Videtur alludere ad illud Pauli ad Heb. 1. Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse iustus testimonium perhibente muneribus eius Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur. n. 4. Abel, ut qui primus fide sacrificium Deo obtulit, in sacra pagina iustus ante omnes alios à perfectione iustitie desumpto vocabulo meruit appellari, quia, cum in eo sola fides exprimitur, omnis perfectio iustitie cuius fides initium est, fides nomine significatur.

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain verò, & ad munera illius non respexit. n. 4. & 5. D. Greg. Nyss. in Cantica. Neque enim condemnatus esset Cain propterea quod malè diviserat, si cum eo, quod rectè obtulisset, etià, id quod decet in ordine servasset, tam eorum, quæ restabant ad usum, quàm eorum; quæ Deo consecrabantur. Cum enim deberet ex ijs, quæ primò nata erant, Deo divinas offerre

620

Gen. 4.
nu. 4.

Ad Hebr. 11.
num. 4.

621

Gen. 4.
n. 4. &
5.

offerre primitias, ipse repletus ijs, quæ erant pretiosiora, reliquis Deū excipiens est prolecutus. *Homil. 4. Displicuit Cain Deo, Abel placuit, quia hic, non ille ordinem servavit amoris; per quem Deo non viliora, ut Cain, sibi retinens pretiosiora, sed primaria, sibi secundaria servans: ut qui magis Deum, quam se ipsum diligeret, consecravit.*

Ex Divo Hieronymo.

622
Gen. 4. Respexit Dominus ad
Abel, & ad munera eius. Ad
Cain verò, & ad munera illius non
respexit. *n. 4. Et D. Ioannes, Epist. 1. cap. 3. Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum, & propter quid occidit eum? quoniam opera eius maligna erant; fratris autē eius, iusta. n. 12. D. Hieron. ad Virginem in exilium missam. Castigare alium videtur, qui ab eius conversatione discessit. Non ne sanctus Abel, qui in hoc mundo primus innocentia cōservasse reperitur, atque iustitiam, cum illibata Deo obtulisset munera, mox, ut munusculum respectu Deo placuit, usque ad mortis illationem humanum, vel, quod sceleratius est, fratrem statim invenitur odium, invidiamque sensisse: & fratris eius, qui illi, & pro germanitatis necessitudine, & pro solatijs causa, qui soli adhuc præter humani generis principes, in universo mundo erant, maiorem debebat charitatis affectum. Sed iniustitiam maluit, & omni consolatione destituit, quam iusti cuiuspiam societate dissona cōmoveri: si tamen consolatio recte dicenda est, ubi tantum dissidet animus, quantum vita discordat. *Epist. 5. Horrendum odij humani, seu fraterni monstrum ex benevolentia divina ortum duxit? Quis hoc credat? Diligere, & non odio habere debueras fratrem, qui Deo dilectus**

probabatur, ut Deum tibi amoris exemplar factum posses imitari, & ipsius Dei etiam dignus esses amore: te enim si fratris videret amantem, simul amaret.

Gen. 4. Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es, & cur concidit facies tua. *num. 6. D. Hieronymus. In hoc tantum tibi displicuit solitarius frater quod Deo placere gestivit? Posses, & tu Deo placens, numquid & te ille excluderet? An tam pauperem Dei charitatem esse cognoveras, ut vos simul amare non possit? Sed quando hoc amens sensit invidia, quæ contra bonum semper laborat, & non videt. Denique quod iustum est vivendo non passa est: moriendo magis accepta vilefacit. Erubescere nimis miserande? Livore testaris meliorem, te esse, cui te exhibes notitium. *Epist. 5. Cur concidit facies tua. Oculos demittebat, qui terram non calum intuebatur. Ab Abelo virtutis speculo oculos avertibat, ne ex eo videre suorum criminum maculas cogere.**

Gen. 4. Cumque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *num. 8. D. Hieronymus. O Cain miserande? Quid agis? Cur in fraterni, & innoxij sanguinis effusionem crudelis latis, odio furioso prorumpis? Quid tibi solitarius comeruit frater? Quam vim intulit? Quam fecit iniuriam? Sed quæ maior iniusto iniuria esse potest, quam vita iustitiae. *Epist. 5. Consurrexit, & interfecit. Videlicet eum, qui ad vitam beatam cum Christo consurgere cupiebat: qui primus mortuus nec sua obitum primogeniti mortuorum signare meruerat.**

Gen. 4. Consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *num. 8. D. Hieron. Dicet aliquis, Quisquis vitare invidiam cupit, timeat pluribus innotescere, vel placere. Ecce iustus Abel nullos habuit, quibus innotesceret,*

M vel

623

Gen. 4. n. 6.

624

Gen. 4. n. 8.

625

Gen. 4. n. 8.

vel placeret, & tamen invidiæ odium vitare non potuit. Errat enim quicumque absque hominum amicitij contrahi non posse opinatur invidiam, cum ille non tam humanas amicitias, quam solam Dei amicitiam persequatur. Vnde nec ille quidem absque invidiæ infestatione esse potuit, qui vel soli Deo placere gestierit. Sufficit enim ad invidiæ stimulos iucitandos, si te illi placere cognoverit, ultra quem alius esse non potest. *Epist. 5. O infelix frater, fratri divinam benevolentiam invidet; quare ergo tibi Deum etiam benevoluntiam facere non curabas, ut hæc tibi invidia laudabilis foret, non verò damnabilis; sancta enim invidia est, qua quis Deum fieri sibi contendit amicum, seque a Deo præ alijs dilectum cupit amari.*

Ex Divino Chrysostomo.

Gen. 4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. *v. 4. D. Chrysost.* Quod igitur homo peccatum esse malum iam sciret, demonstravit Adam: quod autem virtutem esse bonum etiam sciret, rursus Abel manifestavit. Non enim ab ullo discens, neque legem de primitijs hæc differentem audiens, sed a conscientia doctus, sacrificium illud obtulit. *homil. 12. ad pop. Deinde sic progreditur.*

Vnde enim didicit Abel, quod bonum esset offerre, quod bonum, Deum venerari, & in omnibus gratias agere. *eadem homil.* Abel quoque obtulit. *In eo quod obtulit exemplo fratris potuit esse provocatus; in eo tamen quod Domino non secundaria, sed primaria consecravit exemplar omnium*

factus est. Primus enim, quide primogenitis Deo obtulit Abel fuit, qui & se ipsum per martyrium primus Domino dedicavit.

Gen. 4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. *num. 4. D. Chrysost.* Non enim is modò martyrium peragit, qui iussus sacrificare, potius ducit mori, verù etià servantem quod iussus est, ac sponte propter Deum mortem accersere, manifestum esse martyrium? At ut intelligas hoc esse verum, recordare quomodò Ioannes Baptista mortuus sit, & qua de causa, & quam obrem? Quomodò Abel? Neuter enim horum vel altare vidit incensum, vel statuam positam, vel iussus fuit immolare demonibus: sed ille quidem quia tantummodò reprehendit Herodè decollatus est: hic verò quoniam Deum meliori sacrificio honoravit, quàm frater, occisus est. *orat. 5. advers. Iude.*

Deinde sic progreditur loquens de Abel, & Baptista. Num igitur privati sunt martyrij corona? At quis hoc audeat dicere? Quando quidem ipsum etiam mortis genus sufficit ad omnibus persuadendum, quod inter primos martyres celebrantur. Quod si etiam divinam sententiam super his prolatam quæris, audi quid dicit Paulus. Quid igitur hic dicit? Exorsus ab Abel cum dixisset, quod maiorem hostià Abel præ Cain obtulisset Deo; & propter hanc mortuus adhuc loqueretur. Deinde cum digressus ad prophetas, ac decursa secula usque ad Ioannè dixisset, occisione gladij mortui sunt, alij verò distintti sunt, multis, & diversis mortis generibus commemoratis, subiicit hoc modo: Itaque nos quoque tantà habentes circundantè nos nubè martyrum, abiecta omni segnitie, & tenaciter inhærente peccato, per tolerantiam curramus. Vides quòd etiam

628

Gen. 4.
n. 4.

629

Gen. 4.
num. 4.

1. Cor.

etiam Abel appellavit martyrem, & Noë, & Abraham, & Isaac, & Iacob, nam & isti propter Deum mortui sunt. *orat. 5. advers. Iudæos. Ergo Abel non solum martyr, sed & primus testis, & princeps martyrum esse meruit; ut qui primus pastor principem pastorum Christum præsignavit; primus martyr regem martyrum Christum vitam pro suis ovibus, imò, & suis in ovibus positurum, præmōstraret.*

630

Gen. 4.
num. 4.

Genes. 4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. *n. 4. D. Chrysost. Volens, & de Abel docere nos Scriptura divina, dicit, quod & ipse de sua arte, nempe pastoritia, suum attulerit sacrificium. Tulit enim, inquit, & ipse de primogenitis ovium suarum, & de adipibus illarum. Observa quomodo nobis piensissima illius mens significatur, & quod non tantum de ovibus obtulerit, sed de primogenitis, hoc est de preciosissimis, & maxime eximijis. Deinde & ex illis ipsis primogenitis preciosissima quæque. Et de adipibus, inquit, illarum, hoc est de pinguisissimis, & optimis. in cap. 4. Genes. hom. 18.*

631

Gen. 4.
n. 4.

Et paulò infra. Abel quoque obtulit, Non quia Deus rebus nostris indiget, oblata suscepit, sed vult, & per hæc ostendi nostram gratitudinem. Nam eum, qui Deo offert, & offert ex his, quæ Dei sunt, & intelligit quantum differat natura, & cum homo sit, tantum sit honorem sortitus: oportebat, quantum sibi conceditur suum testari officium, & preciosissima offerre. eadem hom. Abel quoque obtulit. Secundus oblationis tempore, sed primus devotionis fervore: ut quem secundum fecerat, tempus mundo, Deo primum devotio faceret ex secundo.

632

Gen. 4.
n. 4. &
5.

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain verò, & ad munera illius non respexit. *num. 4. & 5. D. Chrysostomus.*

Quid est, & aspexit? idest, approbavit, laudavit mentem, coronavit voluntatem: & quasi quis dicat, facio contentus fuit. *hom. 18. in Genes. Et ibidem. Aspexit Deus ad Abel, hoc est accepit, gratum habuit, laudavit. Cæterum oblata vocavit dona, ut per hoc offerentis animo maiorem honorem haberet. eadem homil. Ad munera eius. Aptè oblata Deo munera, Abelis munera nominantur, ut tunc sua ipsius fuisse munera ostenderentur, quando Domino offererentur.*

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit. *num. 4. & 5. D. Chrysostomus. Primum temporis inspicimus filium, agnum Christi secundum Abel. Is cum in nullo ius violasset ea passus est, quæ merentur hi, qui gravissime peccaverint. Nos enim dum flagellis erudimur, peccatorum nostrorum pœnas damus. At verò iustus ille nulla causâ cruciatus est, nisi quia iustus erat. Atque is quidem quandiu nullum excellens virtutis suæ documentum dedit, agnoscebat illum frater: ubi verò ex sacrificio placuit, clarusque meritis eluxit, tunc iam naturam quoque ipsam ille ignoravit, invidia scilicet cæcatus. lib. 2. de Providentia Dei. Respexit &c. Devotus invenis, qui dum, & se ipsum cum primogenitis suis Deo sacrabat, ut spectaculum gratum Deo, Dei oculos alliebat, quod ex oppositione Caini figurat larvæ invidia deformati, pulchritus apparebat.*

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit. Iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus eius. *num. 4. & 5. D. Chrysostomus. Si ille adipem offerens ita Deo charus, acceptusque fuit, is, qui nihil extrinsecus, sed se ipsum totum obtulit Deo multo profectò magis adversum se provocavit*

M 2

cavit

633

Gen. 4.
num. 4.
& 5.

634

Gen. 4.
n. 4. &
5.

cavit inimicum. *lib. 2. de Providentia Dei.* Concidit vultus eius. *Ab eo, in quem Deus respiciebat, Cainus oculos avertēbat. Sed nil mirum, displicebat fratri pessimo, qui Deo placebat optimo.*

635

Gen. 4.

n. 8.

Genes. 4. Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: egrediamur foras, cumque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *nu. 8. D. Chrysost.* Passus est Deus sanctum illum, atque innocentissimum virum in scelerali parricida maus incidere, neque eum eripuit, qui propter se atque ob gratiam honoris sui mactabatur. Noloit enim illi coronas suas minui. Quocirca ad finem usque illum excurrere permittit. *lib. 2. de Providentia Dei.* Cumque essent in agro. *In agro permittit Deus Abelis effundi sanguinem, ut hoc sanguine ager irrigatus, quasi celestis rore floribus vernaret, ex quibus ipse Deus sertum conficeret, quo primum martyrem, seu martyrum florem coronaret.*

636

Gen. 4.

n. 8.

Genes. 4. Consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *nu. 8. D. Chrysost.* Mors ipsa, dic mihi, quid nocuit iustissimo illi Abel & mors amara, & acerbamors parricidio illata, non homicidio? Nonne ab hoc in omni orbe terrarum canitur; & celebratur Abel. *tom. 5. hom. Quod nemo leditur nisi à se ipso.*

637

Et tom. 3. Quem delectat sancti alicuius meritum, delectare debet par circa cultum Dei obsequium. Quare aut imitari debet si laudat, aut laudare non debet si imitari delectat: ut qui alium laudat, laudabilem se reddat, & qui sanctorum merita admiratur, mirabilis ipse vitæ sanctitate reddatur. *Deinde sic progreditur D. Chrysost.* Nam si propterea iustos fideletque diligimus, quod in ipsis iustitiam fidemque suspicimus, possumus nos quoque esse quod sunt si faciamus ipsi quod faciunt. Neque enim difficile nobis est quod ab ipsis geritur imitari, cum sine

præcedenti exemplo ab antiquis talia gesta conspiciamus: ut non ipsi aliorum æmuli redderentur, sed æmulandæ virtutis se ipsos nobis præberent exemplum; ut dum nos ex ipsis, & ex nobis alij proficiunt, sic Christus in suis semper servis in Ecclesia sancta laudetur. *Sermone de Martyribus, quod aut imitandi, aut non laudandi sunt.*

Eodem ergo sermone exempla sanctorum sic proponit D. Chrysost. Unde ab origine mundi innocens Abel occiditur, Enoch Deo placens transfertur, iustus Noe invenitur, Abraham fidelis probatur, Moyses mansuetus dignoscitur, Iesus castus, David lenis, Elias acceptus, Daniel Sanctus, tres pueri victores redduntur, Apostoli discipuli Christi credentium magistri habentur. Ex quibus eruditi confessores fortissimi pugnant, martyres perfecti triumphant. *eodem serm.*

Et postea quemlibet Christianum sic hortatur idem D. Chrysost. In istis semper patent virtutes, dissimiles pugnae, gloriosæ victoriae. Unde tu Christiane delicatus es miles, si putas te posse sine pugna vincere, sine certamine triumphare. Exere vires, fortiter dimica, atrociter, in prælio iusto concerta. Considera pactum, conditionem attende, militiam nosce. Pactum, quod spondisti, conditionem, qua accessisti, militiam, cui nomen dedisti. Hoc enim pacto, quos miraris, cuncti pugnarunt, hac conditione universi vicerunt; hac militia omnes triumpharunt. *eodem serm. cit.*

Deinde sic progreditur. D. Chrysost. Considera præsentem Deo te cum hoste pugnare, sive ille ut vincas, sive ut obrutear. Cum pugnas adest, cum dimicas, præsens est. Tantum enim virum de eius præsentia concipis, quantum inimico debilitatis accedit. Tu erigeris in virtutem hostis

638

639

640

hostis incidit in debilitatem. Tibi arma divinitus ministrantur, illi malitiae tela franguntur. Tibi consecutus Dei virum adhibet incrementa, hosti præsens maiestas adimit nocendi venena. Tibi angeli applaudunt, illi formidinem adhibent. Tibi enim fortitudo tribuitur, illius malitia infirmatur. Quibus tu foveris, ille opprimitur: quibus tu erigeris, ille prostermitur. In tua pugna Dominus concreditur, Dominus dimicat, Dominus præliatur, & victoria tibi adscribitur. *eodem Serm.*

641 *Postea adhuc exemplo Abelis, & aliorum ducum militem Christianum sic adhortatur idem D. Chrysost.* Certamen tuum, Dei certamen est, prælium tuum, Christi est prælium. Quid trepidas, quid formidas, quasi tua virtute devincas? Prende arma, procede in bellum, fortiter dimica, ut dimicanti adsit ille, qui vinci non novit. Non potest imperatorem promereri, qui hostem à se noluerit superari. Non potest regi esse acceptus, qui hosti fuerit lenocinatus. Nemo enim hostem poterit vincere, nisi qui atrociter voluerit dimicare. Victoria militis peremptio est hostis: & peremptio hostis, gloria est imperatoris. Denique in certamine Christiano, aut superstes miles prostrato hoste beatus de prælio redit, aut hostem victor moriendo devincit. *Ita Chrysostomus ubi supra. Serm. de martyribus.*

642 *Tandem considerans differentias militum Christi in varijs certaminibus sic concludit. D. Chrysost.* Alios post unum certamen ad alias palmas Dominus refert, alios cōsummato martyrio iam coronat. Alios victores retinet in exemplum, alios iam perfectos transmittit in cælum. Alios frequenter desiderat videre certantes, alios passione iam meritos imponit regnis cælestibus triumphantes: ut imperatoris Christi ab omnibus dignatio collaudetur, qui in suis & semel, &

frequenter hostem devicit, & quemlibet quomodo pugnare viderit, numerabit. Tantum contra hostem exercetur animus, exerantur artus, devotio præparetur, ut procedens miles ad bellum, vel primo prælio coronetur, vel frequentibus trophæis palmarum numero honoretur. Sic dimicant, quos diligere christiane consuevisti: sic præliati sunt, quos semper amasti. Denique tres pueri in Chaldaea barbari regis, dum terrores despiciunt, formidines calcant, minas contemnunt, sic eundem regem cum suis ignibus devicerunt. *dicto serm. de Martyribus.*

643 *Consurrexit &c. n. 8. Mortem igitur Caimus Abeli intulit, sed non abstulit famam, imò dum eum è medio tollere intavavit, ut illius memoriam ex hominū mētibus penitus aboleret, invitus effecit, ut apud omnes homines illius gloriæ monimentum, nulla temporis oblivione delendum permaneret.*

644 *Genes. 4. Cumq; essent in agro, cōsurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. n. 8. D. Chrys.* Abel in principio ante vilius exemplum, prior dedicavit martyrium, qui quidē optaret innocens in sæculo vivere, quàm à fratre occisus in occidentis perniciē martyrium dedicare. *Serm. de Martyrib. 1. Et infra sic progreditur.* Fit Abel innocens, gloriolus sacerdos, & victima, immolator: hostia, antistes, & holocausta. Ut enim sanctè, atque innocenter Deo hostias immolabat, ita sancta, atque innocens hostia Deo summo effectus est. *eodem serm. in tom. 3.*

645 *Et tom. 5. Virtutis vis magna est, quæ dū læditur, lædentes superat: dum profligatur, profligentes tunc maxime debellat. Ita etenim mihi cogites Abel: nonne impijs Cain manibus occubuit? Sed cæsus ille ad hoc vsq; tempus præconium, laureamq; meretur, nec illius memoriam tanta deinde sæcula obscurare potuerunt. At vir parricida ille post victoriam,*

M 3

cum

tum etiam graviolem morte vitam trahit: & ex illo protinus tot per ætates nunc vsque reprobatum ab omnibus, & convitijs vndique lace- ratur. *Serm. de virtutibus, & vitijs.* Interfecit eum. Mortem intulit fratri, qui vitæ suæ bonis moribus pessimam vi- vendi consuetudinem incusabat; sed adhuc post mortem Abelis invenit illius occisor acerrimum accusatorem; Abelis scilicet in terram effusum cruorem.

646

Genf. 4. Confurrexit Cain ad- versus fratrem suum Abel, & inter- fecit eum. *n. 8. D. Chrysostomus.* Tru- cidavit Cain, trucidatus est Abel; vter igitur mortuus erat? Is, qui post mortem clamabat, (Vox enim, in- quit, sanguinis Abel fratris tui cla- mat post me) an qui dum viveret, timidus, trepidusque erat; hic enim, hic quovis mortuo miserabilior erat. Vidisti ut melius præstantiusque sit iniuria affici, etiam si ad cædem vs- que quis processerit: discite, ut iniu- ria afficere deterius sit, etiam si ad sanguinem vsque quis pervenerit. *in epist. ad Rom. cap. 4. homil. 8.*

647

Assumptum sic probat D. Chrysost. exponens *n. citatum.* Percussit ille, ac deiecit fratrem. Verum hic corona- batur, ille contra puniebatur. Sub- latus trucidatusque est præter ius Abel, sed tamen hic quidem mori- ens accusabat, damnabat, ac manci- pabat: ille autem, vel vivens obmu- tescebat, & pudore suffundebatur, & reus peragebatur, re ipsa illi cõtra animi sententiã cedente. *hom. 8. cit.*

648

Deinde considerans illud, Et inter- fecit eum, sic ait idem D. Chrysostom. Interficiebat enim quando quidem dilectum videbat, expectans à dilec- tione illum exturbare; extendit au- tem dilectionem magis, ac magis, & ipsum sanè mortuum Deus magis investigabat, cum diceret, ubi est Abel frater tuus? Non enim invi- dentia amore extiuxisti, quin po- tius incendiisti magis: honorem cæ- de non imminuisti, sed eo intendis-

ti magis. Antea enim illum tibi sub- diderat Deus, postquam verò illum interemisti, vel mortuus te ulcisce- tur, tanta est mea erga eum dilectio. *in eadem hom. 8.*

Et tandem hanc proponit questio- nem. Vter igitur est reus peractus, qui supplicium affert, an qui suppli- cium patitur, qui tantum à Deo ho- norem assequitur, an qui novo cui- dam, & insperato supplicio addici- tur? Illum, inquit, viventem non timuisti. Igitur mortuum timeto: nō territus es gladium impacturus: tre- more assiduo corripieris, vel sangui- ne iam effuso. Vivens tibi serviebat, neque tulisti, ob hoc mortuus tibi factus est territans dominus. *eadem homil. 8.* Confurrexit. Cum fratre fra- ter simul surrexit: sed discrimine magnos si finem attendamus; Cain namque surre- xit, ut in perpetuum morte semper viva moreretur; Abel autem surrexit, ut in aeternum immortali vita frueretur.

Genf. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. *n. 10. D. Chrysost.* Ecce quovisque volat vox sanguinis huius. Et vsque in cælum à terra ascendit, & prætercurrens cælum, cæloque superiores virtu- tes, regio throno assistit, & tum deplorat homicidium, ac nefarium hoc scelus accusat. *in Genf. hom. 19.*

Et tom. 2. exponens eundem locum sic ait. Abel non modò tacens, sed etiam defunctus orabat; & tamen sanguis eius emittebat vocem omni prorsus buccina clariorem. C ama igitur & tu, sicut ille sanctus, nequa- quam omnino prohibeo. *Et paulò infra exponens illud Psalmi 129. De pro- fundis clamavi ad te Domine v. 1. sic ait.* De imo corde vocem deprome, & proprii pectoris contentus arca- no, orationem tuam fac esse myste- rium. Non consideras, ut coram regibus quoque omnis coerceatur tumultus, & maximum vndique si- lentium commendetur?

Deinde sic infra idem D. Chrysost. Et tu

649

650

Gen. 4.
nu. 10.

651

Gen. 4.
nu. 10.Psalm.
129. v.

652

Et tu igitur tanquam regalem ingressus aulam, non eam, quæ in terra est, sed illam, quæ multò est terribilior, videlicet in cælo, plurimū reverentiæ, atque ordinationis ostende. Vnus enim es ex Angelorum choro, atque archangelorum socius effectus, cum cherubin quoque, atque seraphin canis. *in cap. 6. Matth. hom. 19. Vox Abelis eadem, & culpam fratrisplorabat, & penam fratri implorabat, ut per sanguinis lacrymas simul, & æternam veniam, & temporalem vindictam criminis fratri impetraret.*

653

Gen. 4.
n. 10.

Ad He-
br. 11.

654

Gen. 4.
n. 10.

*Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. n. 10. D. Chrysostomus. Vide hic obsecro, quis est qui mala patitur, an occidens, vel occisus? Manifestum quòd occidēs. Et occisus vsque ad nostra tempora in ore omnium decantatur, & prædicatur, & coronatur, ut veritatis primus testis: sicut dicit, & beatus Paulus: Mortuus Abel adhuc loquitur. Sed qui occidebat, etiam tunc vitam agebat miserabiliorem, quàm villos homo, & postea ab omnibus malè audit, ut abominabilis, & ut à Deo maledictus à divina Scriptura traducitur. *in cap. 4. Genes. hom. 19.**

*Et alibi exponens eundem locum sic ait D. Chrysost. Cogita obsecro te: Abel non ne occisus est à Cain? Nō ne in pavementum prostratus? Sed ne spectes qui prævaluerit, occideritque eum, cui invidebat, etiam innoxium, sed sequentia expende. Ecce occisus ille vsque nunc prædicatur, & coronatur, & tantum tempus memoriam non obscurat. At qui occidebat, & prævalebat, etiam tunc vitam morte graviolem sustinuit: & ex eo tempore vsque in hodiernum infamatur, & ab omnibus acculatur: cum ille quoti die omnium ore celebretur. *hom. 23. in cap. 6. Genes. Martyrum chorus sub altari clamanum in celo resonabat. Primus huius choricantor Abelerat, cuius vocem è sanguine missam Dominus auscultabat: quæ**

una cūmeset, omnibus clamantium vocibus in dulcedine modulaminis equalis reputabatur à Deo, unde iuxta litteram Hebraicam dicebat, vox sanguinum fratris tui clamantium ad me de terra

*Epist. ad Hebræos cap. 11. Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent. Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain obtulit Deo per quam testimonium consecutus est efficius, testimonium perhibente muneribus eius Deo: & per illam defunctus adhuc loquitur. *nu. 3. & 4. D. Chrysost. in Epist. ad Hebræos. Postquam autem dixit, quod commune est: deinde & in personis hoc enunciat. Etenim vir gloriosus mundo æquandus est: hoc autem, & postea significavit. Quia ergo in personis centum, vel ducentis hanc causam constituit, deinde videns parvā numeri quantitatem, subiunxit: Quibus dignus non erat mundus. Et cōtemplare quem primum ponat; eum qui mala passus est, & hoc à fratre. Abel occisus est à fratre, nulla iniuria affecto, sed propter Deum invidente. *hom. 22.***

*Deinde sic progreditur D. Chrysost. Honoravit ille quidem Deum, & mortuus est pro honore Dei, & non dum resurrectionem adeptus est, sed desiderium quidem eius manifestū est: & quæ ab illo fieri debebant, facta sunt: quæ verò à Deo, non dū illi collata sunt. *eadem hom.**

Postea hanc excitat questionem D. Chrysost. Pro his retributionem accepit? Interemptus est manu fratris: & condemnationem, quam pater propter peccatum promeruit, hanc ipse primus excepit rectus exitens. Et hoc crudeliora passus est, quòd & à fratre, & primus, & tam probabiliter, & rectè vivendo nullius exemplum habens, quem imitaretur, occisus est. Ad quem enim attendens imitatus est hic, ut sic honoraret Deum? Ad patrem, &

M 4

matrem?

655

Ad He-
br. 11.
n. 3. &
4.

656

Ad He-
br. 11.
n. 3. &
4.

657

Ad He-
br. 11.
n. 3. &
4.

matrem? Sed illi magis contumelia affecerunt Deum pro tantis beneficijs. Num ad fratrem attendit? Eriam ipse Deum contumelia affecit. Proinde ex se ipso hoc bonum invenit. Qui ergo tanto dignus erat honore, quid patitur? Interimitur. *eandem hom. 22.*

658

Exponens autem illud. Defunctus adhuc loquitur. *sic ait. D. Chrysost.* Quid est, & propterea mortuus adhuc loquitur? Ne in multam eos desperationem adduceret, ostendit eum ex parte perfruitur retributione. Quomodo? Cura, & ratio Deo super illo multa est, & adhuc loquitur: Hoc est, interemit quidem eum, sed non cum eo interemit eius gloriam atque memoriam. Non est ille mortuus, ergo nec vos moriemini. Quāto enim quis acerbiora passus fuerit tantò magis gloria exerescet.

659

Et tandem sic concludit D. Chrysost. Quomodo adhuc loquitur? Hoc enim indicium est quòd vivat, quòd in ore omnium versatur; quòd omnes eum admirantur, & beatificant. Qui enim admonet alios, ut iusti sint, loquitur, non enim tantum proficit sermo, quantum passio illius. Sicut enim Cælum tantum apparere loquitur, sic & ille dum in memoriam venit. Numquam enim in tanta esset admiratione, si mille linguas haberet, si viveret, in quanta nunc admiratione est. *Eadem homil. 22. in Epist. ad Hebraeos.*

660

Testimonium perhibente muneribus eius Deo. *Per munera oblata, Abel Deo testis factus est; per eadem munera acceptata, factus fuit Deus Abeli testis: ac proinde dum Deus à servo suo munera accepit, testimonium sibi datum, testimonio à se dato, quasi Dominus, gratum se vellet ostendere servo, compensavit.*

(* *)

Ex Dico Augustino.

Gen. 4. Adam vero cognovit uxorem suam Hevam, quæ concepit, & peperit Cain dicens: posedi hominem per Deum. Rursumque peperit fratrem eius Abel. *n. 1. & 2. D. August.* Natus est igitur prior Cain ex illis duobus generis humani parentibus, pertinens ad hominum civitatem: posterior Abel ad civitatem Dei. *Et infra sic progreditur.* Prior est natus civis huius seculi: posterius autem isto peregrinus in seculo, & pertinens ad civitatem Dei, gratia prædestinatus, gratia electus, gratia peregrinus deorsum, gratia civis sursum. *lib. 15. de Civitate Dei cap. 1.*

661

Gen. 4. n. 1. & 2.

Et postea exponens eundem locum, sic ait. Tanquam figulus Deus (hanc enim similitudinem prudenter introducit Apostolus) ex eadem massa, fecit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Prius autem factum est vas in contumeliam, post verò alterum in honorem. *eodem cap.*

662

Gen. 4. n. 1. & 2. Ad Ro. 9.

Et alludens ad illud Gen. 4. Et ædificavit civitatem, vocavitque nomen eius ex nomine filij sui Henoch. n. 17. sic concludit idem D. August. Scriptum est itaque de Cain, quòd condiderit civitatem; Abel autem tanquam peregrinus non condidit. *lib. 15. de Civitate Dei cap. 1.* Abel in iuxta radicem Hebraicam vanitas interpretatur, ut suo etiam nomine mandata omnia vanitatem esse indicaret, quæ proinde pro nihilo æstimaret.

663

Gen. 4. n. 1. & 2. Gen. 4. n. 17.

Gen. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus eius. n. 4. & 5. D. August. lib. 10. de Civitate Dei. Sacrificium certe nullus hominum est; qui

664

Gen. 4. n. 4. & 5. & 5.

qui audeat dicere deberi, nisi Deo soli. Multa denique de cultu divino usurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera: ita tamen, ut quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi, & venerandi: si eis multum additur, & adorandi. Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum aut scivit, aut putavit, aut anxio? Quam porro antiquus in sacrificando Dei cultus, duo illi fratres Cain, & Abel satis indicant, quæ rû maioris Deus reprobavit sacrificiû, minoris aspexit. *cap. 4.* Et iratus est Cain veh. *menter. Non tam ex eo quodd Deus illum non respiceret: quam quodd Abelem infestaret: invidus enim cum esset, non tam propria infelicitate, quam felicitate aliena tristabatur.*

Genes. 4. Relpexit. Deminus &c. *ut supra n. 4. & 5. D. August. in quæst. ex veteri testamento.* Nam Abel prudentem, & devotum in eo ipso sermo indicat scripturæ, Cain verò negligentem, & improvidum, & per hoc minus devotum. Abel ergo de placidis potiora eligit, quæ Deo offerret creatori, ut de ijs utique, quæ creaverat præcipua illi offerret, ut per hoc, & dedicationem suam, & meritum eius probaret, ut & propriam reverentiam, & Deum auctorem ostenderet. Hoc Cain vellet rusticus præsentare nequivit. Totum enim animum teræ iolerens, mentis oculos ad cælum levare non potuit, ut quid creatori dignum esset, aspiceret, quicquidque etiam Deo obtulerit munera. *quæst. 5.*

Et alibi exponens eundem locum, D. August. se ait: Non fuit charitas in Cain: & nisi esset charitas in Abel, non acciperet Deus sacrificium eius. Cum enim ambo obtulissent, ille de fructibus terræ, iste de factibus ovium: quid putatis fratres, quia Deus fructus terræ neglexit, & factus ovium dilexit? Non intendit

Deus ad manus, sed in corde vidit. Et quem vidit cum charitate offerre, ipsius sacrificium respexit: quem vidit cum invidia offerre ab ipsius sacrificio oculos avertit. Opera ergo bona Abel, non dicit, nisi charitatem: opera verò mala Cain, non dicit, nisi odium fraternum. Parum est quia odit fratrem suum, & invadit operibus bonis: qui imitari noluit, necare voluit. *in Epist. 1. D. Io. 1. Ioan. 3. n. 11. & 12.* *Ann. exponens illud:* Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et cuius rei gratia occidit? Quia opera eius maligna fuerunt, fratris verò eius iusta. *cap. 3. n. 11. & 12. in tract. 5.* Ad Cain autem &c. Non respexit. Indignus enim eras qui a Deo respiceretur frater ille, qui vultum demittebas, ne fratrem suum inuideretur.

Genes. 4. Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egreclamur foras. Cumque esset in agro consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *n. 8. D. August. lib. 2. de mirabilibus sacrae scripture. Ut autem ab ipso humani generis post peccatum originale primordio homines quandoque promereri venia Deus ostenderet, paucos homines eligit, quibus notitiam suæ amicitiae demonstraret: quos processu temporis paulatim plures usque ad suæ præsentis & visitaret adventum, quosque in adventu suo emue genus humanum per totum orbem illuminaret. Ex quibus paucis primus Abel tertius humanae iustitiæ princeps, & secundus post eum Enoch, insignissimus ante diluvium eligitur, quibus summa iustitiæ in initio ipso mundi, & sine committitur. Unus enim statim in iustitiæ suæ initio, in ipso etiam mundi principio, sanguinis sui tripudio correns martyrio arripitur. Alter adhuc sine morte, in testimonium novissimi temporis reservatur. *cap. 3.**

Et Cain, & Abel surrexisse refer-

667

Gen. 4. num. 8.

668

tur, sed primus Abel in resurgendo fuisse significatur, cum Cain consurrexisset enuncietur. Surrexit enim primus, cui prima resurrectio, scilicet ad vitam aeternam debebatur, secundus vero, cui ad mortem sempiternam resurrectio secunda reservabatur.

669

Gen. 4.
num. 8.

Genes. 4. Consurrexerat Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. n. 8. D. August. lib. 15. de Civitate Dei. Abel, quem maior frater occidit, præfigurationem quandam peregrinantis civitatis Dei, quod esset ab impijs, & quodammodo terrogenis, idest terrenam originem diligentibus, & terrenæ civitatis terrena felicitate gaudentibus, persecutiones iniquas passura, primus ostendit. cap. 15. Primus mundi peregrinus, cali primus extitit civis puer Abel, qui per persecutionem, quam a fratre primus passus fuit, quasi per certam notam, ut mundi contra se odium; sic cali erga se amorem manifestabat.

670

Gen. 4.
nu. 10.

Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. nu. 10. D. Augustinus. Habet enim magnam vocem Christi sanguis in terra cum eo accepto ab omnibus gentibus responderetur, Amen. Hæc est clara vox sanguinis, quam sanguis ipse exprimit ex ore fidelium eodem sanguine redemptorum. lib. 12. contra Faustum cap. 10.

671

Gen. 4.
nu. 10.

Et in dialogo quæst. 65. sic ait D. August. Quomodo intelligendum est, quod sanguis Abel legitur de terra ad Dominum clamasse? Sanguis Abel significat sanguinem Christi, quo universa Ecclesia accepto dicit, Amen. Nam qualem clamorem faciat universa Ecclesia dum potatur sanguine Christi, & dicit Amen, tu ipse si potes considera. Iudei ergo, qui intelliguntur in persona Cain, quoniam non credentes in Christo, non potantur sanguine Christi, maledicti sunt super terram, Super illam scilicet terram, quæ aperuit os suum per confessionem, & bibit san-

guinem fratris sui, idest Christi sui. quæst. 49. Nemo, quin prius os suum aperiat per confessionem, audeat Christi sanguinem recipere per Eucharistia communionem, aliqui Christi sanguis, in terra cordis eius effusus, non veniam, sed vindictam de commissis criminibus cum clamore valido postulat.

Genes. 4. Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam, & peperit filium, vocavitque nomen eius Seth, dicens; Posuit mihi Deus aliud semen pro Abel, quem occidit Cain. num. 25. D. Augustinus lib. 15. de Civitate Dei. Pro Abel, quando talis erat futurus, qui impleteret illius sanctitatem: non quod ipse prior post eum temporis ordine naceretur. cap. 15. Posuit mihi Deus. Alia littera suscitavit mihi Deus. Suscitatus dicitur Abel quando frater eius Seth, ab ipsæ parentibus fuit natus: Seth namque Abelem ad vitam revocabat, dum Abelis in moribus vitam referebat, quia Abelis factus imitator, quasi alter Abel parentibus apparebat.

Matth. 23. A sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariæ. nu. 35. D. August. lib. 1. de Mirabilibus. Huic Abel Dominus Iesus Christus primatum iustitiæ hominum commisit, ita, inquit, a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariæ in eo enim quod dicit, A sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariæ, & non addidit iusti, hereditatem iustitiæ Abel, tenere Zachariam ostendit. Quod primus & Abel in iustitia hominum primatum tenuit, eo quod primus in terra iustus fieri cepit. cap. 3.

Deinde sic progreditur D. August. Unde quasi hereditarij iure patrum succedunt. Sic omnes iusti vestigia Abel in cunctis iustitiarum partibus capiunt. Sed ista investigatione recte incitatus aliquis fortasse interrogabit. Cur ergo, inquit, dum Abel iustitiæ primatum tenuit, post hunc Deus sine morte ad testimonium novis-

672

Gen. 4.
n. 25.

673

Matth.
23 nu.
35.

674

Matth.
23. nu.
35.

novissimi temporis reservavit, ut in mundi fine ipse doctor existeret veritatis, qui in principio erat author perfecti operis?

675

Matth.
23. nu.
35.

Et statim respondet idem D. August. ibidem. Attamen huic quaestioni congruè obviare poterit, qui iustitiam in tribus partibus constare novit, tota enim iustitia hæc est, virginitas, Sacerdotium, & martyrium. Quæ triplex iustitia in Abel primò fuit, qui & munera Deo placita obtulit, profapiam generis in seculo non reliquit, martyrij cõrdiam sanguinis effusione promeruit. Si ergo longiori tempore, ut Enoch, Abel viveret, sine vlla dubitatione coniugium iniret. Quippe qui in tempore illius legis viveret, quæ dixit. Crescite, & multiplicamini, & implete terram. Et si illud mandatum expleret pro certo nequaquam virgo esset; & si illum Deus sine morte servaret, martyrij primatum nequaquam acciperet. eodem cap. 3.

676

Matth.
23. nu.
35.

Et tandem sic conclusit exponens eundem locum. D. Aug. Rectè ergo competebar, ut qui primus in terra iustus eligitur, in eo totius iustitiæ forma servaretur, eique primo in hominibus post delictum gestare figuram conceditur Salvatoris, qui virgo, & Sacerdos, & martyr esse videtur. eodem cap. 3. A sanguine Abel iusti. Ergo iusti titulum primus Abel, non sine sanguine, vindicavit, ut qui post illum similem eiusdem tituli gloriam concupiscerent, scirent tanti tituli gloriam, non nisi sanguinis pretio, sibi obtinendam.

Ex Divo Leone Papa.

677

Gen. 4.
n. 10.

Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. nu. 10. D. Leo Papa de Passione Domini. Nunc sanguis iusti Abel mortem summi pastoris eloquitur, & in pæ-

tricidio Iudæorum, Cain interfector fratris agnoscitur. Serm. 9. Pastoris primi vox, non avertis, sed è venis emissam clamabat, dulci modulamine prœdicans bonum pastorem Dei Filium, quem è vato in terram venturum, ut humanas ad cælestes cœulas deduceret oves, prænoscerebat. Huius summi pastoris aures Abel pastor sui sanguinis effusi sono misericordie recreabat, dum ei proprii effundendi sanguinis vocem melius esamuram referebat.

Ex Divo Petro Chrysologo.

678

Gen. 4.
n. 4.

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: &c. n. 4. D. Petrus Chrysost. Quia non homo ex eo, quod vivit, placet, sed placet ex eo, quod bene vivit: nec ex eo fit homo hostia, si se Deo offerat, sed si sanctè offerat Deo. Quantum enim immaculata victima placat Deum, tantum Deum victima, si maculata fuerit exacerbat. Et infra. Probat hoc Cain, qui cum Deo parva à quo totum perceperat ingratus Pontifex sic divisit, ut quod erat pessimum, hoc adoleter altari, quod erat optimum, in suam referret offensam: denique cum sua suo malè compartitur auctore, se, suosque posteros; & à vita, & ab humano genere perdivisit. Ergo Abel sequamur ad præmium, non Cain comitemur ad pœnam. Abel agnum portans ad Dei Sacrificium, sicut agnus assumitur: Cain gestans sibi stipulam, sementum sibi, per quod exuretur, invenit. Serm. 109. Respexit Dominus ad Abel. Abel pulchrum in se innocentia simulachrum divinis oculis ostendebat, quod ex oppositio- ne ad larvalem in Caino invidia faciem plus placebat.

Genes. 4. Cumque essent in agro consurrexit Cain adversus fratrem suum

679

n. 4. suum Abel, & interfecit eum. n. 8.
 m. 8. D. Petrus Chrysologus loquens de fratre
 prodigi, qui domum paternam intrare
 nolebat, sic ait. O zeli tumor? Duos
 non capit domus ampla germanos.
 Et quid mirum fratres? Fecit invi-
 dia, fecit, ut mundi tota duobus es-
 set angusta fratribus latitudo; nam-
 que ipsa Cain iunioris crexit in mor-
 tem, ut esse solum zeli livor faceret
 quem primum fecerat lex naturæ.
 Serm. 4. Infelix profectò, quia solus esse
 voluit in mundi gloria, mansit in solitu-
 dinis pena solitarius: sed cum esset invi-
 dus, maluit totam solitudinis penam su-
 bire, quam fratrem sibi in gloria socium
 intueri.

680 Genes. 4. Vbi est Abel frater tu-
 us. n. 9. D. Petrus Chrysol. Illa, quæ
 noverat, quæ pietate velabat, quæ-
 rere tunc æpit, quando acculabat
 terra. Vox sanguinis fratris tui cla-
 mat de terra: clamabat terra, clama-
 bat cælum, dolebant angeli, quan-
 do iam tota sæculi fama loqueba-
 tur. Serm. 125. Abelem quarebat Domi-
 nus, quem amabat, quo absente Cainum
 ne ipsum damnares, videre nolebat; quo
 præseste à Caino, ne eum videres, oculos
 avertēbat, iuxta illud Genes. 4. Respe-
 xit Dominus ad Abel ad Cain autē
 non respexit. n. 4. & 5.

681 Genes. 4. Vox sanguinis fratris
 tui clamat ad me de terra. num. 10.
 Gen. 4. Beati Ioannis Baptista. Gratis cucur-
 ristis Herodes, Herodias nomina
 non affectione sociata, sed crimine;
 quæ vocem intercipi posse stultis-
 simè credidistis. Ego sum, inquit,
 vox clamantis in deserto. Vox oc-
 cidi non potest, sed magis clamat
 angustijs corporis absoluta. Sic vox
 Abel in suo iam effusa sanguine ma-
 gis sonat, magis penetrat, magis per-
 tendit ad cælum. Sic nunc Ioannes
 toto orbe clamat, totis sæculis faci-
 nus vestrum cunctis refert, & os-
 tentat in gentibus. Serm. 174. Vox
 sanguinis fratris tui clamat ad me.

Abel, qui dum vivit in fratre Caino
 pessimam invidiam tulit, mortuus Dei
 Filio ipsius futuro fratri optimam invidi-
 am intulit. Dum enim vox sanguinis
 Abelis in calorem resonabat, divi-
 num verbum ad edendam melius clama-
 turam assumendi sanguinis vocem pelli-
 ciebat: ipsumque quasi plagarum sanctæ
 invidiam ad necem amore hominum sus-
 tinendam incitabat.

Ex Divo Nilo.

Genes. 4. Dixitque Cain ad Abel
 fratrem suum: Egrediamur for-
 ras. Cumque essent in agro, cen-
 sur exiit Cain adversus fratrem suum
 Abel, & interfecit eum. nu. 8. D.
 Nilus exponens illud Exod. 12. Nullus
 vestrum egrediatur ostium domus
 suæ usque mane. n. 22. Sic ait. Moy-
 ses cupiens populo nihil mali con-
 tingere a percussore, ita præcepit:
 Nemo vestrum egrediatur ostium
 domus suæ, ne vos percussor attin-
 gat. Eodem spectant, & Heremias
 verba dicentis: Ne exeat in agrū,
 neque in vias proficiscamini. Quo-
 niam inimicorum gladius habitat
 per circuitum. Virorum fortium est
 contra hostes progredi, & tuto in-
 sidias eorum effugere. Quod si quis
 nondum est aptus ad pugnam, do-
 mi sine detrimento maneat, & sa-
 lutem in quiete sine periculo tueat-
 ur. Talis erat Iesus filius Nave, de
 quo scriptum est. Servus autem
 Iesus cum sit adolescens è taberna-
 culo non egrediatur: Noverat enim
 eos, qui in campum ad pugnam præ-
 properam egrediantur à fratribus
 corporis, & carnis amicis occidi, ex
 historia Abel admonitus. lib. qui di-
 citur Asceticus.

Egrediamur foras. Quis hoc au-
 diens non putaret à fratre fratrem in
 agrum recreandi animi causa invitari?
 Præcipue considerans à Caino magnam
 animi

682

Gen. 4.
num. 8.Exod.
12. num.
22.
Here 6.
ca. 25.Exod.
33. n.
11.

683

animi tristitiam demisso in terram vultu, vero animi indice, propalari. Letus igitur Abel cum fratre frater graditur, ut fratris animum à tristitia liberaret; qui enim fratrem amabat, non potuit fratris in se odium cogitare.

Ex Divo Anastasio Synaita.

684 **G**en. 4. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola. n. 2. D. Anast. Syn. Primus natus filius nēpe Cain in figuram primogeniti Israel fuit agricola, (ut qui esset cognatus animantium è terra genitaru, & non benedictarum) occisor boni pastoris Abel, nēpe Christi. in Exam. lib. 6. de sexto Divini opificij die.

685 En quo pacto orbis principes in exordio mundi, nec ovium curam, nec agriculturam spernebant; sed unusquisque artem, ad quam vniuscuiusque animus inclinabat, exercebat: neque enim tum temporis homines falsè existimabant nobilitatē per ociositatē demonstrari, ac si culpa otiositatis, expressa foret nota nobilitatis, qua dominus quisque à servis dignosceretur.

Ex Divo Gregorio Magno.

686 **G**en. 4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui. n. 4. D. Greg. Mag. lib. 29. Moralium. Stellæ quidem simul sitæ sunt, & tamē lucis suæ variatim radios fundunt, ita omnes Sancti alij atque alij ad prædicandum temporibus apparentes, & diiuncti sunt per visionem suæ imaginis, & coniuncti per intentionem mentis. Simul micant, qui vnum prædicant; sed non semetipfos tangunt, quia in diversis

temporibus patiuntur. Quàm diversis temporibus Abel, Ilías, & Ioannes apparuerunt. Diversi quidem fuerunt tempore, sed non prædicatione. Id sic probat idem. D. Greg.

Nam Abel redemptoris nostris passionem significans, agnum in sacrificio trahit, de cuius passione Ilías ait: Sicut agnus coram tondente se obmutectet, & non aperiet os suum. De quo Ioannes quoque ait: Ecce agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi: Ecce divitis quidem temporibus missi, & ramen concorditer de redemptoris nostri innocentia sentientes, eundem agnum Ioannes ostendendo, Ilías prævidendo, Abel offerendo locutus est; & quem Ioannes in ostensione, quem Ilías in locutione, hunc Abel significando in manibus tenuit. cap. 16. Ergo Abel, Ilías, & Ioannes stella in ecclesia celo, pulcherrimis suorum meritum radijs, in tribus ecclesia statibus apparuerunt; sed omnes à Dei agno, qui cum sit soli lucerna gloriæ nominatur, lucem ad illuminandum orbem acceperunt.

688 **G**en. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: Ad Cain autem, & ad munera illius non respexit. num. 4. & 5. D. Gregor. Mag. lib. 22. Moralium. Quia ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. Neque sacrum eloquium dicit; Respexit ad munera Abel, & ad Cain munera non respexit: sed prius ait: Quia respexit ad Abel, ac deinde subiunxit: Et ad munera eius. Et rursus dicit: Quia non respexit ad Cain, ac deinde subiunxit: Nec ad munera eius. Ex dantis quippe corde id, quod datur accipitur. Ideo cum non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namque ad eum legitur Dominus respexisse, qui dabat, quàm ad illa, quæ dabat. cap. 8.

687

Gen. 4.
num. 4.
Ilías.
53. n. 7
Ioan. 1.
n. 36.

688

Gen. 4.
n. 4. &
5.

689

*Et tom. 4. explicans eundem locum
fig. ait. Neque enim in omnipoten-
tis Dei iudicio, quid datur, sed à
quo datur aspicitur. Hinc est enim
quod scriptum est: Respexit Domi-
nus ad Abel & ad munera eius: ad
Cain autem, & ad munera eius non
respexit. Dicturus quippe, quia
Dominus respexit ad munera, præ-
misit sollicitè, quia respexit ad Abel.
Ex qua re patenter ostenditur, quia
non offerens à muneribus, sed mu-
nera ab offerente placuerunt. *Re-
gist. Epist. lib. 7. in dict. 2. Epist.
126. Respexit Dominus. &c. Abel
quia non tam muneribus quàm moribus
Deo placebat, idco prius ad se quàm ad
munera divinos oculos alliciebat.**

690

Gen. 4.
n. 8.

*Genes. 4. Conturrexit Cain ad-
versus fratrem suum Abel, & inter-
fecit eum. num. 8. D. Greg. Mag. lib.
4. Moralium. Abel, qui occidenti le-
fratri restituisse non legitur. cap. 29.
Adversus Abelem Cainus insurrexisse
refertur: Abel autem contra inuadentem
stetisse non dicitur, ut sic, & illius inius-
ta violentia, & istius invicta patientia
demonstratur.*

691

Gen. 4.
n. 10.

*Genes. 4. Vox sanguinis fratris
tui clamat ad me de terra. num. 10.
D. Greg. Mag. lib. 13. Moralium. Vn-
de etiam Paulus dicit: Et sangui-
nis asperersionem melius loquen-
tem, quàm Abel. De sanguine A-
bel dictum fuerat: Vox sanguinis
fratris tui clamat ad me de terra.
Sed sanguis Iesu melius loquitur,
quàm Abel: quia sanguis Abel mor-
tem fratricidæ fratris petit, san-
guis autem Domini vitam persecu-
toribus impetravit. cap. 8. Nil mirū
quòd Christi sanguis dispersus, melius
quàm sanguis Abelis effusus loqueretur;
cū enim Abelis sanguis verbo etiam hu-
mano foret destitutus, solum ore terreno
loqui poterat, at sanguis Christi divino
semper unitus Verbo ore divino eloque-
batur.*

Hebra.
12.

Ex Ruperto Ab- bate.

*Genes. 4. Adam verò cognovit
uxorem suam Evam: quæ cō-
cepit, & peperit Cain: dicens: Pos-
sedi hominem per Deum. Rur-
sumque peperit fratrem eius Abel.
Fuit autem Abel pastor ovium, &
Cain agricola; nume 1. & 2. Ruper-
tus. Ille primus in generatione iu-
quorum, iste primus computatur
in generatione iustorum. At ille
tanto cum tripudio matris excep-
tus, ut iuraret sibi in admira-
tione gaudij sui dicens, Possedi
hominem per Deum, & ob hoc vo-
caret nomen eius Cain, Cain quip-
pe interpretatur possessio. Ille, in-
quam, primum humanæ generatio-
nis miraculum, & falsa felicitas, va-
numque gaudium infelicitum, occi-
dit fratrem suum Abel, quod inter-
pretatur luctus. Et hoc illi nomen
congruit, non solum quia primus luctus
causa fuit parentibus, verum
etiam quia primus illorum est, de
quibus dictum est, Beati, qui lu-
gent, quoniam consolabuntur. cap.
34. Aptè profectò Abel, qui primus fuit
innocens, primusque iustus nuncupatur,
luctus suo dicitur nomine, ut primus pe-
nitens etiam nominetur, agere enim quis-
que debet penitentiam, & si existimet à
se servatam semper innocentiam.*

*Genes. 4. Rursumque peperit
fratrem eius Abel. Fuit autem A-
bel pastor ovium, & Cain agricola.
num. 2. Rupertus. lib. 2. de Victoria
Verbi. Ecce iam vnum hominem
de massa illa, cuius principia fue-
runt Adam, & Heva, iuxta suam
provexit intentionem bonam,
quam proposuerat, dicendo, Facia-
mus hominem ad imaginem, & simi-
litudinē nostram. Iste enim non so-
lum ad imaginem Dei factus est, id
est,*

692

Gen. 4.
n. 1. &
2.

693

Gen. 4.
n. 2.

est, rationalis, quod non negatur etiam de maligno Cain, verum ad similitudinem quoque eiusdem Dei, in eo quod i imitator eius extitit per iustitiam fidei: amplius autem in eo spectat ad similitudinem Dei, quod pulcherrimam in semetipso prætulit figuram Verbi Dei, Verbi incarnandi, & per patientiam peracturi victoriam peccatis. *cap. 20. Pulchra Filij Dei imago Abel in vita fuerat: pulchrior tamen in morte apparebat. Quia qui dum viveret candidis innocentis coloribus Christum innocentem figurabat, dum occideretur rubicundis patientie coloribus Christum patientem referebat. Hic autem, licet pulcher futurus esset, dum innocens per candorem pulchrior reddendus erat, patiens per ruborem.*

694

Osee. 13
nu. 14

*Osee 13. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua, & mors, morsus tuus ero inferne. num. 14. Rupertus tom. 1. in Oseam lib. 6. Christus Dei Filius, victor mortis, & author vitæ, hoc in persona sua magna voce, magna veritatis allouitur autoritate; liberabo eos, inquit, de manu mortis, redimam eos de morte. Quos eos, nisi filios, quorum cor contritum in penitentis studio est. Horum in catalogo primus est Abel, cuius ipsum nomen penitentis significat lamentum, transfertur enim in Luctum. Ab illo usque ad ultimum electum cuncti penitentiam agentes, & peccatores se esse confitentes, (omnes enim in Adam peccaverunt) consolationem istam accipiunt, de manu mortis liberati, de morte redempti. Nec verò abs te ita semel, & iterum depromitur miserationis dignatio, de manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos, sed pro duplici morte, qua omnes mortui sumus in Adam, alia corporis, alia verò animæ. *cap. 9. Felix profectò Abel, qui dum nomen suum adimplens, penitentie lacrymis peccata sua,**

quæ licet inique, penitus delere curavit ut in catalogo penitentiam primus sic, & in libro consolandum esse meruit nullo secundus.

*Genes. 4. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola. Factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; sed Cain verò, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain in vehementer, & cecidit vultus eius. num. 2. 3. 4. & 5. Rupertus in Genes. lib. 4. Primus unigeniti Filij Dei testis Abel voluntarium Deo de primogenitis gregis sui sacrificium obtulit, id fide passionis eiusdem vincti, & dilecti Filij Dei, quem tali sacrificio præsignari concedit. Paulus namque Apostolus dicit ad Hebræos. 11. Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur. Fide, inquit, plurimam, nam cultu, vel religione parem uterque obtulit hostiam. Siquidem uterque cui debuit, obtulit, ac proinde uterque rectè obtulit, sed non rectè uterque divisit. Nam ille, Cain scilicet, cum Deo offerret sua, se ipsum sibi retinuerat, repositum habens in cupiditate terrena. Huiusmodi portionem Deus non accepit, sed, Præbe, inquit, sili cor tuum mihi, *Prover. 23. At ille (ut iam dictum est) cor suum retinuit sibi, & fructus terræ Deo obtulit. Porro Abel primò cor suum, deinde rem suam offerendo, plurimam (ut iam dictum est) hostiam per fidem obtulit. cap. 2. Magnum Abelis encomiū? primus testis esse meruit Filij Dei, qui dicturus erat Ioba. 5. Ego autè testimonium alio homine non accipio. u. 34. Vt dicitur.**

N 2

simonid

simonium primus perhibebat, dignus esset, qui primus non homo, sed Deus inter homines esse videretur.

696

Gen. 4.
n. 4.

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. n. 4. Rupertus lib. 4. in Genesim. Palā est, quia ad hunc Abel, & ad munera eius, munera, inquam, panis, & vini Deus respexit. Dicit enim de isto Spiritus Sanctus in David, Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinē Melchisedech: ut autem tota similitudo perficiatur, primus sacerdos Abel post illud sacrificium iustitiæ, foras á maligno fratre evocatus, occiditur: quia videlicet illa sacratissimæ cænæ vespera sacerdos, idemque sacrificium Dominus Deus noster Iesus Christus suis manibus oblatus, & in odorem suavitatis acceptus ab impio discipulo traditus, ab illo Iudæorum populo secundum carnē fratri suo comprehenditur, & foras extra portam civitatis eductus crucifigitur. cap. 5. Respexit Dominus &c. In Abelis muneribus, quasi in imaginibus munera sui corporis, & sanguinis sui, exhibenda hominibus in sacratissima noctis cana, iam tum Dei Filius prævidebat. suumque hac exhibendi desiderium arte falsebat amoris.

697

Gen. 4.
n. 4. &
5.

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ad Cain verò, & ad munera illius non respexit. num. 4. & 5. Rupertus in Genesim lib. 4. Testimonium perhibente muneribus eius Deo, testimonium consecutus est esse iustus, idest respiciente Deo ad munera eius, palam factum est, quodd ad ipsum respexit Deus. Ad Cain verò, & ad munera eius non respexit. Videlicet quia respectu Dei nō erat dignus is, qui offerebat, consequenter nec ipsa eius munera. cap. 2. Testem Dei primum inter fideles Abelem recenset Paulus Apost. Heb. 11. n. 4 & 12. num. 1. De teste ergo testimonium sibi perhibente testimonium Dei Filius perhibebat, fidelis

remunerator officij, testimonium de se datum, exhibito á se testimonio compensabat & obsequium sibi factum, etiam oculorum aspectu, gratum sibi esse testabatur.

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus eius: Dixitque Dominus ad eum: quare iratus es, & cur cœcidit facies tua? Nonne si bene egeris, recipies, sin autem malè statim in foribus peccatum aderit. n. 4. 5. 6. & 7. Rupertus lib. 2. de Divinis officijs. Cain, inquit, sua, cui debebat, Deo rectè obtulit: sed se ipsum sibi retinens, & cor suum Deo auferens malè divisit. Abel verò intus in corde suo sacrificium iustitiæ obtulit, quia non se ipsum sibi retinuit, sed Deo subdidit, ac propter hoc ad exteriora eius munera Dominus placidè respexit. cap. 13. Gratum spectaculum Deo cor Abelis fuit, ad quod proinde Dominus divinos oculos placidus direxerit, dum intra Abelem, cor, & extra Abelem, munera respexit.

Genes. 4. Consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. n. 8. Rupertus lib. 2. de Victoria Verbi. In Abel Christus; in Cain qui illum occidit, Iudæicus populus, qui Christum erat occisurus, in voce, & clamore sanguinis Abel, accusatio sceleris Iudæorum inexcusabilem, in terra, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem Abel, Ecclesia, quæ sanguinem Christi fideliter in sacramento bibitura erat, pia similitudine signabatur. Non ergo vinci, sed vincere incipiebat. Verbum Dei propositum Dei in morte iusti. Qui tunc vera perfectus est, ad imaginem, & similitudinem Dei, quando tali modo decessit. Etenim hominibus quidem mortuus est, sed Deo vivit, Deo loquitur, imò, & nobis loquitur, & Verbum Dei sonat sanguis eius. Nam, & ipse Deus, Vox, inquit, sanguinis fratris tui

698

Gen. 4.
n. 4. 5.
6. & 7.

699

Gen. 4.
n. 8.

tui clamat ad me de terra. cap. 20. Sitibunda sanguinis terra demonstratur, quæ aperto ore, quasi sanguinis avida intra viscera sua Abelis sanguinem suscipiebat, humanam etenim significabat terram, quæ iam tunc in Abelis sanguine, Emmanuelis sanguinem prævidebat, cuius imagine desiderium suum pia arte fallere nitebatur.

Genf. 4. Confluxit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. num. 8. Rupertus lib. 2. de Victor. Verbi. Pium impius occidit. Semen bonum invidia feminis nequam extinxit. Ecce initium bellorum Domini. Hic primus ex facie Verbi Dei, victoriam eiusdem Verbi, piæ mortis præcursione declaravit. cap. 19. Felix Abel, qui primus in prælio Domini dux existens, nostrum Iesu typus esse meruit, ipsiusque victoriam non vivendo, sed moriendo adco expresse figuravit, ut ex ipsa facie victor Dei Filius esse videretur, in quem proinde ut in sui ipsius præcursorem Dei Filius victoria cupidus, cadis avidus, victoria, cadisq; simul piæ invidus respiciebat.

Genf. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. n. 10. Rupertus lib. 4. in Genf. Vox utique sanguinis, qui ad Deum clamat, non inarticulata, id est, sensu carens esse putanda est. Quid enim, nisi hoc ipsum nobis de Christo loquitur victa, & morte sua quod litteris prophetæ loquatur, & Evangelia? Totum utique, quod fecit, quod pertulit, parabola est, vel figura Domini nostri Iesu Christi. Primò quòd fuit ille pastor ovium, à mysterio non vacat, huius qui dicit, Ego sum pastor bonus: Ego sum pastor ovium. cap. 4. Vox Abelis occisi ad Filium Dei vivum de terra clamabat, ipsumque clamoribus, ut in terram veniret, apertèque hominum factus homo dum occideretur eum secum resuscitaret occisum, excitabat.

Epist. ad Hebræos. cap. 11. Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain

obtulit Deo per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente numeribus Deo, & per illam defunctus ad huc loquitur. num. 4. Rupertus lib. 2. de Victor. Verbi. Nonne hoc ipsum testatur in Evangelio Dominus, qui cum de mortuis daret testimonium resurrectionis, dicente Deo: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, protinus assumptus dicens, Deus non est mortuorum Deus, sed vivorum. Omnes enim ei vivunt. Ex abundanti est hoc asserere, quod omnium primus Abel mortuus hominibus, nihilominus vixerit Deo, nisi quod delectabile est, insultare serpenti antiquo, qui tam fatuus est, ut iam victorem faciat Deum in bono proposito, dum cupit ipse esse victor. Quia quem fecit, interfecit hominibus, melius fecit vivere hominibus, & Deo, verè super peccatum suum gradiens idem nequissimæ intentioni suæ omnino contrari efficiens. cap. 20. Defunctus adhuc loquitur. Loquitur adhuc Abel, semperque loquitur, horrendum enim scelus, quod Cainus non tantum Ada, & Heve, sunt, solum in orbe degentibus, occultum esse reputavit, sed etiam Deo, non solum Deo, sed etiam omnibus per omnes sæculi generationes exituris hominibus, notum fore Abel, dum adhuc defunctus loquitur, ostendit.

Epist. ad Hebræos cap. 11. Defunctus adhuc loquitur. n. 4. Rupertus lib. 4. in Genf. Defunctus Abel adhuc loquitur, & sub altare Dei, inter animas interfectorum, Apocalyp. 6. propter verbum testimonij eius primus dat vocem, quæ & in cælo generationem Cain malam, & ad ultimum terram condemnat, & in terra sanctam, & cæle generationis, Ecclesiæ edificat. capit. 5. Abel ergo ebori magister primus Dei muscus pjs. latam, & impijs lugubrem videtur dicere cantilenam, illi enim Salvationis, ipsa sonum

Epist. ad
Hebr. 11
num. 4.

703

Epist. ad
Hebr. 11
num. 4.
Apocal.
6. num. 9.

sonum audiunt damnationis.

704 *Epist. ad Hebræos cap. 12.* Accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis Ierusalem caelestem, & multorum millium angelorum frequentiam, & Ecclesiarum primitivorum, & iudicem omnium Deum, & testamenti novi mediatorem Iesum, & sanguinis asperfusionem melius loquentem, quam Abel. n. 22. 23. & 24. *Rupertus lib. 4.* Nam ille sanguis clamando vnius tantum hominis nefarium scelus accusabat, & si (Quod verum est) aliud futurum annuntiabat, soli Deo adhuc audibilis, vel intelligibilis erat: hic autem ex ore terræ fidelis, quæ sumus nos pro omni mundo interpellat, & universorum peccata excusat, ipsos quoque, qui effuderunt illum ad penitentiam invitat, impenitentibus futurum iudicium palam annuntiabat. cap. 6. Clamat ad me de terra. *Accusat vox sanguinis Abelis fratris Caim fratrem, non autem dum venis inclusus, sed effusus dum è terra clamabat; neque enim fraternus sanguis dum intra venas fluxerat, fratrem accusaret, sed potius excusaret, de terra ergo non de venis clamabat, & ideo accusabat, & non excusabat.*

705 *Gen. 4.* Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. n. 10. *Rupertus tom. 1, lib. 6. de operibus Spiritus Sancti de fortitudine lib. 1.* Sanguinem protomartyris Abel de terra ad Deum clamare legimus. Hunc clamorem audi: & veni videlicet, quomodo ad classicum magni ducis; ad sonitum tubæ ingentis, excitus, atque excussus miles animosus ad bella procurrit. cap. 18. *Vox sanguinis Abelis erat vox tubæ, qua dux martyrum iustus Abel, reliquos Christi futuros martyres, & ad pugnam, & ad coronam simul pelliciebat; quæ enim Dei milites antea clangore ad prælium, postea clamore ad præmium convocabat: clangor enim præliantium subita mutatione fit clamor triumphantium.*

Ex Di-vo Bernardo.

Gen. 4. Confluxit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. n. 8. *Bernard. tract. de Passione. Domini loquendo de incarnationis expectatione.* Quid mirum præsentiam Christi fuisse delectabilem, atque votivam, tanto tempore expectati, ac desiderati? In afflictis enim rebus constitutis tanto solet esse gravior liberatoris adventus, quanto fuerit diuturnior afflictio. Quanto tempore primus Abel iustus, primus martyr, qui sua passione primus liberatorem præfiguravit, expectaverat. cap. 46: *Merito iusti titulum primus potuit sibi vindicare, qui primus pro iustitia martyrum regem martyrum meruit præfigurare.*

Epist. ad Hebræos cap. 12. Accessistis &c. ad mediatorem Iesum, & sanguinis asperfusionem melius loquentem, quam Abel. num. 24. *D. Bernard.* Non tantum autem Dominus; sed & sanguis ipsius clamore nihilominus vehementi (surdus licet) terribiliter erugiebat. Clamor eius, eius effusio. Effusus quippe pro dispersis filij Dei, ut eos congregaret in unum, iuste fremebat in dispersores. Odit nimirum dispersores, qui non novit, nisi colligere. Magnus eius clamor, & vehemens: qui corpora de sepulchris, animas ab inferis excitavit. Terram, cælosque tuba illa convocavit in unum, quippe quæ in terra, & quæ in cælis sunt pacificans.

Et paulo infra citans illud In omnem terram exivit sonus eorum *Psa. 18. v. 5. sic addit.* Et vestram non valuit rumpere surditatem. Vox nempe illa in virtute. Vox illa in magnificentia. Et quid clamat? Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius. *Psal. 28.* Et iterum, disperge illos in virtute tua, & depone eos

protector

706

Gen. 4. nu. 8.

707

Epist. ad Hebr. 12. nu. 24.

708

Pf. 18. v. 5.

Pf. 28.

v. 4.

Pf. 58.

v. 12.

protector meus Domine. Sanguis Christi est, qui pro pijs congregatis adversus impios disperiores, quasi tuba exaltat vocem suam. Minatur autem se disperiores dispergere, qui pro dispersis colligendis effusus est. Et si eius vocem tu non audis, audi eam, de cuius latere manavit. Quomodo namque proprium non audit, qui Abelis sanguinem audiebat. *hac in Epist. 7. Iure in certamine vocum cetera vox Abelis voci Emmanuelis, erat illa terrestri, quæ scilicet de terra clamabat. Genes. 4. Clamat ad me de terra. Ps. 17. n. 10. Ista celestis Ps. 17. Intonuit de cælo Dominus. v. 14. Nil mirum, quæ melius loquebatur, melius modulabatur.*

Gen. 4.
nu. 10.
Ps. 17.
v. 14.

Ex Hugone Cardinali.

Genes. 4. Adam verò cognovit uxorem suam Hevam, quæ concepit: & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum. Rursumque peperit fratrem eius Abel. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola. n. 1. & 2. Hugo Card. Bene possessio, & luctus fratres dicuntur: & possessio primogenita, quia extrema gaudia luctus occupat. Proverb. 14. Et infra. Interpretatur Abel nihil habens, quia parum vixit. Vel luctus ab eventu, quia parentes pro morte eius centum annis fuerunt in luctu. Ad hunc locum. Aptæ est Abelis nominis significatio, quia dicitur nihil habens. Quamvis enim mediam mundi partem vendicaret, eam tamen, ut qui minime cupidus erat pro nihilo faciebat.

Gen. 4.
n. 1. &
2.

Prover.
14. ver
13.

Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit. n. 4. & 5. Hugo Card. Respexit Dominus ad Abel idest gratus fuit ei, quod enim amamus, libenter recipimus. Et ad munera eius idest ad

Gen. 4.
n. 4. &
5.

devotionem offerentis; ipsa enim actio offerentis meritoria fuit; & inde primò dicitur ad Abel: quia non offerens propter munera placet Deo: sed potius è converso. Deus enim non quantum, sed ex quanto considerat ibi. Respexit Dominus ad Abel. Ad eum enim dirigebatur Dei aspectus, ad quem Dei inclinabatur affectus. Erat adolescens Abel virtutum thesaurus, cum divinus oculus inspectabat, in quo Deus ipse cor divinum, ut in thesauro proprio, collocaverat.

Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra n. 10. Hugo Card. Quasi dicat, licet tu non confitearis: tamen sanguis fratris tui effusus vicem clamantis obtinet: nec opus est confessione, vel accusatione, ut condemneris. Vel vox sanguinis clamat, idest, adeo evidens factum, ac si clamaret sanguis. Unde interdum evidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris. Iudæi sic exponunt. Vox sanguinis, idest vox eorum, de quorum sanguine est, scilicet Adam, & Heva luxerunt eum. Vel vox sanguinis, idest illi, qui succederent ei, nisi eum interficeres. Abel enim martyr, & pastor, & virgo fuit. Ad hunc locum. Vox sanguinum iuxta Hebraicam litt. legi potest.

711
Gen. 4.
nu. 10.

Nec immerito. Non enim sola mater Heva, sed & pater Adam effusus in filio mortuo à se ipsis communicatum videndo sanguinem, sanguineis lacrymis deplorabat, ut sic dimidium de filij morte doloris assumens, matrem, quæ integrum dolorem ferre non posset, aliquantulum allevaret. Unde Virgo mater in morte filij sui dicere valuit, Non est dolor Sicut dolor meus. Threnorum 1. v. 12. Neque enim Christus Virginis filius patrem habuit, qui sibi posset dimidium doloris assumere, ut de magnitudine doloris matrem liberaret. Non patris, sed solum suum in filio mortuo dispersum sanguinem, Virgo mater videbat: sola totum de morte filij dolorem, cui æternus parens condole

Thre. 1.
v. 12.

lere non poterat, sustinebat.

713

Genes. 4. Vox Sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. *num. 10.*

Gen. 4. Hugo Card. in *Moralis*. Id est veniam petit pro peccatore: eo quod indigne sumpsit. Et infra citans illud Pauli ad *Hebraeos*. 12. Accessistis ad mediatorem Iesum, & sanguinis asperfusionem, melius clamantem, quam Abel sic ait. Bene dicit, melius clamantem quam Abel. Sanguis Abel clamat vindictam *Pf. 78.* Vindica Domine Sanguinem *Pf. 78.* Sed sanguis Christi clamat penitentiam *Ezechielis* 33. Nolo mortem peccatoris &c. De terra. De terra. non de corpore sanguis clamavit, ut effusus fuisse totus extra corpus demonstraretur. Si enim aliquis intra corpus, etiam post mortem maneret, ut in corpore Christi remansisse refertur, qui cum aqua ex latere exiisse narratur, quando sanguis extra corpus effusus vindictam in fratrem exposcebat, veniam fratri flagitaret, quia intra venas fratris inclusus fratrem etiam occisorem adamaret.

714

Epist. ad Hebraeos. 11. Defunctus adhuc loquitur. *num. 24.* Hugo Card. Loquitur vobis, nos instituens in hoc, quod similiter pro fide mori parati sumus. Adhuc locum. Vivens, nullum verbum protulisse refertur, quid ergo dicitur, Defunctus adhuc loquitur, quasi locutus in vita adhuc defunctus loqueretur? Tacens ergo, & in vita, & in morte loquebatur, quia non sermonibus, sed moribus, & ante mortem, & post vitam bene sonantibus exemplar virtutis effectus, virtutem in omnibus praedicabat.

714

Epist. ad Hebraeos. 11. Defunctus adhuc loquitur. *num. 4.* Lyra. In quantum factum eius movet nos ad fidem & devotionem. ibidem *num. 1.* Cum enim in devotione, ex qua meliora Deo obtulit, primus fuerit, devotionis magister factus est, ut offerentes omnes exemplo devotionem edoceret, qua & se ipsos, & meliora quaeque Deo dedicarent.

Ex Lyra.

715

Genes. 4. Rursumque peperit fratrem eius Abel. *n. 2.* Lyra Vivens in simplicitate vnde, & ista fuit occupatio patriarcharum secundum quod dicitur *infra cap. 47.* Viri pastores ovium sumus.

n. suo 1. A societate ovium simplicitate addiscebat, agnusque inter oves effectus, Dei agnum Christum futurum referebat.

Genes. 4. Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro, confurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *n. 8.* Lyra. Quid autem ibi dixerit non exprimitur in Hebraico textu; illud enim quod subditur in translatione nostra: Egrediamur foras non est de textu, & ideo dicunt Hebraei, quod Cain dixit Abel fratri suo verba iniuriosa, quaerens occasiones occidendi eum licet non sint expressa in textu illa verba. *n. suo 6.*

Ergo secundum Hebraicam litteram aliquid a Caino Abeli dictum enunciat, sed quid dictum fuerit, non exprimitur. Et merito iniuriosum verbum dictum fuisse existimatur: qui enim tam horrendum facinus adversus fratrem animo cogitabat, ob iniuriosis verbis se minime cohiberet, sed potius illis ad iracundiam fratrem provocaret, ut ex responsione, quam dandam a fratre existimabat, occasionem ad fratricidium exequendum sub defensionis specie usurparet.

Epist. ad Hebraeos. 11. Defunctus adhuc loquitur. *n. 4.* Lyra. In quantum factum eius movet nos ad fidem & devotionem. ibidem *n. suo 1.* Cum enim in devotione, ex qua meliora Deo obtulit, primus fuerit, devotionis magister factus est, ut offerentes omnes exemplo devotionem edoceret, qua & se ipsos, & meliora quaeque Deo dedicarent.

Ex Abulensi.

Genes. 4. Rursumque peperit fratrem eius Abel. *n. 2.* Abulensis. Interpretatur Abel luctus, vel magis proprie vanitas, vel nihil, & vocatur Hebraice Henel. Luctus dicitur ab eventu, quia propter mortem eius, ut dicitur, luxit Adam pater,

715

Gen. 4.
num. 8.

717

718

Epist. ad
Heb. 11
num. 4.

719

Gen. 4.
num. 2.

pater, & Heva centum annis in quadam valle apud Hebron, quæ dicitur vallis lacrymarum. Vel dicitur nihil ex quodam vaticinio futurorū, quia de illo nullum semen remansurum erat. Vel dicitur vanitas, quia incipiebat natura humana vanitati subiecta esse. *quæst. 2.*

720

Et infra sic ait. Quod autem dicitur de centum annis Adæ communiter refertur, & ab alijs, & à nobis; sed non est satis verisimile, quod vir prudens, qualis erat Adam, pro morte filij centum annis fletet. *quæstione 4.* Triplicem ergo interpretationem sortitur Abelis vocabulum, ex quibus constat quod Abel vitæ suæ miseriam deplorabat, pro nihilo habens seculi dignitatem, ut qui iam sciret mundana omnia esse vanitatem.

721

Gen. 4.
n. 2.

Genes. 4. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola. *nu. 2.* *Abulensis.* Congregavit Abel oves, quæ mansuetæ erant, & factus est habens curam earum. Fortè quia licet de carnibus non cibarentur in ætate illa, tamen lacte pecorum alebantur, quasi fructibus arborū; vel quia pelles ad vestiendum recipiebant propter intemperiem aeris. *Et paulò infra.* Abel autem magis suscepit officium pastorale ad exercitationem, ut tolleretur ociositas, quàm ut necessitatem sublevaret. *quæst. 3.* Fuit autem &c. *Per ovino lacte nutritus, mores suos ad mansuetudinem ovium efformaret.*

722

Gen. 4.
nu. 8.

Genes. 4. Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: egrediamur foras. Cùmque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *n. 8.* *Abulensis.* Induxerat enim Cain Abel fratrem suum, ut irent in agrum; fortè, ut ibi aliquid secretius loquerentur; vel ut in aliquo Abel fratrem suum Cain adiuvarer; credidit autem Abel verbis blandis, & fictis Cain: quia simplicitas columbina omnia credit, & nusquam fraudem latere præ-

sumit. *quæst. 5.*

Egrediamur foras. *Iam ab uno, eodemque utro Abel frater tuus tecum foras egressus fuerat; ad quid ergo eum iterum, ut tecum foras egredietur, invitasti?* Egrediamur foras. *Sic hostis ad hostem, dum ad duellum provocat, non frater ad fratrem, solet effari.* Egrediamur foras. Ergo Cainus ex se foras egressus, Abelem, ut etiam ex se ipso quod egredereur, excitabat; dum invidus fratri, fratrem ad trucidandam provocabat.

723

Genes. 4. Cùmque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. *n. 8.* *Abulensis.* Aliqui Hebræi dicunt quod eum moribus dilaniaverit: sed hoc nec possibile, nec verisimile est. Nō enim poterat Cain tandiu cruciari, & tenere Abel, quin carnes eius divideret moribus, vel consumeret. Dicendum ergo magis videtur, quod lapidibus eum oppresserit: & hoc consonat omnibus superioribus quia dato quod Abel esset ita fortis, vel fortior ipso Cain: tamen Cain aggreffiens lapidibus, incautumque citò opprimeret: etiam quia sic effunderetur sanguis de corpore, & hoc magis verisimile est, quàm quod moribus eum dilaniaverit. *quæst. 6.* Ergo primus omnium martyr lapidibus impetitus occubuit, è quibus non tam monumentum morituro, quàm monimentum triumphaturo construeretur: vel ex quibus serum à Deo feret, quo martyri primicerium coronaret.

724

Gen. 4.
nu. 8.

Ex Divo Dionysio Carthi.

Genes. 4. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola, *n. 2.* *D. Dionys. Carthi.* Abel tanquam vir simplex, & innocens elegit sibi officium simplex, ac facile, scilicet pecora custodire, ac pascere, quod

725

Gen. 4.
nu. 2.

&c

& postea patriarchæ ceciderunt. Cain autem versutus, & cupidus, coluit terram tanquam rem magis lucrosam. Hinc in scholastica fertur historia: Cūm esset malignissimus, primus coluit terram, ut inde consuleret avaritiæ suæ. *art. 28.*

726

Et infra ex Rabbi Paulo sic refertur.

Gen. 4.
num. 2.

Sciens autem Abel Deum iuste maledixisse terræ propter peccatum Adæ, separavit se à terræ cultura, tanquam à re maledicta à Deo, elegitque officium pastoris ovium, quoniam pecora non fuerunt maledicta; Cain vero elegit sibi agriculturam quasi non curans de Dei sententia, quod reputatum est ei ad contemptum. *eadem articulo. Primus omnium pastor Abel fuit; qui tamen oves tantum; non autem hædos custodisse refertur, illum præmonstrans pastorem, qui non hædos ad sinistram locandos; sed oves ad dexteram collocandas reservaret.*

727

Gen. 4.
num. 4.
& 5.

Genes. 4. Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain verò, & ad munera illius non respexit. num. 4. & 5. Carthusianus. Id est approbavit, & accepta habuit tam offerentem Abel, quam oblationes ipsius; ita quod primò per approbationem respexit Abel propter ipsius devotionem, charitatem, & gratiam, deinde ad munera eius. Hinc Iosephus Abel iustitiam coluit, & in omnibus, quæ gerebat, Deum putavit præsentem. *arti. 28. Respexit Dominus, Non tam Abelis munera, quam Abelis merita, quia Abel magis Deo virtute meritorum, quam oblatione munerum complacbat.*

728

Gen. 4.
num. 8.

Genes. 4. Consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. num. 8. Carthusianus. Rabbi Paulus ait. Notanda est hic Glossa seu trāslatio Chaldaica ipsius Ionathæ, in qua legitur, dixit Cain ad Abel: Non est iustitia, neque iudex, neque seculum aliud, neque remuneratio iustis, neque punitio impijs. Cūmque Abel hæc omnia renuisset,

consurrexit Cain, & occidit eum; Ex quibus patet, quod Abel fuit primus martyr, & primus Sacerdos; & primus virgo *art. 28. Et paulò infra: Abel vocatur primus sacerdos; vel quia bonus fuit Sacerdos, & primus Sacerdotum bonorum, vel quia ius Sacerdotale fuit ei desuper datum; & Cain in ipsum translatus eodem art. 28. Et interfecit eum. Eum scilicet Sacerdotem, qui illum præsignificabat pontificem magnum, qui morte sua homicidas omnes à pœna mortis liberaret.*

Ex Caietano Cardinali.

Genes. 4. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola. n. 2. Caietanus. Officium Abelis testatur gregem oviū humanis vñibus servisse. Constat autem humano more loquendo, quod grex ovium servit humano generi, non solum præbendo lanas, & agnos, sed lac, & caseum. *Et paulò infra, docens licitum tunc fuisse esum carnis sic ait.* Et confirmatur, quia nisi agni tunc fuisset hominibus ad esum, nulla laus esset Abel ex hoc, quod primogenitos pingues elegisset ad divinum sacrificium, ut subiungitur; perinde enim fuisset Abeli pingues, ac macro sacrificare, si solis corijs incubebatur. *Ad hunc locum. Pastor Abel agnos pascebat, qui ab agno pasceduserat; atque hoc modo anticipata solutione cibum accipiendum ab agno, esum præbens agnis, pendebat.*

Genes. 4. Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit n. 4. & 5. Caietanus. Significat non simplicem intuitum, sed cum applicatione animi ad intueundum, nam & Dei simplex intuitus communis fuit oblationi Abel, & Cain (nihil enim subterfugit divinos oculos) sed proprium fuit oblationi Abel;

029

729

Gen. 4.
n. 2.

730

Gen. 4.
n. 4 & 5.

Abel, quod Deus ad similitudinem videnti, oblationem sibi placitam, applicasse dicitur animum ad videndum illam. *ibi*. Et respexit &c. *Vi* intelligatur Dei in agnum ab Abele oblatum non solum conspectus, sed respectus, quia illo agno Dei agnum quadam quasi cum reverentia in altari sibi offerendum introspectabat. In munus vero à Caino oblatum non denegatus intelligitur aspectus, sed significatus despectus, quo & Cainam, & munus illius Deus dispiciebat.

731

Gen. 4.
nu. 8.

Genes. 4. Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum. nu. 8. Caietanus. Si ad præcedentem monitionem divinam spectetur, fieri potuit, ut Cain monitus pacifice alloqueretur Abel, fide tamen tanquam deferens monitioni divinæ. Si vero ad subsequens factum spectetur, fieri potuit ut inchoaret à verbis, læcessendo Abel: ut vel sic occasionem acciperet læviendi eum. Primus tamen sensus quadrat magis contextui, & textui. Textui quidem;

nam ex eo quod non narratur sermo dictus, sed tantum, quod allocutus est fratrem suum; insinuat quod ira non efficit, ut Cain subtraxerit colloquium cum fratre suo, sed quod allocutus est eum, sicut prius. Contextui autem, quia subiungitur, eos simul esse versatos in agro, à qua conversatione abstinisset Abel, si fratrem suum iratum adversum se cognovisset. *ibi*. Dixitque. Ac si adhuc naturalis fraternitas odium Caini adversus Abelem superasset, efficeretur, ne fratri suo Abeli colloquium denegaret.

Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. num. 10. Caietanus. Iuxta Hebræum habetur. Voce sanguinis fratris tui clamantes ad me de terra. Dicit sanguines in numero plurali propter multa vulnera Abelis, ex quibus multi sanguines fluxerunt. *ibi*. Abel ergo in corpore occiso tot habebat ora, quot vulnera, per quæ sanguis dum diminebat, clamabat. Erantque Abelis pastoris venæ, quibus dulcissimum patientie hymnum in martyrio divinis auribus infundebat.

732

Gen. 4.
nu. 10.

SONVS SEXTVS

Abia Princeps.

Ex Diuo Hieronymo.

733

3. Reg.
14. n. 1
2. & 3.

Ertio Regum 14. In illo tempore egrotavit Abia filius Ieroboam. Dixitque Ieroboam uxori suæ: surge, & commuta habitum, ne cognoscaris quod sis

uxor Ieroboam: & vade in Silo, ubi est Abias propheta, qui locutus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc. Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulā, & vas mellis, & vade ad illum, ipse enim

enim indicabit tibi quid eventurum sit pueri huic. n. 1. 2. & 3. *D. Hieronymus capiens eos, qui munera accipiunt, & laudans non accipientes. sic ait. Hoc ipsum sonat, & in tertio Regum libro, quod vxor Ieroboam infirmante filio pergit ad Abiam hominem Dei, & fert ei panes, & uvas passas, & vasculum mellis. Dicitur enim quid secum portaverit, & tamen propheta non scribitur accepisse: quippe cum, & corripuerit eam, & venturum luctum prædixisset; licet potuerint hi, qui ad ariolos ire consueverant mala consuetudine æstimasse id ipsum etiam de prophetis, & voluisse sanctis viris offerre, quod divinis offerre consueverant, & tantummodo scripturam narrasse quid illi voluerint: nec tamen intulisse quod ipsi aut offerre ausi fuerint, aut prophetæ acceperint. in cap. 3. Michee. Regi regina Maacha obtemperans, regalem habitum in habitum plebeæ femina libenter mutavit, amore namque filii Abiæ ducta, regium deponens fustum, abiectam se esse faminam simulavit.*

Ex Hugone Cardinali.

734 **T**ertio Regum 14. Morietur puer, & plangent eum omnes Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus à Domino Deo Israel, in domo Ieroboam. n. 12. & 13. *Hugo Card.* Sermo bonus, idest, quia Dominus locutus est de eo solo, ei soli permittens sepulturam, & nulli alij de domo Ieroboam. Vel sic secundum aliam literam: quia inventus est super eum sermo bonus ad Dominum Deum Israel, idest, quia iste solus de domo Ieroboam bene locutus est ad Dominum, ideo inferetur in sepulchrum. Ille loquitur ad Dominum, qui bene vivit coram Domino. Huic

seculi cõcordat Iosephus, qui dicit: iste enim solus de domo Ieroboam inventus est bonus. Ad hunc locum. Plangent eum &c. Magnum huc verbis præbebat Abias propheta matri principis Abiæ solatium, dum gloriosum futurum defuncto filio denunciabat sepulchrum, ut filium, quem non videret vivum in throno imperiali regnantem, aspiceret saltem mortuum in tumulo regali cubantem.

Ex Lyra.

Tertio Regum 14. In tempore illo ægrotavit Abiæ filius Ieroboam; dixitque Ieroboam vxori suæ: Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris; quod sis vxor Ieroboam, & vade in Silo, ubi est Abias propheta, qui locutus est mihi, quod I regnaturus essem super populum hunc. nu. 1. & 2. *Lyra.* Ut in eius morte puniretur, & iuvenis, qui bonus erat, & innocens, ut postea dicitur, non videret mala in domo Ieroboam futura. n. suo 1. Vterque parens pro salute filij Abiæ sollicitudinem demonstrabat, quia uterque illum præ ceteris diligebat, ut pote qui inter alios sapientior, & ad regnum aptior, & patri, & matri videbatur.

Tertio Reg. 14. Morietur puer, & plangent eum omnes Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus à Domino Deo Israel, in domo Ieroboam. num. 12. & 13. *Lyra.* Idest, hoc ita sepelietur, & plangentur sicut filius regis. num. suo 1. Plangent eum omnes Israel. Ne si sola mater Abiæ obitum deploraret præ magnitudine doloris simul cum filio moreretur, sed dum viros, & feminas totius populi super filium suum plangentes audiret, aliquantulum acerbitatem doloris temperaret.

Tertio Reg. 14. Morietur puer, & plangent eum omnes Israel. &c.

n. 12.

735

3 Reg.
14. n. 1
& .

736

3. Reg.
14. n.
12. &
13.

737

n. 12. & 13. *Lyra.* Dicit enim Rabbi Salamon, quod Ieroboam volens impedire illos de regno suo, ne ad festa irent in Ierusalem; ut patet ex prædictis cap. 12. posuit homines armatos in vijs, ne aliqui possent transire, si vellent illuc ire: Et iste filius Ieroboam, ignorante patre, amovit illud impedimentum; ut illi, qui erant devoti, possent ire in Ierusalem ad orandum Dominum. n. suo 2. Planget cum &c. *Vt qui vivens solus in domo patris sui Deum honoraverat, moriens solus à Deo honoraretur, ut sic Deus honorem sibi exhibitum banore à se præstito compensaret.*

patris de filij dilecti obitu dolorem aliquantulum deleniret.

Ex Divo Dionysio Carthusiano.

Tertio Regum 14. Agrotavit Abia filius Ieroboam: dixitque Ieroboam uxori suæ: surge, & commuta habitum, ne cognoscaris quod sis uxor Ieroboam: & vade in Silo, ubi est Ahiás propheta; qui locutus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc. n. 1. & 2. *Carthusian.* Abia filius Ieroboam primogenitus agrotavit ægritudine, de qua pauld post obiit, & quamvis ægrotatio illa ex naturalibus potuit causis procedere, ex divina tamen providentia, cui naturalia cuncta subduntur, principaliter venit, ut impius rex in ægrotatione, & obitu primogeniti, chariorisque filij sui graviter affligeretur. Secundò ne bonus juvenis ille paulatim inficeretur criminibus patris, ac populi sui, sicut de iusto legitur in libro Sapientia: Vivens inter peccatores translatus est. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ipsius, aut ne fictio deciperet animam eius. Tertio, ne juvenis ille diutius vivendo videret mala pœnalitæ suæ cognationi futura. Quem admodum infra habetur de rege Iosia. Iam colligam te ad patres tuos; ut non videant oculi mala, quæ inducturus sum super locum istum. *hec omnia art. 22. Ahiam prophetam præ ceteris de salute filij pater consulendū putavit, qui cum regnaturum super populum nunciaverat; ac si non se verè regnaturū arbitraretur, si primogenitus filius, quin ei in regnum succederet, morte præoccupatus, non regnaret.*

Tertio Reg. 14. Morietur puer, & plāget eum omnis Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboā in sepul-

Ex Abulensi.

Tertio Regum 14. Iste enim solus inferetur de Ieroboā in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus à Domino Deo Israel, in domo Ieroboam. n. 13. *Abulensi.* Nullus præter istum puerum de posteris Ieroboam sepultus est. Hoc autem intelligendum est de viris, sive magnis, sive parvulis: quia omnes gladio ceciderunt, ne residuus esset aliquis de stirpe illa, qui posset postea petere regnum: ideo nullus de viris sepultus est. Secus autē de fæminis, si aliquæ erant de stirpe Ieroboam; quia illæ non occiderentur, cum nulli vnquam hostes soleant occidere fæminas: & consequenter viverent, & non carerent sepulchris: nam eas vivere non præiudicabat Regi novo, quia fæminæ non competit ius regnandi. Etiam quia fæmina non posset congregato exercitu suscitare tumultum contra novū Regem. q. 23. Iste solus solus enim iste patre vivente defunctus est, quem proinde populus ut viventem patrem honoraret solemnī pompa voluit sepelire, ut vel sic

738
3 Reg.
14. n.
13.

739
3 Reg.
14. n.
& 2.

Sap. 4.

4 Reg.
22. n.
20.

740
3 Reg.
14. n.
12. &
13.

sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus à Domino Deo. Israel in domo Ieroboam. *nu. 12.* & 13. *Carthusianus.* Iste solus inter filios Ieroboam bonus est, & Deus de ipso bona locutus est ad suum honorem. Fuit equidem virtuolus, atque, ut fertur, cum pater eius prohibuisset populo suo ire, & sacrificare in templo Ierusalem, & in vijs posuisset aliquos ad observandum, an aliquis illuc ireret, ut caperent eos. Iste Abia pro posse amovit illud impedimentum, & operabatur ad hoc quòd liberè irent ad templum. *art.*

22. Iste solus. *Magnum est hoc principis Abia praconium, quòd inter tot patris pessimi malos filios, solus dignus fuerit, qui propter ipsius erga Deum pietatem, qua exemplar religionis effectus patris subditos ad divinum obsequium excitabat, quasi virtutis thesaurus à Deo inventus esse memoratur. Ut enim liquet ex libro 2. Paral. cap. 11. De cunctis tribubus Israel quicunque dederant cor suum, ut quærerent Dominum Deum Israel, venerunt in Ierusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum. num. 16.*

2. Paral.
11. nu.
16.

SONVS SEPTIMVS

Abia Rex.

Ex Di-vo Hieronymo.

741

Secundo Paral. 13. Percussit ergo eos Abia, & populus eius plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israel quingenta millia virorum fortium. *num. 17.* *D. Hieronymus.* Hi nimirum qui ante idolum curvaverunt genua sua. Præceptum enim erat in lege, ut si quis idolum adoraret, moreretur. *in quaest. Hebraicis.* Percussit ergo eos Abia, & populus eius. Neque enim Abia solum verbis, sed & operibus suos milites ad prælum excitavit; ideoque primus ingressus aciem, hostes percutiebat, ut qui suos milites animaverat lingua, adversarios gladio exanimaret, & sic gloriosam victoriam & sibi, & suis de hostibus reportaret.

Secundo Paral. 13. Nec valuit ultra

resistere Ieroboam in diebus Abia: què percussit Dominus, & mortuus est. *n. 20.* *D. Hieronymus.* Quem percussit Dominus; Abiam, qui accepta Bethel, idola servavit Israeli in scandalum, ut Hebræi asserunt. *in q. Hebraicis.* Quis Dei iudicia non timebit? Ecce, qui Deo pro se, suisque pugnante hostes percussit, percussus ab ipso Deo, mortuusque fuisse refertur, idque merito, quia ille, qui ante pugnam hostes de idolatria crimine, zelo divini cultus arguebat, dicens Nunc ergo vos dicitis quòd resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habetis; grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos. *nu. 8.* post victoriam ingratus Deo eosdem vitulos aureos in Bethel ab ipso armis capta, patris sui imitator existens, veneratus est.

2. Paral.
13. nu.
20.

742

Ex

Ex Dico Chry-
sostomo.

743
Matth.
1. n. 7.

Matthai 1. Roboam autem genuit Abiam. n. 7. D. Chryso. Abias autem interpretatur Pater veniens, vel Patris mei hic. Forsitam hic Abias similis natus fuerat patri suo in corpore, ideo appellaverunt eum (Pater veniens) quasi alter pater nascens; vel (Patris mei hic) quasi patris sui hic esset imago: Providentia autem Dei sic ordinavit eum vocari, quia sicut Roboam cepit recte, postea autem extitit peccator in Deum, sic & Abias. hom. 1. in Matthaum. Nomen suum Abia adimplevit, dum namque similis extitit patri, quasi in eo pater revivisceret, in illius moribus iterum Roboam in vitam venit;

Ex Lyra.

744
2. Paral
11. n. 22
& 23.

Secundo Paral. 11. Constituit vero in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius. n. 22. & 23. Lyra. Describitur profectus regni Roboam per hoc quod ordinavit sibi succedere valentiorum filium, scilicet Abiam. n. suo 4. Quem sapientiorum videbat, valentiorum futurum reputabat; & ideo eum regem loco sui iussit decessit, qui & sapientia sciret, & fortitudine posset subditos gubernare.

745
2. Paral
13. n. 8

Secundo Paral. 13. Nunc ergo vos dicitis, quod resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Ieroboam in deos. n. 8. Lyra. Regno Domini, quia ipse erat rex principalis, & filij David eius vicarij. n. suo 9. Laudandus in hac humilitate Abia rex, qui

non se regem, sed proregem existimabat. Dum enim regnum suum regnum Domini dicebat, ipsum Deum sui regni regem principalem esse, cuius Abia vicarius existeret, fatebatur.

Secundo Paral. 13. Quicumque venerit, & initiaverit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, sit sacerdos eorum, qui non sunt dii. n. 9. Lyra. Hoc est, quicumque voluerit pretium dare, erit sacerdos, & poterit offerre. n. suo 12. Merito Abia reprehendit Simoniacam Sacerdotum institutionem in rege Ieroboam, dicens, Quicumque venerit &c. Ac si sacerdos quisque fieret, non quando Deo sacrificium offerebat, sed quando regi munus deferrebat.

Secundo Paral. 13. Ergo in exercitu nostro dux est Deus, & sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos; filij Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit. n. 12. Lyra. Dux est Deus, qui semper assuit suis veris cultoribus. Nolite pugnare contra Dominum, qui pugnando contra nos, qui sumus eius servi, pugnabitis contra ipsum. n. suo 6. & 7. Felix exercitus, qui ducem sibi Deum fortissimum, imo fortuna Dominum vendicabat; certus esse poterat de victoria, neque enim ab hostibus vinci pertimeret societas hominum, quibus Deus factus socius contra hostes virtute divina militaret.

Secundo Paral. 13. Nec valuit ultra resistere Ieroboam in diebus Abia; quod percussit Dominus, & mortuus est. n. 20. Lyra. Hic ultimo defribitur ipsius Abiaz culpa occulta, propter quam a Domino interfectus est. Et ista, ut dicunt aliqui, fuit quia capiendū civitatem Bethel, idola ibi inventa reservavit in detrimentum suū, & coluit. Nec mirum quia de ipso dicitur 13. Regum 15. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui scilicet Roboam, qui tamē fuit idololatra. n. suo 13. Contra Abia non valuit homo

O 2 at ipse

at ipse contra Deum non prevaleuit, hominem percussit, à Deo percussus est; Deus enim, qui per Abiam idololatrias, publicè idola colentes, vulneraverat, perse ipsum eundem Abiam idololatram in cordis sui secreto idola venerantem, interfecit.

Ex Abulensi.

- 749 **S**ecundo Paral. 11. Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalon super omnes uxores suas. Constituit verò in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius. *num.*
21. *Abulensis.* Non erat primogenitus Abia, nec aliàs competebat ei ius regnandi: sed Roboam voluit in eum transferre ius, quia diligebat matrem eius super omnes alias uxores. *quest. 26.* Ergo regis amor erga Maacham Abie matrem ad filium matris dilectum extendebatur; illum enim filium rex regio titulo honorare volebat, cuius matrem inter reliquas feminas adamabat.
- 750 **S**ecundo Paral. 11. Constituit verò in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius. *num. 22.*
23. *Abulensis.* Queritur, an Roboam fuerit motus ex iusta causa ad dandum regnum Abiæ. Respondendum, quòd tres causæ, vel motiva apparent in littera, quibus motus est Roboam ad dandum regnum Abiæ. Vna causa est: quia Abia erat sapientior, idest prudentior tunc fratribus suis. Secunda erat: quia erat animosior, sive robustior animo, & viribus. Tertia erat, quia Roboam diligebat matrem Abiæ super omnes alias uxores suas, & propter eam potius voluit bene facere filio eius: dando illi regnum, quam alteri de filiis suis; istæ causæ sunt

satis rationabiles. *quest. 28.*

Deinde sic progreditur. Patet de prudentia: Nulla namque virtus regibus utilior est, & magis necessaria. Nam officium regis est gubernare omnia, quæ in regno sunt. Gubernatio autem non est alicuius virtutis directæ, nisi prudentiæ, quia per ipsam iudicatur quid in singulis fieri debeat. Ideo hæc sola est complens principem. Est autem ista virtus necessaria paci, & bello. Nam res bellica magis prudentia, quam viribus ministratur; & ubi prudentia deest, magnæ copiæ inordinati exercitus magis sarcinam, quam utilitatem afferunt, & multitudo, cum prudentia caret, se ipsam consumit. *quest. 28.*

Adhuc sic pergit. Animositas etiam nimis necessaria est principi, & prodest rei bellicæ, & paci. Nam cum in pace vivitur: licet princeps prudens sit: si tamen remissus est, & corde pavido, nihil exequetur eorum, quæ concepit, & iudicavit fieri debere: & tunc à subditis non timetur, & rectæ leges executioni non traduntur, & incidimus in illud; scilicet, Parum est iura concedere, nisi sit qui tueatur. Proficit etiam bello ipsa animositas: nam si princeps formidat, totum exercitum faciet pavitare, & nulla bella rectè administrabuntur: valde ergo necessaria est animositas in principe. *q. 28.*

Tandem sic concludit. Alia causa tertia erat magis pertinens ad affectionem, quam ad iustitiam; & tamen non erat contra ius, scilicet quòd dedit regnum Abiæ, quia diligebat matrem eius potius quam alias uxores. Verum est quòd dilectio ista specialis non tribuebat ius ipsi Abiæ; quia erat magis acceptio personæ, quam iustitia, & tamen non erat contra ius, quia ubi alicui datur libertas disponendi de re, est locus gratificationi: & potest accipi persona, nec reputatur in vitium. *eadem q. 28.*

Et

751

2. Paral.
11. nu.
22. &
23.

752

2. Paral.
11. nu.
22. &
23.

753

2. Paral.
11. nu.
22. &
23.

754

2. Paral.
11. nu.
22. &
23.

Et exponens eundem textum, sic ait. Quæritur ulterius quomodo Roboam vivens constituit Abiam filium suum in regem? *Et infra sic respondet.* Quia si solum nominaret eum in testamento, fortassis mortuo patre non convenirent fratres in hoc, & contenderent de iure regni: voluit ergo vivens eum nominare, ut eo præsentē alij fratres obedirent Abiæ, & acciperent eum regem: iurarentque ei obedire semper, & potestatem etiam magnam acciperet, vivente patre; itaque dato quod postea vellent fratres de facto contendere, contra Abiam non possent: quia ipse esset confortatus propter potentiam magnam, quam ei pater vivens tradidisset. *quæst. 30.* A patre vivente Abia rex constitutus est, ut ab ipso etiam pater filius rex adoraretur, & exemplo patris quilibet fratrum regem fratrem coleret, quin per invidiam contenderet de primatu.

755

3 Reg.
15. n. 3

Tertio Regum 15. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat autem eum: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris eius. *num. 3.* *Abulensis.* Abia coluit idola sicut pater suus; nam tempore Roboam fuerunt altaria idolorum, & statuae in regno Iuda, & effeminati in terra præcedenti capite, ita etiam fuerunt tempore Abiæ, unde non fuit melior patre suo. *quæst. 1. in fine.* Dum enim filius in patre rege flagitia inspiciebat, se ad patris imitationem excitabat, neque enim principe indigna esse scelera necebat, quæ non aliena regi fuisse inspiciebat.

756

3 Reg.
15. n. 3

Tertio Regum 15. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui &c. *n. 3.* *Abulensis.* Quæretur quomodo dicitur hic, quod Abia ambulavit in peccatis patris sui Roboam? Nam videtur quod si fuerit cultor Dei valde Abia: quia 2. Paral. 13. Abia pugnavit contra Ieroboam, & laudat ibi cultum Dei in terra Iuda, & quod

habere & sacerdotes Dei; Ieroboam autem habebat idola, & sacerdotes vitulorum. Respondendum, quod Abia ambulavit in peccatis patris sui, colendo idola, sicut hic dicitur. Et tamen non colebat semper idola: sed aliquando colebat Deum, & aliquando idola. Unde videtur quod tempore illo, quo pugnavit contra Ieroboam coleret Deum, & ob hoc laudabat eum: & etiam ob hoc data est ei victoria mirabilis, quæ non data fuisset, si coleret idola: deinde elatus victoria, à Deo data, declinavit ad idola.

Istud patet ex littera, quia dicitur: Nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris sui: ergo non plene colebat Deum; sed aliquando colebat Deum, & aliquando idola. Item patet hoc, quia littera dicit: quia ambulavit in vijs patris sui: sed pater suus istum modum tenuit, quia aliquando coluit Deum, scilicet tribus annis à principio regni, quando conveniebant ad eum multi de viris Israel, ut confirmarent regnum suum 2. Paral. 11. Cum autem post tres annos confirmatum fuit regnū eius dereliquit legem Domini, ut patet eodem libro cap. 12. *quæst. 2.* *Pater enim, qui coram filio scelera perpetrabat; filio se exemplar scelerum proponebat.*

Tertio Regum 15. Nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris eius. *num. 3.* *Abulensis.* Scilicet cor regis Abiæ non erat perfectum, & intelligitur dupliciter. Uno modo quia non laborabat totis viribus suis ad colendum Deum, ita ut nihil ipse faceret, vel viri de regno suo contra cultum Dei, sed remissa colebat. Ille autem habet cor perfectum cum Domino, de quo dicitur, quod habetur Psal. 1. Sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur dies ac nocte. Alio modo dicitur cor perfectum

O 3

homi;

757.

2. Paral.
11.

758

3 Reg.
15. n. 3

107

108

109

hominis cum Deo, quando totaliter Deum colit, & numquam idola. Et isto modo non erat cor Abiæ perfectum, quia aliquando colebat idola, sicut pater suus Roboam. *quæst. 2. Eodem loco Abia & Roboam filius, & Davidis filius appellatur, ut non minus de imitatione illius in flagitijs, quam de emulatione illius in virtutibus accusetur.*

759

3. Reg.
15. n. 6
& 7.

Tertio Regum 15. Attamen bellum fuit inter Roboam, & Ieroboam omni tempore vitæ eius. Reliqua autem sermonum Abiæ, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in lib. veterum dierum Regum Iudæ? Fuitque prælium inter Abiam, & Ieroboam. n. 6. & 7. *Abulensis.* Quæritur quomodo dicitur quod omnibus diebus Abiæ fuit bellum inter eum, & Ieroboam, quia 2. Paral. 13, ponitur unicum bellum, in quo Abia prævaluit contra Ieroboam, & occidit quingenta millia virorum de Israel, & cepit civitates multas de regno Ieroboam? Et dicitur ibi, nec valuit ultra resistere Ieroboam in diebus Abiæ: ergo numquam fuit nisi unum bellum Ieroboam, & Abiæ. *quæst. 5.*

760

3. Reg.
15. n. 7

Et infra sic respondet. Abia in principio regni sui instruxit bellum potentissimum contra Ieroboam ad repetendum regnum Israel tanquam sibi debitum, & quia compulsus est ibi in fugam Ieroboam, non ausus fuit postea vivente Abia instruere bellum capitale contra eum: & tamen ad recuperandum civitates, quas perdidit, & ad nocendum regno Abiæ faciebat insultus quosdam subitaneos, & isti insultus duraverunt semper, quandiu vixit Abia: ideo dicitur fuisse semper bellum inter Abiam, & Ieroboam. *quæst. 5.*

761

3. Reg.
15. n. 7

Et adhuc inferius sic ait. Vel potest dici quod post illud bellum maximum, & primum quod gessit Abia cum Ieroboam fuerunt multa alia

bella inter eos super repetitione civitatum captarum de regno Ieroboam in primo bello: & tamen in nullo eorum peterat Ieroboam resistere Abiæ: quia iam conceperant Israelitæ timorem, & viri Iuda conceperant audaciam. *quæst. 5. Qui enim in primo bello adversus tyrannum commisso, victoriam reportaverat, hostibus incusserat metum, ne iterum contra ipsum auderent aperto bello dimicare.*

762

2. Paral
13. n. 1
& 2.

Secundo Paral. 13. Anno octavo decimo regis Ieroboam regnavit Abia super Iudam. Tribus annis regnavit in Ierusalem, nomenque matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa, & erat bellum inter Abiam, & Ieroboam. n. 1. & 2. *Abulensis.* Quæritur cum dicatur hic quod mater Abiæ fuit Michaia: quomodo potest stare: quia supra dicitur 11. quod mater Abiæ fuit Macha? Aliquis dicet quod una istarum erat mater Abiæ vera, & alia adoptiva. Alio modo quod una erat mater, & alia erat avia. *quæst. 5. Non placet hæc solutio Abulensi: qui docet unam eandemque Abia matrem duobus illis nominibus appellari.*

763

2. Paral
13. n. 2

Secundo Paral. 13. Nomenque matris eius Michaia. n. 2. *Abulensis.* Quæritur ulterius cum ponuntur hic historię regum Iudæ, & in libris regum: quare matres singulorum regum Iudæ nominantur, & tamen matres regum Israel numquam nominantur. Nam licet libris regum describantur historię regum Israel, numquam ponantur nomina matrum? Respondendum, quod istud factum est propter differentiam dignitatis. Nam reges Iudæ digniores fuerunt regibus Israel, quia de regibus Iudæ venturus erat Messias: de regibus autem Israel nequaquam. *quæst. 3. Quis non stupeat in matre Messia eximiam dignitatem, dum in ea Christi Dei, & hominis eredit maternitatem? Digna profecto Maria est, quæ proprio vocabulo non semel, sed sæpe sæpius exprimitur, quæ*
non

non alicuius regis Iuda, humana non excedentis conditionem, sed Christi Regis regum mater, ideoque reginarum Regina nuncupatur.

764

Secundo Paral. 13. Et erat bellum inter Abiam, & Ieroboam: n. 2. Abulensis. Toto tempore Roboam fuerat bellum inter Roboam, & Ieroboam, ut patet præcedenti capite. Constituto autem Abia in regem, continuatum est bellum, quod pater suus inchoaverat, & potentius inchoatum est, quia Abia erat vir fortior animo, quam Roboam pater suus. quest. 1. Et erat bellum. Curabat enim Ieroboam regnum, quod tyrannicè à patre Abia usurpaverat, per Abià à tyrannide liberatum iterum invadere; egrè enim ferebat à regno etiam malè possessio spoliatum se videre, Abia verò regnum à se recuperatum sibi, filijsque suis volebat conservare, ut qui sciret regnum à se bello in libertatem vendicatum, non nisi bello fore retinendum, ideoque erat bellum inter Abiam, & Ieroboam.

765

Secundo Paral. 13. Cùmque inisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadringenta millia: Ieroboam instruxit e contra aciem octingenta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi. num. 3. Abulensis. Queritur ulterius, an peccavit Abia pugnando nunc contra Ieroboam? Et respondetur, quod non peccavit, quia ipse faciebat bellum, istud in nomine Domini, & ipsum invocabat in adiutorem contra Israelitas. Si tamen sciret se peccare in hoc, non invocaret eum, nec faceret in nomine Domini, quia sciebat quod non exaudiret eum, quia Deus peccatores non exaudit. q. 9.

766

Deinde aliam offert probationem sic. Quia Deus adiuvit supernaturaliter Abiam in isto certamine, nam cùm viri Israel insidiosè circumdarent viros Iuda, clamantibus viris Iuda ad Dominum, perterritus Dominus Ieroboam, & omnem Israel, & tra-

didit eos in manus Abiæ: si tamen peccarent facientes contra voluntatem Domini, non adiuvaret Deus Abiam, & viros suos: & tamen miraculose adiuvit: ergo non peccabat quest. 9.

Adhuc aliam præbet rationem propter quam existimat Abiam non peccasse, licet in hoc bello aggressor fuisse videatur, & sic ait. Quia fortè istud bellum Abiæ nunc magis erat per modum defensionis, quam aggressionis. Nam licet secundum veritatem nunc Abia aggressus fuerit Ieroboam: tamen faciebat hoc, quia fortè Ieroboam iterum vel pluries aggressus fuerat ipsum Abiam: vel saltè occultè tentabat ei subtrahere regnum: & tunc cùm videret Abia necessarium esse sibi, quod se defenderet, invasit Ieroboam quia sic melius se poterat defendere, debilitando vires Ieroboam, quàm expectando eum contra se venire. q. 9. Cùmque inisset &c. Abia tyrannum, qui duplicato militum numero exercitum suum superabat, non timebat, quia non humana virtute, sed divino auxilio eum superare sperabat.

Secundo Paral. 13. Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi Ieroboam, & omnis Israel. n. 4. Abulensis. Præsens erat Ieroboam, quando loquebatur ista Abia: & ad eum dirigebat sermones suos, cùm dicatur in littera. Audi Ieroboam: sed loquitur coram eo, quasi loqueretur de eo absente propter designationem, quam Abia fovebat contra ipsam, & non vocavit eum regem, quia noluit concedere eum esse regem: cùm diceret ius regnandi solum pertinere ad domum David: sed potius adferebat eum tanquam iniustum, & violentum invasorem. quest. 7.

Audi Ieroboam, & omnis Israel. n. 4. Primus ad audiendum Ieroboam ab Abia rege invitatur, cùm populus ad audiendum etiam excitaretur: si enim

677

2. Paral
13. n. 3

768

2. Paral
13. n. 4

769

2. Paral
13 n. 4

enim Ieroboamus, qui rex Israel erat primus exaudiendo regnum usurpatum à Roboamo Abia patre, vellet Abia filio restitueret; universus Israel, exemplo illius motus, se Abia traderet ut qui cuperet regi naturali, & regis filio obedire, agrè ferens, quod Ieroboamus ex servo Salomonis rex per tyrannidem effectus, Israeliticum populum gubernaret.

770

2. Paral
13. n. 5

Secundo Paral. 13. Num ignoratis quòd Dominus Deus Israel dederit regnum David super Israel in sempiternum, ipsi, & filijs eius in pactum salis? n. 5. *Abulensis*. Ponit rationes aliquis persuadentes ad reditum: & una est quòd peccaverint Israelitæ faciendo divisionem regni, & nunc quòd iniuste, & violenter subtrahant obedientiam regibus de domo David: & probat hoc, quia Deus dedit regnum super Israel, David, & posteris eius in sempiternum. Ideo in æternum manere debebat in posteris David: & consequenter quicumque conaretur auferre eis regnum Israel, vel partem eius, esset iniustus, & violentus usurpator, & detentator auferens ius regni posteris David, quibus debitum erat. *quæst.* 13. *Tyrannum, & iniustum invasorem Israelitici regni Ieroboam fuisse Abia ostendebat, dum regni illud à Deo Davidi fuisse datum, & sibi, & successoribus illius in sempiternum restitabatur, quod proinde Ieroboamus per tyrannidem occupatum iniuste retinebat.*

771

2. Paral
13. n. 6

Secundo Paral. 13. Et surrexit Ieroboam filius Nabat, servus Salomonis, filij David; & rebellavit contra dominum suum. n. 6. *Abulensis*. Contra dominum suum. Quod potest intelligi de Salomone, qui erat dominus suus, & contra eum rebellavit Ieroboam, quando fugit in Ægyptum. Nam dicitur quòd Ieroboam levavit manum suam contra regem. Vel vocatur dominus suus Roboam, non quòd aliquando de facto dominus eius fuerit: quia toto tempore eius fuit rebellus, sed

de iure erat dominus eius: & rebellavit contra eum concitans populum ad faciendum ruptionem belli. q. 7. *Ingratus servus Ieroboamus, qui contra regem Salomonem, qui ipsum ad dignitatem principis ex servi obediētia extulerat, servilem manum elevarit: & contra Roboam filium Salomonis servilem armavit manum, ut sic contra dominum, & contra filium domini sui rebellaret.*

Secundo Paral. 13. Et surrexit Ieroboam &c. n. 6. *Abulensis*. Cum Ieroboam audisset ab Ach Syonite quòd futurus erat rex super decem tribus Israel post mortem Salomonis, tanta regnandi cupiditate motus est, quòd vivente Salomone sollicitabat exercitum: ut à Salomone recederent; & eum regem constituerent, ut ait Iosephus 8. Antiquitatum. Cum autem sensisset hoc Salomon, voluit tenere Ieroboam, & occidere eum. Ille autem fugiens recessit in Ægyptum, mansitque ibi vsque ad mortem Salomonis, qua audita illico venit in terram Israel, vel, ut ait Iosephus, principes miserunt eum vocari, & venit. *quæstione* 15.

Et infra sic progreditur. Ipse autem præstitit occasionem aliquam ad divisionem illam, quæ facta est sub Roboam: scilicet, quòd ipse concitavit animos populi, ut rebellarent ei. Nam cum prius vivente Salomone conatus fuisset Ieroboam rebellare Salomoni, subtrahendo populum ab obedientia eius: à fortiori nunc mortuo illo, & nullo constituto in regem, conaretur impedire, ne Roboam eligeretur, & constitueretur in regem: & sic vult retorquere causam decisionis istius Abia in Ieroboam: idè incipit à rebellionē suā contra Salomonem, quæ fuit origo posterioris divisionis. *quæst.* 15.

Abia igitur rebellandi contra Salomonem animum suum Ieroboami voluntatem, rebellionem nuncupavit; quia rebellionis

772

2. Paral
13. n. 6

773

2. Paral
13. n. 6

774

lionis cupiditatem in seruo ingrato contra dominum suum Salomonem operi rebellionis facta contra Roboam patrem suum aquandam esse arbitrabatur.

715 *Secundo Paral. 13.* Congregati- que sunt ad eum viri vanissimi, & filij Belsai: & praevaluerunt contra Roboam filium Salomonis: porro Roboam erat rudis, & corde pavido, nec potuit resistere eis. *num. 7. Abulensis.* Vocat eos vanissimos referendo ad Salomonis rebellionem. Nam quod rebellaverit Ieroboam contra Salomonem, malum fuit: & faventes ei in hoc, dabant operam rei inhonestae, & ex hoc vanissimi erant: quia cum non appareret aliqua causa, quare rebellarent Israelitae Salomoni, qui erat eorum rex a Deo datus: & erat bonus princeps, non debebant accipere noviter in regem talem virum, a quo nihil unquam beneficii acceperant. *quest. 16. Vanus enim dominus non nisi vanissimos homines posset in societatem sibi convocare, qui exemplum vani ducis sequentes, contra proprium dominum, & naturalem regem una cum ipso duce rebellarent.*

776 *Secundo Paral. 13.* Roboam erat rudis, & corde pavido, nec potuit resistere eis *n. 7. Abulensis.* In Hebraeo dicitur. Roboam erat puer, non tamen ponitur ista pueritia secundum aetatem: sed potius secundum sensum: nam secundum aetatem vir perfectus erat: quia quadraginta unius annorum erat, quando cepit regnare, ut patet praecedenti cap. & 3. Regum 14. Sed erat puer iudicio, quia facta sua non deliberabat cum senibus; sed cum pueris. Vnde in illo facto tam arduo, quando respondere debebat toti regno, volenti eum in regem vngere, non sequutus est consilium seniorum, sed iuvenum, ut patet supra cap. 10. & sic recte vocatur puer. *q. 7.*

Rodem, & pavidum puerum Roboam Abia appellavit, ut his discessit populum Israeliticum, qui a Roboamo de-

fecerat propter ipsius duritiam, ad amorem suum inclinaret. Roboam patrem noluit nominare, ne populus, existimans eum, tanquam a filio rebellionem tempore patris factam, amore patris vindicandam, in defectione vellet permanere, quin deserto tyranno, Abiam, ut regem proprium, acceptaret.

Secundo Paral. 13. Nunc ergo vos dicitis, quod resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Ieroboam in deos. *n. 8. Abulensis.* Probat Abia quod non possent se defendere: quia Deus adiuveret viros Iuda contra Israel; & probat hoc per meritum virorum Iudae; & demerita Israelitarum. Nam viri Iuda erant boni: eo quod non deseruerant Dominum: sed habebant templum illius iuxta se, & observabant omnes caerimoniae legis exemplificatio de sacrificijs: & ob hoc Deus adiuveret eos, quia erant cultores eius. De Israelitis autem probat, quod erant valde mali: ideo non solum non exaudiret eos Deus, adjuvando ipsos: sed potius affligeret eos, & impediret, & probat hoc, quia Israelitae dereliquerant Deum, & constituerant sibi vitulos aureos in deos, & fugaverunt a se sacerdotes Domini, ne ministrarent: omnesque caerimoniae pervertebant. *q. 13.*

Regnum Davidis, regnum Domini nuncupabat Abia, & a se possessum tanquam a filio Roboami, qui filius fuerat Salomonis filij Davidis: ac proinde Davidis legitimo successore: offerebat, ut se Domini regis proregem, non vero regem populi, ostenderet: regnumque Davidis a Ieroboamo non bene possessum: sed tyrannice usurpatum, & iniuste desentum explicaret.

Secundo Paral. 13. Nunc ergo vos dicitis &c. *num. 8. Abulensis.* Israelitae putabant, quod poterant defendere divisionem istam regni, quam

778

2. Paral. 13. n. 8

779

780

2. Paral. 13. n. 8

quám fecerant, ut semper sic maneret. Et Abia probat, quód non possint defendere se, quia Deus pro eo pugnabit contra Israelitas, cuius causas assignat in littera, scilicet quia viri Iuda erant cultores Dei; & viri Israel erant idololatæ *quest.* 17.

Quod possidet per filios David. *n.* 8. *Abulensis.* Quasi dicat; non putetis vos pugnare contra homines, sed contra Deum: quia regnū Iuda est regnum Dei: & filij Iuda, qui in eo succedunt, non se habent tanquam ipsi sint reges: sed sunt tanquam vicarij Dei, possidentes regnum, non nomine suo: sed nomine Dei. Nam si pugnaretis contra homines, forsitan prævalere possētis: sed, cum contra Deum pugnetis, impossibile est prævalere. *quest.* 17. Habetisque grandem &c. *Rationem confidentia, quam Ieroboamus habebat, rectè Abia reputabat, dum eam in multitudine populi, idola colentis, pugnaturi contra milites, Deum venerantes, sitam esse exponebat, ut quis sciret non in multitudine militum, sed in militum pietate confidendum.*

Secundo Paral. 13. Atque vitulos aureos, quos fecit vobis Ieroboam in deos, *n.* 8. *Abulensis.* Id est habetis ad vestrum adiutorium vitulos aureos, quos fecit Ieroboam esse deos vestros: & ista est irrisio, quasi diceret; non possunt vos adiuvere dii vestri; quia sunt de auro, & facti manibus hominum, & vos meliores estis dijs vestris. Et dicitur quos fecit vobis Ieroboam in deos ad ignominiam Ieroboam. Quasi diceret. Isti non erant dii: sed Ieroboam fecit illos esse deos. Isti erant duo vituli aurei, quorum vnum posuerat Ieroboam in Dan, & alterum in Bethel: ut populus coleret illos ibi: & non ascenderent in Hierusalem 3. *Reg.* 12. *quest.* 17. Fecit vobis. *Assutus satis tyrannus aureos vitulos Israelitico populo proposuit venerandos, ut Israelitas suorum exemplo paren-*

tum, qui vitulum aureum adoraverant, ad similem adorationem facili excitaret; non tam movendos erga falsos deos pietate, quam erga deos aureos cupiditate.

Secundo Paral. 13. Nunc ergo &c. *n.* 8. *Abulensis.* Multis rationibus poterat vocari istud regnū Dei. Prima est, quia illud regnum à Deo datum erat filijs David: & non possidebant illud alio iure, vel viribus: sed solum Deo eis tradente, quia ipse dixerat, quód David, & filij sui regnarent in æternum super Israel. 2. *Reg.* 7. Et præcedenti lib. cap. 17. Regnum autem Ieroboam, secundum quod præsupponebat Abia, non erat regnum Dei: quia non fuerat introductum Dei dispositione: sed potius violenter: & per insidias, cum rebellaverit Ieroboam contra Salomonem: & inde traxit secum aliquos ad postea rebellandum contra Roboam. *quest.* 18.

Regno Domini. *num.* 8. *Abulensis.* Secundò vocatur regnum Iuda regnum Dei: quia manebat in cultu Dei. Nam templum Domini erat in terra Iuda: & sacerdotes Domini, atque Levitæ, qui faciebant omnes cærimonias legis in sanctuario quotidie, sicut supra in littera innuitur. Regnum autem Ieroboam, non erat sic regnum Dei: quia non manserat cultus Dei in illo: sed tota lex perierat, & vituli aurei colebantur loco Dei; & in hoc nullo modo illud regnum pertinebat ad Deum. *eadem quest.* 18.

Regno Domini. *n.* 8. *Abulensis.* Tertiò modo vocatur regnum Iuda regnum Dei, quia Deus dominabatur specialiter in terra Iuda. Nam Deus in omnibus terris dominatur dominio quodam generali, cum ipse sit rex regum, & Dominus dominantium, & princeps omnium regum terræ Apoc. 1. cap. Et tamen inter viros Iuda dominabatur Deus specialiter, sicut si ipse solus esset rex Iudæ: & sicut cum aliquis est

783

2. Paral.
13. n. 82. Reg.
7.
1. Reg.
c. 17.

784

2. Paral.
13. n. 8

785

2. Paral.
13. n. 8

Apoc. 1

rex

rex terræ, per manum eius disponitur de omnibus magnis negocijs; & nullus absque eo audet quidquam facere: ita in omnibus rebus arduis viri Iuda recurrerant ad Dominum; & consulebant eum per prophetas; & sacerdotes: & respondebat, sequebanturque Israelitæ illam resolutionem tanquam legem. Etiam sicut rex terræ est, qui facit bella contra hostes pro subditis suis, sicut dicitur

1. Reg. 8.

1. Reg. 8. Rex noster egreditur ante nos: & pugnabit bella nostra pro nobis: ita quando aliqua gens adversabatur Iudæis, Deus habebat specialem curam de adiuvando eos; & destruebat adversarios eorum; quod non fiebat in alijs gentibus: & istum principatum voluit Deus sibi retinere inter Iudæos, eadem. *quæst.* 18. Deinde sic progreditur idem *Abulensis* super illud Regno Domini. n. 8. Unde à principio noluit Deus dare Israelitis reges: quia reges habent plenissimam potestatem super subditos: & si haberent reges, viderentur totaliter subditi illis: & eos recognoscerent in dominos: ut autem solum Deum recognoscerent Israelitæ in Dominum, noluit eis dare reges, & ob hoc quando aliqui viri boni erant inter Israelitas, dato quod illis offerretur principatus dominativus, non acceptabant illum, ne in hoc præiudicaret divino iuri. Sic patet de Gedeone, cui dixerunt Israelitæ; Dominare tu nostri, & filius tuus, & filius filij tui; quia liberaisti nos de manu Madian, & dixit Gedeon; Non dominabor ego vestri, nec dominabitur in vos filius meus: sed dominabitur dominus Deus, ut patet Iudicum 8, Ex quo innuitur, quod si dominaretur Gedeon super Israelitas, non dominaretur Deus super eos: ideo noluit ipse dominari, ut Deus dominaretur. Istum autem principatum specialem dicebat nunc Abia, quod tenebat Deus in regno

786

2. Paral. 13. n. 8

Indri. 8.

Iuda: ideo vocatur regnum Dei, & non hominis. *quæst.* 18. Regno Domini. *Regnum suum Abia Dei regnum nuncupabat, nec sic honorem suum minuebat, sed augebat: dum enim se unum, inter reliquos sui populi subditos, Domini Dei servum numerabat; dominique vocabulum respicebat, se regis regum tementem, ne proinde super alios omnem terræ reges primatum obtinentem demonstrabat.*

2. Secundo Paral. 13. Noster autem Dominus Deus est, quem non relinquimus, sacerdotesque ministrant. Dominus de filijs Aaron, & Levitæ sunt in ordine suo. n. 10. *Abulensis.* Posuit supra Abia causam, quare Deus non adjuvaret Israelitas, scilicet, quia mali erant. Hic ponitur causa, quare Deus deberet adjuvare viros Iuda: & describitur rectitudo religionis suæ: & dixit: Noster autem Dominus Deus est, scilicet vester deus non est deus; sed vituli aurei, quos fecit Ieroboam vobis in deos: & non sunt dii. Noster autem Dominus est Deus verus, qui in cælis habitat. *quæst.* 29. *Hæc dicebat Abia, non ut se, sibi que subditos laudaret; sed ut fidem, quam profiterentur, exponeret; se, suosque subditos alienos esse ab idolorum cultu, cui Ieroboamus cum suis deditus erat, declararet.*

Secundo Paral. 13. Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos; filij Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit. n. 12. *Abulensis.* Ex præcedentibus sequitur, quod Deus sit dux exercitus nostri contra vos. Hic ponitur conclusio, intenta ex præcedentibus: nam volebat deducere, quod Israelitæ non possent defendere divisionem regni, quam fecerant: quia Deus pugnaret contra eos: & hoc dicit hic, sed Deus est dux in exercitu nostro: & ponitur per modum conclusionis ex dictis. Et patet

787

2. Paral. 13. nu. 10.

788

2. Paral. 13. nu. 12.

tent consequentia.

789

2. Paral

13. nu.

12.

1. Reg.

8.

Primò quia ad regem pertinet pugnare pro subditis suis: & facere omnia bella ipsorum, sicut dixerunt Israelitæ 1. Regum 8. scilicet rex noster egredietur ante nos: & pugnabit pro nobis bella nostra: Deus tamen erat rex virorum Iuda, sicut dixit Abia supra: Vos dicitis quòd possitis resistere regno Domini: ergo ipse Deus pugnare debebat pro viris Iuda. *quæst. 29.* Secundò quia Israelitæ offendeant valde Deum: quia cum essent subditi eius, recesserunt ab eo colentes vitulos aureos & tamen quando aliqui subditi fugiunt sine causa de dominio alicuius regis, habet hic causam pugnandi contra illos: ita ergo nunc Deus pugnaret contra Israelitas. Tertio patet, quia Deus adiuvat cultores suos; & tamen viri Iuda erant cultores Dei, ideo adiuveret eos: Deus contra Israelitas, qui non erant cultores Dei: & istam rationem tangit Abia in quantum enarrat, quomodo viri Iuda, non recedebant à lege Dei. Ideo bene infert quòd Deus esset dux in exercitu eius contra Israelitas. *q. 29.* Ergo in exercitu &c. *Optima hæc illatio est, logicum se ostendit Abia peritissimum: pro prima præmissa, Deum non esse regem posuit adversariorū; pro secunda, suorum esse regem propalavit; tunc in exercitu suo Deum ducem esse aptè intulit, qui videlicet & contra sibi insensos desertores, & pro se colentibus, illorum demeritis concitatus, & istorum meritis allectus dimicaret.*

790

2. Paral

13. nu.

12.

Secundo Paral. 13. Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & Sacerdotes eius. *n. 12. Abulenſis.* Deus est dux in exercitu nostro: & etiam sacerdotes eius sunt duces in exercitu nostro; & vocantur sacerdotes duces; quia ipsi sunt mediatores inter Deum, & populum, cum sint ministri eius; & Deus committit eis virtutem suam potiùs quàm laicis. Etiam vocantur duces, quia ipsi dant

signa pugnandi. Nam ad duces pertinet. movere exercitum, & dare signa pugnandi, vel cessandi, sic erat de sacerdotibus in bello: quia ipsi clangebant tubis argenteis, quibus dabatur signum ad pugnandum: & fecit mentionem specialem Abia de sacerdotibus, quia in eis consistebat magna pars belli: eo quòd fortè portabant secum arcam Domini, in qua erat magna victoriæ spes. *q. 29.*

Ergo Deus dux erat generalis, qui sub dominio suo sacerdotes, quasi inferiores sibi duces præſciebat, qui dum arcam Domini, in qua manna, typus Eucharistici panis, servabatur, humeris asportabant Deum ipsum ut iam victorem, triumphantis instar, in arca, quasi in quodam curru triumphali deferrebant.

Secundo Paral. 13. Filij Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum; quia non vobis expedit. *n. 12. Abulenſis.* Vocavit eum Deum patrum suorum, scilicet quia iam non erat Deus Israelitarum; cum recessissent ab eo, & colerent vitulos aureos: sicut Deus vocavit Israelitas populum Moysi: & non populum suum: quia peccaverant fabricando, & colendo vitulum. *Exod. 32.* Scilicet Peccavit populus tuus; à fortiori ergo cum nunc Israelitæ duos vitulos colerent, efficebantur non populus Dei: erat tamen Deus patrum suorum, quia patres sui coluerant Deum. Vel vocatur Deus patrum suorum ad signandum maiorem ingratitudinem, & errorem, scilicet non est Deus vester de novo, quem nunc acceperitis: sed est Deus patrum vestrorum, id est ab antiquo est Deus vester; ideo quòd nunc pugnetis contra eum, peccatum est magnum, & ingratitudo. *quæst. 29.* Dominum Deum. Ducem exercitus sui, & Dominum, & Deum Abia nuncupabat, ut milites, qui tyrantes essent, ducem, ut Dominum timerent; milites autem veterans eundem ducem, ut Deum admarerent.

Secundo

791

792

2. Paral

13. nu.

12.

Exod.

32.

793

2 Paral
13. nu.
13.

Secundo Paral. 13. Hæc illo loquente, Ieroboam retrò moliebatur insidias. Cùmque ex adverso hostiũ staret, ignorantem Iudam suo ambiebat exercitu. *n. 13. Abulen.* Abia protraxit kermonem suum in longũ, euarrando hæc: & cùm ista displicerent Ieroboam, fecit poni insidias Abiæ post tergum ut interim posset eum incautum tenere, Et hoc potissimum faciebat: quia volebat Ieroboam quantò facilius posset tenere, & occidere Abiam: & sic efficeretur rex super vtrumque regnum. *quest. 29. Infirmitas ostenditur tyrannus, qui cùm octoginta milliamilitum haberet, adversus quadraginta millia aperto Marte non audeat decertare: sed à tergumolitur insidias, ut qui faciem Abiæ pacem offerentis, vel bellum acceptantis non posset insucri.*

794

2 Paral
13. nu.
15.

Secundo Paral. 13. Ecce illis clamantibus, perterritus Deus Ieroboam, & omnem Israel, qui stabat ex adverso Abiæ, & Iuda. *numer. 15. Abulenſis.* Cùm dictum sit, quòd Deus perterritus Ieroboam, & omnem Israel à facie Abiæ, quo modo perterritus? Respondèdum, quòd Deus poterat multis modis terrere Israelitas. Poterat autem uno modo fieri, quòd Deus fragorem magnum faceret in nubibus; & terram moveri sub pedibus Israelitarum: ita ut putarent Israelitæ totum universum super eos volvi, & terram aperiri à fundamentis, velleque eos deglutire, & cùm sentirent motum eius in una parte, fugerent ad aliam; & sic non poterant consistere coram Israelitis. *quest. 41. Et probat exemplo sic.*

795

2 Paral
13. nu.
15.
1 Reg.
7.

De hoc patet primo Regum. 7. Quando Philistini volebant irrumpere super Israelitas stantes in Maphad. Nam dicitur quòd intonuit Deus de cælo fragore magno super Philistijm: & exterruit eos, cæsiq; sunt à filiis Israel: & Iosephus dicit 6. Antiquitatum,

quòd non solum fuit fragor de cælo; sed etiam fuit terræmotus: quia sub pedibus Philistinorum concutiebatur terra. *eodem. questione, 41.*

796

2 Paral
13. nu.
15.

Secundo modo poterat esse, quòd Deus faceret audiri magnum sonitum curruum, & equitum venientium contra viros Ieroboam; ita ut non auderent consistere. Sic enim fuit quando pugnavit David contra Philistinos in Baal Pharasir; & Angelus Domini ambulabat in cacumine pyrorum ex adverso exercitus David; ita ut Philistini essent inter pyreta, & exercitum David. Putaverunt autem Philistini maximum exercitum latere inter pyreta, qui subito fecit fragorem magnum, quo turbati Philistini fugerunt. Secundo Regum 5. & præcedenti lib. 14. cap. *questio. 40.*

Aliud apponit exemplum sic. Sic etiam fuit tempore Ioram regis Israel cùm Syri servi Benadab obsiderent Samariam; ita ut perirent fame, qui erant in vrbe: volens Deus tollere obsidionem illam, fecit per noctem audiri in castris Syrorum sonitum magnum curruum, & equorum venientium contra eos: putaveruntque quòd Ioram rex Israel conduxisset reges multos contra Syros: & nunc subito irruerent super eos: ut patet quarto Regum septimò, & non habentes consilium, nec animositatem ad pugnandum, fugerunt relictis divitijs multis in castris. *questione 41.*

797

2 Paral
13. nu.
15.

4 Reg.
7.

Tertio modo fieri poterat quòd Deus ostenderet Israelitis aliquam multitudinem Angelorum, vel demonum in speciem exercitus venientis contra eos, qui haberent vultum, & armaturam terribilem: & sic non auderent consistere contra Iudam.

798

2 Paral
13. nu.
15.

Iudam. Sic fuit quando Syri circueundabant urbem Dothaim, in qua erat Elifeus, ut caperent eum: cumque puer eius timeret multitudinē exercitus venientis contra se, rogavit Elifeus Dominum, ut aperiret oculos pueri, ut videret exercitum, qui convenerat in adiutorium Elifei: & vidit montem plenum curribus igneis, & equis igneis, qui erat exercitus Angelorum; quarto Reg. 6. Ita poterat Deus ostendere exercitum talem viris Israel ad terrōrē, & non posset consistere contra Iudam. *quasi. 41. Et sic progreditur Abulensis.*

Quarto modo poterat hoc esse, quod Deus de cælo mitteret aliquid pænale super Israelitas, scilicet lapides, vel fulmina: ita ut percussū morerentur plurimi: & alij fugerent. Sic enim factum est, quando pugnabat Iosue contra quinque reges Amerihæorum, die, quo stetit sol. Nam cum essent descensu virbis Bethoron: & fugerent à facie Israel, misit Deus de cælo magnos lapides grauioris, qui occiderunt plures, quam Israelitæ gladio occiderant. Iosue 10. cap. 9. 41. *Tandem sic concludit Abulensis.*

Quinto modo poterat hoc esse per solam incussionem timoris. Nam tantum timorem Deus alicui incutere potest, quod fugiat nemine persequente eum. Sic patet Levit. 26. Et qui de vobis remanserint dabo pavorem in cordibus eorum: in regionibus hostium terrebit eos fornicus folij volantis: cadent nullo frequente; & corruent singuli super fratres suos, quasi bella fugientes: nemo vestrum audebit inimicis resistere. 9. 41. *Poterat igitur Deus militibus Abia tacentibus, Ieroboami exercitum perterrere; voluit tamen militibus Abia clamantibus, eorum hostes terrefacere, ut illorum orationis potentiam demonstraret, qua divina cooperatrix potentia facta, solo aeris sono copiosissimum*

exercitum posset debellare.

Secundo Paral. 13. Fugeruntq; filij Israel Iudam, & tradidit eos Deus in manu eorum. n. 16. Abulen. Quia non potuerunt sustinere Iudæos, cū Deus adiuuaret illos. q. 40. Fugiebant Israelita, sed milites Abia, quasi divina essent iustitia satellites, eos persequerentur, quos ipsa divina iustitia in militum manus, peccatorum vinculis colligatos, tradebat.

*Secundo Paral. 13. Percussit ergo eos Abia, & populus eius plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israel quingenta millia virorum fortium. n. 17. Abul. Mirabilis occisio fuit; nec vnquam legitur tanta fuisse facta in eodem bello, unico actu. Nam etiā in hystorij gentium, quæ parvæ auctoritatis sunt; & multa falsa permittent, numquam legitur eodem actu continuo bellandi corruisse quingenta millia virorum. Habebat enim Ieroboam in bello isto octingenta millia virorum, & corruerunt de illis quingenta millia. De viris autē Iuda nulli leguntur corruisse; & satis verisimile est, quod nullus eorum perierit: quia Deus miraculosè perterruit viros Israel; & nihil in eis, nisi fugere: viri autem Iudæ eos fugientes, & turbatos trucidabant. *question. 40.**

Nullus de exercitu Abie occisus in hoc pratio fuisse refertur: nullus describitur ab hostibus vulneratus, cum tot millia hostium caesa memorentur: sed nil mirum, qui enim pro recuperando, & conservando regno, sibi à Deo dato, Deum ipsum ducem habentes contra usurpatores, & invasores regni decertabant, occidebant, quin occiderentur; quin vulnerarentur, vulnerabant.

Secundo Paral. 13. Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam, & cepit civitates eius; Bethel; & filias eius, Iesana cum filiabus suis, Ephron quoque, & filias eius. num. 19. Abulensis. Queritur ultèrius, cum nunc Abia prævaluerit contra

801

2 Paral
13. nu.
16.

802

2 Paral
13. nu.
17.

803

804

2 Paral
13. nu.
19.

contra Ieroboam, & tanta multitudine eius fuderit: quomodo non conatus est ad accipiendum regnum illius, & reducendum ad pristinam unionem, quia hoc valde desiderabat Abia: & propter hoc pugnavit superiori bello. *Et infra respondet.* Quia fortè Deus vetuit. Nam satis credendum est quòd Abia cupidus unionis regni, cum videret se prævaluisse contra Ieroboam in hoc magno bello, vellet continuare bella quousque acciperet regnum: dō manu Ieroboam: & tamen Deus venterit ei pugnare ad hoc. *quest. 45.* *Et populus populum, sic rex regem fugientem persequatur; neque enim rex Abia militem aliquem comprehendere dignaretur, sed Ieroboam regem assequi cupiebat, ut de captivo à se tyranno triumpharet.*

Secundo Paral. 13. Persecutus est autem Abia &c. n. 19. *Abulensis.* Quæritur ulterius, cum nunc Abia ceperit civitates quasdam de regno Ieroboam an peccaverit? & *infra sic respondet.* Dicendum videtur, quod nō. Primò quia manifestum est ex præcedentibus quomodo Abia in isto bello miraculose à Deo adiutus prævaluit contra Ieroboam, ut patet in littera: & tamen in bello isto cepit civitates has: ideo non peccavit, quia aliàs non adiuvaret Deus eum specialiter ad hoc: Secundò patet quia Abia pugnavit nunc contra Ieroboam ad reducendum Israelitas à se, ut colligitur ex littera, & tamen declaratum est, quòd non peccaverat in hoc: ergo à fortiori non peccaret accipiendo istas civitates.

Tertiò patet, quia dato quòd illicitum esset pugnare ad reüniendum terram Israel regnò Iuda; tamen licitum esse poterat pugnare ad accipiendum civitates istas propter aliquam specialem utilitatem. Quartò patet, quia poterat habere iustam causam pugnandi contra istas civitates Abia: quia fortè cum istæ ur-

bes erant in extremitate regni Ieroboam, ex illis inferebantur damna regno Abiæ, & quia habitatores illarum volebant cessare ab ista actione damnorum, poterat licite Abia delere urbes istas: ita ut: numquam in eis esset habitatio: vel capere illas, & unire regnò suo. *quest. 46.* *De seminis: non autem de viris capitis audio fieri mentionem, quia fortè Ieroboamus omnes illarum civitatum viros ad tam magnum exercitum faciendū convocaverat: ita ut nullus in urbibus vir maneret, quem Abia rex urbes ingressus, captivaret.*

Secundo Paral. 13. Nec valuit ultra resistere Ieroboam in diebus Abiæ: quem percussit Dominus, & mortuus est. n. 20. *Abulensis.* Inteligitur de Ieroboam: & concordat hoc valde litteræ: quia dicitur quòd non valuit Ieroboam resistere Abiæ quem percussit Dominus, & mortuus est, scilicet propter peccata Ieroboam. Deus fecit Abiam potentiorē, quā Ieroboam, quòd non posset resistere Ieroboam Abiæ, & sic persecutus fuerat Deus eum viventem, ita etiam persecutus est, ut moreretur, & occidit eum. *q. 48.* *Non per Abiam regem sed per ipsum Deum percussus Ieroboamus occubuisse refertur qui enim, quantum in se fuerat, vitulos aureos deos efficiens, verum Deum interfecte intentaverat, ad ipsum vero Deum occisus est; ut quem Deum verum vivens per culpam deiecerat, moriens verum Deum esse per penam experiretur.*

Secundo Paral. 14. Dormivit autē Abia cum patribus suis, & sepeliebunt eum in civitate David. *num. 1.* *Abulensis.* In civitate David, id est in castro montis Syon; quia illud castrum vocabatur civitas David, eo quòd accepisset illud de manu Iebusorum: pugnando, & ad gloriam nominis sui vocavit illud civitatem David: ut patet præcedenti lib. 11, cap. 3. & 2. Reg. 5. Pece-

807

2. Paral.
13. n.
20.

805

2. Paral.
13. num.
19.

806

808

2. Paral.
14. n. 1.

1. Paral.
11.
2. Reg.
5. n. 1.

rat autem David in castro montis Syon loca sepulchrorum regalium, & ibi sepeliebantur omnes reges de genere suo. *quæst. 1. Aptus bellicoso regi locus ad tumulum datus est: in castro debuit sepeliri, ut etiam post obitum sibi pro defensione suorum ex castro illo beligerandum fore propalaret.*

809 *Tertio Regum 15. Et dormivit*

3 Reg. Abia cum patribus suis, & sepelie-
15. n. 8 runt eum in civitate David. *num. 8.*

Abulen. Fortè peste assumptus est, vel propter peccata sua Deus emisit ei aliquam ægritudinem, quæ subito eum rapuit, & sic regnavit modico tempore, scilicet tribus annis solùm: & erat tunc juvenis, cùm mortuus est. *quæst. 6. Dormitio mors Abia nuncupatur, ut visa illius perpetua fuisset vigilia demonstretur, qui enim dū in regno viveret, semper militaverat, semper vigilaverat.*

3 Reg. *Tertio Regum 15. Regnavitque*
15. n. 8 Asa filius eius pro eo. *n. 8. Abulen.*

Successit ei in regnum, quia fortè iste erat primogenitus Abiæ, vel quia erat præcipuus in prudentia, & robore, & elegit eum Abia, ut esset rex, sicut elegit Roboam ipsum Abiam, quanquam non esset primogenitus, secundo Paral. 11. *quæst. 6. Abia sapiens, ac fortis rex, sapientem, fortemque filium sibi successorem designavit, ut regnum, quod ipse bellica prudentia, & militari fortitudine à potestate tyranni, ut sibi debitum vendicaverat, filius eiusdem virtutibus pradiis conservaret.*

2 Paral.
11.

Ex Divo Dionysio Carthusiano.

810
2 Paral.
11. n. 8
22

Secundo Paral. 11. Constituit vero in capite Abiam filium Macha, ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere co-

gitabat. *n. 22. Carthusianus.* Id est cæteris filiis suis, etiam senioribus prætulit illum, ipsum enim regem facere cogitabat, quia cæteris sapientior, & potentior fuit, ideo ergo commisit ei gubernacula urbium, & procuravit, quoddam sibi succederet in regno. *art. 11. Abia ergo non atas, sed virtus contulit principatum. Dux primò, & postea rex à patre supra omnes fratres declaratus, nulli eorum invidia fuisse refertur: quia eos, non ut dux milites iubebat: non ut rex subditos gubernabat, sed ut frater fratres, quos diligeret, dirigebat. Super fratres suos.*

Tertio Regum 15. Attamen bellum fuit inter Abiam, & Ieroboam omni tempore vitæ eius. n. 6. Carthusianus. In quo Abia inopinatam obtinuit, Deo auxiliante, victoriam, ut patet in Paral. omni tempore vitæ eius, puta, Abiæ, ita quod inimicitia fuit inter eos, & sibi invicem particulariter nocuerunt; tamen sicut in præfecto Paral. lib. fertur, post prædictum triumphum nequivit Ieroboam huic Abiæ resistere. *art. 23. Bello namque primo superatus tyrannus, non audebat iterum cum Abiarege totis viribus dimicare. Victoriæ namque in primo obtenta bello victoriam reddidit valde pusillanimitatem, & victorem multo audaciorem.*

Secundo Paral. 13. Nunc ergo vos, dicitis quod resistere possitis regno Domini, quod possidet potius David, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Ieroboam in deos. num. 8. Carthusianus. Regnum eorum fuit regnum Dei; qui fuit principalis eorum rex, cuius vicarialis rex fuit legitimus ipse David successor. *art. 13. Felicissimum regnum, quod Deum ipsum regem meruit obtinere, qui cùm rex regum fieri omnes sibi subditos reges faciebat, quanvis inter illos unum Davidis eligeret successorem, cui omnes alij, ut vicem tenenti ipsius Dei, obtemperarent.*

Secundo

811

3 Reg.
15. n. 6
2 Paral.
13.

812

2 Paral.
13. n. 8

813

2. Paral
13. nu.
12.

Secundo Paral. 13. Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & Sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filij Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit. nu. 12. *Carthusianus.* Deus etenim devotorum in exercitu dux est. Quodd si à Deo adiuvari; ac prævare optamus, studeamus ei in omnibus obedire, sacrificia spiritualia immolare, ecclesias, & eius ministros, ac sacra divini ministerij instrumenta debite venerari. In exterioribus etiam bellis in Domino est sperandum, & eius est invocandum auxilium, atque per opera bona, & per præviam confessionem sinceram parare se debent ad prælia congressuri. art. 13. in fine. Nolite pugnare &c. *Dum enim contra fideles ac Domini Dei cultores dimicarent, contra ipsum Dominum Deum certare viderentur, qui dux fidelium factus, ipsorum fieret propugnator, & inimicorum expugnator.*

814

2. Paral
13. nu.
12.

Secundo Paral. 13. Filij Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit. n. 12. *Carthusianus.* Id est contra nos cultores Dei patriarcharum, contra nos enim Dei servos præliando, contra Deum præliaremini, & succumbetis. Videtur Abia ex parte sperasse in Deo, sed imperfectè, atque ex alia parte timuisse videns tantam hostiū turbam, ideo persuasit eis, ne contra te inirent conflictum. art. 13. Contra Dominum Deum. *Ducem exercitus sui Abias, & Dominum & Deum esse hostibus enunciabat, ut qui illum tanquam Deum non diligens, saltem tanquā Dominum formidarent; ut sic, si non amore, saltem timore nollens cum exercitu tantis ducis præliari.*

815

2. Paral
13. nu.
17.

Secundo Paral. 13. Percussit ergo eos Abia, & populus eius plaga magna, & corruerunt vulnerati ex Israel quingenta millia virorum fortium. n. 17. *Carthusianus.* Apparet, quodd de exercitu Abiæ nullus corruerit, ideo victoria illa fuit evidenter miraculosa. art. 13. *Primus in persequendo hostes Abia fuisse refertur, ut illius fortitudo describat, qui exemplo suo totum exercitum excitavit, ut hostes fugientes sequeretur, quousque regnum tyranni ingressus tribus regni civitatibus captis, quasi triplici redimitus corona de tyranno in ipsius tyranni regno triumpharet.*

Secundo Paral. 13. Nec valuit ultra resistere Ieroboam diebus Abia: quē percussit Dominus, & mortuus est. n. 20. *Carthusianus.* reterens illud Mortuus est, ad Abiam sic ait. Abia namque fuit ingratus his tantis beneficijs Dei, nec permansit in eius obsequio. Ideo propter aliquas suas culpas à Deo plagatus est, & defunctus. art. 23. *Voluit Ieroboamus ultra Abia resistere: sed non valuit, quanvis enim resistendi haberet voluntatem, victus tamen in primo prælio contra victorē regem, resistendi non habuit potestatem.*

816

2. Paral
13. nu.
20.

Secundo Paral. 13. Reliqua autē sermonum Abiæ viarumq; & operū eius, scripta sunt diligentissimè in lib. Addo prophetæ. n. 22. *Carthus.* Liber non superest, & ex isto innoteſcit, quodd sancti prophetæ cum ingenti diligētia conscripserunt facta regū Israelitici populi tam bona, quā mala, non utiq; principaliter propter facta illa in se, aut propter reges, sed ad Dei honorem, in quantum divina iustitia, aut pietas omnipotentis ostendebatur in factis illorum bonis, aut malis. art. 13. Reliqua autem &c. Opera ergo Abia, & bona, & mala scripta fuisse ad honorē Dei memorantur; in quem & à Deo collata beneficia, & illata supplicia referuntur; neque enim minor Dei gloria est, dum per iustitiam infert hominibus male operantibus supplicia, quā dum per misericordiā hominibus bene agentibus cō-

817

2. Paral
13. nu.
22.

fert beneficia.

Ex Caietano Cardinali.

818 *Secundo Paral. 11.* Constituit vero in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius. *n. 22. & 23. Caietanus.* Hebraicè habetur: ut faceret regnare ipsum. Inchoavit enim regnum Abiæ filij, præferendo ipsum reliquis filijs. *ibi.* Dum enim Abiam ducem inter fratres nominavit, eum regem inter fratres futurum designavit, neque enim tempore belli regia dignus esset dignitate, qui ducis non scires experientia doctus, uti potestate.

819 *Secundo Paral. 13.* Noster autem Dominus Deus est, quem non reliquimus. &c. *n. 10. Caietanus.* Parvi refert quòd hebraicè habetur, & nos Jehovah Blohe noster. *ibi.* Tanta enim unitas erat inter Abiam, qui more regis, per pronomen (nos) in plurali se significabat ex una parte, & Deum ex alia; ac si unus, idemque dux, & gubernator, & rex esse videretur.

820 *Secundo Paral. 13.* Ergo in exercitu nostro dux Deus est. *n. 12. Caietanus.* Hebraicè habetur, & ecce nobiscum in caput Elohim, qui verè est Elohim. *Gloriatur Abia, quòd in*

societate militari Deum haberet ducem, qui socius suorum factus contra hostes illius vellet unà cum suis militare, ut sic quisque suorum tantum secutus ducē gloriose de hostibus triumpharet.

Tertio Regum 15. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum; nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris eius. Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, ut suscitaret filium eius post eum. *n. 3. & 4. Caietanus.* Apertè dicitur, quòd I non propter paterna mèrita regnavit iste, sed propter mèrita Davidis. *ibi.* Ergo Abia à Roboamo patre immediato acceperat mores: & à patre Davide remoto accipiebat honores; neque enim à Roboamo, qui nec de suis per benevolentiam; nec de se per penitentiam scivit regnare: potuit Abia vocabulum regium vendicare.

Tertio Regum 15. Fuitque prælium inter Abiam, & inter Ieroboam. *num. 7. Caietanus.* Hoc prælium diffusè scribitur Secundo Paral. 13. ubi confidentia istius Abiæ in summo Deo narratur caula præclaræ victoriæ. *Ad locum lib. 3. Reg. cap. 15.* De Ieroboamo tyranno Abia rex caesis quingentis millibus, & ipso fugato rege triumphavit: quia victoriam, non suam fretus potentia, sed divina nixus benevolentia, speravit.

81.

3. Reg.
15. n. 3
& 4.

822

3. Reg.
15. n. 7

SONVS OCTAVVS

175

Abiathar.

Ex Diuo Hieronymo.

823

1 Reg.
23. n. 6

Primo Regum 23. Porro eo tēpore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descenderat. *n. 6. D. Hieronymus.* Ephod illud erat, quod Moyles iubente Domino fecerat, in quo erat doctrina, & veritas; in quo etiam consuluit sacerdos Dominum. *in quest.* Hebr. Devotus profectō Abiathar fuisse ostenditur, qui ad Davidem fugiens, ephod non sine periculo mortis secum asportavit, cum relicto hoc habitu, mortem quam minister Saulis omnibus ephod inducētis inferebat, facilius posset declinare; ut qui mallet, si opus esset, potius vitam cum morte, quam sacra cum prophana veste commutare.

824

3 Reg.
23.
nn. 18.

Tertio Regum 23. Percussit ergo vterque fœdus coram Domino: māsque David in sylva: Ionathas autem reversus est in domum suam. *n. 18. D. Hieronymus* Percussit igitur vterque Ionathas scilicet, & David fœdus coram Domino, idest coram Abiathar Sacerdote, qui portabat ephod. *in questio.* Hebr. Dum enim Abiathar indutus ephod faderi assistebat, Deum ipsum futurum fœderis testem referebat; unde fœdus coram eo initum, coram ipso Domino fieri dicebatur.

825

3 Reg.
2. n. 22

Tertio Regum 2. Responditque rex Salomon; & dixit matri suæ: Quare postulas Abisag, Sunamitidē Adoniæ? Postula ei & regnum: ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar Sacerdotem, & Io-

ab filium Sarviæ. *n. 22. D. Hieronymus.* In Hebræo ita habetur; & Abiathar Sacerdoti & Ioab filio Sarviæ: quod ita intelligendum est: postula ei, idest Adoniæ, & Abiathar sacerdoti, & Ioab filio Sarviæ regnum. *in quest.* Hebr. ad hunc locum. Ita enim Adonias Sacerdotem Abiathar, & Ioab ducem diligebat, ut regnū sibi datum, non solum sibi, sed & amicis concessum reputaret, quod nempe non solus, sed unācum illis amicis gubernaret

Ex D. Chrysostomo.

826.

1 Reg.
22. nn.
22.

Primo Regum 22. Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annuntiaret Sauli; ego sum reus omnium animarum patris tui. Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animā meam, quæret animam tuam, mecumque servaberis. *à num. 22. D. Chrysostomus.* Quando Sacerdos, qui impias regis manus effugerat cladem luctuosissimam annuntiavit Davidi, erupit in amarissimam illam vocem: Ego sum causa mortis tot animarum. Itaque Abiathar iugiter cum illo congressus, nihil aliud erat, quam luctus illius, ac mæroris monumentum. Cum enim in illum intrabatur, semper versabatur illi ante oculos necatio illa sacerdotum: & huius sibi causam imputans reis omnibus infelicius degebat. *lib. 3. de Provid. Deß*

P 4

Mane

Mane mecum ne timeas. n. 23. *Socius enim factus Davidis regis à Deo pro impio rege successuri designati, non debuit impium regem iam timere, sed spe in Deum firmam salutem semper sperare.*

Ex Hugone Cardinali.

827 **P**rimo Regum 23. Porro eotempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descendebat. n. 6. *Hugo Card.* Dixerat auctor quod David consuluit Dominum, & posset aliquis querere: quomodo consuluit Dominum, an per se, an per alium? Et determinat hoc, dicens, quod per Abiathar, qui cum fugeret, alijs sacerdotibus interfecit, secum detulit ephod, in quo Dominum consulebat pro David quando opus erat. *ibi.* *Abiathar fugiens, ephod secum deferbat, ut si forte à militibus Saulis regis comprehenderetur, eò habitu religionis ad cõsiderationem provocaret. Vel, ut tanti vestimenti, iussu Dei à Moyse olim facti, reverentia tacti milites à cade Abiatharis abstererent.*

828 **P**rimo Reg. 30. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me ephod, & applicavit Abiathar ephod ad David. n. 7. *Hugo Card.* Applica ad me ephod, id est, mihi: id est propter me indue ephod. Vel aliter. Hebræi dicunt, quod in logiò, quod erat in ephod deprehendebatur, si Deus esset propitijs populo: & ideo dixit David: Applica ad me ephod: id est accede ad me, ut videam si Deus sit propitijs nobis. Vel potest dici, quod duo ephod erant, scilicet propheticum, & pontificale. Prophetico utebatur minores sacerdotes, & prophetæ & reges. Vnde secundo Regum 6. dicitur, Porro David erat indutus ephod lineo. De isto dicit hic: Applica ad me ephod, ut indutus

eo oraret Deum, dum Abiathar cõsuleret Dominum. *ibi.* Applica ad me &c. Sciebat enim David se à sacerdote illo adeo diligi, ut non tam ad orandum pro se ipso sacerdote, quàm ad deprecandum pro Davide rege, & vestimentum sibi, & animum Deo vellet applicare.

Secundo Reg. 15. Venit autem Sadoc sacerdos, & universi Levitæ cum eo, portantes arcam fæderis Dei & deposuerunt arcam Dei: & ascendit Abiathar donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate. *Hugo Cardinalis.* Deposuerunt arcam. Glossa ut ab Abiathar Sacerdote cõsuleretur Deus, quod ire deberet David, & ascendit. Glossa ad orationem, ut ab omnibus videri posset. *ibi.* Et ascendit. *Ut dum corpore ascendeat, ascendet animo, ut ita & externo, & interno habitu, qui primus erat inter omnes ecclesiastica dignitate, primus esse videretur in religiosa pietate.*

830 **T**ertio Reg. 2. Abiathar quoque Sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem, vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, & sustinuiſti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus. num. 26. *Hugo Card.* Quasi diceret. Recede à Sacerdotio; & vade laborare, ut rusticus, in agrum tuum. *ibi.* *Abiathari, quem dicebat morte dignam, duplicem veniam causam rex Salomon assignavit, Dei scilicet, & patris sui regis obsequium. Obsequium Dei, primum posuit, dicens, Quia portasti arcam Domini. Obsequium regis secundo memoravit, dicens, & quia sustinuiſti laborem, ut ostenderet se, non tam regis patris sui, quàm Dei Domini sui motum causa, vitam Abiathari morte digno condonare.*

Ex Lyra.

831 **P**rimo Regum 22. Evadens autē
unus filius Achimelech, cuius
nomen erat Abiathar, fugit ad Da-
vid, & enuntiavit ei, quodd occi-
disset Saul Sacerdotes Domini. *nu.*
20. & 21. *Lyra.* Effugerat, ut per Da-
vid tutaretur, propter quem domus
patris sui destructa fuerat. *n. suo* 6.
Fugit ad Davidem, sciebat enim Davidē
fore gratum, ac proinde sperabat in se fi-
lio obsequia patris sui Davidis facta, a Da-
vide fore beneficiis compensanda.

832 **S**ecundo Regum 15. Venit autem
& Sadoc Sacerdos, & universi Le-
vitæ cum eo, portantes arcam fæ-
deris Dei, & deposuerunt arcam
Dei: & ascendit Abiathar, donec ex-
pletus esset omnis populus, qui egres-
sus fuerat de civitate. *n. 24. Lyra.* Et
ascendit Abiathar. Scilicet ad con-
sulendum Dominum se applicavit;
quia erat tunc sacerdos principalis.
Sed tunc non habuit responsum,
per quod cognovit David Deum ad-
huc non esse placatum erga ipsum,
propter quod societate arcæ reputa-
vit se indignum, & ideo eam humi-
liter remisit ad tabernaculum, unde
fuerat assumpta; *n. suo* 3. Ascendit
ut ab omnibus sequentibus regem David
in oratione positus videretur, exemploque
suo omnes ad orandum Deum, ut regi, re-
gemque sequentibus auxiliaretur, exci-
taret.

833 **T**ertio Regum 4. Sadoc autem, &
Abiathar Sacerdotes. *n. 4. Lyra.* Hoc
videtur esse contra illud, quod dictum
est secundo cap. quod Salomō
eiecit Abiathar à sacerdotio dicens:
Vade in Anathoth ad agrum tuum.
Dicendum, quod ipsum revocave-
rat, ut ministraret in templo, & vi-
veret de altari, non tamen ad sum-
mum sacerdotium, & hoc fuerat
prædictum Heli primo lib. 2. cap.
n. suo 4. Ergo Salomon rex Sacerdotem

Abiathar, morte dignum propter
irrationem contra se ipsum regem saltam,
in exilium amandavit; sed postea clemen-
tia motus eundem ab exilio revocavit, non
tamen eum ad pristinum summum Sacerdo-
tis restituit dignitatem; ne sententiam à
se datā quasi iniustam revocare, sed quasi
rigorose, iustē tamen latam, videretur
semperare.

Ex Abulensi.

Primo Regum 22. Evadens autem
unus filius Achimelech, cuius
nomen erat Abiathar fugit ad David
n. 20. Abulen. Cū occiderentur
Sacerdotes, evasit de eis unus filius
Achimelech, scilicet Abiathar, qui
postea fuit summus Sacerdos. Po-
tuit autem iste fugere de illis sacer-
dotibus, qui fuerunt præsentēs Sau-
li, quando Doeg occidit octoginta
quinque, & forte etiam iste erat ves-
titus ephod cum alijs, & quia servi
regis volebant mittere manus suas
in Sacerdotes, quamquam viderent
aliquem fugientem, non curabant
tenere illum. *quæst.* 31. *Vnus erat*
Abiathar, sed qui multorum inftar erat
*virtute meritorum, quam proinde ex mul-
tis Deus voluit reservari, ut Sacerdos*
magis effectus. Davidi regi unitus, pro
rebus ipsius regis Deum exoraret.

Primo Regum 22. Fugit ad Da-
vid. *n. 20. Abulensis.* Non habuit Abiathar alium locum securiorem, ad
quem fugeret, quā ad David; quia
si fugisset ad aliquam partem terræ
Israel, caperetur, & occideretur, eū
rex iussisset occidi omnes, qui erant
in urbe Nobe, & iste erat unus de
illis. In regna autem extraneæ, ut in
terram Philistinorum ire non au-
debat, quia illa erat terra hostilium.
quæst. 31.

Deinde sic progreditur. Ad David
autem securē fugit propter duos pri-
mō quia David non obediebat Sauli
sed

834

1 Reg.
22. nu.
20.

835

1 Reg.
22. nu.
20.

836

1 Reg.
22. nu.
20.

federat hostis eius, ideo manente ibi Abiathar, quamquam aliquis eum quæretet ad occidendum ex parte Saulis, David non traderet eum ibi. Secundum erat quia David videbatur teneri nimis Abiathar propter patrem suum: quia pater suus Achimelech fuerat amicus David; & dederat ei panes, & gladium, & consuluerat Dominum pro illo: & ad ultimum ipse cum tota cognatione sua perierat propter David: ergo nimis tenebatur David Abiathar. *quæst.* 31. *A rege, per Deum reprobas, ad regem ab ipso Deo electum, Abiathar fugere curavit, intellexit enim Saullem propter ipsius demerita fore regno spoliandum; Davidem vero propter ipsius virtutes ad regiam dignitatem sublimandum.*

837

1 Reg.
22. *nn.*
21.

Primo Regum 22. Et annuntiavit ei quod occidisset Saul Sacerdotes Domini. nn. 21. Abulensis. Ille enim primus retulit David de occisione sacerdotum, cum celeriter venisset ad eum: & nuntiavit ei tam de sacerdotibus, quam de civitate: & quomodo omnia, quæ ad illos pertinebant, consumpta fuerint. *q. 31. Primus Abiathar Davidi stragem illorum sacerdotum tragicam annuntiavit quia cum mortis timor pedibus eius maderet alas, pro omnibus iter acceleravit.*

838

1 Reg.
22. *nn.*
22.

Primo Regum 22. Et ait David ad Abiathar ego sum reus omnium animarum patris tui. nn. 22. Abulensis. Dicitur reus, quia propter ipsum Saul occidit omnes viros de domo Achimelech. Pro hoc autem tenebatur David Abiathar, & quibuscumque superstitibus de familia Achimelech: & sic suscepit Abiathar benevolens: & propter hoc dixit ei, quod erat reus omnium animarum patris sui: ut per hoc intelligeret Abiathar, quod propter istam obligationem David esset magis sollicitus pro eo. *q. 34. Ego sum reus omnium animarum patris tui, Filios, patris animas appellabas, eos enim pater quasi ani-*

mas, quæ paternum animarent corpus, diligebat.

Primo Regum 22. Mane mecum, ne timeas. num. 23. Abulensis. Id est mane in comitiva mea; habebat enim iam David sexcentos viros, quod patet quia sequenti capite dicitur quod egressi sunt de Ceila David, & sexcenti viri sui. Dixit autem; ne timeas, scilicet non timeas Saul, quasi diceret; ego liberabo te a Saul. Putabat enim Abiathar, quod Saul persequeretur eum ubicunque esset, eo quod iusserat occidi omnes Sacerdotes de urbe Nobe. Cum David autem non poterat eum persequi, eo quod David liberaret eum à morte. *q. 34. Mane mecum, ne timeas. In mea ascriptus societatem. Saulis deponito timorem. Hoc unum tibi opus est, in mea societate permanere: Societatis enim mea miles factus contra tyrannum Saulem, omnesque eius milites pravalesbis.*

Primo Regum 22. Si quæsierit animam meam, quæret, & animam tuam, mecumque servaberis. n. 23. Abulensis. Quia ego pugnabo pro anima tua sicut pro anima mea. In hoc autem obligabatur David nimis Abiathar, & erat illud propter duo. Primum, quia erat nimis obligatus David Abiathar propter patrem suum, & omnes cognatos, qui mortui fuerant pro eo, quos ipse à morte eripere non potuit. Pro isto igitur quem apud se habebat, pugnaturus erat usque ad mortem, ne quis eum pro hac causa molestar. *q. 34.*

Deinde sic progreditur. Secundo hoc faciebat, quia ad eum confugerat David enim habebat robur suum in multitudine eorum, qui confugerant ad ipsum: pro quorum salvandis si ipse ad mortem non se exponeret, cum opus esset, dimnes eum deferrent: ideo pro quolibet eorum se debebat David opponere, sic autem erat de Abiathar, quia confugerat ad eum. *quæst. 34. Magnam Abiathar*

Sacer-

839

1 Reg.
22. *nn.*
23.
1 Reg.
23.

840

1 Reg.
22. *nn.*
23.

841

1 Reg.
22. *nn.*
23.

Sacerdoti David ostendebat amorem, animam suam Abiatharis animam appellabat.

842

1 Reg.
23. n.6

Primo Regum 23. Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descenderat. *n. 6. Abulen.* Apparet verisimilius, quod Abiathar non stabat cum illis 85. sacerdotibus, qui occisi sunt coram Saule à Doeg; quia si ibi fuisset non ivisset in Nob: sed verisimile est fuisse eum in Nob: & quando Saul misit ad destruendum urbem, ipse fugit inde. Nam si fuisset coram Saule, & fugisset à facie eius, non venisset ad aliquem locum, ut aliquid ferret secum: sed potius curaret vitam salvare fugiens illico ad David; & non potuisset portare secum ephod: portavit tamen illud: ergo non erat cum illis, sed in Nob: quando fugere cepit. *q. 10.*

843

1 Reg.
23. n.6

Es paulo infra sic ait. Abiathar ergo non ivit cum alijs sacerdotibus coram Saule, sed mansit in vrbe Nob: & fortè ad ministrandum, quia necesse erat manere aliquos sacerdotes ad ministrandum in sanctuario alijs euntibus ad regem. Qui cum vidisset quod urbs vastari incipiebat, arripiens ephod fugit. *quæst. 10.* Cum alijs Sacerdotes à Saule rege vocati ad Saullem regem festinarent: solus Abiathar mansit in vrbe Nob:, in qua erat sanctuarium, ut ibi, deficientibus alijs, obsequiosus Deo ministraret; & ideo meruit non solum à morte, quum Saul alijs intulit, liberari; sed ad supremam summi sacerdotis gloriam sublimari.

844

1 Reg.
23. n.6

Primo Regum 23. Ephod secum habens descenderat. *n. 6. Abulensis.* Quæret aliquis quare Abiathar potius duxit secum ephod, quam aliquid alterum? *Et infra sic respondet.* Dicendum igitur, quod Abiathar duxit secum ephod specialiter propter multa. Primo, ut ex hoc significaretur ipsum esse summum sacerdotem. Nam mortuo Achimelech,

patre Abiathar, succedebat ipse in summo sacerdotio, cum nullus esset maior inter filios eius, quia omnes mortui erant. Vestes tamen pontificales pertinebant ad solum summum sacerdotem: Abiathar ergo tulisset secum omnes vestes sacerdotales, si potuisset: quia tamen velociter fugiebat, non poterat ferre, quia esset magna sarcina: tulit igitur eam, quæ erat præcipua inter pontificales vestes, scilicet ephod: & ista erat pretiosior alijs propter lapides pretiosos quos habebat, ut patet Exod. cap. 28. *q. 11.*

Deinde secundam apponit causam, dicens. Alia causa, & præcipua erat, quia Abiathar fugiebat de vrbe sua propter mortis periculum; & cum iam moraturus esset in terra aliena profugus semper, cavens, ne eum Saul per insidias caperet, imminere ei magna pericula: & quia ad hæc magna prudentia non sufficit, voluit habere divinum consilium; habebat autem summi sacerdotes responsum Dei in omnibus, quæ petebant, præfente ephod: ideo cum ipse posset consulere Deum in omnibus periculis suis, portavit ephod. Nihil enim sibi utilius esse poterat in omnibus quæ erant in vrbe Nob:. Et sic non curavit aliud secum ducere, nisi ephod. *q. 11.*

Tandem tertiam ponit causam, & sic ait. Alia causa fuit propter David. Cum enim elegit Abiathar fugere de vrbe Nob:, disposuit venire ad David; & quia David erat in quotidianis periculis sicut Abiathar, eo quod Saul infidiabatur, ut caperet eum, erat valde conveniens David, ut haberet in quo consuleret Dominum: sed hoc non poterat esse nisi habendo ephod: ideo Abiathar curavit potius secum ducere ephod quam aliquid alterum. *q. 11.* Ephod secum habens. *Ac sic non pluries se ipsum faceret, quàm ephod sui honoris insigne æstimaret, quod proinde unum secum duxit.*

845

Exod.
c. 28.
1 Reg.
23. n. 6

846

1 Reg.
23. n. 6

deserebat.

Primo Regum 23. Quod cum David rescisset, quia prępararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod. *num. 9.* *Abulen.* Hic recurrit David ad divinum consilium, quia audierat, quod Saul quęreret ei malum occultę, & nesciebat, an verum esset: & si expectaret vsque quod sciret via humana, forte irrueret prius super eum Saul, quā ipse cognosceret, & tunc non esset locus effugiendi. Voluit ergo scire hoc per divinam consultationem, ut haberet tempus ad providendum sibi. *quęst. 12.* *Sapientius David Dominum consulebat, legatum enim secum habens Abiathar summum sacerdotem, missis ad Deum, acceptisque a Deo epistolis amorem suum erga Deum sui ipsius amatorem ostendebat, & divini erga se favore procurabat.*

Primo Regum 23. Applica ephod. *n. 9.* *Abulensis.* Inquaris tu ephod, & maneat iuxta me, ut sic ego consulam Dominum. *quęst. 7.* *Et infra, agens de modo, quo per applicationē ephod consulens Deum, sciebat quid esset futurum, sic ait.* Fiebat quęstio in scripto, & respondebatur in scripto, & ista fuit positio Rabbi Abenazra, pro quo ipse pręsupponit quod in tali caturam rationalis erant laminę aureę inscriptę divinis nominibus: & illę faciebant reddi responsum, scilicet quod charta illa, in qua erat scripta quęstio, ponebatur inter laminas illas: & cum post paucum educeretur charta, reperiebatur ibi responsio scripta. *quęst. 7.* *David ergo per Abiathar Sacerdotem, quasi per mediatorem inter Deum, & hominem quęstiones in rebus dubijs proponebat, & per eundem veras Dominus responsiones Davidi proferebat.*

Primo Regum 30. Et ait ad Abiathar Sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David, & consuluit David Dominum, dicens. *n. 7.*

& 8. Abulensis. Iste erat, per quem ipse solebat consulere Dominum, ut patet supra *nu. 23.* Nam habebat secum ephod, in quo Deum consuleret. Erat autem iste Abiathar semper cum David. Nam quocumque ille ireret, sive ad bellum, sive ad alia loca, ibat cum illo. Sic dixit Salomō ad Abiathar 3. lib. cap. 2. Vir mortis es: sed hodie non te interficiam: quia portasti arcam Dei coram David patre meo, & sustinisti laborem in omnibus, in quibus sustinuit pater meus. *quęst. 5.* *David devotus erat, ideoque sacerdotem, per quem singulis quibusque diebus posset consulere Dominum, secum semper adducebat.*

Secundo Regum 8. Et regnavit David super omnem Israel: faciebat quoque David iudicium, & iustitiam omni populo suo, Ioab autē filius Sarvię erat super exercitum: porro Iosaphat filius Ahilud erat a commentarijs: & Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes. *numer. 15. 16.* *& 17. Abulensis ex aliorum sententia.* Dicitur quod Achimelech filius Abiathar factus est summus sacerdos, quia forte Abiathar erat senex, & non poterat ministrare: ideo filius eius efficiebatur summus sacerdos administrandum, ut suppleret locum patris; & tamen quandiu viveret pater, ipse vocaretur summus sacerdos. *quęst. 24.*

Deinde aliam prębet responsionem, quam dicit veram. Videtur dicendum, quod cum Abiathar fuisset cum David in omnibus laboribus suis, & consulisset pro eo Dominum sæpe, diligebat eum David nimis, & volebat illam habere semper apud se in consiliarium: vnde non poterat ire in sanctuarium ad ministrandū. Erat autem sanctuarium in Galaad: David autem semper morabatur extra locum illum in Hierusalem: ideo voluit, quod filius eius consecraretur in summum Sacerdotem ad ministrandū.

1 Reg.
30. n.
23.

850

2 Reg.
8. n. 15
16. &
17.

851

2 Reg.
8. a. n.
15.

847

1 Reg.
23. n. 9

848

1 Reg.
23. n. 9

849

1 Reg.
30. n. 7
& 8.

nistrandum loco patris: ut ille postea semper maneret cum David: & tamen ipse pater retinebat sibi dignitatem. Vnde post hoc vocabatur summus sacerdos Abiathar, ut patet sequenti lib. cap. 1. *quest. 24.* Ergo Abiathar filium suum Achimelechum in pontificis summi dignitate, dum adhuc viveret, constituit successorem, retento tamen sibi dignitatis vocabulo, ut sic obligatus ad exhibendam in sanctuario residentia, posset absq; ullo scrupulo in curia apud regem præbere assistentiam.

Primo Regum 15. Venit autem Sadoc sacerdos, & vniuersi Levitæ cum eo, portantes arcam fæderis Dei, & deposuerunt arcam Dei; & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate. *num. 24.* *Abulensis* Ascendit ad locum ubi erat arca. Nam ipsa deposita fuit in aliquo loco alto, & Abiathar ascendit ad eam ad consulendum Dominum coram illa. *q. 29.*

Et infra ad illud. Donec expletus &c. *num. 24. sic ait.* Id est tamdiu ascendit Abiathar, vsque quò perfectè transiit torrentem Cedron omnis populus, qui egressus fuerat de civitate, ut iret cum David, scilicet quia toto isto tempore stetit coram arca Abiathar. Vel aliter, & melius, quòd Abiathar ascendit, scilicet in aliquem locum altum, quando populus incæpit transire torrentem Cedron, ut videret, qui transibant: & an aliqui manebant non transeuntes cum rege: cùm autem expletus esset populus, descendit. *quest. 30.* Cùm regem, suosque omnes, antequàm flumen transirent, in periculo videret, ad orationem ante arcam ad Deum placandum omnibus recurrabat: sciebat enim in arca clausum esse firmissimum, præsidium, quod aperta per orationis clavem arca, Deus oranti solebat elargiri.

Secundo Regum 17. Et ait Chusai Sadoc, & Abiathar sacerdotibus; Hoc, & hoc modo consilium dedit

Achitophel Absalon, & senioribus Israel: & ego tale, & tale dedi consilium. Nunc ergo mittite citò, & nunciate David &c. *à n. 15.* *Abulensis.* Sadoc, & Abiathar sacerdotibus. Isti duo erant sacerdotes magni, quibus David commisit curam nunciandi ei id, quod fieret per Absalonem supra 15. Et manebant isti in Hierusalem ex parte David, cum quibus locutus est Chusai, habito consilio, num mitterent filios suos ad nunciandum istud David. *quest. 10.*

Et infra ad illud. Abiit ancilla & nuntiavit eis; & illi profecti sunt, ut referrent ad regem David nuncium. *n. 17. sic ait.* Missa est quædam ancilla de domo Sadoc, & Abiathar ad illos duos iuvenes, ut referret eis, quæ dixerat Achitophel, & Chusai: non fuit autem missus aliquis vir ad tollendum suspensionem: quia portæ urbis, & in circuitu custodiebantur valde: ut nemo possit exire ad nunciandum aliquid David: & adhuc illa puella, quæ: ivit ad enunciandum his viris, tollebat super caput pannos, quasi vadens: ut lavaret in fonte Rogel: quia erat ibi ager tullonis. *quest. 11.* Igitur Abiathar Absalonis consilia sibi per Chusai Absalonis consiliarium aperta, Davidi per filium suum Ionatham manifestare curabat; sciebat enim nullum esse flagitium, in eo opus esse iustitia, regi legitimo, ac naturali domino, tyranni regnum occupare volentis secreta revelare.

Secundo Reg. 19. Rex verò David misit ad Sadoc, & Abiathar sacerdotes, dicens: loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes: cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? Sermo autè omnis Israel pervenerat ad regem in domo eius, *n. 11.* *Abulensis.* David voluit reducere ad se Iudam: & ad hoc voluit, quòd Abiathar, & Sadoc, qui erant sacerdotes magni, tractarent illud negocium cum tribu Iuda: & hoc

lib. 3.
Reg. cap
1.

852

1 Reg.
15. nu.
24.

853

1 Reg.
15. nu.
24.

2 Reg.
15.

855

2 Reg.
17. nu.
17.

856

2 Reg.
19. nu.
11.

854
2 Reg.
17. nu.
15.

Q

& hoc quia erant viri nimis excellentes, scilicet summi sacerdotes, qui principes populi nominabantur Act. 22. Et ob hoc non misit alios de servis suis ad tribum Iuda: & quia isti duo non erant nunc cum David; sed manserant in Hierusalem, misit alios nuncios ad ipsos in Hierusalem, ut ipsi irent ad totam tribum Iuda, & tractarent de reductione regis. q. 8.

2 Reg. Et deinde sic progreditur. Alia
19. n. etiam causa erat quare isti ibant, scilicet quia isti non fuerant partiales: vel saltem non se ostendunt: sed manserunt in Hierusalem custodiendo arcam; omnes autem alij servi David fuerant partiales: quia nunc fuerant cum David contra Absalonem: unde magis erubescerent viri Iuda, si venirent illi ad tractandum; quam venientibus Abiathar, & Sadoc. *quasi*. 8. *Pacis legatus merito constituitur Abiathar, qui in neutram belli partem inclinasse videbatur; ut sic adversarios Davidis iam pro Davide declaratus facilius ad subiectionem Davidis regis inclinaret.*

857
3 Reg. 1. n. 7. *Tertio Regum 1. Et sermo ei cum Ioab filio Sarviz, & cum Abiathar sacerdote, qui adiuvabant partes Adoniz. num. 7. Abulensis. Quæretur, quomodo Adonias elevabatur, ut regnaret, quia non competebat ei regnum? Et sic respondet. Habebat secum adiutores magnos, scilicet Ioab principem exercitus; & Abiathar summum sacerdotem, quorum favore, & potentia totum populum sibi conciliare putabat: ideo licet non deberetur sibi regnum ex iure, per favores putabat illud adipisci. questione 9. Cum totum regnum ex duobus statibus consistaret, scilicet seculari, & ecclesiastico, totum ad se facile alligendum Adonias reputabat, cum virisque status principes, suos inter fautores reputaret, quisquis enim ex utroque statu, exemplo principis sui excitatus, Adoniam*

in regem vellet acceptare.

Tertio Regum 1. Et sermo ei &c. supra num. 7. Abulensis. Quare Adonias volebat habere aliquos partiales secum? Et sic respondet. Si Adonias non habuisset aliquem competitorum in iure regni, sed pacifice posset regnare, non accepisset aliquos, qui faverent parti suæ specialiter: Eo quod totus populus assentiret sibi, & non haberet aliquem contradictorem: habebat tamen Adonias competitorum, scilicet Salomonem, cui competebat ius regni ex duobus, scilicet ex promissione Dei, & ex iuramento patris. Credidit autem quod ille repugnaret ipsi nimis, & quod multi adhererent illi, eo quod habebat ius: ideo antequam aliquid ageret, quaesivit fautores partis suæ, scilicet Ioab & Abiathar, ut ipsi resisterent omnibus insurgentibus ex parte Salomonis. quasi. 16. Cum tunc Adonias esset, Davidis regis primogenitus, cur sibi fautores, ut in regnum patri succederet, continuis sermonibus perquirebat? Quia putabat facilius sibi regnum assequendum per amicitia favorem, quam per iuris rigorem.

Tertio Regum 1. Et sermo ei &c. num. 7. Abulensis. Quæretur, cur voluit Adonias suscipere Abiathar in partem suam: & quare Abiathar voluit esse cum Adonia? Ad primum respondendum, quia Adonias voluit habere Abiathar in fautorem, eo quod ille erat nimis acceptus apud David: quia fuerat cum eo in omnibus tribulationibus: & erat nunc vir potens in Israel, cum esset summus sacerdos, cuius erat magna potestas, & honor, ut declaratum est Num. 25. Etiam quia summi sacerdotes erant iudices maximi, & populus tenebatur sequi iudicium illorum sub pena mortis, Deut. 17. Ideo per illum posset totus populus conciliari Adoniae, declarante Abiathar, quod Adonias esset

858

3 Reg.
1. n. 7.

859

3 Reg.
1. n. 7.Num.
25.

Deut.

863
3 Reg. 1.
1. n. 7.
Reg.
Reg.
2.
esset verus successor David. 9. 18.
Postea sic progreditur, respondendo ad questionem. Quare Abiathar voluit esse cum Adonia? Abiathar voluit fovere partem Adoniæ, ut ille etiam foveret partem suam. Nam pronunciatum erat, quod domus Heli sacerdotis periret, & tolleretur sacerdotium de illa, primo Reg. 2. Et incæperat iam ista destructio quando occisi sunt sacerdotes Nobæ, primo Reg. 22. timebat autem Abiathar quod propter prophetiam illam Salomon auferret ei summum sacerdotium: ideo voluit nunc favorem querere cum Adonia: ut quamquam postea prophætæ dicerent, Abiathar abijciendum de summo sacerdotio, Adonias propter affectionem non expelleret eum. *quæst.* 18.

861
Reg.
n. 7.

Et paulo infra. Potest autem dari alia causa tam de Ioab, quàm de Abiathar, quare adhæserint Adoniz, scilicet quia isti desiderabant præcellere alios in honore. Erat autem propinqua mors Dávid, in qua novus rex sumendus erat, & illi, qui à principio favissent ei ante susceptionem regnum maxime honorarentur ab eo postea: ideo isti duo, ut essent maximi in domo Adoniz, incæperunt nunc favere ei antequam esset rex. Adhæserunt autem potius Adoniz, quàm alteri; quia putaverunt istum potius futurum regem, quàm alium: vel quia fortè ab isto magis diligebantur, & poterant facilius habere favorem eius.

quest. 18. Ergo Abiathar contra divinam promissionem de regno Salomoni factam, conferebat Adoniz favorem, á quo contra divinam comminationem de auferendo sacerdotio ab illo favore sperabat, ut sic iniusto favore quasi anticipato pretio iniustum favorem compararet.

362 *Tertio Regum* 1. Adhuc illo lo-
quente, Ionathas filius Abiathar
3 *Reg.* sacerdotis venit: cui dixit Adonias:
1. n. 42 Ingredere, quia vir fortis es, &

bona nuncios. *num. 42. Abulensis.*
Iste erat unus de exploratoribus
David, quando Absolon erat in
Hierusalem: & referebant iste, &
Achimaas filius Sadoc ad regem
notitiam eorum, quæ fiebant in
Hierusalem, ut patet secundo Re-
gum 17. Iste autem ierat ad vi-
dendum illum clamorem, qui fie-
bat in vocatione Salomonis, & ve-
nit ad nunciandum coram Adonia:
quia pater suus Abiathar summus
sacerdos fovebat partem Adoniæ.
*in quest. 42. Ionathas Abiatharis fili-
us sollicitus pro patre, qui contra Salo-
monem Adoniæ favebat, ubi primum
cognovit, quod tunc clamor Salomonem
à Davide patre regem declaratum indi-
cabat, festinus hoc Adoniæ venit nun-
ciare, ut ipse cum patre suo Ado-
niæ fautore à periculo mortis posset, pri-
usquam à Salomone comprehenderetur,
liberare.*

Tertio Regum 2. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es; sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus laboravit patrum meus. *num. 26.* *Abulensis.* Dignus morte quia commiserat crimen læsæ maiestatis, eo quod conspiraverat cum Adonia contra Salomonem ut patet supra, cum dixit Salomon de Adonia: Habet Abiathar sacerdotem, & Ioab filium Sarvia: *quasi* *tionem 28.*

Et paulo infra. Salomon imposuit nunc Abiathar pœnam exilij, scilicet quòd iret in Anathoth, & nò rediret in Hierusalem, ne maneret in curia, nec etiam introiret in sanctuarium ad ministrandum. *Et adhuc inferius.* Et quia Abiathar commiserat crimen lætæ maiestatis, occidendus erat, nisi mitteretur eius Salomon. *q. 28.*

Et ad illud, Quia portasti arcam
Q2 Domi-

3 Reg. 2. n. 26 Domini Dei tui &c. num. 26. sic ait Abulensis. Perit hic Salomon aliquas causas, quæ moverunt eum ad mittendum Abiathar, & una fuit, quia portavit aream Davidi. Istud fuit quando David egressus est de Hierusalem fugiens à facie Absalonis. Nam tunc Abiathar, & Sadoc summi sacerdotes portaverunt arcam Davidi 2. Reg. 5. q. 28. Vir mortis es. Qui enim adversus regem, cui Deus regnum promiserat, cum Adonia cupiente regnum occupare, per tyrannidem, ausus fuerat conspirare, debebat non amplius respirare ad vitam, sed per mortem violentam spirare.

866 Tertio Regum 2. Abiathar quoque sacerdoti &c. num. 26. Abulensis. Quæretur an peccaverit Salomon, auferendo summum sacerdotium ab Abiathar? Et sic respondet. Non peccavit, quia cum posset Salomon occidere eum iuste, à fortiori poterat infligere ei quamlibet aliam pœnam, quia quælibet alia pœna est minor, quam mors. Causa autem, pro qua privavit eum, fuit quia Abiathar commisit crimen læsæ maiestatis, scilicet, quia cum Adonia, & Ioab participabat in machinationibus, & conspirationibus contra Salomonem: & pro isto crimine quilibet meretur mortem. q. 31. Sed quia portasti arcam &c. Neque enim erat consentaneum gladio præcindi, vel super astringi collum, quod sacra arca iugo meritis, non tam onerari, quam honorari.

867 Tertio Regum 2. Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini; ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Eli in Silo. num. 27. Abulensis. Quæretur quomodo est verum, quod Salomon eiecit Abiathar de summo sacerdotio, nam infra 4. cap. dicitur, quod sacerdotes Salomonis erant Sadoc, & Abiathar? Et respondet ex sententia aliorum. Aliqui volunt quod iste Abiathar privatus

fuerit à Salomone, & postea fuerit ei reconciliatus, & restitutus in gradum pristinum. quæst. 33. Sed non placet hac solutio Abulensi, unde dicitur illud quod dicitur primo Regum cap. 4. intelligi de principio regni Salomonis, antequam Salomon Abiatharem pro commissio crimine damnet. Ergo Abiathar à Salomone numquam fuit in pristinum statum restitutus, ne, qui ante penam à Salomone inflictam, contra ipsum conspiraverat, iterum in pristino honore positus, pœna memor, & venia immemor, iterum contra Salomonem conspiraret.

Tertio Regum 2. Dixitque ei rex: Fiat sicut locutus es, & interfice eum, & sepeli, & amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Ioab, à me, & à domo patris mei. num. 31. Abulensis. Quæretur quare Salomon non pepercit Ioab imponendo ei minorem pœnam, licet esset reus mortis? nam sic fecit cum Abiathar, qui erat morte dignus: & tamen noluit occidere eum Salomon propter obsequia, quæ fecerat patri suo: Ioab tamen plura obsequia fecerat David, quia omnia bella eius faciebat, & acquisivit ei magnam gloriam, ut patet ex processu præcedentis libri, ideo potius ei miserendum erat?

Sic respondet. Maiora obsequia præstiterat Ioab Davidi, quam Abiathar: tamen erant multa ex parte Ioab, quæ obstabant vitæ eius, quæ non obstabant Abiathar: nam Abiathar non fecerat alia peccata, nisi quod læserat maiestatem regiam conspirando contra Salomonem, & quia ista erat iniuria personarum, poterat ipse remittere eam: Ioab autem fecerat alia peccata, scilicet, quia occiderat Amalan, & Abuer, & Absolonem: ideo licet posset Salomon remittere ei, quod contra eum conspirasset: tamen non poterat remittere peccata facta contra alios. q. 29.

Deinde

868

3. Reg.
2. nu.
31.

869

3. Reg.
2. num.
31.

870

3 Reg.
2. n. 31

Deinde sic progreditur, respondens eidem questioni. Item dignum erat misereri Abiathar pro peccatis factis contra Salomonem, eo quod David non iusserat illum occidi: de Ioab tamen iusserat specialiter, quod occideretur: ideo nolebat quod obsequia ei facta proficerent ad excusandum mortem eius, & ob hoc Salomon non parceret ei, ut obediret patri: dato quod alias intenderet misereri Ioab. Item Ioab erat magnum scandalum ipsi Salomoni, si viveret: quia poterat ei insidiari ad auferendum regnum, adhærendo alicui de filiis David maioribus Salomoni, quia Ioab erat valde potens, ideo ut auferret timorem, occidit ipsum; secus autem erat de Abiathar, quia ille non erat vir tam potens, & paucum scandalum poterat venire per ipsum, ideo permisit illum vivere. *quæst.* 39. *Ex duobus adversus se conspirantibus pro Adonia rex Salomon alteri vitam contulit, alteri mortem intulit, ut in uno sua manifestaret misericordia pietatem, & in altero sua ostenderet iustitia potestatem.*

871

1 Paral
15. nu.
11.

1 Reg.
22.

1 Reg.
23. &
30.
Exod.
28.

1 Paral
18. nu.
16.

Primo Paral. 15. Vocavitque David Sadoc, & Abiathar sacerdotes. *nume.* 11. *Abulenſis.* Abiathar autem erat filius summi sacerdotis Achimelech, & fuit ad David in persecutione Saulis, primo Reg. 22. Et habuit eum tanquam summum sacerdotem; nam per eum consulebat Dominum in rationali; & ephod, primo Regum 23. & 30. Et tamen istis ornamentis non utebatur aliquis, nisi summus sacerdos. Exod. 28. *quæstio.* 13. *Et ad caput* 18. *super illud.* Sadoc autem filius Achitot, & Achimelech, filius Abiathar sacerdotes. *n.* 16. *Docet tunc temporis fuisse duos summos sacerdotes, scilicet Sadoc, & Abiathar, & sic ait.*

872

1 Paral
15. nu.
11.

Erat Sadoc sacerdos in regno Iboſeth; & Abiathar erat sacerdos in regno David, cum verò totum regnum traditum fuit David:

erant isti duo summi sacerdotes in regno suo: & ipse nullum eorum voluit amovere. Et ratio fuit, quia David noluit amovere Sadoc à summo sacerdotio, eo quod compete-
bat ei secundum legem, cum eſſet de linea primogenitorum; etiam secundum prophetiam Dei compete-
bat sibi: quia Deus pronuntiaverat Eli summo sacerdoti, quod propter peccata filiorum suorum, quia ipse noluit corrigere eos, auferretur sacerdotium de domo sua, & Deus faceret sibi alium sacerdotem, in cuius domo maneret sacerdotium in æternum: & iste erat Sadoc, qui factus est sacerdos magnus, occiso Achimelech, ideo non ausus est David amovere eum à summo sacerdotio. *q.* 32.

Deinde sic progreditur idem Abulenſis. Etiam non amovit Abiathar: quia erat filius summi sacerdotis: & exercuerat coram eo officium summi sacerdotis, consulendo sæpe Dominum, & utendo vestibus pontificalibus: etiam David erat nimis obligatus ipsi Abiathar; primò propter patrem suum Achimelech, qui tempore famis, & necessitatis magnæ dedit ei panes, & gladium Goliath. primo Reg. 21. secundò quia Abiathar fuit semper cum David in omnibus laboribus eius, ut patet 3. Regum 2. Ideo David noluit privare eum honore suo, faciendo quod careret summo sacerdotio, sed potius statuit, quod eſſent semper duo summi sacerdotes: unus de domo Eleazar, & alius de domo Ithamar. *q.* 32. Vocavit; &c. *Utrumque sacerdotem summum David ad arce portationem vocavit, ne, si solum Abiatharem vocaret, solum à se factum sacerdotem honorare velle videretur; & ne, si solum Sadoc vocaret, ingratus sacerdoti sibi in laboribus socio, eſſe crederetur. Duos summos sacerdotes in regno conservavit. ut utriq; regiam dum ostenderet benevolentiam, ipsorum erga se benevolentiam conservaret.*

873

1 Paral
15. nu.
11.

1 Reg.
21.
3 Reg.
2.

1 Paral
15. nu.
11.

Q3

Primo

874

1 Paral
18 nu.
16.

Primo Paral 18. Achimelech filius Abiathar. *n.* 16. *Abulen.* Quia Abiathar erat sacerdos; proveniebat summum sacerdotium post mortem eius ad filium suum Achimelech, & ideo vivente eo aliquando ministrabat, & sic dicebatur Achimelech filius Abiathar summus Sacerdos: & aliquando ipse Abiathar; & fortè communiter ministrabat Achimelech pro patre suo Abiathar, quia ille erat occupatus in negotiis alijs. *quæst.* 33. *Achimelech ergo filius Abiatharis summus sacerdos dicebatur, eo quòd officio patris summi Sacerdotis fungeretur, & merito, ut cui dignitatis officium erat oneri, dignitatis vocabulum esset honori.*

875

1 Paral
27. nu.
34.

Primo Paral. 27. Et Abiathar. *num.* 34. *Abulensis.* Habuit autem David istum Abiathar nimis sibi familiarem, quia fecit eum sibi consiliarium, ut patet hic, & propter hoc tantum erat Abiathar occupatus circa opera regis, & familiaritatē suam, quòd parum vacabat officio summi sacerdotis: ideo filius eius Achimelech loco eius fungebatur sacerdotio. *quæst.* 34. *Et paulò inferius.* Vixit iste Abiathar etiam post mortem David, cum regnaret Salomon, & vivendo David circa mortem eius: cum Adonias elevaretur, & diceret, ego regnabo: Abiathar fovit partem eius 3. Regum cap. 2. Propter hoc Salomon habuit eum exosum, & cum iam mortuus esset David, & regnaret Salomon; adhuc Adonias conabatur regnum obtinere. Et quia iste Abiathar adhuc favebat sibi: deposuit eum Salomon de summo sacerdotio, & misit ipsum in exilium. *q.* 34.

876

Quem David rex inter consiliarios status supputavit, rex Salomon in exilium in quo vitam finiret, emandavit. Et quidem merito, quia Abiathar iste semel dum rex David viveret pro Adonia contra Salomonem, ne hic rex fieret, & iterum post mortem Davidis pro eodem Adonia

contra ipsum Salomonem regem acclamatum, ne in regni possessione peristeret, in idem rebellionis crimen relapsus, conspiciavit.

Ex Divo Dionysio Carthusiano.

P*rimo Regum* 22. Mane mecum, ne timeas: Si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque servaberis. *n.* 23. *Carthusianus.* Idest tam charus, & familiaris eris mihi, quòd si quis voluerit occidere te, ita accipiam hoc, ac si me velit occidere. Vel sensus est, erimus unius consortij, & unum in Domino, ita quòd qui quæsierit nocere uni, quæret nocere & alteri, mecumque servaberis, quia ego, & qui mecum sunt, te defendent. *art.* 39. Mane mecum ne timeas. *Habens enim pium regem sui defensorem; impium regem non timet in se invasorem.*

Primo Regum 30. Et ait ad Abiathar Sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me ephod; & applicavit Abiathar ephod ad David, & consuluit David Dominum. *2 n.* 7. *Carthusianus.* Ex his sumitur argumentum, quòd princeps non debeat bellum movere, Domino inconsulto sed ipsum rogando, ut per se, aut per suum vicarium dignetur sibi ostendere, an debeat pugnam movere; & tunc Dominus ei inspirabit, seu vicarius Dei exponet, an iustam habeat causam, quam si habuerit potest pugnare; si vicarius, aut alij non queunt componere. Si verò iniusta sit eius causa præcipiat Dominus per suum vicarium, ut non moveat prælium. *art.* 49. *Abiathar dum regis quæsitâ Deo, Deique responsa regi annuntiabat, inter utrumque mediatoris munus adimplebat.*

Secundo Regum 15. Et ascendit Abia-

877

1 Reg.
22. nu.
23.

878

1 Reg.
30. n. 7

879

2 Reg. 15. nu. 24. Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate. n. 24. Carthu. Ascendit Abiathar, qui erat tunc pontifex, & coram omnibus ascendit ad orandū iuxta arcam: ut consuleret Dominū, quid esset ipsi David agendum. Ascendit autem, donec omnes transierunt, ut sic seorsum oraret devotius. art. 24. Solus Abiathar ascendisse dicitur, cum omnis populus ascendisse ad eundem montem intelligatur, ut in eo non tam corporis, quam animi ascensus demonstraretur.

880 Tertio Regum 1. Et sermo eius cum Ioab filio Sarvia, & cum Abiathar sacerdote, qui adiuvabant partes Adoniz. nu. 7. Carthu. exponens etiam illud, Et ecce nunc Adonias regnat, te, Domine mi rex, ignorante. n. 18. sic ait. Idest consilio, atque auxilio Ioab principis militiæ, atque Abiathar pontificis præcipue utebatur. Ioab enim in civilibus, & bellicis rebus fuit summus post regem & Abiathar in spiritualibus, ac divinis, sicque per Ioab speravit acquirere assistentiam militum, & per Abiathar, sacerdotum, ac Levitarū, art. 1.

881 Deinde sic progreditur idem Carthusianus. Dicitur quoque quod Ioab suspicabatur regem vindicaturū in se iniquitatem, quam commisit in Abner, & Amazam, quos proditoriē interfecit, & quod rex filio sibi succedente in regno ultionem illā committeret, ideo voluit sibi merari favorem filij regnaturi, ne puniretur ab eo. Similiter de Abiathar fertur, quod noverat Deum dixisse ad Eli, quod sacerdotij dignitas transferenda esset à posteris suis, Abiathar autem descendit ab Eli, idcirco ne sacerdotio privaretur, voluit novi regis favorem mereri. art. 1. Ecce nunc regnat. Qui enim pro se simul, & secularis status, & status ecclesiastici principis vendicabat, ita eorum favore de regno obtinendo certus esse poterat, ac si iam

tunc regio sederet throno, & regnaret.

Tertio Regum 2. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidē vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo &c. d. num. 26. Carthusianus. Idest de hac civitate regali recede, & habita in parvo oppido, seu villulo sacerdotum, & ibi egredere ad agrum, quē habes in suburbanis loci illius ad spatium, atque ad intuendum pecora tua. art. 3.

Et ad illud. Sed hodie &c. num. 26. sic ait. Idest pro malo præterito tibi ignosco, si tamen de cætero tale quid attentaveris, faciam te occidi. eodem art. Et tandem ad illud. Quia portasti &c. Et ad illud etiam. Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini, sic ait. Ut pontificali officio amplius non fungeretur, immo ne sacerdotali: Veruntamen postea fecit ei clementiam, admittendo ipsum ad sacerdotale officium art. 3. Hodie te non interficiā. Ut ostenderet rebellionis crimen morte dignum, semel tantum commissum vix à clementissimo principe demittendum, iterum tamen patratum, fore etiam ab eodem principe severissime puniendum.

Ex Caietano Cardinali.

Primo Regum 23. Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descendit, num. 6. Caietanus Card. Hebraicè habetur, Ephod descendit in manu sua. Ad significandum, quod non vestitus ephod venerat, sed portans secum illud. ibi Ephod secum habēs. Ferens secum ephod sui honoris insigne, cum rationali lapidibus ornato pretiosis, satis gravi, non potuit adeo expeditus fugam, ut mortem evaderet, accelerare:

Q4

sed

sed ambitiosus maluit honoris dispendiū,
quāvis periculum declinare.

885

1 Reg.
23. n. 9

Primo Regum 23. Dixit ad Abiathar sacerdotem. Applica ephod. n. 9. Caietanus. Iam præsente sacerdote non consuluit David Deum, nisi per sacerdotem. Applica ephod, procul dubio tibi induendo illud, ut in habitu sacro sacerdos consuleret Deum. ibi. Abiathar inter Deum & regem interpretis officio fungebatur, Christi summi pontificis typus expressus, ut qui divinam, & humanam linguam sciret; humanaque Davidis verba in divina apud Deum, divina autem Dei verba in humana apud hominem commutaret.

886

2 Reg.
15. n. 24

Secundo Regum 15. Et ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate. n. 24. Caietanus. Durante transitu populi, Abiathar sacerdos ascendit mente ad supplicandum Deum coram arca, procul dubio pro Davide. ibi. Ascendit Abiathar coram arca, Deum oraturus, sciebat enim orationem optimam esse clavem ad aperiendam

arcam, in qua quasi in sacrario, manna, Evangelii symbolum, servabatur, ut sic rex exercitum suum, si non esu, saltem aspectu divini illius viatici posset recreare.

Tertio Regum 2. Abiathar quoque; sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum &c. n. 26. Caietanus. Quā ob causam Abiathar esset dignus morte, nullibi invenio. Aduvisse enim Adoniam ante quā rex David promulgasset Salomonem in regem, non erat dignum morte: eō quod adiuvabat eum, qui ius primogeniti habebat. ibi. Salomon non culpam Abiatharis, sed penam mortis, quam eum dignum esse dicebat, explanavit; sciebat enim Abiathari fore pati penam, quā meruisse, minus, utpote qui non tam penam pro culpa, quā culpam, propter quā pena ei imponeretur, sentiret. Pena causam non detegit Salomon: causam tamen aperit venia, ut doceret demeritum punitionis, quantum fieri posset, occultandum, meritum verò absolutionis aperiendum.

887

3 Reg.
2. n. 26

S O N V S I X.

Abidan.

Ex Abulensi.

888

Num. 1
n. 4 &
5. n. 11

Num. 1. Eruntque vobiscum principes tribuum, ac domorum in cognationibus suis, quorum ista sunt nomina. n. 4. & 5. Et infra. De Benjamin Abidan filius Geleonis. n. 11. Et adhuc inferius. De filiis Benjamin per generationes,

& familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno, & supra, omnes, qui poterant ad bella procedere triginta quinque millia quadringenti. num. 36. & 37. Abulensis. Sunt omnes isti fratres ex eadem matre, scilicet ex Rachele: fuit enim Benia-

Num. 1
n. 36 &
37.

Beniamin filius secundus, & ultimus Rachelis. Ista est summa filiorum Beniamin. *quæst. 23. Felix profectò dux Abidan fuit, qui in exercituum suo tot fratres, fraterna se invicem dilectione amans, & amoris vinculo colligatos una eademque voluntate pugnantem numerabat. Quos enim; etiam innumerabiles hostes, non everteret exercitus iste, quem fraterna tot militum charitas sic armabat.*

889

Num. 7
à n. 60

Num. 7. Die nono princeps filiorum Beniamin, Abidan filius Gedeonis, obtulit acetabulum argenteum, appendens centum, triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarii, vitrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium: & mortariolum aureum, appendens decem siclos, plenum incenso: bovè de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: hircumque pro peccato: & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abidan filij Gedeonis. à num. 60. *Abulensis.* Quilibet istorum princeps erat unius tribus: ut vocaret secum ad cibos saltem principales illius tribus, scilicet principes familiarum, ac domorum: & pro his erant necessaria multa animalia: offerebat ergo quilibet multa, scilicet decem, & septem. q. 16. In holocaustum Abidan princeps tria animalia Deo consecravit, ut in uno Deo, in cuius honorem hoc sacrificium offerebat, res divinas esse personas significaret. Vñ tamen animal solum pro peccato libabat, ut ostenderet, se non peccatis peccata per lapsus additurum, sed ubi primum aliquod commisset peccatum, statim illud sacrificio, à se oblato, expiaturum.

890

Num. 7
à n. 60

Num. 7. Die nono princeps filiorum Beniamin, Abidan filius Gedeonis obtulit &c. à n. 60. *Abulensis.* Nam quilibet die sua offerebat. Fuerunt autem oblationes omnium principum æquales, tam in muneribus auri, & argenti, quam in animali-

bus oblati: & hoc videtur fuisse factum ex conventionione inter ipsos, ne aliquis appareret cæteris gloriosior, & ex hoc haberetur occasio æmulationis, si tamen non convenirent super hoc: aliquis eorum vellet cæteros superare; addens muneribus eorum: & dato quod non æmularetur in alterutrum gloriam desiderantes, tamen non contingeret quod omnes æqualiter offerrent: quia aliquis eorum à principio apud se offerendorum quantitatem disponens, plus, aut minus, quam alij apparasset: ideo contingeret alterum ab altero, in quantitate munerum superari; sed omnes fuerunt æquales: por omnia: ergo ex conventionione mutua, & priori deliberatione ista sic facta sunt. q. 16. Die nono &c. *Equalitas munerum, æqualitatem morum in principibus ostendebat, neque enim solum quisque eadem Deo munera offerebat, sed & eodem voluntatis, ostendit se ipsam cum eisdem muneribus Domina consecravit.*

Num. 7. Die nono &c. Abidan obtulit. num. 60. *Abulensis.* Ille erat ultimus in vexillo: Efraim, quia erat ultimus filius Rachelis; fuerunt autem tres positi sub eodem vexillo, quia pertinebant ad eandem matrem, scilicet ad Rachel: & ut melius convenirent, propter dilectionem; decuit eos simul poni. q. 17. Sub uno, eodemque vexillo, & Efraim, & Manasse, & Beniamin unum exercitum componebant: quorum primus, & secundus ariam, tertius matrem Racheli vendicabant, ac proinde quasi omnes essent eiusdem matris filij, ardentissimo amoris vinculo colligati, sub uno, eodemque vexillo militabant.

Num. 7. Die nono &c. à n. 60.

Abulensis. Sed querat aliquis, cum isti principes obtulerint sacrificia omnium generum, & in quolibet sacrificio ponerent de quolibet animalibus, quæ licebat, ferri, quare non obtulerint sacrificium de avibus; nam ita peterat offerri holocaustum

891

Num. 7
à n. 60

892

Num. 7
à n. 60

Levi. 1 de volucribus, sicut de pecoribus, ut patet *Levit. cap. 1. Et sic respondet.* Isti principes erant valde divites, quoddam satis significatur in magnificis eorum sacrificijs auri, & argenti, & pecorum: ideo non obtulerunt turtures, vel pullos columbarum, quæ pertinebant ad sacrificia pauperum. *quæst. 11.* Princeps ergo Abidan non obtulit aves, quas solum homini pauperi licebat offerre, ne clarum vocabulum principis oblatione illiberali dehonestaret, sed magnifico munere principis nomen, non vacuum, sed plenum se habere ostenderet.

E93

*Num. 7
nu. 64.*

Num. 7. Hircum pro peccato. *n. 64.* Abulensis inquiris. Quare non obtulerit potius arietem pro peccato? *Et sic respondet,* Quia aries erat offerendus pro peccato cum aliquis abstulerat quidquam de rebus sacris, vel invenerat eam, & non reddiderat tempore debito, & sic de multis alijs casibus qui habentur *Levit. cap. 5.* & in lib. *Num. cap. 5.* Principes autem non erant sibi conficij alicujus talis criminis: ideo non conveniebat offerre arietem. Manebat ergo solus hircus, quia *Levit. 4.* iubetur, quod cum princeps populi peccaverit offerat hircum: isti autem erant huiusmodi: ergo sola oblatio hirci eis convenit. *quæst. 14.*

*Lev. 5
Num. 5*

Levi. 4

Hircum pro peccato Abidan princeps Domino offerebat, licet enim tunc nullus peccati sibi conscius esset: tamen aliquod peccatum a se commissum olim cogitabat; pro cuius pleniori expiatione hircum pro peccato secundum legem offerendum Domino dedicabat.

Ex Carthusiano.

Num. 7. Die nono princeps filius Gedeonis obtulit &c. *a n. 60.* Carthusianus. Obtulit autem unusquisque principum acetabulum argenteum, per quod discretus confessor significatur, qui contentes examinat, an bene dispositi sint ad offerendum Deo se ipsos, & sua. Per phialam designatur prudens, & eruditus consultor, ac informator, qui instar phialæ angustatur intus in se, sed dilatur in Domino. Mortarium, per quod vir patiens designatur, qui ictibus adversitatum percutitur &c. *art. 14.* Princeps ergo Abidan non pauciora, quam quisque aliorum principum Deo obtulit, munera: dedicavit; ne in divino obsequio alijs cedere videretur; nec plura, ne in divino obsequio se velle alijs excedere crederetur.

894*

*Num. 7
a n. 60*

S O N V S X

Abiezer.

Ex Hugone Cardinali.

895

Indic. 6. n. 34

Indic. 6. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum A-

biezer, ut sequeretur. *sc. num. 34.* Hugo Card. Convocavit domum Abiezer de cuius familia ipse erat. Dicit glossa septuaginta, & vocavit post

post se Abiezer, qui scilicet nusquā erat, interpretatur autem Patris mei auxilium. Non ergo vocavit aliquē hominem, sed Patris summi videtur vocasse auxilium. *ibi. Optimus dux milites ex eadem familia, & sibi, & inter se ipsos coniunctos sanguine, ad bellum invitat, ut amore mutuo, & eiusdem voluntatis vinculo omnes unirentur, facileque hostes dividerent, nec ab hostibus dividerentur.*

Ex Lyra.

896

Ind. 8.
num. 2.

Iudicum 8. Nonne melior est racemus Ephraim vindemijs Abiezer? *n. 2. Lyra.* Exercitum denominat Abiezer, cuius domum vocaverat ad prælum, ut sic ex humilitate etiam non adscribat sibi victoriā dictæ multitudinis, sed alteri. Vel potius quia ipse Gedeon erat de familia Abiezer; & ideo factum illud non attribuit sibi, sed toti familiæ ab Abiezer denominatæ. *n. suo 3. Prudentissimus sanè dux consanguineos sibi milites elegit, ut quisque pro consanguineo sanguinem fundere paratus esset: hostiumque sanguinem effundere, ne alicuius consanguinei effunderetur sanguis, totis viribus procuraret.*

Ex Abulensi.

897

Iosue 17.
num. 2.
Ns. 26.

Iosue 17. Filijs Abiezer. *n. 2. Abul.* Abiezer, à quo familia Abiezeritarum, iste vocatur, Ieser, & familia sua Ieseritarum. Num. 26. *quest. 1. Ad locum Iosue. Abiezer inter filios Manasse filij Iosephi tertius supputatur, à quo familia Abiezeritarum sumpsit vocabulum, ut omnes illius familia homines sui principis nomine honorarentur.*

898

Ind. 6.
num. 34.

Iudicum. 6. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum A-

biezer, ut sequeretur se. *num. 34. Abulensis.* Quamquam nullus elegerat Gedeonem in ducem belli, ipse se fecit ducem: quia Deus incitabat eum, & vocavit domum Abiezer, idest, familiam Abiezer. Ista est familia Ezri, de qua supra dicitur; quæ aliquando vocatur Abiezeritarum, & aliquando Ezritarum secundum quod ipse, qui est caput familiæ, habet multa nomina. *questione 42.*

Et infra sic progreditur. Vocavit autem illos, qui erant de ista domo quia erant cognati sui: & promptius venient ad adiutorium eius, quam de alijs familijs vel tribubus. Ut sequeretur se. Idest ut irent quocumque ipse irer, quia nondum fuerat aliquid præconflatum de bellando: nec sciebant isti de domo Abiezer, quid facturi essent: ideo tantam nesciētibz loquebatur, quod sequerentur eum. *q. 42. Cum dux à populo Gedeon vellet acclamari, propinquos à principe Abiezer progenitos ad bellum primos convocavit; sciebat enim ab eis amore propinquitatis ductis prompto animo se in ducem eligendum, feliciternum cum illis dilectione mutua se invicem adiuvantibus, & amore sui ducis demicantibus, bellum quod intentaverat, gerendum.*

Iudicum 8. Nonne melior est racemus Ephraim vindemijs Abiezer? num. 2. Abulensis. Hic magis extollit Ephraimitas dicens, Melior est racemus Ephraim, idest, modicum de Ephraim, quam vindemia Abiezer, idest, quam multum de tribu Manasse. Ista litera ponitur ad significandum excellentiorem esse tribum Ephraim tribu Manasse, & familia Gedeonis: ut sic Ephraimitæ videntes se de hac victoria magis laudari quam Gedeon, qui erat præcipuus auctor, quiescerent. *quest. 6.*

Et infra sic progreditur. Abulensis. Et potest introduci dupliciter, uno

899

Ind. 6.
num. 34.

900

Ind. 8.
num. 2.

901

Iud. 6.

uno modo, quodd racemus Ephraim, idest, pauca personæ de Ephraim erant meliores, quàm tota vindemia Abiezer, idest, quàm omnes viri de familia Abiezer. Ista est familia, de qua erat Gedeon, ut patet supra Iud. 6. Et nominavit ista familiam, & non totam domum Manasse, ne videretur gravare familias alias Manasse, subijciendo illas in laude Ephraitis. Contra suam autem familiam confidens loquebatur, putans, quodd ex hoc non gravarentur. Vel quia Ephraita putarent, satis sibi esse ad suam exaltationem, quodd præponerentur familiæ, de qua erat Gedeon, qui erat victor. Vel fortè quia illi tercenti viri, qui steterunt soli contra Madianitas erant de familia Abiezer, & istud est verisimilius. Aliter potest introduci litera scilicet. Melior est racemus Ephraim, quàm vindemia Abiezer, idest, pauca personæ occisæ ab Ephraim sunt maioris ponderis, quàm omnes, quos occiderunt filij Manasse. Et intelligitur hoc de Oreb, & Zeb regibus Madian: quos occiderunt Ephraita. In manibus vestris tradidit Dominus principes Madian Oreb, & Zeb, supra n. 3. q. 6.

902

Iudi. 8.
num. 3.

Abiezeritarum quilibet, instar omnium Ephraimitarum, à Gedeone dictus fuisse videbatur: idque maximè Ephraimitarum quemlibet aliena gloria invidium torquebat, dum solam Abiezeris domum ad bellum à Gedeone vocatam fuisse considerabat; ergo Gedeon, ut invidiam Ephraimitarum semoveret, illorū quemlibet instar omnium Abiezeritarum esse astringebat.

903

1 Paral
7. n. 18

Primo Paral 7. Soror autem eius Regina peperit virum decorū, & Abiezer, & Mohola. numer. 18. *Abulensis*. Fuit iste vir per excellentiam decorus, ideo scriptura vocavit eum decorum sub nomine communi: & non curavit de nomine proprio. In Hebræo tamen habetur Scor; & dicunt Hebræi, quod est

nomen proprium viri: potest tamen significare pulchritudinem, vel esse nomen viri. Hieronymus tamen accepit pro nomine pulchritudinis, Hebræi autem pro nomine proprio & secundum Hieronymum dicitur, quodd vir iste decorus erat Abiezer, qui in litera ponitur, & sic erant duo filij istius fæminæ Reginae, sci, licet Abiezer, & Mohola. q. 6.

Addit tamen Abulensis. Abiezer non est ille, de quo dicitur Iudicum 8. Non ne melior est racemus Ephraim vindemijs Abiezer? Nam accipitur ibi Abiezer pro quodam capite familiæ unius in tribu Manasse Num. 26. Et ille fuit filius Galaad, ut patet ibidem: iste autem fuit filius sororis suæ Reginae. eadem q. 6. Soror autem eius Regina peperit virum decorum, & Abiezer, & Mohola, n. 18.

Merito Regina vocatur, quæ talem peperit puerum, qui non solum pulcher, sed ipsamet pulchritudo posuerit nominari; à quo proinde, ipsa mater pulchritudinis potuit appellari. Hoc autem vocabulum à nostro Abiezer, non semovehit, qui illum à Galaad patre, & à Regina matre agnovit generatum, astringens Reginam non fuisse Galaad sororem, sed sororem fuisse Manasse, qui fuit avus Galaad, hic enim patrem habuit Machir, qui fuit filius Manasse; unde non sequeretur quodd noster Abiezer esset filius ex Galaad & sorore ipsius Galaad, quæ Regina dicebatur, procreatus, sed ex eadem Regina, quæ esset soror avi Galaad, & ab ipso Galaad fuisse generatus.

Alter etiam fuit vir nomine Abiezer de Anathoth, ut patet 2. Reg. 23. ibi. Abiezer de Anathoth. num. 27. ad quem locum Abulensis. Iste sepius fortis, & vocatur in Paral. Abiezer Anathothites, est autem Anathoth quidam locus parvus modicum distans à Hierusalem, scilicet, tribus milliarijs. quest. 30. Ergo iste Abiezer à patria cognominabatur, ut parvum oppidum, in quo editus fuerat, sua fertilitate

904

1 Paral
7. n. 18
Iudic. 8

Num. 26

905

906

2 Reg.
23. n.
27.

dinis gloria nobilitaret. Noster vero Abiezer nomen suum familie Abiezeritarum communicavit, ut illam pulcherrimo sui nominis signo honoraret.

que amoris vinculo colligatos, hastium cuneos faciliè divisiuros.

Ex D. Dionysio Carthusiano.

Ex Caietano Cardinali.

907

Iud. 6.
nu. 34

Iudicum 6. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer, ut sequeretur se. n. 34. Carthusianus. Idest progeniem viri sic dicti, de qua domo fuit & Gedeon. Ideo tanquam cognatos, vocavit impietatis, ut sequerentur se. ibi art. 11. Sciebat enim milites ex uno, eodemque parente Abiezer progenitos, pro duce sui generis constantissime pugnatuuros; eodem-

908

Iud. 8.
num. 2.

Iudicum. 8. Nonne melior est racemus Ephraim vindemia Abiezer? n. 2. Caietanus. Elati viri Ephraim tuebant adversus Gedeonem principem exercitus, & caput tantæ victoriæ; magnificè gesta ab eis, ut sic elatos mitiget, Non ne melior est racemus Ephraim vindemia Abiezer? Ipse enim erat ex progenie Abiezer. ibi. Humilis profectò Gedeon nò solum se ipsum, sed & omnem progenitoris sui domum submittebat; fortissimumque inter suos, non posse cum debilissimo ex Ephraim conferri testabatur.

SONVS XI.

Abigail.

Ex Divo Ambrosio.

909

1 Reg.
25. nu.
32. &
33.

rimo Regum 25. Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, & vlciscer me manu mea. n. 32. & 33. D. Ambrosius. David armatam dexteram in indignatione compreferat: & quantum plus est non remale dicere, quam non vindicare? Et bellatores adversus Nabal ad ultio-

nem paratos, Abigail deprecatione revocaverat. Vnde advertimus, tempestivis quoque intercessionibus, nò solum cedere nos, sed etiam delectari oportere. Ed vsque autem delectatus est, ut benediceret intervenientem, quod ab studio vindictæ revocatus foret. lib. 1. de Officijs c. 21.

Magnum est hoc Abigailis praconium. Eodem, quo Deum, ipsam David honorat benedictionis vocabulo, dicens, Benedictus Dominus Deus; & Benedicta tu. Feminam, que illum à crimine vindictæ sumenda

910

R
REVOCAT.

revocaverat, non à se maledicto aliquo expellendam censebat, sed benedicta istulo excipiendam iudicabat.

Ex D. Augustino.

Ex Divo Hieronymo.

911
1 Reg. 25. nu. 39.
2 Reg. 11. a. n. 3.
P *rimo Regum 25.* Misit ergo David, & locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem. n. 39. D. Hieronymus. Abigail mortuo viro nupit David: illo enim vivente, virum David accipere non poterat: ne vocaretur adultera; si foret alteri viro sociata. in *Isaiam. cap. 29. v. 17.* Misit ergo. *Promissa Nabalis morte missio ad accipiendam Abigail in uxorem. rectè inferitur: neque enim missio ista similis fuit illi, de qua 2. Reg. 11.* Misit ergo rex &c. & tulit eam. à n. 3. *Hac enim illatio ex pulchritudine famina visa non à logica; sed à lascivo illata fuit, in qua proinde inferenda David toto verè calo aberravit. Illa ex meditatione mortis collecta ostenditur, in qua proinde colligenda David optimam nubendi formam observavit.*

Ex D. Chrysostomo.

912
1 Reg. 30. n. 5 & 6.
P *rimo Regum 30.* Duæ uxores David captivæ ductæ fuerant Achincæ Iezrahelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli, & contristatus est David valde. n. 5. & 6. D. Chrysostomus postquam describit Davidem tanquam rebellionis suspectum emissum fuisse à rege Achis, ne iret in bellum contra regē Saul sic ait. Iverat ille quasi quieturus domi, maioris præteriti consolationem inventurus, uxores scilicet, ac liberos: cum repente audivit illos in servitium ab hostibus ab ductos, hausitque oculis ignē, fumū, sanguinem, cadavera &c. *lib. 3. de Providentia.* Et contristatus est valde. *Davidis namque magnitudo maroris, magnitudine respondebat amoris, quo uxores duas adamabat, quarum captivitatem duplicato dolore plangebat.*

913
1 Reg. 25. nu. 23.
P *rimo Regum 25.* Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & proci-dit coram David super faciem suam & adoravit super terram. n. 23. D. Augustinus. Occurrit Abigail uxor Nabal, & tulit ei necessaria, quæ poposcerat: suppliciter eum rogavit, flexit, & à marito sanguine revocavit. *tom. 10. serm. de Decollatio-ne B. T. Bap. 11. cap. 2.* Super faciem suam. Sic vulsum modesta samina demittebat, ut regi loqueretur, ne pulchritudine decoris, sed prudentia oris Davidem iratum placasse videretur.

Ex D. Gregorio Magno.

914
1 Reg. 25. n. 36.
P *rimo Regum 25.* Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei convivium in domo eius, quasi convivium regis, & cor Nabalis tuncundum: erat enim ebrius nimis: & non indicavit ei verbum pusillū, aut grande usque mathe. nu. 36. D. Gregorius Magn. Menti furore ebriæ omne rectum quod dicitur, perversum videtur, unde & Abigail Nabal ebrius culpam suam laudabiliter tacuit, quam digesto vino laudabiliter dixit: & idcirco malum, quod fecerat, cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audivit. *Parte 3. cura past. admo 17.* Prudens enim samina, qua opus faciendum viro occultaverat, idem opus iam factum viro occultandum indicavit, quia ipse antea iracundia, postea vino ebrius, minimè rectè de opere sentiret.

Ex Ruperto Abbate.

915
1 Reg. 25. n. 9.
P *rimo Regum 25.* Viro autem suo Nabal non indicavit. n. 9. *Ruper-*

ius in lib. Reg. lib. 2. Salutis suae virum, aut venturae irae effugium qualiter inveniret, cum sola sapientia tractavit, a solo spiritu Dei consilium quaesivit. cap. 13. Prudentissima sane femina, qua viro suo infans munerera regi deferenda paravit, utpote qua sciret, virum suum avaritia morbo laborare, quem proinde oblatio munerum per uxorem David facta occideret, ut venenum; ut remedium non sanaret.

916

1 Reg.
25. nu.
18.

Primo Regum 25. Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes & duos ytres vini &c. num. 18. Rupertus. Quae autem sunt munera, cum quibus ad nostrum David ista festinavit Abigail? Et sic respondet. Illud praecipue munus, illa maxime singularis oblatio prudentiam huius laudabilem effecit, quam quotidie immolat in sancto altari, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam corporis eius & sanguinis. His muneribus non solum iram, vel gladium evasit, sed coniux effecta est Ecclesia magni David, in lib. Reg. lib. 2. cap. 13. Festinavit &c. Dum enim in Davide, quasi in typis, Christum fidei oculis inspexit, panem, & vinum, &c. offerens cibum, & potum ad convivium Euchariae a nostro vero Davide suis militibus exhibendum, meritis desiderio, multo iam ante tempore preparavit, ut qua poverat Dei Filium desiderio, initeruendae illudmet convivium, inflam-

917

1 Reg.
25. nu.
18.

Primo Regum 25. Festinavit igitur Abigail, & tulit &c. num. 18. Rupertus in lib. Reg. lib. 2. Quid nam egit, hac Abigail secundum nomen suum Patris exultatione dignum? Festinavit. cap. 13. Festinavit. Timere enim quod David contra virum suum ad vindictam sumendum gradum acceleret furore: pro viro suo ad veniam obtinendam, festinavit amore.

918

1 Reg.
25. nu.
13.

Primo Regum 25. David, & viri eius descendeabant in occursum eius: quibus, & illa, occurrit. num. 10. Rupertus ad illud. Tunc ait David

pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo; & accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est, & David ense suo. num. 13. sic ait. Gladius David, & virorum eius potestas iudicii est in manu Christi, & sanctorum eius. Nam gladij accipies in manibus eorum, ut faciant in eis iudicium conscriptum. Hoc metuens festinavit Abigail, festinavit gentium multitudo muneribus praetatis, praevenerit, & placare iram iudicis, ne se manu sua vicisceretur David, credens attestantibus, quod horrendum sit incidere in manus Dei viventis, quando iudicaturus Deus noster venierit, & non silebit. cap. 13. Occurrit. Non semel, sed iterum, & iterum festinasse Abigail, & sic Davidi occurrisse refertur, ut eum ab incerto itinere retardaret, priusquam visus viro suo maiorem conciperet aduersus eum iracundiam, quae iniuriam ab eo sibi factam vindicaret.

Pf. 49.

Hebrae.
10.

919

1 Reg.
25. nu.
24.

Primo Regum 25. In me sit domine mi haec iniquitas: loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis, & audi verba famulae tuae &c. num. 24. Rupertus in caput 6. Matth. Quia sapientia Abigail uxor Nabal insipientis, & stulti, sapientem non habuit in oculo suo, idcirco perspicit, & perspicere potuit, qualiter diceret festinavit de oculo David repente irati, quod & fecit ratione huiusmodi. In me sit, ait domine mi haec iniquitas &c. & sic. Cum ergo fecerit tibi Dominus &c. num. 30. Ille namque purgato statim oculo, id est, sedato: ira impetu dixit ad Abigail: Benedictus tu, quae prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & viciscerer manus meas. lib. 6. ad finem.

Et deinde sic praegreditur. Illa secundum nomen suum Abigail, quod interpretatur Patris mei exultatio, memorabile exemplum esse debet omni animae fidei.

920

1 Reg.
25. nu.
24.

R. 2. quae-

quatenus studeat paci, & reconciliet, siue mitigoratum quemcumque potestante effectum, vel opus peccati, quod ira suggerit, quod studium revera est Patris altissimi. *Ad finem lib. 6. de gloria, & honore filij hominis in Math. In me sit domine hæc iniquitas. Non dixit in me est, sed in me sit, ut ostenderet David non à seipsa culpam fuisse commissam: velle tamen culpam à viro commissam in se transfundere, ut pro viro suo, quem amabat penam culpæ debitam sustineret, utpote, cui foret par panem, quam meruisse minus.*

921

Primo Regum 25. Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & vlciscerer me manu mea n. 32. & 33. *Rupertus lib. 2. de Divinis officijs.* Abigail namque (quod interpretatur Patris mei exultatio). scilicet sanctæ Ecclesiæ, quondam uxor Nabal, idest stulti, videlicet diaboli, legatione presentis sacrificij prævenit verum David, idest manu fortem, vel desiderabile Christum, perferentem persecutiones Saul idest in passione mortis agonizantem. Rogatque pacem, ne se vlciscatur manu sua propter stultum Nabal, ita ut ipso quoque cum illo æterna damnatione pereat. *cap. 7.*

Prinsquæm Abigailem laudet, Dominum David benedicit, à quo Abigailem missam in occursum suum fuisse restatur, hæc Abigail prudentia sua, sed Domini providentia referret actionem, per quam vultis iracundiam regis mitigare, tantum namque est vis humanæ in opere prudentiæ, ut videatur posse contendere cum virtute divina providentiæ.

922

Primo Regum 25. Venit autem Abigail ad Nabal, & eccerant ei convivium in domo eius, quasi convivium regis, & cor Nabal iucundum; erat enim ebrius nimis:

& non indicavit ei verbum pusillum, aut grande, usque mane. *num. 36. Rupertus in lib. Regum lib. 2.* Hoc exemplum tam universam ecclesiam, quam singularem quosque fideles significat. Quid enim Abigail nobis per hanc reversionis suæ dispensationem innuit, nisi quod iracundos melius corrigimus, si in ipsa iræ suæ commotione declinamus. Perturbati quippe quid audiant, ignorant, sed ad le redacti, tanto libentius verba exhortationis recipiunt, quanto se tranquillius tolerari erubescunt. Mentibus autem furor ebrijs, omne quod rectum dicitur, perversum videtur. Unde & recte Nabal ebrius culpam suam Abigail laudabiliter tacuit, quam digesto vino laudabiliter dixit. Idcirco enim malum, quod fecerat cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audivit. *cap. 14. Que desumpta sunt à D. Gregorio Magno. Iucundum virum reperit, quæ noverat eum nimis esse avaram: ergo de muneribus à se David oblatis nihil ei voluit indicare, ne suam viri avari luxuriam in tristitiam repente committeret.*

Ex Hugone Cardinali.

Primo Regum 25. Festinavit ergo Abigail, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini &c. n. 18. *Hugo Card.* Abigail interpretatur Patris mei exultatio: & significat penitentem de cuius conversione exultat non solum Pater sed tota Trinitas: immo tota curia celi. *Luc. 15.* Dico vobis, gaudium erit in celo super uno peccatore penitentem agente. Festinavit ergo Abigail, quia festinanda est penitentia, dum sumus, ubi est locus penitentiae. Ecclesiast. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subito enim veniet ira illius. *lib. 1. Festinavit, Ne si morâ faceres, David tibi conciliatus*

923

1 Reg.

25. nu.

18. 1

Luc. 15

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

Eccle. 5

constrains inuendit; prius quā ipse ad illam placandū esset, ad domum suam; ut vindictam de marito illius sumeret, perueniret.

224 *Primo Regum 25.* In me sit, Domine mi, hæc iniquitas loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis, & audi verba famulae tuae. *num. 24.*

1 Reg.
25. nu.
24

Hugo Cardinalis. Condona mihi hæc iniquitatem viri mei. Vel sic: De me sume vindictam, quam vi sumere de viro meo. Vel sic: si putas esse peccatum nūc facis quod iurasti: mihi impūteret hæc iniquitas. Vel sic: propter me demitte hoc, quod vis facere: scilicet viciſſitē de Nabal: quod esset peccatum: quod ut non facias volo subire penam. ibi. Semel se ancillam: & iterum famulam Davidis appellat, ut & corpore, & animo debitum duplicatum obsequium, a se Davidi præstandum, demonstraret.

925

1 Reg.
25. nu.
27

Primo Regum 25. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo, & da pueris, qui sequuntur te dominum meum. *n. 27.* *Hugo Card.* Munera gratis impenſa vocat benedictionem: quia sunt causa benedictionis: quia recipiens benedicit dante ibi. Si Davidi munera attulisse scietur, quare non illi, sed pueris ad usum futura declarat, Da pueris? sciebat enim Davidem magnificum dominum, qui munera danda pueris sibi data putaret; nec tam sibi, quam suis militibus, dux optimus victualia postulasset.

926

1 Reg.
25. nu.
29

Primo Regum 25. Erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium apud Dominum tuum. *n. 29.* *Hugo Card.* Hebraeus habet quasi in fasciculo vitæ, quod idem est: idest, in collegio sanctorum, ibi. Maximam Davidi Abigail enunciat felicitatem, felix namque David foret, si in collegio sanctorum annumerandus, quasi in fasciculo viventium collocandus ad Dei societatem iungeretur.

927

Primo Reg. 25. Ecce famula tua sit in ancillam, ut lauet pedes ser-

uorum domini mei. *n. 41.* *Hugo Card.* Sic respondit Beata Virgo Angelo. *Luc. 1.* Ecce ancilla Domini, & utrobique commendatur humilitas: ibi. Ecce. Digna utique spectaculo hæc femina ditione. (ecce) demonstratur, quæ enim in uxorem Davidis electa, regina futura, se famulam nominabat: sanctum se humilitatis esse prodigium ostendebat.

1 Reg.
25. nu.
41.
Luc. 1

Ex Lyra.

Primo Regum 25. Nomen vxoris eius Abigail: eratque mulier illa prudentissima, & speciosa. *nu. 3.* *Lyra.* Et sic erat mente, & corpore gratiosa. *n. suo 4.* Prudentia pulchrum erat reddebat animum: species, pulchrum corpus efficiebat, vnde etiam, & soris Abigail pulchra semina diuinis, & humanis oculis videbatur.

928

1 Reg.
25. n. 3

Primo Regum 25. Viro autem suo Nabal non indicavit. *num. 19.* *Lyra.* Quia præ avaritia, & nequitia suarum totum impedisset. *n. suo 1.* En Abigailis prudentia demonstratur, prudens namque semina indicavit bonum opus viro suo etiam utile absque viri notitia, & sine viri licentia, faciendum.

929

1 Reg.
25. nu.
19. 1

Primo Regum 25. Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, & vivit anima tua, qui prohibuit te, ne venires in sanguinem, & salvavit manum tuam tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quaerunt domino meo malum. *n. 26.* *Lyra.* Rabbi Salomon dicit quoddam Abigail hoc dicit per spiritum prophetiæ, significans quoddam Nabal cito moreretur. *n. suo 13.* Stultitiam hostibus Davidis exoptare dicebat, ut quæ scires Davidem prudentem ab stultis hostibus minime superandum. Prudens enim in bello stultum hostem etiam fortissimum superabit: de coque, si non stribus, arte tamen facile triumphabit.

930

1 Reg.
25. nu.
26.

Primo Regum 25. Erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium apud Dominum tuum.

931

1 Reg.
25. nu.
29.

um. n. 29. *Lyra.* Id est, à Deo protegetur contra omnes insidias, malorum. Dicunt hicaliqui, quòd loquitur metaphoricè. Quia sicut ramusculi alibi transplantandi, vel inserendi, in fasciculo ligantur, & in aqua ponuntur, & postea transplantantur, vel inseruntur, sic iusti in præsenti vita conservantur in humore gratiæ, ut transplantentur in terra viventium per adptionem gloriæ, de quibus reputabat ipsum David. n. suo 1. *Erat Davidis animus flos pulcherrimus, qui per totam Palestinam sua virtutis odorem diffundebat, ex Davide namque Christus flos florum erat egressurus, qui totum orbem fragrantia virtutis sue adimpleret, & in fasciculo viventium in gloria inter omnes gloriæ flores pulchrior appareret.*

932

1. Reg. 25. n. 35. *Lyra.* Exaudi vi precationem tuam, & honoravi faciem tuam, accipiendo encœnium de manu tua, & sic non feci tibi vercundiam repellendo in aliquo petitionem tuam. n. suo 10. & 11. Et honoravi faciem tuam. *Abigailis faciem, quam ipsa coram David humiliaverat, iuxta illud, Procidit coram David super faciem suam. n. 33. David honorabat, & iam tunc adimplebatur, quod postea Christus Dominus predicaturus erat, Qui se humiliat, exaltabitur.*

933

1. Reg. 25. n. 39. *Lyra.* Quia sciebat eam esse pulchrâ, & prudentem, & divitem, ut patet ex supra dictis. n. suo 2. *Locutus dicitur David ad Abigail, cum non per se ipsum, sed per legatos à se missos ad eam loqueretur. Legati enim verba Davidis Abigaili fideliter referebant, quibus ipse Abigaili desiderium accipiendi eam in uxorem declarabat.*

934

1. Reg. 25. n. 41. *Lyra.* Adoravit, scilicet Dominum, de tanto beneficio, quòd David in regem electus à Deo petebat eam pro uxore: propter quod respondit valde humiliter, dicens: Ecce famula &c. n. suo 3. *Famulam se iam noverat ex beneficio sibi, concesso de mariti venia; nunc se ex beneficio electionis ad nuptias, ancillam etiam nominabat, ut obsequium pro beneficio duplo dupli-*

caret.

Secundo Regum 3. Et post eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli. n. 3. *Lyra.* Cheleab. Iste autem 1. Paral. 3. vocatur Daniel, & hoc fuit nomen eius primum, secundum quod dicit hî: Rabbi Salomon, sed quia tunc erant aliqui dirisores, dicentes, quòd erat filius Nabal, & quòd Abigail ipsum conceperat, quando David eam accepit uxorem: ideo ad ostendendum hoc esse falsum, mutata est à Deo eius facies: & assimilata est faciei David. Et ex tunc vocatus est Cheleab, quod nomen sonat in Hebræo, Quasi pater, vel Similis patri, n. suo 4.

Et ad locum citatum Paral. Sic ait idem Lyra. Iste vocatur Cheleab. 2. Reg. 3. Fuit enim binominis. Cuius causam dicunt Hebræi, quia David post mortem Nabal citò accepit Abigail, & eam imprægnavit. Et cū natus fuisset puer, aliqui dirisores dicebant, quòd erat filius Nabal, propter quod David nominavit eū Daniel, qui interpretatur iudicium Dei, dicens, Iudicet Deus, i. est, ostendat per evidens signum, cuius iste puer est filius, & tunc, Deo faciente, facies pueri assimilata est faciei David, & tunc nominavit eum Cheleab, qui interpretatur, Quasi pater, id est, Similis patri. num. suo 2. *Honori igitur Abigailis Dominus consulit, dum inter Davidis filios Cheleab ex Abigale à Davide generatum voluit numerari, erat enim magnus Abigailis honor, quòd proprium regis filium, &*

patris

935

2. Reg.
3. n. 3.
1. Paral.
3. n. 3.

936

1. Paral.
3. n. 3.
2. Reg.
3. n. 3.

patris imaginem, naturalem sibi filium
venderet.

Ex Abulensi

937 **P**rimo Regum. 25. Nomen autem
1 Reg. viri illius erat Nabal: & nomen
25. n. 3 vxoris eius Abigail: eratque mulier
illa prudentissima, & speciosa. num.
3. *Abulensis*. Ponitur nomen vxoris,
quia infra agitur de ipsa quomodo
eripuerit virum suum, & omnia,
quæ ipsius erant à morte, loquendo
David, & accepta fuit ab eo in vxor-
rem. Eratque mulier &c. Ista duo
ponuntur, quia agunt ad propositum
in laudem Abigail: Prudentia nam-
que eius apparet in eloquentia suæ.
1 Reg. Nam locuta fuit verba ornata nimis
25. n. 32 & sententiosa: ita ut David lauda-
ret eloquium suum: ut patet infra
in litera, scilicet. Benedictum eloqui-
um tuum. Fuit etiam speciosa: nam
placuit David accipere eam in vxor-
rem. *quæst. 1. Abigail non solum pru-
dens, sed prudentissima dicitur: non au-
tem speciosissima, sed speciosa pradicatur,
ut in ea plus donum animi, quam dos cor-
poris laudaretur.*

938 **P**rimo Regum 25. Abigail autem
1 Reg. vxori Nabal nunciavit unus de pue-
25. n. 14 ris suis, dicens: Ecce David misit
nuncios de deserto, ut benedicerent
domino nostro: & adversatus est
eos. num. 14. *Abulensis*. Hic ponitur
Abigail prudens obviatio, scilicet,
quia ipsa egressa est in occursum Da-
vid ferens munera, & placatus est:
alioquin occidisset omnes de domo
Nabal. Unus de pueris. Iste puer
erat præfens, quando viri David pe-
tiverunt aliquid à Nabal: & quia vi-
dit quod durè responderat, putavit
quod David ex hoc iratus aliquid
mali inferret: nunciavit illud Abi-
gail, ut provideret in hoc. Erat enim
ipsa prudens, & poterat supplere
defectus viri sui. *quæst. 6. Nuncia-
vit, ut viri sui dura verba dura, verborum*

suorum lenitate temperaret. Et sic & vi-
rum, & se ipsam, & omnes servos domus
sua à Davidis iracundia liberaret.

Primo Regum. 25. Quamobrem
confidera, & recogita quid facias,
quoniam completa est malitia adver-
sum virum tuum, & adversum domum
tuam, & ipse est filius Belial, ita ut
nemo possit ei loqui. n. 17. *Abulensis*.
Hoc dixit iste puer ad Abigail, non
tanquam determinatè sciens: quia
iple nesciebat an aliquid pararet Da-
vid contra Nabal. Et si aliquid pa-
raret, quid esset illud: sed dicebat
secundum præsumptionem: quia veri-
simile erat, quod, cum David of-
fensus fuisset à Nabal, & posset ipsi
infligere malum, quod infligeret.
*quæst. 6. Abigail cum esset prudentissima,
libenter tamen puerum pastorem sibi con-
sultentem audiebat. Tunc enim summam
se habere prudentiam demonstrabat, cum
à rustico servo bonum consilium capiebat.*

Primo Regum 25. Ipse est filius
Belial, ita ut nemo possit ei loqui.
num. 17. *Abulensis*. Dixit autem hoc
puer ille propter duo. Primò, quia
Abigail posset ei dicere, cum vidisset
dominum suum malè responden-
tem viris David: quare non suavit
ei, quod responderet bene: vel sal-
tem, postquam recesserunt pueri
accepto pravo responso, quare non
dixit Nabal, ut faceret eos redire, &
aliquid erogaret, alioquin culpabi-
lis erat iste puer, quod potuisset ma-
lum excusare. Respondet, quod nō
locutus fuit ei, ed quod erat Nabal
vir Belial, & nemo poterat ei loqui.
Secundò dixit hoc, ut ipsa Abigail
consideraret in se quid opus esset
fieri, & non consuleret super hoc
Nabal: quia ipse erat filius Belial, &
nemo poterat ei loqui. Hoc autem
fecit Abigail, quia nihil dixit Nabal,
sed ipsa paravit omnia, & tulit ea
ad David. *quæst. 6. Quem puer filium
Belial modò appellas, paulò antea Domi-
num ut servus obediens nuncupaverat,
dicens. Ecce David misit nuncios de*

R 4

deserto,

939

1 Reg.

25. n.

17.

940

1 Reg.

25. n.

17.

1 Reg. 25. nu. 14. deserto, ut benedicerent domino nostro. n. 14. In eodem namque homine in quo aspicebat conditionis asperitatem, suspiciebat prelationis dignitatem,

941 Primo Reg. 25. Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utres vini &c. num. 18. Abulensis. Omnia, quæ sequuntur fecit cum magna festinatione; quia timebat, quod antequam ipsa exiret in occursum David, ipse irrueret super Nabal, & domum suam. Quod fuisset, nisi festinasset. Nam cum descenderet Abigail de latere montis, in quo manebat Nabal, obviam David, & viris suis venientibus ad disperdendum domum Nabal. q. 6. Festinavit Abigail, ut cito dando munera, quæ a viro suo servis Davidis male negata fuerant, bis daret, & sic duplicando petita iniuriam Davidi illatam a viro suo ea denegante, compensaret.

942 Primo Regum 25. Dixitque pueris suis: Præcedite me. Ecce, ego post tergum sequar vos. n. 19. Abulensis. Omnia ista tradidit pueris; & iussit eis, quod præcederent, euntes per viam per quam venturus erat David. Ferebat autem nunc secum Abigail pueros: & infra dicitur, quod iterum quando ivit ad David tulit secum quinque puellas. Ratio diversitatis est: quia nunc ibat Abigail celeriter, ut salvaret domum suam ad obviandum David: & non curavit ferre nisi pueros, ut isti portarent munera, quæ mittebat ad David. Postea autem ipsa vocata fuit a David: quia volebat eam accipere in uxorem, mortuo Nabal, ideo tunc ivit in aliquali apparatu, & ob hoc tulit secum quinque puellas pedisequas. Et credendum est, quod etiâ portaverit secum aliquos viros: solum tamen ibi dicitur de puellis. q. 6. Pueri tunc, & non puellas secum duxit; sciebat enim cum Davide sexcentos milites in loco deserto commorari, & prudens timuit, ne inter tot milites foret aliquis, qui militari licentia, oculos Davidis re-

gis fugiens solitudinis patrocinio insentaret puellam aliquam violare.

Primo Regum 25. Ego post tergum sequar vos. num. 19. Abulensis. Hoc fecit Abigail, quia volebat præoccupare David venientem: ideo cum paravit omnia ista, posuit ea super asinos: & fecit, quod ferrentur. Ipsa autem voluit interim se aliquid ornare, ut honeste appareret coram David, & tunc secuta est pueros. q. 6. Ego post tergum sequar vos. Hoc dixit Abigail; me pauci pueri ad Davidem; quem iam sciebat iracundum, sexcentis militibus stipatum ire, etiam munera deferentes, formidarent; sed dominam suam præcedentes nil timerent: ut quis intelligeret Davidem, non tam Nabalis domini sui muneribus, quam Abigail domina suæ moribus esse placandum.

Primo Regum 25. Viro autem suo Nabal non indicavit. n. 19. Abulensis. Quia vir sans erat duræ cervicis; & credidit, quod impediret eam ab incæpto: ideo nihil indicare voluit, quousque factum esset. q. 6. Nec puer aliquis quid Abigail faceret, Nabali domino suo indicavit, non solum, quia id, quod a omnia omnium tunc agebat quisque rectum esse indicabat; sed, ne domino suo loqueretur, cum enim nemo propter ipsius darditiem aliquid audebat.

Primo Regum 25. Cum ergo ascendisset asinum, & descenderet ad radices montis, David, & viri eius descendeabant in occursum eius; quibus & illa occurrit. num. 20. Abulensis. Abigail ornavit se ad apparendum coram David, & ascendit asinum. Illa enim erat equitatura honesta illius temporis. Parum enim erant tunc homines assueti ad equos. q. 6. Hoc tunc erat vehiculum etiam femina, quæ in alijs regina servabat maiestatem, quia iam tunc currum, quibus nunc quælibet femina circumfertur, Abigail damnavat vanitatem.

Primo Regum 25. Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & procidit coram David

943

1 Reg.
25. nu.
19.

944

1 Reg.
25. nu.
19.

945

1 Reg.
25. nu.
20.

946

1 Reg. David super faciem suam, & adora-
25. nu. vit super terram. num. 23. *Abuleusis*.
23. Hoc fecit tunc Abigail quia vidit,
quod ira David erat magna contra
Nabal, & domum suam, & volens
placare eum procidit ad pedes eius:
eo quod cordis generosi est prostra-
tis parcere.

Et procidit coram David super fa-
ciem suam. Idest humiliavit se ad
terram: & posuit vultum super ter-
ram ad pedes David, ut eum sic
fleceret. Et adoravit super terram.
Adorare est inclinari coram aliquo:
& quia Abigail nimis se inclinave-
rat, scilicet vsque ad terram, diceba-
tur adorare. *quast. 7.* Procidit co-
ram David super faciem suam: *Exis-*
timabat enim Davidem placandum non
tam faciei speciositate, quam humilitate;
ideo faciem dum submittebat faciei pul-
chritudinem abscondebatur.

947 *Primo Regum 25.* Et cecidit ad
pedes eius, & dixit: In me sit, domi-
1 Reg. ne mi, hæc iniquitas. num. 24. *Abu-*
25. nu. *lenfis*. Posuit se ad pedes David, qua-
24. si volens osculari pedes eius, & ad
significandum omnem obedientiam.
Et dixit: In me sit domine mi hæc
iniquitas. Idest verum est, quod pec-
cavi graviter Nabal: sed oro, quod
ista iniquitas sit in me; idest trans-
feratur in me; scilicet, quod ego de-
beam puniri pro ipsa, si aliqua pena
infligenda est. *quast. 7.* Dum in se ip-
sam Abigail culpam adhibuit Davidem
commissam transferri rogabat, alienam se
ab ea culpa fuisse ostendebat: ad penam
tamen pro culpa iure debitam ferendam
liberum sibi se ipsam amore mariti offere-
bat: non enim tam parvam, quam per
culpam meruisse penam, recusabat.

948 *Primo Reg. 25.* Loquatur ob-
secro, ancilla tua in auribus tuis: &
1 Reg. audi verba famulae tue. num. 24. *Abu-*
25. nu. *lenfis*. Obsecro, domine mi; idest, li-
24. centiam mihi ancillae tuae ad loquē-
dum in auribus tuis; idest, te audire:
enec. Et audi verba famulae tuae. Id-
est oro, quod audias verba mea. Ti-

mebat enim Abigail, quod cum Da-
vid esset inflammatus in iram con-
tra Nabal, quod videns proponi
verba ex parte eius, non pateret
illa audire; ideo oravit, ut audire
vellet. *quast. 7.* Semel ancillam, iterum
famulam Davidis Abigail, in exordio sua
petitionis appellavit, ut duplam, scilicet
animi, & corporis humilitatem obsequio-
sa famina Davidi, quem dominum nun-
ciabas, indicaret; ut sic illam ad vindic-
tam adversus virum suum venientem;
ad misericordiam inclinaret.

949 *Primo Regum 25.* Ne ponat, oro,
dominus meus rex cor suum super
1 Reg. virum istum iniquum Nabal; quo-
25. nu. niā secundum nomen suum stul-
25. tus est, & stultitia est cum eo; ego
autem ancilla tua non vidi pueros
tuos, domine mi, quos misisti. num. 25.
Abuleusis. Hoc suadet Abigail, ne
irascatur David Nabal, eo quod ille
esset stultus, & non esset curandum
de factis eius. Dixit autem, dominus
meus rex; ad honorandum nimis
David, ut sic fleceret eum. *quast. 8.*
Virusus Abigail confitebatur nequitiam,
dicens, Super virum istum iniquum:
nequitia causam assignabat stultitiam, di-
cens, Quoniam secundum nomen su-
um stultus est; Nabal enim stultus in-
terpretatur; ne David commissum in se
peccatum tribueret malitia; & sic illud
vellet condemnare: sed potius stultitia, &
illud vellet condonare.

950 *Primo Regum 25.* Ego autem at-
cilla tua, non vidi pueros tuos, do-
mine mi, quos misisti. num. 25. *Abu-*
1 Reg. *lenfis*. Hic excusat se Abigail, quia
25. n. dixerat David, cum esset Nabal stu-
25. tus, cum tu non respondisti nunciis
meis: ipsa respondet, quod non erat
praesens, quando venerunt nunciij
David; ideo non potuit erogare eis
quae petebant. *q. 8.* Non vidi pue-
ros tuos. Hoc dicit, ne David famulam
sibi demissis oculis pro modestia alloqueri-
tem ad mulieres adolescentis elevatis ocu-
lis aspexisse crederet, spem illam fuisse intra
domi sui parietes inclusam existimaret. &
qua

qua Davidis pater cum viro suo ager-
es extra domum non posset intueri.

951

1 Reg.
25. nu.
25.

Primo Regum 25. Dominus meus rex. num. 25. *Abulensis.* Queret aliquis, quomodo Abigail vocabat David regem, vel unde constabat ei, quod erat rex? Aliquis dicet quod Abigail uelciebat, an David esset rex: sed ut eum inclinaret ad clementiam vocavit eum regem, quod est nomen maximi honoris. Sed hoc non stat, quia si David sciret mendacium esse quod loquebatur Abigail laudando eum; vel putaret eam esse stultam: vel laudem esse derisoriam. Nam sicut, quod aliquis proferat de aliquo ea, quæ vera sunt; vel saltem ab omnibus creduntur, est laus illius: ita quod proferat id, quod falsum est in laudem eius, crissio magna est. Abigail ergo non sic laudavit David, cum esset prudentissima, & intenderet eum flectere ad misericordiam. q. 8.

952

1 Reg.
25. nu.
25.
1 Reg.
24.

Aliam adhuc ex mente aliena solutionem apponit. Aliquis ergo dicit, quod Abigail audierat per famam, quod David futurus erat rex, quia Samuel eum unxerat: vel saltem, sicut erat opinio Saulis, quod David futurus esset rex, eo quod Deus agebat pro ipso multa, ut patet præcedenti. cap. Ita etiam erat opinio multorum: & quia insonuerat per totam terram Israel, quid ageret Saul in David: & quomodo Deus liberaret David: omnes opinabantur aliquid magnum de David futurum esse. Sed adhuc dicendum, quod Abigail non solum cognoscebat ista per famam communem, quæ pauca de veris refert: sed habebat aliam cognitionem certiozem, quod patet ex verbis suis, infra, cum dixit, Faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem &c. *quæst. 8.*

953

1 Reg.
25. nu.
25.

Unde se concludit Abulensis. Sciebat ergo Abigail, quod Deus promiserat aliqua David, scilicet de

constituendo enim in regem, & hoc erat super famam communem. Dicendum igitur, quod Abigail vocabat David regem, quia cognoscebat eum futurum regem: quod poterat esse dupliciter. Primo modo, si forte ab aliquo cognoverat vñctionem factam David à Samuele, in qua denunciatum est, eum futurum regem. Vel fortè hoc cognovit Abigail spiritu prophetico, quod Deus revelavit ei futura ipsius David, & protulit ei in facie. *quæst. 8. Abigail David non solum regem, sed regem suum appellabat, non quod eum regem tantum sui ipsius reputaret, sed ut suam erga David reverentem affectionem indicaret, quem enim, ut regem ancilla fidelissima amabat, suum, quasi sibi proprium, nuncupabat.*

Primo Regum 25. Quoniam secundum nomen suum stultus est. num. 25. *Abulensis.* Queret aliquis, an peccavit Abigail, quia vocavit virum suum stultum, & requisivit eum? Et respondet. Dicendum est, quod Abigail non solum non debebat dicere malum de viro suo, etiam si verum esset: sed et super obligabat tunc celare defectus viri, quantum poterat: & respondere honeste, præter loquentibus de viro suo, alioquin peccaret. Nunc tamen non peccavit Abigail, quia non protulit ista de viro suo tanquam volens eum infamare, vel infamiam suam recte: sed dixit in favorem viri, ut exoneret eum à morte. *quæst. 9.*

Deinde aliam præbet rationem, cur eum stultum vocaverit. Nescivit autem Abigail quomodo averteret iram David, nisi vocando Nabal stultum. Nam in hoc excusabat eum: stulti enim non possunt alicui inferre iniuriam: cum ad iniuriam irrogatam requiratur mens iniuriandi. Etiam quia verecundum erat David viro clarissimo quod se opponeret quidam stulto viro, volendo delectari magis eius. Sicut igitur licuit David

954

1 Reg.
25. nu.
25.

955

1 Reg.
25. nu.
25.

se stultum simulare, quamquam non erat, ut mortem evaderet, ut declaratum est supra cap. 21. Ita liceret, Abigail virum suum vocare stultum, ut eum à morte eriperet. q. 9. *De stultitia virum suum Abigail apud Davidem minime infamabat, ipse enim se stultum non solum in responsione, quam pueris antea dederat, sed in appellatione stultitiam illius significante satis ostendebat.*

956 *Primo Regum 25.* Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, & vivit anima tua, qui prohibuit te, ne venires in sanguinem, & salvavit manum tuam tibi; & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt domino meo malum. *num. 26. Abul.* Id est, oro per vitam Dei: & per vitam animæ tuæ, quod non cures de Nabal: sed fiant inimici tui sicut Nabal, id est, ita miserabiles sint, sicut ipse, ut nemo de eis curare debeat. *quæst. 19.*

957 Vivit Dominus, & vivit anima tua. *Progreditur Abulensis.* Non accipiuntur ut verba iurandi, sed ut verba obsecrandi, & posuit ista duo, quia nihil charius erat David, quam ista, scilicet vita Dei, quæ erat ei in maxima reverentia, & vita sua, quæ erat sibi maximè chara: & ideo illi, qui iurabant in veteri testamento, quando volebant inducere aliquem ad credendum, dicebant ista duo. Sic iuravit David Ionathæ supra cap. 20. Vivit Dominus, & vivit anima tua. q. 10. Qui prohibuit te, ne venires in sanguinem. *Ac si Deus dum Davidem à peccato occidendi Nabalem prohiberet, & Nabalis, & Davidis, & sui ipsius vitam conservaret, quia si David Nabali mortem intulisset, Nabal separata eius à corpore anima temporaliter occumberet; David, semoto ab eius anima Deo, spiritualiter interiret; Deus verò sancto eius ab anima Davidis amore, Davidi moraliter obire censeretur.*

buist te, ne venires in sanguinem, & salvavit manum tuam tibi. Et nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt domino meo malum. *num. 26. Abulensis.* Abigail non erat certa, an Deus prohibuisset David venire in sanguinem: locuta fuit tamè prudenter: quia ipsa petebat à David, non delere manu Nabal, & voluit demonstrare, quod non dubitabat aliquo modo, quin David condescenderet huic petitioni: ideo dixit, quod Deus prohibuerat eum, ne veniret in sanguinem; id est, quod Deus iam mutaverat propositum illius, ne vellet se viles manu sua. Et hoc, ut David, vetecundaretur non assentire petitioni suæ: *quæst. 11. Nisi enim Deus Davidem prohibuisset, tanta ille celeritate ad Nabalis occisionem properaret, ut, nulla interposita mora, ad Nabalis domum perveniret, priusquam Abigail munera prepararet.*

Primo Regum 25. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris, qui sequuntur te dominum meum. *num. 27. Abulensis.* Vocantur autem ista munera benedictio, quia ex bona voluntate dantur. Proprie enim benedictio significat multiplicationem, sic pater 2. ad Cor. cap. 9. Abigail tamen non accepit isto sensu: quia tunc ipsa iactaret munera sua esse magna: sed etiam si verè magna fuissent, ipsa non vocasset illa magna. Vocavit ergo benedictionem, id est, libenter oblatum: quia sponte dabat ea, quæ offerebat. *quæst. 12.* Suscipe, & da. Sciebat enim, Davidem esse liberalem, qui proinde munera acciperet, non ut ea sibi retineret, sed, ut pueris suis illa largiretur. Da pueris tuis. *Loquitur, ut urbana, quavis solitudinis incolæ foret, dicens: Da pueris, Quasi munera sua indigna iudicaret, quæ regi apponenda, offerrentur, sed quæ solum pueris ipsis possent condonari.*

Primo Regum 25. Aufer iniquitatem

1 Reg.
25. nu.
26.

959
1 Reg.
25. nu.
27.

2 ad Cor
9.

960

1 Reg. 25. nu. 28. ratem famulæ tuæ &c. *numer.* 28. *Abulensis.* Idest, remitte iniquitatē,

sic etiam dicitur Deus auferens iniquitatem, & scelera, ut patet Exod. 34. idest remittens peccata. Dixit autem Abigail, quod auferret David istam iniquitatem eius, & non dixit iniquitatem Nabal. Habuit enim in hoc artificiosum modum suadendi. Nam primò transtulit istam iniquitatem à Nabal in se, dicens, In me sit, domine, hæc iniquitas, ut patet supra. Et hoc fecit, ut cum peteret remissionem eius; iam non peteret pro Nabal; sed quasi pro se: & sic dixit hæc, Aufer iniquitatem famulæ tuæ, idest, remitte. Et hoc fuit, quia David facilius parceret Abigail, quàm Nabal. Vnde si peteretur remissio nomine Nabal; fortè non concessisset eam David: concessit tamen cum petiuit Abigail nomine suo. *quæst.* 12.

O verè ancilla veri Davidis regis Christi Domini, Maria, tuo à Christo, nomine, nostrorum scelerum veniam deprecare: neque enim ita nomine tuo petitam veniam rex regum denegabit, sed indulgentissimè nostra omnium crimina condonabit.

Primo Regum 25. Aufer iniquitatem famulæ tuæ, faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domini, domine mi, tu præliaris: malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ. *num.* 28. *Abulensis.* Hic suadet Abigail David, ne occidat Nabal, quia Deus elevaturus erat David ad regale solium, & omnes de linea sua regnaturi erant. Inustum ergo erat, quod aliqua malitia reperiretur in tali viro. Si tamen David ulcisceretur se manu sua, esset in eo peccatum: ergo nimis hoc cavere debebat. *q.* 12.

Quia prælia Domini, domine mi, tu præliaris. *Abulensis.* Idest, Deus dabit tibi regnum firmum, quia tu facis bella Domini, idest bella, quæ Deus iubet fieri. Deus enim

iusserat, quod Israelitæ pugnarent contra omnes Chananeos. *Num.* 33. & Deute. 20. David autem faciebat hoc, quia pugnabat contra Philistinos, & alias gentes relictas de stirpe Chananeorum. *quæst.* 12. *Malitia ergo non inveniatur in te &c. Neque enim in die, in quo inventa in te fuerit malitia, tibi prosperè poterit evenire militia.*

Primo Regum 25. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animam tuam, erit anima domini mei custodita, quasi in fasciculo viventium apud Dominum tuum. *n.* 29. *Abulen.* Dicunt Hebræi, quod accipitur hic homo pro Saule, & quod Abigail noluit vocare eum regem, sed hominem: et quod non merebatur vocari rex, quia Deus abiecerat eum, ne regnaret super Israel, supra cap. 16. Etiam quia persequabatur David, qui iustus erat. *q.* 12. Erit anima &c. Inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu, & circulo fundæ. *num.* 29. *Davidis animam florem in fasciculo ponendum; Saulis animam lapidem in funda collocandum, dicebat prudens Abigail, ut ostenderet, regis electi à Deo animam in manu Dei ut bonum odorem virtutum ad se attrahat, quasi in fasciculo florum, retinendam; tyranni verò, & reprobati à Deo animam in funda, ut malum vitiorum odorem procul à se arceat, quasi de funda lapidem, propulsandam.*

Primo Regum 25. Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia, quæ locutus est bona de te, constituerit te ducem super Israel, non erit tibi hoc, in singultum, & in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris: & cum bene fecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ. *nu.* 30. & 31. *Abulensis.* Intendit autem hic dicere Abigail, quod debet cavere David, ne habeat aliquem scrupulum

Num. 33 Deuter. 20.

963

1 Reg. 25. nu. 29.

1 Reg. 16.

1 Reg. 25. nu. 29.

964

1 Reg. 25. nu. 30. & 31.

Polum de commissis. Deus enim exaltaturus erat illum in magnum honorem. Et daturus ei omnem prosperitatem. Quid ergo in tempore illo haberet aliquem scrupulum, siue remorsum cordis, quo torqueretur, erat tolli magnam partem felicitatis suæ: quod erat valde inconveniens. Si tamen David nunc occideret Nabal, peccaret, & tota vita sua haberet remorsum istum, scilicet, quid ultus fuisset se manu suæ: ergo non debebat nunc occidere Nabal, ne postea haberet remorsum, & faderetur sua felicitas: q. 12.

Deinde sic progreditur idem Abulensis. Istud argumentum est nimis efficax pro illis, qui habent aliquid conscientiz. Nam, dato quod non desisterent peccare propter Deum, nec propter mala, quæ æternaliter passuri sunt: saltem deberent cessare à peccato propter remorsum conscientiz, quem hic patiuntur. Nam licet actus peccati sit brevis et transiens: memoria tamen sceleris semper manet, quæ hominem torquet. quest. 12.

Non erit tibi hoc in singultu &c. n. 31. Abulen. Id est non habebis hoc, de quo lugeas, singultus enim ad gemitum pertinet. Et in scrupulo cordis domino meo, id est non habebis remorsum in corde. Iste scrupulus est remorsus conscientiz, quæ homo habet pro scelere: & sunt isti scrupuli homine invito. Nam dato quod velit homo non recordari scelerum, torquet eum memoria sceleris: eo quod ista memoria data est à Deo in remedium, & in pœnam. In remedium quidem viris bonis: ut memores scelerum, doceant de culpis, & sic abluantur culpæ. In pœnam autem dati sunt malis scrupuli, eo quod ipsi memores peccatorum suorum affliguntur nimis: & non possunt quietem habere, quamquam eam desiderent. q. 12. Felix ille, qui ita vixerit, ut nullum ei crimen

de quo certus sit, extrahat à corde singultum, nullum ei crimen, de quo dubius sit, in cor eius inferat scrupulum.

Primo Regum 25. Honoravi faciem tuam. n. 35. Abulensis. Istud fuit in duobus. Primum quia voluit recipere de manu eius munera. Interdum enim domini magni dedignantur suscipere munera infimorum: quasi non sit dignum eos de manu horum quidquam recipere. Cum autem acceperint, honorant illos, à quibus accipiunt: iudicando eos tales esse, à quibus magni viri recipere debeant. Et quia David recepit de manu Abigail, honoravit faciem suam, quia è contrario nimis confusa fuisset Abigail, & erubesceret, si David refutasset eius dona. q. 13.

Secundò, honoravit faciem eius, cum propter presentiam eius, & verba desistit à vindicta, quam petere intendebat: & fortè hoc non fecisset David, si aliquis magnus vir orasset, fecit tamen quia suavit Abigail. q. 13. Omnia, quæ ab eo Abigail postulaverat, concessit, quæ non concederet, etiam si plures viri illa efflagitarent: tantam enim apud regem Abigail invenit gratiam, ut cum unam omnibus alijs ad conferenda amore illius beneficia adæquaret, nec ei posset, quidquid ab eo peteret, denegare.

Primo Regum 25. Quæ consurgens adoravit prona in terram. n. 41. Abulensis. Sitrexit Abigail, ut procumberet in terram ad adorandum. Intelligendum est, quod Abigail adoraverit hic pueros David, quia nondum erat coram David: quia tamen tantum bonum ei attulerant, procidit coram illis in terram. Vel dicendum, quod Abigail, quamquam non esset præsens David, adoravit eum, quia habebat ipsum ut præsentem; quod patet ex verbis suis, Ecce famula tua sit in ancillam. Hoc autem ad David dicebatur, & non ad pueros. quest. 15. In reginam electam, ancillam se appellabat: non enim solum in adversitate, quando

967

1 Reg.
25. nu.
35.

968

1. Reg.
25. n.
35.

969

1 Reg.
25. nu.
41.

quando Davidem pro vita Nabal's viri sui precabatur, sed etiam in prosperitate, quando à Davide post mortem viri sui Nabal's in uxorem eligebatur, ancillam se nominabat, in utroque enim statu humilitatem diligebat.

970

1 Reg.
25. nu.
41.

Primo Regum 25. Ecce famula tua sit in ancillam. n. 41. *Abulensis.* Immediatè assensit Abigail: quia ipsa putavit, magnam gratiam sibi fieri, quòd veller eam David in uxorem: ideo humiliavit se dicens, quòd non erat digna, ut esset vxor, sed ut esset ancilla: *quæst. 15. Quis hic non videat Beatissimam Virginem Mariam effigiatam, dum illam aspiciat ab spiritu Sancto in sponsam electam; ac proinde in mundi reginam; à se tamen ancillam Domini nominatam?*

971

1 Reg.
25. nu.
41.

Primo Regum 25. Ut lavet pedes servorum domini mei. num. 41. *Abulensis.* Ista autem adhuc erat maior humilitas: quia non solum dixit Abigail, quòd volebat esse ancilla David ad lavandum pedes eius: sed ad lavandum pedes servorum David. Istud enim erat infimum genus servitutis, quod Abigail poterat præstare David. q. 15. *Ad lavandos pedes servorum sponsi sui Abigail se libenter obtulit, non tamen ipsum pedes lavit; hac enim amoris prerogativa humanitati Christi Domini servabatur, quæ divino Verbo per unionem hypotheticam desponsata, Apostolorum sponsi sui servorum pedes lavit, ut aquæ undis, amoris sui, non solum erga sponsum, sed etiam erga servos accensissimas temperaret.*

972

1 Reg.
25. nu.
42.

Primo Regum 25. Et festinavit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellæ iuerunt cum ea pedisequæ eius, & secuta est nuncios David, & facta est illi vxor. n. 42. *Abulensis.* Nolu it morari in hoc, ne displiceret David, sed cum summum bonum ei offerretur, scilicet quòd esset vxor regis, illico cucurrit, Et ascendit super asinum. Ista erat equitatura temporis illius. Putabat enim se honestè

ire Abigail super asinum, quamquam futura esset vxor regis. Et quinque puellæ iuerunt cum ea &c. Accepit secum Abigail puellas quinquæ: ibat enim nunc ad nuptias, ideo debebat habere puellas famulantes sibi. Et dicitur quòd iuerunt pedisequæ, id est, pedites; sola autem Abigail equitabat super asinum. Credendum est etiam quòd Abigail concaliquis iuvenes duxisset in obsequium suum de pueris suis, quia familia eius erat magna nimis. Scriptura tamen solum retulit de puellis, quia quòd pueri aliqui irent cum ea satis videbatur manifestum. *quæst. 15. Surrexit. Quæ enim per affectum cum viro suo defuncto, licet durissimo, & stultissimo, mortua videbatur iacere, accepto nuncio de accipiendo marito, & blando, & sapientissimo, resurgere festinavit, ut ad convivendum tanto viro, nulla interposita mora properaret.*

Primo Regum 25. Et secuta est nuncios David. num. 42. *Abulensis.* Nuncij David mox; ut retulerunt Abigail intentionem David, redierunt ad eum, illa autem paravit se interim: ideo illi præcesserunt eam in itinere. *quæst. 15. Secuta est nuncios David. Quilibet enim nunciarum, ut bonum nuntium de consensu Abigailis regi suo referret, ad ipsum celeritate maxima festinavit.*

Ex D. Dionysio Carthusiano.

Primo Regum 25. Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utres vini &c. n. 18. *D. Dionysius Carthus.* Festinavit igitur Abigail, quæ sine aliorum consilio statim per suam prudentiam consideravit, quid esset agendum. ar. 43. Festinavit. *Est enim bonum opus sine ulla mora faciendum, ne si in alterum tempus deferatur, occasio prætereat operan-*

973

1 Reg.
25. nu.
42.

974

1 Reg.
25. nu.
18.

operandi, & fructus boni operis amittatur.

975

1. Reg.
25. nu.
19.

Primo Regum 25. Dixitque pueris suis: Præcedite me; ecce ego post tergum sequar vos. *n. 19. D. Dionys. Carib.* Dixitque pueris suis, idest servis suis, qui portata victualia super asinos deferabant, Præcedite me. Sic & Iacob fratrem suum Elau timens præmisit cum muneribus servos, ut illum placaret muneribus. *art. 43.* *Præmissis muneribus etiam visis priusquam Abigail accederet, non dicitur David fuisse placatus. Adhuc enim post visos servos munera deferentes iracundia plenus minas intentabat; ut non tam muneribus, quam moribus Abigailis placatus fuisse David intelligatur.*

976

1. Reg.
25. nu.
23.

Primo Regum 25. Cum autem vidisset Abigail David, testinavit, & descendit de asino, & proclit coram David super faciem suam, & adoravit super terram. *n. 23. D. Dionys. Carib.* Se humiliter prosternendo, ut sic oratio sua fieret ipsi David grata. *art. 43.* Adoravit super terram. *Dum enim à clemente domino se non reijci consideravit, non eum Abigail, quasi solum hominem, sed ut Dei clementissimi simulacrum veluit venerari.*

977

1. Reg.
25. nu.
26.

Primo Regum 25. Fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt domino meo malum. *num. 26. Caribussianus.* Hoc multi exponunt sic. Inimici tui fiant stulti, & improbi; quæ admodum Nabal: sed non videtur; quoddam virtuosa, & prudens mulier illa imprecata sit alijs mala culpæ. Ideo videtur sic exponendum: Inimici tui fiant sicut Nabal: idest, adversa pro suis peccatis sustineant, nec tibi prævaleant, sicut Nabal iam sustinisset, nisi tibi occurrissem, & sustinebit, quia non erit impunitus. *art. 43.* *Non semel, sed sæpe sapiens Davidem dominum suum prudens sæmina nuncupabat: ut David, dum ei veniam, quam marito efflagitabat, concederet; non alicui sæmina aliena, sed*

domesticæ; & inter ancillas ipsius regis numeratæ, beneficium conferre cogitaret; & sic facilius veniam largiretur.

Primo Regum 25. Aufer iniquitatem famulæ tuæ, faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domini, dominè mi, tu præliaris. *num. 28. Caribussianus.* Idest, regiam domum, quam tibi promisit, fideliter conferet tibi, & sobolem, atque familiam, quæ erit Deo, & tibi fidelis, quia iusta, & strenua bella tu exeres; Quasi diceret, regnabis, quia ad Dei honorem pro republica pugas. *art. 43.* *Deum Dominum, & David dominum dicit, sed David suum, Deum vero non suum dominum appellavit: ac si propter iniquitatem, quam in se à marito transulerat, & à se auferri precabatur, indignum se agnosceret, quæ Deum suum Dominum nuncuparet.*

Primo Regum 25. Malitia ergo non invenitur in te omnibus diebus vitæ tuæ. *num. 28. Caribussianus.* Quasi dicat: Numquam iuhæret tibi malitia, ita ut post rationabilem persuasionem perseveres in malo. Hoc addit prudens hæc sæmina ad innuendum, quod si David occidisset ipsum Nabal nullo intercedente, occurrente, & satisfaciente pro illo, potuisset hoc ascribi passioni, hæc potius, quam malitiæ. Sed si post tam affectuosam, ac humilem precem, & satisfactionem ipsius Abigail, id fecisset, fuisset malitiæ ascribendum. *art. 43.* *Hoc est. In concepta contra virum meum ira, non persistas; ne ex iracundia ad iniustam malitiam prolaberis; facile enim, qui iuste etiam, iratus panam infert, iustitia lites excedit.*

Primo Regum 25. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animam tuam, erit anima domini mei custodita, quasi in fasciculo viventium apud Dominum tuum. *num. 29. Caribussianus.* Deus custodiet, & defendet te à periculo

S 2 tam

978

1. Reg.
25. nu.
28.

979

1. Reg.
25. nu.
28.

980

1. Reg.
25. nu.
29.

tam diligenter, ac si in sorte, & numero semper viventium constitutus iam esses. *art. 43.*

981

Idem Carthusianus, exponens eundem textum, sic ait: Circa hæc scribit

1 Reg.

25. nu.

29.

Glossa. Pulcherrima comparatione statum iustorum, & reproborum discernit. Iustorum quippe animas appellat viventes. Reproborum vero spirituali morte præoccupatas. Iustos fasciculo, reprobos lapidi fundæ assimilat. Fasciculus namque constringitur, ut servetur, lapis in funda ponitur, ut abijciatur; sic electi præsturis tribulationum constringuntur, quatenus his admoniti, motua charitate ardentius copulentur, sicque coniuncti potestate, & pietate Salvatoris perpetuè conserventur. Porro reprobi, & iniqui quanto propriæ voluntati latius dimittuntur, tanto longius à divinæ visionis gloria elongantur; ac proijciuntur. *art. 44.* Si enim surrexerit, &c. Felix, qui dum haberet hominem persequutorem: Deum sibi vendicaret defensorem.

982

1 Reg.

25. nu.

31.

Primo Regum 25. Et cum benedecit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ. *n. 31.* Carthusianus. Et cum benedecit Dominus universorum domino meo David, collocando eum in throno regali, memor eris mei in bonum, & gratus beneficijs meis. Videtur hæc mulier, quasi prophetico spiritu esse locuta. *art. 43.* Dominum Deum David, Davidem autem sibi benefactorem futurum, prædicebat, quando Davidem à Deo in regem sublimandum; & se ipsam à Davide in reginam per matrimonium eligendam spiritu prophetico prævidebat.

983

1 Reg.

25. nu.

35.

Primo Regum 25. Ecce audivi vocem tuam, & honoravi faciem tuam. *num. 35.* Carthusianus. Abigail propter excellentiam suæ sapientiæ, ac virtutis, merito typum generit Sacratissimæ Virginis. Quemad-

modum ergo Abigail iratum David placavit, sic gloriosissima Virgo Christum peccatoribus irascentem læpissime ad misericordiam flexit. *art. 44.* David prius, dicit à se auditam Abigailis vocem, quam à se affirmat Abigailis faciem honoratam, ut non tam pulchritudine vultus, quam verborum prudentia se placatum fuisse, per Abigailem significaret.

Primo Regum 25. Misit ergo David, & locutus est ad Abigail, ut sequeretur eam sibi in uxorem. Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te sibi in uxorem. *num. 39.* & 40. Carthusianus. Siquidem digna erat, utpotè virtuosa, prudens, eloquens, dives, pulchra, & nobilis. *art. 43.* Ut accipiat te sibi. Ac si dicerent: Non tuas ambit prudentissimus David dominus noster opes, te sibi solum desiderat regie dignitatis consortem. In te solummodo sibi querit uxorem, iam sibi suis notæ, prudentiæ dotem.

Primo Regum 25. Quæ confurgens adoravit pronam in terram. & ait: Ecce famula tuâ sit in ancillam, ut lavet pedes servorum domini mei. *num. 41.* Carthusianus. Deum adoravit devotè in terram præstrata, gratias agens Deo, qui ita secum ordinavit, quod tanto viro sociaretur coniugio. *art. 43.* Non solum Davidi domino suo, sed etiam servis illius ostenditur obsequiosa futura, dum electa regina ex famula in ancillam se electam dicebat, quæ non iam pedes domini, sed servorum pedes voluisset lavare, ut sic laborem itineris à servis venientibus ad eam vocandam confecti, compensaret.

984

1 Reg.

25. nu.

39. &

40.

985

1 Reg.

25. nu.

41.

Ex Caietano Cardinali.

Primo

986

Primo Regum 25. Nomen vxoris eius Abigail: eratque mulier illa prudentissima, & speciosa. num. 3. Caietanus: Iuxta Hebræum habetur: Bona intellectu, & pulchra aspectu. Laudatur enim, & quoad prudentiam in anima, & quoad pulchritudinem in corpore. Ibi. Prius Abigailis prudentia, quam pulchritudo commendatur, ut intelligat quacunque femina dñm animo dñq cor- poris preferendum.

1 Reg.
25. n. 3

987

Primo Regum 25. Abigail, autem vxori Nabal nunciavit vnu de pueris suis dicens. Ecce David misit nuncios de deserto, ut benediceret domino nostro, & aduersatus est eos. num. 14. Caietanus. Iuxta Hebræum habetur. Et fecit volare eos. Hoc est, expulit eos leues, & celeres, tanquam aues expul- sas. Sciebat enim hic puer per Abigailis domina sua prudentiam, viro illius do- mino suo remedium conferendum. Nisi enim remedium speraret, imprudentem domini sui responsonem pueris regis da- tam Abigaili minime annunciares.

1 Reg.
25. n.
14.

988

Primo Regum 25. In me sit, do- mine mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tu- is, & audi verba famulæ tuæ. num. 24. Caiet. In se ipsam reijcit iniqui- tatem veniam petendo, ut sibi condonetur peccatū viri sui. Ibi. Scie- bat enim iniquitatem viri in se ipsam translatam facilius à Davide demit- tendam, qui intercessione tanta famina flexus, veniam, non iam viro, sed fa- mina sibi illam petenti, non posset de- negare.

1 Reg.
25. nu.
24.

989

Primo Regum 25. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi, domino meo: & da pueris, qui sequuntur te do- minum meum. num. 27. Caiet. Iux- ta Hebræum habetur. Et nunc munus hoc, quod attulit ancilla tua domino meo, dabitur pueris am- bulantibus ad pedes domini mei. Rogat enim, ut munus illud detur

1 Reg.
25. nu.
27.

societati Davidis. Abigaili panem, & vinum militibus ex societate Davi- dis offerebat, hoc enim cibo, & hoc potu milites recreati contra Davidis hostes fortissimè decertarent, & de omnibus glo- riosissimè triumpharent.

Primo Regum 25. Aufer ini-

quitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domi- ni, domine mi, tu præliaris: mali- tia ergo non inveniatur in te om- nibus diebus vitæ tuæ. numer. 28. Caietan. Abigail peccatum illud tan- quam suum ignosci petit. Non sibi remitti panem, sed culpam à se auferri exposcebat, quia magis per culpam sibi imputandam, quam per panem sibi insti- gendam torquebatur.

Primo Regum 25. Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia, quæ locutis est bona de te, & constituerit te ducem super Is- rael, non erit tibi hoc in singultum, & in sepulchrum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem inno- xium, aut ipse te vitus fueris: & cum benefecerit Dominus domi- no meo, recordaberis ancillæ tuæ. num. 30. & 31. Caietan. Mala, quæ sequerentur ex hac clade proponit, quorum primum est internum of- fendiculum, cum offensione, dis- currenti animo per ea, quæ gessit opera: prædicat enim quod quan- do regnabit, & in corde suo tan- quam ambulans inquireret opera, quæ fecit discutiendo illa, non in- veniet offendiculum huius cladis. Ibi. Cum enim regis sit proprium ad imitationem Dei misereri semper, & parcere, si David illatam sibi iniuriam vindicasset rex offensus, vindictæ per ipsum assumptæ postea memor, regis se indignam dignitate existimaret.

Primo Regum 25. Ecce famu- la tua sit in ancillam, ut lavet pedes servorum domini mei. numer. 41. Caietanus. Absentem tanquam præ- sentem Davidem alloquitur.

S 3

bi. S.:

990

1 Reg.
25. nu.
28.

991

1 Reg.
25. nu.
30. &
31.

992

1 Reg.
25. nu.
41.

Ibi. Se ipsam Davidi, tanquam illi iam præsens esset, ostendebat, eique, ut præsens præsenti sermocinabatur, dicens, Ecce famula tua, ubi enim per amorem

invenitur præsens animorum, sermo datur inter se diligentes, quin distantia possit obitare locorum.

SONVS XII.

Abimelech Rex Palæstinorum.

Ex Philone Hebrao.

993

*Gen 26
num. 8.*

Genes. 26. Prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum iocantem cum Rebecca vxore sua. n. 8.

Philo. Is est Isaac, qui risus interpretatur, quem convenit ludere cum tolerantia Rebecca Hebræis nominata. Divinum autem lusum animo plebeo non est fas videre, soli regi licet, cum quo diu habitavit, etiam si non omni ævo sapientia. Is appellatur Abimelech, qui prospiciens per fenestram, per apertum, & luciferum mentis oculum Isaac vidit ludentem cum Rebecca vxore sua. Quod enim aliud negotium sapientem decet, quam ludere, gaudere, hilarescere cum honesta tolerantia. lib. de Plantas. Noe. Optimam de Isacco rex Abimelech conceperat opinionem, secundum quam non poterat sinistrè de illius actionibus iudicare. Ideo cum videres eum ludentem cum Rebecca, intellexis hanc Isacii uxorem esse, non sororem.

994

*Gen. 26
num. 26.*

Genes. 26. Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech, & Ochozat amicus illius, & Philo dux militum, locutus est eis Isaac. num. 26. Philo. Cum venissent, non tam, ut societatem inirent, quam

ut specularentur hominis opes: parati quidem ad bellum, si tenuem invenissent: ad fœdus, si potentem. Apud Syram Possunt. hi tres Palæstina principes venientes ad Isaacum, tres Orientis reges ad Christum perventuros præsignificare, qui verè possent cum Christo Dominum dicere à se videri; Vidimus Dominum esse tecum. num. 27.

*Gen. 26
num. 27.*

Ex Tertulliano.

Genes. 20. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam. num. 2. Tertullianus eloquentissimè agens de tentatione regis Abimelech Saram ob suam pulchritudinem concupiscentis, sic loquitur ad faminas Christianas lib. de cultu faminarum, Ancillæ Dei vivi conservæ, & sorores meæ, quo iure deputor vobiscum; postremissimus omnium, qui de meo iure conservitij, & fraternitatis audeo ad vos verba ista facere, non vitique affectioni, sed affectioni procurans in causa vestræ salutis. cap. 1.

995

*Gen. 20
num. 2.*

Et infracarpens illarum cultum sic progreditur. Pleræque enim (quod ipsum, mihi reprehendendo in omnibus

996

nibus reprehendere Deus permittat) aut ignorantes simpliciter: aut dissimulantes audeat, ita ingrediuntur, quasi pudicitia in sola carnis integritate, & stupri aversione consistat, nec quidquam extrinsecus opus sit, de cultus dico, & ornatus dispositione. Sed enim perseverant in fortissimis studiis formæ, & nitoris sui, eandem sui circumferentes, quæ fæminæ nationum, à quibus abest conscientia veræ pudicitie: quia nihil verum in his, quæ Deum nesciunt præsidem, & magistrum veritatis. cap. 1.

Deinde sic progreditur Tert. Vos ab illis, ut in cæteris, incesu quoque divertere necessarium est; quoniam perfectæ esse debetis sicut Pater vester, qui est in cælis. Perfectæ autem, idest, Christianæ pudicæ, appetitionem sui non tantum non appetendam, sed etiam execrandam vobis sciatis: primò quòd non de integra continentia venit studium placendi per decorem, quem naturaliter invitatore libidinis scimus. Quid igitur in te excitat malum istud? Quid invitas, cuius te prosteris extraneam? Tum quòd tentationibus viam appetire non debemus, quæ nonnunquam (quod Deus à suis abigat) instando perficiunt, certè vel spiritu scandalum permovent cap. 1. & 2.

Et iterum, Perit enim ille simul in tua forma, si concupierit, & admisit iam in animo, quod concupivit, & facta es tu gladius illi. *Et tandem sic concludit,* Cum igitur, & nostra, & aliorum causa verletur in studio periculossimi decoris, iam non tantum confictæ, & elaboratæ libidinis suggestum reculandum à vobis sciatis, sed etiam naturalis speciositatis obliterandum, dissimulatione, & incuria, ut proinde oculorum incursum molestum. Nam & si accusandus decor non est, ut felicitas corporis, ut divinæ plasticæ accessio, ut animæ aliqua vestis ur-

banæ; timendum tamen est, vel propter iniuriam, & violentiam spectatorum, quæ etiam pater fidei Abraham in uxoris suæ specie pertimuit, & sororem mentitus Saram, salutem contumelia redemit. Nunc non sit timenda dignitas formæ, ut nec possidentibus gravis, nec appetentibus exitiosa, nec coniunctis periculosa, nec exposita tentationibus, non circumdata scandalis existimetur: sufficit quòd Angelis Dei non est necessaria; nam ubi pudicitia, ibi vera pulchritudo. cap. 2. & 3. Misit ergo rex: Iniqua rex abutitur potestate, cui appetit fructus voluptatis.

Ex Clemente Alex.

Græc. 6. Prospiciens Abimelech rex, Palæstinarum per fenestram, vidit eum iocantem cum Rebecca uxore sua. numer. 3. *Clement Alex. lib. 1. Pedagog.* Ego vero Isaac quoque, & puerum refero. Isaac, risus exponitur. Eum vidit ludentem cum uxore, & adiutrice Rebecca rex curiosus. Rex autem, cui nomen erat Abimelech: mihi videtur esse quædam supermundana sapientia, quæ puerilis ludi, ac disciplinæ comiderat mysterium. Interpretantur autem Rebecca, tolerantiam. cap. 5. *Quod omnes, qui in veritate versantur, sint apud Deum pueri.*

Et sic progreditur, O prudentem ludum, & disciplinam? Risus, & à tolerantia adiuatur, & rex, qui ea attendit, stupet, & admiratur spiritum eorum, qui sunt puelli in Christo, qui in tolerantia vitam agunt. Ethic est divinus ludus, ac disciplina. Talem ludum ludere suum iovem dicit Heraclitus. Quid enim aliud virò sapienti, & perfectò magistro convenit, quam ludere, & colluctari? Per honestarum rerum tolerantiam, & bonorum administrationem, dies festos

997

998

Marsh.

5.

Gen. 20
num. 2.

1001

Gen. 20

Gen. 20

Gen. 20

num. 2.

999

Gen. 26

num. 8.

1000

Gen. 26

num. 8.

festos cum Deo celebrantem? *Eodem cap. 5.*

1001

Gen. 26
num. 8.

Deinde sic ait. Potest enim aliter accipi quod à prophetia significatur, nos scilicet, lætari, & ridere propter salutem, quemadmodum Isaac. Risit autem quoque ille à morte solutus, ludens, & exultans cum sponsa, quæ nostra est ad salutem adiutrix Ecclesia, cui firmum, ac solidum impositum est nomen, Tolerantia: vel quoniam ea manet in sæcula, semper gaudens: vel quod confert ex tolerantia credentium, qui sumus membra Christi, & eorum qui ad finem sustinuerunt testimonium & quæ sit propterea gratiarum actio. Hic est autem ludus mysticus, & disciplina, & salus, quæ cum gravi, & honesto solatio fert auxilium. *Eodem cap. 5.*

1002

Gen. 26
num. 8.

Tandem sic concludit. Rex itaque Christus è superis risum nostrum specularatur, & cum è fenestra, ut dicit scriptura, prope xisset gratiarum actionem, & benedictionem, exultationem, & lætitiā, & simul etiam cum ijs operantem tolerantiam, & eorum coniunctionem, solam suam respicit Ecclesiam: ostendens faciem suam, quæ deerat Ecclesiæ, quæ regali capite perfecta efficitur. Vbi erat autem fenestra, per quam ostendebatur Dominus? Caro, per quam fuit manifestatus. *Omnia lib. 1. Pedagog. cap. 5.* Vidit eum iocantem Dum cum Rebecca Isaacus ludebat, *Dei Filium cum Ecclesia ludentem, iam tunc indicabat, qui ludens coram Patre suo delicias ipsius cum filiis hominum esse testabatur. Proverbarum. 8.* Ludens in orbe terrarum, & deliciae meæ esse cum filiis hominum. *n. 31.*

Ex Divino Ambrosio.

1003

Gen. 20. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam, *n. 2.*

Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tulisti: habet enim virum. *num. 3.* *Divus Ambrosius lib. 1. de Abraam.* Ideo tentatur Sarræ pudicitia, ut exigatur omnium. Nam, & Abimelech sibi eam sumpserat in uxorem, & dixit ei nocte Deus, Ecce tu morieris propter mulierem, quam accepisti. Advertimus adulterium divino iudicio morte puniri. Ideoque addidit, Hæc enim commoratur cum viro. *cap. 7.* En morieris. *Mortis memoria libidinis affectum Dominus refraxavit. Abimelech namque præmeditata carnis incundam voluptatem amara mortis meditatione vesperam illico fastidivit.*

Gen. 20
n. 2. &
3.

Gen. 20. En morieris propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum. *Divus Ambrosius lib. 1. de Abraam.* Nulli licet scire mulierem præter uxorem. Ideoque coniugij tibi datum est ius, ne in laqueum infidas, & cum aliena muliere delinquas. Nam & aliam quærere cū habeas tuam, crimen est adulterij, hoc gravius, quod putas peccato tuo auctoritatem legē quærendam. Tolerabilius est si lateat culpa, quam si culpa vsurpetur auctoritas. *cap. 7.* Quam tulisti Sarram tulerat Abimelech, quoniam non in concubinam, sed in uxorem habendam publicabat, atque ita libidinosum adulterium honesto matrimonij situ la, quod legis naturalis auctoritate indutum fuerat, palliabat.

Gen. 20
num. 3.

Gen. 20. En morieris propter mulierem quam tulisti, habet enim virum. *num. 3.* *Divus Ambrosius lib. 1. de Abraam.* Locus iste docet gravius crimen esse, ubi celebrati coniugij iura temerantur, & uxorius pudor solvitur. *cap. 7.* Non hoc dixit Deus, quasi si Sara virum non haberet, liceret Abimelecho eam, ut suam expleret libidinem, in palatium trahere; sed ut specialem adulterij malitiam aperiret, propter quam Abimelechum: mortis senten-

1004
Gen. 20
num. 3

tia condemnaretur.

1005
Gen. 20
n. 4. 5.
6. Domine, nūm gē-
tem ignorantem, & iustam interfi-
ciēs? Nōn ne ipse dicat mihi: foror
mea est? & ipsa alit: Frater meus est;
in simplicitate cordis mei, & inun-
ditis manuum mearum feci hoc. Di-
xitque ad eum Deus: Et ego scio
quod simplici corde feceris: & ideo
custodivi te, ne peccares in me, &
nō demissi ut tangeres eam. n. 4. 5.
6. Divus Ambrosius lib. 1. de Abra-
ham. Cūm prætenderet Abimelech,
quod vxorem alienam esse ignorā-
verit, quā sororem esse, vir ipse
sua dixerat, respondit ei Dominus:
Et ego cognovi quoniam puro cor-
de fecisti hoc, & peperci tibi: ut nō
peccares in me: propter hoc nō
sum passus te tangere illam. Cognos-
cimus velut prætulem, custodemq;
coniugij esse Deum, qui nō pati-
tur alienum totum pollui. Et si quis
fecerit, peccare eum in Deum, cuius
legem violat, grātiā solvat. cap. 7.
Abimelechus, & corde, & opere mun-
dum se fuisse coram Domino testabatur, ut
sic comminatus a Deo sibi mortem posset
evadere, sciebat enim a Deo summē iusto
mortis panam, nō nisi propter culpam
operis, vel saltem cordis inferendam.

1006
Gen. 20
n. 6 & 7. Et ego scio, quod
simplici corde feceris, & ideo custo-
divi te, ne peccares in me, & nō
demissi, ut tangeres eam. Nunc ergo
recede viro tuo vxorem, quia
propheta est, & orabit pro te, & vives
&c. numer. 6. & 7. Divus Ambrosius
lib. 1. de Abraham. Fortasse te moveāt
qua ratione Pharaon quæstionibus
ab omnipotenti Deo graviter afflic-
tus sit, ut supra legimus, cūm &
ipse ignoraverit vxorem esse Abra-
hæ Saram, quā sororem audierat:
Abimelech autem nullam pœnam
exceperit. Verū cūm Ægypti re-
gem noveris ducem fuisse vitiorum,
qui quō plus habuerit licentiæ, eō
plus flagitij commiserit: Abimelech
autem, & fidelis æstimatus sit Deo,

ut meruerit audire, Et ego cognovi
quoniam puro corde fecisti hoc: res
nō afflictionis, aut Ægyptius, sed
monitionis, quod: Gerarum, quib;
bus prætator docet interpretari: nō
est dubium: ceteris interpretibus eius
indignationem Domini esse revō-
catam, qui verē interioris arbitro
est conscientie, & animi, ac mentis
interpretæ. cap. 7.

1007
Gen. 20
n. 6. &
7. Abimelech etiam præbet discriminis
rationem, dum sic progreditur. Deoique
nō ut Pharaon ille convectus a Moy-
se feculavit, & sprevit mandatum
Dei: nec obsequuntur stultit, sed
statim vocavit Abraham, vxorem
suam ei reddidit, pretiū se ipse mule-
tavit, quod vidisset alienam pudē
pudoris exsolvit. Eodem cap. 7.

1008
Gen. 20
num. 3. Tandem adhuc aliam rationem
diversitatis assignat, dicens: Hinc quo-
que colligitur, quod Abimelech rege
clementior meruisti, quod Abrahā
pro eo rogavit, & impetravit. cap.
7. Et Pharaon & Abimelech a viro
suo Abrahamo Saram vxorem tulit, ne
constat Gen. 12. n. 15. & Gen. 20. n.
2. Et tamen Deus Pharaonem: & non
Abimelechum flagellavit? Nec mirum,
Pharaonem accusatorem, Abimelechum au-
tem intercessorem Abrahamum apud Do-
minum vendicavit.

1009
Gen. 26
n. 26. Ex Divo Hieronymo.

1009
Gen. 26
n. 26. Gen. 26. Ad quem locum eūm
venissent de Gerēis Abimē-
lech, & Ochozath amicus illius, &
Phicol dux militum, locutus est eis
Isaac. num. 26. Divus Hieronymus,
Abimelech nō semper pacem hi-
bet cum Isaac, aliquando dissidet,
aliquādo pacem requirit, & signi-
ficat studiosos, & sapientes sæculi,
qui per eruditionem philosophiæ
multa de veritate comprehenderūt.
Hic autem Isaac. (Qui Verbum Dei
significat) nec semper in diffensione
est,

est, nec in pace, Philosophia enim divitz legi, nec in omnibus contraria est, nec in omnibus consonat. Multi enim philosophorum vnum Deum, qui cuncta creavit scribunt &c. *Apud Glossam ad locum citatum. Ad Isaacum venit Abimelech Gerara rex amicum, & ducem militia solum secum ferens, ut per amicum, Isaac suum offerret amicum, quem si nolisset, per ducem, suum eidem Isaac inculere posset timorem, ac proinde, si ab Isaac non amaretur, saltem ab eodem timeretur.*

Gen. 26
nn. 26.

Genes. 26. Ad quem locum &c. n. 26. *Drusus Hieronymus.* Pro Ochozath pronubo in Hebræo habetur, collegium amicorum eius, ut tam hominem significet, quàm amicorum turbam, quæ cum rege venerat, in quibus fuit Phicol princeps exercitus illius. *In quest. Hebr. Cum uno solummodo amico præter sua militia ducem venit rex Palestinorum sociatus, sed qui unus instar multorum foret amicorum, ex quibus societas magna posset fieri virorum, qui sub duce militia regie pro rege suo defendendo possent decertare.*

Ex Divo Chrysostomo.

1010
Gen. 20
n. 2. &
3.

Genes. 20. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: en morieris propter mulierem, quam tulisti; habet enim virum. n. 2. & 3. *Divus Chrysost.* Vide Dei misericordiam: quo modo, quia videt iustum propter metum mortis Saræ ablationem fortiter terre, & Regem eam ut sororem iusti abducere: suam postea declarat providentiam, iustum quoque illustriorem reddit, & Saram ab iniuria, regem verò à peccato liberat. *In Genes. hom. 45. Beneficentiam Deus sermonificus triplicavit: una namque, & eadem actione, & Abrahamum à timore, & Saram à dedecore, & Abimelechum à*

crimine voluit, & valuit liberare.

Genes. 20. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, &c. n. 3. *Divus Chrysost.* Circiter ipsum somni tempus eripere eum volens ab iniquitate, dedit menti eius scientiam, & occulta manifestavit, multumque metum auxit interminando mortem; Dicit enim, morieris propter mulierem, quam abstulisti. *Abimelecho Deus apparuit, ut tanto Dei beneficio obligatus ab insensato, facinore rex, ne ingratus Deo videretur, animum extraheret.*

1811

Gen. 20
num. 3.

Genes. 20. En morieris propter mulierem, quam tulisti. num. 3. *D. Chrysost.* Tantum timorem in Abimelech emisit, ut percussus animo Saram attingere non auderet propter hoc enim adiecit divina scriptura, Abimelech non tetigerat illam. *Hom. 45. Mortis Abimelecho Deus incussit timorem, quo luxuria propulsaret ardorem.*

1012

Gen. 20
num. 3.

Gen. 20. Abimelech verò non tetigerat eam, & ait; Domine, num gentem ignorantem, & iustam in iusticiam? n. 4. *D. Chrysost.* De faciliore se defendit, ac occit: Domine gentem iustam, & ignorantem perdes? Num quid scias, mulierem eius esse, hoc feci? Numquid iniuria peregrinum afficere volens, nunquid, ut uxorem eius auferens? Vt sororem eam accepturus eram; ratus hoc nomine, & hunc, & illam honorari. *Hom. 45. Prius se de culpa, quam de pena Abimeleachus excusabat, gravius enim meruisse, quam pati penam, esse censebat.*

1013

Gen. 20
num. 4.

Genes. 20. Non ne ipse dixit mihi soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est? In simplicitate cordis mei & munditia manuum mearum feci hoc. n. 5. *D. Chrysost.* Vi se quomodo habuerit concordiam, & conspirationem, & ipse, inquit, hoc mihi dixit, & ipsa stipulata est dictis eius. In corde puro, & in iusticia manuum feci hoc. Non, ut iniquum

1014

Gen. 20
num. 5.

factu-

facturus, inquit, sed ut legitimum, & licitum, irreprehensibileque hoc feci. *Hom. 45. De duplicitate cordis, & Abraham, & Saram rex Abimelechus apud Dominum accusabat, & ideo cordis sui simplicitatem aperiebat, neque enim inre alios de cordis duplicitate condemnaret, nisi cordis sui simplicitatem comprobaret.*

1015

Gen. 26
num. 6.

Genes. 20. Dixitque ad eum Deus; Et ego scio, quod simplici corde feceris, & ideo custodivi te, ne peccares in me, & non demisi, ut tangeres eam. nu. 6. D. Chrysost. Vide quantum obsequium exhibet omnium Dominus, suam bonitatem per omnia declarans; & ego scio quod corde puro hoc feceris, scio, inquit, quod ipsi hunc actum instruxerint, & quod deceptus eorum dictis hoc feceris: ob hoc, ut ne propter deceptionem hanc preas: Cohibui, ne tu peccares in me.

1016

Gen. 26
num. 6.

*Deinde sic progreditur exponens eundem textum: Magna verbi est attemperatio, maxima Domini est misericordia. In me, inquit, redditum est peccatum. Nam sicut in hominibus quando quis aliquem in multo honore apud dominum suum iniuria quadam afficit, sibi iniuriam factam putat dominus, & dicit; Mihi iniuriam fecisti, per ea, quibus à te servus iniuria affectus: ea enim, quæ in illum committuntur in me transeunt: eodem modo, & bonus Dominus. Cohibui te, inquit, ut ne peccares in me. Mei, inquit, famuli sunt, & adeo mihi commendati, quod ut mea habeam, quæcumque illis fiunt sive bona sint, sive non bona. *Hom. 45. In me. Adeo enim Deus per amorem sibi adiunctum Abrahamum fidelem sibi servum vendicabat, ut peccatum contra Abrahamum committendum, contra se ipsum factum iudicaret, ac si vellet non minus Abraham dilectum suum, quam se ipsum inoffensum conservare.**

1017

Genes. 20. Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est:

*& orabit pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris, tu, & omnia, quæ tua sunt. num. 7. D. Chrysost. Vide quomodo virtutem iusti detegit, prophetam ipsum vocat, quasi præparans regem, ut precatorem eum faciat pro se. Orabit enim pro te, & vives. Ille etenim, inquit, veritus, ne occideretur à te, hanc comædiam intruxit, & quasi cooperatus est in contumeliam Saræ: scias autem, quod illius preces vitam tibi præbebunt. *Hom. 45. Volebat enim Deus, quod rex se agnosceret peccatorem, ut tunc Abrahamum sibi asumeret apud Dominum Deum precatorem.**

Gen. 20
num. 7.

*Genes. 20. Si autem nolueris reddere, scito, quod morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt. n. 7. D. Chry. Ut ne concupiscentia flagrans, & pulchritudine Saræ victus minus faciat mandatum, immittit ei timorem, & maiorem pœnam minatur se inducturum. Quod si non dederis, inquit, scias, quod morieris tu, & omnia tua. Non solum tu inobedientiæ pœnam lues, sed & omnia tua propter te mors perdet. *Hom. 45. Morte morieris. Si enim divino mandato Abimelech non obtemperaret, non unam tantum, sed duplicem sibi inferret necem, quæ & in animo, & in corpore moreretur,**

1018

Gen. 20
num. 7.

Genes. 20. Statimque de nocte confurgens Abimelech vocavit omnes servos suos, & locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde. n. 8. D. Chrysost. Ob hoc autem per tempus noctis hæc omnia Deus ei loquitur, ut in quiete accepta admonitione magno timore imperata faciat. Statim enim, inquit, orto diluculo Abimelech vocavit pueros suos, & loquutus est omnia verba hæc in aures eorum: Vide quomodo rex fit præco virtutis iusti, à Deo manifestatæ, ut omnes sciant, & Dei erga illum benignitatem, & quam

1019

Gen. 20
num. 8.

quantum sit Deo curæ illius, propter eius mores, & virtutem. *Hom. 45.* Statimque de nocte confurgens. *Nesci moram faceret differens penitentium, iterumque dormiret, non iterum à Domino suscitatus, aeterna pena incurreret soporem, à quo non posset ad veniam vigilare.*

Genes. 20. Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? Quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? Quæ non debuisti facere, fecisti nobis. *n. 9. D. Chrysost.* Considera in quanta gloria iustus postea apud regem agit, qui paulo antea ab omnibus habebatur contemptibilis, quasi erro, & peregrinus. Igitur cum omnes convenissent, vocatur statim patriarcha, qui nihil horum sciebat, & discebat postea à rege ipso, quæ propter te à Deo illi facta erant. *Hom. 45.* Super me, & super regnū meum. *Exemplo enim regis quilibet subditorum in regno impune similia crimina perpetraret, nec enim Abimelechs in aliquo subditorum, quod in se haberet crimen posset condemnare.*

Genes. 20. Quid peccavimus in te &c. *n. 9. D. Chrysost.* Non satis erat, si ego puniret: omne regnū meum simul perdendum est ex deceptione, quam fecisti? Quid vidisti in nobis, ut hoc faceres? *Hom. 45.* Super regnum meum peccatū grande. *Sciebat enim peccatum in se inducitur in subditos per totum regnum fore dividendum, quisque enim, ut suo se regi assimilaret, eidemque placeret, simile crimen absque ullo rubore committeret; similem enim in crimine esse regi, non esset pudori subdito, sed honori.*

Genes. 20. Tulit igitur Abimelech oves, & boves, & servos, & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem suam. *n. 14. & 15. D. Chrysost.* Reveritus rex magnam iusti mansuetudinem, magna liberalitate remunerat patriar-

cham. *Et infra.* Et vide insuper regis erga iustum illum officium. Non solum enim tantis muneribus illum appremiat, sed etiam potestatem ei dat, ut in terra sua habitet. Ecce enim, inquit, terra mea coram te est, ubicunque tibi placuerit, habita. *num. 15.*

Et sic progreditur. Nam, quia didicisti, quod propter illum, & propter illius proces, vita sibi data sit, ideo ita in vagam erronem, & attea nulli cognitum, quasi in benefactorem, & tutorem aliquem officiosus fuit. *Hom. 45.* Sola ingressa est Sara domum regium, ex qua magno servorum, & ancillarum egreditur comitatus: rex enim, quam in uxorem accipere cogitaverat, adhuc postquam deprehendit illam esse uxorem Abraham, ut semel dilectam honorabat.

Genes. 20. Saram autem dixit. Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, & quocunque perrexeris; memento, te deprehensam, *n. 16. D. Chrysost.* Vide quomodo accepta à iusto doctrina, ut credidit eius dictis, etiam ipse fratrem huius illum vocat. Ea, quæ dedi, inquit, fratri tuo, tua erunt in honorem vultus tui, & omnia verè dic. Quid est in honorem vultus tui, & omnia verè dic? Pro his, quæ per ignorantiam attentavi, te, quæ es vxor iusti in domum meam introducendo: pro hoc solum, quia contumelia tibi author fui, mille dedi didrachmas, refarturus ea, quæ à me in te sunt admissa. Verum omnia alia verè dic. Omnes, inquit, à te discant, quod nihil factum est à me iniquum; quia intacta exivisti de domo mea. Doce, inquit, virum tuum, quod innocens sum à peccato: discat à te, quod nihil à me factum sit. Quare hæc dicit? Ut cum iustus ab ea didicerit, multisque fuerit rationibus edoctus, pro eo preces Domino offerat. *Hom. 45. Nam Sara,*

*Gen. 20
nu. 15.*

1023

1024

*Gen. 20
nu. 16.*

1020

*Gen. 20
num. 9.*

1021

*Gen. 20
num. 9.*

1022

*Gen. 20
n. 14.
& 15.*

Sara, sed Abrahamo Abimelechus munera conferebat, ne aliquis existimaret regia dona Sara in pretium sui pudoris erogari.

Genes. 20. Orante autem Abraham sanavit Deus Abimelech, & vxorem, ancillasque eius, & pepererunt; concluderat enim Dominus omnium vuluam domus Abimelech propter Saram vxorem Abraham. *num. 17. & 18. D. Chrysof.* Quavis alienus esset à peccato rex plagam hanc induxit Dominus, ut precibus iusti annuens eam solveret, & iustum clariorem, & illustriorem efficiat, nam semper omnia ita facit, & tractat, & singula dispensat, ut qui sibi seruiant, quasi luminaria reluceant, & eorum virtutem, vbiq; manifestam faciat. *Homil. 45.* Sanavit Deus Abimelech. Ad hoc enim eum agitudine percusserrat, ut Abrahamus amicus regi factus, pro eius salute ad Dominum oraret, Dominumque inuestiret, & regem ab agitudine liberaret.

Genes. 26. Dixitque Abimelech: quare imposuisti nobis? potuit coire quisquam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. *num. 10. Divus Chrysof.* Rex adhuc habens recentem memoriam eorum, quæ tempore patriarchæ raptâ Sarâ tulerat, increpabat eum, reumque arguens dicebat: cur hoc fecisti? *Homil. 51.* Peccatum cuiuslibet subditi in se ipsum rex inductum esse affirmabat, quia omnia subditorum crimina in se regem à subditis translata, ut pater nam Deo debitam prociis solveret, arbitrabatur.

Genes. 26. Quare imposuisti nobis &c. *num. 10. Divus Chrysof.* Hanc deceptionem, inquit, & olim iustionimus à patre, & nunc nisi in tempore prospexissemus, eadem laturi eramus. *Homil. 51.* Quare imposuisti nobis? Ac si diceret, In alijs

non tantum in hoc debueras parentem Abraham imitari: sed in exemplo illius excitatus vxorem tuam mentitus es foratrem esse tuam, ut in hoc mendacio Abrahamum patrem tuum amulareris.

Genes. 26. Præcepitque omni populo dicens? Qui tetigerit hominis huius vxorē morte morietur. *n. 10. & 11. D. Chrysof.* Vide Dei providentiam, & ineffabilem curam. Nam qui dixerat ei: Ne descendas in Ægyptum, & habita in terra ista, & ero tecum; ille erat, qui hæc omnia dispensabat, & iustum in tanta constituabat securitate. Cōsidera enim regem procurantem, ut impavidē ibi agat, liberque sit ab omni cura. Mortem enim interminatus est omnibus, quicunque tetigerint: aut eum, aut vxorem eius. Quia enim hic erat timor, qui concusserat eius mentem, propterea & illum auferri fecit misericors Dominus, ut postea omnino securē ageret. *Hom. 51.*

Deinde sic loquitur. Et vide quomodò variaz viæ sint sapientiz Dei, & quomodò omnia iuxta suam voluntatem faciat, & in invijs viam inveniat, per illa ipsa, quæ maximè adversa videntur, salutem servorum suorum conservans. Hinc enim est, quod rex ille tantam habet curam iusti: quasi prædicans eum omnibus civitatis suæ inhabitatoribus, & declarans quàm gloriosus sit, & summo honore dignus, quem & maximi faciebat. *Hom. 52.*

Id probat exemplo Nabuchodonosoris, & trium puerorum in hunc modum *D. Chrysof.* Sic, & Nabuchodonosor postquam pueros in fornacem intulerat, & re ipsa comprobaverat: captivorum adolescentium virtutem, cum prædicare eos cepit, & vbiq; lingua sua facit illustres. Hæc enim potissimum magna Dei vir-

T tus

1026

Gen. 26
nu. 10.
& 11.

1029

1030

Dan. 3.

virtus est, quando faciat, ut per inimicos celebrentur servi Dei. Et qui cum furore accendi fecerat fornacem illam; quoniam vidit, quod per supernum auxilium, puerorum virtus ignis actionem vinceret, repente mutatus clamavit dicens: servi Dei excelsi. Vide, non solum illos excelsos prædicat, sed & Dominum vniuersorum. *Hom. 51.*

*Adhuc sic progreditur Divus Chryso-
stomus, ad illud Egre-
dimini. Quid fac-
tum est? Non ne tu eos tormento
tradidisti? non ne tu in tantum for-
nacem flagrare præcepisti? Profecto,
inquit, sed nunc video res admi-
rabiles, & novas. Elementum enim
hoc suæ operationis oblitus, quasi
vinculis quibusdam ligatum tan-
tam exhibuit obedientiam, ut ne-
que contingerentur illorum capilli.
Vnde videre possumus, quod fac-
tum supra humanam naturam est, &
ineffabilis quædam, ac divina vis,
quæ hæc operatur, tantam puero-
rum habet curam. Vidisti (*adhuc lo-
quitur Divus Chryso-
stomus*). Dei miseri-
cordiam quomodo nunquam dere-
linquat servos suos? permittit in
fornacem injici; sed eos volens cla-
riores facere, & suam virtutem des-
monstrare. Vnde & barbari demul-
simentem, Neque enim tam ad-
mirabile erat, si à principio prohib-
uisset eos in caminum injici; sed
nunc admirabilius, & rari-
us factum est, cum in medio ignis exis-
tentes, nihil insuave ferre permit-
tit. Nam quando vult etiam eos,
qui in medijs sunt periculis, & pa-
nis, potentiores facit; & eos, qui
patiuntur his, qui illos affligunt.
*Eadem hom. 51.**

*Tandem sic concludit. Tanta-
tamque valida res est virtus, tam-
que imbecillis malitia, ut illa qui-
dem licet patiatur, vincat. hæc
verò, & si quid faciat, nihil profici-
cit, quàm quod suam prodit infir-*

mitatem. *Homil. Si. Præcepitque
&c. Iure rex hoc præceptum populo im-
ponebat, quod ipse primus omnium
observabat, neque enim de se, sed de
quotlibet sibi subdito circa adulterium com-
mittendum, dubitabat.*

*Genes. 26. Ob hoc inviden-
tes ei Palæstini, omnes puteos,
quos foderant servi patris illius
Abraham, illo tempore obstruxe-
runt, implentes humo: in tantum,
ut ipse Abimelech diceret ad Isaac:
Recede à nobis, quoniam potenti-
or nobis factus es valde. num. 15.
& 16. Divus Chryso-
stomus. Nam qui ei
prohibuerat descensum in Ægyp-
tum, & dixerat: Habita in terra
hac: & ero tecum; ille in omnibus
tam clarum eum fecit, ut non mul-
to post invidiosus foret apud re-
gem Gerararum. Videntes enim
eius substantiam quotidie augeri,
ægrè tulerunt viri ibi habitantes
eius cohabitationem, & transmi-
grare inde coegerunt. *Homil. 51.*
In tantum ut ipse Abimelech di-
ceret ad Isaac. Recede &c. Merito
dicitur In tantum. Est enim invidia
vitium indignum regi: Rex namque
invidiosus omnibus: nulli invidas esse
debet.*

*Genes. 26. In tantum, ut ipse
Abimelech diceret ad Isaac. Re-
cede à nobis, quoniam potenti-
or nobis factus es valde. num. 16.
Divus Chryso-
stomus. Neque rex, qui
tanta potestate erat, invidiam con-
tinere potuit: sed dicit, Abi à no-
bis, quia potentior nobis factus
es, ita, & malitia, & invidia.*

*Deinde sic loquitur. Magna ma-
levolentia; Cuius gratia abigis in-
tutum? Num aliqua in re tibi no-
cuit? Num insuriam intulit? Sed
ita se habet invidia, nihil cum ra-
tione operatur. Operebat eum
spectare, & attendere, quem om-
nium Deus tanta gratia profe-
quebatur, & Dei exemplo imi-
gis*

1033

Gen 26
nu. 15.
& 16.

1034

Gen. 26
nu. 16

1035

Gen 26
nu. 16.
& 17.

magisovere, et serviendo: ut honore in illum collato etiam ipsi divinum sibi favorem conciperent. *Hom. 52.* Recede á nobis: *Quid dicis insane? Autum de societate tuorum recedere iubet? Ipse sponte, nullo eum cogente imperio, & á te, & á tuis recedere cupit; neque enim minus ingrata bonis est societas malorum, quam malis odiosissima societas bonorum.*

Genes. 26. Recede á nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. *num. 16. Divus Chrysost.* Ita agere solet invidentia, non potest benigniter videre aliorum felicitatem: sed felicitatem proximi, suam putat infelicitatem. *Hom. 52.* Quia potentior factus es nobis. *Rex Abimelech* valde invidus ostenditur, ut pote qui non tam sua impotentia, quam aliena potentia torqueretur; ideo non de sua defectu potentia, sed de aliena augmento potentia querebatur.

Genes. 26. Recede á nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. *num. 16. Divus Chrysostomus.* Rex sub cuius potestate tota civitas erat, & habens omnes sub manu sua: peregrino, vago, huc, & illuc migranti dicit: *Abi á nobis, quia potentior factus es, quam nos sumus: & veré potentior erat, supernum præsidium habens in omnibus, dexteraque Dei munitus. Hom. 52. Quid mirum? Merito Abimelech agnoscebat Isaacum peregrinum se rege potentior, quia eum veri Dei intellegebat cultorem.*

Genes. 26. Recede á nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. *num. 16. Divus Chrysostomus.* Non docuit te verum experientia, quod Dei manus est, quæ illustrem facit, & conservat iustum? Quare igitur abigendo iustum, erga Dominum ingratitudinem declaras? Et neque magna viri mansuetudo tuam domare potuit invidiam, sed victus, invidiam opere complex, & iterum migrare eum cogis, qui in

nullo te læsit?

Et iterum exponens eundem Textum. Neleis, quod si tu ipsissimum se laudinem eum fugaris, non habebit tamen potentem Domivum, qui se iuvare (sicut illic factum) & multo clariorem facere novit. Nihil enim fortius, quam fuit super, no præsidio: sicut nihil infirmius, quam eo auxilio destitutus. *Hom. 52.* Recede. &c. *Falleris regis, quocumque Isaacus pergit, illic manus Dei, ut Dei servum feret: ubique Deus factus ei socius: dextera sua regit eum, ac proinde potentiam non amittet, sed amplius abibit.*

Genes. 26. Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech, & Ochozath amici illius. & Phicol dux militum, locutus est eis. *Ua. num. 26. Divus Chrysost.* Vide Abimelech illum, qui abigere eum conatus est, & dixit: *Abi á nobis: nunc ad eum ventientem: dicit enim fuit Abimelech, & præfectus gynæcei, & dux exercitus. Hom. 52. Ibi in nostra vulgata legitur: Ochozath amicus eius, ponitur á septuaginta interpretibus: Præfectus gynæcei. Ex quo magnum apparet huius regis præconium; qui eum sibi amicum vendicaverat, quem litterarum præfatus designarat.*

Genes. 26. Vidimus tecum esse domivum, & idcirco nos diximus: sic iuramentum inter nos, & ineamus fædus. *num. 28. Divus Chrysost.* Videt quantum mansuetudinis robur, & quanta virtutis potentia. Nam qui pridem abegerant, nunc veniunt ad peregrinum, ad virum civitate carentem, ad errorem: & non solum satisfaciunt, & excusant se de his, quæ commiserant, sed & peccatorum veniam petunt, & prædicant iustum, & indicant unde finis metus, & contentur suam infirmitatem, & iusti magnam testantur virtutem. Quid enim fortius eo, quilecum habet Deum? *Hom. 52. Isaacum Dei facti socium.*

agnoscebant, & ideo societatis sadere cum Isacco societatem inire affectabant, nescit tandem sub Deo illius societatis duce militarent; ne aliquos contra se insurgentes hostes formidarent.

1042

Gen. 26
nu. 28.

Genes. 26. Vidimus tecum esse Dominum &c. num. 28. D. Chrysost. Unde vobis illa scientia? Profecto dicunt, res ipsæ nos docuerunt: Vidimus, quod abactus abigentibus fortior factus es, & ex rerum serie contemplati sumus, quod superno auxilio niteris. Hoc autem divinæ dispensationis opus est, quod mens eorum obstupuerit iustum, & quod hoc cognoverint. Homil. 52.

1043

Gen. 26
nu. 28.

Et exponens eundem locum sic progreditur D. Chrysost. Quoniam igitur Dominus tecum: fiat iuramentum inter nos. Vide quomodo impellente conscientia semetipsum reprehendere festinant, cum nullus alius cogat, vel facta obiciat. Nam nisi iniuriam fecissetis, quare à iusto petitis, ut componatur fœdus vobiscum; sed ita se habet iniustitia, quotidie conscientia mordet, & silente eo, qui offensus est, pœnam; & rationem exigi putant, qui iniustitiam sunt operati: & quotidie anguntur, & quasi sibi met ipsi præscribunt peccatorum suorum exquiri rationem: id quod & illis evenit. Hom. 52. Cum Isacco Dominum esse testabantur, & cum scirent Deum iniurias servis suis factas non ab ipsis vendicatas, vendicare supplicia pro iniurijs à se Isacco illatis merito timebant, & ideo fœdus pacis cum Isacco inire affectabant.

1044

Gen. 26
nu. 28.
& 29.

Genes. 26. Ineamus fœdus, ut non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus, quod te læderet: sed cum pace dimisimus actum benedictione Domini. num. 28. & 29. D. Chrysost. Vide quomodo pugnantia inter se præ mentis angore, & turbatione loquuntur: ut fiat

nobis malè: quare sic timuistis iustum, videntes quod tantam præ se ferat mansuetudinem erga eos, qui lacerabant? Sed incorruptus iudicamentum eorum excitavit, & animadverterunt, quod erga iustum tam ingrati fuissent: propterea præ timore, & formidine non attendunt, quod diversa, & pugnantia loquantur. Hom. 52. Quid timetis? sed & qualem rationem assumitis timorist? Vidimus, dicitis, tecum esse Deum. Hoc à vobis deberet excludere timorem; ille enim, cum quo Deus erat, non vobis odium pro odio solveret, sed amorem.

Genes. 26. Ineamus fœdus, ut non facias nobis quidquam mali &c. num. 28. & 29. D. Chrysost. Vides quod supernam pœnam timeverunt. Sciverunt enim quod licet ipse propter humanitatem suam non vlcisceretur, quæ fecerant, sed is, qui tantam eius curam agebat, repetituros esset rationem eorum, quæ in iustum facta sunt: ea propter placant iustum, & componi cum eo student, simul & pro his, quæ facta erant, rationem reddentes, & in futurum securitatem sibi conciliantes. Hom. 52. Fœdus de malo non inferendo, ut verè fœdus esset, opus erat, ut ex utraque parte obligaret; nec satis erat quod solus Isaccus ad malum non faciendum obtringeretur. Quare ergo Abimelech non se etiam ad non inferendum malum obligavit? Solum enim à se non factum malum dicit, non verò promissit à se non faciendum? Promissionem de non inferendo malo, Isacco rex super vacuum existimabat, quia iam experientiam cognoscebat, nullum à se Dei servo posse inferri malum: unde solum sibi à Deo posse ad vindicandum Isaacum malum infligi formidabat. Ideoque cum vellet se ex hoc malo liberare, solum Isaacum ad non inferendum sibi malum, obtrungebat.

1045

Gen. 26
nu. 28.
& 29.

Ex

Ex Divo Augustino.

1046 **G**en. 20. Dixitque de Sara vxore sua soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam. *num. 2. D. August. lib. 22. contra Faustum.* Quodd autem iustum, & fidele virum matrimonij sui infamissimum nundinatorem appellas, avaritiæ, ac ventris causa, duobus regibus Abimelech, & Pharaoni, diversis temporibus Saram coniugem suam, sororem mentitum, quia erat pulcherrima, in concubitu offerit venditasse, non ore veridico, à turpitudine separat honestatem, sed ore maledico totum vertit in crimen. *cap. 33.*

1047 *Deinde sic progreditur D. August.* Hoc enim Abraham factum lenocinio simile videtur, sed non valentibus ex illius æternæ legis lumine à peccatis rectè facta discernere: quibus, & constantiæ pertinacia videri potest, & virtus fiduciæ, vitium putatur audaciæ; & quæcunque similiter obijciuntur, quasi non rectè agentibus, à non rectè cernentibus. Neque enim Abraham flagitio confensit vxoris, eiusque vendidit adulterium: sed coniugem castam, & casto corde sibi coherentem, de cuius animo, ubi pudicitiae virtus habitabat, nullo modo dubitabat, tacuit vxorem, dixit sororem: ne se occiso, ab alienigenis, atque impijs captiva possideretur: certus de Deo suo, quod nihil eam turpe, ac flagitiosum perpeti sineret. Nec eum fides ac spes fefellit. Namque Pharo territus monstris, multisque propter eam malis afflictus, ubi eius esse vxorem divinitus didicit, illam cum honore restituit: Abimelech autem somnio commonitus, atque edoctus similiter fecit. *cap.*

33. Misit ergo &c. *Misit rex, nec defuit, qui regi id iubenti obtemperaret, cum nullus fuerit in palatio verè regis amicus, qui ipsius regis appetitum auderet, bono aliquo consilio, cohibere.*

Gen. 26. Prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram vidit eum iocantem cum Rebecca vxore sua. num. 8. Divus August. lib. 22. contra Faustum. Fortè studiosorum aliquis quærat, in cuius figuræ Sacramento accipiendum sit, quodd rex alienigena Rebecca viri sui coniugem tunc esse cognovit, quando eum cum illa ludentem vidit: quod non cognovisset, nisi cum coniuge ille sic luderet, quomodo cum ea, quæ coniux non esset ludere non deceret. Quod, cum sancti conjugati faciunt, non inaniter faciunt; sed prudenter: descendunt enim quoddammodo ad fæminei sexus infirmitatem, ut aliquid blanda hilaritate vel dicant, vel faciant: non enervantes, sed temperantes virilem rigorem: quod tamen ei, quæ vxor non est, qui dixerit, aut fecerit, turpis est. *cap. 46.*

Deinde sic progreditur idem D. August. Verum hoc, quodd ad mores humanitatis pertinet, dixerim: ne quisquam duras, & sine affectu id ipsum pro crimine obijciat sancto viro, quodd cum coniuge sua luserit. Tales enim homines inhumani, si aliquem gravem virum ludicrum aliquit garrientem cum pueris etiam parvulis viderint, quoeorum lactem sensum affabili, & nutritoria facilitate permulceat, tanquam delirantem reprehendunt: oblii vnde creverint, aut ingrati, quodd creverint. *Eodem cap. 46.*

Et tandem sic concludit D. August. Quid autem sibi velit in Sacramento Christi, & Ecclesiæ, quodd tantus patriarcha cum coniuge sua luserit, coniugiumque illud inde sit cognitum, videt profectò quis-

1048

Gen. 26
num. 8.

1049

Gen. 26
num. 8.

1050

Gen. 26
num. 8.

quis, ne aliquid errando in Ecclesiam peccet, secretum viri eius in scripturis sanctis diligenter intuetur:

Phil. 2.
n. 6 & 7

& invenit eum maiestatem suam, quæ in forma Dei æqualis est Patri, paulisper abscondisse in forma servi, ut eius capax esset humana infirmitas posset, eoque modo se coniungi congruenter aptaret. Quid enim absurdum, imò quid non convenienter futurorum prænunciationi accommodatum, si propheta Dei carnale aliquid luserit, ut eum caperet affectus vxoris, cum ipsum Verbum Dei caro factum sit, ut habitaret in nobis. cap. 46. *Suum in hoc Abimelech naturaliter probitatem ostendebat, neque enim actum, quem viderat, incastum fratris cum sorore esse indicavit, sed existimans lustum esse inter virum, & uxorem, actum fuisse licitum, imò & honestum esse reputavit.*

Ioan. 1
nu. 14

1051

Gen. 20
num. 3

Genef. 20. En morieris propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum. n. 3. *D. August. lib. 1. quest. super Genef. Quod ait Deus ad Abimelech propter Saram, & peperci tibi, ut non peccares in me, quando eum admonuit uxorem Abraham esse, quam putabat sororem. Advertendum est, & notandum, in Deum peccari quando talia committuntur, quæ putant homines leviter habenda, tanquam in carne peccata. Quod autem dixit ei: Ecce tu morieris. Etiam hoc notandum est, quomodo dicat Deus tanquam prædicens sine dubio futurum, quod admonendo dicit, ut à peccato abstinendo caveatur. cap. 49. Regis simul, & Sara fama Moyses consulere voluit sic addendo, Abimelech verò non tetigerat eam. n. 4. Hoc enim dixit, ne aliquis existimaret Deum Abimelecho mortem ob peccatum aliquod libidinis in penam comminari. sed sciret mortem, si peccatum rex committeret, ei per Deum susse comminatum.*

Genef. 20. Misit ergo Abimelech Rex Geraræ, & tulit eam. n. 2. Interpretatur, inquit Rupertus lib. 6. in Genef. Abimelech Pater meus sive Patris mei regnum. cap. 14. *Abimelech rex bonus Saram non solum propter eius pulchritudinem, sed & propter ipsius sanctitatem adamavit, ideoque eam in domum regiam deducere iussit, ut sibi in uxorem illam vendicaret.*

1052

Gen. 20
num. 2.

Genef. 20. Saram autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, & quocunque perrexeris: memento te deprehensam. n. 16. *Rupert. lib. 6. in Genef. Alludit ad appellationem eius dicens: Dedi fratri tuo. Ac deinceps deprehensæ fatigans furore, Hoc, inquit, erit tibi in velamentum oculorum ad omnes, qui tecum sunt. Tanquam diceret: Quoniam verè frater tuus est, filius patris tui, & non matris tuæ, veraciter dicere poteris ad omnes, frater meus est, & hoc nomine velabitur, & cælabitur quòd ille tuus vir, quòd tu vxor eius sis. Hæc ubi iocose dixit, statim serio, subdidit, Quocunque perrexeris memento, quòd frustra tali nomine oculos tuos velaveris, dicendo, quòd frater tuus sit: nec enim potuisti, aut poteris latere, quòd vxor eius sis, Deo pro te corripiente reges, sicut me corripuit, tuorumque amovit oculorum velamentum, dicendo, Habet enim virum. cap. 16. Ad emendum velamen, quo faciem suam absconderet, pecuniam rex Abimelech Sara erogabat, ne, si aperta facie coram alijs regibus appareret, iterum ad proferendum mendacium traheretur, & postea revelante Deo mendax fuisse, non sine sua nobilitatis nota, deprehenderetur.*

1053

Gen. 20
nu. 16.

Genef. 20. Orante autem Abraham sanxit Deus Abimelech, & vxorẽ,

1054

Gen. 20
nu. 17.
& 18.

vxorem, ancillaſque eius, & pepererunt, concluderat enim Dominus omnem vulum domus Abimelech propter ſaram vxorem Abrahæ. n. 17. & 18. *Rupert. lib. 6. in Gen.* Ad hoc præſens myſteriũ ſpectat, quòd orante Abraham ſanata eſt alienigenæ domus ſterilitas: futurũ quippe erat, ut orante, ſive interpellante ſemine Abrahæ ſcilicet Chriſto, qui etiam(ut Apoſtolus ait) interpellat pro nobis, ſanaretur gentilitatis ſterilitas, & impleretur illud de cantico Annæ prophetiſſæ: Donec ſterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata eſt. cap. 16.

Rom. 12

1 Reg.
2.

1055

Gen. 20
nu. 17.
& 18.

Et poſteaſic progreditur Rupert. Domus namque Abimelech, ideſt gentium, quorum hodie Deus pater eſt, Eccleſia eſt, in qua domo alia eſt vxor, ſcilicet, quæcunque anima, quæ vnitur Domino Deo: alia ancilla, quæ timore, vel pro cauſa temporalis inſervit fidei, vel doctrinæ verbo. Omnes tamen pariunt, ſive per amorem Deo vniantur, ſive per timorem, vel temporalem cauſam fidei verbo inſerviant, quia quocunque modo Chriſtus annuncietur, auditores credendo filij Dei fiunt. cap. 16.

1056

Gen 20
nu. 17.

Orante Abraham, Dum adhuc Abrahamus oraret, quin finem ſeciſſet orandi, Abimelechum regem Deus ſanavit, & merito, Abimelechus enim ad divinum obſequium nullam interpoſita mora de nocte ſurgens non expectando diem feſtinaverat, ut dicitur ſupra. Statimque de nocte conſurgens Abimelech, vocavit omnes ſer vos ſuos &c. n. 8. Ergo Deus nri regi ad ſuum imperium feſtinanti conferret beneficium, feſtinavit. & ideo finem orationis Abrahæ pro rege intervenientis noluit expectare.

1057

Gen. 26
à n. 1.

Genef. 26. Abijt Iſaac ad Abimelech regem Palaſtinarum in Gerara. apparuitque ei Dominus, & ait: Ne defendas in Ægyptum, ſed quieſce in terra, quam dixero tibi, & peregrinare in ea, eroque tecum, bene-

dicam tibi: tibi enim, & ſemini tuo dabo vniverſas regiones has, complens iuramentum, quod ſpondi Abraham patri tuo. à nu. 1. *Rupert. lib. 7. in Genef.* Abijt igitur Iſaac in Gerara, ſcilicet Chriſtus ad regem Abimelech &c. Abijt, inquam, in iſtis equis ſuis ſuper quos aſcendebat, ideſt prædicatoribus ſuis, quos mittebat, de quibus alibi ſcriptum eſt: Qui aſcendis ſuper equos tuos, & quadrigæ tuæ ſalvatio. Et peregrinare cæpit in Gerara, ideſt in gentibus, quas ante nesciebat. cap. 8.

Abac 3.

1058

Gen. 26
à n. 1.

Et infra ſic ait idem Rupert. Gerara namque Metropolis erat Palaſtinarum, quod interpretatur Ruentium, ſignificatque Romam, vel Romanum imperium, quondam caput pereuntium. Abimelech Pater meus rex, vel Patris mei regnum, bene multitudinem ſignificat gentium, non quòd pridem ſic eſſent, ſed quia ex tunc: Sic factum eſt, ut eas rectè tali nomine Chriſtus appellaret. cap. 8. *Descendere in Ægyptum Iſaacus forſitan cogitabat per regnũ Abimelechi tranſiturus; ideo Deus ei, ne in Ægyptum descenderet imperavit; volebat enim Deus tunc per Iſaacum Palaſtinas ad divinam cognitionem convocare, qui Ægyptios per Iosephum Iſacii nepotem ad divinum cultum attrahendos reſervabat.*

Genef. 26. Recede a nobis, quoniam potentior nobis factus es. valde. num. 16. *Rupert. lib. 7. in Genef.* Etenim terreno imperio potentius factum eſt in gentibus cæleſte imperium, in tantum ut feroces principes, & barbaras nationes, quas imperatorum gladius non attingeret, Sacerdotum lingua liget, & latius Romanæ Eccleſiæ pontifices, quàm Romani imperij dominentur. Caſares. Quanvis enim multis aucta victerioris Romæ ius imperij ſui terrarumque protulerit, minus tamè eſt quòd illi bellicus labor ſubdidit, quàm, quòd pax Chriſtiana ſubjecit. cap. 10 *Si potentior factus eſt, quare illum*

illum non vis tecum habere, ut cum si hostes contrate insurgant, habes regni tui defensorum? Invidus sane rex velles potius regni sui ferre calamitatem, quam Isaci aspicere felicitatem.

Ex Hugone Cardinali.

1060

Gen. 20
num. 7.

Gen. 20. Et orabit pro te, & vi-
ves. n. 7. Hugo Card. Ut faci-
lius veniam consequaris. Nam si in-
iuriam passus pro inferenti iniuriā
orat, citius parcitur illi. *Iob ultimo.*
Iob servus meus orabit pro vobis,
faciem eius suscipiam, ut non vo-
bis imputerur stultitia. Ibi. Dum qui
iniuriam passus est, à Deo veniam petit
iniuriam inferenti, ostendit se ex parte
sua veniam eidem dare, & sic exemplo
suo Deum ad remittendam etiam ex parte
sua iniuriam potest inclinare.

1061

Gen. 20
num. 8.

Gen. 20. Statimque de nocte
conspurgens Abimelech, vocavit om-
nes servos suos, & lucutus est uni-
versa verba hæc in auribus eorum,
timueruntque omnes viri valde. n.
8. Hug. Ne temerè videretur repu-
diare coniugium: ideo vocavit eos:
& ut acciperet ab eis consilium: ni-
hil enim sine consilio faciendum.
Ecclesiastici 32. Fili, nihil sine consi-
lio facias, & post factum non pœni-
tebis; ibi. Timueruntque omnes.
Timentem regem Dei verba referentem
omnes regis servi aspiciabant, ideoque sui
regis exemplo commoti iratum Deum sibi
etiam formidabant.

1062

Gen. 20
num. 9.

Gen. 20. Vocavit autem Abi-
melech, etiam Abraham, & dixit ei:
Quid fecisti nobis? Quid peccavi-
mus in te, quia induxisti super me,
& super regnum meum peccatum
grande? n. 9. Hug. Ecce, quod pec-
catum principis redundat in popu-
lum. Vnde 2. Reg. 24. quod Da-
vid numeravit populum superbe:
pœna redundavit in plebem; & eti-
am propter Achor punitus est po-

2 Reg.
24.

pulus Iesue 7. Abraham coram omni-
bus servis suis rex Abimelech vocavit,
ut dum illum de mendacio accusaret, se de
adulterandi cupidine excusaret, neque
enim Saram in uxorem sibi assumere in-
sentasset, nisi sororem, & non uxorem
Abraham esse arbitraretur.

Gen. 20. Saram autem dixit:

Ecce mille argenteos dedi patri tuo,
hoc erit tibi in velamen oculorum.
n. 16. Hug. Idest in memoriam ve-
recundia, quia in mendacio depre-
hensa es. Vnde quasi exponendo
subdit, Quocunque perrexeris me-
mento te deprehensam. Vel elegas
irrisio est. Hoc erit in velamen, id-
est, in exhibitione funeris. Quasi
diceret. Anus es, & vicina funeri, &
tamen mentita es: habe igitur hæc
ad expensas funeris tui, & omniū,
qui tecum sunt. Iudæi enim multa
expendebant in sumptu funerum:
vnde & multi depauperati sunt. Vel
ad pepla emenda, ut veles faciem
tuam, ne ameris ab alijs. *Ibi. In ve-*
lamen oculorum. Et si quis ex tua visa
pulchritudine ad illicitum tui desiderium
excitetur, ex sudario tibi ad sepulcrum
dato memor mortis à libidine reprima-
tur.

Gen. 26. Abiit Isaac ad Abi-
melech regem Palæstinorum in Ge-
rara. n. 1. Hugo. Querit Augustinus

utrum post venditionem primogeni-
torum factum sit, quod narratur
hic de Abimelech? an per recapitu-
lationem dictum, quod prius fac-
tum fuit. Mirum enim videtur, si
tunc vivebat Abimelech, qui supra
tulerat Saram? Et ostendit Augus-
tinus satis posse stare, & continuam
esse narrationem. Sed post dicite,
quod probabilius est hoc dici per
recapitulationem. Vel forte fuit
alius Abimelech iste: alius ille, de
quo supra cap. 20.

Probabilius mihi videtur eundem
Abimelechum, qui tot Abraham Isaci pa-
tri beneficia antea dederat, a quo providè
Isacis familia speraret; & ideo necessitas
visum;

Iosue. 7

1063

Gen. 20
num. 16.

1064

Gen. 26
num. 1.

Gen. 20

1065

tis tempore ad illum abire festinavit. Qui enim erga patrem se munificum exhibuerat, erga filium etiam se ostenderet liberalem: praesertim agnoscens esse Sara filium, quam propter eximiam illius pulchritudinem honestati coniugium adamaverat.

1066

Gen. 26
num. 8.

Genes. 26. Prospiciens Abimelech rex Palaestinarum per fenestram vidit eum iocantem cum Rebecca vxore sua. num. 8. Hug. Isaac Christus: Rebecca Ecclesia, quae dicitur sponsa propter nimiam charitatem: & soror propter naturae conformitatem. Locus in quo exprimitur coniugalis affectus: ludibria crucis. De quo Iudo 2. Reg. 6. Vbi dicitur: Ludam, & vilior fiam. Lulit Christus: quando illusus fuit a Iudeis, & vilior factus est: quando nudus in cruce suspensus est. Proverb. 8. Delectabar per singulos dies coram eo omni tempore ludens, & diligit meae esse cum filiis hominum. Vidit eum. Modestus Abimelech significatur, qui non Rebecca, sed Isaacum iocantem vidisse refertur, ac si inspecto Iudaismo, non ad seminam praedilectam, sed solum ad virum oculorum aciem applicaret.

1067

Eccles. 1

Iob. 21

Genes. 26. Recede a nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. n. 18. Hug. Verbum est malorum, qui non possunt sustinere consortium bonorum. Ecclesiastici. 1. Excratio peccatori cultura Dei. Iob 21. Qui dicunt. Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Ibi. Erat enim Isaacus virtutis speculum, in quo Abimelechs vita sua maculas aspiciebat, & ideo, ut a se ipso recederet, postulabat, ne inspectis vita sua maculis tristeretur.

1068

Gen. 26
nu. 28.

Deut. 7

Genes. 26. Vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos diximus: sit iuramentum inter nos, & incamus fœdus. n. 28. Hug. Bonorum confederatio est querenda, non malorum. Deut. 7. Cum gentibus non inibis fœdus: nec misereberis earum: nec sociaberis cum eis coniu-

gia, & idem 2. Paral. 20. reprehenditur Iosaphat, qui tamen bonus fuit, de confederatione cum rege Israel: quia inquit habuisti fœdus cum Achosia percussit. Dominus opera tua. Achosias interpretatur Retinens dominum, & significat mundum, qui nititur retinere illos, qui a se ad Christum fugiunt. Vide infra cap. 31. Laban persequitur Iacob fugientem. Cum Achosia igitur fœdus facit, qui mundi amicitiam quaerit. Rom. 12. Nolite conformari huic saeculo nequam. Gal. 1. Si adhuc hominibus placerem, servus Dei non essem. Ibidem. Optimam ad inveniendam cum Isaac societatem rationem proponebant, dicentes. Vidimus Patrem esse tecum, quod si crederent, exemplo Dei, quem tunc socium intelligimus factum, tecum esse volumus. scimus enim Deum in electione societatis tuae, tam bene te noverit, non errasse. Genes. 26. Egit ergo eis convivium, & post cibum, & potum surgentes mane iuraverunt sibi mutuo: demisitque eos Isaac pacifice in locum suum. n. 30. 31. Hug. Isaac sibi confederari volentibus facit convivium: & Christus ad se revertentibus facit convivium. 1. Paral. 12. Venerunt multi ad David ad manendum cum eo, ut facerent ei regem: & manserunt tribus diebus comedentes, & bibentes cum illo, scilicet cibos, & potum. De quo dicitur Ps. Cibabit nos pane lacrymarum &c. Tres dies sunt contritio, confessio, satisfactio: de quibus Exod. 3. Ibimus viam trium dierum ut sacrificemus Domino. Ibidem. In hoc convivio cibum, & potum Isaac Abimelecho, & socijs eius ad se venientibus exhibuisse refertur, quoniam qualis fuerit cibis, qualis ve potus fuerit, exponitur: ut in cibo ille, qui verus cibis est, & in potu ille, qui verus potus est, scilicet caro, & sanguis Christi Domini praemonstrarentur.

2 Paral
20.

Gen. 31

1069

1 Paral
12.

Ps. 79

Exod. 3

Ex

Ex Lyra.

1070

Gen. 20
num. 3.

Gen. 20. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: Ego morieris propter mulierem, quam tulisti: habet enim virum. *n. 3. Lyra.* Hic consequenter ponitur pœna divinæ correctionis super Abimelech, quia post sublationem Saræ statim infirmatus est, ut dicit Iosephus, & desperantibus medicis, Dominus apparuit sibi in visione dicens, quod non erat nisi propter Saram: & quod etiam moreretur, nisi eam redderet viro suo. *n. suo 4. Regi per somnium Deus locutus est, ut regnum ipsius quasi somnium fore ostenderet transiurum; ipsi regi mortem in illa nocte inferente Deo, quin rex è somno per diem evigilaret, si à committendo peccato non retardaretur.*

1071

Gen. 20
num. 5.

Gen. 20. In simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc. *n. 5. Lyra.* Id est ignorans, quod esset allegata viro, quia non intendebam eam tangere nisi affectu maritali. *n. suo 1. & 2. Corde & opere innocentiam Abimelechs publicabat, ac si non solum coram Deo, sed & coram hominibus liberum se fuisse à culpa, ac proinde non esse pœna dignum demonstraret.*

1072

Gen. 20
num. 7.

Gen. 20. Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est, & orabit pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito, quod morte morieris, tu, & omnia, quæ tua sunt. *n. 7. Lyra.* Ac si dicat, non formides eam reddere, timens, quod ipse non recipiat eam, vel, quod eâ odio habeat, eò quod fuerit in domo tua, quia per spiritum prophetiæ scit eam esse mundam, & quod eam non tetigisti. *nu. suo 4. Nunc ergo. Nunc, id est sine mora vlla, ne si aliquantulum differret exequi, quod Dominus ei inebat, Dei motus timore, postea timorem deponens, Saram retineret, eius vietus*

amore.

Gen. 20. Orabit pro te, & vives. *n. 7. Lyra.* Quia Sanctus est, & Deo acceptus. *n. suo 5. Orabit pro te, Immemor iniuriarum, beneficij memor pro te orando Deum, tibi veniam, & vitam impetrabit, neque enim Deus ei, tibi ex parte sua, & veniam, & vitam concedentis veniam, & vitam tibi ab illa exposcenti denegabit.*

Gen. 20. Respondit Abraham: Cogitavi mecum dicens: Peristitan non est timor Dei in loco, & interficient me propter uxorem meam. *n. 11. Lyra.* Ideo celavit, quod esset vxor sua, quousque sciret conditorem illius populi, timebat enim, ne essent tales, sicut Aegyptij, & ideo ex eadem causa, quæ dicta est ibi scilicet 12. cap. celavit Saram esse uxorem suam, nec exposuit periculo ipsius castitatem, quia iam expertus fuerat in Aegypto, quod ipsa habebat angelum suæ castitatis custodierat. *n. suo 9. Abraham uxorem suam sororem nominasse sateatur, & addidit. Alias autem, & verè soror mea est. n. 12. Ostendens, quod nec etiam metu mortis mentiretur. Nisi enim verè posset Saram sororem appellare, sororem non diceret, sed uxorem, licet mortem sibi à rege inferendam cogitaret, ut sic liberè Sara fruereetur.*

Gen. 20. Tulit igitur Abimelech oves, & boves, & servos, & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem suam. *n. 14. Lyra.* Ut honoraret eum ad orandū pro se. *n. suo 2. Uxorem suam. Saram dicit, ut ostenderet eam non fuisse sub dominio regis, sed semper dominium mariti conservasse ut Abrahamus posset eam sine vlla infidelitatis suspitione accipere.*

Gen. 20. Saræ autem dixit Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, & quocunque perrexeris, memento te deprehensam. *n. 16. Lyra.* Est scilicet.

Illud

1073

Gen. 20
num. 7.

1074

Gen. 20
nu. 11.

1075

Gen. 20
nu. 14.

1076

Gen. 20
nu. 16.

Illud, quod dedi Abraham erit in velamentum oculorum omnibus, qui tecum sunt, ut non possint dicere, quod ego feci tibi, & postea reddidi te vacuam, sicut solet fieri de levibus mulieribus, sed per dona prædicta ostendi, quod ego compulsus sum à Deo reddere te mundam viro tuo, & istud etiam erit tibi argumentum, vel probatio ad omnes alios, qui malè vellent loqui de te, eò quod fueris in domo mea. num. suo 6.

Et alibi. Vt sit sensus: hoc, frater tuus Abraham erit tibi in velamentum, non quibuscunque hominibus, sed omnibus, qui tecum sūt; quia cum ipse sit propheta, & talis reputetur apud suos, scilicet eos, qui tecum sunt, illi non possunt dicere, quod ego feci tibi, videntes quod ipse propheta te acceptat, tanquam mundam, sed quocunque perrexeris, scilicet inter extraneos eris reprehensa, seu redarguta: eò quod non omnes habebunt Abraham, tanquam Prophetam; Ex quo hortari intendebat Saram, ne ultra hoc modo loquendi videretur. in additio. 2.

Ecce mille argenteos dedi fratri tuo. *Vbi supra.* Quare non dedi mille argenteos Saræ, si ad velamen oculorum Saræ emendum, illos conferebat sed eos donavit Abraham. Nesci Saræ pecuniam Abimelech tribuere, adhuc amorem suum erga Saram ostendere, vel amorem Saræ erga se allicere per munera videretur.

Genes. 26. In tantum, ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. num. 16. *Syræ.* Ac si diceret: si tu rebellares, tu posses à nobis auferre civitatem, vel si venirent adversarii, posses te illis coniungere, & trahere eis civitatem, de terram; hoc tamen diabolus mortis invidiæ spiritu, quod non poterat eius prosperitatem tam celere videri. n. suo. 7. Recede à nobis. &c.

Sub propria defensionis velamine offensorem inito factam palliabat; neque enim suam Abimelech timebat calamitatem, sed inuidebat Isaac prosperitatem.

Ex Abulensi.

Genes. 20. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam. n. 2. *Abul.* Misit Abimelech rex Geraræ homines suos ad Abraham, ut daret sibi illam sororem suam, & tulit eam, quia licet Abraham involuntarius esset, non poterat tamen reculare, quia dixerat eam esse sororem suam. *Ibi.* Tulit eam. *Rectè dicitur, Tulit eam, qui enim seminat, ut eam sibi in uxorem duceret, ferebat magnam sibi ferendam sarcinam assinebat.* Genes. 20. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: Eum mortis propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum. n. 13. *Abul.* Punitur Abimelech Saræ punitio: & æquum. Deus per somnium manifestatur Abimelech, incidit rapit eam quidam magnam ægritudinem immo die ut venit Saræ, & desperantibus medicis de eius salutis. Deus per somnium ei locutus fuit, quod ista contingebant propter uxorem peregrinam, quam violenter tenuerat quod nisi redderet, mortem daretur. Per somnium nocte. Non satis dixit dicere per somnium; ut locutus dicitur. Noctem suam crederetur, sed addit expressum noctem. Abimelech non debet in se habere aliquid, qui vivam in die post prandium aliis oppressus somno, nec per diem in administratione regni vigilaret. Genes. 20. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte. n. 13. *Abul.* Noctem annuatim indicat ut capta fuisset Sara. Deus percussit Abimelech, ne tangere Saram, & cito libera vit eam: non enim permansit in hoc tempore in dolo Abi.

1080

Gen 20
num. 2.

1081

Gen. 20
num. 3.

1082

Gen. 20
num. 3.

Abimelech, sicut alia vice manserat in domo Pharaonis. Ratio est, quia tunc noviter conceperat Sara, & si ibi magno tempore permanisset, appareret vterus eius tumens, & fuisset hoc valde inhonestum Saræ, & Abrahæ: & deprehendisset Abimelech mendaciam Abrahæ turpiter: & fortè contra eum aliqua attentasset. *Ibi. Neque enim, qui cunctos de nocte dicitur, potuit dum suos in periculo esse agnovit obdormire, qui enim servos suos ad suum imperat obsequium esse vigilantes, in eorum solet remedium esse vigil, quasi divina, amore illorum, vigilia habita, vellet Deus humanam amore illius vigiliam factam compensare.*

*Genef. 20. Abimelech verò non tetigerat eam, & ait Domine, num gentem ignorantem, & iustam interficies? n. 4. Abul. Abimelech verò non tetigit eam: etiam quando alia vice capta fuit, ut esset vxor Pharaonis, non fuit tacta: sed non curat ibi textus dicere, vtrum tacta fuerit, vel non: hinc autem multum insistit in hoc, & ratio est, quia postquam exivit Sara de domo Abimelech quasi per octo vel septem menses peperit Isaac: & ideo si scriptura hoc non expressisset, poterat dici, quod Isaac non erat filius Abrahæ, sed filius Abimelech, vel alicuius de servis suis: quando autem exivit de domo Pharaonis non referebat dicere hoc, quia tunc non peperit, nec concepit, & nunc factum est. *Saram tulerat, non tetigerat, quia nondum in vxorem copulaverat: intelligebat autem magnam esse Sacra pudicitiam, que proinde regis etiam non mariti tactum recusaret.**

Genef. 20. Domine, num gentem ignorantem, & iustam interficies? n. 4. Abul. Quasi dicat, non est iustum, alicui libri habent, gentem ignorantem, & iustum interficies. Et tunc, gentem ignorantem refertur ad familiam Abimelech. Et iustum refertur ad ipsum Abi-

melech. Ibi. Prius gentem suam, quam se ipsum Abimelech rex Domino nominavit, dum mortis penam, & sui, & suorum vellet declinare, ac si non tam sui, quam suorum mortem formidaret.

*Genef. 20. Num gentem ignorantem, & iustam interficies? n. 4. Abul. Iustum totaliter erat Abimelech, quia iustitiæ actus simpliciter consistit in duobus, scilicet in actu interiori affectionis, ut si rectum iudicium sequentes rectè eligimus, & in exteriori executione, si scilicet iudicatum, & electum exequutio consequatur: vtrumque autem habuit Abimelech, primum cum dicitur. In simplicitate cordis mei, idest quia ad bonum finem accipere eam elegi, & non in concubinam, vel ad illudendum ei. Secundum quia ita executus non accedens vique adhuc ad eam carnaliter, quia nondum eam in vxorem acceperat, & sic Sara munda evasit. *Ibi. Merito se iustum Abimelech appellavit, qui non solum coram Deo in corde sed coram hominibus in opere iustitia regulam custodiit.**

*Genef. 20. Ego scio quod simplici corde feceris, & ideo custodivite ne peccares in me: & non demisi, ut tangeres eam n. 6. Abul. Ex hac litera clarè elicitur, quod sicut unus homo peccans, per illam malam operationem demeretur, ne à Deo adiuvetur: & quod cadat in aliud peccatum: ita una bona operatio meretur, quod Deus conservet operantem ne cadat in peccatum: sed confortetur ad aliam bonam operationem. *Ibi. Cordis affectionem, & non manuum operationem à se ipso cognovisse Deus Abimelecho regi explicavit, cum in utraque Abimelechus Deo suam innocentiam iuxta virtutis regulas declarasset. Non quod non utramque agnovisset, sed ne offenderet se non tam operis executionem, quam cordis intentionem in spectare.**

Nunc ergo redde viro tuo vxorem, quia propheta est: & orabit pro

1084

Gen. 20
num. 4.Gen. 20
num. 5.

1085

Gen. 20
num. 6.

1086

pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt: *num. 7. Abul.* Hoc ponitur propter duo. Primo quia, fortè Abimelech diceret Deo, Domine ipse nollet eam recipere, sed odio habebit, putans, quod ego cognoverim eam: ad hoc respondit Deus dicens, quod non formidet eam dare illi: quia vir eius propheta est, & cognoscit per spiritum, quod tu non tetigeris eam: & ideo libenter recipiet: vel dicitur, quia propheta est, ordinando cū sequentibus: & quia orabit pro te, ut remittatur tibi, & exaudiatur à Deo, quia vir sanctus, & propheta est. *Ibi.* Quia propheta est, Unde scientia à me communicata scit, quod ego scio, & agnoscit in te simplicitatem, ac proinde accipiendo uxorem a te reddis, tuam apud omnes manifestabit à peccato immunitatem.

1087

Gen. 20
Nov. 7.

Gen. 20. Si autē nolueris reddere, scito quod morieris tu, & omnia quæ tua sunt. n. 7. Abul. Non solū punitur princeps pro peccato suo, sed etiam populus: & maxime familiares sui. Ibi Stito quod morieris tu & omnia quæ tua sunt. Nefi amici regis in vita ipso defuncto permanerent, rex ipse non penitus mori putaretur; dū enim illius anima in amicis, quos amabat, magis quæ in corpore; quod animabat, habitaret, tū illi supervivere crederetur.

1088

Dec. 20
1979, 8.

o Gen. 20. Statimque de nocte confurgens Abimelech vocavit omnes servos suos & locutus est universa verba hæc in auribus eorū, timueruntque omnes viri valde: n. 8. *Abel.* In hoc nominatur magna obedientia Abimelech quia non distulit exequi, quod fuerat à Deo imperatū, sed immēdiatē ut evigilavit à fomno, tradidit hōc executioni. Vocavit servos suos, ut per eos exequeretur ea, quæ tacentabat. Locutus est universa verba, ut declararet eis, quomodo Deus non solū ipsi Abimelech, sed etiā toti familiæ, mortē cominabatur: *thi.* Statimque de nocte confurgens Abimelech. *Nec mirū, Abimelechus enim per timorē,*

quæ animo conceperat, à corpore expellebat
soporem, exëpluq; suo, servos suos docebat
utrumq; scilicet concipere de Deo timorem,
& à se ipsis expellere soporem.

Gen. 20 Rursumq; expostulans, ait, Quid vidisti, ut hoc faceres? nu. 10. Abul. Quod malum vidisti inter nos quod te moveret ad faciendū hoc rectē quærebat in hoc Abimelech: quia si Abrahā vidisset aliquod malū esse inter Philistinos servos Abimelech, scilicet, quod I tolleret viris uxores suas, & occiderent eos pro eis haberet aliquē colorē ad mentiendū sic. Ibi. Quid vidisti &c. Ac si diceret, si aliquod vel à me, vel ab aliquo meorum homicidiū vidisses perpetrātū, ut uxor viri occidi ad voluptatē occisoris iraberetur; delictū simile à me vel ab aliquo meorum posset licitē suspicari, semel enim malus iterū malus presumetur: at eū id non accidisset, nec de nō, nec de servis meis tam sinistrē debuisti comitare.

1089

Gen. 20
PM. 10.

Gen. 20. Respondit Abraham, Cogitavi mecum dicens; forsitan non est timor Dei in loco isto; & interficietur me propter uxorem meam: & c. 11. *Abul.* Timorē Dei dixit, quia magis homo recedit à malo per timorē, quàm per amorē; licet perfectus sit recedens per amorē, ad paucos tamen pertinet, quia sanguis imperfecti est sola sensibilia sentiens, & hæc mansueti-
*Sic enim timorē Dei in regere opinaretur non posset tantū facinus de illo rogare in-
 telligere inanimatū, a regē posse per Dei
 timorē expelli turbidinis adven.* 77 61

1595

Gen. 20
Ex. 114

- Gen. xxi. Tulit igitur Abimelech
oves, & boves, & servos, & ancillas
& dedit Abraham; reddiditq; illi Sarā
uxorē suam. *cap. xxi. Abul.* Abimelech
dedit munera Abraham: ut oraret pro
eo, & ipse remissionē offendi. Oves, &
boves, per hoc intelligit omnia ge-
nera animalū, quibus vita humana
sufficitur, de quibus daret ei Abi-
melech, quia exierat, & magnificē
daret. *Abin. 33.*

1091

Gen 20
num. 14.

... Et paulo supra ais idem Abul: Quia
Deus dixit a Abūnelech. Nunc ergo

1093

Gen. 20
N.Y. 14

V

redde ei uxorem suam, quia vir propheta est, & orabit pro te: consideravit se Abimelech infirmatū, potētemq; evadere per illū: ideo ut inclinaret Abraham ad rogandū pro se, dedit ei munera. Ista namque solent humanos animos ad omne modum immutare, etiā dato quod nulla culpa regis hic fuisset, etiam levissima: quia tamen Abraham patiebatur damnum, & cordialiter dolebat pro ablata uxore; & sic aliquo modo crederet Abimelech, quod Abraham malū animū contra eum haberet: licet nō sic esset, quia Abraham vir iustus erat: & ut placaretur ira Abraham in eū, & cōsentiret pro eo orare, dedit ei munera. *Ibi. Pauciora quidem munera sufficerent Abraham necessitati, sed non sufficerent Abimelechi regis liberalitati, debuit enim rex munificus plura dare, quam accipiens auderet à rege postulare.*

Genf. 20. Et ait; Terrā coram vobis est, ubicunq; tibi placuerit habitare. n. 15. Abul. In hoc faciebat eis magnam gratiam, quia dabat locum habitandi in toto regno suo, ubicunq; Abraham vellet, & quantū ad hoc, maiorem gratiā fecit Abraham Abimelech, quā Pharaō rex Egypti, nam Pharaō dedit uxorem Abraham, dāns ei viros, qui eum usq; ad regni exitū custodirent: Abimelech autem dixit, quod maneret in quocunq; loco vellet in regno suo. *Ibi.*

Deinde sic progreditur. Fecit tamen uterque bono animo; nam Pharaō vidit, quod Egyptij erant luxuriosi valde, & non habebant pulchras feminas, quia nigrae sunt; cum sint in terra calida, & multū meridiana, Sara autem pulchra simis erat: ut patet supra. 12. cap. Ideo Egyptij concupiscerent eam, & non viveret Abraham quietē inter eos. In terra autem Gerar non erat eadem ratio: tam vehemens, quia Gerar terra est magis aquilonaris, & magis frigida, ideo sunt ibi magis pulchrae, quā in Egypto, & non haberent

tantam occasionem concupiscendi Saram: etiam quia homines terrae illius, minū luxuriosi sunt, quā Egyptij. & Abraham hoc videns mansit in terra illa in Bersabee, aliquantisper separatus à communicatione Philistinorum. *Ibi. Cum dixisset, Terra coram vobis est, dicturus videbatur, ubicunq; vobis placuerit habitare: dicit tamen, ubicunq; tibi placuerit, habitare, ut significaret habitationem non ad uxoris placitum, sed ad viri libitum eligendam.*

Genf. 20. Hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, & quocunq; perrexeris. memento te deprehensam. num. 16. Abul. In Hebraeo habetur: Hic erit tibi: & refertur ad Abraham, qui erat velamen oculorum, id est quoddam scutum, vel defensio à verecundia Saræ: sicut omnes viri sunt descendentes uxores suas ab omībus miseriis. *Ibi. Et paulo infra.* Hoc erit tibi in velamen oculorum, id est de istis mille argenteis, emes vnum velamen: & quia mulieres honestae maximē virgines, velant vultum suum ne videantur, ibi. vocatur velamen oculorum. *Ibi.*

Et adhuc inferius. Aliter dicit magister in scholastica historia: quia ista est rhetorica reprehensio, scilicet, hoc erit tibi in velamen: id est, hoc quod factum est, scilicet quod ego te acceperim sic, & dederim tibi mille argenteos, sit tibi in velamen oculorum, scilicet ut ex his mille argenteis emas sudaria ad sepeliendum te honorificē: & cooperiendū vultum tuum, quasi diceret, cum iam vetulus sis, & indigens sudariis ad cooperiendum oculos in sepulchro, non debuisti meis illudere tanquam iuvenecula fingens voces; & vocans virum tuum fratrem tuum, & quocunq; iveris, memento te deprehensam in mendacio. *Sic sibi.* Aliam praebet expositionem, quā indicat preferendam, & sic ait. Hoc erit tibi in velamen oculorum, id est, quod

quòd tu mihi talia fueris locuta, dicendo Abraham fratrem tuum: & quòd ego te in vxorem acceperim: & mendacem eſſe prebaverim, ſit tibi in velamen oculorum ad eos, qui tecum ſunt, ideſt, hoc erit tibi ad verecundiam, ſcilicet quòd loqui non audeas, nec oculos eleuare inter eos, qui tecum fuerint, ita quòd ſemper vivas in verecundia. *Ibi. Nobilis namque femina in mendacio deprehenſa non poſſes pro rubore aperta facie, ſine velamine corā alijs ſaminis apparere.*

1099
Gen. 26
num. 1.
Gen. 26
num. 1.
1100
Eccl. 10.
Gen. 26
num. 1.
1101

Gen. 26. Abiit Iſaac ad Abimelech regem Palaſtinarum in Gerara. n. 1. *Abul.* Nunquid eſt iſte idē Abimelech, ad quem iuit Abrahā, & qui concupivit Saram? Aliqui volunt quòd ſic, quia nomen eſt idē & terra eſt eadem. Remigius autem dicit quòd diverſi fuerunt; & poteſt ex hoc conici, quia inter tempus illud, quo iuit Abraham ad Abimelech, & quo iuit Iſaac, fluxerunt quaſi centum anni: ſed non eſt veriſimile, quòd tamdiu vixiſſet Abimelech in regno; nunquam enim aliquis rex tantum regnavit, quia omnis potentatus vita brevis: ut patet Eccl. 10. cap.

Aliam offert probationem, & ſic ait, Item quia ſi iſte non fuiſſet alius Abimelech, quando nunc Iſaac dixit Rebeccam eſſe ſororem ſuam, & poſtea comperit, quòd eſſet vxor eius, debuifſet eum magis increpare, cōmemorans, quòd pater eius Abraham eum iterum fallere tentaverat. Ibi. Ego quidem probabilem iudico hanc Abulenſis opinionem, quamvis tamen idē foret rex Abimelechs, qui tempore Abraham Saram concupiverat, hic Iſaac ſui patris factum in memoriam minimè revocaret: cum enim eum voluiſſet reprehendere, non ſic id, quod arguebat elevarer: Iſaacus enim Abraham ſui patris exemplo ſimili ſibi ſitionem ſuam licitam ſibi eſſe exiſtimaret.

Gen. 26. Proſpiciens Abimelech rex Palaſtinarū per fenestrā, vidit

eū iocantē cum Rebecca vxore ſua: n. 8. *Abul.* Ex quo videtur, quòd domus in qua morabatur Iſaac erat apud domū regiam, quā potuit videre rex ex atrio ſuo per aliquā fenestrā ſuā, & per fenestrā domus Iſaac, quòd I ipſi ſic luderent. *Ibi. Proſpiciens &c. Fortaſſis ad hoc iuſſit rex domum ad hoſpitiū Iſaac prope palatium regium preparare, ut per aliquā palatij fenestrā poſſet Rebeccam, qua regis iam erga ſe amorem attraxerat, inſpectare.*

Gen. 26. Per picuū eſt, quòd vxor tua ſit: cur mentitus es eam ſororem tuam eſſe? Reſpondit. Timui, ne merer propter eam. n. 9. *Abul.* Ideſt clarū vel notū eſt. Quia Abimelech credebat eſſe Iſaac virum bonū, non potuit ſuſpicari, quòd cū ſorore coi-ret; ſed potiùs quòd eſſet eius vxor, licet ipſa negaſſet. *Ibi. Abimelechs de his de duobus Iſaac criminibus, quorū alterum ſine dubio ab eo cōmiſſum fuiſſe exiſtimabat, rectè cenſuit levius ſuſpicandum, ideoque Iſaac non de inceſtu, ſed de mendacio condemnavit.*

Gen. 26. In tantū ut ipſe Abimelech diceret ad Iſaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. n. 16. *Abul.* In tantū crevit eorū invidia, ut Abimelech diceret, non ſolum iam maiores invidebant, ſed etiā rex: Recede à nobis. Non poterat videre Abimelech rectis oculis tantam, tamq; ſubitaneā Iſaac multiplicationē. Ideoq; ne ex eius bono magis cruciaretur, quā eſt conditio invidorū, dixit ei, quòd recederet: inſinuans cauſam fictā, ſcilicet quòd timebat, quia potēs eſſe factus fuerat. *Ibi.*

Si ſolus rex Abimelech hoc Iſaco dicebat, quare non de ſe ſolo, ſed de ſe, & de ſuis loquebatur? nomenim dicit, Recede à me, quia potentior me factus es valde; ſed recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde? Forſan, ne ſolus invidus eſſe videretur. At dum ſic loquebatur nomine ſui, & ſuorum, non ſolum invidus, ſed & rex invidorum oſtendebatur.

Gen. 26. Recede à nobis quoniam

Gen. 26
num. 8.

1102

Gen. 26
num. 9.

11103

Gen. 26
nu. 16.

11104

Gen. 26
nu. 16.

11105

Gen. 26 niam potentior nobis factus es val-
nu. 16. de. *n. 16. Abul.* Fortè ex invidia eor-
 um sequebatur timor, quia invidus
 bonum alterius maius existimat ef-
 se, quàm sit, ut ait Ovidius in lib. 1.
 de Arte amandi. Loquens de ver-
 bis invidiorum: Fertior sèges alie-
 nis semper in agris: Vicinique pecus
 grandius vber habet. Poterat ergo
 esse, quia isti existimabant bona Isaac
 maiora esse, quàm erant: & quòd ti-
 mor sequeretur; scilicet, ne ipse re-
 bellaret contra eos, quia potentior
 eorum effectus fuerat. Vel ne con-
 iungeretur hostibus suis, & dele-
 ret eos, vel hostibus venientibus trade-
 ret civitatem. *Ibi. Abimelech* ergo
non solum potentior se ipso rege Isaac
dicebat, sed valde potentior factum
fuisse arbitrabatur, invidus enim cum ef-
set, alienam potentiam licet minorem, re-
gia potestate maiorem iudicabat.

1106

Gen. 26 *Gen. 26.* *Abul.* Quia viderunt
 quòd Deus multiplicabat eum ma-
 nifestò, & quòd ipsi expulerant eum
 de vrbe: timebant ergo quòd mul-
 tiplicaretur nimis, & adiutus à Deo
 irrueret super eos. Voluerunt ergo
 reintegrare amicitias pristin-
 as: *Ibi.*

1107

Gen. 26 *Gen. 26.* *Et paulò infra.* Demonstrave-
 runt se non ex amore: sed ex timore
 hoc fecisse. *Et ad illud.* Et Ochozath
 amicus illius. *sic ait.* Ponitur hìc O-
 chozath tanquam nomen proprium
 cum secundum Hebræos significet
 turbam amicorum Regis. Cum ve-
 nisset Ochofath, idest, societas illo-
 rum, qui erant amici regis, scilicet
 quòd quando Abimelech venit ad
 Isaac, adduxit secum Phicol, princi-
 pem exercitus, & turbam quorun-
 dam amicorum suorum. *Ibi. Ergo*
rex amicorum societate cõmitatus, secum
etiam ferens militia sua ducem ex regia
profectus civitate ad Isaacum in solita-

dine degentem venire non dedignaba-
tur, ut tantum virum iterum ad amicitia-
am pristinam revocaret.

Genes. 26. Quid venistis ad me
 hominem, quem odistis; & expul-
 listis à vobis? *n. 27. Abulensis.* Ex in-
 vidia odium nascitur. Et expulstis à
 vobis, quia Abimelech vicens eum
 multum ditatum, & invi lens eius
 prosperitati dixit, Recede à nobis,
 quia potentior nostri factus es. *Ibi.*
Non regi solum; sed omnibus hac dicere
voluit, cum solus rex ei recessum imperos-
set, dicens Recede à nobis. Ut conspi-
rationem principum cum rege adversus se
factam ex invidia sue felicitatis ortam
his verbis Isaacus condemnaret. Vel ut
ita non solum invidum esse regem, sed
& principes omnes ad imitationem sui
regis invidi, exemplo illius excitatos in-
vidos etiam esse contra Isaac felicitatem
propalaret.

1108

Gen 26
nu. 27.

Ex D. Dionysio Carthus.

Genes. 20. Misit ergo Abimelech
 rex Geraræ, & tulit eam. *n. 2.*
D. Dionys. Idest, fecit eam sibi addu-
 ci, quia percepit quòd esset valde
 formosa. *art. 61.* Cum esset rex Abi-
 melech, non timebas infamia, quam sibi
 in uxorem assumere volebat, paupertatem;
 sed semina affectabat formositatem.

1109

Gen. 20
num. 2.

Genes. 20. En morieris propter
 mulierem, quam tulisti, habet enim
 virum, *n. 3. D. Dion.* Morieris mox
 de hac ægritudine, nisi pœnitens
 restituas faminam istam suo marito.
 Abimelech verò non tetigerat eam,
 quia divinitus extitit impeditus per
 ægritudinem grandem. *art. 61. Fel-*
ix in malo pœne, qua punitus, à malo
culpa suit impeditus.

Gen. 20
nu. 3.

Gen. 20. Et ego scio, quòd sim-
 plici corde feceris: & ideo custodi-
 vi te, ne peccares in me, & non de-
 misi, ut tangeres eam. *n. 6. Carth.* Per
 istam adversitatè attraxi te ab illicito
 concu-

1110

Gen. 20
num. 6.

concubitu, ne me offenderes peccando in proximum. Et istud est donum, ac pietas Dei, quæ per adversa sic impedit hominem à peccato. Quemadmodum autem homo per unum peccatum, meretur relinquere Deo, ita ut incidat in aliud, sicque peccatum illud est peccatum, & causa peccati, sic homo per bona opera meretur præservari à Deo, ne peccet. *art. 61. Felix profectò Abimelech, qui præter Angelum specialem sui custodem, sibi quasi proprium custodem supremi consilij Angelum Dei filium meruit obtinere; & certè tanto custode Abimelech indigebat, qui eum, ne pulchram feminam intra palatium suum comorantem tangeret, custodiret, ut ipse testatur, dicēs, Custodi vi te, ne peccares in me.*

Genf. 20. Statimq; de nocte confurgens Abimelech vocavit omnes servos suos; & loquutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde. n. 8. Carth. Si tam infirmus erat, quod medici de eius desperaverant curatione, quomodo potuit tam citò confurgere. Dicit potest, quod statim cum obtemperare proposuit revelationi divinæ, experit melius sentire. Vel aliorum ope crexit se, & fuit valde perterritus. Timor autem facit hominem quandoque ardua attentare, ut evadat periculum. *art. 61. Timuit enim, ne si itum se traderet somno, Deus qui pro salute illius evigilaverat, quique illum custodiret, non dormierat, ipsum deserens abiret, quem nō posset, quamvis eū manē quateret, inveniret.*

Genf. 20. Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meū peccatū grandet? Quæ non debuisti facere, fecisti nobis. n. 9. Carth. Id est occasione dedisti mihi magni excelsus, & per consequens populo meo, qui mihi consentiendo, aut me in similibus imitando, potuisset magnā incidere culpam. *art. 61. Super me, & super regnū meum, Sic enim rex*

adulterium cōmisset, quilibet in suo regno simile flagitium facit perpetraret, exemplo enim principis quilibet subditorum simile committeret crimen, ut suo similis esse principi videretur.

Genf. 20. Rursumque expectulans ait, Quid vidisti, ut hoc faceres. n. 10. Carth. Abimelech itaque vehementissimè mirabatur, quod cū Abraham esset vir sanctus, ac sapiēs, & propheta, dixit verba huiusmodi, ex quibus scutum fuit tale malū, & maius sequi potuerat. *art. 61. Non semel, sed iterum, atque iterum Abimelech admirationem, quam habebat, explicabat, in quo opinionem, quam de sanctitate Abraham conceperat, ostendebat: nō enim de tanto viro poterat mendaciam suspicari.*

Gen. 20. Tulit igitur Abimelech oves, & boves, & servos, & ancillas, & dedit Abraham, reddite illi Saram uxorem suam. n. 14. Carth. Abraham, pro molestia, seu iniuria, aut culpa circa eum commissa, atq; ut honorandum eum tanquam Dei amicū, ac vatem, & item ad captandā benevolentiam, ac amicitiam eius, & etiā ut provocaret eum ad orandū pro se ac mulieribus suis, totaq; domo sua. *art. 61. Ecce nunc de illo, de quo dictum fuerat, Tulit eam. n. 2. dicitur, Tulit oves, & boves &c. Ut qui à dominio Abrahæ Saram abstulerat, à dominio proprio non solum Saram, sed, & multa alia bona scilicet oves, & boves, servos, & ancillas auferendo, ipsamque Saram, & omnia insuper alia Abrahæ conferendo, iniuriam à se Abrahæ illatam compensaret.*

Gen. 20. Et ait. Terra coram vobis est, ubicunq; tibi placuerit, habita. n. 15. Carth. Tota hæc regio mea, iuxta vestro prospectu est, & ad vsum ac placitū vestrū parata. Ubicunq; tibi placuerit, habita, cum tuis domesticis. Hoc singulariter dixit ad Abraham, tanquā ad patrē familiā, quem ceteros sequi oportet ad habitandū quo ipse elegerit. *art. 61. Abrahæ loquitur, ne si Saram loqueretur, velle eā in suo regno, nō*

imò & in curia retinere, ut eius saltem af-
fectu frui posset, videretur.

1116

Gen. 20
nu. 16.

Genes. 20. Saræ autem dixit,
Ecce mille argenteos dedi fratri tuo
hoc erit tibi in velamen oculorum
ad omnes, qui tecum sunt, & quo-
cunque perrexeris: memento te
deprehenam. n. 16. Carth. Idest do-
uum istud pecuniarium sit tibi ad
pepla emenda, quibus faciem tuam
tegas vsque ad oculos inter omnes,
apud quos fueris, ne ex inspectione
pulchritudinis tuæ, te ament, & vi-
ro tuo te subtrahant. Vel in velamē
oculorum tuorum, idest ad operien-
dum oculos tuos cum per mortem
fuerint clausi, utpote in præparatio-
nem funeris tui, ut elegans exstet
arrissio. Quasi diceret, cum vetulam
te esse iam noverim, potius te oportet
cogitare de pertinentibus ad fune-
bria, quam uti tali modo loquen-
di, per quem alij inducantur ad ap-
petendum te pro vxore. art. 61.

1117

Gen. 20
nu. 16.

Adhuc sic progreditur. Vel hoc
erit tibi in velamen oculorum, idest
pro memoriali verecundiæ, quam
nunc pateris, & ad operiendum ocu-
los tuos, ac faciem à pudore præsen-
ti, seu ad revelandum, & eripiendū
te à confusione, quia per dona ista
te etiam honoravi. art. 61. Hoc erit
tibi &c. Si Abimelech hanc pecuniam
ad velamen Sara emendum conferebat,
quare non illam Sara, sed Abrahæ dedit
dicens. Ecce mille argenteos dedi fra-
tri tuo, quia Sara modestiam agnosce-
bat, quasi pecunia ei traderetur, non
ex ea velamen emeret ad ornatum, sed om-
nem marito suo traderet ad remedium, ut
ipse, quæ domui necessaria forent, posset
emere.

1118

Gen. 26
num. I.

Genes. 26. Abiit Isaac ad Abi-
melech regem Palæstinorum in Ge-
rara. n. 1. Carth. Tam propter ami-
citiā, quæ fuit inter Abraham, at-
que Abimelech, habuit Isaac fidu-
ciam confugiendi ad ipsum Abime-
lech. art. 69. Abiit. Sperabat enim fore,
ut ab rege Abimelecho benevolē hospitiō

exciperetur, à quo patrem suum Abraham
benevolē fuisse olim exceptum agnoscebat,
qui namque erga patrem se munificum of-
tenderat, etiam erga filium liberalem se
vellet demonstrare.

Genes. 26. Percepitque omni
populo dicens: Qui tetigerit homi-
nis huius vxorem morte moriatur.
num. 10. & 11. Carthuf. Patet quan-
tū gentiles illi adulteriū abhorre-
bant; quantū ergo Christiani id
merito abhorrent. art. 69. Factum
prohibet cūlibet suorum prudens rex sub
mortis pæna; sciebat enim ex tactu etiam
non inhonesto posse quemlibet suorum ad
adulterium excitari, tactum igitur inter-
dicit omnibus, ut occasionem adulterij tol-
leret, & omnes ab adulterio retardaret.

Genes. 26. Ob hoc invidentes
ei Palæstini, omnes puteos, quos fo-
derant servi patris illius Abraham,
illo tempore obstruxerunt, implen-
tes humo. n. 14. & 15. Carthuf. In-
vidia namque est dolor de prosperi-
tate aliena. art. 69. Dum omnes aque
puteos obstruxerant, viam maximam pecoribus
suis, imò & sibi ipsos calamitatem ex aqua
defectu subiaceundam inducere videban-
tur: quare igitur Abimelech regi homi-
nes id fecerunt, ex quo tantam paterentur
adversitatem? Ne scilicet viderent Isaac,
& servorum illius commaditatem. Invi-
dus Palæstinorum quisque ostendebatur,
volebat potius aqua patri inopiam, quam
quod Isaacus haberet aquæ copiam.

Genes. 26. Recede à nobis
quoniam potentior nobis factus es
valde. n. 16. Carth. Mirum videtur,
qualiter peregrinus in aliena habitas
terra poterat esse fortior rege, ac
populo terræ illius. Potest hoc ver-
bum intelligi per modum hyperbo-
licæ loquutionis, quæ aliquid sine
mendacio dicitur per excessum, ad
insinuandam insolitam magnitudi-
nem eius. Vel ideo dixit istud Abi-
melech, quia vidit Isaac divini va-
dique suffultum auxilii; cui se scivit
non posse resistere. art. 69. Si rex saltem
Isaaco, ut recederes, imprecabatur, quare
non

1119

Gen. 26
nu. 10.
& 11.

1120

Gen. 26
nu. 14.
& 15.

1121

Gen. 26
nu. 16.

1122

non Recede à me, sed recede à nobis dicebas? Credo equidem, ne sine suorum consilio rem adeo gravem statueret videretur, quam proinde quisquam ipsius populi, tanquam sine debita consultatione factam posset reprehendere.

1122 *Genes.* 26. Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech, & Ocholat amicus illius, & Phicol dux militum, locutus est eis Isaac. n. 26. *Carthus.* Reges namque solent habere unum specialem amicum, qui antonomastice fertur amicus regis sui, ut patet in David, Salomone, ac alijs. Veruntamen secundum Hieronymum in Hebræo habetur tale complexum, quod significat collegium, seu congregationem amicorum regis, ut sit sensus, quod turba amicorum regis venit cum eo propter reverentiam eius. art. 69. Optimus ex his duobus regi conficitur comitatus ex amico scilicet regis, & ex regis custode, ut visus cum amico, in amicis excitaret amorem & visus cum custode, incuteret inimicis timorem.

Ex Caietano Cardinali.

1123 *Genes.* 26. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum. n. 3. *Caiet.* Nomen est Eloim, & apte iudex nominatur Deus apparens ad iustitiam exercendum, instruendo, comminando, & præcipiendo. *Ibi.* Index nocte venit, ut quæ hora Abimelech non putaret, venturum iudicem Deum deinceps semper, & in qualibet hora formidaret.

1124 *Genes.* 26. Nunc ergo redde viro tuo uxorem, quia propheta est: & orabit pro te, & vives; si autem nolueris reddere, scito, quod morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt. n. 7. *Caiet.* Non solum ex parte Saræ (quia maritum habet) sed etiam ex

parte Abrahæ, quia propheta est, mandat restitui eam: ut ex sanctitate etiam Abrahæ trahatur ad restituendum, Nunc ergo &c. Quasi diceret, si restituas Abrahæ uxorem, illum pro te apud me habebis oratorem, sin autem, contra te apud me accusatorem.

Genes. 20. Quia propheta est, & orabit pro te, & vives &c. nu. 7. *Caiet.* Abraham est primus propheta in sacra scriptura nominatus. Et orabit pro te, & vives, ex beneficio sanitatis intercedente Abraham apud Deum, provocat Abimelech ad restituendum Saram. *Ibi.* Qui omnium fidelium pater erat à Deo institutus, non solum propheta, sed omnium prophetarum primus propheta à Deo merito fuit appellatus, debet enim pater filiorum necessitates prophetica cognitione prævidere, ut illis omnibus paternam dilectione, apta possit remedia providere.

Genes. 20. Hoc erit tibi in velamen oculorum, ut non timeas ad omnes, qui tecum sunt, & quocumque perieris: memento te deprehenam. nu. 16. *Caiet.* Digne aliter iuxta Hebræum habetur. Ecce ipse tibi velamen oculorum omnibus qui tecum, & omnibus, & fuit castigata. De Abraham dicit, Ecce ipse tibi maritus, & quatenus maritus velamen oculorum ad concupiscendum te in uxorem non solum relative ad omnes, qui tecum conversantur, sed absolute ad omnes, monitoria verba sunt, ut in pectus dicat Abraham maritum suum, quia hoc titulo velabit oculos omnium ad concupiscendam ipsam. Memento te deprehenam, & quoties velamen capiti impaneret, mandatum à se patrigam in memoriam revocaret, causamque feret, ne iterum mentis sue nobilitatis famam, & sue sanctitatis gloriam mendacio deturparet.

Genes. 26. Dixitque Abimelech. Quare imposuisti nobis? posuit cor re quisquam de populo cum uxore tua & induxeras super nos grande peccatum.

caturum. *10. Caiet.* Iuxta Hebræum habetur. Sicut parum cubuit quisquam de populo cum vxore tua Non dicit, parum defuisse, sed sicut parum. Assimilat periculum concubitus actioni, quæ parum absuit ab hoc, ut efficeretur, ex hoc, quod Rebecca pulchra habebatur soluta. *Ibi.* Iudux-ras super nos grande peccatum. *Qui enim homines in peccati periculo ponbat, ipsum peccatum super ipsos inducbat, occasione enim criminis oblata facile quisque in crimen laberetur.* *Genf. 26.* Præcepitque omni

populo, dicens, Qui tetigerit hominis huius vxorem morte morietur. *num. 10. & 11. Caiet.* Iuxta Hebræum habetur. Qui tangens in homine iusto, & in vxore eius moriendo morietur. Vtrique providit Abimelech, & vitæ Isaac, & pudicitie Rebecca. *Ibi.* Omni populo. *Nullum in toto regno ab hoc præcepto rex Abimelechs exceptum esse voluit, & merito, cum enim nullus esset, qui non posset sentire libidinis ardorem, nullus esse debebat, qui non retardaretur à libidine per legis rigorem.*

1128

S O N V S XIII.

Abimelech Rex Sichem.

Ex Hugone Cardinali.

Iudicum 9. Abiit autem Abimelech filius Iero-boal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris suæ, dicens. Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta viri, omnes filij Ieroboal, an ut dominetur unus vir? *num. 1. & 2. Hugo.* Ille Abimelech, sicut dictum est, fuit filius Gedeonis de concubina Dtonea, quam habebat in Sichem: Hic mortuo patre suo Gedeone: abiit ad parentes matris suæ, ut regnaret post patrem suum, consilio, & auxilio eorū. *Ibi.* Quid vobis est melius. *Idem Hugo.* Quasi diceret, melius esset quod unus esset rex quam plures: hoc autem dicebat ardens desiderio

dominandi. *Ibi.* Quid vobis est melius. *Charitatem, qua id, quod melius populo futurum esset, attenderet, præcendebat, & sic charitatis erga populum prætextu cupiditatem regnandi occultabat. Si enim honoris appetentiam indicaret, honore se indignum propalaret.*

Iudicum 9. Simulque considerate, quod es vestrum, & caro vestra sum. *num. 2. Hugo.* Quasi diceret, præterea ego sum de genere vestro: vnde melius est, quod ego sim rex, quam alius. *Ibi.* Simulque considerate. *&c. Extraneus namque rex eos abhorrebat, naturalis autem illos adamaret.*

Iudicum 9. Et inclinaverunt eorum post Abimelech, dicentes: Frater noster est. Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberit. *n. 3. & 4. Hugo.* Inclinato populo Abimelech iuraverunt, omnes

1130

Iud. 9.
num. 2.

1131

Iud. 9.
n. 3 & 4

omnes ei fidelitatem in fano Baal: unde postea dictum est Baalberit, idest idolum cōiurationis. Baal enim nomen est idoli, & Berit interpretatur comiuratio. Et notandum, quod Abimelech tantum fuit rex in Sichem: Saul verò in toto Israel: unde primus rex dicitur fuisse Saul: quod quidem dicitur propter regnum vniuersale. Ibi. Cor eorum, Tanta enim fuit omnium habitantium in Sichem concordia ad accipiendum in regem eum, quem fratrem agnoscebant, ut omnes vnum tantummodo cor habere viderentur, quo Abimelechum, non ut suum regem timerent, sed ut fratrem suum diligerent. Cor unum illis erat ad coniurationem, qua infideles Deo regi sui populi debitam negabant subiectionem.

1132

Ind. 9.
à n. 8.

Ind. 9. Ierunt ligna, ut vngerent super se regem: dixeruntque oliuæ: Impera nobis &c. à num. 8. Hugo. Cum ergo bonus contemplativus, non vult demittere pinguedinem charitatis, quam habet in cōtemplatione: neque dulcedinem, quam habet in devotione, neque hilaritatem conscientiae: tunc ligna sylvarum, idest mali, & infructuosi præficiunt sibi vanum, idest prælatum, qui in principio molliis est, & postea indurefcit; & aculeatur, & spinosus efficitur, spoliens subditos, sicut spina, quæ spoliat oves, quæ tangunt eam: & tandem de se emittet ignem perversæ conuersationis; & se, & subditos comburit incendio infernali. Ibi. Quæ respondit, nunquid possum deferere pinguedinem meam, &c. à n. 9. Facile spernit honorem, qui sub eo considerat lascerè laborem.

1133

Ind. 9.
nu. 18.

Ind. 9. Constituitis regem Abimelech filium ancillæ eius super habitatores Sichem, eo quod frater vester sit. n. 18 Hugo. Quasi iudicio sive intuitu sanguinis, non pietatis, vel charitatis amore, constituitis eum regem super vos. Igitur peccatum est promovere parentes intuitu car-

nis, vel sanguinis. Hinc est quod Dominus noluit Ioseph cognatum suum substitui Iudæ Scarioth in Apostolatu: licet optimus esset: sed Matthiam, qui nihil attinebat ei ex parte carnis. Ibi. Rectè ad opprobrium eligentium Abimelechum in regem ipsum ancilla filium, & aliunde fratrem ipsorum; Iathan in hoc loco nominabat, ut regis indignitatem, & subditorum ignobilitatē simul exprobraret. Nobiles enim si forent, non hominem indignum, & ancilla filium sibi paterentur imperare.

Ind. 9. Quis est Abimelech, & quæ est Sichem, ut seruiamus ei? Nunquid non est filius Ieroboal, & constituit principem Zebul seruum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo seruiamus ei? n. 28. Hugo. Quis est, ut regnare debeat super nos, idest quàm vilis. Et quis est iste, idest quantus, & quàm dignus est iste populus, qui est de genere Sichem regis filij Emor, qui fuit tam nobilis. Quasi diceret. Populus Sichem nobilis est: & Abimelech vilis est, & ideo non debet regnare super eos: Vel sic. Quis est iste Sichem idest quàm vilis est iste Sichemita ex parte matris. Ibi.

1134

Ind. 9.
nu. 28.

Et ad illud. Et constituit principem Zebul &c. Idem Hugo sic ait. Nimis indecens quod Abimelech spurcius seruum suum fecerit principem super nobilem populum Sichem, Ibi. Sic populum, ut datam Abimelecho fidem frangeret. Galaad Obed filius excubabat, dum & regis à populo creati, & pro regis ab ipso rege electi conditionem seruilem exponebat, ut qui sciret à populo in principe non tam dignitatem denno comparatam, quàm nobilitatem à parentibus in principem derivatam, inspectari.

1135

Ind. 9.
nu. 28.

Ex Lyra.

Ind. 9. Abiit autem Abimelech filius Ieroboal in Sichem ad fratres

1136

Abimelech, sicut alia vice manserat in domo Pharaonis. Ratio est, quia tunc noviter conceperat Sara, & si ibi magno tempore permanisset, appareret vterus eius tumens, & fuisset hoc valde inhonestum Saræ, & Abrahæ: & deprehendisset Abimelech mendacium Abrahæ turpiter: & fortè contra eum aliqua attentasset. *Ibi. Neque enim, qui cunctos de nocte dicitur, potuit dum suos in periculo esse agnovit obdormire, qui enim servos suos ad suum imperat obsequium esse vigilantes, in eorum solet remedium esse vigil, quasi divina, amore illorum, vigilia habita, vellet Deus humanam amore illius vigiliam factam compensare.*

Genf. 20. Abimelech verò non tetigerat eam, & ait Domine, num gentem ignorantem, & iustam interficies? *n. 4. Abul.* Abimelech verò non tetigit eam: etiam quando alia vice capta fuit, ut esset vxor Pharaonis, non fuit tacta: sed non curat ibi textus dicere, vtrum tacta fuerit, vel non: hinc autem multum insistit in hoc, & ratio est, quia postquam exivit Sara de domo Abimelech quasi per octo vel septem menses peperit Isaac: & ideo si scriptura hoc non expressisset, poterat dici, quòd Isaac non erat filius Abrahæ, sed filius Abimelech, vel alicuius de servis suis: quando autem exivit de domo Pharaonis non referebat dicere hoc; quia tunc non peperit, nec concepit, & nunc factum est. *Saram tolerat, non tetigerat, quia nondum in vxorem copulaverat; intelligebat autem magnam esse Sarc pudicitiam, qua proinde regis etiam non maritis tactum recusaret.*

Genf. 20. Domine, num gentem ignorantem, & iustam interficies? *n. 4. Abul.* Quasi dicat, non est iustum alicui libri habent, gentem ignorantem, & iustum interficies. Et tunc, gentem ignorantem refertur ad familiam Abimelech. Et iustum refertur ad ipsum Abi-

melech. *Ibi. Prius gentem suam, quam se ipsum Abimelech rex Domino nominavit, dum mortis penam, & sui, & suorum vellet declinare, ac si non tam sui, quam suorum mortem formidaret.*

Genf. 20. Num gentem ignorantem, & iustam interficies? *n. 4. Abul.* Iustum totaliter erat Abimelech, quia iustitiæ actus simpliciter consistit in duobus, scilicet in actu interiori affectionis, ut si rectum iudicium sequentes rectè eligimus, & in exteriori executione, si scilicet iudicatum, & electum exequutio consequatur: vtrumque autem habuit Abimelech, primum cum dicitur. In simplicitate cordis mei, idest quia ad bonum finem accipere eam elegi, & non in concubinam, vel ad illudendum ei. Secundum quia ita executus non accedens vique adhuc ad eam carnaliter, quia vendum eam in vxorem acceperat, & sic Sara munda evasit. *Ibi. Meritose iustum Abimelech appellavit, qui non solum coram Deo in corde, sed coram hominibus in opere iustitia regulam custodivit.*

Genf. 20. Ego scio quòd simplici corde feceris, & ideo custodivite ne peccares in me: & non demissi, ut tangeres eam *n. 6. Abul.* Ex hac litera clarè elicitur, quòd sicut unus homo peccans, per illam malam operationem demeretur, ne à Deo adiuvetur: & quòd cadat in aliud peccatum: ita una bona operatio meretur, quòd Deus conservet operantem ne cadat in peccatum, sed confortetur ad aliam bonam operationem. *Ibi. Cordis affectionem, & non manuum operationem à se ipso cognitavi esse Deus Abimelecha regi explicavit, cum in utraque Abimelech Deo suam innocentiam iuxta virtutis regulas declarasset. Non quòd non utramque agnoverit, sed ne offenderet se non tam operis executionem, quam cordis intentionem, in spectare.*

Nunc ergo redde viro tuo vxorem, quia propheta est: & orabit pro

1084

Gen. 20
num. 4.Gen. 20
num. 5.

1085

Gen. 20
num. 6.

1086

pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris

ta, & omnia quæ tua sunt. *num. 7. Abul.* Hoc ponitur propter duo. Primo quia. fortè Abimelech diceret Deo, Domine ipse nollet eam recipere, sed odio habebit, putans, quod ego cognoverim eam: ad hoc respondet Deus dicens, quod non formidet eam dare illi: quia vir eius propheta est, & cognoscit per spiritum, quod tu non tetigeris eam: & ideo libenter recipiet: vel dicitur, quia propheta est, ordinando cū sequentibus: & quia orabit pro te, ut remittatur tibi, & exaudiatur à Deo, quia vir sanctus, & propheta est. *Ibi.* Quia propheta est, Unde scientia à me comunicata scit, quod ego scio, & agnoscit in te simplicitatem, ac proinde accipiendo uxorem a te redditam, tuam apud omnes manifestabit à peccato immunitatem.

1087

Gen. 20
num. 7.

Gen. 20. Si autem nolueris reddere, scito quod morieris tu, & omnia quæ tua sunt. *n. 7. Abul.* Non solū punitur princeps pro peccato suo, sed etiam populus: & maxime familiares sui. *Ibi.* Scito quod morieris tu & omnia quæ tua sunt. *Nesi amici regis in vita ipso defuncto permanerent, rex ipse non penitus mori putaretur, dū enim illius anima in amicis, quos amabat, magis quæ in corpore, quod animabat, habitaret, in illis supervivere crederetur.*

1088

Gen. 20
num. 8.

Gen. 20. Statimque de nocte confurgens Abimelech vocavit omnes servos suos & locutus est universis verba hæc in auribus eorū, timuerūtque omnes viri valde. *n. 8. Abul.* In hoc notatur magna obedientia: Abimelech quia non distulit exequi, quod fuerat à Deo imperatū, sed immo statim: ut evigilavit à somno, tradidit hunc executioni. Vocavit servos suos, ut per eos executioneretur ea, quæ intebat: Locutus est universis verba, ut declararet eis, quomodo Deus non solū ipsi Abimelech, sed etiā toti familiaribus, mortē cominabatur. *Ibi.* Statimque de nocte confurgens Abimelech. *Nec mirū, Abimelechs enim per timorē,*

quæ animo conceperat, à corpore expellebat soporem, explegi: suo servos suos docebat utrumque: scilicet concipere de Deo timorem, & à se ipsis expellere soporem.

Gen. 20. Rursūmq; expostulans, ait, Quid vidisti, ut hoc faceres? *num. 10. Abul.* Quod malum vidisti inter nos quod te moveret ad faciendū hoc: rectè quærebatur in hoc Abimelech: quia si Abrahā vidisset aliquod malū esse inter Philistinos servos Abimelech, scilicet, quod tollerent viris uxores suas, & occiderent eos pro eis haberet aliquē colorē ad mentiendū sic. *Ibi.* Quid vidisti &c. *Aesi diceret, si aliquod vel timor, vel ab aliquo meorum homicidiū vidisses perpetratū, ut uxori viri occisi ad voluptatē occisoris traheretur: delictū simile à me vel ab aliquo meorum, posses licite suspicari, semel enim malus iocū malus presumetur: at eum id non accidisset, nec de me, nec de servis meis tam finitū de viis cogitare.*

Gen. 20. Respondit Abrahā, Cogitavi mecum dicens, forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficiēti me propter uxore meā. *Abul.* Timorē Dei dixit, quia magis homo recedit à malo: per timorē, quā per amorē, licet per se Deus sit recedens per amorē ad paucos tamen pertinet, quia paucos imperfecti Dei (si sola sensibilia sentiēs, & hæc zmanis. *Ibi.* Si epim timorē Dei in regesse opinaretur non posset ratiū facinus de illis rogare: intelligeret enim facile, a rege posse per Dei timorē expelli libidinis ardorem.

Gen. 20. Tulit igitur Abimelech oves, & boves, & servos, & ancillas: & dedit Abrahā, reddiditq; illi. Sarā uxore suā. *Abul.* Abimelech dedit munera Abrahæ: ut oraret pro eo, & in remissionē offensæ. Oves, & boves, per hoc intelligit omnia genera animalium, quibus vita humana sustentatur, de quibus daret ei Abimelech, quia dixerat, & magnificē daret. *Ibi.*

Et postea supra idem Abul. Quia Deus dixit ad Abimelech. Nunc ergo

V

Gen. 20
redde

1089

Gen. 20
num. 10.

1090

Gen. 20
num. 11.

1091

Gen. 20
num. 14.

1092

Gen. 20
num. 14.

redde ei uxorem suam, quia vir propheta est, & orabit pro te: consideravit se Abimelech infirmatū, potētemq; evadere per illū: ideo ut inclinaret Abraham ad rogandū pro se, dedit ei munera. Ista namque solent humanos animos ad omnē modum immutare, etiā dato quodd nulla culpa regis hic fuisset, etiā levissima: quia tamen Abraham patiebatur damnum, & cordialiter dolebat pro ablata uxore; & sic aliquo modo crederet Abimelech, quod Abraham malū animū contra eum haberet: licet nō sic esset, quia Abraham vir iustus erat: & ut placaretur ira Abraham in eū, & cōsentiret pro eo orare, dedit ei munera. *Ibi. Pauciora quidem munera sufficerent Abraham necessitati, sed non sufficerent Abimelechi regis liberalitati, debuit enim rex magnificus plura dare, quā accipiens auderet a rege postulare.*

*Genf. 20. Et ait; Terra coram vobis est, ubicunq; tibi placuerit habitare. n. 15. Abul. In hoc faciebat eis magnam gratiam, quia dabat locum habitandi in toto regno suo, ubicunq; Abraham vellet, & quantū ad hoc, maiorem gratiā fecit Abraham Abimelech, quā Pharaō rex Aegypti: nam Pharaō dedit uxorem Abraham, dāns ei viros, qui eum usq; ad regni exitū custodirent: Abimelech autem dixit, quod maneret in quocunq; loco vellet in regno suo. *Ibi.**

1095 Deinde sic progreditur. Pecit tamen uterque bono animo; nam Pharaō vidit, quod Aegyptij erant luxuriosi valde, & non habebant pulchras feminas, quia nigrae sunt; cum sint in terra calida, & multū meridiana; Sara autem pulchra nimis erat: ut patet supra. 12. cap. Ideo Aegyptij concupiscerent eam; & non viveret Abraham quietē inter eos. In terra autem Gerar non erat eadem ratio: tam vehemens, quia Gerar terrā est magis aquilonaris, & magis frigida, ideo sunt ibi magis pulchrae, quā in Aegypto, & non haberent

tantam occasionem concupiscendi Saram: etiam quia homines terrae illius, minū luxuriosi sunt, quā Aegyptij, & Abraham hoc videns mansit in terra illa in Bersabee, aliquāliter separatus a communicatione Philistinorum. *Ibi. Cum dixisset, Terra coram vobis est, dicturus videbatur, ubicunq; vobis placuerit habitare: dicit tamen, ubicunq; tibi placuerit, habitare, ut significaret habitationem non ad uxoris placitum, sed ad viri libitum eligendam.*

*Genf. 20. Hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, & quocunq; perrexeris. memento te deprehensam. num. 16. Abul. In Hebraeo habetur: Hic erit tibi: & refertur ad Abraham, qui erat velamen oculorum, id est quoddam scutum, vel defensio a veredidia Sarae: sicut omnes viri sunt defendentes uxores suas ab omībus miseriis. *Ibi. Et paulo infra. Hoc erit tibi in velamen oculorum, id est de istis mille argenteis, emes unum velamen: & quia mulieres honestae maxime virgines, velant vultum suum ne videantur, ideo vocatur velamen oculorum. *Ibi.***

*Et adhuc inferius. Aliter dicit magister in scholastica historia: quia ista est rhetorica reprehensio, scilicet, hoc erit tibi in velamen. Id est, hoc quod factum est, scilicet quod ego te acceperim sic; & dederim tibi mille argenteos, sit tibi in velamen oculorum, scilicet sit ex his mille argenteis emas sudaria ad sepeliendum te honorifice: & cooperiendum vultum tuum, quasi diceret, cum iactat vultu sis, & indigens sudariis ad cooperiendum oculos in sepulchro, non debuisti me sic illudere: tanquam invencula fingens voces; & vocans virum tuum fratrem tuum, & quocunq; iveris, memento te deprehensam in mendacio. *Sic sibi.**

Aliam praebet expositionem; quā indicat praefendam; & sic ait. Hoc erit tibi in velamen oculorum, id est, quod

quodd tu mihi talia fueris locuta, dicendo Abraham fratrem tuum: & quodd ego te in vxorem acceperim: & mendacem eſſe prebaverim, ſit tibi in velamen oculorum ad eos, qui tecum ſunt, ideſt, hoc erit tibi ad verecundiam, ſcilicet quodd loqui non audeas, nec oculos elevare inter eos, qui tecum fuerint, ita quodd ſemper vivas in verecundia. *Ibi. Nobilis namque femina in mendacio deprehenſa non poſſet pra rubore aperta facie, ſine velamine corā alijs ſeminis apparere.*

Genef. 26. Abiit Iſaac ad Abimelech regem Palaſtinarum in Gerara. *n. 1. Abul.* Nunquid eſt iſte idē Abimelech, ad quem ivit Abraham, & qui concupivit Saram? Aliqui volunt quodd ſic, quia nomen eſt idē & terra eſt eadem. Remigius autem dicit quodd diverſi fuerunt; & poteſt ex hoc conici, quia inter tempus illud, quo ivit Abraham ad Abimelech, & quo ivit Iſaac, fluxerunt quaſi centum anni: ſed non eſt veriſimile, quodd tamdiu vixiſſet Abimelech in regno; nunquam enim aliquis rex tantum regnavit, quia omnis potentatus vita brevis: ut patet *Eccleſ. 10. cap.*

Aliam aſſert probationem, & ſic ait, Item quia ſi iſte non fuiſſet alius Abimelech, quando nunc Iſaac dixit Rebeccam eſſe ſororem ſuam, & poſtea comperit, quodd eſſet vxor eius, debuifſet eum magis increpare, commemorans, quodd pater eius Abraham eum iterum fallere tentaverat. Ibi. Ego quidem probabilem iudico hanc Abulenſis opinionem, quamvis tamen idē foret rex Abimelechuſ, qui tempore Abrahamae Saram concupiverat, hic Iſacoſ ſui patris factum in memoriam minime revocaret: cum enim eum voluiſſet reprehendere, non ſic id, quodd arguebat elevaret: Iſaacus enim Abrahamae ſui patris exemplo ſimili ſibi ſitione utentis, ſitionem ſuam licitam ſibi eſſe exiſtimaret.

Gen. 26. Proſpiciens Abimelech rex Palaſtinarum per fenestrā, vidit

cū iocantē cum Rebecca vxore ſua *n. 8. Abul.* Ex quo videtur, quodd domus in qua morabatur Iſaac erat apud domū regiam, quā potuit videre rex ex atrio ſuo per aliquā fenestrā ſuā, & per fenestrā domus Iſaac, quodd Iſi ſic luderent. *Ibi. Proſpiciens &c. Fortaſſis ad hoc inſiſſit rex domum ad hoſpitium Iſaac prope palatium regium preparare, ne per aliquā palatij fenestrā poſſet Rebeccam, qua regis iam erga ſe amorem attraxerat, inſpectare.*

Genef. 26. Per picuū eſt, quodd vxor tua ſit: cur mentitus es eam ſororem tuam eſſe? Reſpondit. Timui, ne mererer propter eam. *n. 9. Abul.* Ideſt clarū vel notū eſt. Quia Abimelech credebat eſſe Iſaac virum bonū, non potuit ſuſpicari, quodd cū ſore coiret; ſed potiūſ quodd eſſet eius vxor, licet ipſa negaſſet. *Ibi. Abimelechuſ dubius de duobus Iſaacis criminibus, quoruū alterum ſine dubio ab eo comiſſum fuiſſe exiſtimabat, rectē cenſuit levius ſuſpicandum, ideoque Iſaac non de incaſtu, ſed de mendacio condemnavit.*

Gen 26. In tantū ut ipſe Abimelech diceret ad Iſaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde. *n. 16. Abul.* In tantū crevit eorū invidia, ut Abimelech diceret, non ſolum iam maiores invidabant, ſed etiā rex: Recede à nobis. Non poterat videre Abimelech rectis oculis tantam, tamq; ſubitaneā Iſaac multiplicationē. Adeoq; ne ex eius bono magis cruciaretur, quae eſt conditio invidorū, dixit ei, quodd recederet: inſinuans cauſam fictā, ſcilicet quodd timebat, quia potēs effectus fuerat. *Ibi. Si ſolus rex Abimelech huc Iſaco dicebat, quare non de ſe ſolo, ſed de ſe, & de ſuis loquebatur? nomen enim dicit, Recede à me, quia potentior me factus es valde; ſed recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde? Forſan, ne ſolus invidus eſſe videretur. At dum ſic loquebatur nomine ſui, & ſuorum, non ſolum invidus, ſed & rex invidorum eſtendebatur.*

Genef. 26. Recede à nobis quoniam

Gen 26
num. 8.

1102

Gen. 26
num. 9.

11103

Gen. 26
nu. 16.

11104

Gen. 26
nu. 16.

11105

1099

Gen. 26
num. 1.

11100

Eccleſ.
10.
Gen. 26
num. 1.

11101

concupitu, ne me offenderes peccando in proximum. Et istud est donum, ac pietas Dei, quæ per adversa sic impedit hominem à peccato. Quemadmodum autem homo per unum peccatum, meretur relinquere à Deo, ita ut incidat in aliud, sicque peccatum illud est peccatum, & causa peccati, sic homo per bona opera meretur præservari à Deo, ne peccet. *art. 61. Felix profectio Abimelech, qui præter Angelum specialem sui custodem, sibi quasi proprium custodem supremi consilii Angelum Dei filium meruit obtinere; & cerè tanto custode Abimelech indigebat, qui eum, ne pulchram seminam intra palatium suum comorantem tangeres, custodiret, ut ipse testatur, dicēs, Custodi vi te, ne peccares in me.*

Genf. 20. Statimq; de nocte confurgens Abimelech vocavit omnes servos suos; & loquutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde. n. 8. Carth. Si tam infirmus erat, quoddam medici de eius desperaverant curatione, quomodo potuit tam citò confurgere. Dicit potest, quoddam statim cum obtemperare proposuit revelationi divinæ, cæperit melius sentire. Vel aliorum ope erexit se, & fuit valde perterritus. Timor autem facit hominem quandoque ardua attentare, ut evadat periculum. art. 61. Timuit enim, ne si itum se traderet somno, Deus qui pro salute illius evigilaverat, quique illum custodiret, non dormierat, ipsum deserens abiret, quem non posset, quamvis eum manè quæret, inveniret.

Genf. 20. Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatū grandet. Quæ non debuisti facere, fecisti nobis. n. 9. Carth. Id est occasione dedisti mihi magni excessus, & per consequens populo meo, qui mihi consentiendo, aut me in similibus imitando, potuisset magis incidere culpam. art. 61. Super me, & super regnū meum, Sic enim rex

adulterium commisset, quilibet in suo regno simile flagitium facere perpetraret, exemplo enim principis quilibet subditorum simile committeret crimen, ut suo similis esse principi videretur.

Genf. 20. Rursusque expostulans ait, Quid vidisti, ut hoc faceres. n. 10. Carth. Abimelech itaque vehementissimè mirabatur, quod cum Abraham esset vir sanctus, ac sapiēs, & propheta, dixit verba huiusmodi, ex quibus secutum fuit tale malū, & maius sequi potuerat. art. 61. Non semel, sed iterum, atque iterum Abimelech admiracionem, quam habebat, explicabat, in quo opinionem, quam de sanctitate Abraham conceperat, ostendebat: nō enim de tanto viro poterat mendaciam suspicari.

Gen. 20. Tulit igitur Abimelech oves, & boves, & servos, & ancillas, & dedit Abraham, reddidit illi Saram uxorem suam. n. 14. Carth. Abraham, pro molestia, seu iniuria, aut culpa circa eum commissa, atq; ad honorandum eum tanquam Dei amicū, ac vatem, & item ad captandā benevolentiam, ac amicitiam eius, & etiā ut provocaret eum ad orandū pro se ac mulieribus suis, totaq; domo sua. art. 61. Ecce nunc de illo, de quo dictum fuerat, Tulit eam. n. 2, dicitur, Tulit oves, & boves &c. Et qui à dominio Abraham Saram abstulerat, à dominio proprio non solum Saram, sed, & multa alia bona scilicet oves, & boves, servos, & ancillas auferendo, ipsamque Saram, & omnia insuper alia Abraham conferendo, iniuriam à se Abraham illatam compensaret.

Gen. 20. Et ait, Terra coram vobis est, vbi eunq; tibi placuerit, habita. n. 15. Carth. Tota hæc regio mea, iuxta vestro prospectu est, & ad vsum ac placitū vestrū parata. Vbi eunq; tibi placuerit, habita, cum tuis domesticis. Hoc singulariter dixit ad Abraham, tanquā ad patrē familiæ, quem ceteros sequi oportet ad habitandū quo ipse elegerit. art. 61. Abraham loquitur, ne si Sara loqueretur, velle eā in suo

in d. & in curia retinere, ut eius saltem aspectu frui posset, videretur.

1116

Gen. 20
nu. 16.

Genes. 20. Saræ autem dixit, Ecce mille argenteos dedi fratri tuo hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum sunt, & quocunque perrexeris: memento te deprehensam. n. 16. Carth. Id est domum istud pecuniarium sit tibi ad pepla emenda, quibus faciem tuam regas vsque ad oculos inter omnes, apud quos fueris, ne ex inspectione pulchritudinis tuæ, te ament, & viro tuo te subtrahant. Vel in velamē oculorum tuorum, id est ad operiendum oculos tuos cum per mortem fuerint clausi, utpote in præparationem funeris tui, ut elegans exstet arrisio. Quasi diceret, cum vetulam te esse iam noverim, potius te oportet cogitare de pertinentibus ad funebria, quam uti tali modo loquendi, per quem alij inducantur ad appetendum te pro vxore. art. 61.

1117

Gen. 20
nu. 16.

Adhuc sic progreditur. Vel hoc erit tibi in velamen oculorum, id est pro memoriali verecundia, quam nunc pateris, & ad operiendum oculos tuos, ac faciem a pudore præsentis, seu ad revelandum, & eripiendum te a confusione, quia per dona ista te etiam honoravi, art. 61. Hoc erit tibi &c. Si Abimelech hanc pecuniam ad velamen Saræ emendum conferebat, quare non illam Saræ, sed Abraham dedit dicens. Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, quia Saræ modestiam agnoscebat, quasi pecunia ei traderetur, non ex velamen emeret ad ornatum, sed omnem marito suo traderet ad remedium, ut ipse, quæ domui necessaria forent, posset emere.

1118

Gen. 26
num. 1.

Genes. 26. Abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara. n. 1. Carth. Tam propter amicitiam, quæ fuit inter Abraham, atque Abimelech, habuit Isaac fiduciam contugendi ad ipsum Abimelech. art. 69. Abiit. Sperabat enim fore, ut ab rege Abimelecho benevolē hospitio

exciperetur, à quo patrem suum Abraham benevolē fuisse olim exceptum agnoscebat, qui namque erga patrem se munificum ostenderat, etiam erga filium liberalem se vellet demonstrare.

Genes. 26. Percepitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis huius vxorem morte moriatur. num. 10. & 11. Carth. Patet quantum gentiles illi adulteriū abhorrebant, quantum ergo Christiani id meritò abhorrent. art. 69. Factum prohibet cuilibet suorum prudens rex sub mortis pæna, sciebat enim ex tactu etiam non inhonesto posse quemlibet suorum ad adulterium excitari, tactum igitur interdicit omnibus, ut occasionem adulterij tolleret, & omnes ab adulterio retardaret.

Genes. 26. Ob hoc invidentes ei Palæstini, omnes puteos, quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo. n. 14. & 15. Carth. Invidia namque est dolor de prosperitate aliena. art. 69. Dum omnes aque puteos obstrabant, viam maximam pecoribus suis, imò & stirpibus calamitatem ex aqua defectu subsequendum inducere videbant: quare igitur Abimelech regis homines id fecerunt, ex quo tantum paterentur adversitatem? Ne scilicet viderent Isaac, & servorum illius commoditatem. Invidus Palæstinorum, qui ostendebatur, volebat potius aquæ paucitatem, quam quod Isaac habere aquæ copiam.

Genes. 26. Recede a nobis quoniam potentior nobis factus es valde. n. 16. Carth. Mirum videtur, qualiter peregrinus in aliena habitans terra poterat esse fortior rege, ac populo terræ illius. Potest hoc verbum intelligi per modum hyperbolice loquutionis, quæ aliquid fingendacio dicitur per excessum, ad insinuandam insolitam magnitudinem eius. Vel ideo dixit istud Abimelech, quia vidit Isaac divina vndique suffultum auxilio: cui se civitatem non posse resistere. art. 69. Si rex solus Isaac, ut recederet, imprecabatur, quare

1119

Gen. 26
nu. 10.
& 11.

1120

Gen. 26
nu. 14.
& 15.

1121

Gen. 26
nu. 16.Gen. 26
nu. 16.

non

non Recede à me, ſed recede à nobis dicebas? Credo equidem, ne ſine ſuorum conſilio rem adeo gravem ſtatueri videretur, quam proinde quiſquam ipſius populi, tanquam ſine debita conſultatione factam poſſet reprobare.

1122

Gen. 26
nu. 26.2 Reg.
16.

3 Reg. I

Genef. 26. Ad quem locum cum veniſſent de Gerariſ Abimelech, & Ochoſat amicus illius, & Phicol dux militum, locutus eſt eis Iſaac. n. 26. Carhuſ. Reges namq; ſolent habere unum ſpecialeſ amicum, qui antonomatiſte fertur amicus regis ſui, ut patet in David, Salomone, ac alijs. Veruntamen ſecundum Hieronymum in Hebræo habetur tale complexum, quod ſignificat collegium, ſeu congregationem amicorum regis, ut ſit ſenſus, quod turba amicorum regis venit cum eo propter reverentiam eius. art. 69. Optimus ex his duobus regi conſicitur comitatus ex amico ſcilicet regis, & ex regis cuſtode, ut viſus cum amico, in amicis excitaret amorem & viſus cum cuſtode, incuteret inimicis timorem.

Ex Caietano Cardinali.

1123

Gen. 20
num. 3.

Genef. 20. Venit autem Deus ad Abimelech per ſomniū nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tulifti, habet enim virum. n. 3. Caiet. Nomen eſt Eloim, & apte index nominatur Deus appaſrens ad iuſtitiam exercendum, inſtruendo, comminando, & præcipiendo. Ibi. Index nocte venit, ut qua hora Abimelech non putaret, venturum iudicem Deum deinceps ſemper, & in qualibet hora formidaret.

1124

Gen. 20
num. 7.

Genef. 20. Nunc ergo redde viro tuo uxorem, quia propheta eſt: & orabit pro te, & vives; ſi autem nolueris reddere, cito, quod morte morieris tu, & omnia quæ tua ſunt. n. 7. Caiet. Non ſolū ex parte Saræ (quia maritum habet) ſed etiam ex

parte Abrahæ, quia propheta eſt, mandat reſtitui eam: ut ex ſanctitate etiam Abrahæ trahatur ad reſtituendum, Nunc ergo &c. Quasi diceret ſi reſtituas Abraham uxorem, illum pro te apud me habebis oratorem; ſin autē, contra te apud me accuſatorem.

Genef. 20. Quia propheta eſt, & orabit pro te, & vives &c. nu. 7. Caiet. Abraham eſt primus propheta in ſacra ſcriptura nominatus. Et orabit pro te, & vives, ex beneficio ſanctitatis intercedēte Abraham apud Deum, provocat Abimelech ad reſtituendum Saram. Ibi. Qui omnium fidelium pater erat à Deo inſtituendus, non ſolū propheta, ſed omnium prophetarum primus propheta à Deo merito ſuit appellatus, debet enim pater filiorum neceſſitates prophetica cognitione prævidere, ut illis omnibus paternæ dilectione, apta poſſit remedia providere.

Genef. 20. Hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum ſunt, & quocumque perieris: memento te deprehendam. nu. 16. Caiet. Digne aliter iuxta Hebræum habetur. Ecce ipſe tibi velamen oculorum omnibus qui tecum, & omnibus, & ſuit caſtigata. De Abraham dicit, Ecce ipſe tibi maritus, & quatenus maritus velamen oculorum ad concupiſcendum te in uxorem non ſolū relative ad omnes, qui tecum conyerſantur, ſed absolute ad omnes, monitoria verba ſunt, ut in peſſerum dicat Abraham maritum ſuum, quia hoc titulo velabit oculos omnium ad concupiſcendam ipſam. Memento te deprehendam; ut quoties velamen capiti imponeres, mandatum à ſe patram in memoriam revocaret, cauſarum fieret, ne iterum mentitæ ſue nobilitatis famam, & ſue ſanctitatis gloriam mendacio deturparet.

Genef. 26. Dixitque Abimelech: Quare impoſuiſti nobis? poſuit conſe quiſquam de populo cum uxore tua & induxeras ſuper nos grande peccatum.

catum *num. 10. Caiet.* Iuxta Hebræum habetur. Sicut parum cubuit quisquam de populo cum vxore tua Non dicit, parum defuisse, sed sicut parum. Assimilat periculum concubitus actioni, quæ parum absuit ab hoc, ut efficeretur, ex hoc, quodd Rebecca pulchra habebatur soluta. *Ibi.* Indux-ras super nos grande peccatum. *Qui enim homines in peccati periculo ponebat, ipsum peccatum super ipsos inducibat, occasione enim criminis oblata facile quisque in crimen laberetur.*

Genes. 26. Præcepitque omni

populo, dicens, Qui tetigerit hominis huius vxorem morte morietur. *num. 10. & 11. Caietan.* Iuxta Hebræum habetur. Qui tangens in homine iusto, & in vxore eius moriendo morietur. Vtrique providit Abimelech, & vitæ Isaac, & pudicitie Rebecce. *Ibi.* Omni populo. Nullum in toto regno ab hoc præcepto rex Abimelechus exceptum esse voluit, & merito, cum enim nullus esset, qui non posset sentire libidinis ardorem, nullus esse debebat, qui non retardaretur à libidine per legis rigorem.

128

S O N V S XIII.

Abimelech Rex Sichem.

Ex Hugone Cardinali.

Ind. 9. n. 1. & 2. **I**udicium 9. Abiit autem Abimelech filius Iero-boal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnē cognationē domus patris matris suæ, dicens. Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta viri, omnes filij Iero-boal, an ut dominetur unus vir? *num. 1. & 2. Hugo.* Iste Abimelech, sicut dictum est, fuit filius Gedeonis de concubina Dionea, quam habebat in Sichem: Hic mortuo patre suo Gedeone: abiit ad parentes matris suæ, ut regnaret post patrem suum, consilio, & auxilio eorū. *Ibi.* Quid vobis est melius. *Idem Hugo.* Quasi diceret, melius esset quodd unus esset rex quàm plures: hoc autem dicebat ardens desiderio

dominandi. *Ibi.* Quid vobis est melius. Charitatem, qua id, quod melius populo futurum esset, attenderet, præcendebat, & sic charitatis erga populum prætextu cupiditatem regnandis occultabat. Si enim honoris appetentiam indicaret, bono se indignum propagaret.

Iudicium 9. Simulque considerate, quod os vestrum, & caro vestra sum. *num. 2. Hugo.* Quasi diceret, præterea ego sum de genere vestro: unde melius est, quodd ego sim rex, quàm alius. *Ibi.* Simulque considerate, &c. Extraneus namq; rex eos abhorrebat, naturalis autem illos adamaret.

Iudicium 9. Et inclinaverunt eorum post Abimelech, dicentes: Frater noster est. Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberit. *n. 3. & 4. Hugo.* Inclinato populo Abimelech iuraverunt omnes

1130

Ind. 9. num. 2.

1131

Ind. 9. n. 3 & 4

omnes ei fidelitatem in fano Baal: unde postea dictum est Baalberit; idest idolum cōiurationis. Baal enim nomen est idoli, & Berit interpretatur coniuratio. Et notandum, quod Abimelech tantum fuit rex in Sichem: Saul verò in toto Israel: unde primus rex dicitur fuisse Saul: quod quidem dicitur propter regnum universale. *Ibi.* Cor eorum, Tanta enim fuit omnium habitantium in Sichem concordia ad accipiendum in regem eum, quem fratrem agnoscebant, ut omnes unum tantummodo cor habere viderentur, quo Abimelechum, non ut suum regem timerent, sed ut fratrem suum diligerent. Cor unum illis erat ad coniurationem, quia infideles Deo regi sui populi debitam negabant subiectionem.

1132

Iud. 9. Ierunt ligna, ut vngerent super se regem: dixeruntque olivæ: Impera nobis &c. à num. 8. *Hugo.* Cum ergo bonus contemplativus, non vult demittere pinguedinem charitatis, quam habet in cōtemplatione: neque dulcedinem, quam habet in devotione, neque hilaritatem conscientiae: tunc ligna sylvarum, idest mali, & infructuosi præficiunt sibi vanum, idest prælatum, qui in principio molis est, & postea indurescit; & aculeatur, & spinosus efficitur, spolians subditos, sicut spina, quæ spoliat oves, quæ tangunt eam: & tandem de se emittet ignem perversæ conversationis; & se, & subditos comburit incendio infernali. *Ibi.* Quæ respondit, nunquid possum deferere pinguedinem meam, &c. à n. 9. Facile spernit honorem, qui sub eo considerat latere laborem.

1133

Iud. 9. Constituitis regem Abimelech filium ancillæ eius super habitatores Sichem, eo quod frater vester sit. n. 18 *Hugo.* Quasi iudicio sive intuitu sanguinis, non pietatis, vel charitatis amore, constituitis eum regem super vos. Igitur peccatum est promovere parentes intuitu car-

nis, vel sanguinis. Hinc est quod Dominus noluit Ioseph cognatum suum substitui Iudæ Scarioth in Apostolatu: licet optimus esset: sed Matthiam, qui nihil attinebat ei ex parte carnis. *Ibi.* Rectè ad opprobrium eligentium Abimelechum in regem ipsum ancilla filium, & aliunde fratrem ipsorum, Ioathan in hoc loco nominabat, ut regis indignitatem, & subditorum ignobilitatē simul exprobraret. Nobiles enim si forent, non hominem indignum, & ancilla filium sibi paterentur imperare.

Iud. 9. Quis est Abimelech, & quæ est Sichem, ut serviamus ei? Nunquid non est filius Ieroboal, & constituit principem Zebul servum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo serviamus ei? n. 28. *Hugo.* Quis est, ut regnare debeat super nos, idest quàm vilis. Et quis est iste, idest quantus, & quàm dignus est iste populus, qui est de genere Sichem regis filij Emor, qui fuit tam nobilis. Quasi diceret. Populus Sichem nobilis est: & Abimelech vilis est, & ideo non debet regnare super eos. Vel sic. Quis est iste Sichem idest quàm vilis est iste Sichemita ex parte matris. *Ibi.*

Et ad illud. Et constituit principem Zebul &c. *Idem Hugo* sic ait. Nimis indecens quod Abimelech spurcius servum suum fecerit principem super nobilem populum Sichem. *Ibi.* Sic populum, ut datam Abimelech fidem frangeret. Galaad Obed filius excubabat, dum & regis à populo creati, & pro regis ab ipso rege electi conditionem servilem exponebat, ut qui sciret à populo in principe non tam dignitatem denuo comparatam, quàm nobilitatem à parentibus in principem derivatam, inspectari.

Ex Lyra.

Iud. 9. Abiit autem Abimelech filius Ieroboal in Sichem ad fratres

1134

Iud. 9.
nu. 28.

1135

Iud. 9.
nu. 28.

1136

tres matris suæ, & locutus est ad eos, &c. n. 1. *Lyra.* Scribitur primò ambitio Abimelech, cum dicitur: Abiit. Cuius mater nominatur concubina cap. præced. & ancilla in isto, ut videbitur, per quod denotatur, quoddam inter filios Gedeonis fuit minùs nobilis, ut minoris reputationis: & tamen anhelabat ad dominium præ alijs, & regnum. n. suo 1. *Statim post mortē patris sui in Ephra abiit in Sichem, ut relicto patris sepulchro oblitus mortis de principatu obtinendo cū cognatis ageret. Si namque in loco paterna sepultura remaneret, non de vita honore, sed de mortis horrore cogitaret.*

1137

Ind. 9.
num. 2.

Ind. 9. Quid vobis est melius, ut domineantur vestri septuaginta viri omnes filij Ieroboal, an ut dominetur unus vir: simulque considerate, quoddam vestrum, & caro vestra sum, n. 2. *Lyra.* Quasi diceret si promotus fuero defendam vos, & promovebo. n. suo 4. *Ambitionem qua ipse laborabat, in singulis fratribus esse suspicabatur, alios enim de suo animo censebat, & cum ipse valde cupidus esset principatus, quolibet fratrum avidum ad honorem principatus futurum esse indicabat.*

1138

Ind. 9.
num. 5.

Ind. 9. Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ieroboal septuaginta viros, super lapidem unam: remansitque Ioatham filius Ieroboal minimus, & absconditus est. n. 5. *Lyra.* Ut solus posset dominari. n. suo 7. *In quo belluina Abimelechi crudelitas denotatur, quem nec memoria patris, in cuius domo tot fratres concorditer habitabant, à tam horrendo fratricidio posuit revocare.*

1139

Ind. 9.
num. 6.

Ind. 9. Et constituerunt regē Abimelech iuxta quercum, quæ stabat in Sichem. n. 6. *Lyra.* In Hebræo habetur. Iuxta vltimum statuæ, quæ erat in Sichem. Ibi enim erat quædam statua pro idololatria, & ibi constitutus est iste rex, cuius promotio fuit iniquissima. n. suo 9. *In*

loco, in quo statua falsi dei erat erecta, Abimelechi voluit rex creari, quasi vellet à suis, non solum ut rex haberi, sed ut deus aequalis illi, quem in statua venerabantur, adorari.

Ind. 9. Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos. n. 14. *Lyra.* Per rhamnum autem, quæ est arbor vilis, intelligitur Abimelech: qui erat de ignobili matre, qui regnavit alijs occisis. n. suo 10. *Et in eodem numero intelligens per ligna Sichemitar, sic eorum nomine loquitur.* Si requireremus alios filios Gedeonis, ut dominarentur nostri, & defenderent nos, ipsi nos despicerent propter nobilitatem, & magnificentiam suam, ne curarent de nobis. Quasi dicerent: melius est quoddam nos promoveamus istum Abimelech minùs nobilem, & qui est propinquus noster ex parte matris. *eadem, n. 10.* Veni, & impera, *Hæc videntur loquendi forma arbores ad omnes quibus super se imperium offerebant. Antea ergo cuilibet arborum imperabant, dicentes, Veni: postea ei imperare concedebant, addentes; Et impera, ac si prius deberet rex eligendus imperari, quam electus imperare, futurusque esset prius obsequiosus, quam imperiosus.*

Ind. 9. Abimelech omni die illo oppugnabat urbem, quam cepit, interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret. n. 45. *Et infra.* Ecce una mulier fragmen molæ desuper iaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius. n. 53. *Lyra.* Describitur utrorumque punitio, scilicet Abimelech, & eorum, qui promoverunt eum ad regnum, quia interfecit eos, & finaliter interfectus est ab eis. n. suo 21. *Digna prosecutio piana Sichemita plectuntur, ut qui Abimelechum in fratres crudelem, sibi in regem acclamaverant, in se ipsos agnoscerent sic crudelem, qui ab occisione fratrum auspicatus, facilius ad interfectionem cognatorum perveniret.*

Ind.

1142. *Iud. 9.* Qui vocavit cito armigerum suum, & ait ad eum: evagina gladium tuum, & percutite me: ne fortè dicatur, quod à famina interfectus sim, qui iussa perficiens interfecit eum. *n. 54. Lyra.* Plus enim formidavit opprobrium etiam post mortem, quàm animæ damnationē, non enim licitum est alicui sic accelerare mortem suam *n. suo 3.* Vocavit cito. Ne data temporis morā horrendum facinus consideraret. Neque enim mortem sibi inferre armigero iuberet, si per hanc temporalis mortis accelerationem æterna mortis penam sibi à Deo inferendam esse cogitaret. Maluit ambitiosus inferni incendiū, quàm honoris dispendiū.

Ex Abulensi.

1143. *Iud. 9.* Abiit autem Abimelech filius Ieroboal in Sichem ad fratres matris suæ &c. *n. 1. Abul.* Abimelech desideravit habere principatū patris: & quia post mortē eius illico constituendus erat aliquis successor, verisimile est, quod immediatē post mortem eius requisierit à viris Sichem, quod facerent eum principem. *quest. 1. Deinde sic progreditur.* Abimelech erat filius Ieroboal id est Gedeonis, qui sic appellatus est, & ivit in Sichem, quia ipse manebat in Ephra cum patre suo. Nam habitabat Gedeon in Ephra, & ibi mortuus ac sepultus est, Abimelech autē interfuit sepulturæ eius, & inde ivit in Sichem provisorius sibi de principatu. *q. 7.* Et locutus est ad eos, & ad omnem cognationem &c. Ne aliquis electioni repugnaret, sed favore omnium universum populum, ut eum in suum regem eligeret, inclinaret.

1144. *Iud. 9.* Abiit Abimelech filius Ieroboal in Sichem &c. *nn. 1. Abul.* Quæretur, cum Abimelech desideraret habere principatum super totum Israel, sicut tenuerat pater suus,

cur ivit ad viros Sichem, ut eum efficerent regem? nam non videbatur modus iste ad hoc, quod efficeretur princeps super totum Israel, si d potius debuit convocare totum Israel in consilium, ut eum sumerent in principem? *quest. 2. Et respondet in primis ex aliena sententia, sibi.* Aliquis fortè dicit, quod Abimelech non volebat principatum super totum Israel: sed solum super Sichem: ideo ivit ad solos Sichemitas. *q. 2.*

Sed non placet hac solutio Abulensi, unde sic ait. Sed non stat: quia sciebat Abimelech, & quod aliquis constitutus erat in principem super totum Israel, sicut hactenus quilibet de iudicibus fuerat princeps super totum Israel: si ergo ipse solum dominaretur Sichemitis: ille qui præficeretur toti Israel, excluderet eum de principatu Sichemitarum, tanquā occupatē partē principatus sui. Item non est verisimile, quod Sichemitæ vellēt accipere Abimelech in principem hac intentione, ut super eos dominaretur, quia tunc vellet dividi à toto Israel. Et hoc erat sibi occasio durissimi belli. *q. 2.*

1145. *Adhuc sic loquitur Abulens.* Dicedum igitur. Quod Sichemitæ acceperunt Abimelech in principem hac intentione, quod totius Israel pariter dominus futurus erat. Ipse quoque Abimelech intendebat toti populo dominari. Volebat tamen prius dominari Sichemitis, ut tunc posset accipere reliquum Israel: putabat enim, quod cum reliqui Israelitæ viderent, quod Sichemitæ fecissent eum regem, quod etiam totus populus non reculeret eum accipere, cum esset vnus de filijs Gedeonis. Vel fortè intendebat, quod si habita illa urbe posset pugnare contra reliquos Israelitas, qui adversarentur ei in principatu. Hoc patet, quia post quā cepit urbem Sichem, pugnabat contra urbem Thebes. Ita ergo intendebat facere contra quoslibet de

1145

Iud. 9. num. 1.

1146

Iud. 9. num. 1.

de Israelitis, qui recusarent eum accipere in principem. 7. 2.

1147

Aliam deinde proponit supra textum citatum quaestionem in hunc modum.

Ind. 9.
num. 1.

Quæretur quare Abimelech non congregavit totum Israel ad hoc, quod eligerent eum in principem sicut fuerat pater suus, & esset simul princeps totius Israel; nec oporteret ipsum discurrere pugnando contra varias vrbes? Respondendum, quod Abimelech hoc libenter egisset, si putasset sic se posse intentionis suæ habere successum, sed non profecisset ei hoc. Primò, quia hoc non pertinebat nisi ad hominem habentem magnum favorem, qui posset congregare totum populum. Abimelech tamen nunc nullum habebat favorem, quia ipse erat minimus dignitate inter fratres suos, cum ceteri essent legitimi; ipse autem illegitimus. Etiam quia, nondum sibi conciliaverat aliquos amicos, qui faverent patri eius 9. 3.

1148

Et paulò infra aliam præbet rationem, & sic ait Abulen. Alia ratio est, quia si congregaretur totus Israel, crederet certissimè, quod principatus traderetur alicui de fratribus suis, & non sibi propter duo. Primò quia alij erant legitimi, ipse verò illegitimus; illegitimi autem non succedunt parentibus in dignitatibus, quia non retinet nobilitatem eorum. Et hoc innuit Ionathas minimus de filiis Gedeonis mortem evadens, qui ait, Constituitis regem Abimelech filium ancillæ eius; quasi diceret, ed quod erat filius ancillæ, vel concubinæ, non poterat succedere in dignitate. Secundò, quia Abimelech dato quod esset de filiis legitimis Gedeonis, non pertinebat ad eum principatus, quia ad primogenitos pertinet principatus; Abimelech autem non erat primogenitus Gedeonis, sed Iether; ergo ad illum pertinebat principatus, & non ad Abimelech. *quæst. 3. Filius Ieroboam,*

Ind. 9.
num. 1.

Num. 8.

idest filius Gedeonis. In quo Abimelech improbitas denotatur, qui cum esset filius viri principatum sibi oblatum recusantis, ipsum sibi non oblatum ambiebat, fautoresque, ut suam ambitionem adimpleret, nimis regnandi cupidus exquirere procurabat.

Ind. 9. Abiit autem Abimelech filius Ieroboam in Sichem. *n. 1. Abul.* Quæretur ulterius cum Abimelech vellet prius conciliare sibi favores alicuius loci, cur potius voluit hoc in vrbe Sichem, quam in aliis vrbibus? Respondendum, quod fuit hoc propter duo. Primùmque, Abimelech volebat sibi conciliare favorem; & non putavit, quod in toto Israel aliqui tantum sibi faverent sicut viri Sichem propter cognationem, scilicet quia mater sua erat origine Sichemita, & sic dicitur hic, quod abiit Abimelech in Sichem ad fratres matris suæ, & dicitur quod locutus est ad omnem cognationem domus matris suæ. Etiam perluadendo illis dixit, simul considerate, quod os vestrum, & caro vestra sima. Etiam isti sunt causa potissima, quare Sichemita eum in regem voverant, ut patet ex verbis Ionathæ, constituitis Abimelech filium ancillæ eius in regem super habitatores Sichem, eo quod frater vester fuit. *quæst. 4.*

Deinde sic prægreditur. Secunda causa est, quia forte volebat accipere titulum dominandi Abimelech, & isto tradebatur in Sichem; quia forte consuetudo erat apud Iudæos quod ad constituendum aliquem in principem congregarentur in Sichem. Et hoc quia forte domus Ioseph esset præcipua inter Israelitas, & Sichem erat in sorte filiorum Ioseph: vel propter honorem Ioseph, cuius ossa tumulata erant in Sichem, ut patet Iosue 24. Hoc patet aliquantuliter: nam mortuo Salomone ad constituendum filium eius in regem, totus populus congregatus est in Sichem.

1149

Ind. 9.
num. 1.

1150

Ind. 9.
num. 1.

Ios. 24.

3 Reg. Siphē, ut patet 3. Reg. 12. Ideo volu-
it ire ad hāc urbē. q. 4. In Sichē, vixit
in qua Ioseph, qui olim totius Ægypti pro-
rex fuerat, divino hoc disponēte namine,
Abimelechs rex eligendus abiit: ut si su-
perbe dignitatis exheretur honore, humi-
liter mortis, deprimeretur horrore.

1151
Jud. 9. Abiit autē Abimelech filius
Ieroboal, in Sichē &c. n. 1. Abul. Quæ-
retur ulterius. An Abimelech fuerit
receptus in principē super totū Is-
rael, vel solum super Sichemitas? Et
sic soluit. Respondendū quod Abimele-
ch regnavit super omnes. Israelitas.
Quia dicitur infra in litera Regnavit
Abimelech super Israel tribus annis,
si tamen solum dominatus fuisset Si-
chemitis, nō diceretur quod regna-
vit super Israel: cum ab vnicā civi-
tate nō. denominetur totū regnū. q.
5. Non saltem nomen iudicis, quod sibi in
principatu Gedeō pater eius acceperat, usur-
pavit, sed regis vocabulū ambivis, ut do-
minandi cupiditatē expleret, quam non
nisi regia dominatione satiare.

1152
Jud. 9. Abiit autē Abimelech filius
Ieroboal &c. n. 1. Abul. Quæretur
quomodo nūc Abimelech ivit ad Si-
chemitas, ut constitueret eū prin-
cipem eō quoddā erat filius Gedeoni?
Nā iudices, qui ante hoc fuerunt, nō
veniebāt per successionē progeniei,
imō nō, erant de eisdem tribubus:
quia primus iudex Othoniel fuit de
tribu Iuda suprà cap. 3. Secundus scilicet
Aioth fuit de tribu Benjamin,
eodē cap. Tert. autem Barach fuit de
Neptali, ut declaratū est suprà Quart.
Gedeō fuit de manasse suprà c. 6. Sic
etiā omnes iudices, qui post hoc fue-
runt, non fuerunt per successionem
progeniei?

1553
Respondendum, quod Abimelech,
nec aliquis de fratribus suis nō ha-
bebat ius ad petēdū principatū, quia
pater suus regnaverat, vel fuerat iu-
dex. Petivit tamē Abimelech prop-
ter duo. Primō quia putabat se ha-
bere quendā favorem in viris Si-
chem: ideo quanquā nō tenerentur

de iure eū constituere, credidit quod i
favore meti agerent. Secundū, &
præcipuum erat propter promissio-
nem factā Gedeoni ab Israelitis. Nā
cum venit de bello Madianitarū di-
xerunt ei omnes viri Israelitæ, Do-
minare tu nostri, & filius tuus, & fi-
lius filii tui: quia liberaſti nos de ma-
nu Madiā. Gedeon autem humilians
se ait, Non dominabor vestri, nec
dominabitur in vos filius meus, sed
dominabitur Dominus Deus. Puta-
vit ergo Abimelech, quod vellent
Israelitæ facere sicut dixerāt, consti-
tuendo in principes posteros Gedeo-
nis, ita quod de illa stirpe essent sem-
per principes: ideo petivit patens,
quod ei, vel alicui de fratribus suis
tradendus esset principatus. q. 6. A
Sichemitis ergo Abimelech sperabat ad re-
giā, quam ambiebat dignitatē impetrare fa-
vorē quia sibi ab eisdē ob cognationē, quam
cū illis habebat, debitu existimabat amorē.

1154
Jud. 9. Abiit autem Abimelech fili-
us Ieroboal in Sichē ad fratres ma-
tris suæ. n. 1. Abul. Hic accipiuntur fra-
tres proprii: & infra accipiuntur lar-
gē, scilicet quod mater Abimelech
habebat viros aliquos potentes in Si-
chē, qui erāt fratres sui. Quod patet,
quia illi poterant cōgregare totū
populū Sichē, & persuadere, quod ac-
ciperet Abimelech in regem. Erant
autem isti viri potentes: & mater A-
bimelech erat de viris claris. Nec in
hoc erat defectus nataliū Abimele-
ch, sed solū, quia erat illegitimus. Po-
tuit autē accipere Gedeō hāc poten-
tē, & clarā mulierē in cōcubina, quia
ipse erat princeps totius Israel. q. 7.

Et infra ad illud. Et loquutus est
ad eos. n. 1. Sic ait. Scilicet ad fratres
matris: quia isti erant viri maioris
autoritatis. Etiā quia isti magis atti-
nebat ei, cum esset avūculi eius, quā
rota alia cognatio matris, & magis
isti desiderarent honorē Abimelech.
q. 7. F. viros nobiles, & maioris autoritatis,
in suū favorē Abimelech allicere procu-
rabat, ut quilibet ex populo autoritate, &
exem-

exemplo nobiliū excitatus, cum libentius in regē, & facilius, quamvis id contra ius sibi videretur, acceptaret

1156

*Iud. 9.
num. 2.*

Iud. 9. Quid vobis est melius, ut dominetur vestri septuaginta viri, omnes filii Ieroboal, an dominetur vnus vir. *n. 2. Abul.* Posuit duas rationes suaforias Abimelech; prima erat ex vtilitate Sichemitarū, scilicet, quia si eligerēt eū in principē, haberent vnū principem: & si non acciperent eū deberent accipere septuaginta viros, sed habere septuaginta viros in dominos laboriosum est, & intolerabile, quia quilibet iubebit, & quia omnes extorquebūt aliquid a populo. Et ut omnibus provideatur necesse erit fieri magnas extortiones.

1157

*Iud. 9.
num. 2.*

Secūda ratio erat, quia Abimelech erat cognatus Sichemitarū ex parte matris: alii autē filii Gedeonis nullā habebāt cognationē cū Sichemitis. Omnes filii Ieroboal. Istud etiā ponitur ad magis gravandū: quia si isti essent filii diuersorū patrū, non se tantūm diligerent, nec invicem sibi nimis faverent, ideo vnus nō permitteret aliū facere magnas extortiones: nunc autē quia isti omnes erant filii eiusdē patris, nimis cōvenirent inter se, & permitterēt sibi ipsi extortiones, & gravamina, quæ quilibet in fligeret populo, & sic gravaretur valde populus. *q. 7.*

1158

*Iud. 9.
num. 2.*

Et ad illud. An ut dominetur vobis vnus vir, sic ait *Abul.* Scilicet, ut dominare ego solus, quasi diceret melius est quod solus dominar, quia nō tantūm gravabimini tolerādo imperiū meū, sicut tolerādo imperiū septuaginta virorū. *q. 7. Optimā proposuit rationē, ut populū cōmoveret ad illū eligendū in principē, quod scilicet si cum nō eligerent, septuaginta principes, vel simul, vel successivē suprà populū dominaturos, venderent. Valde enim cuilibet subdito onerosam est plurimorum dominorū varia placita, ac iudicia experiri, seque omnibus diuersissima iudicantibus, & appetentibus accomodare.*

Iud. 9. Quid vobis est melius &c. *1159*

n. 1. Abul. Queretur vterius, an Israelitæ cogerentur accēptare aliquē de filiis Gedeonis in iudicē? *Iud. 9. num. 1.* *Et infra sic respondet.* Quanquā nō tenerentur, vel ut ex debito: tamen ex quadam æquitate debuerūt: filiis Gedeonis honorare: & aliquē eorū constituere principē, cum tanta bona eis Gedeō fecisset, & ipsi ei principatū pro se, & posteris suis obtulerāt, sed ipse ex vrbaniore nō accepit; quanto ergo vrbaniore ipse fuit, tantō Israelitæ prōptiores ad benefaciendū ei, & pōtius suis esse debuerunt; sed nō tacerunt. *q. 9. Ingratus populus; ideo non curavit beneficia sibi à patre vivo exhibita per obsequia filiis præstita, compensare.*

1160

*Iud. 9.
num. 2.*

Iud. 9. Quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta viri &c. *n. 2. Abul.* Queretur quomodo dixit Abimelech quod septuaginta viri filii Gedeonis dominaturi erāt. Nā principatus temper vni cōmittitur. Maximē secundū modū principatus Hebræorum, quia inter eos nunquā fuerunt Aristocratia: nec Oligarchia: Timocratia: aut Democratia: sed sēper monarchicus principatus, Respondendum quod si filiis Gedeonis tradendus fuisset principatus, nō datus fuisset omnibus, sed vni, scilicet primogenito. Dicebat tamen Abimelech Sichemitis hoc mentiēdo, ad terrendum eos, ut sic facilius cōsentirēt intētionī suæ. *q. 10.*

1161

*Iud. 9.
num. 2.*

Aliam prabet solutionem dicens. Vel fortē intelligebat Abimelech, quod isti septuaginta viri dividerent principatum: ita quod vnus dominaretur vni parti terræ, & alius alteri, cum essent fratres. Et tunc tantō magis gravarentur subditi, quanto minor pars esset data cuilibet de principibus, cum quilibet eorum, vellet ita magnus, & gloriosus videri, velut si quisq; eorū in solū dominus esset Israel, & hoc esset in gravamē Sichemitarū. *q. 10.* Ut dominetur vestri septuaginta viri

ri omnes filii Ieroboal. n. 2. In omnibus, utpote fratribus eiusdem patris filijs agnoscebat amorē, ideo non dividendum inter eos arbitrabatur honorem.

1162 *Iud. 9.* Quid vobis est melius &c. n. 2. *Abul.* Quæretur quomodo potuerint Sichemitæ credere Abimelech,

Iud. 9. quod omnes septuaginta dominari deberēt? Respondendū quod quāquā

1163 non credērent quod omnes in solidū dominari possent, aut aliquando dominarentur: tamen credebāt fortē, quia dominarentur divisa inter se terra. Scilicet quod quanquā de iure ad solum primogenitū veniret totū ius dominandi: quia tamē reliqui erant fratres sui divideret cum eis terrā, licet inæqualiter: & tunc gravaretur terra. q. 11.

1164 *Deinde sic progreditur aliam præbens*

Iud. 9. *responsionē.* Vel fortē crederent, quod omnes dominarentur, scilicet per

num. 2. successiōnē, & vicibus permutatis, scilicet, quod vnus dominaretur vno mense, & alius alio, & sic fieret circulus per illos secundū determinationē temporis, Et hoc modo gravaretur Israelitæ in duobus. Primò in varietate dominorū: nā cū sint tot sensus quot capita, eō quod diversitate corporū sequitur varietas animorū: quilibet imperaret modo suo, & sic essent Israelitæ semper in altercatione: sed hoc est molestū. Secundò gravarentur per extortiones: nā cū nullus esset princeps ad semper: eo tempore, quo principaretur, raperet multa, de quibus viveret, dum non dominabatur. q. 11.

1165 *Et iterū sic ait.* Aliter, & melius poterat hoc intelligi, scilicet, quod prin-

Iud. 9. cipatus in solidū vni daretur ad semper: tamē quia cæteri erant fratres sui, permitteret eis quod iuberēt in populo: & sic nihil differrent à vocis dominis, licet nō vocarentur domini, & præcepta multorū dominorū gravaret nimis subditos. Etiā quia ille, qui teneret principatū totius Israel, ut conservaret, & gubernaret

fratres suos in magno statu, faceret extortiones à populo. Nā septuaginta viri in statu principū non poterāt gubernari nisi valde pressis subditis. q. 11..

An ut dominetur vnus vir? n. 2. *Non se proprio vocabulo iussit nominari, sed comuni viri nomine, non enim dicere præcepit. An ut dominetur vobis Abimelech: sed An ut dominetur vobis vir, ut se futurum tanquam vñ virum inter viros sibi subditos indicaret: neq; vellet supra viri conditionē, quasi divinum aliquod numen, ab alijs, ut ab hominibus infra illud divinum numen positis, adorari.*

Iud. 9. Quid vobis est melius: ut dominentur vestri septuaginta viri, omnes filii Ieroboal, an ut dominetur vnus vir. n. 2. *Abul.* Quæretur vterius quomodo dixit Abimelech, an vellent potius quod dominaretur eis vnus vir, vel septuaginta viri: quia eadē ratio videbatur esse de eo, & de quolibet alio. Nam sicut dominante alio de filiis Gedeonis, dominarentur omnes, quia fratres erant: ita dominante ipso dominarentur reliqui, quia fratres sui erant? Aliquis respondebit, quod Abimelech minori cōsanguinitate eis coniūgebatur, eō quod erat solum frater ex patre: illi tamen qui ex vtroq; patre fratres sunt, magis sibi attinent, magisque se diligunt. q. 12.

Non placet hac responsio Abulenfi, n. 2. de sic ait. Sed dicendū quod hoc non stat, quia sicut Abimelech non erat frater istorū septuaginta ex matre: sed ex patre tantum: ita ipsi inter se non erant fratres vterini, sed ex diversis matribus, sic patet præcedenti cap. scilicet habuit Gedeon septuaginta filios, quia habuit plures uxores, ideo quātum ad hoc nō erat differentia. q. 12. *Deinde sic progreditur, apponens propriam solutionem.*

Dicendum quod omnes isti septuaginta erant fratres ex vxoribus, erantque legitimi: Abimelech autē, solus erat ex concubina: ideo illi septuaginta.

tuaginta se invicem tanquam fratres diligebant: ipsum autem Abimelech non tenebant tanquam fratrem, nec ipse eos; ideo cum dominaretur aliquis de septuaginta, divideret bona principatus sui alijs fratribus: & sic viderentur tanquam septuaginta domini, ipse autem Abimelech non censebat sibi aliquid commune cum illis septuaginta, eo quod ipse erat illegitimus: ideo si dominaretur, non traderet eis partem principatus: sed potius occideret eos, vel deprimeret, ne possent ei auferre principatum. *q. 12.*

1170

Ind. 9.
nu. 2.

Quid vobis &c. Merito cum omnes fratres, Gedeonis filios iusserit nuncupari, non se eiusdem Gedeonis filium dicere postulavit; Qui enim ambiens sibi principatum, patris sui dominium olim respicientis humilitatem minimè imitabatur, dignus non erat, qui tanti patris filius diceretur. Erubescens enim se filium nominari illius, cuius virtutem noluerat imitari.

1171

Ind. 9.
nu. 2.

*Ind. 9. Simulque considerate quod os vestrum, & caro vestra sunt. n. 2. Abul. Quæretur cur moveri deberent Sichemitarum ad constituendum Abimelech in principem, eo quod erat cognatus eorum? Respondendum quod utilitas Sichemitarum movere debebat eos. Nam ex hoc quod esset rex cognatus eorum, ipsi consequerentur maiores immunitates, & honores; & etiam fruerentur bonis: nam efficerentur ditiores: sic patet 1. Reg. 9. Cum Samuel vellet signare quod Saul futurus erat rex in Israel ait. Et cuius erunt optima quæque in Israel, non ne tibi, & omni domui patris tui? idest omnes communicabunt tecum in bonis regni. *q. 13.**

1172

Ind. 9.
nu. 2.

Deinde sic ait. Itè essent Sichemitarum honorabiliores, quia censerentur generosiores propter coniunctionem sanguinis ad regem. Item haberet magnam curam de eis potius, quam de aliis Israelitis ex affectione cognationis: & quæcunque bona abundantius illis cõferret. Sichemitarum ergo intere-

rat quod Abimelech constituerent regem: ideo si necessu esset aliquem de filiis Gedeonis regnare, magis benefaciebat Abimelech Sichemitis, si vellet suscipere regnum, quam illi facerent ei offerendo, vel dando ipsi regnum. *q. 13. Simul considerate. Ne si repentinam acclamationem postularent, eandem rationem alienam esse insinuerent: sed ostenderent acclamationem à se desideratam, esse non solum valde utilem acclamaturis, sed & naturali consentaneam aequitati.*

*Ind. 9. Locutiq; sunt fratres matris eius de eo ad omnes viros Sichem universos sermones iustos, & inclinaverunt cor eorum post Abimelech dicentes, frater noster est. n. 3. Abul. Et inclinaverunt cor &c. Idest inclinaverunt omnes Sichemitas; ut desiderarent accipere in principem Abimelech, dicentes frater noster est. Idest Sichemitarum inclinati sunt ex hac parte, quod Abimelech esset frater eorum. Nam ex hoc sciebant, se participaturos bonis regni eius. Et quanquam aliaratio esset satis efficax, scilicet quod melius erat dominari vno viro, quam septuaginta, tamen huic magis essentiserunt: quia illa erat communis toti populo, & ista de cognitione erat specialis in eis: magis autem diliguntur bona propria, quam communia. *q. 13. Cor eorum. Ita enim omnes viri civitatis ad accipiendum Abimelech in principem, eo quod ipsorum omnium frater diceretur, conspirarant, ut non multiplicia, sed unum tantum cor in omnibus esse videretur.**

*Ind. 9. Dicentes frater noster est. n. 3. Abul. Quæretur quare Sichemitarum acceperunt Abimelech in regem ex eo quod erat frater eorum: quia si ve esset frater, si ve non, minimè cogebantur eum in principem accipere, nec etiam quemlibet alium de filiis Gedeonis? *q. 14. Et sic respondet. Voluerunt inter ceteros hunc accipere: quia utilior eis erat, eo quod erat frater eorum. *q. 14. Frater noster est. Ac si diceret. Hic quæ vobis proponimus***

1173

Ind. 9.
num. 3.

1174

Ind. 9.
num. 3.

in regem ab omnibus eligendum; non vobis dominica imperabit potentia, sed vos fraterna diliges benevolentia.

1175 *Ind. 9.* Dederuntque illi septuaginta pondo argenti, de sano Balberit. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes, & vagos, secuti sunt eum. *n. 4. Abul.* Quæretur ad quid Sichemitar dederunt Abimelech pecunias has? Respondendum quod fortè hoc fuit ad hoc quod inciperet habere statum. Nam faciebant eum principem suum, & tamen erat vir pauper, & quia erat opprobrium eos habere principem pauperem, deiecit eum ei pecunias istas. *quasi. 15. Divitem ex paupere factum pauperes sequebantur, quia non illum, sed illius fortunam colebant, ac illius argentum, quasi idolum sibi, venerabatur.*

1176 *Ind. 9.* Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ieroboam septuaginta viros super lapidè unum. *n. 5. Abul.* Quæretur quomodo potuit Abimelech occidere omnes fratres suos simul? Respondendū; Quod fratres sui non potuerunt suspicari aliquod malū de Abimelech, quia frater suus erat. Itō quia nunquam intercederat eis aliquid disensionis propter quod deberent cavere. Itē quia non putabant, quod propter principatū vellet aliquid movere Abimelech contra illos: quia non poterat pertinere ad eum: tū quia ipse erat illegitimus tum quia erat minor multis aliis fratribus suis. Item quia ad hoc quod Abimelech aliquid moveret pro principatu, necesse erat, quod aliquē favorē, & magnum quidem haberet: sed hunc non putabant eum habere fratres sui. *q. 21.*

1177 *Et ad illud super lapidem unum, sic ait.* Omnes isti manebant adhuc in domo paterna, quia modicū tempus transierat ex morte patris: & occidit omnes Abimelech, non tanquā hostis trucidans eos, sed tanquam iudex: cum super unum lapidē fece-

rit omnes decapitari, scilicet quia eos sigillatim capi faciebat à viris suis quia multos secū portabat, & iugulabat eos; & ex hoc maius facinus erat; scilicet quia vicē iudicis usurpaverat, cum tamen hostis esset. *q. 21. Horrendū iniustitia facinus sub prætextu iustitia palliabat, dum fratres suos, quasi rectus esset iudex, super lapidē, super quem malefactores, qui capitali damnabatur pena interfici solebant, trucidabat.*

Ind. 9. Congregati sunt autē omnes viri Sichē, & universæ familiæ urbis Mello: abierunt; & constituerunt regē Abimelech iuxta quercū, quæ stabat in Sichē. *n. 6. Abul.* Postquā Abimelech occidit fratres suos, Sichemitar congregati fuerunt ad vngendū eum in regē: & congregati fuerunt omnes: quia concordēs erant in hoc, eō quod putabant se aliquid magni boni assequi, cum haberent regem de stirpe sua. *q. 21.*

Deinde aliam proponit questionem sic. Quæretur quare nunc constituerūt regē Abimelech occisis fratribus omnibus, & prius non? Respondetur, Quod quāquā prius Sichemitar iniuvissent sædus cum Abimelech: & dedissent ei pecuniā de tēplo dei sui; tamē noluerunt eū constituere regē propter multa. Primō propter securitatē suam, nam si superviverent fratres Abimelech, ipso constituto in regē: ilico convenirent omnes cōtra eū congregantes totū Israel, tanquā cōtra usurpatore principatu; eorū & Sichemitas tanquā fautores, & suadores mali occiderent, vel affligerent valde; nunc autē mortuis omnibus fratribus Abimelech; nullus manebat, qui petere posset principatum. Etiam Israelitæ nullū vidētes super esse de stirpe Gedeonis, cui adhærerent, nō curarent movere bella cōtra Abimelech, & Sichemitas, ideo nūc securē eum regem vixerunt. *q. 23.*

Aliam deinde præbet solutionem in hunc modū. Secundō quia, dū viverēt fratres Abimelech putabat Sichem-

1178

Ind. 9. num. 6.

1179

Ind. 9. num. 6.

1180

Ind. 9. num. 6.

ta, quod posset convenire cum eis de modo principatus: & tunc illi suscepta potestate contra Sichemitas, tanquam contra auferentes eis principatum ipsis debitum, durè se haberent: ideo noluerunt Sichemitarum se firmiter ostendere pro parte Abimelech, quousque constaret eis, quod non posset iam fieri concordia inter Abimelech, & fratres suos. Et istud erat mortuis fratribus: ideo usquequo mortui sunt, non constituerunt eum regem. eadem q. 23.

1181

Iud. 9.
num. 6.

Tandem tertiam apponit solutionem Abulenſis. Causa tertia fuit, quia volebant Sichemitarum videre, an rex constituendus super eos esset vir bellicosus, dignus regno: quia alioquin stultum erat talem efficere regem: & ad hoc dederunt ei talenta septuaginta argenti, ut inde comparatis sibi bellatoribus procederet contra fratres suos: ex quo videre poterant, an esset vir bellicosus. Cum autem ipse cautè se habuit contra fratres suos, occiditque omnes præter minimum, viderunt Sichemitarum cum similiter posse pugnare contra hostes: ideo spontè eum constituerunt regem q. 23. Congregati &c. *Viri Sichem amore ducti: viri Mello moti timore Abimelechum regem constituere decreverunt.* Talis enim erat Abimelech quia subditis sibi cognatis amaretur: & a non sibi cognatis timeretur.

1182

Iud.
nu. 18.

Iud. 9. Constituitis regem Abimelech filium ancillæ super habitatores Sichem, sed quod frater vester sit. n. 18. *Abul.* Quasi diceret. Et in hoc iniuste egistis contra Gedeonem, quia cum teneremini honorare filios suos, & debueratis primum eorum constituere in principem, sicut quondam ei spontè offerbatis, quod dominaretur ipse, & filius suus, & filius filij sui: constituitis in regem filium concubinae eius, qui non tantum pertinebat ad eum, sicut ceteri filij, & in hoc dehonoraſtis domum eius. q. 31.

Iud. 8.

Et ad illud. Filium ancillæ sic ait 1183
idem Abulenſis. Non tamen erat verè ancillæ: quia tunc fuisset Abimelech servus, cum esset filius ancillæ: & tunc non est verisimile, quod constituerent eum principem Sichemitarum. q. 31. *Jonathas in hoc loco Abimelechum fratrem suum noluit appellare, eum enim fraterno nomine indignum meritis indicabat, quem sciebat aliorum fratrum fuisse occisorem, non amatorem.*

Iud. 9.
nu. 18.

Iud. 9. Eò quod frater vester sit. n. 18. *Abul.* Id est non attendistis aliud in eo, nisi quod erat frater vester: & non curastis, quod esset filius Gedeonis, nec quod esset vir bonus, & dignus principatu. Et in hoc peccaverunt dupliciter habitatores Sichem: primò quia non reddiderunt debitam vicem beneficii Gedeonis honorando filios suos, sicut iustum erat. Secundo quia fuerunt acceptatores personarum, scilicet quia acceperunt in principem aliquem indignum, solum quia erat de progenie ipsorum, cum possent habere alios viros dignos ad principatum. *quæst. 31.* Merito Jonathas Sichemitas arguebat, eò quod eum, non quem ratio, sed quomodo cognatis commendaverat regia potestate dignum indicassent.

1184

Iud. 9.
nu. 18.

Iud. 9. Sin autem perversè: egrediatur ignis ex eo, & consumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech. num. 19. *Abul.* Queritur cur Jonathas non maledixit toti Israel, sed solis viris Sichem, & urbi Mello? Respondendū, quia Sichemitarum constituerunt regem Abimelech, & dederunt occasionem, ut ceteræ urbes eum reciperent. Nam si ipsi non constituissent eum ex affectione quadam, nunquam Israelitarum quisque dedisset ei aliquem principatum: Israelitæ autem eum constitutum regem susceperunt, & non constituerunt, ideo non maledixit eis. *quæst. 34.* *Eam solam vult maledicere.*

1185

Iud. 9.
nu. 19.

*maledicendam indicabat, que exemplo suo
alias urbes ad recipiendum Abimelechum
in regem excitaverat.*

1186
Ind. 9. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis. *n.*
22. *Abul.* Pauco tēpore duravit principatus eius: quia Deus noluit conterere eum, eò quòd iniuste regnabat, & bello periit. *q.* 31. *Deinde proponit questionem.* Quæretur quare non dicitur de isto, iudicavit Israel, sicut dicitur de omnibus aliis præcedentibus, & omnibus sequentibus usque ad finem libri? Respondendū, quia cæteri erant solum iudices, & non assumebant sibi maiorem principatum, nec populus eis tribuebat: Abimelech autem vnctus est in regem, & imposuit sibi diadema regni: Et dicitur quòd regnavit super Israel, non quòd totus Israel constitisset eum in regem: quia soli viri Sichem, & vrbis Mello vnixerunt eū in regem, ut patet suprà: sed postea totus Israel consensit, vel saltem nō repugnavit ei. Et sic cæpit regnare per totum Israel: quia omnia loca invadebat: & quædam obediebant ei, contra alia autem pugnabat. Vel, ut alii volunt, vocatur rex super Israel, non quòd super totum Israel regnaret: sed quia dum ipse dominabatur in Sichem, & vrbe Mello, nullus alius erat iudex, aut rex, dominus, aut princeps in Israel: *questione 22.*

1187 *Aliam adhuc proponit questionem*
Abulensis dicens. Queretur ulterius
Iud. 9. an Abimelech peccavit accipiend
uu. 22. regnum? Respondendum, quod ma
nifestum est quod peccavit: quia ut
perveniret in regnum perpetravit
infanda scelera, scilicet occidit fra
tres suos, & sollicitavit Sichemitas
ad hoc. Sed omissis his, de quibus
non est dubium, manet questio. An
dato quod Abimelech nulla scelera
egisset, sed lusciperetur in regem
sponte a viris Sichem, an peccaret
acceptando?

Abul. Respondendum quod peccabat Abimelech ambiendo principatum, dato quod nulla alia illicita committeret ad assequendum eum. Item peccabat, quia cum esset indignus manifeste, suscipiebat principatum. Qui tamen sic accipiunt principatus, privandi sunt eis, & non privarentur, nisi graviter peccarent: ergo peccat graviter, qui indignum se sciens, ad principatum anhelat, & illum accipiat. Item peccavit, quia praedidit iuri alieno. Nam si principatus regalis alicui datus erat, hoc maxime competebat primogenito Gedeonis: vel in defectum eius, alteri ex fratribus suis legitime. Abimelech autem illegitimus usurpavit locum fratrum.

Progreditur Abul. Peccabat autem amplius, quia dato quod dignus foret quocunque principatu, non debebat suscipere principatum regalem, vel dominativum, quia tam Israelitæ, quam ille, qui susciperet principatum regalem, peccarent, si Deo inconsulto hoc agerent: sed Sichemitæ inconsulto Deo contulerunt principatum regalem Abimelech: ergo peccaverunt utrimque, scilicet Abimelech suscipiendo, & Sichemitæ dando. *Omnia in quest. 33.* Regnavit, *Non sine divina providentia factum;* ut primus, qui nomen regis in Israelitico populo haberis, ancilla cuiusdam filius agnosceretur; ne postea aliquis populi Israelitici rex de regali superbiat dignitate, quam scirei primò inveniam esse in servili vilitate.

Iud 9 Regnavit itaque Abimelech super Israël tribus annis. *n. 22. Abul.* Quæretur cur Abimelech, cum fuerit rex, & non iudex, non ponitur in catalogo regum: sed dicitur primus rex fuisse in Israël Saul? *Et inter alias responsiones apponit hanc tertio loco.* Quia illi ponuntur secundum sacram scripturam in catalogo regum, quos Deus voluit reges esse, & quibus ipse dedit prin-

X₄

circum

cipium, ut reges essent: sed Abimelech non est factus rex iussu Dei; sed quadam fraude, & iniquitate Deo non iubente, ideo non notatus fuit ipse in catalogo regum: Saul autem fuit primus in catalogo regum: quia de illo Deus iussit, quod ungeretur in regem 1. Reg. 9. q. 35.

1 Reg. 9.

1191

Deinde quartam apponit causam

Abul. dicens. Quarta causa est, quia illi ponuntur in catalogo regum, qui volente populo constituti sunt: & postquam populus cepit habere reges postunctionem Saulis, semper voluit habere reges, & ob hoc sequentes in catalogo ponuntur. Abimelech autem nolentibus Israelitis, & per quandam privatam affectionem virorum Sichem, super eos rex factus est: ideo non debuit poni in catalogo. q. 35.

Ind. 9.
nu. 22.

1192

Regnavit itaque &c. *Quamvis ergo Abimelech regnaverit, tamen inter alios reges Israel non debuit nominari, ne scilicet, qui dolo, & bello regnum sibi usurpaverat primus inter reges numeratus honorificum regis vocabulum vendicaret, quisque sibi arte, vel Marte, exemplo primi regis regnum à se obtinendum arbitraretur.*

Ind. 9.
nu. 22.

1193

Ind. 9. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias iuxta Sichimam in quatuor locis. n. 34. *Abul.* Quia secutus fuit per omnia consilium Zebul, qui erat vir prudens. Et surrexit de vrbe illa, in qua manebat nocte cum toto exercitu suo; non congregans novum exercitum, ne moraretur congregando illum; & ne Sichemitarum hoc cognoscentes invocarent plures adiutores. q. 42. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte. *Nemo enim militem in toto exercitu fuit, qui exemplo sui regis de nocte surgentis, ad evigilandum non excitaretur.*

Ind. 9.
nu. 34.

1194

Ind. 9. Abiit ergo Gaal, spectante Sichemorum populo, & pugnavit contra Abimelech, qui perse-

Ind. 9.
nu. 39.
& 40.

cutus est eum fugientem, & in urbem compulit: cecideruntque ex parte eius plurimi usque ad portam civitatis. n. 39. & 40. *Abul.* Exercitus Abimelech erat fortior, & animosior, & incitabatur magis voluntarie ad bellum, quam exercitus Gaal: quia Abimelech pugnabat, ut defenderet quæ sua erant, scilicet urbem Sichem, cuius erat rex. Gaal autem pugnabat, ut acquireret, quod nunquam possederat: ideo non potuit Gaal consistere ante faciem Abimelech, sed fugit. q. 42. Et persecutus est &c. *Non quod solus rex Abimelech hostem suum Gaal ab eo regnum sibi usurpare volentem, insequeretur, sed quod primus inter omnes sui exercitus milites decertaret, & omnes exemplo sue fortitudinis ad milites hostis sibi oppositi, occidendos animaret.*

Ind. 9. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nunciatum esset Abimelech tulit exercitum suum, & divisit in tres turmas tendens insidias in agris. n. 42. & 43. *Abul.* Quæretur cum iudicasset Sichemitarum, quod non possent resistere Abimelechi: cur non petebant ab eo veniam, & pacem, cum essent populus eius, & non destrueret urbem, quia damnum eius erat? Responderi potest, quod putaverunt Sichemitarum supervacuū esse quod peterent veniam, quia non pervenirent ad eam, eò quod nimis iniuriati fuerant. Abimelech insurgendo contra eum, & vastando vineas fautorum eius, & maledicendo ei inter epulas. & pocula, q. 43.

Pasteas sic progreditur Abul. Etiam quia contra eum induxerant hostem scilicet Gaal, qui acrius maledixerat, quam ipsi: & ipse pugnavit contra Abimelech, & quanquam promitteret securitatem, ut traderetur ei civitas, postea effectus dominus illorum, duris cruciatibus illos afficeret: iudicaverunt ergo melius esse, ut contra eum pugnarent, etiam si

1195

Ind. 9.
nu. 42.
& 43.

1196

Ind. 9.
nu. 42.
& 43.

in

in bello perire contingeret. *quæstione 43.*

Et paulo infra sic ait Abul. Alia ratio esse potest, quia licet Sichemitarum cognoscerent se viribus impares ipsi Abimelech, & putarent etiam, quod si veniam peterent, concederet eam Abimelech: tamen tam gravi odio eum prosequiebantur, quod præligerent mori, quam ei subire. Istud autem gravissimum odium Deus procuraverat in pœnam eorū, ut patet in litera suprà. Misit Deus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichem. *q. 43. Verecundia pessima, non tantum eis Abimelechi malevolentia ad vindictam de ijs sumendam, excutiebat timorem, quantum Abimelechi benevolentia ad veniam eiusdem concedendam, emittebat ruborem, eligebant ergo potius ferre pœnam timoris, quam ruboris.*

Ind. 9. Abimelech omni die illo oppugnabat urbem, quam cepit, interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret, *n. 45. Abul.* Quæretur. Quare Abimelech sparsit sal in urbe Sichem. Respondendum quod in signum maximæ pœnæ, consuevit autem istud fieri in pœnam criminis læsæ maiestatis, scilicet quando civitas aliqua rebellat iniuste regi committens prodicionem. Urbs autem Sichem insurrexerat contra Abimelech iniuste, ideo non solum Abimelech dedit pœnas Sichemitis præsentem, occidendo omnes Sichemitas, sed etiam sparsit sal per civitatem, quod fit ad hoc quod terra fiat sterilis, & nunquam habitetur. *quæst. 45.*

Et infra sic ait. Hæc autem de sterilitate causa per sal apparet: quia terra ante diluvium erat valde fertilis, & ex temperie eius homines veniebant in ætatem, quasi mille annorum: mox autem post diluvium incæpit esse vita humana infra trecentos annos, ut colligitur

Gen. 11. Et in brevi redacta est in centum viginti annos, vel parum plūs. Hoc autem non fuit principaliter nisi propter dispositionē terræ variam in virtute alimentorum, fuit enim terra corrupta salugine intrante Oceano, & effuso super totam terram; & aqua maris præ salugine reddit terram, quam sterilem. Sic etiam quæcunque terra sic saluginosa sterilis fit; sic dicitur Ps. 106. Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim: terram fructiferam in saluginem à malitia habitantium in ea. *q. 45.*

Et infra adhuc exponens eundem textum sic ait Abul. Quæretur ulterius, an peccaverit Abimelech pugnando contra Sichemitas, & delendo eos tam dure, atque spargendo sal in urbe? *Et respondet, Abimelechum non peccasse, & hanc apponit rationem,* Sichemitarum commiserunt crimen læsæ maiestatis in multis contra Abimelech: sed pro crimine læsæ maiestatis licet aliis regibus occidere viros, & civitates disperdere spargendo sal in eis: liceret ergo hoc Abimelech, qui verus rex erat Sichemitarum, & ab eis graviter offensus. *q. 46. Sale civitas, qua in rebellionem prima fuerat, sterilis efficiebatur, ut quilibet aliarum hoc punitionis exemplo quasi sale condiretur, ne simile læsæ maiestatis flagitium perpetraret.*

Ind. 9. Quod cum audissent, qui habitabant in turre Sichemorum, ingressi sunt fanum dei sui Bēfith, ubi factus cum eo pepigerant: & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde. Abimelech quoque audiens viros turris Sichemorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & arrepta securi, præcidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios: Quod me videtis facere, citò facite. *a num. 46. Abul.* Abimelech, ut milites promptius istud exquerentur, ipsemet prior

Gen. 11

Ps. 106

1200

Ind. 9.
nu. 45.

1208

Ind. 9.
nu. 46.

prior exemplum dedit illis, scindens
ramum, & portans, q. 48.

1202

Et infra ad illud. Et arrepta secu-
ri præcidit arboris ramum. nu. 48.

*Iud. 9.
nu. 48.*

Abul. In Hebræo habetur. Arri-
puit secures, quæ in manu eius, præ-
ciditque ramum lignorum. Sed istud
est per magnam improprietatem
idiomatis. Nam simul nullus habet
multas secures ad scindendum. Ideo
litera nostra correxit istam barbari-
em Ieronimus. q. 48. *Aptam tamen in-
dico Hebraicam lectionem, qui enim secu-
rem unam manu sua habebat, ut ramum
præcinderet suis humeris imponendum,
plures suorum militum secures in eadem
manu habere videbatur, quibus non unum,
sed tot quot milites caderent ramos, ipse
præcindere diceretur, dum omnes sibi sub-
ditos exemplo suo, ut ramos caderent, suis
que humeris eos imponerent, commo-
neret.*

1203

Iud. 9. Et arrepta securi præcidit
arboris ramum, impositumque fe-
rens humero dixit ad socios: Quod
me videtis facere, citò facite. n. 48.
Abul. Non solum imperavit hoc Abi-
melech, sed fecit, & tunc iussit,
quia magis movent in moralibus
opera, quam verba. Et cum omnes
vidissent regem hæc facere, erubef-
cerent non facere, etiam si essent
magni viri: & promptè illud face-
rent. Istud didicerat Abimelech ex-
plo patris sui Gedeonis. Nam in
pugna contra Madian sic ipse dixit
sociis supra 7. Quod me videritis
facere, facite: ingrediar castrorum
medium, & quod fecero sectamini.
quasi. 48. Optimus sanè dux, qui prius
militum oculis opera, quam auribus verba
proponerat, dicens, Quod me videtis fa-
cere, citò facite. Merito celeritatem operis
à se prius facti à militibus suis postea faci-
endi, postulabat.

1204

*Iud. 9.
nu. 49.*

Iud. 9. Igitur certatim ramos
de arboribus præcidentes seque-
bantur ducem. n. 49. *Abul.* Viden-
tes omnes quod fecerat rex eorum,
faciebant & ipsi. Et dicitur certa-

tim, idest per turmas, nam una tur-
ma scindebat hic ligna, & alia ibi: &
sic omnes faciebant, simulque fere-
bant sequentes regem. q. 48. *Certa-
tim.* Nemo enim ultimus, sed quisque
primus inter alios, & secundus post re-
gem in cadendo, & ferendo lignum esse
volebat.

Iud. 9. Accedensque Abimelech
iuxta turrem pugnabat fortiter: &
appropinquans ostio, ignem sup-
ponere nitabatur. n. 52. *Abul.* Quæ-
retur quomodo Abimelech accede-
bat primus ad supponendum ignem,
cum esset hoc periculosum? Res-
pondendum quod hoc faciebat ad
incitandum suos. Nam, ut omnes
promptius agerent, ipse præcede-
bat in agendo. Sic fecit in Sichem.
Nam ipse primus abscidit ramum
de monte Selmon, & imposuit hu-
mero suo, dicens, quod me vidistis
facere, citò facite. q. 52.

1205

*Iud. 9.
nu. 52.*

*Deinde aliam causam Abul apponit
dicens,* Alia causa erat, quia Abi-
melech erat superbus nimis, & cupidus:
& volebat in omnibus magnificis
gestis habere gloriam: non solum
rex glorians de his quæ ageret suus
exercitus: sed ex propria actione lau-
dem cupiebat, ideo ipse primus pe-
riculis se exposebat; ut sic totius
sequentis facti gloriam ipse obtine-
ret. q. 52. *Nova glorie cupidus, semel
victor per ignem de oppido Thebes esset: cupie-
bat, & ut illic primus lignum præcidit ad
ignem applicandum, ita hic ignem pri-
mus porta voluit applicare, ut sicut in pri-
mo casu, sic & in secundo, exemplo sue
animositatis milites suos ad militaria obe-
unda munia, & pericula negligenda ex-
citaret.*

1206

*Iud. 9.
nu. 52.*

Iud. 9. Qui vocavit citò armige-
rum suum & ait ad eum; Evagina
gladium tuum, & percutite me; ne
fortè dicatur, quod à fæmina inter-
fectus sim. Qui iussa perficiens; in-
terfecit eum. num. 54. *Abul.* Ex mag-
na superbia dolebat nimis, quod oc-
cideretur

1207

*Iud. 9.
nu. 54.*

cideretur à fœmina: ideo potius voluit quòd viri sui occiderent eum superaddentes plagas plagæ eius: quàm quòd mors sua fœminæ ascriberetur. q. 52. *Et infra.* In quo dupliciter erat infelix; primò quia suscipiebat quasi duplicem mortem: secundò quia à viris suis occidebatur: sed miserrimum est ab eo occidi, à quo quis iuvandus est. q. 13. *Digna plectitur pena, ut qui super lapidem unū tot viros interfecerat, à fœmina una lapide uno occideretur: ut dum capiti suo lapidem sentiret illisum, alterius lapidis, in quo ipse fratrum suorum capita destruxerant, non sine magno propria conscientie cruciatu recordatus, moreretur.*

Iud. 9. Et reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem suum interfecit septuaginta fratribus suis. n. 56. *Abulens.* Quæretur ulterius, an æternaliter perierit Abimelech? *Et respondet* Scriptura hoc videtur innuere, quia semper loquitur de Abimelech tamquam de malo. Nam sicut à principio, cum occidit fratres suos, scriptura eum, ut malum increpat: ita & in morte; dicit enim, quia Deus reddidit malum in caput Abimelech secundum maledictionem, quam imprecatus fuerat Ioathan: ergo credendum est satis verisimiliter quòd æternaliter damnatus sit. q. 55. Et reddidit &c. *Ac si Abimelech suorum fratrum interitū, quasi pretio necem, propriam ab alijs sibi inferendam, Deo deferente de hac redditione sententiam, compararet.*

Iud. 9. Et reddidit Deus malum quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfecit septuaginta fratribus suis. n. 56. *Abulens.* Dicitur de malo quod fecit contra patrem suum, quia licet Abimelech directè malum egit contra fratres suos, quos occidit: tamen maius malum egit contra patrem suum, scilicet quia magis debebat respicere Abimelech ipsos filios Gedeonis

in quantum erant filii patris sui, & in quantum erat, aliquid illius, quàm in quantum erant tot viri innocentes; nam committebat magnam irreverentiam erga patrem, & ingratitudinem occidendo filios illius, eò quòd sic faciebat eum manere sine nomine. q. 56.

Deinde sic progreditur Abul. Etiam videbatur occidere ipsum Gedeonem; nam filius est quædam pars patris de causa patre & Ethis, ideo occidendo particulas patris ipsius, patrem occidere videbatur. Item filii; morientibus pater dicitur mori: & illis manentibus, licet pater sit mortuus, non vocatur mortuus, ut pater Eccle. 30. Mortuus est, & quasi non est mortuus pater eius: reliquit enim filium similem sibi; ergo qui occidit filios dicitur occidere patrem. q. 56.

Et tandem sic concludit Abulens. Pater nihil habet, quod magis quàm filios diligit: sed cum quis aufert alteri, quod maximè amat, infert ei gravissimam iniuriam: ergo Abimelech gravissimum malum infligit patri suo: & hoc Deus reddidit in caput eius tradendo eum in manus virorum urbis Thebes, ut manu fœminea moreretur, q. 56. Malum quod fecit contra patrem suum. *At quodnam fuit hoc malum? Fortassis dicit aliquis fuisse regis vocabuli usurpationem; quam nec sibi, nec alicui filio voluit Gedeon, dum viveret, à populo acceptare: & hanc regni ambitionem contra patrem, magis quàm occisionem contra fratres Deus voluit vindicare, dum illum per super impositum capiti lapidem, non coronavit, ut regem, sed ut regni usurpatorem, pena suis merita deturpavit.*

Ex D. Dionysio Carthufiano.

Iud. 9. Abiit autem Abimelech filius Ieroboal in Sichem ad fratres matris suae. n. 1. *Carthuf.* Opposita iuxta se posita clarius innoscunt, idcirco inferitur hic historia vnus impii praesidentis in Israel. Ex cuius malitiis aliorum iudicium bonitas evidentius innoscit, Alii etenim iudices filios Israel liberaverunt, reformaverunt, & conseruaverunt in statu bono, iste e contra-rio eos corrumpit, vastauit, destruxit. *art. 16. In domo paterna cum ceteris fratibus moribundo assistens patri, & pietatem erga patrem, & charitatem erga fratres ostendebat. Abiit ergo in Sichem, patrem mortuum, fratres autem viuos deserendo, ne patris desuncti respectus, vel fratrum vivorum conspectus eum a tyrannide, animo iam cogitata, reuocaret.*

Iud. 9. Quid vobis est melius, ut dominantur vestri septuaginta viri omnes filii Ieroboal, an ut domine- tur vnus vir? n. 2. *Carth.* Quasi dicat, multo plus expedit vobis, ut ego solus vobis praesim, quam tot viri. Nec dubium quin expedienti- us sit vnum habere principem, quam multos, qui praesint, cum & teste philosopho pluralitas principum mala sit. *ar. 16.*

Deinde sic progreditur, Propterea principatus monarchicus amplius commendatur, nihilominus melius est multos bonos habere rectores, quam vnum malum, nec consequens fuit quod omnes illi septuaginta filii Gedeonis praefuissent simul post patrem suum, si vnus iste non praesideret. Ipse tamen sic loquebatur, quasi omnes illi optarent praeside. *ar. 16.*

Et tandem sic concludit Carthuf. Denique iste Abimelech fuit aper-

te, & inuerecunde ambitiosus non obstante quod fuit de concubina, immo & ancilla, ut infra habetur, natus. Cumque virtuosus pater eius offendentibus sibi dominum dixerit: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus; Iste palam locutus est dominari se velle; *ar. 16. Sichemorum sententiam in favorem suum ab eisdem preferendam sine dubio sperabat: dum non tam sibi dignitatem, quam illis utilitatem desiderare ostendebat dicens, Quid vobis est melius. Non quod mihi, sed quod vobis est melius, hoc eligit.*

Iud. 9. Simulque considerate, quod os vestrum, & caro vestra sum n. 2. *Carth.* Persuasionem adiungit quod ipsum potius debeant promovere; Simulque considerate, quia os vestrum, & caro vestra sum, id est frater, & consanguineus vester. Propter quod mihi favorabiliores esse debetis, & ego promotus vicem vobis rependam, & committam officia, cum tamen principatus debeat virtuti magis, quam carnali origini. Vnde nec alicui alteri iudici bono legitur in praesidentia suus filius successisse. *art. 16. Caro vestra sum. Ac si diceret, vestrorum quemlibet, ut meam diligo animam, dumque mea in vobis anima sit (est enim magis ubi amat, quam ubi animat) carnem meam vestrorum animabus sine propria anima in formandam demittit, ut unaqueque dum meam carnem animas, eam, ut suam ipsius carnem, amet.*

Iud. 9. Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ieroboal septuaginta viros, super lapidem vnum. n. 5. *Carth.* Ecce quam inhumana crudelitas. Ecce ad quanta facinora trahit ambitio. Timuit quippe Abimelech quod fratres sui resisterent suae promotioni, aut ab alijs tribubus acceptarentur in iudices. *art. 16. Venit sub pietatis specie, ut fratres adhuc pro patris interitu domi clausos, & pro dolore tristes*

Iud. 9. n. 2.

Iud. 9. n. 2.

Iud. 9. n. 5.

tristes consolaretur: sed ubi primum domum intravit, speciem pietatis se posuit ex fratre inferam transformatus, fratres suos uno eodemque die omnes, (uno excepto, qui remansit absconditus,) offensacruentitatis natura trucidavit.

Iud. 9. Cæperunt eum detestari, & scelus interfectionis septuaginta filiorum Ieroboam, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in cæteros Sichemorum principes, qui eum adiuverant. n. 24. Carthus. Superius dictum est, quod Abimelech conduxit viros vagos, & inopes, qui eum iuverunt; quomodo ergo nunc dicunt eum iuvisse principes Sichemorum? Ad quod dicendum videtur, quod Abimelech in regē promotus, illos auxiliares suos in officiis magnis constituit. art. 16. Rex effectus ancille filius, vagos, & inopes, quos ad se vocaverat in auxilium, principes effecit, ut regis dignitatem sibi ipsi ab illis datam, eisdem principum officia conferendo, ut sic gratū se erga illos ostēderet, cōpensaret.

Iud. 9. Qui vocavit citō armigerū suum, & ait ad eum: Evagina gladiū tuum, & percute me: ne fortē dicatur, quod ā fæmina interfectus sim. Qui iussa perficiens, interfecit eum. n. 54 Carth. Superbissimus ille humanum opprobrium magis, quā Dei iudicium formidavit, nec licuit ei mortē suam sic accelerare, quia hoc æquivalenter fuit, se ipsum occidere, idcirco peccavit in hoc, sicut & Saul in propriū gladiū ruens; peccavit quoq; quia ex causā tam vana fecit sibi mortem infligi celeriozem. art. 16. Vocavit citō. Ne scilicet si iste horrendum quod iubeatur, facinus perpetrare, per aliquantulum temporis interval lum mente cogitaret, illud committere recusaret; velletq; potius Deo prohibenti homicidiū, quā regi illud imperātī obedire.

Iud. 9. Illoque mortuo, omnes, qui cum eo erat de Israel, reversi sunt in sedes suas. n. 55. Carthusianus. Postquam detestatur ambitionem, crudelitatem, ingratitudinem, & alia vitia huius tyranni, sic ait, Totis ergo precor,

diis vitemus omnia vitia ista, & subesse optemus, ac obedire, non præstidere. Nempe quis est, qui ad prælationem afficitur, aut in ea manere lætatur, nisi qui divini rigorem iudicii non veretur, nec insufficientiam propriam, nec sua novissima intuetur. art. 7. Digna certē spectaculo fuit semina, quæ hunc interfecit tyrannum, unde meritō omnibus demonstratur à sacra scriptura dicente. Ecce vna mulier fragmen molæ desuper iaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius. n. 53. Quippe quæ recedentibus è propugnaculo posito super ostium turris hominibus sola remanserit ingressū impeditura, totumque hostium exercitum, occidendo tyrannum, debellaverit.

Iud. 6. Reddidit Deus malū, quod fecerat Abimelech cōtra patrē suum interfectis septuaginta fratribus suis n. 56 Carth. Docemur in isto capite ex parentū virtuositate, aut sacitate nequaquā prelumere, aut inaniter nobis blādiri, quasi sufficiat nobis progenitores, aut prædecessores sanctos habere. Ecce enim sanctus Gedeō, cū quo toties ore ad os loquutus est Angelus, vir præcipue pius, & humilis, quā sceleratissimū, crudelissimū & ambitiosissimū habuit filiū. ar. 17. Cōtra patrē suū fecisse dicitur malū, quod adversus fratres suos cōmississe refertur: ac si patrē in se ipso iā mortuū, adhuc iamē in, filiis suis viventem, simul cum illis, malus filius trucidaret.

Ex Caietano Cardinali

Iud. 9. Cōgregati sūt autē omnes viri Sichē, & universæ familiæ vrbis Mello: abierūt; & cōstituerūt regē Abimelech iuxta quercū, quæ stabat in Sichē. n. 6. Caiet. Adverte quod nō fuit ab universo Israele, nec etiā a tota una tribu, sed dūtaxatā Sichemitis, & Mellonitis cōstitutus rex Abimelech, & propterea nō supputatur in catalogo regū Israel, tanquā primus rex; sed honor iste attribuitur Sauli, qui ab universo populo electus fuit rex primus. Ibi.

Duo ergo civitates ad cōstituendū Abimelech regē

1220

Iud. 9.
nu. 56.

1221

Iud. 9.
num. 6.

1222

regē

regem conspirarunt: unde & omnes viri Sichem, & omnes familiae urbis Mello ad hanc electionē venisse dicuntur, ac si quilibet familia urbis Mello, exemplo cuiuslibet viri civitatis Sichem ad electionem faciendam excitari potuisse crederetur. Vni enim solius viri exemplum ad malum sufficiens esse solet, ut qualibet universa familia ad malum concitetur.

1223

Ind. 9.
nu. 6.

Ind. 9. Constituerunt regē Abimelech iuxta quercum, quæ stabat in Sichem. n. 6. *Caiet.* Non significatur quercus, sed arbor, cuius sæpe mētio facta est. Et describitur fixa ad differentiam arborum, quas licitum erat incidere, & eradicare: hæc enim arbor perseverabat semper, tamquā res immobilis, & divina, Et ipsa est, sub qua Iacob suffodit idola, & locustæ posuit lapidem magnum in testimonium. Arbitrantur tamen quidam Elon significare non arborem, sed planiciem: & quia in illa planicie fixa manebat statua, vel columna aliqua, ideo appellari planiciem fixam à signo ibidem fixo. *Ibi.* Ergo iuxta quercum, ubi etiam erat columna, rex constituebatur, ac si populus constituens regē, et quercum, & columnam offenderet, in quibus spolia ab hostibus accipienda rex de suis adversariis victor suspenderet, idque vellet suo novo regi per quercum, & per columnam, inter quas rex constituebatur, præsignificare.

1224

Ind. 9.
nu. 8.

Ind. 9. Ierunt ligna, ut vngerēt super se regē: dixeruntque olivæ: Impera nobis &c. à n. 8. *Caiet.* Meminit autem olivæ, ficus, & vitis respuentiū regnum, ad insinuandū ternario numero universos viros probos, qui fuerunt iudices in Israel, non aspirantes ad regnum. Vel ad insinuandum quod requisiti Gedeon, & filius eius, & filius filij respuerunt regnū, ut patet in capitulo præcedente, tanquam viri optimi. Abimelech autem tamquā sentes non solum pungens, sed emittens ignem ambivit tā crudeliter regnū. *Ibi:* Proh dolor, nemo qui per arborem fructiferam posset designari, voluit

principatum, etiam sibi oblatum acceptare. Solus, qui per infrugiferam arborem designabatur, regnū libenter accepit; sic enim voluit Deus quā instructuosum sit imperiū nobis ostendere, ut nemo, qui capiat fructus dignos penitentia facere, saltem in anno illud quamvis sibi oblatum, audeat acceptare.

1225

Ind. 9.
nu. 22.

Ind. 9. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis. n. 22. *Caiet.* Quanvis à Sichemitis, & Mellonitis duntaxat fuisset electus rex Abimelech, tyrannide tamē sua imperavit super Israel annis tribus. *Ibi.* Regnavit super Israel. Licet enim solum super duas civitates eligerent eum in regem, regnaret amore; tamen super reliquas imperabat timore.

1226

Ind. 9.
nu. 24.

Ind. 9. Cæperunt eum detestari, & scelus interfectionis septuaginta filiorum Ieroboam, & effusionē sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in cæteros Sichemorum principes, qui eum adiuverāt. n. 24. *Caiet.* Iuxta Hebræum habetur. Et mentiti sunt primates Sichem in Abimelech, Rebello scribitur primatum contra fidē datā regi suo. *Ibi.* Aptè quidē hæc translatio Hebræica est. Qui enim principem suum capere detestari, eique mendacia dicere ausus fuerit, rectè dicitur contra ipsum principem rebellare.

1227

Ind. 9.
nu. 25.

Ind. 9. Posueruntque insidias adversus eum in summitate montium: & domus illius præstolabatur adventum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus: nuntiaturque est Abimelech. n. 25. *Caiet.* Rebello Sichemitarum absente Abimelech facta describitur (quamvis non describatur causa rebellionis) & effectus: videlicet quod Sichemitæ constituerunt insidias in cacuminibus montium ad occidendum Abimelech venturum. *Ibi.* Non debuit novus rex à civitate regia, nisi post multos annos, se movere: præsentia enim suaeligentes eum in regem, ne de rebellionē adversus eum cogitare possent, retardaret.

S O N V S XIV.

Abinadab frater David.

Ex D. Ambrosio.

1228

1 Reg.
16. n. 8

Primo Regum. 16. Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. *n. 8.* Et *infra.* Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele, & ait Samuel ad Isai: non elegit Dominus ex istis. Dixitque Samuel ad Isai: Numquid iam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Isai. Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus priusquam huc ille veniat. *n. 10. & 11.*

1229

Ps. 118

D. Ambrosius in Ps. 118. ad illam versum. Iuvenis sum ego, & despectus, iustificationes tuas non sum oblitus *sic ait.* Ipse David quoque iunior fratribus cum patris oves pasceret, tamquam vili oblegatus obsequio, non oblatus est sacerdoti, quasi indignus, qui vngretur in regnum, sed a sacerdote quaesitus, & accersitus a paucis, prerogativam regiae vocationis accepit. *Ps. 18.* Et vocavit. *Abinadab non nisi a patre vocatus, & a patre adductus accessit.* Certè in hoc dignus, qui ad dignitatem regiam eligeretur, utpote qui minimè ambitiosus esse videbatur, nisi regnum minimo fratum a Domino reservaretur, qui licet minor esset aetate, maior omnibus erat animositate.

Ex D. Hieronymo.

1230

1 Reg.
16. n. 8

Primo Regum. 16. Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele, qui dixit: Nec hunc elegit

Dominus. *n. 8.* Et *infra.* Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis. & c. *n. 10. & 11.* *D. Hieron.* Iesse filius, David non primus, aut secundus, sed omnium ultimus vngitur a propheta, & despectibilior cunctis eligitur in regem. *Epist. 7.* Abinadab non nisi vocatus accessit, ut qui vellet potius non regnare, quam regnandi cupidus reputari.

Ex D. Chrysostomo.

Primo Reg. 16. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele. & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis. Dixitque Samuel ad Isai: Numquid iam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus priusquam huc ille veniat. *n. 10. 11.* *D. Chrysostomus, tom. 1. in Ps. 50.* Existimans ille primogenito apta filio dignitatem, adducit eum in medium. Cui dicit Samuel: Transeat, non enim complice Deo. Venit & secundus, nec ipse placuit, similiter & tertius, & quartus & quintus, & reliqui. Iamque complebatur numerus filiorum, & qui quaerebatur, non inveniebatur. *hom. 1.*

Et paulo inferius sic ait. Considerate diligentius. Non dixit ei Deus, vade, & vnge mihi David: sed, vade, & vnge mihi vau

1231

1 Reg.
16. n.
10. &
11.

1232

1 Reg.
16. n.
10. &
11.

tuaginta se invicem tanquam fratres diligebant: ipsum autem Abimelech non tenebant tanquam fratrē, nec ipse eos; ideo cūm dominaretur aliquis de septuaginta, divideret bona principatus sui alijs fratribus: & sic viderentur tanquam septuaginta domini, ipse autem Abimelech non censebat sibi aliquid cōmune cum illis septuaginta, eō quōd ipse erat illegitimus: ideo si dominaretur, non traderet eis partem principatus: sed potiūs occideret eos, vel deprimeret, ne possent ei auferre principatum *q. 12.*

1170

Ind. 9.
nu. 2.

Quid vobis &c. Merito cūm omnes fratres, Gedeonis filios inserit nuncupari, non se eiusdem Gedeonis filium dicere postulavit; Qui enim ambiens sibi principatū, patris sui dominium olim respuentis humilitatem minimē imitabatur, dignus non erat, qui tanti patris filius diceretur. Erubescens enim se filium nominari illius, cuius virtutem noluerat imitari.

1171

Ind. 9.
nu. 2.

*Ind. 9. Simulque considerate quōd os vestrum, & caro vestra sūt. n. 2. Abul. Quæretur cur moveri deberent Sichemitarē ad constituendū Abimelech in principē, eō quōd erat cognatus eorū? Respondendū quōd vtilitas Sichemitarū movere debebat eos. Nam ex hoc quōd esset rex cognatus eorum, ipsi consequerentur maiores immunitates, & honores; & etiam fruerentur bonis: nam efficerentur ditiores: sic patet 1. Reg. 9. Cūm Samuel vellet signare quōd Saul futurus erat rex in Israel ait. Et cuius erunt optima quæq; in Israel, non ne tibi, & omni domui patris tui? idest omnes communicabunt tecum in bonis regni. *q. 13.**

1172

Ind. 9.
nu. 2.

Deinde sic ait. Itē essent Sichemitarē honorabiliores, quia cōsenserunt generosiores propter cōiunctionē sanguinis ad regem. Item haberet magnā curā de eis potiūs, quā de alijs Israelitis ex affectione cognationis: & quæcunq; bona abundantius illis cōferret. Sichemitarū ergo intere-

rat quōd Abimelech constituerent regem: ideo si necessū esset aliquem de filiis Gedeonis regnare, magis benefaciebat Abimelech Sichemitis, si vellet suscipere regnū, quā illi facerent ei offerendo, vel dādo ipsi regnū. *q. 13. Simul considerate. Ne si repentinā acclamationē postularent eandē a ratione alienā esse insinuerent: sed ostenderent acclamationē a se desideratam, esse nō solum valde vtilem acclamaturis, sed & naturali consentaneam aequitati.*

*Ind. 9. Locutiq; sunt fratres matris eius de eo ad omnes viros Sichemitarū sermones iustos, & inclinaverunt cor eorū post Abimelech dicentes, frater noster est. n. 3. Abul. Et inclinaverunt cor &c. Idest inclinaverūt omnes Sichemitas: ut de fiderarent accipere in principem Abimelech, dicentes frater noster est. Idest Sichemita inclinati sunt ex hac parte, quōd Abimelech esset frater eorū. Nā ex hoc sciebant, se participaturos bonis regni eius. Et quanquā alia ratio esset satis efficax, scilicet quōd melius erat dominari vnū virum, quā septuaginta, tamen huic magis essentur: quia illa erat cōmunis toti populo, & ista de cognitione erat specialis in eis: magis autem diliguntur bona propria, quā communia *q. 13. Cor eorū. Ita enim omnes viri civitatis ad accipiendū Abimelechū in principē, eō quōd ipsorū amicitia frater diceretur, conspirarant, ut non multiplicitia, sed unum tantum cor in omnibus esse videretur.**

*Ind. 9. Dicentes frater noster est. n. 3. Abul. Quæretur quare Sichemitarē acceperūt Abimelech in regem ex eo quōd erat frater eorū: quia si vive esset frater, siue non, minimē cogebantur eum in principem accipere, nec etiam quemlibet alium de filiis Gedeonis? *q. 14. Et sic respondet. Voluerunt inter ceteros hūc accipere: quia vtilior eis erat, eō quōd erat frater eorū: *q. 14. Frater noster est. Ac si dicerēt. Hic, quē vobis proponimus***

1173

Ind. 9.
nu. 3.

1174

Ind. 9.
nu. 3.

INTE.

in regem ab omnibus eligendum; non vobis dominica imperabit potentia, sed vos fraternam diliget benevolentia.

1175

Iud. 9.
num. 4.

*Iud. 9. Dederuntque illi septuaginta pondo argenti, de fano Balberit. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes, & vagos, secutique sunt eum. n. 4. Abul: Queretur ad quid Sichemitar dederunt Abimelech pecunias has? Respondendum quod forté hoc fuit ad hoc quod inciperet habere statum. Nam faciebant eum principem suum, & tamen erat vir pauper, & quia erat opprobrium eos habere principem pauperem, dederunt ei pecunias istas. *quæst. 15. Divitem ex paupere factum pauperes sequebantur, quia non illum, sed illius fortunam colebant, ac illius argentum, quasi idolum sibi, venerabatur.**

1176

Iud. 9.
num. 5.

Iud. 9. Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ieroboam septuaginta viros super lapidē vnum. n. 5. Abul. Queretur quomodo potuit Abimelech occidere omnes fratres suos simul? Respondendū: Quod fratres sui non potuerunt suspicari aliquod malū de Abimelech, quia frater suus erat. Itē quia nunquam intercederat eis aliquid discessionis propter quod deberent cavere. Itē quia non putabant, quod propter principatū vellet aliquid movere Abimelech contra illos: quia non poterat pertinere ad eum: tū quia ipse erat illegitimus tum quia erat minor multis aliis fratribus suis. Item quia ad hoc quod Abimelech aliquid moveret pro principatu, necesse erat, quod aliquē favorē, & magnum quidem haberet: sed hunc non putabant eum habere fratres sui. q. 21.

1177

Iud. 9.
num. 5.

Et ad illud super lapidem vnum, sic ait. Omnes isti manebant adhuc in domo paterna, quia modicū tempus transierat ex morte patris: & occidit omnes Abimelech, non tanquā hostis trucidans eos, sed tanquam index: cum super vnum lapidē fece-

*rit omnes decapitari, scilicet quia eos sigillatim capi faciebat à viris suis quia multos secū portabat, & iugulabat eos; & ex hoc maius facinus erat, scilicet quia vicē iudicis usurpaverat, cum tamen hostis esset. q. 21. *Horrendū iniustitia facinus sub pretestu iustitia palliabat, dum fratres suos, quasi reus esset index, super lapidē, super quem malefactores, qui capitali damnabatur pena interfici solebant, trucidabat.**

1178

Iud. 9.
num. 6.

Iud. 9. Congregati sunt autē omnes viri Sichē, & universæ familiæ urbis Mello: abierunt; & constituerunt regē Abimelech iuxta querē, quæ stabat in Sichē. n. 6. Abul. Postquā Abimelech occidit fratres suos, Sichemitar congregati fuerunt ad vngendū eum in regē: & congregati fuerunt omnes: quia concordēs erant in hoc, eō quod putabant se aliquid magni boni assequi, cum haberent regem de stirpe sua. q. 21.

1179

Iud. 9.
num. 6.

Deinde aliam proponit questionem sic. Queretur quare nunc constituerunt regē Abimelech occisis fratribus omnibus, & prius non? Respondetur, Quod quāquā prius Sichemitar iniussissent fædus cum Abimelech: & dedissent ei pecuniā de tēplo dei sui; tamē noluerunt eū constituere regē propter multa. Primō propter securitatem suam, nam si superviverent fratres Abimelech, ipso constituto in regē: ilico convenirent omnes cōtra eū congregantes totū Israel, tanquā cōtra usurpatorē principatū; eorū, & Sichemitas tanquā fautores, & suadores mali occiderent, vel affligerent valde; nunc autē mortuis omnibus fratribus Abimelech; nullus manebat, qui petere posset principatum. Etiam Israelitæ nullū vidētes super esse de stirpe Gedeonis, cui adhærerent, nō curarent innovare bella cōtra Abimelech, & Sichemitas, ideo nūc securē eum regem vixerunt. q. 23.

1180

Iud. 9.
num. 6.

Aliam deinde præbet solutionem in hunc modū. Secundō quia, dū viverēt fratres Abimelech putabat Sichem-

tae, quod posset convenire cum eis de modo principatus: & tunc illi suscepta potestate contra Sichemitas, tanquam contra auferentes eis principatum ipsis debitum, dure se haberent: ideo noluerunt Sichemitæ se firmiter ostendere pro parte Abimelech, quousque constaret eis, quod non posset iam fieri concordia inter Abimelech, & fratres suos. Et istud erat mortuis fratribus: ideo usquequo mortui sunt, non constituerunt eum regem. eadem q. 23.

1181

Iud. 9.
num. 6.

Tandem tertiam apponit solutionem Abulenſis. Causa tertia fuit, quia volebant Sichemitæ videre, an rex constituendus super eos esset vir bellicosus, dignus regno: quia alioquin stultum erat talem efficere regem: & ad hoc dederunt ei talenta septuaginta argenti, ut inde comparatis sibi bellatoribus, procederet contra fratres suos: ex quo videre poterant, an esset vir bellicosus. Cum autem ipse caute se habuit contra fratres suos, occiditque omnes præter minimum, viderunt Sichemitæ eum similiter posse pugnare contra hostes: ideo sponte eum constituerunt regem q. 23. *Congregati &c. Viri Sichem amore ducti: viri Melolomoti timore Abimelechum regem constitutere decreverunt. Talis enim erat Abimelechus qui à subditis sibi cognatis amaretur: & à non sibi cognatis timeretur.*

1182

Iud.
nu. 18.

Iud. 9. Constituistis regem Abimelech filium ancillæ super habitatores Sichem, eod quod frater vester sit. n. 18. *Abul.* Quasi diceret. Et in hoc iniuste egistis contra Gedeonem, quia cum teneremini honorare filios suos, & debueratis primogenitum eorum constituere in principem, sicut quondam ei sponte offerebatis, quod dominaretur ipse, & filius suus, & filius filij sui. constituistis in regem filium concubinae eius, qui non tantum pertinebat ad eum, sicut cæteri filij, & in hoc dehonoraſtis domum eius. q. 31.

Iud. 8.

Et ad illud. Filium ancillæ sic ait 1183
idem Abulenſis. Non tamen erat verè ancillæ: quia tunc fuisset Abimelech Iud. 9.
servus, cum esset filius ancillæ: & nu. 18.
tunc non est verisimile, quod constituerent eum principem Sichemitæ. q. 31. *Jonathas in hoc loco Abimelechum fratrem suum noluit appellare, eum enim fraterno nomine indignum meritis indicabat, quem sciebat aliorum fratrum fuisse occisorem, non amatorem.*

Iud. 9. Eod quod frater vester 1184
sit. n. 18. *Abul.* Id est non attendistis aliud in eo, nisi quod erat frater Iud. 9.
vester: & non curastis, quod esset nu. 18.
filius Gedeonis, nec quod esset vir bonus, & dignus principatu. Et in hoc peccaverunt dupliciter habitatores Sichem: primò quia non reddiderunt debitam vicem beneficij Gedeonis honorando filios suos, sicut iustum erat. Secundo quia fuerunt acceptatores personarum, scilicet quia acceperunt in principem aliquem indignum, solum quia erat de progenie ipsorum, cum possent habere alios viros dignos ad principatum. *quest. 31. Merito Jonathas Sichemitas arguebat, eod quod eum, non quem ratio, sed quom cognatio commendaverat regia potestate dignum indicassent.*

Iud. 9. Sin autem perverſe: 1185
egredietur ignis ex eo, & consumat Iud. 9.
habitatores Sichem, & oppidum nu. 19.
Mello: egredieturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech. num. 19. *Abul.* Quæretur cur Jonathas non maledixit toti Israel, sed solis viris Sichem, & urbis Mello? Respondendum, quia Sichemitæ constituerunt regem Abimelech, & dederunt occasionem, ut cæteræ vrbes eum reciperent. Nam si ipsi non constituissent eum ex affectione quadam, nunquam Israelitarum quisque dedisset ei aliquem principatum: Israelitæ autem eum constitutum regem susceperunt, & non constituerunt, ideo non maledixit eis. *quest. 34. Eam solam urbem*

mae

maledicendam indicabat, quæ exemplo suo alias urbes ad recipiendum Abimelechum in regem excitaverat.

1186

Iud. 9.
nu. 22.

Iud. 9. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis. *n. 22.* *Abul.* Pauco tēpore duravit principatus eius: quia Deus noluit contere eum, eò quòd iniuste regnabat, & bello periit. *q. 31.* *Deinde sic proponit questionem.* Quæretur quare non dicitur de isto, iudicavit Israel, sicut dicitur de omnibus aliis præcedentibus, & omnibus sequentibus usque ad finem libri? Respondendū, quia cæteri erant solum iudices, & non assūmebant sibi maiorem principatum, nec populus eis tribuebat: Abimelech autem vnctus est in regem, & imposuit sibi diadema regni. Et dicitur quòd regnavit super Israel, non quòd totus Israel constitisset eum in regem: quia soli viri Sichem, & vrbis Mello vnixerunt eū in regem, ut patet suprā: sed postea totus Israel consensit, vel saltem nō repugnauit ei. Et sic cæpit regnare per totum Israel: quia omnia loca invadebat: & quædam obediabant ei, contra alia autem pugnabat. Vel, ut alii volunt, vocatur rex super Israel, non quòd super totum Israel regnaret: sed quia dum ipse dominabatur in Sichem, & vrbe Mello, nullus alius erat iudex, aut rex, dominus, aut princeps in Israel. *questione 32.*

1187

Iud. 9.
nu. 22.

Aliam adhuc proponit questionem Abulensis dicens. Quæretur vtrius an Abimelech peccavit accipiendō regnum? Respondendum, quòd manifestum est quòd peccavit: quia ut perveniret in regnum perpetravit infanda scelera, scilicet occidit fratres suos, & sollicitavit Sichemitas ad hoc. Sed omissis his, de quibus non est dubium, manet questio. An dato quòd Abimelech nulla scelera egisset, sed susciperetur in regem sponte à viris Sichem, an peccaret acceptando?

Pergit Abul. Respondendum quòd peccabat Abimelech ambiendo principatum, dato quòd nulla alia illicita committeret ad assequendum eum. Item peccabat, quia cum esset indignus manifeste, suscipiebat principatum. Qui tamen sic accipiunt principatus, privandi sunt eis, & non privarentur, nisi graviter peccarent: ergo peccat graviter, qui indignum se sciens, ad principatum anhelat, & illum acceptat. Item peccavit, quia præiudicavit iuri alieno. Nam si principatus regalis alicui dāduus erat, hoc maxime competeat primogenito Gedeonis: vel in defectum eius, alteri ex fratribus suis legitimis. Abimelech autem illegitimus usurpavit locum fratrum.

Pregreditur Abul. Peccabat autem amplius, quia dato quòd dignus foret quocunque principatu, non debebat suscipere principatum regalem, vel dominativum, quia tam Israelitæ, quàm ille, qui susciperet principatum regalem, peccarent, si Deo inconsulto hoc agerent: sed Sichemitæ inconsulto Deo contulerunt principatum regalem Abimelech: ergo peccaverunt vtriusque, scilicet Abimelech suscipiendo, & Sichemitæ dando. *Omnia in quest. 33.* Regnavit, *Non sine divina providentia factum; ut primus, qui nomen regis in Israelitico populo habuerit, ancilla cuiusdam filius agnosceretur, ne postea aliquis populi Israelitici rex de regali superbi-ret dignitate, quem sciret primo inventam esse in servili vilitate.*

Iud 9 Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis. *n. 22.* *Abul.* Quæretur cur Abimelech, cum fuerit rex, & non iudex, non ponitur in catalogo regum: sed dicitur primus rex fuisse in Israel Saul? *Et inter alias responsiones apponit hanc tertio loco.* Quia isti ponuntur secundum sacram scripturam in catalogo regum, quos Deus voluit reges esse, & quibus ipse dedit prin-

X 4

cipium

1183

Iud. 9.
nu. 22.

1189

Iud. 9.
nu. 22.

1190

Iud. 9.
nu. 22.

cipium, ut reges essent: sed Abimelech non est factus rex iussu Dei; sed quadam fraude, & iniquitate Deo non iubente, ideo non notatus fuit ipse in catalogo regum: Saul autem fuit primus in catalogo regum: quia de illo Deus iussit, quod ungeretur in regem 1. Reg. 9. q. 35.

1 Reg. 9

1191

Deinde quartam apponit causam Abul. dicens. Quarta causa est, quia illi ponuntur in catalogo regum, qui volente populo constituti sunt: & postquam populus cæpit habere reges postunctionem Saulis, semper voluit habere reges, & ob hoc sequentes in catalogo ponuntur. Abimelech autem nolentibus Israelitis, & per quandam privatam affectionem virorum Sichem, super eos rex factus est: ideo non debuit poni in catalogo. q. 35.

Iud. 9.
nn. 22.

1192

Regnavit itaque &c. *Quamvis ergo Abimelech regnaverit, tamen inter alios reges Israel non debuit nominari, ne sille, qui dolo, & bello regnum sibi usurpaverat primus inter reges numeratus honorificum regis vocabulum vendicaret, quisque sibi arte, vel Marte, exemplo primi regis regnum à se obtinendum arbitraretur.*

Iud. 9.
nn. 22.

1193

Iud. 9. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias iuxta Sichimam in quatuor locis. n. 34. *Abul.* Quia secutus fuit per omnia consilium Zebul, qui erat vir prudens. Et surrexit de vrbe illa, in qua manebat nocte cum toto exercitu suo; non congregans novum exercitum, ne moraretur congregando illum; & ne Sichemitarum hoc cognoscentes invocarent plures adiutores. q. 42. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte. *Nemo enim militum in toto exercitu fuit, qui exemplo sui regis de nocte surgentis, ad evigilandum non excitaretur.*

Iud. 9.
nn. 34.

1194

Iud. 9. Abiit ergo Gaal, spectante Sichemorum populo, & pugnavit contra Abimelech, qui perle-

Iud. 9.
nn. 39.
& 40.

cutusest eum fugientem, & in urbem compulit: cecideruntque ex parte eius plurimi usque ad portam civitatis. n. 39. & 40. *Abul.* Exercitus Abimelech erat fortior, & animosior, & incitabatur magis voluntarie ad bellum, quam exercitus Gaal: quia Abimelech pugnavat, ut defenderet quæ sua erant, scilicet urbem Sichem, cuius erat rex. Gaal autem pugnavat, ut acquireret, quod nunquam possederat: ideo non potuit Gaal consistere ante faciem Abimelech, sed fugit. q. 42. Et persecutus est &c. *Non quod solus rex Abimelech hostem suum Gaal ab eo regnum sibi usurpare volentem, insequeretur, sed quod primus inter omnes sui exercitus milites decertaret, & omnes exemplo sue fortitudinis ad milites hostis sibi oppositi, occidendos animaret.*

Iud. 9. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nunciatum esset Abimelech tulit exercitum suum, & divisit in tres turmas tendens insidias in agris. n. 42. & 43. *Abul.* Quæretur cum iudicasset Sichemitarum, quod non possent resistere Abimelech: cur non petebant ab eo veniam, & pacem, cum essent populus eius, & non destrueret urbem, quia damnum eius erat? Responderi potest, quod putaverunt Sichemitarum supervacuū esse quod peterent veniam, quia non pervenirent ad eam, eò quod nimis iniuriati fuerant. Abimelech insurgendo contra eum, & vastando vineas fautorum eius, & maledicendo ei inter epulas. & pocula. q. 43.

Postea sic progreditur Abul. Etiam quia contra eum induxerat hostem scilicet Gaal, qui acrisius maledixerat, quam ipsi: & ipse pugnavit contra Abimelech, & quanquam promitteret securitatem, ut traderetur ei civitas, postea effectus dominus illorum, duris cruciatibus illos afficeret: iudicaverunt ergo melius esse, ut contra eum pugnarent, etiam si

1195

Iud. 9.
nn. 42.
& 43.

1196

Iud. 9.
nn. 42.
& 43.

in bello perire contingeret. *quastione 43.*

Et paulò infra sic ait Abul. Alia ratio esse potest, quia licet Sichemitarum cognoscerent se viribus impares ipsi Abimelech, & putarent etiam, quòd si veniam peterent, concederet eam Abimelech: tamen tam gravi odio eum prosequiebantur, quòd praeligerent mori, quàm ei subire. Istud autem gravissimum odium Deus procuraverat in pœnam eorù, ut patet in litera suprâ. Misit Deus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichem. *q. 43. Verecundia pessima, non tantùm eis Abimelechi malevolentia ad vindictam de ijs sumendam, excutiebat timorem, quantum Abimelechi benevolentia ad veniam eiusdem concedendam, emittebat ruborem, eligebant ergo potius ferre pœnam timoris, quàm ruboris.*

Iud. 9. Abimelech omni die illo oppugnabat urbem, quam cepit, interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret, *n. 45. Abul.* Quæretur. Quare Abimelech sparsit sal in vrbe Sichem. Respondendum quòd in signum maximæ pœnæ, consuevit autem istud fieri in pœnam criminis læsæ maiestatis, scilicet quando civitas aliqua rebellat iniuste regi committens prodicionem. Vrbs autem Sichem insurrexerat contra Abimelech iniuste, ideo non solùm Abimelech dedit pœnas Sichemitis pro præsentī, occidendo omnes Sichemitas, sed etiam sparsit sal per civitatem, quod fit ad hoc quòd terra fiat sterilis, & nunquam habitetur. *quæst. 45.*

Et infra sic ait. Hæc autem de sterilitate causa per sal apparet: quia terra ante diluvium erat valde fertilis, & ex temperie eius homines veniebant in ætatem, quasi mille annorum: mox autem post diluvium incæpit esse vita humana infra trecentos annos, ut colligitur

Gen. 11. Et in brevi redacta est in centum viginti annos, vel parum plùs. Hoc autem non fuit principaliter nisi propter dispositionē terræ: variam in virtute alimentorum, fuit enim terra corrupta salugine intrante Oceano, & effuso super totam terram; & aqua maris præ salugine reddit terram, quàm sterilem. Sic etiam quæcunque terra sic saluginosa sterilis fit; sic dicitur Pl. 106. Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim: terram fructificaram in saluginem à malitia habitantium in ea. *q. 45.*

Et infra adhuc exponens eundem textum sic ait Abul. Quæretur ulterius, an peccaverit Abimelech pugnando contra Sichemitas, & delendo eos tam durè, atque spargendo sal in vrbe? *Et respondet, Abimelechum non peccasse, & hanc apponit rationem,* Sichemitarum commiserunt crimen læsæ maiestatis in multis contra Abimelech: sed pro crimine læsæ maiestatis licet aliis regibus occidere viros, & civitates disperdere spargendo sal in eis: liceat ergo hoc Abimelech, qui verus rex erat Sichemitarum, & ab eis graviter offensus. *q. 46. Sale civitas, qua in rebellionē prima fuerat, sterilis efficiebatur, ut qualibet aliarum hoc punitionis exemplo quasi sale condiretur, ne simile læsæ maiestatis flagitium perpetraret.*

Iud. 9. Quòd cùm audissent, qui habitabant in turre Sichemorum, ingressi sunt fanum dei sui Bēfith, ubi fædus cum eo pepigerant: & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde. Abimelech quoque audiens viros turris Sichemorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & arrepta securi, præcidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios: Quod me videtis facere, citò facite. *à num. 46. Abul.* Abimelech, ut milites promptius istud exquerentur, ipsemet prior

Gen. 11

Pf. 106

1200

Iud. 9. nu. 45.

1204

Iud. 9. nu. 46.

prior exemplum dedit illis, scindens ramum, & portans, q. 48.

1202 *Et infra ad illud. Et arrepta securi præcidit arboris ramum. nu. 48.*

Iud. 9. nu. 48. ait Abul. In Hebræo habetur. Arripuit secures, quæ in manu eius, præciditque ramum lignorum. Sed istud est per magnam improprietatem idiomatis. Nam simul nullus habet multas secures ad scindendum. Ideo litera nostra correxit istam barbaricam sermonis. q. 48. Aptam tamen in-dico Hebraicam lectionem, qui enim secu-rem unam manu sua habebat, ut ramum præscinderet suis humeris imponendum, plures suorum militum secures in eadem manu habere videbatur, quibus non unum, sed tot quot milites caderent ramos, ipse præscindere diceretur, dum omnes sibi sub-ditos exemplo suo, ut ramos caderent, suis-que humeris eos imponerent, commo-neret,

1203 *Iud. 9. Et arrepta securi præcidit*

Ind. 9. nu. 48. arboris ramum, impositumque fe-rens humero dixit ad socios: Quod me videtis facere, citò facite. n. 48.

Abul. Non solum imperavit hoc Abimelech, sed fecit, & tunc iussit, quia magis movent in moralibus opera, quam verba. Et cum omnes vidissent regem hæc facere, erubescerent non facere, etiam illi essent magni viri: & promptè illud face-rent. Istud didicerat Abimelech ex-emplo patris sui Gedeonis. Nam in pugna contra Madian sic ipse dixit lociis suprà 7. Quod me videritis facere, facite: ingrediar castrorum medium, & quod fecero sectamini. quæst. 48. Optimus sanè dux, qui prius militum oculis opera, quam auribus verba proponebat, dicens, Quod me videtis fa-cere, citò facite. Merito celeritatem operis à se prius facti à militibus suis postea faci-endi, postulabat.

Iud. 9. Igitur certatim ramos de arboribus præscindentes seque-bantur ducem. n. 49. Abul. Viden-tes omnes quod fecerat rex eorum, faciebant & ipsi. Et dicitur certa-

tim, idest per turmas, nam vna tur-ma scindebat hic ligna, & alia ibi: & sic omnes faciebant, simulque fe-ebant sequentes regem. q. 48. Cersa-tim. Nemo enim ultimus, sed quisque primus inter alios, & secundus post re-gem in cadendo, & ferendo lignum esse volebat.

Iud. 9. Accedensque Abimelech iuxta turrem pugnabat fortiter: & appropinquans ostio, ignem sup-ponere nitebatur. n. 52. Abul. Quæ-retur quomodò Abimelech accede-bat primus ad supponendum ignem, cum esset hoc periculosum? Res-pondendum quòd hoc faciebat ad incitandum suos. Nam, ut omnes promptiùs agerent, ipse præcede-bat in agendo. Sic fecit in Sichem. Nam ipse primus abscidit ramum de monte Selmon, & imposuit hu-mero suo, dicens, quod me vidistis facere, citò facite. q. 52.

Deinde aliam causam Abul apponit dicens, Alia causa erat, quia Abime-lech erat superbus nimis, & cupidus: & volebat in omnibus magnificis gestis habere gloriam: non solum rex glorians de his quæ ageret suus exercitus: sed ex propria actione lau-dem cupiebat, ideo ipse primus pe-riculis se exponebat; ut sic totius sequentis facti gloriam ipse obtine-ret. q. 52. Nova glorie cupidus, semel victor per ignem de oppido Thebes esset: cupie-bat, & ut illic primus lignum præscidit ad ignem applicandum, ita hic ignem pri-mus porta voluit applicare, ut sicut in pri-mo casu, sic & in secundo, exemplo sue animi sitatis milites suos ad militaria obe-unda munia, & pericula negligenda ex-citaret.

Iud. 9. Qui vocavit citò armige-rum suum & ait ad eum; Evagina gladium tuum, & percutite me; ne fortè dicatur, quòd à fæmina inter-fectus sim. Qui iussa perficiens; in-terfecit eum. num. 54. Abul. Ex mag-na superbia dolebat nimis, quòd oc-

cideretur

1205

Iud. 9. nu. 52.

1206

Iud. 9. nu. 52.

1207

Iud. 9. nu. 54.

cideretur à fœmina: ideo potius voluit quòd viri sui occiderent eum superaddentes plagas plagæ eius: quàm quòd mors sua fœminæ ascriberetur. q. 52. Et infra. In quo dupliciter erat infelix; primò quia suscipiebat quasi duplicem mortem: secundò quia à viris suis occidebatur: sed miserrimum est ab eo occidi, à quo quis iuvandus est. q. 13. *Digna plectitur pana, ut qui super lapidem unū tot viros interfecerat, à fœmina una lapide uno occideretur: ut dum capiti suo lapidem sentiret illisum, alterius lapidis, in quo ipse fratrum suorum capita destruxerant, non sine magno propria conscientie cruciatu recordatus, moreretur.*

Iud. 9. Et reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem suum interfecit septuaginta fratribus suis. n. 56. Abulens. Quæretur ulterius, an æternaliter perierit Abimelech? Et respondet Scriptura hoc videtur innuere, quia semper loquitur de Abimelech tamquam de malo. Nam sicut à principio, cum occidit fratres suos, scriptura eum, ut malum increpat: ita & in morte; dicit enim, quia Deus reddidit malum in caput Abimelech secundum maledictionem, quam imprecatus fuerat Ioathan: ergo credendum est satis verisimiliter quòd æternaliter damnatus sit. q. 55. Et reddidit &c. Ac si Abimelech suorum fratrum interitū, quasi pretio necem, propriam ab alijs sibi inferendam, Deo deferente de hac redditione sententiam, compararet.

Iud. 9. Et reddidit Deus malum quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfecit septuaginta fratribus suis. nu. 56. Abulens. Dicitur de malo quod fecit contra patrem suum, quia licet Abimelech directè malum egit contra fratres suos, quos occidit: tamen maius malum egit contra patrem suum, scilicet quia magis debebat respicere Abimelech ipsos filios Gedeonis

in quantum erant filii patris sui, & in quantum erat, aliquid illius, quàm in quantum erant tot viri innocentes; nam committebat magnam irreverentiam erga patrem, & ingratitude occidendo filios illius, eò quòd sic faciebat eum manere sine nomine. q. 56.

Deinde sic progreditur Abul. Etiam videbatur occidere ipsum Gedeonem; nam filius est quædam pars patris decisa de patre 8: Bthi, ideo occidendo particulas patris ipsius; patrem occidere videbatur. Item filii morientibus pater dicitur mori, & illis manentibus, licet pater sit mortuus, non vocatur mortuus, ut patet Eccle. 30. Mortuus est, & quasi non est mortuus pater eius: reliquit enim filium similem sibi; ergo qui occidit filios dicitur occidere patrem. q. 56.

Et tandem sic concludit Abulens. Pater nihil habet, quod magis quàm filios diligat: sed cum quis aufert alteri, quod maxime amat, infert ei gravissimam iniuriam: ergo Abimelech gravissimum malum infligit patri suo: & hoc Deus reddidit in caput eius tradendo. cum in manus virorum urbis Thebes, ut manu fœminea moreretur, q. 56. Malum quod fecit contra patrem suum. At quodnam fuit hoc malum? Fortassis dicit aliquis fuisse regis vocabuli usurpationem, quam nec sibi, nec alicui filio voluit Gedeon, dum viveret, à populo acceptare: & hanc regni ambitionem contra patrem, magis quàm occisionem contra fratres Deus voluit vindicare, dum illum per super impositum capiti lapidem, non coronavit, ut regem, sed ut regni usurpatorem, pana satis merita deturpavit.

Ex D. Dionysio Carthustiano.

Iud. 9. Abiit autem Abimelech filius Ieroboal in Sichem ad fratres matris suæ. *n. 1. Carth.* Opposita iuxta se posita clariùs innotescunt, idcirco inseritur hic historia vnus impii præfidentis in Israel. Ex cuius malitiis aliorum iudicum bonitas evidentius innotescit, Alii etenim iudices filios Israel liberaverunt, reformaverunt, & conseruaverunt in statu bono, iste é contrario eos corrumpit, vastavit, destruxit. *art. 16. In domo paterna cum ceteris fratribus moribundo assistens patri, & pietatem erga patrem, & charitatem erga fratres ostendebat. Abiit ergo in Sichem, patrem mortuum, fratres autem vivos deserendo, ne patris desuncti respectus, vel fratrum vivorum conspectus eum à tyrannide, animo iam cogitata, reuocaret.*

Iud. 9. Quid vobis est melius, ut dominantur vestri septuaginta viri omnes filii Ieroboal, an ut domineatur vnus vir? *n. 2. Carth.* Quasi dicat, multo plùs expedit vobis, ut ego solus vobis præsim, quàm tot viri. Nec dubium quin expedientiùs sit vnum habere principem, quàm multos, qui præsiunt, cum & teste philosopho pluralitas principum mala sit. *art. 16.*

Deinde sic progreditur, Propterea principatus monarchicus amplius commendatur, nihilominus melius est multos bonos habere rectores, quàm vnum malum, nec consequens fuit quod omnes illi septuaginta filii Gedeonis præfuisent simul post patrem suum, si vnus iste non præfideret. Ipse tamen sic loquebatur, quasi omnes illi optarent præfisse. *art. 16.*

Et tandem sic concludit Carthus. Denique iste Abimelech fuit aper-

tè, & inuerecundè ambitiosus non obstante quod fuit de concubina, immo & ancilla, ut infrà habetur, natus. Cùmque virtuosus pater eius offerentibus sibi dominium dixerit: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus; Iste palam locutus est dominari se velle. *art. 16. Sichemorum sententiam in favorem suum ab eisdem preferendam sine dubio sperabat: dum non iam sibi dignitatem, quàm illis utilitatem desiderare ostendebat dicens, Quid vobis est melius. Non quod mihi, sed quod vobis est melius, hoc eligit.*

Iud. 9. Simulque considerate, quod os vestrum, & caro vestra sum *n. 2. Carth.* Persuasionem adiungit quod ipsum potius debeant promovere; Simulque considerate, quia os vestrum, & caro vestra sum, id est frater, & consanguineus vester. Propter quod mihi favorabiliores esse debetis, & ego promotus vicem vobis rependam, & committam officia, cùm tamen principatus debeat virtuti magis, quàm carnali origini. Vnde nec alicui alteri iudici bono legitur in præfidentia suis. filius successisse. *art. 16. Caro vestra sum. Ac si diceret, vestrorum quemlibet, ut meam diligo animam, dumque mea in vobis anima sit (est enim magis ubi amat, quàm ubi animas) carnem meam vestrorum animabus sine propria anima in formandam demissit, ut unaquæque dum meam carnem animas, eam, ut suam ipsius carnem, amet.*

Iud. 9. Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ieroboal septuaginta viros, super lapidem vnum. *n. 5. Carth.* Ecce quàm inhumana crudelitas. Ecce ad quanta facinora trahit ambitio. Timuit quippe Abimelech quod fratres sui resisterent suæ promotioni, aut ab alijs tribubus acceptarentur in iudices. *art. 16. Venit sub pietatis specie, ut fratres adhuc pro patris interitu domi clausos, & pre dolore tristes*

tristes consolaretur: sed ubi primum domum intravit, speciem pietatis se posuit ex fratre in feram transformatus, fratres suos uno eodemque die omnes, (uno excepto, qui remansit absconditus,) ostensacruditatis natura trucidavit.

Iud. 9. Cæperunt eum detestari, & scelus interfectionis septuaginta filiorum Ieroboam, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in cæteros Sichemorum principes, qui eum adiuverant. n. 24. Caribuf. Superius dictum est, quod Abimelech conduxit viros vagos, & inopes, qui eum iuverunt; quomodo ergo nunc dicunt eum iuvisse principes Sichemorum? Ad quod dicendum videtur, quod Abimelech in regem promotus, illos auxiliatores suos in officiis magnis constituit. art. 16. Rex effectus ancilla filius, vagos, & inopes, quos ad se vocaverat in auxilium, principes effecit, ut regis dignitatem sibi ipsi ab illis datam, eisdem principum officia conferendo, ut sic gratum se erga illos ostenderet, compensaret.

Iud. 9. Qui vocavit citò armigerum suum, & ait ad eum: Evagina gladium tuum, & percutite me: ne fortè dicatur, quod à fratre interfecit sim. Qui iussa perficiens, interfecit eum. n. 54 Carib. Superbissimus ille humanum opprobrium magis, quam Dei iudicium formidavit, nec licuit ei mortem suam sic accelerare, quia hoc æquivalenter fuit, se ipsum occidere, idcirco peccavit in hoc, sicut & Saul in proprium gladium ruens; peccavit quoque, quia ex causa tam vana fecit sibi mortem infligi celeriore. art. 16. Vocavit citò. Ne scilicet si iste horrendum quod iubebatur, facinus perpetrare, per aliquantulum temporis interval lum mente cogitaret, illud committere recusaret; velletque potius Deo prohibenti homicidii, quam regi illud imperati obedire.

Iud. 9. Illoque mortuo, omnes, qui cum eo erat de Israel, reversi sunt in sedes suas. n. 55. Carthusianus. Postquam detestatur ambitionem, crudelitatem, ingratitudinem, & alia vitia huius tyranni, sic ait. Totis ergo precor,

diis vitemus omnia vitia ista, & subesse optemus, ac obedire, non præstidere. Nempe quis est, qui ad prælationem afficitur, aut in ea manere lætatur, nisi qui divini rigorem iudicii non veretur, nec insufficientiam propriam, nec sua novissima intuetur. art. 7. Digna certè spectaculo fuit semina, quæ hunc interfecit tyrannum, unde meritis omnibus demonstratur à sacra scriptura dicente. Ecce una mulier fragmen molæ desuper iaciens, illi sit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius. n. 53. Quippe quæ recedentibus è propugnaculo posito super ostium turris hominibus sola remanserit ingressum impeditura, totumque hostium exercitum, occidendo tyrannum, debellaverit.

Iud. 6. Reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem suum interfecit septuaginta fratribus suis n. 56 Carib. Docemur in isto capite ex parentum virtuositate, aut sanctitate nequaquam prælumere, aut inaniter nobis blâdiri, quasi sufficiat nobis progenitores, aut prædecessores sanctos habere. Ecce enim sanctus Gedeon, cum quo toties ore ad os loquutus est Angelus, vir præcipue pius, & humilis, quam sceleratissimum, crudelissimum & ambitiosissimum habuit filium art. 17. Contra patrem suum fecisse dicitur malum, quod adversus fratres suos commisit: refertur: ac si patrem in se ipso iam mortuum, adhuc iam in, filiis suis viventem, simul cum illis, malus filius trucidaret,

Ex Caietano Cardinali.

Iud. 9. Cõgregati sũt autẽ omnes viri Sichẽ, & vniuersæ familiæ vrbis Mello: abierũtque; & cõstituerũt regẽ Abimelech iuxta quercũ, quæ stabat in Sichẽ. n. 6. Caiet. Adverte quod nõ fuit ab vniuerso Israele, nec etiã à tota una tribu, sed dũtaxat à Sichemitis, & Mellonitis cõstitutus rex Abimelech, & propterea nõ supputatur in catalogo regũ Israel, tanquã primus rex; sed honor iste attribuitur Sauli, qui ab vniuerso populo electus fuit rex primus. Ibi.

Dna ergo civitates ad cõstituendũ Abimelech regẽ

1220

Iud. 9.
n. 56.

1221

Iud. 9.
num. 6.

1222

SONVS XIV.

Abinadab frater David.

Ex D. Ambrosio.

1228

1 Reg.
16. n. 8

Primo Regum. 16. Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. n. 8. Et infra, Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele, & ait Samuel ad Isai: non elegit Dominus ex istis. Dixitque Samuel ad Isai: Numquid iam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Isai. Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus priusquam huc ille veniat. n. 10. & 11.

1229

Pf. 118

D. Ambrosius in Ps. 118. ad illum versum. Iuvenis sum ego, & despectus, iustificationes tuas non sum oblitus sic ait: Ipse David quoque iunior fratribus cum patris oves pasceret, tamquam vili oblegatus obsequio, non oblatus est sacerdoti, quasi indignus, qui vngaretur in regnum, sed a sacerdote quaesitus, & accersitus a pascuis, prerogativam regiae vocationis accepit. *Ps. 18.* Et vocavit. *Abinadab non nisi a patre vocatus, & a patre adductus accessit.* Certè in hoc dignus, qui ad dignitatem regiam eligeretur, utpote qui minimè ambitiosus esse videbatur, nisi regnum minimo fratum a Domino resericaretur, qui licet minor esset aetate, maior omnibus erat animositate.

Ex D. Hieronymo.

1230

1 Reg.
16. n. 8

Primo Regum. 16. Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele, qui dixit: Nec hunc elegit

Dominus. n. 8. Et infra. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis. &c. n. 10. & 11. *D. Hieron.* Iesse filius. David non primus, aut secundus, sed omnium ultimus vngitur a propheta, & despiciabilior cunctis eligitur in regem. *Epist. 7.* Abinadab non nisi vocatus accessit, ut qui vellet potius non regnare, quam regnandi cupidus reputari.

Ex D. Chrysostomo.

Primo Reg. 16. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele. & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis. Dixitque Samuel ad Isai: Numquid iam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus priusquam huc ille veniat. n. 10. 11. *D. Chrysostomus, tom. 1. in Ps. 50.* Existimans ille primogenito apta filio dignitatem, adducit eum in medium. Cui dicit Samuel: Transeat, non enim compliceat Deo. Venit & secundus, nec ipsi placuit, similiter & tertius, & quartus & quintus, & reliquit. Iamque complebatur numerus filiorum, & qui quaerebatur, non inveniebatur. *hom. 1.*

Et paulo inferius sic ait. Considerate diligentius. Non dixit ei Deus, vade, & vnge mihi David: sed, vade, & vnge mihi vau

1231

1 Reg.
16. n.
10. &
11.

1232

1 Reg.
16. n.
10. &
11.

mihi vnum de filiis Iesse. Et cur nō specialiter David nominavit? Ne scilicet pateretur David, quod passus est Ioseph. Sicut enim illi addiscentes futurū sibi regem, insidiati sunt ei, & post multas iniurias vendiderūt sic formidini erat, ne & isti hac eadē perpetrarent. *hom. eadem. Ordinatam Iesse erga filios ostendebat habere pietatē, dum ignorans id, quod Deus decreverat circa electionem regis futuri, filios offerebat servando ordinem, iuxta filiorū atq; etatē.*

Primo Reg. 17. Abierunt autē tres filii eius maiores post Saul in praeliū; & nomina triū filiorum eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertiusq; Samma. *n. 13. Et infra.* Et ait David ad viros, qui astabant secum, dicens; Quid dabitur viro, qui percusserit Philisthæū hūc, & tulerit epprobriū de Israel? *n. 26. adhuc inferius.* Quod cum audisset Eliab frater eius maior, loquēte eo cum aliis, iratus est cōtra David, & ait: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuā, & nequitia cordis tui: quia ut videres praeliū, descēdisti. *n. 28 D. Chryssost.* O zelus, o invidia omni malitia cumulata. Invidia, ignis cōextinguibilis est. Etenim sicut tineā comedit vestimētum, sic & invidia eum quidē, qui zelatur, consumit: eum autē cui invidet, clariore reddit. Nā & Ioseph hoc est a fratribus passus. Et illi quidem, qui invidiæ facibus vrebātur, de libertate in servitutem adducti sunt; cui autē invidium est, rex constitutus est. *hom. r. in Ps. 50.*

Deinde sic progreditur D. Chrys. Iterū æmuli, iterum fratres nōs, inquirunt, scimus superbiam, & malitiam cordis tui. Quæ enim erat necessitas, aut quod desiderium tuum, nisi ut videres praelium, advenisti? *hom. eadē.* Medias Abinadab inter primum, & tertium in atq; fratres ad bellū in acie procebat: non tam, ut ex utroque latere a fratribus defenderetur, quā ut ipse a

dextris, & a sinistris sibi assistentes ab omni belli discrimine tueretur.

Primo Reg. 17. Quod cum audisset Eliab frater eius maior, loquēte eo cū alijs, iratus est cōtra David &c. *n. 28. D. Chrys.* Fratres eius nō ferentes fortitudinē spiritus, provocati sunt in invidiā, & dicunt ad eū: Non alia de causa venisti, quā ut bellū videres. Nō venisti nostri causa, ut nos invikeres. *hb. 46. in c. 21. Gen. Nō arguebat David fratem frater Abinadab de superbia, quia cum esset humilis suspiciōne superbiæ de alio habere non audebat, utpote qui fratrē de se ipso iudicaret: humileque eum esse arbitraretur, nec illum de superbia vitio voluisset damnare.*

Ex D. Augustino.

Primo Reg. 17. Dixit autē Iſai ad David filiū suū accipe fratribus tuis ephi polētā, & decē panes istos: & curre in castra ad fratres tuos, & decē formellas casei, has deferas ad tribunū. & fratres tuos visitabis, si rectē agāt, & cū quibus ordinatū fuit, disce. *n. 17. & 18. D. Aug.* Quādo Iſai David filiū suū mittebat, ut requireret fratres suos, typū Dei Patris habuisse videtur, Iſai misit David, ut requireret fratres suos, & Deus Pater misit unigenitū suū, ex cuius persona scriptū est, Narrabo nomen tuū fratribus meis. Ad requirēdos enim fratres suos venerat Christus, quādo dicebat: Nō sum missus nisi ad oves perditas domus Israel. *tom. 10. serm. 106.*

Et paulo infra sic ait D. Aug. Venit ergo David cū tribus mensuris, & decē formellis casei, ut fratres suos in praelio positos visitaret: quia venturus erat Christus eū Decalogo legis & mysterio Trinitatis, ut genus humanū de potestate Diaboli liberaret. *eodem serm.* Tres isti fratres Iſai filij, tres Apostolorum primates poterunt significare ad quos verus David Christus non semel, sed ter, quasi quemlibet illorum semel inviseret in nocte pugna satis periculose vivendos advenit.

Ex

Ex D. Gregorio Mag.

Ex Lyra.

1238.

1 Reg.
17. n. 8

Primo Reg. 17. Et vocavit Iſai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele, Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. *nu. 8. D. Greg. Mag.* Abinadab interpretatur urbanus. Meritò igitur, Domino consulto repellitur: quia sancta Ecclesia ad regimen animarum non elegit negotiis secularibus strenuum, sed spiritali conversatione decorum. Urbani quidem sunt, qui postposita intentione cælesti, exterioribus studiis se ostendere strenuos conantur. Nec hunc ergo elegit Dominus: quia pii pastores studio cælestia, non terrena providere fidelium gregibus debent, non infirma, & labentia, sed sublimia, & æterna. *lib. suo 6. cap. 3.* Nec hunc, qui postquam primogenitus non electus recesserat, & patri, imò & Samueli videbatur eligendus, hoc enim significare videtur dicens Nec hunc elegit Dominus; Ac si diceret, Ego cerè hunc eligerem propter suam satis amabilem urbanitatem, sed regis electio ad divinam pertinet voluntatem.

Ex Hugone Cardinali.

1239

1 Reg.
17. nu.
17.

Primo Regum 17. Dixit autem Iſai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes istos, & curre ad castra ad fratres tuos. *n. 17. Hugo Card.* Hebræi dicunt quòd Iſai præcepit David, ut afferret pignora fratrum, id est libellos repudii. Nam, ut dicit Hieronymus, mos erat euntibus ad prælium, ut libellos repudii darent uxoribus, ut si caperentur, & non redirent intra tres annos, liceret uxoribus nubere aliis. *Ibi. Prudens pater munera tribuno filiorum mittebat, decem scilicet formellas casei, dicens, Has deferes ad tribunum. n. 18. ut tribunum per munera sibi missa ad filios honorandos inclinaret.*

Primo Regum 17. Quod cum audisset Eliab frater eius maior, loquente eo cum aliis, iratus est contra David &c. *n. 28. Lyra.* Quia timebat, ne fatuitate iuvenili exponeret se periculo, vel ut aliqui dicunt, quia credebatur in superbiâ erectum, eò quòd fuerat inunctus in regem præ fratribus suis. *n. suo 6.* Quod cum audisset Eliab Cum populus regis edictum enunciaret, non solus Eliab, qui erat primus inter fratres ætate, sed etiam Abinadab, qui secundus erat, & tertius, qui dicebatur Samma, sermonem Davidis ad populum audiebat. Quare ergo solus Eliab Davidem arguit? Credo equidem quia magis, si non solus invidus erat, ut qui propter primogenituram sibi regnum conferendum indicaret, & se digniorem præ cæteris censeret, qui cum filia regis matrimonio adiungeretur.

1240

1 Reg.
17. nu.
28.

Ex Abulensi.

Primo Regum 16. Veni, ut mittam te ad Iſai Bethlechemitem: pro-vidi enim in filiis eius mihi regem. *n. 1. Abulen.* Quare Deus non determinavit nunc Samueli, quem vincturus esset in regem: sed locutus fuit indistinctè Respondendū est quòd hoc factum est ad tollendā suspitionem, & indicandū quòd à Deo hoc fieret: Si enim Deus dixisset Samueli quòd vinceret David, & ipse nullo præmissio vinceret eum in regem, crederetur hoc factum fuisse affectione quadam humana, & non iussu Dei; & sic cognati David non multū considerent regno eius. *q. 15.*

Deinde sic progreditur Abul. Itē quia fortè fratres David putantes hoc factū affectione humana, & quoniam Deus elegerat specialiter David, amularentur ei, & niterentur surripere; vel violenter auferre principatum, tanquam non iuste acquisitum. *q. 15.*

Confirmat hoc Abu. exemplo dicens: Sic fuit

1241

1 Reg.
16. n. 1

1 Reg.
16. n. 1

Numer.
16.

de Israelitis contra Aaron : quia quāquam Deus elegisset eum in summum sacerdotem: quia tamen non apparuit aliquod signum electionis divinae, putaverunt Israelitae quod Moyses fecisset hoc aff. Chione carnali tribuens principatū cognatis suis: ideo insurrexerunt aliqui de populo contra Aaron, ut acciperent summum Sacerdotium, ut patet Num. 16. Ita erat de David quantum ad vocationem suam: quia si fratres eius putavissent illam vocationem factam humana affectione, insurgerent contra eum, ut surriperent regnum, quasi ad eos pertineret eo quod maiores erant. Ut ergo hoc non fieret, debuit manifestari nimis quod Deus illum eligebat per modum precedentem, scilicet quod propheta nesciret quem vincturus erat: & cum per omnes discurreret, reperiretur solus David electus à Deo. g. 15.

1243

1 Reg.
16. n. 1

Adhuc super eundem locum hanc proponit Abulenſis quaestione. Quæretur ulterius, cum Deus voluerit occultari nimis istam vocationem David, ne perveniret ad notitiam Saulis, vel aliquorum de populo: an occultata fuerit patri, & fratribus David? Aliquis respondebit quod occultari debuit, quia cum hic David ad magnam dignitatem extolleretur, & esset minimus fratrum suorum, alii inviderent ei: ut ergo non inviderent, debuit occultari. *quaestione 16.*

1244

Ge. 37.

Exemplo id probat Abul. dicens Sic patet de Ioseph, qui referebat somnia fratribus suis, in quibus significabatur eum futurum dominum fratrum suorum: qui ob hoc inviderunt ei vsque ad mortem, nec poterant quicquam pacifice loqui: sed decreverunt eum occidere, & ad ultimum venderunt eum Gen. 37. si tamen tacuisset somnia, non fuisset sollicita invidia: debuit ergo hic subiceri, vel occultari vinctio Da-

vid fratribus suis. g. 16.

Et infra apponit Abul. alia exemplum dicens. Item patet hoc exemplo Saulis, qui quando vinctus est in regem nulli voluit significari: & quinquā cognati sui inquisivissent quid ei accideret, subtrixit de sermone regni supra cap. 10. hoc autem fuit, ne concitaret invidiam contrahentium suorum contra se, ut ait Iosephus 6. Antiquit. quia in magis propter rationibus nemo amicus, & vsquequaque fidus est. g. 16.

Postea quaestioni sic ex propria videri respondet Abul. Respondendum est quod vinctio David notificata fuit fratribus eius, quia ipsi habebant quod Samuel veniebat ad vinctum aliquem de eis in regem. Quod patet, quia per ordinem applicuit eos coram Domino. Et dixit de primo, Num coram Domino est Chusius eius: ergo bene videret ibi Iaiab quod Samuel volebat vngere eum: sed Deus abiiciebat illum. Sic etiam de omnibus aliis fratribus eius factum est: ergo quilibet illorum sciebat quia veniebat Samuel ad vinctum aliquem in regem. g. 16.

Deinde adhuc sic loquitur Abul. Item quis omnes fratres David viderunt eum vngi ut patet infra, Tulit Samuel cornu olei, & vinxit eum in medio fratrum eius: ergo viderunt fratres sui. Quod autem patet eius cognovisse hanc vocationem apparet, quia Samuel faciebat quod Iaiab applicaret per ordinem filios suos coram eo: & cum applicuisset Eliab dixit Samuel Non elegi hunc Dominus, & applicuit secundum, & sic fecit de omnibus aliis filiis: ergo Iaiab videbat quod Samuel vellet vngere aliquem de filiis eius in regem. g. 16.

Possent autem idem Abulenſis. Respondendum est ad rationem in contrarium, quod quāquam David vngeretur, scilicet fratribus & patri, non concitarent invidiam suam.

1245

1 Reg.
16. n. 1

2 n. 1

1246

1 Reg.
16. n. 1

1247

1 Reg.
16. n. 1

2 n. 1

2 n. 1

1248

1 Reg.
16. n. 1

scirent hanc electionem à Deo esse. Nec valet exemplum de Ioseph: quia fratres sui non putabant, illa somnia esse à Deo: sed per arrogantiam; & superbiam Ioseph, aliqui non tentarent eum occidere: cum contra Dominum scirent se non prevaluturos. g. 16.

1249

Progreditur Abul. ita. Item, & fortius, quia fratres Ioseph ei, invidēbat, eo quod ante hoc nemo erat eorum dominus: nunc autem inimicus eorum dominari volebat illis. In David autem fuit, secus. Primo quia ista victio cognoscebatur à fratribus suis esse à Deo: & ob hoc non inviderent. Secundo quia magis ex hoc latari debebant, cum ante hoc dominabatur eorum aliquis extraneus: nunc autem transiturus erat principatus in eos. Nam non solum David futurus erat dominus fratrum suorum, sed magis dominus totius populi, quod gratum erat fratribus suis, quia ex hoc magnus honor eis accrescebat. In Ioseph autem solum significabatur, quod esset dominatus, fratribus suis, & patri in quo iugum erat, & non honor: ideo inviderunt ei. g. 16.

1250

Adhuc sic procedit idem Abulens. Idem ex hoc quod Davidungebatur in regem, magnus honor, & utilitas accrescebat fratribus: quia non solum ipse principatus erat, sed etiam omnes de cognatione sua excolerentur ad maiorem dignitatem. Sic enim cum Samuel denunciaret Sauli quod futurus esset rex, ait, cuius erunt optima quæque in Israel? Non ne tibi, & omni domui patris tui? Supra cap. 9. Item fratres David habebant iam regem, & semper habituri erant aliquem, qui dominaretur eis: præligerent ergo illum habere de genere suo, quam de extraneis, & sic non inviderent. Sic autem factum est. Nam non inviderunt fratres David ei: sed potius eum dilexerunt, & adiuverunt. Vn-

22402

de, cum Saul inciperet persequi David, & ipse fugisset in Bethleem. Am. Qdollar, dicitur: Quod cum audissent fratres eius, & domus patris eius, descendunt ad eum illuc: & factus est princeps eorum. *Infra cap. 22. g. 16.*

1 Reg. 22.

Tandem respondens Abulens ad illud, quod dictum fuerat de Saul supra sic. aut. Non erat simile de Saul, & de David; quia cum Saul victus esset in regem, nullus rex præcederat, sed ibi seibat noviter: solent autem novitates odia parere, & invidiam. Tempore autem victoris David iam erat rex in Israel, & semper aliquis futurus erat: utroque modo vinceretur David in regem, non per odium, nec per odium, & sic non fuit inconveniens: videtur enim illam patri, & fratribus odiam esse. *questione 16.* Providi enim mihi regnum. 1. Optimus futurus rex insinatur, qui non tam sibi, quam Deo rex eligeretur. *ut ait, qui non tam sibi, quam Deo, quam Deo procuraret obsequium.*

1251

Primo Reg. 17. Abierunt autem tres filii eius maiores, post Saul in praelium: & nominati sunt filiorum eius, qui perregerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertiusque Samuël. *num. 1.* Ob hoc illi tres milia sunt ad bellum, quia robustiores erant ceteris filiis. *g. 17.* *ergo fratre bello optiori, quia animo valentiores, & aetate maiores regem suum ad praelium sequebantur: & inter primum, & tertium Abinadab medius incedebat, non ut periculum mortis propriæ melius evitaret, sed ut discrimen viri sue fratris, quos ad dexteram, & ad sinistram deducebat, posset propulsare.*

1252

17. num. 1. g. 17.

1 Reg. 9.

Ex D. Dionysio Carthusiano.

Primo Reg. 16. Sanctificavit ergo Ithai, & filios eius, & vocavit eos

1253

T 4

1 Reg.
16. n. 1

eos ad sacrificium. num. 5. Carhus. Samuel Isai, & filios eius aspergendo eos aqua lustrationis, & orando pro ipsis, exhortando eos ad devotionem. art. 31. Inter alios ergo fratres fuit Abinadab aqua sanctificatus lustratus, licet non fuerit oleo inunctus regalibus nec aliquam, videns se in regem non electum, quarimoniam efformavit: quia plaris faciebat sanctitatem, quam dignitatem.

1254

1 Reg.
17. n. 17.
18.

Primo Regum 17. Et decem formellas calei, has deteres ad tribunū. n. 18. Carhus. Ad tribunū, sub quo militant fratres tui, ut te habeat favorabiliter circa ipsos, præcavendo pro posse eorum pericula. art. 32. Prudens pater nullum ex filiis specialiter tribuno commendabat, ut sic aequalem erga singulos ostenderet affectionem; nisi alicui specialem significaret amorem, aliorum fratrum contrarium excitaret livorem.

Ex Caietano Cardinali.

1255

1 Reg.
16. n. 8

Primo Regum 16. Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. num. 8. Caietanus. In aulam, in qua erat Samuel, ingressus est primogenitus Isai cum primogenito suo: & facta revelatione divina ad Samuelem, quod non esset ille futurus rex, Isai vocabat alium filium

& sic successivè introduxit omnes filios ad Samuelem. Talem autem ordinem Samuelem disposuisse ex hoc insinuat litera, quod non omnes simul introduxit pater, qui tamen omnes ingressi aulam Samuelis, non singillatim exhibant, sed manebant in ea: quemadmodum testatur vocatio Davidis in medio fratrum subiuncta. Ibi. Primus ergo vocatus. ut eligeretur in regem fuit Abinadab. Eliab enim non vocatus, sed statim cum patre simul ingressus aulam fuisse videtur, non solum, ex eo, quod esset post primogenitum primus inter ceteros secundum aetatem; sed quod inter reliquos propter civiles mores, quibus & verè urbanus nomen suum implebat, regiam mereretur dignitatem.

Primo Reg. 17. Fratres tuos visitabis, si recte agant, & cum quibus ordinasti sunt, disce. n. 18. Caietan. Iuxta Hebræum habetur. Et pignus eorum tolles. Hoc est redimes quicquid in pignus dederint pro debito aliquo. Subintelligitur enim quod Isai dederit pecuniam David ad redimendum pignora fratrum suorum, si opus esset: ibi. Et pignus eorum tolles. Vt David pignus a quolibet fratre alicui traditum pro cibo, & potu, per pecuniam, quam a patre acceperat, reciperet, fratrique suo, cuius esset, iterum traderet: ut in casibus necessitatis, illo iterum deposito pignore, sibi remedium compararet.

1256

1 Reg.
17. n. 18.

SONVS XV.

Abiron.

Ex Philone Hebrao.

1257

Nume.

16 nu.

24.

Numer. 16. Præcipe vni-
verso populo, ut separe-
tur à tabernaculis Core,
& Dathan, & Abiron;
n. 24. Philo Heb. Vbi ope-
ræ pretium est considerare, quomo-
do cælum, terraque pænas exige-
runt ab impiis hominibus, seu divi-
sis muniis inter primarias mundi
partes, unde cæteræ sumptæ ori-
ginem. Nimirum quia scelesti mali-
tiam suam radicant in terra, in-
tantam altitudinem extulerunt, ex-
tenderuntque, ut cælum attingeret,
ideo terra simul, & æther in eos sæ-
viit. lib. 3. de vita Moysis.

1258

Nume.

16. nu.

31. &

32.

Et paulo infra ad illud Num. 16.
Dirupta est terra sub pedibus eorū;
& aperiens os suum, devoravit illos
cum tabernaculis suis. num. 31. &
32. Et simul ad illud. Sed, & ignis egres-
sus à Domino interfecit ducentos
quingenta viros. n. 35. Sic progre-
ditur Philo. Altera deducens se, ut
absorberet inutilia pondera, alter
exurens eos fulminibus, imbris in
morem densis, & crebris micanti-
bus. Finis autem & absorptorum,
& exustorum idem fuit. Nam vtri-
que disparuerunt: alteri operi solo
restituto in pristinam planiciem,
alteri absumpti fulminibus, ignibus.
lib. 3. de vita Moysis. Præcipe &c. n.
24. Ne, si in consorsio horum, trium, re-
bellantium adversus Moysen populus per-
moveret, malo ipsorum exemplo concita-
tus, contra ipsum Moysen populi modera-
torem simul cum tribus seditionis capiti-
bus rebellaret.

Ex D. Ambrosio.

Numer. 16. Et ait Dominus ad
Moysen: Præcipe vniuerso
populo, ut separetur à tabernaculis
Core, & Dathan, & Abiron. n. 23.
& 24. Et infra. Dirupta est terra sub
pedibus eorum: & aperiens os suum,
devoravit illos cum tabernaculis suis
& vniuersa substantia eorum: des-
cenderuntque vivi in infernū operi
humo, & perierunt de medio mul-
titudinis. n. 31. 32. & 33. D. Ambro-
sius, tractatu de Mansionibus, loquens de Man-
sione ReHEMA, sic ait. Sub hoc deserto
Dathan, Abiron, & Core, filii cum
eorum familiis hiary, terræ ob sedi-
tionem sequebatur.

Et paulo infra. Per Dathan, &
Abiron, quid aliud, quam qui hære-
ses, & schismata in Ecclesiam intro-
ducunt, significantur? Hi sacerdotis
authoritate, contempta, ab eo, &
Dei Ecclesia se segregantes, alias Ec-
clesias, aliud altare, alios mores, ut
Apollinarius, Novatianus, & similes,
somniaut; & Dei ordinatione reiec-
ta, proprias conantur statuere va-
puitates. Moysen autem non solum res
rebellionis duces, terra absorbitur vivos,
sed etiam omnes illos, qui exemplo illa-
rum, excitati, electionem à Deo
factam improbabant, ut qui
sacerant in culpa comeli-
ces, fuissent & in
pæna confortati.

1259

Nume.

16. nu.

23 24

Nume.

16 nu.

31. 32.

& 33.

1260

Ex D. Chrysoſto.

Num. 16. Conſeſtim igitur, ut ceſſavit loqui, diſrupta eſt terra ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuum, devoravit illos cum tabernaculis ſuis, & vniverſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque vivi in infernum apertiſſimo, & perierunt de medio multitudinis. *n. 31. 32. & 33*
D. Chryſoſtomus ad illud, quod Azarias ſacerdos dixit regi Ozia 2. Paralip. 26.
 Non eſt tui officii Ozia, ut adoleas incenſum Domino, ſed ſacerdotum hoc eſt, filiorum Aaron. *n. 18. Sic ait.* Poſt multum temporis iam deſuncto Aarone hoc accidit. Et quā ob rem non dixit ſacerdotibus tantum, ſed & patris mentionem fecit? Accidit in illo tempore, ut tale quipiam fieret; Dathan enim Abiron, & Core inſurrexerunt aduerſus Aaron, aperta eſt terra, ac devoravit illos: venit ignis é cælo, & exuſſit eos. Volens igitur eum commonefacere illius hitoriæ, ait Nō licet tibi adolere incenſum, ſed ſolis ſacerdotibus filiis Aaron. Non dixit cogita quid paſſi ſint, qui tunc illa patrārunt, ſed nominato Aarone, cuius vicem vltus eſt Deus, eum ad hitoriæ recordationem adduxit. Noli autem quæ auſus eſt Dathan Abiron, & Core, ne patiāris, quæ tempore Aaron acciderunt. *hom. 4. de verbis Eſaia. Vidi Dominum.*

Et iterum exſpiciens eundem textum

2. Paral. 26. ſic ait idem D. Chryſoſto.
 Non ſimpliciter dixit ſacerdotibus: ſed addidit Aaron. Is primus fuit pontifex: ſimileque faciūſ illius temporibus quidam auſi ſunt. Dathan enim, & Core, & Abiron, conſurati aduerſus illum, cum alijs aliquot voluerunt ipſi præripere ſacerdotium: ſed alios quidem terra dehiſcens abſorbuit: alios veró cælitus emiſſus ignis exuſſit. Huius ex-

go hitoriæ volens illum commonefacere, mentionem fecit Aaron, qui tunc erat iniuria affectus, ut ad calamitatem eorum, qui fecerant iniuriam, huius cogitationem tranſmitteret. *ho. 5.*

Et iterum conſiderans Dei bonitatem erga Oziam, ſic ait idem D. Chryſoſto.
 Quomodo igitur videbimus bonitatem? Si cognoverimus quare dignus fuerit Ozias. Quibus igitur erat dignus? Vt ſimulatque intra ſacrorum veſtibus tanta cum impudētia erapiſſet mille fulminis ictibus, extremo ſupplicio, cruciatuque afficeretur. Quandoquidem illi, qui hæc primū ſunt auſi hanc dedere penam, videlicet Dathan, Core, & Abiron, multo magis hunc ad eum modum puniri oportuit, qui nec illorum quidem calamitatibus fuerit caſtigatus. *hom. 5.*

Conſeſtim igitur, ut ceſſavit loqui, diſrupta eſt terra &c. *nu. 31.*
Non, dum Moſes aperto ore ſuo inimicis ſuis mala imprecabatur, os terra ſuum, ut eos iubente Deo devoraret, aperuiſe reſertur. Non enim ſolus Deus nos de inimicis noſtris vindicare, dum audit nos de illis ab eo vindictam poſtulare. At ubi primū claſſo ore Moſes à vindicta reſpicienda ceſſavit, conſeſtim, aperto ore, Moſis inimicos horrendo illo ſupplicio Dominus multavit.

Ex D. Auguſtino.

*N*um. 16. Miſit ergo Moſes, ut vocaret Dathan & Abiron, filios Iſrahel. Qui reſponderunt: Non venimus: nulli quid parum eſt tibi quod adduxiſti nos de terra, que lacte, & melle manabat: ut occideres in deſerto milia & dominatus fueris noſtri? Re vera adduxiſti nos in terram, que illit rivis lactis & mellis. *à num. 12. & additur.* Aut & oculos noſtros vis cruci? non venimus.

nimus. *n. 24. D. August.* Quid est quod Dathan, & Abiron eum in seditionem confurrexissent, vocati à Moyse, ac superbe, & iniuriose respondentes, Numquid pusillum hoc quoniam eduxisti nos à terra flugit lac, & mel, interficere nos in eremos: quoniam præest nobis princeps: & tu in terrâ fluentem lac, & mel induxisti nos, & dedisti nobis fortem agri, & vineas: post hæc addiderunt, Oculos hominum illorum abscondisses: non ascendimus. Quorum hominum oculos dixerunt? Vtrum populi Israel, tanquam dicentes, si ista præstitisses, oculos hominū illorū abscondisses, id est, ita te diligerent, ut oculos suos eruerent, & darent tibi: Quod indicium magnum dilectionis & Apostolus dicit: Quoniam si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi; Et deinde plenam contumaciam addiderunt, Non ascendimus, id est non veniemus, quia vocaverat eos. *q. 26. Nisi & dominatus fueris nostri. nu. 13. An quod irvidos valde torquebat, dominum scilicet Moyse, vellent enim potius oculis orbari, quam Moysem super se constitutum principem intueri, quem non nisi obocati principem à se ipsis ferendum esse testarentur. Ac si dicerent, si princeps nostri es, oculos nostros erue, malumus enim excacari, quam te supra nos principem inspicere.*

Num. 16. Loquutusque Dominus ad Moysem & Aaron, ait: Separamini de medio congregationis huius, ut eos repente disperdam. *n. 20. 21. D. Augustinus.* Notandum est tunc iubere Dominum separationē fieri corporalem, cum iam vindicta imminet malis. Sic Noë cum domo sua separatur à cæteris diluvio perituris. Loth separatur à Sodomis igne cælitus consumendis. Sic ipse populus ab Ægyptijs marinis fluctibus obruendis. Sic isti nunc à Synagoga, Chore, Abiron, & Dathan, qui se primitus per seditionē abrū-

pere voluerunt: cum quibus tamen sancti antea viventes, & conuersantes, & cum cæteris, quos reprobatur Deus secundum verba, quæ in eos increpans dicit, contaminari tamen ab eis minime potuerunt. *Quæstionum super Num. lib. 4. quæstione 27.*

Deinde sic progreditur D. August. Nec separari iussi sunt quando viduam Dominus sive differebat, siue talem adhibebat, qua innocentes periclitari lædive non possent, sicut serpentum morsibus, sicut strage mortium, qua Deus quem volebat, sicut volebat, alio percutiebat intacto, non sicut aqua diluvij, aut ignea pluvia, aut aqua maris, aut hiatu terræ, quæ permixtos poterat pariter absumere: non quia & ibi Deus suos conservare non posset, sed quia opus erat temptatione miraculi, ubi separatio fieri poterat, ut vel aqua, vel ignis, vel hiatus terræ quos invenisset auferret. *q. 27. Separamini &c. Dum enim Moyse & Aaron in medio rebellantium starent, non eos Dominus disperderet, quia amor erga Moysem & Aaronem, odium adversus rebelles conceptum; ne ad vindictam suam procederet; Dominum retardaret.*

Num. 16. Dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis, & universa substantia eorum. *n. 31. 32. D. Augustinus scribens ad Emeritū.* Neque vobis obijcimus, nisi schismatis crimen, quam etiam hæresim male perseverando fecistis. Quanti autem divino iudicio pendatur hoc facinus, lege quod te legisse non ambigo. Invenias Dathan, & Abiron hiatu terræ devoratos, cæterosque omnes, qui eis contulerant, igne de medio eorum exiente consumptos. Illud ergo scelus ad exemplum devitandi, Dominus Deus præsentis supplicio denotavit, ut cum talibus patientissime parcit, quali ultimo iudicio

Num.
16 nu.
13.

1266

Num.
16 nu.
20. 21.

1267

Num.
16. nu.
20. &
21.

1268

Num.
16. nu.
31. &
32.

iudicio reservet, ostenderet. *Epistol. 164.*

1269

Et in libro primo de mirabilibus, sic ait idem D. Augustinus. Eos qui se in excellum elevantes Dei ordinationi resistere cœperunt, sub pedibus eorum terra dehiscens, aperto ore in infernum deglutiens, voravit. In quibus manifestè ostenditur, quòd tantundem sensibiles, & insensibiles creaturæ Dei dicto obediunt, dum quemadmodum viventes celementer cum eius imperio veniunt, ita & quæ non vivunt, velut viventes, quæ præcipiuntur, peragunt. Sed quanvis quasi vivens terra illud vindictæ officium peragit, contra naturam tamen in illo nequaquam aliquid fit: vitam enim insensibilem terra habere indubitanter dignoscitur, per quam in se crescentia arborum, & olerum fructeta moveri videntur. Vnde quasi in vivente carne palpitantes venæ sanguinis discurrent, ita etiam per terram viventium aquarum rivi profluunt: per quam vitam insensibilem Deo imperante terra os suum aperuit, quando hominum peccatorum, quasi serviens in ministerio vindictæ, tabernacula peccatorum voravit. cap. 29. Cum tabernaculis &c. n. 32. Ne postea Israelitarum aliquis, si in tabernaculis horum inhabitaret, illorumque substantia frueretur, ad simile perpetrandum facinus, animum inclinaret: nec contagium tanti criminis, quod tabernaculis, & substantia quodammodo inhaerens permaneret, declinaret.

Ex Ruperto Abbate.

1270

Num. 16. Dirupta est terra sub pedibus eorum &c. à nu. 31. *Rupertus. Aperta est terra, & deglutivit Dathan, statimque ora concludens aperuit super congregationem Abiron, qui principes seditionis ex-*

Nume.

16. à n.

31.

titerunt, promissionibus Dei detrahentes, & cum subnatione dicentes. Revera induxisti nos in terram, quæ fluit rivis lactis, & mellis. lib. 8. de divinis off. cap. 4. Devoravit illos. *Ac si ita illius cibi avida terra foret, ut non illum prius dentibus in ore devoraret, sed integrum, impatiens mora brevissima devoraret, ita peccatores suis in visceribus abscondere exoptabat, ut sic gehennam, quæ terra instar stomachi est, posset desideratis ab ipsa gehenna epulis adimplere.*

Ex Hugone Cardinali.

Ecce autem (ait textus sacer. Num. 16.) Core, & Dathan, atque Abiron surrexerunt contra Moysem. n. 1. & 2. *Hugo. Core cum vidisset fratrueles suos honoratos: alterum sacerdotio: alterum ducatu populi, invidit: & habuit secum complices de levitis maioribus ducentos quinquaginta, quos indignos sacerdotio Moyssi, & Aaroni præferebat. Habuit autem complices Dathan, & Abiron Rubenitas, quibus propter primogenituram principatum deberi dicebat: quia fuerant de Ruben primogenito. Ibi. Invidus Core, solus in invidia esse noluit, socios in suo crimine quaesivit Dathan, & Abiron, qui in populo principes erant, ut illorum exemplo alios ad rebellionem, quam intentabat, facile commoveret.*

1271

Nume.

16. nu.

1. 2.

Num. 16. An, & oculos nostros vis eruere? non venimus. n. 14. Hugo. Quasi dicerent, cæteris malis, quæ nobis intulisti, vis addere istud malum: ut eruas nobis oculos. Vel sic. Vis eruere nobis oculos, id est, credis tu, quòd simus cæci: nec intelligamus quòd nobis vis dominari. Ibi. An oculos &c. Invidi enim cum essent, facilius ferrent oculis privari, quam servatis oculis, & apertis Moyssi, & Aaronis gloriam intueri. Invidus enim

1272

Nume.

16. nu.

14.

enim quisque magis aliena felicitate à se visa, quam propria cruciabitur cecitate.

1273

Numer.
26. n. 8

Num. 26. Isti sunt Dathan, & Abiron principes populi, qui surrexerunt contra Moysen, & Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt: & aperiens terra os suum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combustus ignis ducentos quinquaginta viros. n. 9. & 10. Hago. Devoravit Core. Contrarium dicitur suprà cap. 16. Scilicet quòd exustus est in igne egresso de thuribulis cum ducentis quinquaginta locijs suis. Solutio. Re vera incēdio perit Core: sed dicitur absorptus à terra: quia subito exustū terra eius cadaver accepit. Vel attribuitur Core, quod cōplices suis accidit, scilicet Dathan, & Abiron. Ibi. Non solum Dathan, & Abiron terra deglutivit, sed etiam Core, qui fuit rebellionis caput celesti exustum igne devoravit, ut qui simile in vita commiserant seditionis flagitium, simile post vitam ferrent punitionis flagellum.

1274

Psa. 105
v. 17.
18.

Psal. 105. Aperta est terra & deglutivit Dathan: & operuit super cōgregationē Abiron, &c. exarsit ignis in synagoga corū: flamma combussit peccatores. v. 17. & 18. Hago. Aperta est terra, idest terrena vira, & deglutivit Dathan, & operuit super cōgregationē Abiron, &c. ut respirare non possent. Num. 13. Terrā, quam lustravimus devorat habitatores suos, idest terrena cura, quæ ut mola lustratur, & circuitur, quia in circuitu impii ambulant Psa. 11. Recte ergo per Dathan, & Abiron. intelliguntur illi, qui ambiunt prælacionē.

Psa. 11.

Ibi. Et operuit super cōgregationē Abiron. Non solū Abironem, sed totam simul eius cōgregationē terra devoravit, ut qui ad familiam suam ultra necessitatis terminos alendam, terram nimio terrena congregandi bona desiderio, periculo suffocationis contempto, devoraverat, simul cū sua cōgregatione ab ipsa terra, quin illā suffocaret, devoraretur.

Ex Lyra.

Num. 16. Ecce autem Core, & Dathan, atq; Abiron surrexerunt contra Moysen. n. 1. Lyra. Per Core, Dathan, & Abirō, qui aggregaverūt sibi multitudinē ad movendum seditionē, ut per hoc obtinerēt sacerdotij dignitatem, significantur illi, qui inter seculares, vel religiosos seminant contentiones, vel discordias. in Mor. n. suo primo. Et infra sic ait. Et sicut Core, Dathan, & Abiron descenderunt ad infernum: sic & isti descendent cū ipsis, nisi debito modo pœnituerint de peccatis. Ibidem. Ecce. Sic tres isti ostenduntur seditionis duces: horrendum in se ipsis prodigiosa punitionis spectaculum prabitu ri, quo viso homines invidia monstrum exhorrescant, ipsumq; invidia monstrum fugiant: ne in terre visceribus abscondantur utpote indigni, qui super terram ab alijs hominibus videantur.

1275

Numer.
16. n. 1

Num. 16. Misit ergo Moyses, ut vocaret Dathan, & Abirō filios Eliab. Qui responderūt: Non venimus. n. 12. Lyra. Vocavit Moyses istos ambitiosos coram alijs senibus, ut eos rationabiliter induceret ad desistendū. n. suo 7. Sperabat enim Moyses fore, ut, si isti duo, qui in populo principes erant, à seditione desisterent, alii omnes ipsorū principum exemplo electionē factam, & sui in principem, & Aaronis in summum sacerdotem approbarent, eique libenter, nobiliū sequuti exemplum, obtemperarent.

1276

Numer.
16. nu.
12.

Ex Abulensi.

Num. 16. Alij; filiorū Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore concilii per nomina vocabantur. n. 2. Abulensis. Isti congregati sunt cum Core, Dathan, & Abiron. De qua

1277

Numer.
16. n. 2

autem

autem tribu isti fuerint, non exprimitur, quia fortè erant de multis tribubus: & isti non movebantur principaliter tamquam vendicare volentes ius tribubus suis, sicut intendebant Dathan, & Abiron pro tribu Ruben vendicare ius sacerdotii, & primogenituræ: sed moti sunt isti, quia incitaverunt eos Dathan, & Abiron, ut non soli viderentur insurgerè in Moysem. q. 4. *Videntes enim quòd sine eorum consilio Moyse ad sacerdotii summam dignitatem Aaronem fratrem suum ex omnibus elegerat, faciliè exemplo trium principum, cum etiam nobiles essent, contra Moysem conspirarunt, neque enim electionem absque eorum consilio factam, voluntariè sed coactè approbaverant.*

1278
Name. 16. nu. 27.
Num. 16. An, & oculos nostros vis erueret? Non venimus. nu. 14. *Abulensis.* Id est numquid vis excacaret nos, faciendo intelligere quòd bene in omnibus his feceris? Quasi dicerent, non consentiemus; nam malè in his fecisti. q. 9. An & oculos &c. *Ac si dicerent. Nam solum nos desideras excacare, ut nostra gaudens cecitate, sed & oculos vis eradicare, ut nostra gloriæ deformitate: eruens enim è vultibus nostris oculos, non solum cecos nos, sed etiam deformes redderes inspiciantibus.*

1279
Name. 16. nu. 27.
Num. 16. Cumque recessissent à tentorijs eorum per circuitum &c. nu. 27. *Abulensis sic legit.* Cumque recessissent à tentorio eorum per circuitum. *Et sic ait.* Cum Moyse ista protulit, credidit populus, & timuit faciens quod iusserat: & dicitur quòd recessit à tentorio eorum: non quòd haberent vnum tentorium omnes. Id ponitur hic singulare pro plurali. q. 15. *Tanta enim erat horum trium ad malum conspiratio, ut quasi tres, unus tantum esset in tribus, quasi in uno tentorio viderentur simul habitare.*

1280
Name. 16. nu. 27.
Num. 19 Dathan, & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum vxoribus, & liberis, omnique frequenti. n. 27. *Abul.* Egressi stabant ut videretur à toto populo, &

innouerunt se nihil timere eorum, quæ dicebat Moyse, quod facerent, si abscederentur in parte interiori tentoriorum. *Et infra.* Isti autem licet fortè aliquid timerent: tamen quia repugnauerat Moyse contententes præceptum eius, erubescébant ad verba Moyse cedere de tabernaculis suis: manserunt. ergo, & supervenit eis interitus. q. 15.

Et adhuc exponens eundem textum sic ait idè Abul. Et adhuc dato quòd recessissent de tentorijs suis, miscetes se in mediâ multitudinè, adhuc ibi inveniret eos manus Domini, & contenteret de populo, alio genere mortis; sed cõvenientior modus fuit iste, ut totus populus videret, & timeret. q. 15. Stabant. *Et corporum suum, animarum habitum indicarent: atq; ita se in sua esse obfinatione constantes popularibus, ipso in exemplum sequentibus ostenderent, ne à rebellione desistere, seduces suos absconditos fuisse scirent, cogitarent.*

Num. 16. Dathan, & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum vxoribus, & liberis, omnique frequentia. n. 27. *Abul.* Isti erant divites, & habebant familiam magnam, quæ cum eis mansit in ostiis tentoriorum suorum: nam aliqui de famulis eorum tenebant verba Moyse, sicut domini eorum, alii verò verecundi dominorum vel timore non deseruerunt eos: & sic omnes perierunt. q. 15. Omnique frequentia. *Nulla ex familiaribus fuit, qui tunc dominis suis suum non offerret tantum, ne, si eos in periculo posset deserere, ingratis, & beneficiorum, quæ ipse dominus contulerant, oblitus viderentur.*

Num. 16. Et aperies os tuum de voravit illos sub tabernaculis suis, & videret Abul. Quare etiam vxores Dathan, & Abiron etiam devoraverunt? *Et respondet sic.* Verisimile est enim vxores viris cõsentire suis: perisimè cum ad hoc nores cederent volentes principari, sicut Moyse. *quæ. 15. Ergo terra devoravit etiam degluttivit, ut quæ virorum fuerunt.*

Numer.
16. nu.
27.

1281

Numer.
16. nu.
27.

1282

Numer.
16. nu.
32.

faciant consortes in ambitione; invidentes honori uxoris Moysis, sicut viri Moysis dignitati, fierens etiam participes in punitione.

1283

Name.
16. nu.
34

Num. 16. At verò omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne fortè & nos terra degluciat. n. 34. Abul. Quando Israelitæ, qui erant in circuitu tabernaculorum Dathan, & Abiron, & Core, audierunt ululatum magnum eorum, quando devorabantur à terra: fugerunt timentes, ne absorberentur à terra. q. 21. Dicēs: Ne fortè, & nos terra degluciat. n. 34. Amens enim esset, qui viso aliorum adeo horrendo supplicio, quamvis nullius culpe sibi conscius foret, non timeret; quòd terra, quæ alios ore aperto devorabat pro stomacho haberet gehennam, quæ nullas peccatorum epulas fastidiret, sed qualibet summa aviditate devoraret.

1284

Name.
16. nu.
34

Num. 16. Ne fortè, & nos terra degluciat. n. 34. Abul. Quia fuit aperta terra in tentorijs Dathan, & Abiron, & Core; timuerunt Israelitæ, qui erant in circuitu, quòd etià alia terra continuò aperiretur, & devoraret eos: Moyses tamè dixerat quòd solum devoraret illos viros peccatores; quia tamen iusserat, ut recederet de circuitu tabernaculorum ipsorum, ipsi nescientes, an sufficiens ter rececissent, timuerunt devorari. q. 22. Timebant enim, ne terra quæ sub pedibus eorum erat, exemplo terre devorantis tres illos rebellionis duces, & etiam aperiret, ut illos similiter devoraret, ut sic pro Domino contra peccatores, non solum una terre pars, sed totius orbis terrarum pro eodem Domino contra insensatos pugnaret.

Ex D. Dionysio Carthusiano.

1285
Name.
16. 4. n.
1.

Num. 16. Ecce autem Core, & Dathan, atque Abiron surrexerunt contra Moysen, alijq; filiorum Israel &c. à n. 1. Cart. Ecce: Per quod

notatur, quàm enorme pinculum, & quàm durum supplicium sint narranda. art. 27. Et infra. Atraxit etiam sibi Dathan, & Abiron, ac Hon, peiores Rubenitarum, persuadens eis, quòd principatus spectaret ad eos de iure, eò quòd essent de stirpe Ruben primogeniti Iacobi. Cui sanctus Iacob moriens dixit: Ruben, tu primogenitus meus, primus in donis, maior in imperio. Gen. 49. art. 27. Corè igitur tres de illa tribu, cui imperium praemissam videbatur sociis sibi adiungere curavit, ut hi tres cum ad summum pontificatum, quod sibi superbus deberi cogitabat, adiuvarent.

1286

Name.
16. nu.
12.

Num. 16. Non venimus. n. 12. Carth. Id est volumus tibi obedire, sed tanquam seductorem, & mendacem, atque ambitionum despiciamus te. art. 27. Clerici viri isti verum dicerent, non immerito obedire Moysi recusarent, iure etenim non agnoscerent rectorem, quem cognoscerent seductorem.

Psal. 105. Aperta est terra, & degluciat Dathan, & exersit super congregationem Abiron. vers. 17. Carth. Abiron similis Dathan in culpa, unde & similis est in pena. In expositione Psal. Neque enim uno deglucitò sciata est terra, sed alterum subitò devoravit. Vno eodemque ore humani obediunt Moysi debuit denegaverant: dicentes Num. 16. Non venimus. n. 13. cum & Moysen vocarentur uno ergo eodemque ore terreno absorberentur, ne parva disjungeret; quos culpa adeo sociaverat.

1287

Pf. 105
v. 17.

Eccl. 45. Quia contrarium steterunt alienij, & propter invidiam circumdederunt illum inimicos in deserto, qui erant cum Dathan, & Abiron, & congregatio eorum in iracundia n. 22. Carth. Porro Dathan, & Abiron, & Hon de tribu Ruben, inviderunt principaliter principatum Moysi, eò quòd esset de tribu primogeniti Iacob. Hic tamè fit specialiter sermo de Aaron, quia de eius laudibus hic tractatur. Ibi. Aar. Moysi frater, eos, qui ipsi fratre

1288

Eccl. 45
nu. 22.

Z 2

Moysen,

Mossem, invidentes ipsius Mosys principatus, circumdederant se ipsum circumdare, & filii hostes, reputabat: neque enim se alium à fratre, sed unum, & eundem per amorem esse, in eoque proinde circumdatum ab hostibus existimabat.

Ex Caietano Cardinali.

1289

Num.

16. n. 3

Num. 16. Cumque steterent adversum Mossem, & Aaron, dixerunt. Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsa est Dominus. n. 3. Caiet. Iuxta Hebraeum habetur, Et inter eos Iehovah, non solum suntus omnes pares ex parte nostri, sed etiam ex parte Dei: quia inter omnes est Deus tanquam communis omnibus. Et hoc dicebant, quia tabernaculum divinum cum nube desuper, medium residebat commune omnibus: tanquam representantem Deum communem omnibus. Ibi. His verbis superbiam dominationis humanae, & in Mosse, & in Aarone à se ipsis cogitatum resoundebant, dum ex ipso ipsius Dei, qui cum Dominus omnium esset, inter omnes tamen, & in eorum medio, quasi unus foret illorum, inhabitabat; eis, ne super, alios omnes elevareretur, fundebant.

1290

Num.

16. n. 3

Num. 16. Cur elevamini super populum Domini? n. 3. Caiet. Iuxta Hebraeum habetur Et quare elevatis vos super congregationem Iehovah? Ecce conclusio arrogati principatus super pares. Et ad exaggerationem iniuriæ torquetur iniuria in Deum, dicendo super congregationem Iehovah elevatis vos. Religionis speciem præle fert hæc obiectio: & insinuat quod sub zeli religiosi specie conspiratio hæc facta est. Ibi Non tam suam quam populi curam gerere ostendebat

nec in Mosse, & Aarone tam supra dominationem, quam super populum electorem agere se ferre demonstrabant, ut sic populi sibi benevolentiam obtinerent, per quam honores sibi concupitos à Mosse, & Aarone ablatis, sibi que ipsis oblatis, vendicarent. Velles enim populus sibi in principem eligere, quos sibi benevolos fore existimaret.

Num. 16. An & oculos nostros vis erueret, non venimus. n. 14. Caiet. Iuxta Hebraeum habetur. Num oculos virorum ipsorum erues? Huc est, num etiam excacabis viros istos, ut non videant ambitionem tuam, qua principatum super populum tibi vendicasti, pollicendo tot, & tanta, sicut nos videmus illam? Ibi. Apis hæc translatio est. Si enim Moses principum oculos excacaret, nullus de populo non cæcus remaneret: quilibet namque principum exemplo commotus demissis, si non omissis, oculis non auderet, in Mosse omnium principum superbiam intueri.

Num. 16. Præcipe universo populo, ut separetur à tabernaculis Corè, & Dathan, & Abiron. n. 24. Caiet. Iuxta Hebraeum habetur. Ascendite ex circuitu tabernaculi Corè, Dathan, & Abiron: Dicendo ascendite, monentur, ut ad superiores partes se transferant. Ibi. Tabernaculum Domini in medio omnium tabernaculorum in altiori loco fixum erat: ergo Moses Dei iussu, non solum à tabernaculis rebellantium recessum, sed & ad tabernaculum Dei accessum non perituris suadebat, dum sagam ad superiorem locum precipiebat. Notandum etiam quod iuxta Hebraeos unum, & idem tabernaculum trium: scilicet Corè, Dathan, & Abiron fuisse referatur, tanta enim illorum ad malum suam conspiratio, ac si non tres seiuncti in tribus tabernaculis, sed unus in uno, eodemque tabernaculo simul habitarent.

1291

1292

SONVS XVI.

Abisag.

Ex D. Cyrillo Hierosolymitano.

1293

3 Reg.
1. nu. 2.
& 3.

Tertio Reg. 1. Quæramus domino nostro regi adoleſcentulam virginẽ, & ſtet coram rege &c. n. 2. & 3. Septuaginta. Quæramus iuvenulam. D. Cyrillus Hier. ad illud Iſaia. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. n. 14. ſic ait. Contradicunt his Iudæi: mos enim eſt illis antiquus, veritati malè refragari. Et dicunt: non eſt ſcriptum, Virgo, ſed Iuvencula. Ego dicenti hoc. etiam concedens: nihilominus reperiam veritatem. Vt autè maniſeſtius diſcas, quòd virgo in divina ſcriptura, iuvencula vocatur; audi librũ Reg. de Abiſag Sunamitide dicentem: Et iuvencula pulchra valde. n. 4. Quòd autem virginem illam elegerint, ut ad David adducerent, in conſeſſo eſt catecheſi. 12.

1294

3 Reg.

1. nu. 3.

Et invenerunt Abiſag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. n. 3. *Magnum ex his verbis colligitur huius puella præconiũ, cùm enim Abiſag adeo ſpecioſa foret, ut præ omnibus propter illius pulchritudinem ad regales nuptias eligeretur, adeo tamè abſcondita domi erat, & ignota principibus curiæ, ut non niſi poſt diligentem inqueſitionem inveniretur. Et cùm eſſet pulchra nimis, qualis à ſacro ſcriptore enunciatur, domi tamen parentum clauſa erat, nolens coram extraneis apparere, nã quòd timeret decori, ſed pudori.*

Ex D. Ambroſio.

1295

3 Reg.
1. nu. 3.

Tertio Reg. 1. Et invenerũt Abiſag Sunamitidem, & adduxerũt

eam ad regem. n. 3. & Cant. 6. Neſcivi: anima mea turbavit me propter quadrigas Aminadab. Revertere, revertere Sunamitis: revertere, revertere, ut intueamur te. n. 11. & 12. *Sic loquebantur, ſponſa Sunamitis, quæ ſecundũ aliquos doctores erat Abiſag Sunamitis, & ſponſus illius, qui dicitur poſt mortem David fuiſſe Salomon. D. Ambroſius in Cant. Poſuit me curus Aminadab eò quòd anima noſtra coniungitur corpori, & velut quidam equorum frementium curus, rectorem ſibi quærit autigam. Ibi.*

Et infra exponens eundem textũ Cant. ſic ait D. Ambroſius. Hunc (curum) bonus auriga demulcet, & in campũ veritatis mittit, fraudis declinat anfractum. Tutus ad ſuperiora curſus eſt, periculofus ad inferiora deſcenſus. Inde quaſi emeriti, qui bene portaverint iugum Verbi, vſq; ad Domini præſepe ducuntur, in quo non ſanũ eſt eſca, ſed panis, qui de cælo deſcendit. Huius curus rotæ ſunt, do quibus dixit propheta, Et ſpiritus vitæ erat in rotis: eò quòd curus animæ teres, atq; rotundus ſine vlla offenſione volvat. ibidem.

Deinde ſic progreditur D. Ambroſius. Si ergo curus eſt anima, habet equos, vel bonos, vel malos. Boni equi virtutes ſunt animæ: mali, corporis ſunt paſſiones: bonus ergo rector malos equos reſtringit, & revocat, bonos incitat. Boni equi ſunt quatuor: prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia. Mali equi: iracundia, concupiſcentia, timor, iniquitas. Et paulò infra ſic ait. Itaque licet intelligibili

Z 3

ſp. Sta.

Cant. 6

nu. 11.

& 12.

1296

Cant. 6.

nu. 11.

& 12.

Ezech. 1.

1297

spectaculo videre vnamquamq; animam cum summo certamine ad cælum rapi, festinantes equos, qui priores pervenerant ad bravium Christi, quorum prius imponatur palma cervicibus. Isti equi sunt subiecti fidei iugo, adstricti vinculo charitatis, iustitiæ frænis, retinaculis sobrietatis. Pulchrè ergo ait: Posuit me currus Aminadab. *ibidem.*

1298

Et adhuc explanans eundem textum, ita procedit D. Ambr. Idem Christus agitator. Hic ergo agitator dicit: Convertere Sunamitis, convertere. Bene, & quasi agitator, & quasi ad currum dicit, Convertere Sunamitis idest pacifica. Quæ enim pacifica est anima, citò se convertit, & corrigit, etiam si ante peccavit: & magis eam Christus ascendit, & regere dignatur, cui dicitur. Ascende equos tuos; & equitatus tuus sanitas. *ibi.*

Abac. 1.

1299

Et tandem exponens illud. Convertere Sunamitis &c. *Sic concludit D. Ambr.* Cum fuerit anima nostra pacifica, idest paxem, *Hac omnia pulchrè D. Ambrosius. in Cant. Rectè sponsa, quæ currus sponsi nominatur, & quatuor affectibus, quasi equis vehitur, quater per verbum Reverti, quater repetitum ab sponso revocatur, ut omnibus simul affectibus ad sponsum eam ad se ipsum vocantè convertatur.*

1300

3 Reg.
1. nu. 3
Cant. 7.
num. 1.

Tertio Regum 1. Et invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. *n. 3. Et Cant. 7.* Quid videbis in Sunamitide, nisi choros castrorum. *n. 1. D. Ambr.* Quid videbis in ea, quæ multum, & adversus plurimos in corpore præliata est? Etenim pugnavit adversus extraneos hostes, pugnavit adversus libri-

cas seculi mutationes, pugnavit adversus corporis fragilitates, adversus multiplices passiones. Audivit à Domino: Convertere Sunamitis. *Ibi. Tanta enimerat Abisag Sunamitidis fortitudo, ut una sola instar esset non unius tantum exercitus, sed multorum castrorum, quorum omnes milites ipsa sola in virtute anima adæquaret.*

3 Reg. 1. Et invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. *n. 3. & Cant. 7.* Quid videbis in Sunamitide nisi choros castrorum? Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis. *nu. 1. D. Ambr.* Speciosas in processu, habitasti in corpore, tamquam calceamento eo usæ, non ut involucro, ut quasi superior, & eminentior eo, ut tuum circumferres sine vlla offensione vestigium. *ibi. & infra.* Speciosam hic significat animæ pulchritudinem, quæ carne tamquam calceamento vitur, & in ipso calceamento impedimentum non patitur, sed incessus decore præcellit. Calceat ergo se anima gratiam, ut cursum huius vitæ, & transitum cum decore prætereat. Quod fit si calceamentum suum non inquinat luto corporali, nec in vitiorum mergat voraginem. *ibi.*

1301

3 Reg.
1. nu. 3
Cant. 7.
num. 1.

Et adhuc inferius. Sic ait D. Amb.

1302

Ad Moysem dictum est, solve calceamentum tuum, & ad Iesum Nave: ad Christum non est dictum, sed magis scriptum, dicente Baptista, post me venit vir, cuius non sum dignus calceamenta portare: quia illi bene admonentur, ut solvant calceamentum suum, qui sine peccato esse non poterant: hic autem non solum calceamentum, sed etiam calceamenta non solvit: quia non solum corpus suum à peccato immune servavit, sed etiam omnium dedit indulgentiam peccatorum: ergo Ecclesia ad imitationem Christi speciosa est, & in calceamentis omni abluta delicto. *Ibi,*

Exod.

Rectè

1303

Recte ergo Abisag filiam principis nuncupat sponsus, dum eam de incestu, quo terrena omnia contemnendo calcabat, commendabat: nisi enim terram pedibus terendo contemneret, servi alicuius, non verò principis filia meruisset appellari.

1304

3 Reg.
1. nu. 2.
Cant. 7.
nu. 7.

Tertio Reg. 1. Et stetit coram rege. n. 2. & Cant. 7. Statura tua assimilata est palmæ. n. 7. D. Ambr. Virorem & integritatem pectoris eius ostendit. Nulla est arbor, quæ ita perpetuò viret, ut palma: Statu- ra ergo sponsæ assimilata est palmæ, quòd viriditatem pudicitia, & illius innocentia naturalis, quam à primordio accepit, semper conservavit incolumem. Ibi. Iure equidem Abisag Sunamitidis Statura palma assimilatur, quæ, ut statet semper virgo coram David electa fuisse perhibetur, stetisse enim palma in ista indicatur, in qua sua virginitatis trophæa suspendere posset: in quibus sua victoria gloriam immarcescibilis corona memoriam conservaret.

Ex D. Hieronymo.

1305

3 Reg.
1. a. n. 1

Tertio Reg. 1. Et rex David se-
nuerat, habebatque ætatis plu-
rimos dies: cumque operiretur ves-
tibus, non caliscebatur. Dixerunt ergo
ei servi sui: Queramus domino nos-
tro regi adolescentulam virginem, &
stet coram rege, & foveat eum, dor-
miantque in sinu suo, & calefaciat
dominum nostrum regem. Quæsie-
runt igitur adolescentulam specio-
sam in omnibus finibus Israel, & in-
venerunt Abisag Sunamitidem, &
adduxerunt eam ad regem. n. 1. 2.
& 3. *D. Hieronymus.* David annos na-
tus septuaginta, bellicosus quondam
vir, senectute frigescente, non po-
terat cal: fieri: Queritur itaq; puel-
la de universis finibus Israel Abisag
Sunamitis, quæ cum rege dormiret,
& senile corpus calefaceret. *Epist. 2.
ad Nepotianum.*

*Deinde sic inquit D. Hierony-
Nonne tibi videtur, si occidentem
sequaris literam, vel figmentum es-
se de mîmo, vel At ellanarum ludi-
era? Frigidus senex obveluitur vesti-
mentis, & nisi complexu adolescen-
tulæ non tepescit? vivebat, adhuc
Bethsabee: supererat Abigail, & re-
liquæ vxores eius, & concubinae,
quas scriptura cõmemorat. Omnes
quasi frigida repudiantur, & in vni-
us tantum grandævus calefcit am-
plexibus? In eadem Epist. 2.*

*Et sic respondet D. Hier. adhuc ro-
gando. Quæ est igitur ista Sunamitis,
vxo, & virgo tam f. rvens, ut frigi-
dum calefaceret; tam sancta ut ca-
lentem ad libidinem nõ provocaret?
Exponit sapientissimus Salomon
patris sui delicias, & pacificus bella-
toris viri narret amplexus. Posside
sapientiam, posside intelligentiam:
ama illam, & servabit te: honora il-
lam, & amplexabitur te. in eadem
epist. 2.*

*Alii tamen Doctores etiam in sensu
literali exponunt hunc textum, quibus li-
benter adhaereo. Post multam igitur in-
quisitionem Abisag, quasi abscondita an-
te foret, inventa fuisse refertur: neque
enim tantus pudicitia thesaurus, in quo
cum pulchritudine virginitatis gemma
servabatur, intactus esse posset, nisi à libi-
dinosi puritatis prædonibus absconderetur.*

Ex Ruperto Abbate.

Tertio Reg. 1. Et rex David se-
nuerat, habebatque ætatis plu-
rimos dies: cumque operiretur vesti-
bus, non calefiebat. Dixerunt ergo
ei servi sui. Queramus domino nos-
tro regi adolescentulam virginem,
& stet coram rege. Et invenerunt
Abisag Sunamitidem &c. a. n. 1. *Cant.
6. Anima mea turbavit me propter
quadrigas Aminadab; Revertere;
revertere Sunamitis, revertere, re-*

Z 4 vertere,

1306

3 Reg.
1. a. n. 1.

1307

1308

3 Reg.
1. a. n. 1.
Cant. 6.
nu. 11.
& 12.

vertere, ut intueamur te. n. 11.
& 12.

Rupertus. Voces eiusdem Amīnadab currentis in quadrigis suis erant huiusmodi. Tu o Sunamitis, idest, captiva vel despecta, revertere, & iterum dico revertere, & tertio dico revertere, & quarto dico, revertere, videlicet secundum istas quadrigas meas. Cumque reverteris, tu mihi es Sunamitis, quæ vel me, vel patrē meum antiquum dierum calefacias, secundum similitudinem hanc. Et Rex David senuerat &c. in *expositio-
ne Cant.* Et stet coram regi. *Relle* dicitur de puella, qua suam debuisset virginitatem servare, quod querenda erat, ut coram rege staret, sic enim statu corporis animi sui statum indicaret, & a neutro neutiquam casura, sed & corpore, & animo virgo permanens, demonstraret.

Ex D. Bernardo.

Tertio Reg. 1. Dixerunt ergo ei servi sui: Quæramus domino nostro regi adolescentulam virginē, & stet coram rege. *D. Bernardus exponens illud Cant. 6.* Revertere, revertere Sunamitis: revertere, revertere ut intueamur te. *Sic ait D. Bernard.* Quater revocat animam, quam respicit dicens Revertere &c. ut intueamur te: quo videlicet nec in peccandi consuetudine, nec in conscientia peccatorum: sed nec in tempore, & torpore ingratitudinis, aut in elationis cæcitate persistat. A quo nos quadrupartito periculo revocare dignetur, qui factus est nobis a Deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio & redemptio Iesus Christus. *serm. 3. in annuntiatione Dom.* Ut stet coram rege. Adeo enim gratum regi spectaculū exhibebit a nobis inventa, & adducta puella, ut nec per minimam temporis morulam, rex absentiam illius patiat. Quæ, si ipsa casu se retrahat, non semel, aut bis,

vel ter, sed quater, ut iterum illius frustur aspectu, revocabit.

Ex Hugone Cardinali.

Tertio Reg. 1. Et rex David senuerat &c. num. 1. 2. & 3. *Hugo Card.* Christus, cuius corpus est genus humanum, sanctus David est. Vestes David sunt Iudæi, qui sicut vestes adhæserunt per cognitionem sed non calefaciebant David, idest Christum per dilectionem. Ideo dixerunt servi David, idest Apostoli, qui Christo fideliter servierunt, Quæramus domino regi adolescentulam virginem, idest, Ecclesiam de gentibus. *Ibi.* Noster David effuso in prelio sue passionis sanguine, sui amoris, seu caloris defectum erga sponsam suam Synagogam Iudaorum servis suis capite propalare. voluit enim eos, ut sibi Ecclesiam gentium novam sponsam quærent, qua erga se ipsam divinū illius excitaret amorem, pro vocare.

Tertio Reg. 2. Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem vxorem. n. 17. *Hugo.* Adonias Abisag quærit habere vxorem, ut per eam fiat rex. *Ibi.* Sperabat enim ut per Abisag, quæ erat prudentissima femina, & amorem populi erga se ipsam, dum rex David viveret conciliaverat, regnum obtineret. Neque enim populus Abisag domina sue, cuius erga se senerat amorem, regnum sponso suo postulanti suffragia denegaret.

Tertio Reg. 2. Quare postulas Abisag Sunamitidem Adonias postula ei & regnum: ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem, & Ioab filium Sarvix. n. 22. *Hugo.* Timens Salomon offendere matrem, ostendit petitionem eius non esse dignam exaudiri. Adonias enim maior natu erat: & Abisag quasi regina erat, & potens. Præte-

309

1310
3 Reg.
1.
Cant. 6.
nu. 11.
& 12.

1311

3 Reg.
1. nu. 1:
2 & 3.

1312

3 Reg.
2. n. 17

1313

3 Reg.
2. n. 22

Præterea Adonias secum habebat potentes scilicet Abiathar, & Ioab, & ita ipse potentior esset Salomone & de facili posset sibi regnum acquirere. Has rationes ostendit Salomon matri suæ, ne offenderetur repulsa. Ibi Adonias virginem Abisag, quæ Davidis patri sui quasi sponsa fuerat, in sponsam sibi à fratre Salomone dandam matris Salomonis intercessione postulabat.

Quam tamen Salomon denegavit dicens, Quare postulas &c. Ac si diceret, dum Adonia Abisag Sunamitidem sponsam dandam petis, regnum mihi videris et postulare, habens enim secum duos populi principes, scilicet Abiathar, & Ioab, quæ ecclesiastica, & secularis dignitatis primum, & principatum tenent, populum sibi vindicabit per vimorem: unde si sponsam habeat Abisag à populo dilectam, populum etiam sibi alliciet per amorem, & sic procul dubio rex effectus imperabit.

Ex Lyra.

1315 **T**ertio Reg. 1. Dixerunt ergo ei servi sui: Queramus domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foveat eum &c. num. 2. *Lyra.* Servi sui, scilicet medicum, qui erant solliciti de eius vita prolonganda propter suam sanctitatem. num. suo 3. *Inventa ergo Abisag puella, quæ optimam anthidotum contra senectutis venenum à medicis regi datur, ne per dilectionis erga ipsam vitalem ordinem, mortalem excluderet frigiditatis torporem.*

1316 **Tertio Reg. 2.** Precor, ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem. num. 17. *Lyra.* Illa enim fuerat vxor David, & per consequens regina, & sic per eam habebat viam veniendi ad regnum per auxilium Ioab, & Abiathar, & aliorum sibi faventium, quod adversus Salomonem, qui erat perspi-

cacioris ingenii, quam mater sua, respondit: Postula ei, & regnum: quasi dicat, per hoc intendit venire ad regnum. n. suo 10. & 11. *Hoc dicebat Salomon, quia sciebat matrem suam Adoniam, regnum minime desiderare, ac proinde ex intentione suapetendo Abisag in uxorem Adonia, ei regnum minime postulare.*

Ex Abulensi.

Tertio Reg. 1. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israël, & invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. n. 3. *Abulensi.* Quare cum tanta diligentia ministri David inquisierunt puellam pulchram: Et respondet: Primo, quia volebant ministris regis lætificare eum, & ad hoc volebant quod puella ministraret ei, si autem illa esset turpis, rex esset molestus ei. Ideo cum ipsa deberet semper stare coram illo, oportebat, ut esset speciosissima, & in omnibus valde composita, ut decor illius moveret regem ad quandam lætitiā. quæst. 9.

Dande sic progreditur. Abul. Secundo erat, quia ista puella debebat esse vxor regis, oportebat autem regis uxorem ceteras pulchritudine excellere. quæstio. 3. *Magna procerum multitudo comitata Abisag ad regem ad ducta fuisse insinuat, si enim adduci decebat, quæ electa ex omnibus, ut tanti regis foret sponsa, à servis ipsius regis in curiam ad regis palatium ducebatur.*

Tertio Reg. 1. Et invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. Erat autem puella pulchra nimis &c. n. 3. & 4. *Abul.* Dicitur Sunamitis, id est, de vrbo nomino Suna. Ista vrbs erat in sorte Ithar, ut patet. In fine n. 9. quæst. 3. *Merito à civitate Suna Abisag Sunamitis cognominatur, non tam, ut Abisag ab ea civitate, quasi à nobili patria laudaretur, quam*

1317

3 Reg. 1. nu. 3

1318

3 Reg. 1. nu. 3

1319

3 Reg. 1. nu. 3. & 4.

quàm ut civitas, à qua tanta famina cognomen acceperat, inter alias civitates de illa femina, quam sibi civem vendicaverat, gloriaretur.

1320

3 Reg.
2. n. 4

Tertio Regum 1. Erat autē puella pulchra nimis &c. n. 4. *Abul.* Commendatur valde Abisag de pulchritudine, quia erat pulchrior omnibus puellis Israel. Nam cū in toto Israel diligenter inquisita fuisset mulier pulchra, nulla inventa est pulchrior, quàm Abisag. *quæst. 5. Nimis pulchra Abisag fuisse memoratur, quia in certamine pulchritudinis de pulcherrimis feminis totius regni Israel, obienta victoria, digna fuit, quæ præ aliis, ut regina pulcherrimis pulchrior coronaretur.*

1321

3 Reg.
1. n. 4

Tertio Reg. 1. Et ministrabat ei. n. 4. *Abul.* Idest, dabat ei cibos manu sua, ut delectabilius comederet de manu illius, quàm de manu alicuius alterius, eo quòd illa ministraret ei omnes cibos mundissimè. *q. 5. Neque enim rex cibos à dilecta sibi sponsa oblatos, radio licet nimis foras effectus, respueret, sed cum desiderio reciperet, non tam delectatus ciborum sapore, quàm deferentis amore.*

1322

3 Reg.
2. n. 17

Tertio Reg. 2. Precor, ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem. n. 17. *Abul.* Non peto à te, nisi quòd roges; Neque enim negare tibi quidquam potest. Istud interposuit Adonias ad excludendam responsionem Bersabee, quia fortè ipsa diceret, Non petas à me hoc, quia Salomon non conceder mihi: ideo dixit Adonias quòd non poterat ei quidquam Salomon negare, quia erat filius eius ideoque non se excularet ex hoc. *quæst. 22.*

1323

3 Reg.
2. n. 17

Postea sic progreditur Abul. Potest introduci aliter, scilicet quòd fortè Bersabee diceret Adonias, ego oro pro te: & tamen intenderet nō orare, vel intenderet orare remissè, ita ut non fieret: ideo dixit Adonias, Non potest tibi quidquam negare;

re; idest, Salomon non negabit aliquid, quod tu petieris: ideo si hoc mihi non obtinueris, intelligā quòd non orasti pro me, vel quòd remissè orasti; & sic Adonias imponebat Bersabee magnum onus orandi pro se efficaciter, ne putaretur ipsa negligens. *q. 22.*

Et exponens illud. Ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem. n. 17. *Sic ait.* Ista Abisag erat, quæ mortuo David mansit puella vilgo, quam voluit Adonias habere uxorem. *q. 22. Abisag in uxorem ducere, sibi Adonias optabat, non solum propter illius speciositatem, sed propter illius regiam dignitatem, sperabat enim fore, ut non solum similes essent in pulchritudine, erat enim Adonias pulcher valde cap. 1. n. 6. Sed etiam rex effectus, in regia ampliatidine.*

Tertio Reg. 2. Ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem. n. 17. *Abul.* Queretur an Abisag fuerit vxor David? *q. 25. Exequisimam non fuisse Davidis uxorem sicut.* Si Abisag fuisset vxor David, Adonias egisset contra legem petendo etiam in uxorem, & sic Salomon habuisset occasionem occidendi Adoniam ex hoc: & tamen non imposuit ei hoc crimen, neque accusavit eum de hoc: ideo videtur quòd non fuisset vxor David ipsa Abisag. *q. 25. Vnde et mihi &c. Pulcher valde Adonias, ut dicitur 3. Reg. 1. n. 6. Abisag pulchram nimis puellam virginem ut constat ex 3. Reg. 2. n. 4. sibi in uxorem dari postulabat, quia scilicet in ea similitudinem suæ pulchritudinis adumbrabat.*

Ex D. Dionysio Carthusiano.

Tertio Reg. 1. Queramus domui nostræ regi adolescentinā virginem, & iter coram rege. *q. 22. Virgo pudicissima, et quæ pulcherrima Davidis uxore posset fieri manens*

manens inuoluta, fuit beatissimæ Christi feræ virginis Mariæ figura, quæ est singularis, & vnica Christi sponsa, sed virgo mundissima. *art. 2.* Et stet coram rege. *Siet quasi quedam columna triumphalis, in qua Abisag sua virginittis trophæa victrix suspendat, eò quod, licet fuerit desponsata, nulla, nec etiam minima impuritatis labe suam pudicitiam, semper immaculata permanens, maculauerit.*

1327 *Tertio Reg. 2.* Precor, ut dicas Salomoni (ueque enim negare tibi quidquam potest,) ut det mihi Abisag Sunamitidem vxorem. *n. 17. Carthuf.* Non deceat, ut aliquid rationabiliter petittum denegat tibi, tum ratione maternitatis, tum quia promouisti eum tua petitione ad regnum. *art. 3.* *Non solum nomine proprio, sed etiam cognomine, reginam, quam sibi vxorem deposcebat, appellauit dicens, Abisag Sunamitidem, ut ex utraque vincam illam esse, sed instar multorum militantium in castris, & in choris canentium, iuxta illud Canticorum 7. Quid videbis in Sunamitide, nisi choros, castorum? n. 1. indicaret.*

1328 *Tertio Regum 2.* R sponditque Salomon, & dixit matri suæ. Quare postulas Abisag Sunamitidem Adonizæ postula ei & regnum. *nn. 122. Carth.* Quasi dicat, irrationabiliter petis, quamvis tu ipsa non adueras hoc. Salomon quippe acuti sensus,

& prudens, & pristinæ ambitionis Adonizæ memor, statim aduertit quò tenderet eius petittio, utpote ad regnum adipiscendum, ideo subatur, Postula ei & regnum. *art. 3.* Salomon ex se ipso facile fratrem suum Adoniam indicabat, & cum ipse ad regnum interuentu Bersabee euectus fuisset, Adoniam eiusdem Bersabee interuentu velle sibi regnum assequi reputabat.

Ex Caietano Cardinali.

Tertio Reg. 1. Quæramus Domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege. *n. 7.* *Caietan.* Nefas erat regi offerre nisi virginem. *Ibi.* Verò namque Davidi, Christo Domino, non nisi virgo, quæ sola digna eius sponsa foret, peterat exhiberi. *Tertio Reg. 2.* Et respondit rex Salomon, & dixit matri suæ. Quare postulas Abisag Sunamitidem Adonizæ postula ei, & regnum. *n. 22.* *Caietan.* Hoc est, Petere Abisag vxorem Adonizæ, perinde est, ac petere ei regnum. *Ibi.* Cum enim Abisag regina sit, habeatque multos regni preceps, quibus tempore patris mei beneficia contulit, quibus eos sibi conciliauit, facile eos, ut Adoniam regem facere vellem, excitabis, & illorum exemplo versusum etiam populum ad aclamandam virum suum regem provocabit.

SONVS XVII.

Abisai.

Ex D. Ambrosio.

1331 *Primo Regum 26.* Dixitque Abisai ad David. Conclut sit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc

ergo perfodiam eum lancea in terra semel, & secundo opus non erit. Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam

suam ad Christum Domini, & innocens erit? n. 8. & 9. *D. Ambr. loquens de David, sic ait.* Insidias patiebatur a rege, vitâ eius quærebat extinguere: sed dispositione divina in eius rex potestatem traditus, cum totus pateret ad vulnus, ferituris socijs David sanctus occurrit, & a corpore perituri vulnus lethale retorfit, dicens: Nolite tangere christum Domini. *Apolog. 1. cap. 6.*

In manus tuas. *Si in manus David conclusum à Domino Saulem esse dicebat, quare non ipsum Davidem, ut manu propria inimicum transfigeret, excitabat; sed Saulem ipse manu sua lancinare volebat? Forsan, ut ostenderet manus suas esse Davidis manus, ad imperium ipsius Davidis solummodo movendas. Obedientissimus sanè dux, qui nec ad interficiendum imperatoris sui inimicum, manum propriam absque iussu imperatoris, cuius obsequio manum dedicaverat, extendebat.*

Secundo Reg. 16. Dixit autem Abisai filius Sarviæ, regi: Quare maledicis canis hic mortuus domino meo regi? Vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex: Quid mihi & vobis est filii Sarviæ? dimittite eum ut maledicat; Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? n. 9. & 10. *D. Ambr. Apolog. 1. de David sic ait.*

Maledicebat ei vir cui nomen Semei, cruentum appellans, & virum sanguinis, dignoque iudicio Domini deiectum esse, de regno: sed ne talibus quidem movebatur convitiis, movebantur autem comites eius. Denique vnus ex socij (Abessa nomen viri) minatus est quodam iniuræ pretium caput eius auferret; sed rex conversus ad Abessam: Quid mihi, ait, & tibi est filij Sarviæ? Ideo maledicis mihi, quoniam Dominus dixit illi, ut maledicat. Quam moraliter docuit quod iniuriarum, vel periculorum nostrorum tempora, tentationum certamina, & examina

probationum sint, & ideo non sine divino ea irrogari solere iudicio. *cap. 6.*

Et paulo infra ad illud. Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam: quantum magis nunc filius Iemini? n. 11. *sic ait D. Amb.* O altitudo prudentiæ! O insigne patientiæ! O devorandæ contumeliæ grande inventum? Moveris inquit, Abessa, quod mihi maledicat extraneus, quem patricidio petit filius? Dominus dixit ei, ut maledicat mihi. Sed non est maledicus Dominus, nec deletur contumeliis. *eadem Apolog. 1. cap. 6.*

Et in libro 1. de offic. exponens eundem locum 2. Reg. 16. Quid mihi, & vobis est filij Sarviæ &c. à n. 10. *Et simul illud Psalmi 38.* Obmutui, & humiliatus sum, & filij à bonis: & dolor meus renovatus est. v. 3. *sic ait D. Ambr.* An hoc dixit tantummodo, non etiam fecit David? Imò & fecit. Nam cum ei convitiaretur Semei, filius Iemini, tacebat David: & quamvis leptus armatis, non retorquebat convitium, non vitio-nem quærebat, sed vsque, ut dicente sibi Sarviæ filio, quod vindicare in eum vellet, non permiserit. Ibat ergo tanquam murex, & humiliatus, ibat tacens, nec movebatur, cum vie appellaretur sanguinis, qui erat consuetudinis propriæ. *cap. 6.*

Quid mihi & vobis filij Sarviæ? *Quid ais O David? Vide quid dicas; vni tantum, an pluribus faris! Vnus tantum tibi se obtulit Abisai, ut caput inimici tibi insultantis amputaret. Quare ergo tu, non vni tantum, sed pluribus loqueris, dicens, Quid mihi & vobis &c? Forsan, quia vnum Abisai pro multis in fortitudine reputabat: vel certè, quia fratres Abisai fecerit Iob, & Asael ituros simul cum Abisai fratre suo, ut sic tres non solum hostem occiderent convitiantem, sed et ceteros omnes, qui ipsum de- scendere vellent, trucidarent.*

Ex

Ex D. Gregorio Nysseno.

1338 **P**rimo Regum. 26. Dixitque Abisai ad David; Concluserunt Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra, semel, & secundum opus non erit. Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit. n. 8. & 9. D. Gregor. Nyss. exponens titulum Ps. 15. qui titulus etiam preponitur Psalmo 16. Psal. 57. & Ps. 58. & sic habet, In finem, ne corrumpas. Ita habet. Tituli, seu columnæ inscriptio consilium continet secundæ longanimitatis: illud enim: Ne corrumpas. Davidis vox est, prohibentis armigerum, ne trucidet Saulem. In Psal. cap. 6.

1339 **Et iterum exponens utrumque locum Reg. & Psal. sic ait D. Greg.** Tituli seu columnæ inscriptio hortatur, huiusmodi vocem, (Ne corrumpas) in memoria, velut in columna incidendam esse, ut & in similibus rebus, si quis casus ad ultionem eius, qui nos contristavit, excitet, cogitatione mandatum illud eadem vetans relegamus, eoque ad patientiam, & longanimitatem impetum animi deflectamus. in psal. cap. 6.

1340 **Et in expositione Ps 58. cui titulus est. In finem, ne disperdas. Sic ait idem D. Greg. Nyss.** Inscripção victorem corona insignitum prædicat; rursus columna testatur supra humanam facultatem huiusmodi victoriam esse, ait enim: In finem, ne disperdas. **Et exponens hanc victoriam ita loquitur;** Ingreditur tentorium hostis sui, quæ cum somno sopitum in lecto quodam deprehendisset, non solum continuit propriam manum, properantem fortassis, ut iræ indulgeret, & obsequeretur, sed & armigerum iam iam ad trucidandum Saulem festi-

nantem (Percutiam eum, inquit, & secunda vice opus non erit) adducit ab illo impetu, adiecta insigni illa, & ubique decantata voce; Ne disperdas eum, qui nos disperdere tanto conatu molitur. In Ps. cap. 16.

Deinde sic concludit D. Gregor. Nyss. Neque hoc solum hac in re admiratione dignum est, quod vitam largiatur ei, qui nihil non contra vitam ipsius machinabatur, sed quod David iam victus in regem, & probè gnarus, se aliter dignitatis huius compotem fieri non posse, nisi Saul è medio tolleretur; satius tamen iudicavit, patientia & æquitate comprivatæ vitæ laboribus consistari, quam expleta in adversarium ira, regale solum conscendere. In Psalmos cap. 16.

Præclarum ex hoc loco videtur Abisai præconium, quem ad interficiendum Saulem observatio divine providentiæ, secundum quam à Deo Saulem conclusum fuisse in manus Davidis excutibat, excitavit: & conservatio humana innocentia, quam non posse à se servari, si Saulem occideret, memento Davide addiscebatur, à cæde Saulis revocavit.

Ex D. Chrysostomo.

Secundo Regum 16. Dixit autem Abisai filius Sarviæ regi: Quare maledixit canis hic mortuus domino meo regi? Vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex: Quid mihi, & vobis est filij Sarviæ? dimittite eum, ut maledicat; Dominus enim præcepit ei, ut malediceret. David: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit? n. 9. & 10. D. Chrysost. tom. 1. Ut perspicias eam animi moderationem non fuisse impotentia, sed patientiæ, cum id princeps exercitus cuperet sibi committere, ut ad cõvitiâ trâsiret, eiusque caput amputaret, non solum

1341

1 Reg. 26. n. 8 & 9.

1342

1 Reg. 26. n. 8 & 9.

1343

2 Reg. 16. n. 9 & 10.

Ad solum

solum non permisit David, verum etiam indignatus est, dicens: Quid mihi tecum fili Sarviæ? finite illum maledicere, ut videat Dominus humilitatem meam, & reddat mihi bona pro maledictis huius in die hoc. Quod quidem & evenit. Vides quod iustus intellexit magno animo perpeti convitia, occasionem esse maioris probationis. *hom. de fide Anna.*

1344

Et eodem tomo 1. Exponens eundem locum idem D. Chrysost. sic ait.

2 Reg. 16. n. 9
& 10. Erranti sibi, & universis nudato: Semei homo quidam malus, & contaminatus sese exposuit, virum sanguinum cum appellans, & iapium, milleque malis infectum, neque sic irritatus est: quin imò imperatorem exercitus rogantem, ut descendere permetteret, & illius truncare caput, non modò non permisit, sed & insuper ira concitus, dixit, Quid mihi, & tibi fili Sarviæ? Demitte eum, ut maledicat, si fortè aspicat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. *de patient. Iob hom. 5.*

1345

Deinde sic progreditur D. Chrysost.

2 Reg. 16. n. 9
& 10. Vides quomodo novit iustus, quoniam generoso animo perferre maledicta, occasio maioris sit meriti? Etenim sic se res habebat. Nam maledicta, & mille perferentes adversa, eos, qui nobis impropèrant, si fortiter toleramus; maiorem in nobis Dei gratiam cumulamur. *eodem hom. 5. de patient. Iob.*

1346

Et in eodem tom. 1. Exponens idem D. Chrysost. illud. Ps. 38. Posui ori meo custodiam, cum confisteret peccator adversum me: obmutui, & humiliatus sum, & filii à bonis, & dolor meus renovatus est. Sic ait. Dum fugeret magnus David parricidæ filij tyrannidem, Semei ei obviam factus, cespites, & lapides in eum proiecit, & convitiatoris cum verbis appetijt, virum iniquum, & virum sanguinum appellans, sed solita Phi-

losophia vtens divinus David, non solum eum non ultus est, sed etiam vnum ex ducibus conantem in eum iaculari prohibuit, dicens: Sinite eum mihi maledicere &c. magnam habet convenientiam cum hac historia verba huius psalmi, Posui ori meo custodiam &c. in ps. 38.

Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? &c. nu. 9. Mortuum canem Abisaius hostem convitiantem, seu canem adhuc post mortem latrantem appellabat, quem non iam vivum, sed à se occisum aspiciebat; nullam enim interposita, etiam minima morula, nisi illius cursum patientissimus imperator prohiberet, ad maledicentem enecandum alis amoris erga suum principem, & rancoris adversus illius inimicum convolveret.

Ex D. Gregorio Magno.

Secundo Regum 16. Dixit autem Abisai filius Sarviæ regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? Vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex. Quid mihi, & vobis est filij Sarviæ? dimitte eum, ut maledicat: Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit. n. 9. & 10. D. Gregor. Mag. lib. 30. mor. Verborum contumelijs pressus, cum virtutem patientiæ servare non sufficit, David factum ad memoriam reducit, qui cum eum semei convitijs vrgeret, & armati proceres vlcisci contenderent, ait: Quid mihi, & vobis filij Sarviæ &c. Quibus prof. Atò verbis indicat, quia pro perpetrato Bersabee scelere exurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum, malum, quod perpetravit, & æquanimiter pertulit, quod audivit: & contumeliola verba, non tam convitia, quam adiutoria credit, quibus se purgari, sibi que misereri poss. iudicavit. c. suo 9.

Deinde

1347

2 Reg. 16. n. 9

1348

2 Reg. 16. n. 9
& 10.

Deinde sic progreditur D. Gregor.

Mag. Tunc enim illata convitia bene toleramus, cum in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leve quippe videbitur, quod iniuria percutimur, dum in actione nostra conspiciamus, quia peius est, quod meremur: sicque fit, ut contumelijs gratia magis, quam ira debeat, quatum interventu Deo iudice pœna gravior declinari possit confiditur. eodem cap. 9.

Vadam, & amputabo caput eius. n. 9. Sed quodnam est hoc facimus, quod promittis? Si alicuius ferocientis leonis, qui rugitibus regem tuum insequens, eum post ingentes latratus, quæreretur devorare, caput amputare promitteres, egregium opus te facturum testareris. At canis vilis, & iam mortui caput amputare, opus est, quod puerulus quisque posset summa facilitate gladiolo suo peragere? Fortis, sed & humilis eras Abisai, ideoque egregiam sue fortitudinis actionem, qua sine timore totius exercitus regem suum insequenti, caput unius hostis amputaret, quin illum totus hostium exercitus posset e suis manibus liberare, adeo facilem indicabat, ut eam amputationem capitis canis mortui appellaret.

Ex Ruperto Abbate.

Secundo Regum 16. Dixit autem Abisai filius Sarviae, regi: Quare maledicis canis hic mortuus domini meo regi? Vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex: Quid mihi, & vobis est filij Sarviae? dimitte eum, ut maledicat: Dominus enim praecepit ei, ut malediceret David: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit? n. 9. & 19. Qui tam insolenter regi suo insultavit, postea veniam de suo delicto petiit, quam pro tempore obtinuit, ut constat ex 2. Reg. 19. ubi sic habetur.

Semei autem filius Gera prostratus coram rege, dixit ad eum: ne reputes mihi domine in iniquitate, neque memineris iniuriarum servi

tui. a. n. 18. & infra. Et ait rex Semei: Non morieris? Iuravitque ei. n. 23. Sed tandem ipsius Davidis iussu meritis pro crimine dedit penas, ut constat ex 3. Regum 2. ubi sic loquitur David filio suo Salomoni. Habes quoque apud te Semei filium Gera, qui maledixit mihi maledictione pessima &c. tu noli pati eum esse innoxium. n. 8. & 9.

Rupertus considerans hac omnia sic ait. Non propter hæc iniustus invenitur in facto suo David, ad quem venit Semei, qui maledixerat ei, & prostratus dixit, Ne reputes mihi domine mi iniquitatem &c. Et tunc quidem dixit, Non morieris, iuravitque ei, sed postea cum appropinquassent, dies, ut moreretur, dixit inter cætera filio suo Salomoni: Habes quoque apud te Semei &c. Non (inquam) iniustus in hoc facto invenitur David, quia non vero corde reconciliationem quaesivit Semei, non præ desiderio iustitiæ pœnituit, sed serviliter metui pœnæ conceidit, quia regem quidem oderat in corde suo, cui fugienti maledixit. Mutavit vocem, non mutavit mentem. lib. 4. de gloriâ, & hon. filij hominis in fine.

Cum Abisai audiret Semei veniam à Davide petente, sic dixisse fertur 2. Reg. 19. Numquid pro his verbis non occidetur Semei, qui maledixit christo Domini. n. 21. Quia enim non ex corde sed ex ore tantum pœnitentiam Semei Abisai agnoscebat, ideo eum indignum veniam indicabat, dicens, Numquid pro verbis istis &c. Qui enim solis oris verbis, & non affectibus cordis, indigentiam tantis criminis exposcebat, se ipsum indignum commiseratione efficiebat.

Primo Reg. 26. Dixitque Abisai ad David: Conclutit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas; nunc ergo per fudiam eum lancea in terra semel, & secundò opus non erit. Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extulerit manum suam in Christum Domini, & innocens esset? R.

Aa 2

dixit

1353

1354

2 Reg.
19. n.
21.

1355

1 Reg.
26. d. n.
8.

Levit.
19.

dixit David: Vivit Dominus, quia nisi Dominus percussisset eum, aut dies eius venerit, ut moriatur, aut in prælum descendens perierit: propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam in christum Domini. à num. 8. *Rupertus.* David maluit exulare, quam vi permissio-
ne legis dicentis; Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Tradiderat Dominus in manu eius Saul odientem, & persequentem, & nunc (ait Abisai) perfodiam eum lancea. Ait ille; Vivit Dominus &c. lib. 1. de glo. & hon. filii hom. Exemplo Dei in manu Davidis salutem concludentis regem Abisaius ad vindictam excitabat, ne è manibus suis illatum abire pateretur, quem divina iustitia comprehensum demonstrabat.

Ex D. Bernardo.

1356
2 Reg.
16. n. 9
& 10.
Secundo Reg. 16. Dixit autem Abisai filius Sarviae regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? Vadam & amputabo caput eius. Et ait rex: Quid mihi, & vobis est filii Sarviae? dimittere eum ut maledicat &c. n. 9. & 10. *D. Bernardus in Cant.* Parum est cum per se ipsum humiliat nos Deus, si tunc libenter accipimus; nisi quando, & per alium hoc facit, sapiamus similiter: Quamobrem accipite huius rei mirabile documentum de sancto David.

1357
2 Reg.
16. n. 9
& 10.
Et sic documentum proponit D. Ber. Aliquando maledictum est illi à servo. At ille nec cumulatam iniuriam sensit, quia praesensit gratiam. Quid mihi, ait, & vobis filij Sarviae? O vere hominem secundum cor Dei, qui se vilescenti potius quam exprobrati succensendum putavit. Vnde & secura conscientia loquebatur, si reddidi retribuentibus mihi mala; decidam meritò ab inimicis meis inanis. Ps. 7.

Et tandem sic concludit D. Ber. Vult ergo prohiberi maledicum cerviciantem, quæstum æstimans maledicta. Et addit: Dominus misit illū ad maledicendum David. Proflus secundum cor Dei, qui de corde Dei ferebat sententiam. Sæviebat lingua maledica, & ille intendebat quid in occulto ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat se ad benedictionem. Numquid in ore blasphemi Deus? Absit. Sed eo usus est ad humiliandum David. *serm. 24.*

Dominus enim præcepit ei ut malediceret David. n. 10. *Non solum auctoritatem regiam, sed & divinam ad desuadendum Abisaium à vindicta sumenda interposuit, sciens Abisaium adeo ad vindicandam iniuriam sibi, & regi à servo vili factam, accensum esse, ut solum Dei auctoritas posset eum à vindicta sumenda retardare.*

Ex Hugone Cardinali.

Primo Paralip. 11. Abisai quoque frater Ioab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus. *1 Paral. 11. nu. 20.* *Hugo.* Princeps trium, id est primus inter tres. *Abi.* Quid mirum, si trium princeps diceretur, qui hastam suam contra trecentos hostes elevabat eosque omnes, quin ab aliquo vulnus acciperet; vulnerabat; idque tanta celeritate, ut qui enim contra illos, eosque ei repugnantes spectaret, non eos prius contra Abisaium armatos, quam ab illo vulneratos posset intueri.

Ex Iyra.

Primo Reg. 26. Dixitque Abisai ad David; Cōclulit Deus iram iurionem tuam

1 Reg. 26. n. 8. tuum hodie in manus tuas; nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel, & secundò opus non erit. n. 8. *Lyra.* Accepit licentiam interficiendi Saul, quia sciebat quòd David non interficeret eum manu propria. num. suo 1. Et ad illud, Nunc ergo &c. sic ait. Ita vno ictu interficiam eum perfecte, quòd non oportebit ultra manum apponere. num. suo 2. Nunc ergo perfodiam eum lancea: *Vt eum, qui antea Davidem non semel lancea percutere intentaverat, cum in eum, illum, (Deo ipsius irrisante conatum, lanceamque ad parietem divertente) evibraret; lancea nunc transverberaret, cuius ictum non paries, illaso corpore, exciperet, sed terram: postquam ipsum Saulum prius lancinaret.*

11362

2 Reg. 16. n. 9
& 10.

Secundo Regum 16. Dixit autem Abisai filius Sarviæ regi: Quare maledicis canis hic mortuus Domino meo regi? Vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex Quid mihi, & vobis est filij Sarviæ? dimitte eum, ut maledicat; Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David. num. 9. & 10. *Lyra.* Ex hoc patet quòd Ioab similiter Semei occidere volebat, & fratrem suum Abisai ad hoc incitabat. num. suo 3. Et ad illud. Dimittite, sic ait. Quia eius maledictio est mihi inateria ad exercitium patientiæ. num. suo 4. Quid mihi & vobis est? Erat certe maxima sanguinis coniunctio, siquidem Ioab, & Abisai, & Asael tres fratres filij Sarviæ, Davidis nepotes erant quia Sarviæ erat Davidis soror. Omnes tamen nepotes David, negabat: cum enim eum ad vendicandam sibi illatam iniuriam excisabant, non eos propinquos amicos, sed verè domesticos hostes; verèque sibi inimicos, sua regia patientia repugnantes, reputabat.

1363

1 Paral 18. nu. 12. & 13.

Primo Paral 18. Abisai verbò filius Sarviæ percussit Edon in valle Salinarum, decem, & octo millia: & constituit in Edon præsidium, ut serviret Idumæa David. numer.

12. & 13. *Lyra.* Secundo Regum 8. hoc attribuitur ipsi David. Dicendum quòd attribuitur David sicut regi: Abisai verbò sicut duci vnus aciei, qui fecit quid notabile in illa victoria. num. suo 6. Cum hæc victòria in secundo libro Reg. cap. 8. refertur; post eam scisse sibi David nomen enuntiatur: & merito. Tunc enim nominis sui famam David per orbem universum divulgabat, quando salem se duces habere ostendebat, qui non sibi, sed regi suo gloriam victoriæ à se obientè depataret.

2 Reg. 8.

Ex Abulensi.

Primo Regum 26. Ait David ad Achimelech Herthæum, & Abisai filium Sarviæ, fratrem Ioab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum. num. 6. *Abulensis.* Iste Abisai erat filius Sarviæ. Notificatur hic genus huius, quia fuit vir excellens robore. Vnde ipse connumeratus est inter tres viros fortissimos, qui iuerunt in Bethlem, ut ducerent inde aquam pro David: & soli non timuerunt terram stationem Philistinorum: sed irruerunt castra eorum 2. lib. Reg. cap. 23. Ego descendam tecum. *Ostendens & animositatem, qua periculum illud maximum contemnebat: & fidelitatem, qua se regis suo, casus in omnes fidelem socum, offerebat.*

1364

1 Reg. 26. n. 6

Primo Regum 26. Ait David ad Achimelech Herthæum, & Abisai filium Sarviæ fratrem Ioab dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum. num. 6. *Abulen.* Quæret aliquis quare David non duxit secum utrumque in castra, quia ambo erant viri fortissimi?

1365

1 Reg. 26. n. 6

At 3

Aliquis

Aliquis respōdebit, quia istud, quod David aggrediebatur, erat aliquid valde durum, ad quod fortē non audent descendere illi cum eo: ideo noluit iubere eis quōd descenderēt: sed petivit per modum electionis, quis vellet descendere. Abisai autē voluit, & Achimelech non ausus est: ideo non descendit cum eo nisi Abisai. q. 6.

1366

Non placet tamen hac solutio Abulensi, unde sic progreditur. Sed hoc nō stat: quia isti duo egressi fuerant de loco aliorum cum David, ut ipsi irent quocunque iuberet David: nō erat ergo verisimile, quōd aliquis eorum postea recularet exponere se periculo propter timorem; præsertim cū David se exponeret huic periculo. Nam cognita certissima morte, uterque eorum dignum duceret mori, vbi moreretur David: quāto magis nunc cū dubius esset eventus: non ergo recusasset aliquis eorum descendere. q. 6. Quis descenderet tecum? *Primus ipse David se maximo illi periculo exponbat: & exemplo suo sibi socium aliquem fieri posu- labat. Nullus namque strenuus miles periculum subire recusaret, in quo regem sibi comitem vendicaret.*

1367

1 Reg. 26. n. 8

Primo Regum 26. Dixitque Abisai ad David: Concluserit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel, & secundo opus non erit. n. 8. *Abulensis.* Quæret aliquis cur Abisai dicebat David, Perfodiam eum lancea, quia sciebat quōd David hoc nolleret, nam iterum Deus tradiderat Saulē in manus eius, & noluit percutere eum quin potius confregit viros suos sermonibus, ut non insurgerent in eum supra cap. 24. nunc igitur non consentiret quōd Abisai percuteret eū? *sic respondet Abul.*

1368

1 Reg. 26. n. 8

Dicendum quōd Abisai mortuus fuit ad dicendum hoc, quia vidit quōd Dominus tradiderat Saulē

in manus David; & hoc videbatur esse ad aliquem finem: non erat autem alius, nisi ut David occideret Saulē, cum esset hostis illius: ideo voluit occidere illum. q. 8. *deinde solvens obiectionem factam sic progreditur idem Abulensis.*

1369

1 Reg. 26. n. 8
1 Reg. 24.

Cū autem dicitur quōd David prohibuerat viros suos, ne insurgerent in Saulē supra cap. 24. Dicendum quōd Abisai crederet rationabiliter debuisse mutari cor David. Ipse enim prius misertus fuerat Sauli: & proposuit Saul nunquam persequi David, sed potius oravit, ut Deus redderet ei vicem pro bono opere. supra cap. 24. nūc autem denuo perquebatur David, nihil faciente David: ideo rationabiliter debuisset David moveri ad occidendum eum: unde fortē Abisai credidit mutatum esse cor David. *questio. 8. Ergo Abisai cum divina Dei providentia ad occidendum Saulē excitabat, & humana sui regis clementia eum ab interficiendo Saulē retardabat, ideoque dubius exposcebat, an eum lancea transverberare deberet.*

1370

1 Reg. 26. n. 9

Primo Regum 26. Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendit manum suam in Christum Domini, & innocens exit. n. 9. *Abulen.* Vidit David Abisai promptum esse ad occidendum Saulē: ideo restitit ei iubendo, ne faceret, & iurando super hoc. Quis enim extendit &c. Id est quis poterit extendere manum ad occidendum regem? quasi diceret, nullus: quia Deus fecit eum superiorem omnibus, & nulli præsistit auctoritatem super ipsum: sed Deus solus est vltor iniquitatum eius. Unde solum Deū David invocavit in iudicem, supra cap. 24. dicens, Iudicet Deus inter me, & te. *questio. 9. A Saulē David vindictam sumere volebat, sed à Deo summendam committebat Abisai cum dicens non solum considerare potentiam, qua posset facile Saulē dormientem lancea trans-*

1 Reg. 24.

sed

sed innocentiam, quam non posses, si illum occideret, conservare.

1371 *Primo Regum 26.* Vivit Dominus. *num. 10. Abulensis.* Hoc iurat David de non occidendo Saulem: & hoc fecit ad significandum intentionem suam Abisai, ne occideret Saulem: quia si forté indicasset ei intentionem suam esse quasi indifferenter, vel verbis non efficacibus locutus fuisset, Abisai forté occideret Saulem: ut ergo desisteret, expressit intentionem suam efficacioribus verbis, scilicet iurando, ideo tunc desistit Abisai. *q. 9.* Vivit Dominus. *David viventem Dominum inducebat Abisai, qui de nece Saulis pertractabat; ut sic enim ab inferenda iniuncta nece retardaret. Neque enim Abisai Saullem occidisset, si de illius occisione se apud viventem Deum, rationem redditurum mente cogitaret.*

1372 *Primo Regum 26.* Nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput eius, & scyphum aquæ, & abeamus. Tulit igitur David hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt. *num. 11. & 12. Abulensis.* Quamquam dicatur quod David tulerit Abisai: quia Abisai erat minister Davidi: etiam quia David iusserat hoc Abisai dicens, Nunc tolle hastam, quæ ad caput eius est, & scyphum. Sed dicitur David tulisse, quia iussit illam deferri. *quæst. 12.* Forsan primus David lanceam, & scyphum tulit, & postea dedit Abisai, ut ipse ferret. ut sic militem suum rex consortem faceret gloria, & honoris, quem socium fecerat periculi, & laboris. Erant enim lancea, & scyphus spolia triumphalia, qua rex suis erepta manibus, sui militis manibus ad suum regressus exercitum, victor de hostibus, vel si malueris, de se ipso, reportabat.

1373 *Secundo Reg. 2.* Persequentibus autem Ioab, & Abisai fugientibus Abner, sol occubuit. *num. 24. Abulensis.* Hic ponitur belli cessatio ad petitionem Abner: & dicitur. Per-

sequentibus autem &c. Non solum isti persequerentur Abner: sed etiam cæteri viri, qui erant cum Ioab, sit tamen mentio de illis duobus, quia ambo erant quasi principes. Nā Ioab erat princeps militiæ David: Abisai autem erat frater eius. Ideo computebantur ambo tamquam principes. *q. 17.*

Omnes, qui post Asaelm insequentur Abner principem militia in exercitu Saulis, ubi primum veniant ad locum, in quo Asael ab Abner occisus fuerat, subsistebant: ut constat ex textu. 2. Reg. 21. num. 23. Soli ergo Ioab, & Abisai, qui erant fratres Asaelis videntes eum occisum ab Abner, rancore illius pleni persequerentur occisorem, ut fratris sui occisi mortem morte occisoris vindicarent. Cum tamen per id temporis occisus sol ressurum a persequendo occisore, ne ultra solis occasum, suum adversus hostem ascendere rancorem.

Primo Paral. 17. Abisai quoque frater Ioab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus. *num. 20. Abulensis.* Erat iste Abisai interdum dux in bellis David. Nā Ioab erat dux vpius, partis militum: & ipse alterius, ut fuit in bello contra Amonitas; ut patet 2. Reg. 19. Fuit etiam dux in bello contra Idumæos: & occidit decem, & octo millia viros: ut patet 2. Reg. 8. q. 18. Ipse elevavit &c. *Unus enim erat, sed adeo fortis, ut trecentos in fortitudine, non solum aduquaret, sed superaret; tamque certum erat eos ab ipso vulnerandos, ut illos, dum contrarios elevaret hastam, iam vulneratos esse reputaret.*

Primo Paral. 18. Abisai vero filius Sarvix percussit E-ton in valle salinarum decem, & octo millia, & constituit in E-ton præsidium, ut serviret Idumæa David. *num. 12. & 13. Abulensis.* Iste Abisai erat frater Ioab principis militiæ David: habebat namque David duas sorores, scilicet

licet Abigail, & Sarviam habuit Sar via tres filios scilicet Ioab, Abisai, & Asael. Abisai frater Ioab fuit strenuus vir in bellis, & ipse erat princeps exercitus interdum cum Ioab, sicut patet. 2. Reg. 10. Et sequenti cap. Et nunc fecit cum David principem exercitus contra Idumæos, ut patet in litera secundo Reg. 8. Erat enim vir animosus: nam ipse solus descendit cum David in castra Saulis ubi erant tria millia virorum & voluit percutere Saulem lancea: 1. Reg. 26. Ipse quoque fuit primus inter triginta viros fortes David 2. Reg. 23. Et supra 11. Et ipse fuit princeps inter illos viros, qui venerunt ad David, quando erat in præsidio: & dixit, Tui sumus d. David, & tecum filij Isai supra 12. Ipse quoque liberavit semel David à morte, quando quidam gigas Philistinus nitabatur occidere David deficientē iam viribus 2. Reg. 21. q. 23.

Et ad illud, Percussit Edon id valle salinarum. Sic ait idem *Abulenſis*. Id est pugnavit contra a Idumæos, & percussit eos in valle salinarum id est in quadam valle ubi erat sal. Erat enim David intentus multis bellis simul, & non poterat ire ad omnia. Ideo misit Abisai principem belli contra Idumæos. Et constituit in Edon præsiidiū id est posuit milites in Idumæa ad custodiendum fortalitia eius, ut terrā non rebellaret David, ut serviret ei sub tributo. q. 23. In valle Salinarum, in quo David fecisse sibi nomen enarratur. 2. Reg. 8. n. 13. Cum enim Abisai victoriam de hostibus reportabat, non suum sed Davidis nomen celebrabat.

Ex D. Dionysio Carthusiano.

Secundo Regum 2. Persequentibus autem Ioab, & Abisai fugientem

Abner, sol occubuit. *num.* 24. *Carth.* Ad ulciscendum sanguinem fratris sui. Sol occubuit, ideo propter imminentem noctis caliginem oportebat cessare à prælio. *ars.* 3. Licet enim eos à persequendo Abner posset mors Asaelis fratris sui retardare, qui ex eo quod persecutus fuerat eundem Abner ab eo occisus erat, tamen illos ipsa Asaelis mors ad persequendum occisorem excitabat; magis enim movebantur fratris amore, quā retraherentur mortis timore.

Secundo Reg. 3. Igitur Ioab, & Abisai frater eius inter secerunt Abner, eo quod occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon, in prælio. *n.* 30. *Carth.* Videtur Iosephus velle quod ipso Ioab loquente cum Abner in dolo, Abisai occiderit eum lib. 7. Antiquit. cap. 7. sed potius tenendum videtur, quod Ioab propria manu hoc fecerit, sicut, & textus aperte iam recitavit, & si Abisai hoc fecisset, David maledixisset ei, sicut & ipsi Ioab. Infra quoque habetur, quod David in extremis agens, filio suo Salemoni præcepit, ut mortem Abner vindicaret in Ioab; quod si Abisai occidisset hunc Abner, David non dimisisset eum innoxium. *ar.* 3.

Aliam præbet rationem contra opinionem Iosephi, & sic ait *Carth.* Abisai fuit tam audax, & fortis, quod bene ausus fuisset apertè invadere Abner neque erat ita cillidus, ac dolosus, ut Ioab. Cur ergo Ioab, & Abisai dicuntur occidisse Abner, nisi quia Ioab id egit, & Abisai consensiens assistit, & paratus erat iuvare, si necesse fuisset esse vidisset. *ar.* 5. Solus Ioab principem militie Abner interfecisse refertur supra n. 27. Quare ergo mors illius etiam Abisaico in hoc loco tribuitur? Forſan, quia licet Abisai illum non interfecisset in effectu, illum tamen occidit in affectu, qui, si non apud homines, apud Deum tamen pro homicidio indicatur.

Secundo Reg. 16. Et ait rex. Quid mihi & vobis est filij Sarvia; dimitte cum, ut maledicat &c. *num.* 10. *Carth.*

2 Reg.
10.

1 Paral
19.

2 Reg.
8.

1 Reg.
26.

2 Reg.
23.

1 Paral
12.

2 Reg.
21.

1377

1 Paral
18. num.

12.

2 Reg.
8. n. 13.

1378
2 Reg.
2. n. 24

1379

2 Reg.
3. n. 30

1380

2 Reg.
3. n. 30

1381

1 Reg. 16. nu. Carth. Et ait rex, Abisai volenti vlcisci tantam regis iniuriam. Quid mihi, & vobis, hoc est cur intromittitis vos de vindicta iniuriæ meæ nolente me, ex quo quidam eliciūt, quod & Ioab volebat occidere virū illum iniquum. Vel loquitur ita David, quia Abisai, & Ioab fratres vterini, quasi in omnibus consenserūt. art. 25. Mors Abneris à Ioab solum illata, Abisai fratri Ioab etiam deputatur; occisio Semel ab Abisai intentata, etiam fratri Abisai tribuitur, ne utriusque fratris, & in animo, & in opere consensus demonstretur; ita enim eos fraternus amor copulaverat, ut in omnibus actis, & agendis, unus, idemque in duobus animus, una, eademque in ambobus, manus esse videretur.

1382 Primo Paral 11. Abisai quoque frater Ioab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus; & inter tres secundus inclitus & princeps eorum. num. 20. & 21. Carth. Videtur in verbis his difficultas. Si etenim fuit inter tres nominatissimus, & princeps, seu primus eorum, quomodo fuit inter tres secundus? Nisi forte dicatur fuisse inter tres secundus, id est medius inter eos, tamquam sustentamentum quoddam aliorum duorum. art. 11. Medius erat Abisai inter duos fortissimos incedebat, dum bellum ingrederetur, ut duos illos sibi adherentes defenderet, non autem, ut per illos ab hostibus defenderetur.

Ex Caietano Cardinali

1383 Secundo Regum 3. Igitur Ioab, & Abisai frater eius interfecerunt Abner, eo quod occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon, in prælio. n. 30. Caiet. Consecium fuisse criminis Abisai manifestat scriptura. Eo quod occidisset Asael fratrem eorum

in prælio. Ad accusationem Ioab, & Abisai spectat hæc prælii causa: inusta siquidem censetur ultio adversus eos, qui occiderunt in prælio: quoniam non odio personarum: sed belli iure occisio fit in prælio: & propterea David iniquam iudicavit huiusmodi ultionem. Ibi. Qui enim iam olim persecuti fuerant Abnerem, ut cum occiderent, tamquam fratris sui occisorem, id, quod tunc efficere non potuerunt, postea præstiterunt: semper enim in eis fuit voluntas ultionis, solaque defuit occasio occisionis.

Secundo Reg. 10. Reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui duxerat aciem adversus filios Ammon. n. 10. Caiet. Tradidit Abisai. Prudenter Ioab medium se videns inter duos exercitus inimicorum, divisit suum exercitum in duas partes & regione utriusque exercitus: ut & neuter haberetur à tergo, & mutuo se se adjuvare possent ipse, & frater eius, utpote in medio existentes. Ibi. Vterque frater exercitum sibi opposuit summa facilitate fugavit uterque gloriosam de hostibus victoriam reportavit. Sed quamam fuit victoriarum causas fraternus, ut credo, amor, qui eos auxilium sibi mutuo præstaturus, promittentes, ut pro se ipsi contra inimicos pugnarent, animavit.

Secundo Regum 16. Dixit autem Abisai filius Sarvia regi: Quare maledicis canis hic mortuus domino meo regi? Vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex. Quid mihi, & vobis est filij Sarvia? &c. n. 9. & 10. Caiet. Cur maledicis canis mortuus? Verba sunt parvi pensionis. Ibi. Recte calumnjatorem Abisai canem conferebat, quippe qui ut canis, qui mordere non posset, contra regem suum auctus in iracundiam obstrabat.

Primo paral 11. Abisai quoque frater Ioab, ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus. num. 20. Caiet.

1384

2 Reg. 10. n. 10

1385

2 Reg. 16. n. 9 & 10.

1386

1 Paral 11. nu. 20.

Caiet. Abisai quoque frater Ioab, ipse fuit caput trium, & ipse levavit lanceam suam super trecentos interfectos: & ipse erat inter tres nominatissimus. Hebraicè habetur. Et ei nomen inter tres. Hoc est inter istos tres præcipuos erat nominatus nomine gloriæ. *Ibi.*

1387

Et ad illud. Et inter tres secundus inclitus, & princeps eorum. *num.* 21. sic ait idem *Caietanus.* Hebraicè habetur. Ex tribus in duobus est honoratus, & fuit eisin principem. Explanatur gloria Abisai inter præcipuos: quod videlicet inter eos non erat secundus, aut tertius, sed inter ipsos tres honorabatur à duobus, & ad hoc magis explicandum subiungitur, quod fuit eis in principem. Ipse elevavit &c. *Licet enim dux foret generalis, non solum suorum militum hostis contra hostes pugnabat: sed ipsemet hastam suam elevando contra adversarios decertabat; dumque illam dimicando elevaret, non tam contra vulnerandos inf-*

trumentum videbatur ferre dimicantis, quam de hostibus interfectis trophæum erigere triumphantis.

Primo Paral. 18. Abisai verò filius Sarviæ percussit Edon in vallis Salinarum, decem, & octo millia, & constituit in Edon præsidium, ut serviret Idumæa David. *num.* 12 & 13. *Caiet.* Tamquam duci exercitus illius, qui pugnavit, attribuitur Abisai hæc victoria, quæ David regi, ut summo capiti totius exercitus attribuitur. 2. Reg. 8. Et constituit in Edon præsidium. Parvi refert quod Hebraicè habetur. Præfectos, & fuerunt omnes Idumæi servi David, Quoniam, & præfecti in Idumæa constituti sunt & militare præsidium ad servandum eam, ne deficeret à regno Davidis. *Ibi.* In Idumæa præsidium ex militibus Israelitis Abisai constituit, ut qui sciret Idumæos Davidi regi extraneo, non amore, sed timore solummodo servituros.

1388

1 Paral

18. num.

12. &

13.

S O N V S XVIII

Abiu.

Ex Philone Hebræo.

1389

Exod.
24. num. 1

Exod. 24. Moysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu, & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabitis procub. *num.* 1. *Philo.* Quisquis in tantam sublimitatem elevatus fuerit, nullam animæ suæ partem infra in rebus mortalibus immorari sinet, sed omnes tanquam é catena pendentes simul attrahet; ideo tale oraculum

illi sapienti est redditum. Ascende ad Dominum tuum, tu & Aaron, & Nadab, & Abiu, & septuaginta seniores Israel, hoc est, ascende anima ad eius, qui est, contemplationem, compositè, rationaliter, scilicet, intrepide, emantè; in numeris sanctis perfectisque septenarij decus plicati, nam Aaron propheta dicitur Moysi, in lege, sonorus sermo, mentis prophetalis. Nadab autem: Voluta-

luntarius interpretatur, qui non coactus colit Deum. Abiu verò Pater meus. Hic non propter imprudentiam Domino, sed propter prudentiam Patre opus habet Deo. *lib. de migratione Abrahami.*

1390 *In montem igitur, ad quem Dominus erat descensus amoris quadrigæ, quam hac duo fratrum paria trahere possent, paratam voluit invenire: ut ex ea legem, qua ex duplici amore Dei, & proximi tota pendere deberet, per orbem discurrentis, promulgaret: quasi in amore Aaronis erga Moysen à Deo deum constitutū, amorem erga Deum, & in amore Abiu erga fratrem suum Nadab, amorem proximi significaret.*

Ex D. Ambrosio.

1391 **L**evit. 10. Arreptisque Nadab, & Abiu, filij Aaron thuribulis, posuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat. *num. 1. D. Ambrosius.* Ignis alienus est libido. Ignis alienus est omne iniustæ incendium cupiditatis. Ignis est alienus omnis ardor avaritiæ. Hoc igne nemo mundatur, sed exurit. Nam ubi iste ignis alienus est, si quis in conspectu se offerat Domini, ignis cum cælestis absumit, sicut Abiu, & Nadab, quos exussit ignis cælestis; qui ergo vult mundare peccatum suum, ignem à se removeat alienum. Illi soli igni se offerat, qui culpam, non hominem exurit. *in cap. 10. Levit.*

1392 *Et infra sic progreditur D. Ambrosius.* Qui sit iste ignis, audi dicentē: Quia Iesus baptizat in Spiritu Sancto, & igne. Hic est qui peccatum Zachæi abstulit dicentis quod diuidium bonorum suorum daret pauperibus, & si cui quidquam abstulit redderet quadruplum. Hic est ignis, qui abstulit culpam latronis. Ignis

enim consumens est, qui dixit eis: Hodie mecum eris in paradiso. Illos itaque sanavit, in quibus simplicem & puram reperit confessionem, nihil malignum, nihil fraudulentum. *in eodem loco.*

Et tandem adhuc sic loquitur D. Ambrosius. Denique Iudas ad remedium pervenire non potuit, cum diceret: Peccavi quod tradiderim sanguinem iustum: quia alienum ignemolvebat in pectore, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non intimo mentis conversus ingemuit, nec sedulo gessit pœnitentiam. Tantæ enim pietatis est Dominus Iesus, ut & ipsi donaret veniam, si Christi expectasset misericordiam. *in cap. 10. Levit. Ignis alienus dicitur ille, qui ab his fratribus Domino fuit oblatas: proprius enim illorum ignis non profanus esse, debuit, sed sacratus. Non tamen dicitur illis alienus ignis, qui à Deo egressus ipsos devoravit, quia ex quo ignem alienum arripuerunt, hunc sibi proprium, quo exurerentur, vendicarunt.*

Ex D. Hieronymo.

Levit. 10. Arreptisque Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis posuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis à Domino, devoravit eos, & mortui sunt coram Domino. Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est, quod locutus est Dominus: Sanctificabor in ijs, qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. *num. 1. 2. & 3. D. Hier. ad illud Ezechielis. cap. 28. Producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. num. 18. sic ait, Istum ignem in Tyri regis*

1393
Math. 27.

1394
Levit. 10. n. 1. 2. & 3.

Ezechiel. 28. num. 18.

Osce 7.
Isai. 50

regis corde succenderat ille, cuius ignita sunt iacula, & de quo scriptū est: Omnes adulterantes, quasi cli- banus corda eorum. De igne loquitur, & Isaias: Ambulate in lumine ignis vestri, in & flāma, quam succendistis: ut foras egredietis devoret possidentem. *In com. Ezechielis.*

1395

Levit.
10. n. 1
& 2.

Et infra sic progreditur idem D. Hier. Hunc ignem, qui alienus appellatur, Nadab, & Abiu ad altare Domini obtulerant, & idcirco divino igne consumpti sunt. Vnde, & Moyses ait: Hoc est verbum, quod dixit Dominus: in his, qui appropinquant mihi, sanctificabor. Sanctificatio autem Dei, est pœna peccantium. *in eodem loco. Coram Domino ignem Deo alienum obtulerunt: & coram Domino igne Dei proprio perierunt: ut quos à culpa divina Dei presentia, non retraxerat, à pœna Dei divina presentia non extraheret.*

Ex D. Augustino.

1396
Exod.
24. n. 9
10. &
11.

Exod. 24. Ascenderuntque Moy- ses, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel: & viderunt Deum Israel, & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphi- rini, & quasi cælum, cum serenum est. Nec super eos, qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt. *num. 9. 10. & 11. Septuaginta ad nu. 11. sic transferunt.* Et electorum Israel non dissonuit, neque vnus, & apparuerunt in loco Dei & manducaverunt, & biberunt. *D. August.* Quis dubitet illos, quos nominatim expressit, & septuaginta seniores, nunc appellatos electos Israel, qui proculdubio personam gerebant eorum, qui electi sunt de populo Dei. *quest. 102. super Exodum. lib. 2.*

1397

Deinde sic progreditur. D. August.

Significatur autem in quaternario numero in Moyle, & Aaron, & Na- dab, & Abiu propter quatuor Evan- gelistas, & totius orbis, qui in qua- tuor partes dividitur promissio &c. *quest. 102. lib. 2. super Exodum. Non dissonnit, neque vnus. Illi namque qua- tuor viri per id temporis ita modulate di- vinas laudes decantabant, ut nullus in aliquo, dum caneret, dissonaret sed ex his quasi ex cantoribus quatuor, chorus vnus modulatissimus constaret.*

Levit. 10. Arreptisque Nadab & Abiu filij Aaron thuribulis, po- suerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis à Domine, devoravit eos, & mortui sunt coram Domino. Dixitque Moyses ad Aa- ron: Hoc est, quod locutus est Do- minus; Sanctificabor in ijs, qui ap- propinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. *num. 1. 2. & 3. D. August. lib. 3. super Levitic.* Postquam exeunte igne à Domino, incensi, & mortui sunt filij Aaron, qui ausi sunt in batillis suis adhibi- to igne alieno incensum imponere Domino: quod ideo non licebat, quia ex illo igne, qui divinitus ad al- tare venerat deinceps custodito, omnia erant accendenda, quæ in ta- bernaculo accendi oportebat. *quas- tione 31.*

Deinde sic pergit idem D. August. Mortuis ergo illis, ait Moyses: Hoc est, quod dixit Dominus dicens, In eis, qui mihi appropinquant sanctifi- cabor, & in omni synagoga glorifi- cabor: eos appropinquare Domino volens intelligi, qui in tabernaculo sacerdotio fungebantur: Sanctifica- ri autem in eis etiam vindicando, sicut factum est. Vtrum, ut hinc sci- retur, quàm minis alijs pareat, si illis non parcat: quo sensu dictum est, Si iustus vix salvus erit, peccator & impius ubi parebunt? An potius secundum illud: Cui plús datur, plús

Exod.
24. à n
9

1398

Levit.
10. n. 1
2. & 3.

1399

Levit.
10. n. 3

1 R. tr. plus exigitur ab eo? Et illud: servus,
3. n. 18 qui nō cognovit voluntatē Domini
Luc. 12 sui, & facit digna plagis, vapulabit
n. 48 paucis: servus autē, qui cognovit vo-
Lut. 6. luntatē domini sui, & facit digna pla-
n. n. 7. gis, vapulabit multis? Et illud: Exi-
guo cōceditur misericordia, potētēs
autē potentiora tormēta patiuntur.
lib. 3. super Levit. q. 31. Sanctificabar
&c. Qui enim dum pupis impiis ostendit
odium adversus iniquitatem, indicat in se
habere sanctitatem.

1400 Levit. 10. Locutusq; est Moyses ad
Levit. Aarō, & ad Eleazar, & Ithamar, filios
10. n. 6 eius: Capita vestra nolite nudare &c.
Fratres vestri, & omnis domus Is-
rael, plāgant iocēdiū, quod Dominus
suscitavit. n. 6. D. Aug. Quid est quod
Aarō, & reliquos filios eius morte
illorū duorū lugere prohibens dicit:
Caput vestrū cidira nō denudabitis:
vbi certē ostendit cidiras tēgmina
capitū fuisse, nisi quia illa faciebāt
ludentes, quæ cōsuetudini ornatus
essent cōtraria: Sicut enim in nostra
cōsuetudine, qui caput apertū ma-
gis habemus, opēritur in luctu: sic
quia illi operimētō capitis ornabā-
tur, nudandū erat lugentibus. Quod
ideo prohibet, nē lugerent eos in
quorū pēna sanctificatus est Domi-
nus: id est, cōmēdatus est timor eius,
q. 22. in Levit. Qui enim in præsētia Do-
mini intra tabernaculū per id tēporis Do-
mino inservire debebāt, non planctu, sed
cantu divinis auribus debebant resonare.

Ex D. Petro Chrysolog.

1401 Levit. 10. Arreptisq; Nadab, &
Levit. Abiu filij Aarō thuribulis, po-
10. n. 1. fuerunt ignē, & intensum desuper,
& 2. offerentes corā Domino ignem aliē
num: Egre sulque ignis ā Domino,
devoravit eos. n. 1. & 2. D. P. Chrysol.
Nadab, & Abiu sacerdotes filij Aarō
sacerdotis, dum contaminare exter-
no igne altare præsument, ipsius al-
taris consumuntur incendio: ut su-
merent de sacrificio pēnam, qui se-

cerant de propitiatione peccatorū,
quod peccatū illis suscitavit ebrietatē:
nā vini p̄dor, odore fugaret incensū,
& ebrietatis ignis flammam. peccā-
carat altaris vnde, quia alienati vino
alienū portaverat ignē, mox divino
ignē, retēbantur extingēti, ser. 26. Ne-
quāq; in p̄s alienū coram Domino ignem per
flammam temeritatem offerre præsumeret
sacerdos, nisi ipse alio ipsi per altare chris-
tate foret alienus. Vnde post hoc commissū
flagitium, & illatum supplicium introduci-
tur Deus loquens ad Aaron sic: Vinum
& omne, quod inebriare potest, non
bibetis tu, & filij tui, quādo intratis
in tabernaculū testimonij, ne moria-
mini. n. 8. & 9. Si enim ex simili chris-
tate duo adhuc viventes Aaronis filij simile
auderent crimen committere, pena non ab-
simili plecterentur, quā fratres illorum ex-
tincti coram Domino monstrabantur.

Ex Ruperto Abbate.

Exod. 24. Ascenderūtq; Moyses, &
Aarō, & Nadab, & Abiu, & sep-
tuaginta de senioribus Israel: & viderūt
Deum Israel: & sub pedibus eius
quasi opus lapidis sapphirini, & quasi
cælū, cū n̄ serēnū est. Nec super eos
qui procul recesserāt de filiis Israel,
misit manū suā, videruntq; Deum, &
comederūt, ac biberūt. n. 9. 10. & 11.
Rupert. Ergo visio hæc, cælestis visio-
nis, quā videbimus eū sicuti est, ex-
plar est. Deinde sic progreditur. Quod
enim dicitur Sub pedibus eius, quasi
opus lapidis sapphirini, & quasi cælū,
cū n̄ serēnū est, regni illius, in quo vi-
dendus promittitur, soliditatē, puri-
tatē, atq; altitudinē mysticē innuit.
lib. 3. in Exodum cap. 43. post mediū.

Et tandem sic concludit Rupertus ad
illud. Nec super eos, qui procul re-
cesserant de filiis Israel, misit manum
suam. Tamquam diceret: Antequam
respersi essent sanguine sceleris, quod
pepigit cū eis Dominus, miserat su-
per eos manū suā, manū terribilē, ac
tremendā, dicēdo. Omnis qui teci-
gerit mortē, morte meretur, lapidi-

Levit.
10. n. 8
& 9.

1402
Exod.
24. n. 9
10. &
11.

1403
Exod.
24. n. 9
10. &
11.

bus opprimetur, aut cōsodietur, iaculis: nūc autē, quia fæderati, quia sanguine fæderis erāt cōpersi, nō misit super eos manū suā, nō prohibuit eos ā visione sua, qui prae timore superius dicto procul recesserāt, terminosque cōstitutos ascēdere nō audebāt. Viderūtq; Deū, sicut iā dictū est, & comederūt ac biberūt, quod totū illius fuit visionis exēplar, in qua comedimus ac bibemus, eadēq; visione saturabimur, & inebriabimur. Dicit enim Psalmista: satiabor cū apparuerit gloria tua. Itē: inebriabūtur ab ubertate domus tuæ; & torrēte voluptatis tuæ potabis eos. cap. 43.

1404

Quis Dei inscrutabilia iudicia nō timebit, ex quatuor vocatis, ut hoc glorioso spectaculo specialiter fruētur, in quo Deus se ipsū in caelesti gloria spectādū prae monstrabat, duo, nempe Nadab, & Abiu, igne paulo post egresso ā Domino concremantur? Ne quis de divino sibi cōcesso presumat beneficio, sed potius Dei iudicium perhorrescat, ut sic se cōtineat suo humilis in officio.

Levit.
10. n. 1
& 2.

Levit.
9. n. 24

Levit. 10. Arreptisq; Nadab, & Abiu filij Aarō thuribulis, posuerunt ignē, & incensū desuper offerētes corā Domino ignē alienū: quod eis praeceptū nō erat. Egressusq; ignis ā Domino devoravit eos, & mortui sunt coram Domino. n. 1. & 2. Raper. lib. 2. in Levit. cōsiderās etiā illud ex cap. 9. Levitici Ecce egressus ignis ā Domino: devoravit holocaustū, & adipēs, qui erant super altare. Quod cū vidisset turbā, laudaverūt Dominū, ruētes in facies suas. n. 24. sic ait. Igitur vbi egressus ignis ā Domino devoravit holocausta, arreptis Nadab, & Abiu thuribulis suis, posuerūt ignē, & incensū desuper offerētes corā Domino ignem alienū, quod eis praeceptū nō fuerat. Dū postquā verus ignis spiritus ā Domino egressus, id est: ā patre procedēs holocaustū verū Christi filij Dei acceptū esse ostēdit, veniēdo de super, id est, super discipulos eius in linguis igneis, adhuc Iudaicus populus cultum alienū, & cæremonias odibiles Deo, per prophetas reclamāti importunē

nimis, & molestē ingerit. Quid proinde? Egressus ait, ignis ā Domino devoravit eos; & mortui sunt corā Domino. Nihil verius. Siquidē & dupli igne devoratus est ille populus, quippe quorū & tēplū succēsum est virgēte Romano exercitu, & animā gehennae incēdio cōcremātur. c. 7. *Unus idemq; ignis, ā Deo egressus, qui paulo antea holocausta devoraverat, paulo postea homines devoravit: erat enim non sōltū benefica instrumentū benevolētia sed etiā vindictivae potentia.*

Ex D. Bernardo.

Levit. 10. Arreptisq; Nadab, & Abiu filij Aarō thuribulis, posuerūt ignē & incensū desuper offerētes corā Domino ignē alienū: quod eis praeceptū nō erat. Egressusq; ignis ā Domino, devoravit eos & mortui sunt coram Domino. n. 1. & 2. D. Bernard. afferens illud Christi Domini Luca 12. Ignē veni mittere in terrā, & quid volo nisi, ut accēdatur sic ait. Hic planē sacer, & benedictus est ignis, quē Pater sanctificavit, & misit in mundū. Habet etiā adversarius noster, utpote perversus divīnorū operū emulātor, habet inquā ignē suū & ipse, ignem cōcupiscentiae carnalis, ignē invidiae & ambitionis, quē salvator in vobis nō accēdere sed extingui vult. Deniq; si quis aliqū hunc ignē in divīno offerre prae sumpserit sacrificio, etiā si pater habeat Aarō, morietur in iniquitate sua. ser. 2. de Purif. Neque enim Domino placere potuit in holocausto alieni ignis oblatio, odiosa enim illi est in holocausto rapina: neq; enim ab alijs oblata, sibi unquam oblata esse gaudet.

Ex Hugone Cardinali.

Exod. 24. Ascēderūtq; Moyses, & Aarō, Nadab, & Abiu, & septuaginta, de senioribus Israel: & viderūt Deū Israel: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælū, cū serenū est. n. 9. & 10. Hug. Viderūt Deū in specie humana in qua laquebatur. ibi. Ergo inter alios Nadab & Abiu

1405

Levit.
10. n. 1
& 2.

1406

Exod. 24
n. 9. &
10.

Abiu ad hoc spectaculum adeo gloriosum admissi sunt: qui paulò post igne divino erant exurendi: Dominus enim presentē illorū bonum statum honorabat, ne ante commissum crimen eos privatione sua divina visionis punire videretur.

1407

Levit.
10. n. 1
Levit.
6.

Levit. 10. Arreptiſq; Nadab, & Abiu filij Aarō thuribulis posuerūt ignem, & incensum desuper, offerētes coram Domino ignem alienū: quod eis præceptū non erat. *n. 1. Hugo. Car.* Legimus suprā c. 6. Dominiū præcepisse, ut ignis perpetuus servaretur in altari: unde sumebatur ignis quoties pontifex super altare incēsi thus vel thimiama volebat adolere: aut etiā si aliquando thuribulorū vsum per manus sacerdotū cultus divinus exposcebat. Nā in Num. 16. legitur Moysem præcepisse Aarō: Tolle thuribulū: & hausto igne de altari, mitte thus desuper: & pergens citò ad populū, ut roges pro eis. In Apocal. etiam legitur: Angelus stetit iuxta altare, habēs thuribulū aureū in manu, & implevit illud de igne altaris, qui sacer erat. Ignis verò, qui aliunde sumebatur, reputabatur alienus, & ministerijs divinis indignus.

Num.
16.

1408

Levit.
10. n. 1

Deinde sic pergit idē Hugo. Unde credēdū est fortē filios Aarō: cū vi subiti ignis sacrificia devorata conspicerēt: novitate miraculi turbatos: nec ausos fuisse accedere ad altare: sed aliunde festinatē raptō igne, & thuribulis imposito, pro gratiarū actione incēsum Domino voluisse offerre. Sed quia ignē alienū apposuerunt cōtra præceptū Domini, ideo perierūt. *Ibi. Nō alijs duo minores filij Aaronis, sed hi duo maiores ausi sunt in alieno igne corā Domino ministrare: cū enim seipsos pro minoribus fratribus in ascensu ad montē Domini præscripto honoratos fuisse viderēt, nihil sibi non licere existimantes, in alieno igne incensum Deo offerre voluerunt.*

1409

Levit.
10. n. 2

Levit. 10. Egressusq; ignis à Dqmi non devoravit eos, & mortui sunt corā Domino. *n. 2. Hugo.* Corā Domino id est omnibus vidētibus, ut om-

nibus esset in exēplū. *Ibi.* Egressusq; est ignis à Domino. *A Domino, à quo deberet accipere ignē ad offerendū. Quasi iratus Dominus ostēderetur. & in eo, qui ab illo accipere noluerat ignē, ut beneficiū, ignē emitteret, ut supplicium. Munificus enim Deus ignē, quē non dabit, non suum esse, sed alienū esse existimabat: solū enim suū esse ducebat id, quod hominibus tribuebat.* *Levit. 10. Sanctificabor in ijs, qui appropinquāt mihi, & in cōspēctu omnis populi glorificabor. n. 3. Hugo. Car.* Dominus primò vindicat in ministris suis: ut nō sint alijs norma malō vivēdi, sed timēdi. Unde Ezechiel 9. A Sāctuario meo incipite: ut sciat ab omnibus, quod minus alijs porcat, si suis ministris nō porcit. *Ibi. Sanctificatur enim Dominus, etiam iniquitate peccantiū, dumq; illos punit iure gloriantur, quia dū illorū damnat pravitatē, suā indicat pravitati oppositam sanctitatem.*

Levit.
10. n. 3

Ex Lyra.

Exod. 24. Milites juvenes de filiis Israel, & obtulerūt holocausta, in molaverunt: victimas pacificas Domino, vitulos. *n. 5. Lyra.* Dicunt aliqui quod isti fuerūt Nadab, & Abiu filij Aarō, qui futuri erāt sacerdotes. Alii autē dicunt quod fuerunt primogeniti duodecim principū Israel. Et hoc videtur verius, quia vltq; ad sacerdotiū Aarō, quod non dū erat institutū, sacerdotiū pro tunc erat annexū primogenituræ, ut dictū fuit Gen. 13. & 27. Magnū hinc eruitur horū fratrum praconiū: digni enim videbantur, qui ad sacerdotale munus eligerentur, si id munus aliquibus esset conferendū: qui tamē postea infelicitate perierunt: ne quis de sua vita initio presumat, sed primā felicitatē, si ipse ex bono in malum transmutetur, in extremam infelicitatem, ad vitæ exitum, timeat commutandam.

1410
Exod.
24. n. 5

Exod. 24. Et viderunt Deum Israel: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini & quasi cælū, cū serenū est. *n. 10. Lyra.* Viderūt Deum; Nō in essentia sua sed in similitudine repræsentatē ipsum, & videtur quod

1411
Exod.
24. n. 10.

Bb 2 fuit

fuit humana, per hoc, quod subditur, sub pedibus eius, & per hoc designabatur, quod erat assumpturus naturam humanam. *n. 1. & 2. Et exponens illud. Quasi opus lapidis sapphirini. sic ait Lira.* In Hebræo habetur. Quasi opus lateris sapphirini, quod figura lateris reducebat eos ad memoriam anxietatis, quam sustinuerant faciendo lateres in Aegypto. Et color eius, qui erat quasi color celestis, designat eorum libertatem, & iucunditatem divinæ apparitionis. *n. su. 3. Quasi opus lateris. Viles enim lateres in Aegypto magno labore confectos in preciosos lapides extra Aegyptum videbant transformatos: hanc enim metamorphosin patiebantur his, qui patienter labores sustinuerant, ut eos laudaret, demonstraret.*

Ex Abulensi.

1412 **E**xod. 24. Ascenderuntque Moyses, & Aarō, Nadab, & Abiū & septuaginta de senioribus Israel; & viderunt Deū Israel: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælum cum serenū est. Nec super eos, qui procul recesserant de filiis Israel misit manū suā, videruntque Deū, & comederunt, & biberunt. *n. 9. 10. 11. Abul.* Mittere manū signat tria. Vno modo idē est, quod occultare. Sicut cum aliquis ponit manum suā ante se, ne facies sua ab illo videatur. Et sic dicitur Deus mittere manū suā super aliquē, quando claudit ei oculos manu suā, ne cognoscat eum, vel ponit ante faciē suā. Sic patet infra c. 33. Cum dixit Dominus ad Moysē protege te dextera mea donec transeas, tollamque manum meam, & videbis posteriora mea. *q. 14.*

1414 *Deinde sic pergit Abul.* Alio modo accipitur mittere manum pro occidere. Sic patet 1. Reg. c. 6. de Bethzamaritis volētibz videre arcē Domini, qui manum Domini senserunt cum multo ex eis mortui sint. Alio modo dicitur mittere manum super aliquē, id est dare ei spiritū prophetiæ: & isto modo est cōsuetū in prophetis, scilicet

facta est manus Domini super ealē, aut talē prophetā, id est cecidit super eū spiritus Domini propheticus movēs eū ad intelligēdū secundū ergo omnes istos modos potest exponi *q. 14.*

Et infra sic progreditur Abul. Nec super eos, qui erant maiores populi misit manum suā, poterit intelligi omnibus illis tribus modis. Primo modo quia Deus nō misit manum suā super maiores occultādo se ab eis: nō sicut ibi vidit Moyses gloriā Domini in nube: ita viderunt & alij maiores populi, scilicet Aaron, & Nadab, & Abiū, atque septuaginta seniores. Nam non se occultavit ab eis. Alio modo quod non misit Deus manum suā super maiores, scilicet quia nō occidit eos, licet viderunt eum. Nā putabant Iudæi quod quicumque videret Deū moreretur, sicut patet Deut. 5. Quia autē hic non mortui sunt, satis fuit eis mirabile: & in letitiam huius comederunt, atque biberunt. *q. 14.*

Adhuc sic procedit Abul. Alio & tertio modo, scilicet quod nō misit Deus manum suā super eos, qui longē erant id est super maiores dando eis spiritū prophetiæ. Quasi diceret, licet Aarō & filij eius Nadab, & Abiū, & alij septuaginta seniores erant magnæ auctoritatis, atque dignitatis in populo: & licet Deū viderint, tamē nō dedit Deus super eos spiritum prophetiæ, sicut dedit super Moysē. *q. 14.*

Exponēs autē specialiter illud. Videruntque Deū, & comederunt, & biberunt. *n. 11. ita ait Abul.* Hoc refertur ad omnes tam ad populares quā ad seniores, Omnes namque comederunt, atque biberunt, quocumque modo accipatur comedere & bibere. Dicit namque Rabbi Salomō quod dicitur hic comederunt, atque biberunt ad signandā culpā eorum. Nam cum vidissent Deum in visione gloriæ eius, non multū de hoc curaverunt: sed tamquam magis delectati rebus temporalibus cōversati sunt ad epulas præponētes eas illi

illi magno bono, quod erat initium, vel imago perfecti boni, & ex hoc disperdi meruerint: s. J. Dominus dis tulit eorum mortem, ne dies lætitiæ quæ fuerat in confirmatione legis, mortuorum planctibus sælaretur. Sicut dixit Saul rex, cum vellent Israelitæ occidere eos, qui aëra spre verant Saulem; Non occideretur quis quā hodie, quia hodie fecit Domi nus salutē in Israel. 1. Reg. 11. q. 15.

1. Reg.
11.

1417 *Postea sic procedit Abul.* Dicit tamen idē Rabbi Salomō, quod postea De us pūnivit pro isto crimine omnes istos, qui comederāt; & biberāt. Sci licet quia Nadab, & Abiu, qui fue rūt de illis mortui sunt in taberna culo, cum offerrēt ignē alienū Levit. 10. Seniores autem dicit mortuos fuisse in conflagratione ignis facta in sepulchris concupiscentiæ: *quest.* 15. *Non placet tamen hac expositio Abul.* *unde sic ait.* Litera non inquit aliquo modo quod isti peccaverint, vel cō templerint visionem Dei: sed magis videtur quod fecerint ex gaudio di vinæ visionis. q. 15.

Exod.
24. a. n.
11.
Levit.
10.

1418 *Vnde aliā referēs expositionē sic ait Abul.* Alij exponūt comederūt, atq; biberūt idē ita lætati sunt ex illa visione, ac si comedisent, & bibissent. Et hanc expositionē tenet litera Chaldaica; & satis cōcordat iste modus loquēdi frequenti locutioni sacræ scripturæ cōparātis magna bona ad ista delec tabilia corporalia: ut homo, qui ter renus est manuducatur ad cælestia per istorum terrenorum cognitionē & experientiam. q. 19.

1419 *Et adhuc ad eundē locū sic ait Abul.* Aliā expositionē tenet Abrahā Abinazra, scilicet quod comederūt, & biberūt seniores, & Aarō, Nadab, Abiu cum reliquo populo, idēst quod licet isti viderint Deū; tamē illa visio nō fuit ita clara, & cōsolativa quod auferret ab eis omnē ciborū, atq; potuū inopiā, sicut fuit in Moyse, qui tantūm fuit elevatus, & cōsolatus per illam divinam cōsolationē, quod nō eguit

Exod.
24. a. n.
11.

cibis, & potibus in quadraginta die bus, & quadraginta noctibus, ut patet Deut. 9. Ideo populares immediatē post visionē Dei ad cibos, & potus redierunt. Et ista expositio satis cō veniens est q. 15.

Deut. 9
nam. 9.

Propriā tamē expositionē ponit Abul. in hunc modū. Aliā tamē conveniēti or adhuc est, scilicet quod pestquā isti seniores, & omnes de populo De um viderūt, tantā conceperunt lætiā, quod ad demonstrandū eam fē cerūt inter se magnā festivitātē in cibis, & potibus. q. 15. Videruntque Deū & comederūt, & biberūt. *Quid viderint exprimitur.* Viderūt, scilicet De um. *Sed quid comederint, quidve biberint, non exponitur.* Quid igitur comederūt, & biberūt? Ipsum Deū scilicet Dei filiū, quē viderunt. Dum enim eis Dei filius in si gura humana carne candidus, sanguine rā bicundus apparebat: qui carnē in cibis, in potū sanguinē se hominibus dandum prē monitabat, imō ita tunc desiderio confere bat, eam Israelitæ videntes, etiā deside rio carnem illius comedeant, & sangui nem bibeant.

1420

Exod.
24. a. n.
11.

Levit. 10. Arreptisq; Nadab, & A biu filiis Aarō thuribulis posuerūt ignē, & incensum desuper, offerētes coram Domino ignem alienū: quod eis præceptū non erat. Egressusque ignis ā Domino devoravit eos, & mortui sunt corā Domino. n. 1. & 2. *Abul.* Inquirens causam, ob quā ponatur in hoc loco casus istius divine punitionis, sic responder. Quoniam Deus volebat movere Israelitas ad cultū suū, & erāt movēdi per timorē; quia erant viri imperfecti: ideo cōveniens fuit enar rare hic aliquē casum, & magnā pæ nam inflicā peccantibus, ut sic audi entes timerēt, & ā similibus erro ribus abstinerent. Enarratio autē istius horrendæ pænæ inflicte, sacer dotibus malē ministrātibus, omnes posteros ad custodiam diligētē cære moniarū Dei excitaret. q. 2.

1421

Levit.
10. n. 1.
& 2.

Et exponens textū sic ait Abul. Dicitur autem hic Arreptis: quoniam arre pte

1422

Bb 3

Gen. 34. pere quandam impetuositatem significat. Sic habetur Gen. 34. Cum dicitur; Arreptis duo Iacob filij Simeon, & Levi fratres Dinæ gladijs ingressi sunt urbem. Ibi enim impetus irati hominis ad pugnam designatur. Hic autem dicuntur isti arreptisse, quoniam per quandam contemptum, sive passionem fecerunt: unde in hoc fuit quædam pars culpæ eorum, ut comburi mererentur. *quæstione 2.*

1423 *Explicans autem illud Nadab, & Abiu filij Aaron, sic ait Abul.* Præter hos erant alij duo filij Eleazar, & Ithamar: isti tamen non ministraverunt offerentes incensum: cuius causa est, quoniam ministerium istud erat magni honoris: ideo tribui debebat viris magis honoratis: sic autem Nadab, & Abiu cum essent maiores filij Aaron. Item patet eos fuisse honorabiliore: quoniam cum Deus iussisset ascendere Aaron, & septuaginta seniores cum Moyle ad montem Synai: mandavit quoque, ut ascenderent illuc Nadab, & Abiu: non tamen ascenderunt alij duo minores filij. Exod. 24. *quæst. 2.* Quis non exhorrescat honorari, cum videat honorem his duobus fratribus concessum, offerendi scilicet Domino incensum, occasionem fuisse delinquendi, ut tam horrendo supplicio punirentur. Non timeat honorari, qui non horrescit cremari:

Exod. 24. n. 9

1424 *Levit. 10.* Posuerunt ignem, & incensum desuper offerentes coram Domino ignem alienum. n. 1. *Abul.* Nec intelligendum est quod ipsi iam essent offerentes ignem alienum, quando à Domino combusti sunt. Nam ministratio ista fiebat in altari thymiamatum, quod erat intra tabernaculum: isti autem Sacerdotes combusti sunt coram altari holocaustorum, nam inde exivit ignis à Domino, qui combussit eos: sed dicuntur isti offerentes ignem alienum, non quod eum actualiter offerrent, sed quod iam in thuribulis posuerat

offerre parantes, nisi morte præoccuparentur. Fuerunt autem à Domino combusti antequam offererent. *quæst. 2.* Celeritatem ad culpam committendam illis explicatam verbis, Arreptisque Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis: Deus pena celeritate multavit, dum voluntatem offerendi ignem alienum, ante ipsam opere completam oblationem, punivit, ut sic ad penam accelerantes, acceleratos ad culpam condemnaret.

Levit. 10. Posuerunt ignem, & incensum desuper ita. n. 1. *Quæret, (inquit, Abul.)* Aliquis, quod fuit motivum istorum ad offerendum ignem alienum, cum haberent ibi ignem altaris, de quo poterant offerre? *quæst. 4.* Et respondet sic. Poterat fortè fieri ex contemptu caeremoniarum divinarum non curantes, an de sacro, vel profano offerrent, nihil in hoc existimantes differre. *q. 4.* Ignem, qui ad coquendas victimas oblatas pro peccato in sanctuario erat, acceperunt, ut in eo incensum offerrent Domino; Dominus vero ignem, qui erat in altari ad incensum offerendum accepit, ut illo offerentes concremaret, & sic utriusque ignis officium fuit immutatum: ut qui unus ignis ad culpam committendam officium transmutterant, sentirent alterius ignis ad penam sibi inferendam officium à Domino commutatum. Ne facilius creatura videretur contra creatorem, ad arbitrium mutari peccatoris, quam contra peccatorem, ad libitum mutari creatoris.

Levit. 10. Arreptisque Nadab, & Abiu filij Aaron thuribulis, posuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis à Domino, devoravit eos, & mortui sunt coram Domino. num. 1. & 2. *Abul.* Fuit autem iustè factum, ut isti cremaretur ab igne, qui erat in altari. Nam per quæ quis peccat in his torqueri debet: hi autem peccaverunt in igne altaris: ergo debebant puniri in igne altaris. Hoc autem patet quoniam

1425

Levit. 10. n. 1

1426

Levit. 10. n. 1 & 2.

niam isti debebant suscipere de igne altaris ad cremandum incensum coram Domino: acceperunt autem de igne alieno, ideo debuit ignis altaris eos punire. Sic enim punivit: quoniam egressus est ab altari ignis, & cremavit sacerdotes. q. 4. Egressusque est ignis. *Ac si ignis, qui erat in altari natura opere, quod opus esse dicitur intelligentia, indignatus, eo quod in divinum obsequium non assumeretur, ad se ipsum vindicandum de non accipientibus ipsum ab altari, ab altari egreditur. Delet enim quelibet, etiam sensu carens creatura, si se videat a divino obsequio impeditam; in quo creatori suo serviens se agnoscit. a Domino honoratam.*

1427

Levit. 10. Arreptisque &c. n.

1. & 2. *Abul.* Quomodo isti alienum ignem obtulerint multum dubitat. Dicit autem Rabbi Salomon, & Rabbi Moyses, & Rabbi Simeon quod isti erant ebrij: ideo nescierunt quid offerrent, sicut ebrius in luce titubabat. Quod fundant per id, quod habetur in principio literarum; scilicet Arreptis &c. Arripere autem impetuositatem quandam, & passionem perturbatae mentis notat: quod ebrietati satis convenit. Secundum probant quia infra habetur praeceptum Domini, ne sacerdotes bibant vinum, aut aliquid, quod inebriare potest eo tempore, quo ministrant, ut habeant scientiam discernendi: sed hoc immediate ponitur post istorum interitum; videtur igitur ob hoc dictum, quasi isti inebriati fuerunt; & ob hoc non habuerint vim discernendi de bono, & malo; & igne sacro, & non sacro. q. 5.

1428

Levit. 10. n. 1 & 2.

Non placet tamen hoc Abul, qui multas rationes apponit, quibus suadet Nadab, & Abiu non fuisse ebrios. Primum sic. Quia tunc erat satis diluculus; scilicet quando isti venerunt ad Sanctuarium ad ministrandum coram patre suo; quoniam necessarium est quod isti venissent ad caeremonias sacrificij matutini. Sacrificium au-

tem istud fiebat in ortu solis; quia ergo diluculo venerunt, non videtur quod iam ebrij essent, cum homines alicuius honoris, etiam si aliquando inebriantur; non tamen diluculo inebriari soliti sunt. q. 5.

Secundam rationem sic ponit Abul.

Quoniam ista erat prima dies, in qua ministraturi erant in Sanctuario; & hoc eis praedictum fuerat; non ergo conveniens erat dici istos esse ebrios. Nam dato quod isti viri vilissimi essent, cum tamen scirent istam esse primam diem ministrationis suae, & totum populum illum congregatum, saltem honoris quodam permoti desiderio, attentè se habere coram toto populo laborarent, ne derisum ab hominibus haberetur. q. 5.

1429

Levit.

10. n. 1 & 2.

Tertiam sic assignat Abul. Item

si isti propter ebrietatem fecissent; cum istud vitium valde turpe sit, increpuisset Deus istorum pravitatem postquam mortui sunt; sed de hoc nihil habetur: ergo non est veri simile. *Quartam sic.* Si isti ita ebrij essent, ut nescirent quis esset ignis sacer, vel ignis profanus, aut de quo igne sibi sumendum erat, esset in eis magna mentis perturbatio; hanc autem exterioribus indicijis satis facile colligi erat. Deprehendisset igitur Moyses, vel Aaron, aut Eleasar, vel Ithamar ebrietatem Nadab, & Abiu; & tunc vetarent eis ne ministrarent. Hoc tamen non factum est; ergo non videtur quod essent ebrij. q. 5.

1430

Levit.

10. n. 1 & 2.

Arreptis &c. n. 1. Cum Domino offerendum incensum scirent, cumque vel a se ipsis, vel a fratribus suis viderent ministrandum, quasi a passionibus, quibus honorem sibi appetebant arrepti, arripere thuribula festinarunt, ne id muneris a patre minoribus filiis, quibus honor ascendendi cum ipso patre ad montem concessus non fuerat, tribueretur. Invidi sane fratres, qui omnes sibi occasiones honoris volebant vendicare. & quasi honoris fures, ut alienum ignem, sic & alienum honoris,

1431

Levit.

10. n. 1 & 2.

Bb 4

qui

qui fratribus, in alia occasione non honoratis, videbatur debet, arripere cupiebant.

1432

Levit.
10. n. 2

Levit. 10. Egrediusque ignis à Domino devoravit eos, & mortui sunt coram Domino. num. 2. Abul. Inquirendum est de ista morte Nadab, & Abiu, an iustè inflicta sit? *quest. 6. Et post multas sic respondet.* Peccatū istud morte dignum erat. Nam si ex superbia, & contemptu directè factum est: nulli dubium est, quin mereremur, aut quodlibet aliud morte severius isti mererentur. Nam ut de Deo taceamus, etiam si quis principis mandata directè contemplerit, secundum leges humanas, & divinas extremo supplicio afficiendus est. Quāto magis autem in Deo hoc erit: cum valde gravius sit æternam, quā temporalem lædere maiestatem, ut habetur extravag. de hæret. cap. Vergentis. q. 6.

1433

Levit.
10. n. 2

Deinde sic progreditur Abul. Si autem ex negligentia magna hoc in Deum commissum fuisse dicatur, eodem modo morte puniendum erat: quoniam magna negligentia industria quædam patrādi mali videtur: quia secundum leges humanas, tanta culpa in quibusdam deo comparatur: qui igitur sic circa ea, quæ Dei sunt contemnendum putaret satis morte dignus videbatur dicente propheta: Maledictus qui agit opus Domini negligenter. Nam & in principibus temporalibus hoc esse iustū videtur: ut si quis ministrorum suorum ex valde magna negligentia contra præcepta domini in ministratio-
ne eius erraverit; aut morte, aut quodā magno supplicio dignus sit. Quāto autem differentius ista in Deo reperi debeant nulli dubium est. Morte igitur isti non indignā passi sunt, si ex magna negligentia, in ministratio-
ne Domini contra eius præcepta erraverunt. *quest. 6. Primum in divino ministerio commissum crimen puniri morte debuit, ne si primi*

sacerdotes illud committentes impuniti remanerent, alii simile posse crimen committere existimarent, & spe veniæ exemplo impunitorum provocati, illud faciliè perpetrarent.

Levit. 10. Egrediusque ignis à Domino devoravit eos, & mortui sunt coram Domino. num. 2. Abul. Dato quod Nadab & Abiu mererentur mortem, an conveniens fuit quod Deus sic illis illam infligeret? *quest. 7. Et sic respondet.* Decuit, ut in principijs traditæ ministratio-
nis sacerdotalis, magnæ delinquentium excernerentur vindictæ; & amplius puniendum erat parvum etiam peccatum in principijs ministratio-
nis, quā magnum, cum iam ministratio inolita sit; parvus namque in principio cōtemptus maioris mali occasio est, quā magnus in prosecutione rerum. q. 7.

Et infra sic pergit Abul. Deus hoc semper observavit: in cuiuslibet rei principijs. Sic enim nascente mundo factum est, quoniam cum in prima ætate homines ad malum universaliter declinassent: induxit Deus aquas diluvij super terram; quæ non solum peccatores delerent, sed etiam omnia animantia tollerent. Magnum enim hoc fuit severitatis indicium, quod posterorum memoriam nunquam effugeret, in principio nascentis seculi inflictum supplicium, postea tamen alia æquè mala in orbe facta sunt, aut fortè maiora, omnibus hominibus ad idololatriam declinantibus: nec tamen universale diluvium, aut aliqua generalis pœna inflicta est. q. 7.

Et præbens rationem sic ait Abul. Cuius causa erat quoniam tunc orbis, ut puer erat, & scilicet corrigibilis: nunc autem viro, & adhuc sene successivè facti, & pene ad extremum senium deducto disciplina cōveniēter suscipi non potest: ideo, nec decēs est universale ei pro peccatis cladem infligi. *quest. 7. Sic quoque*
in

1434

Levit.
10. n. 2

1435

Levit.
10. n. 2

1436

Levit.
10. n. 2

in exordijs Ecclesiæ primitivæ factum est, ut in eis, qui ad fidem convertebantur, delicta nimis severiter punirentur, ut posteris exemplum esset. Nam Ananias, & Saphira vxor sua, cū n solum beato petro menti ti sunt, coram ipso mortui corruerunt, occultantes quandam partem precij, agri venditi Act. 5. Postea tamen quanquam multa mendacia in christianis sint, non tamen ita se veriter vindicantur. q. 7.

Act. 5.

1437

Levit.

10. n. 2

Vnde sic concludit idem Abul. Idem modus in principio nascentis sacerdotij apud legem veterem esse debuit: ut qui in ministratone delinquerent gravius afficerentur pænis delictorum suorum posteris magna exempla daturi: porcedente autem ministratone non ita graviter oportuit fieri punitionem: sed Nadab, & Abiu fuerunt, qui primò in ministratone deliquerunt: oportuit igitur, ut ipsi gravissimè punirentur. q. 7.

1438

Levit.

10. n. 2

Exponens adhuc Abul. eundem textum, Egressusque ignis &c. n. 2. sic ait. Dicendum ergo quòd ignis non devoravit eos ita, quòd ipsos consumeret in cineres reducendo: sed solum occidit illos, quia fortè penetravit vsque ad viscera eorum: sicut fulmina penetrant occidendo, nihil tamen comburendo. quæst. 7. Ignis igitur à Domino egressus quasi integros duos hos fratres devoravit, & nihil de corporibus, nihil de vestibus extra vrens, intra ad animas concremandas in duo quasi divisus fulmina penetravit, ac si iam ignis infernalis vicem ageret, qui per hunc ignem, quasi per sui vicarium, animas istorum concremaret.

Ex D. Dionysio Carthusiano.

1439

Exod. 24. Ascenderuntque Moy ses, & Aaron, Nadab, & Abiu,

& septuaginta de senioribus Israel: & viderunt Deum Israel: & sub pedibus eius, quasi opus lapidis sapphiri ni, & quasi cælum, cūm Ieremum est. Nec super eos, qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam, videruntque Deum & comederunt, ac biberunt. num. 9. 10. 11. Carth. ad illud Sub pedibus &c. Ex quo elicitur quòd in forma humana apparuit, ad præfigurandum, quòd homo futurus erat. art. 42. Lateres enim, quos Dei filius in forma filij Virginis tunc apparens pedibus tangebat, in preciosos lapides transformabat: imò lateritiam viam lateribus exstructam in viam lacteam stellis adornatam convertebat.

Exod. 24. Videruntque Deum & comederunt ac biberunt: nu. 11. Carth. Comederunt & biberunt panem vitæ, & rivos sapientiæ; corpus, & sanguinem salvatoris. art. 47. Videruntque Deum, & comederunt & biberunt. Ipsum nempe Deum, quem hi quatuor viri, quasi totius orbis, qui in quatuor dividitur partes, legationem agentes singuli pro singulis partibus ad verum cibum, Christi carnem; verumq; potum, Christi sanguinem, magno edendi, bibendique desiderio inhiarent.

Levit. 10. Arreptus Nadab, & Abiu filij Aaron, thuribus, posuerunt ignem, & incensum desuper, offerrentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis à Domino devoravit eos, & mortui sunt coram Domino. num. 1. & 2. Carth. Prosperis frequenter miscentur ad versa. Idcirco in die prosperitatis non est incauté neque inaniter gloriandum, iuxta quod in Ecclesiastico legitur: In die bonorum, ne immemor sis malorum. Sic accidit primis sacerdotibus istis, quia cū fuissent vehementer honorati à Deo per descensum ignis divinitus dati, eorum sacrificia devorantis, mox ipsi incauté se habentes, aut etiam subito aliquali

Exo. 24
n. 9. 11.
& 11.

1440

Exod.

24. nu.

11.

1441

Levi.

10. n. 1

& 2.

Ecc. 11

aliquali inani gloria tacti suam volentes coram populo potestatem, & excellentiam demonstrare, sacerdotali officio sunt abusi, ideoque plagiati. art. 23.

1442

Levit.
10. n. 1.
& 2.

Hec quam brevis est honoris, etiam à Deo dati, humana prosperitas. Ultimus consecrationis dies his duobus fratribus dies ultimus vita fuit. Octava namque dies, qui illorum perfectam æstimationem videbatur felicitatem, antequam consumeretur, inòcùm vix inciperet, extremam eorum prodidit calamitatem. Extremam namque gaudium suscipiendum ex perfecta sacerdotii concessa dignitate, preoccupavit luctus de interposita infelicitate.

Ex Caietano Cardinali.

1443

Exod.
24. n. 10.

Exod. 24. Videruntque Deum Israel: & sub pedibus eius, quasi opus lapidis sapphirini, & quasi ælulum cum serenum est. num. 10. Caietan. Ex parte Elohe visi describuntur pedes ad insinuandum quod sub specie iudicis, quasi hominis visus est, & ex parte loci tanquam artis opus, pavimentum lateritium, non ex luto, sed ex sapphiris visum est. Ibi. In specie ergo iudicis Dei filius in hoc loco his duobus fratribus paribus voluit apparere, quorum par primum eligendos ab

ipso iudice, per secundum ab eo reprobandos presignificaret; atque ita utrumque simul, eiusdem iudicis misericordiam, & iustitiam simul, indicaret.

Levit. 10. Et devoravit eos. n.

2. Caietan. Significanter dicit eos quia (ut mihi iuncta testantur) ignis iste nec illorum tunicas lueas, neque eorum corpora consumpsit, sed eosdem quasi torrendo interfecit lubitò. Ibi. Neque enim corporum vestes, imò nec animarum vestimenta, corpora scilicet, ignis hic divinus voluit devorare, ne si in his detineretur edendis, ad animas saturatus quodammodo accedens ab illarum usu fastidiosus abstineret.

Levit. 10. Sanctificabor in his qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. n. 3. Caietan. Deus in se ipso sanctus fieri nequit: sed in hominibus sanctificatur varijs modis, inter quos unus est punitio offendentium ipsum. Fit enim sic Deus sanctus in punitis, eo ipso quod punit sacrilegos. Ibi. Qui enim non solum coram Deo sed & in conspectu totius populi commiserant flagitium, non solum in Dei presentia, sed & in totius populi frequentia meruerant experiri supplicium; ut quos exemplo suo ad culpam similem committendam possent excitare, exemplo suo, ne similem paterentur penam, à culpa revocarent.

1445

Levit.
10. n. 2

1446

Levit.
10. n. 3

S O N V S XIX.

Abner.

Ex Gregorio Mag.

1447

1 Reg.

14. nu.

50. &

51.

Primo Regum 14. Nomen principis militiæ eius Abner, filius Ner, patru-
elis Saul. Porro Cui fuit pater Saul & Ner pater Abner. nu. 50. & 51. D. Greg. Mag. Abner dicitur, Pater meus lucerna. Ner etiam Lucerna dicitur. & infra. Merito igitur Abner Pater meus lucerna dicitur, ipse quoque pater eius lucerna nominatur: quia illi in sancta Ecclesia lucere per exempla alijs possunt, qui eruditione scripturarum, & claritatem acceperunt luminis, & oleum perfectæ charitatis. *ad huc locum lib. 5. Abner, qui patrem lucernam vendicabat ortus à lumine, lumen ipse erat, qui splendore militaris scientia milites, quorum princeps erat, illuminabat.*

1448

2 Reg.

2. à nu.

19.

Secundo Reg. 2. Persequébatur autem Asael Abner, & non declinavit addexteram, neque ad sinistram omittens persequi Abner. Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait: Tu ne es Asael? Qui respondit: Ego sum. Dixitque ei Abner: Vade ad dexteram, sive ad sinistram, & apprehende vnum de adolescentibus, & tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asael ommittere quin vrgeret eum. Rursumque locutus est Abner ad Asael: recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, & levare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum. Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner averfa hasta in inguine, & transfordit, & mortuus est in eodem loco. à num. 19. D. Gregor. Cùm iracundi

alios impetunt, ut declinari omnino non possint, non aperta exprobratione, sed subquadam sunt cautela reverentiæ parcendo feriendi, quod melius ostendimus, si Abner factum ad medium deducamus.

Parte 3. cura pastoralis. Admonit. 17.

Deinde sic progreditur idem D.

Gregorius. Cuius enim Asael typum tenuit nisi eorum, quos vehementer arripiebat furor in præceps ducit? Qui in eodem furoris impetu tantò cautè declinandi sunt, quantò & insanè rapiuntur. Vnde & Abner, qui nostro sermone, Patris lucerna dicitur: fugit: quia doctorum lingua, quæ supernum Dei lumen indicat, cùm per abrupta furoris mentem cuiuspiam ferri conspicit, cùmque contra irascentem, dissimulat verborum iacula reddere, quasi persequentem non vult ferire. Sed cùm iracundi nulla consideratione se mitigant, & quasi Asael persequi, & insanire non cessant; necesse est ut hi, qui furentes conantur reprimere, nequaquam in furore se erigant, sed quidquid est tranquillitatis ostendant; quædam verò subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animum pugnant, ubi *suprà.*

Tandem sic concludit D. Gregorius.

Vnde & Abner cùm contra persequentem substitit, non eum recta, sed adversa hasta transformavit. Ex mucrone quippe percussione est impetu apertæ increpationis obviare. Averfa verò hasta persequentem ferire, est furentem tranquillè ex quibus-

1449

2 Reg.

2. à nu.

19.

1450

2 Reg.

2. à nu.

19.

quibusdam tangere, & quasi pariendo superare. Aſael autem protenus occubuit: quia commotæ mentes dum & parci sibi ſentiunt, & tamen reſponſorum ratione in intimis ſub tranquillitate tanguntur, ab eo ad quod ſe exerceat, ſtatim cadunt. Qui ergo à furoris ſui impetu ſub lenitatis percuſſione reſiliunt, quaſi ferro moriuntur. *Ibidem.* Verè princeps Abner in hoc factò ademonſtratur, qui non ſemel, ſed iterum atque iterum hoſtem moriit inſequentem, ut deſiſſeret; nolentem que deſiſſere, non ut ſe deſpectum ab hoſte vindicaret, ſed ut ſe ab hoſte petiitum deſederet, lancinavit.

Ex Ruperto Abbate.

Secundo Regum 2. Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Iſboſeth filium Saul, & circumduxit eum per caſtra: regemque conſtituit ſuper Galaad, & ſuper Geſſuri, & ſuper Iezrael, & ſuper Ephraim, & ſuper Beniamin, & ſuper Iſrael vniuerſum. num. 8. & 9. Et ſecundo Reg. 3. ſic habetur. Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, niſi quomodo iuravit Dominus David ſic faciam cum eo, ut transferatur regnum de domo Saul, & eleve-
tur thronus David ſuper Iſrael, & ſuper Iudam, à Dan uſque Berſabee. m. 9. & 10. *Rupert. conſiderans utrumque ſcripturae locum. lib. 2. in lib. Reg. ſic ait.*

Abner primò quidem David aduerſarius, & aduerſæ partis dux, poſtea verò transferens regnum de domo Saul, ut eleuaretur thronus David ſuper Iſrael, & ſuper Iudam, quomodo iuravit ei Dominus, quem alium, niſi Paulum de tribu Beniamin ſignificare arbitremur? Abner quippe Patris lucerna, Iſboſeth verò Vir confuſionis interpretatur. Patris autem lucerna proculdubio

iam in præſentia Dei Paulus erat: cum adhuc circumduceretis boſeth, id eſt cum adhuc confuſionem Iudaicam defenderet, verumtamen in ſectis præſentibus cæcus, utpote per ſecutor, & blaſphemus inimicus. *Da vid erat. cap. 23. Iratus nimis Abner contrailtum, quem regem conſtituerat eò quòd cum de libidinoſo crimine inſimulaverat ad Davidem regem aduerſarium tranſſugere deſeruiſſet, & ne illius deſectio viſio, ſed voluntati verteretur, ſe id, ut Dei impleret voluntatem facere declaraviſſet. Hæc faciat, &c. Sic obediētiā, quam regi ſuo denegabat ſub obediētiā Deo debita palliabat.*

Ex Hugone Cardinali.

Primo Reg. 17. Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philiſthæum, ait ad Abner principem militiæ: De qua ſtirpe deſcendiſt hic adoleſcens, Abner? num. 55. *Hugo Card.* De hoc quaſiſit Saul, qui volebat ſcire, cui daturus erat filiam ſuam. *Ibi. Videns enim Davidem in egreſſu adeo animoſum, iā providebat eò in regreſſu victorioſum, cui proinde filiam ſuam in uxorem promiſſam victori daret, & ideo de ſtirpe Davidis interrogabat quia eam dare adoleſcenti, qui clarus eſſet genere, cupiebat.*

Primo Regum 17. Dixitque Abner, Vivit anima tua, rex, ſi novi. n. 55. Hugo Card. Hoc per contrailum dicitur, quaſi diceret, Tu moriaris, ſi novi eum. Eſt lenſus ſicut verum eſt quòd vivat anima tua: ita verum eſt quòd non novi eum. Vel ſic Per vitam animæ tuæ non novi eum. *Ibi. Non pro ſua ipſius vita, ſed pro vita regis iuravit Abner, ac ſi pluris vitā regis, quā vitam ſuam ſaceret; ac proinde dum pro vita iuraret regis, maiorem verbis ſuis certitudinem in ſe oſtenderet, quā ſi iurando pro vita ſua, verborum certitudinem confirmaret.*

Primo

1455 *Primo Regum. 20.* Cumque sedisset rex super cathedram suam (secundum consuetudinem) quae erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacu-
1 *Reg.*
20. nu.
25.

usque apparuit locus David. nu. 24. Hugo. Surrexit Ionathas cedens Abner principi militiae. Ibi. Maximus erat in domo regia honor Abneris. cui non solum alij regni principes, sed & ipse princeps regis filius in regali mensa locum primum a latere regis deferbat: cui enim in bello, tanquam militiae principi princeps regni miles illius factus cedebat, in pace cedere minimè recusabat.

1456 *Primo Reg. 26.* Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? Et quis alius similis tui in Israel: quare ergo non custodisti de minimi tui regem?
1 *Reg.*
26. nu.
15.

15. Hugo Card. Non vir. Idest virtuosus, & strenuus. Ioseph dicit: Cum sis magnus, & apud regem honore præcipuus, corpus regis ita custodis? Ibi. Numquid non vir? Ac si indignus nomine viri foret iudicandus, ille qui cum regis custos esset maior, dum rex dormiret, non evigilaret, ut regem suum posset a quocunque periculo liberare.

1457 *Secundo Reg. 2.* Dixitque Abner Vade ad dextram, sive ad sinistram, & apprehende vnu de adolescentibus, & tolle tibi spolia eius. nu. 21. Hugo Card.

Quasi diceret. Si vis experiri virtutem tuam, accipe vnu de iuuenibus istis, & cum eo luctare leorsum: & cum superaveris eum, tolle spolia eius: me autem desine persequi, per quod innuitur quod Asael adolescentem erat. Ibi. Fugiebat Abner, & licet in fuga se factum ludibrium fortuna videret, adhuc insequente Asaelem: ut adolescentem despiciebat, quod ideo, ut puerum sibi simile insequeretur, movebat: quia indignum eum indicabat, qui cum principe militiae decertaret.

1458 *Secundo Reg. 3.* Misit ergo Abner nuncios ad David pro se, dicentes: Cuius est terra? Et ut loqueretur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam te universum Israel. nu. 12. Hugo. Quasi diceret. Non ne terra

est in manu mea: & si veluero tradam eam tibi? Et hoc dixit ut libentius David cõpõneret cum eo amicitias. Ibi. Manu sua quinq; digitos habentem, quasi manu in numeros milites continentem in auxilium Davidi promittebat, ut universi Israel Davidis imperio subiugaret: una enim Abner ob peritiam belli cum exercitu magno posset equiparari, qui proinde sicut universi Israelitici populi valeret, etiam sibi resistentem superare.

Secundo Reg. 3. Sermoñe quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens, Taherit quam nudius tertius querebatur David, ut regnaret super vos. Nunc ergo facite: quonia Demimus locutus est ad David dicens: In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philistinum & omnium inimicorum eius. Locutus est autem Abner etiam ad Beniamin. nu. 17. 18. & 19. Hugo Card. Iosephus dicit quod Beniamite custodes ei at capitis Iobabseth: quia Saul de Beniamin fuit: propter quod Beniamin familiaris ac habebat Iobabseth filio Saul: & ideo pater se loquitur ei. Ibi. Speciali exhortatione voluit Abner Beniaminos ad defectionem commovere, ut qui seque eos ob sanguinem persequitatem cum rege, iam his recepto, diffidit ad alium regem sibi non consanguineum accipienda commovendos. Caudabant enim Beniamita quod vir de tribu sua, qui proinde eos, ut sibi totum Israel supergine ad dignitates evaheret, regnaret super.

Ex Lyr.
P *Primo Reg. 17.* Dixitque Abner: Vivit anima tua rex, si videri 55. Nunc mirum inquit Lyr.) si Abner non cognoscebat David: quia erat princeps militiae, & sic erat occupatus contra adversarios in extremitatibus regni, rege in demo manente, & David adhuc eum Sauls partem fuerat, itaque forsitan Abner eum videri non viderat. nu. suo 6. Davidem autem cum Abner militia princeps minimè agnoscebat, quia ad solos milites in bello

1459

2 *Reg.*
3 n. 17
18. &
19.

1460

1 *Reg.*
17. nu.
55.

bello secum commorantes, non verò ad curiales in palatio degentes accedere solebat.

Primo Reg. 26. Clamavit David ad populū, & ad Abner filiū Ner, dicēs: Nō ne respōdebis Abner? n. 14. Lyra.

Primò cōvincit Abner singulariter, quia erat princeps militiæ, & custos erat principalis personæ regiæ. n. suo 15. & 16. Si ad populū clamasse dicitur, quare nō ad populū, sed ad Abner aliquid dixisse refertur? Populū voluit excitare, ut Abneris increpationē exaudiret, quō magis Abner cōfunderetur, cum audiret exercitus suo de negligentia sua argueretur, ne ipse posset milites de negligentia increpare.

Secundo Reg. 2. Rursumq; locutus est Abner ad Asael: Recede, noli me sequi, ne cōpellar confodere te in terrā, & levare nō potero. faciē meā ad Ioab fratrem tuū. n. 22. Lyra. Cogitabat enim Abner, quōd David finaliter prævaleret, & tūc indigeret gratia ipsius Ioab, qui erat maior in domo David: propter quod reformidabat occidere. fratrem eius. n. suo 12. Existimabat enim Abner impossibile fore quōd Ioab frater Asaelis sibi aliquādo apud regē Davidem aliquem exhiberet, favorē, sciens illum fratris sui fuisse occisorem.

Secundo Reg. 2. Et exclamavit Abner ad Ioab, & ait: Nū usq; ad interfectionē tuus mucro desāviat? an ignoras quōd periculosa sit desperatio? usq; quōd nō dicis populo, ut omittat persequi fratres suos. n. 26. Lyra. Quia isti & illi erant cultores Dei, & de eadē lege, & ideo nō erat bonū destructionē huius partis, vel illius quærere. n. suo 6. Optimā ad belli cessationē Abner rationē proponebat, verbis enim suis, & desperationē fugientium: & cognitionē persequentium explicabat, ut sic, vel timore, vel amore insequentes à persequendo retardaret.

Secundo Reg. 3. Dixitq; Isboeth ad Abner: Quare ingressus es ad concubinā patris mei? n. 7. & 8. Lyra. Dicit aliqui quōd Abner ingressus fuit ad eā concubitu matrimoniali, sperans

per hoc obtinere regnū, sicut & Adonias petivit Abisai habere uxorem, ut habetur. 3. Reg. 2. Alij autē dicūt, quōd ingressus fuit ad eā fornicariē, quōd reddidabat in verecundia Isboeth filij Saul: & ideo si primo modo fuerit, vel secūdo, merito despicuit ipsi Isboeth. n. suo 10. Nimis iratus fuisse dicitur Abner, propter verba Isboeth. n. 8. Karō namq; princeps aliquis invenietur, qui reprehēsus de crimine, suore non exandescat: quilibet enim nihil nō sibi licere arbitrat, proindeq; nihil à se fieri existimat, quod ab aliquo dignè insimuletur.

Tertio Reg. 3. Et nō potuit respōdere ei, quid quia, quia metuebat illū. n. 11. Lyra. Tū quia Isboeth nō erat homo alienius valoris: tū quia Abner regēbat totā domū illam, & habebat in manu sua totā militiā. n. suo 5. Audaciā nimiam ostendebat Abner, dum Isboeth, quē regem constituerat, minabatur, & quia regis agnoscebat imbecilitatē, & suā in exercitū, quē regēbat, noverat potestatem.

Secundo Reg. 3. Misit ergo Abner nuncios ad David pro se, dicentes: cuius est terra? Et ut loqueretur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea regū, & reducā ad te univēsum Israel. n. 12. Lyra. Quia David Christi figura fuit: ideo Abner in hoc perit typū peccatoris penitentis, & Christo recōciliari quarentis. Per nūcios autē eius intelligūtur viri boni, & religiosi, per quorū orationes penitens sperat, & quærīt Christo recōciliari exēplo Centurionis Lucæ 7. Qui misit Iudæos ad Christū, ut penes servi sui lanationē impetraret. In morali. n. suo 6. Qui enim tot adversus Davidē crimina commiserat, solum per legatos, qui apud regē pro illo intercederēt, posset veniam ab offēso rege sperare. Reducā ad te univēsum Israel. Sic condignam cōmisso contra regē crimini satisfactionem offerebat, dum abductam à se populū ex obedientia regis, à se reducem, dum in regis obedientiam promittebat.

Secundo

1467 *Secundo Reg. 3.* Nō videbis faciē meā
antequā adduxeris Michol filiā Saul:
& sic venies & videbis me. *n. 13. &*
infra. Venitq; ad David in Hebrō cū
viginti viris, & fecit David Abner,
& viris eius, qui venerāt cū eo, cō-
viviū. *n. 20.* *Lyra.* Michol interpreta-
tur Aqua ex omnibus, & ideo signat
lachrymas veræ pænitiētiæ, quæ de
peccatis omnibus debet esse. Per hoc
autē quōd David Abner ad se veniē-
tē, & Michol adducētē gratiolē rece-
pit, & magnū conviviū ei fecit, sig-
nificatur quōd Christus verē pæni-
tentē recepit gratiolē, & eū refecit
Eucharistiæ sacramento. *Lyra in mo-
rali.* *Sola enim Michol Davidi dilecta, si
per Abner adduceretur, posset ipsi Abneri
veniā iniuriarū, quas Davidi intulerat,
impetrare, ipsumque Davidem, licet adeo
offensus, sibi reconciliare.*

1468 *Secundo Reg. 3.* Sermonē quoq; in-
tulit Abner ad seniores Israel, dicēs,
Tā heri quā nūdius tertiū quæ-
rebatis David, ut regnaret super vos
Nūc ergo facite. *n. 17. & 18.* *Lyra.* Ad
seniores, ut adhærerēt ipsi David, sci-
ens quōd alij vulgares istos de facili
sequerentur. *n. suo 14.* *Exemplū namq;
seniorum adolescentes complexarentur; seni-
oribusq; deficientibus à fide data regi, faciliē
adolescentes adversus regē iā ab ipsis accep-
tū rebellarent: auctoritas enim seniorum
deficientium ad rebellionis crimen eos fa-
ciliē commoveret.*

1469 *Secundo Reg. 3.* Locutus est autē Ab-
ner etiā ad Beniamin. *n. 19.* *Lyra.* Id
est ad illos de tribu Benjamin. Istos
enim oportebat specialiū, & effica-
ciū inducere, eō quōd in promotio-
ne David transferebatur regnū de
tribu eorum. *n. suo 15.* *Difficilem sanē
provinciam assumebat Abner, dum Benia-
mitis defectionem à rege, qui ex illorum
tribū erat, suadere intentabat. Posset enim
Beniamitarum quilibet cogitare, posse fieri,
ut rege ex sua tribū disuncto, ipse in regē
constitueretur: ne aliquis extraneus, vel
alterius tribus homo in Israelitico populo
regnaret, qui proinde difficilē regiam dig-*

*nitarē, quamvis solū mente conceptū, at
sibi possibilē, nō ita faciliē abdicaret.*

Secundo Reg. 3. Cū ergo deduxisset David Abner, & ille esset in pace, statim pueri David, & Ioab venerūt, cæsis latronibus, cum præda magna nimis. *n. 21. & 22.* *Lyra.* Ad ipsum honoriū cō luxit eū per aliquod viæ spatiū. *n. suo 2.* *Ergo David Abnerē egrediente, ut populū sibi regi conciliaret, extrapalatiū corā multis deducebat, ut Abner propter hunc honorē ad implēdū quidquid ad regis obsequium pertinebat, festinaret.*

Ex Abulensi.

Primo Reg. 14. Nomen principis militiæ eius Abner, filius Ner, patrueis Saul. Porro Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel. *50. & 51.* *Abul.* Abner iste erat cognatus Saulis in secūdo gradu, & accepit eū in principē militiæ; quia erat vir industrius, & bellicosus nimis. Ita autē evadēs de bello, in quo mortuus est Saul cōstituit filiū eius Isboseth regē. *q. 42.* *Optimā fecit rex Saul electionē, dū Abnerem militiæ principem præfecit, quem sciebat propter consanguinitatē regiā militibus regem diligentibus futurū amari, & propter animositatē hostibus cōtra regē pugnantibus futurū terrori.*

Primo Reg. 17. Eo autē tēpore, quo viderat Saul David egredientē cōtra Philisthæū, ait ad Abner principē militiæ: De qua stirpe descendit hic adulescēs, Abner? *n. 55.* *Abul.* Iste Abner erat princeps militiæ Saulis, & honorabilior in tota domo Saulis, & sibi familiarior, & ob hoc magis locutus est ei rex, quā alteri quærens de iuvene illo. *q. 39.* *militiæ suæ principē de genere Davidis, quæ adeo animosū videbat, interrogavit, quasi ad illū omnes Israel invēses strenuos agnoscere pertineret, ut eorū eligendū ad bellum posset militariū officijs pro meritis post egregia facinora honorare.*

Primo Reg. 17. Dixitq; Abner: Vitavit anima tua, rex, si novi. *n. 55.* *Abul.* Quæret aliquis Quāquam Saul non

Cc 2

cogno-

1470

2 Reg.
3. n. 21
& 22.

1471

1 Reg.
14. n. 50.
& 52.

1472

1 Reg.
17. n. 55.

1473

1 Reg.
17. n. 59.

cognovisset nunc David, quomodo nō cognovit eū Abner: quia ipse erat familiarissimus regi, & astabat illi; ideo debuisset cognoscere David, qui prius steterat corā Saule, ut pater pracedēti cap? Respōdēdū est quod Abner nō agnovit quia esset David, quia David erat multum immutatus secundum faciem propter barbā, quæ noviter creverat. q. 41.

1474

1 Reg.

17. nn.

35.

Aliam prebet responsionē, & sic ait. Quia Abner numquā viderat David, quia cū esset princeps militiæ Saulis, & Israelitæ semper haberēt hostes, credendū est, quod ut plurimum manebat Abner in cōsiliis regni Israel, & Philisthinorū ad protectionē locorū, quæ erāt in extremo; & licet venisset David ad Saul: fortē nō vidit eum Abner in prima vice; ideo nūc nō cognovit. q. 41. *Iure equidem inamentū interposuit Abner, erat enim difficile creditū, quod adolescēs, qui tantā in rebus bellicis ostendebat animi virtutē, a principe militia non agnosceretur.*

1475

1 Reg.

17. nn.

36.

Primo Reg. 17. Et ait rex: Interroga tu, cuius filius sit iste puer. n. 36. *Abul.* Quia rex nolebat familiariter loqui ad alios per se: sed per ministrū suū. Dicūt autē quidā Hebræi quod iussit quæri cuius filius esset, ad sciendū, si erat fortis pater suus: quia per hoc poterat præsumi de robore filij. q. 41. *Nō ipse interrogavit, sed Abneri precepit, ut inquireret, quis nā esset pueri pater? Veritus ne si ipse per se ipsum de patre pueri alios percontaretur: si puer de ignobili patre ortum duceret, veritatem quisque regi occultaret; ne ipsum regem, qui puero victori filiam uxore promiserat, contristaret.*

1476

1 Reg.

17. nn.

59.

Primo Reg. 17. Cūq; regressus esset David percussit Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit corā Saule, caput Philisthæi habentem in manu. n. 37. *Abul.* Istud fuit ad honorandū David propter victoriā, quā habuerat. Nā percussio Philisthæo erat Saul in tentorio: David autē volebat introire ad eū ferens caput Goliath, Et nō licebat ei, nisi quis introduceret illū:

ideo Abner, qui erat regis familiarissimus, & potētissimus, ut honoraret David, introduxit eū corā Saule. q. 41. *Magnū ex hoc loco eruitur Abneris præconitū, qui victorē puerū, quasi in palmis manū suarū ad regē tulit, ne sine palmis de tanta victoria reversus, ad regem gloriosus puer victor intraret.*

Primo Reg. 20. Cūq; sedisset rex super cathedrā suā (secundum consuetudinē) quæ erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusq; apparuit locus David. n. 25. *Abul.* Dicendū videtur quod Abner solitus erat sedere apud regē, eo quod erat honorabilior in tota domo sua. In secūdo autē loco post eū poterat dici quod sedebat David, vel Ionathas, & cū hic dicitur quod surrexit Ionathas, & sedit Abner in loco, in quo erat Ionathas: & ad hoc surrexit Ionathas: sed quod prius federat Ionathas ad mensā quā Abner, quanquā in loco inferiori. Veniente autē Abner, Ionathas surrexit propter reverentiā Abner venientis: nec sedit quousq; sedit Abner. Nā scriptū est: Corā capite cano cōsurge, & honora personā lenis. *Levit. 19. q. 28.* *Obsequiosus miles extitit Ionathas, qui licet princeps regni foret, tamen militia principi primū in mensa regia locū concedebat, ut exēplo suo milites omnes ad honorandum militia principem excitaret.*

Primo Reg. 26. Clamavit David ad populū, & ad Abner filiū Ner, dicēs: Non ne respōdebis Abner? Et respōdēs Abner ait: Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem. n. 14. *Abul.* Cū fuit in mōte cepit clamare ad Abner, & ad populū, in crepādo eos quod nō custodierāt regē. Fuit autē locutus ad Abner, quia ipse erat præcipuus inter viros Saulis. q. 15. *Sed nō solum ad Abner, sed etiam ad populū clamasse refertur, quare ad solum Abner locutus fuisse memoratur? Solum militia principem arguebat quia reliquum exercitum malo tanti principis exemplo omnia dedidit, regiaque oblitum custodia arbitrabatur,*

1477

1 Reg.

20. nn.

25.

Levit.

19.

1478

1 Reg.

26. nn.

14.

itur, quem proinde non tam acriter dignum esse reprehensione indicabat.

1479 *Primo Reg. 26.* Non ne respō lebis Abner. n. 14. *Abul.* Quæret aliquis cur David increpuit magis Abner, quā reliquos? & sic respōdet. Primū quia ipse erat miuister principalis regis scilicet, quia erat princeps militiæ, & ob hoc magis attinebat ad eū cura regis, quā ad reliquos. Et ob hoc dormiebat Abner apud Saulē tanquam præcipuus custos, ut patet supra in littera, scilicet; Cūque vidisset locū in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner. q. 18.

1480 *Aliā deinde præbet respōsionem sic.* Secundū erat, quia Abner cognatus regis, scilicet patruelis eius, ut patet supra. c. 14. magis ergo propter cognitionē tenebatur eū diligere, quā reliqui: & curare pro salutē eius. Et cōsequenter reprehensibilior erat reliquis pro negligēti custodia regis. q. 18. *Abnerē præcipuē increpavit, quia nō solam dormiens ipse salutē regis nō evigilabat, sed & milites, quos regis custodes designaverat, nō ad vigiliam, sed ad somnū compellebat, magis enim hi exēplo dormientis ad dormiendum, quā verbo præcipientis ad evigilandum, movebantur.*

1481 *Primo Reg. 26.* Et ait David ad Abner: Numquid nō vir tu es? & quis alius similis tui in Israel. quare ergo, non custodisti dominū tuū regē. n. 15. *Abul.* Hic incipit eū accūsare, quali diceret, tu es vir principior reliquis Israelitis: & tu deliquisti, nec fecisti ut vir bonus, cū nō custodieris dominū tuū. Et quis alius similis tui in Israel? Quasi diceret nō est alius tibi æqualis. Hoc dicebat quātū addignitatē: quia Abner erat princeps exercitus, & nullus maior principatus erat inter Israelitas. Secundū non erat ei aliquis similis in honore à rege præstito: magis enim illū honorabat, quā reliquos Israelitas: quia faciebat eū sedere apud se in mensa; supra c. 20. q. 18.

1482 *Et exponens illud.* Quare ergo nō cus-

todisti dominū tuū regē? n. 15. sic dicit *Abul.* Quasi diceret malē fecisti nō custodiēdo, & reus mortis es. Dixit autē dominū tuū regē: & nō dixit dominū regē, vel Dominū meū regē propter duo. Primū, ut signaret specialē honorē, & potestātē Abner in dōmo Saulis, per quā videbatur esse magis rex ipsius, quā aliorū. Sic etiam dicitur de Deo, qui quanquā sit Deus omnium: si tamē est aliquis ad quē Deus specialiter se habeat, vocatur Deus illius. Sic dixit Saul ad Samuēle supra c. 15. scilicet. Pepercit populus melioribus ovibus, & armētis, ut immolarētur Domino Deo tuo: Non tamen erat solum Deus Samuēlis, sed & Saulis. q. 18.

Deinde sic progreditur idē Abul. Secundū dictū est, quia David noluit nūc vocare Saulē regē suū: quia non se habebat ad eū, ut rex. sed ut hostis. Postea autē vocavit eū dominū & regem: ut patet infra; quia Saul primū vocavit eum filiū, ut patet ibidē. q. 18. *Ingratitudinē Abneris erga Saulē regē David insinulabat; qui tantis à rege acceptis beneficiis quasi omnium esset oblitus in custodia sui benefactoris dormiebat.*

Secundo Reg. 2. Abner autē filius Ner princeps exercitus Saul: tunc Isbo-seth filiū Saul, & circumduxit eū per castra; regē; constituit super Galaad, & super Gessuri, & super Iezrael, & super Ephraim, & super Benjamin, & super Iudā universam. n. 18. & 9. *Abul.* Abner constituit Isbo-seth in regē: nō quod ipse ei regnū traderet: quia totus populus illud tradidit: quia tamen Abner tanquā princeps militiæ induxit exercitū, & totū populū ad cōsentendū in Isbo-seth ut in regē, dicitur constituisse eū regē. q. 10. *Filiū regis in regē constituendū per vias regni pariter Abner circumducere voluit, ut præsentia filii in subditis memoriā patris excitaret, ut sic populus desiderās beneficiū à patre regē acceptū in filio sentiret, eū in regem suū acceptaret.*

Secundo Reg. 2. Disitque Abner ad loab

Ioab: Surgant pueri, & ludant coram nobis: & respondit Ioab: Surgant Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Beniamin ex parte Isboseth filij Saul, & duodecim de pueris David. *n. 14. 15. Abul.* Quamquam Abner esset dux super 11. tribus, super quas regnabat Isboseth: tamen solum accepit istos duodecim viros de tribu Benjamin: eo quod illi erant fortissimi, & animosi nimis. Nam semel pugnavit tribus Benjamin contra omnes tribus Israel, & obtinuit bis victoriam: occiditque de Israelitis multos, ut patet Iudic. 20. Accepit etiam Abner viros potius de Benjamin, quam de alijs tribubus, eo quod isti maius desiderium pugnandi habebant pro Isboseth, quam ceteri, quia rex erat de tribu eorum. *quest. 14. Ex tribu ergo ex qua rex Isboseth erat, pueros ad hoc speciale certamen Abner eligere voluit, quia hi memores victoriarum quas eorum patres adversus patres puerorum Israelitarum olim obtinuerant, pueros Israelitis a se nunc etiam vincendos sperarent, ac proinde spe concepta de victoria, exemplo patrum suorum animosiores facti adversus hostes libentius decerant.*

1487

2. Reg.
2. nu.
26.

Secundo Regum 2. Et exclamavit Abner ad Ioab, & ait: Num visque ad internecionem tuus, mucro deserviet? an ignoras quod periculosa sit desperatio? usque quod non dicis populo, ut omittat persequi fratres suos? n. 26. Abul. Quasi diceret. Non sumus hostes, sed fratres: ideo non debemus pugnare, ad totalem deletionem: sicut hostes: sed sufficit pugna preterita. *q. 20. Et paulo infra.* Sciendum autem quod sicut Abner putabat quod Ioab cessaret ipso loquente: ita ipse habebat animum, quod si viri Ioab victi, & fugati fuissent a viris Abner, & petivisset Ioab cessationem pugnae: ipse fecisset desistere viros suos. Quod patet, quia Abner volebat facere totum malum, quod poterat. Nam

cum Asael persequeretur eum a principio potuisset eum occidere faciliter, sicut postea fecit, admonendo ipsum ut desisteret, ne compelleretur eum occidere: & tamen noluit eum occidere: quousque saepe eum admonuit. *q. 20.*

Et adhuc infra Exponens illud. Ut omittat persequi fratres suos, sic ait. Abul. Omnes enim Israelitae vocabantur inter se fratres, quia erant filij eiusdem viri scilicet Iacob. Et sic scriptura vocat omnes Hebraeos inter se fratres, ut patet Levit. 35. Et Deut. 15. *q. 20.* Et clamavit Abner ad Ioab &c. *Id, quod ipse facere decreverat, cum esset militia princeps, ab alio principe militia faciendum sperabat, quia de se ipso alium iudicabat.*

Secundo Regum 3. Numquid caput capis ego sum adversum Iudam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres, & proximos eius? n. 8. Abul. Abner erat caput canis, quia ceteri de Israel non movissent aliquod bellum contra David, nisi Abner incitasset eos. *q. 5. Et exponens illud.* Qui fecerim misericordiam &c. Magnam misericordiam fecit cum domo Saul: eo quod fecit manere regnum Israel in illa. Vocatur autem domus Saulis omnes de familia sua, ut filij & ceteri familiares. Cum his omnibus fecit misericordiam Abner, quia faciendo manere regnum Israel, in manu Isboseth, non solum exaltabatur ipse: sed etiam tota domus Saulis, quia perveniebat dignitas ad omnes, eo quod particeps habant bonis regni. *q. 5. Et paulo infra.*

Deinde sic progreditur. Et converso si Abner non fecisset manere regnum Israel in manu Isboseth, tota domus Saulis fuisset infelix nulla habens dignitatem, & timeret sibi mortem infligendam a David propter inimicitias, quas habuerat cum Saule. quest. 5. Et exponens illud eiusdem num. 8. Et non tradidi te in manus

1488

2. Reg.
2. nu.
26.

1489

2. Reg.
3. nu. 8

1490

2. Reg.
3. n. 8

manus David. sic ait idem Abul. Feci misericordiam magnam tecum non tradendo te in manus David, quia ipse occidisset te, ne regnares: cō quōd eras de stirpe Saulis; vel si forte voluisset servare iuramentum, quod præstiterat Sauli de non deleu do semen eius. 1. Reg. 24. Saltem tenuisset te incarcerationum, ne insur- geres contra eum. *quest. 5. Ingratus sanē Abner, qui solū obsequia à se exhi- bita regi repetebat: non verò beneficia sibi à suo rege facta numerabat.*

Secundo Regum 3. Et fecit Da- vid Abner, & viris eius qui venerat cum eo convivium. n. 20. Abul. Istud fuit magnificum conviviū, sicut decebat regiam celsitudinem; præ- cipue quia Abner erat magnus prin- ceps in Israel & afferebat Davidi bo- na, scilicet coniugem suam, & con- sensum totius Israel ad faciendum eum regem. q. 18. Erat enim convi- vium à Davide exhibitum Abneri magnū ab ipso rege Abneri argumentum concessi favoris, magnumque similiter signum erat amaris.

Secundo Regum 3. Incam tecum fædus & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. num. 21. Abul. Quod fædus erat istud, quod, nunc debebat Abner componere cum Da- vid? Et sic responder. Dicendum quōd istud fædus, fuit compositio inter populum, & David de modo regnandi. Nam cū assumuntur reges novi; potissime si non sunt de progenie illorum, qui regnare so- lebant; populus facit cum eis pacta, & leges de modo regnādi. Sic enim fuit in Saule quando factus est rex super Israel: Nam dicitur quōd Sa- muel locutus est ad populum legem regni, & scripsit in libro, & repo- suit coram Domino 1. Reg. 10. Da- vid autem nunc noviter sumebatur in regem à toto Israel: ideo populus voluit convenire cum eo de modo regnandi. Nam si non convenirent, non acciperent illum: sic enim fuit

de Roboam filio Salomonis; à quo in electione eius in regem, populus petivit aliqualem relevationem in tributis: & quia non consensit, no- luit eum populus assumere in regem 3. Reg. 12. *quest. 19. Israelitici popu- li nomine novas leges à novo rege obser- vandas proponebat Abner, quas rex de- mō constitutus deberet observare, si ut rex legitimus, non autem ut tyrannus vellet imperare.*

*Secundo Regum 3. Cū ergo de- duxisset David Abner & ille esset in pace, statim pueri David, & Ioab venerunt cæsis latronibus, cum præ- da magna nimis. num 21. & 22. Abul. Dicitur quōd David duxit Abner id est comitatus est eum aliquantu- lum extra Hebron, Nam Abner steterat cum David, & exivit ei quōd volebat ire ad congregandum totū populum ad David: & tunc David exivit cum eo de Hebron, & venit vsque ad aliquantum spatium, ut honoraret illum. *quest. 19. Valebat enim David Abnerem coram multis ho- norare, ut alii sibi hostes agnoscentes quantum David hosti reconciliato hono- rem exhiberet, vellent etiam se ipsos cum Davide ad eo beneficio reconciliare.**

Ex D. Dionysio Carthu- siano.

Primo Regum 17. Eo autem tem- pore, quō viderat Saul David egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiae: De qua stirpe descendit hic adoles- cens, Abner? Dixitque Abner: Vi- vit anima tua, si novi. num. 55. Car- thus. Probabile est quod propter b. l. la vndique imminentiā Abner raro fuerit domi, & ita raro, ut nam- quam viderit ipsum David in regis palatio. art. 32. *Cum enim Abner prin- ceps esset militia, non in palatio regali, sed in tabernaculo militari habitare solebat*

3 Reg.
12.

1493

2 Reg.
3. n. 21
& 22.

1492

2 Reg.
3. n. 21.

1 Reg.
10.

1494

1 Reg.
17. nu.
55.

ne si

Cc 4

ne si á loco pugna se retraheret, sinistrè quisque militum de robore sui ducis generalis, non immeritò, posset cogitare.

1495
1 Reg.
20. nu.
25.
Primo Regum 20. Cùmque sedisset rex super cathedram suam (secundùm consuetudinem) quæ erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusq; apparuit locus David. n. 25. Carth. Hoc á quibusdã ita exponitur, quòd completo coniugio inter David, & Michol, ipse David tanquam gener regis sedit in mensa primus post regem, Ionathas verò statim post David, & tertio Abner. Absente ergo Davide videns Ionathas nullum esse sedentem inter patrem suum & se, surrexit de loco suo, & ipse Abner sedit in loco ipsius Ionathæ ex latere Saulis, ita quòd inter eos nullus consedit. Ionathas verò sedit post Abner, quoniam moris non est, ut filius regis sedeat proximus patri in mensa. Sicque locus David, qui erat inter regem, & Abner apparuit vacuus á suo sessu. art. 37. *Magnas ex hoc loco Abneris honor in convivio regio fuisse memoratur, dum absente Davide, qui ut regis gener primus post regem in mensa sedere consueverat, ipse primus & regi proximus consedit, ne rex quasi solitarius accumbere videretur, sed haberes proximum sibi aliquem sibi dilectum cum quo posset familiariter sermocinari.*

1496
1 Reg.
26. nu.
15.
Primo Reg. 26. Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? Et quis alius similis tui in Israel? quare ergo non custodisti dominum tuum regem. num. 15. Carth. Idest strenuus & virilis, ita quod vir hic sumitur à vigore. Videtur David quasi ironice loqui. Vel si seriose aut interrogativè hoc protulit. Verum est quòd Abner fuit vir valde præcipuus, sagax, fortis, & eminens. Quare ergo non custodisti dominum tuum regem. Et vtiq; reprehensibilis, & incautus fuisse videtur, quòd non ordinavit de vigilibus noctis, vel de efficaci custodia. art. 45. *At si non hoc*

mo, sed bellua posset nominari, qui in bello imbellem ostendens animum, pro custodiendo rege suo non evigilaverat.

Secundo Regum 2. Abner autem filius Ner princeps exercitus Saul tulit Isbosheth filium Saul & circumduxit eum per castra, regemque constituit super Galaad &c. uum. 8. & 9. Carth. Abner non videtur excusari á culpa, procurando promotionem Isbosheth huius in regem, quoniã scivit regnum fuisse promissum ipsi David á Deo, idcirco non debuit regi David resistere. art. 3. *Filius pro patre regem constituere curavit ipsius nepotem; non solum, ut sic accepta à patre beneficia in filio compensaret, sed ut se ipsum in honore, quem apud Saul adeptus fuerat, apud filium conservaret.*

Secundo Regum 2. Rursumque locutus est Abner ad Asael: Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, & levare non poterò faciem meam ad Ioab fratrum tuum. Qui audire contempsit & noluit declinare: percussit ergo eum Abner aversa hasta &c. num. 22. & 23. Carth. Ex his elicitur prudentia, patientia, mansuetudo, maturitas huius Abner, qui importunitatem illius iuvenis tam longatim toleravit, quem se posse facilius superare non dubitavit: Et levare non poterò faciem meam &c. Hoc est coram Ioab non poterò apparere securus; nec eius gratiam invenire, si te fratrem ipsius occidero. Itaque Abner timuit ipsum Ioab potius propter ipsius calliditatem, quàm vires. art. 3.

Et infra sic progreditur Carth. Insuper Abner vidit partem Isbosheth deficere omni die, & partem David proficere. Scivit quoque quòd regnum fuit promissum ipsi David á Deo, propterea concitabat quòd David prævaleret, & regnaret in brevi; & quòd tunc Ioab fieret vnus de potentioribus regis, quia & nunc fuit

1497

2 Reg.
2. nu. 8.
& 9.

1498

2 Reg.
2. nu. 22
& 23.

1499

2 Reg.
2. nu. 22.
& 23.

fuit quasi princeps exercitus, sicque indigeret favore, & gratia Ioab. *art.* 3. *Et ad illud Percussit &c. sic ait.* Abner totus peritus in bellicis rebus, quasi progrediendo repente vertit hastam suam in proprijs manibus, sicque celerrimè vulneravit Asael cum ferro, seu mucrone lanceæ suæ. *art.* 3. Levare non potero &c. Vere cundaretur enim militia princeps quando coram altero principe militia appareret, si cum ipse esset dux veteranus fratrem illum atque puerum & in militatyrone lætinaisset: hoc enim sibi non fortitudini, sed impatientie, qua non valuisse ferre puerum, verteretur.

1500

2. Reg.
3. n. 8

Secundo Regum 3. Quare ingressus est ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isobseeth, ait: Numquid caput canis ego sum &c. *num.* 8. *Carth.* Dicunt nonnulli, quod accepit eam uxore, ut prole ex ea suscepta, per adiutorium tribus, de qua fuit oriunda, usurparet sibi regnum, ideo Isobseeth indignatus est ei. *art.* 5. *Non tam facinus, quàm facinoris motum arguebat, dicens Quare? ac si ita rogando ambitione regni, quod Abner favore regina, quàm sibi uxorem duxerat obtinere tentaverat denotaret.*

1501

2. Reg.
3. n. 11.

Secundo Regum 3. Et non potuit respondere ei quidquàm, quia metuebatur illum. *n.* 11. *Carth.* Tamquàm rectorem domus suæ, principemque militiæ habentem in manu sua populum Israel. Timuit quoque quod Abner traderet se manibus David regis, si contradiceret verbis ipsius. *art.* 5. *Formidolosus sane, qui si strenuus foret, caput Abneris, ac si caput vercanis esset, amputare iuberet, quo abscisso non posset contra regem suum, dominumque suum, quasi adversus extraneum oblatrare.*

1502

Secundo Regum 3. Misit ergo Abner nuntios ad David pro se &c. *num.* 12. *Carth.* Noluit statim personaliter accedere ipsum David, sed per nuntios explorare, qualiter posset ei reconciliari, & benevolentiam

eius captare. *art.* 5. *Pac mecum amicitias, & erit manus mea tecum & reducam ad te unumversum Israel.* *num.* 12. *Tanta enim virtutis erat una Abneris manus, ut casola & manu regis, qui regnum per tyrannidem usurpaverat, sceptrum auferre posset, ipsumque sceptrum in manu regis, cui ex promissione divina regnum debebatur, collocare.*

Secundo Regum 3. Locutus est autem Abner etiam ad Beniamin. *num.* 19. *Carth.* Id est tribum Beniamin, quæ magis zelabat pro Isobseeth, tanquam nato de sanguine suo & iam diu pugnavit pro eo, & illi de Beniamin erant domestici Isobseeth, atque custodes capitis sui, & valde inviti permiserunt regiam dignitatè transferri de tribu sua ad aliam tribum. Ideo diligentius erant monendi, ut acquiescerent promoti in David in regem super eos. *art.* 5. *Dauid seniores Israel, Abner, ut David regem acceptarent, invitabat, sic loquebatur.* Tam heri, quàm nudius tertius, querebatur David, ut regnaret super vos: nunc ergo facite. *n.* 17. & 18. *Ut non tam suam ipsius, quàm seniorum voluntatem implere videretur, dum illis regem, quem illorum quilibet paulò ante querebat, regem faciendum ab ipsis offerbat, ut sic facilius eos ad regem constituendum inclinaret, qui nempe ab illis constitutus, eos super alijs, gratius erga constituentes se regem, honoraret.*

Secunda Reg. 3. Venitque ad David in Hebron cum viginti viris & fecit David Abner, & viris eius, qui venerant cum eo convivium. *n.* 20. *Carth.* Certus de amicitia David ideo paucos, & honorabiles viros secum adduxit. Et fecit David &c. Id est magnificè suscepit ipsum Abner, & solenne convivium exhibuit ei, ac viris suis in signum amicitiae, & confederationis. *art.* 5. *In mensa regali cibo potique, verè regis Abnerem David voluit honorare, ne Abner de rebellionem adversus magnificum regem cogitaret, sed potius illo regali convivio, quasi*

amoris

1503

2. Reg.
3. n. 19.

1504

2. Reg.
3. n.
20.

amoris pignore de benevolentia regis satis securus, omnes alios ad amicitiam cum illo habendam rege excitaret.

Ex Caietano Cardinali.

1505

1 Reg.
20. nu.
25.

Primo Reg. 20. Cùmque sedisset rex super cathedram suam (secundùm consuetudinem) quæ erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus David. nu. 25. Caietanus. Et sedit Abner ad latus Saulis insinuat quoddam Ionathas surrexit, hoc est non perseveravit usque ad finem convivij; & inde secutum est quoddam Abner remansit sedens ad latus Saulis: hoc est nullo sedente medio inter Saulem, & Abner. Surrexerat enim Ionathas medius, nec loca mutabantur: ut testatur locus Davidis apparens vacuus. Hoc enim est signum quoddam unicuique eorum etiam absenti servabatur locus proprius. Ibi. Ergo Ionathas non potuit absente amico suo Davide in convivio esse, quæ ad finem permaneret regales namque dapes, licet preciosas fastidiebat, quas presentia amici sui palato amoris sui sapidas non faciebat.

1506

2 Reg.
2. nu. 3.
& 9.

Secundo Reg. 2. Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul tulit Isboseth filium Saul, & circumduxit eum per castra, regemque constituit super Galaad, & super Gessuri, & super Iezrael & super Ephraim, & super Benjamin, & super Israel univ ersum. nu. 8. & 9. Caietanus. Ex hoc enim quoddam primò nominatur regio Galaad, insinuat quoddam de civitate Machanaim, quæ erat in Galaad, est sermo. Suffragatur quoque ratio, ut Abner securus de tribu Benjamin (utpote propria) quæ erat contermina tribui Iudæ, sollicitus fuerit de regione trans Iordanem, ne veniret David: præsertim cùm intellexisset Davidem misisse nunci-

os ad regionem illam. Ibi, Ut ostendens omnibus his regionibus regis defuncti filium, per ipsius presentiam omnes illarum habitantes commoveret, ut illum quem presentem viderant, eos sua benevolentia ad sui amorem, allicientem, regem vellem, ne de Davide absente cogitarent.

Secundo Reg. 2. Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et respondit Ioab: surgant. Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Benjamin, ex parte Isboseth filij Saul, & duodecim de pueris David. nu. 14. & 15. Caietan. Ex tribu Benjamin electi scribuntur duodecim: ut pote cuius magis intererat, quia rex Israel de tribu erat Benjamin. Ibi. Surgebant pueri, & ad bella, quasi ad bellaria festinabant. Ludebant: Ipsis namque, nupote animosis, non vera pugna, sed pugna umbra videbatur illa, in qua quisque pro suo rege propugnando decertabat.

Secundo Reg. 2. Percussit ergo eum Abner averia hasta &c. nu. 23. Caietan. Clarè significatur quoddam percussio facta est non cum ferro lanceæ, sed cum posteriore parte lanceæ: ferro enim est anterior lanceæ pars. Et in hoc ostendit Abner quoddam minùs vulnerare intendebat Achislem. Ibi & infra. Vide quantum differt novus tyro à veterano milite. Ibidem. Neque enim, ut hostem percuteret à fuga cessavit, sed dum fugeret retro brachium extendens temerarium invenem, in persecutione post unam alteramque monitionem; adhuc in audacia persistentem, lancia vit.

Secundo Reg. 3. Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait: Nūquid caput canis ego sum &c. nu. 8. Caietan. Dicit autem se reputari, ut canem non ut principem exercitus: quia non habebatur ratio eius propter ipsummet (dum reprehendebatur pro re muliebri) sed propter bonum ipsius regis duntaxat, sicut habetur ratio canis custodis propter bonum

1507

2 Reg.
2. nu. 14
& 15.

1508

2 Reg.
2. nu. 23

1509

2 Reg.
3. nu. 8.

bonum custodire duntaxat. Abner enim erat verè custos domus Saulis (ut & prius gesta, & posteriora testatur,) & volebat sibi multa licere tamquam principi, à quo pendebat tota salus regni. *Ibi. Canis* *conferbat Abner, quicquid canis officium faciebat, dum regem, ut fidelis custos latratur suo saepe excitabat, ne eum dormientem hostis occidere posset: aliquando tamen hoc canis officium non implevit, quando scilicet David non solum Saul, sed etiam ipsum Abnerem dormientem advenit, potuitque, si voluisset regem lancinare, aliquando ergo cussos dormitavit fidelis.*

1510

2 Reg.
3. nu. 9.
& 10.

Secundo Reg. 3. Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo iuravit Dominus David, sic faciam cum eo, ut transferatur regnum de domo Saul, & elevetur thronus David super Israel, & super Iudam. *n. 9. & 10. Caietan.* Nomen est Elohim. Disce qui accusas negligentiam principum, quanti mali regi Isboeth occasio fuerit reprehensio Abner. *Ibi.* Iram suam adversus regem sui reprehensorem sub xeli specie, quo impletionem promissionis divina vellet, palliabat Abner, significans se motum ad regnum ab Isboeth auferendum, & Davidi conferendum non ex propria passione, sed ex Dei de regno Davidi conferendo

promissione.

Secundo Reg. 3. Et dixit ad eum Abner: Vade, & revertere. *n. 16. Caietan.* Hinc insinuat quod Abner univrsim hoc negotium tractavit, qui etiam comes fuit Michol per aliquantum itineris spatium. *Ibi.* Volebat enim Abner amicitiam inter se ipsum, & Davidem factam confirmare, ideo voluit Michol Saulis filiam, qua industria ipsius Abneris ad Davidem virum eius reducebatur, per se ipsum deducere, ut qui sciret obsequium dilectæ sponsæ Davidis exhibitum, quasi sibi prestitum, ab ipsa Davide computandum, & compensandum.

1511

2 Reg.
3. nu.
16.

Secundo Reg. 3. Nunc ergo facite. Quoniam Dominus locutus est ad David dicens: In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philistinim & omnium inimicorum eius. *n. 18. Caietan.* Ne videretur proditor, vindictam in Isboeth exercebat sub specie exequendi divinam revelationem, *Ibi.* Dum Davidem futurum populi salvatorem ex divina revelatione demonstrabat, populum ad accipiendum Davidem in regem commovebat; regem enim populus libenter deberet acceptare, à quo salutem suam, à Deo promissam, posset sperare.

1512

2 Reg.
3. n. 18

SONVS XX.

Abra.

Ex D. Augustino.

1513

Iudith. 8.
nn. 32.

Iudith. 8. Stabitis vos ad portam in castris, & ego exeam cum Abra mea: & erate, ut sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel. n. 32. *D. Augustin.* Ecce Iudith post precem, & lacrum, post cinerem ad cultus puellares redit, spes omnium populorum procedit, sollicitos populos redditura securos sua sapientia consolatur, quæ promittens victoriam, quam omnis natio miraretur, portam sibi paululum remotis obicibus perculabat aperiri. Prodiit secura vnius puellæ: comitatu contenta, & hostium securis perculsis properavit in castra. *serm. 66. qui fuit de tempore 228.* Inter puellas, quas secum Iudith in secreto cubiculo semper habebat, una erat Abra, quam prae omnibus diligebat; ideo illam relictis alijs solam ad patrandum prodigiosum facinus secum tulit. Hac enim sola posses dominae suae amore, non superari adversariorum timore.

1514

Iudith.
10. n. 1
2. & 3.

Iudith. 10. Factum est autem cum cessasset clamare ad Dominum surrexit de loco, in quo iacuerat prostrata ad Dominum. Vocavitq; Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exiit se vestimentis viduitatis suae, & lavit corpus suum, & unxit se myro optimo, & discriminavit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suae, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextralia, & lilia, & inanes, & annulos, & omnibus or-

nementis suis ornavit se. n. 1, 2. & 3. *D. Augustinus.* Exorata consurgens abluit aqua corpus suum, imponens sibi ornamentum pendulas aureas, divitias suspendit, & manibus lapillos circulos splendentes induxit, fluentes sicut purpureae vestis gemmato collegit pectore, casto vultu prius demicatura, quam ferro. Menilium tela pudori semper adversa hostem ferire didicerunt, Gentis suae vindex sumpsit ornamentorum arma, non de bello nuptias subitura, sed de civitate bellatrix. praecedit sponsa, nec fuit levitas ornatus, quia homicidium tanti capitis aptabatur. Pergit divino spiritu ducta, & singularis ancillae solatio contenta. *serm. 67. qui fuit de tempore 229.* Abram suam inter alias puellas sibi fideliorem secum ferre voluit, ut quae in cubiculo fuerat, dum erat Regina, testis foret: foret & in publico sui, dum loqueretur ad Holofernem, testis pudoris.

Iudith 12. Et accepit, & manducavit, & bibit coram ipso ea, quae paraverat illi ancilla eius. *num. 19. D. Augustin.* Paratur convivium regi, Iudith interesse iubetur: Illa consentit ut vineat: accedit ad convivium, nihil de cibis, aut de poculis hostium gustatura, quæ suis ventribus voluit esse contenta. *serm. 66. qui fuit de tempore 228.* Panem, & vinum, cibum potumque, ex quibus optimum convivium Abra dominae suae paraverat, Iudith accipibat: hoc enim convivio quo Eucharistiae convivium praesignificabatur, feminea formidine posita, viro quolibet robustior facta, femina hostium ducem animo.

1515

Iudith.
12. nn.
19.

animosa truncavit.

1516

Judith. 13. Abiecit caput eius, & abstulit conopæum eius à columinis, & evoluit corpus eius truncum. Et post pusillum exivit, & tradidit caput Holofernus ancillæ suæ, & iussit, ut mitteret illud in peram suam, & exierunt duæ, secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, & transierunt castra, & gyrantes vallem venerunt ad portam civitatis. *n. 10. 11. 12. D. Augustinus.* Exiēs foras, tradidit puellæ caput Holofernus, & misit illud in peram. Et post pusillum exivit foras, quasi ad orationem secundum cōsuetudinē. Ecce castitas. Orationis favore castitas pudorem proprium servavit intactum & quietum, decepitque alienum. Iacet inclusum cadaver, etiam foris est caput; Cum palmifera castitate Iudith ad cives sollicitē festinat: nec prohibetur regressu, cui quasi ad orationē ante ire fuerat concessū. *serm. 66. qui suis de tempore 228. Non tenuit Abra cum caput ducis defuncti videret, at in peram illud, ut domina ei inferas, misit; clausumque portavit civibus sua miraculosa victorie à domina sua obstante ostensa trophæum, comes ipsa triumphi, victrix simul cum domina sua regreditur de prælio castitatis.*

Ex Hugone Cardinali.

1517

*Jud. 10
n. 1. 2. &
3.*

Judith. 10. Factum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco, in quo iacuerat prostrata ad Dominum; vocavitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exiit se vestimentis viduitatis suæ, & lavit corpus suum, & vixit se myro optimo, & discriminavit crimen capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vesti-

mentis iucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & inares, & annulos; & omnibus ornamentis suis ornavit se. *num. 1. 2. & 3. Hugo.* Vocavitque Abram suam, est nomen proprium ancillæ. *Ibi. Vocavit Abram ut ope illius vestimentis tristitia se exueret: & ornamentis letitia se indueret. Videtur enim Abra inter alias Iudith puellas illa fuisse, quæ dominam suam, ut ei familiarissimam, exnebat, ac inducibat.*

Ex Lyra.

1518

*Jud. 8.
n. 3. &
5.*

Judith. 8. Erat autem Iudith relicta eius vidua iam annis tribus, & mensibus sex. Et in superioribus domus suæ fecit sibi sceretur cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur. *num. 4. & 5. Lyra.* Ut sic aspectus hominum, & colloquia melius declinaret, & liberius orationi vacaret. *num. suo 5. Una ex puellis, quas secum Iudith habebat, Abra erat, quæ domina sua exemplo excitata in illo inclusa cubiculo, (quasi monialem vitam ageret) divinis tantum placere oculis illius, qui in abscondito videt, desiderabat.*

*Jud. 10
n. 2. &
3.*

Judith. 10. Vocavitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exiit se vestimentis viduitatis suæ &c. *num. 2. & 3. Lyra.* Vocavitque Abram suam idest, ancillam liberam, & dicitur ab hac præpositione, ab, & ara aræ; nam antiquitus iuxta aram libertas servis donabatur. *num. suo 3. Abra ergo vocabulum suum adimplebat: dum simul cum domina sua per dies singulos aram frequentabat, ut pro se suisque civibus in periculo positis Dominum precaretur.*

1519

Judith. 10. Imposuit itaque Abram suæ ascoperam vini, & vas olej, & posuit

Idem lentam,

lentam, & palathas, & panes, & ca-
seum, & profecta est. *n. 5. Lira.* Al-
copam vini idest vtrem, & polen-
tam idest cibum de farina factum.
n. suo 10. & 11. Igitur *Abra & panem,*
& vinum iussu domine sue portabat, qua-
iam tunc corpus Domini ex pane conse-
crandum, & sanguinem ex vino faciendū
appetebat, ut posset per hunc c. . po-
sumque omne inter hostes mortis
lum evadere, immo & de illis g
simē triumphare.

Ex Dionysio Carthu- siano.

1520
Ind. 10
num. 2.

Indith. 10. Vocavitque Abram
suam, & descendens in domum
suam, abstulit a se cilicium, & exiit
se vestimentis viduitatis suæ. *n. 2.*
Carth. Idest ancillam non qualem-
cunque, sed valde electam, quam
noverat alijs ancillis prudentiorem,
& constantiorem, ac multum fide-
lem. *ar. 10.* Abram suam. *Non sic con-*
cluditur huius nobilissime, & ditissime
femina dominium, quasi hanc solam an-
cillam possideret, quam suam posset appel-
lare, sed eius erga Abram amor explicatur;
ita enim eam pra ceteris propter illius
virtutes diligebat; ut eam solam, quasi suā
adamaret, solamque suam gloriabunda,

quod talem possideret ancillam, nominaret.

1521

Indith. 13. Eratque Iudith sola in
cubiculo. Porro Holofernes iace-
bat in lecto, nimia ebrietate sopitus.
Dixitque Iudith puellæ suæ, ut sta-
ret foris ante cubiculum, & obser-
varet. *n. 3. 4. & 5. Carth.* Ut obser-
varet an aliquis adveniret, quatenus
sibi hoc insinuaret. *art. 13.* Statim
postquam Vagao cubicalum claudens egres-
sus est, Iudith cubiculi ostium aperuit, ut
se vellet Abramsuam testem sibi esse nō
olum sui pudoris, sed valoris, quibus li-
bidinosissimi pariter, ac robustissimi ducis
caput duplicato ictu amputavit.

Ind. 13
n. 3. 4
& 5.

Indith. 16. Et dimisit Abram
suam liberam. *num. 28. Carth.* Idest
liberavit, immo & locupletavit eam
abundē, quam dilexit, ut filiam, iux-
ta illud Ecclesiastici. Servus fidelis
sit tibi dilectus quasi anima tua, &
quasi filium tracta eum. *art. 16. in*
fine. Dimisit liberam. *Iure libertatem*
Abra vendicavit, qua domina sua Indi-
th singularis, fidelis & individua comes
fuerat, ut civitatem suam a duro crudelis-
simi tyranni iugo, & asperrima servitute
liberaret. Et dimisit Abram suam li-
beram. Merito Abramsuam Iudith gra-
tiae obsequio libertate donavit; neque
enim decens erat, ut Abra, que tante do-
minae servierat, & in tanto facinore opem
sibi tulerat, sub domino alterius dominae
servilem, & non liberam vitam ageret.

1522

Ind. 16
nu. 28.
Ecc. 33

SONVS XXI

Abraham.

Ex Philone Hebraeo.

1523

Gen. 11
num. 27.

encl. 11. Hæ sunt autem generationes : Thare : Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. *num. 27. Philo lib. 1. de nobilit.*

Primus parens Iudæorum Chaldæus erat natione, patre prognatus dedito fiderali scientiæ; non sine numine patriam, cognatos, familiam deserit: Sciens, nō faciat, instare sibi à multorum deorum superstitione periculum, impeditura vnus Dei quærendi studium. & cognoscendi veri Dei desiderium magis accensum est oraculo, à quo in impigerrimum quærendi studium indutus est: nec prius vestigare destitit, quàm manifestiùs conciperet animo quandam imaginem, non essentia (id enim non est possibile) sed providentiæ, quatenus homini fas est concipere. Sic ille, *Alludit ad apparitionem Dei Abraham factam. Dignus sanè, qui maximis præconiis ad calum usq; efferratur Abrahamus: quippe qui ex illaudatis ortus parentibus, exēplar sanctitatis effectus, primitias laudis inter omnes generis sui viros, ut qui primus laudabilis exiit, meruit vendicare.*

1524

Gen. 11
num. 31.

Gen. 11. Tulit itaque Thare Abrā filium suum, & Lot filiū Aran filiū filij sui, & Sarai nurum suam, vxorē Abram filij sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, ut irent in terram Chanaam: veneruntq; vsque Haran & habitaverunt. ibi. *n. 31. Philo.* Se-posita igitur cura popularium, tribulium, familiarium, amicorum, cognatorum, paterno, maternoque sanguine, ad hæc patriæ morum con-
ductorū, simul educatorū, & vitæ so-

ciorū, quæ singula magnā vim habet ad retrahendū à proposito libero, expeditoq; conatu; quāprimū potest, demigrat, primū ē Chaldæa, regione illo tēpore admodū fortunata in Carrensem agrū. *lib. de Abraham.*

Et paulò infra. Chaldæi mundum istū existimabant esse Deū, profana opinione creaturā facientes creatori similem. Huic enutritus dogmati, & per tempus longū Chaldaico imbutus delirio, tamquā post altum somnū; aperto mentis oculo, postquam puram lucē pro densis tenebris cæpit intueri, securus elus splendorem, animadverit quod prius non viderat: præesse mundo quēdā auitā, gubernatoremque, qui operis sui soluti provideat, curator, tutorque partiū eius etiam, quæ divina cura dignæ sunt. *lib. de Abrahamo.* Tulit itaq; Thare Abram filiū suū. *Optimū sanè filius, qui etiam postquam vxorem duxerat, adeo patri permanserat obsequiosus, ut ad libitum ipsius ē patria in terram exteram, ita facillē commigraret, ac si esset parvulus, quem pater sinu tolleret, brachi-
orum vinculis colligatum.*

Gen. 12. Dixit autē Dominus ad Abrā: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terrā, quā monstrabo tibi. *n. 1. Philo.* Oraculo percussus, quo iuebatur migrare, deserta patria, cognatione, paternaq; familia, haud secus, quàm si è peregrinatione domū redire iussus esset, iter acceleravit in regionē exterā, rē factā se habere putans, si mandatum exequeretur celeriter. *lib. de Abrahamo.*

Et paulò infra sic ait Philo. Omnes
Dei ad

155

1525

Gen. 12
num. 31.

1526

1527

Gen. 12
num. 1.

1528

Gen. 12. ad patrium solum properabundi, **num. 1.** videre id, & salutare gestiunt, completi familiares, frui gentiliū, & amicorum mutuo conspectu longē iucundissimo: adeo ut aliquoties remorantibus se negotijs, propter quæ reliquerunt domesticos; abrumpant ea, non ferentes gratissimarum necessitudinum desiderium. At hic noster cum exiguo, vel penē nullo cōmitatu quā primum iussus est, demigravit, animo prius in novam coloniam profectus, quā corpore, mortalium rerum desiderio cedente amorī cælestium. *lib. de Abrahamo.*

1529 *Egredere & veni. Non dicit Dei Filius Abrahæ, & vade, sed & veni, ut se etiam peregrinū, & in peregrinatione Abrahæ sociū indicaret, exemploque Filij Dei ē calo peregrinantis, Abrahamus ē solo facilius fieri vellet peregrinus. Adeo namque difficilis peregrinatio ē terrena patria Filio Dei videbatur, ut non nisi exemplo sui ē celesti patria peregrinantis, ē terrena patria vellet Abrahamus fieri peregrinus.*

1530 *Genes. 12. Benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. num. 2. Philo. Eris, inquit; benedictione dignus, non solum benedictus. Nam hoc posterius pendet ē vulgi opinionibus, & rumoribus, illud veræ laudis est. Sicut enim laudabilis laudato est melior, & vituperabilis vituperato deterior: quod alterum de re, alterum de opinione dicatur, naturæ autem veritas opinione sit certior: ita benedici ab omnibus, id est laudibus eorum celebrari, minū est, quā illam benedictionem promereri etiā silentibus omnibus. lib. de migratione Abrahæ. Apud additur: Erisque benedictus de eo, cui Deus benedicere promittebat; solus enim ille, qui à Deo meretur benedici, benedictus potest appellari.*

1531 *Genes. 12. Benedicam benedictibus tibi, & maledicam maledi-*

centibus tibi, atque in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ. n. 3. *Phil. Quid & alij donet Deus propter sapientē deinceps videamus. Benedicam, inquit, benedictibus tibi, & maledicā maledictibus. Hæc in honoribus viri boni fieri liquet omnibus: sed nō ideo tantū cōmemorantur, verū etiam propter aptam rerū consequentiam. Nam bonū, & qui laudat, est laudabilis. & qui vituperat, est vituperabilis. Laudi autem, & vituperio non tam loquētes, scribentēsq; fidē astruunt, quā ipsa rei veritas. Itaq; nec laudare, nec vituperare videntur, qui in alterutro aliquid admentitūtur de suo. lib. de mi grat. Abrahami. Benedicā benedictibus &c. Non solum Abrahamo sed etiam Abrahami laudatoribus promittit Deus futurum se præconem, ac si amici sui laudes, proprias computaret & illas divinis laudibus compensaret: ut sic ad laudandum, amicū suū omnes homines incitaret; quis enim non voluisset Abrahami præconem fieri, ut sui Deum præconem vendicaret.*

1532 *Gen. 12. In te benedicentur vniuersæ cognationes terræ. n. 3. Philo. Cōpertum enim est ad familias, civitates, regiones, nationes, atq; etiam tractus terrarū longē, latēq; patētes ex vnius viri probitate nonnumquā magna pervenisse cōmoda, & felicitates amplissimas, præcipuē quando quis cū bona mēte accepit divinitus inusitatā potentiā: sicut cū musico, cuiusq; artifice musica, vel cuiuscunque artis instrumenta suppetūt. Nā re vera fulcrum generis humani iustus est, suas dotes communicans, & in publicū vsum conferens. Idem quidquid apud se ipsum nō invenit, à Deo solo ditissimo postulat. At ille aperto cælesti promptuario nivis, imbrisq; in morē bona depluit affatim, ut inde omnes terrenæ lacunæ refurgent. lib. de Migra. Abrah. Ruinam proculdubio vniuersus orbis pateretur, nisi Abrahamo generis humani fulcro fulcitur.*

Genes.

1533

Gen. 12.
num. 7.

Genes. 12. Apparuit autem Dominus Abrā, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. *n. 7. Philo.* Memoratur quamprimum perfectus est ille sapiens, Deum apparuisse Abrahamo, cui videlicet prius non fuerat conspicuus, quando more Chaldaeorum intentus erat siderum cursibus. *Deinde sic progreditur.* Apparuit pro sua humanitate venientem ad se animam non adversatus, sed obviam progreffus, ostendit suam naturam, quatenus videri poterat: quam ob rem non dicitur, Vidit sapiens Deum: sed Deus apparuit sapienti. Non enim erat possibile, ut aliquis per se ipsum comprehenderet eum, Qui verē est, ni ille se ultro videndum praeberet. *Ita ille lib. de Abrah. Solitudinem ingreditur Abrahamo occurrat Des Filius, eique humana in forma voluit apparere, ut se insolitudine futurum Abrahamo comitem indicaret, quo socio nihil Abrahamus sinistrum timeret, sed totum dextrum posset sperare.*

1534

Gen. 12.
num. 4.

Genes. 12. Egressus est itaque Abram sicut praeceperat ei Dominus, & ivit eum eo Lot. *n. 4. Philo.* Primus a vanitate se totum ad veritatem magno cobatu contulit. *Et infra.* Is primus omnium postquam a vanitate transivit ad veritatem, valere iussit disciplinis Chaldaicis, & praestigijs, ut perfectiore contemplatione frueretur, qua facile captus est, non aliter quam ferum magnete trahitur, ex sophista sapientis factus est. *Lib. de premiis & penis.* Egressus est itaque sicut praeceperat. *Idem Philo.* Narrator, quod perfectus est Abraham, sicut locutus est ei Dominus. Hic autem est ille finis, qui a praestantissimis philosophis celebratur, videlicet iuxta naturam vivere, id fit, quando mens ingressa virtutis semitam, incedit per rectae rationis vestigia, & Deum sequitur, memor eius praeceptorum, habens ea rata dictis, factisque omnibus. Perfectus enim est, sicut lo-

Gen. 12.
num. 4.

cutus est ei Dominus. Id verō idem est quoddam sicut loquitur Deus. Loquitur pulcherrimē & laudabiliter. Nec aliter vir bonus facit singula, callem vitae irreprehensibiliter dirigens, adeo, ut opera sapientis nihil differant a divinis eloquijs. *Lib. de migrat. Abrah.* Sicut praeceperat ei Dominus. Non enim solum quod iustum sibi fuerat, faciebat, sed & modum ad mensuram voluntatis divinae observabat, ac adeo perfectissimē impasium a Deo praeceptum, adimplebat.

Genes. 12. Perrexitque Abram vadens, & ultra progrediens ad meridiem. Facta est autem factus in terra: descendit Abram in Aegyptum, ut peregrinaretur. *Ibi. num. 9. & 10. Philo.* Quis alius tulisset aequo animo, si de relictis proprijs aedibus, insuper ab omni erbe prohibitis protraheretur in loca incerta, & devia? Quis non verito timere? Domum repperisset propter neglecta ipse proposita, cupiens praesentem egellatam effugere, & stultitiam reputans propter incerta bona involuti malis certissimis? Solus hic afficiebatur aliter, & incunctitiam vitam existimans secum a multitudinē. Sic enim natura comparatum est, ut qui Deum invenire cupiunt, antiquam solitudinem diligunt, hoc primum modo imitari beatam illam, ac feliciem essentiam. *Lib. de Abraham.*

Perrexit itaque Abram vadens, & ultra progrediens ad meridiem. *num. 9. Triplicato verbo profectus Abrahami a sacro scriptore enunciantur, ultimoque ultra progrediens dicitur, ut non in via perfectionis columen, quod certissimum imponens titulo (Non plus ultra) inscriptam erigere praesumeret, sed exemplo Abrahami semper ultra progrediens in via perfectionis, nunquam pedem figat, & progrediens curae ambulare: ut si hoc divo Patri in perfectione similis esse possit, saltem huic humano patri se valeat assimilare.*

1535

Gen. 12.
n. 9. &
10.

1536

Gen. 12.
n. 9. &
10.

Gen. 12.

Gen. 12.

1537

Gen. 13
num. 2

Genes. 13. Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti *n. 2 & infra.* Sed & Lot, qui erat cū Abram, fuerunt greges ovium, & alimenta, & tabernacula. Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. Unde facta est rixa inter pastores gregum Abram, & Lot. Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus. *à n. 5. Philo.* Itaq; gravi rixa coorta, vir bonus, postquam partes concitatas cognovit, sciens suos prævalere numero ac viribus, non permisit rem ad manus devenire, ne fratris filium, cladem suorum ægrè laturum, contristaret: sed in medium progressus pacificis verbis finivit controversiam. *lib. de Abrah.*

1538

Gen. 13
num. 2.

Et infra sic ait idem Philo. Accersitoque fratris filio, liberam optionem ei proposuit agri melioris, pollicitus se libenter accepturum partem, quam ille fecerit reliquam, pacem enim sibi quovis lucro chariorem esse. Et quis alius potentior infirmiori concessisset, vel minimum de iure suo? Quis vinci mallet, quam vincere, & uti sua potentia? Solus hic non in viribus, aut opibus summam felicitatis collocabat, sed in tranquilla vita, & quantum in ipso erat, quieta, atque ita existimationem sibi paravit mirificam. *lib. de Abrah.* Dixit ergo Abram ad Lot: &c. *Urbanè loquitur salitudinis incolæ, rixæ se ponebat auctorem, qui sciebat se pacis amatorem. Ne quæso sit iurgium, inter me, & te: non dixit inter te, & me sed inter me & te.*

1539

Gen. 14
à n. 14.

Genes. 14. Et ecce vnus, qui evaserat, nunciavit Abram Hebræo qui habitabat in convalle Mambrae Amorrhæi, fratris Elcol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cū Abram. Quod cū audisset Abrā,

captum videlicet Lot fratrem suum numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem, & octo: & persecutus vsque Dan. Et divisit socijs, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos vsque Hoba, quæ est ad lævam Damasci. Reduxitq; omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque, & populum. *à num. 14.*

Philo. Nec tantum pacificus, & æquitatis cultor fuit hic vir bonus, sed fortis etiam, & bellicosus: non quod bellum appeteret à rixis alienissimus: sed ut certam pacem sibi pararet in posterum, quam turbabant adversarij: argumento sunt ipsius præclara facinora. *Et postquam describit captivitatem Lot, sic progreditur.* Collectis servis vernaculis, emptitijs vero domi manere iussis, quorum timebat transfugium, ex familiaribus confecit aliquot centurias, atque ita hostem inuasit tribus agminibus: non his fretus, qui multum cedebant regibus numero, sed Deo propugnatore, protectoreque iustitiæ. Itaque magna contentione properavit, numquam remittens celeritatem, donec potius occasione de nocte supervenit hostibus iam sumpta cæna, ad somnum se componentibus, in quos irruens alios trucidavit in cubilibus, alios resistere conatos fudit, fugavitque: atque ita omnes devicit, non tam armorum apparatu, quam fortitudine animi. *lib. de Abrah.*

Numeravit expeditos vernaculos ad prælium satis arduum. Vernaculos, non emptitios elegit optimus imperator: quia illamorem, his timorem domini decertarent. In emptitijs timor domini, hostium vinciposset timore. In vernaculis, timor hostium domini excluderetur amore. Ac proinde si cum emptitijs bellum ingrederetur, de eventu illius posset dubitare, cum vernaculis ingressus non posset non de hostibus triumphare.

Genes.

1540

1541

Gen. 14
num. 14.

1542

Gen. 14
à n. 18.

Genes. 14. At vero Melechise-
dech rex Salem proferens panem, &
vinum; erat enim sacerdos Dei altis-
simi, benedixit ei, & ait: Benedic-
tus Abram Deo excello, qui creavit
caelum, & terram; & benedictus De-
us excelsus, quo protegente hostes
in manibus tuis sunt; & dedit ei de-
cimas ex omnibus. à n. 18. *Philo.* Eū
redeuntem conspicatus ille magnus
pontifex Dei maximi, reducentem-
que suos omnes ad vnum incolumes
& victores, attonitus tanti facino-
ris magnitudine; & id, quod verum
erat, cogitans, præsentem eis opem
divinam adfuisse, manus ad caelum
tendens fausta illi precatus est: mac-
tatisque victimis, splendidum epu-
lum socijs omnibus dedit gratula-
bundus, nec minus lætus, quam
victoria propria. Nec enim aliena
fuit, si rem verè æstimes; amicorum
enim esse omnia communia prover-
bio credimus, præsertim bonorum
virorum, quibus nihil magis cordi
est, quam ut Deo placeant. *lib. de*
Abram. Victoribus militibus altissimi pon-
tifex panis, & vini convivium exhibebat,
quod Eucharisticum convivium præsigna-
bat; hoc enim non nisi victoribus victori-
à magistro summo pontifice Christo Domino
conceditur.

1543

Gen. 14
nu. 20.

Gen. 14. Et dedit ei decimas.
num. 20. Philo. Hic pro tempestate
tranquillitatem, sanitatem pro mor-
bo, vitam, si verum fatendum est,
pro morte, attulit, favente Deo,
victoriam assecutus, ob quam gra-
tus obtulit ei decimas. *lib. de congreg-*
su. Et infra. Dedit ei decimas om-
nium, de sensibus bene sentire, de
verbis bene dicere, de mente bene
cogitare. *Eodem lib.* Dum Deo decimas
offerebat, ipsi Deo, qui iam tunc triumphator
merito appellari poterat, ut postea à
Sennæle suis nuncupatus 1. Regum 15,
Triumphator Israel n. 29. victoria
de hostibus reportata gloriam, minime
de suis viribus iactabundus, referebat.

1 Reg.
15. nu.
29.

1544

Genes. 14. Levo manum me-

am ad Dominum Deum excelsum
possessorem cæli, & terræ, quod à
filio subtegmis usque ad corrigiam
caligæ non accipiam ex omnibus,
quæ tuæ sunt, ne dicas; Ego davi
Abram. n. 22. & 23. *Philo.* Abraham
cū rex Sodomorum conaretur ei
bruta pro rationalibus, equos pro vi-
ris dare, negat se quicquam acceptu-
rum ex rebus illius, sed extensurum
animæ actionem, quam figuratè ma-
num nominat, ad Deum altissimum,
nec enim accepturum se quicquam
suum à funiculo usque ad corrigiam
caligæ, ne ille diceret propheta m. à
se ditatum; & ne ipse videretur pau-
pertatem cum virtute coniunctam
posthabuisse divitijs. *lib. leg. allegor.*
Levo manum meam &c. A terreno
rege sui operis premium, bellicique laboris
donativum sumere renuebat, quia à cælesti
rege solummodò mercedem accipere cu-
pibat.

Genes. 15. Dixitque Abram Do-
mine Deus quid dabis mihi? Ego
vadam absque liberis; & filius procu-
ratoris domus meæ iste Damaleus
Eliezer. *num. 2. Philo.* Non tam du-
bitantis est verbum, quam gratias
agentis pro acceptorum beneficio-
rum magnitudine. Quid mihi dabis?
Num est quod sperem præterea? Co-
piosæ sunt, o munificentissime, tuæ
gratiæ, nullis circumscripta termi-
nis, nec modum, nec finem habent,
fontium more inexhaustæ, & sub-
catentes perpetuò, sed consideran-
dus est non solum torrens exundans
tuæ beneficentiæ, verum etiam arva
nostra, quæ illo rigantur; nam si ni-
mis perfundantur, stagna, & paludes
erunt pro campis frugiferis. *libro.*
Quis.

Deinde sic progreditur *Philo.* An nō
& mihi certa mensura opus est? Ideo
percontor, Quid mihi daturus es,
qui iam dedisti plurima, & pene om-
nia, quorum natura humana capax
est. Quid enim adhuc cupio scire,
hoc est, Quis nam possit esse dignus

Gen. 14
nu. 22.
& 23.

1545

Gen. 15
num. 2.

1546

Gen. 15
num. 2.

hæres tuorum operum. *lib. Quis rerum.* Domine quid dabis &c. & ego vadam &c. *Pro beneficijs acceptis gratiâ se posse exhibere Deo indicabat; pro accipiendis timebat se semper futurum debitore, ideoque filium exposebat, ut gratitudo filii successoris debitum gratitudinis officium solveret genitori.*

mè, immoto manens ordine, semper tui simile. *lib. Quis rerum.*

Stellam unicam, in qua splendor sui generis rutilaret, Abrahamus affectabat; Deus tot ei promittebat, quot in sereno celo, noctis tempore fulgurabant: suspice calum, numera stellas, sic erit semen tuum: unicum tamen filium Deus Abrahamo ex Sara Isaacum dedit, quem non cum unica tantum stella, sed cum innumeris censuit comparandum, dicens, Sic erit semen tuum, quasi tantus esset in Isaac fulgor sanctitatis, ut in luce unus posset cum omnibus sui generis hominibus aequipari.

Genes. 15 Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. *6. Philo.* Extat huius viri elegium, testatum reddito Moyse oraculo, quo dicitur, quod Deo credidit. Id, ut dictum est brevissimum, ita factum maximum. Cui enim præter Deum credendum est? Principatibus ne, an glorijs, honoribus, divitijs, nobilitati, sanitati, integritati sensuum, robori, pulchritudine corporis? *lib. de Abrah.*

Et postquam eloquentissime ostendit his non esse fidendum, sic infert Philo. Solum igitur certum, firmumque bonum est fides, qua Deo creditur, vitæ solatium, bonæ spei supplementum, deplisum calamitatum, felicitatum consolativum, superstitionis ablegatio, pietatis assertio, prosperitatis hæreditas, profectus in bonis omnibus, solas universarum auctore, qui potest omnia, vult tamen optima. *lib. de Abrah.*

Et alibi exponens eundem textum sic ait Philo. Ideo primus credidisse Deo dicitur, qui primus inconcussam fidem tenuit, esse vnum supremum rerum auctorem, cuius providentia mundus regatur, & quæ mundo continentur omnia. *lib. de Nobilitate.* Actus fidei, quo Abrahamus credidit Deo ad virtutem iustitiæ dicitur pertinere. Nec immerito, qui enim soli creatori, ut soli vero fidebat, creaturisque

Gen. 15. Eduxitque eum foras, & ait illi, suspice cælum, & numera stellas si potes. Et dixit ei, sic erit semen tuum. *n. 5. Philo.* Suspice cælum, quoniam hic est divinorum bonorum thesaurus. Aperiet tibi, inquit, Dominus thesaurum suorum bonorum, cælum videlicet, ex hoc certè consumatas lætitijs largitor ille continuè depluit. Suspice, ut arguas cæcum vulgus hominum, quod cum sibi videatur cernere, orbatum est luminibus: nisi forte non est orbum, dum inala nobis antefert, iustis iniusta, perturbaciones tranquillitati animi, immortalibus mortalia: repulsisque monitoribus, ac castigatibus cum suis præceptis, ac monitis, adulatoribus admittit, & sermões invitantes ad voluptatem, ortum, ignorantiam, atque delicias. Ergo solus bonus videt: quomobrem, & prophetas præci nominabant videntes. *lib. quis rerum.* Calum divinum thesaurum homini Deus donare volebat, in quo thesauros ab homine poni desiderabat, quia in calo habere cor hominis affectabat.

Exponens eundem n. paulo infra sic ait idem Philo. Producto autem foras, dixit: Suspice in cælum, & numera stellas, si potes. Sic erit semen tuum. Egregie dictum, sic erit semen tuum, non pat stellarum numero, non enim solum multitudinem, sed & aliam multa ad perfectam felicitate conducentia vult indicare. Sic erit, inquit, sicut quod vides in æthere, sic cæleste, sic umbra carens, plebun splendore purissimo (nam nec in cælo nox locum habet, nec in virtute tenebræ) dispositum ordinatissi-

1549

Gen. 15
num. 5.Gen. 15
num. 6.

1550

1551

117

omnib. q. ni fallacibus diffidebat, fiduciam creatori, dissidentiam creaturis exhibendo, cuique su. om reddens, plenum iustitia actū exercebat.

1552

Gen. 15. Dixitque ad eum; Ego Dom. nus, qui eduxi te de Vr Chaldaeoru. in, ut darem tibi terram istam, & pos. sideres eam. *num. 7. Phil.* Quod promit. titur est acquisitio sapientia eius; q. uæ non sensu discitur sed mente sinec. rissima percipitur, & confirmat. migrationem optimam, anima se conferente ab Astronomia ad Physiologiam; & ad certam cognitionem à coniectura: atque, ut propriè loquar, à ge. nitis ad ingenitum, à mundo ad eius. Patrem, conditoremque. Præclara sanè hæreditas, fortasse maior, quàm pro captu hæredis, sed digna largie. ntis magnitudine. *lib. Quis rerum.* Ego Dominus qui eduxi &c. *Ita lib. realis Deus est, ut dum beneficium confert, non ad indigentiam spectet hominis accipientis, sed ad munificentiam sui largientis.*

Gen. 15 num. 9.

Genes. 15. Et respondens: Sume mihi vaccam triennem, & caprâ trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam. *n. 9. Philo.* Sume mihi; Delectatus hominis prono ad dicendum desiderio præceptor, incipit à primis elementis eum erudire, primû docens quod est summè necessarium: Sume mihi. Breve verbum, sed magna vis eius, non pauca enim indicat. *lib. Quis rerum.*

1553

Gen. 15 num. 9.

Sic progreditur Philo. Ante omnia, Proprium, inquit, nullum habes bonum, sed si quid habere putaris, aliunde habes: vnde colligitur, quod accipimus à Deo quidquid habemus, non à post eum nata creatura, quæ ipsa manus ad eum tendit, ut accipiat. Secundò, inquit, Quidquid sumis, sume non tibi ipsi, sed quasi mutuum, aut depositum redde ei, qui deposuit, & quidem cum auctario, veterem gratiam nova pensans gratia, & decenter aliquid rependens

bene merito. Nam multi sacris depositis malè vsi præ avaritia nimia verterunt ea tamquam sua in proprium commodum; Tu verò vic bene da operam pro viribus, ut non solum integra, illaque serves, quæ accepisti, sed omni cura efficias, ut qui deposuit, non habeat quod queratur de tua custodia. *lib. Quis rerum.* Sume mihi. *Sume à me tibi id, quod à se mihi præcipio offerendum.* Ita munificus Dominus esse voluit, ut nemo in dando antecellere ipsum posset, quin imò ipse omnes in exhibendo voluit antecedere. *Primus à se sumere iubet id, quod sibi præcipit offerendum, ut idem munus prius sit à se nobis collatum, quàm à nobis ipsi sis oblatum.*

Genes. 15. Cùmque sol occumberet, sepor irruit super Abram, & horror magnus, & tenebrosus invasit eum. *num. 12. Philo.* Et cùm occidisset sol, ecstasis incubuit in Abrâ correctum nemine, assistatumque divino spiritu, quibus verbis ostenditur eum prophetam etiam fuisse. Nam propheta nihil ex se loquitur, sed omnia submovente alio. Malum autem virum non est fas esse interpretem numinis: ergo nemo malus propriè correctus furore divino dicitur, sed in solum sapientem hoc competit: quandoquidem is solum est instrumentum Dei resonans, ab eo contactum, & pulsatum invisibiliter. *lib. Quis.*

1554

Gen. 15 num. 12.

Et paulò infra sic ait Philo. Sic enim propheta etiam cùm loquitur, videtur re vera quiescere. Alius autem eius vocalibus instrumentis ore, linguaque vtitur ad indicanda quæcumque vult: quæ pulsans arte musica invisibiliter, sonoram, concinnamque symphoniam efficit. *lib. Quis rerum.* Sopore oppressus Abraham somniabat, ut pulcherrimum instrumentum optimè temperatum, Dei pulsatu digito resonabae.

1555

Gen. 15 num. 12.

Genes. 15. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senec-

1556

tutū

tute bona. *num. 15. Philo.* Quosnam patres dicat considerandum existimo. Nam de illis, qui vixerunt in terra Chaldaeorum, in quorum familia hæserat Abram, intelligi non potest, quando oraculo iussus est à cognatis secedere. Dixerat enim Dominus ad eum: Exi à terra tua, & è cognatione tua, & è domo patris tui &c. Hunc divino monitu profectum peregrè, non est credibile reddi domesticis: quod ne fieri quidem poterat, ut futurus princeps novis generis contribueretur veteri. Nequaquam enim ei Deus daturus erat novam gentem, & novum genus, nisi prius in totum separato à veteri. *lib. Quis.*

1557

Gen. 15
num. 15.

Et infra sic ait Philo. Alij hoc dictum interpretantur de Ideis archetypis intelligibilibus, & invisibilibus, ad quarum exemplar hæc sensibilia, quæ videmus, facta sunt, & harum sapienti destinari contubernium. Rursum alij suspicantur patres dictos illas principales potècias quatuor, ex quibus mundus constat, terram, aquam, aerem, ignemque. In hæc enim res singulas, aiunt dissolvi necessariò. *lib. Quis rerum.* In pace. *Pace moritur, qui bello vivit; qui enim appetitus infestissimos hostes animæ, dum vivit, bellicosus expugnat, de illis, pace obienta, dum moritur, pacatus triumphat.*

1558

Gen. 15
num. 15.

Genes. 15. Sepultus in senectute bona. *num. 15. Philo.* Bona senectus promittitur, non longæ vitæ, sed vitæ cum prudentia: nam felices dies multis annis meliores sunt, sicut brevis lux melior, quàm æternæ tenebræ. Salubriter enim dixit vir propheta, malle se vnam diem cum virtute vivere, quàm mille annos in vmbra mortis, per vmbra vitam malam subindicans. Idem nunc quoque re magis, quàm verbis Moyses docet. Nam hunc, cui bonam senectutem pollicetur, brevioris ævi facit, quàm vllū ex eius maioribus;

philosophicè nos erudiens, quæ nā sic verè bona senectus, ne promissū hoc intelligamus de senectute, quæ apparet in corpore plena probrosis fæditatibus: sed de prudentia, constantiaque animi dictum accipiendo, honestatem prædicemus de senectute, à qua seniores denominamus honoris gratia. *lib. Quis rerum.*

Deinde sic concludit Philo. Disce igitur hoc dogma nostri legislatoris, soli bono viro bonam senectutem, & longævitatē contingere. Malū autem brevissimo tempore mortē meditari, vel potius virtuti iam esse mortuum. *lib. Quis rerum &c. In senectute bona dicitur sepultus, non quod sepeliretur grandævus aetate, sed quod brevi vita cursu, multa expleverit tempora bonitatis.*

Genes. 17. Non vltra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarū gentium constitui te. *num. 5. Philo.* Cū Abraham ex naturæ scrutatore factus sapiens, & amator Dei, nomine quoque mutato præ se fert Patrem electum Ioni: sic interpretatur. *lib. de Cherubin.* Et alibi ita loquitur Philo. Abraham quumadiu hærebatur in Chaldaeorum terra, opinio neque, non dum mutato nomine vocabatur Abram, homo cæli erat, sublimis ætheræque naturæ scrutator, in effectibus, eorumque causis, & id genus alijs philosophando, ex quo studio, & appellationem præsentem sibi quæsit; Abram enim interpretatur. Pater sublimis, nomē conveniens consideranti sublimia, cælestiaque. *lib. de Gigantibus.*

Exponens adhuc eundem textum sic progreditur Philo. Sed quando iam se ipso melior nomen mutaturus est, fit homo Dei, iuxta redditum sibi oraculum, Ego sum Deus tuus, da operam, ut mihi te approbes, & esto inculpabilis. Quod si vnus totius mundi Deus ob privatum affectum dicitur ignis viri Deus, necessariò ipse

1559

Gen. 15
num. 15.

1560

Gen. 17
num. 5.

1561

Gen. 17
num. 5.

ipse quoque Dei est; interpretatur enim Abraham, Pater electus soni. Talis autem vni Deo dedicatur, cuius affecta factus totius suæ vitæ semitam dirigit, incedens per viam veræ regiam, scilicet omnipotentis regis vnici, in neutrum latus declinans, & digrediens. *lib. de Gigantibus.*

Adhuc explanans eundem locum, sic ait idem Philo. Prius enim Abram vocatus, mox cæpit appellari Abraham, vnius tantum duplicatione literæ videlicet, A, sed quæ magnū quiddam significat. Abram enim interpretatur, Pater sublimis: Abraham verò, Pater electus vocis. Prius indicat virum astrologium, & meteorologium, Chaldaeorum placitis tanta cura deditum, quantam solent parentes impendere suis filiis; posterius verò sapientem, nam per vocem sermo, qui profertur, subindicatur. *lib. de Abrahamo.* Iure equidē qui vitam mutaverat, commutat & nomen ut alius a se ipso, & alter effectus, & vita, & nomine dignoscatur.

Genes. 18. Cūque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cū vidisset, cucurrit in occursum eorū de ostio tabernaculi, & adorauit in terram, & dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum. *num. 2. & 3. Philo.* Libet admirari hospitalitatem Abrahamæ, qui meridie conspicatus tres, quasi viatores quorum diuinorem naturam ignorabat, accurrens suppliciter petijt, ne transirent eius tabernaculum, sed introgressi paterentur se tractari civiliter. Hi cū non magis ex verbis, quàm ex mente intelligerent eum seriò agere, incunctanter annuerunt: quo impetrato, præ lætitia gestiens, approperavit omnia, quæ postulat ab extemporalis tractatio. *lib. de Abrahamo.*

Et infra sic ait Philo. Cū ille sapiens suppliciter orat tres viatoribus similes, ut suo velint vti hospitio,

alloquitur non tamquam tres, sed tamquam vnum, dicens: Domine si inveni gratiam coram te, ne prætereas seruum tuum. Nam hæc verba, Domine, similiaque ad vnum, non ad plures dici convenit. *codem lib. de Abrahamo.* Ne transeas seruum tuum. *num. 3.* Et postea transibitis. *num. 5.* Urbanus pariter, atque munificus ostenditur Abrahamus; dum de ingressu ad hospitium pertractabat, cū tres videret hospites, vnum solummodo esse arbitrabatur, dicens, Ne transeas, dum verò de recessu ageret ab hospitio, cū aspiceret vnum, tres abituros fore, reputabat, dicens; Et postea transibitis.

Genes. 18. Cū ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam; & Abraham simul gradiebatur, deducens eos, *num. 16. Philo.* Qui Deum sequitur, necessarios habet comites ejus sermones, qui nominari solent Angeli. Proinde legitur, quod Abraham vnā faciebat iter deducens eos. O societatem pulcherrimam, quæ deducens, deducitur, reddens quod accipit, non aliud pro alio, sed ipsum solum, quod paratum erat ad referendam gratiam. *lib. de Migra. Abrah.*

Sic progreditur idem Philo. Donec enim non perficitur, Dei Verbo vitur duce itineris iuxta illud oraculum: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, ut custodiat te in via hac, & inducat te in terram, quam præparavi tibi: attende ei, & audi eum, cave sis inobediens: non deseret enim te, nam nomen meum est in eo. At postquam ad scientiæ cacumen pervenerit, cū contentionē currens, æquiparabit quem paulò ante secutus fuerat. Iam enim ambo futuri sunt affectu omnipotentis Dei, nemine in comitatu eorum se ingerente, qui dissentiat, atque etiam Lot separato, qui flebat hætenus animam, alioqui prætare in recto ingenio valentem. *lib. de Migra. Abrah. Quid mirum, si cum Angelis*

Gen. 18
num. 3.
& 5.

1565
Gen. 18
nu. 16.

1566
Gen. 18
nu. 16.
Exod.
23. a n.
20.

1562

Gen. 17
num. 5.

1563

Gen. 18
nu. 2. &
3.

1564

Gen. 18
nu. 2. &
3.

Angelis eadem via gradiebatur, comites habens Angelos, qui Angelos in Angelica vita, ut Angelorum socios amulabatur.

1567)

Gen. 22
num. 2.

Genes. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offers eum in holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi. n. 2. Philo. Nascitur illi sapienti ex vxore filius legitimus, dilectus, vnicus, elegantissimo corpore, animo optimo: iam enim maturioris ætatis dabat specimen, ut à parente non tam ob naturalem affectum, quàm ob probatos mores vehementer diligeretur. Huic repente oraculum redditur, ut mactaret filium in quodam editissimo tumulo, qui trium dierum itinere aberat. Ille quavis maiore, quàm dici potest teneatur filij desiderio, nec colore mutavit, nec animum flexit, sed constantissimè perstitit in eadem sententia; quippe qui amore Dei subactus fortiter vincebat omnes cognationis affectus, & omnia nomina, lib. de Abrah. Quem diligis. Patris amorem erga filium, amor erga Deum in corde Abrahami, quasi in amplo amphitheatro ad singulare certamen provocavit; quamvis enim competitorem suum sciret natura viribus valde fortem, auxilio gratia triumphum de victoria mimimè dubius speravit.

1568

Gen. 22
num. 6.

Gen. 22. Ipse verò portabat in manibus ignem, & gladium. nu. 6. Philo. An non vides quodd & sapiens ille Abraham quando incepit iuxta Deum metiri omnia, nihil creaturæ tribuens, accepit ad ignei gladij similitudinem ignem, & gladium, resecare, ac exurere quidquid mortale habebat, cupiens, ut expedita cogitatione sublimis ad Deum evolaret. lib. de Cherb. Cherubin cerè Abrahamus ignem, & gladium secum ferebat, non ut paradysum intrare volentibus clauderet: sed ut adiunq sequentibus aperiens, amoris igne, & mortificationis gladio, quasi duabus alis in calum prevolaret.

1569

Genes. 22. Cùmque duo per-

gerent simul, dixit Isaac patri suo: Pater mi: at ille respondit: Quid vis filij? Ecce, inquit, ignis, & ligna: vbi est victima holocausti? Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebat ergo pariter. num. 7. & 8. Philo. Hic alius arcani consilij sibi conscius, ofusa menti caligine, ad hæc verba turbatus, & lachrymans aperuisset propositum, affectum continere non valens. At ille nihil mutatus, vel corpore, vel animo, constanti vultu, ratione constantiore ad interrogationem responderet: Fili, inquit, Deus sibi providebit de victima, & si nihil præsto sit, quod te fortasse facit anxium. Sed Deo possibilita sunt omnia etiam quæ non possunt expediri ab hominibus. lib. de Abrah. Pro Isaac Deus victimam providebat, qui in filio Abrahæ victimam suam, futurum sibi victimam providebat.

Gen. 22
num. 7.
& 8.

Genes. 22. Cùmque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum. num. 9. Philo. Isaac offert Deo, & reddit magna cum alacritate, quasi necessariam debitamque gratiam, victum pedibus, ut ait lex, & novi generis victimam: siye quia iam nihil mortale Deo destinatus calcare dignabatur: siye quia vidit creaturam esse instabilem, postquam cognovit firmitatem eius, Qui est, certissimam, cui credidisse dicitur. lib. Quod Deus. De igne, de gladio, de lignis mentio facta est; de vinculis tamen nullam audio factam mentionem; & tamen pater filium dicitur alligasse. Certè non tam rigoris eum adstrinxit vinculis, quàm amoris. Fortassis tamen eum vinculis à fasce lignorum sublatis alligavit, ne mortis violentia dolore pedem aliquem, vel minus decenter agitaret.

1570
Gen. 22
num. 9.

Genes. 22. Extenditque manū, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum. num. 10. Philo Qui adducitur pro victima, Chaldaicè Isaac, Latine risus vocatur, qui risus non intel-

1571
Gen. 22
nu. 10.

ligetur pro petulanti vultus habitu, sed pro moris bene affectæ gaudies hanc lætitiâ vir sapiens merito sacrificare Deo dicitur, per istam figuram decens, quod gaudium soli Deo sit proprium. Nam humanum genus maiori, timorique est obnoxium propter mala vel præsentia, vel imminencia, ut vel horum pœniteat, vel illa metu terreant, ac concutiant. Divina verò natura expers est maroris, timoris, passionūque omnium; felicitatis, beatitudinisque perfectæ sola particeps. *lib. de Abrah. Torpebat Abrahami dextra, cui motum natura negabat; gladium vagina inclusum sinistra inuicta premebat; neutra ad sacrificium volebat, imò nec valebat concurrere, quousque Abrahami erga Deum prædator fortis amor utramque movit manum, scilicetque, ut dextra à sinistra arripuerit gladium, ut Abrahamus Deo filium immolaret.*

1572

Gen. 22.
nu. 12.

Genes. 22. Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quod times Deum, & non peperisti vnigenito filio tuo propter me. *num. 12. Philo.* Cum dicto celeriter correptum filium aræ imponit, simul stricuum librat gladium. Tum Deus, ex aere increpans, facinus impedit, iubens iniuriam abstinere à puero, & bis patrem inclamans nomine, ut averfus, & retractus eadem omitteret. Atque ita puer servatus est Deo remunerante pietatem, & certante cum amico mutuis officiis. Facinus autem hoc quamvis effectum caruit, nihilominus pro integro, absolutoque non modò à sacris refertur voluminibus, sed & in lectorum insculptum est mentibus. *lib. de Abrah.*

1573

Gen. 22.
nu. 12.

Et paulò inferiis, dum contra calumniatores, qui tantum opus non ita mirum existimabant, eò quod & alij patres filios suos occidissent, dum probat eos, vel more, vel honore, vel timore actos id præstitisse, sic eloquentissime effatur Philo.

lo. Considerandum est, an ille (Abrahamus) aliqua modò dicta necessitate correctus sit mactare filium, vel more, vel honore, vel timore. Mos certè immolandi liberos, nec B. bylone, ne in Mesopotamia, nec à Chaldaïs receptus est, apud quos educatus magnam vitæ partem cum eis exegit, ne quis putet præ assuetudinis levio rem vilam mali eius imaginationem. Sed neque metus ullus imminēbat ab hominibus, neque oraculi iussu quicumque necat alius. Nulla publica premebat calamitas, cui morte probatissimi filij remediū quæreret. At laudis apud vulgum parandæ cupidus ad hoc facinus cōcitatus est? At quæ laus captabatur in solitudine, vbi nemo erat applausurus, data opera longè à tergo relictis etiam duobus famulis, ne se coram testibus ostentare videretur. *lib. de Abrahamo.*

Et adhuc infra. Cum nulla consuetudo esset in ea regione, sicut

1574

Gen. 22.
nu. 12.

fortasse apud quosdam immolandi liberos, ipse primus auctor futurus erat novi, & inusitati exempli, quod mihi videtur, nemò laurus fuisset, etiam si ferreum, aut adamantinum haberet animum. Cum natura enim ut quidam ait, pugnare est difficile. *lib. de Abrah.*

Et expendens illud verbum, Vnicum, sic progreditur idem Philo. Pater erat factus vnici huius legitimi filij, quem mox singulari amore prosequēbatur, supra modum vulgaris benevolentia: imò etiam famæ celebratæ. Aderat & aliud vehemens amoris incitamentum, quod in se nectæ ei puer natus fuerat. *lib. de Abrah.*

1575

Gen. 22.
nu. 12.

Et præbens rationem huius incitamenti ad amorem, sic ait. Nam serbatos impotentius parentes ad amant, vel quia diu desideratos, vel quia nullam prolem sperant postea, natura iam effata, quippe

1576

Gen. 22.
nu. 12.

quæ extremum attingit terminum. Siquidem è numerosa sobole vnum quempiam offerre Deo, tamquam liberorum primitias, nihil mirandū fuerit, cūm præstō sit é superstiti- bus haud mediocre solatium, & doloris ob maclatum concepti reme- dium, cūm verò vnicus dilectus of- fertur, res est sermone nullo expli- cabilis, nullum respectum habens consuetudinis domesticæ, sed tota prona ad pietatis officium, eximia sanè, & vix cuiquam alteri tentata. *ibi. de Abrah.*

1577

Gen. 22
nu. 10.

Et adhuc inferius expendens illud: Extenditque manum. *n. 10. sic ait idem Philo.* Nam alij tametsi pro sa- lute patriarum, aut exercituum concedant suos maclandos filios, tam- en aut domi manent interea, aut procul absistunt ab altaribus: aut si contingat eos sacris interesse, avertunt oculos, nec spectare quidē sustinentes, vel alienum necis mi- nisterium. Hic verò tanquam sa- cerdos, ipse pater amantissimus ag- greditur maclationem egregij filij, quem fortassis etiam sacrificio ritu membratim concisurus erat, ado- lendum altaris ignibus, adeo cave- rat, ne pietate erga filium distrahe- retur à pietate Deo debita; & totū, quantus erat, animum, sanctitati de- voverat, parū curans cognatum sanguinem. *lib. de Abrah*

1578

Gen. 22
nu. 10.

Sic tandem concludit Philo. Quid non eximium, quod nulla possit æquari facundia? ut merito quod- vis ingenium non malum, nec invidum obstupesciat immensæ pieta- tis miraculo, vel vno ex multis, ne- dum confertis omnibus, satis enim est, vel vnus cuiuslibet reputatio ad exprimendam parvā quandam imaginem ingentis animi, quamvis nullum sapientis opus sit exiguum. *lib. de Abrah* Nec extendas manum tuam &c. *Ne extendas manum super pue- rum: sed subter extende, ut feras; non super, ut feras. Nec extendas, ut mi-*

hi occisum offeras; sed extende ut tibi vi- vum deferas. Hac enim inissi, non, ut quasi invidus vellem datum filium à se auferre, sed ut munificus tibi semel datum, iterum vellem unicum conferre.

Genes. 23. Vixit autem Sara centum viginti septem annis. Et mortua est &c. venitque Abra- ham, ut plangeret, & fletet eam. *num. 1. & 2. Philo.* Amisā tali vitæ socia, dolori contra se insurgenti, & animam petenti, tamquam in- victus athleta non succubuit. Nar- ratur, eum modicis lacrymis pro- fusis, celeriter se subduxisse à cada- vere: quippe qui prolixiorē luc- tum alienum putabat à sapientia, à qua didicerat mortem existimare non extinctionem animæ, sed se- parationem, disunctionemque à corpore, illa redeunte retro, vnde venerat. Venerat autem à Deo, si- cut in opificio mundi declaratum est. Quomodo autem nemo sanus ægrē fert à se repolci debi- tum, aut desitum, eodem modo na- tura, quod suum est repetente, non arbitratur indignè ferendum, sed necessitati cōsentiendū. *lib. de Abrah. alludens ad illud Genes. 23.* Cūmq; sur- rexisset ab officio funeris. *num. 3.* Venitque Abraham ut plangeret, & fletet eam. *n. 2.* Duplicantur verba in- dicantia duplicem in Abrahamo marem, ut plangeret, & fletet eam, scilicet ut vxo- rem, & ut sororem, cui enim viventi du- plum debebat amorem, duplum morienti solvebat dolorem.

Genes. 23. Cūmq; surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens, Aduena sum, & peregrinus apud vos: Date mihi ius sepulchri vobiscum, ut sepeliā mortuum meum. Responderunt fi- lij Heth dicentes: Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuū tu- um. à *n. 3. Philo.* Vbi verò illius re- gionis optimates convenerūt officij gratia, cūm nihil viderent eorum, quæ

1579

Gen. 23
n. 1. &
2.Gen. 23
num. 3.

1580

Gen. 23
à nu. 3.

quæ apud ipsos ex more fieri solent in funere, luctuque, non complorationes, non lamenta, non plancum virorum, ac mulierum, sed totam familiam sobriè, moderatèque manentem demirati sunt non mediocriter, sicut ante tota viri vita miraculo eis fuerat. Moxquè attoliti tantæ virtutis excellentia, in qua nihil inerat non eximium, accedentes virum, in hanc vocem eruperunt.

1581
Gen. 23
à nu. 3.
Rex à Deo tu es inter nos, *Pergit Philo.* Verissima dicentes; nam alia regna homines sibi parant armis, expeditionibus, dictu miris vltro, citroque illatis cladibus, quas affert potentiæ cupiditas, dum se pedestribus, equestribus, navalibus copijs muniunt. Sapientis autè regnum à Deo porrigitur, quo assumpto vir bonus malè vultat neminè, sed omnibus subditis vsum fructum bonarum rerum, & iura, pacemque denunciat. *lib. de Abrah.*

1582
Gen. 23
à nu. 3.
Et alibi sic loquitur idem Philo Adeptus autem scientiam Dei virtutem præstantissimâ, simul acquisivit cunctas alias, ut apud hospites suos authoritatem haberet regiâ: non propter apparatus (privatus enim erat) sed propter regiam magnitudinem animi. Itaque honorabant eum quasi suum principem suspicientes ingeniû augustius humano fastigio: nec enim sermonibus utebatur vulgari-bus: sed divinitatem quaudam præ se ferentibus. Quoties enim arripiebatur numine, modis omnibus mutabatur in melius, vultu, colore, statura, motu, habitu, voce, denique spiritu divino supernè inspirâte animam, & addente decorem eximium corpori, sermoni efficaciam, intellectum verò auditoribus. Quis nunc negabit, hunc profugum, destitutû amicis, & familiaribus, esse nobilissimum postquam desiderio veræ nobilitatis, quæ ad Deum parentè refertur, toto conatu quæsitit eius

amicitiam. Quo factû est, ut adscisceretur in præcipuum ordinè propheticû, quia posthabitis creaturis, maluit ingenito Patri omnipotenti credere. *lib. de Nobil.*

Deinde sic progreditur idem Philo. 1583
Regiam verò authoritatem adeptus fuit (ut dixit) apud eos, quorum utebatur hospitio, non armis fretus, neque copijs sicut quidâ solent imperium sibi quærere, sed suffragio Dei optimi maximi pijs hominibus honoris causa dantis tantam potentiam ad vtilitatem eorum, quibus cum versantur. Hic vir est nobilitatis regula omnibus fugientibus ignobilitatem externorum profanorumque rituum marmori, lignoque, & in univèrsam lurdis materijs numen tribuentium, migrantibus verò ad vivam rempublicam, cui præst, prospectique ipsa veritas. *in lib. de Nobilit.* Princeps Dèi es apud nos. Adeo expressum virtutum coloribus in Abrahamo Dèi simulachrum. *Hæbet* suspiciebant, ut non solum cum Deum quemlibet reparent, sed inter ceteros Deos supremi Dei filios filium principis nominarent.

1584
Gen. 24
num. 1.
Genes. 24. Erat autem Abraham senex dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei. *n. 1. Philo.* Quis enim versatus in sacris litteris ignorat, quod illè sapientissimus Abraham brevioris ævi, quâ ullus pene omnium maiorum suorum inducitur? Illorum tamen, qui diutissime vixerunt, nemo, quod sciâ, sed solus hic scribitur senior, dicunt igitur sacra oracula, quod Abraham erat senior ætatis provectæ, & Dominus benedixit Abrahamo, rebusque ipsius omnibus, quod mihi videretur subiunctum tamquam causa præcedentiû, cur senior dicatur ille sapiens. Cum enim à benigno Deo bene afficitur animæ pars rationalis, ne vna modò, sed omnes benedictionis species recipit, similiter sapit, atque ita fit senior. *lib. de his verbis Respondit Noe*
Ecce 2 *senex*

Senex erat, & cum plures vixisset annos, per dies tamen solummodo vitam computabat, non quod annos vita amore, quasi breves dies esse reputaret, sed quod ad aternitatem longos etiam comparatos annos, quasi brevissimos, iamque transactos dies arbitraretur.

1585

Ecclesi.
44. num.
20.

Ecclesiast. 44. Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria: qui conservavit legem excelsi, & fuit in testamento cum illo. *num.* 20. *Philo.* Vnum modò, seu fastigium addam huius sapientis laudibus, sumptum ex divinis literis, quæ testantur cum Dei legem, & mandata fecisse omnia, non scripto vllò edoctum, sed absque scriptura secutum appetitum ingenij sui sanissimos. Quæ autem Deus pollicetur, quomodo possunt homines non credere? Hæc est vita primi cõditoris suæ gentis, quâ aliquis diceret legitimam; Ego vero docui quod ipsa lex sit, & ius nõ scriptum. *lib. de Abrah.* Magnus profecto Abrahamus appellatur, qui futurus suis viva lex eis precepta, & verbis, & operibus proponebat.

Ex Tertulliano.

1586

Gen. 12.
num. 1.

Genes. 12. Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quâ monstrabo tibi. *n. 1. Tert. lib. 3. adversus Marcion. de concord. patr. veter. & novi testam.*

Est Abraham, cuius gnatos vos esse negatis.

Qui primus genere, & patre, & genitore relicto,

Voce Dei suus secessit in externa regna.

Tantos Dei meruit sublimis dignos honores,

Gentibus ut pater, & populis credentibus esset.

Veni in terram. Non dixit, vade sed veni: Abrahamum Dei Filius ad peregrinationem inducebat, ut homines plurimos ad celestem patriam industria Abrahami revocaret; ergo ut peregrinationis laborẽ levem faceret, peregrinus ipse, se peregrinationis socium Abrahamo offerebat; ideoque non vade, sed Veni, dicebat.

Genes. 12. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei. Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. *num.* 7. *Tertul. lib. 2. adversus Marcion, arguens adversus eos, qui in Christo veram humanitatem denegabant. sic ait.* Colligitis Deum non potuisse humanos congressus inire, nisi humanos, & sensus, & affectus suscepisset; per quos vim maiestatis suæ intolerabilem utique humanæ mediocritati, humilitate temperaret, sibi quidem indigna, hominibus autem necessaria, & ita iam Deo digna, quia nihil tam dignum Deo, quàm salus hominis. *cap. 27.*

Et sic progreditur Tert. Si enim Deus & quidem sublimior, tanta humilitate fastigium maiestatis suæ stravit, ut etiam morti subijceret, & morti Crucis, cur non putetis nostro quoque Deo aliquas pusillitates congruissè: tolerabiliores tamẽ Iudaicis contumelijs, & patibulis, & sepulchris. *cap. 27. Abrahamo Dei Filius iam tunc in hominis figura apparere minimè dedignabatur; veram enim hominis formam erat assumpturus, qui tunc solum in hominis figura, quæ ab humanis oculis cerni posset, diversabatur.*

Genes. 12. Cùmque prope esset, ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori suæ: Novi quod pulchra sis mulier: & quod, cùm viderint te Ægyptij, dicturi sunt: Vxor ipsius est: & interficient me, & te reservabunt: dic ergo obsecro te, quod soror mea sis, ut bene sit, mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tuam. *n. 11 Tertul. lib.*

1587

Gen. 12.
num. 7.

1588

Gen. 12.
num. 7.

1589

Gen. 12.
n. 11.

lib. de cultu femin. Et si accusandus de-
cor non est, ut felicitas corporis, ut
divinæ plasticæ accessio, ut animæ
aliqua vestis verbaui, timendum ta-
men, est vel propter iniuriā, & vio-
lentiam spectatorum, quæ etiam pa-
ter fidei Abraham in vxoris suæ spe-
cie pertimuit, & sororem mentitus
Saram, salutem contumelia redemit
cap. 2. Interficiet me, & te &c. *Ser-*
uans enim mariti nomen, eligeret potius
mortem ipse suam ferre, quam vxoris in-
inuriam sustinere.

1590 *Gen. 12.* Apparuit Dominus Abrā,
& dixit ei: Semini tuo dabo terram
Gen. 12 hanc. *n. 7.* & *Genf. 13.* Omnem ter-
num. 7. ram, quam conspicias, tibi dabo, &
semini tuo vsque in sempiternum;
n. 15. & *Gen. 17.* Statuam pactum
meum, inter me, & te, & inter semen
tuum post te, in generationibus suis
fædere sempiterno: ut sim Deus tu-
us, & seminis tui post te; Daboq; tibi
& semini tuo terram peregrinationis
tuæ, omnem terram Chanani in pos-
Exo. 20 sessionē æternam, eroque Deus eorū.
n. 7. & *8. Tertul. lib. 2. adversus Marc.*
alludens ad illud Exod. 20. Ego sum Do-
minus Deus fortis, zelotes, visitans
iniquitatem patrum in filios, in ter-
tiā, & quartam generationem eorū,
qui oderunt me: & faciens miseri-
cordiam in millia his, qui diligunt
me, & custodiunt præcepta mea, *n.*
5. & *6. sic ait.*

1591 Et si patrum debita ex filijs exige-
bat; duritia populi talia remedia cō-
Gen. 12 pulerat, vt vel posteritatibus suis
num. 7. prospicientes, legi divinæ obedirēt.
Quis enim non magis filiorum salu-
tem, quam suam curet? Sed & si be-
nedictio patrum semini quoq; eorū
destinabatur, sine vilo adhuc meri-
to eius, cur non & reatus patrum in
filios quoque redundaret? Sicut gra-
tia, ita & offensæ: ut per totum ge-
nus & gratia decurreret, & offensæ,
salvo eo, quod postea decerni habebat.
cap. 15.

Prims Abrahæ parentis amore due-

tus Dei Filius in filium Abrahæ benedi-
ctionem promissi extendendam; & postea
aliorum parentum comitatus odio iniqui-
tatem ipsorum in filijs enuntiavit visi-
tandam. Nec mirum, quem enim ad be-
nesiciā conferenda excitabat misericordiā:
ad supplicia inferenda retardabat: divina
patientia. Visitans iniquitatem &c.
Odiendum se patrum filios vsque ad qua-
rtam generationem pleñendos minabatur:
diligentium autem se parentum liberos
vsque ad mille generationes promissi præ-
miandos. Breves enim temporis iustitie
terminos assignabat: longos misericordie
temporis limites proponebat.

Genf. 13. Faciamque semen
tuum, sicut pulverem terræ: si quis
potest hominum numerare pulve-
rem terræ, semen quoque tuum
numerare poterit, num. 16. Et *Ge-*
nes. 15. Suppice cælum, & numera
stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit
semen tuum, num. 5. *Tertul. lib. 3.*
adversus Marcion. Quid tibi videretur,
cūm Abrahæ sen ex post primam
promissionem, quā inq; multitudine
arenæ repromittitur: ad instar
quoque stellarum destinatur, non
ne, & terrarū, & cælestis dispositio-
nis auspiciis fuerit? *cap. 24.*

Et paulo infra, intelligens per
pulverem terrenam gloriam, & per stel-
las cali cælestem; alludensque ad illud
Pauli 1, ad Thessalon. 4. Et sic semper
cum Domino erimus, num. 16. sic
ait Tertul. eodem libro 3. Dum & in
terra, & in cælo, qui ob utriusque
promissionis ingratos ipsa etiam
elementa testatur: Audi cælum, &
inaures percipe terra, Isaiæ 1. Et
ego quidem etiam si nullam ipse cæ-
lestis manum mihi toties scriptura
porrigente, satis haberē huius quo-
que promissionis præiudiciū, quod
iam terrenam gratiam teneam, ex-
pectarem aliquid & de cælo, à Deo
cali, sicut & terræ: ita crederem
Christum sublimiora pollicentem,
eius esse, qui & humiliora promitte-
re.

Ee 3

rat, qui & experientia maiorum de parvulis fecerat, qui hoc inauditū si fortē regni præconium soli Christo reservaverat, ut per famulos quidem terrena gloria, cælestis verò per ipsum Deum annunciaretur. *cap. 24. Aptè equidem Abrahæ filij prius pulveri, posteriùs calo comparantur; qui enim meditatione mortis in minutissima pulveris grana rediguntur, in magna calidifera transferuntur.*

1595

Gen. 14
à n. 18.

Genes. 14. At verò Melchisedech, Rex Salem, proferens panem, & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelsio, qui creavit cælum, & terram: & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus; à n. 18. *Tertul. lib. 5. adversus Marcion.* Melchisedech, non circumciscus Abrahamum circumciscum, accepta decimarum oblatione, benedixit. At in Christum conveniet ordo Melchisedech, quoniam quidem Christus proprius, & legitimus Dei Antistes, præpuciati sacerdotij Pontifex, tum in nationibus constitutus, à quibus magis suscipi habebat, cogniturā se quandoque circumciscione, & Abraham gentem cū ultionē venerit, acceptatione & benedictione dignabitur, *cap. 9. Post audita præconia, quibus victor Abrahamus à Melchisedech exceptus est, decimas ei oblatiſe refertur, ne, si prius eas offerret, muneribus laudes emere videretur.*

1596

Gen. 15
num. 6.

Genes. 15. Credidit Abram Deo & reputatum est illi ad iustitiam. *num. 6. Tertul. lib. de Patient.* Patientia est, quæ fidem, & subsequitur, & antecedit. Denique Abram Deo credidit, & iustitiæ deputatus est ab illo: sed fidem eius patientia probavit, cū filium immolare iussus est, ad fidem, non tentationem dixerim, sed typicam contestationem. Cæterum Deus, quem iustitiæ deputasset, sciebat. Tam grave præceptum,

quod nec Domino perfici placebat, patienter, & audivit, & si Deus voluisset, impleſſet. Merito ergo benedictus, quia & fidelis; merito fidelis, quia & patiens. *cap. 6.*

Deinde sic Tertul. Nam olim, & oculum pro oculo, & dentem pro dente repetebant. *Exod. 21.* Et malum pro malo faciebant, *Deut. 19.* Necdum enim patientia in terris, quia nec fides: scilicet interim impatientia occasionibus legis sinebatur. Facile erat absente Domino, patientiæ, & Magistro, qui postquā supervenit, & gratiam fidei patientia composuit, iam nec verbo quidem lacerare, nec fatue quidē dicere, sine iudicij periculo licet. *cap. 6. Abram Deo credens merito iustus nominatur; iustus enim erat, qui fidem habēs ex fide vivebat.*

1597

Exod.
21.
Deut. 19

Genes. 17. Non ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarū gentium constitui te, *n. 5. & infra.* Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam, non vocabis Sarai, sed Saram, *n. 15. Tertul. lib. 4. advers. Marc.* Mutaret Petro nomen de Simone, quia & creator Abraham, & Saræ, & Aulæ nomina reformavit, hunc vocando Iesum, illis syllabas adijciendo. Sed & cur Petrum? Si ob vigorem fidei, mutæ materiæ, solidæque nomen de suo accommodarit. An quia & petra & lapis Christus? Si quidem & legitimus, positū cum in lapidem offendiculi, & in petram scandali. Omitto cætera. Itaq; affectavit charissimum discipulorum, de figuris suis peculiariter nomen cōmunicare, puto proprius, quā de non suis. *cap. 13. Parvam sanguinis effusionem futuram in Abrahamo una divini nominis littera satis munerauit; Petrus verò totum per martyrium Deo sanguine oblatum, ipse Deus quasi firmissimam, ac triumphalem columnam, martyrij gloriam Deo relaturam, integro Petra vocabulo coronavit.*

1598

Gen. 17
num. 5.

Genes.

1599

Gen. 17
nu. 26.
& 27.

Genes. 17. Eadem die circumciscus est Abraham, & Ismael filius eius. Et omnes viri domus illius, tã vernaculi, quã emptitij, & alienigenæ, pariter circumcisi sunt. *n. 26. & 27. Tertul. lib. adversus Iud.* Abraham circumciscus est. Sed ante Deo placuit, quã circumcideretur, nec tamen Sabbatizavit. Acceperat enim circumcisionem, sed quæ esset in signum temporis illius, non in salutis prærogativam. *cap. 3. Præceptũ satis durum circumcisionis non solum Abrahami filius, sed etiam tota domus statim adimplevit. Sed nil mirum, omnes enim Abrahamus ipse omnibus senior primus circumciscus, exemplo suo ad sanguinis effusionem iussu Dei absque mora equo animo perferendam concitavit.*

1600

Gen. 18
à nu. 1.

Genes. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei, cùmque eleasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, currebat in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram. Et dixit: Domine si inveni gratiam in oculistuis, ne transeas servum tuum: sed offeram pauxillum aquæ, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore, Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrũ, postea transibitis. *à n. 1. Tertul. lib. de carne Christi.* Nullus unquam Angelus ideo descendit, ut crucifigetur, ut mortem experiretur, ut à morte resuscitaretur. Si numquam eiusmodi fuit causa Angelorum corporandorum, habes causam, cur non nascendo acceperint carnem. Non venerant mori, ideo nec nasci. At verò Christus mori missus, nasci quoque necessariò habuit, ut mori posset. Non enim mori solet, nisi quod nascitur. Mutuum debitum est inter se nativitati cum mortalitate. Forma moriendi, causa nascendi est. Si propter id, quod moritur, mortuus est Christus, id autem mo-

ritur, quod & nascitur, consequens item erat imò præcedens, ut æquè nasceretur, propter id, quod nascitur (quia propter id ipsum mori habebat) quod, quia id, quod nascitur moritur, non competebat non nasci pro quo mori competebat? At quin tunc quoque inter illos Angelos ipse Dominus apparuit Abraham sine nativitate, cum carne scilicet, pro eadem carne diversitate. Sed vos hoc non recipitis, non eum Christum recipientes, qui iam tunc & adloqui, & liberare, & iudicare humanum genus discebat in carnis habitu, non natæ adhuc, quia nondum morituræ, nisi prius & nativitas eius, & mortalitas adnunciarentur, *cap. 6.*

Et lib. 3. adversus Marc. sic ait Tert. Solus Christus in carne ex carne nasci habebat, ut nativitatem nostram nativitate sua reformaret: atque ita etiam mortem nostram morte sua dissolveret, resurgendo in carne, in qua natus est, ut & mori posset. Ideoque, & ipse cum Angelis tunc apud Abraham in veritate quidem carnis apparuit: sed nondum natæ, quia nondum morituræ, sed & discentis iam inter homines conversari. *cap. 9.*

Et lib. adversus Praxiam sic ait Tertul. Filius itaque est, qui ab initio iudicavit; turrim superbissimam elidens, lingualque disperdens; orbem totum aquarum violentia puniens; pluens super Sodomam, & Gomorram ignem, & sulphurem, Dominus à Domino. Ipse enim & ad humana semper colloquia descendit ab Adã usque ad Patriarchas, & Prophetas, in visione, in somno, in speculo, in ænigmate, ordinem suum præstruens ab initio semper. Quæ erat persecuturus infinita, semper ediscebat, & Deus in terris cū hominibus conversari non alius potuit, quã Sermo, qui caro erat futurus. Ediscebat autem, ut nobis

Ec 4 silem

1601

Gen. 18
à nu. 1.

1602

Gen. 18
à nu. 1.

fidem sterneret, ut facilius crederemus, Filium Dei descendisse in sæculum, si & retro tale quid gestum cognosceremus. Propter nos enim sicut scripta sunt, ita & gesta sunt, in quos ævorum fines decurrerunt. Sic etiam effectus humanos sciebat iam tunc, suscepturus etiā ipsas substantias hominis, carnem, & animā. cap. 16.

Et lib. de carne Christi ita loquitur Tertul. Angelos creatoris conversos in effigiem humanam aliquando legisti, & credidisti; & tantam corporis gestasse veritatem, ut & pedes eis laverit Abraham, & manibus ipsoform ereptus sit Sodomitis Lóth: conluctatus quoque homini Angelus toto corporis pondere demitti desideravit ab eo, á quo detinebatur. Quod ergo Angelis inferioribus Deo licuit, ut conversi in corpulentiam humanam, Angeli nihilominus permanerent, hoc tu potentiori Deo auferis, quasi non valuerit Christus veré hominem indutus, Deus perseverare? cap. 3.

Et lib. de Resurrection. carnis, exponens illud Matth. 22. Erunt tamquam Angeli. n. 30. *Sic ait Tertul.* Si non nubendo, quia nec moriendo, utique nec ulli simili necessitati succedendo corporis conditionis. Quia & Angeli aliquando tamquam homines fuerunt, edendo, & bibendo, & pedes lavacro porrigendo. Humanam enim induerant superficiem, salva intus substantia propria. Igitur si Angeli facti tamquam homines in eadem substantia spiritus carnalem tractationem susceperunt, cur non & homines facti tamquam Angeli in eadem substantia carnis spiritalem subeant dispositionem, non magis solemnibus carnis obnoxij sub Angelico indumento, quam Angeli tunc solemnibus spiritibus sub humano? Nec ideo non permansuri in carne, quia non & in solemnibus carnis, cum nec Angeli ideo non & in

spiritu permanferint, quia non & in solemnibus spiritus. Denique non dixit. Erunt Angeli, ac homines negaret: Sed tamquam Angeli, ut homines conservaret. Nō abstulit substantiam, cui similitudinem attribuit cap. 26.

Afferam pauxillum aquæ, lava te pedes vestros. n. 4. *Non ait, & lavabo pedes vestros (quidquid Tertullianus: 'suprà insinnet') sed; lavate pedes vestros; hoc enim amoris opus Dei Filio ab ipso ante omnes alios exercendum servabatur, qui præsens minimè consentiret, ut Abrahamus amoris prerogativam sibi soli ab amore reservatam præripere intenteret.*

Genes. 22. Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum. Ait illi: Tolle filium tuum vniogenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstravero tibi. n. 1. & 2. *Tertul. lib. de Oratione.* Absit ut Dominus tentare videatur, quasi ante ignoret fidem cuiusque, aut deicere sit consentiens. Nam & Abraham non tētandæ fidei gratia sacrificare de filio iusserat, sed probandæ, ut per eum faceret exemplum præcepto suo, quo mox præcepturus erat, neque pignora Deo chariora habenda. cap. 8. *Tentavit. Non quòd Abrahami constantiam ignoraret, sed quòd sibi cognitam, eadem, & Angelis, & hominibus vellet, quasi gloriosius de constantia amici sui, ostentare; in eoque monte, qui terra visionis appellabatur, quasi in quodā theatro, constantia figuram omnibus oculis divinis, angelicis, & humanis indicaret.*

Genes. 22. Tolle filium tuum vniogenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstravero tibi. n. 2. & *infra.* Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac

1603

Gen. 22
num. 1.
& 2.

1606

Gen. 22
n. 1 & 2

Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem, & gladium. n. 6. *Tertul. lib. 2. adversus Marc. de concordia veter. & novo leg.*

Ne filius pater, & vates, cui pignus & hæres

Charus erat, quem fortè Deus donaverat illi

Hunc Deo mactaret, merito tentatus amore,

Supplicium magnum, sanctus pro sanguine languis

Connexus capite spinis ostenditur agnus,

Hostia sancta Deo.

Et lib. adversus Iudaos sic scribit Tertul.
De exitu planè passionis eius ambigitis, negantes passionem Crucis in Christum prædicatam, & argumentantes in super non esse credendum, ut ad id genus mortis exposuerit Deus Filium suum, quod ipse dixit; Maledictus omnis homo, qui pependit in ligno Deut. 21. Sed huius maledictionis sensum antecedit rerum probatio. Dixit enim in Deuteronomio. Si autem fuerit in aliquo delicto, ita ut iudicium mortis sit, & morietur & suspendetis eum in ligno. Sed & sepultura sepelietis eum ipsa die: quoniam maledictus à Deo est omnis, qui suspensus fuerit in ligno, & non inquinabitis terram, quam Dominus Deus tuus dabit in sortem.

Ex quibus sic inferi Tertul. eodem lib. Igitur non in hanc passionem Christum maledixit, sed distinctionem fecit, ut qui in aliquo delicto iudicium mortis habuisset, & moreretur, suspensus in ligno, hic maledictus à Deo esset, quia propter merita delictorum suorum suspendetur in ligno. Alioquin Christus, qui dolum de ore suo locutus non est, quique omnem iustitiam, & humilitatem exhibuit, & non pro meritis suis in id genus mortis expositus est: sed ut ea, quæ prædicta sunt à Prophetis, per vos ei obventura, implerentur. Sacramentum passionis

ipsius figurati in prædicationibus oportuerat: quantumque incredibile, tantò magis scandalum futurum, si nudè prædicari ur: quântoque magnificum, tantò magis ebullandum, ut difficultas intellectus gratiam Dei quæreret. Itaque imprimis Isaac cum à patre hostia duceretur & lignum ipse sibi portaret, Christi exitum iam tunc denotabat, in victimam concessi à Patre, lignum passionis suæ batulantis. cap. 10.

Et lib. 3. adversus Marcion loquens de morte Christi Domini, eadem ferè refert in cap. 18. Mons, ad quem Isaac scandens lignum sibi à patre heremico superimpositum asportabat, montem, ad quem noster verus Isaac Crucem ferens, ascendit, referebat, qui proinde mons, Dominus videbit, iure nuncupatur, in eo namque quasi in augustissimo theatro Dominica passionis scena ludrica Divinos oculos alliciebat, dum in Abraham filio lignum ferente, Dei Filius optimam in vera passionis suæ tragedia figuram acturus, apparebat.

Genes. 22. Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum &c. num. 6. *Tertul. lib. adversus Iudeos locutus de ligno Crucis.* Hoc lignum tibi & Isaac filius Abrahamæ ad sacrificium ipse portabat, cum sibi eum Deus hostiam fieri præcepisset. Sed quoniam hæc fuerant sacramenta, quæ temporibus Christi perficienda servabantur; & Isaac cum ligno servatus est, arietem oblato in vepre cornibus hærente; & Christus suis temporibus lignum humeris suis portavit, inlatis cornibus Crucis, corona spinea in capite eius circumdata. Hunc enim oportebat pro omnibus gentibus fieri sacrificium, qui tanquam ovis ad victimam ductus est, & velut agnus coram tondente se suæ voce, sic non aperuit os suum. Hic enim Pilato interrogante, nihil locutus est. cap. 13. Non Isaac, sed pro Isaac agnus spinis coronatus videbatur: in agno enim, Christus

Gen. 22
num. 6.

1609

Gen. 22
num. 6.

1610

Gen. 22
num. 6.

1607

Deu. 21
nu. 23.

1608

Deu. 21
nu. 23.

Christus Dei agnus spinis coronandus iam tunc protendebatur: noluit Dei Filius, ut filius Abrahæ spinea redemptus corona appareret, ne homo aliquis spinoso sermo coronatus in mundi amphitheatro cerneretur, antequam filius hominis in passionis certamine victor; triumphantis in morem, spinoso diademate insignitus compareretur.

1611

Luc. 16
nn. 22.

Luc. 16. Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno, n. 22. Dixerat Christus Dominus in eodem cap. Lex, & Prophetæ vsque ad Ioannem: ex eo Regnū Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit. Facilius est autem cælum, & terram præterire, quàm de lege unū apicem cadere. Omnis, qui demittit uxorem suam, & alteram ducit, mæchatur, & qui dimissam à viro ducit, mæchatur. Homo quidā erat dives, qui induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cædebant de mensa divitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingeabant vlcera eius. *an. 16. vsque ad 21.*

1612

Luc. 16
nn. 22.

Tertul. lib. 4. adversus Marcion. Debeo nunc & illud ostendere, unde hanc sententiam deduxerit Dominus, quovē direxerit, ita enim plenius constabit, eum non ad Moysen destruendum spectasse per repudiij propositionem subito interpositam: quia nec subito interposita est habens radicem ex eadem Ioannis mentione. Ioannes enim retundens Herodem, quod adversus legem uxorem fratris sui defuncti duxisset, habentis filiam ex illa; coniectus in carcerem fuerat, ab eodem Herode, postmodum, & occisus.

1613

Luc. 16
nn. 22.

Deinde sic infert Tertul. Facta igitur mentione Ioannis Dominus, & utique successus exitus eius illicitorum matrimoniorum & adulterij

figura iaculatus est in Herodem; adulterum pronuncians, etiam qui dimissam à viro duxerit: quod magis impietatem Herodis eneraret, qui non minùs morte quàm repudio demissam à viro duxerat: & hoc fratre habente ex illa filiam, & vel eo nomine illicitè, ex libidinis, non ex legis instinctu: ac propterea Prophetam quoque assertorem legis occiderat.

Deinde sic progreditur. Hoc mihi differuisse proficiet, etiam sublequens argumentum, divitis apud inferos dolentis, & pauperis in sinu Abrahæ requiescentis. Nam & illud quantum ad scripturæ superficiem, subito propositum est, quantum ad intentionem sensus, & ipsum coheret mentioni Ioannis malè tractati, & suggillati, Herodis malè maritati, viriulque exitum deformans, Herodis tormenta, & Ioannis refrigeria. cap. 34. Iure equidem in Lazaro Angelorum manibus excepto Ioannes Baptista defunctus figuratur, qui enim dum viveret, puritate Angelus esse meruit, Angelus etiam ab Angelorum Domino nuncupatus, defunctus ab Angelis in sinum Abrahæ affertur debuit. pompam ipsius honoratibus; non dicam funeralem, sed potius triumphalem.

1614

Luc. 16. Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris, *nam. 25. Tertul. lib. de Idololatria.* Lazarus in sinu Abrahæ refrigerium consecutus, contra dives in tormento ignis constitutus, alternas malorum vices æmula retributione compensant. cap. 13. Recordare &c. *Non solum privationem bonorum suorum, sed & Lazari malorum carentiam inebatur in memoriam revocare, ut duplicato tormento afficeretur, adeo enim erat inhumans, ut non magis suorum privatione bonorum, quàm Lazaricarentia malorum torqueretur.*

1615

Luc. 16
nn. 25.

Ex

Ex Clemente Alexan-
drino.

1616

Gen. 12
num. 1.

Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrabo tibi. num. 1. Clem. Alex. lib. 3. *Padagogi*. Apertissimè ergo docet Dominus per Abram, & patriam, & cognatos, & possessiones, & omnes divitias contemnere eum, qui Deum sequitur, cum eum fecit advenam. Et ideo eum appellavit amicum, ut qui suas facultates habuisset contemptui: erat enim honesto loco natus, & valde dives. cap. 2. *Dum Dei Filius à se ipso terram, in quam vocabat Abram ipsi Abra monstrandam promittebat, se totius itineris futurum Abra socium demonstrabat: ut Abram se in Dei societate securum fore intelligeret, nullumque in itinere periculum formidaret.*

1617

Gen. 12
num. 4.

Gen. 12. Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Lot, n. 4. Clem. Alex. ex *Hesiodo*.

Optimus ille quidem est, qui percipit omnia per se.

Ipsè est Abram, qui Deum quæsit.

1618

Is bonus est rursus, qui paret recta monenti.

Lib. 3. *Padagogi*. cap. 8. Pulchro amici titulo Abram est nominatus, non solum quia à Deo invitatus, ipsius Dei amore ductus Deum in omnibus quæsivit, sed & quia à Deo tentatus in filij immolatione, Deo paruit; & plurimas propter Deum tribulationes aquo animo sustinuit. iuxta illud in lib. *Iudith*. cap. 8. Memores esse debent, quomodo pater noster Abram tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est, n. 22. Ex quo loco constat, non verè dixisse Gentianum commentatorem Clementis ad hunc locum, Abrahamum

non fuisse in scriptura, disertis verbis Dei amicum appellatum.

Gen. 14. Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos tercentos decem, & octo: & persecutus est vsque Dan, n. 14.

Clem. Alex. Quemadmodum autè in Astronomia habemus exemplum Abraham, ita etiam in Arithmetica eundem Abraham. Cum enim audisset abductum fuisse Lot captivum, tercentis decem, & octo vernaculis suis numeratis, hostes aggressus, vincit maximum eorum numerum, Dicunt ergo Dominici quidam signi typum, quod ad figuram attinet, esse elementum, quod significat tercentos: significare nomen, salutare. Significari ergo eos esse Abrahamæ domesticos, & ei coniunctos, quod ad salutem attinet, qui ad signum, & nomen Domini confugerunt, & superasse eos, qui ipsos abducebant in captivitatem, & plurimas gentes infideles, quæ eos sequebantur. lib. 6. *Stromatum*, cap. 4. ubi multa scribit de numeris, *Numerum*, quod parva militum manus tot regum victoriosa agmina superaverit, quæ sub illo duce decertabat, qui signum Crucis, in quo scriptum erat Iesu nomen pro vexillo ferebat; militesque suos mysterioso numero deputabat; cum enim Dei favore niteretur, eos victores futuros confidebat, atque spe certa etiam ante pugnam gloriosissimè de hostibus triumphabat.

Gen. 15. Suspice cælum, & numera stellas, si petes. Et dixit ei: sic erit semen tuum, num. 5. Clem. Alex. lib. 6. *Stromat.* Ab Astronomia à terra elevatus, una cum cælo mente in cælum extollitur, & simul cum eorum cælesti ne circumagatur, semper considerans divina, & eam, quæ est inter se iuvicem consensionem, & convenientiam, à quibus abductus Abrahamus ascendit ad cognitionem eius, cui crediderat. c. 4. *Corporis oculos* Abraham

1619

Gen. 14
num. 14.

1620

Gen. 15
num. 5.

ham ad calum Dei iussu elevabat sed mentis oculis cali conditorem Deum aspicebat; celestem namque machinam pulcherrimam à Divino effectum artifice credebatur, ipsiusque infinita potentia contemplatione animam mirificè recreabat.

1621

Gen. 15
num. 6.

Genes. 15. Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. n. 6. Clem. Alex. lib. 6. Stromat. Est ergo, ut videtur, iustitia quadrata, omni ex parte æqualis, & similis in verbo, in facto, in abstinentia à malis, in beneficentia, & cogitationis perfectione, nusquam villo modo claudicans, ne videatur iniustus, & inæqualis. Quatenus ergo est aliquis iustus, est omnino is quoque fidelis: quatenus autem est fidelis, non dum est etiam iustus. Iustitiam dico, quæ sit per perfectum, & con summationem, per quam is, qui est cognitione præditus, iustus dicitur.

1622

Im verò Abraham, qui factus fuerat fidelis, reputatum est ad iustitiam, ut qui processisset ad id, quod est fidei maximum, & perfectissimum. Non enim qui solum abstinere à mala actione, est iustus, nisi præterea profecerit, ut & benefaciat, & cognoscat propter quam causam ab his quidem sit abstinendum, illa verò sunt agenda. Per arma iustitiae tradidit Apostolus iustum transiitum ad summam hereditatem, ab his quidem munitum, illis verò etiam agentem. Non enim solum armaturæ tegumentum, & abstinentia à peccatis, sufficit ad perfectionem, nisi adsumperit etiam opus iustitiæ, eam, quæ ad benefaciendum est, operationem. Tunc autem ambabus utens manibus, is, qui est cognitione præditus, in iustitia revelatur. cap. 5. Iustus processit Abraham neutro pede claudus, dextro, sinistroque pede rectè ambulabat, dum à sinistris, malisque omnibus deviahat: & in dextris, bonisque omnibus proficebat. sinistra manu omnia declinabat mala, dextraque manu bona omnia apprehendebat.

Genes. 15. Ego Dominus, qui eduxi te de vr Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam, n. 7. Clem. Alex. lib. 2. Stromat. Chaldæorū terram habebat Abraham, qui pauld post fuit Dei amicus, cap. 9. Felix Abrahamus, qui amicos omnes, quos in patria possidebat, uno Deo amico, quem præ omnibus faceret, commutabat.

1623
Gen. 15
num. 7.

Genes. 17. Postquam verò nonaginta, & novem annorum esse cæperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum. Ego Deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus. num. 1. Clem. Alex. Alludens etiam ad illud, & statum pactum meum inter me, & te, & inter seminum post te in generationibus suis, sedere sempiterno: ut sim Deus tuus, & seminis tui post te. n. 7. sic ait. Noster pædagogus sanctus Deus Iesus. Is apparuit Abraham, & dixit: Ego sum Deus tuus, gratus esto coram me. Eum autem tamquā optimus pædagogus, ut sit fidelis puer, instituit, dicens: & sis irreprehensibilis, & ponam testamentum inter me, & te, & semen tuum. Amicitia, quæ præstat, & curam gerit, hic est societas, & communicatio, lib. 1. Pædagogi, cap. 7.

1624

Gen. 17
num. 1.

Aptè, ubi D. Hieronymus vertit, Ambula coram me, legit Clemens, Gratus esto coram me; qui enim quavis sit ætate provectus, ut Abrahamus, in via perfectionis sitit gratum, ingratus Deo est, Deoque displicet qui autem semper ambulat, gratus, Deo non potest non placere. Nec minus aptè ubi Hieronymus posuit Et esto perfectus, Clemens habet secundum septuaginta. Et sis irreprehensibilis, solus enim irreprehensibilis habetur, qui est in omni virtutū genere perfectus. Fidelissimum cum Abrahamo Dei Filium in istum pactum, quod Clemens societatem nuncupavit, dum enim se futurum Abrahami filium esse promisit, secetiam Hebræorum populi quasi unius societatis ducem specialem fore indicavit.

1625

Gen. 17
num. 1.

Genes. 17. Non vitra vocabitur

1626

Gen. 17
num. 5.

bitur nomen tuum Abram sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. n. 5. Clem. Alex. Is, cum sublimem eorum, quæ aere eveniunt, & excelsam eorum, quæ in cælo moventur persequeretur philosophiam, Abram vocabatur, quod exponitur Pater sublimis. Postea autem cum in cælum respexisset, sive viso, in spiritu Filio, ut quidam exponunt, sive glorioso Angelo, sive etiam aliàs cognito Deo creatura præstantiore, & quolibet, qui est in ipso ordine, assumit alpha; nempe cognitionem viuis; & solius Dei, & dicitur Abraham, ut qui pro naturæ indagatore, sapiens piusque in Deum, & eius amicus factus est. Exponitur enim, Pater electus, lib. 5. Stromat. cap. 1. Vnius litteræ ex nomine Dei desumptæ ad nomen Abram, breve videtur esse additamentum; sed quod magnum nomini Abraham honoris asserat incrementum.

1627

Gen. 18
nu. 27,

Gen. 18. Quia semel cæpi, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis, n. 27. Clem. Alex. lib. 4. Strom. Abrahâ, qui propter fidem, & hospitalitatem Dei amicus, pater autem Isaac est appellatus. & infra. Qui enim Dei amicus propter fidem liberam vocatus est Abraham, non fuit gloria elatus, sed magna utens modestia, dixit. Ego autem sum terra, & cinis. cap. 6. Cum sim pulvis, & cinis. Qualis ante vitam fuisset, qualis post vitam futurus esset Abrahamus considerabat; ideoque se pulverem, qualis fuerat ante animam insufflatam, & cinerem, qualis post animam efflatam foret, nominabat.

1628

Gen. 22
nu. 12,

Gen. 22. Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi, quod times Deum, & non pepercisti vni-genito filio tuo propter me. nu. 12. Clem. Alex. lib. 1. Pedag. Ipse est Isaac qui est typus, & figura Domini. Puer quidem, ut filius: erat enim filius Abrahæ, quemadmodum Christus Dei: hostia autem sicut Dominus,

sed non oblatus est, ut Dominus. Ligna solum sacrificij portavit Isaac, ut lignum Dominus. Mystice autem risit, prædicens, fore, ut Dominus nos risu imple-ret, qui sanguine Domini ab interitu, & corruptione redempti sumus. Solummodo autem iure Isaac non passus est, qui primas passionis partes Verbo cesserit. Quia etiam significat Domini divinitatem, dum non fuit occisus. Surrexit enim post iusta facta funeris Iesus; non passus, quemadmodum Isaac dimissus est à sacrificio. cap. 5. Dum Æternus Pater filium Abraham in sacrificium sibi offerre prohibebat, suum ipse Filium pro eo offerendum destinabat. Ne Isaac risus patris in luctum per mortem mutaretur, Christum gaudium Æterni Parentis cum lacrymis sibi Pater voluit sacrificari, quasi gaudium suum vellet perdere, ut Abrahamus risum suum conservaret.

Genes. 23. Audi nos domine princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum n. 6. Clem. Alex. lib. 2. Strom. Sapientem docens esse regem, eos, qui sunt diversi generis facit ei dicentes: Rex à Deo tu es in nobis, ijs, qui ab eo reguntur, propter zelum virtutis viro bono sua sponte partibus. cap. 8. Iure profecto hi homines Abrahamum sibi in regem delige-bant, quæ non imperiosum, sed obsequiosum potius suis subditis fore sperabant; quippe qui non à suis adorari, sed eos adorare voluisset. Quod & præstitit. Et adoravit populum terræ. n. 7. Sed nihil mirum adorabat illum, à quo beneficium, quod petebat sperabat.

Genes. 25. Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Ceturam, Deditque Abraham cunctas, quæ post federat, Isaac: filijs autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem. num. 1. 5. & 6. Clem. Alex. lib. 2. Stromat. Abrahæ, qui ex tribus

1629

Gen. 23
num. 6.

1630

Gen. 25
nu. 1. 5.
& 6.

ff

vxeri-

uxoris liberos susceperat, non ut frueretur voluptate, sed quod speraret, ut puto, in principio genus multiplicare, vnus solus hæres succedit in bonis paternis, alij autem diuisi à cognatione. *cap. 8. Post obitum Sara aliam duxit uxorem Abrahamus nomine Ceturam; non quidem libidine ductus, ut voluptatibus indulgeret, sed Dei amore, ut genus suum divino cultui specialiter deputatum multiplicaret.*

Ex D. Zenone.

1631
Gen. 15
num. 6. **G**en. 15. Creditit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, *num. 6. D. Zeno.* Abraham contra spem in spem credidit Deo, ut fieret pater multarum gentium. Contra spem autem est, quod impossibile est, ac non videtur esse possibile: sed possibile hac spe fit, cum Dei dicto indubitanter, ac fortiter creditur: dicit enim Dominus, Omnia possibilia credenti. Vnde Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: qui ideo iustus, quia fidelis: iustus enim ex fide vivit: ideo fidelis, quia credidit Deo: qui nisi credidisset, neque iustus, neque pater gentium esse potuisset. *Et infra Fides itaque donum Dei. Per hanc Abraham ad Dei pervenit amicitiam. Sermone de spe, fide, & charitate.*

1632
Iud. 8.
nu. 22, *In lib. Iudith. sic habetur cap. 8. Pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. num. 22. Ergo Abrahamus fide credens se ab omnibus tentationum periculis Dei auxilio liberandum, tentationum aquo animo ferebat laborem, illisque probatus suum erga Deum firmum probabat amorem.*

1633
Gen. 17
nu. 26.
& 27, *Gen. 17. Eadem die circumciscus est Abraham, & Ismael filius eius, & omnes viri domus illius, n. 26. & 27. D. Zeno.* At fortasse quispiam dicat. Peccator ergo fuit Abra-

ham, ut circumcideretur, an iustus, & circumcisci non debuit? Abraham fratres, & vir iustus fuit, & tamen necessarium circumciscus. Quid enim scriptum dicit? Abraham credidit Deo, & deputatum est illi ad iustitiam. Nunquidnam dixit, Abraham circumciscus est, & deputatum est illi ad iustitiam? Cum igitur Abraham integer sit iustificatus, & postea circumciscus, manifestum est circumcisionem non Abraham fuisse necessariam, sed in designationem Iudaici populi, qui carnalis futurus fuerat procuratam. *Serm. de Circumcisione.*

Et sic progreditur. Denique nihil illi contulit: quia Deo ante, non postea quam circumciscus est, placuit: primumque non circumcissionis, sed in hac fide robusta merita repromissionis accepit. Vnde manifestum est Abraham gemini populi typum in semetipso portasse; ut circumcissionis nota exprimeret Iudæum, credulitatis iustitia Christianum, *Ser. de circumcissione.* Eadem die circumciscus est Abraham *n. 26. In illa videlicet die, in qua preceptum circumcissionis acceperat, ne si precepti impletionem procrastinaret exemplo suo domesticis suis ab obedientia ad implendum illud preceptum, retardaret.*

Gen. 21. Crevit igitur puer, & ab lactatus est: fecitque Abraham gradum convivii in die ablationis eius n. 8. D. Zeno. Ablactato Isaac accepimus Abraham fecisse cenam, quod ab lactatus iam puerili ætate proximum cibum lactis excederet. Et Apostolus omnes rudes fidei, & infantiles adhuc in Dei rebus scientiæ lacte potat: ergo profectus maximus est iam lacte non indigere: ad fortior enim cibum transivisse filium suum, Abraham etiam convivij lætitia testatus est. *Ser. 2. de Ps 130. Primus omnium grande convivium fecisse Abrahamus refertur, qui aliqui iustus erat; ne quis postea grandia convivicia fieri condemnaret. suam enim erga convivas munificentiam, qui grande convivium faceret, sancti patris exemplo, posset commendare. Gen. 1.*

1634

Gen. 17
nu. 26.
& 27.

1635

Gen. 21
num. 8.

1636 *Genf. 22.* Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum
Gen. 22. Abraham. At ille respondit: Adsum
num. 1. *num. 1.* *D. Zeno.* Inventa est causa, ubi Abraham fides tentatione fortior militaret. Carissimi membra, quæ osculis premere consueverat, armatus gladio iubetur occidere. Quid fecerat pietas? præceptum differrī non potest, præstiterat mater cum sterilis esset, ad gladium nascitur puer? Talem casum nemo doluit, nisi, quæ genuerat, mater. Nemo plangit vivas exequias: & innocentis hominis obsequium nemo ante fleibus rigat: ne pater dubitasse videretur, si flectet. Devotus sic stricto vultu puerum ducit ad aram, recipit gladiū medium: pectus fidei militabat. Non pallefcit vultus: non contremuit manus. *serm. 3. de Abrah.*

1637 *Et alibi sic loquitur D. Zeno.* Nunc mihi Abrahamæ memoranda est mira illa tentatio, quæ cum aut sacrilegū fecerat, si contemneret Deum, aut crudelem, si occideret filium, nisi quæ tam singulari, ac verè divina patientia inter religionem, pietatemque negotium temperaret, in spe non denegans Deo, quod contra spem acciperat à Deo. Igitur Isaac sibi dulcissimum filiū, Deo victimam dulciorem contemnit, ut servet: destinat iugulare, ne iugulet, securus illo se non posse displicere facinore, quod Deo gerebatur auctore. O novum spectaculum, ac verè Deo dignū: in quo desinere difficile est, utrum sit patientior sacerdos, an victima. Non percussoris, non percutiendi claudicat color, non membra tremore vibrantur, non demissi, non torvi sunt oculi. *Serm. de patientia.*

1638 *Sic progreditur idem D. Zeno.* Nemo rogat. Nemo trepidat. Nemo se excusat. Nemo turbatur, ne verè sit patricidium. Ille exerit gladium, illa cervicem vno voto, una devotione: ne quid profanum sit, diligenter, ac patienter geritur, quod ab altero celebratur.

Ille lignum, quo imitatur, sibi præponit: ille aram struit. Sub tanto, non dicam, humanitatis, sed potius ipsius naturæ metu læti sunt, soli cedit affectus pietatis pietas religionis: favet utrique religio. Mædus stæpet gladius, nullo impedimento suspensus, mactatione terribili gloria se præstitisse, non crimen. *Serm. de patientia.*

Tandem sic concludit idem D. Zeno. Quid hoc est? Ecce immanitas in fidei, & scelus transit in sacramentū patricida. Incurtus cedit: & qui immolatus est, vivit, ambo sibi gloriæ, ambo charitatis exemplum: ambo Dei cultus admirabile deculis testimoniū. Felix orbis fuerat, fratres, si omnes sic fieret patricidæ. *Serm. de patientia.* Abraham, Abraham. *Repetito bis nomine in hoc loco eum Damianus compellavit, ut & externū, & internum hominem excitaret. At ille respondit: Adsum, ut & corpore, & animo se presentem esse ad implendum quicquid Deus precipere indicaret.*

Genf. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnu montium, quem monstravero tibi. *n. 2. D. Zeno.* Unicus ille filius sollicitus senis, adhuc parvulus, cui pietas, & misratio maior debetur, postulatur ad victimam: cui si per humanam fragilitatem aliquo in eoque infirmitas nasceretur, aut humanus exitus cōtingeret, vix incius casibus pater vivere potuisset, si annis teneris moretetur. Hic igitur infans, & cuius vita paternus affectus, & maternus pendebat, ad explorationem fidei suæ divina voce postulator ad victimam. *Serm. 1. de Abrah.*

Deinde sic pergit idem D. Zeno. Volo, dixit Deus, mihi fieri sacrificium Abraham tuis manibus, in morte de filio tuo: hæc mihi i victimam placeat hoc me sanguine deplacabit: iste meus sacrifici debetur. Vnde immolari iubeo

iubeo. Non contristat frontem devotissimus Abraham: nec dolor patrilachrymas persuasit: sed exultat; & gaudet. *Serm. 1. de Abraham.*

1642

Gen. 22
num. 2.

Et alibi exponens eundem textum sic ait idem D. Zeno. Progenitus in primis infantiae rudimentis iubenti ac deposcenti Deo innocens martyr effertur: immaculata hostia: nec victima imparatus: qui testis divini timoris ad fidem à Domino poseitur, à parente perducitur: sed hostia nō sanguinis, sed salutis. *Serm. 2. de Abraham.* Tolle filium tuum. *Ut dāmi mihi eum obtuleris, non iam tuus, sed meus incipiat esse filius. Felix quicum divino humanum parentem meruit commutare, ne de inceptis patrem hominem, sed Deum praesumeret sancta quadam iactantia nominare.*

1643

Gen. 22
num. 3.

Genes. 22. Igitur Abraham de nocte confurgens, stravit asinum suum: ducens secum duos iuvenes, & Isaac filium suum. Cūque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem praeceperat ei Deus. *num. 3. D. Zeno.* Nec timuit, ne parricidium ei imputaretur: sed magis, ut devotioni pareret, lætatur hoc iussisse Deum. De filio hostia parabatur festina. Denique implere sacrificium, ne mora faciat peccatum, necessarijs sacramentis protinus præparatur. Ascenditur in montem. Omni mysterio, sacrificioque disposito, ductus filius gaudens, gaudente patre, patris dextera feriendus. *Serm. 1. de Abraham.* Maluit Abrahamus crudelis in filium esse, quā Deo inobediens reputari.

1644

Gen. 22
num. 6.

Genes. 22. Ipse verò portabat manibuserignem, & gladium, *num. 6. D. Zeno.* Ecce, ut ait Apostolus, contra spem natum, Abraham ad aram, filium immolaturus Domino auctore perducit: nec deest ad ministerium gladius: ut pater esset pariter, & sacerdos. *Serm. 2. de Abraham.* Cur filio non dedit ignem & gladium, sibi que lignorum portandum accepit

fascem; ut sic filius levius, & ipse gravior pondus asportaret? Fortassis, ne dum in manibus filij ignem, & gladium intueretur, ipsum filium, non ut qui leviter ignem & gladium ferret, sed qui iam ignis flammis, gladiique plagas patienter sufferret, cogitaret.

Genes. 22. Cūque duo pergerent simul, dixit Isaac patri suo: Pater mi: At ille respondit: Quid vis filij? Bece, inquit, ignis & ligna: ubi est victima holocausti? Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter. *n. 7. & 8. D. Zeno.* Securus de fide generis sui pater filio, de quo nō dubitabat, patefecit, quia se Dominus postulasset: & quid ipse Dominio promississet, ostendit. Lætatus est puer patre fideli, ipse quoque fidelior: nec reculebat mortem, quam Deus, qui vitam dederat, im-perabat. *Serm. 1. de Abraham.* Quid vis filij? Non addit, mi. Cum Isaac Abrahamum patrem nominaveris suum, dicens, Pater mi: cur Abrahamus Isaacum filij, dum ei respondit, suum non appellat? Ne generum erga filium ostenderet amorem, adversus quem paulo post summum decreverat manifestare rigorem.

Genes. 22. Cūque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum. *num. 9. Div. Zeno.* Lætatur pater filio quoque gaudente: & cum gaudio vincti pignori alligat manus; quas ille vincendas libentiùs offert. Pedes quoque constringit, ne in exitu mortis concitata victima calcitraret; securus enim pater optimus timuit, ne dolori aliquid liceret in mortem. O fratres securi devotio! O pater spiritum captans; corpus verò mortemque contemnens, O qui servum Domini ita esse memperat, ut patrem se esse nesciret. *Serm. 1. de Abraham.*

Deinde sic progreditur Div. Zeno. explanans eundem textum. Quid est pater, ecce sub oculis ia

1645

Gen. 22
n. 7. &
8.

1646

Gen. 22
num. 9

1647

Gen. 22
cet num. 9.

oculis iacet filius vinculis astrictus. Vbi sunt lachrymæ? Vbi dolor, qui in humanis sensibus versari consuevit? In tantis filij casibus lætatur, & gaudet: & se Dominum promeruisse triumphat. *serm. 1. de Abrah.*

1648 Et alibi adhuc exponens eundem
Gen. 22
num. 9. textum sic loquitur D. Zeno. Traduntur teneræ adhuc vinculis manus: & ne quid minus ab hostia videretur, pedem ligatura destrinxit: ne incitata victima displiceret. Cesset itaque hic carissimi impietatis abominanda suspitio. Abraham Dominum filio: sacerdotem prætulit patri: nec pium se credidit, nisi probasset fidelem. *Serm. 2. de Abrah.* Cumque alligasset &c. Cum antea de lignis, de igne, de gladio mentio facta fuerit, nullam de vinculis factam invenio mentionem, & tamen dicitur a patre filius alligatus. Quibus ergo filium pater vinculis alligavit? Fortassis factis ex cingulo, quo puer antea cingebatur: neque enim puer male præcinctus erat, qui proinde libenter cingulum, quo se puer præcingebat, in vinculum, quo ipsum pater cingeret, commutaret.

1649 Genes. 22. Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum. Et ecce Angelus Domini de cælo clamavit, dicens Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum. Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quiddam times Deum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. *numer. 10. 11. 12. 13. D. Zeno.* Accepit iam præmia, quæ meretur, divina etenim explorationis tentamina porriguntur: exerit quidem ferrum, & armata dexterâ subleuat manum: sed vox eius, qui victimam postulaverat, contradicit. Respice retro, dixit Deus, & antequam respicias, parce. Ecce, & meritum principale divinam indulgentiam meruisse sub casibus: nam retro respiciens Abra-

ham invenit victimam, quam innocens immolaret. *serm. 1. de Abraham.*

Et alludens etiam ad illud eiusdem cap. 22. Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio. *num. 13. sic ait idem D. Zeno.* Bo ferro maciavit arietem, quo filium percutere iam parabat. A filio ad agnum transtulit dexterâ semper lætatur, & gaudens. Nec mutatus est vultus eius, cum esset victima commutata. Cum tantæ ætatis arietem obtulit, eum quanta obrulerat & filium: ubi enim fides fuit, non erat dolor. In illo sacrificio solus Deus voluit: quia aliam victimam procuravit: nam Abraham cum filio sic probatus. Deo est, ut non postulans misericordiam mereatur. *ubi supra.*

Deinde sic concludit D. Zeno. Videamus fratres electissimi legum arcana: & intellectum altius profeceramus. Abrahami sub lege non erat, sed legem solus implevit. Et qui nullo iure legis tenebatur, omnino ius divinum præcipue custodivit: cuius immolatione ille quoque gauderet, qui ad victimam parabatur. Aries hærebat in ervo implicitus spinis, capite obligatus. Hic est, qui pro Isaac immolatus est Deo. Hunc obtulit Abraham: hunc iussus est immolare. *Serm. 1. de Abraham.*

Et alibi exponens eundem locum sic ait Div. Zeno. Intrepidus ad munus immolationis armatur. Rimatur ad ictum vulneris securus animus; sed secutior manus, elatus in immolandum gladius libratur; nec puerum mors vicina contristat; ne trepidatio fidem prodat infirmam. Sub hac denique immolantis, immolandique constantia absolvi meruit, dum humanum ex se deponit timorem; & *Ef 3* quon-

1650
Gen. 22
num. 13.

1651
Gen. 22
an. 10.

1652
Gen. 22
an. 10.

& quantum ad fidem pertinet, pater promissa complevit; Dominus patricidium probata voluntate prohibuit. *serm. 2. de Abraham.*

1653

Gen. 22
à n. 10.

Et iterum alibi adhuc super eundem textum sic ait D. Zeno. Religiosus carnifex stringit gladium, patris erat quod levavit: Dei fuit, quod pepercit. Nec qui feriebatur, timuit: nec qui feriebat, expavit. Sacrificium Domini non dimittitur, sed mutatur. Melius servavit filium, dum non pepercit. *serm. 3. de Abraham.*

1654

Gen. 22
à n. 10.

Et tandem adhuc ad eundem locum sic ait D. Zeno. Quapropter si pater bonus, si providus, si utilis esse desideras, sicut ille Abraham, Deum plus debes amare, quam filios, ut habere merearis integros, incolumes, ac beatos. *Sermone de iustitia.* Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam *num. 12.* Non solum dixit, Non extendas manum tuam super puerum, sed addit. Neque facias illi quidquam. Ne videretur solum gladii ictum, quo filium pater penitus interficeret, sed etiam plagas, quibus filium ferire posset, prohibere. Non enim solum necis, sed & plagarum Dei filius sibi primatum voluit reservari.

Ex D. Cyrillo Hierosol.

1655

Gen. 12
num. 1.

Gen. 12 Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrabo tibi. *num. 1. D. Cyrillus Hier.* Neque prius amicis Dei vocatus est, quam credidisset, & omne opus secundum fidem perfecisset. Reliquit parentes per fidem; deseruit patriam, & regionem, & domum per fidem. Quemadmodum igitur ille iustificatus est, & tu iustificeris, *Catechesi 5. de fide.* Egredere de terra tua & veni in terram, quam monstrabo tibi, *num. 1. Possessionem terra*

propria, cum visione terra aliena iubetur patriarcha commutare. Non apiani alius permutationem indicaret. At non ita Abrahamus, qui & terram propriam, & qua egredi precipiebatur, concubabat, & alienam, quam sibi demonstrandam audiebat inspiciendam, sed despiciendam iam tunc animo desinabat.

Gen. 18. Respondensque Abraham, ait: Quia semel cepi, loquar ad Dominum meum; cum sim pulvis & cinis. *nu. 27. D. Cyrillus Hier.* Magnus erat Abraham, & honorandus, sed magnus respectu hominum: cum autem ad Deum respexit, tunc inquit, ingenuè confitens, Ego sum terra & cinis. Non dixit, terram, & tacuit, ne se ipsum magnum elementum terram appellare videretur: sed addit, cinerem se esse, ut vilitatem, fragilitatem, & imbecillitatem suam ostenderet. *Catechesi 6.* Loquar cum sim terra. Quid dicis o sapientissime philosophes, si terra es, quo loqueris ore? Si cinis es, qua lingua effaris? Certe dum Abrahamus, se ita humiliabat, non ore terreno sed caelesti, non cinerum lingua, sed fidei sermonem Deo gratum proferebat.

Gen. 22. Cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum. Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum. *à nu. 9. D. Cyrillus Hier.* Cum iussus esset offerre filium, quamvis iam audisset; In Isaac vocabitur tibi semen; offerret filium suum unigenitum Deo, credens quoddam mortuis poterit excitare Deus. Colligans filium suum, & lignis imponens, voluntate quidem immolavit, divina autem bonitate filium vivum recepit; agno, ipsi loco filij oblato. *Catechesi 5. de fide.* Posuit eum in altare. Quid agis o pater? Ita ne tuus erga filium tuum amor te non solum amantem reddidit, sed amantem, ut eum in ara ponas, quasi aliquod numen à te religiose venerandum? non certe, sed ut sacrificium Deo soli vero ate, nisi Deus tuum iusserit dexteram tenere,

1656

Gen. 18
nu. 27.

1657

Gen. 22
à nu. 9

non

non sine sanguine offerendum.

1658

Exo. 4.
num. 5.

Exod. 4. Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. num. 5. D. Cyril. Certum quodd existientium, & subsistentium. Si enim Abraham mortuus est, vel non existit, & Isaac & Jacob; numquid Deus ut non existientium? num aliquando dixit rex, te regem esse militum, quos non habet? Quando aliquis ostendat divitias, quas non possidet? Necessè est itaque subsistere Abraham, & Isaac, & Jacob, ut Deus sit existientium Deus: neque enim dixit, ipsum eram Deus, sed sum. Catechesi 18. Vbi alludit ad illud Exodi. 3. Ego sum qui sum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. 2 n. 14. Ergo Deus hos tres quasi veteranos milites habebat, quorum auxilio quisque facillè posset tres animas hostes superare, neque Deo duci deesse poterat pecunia militaris, ut stipendia solveret, cum hos tres virtutis thesauros omnibus virtutum divitijs plenos possideret.

Exo. 3.
2 n. 14.

Ex D. Ambrosio.

1659

Gen. 12
num. 1.

Genes. 12. Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrabo tibi. num. 1. D. Ambros. lib. 1. de Abrah. Cum Dominus Deus noster hunc locupleti benedictionis suæ dote donaverit, ut eius gratia provocaret ceteros, institutione corrigeret: Moyses quoque imitandum eundem nobis descripsit, ut corda hominum in vitium labentia, huius viri contuitu, vel ut è quodam terreno busto resuscitaret non perfunctorium debet videri, si nos quoque scrupulosius eiusdem viri versemus vestigia, cap. 1.

1660

Et postquam D. Ambrosius eodem

lib. 1. sic iam à Platone rempublicam, & à Xenophante Sapientem principem adhibatum fuisse memoras, sic ait. Ut ex ultimo philosophiæ sive regis iusti, & sapientis disciplina procedere: quàmto magis nos non compositam figuram sapientis viri, sed expressam virtutem, & divino institutam magisterio recensere intentius, & vias eius debemus persequi, quem Moyses ita descripsit, ut retro quodammodo se ipse respiceret. cap. 1. Et in Ps. 1. sic ait, Abraham Chaldæus tuit, sed fugit à Chaldæis, & ante legem: tu sub lege natus es, fuge ab impij. Ille hæreditatem patrum respuit, ut fidei possideret: tu successionem corporis derelinque, hæreditatem devotionis acquire. In v. 1.

Et iterum lib. 1. de Abraham sic ait idem D. Ambros. Magnus plane vir, & multarum virtutum clarus insignibus, quem votis suis philosophia non potuit æquare. Denique minus est, quod illa finxit, quam quod iste gessit: maiorque ambitioso eloquentiæ mendacio simplex veritatis fides. Itaque cuiusmodi fuerit in eo viro devotio, consideremus. Ea enim virtus ordine prima est, quæ est fundamentum cæterarum: meritoque hanc ab eo primam exigat Deus, dicens: Exi de terra tua &c. cap. 2.

Et lib. primo de offic. sic ait idem D. Ambros. Abraham, qui ad magistrum futuræ successionis informatus, & instructus est, iussus exire de terra sua, & de cognatione sua, & de domo patris sui, nonne multiplicitate necessitudinis præstrictus, affectus tamen appetitum rationi obedientem præbuit? Quem enim terræ suæ, cognationis, domus quoque propriæ gratia, non delectaret? Et hunc ergo mulcebat suorum suavitatis, sed imperij cælestis, & remunerationis æternæ consideratio movebat ampliùs. Non ne considerabat uxorem imbecilem ad labores, tē-

Ff 4

neram

Gen. 12
num. 1.

1661

Gen. 12
num. 1.

1662

Gen. 12
num. 1.

neram ad iniurias, decoram ad incentiva insolentium, sine summo nō posse duci periculis? Et tamen subire omnia, quā exulare consultius deiudicavit. *cap. 24. Paternam domū multis refertam divitijs Abram emortuo paulo antea patre inhabitabat; hanc Dominus relinquendam precipiebat, ipsamque adhuc domū patris, non verò domū Abrahæ nominabat. De domo patris sui, ut ex memoria paterna mortis Abram ad memoriam mortis propria excitaret, & ad paternas divitias contemnendas provocaret.*

1663

Gen. 12.
num. 1.
& 2.

Genes. 12. Egredere de terratuā, & de cognatione tuā, & de domo patristui, & veni in terram, quā monstrabo tibi; Faciāque te in gētem magnā, & benedicā tibi, & magnificabo nomen tuū, erisque benedictus. num. 1. & 2. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Satis fuerat dixisse, de terra tuā. Ibi enim erat exire de cognatione, exire de paterna domo. Sed ideo addidit singula, ut eius affectum probaret, ne fortē aut imprudenter cēpisse videretur, aut fraus aliqua mandatis cælestibus pararetur. Sed sicut coacervanda fuerunt præcepta, ne quid lateret: ita etiam proponenda præmia, ne fortē desperaret. Tentatur, ut fortis, incitatur, ut fidelis, provocator, ut iustus. cap. 2. Difficilia profectō Abrahæ Dominus imperabat, obtemperanti tamen magnam sui nominis gloriam promittebat, ut si præcepti onere gravaretur, desiderio levaretur honoris. Magnanimus enim vir ferendum magnum despiciit laborem, dum magnum assequendum sibi aspiciit honorem.

1664

Gen. 12.
num. 4.

Genes. 12. Egressus est itaque Abram, sicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Lot. num. 4. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Hoc autem quod pro magno inter septem sapientum dicta celebratur (Sequere Deum) perfecit Abraham, factoque sapientum dicta prævenit, & secutus Deum, exivit de terra sua. cap. 2.

& lib. 2. Exijt Abraham, quemodum locutus est Dominus. Hinc ferunt gentiles, septem sapientum sententiam: Sequere Deum, quasi inventum suum; cum longē anterior nō dico Abraham, sed Moyses fuerit, per quem lex data est, dicens. Post Dominum Deum tuum ambula. cap. 2.

Et infra sic loquitur idem D. Ambros. Supra habes, Exi, dixisse Deum, in quō apertum imperium iubentis expressum: hic habes, Quemadmodū locutus est illi Deus, quasi quidam confabulationis affectus comprehēditur: omnis enim fecit quæ statuta sunt. Antē factum igitur Deus dicit quasi obnoxio, post factum loquitur quasi amico. Amicus est enim Deo, qui facit quæ imperata sunt. Vnde, & in Evangelio suo dicit Dominus Iesus: Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis, iā enim non dicam vos servos. cap. 2. Abram solum à Deo è patria & paterna domo, è cognatione exire iussim aliquis existimaret, sic enim dixit Dominus: Egredere, & veni: ab ipsoque præcepti modum non impletum, dum non solum sed cum uxore, nepote, & multis & familia egressus describitur. Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universamque substantiam, quam possederat, & animas, quas fecerat, in Haran. num. 5. Ut igitur famæ confuleret obedientis, eum egressum, si ut Dominus ei præceperat, scribendū mandavit, ne aliquis Abram præcepti divini modum violasse putaret, qui si solus egredi inberetur, solus profectō relictiis omnibus commigraret, ne divini mandati modum sibi præscriptum violaret.

Genes. 12. Et ivit cum eo Lot. num. 4. D. Ambros. lib. 2. de offic. Plurimum itaque prodest unicuique bonis iungi: Adolescentibus quoque vtile, ut claros, & sapientes viros sequantur: quoniam qui congregatur sapientibus, sapiens est: qui autem cohæret imprudentibus, imprudens;

1665

Gen. 12
num. 4

1666

Gen. 12
num. 4.

prudens agnoscitur. *Et paulo. infra.* Pulchra itaque copula seniorum, atque adolescentium. Alij testimonio, alij solatio sunt, alij magisterio, alij declarationi. Omicito quod Abraham sit Lot adolescentulus etiam proficiscienti, ne fortè hoc propinquitatis magis fuisse existimeretur, & necessarii potius, quàm voluntarii ad iunctionis. *cap. 20. Prinsquam dicatur, quod Abraham Lot nepotem secum ule-*

chem interpretatione latina dicitur numerus, vel cervix: per quæ executionem præcepti operis intelligimus, siquidè, & iocra habemus scriptum. Supposuit humerum suum ad laborandum. Vnde per figuram, lo-

1669

Gen. 12
num. 6.

1667

Gen. 12
num. 5.

Genes. 12. Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui univrsamque substantiam, quam possederat, & animas, quas fecerat in Haran. nu. 5. Septuaginta legunt. Et omnem animam, quam possederat in Charran. *D. Ambrosius lib. 2. de Abraham.* Scriptum est, quia possidebat animam suam tamquam liberam regens, & nulli servituti obnoxiam. Hoc ergo habet intentio Doctoris, eò quod etiam in illis diviticulis, & anfractibus constitutus, est ita inflexus ad culpam, ut demigrare non posset. Denique mentem suam ab illa lubrica possessione defendit, & transtulit. *cap. 2. Chaldaus,* Et omnes animas quas legi subiecerat in Harā. *Qui igitur aliorum animas à regione impia asportabat, suam ipsius animam apud impios minime dimittebat; neque enim alienas animas ab occasione impietatis deducere valeret, nisi exemplo sui propriam animam abducens, eas evocaret.*

1668

Gen. 12
num. 6.

Genes. 12. Pertransivit Abraham terram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem, num. 6. D. Ambrosius lib. 1. de Abraham. Egressus perambulavit terram usque ad locum Sichem; ad quercum excelsum. Si-

Et lib. 2. de Abraham, sic loquitur idem D. Ambrosius. Et perambulavit, Abraham usque ad locum Sichem, ad quercum altam. Nonne videtur superflua esse, nisi rationem requiras, cum & altitudinem quercus non prætermiserit? Sed vibratio est, nihil superfluum. Sichem enim, vel humerus, vel cervix significatur, quod est laboris, vel exercitationis indicium. Vnde & Iacob vir exercitatus filio suo Ioseph eam præcipuam dedit. Ergo quia neque sine de se naturæ, exercitatio ipsa per se perfectionem conferre potest, & naturæ gratia destituitur, si desit exercitatio; (est enim ingeniosi adminiculum diligenti) inducitur is vir, ad cuius imitationem formaris, ad naturæ gratiam adiuncta, exercitatio ne, ita fundatus, & excelsior factus, ut usque ad quercum altam transiret. Quæ arbor ut alta, ita etiam robusta, indicio est, non facile animam Abraham sæculi huius procellis esse curvatam, sed mansisse sublimem, ut se æternis inquisitionibus ad altitudinem divitiæ cognitionis elevarer. *cap. 3.*

1670

Gen. 12
num. 6.

Ceteris in terra Chanaan, quam attigerant, quiescentibus, solus Abraham terram pertransisse prohibetur, qui enim ad calum pervenire festinabat, terra post terga dimittebat. Pertransivit. Iure quidem iuxta nomen suum, pertransibat, transitus enim Abraham interpretatur. Igitur dum per viam virtutis ambulabat, nominis significatum adimplebat, seque in exemplum transire volentibus proponebat.

Vnde

Vnde rectè D. Ambros. lib. 2. de Abrah. Abraham transitus dicitur. Ergo ut mens, quæ in Abram totam se dedicat, & Illecebris corporalibus dederat, in formam virtutis spectemque transiret, vir sapiens nobis ad imitandum propositus est. ca. 1.

1671

Gen. 12.
num. 7.

Genes. 12. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei. Semini tuo dabo terram hanc. Qui edificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. num. 7. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Vidi quomodo promisso frequenti tamquam invalidum adhuc informet, atque instituatur. & ipse immemor sui totum Deo deputet, nihil sibi vendicat. Et ideo aram edificavit Domino, qui apparuit ei. cap. 2. Et lib. 2. de Abram. Nusquam superius habes, quod vilis esset illi Deus. Vnde liquet eò referendum, quia quamdiu Chaldeus fuit, hoc est non solum in regione, sed etiam in opinione Chaldeorum, non poterat Deum videre, quem intra mundum quærebat. cap. 3.

1672

Gen. 12.
num. 7.

Et lib. de Fide contra Arrian. Ira loquitur D. Ambros. Huc accedit, quod sic Filium Dei, ut iam dictum est, visum a patribus approbamus, ut non totum in illo, quod est Deus videretur: sed dispositiones rerum futurarum, quæ suis quibusque temporibus complenda erant, in illo per imaginem cernerentur. Nam quis Filium Dei videre potuit, antequam conspicabilem materiam, sicut ei placuit, assumpsit, vel ipsum hominem inducere dignatus esset? Qui etsi Abraham visus est, sed in forma humani corporis visus est, quo scilicet postremis temporibus in homine venturus esse demonstraretur. cap. 8. Qui edificavit ibi altare. Terram suo promissam semini, non signat aratro, sed ara, ut qui filium non tam aratorem, quam oratorem affectaret.

1673

Gen. 12.
num. 8.

Genes. 12. Et inde transgreffus ad montem, qui erat contra Orientem Bethel, tenebat ibi taber-

naculum suum, ab occidente habet Bethel, & ab oriente Hai edificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen eius, num. 8. D. Ambros. lib. 1. de Abrah. Surgentem adhuc solem iustitiæ cupiens videre, ideoque non in vallibus, sed in monte tabernaculum sibi locavit, quia Deus montium est, & non vallium. Et invocavit ibi nomen Domini. Vbi Bethel, id est domus Dei, ibi & ara: vbi ara, ibi & invocatio Dei nostri, meritoque processus tantos habuit, quia Deum sperabat sibi auxilio fore. cap. 2.

Et lib. 2. de Abrah. Itaque D. Ambros. Recessit inde ad montem contra orientem Bethel. Incrementum devotionis, montis significat eminentia: cuius ascensio, indicium est verioris processus. Contra orientem ideo, quia prophetabat venturum iustitiæ solem. cap. 3. Prius Deo aram in loco, in quo sibi primum Dominus apparuit, erexit, postea sibi in alio loco tabernaculum tendit; prius enim suo animo asylum, quam suo corpori refugium preparabat. Imò: in eo loco in quo sibi tabernaculum posuit, alteram aram Deo edificavit, ut dum in tabernaculo somnum caperet, non tam in utramque autem corpore dormiret, quam inter utramque aram corde ut bonus pastor exvigilaret.

1674

Gen. 12.
num. 8.

Genes. 12. Perrexitque Abram vadens, & ultra progrediens ad meridiem. Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra. num. 9. & 10. D. Ambros. lib. 1. de Abrah. Exercetur athleta Dei, & duratur adversis: in desertum abiit, famem incidit, in Ægyptum descendit. cap. 2. Perrexit. &c. Pergit fide, vadit spe; progreditur charitate, ad meridiem pervenire, non tam corporis, quam animi gressibus festinabat, quasi iam tunc Dei Filium in meridie amoris recumbentem prævideret, mexique illius assistere, ut amoris epulo sueretur, affectaret.

1675

Gen. 12.
num. 9.
& 10.

Genes.

1676
 Gen. 12.
 nu. 11.
 12, 13.
Genes. 12. Cúmque prope esset, ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai vxori suæ: Novi quòd pulchra sis mulier: & quòd cùm viderint te Ægyptij, dicuri sunt: Vxoripsum est & interficient me, & te reservabunt. Dic ergo obsecro, quòd soror mea sis: ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui, nu. 11. 12. & 13. *D. Ambros. lib. 1. de Abrah.* Quo docetur, non magnopere decorem querendum cõiugis, qui viro necem plerumque gignere soleat. Non enim tam pulchritudo mulieris, quàm virtus eius, & gravitas delectat virum. *cap. 2.*

1677
 Gen. 12.
 nu. 11.
 12, 13.
Et lib. 1. de officijs. Cùm descenderet in Ægyptum monuit, vt diceret se sororem esse, non vxorem ipsius. Adverte quantis appetitus: timebat vxoris pudori, timebat propriæ salutis, suspectas habebat Ægyptiorum libidines, & tamen prævaluit apud eum ratio exequendæ devotionis. Consideravit enim quòd Dei favore vbique tutus esse posset: offenso autem Domino, etiam domi non posset illæsus manere. Vicit igitur appetitum ratio, & obediens sibi præstitit. *cap. 24. Et lib. 3. de Spiritu Sancto.* Abraham quondam iussus adire peregrinam terram, nec vxoriæ periculo pudicitia, nec mortis propositæ terrore avocatus, & vitam suam, & castimoniam servavit vxoris: nullum itaque Deo credidisse pænuit, & castitas devotionem cumulavit in Sara; & devotio castitatem. *cap. 8.* Descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi. *Hoc à divina providentia factum reor, ut Abrahæ filij, qui futuri erant postea Ægyptio peregrini, dum Abraham patrem suum peregrinum antea in Ægypto fuisse cogitarent, tanti parentis exemplo confortati, facilius suæ peregrinationis laborem sustinerent.*

1678
 Gen. 12.
 nu. 20.
 & 29.
Genes. 12. Nunc igitur ecce coniux tua, accipe eam, & vade. Præcepitque Pharao super Abram vi-

ris: & deduxerunt eum, & vxorem illius, & omnia, quæ habebat. *num. 20. & 29. Divus Ambros. lib. 1. de Abrah.* Statim ut alienam esse cognovit vxorem, non solum marito reddidit, verum etiam persecutores dedit, qui deducerent eum, ne quis de populo barbaro irrogaret violentiam, vel peculio viri, vel vxoris pudori. Pulcherrimus est hic locus ad incitandum studium devotionis, quòd is, qui Deum sequitur tutus semper est. Et ideo Deum præferre debemus omnibus, nec patriæ contuitu, nec parentum, filiorumque gratia, nec vxoris contemplatione revocari debemus ab executione præceptorum cælestium, Quia Deus nobis omnia illa largitur, & petens est servare quæ donat. Itaque magnum exemplum devotionis Abrahæ, quòd cum vxore speciosa descendit in Ægyptum. Erat quidem iusto viro cura coniugalis pudicitia, sed maius erat studium maturandæ devotionis, ne prætulisse, custodiam tamen mandatis videretur cælestibus. Itaque quoniam propter Deum contempsit omnia, recepit à Deo multiplicata omnia; sed primam Deus pudicitia tribuit remunerationem, quam gratam sciebat coniugi. Nam quia studio obeundi cælestis oraculi, vxorem quæque in periculum deduxit pudoris, etiam castimoniam coniugij defendit. *cap. 2.* Ecce cenix tua. *Pulcherrimum spectaculum ostenditur Abrahæ, vxor intacta, eam merito vxorem iubetur accipere, quæ debuit viro suo fidem minimè violaverat.*

1679
 Genes. 13. Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti *num. 2. D. Ambros. lib. 2. de Abrah.* Erat dives valde, utpote cui nihil bonorum deerat, qui non alieni erat appetens, qui nullius indigebat quod suum dici veller. Hoc est enim esse divitem, quòd satis voluntati sit; Menluramenim frugalitas habet, census non habet, cuius modus

Gen. 13
 num. 2.

duſ in arbitrio quærentis eſt. *cap. 5. En Patriarcha mundialium divitiarum in contemptu exemplar clariffimum, primus in ſacra pagina non ſolum dives, ſed & valde dives, in poſſeſſione auri, & argenti nominatur. Illud ſamen adnotandum, quod in poſſeſſione auri, & argenti dives ap- pelletur, ut exemplo ſuo primus dives, ca- teros futuros divites edoceret, ut tanquam domini aurum, & argentum poſſiderent; non autem, ut ſervi ab auro, & argento poſſiderentur.*

1680

Gen. 13
num. 3.

Genef. 13. Reverſusque eſt per iter, quod venerat, à meridie in Bethel vique ad locum, vbi prius fixerat tabernaculum inter Bethel, & Hai. *num. 3. D. Ambroſ. lib. 2. de Abrah.* Servatur vbique perſona ſapi- entis viri. Denique ed inducitur re- diſſe Abraham, hoc eſt in Bethel, vnde in Egyptum deſcenderat. *cap. 5. Et infra ſic ait.* Vt ſcias, quia bonum eſt congruere principium & finem, ipſe ait bonus Ieſus, ego ſum A & O, principium, & finis. Ita totus hic vitæ noſtræ dies, & curſus diei à ſe ſumat principium, & in ſe deſinat. Sicut enim à principio vitæ credere, & imitari, ſalus eſt: ita perſeveran- tia vſque in finem neceſſaria eſt. *cap. 5. Dives ab Egypto aſcendit, qui in Eryp- tum deſcenderat pauper: eodem igitur iti- nere revertebatur, ut expenſas, quas, dum deſcenderet, in hoſpitij fecerat, nec (quia pauper) ſolvere plenè potuerat, dives factus auro, & argento perfectiſſimè com- penſaret.*

1681

Gen. 13
num. 6.

Genef. 13. Nec poterat eos ca- pere terra, ut habitarent ſimul: erat quippe ſubſtantia eorum multa, & nequibant habitare communiter, *num. 6. D. Ambroſ. lib. 1. de Abrah.* Sæculare vitium eſt, ut divites terra non capiat. Nihil enim ſatis eſt di- vitum cupiditati. Quanto ditior quiſque fuerit, tanto avidior ad poſſidendum eſt. Extendere agri terminos copit, & vicinum exclu- dere. Numquid huiusmodi Abrahâ? Minimè. Quamvis in principio, &

ipſe imperfectior. Vnde enim per- ſectio ante adventum Chriſti? Non- dum venerat, qui diceret, Si vis per ſectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſe- quere me. *cap. 3.*

1682

Et lib. 2. de Abrah, ſic ait idem D. Ambroſ. Quia ſtudio iam deſecti caperat à patruo, non capiebat eos terra. Nulla enim ſpatia poſſunt ſa- tis eſſe diſcordibus. Quietis, & pa- cificis, etiam anguſta abundant, diſ- ſonis moribus etiam ſpatioſa arctan- tur. *cap. 6.* Non poterat eos capere terra. Terra eos ſimul habitantes capere nequibat, quia diviſim commorantes capie- bat? Maiorem, ni fallor, latitudinem, ut diſiunctos, quàm ut adiunctos caperet, poſ- tulabat: ergo eos non terra, ſed cordis an- guſtia ſeiungebat; quos enim antea in uno tabernaculo amor aggregabat: liſvor poſtea toto diviſos orbe ſegregabat.

1683

Gen. 13
num. 7.
& n. 8

Genef. 13. Vnde & facta eſt rixa inter paſtores gregum Abram, & Lot, *n. 7. & n. 8.* Dixit ergo A- bram ad Lot: Ne quæſo ſit iurgium inter me, & te, & inter paſtores me- os, & paſtores tuos: fratres enim ſumus. *D. Ambroſ. lib. 1. de Abrah.* Mulcebatur Sanctus Abraham ne- potis præſentia, cui patrium affec- tum exhibebat. Incidit rixa inter ſervulos nepotis, & patru: Adver- tit prudentior, ſervulorum diſſentio- nibus dominorum concordiam ſolvi ſolere; amputavit fibram diſcordiæ, ne contagium ſerperet. Tolerabili- ſus enim putavit, ut copula ſequeſ- traretur, quàm gratia dirimeretur. Qued te facere oportet, ſi fortè hu- iusmodi aliquid incideris, ut ſemi- narium diſſentionis auferas. Neque enim tu fortior, quàm Abraham. Ille declinanda cenſuit, non diſpi- cienda ſervulorum iurgia. Et ſi tu fortior, cave ne alter infirmior, qui aurem præbeat ſervulorum ſuſurris. Frequenter indiviſa ſervitia inter pa- rentes diſcordiam ſerunt. Divide potiùs, ut maneat amicitia. Indiviſa domus

domus duos non sustinet. Nōne melius est emigrare cū gratia, quā cohabitare cum discordia? cap. 3.

1684 *Et lib. 2. de Abrah. sic loquitur idem*

D. Amb. Sapienti pacis est studiū, imprudēti amica iurgia. Non sit, inquit, rixa inter me, & inter te, & inter pastores meos, & pastores tuos, quia homines nos fratres sumus. Patrum legimus Abraham, & Lot eius nepotem quomodo eum fratrem appellabat? Sed adverte, & quia causas cōcordiæ sapiens adhibet. Vnde præmisit, homines nos sumus. Omnes autem homines vnius naturæ partus sunt, intra eius concepti viscera, & vno fōti, atque effusi vtero. Vnde nobis iure quodam germanitatis velut fratres connectimur, ab vno patre conditi, & ab vna matre tantquam fratres vterini editi. Et ideo cū simus rationabilis naturæ soboles, tanquam vterini nos diligere debemus amore mutuo, non impugnare, ac persequi.

1685 *Et paulō infra sic ait idem D. Amb.* Vir pacificus ait, primō; Non sit rixa inter me, & inter te. Inde ait, & inter pastores meos, & inter pastores tuos. Tertiū posuit, ecce, inquit, tota terra ante te; hoc est, si nō potes convenire, cedo omnibus totam capē, si de loco, aut possessione dissensio est. Quid si moribus non convenis, discede à me. Quanta autē præmisit, ne cogeretur discedere. Sed etiam hoc virtutis, ac disciplinæ est. cap. 6. Inter pastores Abraham, & inter pastores Lot, non autem inter Abraham, & Lot, facta fuisse rixa memoratur. Abraham enim, qui divitias contemnebat, super divitijs minimē contendeat.

1686 *Gen. 13.* Ecce vniuersa terra corā te est: Recede à me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergā, num. 9. *D. Ambrosius lib. 1. de Abraham.* Cuiusmodi esse debeat divisio, Patriarcha edocet. Firmior dividat, infirmior eli-

gat, ne habeat quod queratur. Electionis enim suæ partem non poterit calumniari. Non residet occasio resiliendi, cui datur optio eligendi, nec divisor gravatur. Nam quō prudentior, eō cautior, ut nec in divisione circumscribatur, nec in electione fraudetur. *Et infra:* Vt minime avarus electionem offert, ut iustus dissensionem amputat. cap. 3.

Et lib. 2. de Abraham sic progressitur idem Div. Ambrosius. Recē igitur Abraham cum bona venia voluit nepotem dimittere, quem despectentem à se tenere non poterat. Si tu, inquit, ad sinistram, ego ad dexteram: vel si tu ad dexteram, ego in sinistram; hoc est, quæ tibi in dextera sunt, mihi in sinistra sunt: & quæ tibi in sinistra, mihi in dextera sunt. Vir enim imprudens in dextera sunt, quæ sunt corporis, ea præfert, ea constituit in meliorem partem, divitias quoque, & honores præponit: at verō immortalitatis adipiscendæ gratiam in sinistra habet, quæ sapienti ad dexteram est. Longitudo enim vitæ in dextera eius. Omnesque animæ virtutes insipiens vir in sinistram eijcit, prudens autem vir has sibi ad dexteram locat: quæ autem corporis in sinistram. cap. 6. Ecce vniuersa terra coram te est. *Non dixit, coram nobis est.* Cum enim Lot tetram aspiceret, Abraham calum inspiciebat, neque enim sapientis viri oculos terra, sed calum rapiebat.

Gen. 13. Elevatis itaq; Lot oculis vidit omnem circa regionē Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur, antequam subverteret Dominus Sodomā & Gomorrhā, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venetibus in Segor. Elegitq; ubi Lot regionē circa Iordanē, & recessit ab Orūte: divisiq; sunt, alteri utriq; à fratre suo. *io. & 14. D. Amb. lib. 1. de Abrah.* Diversi hominū ingenia sūt, alios vtilia, alios amœna delectant. *Et infra.* Hic tamen visibilis

Gg

dixit

dixit scriptura de eo, quod alia pars
vttilior, alia amœnior fuerit, nestu-
dio Abraham cepisse oculos adole-
scens videretur: Amœnam partem
vnam descripsit, non addidit aliam
vttiliorem. Necessè erat, ut de tota
regione duas partes faceret: deinde
præsentia, non absentia dividebat.
Vna regio capere vtrumque non
poterat. Quod potuit summa esse ius-
titie, electionem obtulit. *cap. 3.* E-
levatis itaque Lot oculis. *Oculos ele-
uavit, non ut calum, sed ut terram videret,
qui ideo fortassis irriguam eligere
maluit, ne, in calum aspicere cogeretur, si
pluvias, ad irrigationem speraret.*

Genes. 13. Dixitque Dominus
ad Abram, postquam divisus est ab
eo Lot; leva oculos tuos, & vide à
loco, in quo nunc es, ad Aquilonem
& meridiem, ad Orientem, & Oc-
cidentem. Omnem terram, quam
conspicis, tibi dabo, & semini tuo
vsque in sempiternum, *n. 14. & 15.*
Div. Ambros. lib. 2. de Abraham. Hanc
tamquam à fonte hauserunt Stoici
Philosophi dogmatis sententiam;
Omnia sapientis esse, oriens enim, &
occidens, septentrio, & meridies,
portiones sunt universitatis. His
enim totus mûdus includitur. Hæc
cûm promissit Deus daturum se A-
brahæ, quid aliud declarat, nisi sa-
pientem, & fideli præsto omnia, deesse
nihil. *cap. 7.* *Vide quantum malus socius
etiam viro sancto offerat detrimentum.*
Dixitque Dominus ad Abraham,
inquit Moyses, postquam divisus est ab
eo Lot; quasi verò dum Lot socius esset
Abraham, cum redderet indignum, quem
Deus alloqueretur.

Genes. 14. Quod cûm audisset
Abram, captum videlicet Lot fratrem
suum, numeravit expeditos vernacu-
los suos trecentos decem, & octo:
& persecutus est vsque Dan, *n. 14.*
D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Proba-
tur divisionis affectus, quando sic
amabat nepotem, ut pro eo neobel-
li declinaret periculum. Quid est, nu-

meravit? Hoc est, elegit. Vnde illud
non solum ad sciẽtiã Dei referitur,
sed etiam ad gratiã iustorum, quod
in Evangelio dixit Dominus Iesus; Et
capilli vestri numerati sunt. Cogno-
vit autem Dominus qui sunt ipsius;
eos autem, qui non sunt ipsius, non
dignatur cognoscere. *cap. 3.*

Deinde sic progreditur D. Amb. Nu-
meravit autẽ trecentos decem, & octo,
ut scias non quantitatem numeri, sed
meritum electionis expressum. Eos
enim adsciscit, quos dignos numero
fidelium iudicavit, qui in Domini nos-
tri Iesu Christi passionẽ crederent.
Trecentos enim, T, Græca littera sig-
nificat decem, & octo autẽ sumam
H, exprimit. Eidei ergo merito A-
braham vivit, non populofo exercitu.
Deniq; eos, quibus quinq; Regũ
arma cesserunt, cum paucis egressus
vernaculis triumphavit. Sed qui vin-
cit, non debet arrogare sibi victori-
am, sed deferre Deo. Hoc Abrahã
docet, qui triumpho humilior factus
est, non superior: sacrificiũ deniq;
obtulit, decimas dedit: ideoque et
Melchisedech (qui interpretatione
latina dicitur Rex iustitiæ, Rex pa-
cis) benedixit. *cap. 13.*

Et lib. 2. de Abraham sic loquitur D. Amb.
Numeravit Abraham trecentos decem,
& octo vernaculos suos, & percussit
eos, & persecutus est vsq; Chobab,
quæ est ad dexteram Damasci. Hic nu-
merus vitalis est. In ipso enim vita;
si credamus in passionẽ, in nomine.
Domini Iesu: nam hæc est nominis
interpretatio huius, quæ diximus.
Chobab, id est vita. Ipsa ad dexteram
Damasci pulchre esse dicitur. Agni
enim ad dexteram, hædi ad sinistram.
Scit exercitata mens quos ad præliũ
consummã sibi adhiberet, quibus
armis instrueret, quibus ducat vexil-
lis. Non aquilarũ præfert imagines,
nec dracones, sed in Cruce Christi,
& in Iesu nomine progreditur ad
prælium: hoc signo fortis, hoc vexil-
lo fidelis. *cap. 7.*

Et tom.

1693 : Et tom. 4. in prologo ante lib. 1. de fide
Gen. 14 scribens ad Gratianū imperatorem, qui ab eo
nu. 14. librum scriptum de fide postulaverat, sic
effatur, idem D. Ambrosius. Petis à me
Iudei libellum, sancte Imperator
profecturus ad praelium. Nosti enim
fide magis imperatoris, quam vir-
tute militum quæri solere. victoriā.
Nam & Abraham trecentos decem,
& octo duxit in bellum, & ex in-
numeris trophæa hostibus reporta-
vit, siquæque deminit æ Cruce, &
nominis, quinque regum victri-
ciumque turmarum subactio trophæo,
& virtus est proximum, & consilium
meruit, & triumphum. *h. up. num.*

1694 : Et infra prægreditur ita idem D. Am-
Gen. 14 brosius. Ergo, & tu vincere parvas, qui
nu. 14. Christum adoras, vincere parvas,
qui fidem vindicas, cuius à me li-
bellum petisti. Mallem quidem co-
hortandi ad fidem dubitare officium,
quàm de fide disceptandi. In altero
enim religiosa confessio est, in altero
incauta præsumptio. Sed quoniā ne
que tu cohortatione indiges, neque
ego excusandi liber, ubi pietatis of-
ficium est, auidæ negotium verecū-
da occasione suscipiam, ut de fide
pauca disceptem, de testimonijs plu-
ra contexam. De Concilijs id potis-
simum sequar, quod trecenti decem
& octo sacerdotes tanquam Abrahæ
electi iudicio, consona fidei virtu-
te victores, velut trophæum toto
orbe subactis perfidis extulerunt: ut
mihi videatur hoc esse divini, quod
eodem numero in Concilijs fidei ha-
bemus oraculum, quod in historia
pietatis exemplum.

1695 : Et lib. 2. de officijs sic ait D. Am-
Gen. 14 brosius. Est enim duplex liberalitas,
nu. 14. una, quæ subsidio rei adiuvat, id
est, vis pecuniæ: altera, quæ opera-
rum collatione impenditur, multò
frequenter splendidior, multòque
clarior. Quanto illustrius Abraham
capti armis victricibus recepit ne-
potem, quàm si redemisset. *cap. 5.*
Nullo accepto à regibus devictis legato,

add. à nepote capto, nummo destinato, per
quem auxilium implorarent. & tri-
mum militum. Loti in captivitate fuisse
ducentum, & milia, & voluntarius bello satis
dubio se commisit. Neque mirum, habebat
enim in corde opprobrium, quod & impo-
tens, ut auxilium ne posset, deprecato-
rem: scilicet, nepotem amicum, & con-
suevit.

Gen. 14. At vero Melchisedech Rex Salem proferens panem, & vi-
num, erat enim sacerdos Dei altissi-
mi, benedixit ei, & c. *cap. 18. & 19. D.*
Ambrosius. lib. de his, qui mysticis inspi-
rantur. Cum potest tunc victori, tunc
illi obsequit Melchisedech, & procul
lit ea, quæ Abraham venerat, ne
desperet, non Abraham procul, sed
Melchisedech, qui adducitur fide
patris, & in pace, neque in iustitia
num, neque in fine habens, similitudinem
filii Dei de quo ait Paulus ad
Hebræos, quia, & sacerdos in
perpetuum, quæ interpretatione
eterna dicitur rex iustitiæ, rex pacis.
Non agnoscis, quis iste sit. Potest
homogeneus rex iustitiæ, cum vix iusti-
tus sit Rex, & Rex pacis, cum vix
possit, esse pacificus. Assuevit in
eum, cum plura videret, quia lex patris
Deo genitus est, & unus substantiam
cum Patre. Sine patre secundum
incarnationem, qui natus ex Virgine
est. Initium, & finem non habens,
quia ipse est initium, & finis omnium
primus, & novissimus. Non igitur
humani, sed divini est monentis sacra-
mentum, quod accepisti, ab eo. pro
latum, qui benedixit fidei patrem
Abrahæ, illum, cuius gratiam, & ges-
ta miramur. *cap. 8.* Proferens panem,
& vinum, erat enim sacerdos Dei al-
tissimi. Legitima sanè ratio. Panem, &
vinum proferbat, quia, cum esset sacerdos
Dei altissimi, filium Dei Pontificem Sū-
mum, qui suum in pane corpus, & suum
in vino sanguinem, cuique victorum tri-
umphatori erat concessurus, referebat.

Gen. 14. Dixit autem rex So-
domorum ad Abram: da mihi ani-
mas, cætera tolle tibi. Qui respon-

Gg 2

edit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excellum possessorem cæli, & terræ, quod à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas: Ego dicitur Abram, à n. 24. D. Ambrosii lib. 1. de Abrab. Quantum autem illud, quod de præda victoris nihil voluit contingere, nec oblatum sumere? Minuit enim fructu triumphi mercedis susceptio, & beneficij arrodit gratiam. Plurimum enim refert, utrum pecunie, an gloriæ dimicaveris. Alter metuentij loco, dicitur, alto dignus habetur conservatoris gloria: cap. 34. p. 1. E. lib. 12. de Abrab. sic D. Ambrosii. Quid enim est, quod ait, Rex inquit Sodomorum exivit obviam Abraham, & dixit, Da mihi homines, equos autem sume tibi, nisi quod post hæc mihi luxuriæ victorias, vis, quædam libidinis potest rationabili menti subreperere, ut infundat ei irrationabiles passiones? Sed perfectæ mentis est, nihil de terrenis, nihil de corporalibus illecebris assumere, abstinere à terrenis. Ideo Abraham dicit, Nihil sumam de omnibus tuis, quasi contagium declinat intemperantiæ, quasi laborem refugit corporalium sensu, delectationes mundi rejicit, quæcunque supra mundum sunt, hoc est, extendere manus ad Dominum. Manus, operaria virtus est animæ. Hanc non ad terrenæ arboris pomum, sed ad Dominum extendit: qui fecit, inquit, cælum, & terram, hoc est intelligibilem, & visibilem substantiam, ergo significat, quod virtute animæ suæ ad superiora extendat, ut, ex illa intelligibili substantia theoreticæ vitæ induat altitudinem, spectans non illa, quæ videntur, sed quæ non videntur, hoc est, non terrena, non corporalia, non præsentia, sed incorporalia, æterna, cælestia. cap. 8. Laudandus sane in hoc Rex Sodomorum; qui homines sibi subditos pluris, quam cætera bona faciebat, ideoque ad Abraham libe-

ratos à captivitate homines sibi dari petens, bona reliqua eidem victori spoliis locotibenter donabat.

Gen. 14. Levo manum meam ad Dominum Deum excellum possessorum cæli, & terræ, quod à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas, Ego dicitur Abraham, numer. 22. & 23. Gen. Div. Ambrosii lib. 1. de Abraham, Aurelianus de præda, ut sumere aliquid, vel oblatum recusat, ne dicat, qui dedit, quia ego divitem feci, cum hoc solum sibi satis esse testatur, quod pastus præliantium invenum profecisset. Dicit aliquis, non imple vicerit, quomodo dicit ad regem Sodomorum? Nihil sumam abs te: cum præda vique in potestate victoris fuerit? Docet militarem disciplinam, ut regi serventur omnia. Sane ijs, qui secum fuissent in adiumentum fortasse locati, partem emolumentis tribuendam assuevit, non tantum mercedem laboris. cap. 13. Exceptis his, quæ comederunt raves, & partibus virorum, qui venerunt mecum Aner, Escol, & Mambre: isti accipient partes suas. Gen. 14. n. 24. Idem Div. Ambrosius tom. 4. In quatuor Regibus, quis non intelligat, quod materialis elementa naturæ præfiguratio Dominicæ passionis indicio, & omnia sibi mundana subiecerit, fidelis in bello, abstinent in triumpho, qui bonis non hominum ditescere, sed Dei mallet. lib. de fide Resurrex. Levo manum meam: Facile quidem manum suam Abram ad Deum elevabat, quam nullo accepto spoliis pondere, gravem fecerat. Levo manum meam ad Deum. Merito ad Deum, ut ab eo divina acciperet bona manum elevabat; qui à rege Sodomorum, ne ab eo humana acciperet bona, manum retraheret. Sperabat enim divina, qui humana accipere contemnebat.

Genf.

1701

Gen. 15
num. 1.

Genes. 15. His itaque translatis, factus est sermo Domini ad Abraham per visionem, dicens. Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis, n. 1. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Ideoque quoniam sibi mercedem ab homine non quaesivit, à Deo accepit, sicut legimus scriptum, quia post hæc verba factum est verbum Domini ad Abraham in visu, dicens, Noli timere Abraham, ego protegam te, merces tua multa erit valde. Non est ferus ad remunerandum Dominus; & cito promittit & multa largitur: ne infirmos animos per dilationem aliquam subeat paenitentia, contempsisse presentiam: & velut quadam usuraria largitate compensat, ut verberibus restituat ei, qui caput non fuerit oblatione presentium. cap. 13.

1702

Gen. 15
num. 1.

Et lib. 2. de Abraham; exponens eundem textum idem D. Ambros. sic ait. Spondendæ mercedis locus nunc erat. Minus enim mirabile faceret, si secutus promissum Dei, esset hoste adorsus. Victoriæ securus processerat ad triumphum, magis invitatus, quam promptus ad gloriam, vel ad vlciscendum pietatis dolorem paratus. Propositum piæ mentis mercedem non expetit, sed pro mercede habet boni facti conscientiam, & ius ei operis effectum. Angustæ mentis invitentur promissis, erigantur operatis mercedibus: bona mens, quæ sine responsi cælestis syngrapha certamen arripuit, geminæ laudis fructum acquirit sibi: ut & confidentissimæ fortitudinæ, & plenissimæ devotioni gratiam locet. cap. 8.

1703

Gen. 15
num. 1.

Et postea sic concludit D. Ambros. Quod de sancto Abraham æstimari convenit, quia & divinum favorem non despici se iustis duxit erroribus, & hostem pertulit despectu periculi, quod gloriose sibi pro vitione pietatis subeundum putavit. Dei quoque in eo prædicatur iustitia, qui remunerationem pijs meritis non

ex necessitate promissis: sed ex æquitatis suæ contemplatione largitor: iudicans, dignum fore, quod hi, qui militant sine aliqua mercedis humana remuneratione, & repositum habent præmii in eius bonitate, cui devotendas animas suas testis maverint. cap. 8. Nolite timere. Non post victoriam, sed ante pugnam tempus timendi videbatur. Quid igitur Abraham timuit post triumphum, qui ante bellum non dicitur timuisse? Victor res reges quatuor paulo post victoriam de quinque regibus partem à se victis fuisse cogitabat, dumque se visum aspiceret, posse breve post temporis spatium ab alio victum fore, intelligebat. & ex alieno casu, casum sibi similes verebatur. lib. 1. de Abraham. cap. 13.

Genes. 15. Dixitque Abraham, Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis &c. n. 2. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Ab ipso quoque Domino mercedem, quam postularet consideremus. Non divitias, ut avarus expolcit, non longævitatē vitæ istius, ut meticulosus mortis, non potentiam; sed dignam quærit sui hæredem laboris cap. 3.

Et lib. 2. de Abraham. sic fatur D. Ambros. Sanctis, & prophetica menti cura maior posteritatis perpetua est. Partus enim sapientiæ, & fidei hereditatē desiderat. Ideo ait. Quid mihi dabis? Ego autem dimittor sine filijs. Ecclesiæ sobolem desiderabat, eam successionem petebat, quæ non esset servilis, sed libera: non secundum carnem, sed secundum gratiam. Ideoque huiusmodi responsum divinum resultavit, quo electus audivit. Respice in cælum, & numera stellas, si potes numerare, & dixit. Sic erit semen tuum. cap. 8. Quid dabis mihi, & ego vadam absque liberis. Non plures, sed unum legitimum sibi filium à Deo dari appetebat; dum ergo plures videbatur postulare, unum sibi concede desiderabat, qui cum unus esset, plures virtutum meritis adequaret. cap. 8. & 9.

1704

Gen. 15
num. 2.

Gen. 15
num. 2.

1705

Gen. 15
num. 4.

Genes. 15. Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem, *num. 4. D. Ambros. lib. 1. de Abrah.* Si Abraham sententia ad corrigendum minus profuit, accipe oraculum Dei huiusmodi condemnantis, hæreditatem, Non erit, inquit, hæres tuus hic, sed alter, qui exierit de te: ille hæres tuus erit. Quem dicit alterum? Peperit enim & Agar filium Ismael: sed non ipsum dicit, sed dicit sanctum Isaac, & ideo addidit, Qui exierit de te, ille enim verè exivit ex Abraham, qui legitimo coniugio procreatus est. *cap. 3.*

1706

Deinde sic progreditur D. Ambros. Per Isaac legitimum filium, illum verum legitimum possumus intelligere Dominum Iesum Christum, quem in principio Evangelij secundum Matthæum Abraham filium legimus, qui verum se Abraham gessit hæredē, auctoris illustrius successionem, per quem Abraham respexit in cælum, & splendorem posteritatis suæ agnovit non minus illustrem, quam stellarum cælestium fulget claritas. Sicut enim stella differt à stella in claritate, ita & resurrectio mortuorum, Apostolus dicit, eo quod resurrectionis suæ donans confortia, homines, quos mors solebat terris abscondere, regni cælestis fecit esse participes. Quomodo autem Abraham propago diffusa est, nisi per hæreditatem fidei, per quam cælo comparamur, conferimur Angelis, æquamur stellis? Ideo ait: sic erit semen tuum. *cap. 3.* Statimque. *Ita munificus Dominus est, statim ut Abrahamus desiderium habens legitimum ex Sara filium indicavit, ad promissionem desiderati filij festinavit.*

1707

Gen. 15
num. 5.

Genes. 15. Eduxitque eum foras, & ait illi: Suscipe cælum, & numera stellas, si potes, & dixit ei: Sic erit semen tuum, *num. 5. D. Ambros. lib. 2. de Abrah.* Quid est autem quod

ait, & duxit eum foras? Tanquam foras educitur Propheta, ut exeat fores corporis, & angustias carnis operientis, ac Spiritus Sancti infusionem videat. Oportet nos quoque exire ex his diversiorij nostri angustijs, mundare animas nostras, letum ab omni inquinamento, projiceret, ut des malevolentias, si volumus spiritum recipere sapientiæ, quia in malevolam animam non introibit sapientia, *cap. 8. Semen Abrahæ quod dicitur ex Isaac nepote ipsius Abraham nominatur, merito cum omnibus stellis cælestibus domino confertur, hæc enim stellæ quæ humanitatem Christi designabat, tantum ab Eterno Verbo, sole divino lucebat, ut acceptura, ut reliquis stellis, omni splendore luminis superaret.* *num. 5.*

1708

Gen. 15
num. 6.

Genes. 15. Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, *num. 6. lib. 1. de Abrah. s. d. D. Ambros. loquitur.* Quid credidit Christum tibi per susceptionem corporis hæredem futurum. Ut scias, quia hæc credidit, Dominus ait, Abraham meum vidit, & gavisus est. *Et lib. 2. de offit. Exponens id d. D. Ambros. eundem locum sic ait.* Sic igitur nobis vita maiorum, disciplina spectulum, non caliditatis commentarium: imitandi reverentia, non disputandi astutia. Fuit igitur in sancto Abraham primo loco prudentia, de quo dicit scriptura: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Nemo enim prudens, qui Deum nescit, *cap. 12. Et lib. de Fide Resurrectionis.* Credidit Abraham Deo, & nos credamus, ne qui sumus generis, etiam fidei sumus hæredes. *Et tom. 3. Comment. in Luc. cap. 6. in lib. 5. Connexæ igitur sibi sunt concatenatæque virtutes, ut qui unam habeat, plures habere videatur: & sanctis una competit virtus, sed eius, quæ fuerit vltior, vberius est præmium.* Sic ille Credidit Abram Deo. Cui nisi vero Deo, qui

nec

*nec falli, nec fallere potest, fidem debuit
adhibere? Iure ergo iustitia fides Abrahæ
dicitur deputata, dum enim Deo credidit,
debitam Deo ex iustitia fidem, Deo red-
didit.*

1709 Gen. 15. Ego Dominus, qui edu-
xi te de Vr Chaldeorum, ut darem
Gen. 15 tibi terram istam, & possideres eam.
num. 7. num. 7. D. Ambros. lib. 1. de Abrab.
De regione Chaldeorum vocatus
est, quos superstitioni vanæ inten-
tos esse magis, quam ceteros acce-
pit: & ideo maiorem invenit gra-
tiam apud Deum, quia posteriori-
bus renunciavit, ad priores se exten-
dit, ut sequeretur Deum. Proposi-
tus enim ad imitandum tibi, ut &
curadvertis, quod si peccatis renun-
tias, possis emeteri Domini miseri-
cordiam. cap. 2. Ego te eduxi &c.

Simili loquendi modo usus fuit postea Deus, dum ad universum populum Hebraeorum alloqueretur, Exod. 20. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti num. 2. Nec mirum, tanti enim unum Abraham, quanti universum populum faciebat; quasi dux scientissimus Dominus hunc unum duceret, seu militem Israelitico exercitu sexcenta tria millia virorum quingentos quinquaginta continenti. equipararet.

1710
Gen. 15. Domine Deus unde
scire possum, quod possiturus sim
eam. num. 8. Divi Ambrosii lib. 2. de
Abraham. Quia deposuerat Abraham
studium Chaldaeorum, quærit nunc,
quomodo, inquit, intelligam quia
hæres eius sum? Hoc est iam divina-
tiones Magorum repudiavi, doce
quomodo sciam me futurum terræ
eius hæredem, Qui quærit quomo-
do sciat, non dubitat, manifestante
Deo cognoscere se posse, sed formā
vult acquirendæ cognitionis adver-
tere. cap. 8. Qui apud Chaldaeos magis-
ter prædvinandi scientiam alios edoce-
rat, apud Deum discipulus ignorantiam
suam agnoscebat; dum enim humanam cū
divina scientia comparabat, inscientiam, non
scientiam esse fatebatur.

Genes. 15. Cumque sol occurreret, sopor irruit super Abram: & horror magnus, & tenebrosus invasit eum. Dictumque est ad eum: Scito præcognoscens, quod I peregrinū futurum sit semen tuum in terra nō sua, & subijcient eos servituti, & affligent quadringentis annis. nu. 12. & 13. *Ambros. lib. 2. de Abrah.* Excessus prophetis fieri solet, ficti habes Prophetam dixisse, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Excedit enim mens Prophetæ velut fines quosdam humanæ prudentiæ, quando repletur Deo, & ante evahat se cogitationibus, & disputationibus sæculi huius, ut ad vententis gratiæ spirituali puram se, & exinanitatem præbeat, superveniat in eā Spiritus Sanctus magna se vi infundens, ita ut mens hominis subito turbetur. cap. 9. *Et infra sic progreditur D. Ambros.* Desinit enim videre sæcularia, qui incipit audire divina. Vnde & timorem Abrahæ, & tenebras mirari non debes, quasi præter virtutem, aut meritum eius acciderint, cum prophetarum consuetudini congruere advertas, quando cognoscunt futura. cap. 9. *Et tandem sic ait:* Peregrinum, inquit, erit semen tuum: sive quia omnes homines peregrini esse debeamus in hac vita (omnium enim pater est Abraham) sive quia verum semen Abrahæ peregrinatur in hoc mundo. Illud enim verum semen est, de quo dictum est: In Isaac erit semen tuum. Denique qui se Abrahæ hæredem agnosceret, ait, Advena ego sum in hac terra, & peregrinus, sicut omnes patres mei. Qui enim peregrinus hic fuerit, civis in celo est: qui autem in hac terra omnem animæ suæ substantiam constituendam putaverit, hæreditatemque huius terræ acquirendam sibi extulaverit, à Dei regno excludetur. eod. cap. 9. *Christus semen Abrahæ futurus peregrinus oraculo divino* *Gg predi.*

Gg

predi.

predicitur, qui & in solo, ut Deus; & in calo, ut homo, semel extra nativitatis divina, iterum extra nativitatis humana locum, semper amore hominum peregrinatur.

1713

Gen. 15
num. 15.

Genes. 15. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona, num. 15. D. Ambros. lib. 2, de Abrah. Nonnulli putaverunt, patres esse elementa, ex quibus constituta caro nostra, dum vivimus, & in quæ resolvimur. Sed nos illos asserimus patres, qui vitæ merito, & ordine præcesserunt. Erat illis Abel pia victima, erat pius, & sanctus Enoch, erat Noe; ad eos promittitur Abraham transitus. Transiit enim, qui ex hac vita recedens ad vitam demigrat alteram, quia vivit mens sapiētis, & iusti viri qui nutritus est in pace. Nam insipiens in bello nutritur, & in discordijs, iustus in senectute bona vivit. Non dixit longa, sed bona, quia iustus bene senescit. Iniustorum autem nemo quamvis cornicibus vivacibus diuturniore vita vixerit. Nam diu vivere commune sapientibus, atque insipientibus est, bene autem vivere speciale sapientis est, cuius senectus venerabilis, & ætas senectutis vita immaculata: Non diuturna, inquit, neque numero annorum computata, nec capillis canis, sed sensibus. Ille ergo bene senescit, qui bene senescit. cap. 9. Tu autem &c. Bellum filijs patri denuncias oraculum pacem: filijs peregrinatio, patri verò ad patriam reditus prænnunciatur? Ita sanè, sed post vita finem. Neque enim pater optimus, dum viveret, præstantibus filijs, pace frueretur; nec filijs peregrinantibus, velles in patriam remeare, sed potius cum filijs pugnantibus adversus hostes decertaret, & cum filijs peregrinis amore illorum peregrinaretur.

1714

Gen. 16
num. 2.

Genes. 16. Dixit marito suo: Ecce, concludit me Dominus, ne parerem: ingrediere ad ancillam meam si fortè saltem ex illa suscipiam filios, num. 2. D. Ambros. lib. 1. de A-

brah. Sed fortè dicet aliquis: Quomodo Abraham nobis imitandum proponis, cum de ancilla suscepit filium? Infrà sic respondet: Nō abnuo, quod Abraham de ancilla suscepit filium, ut cognoscas, quod non superioris cuiusdam naturæ, ac substantiæ fuit Abraham, sed de vno & numero, & fragilitate universorum hominum. cap. 4. D. Ambros. lib. 1.

Et paulo infrà se concludit. Nō ardore aliquo vagæ succensus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio conjugalem posthabuit torum, sed studio, quærendæ posteritatis, & propagandæ sobolis. cap. 4. Pro dolor, quanta est humane conditionis fragilitas? Visuæis propugnaculum, si non libidinis ardore, prolis amore, ruinam patitur miserandum. Ad ancillam, quanta ex Aegypto interat post decem ingreditur annos, ne quis de victoria libidinis gloriatur quamvis per annos plures appetitam carnis vicerit, nisi repugnet, sed ex Abrahæ casu, sibi similem pertimescat.

Genes. 16. Cui respondit Abrah: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, vtere ea, ut libet, num. 6. Div. Ambros. lib. 1. de Abrah: Abraham vir moderatus, & prudens, Ecce, inquit, ancilla tua in manibus tuis, vtere ea quomodo tibi placuerit. Maluit enim vxorem tenere, quam famulam. Et infrà. Opto igitur, ut hoc vitium nullus incidat: sed si quis inciderit, discat, ancillam suam humiliare vxori suæ; ne dum vult ancillam vendicare, excludat vxorem. cap. 4. Non dixit, ancilla mea, sed tua, ideo sortassis, dicit aliquis, quia amor Abrahæ erga illam dominum in obsequiū in ipso domino, obsequium in dominum, in ancilla transmutaverat. Caterum etiam Saræ ancillam suam, & non Abrahæ nominaverat, antequam Abraham ad eam ingrederetur. Ingredere ad ancillam meam, num. 2. igitur Agar non Abrahæ, sed Saræ ancilla nominatur, vel quia à Rege Egypti Saræ fuerat specialiter concessa; vel quia

1715

Gen. 16
num. 2.

1716

Gen. 16
num. 6.

quia specialiter ad obsequiū Sara fuerat deputata.

1717

Gen. 17
num. 1.

Genes. 17. Apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens ambula coram me, & esto perfectus. num. 1. D. Ambros. lib. 1. de Abrah. Ergo Abraham, & vnus de populo erat gentili, & causa posteritatis introierat ad ancillā, quia vxor eius sterilitatem suam obubrare cupiens, auctor eius facti fuerat viro: & tamen non otiosum est, quod post hoc Deus statim, quia alia eius opera probaret, pro huius facti penitentia dixit illi. Ego sum Deus tuus, emerere in conspectu meo, & esto sine querela: Quasi ad hoc planē non emeruisset, qui desperaret sterilis partum vxoris, & de ancilla posteritatem quæreret. Esto, inquit, sine querela, hoc est, irreprehensibilis, ut de te vxor non queratur, nec quisquam tua facta reprehendat. cap. 4.

1718

Gen. 17
num. 1.

Et lib. 2. de Abraham sic ait D. Ambros. Præterea dicitur Abraham, Esto sine querela, cui dabatur spiritus sapientiæ sanctus, integer, immaculatus. Oportet igitur viri sapientis animam diu, noctuque in exercitio iugi, specula prætere, nunquam somno indulgentem, perpetuis vigilijs intentam esse Deo ad comprehensionem rerum earum, quæ sunt, & singularum causarum cognitionem, sed etiam futurorum. Interpreter sapientia est, scit præterita, & de futuris æstimat. Signa, & monstra scit, antequam fiant, & eventus temporum, & sæculorum. Non potest igitur bonus, atque perfectus non esse, qui hanc acquisierit, quia & omnem habet virtutem, & imago bonitatis est. Vnde & sæculi huius sophistæ traxerunt definitionem huiusmodi, quod sapiens vir bonus est, & peritus. cap. 10. Emerere in conspectu meo, seu ut habet nostra vulgata: Ambula coram me. Si enim præsentiam diuinam cogitaret, ad ancillam

minimè ingrederetur, maluisseque sine liberis permanere, quàm paritatis dispensatio filios generare.

Genes. 17. Nec vltra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham, quia pater multarum gentium constitui te. num. 5. D. Ambros. lib. 11. de Abrah. Mutat ei nomen littera addita, ut Abram vocaretur Abraham, hoc est, de patre vano (sicut habet latina interpretatio) vocaretur pater sublimis, pater electus: vel de patre fieret pater filij. Vanus erat, cum Deū nesciret electus factus est, postquam cognovit eum. Pater erat, cum de ancilla prolem haberet: sed pater filij non erat, quia non erat ei filius, qui non erat legitimus susceptus coniugio. Peperit Sara, & factus est pater filij. cap. 14. Palstra nominis cum tanta mutatione commutatio: sui nominis latetam A. Dei: ipsius vocabulo interpretis, quæ etiam quoddam Dei nomen integrum reputatur, iuxta illud Apoc. 1. Ego sum, A, & O, num. 8. ut tanta accepta à Deo nomenclatura, non iam vanitatem, in qua prioris nominis significatum, sed deitatem iuxta posterioris nominis significationem indicaret.

Genes. 17. Faciamque te crescere vehementissimè, & ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur. num. 6. D. Ambros. lib. 2. de Abrah. Tanquam ei, cui promiserat plenitudinem perfectionis, ait, Augebo te valde, & ponam te in gentes, & reges de te erunt: quia qui huiusmodi est, totus mundus diuitiarum est, & augetur, non minuitur, ut stultus. Ponitur in gentes Abraham, hoc est, fides eius, ad gentes transfertur, & reges sæculi, qui crediderunt, & se subijciunt Domino Iesu, cui dicitur, Tibi offerent reges munerum. Nec illud absurdum, quia ex genere Abraham non solum reges erunt dignitate, verum etiam illi reges, qui peccato non seruiant, nec vincat eos malitia: supra quos regnū mors

1719

Gen. 17
num. 5.

1720

Gen. 17
num. 6.

mors non habeat, &c. cap. 10. *Malogranato similis Abrahamus Dei favore, quasi rore irrigatus vehementissimè excreviscent plurimis coronatis pomis ornabatur; tot enim coronata poma producebat, quot filios regijs diadematis coronandos generabat.*

1721 *Genf. 17. Cecidit Abraham in*

Gen. 17. num. 7. faciem suam, & risit, dicens in corde suo: Putas ne ceterario nascetur filius? Et Sara nonagenaria pariet?

num. 7. D. Ambros. lib. 1. de Abrah. Quod autem promissio ex ea filio risit. Abraham, non incredulitatis, sed exultationis indicium fuit. Denique procidit in faciem, qui adoravit, & credidit. cap. 4. *Et lib. 2. de Abrah.* Quid est autem quod ait. Et procidit in faciem Abraham; & risit? Et hic reverentia significatur, quod timuit Deum velut libero risu lædere, quamvis risus læticiam declararet viri iusti, qui tantis gratulabatur promissis. Non enim dubitantis hic risus, sed credentis fuit. Simulque cadunt ante Deum omnia, & mutantur, & transeunt, sola illa immutabilis stat semper substantia. cap. 11. *Cecidit. Tanti beneficij pondere pressus itare non valuit. Cecidit in faciem, ut venerandum, & similem vultum visu aliquantis per minus gravem abscederet prostratus, ne hac etiam minima immodestia specie divinos oculos offenderet.*

1722 *Genf. 17. Dixitque ad Deum, utinam Ismael vivat coram te, num.*

Gen. 17. num. 18. 18. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Nō est incredulus in promissis; nec avarus in votis. Hoc est, nō dubito,

quod facias, ut & centum annorum leni dones filium, & naturæ auctor, naturæ metas relaxes. Beatus, cui ista donantur: sed tamen etiam hic Ismael, quem habeo de vernacula si vivat in conspectu tuo, abuodet mihi gratia. Denique Dominus & probavit eius affectum, & petitioni nō abnuie, & sua promissa firmavit. cap. 4. *Et lib. 2. de Abrah.* Nec illud præ-

tereundum, quod promissa sibi generatione legitima respondit Abraham Deo: Ismael vivat hic in conspectu tuo. Iusti est pro peccatoribus intervenire. Et ideo vel hoc credant Iudæi, quia pro ipsis intervenit: si tamen credant. Hoc est enim vivere in conspectu Dei, digna Dei Verbo negotia gerere. Oculi Domini super iustos. cap. 11. *Nato filio utinam petis à Deo, alium sibi filium nasciturum promittente, Dei enim munificentiam agnoscebat, qui ex uno collato beneficio ad aliud conferendum excitatur. Filium bonus pater ab omni volens flagitio liberare, ideo in conspectu Dei vivere affectabat, dum enim Ismael Deum sibi presentem esse crederet, à via vivendi recta minime declinaret.*

Genf. 17. Eadem die circum- 1723
cisus est Abraham, & Ismael filius eius, & omnes viri domus illius tam vernaculi, quam emptitij, & alienigenæ pariter circumcisi sunt. *Gen. 17. num. 26. & 27. D. Ambros. lib. 2. de Abrah.* Egredie autem infantæ in primis vagitibus circumcidi mares lex iubet etiam vernaculos: quia sicut ab infantia moribus, ita & circumcisio. Nullum tempus vacuum debet esse tutelæ; quia nullum est culpæ vacuum. Et infans revocandus à peccato est, ne idololatriæ polluat con- tagio, & ne adorare assuescat idolum & exosculari simulachrum, parentis violare nidum, pietatem lædere. Simul ne quisquam infletur, quod sibi iustus videatur; ætatis maturioris processu Abraham circumcidi iube- tur. Nec senex ergo proselytus; nec infans vernaculus excipitur, quia omnis ætas peccato obnoxia, & ideo omnis ætas sacramento idonea. cap. 11. *Primus Abrahamus circumciditur: deinde filius eius Ismael; tandem omnes domus sue viri circumcisi memorantur. Nisi enim Abraham viros domus sue ex- plo provocaret, nemo illorum durum cir- cumcisionis præceptum adimpleret. Item nisi in filio suo circumcisionis legem pri- mus*

mus observasset, nullum patrem, ut filium circumcideret, posset verbis, destitutus opere commovere.

1724

Gen. 18
num. 1.

Genef. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei, *num. 1. D. Ambrosii lib. 1. de Abrah.* Ante ostium sedebat Abraham, sedebat in meridie, quando alij quiescebant, iste hospitum explorabat adventus. Merito illi Deus apparuit ad quercum Mambre, quia fructum hospitalitatis studiosissime requirebat, *cap. 5.*

1725

Et lib. 1. de Abrah. & Cain. Cum visus esset Deus Abraham ad illicem Mambre, respiciens, inquit, Abraham oculis suis vidit, & ecce tres viri stabant super eum, & vidēs occurrit obviam illis ad ostium tabernaculi sui, & adoravit super terram, & dixit, Domine si inveni gratiam ante te. Tres vidit, vnum adoravit. Tres mensuras offert similaginis, nam, etsi immensus Deus, tamen mensuram omnium tenet, sicut scriptum est. Quis mensus est manu aquam, & cælum palmo, & universam terram clausa manu? Perfectæ igitur in personis singulis Trinitati, interiore mentis arcano, hoc est similaginis spiritualis Sanctus Patriarcha sacrificium offerebat, *cap. 8.*

1726

Gen. 18
num. 1.

Et lib. 2. de offic. sic ait D. Ambrosius. Commendat plerumque etiam hospitalitas. Est enim publica species humanitatis, ut peregrinus hospitio non egeat, suscipiatur officiole, pateat advenienti ianua. Valde id decorum totius est orbis existimatione, peregrinos cum honore suscipere, non deesse mensæ hospitalitatis, gratiam occurrere officijs liberalitatis, explorare adventus hospitum. Quod Abraham laudi est datum, qui ante ianuam suam speculabatur, ne forte præteriret peregrinus aliquis, & diligenter prætendebat excubias, ut occurreret, ut præveniret, ut rogaret ne transiret hospes, dicens, Domine

si inveni gratiam ante te, ne præterieris puerum tuum. Et ideo pro hospitalitatis mercede fructum posteritatis recepit, *cap. 21. Abrahamo Dei filius apparuit in ipso diei fervore, ut se erga homines accensum indicaret amore.*

Genef. 18. Cumque elevarisset oculos apparuerunt ei tres viri stantes prope eum; quos cum vidisset, cucurrit, in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram, *num. 2. Div. Ambrosii lib. 1. de Abrah.* Vide, primum fidei mysterium. Deus illi apparuit, & tres aspexit. Cui Deus resfulget, Trinitatem videt, nec sine Filio Patrem suscipit, ne sine Spiritu sancto Filium confiteretur. Non otiosus sedet, qui longè aspicit: nec aspexisse contentus, cucurrit obviam. Festinavit occurrere, quia non satis est rectè facere, nisi etiam matures quod facias. Festinâter enim manducare pascha lex iubet. Veriores enim fructus, habet celebrata devotio. Dilce ergo, quàm impiger esse debeas, ut possis prævenire hospitem, ne quis præveniat, & te boni muneris defraudet copia. Bona est hospitalitas: habet mercedem suam, primum humanæ gratiæ, deinde, (quod maius est) remunerationis divinæ.

Et infra pergit D. Ambrosius. Deinde etiam in hoc corpore positus plerumque roboritur peregrinandi necessitas. Quod ergo alijs negaveris, id in teipso decernis, & quod alijs detuleris, eo te facis dignum videri. Si omnes eandem sententiam non suscipiendi hospites sequantur, ubi erit requies peregrinantibus? Relictis igitur humanis habitaculis, captabimus recessus ferarum, cubilia bestiarum: sed pauperiem prætendis. Non opes à te hospes requirit, sed gratiam non ornatam convivium, sed cibum obvium, *cap. 5.*

Et in lib. de fide Refut. ita loquitur D. Ambrosius. Abraham paratus hospitibus, & fidelis. Deo impiger minis-

1727

Gen. 18
num. 2.

1728

Gen. 18
num. 2.

1729

Gen. 18
num. 2.

ministerium promptus officio, Trinitatem in typo vidit, hospitalitatem religione cumulavit, tres suscipiens, unum adorans, & Personarum distinctione servata, unum tamen Dominum nominabat, tribus honorificentiam muneris deferens, & unam significans potestatem. Loquebatur enim in eo non doctrina, sed gratia: & melius credebatur ille, quod non didicerat, quam nos, qui discimus. Nemo enim typum falsaverat veritatis, & ideo tres videt, sed unitatem veneratur. Tres mensuras similitudinis promittit, unum immolat vitulum, satis credens unum esse sacrificium, trium munus: una hostia, trium gratia, sic ille. *Vnum se ipsum tribus divinis Personis Abraham nunc in uno vitulo offerebat: postea tres uni Christo filios Abraham in vitulis tribus Anna gentilitatis figura dedicavit; ut ille unitatem Dei trini, hac Trinitatem Dei unius indicaret.*

Genes. 18. Et dixit, Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum, num. 3. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Non sola tamen facilitas susceptionis, sed etiam sedulitas susipientis, & affectus quaeritur. Vtrumque te Abraham docet, cucurrit obviam, rogavit prior, dicens, Domine, si utique inveni gratiam ante te, ne praeterieris servum tuum: sumatur aqua, & laventur pedes vestri, & refrigerate sub arbore, & sumam panem, & manducate, & post haec transietis in viam vestram. Tres videt, & unum Deum appellat, ipsius solius se servum fatetur. Deinde conversus ad duos, quos ministros arbitrabatur, etiam ipsis deferre gessit obsequium, iam non iure debito servituti adstrictus, sed blando sedulitatis nomine, usuque famulatus. cap. 7. V. 1.

Et lib. 2. de fide sic in D. Ambro.

Neque enim Pater visus est Abraham & Deo Patri pedes lavit, sed in eo futuri hominis est figura: cap. 4. Ne transcas, Filium Dei alloquebatur, qui

hic medius inter comites duos incedebat, & transire se velle ideo simulabat, ut Abrahami affectum omnibus notum faceret, dumque ad hospitium cogeretur, affectum, & affectum amabili praesentia compensaret.

Genes. 18. Afferam paucillum aquae, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore, num. 4. D. Ambros. lib. 1. de Spiritu Sancto. Veni ergo, Domine Iesu, exue te vestimenta, quae propter me induisti: esto nudus, ut nos misericordia tua vestias. Praecinge te propter nos linteum, ut nos tui muneris immortalitate praecingas; Mitte aquam in pelvium, lava non solum pedes, sed etiam caput, nec solum corporis nostri, sed etiam mentis vestigia. Volo exuere omnes nostrae sordes fragilitatis, ut ego dicam: Nocte exui tunicam meam, quomodo induam eam? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

Pergit sic. Quanta ista maiestas est? Quasi minister pedes famulorum tuorum lavas, quasi Deus rorem mittis & caelo. Nec solum pedes lavas, sed etiam ut tecum recumbamus, in vitam, & exemplo nos tuae dignationis hortaris dicens: Vocatis me Dominum, & magistrum, & beneficiis, sum enim. Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus, & magister, & vos invicem lavate pedes vestros. Volo ergo, & ego pedes lavare fratrum meorum, volo Domini implere mandatum. Voluit me non verecundari, non dedignari quod ipse prius fecit: Bonum mysterium humilitatis, quia dum alienas sordes lavas, & meas abluis. Sed non hoc omnes haerere poterant mysterium. Lavare voluit quidem & Abraham pedes, sed hospitalitatis affectu. In Prologa libri primo de Spiritu Sancto. Lavate, inquit, non dicit, lavabo pedes vestros: hoc enim amoris exemplum Dei filio reservabatur, ne aliquis ante ipsum pedes aliorum lavaret, sed ipse primus hoc amoris officium exerceret, exemploque suo sibi

1732

Gen. 18
num. 4.

1730

Gen. 18
num. 3.

1733

Cant. 5
vers. 3.
Ios. 13
nu. 12.

1731

sibi subditos, ut alter alterius pedes lavaret, commoneret.

1734
Gen. 18
num. 6.
7.
Genes. 18. Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei accelera, tria sata similia comilisce, & fac succinericios panes. Ipse verò ad alimentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerissimum, & optimum, deditque puero: qui festinavit, & coxit illum, num. 6. & 7. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Bonus maritus ex terno religiosi muneris esse non patitur uxorem, nec avarè sibi totum munus usurpat. Rectè igitur & pietatis, & verecundiæ causa servatur. Quod pietatis est, vult esse commune: quod pudoris est, integrum manet Saræ. Ante tabernaculum vir hospitum explorat adventus: intra tabernaculum Sara tuetur sæminæ verecundiam, & opera muliebria tu to exerceat pudore. Foris maritus invitat: intus Sara convivium adornat. Non solum ipse festinat Abraham, sed etiam festinandum dicit uxori, sociam deuotionis ostendens nec fide disparem. cap. 5. Et lib. de Elia. At non Abraham vina in suo convivio ministrabat, sed immolabat vitulum, butyrum, & lac etiam Angelis hospitibus exhibebat, cæli Dominum, mundi agnoscebat auctorem. Vinum tamen exhibere non poterat, sed rectè illic deerat materia peccati, ubi erat remissio peccatorum. cap. 5. Festinavit Abrahamus, & postea dixit Sara, Accelera. Verbo iussit, postquam opere docuerat festinare. Non posset enim uxor mariti preceptum non implere, quod à marito prius factum, quàm imperatum consideraret.

1735
Gen. 18
num. 8.
Genes. 18. Et posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore, num. 8. Div. Ambros. lib. 1. de Abraham. Meridies esse describitur, quando Abraham Domino offert hospitium. Sed ad cænam vitulus immolatur, & cum lacte

manducatur, hoc est non in sanguine, sed cum fidei puritate. Bonus vitulus, utpote qui peccata dilueret. Tener, quia non dura cervice, sed molli iugum legis agnovit, crucis patibulum non recusavit. Et merito tener, de cuius capite, & de pedibus, & intestinis nihil relictum est, & os non est coactum ab eo, sed totus epularum cibo cessit. Talem nobis legis figuravit umbra, talem veritas Evangelij demonstravit. Manducaverunt, inquit, illi: Abraham autem stabat eis sub arbore. Advertimus officium commendare humilitatem. Abraham stabat, tu primam accubitionis partem occupas? Denique ea humilitas invenit gratiam, ut promitteretur ei filius. capitul. 5. Ergo dum tres hospites in convivio Abrahami vitulum comedebant, tres Divinas Personas indicabant, quæ Christum in eo vitulo præsignatum iam tunc avido edendi desiderio prægustabant; est enim Encharisticum convivium non solum humano, sed & divino gustui inenarrabile.

1736
Gen. 18
num. 16.
Genes. 18. Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam, & Abraham simul gradiebatur. deducetis eos, num. 16. Div. Ambrosius lib. 1. de Abraham. Abraham deducebat hospites, ad humanitatis gratiam, addebat obsequia. capitul. 5. Tres igitur Angeli non dedignabantur habere ducem hominem, ex quo tandem Dei Filium, humano indutum habitis, venturum agnoscebant, quem omnium Angelorum futuram Dominum prævidebant.

1737
Gen. 18
num. 17.
Genes. 18. Dixitque Dominus, Num celare poterò Abraham, quæ gesturus sum? num. 17. Div. Ambrosius lib. 1. de Abraham. Non celabo, inquit, Abraham puerum meum quæ ego facio. Senilis utique ætatis Abraham superius scriptura significavit,

Eth

ficavit,

fiçavit, quia nonaginta, & novem processisset annos: quomodo nunc puerum dicit? Sed cum immemorem senectutis, exploratorem indefessum, cursu impigrum standi patientissimum, deducendi, studiosissimum expresserit, non ne convenire nomen pueri videtur? Officij merito puer dicitur, qui senile nesciebat fastidium, pueritiæ innocentiam, & obsequium defererebat. *cap. 5. Non celare. Quasi Divina non valeret celare potentia id quod Divina revelare volebat benevolentia. Non enim erubescit Deus fateri rigoris impotentiam, ut manifestet amoris benevolentiam.*

1738

Gen. 21
num. 3.

Genes. 21. Vocavitque Abraham nomen filij sui, quem genuit ei Sara, Isaac. num. 8. Div. Ambrosii lib. de Isaac. Itaque ipso nomine figuram, & gratiam signat. Isaac etenim risus latinè significatur. Risus autem insigne lætitiæ est. Quis autem ignorat, quod is universorum lætitiæ sit, qui mortis formidolosæ, vel pavore compresso, vel mæore sublato, factus omnibus est remissio peccatorum? Itaque ille nominabatur, & iste designabatur: ille exprimebatur. *capitul. 1. Gaudium, quod de filio legitimo nato Abraham habuit, nomine filij sui voluit significari, ut quoties filium suum compelleret, toties gaudium natiuitatis illius renovaret.*

1739

Gen. 21
num. 8.

Genes. 21. Crevit igitur puer, & ab lactatus est: fecitque Abraham grande convivium in die ab lactationis eius. num. 8. Div. Ambrosius lib. 1. de Abraham. Non mediocre istud, nec usitatum. Non enim quia à nutrice lacte subductus est puer, magnum convivium exhibuit Abraham; sed quia idoneus habitus est Isaac fortioris gratiæ cibo, & virtutis alimento, non adhuc, ut Corinthij, lacte potandus, sed epulis solidioribus mandatorum cælestium mentis suæ lacertos fir-

mans. cap. 7. Et in Psalm. 118. loquens de abdicatis ab operibus, & de cibo iam habilibus fortiori.

Sic ait Div. Ambrosius. Exemplo sit, quod ab lactatus Isaac Patriarcha tantus evaserit, ut adhuc inter rudimenta primævæ positus ætatis, nequaquam tamen gladium ferituri parentis horruerit, Phares filios habuit Abraham, nullum ab lactavit alium, sed in hoc solo fecisse legitur epulum magnum. Et bene magnum epulum, scriptura dixit, quia typus erat eius, quem semper epulantur corda sanctorum. *Oct. 19. vers. Antecipavi; Quibus hoc convivium exhibuerit, non exprimitur. Fortassis, ut soli ab lactato filio oblatum intelligatur. Ac si loco lactis ab lactati à filio ab lactato, eidem filio convivium varijs plenum epulis proponeret pater, ut ex multis aliquod degustaret, quo lactis dulcedinem fastidiret.*

Genes. 21. Ejice ancillam hanc, & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac. Durè accepit hoc Abraham pro filio suo, cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puer, & super ancilla tuæ: omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius: quia in Isaac vocabitur tibi semen. Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est. num. 10. 11. 12. 13. Div. Ambrosius, num. 1. de Abraham. Durum valde hoc Abraham videretur, ut ejiceret filium suum, licet eum, quem susceperat ex vernacula. Et tu noli te miscere ancillæ, ne suscipias ex ea filium, & vxor tua non patiatur cohæredem illum filio suo fieri. Vides enim hinc solvi gratiam matrimonij. Certè, si incidisti, & habes filium, ejice ancillam, & filium eius. Melius est enim, ut ancilla, quam vxor recedat, & filius ancillæ, quam legitimus ejiciatur. *capitul. septimo.*

Cum

1740

1741

Gen. 21
num. 10.
11. 12.
13.

Cum filio meo. Isaac Sara filium suum, ac si illius solius esset, & non Abraham filius, nominabat, quia illum, ut mater indulgentissima adamabat.

1742

Gen. 21
num. 10.

Et infra iterum sic loquitur D. Ambrosius. Quod si dubitaveris, si contempseris vxoris tuæ sententiam, & durum tibi visum fuerit, dicit tibi Deus, quod dixit Abraham (quod enim illi dixit, tibi dicit, & omnibus dicet) Non sit tibi durum, &c. Nusquam alibi dixit, Audi vocem vxoris tuæ, nisi hic: id est, fecisti iniuriam vxori tuæ, & non mitigasti affectum eius; suscepisti ex ancilla filium, & non honorasti vxoris filium. Numquid potest in ancillæ filio semen tuum vocari? Non vitæque. In legitimo enim filio vera successio est. Sed vereris, quia filius tuus est, ne fortè eiectus, intereat, atque occidat. Non ei deerit mea gratia. Omnes alit Deus noster, suffulcit vniuersos, & iustos, & iniustos. Denique, & pluit super iustos, & iniustos, sicut fecit Abraham, facito & tu. Ejice ancillam, ut secura vxor, & inoffensa maneat domi. Ejice & ancillæ filium, ut non habeat hæreditatis consortiū, qui non habet originis privilegium. cap. 7. Dum Isaacum Sara filium suum nominabat, nimirum Abrahami amorem erga Ismaelem arguebat; quasi verò Abrahamus ita diligeret Ismaelem, ut non Isaacum, sed Ismaelem filium suum esse reputaret, quod videtur etiam Moyses indicare illis verbis. Durè accepit hoc Abraham pro filio suo. Solummodo enim suum filium existimabat, quem amabat.

1743

Gen. 22
num. 1.

Genes. 22. Tentavit Deus Abraham, num. 1. Div. Ambrosius lib. de Paradiso. Dominus etiam Abraham hac arte tentavit, ut immolari sibi filium ab eodem postularet, qua tentatione Abraham fidelis est Domino comprobatus, quod à devotionis obsequio nec dilecti filij mi-

seratione revocatus sit. cap. 2. Et lib. 1. de Abraham. Aliter Deus tentat, aliter diabolus. Diabolus tentat, ut lubruat, Deus tentat, ut corquet. Denique probatos sibi tentat. Unde & David dicit, Proba me Deus, & tenta me. Et sanctum Abraham probavit ante, & sic tentavit. Ne si ante tentaret, quam probasset, gravaret. Probavit eum cum exire de Charra iussit, & obedientem reperit. Probavit, cum fidei titulo fretus liberavit nepotem, cum de præda nihil attigit, cum promissis sancti filium, & cum esset centum annorum, quamvis Sara genitalia consideraret emortua, tamen credidit, nec fide hæsitavit, qui posset hæsitare ratione sterilitatis, aut senectutis: probavit eum hospitij sedulitate. Probatum igitur, quasi fortiores tentandum putavit, maioribus, & quibuldam imperijs durioribus, cap. 8.

1744

Gen. 22
num. 1.

Et sic prægreditur Div. Ambrosius. Et hoc quidem exemplo docemur, quia veris præbatur quis, tentatur autem compositis, & fictis. Non enim volebat Deus immolari à patre filium, nec impieri hoc munus volebat, qui arietem pro filio immolandum obtulit, sed tentabat affectum patris, si Dei præcepta præferret filio, si paternæ pietatis contemplatione, vim devotionis infunderet. cap. 8. Tentavit &c. At ubi est illud Divi Iacobi essatum in sua Epistol. cap. 1. Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur? Deus ita hominem tentat, ut interior malorum meritum appelletur: neque enim tentat ad malum culpæ, quod solum malum verum dicitur debet, sed ad malum pænæ, quod fictum malum potest nuncupari.

Genes. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super

1745

Gen. 22
num. 2.

Hh 2 vnum

unum montium, quem monstraverō tibi, num. 2. *D. Ambros. lib. 1. de Abraham.* Non finit otiosum esse affectum patris. A principio eum stimulat, & pungit pietatis aculeis, & filij nomen addit ad vim necessitudinis, & amoris. Non satis putavit dixisse filium, adiungit, dilectissimum, quem dilexisti, Isaac. Quid est, quod ait, Quem dilexisti, & non dicit, quem diligis? Possumus quidem uti ad defensionem scripturæ consuetudine divinæ, quia præterita plerumque ponit pro futuris, vel præsentibus; ut in Evangelio habes, Hic est Filius meus dilectissimus in quo complacui, cum utique semper in filio placeat Pater. Possumus tamen, & dilectissimum ad præsens accipere, & quem dilexisti ad id, ut non recenti quodam impulsu amoris, sed inolito diu, & probato amore significaret dilectum. Quod enim ad tempus augetur, ad tempus resolvitur: quod autem diu, aut semper placuit, citò aboleri non potest. *cap. 8.*

1746

Gen. 22
num. 2.

Deinde sic ait. Potest & illud non absurdum videri, quia morituros plus diligimus, hoc est, quem antequam dilexisti: quasi iam non diligat immolandum. Nec otiosè addit nomen sancti Isaac, hoc est, eum, quem suscepisti de uxore vnicum, suscepisti in senectute, suscepisti tamquam fidei tuæ præmium, remunerationem operum tuorum, suscepisti ex promissione Dei, non coniugis fecunditate, ex qua alium sperare non possis. Offeres mihi in holocaustum, sed prius vade in terram excelsum. Imponitur spatium, ne præcipitari subito videatur affectus, ut illa dilatione obrepat pietatis gratia, desiderium patris. Adiecit, In vno montium, quem tibi dixerō. Et hinc similiter, ut dum ascenderet senex, infringereetur im-

petus, laxaretur dextera, deficeret intentio: dum montem disceret, dedisceret apparatus. *cap. 8. Vade, inquit, Cum Dei Filius è patria Abrahamum educere vellet, dixit ei, Genes. 12. Egrede de tua, & veni in terram, quam monstrabo tibi, num. 1. nunc autem non dicit, Veni, sed vade. Cur igitur, qui se itineris socium promiserat è patria egressuro, socium itineris se non præbet Abrahamo filium immolaturus? Fortassis, ne Isaacum humeris ferentem ligna in montem intueretur, priusquam ipse Crucis lignum in montem basularet.*

1747

Gen. 12
num. 1.

Genes. 22. Tolle filium tuum &c. numer. 2. Div. Ambros. lib. 1. de offic. Adverte hinc, omnes virtutes quatuor in vno facto. Fuit sapientiæ, Deo credere, nec filij gratiam ante ferre authoris præcepto. Fuit iustitiæ acceptum reddere. Fuit fortitudinis appetitum ratione cohibere. Ducebat hostiam pater, interrogabat filius, tentabatur affectus patrius, sed non vincebatur. Repetebat filius appellationem paternam, compungebat paternam viscera, sed non minuebat devotionem. Accedit & quarta virtus temperantia. Tenebat iustus, & pietatis modum, & executionis ordinem. Denique dum sacrificio necessaria vehit, dum ignem adolet, dum filium ligat, dum gladium educit: hoc immolandi ordine meruit, ut filium reservaret. *capit. 25. Pulchrum in hoc opere Abraham iustitia se præbuit simulachrum. quatuor scilicet speciebus iustitiæ, quasi coloribus effigiatum.*

1748

Gen. 22
num. 2.

Genes. 22. Igitur Abraham de nocte confurgens, stravit asinum suum, ducens secum duos iuvenes, & Isaac filium suum: cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem præceperat ei Deus num. 3. D. Ambros. lib. 1. de Abraham. Exurgens autem non solum sequenti die

1749

Gen. 22
num. 3.

die, sed etiam diluculo, ut attulisse nox moras studio festinantis patris videretur, stravit asinum suum, & sumpsit secum duos pueros, & Isaac filium suum, & concidit ligna ad holocaustum. Docemur parata omnia ad Sacrificium Dei ferre; discimus etiam apparatus sacrificij, & ministerij munus ipsi nobis vendicare non delegare alijs. Senex Abraham, & dives pecoribus, atque abundans servitiorum, non quæsit comitatus sui agmina: ipse quoque ligna concidit, & obsequia maiora viribus suis non intermisit. cap. 8.

1750

Et lib. 1. de Abel sic pergit Div. Ambrosius. Prima igitur voti gratia est celeritas solutionis. Namque Abraham filium suum ad holocaustum iussu offerre, non post dies, ut Cain, obtulit, sed exurgens mane, stravit asinum suum, &c. Surgens abiit, & venit ad locum, quem dixerat ei Deus, die tertia. Primò adverte immolaturi studium maturum, atque festinum, ut mora expectationis non esset, nisi donec audiretur oraculum. Denique, ut sterneret asinam suam, obsequium omne ipse susceperet, & sacrificio necessaria præpararet, duabus quoque, fide, & spe, virtutibus comitantibus, hostiam suam duceret: de potestate Dei certus, & de bonitate securus, cap. 8. Ita properabat, ac si in montem filium tollere inhereret, non ut illum inquaret, sed ut coronaret, utpote cui filij caput non minus pulchrum videretur, & corpore iussu Dei gladio separatum, quam corpori unitum diadema: te coronatum.

1751

Gen. 22
num. 4.

Genes. 22. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul, num. 4. *Div. Ambrosius lib. 1. de Abraham.* Surgens autem abiit, & venit in locum, quem dixit illi Deus, die tertia Cum duobus impletius proficiscitur, hostiam suam secum ducens, & die tertia ad lo-

cum sacrificij venit. Salutaris huius numerus, & conveniens sacrificaturis. Denique & in posterioribus Moyles, dicit ad Pharaonem Regem Ægypti, Viam trium dierum ibimus, & immolabimus Deo nostro, sicut dixit nobis. Et rectè tertia die celebratur Trinitatis sacrificium. Et respiciens Abraham oculis suis, vidit locum à longè. Sollicitè explorat, qui properat implere. Quamvis senilem studio celebraret gradum, tamen hoc serum putatus præcedebat oculis: vigeant singulorum officia membrorum, licet senilia membra non possent vigere. Solet hebescere visus senum, ut etiam propinqua non facile conspiciant. Hic non solum vidit locum, sed etiam longè positus aspexit. cap. 8.

Et lib. 1. de Abraham, & Cap. in. Quod autem ait, die tertia, significat vel quoddam continuus esse debeat, & perpetua devotio. Tripartitum est enim tempus, præteritum, præsens, & futurum. Quod admonemur, quod nec præteritorum beneficiorum Dei, vel præsentium, vel futurorum irrepere debet vlla oblivio, sed tenax gratiæ memoria perseverare, & obedientia non desisse. Vel quia is, qui sacrificat, in vnum splendorem, in vnam lucem debeat credere Trinitatis, etenim illi qui fideliter sacrificat, dies lucet, nox nulla est. Sic & in Exod. Moyles ait, Viam trium dierum ibimus, & immolabimus Domino Deo nostro, cap. 8. Tribus diebus meditabundus progrediebatur Abrahamus, & per singulos singulis divinis Personis immolandum filium offerrebat, cumque eum Patris potentia, Filij sapientia, Spiritus Sancti benevolentia commendaret, iterum a se filium reducendum vivum sperabat, credebat enim, quod Pater posset, Filius sciret, Spiritus Sanctus vellet sibi iterum filium vivum condonare.

Genes. 22. Dixitque ad pueros suos:

Hic 3

Expec-

1752

Gen 22
num. 4.

1753

Gen. 22 num. 5. Expectate hic cum aſino: ego, & puer illuc uſque properantes, poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos, *num. 5. D. Amb. lib. 1. de Abrah.* Quod autem ait: Ego, & puer pertranſibimus uſque illuc, demonſtrat, quod non deficeret in tanto apparatu pater, non cederet filius: aut quia pertranſirent pietatis remedio tanti facinoris auſteritatem. Addidit, Ad vos revertemur. Prophetavit, quod ignorabat: ipſe ſolus diſponebat redire immolato filio, ſed Dominus per oſcius locutus eſt quod parabat. Captioſe autem loquebatur cum ſervulis, ne cognitio negotio, aut impediret aliquis, aut gemitu obſtreperet, aut ſi: tu. *cap. 8. A loco perpatranda facinoris deſtinato ſamulos ſemovebat, ne qui in tanto opere Dei ſolummodo divinos oculos attendebat, à ſamulorum oculis mercedem captare videretur.*

1734

Gen. 22 num. 6.

Genef. 22. Tulit quoque ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum: ipſe verò portabat in manibus ignem, & gladium. *num. 6. D. Ambroſ. lib. 1. de Abrah.* Conſecratur ſacris hoſtia miniſterijs, & commendatur futura. Quæ pietatis hoſtia, pij ante miniſterij vectura eſt. Ligna Iſaac ſibi vexit; Chriſtus ſibi patibulum Crucis portavit. Abraham comitatur filium, Pater Chriſtum. Nec Iſaac ſolus, nec Ieſus ſolus: Denique ait, Solum me relinquētis, & non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt. *cap. 8. Caterum ſi ligna ſuper Iſaac filium impoſuit pater, quo pacto dicitur, quod ipſe tulerit ligna pater, Tulit quoque ligna holocauſti? An quod cum filio ſimul ligna geſtaret, vel quod per aliquod via ſpatium ipſe pater priuſquam ligna filio imponeret, ligna portaverit, ne filius lignorum ſacſce onuſtus valde in aſcenſu ad montem fatigaretur. Vel quod dum filius ſacſcem ferret, pater ſacſcem ferre diceretur, eo quod dilectum filium ſub lignorum pondere preſſum inſpectaret.*

Genef. 22. Cùmque duo per-

gerent ſimul, dixit Iſaac patri ſuo, Pater mi. At ille reſpondit: quid vis fili? Ecce, inquit, ignis, & ligna: ubi eſt victima holocauſti? *num. 7. D. Ambroſ. lib. 1. de Abrah.* Puſſatur pietatis vocabulis patris aſſectus, & ſilicet quibusdam hinc, atque hinc detunditur. Filius vocat patrem, pater dicit, Fili; ut ipſo verborum ſono ſe recognoscat pater. Quàm impoſſibile eſt, ut ferire poſſit, cuius ſe vulnèri ſubijcere optaret. Hæc nomina vitæ ſolent operari gratiam non miniſterium necis. Hæc vocabula incitare ad pietatem, non ad mortem ſolent. Addidit Iſaac, dicēs, Ecce ignis, & ligna, ubi eſt ovis ad holocauſtum. Et hic prophetat ſermone, non ſcientia. Ovis enim à Domino ad ſacrificium parabatur. *cap. 8. Victimam Iſaac deſiderabat videre, ligna monſtrat, oſtendit ignem, nullam de gladio facit mentionem. victimam etenim inquirebat, non quæ gladio eſſet iugulanda, ſed quæ in Crucelignorum ſacſce divini amoris igne foret exurenda.*

Gen. 22 num. 7.

Genef. 22. Dixit autem Abraham: Deus providebit ſibi victimam holocauſti, hĩ mi. Pergebant ergo pariter. *num. 8. D. Ambroſ. lib. 1. de Abraham.* Inflexibilis à ſtudio devotionis miniſter vocare filium frequenter non timet: ita erat intentionis ſedulitate ſuadatus: & hoc ſe meliorem patrem putabat, hoc ſibi in perenne manſurum indicabat filium, ſi eum immolaret Deo. Non ſolum autem hoc prophetavit, quod ſtatim accidit: quia Deus providit ſibi pro Iſaac hoſtiam, reddidit patri filium: verum illud magis, quod non hæc hoſtia divinæ eſſet diſpoſitionis, ſed alia eſſet hoſtia, quam Deus ſibi pararet, ut mundaret orbem terrarum: illa eſſet omnibus acceptior, per quam multi patres offerrent filios ſuos, & ſeparari in hoc ſæculo à filijs non timerent. Quotidie offerunt patres filios ſuos, ut moriantur in Chriſto, & cõpelantur in

1736

Gen. 22 num. 8.

1735

in

in Domino. Quanti patres occisis martyrio filijs lætiores ab eorum tumulo reverterunt? cap. 8.

1757

Gen. 22
num. 8.

Et alibi sic ait idem D. Ambrosius. Ergo adducit ad sacrificium filium dilectissimum, & quem sero susceperat, citò obtulit: nec paterni nominis appellatione revocatur, cum ille patrem vocaret, hic filium: Chara quidem nominum pignora, sed amabiliora præcepta. Itaque licet cotererentur corda, vota durabant. *lib. de fide Resurrectionis.* Deus providebit sibi; Ac si diceret, Non tam tibi, quam Deo curæ est victima immolanda. Hanc sibi Deus curam voluit reservare: Provisam sibi victimam habet a se in te pravisam. Hanc nunc in monte hoc in te quasi in speculo videbit, quam postea in eodem monte pro totius mundi delictis immolabit.

1758

Gen. 22
num. 9.

Genes. 22. Et venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificavit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum posuit eum in altare super struem lignorum, *num. 9.* *Div. Ambrosius lib. 1. de Abraham.* Venit Abraham ad locum sacrificio prædestinatum; & ædificavit ibi Abrahami altare, & imposuit ligna. Quanta molimina immolaturi, ne raptus subito ad immolandum æstimaretur. Et colligatis manibus, ac pedibus Isaac filij sui, imposuit eum in altare super ligna. Nectit filio manibus suis vincula patris, ne refugiendo filius, & vi ignis exustus peccatum incurreret, *cap. 8.* O patientia miraculum, spectaculum patientis, tum se manibus, & pedibus videret ligatum, in ara posuit super ligna, ut victimam gladio iugulandam, ignique urendam, quasi mutus nullum omnino verbum proferebat, qui Dei agnum, qui coram tonante se obmutesceret, præmonstrabat.

1759

Gen. 22
num. 10.

Genes. 22. Extenditque manum, & arripit gladium, ut immolaret filium suum. *num. 10.* *D. Ambrosius lib. de fide Resurrecti.* Distinxit

super filium gladium paternam manum & patrio percussit affectu. Ne periret pœna trepidavit, ne ictus erraret dextera deficeret, sensit pietatis affectum, sed non omisit devotionis negotium, & properabat obsequium, etiam cum audiret oraculum. Vnde nos quoque Deum omnibus, quos diligimus, præferamus, patri, matri, fratribus, ut possit nos servare dilectos, sicut in Abraham veripremi remuneratorem, quam ministrum videmus. *Hac ille.* Extendit manum, Non ut a Deo acciperet beneficium, sed ut Deo exhiberet sacrificium. Exemit gladium quo olim contra externos hostes dimicaverat, & nunc internos affectus detrahebat. Ut immolaret, ut aliquem factum belluinum, sed Isaac filium suum genuinum.

Genes. 22. Et ecce Angelus

1760

Gen. 22
num. 11.

Domini de celo clamavit, dicens; Abraham, Abraham, qui respondit Assom, *num. 11.* *D. Ambrosius lib. 1. de Abraham.* Et dixit Angelus, Abraham, Abraham, Tenuit quoddammodo manum eius, divina vox, & ictum vibrantis occupavit dexteræ. Non semel vocavit, ne aut non plene audiret, aut fortuitam vocem putaret. Sic revocavit, quemadmodum imperavit. Repetivit vocem, tamquam veritus, ne præveniretur studio devotionis, & ultra vox impetum ferientis revocare non posset. *cap. 8.* O pulcherrimum obedientie simulacrum. Repetito nomine invocatur, & cum filium immolare, & cum non immolare præcipitur: Ne ad filium non iugulandum, quam ad immolandum paratior eius obedientia videretur.

Gen. 22
num. 11.

Genes. 22. Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: tunc cognovi quod times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. *num. 12.* *D. Ambrosius lib. 1. de Abraham.* Hoc est dicere, affectum tuum inquisivi, non factum exegi. Tentavi mentem tuam, si etiam filio di-

1761

Gen. 22
num. 12.

Hb 4

le Gist

lectissimo non parceres propter me. Non aufero quod donavi ipse, nec hæredem invideo, quem largitus sum non habenti. cap. 8.

Et lib. 3. de Virginibus sic Div.

Ambr. Denique ad Abraham dictū est, nunc scio, quia amas Dominum Deum tuum, quia non pepercisti unico filio tuo. Verū Deo parricidium non probari, in eadem asseritur lectione, cum pro filio ovis subijcitur, ut ipsa potius, quā filius feriretur. Habuit igitur Iephte quod sequeretur exemplum, quia Dominus sanguine non delectaretur humano. In vno enim oraculo ad Abraham prompto docuit filiorum salutem religionis obsequio posthabendam, offerri à parentibus Deo debere filios, non debere iugulari. Certè cum hæc filia tā sollicita fuerit de patris voto, cur pater non dubitaverit de filiz parricidio: & cum illa paternum caveret mendacium, iste filiz non caverit interitū? Dicit aliquis: Qua ratione illic Deus non permisit parricidium fieri, hinc sit passus impleri? Numquid acceptor personarum Deus? Non, sed meritorum, atque virtutum. Certè dum consilium esset ambiguum, signare debuit oraculum, quid ad præsens factū, & in reliquum conveniret exemplo. Vbi verò iam præcessisset exemplum, necessarium non iudicavit oraculum, cum facti forma veteris, quid fieri oporteret, ostenderit.

Aliam præbet idem D. Ambrosius in eodem loco discriminis rationem, sic animi. Aut fortasse, quia non vna forma meritum, ideo non vna forma factorum. Pater doluit, flevit filia, uterq; de Dei cōmiseratione dubitavit, Non doluit Abraham, nec consuluit parentis affectum. Vbi audiuit divinitatis oraculum, non distulit sacrificium, sed maturavit obsequium. Non dubitavit Isaac: cum imparibus sequeretur patrem passus.

bus. Non flevit, eū ligaretur, non dilationē poposcit, cū offerretur. Et ideo misericordia largior, vbi fides promptior. Et bene non flevit factum patris, quia risus est matris. Pro qua devotionis exultatione ovis pro illo iussa est immolari, quia le ipsum non distulerat immolandum, nec de Dei miseratione ambiguus, nec de sui devotione sollicitus. *Hæc ille.* Non extendas. *Quid præcipis à Angelus? Hoc prinquam Abraham extēderet manum imperare debebas, non verò postquam Abraham extenderat manum, quam extendisse constas.* Extenditque manum. num. 10. *Sic fortassis Angelus imperare volebas, velocior tamen fuit Abrahami humana actio manum extendentis, quā fuerit angelica locutio Angeli, ne manum extenderet, præcipientis. Ita obediens ad impletionem divini præcepti festinabas.*

Genes. 22. Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentē cornibus, quem assumens obtulit holocaustū pro filio. num. 13. *D. Ambr. lib. 1. de Abrah.* Et respiciens Abraham oculis suis, vidit, & ecce aries vnus suspensus cornibus in virgulto sabec. Qua ratione arietem? Quasi præstantem vtiq; cætero gregi. Qua ratione suspensum? Vt adverteres, hostiam illam non esse terrenam. Qua causa cornibus suspensum? nisi quod carnem suam virtute superiore à terris levaret? Iuxta quod scriptum est, cuius principatū super humeros eius. *Et paulo Infrā.* Solus elevatus, & exaltatus à terris quem. admodum ipse nos docet, cū loquitur, Ego non sum de hoc mundo, Ego de supernis sum. Hunc vidit Abraham in isto sacrificio, huius passionem alpexit. Et ideo ipse Dominus ait de eo. Abraham diem meū vidit, & gavissus est. cap. 8.

Et alibi sic loquitur idem D. Ambrosius. Obrulit quidem filium, pater, sed Deus non sanguine, sed pietate placatur. num. 13.

catur. Ovem pro homine deminstravit in ligno, ut & filium patri redderet, nec periret hostia sacerdoti. Itaque nec Abraham parricidio crucentatus, nec Deus sacrificio defraudatus est. Vidit Propheta, nec affectavit i. etiam, nec tenuit pertinaciam, ovem pro homine mutavit: quo magis ostenditur, quam religiosè obtulerit, quem tam libenter receperit. Et tu si Deo munus tuum offeras, non amittes. Sed avari sumus, Deus unicum filium morti pro nobis obtulit, nos nostros negamus. Vidit hoc Abraham, & agnovit mysterium, salutem nobis in ligno futuram: nec latuit in vno, eodemque sacrificio, aliud esse quod videretur offerri, aliud, quod possit occidi. lib. de fide Resurrectionis.

1766

Gen. 22.
nu. 13.

Luc. 23
nu. 48.

1767

Gen. 22
nu. 14.

Apiè equidem in xta 70. dicitur:
Et ecce aries unus suspensus in virgulta sabec. Dum enim dicitur, Ecce, pulcherrimum spectaculum ostenditur, ad quod videndum, & Divinus, & Angelicus, & humanus aspectus merito invitat. Dei agnum aries hic in virgulta suspensus in Cruce amore hominum suspendendum, amoris spectaculum significabat, quem Divus Lucas spectaculum nuncupavit, cap. 23. Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant percutientes pectora sua revertebatur. num. 48. Rectè quidem pectora percutiebant, ut excuterent ex lapideis cordibus flamas amoris, quo amoris spectaculum redamarent.

Genes. 22. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur. In monte Dominus videbit. num. 14. D. Ambrosius lib. 1. de Abraham. Vocavit Abraham nomen loci illius Dominus videt: ut dicant hodie, in monte Dominus apparuit, hoc est, quod apparuerit Abraham, revelans futuram sui passionem corporis, qua mundum redemit: demonstrans etiam genus passionis, cum suspensum ostendit

cornibus arietem: virgultum illud patibulum Crucis est. Et in hoc ligno præstantissimus ductor gregis exaltatus omnia traxit ad se, ut ab omnibus cognosceretur, unde & ipse ait: Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum. cap. 8. Quid dicit, O Moyses, unde usque hodie dicitur, In monte Dominus videbit? Dominus videt, Abrahamus locum istum nominavit: ergo si ex nomine imposito per Abrahamum, locus adhuc nuncuparetur, non Dominus videbit, sed Dominus videt, diceretur. Cur ergo dicit ex tunc locum (Dominus videbit) appellari? Futurum Moyses tempus inspicit, in quo non iam solum Isaacum Christi typum Dominus videret, sed ipsum Christum in hoc eodem monte in ara Crucis impositum inspicere.

1768

Gen. 22
nu. 16.
& 17.

Genes. 22. Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum. num. 16. & 17. D. Ambrosius lib. 1. de Abraham. Hæc est tertia benedictio. Tres enim plenarias accepit benedictiones. Vnam post victoriam, quæ liberavit nepotem, & occurrit illi Melchisedech, quando dixit ei Dominus, Respice in cælum, & numera stellas, si poteris: sic erit semen tuum. Aliam quædo iussus est Abraham nominari, & signaculum accepit circumcisionis. Tertiam hinc, quando dilectissimum filium suum in holocaustum Deo non dubitavit offerre. cap. 8. Cur Deus in hoc loco Isaacum à patre dilectum non vocavit: cum in alijs locis priusquam Abrahamus eum Deo offerret, dilectum appellaret? In hoc loco, non in alijs, amoris, quo Abrahamus Deum diligebat, audio fieri mentionem. Non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, num. 16. Ergo ubi nullus amoris erga Deum commemoratio, poterat ab amore patris Isaacus dilectus.

149

tus nominari, at ubi exprimitur erga Deum amor; ita amor erga filium habetur, ut ab eo filius nequeat dilectus appellari.

1769

Gen. 23
nn. 1. 2.
& 3.

Genes. 23. Vixit autem Sara centum, viginti septem annis. Et mortua est in civitate Arbee, quæ est Hebron, in terra Chanaan: venitque Abraham, ut plangeret, & fletet eam. Cùmque surrexisset ab officio funeris locutus est ad filios Hebræ. num. 1. 2. & 3. Et infra. Intercedite pro me apud Ephron filium Seor, ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri. num. 9. D. Ambrosii lib. 1. de Abraham. Locus, qui legitur, habet mortem vxoris, fletum marito, sepulturæ officium, quibus maritalis affectus probatur. Et surrexit, inquit, Abraham à mortuo. Docemur, ut non diutius inhæreamus mortuis; sed quantum satis est officijs deferamus. Festinavit autem pro loco sepulchri pretium solvere, cùm gratis daretur, ut non in alienis locis, sed nostris potiùs ædificemus tumulos parentum, vel proximorum. Sæpe enim cum alienationibus possessionum, venales fiunt, quæ in iisdem locis sepulturæ sunt. Hoc autem ideo Abraham fecit, quia nondum erat huiusmodi Dei templa, in quibus fidelium in Domino reliquæ conderentur, cap. 9. Cùmque surrexisset. Surrexit Abraham, qui cum mortua vxore per affectum etiam mortuus fuisse videbatur. Tanti enim erat Abrahami erga Saram vxorem amor, ut ea mortua, vivere non valeret; unde & sepulturam duplicem emisse dicitur, ut dum in una Saram vxorem conderet, in altera ipse conderetur.

1770

Gen. 24
nn. 1. 2.
3. & 4.

Genes. 24. Erat autem Abraham senex, dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei. Dixitque ad servum seniore domus suæ, qui præerat omnibus, quæ ha-

bebat: Pone manum tuam subter femur meum, ut adiurem te per Dominum Deum cæli, & terræ, ut non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habitō; sed ad terram, & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac. num. 1. 2. 3. & 4. D. Ambrosii lib. 1. de Abraham. Senuerat itaque Abraham, quod boni est patris, debuit vxorem providere filio, sed propter oraculum Dei non poterat redire eo, unde iustus erat exire. Habebat autem in terris Chananæorum, ex quorum genere legitimam successionem sibi querere fugebat.

Et infra sic pergit D. Ambrosius. Adverte nunc virtutem boni patris familias, & considera primum, quod mandat, & cui mandet, ut & tu ita instituas servulos, ut liberis tuis paternum affectum deferant, officia exequantur. Inventus de servulis senior, tamen qui ad vxorem providendam domino iuniori eligeretur. Et paulo infra. Constrinxit autem eum, ut non de semine Chananæorum vxorem accerleret domino suo, quorum generis auctor patrem non honoraverat, & ideo maledictionis hereditatem transmisit in suos: ut cognoscamus fidem, & quandam hereditatem de auctoris profapia in his requirendam, quos nobis velimus adiungere.

Et iterum sic Div. Ambrosius. Primum ergo in coniugio religio quæritur. Ideo Abraham proximam quæsit dare vxorem filio suo, & tu proximam quære. Quis est proximus? Qui fecit, inquit, misericordiam. In Evangelio hoc dixit Dominus Iesus: Et tu proximam feminis Abraham require, & propinquam proximi tui. Semen Abraham Christus ipse est proximus omnium, qui super omnes fecit misericordiam, tollens peccatum mundi. Disce deinde, quid in vxore quæratur: non aurum, non argen-

1771

1772

Gen. 24
nn. 1. 2.
3. & 4.

tum

tum quæſivit Abraham, non poſſeſſiones, ſed gratiam bonæ indolis. *Hæc omnia* cap. 9. Erat autem &c. *Non per annos, ſed per dies Abrahami vita computatur. An quod Abrahamo amore vite anni dies eſſe viderentur? Non ita, ſed quod longos annos æternitati comparatos, breves eſſe dies candidatus æternitatis reputaret.*

Genef. 24 Reſpōdit ſervus: ſi noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egreſſus eſ? Dixitque Abraham. Cave ne quando reducas filium meum illuc. *num. 5. & 6. D. Ambroſ. lib. 1. de Abraham.* Interrogatus, ſi nolet venire mulier, vtrum nam eò filium domini ſui duceret, ait: Attēde tibi ne revoces filium meum illuc: Abraham ſequentem deduci admonuit, reſidentem non expeti, nec eò filium pergere. Sanè Domini ſui, qui ſe ab incolatu terriæ, in qua habitabat, adduxerat, non de futura miſericordia, ut præiret ſtudio petitoris, & puellæ inclinaret animum; Quasi propheta hoc dixit in cauſa filij, & quaſi moralis doctor docuit te ſperare in Domino, quod iuvare dignetur incrementum fidei quærenti. *m. cap. 9.*

1774 *Felix proſectò Isaac, cui non tam Abrahami ſervus, quam Dei Angelus condignam quaſivit uxorem iuxta prophetiam patris iſſus: Ipſe mittet Angelum ſuum coram te, & accipies inde uxorem filio meo. num. 7. Nec immeritò Isaacus medius inter tres virtutis coriphæos ſolus Angelico miniſterio copulatur, neque enim Abrahamo, neque Jacobo uxorem Angelus requiſivit: uterque enim non unam, ſed plures etiam nō legitimas uxores habuit: at Isaacus unicam, & legitimam ducens uxorem, unius uxoris vir Angelicam quodammodo puritatem obſervavit; caſtus etenim licet uxoratus inter Angelos debet ſupputari dignuſque eſt, cui Angelus ſamuleſtur.*

Matth. 1. Liber generatio-

nis Jeſu Chriſti, filij David, filij Abraham. *num. 1. D. Ambroſ. in cap. 3. D. Luca.* Ergo vnus Princeps generis ſecundum carnem, alter princeps generis populorum ſecundum fidem. *Et infra.* Vt alteri proprietas generationis, principatus alteri deſeratur. Illi delatum eſt, ut Jeſus eius filius diceretur: huic quaſi principi familiæ gentium prærogativa ſervatur, ut ab Abraham generationis Dominicæ maneret exordium. Qui enim fidei auctor eſt, ipſum aſſerere ſcriptura quoque debuit diviniæ generationis auctorem. *lib. 3. Abrahami filius Chriſtus voluit appellari, ne quem fideles omnes haberent patrem ſibi etiam patrem vendicaret, niſic, & fideles omnes, ut frater amaret, & ab illis, ut à fratribus amaretur.*

Luc. 3. Facite ergo fructus dignos penitentiae, & ne ceperitis dicere: Patrem habemus Abraham. *Luc. 3. num. 1.* Dico enim vobis, quod potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abraham *num. 8. D. Ambroſ. in cap. 3. D. Luca.* Admonentur claritatem ſibi magis operis, quam nobilitatem generis vendicare, quod nulla in ſucceſſione prærogativa ſit, niſi fidei adſtipuletur hæreditas, quam Dei nūto ad populos gentiliū transferendam, ſermone prophetico revelavit, dicens: Dico enim vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abraham. Nam licet Deus poſſit diverſas convertere, & commutare naturas, tamen quia mihi plūs myſterium, quam miraculum prodeſt, in prædicatorio Chriſti nihiſ magis, quam ædificationem Eccleſiæ debeo ſurgentis agnoſcere, quæ non rupeis ſaxis, ſed vivis lapidibus extructa, in habitaculum Dei, & ſtigiū templi converſione poſſit trorum ſurrexerit animorum.

Et pergens exponere illud, Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abraham, ſic ait D. Ambroſ. loco ſuprà citato. Etenim parabat Deus *1777* *1 Petri 4.* menti.

mentium nostrarum dura mollire, & de lapidibus offensionis excitare cultores religionis. Quid enim aliud, quàm lapides habebantur, qui lapidibus serviebant, similes utique ijs, qui facerent eos. Prophetatur igitur saxosis gentilium fides infundenda pectoribus, & futuros per fidem Abrahamæ filios. oracula pollicentur, quibus per duritiam mentis faxeus quidam insensibilis irrationalisque naturæ vsus inoleverat. *in cap. 3. D. Luca.*

1778

Et explanans ibidem illud 1. Petri.

1 Petri

2. nu. 3

2. Et ipsi tamquam lapides vivi super ædificamini: *n. 3. sic ait D. Amb.* Nam si lapidibus vivis formatos viros fidei robore sententia Apostolica comparavit, iuxta quod scriptum est; Et vos tamquam lapides vivi ædificamini domos spirituales in sacerdotium sanctum, offerentes hostias spirituales: multo aptius hic videntur voce prophetica lapidibus homines comparari, qui ita humanæ sensum mentis amiserant, ut dū lapidibus putant divinitatis alicuius inesse rationem, ipsi in naturam lapidum, non vlu corporis, sed mentis habitu verterentur. Denique ex Abrahamæ secundum carnem successionem manantes, & principes sodomorum appellantur, & parietes dealbati: ita sibi prærogativam generis morum magis similitudo vendicat, quàm ordo maiorum. *lib. 2.* Ne ceperitis dicere; *Quisquis enim vanus orator à suis generis claritudine exordium sumit, nunquam in suis efferendis maioribus finem facit.* Ne ceperitis dicere in vobis ipsis. *Qui enim etiam in corde suo de prospera nobilitate gloriatur, incipit iam apud se sua claritatis gloriam ostentare.*

1779

Luc. 20

nu. 37.

& 38.

Eno. 3.

Luc. 20. Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendens secus rubum, sicut dicit, Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob, Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vi-

vunt ei. *num. 37. & 38. Div. Amb. lib. 1. de fide Resurrect.* Vivunt etiam Patriarchæ, neque enim aliter Deus Abraham, Deus Iacob, Deus Isaac, nisi mortui viverent, diceretur, Deus enim mortuorum non est, sed viventium. Vivemus, & nos, si gesta, moresque maiorum voluerimus imitari. Miramur Patriarcharum præmia, imitemur obsequia, prædicemus gratiam. Non eleis inducti sæculi laqueos incidamus, arripiamus opportunitatem temporis, præscriptum legis, clementiam vocationis, desiderium passionis. Exierunt de terra sua Patriarchæ, & nos exeamus, proposito de corporis potestate non exeamus, illi exilio: sed exitum non putarunt, quod devotio obiret, non necessitas imperaret, illi terram solo mutarunt, nos cælo terram mutemus, illi habitatione, nos spiritu: illis illuminatum stellis cælum ostenderit, sapientia nostris cordis oculos illuminat. Sic typus veritatis, & veritas concurret typo. *Hæc ille. Deus omnium hominum, trium tantum virorum Deus voluit nominari, ac si hos tres virtutis duces tantum, quanti reliquos faceret homines, asseruisset.*

Ex D. Gregorio Nysseno.

Gen. 12. Egredere de terra tua 1780
& de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, *Gen. 12.*
quam monstrabo tibi, *num. 1. Div. num. 1.*
Gregor. Nyss. contra Eumium. Non tibi videtur localis demigratio eorum, quæ intelligibiliter inveniuntur, consiliare comprehensionem, sed ipse ex se ipso, & propria terra, nepe ex terreno, & humili spiritu egressus, ut quoad fieri potest supra communis naturæ terminos, suam ipsius intelligentiam extollat, animique cum sensibus cognationem relinquat.

Es paulo

1781
Gen. 12
num. 1. Et paulò inferius sic pergit D. Greg. Nyss. In tantum subiectus fuit cognitionis magnitudine, & excellentia; ita ut humanæ perfectionis terminus existimaretur: in tantum Dei cognitionem adeptus, quantum fas est brevem, & mortalem hanc potentiam extentam capere. Quamobrem omnis creaturæ Dominus, ac si aliquid inventum fuisset Patriarchæ, factus, propriè Deus Abraham nominatur. Orat. 12. Et venit in terram, quam monstrabo tibi. In hac enim terra me thesaurum bonorum omnium adinuenies, qui ut à te inventus Deus tuus nominabor, & cum sim omnium Dominus, sub tuo esse dominio, quasi tuus sim proprius, gloriabor.

1782
Gen. 12
num. 1. Genes. 12. Egrederere de terra tua &c. num. 1. Divus Gregor. Nyss. Deus iubet Abrahamum patria sua; cognatis, atque propinquis relictis, alibi quærere sedes; & erat illa Patriarcha in terra aliena durans in fide promissionis. Constantia fidei viri adversus Deum probabatur per diuturnam prorogationem earum rerum, quas sperabat. Orat. de Deitate Filij. Et alibi loquens de Sancto Ephraim. Quando porro spiritus illū comonefacies, ad multorum ædificationem sic disponebat, ut loca mutaret, non resistebat, sed humiliter obsequabatur: erat enim iussis, mandatisque Dei, si quis alius, obtemperans. Vnde patriam, sicut magnus ille Abraham, relinquere iussus, Edessenorum urbem petiit: neque enim cōveniebat, ut sub terra diutius sol occultaretur. In vita S. Patris Ephraim. Egrederere de terra. Et terra egredi à Divino oraculo imperatur; adeo enim tunc terrenus erat, ut in terra visceribus quodammodo submersus esse videretur, à quibus proinde exire iuberetur.

1783
Gen. 12
num. 15. Genes. 12. Descenditque Abraham in Egyptum, ut peregrinaretur ibi, prævaluerat enim fames in terra. Et infra, Et sublata est mulier in demū Pharaonis. num. 15. D.

Gregor. Nyss. Nō solum autem hos, qui acerbiorē vitæ conditione digni fuerūt, alieno sceptro subijci nō erat alienum: verū etiam iustos nonnullos, quibus mundus dignus nō erat, ut more Pauli loquar, ut illorū pietas insignis vehementer eluceret, nō imperantes, sed barbarorū, & impiorū hominū imperio subiectos Dei lenitas efficit. Atque id vel Abraham demonstrat, qui in Egypto fuit, cui (ibidem versanti) vxor à Pharaone adempta est, qui in terrā sibi promissā, tamquam inquilinus habitavit: itidemque huius filius, & illius soboles, Isaacum dico, & Iacobū, ac rursus illius castissimos, & integerrimos filios Ioseph, qui servus factus est, & ad catcerem condēnatus fuit. Orat. de Occursu Domini. Ut peregrinaretur ibi. Et dum postea Hebraei, qui ab Abraham nomen acceperant, in Egypto peregrinationis laborem sustinerent, exemplo sui parentis olim ibidem similem ferentis laborem, suum quisque facilius posset tolerare.

Gen. 15. Sulpice cælū, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit Semē tuū. n. 5. D. Greg. Nyss. loquens de sanctis, qui cū Christo Domino resurrexerūt. Quæris Abraham benedictionem? Præsentia cōtemplare, & habebis id, quod requiris. Cæli stellas nō vides? Has, inquā, stellas, quæ nuper ex spiritu nobis exortæ, statim cælū Ecclesiæ reddiderūt: stellarū enim radij præclara virorū virtute, pietateque præstantiū gratia significatur: quos, si quis Abraham filios ex promissione vatos cæli sideribus similes dixerit, à veritate non aberrabit.

Et paulò infra, cōferens sabbatū Resurrectionis cū sabbato creationis, cui benedixit Dominus, sic progreditur iacō D. Greg. Nyss. Ex illo sabbato præsons hoc sabbatū agnoscere, quietis hūc diē, cui supra dies alios Dominus benedixit. In hoc enim verē ab omnibus operibus suis Deus vnigenitus conquievit, qui divino salutis humanæ

curandæ consilio, cū per mortem carni quietem præbuisset, & in id, quod erat, per Resurrectionem revertisset, quidquid iacebat secum exultans, vita, & resurrectio, & aurora, & mane, & dies in tenebris, & umbra mortis degentibus factus est. *Orat. de Christi Resurrec. Non aspicere, sed suspicere celum à Deo audivimus imperatum, & stellas, si posset numerare: ut splendorem stella matutina, in qua Christus, promissum Abrahæ semen significabatur, non simplici oculorum intuitu aspicendum, sed magna animi veneratione suspiciendum, Abrahæ Dominus indicaret.*

Genes. 17. Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham; quia patrem multarum gentium constitui te. *n. 5. D. Gregor. Nyss. Locutus de mutatione nominis Divi Petri.* Unā cum nomine, & ipse à Domino diviniorem ad conditionem immutatur pro Simone Petrus, & appellatus, & factus. Abrahamo quidem, & Saræ post multas apparitiones divinam ex ipsis rebus Dominus benedictionem impertit; cū illum quidem patrem, hanc verò principem, nominum mutatione facta constituit. *Hom. 15. in Cantic. Beneficium maximum Dominus Abrahæ conferebat, dum eum multarum gentium futurum patrem destinabat; vocabulum ergo, quo tantum significaretur beneficium ei imponebat, ut toties Deo grates pro accepto beneficio solveret; quoties aliquis eum novo vocabulo nominaret, & sic beneficij memoria eum ab ingratitude cohiberet.*

Genes. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre, sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. Cūque elevarisset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, currit in occursum eorum de ostio tabernaculi; & adoravit in terram. Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transcas servum tu-

um. *Et infra.* Cūque comedisset, dixerunt ad eum: Vbi est Sara vxor tua? Ille respondit: Ecce in tabernaculo est. Cui dixit: Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua, Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi. *nu. 9. & 10. D. Gregor. Nyss.* In pluribus veteris testamēti locis seorsim, ac tacite indicāte sancta Trinitate, deprehēdi, & animadverti potest eius hypostasis, id est, repititio personarū, & coessentialis, vel cōsubstantialis, id est, unitas, & idētitas essentiae, atque naturae.

Et paulo inferius ita loquitur D. Gregor. Nyss. Ecce igitur dicit, quōd Deus quidem apparuisset ei, sed quōd tres tamen viri essent, qui cōspecti fuissent: ipsum autē rursus nō quasi tribus dixisse, Domini, si inveni gratiā ceram vobis, ne prætereatis puerū vestrum: sed Dominū singulariter ternos nominasse, & tamquam unū invitasse ad divertendū. Itē tāquam unus loquitur, Veniā. Vide igitur, quōd illi, qui apparuerūt, tres quidē erant, & in propriæ personæ constitutione subsistebant, sed ratione tamen eiusdē essentiae, atque naturæ comprehēsi erant: atque etiam tamquam unus colloquebantur. *Festiv. de adventu Dom. in carne.* Vbi Sara eset non unus solus inquisit, sed omnes simul de Sara rogare memorātur. Ne unus solus velle Sarā alloqui videretur, cū nec de ea solus loqueretur.

Gen. 18. Quia semel cēpi loquar ad Dominū meū, cū sim pulvis, & cinis. *n. 27. D. Greg. Nyss. de Beatitud.* Quid est homo, si cū Divina natura cōparetur? Cuiusnā sanctorū proferā vocē, per quā genus humanum extenuatur? Secundū Abrahamum terra, & cinis *Orat. 17. Non solum se terram, sed cinerem appellavit, ut per cōpassionem sodomitarū, quos per ignem in cinerē redigendos Dominus ipse revelaverat: itā se in cinerē redactū demonstraret, ut sic Dominum exemplo sui ad cōmiserationem*

tionem

1786

*Gen. 17
num. 5.*

1788

*Gen. 18
n. 9. &
10.*

1787

*Gen. 18
num. 9.
& 10.*

1789

*Gen. 18
nu. 27.*

sionem excitaret.

1790

Gen. 22
num. 1.
& 2.

Genes. 22. Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum; Abraham Abraham. At ille respondit, Adsum. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi. n. 1. & 2. D. Gregor. Nyss. Infans grandis evadebat, & ad adolescentulorum tendebat ætatem, ac iam puer erat in flore ætatis, in summo pulchritudinis vigore, iucundū parentibus spectaculum, pulchritudine proficiens, ad summū progrediens ætatis vigorem, una cum corporis pulchritudine virtutes augēs. Interea exploratur atque periculū sit, utrum dilectioni erga Deum Patriarcha plus tribueret, an propēsiōni erga naturam? Horresco dum expono tentationis vehementiam, atque periculi atrocitatem. Orat. de Deitate Filij.

1791

Gen. 22
n. 1. &
2.

Et explanans illud, Abraham, Abraham, n. 1. sic D. Greg. Nyss. pergit. Deus rursus colloquitur cum illo, ac nominatim appellat eundē: atquille, haud cunctanter dicto audies est vocanti, ex his, quæ iā consecutus erat, secundi doni additamentum prorsus expectans. Sed iubetur, quid? Accipe mihi, inquit, filiū tuum: Nō dum fortasse cor patris oratio percussit: planē enim eiusmodi quid suspicatur, nimirum quod nuptij filij copulare iussurus esset, & matrimonio accelerare, ut eventū sortiretur benedictio suprà semine facta. Sed videamus quid adijciatur orationi. Accipe mihi, inquit, filiū tuū istum dilectum, istum unigenitum. Vide stimulos orationis, quemadmodum pungant viscera patris? Ut efficiant flammam naturæ? Ut excitet incendiū amoris, & filium dilectum, & unigenitum vocans, ut per eiusmodi nomina efferveret erga eū amoris vis. Orat. de Deitate Filij.

Et considerans illud, Tolle filiū, sic ait D. Greg. Nyss. Et ubi accepero, quid faciē? Offer mihi, inquit, An sacerdotē cōstituere iubes, quem offerre præcepisti? Non sacerdotē, sed hostiā & victimā, quæ per sacrificiū igne tota absumatur. Offer mihi, inquit, in sacrificium holocausti in monte, quemcumq; tibi monstravero, Quomodo affectu istis narratione audientes, quicumq; patres estis, & amoris erga liberos affectuē à natura acceptā habetis? Nostis planē, ut accipiant aures paternæ unigeniti, filij meditationē: Quis non obstupuisse, & attonitū fuisse ad hanc vocem? Quis aures nō avertisset? Quis in sulcu accipiēdo potius emortuus non esset, quàm in cor admitteret orationē? An nō meritis ac iure cum eo expostulasset, ipsam naturā pro se patronā opponens? Ac dixisset. Cur hæc Domine, iubes? Idcirco ne patrē fecisti, ut filij percussorē redderent? Idcirco ne me huius doni dulcedinē gustare fecisti, ut mundo fabulam me efficeret?

1792

Gen. 22
num. 1.
& 2.

Deinde sic progreditur idem D. Gregor. Nyss. locutus nomine Abrahami. Melius ipsius manibus filium trucidabo? Bæ cognatum sanguinem tibi libabo, & tu hæc iubes: & talibus victimis delectaris? Intelligiam, à quo me sepultum, ita speravi? Eiusmodi ne ei cōstruam thalamum? Talem nec in lectam nuptiarum preparabo? Et eius nomina accendami, non talem nuptialem, sed rogum sepulchralem? Ergo super his etiam coronabor? Ita ne ero pater gentium, cui neque filij, vixus esse patrem cōcessum sit. Nūquid eiusmodi quippiam Abraham dixit aut cogitavit? Nihil minus: sed ubi quod præceptum spectaret animadvertit, Dei respiciens dilectionem, statim naturæ oblitus est, & tamquam dererum pondus vitiosos naturæ excutiens, & exuens affectus, totum Deo se se permisit, & id, quod iubet

1793

Gen. 22
num. 1.
& 2.

li 2

batur

batur exequi parabat. *Orat. de Deitas. Filij &c.*

1794

Gen. 22
num. 1.
& 2.

Et alibi super eundem locum ita loquitur D. Gregor. Nyss. Tolle filiū: magnus ille quondam Abrahamus lubet, atque haud gravatim dilectum filium pro víctima Deo offerebat, quod sciret, atque haud dubitaret, quin futurum esset, ut puer in meliorem, & augustiorem formam transmutaretur. Et paulo infra, Nascitur puer Isaac: ac tempore iusto præterito, cum veluti germē quoddam, in pulchritudinem, & magnitudinem excrevisset, iucundus erat oculis parentum, juvenilis ætatis decore nitens, tunc Abraham animus, quasi tormentis adhibitis probatur, & exploratur, an plenē, atque exactē discerneret: in rerum natura quid prostacket: an non ad præsentē vitam spectaret?

1795

Gen. 22
n. 1. &
2.

Exponens illud, Et offer, sic progreditur D. Gregor. Nyss. Et ait ad eum Deus, offer filium tuum pro víctima in holocaustum. Nostis omnino quicumque patres estis, & liberos habetis, & amorem erga liberos à natura didicistis, ut verisimile, atque consentaneum sit: Abrahamū affectum, & animatum futurū esse, si ad præsentem solam vitam respiceret, si servus naturæ esset, si in præsentis sæculo vitæ dulcedinem consistere existimaret. *Orat. consolatorius in funere Pulcheria.* Adlum. Præsentem se Deo sibi præsentī ostendebat, consiliūque diligens Dei Magistrī discipulus: dicenda, adsum, in Dei aula frequentiam demonstrabat, ut nullam tanti Magistrī lectionem non audiret, sed omnes summa animi attentione auscultaret. *Gen. 22.* Igitur Abraham de nocte conflagrans, stravit aequum suū: ducens secum duos iuvenes, & Isaac filiū suum: cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quē præceperat ei Deus. *n. 3. D. Gregor. Nyss.* Abiit, nec cum vxore quidem hac rē communicavit, rectē sanē, si

1796

Gen. 22
num. 3.

btq; vtiliter faciens, qui sām inā nō idoneā iudicaret, quā in cōsiliū achibēret. *Orat. de Deitate Filij.* De nocte cōsurgebat. Qui nuntio de morte filij acceperat, mortuus affectu fuerat, à lecto quasi ex letho cōsurgebat, nec ad resurgendū maturinum tempus sperabat, sed ut verus obediens ad implendum præceptum antelucanus resurgens, properabat.

Gen. 22. Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filiū suū:iple verō portabat in manibus ignem, & gladiū. *n. 6. D. Greg. Nyss.* Solum filiū secum ducit, qui iā ætate satis firmus erat ad opera graviora subeunda. Ab asina enim onere in filiū translato, illum humeris subire onus lignorū iussit. Relictis servis, ne, quod illi servili suæ conditioni non conveniens sordidum consiliū caperent, prohiberetur filij immolationem. *Orat. de Deitate Filij. Pulchrē dictum.* Tulit, dum enim super Isaac filium suū: hū noram onera imponebat, ipse potius, quā filius onera sustentabat.

Gen. 22. Cumque duo pergerent simul, dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit. Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis, & ligna: ubi est víctima holocausti? *num. 7. Div. Gregor. Nyssen.* Patris vitæ rati filij vulnerat: vox talia hæc est: feneatio, nihilo mitior priore. Appellat patrem Isaac dulci hac voce, & ait: Pater: at ille non sufficitur lacryans, ut qui cogitaret fore, ut paulo post, tale non amplius vocem audiret, neque orationi iugemitteret, nec lamentabile, aut flebile verbum illum profert, sed, sedato, constanti, atque tranquillo animo: cum filij vocem accepit, tunc suam in viocem reddit. Ait enim ad eum, Fili, quid est? *Orat. de Deitas. Filij.* De víctima sollicitus puer, locum, in quo

victima esset, scire affectabat: forsam, ut ad talem locum ad victimam ex eo adducendum pergeret festinus, ne víctima tardus adventus offerendum sacrificium retardaret.

Gen. 22

1799

Gen. 22.
num. 8.

Genes. 22. Dixit autem Abraham : Deus providebit sibi victimam holocausti; fili mi. Pergebant ergo pariter. num. 8. Div. Gregor. Nyssen. Ille sive animum adlere filio volens, sive tamquam vates id, quod futurum erat, spondens, Deus, inquit, fili, providebit sibi ovem in holocaustum. Orat. de Deitate Filij, Dominus providebit sibi. Ac si diceret, Quia victima offerenda Deo, est cura tibi, ostendet Deus victimam pro te offerendam, esse cura sibi. Tuam erga divinum obsequium sollicitudinem compensabit, suam erga te sollicitudinem propaganda.

1800

Gen. 22.
num. 8.
& 9.

Genes. 22. Pergebant ergo pariter. Et venerunt ad locum, quem ostenderat ei Deus, in quo edificavit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum. n. 8. & 9. D. Gregor. Nyss. Nunc tentatio, atque exploratio animi Patriarchæ prorogabatur. Pervenit tandem ad locum sibi præmonstratum, edificat Deo altare, filius iuxta patrem ligna ponebat, parabat rogus: at nondum opus prohibebatur. Ne quis pusillanimitas dicat, si hucusque tentationem consistere, ac permanere contigisset, non sui similem in studio sacrificandi Abrahamum permansurum fuisse, si discrimini magis appropinquasset. Orat. de Deitate Filij.

1801

Gen. 22.
n. 8. &
9.

Dumque exponit illud, Cumque alligasset. sic ait D. Greg. Nyss. Post hæc pater filium tangit, nec rei gerendæ natura adversatur: tradit se se patri filius tractandum, quemadmodum ille veller. Vtrum illorum duorum plus admiri? Hunc, qui propter dilectionem erga Deum filio manus intecit, an illum, qui patri viq; ad mortem parebat, & obediebat? Certane inter se se, hic quidem supra naturam se se tollens, ille verò morte gravius & atrocius esse ducens adversari, atque resistere patri: deinde prius vinculus

filium pater confringit. Sæpe numero miserabilis huius rei imaginem in pictura vidi, nec absque lacrymis spectaculum præterij, adeo perspicue, atque evidenter ars pingendi oculis rem gestâ subiecit. Orat. de Deitate Filij. Ita ad montem uterque festinabat, ut celeritate pares, neuter alterum præcurrere, intentaret, quia nec pater filio nec filius patri palmam assequendam invadebat, sed suum quisque à Deo consequendum bravium sperabat.

Gen. 22. Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum. n. 10. D. Greg. Nyss. Procubuit Isaac prope ipsum altare flexis genibus nixus, & manus retrorsum habens adjuctas: ille verò post genuum curvaturâ pedibus insistens, & sinistra manu capillum eius ad se se adducens, inclinato capite intuetur vultum miserabiliter ad ipsum oculos attolentis, ac dexteram armatâ gladio dirigit ad faciendum, ac iam gladii mucro eripus tangebatur, & tunc demum divinitus ad eum editur vox, quæ rem agendam prohiberet. lib. de Deitate Filij. Extenditque &c. Quid agis o Abraham. Non hæc patris erga filium, sed in reu carnificis actio est. Maluit Dei servus, ut se Deo obedientem ostenderet, exêcere carnificis officium, quam patris vocabulum conservare.

Gen. 22. Et ecce Angelus Domini de cælo clamavit, dicens; Abraham, Abraham, qui respondit, Adsum. n. 11. D. Greg. Nyss. Ergo filius vni genitus is' erat, de quo Propheta dicit, vocabitur nomen eius magni consilij Angelus. lib. de Deitate Filij. Non clamavit Deus, cum Abrahamo, ut filium sibi offerret, imperaret: clamat autem Angelus, datus Dei iussu filium Deo offerri prohiberet; quasi Abrahamus verus obediens facilius durum præceptum de filio immolando, quam blandum, de filio non immolando, foret auditurus.

Genes. 22. Dixitque ad servum seniores domus suæ, qui præerat omnibus, quæ habebat: Pone manum tuam

li 3 subter femur

1802

Gen. 22.
num. 10.

1803

Gen. 22.
num. 11.

1804

Gen. 24.
num. 2.
& 3.

femur meum, ut adiurem te, per Dominum, Deum cæli, & terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum, inter quos habito. *num. 2. & 3. D. Gregor. Nyss.* Est duplex iuramenti operatio: aut enim quispiam ei, qui audit, firmat fidē veritatis, aut alius per iuramentum affert necessitatem, ut minimè mentiatur: ut iuravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam: hic fides promissi confirmatur iureiurando. Quando autem curam gerens Abraham nobilis coniugij filij sui vnici, ne aliquam ex ijs, qui sunt ex genere Chanaan, qui damnati sunt ad servitutem, coniungat matrimonio cum filio suo Isaac, ne successionis generis nobilitas corrumpatur mixtione servilis generis: sed ex patria sua, terra, & cognatione filio suo accipiat coniugem, affert necessitatem, ne in iussu exequendo sit negligēs, propterea quod eum adiuraverit, si eum mittat, propter ipsum esse facturum, quæ censuit de filio. Adiuratur ergo famulus ab Abrahamo, ut Isaac, quam par est, coniugem accipiat. *In Cantic. Hom. 4. Dispendium domus in absentia servi, qui omnibus præerat, necessarii præferenda, minimè bonus pater attendebat, dum filio suo dignam sponsam per illum servum quærere, imperabat; sciebat enim ab ipsa ob bonos mores electa per illum servum, in domum ab eodem deducenda posse facillè omnia ipsius domus dispendia reparari.*

Isai. 51. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Sarā, quæ peperit vos; quia vnum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum. num. 2. D. Gregor. Nyss. Hæc divinum nomen, non ijs, qui in virtute permanent, sed ijs, qui à virtute aberrant, præcipit. Ut quemadmodum qui tempestate, ac vi ventorum longe à recta navigationis suæ via in pelagus exacti sunt, si vel ignē vel cacumen montis prospexerint, facillè se ab errore in tutum redu-

cunt: si quicumque huius vitæ fluctibus oppressi, à virtute aberrant, exemplo Abraham, & Saræ, quasi quodam gubernaculo, ad divinæ voluntatis portum revocantur. Ac ideo quoniam in malculum, & sceminam naturæ humana divisa est, & utrique pariter libera tam ad virtutem, quàm ad vitium proposita est electio: idcirco conveniens utrique parti à divina voce propositum est exemplum, ad Abraham, & Sarā respicere, ut viri à viro, & mulieres à muliere propria, idoneaque naturæ suscipientes exempla, facilius suos ad virtutem dirigant gressus. *de vita Moys. sive de perfec. vita.* Vnum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum. *Numquid Deus dum vnum vocavit Abrahamum, vniq̃ue benedixit, ita vnum multiplicavit, ut plures Abrahams productos à Deo fuisse, dicamus? Non ita, sed multiplicari à Deo eatenus dicebatur, quatenus in suis eum imitantibus, ipsius probitatis effigies, quasi in quibusdam speculis multiplicata esse, videbatur.*

Luc. 16. Factum est autem, ut moreretur mendiculus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham: Mortuus est autem, & dives, & sepultus est in inferno. num. 22. D. Gregor. Nyss. Bonum animæ statum, in quo patientiæ athletam sermo requiescere facit, sinum Abraham nominasse mihi videtur. Primus enim hic Patriarcha ex ijs, qui olim fuerunt, cum spe futurorum, præsentium commodorum usum, atque voluptatem commutasse memoratur, qui quidē omnibus nudatus, in quibus ei vita ab initio consistebat, inter alienos conversabatur, & domicilium habebat, per afflictiones, & incommoda, præsentis vitæ eam, quæ sperabatur beatitudinem quærens. Ut igitur certam aliquam pelagi partem circumscriptam, per abusum quemdam sinum nominamus, ita mihi sermo nomine suus, immensorum illorum nostrorum

1806

Luc. 16
nu. 22.

1807

55
6
6

1805

Isai. 51
num. 2.

nostrorum bonorum demonstratio-
nem significare videtur: in quo sinu
bono omnes, qui per virtutem præ-
sentis vitæ cursum conficiunt, cum
hinc solverint, tamquam in portu
non obnoxio fluctuū procellis, ani-
mas appulas, & quasi subductas sta-
tuunt. Reliquis autem eorum, quæ
bona videntur, eis electio, privatio-
que, flamma animam perurens exis-
tit, guttam aliquā ex pelago bonorū,
quibus sancti affluunt, & abundant,
ad consolationem desideratus, & non
adipiscens. *Dialog. de anima, & Resur.*
Nota Angelis hospitalitas erat Abrahami,
qui olim tres simul Angelos hospitio amā-
ter exceperat. Ideo ergo pauperem ad illius
hospitium asportabant, quia latum Abra-
mi sinum excipiendis pauperibus agnos-
cebat.

Ex D. Hieronymo.

Genes. 12. Dixit autem Dominus
ad Abram: Egredere de terra
tua, & de cognatione tua, & de do-
mo patris tui, & veni in terram,
quam monstrabo tibi. *num. 1. Div.*
Hieronymus. Postquam multa præclara
dixit de utilitate tribulationis, & de spe
præmij, multa proponens exempla sancto-
rum, sic ait. Sanctus quoque Abraham
quæ, vel quanta perpessus, dum fidē
solus inter cunctos servat incredu-
los, dum patriam, & propinquos de-
serit; dum uxoris sterilitatem dolet,
dum propter escæ inopiam modō
in Ægypto, modō in terra Geraræ
peregrinationis sensit iniurias: dum
morti propter uxoris pulchritudinem
timet, dum sibi creptam mæret; dū
proferre eam non metuit, quod
æquissimi Iudicis Dei non est passa
iustitia: dum corpori vulnus iubetur
circumcisionis inferre: dum filium
cum matre eiicit; dum in Isaac di-
lecto tentatur, dum religiosus patri-
cida esse præcipitur. Sed facile ad

omnem iacturam consentit fidelis,
cui magis, ac magna, ac maxima suc-
crescunt, quandoquidem etiā in
centuplum recepturus, promittitur.
Epist. 5. ad virginem in exilium missam.
Egredere de terra tua. Tuus enim ē
terra tua ultimus egressus, erit tibi pri-
mus in viacali, gressus.

Genes. 12. Benedicam bene-
dicentibus tibi, & maledicam ma-
ledicentibus tibi; atque in te beno-
dicentur univæ cognationes ter-
ræ: *num. 3. D. Hieronymus.* ad illud in
Epist. ad Galas. ad cap. 3. Providens
autem scriptura, quia ex fide iusti-
ficat gentes, Deus, prænuñciavit
Abrahæ, quia benedicentor in te
omnes gentes: igitur qui ex fide sūt
benedicentur cum fideli Abraham.
n. 8. & 9. Nulli dubium, quod in
Isaac, & Iacob, sive in duodecim
Patriarchis, & cæteris, qui de Abra-
ham stirpe descendunt, non fuerint
benedictæ univæ nationes, sed in
Christo Iesu, per quem omnes gen-
tes laudant Deum, & benedicunt
novum nomen super terram.

Et paulo infra. Quicumque te-
tur credunt, benedicentur cum fi-
deli Abraham: qui ob egregiam in
Deum fidem, prius in eum credi-
disse narratur. Ita ille in *Comment. ad*
locum D. Pauli: Si ipse Deus benedice-
ntibus Abra benedictionem à se conferen-
dam promittebat; maledicentibus vero
maledictionem inferendam enuntiabat: quo
pacto omnes nationes in Abram benedi-
cerentur? Quia scilicet, cum nemo in toto
orbe futurus esset, qui Abram propter egre-
giam illius virtutis famam non laudaret:
nemo foret, quem Deus quasi in duodecim
amicis suis divina maledictione condemna-
ret. Sic namque prænuñciabatur Abram
futurus dignus, qui à nemine maledictis
oneraretur, sed qui ab omnibus totius orbis
nationibus, benedictionibus honora-
retur.

Genes. 12. Septuaginta quinque
annorum erat Abram, cum egrede-
retur de Haran. *num. 4. D. Hieronymus.* in

1809

Gen. 12
num. 3.

1810

Gen. 12
num. 3.

1811

Gen. 12
num. 4.

Genf. Indissolubilis nascitur quæstio. Si enim Tharé pater Abraham, cum adhuc esset in regione Chaldaea septuaginta annorum genuit Abraham; & postea in Charram ducentesimo quinto ætatis suæ anno mortuus est: quomodo nunc, post mortem Tharé, Abraham exiens de Charram septuaginta quinque annorum fuisse memoratur; cum à nativitate Abraham usque ad mortem patris eius, centum triginta quinque fuisse anni doceantur? Vera est igitur illa Hebræorum traditio, quam supra diximus, quod egressus sit Tharé cum filiis suis de igne Chaldaeorum, & quod Abraham Babylonio vallatus incendio, quia illud adorare nolebat, Dei sit auxilio liberatus; & ex illo tempore ei dies vitæ, & tempus reputetur ætatis, ex quo confessus est Dominum, spernens idola Chaldaeorum. *Ita in questionib. Hebraic. Fama consulitur Abrahæ, dum illius ætas, quando egressus è terrâ suâ fuit, explicatur. Ne scilicet inveniri, videndi alienas terras cupidine motus, sed simili maturitate, calum videndi studio excitatus, terram propriam dimisisse crederetur.*

1812

Genf. 12. Apparuit autem

Gen. 12
num. 7.

Dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui edificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei, *num. 7. D. Hieronym. in Isaiam lib. 3.* Legimus quod Abraham vilis sit Dominus in hominis figura: & cum Iacob quasi homo luctatus sit, qui Deus erat: Vnde & appellatus est locus ipse. Phanuel: hoc est, facies Dei: vidi enim, ait, Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea. Et Bzechiele quoque vidit Dominum in forma hominis sedentem super Cherubin: à lumbis eius, & deorsum erat quasi ignis: & superiora habebant speciem electri. Ergo Deus natura non cernitur, sed videtur hominibus, ut voluerit. *in cap. 6. Dei Filio sibi apparenti altare edificavit, in quo tamen nullum ei ob-*

lit sacrificium: sperabat enim, ut dum sibi iterum Dei Filius appareret, fore, ut idē Dei Filius se in illo altari collaret, utpote qui se in altari iam poni Eucharistici concupisceret, nec aliud sacrificium, nisi sui esset simulacrum, quo suum desiderium deliniret, affectaret.

Genf. 13. Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse, & vxor eius, & omnia, quæ habebat, & Lot cum eo, ad austrialem plagam. Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti. *n. 1. & 2. D. Hieron.* Pulchrè de Ægypto liberatus ascendisse dicitur. Sed occurrit huic sensui illud, quod sequitur, quomodo poterit exiens de Ægypto fuisse dives valde? Quod solvitur ista Hebraica veritate: in qua scribitur: Abraham gravis vehementer. Ægypti enim pondere gravabatur. Et licet videantur esse divitiæ pecoris, auri, & argenti, tamen si Ægyptiæ sunt, viro sancto graves sunt. *In Genf. in quest. Hebraicis.*

Et in Matth. cap. 19. ad illud. Iesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cælorum. *n. 23. sic ait D. Hieronym.* Et quomodo Abraham, Isaac, & Iacob divites intrarunt in regnum cælorum, & in Evangelio Matthæus, & Zachæus divitijs desectis, Domini testimonio prædicantur? Sed considerandū, quod ex tempore, quo intraverunt, divites esse desierunt. Tandiu ergo non intrabunt, quamdiu fuerint, quia tamen difficulter divitiæ contemuntur, non dixit: Impossibile est, divites intrare in regnum cælorum, sed difficile. Vbi difficile ponitur, non impossibilitas prætenditur, sed raritas demonstratur. *In Comment. ad hunc locum.* Aptè ascensus Abraham, & Sara exantim ab Ægypto hic exponitur. uterque enim magnum fecerat in Ægyptum descensum, dum ibi adulterij periculum utroque consentiente, non penitus ab ipsâ credidit evitari, *in quod*

1813

Gen. 13
num. 1.
& 2.

1814

Matth.
19. nu.
32.

in quo miserabiliter inciderent, nisi Deus misericorditer, & Abrahæ honori, & Saræ pudori consuleret, & utrumque tanto periculo liberaret.

1815

Gen. 14
nu. 13.

Genf. 14. Et ecce vnus, qui euaferat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi, fratris Eschol, & fratris Aner: hi enim pepigerant sædus cū Abram. num. 13. D. Hieron. Et qui fugerat, nuntiavit Abram transitorio. Ipse verò sedebat ad quercum Mambre Amorrhæi, fratris Eschol, & fratris Aner, qui erant coniurati Abrahæ. Vt ostenderet Mambre, & Eschol, & Aner Amorrhæos, atque germanos, locios fuisse Abrahæ. In Genf. Questionib. Hebraic. Tres habuit Abraham ad bellum fratres cum eo coniuratos. quos militibus suis in tres partes diuisis præfecit duces, ut sic eos honoraret, & quilibet illorum propter honorem sibi datum, pro præfecto militia honorem sibi conferente libentissimè decertaret.

1816

Gen. 14
nu. 18.
19. &
20.

Genf. 14. At verò Melchisedech rex Salem proferens panem, & vinum; erat enim sacerdos Dei altissimi, benedixit ei, & ait: Benedic tuus Abram Deo excelso, qui creauit cælum, & terram: & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. n. 18. 19. & 20. D. Hieronym. Necessè mirum si Melchisedech victori Abraham obuiam processurit, & in refectionem tam ipsius, quam pugnatorum eius, panes vinumque protulerit: & benedixerit ei, cū abnepoti suo hoc iure debuerit, & decimas prædæ, atque victoriæ acceperit ab eo: siue quod haberet ambiguum, ipse dederit ei substantiæ suæ decimas, & auitam largitatem ostenderit in nepotem.

1817

Inde sic progreditur idem D. Hieronym. Vtrumque enim intelligi potest, & iuxta Hebraicum, & iuxta septuaginta interpretes, quod & ipse acceperit decimas spoliiorum, &

Abrahæ dederit decimas substantiæ suæ; quamquam Apostolus in Epist. sua ad Hebr. apertissimè definiat, non Abraham suscepisse à Melchisedech decimas diuitiarum eius, sed de spolijs hostium, partem accepisse Pontificem. Epist. 126. Primus Noë filius nomine Sem, idem, qui & Melchisedech fuisse dicitur, qui inter progenitores Abrahami decimus supputatur; ergo hic nepoti suo victori laudes gratulabundus decantauit; panem, vinumque & dicit, & militibus largitus est in argumentum amoris; quo & ducem, & socios diligebat.

Al Hebr. 7.

Genf. 15. Sulpice cælum, & numera stellas, si potes: & dixit ei: sic erit semen tuum. n. 5. D. Hieron. in Psalm. 146. ad illud: Qui sanat contritus corde: & alligat contritiones eorum. Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat. Magnus Dominus noster, & magna virtus eius: & sapientia eius non est numerus. Suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores vsque ad terram. Prædixit Domini in confusione. Psallite Deo nostro in cithara. vers. 3. D. Hieron. Quæ consequentia iuxta Hebræam, & alligat contritiones eorum: qui numerat multitudinem stellarum. Sed quando sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum: illos, qui ante contriti fuerant, & postea sanati, vertit in stellas. Qui numerat multitudinem stellarum. Non numerat vulneratos, sed eos nummularat, qui iam in stellas versi sunt. Non numerat Deus, nisi qui numero eius digni sunt. Vt omnibus eis nomina vocans.

1818

Gen. 15
num. 5.ps. 146
v. 3.

Deinde sic inquit D. Hieronym.

Vultis scire, quomodo de contritis stellæ fiant? Scriptum est in Genesi, quædixerit Deus Abraham, & ostenderit ei stellas, & dixerit ei: Sic erit semen tuum. Et omnibus eis nomina vocans. De Abram vocat Abraham. Abram dicebatur in Chaldaea, & in cælo vocatur Abraham.

1819

Gen. 15
num. 5.

Eo

Eo tempore quādo factus stella est, vocatur Abramam. Qui antea erat Saulus, postea vocatur in cælo Paulus. Ioannes, & Iacobus filij tonitru. Tonitruum itque in cælo est. Numerantur itaque stellæ; numerantur infiniti sancti, & Christus vnus non potest numerari. Magnus Dominus noster, & magna virtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. vers. 8. Magna virtus, Christus Dei virtus, & Dei sapientia. Et sapientiæ eius non est numerus. Christus sapientia est. Et vna sapientia non potest numerari. *In Psal.* 146. *Pulchra admodum transformatio, per quam illi, qui in terrapropter duritiam lapides nuncupabantur, post contritionem in stellas calis convertuntur: hanc transformationem à se faciendam Dominus promittebat, dum se posse de lapidibus suscitare filios Abrahæ affirmabat.*

1820

*Gen. 15
num. 6.
Gal. 3.
num. 6.*

Gen. 15. Credidit Abram Deo, & reputatū est illi ad iustitiam. *n. 6.* *D. Hieron. in Epist. ad Galat in cap. 3. ad illud:* Sicut scriptum est: Abrahā credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. *n. 6.* *Et insert.* Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ, *n. 7.* Credidit, *inquit,* Abraham Deo exiens de patria sua in terram, quam nesciebat: Saram nonagenariam, & sterilem confidens esse parituram, & audita repromissione, quod in Isaac vocaretur semen eius, ipsum Isaac offerens victimam, & tamen de Domini promissione non dubitans: recte tali reputatur fides ad iustitiam, qui legis opera supergressus, Deum non metu, sed dilectione promeruit.

1821

*Gal. 3.
num. 7.
Gen. 15
num. 6.*

Et infra ad illud: Cognoscites ergo, quia qui ex fide sunt, ij filij sūt Abrahæ. *sic ait D. Hieronym.* Vnde ad infidos Iudæos dicitur: si filij essetis Abrahæ, opera Abrahæ faceretis: Quæ autem alia ab eis opera Dominus expetebat, nisi credulitatem in Filium Dei, quem Pater miserat loquentem: Qui credit in me, non

credit in me, sed in eum, qui me misit? Vnde & in alio loco de generis sui antiquitate, & nobilitate plaudens respondetur: Et ne dixeritis, quia patrem habemus Abraham. Potest enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: lapides ibi nemo ambigit, dura significare corda gentilium, quæ mollita sunt postea, & fidei recipere signaculum. Virtutes Abram, in quibus ante circumcisionem Deo placuit, diligens lector enumera, & quoscumque in simili opere repereris, dicito filios esse Abraham, iustificati in præputio, qui circumcisionem non ob meritum operum, sed in signum fidei prioris accepit. *Hæc in Epist. ad Galat.*

*Met. 3.
num. 9.*

Et in Epist. ad Ephes. ad illud. 1822

Super omnia accipientes scutum fidei, in quo possitis omnia iacula maligni ignita extinguere. *cap. 6. n. 16. sic ait.* Quasi dixerit, In omni opere portate clypeum fidei, ut possitis resisti, atque muniti excipere venientes sagittas, & huc, atque illuc arte eas bellica declinare. Hæc est fides, super quam, & Abraham post multa opera, atque virtutes, vix potuit promereri, usque de eo scriptura diceret: Credidit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Perspicua sunt autem iacula maligni, & quæ vult mittere in corda nostra, per cogitationes pessimas de quibus vnum teci in cor Iudæ, ut traderet saluatorem. Itaque us principium quidem habere poterit inimicus animæ vulnerandæ, si te numerimus scutum fidei: in quo non solū venientia tela franguntur, sed etiam telorum ipso igitur extinguitur. *Ira. D. Hieronym.* Quod Deo crediderit, scribitur, non tamen quid Deo crediderit, exponitur: ut & se, & sua omnia Divinæ providentiæ commisisse, minime sibi, vel suis rebus fidens, demonstratur.

1822

*Edif. ad
Ephes.
16. n.
16.*

1823

Gen. 15. Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, ut da-

rem

Gen. 15 rem tibi terram istam, & possideres
num. 7 eam. *n. 7.* *D. Hieronym.* ad illud *Gen.*
Gen. 11 11. Mortuusque est Aram ante Tha-
nu. 28. ré patrem suum in terra nativitatis
 suæ in Vr Chaldæorum. *n. 28.* Pro
 eo, quod legimus, In regione Chal-
 dæorum, in Hebræo habetur. Vr
 Chaslin, id est, in igne Chaldæorū.
 Tradunt autem Hebræi ex hac oc-
 casione huiusmodi fabulam: quod
 Abraham in ignem missus sit, quia
 ignem adorare noluerit, quem Chal-
 dæi colunt, & Dei auxilio liberatus,
 de idololatriæ igne profugerit: quod
 in sequentibus scribitur, egressum
 esse Tharē cum sobole sua de regio-
 ne Chaldæorum: pro eo, quod in
 Hebræo habetur De incēdio Chal-
 dæorum. Et hoc esse, quod nunc
 dicitur: Mortuus est Aram ante cō-
 spectum Tharē patris sui in terra na-
 tivitatis suæ, in igne Chaldæorum:
 quod videlicet ignem nolens adora-
 re, igne consumptus sit. *In Genes. quæ-*
tionib. Hebraic. Appositē Dominus à se
ipso Deus hic nominatur. Ego Domi-
nus, ab occasione namque delinquendi,
aliquem educere innocentem, non minus,
quàm ab igne illasum aliquem extrahere,
dominicum indicat potestatem.

1824
Gen. 15 *Gen. 15* *num. 10.* *Gen. 11*
 10. & 11. *D. Hieron.* Abigebat eas
 Abraham: illius merito sæpe de an-
 gustijs liberatus est Israel. *In Genes.*
quæst. Hebr. Aves iacentes filios Abra-
ham in afflictione positos. exprimebant; vo-
lucres descendentes illorum persecutores
denotabant: has ergo ab illarum contactu
Abraham abigebat, quia suis ad Deum
pro filijs suis precibus, eos ab unguibus &
rostris rapacibus persequentium illasos
conservabat.

1825
Gen. 17
num. 5.
 17. Nec ultra vocabi-
 tur nomen tuum Abram; sed appel-
 laberis Abraham, quia patrem mul-

tarum gentium constitui te, *nu. 5.*
Et infra. Dixit quoque Deus ad A-
 braham: Sarai uxorem tuam non
 vocabis Sarai, sed Saram. *n. 15. D.*
Hier. Dicunt autē Hebræi, quod de
 nomine suo, Deus, quod apud illos
 Tetragrammaton est, He, literam
 Abraham, & Saræ addiderit: diceba-
 tur enim primū Abram: quod in-
 terpretatur, Pater exellus: & pos-
 tea vocatus est Abraham, quod trāf-
 fertur, Pater multarum: nam, quod
 sequitur, Gentium, non habetur in
 nomine, sed subauditur. Nec mirā-
 dum, quare, cū apud Græcos, &
 nos, A, litera videatur addita; nos,
 He, literam Hebræam additam di-
 xerimus: idioma enim linguæ illius
 est, per, He, quidem scribere, sed
 per, A, legere.

Et paulò infra pergit sic D. Hiero.
 Sarai igitur primū vocata est per
 sin, res, eod; sublata igitur eod, id
 est, i, elemento, addita est, he, lita-
 ra, quæ per, A, legitur, & vocata
 est Saraa. Causa autem ita nominis
 immutati hæc est, quod antea dice-
 batur princeps mea, vnius tantū
 domus materfamilias: postea verò
 dicitur absolutè, princeps. *Hæc ille in*
Genes. quæst.

Et in Epistola ad Gal. ad illud, La-
zare sterilis, quæ non parit: erūpe,
& clama, quæ non parturis ex cap. 4.
num. 27. Intelligens in Sara Ecclesiam,
sic ait D. Hieron. Hæc diu, non pe-
perit antequam Christus de Virgi-
ne nasceretur, & sterilis fuit; nec-
dum risu mundi Isaac de electo pa-
tre, cum voce sublimium dogmatū
resonante: siquidem & Abraham in
nostra lingua, Pater electus cum so-
nitu refertur. Hæc ille.

Et in Psalmum 16. ad illud. Nec
 memor ero nominum eorum: per
 labia mea. *v. 8. sic D. Hieronym. lo-*
quitur. Mutamur quippe in lavacro:
 & ex filijs hominum vocamur filij
 Dei. Nec memor ero nominum eo-
 rum per labia mea. Vox Christi, Nec
 memor

1826

Gen. 17
num. 5.

1827

1828

Pf. 16.
ver. 8.

memor ero istorum Apostolorum nominum, quæ prius ante fidem habuerunt; quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt nova, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis, qui antea servi peccati, sed postea amici: sicut Dominus dixit: iam non dicā vos servos, sed amicos, *Itaibi*. Nec ultra &c. Ergo Dominus unam eandēque litteram sui nominis, & viro, & uxori communicavit, ut aequalē utrique tribueret honorem. Ne si solum virum, aut solum feminam nomine mutato honoraret, aut vir uxori, aut uxor viro, mutati nominis gloriam invideret; sed parē utrique à Deo concessi honoris excellēciam adamaret.

Genes. 17. Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te; Circūcidetur ex vobis omne masculinū; & circumcidetis carnem præputij vestri, ut sit in signum fæderis inter me, & vos. *n. 10. & 11. D. Hieron.* In Epist. ad Gal. cap. 3. alludens ad hūc locum sic ait. Quia ex semine eius erat Christus oriundus, (in quo univērsarum gentium fuerat benedictio repromissa, & ad Abraham) vsque ad Christum multa erant sæcula trāstura) providens Deus, ne soboles dilecti Abrahæ cæteris nationibus miscerentur, & paulatim familia eius fieret incerta; gregem Israeliticum, quodam circumcisionis cauterio denotavit, ut videntes inter Ægyptios, & Assyrios, Babylonios, atque Chaldaeos, hoc signaculo distinguerentur. *Ita ille.* Pactum, non unius, sed multorum fædus est: & ex utraque parte inducit obligationem, ne contractus dicatur claudicare. Quare ergo Deus pactum suum dixit, & non à se, sed ab alijs observandum? Ut circumcisionis pactum à se etiam iuvitis Hebrais aliquando solvendum, observantiamque eius, inducto Sacramento Baptismi, abolendam, indicaret.

Genes. 17. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit dicens in corde suo: Putas ne centenarius nasceretur filius, & Sara nonagenaria pariet? *n. 17. D. Hieron. in Ezechielum cap. 2. ad illud.* Et vidi, & cecidi in faciem meam. *n. 1.* Non est elatus visionum magnitudine, sed conscientia fragilitatis humanæ procidit in faciem suam. Vnde, & Apostolus Paulus post ascensionem Cæli, & Paradisi, & auditionem verborum ineffabilium, datum sibi dicit Angelum Satanae, qui se colaphizaret, ne extolleretur; Et Abraham cecidit in faciem, postquam audivit sermones Dei. Et tamen quia non peccato, sed humilitate corruerat, à Domino sublevatur, & verba eius iubetur audire, sciendum quoque, quod aliud sit in faciem cadere, aliud retrorsum. Abraham postquam audivit de nativitate Isaac, cecidit in faciem, & risit. Heli autem, qui peccaverat, retrorsum cecidit. *Ita ille.* Corde conceptam latitiam index animi vultus risu prodit. Dum enim Patriarcha gignendum à se filium, ex quo reges futuri essent, à divino oraculo audivit, non potuit magnam ex tanto sibi honore promisso incunditatem in cordis arcano continere, & ideo illam oris risu (præmodestia licet invisus) propalavit.

Genes. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mæbre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. *n. 1. Septuaginta.* In meridie. *D. Hieron. in Habacuc. cap. 3. Ad illud.* Deus ab austro venit. *n. 3.* Deus ergo ab austro veniet, id est à meridie, id est à clara luce, & ab ijs, qui appellantur filij dierum. Vnde in Cantico canticorum aquilonem sponsus abigit, & austrum vocat, dicens: Exurge Aquilo, & veni. Auferte: perfla hortum meum, & fluent aromata mea. Deus semper, in meridie est. Vbi, inquit, pascis, vbi cubas in meridie? Et ad Abraham quando erat sub quercu, non venit Deus nisi

*Gen. 17
num. 5.*

1829

*Gen. 17
nu. 10.
& 11.*

*Gen. 17
nu. 17.*

1831

*Gen. 18
num. 1.
Habacuc.
3. nu. 3*

diſi in meridie. Et Joſeph, qui in ty-
po præceſſit Salvatoris, convivium
fratribus facit meridie. *Ita ille.*

*Et in Pſalm. 91. ad illyd, A. dæmoni-
o meridiano. v. 10. ſic ait idem D.*

Hiero. Quid ergo dicit a dæmonio
meridiano? Quoniam Abraham an-
gelos ſulceperat in meridie, & Joſeph

fratres ſuos ad prandium invitave-
rat in meridie: Sancti enim erant,

& Abraham, & Joſeph, & propterea
convivium eorum in clara luce erat

& ſole perfectio; propterea paſcunt
in meridie. Denique & ſponſa in Can-
tico canticorum dicit, Vbi paſcas, in-

quit, vbi cubas? In meridie. Vide-
tis quoniam ſponſus, non paſcitur;

non recumbit in hora tertia, ſed in
meridie: *Et inſr.* Quoniam ergo ha-

bemus nos meridiem propter eam, et
am diabolus, transformatur in an-
gelum lucis, & ipſe ſimulat habere

ſe lucem, habere ſe meridiem. *Hac
ille.* Qui ad Adamum poſt meridiem ve-

nerat, ad Abrahamum in meridie: dicitur
apparere, ut ex temporis differentia di-

verſum utrinque ſtatim indicaret: Ada-
mo enim, qui meridiano, diviniſque ſolis

calorem, ſeu amorem perdidit, a dæmo-
nio meridiano ſuperatus, culpe ſue oſten-

debat torporem; Abrahamo autem, qui
divina dilectionis ſervavit ardorem, per

tres Angelos in meridie apparens divina
ſervata gratia prædebat fervorem.

Genſ. 18. Cùmque elevaſ-
ſet oculos, apparuerunt ei tres viri

ſtantes prope eum: quos cùm vi-
diſſet, cucurrit in occurſum eo-

rum de oſtio tabernaculi, & adora-
vit in terram. *num. 2. Div. Hierony.*

in Daniele. cap. 8. ad illud. Et ecce
ſtetit in conſpectu meo quaſi ſpec-

ies viri *num. 15.* Non enim viri
ſunt angeli, ſed ſub ſpecie videntur

virorum: ſicut Abraham ad quer-
cum Mambre, tres viſi ſunt viri,

(qui utique viri non erant,) &
quibus vnus adoratur ut Domi-

nus: Vnde & Salvator loquitur in
Evangelio: Abraham vidit diem

meum: vidit, & lætus eſt. *Ioan. 8.*

Cùmque elevaſſet, &c. *Modestia*
Abrahe ſignificatur, qui & ſua oſtio ſui

tabernaculi ſederet, demſſos, ut plurimū,
habebat aculos, quos ad hoc ſolamodo ele-

vabat, ut ſi pauperes tranſeuntes videret,
eos ad hoſpitiū invitaret.

Genſ. 18. Num celare pote-
rā Abraham, quā geſturus ſum:

cùm futurus ſit in gentem magnam
ac robuſtiſſimam. *num. 17. & 18. Div.*

Hieronym. in *Amos. cap. 3. ad illud,* Vi-
ſitabo ſuper vos omnes iniquitates

veſtras, *num. 2.* Revelavit Abraham
quod aſſurus eſſet Sodomam, & Go-

morrhā, Adamam, & Seboim. Re-
velavit Joſeph interpretationē ſom-

niſ ſeptem annorum famis in Ægyp-
to, & Ionā prophetā ſubverſionem

Ninive: ut qui audire veniū ad ſap-
plicia, aut agerent poenitentiam, &

tormenta vitarent, aut concemnē-
tes, iuſtis punirentur: ita, & hunc

Dominus revelat per Amos Meru-
ſum, & prophetā, quid facturū

ſit decem tribubus: ut ſi fuerint ad
meliora converſæ, & idola deſerue-

rint, de imminente periculo libe-
rentur. Et nota quod clemens, &

benignus Deus ſemper futura præ-
nuntiat, ne cogatur inferre ſuppli-

cia. *Ita ille.* Abrahamo Deus ſupplicium
inferendum peſſimis hominibus revelavit;

ut ea occaſionem præberet pro ipſis depre-
candis quod & fecit: Et ſinter eos, vel

decem invenirentur iuſti, illorum me-
ris, additis Abrahami precibus, reliqui

veniam impetrarent. *Tanta enim eſt Dei*
erga homines clementia, ut unicuique

civitatis propter duos iuſtos, & civita-
tibus quinque propter decem iuſtos, ut

orationi Abrahami poſtulantis annue-
ret, pleniffimam indulgentiam conda-

naret. *Genſ. 21.* Ejice ancillam hanc,
& filium eius: non enim erit hæres

ſilius ancillæ cum filio meo. *Iſaac.*
Duræ accepit hoc Abraham pro filio

ſuo. *n. 10. & 11. Div. Hieron.* in *Epist.*
ad *Gal. cap. 5 ad illud.* Ejice ancillam

KK &c.

1834

Gen. 18

nu. 17.

& 18.

Dei

Gen. 18

nu. 17.

& 18.

1832

Gen. 91

ut. 10

Gen. 18

nu. 1.

Gen. 18

nu. 1.

1833

Gen. 18

nu. 2.

1835

Gen. 21

nu. 10.

& 11.

Sec. num. 30. Quod cum durum visum fuisset Abrahamæ (semper enim primogenitis maiora debentur) non solum Ismaelem priorem esse definire, sed nec æqualem quidem cum minore fratre accipere portionem: Deus, qui liberam intus esse, & foras expelli volebat ancillam, Saræ verba confirmat, & loquitur ad Abrahamam: Non durum sit coram te de puero & ancilla. Omnia, quæ dixit tibi Sara audi vocem eius: quoniam in Isaac vocabitur tibi semen: Sic ille. Nec Ismaelem proprio nomine, nec filium Abrahamæ Sara nuncupavit. Prædens feminæ, sciebat enim, à se rem difficilem à viro postulari, scilicet: Ismaelis filij sui expulsiōem: quam difficiliorem redderet, si eum vocabulo proprio, & titulo filij Abrahamæ nominaret.

Genes. 22. Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis: Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstravero tibi. num. 1. & 2. Div. Hieron. Dominus in novissima mundi senescentis ætate per figuram beati Abrahamæ longævi patris offertur ad victimam, quo tempore dum novo sacrificio in vnicuique filij sui ingulcorum patricida consurgit, ex improvisoris oculis eius apparuit: sicut eloquitur sermo divinus. Et vidit Abraham arietem inter vepres hærentem cornibus. Inter vepres, inquit. Requiritur quæ ista sit novitas, id est, in multitudine circumstantium peccatorum hærentem cornibus, id est, ad crucis cornua clavorum confixione pendentem, sicut in alio loco legimus, Cornua in manibus eius sunt. Hoc idcirco quia venerandas manus eius patibuli brachia susceperunt. Inter spinas autem deputatus est, quando spinosissimo innocentie, & iustitie auc-

tor illulus est. Sed aliud introspicere debemus quid nomen sit, quod Isaac à patre altaribus admoveatur. hæc substantivæ arces pro eo non mutata, sed duplicata oblatione supposita. Gemina hæc adoranda substantia redemptoris ostenditur. Dei enim unigenitus offertur, & virginis primogenitus immolatur. In sermone de resurrectione. Amicum suum Dominum non tentares, nisi illius agnoscere sciret rudinem, velletque illius affectum, ut essetum coronare. Genes. 22. Nunc cognovi quod times Deum, & non peperisti unigenito filio tuo propter me. num. 12. Div. Hieronymus. Cognoscere Dei est cognoscere faciem, sicut ait ad Abraham: Nunc cognovi quod times Deum. Neque enim in tempore novit, qui scit omnia antequam fiant, sed cognoscere dicitur Deus cognoscentes facere, ut qui prius de se quales essent, incogniti erant, per eius interrogationem, & probationem quales essent sibi metipsis cogniti fierent. Epist. 15. Dominum Deum Abrahamus & timebat, & diligebat: utramque affectum timoris scilicet, & amoris Dominus Deus in ipso voluit propagare. Dum enim dixit, Nunc cognovi quod times Deum, ostendit amorem: dum autem addidit, & non peperisti unigenito filio tuo propter me, indicavit amorem.

Genes. 22. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit. num. 14. Div. Hieronymus. Et vocavit Abraham nomen loci illius, Dominus videt: ut dicatur hodie in monte Dominus videt. Pro eo; quod hic habet: Videbit. Hoc autem apud Hebræos exivit in proverbium: ut si quando in angustia constitutus sunt, & Domini optant auxilio sublevari, dicant. In monte Dominus videbit, hoc est, sicut Abraham misericors est:

1836

Gen. 22
num. 1.
& 2.

1837

Gen. 22
nu. 12.

1838

Gen. 22
nu. 14.

miserebitur & nostri. In questionibus Hebra. in Genes. Montem illum quasi quoddam trophaeum Divina sacramentum providentiae Abrahamus pulcherrimo nomine insignivit, Dominus videt, ut nemo, dum tentatur, se à Deo existimes despectum, sed credat potius, se tunc esse à divinis oculis inspectum.

1839

Gen. 23
u. 6. &
7.

Cap. 49
nn. 23.

Genes. 23. Audi nos domine, princeps Dei es apud nos; in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit, quin in monumento eius sepelias mortuum tuum. Surrexit Abraham, & adoravit populum terrae, filios videlicet Heth. num. 6. & 7. Div. Hieron. in Esaiam cap. 49. ad illud, Et erunt reges nutricij tui, & reginae nutrices tuæ. num. 23. Reges autem nutricij, & reginae principesque nutrices, manifestè Apostolos, & apostolicos ostendunt viros. Qualis fuit hæc Sara, & Abraham, ad quem dicitur: Rex à Deo tuus in nobis es: & quorum cor in manu Dei est, qui dicunt credentibus. Quasi modò nati parvull: rationabiles, & absque dolo lac desiderate, princeps quoque, quod Saræ nomen sonat: & reginae, sive regina, de qua in 44. Psalmus canitur; Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato: quotidie Christi nutrit parvulos, & ad perfectam ducit ætatē. Ita ille. Princeps Dei &c. Tanta enim erat Abrahami virtus, ut non solum princeps aliquis hominis regis filius appareret, sed princeps Dei, seu primogenitus Dei Filius videretur.

1840

Gen. 23
nn. 16.

Genes. 23. Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quā Ephron postulaverat, audientibus filijs Heth, quadringentos siclos argenti probatae monetæ publicæ. num. 16. D. Hiero. sic legit, Et audivit Abraham Ephron, & appendit Abraham Ephrā argentū, quod locutus est in auribus filiorum Heth. Et sic addit. In Hebræo, sicut hic posuimus, primum nomen eius scribitur Ephron,

secundum Ephron, postquam enim pretio victus est, ut sepulchrum venderet argento; licet egerente Abraham, Vau littera, quæ apud illos pro, O, legitur, ablata de eius nomine est: & pro Ephron appellatus est Ephron: significante scriptura, non eum fuisse consummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum. Sciant igitur, qui sepulchra venditant, & non coguntur, ut accipiant pretium, sed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen suum, & perire quid de merito eorum: cum etiam ille reprehendatur occulte, qui invitus acceperit. In quest. in Genes. Nullus Abrahamus precibus adduci potuit, ut gratis locum sepulture duplicis uxori mortuæ, & sibi morituro acceptaret: inrequidem; est enim memoria mortis digna, quæ non gratuito, sed magno pretio comparatur.

1841

Gen. 25
num. 1.
& 2.

Genes. 25. Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Ceturam: quæ peperit ei Tamran, Iecian, & Madan, & Madian, & Iesbec, & Sue. num. 1. & 2. D. Hieron. Cetura Hebræo sermone copulata interpretatur, aut coniuncta. Quam ob causam suspicant Hebræi mutato nomine eandem esse Agar, quæ Sara mortua, ex concubina transierit in uxorem. Et videtur decrepiti iam Abraham exulari ætas; ne senex, post mortem uxoris suæ vetulæ, novis arguatur inuptijs lascivisse. In question. in Genes. Aliam duxit Abraham uxorem; non ut libidini vacaret, sed, ut amore legitimo nova uxoris, & procreatione filiorum, dolorem, quem ex morte Saræ acceperat, ex quo unum tantummodo genuerat filium, temperaret.

Genes. 25. Fuerunt autem dies vitæ Abraham centum septuaginta quinque anni, & deficiens mortuus est in senectute bona, projectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum. num. 7. & 8. D.

1842

Gen. 25
num. 7.
& 8.

KK 2

Hieron.

Hieron. Plenus dierum in græcis codicibus ponitur, quod eum senium videatur exponere, eò quod luce & diu operibus plenus occubuerit; tamen magis ad anagogen facit, si simpliciter ponatur, Plenus. *In q. in Gen.*

Et in Sophoniam ad cap. 1. ad illud secundum septuaginta. Defectione deficiat à facie terræ dicit Dominus, deficiat. *n. 2. sic ait idem D. Hieron.* Quod si voluerimus & altius aliquid intelligere (propter hoc quod dicitur à septuaginta Defectionis deficiat à facie terræ) & defectionem in bonam partem accipere (iuxta illud: Et deficiens mortuus est Abraham in senectute bona, senex, & plenus dierum: & appositus est ad populum suum, & de his, quæ de Isaac, & Jacob scriptura refert) videmus quomodo defectione deficiant à facie terræ: & hoc eos implere præceptum, qui habentes cōversationem in cælis, & in carne nō secundum carnem militantes, (eò quod sciunt illos, qui in carne vivunt Deo placere non posse) quantum in se est omnia agunt, nō sint in carne, sed in spiritu, & à terra recedentes aiunt: Consulcitavit & consedere nos fecit in cælestibus in Christo: sic ille in *Comment. Sophonia.*

Et in Ps. 91. ad illud. Et senectus mea in misericordia vberi. *v. 12. sic ait D. Hieron.* Primus Abraham senex dicitur. Et certè multo minoris ætatis fuit, quàm Mathusalè. Sed propterea dicitur senex: quoniam senectus ipsius inuncta est oleo vberi. Denique scriptum est ibi: Et mortuus est Abraham, nutritus in senectute bona, plenus dierum. Propterea in senectute bona, quoniam plenus dierum, Omne enim tempus vitæ ipsius dies fuerūt, & non nox. Hoc ipsam quod, dictū est de Abraham, dictum est, & de Isaac, & de Jacob. Qui enim simul servierūt Domino rectè simul senes Domini nuncupantur. *Ita ibi.* Dies non noctes in vita Abra-

mi supplicantur. Plenus dierū, non noctium mortuus fuisse describitur. Neque enim cum, odio lucem minimè habentem, obscuritas noctis unquam obtebravit, quem ut amatorem lucis sol divinus semper sua fulgore præsentia illuminavit.

Iob. 32. Et iratus, indignatusque est Heliu filius Barachel Buthites, de cognatione Ram; iratus est autē adversum Iob, eò quod iustum se esse diceret coram Deo. *n. 2. D. Hieron.* Ram Abraham esse intelligamus, de cuius cognatione, & familia Heliu fuerit procreatus. Hinc utiq; fratribus sui Nachor posteritas procul dubio Abrahamæ cognatio erit: ubi qui hunc librum scribit, (quem Hebræi Moysen autumant) in generationis Helii nominibus nobilitatē natiuitatis eius voluit demonstrare. Quod autē in hoc libro Ram, quasi partito sive diviso nomine laudus Abrahamæ dicitur, ita & in diversis locis scriptura Dei secundum incrementa in eo divinæ gratiæ nominat. Unde quādo Ram dicitur, habeatur excelsus. Quādo Abrā, proficiēs in virtutibus pater excelsus sit. Item cum fides eius gentibus ad dominationem præponitur, Abraham, id est pater multarum gentium appellatur. *in com. Iob.* Tribus ergo nominibus Ram, Abrā, Abraham sanctum patriarcham invenimus appellatum, quia non vnum solummodo nomen sufficiens erat, ut tergentium illius virtutis ostenderet incrementum. Ideo triplex ei datum fuit vocabulum, quod per multiplicitatē litterarum, virtutum similitudinem significaret.

Isaia cap. 41. Quis suscitavit ab Oriente iustum, vocavit eum, ut sequeretur se? Dabit in cōspectu eius gētes, & reges obtinebit: dabit quasi pulvere gladio eius, sicut stipulā vēto rap. tā arcui eius. Persequetur eos, trāsit in pace, semita in pedibus eius non apparebit. Quis hæc operatus est, & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus primus & novissimus, ego sum. *Vi-*
d. runt

Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquaverunt, & accesserunt. Vnusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet: Confortare. Confortavit faber ætarius percutiens malleo eum, qui ludebat, tunc temporis, dicens Glutino, bonum est: & confortavit eum clavis, ut non moveretur. *an. 2. usque ad 7.*

1847

D. Hieron in Isaiam. Nonnulli Hebræorum de Abraham dictū putāt, qui vocatus sit iustus ab Oriente, id est de Chaldaeis, eò quod solus iustus inventus est. & secutus est Deū, egrediens de patria sua in terram, quam nesciebat, & tradiderit reges in manu eius, qui adversus Sodomā, & Gomorrhā venerant, & ante gladium eius, & arcum fecerit eos esse quasi stipulam & pulverem, & profecutus sit illos, & reversus in pace, & longi itineris cursum non senserit, & hoc non suis viribus, sed Domini fecerit misericordia, qui ab initio hæc futura cognoverit. Viderunt, ait, insulæ, id est, gentes in circuitu, & illius virtute perterritæ sunt: & extrema terræ: Sem videlicet filius Noe, qui tempore extremo terrarum cum patre, & cum fratribus de diluvio evaserat, & usque ad tempus illud fuerat reservatus: quē Melchisedec intelligi volunt, & venisse obviam Abraham de prælio revertenti, & accessisse, & benedixisse ei, & eum Dei benedictionibus corroborasse, ipsumque esse fabrum ætarium, qui Abraham conflaverit, & malleo suæ artis ad meliora produxerit: & dixisse ei: Bonum est, ut timore Domini glutineris, & iungaris ei, & confortavit eum, sive solidavit in clavis præceptorum Domini, ut non moveretur, sed in timore illius permaneret. *in lib. 12. Iure equidem Abrahamus iusti titulo, quod est Dei cognomen, decoratur, quia enim opere sui progenitoris Melchisedech Dei simulachrum in moribus referebat, merito Dei*

iusti nomenclaturam vendicabat.

Isaia 63. Tu enim pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos: tu Domine pater noster, redemptor noster à seculo nomen tuum. *n. 16. iuxta septuaginta.* Tu enim es pater noster, quia Abraham non cognovit nos, & Israel non cognovit nos. Sed tu Domine pater noster libera nos: à principio nomen tuum superest. *D. Hieron.* Tu enim inquit, es pater noster, qui creator es omnium. Nescit nos Abraham, & ignorat Israel quia te effēdimus: nec cognoscunt filios, quos à Deo intelligent non amari. Subita nascitur quæstio: quare Abraham, & Israel hoc est, Iacob posuerit, Isaac nomen tacitum sit? Ad quod respondebimus principio, & sine posito, etiam media nominati.

1848

Isaie. 63. nu. 16.

Aliam præbens solutionem sic ait. Div. Hieron. Sive ita: Abraham de gentibus vocatus ad fidem est, & pro qualitate prioris, & consequentis conditionis mutationē sortitus est nomen: Iacob quoque, ut appellaretur Israel, multo ad id labore pervenit. Unde & Abraham tres habuit uxores, & Iacob quatuor: Isaac verò ab initio usque ad finem nomen possedit antiquum, & Ecclesiæ indicans castitatem, vna fuit vxore cōtentus. Isti igitur, qui precantur de peioribus commutationem in meliorem statum eorum assumunt similitudinē, quibus læta post tristitia successerunt. Hoc autem est omne quod posulasti, ut, qui pater eorum est, & hoc eos dignatus est nominē, non obliviscatur filiorum suorum, ne per ipsos nomē Dei blasphemetur in gentibus. *in com.* Tu enim &c. Quid sic loqueris, o propheta? An quos Abrahamas ab ipso Hebræos nominatos, & quos Israel ab ipso Israelitas appellatos indignos filiorum suorum nominibus iudicaverunt, Deus in fauorū filiorum numero, ut super quos nomen ipsius fuerit invocatum, recensabit? Ita sunt. Distinguitur humanā

1849

KK3

humana maiorem dignoscebat, quas futuri
faculi pater Dei Filium filios à parentibus
humanis inhumanitatis specie derelictos,
in filios sibi, in forma hominis inventus,
assumebat.

1850

Isai. 65
num. 8.

Isaiæ 65. Hæc dixit Dominus,
Quomodo si inveniatúr granum in
botro, & dicatur: Ne dissipet illud,
quoniam benedictio est: sic faciam
propter servos meos, ut non disper-
dam totum. n. 8. D. Hieron. Sic, in-
quit, de Iudæorum innumerabili
multitudine, quæ offendit Deum, si
paucos iustos invenero, liberabo eos
de interitu plurimorum. Et hoc fa-
ciam propter servos meos Abrahã,
Iaac, & Iacob, ad quos facta est re-
promissio: sive propter eos, qui in-
ter plurimos peccatores serviunt
mihi. In com. Amore trium sibi compla-
centium, odium in reliquos populi sibi dis-
plicentes deponebat: cuius enim iustitiam
totius populi culpa ad vindictam inferen-
dam concitabat, eiusdem misericordiam
trium virorum gratia ad conferendam
veniam commovebat.

1851

Hier.
31. n. 2

Hieremie. 31. Hæc dicit Do-
minus: Invenit gratiam in deserto
populus, qui remanserát à gladio:
vadet ad requiem suam Israel. nu. 2.
Iuxta septuaginta; Sic dicit Dominus:
Inveni calidum in deserto; cum his
qui perierant gladio. Ite & nolite
interficere Israel. D. Hieron. In Isaiã
ad cap. 65. Quasi calidum in deserto
inveni Israel cum occisis gladio.
Cum enim, inquit, omnis mundus
idololatriæ gladii vulneratus iace-
ret exanimis, inveni Israel in Abra-
ham habere calorem fidei. Quasi
medicus, qui post prælium inter
cadavera mortuorum, ubi quem
senferit pulsantibus venis: aliquid
habere vitale, adhibet curam vulne-
ribus, ut restituat sanitatem. Ita in
com. Isaiæ ad locum citatum. Ubi gratia
lesio habet, calorem: habet hebraica,
Gratiam. Quodd scilicet (ut idem D.
Hieron. gratia Dei, & non merito
operum suorum salvatus sit Israel,

Ibidem. Instar agroti de sanitate despe-
rati Hebræorum populus peccatorum vul-
neribus sanciatu moribundus iacebat, qui,
ut omnino mortuus, à Iesu sen quod idẽ
est à medico Dei Filio dimitteretur, nisi
in eo quasi totius populi cor Abrahamus
calore retento fidei ab ipso, medico pulsus
tentante populi deprehenderetur; ex quo
paulatim in filios, quasi in membra vitæ
calor fidei dimanaret, ut eos communicatis
spiritibus vitæ suscitaret.

Ex D. Chrysost.

Gen. 11. Tulit itaque Tharè
Abram filium suum, & Lot
filium Aram, filium filij sui, & Sarai
nurum suam, uxorem Abram filij
sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorũ,
ut irent in terram Chanaan; vene-
runtque vsque Haran, & habitave-
runt ibi. n. 31. D. Chrysost. iuxta
septuaginta sic legit. Et accepit Thara
Abram, & Nachor filios suos, &
Lot filium filij sui, & Saram nurum
suam, uxorem autem Abræ filij sui,
& eduxit eos ex terra Chaldæorum,
ut proficiscerentur in terram Cha-
naan, & venerunt vsque ad Charan,
& habitavit illuc. sic ait. Ecce mox
in principio videtur esse questio.
Nam cum beatus ille propheta, Moy-
ses inquam, dixisset; Accepit Thara
Abram &c. Beatus autem Stephanus
Iudæos laudans, inquit: Deus gloriæ
visus est patri nostro. cum esset in
Mesopotamia, priusquam habitaret
in Charan, & illic postquam mor-
tuus est pater eius, migrare cum fe-
cit. Quid igitur dissident ne ab ipsis
divinæ scripturæ? Absit: sed ex hoc
animadvertere licet, quod cum pa-
triarcha Deo acceptus esset, visus ei
Deus imperavit; ut inde migraret.
Quod ut agnovit Thara pater eius,
licet infidelis esset, attamen ob amo-
rem in filium, socius illi peregrin-
ationis esse voluit. hanc in Gen.

1852

Gen. 11
n. 31.

Et expa

1853

Act. 7.
num. 2.

Et exponens idem Div. Chrysoſt.
illud *Actorum* 7. Deus gloriæ apparuit patri nostro Abraham cū eſſet in Meſopotamia, priuſquam inoraretur in Charran, n. 2. ſic ait. Veriſimile enim, quod cum ſedula in Deum pietate eximiam quoque parentibus reverentiam exhibuerit: tantoque amore parentes ſibi conciliauerit, ut inde ad relinquendum amore filij ſuam patriam, & ad quærendum alienam moti ſint. At diligenter vide obſcero, quomodo, & hæc, quæ à Deo fuit ob priorem virtutem eius viſitatio, iterum clariorem iplum red didit. Elegit enim paternam regionem relinquere, & alienam inhabitare, ut præceptum Dei perficeret: & paratus erat, etiam abſque familiaribus, ut mihi videtur, peregrinus fieri: ſed ut dixi, viri virtus, & inſignis erga parentes pietas effecit, ut pater comes fieret itineris. *hom. 36. in Genefim. Tharē Lot filium filij ſui Aran ſecum ferre voluit, ut eo viſo filij ſui Aran iam vita ſuncti; quaſi inſpecto filij ſui vivo ſimulachro deſideriū aliquantulum deleneret.*

1854

Gen. 12
num. 1

Genef. 12. Dixit autem Dominus ad Abram; Egredere de terra tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrabo tibi; n. 1. *D. Chryſoſt.* Singula dicta perſcrutemur, ut religioſam, & piam patriarchæ mentem videamus. Ne prætereamus obiter dicta, ſed animadvertamus quātum imperij pondus. Egredere inquit &c. Quasi diceret: Relinq; certa, & omnibus conſeſſa, & elige magis incerta, & non apparentia. Conſidera quomodo ab initio exercetur iuſtus, ut præligat nō apparentia præ apparentibus, & futura præ ijs, quæ in manibus ſunt. Neque enim vulgare & parvum aliquid erat id, quod ei, ut faceret, præcipiebat Deus: nempe ut terram relinqueret, quam inhabitarat tãto tempore, & omnem cognitionem, & totam patris domum: iſtæque

neſciens, & ignorans quorſum. *hom. 31. in Gen.*

Deinde ſic progreditur idem Div. Chryſoſt. Non enim dixit ei, in quam regionem transferre eum velit, ſed mandato indefinito pium patriarchā exercuit. Veni enim, inquit, in terram, quam monſtravero tibi. Conſidera quæſo dilecte, quantam mentē requirebat hoc mandatum, quæ plane nulla vel affectione, vel familiaritate impediri potuerit. Si enim nūc poſt tanta religionis incrementa, multi adeo ſunt conſuetudini ſuæ alligati, ut potiùs multa, & ſineceſſitas vrgeat, omnia ferre velint, quàm loca mutare, in quibus priùs habebant domicilium. Ad quod non ſolum à vulgaribus hominibus fieri videmus, ſed etiam ab ijs, qui è medio tumultu fugere, & monaſticam vitam delegerunt; quantò magis veriſimile erat; iuſtum illud ad hoc mandatum tardio rem, & difficultiorem potuiſſe fieri. *hom. 31. in Gene.*

Et inſuà exponens eundem textum idem D. Chryſoſt. ſic ait. Nam ſi quis è vulgo fuerit, dixiſſet utique: Age, iubes relinquam terram, quam inhabito, cognitionem, domum paternam: quare non; imperando, ut docum hunc relinquam; certio rem me reddis quantum ſit iter? Vnde enim mihi illud innotelceret, quod hac, quam relinquo; vberior, & præſtantior ſit illa? At iuſtus: nihil horū vel dixit, vel cogitavit: ſed reſpiciens ad magnitudinem eorum, quæ imperata erant; ijs, quæ in manibus habebat, incerta præſerebat: *homil. 31. in Genef.*

Et conſiderans hæc poſt mortem patris fuiſſe patriarchæ à Deo imperari ſic ait idem D. Chryſoſt; Si non tam ge nerofum ſpiritum; nec tam philoſophicam mentem habuiſſet, ut pbte eruditam, per omnia Deo parendū eſſet fuiſſet ei, & aliud etiam non parvum impedimentum; nempe mors patris. Scitis enim quod; ſæpe

KK 4

numero

1855

Gen. 12
num. 1

1856

Gen. 12
num. 1.

1857

Gen. 12
num. 1.

Eo tempore quādo factus stella est, vocatur Abrabam. Qui antea erat Saulus, postea vocatur in cælo Paulus. Ioannes, & Iacobus filij tonitru. Tonitruum vtique in cælo est. Numerantur itaque stellæ; numerantur infiniti sancti; & Christus vnus non potest numerari. Magnus Dominus noster, & magna virtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. vers. 8. Magna virtus, Christus Dei virtus, & Dei sapientia. Et sapientiæ eius non est numerus. Christus sapientia est. Et vna sapientia non potest numerari. In Psal. 146. Pulchra admodum transformatio, per quam illi, qui in terra propter duritiam lapides nuncupabantur, post contritionem in stellæ calis convertuntur: hanc transformationem a se faciendam Dominus promittebat, dum se posse de lapidibus suscitare filios Abrahæ affirmabat.

1820

Gen. 15
num. 6.
Gal. 3.
num. 6.

Genes. 15. Credidit Abram Deo, & reputatū est illi ad iustitiam. n. 6. D. Hieron. in Epist. ad Galat in cap. 3. ad illud: Sicut scriptum est: Abrahā credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. n. 6. Et insert. Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ, n. 7. Credidit, inquit, Abraham Deo exiens de patria sua in terram, quam nesciebat: Saram nonagenariam, & sterilem confidens esse parituram, & audita repromissione, quod in Isaac vocaretur semen eius, ipsum Isaac offerens victimam, & tamen de Domini promissione non dubitans: recte tali reputatur fides ad iustitiam, qui legis opera supergressus, Deum non metu, sed dilectione promeruit.

1821

Gal. 3.
num. 7.
Gen. 15
num. 6.

Et infra ad illud Cognoscites ergo, quia qui ex fide sunt, ij filij sūt Abrahæ. sic ait D. Hieronymus. Vnde ad infidos Iudæos dicitur: si filij essetis Abrahæ, opera Abrahæ faceretis. Quæ autem alia ab eis opera Dominus expetebat, nisi credulitatem in Filium Dei, quem Pater miserat loquentem: Qui credit in me, non

credit in me, sed in eum, qui me misit? Vnde & in alio loco de generis sui antiquitate, & nobilitate plaudētibz respondetur: Et ne dixeritis, quia patrem habemus Abraham. Potest enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: lapides ibi nemo ambigit, dura significare corda gentilium; quæ mollita sunt postea, & fidei recipere signaculum. Virtutes Abram, in quibus ante circūcisionem Deo placuit, diligens lector enumera, & quoscumque in simili opere repereris, dicito filios esse Abrahæ, iustificati in præputio, qui circūcisionem non ob meritum operum, sed in signum fidei prioris accepit. Hæc in Epist. ad Galat.

Me. 3.
num. 9.

Et in Epist. ad Ephes. ad illud, Super omnia accipientes scutum fidei, in quo possitis omnia iacula maligni ignita extinguere. cap. 6. n. 16. sic ait. Quasi dixerit, In omni opere portate clypeum fidei, ut possitis tecti, atque muniti excipere venientes sagittas, & huc, atque illuc arte eas bellica declinare. Hæc est fides; super quam, & Abraham post multa opera, atque virtutes, vix potuit promereri; nam de eo scriptura diceret: Credidit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Perspicua sunt autem iacula maligni, & quæ vult mittere in corda nostra, per cogitationes pessimas de quibus vnum iecit in cor Iudæ; ut traderet saluatorem. Itaque non principium quidem habere poterit inimicus animæ vulnerandæ; si tamen numerimus scutum fidei: in quo non solum venientia tela franguntur, sed etiam telorum ipsa ighis extinguuntur. Ita D. Hieronymus. Quod Deo crediderit scribitur, non tamen quid Deo crediderit, exponitur; ut & se, & sua omnia Divinæ providentiæ commisisse, minime sibi, vel suis rebus fidens, demonstretur.

1822

Epist. ad
Ephes.
16. num.
16.

Genes. 15. Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, ut cla-

1823

rom

Gen. 15 rem tibi terram istam, & possideres
 num. 7 eam. n. 7. *D. Hieronym. ad illud Gen.*
 Gen. 11 11. Mortuusque est Aram ante Tha-
 num. 28 ré patrem suum in terra natiuitatis
 suæ in Vr Chaldæorum. n. 28. Pro
 eo, quod legimus, In regione Chal-
 dæorum, in Hebræo habetur. Vr
 Chaldin, id est, in igne Chaldæorū.
 Tradunt autem Hebræi ex hac oc-
 casione huiusmodi fabulam: quod
 Abraham in ignem missus sit, quia
 ignem adorare noluerit, quem Chal-
 dæi colunt, & Dei auxilio liberatus,
 de idololatriæ igne profugerit: quod
 in sequentibus scribitur, egressum
 esse Tharè cum sobole sua de regio-
 ne Chaldæorum: pro eo, quod in
 Hebræo habetur De incēdio Chal-
 dæorum. Et hoc esse, quod nunc
 dicitur: Mortuus est Aram ante cō-
 spectum Tharè patris sui in terra na-
 tiuitatis suæ, in igne Chaldæorum:
 quod uidelicet ignem nolens adora-
 re, igne consumptus sit. *In Genes. ques-*
tionib. Hebraic. Appositè Dominus a se
ipso Deus hic nominatur. Ego Domi-
nus, ab occasione namque delinquendi,
aliquem educere innocentem, non minus,
quàm ab igne illasum aliquem extrahere,
dominicum indicat potestatem.

1824
 Gen. 15
 num. 10.
 & 11. *Genes. 15. Qui tollens vniver-*
 sa hæc: diuisit ea per medium, &
 vtrasque partes contra se altrinsecus
 posuit: aves autem non diuisit, Des-
 cenderuntque volucres super cada-
 vera, & abigebat eas Abram: num.
 10. & 11. *D. Hieron. Abigebat eas*
 Abraham: illius merito sæpe de an-
 gustijs liberatus est Israel. *In Genes.*
quæst. Hebr. Aves iacentes filios Abra-
ham in afflictione positos exprimebant; vo-
lucres descendentes illorum persecutores
denotabant: has ergo ab illarum contactu
Abraham abigebat, quia fuis ad Deum
pro filiis suis precibus, eos ab unguibus &
rostris rapacibus persequentium illasos
conseruabat.

1825
 Gen. 17
 num. 5. *Genes. 17. Nec vltra vocabi-*
 tur nomen tuum Abram; sed appel-
 aberis Abraham, quia patrem mul-

tarum gentium constitui te, nu. 5.
 Et infra. Dixit quoque Deus ad A-
 braham: Sarai vxorem tuam non
 vocabis Sarai, sed Saram. n. 15. *D.*
Hier. Dicunt autē Hebræi, quod de
 nomine suo, Deus, quod apud illos
 Tetragrammaton est, He, literam
 Abraham, & Saræ addiderit: diceba-
 tur enim primū Abram: quod in-
 terpretatur, Pater exellus: & pos-
 tea vocatus est Abraham, quod trās-
 fertur, Pater multarum: nam quod
 sequitur, Gentium, non habetur in
 nomine, sed subauditur. Nec mirā-
 dum, quare, cū apud Græcos, &
 nos, A, litera videatur addita; nos,
 He, literam Hebræam additam di-
 xerimus: idioma enim linguæ illius
 est, per, He, quidem scribere, sed
 per, A, legere.

Et paulò infra pergit sic D. Hiero.
 Sarai igitur primū vocata est per
 sin, res, eod: sublata igitur eod, id
 est, i, elemento, addita est, he, lite-
 ra, quæ per, A, legitur, & vocata
 est Saraa: Causa autem ita nominis
 immutati hæc est, quod antea dice-
 batur princeps mea, vnus tantū
 domus materfamilias: postea verò
 dicitur absolutè, princeps. *Hæc ille in*
Genes. quæst.

Et in Epistola ad Gal. ad illud, Læ-
 tare sterilis, quæ non parit: erūpe,
 & clama, quæ non parturis ex cap. 4.
 num. 27. *Intelligens in Sara Ecclesiam,*
sic ait D. Hieron. Hæc diu, non pe-
 perit antequam Christus de Virgi-
 ne nasceretur, & sterilis fuit; nec-
 dum risu mundi Isaac de electo pa-
 tre, cum voce sublimium dogmatū
 resonante: siquidem & Abraham in
 nostra lingua, Pater electus cum so-
 nitu refertur. *Hæc ille.*

Et in Psalmum 16. ad illud. Nec
 memor ero nominum eorum per
 labia mea. v. 8. *sic D. Hieronym. lo-*
 quitur. Mutamur quippe in lavacro:
 & ex filiis hominum vocamur filij
 Dei. Nec memor ero nominum eo-
 rum per labia mea. Vox Christi: Nec
 memor

1826

Gen. 17
 num. 5.

1827

1828

Pf. 16.
 ver. 8.

Gen. 17
num. 5.

memor ero istorum Apostolorum nominum, quæ priùs ante fidem habuerunt; quando infidelitatem habuerunt. Illa non recordabor: quia crescentibus meritis, nomina addita sunt nova, sicut Abraham, sicut & Sara, sicut Petro, & reliquis, qui antea servi peccati, sed postea amici: sicut Dominus dixit: Iam non dicā vos servos, sed amicos, Ita ibi. Nec ultra &c. Ergo Dominus unam eandēque litteram sui nominis, & viro, & uxori communicavit, ut aequalem utrique tribueret honorem. Ne si solum virum, aut solum feminam nomine mutato honoraret, aut vir uxori, aut uxor viro, mutati nominis gloriam invideret; sed parem utrique à Deo concessi honoris excellentiam admitteret.

1829

Gen. 17
num. 10.
& 11.

Genes. 17. Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te; Circūcidetur ex vobis omne masculinū; & circumcidetis carnem præputij vestri, ut sit in signum fæderis inter me, & vos. n. 10. & 11. D. Hieron. In Epist. ad Gal. cap. 3. alludens ad hunc locum sic ait. Quia ex semine eius erat Christus oriundus, (in quo univērsarum gentium fuerat benedictio repromissa, & ad Abraham, vsque ad Christum multa erant sæcula trāsitura) providens Deus, ne soboles dilecti Abrahæ cæteris nationibus miscerentur, & paulatim familia eius fieret incerta; gregem Israeliticum, quodam circumcisionis cauterio denotavit, ut viventes inter Aegyptios, & Assyrios, Babylonios, atque Chaldæos, hoc signaculo distinguerentur. Ita ille. Pactum, non unius, sed multorum fadus est: & ex utraque parte inducit obligationem, ne contractus dicatur claudicare. Quare ergo Deus pactum suum dixit, & non à se, sed ab alijs observandum? Ut circumcisionis pactum à se etiam iuvētis Hebræis aliquando solvendum, observantiamque eius, inducto Sacramento Baptismi, abolendam, indicaret.

Genes. 17. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit dicens in corde suo: Putas ne centenarius nasceretur filius, & Sara nonageneria pariet? n. 17. D. Hieron. in Ezechielum cap. 2. ad illud. Et vidi, & cecidi in faciem meam. n. 1. Non est elatus visionum magnitudine, sed conscientia fragilitatis humanæ precidit in faciem suam. Vnde, & Apostolus Paulus post ascensionem Cæli; & Paradisi, & audicionem verborum ineffabiliū, datum sibi dicit Angelum Satanæ, qui se colaphizaret, ne extolleretur; Et Abraham cecidit in faciem, postquam audivit sermones Dei. Et tamen quia non peccato, sed humilitate corruerat, à Domino sublevatur, & verba eius iubetur audire, sciendum quoque, quòd aliud sit in faciem cadere, aliud retrorsum. Abraham postquam audivit de nativitate Isaac, cecidit in faciem, & risit. Heli autem, qui peccaverat, retrorsum cecidit. Ita ille. Corde conceptam lætitiā index animi vultus risu prodit. Dum enim Patriarcha gignendum à se filium, ex quo reges futuri essent, à divino oraculo audivit, non potuit magnam ex tanto sibi honore promisso incunditatem in cordis arcano continere, & ideo illam oris risu (præ modestia licet invisus) propalavit.

Genes. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Måbre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. n. 1. Septuaginta In meridie. D. Hieron. in Habacuc. cap. 3. Ad illud. Deus ab austro venit. n. 3. Deus ergo ab austro venit, id est à meridie, id est à clara luce, & ab ijs, qui appellantur filij dierum. Vnde in Cantico canticorum aquilonem sponfus abigit, & austrum vocat, dicens: Exurge Aquilo, & veni Aus-ter: perfla hortum meum, & fluent aromata mea. Deus semper, in meridie est. Vbi, inquit, pascis, ubi cubas in meridie? Et ad Abraham quādo erat sub quercu, non venit Deus nisi

1831

Gen. 18
num. 1.
Habacuc.
3. num. 3

nisi

nifi in meridie. Et Ioseph, qui in typo præcessit Salvatoris, convivium fratribus facit meridie. Ita ille.

Et in Psalm. 91. ad illud, A. dæmonio meridiano. v. 10. sic ait idem D. Hiero. Quid ergo dicit a dæmonio meridiano? Quoniam Abraham angelos susceperat in meridie, & Ioseph fratres suos ad prandium invitaverat in meridie. Sancti enim erant, & Abraham, & Ioseph, & propterea convivium eorum in clara luce erat & sole perfectio; propterea pascunt in meridie. Denique & sponsa in Cantico canticorum dicit, Vbi pascas, inquit, vbi cubas? In meridie. Videtis quoniam sponsus, non pascitur, non recumbit in hora tertia, sed in meridie. *Et infra.* Quoniam ergo habemus nos meridiem propter cæcitiam diabolus transformatur in angelum lucis, & ipse simulat habere se lucem, habere se meridiem. *Hac ille.* Qui ad Adamum post meridiem venerat, ad Abrahamum in meridie dicitur apparere, ut ex temporis differentia demonstrum utriusque statum indicaret. Adamo enim, qui meridiani, divinique solis calorem, seu amorem perdiderat, a dæmonio meridiano superatus, culpa sue ostendebat torporem; Abrahamo autem, qui divina dilectionis servarat ardorem, per tres Angelos in meridie apparetis divinita servata gratia prodibat fervorem.

Genes. 18. Cùmque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram. num. 2. Div. Hierony. in Daniele. cap. 8. ad illud. Et ecce stetit in conspectu meo quasi species viri numer. 15. Non enim viri sunt angeli, sed sub specie videntur virorum: sicut Abraham ad quem cum Mambre tres visi sunt viri, (qui utique viri non erant,) è quibus vnus adoratur ut Dominus: Vnde & Salvator loquitur in Evangelio: Abraham vidit diem

meum: vidit, & lætetur est. Ioan. 8. Cùmque elevasset &c. Modestia Abraham significatur, qui & sine ostio sui tabernaculi sederet, demissos, ut plurimum, habebat oculos, quos ad hoc solummodo elevabat, ut si pauperes transeuntes videret, eos ad hospitium invitaret.

Genes. 18. Num celare poterat Abraham, quæ gesturus sum: eum futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam. num. 17. & 18. Div. Hieronym. in Amos. cap. 3. ad illud. Visitabo super vos omnes iniquitates vestras, num. 2. Revelavit Abraham quod aturus esset Sodomam, & Gomorram, Adammam, & Seboim. Revelavit Ioseph interpretationem somnij septem annorum famis in Ægypto, & Iona prophetam subversionem Ninive: ut qui audiret, venisset ad supplicia, aut haberent penitentiam, & tormentis vitarent, aut concernerent, iustus puniretur, ita, & hunc Dominus revelat per Amos prophetam, & prophetam, quid facturus sit decem tribubus: ut si fuerint ad meliora conversæ, & idola deseruerint, de imminente periculo liberentur. Et nota quod clemens, & benignus Deus semper futura prænuntiat, ne cogatur inferre supplicia. Ita ille. Abrahamo Deus supplicium inferendum pessimis hominibus revelavit, ut ei occasione praberet pro ipsis deprecandis quod fecit: Et si inter eos, vel decem invenirentur iusti, illorum meritis, additis Abrahami precibus, reliqui veniam impetrarent. Tanta enim est Dei erga homines clementia, ut unicuique civitati propter duos iustos, & civitatibus quinq; propter decem iustos, ut orationi Abrahami postulantis annueret, plenissimam indulgentiam condonaret.

Genes. 21. Ejice ancillam hanc, & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo. Isaac. Durè accepit hoc Abraham pro filio suo. n. 10. & in D. Hieron. in Epistol. ad Gal. cap. 5. ad illud. Ejice ancillam

KK

&c.

1834

Gen. 18
nu. 17.
& 18.

1835

Gen. 21
nu. 10.
& 11.

1835

Gen. 21
nu. 10.
& 11.

&c. num. 30. Quod cum durum visum fuisset Abrahamæ (semper enim primogenitis maiora debentur) non solum Ismaelem priorem esse definire, sed nec æqualem quidem cum minore fratre accipere portionem: Deus, qui liberam intus esse, & foras expelli volebat ancillam, Saræ verba confirmat, & loquitur ad Abrahamam: Non durum sit coram te de puero & ancilla. Omnia, quæ dixit tibi Sarâ audi vocem eius: quoniam in Isaac vocabitur tibi semen. Sic ille. Nec Ismaelem proprio nomine, nec filium Abrahamæ Sara nuncupavit. Prædens feminæ, crebat enim à se rem difficilem à viro postulari, scilicet Ismaelis filij. sui expulsiōnem: quam difficiliorem redderet, si eum vocabulo proprio, & titulo filij Abrahamæ nominaret.

Genes. 22. Tentavit Deus Abrahamam, & dixit ad eum: Abrahamam, Abrahamam. At ille respondit: Adsum. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi. num. 1. & 2. Div. Hieron. Dominus in novissima mundi senescens ætate per figuram beati Abrahamæ longævi patris offertur ad victimam, quo tempore dum novo sacrificio in unici filij sui ingulum pius parricida confligit, ex improvisoris oculis eius apparuit: sicut eloquitur sermo divinus. Et vidit Abraham arietem inter vopres hærentem cornibus. Inter vepres, inquit. Requiritur quæ ista sit novitas, id est, in multitudine circumstantium peccatorum hærentem cornibus, id est, ad crucis cornu clavorum confixione pendente, sicut in alio loco legimus, Cornua in manibus eius sunt. Hoc ideo quia venerandas manus eius patibuli brachia susceperunt. Inter spinas autem deputatus est, quando spineo lecto innocentie, & iustitie auc-

tor illulus est. Sed aliud introspicere debemus quid nomen sit, quod Isaac à patre altaribus admoveatur, ac subiectus aries pro eo non mutatus, sed duplicata oblatione supponitur? Gemina hic adoranda substantia, redemptoris ostenditur. Dei enim unigenitus esset, & virginitatis primogenitus immolatus. In sessione de resurrectione. Amicam suam Dominus non tentavit, nisi illius agnosceret, sed iudicem, velletque illius affectum, ut esset, coronare. quæ Genes. 22. Nunc cognovi quod times Deum, & non peperdisti unigenito filio tuo propter me. num. 12. Div. Hieronymus. Cognoscere Dei est cognoscere facere, sicut ait ad Abrahamam. Nunc cognovi quod times Deum. Neque enim in tempore novit, qui scit omnia ante quæ fiant, sed cognoscere dicitur Deus cognoscere facere, ut qui prius de se quales essent, cognovissent, per eius interrogationem, & probationem quales essent sibi meritis cognovissent. in Epist. 15. Dominum Deum Abrahamam & timebat, & diligebat; utramque affectum amoris scilicet, & amoris Dominus Deus in ipso voluit propagare. Dum enim dixit, Nunc cognovi quod times Deum, ostendit timorem; dum amicum addidit, & non peperdisti unigenito filio tuo propter me, indicavit amorem.

Genes. 22. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit. num. 14. Div. Hieronymus. Et vocavit Abraham nomen loci illius, Dominus videt: ut dicatur hodie in monte Dominus videt. Pro eo, quod hic habet: Videbit. Hoc autem apud Hebræos exivit in proverbium; ut si quando in angustia constituti sunt, & Domini optant auxilio sublevari, dicant, In monte Dominus videbit, hoc est, sicut Abraham milesus est, misere-

1836
Gen. 22
num. 1.
& 2.

1837
Gen. 22
nu. 12.

1838
Gen. 22
nu. 14.

miserebitur & nostri. In questionibus Hebra. in Genes. Montem illum quasi quoddam trophaeum Divinae sacramentum providentia Abrahamus pulcherrimo nomine insignivit, Dominus videt, ut ne ego, dum tentatur, se à Deo existimes despectum, sed credas potius, se tunc esse à divinis oculis inspectum.

1839 *Genf. 23.* Audi nos domine,
princeps Dei es apud nos; in elec-
Gen. 23 tis sepulchris nostris sepeli mortuum
v. 6. & tuum, nullusque te prohibere po-
7. terit, quin in monumento eius se-
peliis mortuum tuum. Surrexit

Cap. 49
nn. 23.

7. Div. Hieron. in *Esaiam* cap. 49. *illud*, Et erunt reges nutricij tui, & reginæ nutrices tuæ. *num. 23.* Reges autem nutricij, & reginæ principesque nutrices, manifestè Apostolos, & apostolicos ostendunt viros. Qualis fuit hæc Sara, & Abraham, ad quem dicitur: Rex à Deo tuo in nobis es: & quorum cor in manu Dei est, qui dicunt credentibus. Quasi modò nati parvuli: rationabiles, & absque dolo lac desiderate, princeps quoque, quod Saræ nomen sonat: & reginæ, sive regina, de qua in 44. Psalmo canitur; Astitit regina à dextris tuis in vestitu aurato: quotidie. Christi nutrit parvulos, & ad perfectam ducit ætatē. Ita ille. Princeps Dei &c. *Tanta enim eras Abrahæ virtus, ut non solum princeps dignis hominis regis filius appareret, sed princeps Dei seu primogenitus Dei Filius videretur.*

1840 *Genf.* 23. Quod cū audisset
Abraham, appendit pecuniam, quā
Gen. 23 Ephron postulaverat, audientibus
nu. 16. filijs Heth, quadringentos siclos ar-
genti probatæ monetæ publicæ. *nu.*
16. *D. Hiero. sic legit,* Et audivit A-
braham Ephron, & appendit Abrahā
Ephrā argentū, quod locutus est in
auribus filiorum Heth. *Et sic addit.*
In Hebræo, sicut hic posuimus, pri-
mum nomen eius scribitur Ephron,

secundum Ephraim, postquam enim pretio victus est, ut sepulchrum venderet argento; licet cogente Abraham, Vau littera, quæ apud illos pro, O, legitur, ablata de eius nomine est: & pro Ephraim appellatus est Ephraim: significante scriptura, non eum fuisse consummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias reddere mortuorum. Sciant igitur, qui sepulchra venditant, & non coguntur, ut accipiant pretium, sed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen suum, & perire quid de merito eorum: cum etiam ille reprehendatur occulte, qui invitus acceperit. *In quest. in Genes. Nullis Abrahamus precibus adduci potuit, ut gratis locum sepulture duplicis uxori mortuæ, & sibi morituro acceptaret: inrequidem; est enim memoria mortis digna, quæ non gratuito, sed magno pretio comparetur.*

1841

Genes. 25. Abraham vidē ali-
am duxit uxorem nomine Ceturam:
quæ peperit ei Tamran, Iecian, &
Madan, & Madian, & Iesboc, &
Sue, *num. 1. & 2. D. Hieron.* Cetu-
ra Hebræo sermone copulata inter-
pretatur, aut coniuncta. Quam ob
causam suspicantur Hebræi mutato
nomine eandem esse Agar, quæ Sa-
ra mortua, ex concubina transierit
in uxorem. Et videtur decrepiti-
am Abrahæ exulari ætas; ne se-
nex, post mortem vxoris suæ vetu-
la, novis arguatur inoptiis lascivisse.
*In quæstion. in Genes. Aliam duxit
Abraham uxorem; non ut libidini va-
caret, sed, ut amore legitimo nova uxo-
ris, & procreatione filiorum, dolorem,
quem ex morte Sara acceperat, ex qua
vixit tantummodo gemmas filium, tem-
peraret.*

Genes. 25. Fuerunt autem dies vite Abraham centum septuaginta quinque anni, & deficiens mortuus est in senectute bona, procretaque ætatis, & plenus dierum: cõgregatusque est ad populum suum. *xx. 7. & 8. D.*

KK 2

Hieron.

Hieron. Plenus dierum in græcis codicibus ponitur, quod eum senium videatur exponere, eò quod luce & diu operibus plenus occubuerit; tamen magis ad anagogen facit, si simpliciter ponatur, Plenus. *In q. in Gen.*

Et in Sophoniam ad cap. 1. ad illud secundum septuaginta. Defectione deficiat à facie terræ dicit Dominus, deficiat. *n. 2. sic ait idem D. Hieron.* Quod si voluerimus & aliud aliquid intelligere (propter hoc quod dicitur à septuaginta Defectione deficiat à facie terræ) & defectionem in bonam partem accipere (iuxta illud: Et deficiens mortuus est Abraham in senectute bona, senex, & plenus dierum: & appositus est ad populum suum, & de his, quæ de Isaac, & Iacob scriptura refert) videbimus quomodo defectione deficiant à facie terræ: & hoc eos implere præceptum, qui habentes conversationem in cælis, & in carne non secundum carnem militantes, (eò quod sciant illos, qui in carne vivunt Deo placere non posse) quantum in se est omnia agunt, non sint in carne, sed in spiritu, & à terra recedentes aiunt: Consuscitavit & confedere nos fecit in cælestibus in Christo: sic ille in *Comment. Sophonia.*

Et in Ps. 91. ad illud. Et senectus mea in misericordia vberi. *v. 12. sic ait D. Hieron.* Primus Abraham senex dicitur. Et certè multo minoris ætatis fuit, quàm Mathusalè. Sed propterea dicitur senex: quoniam senectus ipsius inuncta est oleo vberi. Denique scriptum est ibi: Et mortuus est Abraham, nutritus in senectute bona, plenus dierum. Propterea in senectute bona, quoniam plenus dierum, Omne enim tempus vitæ ipsius dies fuerūt, & non nox. Hoc ipsum quod, dictū est de Abraham, dictum est, & de Isaac, & de Iacob. Qui enim simul servierūt Domino rectè simul senes Domini nuncupantur. *Ita ibi.* Dies non noctes in vita Abra-

mi supputantur. Plenus dierū, non noctium mortuus fuisse describitur. Neque enim eam, odio lucem minimè habentem, obscuritas noctis unquam obtebravit, quem ut amatorem lucis sol divinus semper sue fulgore præsentia illuminavit.

Iob. 32. Et iratus, indignatusque est Heliu filius Barachel Busites, de cognatione Ram; iratus est autē adversum Iob, eò quod iustum se esse diceret coram Deo. *n. 2. D. Hieron.* Ram Abraham esse intelligamus, de cuius cognatione, & familia Heliu fuerit præcreatus. Hinc triq; fratris sui Nachor posteritas procul dubio Abrahamæ cognatio erit: ubi qui hunc librum scribit, (quem Hebræi Moysen autumant) in generationis Heliu nominibus nobilitatē natiuitatis eius voluit demonstrare. Quod autē in hoc libro Ram, quasi partito five diviso nomine laudatus Abraham dicitur, ita & in diversis locis scriptura Dei secundum incrementa in eo divinæ gratiæ nominat. Unde quādo Ram dicitur, habeatur excelsus. Quādo Abrā, proficiens in virtutibus pater excelsus sit. Item cum fides eius gentibus ad dominationem præponitur, Abraham, id est pater multarum gentium appellatur. *in com. Iob.* Tribus ergo nominibus Ram, Abrā, Abraham sanctum patriarcham invenimus appellatum, quia non unum solummodo nomen sufficiens erat, ut tergeminum illius virtutis ostenderet incrementum. Ideo triplex ei datum fuit vocabulum, quod per multiplicitatē litterarum, virtutum similitudinem significaret.

Isaia cap. 41. Quis suscitavit ab Oriente iustū, vocavit eum, ut sequeretur se? Dabit in conspectu eius gætes, & reges obtinebit: dabit quasi pulverē gladio eius, sicut stipulā vēto rap. tā arcui eius. Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus eius non apparebit. Quis hæc operatus est, & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus primus & novissimus, ego sum. *Videntur*

Rom. 8.

1844

1845

Iob 32.
num 2.

1846

Isaia cap.
41. à n.
2. usque
7.

Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquaverunt, & accesserunt. Vni-
quisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet: Confortare. Cō-
fortavit faber ætarius percutiens malleo eum, qui ludebat, tunc tem-
poris, dicens Glutino, bonum est: & confortavit eum clavis, ut non
moveretur. *an. 2. usque ad 7.*

1847

D. Hieron in Isaiam. Nonnulli He-
bræorum de Abraham dictū putāt,
qui vocatus sic iustus ab Oriente,
id est de Chaldeis, eō quod solus ius-
tus inventus est. & secutus est Dñi,
egrediens de patria sua in terram,
quam nesciebat, & tradiderit reges
in manu eius, qui adversus Sodomā,
& Gomorrhā venerant, & ante
gladium eius, & arcum fecerit eos
esse quasi stipulam & pulverem, &
prosecutus sit illos, & reversus in pa-
ce, & longi itineris cursum non sen-
serit, & hoc non suis viribus, sed Do-
mini fecerit misericordia, qui ab ini-
tio hæc futura cognoverit. Vide-
runt, ait, insulæ, id est, gentes in cir-
citu, & illius virtute perterritæ
sunt: & extrema terræ: Sem videli-
cet filius Noe, qui tempore extremo
terrarum cum patre, & cum fratri-
bus de diluvio evaserat, & vsque ad
tempus illud fuerat reservatus: quē
Melchisedec intelligi volunt, & ve-
nisse obviam Abraham de prælio re-
vertenti, & accessisse, & benedixisse
ei, & eum Dei benedictionibus cor-
roborasse: ipsumque esse fabrum æta-
rium, qui Abraham constaverit, &
malleo suæ artis ad meliora produ-
xerit: & dixisse ei: Bonum est, ut ti-
more Domini glutineris, & iunga-
ris ei, & confortavit eum, siue soli-
davit in clavis præceptorum Domi-
ni, ut non moveretur, sed in timo-
re illius permaneret. *in lib. 32. Iure
equidem Abrahamus iusti titulo, quod est
Dei cognomen, decoratur, quia enim operæ
sui progenitoris Melchisedech Dei stimula-
chrum in moribus referebat, merito Dei*

iusti nomenclaturam vendicabat.

Isaia 63. Tu enim pater noster, & 1848
Abraham nescivit nos, & Israel ig-
noravit nos: tu Domine pater noster, *Isaie.*
redemptor noster à seculo no- *63. nu.*
men tuum. *n. 16. iuxta septuaginta.* 16.
Tu enim es pater noster; quia Abra-
hā non cognovit nos, & Israel non
cognovit nos. Sed tu Domine pater
noster libera nos; à principio nomē
tuum superest. *D. Hieron.* Tu enim
inquit, es pater noster, qui creator
es omnium. Nescit nos Abraham, &
ignorat Israel quia te effēdimus: nec
cognoscunt filios, quos à Deo intel-
ligunt non amari. Subita nascitur
quæstio: quare Abraham, & Israel hoc
est, Iacob posuerit, Isaac nomen ta-
citum sit? Ad quod respondebimus
principio; & sine posito, etiam me-
dia nominati.

Aliam præbens solutionem sic ait Div.
Hieron. Sive ita: Abraham de genti-
bus vocatus ad fidem est; & pro qua-
litate prioris, & consequentis con-
ditionis mutationē sortitus est nomi-
nis: Iacob quoque ut appellaretur Is-
rael, multo ad id labore pervenit.
Unde & Abraham tres habuit vxo-
res; & Iacob quatuor: Isaac verò ab
initio vique ad finem nomen posse-
dit antiquum, & Ecclesiæ indicans
castitatem, vna fuit vxore cōtentus.
Isti igitur, qui præcantur de peiori-
bus commutationem in meliorem
statum eorum assumunt similitudi-
nē, quibus læta post tristitia successerunt.
Hoc autem est omne quod pos-
tulant; ut, quia pater eorum est, &
hoc eos dignatus est nominē, non
obliviscatur filiorum suorum, ne per
ipsos nomē Dei blasphemetur in gē-
tibus. *in com.* Tu enim &c. *Quid sic
loqueris, o propheta? An quos Abrahamas
ab ipso Hebræos nominatos, & quos Israel
ab ipso Israelitas appellatos indignos filio-
rum suorum nominibus iudicant. Deus in
favorū filiorum numero, ut super quos no-
men ipsius fuerit, iniquatum, recens-
bit? Ita sanē. Dixit namque Isaac clementiā
humana*

1849

humana maiorem dignoscebat, qua futuri
saeculi pater Dei Filius filios à parentibus
humanis inhumanitatis specie derelictos,
in filios sibi, in forma hominis inventus,
assumebat.

1850

Isai. 65
num. 8.

Isaia 65. Hæc dixit Dominus,
Quomodo si inveniatür granum in
botro, & dicatur: Ne disspes illud,
quoniam benedictio est: sic faciam
propter servos meos, ut non disper-
dam totum. n. 8. D. Hieron. Sic, in-
quit, de Iudæorum innumerabili
multitudine, quæ offendit Deum, si
paucos iustos invenero, liberabo eos
de interitu plurimorum. Et hoc fa-
ciam propter servos meos Abrahā,
Isaac, & Iacob, ad quos facta est re-
promissio: sive propter vos, qui in-
ter plurimos peccatores serviunt
mihi. In com. Amore trium sibi compla-
centium, odium in reliquos populi sui dis-
plicentes deponebat: cuius enim iustitiam
totius populi culpa ad vindictam inferen-
dam concitabat, eiusdem misericordiam
trium vitorum gratia ad conferendam
veniam commovebat.

1851

Hier.

31. n. 2.

Hieremia. 31. Hæc dicit Do-
minus: Inveni gratiam in deserto:
populus, qui remanserat à gladio:
vadet ad requiem suam Israel. nu. 2.
Intra septuaginta. Sic dicit Dominus:
Inveni calidum in deserto, cum his
qui perierant gladio. Ite & nolite
interficere Israel. D. Hieron. In Isaia
ad cap. 65. Quasi calidum in deserto
inveni Israel cum occisis gladio.
Cum enim, inquit, omnis mundus
idololatriæ gladijs vulneratus iace-
ret exanimis, inveni Israel in Abra-
ham habere calorem fidei. Quasi
medicus, qui post prælium inter
cadavera mortuorum, ubi quem
senferit pulsantibus venis aliquid
habere vitale, adhibet curam vulne-
ribus, ut restituat sanitatem. Ita in
com. Isaia ad locum citatum. Vbi græca
lectio habet, calorem: habet hebraica,
Gratiam. Quodd scilicet (ut idem D.
Hieron. gratia Dei, & non merito
operum suorum salvatus sit Israel.

Ibidem. Instat agroti de sanitate despe-
rati Hebræorum populus peccatorum vul-
neribus sanciatum moribundus iacebat, qui,
ut omnino mortuus, à Iesu seu quod idē
est à medico Dei Filio dimitteretur, nisi
in eo quasi totius populi cor Abrahamus
calore retento fides ab ipso medico pullum
tentante populi deprehenderetur, ex quo
paulatim in filios, quasi in membra vitalis
calor fidei dimanaret, ut eos communicatis
spiritibus vita suscitaret.

Ex D. Chrysost.

Gen. 11. Tulit itaque Tharē 1852
Abram filium suum, & Lot
filium Aram, filium filij sui, & Sarai
norum suam, vxorem Abram filij
fui, & eduxit eos de Vr Chaldeorum,
ut irent in terram Chanaan; vene-
runtque vique Haran, & habitave-
runt ibi. n. 31. D. Chrysost. intra
septuaginta sic legit. Et accepit Thara
Abram, & Nachor filios suos, &
Lot filium filij sui, & Sarai
norum suam, vxorem autem Abræ filij sui,
& eduxit eos ex terra Chaldeorum,
ut proficiscerentur in terram Cha-
naan, & venerunt vique ad Charran,
& habitavit illuc. sic aut. Ecce mox
in principio videtur esse questio.
Nam cum beatus ille propheta, Moy-
ses inquam, dixisset, Accepit Thara
Abram &c. Beatus autem Stephanus
Iudæos laudans, inquit: Deus gloriæ
visus est patri nostro, cum esset in
Mesopotamia, priusquam habitaret
in Charran, & illic postquam mor-
tuus est pater eius, migrare eum fe-
cit: Quid igitur? dissidentis ab ipsis
divinæ scripturæ? Absit: sed ex hoc
animadvertere licet, quod cum pa-
triarcha Deo acceptus esset, visus ei
Deus imperavit; ut inde migraret.
Quod ut agnovit Thara pater eius,
licet infidelis esset, attamen ob amo-
rem in filium, socius illi peregrina-
tionis esse voluit. hinc in Gen.

Gen. 11
no 31.

Et expo.

1853

Act. 7.
num. 2.

Et exponens idem Div. Chrysoſt.
illud *Actuum* 7. Deus gloriæ apparuit patri nostro Abraham cum eſſet in Meſopotamia, priuſquam moraretur in Charran, n. 2. ſic ait. Veriſimile enim, quod cum ſedula in Deum pietate eximiam quoque parentibus reverentiam exhibuerit: tantoque amore parentes ſibi conciliaverit, ut inde ad relinquendum amore filij ſuam patriam, & ad quærendum alienam moti ſint. At diligenter vide obſcero, quomodo, & hæc, quæ à Deo ſunt ob priorem virtutem eius viſitatio, iterum clariorem ipſum red didit. Elegit enim paternam regionem relinquere, & alienam inhabitare, ut præceptum Dei perſiceret: & paratus erat, etiam abſque familiaribus, ut mihi videtur, peregrinus fieri: ſed ut dixi, viri. virtus, & inſignis erga parentes pietas effecit, ut pater comes fieret itineris. *hom. 36. in Genefim. Thard. Lot filium filij ſui Aran ſecum ferre voluit, ut eo viſo filij ſui Aran iam viſa ſunſſet; quaſi inſpecto filij ſui viſo ſimulachro deſideriū aliquantulum deleſcens.*

1854

Gen. 12.
num. 1.

Genef. 12. Dixit autem Dominus ad Abram; Egreſſere de terra tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrabo tibi; n. 1. *D. Chryſoſt.* Singula dicta perſcrutemur, ut religioſam, & piam patriarchæ mentem videamus. Ne prætereamus obiter dicta, ſed animadvertamus quâ tum imperij pondus. Egreſſere inquit &c. Quaſi diceret. Relinq; certa, & omnibus conſeſſa, & elige magis incerta, & non apparentia. Conſidera quomodo ab initio exercetur iuſtus, ut præeligat nō apparentia præ apparentibus, & futura præ ijs, quæ in manibus ſunt. Neque enim vulgare & parvum aliquid erat id, quod ei, ut faceret, præcipiebat Deus: nempe ut terram relinqueret, quam inhabitaret tãto tempore, & omnem cognationem, & totam patris domum: iretque

neſciens, & ignorans quorſum. *hom. 31. in Gen.*

Deinde ſic progreditur idem Div. Chryſoſt. Non enim dixit ei, in quam regionem transferre eum velit, ſed mandato indefinito pium patriarcham exercuit. Veni enim, inquit, in terram, quam monſtravero tibi. Conſidera quæſo dilecte, quantam mentem requirebat hoc mandatum, quæ plane nulla vel affectione, vel familiaritate impediri potuerit. Si enim nunc poſt tanta religionis incrementa, multi adeo ſunt conſuetudini ſuæ aligati, ut potiùs multa, & ſi neceſſitas urgeat, omnia ferre velint, quam loca mutare, in quibus priùs habebant domicilium. Ad quod non ſolum à vulgaribus hominibus fieri videmus, ſed etiam ab ijs, qui medio tumultu ſugere, & monaſticam vitam delegerunt; quanto magis veriſimile erat; iuſtum illud, quod hoc mandatum tardior, & difficiliorem potuiſſe fieri. *hom. 31. in Gene.*

Et inſuâ exponens eundem textum idem D. Chryſoſt. ſic ait. Naro ſi quis è vulgo ſunderet, dixiſſet utique. Age, iubes relinquam terram, quam inhabito; cognationem, domum, paternam; quare non imperando, ut docum hunc relinquam; certior me reddis quantum ſit iter? Vnde enim mihi illud innoteceret, quod hac quam relinquo, uberior, & præſtantior ſit illa? At iuſtus nihil horum vel dixit, vel cogitavit: ſed reſpiciens ad magnitudinem eorum, quæ imperata erant; ijs, quæ in manibus habebat, incerta præferebat. *homil. 31. in Genef.*

Et conſiderans hæc poſt mortem patris fuiſſe patriarcham à Deo imperatū ſic ait idem D. Chryſoſt. Si non tam genericum ſpiritum; nec tam philoſophicam mentem habuiſſet, utpote eruditam, per omnia Deo parandū eſſet: fuiſſet ei. & aliud etiam non parvum impedimentum; nempe mors patris. Scitis enim quod ſæpe

KK 4

numero

1855

Gen. 12
num. 1

1856

Gen. 12
num. 1.

1857

Gen. 12
num. 1.

numero propter sepulchra cognatorum in illis locis mori deligunt, ubi parentes eorum mortui, sepulti sunt. *hom. 31. in Gen.*

1858

Gen. 12
num. 1.

Adhuc sic progreditur D. Chrysost. Verisimile igitur erat, & iustum hoc, nisi Deum plurimum amasset, talia potuisse cogitare. Ecce pater propter suum in me amorem, è domo sua profectus, pristinas consuetudines despexit, & contemptis omnibus hucusque venit: & quasi diceret, propter me in aliena terra vita defunctus est: ego autem non daturus sum operam, ut post mortem par ei reddam, sed relicto cum cognatione patris sepulchro, hinc abeam? Atqui nihil horum promptitudinem eius remorari potuit: sed omnia levia, & facilia ei apparere faciebat: suus in Deum amor. *hom. 31. in Genes.*

1859

Gen. 12
num. 1.

Explanans adhuc eundem locum idem D. Chrysost. sic ait. De terra autem tua dicebat, quia non parvo tempore ibi habitarat, & quasi in propria patria illic habebat domicilium. Et cum in lugendo parentem maxime foret occupatus, tunc præceptum peregrinandi magna perfecit alacritate, idque ignorans, ubinam futurus errandi finis. Veni enim, inquit non in hanc vel illam terram, sed in eam, quam monstravero tibi. Nihilominus licet indefinitum esset mandatum, omisso curiosiore percontatione imperatum faciebat. *hom. 36. in Genes.*

1860

Gen. 12
num. 1.

Et exponens illud Pauli ad Hebraeos. 11. Fide qui vocatur Abraham obediit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit, nesciens, quò iret. *h. 8. sic ait.* Nobis insinuans, quòd à Deo dictum est: Egredere de terra tua, & veni in terram, quam monstravero tibi. Vidisti fidem firmam? Vidisti mentem sinceram? Hunc & nos imitemur, & egrediamur mente, & alacritate à præsentis vitæ negocijs & eamus in cælum. Possibile enim est, si volue-

rimus, & hic versantes eo pergere, quando digna cælis operamur, quàm non spectamus ad ea, quæ sunt huius mundi, quando non gloriam vanam huius vitæ inquirimus: sed hæc contempta, illam desiderare studemus, veram illam dico, & semper manentem. *hom. 37. in Gen.*

Et alibi sic ait D. Chrysost. Considera quoniam iustus ille promptè præcepto Domini obediit, & relicta domo paterna prætulit alienam natali: quomodo paulatim multam præferens patientiam, in fastigium virtutis progressus, ita illustris, & spectabilis factus est, ut ex eo nati multitudine astris cæli adæquetur. Fortasse si quis bene velit intueri non solum centuplum accepit hic iustus ille, sed decies millies millies millecupla. Quòd si hic tanta consequutus est, quis hæc narrare posset, quibus post hæc fruiturus sit ille? *hom. 40. in Gen.*

Et alibi exponens illud. Et veni in terram, quam monstrabo tibi, *sic ait idem D. Chrysost.* Nam tametsi utraque illarum regiones Chaldaea, & Palestina erant corporales, illa tamen sua erat, hæc aliena: illa certa, hæc incerta: illa in manibus, hæc in spe: ipso autem relicto certis, manifestis, & his, quæ in manu erant, sefixavit, & transiit ad incerta, incognita, & ad ea, in quibus sibi non licebat dominari, ut persuadeat eruditæ neque contradicendum, neque cunctandum, quando Deus certa relinquere iubet. *hom. de nomine Abram.*

Et iterum sic pergit idem D. Chrysost. Non enim tam certa quæ in manibus, atque ea, quæ in spe. Non sic manifesta est præsens hæc vita, ut futura illa. Hanc enim videmus nostris oculis, illam videmus oculis fidei: hanc videmus in manibus nostris positam, illam videmus in manibus Dei custoditam; promissiones autem Dei multò certiores sunt, quam

1861

Gen. 12
num. 1.

1862

Gen. 12
num. 1.

1863

Gen. 12
num. 1.

quæ quæ in nostris sunt manibus.
hom. de nomine Abraham.

1854 *Et statim sic rogat D. Chrysoſt.*
Vis discere quomodo hæc quidem
vita in incerto sit semper, futura au-
tem illa, quæ videtur incerta esse,
hæc præſenti certior sit, & solidior?
Inquiramus, si placet, quæ sunt illa
præſentis vitæ præclara. Divitiæ?
Gloria? Potentia? Magnum existi-
mari ab hominibus? Sed videbis ni-
hil illis esse incertius, Quid enim in-
fidelius divitijs, quæ sæpe nec vsque
ad vesperam nobis permanent, sed
sicut ingratus transfuga ab hoc ad
illum, & ab illo ad alium subinde
transseunt? Quid & gloria est minus
fidele? Sæpe numero, qui clarus
erat, & nobilis, repente contempti-
bilis sit, & ignobilis, & è diverso
quoque sæpe obſcuri subito clares-
cunt. Et sicut videri nequit in rota,
quæ continuò versatur, aliqua pars
eius, eò quòd crebra circumferencia
semper summa sunt ima, & ima su-
ma: ita & nostrarum rerum impetus,
dum continuò vertuntur, summa
facit infima: ut videre licet in divi-
tijs, potentijs, & alijs. Numquam
enim in eodem statu manent, sed
semper instabiles, fluminum fluxus
imitantur. *hom. de nomine Abram.*

1865 *Deinde sic adhuc pergit idem D.*
Chrysoſt. Quid igitur his incertius,
quæ tam crebro transferuntur, &
priusquam rectè appareant, avolant:
priusquam adveniant, resiliunt? Vnde
& propheta de delicijs & divitijs
talibus differens, & spectans vacan-
tes talibus, quasi permanent, dicit:
Reputarunt quasi flantia, & non
quasi fugientia. Non dixit, quasi præ-
tereuntia, sed quod multò minus,
quasi fugientia. Non enim paulatim
recedunt, sed mira celeritate. At pa-
triarcha ille non sic egit, sed relictis
omnibus illis, tantum ad promissio-
nes Dei spectavit, viam nobis parâs
ad futurorum fidem: ut cum promi-
ſerit tibi Deus, futura, & quæ non

videntur, ne dicas quod hæc incerta
sint, & obſcura. Incerta enim illa
certiora sunt his, quæ videntur, mo-
dò oculos fidei habeamus. *homil. de*
nomine Abram.

Explicans adhuc eundem locum.

Genſ. 12. Egredere &c. *num. 1. sic ait*
idem D. Chrysoſt. Considera igitur
quanta sit virtus iusti. Promiserat ei
Deus corporalia, & ipse spiritualia
quærebat. Vbi, dices, promisit ei
Deus corporalia, & ipse spiritualia
quæſivit? Egredere, inquit, de ter-
ra tua, & de cogitatione tua, & de
domo patris tui, & veni in terram,
quam monstravero tibi. Corporalis
erat terra prior, sed & futura, quæ
illi danda erat. Quid ergo illi? Imò
non illum, sed Paulum audiamus de
illo dicentem. Nam licet hanc pro-
miserat Deus, relictis tamen præſen-
tibus, festinabat ad futura. Quid igitur
Paulus dicit? Iuxta fidem mor-
tui sunt hi omnes, cum non accepis-
sent promissiones, sed procul eas vi-
dissent. *hom. de nomine Abram.*

Et sic progreditur D. Chrysoſt.

1867
Quid dicis? Non obtinuit Abram
promissiones? Non venit in Palæsti-
nam? Falsa ergo ea quæ dicta sunt.
Venit quidem in Palæſtinam, non
hanc autè spectavit, sed aliam, quæ
in cælis, desideravit. Cuius rei, &
Paulus testis, cum adjicit: Et con-
fessi sunt se hospites, & peregrinos
in terra. Hospes ne est, qui tantam
accepit patriam, & tantam regio-
nem? Dic obsecro. Non enim hanc,
sed cælum spectavit. Nam qui hæc
dicunt, inquit, declarant quòd aliâ
inquirant patriam, cuius artifex &
opifex est Deus; illam, inquam, Hie-
rusalem cælestem, & quæ supra est.
Vidisti quomodo promiserit illi
Deus corporalem, & ipse quæſive-
rit supernam Hierusalem? Itaque
corporalis est promissio, spirituale
autem iusti desiderium. At nos pla-
nè diversa facimus. Deus illi promi-
ſerat Palæſtinam, sed ille spectabat
cælum,

cælum. Nobis promissum est cælū,
& ad terram tendimus. *hom. de no-*
mine Abram.

Æ68

Et alibi exponens eundem locum

Gen. 12. Egredere de terra tua &c.
num. 1. sic ait D. Chrysoſt. Abraham
pater fidelium, quem Deus voluit
exemplum esse sanctorum, dicens
ad eum: Exi de terra tua, & de cog-
natione tua, & veni in terram, quā
tibi demonstrabo, ut sciant omnes
homines, quicumque voluerint esse
filij Abrahæ, & terram illam vivam
promissionis accipere, de qua scrip-
tum est: Credo videre bona Domi-
ni, in terra viventium: quoniam bo-
na sua debent contemplare, sicut
Abraham terram suam contempsit,
& parentes suos carnales dimittere,
sicut ille cognationem suam dimisit.
Qui autem Abraham imitari nolue-
rint, non possunt esse filij Abrahæ.
hom. 1. in Matthæum

1869

Explicans adhuc eundem textum

ad illud. Et veni in terram, quam
monstrabo tibi. *n. 1. sic loquitur idem*
D. Chrysoſt. Si exploratum ille habuiſ-
set, quando hic error finē fuisset
habiturus, non adeo graves illæ cu-
ræ fuisset viderentur: nunc verō cum
simpliciter, atque indefinitē audis-
set, in terram non istam, vel istā, sed
quam monstravero tibi: omnia men-
te circumibat, ac perlustrabat, in-
gentesque tumultus animo accipie-
bat, cum nunquā sistere cogitationē
posset, sed suspicari plurima, curisq;
angi cogeretur. Credi enim potest
ad orbis terræ fines, Oceanumque
ipsum se profecturum expectasse.
lib. 2. de Providentia Dei.

1870

Deinde sic pergit D. Chrysoſt. Ita-
que & si non omnem perlustravit
terram, curam tamen huiusce sibi
perficiendi itineris sustinuit. Neque
enim animo ita paratus erat, quasi
solā vsque Palæstinam profecturus;
sed quasi vsque iubentem secuturus,
etiam si orbem totum pervagari iu-
beretur, etiam si ad eas, quæ extra

orbem sunt insulas accedere. *lib. 2. de*
Providentia Dei.

Iterumque sic loquitur D. Chrysoſt.

Quod si sperare contrarium: præ-
ceptum indefinitum suaderet, id
rursus erat molestissimum. Is enim
qui grave aliquid, ac onerosum to-
leraturus est, multo feret levius, si
apertè sciat quid sibi sustinendum
sit, & ad quid se se præparare debe-
at, quā si per omnia cogitationibus
iactetur ambiguus, & nunc læta, mo-
dò tristitia expectet: nec possit cui-
quam horum firmiter hætere, cum
vtrumque pariter sperari, aut credi
possit; & ista quidem antequam in
repromissam terram perveniret. *lib.*
2. de Providentia Dei.

Et alibi sic D. Chrysoſt. Sicut

est, dilectissimi, nunc quidem nox
nunc autem dies: & interdum qui-
dem æstas, interdum autem hyems:
sic & in nobis, nunc quidem tristitia,
nunc autem voluptas. *Et sic*
pergit. Nam & sanctis illis hoc acci-
disse quispiam viderit. Et ut hoc
discas, cā quam maximæ voluptatis
plenam esse vitam existimas, & a mo-
lestijs absolutam, hanc in medium
agamus. Vis Abrahæ vitam ab exer-
dijs inquiramus? Quid igitur hic
statim audivim?

Exi de terra tua, & de cogna-
tione tua. *Adhuc pergit D. Chrysoſt.*

Vides rem molestam imperari, verū
& lætam vide subsequenter; Et
veni in terram, quam monstravero
tibi, & faciam te in gentem magnā.
Quid ergo, postquam venit in terrā,
& portum attigit, infesta desierunt?
Nequaquam, sed & rursus alia prio-
ribus graviora sunt subsecuta, fames
& peregrinatio, vxorisque rapina,
& post hæc alia bona successerunt
ei: Pharaonis plaga, & dimissio, ho-
nor, & illa multa dona, & ad prio-
ra reditus, & omnia sequentia talē
habent seriem ex lætis, & tristibus.
textam. hom. 63. ad Popul. Egredere
de terra tua, & veni in terram, quā
monſ-

1871

Gen. 12
num. 1.

1872

Gen. 12
num. 1.

1873

Gen. 12
num. 1.

monstrabo tibi. n. 1. *Ut qui mihi in tua iam acceptus terra es, & hominibus etiam exteris acceptus sis in aliena.*

1874

Gen. 12
num. 2.

Genes. 12. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum: erisque benedictus. n. 2. *D. Chryso.* Ne putet dilecte, tautologiam esse, & idē bis dici, cum dicitur: Benedicam te, & eris benedictus. Tanta enim te, inquit, benedictione dignabor, ut illa in omne seculum sit duratura. Eris enim benedictus, ita ut omnes summi honoris loco habituri sint, si eis cum Abram familiaritas contingat. *hom. 31. in Genes.* Quis hoc in dubium vertat? A Deo benedicendus, certe benedictus eras: nominandus. Non ergo Deus unam eandemque hic benedictionē bis promittit Abraham, sed duas pollicetur, divinam, qua a Deo benedicetur, & humanam, qua etiam propter egregias animi dotes benedictus ab hominibus diceretur.

1875

Gen. 12
num. 3.

Genes. 12. Benedicam benedictibus tibi, & maledicam maledictibus tibi, atque in te benedicentur universæ cognationes terræ. n. 3. *D. Chryso.* Vide quomodo attemperat sermonem Deus, & quæ æ amicitia monstrat argumenta. Illos, inquit, amicos faciam, qui germanè erga te sunt affecti, & illos inimicos habeo, qui erga te diverso modo se habent: Id, quod vix filij patrum nomine faciendum putaret, ut fiant inimici, & amici. Maxima dilecti in patriarcham Dei est hæc benevolentia, *hom. 31. in Genes.*

1876

Gen. 12
num. 3.

Es expendens illud. Atque in te benedicentur universæ cognationes terræ. num. 3. *sic ait idem D. Chryso.* Ecce & alterius liberalitatis argumentum. Omnes enim tribus terræ enitentur ut in tuo nomine benedicantur, & res suas tua annominatio ne honestiores faciant. *hom. 31. in Genes.* Prius benedictionē benedictibus Abraham ponit conferendam: & posteriùs maledictionem maledictibus Abraham ap-

ponit inferendam, ut sic omnes, vel benedictionis divina amore, vel maledictionis divine terrore ad suum laudandum amicum commoveret.

Genes. 12. Egressus est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Lot. num. 4. *D. Chryso.* Quare cum Dominus dixerit, Egrederere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: hanc assumptionē Non fuit inobediens Dominus, sed forte quia invenierat patris loco præfatus, & ille ob singularem amorem, morumque suavitatem a iusto divelli noluit. Ne hæc de causa Abraham eum assumptum, & filij loco postea haberi. *hom. 31. in Gen.* Et iovit eum eo Lot. Non dicitur quod Abraham valeret eum, sed quod ipse cum Abrahamo ideret, expulsi sunt, ut non per violentiam, sed per benevolentiam Lot in peregrinatione socius Abraham factus declaratur.

Genes. 12. Septuaginta quatuor annorum erat Abram cum egrederetur de Haran. num. 4. *D. Chryso.* Vidisti quomodo nec ætas ei fuit obſtaculo, neque aliud quiddā quod posuit eum detinere ut domi resideret: sed vicit omnia ipsius in Deū amor. Anima enim vigilans, & sobria, cuncta dissecat impedimenta totaque se eius, quod amat, & a nullo, quod in medio apparet difficile, remota se patitur, sed omnia præterit, nec subsistit præquam de deo siderata possatur. Propterea & iustus iste neque senectute, neque ahi malis causis prohiberi potuit, quin omnibus disruptis vinculis, quasi juvenis & etate florens, & a nullo prohibitus, festinabat, & anhelabat Domini præceptum perficere. *hom. 31. in Gen.* Et infra: Omnis impedimentis, quasi araneæ tela essent, disruptis, mentēque fide roborata, bene fidens dignitatis promittentis iter agressus est. *hom. 31. in Genes.* Egredebatur, ut senex, sed grandævus

1877

Gen. 12
num. 3.

1878

Gen. 12
num. 3.

1879

Gen. 12
num. 3.

1879

ut iruenis, quem proinde Lot cum iuuenis esset, non praeire, sed postire diceretur. Et iuit cum eo Lot.

Genf. 12. Tulit quoque Saram uxorem suam, & Lot filium fratris sui, vniuersamque substantiam, quam possederant, & animas, quas fecerant in Haran. *num. 5. D. Chrysof.* sic legitur in septuaginta. Vniuersamque substantiam, quam possederant in Charran, & exiuit, ut proficisceretur in terram Chanaan. *Et addit.* Vide scripturam diligentiam; quomodo nobis omnia narrat, ut per omnia discamus iusti pietatem, ac religionem. Accepit, inquit, Sara uxorem suam, & Lot; vniuersamque substantiam, quam possederant in Charran. Non simpliciter dixit: Omnia quaecumque possederant in Charran; sed ut discamus quod nihil ex bonis Chaldaeis accipiebat patriarcha, sed paternis illis omnibus relictis fratri exiit; ea solum secum ferens, quae & in Charran possidebat. Et hoc faciebat, non quod usque adeo illa magnificeret, sed ut ex facultatibus illis posset omnibus testari quanta Dei erga se fuisset providentia. Qui enim ex terra Chaldaeorum eum evocavit, & iterum inde migrare iussit, ipse & substantiam illius quotidie augebat; & omnem molestiam aufererebat. *hom. 31. in Genf.*

Deinde sic progreditur D. Chrysof. Itaque haec sic cum ferebat, & per omnem viam sic procedebat; specimen erat pie religiosaeque meritis. Quicumque enim videbat, merito causam requirebat, quare iustus ille peregrinus esset. Dein intelligens, quod iussu Dei in alienam terram relictis propriis transiret, per opera ipsa docebatur, & discerebat, quam pia esset iusti obedientia, & quam excellens Dei erga illum cura. *hom. 31. in Genf.* Secum igitur Abraham bona aliqua ferebat; non tam ut in peregrinatione indigentem subleuaret, quam ut Dei erga se beneficentiam, pau-

peratis ignorantibus divitias, indicaret.

Genf. 12. Et egressi sunt ut irent in terram Chanaan. *num. 5. In septuaginta.* Et exiuit ut proficisceretur in terram Chanaan. *D. Chrysof.* Unde sciebat quod in terra Chanaan futura esset, loae peregrinationis, exitus? Quamvis praeceptum ita cōtineat: Veni in terram, quam monstrabo tibi; attamen fortasse Deus ei & hoc significavit, indicans meti eius terram, in qua ipsum constitueret. Propterea enim, cum praeceperet ei, inde scire dicebat: Veni in terram, quam monstrabo tibi, ut nobis iusti vicentem detegeret. Deinde postquam ille quod suum erat magna largitate attulit, mox Deus ei significavit, in qua terra vellent eum domicilium habere. *hom. 31. in Genf.*

Et tandem sic concludit idem D. Chrysof. Quia enim eximias iusti virtutes praevidebat, ideo eum ex domo evocavit, & neque fratri ut accipere iussit; quoniam volebat hunc de otio fieri, nunc ijs quidem omnibus Palaestinis, paulo post autem etiam Aegyptijs. Ecce natura quidem fratres erant ipse patriarcha, & Nachor, voluntate autem non item. Sed ille, licet frater ad tantas virtutes pervenerat, adhuc errore praecipitatus fuit; hic autem omnibus quotidie per opera ipsa monstrabat virtutis suae erga Deum incrementa. *hom. 31. in Genf.* Fortassis Deus curam agens Chanaanorum Abrahamo inter somnia ostendit hominem Chanaanum, significans, velle ut plures illius nationis homines, doctores illarum factus, ab idololatriae errore liberaret, ideoque in terram Chanaanorum ire festinavit, ut verus obediens, qui voluntatem Dei per somnium significatam implere affectaret.

Genf. 12. Cumque venissent in eam, pertransiit Abram terram usque ad locum Sichem usque ad convallem illustrem. *num. 5. & 6.*

Septua-

Septuaginta legunt. Ad quercū excel-
sam. D. Chrys. Docet nos scriptura
locū regionis, in quo nūc iustus ha-
bitaculū facit. *ho. 31. in Gen.* Pertrā-
sivit. *Abrā iuxta nominis significatiōē*
pertrāsibat, & per dies singulos ad alium,
atq; alium virtutis pervenire gradū festina-
bat, ut perveniēs ad excelsum quercū in ea,
ut in arbore trophæis dicata, vita perfec-
ta spolia suspendere posset.

1885

Gen. 12
num. 6.

Genes. 12. Chananæus autē tunc
erat in terra. *n. 6. D. Chrys.* Neq; hoc
simpliciter & absque causa beatus
Moyſes assignavit, sed ut discamus
etiā illius mentē philosophicā & be-
ne institutā. Quia cūm loca illa præ-
occupata essent à Chananæis, coge-
batur quasi vagus, & peregrinus, &
quasi abiectus, & vilis aliquis diver-
sari, ut fortē obtingebat. Et fortē
neq; diverſoriū faciē inveniebat: at-
tamē neq; sic ægrē ferebat, neq; im-
patiēs intra se ipsum dicebat: Quid
hoc? Ipse ego qui tanto cū honore,
& tāta cū observatione agebam in
Charrā, nunc cogor sicut civitate ca-
rens, & peregrinus, & advena obā-
bulare, idq; gratiæ loco ducere, &
quietē in vili quærere diverſorio, &
neq; hoc invenire possū, sed in taber-
naculis, & tuguriolis versari, aliasque
miserias ferre cogit me necessitas.

1886

Gen. 12
num. 6.

Pergit adhuc in persona Abrahæ dicens
sic D. Chrys. Hoccine est, quod dice-
bat: Veni, & faciā te in gentē mag-
nam? Pulchra scilicet præludia, quid
suave posthac expectādū? At nihil ta-
le dicebat iustus, neq; fluctuabat, sed
integra mēte, & perfectā fide, bene
fidēs Dei promissis, immotō perſtitit
animo, unde statim, & supernā con-
ſolationē accipere meruit. *hom. 31. in*
Gen. Chananæus autē tūc erat in ter-
ra. *n. 6. Tunc erat in terra, quia post ad-*
ventū Abrahæ ab ipso edoctus colere capit
Deū cali, & nō iā in terra, sed in calo ha-
bitare videbatur, ex terreno in caelestem
commutatus.

1887

Gen. 12. Apparuit autē Dominus, &
dixit ei: Semini tuo dabo terrā hāc,
Qui ædificavit ibi altare Domino,

qui apparuerat ei. *n. 7. D. Chrysost.* Et
visus est, inquit, Dominus Abrahæ.
Nūc primū invenimus in scriptu-
ra dictū, quod visus sit. Nō ne bene
dicebam, latere in paucis illis verbis
magnum thesaurū? Ecce enim statim
rarū, & admirabile præmiū. Et vi-
sus est, inquit, Dominus Deus Abrahæ.
Neque enim scriptura divina verbo
hoc vſa est, cūm de Adā, vel de Abel,
vel de Noe, vel de alio quopiā loqu-
uta est: Quid igitur est quod dicit:
Et visus est?

Deinde sic progreditur D. Chrys. Et quo-
modo alibi dicit: Nullus videbit De-
um, & vivet? Quid igitur dicemus,
nūc scriptura dicente: Et visus est?
Quomodo visus est iusto? Num ipsā
subſtantiā vidit? Nō, absit. Sed quid?
Sic visus est, ut ipse scilus scit, & ut
illi possibile erat videre. Sapiēs enim
& misericors Dominus noster mul-
tas scit vias, quibus se humanæ attē-
perat naturæ, & semetipſū his, qui
se antea præparaverūt, dignē mani-
festat. Idq; demōstrat per prophetā
dicēs: Ego visiones multiplicavi, &
in manibus prophetarū assimilatus
fui. Hoc est vnicuiq; apparui pro
sua digoitate. Et nūc quoque, quia
iustū à domo eius vocarat, & impe-
raverat, ut in alienā iret terrā, in quā
cūm venisset tamquā vagus agebat,
& peregrinus, inquirēs vbi domiciliū
haberet; bonus Dominus cōſolare eū
volens visus est ei. *hom. 32. in Gen.*

Et paulō infrā exponēs illud. Et semini
tuo. *sic ait D. Chrys.* Cūm præſci-
ret iusti virtutem, vult eū omnibus
manifestū facere, & ita elaborare, ut
quasi margarita aliqua clarescat. Vn-
de cūm promissionē promissionibus
adiunxisset, iterū parvā morā facit,
& differt, ut hac potissimū ratione
patriarchæ pietas mōſtretur: quia res
secus quā promittebātur evenire
vidēs, nō inquietus erat, nec impatiēs
nec turbabatur, sed immotū habebat
animū, certus ea, quæ semel à Deo
sibi promissā, rata, & firma fore.

LI

Et adhuc

Gen. 12
num. 7.

1888

Gen. 12
num. 7.
Exod.

33.

1889

Gen. 12
num. 7.

1890

Gen. 12
num. 7.

Et adhuc inferius. Exponens illud. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. n. 7. sic loquitur D. Chry. Vide piæ mētis specimē. Et locū ipsum ob suā eū Deo cōsuetudinē ibi habitās cōsecravit, & gratiarū actionē pro viribus declaravit. Hoc enim quodd dicit, Extruxit altare: idē est quod gratias pro promissis egit. Et sicut homines nonnunquā amicitia movētur, ut domos ædificēt ijs, qui sinceriter, & amicē sibi afficiūtur, & nōnunquā etiā civitates cōdiderūt, quibus familiariū nomina indicēre: ita & iustus ille, ubi visionē Dei affectus est, altare illi consecravit. *ho. 32. in Gen.*

1891

Gen. 12
num. 7.

Et alibi exponens eundē locū sic ait Div. Chry. Attendite itaq; obsecro, quomodo ab initio nullū externū sortitus doctōrē, sed ab infidelibus patribus educatus, divinā illustrationē accepit. Quia nō prima ætate sequutus est errorē paternū, sed pietatē divini cultus servavit, ideo supernā visionem statim obtinuit. *ho. 36. in Gen.*

1892

Gen. 12
num. 7.

Et paulo infrā, sic ait D. Chry. Postquā autē in Palæstinā venit, & Chanaanorū fines intravit, apparuit ei Deus, volēs eius alacritatē cōfirmare, & manū porrigere, dicit ei, Semini tuo dabo terram hāc, cō quod filios sibi succedere valde optabat, ac desiderabat: istud etiā statim promittit, retribuēs tātis laboribus mercedē. *hom. 36. in Gen.* Ædificavit ibi altare, *Futurū ad posteros caca à se non antea viso Deo præstita obedientia monumentū; divinaque erga se Dei tunc sibi primū apparentis, benevolentia exhibita argumētū.*

1893

Gen. 12
num. 8.

Gen. 12. Et inde trāscediens ad mōtem, qui erat cōtra Orientē Bethel, tetendit ibi tabernaculū suum, ab occidentē habens Bethel, & ab Oriente Hai: ædificavit quoq; ibi altare Domino, & invocavit nomen eius. *n. 8. D. Chry.* Vide quomodo erat frugalis, & luxū fugiebat, quomodo tā expeditus, ut cū vxore, & famulis tā facillē migraret. *Et infrā. Vide*

quomodo per omnia religiosā mentem præ se fert. Illic enim ob promissionē sibi à Deo factā, aram extruxit, & à loco consecrato discessit: hīc autem quia tabernaculū fixerat, iterum ædificavit altare Domino, & invocavit in nomine Domini.

Et adhuc inferius sic concludit D. Chry. Vidisti mentē bene institutā, & sapientiā deditā? Vidisti quomodo, quod scribens admonuit admirabilis orbis doctōr beatus Paulus, dicēs: In omni loco levātes sanctas manus id patriarcha primus opere cōplevit, in singulis locis altaria cōdēs, & Domino gratias agēs? Sciebat enim, sciebat manifestē, quod nihil aliud requirat ab humano genere Dominus vniversi; post innumera, & ineffabilia beneficia sua, quā animā gratiarū actioni studentē, & scientē habere gratiā pro ijs, quæ accepit. *ho. 32. in Gen.* In primo loco altare ædificavit: in secundo nō solum altare ædificavit, sed & nomē Domini invocavit, quod in primo loco non dicitur invocasse. In primo loco Deū sibi apparentē inturbatur, ideoq; non eū quasi absentiē cōpellabat. In secundo non ei Dominus apparebat, ideoq; divine memor apparitionis, desiderio vidēdū iterum Deū, sepe repetitō Dei nomine eum, ut sibi iterū appareret, modicā Dei absentiā agreferens invocabat: ut qui semper præsentem habere optaret, quem amabat.

Gen. 12. Perrexitq; Abrā vadens, & ultra progrediēs ad meridiē. *n. 9. D. Chry.* Videamus quomodo, & hīc iustus migrat, Et discessit, inquit, Abrā, & profectus castrametatus est in solitudine. Vide iterū religiosam eius mentē, & sapientiæ studiosam. Quare illinc discessit? Fortē videbat quibusdā incolis nō placere suū advētū, proinde eximiā suā māluetudinē declarās, & quomodo tranquillitē magnificeret, & ne eū vllō aliquid haberet negocij, solitudinē apprehendit. *ho. 32. in Gen.* Numquā satis iustus fuit à tenebris Occidentis semotiū indicabat: & ideo pergens, & vadēs, & progrediens ad Orientem

1894

Gen. 12
num. 8.

1895

Gen. 12
num. 9.

sem accedere cupiebat, ut quemadmodum, a caligine corpus, sic & animam separaret.

1896 *Gen. 12.* Facta est autē fames in terra: descenditq; Abrā in Ægyptū, ut peregrinaretur ibi: praevaluerat enim fames in terra. *n. 10. D.Chryf.* Attēde quomodo ampliora sūt iusto cæpta, & remotior sit meta. Dispensabat enim Dominus, ut nō solum Palæstinā incolētib; esset doctor, sed & ijs qui in Ægypto erāt, & lux suæ virtutis manifestaretur omnibus: quasi enim luminare quoddā, eū, qui in Chaldæorū deliquerat terra, illinc evocarāt, ut eos, qui in tenebris errorū sedebant, ad veritatis viā introduceret. *hom. 32. in Genes.*

1897 *Et iterū sic ait D.Chryf.* Et quare nō potius eos, qui in Chaldæa erant, ut ad religionē venirent, per ipsū efficeret? Verisimile quidē est, illorū salutē per aliorū providētiā procuratam. Attamen audi Christū dicentē: Nō est propheta absq; honore, nisi in sua patria. Ut igitur opere impleret promissionē, quā illi fecerat dicens: Et magnificabo nomen tuū, propterea, & tamē oriri permittit, & cogento necessitate in Ægyptū eū ire facit, ut discerēt & qui illic erāt, quanta viri virtus. Nā fames quasi lictor, seu vinculis iniectis, ita viē deserto in Ægyptū eū abstraxit. *hom. 32. in Genes.*

1898 *Et alibi sic loquitur D.Chryf.* Cū verō tandē Palæstinā venisset, & quasi iactis anchoris se iā quieturū speraret, tūc verō maior illū in portu tēpelitas excepit. Est autē ea non minima doloris pars, cū quis adversis le ereptū putās, atq; ad finē ipsū pervenisse, cura iā omni, & cogitatione solutus, rursus initiū aliud malorum cōgredi cōpellitur. *lib. 2. de Provi. Dei.*

1899 *Et optimā apponit rationē sic D.Chryf.* Nā qui ad terreda fortiter adversa adhuc paratus est, æquiore animo ista cū sibi inferētur, excipiet. At verō si positis curarū cogitationibus, dum se quieturū sperat, aliquid huiusmodi cōtingat, duabus ex partibus tur-

batur, ac faciliē dolore capitur, quippe dū præter spē, & expectationē vritur curis, & animo iam solitudine vacuo, se se præparare desijt. *lib. 2. de Providētia Dei.* Delcē sit. Non ut in Ægypto quasi incola habitaret, sed ut per diversa illius regionis loca ambulās patriar-
archa Deicola omnibus divini cultum sicut à Deo illis missus predicator suaderet.

Gen. 12. Novi quod pulchra sis mulier: & quod cū viderint te Ægyptij, dicturi sunt: Vxor ipsius est: & interficient me, & te referabunt. *n. 11. & 12. D.Chryf.* Quia nōdū mortis erat soluta tyrannis, propterea in adulteriū vxoris cōsentit iustus, & quasi servit adulterio, in mulieris cōtumeliā, ut mortē effugiat. Erat adhuc terribilis facies mortis, nōdū erāt æreæ portæ cōfractæ, nōdū erat aculeus eius hebetatus. *ho. 32. in Genes.*

Et alibi sic ait D.Chryf. Vxorē enim venustas, & pulchritudo mortō ei, quasi ante oculos mōstrabat. Ideo cū iā in cōfessionis esset Ægypti, ingressurus dixit vxori. Scio quod mulier formosa sis, scio tuæ pulchritudinis speciē, & timeo Ægyptiorū intemperatiā: Nā si te viderint, & cognoverint, quod uti vxorē te mecū ducāt: te quidē in vita asserabunt, ut sui furoris impetū opere cōpleāt: me autē occident, quod liceat, eis impavidē suā libidinem explere, ut nemo sit, qui adulteriū eorum prodat. *ho. 36. in Genes.*

Et alibi sic ait idem D. Chryf. Non ne propter mortis timorē, patriarcha ille Abrahā, & qui humanā viciisset naturā, vxorē propriā maluit voluptatibus donare barbaricis, & Ægyptiæ tyrannidi? Nam fabulam ipse componebat iniuriæ, & rogabat vxorē, ut cum eo tam horrendam tragædiam simularet. Nōne erubescit huiusmodi scenæ profereos, causam? Erit enim, inquit, ut cū viderint te facie clarā, & speciosā vultu, occiderit me, te verō res-

L 2

serva

servabūt. Dic ergo quōd Soror mea sis, ut bene mihi sit, & vivat anima mea propter te. Vides timorē? Vides tremorem exagitantem extelsam, & philosophicam illam animam? Vides adamantē formidine solutū? Mēritū genus, & aliā pro alia persona inferebat. *Epist. 7. ad Olympiam.*

1903

Gen. 12

num. 11

Gen. 12

num. 11

Et adhuc tibi exponēs eundē textum sic ait D. Chrys. Bō timoris deductus est, ut quod humana existimatione gravissimū est omniū, vxorē scilicet alienæ libidini exponere, metū coactus eligeret. *Et paulō infrā sic ait.* His verbis vltus est, qui propter Deum, & patriā, & domū, & amicos, & cognatos, aliq; omnia dimiserat; qui huiusmodi ærumnā, tantūq; laboris, tā proluxo tēpore in itinere perpessus fuerat. *lib. 2. de providentia Dei. Mortis timore percussus, periculo cōsentendi in adulteriū se exposuit; atque ita peccavit. Quod ex permissiōe Dei factū reor, ne si a delicto alienus semper, nobis dū viveret proponeretur, propter omnes alias illius actiones, non humana, sed divina conditionis formam habere videretur.*

1904

Gen. 12

num. 19

Gen. 20

Gen. 12. Nunc igitur ecce coniux tua, accipe eā, & vade. Præcepitque Pharaō super Abrā viris: & deduxerunt eū, & vxorē illius, & omnia, quæ habebat. *num. 19. & 20. D. Chrysos. loquens de Pharaōne rege tūc Egypti.* Vnū hoc curat, ut in iustū officiosus sit. Revertit enim tandem, quod nō esset possibile eū vulgarē quēpiam esse; qui tāta superna gratia fruebatur. *hom. 32. in Gen. Et infrā ad illud, Accipe eā & vade. sic ait.* Terribilis postea erat ei iustus, & propterea magnis officijs eū prolequi contendit, placātes ipsius Dominū propter eā, quæ in illū cōmiserant. *hoi. 32. in Gen.* Ecce cōiux tua: Pulchra vīsa fuerat antea Sara Abrahæ, sed nūc multo pulchrior videbatur, cū intāctā à tyrāno, qui eā respuerat, ei cōsideretur; Ecce cōiux tua.

1905

Gen. 13

num. 1.

Gen. 13. Ascēdit ergo Abram de Egypto ipse, & vxor eius, & omnia quæ habebat, & Lot cū eo, ad Auf-

tralē plagā. *num. 1. D. Chrysos.* Magna cū claritate, & gloria, locupletatusq; divitijs redit iustus: & fit doctor per ea, quæ cōtigerūt, nō solum Ægyptijs, sed etiā omnibus, qui in itinere erant, & qui in Palæstina habitabāt. Nā quotquot viderāt eū, quādo descendit fame coactus, cū timore, & tremore, nūc verō redeuntē cū tantā claritate, & facultatibus, & divitijs, discabant virtutem providētiæ Dei erga illū. *hom. 32. in Gen.*

Et infrā sic pergit D. Chrys. Talis enim est sapiētissimus, & optimus Deus noster, quādo permittit augeri, & coaccrvari molestias: tūc iterū discussa tēpestas, serōnitatē, rerumq; mirā vicissitudinē facit, docēns nos suæ potentie magnitudinē. *Deinde sic progreditur.* Omnibus posthac venerabilis erat iustus ille, tam his, qui in Ægypto, quā his qui in Palæstina. Quis enim nō reveritus fuisset enim, qui sic a Deo custoditus sit, & tantā benevolentia assecutus? Nemini enim fortē latebāt ea, quæ regi, & domui eius acciderāt. Omnia enim Deus propterea permisit, & cō vltq; duraverūt tentationes iusti, ut eius patientia clarior fieret, & facta eius in totū orbē divulgarentur, ita ut nullus esset, qui iusti virtutē ignoraret. Vidistis dilecti, quantū ex tentationibus lucrū? Vidistis quantū patientiæ præmium? *hom. 32. in Gen.*

Et iterū ad eundē locum sic ait D. Chrys. Ne existimemus esse signū, quod nō dereliquerit, & despiciat Dominus, si tētationes nobis inferātur: sed hoc maximū sit nobis iudiciū, quod Deus nostri curam gerat. Quia enim Deus noster liberalis est, & nostræ salutis curā gerit: ea de causa quasi luctam, & exercēdi materiā nobis proponit, & pro theatro tētationes inferuntur: ut si quod nostrum est declaremus, largiore dignetur nos cura. *hom. 32. in Genes.* Ascēdit. Quasi victor ex Ægypto sicut à theatro pugna ad tabernaculum suum, quasi ad

1906

Gen. 13

num. 1.

1907

Gen. 13

num. 1.

ad capitolum triumphator ascendit, ducēs secum Satam, quæ etiam de rege tyranno fidem servando marito, voluptates despiciebat carnis, regiosque contemnens honores, gloriosissime triumpharat.

Gen. 13. Reversusque est per iter, quo venerat, à Meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel, & Hai: in loco altaris, quod facerat prius, & invocavit ibi nomen Domini. n. 3. & 4. D. Chrysost. Vide quomodo hic neque prosperitate, neque divitiarum affluentia remissior, vel negligentior factus est: sed iterum contendit ad eum locum ubi prius fuerat, priusquam in Ægyptum concederet. Cogita obsecro, quantus erat quietis, & tranquillitatis amator, & in divino cultu quam sedulus. Ad eum enim locum inquit, accessit, quem prius ædificaverat, & in quo nomen Domini invocaverat. hom. 33. in Gen.

Sic progreditur D. Chrysost. Ecce iam multis antea seculis implevit hoc; quod postea à David dictum est: Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Solitudo enim propter invocationem nominis Domini Dei gratior ei erat, quam civitates. Sciebat enim, sciebatque clarè quod civitatis magnitudinè non facit ædificiorum pulchritudo, neque inquilinorum multitudo: sed inhabitantium virtus, propter quam; & solitudo civitatibus dignior est, quæ virtute iusti ornatur, & orbe toto sit fulgidior. ho. 33. in Gen. Per iter, quo venerat. *Ut qui eum videntes pauperem in Ægyptum descendere, Dei erga cultorem suum, providentiam inculcaverant, aspicientes nunc eundem ex Ægypto divitem ascendere, Dei erga illum providentiam collaudarent.*

Gen. 13. Dixit ergo Abrâ ad Lot: Ne quælo sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus. D. Chrysost. Vide insignem modestiâ. Vide sublimem philosophiâ, ætate, & dignitate se-

nior iuvenem, fratris filium, fratrem appellat, & in eandem, in qua ipse erat, dignitatē evehit, nihilque minus illi, quam sibi tribuit: sed dicit, Ne sit rixa inter me, & te, inter pastores meos, & tuos. Indignè enim hoc fieret, quoniam fratres sumus. hom. 33. in Genes.

Et infra pergit D. Chrysost. Debebat enim ipse, utpote missus omnibus Palæstinæ cultoribus sapientiæ doctor, nullâ scandali dari occasionem, vel ansam concedere: Sed morum lenitate, tuba clariùs omnes erudire, & suæ virtutis facere imitatores. Ne sit, inquit, rixa &c. Multa verborum lenitas, inter me, & te. Cōsidera quomodo ei loquitur ceu honore pari, quavis opiner non aliunde rixas fuisse exortas, quam quod pastores patriarchæ non permiserunt illis eadē copia frui, qua ipsi. Sed iustus æquabiliter omnia facit, specimē præbens eminētis suæ sapientiæ, ac docēs non tantum præsentis, sed posteros etiā omnes, numquā cum proximis esse litigandum, etiā ijs, qui nobis præstatores non sunt, hom. 33. in Genes.

Deinde sic progreditur D. Chrysost. Nā eorum cōtētio magnā nobis offert ignominiam, & non illis imputantur quæ fiunt, sed in nos trāsferunt quod reprehendendū. Quomodo enim rationi consentaneū, quod homines, qui fratres sunt, qui eandē naturā sortiti, qui eiusdē sunt familiæ, qui eodem loco habitaturi sunt, quos masetudinis, lenitatis, & omnis philosophiæ doctores esse oportebat, inter se cōtendāt, & digladietū? hom. 33. in Gen. *Est alibi appellans superbiā belluā sic ait D. Chrysost. Quonā igitur patriarcha modo belluā luperavit, quo pacto dimittit quando orta inter se, & fratris filium cōtentione licet posteriores turhisset, primis excidisset, nihil commoveretur, nihil doleret? Noverat beatus ille quantō in rebus huiusmodi, impatientibus animis molestior dāno cōtumelia esset, præsertim si quis domi-*

1911

Gen. 13
num. 8.

1912

Gen. 13
num. 8.

1913

Gen. 13
num. 8.

1910

Gen. 13
num. 8.

dominus omnium, quemadmodum hic erat, cum honorem exhibuerit prior, vicissim non honoraretur, tamen horum nihil quicquam virum momordit, nec posteriores inique tulit, iniuriam a iuvene passus senex, avunculus a filio fratris: nihil succensuit, nihil est indignatus, sed æquè amavit, æquè coluit. *hom. 35. in cap. 14. Epist. 1. ad Corinth. Ne sit &c. Si enim familiares inter nos illorum dominos pacem viderint, exemplo a nobis præstito, pacem inter se ipsos conservabunt; ideo prius obsecro, ne inter nos sit iurgium, ut & sic, nec inter illos esse possit.*

1914

Gen. 13
num. 9.

Genes. 13. Ecce universa terra coram te est: recede a me obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. *n. 9. D. Chrysost.* Vides mansuetudinem iusti? Operibus enim monstrabat, quod non facit hoc sua sponte, neque separari vult: sed ob contentionis necessitatem, ut ne in domo sit perpetuum bellum. Vide quomodo verbis illius bilem mansuefaciat, & ei electionis potestatem dat, & proponit omnem terram. Magna est iusti huius philosophia. *hom. 33. in Gen.*

1915

Gen. 13
num. 9.

Et infra pergit D. Chrysost. Si ipse electionem retinisset, & primum locum sibi servasset, concessissetque illi reliqua, nonne & hoc magnum quiddam fuisset? At excellentis virtutis suæ exhibens specimen, desiderium iuvenis explere volebat, ita ut nulla ex separatione nasceretur mærendi occasio. *hom. 33. in Gen.*

1916

Gen. 13
num. 9.

Et alibi sic ait D. Chrysost. super eundem locum. Cum is, qui servatus ab eo fuerat, tantisque per illum potitus commodis, quem sibi cedere per omnia, pastoresque suos increpare decuerat: hic optione proposita, fertilior sibi regionem elegit, incultam illi relinquens; quis oro, facile ferret, non dico detrimentum, sed iniuriam, cum videret se, qui honorasset, parum gratè atque

honorifice tractari? Id quidem omni detrimento gravius censetur. *lib. 2. de providentia Dei.* Ecce coram te. *Non coram se, sed coram.* Lot universam terram patriarcha esse dicebat, ille enim calum; non autem terram aspiciebat: sed hanc universam despiciebat.

Genes. 13. Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanem, & recessit ab Oriente: divisiſque sunt altèr ruitum a fratre suo. *n. 11. D. Chrysost.* Ne quis condemnèt iustum, quasi ingratum circa Lot, & quod a quem è domo sua eduxerat, in terra aliena nunc a cohabitatione eijceret, neve putet ipsum inimicitiarum gratia hæc facere: sed ut discamus omnes, quod pacis studiosus hæc faciat, ideo & electionem ei concessit: neque molestè tulit quod prima ferret: ut omnibus notum foret, quomodo mens sua ad pacis, charitatisque scopum spectaret potissimum. *hom. 33. in Genes.*

Deinde. exponens adhuc eundem textum sic ait Div. Chrysost. Ista vera est humilitas, quam eximus ille vice declaravit erga eum, qui multo se fuit inferior, non solum ob virtutis rationem, sed & propter ætatem, & alia omnia. *Et infra.* Hæc est humilitas, quando quis occasiones habet, ut extollatur, & se ipsum humiliat & supprimit, & modeste se gerit: tunc enim ad verum subuehatur fastigium, iuxta promissionem Domini, qui dicit: Qui se humiliat, exaltabitur. *hom. 33. in Genes.* Ergo Lot elegit terram, quam ante oculos sibi, dum cum Abram loqueretur, propositam habebat; quam proinde Abram post terga sibi positam non videbat, ut ipso etiam corporis habitu Sodomorum terram post terga habendam fore indicaret, indignam certè, quam vir castitatis amator inspiceret.

Genes. 13. Dixitque Domini ius ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot: Leva oculos tuos, & vide a loco, in quo nunc es ad Aquilonem & Meridiem, ad Orientem, & Occi-

dentem,

1917

Gen. 13
num. 11.

1918

Gen. 13
num. 11.

1919

Gen. 13
nu. 14.
& 15.

dentem, omnem terram, quam cōspicis, tibi dabo, & semini tuo vſque in ſempiternum. nu. 14. & 15. Div.

Chryſoſt. Talis enim eſt Dominus noſter, ut ſi quando vel parvū quid attulit nos viderit, largiffimas ſuas nobis remunerationes ſuppeditet, tantamque præ ſe ferat liberalitatē, ut ea, quæ à nobis ſunt facta, multis numeris à novis ſuis beneficijs vincantur. hom. 34. in Genef. Poſtquam diviſus eſt ab eo Lot, Non Abram à Lot: ſed Lot ab Abram diviſus fuiſſe enūciatur: neque enim Abram à Lot loci diſtantia dividebat, quem amoris benevolentia etiam abſenti coniungebat.

Genef. 13. Omnem terram, quam cōſpicis, tibi dabo, & ſemini tuo vſque in ſempiternum. nu. 15. *D. Chryſoſt.* Parte terræ, inquit, ceſiſti. Ecce ego terram tibi polliceor, neque hoc ſolū, ſed ſemini tuo polliceor eam vſque in ſæculum, hoc eſt, perpetuū. Vidisti quomodo certat beneficij? Scieas enim Deus quid hoc maximè exspectaret patriarcha, & nihil eius alacritatem ita roboraret, inquit. Et hoc tibi concedam, ut qui ex te naſcetur, tibi ſuccedant, & ſimiliter terra fruatur, habebuntque perpetuam illā poteſtatem. hom. 34. in Gen.

Et infra ſic loquitur D. Chryſoſt. Magna divinæ promiſſionis magnitudo, magna noſtri omnium Domini, ut vincat beneficijs, liberalitas. hom. 34. in Genef. Univerſum ſemini Abra conferendum vſque in ſempiternum Dominus prædicebat; Chriſtum enim Abra futurum filium prænunciabat; neque enim alius Abra filius univerſi poſſet machinam in quatuor proienſam partes ſolus poſſidere, & in illius dominio vſque in ſempiternum perdurare.

Genef. 13. Movenſ igitur tabernaculum ſuum Abram venit, & habitavit iuxta convallem Mambre, quæ eſt in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino. num. 18. *D. Chryſoſt.* Vide mētem optimis moribus præ-

ditam, vide ſpiritus ſublimitatem, quomodo facile inde migrat, nec gravatur de locis in loca tranſfire. Invenias enim eum nulla familiaritate præventum, & alligatum. hom. 34. in Genef. Et infra. Iam tunc, nondum fulgente Evangelij luce philoſophū agebat: & quali peregrinus, & hoſpes, ita nunc hinc illuc, & nunc illic huc tranſmigrabat, & per omnia religioſam ſuam mentem operibus ipſis declarare ſtudebat. homil. 34. in Genef.

Et ſic progreditur D. Chryſoſt. Nam poſtquam tabernaculum fixit, apud quereum Mambre, ſtatim ibi extruxit altare Domino. Vidisti mētem gratam? Quia mox, ut tabernaculum fixit, ſtatim pro facta ſibi promiſſione, gratiarum actiones obtulit Domino. Et in ſingulis locis, ubi tabernaculū fixit, invenies hoc præ omnibus eſſe fuiſſe curæ, ut extructo altari præces offerret, & Apoſtoli præceptum impletet, iubentis, ut in omni loco oretur. Vidisti animam, divino amore ſuccenſam, & ad divina promptam: perque omnia gratias agentem? Non enim expectavit donec promiſſa complerentur: ſed & mox pro promiſſione gratias egit, & faciebat quod in ſe erat, ut de prævijs dignam, & ſinceram gratitudinē præ ſe ferens, Dominum ſuum provocaret ad promiſſiones ſuas implendas. hom. 34. in Gen.

Militis inſtar, qui iam tunc violentiam, Deo cali regi gratiam, inferebat calo, ideoque mutato militari tabernaculo, altaribus quaſi propugnaculis extructis, calum ipſum, immo & ipſum Dominum cali regem, tormentis, quibus Dominus illius patientia probabat firmitatem, igne divini amoris ſuccenſis, flammigeriſque lacrymis quaſi globis, repletis, impetebat: & hac pugnandi arte plurimas de ipſo Deo victorias reportabat.

Genef. 14. Et ecce vnus, qui evaſerat, nunciavit Abram Hebræo qui habitabat in convalle Mambre

L14

Amor.

1923

Gen. 13
nu. 18.

1924

Gen. 13
nu. 18.

1925

Gen. 14
nu. 13.

Amorrhæi, fratris Escol, & fratris Aner: hi enim pepigerant sœdus cū Abram. *num. 13. iuxta septuaginta.* Et nunciavit Abræ transitori. *D. Chrysof.* Nam quia trans Euphratem domicilium habuerat, dictus est transfluvialis, vel transitor. Et antea etiam ab initio parentes ei hoc nomen indiderant, iam antea significantes eum inde migraturum. Vocatus enim est Abram, quia migraturus erat trans Euphratem, & in Palæstinam venturus. *hom. 35. in Gen. Nomen suum Abram dictus transitor adimplebat, non solum quia à loco in locum migrabat, sed quia sciens mundi omnia facile initar aquarum fluminis effluere, ipse quasi, qui mundi dulcedinem in via degustaret, mundi omnia, cuius figura breviter prateris, ut verus transitor pertransibat.*

1926

Gen. 14
nu. 14.

Genes. 14. Quod cū audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem, & octo: & persequutus est vique Dan. *n. 14. D. Chrysof.* Considera hic, dilecte, magnanimitatem, & fortitudinem iusti, quomodo bene filius misericordiæ Dei non percussus est animo, cū audisset virorum fortitudinem, & stragem, quam fecerant, primū in omnes gentes irruptione facta, debellatisque Amalechitis, & cæteris omnibus. Deinde quod irruerint in Sodomos, & in fugam ipsos verterint, omnemque eorum diripuerint substantiam. *hom. 35. in Genes.*

1927

Gen. 14
nu. 14.

Et sic progreditur D. Chrysof. Idcirco superius hæc omnia narravit nobis scriptura, & qualia sua virtute strenuè gesserunt, ut scias quod non corporali robore eos devicerit patriarcha, sed sua in Deum fide, & superno præsidio adiutus omnia illa gesserit, non arma moverit, nec tela, nec lanceas, nec arcus intenderit, nec scuta obiecerit, sed solum cum vernaculis. *hom. 35. in Genes.*

Deinde sic ait idem D. Chrysof.

Dixerit aliquis, Et quare numeravit trecentos decem, & octo vernaculos? Vt scias quod non universos assumpsit, sed vernaculos, & qui cum Lot educati erant, ut vitionem sponte, & benevolè facerent, utpote servi pro suo domino certantes. Et vide obsecro miram Dei potentiam, quanta velocitate contigit victoria. Irruit enim, inquit, super illos nocte, ipse & servi eius, & percussit eos, & persequutus est eos. Erat enim manus superna, quæ adiuvabat, & commilitabat: Et ideo neque armis, neque machinis opus habebat: sed tantum, ut comparuit cum famulis, & alios quidem percussit, alios autē fugam inire fecit, & utrunque impavidè, cū nullus esset, qui obturbaret. *hom. 35. in Genes.*

1928

Gen. 14
nu. 14.

Et adhuc exponens eundem textum sic ait D. Chrysof. Rediit autem magno, & præclaro triumpho insignis, cum Lot, equos, & mulieres & cæteras substantias reducens, & clara, ac plena voce prædicans, tubaque vocaliùs clamans, quod non humana virtute, neque corporali robore & illos fugarit, & victor evaserit: sed superna manu faciente omnia. *Ibidè Et alibi sic D. Chrysof.* Vide ingentem Dei providentiam. Volens enim simul, & Lot à captivitate liberum reddere, & patriarchæ gloriam magis illustrare, excitat iustum, ut fratris filio succurrat: nam ut didicit quæ erant facta cum vernaculis suis impetu facto in reges illos, eos parvo labore percudit, & Lot, & uxores, & omnem equitatum regis reduxit. Quibus tam claris triumphis, omnibus patefacta est ingens Dei erga illum benevolentia, & quod ille non sua virtute tantam stragem confecisset, sed superna virtute munitus. *hom. 36. in Genes.*

1929

Gen. 14
nu. 14.

1930

Et adhuc alibi sic loquitur Div.

Chrysof. Bello victor ingenti, & horribili, barbaris per vim cinctis, vic-

1931

Gen. 14
nu. 14.

toriam non effertur, nec statuit triumphum: liberare enim voluit solum, non triumphare etiam. *hom. 35. in Epist. ad Cor. 1. cap. 14. in tom. 4. Et alibi sic ait idem D. Chrysost.* Successit fami Persicum bellum, cogiturque adversus hostes victoria elatos militem ducere is, qui principio non affuerat bello, integris adhuc vtrisque partibus: sed victoria iam potius hostibus, cum eos nemo ferre potuisset, sed alij quidem passim interfecti essent, alij se latebris, & fugæ dedissent, & reliqui in servitutem abduci fuissent. *lib. 2. de providentia Dei in tom. 5.*

Deinde sic pergit idem D. Chrysost. Sed tamen cum tantæ undique difficultates premerent: num illi ut domi maneret, quietemve ageret, persuaderi poterat? Minime verò, immo rei gestæ nuncio percussus profectus est, ipse quoque eiusdem calamitatis particeps futurus, sequē ipsum haud dubiæ neci expositurus, Nam velle cum trecentis servis suis, vel modicè pluribus, adversum hostem numerosissimum, ac victoria ferocem dimicare: nihil aliud profectò erat, quàm se & captivitatē, & supplicio, & morti acerbissimæ exponere. *lib. 2. de providentia Dei.*

Et tandem sic concludit D. Chrysost. Profectus itaque est, ut ipse quoque barbaricam immanitatem experiretur. Verum Dei clementia servatus, confusus hostibus, prædæ, ac nepotis compos cum remeasset, sua rursus incommoda flere coge-batur, cum ob defectū liberorum, nullum reliquerit hæreditatis successorem. Domine quid dabis mihi? Ego autem sine liberis pereor. *lib. 2. de providentia Dei Audiens autem Abram fratrem sibi dilectum captivitate detentū, amore succensus, ut eum de manibus tyrannorum liberaret, festinavit; credens fore, ut Deus divina extensa manu, exigua, quam ducebat militum manu ob amorem fratris militanti, commilitaret; sicque di-*

vino sibi opitulante numine, facile tyrannos victorij superbus superaret.

Genes. 14. Egrediens est autem rex Sodomorum in occursum eius, postquam reversus est à cæde Chodorlahomor, & regum, qui cum eo erant in valle Save, quæ est vallis regis. *num. 17. D. Chrysost.* Rex peregrino, & seni in occursum egreditur, & omnem honorem impendit. Iam enim didicerat quod nihil pro se regnum ei, qui superno auxilio destitutus: & quod nihil potentiùs sit eo, qui manu Dei adjuvatur. *hom. 35. in Genes. Triumphatori peregrino occurrit rex, ut regij occursum honore hostium suorum expugnatori gratiam animi significationem exhiberet.*

Genes. 14. At verò Melchisedech rex Salem proferens panem & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelsò, qui creavit cælum & terram. *numer. 18. & 19. Div. Chrysost.* Et vide propter honorem in patriarcham collatum, quomodo sacramentum insinuat. Obltulit enim illi panem & vinum. Videns typum, cogita oro & veritate, & admirare divinarum scripturarum accuratam diligentiam, quomodo superioribus seculis, & ab initio futura præsignata sint. *hom. 35. in Gen.* Erat enim sacerdos Dei altissimi. Sed quanam hac ratio oblationis est? Optima sanè. Dei sacerdos esse nunc exprimitur, ut qui quasi Dei minister iussu Dei amicum volentis honorare, panem & vinum ei ex divina mensa Dei sui nomine offerre, & offerre videretur.

Genes. 14. Benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. *num. 20. D. Chrysost.* Ex spolijs, quæ adduxit, remuneravit Melchisedechum, & decimas ei segregavit de omnibus, quæ attulit. Per hoc doctor factus omnibus, ut declarantes gratitudinem, primitias eorum, quæ sibi à Deo conceduntur,

duntur, offerant. *hom. 35. in Genes.*
*Dum Abraham adversus reges superbos
 belligerabat, Dei manus extensus super eum,
 illum ab hostium telis, ac si illius esset scu-
 tum, protegebat, ideoque ipsos hostes, quasi
 viclis post tergamanibus in Abraham a-
 nibus, Dei manus victrix tradebat. Pri-
 mus Abraham Deo decimas dedisse refer-
 tur, quin tunc de conferendis decimis
 preceptum extaret; ut postea fidelis quis-
 que Abraham filius, tanti patris exemplo
 excitatus preceptum, de solvendis decimis
 imponendum, facilius observaret.*

*Genes. 14. Dixit autem rex So-
 domorum ad Abram: Da mihi ani-
 mas, cætera tolle tibi. Qui respondit
 ei: Levo manum meam ad Domi-
 num Deum excelsum possessorem
 cæli, & terræ, quod a filo subtegmi-
 nis vsque ad corrigiam caligæ, non
 accipiam ex omnibus, quæ tua sunt,
 ne dicas: Ego ditavi Abram. nu. 20.
 22. & 23. D. Chrysost. Magna patri-
 archæ in contemnendis divitijs vir-
 tus, & cuius gratia abiurat, & dicit:
 Extendam manum meam ad Deum
 altissimum, qui fecit cælum, & ter-
 ram: Duo simul docere vult Sodo-
 morum regem, & id, quod præ-
 stantius erat ijs, quæ ei offereban-
 tur.*

Et hanc apponit rationem D. Chrysost.
*Nam & vitæ honestæ formam indi-
 cavit, & pietatis doctor ei fieri stu-
 det, quasi docens eum: Illum tibi
 testem adhibeo, quod nihil tuarum
 rerum accipiam, illum, qui omnium
 est conditor, ut scire possis Deum
 omnium, & ne credas esse deos, ea
 quæ ab hominum manibus fabrica-
 tur. Ille enim cæli, & terræ condi-
 tor, ille & nobis in hoc bello victo-
 riæ, & triumphus autor. hom. 33. in
 Genes.*

*Et paulo infra ad illud, Levo ma-
 num meam &c. sic ait Div. Chrysost.*
*Despiciamus igitur præsentem divi-
 tias, ut veras divitias invenire vale-
 amus: despiciamus vanam hanc glo-
 riam, ut vera illa & solida fruamur:*

*despiciamus præsentem prosperitatē
 ut præ ineffabilibus illis nihil facia-
 mus præsentia, ut ad futura præmia
 excitari valeamus. Neque enim pos-
 sibile est, ut qui præsentibus est mā-
 cipatus, ineffabilium bonorum desi-
 derium concipiat vquam. Sicut
 enim lemæ quædam oculos opplen-
 tes, ita præsentium cupiditas intel-
 lectum obscurat, & non permittit vi-
 dere quid oporteat facere. hom. 35.
 in Genes.*

Adhuc sic progreditur D. Chrysost.
*exponens eundem textum. Contrā nō
 est possibile, ut qui solida, & immo-
 bilia illa bona amant, momentanea
 ista, & quæ antequam appareant
 marcescunt, concupiscant. Nam sa-
 ucus amore divino, & qui futurorū
 desiderio tenetur, alijs oculis videt
 præsentium statum, & videt quod
 omnis præsens vita figura est, & de-
 ceptio, & a somnijs nihil differt. ho.
 35. in Genes.*

*Et afferens illud Pauli prima ad
 Cor. 7. Præterit figura huius mundi,
 n. 31. sic ait D. Chrysost. Idcirco, &
 beatus Paulus dicebat: Præterit fi-
 gura mundi huius: monstrans quod
 omnia humana in figura tantum sūt,
 & sicut umbra, & limboium transe-
 unt, nihil solidum, nihil verum ha-
 bentia: quomodo igitur non fuerit
 mens puerilis, ad umbras spectans,
 & de somnijs superbiens, & alligata
 ijs, quæ paulo post præteribunt?
 Præterit enim, inquit, figura huius
 mundi. Itaque cum audieris quod
 præterit, quid posthac amplius quæ-
 ris? Quando audis, figura solum sunt
 humana omnia veritate destituta:
 quare voluntarius imposturam fers,
 & non cogitas, quam sunt instabilia
 & mutabilia, & ea præteris? ad illa
 autem, quæ semper durant, semper
 immobilia, semper stabilia, nullius
 vicissitudinis capacia, quare deside-
 rium non transfers? hom. 33. in Gen.*

*Et alibi exponens adhuc eundem
 textum, Levo manum meam &c.
 sic*

1940

*Gen. 14
 nu. 20.
 22. &
 23.*

1941

*1 Ad
 Cor. 7.
 nu. 31.*

1942

fic D. Chrysoſt. Ipſe quoque patriarcha emebatur, ut Sodomitis doctor divini cultus fieret; verbis illis, quæ regi loquebatur. Quia cum occuſſiſſet rex, & pro exhibitis gratias egiſſet, ac omnem equitatem ei ſe daturum dixiſſet, homineſque duntaxat accepturum: vide iterum iuſti magnanimitatem, quomodo optimæ ſuæ vitæ ſpecimen exhibet, quod melior ſit iſis, quæ ab illo dabantur, eumque ad veræ religionis notiſſimam inducit. Non enim ſimpliciter dicit: Non patriar, ut aliquid tuorum munerum ad me redeat, nō mihi tali mercede opus eſt: ſed quid? *hom. 36. in Gen. & ſic reſpondet D. Chryſoſt.*

1943

Gen. 14
nu. 22.

Extendo manum meam ad Deum altiſſimum (quasi docens eum: Non ſunt dii, qui à te coluntur, ſed ligna, & lapides: ſed unus eſt Deus ſuper omnia, qui creavit cælum, & terram) quod non accipiam de ſuniculo uſque ad ſphæroterem: ut ne exiſtimes me illorum gratia ultionem ſumpſiſſe, & ne dicere poſſis quod mihi abundantia factus ſis author. Nam qui me triumphare, & vincere fecit, idem & divitias abundè mihi ſuppeditat. Viſti quomodo, ſi quidem lucrum facere voluiſſet rex, authorem agnoſcere victoriæ ex patriarchæ verbis potuiſſet? Docebat enim poſt hac non ſidendum propria ſua virtute, ſed agnoſcendum authorem omnium, ridendoſque manu factos deos, & colendum Deum, qui eſt ſuper omnia. *hom. 36. in Gen.*

1944

Gen. 14
nu. 22.

Et ad illud. Ne dicas: Ego davi Abram. *ſic ait D. Chryſoſt.* Exin & cauſam, quare accipere detrectet, dicit: Ut ne dicas, Ego locupletavi Abram, habeo Deum, qui innumera mihi ſuppeditet bona, ſupernæ gratiæ innitor: non opus mihi divitijs tuis, non indigeo humanis facultatibus, contentus ſum Dei in me beneficentia. Scio illius largita-

tem. Paucis & vilibus ceſſi meo Lor, magnas & ineffabiles promiſſiones aſſequutus ſum, & nunc maiorum divitiarum negociatio mihi eſt, & maiorem eius gratiam mihi cōcilio, quare opes tuas non accipio *hom. 35. in Geneſ.*

Sic progreditur explanans adhuc eundem textum D. Chryſoſt. Ideo autem opinor, & iuramentum adhibuit, & dixit: Extendam manum meam ad Deum altiſſimum, ut ne putet eum ita ſimulare, ut probabile eſt ſæpe contingere, ſed ut ſciat hoc ita planè decretum apud Abram ut ne vel minimum quid inde ſibi ſeligeret. Atque ita implebat mandatum illud, quod à Chriſto diſcipulis dictum: Gratis accepitiſtis, gratis date. Non enim ego, inquit, aliud quid ad belli rem attuli, præterquam voluntatem, & promptitudinem. Victoriæ autem, & triumphum, ac cætera operatus eſt ille ineffabili virtute. *hom. 35. in Geneſ.*

Et iterum loquutus in perſona Abre ad regem Sodomorum. Ne igitur exſpectes me permiſſurum, ut mihi des quippiam. Neque enim mercedis gratia vindictā feci, ſed primū ob amoris affectum, quem erga fratris mei filium gero: deinde & propter ipſius iuſtiæ officium, ut è barbarorum manibus eriperem iniuſtè abductos. *hom. 35. in Gen: Levo manum meam, Extenſam, hac dicens manum ad Deum caliſſimam, ipſamque ut verè palmam in digitos quaſi in ramos protenſam Deo, ut palmare trophæum erigebat, nihil ſibi de victoriâ arrogabat, ſed proſperum belli eventum Deo referebat.*

Geneſ. 14. Exceptis hiſ, quæ comederunt iuvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Eſcol & Mambre: iſti accipient partes ſuas, *n. 24. D. Chryſoſt.* Viſti evidentem patriarchæ virtutem, quomodo & philoſophiam exercuerit: opes contemnendo, & modetiſſimam præ ſe ferendo, ut nihil per arrogan-

1945

Gen. 14
nu. 22.Matth.
10.

1946

Gen. 14
nu. 22.

1947

Gen. 14
nu. 24.

rogantiam, & contemptum facere videatur, neque è victoria superbiat. *hom. 35. in Gen.*

1948

Gen. 14
num. 24

Et alibi exponens eundem numerum sic ait D. Chrysost. Nam ne existimet quòd per arrogantiam, & fastu data contemneret, idcirco dicit ei: Ego quidem nihil sumam. Neque enim opus habeo, neque indigeo, ut meæ facultates augeantur ab alijs: eis autem, qui periculorum meorum fuerunt socij, permitto, ut suas portiones accipiant, quo parvam aliquā suorum laborum consolationem habeant. Ita Sodomorum regi respondit iustus, *hom. 36. in Gen.* Oblitus ergo sui, & de tribus sollicitus amicis erga illos, qui ipsius amore bellico se obsulerant periculo, suum ostendens amorem eisdem aliqua de spolijs conferenda postulabat, ut sic amore compensaret amorem, & munere gratularetur labore.

1949

Gen. 15
num. 1.

Genes. 15. His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abrā per visionem, dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. *n. 1. Div. Chrysost.* Thesauro cuiuspiam assini illatur iustorum virtus in quo plurimæ & ineffabiles divitiæ continentur. Nam sicut qui ex illo vel parvam quādam pacem capere potest, brevis sibi copiam rerū quanta latius est parat: ita evenire, & in virtutibus patriarchæ, videre quis potest. *Et paulo infra.* Narrationem enim de illo in divina scriptura, quasi catenam auream, invenimus contextam. Et omni tempore prinū quidē ipse præ se fert optimè moratam vitam, statim autem subsequitur divina remuneratio. *hom. 36. in Genes.* Merito patriarcha thesaurus nuncupatur, in quo tot cordis actiones, quot uniones, quot gemitus oris, tot gemma: quot denique operis munia, tot margarita affervantur.

1950

Gen. 15
num. 1.

Genes. 15. His itaque transactis &c. *n. 1. D. Chrysost.* Ut discatis quāta denuo ei rependatur merces, cō quòd contempserat donata

sibi à Sodomorum rege. Quid igitur, inquit, Post hæc autem verba factum est verbum Domini ad Abrā. Quare sic incipit, Post hæc autem verba? Num indicat verba, quæ cū Sodomorum rege colloquutus? Post contemptum illum, inquit, postquā ea, quæ ab illo oblata sunt repulit, post doctrinam illam, quam reiectis donis pronuntiavit, ut pietate & agnitione conditoris omnium regem iniciaret: post hæc autem verba, factum est verbum Domini ad Abram in visione noctis, dicens: ne timeas Abram, ego protego te, merces tua multa valde erit. *homil. 36. in Genes.*

Deinde sic progreditur D. Chrysost. Vide misericordiam Domini, quam statim, & è vestigio loquens, beneficijs suum athletam remunerat, & ad ulteriora certamina iterum instruens, vigore novo roborat. Factum est verbum Domini in visione noctis. Quare in nocte? Ut in silentio & quiete melius, quæ dicuntur accipiat. Et dicit ei: ne timeas Abram. Attende immensam Dei curam. Quare dixit, ne timeas? quia tantas opes contempserat, non curatis his, quæ rex dabat: hoc est, Ne timueris quòd despexisti tanta dona, neque anxius sis, quasi imminutiores sint tuæ facultates. Ne timeas. Deinde ut animum magis excitet, adiecit verbo, & appellationem, &, inquit; Ne timeas Abram. Non enim parum ad exasperandum facit, cūm quempiā proprio nomine cōpellamus. *hom. 36. in Gen.*

Et exponens illud. Ego protector tuus sum. *n. 1. iuxta septuaginta.* Ego protego te, sic ait *Div. Chrysost.* Multam habet & hoc verbum cinphasin. Ego, qui à Chaldæis te evocavi, ego, qui te huc duxi, ego, qui te à periculis Egypti liberavi, ego, qui semel atque iterum promisi tibi, atque semini tuo daturum me terram hanc, ego te protegam: ego qui

in

1951

Gen. 15
num. 1.

1952

Gen. 15
num. 1.

in dies magis, ac magis omnibus te clarum ostendo, ego protego te: hoc est, ego scuti vice tibi ero, ego pro te certo, ego propugnator fio, ego curam gero, ego omnia difficilia facilia tibi reddo, ego protego te. *ho. 36. in Gen.* Ego protector tuus sum. *Alia litera iuxta Hebraicā veritatem sic habet; Ego scutum tuum, quo scilicet pugnādo, dum illud manu teneres, superasti, ipsumque fecisti parvam non ingloriā, quo superando, dum illud in capite poneres, diadematis instar triumphasti.*

1953

Gen. 15
num. 2.

Gen. 15. Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadā absq; liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Elizer. *n. 2. D. Chryf.* Vide quomodo priscis illis seculis iustus ille philosophatur. Dimissionem sive absolutionem vocans ex hoc mundo discessum. Nam qui vitam honestē, & in virtutibus egerunt, quādo ex hac vita emigrant, verē liberantur, & quasi solvuntur ā certaminibus, & ā vinculis relaxantur. Est enim mors his, qui bene vivūt, translatio quædā ad meliora: ā momentanea vita ad perpetuam. *hom. 36. in Gen.*

1954

Gen. 15
num. 2.

Et exponens illud. Ego vadā absq; liberis. *sic ait D. Chryf.* Ingētē dolorē animæ eius declant hæc verba, quasi diceret Deo: Neq; ea sūt assuetus, quæ ancilla mea vernacula: sed ego quidē abibo sine filio, hic autem vernaculus meus hæreditatē accipiet. *Et infra.* Magna fiducia Domini alloquitur, manifestamq; facit internā cogitationē, ostendens animæ suæ vlcus, unde & acceleratū accepit medicamentū. Statimq; sermo Domini factus est ad eū dicēs: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, *ho. 36. in Gen.*

1955

Gen. 15
num. 2.

Et alibi sic ait D. Chryf. Liberorū desideratio lætis rebus admota, cūctam illā prosperitatē obūbrae, ac deijcere sola potuisset. Nā promissio illa divina ad extremā senectutē, quādo maxime desperabatur impleri posse, facta est. Priori autē toto tēpore ā luc-

tu, & mærore nunquā vadaverat: quātōq; amplius augeri divitiarū videbat, tātō lugebat vehementius, cūnt hæres illi non esset, qui his omnibus succederet. *tom. 5. lib. 2. de providētia Dei.* Quid dabis mihi. *Ita legitimū filium appetebat, ut quidquid aliud ā Deo acciperet, indignū nomine reputaret.* Quid dabis mihi?

Gen. 15. Eduxitq; eū foras, & ait illi: Suspice cælū, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. Creditit Abrā Deo, & reputatū est illi ad iusticiā. *n. 5. & 6. D. Chryf.* Eūdem Abraham ducamus exordiū, quicūm in occidua cōstitutus ætate, filiū ā Deo promissum se crederet accepturū, & fidei præmiū in filio cōspexit, & in stellarū suā sobolem numerū redundantē, sibi cōparavit eadē. Deniq; vnus filius Abraham exoptatur, & imensa ei multitudo promittitur: solatiū vnus hæredis conquiritur, & innumerabilis soboles destinatur. Nescis, inquit, Dominus, nescis Abraham, quid destinatū sit tibi: sed idcirco nescis, quia quid mereris nō respicis. Tantū enim de me tua meruit fides, tantū tua obsequi valuerūt, ut & quid desideres nō verim, & facere quod mereris debererim. Namq; tibi nascetur filius, leuitus semē diffunderetur in millia, ut & similitudini fiderū cœquatur, & arenæ immensitatibus comparatur. *tom. 1. ser. de fide Abrā.* Sic etiam semē tuū. *Licet enim vnus futurus sis tibi filius ā me conferendus, innumeris tamen, qui cū stellis in splendore virtutis possis comparari; adequabitur, meū scilicet referens filium vnū, qui mihi instar omnium est, unde tibi instar multorum: vnus vnus iste filius reputabitur.*

Gen. 15. Statimq; sermo Domini factus est ad eum dicēs: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, & ipsum habebis hæredem. *n. 4. D. Chryf.* Quia supra naturā erat promissio, & vincebat

1958

Gen. 15
num. 5.
& 6.

1959

1957

Gen. 15
num. 4.

rogantiam, & contemptum facere videatur, neque è victoria superbiat. *hom. 35. in Gen.*

1948

Gen. 14
num. 24

Et alibi exponens eundem numerum sic ait D. Chrysoſt. Nam ne existi- met quòd per arrogantiam, & fasti- data contemneret, idcirco dicit ei: Ego quidem nihil sumam. Neque enim opus habeo, neque indigeo, ut meæ facultates augeantur ab alijs: eis autem, qui periculorum meorum fuerunt socij, permitto, ut suas por- tiones accipiant, quo parvam aliquā suorum laborum consolationem ha- beant. Ita Sodomorum regi respon- dit iustus. *hom. 36. in Gen. Oblitus ergo sui, & de tribus sollicitus amicis erga illos, qui ipsius amore bellico se obnulerant periculo, suum ostendens amorem eisdem aliqua de spolijs conferenda postulabat, ut sic amore compensaret amorem, & mune- re gratularetur laborem.*

1949

Gen. 15
num. 1.

Genes. 15. His itaque transac- tis, factus est sermo Domini ad Abrā per visionem, dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. *n. 1. Div. Chrysoſt.* Thesauo cuiuspiam assimi- latur iustorum virtus in quo plurimæ & ineffabiles divitiæ continentur. Nam sicut qui ex illo vel parvam quādam partem capere potest, bre- vi sibi copiam rerū quanta latius est pa- rat: ita evenire, & in virtutibus pa- triarchæ, videre quis potest. *Et paulò infra.* Narrationem enim de illo in divina scriptura, quasi eatenam au- ream, invenimus contextam. Et om- ni tempore prinūm quidē iple præ se fert optimè moratam vitam, sta- tim autem sublequitur divina remun- ratio. *hom. 36. in Genes. Merito pa- triarcha thesaurus nuncupatur, in quo tot cordis actiones, quot uniones, quot ge- mitus oris, tot gemma: quot denique ope- ris munia, tot margarita asservantur.*

1950

Gen. 15
num. 1.

Genes. 15. His itaque trans- actis &c. *n. 1. D. Chrysoſt.* Vt dicat- tis quāta denuo ei rependatur mer- ces, cō quòd contempserat donata

sibi à Sodomorum rege. Quid igitur, inquit, Post hæc autem verba factum est verbum Domini ad Abrā. Quare sic incipit, Post hæc autem verba? Num indicat verba, quæ cū Sodomorum rege colloquutus? Post contemptum illum, inquit, postquā ea, quæ ab illo oblata sunt repulit, post doctrinam illam, quam reiecit donis pronuntiavit, ut pietate & agnitione conditoris omnium re- gem initiaret: post hæc autem ver- ba, factum est verbum Domini ad Abram in visione noctis, dicens: ne timeas Abram, ego protego te, mer- ces tua multa valde erit. *homil. 36. in Genes.*

Deinde sic progreditur D. Chrysoſt.

1951

Gen. 15
num. 1.

Vide misericordiam Domini, quam statim, & è vestigio sequens, bene- ficijs suum athletam remunerat, & ad ulteriora certamina iterum instru- ens, vigore novo roborat. Factum est verbum Domini in visione noc- tis. Quare in nocte? Vt in silentio & quiete melius, quæ dicuntur acci- piat. Et dicit ei: ne timeas Abram. Attende immensam Dei curam. Quare dixit, ne timeas? quia tantas opes contempserat, non curatis his, quæ rex dabat: hoc est, Ne timue- ris quòd despexisti tanta dona, ne- que anxius sis, quasi imminutiones sint tuæ facultates. Ne timeas. De- inde ut animum magis excitet, adie- cit verbo, & appellationem, &, in- quit; Ne timeas Abram. Non enim parum ad exasperandum facit, cū quempia proprio nomine cō- pellamus. *hom. 36. in Gen.*

Et exponens illud. Ego protec- tor tuus sum. *n. 1. iuxta septuaginta.* Ego protego te, *sic ait Div. Chrysoſt.* Multam habet & hoc verbum cin- phasin. Ego, qui à Chaldæis te evo- cavi, ego, qui te huc duxi, ego, qui te à periculis Egypti liberavi, ego, qui semel atque iterum promisi tibi, atque semini tuo daturum me ter- ram hanc, ego te protegam: ego qui

1952

Gen. 15
num. 1.

in

in dies magis, ac magis omnibus te clarum ostendo, ego protego te: hoc est, ego scuti vice tibi ero, ego pro te certo, ego propugnator fio, ego curam gero, ego omnia difficilia facilia tibi reddo, ego protego te. *ho. 36. in Gen.* Ego protector tuus sum. *Alia litera iuxta Hebraicā veritas sic habet; Ego scutum tuum, quo scilicet pugnādo, dum illud manu teneres, superasti, ipsumque fecisti parmam non ingloriā, quo superando, dum illud in capite poneres, diadematis instar triumphasti.*

1953

Gen. 15
num. 2.

Gen. 15. Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadā absq; liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Elizer. *n. 2. D. Chryf.* Vide quomodo priscis illis seculis iustus ille philosophatur. Dimissionem sive absolutionem vocans ex hoc mundo discessum. Nam qui vitam honestē, & in virtutibus egerunt, quādo ex hac vita emigrant, verē liberantur, & quasi solutiū a certaminibus, & a vinculis relaxantur. Est enim mors his, qui bene vivūt, translatio quædā ad meliora: a momentanea vita ad perpetuam. *hom. 36. in Gen.*

1954

Gen. 15
num. 2.

Et exponens illud. Ego vadā absq; liberis. *sic ait D. Chryf.* Ingētē dolorē animæ eius declarant hæc verba, quasi diceret Deo: Neq; ea sūt assuetus, quæ ancilla mea vernacula: sed ego quidā abibo sine filio, hic autem vernaculus meus hæreditatē accipiet. *Et infra.* Magna fiducia. Dominū alloquitur, manifestamq; facit internā cogitationē, ostendens animæ suæ vlcus, unde & acceleratū accepit medicamentū: Statimq; sermo Domini factus est ad eū dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de vtero tuo, *ho. 36. in Gen.*

1955

Gen. 15
num. 2.

Et alibi sic ait D. Chryf. Liberorū desideratio lætis rebus admoda, cūctam illā prosperitatē obūbrae, ac deiecere sola potuisset. Nā promissio illa divina ad extremā senectutē, quādo maximē desperabatur impleri posse, facta est. Priori autē toto tēpore a luc-

tu, & mærore nunquā vadaverat: quātōq; amplius augeri divitiis videbat, tātō lugebat vehementius, cū hæres illi non esset, qui his omnibus succederet. *tom. 5. lib. 2. de providētia Dei.* Quid dabis mihi. *Ita legitimū filium appetebat, ut quidquid aliud a Deo acciperet, indignū nomine reputaret.* Quid dabis mihi?

Gen. 15. Eduxitq; eū foras, & ait illi: Sulpice cælū, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. Creditit Abrā Deo, & reputatū est illi ad iusticiā. *n. 5. & 6. D. Chryf.* Cūdem Abraham ducamus exordiū, qui eū in occidui cōstitutus ætate, filiū a Deo promissum se crederet accepturū, & fidei præmiū in filio cōspexit, & in stellarū suā sobolem numerū redundantē, sibi cōparavit eadē. Deniq; vnus filius Abraham exoptatur, & immentia ei multitudo promittitur: solatiū vnus hæredis conquiritur, & innumerabilis soboles definitur. Nescis, inquit, Dominus, nescis Abraham, quid destinatū sit tibi: sed idcirco nescis, quia quid merearis nō respicis. Tantū enim de me tua meruit fides, tantū tua obsequiū valuerūt, ut & quid desideres noverim, & facere quod mereris decreverim. Namq; tibi nascetur filius, scutus semē diffunderetur in millia, ut & similitudini siderū cōaequetur, & parentis immentitibus comparatur. *tom. 1. ser. de fidei Abrā.* Sic erit semē tuū. *Licet enim vnus facturus sis tibi filius a me conferendus, innumeris tamen, qui cū stellis in splendore virtutis possit comparari, adequabitur, meū scilicet referens filium vnicū, qui mihi instar omnium est, unde tibi instar multorum vnus vnus iste filius reputabitur.*

Gen. 15. Statimq; sermo Domini factus est ad eum dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de vtero tuo, & plenum habebis hæredem. *n. 4. D. Chryf.* Quia supra naturā erat promissio, & viuebat

1958

Gen. 15
num. 5.
& 6.

1959

Gen. 15
num. 4.

1957

Gen. 15
num. 4.

humanā rationem (magnam enim in eorū turbationem excitabāt tot naturæ impedimenta; senectūs eius, & quod Sara sterilis, ac vterō emortuo erat) auget Dominus promissorum magnitudinē, ut iustus ad promittentis liberalitatem respiciens, bene speraret, consideretque sic eventurum. *ho. 36. in Gen. Munificus Dominus promisit Abra plura, quā ab eo ipsi Abram ausus fuerit postulare; voluit enim liberalitate sua desiderium petentis, transfundere.*

1938

Gen. 15
nu. 13.
& 14.

Genes. 15. Scito prænoscens quod peregrinū futurū sit semen tuum in terra non sua, & subiicient eos servituti, & affligent quadringētis annis. Verumtamen gentem, cui servituri sunt, ego iudicabo: & post hæc egredientur cū magna substantia. *n. 13. & 14. D. Chrysost.* Verūm hīc merito quis addubitet, quomodo quadringentis annis dicit servire eos, quāvis neq; dimidium eorū fuerint ipsi in Ægypto? Propterea non dicit, quod in Ægypto futuri sint annis quadringētis, sed in terra hō. sua: ita ut possit connumerari cū annis in Ægypto, & tempus patriarchæ, ex quo ei imperatū est, ut ex Charran egrederetur. Ab illo enim tēpore, tēpus annorū nobis manifestū fecit kriptura, quæ dixit, quod septuaginta quinq; annorum fuerit Abrahā, quando exivit ex Charran: ex eo igitur tēpore vsq; ad exitum de Ægypto, inveniet quis numerū salvū, & integrum. *hom. 37. in Gen.*

1959

Gen. 15
nu. 13.
& 14.

Aliam adhibet huic questioni solutionē D. Chrysost. dicens; Dici potest etiā aliter, quod cum Dominus sit misericors, & imbecillitati nostræ respondentes faciat pænas, quia vidit eos ita labore pressos, & Ægyptios magnā in eos crudelitātē exercere, ante definitum tempus, ultionē fecit, & ad libertatem eos reduxit. Dei enim mos est, quoniam in omnibus salutē nostram operatur, ut etiā si minetur se puniurū, si nos voluerimus conversionis

exhibere specimina, possimus eius revocare sententias. *hom. 37. in Gen. Scito &c. Ergo tempus captivitatis Israelitarum à tempore, in quo Deus captivitatem Abrahæ prænunciavit, supputatur. Nec immeritò, pænā enim à Deo prænunciata, ac proinde certo certius eventura, non minùs Israelitas affligēbat per tēpus, in quo ab illis timebatur, quā per tempus, in quo ab eisdem ferebatur.*

Genes. 15. Tu autē ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Generatione autē quarta revertentur huc: necdū enim cōpletæ sunt iniquitates Amorrhæorum vsq; ad præsens tempus. *n. 15 & 16. D. Chrysost.* Tu autē, inquit, abibis ad patres tuos conversus (in pace) in senectute bona. Nō dixit, morieris: sed abibis: quasi peregrinaturus eo; & migraturus à patria in patriā. Abibis, inquit, ad patres tuos. Non carnalis dicit: qui enim poterat? Incedulus enim erat pater eius, & non erat possibile, ut eundem locū caperet, quē ille. Chaos enim, inquit, magnū est nos inter & inter vos. Quare dixit ad patres tuos? iustos insinuans, ut Abrahæ, & Noe, & Enoch. *ho. 37. in Gen.*

Et exponens illud; Sepultus &c. sic ait D. Chrysost. Qualis hæc senectus bona, fortasse dicet aliquis, ad quam tantis molestiis per omne vitam venit? Verūm ne hoc attendas homo, sed specta, quæ illi omni tēpore fuerit gloria, & quomodo gloriosus vixerit peregrinus, qui civitate focosq; carebat, & quanto frui ei datū est omni tēpore. Dei subsidio. Nō igitur iuxta præsentē opinionē iudica res, neq; senectutē esse bonā cense, versari in luxu, delicijs, & crapula, & possessione divitiarū. *ho. 39. Deinde sic progreditur D. Chrysost.* Sanē qui in via virtutis ambulavit, hic verē conversus in senectute bona, vita defungitur; & laborum præsentium invenit mercedes, & retributiones. *hom. 37. in Gen. Felix admodum patriarcha, cui ipse Deus*

iuxta

in iusta sepulturam posito responsum, quo in pace requiesceret, decantavit: dicens. Tu autem ibis ad patres tuos in pace.

1563 Genes. 15. Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus. Cum ergo occubuisse sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas. *num.*

Gen. 15. nu. 16. & 17. D. Chrysost. Tunc, inquit, erit tempus, ut & illi reducantur in libertatem, & ij pœnam lucentes pro multitudine peccatorum & terra expellantur. Ambo itaque fient tēpore opportuno, & illorum instauratio, & horum excidium. *hom. 37.*

Quis non timeat aliquod de novo delictum perpetrare. Quare non horrescis, o peccator insani? Forsan unum tibi solum deest committendum flagitium, ut tuam impleas mensuram peccatorum, quo proinde commissio in profundum mittaris inferorum.

1964 Genes. 16. Tulit Agar Ægyptiam ancillam suam post annos decem, quàm habitare cœperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo uxorem. *n. 3. D. Chrysost.* Ut evidenter scias patriarchæ continentiam, & eximiam temperantiam, dicit. Postquam decem annos cohabitasset viro suo in terra Chanaan. Nō absque causa tempus assignavit, sed ut scire possimus quē annis iustus fortiter infæcunditatem tulerit & afflictionibus superior magnam declaraverit continentiam. *hom. 38. in Gen. Non Abrahæ, sed Sara ancilla Agar hic nuncupatur: ut qua per annos decem in speciali obsequio Sara, non autem in dominium Abrahæ occuparetur.*

1965 Genes. 16. Octoginta, & sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismaelem. *num. 16. D. Chrysost. colligens ex hoc loco quod patet Abraham transiisse decem annis post factam sibi à Deo promissionem de conferenda terra posteros ipsius, pluribus tentationibus probatus, acceperit tandem Is-*

maelem ex ancilla, sic ait. Probatus Deus suum famulum & piam eius mentē detegens. Ipse enim clarē præciebat famuli sui gratitudinem, & animæ eius pulchritudinem sciebat, margaritamque hanc evidenter agnoscebat. Sed quia veluit omnibus tunc præsentibus eum manifestare, ut & posterioribus seculis ipsa iusti virtus ad imitationem, ac zelum, eos qui æmulari volunt provocaret: idcirco paulatim mentē iusti tam opulentā nobis detegit, ut discamus, & nos divinis promissionibus non diffidere, neq; dilationē gravatim ferre.

Et paulo infra sic ait D. Chrys. Et post decimum annū suscepit Ismaelē ex ancilla, & in illo putat quod reliquū erat promissionis ad implendum, & iterū tredecim annis exercetur à misericorde Deo in patientia, donec eius promissio impleatur. Nam quemadmodū vidisti aurū in conflagatoria fornacula purgari, ita temporis accessione iusti virtus clarior fit, & illustrior. *hom. 39. in Gen. Per tot tentatus annos patriarcha longanimitatem, ut vir patientissimū conser-*

vabat, quia, licet spectata rerum natura, sibi penitus diffideret, de potentia promittentis minime desperabat.

Gen. 17. Apparuit ei Dominus: dixitq; ad eū: Ego Deus omnipotens: ambula corā mē, & esto perfectus. *n. 1. Septuaginta sic legunt.* Dicit enim ad eum: Ego sum Deus tuus, esto probatus corā mē, & esto irreprehensibilis. D. Chrys. Ego sum, inquit, Deus tuus: quasi diceret, Ego sum, qui usque ad præsens res tuas varijs modis dispenso. Ego sum, qui te à domo tua evocavi, & huc duxi, qui omni tēpore propugnator tuus sum, & qui te inimicis prævalere feci.

Et infra sic prægreditur D. Chrysost. Nō dixit simpliciter, Ego sum Deus: sed, Ego sum Deus tuus: Vidē mirā bonitatem quomodo hoc etiam ad ditamento amorem suū erga iustum declaravit. Nam, qui totius mundi

est Deus, & vniversi opifex, creator cæli & terræ, dicit: Ego sum Deus tuus. Ingens profectio honor, qui iusto tribuitur. *hom. 36. in Gen.*

1969 *Et adhuc inferius ait D. Chrysost.*

Gen. 17
num. 1.

Exo. 3.
Psa. 62.

Sicut ipse nunc, cum sit Dominus communis omnium, a servo, ut peculiaris vocari voluit, & inuenimus eum post hæc dicentem. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob; ita & propheta dicere consueverunt: Deus Deus meus: non concludentes eius dominium, sed amorem immensum declarantes. Non igitur mirum si homines hoc faciunt, cum & ipse idem faciat. *ho. 39.*

1970

Gen. 17
num. 1.

Ezra. 16

Heb. 11

Pergit adhuc Div. Chrysost.

Cæterum ne miremur dilecti, sed audiamus prophetam dicentem: Melior est vnus faciens voluntatem Domini, quam decies mille peccatores. Et iterum audiamus Paulum dicentem: Obambulaverunt in melioris, in pellibus caprinis, egentes, angustiiati, quibus non erat dignus hic mundus. Sic propheta quidem pronunciat vnum, qui facit voluntatem Domini, impijs decem milibus meliorem. Beatus verò Paulus doctor orbis, memorans bonos omnes in afflictionibus hic agentes, inquit, Quibus non erat dignus hic mundus. Ita cum dixisset totum mundum, mundo opposuit eos, qui hic vexantur, & affliguntur, ut discas quanta sit virtutis magnitudo. Atque ob hoc Dominus Deus inquit ad patriarcham: Ego sum Deus tuus. *hom. 39. in Gen. Tanti vnum Abrahamum Dominus faciebat, ut se Deum verè etiam affirmaret, eò quòd eum, ut servum, cuius denominaretur Deus sub divino dominio consideret.*

1971

Gen. 17
num. 1. 2.

Genes. 17. Ego Deus omnipotens: ambula coram me & esto perfectus. Ponamque fœdus meum inter me, & te, & multiplicabo te vehementer nimis. num. 1. 2. Div. Chrysost. secundum septuaginta; Ego sum Deus tuus, sis probatus coram

me, & esto irreprehensibilis. Neque enim contemnā tuæ virtutis sudores, sed ponam testamentum meum inter me, & inter te, & multiplicabo te valde. *hom. 39. in Gen.* Ambula coram me. Nullum enim medium efficacius est, ut quisque, quin a recto deviet itinere, in via perfectionis semper totis curet viribus ambulare, quam Deum sibi præsentem gressus illius, & progressus dinnumerantem cogitare.

Genes. 17. Cecidit Abram pronus in faciem. num. 3. D. Chrysost. Gratus, & religiosus famulus, videns tantam erga se misericordiam, & obsequium, atque curam, obstupescens, animoque versans, & naturam suam, & bonitatem, immensamque misericordiam Dei, cecidit in faciem suam. Qua figura suam indicavit gratitudinem. Non solum enim tunc non fuit fœdus arroganti, neque superbiebat propter favorem Dei, quem experiebatur, sed & multo magis humiliabatur. Cecidit in faciem suam, quia post tantam fiduciam iustus se ipsum, & naturæ suæ imbecillitatem considerans, neque oculos attollere ausus fuit, sed in faciem pronus, multam declaravit reverentiam. *hom. 39. in Genes. Cecidit. Ac si tanti beneficii pondere gravatus, audiens Deum omnium Deum suum appellari, stare non posset.*

Genes. 17. Dixitque ei Deus:

Ego sum, & pactum meum tecum, etisque pater multarum gentium. Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te. *n. 4. 5. D. Chrysost.* Considera, dilecti, quomodo prædicit iusto, & nunc manifeste omnia, & ut maioribus eum argumentis certum reddat, etiam literam addit nomini eius. Nam sicut prius nomen eius transiit indicabat iuxta Hebræorum linguam; & patentes eius nomen hoc indiderant, eo quòd a patria, na in Chanaan transi-

1972

Gen. 17
num. 3.

1973

Gen. 17
num. 4. 5.

transiturus erat, *hom. 39. in Gen.*

1974 *Et infra sic ait D. Chrysost.* Patriarchæ nomen parentes indiderant, statim ab initio declarantes quod peregrinus erat futurus, & transiturus flumen in terram alienam veniret. *ubi supra. Et statim ad illud.* Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham. *num. 5, sic pergit.* Quoniam nomen à parentibus tibi inaitum illud præsignavit: accipe & vnus elementi additionem, ut scias quod hoc tibi declarat, te multarum gentium fore patrem. Sciens, inquit, tuæ virtutis magnitudinem, multarum gentium doctorem te faciam. *hom. 39.*

1975 *Et alibi exponens eundem textum sic ait D. Chrysost.* Etenim Abram vocabatur prius: sed hoc nomen non est Græcum, neque nostra, sed Hebræorum lingua sic vocatur. Quid igitur sonat nomen hoc, cum interpretatur? Transitor. Nam Abrā Syrorum voce idem est quod trans, vel ultra: & sciunt, qui linguæ eius periti sunt. Sed dicis, quare transitor vocatur? Iulæa regio, hoc est Palæstina omnis, quæ ab Egypto vsque ad Euphratem è regione iacet Babylonæ, vnde erat Abraham: & fluvius communis terminus vtriusque terræ, medius vtramque secat. Et quia Abraham non Palæstinus erat, sed ab ulteriori ripa fluminis venerat, nempe à Babylonis: ideo à loco & facto nomen accepit, & dictus est Transitor: quia à loco ulteriori fluminis venit. Quare autem fluvium transiit? Quia Deus iusserat, Et quare Deus iussit? Ut ostenderetur obedientia iusti: Et quomodo ostensa fuit obedientia iusti? Quia propter præceptum Dei domum suam, quam reliquit, pro aliena commutavit. *hom. Quare Abram vocatus sit Abraham.*

1976 *Deinde sic sibi objicit Div. Chrysost.* Sed forte statim dixerit aliquis: Mendacium hoc est, & confictum.

Parentes enim Abrahæ iniusti fuerunt, & neque placuerunt Deo, neque sciverunt futura, neque pollicitationem à Domino eandam præcognoverunt. Certè impij erant & idololatæ, & barbaris magis barbari. *hom. citata de nomine Abram.*

Sic respondet Div. Chrysost. Scio & ego, & propterea laudo iustum, quod tales parentes habens, talis ipse factus sit. Etenim valde rarum, & admirabile est, ex agresti radice dulcem fructum produci. At non accusandi sunt ob parentum malitiam filij pie viventes, sed & ut admirabiles habendi, eo quod cum pietatem à parentibus non acceperunt nec habuerunt, qui manu ducerent, quasi in eremo, & invio euntes, viam, quæ in cælum fert, invenire potuerunt. Non igitur crimem est, habere patrem impium, sed imitari patris impietatem. *homil. de nomine Abram.*

Sed adhuc sic querit D. Chrysost. Verum cum parentes Abrahæ, ut dixi, fuerint impij, quomodo ei hoc nomen indiderunt? Fuit hoc opus divinæ sapientiæ per incredulam linguam dispensantis, ut pueri nomen imponeretur habens in se futurorum historiam, *homil. de nomine Abrahæ.*

Et alibi exponens eundem textum Genes. 17. Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham. *sic ait D. Chrysost.* Dilce quantum valeat vnus tantum literulæ adiectio, ac desine tota contempnere nomina. Patriarcha noster Abrahā prius dictus est Abrā, quod interpretatum sonat Transitore: post hæc verò nomine commutato dictus, Abraham, pater factus omnium gentium: & vnicum elementū adiectū tantum principatum vendicavit iusto. Quemadmodum enim reges præfectis suis aureas porrigunt tabellas, principatus signū, sic & Deus iusto illi honoris signum dedit literam. *hom. 2, de verbis Isaie.*

Alm 3

Taudem

1980

Gen. 17
nu. 5.

Tandem sic idem D. Chrysoſt. ad eundem textum. Vides quanta catena rerum in appellatione iuſti neſcitatur? Vides quàm ingens hiſtoria- rum pelagus nomen hoc nobis aperiat? Dilce igitur eius nomen primum, ut cùm videris eum Palæſtinam incolentem, appellatione nominis in memoriam patriæ eius, & cauſæ, propter quam eam reliquit, manuducaris, & ita ad imitandum cum admonere. *hom. De nomine Abram.* Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, n. 5. *Vi omnium infidelium parentum, hoc tibi imponentium nomen obliſcaris: ſed appellaberis Abraham, ut mei ſemper tibi hoc novum vocabulum imponentis, recorderis.*

1981

Gen. 17
num. 6.

Genef. 17. Faciamque te crescere vehementiſſimè, & ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur. n. 6. *D. Chryſoſt.* In nomine, quaſi in columna quadam indelebili, promiſſionem ei inſcripſit. *hom. 39. in Gen.* Non magnam aliquam divina promiſſionis chartam ſed literam unam iuſti vocabulo additam, Abrahæ datam videmus, ut de impletiōe promiſſionis ſibi facile ſecurus redderetur: *litera enim illa aſſumpta ex nomine Dei, addita iuſti vocabulo, fidem omnium, qua ſcribi poſſent chartæ, multum excedebat.*

1982

Gen. 17
num. 7.

Genef. 17. Et ſtatuam pactum meum inter me & te, & inter ſemine tuum poſt te in generationibus ſuis ſædere ſempiterno: ut ſim Deus tuus, & ſeminis tui poſt te. n. 7. *Div. Chryſoſt.* Vt ſim Deus tuus, inquit, & ſeminis tui poſt te. Hoc enim erit tibi & ſemini tuo ſumma & caput bonorum. *Et infra ad illud.* Et ero eorum Deus. n. 8. *ſic ait,* Propter tuam, inquit, virtutem, & poſteri tui erunt mihi commendatiores, & ero eorum Deus. Quid eſt, Et ero eorum Deus? Hoc eſt, multam me eorum curam habere oſtendam, & meum ſubſidium illis præſtabo. *hom. 39. in Gen.* Neque enim Abrahamus filios poſt ſe relinquendos, ſuos eſſe putaret, niſi

Deus ſe Deum eorum futurum eſſe promitteret, quem proinde quiſque illorum Deum ſuum poſſet appellare.

Genef. 17. Circumcidetur ex vobis omne maſculinum, n. 10. *Div. Chryſoſt.* Nunc demum accipit mandatum circumciſionis, & in tali ætate circumciditur, ut poſteris omnibus lex quædam, & regula fierent ea, quæ patriarcha prior fecerat. *hom. 39. in Gen.* Circumciſionis præceptum patriarcha implevit, ut exprimitur infra. Circumcilus eſt Abraham. nu. 26. *Vi exemplo ſuo alios ad impletiōem præcepti excitaret, ſic enim ipſe alijs lex erat animata, qua faciilius ad obſervantiã legis à Deo data omnes obligaret.*

Genef. 17. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicurus ſum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo. n. 16. *D. Chryſoſt.* Univerſorū Deus noſtri curam agens non ſemper in adverſis nos mœvere relinquit, ut non opprimatur noſtra infirmitas, ſed celeriter & iple opitulatur, firmans noſtram alacritatem, & mentem excitans. *hom. 4. in Gen. & infra ſic pergit.* Quoniam & medicus, quando infirmum curat, neque ſemper in fame detinet, neque ſemper larga menſa frui finit, ut non voracitas febrim parens, augeat morbum; famem verò infirmiorē eum efficiat: ſed eonicætanus apud ſe quantæ ſine ægrotantis vires, & diligenter vires arte, omnia ſua in medium affert. *ubi ſuprà.*

Vnde ſic progreditur D. Chryſoſt. Similiter & miſericors Deus, ſciens quid cuius expediat, aliquando concedit nobis proſperitate frui, aliquando autem exercitationis gratia tentationibus nos circumdat. Ideo obſecro, cùm ſciamus potentiam, & ſapientiam medici animarum noſtrarum, nunquam curioſe eius diſpenſationes inquiramus. *hom. 4. in Gen.*

Adhuc pergit in eadem ſimilitudine & ſic ait D. Chryſoſt. Cùm videt nihil

1983

Gen. 17
nu. 10.

1984

Gen. 17
nu. 16.

1985

Gen. 17
nu. 16.

1986

prodesse nobis prosperitatem, tunc sicut bonus medicus, qui animadvertit hebetiores fieri eos, quorum curam gerit, propter Crapulam, ad sanitatem per sobrietatem reducit. Ita & eximius animarum nostrarum medicus demittit paulisper nos tentari, ut sentiamus quantum damni ex prosperitate acceperimus; & quando scit profutura remedia, tunc celeri nobis subsidio concedit, ut à tentationibus liberemur, & suæ providentiæ curam vberim declarat. *homil. 4. in Gen.* Dabo tibi filium. *num. 16.* Non solum ex Sara promittit Deus Abrahamo filium, sed & illum regum progenitorem futurum esse declarat, ut suorum nepotum nobilitatē regiam fore præsignificaret, & sic senem exhilararet.

Genes. 17. Abraham nonaginta, & novem erat annorum quando circumcidit carnem præputij sui. *n. 24.* *D. Chrysost.* Cum esset iam iustus ob suam in Deum fidem, in signum circumcisionē accepit. Et prius quidem nomine eius litera additur, deinde autem circumcisio imperatur: quo ostendit Deus, quod ob multā virtutem iustum iam peculiariter possederit, & propter illum etiā eos, qui illi nascituri erant.

Deinde sic pergit D. Chrysost. Et quemadmodum si quis servum possidet, nomen eius, & figuram sæpe immutat, omniaque facit, ut sciatur suus esse, & dominium suum innotescat: ita nimirum, & omnium Dominus, quasi posthac separare eum volens ab alijs hominibus, adiecta litera declaravit, quod multorum populorum esset pater: circumcisione autem quod electus eius populus futurus esset, & ab alijs gentibus questratum semen ex eo nasciturū *hom. 39. in Gen.*

Et alibi sic ait D. Chrysost. Ne putes absque causa scripturam proponere nobis numerum annorum. Nam ut ex hoc discas iusti magnam obedientiam, quod cum iam in de-

crepita esset ætate, leniter tulerit dolorem propter præceptum Dei, & propterea facit illam enumerationem. *hom. 40. in Gen.*

Et paulò infrá sic progreditur Div. Chrysost. Hic autem senex, & decrepitus (centum enim annorum erat) cruciatum leniter tulit, simul & præceptum Dei implere volens, & filium, & vernaculos omnes promptiores reddens, ut ne cunctarentur, sed magna alacritate Dei præceptū implerent. Vidisti quanta res sit vic præstans virtute, quomodo ministros omnes docet, ut sua vestigia sequantur. *hom. 40.* Gloriabatur merito Deus, quod Abraham servum sibi vendicaret, ideoque & nomine mutato, & signo imposto servum suum esse præpalabat.

Genes. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. *n. 1.* *D. Chrysost.* Qua de causa sic dixit beatus Moyse: Apparuit autem ei Deus apud quercum Mambre, sedentē eo ad ianuam tabernaculi sui meridie? Considera, oro, hic virtutem iusti. Tantopere curabat hospitalitatem, ut nollet hospitum venationem cuiuspiam familiarium committere; sed trecentos decem, octo habens vernaculos, homo senex, & nunc decrepitæ ætatis (centenarius enim erat) apud ianuam sedebat. *hom. 41. in Gen.*

Pergit D. Chrysost. Et hic quidem hoc opus faciebat, & neque senectus illi obstaculo erat, neque sæpe quietis cura, neque intus super lectum recumbebat, sed ad ostium sedebat: alij autem sæpe non solum tantum studium non faciunt, sed & planè diversum, & horum congressus fugiunt & evitant, ut ne inveni cogantur excipere. Verum non iustus ille ita agebat, sed sedebat ad ianuam meridie. Hoc valde auget hospitalitatem, & virtutem iusti. *hom. 41.*

Et iterum sic ait D. Chrysost. In meridie.

1990

Gen. 17
num. 24.

1991

Gen. 18
num. 1.

1992

Gen. 18
num. 1.

1993

Mm 4

ixdie.

Gen. 18
num. 1.

ridie, inquit, hoc faciebat. Merito, quoniam sciebat, quòd quibus est itineris necessitas, eo tempore maxime indigent cura: proinde tempus hoc, ut idoneum elegit, & sedens eos, qui præteribant venabatur, pro sua quiete ducens ministrare viatoribus: & eos qui calore æstuabant sub tectum introducere studebat, nō curiosè explorans eos, qui præteribant: neque requirens an notī, vel ignoti essent. Neque enim hospitalitatis fuerit diligenter singula percrutari, sed omnibus simpliciter suā communicare benignitatē. Et quia hospitalitatis sagem extenderat, meruit & vniuersitatis Dominum cum suis Angelis suscipere hom. 41. in Genes.

1994

Et alibi sic ait idem D. Chrysost.

Gen. 18
num. 1.

Totum namq; diem conlumberat in hoc, bonam expectans venationem: & si quando quempiam videbat, insiliebat, occurrebat, ad terram supplicando procidebat dicens: Si inveni gratiam in conspectu tuo, ne transeas seruum tuum. hom. 21. in Epistol. ad Romanos in tom. 4.

1995

Et iterum ad eundem textum sic ait D. Chrysost.

Gen. 18
num. 1.

Inquire, quomodo Abraham hospitalitatem circa omnes transeuntes ostendebat. Si scrutator fuisset circa refugientes ad se, nusquā Angelos hospitio recepiisset. Fortassis enim non putans eos Angelos esse, cum reliquis repulisset: sed quoniam omnes suscipiebat, suscepit & Angelos. Non enim ex viſa æcipientium à te mercedem tibi retributurus est Deus; sed ex voluntate tua, ex liberalitate multa, ex misericordia, ex bonitate. hom. 11. in Epistol. ad Hebræos. In ipso fervore dei. In fervore dei hospites explorabat; sue enim charitatis fervore aſtatis calorē vincebat: ideoque extra tabernaculum sedens solis ardorem minime formidabat.

1996

Genes. 18. Cūque eleuasset

Gen. 18
num. 2.

oculos, apparuerunt ei tres viri stātes prope eum, quos cū vidisset,

cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terrā. n. 2. D. Chrysost. Currit, & volat senex. Vidit enim prædam, quam venabatur, & nulla infirmitatis suæ ratione habita, ad venationem cucurrit, & non vocavit famulos, neq; imperavit puero, nihilque rusticitatis, neque desidiæ præ se tulit, sed ipse cucurrit: quasi diceret, Magnus thesaurus est, magna negotiatio: per me metipsum hanc mercedem inferre debeo, ne elaboratur tantum lucrū. hom. 41. in Gen Non solum occurrit, sed cucurrit, ut sic maiorem suam ad hospites accipiendos promptitudinem, quam hospitum ad hospitium suscipiendum voluptatem declararet; cū ipse curreret, & hospites solum ambularent.

Genes. 18. Et dixit: Domine, si

1997

inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum. num. 3. Div. Chrysost. Dicere, Domine, est capta tantum benevolentiam: dicere autem, si inveni gratiam in oculis tuis, hoc est admirabile. Beneficium, inquit, das, non accipis. Verè enim eiusmodi res hospitalitas est, qua magis accipit, quàm dat, qui illam pròptè, & alacriter exercet. hom. 41. in Genes.

Gen. 18
num. 3.

Et alibi sic D. Chrysost.

1998

Hospites cū recepiſſet, nihil ab ea re gloriatur, prior occurrit, geniculatur, beneficium non dare, sed, accipere ratus, vnde & Domiaus vocat, licet qui, aut vnde essent ignoraret, ancillæ operam interea præstare coniugem iubens. hom. 35. in Epistol. 1. ad Cor. Cū tres aspiceret hospites, quasi unus tantum esset, eos ad hospitium invitabat, ac si unus tantum esse voluntatis agnosceret, & ita per amoris societas ad invicem unitos, ut non eos tres, sed unum esse merito posset reputare.

Gen. 18
num. 3.

Genes. 18. Afferam pauxillum

1999

aquæ, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore. Ponamq; buccellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim decli-

Gen. 18
num. 4.
& 5.

declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es. *n. 4. & 5. D. Chrysoſt.* Scio quantum fertis laborem, coniecto quantus sit caloris æstus, & propterea paulum vos refrigerare volo. Qualem pater filios suos teneret diligens, filijs exhibet benignitatem, talem ille ignotis, & peregrinis, & nunquam sibi cognitis. Verum quia magna alacritate processit, ac contentione, assequutus est venationem, & prædæ intra retia concludere potuit. *hom. 41. in Genes.* Lavate pedes vestros. Modestos considerans iuvenes: non, ut famuli illorum lavarent pedes exilimas, consensuros; ideo non famulos ad hoc ministeriū illis offerebat; sed eos ut unusquisque suos lavaret pedes, quin famulis illos nudos ostenderet, servitabat.

Genes. 18. Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria fata similæ commisce, & fac subcinericios panes. *n. 6. D. Chrysoſt.* Senis excitatus est juvenilis vigor. In manibus, inquit, habeo thesaurum, divitias hinc sumptam, lenecutis obliviscar. Et vide eum exultantem in opere, & quasi præ gaudio saltantem, perinde atque multa bona in manibus afferret, ita se oblectantem. *hom. 41.*

Et iterum sic ait. Div. Chrysoſt. Festinavit, inquit, Abraham in tabernaculum. Sicut quando ad venationem contendebat, significavit eius alacritatem, & laborem divina scriptura, dicens: Accurrit autem in occursum eorū. Ita & nunc, quia adduxit viros, & id, quod optabat, perfecit, neque sic ab alacritate desistit, sed magis ferventem declarat amorem, neque quia securus fuit, amorem sit negligentior. *homil. 41. in Genes.*

Et expendens illud, Dixitque et, accelera, sic ait D. Chrysoſt. Considera quomodo & Saram venationis sociam facit, & quomodo eam erudit, ut inam imitteret virtutem. Etenim

& illam incitat, ne officio suo negligenter fungatur, sed acceleret. Magnam, inquit, negotiationem assequuti sumus, ne perdamus thesaurum, Accelera, & misce tres mensuras similæ. Quoniam sciebat boni operis magnitudinem, volebat vitæ suæ sociam etiam retribuendarum mercedum esse participem. *hom. 41. in Genes.* Festinavit. *Vt felicia de aduētu hospitiū nuncia præberet uxori, quā sciebat sui esse imitatricem, & non minus quā ipse erat affectus ad hospites, hospitalem.*

Genes. 18. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerimum, & optimum, deditque pueris qui festinavit, & coxit illum. *n. 7. D. Chrysoſt.* O senis iuventutis & animæ constantiam, cur sit ad boves, & non permittit aliquem timulorum cō transire: per omnia monstrans his, qui advenierant, quantæ voluptate perfusus sit, & quanti faciat eorum præsentiam, & quod hunc pro thesauro haberet honorē. *hom. 41. in Genes.* Demissis ad ostium tabernaculi sui hospitibus iuvenibus, ad armentum cucurrit, ut qui de uxore posset esse (quamvis illa pulcherrima faceret) securus; & qui de iuvenibus adeo modestis angelicam puritatem, vel ipsis virginitatibus, demonstrantibus, nihil mali posset suspicari.

Genes. 18. Tulit quoque butyrū, & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore. *n. 8. D. Chrysoſt.* Sic per semetipsum omnia facit, & apponit. Et neque dignum semetipsum censuit qui cōfederet eis, sed illis comedentibus adstabat ipse sub arbore. O magnitudinem hospitalitatis, & humilitatis excellentiam, & mentem oppido piā.

Deinde sic prægreditur D. Chrysoſt. Adstabat centenarius comedentibus illis. Mihi videtur tunc præ gaudio alacritateque, multa imbecillitate sua factus superior, & robur quoddam

2000

Gen. 18
nu. 6.

2001

Gen. 18
num. 6.

2002

Gen. 18
num. 6.

2003

Gen. 18
num. 7.

2004

Gen. 18
num. 8.

2005

Gen. 18
num. 8.

dam accepisse. Sæpe enim con-
suevit alacritas animæ, si quando robo-
rata fuerit, vincere corporis imbe-
cillitatem. Astitit igitur patriarcha
quasi famulus, summum honorem
existimās, quod præsentibus minis-
traret, & solaretur itineris eorum
laborem. *hom. 41. in Gen. Stabat: non
ad mensam cum Angelis sedebat: se enim
propter humilitatem indignum iudicabat,
qui pane eodem, quem Angeli debebant,
vesceretur.*

2006

Gen. 18
nu. 16.

Genes. 18. Cùm ergo surrexis-
sent inde viri direxerunt oculos cõ-
tra Sodomā: & Abraham simul
gradiebatur, deducens eos. *num. 16.*
D. Chrysost. De Angelis dixit: Nam
hic quidem in tabernaculo Abraham,
& Angeli, & eorum Dominus per
idem tempus vñi sunt: postea verò
illi quidem, ut ministri missi sunt ad
subversionem illarum civitatum, ip-
se autem Dominus mansit, & quasi
amicus amico iusto communicabat
quænam factorus esset. Unde cùm
illi profecti essent, dixit, inquit, Do-
minus: Nū cælabo puero meo, quæ
ego faciam. *homil. 42. in Genes. De
Angelis dicitur quòd respexerint ad So-
domam: non autem id de Abrahamo refer-
tur. Ac si, ut qui posset, cùm non esset An-
gelus, sed homo, libidinem timere, oculis
demissis ambularet, ne Sodomam libidine
plenam intueretur.*

2007

Gen. 18
nu. 17.

Genes. 18. Dixitque Dominus:
Num celare poterò Abraham quæ
gesturus sum, cùm futurus sit in
gentem magnam, ac robustissimam
&c. *num. 17. D. Chrysost.* sic legit se-
cundum septuaginta. Num celabo ab
Abraham puero nepo quæ ego faci-
am? *Et sic ait,* Mirum in modum De-
us obsequitur iusto, & plurimo eum
honore dignatur. Nam quasi homo
homini loquens; monstrat nobis
quânto honore dignos duxit virtu-
to præditos. Et ut ne putes hono-
rem tantum iusto concessum solius
divinæ esse bonitatis, vide quomo-
do divina scriptura docet nos, quòd

ipse sibi ipsi honoris sibi fuerit au-
tor, obediendo mandatis divinis
magna sedulitate. *hom. 42. in Gen.*

Et infra sic ait D. Chrysost. Quæ-
tæ enim dignitatis esse putas, quòd
dicit Abraham puerum suum? Quæ-
tæ affectionis? Quanti amoris? Hoc
enim potissimum monstrat eximiā
dignitatem, & honorem in iustum.
hom. 42. in Gen. Num celare poterè?
Non vixit. Deest enim celandi secreta
potentia illi, cui non deest benevolentia.
*Nihil valet amans dilecto celare, cui de-
siderat omnia sui cordis arcana revelare.*

2008

Gen. 18
nu. 17.

Genes. 18. Numquid perdes ius-
tum cum impio: n. 23. *D. Chrysost.*
O quanta iusti fiducia, immo o quæ-
ta animi compassio! Quodammodo
cõpassionis ebrietate gravatus, nescit
quid dicat. Et monstrans divina
scriptura, quòd magno timore, &
tremore preces faciat: Vt appropin-
quavit, inquit, Abraham, dixit:
Numquid perdes simul iustum cū
impio? Quid facis & beate patriar-
cha? Quid opus habet tua exhorta-
tione Dominus, ut ne hoc faciat?
Verum ne hoc cogitemus: non enim
quasi Dominus hoc facturo dicit, sed
quia manifestè propter fratris filiū
dicere non audebat, communes pro
omnibus facit preces, volens cum
alijs & hunc fervare, & eum hoc eti-
am alios eripere. *hom. 42. in Genes.*
Iustum, Non nomine personæ nepotem
Loth, sed virtutis vocabulo iustum, apud
Deum patronus effectus, appellabat: ut
quis scires nepotem suum Loth, non tam
alieno patrocinio, quàm proprio iustitia
sue merito ab incendio liberandum.

2009

Genes. 18. Si fuerint: quinqua-
ginta iusti in civitate, peribūt simul;
& non parces. Ileo illi propter quin-
quaginta iustos, si fuerint in ea? Ab-
sūt à te, ut rem hanc facias, & occi-
das iustum cum impio, fiatque ius-
tus sicut impius, nē est hoc tuum:
qui iudicas omnem terram, nequa-
quam facies iudicium hoc. n. 24. &
25. *Div. Chrysost.* Bonorum enim vi-
rorum

2010

porum animæ magnam compassio-
nem habere solent; si quando videt
puniri homines, etiam si mali sint,
qui pereunt. Et inveniens omnes
prophetas, & iustos pro illis Deo
supplicare, sicut patriarcha pro So-
domitis faciebat. *hom. 25. in Genes.*
Vide quibus modis loquendi Deum ad
miseri cordiam provocabat. Absit à te:
Non est hoc tuum. Nequaquam fa-
cies hoc iudicium. Absit enim à te
debet, etiam erga impios affectus rigoris;
cui semper adest erga pios affectus amoris.

Genes. 20. Profectus inde A-
brahim in terram australem; habita-
vit inter Cades, & Sur; & peregrin-
natus est in Geraris. n. 1. D. Chry-
sost. Videns se in tantis versari diffi-
cultatibus, & in diversas, ac multi-
iugas tentationes incidere; quasi
adamas immotus persistit: piamque
suam mentem ostendens, nullis obs-
taculis fiebat negligentior. hom. 45.
in Genes. Peregrinatus est in Geraris.
Et postea Isaacus filius Abraham, inibi
peregrinus, facilius patris sui exemplo co-
motus, peregrinationis laborem susti-
net.

Genes. 20. Dixitque de Sara vxore
sua, soror mea est. Misit ergo Abi-
melech rex Gerar, & tulit eam. n.
2. D. Chrysost. Vide & nunc qualis
tentatio eum in Geraris invadit; &
admirare fortitudinem, & virtutē
iusti, quomodo, quod omnibus in-
tolerabile, & quod neque auribus
suscipere quis veller, hoc ipse susti-
nuit. hom. 45. in Genes. & infra: A-
nimadvertite, quomodo etiā per illas
tentationes, iusti virtus magis emi-
coit, Deo clarum illum semper os-
tendente, eadem hom.

Et sic progreditur D. Chrysost.
Nam sicut quando in Egyptu def-
cessit, ut ignotus & peregrinus, &
nullis agnitis, subito magno cum ho-
nore inde rediit: Ita & nunc, cum
peregrinus esset in Geraris, in ipsis
quidem initijs, quod suum erat, fe-
cit: postea, verò tanto Dei subsidio

munitus est, ut & rex, & omnes
qui in ea regione habitabāt omni
studio ministrare iusto studerent. *ho.*
35. in Gen. Soror mea est. Noluit enim
tentatus Deum ipsum tentare, quod face-
ret, si totum negotium Deo committeret:
voluit ergo se ipsum per magnam sapien-
tis viri prudentiam humanam; Sarā
verò per magnam sapientissimi numinis
divinam providentiam conservare.

Genes. 20. Respondit Abraham;
Cogitavi mecum, dicens: Forfitan
non est timor Dei in loco isto: &
interficiet me propter vxorē meā.
n. 11. D. Chrys. Considera hic iusti
prudentiam, quomodo satisfactio-
nis loco, in agnitionem Dei illos
introducitur, cogitavi &c. Quasi di-
ceret, valde mecum anxius tui, ne
fortē, eò quod adhuc erroribus te-
nemini, nulla vobis iustitiæ cura sit,
propter hoc simulavi, vobis parcens:
ut, nō, si intelligeretis eam vxorem
meam fuisse, capti eius amore, oc-
cidere me tentaretis. homil. 45. in
Genes.

Postea sic progreditur. Vide quomo-
do per pauca illa verba docet, quod
oportet eum, qui Deum in mentē
habet, nihil iniquum agere, sed ti-
mere iudicem illū; qui falli nequit:
& obpœnam, quæ alibi infligitur,
omnis iustitiæ facere rationem. hom.
45. in Genes. Forfitan non est timor
Dei. Arbitratur enim Abrahamus so-
lū per Dei timorem posse in rege & in
regis subditis; cohiberi libidinis ardorem.

Genes. 20. verò soror meā est,
filia patris mei, & non filia matrīs
meæ, & duxi eam in vxorem. n. 12.
D. Chrys. Et si metus mortis in hanc
me necessitatem cogerit: atamen
hec sic est mendacitatis, quod à me
dictum. Vide quam diligenter agit
iustus, ut monstrēt quod nec in hoc
sit mentitus. hom. 45. in Genes. Adeo
enim diligebat Abrahamus veritatem, me-
dicium adeo abhorrebat, ut nec evincere ti-
more mortis mentiretur, unde si non pos-
set verè Sarā sororem suam appellare,
mort

2011

Gen. 20
num. 1.

2012

Gen. 20
num. 2.

2013

Gen. 20
num. 2.

2014

Gen. 20
num. 11.

2015

Gen. 20
num. 11.

2016

Gen. 20
num. 12.

mori eligeret potius quam illam per mendacium sororem nominare.

Genes. 20. Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam. Hanc misericordiam facies tecum: in omni loco ad quem ingrediemur, dices, quod frater tuus sum. *n. 13. D. Chrysost.* Quia enim superius dixerat: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & videbatur eos nimium carpere, volens mitigare asperitatem verbi, hic dicit. Ne putetis me hoc solum vestri gratia fecisse. Statim enim quando eduxit me Dominus de domo patris mei, dicebam ad eam, Hanc iustitiam facias mihi in omni loco, in quem venturi sumus. *hom. 45. in Genes.*

Et infra sic progreditur D. Chrys. Hæc ut dixit iustus, & itam corum demulsi, suamque detexit virtutem, & sufficientem religionis veræ cultum eis tradidit: reveritus rex magnam iusti mansuetudinem, magno liberalitate remunerat patriarcham. *hom. 45. in Genes.* Dum Abrahamus Deum è paterna domo dicebat sui fuisse protectorem: Deum etiam sui in aliqua domo insinuat protectorem. Non poterat enim non defendere Deus illius honorem, cuius comes effectus fuerat per amorem.

Genes. 20. Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech, & uxorem, ancillasque eius, & pepererunt. *n. 17. D. Chrysost.* Vide quomodo Dominus volens iustum per omnia reddere illustriorem, precibus patriarchæ salutem regis, & omnium, quæ in domo illius, donat. *ho. 45. in Genes.* Et Deinde sic ait. Propterea quamvis alienus esset à peccato rex, plagam hanc induxit Dominus, ut precibus iusti annuens eam solvat, & iustum clariorem & illustriorem efficiat. Nam semper omnia ita facit, & tractat, & singula dispūtat, ut qui sibi servant, quasi luminaria reluceant, & eorum virtutem ubique manifestam faciat. Et vido obsecro, postquam iustum ita libe-

ravit à molestiis, quomodo iterum corona bonorum iusto traditur hom.

45. in Gen. Isaacus Abrahamo filius à Deo datur, quo quasi diademate pulcherrimo post tot victorias, qui optime certaverat, coronatur, unde sequitur, Visitavit Dominus Saram. *cap. 21. n. 1.*

Genes. 21. Surrexit itaque Abraham mane, & tollens panem, & utrem aquæ, imposuit scapularæ eius, tradiditque puerum, & dimisit eam. *n. 14. Chrysost.* Vide obsecro hic iterum religionem iusti mentem: nam quando audivit Saram dicentem, Ejce ancillam, & filium eius: durum ei videbatur, eo quod bene afficiebatur erga Isaacum: verum ubi Dominus præcepit, statim fecit quod imperatum est, genuini amoris oblitus, quasi diceret: Vbi quid præcipit Dominus, facessint omnes affectiones, quia natura Dominus est, qui præcipit. *hom. 46. in Gen.*

Et ubi sic loquitur idem D. Chrysost. An non tibi videntur iusti humiliter clades, & querecos, perpetuosque fluctus imitari? Sicut enim in mari antequam fluctus alij quieverint, alij rursus moneis instat intumescunt: ita & per totam vitam vitam contigisse percipies. *lib. 2. de providentia Dei.* Etenim alias afflictiones, quæ undantur instat. Abrahamum, cui navigium impendebat, meritis remuneratur. Isaacus expulsi: immo cap.

videtur. Unde sic progreditur D. Chrysost. Cum auctus in partu illius (id est Sare) & puer simul, & filius, & tota familia lætaretur, solus ille in tanto omnium gaudio tristis esse, ac maxime cogebatur, ancillam cum filio eijcere vi celestis brachii, compulsi. Et si enim nothus erat, atque ex ancilla natus Isaac, naturalis tamen vis amoris ex ea indignitate nihilo minor erat, neque humbecilliorum paternorum viderum dolorem fecerat ignobilis matris, eadem lib. 2. de providentia Dei. up.

Ad hæc pergit D. Chrysost. propter dolorem

Gen. 21
nu. 14.

dolorem Abrahami in expulsiōe Ismaelis. Ille fortis, ille severissimū, & qui vni genitum proprijs manibus postea mactandum suscepit, vxore sibi hoc praecepiente agere ferebat: nunquāque illi cessasset, nunquā obtemperasset (& si tunc maior accessisset videretur autoritas, iustaq; ab eo postularer) nisi illum timor Dei vehementer impulset. eodem lib. 2. de providentia Dei.

2024

Gen. 21
nu. 14.

Tandem sic loquitur D. Chrys. Itaq; cum audis illum Deo iubente ancillam emisisse cum filio, cave putes deoris sensu caruisse. Hoc enim erat, impossibile, verum illius potius singularem admirare obedientiam, qui cum etiam miserationis affectu retraheretur, emisit tamen cum filio matrem, quorum profectura esset, nesciens. Tolerabat autem, atque sustinebat mœrens: neq; enim ille natura superior evaserat. eodem lib. 2. de providentia Dei. Voluit igitur Deus, ut Abrahamus perfectus obediens Ismaelis dilecti filij expulsiōem ferret, quasi ludicram quandam Isaac dilectissimi filij immolationem; ut futuram levius sustineret, erat enim Ismaelis expulsiō, velut quedam eiusdem Ismaelis immolatio, qua pater filium dum in exilium emanabat, immolabat.

2025

Gen. 22
num. 1.

Genes. 22. Tentavit Deus Abraham, num. 1. Div. Chrysost. Aliquam diu bona spe alebatur iustus, & vicissim affligebatur, ac tentabatur, & afflictionum prœmia recipiebat: nunc autem prae oculis videbat successurum hæredem, magnamque inde voluptatem percipiens, impavidè & securè agebat. Verum qui abscondita cordium novit, volens nobis iusti huius detegere virtutem & magnam amorem, quem erga se gerēbat, post tot promissiones, cum iam adolesceret Isaac, & in ipso ætatis flore esset, cresceretque patris erga illum dilectio, tentabat Deus Abraham. hom. 47. in Genes.

2026

Deinde sic pergit Div. Chrysost.

Quid est tentabat? Non quod ipse ignoraret, tentatione illum probavit, sed ut & hi qui tunc erant, & qui ab eo tempore usque ad præsens, istud ipsum patriarchæ desiderium, & obedientiam in præceptis dominicis præferre discant. Et explicans eundem numerum, ad illud. Et dixit ad eum: Abraham, Abraham, sic ait. Quid vult verbi duplicatio? Magnæ benevolentiae erga patriarcham argumentum est, & monstrat ei vocatione ipsa, quod magnum aliquid ostensurus esset. Ut igitur attentiores redderet, vocationem geminabat, Abraham Abraham. hom. 47. in Genes. Num Deus eum bis nominaret, respondit Semel, Adhuc, ut ostenderet se esse quasi constantia duplicem, & ad prospera, & adversa esse preparatum. Adhuc, Quasi de geminatione nominis querulus, utpote qui ut divinam audiret vocem, non ut absens bina vocatione indigeret, sed ut præsens etiam sine ulla vocatione quidquid Deus iuberet auscultalet.

Gen. 22
num. 1.

Genes. 22. Tolle filium tuum: vni genitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montem, quem monstrabo tibi. num. 2. Div. Chrysost. Magni præcepti pondus, & res humanam transcendens naturam. Accipe filium tuum dilectum, quem dilexisti, Isaac. Vide quomodo per verba ista maius intendium lucent: & fornacem amoris, quo iustus in Isaac affectus erat, valentius excitat. Accipe filium tuum dilectum, quem dilexisti, Isaac.

2027

Gen. 22
num. 2.

Deinde sic pergit Div. Chrysost.

Vnumquodque verbum per se laudificeret ad sauciandam animam iusti. Non enim simplicitatē dixit, Isaac: sed addidit, filium tuum, quæ præter omnem expectationem genuisti, & in ipsa senectute habere potuisti. Dilectum, desiderabilis tuū, quem tam inmodicè diligis: Isaac, quem

2028

Gen. 22
num. 2.

Non

quem

Quem successurum tibi expectas; ex quo, & semen tuum multiplicandum promisi: & in tantum multiplicandum, ut stellarum multitudini, & arenæ, quæ est iuxta litus maris, adæquaretur.

2029

Adhuc sic pergit idem Div. Chrysost.

Gen. 22
num. 2.

Quid igitur iustus? Non turbatus est animo, non confusus est mente, non consilio destitutus est: in tam gravi præcepto non cogitabat, non rationabatur secum, Cur hoc? Qui mihi præter omnem expectationem beneficium exhibuit, nunc postquã ablaetatus est, & crevit, & in flore ætatis est, occidere, & in holocaustum offerri præcipit, qui paulò antea dixit, In ipso vocabitur tibi semen: nunc diversa præcipit? Quo pacto enim fieri potest, ut radice exsecta rami pullulent, vel succifa arbore fructus proveniant?

2030

Et tandem sic concludit Div. Chrys.

Gen. 22
num. 2.

Iuxta hominis rationem talia fieri non est possibile, Deo autem volente fieri possunt omnia. Gratus famulus omiſſa omni ratione humana, vnam tantum rem curabat, ut imperata opere impleret: & quasi factus ab humana natura alienus, & postponendam ducens, divinis præceptis omnem affectionem, & dilectionem, ad implenda bona festinavit.

omnia in hom. 47. in Gen.

2031

Et alibi sic ait idem Div. Chrysost.

Gen. 22
num. 2.

Quidquid ordinaverit Deus, id omne admittamus: nihil anxie indagantes, nihil curiosè perscrutantes, ut etiam in humani animi rationem non cadat, quod ille mandaverit. Quid enim, quæso, absurdius fuerit, quàm parentem iugulare vnigenitum suum filium, eundemque legitimum: sed tamen iustus ille id facere iussus, non curiosè de mandato sciscitatus est, sed iubentis dignitate perpensa, mandatum dumtaxat admisit. *hom. 2. in Epist. ad Romanos.*

2032

Et alibi sic D. Chrysost. Certaminum consummatio, vnigeniti, &

legitimi filij iugulatio tristis & irreparabilis illa. Non enim quoniam promptè paruit, æstimare debes eum sine dolore talia sustinuisse. Licet enim millies iustus fuisset, sicut & erat, tamen homo, & naturæ iura gerebat. Verumtamen horum nihil eum prostravit, sed tanquam generosus, & corona nobilis athleta, in his singulis prædicatus. *hom. 25. ad populum Antiochenum.* Tolle. Dum sic divinus Patens imperabat hoc solo verbo (Tolle,) ut filius Abrahæ è medio tolleretur præcipiebatur sed & aliud, Tolle, quo vnigenitus ipsius Patris filius, ut è medio tolleretur, erat expetendus, cogitabat, *Ioan. 19.* Tolle Tolle crucifige eum. n. 15.

Gen. 22
num. 2.

2033

Genes. 22. Igitur Abraham de nocte conflurgens, stravit asinum suum: ducens secum duos iuvenes, & Isaac filium suum: Cùmque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem præceperat ei Deus. *num. 3. D. Chrysost.* Mox Abraham tam celeriter decernit iussis celestibus esse parendum, quàm fuerat divinitus imperatum. Verebatur, ne votum mora offenderet, aut iussionem tarditas impediret. Denique properat quod iussum est perficere, festinat quod præceptum est adimplere. Fuit enim lætus cùm eū acciperet, lætior cùm eum immolandum Dominus postularet. *serm. de fide Abraham in tom. 1.*

Gen. 22
num. 3.

2034

Deinde sic progreditur Div. Chrysost. Ostendit Abraham charissimum quidem sibi esse filium, sed multò chariorem filio existere Dominum: nec dulcedinem, aut aff. ctus pignoris respiciebat, qui iussionem, ut perficeret, cogitabat. Totos affectus convertit in Deum, cui iam se noverat mancipatum. Denique illam fidem servabat in sese, cùm filium iuberet offerre, qua Deum promeruerat, cùm eum mereretur accipere, eadem homin. *de fide Abraham.* De nocte conflurgens.

Gen. 22
num. 3.

gens. Non somnium esse putavit, quod audierat; sed somnium, seu somniatū fuisse gaudium sibi à Deo datum filium, (qui gaudium interpretatur) existimabat; nulumque esse in hac vita censebat verum gaudium; unde cum surgeret gaudium suum sibi quasi per somnium datum, à se ablatum esse iudicabat.

2035

Gen. 22
num. 4.
& 5.

Genes. 22. Die autem tertio elevatis oculis, vidit locum procul: dixitque ad pueros suos; Expectate hic: ego, & puer illuc vsque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos. num. 4. & 5. D. Chrysof. Vide misericordem Dominum, quomodo, & intervallo loci, iusti probavit virtutem. Cogita autem, quid probabile fuerit triduo illo sustinuisse iustum. Reputabat enim secum, sibi præceptum esse quod suis manibus tam dilectum filium occidere debeat, & nec rem illi communicare, & detegere audeat. hom. 47. in Genes.

2036

Gen. 22
num. 4.
& 5.

Postea sic progreditur Div. Chrysof. Obstupescit pium religiosumque & prudentem animum. Quia enim sciebat magnitudinem præcepti, prorsus neq; pueris, neque ipsi Isaac hoc significavit: sed solus secum agnoscere illum decertabat, & quasi adamas manebat invictus, robur cogitationum tantum declarans, & non multa cautus obtemperabat magno cum desiderio nutui divino. hom. 47. in Genes. Per dies illos tres Abrahamus Trinitati Personarum divinarum Isaacum filium offerebat: ut qui crederet quod Pater posset, Filius sciret, Spiritus Sanctus velleret Isaacum vel à morte liberare, vel mortuum post alios tres dies ad vitam revocare.

2037

Gen. 22
num. 4.
& 5.

Genes. 22. Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem, & gladium. num. 6. D. Chrysof. Qualibus oculis spectabat puerum ligna afferentem, super quæ non multo post illum imposi-

turus erat? Quomodo manus quidem ferre potuit ignem, & gladium? Et manus quidem ferebat ignem, qui sensibilis erat, intus autem accendebat ipsius mentem, & rationem ablumebat, & persuadebat, ut vinceret amor in Deum. hom. 47. in Genes.

2038

Gen. 22
num. 4.
& 5.

Et alibi sic loquitur Div. Chrysof. Nullus cum non doluisse dicat, neque paternis affectibus fuisse commotum: ne dum ultra modum illius ostendere nitatur philosophiam, illum summa laudum omnium privet. Nam si in flagitijs teterrimis quoque deprehensos, ac longissimo tempore vita potitos, ignotosque, & quos nunquam antea vidimus, cum repente conspiciamus ad mortem duci, misericordia, ac dolore conficimur, sæpe autem etiam illachrymamur: is, qui vni genitum, atque charissimum filium iam adultum suis manibus mactare & incendere iussus, nihil humanum palus existimetur? lib. 2. de providentia Dei.

2039

Gen. 22
num. 4.
& 5.

Tulit quoque ligna &c. n. 6. Nō ligna ut ferres, sed ut puerum tolleres tibi à Domino iussu est. Quid ergo non puerum, sed ligna tollis? Imò nec ligna tollis, sed super puerum ab illo ferenda imponis? Et puerum & ligna Abrahamus tollebat, dum enim puerum ligna ferentem aspiciebat, duplicatum & amoris, & laboris pondus asportabat.

Genes. 22. Dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis, & ligna: ubi est victima holocausti? num. 7. Div. Chrysof. Sufficiebat hoc verbum ad lacinanda iusti huius viscera. hom. 47. in Gen. Cum Isaac Abrahamum, patrem suum in hoc loco appellaverit, dicens, Pater mi; cur Abrahamus Isaacum, non filium suum nuncupavit? Solū enim dixit, Quid vis fili, nec addidit, mi. Quem enim Deo in holocaustum offerendum aspiciebat, non iam suum, sed

2040

Gen. 22
num. 7.

No 2 totum

totum Dei esse cogitabat.

2041

Gen. 22

num. 8.

Genes. 22. Dixitque Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. *numer. 8. D. Chrysost.* Quanta miseratione verba ista plena fuisset arbitraris? Continebat se tamen, ac premebat acerrimi doloris vim: atque ista omnia ea devotione, & alacritate patrabat, qua facerent, qui nullo istiusmodi impedimento continerentur, *lib. 2. de Providentia Dei.* Providebit sibi. Non te victimam Deus queris sibi immolandum, quem presentem videt: aliam sibi victimam concupiscit, quam sibi Dominus providebit. Non te filium meum à me amorem sibi Deus sibi vult offerri; sed suum mihi filium amore omnium meriturum à se desiderari conferri.

2042

Genes. 22. Extenditque manum, & arripuit gladium; ut immolaret filium suum. *numer. 10. Div. Chrysost.* O religiosam animam, ò fortem mentem, ò ingens desiderium, ò rationem vincentem humanam naturam. Accepit, inquit, gladium, ut occideret filium suum, *homil. 47. in Genes.* Ea devotione vir obediens manum extendebat, ut filium feriret, quia illam extendebat, ut ille suum acciperet.

2043

Genes. 22. Et ecce Angelus Domini de cælo clamavit, dicens: Abraham Abraham. Qui respondit: Adsum. *numer. 11. Div. Chrysost.* Vbi illa pia mens sua omnia confirmavit, & nihil intermisit: monstrans bonus Dominus, quod non occidere puerum, sed potius iusti detegere virtutem volens, hæc imperaverit: coronato iusto ob voluntatem suam, accepta consummata hostia ex mente patriarchæ, nunc & suam declarat misericordiam. *hom. 47. in Gen.*

2044

Deinde sic progreditur Div. Chrysost. Nam quia videbat iustum iam accinctum, & paratum ad immolationem, & volentem implere

mandatum Domini, idcirco vocat eum de cælo, & dicit: Abraham Abraham. Bene & hic geminatione usus est, ut superetur impetus iusti, & quasi per vocem detineatur iusti dextera, iam tendens ad pueri cædem. *homil. 47. in Genes. Vocabulum, quod quodcumque ad immolandum filium vocaverat, geminavit: nunc quando illum, ab immolando filio revocabat, voluit duplicare, ne obedientem servum magis promptum ad non immolandum, quam ad immolandum filium demonstraret.*

Genes. 22. Non extendas manum tuam super puerum. *num. 12. Div. Chrysost.* Non hoc præcepit, ut opus perficiatur, neque velo, ut occidatur puer tuus: sed ut obedientia tua manifesta sit omnibus. Contentus sum voluntate tua, & ex hac te coronabo, & prædico. *homil. 47. in Genes. & paulo infra sic ait loquens in persona Dei.* Redemitus ergo obedientie tue corona, abi. Ego enim voluntatem coronare soleo, & propter mentem præmia præsto. *hom. 47. in Gen.*

Et alibi sic ait Div. Chrysost. Pater extensa manu gladium sumit, dexteram erigit, iugulare filium, sacrificium perficere, iussu Domini voluit devotus implere, & pendente iam atque imminente mucrone. Parce, inquit, Dominus, parce, fidem tuam quæsi, non filium, ut iugulares, optavi: nec amabilem pignus tibi subtrahere, sed devotionem tuam volui pertentare. *homil. de immolatione Isaac in tom. 1.*

Athus sic progreditur Div. Chrysost. Neque enim fas erat ut Isaac, qui typum Christi portabat, à patre hoc in tempore mactaretur: quia perfecta sacrificij hostia Christo Domino servabatur: Procurabatur aries, qui pro Isaac mereretur occidi, ut & promissum patris de hostia compleretur, & perfectio sacri-

2045

Gen. 22

num. 12.

Gen. 22

num. 12.

2046

Gen. 22

num. 12.

sacrificio patri Isaac incolumis red-
deretur. *hom. seu serm. de immolatione Isaac.*

2047 *Et adhuc alibi in tom. 4. exponens eundem textum sic ait Div. Chry-
sost.* Quid hoc splendidius? Imò po-
tius quid huic trophæo conferri
potest? Etenim si posteaquàm vi-
cit athleta, non præco ex humili
loco, sed imperator ipse surgens &
sublimi, Olympiaci certaminis vic-
torem pronuntiaret, an non hoc
victori videatur coronis magnifi-
centius, totumque theatrum ad se
converterit? Proinde cùm impera-
tor, non homo, sed ipse Deus, non
in hoc theatro, sed in theatro totius
orbis, in Angelorum, & Archan-
gelorum populo, clara voce victo-
rem eum pronunciet, clamans è
cælis: Age dic mihi, ubi ponemus
virum hunc sanctum? Quod si vide-
tur, audiamus etiam ipsam vocem.
Quenam est igitur vox? Abraham
Abraham: Non extendas manum
tuam &c. Nunc cognovi quòd ti-
mes Deum, & non pepercisti vni-
genito filio tuo propter me. *hom. 3.
in Epist. 2. ad Cor.*

2048 *Deinde exponens adhuc eundem
textum.* Nunc cognovi quòd ti-
mes Deum &c. *num. 12. sic ait Div.
Chrysost.* Quid hoc? Qui cuncta pri-
usquam fiat, novit, dicit, Nunc
cognovi? At qui vel homini lique-
re potuit viri pietas, tot documen-
tis præbuerat specimen suæ erga
Deum benevolentia; quum illi di-
ceret, Exi de terra tua; quum prop-
ter Deum, & illius honoris gratia
ius primogeniturae cessit patrueli
suo; quum eundem à tantis exemit
periculis, quum illum Deus iussit
in Ægyptum proficisci, atque ibi
spoliatus vxore, non acerbè tulit.
Ab his, quemadmodum modò di-
cebam, vel homo discere poterat,
viri pietatem, non solum Deus,
qui non expectat, ut ab ipsis rebus
cognoscat finem. *hom. citata.*

Adhuc pergit sic Div. Chrysost.
Quid est igitur quod dicit, Nunc
cognovi? Quoniam Syrus ita loquitur,
Cognovisti, pro eo quod erat
notificasti, nimirum hominibus,
nam ipse noveram, etiam antequam
illa omnia præciperem. Sed cū
nunc patefacere voluit hominibus?
An illa non satis erant ad declaran-
dam Abrahamæ erga Deum benevo-
lentiam? Erant quidem, sed hoc
facinus tantò præstantius erat cæ-
teris omnibus, ut illa cum hoc col-
late, nihil esse videretur. *hom. 3. in
Epist. 2. ad Cor.*

*Progreditur adhuc Div. Chry-
sost.* Ut igitur hoc insignis facinus
atolleret, demonstraretque cunctis
esse sublimius, ita locutus est.
Siquidem & hominum vulgus de
factis eximijis, ac superiora vincen-
tibus, hunc ad modum loqui con-
suevit. Exempli causa, ubi quis ab
aliquo munus aliquod accipit ma-
ius, quàm prius acceperat, fre-
quenter ait, Nunc cognovi quòd
ille me diligit, haud quaquàm hoc
sentiens quòd ignoravit antea, sed
illud declarare volens, præbens be-
neficium superare superiora. Itidem
Deus humano more loquens, di-
cit, Nunc cognovi, videlicet sig-
nificans hoc factum esse superiori-
bus omnibus præstantius. *homil.
citata.*

Iterum progreditur Div. Chrysost.
exponens eundem textum. Quis exi-
miam illius animi fortitudinem ver-
bis possit assequi? Hoc certamen
innumerabilibus diadematis, &
infinitis coronis erat splendidus.
Etenim qui illa redimitus est coro-
na, eum frequenter & mors irru-
ens invadit, & ante mortem inno-
merabiles molestæque intidit. Huic
contra nec post mortem quidem
diadema capiti circumpositum quis-
quam detrudere poterit, nec cognat-
us, nec alienus. *homil. 3. in Epist.
2. ad Cor.*

2052

Gen. 22
nu. 12.

Et exponens illud Propter me sic ait *D. Chrysoſt.* Iam mihi ſpecta precioſiſſimum huius diadematis lapidem. Velut enim lapis precioſus ſic cingit illum viſque ad finē. Sed quid eſt hoc, quod ait, Propter me? Neque hoc mirandum eſt, quod non pepercit filio, ſed quod propter Deum. O dextram beatam, quali machæra digna eſt habita. O machæram admirabilem, quali dextra digna eſt habita, O machæram admirabilem, in quem uſum parata eſt, & quale peregit miniſterium, & cui typo ſubſervijt, quomodo cruentata eſt, & quomodo non cruentata eſt? Neſcio enim quid dicam, adeo venerandū tremendumque myſterium erat. Nō attigit filij collum, neque perſcidit ſancti illius iugulum, neque rubuit iuſti ſanguine: quin potiùs attigit, ac penetravit, & rubuit, & immerſa eſt, & non immerſa eſt. *hom. citata.*

2053

Gen. 22
nu. 12.

Sic adhuc pergit eloquentiſſimum Os aureum Fortaſſis videor vobis inſanire, qui tam pugnantia loquar. Certē mente excidi, mecum reputans iuſti illius miraculum: Quamquam non loquor pugnantia. Nam manus quidem iuſti gladium infixit in iugulum filij, ſed Dei manus non paſſa eſt, & iam impactam pollui ſanguine pueri. Neque enim Abraham tantū tenebat enſem, ſed & Deus. Atque ille quidem impellebat ex animi ſui ſententia, hic verò cohibuit. Eadem enim vox dextram illam armavit, & cohibuit: dixit, Occide, protenus armata eſt: dixit, Ne occidas, protenus exarmata eſt. *hom. 3. in Epiſt. 2. ad Cor.*

2054

Gen. 22
nu. 12.

Eundem textum adhuc exponens ſe loquitur D. Chryſoſt. Poſt hæc Deus oſtendit militem, ac ducem ſuum orbi, illum coronatum Angelorum theatro: illum ſacerdotem, ac regē, enſe magis, quàm diademate coronatum, illum trophæa geſtantem, illum optimatem, illum ſine conflictu victorem. Etenim non aliter,

quàm ſi quis imperator egregium habens militem, ipſo armorum geſtatu, ipſo ſtatu, ipſo impetu, obſtupefaciat adverſarium: ita Deus ſolo animo iuſti, ſola ſpecie, ſolo ſtatu communem omnium noſtrū hoſtem diabolū reddidit attonitū, & in fugam vertit, *homil. 3. in Epiſt. 2. ad Cor.*

Conſiderans etiam egreſſum Abraham a patria, de quo. Gen. 12 n. 1. ſic ait D. Chryſoſt. Primū quidem Abraham egreſſus eſt à terra, nunc verò ab ipſa ceſſit natura, unde & ſortem recepit cum uſura. Præoptavit enim non appellari pater, vt ſervus benevolus appareret, unde non ſolū pater, verū etiam ſacerdos factus eſt. Et quoniam reliquit ſua propter Deum, ideo Deus cum illis largitus eſt & ea, quæ ſunt ipſius. *hom. citata. ubi multa alia in laudem Abrahami. Nō extendas, ut ſerías ad necem, ſed ut ſerías ad vitam. Nō extendas manum tuam ſuper puerum, ut eum mihi offeras, ſuper quem ego manum extendo meam, ut eum tibi conferam.*

Genſ. 22. Levavit Abraham oculos ſuos, viditque poſt tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem aſſumens obtulit holocauſtum pro filio. *n. 13. D. Chryſoſt.* Vidisti Dei miſericordiam? Et ſacrificium conſummatum eſt, & patriarcha religioſam ſuam mentem declaravit, & à voluntate coronam reportavit: & Iſaac accepto redijt cum innumeris coronis. Hæc autē omnia figura fuerunt crucis: propterea & Chriſtus Iudeis dicebat: Abraham pater veſter exultavit ut videret diem meum: & vidit, & gauiſus eſt. Quomodo vidit, qui temporibus præceſſit? Per figuram, per umbram. Sicut enim hic ovis oblatus eſt pro Iſaac, ita & rationalis agnus oblatus eſt pro mundo. *hom. 47. in Gen. Oculos elevataſe refertur, qui dum filium immolare parabat, non ſolū demifſos, ſed & clauſos oculos, ut cæcus obediret,*

2055

Gen. 22
nu. 1.

2056

Gen. 22
nu. 13.

*diens, videbatur habere: ut ism caci filiū
ingularet.*

2057

Gen. 22
nu. 14.

Genes. 22. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit. n. 14. D. Chrysost. Vide iusti religiosam mentem, quomodo undeque ex his, quæ acciderant appellationes locis imponit. Visitationem enim à Deo factam, volens quasi in columna ærea insculpere locum per appellationem, vocavit nomen loci, Dominus videt. hom. 47. in Genes. Montem illum Abrahamus quasi quoddam sua victoria monumentum esse voluit, in quo Deo inspectatore, divinus erga Deum amor cum humano erga filium amore in Abrahami pectore decertavit, Deique amor de amore filij gloriosam, licet incruentam victoriam, reportavit.

2058

Gen. 22
nu. 16.
& 17.

Genes. 22. Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vni genito propter me: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum. n. 16. & 17. D. Chrysost. Quantum enim ad voluntatem attinet, cruentaverat dextram patriarchæ, perfectumque obtulerat sacrificium: idcirco & Dominus, quasi sacrificio re ipsa consummato, laudat iustum & dicit, Tu quidem non pepercisti propter meum mandatum, ego autem peperci propter tuam obedientiam. Propter hanc tuam obedientiam remunerans te. Hic, qui per voluntatem tuam occisus est, in tantam multitudinem propagabit semen tuum, ut stellis & arenæ adæquetur. hom. 47. in Genes.

2059

Et alibi sic ait D. Chrysost. Vidistis patriarchæ fortitudinem? Vidistis animam adamante solidiorem, quam ille habuit ob magnam in Deum charitatem? Sacerdos pueri factus est, & proposito quidem cruentavit dextram, sacrificiumque obtulit; per

ineffabilem autem misericordiam Dei, salvo, & sano filio suo recepto redijt: & propter voluntatem prædicatur, coronaque fulgida redimijtur, & summum agonem certavit, & per omnia pietatem mentis suæ declaravit. hom. 48. in Genes. Multiplicabo semen tuum. Non solum ait Dominus unicum tibi filium Isaacum servabo, sed ipsum in tuis nepotibus ita multiplicabo, ut non unus, sed multiplex esse videatur, ut dum illum quilibet ipsorum moribus tuleris, illorum quisque alter Isaacus esse reputetur.

Genes. 23. Advena sum, & peregrinus apud vos: date mihi ius sepulchri vobiscum, & sepeliā mortuum meum. n. 4. D. Chrysost. Ut dicamus quod tanto superno præsidio fruens, & sic illustis factus, & in tantam multitudinem diffusus, proprium sepulchrum non possedit. Habebat enim sufficientes divitias mentis, & de alijs non erat anxius. Audiant, qui ubique suæ avaritiæ concupiscentiæ extendunt; imitenturque patriarcham, qui nullibi habuit locum, quo Saræ collocaret reliquias: tunc primum, quando ab ipsa necessitate compulsus est, emit agrum, & sepulcrum à filijs Heth. homil. 48. in Genes.

Et paulo infra sic ait Div. Chrysost. Qui tam clarus & spectabilis, & tantam apud Deum habens fiduciam, & apud omnes, qui ibi agebant in tanto honore erat, ut à filijs Heth rex nominaretur, neque gradum pedis possidebat. hom. 48. in Gen. Peregrinus apud vos. Neque enim peregrini vocabulum erubescit, qui è celesti patria peregrinus, totam terrarum orbem in exiliū homini assignatum à Deo indice firma fide credebat; quique Dei filium, in forma filij hominis, peregrinum in orbe futurum prævidebat.

Genes. 24. Ut adiorem te per Dominum Deum cæli, & terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos

habito:

2060

Gen. 23
num. 4.

2061

Gen. 23
num. 4.

2062

Gen. 24
num. 3.
& 4.

habito: sed ad terram, & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac. *Gen. 25 num. 7.*
 3. & 4. *D. Chrysost.* Adiuro, inquit, te per Dominum, Deum cæli, & Deum terræ. Vide quomodo & famulum docet, ut sciat uniuersorum conditorem. Nam qui dixit Deum cæli, & Deum terræ; omnem creaturam comprehendit. *homil. 46. in Genes.*

2063

Gen. 24 num. 3. & 4.

Et infra pergit D. Chrysost. Attendite quomodo veteres non quærebant substantiam multam, non diuitias, non seruos, & iugera agriorum, & tot, non externæ venustatis formam, sed animæ pulchritudinē, & morum uobilitatem. Nam quoniam videbat malitiam eorum, qui in Chanaanæ habitabāt, sciens quantum bonum sit fortitū coniugem istidem moribus viventem, præcipit seruo, & iuramentum adhibet, ut ex sua cognatione uxorem adducat Isaac. *hom. 48. in Gen. De nuptijs filij sollicitus ostenditur pater, ne si diu nuptias differat, ipse filius sibi aliquam de alienigenis puellam adamaret, & absque patris consensu eam sibi in uxorem ducere intenteret.*

2064

Gen. 25 num. 7.

Genes. 25. Fuerunt autem dies vitæ Abraham, centum septuaginta quinque anni. *num. 7. Div. Chrysost.* Postquam multisies Abraham in exemplum virtutis proponit, sic ait. Ne quis fortasse cavillettur, quod eandem rē sæpius inculcemus, & ubique ferè huius inferamus mentionem; istud esse, quod virum planè mirandum arguat, norit, & quos huius exemplum non movet, nulla venia dignos. Nam si alios alia, & alia in re præstantes ostenderemus, videri virtus executu difficilis posset, nec ulli mortalium vni possibilis vniversa, cuius vix partem quandam singuli præstantissimorum hominum absolvisent. *hom. 35. in Epist. 1. ad Cor.*

2065

Deinde sic progreditur D. Chrys.
 Cùm verò vnus virtutem omnem

animo suo complexus inueniatur, quam obsecro prætendent exultationem, qui post legem, post gratiā, cum his, qui ante legem, ante gratiā fuere, respondere virtutibus non potuerunt. *hom. 35. in Epist. 1. ad Cor. Dies vitæ Abraham Moyses annos appellavit, quia videlicet Abrahamus quælibet vitæ suæ breuem diem præ radio vitæ temporalis & præ desiderio vitæ æternæ longum annum esse reputabat.*

Gen. 25 num. 7.

Genes. 25. Fuerunt autem dies vitæ Abraham, centum septuaginta quinque anni. Et deficiens mortuus est in senectute bona, provec̃tæque ætatis, & plenus dierum. *num. 7. & 8. D. Chrysost.* Age adducamus ipsum in medium, aggrediamurque, & ostendamus vobis qualis fuerit philosophus. Primum patriam suam parvipendit. Nam egredere, inquit, ex terra tuar & mox egressus est: non alligatus fuit domui, alioqui non exivisset: non consuetudinis amicitia. Sed quid? Gloriam omnium potissimum & pecunias ille contempnit. Nam fugatis etiam hostibus, cum oblata essent spolia, accipere respuit. *hom. 21. in Epist. ad Ephes.* Eue: iunctque dies &c. Non per noctes, sed per dies. *vita Abraham supputatur, nihil enim egit per totam, quam duxit vitam, quod in tenebris foret occultandum, sed quidquid operatus fuit, dignum extitit, quod meridiana luce ostenderetur, ut exemplar virtutis ab hominibus exprimeretur.*

2066

Gen. 25 num. 7. & 8.

Matthæi 1. Liber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham. *n. 1. D. Chrysost.* Matthæus quidē, utpote Iudæis scribens, nihil amplius studuit ostendere, quā quia ex Abraham, & David Christus itrepe descēderat. Et statim ab ipsa generatione Christi sumit exordium. Nihil enim magis delectare Iudæum poterat, quā si Christum Abraham, & Davidis nepotem esse diceret. *ho. 1. in caput 1. Matth.*

2067

Matth. 1 num. 1.

De patre Abrahamo Iudæi homines maxime gloriabantur: ergo Matthæus dum

2068

Matth. 1

dum Christum Abrahami filium esse pro-
palabat, filios Abrahami ad illum in regē
accipiendum commovebat; nupte qui non
extraneum aliquem, sed sibi consanguineū
& qui frater esset ipsorum, regem sibi con-
situere ex precepto legis tenebantur, iuxta
illud Deut. 17. Eum constitues, quē

Deu. 17
num. 15.
Domnus Deus tuus elegerit de nu-
mero fratrum tuorum. Non poteris
alterius gentis hominem regem fac-
cere, qui non sit frater tuus. n. 15.

2069
Matt. 3,
num. 9.
Matthai 3. Et ne velitis dice-
re intra vos: Patrem habemus A-
braham: dico enim vobis, quoniam
potens est Deus de lapidibus istis
suscitare filios Abraham. n. 9. D. Chryf.
Quia ergo eos superbum sapere de
parentum nobilitate cognoverat: &
hanc illis perditionis esse causam,
atque hinc in ultimam eos sciebat
præcipitatos esse desidiā, satis ne-
cessariō radicem arrogantiae huius
incidit. hom. 11. in caput. 3. Matthai.

2070
Matt. 3
num. 9.
Et infra. Nolite ergo in eis
de vitijs permanere, nec solito præ-
textu velare culpas vestras, Abrahā;
Iaac, & Iacob superba voce resonā-
tes, ac de sanctorum vobis parētum
nobilitate plaudentes. Hæc verō
dicit, non quod prohibeat eos sese ex
illis genitos confiteri: sed quod pro-
culdubio moneat, ne præclaræ illi
iustitiæ confidant parentum, cum
tanta illi squalleant viciositatis in-
curia. eadem hom. 11.

2071
Matt. 3
num. 9.
Et iterum sic ait D. Chryf. Con-
sidera verō quemadmodum Patriar-
chæ honore servato, istos ad studi-
um correctionis hortetur. Dicendo
enim, Ne velitis dicere, quoniam
patrem habemus Abraham: non ait,
nihil vobis prodesse potest patriar-
cha: sed mitius quodammodo id lo-
cutus, ac lenius, potest, inquit, De-
us de lapidibus istis suscitare filios
Abrahæ. hom. 11. in cap. 3. Matthai.

2072
Matt. 3
num. 9.
Et postea exponens illud: Quon-
iam potens est Deus: sic ait D. Chryf.
Ne, inquit, putetis, quoniam si pe-
reatis ipsi, absque filijs, orbūque

patriarcham Deus esse patiatur. Nō
erit istud, omnino non erit. Ded-
enim possibile est etiam de lapidibus
filios ei suscitare, atque ad nobilita-
tem propinquitatis eius adducere.
Siquidem & ante sic factum est. Ho-
mines quidem ex lapidibus fieri talis
est, quale fuit puerum de sterili ma-
tre procedere, Quod etiam prophe-
ta significans, Aspiciat, inquit, in
solidam petram, de qua excisi estis:
& in foveam lacus, de quo effossi
estis. Aspiciat ad Abraham patrem
vestrum, & in Saram, quæ genuit
vos.

Deinde sic progreditur Div. Chrysof.
Huius igitur illos prophetiæ admo-
nens: & ostendens quoniam prius
quoque tam admirabili modo eum
fecisset parentem, ut quodammodo
ex lapidibus ei filium dedisse videat-
ur, nunc quoque istud dici esse pos-
sibile. hom. 11. in cap. 3. Matt. Ne
velitis dicere intra vos. Adeo enim
vana est de parentum nobilitate gloriatio;
ut nec etiam superbus homo audeat se ex
ternis oris sermonibus de parentum gloria
sublimare, sed solis internis cordis dictis
se velis gloriari.

Ioannes 8. Abraham pater vel-
ter exultavit, ut videret diem meū:
vidit, & gavisus est. n. 56. D. Chryf.
Itaque illos Abrahæ alienos præbat;
siquidem ex his, quibus ille gavi-
sus est, tristantur. hom. 54. in cap. 8.
Ioannis. Ut videret diem meum: Dī
suū ultimum visus fuit diem. Christus
nuncupavit, ac si illam præsentem diem
suū esse exultaret. In quo totam vitam
hominum sanguinem effuderit; animamque
ad redimendos homines exhalavit.

Act. 7. Deus gloria rapavit
patri nostro Abraham, tūc erat in
Mesopotamia, priusquam moraretur
in Charran. n. 2. D. Chryf. Dei
conspicuum assequutus tunc Abra-
ham, licet etiam progenitores habe-
ret Peisā, & in aliena terra esset.
Et quare in principio vocat Deum,
gloria Deum? Quoniam ignobilis
glorio.

2073

Esi. 51
Matt. 3
num. 9.

2074

Ioan. 8.
n. 56.

2075

Act. 7.
num. 2.

gloriosos fecit, & ut deceat, quod si illos glorificavit, multò magis ipsos. *hom. 15. in Acta Apost. Cum D. Stephanus à Deo Abrahamum toto orbe gloriosum factum predicaret, ipsum Deum, Deum gloria nominavit; ac si Deus hominem reddere gloriosum sibi pro gloria vendicaret.*

2076

*Ad Gal.
cap. 3. n.
7. & à
nu. 26.*

Epist. ad Gal. cap. 3. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abraham. n. 7. & infra. Omnes enim filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu. Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus, neque Græcus, non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu. Si autem vos estis Christi: ergo semen Abraham estis, secundum promissionem hæredes. à n. 26. D. Chrysost. Prius ostendit quod fides redderet filios patriarchæ: Scitote, inquiens, qui ex fide sunt, hos esse filios Abraham. Nunc verò demonstrat eosdem esse filios Dei. Omnes enim, inquit, estis filij Dei per fidem, quæ est in Christo Iesu: per fidem, non per legem. in cap. 3. Epist. ad Gal.

2077

*Ad Gal.
cap. 3. n.
7. & à
nu. 26.*

Deinde sic progreditur Div. Chrysost. Quoniam rem magnam dixit, & admirabilem, explicat modum, quo fiunt filij Dei: Quicunque enim in Christum baptizati estis, Christum induistis. Etenim si Christus est Filius Dei, tu verò illum induisti, cum habes Filium in te, & in illum per similitudinem transformatus es, in eandem cognationem, vnamque speciem perductus es. ad hunc locum.

2078

*Ad Gal.
cap. 3. n.
7. & à
nu. 26.*

Et ad illud: Non est Iudæus; neque Græcus &c. sic ait. Cum enim dixisset, Omnes facti sumus filij Dei per fidem, non hæcenus constitit, sed quærit etiam ampliùs aliquid invenire, quod evidentiùs approbare queat propiorem erga Christum societatem. Cumque dixisset, Christum induistis, ne hoc quidem dicto

contentus est, sed explanans illud ultra talem coniunctionem progreditur, & ait: Omnes vnum estis in Christo, hoc est, eandem formam, eandem figuram habetis omnes, videlicet Christi. ad locum citatum cap. 3.

Tandem sic concludit D. Chrysost.

Quid his verbis esse possit magis stupendum, aut reverendum? Qui prius erat Ethnicus, aut Iudæus, aut servus, nunc obambulat formam gestans, non Angeli, neque Archangeli, sed vniuersorum Domini, atque in se se Christum repræsentat, ad finem cap. 3. Vnum estis in Christo Iesu. Ergo omnes filij Abraham, qui & filij Dei sunt, ita vnanimes esse debent per mutuum, quod se diligant amorem, ut ex omnibus non magna hominum multitudo, sed unus solum homo, qui Deum hominem referat, ipsius Abraham filium exsurgere videatur.

Epist. ad Hebræos cap. 2. Nullam enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. nu. 16. D. Chrysost. Multam Dei benignitatem volens Paulus demonstrare, & charitatem, quam circa genus humanum habuit. Ille, inquit, non apprehendit naturam Angelorum, sed nostram. Quare non dixit, suscepit, sed isto verbo usus est, Apprehendit? Ex metaphora insecutionum eos, qui aversi sunt, & omnia facientium, ut fugientes occupent, & ut resiliences apprehendere valeant. hom. 5. ex cap. 2.

Deinde sic progreditur D. Chrysost. Aufugientem quippe ab ipso naturam humanam, & procul aufugientem (ceramus autem longè prolixi) insecutus apprehendit: ostendit quoniam misericordia sola, & gratia, & cuncta, quam de nobis habuit, hoc fecit. hom. citata. Non dixit nusquam Angelum apprehendit, sed Angelos, ac si vnum hominem Abraham filium Angelis omnibus in amore præferret: velletque potius se uni hominum, quam omnibus Angelis amoris vinculis colligare: non Angelorum, sed amore hominum factus homo.

Epistola

2079

*Ad Gal.
3. nu. 7.
& à nu.
26.*

2080

*Epist. ad
Heb. 2.
à n. 16.*

2081

*Heb. 2.
à n. 16.*

2082
AdHeb. 11. nu. 17. 18. 19.
Epiſt. ad Hebræos, cap. 11. Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui ſulceperat repromiſſiones, ad quem dictum eſt: quia in Isaac vocabitur tibi ſemen: arbitrans quia & a mortuis ſulcitare potens eſt Deus: vnde eum, & in parabolam accepit. n. 17. 18. 19. D. Chryſoſt. Quid ergo? Ignorabat Deus, quia fortis erat ille vir, & animo generoſo? Quare ergo eum tentabat? Non ut ipſe cognosceret, ſed ut alijs demonſtraret, & manifeſtam eius fortitudinem conſtitueret vniverſis. hom. 25 in cap. 11.

2083
AdHeb. 11. nu. 17. 18. 19.
Poſtea ſic progreditur: Deinde ne quis putet, quod deſperans hoc fecerit, & per hoc præceptum, fidem illius promiſſionis amilerit, ſed cognoscat, quod re vera, & hoc fidei fuerit, atque etiam illam habuerit fidẽ, licet videretur huic repugnare, cum tamen non repugnarit. Non enim humanis ratiocinationibus virtutẽ Dei penſabat, ſed fide cuncta gerebat. eadem hom.

AdHeb. 11. nu. 19.
Et exponens illud. Vnde eum in parabolam accepit, nu. 19. ſic ait D. Chryſoſt. Hoc eſt in exemplo, in ariete inquit, Quomodo hoc? Ariete quippe occiſo iſte ſalvatus eſt. Proinde per arietem eum accepit, illum pro iſto occidens. Hæc autem typi quidam erant: hic enim Filius Dei eſt, qui occiſus eſt. hom. item 25.

2084
AdHeb. 11. nu. 17. 18. 19.
Et tandem ſic pergit D. Chryſoſt. Contemplantur mihi clementiam Dei quanta ſit. Quoniam enim magna quædam danda erat hominibus gratia: volens non quaſi ex gratia, ſed velut ex debito illud facere, perſuaſit primum homini, ut filium ſuum traderet pro præcepto Dei: ut nihil magnum ipſe videatur facere, Filiũ ſuum tradendo. Siquidem homo ante ipſum hoc fecerit, ut hoc non ex gratia facere exiſtimaretur, ſed debito recompenſarer. Quos enim diligimus, & hoc eis donare volumus ut putemur ab eis primum aliquid

accepiffe: & ſi illis nos cuncta donaverimus, & gloriamur ex illo magis, quod accepimus, quàm ex illo, quod donamus: & non dicimus, quia hoc ei donavimus, ſed hoc ab eo accepimus. Vnde eum in parabola, inquit, recepit, hoc eſt velut in ſimilitudine. Velut enim in parabola erat aries Isaac, aut velut typus. Quoniam enim abſolutum erat ſacrificium & occiſus Isaac, quantum attinebat ad voluntatem illius, propterea illũ redonavit Patriarchæ. hom. cit. Quid eſt: Eum in parabolam accepit? Hoc eſt in typum filij alterius accipiendi, quem Aternus Parens patri fidelium pro Iſaaco ſibi oblato dare decreverat. Qui amore ſuorum ad ludibrium inimicorum ſibi irridentiũ parabola erat futurus, & amore ſuorum tandem moriturus.

Ex D. Auguſtino.

Gen. 11. Tulit itaque Tharẽ Abram filium ſuum, & Lot filium Aran, filium filij ſui, & Sarai nũrum ſuam, vxorem Abram filij ſui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, ut irent in terram Chanaan: veneruntque vſque Haran, & habitaverunt ibi. num. 31. D. Auguſt. lib. 16. de Civit. Dei. Sicut ergo ſcriptura ſancta indicante didicimus: In regione Chaldæorum natus eſt Abraham; quæ terra ad regnum pertinebat Aſſyriorum. Apud Chaldæos autem iam etiã tunc ſuperſtitiones impiæ prævalebant, quemadmodum per cæteras gentes. Vna igitur Tharæ domus erat, de quo natus eſt Abraham, in qua vnus veri Dei cultus, & quantum credibile eſt, in qua ſola etiam hebræa lingua remaneſſet: quamvis & ipſe, ſicut iam manifeſto Dei populus in Agypto, ita in Meſopotamia ſerviſſe Dijs alienis Ieſu Nave narrante referatur. cap. 12.

Et infra ſic pergit D. Auguſt. Proin-

2085

Gen. 11 nu. 31.

2086

Gen. 11
num. 31.

Proinde sicut per aquarum diluviū vna domus Noe remanserat ad repandum genus humanum: sic in diluvio multarum superstitionum per univēsum mundum vna remanserat domus Tharæ, in qua custodita est plantatio Civitatis Dei cap. 12. Tullit itaque. *Non sine uxore maritum ferre voluit, ne Abram filius eius faminam aliam adamaret: vel amore Sara ductus iterum in Chaldaam non sine periculo idololatriæ, remearet.*

2087

Gen. 12
num. 1.

Genes. 12. Dixit autem Dominus ad Abram: Egrede de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrabo tibi. n. 1. Div. August. lib. 2. retrac. Quod dixi ex Abraham cæpisse gentem Hebræorum, est quidem & hoc credibile, ut Hebræi velut Habraei dicti esse videantur: sed ex illo veriùs intelliguntur appellari qui vocabatur Heber, tanquam Hebræi, de qua re lib. 16. de Civitate Dei satis disserui, cap. 16.

2088

Gen. 12
num. 1.

Et alibi in tom. 10. sic ait D. Aug. Abraham pater noster radicem fidei nominisque Christiani habebat, qui cum ex proprietate genuina ad incerta, atque peregrina iuberetur exire, tota devotione complerit, cui in re tam dura, nulla dubitatio fuit, sed sententiam Dei tanquam qui optare videretur, accepit. Egrede, inquit. Erat novum probationis genus habenti propria, exilia indicare peregrina, ingerere laborem itineris quiescenti, imperare penuria possidenti, & tantarum facultatum domino necessitatem imponere peregrinandi. Libenter tamen fides accepit, quicquid arduum videbatur incredulis. Serm. 68. de temp.

2089

Gen. 12
num. 1.

Deinde sic progreditur D. August. Cui non est magis dulce proprium tugurium, quam palatia peregrina, & voluntaria cala, quam digesta prætoria? Leve cuiquam non est, dimittere propria, & lectari aliena incerta, dimittere quod scias, quæ-

re quod ignoras. Quis enim propria sine dolore deseruit, aut sine lachrymis dereliquit? Cui non est durum illos consocios natalium parietes, dulcia illa limina, atque amabilem larem, quem, & parentum memoria, & ipsius infantia rudimenta commendant: ubi cunabula illa novi, & mox orientis hominis famulabantur, ubi secuta ludens infantia inter lucis primordia aut pueriles annos simplicitate felices, quos sibi inter læcios, atque ipsius ætatis iusus vernaculo genuina solo necessitas exhibebat? Inter hæc ergo tam blanda, tam dulcia, quæ omni fuerant difficultate relinquenda, Exi, ait de terra tua. Serm. citato.

Et iterum D. Chrysost. Quis hæc sine fidei viribus libenter audiret? Levius probaretur, si vel nomen loci, quod perrexisset, audiret. Proficiiscitur, pergit, socia scilicet credulitate, coniuge comite it securus, it fretus, promissum sibi fidei laboribus exacturus, plūs sperans de incerto, quam faciat securus de proprio. It ergo per desertas solitudines, per invias sedes, per naturæ secreta, ubi hominis vestigium necdum rudis terra cognoverat: & inter illa omnia quæ Dei imperio dereliquerat, non tugurium, non casam, sed inter ipsa camporum silescuntium formidolosa secreta, hospes tantummodo cæli, terræque, nullum suffugium, quod diverteret, inveniebat. Serm. de tempore 68. Egrede. Quasi frugiferam arborem de terra nativitatis suæ alieno in solo transplantandam dominus Abraham eradicavit, voluit enim plures alienigenarum nationum populos dulcissimis tantæ arboris fructibus saturari.

Genes. 12. Dixit autem Dominus ad Abram: Egrede de terra tua, &c. nu. 1. D. August. lib. 16. de Civ. Dei. Quod autem iam in Melopotamia constituto, hoc est, iam egresso de terra Chaldaeorum, dixit Deus, Exi de terra tua, & de-

co 112.

2090

Gen. 12
num. 1.

2091

Gen. 12
num. 1.

cognitione tua, & de domo patris tui. nō ut corpus inde eijceret, quod iā fecerat; sed ut animā evelleret, dicitur. Nō enim exierat inde animo, sed spe redeūdi, & desiderio tenebatur, quæ spes, & desiderium. Deo iubente, ac iuvante, & illo obediēte, fuerat amputandum. *cap. 15.*

2092 *Et tom. 6. lib. 12. contra Faustū ait D. Aug.* Quis alius in Abraham exijt de terra sua, & de cognitione sua, ut apud externos dicitur, & locupletetur, nisi qui, relicta terra, & cognitione Iudæorū, unde secundum carnē natus est, apud gētes ita præpoller, & prævalet, ut videmus. *ca. 25.* De terra tua. *Tuā tibi inbeo dimittere terrā, & in terrā non tuā impero cōmigrare: non enim soli, sed calis esse te desidero possessorem.*

2093 *Gen. 12.* Dixit autē Dominus ad Abrā, Egredere &c. *n. 1. D. Aug. tom. 10.* Audivimus Dominū beato Abrahamæ dicēte, Egredere de terra tua, & de cognitione tua, & de domo patris tui. Omnia enim, quæ in veteri testamēto conscripta sunt, novi testamenti typū, & imaginē prætulerūt, sicut Apostolus dicit, Omnia enim in figura contingebant illis. Quod tūc in Abrahamā corporaliter lagimus factū, spiritualiter in nobis videmus impletū. Terra nostra caro nostra est. Et bene de terra nostra egredimur, quādo carnales cōsuetudines deserētes, Christi vestigijs in-hæremus. *serm. 34. in Appendice.*

2094 *Deinde sic pergit D. Aug.* Nō tibi videtur feliciter de terra sua, id est, de se ipso egredi, qui de superbo efficitur humilis, patiens ex iracūdo, castus ex luxurioso, largus ex cupido, benignus ex invidio, placidus ex cruento? Verē fratres, feliciter de terra sua egreditur, qui pro Dei amore taliter cōmutatur. *eodē ser. 34. in append.*

2095 *Adhuc sic progreditur D. Aug.* Deniq; etiam in collocacone privata ita loqui consuevimus, ut si aliquis malus homo subitō bona opera cæperit exercere, dicamus de illo, exijt iste de se. Et verē bene de se exijisse dici-

tur, qui, repudiatis vitijis, virtutibus delectatur. *serm. 34. in app.* Egredere de terra tua, *Futurus, non terrenus, sed celestis; de terra ergo ut calum ingrediaris, egredere.*

Gen. 12. Egredus est itaque Abraham, sicut præceperat ei Dominus, & ivit cū eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram, cū egredetur de Harān. *n. 4. D. Aug.* Proce-dat in medio sanctus illē Abraham, & suo nos doceat exemplo possidere virtutem charitatis, quæ omnia credit: qui non est cunctatus ad vñā vocatīonem relinquare patriam sedem, domum, familiam. Omnia relinquitur, ut Domino præcipienti pareatur. Exi, inquit ei Deus, de cognatione tua, &c. *n. 1.* Nec apud se iste sanctus cogitavit, aut dixit, Quod eam, cui me committam, in quam terram vadam? Sed statim, atque audivit, surgit, currit, festinat, accelerat. *serm. 46. de temp.*

Deinde sic progreditur D. Aug. Terram promissam non videt, sed credēdo eam firmiter retinet, ambulat recto itinere, nec oberrantibus vestigijs alibi, quā de buit, declinavit: quia qui eum ad ignotam terram mittebat, non dimittebat. Nec eum ipse fecellit. Reddatur merces credenti, ad terram pervenit, dilatur, multiplicatur: ex paupere efficitur dives, ex ignobili potens, ditatur omnibu. bonis. Et in illo impletur quod Dominus in Evangelio suis discipulis promisit, dicens: Si quis dimiserit domum, aut agrum, aut parentes causa nominis mei, in hac vita centuplum accipiet, & in futuro sæculo vitam consequetur æternam. *cap. 4. in serm. citato.*

Et alibi in tom. 5. lib. 16. de Civit. Dei sic ait D. Aug. Quomodo potest hoc verum esse, si post mortem patris sui exijt de Charrā? Cū enim esset Thara septuaginta annorum, sicut supra intimatum est, genuit Abraham: cui numero aditis septuaginta-

Quingia-

Gen. 12
num. 1.

tuaginta quinque anni, quos agebat Abraham, quando egressus est de Charra, sunt anni centum, & quadraginta quinque. Tot igitur annorum erat Thara, quando exijt Abraham de illa Mesopotamiz civitate. Agebat enim annum ætatis suæ septuagesimum quintum, ac per hoc pater eius, qui eum septuagesimo vitæ suæ anno genuerat, agebat, ut dictum est, centesimum, & quadragagesimum quintum annum. Non ergo inde post mortem patris, idest, post ducentos quinque annos, quibus pater eius vixit, egressus est, sed annus de illo loco perfectionis eius, quoniam ipsius septuagesimus quintus erat, procul dubio patris eius, qui septuagesimo vitæ suæ anno genuerat, centesimus, quadagesimus, quintus fuisse colligitur. cap. 15.

2099

Gen. 12
num. 4.

Postquam D. Augustin. literalem solutionem apposuit, sic proponit moralem: Soluta est autem quæstio ista, & aliter, ut septuaginta quinque anni Abraham, quando egressus est de Charra, ex illo computarentur, ex quo de igne Chaldæorum liberatus, non ex quo natus est, tanquam tunc potius natus habendus sit cap. 15. Ergo Abraham ex eo solam tempore anni computantur ætatis, ex quo per Dei amorem ferre voluit ignis ardorem, ac si septuaginta anni, quos egit priusquam incendium pro cultu Dei veri sustineret; digni non essent, qui pro annis vitæ suæ possent computari.

2100

Gen. 12
nu. 13.

Genes. 12. Dic ergo obsecro te, quod soror mea sis: ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tuam. num. 13. D. August. lib. 16. de Civit. Dei. Vbi vxorem suam dixit sororem, nihil mentitus, vxorem tacuit, tacuit, non negavit, coniugis tuendam pudicitiam committens Deo, & humanas insidias cavens, ut homo: quoniam si periculum, quantum caveri poterat, non caveret, magis tentaret Deum, quam speraret in Deo. cap. 19.

2101

Et alibi in tom. 6. lib. 22. contra Fauf.

rum sic ait D. Aug. Hoc Abraham factum lenocinio simile videtur; sed non valentibus ex illius æternæ legis lumine à peccatis rectè facta discernere: quibus & constantia pertinacia videri potest, & virtus fiduciæ vitium putatur audaciæ: & quæcumque similiter obijciuntur, quasi non rectè agentibus, à non rectè cernentibus. Neque enim Abraham flagitio consensit vxoris, eiusque vendidit adulterium. 33.

Gen. 12
nu. 13.

Et infra sic iterum loquitur D. Aug. Ipse coniugē castam, & casto corde sibi coherentem, de cuius animo, ubi pudicitia virtus habitabat, nullo modo dubitabat, tacuit vxorē, dixit sororē: ne se occiso, ab alienigenis, atque impijs captiva possideretur. certus de Deo suo, quod nihil eam turpe, ac flagitiosam perpessi sineret. Nec eum fides, ac spes fefellerit: Namque Pharaon territus monstris, multique propter eam malis afflictus, ubi eius esse vxorem divinitus didicit, illam cum honore restituit. cap. 33.

2102

Gen. 13
nu. 13.

Adhuc iterum in eodem lib. sic querit D. Aug. Dicit aliquis; Cur non potius ista de Deo suo præsumpsit Abraham, ut scire non timeret vxorem? Nunquid enim Deus ab illo mortem non poterat repellere, quā timebat, eumque: cū coniuge sua ab omni perniciē in illa peregrinatione tutari, ut nec vxor eius, quāvis esset pulcherrima, appetteretur ab aliquo, nec propter illam ipse necaretur? Poterat sanè hoc efficere Deus, quis ita sit demens, ut hoc neget? Sed si interrogatus Abraham, illam sœminam suam esse indicaret vxorem, duas res tuēdas committeret Deo, & suam vitā, & coniugis pudicitia. Pertinet autē ad sanā doctrinā, quando habet quod faciat homo, non tentare Dominū Deum suum. cap. 36.

2103

Gen. 13
nu. 13.

Idque probat D. Aug. exēplo Christi Domini, & sic ait; Neque enim ipse Salvator non poterat tuari discipulos suos, quibus tamē ait: Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliā. Cuius rei

Deut. 6
nu. 16.

2104

Matt. 4
num. 7.
Matth.
10. nu.
10.
Luc. 10
nu. 10.
Matt. 2
nu. 14.
Ioan. 7.
nu. 10.

rei prior exemplum præbuit, nam cum potestatem haberet ponendi animam suam, nec eam poneret, nisi cum veller; in Ægyptum tamen infans portantibus parentibus, fugit: & ad diem festum non evidenter, sed latenter ascendit, cum alias palam loqueretur Iudæis irascensibus, & inimicissimo animo audientibus, non tamen volentibus in eum mittere manus, quia nondum venerat hora eius: non cuius horæ necessitate cogere mori, sed cuius horæ opportunitate dignaretur occidi. Qui ergo palam docendo & arguendo, & tamen inimicorum rabiem valere in se aliquid non sinendo, Dei demonstrabat potestatem: idem tamen fugiendo, & latendo, hominis instruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habeat quod faciat, ut quod cavere oportet, evadat. c. 36.

2105
Act. 9.
nu. 25.
2 Cor.
11. nu.
33.

Exemplum deinde apponit D. Pauli sic. Neque enim & Apostolus Paulus desperaverat adiutorium, protectionemque divinam, fidemque perdiderat, quando per murum in porta submissus est, ut inimicorum manus effugeret. Non ergo in Deum non credendo sic fugit, sed Deum tentando fugere noluisset, cum sic fugere potuisset. eodem cap. 36.

2106
Gen. 12
nu. 13.

Tandem sic concludit D. Aug. Proinde cum inter ignotos propter excellentissimam pulchritudinem Saræ, & eius pudicitia, & mariti vita esset in dubio, nec utrumque tueri posset Abraham, veruntamen vnum horum posset, id est, vitam: ne Deum suum tentaret; fecit quod potuit: quod autem non potuit, illi commisit. Qui ergo se hominem occultare non valuit, maritum se occultavit, ne occideretur: uxorem Deo credidit, ne pollueretur. cap. 36. Dic ergo obsecro te. *Optimus sane maritus, qui uxoris sue, non ut ancille imperabat; sed ut sibi æqualem obsecrabat.*

2107

Gen. 13. Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse, & uxor eius, & omnia,

quæ habebat, & Lot cum eo ad Australé plagâ. Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti, *ni. 1. & 2. D. Aug. exponens etiam illud Luc. cap. 16.* Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinu Abraham. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno, *nu. 22. sic ait.* Nunquid verè ille pauper meritò illius inopiæ ablatum est ab Angelis, dives autem ille peccato divitiarum suarum ad tormenta missus est? In illo paupere humilitas intelligitur honorificata. Breviter probò, quia non divitiarum, sed superbia in illo divite cruciabatur. Certè illè pauper in sinu Abraham sublatus est.

Gen. 13
num. 1.
& 2.

Luc. 16
nu. 22.

De ipso Abraham dicit scriptura quia habebat hic plurimum auri, & argenti, & dives fuit in terra. Si qui dives est ad tormenta rapitur, quomodo Abraham præcesserat pauperem, ut ablatum in sinum suum susciperet? Sed erat Abraham in divitiis pauper, humilis, tremens omnia præcepta, & obaudiens. Usque adeo autem pro nihilo habebat illas divitias, ut iussus à Domino filium suum immolare, qui servabat divitias. *In Psalm. 85. Tunc pramittitur, quod Abraham dives ab Ægypto ascenderit in terram promissionis, aurum enim, & argenti metallis, quasi alis auratis, & argentatis, quarum pennis, seu pecuniarum pennis pauperum sublevarat, se ipsum caelestem alitem in caelum potuit ascendendo levare.*

2108

Gen. 22
num. 1.

Genes. 13. Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti, *num. 2. Div. August.* Abraham, Isaac, & Jacob habebant non paucas divitias, sicut fidelissima scriptura testatur: multos tamen venturos ab Oriente, & Occidente, & non supra ipsos, vel extra ipsos, sed cum ipsis recubituros in regno caelorum, ille ipse, qui propter nos factus est pauper, cum verè dives esset, verissima promissione prædixit. Et quavis superbus dives, qui indueba-

2109

Gen. 13
num. 2.

Matt. 8
nu. 12.
Luc. 16
nu. 22.

tur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide, mortuus apud inferos torqueretur: tamen, si pauperis vlcerosi, qui ante ianuam eius contemptus iacebat, misertus fuisset, mereretur & ipse misericordiam. Et si pauperi illi meritum esset inopia, non iustitiis non utique ab Angelis in Abraham gremium, qui dives hic fuerat, tolleretur. *Epist. 89.*

2110

Gen. 13
num. 2.

Luc. 16

nn. 22.

Deinde sic progreditur D. Aug. Sed ut nobis ostenderetur, nec in isto paupertatem per se ipsam divinitus honoratam, nec in illo divitias fuisse damnatas: sed in isto pietatem, in illo impietatem suos exitus habuisse: sic suscepit impium divitem cruciatus ignis, ut tamen pium pauperem susciperet sinus divitis. Qui sane cum hic dives viveret, divitias sic habebat, & eas prae Dei praeceptis tam parvi pendebat, ut etiam cum ipsius filij immolatione nollet offendere Deum iubentem, quem suarum divitiarum, & sperabat, & optabat heredem. *eadem Epist. 89.*

2111

Gen. 13
num. 2.

Et tandem ex aliorum sententia, quam tamen approbat, sic concludit D. August. Dicunt, ideo Patres antiquos non vendidisse omnia, quae habebant, & dedisse pauperibus, quia hoc eis non praeceperat Dominus. Nondum enim revelato testamento novo, quod non fieri, nisi plenitudine temporis oportebat, nec eorum virtus fuerat revelanda, qua virtute hoc eos facillime posse, Deus in eorum cordibus noverat, qui testimonium illis tam insigne perhibebat, ut cum sit omnium sanctorum Deus, tanquam de praeceptis amicis suis dicere dignaretur: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, hoc mihi nomen est in aeternum. *Epist. 89.* Frat autem dives valde. *Recte sacer scriptor promissus,* Ascendit ergo Abraham. *n. 1. Ne quis Abraham pondere divitiarum adeo oneratum crederet, ut ipsum in ascensu ab Egypto ad Palaestinam, hoc est a solo in caelum posse impediri, arbitraretur.*

Gen. 13
num. 1.

Gen. 13. Ecce universa terra coram te est: Recede a me obsecro. Si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. *n. 9. D. August.* Hinc fortassis est: Quia est inter homines pacifica consuetudo, ut quando terrenorum aliquid partiendum est, maior dividat, minor eligat. *lib. 16. de Civit. Dei, cap. 20.* Universam terram in oculis Lot merito Abram esse dicebat, quia in oralis ipsius Abra nihil de universa terra, sed eam, in quo stellas suorum filiorum imagines inspecturus erat, apparebat.

2112

Gen. 13
num. 9.

Genes. 15. Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. *nn. 6. D. August. in questionib. ex veteri testamento.* De Abraham, & eius fide, quia meruit ceterorum fidelium pater appellari. Huius Patriarchae fides tam praecipua, & admirabilis fuit, ut ceteri iusti patrem hunc credulitatis Dei iudicio fateantur. Nec sit aliquis Deo dignus, & charus, nisi eius filius fuerit appellatus. Prerogativa enim honoris eius, ac meriti fides est, quam cum rebus incredibilibus dare non ambigit. Inter cetera etiam Salvatorem videre dignus extitit in specie tunc futurae incarnationis, dicente, & probante Domino ad Iudaeos: Abraham pater vester cupivit, ut videret diem meum, vidit, & gavisus est. *quest. 117.*

2113

Gen. 15
num. 6.

Sic progreditur D. August. Qui enim merito fidei pater factus est, dignum fuit, ut futurorum filiorum suorum spem praevideret, quae proptio, & provido Deo hereditatis gratia ab humano, & pio patre in filios obsequentes redundaret. Videamus nunc quid credidit fides haec, ut ad tantum honorem, & gloriam divino iudicio perveniret. Fidem laudavimus, sed quid credidit, nondum diximus. Educens etenim hunc Dominus, ostendit ei stellas caeli, & dixit, si potes numerare eas? Sic erit semens tuum: & credidit Abraham.

Ioh. 8
nn. 36

2114

Gen. 15
num. 6.

Abraham Deo, & reputatum est i ad iustitiam. Non magnum est t credidisse Deo, nisi quod credidit, mundum non credendum, & stultum iudicet, quia istud in spe rerum naturæ non est. Vnde Abraham vnus è mundo, quia hoc credidit, segregatus à mundanis, iustificatus est. *eade quæst. 117.*

2115 *Gen. 15 num. 6.* Et iterum sic ait D. Aug. Fortior nā que, & plenior fides est, cum se incredibilibus magis committit. Vnde Abraham, & admirabilis fidei est, & cordis peritissimū & illud credit, quod incredibile est, & huic se committit, cui nō credere, & stultū est, & periculolum. Fidē enim nostrā hoc probat rationabilē, quia nō de alio, quā de Deo credit, possit ipsum, quod promittit. Hoc ergo fidei propugnaculū est, hic triūphus. *eade. q. 117.*

2116 *Gen. 15 num. 6.* Et adhuc inferius pergit D. Aug. Cur non laudanda fides est, quæ tantum dat creatori, quantū creatura posse negatur? Magnus ergo, & admirabilis Abraham, qui contra mundi sententiam Deo credere nō dubitavit, quia facere potest, quod promittit. Natura Chaldaeus, magister credulitatis apparuit: quāvis Astrologiæ peritus, Deū tamen præposuit humano consilio, dignū æstimans, si hoc credatur de Deo, quod quomodo fiat, investigari nō possit. Infirmitatē enim suā Dei potentia confirmavit, quia ad maiestatis suæ vnicā magnitudinem protestandā Deus facere disponderet quæ impossibilia, & inaudita sunt mūdo, quo factō ostenderet se Dominū creaturæ, ut creatura subijceret se ei: cum hoc cæteris omnibus impossibile videretur, quorū incredulitate plus sublimatur fidelissimus Abraham. *eadem q. 117.*

2117 *Gen. 15 num. 6.* Pulchre iterū D. Aug. loco citato. Fides enim eius, incredulorū pæna est: incredulorū perfidia, gloria eius est. Nā fidelī est pater, & infidelī est index. Huius enim exēplo, & boni æterna vita donatur, & malis æter-

na dābuntur supplicia. Illo enim tēpore, quo mūdus adhuc scientia parvulus erat, nec signis, ac prodigijs, quæ ad fidē attraherēt, illustratus, Deo cōtra sciētiam suam, fidē non negavit, *q. 117.*

Et tom. 10. exponens eundē textū, Credidit Abraham Deo, & deputatū est illi ad iustitiā. sic ait D. Aug. Ecce hinc opere iustificatur ex fide, & quidquid illi legali posset observacione cōferri, totū credulitas sola donavit. Ipse sibi fuerat lex, qui legē nō acceperat, natura tamen quidquid legis fuerat, observabat. *ser. 37. de temp. 68.* Et reputatū &c. ad iustitiā. *Vi iuste incredulos filios condemnaret, qui nec tantū patris exēplo Deo crederent, sed iā datum Abraham filium, in solutū omnium ei olim promissum, in sua obstinati perfidia acceperant.*

Gen. 15. Et respondens Dominus, sume, inquit, mihi vacca triennē, & capram trimam, & arietē annuum triū, turturē quoq; & columbā. Qui tollens vniuersa hæc, diuisit ea per mediū, & vtrasq; partes cōtra se alternitè posuit; aues autē nō diuisit. Descēderuntq; volūcres super cadaver, & abigebat eas Abrahā. *9. 10. & 11. D. Aug.* Aves autē nō diuisit, quoniā carnales inter se diuisi sunt, spirituales autē nullo modo: sive a negotiis conversationibus hominū se removeant, sicut turtur, sive inter illas degant, sicut colūba. Vtrasq; tamen avis est simplex, & innoxia significans & in illo Israhelico populo, cui terra illa danda erat, futuros in diuiduos filios promissionis, & hæredes regni in æterna felicitate mansuros. *lib. 16. de Civit. Dei, cap. 24.*

Et ad illud. Descēderuntq; &c. *num. 11.* Sic ait D. Aug. eodem lib. 16. de Civ. Dei. Aves autē descēdentes super corpora, quæ diuisa erant, non boni aliquid, sed spiritus indicant acris huius, paltum quemdam suū de carnaliū diuisione quærentes. *cap. 24.*

Et iterum ad illud, Et abigebat eas Abraham. *lib. 16. de Civ. Dei, cap. 24.*

Gen. 15
num. 11.

Abram. Quod autem illis confedit Abraham, significat, etiam inter illas carnalium divisiones, veros vsque ad finem sæculi, perseveraturos fideles. eodem cap. 24. Et abigebat eas Abram. Perseverantia Abre in abigendo designatur; non enim semel rapaces abigere volucres sufficere existimaret, sed usque ad solis occasum, quando iam volucres à descensu cessaverant in illo abigendi actus perseveravit.

2121

Gen. 15
num. 9.
10. 11.

Genes. 15. Sume, inquit, mihi vaccam triennem &c. num. 9. 10. & 11. D. August. Aves, scriptura inquit, non divisit. Quare hoc, fratres? Quia in Ecclesia Catholica carnales dividuntur, spirituales omnino non dividuntur: & sicut dicit scriptura, contra se invicem præparantur. Quare carnales, & divisi, & contra se positi sunt? Quia omnes luxuriosi, & amatores mundi contra se invicem divisiones, & scandala habere non desinunt. Isti ergo dividuntur, quia sibi invicem adversantur. Serm. 54. de tempore.

2122

Gen. 15
num. 9.
10. 11.

Deinde sic progreditur. Aves autem, id est, spirituales non dividuntur. Quare spirituales non dividuntur? Quia est illis cor vnum, & anima vna in Deum. Est in illis vnum velle, ac nolle: illis enim avibus similes sunt, turturi scilicet, vel columbæ. In turture castitas, in columba simplicitas designatur. Omnes enim in Ecclesia Catholica Deum timentes, & casti, simplicesque esse designantur, & cum Psalmista dicere possunt, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescā? Et iterum, Turtur invenit sibi nidum, ubi reponat pullos suos. Serm. 54. de tempore.

Psal. 83

2123

Adhuc sic progreditur D. August. Et quando carnales, qui dividi possunt, gravibus vitiorum compedibus premuntur in mundo, spirituales diversarum virtutum pennis elevantur in altum, & duabus velut alis, duobus scilicet præceptis, dili-

gendo Deum, & proximum, eriguntur in cælum. Et cum Apostolo dicere possunt, nostra autem conversatio in cælis est. Eod. Serm. 54. de tempore.

Phil. 3.

Et tandem sic concludit D. Aug.

2124

Ideo ergo aves Abraham non divisit, quia spirituales, quibus est cor vnum, & anima vna, dividi, & à Dei, vel à proximi amore separari non possunt, sed cum Apostolo clamant, Quis nos separabit à charitate Christi, &c. Spirituales ergo nec tormentis separantur à Christo, carnales vero interdum etiam otiosis fabulis separantur. Illos non separat nec crudelis gladius, istos vero sepe carnalis affectus. Serm. 54. de tempore. Abigebat eas Abram, num. 11. Avis erat Abrahamus, quam Deus ab oriente vocaverat, iuxta illud Isaiæ 46 Vocatis ab Oriente avem, & de terra konginqua virum voluntatis meæ. Ergo merito avis hac orientalis verè phoenix in virtute meritotum volucris importunas damones abigebat, qualiter enim harum, viso Abrahamo, ne santi iusti spectaculo per invidiam torqueretur, ne eius aspiceret gloriam, ignominiam fuge eligens, fugiebat.

Isai. 46
num. 11.

Genes. 15. Cum ergo octubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas. h. 17. D. August. Clibanus ille ardens, & fumans, & lampas ignis diem iudicii figuravit. Ex ideo super beatum Abram timor, & horror tenebrosus incubuit. Unde intelligimus, quod si in die iudicii iustus vix salvabitur, peccator, & impius ubi parebitur? eodem Serm. 54. de tempore.

2125

Gen. 15
num. 17.

Et infra. Expergiscamur, dum corrigendi tempus est, & voluntatem Domini nostri, tanquam boni servi, & utiles requiramus: ut cum dies ille iudicii, quem clibanus ille ardens, & fumans significavit, tremendus, & nimium etiam bonis expavescendus aduenerit, non cum carnalibus, quos

2126

Gen. 15
num. 17.

quos illa animalia figurabant, qui per diversas voluptatum contentiones dividi possunt, flammis vitricibus cruciemur in inferno: sed simplicitatem columbæ, & castitatem turturis præferentes, spiritualibus virtutum pennis elevemur in cælum, secundum illud, quod ait Apostolus: Simul rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. eodem sermone 54. Cribanus fumigans reprobus exalabit; lampas ignea electos illuminabit.

Genes. 16. Ecce conclusit me Dominus, ne parerem, ingredere ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. num. 2. D. Aug. lib. 16. de Civ. Nulla est hic cupido lasciviz, nulla nequitiæ turpitudine. Ab vxore causa prolis ancilla marito traditur, à marito causa prolis accipitur, ab utroque non culpæ luxus, sed naturæ fructus exquiritur. Denique cum ancilla gravida dominæ sterili superbiret, & hoc Sara suspitioni muliebri viro potius imputarer, etiam ibi demonstravit Abraham non se amatorem servum, sed liberum fuisse genitorem, ait enim: Ecce ancilla tua in manibus tuis, ut ea quomodo tibi placuerit. cap. 25. Respondens Abram, Ecce ait ancilla tua. num. 6. Non dixit, ancilla mea; quamvis enim non illam tanquam dominam suam quasi servum veneretur, tamen non iam illam ancillam suam appellabat; amor enim eam domino suo fecerat iam æqualem, quam enim imparem invenit amor, fecit parem.

Genes. 17. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit in corde suo dicens, Putas ne centenario nasceretur filius? Et Sara nonagenaria pariet? num. 17. D. Augusti. lib. 16 de Civit. Dei. Risus Abraham, exultatio est gratulantis, non irrisio diffidentis. Verba quoque eius illa in animo suo: Si mihi centum annos habenti nascetur filius, & si Sara auctorum nonaginta pariet: non sunt dubitan-

tis, sed admittentis. cap. 26. Cecidit abscondens sic faciem suam, ne per eam quasi per speculum cordis, id, quod in corde habebat, ostenderet.

Genes. 17. Eadem die circumciscus est Abraham, & Ismael filius eius. num. 26. D. Augusti. in quas. ex vet. testat. Quare Abraham fidei suæ signum, circumcisionis accepit sacramentum? Si velis advertere, non incongruum videbis, quod putas diversum esse à ratione. Credens enim se filium habiturum, in quo omnes gentes benedicerentur, & à quo sanctimonium exortiedum erat, illa in parte signum accepit, per quâ generatio fit filiorum, & cessat, ut sanctior sit. Sed si aliquibus deformatio videtur, animadvertant, Abraham in eo gaviso, & filios eius hoc testimonio fuisse gloriosos. quas. tione 12.

Id probat D. Augusti. exemplo sacra pagina, & sic progreditur. Nā Achior utique vnus ex principibus gentilium videns tantam virtutem esse in Deo Abraham, ut Holofornem ducem exercitus Assyriorum, cuius potentiam tota terra tremebat, proprio gladio manu fœminæ decollaret, sponte se circumcidit, arbitratus ex eo ipso dignitatem sibi esse quassitam. Nonne præsertim, si aliquis pro nomine Christi oculum, aut aliquid membrum amiserit? Nonne partem ipsam humanis vultibus ingerit, ut appareat gloriosus? Pro fide enim aliquid ad tempus amittere, lucrum est facere. Ita & Abraham fidei suæ signum accipiens, non deformatus est, sed melioratus. quas. 12. Eadem die, &c. Ne filius videns patrem suum vulneratum, vulnus, quo Dei præcepto obediens proprium effunderet sanguinem, recusaret: sed potius tanti patris motus exemplo mutilationem illam non ignominiosam, sed gloriosam sibi futuram indicaret.

Genes. 18. Apparuit autem ei Dominus in convallē Manbre. sa.

O 4

depti

2129

Gen. 17
nu. 26.

2130

Idish.
13. nu.
27. 14.
num. 6.

2131

Gen. 18
nu. 1. & 2

dent in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. Cúmque elevarset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, currit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terrâ.

n. 1. & 2. D. Aug. Excepit Abrahâ peregrinum quercus arbor humana, quæ venientem Abraham, & atque æstivo sole decoctû amœnitatis suæ umbraculo refoveret; cuius syluestcentis memoris comata luxuries, in æstivum tempus diem, & vrentis solis vaporiferos radios, ramorum frequentia suspendebat, ut quidquid iniuria temporis irrogabat, omne auferret, & ramorum, & foliorum densitas. Ingressus ergo lucum arboris Abraham, sub qua construitur qualecumque suffugium, angustum quidem homini, sed sufficiens maiestati. Dignum tamen Deo palatium fides devota pingebat, in quo fuisset maiestas superna præsura. *serm. 68. de tempore.*

Deinde exponens verba. num. 2. sic ait. Cùm ergo illic positus curiosis oculis cælum intentaret, ecce subito in trium virorum persona maiestas incorporea descendit. Accurrit, properat, manus supplices tendit, & transcurrentium genua osculatur: Domine, ait, si inveni gratiam coram te, ne transieris puerum tuum. Videtis Abraham, tribus occurrit, & vnum adorat. Trina unitas, & una Trinitas. *sermone de tempore 68.*

Et alibi, exponens adhuc eundem num. 2. sic ait. Venerunt ergo tres viri ad Abram, & steterunt super eum. Hoc ipsum videte, quare sit quòd super eum veniunt, non contra eum. Subiecerat se voluntati Dei, & ideo super eum stare dicitur Deus. Astiterunt, inquit, super eum, non contra eum ad repellendum, sed super ad protegendum. Tres viros suscepit, tribus menturis panes apponit. Quare hoc, fratres, nisi quia mysterium Trinitatis intelligit? Ap-

ponit & vitulum, qui vitatus, non est durus, sed tener. Et quid tam tenerum, quid tam bonum, quàm est ille, qui se pro nobis humiliavit, & que ad mortem? Ipse est ille vitulus saginatus, quem pro recepto panitenti filio iugulas pater. Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitum daret. *serm. 70. de temp.*

Adhuc sic procedit, exponens illud. Cucurrit &c. n. 2. Tribus occurrit Abraham, & vnum adorat. In eo autem quod tres vidit, Trinitatis mysterium intellexit. Quòd autem quasi vnum adoravit, in tribus personis vnum Deum esse cognovit, ad vnum loquitur dicens, declina ad puerum tuum. Addit etiam, quasi ad homines loquens: Accipiam, inquit, aquam, & laventur pedes vestri. *serm. 70. de temp.*

Deinde sic adhortatur D. Augustinus. auditores. Dilite fratres, à beato Abraham, hospites libenter excipere, & pedes eorum cum humilitate, & pietate lavare. Lavate, inquam, sanctorum peregrinantium pedes, ne fortè in illis remaneat pulvis, quem ad iudicium vestrum possint de pedibus suis excutere. Sic enim in Evangelio dixit: Qui non suscepit vos, exeuntes excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terra Sodomorum in die iudicii, quàm illi civitati. *eodem serm.*

Adhuc sic procedit D. Augustinus. Hoc ergo prævidebat in spiritu Abraham, & ideo volebat prævenire, & lavare pedes, ne quid fortè pulveris relideret, quod ad testimonium incredulitatis excussum possit in diem iudicii reservari. Propterea ergo dicit sapiens Abraham, Accipiam aquam, & laventur pedes vestri. Diligenter hæc audite fratres, qui hospitalitatem exercere non vultis; qui hospitem, velut hostem excipitis. Ecce beatus Abraham, dum homines ferventer exciperet, ipsum Deum Iulci.

Ioh. 3.

2134

Gen. 18
num. 2.

2135

Gen. 18
num. 2.

2136

Gen. 18
num. 2.

fulcipere hospitalitatis contemplatione promeruit. Hoc etiam in Evangelio Christus confirmavit, dicens: Hospes fui, & suscepistis me. Nolite ergo negligere peregrinos, ne forte quem non excepistis, ipse sit Christus. *serm. 70. de temp.*

Math.
26.

2137

Gen. 18
num. 1.

Et tandem exponens verba n. 1, iuxta Septuag. Visus est Deus Abraham cum sederet ad osium tabernaculi sui ad illicem Mambre. *n. 1. Sic ait D. Aug.* Ad illicem Mambre, quod in latina lingua interpretatur, Visio, sive, Perspicacia. Vides qualis sit locus, in quo Dominus potest haberet convivium? Delectavit enim eum visio, & perspicacia Abraham. Erat enim mundus corde, ut posset Deum videre. In tali ergo loco, & in tali corde potest Dominus habere convivium. De ista visione Dominus in Evangelio loquutus est ad Iudæos, dicens: Abraham exultavit, ut videret diem meum, vidit, & gavisus est. Diem, inquit, meum vidit, quia mysterium Trinitatis agnovit. Vidit Patrem diem, Filium diem, Spiritum Sanctum diem, & in his tribus unum diem: Sicut & Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus Sanctus Deus, & hi tres unus Deus. *eodem serm. 70. de temp.* Ad Abram ergo Dei Filius duobus comitatus Angelis in hominis forma voluit pervenire: ut quercum, sub cuius umbra Abrahamus degebat, quasi peregrinus visitare, in illa namque arbore crucem suam Dei Filius praevidebat, ipsamque ascendere, ut amore hominum ultimum obiret diem, affectabat.

2138

Gen. 18
nu. 3.4
& 5.

Genes. 18. Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum: Sed afferam pauxillum aquae, & laventur pedes vestri, & requiescite sub arbore. Ponamque buccellam panis, & confortetur cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt, Fac ut locutus es. *n. 3. 4. & 5. D. August.* Servat semper in bonis temporem sui perfecta iusti-

tia, offert peregrinis hospitium, qui non habet tectum: & cum sit omni domicilio viduatus, domiciliū quale necessitas procurabat, exhibuit traeseuntibus: Et licet illa minora fuerint, quae offerebantur, locorum angustijs magnitudinem dederat fides, quae contemni non meruit a Deo. Divertunt ad arboris hospitium, quod Abraham Deo iam fecerat dignum. *sermo. 68. de tempore. Quiescit 37. in Append.* Requiescite sub arbore. *Inquietum enim praevidebat Abrahamus Filij Dei, filij sui futuri erga arborem crucis amorem, sub umbra ergo illius, quae in quercu praefigurabatur, Dei, & sui Filium requiescere desiderabat, ut tanti amoris calorem aliquantulum refrigeraret.*

Genes. 18. Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei, Accelera, tria lata similiae commisce, & fac subiaceri ceos panes. *num. 6. D. August.* exponens illam parabolam a Christo Domino positam apud *D. Lucam cap. 11.* Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, Amice, commoda mihi tres panes &c. *n. 5. sic ait,* Apponit ergo parabolam, cuiusdam hominis, cuius hospes improvisus advenit, & hospes hospitem excepit: passus est verecundiam, abiit continuo ad domum divitis in gnam, non sine sacramento tres petit panes: quia unus hospes erat gratia pietatis, sed substantia Trinitatis. *serm. 171. de tempore.*

Vade sic proceditur D. August. Nonne unus hospes erat in tribus, qui venit ad patrem Abraham? Hospes, & amicus, pastor, & mansor, & omnia illi in Trinitate sunt exhibita humanitatis obsequia quia Trinitatis gloria resulget. Trinum attulit vitulum pater, tres mensuras similaginis conspersit, futura mater paritura filium, pro quo pater paritaret agnum, & ipsa corpus Christi in Trinitate iam fecerat sacramentum. *serm. 171. de tem.* Festinavit ad Saram.

2139

Gen. 18
num. 6.

Luc. 11
num. 5.

2140

Gen. 18
num. 6.

Saram. Voluit vir optimus uxorem suam
sibi sociam facere in opere pietatis, ut sociā
efficeret in premio obtinendo in remunera-
tionem hospitalitatis.

2141 *Genf. 18.* Posuit coram .eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbo-
Gen. 18 re. Cúmque comedisent, dixerunt
num. 6. ad eum: vbi est Sara vxor tua? Ille
respondit, Ecce in tabernaculo est. *D.*
Augst. Ecce ad humanam mensam
cælestis sublimitas recumbebat, ci-
bus capitur, pransitur, contuber-
nali colloquio inter hominem, &
Deum familiaria verba miscentur.
serm. 68. de temp. qui est 37. in Appen.
Ipse verò stabat. *Anticipato obsequio*
voluit Abrahamus præstandum sibi in celo
beneficium, in solo compensare: Domino in
solo ad mensam sedenti transiens minis-
trabat, providens, fore, ut sibi in calo ad
mensam sedenti transiens Dominus sibi
compensans honorem, ministraret.

2142 *Genef. 18. Revertens veniam*
ad te tempore isto, vita comite, &
habebit filium Sara vxor tua. n. 10.
D. August. Quia apud Deum infruc-
tuosa hospitalitas esse non potuit,
statim pretium mercedis accepit.
Datur filius seni, datur posteritas des-
peranti, accepit senectus quod mi-
nimè potuit habere iuventus. serm.
68. qui 37. in Appen. Ad te. Non ad
Saram feminam, sed ad Abraham virum,
se reuersurum Dei Filius in forma homi-
nis apparens, promittebat, ut quemlibet
verum hominem edoceret, ne gratia vi-
sendi feminam aliquam, sed videndi vi-
rum in domum, in qua hospitium exce-
perat, remearet.

2143 *Genf.* 18. Descendam, & vi-
debo, vtrum clamorem, qui venit
Gen. 18 ad me opere compleverint: an non
nu. 21. est ita, ut sciam. *nu. 21. D. August.*
Quando ad Abraham responsa red-
duntur, non dicitur descendere De-
us, sed supra ipsam adstare; nunc
autem quia peccatorum causa agitur,
descendere dicitur Deus. Vide ne-
ascensionem, & descensionem loca-
lem sentias. Indignum est hoc de

incorporea, & vbique tota sentire
substantia. Sed descendere dicitur
Deus, quando curam humanæ fra-
gilitatis habere dignatur. Quod spe-
cialius de Domino, ac Salvatore nos-
tro sentire, debemus, qui semetip-
sum exinanivit, servi te sumus acci-
piens. *Serm. 70. de temp. Ad peccatores
descendere dicitur Deus, cò quòd non illi,
quorum quilibet peccatorum pondere pres-
sus ad Deum ascendere, non valebat, sed
illorum crimina, quæ iustitiam divinam
contra peccatores inclamantia, ad Dei tri-
bunal ascendebant. Prope iustum stare
perhibetur, cò quòd iustus ex virtutibus
magnam scalam faciens ad Deum ascen-
dere, priusquam Deus ad ipsum descendere,
festinaverat.*

Genes. 20. Dixitque de Sara vxore sua, soror mea est, misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam. *n.* 2. *D. August. lib. contra Mendacium.* Qui asserunt, aliquando esse mentientur, non convenienter commemorant Abraham hoc fecisse de Sara, quam sororem suam dixit. Non enim dixit, Non est vxor mea: sed dixit, soror mea est: quod erat re vera tam propinqua genere, ut soror non mendaciter diceretur. Quod & postea iam sibi ab illo, qui abduxerat, ea reddita, confirmavit, respondens illi, & dicens: Est verè soror mea de patre, non de matre: hoc est, de paterno genere, non de materno. Aliquid ergo veri tacuit, non falsi aliquid dixit, quando tacuit vxorem, dixit sororem. *cap. 10. Noluit Abraham mendax reputari, unde & dixit infra.* Alias autem, & verè soror mea est filia patris mei, & non filia matris meæ. *num. 12. Ne aliquis, si tantum virum mendacem fuisse intelligeret, illius authoritate nixus, sibi etiam mendacium non ignominia, sed gloria fore, si illud etiam proferret, reputaret.*

Genes. 22. Tentavit Deus A- 2145
braham, & dixit ad eum: Abraham,
Abraham. At ille respondit, Adum: Gen. 22
n. 1. D. August. lib. 16. de Civit. Dei. num. 1.
Ten-

Tentatur Abraham de immolando dilectissimo filio suo Isaac, ut pietas obedientia probaretur, seculis in notitiam proferenda, non Deo. Neque enim omnis est culpanda tentatio, quia & gratulanda est, qua fit probatio. Et plerumque aliter animus humanus sibi ipsi innotescere non potest, nisi vires suas sibi non verbo, sed experimento, tentatione quodammodo interrogante, respondeat: ubi, si Dei munus agnoverit, tunc pius est, tunc soliditate firmitate gratiae, non inflatur in vanitate iactantiae. *cap. 32.*

2146 Deinde sic progreditur. Nusquam sane crederet Abram, quod victimis Deus delectaretur humanis, quamvis divino intonate praecepto, obediendum sit, non disputandum. Veruntamen Abraham confestim, filium cum fuisset immolaturus, resurrectorum credidisse, laudandus est. *cap. 32.*

2147 Et alibi sic ait D. August. Ergo noverit charitas vestra, tentatione Dei non id agere, ut ipse aliquid cognoscat, quod ante nesciebat: sed ut illo tentante, idest, interrogante, quod est in homine, occultum prodatur. Non enim sibi homo ita notus est, ut creatori: nec sic aeger sibi notus est, ut medico. Aegrotat homo, ipse patitur, medicus non patitur: & ab illo qui non patitur, expectat audire quod patitur. *serm. 72. de tempore.*

2148 Et infra sic pergit D. Aug. Quid ergo dicimus, fratres? Et si sciebat se Abraham, nos non noveramus Abraham. Aut sibi, aut certe nobis prodendus erat: sibi, ut sciret unde gratias ageret nobis, ut sciremus vel quid a Domino deprecaremur, vel quid in homine imitaremur. *eodem serm. 172.* Tentavit. *Quomodo ergo verum est quod dicitur a D. Iacobo Epistola sua, cap. 1.* Deus intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. *num. 13.* Neminem ergo tentat

Deus, ea scilicet intentione, ut tentatus victus superetur, sed ut victor coronetur. Tentavit igitur Deus Abraham, quem praecebat, non superandum, sed coronandum.

Gen. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offerres eum in holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi. *n. 2. D. August.* De Abraham quod dixi, Ex hac obedientia pater ille Abraham, qui sine vxore non fuit, esse sine unico filio, & a se occiso paratus fuit: non satis approbo. Magis enim filium, si esset occisus, resurrectione sibi mox fuisse reddendum, credidisse, credendus est: sicut in Epistola legitur. quae est ad Hebraeos. *lib. 2. Retractat. cap. 22.*

Et alibi, scilicet lib. 1. de mirabil. sacra scriptura. Ut appareat etiam hominibus, quam fidelis in Dei amicitia permaneret Abraham, filium suum Isaac, cum esset iam adultus, offerre sibi in holocaustum super unum montium, quem ei monstraverat, Deus praecepit. *cap. 14.*

Et adhuc iterum in questionib. ex veteri test. sic ait D. Aug. Abraham itaque praeceptum est, ut filium suum Deo offerret, ut ostenderetur hominibus, quantum Deo crederet Abraham, qui nec filium suum iubente Deo, dubitavit occidere. Qui enim contra mundi spem nasci eum potuit facere de sterili, & ancilla, non fuit ambiguum, quod contra mundi rationem posset eum suscitare a mortuis. Hoc facto cumulatus est iustitia Abraham. Ostendit enim Deus, quia non sanguinem pueri poposcerat, sed ut singulus solus Abraham hoc factus auctor fieret diligentes eum se aliquid pati vult, ut iuste illos promovere videatur. *quasi, 44.* Tolle: Dum enim illum mihi obtuleris, iam non terre inherentem pulveri inspectsabis, sed inter sidera elevatum intueberis.

2152

Genes. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac &c.

Gen. 22. num. 2. D. August. in quest. ex veteri testat. Sanctus ergo Abraham exemplum generi humano datus est fidelissimus: in ipso enim præfiguratae sunt omnes gentes ad salutem venire per fidem: cuius ut superabundans incrementum fidei nosceretur, tentatur, ac iubetur filium suum Deo immolare, quod factum non erat unquam. Et nec rei novitate turbatur, nec disputat, an fieri deberet, Deo iubente parricidium, qui homicidium ne fieret, comminatus est. *questione 117.*

2153

Deinde ita progreditur: Sic de Dei voluntate intrepidus, & securus, non cunctatur providum esse quod iubet Deus: & hunc filium, quem duo senes ex promissione susceperant, præmium fidei, meritum indicem, & in quo omnis spes ex promissione futuri seminis habebatur. Quod ut omni devotione impleat, matri eius non indicavit, ne quod dictioni eius impedimentum afferret, sciens circa affectionem filiorum procliviores in amore esse mulieres: ideoque celavit eam, non ambiens impleri debere quod iubet Deus, ut hoc exemplo doceremur omni cura Dei facere mandatum. Si enim fidelissimus Abraham in re tam gravi, & aspera obediens invenitur, quantum magis nos, quibus illa præcipiuntur quæ possunt portari. *ead. q. 117.*

2154

Et tandem sic exclamat D. August.

O fides Deo dicata, & spes in Domino firma, quæ tam chara, & iuavis est, ut parentum, ac filiorum affectibus præponatur. Patriarcha autem noster fidelissimus Abraham, quia propheta erat, sciret quid sequi deberet. Ideo secundum quod Dominus nunc dixit, tunc ille fecit, ut filio quamvis charissimo Deum in dilectione præferret, dicente Domino: Siquis diligit patrem, & matrem, aut filios supra me, non est me dig-

nus. Vnde Patriarcha ut Domino præ cæteris dignus existeret, etiam occidere filium, non reculavit. *questione 117.*

Et iterum exponens eundem textum

n. 2. sic ait D. August. Novum præcepti genus est homini, legem celestis dare, & religiosum habere, si impium voluerit perpetrare. Abraham si parricidium fecerit, iustus est; si non fecerit, indevotus est. Quid sit ergo, quod nunquam Deum, nisi pietate placamus? Cupit sibi vota offerri, non crudeliter coli. Ecce inter pietatem patris, & devotionem Dei, filium est quidem scelus occidere, sed Deum celestius non audire. In angusto posita est perfectæ iustitiæ, parricidium iuberis ut facias, tuis te manibus orbaturus. Quid hoc est? Imperat parricidium, qui prohibet homicidium. Iubetur, inquit, filium victimare, solatium paternæ sententis, & vincum pignus posteritatis. Qui quantum serior, tanto dulcior: quantum solus, aut vnicus, tanto charior, & dilectus. *serm. 73. de temp.*

Et infra sic pergit D. August. Hilaris accingebatur, quine nec timorem facinoris formidavit, nec implere quod iussus est, de genere animus dubitavit. Spes illa futura tot gentium paternæ manu iubetur occidi. Devotus pater eo voto suscepit parricidium, quo suscepit filium: nec refert, utrum impendat, aut perdat, dum quoquo modo quod acceperat, reddat. *serm. 73. de temp.*

Deinde sic Deum alloquitur.

O Domine piissime, quem kis patri dilectum, quid imperas victimandum, & tam citò, quod donaveras, repetisti? Ergo iratus potes lædere, sicut propitius imperas orbitatem? Ablicia nobis ista incredulitas. Deus pro nobis filium suum poscit occidi, non nostros mactari. Ideo iubetur filium occidere, ut manifestetur mundo, quantum notus fuerat Deo. Nam

2155

Gen. 22. num. 2.

2156

Gen. 22. num. 2.

2157

Gen. 22. num. 2.

Math. 10. nu. 37.

Nam quomodo innocentis deliderat sanguinem, qui reum damnat pro sanguine? Demonstrare cunctis hominibus devotionem voluit, qui patricidium, ut fieret, imperavit. *serm. 73. de temp.*

2158 *Et alibi exponens eundem textum*

sic ait D. August. Eum charitas probat, probatumque commendat, & quemadmodum nihil Deo præferat posteris monstrat. Vocat eum Dominus de cælo dicens, Abraham, Abraham. Et ille tanquam servus obediens, ecce adsum, ait, Et Dominus, Accipe filium tuum, &c. Ne hac quidem iussione turbatur, aut frangitur servus fidelis, adest ei vir- tus charitatis, quæ omnia credit. *serm. 46. de temp.*

2159 *Et alibi sic D. August.* Audistis

qualiter Dominus præcepit servo suo Abraham, ut tolleret filium suum, quem super cuncta terrena diligebat Isaac, & offerret eum super vnum montium, quem monstraverit sibi Dominus, quem dicunt nonnulli illum esse montem Calvariae, in quo crucifixus fuit ille Deus, & homo. *Et infra.* De modo, & virtute obedientiae aliquid nobis nunc dicendum est. Nam sicut obediendum est libenter, sic hilariter, sic & velociter. Obedientia enim sine mora esse debet: Non placet Deo morosa, & disceptatrix obedientia: quæ quidem cum præcipitur, quaerit, cur, quare, quamobrem præcipiatur. Istius obedientiae exquisitum nobis hodierna die exemplum proponitur Abraham pater noster, sic enim dicitur fidelis, & prima credendi via. Sanctus igitur pater Abraham, & prima obedientiae norma, & forma veræ obedientiae apud omnes esse credatur. *ser. 40. ad fratres in eremo.*

Et iterum sic loquitur Div. August. Non contra dixit Abraham, sed nec murmuravit, nec hæsita-

tavit, nec faciem conturbavit: imò tanquam pater exurgens pia crudelitate in filium se amavit, ut mox obediret. *Eodem Sermone. 40. ad fratres in eremo.* Non dixit: Tolle, & veni, sed. Tolle. & vade. Ne Deum sibi in itinere futurum comitem cogitaret, sed se ipsum quasi à Deo derelictum in tanto positum conflictu arbitraretur, quò maior esset pugna, ut sic gloriofior foret corona, qua post victoriam eum Dominus triumphantem coronaret.

Genes. 22. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul. *num. 4 D. August.* Quid autem ad locum immolationis die tertia pervenitur: mysterium Trinitatis intelligitur. Nam quòd diestertius in sacramento, vel mysterio accipi debeat Trinitatis, frequenter in voluminibus sacris inveniatur, sicut in Exodo: Viam, inquit trium dierum ibimus in desertum. Et iterum quando ad montem Siná ventum est, dictum est populo: Sanctificamini, & esto eis parati in diem tertium. Et Iosue transiturns Iordanem, ut in die tertia populus paratus sit, admonuit, Et Dominus die tertio resurrexit, hoc ideo diximus, quia beatus Abraham die tertia venit ad locum, quem ei ostendit Dominus. *ser. 71. de temp.*

Et infra sic progreditur Div. Augustin. Ab eo loco vnde beatus Abraham iussus est proficisci, tertio die ad locum ubi Christus crucifixus est, pervenitur. Etiam hinc antiquorum relatione refertur, quòd & Adam primus homo in ipso loco ubi Crux fixa est, fuerit aliquando sepultus, & ideo Calvaria locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepulchrum. Et verè, fratres, non incongruè creditur, quia ibi erectus sit medicus, ubi iacebat egrotus. Et dignum erat,

Gen. 22. num. 2.

2161

Gen. 22. num. 2.

Exod. 5

Exo. 19

2162

Gen. 22. num. 2.

ut ubi occiderat humana superbia, ibi se inclinaret divina milericordia: & sanguis ille pretiosus etiam corporaliter pulverem antiqui peccatoris dum dignatur stillando contingere, redemisse credatur. *sermon. 71. de tempore. Tribus diebus iter illud confecit Abrahamus, ut in illis filium suum tribus Personis duceret offerendum, ipsumque primo die Patri; secundo die Filio; tertio die Spiritui Sancto commendaret; certissimè credens quòd Pater posset, Filius sciret: Spiritus Sanctus vellet filium suum vel à morte liberare, vel occisum ad vitam revocare.*

2163

Gen. 22
num. 5.

Genes. 22. Ego autem, & puer illuculque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos. *numer. 5. Div. Augustin.* O sancte Abraham, quid est, quod dicis, cum aliud tibi de puero agendum sit? Nunquid aut te, aut tuos fallis? Non, inquit, sed quod propheticè vel dico, vel gero, virtus charitatis in me manens, quæ omnia credit, & facit, hæc dicit. Audio enim eam sine strepitu vocis intus ad cor loquentem, & dicentem mihi, Tu quidem licet resurrexerum credens, pleno, & perfecto voto puerum ducas in molandum, filius tuus in isto sacrificio natus crematur, quia resurrectio Filio Dei reservatur. *Sermon. 46. de tempore cap. 4.*

2164

Gen. 22
num. 5.

Deinde sic pergit Div. Augustin. Merito Abraham huius viri fidem commemorans Iacobus Apostolus ait capit. 2. Credidit Abraham Deo, & deputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Amicos ut novimus, coniunctio animorum est. Vnde quidam sapiens huius mundi ait, Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma amicitia est. *sermon. 46. de tempore cap. 4.*

2165

Et tandem sic concludit Div. Augustin. Ergo amicus, ut novimus

coniunctio animorum facit. Quem admodum iste sanctus animus coniunxerit Deo, ut eius amicus appellaretur, vultis nesci? Sicut enim Deus Pater unico suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: ita & iste unico filio non pepercit, sed iubente ut immolaretur, ei, qui dederat eum, devoto corde obtulit eum. *Sermon. 46. de tempore.*

Gen. 22
num. 5.

Et alibi exponens eundem textum sic ait Div. Augustin. Quid est, quod dicis, beate Abraham? Ad immolandum filium vadis, & dicis, quod cum filio reverteri? Si eum in holocaustum obtuleris, utique tecum redire non poterit. Potuit respondere beatus Abraham: Verum dico, & offero filium, & cum filio revertar ad vos. Tanta est fides mea, ut credam, quòd ille, qui mihi eum de matris sterilis utero dignatus est dare, possit etiam eum mortuum suscitare: & ideo verum dico, quia cum adoraverimus, revertemur ad vos. *sermon. 71. de tempore. Ad locum sacrificij non solus pater, sed etiam filius properabat, exemplo enim patris festinantis puer semis vestigia secutus festinabat.*

2166

Gen. 22
num. 5.

Genes. 22. Edificavit altare, & desuper ligna composuit, cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum. *num. 9. Div. Augustin.* Non trepidavit Abraham credere, quando promittebatur: non trepidavit cedere, quando exigebatur: nec fuit religio credentis contraria devotioni obtemperantis. *Sermon. 71. de tempore cap. 1. Quem crediderat ex se mortuo vivum nescivimus, credebat à se virum occisum ad vitam iterum, Deo volente, rediturum.*

2167

Gen. 22
num. 9.

Gen. 22. Cumque alligasset Isaac filium suum &c. *num. 9. D. Aug.* Vincitur innocens hostia, ne offerentis devotio putaret se minus aliquid exhibi,

2168

Gen. 22
num. 9.

exhibere, si impatentia doloris
victima calcitraret. Ecce spiritali
præfagio meum prævehisti consi-
lium. Quod enim paravi pro toto
mundo, tu tam deliberasti in filio
tuo. Quod in vnigenito meo dis-
posui, tu in tuo vnico perfecisti.
Sermo. 73. de tempore. Non dicitur,
cumque ligasset, sed, ut alij legunt, cum-
que colligasset, ut etiam ipse filius mani-
buss suis ad israhem tignorum se ligasse,
intelligat, & sic se voluntariam esse vic-
timam, declararet.

2169

Gen. 22
nu. 10.

Genes. 22. Extenditque ma-
num, & arripuit gladium: ut im-
molaret filium suum. num. 10. Div.
August. Deponit humana paternæ
pietatis indicia, induit sacerdotis
diram constantiam, eduxit gladi-
um, ut perimat filium. Quid viden-
tis, fratres? Nihil hic lentimus hu-
manum, quia totum cognoscimus
divinum. Sermo 46. de tempore cap.
5. Cum Aternus Parens Abrahamum
patrem sic ad filium immolandum paratum
videret, immolationem interdicere festina-
vit, dicens per Angelum, Non exten-
das manum tuam super puerum.
Voluit enim esse primus parens, qui amo-
re ductus filium sibi dilectum in gratiam
hominis, quem amabat, immolaret: ne si
Abrahamus primus Deo Isaacum sibi cha-
rum offerret, in gratiam Dei, quem di-
ligebat, ipsum in bello amoris Deum vin-
cere videretur, cui filium suum priusquam
homini Deus Filium suum occidendum
traderet, sacrificaret.

2170

Gen. 22
nu. 10.
11. &
12.

Genes. 22. Extenditque ma-
num, & arripuit gladium, ut im-
molaret filium suum. Et ecce An-
gelus Domini de cælo clamavit di-
cens: Abraham, Abraham! Qui
respondit: Adsum. Dixitque ei.
Non extends manum tuam super
puerum, neque facias illi quidquam:
nunc cognovi quod timeas Domi-
num, & non peperisti vnigenito
filio tuo propter me, num. 10. 11. &
12. Div. August. Videte fratres,

Abraham patientia fortem, devo-
tione constantem, non cum aliqua
fera luctantem, cum natura pug-
nantem. Devotio dicebat; Percu-
te: Pietas clamabat; Parce. Ista re-
vocabat; illa provocabat. Filius tunc
moriturus iacebat, erigit dexteram
scripturus, & locum quod libens per-
cutiebat, accipat. *Sermo. 73. de*
tempore.

Deinde sic progreditur Div. Au-
gust. loquens in persona Dei: Parce,
inquit, Abraham. Qui iusserat, ut
feriret, modò vociferatur, ut par-
ceret. Sciebat enim probatum pa-
trẽm, & in devotione ferventem
gladium temperare, & filium non
perimere, sed nec cremare. Parce,
inquit, devotè pater, parricida sine
crimine parte. Tuum sacrificium,
quod paraveras, intendi, ego quod
iusseram, ut obstitisses, acceptum
voto probavi quod in facto renui.
Acceptavi votum, nec repuli sacrifi-
ficium. Laudo silentiũ, nec reprobo
pietatem; nec tibi patet inferri ar-
bitratem. Sermo. 73. de temp. Cum An-
gelus Abraham paratum videret ad im-
molandum, ne manum extenderet, hic
clamavit, ut immolationem impediret,
quam perficere Abrahamus adeo festina-
bat, ut minor fuerit celeritas Angeli
extensionem manus prohibentis, quam
Abrahami manum ad gladium arripien-
dum extendentis, iuxta illud, Exten-
ditque manum &c. num. 10. 11. & 12.

Genes. 22. Nunc cognovi quod
timeas Dominum, & non peper-
cisti vnigenito filio tuo propter me,
num. 12. Div. August. Ergo nec il-
lud, quod tibi pro magno præstitit
Deus, præponas illi, qui præstitit.
Et cum voluerit tibi subtrahere,
non tibi vileseat, quia gratis aman-
dus est Deus. Quod enim ducas à
Deo præmium, quàm ipse Deus?
Ergo implet Abraham devotionis
obedientiã audit à Deo, Nunc
cognovi, quoniam tu timis De-

Pp 2

um

2171

Gen. 22
nu. 10.
11. &
12.

2172

Gen. 22
nu. 12.

Deum. *serm. 42. de temp.*

2173

*Et alibi in tom. 8. sic ait Div.*Gen. 22
nu. 12.

August. Iussus est immolare Deo filium, nec dubitavit, nec disceptavit, nec de iussu Dei disputavit, nec malum putavit, quod iubere optimus potuit. Duxit filium suum ad immolandum, imposuit ei ligna sacrificij, pervenit ad locum, erexit dexteram ut percuteret, eo prohibente, deposuit, quo iubente, levaverat. Qui obtemperaverat, ut feriret; obtemperavit, ut parceret: ubique obediens, nusquam timidus. *Concione 2. in Psalm. 30.* Non extendas &c. *Non extendas manum tuam ad puerum feriendum, super quem ego manum extendo meam ad protegendum. Neque enim homo illum, quem Deus vult defendere, valet offendere.*

2174

Gen. 12
nu. 16.
& 17.

Genes. 22. Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum. *num. 16. & 17. Div. Augustin. lib. 1. de Civitate Dei.* Abraham non solum non est culpatus crudelitatis crimine, verum etiam laudatus est nomine pietatis, quod voluit filium nequaquam sceleratè, sed obedienter occidere. *cap. 21.* Multiplicabo semen tuum. *numer. 17.* Isaac enim multiplicabatur, quia dum quilibet ex suis descendens per imitationem virtutis illius, ac si alter Isaacus esset, apparebat; in illis multiplicatus Isaacus reputabatur.

2175

Gen. 25
num. 1.
& 2.

Genes. 25. Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Ceturam: quæ peperit ei Zamran, & Iecsan, & Madnan, & Madiar; & Ieshoc, & Sue. *numer. 1. & 2. Div. August. lib. 16. de Civitate Dei.* Absit ut incontinentiam suspicemur, præsertim in illa iam ætate, in illa fidei sanctitate. *cap. 34. Et infra.*

Provisum est contra hæreticos futuros secundarum adversarios nuptiarum, ut in ipso patre multarum gentium post obitum conjugis, iterum coniugari, demonstraretur non esse peccatum. *cap. 34. Aliam duxit, ut defunctæ dilectæ absentiam levius ferre posset.*

Psalm. 46. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ vehementer elevati sunt. *vers. 10. Div. Augustin.* Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob. Verum est, dixit hoc Deus, & superbierunt inde Iudæi: & dixerunt, Nos filij Abraham sumus. Superbientes de nomine paterno, gerentes eius carnem, non tenentes eius fidem: Semini adhærentes, moribus degenerantes. Denique Dominus quid ait eis ita superbientibus? Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. Item quid dixit illis Ioannes venientibus, & contremiscentibus quibusdam ipsorum, qui se pœnitendo corrigere voluerunt? Progenies viperarum. Erant enim iniqui, erant perditæ, erant peccatores, erant impij: venerunt ad baptismum Ioannis. *Ennarratione in Psalm. 46.* His per invidiam in viperas mutatis Ioannes vox clamantis in deserto prædica-
bat, quæ ne divinam audirent voce in cavernis deserti clausæ erant, ideò ut ad illarum aures vox divina perveniret, magna contentione clamabat.

Et ad eundem locum iterum sic loquitur Div. August. Et quid eis dicit? Progenies viperarum. Illi se dicebant filios Abraham, & ipse illos dicebat filios viperarum. Numquid Abraham vipera erat? Sed quia male vivendo Dæmones imitati erant, & eorum filij facti erant, quos imitando male vivebant: Progenies, inquit, viperarum, quis vobis ostendit fugere ab ira ventura? Facite ergo fructum dignum pœnitentia;

2176

Ps. 46.
ver. 10

Ios. 8.

2177

Matt. 3

tiae; & n. lite dicere apud vos metiplos; patrem habemus Abraham, & quali superbire de genere Abraham. in loco citato.

2178 Et adhuc iterum referens illud

Matt. 3. Potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. numer. 9. sic progreditur Div. August. loquens in persona Baptiste: Non enim remansurus est Abraham sine filijs, si vos damnaverit Deus: potens est enim & damnare quos odit, & illi reddere quod promissit. Et vnde illi redditurus est filios, si damnetur Hebraeos de carne eius progenitos? De lapidibus istis. Ostendebat illis lapides in eremo. Qui erant lapides, nisi gentes, quæ lapides adorabant? Lapidem, quare? Adorando lapides, dicti erant lapides: quia Psalmus prædixerat: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis. Tamen de ipsis lapidibus reddidit filios Abraham. Mæd omnes, qui lapides adorabamus; conversi ad Dominiorem, filij Abraham facti sumus: non ducendo ab illo carnem, sed imitando silem. Principes ergo populorum convenerunt cum Deo Abraham. in Psalm. 46. Principes populorum, ac si unus Abrahami, qui princeps Dei apud Ethios appellabamur. Genes. 23. Princeps Dei es apud nos. num. 6. Exemplo commoti principes totius mundi omnes, abiecit is idolis, ut Deum verum adorarent, convenirent, qui amore Abrahami, cum esset omnium Deus, Abrahami Deus gauderet nuncipari.

Pla 46. 2179 Luc. 19. In sinum Abraham. num. 23. Div. August. exponens etiam illud Christi Domini ad bonum latronem. Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso. ut si secundum hominem dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, in inferno intelligatur esse paradysus, ubi erat eo die futurus secundum humanam animam Christus.

Luc. 16. 2180 Et iterum sic progreditur Div. August. Filium iustus est imitator: neque cunctatus est ei offerre quod acceperat a quo acceperat. Probatus est Deus, existens est exemplum fidei. Iam Deo notus erat; sed nobis monstrandus erat. Non est iustificatus quasi in operibus bonis suis, quia pauper erat dives iste. Scribat enim quæ quidquid habebat a Deo habebat, & non in semetipso, sed in domino gloriabatur. serm. 110. de temp. Dicitur ergo Abrahami sinum paradysus, ac si nullus locus esset, in quo Christus Abraham filius velut

Vtrum autem sinus ille Abraham, ubi dives impius cum in tormentis esset inferni, requiescentem pauperem vidit, vel paradisi censendus vocabulo, vel ad inferos pertinere existimandus sit, non facile dixerim. tom. 2. Epist. 57. Et loquens de sinu Abraham, sic ait Vbi se fuit Christus, ipse est intelligendus paradysus, quem latronis animæ illo die dignatus est polliceri. Quæ si ita sunt, generale paradisi nomen est, ubi feliciter vivitur. Eadem Epist. 57.

Et alibi sic ait Div. August. Lazarus pauper fuit, Abraham, in cuius sinum levatus est, dives fuit. Contingit, inquit, mori inopem illum, & auferri ab Angelis. Quæ? In sinum Abraham, iacti, in secretum, ubi erat Abraham. Nolite enim carnaliter intelligere, quod velut in sinu tunicæ Abraham levatus sit pauper. Sinus erat, quia secretum erat. Et infra. Vide Abraham opulentissimum fuisse in terra, auro, argento, familia, pecore, possessione, & tamen dives ille pauper fuit, quia humilis fuit. Humilis autem fuit, Creditit Abraham Deo, & deputatum est illi ad iustitiam. Iustificatus est gratia Dei, non propria præsumptione. Fidelis erat, bene operabatur. Serm. 110. de tempore.

Et iterum sic progreditur Div. August. Filium iustus est imitator: neque cunctatus est ei offerre quod acceperat a quo acceperat. Probatus est Deus, existens est exemplum fidei. Iam Deo notus erat; sed nobis monstrandus erat. Non est iustificatus quasi in operibus bonis suis, quia pauper erat dives iste. Scribat enim quæ quidquid habebat a Deo habebat, & non in semetipso, sed in domino gloriabatur. serm. 110. de temp. Dicitur ergo Abrahami sinum paradysus, ac si nullus locus esset, in quo Christus Abraham filius velut

paradiso requiesceret, nisi sinus Abraha, in quo proinde ille, qui ut Dei filius unigenitus in sinu Dei Patris erat, ut filius hominis, molliter cubaret.

2182

Ioan. 8.
nu. 37.

Ioan. 8. Scio quia filij Abraham estis: sed queritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. *n. 37. D. August.* Agnolco vos, inquit, filij Abraham estis, sed queritis me interficere. Agnosco carnis originem, non cordis fidem. Filij Abraham estis, sed secundum carnem. Ideo, inquit, queritis me occidere, sermo enim meus non capit in vobis. Si sermo meus caperetur, caperet: si caperemini, intra retia fidei tanquam pisces concluderemini. Quid est ergo non capit in vobis? Non capit cor vestrum, quia non recipitur a corde vestro. Sic enim est sermo Dei, & sic esse debet fidelibus tanquam pisci hamus. Tunc capit, quando capitur, nec fit iniuria illis, qui capiuntur: ad salutem quippe, non ad perniciem capiuntur. Vnde Dominus discipulis suis ait: Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. Non ergo isti erant tales; & tamen filij Abraham erant, filij hominis Dei, homines iniqui. Trahebant enim carnis genus, sed degeneres facti erant, non imitando fidem illius, cuius filij erant, *tractat. 42. in cap. 8. Ioan.* Nobilitatem generis Dominus in adversariis publicabat, ut illorum malitiam potiori iure posset condemnare, qui sua prosapia claritatem per sua vita deturpabant obscuritatem.

2183

Ioan. 8.
nu. 39.

Ioan. 8. Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. *n. 39. D. Aug. lib. 2. contra adversarium legis.* Vbi cumque Abraham nominatur in libris testamenti novi, cum honore debito nominatur, ita ut Iudeis diceret ipse Dominus: Si filij Abraham estis, facta Abraham facite. Ac per hoc iste qui blasphematur Abraham, Christum professio blasphematur, qui tale testimonium perhibet Abraham. *cap. 9.*

Et alibi sic ait D. Aug. Quisquis imitatus fuerit Abraham, filius est Abraham. Quisquis degeneraverit a fide Abraham, perdidit progeniem Abraham. Iudei degeneraverunt, perdidērunt. Imitati sumus nos, invenimus. Audi quia illi perdidērunt. Quid illis dicit Dominus dicentibus, Filij sumus Abraham? Audi sunt ostentare se, & erigere cervicem de nobilitate generis iusti. Et quid illis Dominus? Si filij Abraham essetis, facta vtrique Abraham fecissetis. Si ergo perdidērunt ipsi, quod filij sunt Abraham, invenimus nos, ut filij simus Abraham. Credendo quippe invenimus, quod illi non credendo amiserunt. *in exposit. Ps. 148.*

2184

Ioan. 8.
nu. 39.

Et alibi exponens eundem locum pergit D. August. Superius ait scio quia filij Abraham estis. Non negat eorum originem, sed facta condemnat: caro eorum ex illo erat, sed vita non erat. *tractat. 42. in cap. 8. Ioan. Et paulo infra.* Ideo cum venirent ad Ioannem baptizandi Iudei, erupit in illos, & ait illis: Generatio viperarum. Maxime quippe de altitudine originis gloriabantur, ille autem generationem eos dixit viperarum: non solum hominum, sed viperarum. Hominum formam videbat, sed venenum agnoscebat. Si fructus dignos praevenientiae non feceritis, nolite vobis de illa stirpe blandiri: potens est Deus & vos damnare, & Abraham filijs non fraudare. *tractat. citato.*

2185

Ioan. 8.
nu. 39.

Mat. 3

Et iterum sic progreditur D. Aug. Habet enim vnde excitet filius Abraham. Fient filij qui fidem fuerint imitati: potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Nos sumus. In parentibus nostris lapides eramus, quando pro Deo lapides colebamus, de talibus lapidibus familiam Deus fecit Abraham. Quid se ergo extollit inanis, & vana iactantia? Filij Abraham gloriari iam desinunt: audierunt quod audire debuerunt.

2186

Ioan. 8.
nu. 39.

Si

Si filij Abrahæ estis, factis probate, non verbis, *tract. 42. in cap. 8. Ioan.* Solus enim ille filius de nobilitate patris merito poterit gloriari, qui suis in operibus virtutem patris voluerit imitari,

2187

Ioan. 8. nu. 56.

1 Ioan. 4. n. 18

Ioan. 8. Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gavissus est. *n. 56. D. Aug.* Magnum testimonium perhibet Abrahæ semen Abrahæ, creator Abrahæ: Abraham exultavit, inquit, ut videret diem meum. Non timuit sed exultavit, ut videret. Erat enim in illo charitas, quæ foras mittit timorem. Non ait, Exultavit, quia vidit: sed exultavit, ut videret. Cre dens utique exultavit sperando, ut videret intelligendo. Et vidit, inquit, & gavissus est. Quis explicat hoc gaudium, fratres mei? Si gavissi sūt, illi, quibus Dominus oculos carnis aperuit, quale gaudium fuit videntibus cordis oculis lucem ineffabile, Verbum manens, splendorem pijs mentibus refulgentem, sapientiam indeficientem, apud Patrem manentem Deum, & aliquando in carne venturum, nec de Patris gremio recessurum. Totum hoc vidit Abraham. Nam quod ait, Diem meum, incertum potest esse unde dixerit: vtrum diem Domini temporalem, quo erat venturus in carne, an diem Domini, qui nescit ortum, nescit occasum. Sed ego non dubito, patrem Abraham totum scisse. *tract. 43. in cap. 8. Ioan.*

2188

Iere. 17. nu. 16.

Et alibi, lib. scilicet 4. de consensu Evangelist. ad illud Ierem. 17. Ego autem non laboravi subsequens te, Dominus, & diem hominis non concupivi, tu scis. *num. 16. sic ait D. Aug.* Hoc est volare ad lucem verbi, & concupiscere illum diem, quem videre concupivit Abraham, & vidit, & gavissus est. *cap. 10. Diem Domini, terribilem indicij finalis diem possumus nuncupare. Magnum igitur est Abrahami praconium, quippe qui non Dei indicis sui tremore, sed Dei filij sui amore horren-*

dum Angelis diem magno delibutus gaudio consideraverit.

Epistol. ad Rom. cap. 4. Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. *num. 2. D. August. in tom 4. lib. unico.* Quod autem ait, Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum: hoc est, quia Abraham sine lege dum non ex operibus legis gloriam conquiret, quasi suis viribus legem impleat. Cum adhuc lex ista data non esset, Dei illa gloria, non sua est: Nō enim merito sui tanquam ex operibus, sed Dei gratia fide iustificatus est. *cap. 20.*

*Et infra: Quod autem ait, Et autem, qui operatur, merces nō imputatur, secundum gratiam, sed secundum debitum, num. 4. sic exponit August. Dixit, quemadmodum homines hominibus reddant in recedē. Nam Deus per gratiam dedit, quia peccatoribus dedit, ut per fidem iustē viverent, id est, bene operarentur. Quod ergo bene operamur, iam accepta gratia, nō nobis, sed illi tribuendum est, qui per gratiam nos iustificavit. Nam si debitam mercedem vellet reddere, & pœnam redderet debitam peccatoribus. *cap. 21.**

Et tandem ad illud. Dans gloriam Deo. num. 20. sic ait D. August. Quod autem ait de Abrahami, Dans gloriam Deo: adversus illos positum est, qui gloriam suam de operibus legis coram hominibus querebant. *cap. 25. Fidelis Abraham extitit Dei servus, utpote qui gloriam non sibi ex operibus bonis vendicabat, sed cum semper ad maiorem Dei gloriam operari, pura animi affectione intenderet, totam gloriam Deo tribuebat.*

Ex D. Leone Papa.

Gen. 15. Bduxitque eum foras, & ait illi: suscipe caelum, & tueri
Rp 4 mera

mera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. num. 5. D. Leo Papa citans illud Genes. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. & ipse erit. expectatio gentium sic loquitur. De quibus quodam beatissimo Patriarchæ Abrahamæ innumerebilibis fuerat promissa successio, non carnis semine, sed fidei fecunditate generanda: & ideo stellarum multitudinē comparata, ut ab omnium gentium patre, non terrēna, sed cælestis progenies speraretur. *serm. 3. de Epiphania.*

2193

Deinde sic progreditur. Ad creatam ergo promissam posteritatem, hæredes in syderibus designati, ortu novi syderis excitantur, ut in quo cæli adhibitum fuerat testimonium, cæli famularetur obsequium. Commovet Magos remotioris Orientis habitatores, stellis cæteris stella fulgentior, & demitandi luminis claritate viri ad hæc spectanda non infelix magnitudinem significationis intelligunt, agente hoc sine dubio in eorum cordibus inspiratione divina, & cætantæ visionis mysterium non lateret, & quod oculis ostendebatur insolitum, animis non esset obscurum. *Eadem serm. 3. de Epiphania.*

2194

Rom. 1.
Gen. 25
Rom. 9.

Et tandem sic ait. D. Leo: Veritas illuminat Magos, infideles cæcat magistros. Carnalis Israël non intelligit quod legit, non videt quod ostendit, vitur paginis, quarum non credit eloquijs. Vbi est, Iacobi, gloria tua? Vbi de Abraham patre ducta nobilitas? Nonne circumcisio tua præputium sectæ est? Ecce maior servus minori, & alienigenis in sortem hereditatis tuæ intrantibus, cius testamenti, quod in sola litera tenetur, recitatione famularis. Intret, intret in Patriarcharum familiam gentium plenitudo, & benedictionem in semine Abrahamæ, qua se filij carnis abdicant, filij premissiois accipiunt. *Eodem serm. 3. de Epiphania, Stella Christi.*

ius matutina per stellam Magis demonstratur, & cum omnibus cæteris cæli syderibus confertur: Numerata stellas, si potes, sic erit semen tuum: Tantus enim istius matutina stella fulgor futurus erat sanctitatis, ut in luce, non solum omnium aliarum stellarum splendores adequaret, sed infimo intervallo superaret.

Genes. 18. Apparuit autem Dominus in convalle Mambræ sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. Cūque clevallet oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cū vidisset, ecurrit prope occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram. num. 1. & 2. D. Leo Papa in decretalibus loquens contra Eutychem, qui Christum non verum hominem esse impie asseruit, sic ait: Quātum Nestorius a veritate excidit, dū Christum de matre solum hominem adlerit natum, tantum etiam hic à catholico tramite deviat, qui de eadem Virgine non nostram credit editam esse substantiam, volens utique eam solus Deitatis intelligi, ut quod i formam servi gessit, & quod nostris similes fuit, atque conformis, quædam nostræ naturæ fuerit imago, non veritas. Nihil autem prodest, Dominum nostrum beatæ Mariæ Virginis filium, verum, perfectumque hominem dicere, si non illius generis homo creditur, cuius in Evangelio prædicatur. Dicit enim Matthæus: Liber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham. *Epist. 13.*

Et infra pergit D. Leo Papa. Percrebrat quippe omnipotentia Filij Dei sic ad docendos, iustificandosque homines apparere, quem modo & Patriarchis, & Prophetis in specie carnis apparuit, cū officia hospitalitatis non abnuat, vel etiam appetitum cibum sumpsit. Sed illæ imagines huius hominis erant indices, cuius veritatem ex præcedentium patrum stirpe sumenda significatione mysticæ nuntiabant. *Epist. 13. ex decretal.*

Et

2195

Gen. 18
num. 1.
& 2.

Mat. 1
num. 1.

2196
Gen. 18
num. 1.

2197

Gen. 18
num. 1.
& 2.

Et iterum sic loquitur D. Leo: Nisi enim novus homo, factus in similitudine carnis peccati nostram susciperet vetustatem: & consubstantialis Patri, consubstantialis esse dignaretur, & Matri, naturamque sibi nostram, solus à peccato liber, vinceret: sub iugo diaboli generaliter teneretur humana captivitas, nec aliter uti possemus triumphantis victoria, si extra nostram esset confecta naturam. *in eadem Epist. 13. Cūque elevarit oculos. n. 2. Dum non elevarit oculos, unus ei Dominus apparuit; at postquam oculos elevarit, Apparuerunt ei tres viri. stantes prope eum: lumine enim naturali intellectus non elevatus Deum unū in natura esse, potius deprehendere; at eundem Deum trinum esse in Personis per viros illos tres significati, non nisi oculis mentis fidei lumine elevatis potius contemplari.*

2198

Gen. 22
num. 17.
& 18.

Genes. 22. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. n. 17. & 18. D. Leo. Papa. Semper quidem diversis modis, multisque mensuris humano generi bonitas divina consuluit, & plurima providentia suæ munera omnibus retro sæculis clementer impertit. Sed in novissimis temporibus omnem abundantiam solitæ benignitatis excessit, quando in Christo ipsa ad peccatores misericordia, ipsa ad errantes veritas, ipsa ad mortuos vita descendit, ut Verbum illud coæternū, & coæquale genitori in unitatem Deitatis suæ, naturam nostræ humilitatis adsumeret, & Deus de Deo natus, idem etiam homo de homine nasceretur.

2199

Gen. 22
num. 17.
& 18.

Et infra. Promissum quidem hoc à constitutione mundi, & multis significationibus rerum, atque verborum fuerat prophetatum, sed

quantam hominum portiones figuræ illæ, & mysteria obumbrata salarent, nisi longa, & occultata promissi adventu suo Christus impleat? Et quod tunc paucis credentibus profuit faciendum, innumeris iam fidelibus prodesset efficiendum? Hinc enim est, quod Dominus Abraham ait: In semine tuo benedicentur omnes gentes. *serm. 4. de Nativitate.*

Et alibi sic ait D. Leo: Sacramentum dominicæ passionis in Salutem generis humani ante tempora æterna dispositum, & per multas significationes omnibus retro sæculis nuntiaturum, non adhuc expectamus manifestandum, sed iam adoramus impletum, concurrentibus ad eruditionem nostram, & novis testimoniis, & antiquis, dum quod prophetica cecinit tuba, Evangelica patit historia. Nunc Abraham gentium pater, promissos acquirit hæredes, & in semine eius, non germen carnis, sed fidei propago, benedicitur. *serm. 9. de pass.*

Et alibi. Omnia igitur, quæ Dei Filius ad reconciliationem mundi & fecit, & docuit, non in historia tantum præteritarum actionum novimus, sed etiam in præsentiarum operum virtute sentimus. Ipse est, in quo semen Abraham totius mundi adoptione benedicitur, & sic Patriarcha gentium pater, dum promissionis filij fide, non carne nascuntur. *Serm. 14. de passion.* Quia obedisti voci meæ. Magnum hoc obedientia præconium est, Christus promissus Abrahamo obedientia præmium, Quia obedisti voci meæ: ut qui futurus erat pro inobedientia Adam ad Deum satisfactio, Factus obediens usque ad mortem, nascens fieret Abrahamo pro obedientia à Deo remuneratio.

Ioan. 8. Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum vidit, & gavisus est. n. 56. Dip. Leo. Papa. His igitur divina gratia my-

terijs

2200

Gen. 22
num. 17.
& 18.

2201

Gen. 22
num. 17.
& 18.

2202

Ioan. 8.
num. 56.

terijs eruditi; diem primitiarum, & vocationis gentium inchoationem rationabili gaudio celebremus, gratias agentes misericordie Deo, qui dignos nos fecit, sicut ait Apostolus in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Quoniam sicut prophetavit Elaias: Gentium populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & qui habitabant in regione umbræ mortis, lux orta est eis. De quibus idem dicit ad Dominum: Gentes, quæ te non noverunt, invocabunt te: & populi, qui te nesciebant, ad te confugient. *serm. 3. de Epiphania.*

2203

Deinde sic progreditur Div. Leo:

*Joan. 8.
nu. 56.*

Hunc diem Abraham vidit, & gavisus est, cum benedicendos fidei suæ filios in semine suo, quod est Christus, agnovit, & omnium se futurum gentium patrem credendo prospexit, dans gloriam Deo, & plenissimè sciens, quoniam quod promissit, potens est & facere. Quod utique exinde fieri novimus, ex quo tres Magos de longinquitate suæ regionis excitatos ad cognoscendum, & adorandum Regem cæli, & terræ stella perduxit, & rectè intuentibus quotidie apparere non desinit. *eodem serm. 3. de Epiphania.*

2204

*Gen. 18
num. 2.*

Tres à Deo olim Abrahamus Angelos accepit legatos, quos suo in tabernaculo hospitio quasi à longè adventantes recreavit, ergo tres postea reges ipse ad puerum natum suo in tugurio reclinatum misit nuncios sibi ex Ecclesia gentium, per fidem filios natos, ut honorem, quem à Deo per Angelicam legationem acceperat, regia legatione quodammodo cōpensaret.

Ex D. Petro Chrysologo.

2205

Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de

*terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terrā, quam monstrabo tibi. num. 1. D. P. Chrysol. Videns Deus mundum labefactari timore continuo, agit, ut eum amore revocet, invitet gratia, charitate teneat, constringat affectu. Hinc est, quod Abraham vocat de gentibus; augere nomine, patrem fidei facit; comitatur via, inter externos servat, dicit rebus, honorat triumphis, promissis oppignorat, eripit iurijs, hospitalitate blanditur, mirificat germine desperato, ut tot repletus bonis, tanta divinæ illectus dulcedine charitatis, Deum diligere disceret, non timere: amando colere, non pavendo. *serm. 147.**

*Gen. 12
num. 1.*

Dixit autem Dominus ad Abraham: Dum præcipit Abra, ut propriam relinqueret terram, solumque dicit à se illi aliam demonstrandam, loquitur Abraham Deus; at non illi apparet: apparet autem cum terram aliam demonstrans, promissis à se Abra semini conferendam. Gen. 12. Apparuit autem Dominus Abrā & dixit ei: semini tuo dabo terrā hanc. 7. Verecundabatur enim apparere munificus Dominus, dum terram propriam Abra dimittere imperabat, nec aliam dimissa meliorem Abra semini conferebat.

2206

*Gen. 12
num. 1.*

*Gen. 12. Descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra, n. 10. D. P. Chrysol. Nam peregrinus iple iugiter laboravit, sicque ne peregrinum se esse sentiret, sub tentorio manens iple sine recto advenam manere non passus est: & hospitem hospes semper iple suscepit extorris patriæ, domicilij necius, iple & domus omnium fuit, & patria: sciens se non incubatorem, sed dispensatorem divinæ posuit largitatis. *serm. 121. Primus inter mortales à sacra Pagina Abram inducitur peregrinus, ut peregrinaretur ibi: cui postea Deus dicturus erat: Gen. 15. Scito prænoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non tua. n. 13.**

2207

*Gen 12
nu. 10.*

*Gen. 18
num. 3.*

Ps

Et qui filios ad patientiam laborum in peregrinatione ferendorum verbo exhortatus erat: exemplo patientie sue facilius patientiam similem filiis suaderet.

2208 *Genef. 13. Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti, num. 2. Et Genef. 14. Levo manum meam ad Dominum Deum excellū possessorem cæli, & terræ, quod à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram. n. 22. & 23. D. P. Chrysol. Abraham dives, & quid Abraham beatius? Nam & Abraham post terrenos mæores pias animas, & revolantes ad cælum in gremium suæ consolationis includit. serm. 28.*

2209 *Et iterum, Abraham sic possedit divitias, ut eas sæpe & oblatas contemneret, & calcaret indultas: & sic diligeret possidere divitias, nō à divitijs possideri: habere eas ad largitatis materiam, non ad cupiditatis incendium. Eodem serm. 28. Qui Deum possessorem cæli, & terra fatebatur, oblatas sibi à Rege Sodomorum solius terra possessore divitias respuebat, quia à Deo, nō terra solius, sed etiam cæli possessore, caelestes consequi divitias sperabat, præ quibus merito terrestres contemnebat.*

2210 *Genef. 14. Quod cū audisset Abram captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem, & cæcos: & persecutus est usque Dan. nu. 14. D. P. Chrysol. Ut vendicaret oppressos, absolveret captivos, eriperet iam iamque morituros, ipsum se morti novus bellator addidit, apud quem pietas in alterū vita sua charior fuit. serm. 121. Nulla interposita mora, accepto de captivitate fratris nuntio, vernaculos numeravit: optimo sanè consilio, dum enim præ festinatione hostes ex improvviso aggressus est, gloriosam victoriam, paucis comitans militibus, de victoriosi quatuor regum copijs celerem adventum Abra penitus ignorantibus, reportavit.*

2211 *Genef. 17. Nec ultra vocabitur*

nomen tuum Abram: sed appellaberis, Abraham: quia patrem multarū gentium constitui te. num. 5. D. P. Chrysol. Sicut Dominum præ iōnū limitibus affixi tituli proloquantur, ita nomina ipsa sæpe sanctorum merita indicant, testantur insignia. Ita Abraham, quod fide credidit, nominis adiectione monstravit: quando ex Abram Abraham divinitus nuncupatur, ut dilatandus genere, nomine ante dilaretur, dicente Domino, Et non vocabitur amplius nomen tuum Abram, sed Abraham erit nomen tuum: quia patrem multarum gentium polui te. Serm. 154.

Notandum divina locutionis discrimen est. Nec ultra, inquit Dominus, vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham: Non dixit, sed appellabitur nomen tuum, Abraham quod tamen videbatur dicendum, ut verborum compositio appareret? Postquam enim Abraham nomine unam divini nominis literam includente capit appellari, non ultra suo nomine, sed Dei nomine debuit nominari; ac si una ex Dei nomine litera addita antiquo Abra nomini, totum nomen antea humanum in divinum vocabulum commutaret.

2213 *Genef. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. n. 1. D. P. Chrysol. Putas ne mortale pectus Dominiæ charitatis erga nos magnitudinem capiat? Putas ne terreni corporis pondere nō es depressa erga nos divinum intelligat, ac sentiat affectum? Nam quidquid cæli micat, radiat, & splendet ornatus, quidquid terra flagrat in floribus, lapit in fructibus, in animantibus gaudet, nostro amore factum, nostræ additum est servituti: Sed quamvis magna, parva tamen sunt ad supernæ in nos dilectionis indicium. serm. 69.*

Pergit adhuc sic Div. P. Chrysol. Nobis principatus cælorum, nobis æthe-

Gen. 17 num. 5.

2212

Gen. 17 num. 5.

2213

Gen. 18 num. 1.

2214

Gen. 18 num. 1.

æthereæ potestates, nobis supernæ dominationes, nobis Angelorum officia excubijs militat indefessis. Sed ista adhuc asserendæ in nos divinæ necessitudinis parva sunt, & minora tantumque infima, quantum creatori suo minor est creatura. Deus vultu incontemplabilis, visu imperpicabilis, nullo sensu æstimabilis, inaccessus mente, ne ipso quidem ad plenum notus auditu, quoties, qualiter, quam variè, quam diversè, se humanis aptavit obtutibus? Quam se communioni, quam se familiaritati præstitit, & concessit humanæ. *eodem Serm.*

palludamentum hominis in claritate meridiana lucis apparens ostentabat; ac si de humano habitu non confunderetur, sed potius amore hominum glorietur.

Genes. 18. Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum. *nn. 3. D. P. Chrysol.* Huius humanitas sic sancta sanctis est semper manibus præparata, ut invitaret apud illum ipsum Deum, & compelleret hospitari. Ille ad Abraham, ille ad requiem pauperum, ille ad hospitium receptaculum venit, qui se in hospite, & paupere receptum fatebitur in futuro, cum dicit, Esurivi, & dedistis mihi manducare; sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes fui, & suscepistis me. *Serm. mon. 121.*

Et paulo infra sic progreditur: Abraham venientibus longè semper occurrit, prætereuntes etiam præce revocat: nolentes magna cum supplicatione suam compellit ad mensam: prima, & saginata de gregibus hospitibus semper apponit suis, & coniugis suæ manibus factos calentes semper offert panes, quot frigidos, & hesternos esse utique iugis humanitas non sinebat. *ser. cit.* Si inveni gratiam &c. *nn. 3.* Non gratiam præbere hospitibus, sed potius ab hospitibus gratiam recipere existimabat liberalis Abrahamus, dum eos ad hospitium invitabat.

Genes. 18. Penamque budcellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum, quid dixerunt: Fac ut locutus es. *nn. 5. D. P. Chrysol.* Abraham cælestis convivij principem: humanitas ardens Deo impensa perficit: nam quia ducis cū Deo terrenam suscepit ad mensam, Orientis, & Occidentis populū mensam suscepit ad cælestem. Venient, inquit, ab Oriente, & Occidente, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in regno cælorum. *serm. 42.* Ita hospitalitatis Abrahamus officium diligebat:

Et hæc omnia prolat exemplo Abrahamæ sic peregrins. Cum ad Abraham velut hospes advenit, invitatus tota dignatione succedit, oblata non respuit, apposita velut exuriens, & lassus assumit, & divina collatione, velut egens suscipit, & acceptat humana. *Serm. 69.*

Et alibi sic ait D. P. Chrysol. Crebro Deus hominibus formam hominis demonstrat, & magnitudinem suam tantam brevem nostri corporis colligit in figuram, ut præsentiam divinam possit ut firmus noster oculus intueri, angustus noster recipere possit aspectus. Sic ad Abraham Deus venit in hominis formā, & succedit hospitis in figura, & lassus viatoris in morem accipit pedibus suis aquam: sed & invitatus ad mensam vituli, & panis appositione saturatur: & ita se totum humano credit, & committit obsequio. ut ipso tactu, visu, verum hominem videatur explorare. *serm. 131.*

Apparuit autem ei Dominus, &c. in ipso fervore diei. *n. 1. Hama nandus Dei Filius forma Abrahamo in meridie voluit apparere: neque enim servilem hominis habitum, quamvis Dominus esset, contemnerat: imò quia hominem diligebat, non quasi verecundus obscuritate media noctis humanum tegumentum occultabat, sed quasi glorians*

Ugebat; ut munus suscipiendi ad convivium pauperes, quod in sole offerebat Deo pro merito, à Deo in Cælo acciperet pro premio.

2221

Gen. 18
num. 8.

Genes. 18. Tulit quoque butyrū, & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis: iple verò stabat iuxta eos sub arbore. n. 8. D. P. Chrysol. Abraham suscepto hospiti astitit, non assedit: & fuit iste non conviva hospitis, sed minister: Abraham viro peregrino dominum se esse nescivit: ipse allator prandij, ad coquinam sacris delicatam sollicitus addixit vxorem: & qui se, suæque omnia famulis credit, ac committit, committere vix audet hospitem, cōiugi quàm probatæ. Serm. 121. Sedenti Abrahamo in ostio tabernaculi sui tres Angeli in peregrinantium formis stantes prope eum apparuisse dicuntur, supra n. 2. cisi demergo peregrinis postea ad mensam sedentibus Abrahamus stabat, ut ab illis sibi exhibitum reverentia honoris, honore reverentia solitudinis incala, non tamen inurbanus compenſaret.

2222

Gen. 22
nu. 2.

Genes. 22. Tollit filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstraverō tibi. n. 2. D. P. Chrysol. ad illud Ps. 28. Afferte Domino filij Dei; afferre Domino filios arietum, v. 1. sic ait: Ad Abraham loquitur: Accipe filium tuum dilectum, & offeres. mihi in holocaustum, Aries Abraham maturus ad innocentiam, grādævus ad fidem, perfectus ad hostiam, paratus ad holocaustum, afferebat filium suū, filiū arietis: imò se immolabat in filio: sanctificabat mentem suam: lætificabat fidem suam: ut esset iō victima, & pontifex: sacerdos, & sacrificium: patris, patris erat passio ibi tota, vbi filius immolabatur: ignavus filius sistebatur: nescius filius aptabatur vinculus, ut tolleretur de passione martyrium: præmium de pæna patris, de conflictu patris raperetur

coronam. serm. 10.

Et infra pergit Chrysol. Abraham diximus arietem, ut Isaac arietis filiū probaremus: ac si diceret, quos arietū filios propheta vult Domino nos deferre, Afferte Domino filios arietum. ser. 10. Et paulò infra: Filiū pater offerat, non retardet: ut cui præsentē vitā præstitit, conferat & futuram. eodem ser. Et iterum: Nemo dicat, non vult: quia & Abraham, ut offerret filium, colligavit. serm. 10.

Et alibi ad eundē textum, ita loquitur D. P. Chrysol. Sit licet paterni mandati species tristior, res tamen ipsa salutifera, & vitalis. Sic Abraham vbi Deū patrem credidit, mandatorū formas non attendit asperas, & acerbis: circūcisionē recipit verecundā, & quæ cælestis pater iubet, non discuit, sed iudicat gloriosa, parricidium considerat periclitatum: sed quia Deus imperat, totū pietati cōmittit. ser. 55. En primò quod imperatur de filio à patre faciendū Deus docet verbo, Tolle, Agnovit in hoc verbo Verbum Divinum, preferendū postea humanum, seu potius inhumanum verbum apud D. Luc. cap. 23. Tolle hunc. n. 18. Et quasi invadens passionis, ne Isaac amore Dei, priusquam ipse amore hominum pateretur, noluit, quod è vita à patre oblatus, tolleretur.

Genes. 22. Non extendas manū tuā super puerum, neque facies illi quidquam: nūc cognovi quod times Deum, & non peperisti unigenito filio tuo propter me. n. 12. D. P. Chrysol. Deus fidē, non mortem quærit: votum, non sanguine sitis: placatur voluntate, non nece. Hoc probat Deus ad hostiā Abraham sancti filium, cum poposcit. Nā quid aliud Abraham, quàm corpus suū immolabat in filio? Quid aliud Deus, quàm fidē requirebat in patre, qui filiū sicut offerri iussit, sic non permisit occidī. ser. 108. Non dixit: Non extendas manū tuam super filiū, sed super puerū. Fama sic confudit Abraham: ne Abrahamus, dū ictum gladij descendens cōhiberet, magis amore filij alioquā occidens

2223

Gen. 22
num. 2.

2224

Gen. 22
num. 2.

Luc. 23
nu. 18.

2225

Gen. 22
nu. 12.

occidendi: quàm Dei præcepto, ne puerum occideres precipientis motus videretur.

2226

Luc. 16
nu. 22.

Luc. 16. Factum est autem, ut moreretur mendicus; & portaretur ab Angelis in sinum Abrahamæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno. *n. 22. D. P. Chrysol.* Nunquid per se tantum divitiarum criminosa sunt? Aut solæ, & per se penes Deum damnandæ sunt vestes? Et tantum per se puniendæ sunt epulæ, ut non solum careant præmio bonorum, sed omnium malorum ferant, & mereantur exitum? Aut ita per se probata est, & sanctificata mendicitas, vlcera tam lacrata, ut Angelorum manibus Abrahamæ sancti rapiantur in gremium? Et mirum, fratres, quod Abrahamam quondam dives, nunc divitem spernit dicente scriptura, Erat autem Abraham dives valde, & eum, quem habuit in bonis presentibus parè, nunc reprobat, & patitur esse penalè: præsertim cum neque pauperis huius bona, neque mala divitis istius prodiderit sermo divinus. *Serm. 121.*

2227

Gen. 13
num. 2.

Deinde sic rogat D. P. Chrysol. Cur ergo nunc Abrahamam ambit pauperè, divitem refugit, & refutat? Aut quemadmodum hunc Abrahamam innocentè habuere divitiarum, hunc fecere divitiarum criminofum? Illud promovere ad omnium requiem beatorum, hunc in omnium malorum barathrum deputatum? Verum ne propositus sermo vestrum diu fatiget animum, suspendat auditum, acceleranda nobis est huius solutio quaestionis. *Serm. 121.*

2228

Gen. 13
num. 2.

Et quaestione sic resolvit D. P. Chrysol. Abrahamam, fratres, non sibi, sed pauperi dives fuit, & opes non habere, sed prorogare gessit, magis, magisque in sinu pauperis, quam in horreis recondere suas studuit facultates, sicut toto vitæ eius ordine perdocetur. *Serm. 121. Et iterum infra, ad textum citatum D. Luca sic ait D. P. Chrysol.* Non immerito, fratres, sua nunc omnes sanctos suscipit in requie, & in ipsa cælesti beatitudine fungitur dis-

penfatoris officio; quia dum semper hic suscepit peregrinos, & pauperes, ipsum cum Angelis suscipere Deum, ipsum sub tentorio suo videre hospitè meruit, quem semper habuit largitorè. Et revera, fratres, parum se beatum credidit, si in ipsa superna gloria ab hospitalitatis cessaret officio. Et solus donis frueretur divinis, qui hic humana bona crudelè se credidit cuiquam si negaret. *Ser. 121.* In sinu Abrahamæ. *Nulla de sepulchro pauperis mentio fit, cum in inferno dives sepultus memoretur, pauper in sinum Abrahamæ dicitur asportatus: ille enim, cui mors somnus dulcis fueras, non ad sepulchrum, in quo, ut mortuus conderetur, erat essendus, sed ad sinum Abrahamæ, in quo, ut qui laboraverat requiesceret, erat deferendus.*

Gen. 18
à nu. 1.

2229

Luc. 16
nu. 23.
& 24

Luc. 16. Elevans autem oculos, cum esset in tormentis, vidit Abrahamam à longè, & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans dixit: Pater Abrahamam, miserere mei; & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti tui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. *num. 23. & 24. D. P. Chrysol. ad illud.* Vidit Abrahamam à longè, *sic ait:* Longè illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abrahamam divitiarum consortem, sed inhumanitatis exortem: & Abrahamam dives, sed plus humanitate, quam censu, tu dives inhumanitate tua maior tuis divitijs extitisti: Abrahamam sibi peregrinus, civis hospitem fuit, ut palatia possideres, tecum pauperi non dedisti: Abrahamam dum servos suscipit, Dominum sic recepit, & cunctis hominibus ponens panes: ipsum Dominum suam suscepit ad mensam, tu dum singulari pauperi negas micam, styllam refrigerij perdidisti. *Serm. 66.* Cum esset in tormentis &c. à longè. *Si enim Abrahamus à divite proximus videretur, cum esse in tormentis minimè patetur: tantà enim erat in Abrahamo dulcedo charitatis. Quem enim adhuc filium nomi-*

nomi-

indignabatur, & tormentis si ei è proximo, manum porrigere posset, liberaret.

2230.

Luc. 16
no. 24.

Luc. 16. Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma, n. 24. D. P. Chrysol. Modò cognoscis patrem, & modò tibi patrè se esse nescit, què in Lazaro patrè sic sprevisi: modò tibi iustus occurrit, qui tunc, ut tibi pius esset, diu Lazarum passus est cruciari. Infelix, quem sic ipsa origo arguit, quem sic ipse lucis author addidit: infelix, cui in iudicio pro magnitudine criminis non miseretur genitor, non pater ignoscere, nò affectio potuit subvenire. *serm. 122.*

2231

Luc. 16
no. 24.

Et infra ad illud: Pater Abraham miserere mei, sic ait. Bene diceret. Si Lazarus in sinu residens ipsum peccatum iudicis nò teneret: bene diceret, si Lazarus iustissimi cognitoris tota non possideret arcana. Gratis rogat iudicem, quem sic innocens confessor accusat, & frustra sibi credit, iudicem posse subvenire, quādo ore iudicis pronūtiat ipse tanta qui per tulit. *serm. 122.*

2232

Luc. 16
no. 24.

Et alibi etiam ad illud: Pater Abraham, sic ait D. P. Chrysol. Adhuc vocat patrem, qui meritis suis, & patrem, & patriā sic amisit. Pater Abraham. Hic miser, & in pœna mentitur. Pater Abraham, mitte eum in domum patris mei. Si verè hunc patrem vocas, cuius domum patris alterius tunc requirit? Nisi fortè eum se in absentia habere patrè credit, què in præsenti fataliter còspicit perdidisse, & sic sibi credit eius patris domum, eius gratia custodiri, cuius ibi negari sibi sinū videt, videt requirè pernegari. *ser. 123.*

2233

Luc. 16
no. 24.

Et adhuc alibi etiam ad illud: Pater Abraham, miserere mei, sic ait D. P. Chrysol. Stultò petit à patrè misericordiam, quā negaverat fratri. Miserere mei. Quid illi cum miseratione, cui iam totum cessit in pœnam? Aut quæ illi supplicatio apud patrè

poterit subvenire, cui in sinu patris residet accusator? Pater patris: Lazarus tenet, & totum sanctorum cordis pulsatur equitatem, quatenus se filij patrem boni, mali iudicem servet. *serm. 124. Pater Abraham. Non enim patrè suum appellavit, non enim dixit, Pater mi: indignum, namque se agnoscebat avarus, qui Abraham adeo liberalem patrem suum posset nominare.*

Luc. 16. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia receperisti bona in vita tua, & Lazarus similiter malorum, autem hic consolatur, tu verò cruciaris, n. 25. D. P. Chrysol. O miras pietas, adhuc vocat filium, quem degenerasse propterea crudelitate fieri respicit. O singularis bonitas, adhuc vocat filium, quem vidit inforti verbulam, pœnarum sobolem, extremum principium iam gehennæ. Sed vocat filium, ut magis, magisque filij prodator impietas: quando cum huius etiam patris sermonis pietas perleverat, ut vocas patrem, ego voco filium: utpe graviter doleas, perdidisse, quod natus es. *serm. 125.*

Et iterum sic prædicatur ad eundem textum D. P. Chrysol. Adhuc voco filium, ut amarus doleas, perdidisse te, quod tibi gratia dederat, & natura: quia non habuisse doloris non est tunc, quāti habita pœnoris est perdidisse: voco filiū, ut intelligas iudicij esse, quod pateris, non furoris: voco filium, ut in me mea patientia, & in te tua maneat pœna. Sed iste, fratres, intelligit se non esse filium, qui fatatur, & pensat de suo merito, quod tam pijs patris perdidit de natura. Qui tunc utique respondisset geniti, si pius, si hospitale, si misericors, in pauperem si fuisset humanus. *ser. 123. Recordare quia &c. Ad si non magis de ipse rectè sapia, quam pauperem rem inopia recurrens. Dissimiliter ergo gaudia similes recipiebant: hoc enim ille (et similiter) inditatur videtur, quasi verò non minori gaudio in hac vita Lazarus mali, quam in hoc accepisset avarus.*

Qui 2

Luci

2236

Luc. 16
nu. 30.

Luc. 16. At ille dixit, Non pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. *n. 30. D. P. Chrysol.* Verò non pater, quia non erat Abraham filius, sed gehennæ. *serm. 66.* Si quis ex mortuis ierit &c. *Eia age, si fratres tui videntes aliquem suscitatum, penitentiam adiuverint, cur tu ipse ire non petis, ut illis valeas suscitatus penitentiam predicare? Eligis forsam apud inferos potius cruciari, quam apud superos praedicare? Seu cupis magis Lazarum è gloriâ exultem intueri, vispo te invidus, quam te ab inferno desideras liberare?*

2237

Ioan. 8.
nu. 39.
& 40.

Ioan. 8. Et dixerunt ei: Pater noster Abraham est; Dixit eis Iesus: Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. Nunc autem queritis me interficere; hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiivi à Deo: hoc Abraham non fecit. *n. 39. & 40. D. P. Chrysol.* Qui genitoris opera non facit, negat genus, Domino sic docente, Si filij Abraham essetis, opera Abraham faceretis. Ille fidem generis probat, cui tantus paterni operis assertor assistit. *serm. 123.* Patris visa ad componendos mores filijs sit speculum. Degenerem se quisque agnoscat filium; si non se videat in moribus patris similem.

2238

Ioan. 8.
nu. 53.

Ioan. 8. Nonquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis? *n. 53. D. P. Chrysol.* Plane maior. & tantò maior, quantum servo dominus, quantum Deus homine, quantum factura factor, quantum verificans mortuus, quantum insciscitandò fulcitor. *ser. 122.* Tantà illis erat de sanctitate parentis sui existimatio, ut à mortali nemine ipsum in virtute posse crederent superari: cumq; non agnoscerent Christum esse Deum, indignè ferebāt ipsum se Abrahamo parente suo maiorem propagare.

2239

Ioan. 8.
nu. 36.

Ioan. 8. Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gavisus est. *n. 36. D. P. Chrysol.* Ille ut

ostenderet vivere Abraham, dixit, illū vidisse diē suū, idest, diem, quo mūdo natus est Christus. Diē suū conditor, non tenetur diē, tēporis auctor: tēpora nescit: Sed Christus propter hominē homo natus, & diē suscepit, & tēpus; Abraham exultavit, ut videret diem meum. Si moyses, & Elias in monte occurrerunt, ut promissum conspicerent Christum: quomodo nec Abraham occurrit ad partū Virginis, ut promissam benedictionē in gentibus, idest, in semine suo, patientissimus expectator intederet? *ser. 131.* Diē meū. *Diem suum* Christus appellabat *sua* nativitatē diem: illū enim diē esse suū arbitrabatur, quem *sua* nativitatē beneficiō quasi sigillo quodā consignabat. Ac si alios diēs, ab exordio mundi iā transactos, inter suos Filios Dei minimè numeraret, sed ipsum nativitatē humana primū diem inter diēs suos primum computaret.

Ex D. Nilo Abbate.

2240

Gen. 13. Nec poterat eos capere terra, cum habitarent simul: erat quippe substantia eorū multa, & nequibant habitare cōmuniter. Unde & facta est rixa inter pastores gregū Abrā, & Lot. *n. 6. & 7. D. Nilo.* Ad virtutē tendentibus magno est impedimento affectio terrenarū rerū. Quid Lot, ab Abraham separavit, nisi multitudo ovium, quæ cum assiduas inter pastores eorū contentiones pareret, postremo diremit etiam ipsorū coniunctionē? *lib. qui dicitur, Aseicus.* Inter pastores, non inter dominos rixa facta fuisse. refertur: neque enim nobilium, sed vilium est, rixam pro rebus terrenis excitare.

Gen. 13
num. 6.
& 7.

Ex D. Anastasio Sinaita.

2241

Gen. 17. Nō ultra vocabitur nomen tuū Abrā: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium

Gen. 17
num. 5.

gentium constitui te. n. 5. D. Anas. Sinaita: Abraham interpretatur; Pater gentium. in figuram Dei, & Patris gentium. lib. 6. Exam. Vna enim Deus sui nominis litera quasi in fidem data de promissione à se facto adimplenda iustum certum facit: illa enim litera quasi quodam chirographose Deus seruo voluit ad impletionem promissi obligare.

Ex D. Grego. Magno.

2242 **G**en. 12. Descenditque Abraham in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim famēs in terra, n. 10. D. Greg. Mag. Abraham dum peregrinus est sæculo, factus est amicus Dei. lib. 4. Moral. cap. 29. Descendit, non ut Ægypto inter idololatrias diu permaneret, timens, ne ex illorum consortio aliquod contagium superstitionis contraheret, sed ut brevi temporis spatio ibi habitans, famem, grande malum, posset declinare.

2243 **G**en. 13. Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti. n. 2. D. Greg. Mag. Non est sensus in crimine, sed affectus. Cuncta enim, quæ Deus condidit, bona sunt: sed qui bonis malè utitur, profectò agit ut quasi per edacitatis ingluviem, eo, quo vivere debuit, pane, moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum verò divitem tormenta cruciabant. Sed tamen dives Abraham fuerat, qui sinu Lazarum tenebat: qui tamen auctori suo colloquens, dicit: Loquar ad Deum meum, cum sim pulvis, & cinis. Quid itaque iste divitias suas æstimare noverat, qui semetipsum pulverem, cineremque pensabat? Aut quando hunc res possessionis extollerent, qui de se quoque, earum videlicet possessore, tam abiecta sentiret? lib. 10. Moral. cap. 17. in iso. Erat dives in possessione, non in affectione: divitias namque possidebat, sed non diligebat.

2244 **Gen. 15.** Credidit Abram Deo, &

reputatum est illi ad iustitiam, n. 6. D. Greg. Mag. exponens illud Ps. 50. Et exultabit lingua mea iustitiam tuam. v. 16. sic ait: Iustitia Dei, fides est, sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, quia iustus ex fide vivit. Si ergo iusti vita, fides est, consequens est, eandem fidem esse iustitiam, sine qua quisque esse iustus non potest, Hanc itaque Dei iustitiam ille cum exultatione enunciat, qui mundi huius copiam nec cupiens, nec inopiam metuens, omnem hæreticam pravitatem impugnat. Vel iustitia Dei est, quod non vult mortem peccatoris. Homini nempe iustum videtur, ut suam vlciscatur iniuriam: Dei verò iustitia est consentiri relaxare offensam. in sept. Ps. Penit. ad Ps. 50. Fide veram Deum in promissionibus sibi fidelem mundum autem in promissis infidelem sibi fore Abram credebat: & hoc modo iustus in tribuendo cuique suum ostendebatur, dum fiduciam fido Deo; dissidentiam mundo infido iuste prestabat.

Gen. 15. Descenderuntque volucres super cadavera, & abigebat eas Abrā, cumque sol occumberet, sopor irrumpit super Abrā, & horror magnus & tenebrosus invasit eum. n. 12. D. Greg. Mag. Abraham cum ad occalum solis sacrificium offerret, insistentes aves pertulit, quas studiose, ne oblatum sacrificium rapere, abegit. Sic nos cum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis hoc vo lucris custodiamus, ne maligni spiritus, & perversæ cogitationes rapiat, quod meus hostia offerre se Domino utiliter sperat. lib. 16. moral. cap. 19. Descenderuntque: Ad eum enim abiecta sunt cadavera, id est, morine anime, à quibus gratia, quæ veram illis tribuit vitam, separatur, ut vel ipsi Demones, cum ad illas divertunt, descendere videantur.

Gen. 18. Dixit itaque Dominus; Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendā, & vi-

Gen. 15
num. 6.
psal. 50
ver. 16.
Rom. 1.

2245
Gen. 15
num. 12.

2246
Gen. 18
num. 20.
& 21.

& videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam. *n. 20. & 21. D. Greg. Mag.* Ipse quippe, ut nos á præcipitata sententiæ prolatione compesceret, cum omnia nuda, & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, qui ait: Clamor Sodomorum: &c. ut sciam. *lib. 19. Moral. cap. 14.*

Deinde sic progreditur idem D. Gregor. Mag. Omnipotens itaque Dominus, & omnia sciens, cur ante probationem quasi dubitat? Nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere, quam probare? Et ecce per Angelos ad cognoscenda mala descendit, moxque facinorosos percutit, atque ille patiens, ille mitis, ille, de quo scriptum est: Tu autem Domine cum tranquillitate iudicas, ille, de quo scriptum est: rursus: Dominus patiens est rector; in tanto crimine involutos inveniens, quasi patientem prætermisit, & diem extremi iudicii expectare ad vindictam noluit, sed eos igne iudicii, ante iudicii diem, prævenit. *lib. 19. Moral. cap. 14.*

Et tandem sic concludit D. Greg. Mag. Ecce malum quasi cum difficultate credidit, cum audivit, & tamen sine tarditate percussit, cum verum agnoscendo reperit: ut nobis videlicet daret exemplum, quod maiora crimina, & tardè credenda sunt, cum audiuntur, & citius punienda sunt, cum veraciter agnoscuntur. *eodem lib. 19. Moral. cap. 14.* Sciebat procul dubio Abrahamus crimina Sodomorum, utpote illis vicinus; ipsorumque clamorem verum esse optimè norat: nec tamen Deo, qui de illo se dubiam ostendebat, verum esse clamorem enuntiavit: maluit enim optimus vir se ostendere apud Deum pro peccatoribus intercessorem, quam adversus peccatores accusatorem.

Genes. 18. Respondensque Abra-

ham ait: Quia semel capî, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis. *num. 27. Div. Gregor. Mag.* Apertè cernimus in quo se apud se loco posuerat, qui pulverem se, ac cinerem etiam cum Deo loqueretur, æstimabat. Si igitur ita se despiciit, qui usque ad honorem divinæ colloctionis ascendit, sollicita intentione pensandum est, qua pæna illi ferendi sunt, qui & ad summa non proficiunt, & tamen de minimis extolluntur? Nam sunt nonnulli, qui cum parva agunt, de semetipsis magna sentiunt: in altum mentem sublevant, & præire se cæteros virtutum meritis putant. *lib. 3. Moral. cap. 18.*

Et alibi sic ait D. Greg. Mag. Sancti omnes quando in Dei visione proficiunt: quanto magis divinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur, quod Abraham cinerem, & pulverem se esse professus est, nisi cum habere Dei meruit colloctionem. Esse enim se aliquid fortasse crederet, si veracem silentiam, quæ super ipsum est, minime sentisset. At verò ubi ad incommutabile contemplandum super se captus est, impletus tantæ contentationis potentia, dum videret illum; nihil se esse, nisi pulverem, vidit. *tom. 5. lib. 1. in Genes. cap. 46. Pulverem se Abrahamus nuncupabat, ut in eo Dominus memor conditionis humane digito scriberet veniam, ne homines ex pulvere factos condemnaret, sed potius eis crimina ex fragilitate humana commissa condonaret.*

Genes. 18. Respondensque Abraham, ait: Quia semel capî, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis. *num. 27. D. Gregor. Mag.* ad illa verba: Heliu apud Iob cap. 34. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur, *v. 15.* sic ait: Bene etiam Heliu hoc loco subdidit: Et homo in cinerem revertetur.

vertetur. In peccato enim quisque positus, mortalitatis suæ obliuiscitur, & terram se esse non meminit, dum adhuc per superbiam inflatur: post conversionis verò suæ gratiam, cum humilitatis spiritu tangitur, quid esse se aliud, quàm cinerem, recordatur? Abraham in cinerem reuersus fuerat, dicens: loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis. Etli viventem carnem necdum in terram mors solveret, hoc tamen apud se erat, quod se futurū absque dubitatione prævidebat. *lib. 24. Moral. cap. 12. Abrahamo promiserat Deus semen suum, ut terra puluerem, futurum. Genes. 13. Factamque semen tuum, sicut puluerem terræ. n. 16. Ergo nunc se ipsum puluerem appellabat, ut quisque filiorum eius postea se ipsum, tanti patris edoctus exemplo, minimè superbi- ret, sed cum re vera post mortem futurus esset pulvis, etiam dum vrueret, humilis se puluerem nominaret.*

2252

Gen. 22
nu. 12.

Genes. 22. Nunc cognovi quòd times Deum, & non pepercisti vni- genito filio tuo propter me. nu. 12. D. Gregor. Mag. Non quia se Deus tunc timere cognoverit: sed quia tunc eundem Abraham fecit agnos- cere, quia Deum timeret. lib. 8. in- dist. 3. Epist. 42. Nunc enim diuinus timor, quo me timuisti, humanum à te amorem exclusit, quo filium dilige- bas; sicut enim amor diuinus ab homine huma- num foras mittit timorem, sic diuinus timor ab homine humanum foras mittit amorem.

2253

Gen. 23
nu. 19.

Genes. 23. Atque ita sepelivit A- braham Saram vxorem suam in spe- lunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre, hæc est Hebron in terra Canaan. num. 19. D. Greg. Mag. ad illud Iob cap. 5. Ingredieris in abun- dantia sepulchrum. vers. 26. sic ait: Quid sepulchri nomine, nisi con- templativa vita signatur: quæ nos quasi ab hoc mundo mortuos sepe- lit, dum à terrenis desiderijs suscep- tos in intimis abscondit? Actiua

quoque vita sepulchrum est, quia à parvis nos operibus mortuos tegit. *Et infra. Neque perfectus prædica- tor est, qui vel propter contempla- tionis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. lib. 6. Mo- ral. cap. 17.*

Deinde sic progreditur idem D. Greg. Mag. Hinc est enim quòd Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit, quia nimirum per- fectus quisque prædicator extinc- tam à præsentis vitæ desiderijs ani- mam suam, sub bonæ operationis teg- mine, & contemplationis abscon- dit, ut à carnali concupiscentia, sub actiua, contemplatiuaque vita quasi insensibilis lateat, quæ prius mundi desideria sentiens, mortaliter vive- bat. lib. 6. Moral. cap. 17. Eadem serè repetit lib. 1. in Genes. cap. 51. in tom. 5. In spelunca dupla Abrahamus dicitur sepelisse Saram, dum enim dilectam sibi vxorem sepulchro condidit, se ipsum simul in eodem tumulo sepelivit.

Ioan. 8. Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gavisus est. n. 56. D. Greg. Mag. Tunc, quippe diem Domini Abraham vidit, cum in figura sum- mæ Trinitatis tres Angelos hospi- tio recepit: quibus professio suscep- tis, sic tribus, quasi vni locutus est: quia esti in Personis numerus Tri- nitatis est, in natura vnitatis Divini- tatis est. in Evangel. homil. 18. Exem- plo patris eos Dominus excitare volebat, ut diem, quem ipse, ut sol omnibus tunc efficiebat, latum sibi faceret ipsius solis amore, non autem ipsum diem in noctem tristitæ verterent, non valentes lucem solis aspicere, obcæcati livore.

Ex Ruperto Abbate.

Genes. 11. Tulit itaque Tharè Abram filium suum, & Lot *Gen. 12. filium*

Qq 4

nu. 31.

filium Aran, filium filij sui, & Sarai
norum suam, vxorem Abram filij
sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorū,
ut irent in terram Chanaan: vene-
runtque vsque Haran, & habitave-
runt ibi. n. 32. *Rupert. Abb.* Causam
cur tali viro terra sua, idest, terra
Chaldæorum, digna non fuerit: hāc
Hebræi tradunt; & Ecclesiastici il-
lustres viri veram esse defendunt,
scilicet; quod Abram in ignem mis-
sus fuerit, id quod ignem adorare
noluissent: quem Chaldæi colunt, &
Dei auxilio liberatus de idololatriæ
igne profugerit, & hoc esse quod
dictum est, Mortuus est Aran ante
Thare patrem suum in terra nativi-
tatis suæ in Vr Chaldæorum. n. 28.
Quod videlicet ignem nolens ado-
rare, consumptus sit. lib. 5, in Gen.
cap. 22.

2257

Gen. 11
nn. 31.

Deinde sic progreditur idem Rupertus:
Nam Abraham, inquit, eodem
vallatus incendio, Dei auxilio libe-
ratus est. Vnde postmodum eidem
Dominus: Ego, inquit, Dominus,
qui eduxi te de Vr Chaldæorum. cap.
2. eiusdem lib. 5. Et lib. 2. in librum.
*Numer. sen. de Trinit. & operib. eius sic
ait Rupert.* Vigesima quarta mansio
in Tharè, quo vocabulo, & eisdem
literis scribitur pater Abrhæ, qui
fertur abactis corvis, qui hominum
frumenta vastabant, Abactoris, vel
Depulsoris nomen sortitus esse. Itaq;
& nos imitemur Tharè, ut volucres
cæli, qui iuxta viam latum triticum
devorare festinant, sollicitè prohi-
beamus. cap. 31. *Bonus pater Tharè
filium suum Abram semel ab igne liberatum
è Chaldaæ educere parauit, ut eum. à
periculo idololatriæ removeret, ne si eum
Chaldæi iterum cogerent. ad ignem pro
Deo venerandum, incendiij timore, fidei
ruinam post primam victoriam partam,
miserabiliorem pateretur.*

2258

Gen. 12.
nn. 1.

Genes. 12. Dixit autem Do-
minus ad Abram: Egredere de ter-
ra tua, & de cognatione tua, & de
domo patris tui, & veni in terram,

quam monstrabo tibi. n. 1. *Rupert.*
in Genes. lib. 5. Cur non dixit solum:
Egredere de terra tua, sed addidit:
Et de cognatione tua: nisi quia ali-
bi terra, & alibi cognatio eius erat?
Siquidem terra eius Chaldæa erat,
cognatio autem eius in Aran, idest,
in Syriam profugiendo devenerat,
Quod ergo cum dixisset: Egredere
de terra tua, addidit, & de cognat-
ione tua, idem est, ac si diceret:
sicut de terra Chaldæorum corpore
egressus es, animo quoque sic egre-
dere, ut nunquam illuc redeas, insu-
per & hinc, vbi nunc habitas, Egre-
dere de cognatione tua. cap. 3. *Non
dixit, Quam dabo tibi, sed dixit, Quam
monstrabo tibi, ne aliquis existimaret,
quod Abram, non tam studio obedientie
Deo præstanda, quam desiderio terra pos-
sidenda egrediretur.*

2259

Gen. 12
num. 2.

Genes. 12. Faciamq; te in gen-
tem magnam, & benedicam tibi, &
magnificabo nomen tuum, erisque
benedictus. num. 2. *Rupert. lib. 5. in
Genes.* Ex hoc iam pater excelsus
Abram propheta est. Etenim sanc-
tiores viri, quos prophetali nomine
honorat domus Dei, ex eo prophe-
tæ dicuntur, & sunt quod præscire
meruerunt Incarnationem Filij Dei.
Ecce autem huic primo revelat De-
us illud secretum consilij sui, dum
dicit: Atque in te benedicentur vai-
versæ cognationes terræ. numer. 3.
cap. 4.

Deinde sic progreditur Rupert. Non
aliam sine dubio benedictionem hic
commemorat, nisi illam, qua per se-
men Abrhæ (quod est Christus) in
omnes gentes gratia Spiritus sancti
effusa est. Ergo iam propheta Abra-
ham, propheta Haac, propheta Ia-
cob, sed maiore Patriarchatum no-
mine, hoc ipsum nomen in illis pe-
ne opertum est. Sed dicit Deus ad
Abimelech regem Geraræ de Abrā.
Nunc ergo redde vxorem viro suo,
quia propheta est, & orabit pro te,
& yives. Et in Psalmo tam de isty,
quam

2260

Gen. 12
num. 2.

quam de cæteris Patriarchis eius pol-
teris. Et corripuit pro eis reges, sub-
auditur, dicens: Nolite tangere
Christos meos, & in prophetis me-
is nolite malignari. Non ergo quia
breviter dictum est, parum esse pu-
temus, quod huic revelatum est, sed
parvulam sermonis huius aperien-
tes thesaurum, quid habeatur intrinse-
cus, diligentius contemplemur. c. 4.

Et alibi in eodem lib. sic ait Ru-
pert. Quasi operarium electum Deus
ad operandum conducent, cum di-
xisset: Egredere de terra, & de cog-
natione tua, continuò sperandam
quasi taxandam mercedem primò
ait: Faciamque te in gentem mag-
nam: deinde, Et benedicam tibi: nec
non addidit, Et magnificabo nomē
tuum, etisque benedictus: tandem-
que, Atque in te, ait, benedicentur
universæ cognationes terræ. In om-
nibus ijs nec vnum iota, vel apicem
vnum vacare, aut carere rei ponde-
re, certò arbitremur: cap. 5.

Postea sic progreditur Rupert. ad
illud: Faciamque te in gentem mag-
nam. n. 2. Non dixit, in gentem
multam. Et enim gens illa, quæ pro-
mittitur, quæ pro benedictione nunc
offertur, comparatione aliarum gen-
tium, non valde multa futura erit.
Non (inquit Moyses) quia cunctas
gentes numero vincebatis, vobis
iunctus est Dominus, & elegit vos,
cum omnibus sitis populis paticio-
res: sed quia dilexit vos Dominus.
Bene ergo non ait: Faciamque te in
gentem multam, sed in gentem mag-
nam. cap. 5.

Et optimam prebet rationem Ru-
pert. sic: Nam verè magna gens, cuius
Dominus Deus eius, quam magni-
ficavit, & honoravit magnus Do-
minus, de qua magnos Patriarchas,
atque Prophetas, vel scribas peritos,
ac diversorum meritum magnos
viros habemus, per quos veram Dei
magnitudinem cognovit mundus.
Eodem cap. 5. Faciamque te in gen-

tem magnam. num. 2. Non dixit: Prae-
ficiam te genti magnæ, sed faciam te in
gentem magnam. Tantus enim futurus
erat erga filios suos patris Abraham amor,
ut in quolibet filio suo factò magnus, se-
ipsum à Deo magnū factum reputaret:
magnitudinemque honoris à Deo conces-
sam cuiuslibet ex gente sua sibi à Deo colla-
tam arbitraretur.

Genes. 12. Magnificabo nomē
tuum, etisque benedictus, n. 2. Ru-
pert. in Genes. lib. 1. 5. Superadiicit
quod illius magis proprium sit. Et
magnificabo, inquit, nomen tuum,
etisque benedictus. Magnificatum
namque est hodie nomen Abraham,
videlicet cum nomine Dei magno,
& tremendo: dum per orbem ter-
rarum prædicatur nominis Dei talis
definitio: Deus Abraham, Deus
Isaac, Deus Iacob. Vera magnifi-
centia nominis Abraham hæc est. Ven-
de & Apostolus: Ideo, inquit, Deus
non confunditur eorum vocari De-
us: itaque Magnificabo, ait, nomen
tuum, etisque benedictus, videlicet
ut nomen tuum in ipsa invocatione
nominis mei magnificet, comme-
moretur. cap. 5.

Et infra totum ad illud: Magni-
ficabo nomen tuum, etisque bene-
dictus. n. 2. sic ait Rupert. Magnifica-
bo nomen seminis tui dando illi no-
men: quod sit super omne nomen,
quod Apostolus constitens: Qui est,
inquit, super omnia Deus benedic-
tus in sæcula. cap. 5. Nomen Abraham
Deus certè magnificavit, dum illius sanc-
tissimam totam terrarum orbem cum ma-
xima ipsius Abraham gloria propagavit.

Genes. 12. Egressus est itaque
Abram, sicut præceperat ei Domi-
nus, & ivit cum eo Lot: septuaginta
quinque annorum erat Abram,
cum egredere turde Haran. num. 4.
Rupert. lib. 5. in Genes. Egressus est,
inquit, subauditur, nesciens quid
iret: Fide enim (inquit Apostolus)
qui vocatur Abraham, obediit in
locum exire, quem accepturus erat
in

2261

Gen. 12
num. 2.
& 3.

2262

Gen. 12
num. 2.
& 3.
Deu. 7.
num. 7.

2263

Gen. 12
num. 2.
& 3.

2264

Gen. 12
num. 2.

Exo. 3.

Heb. 11

2265

Gen. 12
num. 2.

2266

Gen. 12
num. 4.

in hereditatem & exiit, nesciens quô iret. Qui enim hoc dixit Deus, Et veni in terram, quam monstravero tibi, & ipsam illi terram nondum demonstravit, profectus nescientem, quô iret, ire iussit, & miro modo (quæ vera peregrinatio est) & expectando ire, & eundo expectare præcepit, ubinam requies daretur sibi. cap. 6.

Et infra alludens ad illud eiusdem cap. 12. Pertransivit Abram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem. Chanaanus autem tunc erat in terra. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. num. 6. & 7. *Rupert.* Ac si diceretur: Quia nesciens quô iret, exierat, tandem quasi vagus, & sine tractu pertransivit in illum, & in illum locum, donec appareret ei Dominus: & iuxta spon- sionem suam ostenderet, quam esset illi daturus terram. cap. 6. *Latus ab una ad aliam, & huc alium locum pertransibat: nesciens quô iret, sciens tamen cui obediret. Verus enim obediens non contemnit terminum humane peregrinationis, sed imperium divina iussionis.*

Gen. 12. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. num. 7. *Rupert. lib. 5. in Genes.* Non ingreſsus tantæ gratiæ beneficijs, & iuris sui possessionem futuram, iam sacris Dei tui præoccupat, atque dedicat titulis. cap. 6. *Ber. nesciam futurum præſenti obsequio Abræ ædificando altare Domini compensabat, ac si domini largitatem sua gratitudine anticiparet.*

Gen. 12. Perrexitque Abram vadens, & ultra prægrediens ad meridiem. num. 9. *Rupert. lib. 5. in Geni.* Meridies significat perfectionem. Bene ergo progredi dicitur, qui ab hac aurora iam dictæ fidei suæ ultra

vadens, & progrediens de virtute in virtutem sine dubio, ad plenum, & æternum pervenit perfectionis diem. cap. 6. *Post ædificatum altare, quod instar columnæ erexerat, Deoque dicaverat, ne aliquis ab Abram positum suæ peregrinationis terminum indicaret. Perrexit, inquit, iustus, vadens, & ultra progrediens; neque enim Abram, ut Hercules columnam cumstituto, Nô plus ultra sed potius tanto: Ultra progrediens: annosvixit ut Hercules superaret, eoque se ostenderet validiorem.*

Gen. 12. Novi quôd pulchra sis mulier: & quôd cum viderint te Egyptijs dicturi sunt: Vxor ipsius est: & interficient me, & te reserbant. Dico ergo, obsecro te, quôd soror mea sis, ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tuam. num. 12. & 13. *Rupert. lib. 5. in Genes.* Non parvi pendens vxoris pudicitiam venalem fecit, ut bene sibi esset propter illam, sed periculo se eximit, ne moreretur propter illam, certissimè sciens, quôd qui educerit eundem Vr Chaldæorum, potens esset servare illam ab igne, id est, à libidine Egyptiorum. cap. 7.

Et infra sic querit *Rupert.* Quare non eadem fide confusus, quôd liberare posset eam Dominus de manu Egyptiorum, ut non moreretur propter eam, securè dixit, ecce vxorem? Videlicet, quia timebat Dominum, quia volebat tentare Dominum Deum suum. Is namque Deum tentat, qui quanta potest parte, periculi se non expedit, & illic poscit miraculum Dei, ubi non nihil proficere potest humanæ rationis ope, quæ in promptu sit. cap. 7.

Et postea sic insert *Rupert.* Bene igitur vir prudens vtrunque sollicitus; videlicet, ne & se interficerent, & illam reseruatam suæ libidini subiugarent, quam potuit partem periculi sustulit, & cætera fideliter Deo curandareliquit. Etiam quidè in aperto literæ est victoriosa vici ob-

Heb. 12

2267]

Gen. 12
num. 6.
& 7.

2268]

Gen. 12
num. 7.

2269]

Gen. 12
num. 9.

2270]

Gen. 12
num. 12.
& 13.

2271]

Gen. 12
num. 12.
& 13.

2272]

Gen. 12
num. 12.
& 13.

obedientis perseverantia, quia facta fame in terra peregrinationis suæ, maluit adhuc in terra Cham, quæ est Ægyptus, peregrinando aliena solatia quærere, quàm ad terram, vel cognationem suam, de qua Deo iubente, fuerat egressus, aliquatenus respicere. cap. 7.

2273 *Et iterum sic ait Rupert.* Verùm ipsa facies præsentis historiæ, iam sereno lumine arridet, & translucetia nobis ingerit mysteria, quibus plena est. Non enim abs re est, quod Abram facta fame, descendit in Ægyptum, & flagellatur Pharaon propter eum, cuius progenies postmodum itidem facta fame in eadem terra Chanaan descendens erat in Ægyptum, & flagellandus esset Pharaon plagis novissimis propter eam. Non, inquam, absque Dei consilio est, quod dives reversus ex Ægypto, postmodum contra reges accingitur, & Lot filium fratris sui liberat, ac deinde à Melchisedech sacerdote Altissimi benedicitur, cuius gens, scilicet Israel postmodum de Ægypto in manu potenti, & brachio excelso egrediens, contra reges multos, & fortissimos pugnare habebat, ducum fidei, & armis, carnales, qui in populo erant, protegentibus, totamque gentem de servitio hostium perpæpe liberantibus: procederet natus de Virgine rex, & sacerdos Altissimi, Christus Dei Filius, benedictionem, idest, peccatorum remissionem per verum corporis sui, & sanguinis sacrificium Abraham, & semini eius largiturus. eodem cap. 7. Novi quod pulchra sis mulier. num. 11. Apie dicit, Mulier, Non enim Sara mundus muliebris pulchritudinem conferebat, sed natalis solimodo compositio, eam in se ipsa mulierem pulchram nullo emendato ex ornamentis externis decore venustabat.

2274 *Genes. 13.* Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.

num. 6. *Rupert. lib. 5. Genes.* Quantum ad moralem præsentis loci sensum attinet, divitiarum derogatio est, quæ propter divitias non quibant habitare communiter, quos, quamdiu tenues fuere, amor Dei, & fraternus propinquitatis funiculus coniunxerat, quippe quos pariter iunctos tenuerat, ut simul exirent de terra, & de cognatione sua. cap. 9. Erat quippe eorum substantia multa. *Quanam hæc ratio est? Optima sanè foret, si antea dictum esset, Non poterat substantiam eorum capere terra: at non sic dicitur, sed, Non poterat eos capere terra. Fratres certè capere terra possent, quæ non caperet facultates, nisi occupata à facultatibus loca, fratres impleverint, dum ubi facultates habere, ipsi corda locarent.*

Genes. 13. Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quælo sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus. n. 8. *Rupert. lib. 5. in Genes.* Senioris Abraham mansuetudo, & æquitas demonstratur, dum dicit. Ne quælo sit iurgium &c. fratres enim sumus. cap. 9. *Non dixit: Inter te, & me: imò nec dixit: Inter pastores tuos, & meos: Sed inter me, & te, inter pastores meos, & pastores tuos: ne exordium tixæ nepoti, & pastoribus illius exprobrare, sed sibi, suisque pastoribus contentio nis initium tribuere videretur.*

Genes. 13. Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam. Movens igitur tabernaculum suum Abraham, venit, & habitavit iuxta convallem Mambræ, quæ est in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino. n. 17. & 18. *Rupert. lib. 5. in Genes.* Non casu, sed ordinatissima Dei dispositione, iussu perambulante terram, venit in Hebron, nec solum inhabitavit, ut peregrinus, sed & postmodum emit agrum cum spelunca duplici à filiis Heth habitatoribus terræ in possessionem monumenti.

2275
*Gen. 13
num. 8.*

2276
*Gen. 13
nu. 17.
& 18.*

menti. cap. 10.

Et rationem apponit Rupert. sic:

Adam enim maximus ibi (sicut in Iosue legitur) situs est inter Enachim. Unde & postmodum Chariatbarbe dicta est, id est, Civitas quatuor, eo quod primus Adam, deinde tres Patriarchæ Abraham, Isaac, & Iacob ibi sepulti fuerunt. Dum ergo illic, ubi primus parens orbis terrarum situs est, ædificat altare nomini Domini, hoc iam titulo se se prædicat hæredem totius mundi. Et dum locum eundem comparat in possessionem monumenti, ius quoddam sup collocat semini, ut non solum cælesti arbitrio pro eo quod Chanaanæi peccatores essent, sed & quadam seculari iustitia filij Abrahamæ terram illam repolcerent, quam habitatores ipsius patri suo in possessionem sepulchri vendidissent. cap. 10.

2278

In longitudinem, & latitudinem ab Oriente ad Occidentem, & ab Aquilone ad Meridiem insus terram perambulâs gressibus suis eam signo crucis signavit, ita terram Christo semini suo gratam reddens, quem iam iungit in illius terra medio in cruce positum orbis, operaturum salutem, ut pulcherrimum universo mundo spectaculum à quatuor mundi partibus inspicendum providebat.

2279

Genes. 14. Et ecce vnus, qui evaserat, nupciavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi fratris Elchol, & fratris Auer: hi enim pepigerat fœdus cum Abram. n. 13. *Rupert. lib. 5. in Gene.* Quare autem cum iam toties. Abrâ nominatus sit, & adhuc in hac scriptura nominandus sit, ut nusquam Hebræus dicatur, hoc illum loco Hebræum, id est, transitorum nominare placuit? Videlicet ob commendandam magnitudinem rei, ac virtutis, quod scilicet, transitor, id est, peregrinus, & advena Deo protegente fecerit rem, quam indigenæ quinque reges facere non poterant, & de victoribus quatuor regibus

vnâ vitionem, & plenam reportavit victoriam. cap. 11.

Et alibi sic Rupertus.

Primus Abraham fortissimus gladio accinctus, sicut probatum est in illis, de quibus prædam reduxit, & Lot filium fratris sui liberavit de quatuor regibus lib. 3. in *Cant. ad illud.* En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. *Cant. 3. num. 7.* In quo loco Rupert. numerat sexaginta viros, quos appellat fortes Israel. Abrâ Heb. æo. num. 13. Hebræus quamvis esset, seu Transitor Abram, ipsoque nomine absentiam per transitum ab illo loco faciendam indicaret, tamen cum tribus fratribus contraxerat fœdus amoris, proindeque sibi ad invicem præstandi favoris, quem nulla rescindere posset oblivio. Oblata igitur occasione, tres sine mora fratres Abram præfectum militiæ sequentes, ei amorem pariter, & favorem exhibentes, bellum satis dubium ingressi de hostibus gloriosissime triumpharunt.

Genes. 14. At verò Melchisedech

rex Salem, proferens panem, & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi, benedixit ei. n. 18. & 19. *Rupert. lib. 5. in Gen.* At verò Christus rex iustitiæ, rex Salem, id est, pacis, rex, inquam, idemq; pontifex magnus, sacerdotio suo iunctus est secundum ordinem Melchisedech. Protulit enim panem, & vinum, dicens: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, & sic obtulit semetipsum pro fidei Abraham verum sacrificium, & benedixit ei: per suum enim sanguinem benedictionem, id est, peccatorum remissionem acquisivit illi, imò & omnibus electis, qui expectaverunt eum ab origine mundi. cap. 12.

Rex Salem, id est, pacis, belligeræ nepoti de cruenta cade quatuor regum venienti gratulabundus occurrat: quem enim quisque regum ininiti belli auctor timebat, ut victorem, rex pacis amabat, ut triumphatorem. Qui ergo studio pacis bellum egerat à suo progenitore, pacis rege honoris

2280

Gen. 14
nu. 13.Cant. 3
num. 7.

2281

Gen. 14
nu. 18.
& 19.

2282

Gen. 14
nu. 18.
& 19.

honoris gratia et obviam procedente accipiemus, & laudari, ne bellico ad suos reversus animo crederetur, qui pacifico animo hostes expugnaverat.

2283

Gen. 14
nu. 22.
& 23.

Genes. 14. Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli, & terræ, quod à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas; Ego ditavi Abram. nu. 22. & 23. *Rupert. lib. 5. in Genes.* Spiritualliter quoque hic locus Evangelicum virum ædificat. Etenim quisquis vexillum Crucis erigit, & nomen Christi prædicat, sicque legitime certans fatidicum errorem, sive hæreticam barbariem expugnat, & exinde non quæ sua sunt querit, sed quæ Iesu Christi, ipse quodammodo est Abraham, qui cum tercentis octodecim vernaculis suis quatuor reges devicit, & eos, qui spoliaverant, spoliavit, atque propinquum liberavit, & hoc factum ab homine, sive per hominem ditari noluit, dicens regi Sodomorum, Non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt. cap. 15.

2284

Gen. 14
nu. 22.
& 23.

Et paulo infra: Si Græcis uti numerando velis elementis, tau, T, 300. I, & H, explicant 18. T, tau crucem, I, & H, cum supra ducta linea, nomen, Iesu, significant. Et nota, quia hic nomen, Iesu, genitivo casu, & non nominativo effertur, & ideo hic litera, S, sigma, non additur, sed cum I, & H, supra posita linea scribitur, quibus numerus octodecim completur. Sane tau, T, literæ supertransversa linea deest, quæ si adderetur, iam non crucis species, sed ipsa crux esset. Cum igitur huiusmodi præliatores pugnando non terrenum lucrum, sed solum querunt humanæ salutis fructum probe patrem Abram imitantur dicentem: Levo manum meam ad Dominum meum excelsum, quod non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt. cap. 15.

Et alibi exponens adhuc eundem locum in sensu morali, sic ait *Rupert. lib. 5. in Gen.* Moralem nihilominus suavitatem ex hoc loco capere possumus. Etenim quatuor reges de quinque regibus victoriâ facientes, quatuor sunt animi passioniones, quinque corporis sensus captivantes, quæ in gentilium quoque Philosophorum libris memorantur frequenter, scilicet, gaudium, dolor, spes, timor. Quas Poeta eximius vno versiculo expressit, dicens: Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque; ubi fides, quæ per dilectionem operatur, has animi passioniones superaverit, & interiorum hominem ab illarum captivitate liberaverit, planè exemplo patris Abraham laudabiliter triumphabit: & idcirco sacerdos Altissimi, id est, Altissimus, scilicet Christus Dominus, occurrit illi cum sacrificio salutari, dignum enim illum iudicat, qui debeat cælestium eius sacramentorum particeps fieri. cap. 16.

2285

Gen. 14
nu. 22.
& 23.

Et optimam præbet rationem *Rupert. sic:* Magnum namque, & victoriosum est, non gaudere de prosperis, nec dolere de adversis huius mundi, non sperare prospera, nec timere huius mundi adversa. Quam victoriam prædicans apud quendam Philosophia canit: Gaudia pelle, Pelle timorem, spemque fugato: Nec dolor adsit, nubila mens est, hæc ubi regnant. Quisquis ille est, contemnat à rege Sodomorum quidquam accipere, ne dicatur, quod ille eum ditaverit, id est, caveat facere coram hominibus iustitiam suam, ut videatur ab eis; & illam incurrat sententiam, qua dictum est: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. cap. 16.

2286

Gen. 14
nu. 22.
& 23.

Meum ego in Patriarcha Abrahamo Patriarcham sanctissimum Ignatum pulchrè video effigiatum, qui Societatis Iesu vexillifer efficitur, Crucis ducis sui signum, in qua scriptum

2287

Gen. 14
nu. 22.
& 23.

Rr

Iesu

Iesu apparet nomen, manu tenet, qui nulum suis militibus terrenum ex labore militari inquitur lucrum, sed & salutis humanae, & divina gloria solum quare fructum.

2288

Gen. 15
num. 1.

Genes. 15. His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere, Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. num. 1. Rupert. lib. 5. in Genes. Tanquam diceret, iam accepisti gustu protectionis meae, primum in eo, quod propter uxorem tuam Sarai flagellavi Pharaonem, & domum eius plagis maximis, & divitem te inde ascendere feci: deinde & in eo, quod me protegente hostes, scilicet quatuor reges in manu tua fuere: Ergo de cetero fidentius esto, quod ego protector tuus sim, & generis tui, & merces tua magna nimis: ut peregrinus factus propter me utrobique gaudeas, scilicet, & in praesenti de protectione mea, qua tibi tolerabilis sit ipsa peregrinatio tua, & in futuro de mercede nimis magna. c. 17. Noli timere. n. 1. Qui in belli periculo non timuit, cur in triumpho gloriari tepidabat? Quia iniquam noverat rerum humanarum conditionem; & ideo subitam prosperitatis in adversitatem horrebat mutationem.

2289

Gen. 15
num. 2.

Genes. 15. Dixitque Abram, Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meae iste Damascus, Eliazer. num. 2. Rupert. lib. 5. in Genes. Nec verò quod ait ille: Domine Deus quid dabis mihi, ego vadam absque liberis &c. Diffidentis animi est, sed contriti, & humiliati cordis, & cum nimia humilitate. Dominum consulentis, videlicet, ut flebili conquestione pullatus Deus certius quid respondeat de superiori promissione sperandi seminis. cap. 17. Quid inquiris à Patriarcha? Se ipsum Dei Filium tibi in mercedem magnam nimis promissum concedendum: & tu dicis,

Domine Deus quid dabis mihi? Vltra Dei Filium, tibi hominem factum in filium dandum, quid desideras? Nil ultra Abrahamus affectabat, sed admiratione plenus; dubius an ille recte intellexisset promissum sibi in filium dandum Dei Filium. quid sibi promissum foret, inquirebat, ut Dei Filius se ipsum in filium sibi dandum, non mercedis nomine, sed filij vocabulo indicaret, ideo addidit: Et ego vadam absque liberis?

Genes. 15. Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic haeres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis haerodem. num. 4. Rupert. lib. 5. de victor. verbis. Nanne, inquit Dominus, scriptum est in lege vetera, Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes, statimque subiunxit, Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi scriptura &c. Deos esse filios excelsi, esse sanctos, & beatos esse omnes, ad quos sermo Dei factus est, & ipsum incarnatum Verbum, hoc dicto testatur. Et si cunctam recenleas scripturam seriem scripturarum, nullum invenies, nisi sanctum, & iustum electum, ad quem factum esse verbum Domini praedicetur. cap. 25.

Deinde sic progreditur. Primus eorum Abraham, de quo sic scriptum est. Ecce, inquit, vernaculus meus, vel haeres meus erit, statimque sermo Domini factus est ad eum dicens: Non erit hic haeres tuus, sed qui egredietur de utero tuo ipsum habebis haerodem, in quo caelestem per Christum intelligit esse haereditatem. capit. 25. Sermo Domini Verbum Dei est, qui tunc ad Abram factus est, quando Verbum caro ex carne Virginis filiae Abrahami, factum est. Statim tamen tunc illi dicitur esse factus, quia fidei illius ita certa erat futura incarnationis promissio, ut haberetur praesentis incarnationis exhibitio. Favet huic expositioni Rupertus dicens.

Cum igitur audimus, vel vbi cum;

2290

Gen. 15
num. 4

2291

Gen. 15
num. 4

2292

Gen. 15
num. 4.

vbicumque legimus de aliquo Propheta, quia factum est ad eum verbum Domini, cum audimus quemlibet ex Prophetis dicentem: Factus est ad me sermo Domini, sic accipiamus, tanquam fiduciale gaudium, tanquam triumphale tripudium, velut si de tenebris ad lucem, de servitute ad libertatem, de captivitate ad patriam, de morte ad vitam resiliant, dicentes, Dicant resiliantes, factum est, factum est. Et quid factum est? Factum est id, quod futurum est, quia verbum eius audivimus, verbum illius nos videntes vidimus, cuius dixisse, fecisse est.

cap. 24.

2293

Gen. 15
num. 5.

Genes. 15. Eduxitque eum foras & ait illi: suspice cælum, & numera stellas, si potes, & dixit ei: sic erit semen tuum. num. 5. Rupert. lib. 5. in Genes. Cælestem præsignat gratiam, vel gloriam, qua clarificandū est id ipsum lemen. Superius cum dixisset: Leva oculos, & vide á loco, in quo nunc es ad Aquilonem, & Meridie, ad Orientem, & Occidentem, omnem terram, quam conspicias dabo tibi, & semini tuo: non dixit, sic erit semen tuum, sicut stellæ cæli, sed faciam, inquit, lemen tuū, sicut pulverem terræ, quia videlicet non omnes, qui terram illam posselluri erant propter Abram, stellis comparandi erant, neque numerandi sicut stellæ cæli apud illum, de quo veraciter dicitur. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat: sed multiplicandi erant super numerū pulveris, terramque amaturi potiùs, quàm cælum. capit. 18.

2294

Gen. 15
num. 5.Gen. 12
num. 1.

Postea sic progreditur Rupert. Hic autē ubi eduxit illum foras: Suspice, ait, cælum & numera stellas, si potes, & quia non poterat, sic erit, inquit, semen tuū: quia profectò pro eo quodd educere de terra, & de cognatione tua, ille obediit, cælū pro mercede mag-

na nimis paratur illi; & omnibus, qui cumq; exemplo eius sequuntur educentē foras, & dicentē singulis, Obliviscere populum tuum, & domum patris tui capite 18.

Pf. 44

Tandē sic concludit Rupert. Erūt enim omnes sicut stellæ cæli, idest, multi quidem, sed certa multitudine numerati, vel certa numerositate multiplicati, omnesq; ex nominibus suis vocati, & noti. Nec verò pro sola multitudine, vel numerositate, sed & pro differenti claritate dixit, Sic erit semen tuum: Nam sicut nō solum alia claritas solis, & alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum, sed etiam stella ab stella differt in claritate: sic non solum alia gloria Dei, & alia gloria sanctorum Abræ filiorū, sed etiam ipsi differentem ab invicē diversis pro meritis suis gloriam habebunt. cap. 18.

2295

Gen. 15
num. 5.

Et lib. 2. de operib. Spirit. Sancti lib. 1. de Sep. ad illud Iob. 3. Obte- nebrentur stellæ caligine eius. v. 9. sic ait Rupert. Stellæ hoc loco tales intelligendæ sunt, quales & in Apocalypsi intelligimus, vbi scriptū est: Et cauda draconis trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram. Stellas namque in terram trahere, est eos, qui videntur studio vitæ cælestis inhaerere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris involvere. Tales profectò tūc Iudæi fuere, qui, cum putarentur scripturarum lucem habere, se quæ arbitrantur stellas esse secundum promissionem, quæ facta est ad Abraham, dicendo, Suspice cælum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuū, cauda draconis antiqui colligati, tracti sunt in terram, quando in iracundia terræ loquentes dixerunt, Interficiamus eum, ne fortē veniāt Romani, & tollant locum nostrum, & gentem. cap. 7.

2296

Gen. 15
num. 5.
Iob. 3.
ver. 9.
A. 9. 12

Postea sic concludit Rupert. Has ergo stellas intuens, Obscurentur, inquit, stellæ caligine eius:

2297

Gen. 15
num. 5.

Rt 2

Quo-

Iob. 3.
ver. 9.
Matth.
27.

Quomodo hoc dixit? Nimirum non tam voce, quàm factò mirabili, vbi crucifixo illo à sexta hora tenebræ factæ sunt super vniversam terram vsque ad horam noni. Hoc etenim signo dicebatur eis, quòd lucē perderent, relinquendi in tenebris, in profundo ignorantiaē veritatis. cap. 7. *Sed è quo loco, & in quem locum foras eum eduxit Dominus; nulla siquidem mētio fit de tabernaculo à quo, nec de terra, ad quam Deus educere eum posset? Ergo è tabernaculo corporis animus Abrahae eductus significatur, ut in calum raptus, siue in corpore, siue extra corpus nesciens, locum in cælo filiis suis, quasi stellis in cælo collocandis, præpararet.*

2298

Gen. 15
num. 6.

Genes. 15. Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, n. 6. *Rupert. lib. 5. in Genes.* Rectè fides iustitiæ meritum habet, nam è cōtra sine fide esse, iniustitiæ summa est. Etenim primo homini infidelitas ad iniustitiam reputata est, videlicet quia non credidit Deo dicenti: In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris. Si enim credidisset, non tam facilè de illo ligno comedisset. Quale ergo oportuit aduersus iustitiæ mortem, hic pater noster, sumpsit antidotum cap. 19. *Abrahae fides illi dicitur soli deputari, ne filij Abrahae fidem patris sibi ipsis sufficere cogitarent: sed quisque propriam sibi fidem sciret necessariam, quam Deus ei ad iustitiam deputaret.*

[2299

Gen. 15
num. 7.
& 8.

Gen. 15. Dixitq; ad eum: Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldaeorum, vt darem tibi terram istam, & possideres eam. At ille ait. Domine Deus, vnde scire possum, quòd possessorus sim eam? n. 7. & 8. *Rupert. lib. 5. in Genes.* Non utique diffidendo quærit, qui tam pius benevolentiaē voces præmittit. Non ergo tantum incredulus infirmata fide dubitavit, sed tanquam pius pater futuris filijs providit, ne fortè peccantibus illis pæniteret Deum huius lutz promissionis, & idcirco in

promissione aliquid sibi dari optavit firmamentum fixæ, stabilisque veritatis, & quasi interpositionem iuramenti. Nec moratus Dominus Deus, quod optabit amicus fidelis, cū petere non auderet, sponte obtulit. Continuò namque respondens: Sume, inquit, mihi vaccam trimam. &c. Hæc visio sic terminatur. In die illo pepigit Dominus fædus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc. cap. 20. *Iure equidem in hoc loco Deus sibi nomen Domini vendicavit dicens: Ego Dominus, quia adeo se munificum ostendit, ut ad conferendum terra illius munus Abrahae, ipsum ab Vr Chaldaeorum in terram illam à se ductum declaraverit. Verè liberalis, qui non inueniens in terra illa hominem, cui eam præberet, ab alio loco hominem evocavit, ut eam ei possidendam condonaret.*

2300

Gen. 15
num. 9.

Genes. 15. Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annuorum trium, turturem quoque, & columbam. numer. 9. *Rupert. lib. 5. in Genes.* Est autem vacca triennis, & capra trimæ, & aries trium annorum. Cur hoc? videlicet, quia patres, vel patriarchæ primi, per quos invocatum est nomen Domini super illos, tres numero sunt, à quibus denominationem suscipere Dominus Deus dignatus est, ut diceretur. Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Sub istis namque nominibus Trinitas vnus Deus sæculis illis prædicari voluit, quia nondum capere possent homines manifesta nomina eiusdem Trinitatis, id est, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. cap. 21. *Sume mihi. n. 9. Verè numero Deus impare gaudet. Sume mihi: ternarius namque numerus Personarum, vnā eandemq; Essentiam includentium in vno solo Deo reperitur, nec aliquis, qui Deus non sit, potest huius numeri gloriam sibi vindicare.*

Genes. 15 In illo die pepigit 2301
Domi-

Gen. 15
nu. 18. Dominus fœdus cum Abram, dicēs. Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Egypti usque ad fluvium magnum Euphratem. *numer. 18. Rupert. lib. 5. in Genes.* Hoc fœdus iuramentum quoddam est, quo te Dominus obstrinxit, quomodo homo voluit quod debitor posset iure teneri, si quando aliqua intercurrente peccati causa, vellet levare manum, & facere quid contra id, quod promissit. Cuius iuramenti memor Moyses, cum dixisset, ut disperderet eos, stetit in contractione in conspectu eius dicentemque Deum, Dimitte me ut deleam eos, tenuit homo viriliter, dicens; Quare Domine trasceris in populo tuo? Memento Abraham, Isaac, & Iacob, quibus iurasti, dicens: Univerſam terram hanc dabo semini tuo, & possidebitis eam. *cap. 21.*

2302
Gen. 15
nu. 18. Deinde sic concludit Rupert. Itaque quotiescumque habeamus in hac scripturafœdus, vel pactum, notandum fœdus est humanæ reconciliationis, sed firma promissio futuri fœderis, propheticaque imaginatio pacti vnici, quo in solo Christo Deus sibi homines reconciliavit. *eodem c. 20.* In hoc fœdere solum ex parte Domini, non autem ex parte Abraham exprimitur obligatio: videtur ergo hic contractus claudicare? Claudicaret utique, si Deo foret onerosus, cum non utramque partem ad aliquid obligaret. Afferat Domino honorosus, quatenus nullam ab accepturis terram, obligationem exigens eam illis liberali ex donatione concedendam; ut verè munificus Dominus affirmabat, dicens: Semini tuo dabo terram hanc. *n. 18.*

2303
Gen. 17
num. 1. Genes. 17. Apparuit ei Dominus: dixitque ad eum; Ego Deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus. *n. 1. Rupert. lib. 5. in Gen.* Non id hoc est proficiendi præceptum, sed perfectionis datum. Idcirco rectè præmittit: Ego Dominus omnipotens, quia videlicet, ut ambulet coram Domino Abraham, vel alius quis & perfectus sit: hoc omnipotentia

Domini: hoc omnipotentis Dei opus est. Omne enim datum optimū, & omne donū perfectū de sursum est. *cap. 28.* Ambula coram me; Si enim me semper tibi præsentē adesse credideris, imo quasi me præsentem videas, ambula veris, recta semper via gradiaris, nec unquam in dextera prosperitatis, nec in sinistra adversitatis lapsus cades, sed medio incedens itinere, tutus eris.

Gen. 17. Ponamq; fœdus meum inter me, & te, & multiplicabo te vehementer nimis. Cecidit Abram pronus in faciē. *n. 2. & 3. Rupert. lib. 5. in Gen.* Hoc autem, quod hic promittit, signanter dicendo, Inter me, & te; Mediatoris Dei, & hominum promissio, & adventus eius est. Et quia per positionē huius fœderis amplianda erat propagatio generis Abrahamæ spiritualis, continuè subiunxit. Et multiplicabo te vehementer nimis. Non contentus fuit, dixisse; Vehementer, sed addidit, Nimis; quia videlicet, eiusmodi multiplicatio promittitur, cuius neque quantitatē cōprehendere, neq; dignitatem æstimare quisquam hominū possit; quæ in spiritu potiùs, quàm in carne Abrahamæ sit. Ad hæc audienda idoneus cecidit Abram pronus in faciem, subauditur, gratias agens. *cap. 28.*

Et iterum exponens illud, Cecidit Abram pronus in faciem. *n. 3.* sic ait Rupert. Bene ergo cecidit in faciem adorans & gratias agens. cum tanti huius muneris acceperit largitatem, *cap. 29.* Cecidit, ut terram, in qua promissus Mediator vestigia erat positurus, ita tunc magno devotionis affectu oscularetur, filiosque promissos alios, in quibus erat multiplicandus; ut terram illam summa cum reverentia colerent suo exemplo excitaret.

Gen. 17. Nec ultra vocabitur nomen tuū Abram, sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te, faciamque te crescere vehementissimè. *numer. 5. & 6. Rupert. lib. 5. in Genes.* Multi-

Rr

tupli.

Iacob. 1

2304

Gen. 17
num. 2.
& 3.

2305

Gen 17
num. 3.

2306

Gen. 17
nu. 5.
& 6.

triplica tionis insigne in ipso ponit titulo nominis. (Nec vocabitur, inquit, ultra nomen tuum Abram, sed vocaberis Abraham) &c. Dicunt Hebræi, quod ex nomine suo Deus, quod apud illos Tetragrammaton dicitur, E, literam Abrahamæ, & Saræ addiderit. Dicebatur enim primū Abram, quod interpretatur, Pater excellus, & postea vocatus est, Abraham, quod transfertur, Pater multarum gentium. *cap. 29.*

2307

Gen. 17
num. 5.

Deinde sic progreditur idem Rupert. Nec mirandum, quare cū apud Græcos, & nos A, litera videatur addita, nos literam, E, Hebræā additam dixerimus: idioma enim linguæ illis est, per, E, quidem scribere, sed per A, legere, sicut ē contrario, A, literam sæpe per, E, pronunciant. Et hoc ad rationem promissionis valenter accedit, quod in patris huius nomine, cuius est secundū carnem Filius Dominus Christus Iesus Filius Dei, iam vna præfulget litera nominis Domini. *cap. 28.*

2308

Gen. 17
num. 5.
& 6.
Exod.

Et tandem sic interrogat Rupert. Cur enim vel vnam non haberet literam nominis Domini, pater eius, in quo est totum nomen Domini? Sic enim Moyse dictum est de eo: Et est nomen meum in illo. Non dixit, super illum, quod commune est omnium, quorum hic pater est, ex multis gentibus credentium: iuxta illud quod & in Apoc. dicitur de vnoqueque credentium: Et scribam super eum nomen Dei mei: Sed est nomen meum in illo: quod propriū est vnici Filij, qui cū sit Deus, & Dominus, per omnia tam nomine, quā & re, Deo, & Domino Patri consimilis, & coæqualis est. *cap. 29.* Nec ultra &c. *n. 5.* Tanti beneficii memorem Abraham Deus esse volebat; igitur beneficium novo imposto nomine declaravit, ut quoties Abraham se illo audiret nomine appellari, toties se ad grates pro beneficio solvendas agnosceret obligatum.

Apoc.

Genes. 17. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, dicens in corde suo: Putas ne centenario nasceretur filius? Et Sara nonagenaria pariet? *Gen. 17 num. 17.* *n. 17.* *Rupert. lib. 5. in Genes.* O virū æterno ritu verè dignum, & sempiternæ iucunditati bene præparatū, quia ita cecidit in faciem, ut rideret, ita risit, ut in faciem caderet, illius utique adorans omnipotentiam, cuius in promissione audierat singularem gratiam. Ergo, Putas ne, quod in corde suo dixit, non dubitando, sed suam iple felicitatem ineffabiliter admirando. *cap. 35.* *In bilis cordis risu prodidit oris. Abscondit faciē, ut senilem vultum, risu nimio non plene ad gravitatem compositum, neminus modestius videretur, occultaret.*

Genes. 17. Dixitque ad eum; Vtinam Ismael vivat coram te. *num. 18.* *Rupert. lib. 5. in Gene.* Quod verò ore proprio ad Dominum dixit, Vtinam Ismael vivat coram te, planè reverentis, & pudorati animi est, contentis illud, quod promittebatur, longè abundantius esse, quā petere ipse auderet. *cap. 35.* *Non dixit, Coram me, sed dixit, Coram te, ne sibi longitudinem vite temporalis, in qua sibi conviveret filius Ismael, sed filio sanctitatem vite spiritualis, quasi filius Ismael Deo conviveret, petere crederetur.*

Genes. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedēti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei, cūque elevisset oculos, apparuerunt ei tres viri, stantes prope eum: quos cū vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram. *n. 1.* *& 2.* *Rupert. lib. 5. in Genes.* Vbi nasciturus Isaac, non iam solum, ut ante promittitur, sed & datur, Trinitatis mysterium in forma triū Angelorum se homini manifestare dignatur, quia videlicet, vbi Christus nascitur ex femine Abraham, eiusdem Christi Filij Dei Incarnationē præsentia suæ maiestatis, tota Trinitas, *iu*

in hospitio virginei ventris operatur: & ex inde, nomen eiusdem Trinitatis, nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti toto mundo publica prædicatione declaratur. cap. 37.

2312 *Et alibi sic ait Rupert.* In ipso, inquit, fervore dei: latius exprimi non potuit qualitas, vel proprietas eius, quæ nunc apparuit visionis. Idem enim est, ac si dictum fuisset. Non iam in visu noctis, non in aliqua spiritali solummodo visione, sed in lumine huius solis, in aspectu oculorum: Cumque sublevasset oculos, apparuerunt ei tres viri &c. capit. 38.

2313 *Et infra pergit Rupert.* Quidnam est in quo hæc acta, vel dicta cælestium hospitem in communi schemate, sive omnimodo gestu differat hominum apud amicos suos hospitantium? Ille hospitalis, paterfamilias currens in occursum quasi hominum, præ lassitudine recto, & refectione indigentium. cap. 38. Si dicitur, quod ei apparuerit Dominus, quomodo statim additur, cum sublevasset oculos apparuerunt ei tres viri? Apparuit in singulari, singularitatem indicat in essentia Deitatis. Apparuerunt, in plurali, pluralitatem ostendit in personis Trinitatis.

2314 *Genes. 18.* Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre, sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso fervore dei, cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri &c. n. 1. & 2. *Rupert. lib. 4. de glor. Trinit.* Hic ò beata Trinitas Deus præclare fulget, nec multum absconditus est thesaurus tui nominis, videlicet in tribus hominibus magnis, & in tribus designatus Angelis. Tres homines principium magnæ gentis sunt, Abraham Isaac, & Iacob: super quibus audimus te profitemem: Ego sum Deus Abram, & Deus Isaac, & Deus Iacob. De tribus Angelis taliter scriptura dicit: Apparuit Dominus &c. Quis enim nescit, quis nō

audivit, quia noster secundum fidem pater Abraham illo die in ipso fervore dei, tres vidit, & vnum adoravit. cap. 21.

Et in eodem lib. sic ait Rupert: Polycherrimè igitur, atque sanctissimè, non ante, sed ubi iam venerat tempus, ut conciperetur, sive nasceretur illi Isaac, figura, sive forma Christi, apparuerunt patri Abraham tres viri illi, scilicet Angeli, & currenti in occursum, atque adoranti, ac decanti: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, &c. Tam promptè respondentes dixerunt, Fac, ut locutus es. Quo alio modo magis familiariter, quam isto, cuperet pater Abraham convivare, civibus patriæ invisibilis, sive servire homo fidelis, & iustus reputatus pro merito fidei, sanctæ, & individue Trinitatis? cap. 22. *Mirito quando natiuitas Isaaci denuntiabatur, mysterium Trinitatis quodammodo manifestabatur, ut significaretur, fore, ut nato Christo Domino hoc absconditum mysterium, orbi plenè manifestaretur.*

Genes. 18. Afferam pauxillum aquæ, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore. Potamq; bues cellam panis, & confortate cor vestrū, postea transibitis; idcirco enim declinastis ad servum vestrum. n. 4. & 5. *Rupert. lib. 5. in Gen.* Quid humanius homini diceret, quam præ labore itineris & inavitate vestris penè deficere, debilis, vel concisus vanhelitus proderet? Item quid pronius responderent, festi viatores de bono, & comi hospice lætantes. Fac, ut locutus es? cap. 38. *Cor vestrum n. 5.* Tres illan hospites ita concordēs esse reputabas Abraham, ac si non tria corda, sed vnum tantum saxeos, omnes habere existimares, quod proinde quilibet illorum vellet hospitium oblato recepto confortare.

Genes. 18. Dixitque Dominus, Num celare potest Abraham, quæ gesturus sum: cum futurus sit in gē-

Rr 4

tem

2315

Luc. 18
num. 1.
& 2.

2316

Gen. 18
num. 4.
& 5.

2317

Gen. 18 rem magnam, ac rebusstissimam, & benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ? Scio enim, quod præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iustitiam: ut adducat Dominus propter Abrahâ omnia, quæ locutus est ad eum. *n. 17. 18. & 19. Rupert. lib. 6. in Gen.* Mira exordientis dignatio, qua Deus hominis, & excitare attentionem & captare quodammodo curat benevolentiam, quippe qui ab eiusdē auditoris sui quibuldam laudibus suum sic inchoat sermonem: Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum? Subauditur enim tantis repugnantibus causis. *cap. 3.*

2318 *Deinde causas enumerat. Rupert sic.*
Primò, quia futurus est in gentem magnam. Futurus, inquam, magis secundum fidem, quàm secundum carnem, in gentem magnam, ac robustissimam, videlicet cuius mirando fortitudinem, rectè dicam: quia regnum cælorum vim patitur, & violenti deripiunt illud. Deinde, scio enim, inquit, quod præcepturus sit filijs, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini: quod scilicet bono prius exemplo per semetipsum, postea scripto, & doctrina legis, per posteros suos egit. Quantæ putas laudationes, vel testificationes sunt homini dicta hæc ex ore Dei? Non ergo Abraham apud Deū parvi æstimatur, cui tales, & tantas ob causas consilium suum celare se non posse testatur Deus. *cap. 3.*

2319 *Num celare potero? Quid dicis o omnipotens? Dubitas nē de tua divina omnipotentia, dum se rogas? Num celare potero? Sūā Deus simulabat omnipotentiam, cum vellet ostendere benevolentiam. Abrahamo dilecto nullum secretum in pectore Dei occultabat amantissimæ ergo divine quodammodo potestatis excedis divina benevolentia charitatis. Abrahamum Deus valde amabat; ideoque divini cordis arcana ei, ut dilecto, ma-*

nifestabat.

Genes. 18. Abraham verò adhuc stabat coram Deo, à *n. 22. Rupert. lib. 6. in Genes.* Verè Abraham coram Domino stabat, & Dominus appropinquans erat, quia videlicet in oratione non suam, sed Dei gloriam intendebat: non, inquam, suam, sed Dei voluntatem fieri postulabat. (Dixit enim, Absit à te ut rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius. Non est hoc tuum qui iudicas omnem terram, nequaquam facias iudicium hoc *n. 25.* Ergo consulēbat Domino fidelis famulus, quatenus sic ageret, & sic iudicaret, ut de suis ipsis iudicijs dignè laudaretur. *cap. 4.*

Et deinde exponens numerum 26. Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodemis quinquaginta iustos in medio civitatis, dimittā omni loco propter eos. *sic ait Rupert.* Dominus Deus monitorem hominē non aspernatus, & quodammodo arguentem non dedignatus, singulis eius concedit propositionibus; Dimittam, inquit, omni loco propter quinquaginta: Non delebo, si invenero ibi quadraginta quinque: Non percutiam propter quadraginta: Non faciam, si invenero ibi triginta: Non interficiam propter viginti: Non delebo propter decem. *cap. 4.*

Et optimam præbet rationem Rupertus sic: Fortis enim erat vera fortitudine homō, qui fortissimū Dominum tenebat. Fortis, inquam, & fortiter se ipsum confringens, qui dicebat: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis: & Ne quæso, inquit, indigneris Domine, si adhuc loquar. Hæc enim fortitudo vera est, scilicet spiritus humilitatis, & mens subdita iustitiæ. *Dei. cap. 4. Appropinquanti Deo Abrahamus homo appropinquabat, atque ita propinquitatem inter Deum, & hominem in Christo*

Deo,

2320

Gen. 18
nu. 22.
& 23.

Gen. 18
nu. 25.

2321

Gen. 18
nu. 22.
& 23.

2322

Gen. 18
nu. 22.
& 23.

Deo, & homine futuro ostendebat, propter quam iam tunc Dei erga homines misericordiam implorabat.

2323
Gen. 18. Si fuerint quinquaginta iusti in civitate, peribunt sinuli? Et non parces loco illi propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo. n. 24. Et infra: Quid si minus quinquaginta iusti quinque fuerint &c. à nu. 28. Rupert. lib. 6. in Genes. Sed quid sibi vult degradatio numerorum eiusmodi? Numquid homo cum Deo loquens casu, & sine scientia, & sensu, sicut in buccam venerunt ita incertas effudit diminutiones numerorum? Non utique, sed cum ratione elocutus est, quæ etsi nobis non ad plenum liquent, non nihil tamen pulchritudinis sensibus nostris exinde subluet. Illud namq; præclarum in his numeris divinitus provisum animadvertimus, quod non solum arithmeticis qualibuscunque rationibus, sed & musicis proportionibus ita contexti sunt, ut omnes musicæ concordia symphonias complectantur, excepto quinquagesimo numero, qui propter alias rationes sacratus est. cap. 5.

2324
Gen. 18. Et postquam docet in his numeris inveniri Tonum, Diatessaron, Diapente, Diapason, & bis Diapason, sic addit Rupert. Quid igitur hi numeri, nisi tanti intercessoris veram indicant dignitatem, videlicet, quod ita dumtaxat Dominum Deum suum peccatoribus parcere cupit, ut proficiat ad hominis ipsius laudem, & honorem? Cantabilem namque misericordiam debet illum facere: talē scilicet, quæ non discrepet à iudicii veritate, testante Psalmista, cum dicit: Misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine. cap. 5.

2325
Gen. 18. Deinde sic concludit Rupert. Proinde quia iam dictis in numeris omnis consonantia vis conclusa est. Abijt, Dominus, inquit scriptura, postquam cessavit loqui ad Abraham, & ille reversus est in locum suum.

n. 33. Quia videlicet quod extra laudem iusti iudicii Dei, homo sapiens à Deo suo petere nec vult, nec debet. Adeo non suam quæsit voluntatem, ut quantacumque haberet curam pro nepote suo Lot, nullam tamen os eius de illo fecerit mentionem. cap. 5. Abraham electus soni interpretatur, & merito, qui iuxta non nisi significatum musico suæ vocis sono à Deo peccatoribus veniam, gratam quidem ipsi Deo emodulans cantilenam, postulabat.

Genes. 18. Respondensque Abraham ait: Quia semel capilli mei sunt ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis. n. 27. Rupert. in Cant. cantic. loquens de humilitate Abrahami sic ait: Abraham quippe, cum tantus esset, ut cum eo Deus loqueretur, & amicus illi haberetur, non tam in oblitus sui: Loquar, inquit, ad Deum meum, cum sim pulvis, & cinis. in lib. 1.

Et lib. 3. in Genes. Hæc propriæ conditionis recordatio, tunc utiliter se aperit, cum ex sapienti humilitate procedit, iuxta exemplum patris Abrahamæ, dicentis: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis. Cum enim hoc humiliter nos recordamur, misericorditer, & ipse recordatur, sicut scriptum est: Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognovit figmentum nostrum, & recordatus est quoniam pulvis sumus. cap. 25. Dum homines sulphureis flammis in cinerem redigendos prævideret, se cinerem seu iam redactum in cinerem nominabat, quia id, quod in alijs postea effecturus erat punitionis effectus, in Abrahamo iam compassionis efficiebat affectus.

Genes. 19. Abraham autem cōfurgens manē ubi steterat prius, cum Dominus, introitus est Sodomam, & Gomorrah, & universam terram regionis illius: viditque ascendentē favillam de terra quasi fornacis fumum. Cum enim subverteret Deus civi-

civitates regionis illius, recordatus Abraham, liberavit Lot de subversione urbium, in quibus habitaverat. *n. 27. 28. 29. Rupert. lib. 6. in Gen.* Sensus literæ hic est: Respicens vxor Lot, quia prævaricata est mādātum dicentis: Noli respicere post tergum, pœna tali punita est, ut obri- gesceret, & verteretur in statuam salis. Ne tamen tale quid obveniret Lot, Abraham confurgens mane, quia qua hora, videlicet cogeant Lot Angeli, ut egrederetur, & dissimulante illo, apprehenderunt manum eius: illa inquam, hora, confurgens Abraham stetit vbi steterat prius cum Domino, idest, in eadem intentione cordis, dignum, ac strenuum agens intercessoris officium. *cap. 12.*

2329 *Deinde sic progreditur Rupert.* Quod protinus ab effectu claruit. Cū enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus est Abraham, & liberavit Lot. Quod idem est, ac si diceretur: Ex eo constitit Abraham stare coram Domino, quia recordatus est Dominus Abraham, & liberavit Lot de subversione urbium, in quibus habitaverat. *cap. 22.* Abraham autem confurgens &c. *n. 27. Ergo Abraham non ad tabernaculum reversus fuit, sed in eo loco, in quo pro omnibus Sodomorum civitatibus apud Dominum advocatus extiterat, in oratione pernoctavit pro nepote Dominum deprecatus, & ideo Dominum exoravit.*

2330 *Gen. 21.* Iura ergo per Deum ne noceas mihi, & posteris meis, sit pique meæ sed iuxta misericordiam, quam feci tibi, facies mihi, & terræ, in qua versatus es advena. Dixitque Abraham: Ego iurabo. *n. 23. & 24. Rupert. in cap. 5. Matth. ad illud.* Ego autem dico vobis, non iurare omnino. *n. 34. Et infra:* Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, à malo est. *n. 37. sic ait:* Subauditur illius, cuius infirmitate, seu du-

ritia iurare coactus est. Exempli gratia: Vt is, qui primus ex hominibus iurasse legitur Abraham. Quod enim iuravit, à malo eius fuit, qui dixit: Iura ergo per Dominum ne mihi noceas &c. Rex enim erat ille, & nisi rogatus ab eo iurasset Abraham, magis illi suspectus esse poterat. *lib. 5. de gloria, & honore Filij hominis. Eximiam erga Deum in Abrahamo religionē rex etiam infidelis Abimelech agnoscebat. Et ideo iuramentum per Deum ab eo postulabat, ne ei noceret: securus quod non ei inferret nocumentum, si de non nocendo proferret iuramentum.*

Gen. 21. Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus eius, reversique sunt in terrā Palæstinorum: Abraham verò plantavit nemus in Berzabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni, & fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis. *n. 33. & 34. Rupert. lib. 6. in Genes.* Et hoc utique ad mysterium pertinet: nam Abraham fides à Iudæis translata, & in gentibus plantata: grande ex diversis hominibus tanquam de diversis lignis nemus effecit ad invocandum ibi nomen Domini Dei æterni, quale & per prophetam Isaiam Deus ipse desertæ gentilitati promittens, hoc modo diversa diversorum merita distinxit: Dabo in solitudine cedrū & spinum, & myrthum, & lignum olivæ &c. In nemore huiusmodi vsque hodie invocatur, secundum fidem Abraham, nomen Domini, & ita relicta terra populi sui, colonus est Abraham terræ Palæstinorum. *n. 27.* Plantavit nemus. *vsq. hospitibus offerret locum refectiois pariter, & recreationis.*

Gen. 22. Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham, & ille respondit: Adsum. *n. 1. Rupert. lib. 6. in Genes.* Thesaurum fidei, & timoris Domini, quē in exemplum bonum nobis filijs suis hic pater multarum gentiū thesaurizavit,

rizavit, examinatore cordium Deus, occultum esse noluit: sed hæcenus longa peregrinatione, & diuturna seminis sui expectatione satis spectatū, adhuc vno tentationis incendio, validissime conflagrare curavit. Ex hac namque fortissima tentatione fides eius splendidissima rutilat. Apostolo teste, cum dicit: Fide Abraham obtulit Isaac, cum tentaretur. Item: Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi, qui ex amore descendit, ex isto clarius splenduit, ipso restante Domino, cum postmodum dicit: Nunc cognovi quod timeas Dominum &c. cap. 28.

2333

Gen. 22
num. 1.

Deinde sic progreditur Rupert. Rectè igitur scriptor hic præfatus est, dicens. Tentavit Deus Abraham, videlicet, non ut ipse sciret, quem nulla cogitatio lateret: sed ne ignoraremus nos futuri filij, qualis ille fuerit pater, cuius nobis fides, ad imitandum proposita est. Sic negotiatori quærenti quæque preciosa, venditor sedulus quidquid libet examinat, non ut ipse quæ vendit, cognoscat: Sed ne emptor dubitet dare omnia sua, & comparare illa. cap. 28.

2334

Gen. 22
num. 1.

Et lib. 10. de divinis officiis considerans, quod, post lectionem, que legitur in prævigilio Spiritus sancti, in qua agitur de tentatione Abrahami, non ponatur tractus sic ait Rupert. Tractus hanc lectionem idcirco nullus prosequitur, quia canticum pater Abraham pro hoc facto nullum cecinisse scribitur, quippe quibus, vel cum quibus caneret, non habebat, vnus, & pene solus Dei cultor, idemque in terra aliena peregrinus. cap. 3. Tentavit &c. nu. 1. *At ubi est illud D. Iacobi in Epist. sua cap. 1.* Ipse autem neminem tentat? Neminem tentat, ut impellat ad culpam, tentat tamen ut augeat gratiam: ergo Abraham tentavit, non ut hic in culpam aliquam prolaberetur, sed ut ex tentatione ad altioris gratia cumulum eveheretur.

2335

Genes. 22. Tolle filium tuum

vnigenitum quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstraverō tibi. n. 2. *Rupert. lib. 6. in Genesi.* Filium vnigenitum hic appellat, & addit. Quem diligis, & ex nomine Isaac expressit, videlicet ne parum præsentis adessent patris affectus sui in ipso articulo tantæ huius tentationis. cap. 28.

Et alibi exponens eundem textum, sic ait Rupert. Nam proposuerat quidem Deus per multam misericordiam præiudicati in Adam generis humani iudicium, per Christum adducere ad victoriam: sed absque iudicio, vel iustitia facere misericordiam, non cadit in Deum. Vnde Psalmista: Misericordiam, inquit, & iudicium cantabo tibi Domine. Itæ Misericordia, & veritas præcedent faciem tuam. Et alibi: Misericors Deus, & iustus. Et multa in hunc modum testantia, non dissociata esse in Deo misericordiam, & iudicium, siue veritatem, & mansuetudinem. Vt ergo non omnino ex sola misericordia statet salus hominis, sed misericordia, & veritas, obviarent sibi: quælitur misericors Deus capitulum in homine, per quod possit iustus debitor ipse teneri: quælitur, ab homine vnigenitum sibi futurum mater laci, ut suum ipse filium iusta vicissitudine deberet homini. cap. 30.

Postea sic progreditur Rupert. Igitur cum dicit idem Filius in Evangelio suo: Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum vnigenitum daret: non est dilectio remissa, vel misericordia carens iustitia. Nam & homo sic timuit Deum, ut offerre illi non dubitaverit filium suum vnigenitum: proinde in hoc maxime facto puer Isaac rectè vnigeniti Filij Dei figuram tenere creditur, quem habebat vnigenitum pater excelsus, & in eo: pater multarum gentium est effectus. cap. 30.

Gen. 22
num. 2.

2336

Gen 22
num. 2.

Pf. 109
Psal. 89
Pf. 116

2337

Gen. 22
num. 2.

Et

2338

Gen. 22.
num. 2.

Et alibi in cap. 3. Ioan. exponit eundem textum sic ait Rupert. Ecce hic obtulit Deo filium suum, & non pepercit filio suo propter Deum. Nonne ergo salva iustitia, & veritate Deus homini debitor esse voluit, ut & Deus propter hominem filio suo non parceret, quia propter Deum homo filio suo non pepercit? Vbi Deus accepta tanta iustitiæ causa proclamatur: Per me ipsum iuravi, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti unigenito tuo propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, & possidebit semen tuum portas inimicorum suorum. Atque in te benedicentur omnes gentes terræ. Quis dicere audeat: Quare sic iurasti? Quare apud hominem damnati generis iuramento te obligasti, ut semen illi dare deberes? Nempe & si solius gratiæ, vel misericordiæ est, quoddam prius illum vocavit, & hoc semen benedictionis promittens, de Vr Chaldæorum eduxit: hoc sacre iam veritatis quoque, & iustitiæ est, quoddam in tanta tentatione fideli, & emerito, cum interpositione iuramenti promisit, atque cœmplevit. *lib. 3. Tolle &c. num. 2. Dum plura amoris nomina Deus multiplicabat, plura rigoris munia exigebat: sciebat tamen à patre Isaaci Abrahamo Dei servo non amoris benevolentia erga filium, sed rigori obedientia erga Deum palmam victoriam concedendam.*

2339

Gen. 22.
num. 2.

Genes. 22. Vade in terram visionis. n. 2. Rupert. lib. 6. in Genes. Vbi nunc dicitur, In terra visionis, in Hebræo habetur, Moria. Veruntamen quid opus est ab Hebræis nominis huius, idest, terræ, vel montis visionis etymologiam dubitabile querere, aut ut inopinabilem investigare, cum ex præfati loco Scripturæ manifestè cœstet propter præsentiam, sive respectum gratiæ Dei, Abraham locum illum appellasse nomine eodem? Nam quia Dei tentatis oculis super se spectans, atque

defixos præcordialiter sensit, clamante Angelo: Non extendas manum tuam super puerum, appellavit nomen loci illius: Dominus videt. *capit. 28.*

Deinde sic progreditur Rupert. Cōstat ergo, quod ob causam prædictam subilans, atque ineffabiliter gratulabundus Abraham, illum sacre lætitiæ locum visionis nomine signavit, in quo visum se esse à Domino, veraciter confiteri potuit. Itaque, sicut cætera multa, sic & hoc per anticipationem paulo ante dictū est, Vade in terram, cum additamento nominis huius, idest, visionis. *c. 28.*

Et in tom. 2. lib. 10. de gloria & honore filij hominis exponens illud Dn. ter 12. n. 13. & 14. Cave ne effiras holocausta tua in omni loco, quem videris: sed in eo, quem elegerit Dominus, in una tribuum tuarum offeres bestias, & facies, quæcumque præcipio tibi. sic ait Rupert. Quando peter Abraham filium suum Isaac ibi obrulit, tentante Domino, ac dicente, Tolle filium tuum, & vade in terram visionis, atque offer eum ibi in holocaustum: immo tunc elegerat Dominus locum illum, sacrificio huic, cuius in typum iusserat Dominus Isaac ibidem à patre suo sibi offerri. *in cap. 26. Math.* Vade in terram visionis. n. 2. *Hanc visionis terram Abrahamus. Dominus videt, verbo presentis temporis nominat. Genes. 22. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. n. 14. Eandem Moyses, postea usque ad ipsius tempora, verbo futuri temporis (Dominus videbit) offerit nominatam. Cur ita? Vt ad presentem Christi typum Isaacum exprimeretur aspectus, & ad Christum futurum, in illo aumbratum typo, declararetur respectus.*

Genes. 22. Igitur Abraham de nocte egressus, stravit asinum suum: ducens secum duos iuvenes, & Isaac filium suum: cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem præceperat ei Deus.

num. 3.

2340

Gen. 22.
num. 2.

2341

Gen. 22.
num. 2.

2342

Gen. 22.
num. 3.

n. 3. *Rupert. lib. 6. in Genes.* Quia timorem Domini sibi ante oculos proposuerat, idcirco mox audito iubentis imperio: vicino obedientiae pelemoram pati nescivit in faciendo, de nocte confurgens, *cap. 29. Dum enim non de nocte surgens, sed confurgens dicitur Abrahamus, non solus, sed cū Isaac filio simul surrexisse declaratur. Surrexit ergo de nocte Isaacus ad patris Abrahæ præceptum, ut Dei Filium de nocte etiam resurrecturum ad æterni Parentis imperium indicaret: et sicque prius typus Christi resurgentis, quam morientis, ne infidelis aliquis Abrahæ filius de Christi resurrectione postmodum dabitur, quam ante ipsam mortem in Isaac prævideret.*

Genes. 22. Die autem tertio elevatis oculis, vidit locum procul. *n. 4. Rupert. lib. 2. de operib. Spirit. Sancti. lib. 1. de Sapient.* In Christi typum Isaac quoque ad immolandum ternario dierum numero ductus est. Nam de Geraris, ubi tunc habitabat Abraham usque ad montem Moria, id est, sedem templi, iter dierum trium est, & consequenter illic tertio die pervenit. Mira velocitas, mirabilis ille salvatricis gratiæ cursus, & recursus, ut in triduo, trium temporum sæculi peccata deleteret, omnes, qui ante legem fuerant, omnes, qui sub lege erant, cunctos, qui sub gratia venturi erant, vna Christi morte pariter salvaret, pro singulis temporibus singulos dies: eiusdem mortis appendens, *cap. 26.*

Et lib. 7. de Divinis officiis sic ait Rupert. Congruenter ergo mors Domini tridua extitit, quam sancta Trinitas disposuit, quamque ad obtinendam humano generi propitiationem eiusdem Sanctæ Trinitatis, nostra in illo natura sola pertulit, cuius in typum Isaac quoque ad immolandum ternario dierum numero ductus est. *cap. 14.* Vidit locum procul. *n. 4. Propè oculis, & pedibus longè locus, ad quem quisque tendit, dicitur esse: non sic locus iste Abrahæ appa-*

rebus, longè oculis, pedibus propè erat: tanta enim erat in Abraham celeritas ad filium per obedientiam Deo immolandum, ut loci distantia, sibi maior oculis, quam pedibus videretur.

Gen. 22. Expectate hic cum asino: ego, & puer illic usque properantes postquā adoraverimus, revertemur ad vos. *n. 5. Rupert. lib. 6. in Gen.* Nec verò fallaciter, sed fideliter dixit: Postquam adoraverimus, revertemur ad vos, credendo scilicet, quoddā mortuus Deus immolatū puerum illud sibi suscitare posset. *cap. 29. Nō dixit: Ego, & filius meus, sed ego, & puer: non iam filium, sed puerum Isaacum appellat: iam enim Dei timor à pectore Abrahæ excluserat erga filium patris amorem: solus namque Dei amor à corde iusti expellere valet Dei timorem.*

Genes. 22. Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium: imple verò portabat in manibus ignem & gladium. *n. 6. Rupert. lib. 6. in Gen.* Quid est quod tulit pater ligna holocausti, & imposuit super Isaac filiū suum, imple verò portabat ignem & gladium? Quid, inquam, nisi quoddā ipse Dominus noster iuxta Ioan. Evangelium, Baïulavit crucem suam? Bene ergo Isaac ligna portat holocausti sui: quia Christus ipse baïulaturus erat lignum suæ passionis. *cap. 31.*

Deinde sic progreditur Rupert. Per ignem Spiritus Sanctus rectè intelligitur, per quem semetipsum obtulit Filius Dei, testante Apostolo, cū dicit: Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit Deo, emundavit conscientiam nostram ab operibus mortuis. Gladius verò non solum mortem, sed & putredinem significat imperialem. Gladium ergo pater ipse portabat, quia videlicet in manu fuit non Iudæorum, sed Dei Patris gladius, id est, potestas dominicæ mortis. Ignem quoque portabat holocausti, qui profectò sicut Filius per Spiritum sanctum

2345
Gen. 22
num. 5.

2346
Gen. 22
num. 6.

Isa. 19

2347
Gen. 22
num. 6.

Heb. 9

2343
Gen. 22
num. 4.

2344
Gen. 22
num. 4.

sanctum semetipsum obtulit: sic & Pater per eundem charitatis spiritum, proprium Filium suum pro nobis omnibus tradidit. cap. 31. Tulit quoque. *Quid hoc indicat? Nisi quod Abrahamus, quando ligna super humeros filij ferenda ponebat, ipse quoque ligna eadem si non effectum videris, affectu tamen ferebat amoris.*

2348

Gen. 22
num. 9.

Gen. 22. Venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo edificavit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum. n. 9. *Rupertus lib. 6. in Genes. Mira videlicet patientia, subiectum, & pro voluntate patris sustinentem intentatæ mortis tormentum. Ergone & Deus Pater suum colligavit Filium? Colligavit plane: verum non inbecillitatis vinculo, sed magnæ charitatis imperio: ne se ipsum de fecideret, ne oblatum calicem passionis, morti dedignatus abigeret. cap. 31. Cum se Isaacus ligare videret, non iam dubius de villana offerenda Deo, de qua antea patrem interrogaverat, dicens: Vbi est victimæ? num. 7. Nullum indicium impatientia dedit, ut ostenderet se non tam vinculis in corpore tenori rigoris, quam in animo ligaminibus vinciri amoris.*

2349

Gen. 22
num. 14.

Gen. 22. Appellavitque nomē loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur: In monte Dominus videbit. num. 14. *Rupert. lib. 6. in Genes. Pulcherrimum, atque sanctissimum est persentiscere quæ admodum, & vsque hodie in monte visionis, id est, in sancta catholica Ecclesia, extra quam nemo vnquam Deum videbit, offeratur iugiter idē Filius Deo Patri, & tamen immortalis perseveret, atque impassibilis. Etenim huic immolationi iure assimilatur sacrificium Patriarchæ pijs, ac fidelis: quia videlicet, sicut illic, ita & hic non sanguis funditur filij cruciati manibus crudelium, sed vivus, atq; integer permanens Deo*

Patri filius idem; & manibus præsentatur, & ore sumitur fidei. c. 32.

Et in eodem lib. exponens eundem textum sic ait Rupert. Vnde dicitur, vbi que hodie in monte Dominus videbit. Hoc nempe apud Hebræos exivit in proverbium, ut si quando in angustia constituti sunt, & Domini operante auxilio sublevari dicant, in monte Dominus videbit: & hoc est, sicut Abraham misertus est, miserebitur & nostri. cap. 33.

Et in Zachar. lib. 3. sic ait. Videre Dei subvenire est, vñs Dei, magnitudo beneficij est. Exempli gratia. Vbi Abraham magnitudinem beneficij persentit in hoc dicto: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias quidquam, appellavit nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur, In monte Dominus videbit. in fin. libri. Merito idem mons secundum tempus præsens dicitur. Dominus videt: & secundum tempus futurum, Dominus videbit, ut capabatur, quia pulcherrimum Christum sempro, & in ara Eucharistica spectantem quod in Isaac iam tunc illic apparebat, Divinus oculos recreabat, non satiabatur, visio enim Isaac, adhuc Christum videre appetbat. Vnde postquam dicitur, Dominus videt, additur, Dominus videbit. Vides Isaacum, sed Christum videbis.

Gen. 22. Per memetipsum iuravi, dicit Dominus: Quis fecisti hæc ræ, & non pepercesti filio tuo vnigenito propter me: benedicā tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & velut arenā, quæ est in hore maris. n. 16. & 17. *Rupert. lib. 4. de victor. Verbi. Quibus, vel id quos iuravit Christus? Duo sunt Patriarchæ magni, Abraham atq; David. Et hoc ante omnia scire debemus, quia fecit hoc ex gratia sua magis, quæ ipsorum meritis. Verumtamen eadem eius gratia præveniente aliquo modo ad hanc dignitatem fuere præparati, ut dignaretur Deus*

2350

Gen. 22
num. 14.

2351

Gen. 22
num. 14.

2352

Gen. 22
num. 16.
& 17.

iura.

iuramento sese obligare cum illis
capit. 27.

2353
Gen. 22. Deinde sic progreditur Rupert. De
nu. 16. Abraham manifestius illud est, quia
& 17. fide obtulit Isaac cum tentaretur
&c. Ob hanc rem iusta gratia Deus,
quod dudum absque iuramento promiserat, cum iuramento repromissit,
in semine eius benedicendas fore
omnes gentes, utique semen Christus
est. cap. 27.

Postea sic pergit Rupert Porro de
David querendum, quam ob virtutem
maximè Deus illum dignum
iudicaverit, ut iuraret illi, sicut testatur
ipse? Et quidem non ita manifestè
de illo scriptura refert, sicut de
Abraham, quod dixerit illi Deus.
Per memetipsum iuravi, quia fecisti
rem hanc, vel illam, de fructu ventris
tui ponam super sedem tuam.
cap. 27.

2354
Gen. 22. Es optimè dubitationem resolvit in
nu. 16. hunc modum Rupert. Sed ratio docet,
& 17. non multò minoris esse meriti pepercisse
inimico propter Deum, quam non pepercisse
vnicigenito filio propter Deum. Hoc fecit David, inimico
suo infestissimo querenti animam
suam, inimico regi, cuius regnum
sine dubio se suscepturum sciebat,
ibi pepercit, ubi querebat animam
suam, quod eatenus fuerat inauditum,
sicut testatur. & ipse Saul, admirans,
& dicens ad eum. Quis enim cum
invenerit inimicum suum, dimittet
eum in viam bonam? cap. 27.

i Reg.
24

2355
Gen. 22. Et tandem sic concludit Rupert. Ob
nu. 16. hanc maximè causam iuratum illi
& 17. esse arbitramur, quod semen, vel
caro eius assumenda foret in filium
Dei, quia maximè causa ista facit
filios Dei; sicut testatur ipse Dominus,
cum dicit, Diligite inimicos vestros,
benefacite his, qui oderunt vos,
& orate pro persequentibus, &
calumniantibus vos, ut sitis filij
Patris vestri, qui in cælis est. Dilexit
inimicum, benefecit illi, non solum
parcendo, cum occidere posset, vo-

rum etiam plangendo, cum ille occisus
fuisset, & sic ut dictum est,
maximè pro causa huiusmodi tali iuramento
Dei dignus extitit. cap.
pin. 27.

Et lib. 13. de victoria Verbi cap. 2356
ponens eundem textum; Per memetipsum
iuravi &c. sic ait Rupert. Quidem
cuncta hæc præter unum adimpleta
erant, Iesu Christo semine
Abraham suscepto in cælum ad Dei
thronum quia re vera in Sanctis Patriarchis,
& Prophetis multiplicatum fuerat semen
Abraham, sicut stellæ cæli, quas idem æternus sol
Christus elevavit in cælum secum
tulit, & possidebat illud semen
portas inimicorum suorum, scilicet
malignorum spirituum, quemadmodum
dicit, Et fui mortuus, & ecce
sum vivus, & habeo claves mortis,
& inferni. Veruntamen pars magna
restabat, pars nobis optabilis, &
necessaria, quæ nobis gentibus tali
enunciatione semel, & iterum
posita est: Et benedicentur in semine
tuo omnes gentes. Ad hanc partem
perficiendam Apostoli duodecim
electi fuerant, atque reservati,
ipso dicente: si ego me queritis
signate hos abire. cap. 3. Per memetipsum
iuravi, &c. Equali ergo gratia à
Deo, & in filium odium, & in inimicum
amor compensatur: nec enim minoris est
meriti velle filium propter Deum iugulare,
quam nolle inimicum propter Deum
interimere

Genef. 22. Benedicentur in semine
tuo omnes gentes terræ, quia
obedisti voci meæ. num. 18. Rupert.
us lib. 3. de divinis offic. expendens
illud Matth. 1. Liber generationis
Iesu Christi filij David, filij Abram,
num. 1. sic ait: Cum ego tres primi,
tres nominatissimè, Abraham, David,
Ioseph, nominati, inquam, inter
omnes, ad quos repromissio facta
est, quærendum summopere est,
quod Evangelista intendit, ut istos
excellentiùs nominaret. Nimirum
Sfz repro.

2356

Gen. 22
nu. 16.
& 17.

Apo. 1.

2357

Gen. 22
nu. 18.

repromissionis incrementa consideravit, quibus Christus: homo, rex, atque Deus, diversis temporibus istis tribus repromissus est.

2358

Deinde sic progreditur Rupert.
Nam Christum, quæ ad Abraham repromissio facta est, hominem verum protestata est: In semine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes. Quæ autem ad David facta est, non solum hominem, sed & regem fore signavit. De fructu, inquit, ventris tui ponam super sedem tuam. Quæ verò ad beatum Ioseph facta est, manifestè Deum pronunciat, Pariet, inquit, filium, & vocabis nomen eius Iesum: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. Salvare enim à peccatis, solus Dei est. *cap. 19.*

Ps. 131

2359

Et tandem sic concludit Rupert.
Hæc eadem tria, id est, mortalem hominem, regem, atque Deum, tres Magi postmodum mysticis muneribus testati sunt, mira sancti spiritus operante gratia, ut quæ diversis temporibus genti Iudaicæ promiserat, eadem cuncta subito addiceret bruta quondam, & indocta gentilitas. *cap. 19.* Quia obedisti voci meæ: Ita enim Christus Dominus inobedientiam abhorruit, ut in remedium inobedientia, Factus obediens usque ad mortem, moreretur: ita obediensiam adamavit, ut in præmium obedientia, antequam factus fuisset obediens, promitteretur.

2360

Gen. 24
num. 1.

Genes. 24. Erat autem Abraham senex, dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei. *num. 1.* *Rupertus lib. 6. in Genes.* Non hoc vulgari more propter ætatis prolixitatem dictum est: Erat senex, dierumque multorum. Quippe cum de illis, qui ante eum tuerunt, alij triplos, alij quadruplos, imò & nonnulli septuplos ætatis eius dies habentes nihil tale dictum sit: Ergo senex, dierumque multorum, id est, perfectæ fidei multorum

operumque bonorum. *capit. 38.* Dierum multorum dicitur Abraham, & in cunctis à Deo benedictus fuisse memoratur; sicut enim nullus transibat dies, in quo Abrahamus ad Dei gloriam, aliquam non exerceret actionem: sic nullus præteribat dies, in quo Deus Abrahamus in utilitatem ipsius, aliquam non impenderet benedictionem.

Genes. 24. Non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito. *num. 3.* *Rupertus lib. 6. in Genes.* Fidei simul, & casti laus est coniugij, res gesta hæc: quia videlicet nec senex Abraham nuntius de Chananæis quæsit, unde aliquod suppeditare posset solatium suæ peregrinationi: nec iuvenis Isaac uxorem ambivit, quam concupisceret oculis, sed eam, quam nunquam viderat, secundum voluntatem prætolatus est patris. *cap. 38.*

2361

Gen. 24
num. 3.

Deinde sic progreditur Rupertus. Non enim in Abraham magno caret merito fidei, neque in Isaac vero testimonio castitatis, quod & ille peregrinationem suam propter Deum, in quo confidebat, sic amplexatus est, ut eorum, qui Deo non placebant, propinquitatem nullam sibi, aut posteris suis admitteret. Et hic ita inventutis petulantiam supergressus est, ut illam expectaret coniugem, quam Deus daret, non quam concupiscentibus oculis, ipse cum dote magna rapuisset. *cap. 38.* *Sapiens pater aptam filio quærebat uxorem, eiusdem scilicet cum filio nationis, ne si essent dissimiles genere, absimiles forent moribus, & amoribus.*

2362

Gen. 24
num. 3.

Exod. 3. Et ait: Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Abicōdit Moyses faciem suam; non enim audebat aspicere contra Deum. *n. 6.* *Et infra.* Hæc dices filiis Israel; Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in

2363

Exa. 3.
num. 6.
et n. 15.

in generatione, & generationem. n. 15. Et in eodem lib. Exod. cap. 4. Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. n. 5. Rupert. lib. 4: de glorificatione Trinitatis ad illud Prophetæ Amos, Ego visiones multiplicavi, & in manu Prophetarum assimilatus sum, sic ait Rupert. Prophetarum præcipui, sive maximi, tres isti Patres fuerunt: imò sunt, Abraham, Isaac, & Iacob, cum quibus sancta Trinitas, vnus Deus testamentum suum disposuit, sicut Psalmista canēs, cum præmisisset: Memor fuit in læculum testamenti sui, quod disposuit ad Abraham, & iuramenti sui ad Isaac, & statuit illud Iacob in præceptum. Postmodum ita subiunxit.

Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges. Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. Ergo ut illius convivij mysterio digni habeamur, scire debemus, quali assimilatione sancta Trinitas illic in hospitio patris Abrahamæ assimilata sit, assertionem nostram non indiget. Nam ferè cunctis vbique notum est, senis Abrahamæ filium Isaac, quod interpretatur Risus, Domini nostri Iesu Christi, Filij Patris antiqui, & æterni, nascendo, & vivendo gessisse typum, qui sanctorum risus hominum, & omnium beatorum gaudium est Angelorum, cum dicit, Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. cap. 22.

Et alibi, lib. 5. de glorificatione Trinit. exponens loca Exod. sic ait Rupert. Quid proinde dicemus? Nunquid Patres sancti Abraham, Isaac, & Iacob pro eo minoris sunt gloriæ, vel meriti, quam Moyses, quia nomen suum Adonay non indicavit eis, indicavit autem Moyse in conspectu Pharaonis, & Egyptiorum, cæterorumque gentium per operationem

virtutum? cap. 3. Et respondet idem Rupert. Minime, imò per hoc pretiosior coram Deo in oculis nostris fulget eorum magna fides, quod huiusmodi signis, quæ vsque hodie Iudæi petunt, sive linguis, quæ non fidelibus (ait Apostolus) sed infidelibus in signum sunt, non indiguit, ut cresceret. cap. 3.

Et exponens illud Pauli ad Hebr. 11. Ideo Deus non confunditur vocari eorum Deus. Et verè non confunditur, quippe qui & vltro nomen hoc sibi assumpsit, nomen ipsorum dicens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum. Cum ergo dicit: Et nomen meum Adonay, non indicavi eis, pulchrè subauditur, Et tamen fides eorum magna fuit. cap. 3.

Et infra, sic concludit Rupert. Hæc idcirco dixerim, ut liquidò constet, quia non diminutio est gloriæ, & honoris seu dignitatis patribus illis, qui dixit: Et nomen meum Adonay non indicavi eis, imò & maioris esse meriti, quod absque illo indicamento tanti nominis, non vili tantarum operatione virtutum, exiit Abraham de terra sua, cum isti vix post tantarum operationem virtutum crediderunt, & secuti sint, ut habitarent in terra sibi ab ipso data. cap. 3. Pulchrum Deus in nomine suo memoriale habere voluit, in quo horum trium servorum nomina conscripta conservaret, ut dum illa nomina, quasi in libello memoria lætitaret, ipsorum sibi Deo magna facta obsequia magnis beneficijs compensaret.

Isaia 51. Attendite ad petram unde excelsi estis, & ad cavernam laci, de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos: quia vnum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum. n. 1. & 2. Rupert. in Abdiam Prophetam ad illud cap. 1. ipsius Abdia: Superbia cordis tui exulit

Sf3

te ha-

2366

Heb. 11
Exo. 3.
num. 6.
& 15.

2367

Exo. 6.
num. 3.

2368

Isai. 51
n. 1. &
2.

Exo. 4.
num. 5.

2364

Ps. 104

2365

Exo. 3.
num. 6.
& 15.
Exo. 4.
num. 5.

te habitantem in scissuris petrarum.
n. 3. sic ait: Quæ est illa petra? Tuus
 secundum carnem pater, Abraham.
 Hinc namque Isaias, Attendite, in-
 quit, ad petram, vnde excisi estis, &
 ad cavernam laci, de qua præcisi es-
 tis, Abraham, & Saram volens in-
 telligi: subiungit enim protinus &
 dicit: Attendite ad Abraham patrē
 vestrum, & ad Saram, quæ peperit
 vos. In scissuris illius petræ tu habi-
 tas, & inde superbia te extulit. v. g.
 dum dicis, semen Abraham sumus,
 pater noster Abraham est. Hæc &
 huiusmodi, superbia te extollente,
 dicis, scilicet superbiendo contra pe-
 tram illam, quæ in fundamento po-
 sita, & Abraham, & cæteros omnes
 sanctos, qui petræ, sive lapides vivi
 propter fidem dici merentur, por-
 tat. *lib. 1. Ergo viros ad conspiciendum
 Abraham: feminas autem ad conspicien-
 dam Saram Dominus convocabat, ut se in
 illis, quasi in speculis videant, deprehen-
 sasque in se ipsis maculas abluere curent,
 neque ad formas virtutū, quas in Abraha-
 mo, & Sara aspexerint, studeant efformare.*

2369

*Ose. 12.
 nu. 10.*

Osea 12. Et locutus sum super
 Prophetas, & ego visionem multi-
 plicavi, & in manu Prophetarum al-
 similatus sum. *n. 10. Rupert. de glo-
 rificatione Trinitatis. lib. 5.* Laudare non
 sufficimus viros tam gloriosos secū-
 dum fidem parentes nostros Abraham,
 Isaac, & Iacob, quibus tam multam
 facit gloriam Trinitas Deus, ut sub
 nominibus eorum, nomen suum de-
 signari dignaretur, Pater, & Filius,
 & Spiritus sanctus. Quod nomen
 manifestē non dom portare poterat
 mundus. Re vera tres isti sunt Pro-
 phetæ, de quibus maximē in Oseæ
 dixerat idem Deus: Et locutus sum
 super Prophetas, & ego visionem
 multiplicavi, & in manu Prophetarum
 assimilatus sum. *cap. 5.*

2370

*Ose. 12.
 nu. 10.*

Deinde sic pergit Rupert. Dicendū
 ergo, quamvis breviter, quomodo
 vel quibus rebus gestis in manu Pro-
 phetæ Abraham, Deus Pater: & in

manu Prophetæ Isaac, Deus Filius:
 & in manu Prophetæ Iacob, coo-
 perante matre Rebecca, Deus Spi-
 ritus Sanctus assimilatus sit? Abra-
 ham pater excelsus, Abraham pater
 multarum, subauditur gentium, in-
 terpretatur. Et quis pater veraciter
 excelsus, nisi Deus Pater Domini
 nostri Iesu Christi, pater misericor-
 diarum, ut ait Apostolus, & Deus
 totius consolationis? Et quis vera-
 citer pater multarum gentium, nisi
 idem Deus per gratiam pater omni-
 um nostrum ex quacumque gente
 credentium. *cap. 5.*

2Cn. 1

Pergit adhuc sic Rupert. Isaac rufus
 interpretatur, & quis talis rufus, ut
 est Dominus Iesus Christus Dei Fi-
 lius? In nativitate, & ante nativi-
 tatem illius Isaac in novissima pro-
 missione, riserunt ambo parentes
 eius, amplius autem mater, quæ na-
 to illo dixit: Risum mihi fecit Deus
 quicumque audierit, corridebit mi-
 hi. Nonne illud simile est huic, quod
 nato Dei Filio ex vtero Virginis,
 mater superna Hierusalem risit. Ri-
 sit enim, id est, cantavit gloriam Dei
 in excelsis, & cantando gaudium su-
 um, gaudium nostrum, risum mag-
 num hominibus bonæ voluntatis
 evangelizavit. *cap. 5.*

2371

*Ose. 12.
 nu. 10.*

*Gen. 21
 num. 6.*

*Luce. 2
 nu. 14*

Tandem sic concludit Rupert. Ia-
 cob supplantator interpretatur. Et
 quis ita supplantator, ut est Spiritus
 sanctus? Nec enim indecens est Deo
 supplantationis verbum, præsertim
 cum in Psalmo scriptum sit: Exur-
 ge Domine præveni eum, & sup-
 planta eum, subauditur populum Iu-
 daicum, ut auferatur eis, & alijs de-
 tur adoptio filiorum, & gloria, &
 testamentum. *cap. 5.*

2372

*Ose. 12.
 nu. 10.*

*Ps. 16
 ver. 13.*

*Assimilatus dicitur Deus: non una
 tamen solum, sed tribus similitudinibus
 effigatur, quibus Deus in Essentia unus,
 in Personis trinus exprimitur: humanis
 vero imaginibus non tantum Filius solus
 homo futurus, sed & Pater, & Spiritus
 sanctus voluit apparere, ut omnes persone*

2373

*Ose. 12.
 nu. 10.*

erga

erga hominem divinum amorem propalarent, quolibet enim hominem, cuius similitudinem gerebat, admiabat.

2374

Matth. I
num. 1.

Matth. 1. Liber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham. n. 1. Rupert. in cap. 1. Matth. Quatuor insignia sunt notissima gloriæ, & honoris huius Filij hominis, quia Deus est, & homo, rex, & sacerdos. si ritè consideres, nihil horum hic tacitum est. Nam ipso nomine, quod est Iesus, id est, salvator, cuius nominis causa est, quia salvat à peccatis, quod facere est solius Dei, Deus asseritur, Deus verus esse cognoscitur. Porro sequenti nomine, quod est Christi, & interpretatur vinctus, prædicatur vinctus rex, vinctus sacerdos, rex, & sacerdos, qui patribus suis iure successit patri regi, patri sacerdoti; regi David, Abrahamæ sacerdoti, quod prædicat hic titulus ruralis, & taliter enuntians, Filij David, Filij Abraham, rex namque David, sacerdos Abraham fuit: quippe qui obediens, & fidelis, filium suum Deo in holocaustum obtulit. Primogenitus quippe fuit Tharè patris sui & secundum motem ipse sacerdos fuit. in Comment. Cur quæso, Evangelista nec Abraham sacerdotem, nec David Regem in hoc libri titulo appellavit? Ut ostenderet coram Domino, quem vocabulum (Christus) sacerdotem, ac regē indicabat, neminem posse sacerdotem, neminem posse regem dignè nuncupari.

2375

Ioan. 8.
nn. 56.

Ioan. 8. Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gavisus est. n. 56. Rupert. in Ioan. cap. 8. Magna, & mirabilentia, qua & magnum patris Abrahamæ meritum, & longè maius suæ magnitudinis prædicat testimoniū. Quid enim est quod ait: Exultavit ut videret diem meum, nisi illud, quod & nos in eodem patre fidei nostræ rectè miramur, quia primus ad præceptum Dei longam, & laboriosam lustravit peregrinationem, sic, non quasi tristitiam, aut necessitatem,

sed ut verè magnæ lætitiæ expectationem. lib. 9.

Deinde sic infert Rupert. Hoc ergo magnum quidem est patris Abrahamæ meritum, quod hanc eius obedientiam Dei Filius appellat exultationem, sed longè maius est sui ipsius testimonium, quod diem suum fuisse testatur, eiusdem exultationis præmium, dicendo: Exultavit, ut videret diem meum. Et vidit, inquit, & gavisus est. Tunc quippe diem Domini Abraham vidit, cum in figura summæ Trinitatis Angelos hospitio suscepit. Quibus profectò susceptis sic tribus quasi vni locutus est, quia etsi in personis numerus Trinitatis, in natura unitas Divinitatis est. lib. 9.

Adhuc sic pergit Rupert. ad illud, Vidit, & gavisus est. n. 56. Quis autem pensare potest illud beati Ienis gaudium, quando accepit divinæ exultationis suæ præmium, scilicet filiū, veracis Dei testimonium, posteritatis initium, generis fundamentum, salutis argumentum, nascituri Christi seminarium? Quis, inquam, nisi quem eadem fides animavit perlentificare potest gaudium amici Dei, quo dilatabatur anima eius, cum staret familiariter cum illo sub arbore, à cuius facie timide abscondit se reus Adam sub arbore, & cibus suis illum palceret, quem ille per cibi rapinam offenderat, suamque radicē vetus oliva reviviscere conspiceret ad proferendum fructum, qui tandem vetiti ligni morsus expiaret? lib. 9. Diem, quo Abrahamus recipiens in tabernaculo suo Dominum, exultavit, suum Christus Dominus hic appellat: Diem meum. Diem namque, in quo Divinæ presentie beneficio servum honoraverat, suum diem esse rex munificens reputabat.

Epist. ad Hebr. cap. 11. Fide demonstratus est in terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Jacob coheredibus re-

Sf 4

promis.

2376

Ioan. 8.
nn. 56.

2377

Ioan. 8.
nn. 56.

2378

Ad Hebr. 11.
n. 9. &
nn. 13.
14. 15.

promissionis eiusdem. *n. 9. Et infra.* Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & saluantes, & confitentes, quia peregrini, & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant, se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant vtique tempus revertēdi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem. à *num. 13. Rupertus de glor. & honor. Filij homi. lib. 4. expendens illud Matth. 5. Beati pauperes Spiritu. v. 3. sic ait.*

2379

Ad Hebr. 11.
à *n. 13.*

Quod pauperes spiritu verè beati sint, vel quod ipsorum sit regnum cælorum, Abraham, Isaac, & Iacob pro exemplo, vel testimonio sunt, qui pauperes spiritu fuerunt, sicut enarrat sacræ historiæ textus, & memorat Apostolus. Confitentes, inquit, quia peregrini, &c. Nonne hæc est paupertas spiritus, non appetere patriam in terris, & humiliter expectare repositam in cælis in manu Dei. Ideo, inquit, non confunditur vocari eorum Deus. Paravit enim illis civitatem. Quid aliud est illa civitas, nisi regnum Cælorū? *lib. 4. cit. Pauperum nō confunditur Deus vocari. Quid mirum, cum amore pauperum pauper volueris fieri, & nominari, ut nos pauperes sua paupertate, non solum distaret, sed & honoraret, iuxta illud Pauli 2. ad Cor. 8. Quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites effectis. num. 9.*

2 Cor. 8. *num. 9*

Ex D. Bernardo.

2380

Gen. 12.
num. 1.

Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abram, Egrede de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrabo tibi. *n. 1. D. Bernardus.* Exeamus de terra nostra ut non comprehendat nos cogitatio

spectans ad voluptatem carnis. Exeamus de cognatione nostra, id est, à cogitationibus curiositatis, quæ nimirum cum sensibus corporeis habitet, carnali vtique cognata est voluptati. Exeamus etiam de domo patris nostri, ut fugiamus cogitationes superbix, & vanitatis. Eramus nos aliquando sicut & cæteri filij iræ, eramus ex patre diabolo, qui nimirum rexit super omnes filios superbix, & in montibus elationis sedem sibi, atque habitaculum infelicissimum præparavit. *Serm. de cute, carne, & ossibus animæ.*

Et scribens ad Abbatem Sancti Ioannis Carnotensis, qui peregrinationem ad sancta loca intentabat, sic ait D. Bern. Et quidem tendenti ad perfectionē, patriam relinquere fortassis expediat, dicente Deo: Exi de terra tua, & de cognatione tua. Sed qua ratione curam tibi creditam animarum exponere debeas omnino non video. Quid enim? Blanditur depositæ largitiæ libertas? Sed charitas non quærit, quæ sua sunt. Fortè quietis provocat, & ocij gustus suavior? Sed evacuatur dispendio pacis. Libenter carebo quancolibet etiam spirituali quæstu, qui non possit acquiri, nisi cum scandalo. Vbi enim scandalum, ibi proculdubio charitatis est detrimentum. Vbi autem diminutio charitatis, miror: quod, vel quale possit spiritualis exercitij speravi lucrum. Denique si propriam quietem communi prætulerit utilitati, quis iam veraciter dicere poterit. Mihi vivere Christus est, & mori lucrum? Vbi erit quod iterum dicit Apostolus: Nemo sibi vivit, & nemo sibi moritur? Et, Non quod mihi vile est, sed quod multis? Et, Vt qui vivit, iam non sibi vivat, sed ei, qui pro omnibus mortuus est. *Epistol. 82.*

Et alibi sic ait D. Bernard. Abraham ille fidelis senex ad iussionem Domini reliquit terram nativitatis suæ, *num. 1.*

2381

Gen. 12.
num. 1.

Philip. 1.
Ro. 14.
1 Cor. 10.
2 Cor. 5.

2382

Gen. 12.
num. 1.

suæ, & quamvis in multis locis frequentes iniurias, gravæque perper-
sus foret labores, nunquam ceptæ
obedientiæ pœnituit. In tantum
enim per obedientiam, & fidem pla-
cuit Deo, ut ei de Christo primum
repromissio fieret. *lib. de ord. vite.*

2383 *Et iterum exponens eundem textum*
sic ait D. Bern. Procedat in medium
magnus ille Patriarcha, fidei lumen,
obedientiæ forma, iustitiæ princi-
patus. Audit ab omnipotente: Egredere
de terra tua, & de cognatione
tua, & de domo patris tui, & veni in
terram, quam monstravero tibi: &
ad vnius iussuonis vocem patriam
fugit, relinquit parentes, deserit
hæreditatem, & aliorum fines hos-
pes ingreditur novus. Magnares, &
primitivæ dignitatis privilegio in
patre multarum gentium cōsecrata.
Primus primum suis facultatibus
renunciat, & obedientiæ viam in-
defessa velocitate percurrit. *Serm. de*
virt. obediē. & eius gradib. Adhuc ex-
pends eundem locum, ita loquitur D.
Bern. Abrahæ præcipitur exire de
terra, & de cognatione sua, ut vide-
re, & possidere mereatur terram vi-
ventium. *Epist. 107.* Egredere de
terra tua. n. 1. *Prophetarum primus,*
qui à Deo ante alios omnes Propheta me-
rui nominari. Genes. 20. Propheta est.
n. 7. *cum in patria sua in officio prædi-*
candi acceptus esse non posset, Luc. 4. Quia
nemo propheta acceptus est in pa-
tria sua. n. 24. *E patria debuit com-*
migrare, ut qui suis invidentibus ingra-
tus esset, alienis diligentibus gratus foret.

2384 *Genes. 15.* Eduxitque eum foras,
& ait illi: Suscipe cælum, & nume-
ra stellas, si potes. Et dixit ei: Sic
erit semen tuum. n. 5. *D. Bern.* Siqui-
dem respirandum est nobis, & nul-
latenus desperandum, donec in ter-
ra adhuc interim constituti, & sus-
picere cælum possumus, & suscipe-
re data optima, & dona perfecta de
sursum à Patre luminum, à Patre
spirituum, à Patre misericordiarum.

Nam, & propterea rectum fecit ho-
minem, etiam corpore ipso, & os ho-
mini sublime dedit, cum prona vitæ
que spectent animantia cætera ter-
ram: ut attollens, ad sidera vultus,
ilico, suspiret, ubi tam beatam, &
perennem conspiciat mansionem. *ser.*
in festo S. Martini. de exempl. obed.

2385 *Deinde sic progreditur D. Bern.* Nō
ne enim sic, & fideliter intuitibus
nobis vehementissimum quoddam
incentivum amoris, & provocatio
flagrantissimi desiderij est visio ipsa
tam lucidissimæ regionis? Non sunt
stellæ cæli similes glebis terræ: inter
splendorem solis, & caliginem soli
huius, non parva distantia est. For-
tè tamen hic quoque nonnulla, sed
in suo genere pulchra videntur, &
hæc ipsa vndique mixta non pul-
chris, ut aurum in luto, gemma in
sterquilinio, lilium inter spinas: To-
ta pulchra es patria mea, & macula
non est in te: tota pulchra es, absq;
eo, quod intrinsecus latet. *eodem ser.*

2386 *Et iterum idem D. Bernar.* Nō sine
causa cælum hoc dicitur: plantæ exi-
mium nescio quid celatur in eo. Ce-
latur, inquam, sed tamen non nega-
tur fidei usquequaque. Videre enim
nobis datur in terra ipsam exterio-
rem cæli pulchritudinem, non autem
interuam quoque gloriam secretæ
eius, etsi non comprehendere cona-
ceditur, vel audire. *ser. in festo S. Mar-*
tini. Dum cælum, ut ait, Abrahamus,
sanctissimus parens meus lenius aspicia-
bat, solum despiciebat: profususque lacrymis
dulcissima ex pectore suo suspiria trahebat,
hæc verba inter alia præferebat: Heu quā
sorder terra, cum cælum aspicio.

2387 *Genes. 15.* Credidi Abram Deo,
& reputatum est illi ad iustitiam. p.
6. *D. Bernar.* Respondens ad hanc ques-
tionem, quam hæreticus quidam illius i-
poris proponebat: Nunquid etiam pau-
perem illum, qui in statu Abrahæ
requiescebat, sicut & divitem dam-
natum diabolus cruciabat, aut etiam
in ipsum Abraham dominium habebat?

bat? Et sic respondet: Non, sed habuisset, si non liberati fuissent fide futuri, sicut de ipso Abraham scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Item Abraham exultavit, ut videret diem meum: & vidit, & gavisus est. Propterea iam tunc sanguis Christi rorabat etiam Lazaro, ne flammam sentiret, quod & ipse credidisset in eum, qui erat passurus. *Epist. 190. Credidit Abraham Deo, Lazarus etiam Deo credidit: non sic dives ille, qui flammis cruciatur inferni. Si enim hic in Christum venturum credidisset, qui amore hominum suum erat sanguinem effusus, non aqua guttam, sed guttam sanguinis postulasset, qua inferni frivorem in paradisi refrigerium commutaret.*

2389

Gen. 17.
num. 5.
15. &
16.

Genes. 17: Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te. n. 5. Et infra. Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo. nu. 15. & 16. D. Bern. ad illud Isaie. 9. Vocabitur nomen eius, Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis; Pater futuri seculi, Princeps pacis. n. 6. sic ait: Dominus meus admirabilis fuit in nativitate, consiliarius fuit in prædicatione; Deus in miraculorum corruscatione; fortis in passione, pater futuri sæculi in resurrectione, princeps pacis in illa aeterna beatitudine. *serm. de nat. Dom.*

2390

Gen. 17.
num. 5.

Deinde sic progreditur D. Bernar. Non terreamini novitate verborum: quia nihil novum introducitur. Sic & olim nomina commutata, & effusa sunt: Abram in Abraham; Sarai in Saram; & si quas alias immutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis. Sed & ab ipsis pene mundi principiis, in arcano quodam scripturarum loco divini nomini,

effusionem invenisse me recolo. *serm. cisa.*

Et sic illam aperit D. Bernard. Loquitur Dominus ad Moysen de liberatione Israelis, & post multam Dei & Moysi confabulationem, propheta subtiliter inquit nomen eius. Et Dominus dicit: Ego sum, qui sum, hoc est nomen meum in æternum. Hæc dices filij Israel: Qui est misit me ad vos. Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, ac si diceret; Hoc excedit intellectum meum, non possum capere nisi effundatur, audiat à maiestate: Ego sum Deus Abraham. Deus Isaac, & Deus Iacob. Vides effusionem? Ecce Deus Angelorum vocat se Deum hominum. *serm. cit. de nativ. 1.*

Et scribens ad Eugen. Pap. qui antequam ad pontificatum eligeretur, appellabatur Bernardus, & sub disciplina D. Bernar. inter ceteros eiusdem sancti in Christo filios fuerat educatus, sic ait D. Bernard. Si dignaris quodammodo, per Evangelium ego te genui. Quæ est ergo spes nostra: & gaudium nostrum: & corona gloria? Nonne vos ante Deum? Denique Filius sapiens gloria est patris. Ammodo tamē nō vocaberis filius, sed vocabitur tibi nomen novum: quod os Domini nominavit. Hæc est mutatio dextera excelsi, & multi in mutatione ista gaudebunt. *Epist. 237.*

Pergit iterum D. Bernar. Nam quemadmodum olim Abram in Abraham, Iacob in Israel: & ut de tuis magis prædecessoribus tibi proponam: sicut Simon in Cepham, Saulus in Paulum, sic filius meus Bernardus in patrem meum Eugenium, læta prorsus, & utili, ut speramus, translatione promotus est. Digitus Dei est iste: suscitans de pulvere egenum &c, ut sedeat cum principibus & solium gloriæ teneat. *Epistol. eadem 237.*

Adhuc sic progreditur D. Bernar. Superest, ut facta hac mutatione tui,

2391

Gen. 17
num. 5.

2392

Gen. 17
num. 5.

Psa. 76.

2393

Gen. 17
num. 5.
Mut. 3
Ad. 13

2394

Gen. 17 tui, ipsa quoque, quæ tibi et mani-
num. 9 fa est Domini sponsa, mutetur in me-
& n. 15 lium: & iam nequaquam Sarai, sed
& 16. Sara de cætero nometur. Intelli-
 ge quæ dico. Dabit enim tibi Do-
 minus intel- & *ump* Si amicus sponsi
 es, ne dixeris dilectam eius principem
 meam, sed principem: nihil tuam
 in ea vendicans, nisi quod pro ea, si
 oportuerit, etiam animam dare de-
 bes: Si Christus tenuerit, æstimabis
 te non ministrare, sed ministrare ve-
 nisse: & ministrare non solum sub-
 stantiam, sed ipsam quoque animam,
 sicut præfatus sum. *Epist. 237.* Non
 solum viri nomen, sed & uxoris voca-
 bulum Dominus commutavit in melius;
 ne, si unus tantum appellationem inma-
 sare, alterius in alterum de honore viri
 captum concessio, invidiam excitaret.

2395 *Genes. 18.* Apparuit autem ei
Gen. 18 Dominus in convalle Mambræ: & e-
num. 1. ti in ostio tabernaculi sui in ipso fer-
& 2. vore diei, cumque elevarit oculos,
 apparuerunt ei tres viri stantes præ-
 se eum: quos cum vidisset, cucur-
 rit in occursum eorum de ostio ta-
 bernaculi, & adoravit in terram. *n.*
1. & 2. D. Bern. Abraham tres vi-
 dit, & vnum adoravit: sed isti scrip-
 turæ sacræ reverentia nunc mixti,
 nunc separatim claudit eloquium, ut
 modò Dominum, modo viros pla-
 ceat appellare. Iudæi tamè hinc mag-
 nam texunt reprehensionis parabo-
 lam, tres Angelos à Domino missos
 afferentes: vnum ad nativitatè Isaac
 prædicendam, duos ad subvertendâ
 Sodomam delegatos. *serm. de privile-
 gijs Beati Ioannis Baptiste.*

2396 *Progredditur adhuc D. Bernard:*
referens opinionem Rabbiorum: Illum
Gen. 18 verò, cum quo iustus loquitur, dicit
num. 1. cens: Domine, si inveni gratiam in
& 2. oculis tuis, prophetali spiritu cognovisse
 somnians nativitatè Isaac
 venisse præconem. Illum adorat A-
 braham, sicut Bersabee David regem
 socijsque eius, propter ipsius rever-
 rentiam indefessus assistit. Vide &

non nisi dæmon subversione civitatū
 infidelium numerantur, illo superio-
 riam reverso, qui nativitatè Isaac
 fidei devotione compleretur. Tres
 enim & viri Saram vocari præcipi-
 unt, sed unus est, qui promissionis
 in seipso manifestat arcenum. Hoc
 Iudæi, & qui magis elegerunt iudæi-
 zare, quam crevere. Sed, ut breviter
 concludamus, omnis Patriarcharum,
 sive Prophetarum societas,
 nullam vel in sermonibus, vel in re-
 bus de Patre, & Filio, & Spiritu sanc-
 to aperte legitur fecisse mentionem.

serm. cit. Et ubi ad eundem locum sic ait D.
 Bernard: Habete diligentiam hospi-
 tatis, quia per hæc multi placue-
 runt Deo. Abraham patet vester
 profectio sancto, quod in suscipien-
 dis peregrinis habere solitus erat.
 Angelos hospites suscipere meruit.
 Et vos itaque simili forma, non An-
 gelos, sed Dominum Angelorum
 suscipite in peregrinis, pascite in
 egenis, operite in nudis, visitate in
 languentibus, redimite in captivis.
 Talibus hominibus promeretur Deus,
 qui in iudicio dicturus est: Quod viri
 ex his ministris meis fecistis: mihi fe-
 cistis. *Epist. 241.*

Non est prætereundum silem id.
lady quod hic textus sacre videtur indi-
 care, quòd scilicet Abraham etiam ante
 quam oculos elevarit, apparuerit Domi-
 nus: Angeli verò tres in speciebus huma-
 nis ambulantes, non nisi postquam Abra-
 ham oculos elevarit, eidem apparuerint.
 Primus ergo ei solus Dei Filius in homi-
 nis forma apparuisse videtur, ut qui amo-
 re Abrahami, & illius admodum desiderio
 tanquam alius Angelus in rotando ce-
 leritatem superavit, adeoque Abrahami di-
 lectu suo appropinquaverit: viri alio quasi
 puerulus, qui in sinu illius sedentis accu-
 bet, quin elevaris oculos posset videri,
 priusquam Abrahamus tres Angelos, & de-
 variis oculis, inspicere.

Genes. 18. Respondensque A-
 braham ait: Quia semel crepi in re-
 quar

2397

Gen. 18
num. 1.
& 2.

Math.
23.

2398
Gen. 18
num. 1.
& 2.

1002

12 100

11 100

2399

2 1000

Gen. 18
2. n. 27.

quar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis: Quid si minus quinquaginta iustis quicquid fuerint delebis &c. *an. 27. D. Bern.* Si igitur orat, qui erat, tanquam assumptus, & presentatus ei, qui sedet super excelsum thronum in Angelis, qui minimè ceciderunt, & elevatum in hominibus, quos suscitavit de pulvere inopes: sic, inquam, semetipsum consideret, & sic attendat, tanquam presentatum Domino maiestatis, ut dicat cum Abraham: loquat ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis. Et quia tuo precepto cunctatus, tua institutione scismatus, id preclum Domine, sospicetaris. *Ser. de quatuor modis orandi.* Quia semel cepi. *Benevolentia Domini, ut vix propter quinquaginta iustos reliquis peccatoribus promittentis fiduciam in Abrahamo petendi etiam propter pauciores indulgentiam excitavit: agnovit enim Dominum non tam ad inferendam peccatorum odio peccatorum, quam ad conferendam veniam amore inforum, inclinari.*

2400

Gen. 21
nm. 10.
& 11.
Gen. 22
nm. 2.

Genes. 21. Ejice ancillam hanc, & filium eius: non enim est hæc filius ancillæ cū filio meo Isaac. Duxit accepit hec Abraham pro filio suo. *n. 10. & 11. Et cap. 22.* Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstravero tibi. *n. 2. D. Bern. in parvis sermonib. expendens illud Psal. 56.* Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. *v. 8. sic ait:* Via regia, fratres, nec ad dexteram declinat, nec ad sinistram. Porro invenire est hominem semel quidem paratum, non quidem secundum.

Psa. 56.

2401

Gen. 21
nm. 10.
& 11.
Gen. 22
nm. 2.

Deinde sic progreditur, Si dixerit ei Deus: Ejice ancillā, & filium eius dico autem opera carnis: non cunctatur. Si dixerit, Imola mihi filium tuum, quem diligis Isaac: hoc planè iam patienter audire non potest, ut fraternæ utilitatis, aut unitatis

gratis, spiritualis sustinere videatur studij detrimenta. Quidni abiciat facile servus Christi quicquid ad corporalem pertinet voluptatem. Ac verò spirituali iucunditate æquanimiter fraudari, quando aut obedientia cogit, aut fraterno charitatis ratio postulat, hoc planè magnum, & Deo gratum offerre est holocaustum. Memento tamen non Isaac in hoc sacrificio, sed arietem contumaciæ ingulari. *serm. 43. Durum prius Abrahamo fuisse dicitur in exilium Ismaelem filium emandare: cui tamen postea durum fuisse non refertur Isaacum filium ingulare. Nec mirum, Abrahami namque erga Deum amor, qui in precepto de filio in exilium emandando amorem erga Ismaelem filium superaverat, per victoriam fortiter in precepto de filio in holocaustum offerendo, de amore erga Isaacum filium suum dulcissimum facilius triumphabat.*

Genes. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis &c. *n. 2. D. Bern.* Querentibus de obedientiæ pondere, seu discrimine inobedientiæ, à latere indicit vobis, & de merito utriusque querendum, vult videlicet in quibusque præceptis quantum obedientia valet, tantum gravet inobedientiæ: ut v. g. Abraham de imolando filio tantum divitiarum indignationis, & ultionis merito incurrisset, si non obedisset, quantum laudis, & gratiæ recepit, pro eo quod obedivit. Quod vobis quidem & durum videtur, & necessarium, sed non est ita. Enimvero constat, nonnulla nec fieri sine gloria, & posse non fieri sine culpa: adeoque si fiant, digna esse præmijs, non tamen supplicijs, si non fiant, *tract. de precepto, & dispensat. cap. 19:*

Et infra. Quamnam ergo vos necessitas cogit parere in singulis, quæ iniuncta fuerint, & formidare ultionem de transgressione, & de oblatione sperare remunerationem? Ea propter in talibus generalis hæc regula teneatur, ut in difficilioribus quidē

2402

Gen. 22
nm. 2.

2403

Gen. 22
nm. 2.

quidem agendis obediō gratior,
quā gravior prævaticatio iudice-
tur: & in facilioribus, minūque o-
nerosis contemptus damnabilior,
quā actus laudabilior aestimetur.

tract. citat.

2404

Gen. 22
num. 2.
Psa. 93

*Et alibi: exponens eundem tex-
tum sic ait D. Bernard.* Labor fictus
est in præcepto. Oblatus siquidem
Isaac, sanctificatus est: non mactatus.
Et tu igitur, si vocem Domini au-
dieris intus in animo: & dicatur ti-
bi, ut offeras Isaac, tuum quodcum-
que est gaudium immoles Deo: in-
terpretatur enim Isaac, gaudium,
seu iustus / fideliter, & constanter obe-
dire ne timeas. Nimirum effici-
rent grandem tibi dicit Propheta, facere
debes: & obtemperandū ei per om-
nia: etiam si oportuerit ipsum Isaac
iugulari. Nunc autem quidquid as-
fectū propria iudicet, securus esto:
non Isaac, sed aries morietur: non
peribit tibi lætitia, sed contumacia,
cuius utique cornua vepribus hæ-
rent: & sine punctationibus anxie-
tatis esse non potest, *sermonib. de
verbis Evangelij.* Dixit Simon Pe-
trus &c.

2405

Gen. 22
num. 2.

Adhuc sic progreditur D. Bern.
Tentat enim Dominus Deus tu-
us, nec mactabitur Isaac, ut opina-
ris: vivens vivet. Sed elevatus est
vixque super ligna, ut in sublime
gaudeas: nec in carne propria, sed in
cruce Domini glorieris, per quem
nimirum crucifixus & ipse es: sed
crucifixus mundo: nam ei vivis ser-

citat.

2406

Gen. 22
num. 2.

Et alibi. Cum accepisset filium in
senectute sua, in quo totius mundi
benedictio furrat: cumulanda, dicit
ei Deus: Tolle filium tuum vnige-
nitum &c. O quanta in verbis istis
asparitudo, quanta à corde patris
separatio pietatis! Iubetur namque
filium occidere, os ex ossibus suis, &
eandem de carne sua: filium magnæ
promissionis, extremæ senectutis,
proprie mulieris: filium mirabiliter

promissum, sæliciter natum, educa-
tum innocenter. Et ne quid dees-
set, ut tenerimum intra paterna
viscera doloris incendium exunda-
ret, additur, vnigenitum. Sunt nā-
que multi filij, sed non vnigeniti.
Iste sic est filius, ut & vnigenitus.
Iste vnicus patri, vnigenitus matri,
hæreditati reservatus. Ne respicias
ad Ismael, quia qui in servitute, &
ex ancilla genitus fuerat, ad liberta-
tem & hæreditatem minimè perti-
nebat. *serm. de virt. obediē.*

Deinde sic progreditur D. Bern.

2407

Gen. 22
num. 2.

Quia verò multi sunt filij, & vnige-
niti, sed non dilecti: ad exaggeran-
dam in corde patris tribulationem,
& comprobendam in mente iusti
obedientiam Dominus subiungit,
Quem diligis, Vt verò teneritudo
patris ex memoria dilecti nominis
recruderet, & interior pietas ad
dilectæ vocis sonum tota perveret,
puer nominatur ex nomine, quod
vocatū erat à Domino, priusquam
in utero conciperetur. Vides quan-
tis tribulationum malleis Abrahæ
pietas feriatur, cui præcipitur, ut
filium tollat, occidat vnigenitum,
quem diligit, immolet, Isaac percu-
tiatur? *serm. de virt. obed.*

Et tandem sic concludit D. Bern.

2408

Gen. 22
num. 2.

Multū tentatus, multū
probatus, adustus est multū; dul-
cis relatio filij ad patrem, patris ad
filium. Hanc dulcedinem, & om-
nis affectus vicissitudinem oblivis-
citur Abraham, ligna componit,
ignem accendit, eximit gladium.
Non à Domino querit, Quare?
Non murmurat, non conqueritur,
non saltem vultum doloris osten-
dit: sed omnium, quæ præcipiun-
tur gnarus: in mortem filij pia cru-
delitate festinat. Ideo summæ, &
admirabilis obediētiæ virtus in
Abraham, & singularis excellentiæ
laudibus prædicanda. *ser. cit. de virt.
obedi.* Tolle filiū. n. 2. *Quæ inter brachia
in sinu*

Tc

nostræ, flammæcum attingens gladium aperiret credentibus regna cælorum: nullus omnino cuiquam sanctorum ad ea patebat accessus: sed prouiderat eis Dominus in inferno ipso locum quietis, & refrigerij: chaos magnum surgens inter sanctas illas animas, & animas impiorum: Quamvis enim utraq; in tenebris essent, non utraq; erant in parvis, sed cruciebantur impij, iusti uero consolabantur. *serm. cit.*

Adhuc sic pergit Div. Bernard.

Quid autem in tenebris essent, beati Iob testimonio didicimus, qui se quoque in locum tenebrosum, & operum meritis caligine perhibebat iterum. Hinc ergo locum obscurum quidem, sed quietum sinum Abrahamæ Dominus vocat: pro eo, ut arbitror, quod in fide, & expectatione quiesceret Saluatoris Abrahamæ enim fides tam manifestè probata est, & approbata, ut primus ipse situra incarnationis Christi meritis illi accipere promissionem. *serm. 4. in festo omnium sanctorum.*

Adhuc sic loquitur Div. Bernard. In hunc ergo locum Saluator descendens, contrivit portas aereas, & vectes ferreos confregit, eductosque victos daemo carceris, sedentes quidem, hoc est, quiescentes, sed in tenebris, & in umbra mortis: tunc quidem sub altari Dei collocavit, abscondens eos in tabernaculo suo in die malorum, & protegens eos in abscondito tabernaculi sui, donec veniat tempus, in quo procedant, completo iam numero fratrum, & percipiant regnum, quod eis paratum est ab origine mundi. *serm. cit.*

Tandem sic concludit D. Bernard. Iam verò si ubi fortè præsens quoque sanctorum requies Abrahamæ sinus vocatur, certum est de Evangelio hanc inolevisse consuetudinem: licet neminè oporteat dubitare, longè alium hunc sinum esse, quam illū,

quippe cū ille in tenebris, hic in luce multa: in inferno ille fuerit, iste in cælo. Non incongruè tamen etiam nunc dictum videtur Patriarcharum filios paternū in sinum recipi, cū ad eorū consortium ab hoc sæculo transire meruerint. *serm. 4. in festo omnium sanctorum.*

In sinum Abrahami Pauper collocandus: ab Angelis dicitur fuisse portatus, à quibus autem Divites in inferno sepeliendos, delatus fuerit, non scribitur, ne à se ipso spontaneus, in inferna deductus cognoscatur tanta celeritate, ut nemo illum descendem potuerit intueri: ubi primum nāque vita sanctus exponitur, in inferno sepultus enarratur. Indignus enim erat, quā foret humanus in terra, in qua adeo fuerat inhumanus.

Ex Guarrico Abbate.

Gen. 21. Ejice ancillam hanc, & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cū filio meo Isaac. *num. 10. Et Gen. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quē diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montem, quem monstraverō tibi. n. 2. Guarricus expendens utrumque locum exponens illud Psalm. 46: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. v. 8. sic ait. Via regia, fratres, nec declinat ad dexteram, nec ad sinistram. Porro invenire est hominem quidem semel paratum, non quidem secundū. Si dixerit ei Deus: Ejice ancillam &c. Transcribit hic in hoc sermone 6, de scripturæ utilitate ea, quæ iam retulimus supra ex D. Bern. ad loca scripturæ citata, ad n. 2400.*

Gen. 25. Et deficiens mortuus est in senectute bonæ, provectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum. n. 8. Guarric. Plenus dierum: Cū dicitur plenus dierum, libentiùs accipiam plenam virescentiam, quā temporā-

Tr 2 cum

cum tempora statum nullum habent, suoque accessu decedentia, hominem potius exhauriant, quam impleant. Sed neque magnum est, imò magis malum est multis vixisse diebus: si non tenueris virtutibus: cum puer centum annorum moriturus sit, & peccator centum annorum maledicendus, *sermon. 3. de Purificat. Non per noctes, sed per dies Abrahami vita supputatur: neque enim sol iustitia aliquando ab hoc suo calo per absentiam absolutus diem lucem, sed semper per sui presentiam ab eo noctium tenebras effugavit.*

Matth. 3. Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ. *n. 9. Guarr. expendens illud Christi Domini apud D. Luc. cap. 19.* Et quidam Phariseorum de turbis dixerunt ad illum: Magister increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait, Dico vobis quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. *n. 39. & 40. sic ait Guarr.* Quasi scilicet, aut illorum simplicitas posset adulari, aut ipsius puritas vanis posset laudibus delectari. Dico, inquit, vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt, quia Deus laudem meam non tacebit. Prorsus ita est, si tacuerint, lapides clamabunt; quia tempore passionis isti tacuerunt, sed lapides clamaverunt, dum in testimonium, & laudem morientis petrae scissæ sunt, & monumenta aperta sunt. Prorsus ita est, quia modo tacente Synagoga, iuxta illud: Nonne tacere feci matrem tuam, clamat vivis ex lapidibus Ecclesia, clamant planè lapides, de quibus suscitavit filios Abrahamæ, qui potens est. *serm. 4. in ramis palm. Qui feminam unam in lapidem valuit commutare, lapides plures in homines poterit transformare: eosque in templo gloria sibi aptare idque libentius operabitur, cum illud fuerit opus rigoris, hoc autem opus, erit opus amoris.*

Ioan. 8. Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum, vidit, & gavisus est. *num. 56. Guarr.* In quo utique tepor, & duritia cor-

dis nostri suggillatur, si non videt eum gaudium spirituali. Christi nascentis diem anniversarium expectamus, qui nobis in proximo videndus, Domino annuente, præmittitur: Hoc sanè gaudium nostrum tale videtur exigere scriptura, ut spiritus noster levans se super se Christo venienti quodammodo occurrere gestiat: & desiderio se extendens in anteriores, impatiensque morarum, iam videre contendat futura. *serm. 2. de adventu. Domini.*

Et alibi exponens eundem locum de die resurrectionis, sic ait Guarric. Ferit oculos sol novus emergens ab inferis, his, qui de mane vigilat ad eum, diem referans æternitatis. Dies iste vespeream nescit, quia non occidet ultra sol eius, qui semel occidens, semel ascendit super occasum mortem sibi subiiciens. O fratres, hæc dies, quam Dominus fecit, exultemus, & lætemur in ea, exultemus in spe eius & videamus, & gaudeamus in luce ejus. Exultavit Abraham, ut videret diem Christi, & hoc merito vidit, & gavisus est. *serm. 3. de resurr.* Exultavit, ut videret. *Sic enim Dominus hilarem diligit datorem, ita latum desiderat inspectatorem; neque enim qui ipsissimum gaudium est, & gaudium magnum, quod ab Angelo evangelizatum est, gaudet à non exultante videri.*

Ex D. Arnolde Abbate.

Genes. 15. Credidit Abram Deo, & reputatū est illi ad iusticiam. *n. 6. Arnol. Abb. expendens salutationem Angelicam, sic ait.* Gabriel Archangelus desursum illabitor, solus solam affatur: Ave, inquit, Maria gratia plena, Dominus tecum. Raro in veteri testamēto salutatione Angelica quæquam honoratum reperies. Non salutatur Abraham, cum extollitur titulus fidei: cum credis nil hæsitans nasciturum

2421

Ioan. 8.
num. 56.Ps. 117
ver. 24Luc. 2.
num. 10.

2423

Gen. 15
num. 6.

2421

Ioan. 8.
num. 56.

Caro Christi per vinum sanguis intelligitur. *ibi. Erat enim &c. n. 18. Ac si diceret, Ideo panem, & vinum obtulit, quia sacerdos Dei altissimi, idest, aterni Patris, cuius Filius futurus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, & sub specie panis carnem, & sub specie vini sanguinem suis fidelibus in Eucharistico convivio digna sui amoris pignora exhiberet.*

2430
Gen. 14. n. 22. & 23. *Gen. 14.* Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum, possesorem cæli, & terræ, quod à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas, Ego ditavi Abrâ. *n. 22. & 23. Hugo.* Ne dicas, idest, ne dicere possis. Quasi dicat: Nolo vendere libertatem meam. *Et infra.* Ille levare potest manus: qui exauit eas ab omni munere. *ibi. Levo manum meam ad Deum, n. 22. Quamvis numeribus à te acceptis omnium habuero, non potero elevari.*

2431
Gen. 15. num. 2. *Gen. 15.* Dixitque Abram, Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam abque liberis; & filius procuratoris domus meæ iste Damalcus Elizer. *n. 2. Hugo.* Noluit Abram aliquod munus accipere à rege Sodomorum, sed à Deo querit remunerari: post victoriam hostium petens filium. Sic post victoriam victorum debet quilibet esse sollicitus de opere bono, & cōversatione aliorum. *ibi. Ac si pater sine filio legitimo, qui illius heres esse posset, omnia, quæ Deus ei conferre vellet, pro nihilo haberet: ac proinde nihil à Deo sibi dari posse, si filius non daretur, reputaret.*

2432
Gen. 15. num. 5. *Gen. 15.* Eduxitque eum foras, & ait illi: suspice cælum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei, Sic erit semen tuum. *n. 5. Hugo.* Semen Christi, idest, fideles, hic comparatur stellis: supra pulveri, & arenæ: utrumque bene cōvenit: boni enim sunt pulvis per humilitatem, quæ se omnibus viliores reputant: Et sicut pulvis adhæret pedibus: ita boni per

humilitatem adhærent humanitati Christi. Item arena sunt, quia continuè fluctibus tribulationum turbantur. Item stellæ sunt: quia magni sunt, sed modici apparent, lucidi sunt per bonam conversationem, & bonam famam. Firmamento, idest, Christo, affixi, fide, spe, & charitate. *ibi. Filios Abra, quos terra pulveri considerat Gen. 13. n. 16. Sideribus nunc comparat cæli, ut ex eodem patre, & terrenos Indæos, & caelestes Gentiles oriundos, illos secundum generationem carnalem; hos autem secundum spirituales, indicaret.*

2433
Gen. 15. num. 13. *Gen. 15.* Scito prænosens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subijcient eos servituti, & asiligent quadringentis annis. *n. 13. Hugo.* Tria dicuntur hic, quæ fuerunt in Christo per experientiam: & debent esse in nobis per imitationem. Peregrinatio, servitus, afflictio. Peregrinatus est Christus. Primò de cælo in terram descendens. Secundò de civitate extra portam crucem baiulans. Tertiò de mundo in cælum rediēs. *Luc. 19.* Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti: Et nos similiter habemus peregrinari hic tripliciter. Primò per humilitatem: Secundò per penitentiam: & sic tertiò peregrinabimur cum ipso in cælum. Qui non habet, primam, & secundam peregrinationes: non habebit tertiam. In cuius signum Dominus post resurrectionē, & peregrinis apparuit, & in forma peregrini, quasi diceret, solis peregrinis apparebo in gloria.

2434
Et paulò infra sic ait Hugo: Ad hæc tria invitat nos Dominus. *Matth. 16.* Si quis vult venire post me: abneget semetipsum, Ecce peregrinatio magna quidem, quæ homo exit à suis possessionibus, à suis parentibus, à se ipso: Et tollat crucem suam: Ecce servitus: Et sequatur me, Ecce afflictio. *ibi. Scito &c. n. 13.*

Hæc

Hic à te prafosci volo, ut tu praeognofcens filios tuos futuros peregrinos, fervos, & afflitos aequo animo peregrinationem, & fervitutem, & afflictionem patiaris fic enim poftca filij tui exemplum tanti patris memoria recolentes aequo animo fimilia patientur.

2435

Gen. 16

num. 3

Genef. 16. Cùmque ille acquiefceret deprecanti, tulit Agar Egyptiam ancillam fuam poft annos decem quàm habitare caeperant in terra Chanaan: & dedit eam viro fuo uxorem; n. 3. Hugo. Nonne Lamech reprehensus eft: quòd primò divifit carnem fuam in duas? Multò fortius Abram debuit reprehendi: quòd poft illius reprehentionem idem fecit. Sed dicimus quòd Lamech hoc fecit ex libidine, & propria autoritate: Abram verò plus amore prolis, & divina difpenfatione. ibi. Magnus erat Sara amor erga Abram, quem oftendis dicens: Ingredere ad ancillam meam fi fortè ex illa fufcipiam filios. num. 2. Abrahæ filios non ex fe, fed ex alia uxore generandos filios fibi fufcipiendos aferebat: ex parte enim ad filios oftendebat amorem ut illos fuos non per generationem, fed per dilectionem reputaret.

2436

Gen. 17

num. 1.

Genef. 17. Apparuit ei Dominus: dixitque ad eum, Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus. n. 1. Hugo. Ambula coram me fecundùm placitum meum, esto perfectus, non timore, fed amore ferveas. Ego Dominus omnipotens. Coram vidente erubescimus peccare: coram potente timemus. Pudorem igitur, & timorem nobis inquit: cùm dicit: Ego fum Deus omnipotens. Deus enim interpretatur videns. Pudor igitur videntis, & timor potentis nos revocent à peccato. ibi. Non dixit, Ambula mecum, fed ambula coram me; nondum enim tunc Dei Filius homo factus ambulabat, ut Abram cum eo ambulans ad illius imitationem ambularet: ergo folùm coram eo ambulare iubebatur, quem ubique praefentem, greflusque fervi fui ad remunerationem

numerantem infpiciebat, fic enim ad ambulandum femper in via perfectionis, quàm aliquando ab incedendo defileret, movebatur.

Genef. 17. Ponamque fædus meum inter me, & te; & multiplicabo te vehementer nimis, num. 2. Hugo. Hic promittit Deus Pater omnibus fidelibus dare fcilicet Filium fuum in fædus pacis, & reconciliationis. Ifai. 49. Dedi te in fædus populi mei, Filius dicitur fædus inter nos, & Patrem: quia medius: vnde mediator Dei, & hominũ eft. 1. Timoth. 2. Item fæderis fignum in alũ ponitur; & ipfe in alto fufpenfus eft inter cælum, & terram; ut iram Patris in fe reciperet: opponens pro nobis. Pf. 87. In me tranfierunt iræ tuæ. ibi. Multiplicabo te. nu. 2. Quilibet namque verus Abraham filius ipfius Abram in virtutibus ita in fe ipfo exprimere debebat, ut quicumque filium videret, non Abraham filium, fed ipfiffimum Abram in eo multiplicatum efle indicaret.

Genef. 17. Et circumcideris carnem præputij veftri ut fit in fignum fæderis inter me, & vos. n. 11. Hugo. Veri amici in fignum fæderis & amoris fervare folent ad invicem aliqua infignia, & munufcula fibi invicem data. Vnde Chriftus, qui verè amicus noster eft, cicatrices vulnerum, quæ propter nos fufceperat, adhuc refervat: & nos fervare debemus tribulationis, laboris, & doloris infignia: in fignum fæderis, & amoris inter nos, & ipfum. Hoc eft quod 4. Reg. 2. Elias pallium fuum reliquit Elifeo Pallium Chrifti tribulatio, & anguftia. Pallũ circumdat, & Chriftus dicit: Tribulatio & anguftiæ invenerunt me. Applicemus igitur nobis hoc pallium, & ornemur eo. Hoc fignum etiam Dei Filius puerulus factus octavo accepit die. Quod fignum fuit quidem fignum noftri adverfus puerulum rigoris; at pueruli erga nos fignum amoris.

Genef. 18. Fac, ut loquaris es.

Tit 4

n. 5

2437

Gen. 17

num. 2.

Ifai. 49

1 Tim.

2.

2438

Gen. 17

nu. 11.

4 Reg.

2.

Pf. 118

2439

- Gen. 18*
num. 5. *n. 5. Hugo.* Ne charitatis videretur vitare officia. *ibi.* Sciebant enim Abraham desiderium, qui non solum volebat, ut loquens audiretur, sed ut faciens videretur, & ideo dicunt, Fac, ut locutus es.
- 2440*
Gen. 20
num. 7. *Genef. 20.* Nunc ergo recde viro suo uxore, & orabit pro te: quia propheta est, & vives, si autem nolueris reddere, cito quod morte morieris tu, & omnia, quæ tua sunt. *n. 7. Hugo.* Ut facilius veniam conlequans. Nam si iniuriam passus erat pro inferente iniuriam citius parcitur illi, Iob vlt. Iob servus meus erabit pro vobis: faciem eius suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia. Orabit pro te, & vives: *n. 7.* Tanta enim erat vis orationis ab Abraham facienda, ut regem à mortis supplicio pesseret liberare, Deique sententiam mortis adversus eum illatam, inno. patrocínio revocare.
- 2441*
Gen. 22
num. 1. *Genef. 22.* Tentavit Deus Abraham & dixit ad eum, Abraham, Abraham. *n. 1. Hugo.* In veteri testamento fit geminatio ista: non in novo: ad significandum, quod in veteri testamento erant surdi ad audiendum verbū Domini: sed in novo testamento, dociles. *ibi.* Et dixit ad eum Abraham, Abraham. Et cum immolatio iubetur hic *n. 1.* & cum immolatio prohibetur infra *n. 11.* repetito nomine, Abraham, Abraham, Patriarcha nominatur: hec tamen discrimine, quod in primo eventu sine clamore, Dixitque ad eum: at in secundo, cum clamore vocabulum illius geminatur, De caelo clamavit: *Ac si facilius praeceptum immolandi, quam nō immolandi imperium ab obediēte foret audiendum, ideoque illud sine clamore, hoc autem cum clamore imponentur.*
- Gen. 22*
num. 2. *Genef. 22.* Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis; atque ibi effres eum in holocaustum. *num. 2. Hugo.* Ut nihil remaneat de ipso ad donatum patris. Et vade &c. *num. 2.* *At cur æternus Pateris patrem Abraham solum ire iubet, quin se stineris comitem*
- illi adiungat? Forsitan, ne Isaacum Abraham filium priusquam Christum Filium suum crucem humero baiulantem aspiceret, ligna portantem humeris inspicere. Tanta enim erat æterni Patris erga homines amor, ut non aliam, qui prius ligna ferret, quam Filius eius crucem baiularet, voluerit intueri.*
- Genef. 12.* Die autem testio, elevatis oculis, vidit locum procul. *n. 4. Hugo.* Tres dies, quibus itur in orientem; Dominus videt, id est, ad claustrum, & brevunciatio omnis extrinsecæ proprietatis: desertio propriæ voluntatis: utriusque professio castitatis: *ibi.* *Ac si per illud triduum demissis in terram oculis, ambularet, ne si ad caelum aspiceret, à Deo præcepti de filio immolando revocatione pater videretur.*
- Ecclesiast. 44.* Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria, qui conservavit legem excelsi, & fuit in testamento cum illo. In carne eius stare fecit testamentum, & in tentatione inventus est fidelis. Ideo iureturando dedit illi gloriam in gente sua, crescere illum quasi terræ cumulem, & ut stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos à mari, usque ad mare, & à flumine, usque ad terminos ei bisteræ. *à n. 20. Hugo.* Magnus autem dicitur divitiarum, & possessionum magnitudine. *Gen. 13.* Erat autem dives valde in possessione auri, & argenti. Vel. magnus auctoritate; quia Patriarcha. Magnus fide, & obedientia, quia credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiā.
- Gen. 15.* Magnus significatione; quia gerit typum Patris in hoc, quod immolavit filium. *Genef. 22. in com. Ecclesiast.*
- Et exponens illud.* Non est inventus similis illi &c. *n. 20. sic ait Hugo.* In gloria, id est, in fide, & obedientia gloriosa; quia secundum Iosephum primus prædicator fidei catholicæ fuit: & in omnibus facile Deo credidit; & magnus, vel maximus in tempore

pore suo fuit. Vel in gloria, idest, in gloriosa victoria quatuor regum. Gen. 14. Vel in gloria conscientiae: de qua dicit Apostolus 2. Cor. 1. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiae nostræ. Vel in gloria, quia Angelos in hospitio recepit. Gen. 18. Vel in gloria, idest, characterē circumcisionis, quo dividebatur à cæteris nationibus. *in eodem comment.*

Gen. 18

2445

Exc. 44
nn. 20.

Et exponens illud Qui conservavit legem excelsi. n. 20. sic ait idem Hugo: Idest, corde, ore, & opere servavit. *ibid. Explanans autem illud.* Et fuit in testamento cum illo. n. 20. sic ait idem Hugo. Cum illo Abraham scilicet, idest, Dominus cum eo fecit pactum circumcisionis, *ibid. Ergo rata Abrahæ gloriatio est ex federe societatis, in qua Abraham Dei factus socius, non tam suam, quam Dei gloriam in omnibus inquirebat, ut sic fideliter societatis sedes observaret.*

2446

Isai. 29
nn. 22.

Isai. 29. Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham. Non modo confundetur Iacob, nec modo vultus eius erubescet. n. 22. Hugo. Qui redemit Abram, idest, de igne Chaldaeorum eripuit. Legitur enim in Gloss. quadam super Gen. 11. Chaldaeos Aram, & Abram in ignem projecisse, ad quod nolent eum colere. Aram ibi expiravit: Abram illæsus evasit. *in comment.* Isai. Præclara in hoc loco Deus filij Abrahæ beneficia promittebat: ergo magnum à se beneficium redemptionis patri eorum exhibitum in memoriam illis revocabat, ut qui Deum erga patrem suum fuisse liberalem agnoscebant, liberalem erga se ipsos futurum, minime dubitarent, amoris enim divini erga patrem affectus, ad filios, quos propter patre diligeret, redundaret.

Isai. 41
num. 8.

Isai. 41. Et tu Israel serve meus, Iacob, quem elegi, semen Abraham amici mei, *nn. 8. Hug.* Dicitur est autem Abraham amicus Domini, propter hoc, quod in tot adversis

Domino promptissime obedivit. *ibid.* Iure Deus tam præclaro titulo Abrahamum honorabat, dicens, Semen Abraham amici mei: erat enim Abraham non amicus sui, sed Dei: propter cuius amicitiam totius mundi amicitiam respuebat: imò & se ipsum manifestum ubique mundi inimicum propalabat.

Isai 51. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & Saram, quæ peperit vos: quia vnum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum. n. 2. Hugo. Idest, ad Abraham, qui fuit firmus in cultu meo: à quo nati estis. Quasi diceret: Attendite, quo modo liberavi Abraham miraculose de Hur Chaldaeorum; & eum in terram alienam adduxi, & multiplicavi: ita & vos liberabo, & multiplicabo. Qui enim potui vos multiplicare de vno homine, cum nondum eratis: multo magis potero vos liberare, qui estis. Et ad cavernam laci, de qua præcisi estis, idest, attendite ad Saram, de qua estis excisi, idest, nati sibi.

Et ad illud. Quia vnum vocavi eum. n. 2. sic ait Hugo. Idest, dum vnus erat: idest, solus. *ibid. Quia vnum vocavi eum, Vnus erat Abraham, sed qui virtute meritorum, solus inter plures instat plurimorum mihi esse videretur, quem pro omnibus amarem, ac proinde, quem ex omnibus vnum è patria sua, ut ei meliorem possessionem tribuerem, evocarem.*

Ezech 33. Et factum est verbum Domini ad me dicens, Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israel loquentes aiunt, vnus erat Abraham, & hæreditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem. & n. 23. Hugo. Cum deberet agere penitentiam super his, propter quæ captivitas venerat, magis superbierunt: & gloriabantur dicentes, quod totam terram bene soli possiderent, cum plures essent, quam Abraham, qui solus erat, & tamen ei data est terra: & ita gaudebant, quod

2447

Isai. 51
num. 2.

2448

Isai. 51
num. 2.

2449

Ezech. 33.
d. n.
23.

quod soli relictæ erant in terra. *ibi.*
Et exponens illud, quod sequitur.
 2450 Idcirco dices ad eos, Hæc dicit Do-
Ezech. minus Deus, Qui in sanguine com-
 33. *nu.* meditis, & oculos vestros levatis ad
 25. immunditias vestras, & sanguinem
 fundistis, nunquid terram hæredi-
 tate possidebitis? *n. 25. Et infra.* Vi-
 vo ego quia qui in ruinis habitant
 gladio cadet &c. *n. 27. sic ait Hugo.*
 Ideo Propheta respondet eis, quod
 non ita erit: quia Abraham bonus
 erat, ipsi autem pessimi. Unde & lex
 generibus malorum ipsorum enume-
 rat, eorum destructionem prædi-
 xit, quæ facta est. Nabuchodonoso-
 fur. *ibi.* Merito iratus Dominus captivi-
 tatem nuntiabat his, qui se ipsos, eo quod
 multi essent, cum Abrahamo, eo quod unus
 foret; audebant comparare; ignorantes,
 quod apud Deum bonus unus solus, cum
 omnibus terra habitatoribus (multitu-
 dine malorum penitus explosa) posset
 comparari.

2451 *Matth. 3.* Et ne velitis dicere
 intra vos, Patre habemus Abraham.
Matt. 3 Dico enim vobis: quoniam potens
 num. 9. est Deus de lapidibus istis suscitare
 filios Abrahæ *n. 9. Hugo.* Ostende-
 bat Ioannes lapides, quos Iosue de
 Iordane transferri fecit: Iosue 4. Io-
 sue enim duodecim lapides de alveo
 Iordanis fecit exportari: & totidem
 de terra illius reportari: in quo præ-
 figurata est excacatio Iudæorum,
 & illuminatio gentium. Per duode-
 cim enim lapides, qui de medio flu-
 minis extracti sunt, significantur
 gentiles, qui de profundo cæcitatibus,
 in quâ immerferant, quasi de tene-
 bris ad lucem prodierunt, quia cum
 erant prius in fluxu confusiois, ac-
 ceperunt gratiam illuminationis. Per
 duodecim lapides de sicco in mediū
 fluminis deportatos, intellige Iudæos,
 & omnia gratiæ luce excacatos, &
 in profundum cæcitatibus, unde gen-
 tiles emerlerant, immersos. *ibi.*

2452 *Et ad cap. 3. Luc. ad illud.* Ne
 Luc. 3. cæperitis dicere, Patrem habemus

Abraham; dico enim vobis, quia po-
 tens est Deus de lapidibus istis sus-
 citare filios Abrahæ. *n. 8. sic ait idem*
Hugo. Ideo comparatur lapidibus,
 quia adorantes idola lapidea, quasi
 lapides facti sunt: id est, insensibiles:
 Aliquando tamen de tenebris ad lu-
 men gratiæ educendi. Est igitur sen-
 sus, Potest Deus de lapidibus istis:
 id est, de gentilibus per istos lapides
 designatis suscitare filios Abrahæ,
 id est, imitatores fidei eius: *ibi.* Qui
 ex pulvere facti estis in Adamo, non de-
 betis de Abrahamo patre superbire, cuius
 filij dñam pulveri conferuntur. Potest enim
 Deus ex lapidibus filios Abrahæ suscitare,
 quibus lapidibus, vos ex pulvere viliori
 facti, & pulveri comparati, non valebitis
 in nobilitate comparari.

2453 *Luc. 16.* Factum est autem, ut
 moreretur mendicus, & portaretur
 Luc. 16. ab Angelis in sinum Abrahæ: mor-
 a. n. 22. tuus est autem & dives, & sepultus
 est in inferno &c. *n. 22. Hugo.* Lo-
 cus ille sinus dicitur pro quiete, vel
 ipso tranquillitate: ut sinum maris
 dicimus locum in mari secretum ve-
 tis, & tempestatibus minimè pervi-
 um. Et licet ibi requieverint cæte-
 ri sancti sicut Abraham: specialiter
 tamē dicitur sinus Abrahæ: eo quod
 Abraham fuit primus credendi via, &
 primus apertè prædicavit fidem vni-
 us Dei. *ibi.* In sinum Abrahæ. Ergo
 Pauper ille, quasi navis, meritis patientia
 sua tanquam mercibus onusta, à ponderi-
 bus divitiarum libera, post multas huius
 vita tempestates in sinum Abrahæ, ut se-
 cura in perpetuum permaneret, ab Ange-
 lis deducitur, dum Avarus quasi navigi-
 um divitiarum oneribus submergitur, quin
 valeat in sinum Abrahæ navigare.

2454 *Ioan. 8.* Si filij Abrahæ estis:
 opera Abrahæ facite. *nu. 39. Hugo.*
 Quasi diceret, si ingenui estis carne:
 Ioan. 8. ingenui sitis mente. Hoc etiam de-
 bet dici nobilibus, quod habeant
 memoriam bonorum antecessorum
 suorum. *Isai. 51.* Attendite ad Abrahā
 patrem vestrum, & ad Saram ma-
 trem

2454
 Ioan. 8.
 nu. 39.
 Isai. 51.
 num. 2.

tem vestram. Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quod quadam necessitate confringat, ne a majorum probitate degeneret. Ecclesiast. 41. Erubescite, a patre, & a matre de fornicatione, id est, propter honorem patris & matris. Vel ne degeneretis. Unde Exod. 28. Portabitque Aaron nomina eorum, id est, duodecim Patriarcharum super humerum ob recordationem: videlicet, ut non degeneret a factis eorum bonis. Hæc est tota utilitas generositatis. ibi. *Natus denegabat Dominus nobilitatem clari generis, sed illis merita exprobat ignobilitatem obscurioris, qui cum sit altera natura, eos ex filijs Abrahami in filios diaboli transformaverat.*

Ecc. 41

Exod. 28.

2455

Epist. ad Hebr. 2. nu. 16.

ni. Epist. ad Hebr. cap. 2. Nusquam enim Angelos apprehendit: sed semè Abrahamæ apprehendit. n. 16. Hugo. Semen Abrahamæ apprehendit, id est, humanam naturam de semine Abrahamæ: & dicit. Apprehendit, quod est ex impetu assumere, & firmiter tenere: ita Christus: ex tanto impetu fervoris, & amoris humanam naturam assumpsit, quod videri poterit alienatus. Psalm. 67. ibi. Benjamin adolescentulus in mentis excessu. 29. in comment. Epist. Apprehendit. *Augientem namque raptis amoris vinculis, quibus eam devinxerat, a se hominis substantiam, Dei Filius insequatur. unde relictis Angelis eam: affectus vinculis hypostatice unitatis sibi colligavit, ne iterum ab eo effugere possit, sed perpetuo sibi amore unita perdararet. Ut si dum servum a se surgentem dominum amoris servus apprehenderet, e Dominum in servum se transformaret.*

Psa. 67. ver. 29

2456

Gen. 11 nu. 27. & 28.

Genes. 11. Hæc sunt autem generationes Thare, Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Mortuus, quo est Aran ante Thare patrem su-

um in terra nativitatis suæ in Huf Chaldæorum. n. 27. & 28. Lyra ad illud, Mortuusque est &c. sic ait. Dicunt Hebræi, quod Thare idololatra existens accusavit Abram filium suum ipsi Nenrod, eod quod volebat ignem colere, sicut faciebant Chaldæi de præcepto Nenrod: propter quod Abram de præcepto Nenrod projectus est in ignem. Aran autem frater eius assistens dicebat in corde suo: Si vicerit Abram, illæsus ab igne, sequar eius fidem, sin autem, colam ignem, sicut alij. Cum igitur Abrâ virtute divina liberaretur illæsus ab igne, & quaereretur ab Aran de eius cultu, respondit se velle sequi Abrâ: tunc proiectus est in ignem, & ibi mortuus est, quoniam non fuit tantæ fidei sicut Abram. n. suo 2.

Et infra sic ait Lyra, Narrat Rabbi Moyses in lib. de directione perplexorum p. 3. quod in quodam libro de agricultura Egyptiaca, scilicet idololum, cõtinetur, quod quidam vir nomine Abram discieptabat publice cum idolorum cultoribus, asserens, quod non erat ignis culendus: ut Deus, & quod rex timens, ne populum everteret ab illa cultura: incarcerationem eum, & spoliatum de terra sua eiecit. Quæ quidem historialia etsi ab infidelibus traduntur, quia tamen in favorem fidei sonant, non sunt repellenda. Habetur enim ex hoc quod Abraham fuit tam ardens in confessione fidei, quod etiâ publice, & coram tyranno rege idololatrias confutabat, & cū hoc quod Deus ipsum de manu tyranni liberavit. in additione 1. Tres genuit Thare filios, quorum primus Abram fuit nominatus, licet non fuerit primogenitus, ut primus esset in ordine dignitatis, qui primus futurus erat privilegio sanctitatis.

Genes. 12. Dixit autem Dominus ad Abram. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vepi in terram, quam monstravero tibi. n. 1. Lyra. id est

2457

Gen. 11 nu. 27. & 28.

2458

Gen. 12 num. 1.

Id est, longius recede ab ea, & hoc videtur per litteram Hebraicam, quæ sic habet: Vade, tibi de terra tua, ac si diceret, Pro utilitate tua vade longius de terra tua. *n. suo 2.* Qui enim ab occasione idololatriæ fugerat, non debuerat solum per parvam distantiam à loco periculi se retrahere, sed per magnam: ut sic occasione proxima periculum declinaret.

2459

Gen. 12
nu. 14.

Genes. 12. Cùm itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem, quod esset pulchra nimis: *n. 14.* Lyra. Dicunt Hebraei, quod Abram ut nihil emitteret de his, quæ poterat facere ad conservandam castitatem uxoris suæ, incluserat eam intra vñem arcantis, videretur ab Ægyptijs, quos sciebat esse luxuriosos. Sed cùm pervenissent ad quoddam passagium, ubi scrutabantur ea, quæ seiebantur, cunctos passagij aperuerunt arcem illam, & viderunt, quod illa mulier esset apta contugio regis propter suam pulchritudinem: & ideo subditur, Et nunciaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum, id est, prædicti custodes passagij. *n. suo 1.* Tanta erat Sara modestia, ut inclusionis molestias libenter pateret, ne Ægyptios libidinosos videret, vel ab illis videretur.

2460

Gen. 12
nu. 16.

Genes. 12. Abram vero bene vsi sunt propter illam. Fueruntque ei oves, & boves, & asini, & jumenti, & famulæ, & asinæ, & carrelli: *n. 16.* Lyra. Ipsum honorando, & truheta exhibendo, quod esset frater eius credentes, & non maritus, & quia docuit tunc Ægyptios Astronomiam, quam ignorabant, ut dicit Iosephus. *n. suo 6.* Omnes enim in gratiam Regina futura, Abram, quem illius fratrem esse putabant, obsequijs, & muneribus colcbant, ut postea regina favorem per fratris intercessionem assequerentur, & à rege beneficia obtinerent.

2461

Genes. 13. Reversusque est per iter, quo venerat, à meridie in Bethel usque ad locum, ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel, &

Hai. *n. 3.* Lyra. Quia quando Abram ivit in Ægyptum, non habebat pecuniam pro expensis sufficientibus, & contraxerat in hospitij aliqua debita, sed in redeundo erat dives valde ut prædictum est, & ideo rediit per eadem hospitium ad solvendum illa debita. *n. suo 4.* Reversus est: &c. *n. 3.* Ut qui viderant eum, quem sciebant Dei cultorem in summa paupertate in Ægyptum descendente, viderent eum in multis divitijs ab Ægypto ascendente, ne à divino cultu, quem docebat Abram, aliquis averteretur paupertatis errore, sed potius ad colendum Deum, quilibet converteretur, saltem divitiarum amore.

Genes. 13. Dicit ergo Abram ad Loth, Ne quæso sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus. *n. 8.* Lyra. Describitur contentiõnis præcisio. Licet enim delectabilis esset ipsi Abræ manere cum nepote suo, magis tamen voluit ab eo separari, quàm quod occasione servorum contententium, moveretur lis inter ipsum, & nepotem suum. *n. suo 10.* Inter me, & te. *n. 8.* Primum se ponit, ac si futurum se contentiõnis auctore primum eximesceret, qui desideraret ostendere se primum pacis amantorem.

Genes. 13. Dixitque Dominus ad Abram postquam divisus est ab eo Loth: Leva cûculos tuos in directum, & vide à loco, in quo nunc es ad Aquilonem, ad Meridiem, ad Orientem, & Occidentem, omnem terram, quam conspicias tibi dabo, & semini tuo vsque in sempiternum. *n. 14.* & 15. Lyra. Describitur separationis approbatio per hoc, quod Dominus locutus est ipsi Abræ post separationem, promittens ei terram: divinæ enim revelationes solent fieri mentibus quietatis, & à perturbationibus passionum sedatis, societas autem ipsius Lot propter rixam famulorum

Gen. 13
num. 3.

2461

Gen. 13
num. 1.

2463

Gen. 13
nu. 14
& 15

lorum erat causa perturbationis: & ideo revelatio divina facta est Abraham post ipsius Lot separationem. *num. suo 9. Non Abram à Lot; sed ab Abram Lot divisus fuisse perhibetur; non enim Abram se separabat ab eo, quem à se licet divisum, adamabas.*

2464

Gen. 14
num. 23.

Genes. 14. Ne dicas, Ego ditavi Abram. num. 23. Lyra. Hoc dixit non ad iactantiam, sed ad Dei gloriam, qui ei promiserat multiplicationem bonorum temporalium, ut supra dictum est, & ideo nolebat, quod eius ditatio aliquo modo alij attribueretur. num. suo 5. Qui futuram in rege iactantiam evitabat, non ex iactantia divitias respuebat: nec enim in alio futurum iactantia crimen increparet, si ipse eodem iactantia crimine laboraret. Neque enim minus esset flagitium in Abram ex iactantia divitias aspernari, quam in rege ex iactantia divitias elargiri.

2465

Gen. 15
num. 1.

Genes. 15. His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens. Noli timere Abram ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis, n. 1. Lyra. Abram enim ex victoria tam solemini, quam Dominus dederat ei, timuit ne in hoc accepisset totam mercedem iustitiae suae à Domino, & ideo Dominus asscuravit eum de contrario dicens, Noli timere, merces tua magna nimis: id est, victoria, quam dedi tibi non est merces tua, sed maiorem satis ego reservo tibi. Et ex isto verbo Domini habuit occasionem petendi prolem, quia quilibet naturaliter desiderat in bonis suis habere heredem, sive successorem. Propter quod sequitur, Dixitque Abram, Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis. num. 1. 2. & 3. Noli timere; protector tuus sum. num. 1. Qui enim oblata à rege Sodomorum omnia, quae sua erant, quasi à se aliena parumper dederat, dicens, Non accipiam ex omnibus, quae tua sunt, ne dicas, Ego ditavi Abram. Genes. 14. num.

23. *Suum sibi fecerat esse Deum non solum ditatorem, sed & protectorem.*

Genes. 17. Et statuiam pactum meum inter me, & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: ut sis Deus tuus, & seminis tui post te. num. 7. Lyra. Ut sis Deus tuus, licet enim ipse sit Deus omnium generaliter per creationem, speciali tamen modo est Deus fidelium per specialem; & verum cultum. numer. suo 2. Illorum enim, cum quibus fœdus inierat societatis, specialiter Deus futurus erat, Deum enim hi fecerant Deum suum, dum & se invicem, & Deum diligere, actibus duplicis charitatis.

Genes. 18. Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambræ sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei: Cùmque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum. Quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terram. numer. 1. & 2. Lyra. Sedenti in ostio tabernaculi sui ad videndum, si transirent viatores, quos posset ad mensam recipere, quia hospitalitatem diligebat, n. 4.

Et exponens illud, In ipso fervore diei. num. 1. sic ait Lyra. Cùm enim incipit dies fervescere, tunc est hora, qua victores solent ad domum aliquam causa refectiois declinare. num. suo 5. Et explanans illud, Cùmque elevasset &c. numer. 2. sic ait. Cùm enim Deus videret affectum eius ad opus hospitalitatis, & non venirent aliqui homines, fecit tres Angelos apparere in specie virorum, ut eis exhiberet hospitalitatis beneficium. n. suo 6.

Apparuit autem ei Dominus &c. num. 1. Cùmque elevasset oculos apparuerunt ei tres viri &c. num. 2. Ac si primum ei unus apparuerit Deus: deinde tres eiusdem Deltatis Personae ei compaeruerint, ad quas videndas

Vu oculos

2466

Gen. 17
num. 7.

2467

Gen. 18
num. 1.
& 2.Gen. 18
num. 1.

2468

Gen. 18
num. 1.

oculos elevaré refertur: Deum etenim unū tantū esse, etiam divissis oculis, per philosophiam posset Patriarcha deprehendere: at tres in uno Deo esse Personas, non nisi elevatis fidei lumine oculis, poterat intueri.

2469

Gen. 18
num. 3.

Genes. 18. Et dixit, Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum. *num. 3. Lyra.* Licet essent tres, tamen sic apparebant quasi unus esset principalis, & dominus inter illos, & ideo illum alloquitur credens, quod si ipsum inducat ad hospitium, alij duo sequantur, *n. suo 3.*

2470

Gen. 18
num. 3.

Deinde sic progreditur Lyra. Dicunt autem Hebræi, quod isti tres Angeli fuerunt Michael, Gabriel, & Raphael. Ita quod Michael erat in medio, alij autem duo ad dexteram, & sinistram, & hic erat modus ambulandi tunc, quando aliquis honoratior erat duobus alijs, quod ille ambulabat in medio, & in hoc cognovit Abraham, quis erat superior. *eodem num. 3.*

2471

Gen. 18
num. 3.

Pastica sic concludit idem Lyra. Et dicunt Hebræi, quod Michael erat in medio, & hic venerat ad denunciandum Saræ conceptum, quia hoc erat principale negotium, eō quod Messias, idest, Christus, erat inde nasciturus, & interpretatio nominis consonat: Michael enim interpretatur, Quis ut Deus: Gabriel autem venerat, ad subvertendum Sodomam, & interpretatio consonat, interpretatur enim, Fortitudo Dei. Raphael autem venerat ad sanandum Abraham, & salvandum Lot, & interpretatio consonat, quia interpretatur, Medicina Dei. *num. suo. 3.* Domine, si inveni gratiam. *Ad eo enim munificus erat Patriarcha, ut non, dum acciperet, sed cum conferret gratiam, se gratiofum esse illis, quibus gratiam impendebat, reputaret, ideoque dicebat, Domine si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum.*

2472

Genes. 18. Ipse vero ad armē-

tum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerimum, & optimum, dedique puero. Qui festinavit, & coxit illum. *num. 7. Lyra.* Hebræi dicunt quod iste puer fuit Ismael filius suus, cui tradidit cibum parandum, ut eum aluere faceret hospitalitatis operibus. *n. suo 9.* Cum puero tradit vitulum, non cum iubet festinare: puer tamen quia praeceptum festinationis acciperet, festinavit: Quia enim Abraham ipsum viderat festinantem, non expectavit, ut audiret illum sibi ut festinaret, imperantem. Plus enim movebatur exemplo festinantis, quam moveretur praecepto imperantis.

Genes. 18. Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur deducens eos, *n. 16. Lyra.* Sicut solet fieri ex curialitate humana, quod hospites per aliquod spatium conducantur. *num. suo 3.* Gradiebatur. *n. 16.* Vt hospites in domum induceret, cucurrerat: at ut eos à domo abduceret, gradiebatur, ut qui libenter peregrinos ad hospitium invitaret, sed agere ab hospitio eos amoveret.

Genes. 18. Dixitque Dominus, Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum. *num. 17. Lyra.* Ac si diceret: Cum Abraham sit mihi familiaris amicus, non est decens, quod ego celem ei vindictam, quam facturus sum in civitatibus Sodomorum, & maximè, cum illam terram promiserim Abraham: & causa amicitiae Dei cum Abraham, subditur, Scio enim quod præcopaturus sis filijs suis, ut custodiant vitam Domini &c. *numer. suo 5.* Num celare. *num. 17.* Tanta enim vis amoris est, ut vel ipsi Deo inferat violentiam, qua illata, se non valeat Deus ipse continere, quin secreta dilecto revelet, ut ostendat sic eidem benevolentiam.

Gen. 18. Et approprians ait, Nūquid perdes iustum cum impio? *num. 23. Lyra.* Vt convenientius orationem suam proponeret; Nūquid perdes

Gen. 18
num. 7.

2473

Gen. 18
num. 16.

2474

Gen. 18
num. 17.

2475

Gen. 18
num. 23.

des iustum cum impio? Quasi diceret, Non. Et quia sciebat Lot esse iustum, liberationem eius habuit pro obtemperata, & ideo convertit se ad liberationem aliorum; dicens, si fuerint quinquaginta iusti &c. *nn. suo 13.* Deum munificam esse agnoscebat, & ideo ex uno obtemperato beneficio de liberatione iusti Lot, alterum liberationis, quilibet impio concedendum postulabat, sciens, Deum non ex uno concessio beneficio ab alio conferendo retardari, sed potius ad aliud exhibendum excitari.

2476 *Gen. 19.* Cū enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus est Abraham, & liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat. *n. 29.* *Lyra.* Ex quo patet, quod Lot non solum fuit liberatus pro iustitia sua, sed principaliter pro precibus Abraham. *n. suo 9.* Abraham Dominus recordatus, nepotem eius Lot, cuius non promiserat Abraham liberationem, liberavit: voluit enim prius opere liberationis, quam ore promissionis amico suo moverari.

2477 *Gen. 20.* Profectus inde Abraham in terram Australem habitavit inter Gades, & Sur: & peregrinatus est in Geraris. *n. 1.* *Lyra.* Causa fuit (ut dicunt Hebræi) quia diligebat multum hospitalitatem, subversis autem quinque civitatibus, & omni populo mortuo, nullus de illis civitatibus remanserat, qui transiret ultra ad domum Abraham, nec ex alijs locus veniebant ad prædictas civitates per domum Abraham transeuntes, & ideo quia non poterat exercere hospitalitatem, transiit se ad alium locum, ubi via essent frequentata, & sic posset hospites recipere. *nn. suo 1.* Profectus inde. Ne ex eo loco, in quo habitabat, terram Sodomorum urbibus subversis, desertam inspiceret: memorque tante calamitatis, perpetuum de interitu peccatorum tristitia pateretur.

2478 *Gen. 21.* Abrahā verò plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Dei æterni, *n. 33:* *Lyra.* He-

bræi dicunt, Hortum, in quo plantavit diversas arbores ad fructus ferendos; hoc propter hospites transeuntes recipiendos, ut amicitie loci recrearentur, & fructibus reficerentur. Et invocavit ibi nomen &c. Quia post reiterationem acceptam invitabat hospites ad reddendum gratias Deo de beneficijs suis. *n. suo 9. & 10.* Qui olim ad unius arboris umbram tres hospites recepit, dicens: *Gen. 18.* Requiescite sub arbore. *n. 4.* multas modò arbores plantavit, ut multo plures hospites ad umbras illarum invitaret.

Gen. 22. Tentavit Deus Abrahā, & dixit ad eum, Abraham, Abraham. At ille respondit, Adsum. *n. 1.* *Lyra.* Tentavit Abraham præcipiendo, ut Isaac filium suum immolaret, ut alijs qui ignorabant, ostenderetur eius obedientia, & eis daretur exemplum. *n. suo 1.* Tentavit. Non ut ipse Deus sciret Abrahami virtutem, quam non poterat ignorare, sed ut illam ipsi Abrahamo notam faceret, cū enim humilis esset, nisi hac tentatione virtutem suam agnosceret, nunquam, in se tantam esse animi constantiam, cogitaret.

Gen. 22. Ait illi, Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi. *n. 2.* *Lyra.* Dicunt hic Hebræi, quod hic fuerunt plures revelationes, & præcepta successivè facta ipsi Abraham, Quia primò dixit ei Dominus, Tolle filium tuum, Et ipso respondente, Paratus sum obedire: sed duos filios habeo: de quo præcepto intelligitur? Dominus secundò dixit, Unigenitum: & ipso respondente: Quilibet est unigenitus matri suæ: Dominus tertio dixit: Quem diligis: & ipso respondente, utrumque diligo: Dominus dixit quarto: Isaac. Et factum est hoc, ut dicunt Hebræi, ut ex pluribus responsionibus ad obediendum haberet maiorem mercedem. *nn. suo 2.* Tolle filium tuum; Neque enim poteris

poterit caram Filio meo apparere: licet enim risus mundi sit filius tuus; tamen comparatus meo irridebitur; meus enim verus risus, tuus, etiam tibi, falsus risus esse reputabitur.

2481 Genes. 22. Atque ibi offeres eum in holocaustum. num. 2. Lyra.

Gen. 22. num. 2. Holocaustum erat sacrificium, quod totum incendebatur ad honorem divinum, ita quod de filio suo non remanerent, nisi cineres, qui statim per flatum venti dispergerentur. nu.

Gen. 18. nu. 27. 7. Eia age qui te cinerem nominabas, dicens Genes. 18. Cū sim pulvis, & cinis. numer. 27. In cinerem reducendum filium in holocaustum mihi incendendum contemplare. Nec mirum si ex

patre cinere ortus filius in cinerem redigatur. Nec periculum est, quod incenso filio tui memoria deleatur: patris enim, qui cinis est, in cinere filij incensi memoria perdurabit, qua tanti patris famam aternitati commendabit.

2482 Genes. 22. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul.

Gen. 22. num. 4. Lyra. Locus autem, unde recessit, scilicet Bersabee, non erat ita longē à monte Moria, ubi debuit

immolare filium, quin posset illuc venire in breviori tempore, quia non distat, nisi viginti leucis, vel circiter: sed à Domino ista dilatio facta est, ut appareret omnibus, quod Abraham in hoc facto non fuit subito motus, sed ex longa deliberatione, ut clariū appareret obedientia eius. num. suo 4. Procul adhuc distare immolationis locus Abrahæ videbatur, qui cuilibet patri immolatur in eo filium prope esse videretur. Ideo oculis elevatis, illum locum prævidere volebas, ad quem, ut præceptum adimpleres verus obediens, prævenire optabas.

2483 Genes. 22. Dixitque ei, Non

Gen. 22. nu. 12. extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi, quod timeas Domi-

num, & non pepercisti vniogenito filio tuo propter me. num. 12. Lyra. Licet iam esset triginta quinque

annorum, tamen vocatur puer, quia adhuc erat sub cura patris. num. sua 3. Si solum dixisset, Non extendas manum tuam super puerum, quin adderet, Neque facias illi quidquam, forsitan intelligeret Abraham velle Deum, quod filius eius non gladio occideretur, occisus postea incendiendus, sed quod vivus igne cremaretur, & sic ignem lignis applicaret, ut ita Deo filium sacrificaret: licet enim vivi filij concrematio, futura patri esset magno horrore, tamen horror hic magnus, maiori Abrahæ erga Deum cederet amori.

Genes. 23. Audi nos Domine, princeps Dei es apud nos; in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit, quin in monumento eius sepelias mortuum tuum. numer. 6.

Lyra. Princeps Dei es apud nos, in dubijs enim recurrebant ad Abraham, & ipse dirigebat illos, ac si consulerent Dominum. num. suo. 8. Volebant enim Abraham, quem divinum aliquod nomen propter illius benignitatem reputabant, apud se ipsos retinere, ideoque sepulchrum, in quo dilectam sibi Saram sepeliret, in terra sua offerebant, existimantes Abraham amore Sara etiam iam sepulta à loco sepulchri nunquam recessurum, sed perpetuo inter ipsos permanens.

Genes. 23. Quod cū audisset Abrahā, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus

filijis Heth. quadringentos argenti siclos probatæ monetæ publicæ. Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex. num. 16. Lyra. Cū audisset

scilicet, determinationem pretij, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus filijis Heth, quia in talibus oportet testes habere. num. suo 2. En primum quod Abrahamus emisit refertur, locum scilicet, in quo sepulchrum duplex videbatur. Pro eo libenter precium, licet eximium statim solvit: memoria enim

enim mortis non solum quadringentos argenti siclos, sed montes aureos parvi penderet, eosque ut sepulchrum obtineret, libenter appenderet.

2486

Genes. 24. Et abiit ex omni-

bus bonis eius portans secum num. 10. *Lyra.* In Hebræo habetur: Omnia bona eius portans secum. Dicunt enim Hebræi, quod portabat secum chartam de donatione, quam fecerat Isaac filio suo donans ei omnia bona sua mobilia, & immobilia, quia alij filijs suis dedit munera, & separavit eos ab Isaac, ut habetur sequenti cap. & hanc chartam portabat ad inclinandum parentes puellæ, & ipsam puellam, quam quærebat in matrimonium ipsius Isaac. num. suo 7. In memoriali quodam fidelis nuntius offerebat omnia domini sui Abrahami Isaac Domino suo relinquenda bona, scilicet & natura, & fortuna, & gratia dona, ut illa referens, sponsam, quam ei quærebat, ut tantum dominum in sponsum acceptaret, commoveret.

2487

2 Paralip. 20. Domine Deus

2 Paral. 20. nu. 6. & 7.

patrum nostrorum, tu es Deus in cælo, & dominaris cunctis regnis gentium: in manu tua est fortitudo, & potentia, nec quisquam tibi potest resistere. Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ huius ceram populo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum. num. 6. & 7. *Lyra.* Decet enim regiam maiestatem defendere vassallo suo terram, quam sibi dedit: Deus autem terram promissionis dedit: ergo &c. n. suo 10. *Iesephath* Deo in memoriam Abrahamum revocabat, quem Dei amicum dicebat, ut Deus tanti amici amore excitatus promissionem regni sibi regi ut semini Abrahami factam adimpleret, hostesque suos Dei inimicos divina manu, in qua erat fortitudo, & potentia eos, qui ipsum & possessionem regni sui deicere intentabant, penitus dissiparet.

2488

2. Esdr. 9. Et dixit Esdras,

Tu ipse Domine Deus, qui elegisti

Abram, & eduxisti eum de igne Chaldaeorum: & posuisti nomen eius Abraham: & invenisti cor eius fidele coram te, & percussisti cum eo sædus, ut dares ei terram. Chananaei, Hethæi, & Hovæi, & Amor-rhæi, & Pherezæi, & Iebuzæi, & Gergesæi, ut dares semini eius: & implesti verba tua, quoniam iustus es. n. 7. & 8. *Lyra.* Primò ponitur beneficium electionis, quod Deus populum Israel sibi tanquam peculiarem elegit in Abraham. num. 11. Et ad illud, Et invenisti cor &c. sic ait *Lyra.* Quia pro amore tuo paratus fuit etiam filium suum dilectissimum immolare. num. suo 14. Invenisti cor eius &c. Deus cor Abrahami invenisse dicitur, quærebat enim illud Deus quasi humani erga se amoris thesaurum, quo invento se divitem reputaret, quodque libenter divini sui erga Abraham amoris pretio comparavit.

2489

Judi. 8. nu. 19.

Judith. 8. Memores esse debent quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus eff. & is est. num. 19. *Lyra.* Inducit exemplum Abraham, qui tentatus fuit in filij immolatione. num. suo 8. Felix nimium, qui tentatus, fuerit probatus, si victor extiterit, tunc enim, ut alter Abrahamus, humano, & Angelico & divino suffragijs concurrentibus manebit approbatus.

Psal. 46. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dij fortes terræ vehementer elevati sunt. vers. ult. *Lyra.* Dicitur Deus Abraham, quia Abraham primò fidem vnius Dei prædicavit, seu confessus est, alijs ad idolatriam declinantibus. nu. suo 7. Cum Deo Abraham. Abrahæ esse Deus dicebatur, cum alij omnes mundi principes ad Deum colendum congregati referuntur: ac si Deus tanti Deum solius Abrahæ esse duceret, quanti Deum esse aliorum omnium principum se colentium æstimaret: Unum.

2490

Psa. 46 v. ult.

Vu 3

que

unumque Abraham principem præ omnibus alijs, eo quod ipse primus Dei cultor, & fidei prædicator extiterat, reputaret.

2491

Ecc. 44
à n. 20.

Ecclesiast. 44. Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria, qui conservavit legem Excellsi, & fuit in testamento cum illo. Et in carne eius stare fecit &c. à n. 20. *Lyra.* ad illud. Non est inventus &c. Hoc quantum ad duo, scilicet quia primus si lem vnus Dei publicè prædicavit post diluvium populis ad idololatriam declinantibus; & in hoc quod filium suum vnigenitū dilectum tantū promptè voluit immolare, ut impleteret Dei præceptum. n. suo 2. *Merito non est illi inventus similis in gloria, quia non potuit ei similis in pena aliquis reputari: ad mensuram enim pena, gloria etiam in hac vita, à Deo dari solet.*

Gen. 22

2492

Isai. 41
num. 8.

Isai. 41. Et tu Israel serve meus, Iacob quem elegi, semen Abraham amici mei. n. 8. *Lyra.* Amici mei quia amore mei paratus fuit filium vnigenitum immolare. n. suo 3. *In patre Abrahamo dicitur Deus Iacobum filium filij sui Isaac é patria evocasse iuxta illud, In quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius vocavi te. n. 9. Quilibet enim Israelitarum facile è patria Deo obediens commigraret, sciens progenitorem suum Deo obedientem ad alienam terram ex solo patrio commigrasse, ac si iam tunc in progenitore suo se crederet evocatum.*

2493

Isai. 51
n. 1. &
2.

Isai. 51. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos: quia vnum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum. n. 2. *Lyra.* exponens etiam illud. Attendite ad petram, vnde excisi estis, & ad cavernam laci, de qua præcisi estis, sic ait. Id est ad Abraham, & Saram, ut exponitur postea. Et vocatur Abrahæ petra propter fidei firmitatem. n. suo 2. & 3. *Petra vocabulum sibi aptare dignatus est Christus iuxta illud 1. Cor. 10. Petra autem erat Christus. n. 4. Ergo petra*

vocabulum, & patri fidelium in lege natura, scilicet Abrahamo: & fidelium patri in lege gratia, nempe Petro, Dei Filius communicavit, ut in utroque ostenderet fidei firmitatem, & illorum quolibet, quasi columnam erigeret triumphalem suo dicatam nomini, ut in his divinum de humana inconstantia triumphum ostentaret.

Ioannis 8. Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gavisus est. n. 56. *Lyra.* Abraham desideravit cognoscere tempus adventus Christi, quod est videre Christum in spiritu, propter hoc cognitionem hanc desiderabat, quia ab iplo omnium gentium redemptionem expectabat. n. suo 8. *Diem suum Dei Filius cum appellabat, in quo Abraham gaudens de revocatione præcepti, quo filium suum iussus fuerat immolare, pro quo arietem typum sui sacrificarat: diem enim suum illum esse ducebat, in quo amore hominum se in cruce exalandum designabat.*

2494

Ioan. 8.
num. 56

Ex Abulensi.

Genes. 12. Dixit autem Dominus ad Abram, Egrede de terra tua: & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quā monstravero tibi. n. 1. *Abulens.* Intelligitur exitus de cognatione, & terra quantum ad cognatos, qui idolis serviebant; volebat enim Deus sibi purum reddere, ut non macularetur idololatria. Cognati autē sui colebant idola, ideo iussit Deus exire de cognatione. Si qui autem erant cognati Abrahæ cultores veri Dei, non prohibetur Abraham inter eos manere, sed Thare, & Loth erāt tunc tales: ideo non cogebatur recedere ab eis per hoc mandatum Dei. q. 4.

2495

Gen. 11
num. 1.

Et infra. Nachor autem erat frater Abrahæ, sed quia erat idololatra, deseruit cum Abraham. ead.

2496

Gen. 12
num. 1.

q. 4. Et multo inferius exponens iterum illud De cognatione tua, sic ait. *Abulens.* Id est de inter fratres, & cognatos tuos; mouebat enim de Huius civitate Chaldeorum Nachor frater Abrahæ deditur id. idolatriæ, & alij de consanguineis Abrahæ. Et de domo patris tui, id est de domo Thare; quia Abraham venebat cum Thare, & iubebatur recedere, ne malis moribus aliorum ipse inficeretur. q. 22. *Ex tribus separationem Dominus Abraham imperabat. Primo ex terra sua: secundo ex cognatione: tertio ex domo patris sui: ut in observantia unius precepti tria mandata compleret; Denique sibi hæc tria mandata precepto imperantem, & unum in Deitate, et in personis trinum a se cognoscere manifestaret.*

2497 *Gen. 12. Et magnificabo nomen tuum etisque benedictus. n. 2. Abulens.* Id est Dabo tibi celebritatem nominis, scilicet famam, quia tanta bona Deus faciebat Abrahæ, quod nomen eius cognoscebatur a multis. Maxime quia fama victoriæ; quam habuit de quatuor regibus eripiens Lot consobinum suum faciebat eum celebrem. q. 22. *Gloriosus Patriarcha esse volebat: generosus enim cum esset, nominis sui famam magnificabat, quamobrem Deus eius se accommodans conditioni ut eum facilius attraheret, ei nominis magnificentiam promittebat.*

2498 *Gen. 12. Benedicam benedictibus tibi, & maledicam maledictibus tibi, atque in te benedicetur universæ cognatione terræ. n. 3. Abulens.* Tantum enim Deus acceptaverat Abraham ad gratiam, quod non solum benedixit eum, sed etiam omnes benedicentes ei. Sicut cum aliquis multum diligit alium, non solum diligit eum, sed etiam amicos eius. Et maledicam maledicentibus tibi, quia Deus destruebat æmulos, & inimicos Abrahæ, privando eos bonis temporalibus & vita, q. 22.

2499 *Deinde sic prægreditur Abul. In Hebræo dicitur, Maledicam male-*

dicenti tibi, & Potuntur enim benedicentes pluraliter, maledicentes autem singulariter, ad significandum quod multi benedicerent Abrahæ, & pauci maledicerent. q. 22. *Primo Dominus benedictiones promittit; secundo maledictione comminatur, ut ostenderet se porius ad benedicendum, quam ad maledicendum hominibus, præparatum.*

Gen. 12. Tulitque Sarai uxorem suam & Lot filium fratris sui, universamque substantiam quæ possederant, & animas, quas fecerant in Haran: & egressi sunt, ut irent in terram Chanaan. n. 5. Abulens. Dicuntur animæ, quas fecerant, homines, quos ad cultum veri Dei in Haran converterunt, quia docentes, vel convertentes alios, facere eos dicuntur. Et forte ista sententia est melior. Scilicet quod illi, quos converterunt in Haran, secuti sunt eos venientes in terram Chanaan, ut magis ab eis erudirentur, & ne in terra illa idololatrarum manentes, rursus ad idololatriam verterentur. q. 22. Animas quas fecerant. *Non dicitur, Quas fecerat, sed, Quas fecerant, n. 5. Non enim solus Abram viros, sed & Sarai feminas, & Lot pueros exemplo virtutis ad cultum divinum attraherat, & sic animas Deum verum colentes faciebat.*

Gen. 12. Apparuit autem Dominus Abram & dixit ei; Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei, & invocavit ibi nomen eius. Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra Orientem Bethel, tendit ibi tabernaculum suum, ædificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen eius, n. 7. & 8. Abulens. In hoc magis patet devotio Abrahæ, & religio: quia ubicumque morabatur altare construebat, ut a Dei cultu circa latram non cessaret. q. 27. *Et in primo loco & in secundo nomen Domini invocasse refertur, nec mirum, in primo namque Deum sibi apparentem, ne discederet, invocabat; in secundo*

Gen. 12 num. 3.

2500

Gen. 12 num. 5.

2501

Gen. 12 num. 7. & 8.

secundo autem, Deum non sibi apparentem convocabat, quem semper habere presentem cupiebat.

2502

Gen. 12
nu. 13.

Genef. 12. Dic ergo obsecro te, quod soror mea sis ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui. n. 13. Abulenf. Maior honor erat Saræ quod esset vxor Abraham, quam quod esset soror eius: qui, si fuisset soror eius verissimè, nō accipisset eam in vxorem, nec fuisset ipsa mater Melsiæ, & Patriarcharum, nunc autem, quia erat vxor Abraham vtrumque fuit: & sic rogabat Abraham Saram, quod nomen magis honorabile taceret, & minùs honorabile exprimeret. q. 31. Et vivat anima mea. n. 13. Non enim tam mortem corporis, quam anime interitum exhorrebat, quem incurreret, si intelligebatur Ægyptijs Saræ esse vxorem illius, corpus non occiderent, animam verò illius cogentes eum in adulterium consentire, emecarent.

2503

Gen. 12
nu. 16.

Genef. 12. Abram verò bene vfi sunt propter illam. Fueruntque ei oves, & boves, & asini, & servi, & famulæ, & asinæ, & cameli. n. 16. Abulen. Ista data fuerunt sibi a Pharaone, & servis eius. Et ut aliqui volūt, Abraham fuit multum honoratus, quia arithmeticam, & astrologiam apud Ægyptum docuit, ut refert Iosephus, & hoc satis rationabile est: quia astrologia & geometria fuit inventa in terra Chaldæorum à Nomrad, & sic in terra illa multum vigeat, quare Abraham potuit eam ibi addiscere, & postea docere Ægyptios, postea ex Ægyptijs delata fuit ista ars in Græcos. q. 32.

2504

Gen. 12
nu. 16.

Deinde sic addidit: Sed si aliquid docuit Abraham Ægyptios, illud fuit valde modicum: quia non mansit in Ægypto vno anno: sed immediate, ut revelatum est Saram esse vxorem suam, recessit de Ægypto: illud tamen modicum esset Ægyptijs tamquam principium ad excogitandum multa in astrologia. q. 32. Abram

bene vfi sunt. n. 16. Nullus enim audebat Abram in aliquo offendere, cum illum regina futura fratrem esse existimarent, qui proinde regis favore facile se de malefactoribus vendicaret.

Genef. 12. Nunc igitur ecce coniux tua, accipe eam, & vade. n. 19. Abulenf. Intelligitur, quod mandavit ei recedere de terra Ægypti; quia sciebat Pharaon Ægyptios esse luxuriosos, & ideo non poterat inter eos securus vivere: expediebat ergo ei recedere, & patet ista sententia per ea, quæ subduntur: quia Pharaon mandavit viris suis, quod custodirent eum, cum dicitur, Præcepit Pharaon super Abraham viris suis, ut saluum deducerent eum & totam familiam, & substantiam eius usque ad terminos regni sui: ne aliquis de Ægyptijs noceret ei propter vxorem, vel tolleretur eam sibi. q. 32. Accipe eam, & vade. n. 19. Ne si adhuc in eius curia Sara remaneret, iterum, etiam sciens iam illam vxorem Abraham, in domum regiam trahi imperaret: presentem namque occasionem, si illam haberet, non facile posset declinare.

Genef. 13. Reversusque est per iter, quo venerat à Meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai. n. 3. Abulenf. Cum Abraham magnos sumptus ageret, & non haberet pecuniam, de qua solveret, pignora reliquerat, quæ nunc liberare volebat adductis fortè pecunijs de Ægypto. q. 1. Reversus est &c. n. 3. Voluit enim Deus, ut qui prius illum viderant pauperem in Ægyptum descendentem, viderent eundem divitem ab Ægypto ascendentem. In quo proinde Christus eius futurus filius præsignificatur, in mundum pauperis habitu descendens, & à mundo in Calum, drves valde ascensurus.

Genef. 13. Dixit ergo Abram ad Lot, Ne quæso sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus. n. 8. Abul.

2505

Gen. 12
nu. 19.

2506

Gen. 13
num. 3.

2507

Gen. 13
num. 8.

Abulens. Propter quandam urbanitatis doctrinam: qui enim alijs honorem deferre voluit, in bonis præponunt alios sibi ipsis: in malis autem præponunt se alijs, quia sicut honor est de bono alteri plus tribuere, quam sibi: ita & est honor de malo ei tribuere minus, quam sibi: & si sibi & alij culpam imponere debet: sibi maiorem imponat alteri verò minorem. Et quia ille, qui in malo prius nominatur, plus de malo accipit: ideo Abraham voluit se prius nominare in contentione, quam Lot, quasi plus culpæ ad se pertineret, quam ad Lot. *q. 49. Prius iurgium inter se, & Lot, quam inter pastores suos, & pastores Lot reprimere intentabat, sciebat enim contentionem inter servos à dominis plerumque depravari, & composita inter dominos pace, facile servos dominorum in pacem posse revocari.*

Genes. 14. Et dedit ei decimas ex omnibus. *n. 20.* *Abulens.* Cum Abraham vidit, quod Melchisedech obtulisset pro eo sacrificium, & benedixisset Deum nomine eius, cogitavit dignum esse aliquid ei exhibere, ne ingratus esset tanto bono: dedit ergo decimas ex omnibus, quæ portabat ad hunc locum. Dedit ei decimas. *n. 20.* *Quasi quadam belli spolia, ut victoriam in bello partam non suis viribus tribuere videretur, sed Deo cuius sacerdoti decimas triumpho sui exuvias offerebat.*

Gen. 14. Non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas, Ego ditavi Abram, *n. 23.* *Abulens.* Non dicebat Abraham ista ad iactantiam, sed ad Dei gloriam, qui credebatur firmiter, quod Deus multiplicaret bona eius nimis, cum promississet. Nolebat ergo quod laus, quæ Deo attribui debebat de multiplicatione bonorum Abraham, reduceretur ad regem Sodomorum, & quantum ad hoc, valde bonus erat zelans totis viribus honorem Dei. *ibi.* *Gloriam enim distandi se ipsum peregrinum, & pau-*

perem: soli Deo reservatam reputabat, qui adeo liberalis est, ut actum distandi pauperem sibi iudicet valde gloriosum.

Genes. 15. Noli timere Abraham, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. *n. 1.* *Abulens.* Quia Deus promiserat Abraham multa bona, & magnum honorem, & quia Abraham multum fuerat exaltatus in victoria contra quatuor reges potentes, timebat, ne bona à Deo promissa ei, in hoc complerentur. Deus ergo subiunxit ista quæ sequuntur ad evacuandum timorem eius, scilicet Noli timere, *ibi.*

Ante pugnam, non autem post victoriam Abram Deo protectore indigere videbatur. Cur ergo post victoriam Deus se illius protectorem esse declaravit? ut intelligeres Abraham, se & in bello preterito fuisse à Deo protectum; & in quolibet futuro bello protegendum: Novasque victorias post illam primam à Deo datam victoriam, sub tanto suæ societatis duce, ac protectore suis militibus inuberet sperare, non enim, qui sub tanto duce militarent posset ab hostibus etiam innumerabilibus superari.

Genes. 15. Dixitque Abram, Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer. *n. 2.* *Abul.* Magui domini ponunt in domibus suis aliquos viros de quibus confidunt, & commendant totam curam rerum domesticarum, ne ipsi domini in omnibus negotijs etiam parvulis implicentur, quia hoc valde servile est, ut ait Philosophus in primo Poli. *c. 4. ibi.* Quid dabis mihi &c. Filius procuratoris &c. *n. 2.* *Ac si non alium sibi in filium posset adoptare. Et quidem iure, filio enim procuratoris, qui bona omnia domus procuraverat, ea bona gratitudinis gratia videbantur relinquenda, si Abram naturalē legitimumque filium non haberet, quem in bonis suis institueret successorem.*

Genes. 15. Statimque sermo Domini factus est ad eum dicens, Non

2510

Gen. 15
num. 1.

2511

Gen. 15
num. 1.

2512

Gen. 15
num. 2.

2513

Gen. 15
num. 4.

Non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis heredem. *n. 4. Abulens.* Abraham magno desiderio filiorum tenebatur, & quia Deus disposuerat dare ei filium, noluit cum pro incertitudine anxia diutius cruciari, ideoque statim, ut Abraham suum desiderium declaravit, Deus ei prolem promissit *ibi.* Certè si invidus esset Abraham plus de felicitate procuratoris filium habentis, quam de sua calamitate filio carentis torqueretur: ac proinde merito prius Deus illi, non sibi successurum in bonis procuratoris filium diceret, quam filium sibi proprium, sibi successurum declararet. Invidus tamen vir tantus non erat, sed Deum liberalem agnoscebat, quem proinde ex beneficio filij procuratori suo à Deo concessi, ad sibi simile conferendum beneficiū provocabat.

2514

Gen. 15
num. 7.

Genes. 15. Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum ut darem tibi terram istam, & possideres eam. *n. 7. Abulens.* Deus eduxit Abraham de terra sua ad dandum ei, & semini suo vitam æternam, quia in terra Chaldæorum omnes ad idololatriam declinaverant, & sic Abraham & semen eius, si ibi maneret, periclitaretur, quia difficile est inter tot malos paucos bonos esse, præcipuè cum ipsi mali bonos quotidie pungerent, ut ad suam malitiam eos inducerent. *ibi.* Ego Dominus &c. *n. 7. Quasi tunc vel maxime Deus se Dominum esse reputaret, cum servum suum à periculo peccandi, attrahens eum ex societate malorum, liberaret.*

2515

Gen. 15
num. 8.

Genes. 15. At ille ait Domine Deus vnde scire possum quod possiturus sim eam. *n. 8. Abulens.* Abraham intelligebat, quod promissa Dei erant conditionalia, scilicet si illis quibus fieb. ut non mutarentur ad oppositum; at quia Abraham sciebat se posse peccare, cum esset circumdatus in firmitate, licet crederet, quod ita adimpletio promissi ex parte Dei nullū detrimentum pateretur,

tamen timebat, quod fortè ipse mutaretur, & sic promissum non impleretur, petijt ergo Abraham de hoc certificari, scilicet utrum sic futurum esset, quod ipse non mutaretur, & promissa Dei in illo implerentur. *ibi.*

Aliam præbet expositionem & sic ait Abulens. Licet Abraham certus esset de acquisitione, scilicet quod Deus daturus ei esset terrā illam, tamen sollicitus erat de conservatione, scilicet utrū culpa sua illā iam habitam perderet, ideo petebat certificari, utrum sic futurum esset. Ideo non quæsit Abraham, vnde scire possum quod habiturus sum eam, quia habere significat solam receptionem, sed quod possessorus sum. Possessio enim firmam, & pacificam retentionem significat. *ibi.*

2516

Gen. 15
num. 8.

Domine Deus &c. *n. 8. Et Dominum, & Deum appellabat, ut ostenderet, quod nec de potentia Domini, nec de bonitate Dei circa promissionem sibi factam dubitaret: volebat tamen aliquo signo præcedenti possessionem, de possessione futura certificari, ut firmam de promissione spem amplius confirmaret.*

2517

Gen. 15
num. 8.

Genes. 17. Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus. *n. 1. Abulens.* Id est ego, qui mando tibi ista, possum ea mandare, quia sum Deus omnipotens. Ambula coram me, id est sic ambula in tua conservatione morum, ac si me coram te semper videres, & ita ut est præcipuum, quod hominem tollit de peccato, scilicet continua memoria de Deo in actibus nostris. Sic enim dicebat Elias ut patet 3. Reg. 18. Vivit Dominus ante cuius vultum sto. *ibi.*

2518

Gen. 17
num. 1.

Aliam præbet expositionem sic idè Abulens. Ambula coram me, id est labora, ut in omnibus actibus tuis mihi placeas; ille enim dicitur corā alio ambulare, qui hoc solum intendit, ut alteri placeat. *ibi.* Et esto perfectus id est fac opera, per quæ sis perfec-

2519

Gen. 17
num. 1.

perfectus, ita quod me solum diligas vel saltem omnia propter me diligas ibi. Non dixit, Ambula post me, aut sequere me. Adeo namque Abraham Deum diligens Deo placebat, ut semper eum coram se habere vellet, ut pulcherrimum spectaculum, quo semper divinos oculos oblectaret.

2520

Gen. 17
num. 5.

Genes. 17. Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham quia patrem multarum gentium constitui te, n. 5. Abulen. Quia nunc Abraham fuerat circumcilius, conveniebat, ut nomen antiquum perderet, recuperando aliud excellentius. ibi. Volebat enim Deus, Quod Abraham quoties hoc nova vocabulose audiret appellari, beneficij sibi ab eo exhibitij de filiorum multiplicitate memor esset, ne umquam ingratus esse videretur.

2521

Gen. 17
num. 22.

Genes. 17. Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham. n. 22. Abul. Loquebatur Deus Abraham per Angelum suum in aliqua assumpta figura, & quando finivit, loqui ascendit ab Abraham, quia forte visa est illa figura moveri contra cælum; Vel dicitur Ascendere ab Abraham, id est disparere à visu eius, & quia Angelus disparens ad empyrium rediturus erat, illud dixit, quod ascendit ab eo. ibi. Ascendit Deus ab Abraham, Ille enim Angelus, magni consilij Angelus, Deum verum præsignificabat, qui à filiis Abraham postquam loquutus eis esset in die Ascensionis in cælum erat ascensus, ut hominis substantiam ad dexteram aterni Parentis collocaret; hominesque in Angelos sibi similes in gloria transformaret.

2522

Gen. 17
num. 23.

Genes. 17. Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suæ, universosque quos emerat, & cunctos mores ex omnibus viris domus suæ, & circumcidit carnem præputij eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus. n. 23. Abulen. Valde commendabilis est in hac parte Abraham obedientia, quia eadem die, qua omnia ista dic-

ta sunt complevit ea, se, & filium, & omnes domesticos circumcidens. Verus enim obediens moras nescit, nec de agendo deliberat cum mandatum fuerit. ibi. Primus igitur inter alios domesticos circumcisis fuit Ismael filius Abraham; deinde omnes vernaculi, & emptij circumcissionis legem servant, omnes enim exemplo filij sui Abrahamus ad legis observantiam obligavit faciens, quam si eos humano etiam præcepto obligaret.

2523

Gen. 18
num. 2.

Genes. 18. Cumque elevarit oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terram. n. 2. Abulen. Cum desiderio enim expectabat, ut aliqui venirent, quibus pietatis obsequia exhiberet, & desiderantes solent oculos frequenter elevare, si forte veniat, quod exoptat. ibi.

2524

Gen. 18
num. 2.

Et ad illud. Apparuerunt ei tres viri, sic ait Abulen. Isti erant tres Angeli, quos Deus misit in specie virorum, ut satisfaceret intentioni Abraham ardenti desiderio hospitalitatis. ibi. Et ad illud, Et adoravit in terram. n. 2. sic ait. Id est inclinavit se ad terram faciens magnam reverentiam, ut sic eos facilius induceret; erat enim urbanus valde. Vel Abraham consideravit istos esse nuncios Dei & ideo non ipsos, sed Deum in ipsis adoravit. ibi.

2525

Tres hi viri divinas tres Personas indicabant, cum enim tunc Deus, ut filium legitimum Abrahamo promitteret, appareret: nulla ex divinis Personis abesse voluit, sed potius qualibet se presentem voluit demonstrare, ut tantum beneficium à singulis concessum Sara esse crederetur, nempe Isaacum filium à Patre per omnipotentiam, à Filio per sapientiam, ab Spiritu sancto per benevolentiam sibi datum.

2526

Gen. 18
num. 5.

Genes. 18. Ponamque buccellam panis, & confortetur cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim deambulatis ad servum vestrum. Qui dixerunt,

xerunt, Fac ut locutus es. *n. 5. Abul.* Loquitur humiliter non iactans res suas, sicut dicitur communiter invitatis, dabitur vobis, & panis, & aqua cum tamen invitans intendat eis plura dare. Satis est urbanus modus loquendi, quia sic innuitur magnitudo invitati, quasi ista non attingant vltimo modo dignitatem eius, & quod nihil ex hoc videatur obligatus recipiens convivium, quasi si nihil daretur. *ibi.*

2527.

Gen. 18
num. 5.

Et ad illud. Fac ut locutus es. *n. 5. sic ait. Abulens.* Iocet, non facias ergo nisi secundum quod dixisti. Iste est modus urbanitatis hospiti ministratorum, quando nolunt, quod fiat propter eos magni sumptus, vel apparatus, dicentes: Non curetis facere solemnitatem. *ibi.* Fac ut locutus es. *n. 5. Ista dicunt Angeli, ut qui scirent parum, vel nihil valere sermocationem, nisi ille, qui loquitur, faciat; & eloquio lingua addat & manuum operationem, ideo dicunt, Fac ut locutus es.*

2528.

Gen. 18
num. 8.

Genes. 18. Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum, quem coxerat; & posuit coram eis: ipse vero stabat iuxta eos sub arbore. *n. 8. Abul.* Scilicet ut videret, ne aliquid eis deficeret, & ut eos suo condelectaret eloquio ad complendam totam gratiam hospitalitatis. *ibi.* Sub arbore, quæ typus crucis erat, tota in tribus figurata Angelis Trinitas aerem captabat, ut in divino pectore magnum humanæ redemptionis desiderium, accensum nimis, per auram illic flantem refrigeraret.

2529.

Gen. 18
num. 17.
& 18.

Genes. 18. Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum: cum futurus sit in gentem magnam, & benedicentæ sint in illo omnes nationes terræ? *n. 17 & 18. Abul.* In his ergo, quæ Abraham facturus erat, meretur, & ideo licet nondum fecisset hoc apud Deum, tamen reputabatur sibi hoc ad iustitiam, quia sciebat eum ista facturum. Et est speciale de bono, scilicet, quod Deus cognoscens aliquem bene fac-

turum, antequam faciat, ei propter illud, quod facturus est, aliquid boni in præmium concedat. *ibi.*

Alludit ad id quod dicitur num. seq.

Scio enim quod præcepturus sit filiis suis, & deum suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iustitiam. *n. 19. Vnde sic ait Abulens.* Et patet quia dicitur in litera: Scio quod præcepturus sit filiis suis, id est quia ego scio quod in futuro bona operabitur, volo ei nunc revelare secreta mea. *ibi.*

Postea sic pergit Abulens. De malo autem non fit sic, quia dato quod Deus cognoscat aliquem in malo finitum, tamen nullam pœnam ei infligit, dum est bonus secundum præsentem iustitiam, quia in hoc iniustus valde esset reddendo malum pro bono. De bono autem secus est, quia ibi potest dare bonum ex liberalitate alicui nondum merito: hic autem dari pœnam nondum meritum divinæ repugnat iustitiæ. *ibi.* Cum Dei filius cum Abrahamo solus maneret recedentibus duobus Angelis in Sodomam tunc incepit ei secreta sua revelare, ne scilicet coram Angelis ea diceret, non ut amico secreta sed ut vulgari hominica, quæ iam multis nota erant, manifestare crederetur, quod enim coram duobus Abrahamo dictum foret, iam non secretum esse videretur.

Genes. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstravero tibi. *n. 2. Abul.* Non mandavit Deus Abraham quod immolaret filium suum prope domum suam, quia subito mandato Dei conceptio antequam alia contraria subintraret cogitatio, facere potuisset facilis, sed in tanto spacio terræ perambulando multæ cogitationes contrariæ subintrarent quæ animum firmatum à recto proposito eradicarent, scilicet amor filialis, quia erat consolatio suæ senectutis,

2530

Gen. 18
num. 19.

2531

Gen. 18
num. 19.

2532

Gen. 22
num. 2.

uestatis, pietas innocentis, & matris tristitia; sed quia potentissimus Dei miles erat, hæc omnia toleravit, & vincendo contempsit.

2533

Gen. 22
num. 2.

Et ad illud. Atque ibi offeres eum in holocaustum. *numer. 2. sic ait Abulens.* Hoc ad maiorem dolorem materia erit, quia si mandasset eum iugulari solum, post patrem eius sepeliuisset eum, & aliquoties consolaretur scilicet sepulchrum filij sui, sed holocaustum est, cum totum animal incenditur, & in cineres reducitur, sic ergo reducendus erat Isaac, & post cineres eius, aura circumquaque dispergeret, ita quod pro eo nihil maneret. Tolle filium tuum. *Nac enim coram meo filia poteris apparere. Immolandi filium suum mihi voluntatem, ego per actionem immolandi filium suum tibi compensabo: neque enim tuum, sed meum in holocaustum pro mundi redemptione acceptabo.*

2534

Gen. 22
num. 9.
& 10.

Genes. 22. Pergebant ergo pariter, *numer. 9. Abulens. exponens id, quod sequitur.* Et venerunt ad locum, quem ostenderat ei Deus, *numer. 10. sic ait.* Quem est natus ei Dominus, scilicet, desuper globum igneum elevando, sive columnam ignis. *ibi.* Pergebant ergo pariter. Non semel, sed iterum atque iterum pergerandi paritas explicatur. Cuiusque duo pergerent simul *numer. 6.* Pergebant ergo pariter, *numer. 9.* Ac si non minus celer Isaac ex obedientia patris pergeret, ut mortem ferret, quam Abrahamus ex obedientia Dei, ut illi eam inferret.

2535

Gen. 22
nu. 17.

Genes. 22. Benedicam tibi & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebitur enim tuum portas inimicorum tuorum. *numer. 17. Abulens.* Dicit autem Rabbi Salomon quod filij Abraham comparantur stellis, quantum ad bonos, quia quando boni essent, nullus eis nocere posset,

sicut nullus nocet stellis in sublimi, positis, quando mali essent, comparantur arenæ, vel pulveri, qui ita conculcarentur ab omnibus, sicut pulvis. *ibi.* Possidebitur enim tuum, *numer. 17.* Quæ enim, qui hostes tuos portas possideret, stellas possideret, etiam inimicis suis in pace, hostesque suos penitus debellare. Portas inimicorum possideret, qui illas in urbibus aseruisse, ita clausas retineret, at nullus illorum in urbibus ad ingressum faciens posset egredi sed quilibet quasi serpens pennis dominus sub illius dominio, licet, nam cum in illius possessione, teneretur.

Genes. 23. Mortuus est in civitate Arbez, quæ est Hebron in terra Chanaan: venitque Abraham ut plangeret, & fleret, nam *numer. 2. Abulens.* Flere pertinet ad lacrymanes, ex dolore plangere pertinet ad plorantes, ad sollemnitatem. Sic agebat Abraham pro Sara vocatis aliquos, qui plangeret scirent, & qui appareret, quod Abraham magis honoraret, & symptus, quæ in funere Saræ, quia notabilis famina fuerat, *ibi.* Ergo Abrahamus non solum fleuit, sed etiam plangit, Saræ, magister lacrymosus factus, honoris, qui amoris erga, dulcem vitam, eam tum in memoria pro dilecta defuncta placem transmissum.

Genes. 23. Audivitque Dominus, princeps Dei est apud nos, in eis sepulchris nostris sepeli morientium tuum, nullusque se prohibere poterit, quia non mori necesse eius sepelias mortuum tuum, *numer. 6. Abulens.* Deus, tantam gratiam dederat Abraham, tanta gratia, quæ perlatione sua laudis, & honoris obsequiosus, quod non solum vult deinde habere, & magnam reverentiam exhibebat tantum, quod totus populus eum natus vocaret in domum, & principem. Princeps Dei erat natus, id est, inter vos erat quasi quidam princeps, datus a Deo, hunc honorem tibi dare debemus.

XX

bemus

2536

Gen. 23
num. 2.

2537

Gen. 23
num. 6.

debemus, scilicet quod in electis sepulchris sepelias mortuum tuum. *ibi.*

Et infra sic pergit Abulensis: Vocatur autem princeps Dei, quia iudices principes sunt, cum potestatem determinandi causas habeant, & erat à Deo, quia erat Abraham vitæ valde laudabilis, & videbant Hethæi, quod Deus faceret mirabilia pro eo, & ideo quando aliqua causa valde dubia erat inter eos, recurrebant ad Abraham, ut per divinum oraculum de dubio responderet. *ibi.*

Deinde sic pergit Abulensis. Apparebat autem quod Abraham esset à Deo in multis dilectus. Primò quia Deus propter ipsum fecerat tantam virtutem, ut ipse cum trecentis, & decem octo viris suis devicisset quatuor potentissimos reges. Secundò quia Abraham habuit filium in senectute sua, quando vxor sua sterilis erat, ideo admirabantur, qui audiebant, & multi non credebant. Sic patet supra capit. 21. Quis audieturus crederet quod Sara lactaret filium? Tertio quia Deus multiplicabat substantiam Abraham, ita inæstimabiliter, quod nulla humana prudentia in tantum multiplicare posset. Quarto & principaliter apparuit in eo virtus Dei, quia quando filium suum voluit immolare, tanta obedientia, Deus fecit, ut omnes gentes in circuitu cognoscerent famam eius, & crederent eum Dei familiarem. *ibi.*

Audi nos domine. Ac si dicerent filij Heth, non tu à nobis beneficium petis: nos à te beneficium postulamus, ideo dicimus, Audi nos, quod enim sepulchrum vxori tuæ apud nos habere cupis, tibi monumentum erit debiti maritis: at nobis signum tuum erga nos eris amoris: non poteris enim non amare illos, inter quos dilectam tuam vis humare,

Genes. 23. Audite me, & in-

tercedite pro me apud Ephron filium Seor: ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri. *numer. 8 & 9. Abulens.* Ephron erat cum alijs Hethæis congregatis quando Abraham ista petebat, sed non direxit petitionem suam principaliter ad Ephron, sed ad populum terræ, quia magis credebat preces totius populi valituras apud Ephronem, quam preces suas solum. Vel forte fecit hoc, ut darèt honorem toti populo dirigendo sermonem ad eum, & non ad vnam personam singulariter. *ibi.* Sciebat enim Abrahamus, quod per communem deprecationem, id, quod desiderabat, à principe facilius obtineret, quam si ipse solus à principe illud humili oratione postularet.

Genes. 25. Deditque Abraham cuncta, quæ possederat Isaac: filijs autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio dum adhuc ipse viveret ad plagam Orientalem. *numer. 5. & 6. Abulensis.* Abraham in spiritu cognovit, quod si Isaac maneret in eadem terra cum alijs, maxime rixæ sequeretur, quia alij inviderent Isaac, quia plura sibi perat, invidiam autem multis malis præberet incrementum. Cum autem separati se non viderent, invidiam, nec malignandi locus non esset. *ibi.*

Et infra sic ait Abulensis. Vel quia Abraham Deo revelante cognovit, quod cultus Dei non solum successoribus Abraham per Isaac manebat, ideo divisit eos ab Isaac, ne posteritas aliorum posteritatem Isaac à Dei latia disturbarèt. *ibi.* Dum adhuc viveret. *numer. 6.* Dum adhuc viveret omnibus bonis se ipsum Abrahamus spoliavit, ut sic pauper, omnibus spoliatus bonis, latus moreretur.

Genes. 25. Fuerunt autem dies vitæ

*Gen. 23
num. 8.
& 9.*

*2542
Gen 25
num. 5.
& 6.*

*2543
Gen. 25
num. 5.
& 6.*

2544

Gen. 25
num. 7.

vita Abraham centum septuaginta
quinque annis. *Abul.* Isti anni po-
nuntur distincti in Hebræo, scilicet
centum annis septuaginta anni quin-
que anni. Et dicitur hoc, esse ad ac-
signandum, quod ita fuit Abraham
a peccato, mundus, quando fuit sep-
tuaginta annorum, sicut, quando
fuit quinque; & ita quando fuit
centum, sicut quando fuit quinque,
ibi. Si Abrahamus per 101 annos vixit,
cur per dies vita eius supplicatur. *Præfer-*
tur, cum vita eius sit adversitatibus ple-
na fuerit, propter quod dies pro annis, non
autem anni pro diebus deberent computa-
re. Certe quia tantus erat Abraham erga
Deum amor, quo propter ipsum Deum
omnia adversa sustinebat, ut pro amore
annos adversitatis, non longos annos,
sed dies esse breves reputaret.

2545

Genes. 25. Et deficiens mor-
tuus est in senectute bona, provec-
taque ætatis & plenus dierum, con-
gregatusque est ad populum suum.
numer. 8. Abulens. Id est, ad Ange-
los, quia forte non erant tunc tot
boni mortui, qui facerent popu-
lum. Et si dicatur contra, quia A-
braham non ivit ad Angelos, quia
vsque ad passionem Iesu Christi ne-
mo assumptus fuit ad societatem
Angelorum. Responderi posset,
quod licet non transiret ad Ange-
los secundum rem, transivit ad eos
secundum ineffabilem spem. Vel
potest dici, quod transijt ad socie-
tatem Angelorum, non secundum
beatitudinem, quæ est in fruitio-
ne, sed secundum quietudinem ab
omni pænali infestatione ibi.

Ad Angelorum frequentiam
merito dicitur congregatus, qui enim vi-
rus Angelos exceperat, mortuus ab An-
gelis excipi debuit, qui transeunt ad se
ipsum Abrahamo hospitium, quod ille eis
transeuntibus ad illum exhibuerat. gra-
titudinis gratia compensarent. Ergo ab
Angelis in sinum, qui dicitur Abrahæ
sinus, deductus est Abraham, cum pauper
moreretur (omnia enim dum viveret fi-

2546

Gen. 25
num. 8.

lij's dederat) ut locum ibi pauperibus
pararet, ad quem Lazarus pauper ab
Angelis deduceretur. Angeli enim, qui
domum Abraham, dum hic in solo viveret
frequentabant; etiam postquam in
calo cepit habitare, invisebant, ut tanto
patriarcha quasi spectaculo, & in calo, &
in solo fruerebatur.

Ex D. Dionysio Car-
thusiano.

Genes. 12. Surrexitque Abram
Chadens, & ultra progrediens
ad meridiem, *numer. 9. Carthus.* Hoc
est ad partem terræ Chanaan, res-
picientem Ægyptum, quæ est ad
Meridiem respectu Iudææ. Non
ex animi levitate tantus patriarcha,
tam frequenter locum mutavit, sed
ex divino instinctu, ut terram se-
mpoi suo promissam, circumspici-
ens, & perpendens, gratias Deo
ageret ampliores. *art. 46.* Ultra pro-
grediens. *Postquam duo Abram exce-*
perat altaria: primum in convalle illustri;
secundum inter Bethel, & Hai, quasi du-
as columnas statuens, primam dicatam
fidei; secundam spei sacratam, adhuc ultra
perrexisse refertur: quia aliud erat altare
adificaturus in monte à Deo sibi osten-
dendo, ut filium sibi dilectum in eo im-
molarer, quod altare, ut tertiam colum-
nam erigeret, in eaque scribens. Ultra
progrediens; eam amori erga Deum
fidem speique superanti dedicaret.

Genes. 13. Ascendit ergo A-
bram de Ægypto, ipse & vxor eius,
& omnia quæ habebat, & Lot cum
eo ad Australem plagam. *numer. 1.*
Carthus. Per ascensum Abrahæ, &
conjugis, ac domesticorum ipsius
ab Ægypto ad plagam Australem
significatur ascensio Christi, & fide-
lium eius ad Orientem lucis æ-
ternæ, ac patriam beatorum, in
qua ferventissimus calor est solis

Xx 2

iusti-

2547

Gen. 12
num. 9.

2548

Gen. 13
num. 1.

iustitiæ. art. 47.

Gen. 13
num. 1.

Dives valde Abram Christi ty-
pus in calum ascensum ab Ægypto scande-
bat, adhuc tamen suos captivos secum li-
beros non ferebat, nec illis dona largieba-
tur, hac enim beneficia Christus Dominus
à se suis exhibenda reservabat, ut primus
esset, qui suos à captivitate liberaret, &
ipsis liberis dona daret.

2549

Gen. 13
num. 8.

Genes. 13. Dixit ergo Abram
ad Lot, ne quæso sit iurgium inter
me, & te, & inter pastores meos,
& pastores tuos, fratres enim sumus.
Ecce universa terra coram te est,
recede à me obsecro. Si ad sinistram
feris, ego à dexteram tenebo: si tu
dexteram elegeris, ego ad sinistram
pergam. numer. 8. Carhus. Timuit
itaque Abram, ne ex occasione con-
tentionis pastorum suorum, etiam
inter eos oriretur contentio, quæ
inter domesticos ratio detestabili-
or est, quando mutua pax eorum
est appetibilior. art. 47.

2550

Gen. 13
num. 9.

Et ad illud. Recede obsecro,
sic ait Carhus. Melius namque est sal-
va charitate, & pace, corporaliter
separari, & ferissim morari, quam
cum charitatis, & pacis detrimen-
to, simul, & corpore habitare. art.
47. Ecce universa terra coram te est.
num. 9. Non dixit, coram me est: immo
nec coram nobis est, sed, Coram te est,
ut nepotis sic argueret cupiditatem, quis-
piam qui solus humilem terram, non verò su-
blime calum inspicere.

2551

Gen. 14
num. 13.

Genes. 14. Hic enim pepige-
rant sædus cum Abram. n. 13, Car-
thu. Id est pactum amicitie secum
inierant. Vbi quaeritur, cur vir
ille fidelis cum infidelibus illis pe-
pigerit pactum tantum? Respondetur,
quod ex quo inter illos dormaba-
tur, poterat in licitis, & honestis
cum ipsis contrahere sædus, præser-
tim quatenus hac occasione trahe-
ret eos ad cultum unius Dei, quod
& forsitan antea fecit. art. 48.

2552

Hos ergo tres fratres, scilicet
Mambre, Schol, & Aner Amorreos in

suam societatem Abram, quos & amicos
sibi, & amicos Deo fecerat benevolè cum
illis agens, convocat, ut hoc tertio
fratrum communis, innumeros adver-
sarios, nulla inter se unitos charitate, fac-
ile debellaret.

Gen. 14
num. 13.

Genes. 14. Et divisit socijs,

2553

Gen. 14
num. 15.

irruit super eos. nocte: percussitque
eos, & persecutus est eos vsque Ho-
ba & Phaniem, quæ est ad levam
Damasci. num. 15. Carhus. Divisit
socijs id est Vernaculis suis in tres
turmas partitis, ut ex tribus locis
hostes invaderet. Sic & Gedeon
trecentos viros suos divisit in toti-
dem partes. artic. 48. Divisos corpo-
ribus, at animis unitos tres duces fratres
sub tribus militia signis contra hostes ir-
ruere fecit, ut adversarios, & corporibus,
& animis separatos facilius posset su-
perare.

Genes. 14. At verò Melchisedech
rex Salem, proferens panem, & vi-
num (erat enim sacerdos Dei altis-
simi) benedixit ei, & ait, Bene-
dictus Abram Deo excelso. numer.
18, & 19. Panem & vinum. Carhu.
Protulit panem, & vinum ad effe-
rendum Domino pro gratiarum ac-
tione de victoria Abraham concessa.
art. 48. Regale certè, & sacerdotale com-
vivium, quod Eucharisticum figura-
bat, cuius convictores esse debent, non
victi, sed victores.

2554

Gen. 14
num. 18.
& 19.

Genes. 15. His itaque transac-
tis, factus est sermo Domini ad A-
bram per visionem dicens, Noli ti-
mere Abram; ego protector tuus
sum, & merces tua magna nimis.
num. 1. Carhus. Qui in terra aliena
habitavit, ut peregrinus, victis tor-
regibus, poterat formidare, ne im-
pugnaretur à successoribus, & pro-
pinquis regum illorum: atque ut ali-
qui dicunt, verebatur, ne grandis il-
la victoria, qua vicit quatuor re-
ges, esset tota merces suæ iustitiæ.
arti. 50.

2555

Gen. 15
num. 1.

Non placet tamen hac secunda ratio
Carthusiano, unde sic ait, Sed non ap-
paret

2556

Gen. 15
num. 1. apparet quod vir tantæ illuminationis putaverit temporalem, & exterio-
riorem illum triumphum, esse cō-
dignum, & sufficiens præmium ac-
tuum meritoriorum; Abram autem
ex multis revelationibus scivit se ef-
se in statu salutis. Ego protector tu-
us contra visibiles, invisibiles hostes
tuos, ut ad mortale peccatum indu-
ci non possis, vel si inductus fueris,
tamen finaliter non peribis. *art. 50.*

2557 *Exponens autem illud.* Ego
Gen. 15
num. 1. protector tuus, sic ait *Carthus.* Deus
protector est omnium in se speran-
tium, ac diligentium eum. Iudicavit
autem Abram protectione divinā
præcipue, quoniam in medio ido-
lolarum, ac pessimorum tunc
morabatur, ne eum perverſis illis
perverteretur. *art. 50.* Noli timere.
*Timebat enim Abram, ne victor de hos-
tibus à vana gloria vinceretur; si de tri-
umpho obento vanè, non ipsum Deo ac-
tibus, gloriaretur.*

2558 *Gen. 15.* Dixitque Abram,
Domine Deus quid dabis mihi? Ego
vadam abique liberis & filiis pro-
curatoris domus meæ iste Damas-
cus-Bleazer. *num. 2.* *Carthuf.* Tam-
quam diceret: Quid est quod pro-
mittis mihi illa bona futura quam
maxima, qui non confers mihi bo-
num multò minus, ac temporale,
videlicet prolem, pro qua toties
oro, & quam ardentè desidero.
art. 50.

2559 *Et in sensu spiritali sic.* ait *Car-
thufianus.* Vir fidelis per Abram de-
signatus divini amoris ardore, suc-
census, & fraternæ salutis zelo trans-
verberatus, propria salute nequa-
quam contentus est, & quicquid
sibi pro præmio desuper promitta-
tur, non conquiescit, nisi & alios
verbo, aut oratione, bonæque vi-
tæ exemplis, ac meritis trahat ad
creatorem, & quasi spiritaliter par-
ticipet. Christo: quod dum se arbitrat
non facere, conqueritur. *art. 51.*
Domine, quid dabis mihi? *n. 2. For-*

*saſis hoc dicebat non dubitando, sed affir-
mando, sola namque divina merces, quam
Dominus illi promittebat, poterat, Quid
nominari; nihil enim temporale, Quid,
potest appellari; unde dicebat Christus.*
Ioan. 16. Vſque modò non petistis
quidquam in nomine meo. *n. 24.*

Gen. 17. Apparuit ei Domi-
nus; dixitque ad eum, Ego Domi-
nus omnipotens: ambula coram me
& esto perfectus. *num. 1.* *Carth.*
Ambula coram me, idest secundum
beneplacitum meum vive, ut con-
versatio tua per approbationem inſpi-
ciatur à me. Vnde alia translatio
habet: Complace coram me. Vel
Ambula coram me idest tam reve-
renter, & timorè conversare in
meo conspectu, ac si iugiter cerne-
res me præsentem, hoc est, ubique,
& semper cogita me præsentem, &
omnia intuentem, & iuxta exigen-
tiam considerationis istius habe te
coram me. *art. 54.*

Et exponens illud. Et esto per-
fectus. *num. 1.* sic ait *Carthusianus.* Pro
ut perfectio viatoribus competere
potest, quæ perfectio potissimè sita
est in actu charitatis divinæ, ut sci-
licet Deus toto corde sinceriter di-
ligatur, omni inordinata affectione
circa creatura exclusa, quatenus ho-
mo nec se ipsam, nec aliud quod-
cumque creatum diligat, nisi in Deo
& secundum Deum. *art. 54.* Am-
bula coram me. *n. 1.* Adeo enim gra-
tium spectaculum Abram propter desiderii
perfectiōnis, quod habebat, divinis
oculis offerebat, ut illud semper Dominus
coram se habere vellet, idcirco post Abram
ambulantiem, ut tam grato frueretur spec-
taculo, ambularet.

Gen. 18. Cùmque elevallet
oculos, apparuerunt ei tres viri
stantes prope eum: quos cùm vidisset,
cucurrit in occursum eorum
de ostio tabernaculi sui, & ado-
ravit in terram. *num. 2.* *Carthu-
sianus.* Id est tres Angeli in spe-
cie ha-

secundo autem, Deum non sibi apparentem convocabat, quem semper habere presentem cupiebat.

2502 *Gen. 12.* Dic ergo obsecro te, quod soror mea sis ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui. *n. 13. Abulen.* Maior honor erat Saræ quod esset vxor Abraham, quàm quod esset soror eius: qui, si fuisset soror eius verissimè, nō accipisset eam in vxorem, nec fuisset ipsa mater Melsiæ, & Patriarcharum, nunc autem, quia erat vxor Abraham, utrumque fuit: & sic rogabat Abraham Saram, quod nomen magis honorabile taceret, & minùs honorabile exprimeret. *q. 31.* Et vivat anima mea. *n. 13. Non enim tam mortem corporis, quàm animæ interitum exhorrebat, quem incurreret, si intelligentibus Ægyptijs Saran esse vxorem illius, corpus non occiderent, animam verò illius cogentes eum in adulterium consentire, cūcerent.*

2503 *Gen. 12.* Abram verò bene vsi sunt propter illam. Fueruntque ei oves, & boves, & asini, & servi, & famulæ, & asinæ, & cameli. *n. 16. Abulen.* Ista data fuerunt sibi Pharaone, & servis eius. Et ut aliqui volūt, Abraham fuit multum honoratus, quia arithmeticam, & astrologiam apud Ægyptum docuit, ut refert Iosephus, & hoc satis rationale est: quia astrologia & geometria fuit inventa in terra Chaldæorum à Nomrad, & sic in terra illa multum vigebat, quare Abraham potuit eam ibi addiscere, & postea docere Ægyptios, postea ex Ægyptijs delata fuit ista ars in Græcos. *q. 31.*

2504 *Deinde sic addidit:* Sed si aliquid docuit Abraham Ægyptios, illud fuit valde modicum: quia non mansit in Ægypto vno anno: sed immediate, ut revelatum est Saram esse vxorem suam, recessit de Ægypto: illud tamen modicum esset Ægyptijs tamquam principium ad excogitandum multa in astrologia. *q. 32. Abram*

bene vsi sunt. *n. 16. Nullus enim adebat Abram in aliquo offendere, cum illum regina futura fratrem esse existimarent, qui proinde regis favore facile se de malefactoribus vendicaret.*

Gen. 12. Nunc igitur ecce coniux tua, accipe eam, & vade. *n. 19. Abulen.* Intelligitur, quod mandavit ei recedere de terra Ægypti; quia sciebat Pharaos Ægyptios esse luxuriosos, & ideo non poterat inter eos securus vivere: expediebat ergo ei recedere, & patet ista sententia per ea, quæ subdūtur: quia Pharaos mandavit viris suis, quod custodirent eum, cūm dicitur, Præcepit Pharaos super Abraham viris suis, ut saluum deducerent eum & totam familiam, & substantiam eius usque ad terminos regni sui: ne aliquis de Ægyptijs noceret ei propter vxorem, vel tolleret eam sibi. *q. 32. Accipe eam, & vade. n. 19. Ne si adhuc in eius curia Sara remaneret, iterum, etiam sciens iam illam vxorem Abraham, in domum regiam trahi imperaret: presentem namque occasionem, si illam haberet, non facile posset declinare.*

Gen. 13. Reversusque est per iter, quo venerat à Meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai. *n. 3. Abulen.* Cūm Abraham magnos sumptus ageret, & non haberet pecuniam, de qua solveret, pignora reliquerat, quæ nunc liberare volebat adductis fortè pecunijs de Ægypto. *q. 1. Reversus est &c. n. 3. Voluit enim Deus, ut qui prius illum viderant pauperem in Ægyptum descendentem, viderent eundem divitem ab Ægypto ascendentem. In quo proinde Christus eius futurus filius præsignificatur, in mundum pauperis habitu descendurus, & à mundo in Calvum, drues valde ascensurus.*

Gen. 13. Dixit ergo Abram ad Lot, Ne quæso sit iurgium inter me, & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus. *n. 8. Abul.*

Abulens. Propter quandam urbanitatis doctrinam: qui enim alijs honorem deferre voluit, in bonis præponunt alios sibi ipsis: in malis autem præponunt se alijs, quia sicut honor est de bono alteri plus tribuere, quam sibi: ita & est honor de malo ei tribuere minus, quam sibi: & si sibi & alij culpam imponere debet: sibi maiorem imponat, alteri vero minorem. Et quia ille, qui in malo prius nominatur, plus de malo accipit: ideo Abraham voluit se prius nominare in contensione, quam Lot, quasi plus culpæ ad se pertineret, quam ad Lot. *q. 49. Prius iurgium inter se, & Lot, quam inter pastores suos, & pastores Lot reprimere intentabat, sciebat enim contentionem inter servos à dominis plerumque devari, & composita inter dominos pace, facile servos dominorum in pacem posse revocari.*

Genf. 14. Et dedit ei decimas ex omnibus. *n. 20.* *Abulens.* Cum Abraham vidit, quod Melchisedech obtulisset pro eo sacrificium, & benedixisset Deum nomine eius, cogitavit dignum esse aliquid ei exhibere, ne ingratus esset tanto bono: dedit ergo decimas ex omnibus, quæ portabat ad hunc locum. Dedit ei decimas. *n. 20.* Quasi quadam belli spolia, ut victoriam in bello partam non suis viribus tribuere videretur, sed Deo cuius sacerdoti decimas triumphus sui exuvias offerebat.

Gen. 14. Non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas, Ego ditavi Abram, *n. 23.* *Abulens.* Non dicebat Abraham ista ad iactantiam, sed ad Dei gloriam, qui credebatur firmiter, quod Deus multiplicaret bona eius nimis, cum promississet. Nolebat ergo quod laus, quæ Deo attribui debebat de multiplicatione bonorum Abraham, reduceretur ad regem Sodomorum, & quantum ad hoc, valde bonus erat zelans totis viribus honorem Dei. *ibi.* Gloriam enim ditandi se ipsum peregrinum, & pau-

perem: soli Deo reservatam reputabat, qui adeo liberalis est, ut actum ditandi pauperem sibi iudicet valde gloriosum.

Genf. 15. Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. *n. 1.* *Abulens.* Quia Deus promiserat Abraham multa bona, & magnum honorem, & quia Abraham multum fuerat exaltatus in victoria contra quatuor reges potentes timebat, ne bona à Deo promissa ei, in hoc complerentur. Deus ergo subiunxit ista quæ sequuntur ad evacuandum timorem eius, scilicet Noli timere, *ibi.*

Ante pugnam, non autem post victoriam Abram Deo protectore indigere videbatur. Cur ergo post victoriam Deus se illius protectorem esse declaravit? ut intelligeret Abraham, se & in bello praerito fuisse à Deo protectum; & in quolibet futuro bello protegendum. Novaq; victorias post illam primam à Deo datam victoriam, sub tanto sua societatis duce, ac protectore suis militibus iuberet sperare, non enim, qui sub tanto duce militarent possent ab hostibus etiam innumerabilibus superari.

Genf. 15. Dixitque Abram, Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer. *n. 2.* *Abul.* Magni domini ponunt in domibus suis aliquos viros de quibus confidunt, & commendant totam curam rerum domesticarum, ne ipsi domini in omnibus negotijs etiam parvulis implicentur, quia hoc valde servile est, ut ait Philosophus in primo Poli. c. 4. *ibi.* Quid dabis mihi &c. Filii procuratoris &c. *n. 2.* Ac si non alium sibi in filium posset adoptare. Et quidem iure, filio enim procuratoris, qui bona omnia domus procuraverat, ea bona gratitudinis gratia videbantur relinquenda, si Abram naturalē legitimumque filium non haberet, quem in bonis suis institueret successorem.

Genf. 15. Statimque sermo Domini factus est ad eum dicens, Non

2510

Gen. 15
num. 1.

2511

Gen. 15
num. 1.

2512

Gen. 15
num. 2.

2513

Gen. 15
num. 4.

Non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis heredem. *n. 4. Abulens.* Abraham magno desiderio filiorum tenebatur, & quia Deus disposuerat daret ei filium, noluit eum pro incertitudine anxie diutius cruciari, ideoque statim, ut Abraham suum desiderium declaravit, Deus ei prolem promissit *ibi.* Certè si invidus esset Abraham plus de felicitate procuratoris filium habentis, quam de sua calamitate filio carentis torqueretur: ac proinde merito prius Deus illi, non sibi successurum in bonis procuratoris filium diceret, quam filium sibi proprium, sibi successurum declararet. Invidus tamen vir tantus non erat, sed Deum liberalem agnoscebat, quem proinde ex beneficio filij procuratori suo à Deo concessi, ad sibi simile conferendum beneficiū provocabat.

2514

Gen. 15
num. 7.

Genes. 15. Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum ut darem tibi terram istam, & possideres eam. *n. 7. Abulens.* Deus eduxit Abraham de terra sua ad dandum ei, & elemi vitam æternam, quia in terra Chaldæorum omnes ad idololatriam declinaverant, & sic Abraham & semen eius, si ibi maneret, periclitaretur, quia difficile est inter tot malos paucos bonos esse, præcipuè cum ipsi mali bonos quotidie pungerent, ut ad suam malitiam eos inducerent. *ibi.* Ego Dominus &c. *n. 7. Quasi tunc vel maxime Deus se Dominum esse reputaret, cum servum suum à periculo peccandi, abrahens eum ex societate malorum, liberaret.*

2515

Gen. 15
num. 8.

Genes. 15. At ille ait Domine Deus vnde scire possum quod possidurus sim eam. *n. 8. Abulens.* Abraham intelligebat, quod promissa Dei erant conditionalia, scilicet si illis quibus fiebat non mutarentur ad oppositum; ac quia Abraham sciebat se posse peccare, cum esset circumdatus ita firmitate, licet crederet, quod ita adimpletio promissi ex parte Dei nullū detrimentum pateretur,

tamen timebat, quod forte ipse mutaretur, & sic promissum non impleretur, petijt ergo Abraham de hoc certificari, scilicet utrum sic futurum esset, quod ipse non mutaretur, & promissa Dei in illo implerentur. *ibi.*

Aliam præbet expositionem & sic ait Abulens. Licet Abraham certus esset de acquisitione, scilicet quod Deus daturus ei esset terrā illam, tamē sollicitus erat de conservatione, scilicet utrum culpa sua illā iam habitam perderet, ideo petebat certificari, utrum sic futurum esset. Ideo non quæsit Abraham, Vnde scire possum quod habiturus sum eam, quia habere significat solam receptionem, sed quod possidurus sum. Possessio enim firmam, & pacificam retentionem significat. *ibi.*

Domine Deus &c. *n. 8. Et Dominum & Deum appellabat, ut ostenderet, quod nec de potentia Domini, nec de bonitate Dei circa promissionem sibi factam dubitaret: volebat tamen aliquo signo præcedenti possessionem, de possessione futura certificari, ut firmam de promissione spero amplius confirmaret.*

Genes. 17. Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus. *n. 1. Abulens.* Id est ego, qui mando tibi ista, possum ea mandare, quia sum Deus omnipotens. Ambula coram me, id est sic ambula in tua conservatione morum, ac si me coram te semper videres, & illud est præcipuum, quod hominem tollit de peccato, scilicet continua memoria de Deo in actibus nostris. Sic enim dicebat Elias ut patet 3. Reg. 18. Vivit Dominus ante cuius vultum sto. *ibi.*

Aliam præbet expositionem sic idē Abulens. Ambula coram me, id est labora, ut in omnibus actibus tuis mihi placeas; ille enim dicitur corā alio ambulare, qui hoc solum intendit, ut alteri placeat. *ibi.* Et esto perfectus id est fac opera, per quæ sis perfec-

2516

Gen. 15
num. 8.

2517

Gen. 15
num. 8.

2518

Gen. 17
num. 1.3 Reg.
18.

2519

Gen. 17
num. 1.

perfectus, ita quod me solum diligas vel solum omnia propter me diligas *ibi. Non dixit, Ambula post me, aut sequere me. Adco namque Abraham Deum diligens Deo placebat, ut semper eum coram se habere vellet, ut pulcherrimum spectaculum, quo semper divinos oculos oblectaret.*

Genes. 17. Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham quia patrem multarum gentium constitui te, n. 5. Abulens. Quia nunc Abraham fuerat circumcitus, conveniebat, ut nomen antiquum perderet, recuperando aliud excellentius. ibi. Volebat enim Deus, Quod Abraham quoties hoc nomen vocabulo se audires appellari, beneficij sibi ab eo exhibiti de filiorum multiplicitate memor es, ne unquam ingratius esse videretur.

Genes. 17. Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham. n. 22. Abul. Loquebatur Deus Abraham per Angelum suum in aliqua assumpta figura, & quando finivit loqui ascendit ab Abraham, quia forte visa est illa figura moveri contra caelum: Vel dicitur Ascendere ab Abraham, id est disparare a visu eius, & quia Angelus disparans ad empyrium rediturus erat, illud dixit, quod ascendit ab eo. ibi. Ascendit Deus ab Abraham. Ille enim Angelus, magni consilij Angelus, Deum verum praesignificabat, qui a filijs Abraham postquam loquutus eis esset in die Ascensionis in caelum erat ascensus, ut hominis substantiam ad dexteram aeterni Parentis collocaret; hominesque in Angelos sibi similes in gloria transformaret.

Genes. 17. Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suae, universosque quos emerat, & cunctos mares ex omnibus viris domus suae, & circumcidit carnem praepitij eorum statim in ipsa die, sicut praeeperat ei Deus. n. 23. Abulen. Valde commendabilis est in hac parte Abraham obedientia, quia eadem die, quae omnia ista dic-

ta sunt complevit ea, se, & filium, & omnes domesticos circumcidens. Verus enim obediens moras nescit, nec de agendo deliberat cum mandatum fuerit. ibi. Primus igitur inter alios domesticos circumcitus fuit Ismael filius Abraham; deinde omnes vernaculi, & empti circumcisionis legem servantes omnes enim exemplo filij sui Abrahamus ad legis observantiam obligavit facilius, quam si eos humano etiam precepto obligaret.

Genes. 18. Cumque elevarisset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terram. n. 2. Abulen. Cum desiderio enim expectabat, ut aliqui venirent, quibus pietatis obsequia exhiberet, & desiderantes solent oculos frequenter elevare, si forte veniat, quod expectant. ibi.

Et ad illud. Apparuerunt ei tres viri, sic ait Abulen. Isti erant tres Angeli, quos Deus misit in specie virorum, ut satisfaceret intentioni Abraham ardenti desiderio hospitalitatis. ibi. Et ad illud, Et adoravit in terram. n. 2. sic ait. Id est inclinavit se ad terram faciens magnam reverentiam, ut sic eos facilius induceret; erat enim urbanus valde. Vel Abraham consideravit istos esse nuncios Dei & ideo non ipsos, sed Deum in ipsis adoravit. ibi.

Tres hi viri divinas tres Personas indicabant, cum enim tunc Deus, ut filium legitimum Abrahamo promitteret, appareret: nulla ex divinis Personis abesse voluit, sed potius qualibet se praesentem voluit demonstrare, ut tantum beneficium a singulis concessum Sara esse crederetur, nempe Isaacum filium a Patre per omnipotentiam, a Filio per sapientiam, ab Spiritu sancto per benevolentiam sibi datum.

Genes. 18. Ponamque buccellam panis, & confortetur cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim designatis ad servam vestrum. Qui dic-

2523

Gen. 18
num. 2.

2524

Gen. 18
num. 2.

2525

2526

Gen. 18
num. 3.

ixerunt, Fac ut locutus es. *n. 5. Abul.* Loquitur humiliter non iactans res suas, sicut dicitur communiter invitatis, dabitur vobis, & panis, & aqua cum tamen invitans intendat eis plura dare. Satis est urbanus modus loquendi, quia sic innuitur magnitudo invitati, quasi ista non attingant illo modo dignitatem eius, & quod nihil ex hoc videatur obligatus recipiens convivium, quasi si nihil daretur. *ibi.*

2527

Gen. 18
num. 5.

Et ad illud. Fac ut locutus es. *n. 5. sic ait. Abulens.* Id est, non facias ergo nisi secundum quod dixi. Iste est modus urbanitatis hospiti in invitatorum, quando nolunt, quod fiat propter eos magni sumptus, vel apparatus, dicentes: Non curetis facere solemnitatem. *ibi.* Fac ut locutus es. *n. 5. Ista dicunt Angeli, ut qui sciunt parum, vel nihil valere sermocationem, nisi ille, qui loquitur, faciat; & eloquio lingue addat & manuum operationem, ideo dicunt,* Fac ut locutus es.

2528

Gen. 18
num. 8.

Genes. 18. Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum, quem coxerat; & puluit coram eis: ipse vero stabat iuxta eos sub arbore. *n. 8. Abul.* Scilicet ut videret, ne aliquid eis deficeret, & ut eos suo condelectaret eloquio ad complendam totam gratiam hospitalitatis. *ibi.* Sub arbore, quæ typus crucis erat, tota in tribus figurata Angelis Trinitas aerem captabat, ut in divino pectore magnum humanæ redemptionis desiderium, accensum nimis, per auram illic stantem refrigeraret,

2529

Gen. 18
num. 17.
& 18.

Genes. 18. Dixitque Dominus; Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum: cum futurus sit in gentem magnam, & benedicentæ sint in illo omnes nationes terræ? *n. 17 & 18. Abul.* In his ergo, quæ Abraham facturus erat, meretur, & ideo licet nondum fecisset hoc apud Deum, tamen reputabatur sibi hoc ad iustitiā, quia sciebat eum ista facturum. Et est speciale de bono, scilicet t, quod Deus cognoscens aliquem bene fac-

turum, antequam faciat, ei propter illud, quod facturus est, aliquid boni in præmium concedat. *ibi.*

Alludit ad id quod dicitur num. seq. Scio enim quid præcepturus sit filijs suis, & de tui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iustitiam. *n. 19. Unde sic ait Abulens.* Et patet quia dicitur in litera; Scio quod præcepturus sit filijs suis, id est quia ego scio quod in futuro bona operabitur, volo ei nunc revelare secreta mea. *ibi.*

Postea sic pergit Abulens. De malo autem non sit sic, quia dato quod Deus cognoscat aliquem in malo finiturnum, tamen nullam pœnam ei infligit, dum est bonus secundum præsentem iustitiā, quia in hoc iniustus valde esset reddendo malum pro bono. De bono autem secus est, quia ibi potest dare bonum ex liberalitate alicui nondum merito: hic autem dari pœnam nondum meritum divinæ repugnat iustitiæ. *ibi.* Cum Dei filius cum Abrahamo solus maneret recedentibus duobus Angelis in Sodomam tunc incipit ei secreta sua revelare, ne si coram Angelis ea diceret, non ut amico secreta sed ut vulgari homini ea, quæ iam multis nota erant, manifestare crederetur, quod enim coram duobus Abrahamo dictum foret, iam non secretum esse videretur.

Genes. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstravero tibi. *n. 2. Abul.* Non mandavit Deus Abraham quod immolaret filium suum prope domum suam, quia subito mandato Dei concepto antequam alia contraria subintraret cogitatio, facere potuisset facilis, sed in tanto spacio terræ perambulando multæ cogitationes contrariæ subintrarent quæ animum firmatum à recto proposito eradicarent, scilicet amor filialis, quia erat consolatio suæ senectutis,

2530

Gen. 18
num. 19.

2531

Gen. 18
num. 19.

2532

Gen. 22
num. 2.

negitatis, pietas innocentis, & martiris tristitia; sed quia potentissimus Dei miles erat, hæc omnia toleravit, & vincendo contempsit.

2533

Gen. 22
num. 2.

Et ad illud. Atque ibi offerres eum in holocaustum, numer. 2. sic ait Abulens. Hoc ad maiorem dorem materia erit, quia si mandasset eum iugulari solum, post patrem eius sepeliuisset eum, & aliquoties consolaretur sciens sepulchrum filii sui, sed holocaustum est, cum totum animal incenditur, & in cineres reducitur, sic ergo reducendus erat Isaac, & post, cineres eius, aura circumquaque dispergeret, ita quod pro eo nihil maneret, Tolle filium tuum. *Nec enim coram meo filia poterit apparere. Immolandi filium tuum mihi voluntatem, ego per actionem immolandi filium tuum tibi compensabo: neque enim tuum, sed meum in holocaustum pro mundi redemptione acceptabo.*

2534

Gen. 22
num. 9.
& 10.

Genes. 22. Pergebant ergo pariter, numer. 9. Abulens. exponens id, quod sequitur. Et venerunt ad locum, quem ostenderat ei Deus, numer. 10. sic ait. Quem est nunc ei Dominus, scilicet, desuper gloriolum igneum elevando, sive columnam ignis ibi. Pergebant ergo pariter. Non semel, sed iterum atque iterum pergeri paritas explicatur. Cuique duo pergerent simul numer. 6. Pergebant ergo pariter, numer. 9. Ac si non minus esset Isaac ex obedientia patris pergeret, ut mortem ferret, quam Abraham ex obedientia Dei, ut illi eam inferret.

2535

Gen. 22
nu. 17.

Genes. 22. Benedicam tibi & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in litore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum. numer. 17. Abulens. Dicit autem Rabbi Salomon quod filij Abraham comparantur stellis, quantum ad bonos, quia quando hostes essent, nullus eis nocere posset,

sicut nullus nocet stellis in sublimi positis, quando mali essent, comparantur arenæ, vel pulveri, qui ita conculcantur, ut omnihus, sicut pulvis, ibi. Possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, numer. 17. Dux enim, qui hostes impertat possideret, facile possit, ut hostes etiam magnitudinem intraret, hostesque suos penitus debellaret. Portas inimicorum possideret, qui illas in preibus ascerbat, ita clausas retineret, ut nullus illorum preibus ad invensu faciendo possit egredi, sed quilibet quasi foras ante Dominum sub illius domino, licet non dum in illius possessione, teneretur.

Genes. 23. Mortua est in civitate Arbecæ, quæ est Hebron in terra Chanaan: venitque Abraham ut plangeret, & fletum, tam numer. 2. Abulens. Fletus pertinet ad lacrymas, ex dolore plangere pertinet ad plorantes, ad solemnitatem. Sic agebat Abraham pro Sara vocatis aliquos, qui plangeret scirent, hæc quæ apparuit, quod Abraham magno honore, & sumptus fuit in funere Saræ, quia notabilis femina fuerat. ibi. Ergo Abraham non solum fleuit, sed etiam plangit Saram, magister lacrymæ fuit, eorum, qui amoris erga dilectam, vitam tantum in memoriam pro dilecta desuncta plangit, ut aram inquit.

Genes. 23. Audivit Dominus princeps Dei quæ apud nos in eis sepulchris nescitis sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit, quia non mori necesse est sepelias mortuum tuum, numer. 6. Abulens. Deus, constantem gratiam dederat Abraham, & ea gratia, quæ portatione sua dulsit, & omnium obsequiosus, quæ iungantur illi de diis habuit, & magnam reverentiam exhibebat, & tantum, quod totus populus in hunc seceret in domum, & principem. Princeps Dei præcipit nos id est, cui inter vos est, quilibet princeps datus a Deo, hunc honorem tibi dare de-

Xx bemus

2536

Gen. 23
num. 2.

2537

Gen. 23
num. 6.

debemus, scilicet quod in electis sepulchris sepelias mortuum tuum. *ibi.*

2538

Gen. 23
num. 6.

Et infra sic pergit Abulensis: Vocatur autem princeps Dei, quia iudices principes sunt, cum potestatem determinandi causas habeant; & erat à Deo, quia erat Abraham vitæ valde laudabilis, & videbant Hethæi quod Deus faceret mirabilia pro eo: & ideo quando aliqua causa valde dubia erat inter eos, recurrebant ad Abraham, ut per divinum oraculum de dubio responderet. *ibi.*

2539

Gen. 23
num. 6.

Deinde sic pergit Abulensis. Apparebat autem quod Abraham esset à Deo in multis dilectus. Primò quia Deus propter ipsum fecerat tantam virtutem, ut ipse cum trecentis, & decem octo viris suis deviceret quatuor potentissimos reges. Secundò quia Abraham habuit filium in senectute sua, quando vxor sua sterilis erat, ideo admirabantur, qui audiebant, & multi non credebant. Sic patet supra capit. 21. Quis auditurus crederet quod Sara lactaret filium? Tertio quia Deus multiplicabat substantiam Abraham, ita inestimabiliter; quod nulla humana prudentia in tantum multiplicare posset. Quarto & principaliter apparuit in eo virtus Dei, quia quando filium suum voluit immolare, tanta obedientia, Deus fecit, ut omnes gentes in circuitu cognoscerent famam eius, & crederent eum Dei familiarem. *ibi.*

2540

Audi nos domine. Ac si dicerent filij Heth, non tu à nobis beneficium petis: nos à te beneficium postulamus; ideo dicimus, Audi nos, quod enim sepulchrum vxori tuæ apud nos habere cupis, ubi monumentum erit debiti maritis: at nobis signum tuum erga nos eris amoris: non poteris enim non amare illos; inter quos dilectam tuam vis humare.

2541

Genes. 23. Audite me, & in-

tercedite pro me apud Ephron filium Seor: ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri. *numer. 8 & 9. Abulens.* Ephron erat cum alijs Hethæis congregatis quando Abraham ista petebat, sed non direxit petitionem suam principaliter ad Ephron, sed ad populum terræ, quia magis credebat preces totius populi valituras apud Ephronem, quam preces suas solùm. Vel fortè fecit hoc, ut daret honorem toti populo dirigendo sermonem ad eum, & non ad vnam personam singulariter. *ibi.* Sciebat enim Abrahamus, quod per communem deprecationem, id, quod desiderabat, à principe facilius obtineret, quam si ipse solus à principe illud humili oratione postularet.

Genes. 25. Deditque Abraham cuncta, quæ possederat Isaac: filijs autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio dum adhuc ipse viveret ad plagam Orientalem. *numer. 5. & 6. Abulens.* Abraham in spiritu cognovit, quod si Isaac maneret in eadem terra cum alijs, maxime rixæ sequeretur, quia alij inviderent Isaac, quia plura diviserat, invidia autem multis malis præbetur initium. Cum autem separati se non viderent, invidendi, nec magnitudinis locus non esset. *ibi.*

Et infra sic ait Abulensis. Vel quia Abraham Deo revelante cognovit, quod cultus Dæmonum solis successibus Abraham per Isaac minaturus erat, ideo divisit eos ab Isaac, ne posteritas aliorum posteritatem Isaac à Dei latia disturbaret. *ibi.* Dum adhuc viveret. *num. 6.* Dum adhuc viveret omnibus bonis se ipsum Abrahamus spoliavit, ut sic pauper omnibus spoliatus bonis, latius mereretur.

Genes. 25. Fuerunt autem dies vitæ

Gen. 23
num. 8.
& 9.2542
Gen 25
num. 5.
& 6.2543
Gen. 25
num. 5.
& 6.

2544

Gen. 25
num. 7.

vita Abraham centum septuaginta quinque anni. *Abul.* Isti anni ponuntur distincti in Hebræo, scilicet centum annis septuaginta anni, quinque anni. Et dicunt hoc, esse ad designandum, quod ita fuit Abraham a peccato mundus, quando fuit septuaginta annorum, sicut, quando fuit quinque, & ita, quando fuit centum, sicut quando fuit quinque, *ibi.* Si Abrahamus per tot annos vixisset, per dies vita eius supplicaret. Præsertim, cum vita eius sit adversitatibus plena fuerit, propter quæ dies pro annis, non autem anni pro diebus deberent computari. Certe quia tantus erat Abraham erga Deum amor, quo propter ipsum Deum omnia adversa sustinebat, ut præ amore annos adversitatis, non longos annos, sed dies esse breves reputaret.

2545
Gen. 25
num. 8.

Genes. 25. Et deficiens mortuus est in senectute bona, procretaque ætatis & plenus dierum, congregatusque est ad populum suum. *numer. 8. Abulens.* Id est ad Angelos, quia forte non erant tunc tot boni mortui, qui facerent populum. Et si dicatur contra, quia Abraham non ivit ad Angelos, quia usque ad passionem Iesu Christi nemo assumptus fuit ad societatem Angelorum. Responderi posset, quod licet non transiret ad Angelos secundum rem, transivit ad eos secundum ineffabilem spem. Vel potest dici, quod transijt ad societatem Angelorum, non secundum beatitudinem, quæ est in fruitione, sed secundum quietudinem ab omni pænali infestatione *ibi.*

2546
Gen. 25
num. 8.

Ad Angelorum frequentiam merito dicitur congregatus, qui enim vivus Angelos exceperat, mortuus ab Angelis excipi debuit, qui transcunt ad se ipsos Abrahamo hospitium, quod ille eis transcuntibus ad illum exhibuerat, gratitudinis gratia compensarent. Ergo ab Angelis in sinum, qui dicitur Abraham sinus, deductus est Abraham, cum pauper moreretur (omnia enim dum viveret fili-

lijs dederat) ut locum ibi pauperibus præpararet, ad quem Lazarus pauper ab Angelis deduceretur. Angeli enim, qui domum Abraham, dum hic in solo viveret, frequentabant; etiam postquam in calo cepit habitare, invasebant, ut tanto patriarcha quasi spectaculo, & in calo, & in solo fruerebatur.

Ex D. Dionysio Carthusiano.

Genes. 12. Surrexitque Abram vadens, & ultra progrediens ad meridiem, *numer. 9. Carthus.* Hoc est ad partem terræ Chanaan, respicientem Ægyptum, quæ est ad Meridiem respectu Iudææ. Non ex animi levitate tantus patriarcha, tam frequenter locum mutavit, sed ex divino instinctu, ut terram semini suo promissam circumspicere, & perpendere, gratias Deo ageret ampliores, *arti. 46.* Ultra progrediens. Postquam duo Abram exceperat, altaria: primum in convalle illustris, secundum inter Bethel, & Hai, quasi duas columnas statuens, primam dicatam fidei; secundam spei sacram, adhuc ultra edificaturus in monte à Deo sibi ostendendo, ut filium sibi dilectum in eo immolaret, quod altare, ut tertiam columnam erigeret, in eaque scribens. Ultra progrediens; eam amoris erga Deum fidem spemque superanti dedicaret.

Genes. 13. Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse & vxor eius, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo ad Australem plagam. *numer. 1. Carthus.* Per ascensum Abrabæ, & conjugis, ac domesticorum ipsius ab Ægypto ad plagam Australem significatur ascensio Christi, & fidelium eius ad Orientem lucis æternæ, ac patriam beatorum, in qua ferventissimus calor est solis iusti-

2547
Gen. 12
num. 9.

2548
Gen. 13
num. 1.

iustitiæ. art. 47.

Gen. 13
num. 1.

Dives valde Abram Christi ty-
pus in calum ascensuri ab Ægypto scande-
bat; adhuc tamen suos captivos secum li-
beros non ferebat, nec illis dona largieba-
tur; hac enim beneficia Christus Dominus
à se suis exhibenda reservabat, ut primus
esset, qui suos à captivitate liberaret, &
ipsis liberis dona daret.

2549

Gen. 13
num. 8.

Genes. 13. Dixit ergo Abram
ad Lot, ne quæso sit iurgium inter
me, & te, & inter pastores meos,
& pastores tuos; fratres enim sumus.
Ecce universa terra coram te est,
recede à me obsecro. Si ad sinistram
feris, ego dexteram tenebo; si tu
dexteram elegeris, ego ad sinistram
pergam. numer. 8. Carhus. Timuit
itaque Abram, ne ex occasione con-
tentionis pastorum luorum, etiam
inter eos oriretur contentio, quæ
inter domesticos tantò detestabili-
or est, quantò mutua pax eorum
est appetibilior. art. 47.

2550

Gen. 13
num. 9.

Et ad illud. Recede obsecro,
sic ait Carhus. Melius namque est sal-
va charitate, & pace, corporaliter
separari, & seorsim morari, quam
cum charitatis, & pacis detrimen-
to, simul, & corpore habitare. art.
47. Ecce universa terra coram te est.
num. 9. Non dixit; coram me est; immo
nec coram nobis est, sed, Coram te est,
ut nepotis sic argueret cupiditatem, quis-
pe qui solus humilem terram, non verò su-
blime calum inspiceret.

2551

Gen. 14
num. 13.

Genes. 14. Hic enim perige-
rant sædus cum Abram. n. 13, Car-
thu. Id est pactum amicitie secum
inierant. Vbi quaeri potest, cur vir
ille fidelis cum infidelibus illis pe-
pigerit pactum tale? Responderetur,
quòd ex quo inter illos demoraba-
tur, poterat in licitis, & honestis
cum ipsis contrahere sædus, præter-
tim quatenus hac occasione traher-
et eos ad cultum vnius Dei, quod
& forsitan antea fecit. art. 48.

2552

Hos ergo tres fratres, scilicet
Mambre, Schol, & Aner Amorhaeos in

suam societatem Abram, quos & amicos
sibi, & amicos Deo factis benevolè cum
illis agens, convocavit, ut hoc vernaculo
fratrum humanitas, innumeros adver-
sarios, nulla inter se unitos charitate, faci-
le debellaret.

Gen. 14
num. 13.

Genes. 14. Et divisit socijs,

2553

Gen. 14
num. 15.

irruit super eos. nocte: percussitque
eos, & persecutus est eos usque Ho-
ba & Phænidem, quæ est ad levam
Damaſci. num. 15. Carhus. Divisus
socijs id est Vernaculis suis in tres
turmas partitis, ut ex tribus locis
hostes invaderet. Sic & Gedeon
trecentos viros suos divisit in toti-
dem partes. artic. 48. Divisos corpo-
ribus, at animis unitos tres duces fratres
sub tribus militia signis contra hostes ir-
ruere fecit, ut adversarios, & corporibus,
& animis separatos facilius posset su-
perare.

Genes. 14. At verò Melchiledech

2554

Gen. 14
num. 18.

& 19.

rex Salem, præferens panem, & vi-
num (erat enim sacerdos Dei altis-
simi) benedixit ei, & ait, Bene-
dictus Abram Deo excelso. numer.
18, & 19. Panem & vinum. Carhu.
Protulit panem, & vinum ad effe-
rendum Domino prægratiarum ac-
tione de victoria Abrahæ concessa.
art. 48. Regale certè, & sacerdotale con-
vivium, quod Eucharisticum præfigura-
bat, cuius convectores esse debent, non
victi, sed victores.

Genes. 15. His itaque transac-

2555

Gen 15
num. 1.

tis, factus est sermo Domini ad A-
bram per visionem dicens, Noli ti-
mere Abram; ego protector tuus
sum, & merces tua magna nimis.
num. 1. Carhus. Qui in terra aliena
habitavit, ut peregrinus, victis tot
regibus, poterat formidare, ne im-
pugnaretur à successoribus, & pro-
pinquis regum illorum: atque ut ali-
qui dicunt, verebatur, ne grandis il-
la victoria, qua vicit quatuor re-
ges, esset tota merces suæ iustitiæ.
arti. 50.

Non placet tamen hac secunda ratio
Carthusiano, unde sic ait, Sed non ap-
paret

2556

Gen. 15
num. 1. apparet quod vir tantæ illuminationis putaverit temporalem, & exteriorẽ illum triumphum, esse cõdignum, & sufficiens præmium actuum meritoriorum; Abram autem ex multis revelationibus scivit se esse in statu salutis. Ego protector tuus contra visibiles; invisibiles hostes tuos, ut ad mortale peccatum induci non possis, vel si inductus fueris, tamen finaliter non peribis. *art. 50.*

2557 *Exponens autem illud.* Ego protector tuus, sic ait Carthus. Deus protector est omnium in se sperantium, ac diligentium eum. Indignit autem Abram protectione divinã præcipuè, quoniam in medio idololatrarum, ac pessimorum tunc morabatur, ne eum perverſis illis perverteretur. *art. 50.* Noli timere. Timebat enim Abram, ne victor de hostibus à vana gloria vinceretur; si de triumpho obitio vanæ, non ipsum Deo attribuens, gloriaretur.

2558 *Genes. 15.* Dixitque Abram, Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Bilezer. *num. 2.* Carthuf. Tamquam diceret: Quid est quod promittis mihi illa bona futura quàm maxima, qui non confers mihi bonum multò minus, ac temporale, videlicet prolem, pro qua toties oro, & quam ardentè desidero. *art. 50.*

2559 *Et in sensu spiritali sic ait Carthusianus.* Vir fidelis per Abram designatus divini amoris ardore, succensus, & fraternæ salutis zelo transverberatus, propria salute nequaquam contentus est, & quiquid sibi pro præmio desuper promittatur, non conquiescit, nisi & alios verbo, aut oratione, bonæque vitæ exemplis, ac meritis trahat ad creatorem; & quasi spiritaliter pariat Christo: quod dum se arbitrat non facere, conqueritur. *art. 51.* Domine, quid dabis mihi? *n. 2. For-*

assis hoc dicebat non dubitando, sed affirmando, sola namque divina merces, quam Dominus illi promittebat, poterat, Quid nominari, nihil enim temporale, Quid, potest appellari; unde dicebat Christus. *Joan. 16.* Usque modò non petistis quidquam in nomine meo. *n. 24.*

Genes. 17. Apparuit ei Dominus; dixitque ad eum, Ego Dominus omnipotens: ambula coram me & esto perfectus. *num. 1.* Carthuf. Ambula coram me, idest secundum beneplacitum meum vive, ut conversatio tua per approbationem inspicatur à me. Vnde alia translatio habet: Complace coram me. Vel Ambula coram me idest tam reverenter, & timorè conversare in meo conspectu, ac si iugiter cerneret me præsentem, hoc est, ubique, & semper cogita me præsentem, & omnia intuentem, & iuxta exigentiam considerationis istius habete coram me. *art. 54.*

Et exponens illud. Et esto perfectus, *num. 1.* sic ait Carthusianus. Pro ut perfectio viatoribus competere potest, quæ perfectio potissimè sita est in actu charitatis divinæ, ut scilicet Deus toto corde sinceriter diligatur, omni inordinata affectione circa creatura excluda, quatenus homo nec se ipsum, nec aliud quoddamque creatum diligat, nisi in Deo & secundum Deum. *art. 54.* Ambula coram me. *n. 1.* Adeo enim gratum spectaculum Abram propter desiderium perfectionis, quod habebat, divinis oculis offerebat; ut illud semper Dominus coram se habere vellet; idcirco post Abram ambulantiem, ut tam grato frueretur spectaculo, ambularet.

Genes. 18. Cùmque elevarset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui; & adoravit in terram. *num. 2.* Carthusianus. Id est tres Angeli in speciebus. *xx 3.*

Joan. 16.
num. 24.

2560

Gen. 17
num. 1.

2561

Gen. 17
num. 1.

2562

Gen. 18
num. 2.

ei habitusque virili. Stantes prope eum, idest non remotè ab eo. Septuaginta transtulerunt. Propter eum quoniam propter eum venerunt. Denique cum esset tanta devotione hospitalitati intentus, meruit pro hominibus Angelos Sanctos suscipere. Origenes utitur litera tali. Stantes super eum, & dicit quod scriptura sic loquitur ad insinuandum præcipua merita Abraham, cui Angeli spiritaliter propinquissimi erant; eo quod ipse vitam Angelis quamplacitissimam duceret. *art. 57.* Stantes prope eum. *n. 2.* Namque prope hominem illum in terra sedentem stare gaudebant, quem progenitorem Filij Dei hominis futuri, ad cuius presentiam in calo sedentis consueverant stare, prævidebant. Vel foris obsequium illis a viro illo præstandum, dum coram illis ad mensam stare, anticipato obsequio coram eo stantes persolvebant.

Genf. 18. Requielsco sub arbore. Ponamque buccellam panis, & confortetur cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis, ad servum vestrum: qui dixerunt, Fac ut locutus es, *n. 4. & 5.* *Carth.* Arbor verò hæc, quercus fuit. Nam alia translatio habet; Apparuit Deus Abraham ad quercum Mambre. Origenes etiam utitur litera tali, Declina ad puerum tuum, & refrigera te sub arbore. De hac arbore in scholastica recitatur historia: Habitavit circa quercum, cuius radices adhuc apparent, quam Iesephus proprio nomine expressit, dicendo; Habita- vit Abraham circa ilicem, quæ vocatur Agygo. Arborque illa secundum Hieronymum usque ad tempus Theodosij imperatoris duravit, & ex ea porta perhibetur, quæ nunc est, quæ quamvis sit arida, tamen medicinalis existit, de qua qui tulerit lecum, non se ei infundit venenum. Hæc in præfata historia. *art. 57.*

Et alibi sic pat Carth. Arbor est Crux Christi. *art. 58.* Et ad illud, Po-

namque buccellam panis &c. *sc. ait.* Idest hostiam sacram altaris propo- nam, & sumam, & confortate cor vestrum idest, mecum cenare ac deliciarum digneris, qui protestaris, Deliciae meæ esse cum filiis hominū. Itemque; Si quis aperuerit mihi, cenabo cum illo. Huic petitioni libenter Dominus acquiescit, Fac inquis, sicut locutus es. *art. 58.* Cor vestrum. *n. 5.* Ita enim hos tres hospites concordare esse indicabat, ac si non tria corda, sed omnes cor unum sibi ipsis vendicare arbitrareretur.

Genf. 18. Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei, Accelera, tria lata similæ commisce & fac subcinericios panes. *n. 6.* *Carth.* Tria lata similæ sunt, fides, spes, charitas, per quas Dominus nobis mensurat aliarum incrementa virtutum; & retributionem beatam in patria. Quantò enim in his tribus virtutibus magis proficimus, tantò maiora aliarum gratiarum charismata, abundantioreque gloriam in cælis à Deo participamus. *art. 58.*

Et exponens illud. Et fac subcinericios panes. *sc. ait Carth.* Nonne Abraham habebat in domo panes sufficientes? Respondendum, quòd utique, sed voluit tam venerandis hospitibus recentia, ac specialia proponere fercula, idcirco in scholastica refertur historia; Paravit eis encænia, idest peregrina, pretiosaque fercula. *art. 57.* Qui buccellam panis promiserat, panes plures subcinericios iubet parari, non solum, ut plura, quam promiserat, erogaret, sed ut particulam quamlibet Eucharistici panis in plures integrosque panes posse dividi, in quorum quolibet Dei Filius panis vivus suscipere humanitatis nostra igne coctus amoris, absconditus latere decreverat, iam tunc præsignificaret.

Genf. 18. Dixitque Dominus Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum. *n. 17.* *Et amfra.* Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis, & domui

*Prov. 8
Apo. 3.*

2565

*Gen. 18
num. 6.*

2566

*Gen. 18
num. 6.*

2563

*Gen. 18
num. 4.
& 5.*

2564

*Gen. 18
num. 5.*

2567

*Gen. 18
nu 17.
& 19.*

domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant iudiciū, & iustitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum, n. 19. *Carthu.* Quam perfectus fuerit Dei amore constat ex eo, quod sobolem suam atque familiam tā sollicitē induxit ad Dei cultum: Nam tantō quisquē Dei amore perfectior perhibetur, quāto plures ad ipsum convertit. *art. 57.* *Munificus sanē Dominus oblatum meriti cuiusque solet beneficio compensare: in hoc tamen eventu munificentiam suam ita erga Abrahamum declaravit, ut futuri meriti compensationem præsentī beneficio revelationis secretorum anticiparet.*

2568

Gen. 18

nu. 22.

& 23.

Genes. 18. Converteruntque se inde, & abierunt Sodomam: Abraham verō adhuc stabat corā Domino, & appropinquans ait, Numquid perdes iustum cum impijs? n. 22. & 23. *Carthu.* Ex charitate enim condoluisti instāti periculo Sodomorum. Et quoniam charitas est vis vivifica, ex interiori charitatis motu, seu affectione etiā corporaliter univit se Domino; appropinquando ad eum, ad ostendendum suæ charitatis affectum, tam ad ipsum Dominum, quā ad proximos. *art. 57.* *Cū duo Angeli Sodomā abirent, Dei Filius cum Abrahamo mansisse refertur, quia nec ad puniendos impuros pura Virginitas futurus Filius voluit ad civitatem impuram appropinquare.*

2569

Gen. 18

nu. 25.

n. Genes. 18. Abiit à te, ut rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius: nō est hoc tuum, qui iudicas omnem terram: nequaquam facies iudiciū hoc. n. 25. *Carthu.* Sanctissimus iste patriarcha ex abundantia cordis sublocutus est, & ex ferventissimo cordis affectu fiducialiter ista effatus est, atque præ nimia suæ pietatis cōpassione, quasi argumentando hæc protulit, quasi nīpens convincere Deum. *art. 57.* *Nemineris, nec sibi Abrahamus impertunus pro impijs, apud*

Dei filium patronus videatur. Gauderet namque Dei Filius adversus impios deponere rigorem; quippe qui pro peccatoribus convertendis, decreverat sibi assumendum, effundere cruorem.

Genes. 21. Crevit igitur puer, & ablactatus est: fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis eius. n. 8. *Carthu.* Fecitque Abraham grande convivium suis domesticis, vicinis, & amicis; in die ablactationis eius; videlicet Isaac, qui in die illa puer primò accessit ad mensam patris, & quia ex tunc puer tanti roboris fuit, quodd maior spēs apparebat de eius perduratiōe in vita. *art. 62.* *Convivium Abrahæ Eucharisticum portendebat, in quo divinus Parens & Filio suo dilecto, & amicis suis Apostolis, immo & fidelibus suis ambrosiam carnis & nectār sanguinis Christi exhibiturus erat.*

Genes. 22. Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum, Abraham, Abraham. At ille respondit, Adsum. n. 1. *Carthu.* Repetitio nominis, iudiciū est amoris ac familiaritatis, atque excitandæ attentionis. Circa quod loquitur Origenes. Vir iste prius vocabatur Abram, & nusquam legitur quodd hoc nomine vocaverit eum Deus, aut dixerit ad eum, Abram. Non enim vocandus fuit à Deo nomine delendo, sed nomine, quod ipse Deus donavit. *art. 63.* *Bis eum vocat, ut qui, & corporis, & mentis auditu voluerit auscultari; optaretque quodd patriarcha ad implendum præceptum non solum corpore per effectum actionis, sed & mente per affectum dilectionis properaret.*

Genes. 22. Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filiū suum; ipse verò portabat in manibus ignem, & gladium. n. 6. *Carthu.* Hoc fuit præfiguratio evidēs, quodd Deo Patre volente, vigenitus filius suus proprijs humeris crucem baiulavit, usque ad supplicij sui locum. *art. 64.* *Et expendens illud. Ipse verò*

Xx 4

porta-

2570

Gen. 21

num. 8.

2571

Gen. 22

num. 1.

2572

Gen. 22

num. 6.

portabat &c. n. 6. sic ait *Caribu*. Per ignem ardor amoris, per gladium, rigor iustitiæ datur intelligi. Itaque Pater æternus portavit in manibus, hoc est in omnipotentia, & efficacia sua habebat tantam ad homines charitatem, tantum quoque iustitiæ zelum cōtra eorū iniquitates, quod vni genitum suum dedit ad patiendū, ut nec genus periret humanum, nec peccatum maneret inultum. art. 64.

2573

Gen. 22
num. 6.

Certè non tantum ponderis sibi assumpsisse videtur Abrahamus, quantum filio tradiderat tantumque; siquidem minus gladius, & ignis, quàm ligna ad hominem comburendum, & quæ ad ipsum in cineres redigendum sufficerent, sibi ponderis vendicarent. Cur igitur non potius gladium & ignem dedit filio? cur non ipse ligna potius asportavit? ne præceptū Domini velle videretur mutare. Si enim sic onera divideret, cederet, velle se potius à filio gladio ingulari, igneque accendi, quàm velle à se filium esse periri, rogeque crimari prætorum cū hoc amor ipsius ergo filium postulat.

2574

Gen. 23
num. 2.

Genes. 23. Vni tunc Abraham, ut plangeret, & fletet eam. n. 2. *Caribu*. Id est, ut meste & corpore de eius morte lamentaretur, quam tamen singulariter, & succere dixit. art. 65. Duplex genus lugendi explicatur, quia Abrahamus per animæ suæ dolorem in Sara defuncta Sara animæ recedentis absentiam; & per corporis sui dolorem, Sara corporis remanentis præsentiam contemplabat: ac proinde luctum duplicabat.

2575

Gen. 23
num. 6.

Genes. 23. Audi nos Domine, princeps Dei es apud nos: in tuis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum, nullusque te prohibere poterit, quin in monumento eius sepeliās mortuum tuum. n. 6. *Caribu*. Ex cūrialitate vocabant Abraham dominum, quia vir magnus, potens, dives, ac sapiens erat. Ideo addiderunt, Princeps Dei es apud nos. Alia litera habet: Rex Dei es, id est vir principalis; ob tuam sapientiam & virtutem, quasi regio dignus hono-

re, quem tanquam principem honoramus, & cuius prudentia informamur. art. 65. *Non princeps hominis, sed Dei princeps Abrahamus filij Hebræi esse videbatur, tanta enim erat in Abrahamo iustitia rectitudo, ut non ab homine rege, sed à Deo princeps gentis esse putaretur.*

2576

Gen. 24
num. 4.

Genes. 24. Ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac. n. 4. *Caribu*. Cur Abraham istud præcepit? Respondetur, quia sciebat quanta bona Deus promiserat filio suo Isaac, ac posteris eius. Quorum bonorum Abraham affectavit suā cognationem participem fieri magis quàm alienos. art. 66. *Uter inter filium, & uxorem duplex unio duplicaret amorem, cognationis scilicet, & contractionis.*

2577

Gen. 24
num. 12.

Genes. 24. Domine Deus Domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham. n. 12. *Caribu*. Nam Deus omnium erat, tantò specialius Deus Abraham, quāto gratiosus habuit se circa eum, & quāto ipse Abraham devotius coluit Deū. art. 66. Domine Deus, Agnosce hic servus Abraham, dum dicit, Domine, potentiam: dum autem ait, Deus, benevolentiam, quibus valeret, & vellet beneficium, quod petebat Abrahamo, cuius esse Dominus, & Deus gloriabatur: exhibere.

2578

2 Esdra
9. num. 7.
& 8.

2 Esdra 9. Tu ipse Domine Deus qui tregisti Abram, & eduxisti eum de igne Chaldæorum, & posuisti nomen eius Abraham. Et invenisti cor eius fidele coram te: & percussisti eum eo fædus, ut dares ei terram Chanaan, Hethæi &c. n. 7. & 8. *Caribu*. Invenisti cor eius fidele coram te, quia in adversis, & in prosperis tibi constanter adhæsit, & fuit in fide præcipuus, qui contra spem in spem credidit. art. 9. In corde namque Abrahami, quasi in theatro quodam, sicut Dominus pulchras figuras inveniebat, quæ virtutes intuebatur, quarum spectacula

2575 *culo divinos oculos referebat.*
 2579 *Luc. 16. Pater Abraham miseretis efficit & mittit Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua, ut refrigeret tibi linguam meam, quia crucior in hac flamma.* n. 24. *Carthus.*
 Patrem vocat eum, cuius virtutes imitari neglexit, propter quod indignus fuit cum patre vocare, quavis carnalem ab eo sumpsisset originem. Itaque si dives esse in pauperes pius, & liberalis, & hospitalis fuisset; Abraham retē patrem vocasset. *art. 99. Abraham patrem, at nō suum patrem nominabat, quia licet de genere Abrahami descenderet, cū illius nō existeret imitator, quāvis pēsus in tormentis, indignum se, qui tantum virum, suum diceret patrem, iudicabat.*

Ex Caietano Cardinali.

2580 *Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abram: Egredeere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstravero tibi.* n. 1. *Caiet.*
 Iuxta Hebræum habetur nomen Tetragrammaton, cura, siquidē Abræ attribuitur fontis essendi, vique adeo, quod allocutus fuit ipsum Abram. Modus alloquendi non est scriptus hic, sed à Stephano Actū 7. manifestatus, dicendo, Deus gloriæ apparuit patri nostro Abræ; In forma ergo gloriosa dormienti Abræ apparuit Deus, ibi. *In forma gloriosa Dei Filius Abræ voluit apparere à celesti patria peregrinus, ut Abram se ipsam à terrena patria iussu Dei peregrinum non inglorium, sed gloriosum fore speraret, & tanta gloria spe, bono animo tamquam peregrinus exularet.*

2581 *Gen. 12. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei, Semini tuo dabo terram hanc. Qui ænificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei, & invocavit ibi nomen eius.* n. 7. *Caiet.* Pat enim fuit, ut obedi-

enti Abræ primæ apparitioni, secundo apparet. ibi. *Altare Domino, quod apparuerat ei, edificasse narratur, nempe Deo Filio, ut qui præciseret ipsum ad altare iterum, atque iterum descensurum, ut vel sic accensum desiderium, quo iam tunc flagrabat, ponens se in Eucharistica ara per frequentes apparitiones in altare illo, temperaret.*

Gen. 14. Hi enim pepigerant fœdus cum Abram. n. 13. *Caiet.* Hinc apparet quod Abram iam inclitus erat: utpote fœderatus cum principibus Amorhæis. ibi. *Non dicitur quod Abram cum his tribus fratribus Mambræ, Schol. & Aner fœdus inierit; sed quod hi tres principes cum eo fœdus pepigerant, ut eos ab Abram, non verò ab eis Abram, amicitia societatem postulasse credatur. Tanta enim erat inter principes extraneos desfortitudine Abra peregrini principis existimatio, ut omnes cum eo fœdus inire procurarent.*

Gen. 14. Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem, & octo: & persecutus est eos usque Dan. n. 14. *Caiet.* Causa belli suscepti ab Abram adversus Assyrios explatur: sed magis in Hebræo. Nam significatur non qualitercumque captus, sed in præda: ita quod peregrinus habitator Sodomæ (non pugillator, non civis) abductus est in prædam. Numeravit expeditos vernaculos suos. Iuxta Hebræum habetur. Et armavit vscitos suos natos domus suæ trecentos, & decem, & octo. Non supputavit Moyses nisi viros, qui erant usus continuo Abræ: manifestando quod non erant alienigenæ, sed nati ex familia ipsius Abræ. Patet, quod magna valde erat Abræ familia: habens præter hos senes, parvulos, mulieres, ineptos ad bellum. ibi.

Impatiens mora, ubi primum audit fratrem suum principem à patria peregrinum à regibus, adversus quos minime

2582
Gen. 14
nu. 13.

2583
Gen. 14
nu. 14.

2584
Gen. 14
nu. 14.

nimé pugnauerat iniuste esse capiti; ven-
naculo bello aptas ea celeritate armavit,
qua numeravit: ut fratrem suum, quem
maximé diligebat, ab iniusta captivitate,
nulla interposita mora, superatis tyrannis
liberaret.

2585

Genes. 14. Levo manum meam
ad Dominum Deum excelsum pos-
sessorem cæli, & terræ, quod à filo
subtegmînis vsque ad corrigiam cal-
ligæ non accipiam ex omnibus, quæ
tua sunt, ne dicas, Ego ditavi Abrâ,
n. 22. & 23. *Caiet.* Profitetur itaque
Abram coram regibus fidem suam
erga cultum vniûs solius Dei, tum
verbis istis, tum factis narrando pri-
mum, quod vovit Deo, se non accep-
turum quicquam rerum, & hoc pro
gloria Dei: ut scilicet opulentia eius
Deo attribuaturnon hominibus. Di-
cendo itaq; Levavi manum meam,
dicasse se ipsum Deo, vovisse se Deo
commemoratur. Et à rebus minimis,
filio, & corrigia cuncta comprehendit.
Et dicendo, Ne dicas ego ditavi A-
bram, causam voti insinuat fuisse, ut
releretur Deo gloria quod Abram
fuerit dives. *ibi.* Non ad te sed ad Deum
possessorem cæli, & terra extendam manum
meam, à quo proinde accipiam celestia, &
terrena, si me facere voluerit ditorem.

2586

Genes. 14. Excepitis his, quæ
comederunt iuvenes, & partibus vi-
rorum, qui venerunt mecum Aner,
Eschol, & Membre, isti accipient par-
tes suas. n. 24. *Caiet.* Occurrit quæ-
ritio, quare non excepit etiam decimam
datam Melchisedech? Solutio est quia
decimam dedit de omnibus suis, non
aliorum; præter bona siquidem di-
recta in Pentapoli, accepit Abram
alia bona Assyriorum regum, qui fu-
gerant; & de illis Abram dedit de-
cimam. *ibi.* Optimus imperator, qui tri-
bus sibi confederatis ducibus spolia in bello
paria dividere æquum iudicabat, cum sibi
de spolijs nihil assumeret. Etenim illi om-
nium spoliarum loco princeps Loth erep-
tus, quem præ omnibus amabat, & sui
amoris trophæum afferebat.

Gen. 14
nu. 24.

Genes. 15. Noli timere Abram,
ego pro te & deus tuus sum, & merces
tua magna nimis. n. 15. *Caiet.* Rectius
iuxta Hebræum habetur: Non ti-
mebis Abram, ego scutum tibi, mer-
ces tua maiea valde. Rationem ti-
mendî Abram habebat: quia contra
reges Assyrios insurrexerat, qui erant
potentes ad redeundum in Pentapo-
lim, & opprimendum Hebron, &
omnem terram Chanaan: ut testan-
tur prius gesta ab eisdem. Et propte-
rea Deus imprimis tollit ab eorum
timore prædicendo illi non evenitu-
rum illi malum, quod timet: quia
defensionem Abræ suscepit in se ip-
so tamquam semen Abræ, ad rejici-
endum omnes adversus Abram sa-
gittas. *ibi.*

Deinde sic pergit Caiet. Hæc
metaphora sufficit ad reddendum
Abram tutum, ut securus habitaret
in terra Chanaan. Timor enim talis
trahebat eum ad migrandum inde
in remotiorem regionem. Nec con-
tenta divina est benignitas hoc do-
no servante à malis, sed protulit al-
terum conferens bona, dicendo
Merces tua multa valde. *ibi.* Non se
promittit Deus futurum Abræ gladium,
sed scutum, neque enim Deus vult, ut quis
que suorum, ipso Deo viator tamquam of-
fensionis, sed defensionis instrumento.

Gen. 15. Scito prævolens quod
peregrinum futurum sit semen tuum
in terra non sua: & subijcient eos
servituti & affligent quadringentis
annis. n. 13. *Caiet.* Non ad afflictio-
nem, nec ad servitutem, quæ ut qua-
litates inter peregrinandum incidē-
tes, quandoque interpositæ sunt:
sed ad peregrinationem refertur hoc
tempus. Nam quod ducentis, & de-
cem cunctatim annis Israelitæ fue-
runt in Ægypto, ex scriptura hac ha-
betur. Facile enim patet, quod à
nativitate Isaac (Quod est semen
Abrahæ, de quo semine est hic ser-
mo) vsque ad exitum de Ægypto sup-
putantur quadringenti anni: ut
hæc

2587

Gen. 15
num. 1.

2588

Gen. 15
num. 1.

2589

Gen. 15
nu. 13.

hæc litera sonat. *ibi.*

2590
Gen. 15
num. 13.
Postea sic progreditur Caiet. dicta sic probans. Nam si supra sexaginta annos Isaac, quando genuit Iacob, addantur centum triginta anni, quos nactus erat Iacob quando ingressus est Ægyptum; summantur quadraginta anni, cum illis ducentis decē, quibus perseveraverunt in Ægypto. Non ergo plures, vel pauciores supputandi sunt anni moræ in Ægypto; quia nec plures, nec pauciores exiguntur ad integrandum numerum supra centum nonaginta, quos sacra scriptura clare tradit. *ibi.*

2591
Gen. 15
num. 13.
Si semen Abra peregrinum futurum esse Deus pronuntiabat, quare addit, in terra non sua? superfluum hoc additum aliquis reputabit. At immerito, potest enim calicivis & in terra sua esse peregrinus: & mundi civis in terra non sua non peregrinus reputari; dum ille pro cælo natale despiciat solū; hic pro calo quodlibet, quasi natale solum amat.

2592
Gen. 17
num. 1.
Genes. 17. Apparuit ei Dominus; dixitque ad eum, ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus. *n. 1. Caiet.* Est sensus, Proface in studio, ac actionibus tuis tamquam ambulans ante oculos meos. Nullum maius frænum, nulla efficacior ratio componendi gestus, motus, verba, actionesque hominis apparet, quam ambulare ante faciem principis. Et fructus huiusmodi profectus apte subditur. Et eris perfectus. Huiusmodi enim ambulatio ducit hominē ad perfectionem. *ibi.* Ne in via perfectionis, hostes formidare omnipotentiam suam Dominus Abram declaravit, qua ipse, Dominus, Ise Abram cum eo quasi cum socio ambularet, facit omnes illius in via adversarios superaret.

2593
Gen. 17
n. 2. 3.
4. 16.
& 17.
Genes. 17. Ponamque fædus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis. Cecidit Abram pronus in faciem. Dixitque ei Deus. Ego sum, & ponam pactum meum tecum, erisque pater multarum gen-

tium. *n. 2. 3. 4. Et infra.* Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Cecidit Abram in faciem suam, & risit, in corde suo dicens, Putas ne centenatio nasceretur filius? & Sara nonagenaria pariet? *num. 16. & 17.*

2594
Caiet. exponens utrumque locum ad illud. Dixitque ei Deus &c. *sic ait.* Iuxta Hebræum habetur, Et locutus est cum eo Eloim dicendo. Quoniā de iustitiæ distributiæ actionibus futurus est sermo (videlicet de distributione terrarum, & generis Abram, & dono circumcisionis, quo semen Abram præferretur reliquis nationibus) ideo sub nomine iudicis Deus describitur. Nec vacat quod dicitur, cum eo: sed insinuat familiare colloquium. Et quoniam durate hoc colloquio Abram iterum cecidit super faciem suam, intelligendum reliquit Moyses ex pronomine cum eo, quod Abram surrexit mandante Deo, ut Deus cum eo loqueretur. *In hoc loco.* Quoties Abram, ut se Dei servum significaret, ad pedes, se ipsum Dei sibi in hominis figura apparentis, proyciebat, toties Deus, ut ipsum sibi amicū indicaret, extensa manu elevabat, istoque benevolentia actū se Abre amicū ostendebat.

2595
Genes 17. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tā vernaculus, quam emptitius, circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra. *n. 12. Caiet.* Tempus circumcidendi, quod ab initio decernitur. Et ratio. Qui die creatur, quia ante octavum diem nimis tener infans, valde læderetur dolore circumcisiōis: post octavum diem verius duritie tendens, plus doloris sentiret. *ibi.* Durum præceptum clementiā Domini lenire voluit, ideo statim, in qua esset implendum, eam designavit, qua infans minimū vulneris dolorem

lorem pateretur.

2596
Gen. 18. Cucurrit in occursum
eorum de ostio tabernaculi sui, &
adoravit in terram. n. 2. *Calet.* Veri-
tus enim Abraham, ne viri illi via
incederent publica, & sic apud ipsū
non hospitarentur, cucurrit ad eos
& magna veneratione honoravit il-
los signo prostrationis in terrā. Cre-
dimus huiusmodi honorem tunc tē-
poris solitum fuisse exhiberi magna-
tibus. ibi. Et adoravit. num. 2. Quid
ngis o Patriarcha, pauperes peregrinos ado-
ras? ita sanē illos enim implebat viato-
res, ut mundi, & mandatarum opum con-
tēptores, ac proinde illorum quēlibet ita
quam Deum adorabat, quia quilibet opes
contemnendo Deitatem in se habere de-
clarabit.

2597
Gen. 18. Et dixit, Domine, si
inveni gratiam in oculis tuis, ne trā-
seas servum tuum. n. 3. *Calet.* Quo-
niam nunquam eos viderat, accen-
sus hospitalitatis amore, rogat citati-
do imprimis novitatem beneficii,
dicens, si nūc inveni gratiam in o-
culis tuis. ibi. Ex beneficio visionis, qua
Abrahamus ab Angelis amabili intuitu
se visum experiebatur, ab illis beneficium
exposcebat scilicet ne cum, quasi hospitium
se eis oblatum desipientes transirent,
sed apud eum pransi remanerent, obse-
quium enim, quod peregrinis munificus
offerebat, beneficium ab illis sibi revocatum
vindicabat.

2598
Gen. 18. Afferam praxillum
aquae, & laventur pedes vestri, & re-
quiescite sub arbore. n. 4. *Calet.* Ab-
raham porrexit unū, officia verō hos-
pitalitatis offert omnibus, & pro-
pterea non dicit, pedes tui, sed Pedes
vestri: & in omnibus adionēis offi-
cijs pluraliter loquitur, ibi. Et ventu-
rum ad unum dirigit, Si inveni gratia
in oculis tuis, n. 3. Omnibus tamen of-
fers operationem, Laventur pedes ves-
tri. n. 4. ut maior in efficacia operis,
quam in eloquentia oris Abraham liberali-
tas esse ostenderetur. Quod uni offerebat,
omnibus exhibebat.

Gen. 18. Ipse verō stabat iux-
ta eos sub arbore. n. 8. *Calet.* Iuxta
Hebræum habetur, Et ipse stans so-
pra eos sub arbore. Hoc est super-
intendens eis: Assistebat siquidem
coram eis tum humanitatis, tum of-
ficij gratia. ibi. Non cum illis ad men-
sam sedens, sed stans iuxta illos ad men-
sam sedentes Abrahamus ostenditur, non
salum quia ipse iam prandium sumperat,
& sicutum vellet spūsum quē infero-
videretur, sed quia se indignum iudica-
bat qui cum viris angelicam prae-
ferentibus puritatem ad mensam sedens
manducaret.

Gen. 18. Descendam, & vide-
bo, utrum clamorem, qui venit ad
me opere compleverint, an non est
ita, ut sciam, n. 21. *Calet.* Humano
more loquitur Deus. Hic enim de-
bet esse fractus inquisitionis, hāc
debet esse intentio inquisitoris, ut
si non invenierit esse, sufficit ei
scire: & non velit honoris gratia ad
monstrandum quod non frustra in-
quisierit, ad quā tuendam aucto-
ritatem vexari subditos. ibi. Hec
Deus Abrahamo dicebat, ut cum exemplo
doceat non facile fama credere, sed de
defectibus sibi subditorum per se ipsum in-
quirere: non de defectu phronēdis, sed scien-
di, an fama falsa sit, vel si vera, nūc possit
defectus, adhuc non completos emendare;
et non nisi iam impletos, quasi in vitas
condemnare, & arguere quod est

Gen. 18. Respondensque A-
braham ait, quia sciel deus te quā-
ad Dominum meum clamavi, & peccatis
& cinis. n. 27. *Calet.* In voce hoc
eccho genio Moyses hominē angel-
icū loquentem nomine Tetragra-
maton Abraham vocem in manu
eundem, Dominum, ille a supremo
nomine Dei; iste a dominio spiritus
Abrahæ: sonat enim pro singulari
Domini mi. Obsecratque, & si-
licet supplicat, huiusmodi
nomen congruēbat. ibi. Dum vocor
Dominum suum Abrahamus sepe, ac sapi-
us Deum appellabat, de singulari ad indivi-

2599
Gen. 18
num. 8.

2600
Gen. 18
num. 21.

2601
Gen. 18
num. 27.

2602
Gen. 18
num. 27.

2603
Gen. 18
num. 27.

lissima

lissima servitutis gloriabatur, ac si solus in orbe servus tanti Domini esse ostenderetur: vel ad facienda omnia, quæ innumeris servis Dominus efficienda præcipere vellet, ipse unus quasi foret Domini servus: vel instar omnium in obsequio Domini fore, se paratum esse demonstraret.

2602 Gen. 20. Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixit ad eam, Hanc misericordiam facies mecum, in omni loco ad quem ingreditur, dices quod frater tuus sim. n.

Gen. 20
num. 13.

13. Caiet. Manifestavit Abraham causam peregrinationis suæ fuisse Angelos Dei: ut crederet Abimelech quod non profugus, non levis, non inopia actus patriam, paternamque domum reliquerit, & vagatur errando; sed mandato divino. ibi.

2603: Peregrinationem de mandato Dei susceptam per Angelos à Deo missos forsitan illarum regionum in quibus Abrahamus peregrinus erat futurus, illarumque gentes divinum cultum edocuerunt, sibi imperatam regi declarabat, ut sic ipsum regem ad interrogandum ipsum de Deo suo, cuius amore se peregrinum fatebatur, invitaret, divinumque & regi & sibi subditis Dei veri cultum predicaret.

2604 Gen. 22. Tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum, Abraham, Abraham. At ille respondit, adsum. n. 1. Caiet. Et nominatur Deus Bloim ad insinuandum, quod non crudeliter, nec iniuste, sed secundum divini iudicii rationem, non alligatam humanæ pietatis regulis, tentationem hanc exercuit Abraham. ibi. Tentantis figuram Deus assumpsit; neque enim veram, sed fictam tentationem Abrahamo Dominus proponebat, qui non ab Abrahamo Isaacis amora Dei sibi immolandum, sed unigenitam suam amore hominum à se Deo in sacrificium offerendum præciebat.

2605 Gen. 22. Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstravero tibi. num. 2. Caiet. Iuxta Hebræum ha-

betur. Tolle nunc filium tuum. Præcipit, ut statim sine mora tollat filium suum. ibi. Et infra sic ait. Collige conditiones tres præter nomen proprium Isaac. Primam à natura, Filium tuum: secundam ab electione divina, Unigenitum: tertiam à vehementia amoris firmati, Quem dilexisti. Ac si apertius dixisset: non obstantibus his fac quod præcipio. ibi.

Tres igitur conditiones in Isacco Dominus explicavit, ac si secundum tres divinas Personas hanc sui oblationem fieri Dominus posset, Abrahamque diceret Pater, Tolle filium tuum: Filius vero diceret, Unigenitum: Spiritus sanctus tandem diceret, Quem diligis: ut pro compensatione Abraham pro filio Pater hominibus suum filium daret: & pro unigenito Abraham unigenitus se hominibus cõfetteret, & Spiritus sanctus, qui est amor, pro dilecto Abraham, hominibus se ipsum cum dilecto Christo elargiretur.

Gen. 23. Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Het. num. 3. Caiet. Iuxta Hebræum habetur: Et surrexit Abraham de super facie mortui sui. Insinuat quod Abraham exercuit officium luctus iacens, seu sedens in loco superiore respectivè ad faciem cadaveris (tamquam continet speculans faciem vxoris) & quod ex illo loco surrexit. ibi. Mirum est quod nunquam scriptura dixerit Mortuum suum, sed semper Mortuum nominaverit? Ne aliquis infidelis existimaret Saram secundum animam & corpus simul esse defunctam; sed vivam adhuc permanisse Saram animam, solumque corpus eius mortuum intelligeret nominari.

Gen. 23. Advena sum, & peregrinus apud vos: date mihi ius sepulchri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum. n. 4. Caiet. Iuxta Hebræum habetur: habitans, & sedens ego vobiscum. Invitat enim populum, qui cõvenerat ad honorandum funus, ex eo quod erat habitator quie-

Yy

tus

2606

2607

Gen. 23
num. 3.

2608

Gen. 23
num. 4.

tus civitatis eorum. *ibi.* Peregrinus apud vos habentis fuit, qui proinde facile possem à vobis separari; iam nunc apud vos manere volo; neque enim amor erga dilectum cadaver mea Sara, permittet me ab hoc loco amplius exulare.

2609

Genef. 23. Responderunt filij Her, dicentes, Audi nos Domine, princeps Dei es apud nos in electis sepulchris nostris sepeli mortuū tuum, nullusque te prohibere poterit, quin in monumento eius sepelias mortuum tuum. *n. 5. & 6. Caietan.* Princeps Dei es apud nos. Fulgebat in Abraham tanta iustitia divina, ut vices summi iudicis Dei gerere videretur. Iuxta Hebræum habetur. Princeps Eloim tu inter nos. *ibi.* Princeps illius Dei, qui totius mundi est Dominus, tu apud nos es. ergo in nostro solo, quod pars mundi est, tu qui velut Dei princeps, mundi etiam dominus es: non incola, sedicola es.

Gen. 23
num. 5.
66.

2610

Genef. 23. Et confirmatus est ager Hephron. *n. 20. Caiet.* Iuxta Hebræum habetur, Et surrexit ager

Hephron. Vtitur Moyſes metaphora surgendi: significando agrum elevatum in meliorem conditionē per hoc, quòd emptus est ab Abraham. *ibi.* Dum enim ager ille Sara sancta famina cadaver suus in visceribus suscepit, surrexit; quia corpus mortuum ad aternā vitam surrecturum in se recepit.

Genef. 25. Et deficiens mortuus est in senectute bona, provectæque ætatis, & plenus dierum; congregatusque est ad populum suum. *n. 8. Caiet.* Ultima ætas narratur bona: utpote absque agritudinibus, & molestiis, temper utilis. Congregatusque est ad populum suum. Ad literam significatur, quòd Abraham congregatus ad societatem iustorum omnium, qui mortui fuerant, *ibi.* Plenus dierum. *numer. 8.* Non noctium, sed dierum plenus Abrahamus refertur; non enim qui semper bene egerat, lucem oderat, sed amabat, ideo non in tenebris noctium, sed lumine dierum semper ambulaverat.

Gen. 23
num. 20.

2611

Gen. 25
num. 8.

SONVS XXII.

Absalon.

Ex D. Ambrosio.

2612

2 Reg.
14. n.
32. &
33.

Secundo Reg. 14. Obsecro ergo, ut videam faciem regis: quod si memor est iniquitatis meae, interficiat me. Ingressus itaque Iobab ad regem, nuntiavit ei omnia: vocatusque est Absalon, & intravit ad regem, & adoravit super faciem terrae coram eo: osculatusque est rex Absalon. *n. 32. & 33. & cap. 15.* Igitur post hæc fecit sibi Absalon currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum &c. *à n. 1. usque ad n. 6. D. Ambros. lib. 2. de officijs.* Nihil simulatum, & fictum veræ virtutis esse certum est, quin etiam diuturnum esse non solet. In principio vernat: in processu tamquam flosculus dissipatur, & solvitur, quod autem verum, ac sincerum, alta radice fundatur. *cap. 22.*

2613

Deinde sic progreditur Div. Ambros. Ut exemplis assertiones nostras probemus (quoniam quæ simulata sunt, diuturna esse non possunt, sed tamquam ad tempus virentia citò decidunt) ex ea familia, ex qua nobis plurima ad virtutis profectum exempla accessivimus; vnum simulationis, & fraudis proferamus testimonium. *cap. 22.*

2614

Et postea apponit Div. Ambros. exemplum Absalonis sic, Absalon erat David regis filius decore insignis, egregius forma, præstans iuventa, ita ut vir talis in Israel non reperiretur, à vestigio pedis usque ad verticem immaculatus. Is fecit sibi cur-

rus, & equos, & viros quinquaginta, qui præcurrerent ante eum. Surgens diluculo, & stabat ante portam in via: & si quem advenisset regis iudicia quærentem, accedebat ad eum dicens: Rex quæ civitate es tu? Respondebat ille ex una tribu sum de tribubus Israel servus tuus. Referrebat Absalon: verba tua bona sunt, & directa: & qui te audit non est tibi datus à rege. Quis constituet me iudicem? & quisquis ad me veniet, cuicumque fuerit iudicium necessarium, iustificabo illum. *cap. 22. Hæc ferè ex textu scripture.*

Deinde sic pergit Div. Ambros. Talibus delinibat singulos sermonibus, & cum accederent ad gratiare eum, extendens manus suas, apprehendebat, atque osculabatur eos; sic convertit in se corda omnium, dum blanditias huiusmodi intimorum tangunt viscerum sensum. Sed delicati isti, & ambitiosi elegerant honorabilia, & grata ad tempus, & iucunda. Vbi autem parva prociessit dilatio, quam prudens omnium propheta paulisper cedendo intra ponendam potavit, non potuerunt tolerare, ac sustinere. *cap. 22.*

Igitur post hæc, *capit. 15. n. 1.* Postquam Absalon simulatione penitentia qua dicebat se malle potius in penam commissi fratricidij singulari quàm aspectu patris sui Davidis vivens privari, ad patris conspectum admissus fuit; ita tim capiti de atrociori crimine, nempe de patricidio cogitare; neque enim illic potius se penitentem simulare.

Hy 2

2 Reg.

2615

2 Reg.
15. n.
1.2 Reg.
15. n. 1

2 Reg.
15. nu.
13. &
14.

2 Reg. 15. Venit igitur nunci-
ad David, dicens, Toto corde vni-
versus Israel sequitur Absalon. Et
ait David servis suis, qui erant cum
eo in Ierusalem, Surgite fugiamus:
neque enim erit nobis effugium à
facie Absalon: festinate egredi, ne
forte veniens occupet nos & imple-
at super nos ruinam, & percutiat
civitatem in ore gladii. num. 13. &
14. D. Ambros. Apolog. 1. David. Par-
ricida filius: regnum patrum vio-
lenter invaserat, cedebat primò pa-
ter eius furori, & locum praelij de-
clinabat, ut vel sic impius à furore
resipisceret. cap. 6. Toto corde vni-
versus Israel &c. n. 13. Qui enim blā-
ditijs corda virorum furatus fuerat, illa
totum populum Israel sibi allexerat: ut
vniuersus populus, quasi non tot, quod
populares erant, haberet corda. sed unum
cor solummodo in omnibus videret, Ab-
salonem cordium suum sequeretur simulq;
cum ipso adversus naturalem regem re-
bellaret.

2616
2 Reg.
18. n. 3
4. & 5

2 Reg. 18. Tu vnus solus pro de-
cem millibus computaris: melius est
igitur, ut sis nobis in vrbe præsidio.
Ad quos rex ait, Quod vobis vide-
tur rectum, hoc faciam. Et præcepit
rex Ioab, & Abisai, & Ethai dicens,
seruate mihi puerum Absalon. n. 3.
4. & 5. D. Ambros. Apolog. 1. David.
Bello interesse noluit, rogavit ad
prælium profecturos, ut parcerent
filio. Securus erat victoriæ, qui ro-
gabat, ut parcerent: nec pietatis alie-
nus, qui perire debere, etiam impiū
filium, non putabat. cap. 6. Optimus
sanè rex, qui populo suo maluit obtempe-
re, quam imperare, dicens: Quod vobis
videtur rectum, hoc faciam, n. 4. Hac
enim arte corda Israelitarum, quæ Absalō
filius furatus fuerat sibi attrahenda, immo
& ut iniuste arrepta, restituenda putavit.

2617

2 Reg.
18. n. 5

2 Reg. 18. Et præcepit rex Ioab,
& Abisai, & Ethai dicens, seruate
mihi puerum Absalon. Et omnis
populus audiebat præcipientem re-
gem cunctis principibus pro Absa-

lon. num. 5. D. Ambros. lib. 2. de of-
ficijs. Non dubitans de victoria Da-
vid commendabat filium dimicatu-
ris, ut ei parcerent. Ideoque nec
prælio interesse maluit, ne vel refer-
re arma, parricidæ licet, videretur,
sed tamen filio. cap. 22. Non militi-
bus populi, sed tribus principibus ducibus,
populo tamen audiente, David pater filium
Absalonem, ut vivus servaretur, nec cap-
tus occideretur, imperabat Quisque nam-
que militum præceptum regis, suo impo-
situm duci adimpleret, sui quoque ducis exem-
plo Absalonem non occideret, sed servaret.
Neque enim ad servandum Absalonem
minus sui ducis exemplo, quam sui regis
præcepto, moveretur.

2 Reg. 18. Contristatus ita-
que rex, ascendit cænaculum por-
tæ, & flevit. Et sic loquebatur va-
dens, Fili mi Absalon, Absalon fili
mi: quis mihi tribuat, ut ego mor-
riar pro te Absalon fili mi, fili mi
Absalon? n. 33. D. Ambros. Apolog. 1.
David. Fleuit, & magno luctu de-
ploravit exitum parricidæ, dicens:
Filius meus Absalon, quis dabit mi-
hi mortem pro te, filius meus Absa-
lon? vindicandum putabat eum,
qui pro patris vindicta pietatis
occiderat. cap. 6. Nunquam rex nomi-
navit Absalonem, quin eum filium suum
appellavit. Bis titulum filij nomini Ab-
salonis præponens: & bis eundem filij titu-
lum nomini Absalonis postponens: plan-
tum à titulo filij incipit: at non titulo
filij, sed Absalonis nomine, planctum
claudit: dum enim filium nominaret, à
planctu filij sui non cessaret: Absalonem
autem dicendo, rebellem cogitavit, & ideo
à luctu cessavit.

26 18

2 Reg.
18. nu.
33.

Ex Divo Gregorio
Nysseno.

Secundo Reg. 15. Venit igitur nūcius
ad David, dicēs, Toto corde vni-
versus

2619

2 Reg. 15. nu. 13. & 14. verſus Iſrael ſequitur Abſalon. Et ait David ſeruis ſuis, qui erant cum eo in Ieruſalem, ſurgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium á facie Abſalon: feſtinate egredi, ne forté veniens occupet nos, & impleat ſuper nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladij. num. 13. & 14. Div. Gregor. Nyſſ. Te iam vinctum in regem per fidem & cum vero vincto regnantem deicere conatur de tantæ dignitatis ſaltigio, non foris, ſed ex te ipſo exiſtens: non enim aliunde, cùm contra nos habet hoſtis, neque ab alio quodam ex dignitate parſa exturbamur, niſi nos ipſi mali huius gnari, infelici partu quaſi patres ſciamus, qui in regnum noſtrum inſurgit, & arma capit. in Pf. cap. 11.

2620 Et infra. Cùm igitur ab initio virtus noſtra nondum ita ad pugnam ſit corroborata, ut apertè, & velut in faciem impreſſioni hoſtis reſiſtere valeamus, ſed neceſſe ſit fugere huiusmodi conſlictum, non parum utilitatis ijs, qui bello appetuntur, divinus ſermo per allatum ſcripturæ exemplum attulit: hoc videlicet te docens, ut quando tibi nalcitur Abſalon malitiæ velut coma inſignis, tratiſque interfeſtor, quique venerando tuo thoro, & immaculato cubili furieſcè inſultet, fugies, ut Dominus monet de civitate in civitatem. in Pf. cap. 11.

2621 Surgite fugiamus: num. 14. Ne aliquis ſervorum erubeſceret fugam, ipſe rex David ſe in fuga ſervis ſuis ſocium facit, dicens, Surgite fugiamus. Cito ſuis ſuadet ſervis ante adventum hoſtis quarere reſugium, ne poſtquam hoſis adveniſſet, impoſſibile eis eſſet effugium.

2622 2 Reg. 15. Surgite fugiamus: neque enim erit nobis effugium á facie Abſalon &c. numer. 14. Et 2. Reg. 18. Vidit autem hoc quiſpiam, & nuntiavit. Ioab dicens, Vidi Abſalon pendere de quercu. n. 10. Et infra. Tulit ergo tres lanceas in

manu ſua, & inſiſxit eas in corde Abſalon. n. 14. D. Greg. Nyſſ. Conſiderans hac locoſic ait. Fugiendo á facie Abſalonis talis filij, cogendoque in vnum copias ſuas, ope ligni, quod in ſe ipſo pernicioſam illam comam religat, & appendit, tribus telis licebit tibi perimere inimicum. in Pf. cap. 11.

Deinde ſic progreditur idem D. Greg. Nyſſ. Neminem latet quorſum hoc ex hitoriarum monumentis ænigma peritum pertineat, & quale lignum ſit, cui quaſi clavis malitiæ coma affixa eſt, chirographum peccatorum nominatur ab Apoſtolo, qui & ait: hoc è medio ſublaturum, cruciſque affixum eſſe, hoc eſt ligno. in Pf. cap. 11. In cruce ergo Chriſti quiſque ſuum aſſigat corpus, illudque tribus Chriſti clavis, velut telis tranſverberare curat: ne umquam à Chriſto crucifixo poſſit ſeparari. Ibiſque Chirographum delictorum ſuorum deleat; ne contra ipſum inimicus chirographum eorum Deo poſſit exhibere, propter quod mereat condemnari.

2 Reg. 17. Dixitque Abſalon, & omnes viri Iſrael. Melius eſt conſilium Chulſai Arachitæ conſilio Achitophel. Domini autem nutu diſſipatum eſt conſilium Achitophel vtile, ut induceret Dominus ſuper Abſalon malum. nu. 14. Div. Greg. Nyſſ. exponens titulum Pfalm. 7. qui ſic habet. Pfalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chulſai filij Iemini. ſic ait. Abſalon ille, quaſi ex nobis renatus, denuò bellum ex nobis redintegrat, quem cædis noſtræ cupidum avertit noſtra de hac re provida cura, & ſollicitu lo, vel potiùs ſubſidium Dei. Nam cauſam rei feliciter geſtæ propter verba Chulſai Deo aſſignat, eique gratias agit. in Pf. cap. 11.

Gratus rex non ſolum Deo, ſed & amico ſuo Chulſai victoriam de Abſalone paritã referbat: ad quam ex una parte humana contra aſtutiam Achitophelis inſervavit Chulſai amici in ſallendo Abſalonem

Yy 3 optima

optimaprudentia; & ex altera parte, divina contra amentiam Absalonis, Dei adfuit providentia

Ex D. Hieronymo.

- 2626 2 Reg. 18. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalon. n. 14. D. Greg. Nyss. Et quænam illa trias telorum, quæ medicum hominis pectus transverberat? quæ mortem virato, & capitali hosti adfert: ut teli huius intelligentiam commode assequamur, animum advertere oportet ad prophetiam Isaïæ quæ ex persona Domini ait: Posuit me telum electum, & in pharetra sua exaltavit me. in Ps. cap. 11.
- 2627 Adhuc sic pergit D. Gregor. Nyss. Hoc igitur telum, est Domini sermo vivus, penetrabilior omni gladio accipiti. Sermo autem iste Christus est, quo nomine Trinitatis mysterium significatur. Revocat enim in mentem, & eum, qui vixit, & eum qui vinctus est, eumque, quo vinctus est: si enim vel vivum huius desit, Christi nomen non subsistit. Huius igitur nomen quando in pharetra nostra exaltatur, hoc est quando in anima nostra per fidem exoritur: (nam pharetra sermonis est anima,) tunc confestim adversarius, qui nos insequitur, & impetit, interit, & occumbit, cuius interitus in ligno accidit. in Ps. cap. 11.
- 2628 Alludens etiam ad illud 2. Reg. 15. Surgite fugiamus, n. 14. sic ait Div. Greg. Nyss. Quare cum quis in tempore fugit hostem (qui unus quidem est natura, multiplex verò sic malorum auxilij, & suppetij, hinc illud: Quoniã multiplicati sunt, qui tribulant me, nonulti insurgunt adversum me,) tunc fit quasi initium victoriæ; tempestiva enim ab hostibus fuga, causa exitit victoriæ ab hostibus reportatæ. in Psal. cap. 11. Surgite fugiamus. Apto utitur verbo dum hortatur ad fugam, dicens, Surgite, qui enim, quando rex fugam inire iubet, fugit, non in solo iacet, sed in calu surgit.
- Secundo Reg. 5. Filius triginta annorum erat David cum regnare cepisset, & quadraginta annis regnavit. In Hebron regnavit super Iudam septem annis, & sex mensibus: in Hierusalem autem regnavit triginta tribus annis super omnem Israël, & Iudam. n. 4. & 5. D. Hiero. Quæritur curnam in summa quadraginta annorum, etiam sex menses annumerentur. Quod ab Hebræis duobus solvitur modis: dicunt enim, quia David sex mensibus Absalon filiū suum fugerit; meritò eodem sex menses à summa regni illius esse exclusos. in qq. in lib. 2. Reg. cap. 5.
- Aliam apponit D. Hieron. solutionē sic. Dicunt etiam aliter, quod sex mensibus in Hebron David quadam infirmitate corporis laboraverit, & idcirco eodem sex menses non supputari in regno eius. loco citato Per menses sex Absalon Davidis filius titulum regis usurpavit sibi datum à socijs sua rebellionis, qui eum regem acclamaverant iuxta illud, 2 Reg. 15. Regnabit Absalon. n. 10. Ergo pater Absalonis David per illos sex menses à se ipso regis titulum abdicavit, ut qui verè humilis digniorem rebellem filium titulo regio, quam se ipsum indicaret, ideoque (ut dicitur in summa) per quadraginta annos, non autem per quadraginta annos, & sex menses in summa regnasse refertur.
- 2 Reg. 13. Absalon fugiens abiit ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo David filium suū Amnon multis diebus. n. 37. D. Hieron. Tholomai pater fuic Maacha matris Absalon quam dicunt Hebræi à David in prælio captam, & cæsarie, & vnguibus præcisiss secundum legem eam uxorem sibi David sociasse, & ex ea generasse Thamar, & Absalon. in qq. in lib. 2. Reg. capit. 13.
- Absalon ad regem Tholomai avum suum

suum post fratricidium commissum in morte Amnonis fratris sui ad vindicandam iniuriam Thamaris sororis suae ex eadem matre Maacha, qua erat ipsius regis filia sugere elegit, existimans apud regem avum commissum facinus gratum fore, quo ipse, nepos tanti regis, iniuriam illatam sorori suae nepoti eiusdem regis vindicaverat.

2633

2 Reg.
13. nu.

39.

2 Reg. 13. Cessavit quo rex David persequi Absalon, eò quòd còsolatus esset super Amnon interitu. n. 39. *D. Hieron.* In Hebræo legitur. Cessavit itaque rex exire post Absalon, Voluisse idem David exire perhibetur, ut reduceret Absalon. Sed pertractans in corde suo, quòd quoties eum videret, toties dolorem mortis Amnon ei ad memoriam reduceret, idcirco cessasse dicitur exire post Absalon, subauditur, ut eum ad propria revocaret. *in qq. in lib. 2. Reg. cap. 13.*

2634

2 Reg.
13. nu.

39.

Et expendens illud, Eò quòd còsolatus esset super Amnon interitu. n. 39. *sic ait D. Hieron.* Intelligendum est, quia, postquam voluit exire post Absalon, ut reduceret eum, & videretur ab eo, cepit consolari super morte Amnon. Quàdiu enim putabatur idem Absalon reduci, ut videretur ab eo, semper mors Amnon filij sui animo eius occurrebat. *loco cit.* Absalonem filium audito per eum patrato fratricidio comprehendere rex pater intentavit, ut eum digno mortis supplicio condemnaret. Adeo enim iustus erat ut nec filio tantum facinus dimittendum arbitraretur. Cùm tamen eum audiret exulem, & in externo regno sciret commorari, exilij panam mortis supplicio aequali iudicàs, à persecutione exulis cessavit.

2635

2 Reg.
14. à n.
1.

2 Reg. 14. Intelligens autem Ioab filius Sarviae quòd cor regis verum esset ad Absalon, misit Theucà, & tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam, lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, ut sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens mortuum; & ingredieris ad regem, & loqueris

ad eum sermones huiusmodi &c. à n. 1. *D. Hieron.* Cor regis verum esse ad Absalon vidisse dicitur, eò quòd viderit eum idē Ioab pro Absalon à sulphirare, & ex eo intellexit, quòd cor eius verum esset ad Absalon. *in qq. in lib. 2. Reg. cap. 14.*

2636

Intelligens &c. n. 1. *Non quòd Ioab cor regis David videret, (solus enim Deus intuetur cor) sed quòd ex verbis Davidis, quando sermonem de absente filio còmiscabant cordis affectum penetraret, dum enim tunc in vultu regis cordis indice, de absentia Absalonis inspicere mærorem, in corde regis erga Absalon certè deprehendebat amorem.*

2637

2 Reg.
14. nu.
13.

2 Reg. 14. Dixitque mulier, Quare cogitasti huiusmodi rem còtra populum Dei, & locutus est rex verbum istud, ut peccet, & non reducat eiec-tum suum. n. 13. *D. Hieron.* Ex hoc loco demonstratur illud, quod paulò superiùs dictum est: Cessavit rex David ire post Absalon, id est cessavit ut non exiretur ab aliquo, & reduceretur Absalon. Inde ait mulier: Et locutus rex verbum istud, ut peccet, & non reducat eiec-tum suum. Quòd verò ait: Quare cogitasti istiusmodi rem contra populum Dei? Populum Dei, vocat eundem Absalon, sive eòs, qui cùm illo erant, eò quòd non reducerentur ad hæreditatem Dei: ne foris coacti, dijs alienis in terra aliena serviret. *in qq. in lib. 2. Reg. cap. 14.*

2638

2 Reg.
14. nu.
13.

En in tribus hæc mulier regem reprehendit, scilicet in cogitatione, dicens, Quare cogitasti in elocutione dicens, Et locutus est rex verbum istud: & in operatione, dicens. Et non reducat eiec-tum suum: ut sic regem à peccato in hoc triplici delinquendi genere revocaret, ne contra Absalonem, qui incautosum fratrem zelo (nimio licet) honoris ad vilescentiam violatam sororem; occiderat: mente, vel lingua, vel manu aliquid ageret.

2 Reg. 14. Nec vult Deus perdere animam, sed retrahat cogitans,

2639

Yy 4

ne

2 Reg. ne penitus pereat, qui abiectus est.
 14. nu. n. 14. D. Hieron. Ac si diceret: De-
 14. us peccatores, qui à diabolo captivi
 detinentur, ut ad se convertantur,
 vocat: & tu, qui eum imitari debes
 cūr non eo modo agis? in qq. in lib. 2
 Reg. cap. 14. Difficilem intelligebat hac
 femina in rege futuram sententia, quam
 adversus Absalonem mente tulerat, retrac-
 tationem; ideo de ipso Deo, supremo omni-
 um rege, ac indice exemplum regi apponit,
 ut exemplo Dei divinam contra peccatōrē
 retractantis sententiam, commotus ipse,
 adversus Absalonem, humanam retrac-
 taret,

2640 2 Reg. 14. Sicut Absalon vir non
 erat pulcher in omni Israel, & de-
 corus nimis; à vestigio pedis vique
 2 Reg. ad verticem non erat in eo vlla ma-
 14. nu. cula, & quando tondebat capillum
 25. & (kmel autem iu anno tondebat,
 26. quia gravabat eum cæsaries) ponde-
 rabat capillos capitis sui ducentis
 siclis, pondere publico. n. 25. & 26.
 D. Hieron. Statuto autem tempore
 tondebat. Non enim semel in an-
 no, ut Latini Codices habent, ton-
 debat caput eius, sed statuto tem-
 pore, id est de triginta in triginta
 diebus. in qq. lib. 2 Reg. cap. 14. Ne-
 cessariò præmissum fuit tondendi moti-
 vū, quia gravabat eum cæsaries. n. 26.
 Nisi enim id enunciaretur, non levamini
 capitis, sed avaritia cordis capillorum iō-
 sio verseretur.

2641 2 Reg. 15. Post quadraginta
 autem annos: dixit Absalon ad regē
 David; Vadam, & reddam vota mea,
 2 Reg. quæ vovi Domino in Hebron. n. 7.
 15. n. 7 D. Hieron. Quadragessimus agebat
 annus ex eo tempore, quo Saul No-
 be civitatem cum sacerdotibus octo-
 ginta quinque propter David inte-
 remit. Et ideo hic idem quadra-
 gesimus annus ponitur, ut mon-
 straret divinam ultionem suscitari
 super David, eò quòd Achimelech
 sacerdotem fecellerit, & propter eū
 tot sacerdotum cædes facta fuerit.
 in qq. lib. 2. Reg. cap. 15. Nemo igitur

Dei in puniendo incuset tarditatem: licet
 per quadraginta annos differat supplicium;
 soles enim dilationem pœna, compensare
 per pœna gravitatem.

2 Reg. 15. Vadam, & reddam 2642
 vota mea, quæ vovi Domino in He-
 bron. Vovens enim vovit servus tu-
 2 Reg. us cū esset in Gessur Syriæ, dicens,
 15. nu. Si reduxerit me Dominus in Hieru-
 7. & 8. salem, sacrificabo Domino. n. 7. &
 8. D. Hieron. Votum namque se vo-
 visse mentiendū dixit, id est oratio-
 nem facturum in loco, in quo re-
 quiescunt Abraham, Isaac, & Iacob.
 in qq. lib. 2. Reg. cap. 15. Regi quidem
 Davidi Absalon mentitus est; aliquo sa-
 men sensu verum enuntiabat, dū eum
 concepta vota, seu desideria imperandi in
 Hebron, ubi se regem acclamandum spe-
 rabat, ad implenda esse præciebat, quæ
 regnandi vota implere totis sui animi vi-
 ribus intentabat.

2 Reg. 16. Ingressusque est ad 2643
 concubinas patris sui coram univer-
 so Israel. n. 22. D. Hieron. Exponens
 illud Michea cap. 7. Filius contumeli-
 am fecit patri. n. 6 sic ait. Absalon
 2 Reg. videlicet David, non solum regnū,
 16. nu. sed & concubinas patris in ætlo
 22. coitu maculavit. in com. Michea. Digi-
 nus quidem non erat Absalon, qui Davi-
 dis filius nominaretur, qui enim contra
 regem patrem rebellaverat, honorifico fili-
 ationis ex tam præclaro patre accepta titu-
 lo se penitus indignum comprobaverat.

2 Reg. 18. Et tulerunt Absa- 2644
 lon, & proiecerunt eum in saltu, in
 foveam grandem, & compertaverūt
 2 Reg. super eum acervum lapidum magnū
 18. nu. nimis. Porro Absalon exererat sibi,
 17. & cū adhuc viveret, titulum, qui est
 18. in valle regis; dixerat enim. Non
 habeo filium, & hoc erit monimen-
 tum nominis mei. Vocavitque titu-
 lum nomine suo, & appellatur, Ma-
 nus Absalon. n. 17. & 18.

D. Hieron. Tradunt Hebræi 2645
 quòd Absalon depositus de quercu,
 petierit sibi inducias antequam per-
 imeretur, ut faceret, sibi titulum
 ob

ob memoriam sui, eo quod non haberet filium talem, qui regno dignus esset. Putabat enim filios suos non solum regno indignos, verum etiam ob peccatum suum, quod in patrem gesserat, presenti vita indignos. in qq. in lib. 2 Reg. cap. 18.

2646 Deinde sic progreditur D. Hier.

2 Reg. 18. nu. 18. In quo titulo manum dicitur diffixisse, & figuram manus suae expressisse, & ob hoc titulum hoc modo vocari, Manus Absalon. in qq. in lib. 2. Reg. cap. 18. Caca admodum est honoris ambitio: titulo, quo se ipsam in perpetuum honorandum putabat, perpetuo duratura infamia se damnabat. Illa namque Absalonis manus in alium extensa super molem sepulchralem; Absalonem impium adversus pium patrem elevarat: namque memoria inspectantium titulum commendabat, & Absalonem illo conditum sepulchro summa ignominia nota infamabat.

Ex Divo Chrysostomo.

2647 Secundo Reg. 13. Cessavitque rex David persequi Absalon, eo quod consolatus esset super Amnon interitu. n. 39. D. Chrysost. Offendit David filium, quia fratris in eum voluit vilesce parricidium. Semper enim scelera dum non resecantur, incrementum: & in augmenta facinorum profilitur, quoties secuta impunitate peccatur. Dum enim in Absalon fratris occisi facinus non vindicatur, in parricidium patris recidivum facinus iteratur. *serm. de Absalon.* Cessavitque rex David persequi Absalon. n. 39. Volebat namque pius pater erga impium filium agere personam prosequutoris, & non adversus filium personam induere prosequutoris.

2648 2 Reg. 14. Surrexit ergo Ioab, & abiit in Gessur, & adduxit Absalon in Hierusalem. n. 23. Divo Chrysost. loquens de patientia Dei erga Absalonem sic ait. Longo tempore eum

dimisit, ut veniret ad penitentiam, & regiam tenendam dedit, ut cum videret domum, in qua creverat, & educatus fuerat, & patris signa, ad penitentiam veniret. Si enim non fuisset immanis bestia, nec cor habuisset lapideum, omnia illa sufficiebant ad illum reducendum; mensa, cuius cum patre erat particeps, domus, sedilia, ubi verba eum reconciliaverant, cum talem eadem fecisset. in Psal. 7.

Et postea considerans illius impenitentiam de crimine rebellionis postea commissio, sic loquitur idem Div. Chrysost. Cum his erant etiam alia, quae ad eum emolliendum sufficiebant. Audiverat enim cum exulem sedibus incertis errare, & mala gravia tolerare, quod si nec haec quidem eum molliabant, oportebat ea, quae Achitopheli venerant, eum castigare, laqueum, mortem; ut per haec omnia veniret ad penitentiam. Neque enim ignorabat, quae amico acciderant, in Ps. 7. Tria Ioab in obsequium Absalonis: (obtinens a Davide remissionem criminis) scisse refertur, quae per tria verba explicantur, Surrexit, Abiit, Adduxit, postea tamen eundem Absalonem, qui post fratricidium Amnonis parricidium Davidis intentabat, tribus telis transverberavit, relapso enim in simile flagitium, non concedendam iterum veniam, sed inferendam vindictam iudicavit.

2 Reg. 15. Quis me constituet iudicem super terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iuste iudicent? Sed & cum accederet ad eum homo, ut saluaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eum, faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudicium, ut audiretur a rege, & sollicitabat corda virorum Israel, n. 4. 5. & 6. D. Chrysost. Absalon fuit filius David juvenis incontingens, & perditus. Is aliquando surrexit adversus patrem, & regno, & domo, & patria eiecto, pro illo ipse tenebat

2649

2 Reg. 14 nu. 23.

2650

2 Reg. 15 n. 4. 5. & 6.

nebat omnia, & neque naturam, nec educationem, nec ætatem, nec quæ præcesserant respiciebat aut reverebatur; sed erat adeo, ut semel dicam, crudelis, & immitis, & bellua potius, quam homo, ut his omnibus perruptis obicibus, is naturæ insultaret legibus, & turba omnia, ac tumultu compleret. *in Ps. 7.*

2651

Et infrâ sic pergit idem D. Chrys.

Nam et si nolebat eum revereri, ut patrem, saltem, revereri oportebat, ut senem. Quod si canos negligebat, certè ut benefactorem. Quod si nec sic quidem, ut eum quidem certè, qui nullam fecerat iniuriâ: sed amor principatus hanc omnem eiecit reverentiam, & ut homo fera esset, effecit. *in Ps. 7. Quis me &c. & num. 4. His verbis animo iam tyrannus ad regnū suffragia à popularibus expetebat: summamque iniustitiam, per quam regnum patris invadere meditabatur, sub iustitiæ vocabulo palliabat.*

2652

2 Reg.
15. nn.
10. &
11.

2 Reg. 15. Misit autem Absalon exploratores in universas tribus Israel, dicens: statim, ut audieritis clangorem buccinæ, dicite, Regnabit Absalon in Hebron. *n. 10. & 11. D. Chrysost.* Tyrannidem gestiens, insurgit in patrem, illumque rursus ad fugam, erroreque perpetuos, quos perpeffus erat sub Saul, revocat: immo verò multò illi molestior ea fuga, quam prior fuit. *lib. 3. de providentia Dei.*

2653

2 Reg.
15. nn.
10. &
11.

Deinde dictum probat sic Chrysost. Nam prius quidem dux cum esset, ista perpeffus est: nunc autem cum annis plurimis regnasset, hostesque ferè omnes superasset, migrare cogebatur, ac profugus fieri. Qui autè illum cōditione tam miserabili profugum agebat, non alienus quispiâ, sive hostis erat: sed qui ex ipso natus fuerat, sicut & ipse cum excederet à terra sua, lamentabatur plorans. *lib. 3. de Provid. Dei*

2654

Adhuc aliam offert probationem D. Chrysost. sic: Et tunc quidem cum in

fervere esset ætatis, ferre universa fortiter poterat: nunc verò florido illo tempore emenso, quando senectutis suæ solatium scelestum illum habere debuerat, tunc maximè infidiosum, sibi que infestissimum sentiebat. *lib. 3. de provid. Dei.* Statim ut audieritis. *n. 10. Ne si acclamationē tyranni differrent: immanitatem rebellionis, considerarent: atque ita ab horrendo conjurationis crimine adversus legitimū, & à Deo sibi datum regem penitus abstinerent: ipsamque tyrannam vel à medio tollere, vel saltem eum captum, pro meritis puniendum, regi tradere, conarentur.*

2 Reg.
15. nn.
10. &
11.

2 Reg. 15. Cumque immolaret victimas: facta est conjuratio valida, populusque concurrrens augebatur cum Absalon. Venit igitur nuntius ad David, dicens, Tero corde universus Israel sequitur Absalon. *n. 12. & 13. D. Chrysost.* O innocentia, quantum apud reos periculi fulcipes: quantum malitiæ per flagitiosos incurris! David sanctissimus tot demones exercitus, quia non deliquit, offendit, tot populorum rabiem, quia non læsit, incurrit. Absalon unus est reus, & universus contra patrē conspirat exercitus. Armantur in eadem funestæ multorum manus, provocatur in innocentem vlcisci facinus alienum. Vnius parricidæ furor tot millia insanire compellit, vnius dementia demones effecit multos. *ser. de Absalon.* Cum immolaret &c. *n. 12. O prodigium ambitionis! Sub specie pietatis divine immolando victimas Deo humanam impietatem velare curabat, desiderans non tam victimas, ad honorem divinum Deo exhibendum, quam patrem, ad honorem humanum sibi arripendum, iugulare,*

2655

2 Reg.
15. nn.
12. &
13.

2 Reg. 15. Venit igitur nuntius ad David, dicens, Tero corde universus Israel sequitur Absalon. *n. 13. D. Chrysost.* Vos, vos, inquam, exercitus infelices admoneo, vos affectum pietatis exhortor. Cur in alienū facinus ruitis? cur furentis insani-

2656

2 Reg.
15. nn.
13.

am

am adiuvatis? cur parricidæ similes, ac dementes existitis? Deserite, quæso, deserite rectum, deserite novo supplicio moriturum. Forsitan enim, si deseritis, cessabit: qui, ut auderet, vester numerus provocavit. *serm. de Absalon.* Toto corde. n. 13. *Voluntarius sequebatur populus contra legitimum regem, quem Deus secundum cor suum invenisse monstraverat, toto corde Absalonem tyrannum, quia is se populo simularas humanum.*

2 Reg. 15. Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Hierusalē, Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium a facie Absalon: felicitate egredi, ne fortē veniens occupet nos, & impleat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladij. n. 14. *D. Chrysost.* Vult furorem filij fugiendo compescere: desiderat declinando, parricidæ sævitiā temperare; sed crudelitas mente cōcepta iam sedari non potuit, quam immani sævitiā ad perficiendum facinus provocavit. *serm. de Absalon.*

Et alibi exponens *D. Chrysost.* *Psal. 3. cuius titulus sic habet.* Psalmus David cum fugeret a facie Absalon filij sui. *Sic eloquentissime loquitur.* Ducibus exercitus victoriam assecutis reges ponunt statuas in honorē victoriæ. Aurigis verd, & athletis columnas, & imagines, eorum victoriæ, testes, excitant principes, & inscriptione, tamquam ore efficiūt, ut materia victoriam prædicet. Alij rursus in libris, & scriptis victorum laudem describunt, suas in laudādo vires, ijs qui laudantur maiores, volentes ostendere. Et pictores, & statuarij, & sculptores, & populi, & principes, & civitates, & pagi victores admirantur. Nemo autem fugientis, eiusque, qui non bellum gessit, describit imaginem, ut nunc David. Est enim *Psalmus David*, dum fugeret a facie Absalonis filij sui. *in expositione Ps. 3.*

Deinde sic interrogat *D. Chrysost.*

Quando laude dignus habitus est, qui fugit? quando dignus habitus exul, cuius nomen inscriberetur? fugitivos scriptis literis persequuntur, nō honorant inscriptionibus. Sed disce, o frater, causam inscriptionis, & animam tuam confirma in tuto colloca. Sit tibi historiæ narratio, vitæ tuæ correctio. Sit victi persecutio, mentis stabilimentum. Disce cur Davidem persequeretur Absalon, ut cum rei fundamentum inveneris, timore Domini ædificeris. *in Ps. 3.*

Postea rationem fugæ sic explanat *Chrysost.* Fugiebat filium suum David, quoniam castitatem fugerat: fugiebat filium, quoniam matrimonium pudicum violaverat: fugiebat filium, quoniam legem Dei, quæ dicit: Non occides, non adulterabis, fugerat. Quoniam enim alienam agnam in domum suam introduxerat, & eius pastorem interfecerat, qui erat in domo suæ; agnus pastore cornu petebat. Alienæ domui bellum intulit, & ex domo suā in ipsum bellum incitatum est. Non est meum cogitatum, ipsius Dei dictum est. Vbi autem Deus est, qui interpretatur; nemo est, qui contradicat. *in Psalm. 3.*

Probat autem *D. Chrysost.* id quod dicit ex 2. Reg. cap. 12. ubi sic Deus per Nathan locutus est ad David. Viam Hethæum percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon, quomobrem non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum, eo quod despexeris me, & tuleris vxorem viri Hethæi, ut esset vxor tua. Itaque hæc dicit Dominus, ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti absconditè: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis huius.

2 Reg.
15. n.
14.

2660

2 Reg.
15. n.
14.
Psal. 3.

2661

2 Reg.
12. a n.
9.

2657

2 Reg.
15. n.
14.

2658

2 Reg.
15. n.
14.
Psal. 3.

2659

ius. à num. 9.

266a *D. Chrysost. expendens illud, Ecce ego. n. 11. sic ait. Non aliunde, nec foris, sed ex domo tua. Vnde est fons peccati, illinc est plaga supplicij. Quia ergo à præcepto Domini fugitivus, exulque fuerat, propterea filium fugiebat. Plalmus dum fugeret à facie Absalon filij sui; Belli narratione melior est causa belli suscepti, ut cum iusti lapsum viderimus, caueamus, ne cadamus, & eiusmodi supplicium fugiamus. in Ps. 3.*

2663 *Et iterum sic loquitur D. Chrysost. Quod autem etiam obsideri à filijs, sit peccatorum supplicium, testis est David, qui propter nefarium coniugium à suo filio Absalon bello impetitur. in Ps. 3. A facie Absalonis. n. 14. Non eum iam filium nominat, sed solum Absalonis vocabulo rebellem sibi appellavit; illum enim, qui adversus patrem conspiraverat, indignum nomine filij indicabat.*

2664 *2 Reg. 16. Absalon autem, & omnis populus eius ingressi sunt Hierusalem, sed & Achitophel cum eo. n. 15. D. Chrysost. Bestiæ, & multæ pecudes pietatis iura conservant: & quibus natura denegat rationem, non tamen denegat pietatem. Innocentem perimere nefas est: patrem occidere, scelus; prophetam iugulare, facinus in auditum, & ante hoc tempus mortalibus cunctis ignotum. Cessa iam ab isto scelere: cessa, cessa, inquam, ne te boni omnes semper exhorreant: ne audaces ex te, quod non noverant, discant. Cessa, inquam, ne qui post te tantum facinus perpetrarit, te utatur auctore. sermon. de Abf.*

2665 *Iterum sic Absalonem alloquitur Chrysost. Cur mundo novum facinus tradis? cur doces quod natura non novit? cur cupis, quod pietas ipsa horrescit? cur audes perficere, quod novo supplicio cogatur Deus vindicare? sermon. de Abf. Cum exercitu regiam petis filius, desiderans se offendere patris*

peremptorem in ea domo, in qua enim senserat sui genitorem. O monstrum horrendum, non pietatis pignus, sed impietatis simulacrum! Bellua, non homo, qui sua vite principium morte è vita tollere cupiebat, ideoque ad curiam patris cum exercitu festinabat.

2 Reg. 16. Dixit autem Absalon ad Achitophel, Inite consilium, quid agere debeamus. n. 20. D. Chrysost. Parricidæ furor non minuitur, non frænatur. Ardescit in peius, in maius accenditur. Cupit facinus conceptum festinanter implere, desiderat scelus dispositum instantissimè perpetrare. Proferanti ad nefas, tarda sunt cuncta: festinanti ad facinus, videntur remorari disposita.

Deinde sic progreditur D. Chrysost. Cupit parricidium ante complere, quam gerat: festinat patrem ante intercipere, quam occidat. Sitit sanguinem patris, cruorem appetit: genitoris. Timet differre, vel modicum: ne aut ira remorata deficiat, aut furia dilata languescat. sermon. de Abf. Bene inire consilium inbes alijs: teque facis à consilio alienum; in amentiam namque versus, nec dare tuis, nec ab eis consilium accipere iam valebis; ideo dicitis. Inite consilium, non autem consilium ineamus.

2 Reg. 16. Et ait Achitophel ad Absalon, Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: ut cum audierit omnis Israel, quod fecideris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum. n. 21. Et 2. Reg. 12. Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo. n. 11. D. Chrysost. Considerans utrumque locum. Quoniam ergo David mulierè, quæ erat in mariti potestate tamquam alienum regnum occupaverat (cui libet enim viro regnum est concors coniux, & non rex purpuram, & diademata, ut vir uxorem diligit) propterea qui ex uxore natus ei erat filius,

2666

2 Reg. 16. nu. 20.

2667

2 Reg. 16. nu. 20.

2668

2 Reg. 16. nu.

21.

2 Reg. 12. nu.

11.

us, insurrexit tyrannus, volens arripere regnum patris. in expositione Psalm. 3.

2669

Pergit deinde D. Chrysoſt. Vi rapuit, & vim paſſus eſt: & qui clanculū peccaverat, de eo palam triumphus actus eſt, & qui occultē vulneratus, Chirurghi manum coram omnibus paſſus eſt, propter eum qui dixerat, Tu feciſti abscondite; ego autem faciam in aperto, & in conſpectu ſolis. in ps. 3. *O impudentia execranda! ſic impius ex uno ſcelere ad aliud proſilire cōtendit: magnitudine novi delicti ſpem venia de commiſſo veteri ſibi curat adimere: ne conſuratores de tyranno futuram poſſint penitentiam ſuſpicari: exemploque ipſius in rebellionis ſlagitio, quin de penitudine cogitarent, eligerent permanere.*

2 Reg.
16. nu.
21.
2 Reg.
12. nu.
11.

2670

2 Reg. 16. Tetenderunt ergo Abſalon tabernaculum in ſolario, ingreſſuſq; ad concubinas patris ſui coram univerſo Iſrael n. 22. *D. Chryſ.* Ingreſſus ut patris thorum violaret: idque non clam, ſed in teſto domus vidētib; omnibus, ut iura naturę legēſque concubitus per nimiam, qua in patrem ferebatur inſaniam, perverteret: atque amētia ebrius bello necdum confecto, quaſi iam vicifſet, captivosque duxiſſet adverſarios, iſta audebat. lib. 3. de provid. Dei. *Auritos ſolūmodo tanti facinoris ſeſtes Achitophel Iſraelitas omnes expoſcebat, iuxta illud eiſdem capituli. Ut cūm audierit omnis Iſrael quodd ſædavoris patrem tuum n. 21. At ſceleſtiſſimus tyrannus Iſraelitas omnes tam horrendi ſcleris oculatos teſtes eſſe voluit: ut non ſolū ex auditu libidinem ſuam notam faceret, ſed & omnium oculis ſummam cū inaudita impudentia turpitudinem propalaret,*

2 Reg.
16. nu.
22.

2671

2 Reg. 17. Cūmq; veniſſet Chuiſai ad Abſalō, ait Abſalon ad eū, hujuſcemodi ſermonem locutus eſt Achitophel: facere debeamus, an non? quod das cōſiliū? Et dixit Chuiſai ad Abſalon, Non eſt bonū cōſiliū,

2 Reg.
17. nu.
6. & 7.

quod dedit Achitophel hac vice. n. 6. & 7. *D. Chryſ.* Perdidit Abſalō ſceleſtiſſimus mentē, perdidit ſenſum, amiſit cōſiliū, inſectatus patrē inſequitur genitorē, uſurpat imperiū, poſteſtatē arripit, regnū invadit: non ut cū patre ſocietate regni iniret, ſed ut totū regnum patris ſanguine poſſideret. ſer. de Abſalon.

Deiſe ſic progreditur Chryſ. Perdidit Abſalō cōſiliū, dum parricidio cupit mercari imperiū: amiſit ſenſū, dū per exitiū patris conſequi deſiderat regnū. Feſtinat, properat, querit innocentē opprimere reus, patrē ſuperſtite moriturus. At cōtra David humilis, ac mitis cedit domo, perſeque: tē fugit, declinat hoſtē. Reliquit aſſectus, ne aut parricidæ interitus ei luctum afferret, aut peremptio eiſ reū filiū exhiberet. ſer. cit. de Abſ.

Iterū in Abſalonem ſic invehitur D. Chryſ. Quis te in hoc facinus proſilire parricida terriſſime docuit? Quis te furor audere tā immane facinus provocavit? Si offēdit, pater eſt: ſi læſit, genitor. Quin imō nec offēdit, nec læſit. Vincat furorē pietas: affectus inſaniam ſuperet, crudelitate natura debellet. Aut numquid te pater, quia nō læſit, offēdit: aut idcirco te offēdit, quia nō læſit? Qui forſitan non offēderet, ſi læſiſſet. ſerm. cit. de Abſal.

Tandem ſic concludit D. Chryſ. loquens Abſalon. De affectu exhibe pietatē. Tibi parcis, dū a patre manus avertis, quem defendere deberes. ſi quod audes, aliterū audere cognoviſſes. *cod. ſerm.* Nō eſt bonū cōſiliū, quod dedit Achitophel hac vice. n. 7. *Prudens Chuiſai non in univerſum Achitophelis cōſilia reprobat, immo potiùs dā ſolū: una vice ipſius nō bonū cōſiliū eſſe dixit, data diſis vicibus commendavit, ut ſic nimis ſuſpectus videretur, eiſque oppoſitū cōſiliū ab Abſalone contra cōſiliū Achitophelis approbaretur.*

2 Reg. 18. Stetit ergo rex
Zr iuxta

2672

2 Reg.
17. nu.
6. & 7.

2673

2 Reg.
17. nu.
6. & 7.

2674

2 Reg.
17. nu.
6. & 7.

2675

2. Reg. 18. n. 4
5. & 6 iuxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas centeni, & milleni. Et præcepit rex Ioab, & Abisai, & Ethai dicens, Servate mihi puerum Absalon &c. Itaque egresus est populus in campum contra Israel, & factum est prælium in saltu Ephraim. 2. n. 4. D. Chrysoſt. Disponitur prout bellum, acies dirigitur, pugna paratur; cognatæ classes in semet ardeant. Inde parricida exercitum contra patrem inflamat: hinc David, ut parcant filio, abeuntes duces exorat. Parcite inquit, filio meo Absalon. Inde demētia contra genitorem exurgit: hinc clementia, ut parricidæ parcat, exposcit. Inde furor, hinc pietas operatur. Inde infamia, hinc misericordia interponitur. Inde crudelitas, hinc bonitas ostentatur. *serm. de Absal.*

2676

2. Reg.
18. n. 4
& seq.

Iterum sic progreditur Chrysoſt. Parricida nec ratione frangitur, nec imminenti interitu deterretur. Obduratur in pœnam, in supplicium cogitur, nec salutem in aliquo iam meretur, qui patrem salute spoliare connititur. *serm. de Abs.* Et alibi ad eundem textum sic loquitur, Bellum instruebatur, bellis omnibus, quæ unquam contigerunt, peregrinij, significationi, quam veritati similis. Eum enim, qui causa fuerat malorum omnium, eiusque belli totam materiam præbuerat, & quo mortuo adversa omnia finiebantur, hunc ducibus suis tota providentia, & cura commendabat. *lib. 3. de Providentia Dei.*

2677

2. Reg.
18. n. 4
4

Deinde sic pergit Div. Chrysoſt. Quid hac hæsitazione, & ambiguitate deterius? Quid ea miseratione miserabilius? suscipere bellum cogebatur, in quo & vincere, & vinci æquæ illi molestum erat. Nam neque superari volebat, qui tantas copias emiserat: neque sursum superare, qui belli auctorem necari

prohibebat. *lib. 3. de Providentia.* Servate mihi &c. num. 5. Quid est quod tibi servare inbes cum, qui ut te perderet, in te universum Israel concitavit, & ab eo acclamatus rex adversus te regem, & patrem suum impudentissime pariter, & impiissime rebellavit? an servare tibi imperas à te ipso ingulandum cum, qui te desiderat ingulare? absit hoc à pectore patris. Puerum sibi reservandum inbebat, ut illum sibi, quasi sui amoris trophæum, unicum ex victoria sibi charum spoliū conservaret, & hoc modo de furore filij adversus se. pater mississimus triumpharet.

Secundo Reg. 18. Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa viginti millium. num. 7. Div. Chrysoſt. Ignur commisso bello, prosternuntur hostes, adversarij cadunt, inimici vincuntur, nudatur hostis, deferitur parricida, iam suam in suis conspicit pœnam, iam supplicium debitum sibi suorum interitu recognoscit. Iam timet, iam formidat, iam proprium meditatur interitum. *Serm. de Abs.* Cæsus est &c. numer. 7. Discrimen adverte vocabulorum: congregatio coniatorum dicitur populus. Cæsus est ibi populus: at Davidis acies, exercitus nuncupatur. Ab exercitu David. Adeo enim rebelles erant imbelles, ut nec milites meruerint appellari, ex quibus exercitus conficeretur: Davidis autem defensores exercitum conflant, tamquam fortissimi belatores.

Secundo Reg. 18. Accidit autem, ut occurreret Absalon servis David sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput eius quercui, & illo suspenso inter cælum, & terram, mulus cui insederat pertransivit. n. 9. D. Chrysoſt. Tunc videri poterat spectaculum admirabile. Mulo enim equitanti, ex pilorum coma à coma arboris

2678

2. Reg.
18. n. 7

2679

2. Reg.
18. n. 9

arboris tenebatur, & coma tenebat comam tyrannum, illic eum contundens ubi diadema paternum gestare contendebat. in Ps. 3.

2680

Deinde sic pergit idem D. Chrysoſt.

2 Reg.
18. n. 9

Poterat ergo videri Absalon suspensus in medio caeli, & terrae. Caelum eum non admittebat. Si enim primum insurrectorem eiecit diabolus, quomodo ipsum insurrectorem secundum admisisset? Terra eum adversabatur, non ferens polui passibus parricidae. in Ps. 3.

2681

Et alibi sic ait Chrysoſt. Respice iam celestissime hostis, ac nefandae iam respice parricidae: respice, inquam, usquequaque in te cuncta converti: respice contra te ab ipsa natura repugnari. Et quamvis contra te demicet caelum, moveatur terra, exercitus pugnet: tamen aliud te ignotum, & inopinatum sustinet bellum, aliud tibi iam paratum praedium est, quod fugientem excipiat, properantem interimat, festinantem occidat. *serm. de Absal.*

2682

Postea sic progreditur D. Chrysoſt. Non enim isti excreta, quos ceras, quosque compis, aut tuus furor contra patrem armavit, aut patris contra te, necessitas provocavit, qui quamvis digre contra te exierant gladiis, vibicant enses, lanceas torquent, ut dolor lassi patris tuo immitente diluatur: tamen te fugientem arbore excipiat, rami interimant, ligna suspendant. *serm. eod. de Absal.*

2683

Adhuc sic pergit Chrysoſt. Adest arbor in campo: armorum telis armata, quae te excipiat fugientem, properantem rapiat, patris iniuriam in parricidam defendat. Adest inquit quod arbor, quae nec patrem, ut tibi pareatur, iudicet, & iussa Dei instanti implere contendit: nec poteris hoc bellum impunitus evadere, qui genitori necem comatus es introgare. *serm. de Absal.* Accidit tamen casus: hic tibi tria occasus. Occasus ubi interit sine casu hic casus. Animo,

2684

non corpore cades: dum te videris non inter tuos coniuratos rebelles, sed inter servos patris tui fideles. Suspensus, non admiratione, sed in admirationem manebis.

2 Reg. 18. Accidit autem, ut occurreret Absalon servis David, sedens mulo &c. *na. 9. Div. Chrysoſt.*

Mulum conticeadit: dat se in fugam praecipitem: paratam propece festinat ad arborem, cui est traditus & ictu violento immisus, animali subducto, & subter in campos elapso, inseritur ramis: obligatur lignis, transfixo gutture colligatus. *serm. de Absal.* Cumque ingressus fuisset mulus. *na. 9. Quid agis imperator rebellium? solas militibus tuis patris occurris? non tu, nisi hostes occurrant, speras? Sed sic in hostes dum illis occurris, incurris, qui iam fugere, quos fugaveras, desperabas. Nescis quid agis, vixit sine intellectu mulus tuo, cui infedes, deterior.*

2 Reg. 18. Vidi Absalon pendere de quercu. *na. 10. D. Chrysoſt.*

Pendens iam mortuus ab hominibus invenitur, quem iam nec caelum potuit compicere vitium, nec terra videri sustinere. O nefandum meritum parricidae. Inturiat patris non pugnantis gladius, non hostilis manus, non iaculantis ictus defendit: sed vindicant ligna, arbor videscit, rami defendunt: nec est illa creatura, quae mota non fuerit, cum ipsum Dominum senserit moveri auctorē. *serm. de Absal.*

Et alibi sic ait idem D. Chrysoſt.

Absalon autem invitatus pendit, & non statim de medio sublatus est, sed tamquam in iudicio prius suspensus est, & ligno affixus, & Deo e superis ferente sententiam, longo tempore pendit: & conscientia deinceps flagellatus. in Ps. 7.

Adhuc sic pergit Chrysoſt. Vicia quod deest, non fuisse humanae industriae, sed totum fuisse Divini iudicii capiti, & lignum cum alligantur.

Zu 2

runt,

2684

2 Reg.
18. n. 9

2685

2 Reg.
18. n. 9

2686

2 Reg.
18. n. 9

2687

2 Reg.
18. n. 9

10.

runt, & brutum eum animal tradidit; & pro fune quidem coma, pro liguo arbor extitit, pro milite autem cum adduxit mulus. Considera autem id, quod est admirabile: Cum hæc passus est, nemo suorum ad eum accedere ausus est, cum tantum fuisset spatium. *in ps. 7.*

2688

Tandem sic ait idem D. Chryso.

Hoc autem Deus providerat, ut neque detraheretur, nec vinculus ad patrem afferreretur, quoniam paterna viscera ei parci velle ultra modum indicaverant. Et quod est admirabilius, qui patrem ei reconciliavit, is ipsum interficit, propter odium insatans vehemens aculatoris: sed is quidem eum occidit, Deus autem in tulit sententiam. *in ps. 7. De quercu pendebat; ex hac enim arbore illum iussit Deus, quasi victoria spoliū, in qua iustitia divina de humana malitia triumphaverat, suspendebat; Adhuc tamen iustitia divina non penitus de divina misericordia triumphavit; unde misericordia opus est pater exhibuit, dum illum honorifice sepelivit, ut colligitur ex 2. Reg. 18. n. 18.*

2689

2. Reg. 18. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & iunxit eas in corde Abialon. *nu. 14. D. Chryso.* Abialonja kelos, non ei ad finem vique processit; & merito, ne patricidæ hoc facinus tenerent pro lege patricidij. Cum autem eum licitor deseruisset, interfectus est, ut qui esset damnatus & quædam in modum, quæ in theatris belluæ, alios quidem invadunt, ab alijs verò interficiuntur: ita etiam Abialon Davidem aggressus a Ioab cecidit. *in ps. 3.*

2690

Deinde sic progreditur Chryso. In alto ligno suspensus est, qui adversus patrem erigebatur, & ab arbore detinebatur, qui cum radice pugnabat, & vinculus erat a ramo ramus, qui erat a paterna affectione abruptus: & capite tenebatur, qui genitoris caput auferre continebat, & tamquam fructus pendebat ab arbore, qui naturæ agricolæ volebat exci-

dere, & in corde iaculo cōfossus est: illic occisus ubi cædem parabat. *in Psalm. 3.*

Et paulo infra sic loquitur D. Chryso. 2691
Cum ergo sublimis ex arbore peccaret, eū agressus est Ioab primus dux exercitus, & in cor excordis tres sagittas infixit, illic eū feriens, ubi erat receptaculum iniquitatis, & cum in arbore sublimis penderet, pulchrū epitaphiū ei David cecinit, Vidi impium superexaltatum, & eleuatum, transivi, & ecce non erat. *in ps. 3.*

Tulit ergo tres lanceas in manu. 2692
n. 14. En manus; manum tibi in titulum sepulchralem decreveras exprimendā iuxta illud. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Abialō. n. 18. At hac quam nunc aspicias, manus, non sua, sed Ioab, quem pater suus adversus consuratos ducem elegit, manus est quæ adversus cor suum triplici telo apparet armata; qui enim triplici furandi genere scilicet afflicto, & effatis, & effectibus corda populi furatus fueras, ita triplo in corde transverberaris, ut in corde tuo tuorum inclusa corda ex tribus statibus te sequentium, transfigantur.

2. Reg. 18. Et tulerunt Abialon, 2693
& proicerunt eum in saltu, in foveam grandem, & comporta verū super eum acervum lapidum magnū nimis. Omnis autem Israel fugit in tabernacula sua. *n. 17. D. Chryso.* considerans adhuc eum pendente prius quam deponeretur, & proiceretur in foveam sic ait. Si Dathan terra devoravit, qui contra Moysen erat locutus, & os suum aperuit adversus eum, qui os improbi aperuerat: quomodo potuisset ferre pedes currentes adversus genitorem. *in ps. 3. Alludit ad locum Num. cap. 16. ubi sic. Disrupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum devoravit eos. n. 31.*

Et iterum exponens citatum n. 17 sic ait D. Chryso. Igitur redeunt cuncti de bello, patricida auctore belli prostra- 2694
to, cuius

cuius sanguine scelus diluitur, cuius supplicio immanis crudelitas sepelitur. *serm. de Absal.* Incidit in foveam, quam fecit tyrannus, dignum vita habuit in morte sepulchrum. In fovea conditur, seu potius absconditur hic ferus leo: qui regnum à patre pradari volebat. Magnus nimis acervus lapidum foveam denotat sepulchralem, ut contra tyranni manum unā quam pro titulo, dum viveret elegerat exprimendam, tot notarentur in sepulchro manus de illo triumphantium, quot videntur ibi lapides, cum etiam mortuū manibus lapidantium.

2 Reg. 18. Contristatus itaque rex ascendit cœnaculum portæ, & flevit, & sic loquebatur vadens. Fili mi Absalon, Absalon fili mi: quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te, Absalon fili mi, fili mi Absalon. *n. 33 D. Chrysoſt.* Gaudent omnes, cuncti lætantur: solus David plangit filium, parricidæ lamentatur interitum. *serm. de Absalone.*

Plorantem Davidem sic alloquitur Div. Chryſoſt. Quid plangis glorioſe pater, quid lamentaris, quasi Absalon quod ansus est comprobare? Quid filis scelestum, quasi eum parricidium perpetrare volueri? Prægis gloriam victoris exercitus; si fletur hostis intentus; nec lætitia eſſe poterit in victoriæ, si parricidæ plangitur pœna. *serm. de Abſ.*

Et alibi exponens eundem textū sic ait Div. Chryſoſt. Verūm discreto bello, ac parricida illū interfecto: reliquis omnibus in lætitiā, & gaudio agentibus, solus rex lugebat, & lachrymabatur, ac se ipsum includens defunctum appellabat filium. f. rebatque graver, quod pro illo ipse non occubuisset. *lib. 3. de providentia Dei.*

Deinde sic pergit Chryſoſt. Neque flere quidem destinavit mortuum, nisi ingressus Ioab indignitatem rei arguisset, ac vehementius alloquens crexisset illum, exercitumque decēti facie, & habitu suscipere perlua-

fisset. *lib. 3. de provid. Dei.* Lachrymis ostendebat rex tristitiam maiorem, verbis lacrymans pandebat amorem. Dum quater Absalonem filium invocabat, quatuor vocibus chorum unum perscipientibus, dolorosam litteram factus ipse chori magister assignabat: volebat enim pro victoria carmen canere triumphale; sed potius pro interitu filij carmen dicere funerale.

2 Reg. 19. Rex operuit caput suum, & clamabat voce magna, Fili mi Absalon, Absalon fili mi. *nn. 4, D. Chryſoſt.* Ille tuus non fuit filius, qui sic violavit paternos affectus. Ille tuus dici non meruit, qui ius patris sanctissimi violavit. Te non contempserunt exercitus, non duces, quibus parci scelestis mandasti, sed illa arbor, illa te primum vitæ est, illa defendit, illa læsi patris iniuriam, quæ te non audierat, vindicavit. *serm. de Absal.*

Tandem sic concludit. Defensio tua securitatem patribus attulit, & parricidarum audaciam revocavit. Per te & iniuria naturæ defensa est, & patrum pietas revocata. Novo enim supplicio debuit interire, qui sæculo novum scelus, per patris exitum, voluit infirre. *serm. de Absal.* Tergebat pallio rex pius in valis maratæ: ac voce magna in corde desagebat amorem. Voce magna clamabat, quam magnam dilectionem erga filium indicabas.

Ex D. Augustino.

Secundo Reg. 13. Cessavitque rex David persequi Absalon, eò quod consolatus esset super Amnon interitu. *num. 39. Div. August.* Nobis traditor ille Iudas occurrit, ut Absalon eius imaginem gesseret, secundum quod Patris pax interpretatur, quia pacatus erga illum, exiit pater, quamvis ipso dolis suis bellum haberet in corde. *in Psalmo. 7.* Cessavit persequi eum, quem

Lz 3

quem non cessavit prosequi: non enim à se fugientem apprehendere volebat rigore, sed amore.

2702 2 Reg. 15. Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Hierusalem, Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalon: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impleat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii. n. 14. D. Aug. exponens titulum Psalmi 3. quisque habet. Psalmus David cum fugeret a facie Absalon filij sui. sic ait, Magis hoc ad passionē, & resurrectionem Domini congruenter sonat, quàm ad illam historiam, in qua David scribitur fugisse à facie bellantis adversum se filij sui.

Psal. 3.

Non mirum si filius eius impius, signatur discipulus impius, qui cum tradidit: à cuius facie fugisse, quamquā historicè possit accipi, quando illo discedente, secessit cum cæteris: tamen spiritualiter, quando mentem Iudæ Filius Dei deseruit, tunc eum diabolus penitus invasit, in eo quod scriptum est. Et intravit diabolus in cor eius: bene accipitur à facie eius Christū fugisse: non quia Christus diabolo cessit, sed quia Christo discedente, diabolus possedit. Enarratione in Psal. 3.

2703 Deinde conferens discessum Christi à Iudæ cum fuga Davidis ab Absalone, sic loquitur D. August. Discessum, fugam esse in hoc psalmo appellatum celeritatis causa arbitror, quod verbo etiam Domini significatur dicentis, Quod facis, citò fac. Loquimur etiam sic in consuetudine, ut dicamus fugit me, quod in mentem non venit. Et de hominē decessissimo dicimus, Nihil eum fugit. Propterea veritas fugit mentem Iudæ, cum eum illustrare destitit. in Ps. 3. Non à gladio, sed à facie Absalonis fugam suis rex celerem suadebat: plus enim suis timebat à facie Absalonis benigno vultu suos impeturi, ut illorum corda furaretur, quàm à gladio Absalonis, non eos gladio impeturi, ne illorum animus à se ipso averteretur.

tituri, ne illorum animus à se ipso averteretur.

2 Reg. 18. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturque populus. Et præcepit rex Ioab, & Abisai, & Ethai dicens, servate mihi puerum Absalon. n. 4. & 5. Et infra. Et ait Ioab, Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalon: cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt decem iuvenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum. n. 14. & 15.

D. Aug. Aliter non meruit pacem habere domus David, nisi Absalon filius eius in bello, quod contra patrem gerebat, fuisset extinctus, quamvis magna cura mandaverit suis, ut eum, quantum possent, vivum salvumque servarent, ut esset, cui pœnitenti paternus affectus ignoscere; quid ei restitit, nisi perditum flere, & sui regni pace acquisita suam mæstitiam consolari epistol. 50.

Tribus ducibus vitam pueri commendabat: qui ab uno illorum tribus telis in corde transverberandus erat. Merito in corde averso à corde patris, quod ad illā conversum fuisse refertur. Noluit enim Ioab, qui cor patris Davidis conversum ad filium Absalonem post fratricidium perperatum intellexerat, ut liquet ex 2. Reg. 14. n. 1. Iterum post patricidium intentatum Davidis cor ad Absalonem filium converti. Indignum enim indicabat, quod cor patris ad cor filij converteretur, postquam hoc à corde patris adeo aversum fuisse videbatur.

2 Reg. 18. Dixit autem rex ad Chusi, est ne pax puero Absalon? cui respondens Chusi, Fixit, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & universi, qui consurgunt adversus eum in malum. Contristatus itaque rex, ascendit cænaculum portæ, & flevit: Et sic loquebatur vadens; Fili mi Absalon &c. n. 32. & 33. D. Aug. Absalon autem, sicut quidam

2704

2 Reg. 18. nu. 4. & 5. 14. & 15.

2705

2 Reg. 18. nu. 4. & 5. & nu. 14. & 15.

2706

2 Reg. 18. nu. 4. & 5.

2 Reg. 14. n. 1.

2707

2 Reg. 18. nu. 32. & 33.

quidam interpretantur, in Latina lingua dicitur Patris pax. Quod mirum videri potest, siue in historia regnorum, cum bellum adversus patrem Absalon gesserit, siue in historia novi testamenti, cum traditor Domini Iudas fuerit, quemadmodum Patris pax possit intelligi. in Ps. 3.

2708

Deinde sic pergit D. Aug. Sed & ibi qui diligenter legunt, vident in illo bello David pacatum fuisse filio: qui etiam magno cum dolore planxit extinctum, dicens, Absalon fili mi &c. Et in historia novi testamenti ipsa Domini nostri tanta, & tam miranda patientia, quod eum tamdiu pertulit, tamquam bonum, cuius etiam cogitationes non ignoraret, cum adhibuit ad convivium, in quo corporis, & sanguinis sui figuram discipulis commendavit; & tradidit, quod denique in ipsa traditione eius osculum accepit; bene intelligitur pacem Christum exhibuisse traditori suo, quamvis ille tam sceleratæ cogitationis interno bello vastaretur. Et ideo Absalon, Patris pax dicitur, quia pater habuit pacem, quam ille non habuit. in Ps. 3. De pace Absalonis pius pater interrogabat, quia de pace Absalonis erga se ipsum patrem, non autem de pace sua erga filium, etiam rebellem dubitabat.

2709

2 Reg. 18. Contristatus itaque rex ascendit cœnaculum portæ, & flevit, & sic loquebatur vadens Absalon fili mi &c. n. 33. D. Aug. contra 2. Epist. Gaudentis, Plus impius Absalon patrem sanctum David extinctus, quam rebellis afflixit. Vivum namque eum comprehendi cupiebat, ut qui malitia grassabatur, pœnitentia sanaretur. Erat ille persecutor patris non solum populum Dei dividendo, nec solum contra Dei legem, & contra legitimum patris regnum arma portando, atque bellando, sed multo amplius persecutus est cor paternum in illa impietate moriendo. Denique illum pater optimus pessimum fili-

um, quem non desperando defleverat vivum, flevit occisum. cap. 14. in tom. 7. in edit. Parisijs anno 1555.

Pro filio mori pius pater desiderabat: non tamen commori filio: neque enim similem neci filij interitum appetebat. Filium occisum in statu impietatis plorabat, ac proinde plus in illo mortem animi, quam corporis mortem plangebat. Sui corporis mortem pater libentissime sustineret, ne filius animi sui necem pateretur. Se in statu gratia positum reputabat, dum se filio quasi Dei flagello verberatum videbat, ideoque in eo statu mori affligebat, in quo non anima sua, sed solius corporis ferret occasum.

Ps. 142. Eripe me Domine de inimicis meis, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. vers. 10. D. Aug. exponens hunc Psalmum, cuius titulus sic habet. Psalmus David quando persequabatur eum Absalon filius eius sic ait, In regnorum libris novimus hoc factum esse, extitisse inimicum Absalon patri suo gessisse contra illum, non solum civile, verum etiam domesticum bellum: illum autem non deiectum iniquè, sed humiliatum piè, accepisse à Domino disciplinam: sustinuisse medicinam, non retribuentem iniquitatem, sed paratum cor habuisse ad sequendam Domini voluntatem. Enarrat in hunc ps. Absalonem David cum suis omnibus fugiebat, & ab impio filio pius pater ad pessimum Dominum confugiebat, quem tunc Deus suum nuncupabat, quando Absalonem persecutorem suum sustinebat. In persecutione igitur filij sui persecutoris agnoscebat suorum, & Dei sui persecutoris intelligebat amorè.

Ex D. Gregor. Magno.

Secundo Reg. 18. Dixit autem rex ad Chusi, est ne pax puero Absalon? cui respondit Chusi. Eiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis. Contristatus itaque rex ascendit

Zz 4

cendit

2710

2 Reg.

18. nu.

33.

2711

Ps. 142

ver. 10.

2712

2 Reg.

18. nu.

32. &

33.

cendit cœnaculum portæ, & flevit, & sic loquebatur vadens, Fili mi Absalon &c. n. 32. & 33. D. Greg. Mag. Absalon patrem persequens, ad hoc usque livore feralis prorupit iuviliæ, ut in se ipso destrueret iura naturæ. Quem enim naturaliter amare debuerat, ut patrem, eum inhumanè persequabatur ut hostem. Absalon autem Pax patris interpretatur: non quod ei pax vlla cum patre fuerit, sed quia quantæ pacis, & patientiæ extitit in eius perversitate, pater ostendit. *proem. 7. ps. penit.*

2713 Est ne pax? Non utique, puero enim qui dum viveret primum contra fratrem, deinde contrapatrem bellum sepe fecit in morte pax esse non potuit. Indignus sanè qui in morte requiesceret in pace, qui vivens patri bellum intulit, & requiem, & fratri, & patri denegavit. Videnda qua diximus in Sono. 17. Absalon ex D. Greg. Mag.

Ex Ruperto Abbate.

2714 Secundo Reg. 15. Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Hierusalem, Surgite fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalon; s. stinate egredi, ne forte veniens occupet nos, & impleat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii. n. 14. Rupert. lib. 2. de Trinit. Igitur Absalon, qui interpretatur Patris pax. Absalō, inquam, filius & hostis, immo non filius, sed hostis, cuius à facie pater fugit, ipse in mysterio est Iudas traditor, falsa patri, & magistri pax, quem osculo, pacis signo tradidit, cuius à facie talis pater fugit; nam tam à ficto corde eius Christus fugit, in quem Satanas introivit. cap. 35.

2715 Deinde sic progreditur Rup. Pœna eius iustitiæ laudatorē maximè delectat, quia iudicio Dei mente captus se suspendit, in quo iam non mysterij profundum, sed ipsa rei gestæ

superficies, Iudam, & Absalon bene demonstrat esse pariles; Nam & iste pendens quercu, mulo, cui sedebat pertransiente, desertus, merito in corde lanceas suscepit, & ille laqueo suspensus, & principum sacerdotum familiaritate, quam ascenderat, malè desertus dignas protinus sagittas, id est æternæ damnationis, & mortis sententias, in anima accepit. cap. 35. cit. Non dixit, surgamus, & fugiamus, sed, Surgite fugiamus; Iam enim ipse surrexerat, non solum corporis habitu, sed & mentis affectu, ut à Deo, & sibi, & suis quæreretur refugium, quod adeffe minime dubitabat, cum nec sibi, nec suis à facie Absalonis humanum esse posse existimaret effugium.

2 Reg. 18. Accidit autem ut occurreret Absalon servis David, sedēs mulo: cūque ingressus fuisset mulus, lubet cendens quercum, & magnā, adhæsit caput eius quercus: & illo suspensio inter cælum & terrā, mulus cui infederat, pertransivit. n. 9. Rupert. Sicut enim illius desertoris Achitophel suspendium, quo interijt, diu fuit prodigium Absalon, & populo Israel egresso ad pugnam contra viros David: sic suspendium proditoris Iudæ, horribile fuit portentum populo Iudæorum, non desistenti persequi discipulos Christi filij David. lib. 11. de glo. & hono. filij hominis in cap. 16; Matth.

Deinde sic pergit Rupert. similitudinem amplius exponens. Denique & ibi post suspendium Achitophel, Absalon quoque suspensus, pendit, sicut scriptura dicit, & ipse Absalon confusus est lanceis, & populus Israel cæsus est à viris David, multoque plures erant, quos saltem consumpserat de populo, quam hi quos voraverat gladius. Et hic suspensio Iudæ, populus Iudæorum totam damnationis eius suscepit hereditatem pendens inter cælum, & terram, id est, neque spem habens in cælo, quia vitæ æternæ indignum se iudicavit, neque

neque terram habens suam: venerunt enim Romani, tuleruntque locum, & gentem, & multò plures quàm villo vnquam die vorasset gladius, de populo illo consumpsit in obsidione saltus Romani exercitus. loco cit.

2718 Et tandem sic querit Rupertus. Nonne hoc est pendere inter cælum, & terram, & crepuisse, & omnia pendenti vilcera diffusa esse, scilicet neque in cælo spem, sive vllam partem, neque in terra, quam calcamus locum vllum proprium habere, & post seditionem, ingentem crepitû, quem historiographus denarrat Iosephus, reliquias conclusæ multitudinis, quæ gladio superfuerant, in omnes gentes, captivos ductos esse? loco cit.

2719 Igitur & Achitophel suspensus interitus, & Absalon suspensus perijs: non tamen sine magno discrimine, quia ille solùm suspendio vitam finivit: hic autem suspensus tribus confossus telis, & cum adhuc palpitaret cor eius, decem transfixus militum gladijs occisus est. Et merito: qui enim nec audito horrendo desertoris Achitophelis supplicio, quem ipse à patre suo rege descere fecerat, à rebellionē cessauerat, dignus erat, qui non simili, sed atrocioris supplicio puniretur.

Ex D. Bernardo.

2720 Secundo Reg. 15. Dicebatque Absalon, quis me constituet iudicem super terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iudicem? Sed & cum accederet ad eum homo, ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum. nu. 3. & 4. D. Bernard. exponens illud Isai. 14. In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. n. 13. sic ait. Talis erat Absalon super filios Israël, patri suo

rebellis, principatum appetens. *serm. ad Clerum in Concilio Remensi congregatorum* Non solum super regnum Israël, sed super universam terram Absalon valde ambitiosus principatum appetebat, ut sic solus super omnes homines imperaret, ne alterius hominis in dominatū totius orbis consortium pateretur.

2 Reg. 16. Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo; quærit animam meam, quantò magis hic filius Iemini maledicat mihi? dimitte eum; ut maledicat iuxta præceptum Domini. n. 11. D. Bernard. Quisquis enim perfectè sentierit onus peccati, & animæ læsionem interiorum, utique aut parum lentier, aut ex toto non sentiet corporis pœnā, nec reputabit laborem, quo peccata noverit deleri præterita, futura caveri. Sic enim sanctus David convitiantis servi non reputavit iniurias, memò filij persequentis. *serm. 3. ad fratres.*

Ex alibi sic ait D. Bernard. Oftendam vobis cui debeatis Irasci. Irascimini ei, quæ sola vobis nocere potest. Vultis scire quænam illa sit? Iniquitas propria. Ita dico vobis, huic irascimini. Nulla enim nocet adversitas, si nulla admittatur iniquitas. Qui perfectè huic irascitur, cæteris non mouetur, magis & amplectitur ea. Ego, inquit, in flagella paratus sum. Sic damnum, sit convicium, sit læsio corporalis, paratus sum, & non sum turbatus: quoniam dolor meus in conspectu meo semper. Quidni exteriora omnia parvipendam in huius æstimatione doloris. Filius, inquit, utrius mei persequitur me, & convitianti servulo indignabor? *serm. 13. super ps. Qui habitat.* Quærit animam meam. nu. 11. Ac si David non tam timeret corporis, quàm animæ scissionem: eligeretque potius, ut verè patiens in corpore vulnerari, quàm ut impatiens, contra filium persequentem, vel servum convitiantem in anima laucari.

2 Reg.

2723

2 Reg.
18. n. 5

2 Reg. 18. Et præcepit rex Ioab, & Abisai, & Ethai dicens, Servate mihi puerum Absalon. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalon. *n. 5. D. Bernard.* Amor, sicut nec odium, veritatis iudicium nescit. Est iudicium odij, ut illud. Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori: Iudicium verò amoris, ut David de filio parricida: Parcite, inquit, puero Absalon. *traff. de gradib. humili.* Servate mihi. *n. 5. Lucrum magnum sibi existimabat futurum, si a duobus suis filiis victus ad se vivus adduceretur; sperabat enim fore, ut comprehensus de rebellionem à se concitata contritus paniteret, & sic ad redamandum se tamquam piū patrem mutaretur.*

2724

2 Reg.
18. nu.
33.

2 Reg. 18. Contristatus itaq; rex ascendit cænaculum portæ, & flevit: Et sic loquebatur vadens, Fili mi Absalon, Absalon fili mi: Quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te, Absalon fili mi, fili mi Absalon. *nu. 33. D. Bernard.* Pius David super parricida filio satisfacit affectioni, & non ad iniuriam fidei, non in superbi suggillationem iudicij. Absalon fili mi, ait, sanctus David, fili mi Absalon. *serm. 26. in cantica.* Cupiebat pius pater, ut impius filius, qui longo vitæ tempore tenuit panitere, iam defunctus ad vitam remearet, ut acta de commissis criminibus panitentia, ad quam mors repentina tempus abstulerat, posset iterum moriens de salute anima sua bene sperare.

Ex Guarrico Abbate.

2725

2 Reg.
18. nu.
10.
Osea 11
num. 7.

Secundo Reg. 18. Vidi Absalon pendere de quercu. *n. 10. Guarricus* videtur alludere ad hunc locum dum hoc recitat proverbium, Vulgo dicitur, Male expectat, qui pendet. *Et citans illud Osea 11.* Populus meus pendebit ad reditum meū. *n. 7. sic ait,* Pulchre omnino & proprie pendebit, tãquã inter cælum, & terram: licet adhuc

apprehendere cælestia non valeat, non velit tamen tangere terrena. Et si aliquando tangit, non nisi summis articulis, idest, extremis partibus animæ, propter necessitatem scilicet corruptionis nostræ, cui cogimur servire, quandiu creatura vanitati subiecta est, non volens. *Serm. 1. de Adventu Domini.*

Deinde sic progreditur idem Guar.

Vulgo dicitur: Male expectat qui pendet. Ego autem dico, feliciter expectat qui sic pendet. Quamobrè elegit suspendium anima mea, & in iplo suspendio mortem ossa mea; ut perseveranter in cruce ista pendere merear, donec immoriar. O Domine Iesu, cū animam potestate positurus esses, & quo genere mortis id facere velles, tuo subisset arbitrio: suspendium elegit anima tua, ut exaltatus à terra, nos quoque ad te traheres, & à terrenis suspenderes. Sed nec ante mortem deponi passus es, ut & nos. vique ad mortem in cruce perseveremas; & de ipsa tamquam de sublimi gradu facilior sit in cælum consensus. Gratias tibi Domine Iesu ibi sumus, ibi te expectamus, non alium qui ad deponendū nos veniat: sed Eliam, idest, Dominum nostrum, qui nos suscipiat. *ser. 1. de Adventu Domini.*

Vidi Absalon pendentem. Merito inter cælum, & terram, scilicet in aere inter aereas potestates suspensus pendebat, qui principis illarum amulatore existens adversus genitorem suum alijs etiam defectionem à suo legitimo rege suadens, rebellaverat: ex loco sublimi videns milites victos, & hostes victores, non tam dolore, quàm linore torqueretur: & ex consorsio aerearum potestatum, sicut in crimine principum earum similis, sic & in suspicio similis videretur.

Ex Hugone Cardinali.

Secundo Reg. 13. Et Absalon ad David, si non via venire, venis obsecro

2 Reg.
13. nu.
26. &
27.

obsecro nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex; Non est necessé, ut vadat tecum, Coegit itaque Absalon eum, & dimisit eum eo Amnon, & universos filios regis. n. 26. & 27. *Hugo.* Fratrem vocavit, ne perciperetur solus ibi. *Nul- lum alium ex filiis regis Absalon in hoc loco fratrem nominavit prater Amnonem, quem specialiter ad convivium voluit invitare, ut Amnon videns eum sui specia- liter convivatorem, existimaret sui etiam specialiter amatorem, & sine ulla mali sus- picione ad convivium festinare.*

272 9
2 Reg.
13. nu.
28.

2 Reg. 13. Præceperat autem Absalon pueris suis dicens, observa- te, cum temulentus fuerit Amnon vino, & dixeris vobis, Percutite eum, & interficite; nolite timere: ego enim sum, qui præcipio vobis, ro- boramini, & estote viri fortes. n. 28. *Hugo.* Ego enim sum, quasi diceret, Ego sum filius regis, & defendam vos contra iram eius. ibi. *Vino ebrius Am- nonem fratrem suum Absalon censuit oc- cidendum, ut qui culpam incestus commi- serat ebrius voluptate amaris, panam oc- cisionis incurreret voluptate temulentus liquoris.*

2730
2 Re. 14
nu. 26.

2 Reg. 14. Quando tondebat cap-illum (semel autem in anno ton- debatur, quia gravabat eum casari- es) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico. n. 26. *Hugo.* Fortè tonsura eius tanti ponderis erat; vel hoc præcio emen- dabat à mulieribus ut inde tuborna- rent crines suos. ibi. *Avarus sanè prin- cept, qui capitis sui ornamentum vende- bat: sed & vanus, qui solum quando ip- sum casaries gravabat, capillos, quibus ad vanitatem ornabatur, deponebat.*

2731
2 Reg.
14. nu.
33.
Isai. 30
nu. 21.

2 Reg. 14. Vocatusque est Absa- lon, & intravit ad regem, & adora- vit super faciem terræ coram eo: ol- culatusque est rex Absalon. nu. 33. *Hugo.* citans illud Isaiæ 30. Aurestuar audient verbum post tergum monē- tis. Hæc est via; ambulate in ea, & non declinetis, nec ad dexteram, nec

ad sinistram. n. 21. *sic ait,* Tuæ enim Dominus post tergum fugientium clamat, cum peccatores ad peniten- tiam revocat. Canticorum 6. Reverte- re, revertere Sunamitis, reverte- re, revertere ut intueamur te. Quar- ter dicitur Revertete; quia à parti- bus mundi quatuor vocat; Vnde Ezechielis 37. Hæc dicit Dominus Deus: A, quatuor ventis veni Spi- ritus, & infuffla super interfectos, & reviviscant ibi.

Deinde sic pergit idem Hugo, Vel sic. Revertete, revertete, mente scilicet, & corpore ad Deum. Re- verter, revertete, id est de bonis omisfis, & de malis commissis peni- tentiam age. ibi. *Absalon vocatus in- travit ad regem. Non dicitur, intravit ad patrem; indignus enim erat, qui ad patrem tamquam filius diceretur intrare; qui fratrem suum occidendo ipsum patrem in dilecto sibi filio quodammodo ingula- verat.*

2 Reg. 18. Absalon crexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum, qui est in valle regis: dixerat enim. Non habeo filium, & hoc erit monimen- tum nominis mei. Vocavitque titu- lum nomine suo, & appellatur, Ma- nus Absalon, usque ad hanc diem. n. 18. *Hugo.* Titulum, id est moni- mentum sui, & erat nomen tituli Manus Absalon. Hunc titulum pu- tant quidam fuisse arcum triumphali- lem, qui dicitur fornix in quo sculps- ta manus Absalon: sed Iosephus di- cit fuisse statuam marmoream. Hic. in lib. de Heb. quæst, dicit quod Absalon adhuc pendens in quercu fecit inducias, ut erigeret sibi titu- lum. ibi.

Miror sanè quomodo, qui dum vive- ret tumultum sibi edificaverat, mortis sue memor, in tantam potuerit superbiam deve- nire, ut ad regnum tyrannide aspirave- rit? Sed, ut video, non tumultum sibi se- cerat, ne memoriam sepulchralem, sed ut memoriam triumphalem, quod scilicet pu- taret devicto patre, & à regno expulso;

Cant. 6

Ezechi.
37.

2732

2 Reg.
14. nu.
33.

2733

2 Reg.
18. nu.
18.

2734

2 Reg.
18. nu.
18.

vel etiam ē vita sublatō sibi triumphandū,
& post multos annos titulum illam à se
rege, dum in pace moreretur, posteris
relinquendum, in quo fama suae victoriam
perduraret, & manus eius ibi insculpta
suae fortitudinis gloriam omnibus ostē-
taret.

2735

P. 7. Domine Deus meus in te
speravi: saluum me fac ex omnibus
persequentibus me, & libera me. v.
1. *Hugo.* Titulus, in finem psalmus
David: quem cantavit Dōmino pro
verbis Chusai filij Iemini. Legitur 2.
Reg. 17. Quod Absalon consilio A-
chitophel persecutus est David: quē
David fugiens nudis plantis exivit
de Hierusalē: & Chusai qui fuerat a-
micus David transivit ad Absalō, ut
pia, & necessaria proditiōe revela-
ret Davidi, quē Absalon moliretur
adversus eum: & mandavit Davidi,
ut de campestribus fugeret, ne ca-
peretur ab Absalon. Prævaluit Da-
vid, & Achitophel se suspendit, quo-
niam consilium, quod de David im-
provise occidendo dederat, mutatū
est consilio Chusai. Huic historię vi-
detur alludere titulus. ibi.

2736

Psal. 7.

Pro servo sibi fideli, & qui cum filio
suo rebellis se ipsum proditorem Davidis
simulaverat, & se Absalonis socium contra
ipsum regem tamquam adversarium regi
finxerat, gratias solvit Deo: eximium na-
que fuisse à Deo sibi concessum beneficium
existimavit, talem habuisse servum, qui
etiam sua fidelitatis nota, fidelitatem sibi
debitam conservaveris, quique infidelis
volueris apparere, ne fidem à se regi suo pro-
missam violaret: Deus autem voluit fideli-
tatem boni servi erga regem suum ab ipso
rege in titulo huius psalmi omnibus pro-
palari.

2737

Ps. 142
ver. 1.

Ps. 142. Domine exaudi oratio-
nem meam: auribus percipe obsecra-
tionem meam in veritate tua, exaudi
me in tua iustitia. v. 1. *Hugo.* Titulus,
Psalmus David quando persequē-
batur eum Absalon filius eius. Hæc
historia habetur 2. Reg. 15. de qua
ad literam hic non agitur: sed signi-

2 Re. 15

ficato melius accipitur. David enim
Christum significat, Absalon verò
Iudam. ibi.

Deinde sic progreditur *Hugo.* Psal-
mus iste septimus est pœnitentialium:
qui decem sunt septem, ut eodem nu-
mero, quo peccavimus, peccata di-
luamus. Sicut enim in hebdomada
mundi huius peccavimus: ita hoc
numero psalmorum remedium pœ-
nitentiæ peccatis opponitur. In qui-
bus Psalmis talis est forma: quia à
lacrymis incipiunt, & in gaudio fini-
untur, ne quis de venia desperet.
ibi.

In hoc Psalmo, in quo David, ut ritu-
lus indicat, filium suum Absalonem descri-
bit sui persecutorem, sic ait, Persecutus
est inimicus animam meam. v. 3. ubi
Absalonem inimicum appellavit, eum-
que non tam sui corporis, quam suae animae
persecutorem nominavit: plus enim patris
anima torquebatur, dum intelligebat filium
delinquentem, quam corpus ipsius afflic-
tabatur, dum sentiebat filium persequentē.

Ex Lyra.

Secundo Reg. 13. Non est locutus
Absalon ad Amnon, nec bonum
nec malum: oderat enim Absalon
Amnon eo quod violasset Thamar
sororem suam. n. 22. *Lyra.* Descri-
bitur conceptio rancoris, quia Ab-
salon istam iniuriam sibi, & forori
factam tenuit in corde suo clausam:
& ideo fuit magis rancor odij aug-
mentatus, quam si per aliquam facta,
vel signa exteriora fuisset extra pro-
palatus. n. suo 4.

Et in moralis sic ait idem *Lyra.* Per
Absalō qui illatam iniuriam sorori
falso desimulavit, & cum hoc
Amnon ad convivium invitando; eū
eo amicitiam simulavit, significatur
quicumque insidiator fraudulentus,
usquequo videat vindictæ tempus.
n. suo 4. Facinus Amnonis fratris sui ag-
noscent non laudavit Absalon, sed nec vi-
supera.

superavit, ne laudando crimen commis-
sum approbare, ne vituperando reprobare
videretur. Intendebat enim factis osten-
dere quid ipse de tanto facinore iudicaret.
Ideo omni no tacuit, ne Ammoni verbis
id, quod mente conceperat, indicaret. Fa-
cile enim quod tegitur corde, delegitur
ore, si dum in corde odium in fratrem ser-
vabat, ad fratrem loqueretur, vellet, nolles
Absalon, odium in corde secretum, ore per ver-
ba pandere.

2742 2 Reg. 14. Dixitque mulier,
2 Reg. Quare cogitasti huiusmodi rem
14. n. contra populum Dei, & locutus est
13. & rex verbum istud, ut peccet, & non
14. reducat eiectionem suam? omnes mu-
rimur, & quasi aquæ dilabimur in
terram, quæ non revertuntur, nec
vult Deus perire animam, sed retra-
ctat, cogitans, ne penitus pereat
qui abiectus est. num. 13. & 14. Lyra.
Præmittit mulier tres rationes in-
ducentes ad misericordiam circa Ab-
salon. Prima accipitur ex parte
maioris mali evitandi, quia Absalon,
& illi, qui cum eo erant fugitivi in
terra idololatriæ subditi, propter
quod erant in periculo declinandi
ad idololatriam per eorum sugges-
tione, vel inductionem inter
quos habitabant. Ad quod evitan-
dum erant revocandi in terram Is-
rael, in qua Deus colebatur. Et hæc
ratio tangitur, cum dicitur, Quare
cogitasti &c. id est contra Absalon,
& socios eius, qui erant de populo
Dei.

2743 Secunda ratio accipitur ex parte
2 Reg. defuncti, qui ad vitam revocari
14. n. non potest ex persecutione Absa-
13. & lon. Et hæc ratio tangitur cum di-
14. citur, Omnes morimur. Quasi dice-
ret, ex quo tu non potes evocare de-
functum, revoca vivum. Tertia ra-
tio accipitur ex parte Dei, cuius pro-
prium est parcere, & misereri. Et
hæc ratio tangitur, cum dicitur, Nec
vult Deus perire animam, scilicet
peccatoris, licet ipsum offenderit.
Sed retractat cogitans &c. tempus

pænitentiæ concedens. Ne penitus
pereat pœnia gehennæ, qui abiectus
est ab eo per offensam morralis culpæ.

Denique sic concludit Lyra. Quasi
diceret hæc mulier: Tu es quasi lo-
co Dei in regimine populi, propter
quod debes ei in pietate conformari.
Hæc autem suo 6. Non dixit hac muli-
er contra Absalonem filium suum, sed
contra populum Dei, intelligebat enim
Davidem magis iratum contra Absalonem,
qui pæris suis, ut Ammonem occiderent,
imperaverat, quam adversus ipsos pæros,
quos dominus eorum Absalon ad pepe-
trandum flagitium auctoritate sua exci-
taverat.

Secundo Reg. 14. Dixit autem
rex, Revertatur in domum suam, &
faciem meam non videat. Reversus
est itaque Absalon in domum suam,
& faciem regis non vidit. n. 24. Lyra.
Faciem meam non videat. Ne revo-
caret ad memoriam ex præsentia
sua mortem primogeniti, & sic do-
lor regis renovaretur. n. suo 2. No-
lebat David quod Absalon faciem eius vi-
deret, ne ipse Absalonis faciem inspec-
taret. Non quod timeret rancori, quo tamen fra-
tricidam dignum iudicabat, sed amori, quo
ipsum Absalonem, ut filium adamabat: ergo
id rex imperavit, ut simularet rigorem,
& dissimularet amorem. Faciem meam
non videat, ne in ea meum erga se ipsum
possit amorem inspicere, neque enim ego
visio filio & a filio inspectus potero dilec-
tione, qua ipsum, ut pater diligo occultare.

Secundo Reg. 14. Quare veni
de Gessur? melius mihi erat ibi esse:
obsecro ergo, ut videam faciem re-
gis: quod si memor est iniquitatis
meæ, interficiat me. n. 32. Lyra. Qua-
si dicat, Nihil valet mihi, ex quo non
possum accedere ad regem: immo
nocet: ideo subditur, Melius mihi
&c. quia tunc non erat mihi con-
sultibile faciem patris mei non vi-
dere: sed ex quo sum hic in ea-
dem civitate cum eo, est mihi val-
de consultibile. Quod si memor
&c. Hoc dicebat Absalon ad incli-

Aaa nanlum

nandum cor David, fingens quod tantum eum diligeret, quod magis vellet mori, quam diutius ab eius confortio segregari. à n. suo 8.

2747

2 Reg.
14. nu.
32.

Privationem regia visionis non solum exilio, sed & morte, in hoc loco Absalon princeps sibi duriores esse affirmabat, ut cum hac David rex pater audiret ei benignam faciem demonstraret, ne pena tanti damni penitentem filium diutius affligeret, sed illum iam ab exilio in regiam vocatum civitatem, in aulam regiam, ut regis placatum iam sibi videres faciem, revocaret, Quod si memor est iniquitatis meæ, interficiat me. Quasi vero non crederet Absalon posse Davidem ipsius patrem memorem esse sua iniquitatis quin obliuisceretur pietatis, neque enim impius in fratrem, poterat in se suspicari patrem.

2748

2 Reg.
15. n. 1

2 Reg. 15. Igitur post hæc fecit sibi Absalon currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum. nu. 1. Lyra Idest post reconciliationem Absalon cum patre confidens de patris benignitate, & de Ioab familiaritate: & elevatus ex sua pulchritudine, & quia inter cæteros filios David remanentes erat primogenitus fecit sibi currus, & equites, quasi quoddam præludium quod deberet regnare post patrem suum. num. suo 1. & 2. O ingratis simulacrum, post tot accepta beneficia à patre quasi multa sibi ab illo illata fuissent debita supplicia, caput de tyrannide cogitare, desiderans patrem adeo sibi benignum, non solum regno, sed & vita spoliare.

2749

2 Reg.
15. n. 1

Secundo Reg. 15. Mane surgens Absalon, stabat iuxta introitum portæ in via, & omnem virum qui habebat negotium, ut veniret ad regis iudicium, vocabat Absalon ad se, & dicebat, de qua civitate es tu? num. 2. Lyra. Stabat iuxta introitum portæ, idest antequam aliquis intraret ad regem mane surgens Absalon. num. suo 3. Quibus emit ambiciosus honorem? Mane consurgens Absalon. Dum manicabat somno (quo se pri-

vabat) soporis, somnium vanus comparare studebat honoris. Primus, & ante omnes, qui apud regem habebant negotia ipse surgebat, quia apud omnes maiori studio, quam quisque illorum proprium apud regem tractaret negotium, suum ipse de favore populi obtinendo ad meditam rebellionem sollicitus agebat. Et omnem virum, qui habebat negotium, ut veniret ad regis iudicium vocabat Absalon ad se &c. Omnes nullo prætermisso vocabat, ut se omnibus equalē futurum indicaret, & sic omnes ad illum in regem acceptandum excitaret.

Stabat iuxta introitum portæ in via. num. 2. Lyra. ita quod omnes illi, qui ingrediebantur ad regem pro negotiis, habebant iuxta eum transire. nu. suo 4. Non sedebat protagens principis dignitate, sed statione hac indicabat se plenum instabili vanitate. Et omnem virum &c. nu. 2. Lyra. Pauperem, vel divitem, ut magis coloraret fictionem suam; num. suo 5. Omnes, quos videbat viros ad se vocabat, & quin eorum causas audire: cum tantum de quacivitate venirent, rogaret, de bonitate, & iustitia causarum eos laudabat, & adulatione principe indigna, à villis etiam hominibus, sibi laudem mercari considerabat

2 Reg. 15. Videtur mihi sermones tui boni, & iusti, sed non est qui te audiat constitutus a rege. n. 3. Lyra. Quasi dicat, statim deberet tua petitio exaudiri. Sed non est qui te audiat, quasi dicat, rex iam est antiquus nec potest competenter intendere talibus: & ideo magnum damnum est, quod alius habens zelum communis tatis non est ad hoc constitutus. n. suo 5. Sic boni communis simulabat amorem, cum proprium sibi affectaret honorem.

2 Reg. 15. Et cum accederet ad eum homo, ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eum. n. 5. Lyra. Extendebat manum suam &c. in lignum familiaritatis. num. suo 10. Cuique dabat manum, cuius imaginem sibi pro titulo erigere cogi-

2750

2 Reg.
15. n. 2

2751

2 Reg.
12. n. 3

2752

2 Reg.
15. n. 5

12. n. 3

edigitabat, sicutam sic manum monumento ponendam vera manusumibat, & hanc fictionem honoris mentiti, vero honore anticipatè praestito vilis hominibus meritor honoris imprudens libenter soluebat.

2753 Apprehendens, osculabatur eum, numer. 5. Lyra. In signum magnæ condensationis. num. suo 1. Vnum quemque quasi à se fugientem apprehendebat, quia in unoquoque fugientem à se regiam, quam apprehendere cupiebat dignitatem facto ipso portendebat, sicut enim qui despiciit, fugit, sic qui appetit fugat honorem. Osculabatur in signum pacis, & hoc signo ad bellum milites denotabat, quos enim osculabatur, hos rebellionem contra patrem regem sibi socios futuros designabat.

2754 Secundo Reg. 15. Faciebat hoc omni ni Israel venienti ad iudicium, ut audiretur a rege, & sollicitabat corda virorum Israel. n. 6 Lyra. In Hebræo habetur furabatur corda, quia per tales fictiones falsas iniustè attraheret ad se corda hominum, ut sic ei iungerentur contra patrem suum: quia propter talia eis impenfa iudicabant, & dicebant eum esse regno dignum. num. suo 2. Sollicitabat. Dum enim his effectibus operis, effectis oris, effectibus cordis suum erga illos presentem ostendebat amorem regalem, eorum erga se volebat mercari amorem popularem: aequalis pretium erat, amoris amor. Furabatur corda virorum Israel, fuerat pro furio postmodum suspendendus nec corda furanti chorda ad suspendendum defuit ex capillis hac confectis apsum in acre suspensum sustentavit, quousque Iob tribus telis eius cor transverberavit.

2755 2 Reg. 15. Dixit Absalon ad regem David, vadam & reddam vota mea, quæ vovi Domino in Hebron. num. 7. Lyra. Locus enim illè sanctus reputabatur èd quod quatuor patriarchæ principales sunt ibi sepulti cum suis coniugibus, scilicet Adam, & Eva; Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia, &

ideo Absalon fingebat illuc ire ex devotione. Sed principaliter intendebat ibidem contra patrem conspirare, & quia David pater eius ibi primo regnavit, ideo videbatur locus aptus, ut ibi inciperet regnum eius, num. suo 5. Responde sua, & non Domini vota se reddere velle dicebat, sua enim de regno usurpando desideria ibi perficere intendebat. ibat ergo non quasi devotus ex divina religione, sed devotus humana ambitioni.

Secundo Reg. 15. Misit autem Absalon exploratores in universis tribus Israel, dicens, statim, ut audieritis clangorem buccinæ, dicite, Regnabit Absalon in Hebron. num. 10. & 11. Lyra. Describitur ipsius Absalon conspiratio quia ad diem determinatam congregavit fautores suos in Hebron. Misit enim nuntios ad civitates principales tribuum, ita quod in qualibet civitate erant plures ex parte Absalon, quorum unus habebat tubam, scientes horam in qua clamaretur in Hebron ad sonitum tubæ, Regnabit Absalon, ita quod eadem hora in omnibus civitatibus notabilibus nuntius Absalon habens tubam, ut sonaret, & alij discurrentes per vicos clamarent, Regnabit Absalon in Hebron, divulgantes quod ibi erat inunctus in regem, & quod principales de civitatibus festinarent illuc ad faciendum sibi debitam reverentiam, n. suo 6.

Non misit tyrannus, ut ad clamorem buccina diceretur, Regnat Absalon in Hebron, sed ut diceretur, Regnabit. seu (ut alij legunt) Regnavit; ac si nesciens quid iuberet, vellet ostendere, regnum suum non dum incepisse: vel non tam incepisse, quam desijisset adeoque brevi temporis spatio se in dominio tyrannicè usurpando permansurum, ut prius regni illius finis, quam initium potuerit publicari.

Secundo Reg. 15. Cum Absalon iverunt ducenti viri de Hierusalem

Aaa 2 VOCALI,

2756
2 Reg.
15. n.
10. &
11.

2757
2 Reg.
15. num.
10. &
11.

2758

vocati euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes. *n. 11. Lyr.* Ad petitionem ipsius Absalon, ut pauciores cum David remanerent, & ut illi de civitate regia viderentur sibi favere, qui propter multitudinem aliorum Absalon faventium, non audebant contradicere. *nu. suo 7.* Cum Absalon de rebellionē cogitaret, de civitate regia ducentos viros nobiles secum adduxit intentata rebellionis inscios, ut qui illōs sibi associatos videret, cum ille rebellionē declararet, socios in rebellionē eos esse reputaret; & illorum exemplo concitatus etiam adversus legitimam regem rebellaret. Euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes. Corde tamen uno, non ducentis cordibus fuisse dicuntur Absalon enim omnium corda adeo in sui amorem adunaverat, ut unum omnes cor ad illum sequendum, non singuli corda singula vendicarent.

Secundo Reg. 15. Accersivit quoque Absalon Achitophel Gilonitem consiliarium David de civitate sua Gilō. Cūque immolaret victimas: facta est coniuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalon. *n. 12. Lyr.* Accersivit Achitophel de cuius consilio Absalon hoc negociū acceperat, ut alij facilius iungerentur sibi, videntes principalem regis consiliarium adherentem sibi. *n. suo 8.* Regis consiliarium a curia absentem, & in civitate patria degentem existimans a rege alienatum, sibi consiliarii constitutorem decrevit, illum ad se vocans, ne temerē, & sine consilio rem tantam intentare videretur, quā proinde non diu permanens, sed breviter casu ruitura, ut casu facta, ostenderetur. Accersivit quoque Absalon Achitophel, & unum hunc specialiter vocasse refertur cum ducentos viros simul secum a civitate regia adduxisse dicatur, hunc enim insar ducentorum reputabat, qui consilio omnes alios superabat.

Secundo Reg. 18. Accidit autē, ut occurreret Absalon servis David, sedens mulo: cūque ingressus fu-

isset mulus subter condensam quercum, & magnam, adhæsit caput eius quercui, & illo suspēso inter cælū, & terram, mulus, cui insederat pertransiit. *num. 9. Lyr.* Quia videns suos devictos ad fugiendum expeditiū deposuerat galeam, & sic per capillos suos, qui multi erant retentus est frondibus quercus. *nu. suo 1.* Adhæsit caput eius quercui. *num. 9.* Apparuit Absalonis caput, non diademate regio coronatum, sed nudatum; & quercu per crines, quasi per funes ei colligatum; suspensum tamquam spoliū divini iustitiæ triumphale, erat enim quercus arbor triumphalis in qua Deus victus in rege de filio impiissimo triumphabat, & divini iustitiæ manubias ex arbore ista suspensus ostentabat.

2 Reg. 18. Taliter ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalon. *nu. 14. Lyr.* Tribus lanceis configitur triplici concupiscentiæ assentiendo. *n. suo 12.* Cum virum Absalon de quercu suspensus penderet, videns totum adversus se tribus armatum telis, nullam protulit verbū, quo eum ad commiserationem sui provocaret. Recognovit enim commissi a se criminis magnitudinem, & attonitus siluit, seque indignum veniam reputans de humana simul, & de divina misericordia desperavit.

Secundo Reg. 18. Et tulerunt Absalon, & proiecerunt eum in saltū, in foveam grandem, & comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis. *num. 17. Lyr.* Hoc fecerunt secundum legem, Deut. 21. ubi præcipitur filius contumax a populo lapidari. Ille autem non solum erat contumax, sed etiam manifestè persequabatur patrem, & ideo non solum erat dignus gladio perimi, sed etiam a populo lapidari. *num. suo 5.* Vt acervus ille magnus nimis lapidum magnam cordis duritiem omnibus posteris in Absalone fuisse testaretur: lapideoque

2761

2 Reg.
18. nu.
14.

2762

2 Reg.
18 nu.
17.Deut.
21.

2760

2 Reg.
18. n. 9

*lapideoque cordi plures lapides adhererent, ex quibus non tam sepulchrum quam supplicium Absalonis adificare-
tur.*

2763 *Secundo Reg. 18.* Absalon crexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum, qui est in valle regis: dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur, Manus Absalon usque ad hanc diem. *num. 18. Lyra,* Dixit Iosephus quod fecerat statuam marmoream ad sui memoriam in posterum. *n. suo 6.*

2764 *Et ad illud,* Dixerat enim &c. *fic ait Lyra.* Supra 14. cap. dictum est quod habuit tres filios, & ideo dicendum est quod erat mortui, vel inepti ad regnandum post ipsum. *numer. suo 7. Et ad illud,* Et appellatur &c. *num. 18. fic ait idem Lyra.* Opus eius memoria dignum. Manus enim est organum organorum, ut habetur 3. de anima, & ideo per eam designatur opera & maxime sollemnia, & memoria digna. *numer. suo 6.*

2765 *Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalon. num. 18. Manum ergo, quam Philosophus organum organorum nuncupavit, in titulo sibi erecto Absalon iussit apponi, ut manus illa organi instar digitis suis; quasi organum sit illud ad memoriam perpetuam magna sui nominis gloria, & indigitare, & resonare simul videretur. At sua cum ambigua honoris sefellia cogitatio; manus enim illa ipsius Absalonis manum in patrem armatam cum summa filij ignominia denotabat; & organi cantum lenem in sibilem plantum commutabat.*

Ex Abulensi.

2766 *Secundo Reg. 13.* Factum est au-

tem post tempus biennij ut tenderentur oves Absalon, & vocavit Absalon omnes filios regis. *numer. 23. Abulensi.* Quæret aliquis, quare Absalon non aggressus est occidere Amnon, nisi post biennium, & hoc quando tenderentur oves? Respondendum, quod causa expectationis biennij fuit, ut tolleretur omnis suspicio: si enim Absalon invictasset omnes fratres suos paucis tempore post deflorationem Thamar, suspicari posset de eo, quod congregabat illos ad agendum aliquod malum in vindictam oppressionis Thamar: nunc autem cum Absalon à principio dissimulaverit rem istam, nullus recordabatur huius rei, ideo ablata erat suspicio. *quæstione 3.*

Deinde sic pergit Abulensi. Ad secundum cum quæritur, quare fecit hoc in consensione gregum? dicendum quod nullum tempus erat, in quo magis sine suspitione agere posset, quia fortè non erat consuetudo inter filios regis David, quod se invicem invitarent; ideo si Absalon voluisset facere aliquod festum fratribus suis invitando eos, quia erat aliquid novi causaret suspitionem. Tempus autem tendendi greges apud Hebræos erat tempus faciendi magna convivia propter Patriarchas qui pastores erant. *q. 13.*

Omnes filios regis Absalon ad convivium, quod à se preparatum esse significabat, convocavit, ut fraternum erga omnes amorem singulis ostenderet: Amnoni præcipue, qui invitatus ad mensam, non iam sibi Absalonem iratum pro iniuria sorori sue illata, sed omnino placatum esse existimaret: esset enim sibi exhibitum convivium fraternum erga se benevolentia argumentum.

Secundo Reg. 13. Venitque ad regem, & ait ad eum, Ecce tenderentur oves servi tui: veniat oro rex cum servis suis ad servum suum.

Aaa 3

n. 24.

2 Reg.
13. num.
23.

2767

2 Reg.
13. num.
23.

2768

2 Reg.
13. num.
23.

2769

2 Reg.
13. num.
24.

n. 24. *Abulens.* Vocabat enim se Absalon servum David quamquam esset filius eius, ad humiliandum se illi, sic etiam vocavit se servum iterum infra 15. Veniat oro rex cum servis suis ad servum suum. Id est, veniat rex cum filiis suis ad consensionem ovium mearum, qui sum servus. q. 13.

2770

2 Reg.

13. nu.

24.

Adhuc sic pergit Abulens. Ecce quā reverenter loquebatur Absalon ad David; nam quamquam esset David pater Absalon, tamen vocavit eum regem, & non patrem: quia rex est nomen timoris, & honoris magni: pater autem est nomen dulcedinis; Politi. cap. 1. q. 13. *Non dicitur ad patrem, sed ad regem venisse Absalon; qui enim de nec fratris ad vindicandam sororis iniuriam cogitabat, non iam Davidē, ut patrem aspiciebat, qui ut pater agrē occisionem à se Ammoni filio regis inferendā toleraret: sed ut regem attendebat, qui ut rex violationem filie sue ab Amnone illatam, iustē morte vindicandā ab ipso Absalone, reputaret.*

2771

2 Reg.

13. nu.

24.

2 Reg. 13. Ecce tondentur oves servi tui: veniat oro rex cum servis suis ad servum suum. n. 24. *Abulens.* Quare Absalon cum Amnon iuvavit David, & omnes fratres suos? q. 14. *Et sic respondet.* Nam cuncte patre cum filiis nemo posset arbitrari quodd Absalon intenderet aliquid malum præsente patre efficere: & quia putabat Absalon, quodd Amnon attenderet ad aliquam suspensionem, volebat procurare maximam securitatem, & ista erat, si iuisset illuc David. q. 14.

2772

2 Reg.

13. nu.

24.

Bis se servum regis Absalon in hoc loco nominavit, & antequam alios filios servos diceret, & postquam illos servos etiam regis nuncupaverat: ut se & corpore, & animo servum esse regis indicaret; & à singulis fratribus suis regi patri unicum simplexque obsequium posse deferri: à se autem duplum exhibendum demonstraret.

2773

2 Reg.

13. nu.

26.

2 Reg. 13. Et ait Absalon ad David, si non vis venire, veniat obsecro nobiscum saltem Amnon fra-

ter meus. Dixitque ad eum rex, Non est necesse, ut vadat tecum. nu. 26. *Abul.* Amnon erat primogenitus David, & erat princeps omnium fratrum suorum, quasi successurus patri, ideo nullus erat, qui convenienter repræsentare posset vicē David nisi Amnon: unde vocatus est propter absentiam David. q. 15. *Ut dum se præceteris à fratre Absalon videret honoratum, nullam de odio Absalonis adversus se conceptam suspensionem habere posset. Non enim in eo adversus se posset deprehendere rancorem, in quo fraternum testatum verbis aspiciebat amorem.*

2 Reg. 13. Præceperat autem 2774

Absalon pueris suis dicens, observa te, cum temulentus fuerit Amnon vino, & dixeris vobis, percutite eum, & interficite: nolite timere: ego enim sum, qui præcipio vobis, roboramini, & estote viri fortes. nu. 28. *Abulens.* Est autem intelligendum quodd Absalon sedebat ad mensam cum alijs fratribus, ut tolleret suspensionem, nec putaretur quodd aliquid mali moliebatur contra eos, dum ipsi cibum lumerent. q. 15. *Non solum convivium fratribus præparaverat, sed & sedens cum fratribus ad mensam epulabatur, ut sic non solum signa munificentie, sed & benevolentie fratribus exhiberet.*

3 Reg. 13. Surgentesque omnes filij regis, ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt. n. 29. *Abulens.* Surgentes de mensa, nam in mensa occisus est Amnon, & potuisset Absalon occidere cæteros filios regis, sed noluit, quia solus Amnon essenderat cum. Ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt. Putabant enim quodd Absalon vellet occidere omnes fortè, ut ipse solus maneret de filiis regis ad succedendum; habuerunt motivum huius præsumptionis, quia mors inchoata est in primogenito, qui videbatur successurus. q. 17.

In mensa occisus est Amnon, ut qui sub fraterna dilectionis velamine, ostendens. 2776

2 Reg. 13. nu. 29. *densse velle a sorore sua Thamar cibum accipere, culpam violationis commiserat, sub fraterni amoris velamine inuitatus, ut epulas a fratre susciperet, panam subiret. Vt qui fratre sororem opprimerat, dolo a fratre opprimeretur, ut sic panaculpa assimilaretur.*

2777 2 Reg. 13. Cessavitque rex David persequi Absalon eo quod consolatus esset super Amnon interitu. n. 39. *Abul.* In Hebraeo est verbum æquivocum, & potest dici. Cessavit David post Absalon; idest, cessavit persequi Absalon; vel desideravit David post Absalon. Istum secundum sensum tenent Hebræi, dicentes, quod David desideravit iam videre Absalon postquam transierant tres anni. Et dicunt hoc esse factum ad instantiam matris eius Maacha. q. 18.

2778 *Deinde sic progreditur.* Si tamen David desiderasset videre Absalon, nullo instante ipse revocasset eum. 2 Reg. 13. nu. 39. Item non stat, quia postquam precibus Ioab reductus est in terram Israel, iussit David, quod non introiret in Hierusalem, nec videret faciem eius: ergo nullo modo desideravit ipse videre Absalon. q. 18.

2779 *Iterum ostendit Abulen. sibi non placere Hebraeorum sensum, & sic ait.* Etiam quia numquam Absalon vidisset faciem David nisi post duos annos postquam reductus est Absalon in terram Israel; nisi Ioab iterum orasset pro eo ad David, quod permitteretur venire ante regem, & tunc permissus est: ergo non desiderabat eum David videre, alioquin non opus fuisset, ut quis pro eo orasset. q. 18. *Cessavit persequi; quia pater erat, ne se offenderet filij persecutorem, cuius potius esse volebat persecutor, ut sic ipse filius, sui patris exemplo, nolisset adversus patrem officium agere: persequentis, sed potius munus exercere prosequentis.*

2780 2 Reg. 14. Et ait rex a I Ioab, ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Absalon. 2 Reg. 14. nu. 21. *Abul.* Volebat enim David cō-

cedere reductionē Absalon, sed noluit istam concedere mulieri petenti, quousque inquisivit, an Ioab esset auctor huius, quo cognito concessit hoc David Ioab, & non mulieri: voluit enim quod ipse redderet gratias David pro hoc, & non mulier. q. 16.

Aliam præbet rationem Abul. sic. Etiam quia mulier non erat digna tanto beneficio, sed Ioab, qui erat vir excellens in Israel, & cognatus regis. Item quia Absalon teneretur nimis obligatus illi, per quem reduceretur in Israel, & si cōcessisset rex mulieri, quod petente ea reduceretur Absalon, teneretur ei Absalon pro hoc beneficio: non erat autem decens obligare filium regis mulieri, sed fuit melius quod obligaretur Ioab, quia erat vir famulus, & de cognitione Absalonis. q. 16.

Et ad illud, Vade igitur &c. nu. 21. sic ait Abul. Idest vade in Gessur, & redue inde Absalon. Fuit autem missus illuc Ioab propter honorem Absalon; nam poterat simplex nuntius cum litera regis destinari de securitate Absalonis: ut esset tamen honorabilior reditus eius, missus est illuc Ioab vir honorabilissimus in toto Israel. q. 16. *Voca puerum n. 21. Dum filio parcit, appellat puerum, non enim filium nominavit, ne in concessione venie aliquis eum respexisse ad consanguinitatis affectionem, sed ad ætatis defectionem existimaret. Sola enim filio ætatis defectione, qua culpam elevaris; panam iuste alleviaret.*

2 Reg. 14. Sicut Absalon, vir non erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: a vestigio pedis usque ad verticem, non erat in eo vlla macula. Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cæliarices) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico. nu. 25. & 26. *Abulen.* Quæret aliquis, ad quid ponderabantur capilli Absa-

Ann 4 lonis?

2781

2 Reg. 14. nu. 21.

2782

2 Reg. 14. nu. 21.

12783

2 Reg. 14. nu. 25. & 26.

lonis? Aliqui respondent, quòd pòderabantur ad vendendum, scilicet, quia erant pulchri nimis, & mulieres emebant eos, ut subornarent inde capillos suos, colligantes eos cum suis, & occultè miscentes: & dicunt quòd ideo dicitur pondus capillorū ducentorum siclorum, quia pro qualibet tonsione dabantur ducenti sili in pretio. q. 18.

2784

2 Reg.
14. n.
25. &
26.

Non placet hoc Abulens. unde sic ait. Hoc non stat. Primò quia non est verisimile quòd filius regis venderet capillos suos, nam istud erat turpe lucrum. Secundò non stat, quòd acciperentur pro ornamentis, quia capilli ornamentorum fæminarum sunt valde longi, quos ipsæ nutriunt multis annis; capilli autem Absalon, qui tondebantur annuatim, non poterant esse tam longi ut convenirent illis ornamentis. Tertiò nò stat, quia non est verisimile, quòd pro tonsione capillorum darentur ducenti sili, quia istud erat magnū pretium inter Hebræos. q. 18.

2785

2 Reg.
14. n.
25. &
26.

Vnde infra sic ait Abul. De Absalon dicendum quòd cum ipse esset valde pulcher, & gloriaretur de pulchritudine, non tondebat capillos suos, nisi ex necessitate, scilicet, quia gravabat eum cæsaries, sicut dicitur in litera. Sciendum autem quòd Iosephus dicit, 7. Antiq. tantam fuisse multitudinem capillorum, ut vix octo diebus tonderi posset; & erat tonsura ducentorum siclorum, qui faciunt quinque minas. q. 18.

2786

2 Reg.
14. n.
25. &
26.
Levit. 5

Siclus pretium erat, quo duplicato aries unus Deo offerendus emebatur, ut liquet ex Levit. cap. 5. ac proinde tonsio una Absalonis, quasi centum arietibus comparabatur. Nec mirum, nullum enim pretium magnum videretur esse faminis, dummodo illo decoros Absalonis crines emerent, quibus capita sua ad augendam pulchritudinem adornarent. Hos igitur crines tondebat Absalon, quando eum cæsaries nimis gravabat; non ita tamen, ut aliquid de pulchritudine detraberet: eli-

geret enim potius immensum capite pòdus sustinere, quam se aliquantis per suam pulchritudinem defraudare.

2 Reg. 14. Sicut Absalon vir nò erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: a vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula. n. 25. *Abulens.* Queretur ad quid Scriptura hic agit mentionem tam accuratè de pulchritudine Absalon? *Et postea sic respondet Abulens.* Fecit ergo Deus aliquid valde admirandū in hoc: nam eos, quos nos præcipuos in bonis summis existimavimus, calamitosos efficiens, amarissima cōfecit morte. Nos enim robur corporis, agilitatem, sapientiam, sæculatam potentiam, pulchritudinem, & similia, summa bona esse putamus, quibus ardentissimò affectu frui cōcupiscimus. Fecit ergo Deus quòd illi, in quibus ista bona maxima fuerunt, felicitatem nequaquam consecuti fuerint, sed calamitosi inter alios effecti sint. q. 20.

2787

2 Reg.
14. n.
25.

Deinde apponens exempla sic pergit Abulens. Nullus enim inter viros tanti vmquam roboris fuit, sicut Samson; qui mille viros cōtra se pugnantes cum mandibula asini occidit. Portas etiam vrbis cum vestibibus suis simul eruens super humeros tulit. Iudicum 15. Iple tamen miseranda morte explevit vitam. Nam prius à fæmina deceptus, manibus hostium traditus, miserabiliter deturpatus ad molam asinariam turpiter, ut asinus molere compullus est: postea autem amarā vitam dura morte cōplevit Iudic. 16.

2788

2 Reg.
14. n.
25.

1ad. 15

Nullus etiam vmquam in cursu agilior quàm Asael frater Ioab reperi- tus est, qui in cursu sylvarum capreas superaret: hic tamen ab Abner in bello, & sine magna gloria percussus occubuit.

1ad. 16

Inter homines etiam nullus Salomone sapiētior fuit, nec ei æqualis repertus est; quoniam sequenti lib. cap. 3. dicitur, Quòd Salomon habuit

2789

3 Reg. 3

habuit sapientiam à Deo, ita quod nullus hominum ante eum, nec post eum æqualis ei fuerit, ipse tamen, cum in principio regni gloriosissimus fuisset, depravatus est ad se nec tutem idola colens, & multæ impudicitiae se tradidit. Inimicum quoque Iudæum parvulum habens ab eo satis in henele timore concutiebatur, sequenti lib. cap. 11.

3 Reg. 11.

Divitijs quoque nullus Sakhoni præcessit, sed ipse præcedebat omnes reges terræ sequenti lib. cap. 3. Ipsæ tamen gloriosum exitum non habuerunt.

3 Re. 3

2790

Macha

Nullus quoque Alexandro maior fuit, ipse tamen in completo desiderio regnandi finitis die decim annis veneno extinctus perisset. Absalon autem in pulchritudine fortissimis omnibus hominibus sæculi excellentior fuit, hunc tamen miseranda mors ex terminavit.

2791

Tandem sic concludit Abulens. Narrat ergo scriptura horum excellentias, ut postea eorum concludat excidia, ut sic in nullo eorum bonorum, quæ à nobis potissima indicantur, felicitatem esse liqueat. Omnia in q. 20. O utinam pulchritudini corporis pulchritudo animi responderet, & sicut nulla erat in corpore macula, sic nullus in animo nevus foret; at animi turpitudine, corporis pulchritudinem sedavit, dum accedens ad patris sui uxores se ipsum, totamque sui corporis pulchritudinem deturpavit.

2792

2 Reg. 15. n. 1

2 Reg. 15. Igitur post hæc fecit sibi Absalon currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum. n. 1. Abulens. Quia videbatur difficile quod homini parvi status, & honoris assumeretur ad principatū regalē. ideo voluit Absalon ex magno tempore esse in honore, quasi regio: & conabatur præcedere omnes fratres suos in honore, & statu, ut quasi ex ipso statu videretur esse rex, & dignus regno: q. 2.

2793

Deinde probat Abulens. id non fuisse signum rebellionis adversus regem in

hunc modum. Quia Adonias filius David post mortem Absalonis fecit sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum. 3 Reg. cap. 1. Et David sciens illud non curavit, nec corripuit eum: fuisse tamen si significaretur in hoc manifesta insurrectio. Etiam ipse Adonias non egisset hoc publicè, si esset signum rebellionis, quia timeret exemplum Absalonis, qui ex hac causa miserabiliter mortuus est. q. 3.

2 Reg. 15. n. 1. 3 Re.

Quærit postea Abulens: quam ob causam David sciens Absalonem non futurum sibi in regno successorem, non illam de hoc regio apparet reprehenderit? & sic responderet. Tolerabat David ista ex dilectione, quia postquam reditus est, & stetit coram facie eius, dilexit eum nimis: unde quomquam postea insurrexit contra eum misit David ad bellum viros suos contra Absalon, iussit tamen quod observaretur Absalon a morte dicens, Servate mihi puerum Absalon cap. 18. Cum autem scivit eum mortuum flevit amaro corde dicens, Filii mi Absalon &c. q. 4. Igitur post hæc. n. 1. Post tot a rege patre accepta beneficia, inferenda regi cogitabat maleficia, ingratus filius, qui nec ad patrem attendebat sui genitorum, nec ad regem sui benefactorem.

2794 2 Reg. 15. n. 1.

2 Reg. 15. Respondebatque ei Absalon, Et videntur mihi sermones tui boni, & iusti, sed non est qui te audiat constitutus à rege. num. 3. Abulens. In hoc captabat nimis favorem cuiuslibet, quia quem libet laudabat, dicens: Videntur mihi sermones tui boni, & iusti: hoc autem refertur ad causam, pro qua ille veniebat, nam audita ea Absalon laudabat illum, tamquam vir ille foveret iustam causam, & ob hoc omnes viri considerabant litigare indice Absalone, quia cuiuslibet illorum per se causam laudabat.

2795 2 Reg. 15. n. 3.

Et ad illud, Sed non est qui te audiat &c. sic ait Abulens. In hoc autem Absalon nimis a perat ad regnum, quia

2796 2 Reg. 15. n. 1.

quia ostendens diligentiam suam magnam, & favorem ad quemlibet, & negligentiam magnam, atque deordinationem tempore David, innuebat se esse convenientem iudicē, si constitueretur, & in hoc movebatur omnes ad desiderandum constituere eum regem q. 4.

2797 *Certe inter eos, quibus Absalon allo-*
quebatur adversarios sibi invicem, & su-
 2 Reg. *per eodem negotio adversus se ipsos in-*
 15. n. 3 *vicem litigantes, Absalon causas referentes,*
audiebat. Quemadmodum ergo omnes laudibus
efferebat, & cuique iustitiam cause sue
apprehabat, dicens, Videntur mihi ier-
miones tui boni & iusti suum singu-
lis sic, licet non omnibus debitum, pro-
mittitque ambitiosus favorem, ut ab om-
nibus non debitum sibi compararet hono-
rem. Nec mirum, ita namque pretio em-
pti favoris, mercedem emitti merca-
batur honoris.

2798 *2 Reg. 15. Dicebatque Absa-*
 2 Reg. *lon, Quis me constituet iudicem su-*
 15. nu. *per terram, ut ad me veniant om-*
 4 *nes, qui habent negotium, & iustē*
iudicem. n. 4. Abulens. In hoc enim
nititur colare Absalon iniquum af-
fectum suum, scilicet quod ipse non
aspirabat ad honorem propter desi-
derium eius, sed propter bonū pu-
blicum, scilicet ut iustē iudicaret
omnibus. Sed ista fallacia non erat
nimis latens, quia qui honorem de-
siderat, non est dignus honore; &
qui desiderat statum excellentem,
non potest eum convenienter susti-
nere. Qui ergo dignē accipere de-
bet, non volens, & cupiens, sed obe-
diens, & compulsus suscipere de-
bet. q. 5.

2799 *Et infra sic ait Abulens. Verba ta-*
 2 Reg. *men Absalon aliquantulum signabat*
 15. nu. *desiderium suum ad regnum, quia*
 4 *dicebat: Quis me constituet iudicem*
super terram id est super totam ter-
ram: hoc tamen ad neminem perti-
nebat, nisi ad regem. Item quia di-
xit, ut veniant ad me omnes, qui
habent negotium: in quo volebat

esse iudex universalis in toto Israele: sed hec ad nullum pertinebat nisi ad regem: Absalon ergo per hæc verba intentionem suam aliquantulum exprimebat, & aliquantulum iniquitatem desiderij occultabat. q. 6. *His verbis non tam honorem, quam laborem sibi assequere monstrat. Vnum se iudicem sufficientem ad iudicandum omnes causas omnium hominum iustē futurum promittebat; ambitiosus nimis, qui cum alijs volebat partiri laborem, ut ipse solus totum sibi vendicaret honorem.*

3 Reg. 14. Sed & cum accederet ad eum homo, ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum. num. 5. *Abulens. Extendebat manum suam, scilicet ad tenendum eum, non permittendo, quod aliquis coram eo humiliaretur, sed elevabat omnes de terra, & loquebatur cum eis familiariter: ut magis ad se induceret. q. 7.*

Et exponens illud Et apprehendens osculabatur eum. num. 5. sic ait Abul. Istud est ad signum magnæ dignationis, scilicet quod ipse ad tantum se inclinaret, quod quemlibet de populo oscularetur, neminem dedignabatur, sive magnus esset, sive parvus, & hoc provocabat amore populi. q. 7. Apprehendens. nu. 5. Quasi à se vera humilitate fugientes, ficta humanitate apprehendebat, atque ita ferissimum suæ cupiditatis monstrum sub velamine suavissimæ humanitatis contegebat.

2 Reg. 15. Faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudicium, ut audiretur à rege, & sollicitabat corda virorum Israel. n. 6. *Abulens. Quæritur quare Absalon potius faciebat hoc venientibus ad iudicium coram rege, quam alijs? q. 8. Et sic respondet. Quia ipse volebat ad se trahere corda omnium virorum, illos autē, qui erant in Hierusalem iam ad se traxerat per quotidianam præsentiam, & aliquos illorum attrahere non audebat,*

2800

2 Reg.
15. nu.
5.

2801

2 Reg.
15. n. 5

2802

2 Reg.
15. n. 6

debat, quia nimis erant coniuncti David, & timebat quod volendo eos ad se trahere, manifestaretur conspiratio. q. 8.

2803

2 Reg.
15. n. 6

Deinde sic pergit Abulens. In extraneis autem venientibus ad iudicium non erat hoc, quia illos nunquam viderat, cum noviter veniret, ideo tunc osculabatur eos, ut tunc ad se traheret, & per hoc non solum ipsos trahebat, sed etiam omnes alios, quierant in urbibus istorum: nam cum isti redirent de iudicio ad urbes suas, & referrent concivibus suis quid egisset cum eis Absalon, omnes afficiabantur ad Absalonem, & sic plurimi, qui nunquam viderant Absalonem ex toto corde diligerent eum. q. 8.

2804

2 Reg.
15. nu.
6.

Postea sic ait. Hoc modo factum est, ut cum Absalon conspiraret in Hebron contra David, & iussisset per omnes civitates eadem hora buccina claudi, vivat rex Absalon, omnes pariter consenserunt, unde nuntius veniens ad David de Hebron dixit ei: Toto corde universus Israel lequitur Absalon. q. 8.

2805

2 Reg.
15. nu.
6.

Et exponens illud. Solicitabat corda virorum Israel. n. 6. sic ait Abulens. Id est movebat per hunc modum corda omnium Israelitarum, ut desiderarent eum facere regem, erat autem magna inductio, quia Absalon erat vir pulcher nimis, & filius regis, ideo quod ille dignaretur quoscumque vulgares tam familiariter tractare, ut eos sicut filios, & amicos charissimos oscularetur: efficacissima persuasio erat, ita ut libenter omnes Israelitae pro eo moverentur. q. 8.

2806

2 Reg.
15. n. 6

Arbitrantur aliqui Absalonem sibi regnum ante mortem patris affectasse, eo quod post mortem patris sibi debitum regnum fore existimaret, quia frater eius aetate maior mortuus erat, vel ineptus ad regnum: & quia aliqui ignorabat Salomonem fratrem eius a Deo esse regno destinatum. Quasi verò si Cheliab fratrem

vivum videret: vel de voluntate Dei circa Salomonem sibi constaret, regnum sibi acquirere minimè intentaret.

Aliter tamen opinatur Abulen. unde sic ait, Nam dato, quod viveret Cheliab, & aptus esset ad regnum, & Absalon cognovisset Salomonem a Deo institutum regem, non attendisset ad hæc: nam si Absalon præ iniquitate non erubuit rapere regnum viventi patri, & cum occidere conatus esset, minus erubesceret auferre illud cuicumque fratri quantumcumque ius haberet. q. 9. Solicitabat corda virorum. n. 6. *Ex Hebraeo legi potest.* Furabatur corda virorum. Nihil igitur mirum, quod postea, ut sur suspenderetur, foretque ei querens patibulum, crines essent funes, ipse quia sibi carnifex existeret, quia nullus illo crudelior inveniretur.

2807

2 Reg.
15. n. 6

2 Reg. 15. Dixit Absalon ad regem David, vadam & reddam vota mea, quæ vovi Domino in Hebron. n. 7. *Abulens.* Quomodo David non videbatur ridiculum esse, vel consuetudinem Absalon, cum non esset verisimile, quod ibi vovisset offerre. Respondendum quod aliquid probabile poterat movere David, scilicet, quia Absalon natus est in Hebron, & ibi nutritus est in pueritia sua, cum regnaret ibi David, & offerebat ibi David sacrificia: ideo poterat concipere Absalon aliquam devotionem de offerendo ibi sacrificium. q. 8.

2808

2 Reg.
15. nu.
7.

Deinde sic progreditur Abulen. Alia causa poterat esse efficacior, scilicet quod moveretur Absalon devotione quadam propter sanctitatem loci, quia in Hebron sunt sepulti, quatuor patriarchæ cum vxoribus suis, scilicet Adam cum Eva, Abraham cum Sara, Isaac cum Rebecca, Iacob cum Lia. Poterat ergo per devotionem horum moveri ad sacrificandum in loco illo, & hoc fortè suspicatus est David. q. 14. *Cæcus ambitione tyrannus, qui nec memoria mortis tantorum viro-*

2809

2 Reg.
15. nu.
7.

TUM,

rum, ac seminarum in Hebron, in qua omnia sepulchra videbantur, potuit à prava divitiarum regni cupiditate revocari.

2810. 2 Reg. 15. Misit autem Absalon exploratores in univ[er]sas tribus Israel, dicens, statim, ut audieritis clagorem buccinæ, dicite, Regnabit Absalon in Hebron à n. 10. *Abulens.* Quilibet istorum nuntiorum ferebat tubam ad clangendum, & iam fuerat concordatum in Hebron, quâ hora deberet ibi Absalon proclamari in regem, ille enim eadem hora iussum est, ut per singulas civitates clangeretur buccina, & omnes audientes dicerent simul, Regnavit Absalon in Hebron; vel vivat rex Absalon, & sic factum est. q. 15.

2811. Ad omnes tribus misit legatos Absalon, sed nullam per illos rationem apposuit, quâ homines omnium tribuum ad rebellionem commoveret. Neque ab aliquo in omnibus tribubus à legatis ratio aliqua conurbationis quasita fuit. Non enim inquirebatur ratio, quia invalescebat affectio. Nullam in regnato querebant rationem, qui antequam regnaret amore suo omnibus manifestato quasi inuito pretio emerat affectio.

2812. 2 Reg. 16. Ad quem Absalon, Hæc est inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non iuisti cum amico tuo? n. 17. *Abulens.* Quæretur, cum Absalon non desideraret bona patri suo, sed vellet occidere illum, quomodo increpabat ipsum Chusai, quia deseruerat David? Et infra sic respondet. Potest dici, quodd quamquam Absalon inique persequeretur David: tamen malè sibi visum est, quodd ille, qui erat amicus David valde, nunc desereret eum, & forte suspicabatur aliquid contra eum, quodd manifestè dolose in Hierusalem. q. 16. Non dixit ad regem, ne patrem in regno sibi socium velle videretur. Nec dixit, Ad patrem meum, indignus enim erat, qui Davidem patrem nominaret. Sed dixit amicum tuum, quasi

eum de amicitia erga regem patrem insimularet, ipsumque unicum esse Davidis amicum, reliquis ad se confugientibus, denotaret.

2 Reg. 16. Dixit autem Absalō ad Achitophel, inite consilium, quid agere debeamus? Et ait Achitophel ad Absalon, Ingredere ad concubinas patris tui, quas demisit ad custodiendam domum; ut cum audierit domus Israel quodd fecideris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum. nume. 20. & 21. *Quærit Abulens.* Quare Absalon non vocaverit Chusai ad consilium de ingrediendo ad concubinas patris, & sic respondet ex opinione aliena. Aliquis dicet, quodd hoc fuit, quia Achitophel iudicavit ea, quæ erant delectabilia Absalon, ideo noluit habere alium consiliarium ea vice, ne forte contrarium sentiret, & non frueretur Absalon delectabili suo. q. 5. Inite consilium. num. 20. Non dixit Ineanus consilium, sed Inite Addidique, Quid agere debeamus? non autem, quid agere debeatis? ut consiliarijs liberam dicendi, quid sentirent, tribueret facultatem; sibi quæ exequendi id, quodd ipsi indicarent, imponendam ostenderet necessitatem.

2 Reg. 18. Accidit autem, ut occurreret Absalon servis David, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum, & magnâ adhæsit caput eius quercui: & illo suspenso inter cælum, & terram mulus, cui infederat, pertransivit. n. 9. *Abulens.* Quæretur quomodo Absalon potuit pendere, fugiente mulo, quia ipse poterat tenere eum, & interim solveret capillos, vel amputaret? Respondet Rabbi Salomon, quodd Absalon pendens voluit sibi amputare capillos, ut cadens fugeret, sed vidit sub se apertam gehennam, & ne caderet in abyssos, voluit potius pendere in arbore. q. 12. Suspenso inter cælum & terram n. 9. Ac si nec in cælum animus ascendere, nec ad solum descendere corpus valeret.

valeret. Indignus namque erat hic tyrannus, cuius animum calum reciperet, cuius corpus terra suffineret.

2815 2 Reg. 18. Vidit autē hoc quispi-
am, & nuntiavit Ioab dicens, Vidi
2 Reg. Absalō pēdere de quercu. n. 10. *Abu-
18. nu. lens.* Putavit quōd Ioab nō occideret
10. Absalonē, sed servaret, eō quōd Da-
vid istud iusserat, & quia Ioab hono-
rificentius poterat comprehendere
Absalonem, qui erat filius regis, &
non decebat, quōd caperetur ab alijs
viris minoris status, ne videretur
esse vilepensus, vocavit ille Ioab.
q. 13.

2816 *Et ad illud, Vidi Absalō &c. sic ait
Abul.* Deus enim punierat eū, in quo
peccaverat; nā ipse gloriabatur ni-
2 Reg. mis in capillis suis, & pōderat eos
18. nu. quolibet anno ducentis siclis pon-
10. dere publico, ideo voluit Deus pu-
nire eum in hoc, faciendo quōd pē-
deret per capillos. In hoc apparēt
quōd Absalon erat inermis, nā alio-
quin nō potuissent capilli sui arbori
alligari, si aliquo armamento caput
eius protectū esset. Sed fortē nō ad
pugnandū, sed ad videndum venerat
quomodō viri sui pugnārēt, ideo tūc
inermis erat q. 13. *Non vidit hic miles
caput Absalonis ex folijs quercus corona
confectū coronatū, sed ad ramos quercus
per crines gerentes vicē funiū alligatum.
Non enim Absalonis caput erat victo-
ris sed victi, & caput eius victi tradis-*

2817 2 Reg. 18. Tulit ergo tres lāceas in
manu sua, & infixit eas in corde Ab-
salō: cūmq; adhuc palpitaret hārēns
2 Reg. in quercu, cucurrerūt decē iuvenes
18. nu. armigeri Ioab, & percutiētes inter-
14. & fecerūt eū. n. 14. & 15. *Abul.* Scien-
15. dū quōd Hebraei dicunt, ut refert
Rabbi David Kimhi, quōd Ioab per-
cussit Absalonē in corde tribus lan-
ceis, quia furatus fuerat, vel sollici-
taverat Absalō tria corda, scilicet
cor fratris sui Amnō, quādo invita-
vit eū ad convivium, & occidit illū. Se-
cundū fuit cor domus iudicū. Volūt

enim quōd Absalō in duxerit omnes
septuaginta viros, qui erāt in domo
iudicij, ut eligerent eū in regem, &
tollerent patrē suum. Tertiū cor fuit
omnium Israelitarum; nā omnes Is-
raelitarum, ut eum in regē sumerent.
Dicunt etiā quōd servi Ioab percuss-
erunt Absalonē decē lanceis, quia
Absalō cognoverat decē cōcubinas
David. q. 13. Cūmq; adhuc palpi-
taret. n. 15. *Duritiem nimiam Absalo-
lonis cor satis ostentabat, dū tribus confi-
xum telis palpitabat, ac proinde decem ad-
huc vulneribus, ut penitus deficeret, indi-
gebat.*

2 Reg. 18. Et tulerunt Absalon,
& proiecerunt eum in saltu, in fo-
veam grandem, & comportaverunt
super eum acervum lapidum mag-
num nimis. n. 17. *Abulens.* Quere-
tur, quāre Absalon non ductus est
ad sepeliendū in loco regum in
Hierusalē? Respōdendum quōd fuit
propter duo. Primū quia Ioab vo-
luit etiā eum mortuum punire; sci-
licet, dando ei vile sepulchrum. Sic
fuit de Ioram rege Iudæ, qui occidit
fratres suos, & fuit vir nequam, ideo
populus non fecit ei exequias secun-
dum consuetudinem regum, & non
sepelierunt eum in sepulchro regum
ut patet 2. Paral. 21. q. 15. *Aliud
apponit exemplum, & sic ait.*

Idem fuit in Ioas rege Iu-
dæ qui valde nequam & ingratus
fuit occidendo Zachariam filium
summi sacerdotis in templo, qui
eum regem fecerat. Unde meritō
huius prævicationis servi Ioas oc-
ciderunt eum in leculo sac; & non
fuit sepultus in sepulchris regum,
ut patet 2. Paral. 24. Absalon au-
tem sic fuerat scelestissimus, quia
in patrem insurrexerat, ut ei reg-
num auferret, ideo non debuit ei
honor sepulchri tribui, nec ex-
equiæ venerabiles fieri. q. 15.

*Deinde aliam causam sic ponit Abu-
lensis.* Alia causa fuit, ut Ioab non
contristaret magis David: nam, lē-
bat,

28.8

2 Reg.
14. nu.
17.

2 Paral
21.

2819

2 Reg.
18. nu.
17.

2 Paral
24.

2820

bat, quod nimis doleat ex hoc, & si videret filium suum mortuū gravissimè tristeretur, ideo voluit, quod maneret in salu; & sic facilius obliuisceretur David illius. q. 17. Proiecerunt. n. 17. *Nullo habito regia consanguinitatis respectu, sed merito sua rebellionis despectu, in foveam eum proiecerunt, ut qui vivens fera fuerat, moriens quasi fera in fovea conderetur.*

2821

2 Reg.
18. nu.
18.

2 Reg. 18. Porro Absalon crexerat sibi, cum adhuc viveret, titulū, qui est in valle regis: dixerat enim, Non habeo filiū, & hoc erit monumentū nominis mei. Vocavit; titulū nomine suo, & appellatur Manus Absalō. n. 18. *Abul.* Quæritur de isto titulo, quid erat? *Et infra sic respondet ex opinione aliorū.* Iste titulus erat quædam imago facta de marmore pulcherrimo, quæ omnino erat ad similitudinē Absalonis. q. 17.

2822

2 Reg.
18. nu.
18.

Placet hac opinio Abulēsi, unde sic progreditur. Ista positio est vera, quia quilibet vult relinquere memoriam posteris de eo quod in se excellētius est, sed in Absalone nihil erat excellēs, nisi corporis pulchritudo, ideo relinqueret memoriā pulchritudinis. Hoc autē nō poterat esse nisi in imagine sua: ergo iste titulus erat imago. q. 17.

2 Reg.
18. nu.
18.

Iterū sic ait. Patet hoc per Iosephū 7. Antiq. dicentē: Igitur Absalō cōstituerat sibi statuā marmoreā in valle regia, quæ duobus stadiis à Hierosolymis aberat, quā appellavit Manū suā, dicens quod filijs suis etiā morientibus nomen eius in statuā permanebit. q. 17.

2823

2 Reg.
18. nu.
18.

Tandē sic ait Abul. Vocatus est titulus ille Manus Absalonis, pro similitudine scilicet quod ita erat Absalō effigiatus, & expressus in marmore illo, tamquam si natura pareus illum manu sua figurasset. q. 17.

2 Reg.
18. nu.
18.

Expendens eundē textū sic ait Abul. Quæretur vterius, Ad quid dicitur nūc de isto titulo, quod fecerat sibi Absalō titulū. Respōdet Rabbi Da-

vid Kimhi quod ponitur ad signifi- cādū, quod ossa Absalon educta sunt de fossa magna, in qua nūc tumulatus est, & posita fuerūt apud titulum suū in aliquo sepulchro. Et istud est valde rationabile. q. 18.

Vnde sic pergit Abul. Modus autē fuit, quod mortuo Absalon, & facto plauctu David super illū, ne maneret filius suus ignobiliter sepultus in sal- tu sub cōgerie lapidum, duxit ossa ejus ad locū, ubi erat imago sua, ut maneret imago illa in memoriā Absalō, & etiā signaret eū ibi iacere: forte autē apud illā statuā Absalō fecerat sibi aliquod sepulchrū, in quo intuerat se tumulādū, & ibi sepultus est: vel si nō construxit aliquod sepulchrū, David illud construxit, ut ossa ejus ibi honorificè manerēt. q. 18.

Adhuc ad eundē textū sic Abul. Quæretur vterius, An Absalō peccavit faciendo sibi istā imaginē? Respōdendū quod nō fuit peccatū idololatriæ inspicuendū istū titulū, quia lex solū vetuit titulos ad adorādū. Levit. 26. Itē patet, quia si fuisset idololatria cōstituere istū titulū, David nō permisisset Absalō illū construere: permisit tamē, & erat vir deicola: ergo nō erat idololatria erigere titulū. Itē si malū fuisset, quod erigeretur, dato quod vivēte Absalō forte ejus favore permetteretur statuā illa, postea fuisset destructa, sed nō fuit, quia tēpore quo scriptus iste liber, adhuc manebat, eū dicatur, & appellatur Manus Absalō vsq; ad diē hanc: ergo nō erat peccatū. q. 19.

Abulō, qui dū viveret in titulū sibi ad gloriā crexerat manū, quā contra patrem erat elevaturus, moriens contra se ductus à patre suo cōstituti erectā manū cernit, quæ in titulū sibi in penā posset elevari, quā cor ejus ferret, dū per talem manum tribus se telis sentiret verberari.

Ex Dionysio Carthusiano.
Secundo Reg. 14. Intelligens autē
Iob

2824

2 Reg.
18. nu.
18.

2825

2 Reg.
18. nu.
18.

Len. 26

2826

2827

2 Reg. 14. n. 1. Ioab filius Seruie, quod cor regis versum esset ad Absalon, militi Thecuam, & tulit mulierem sapientem &c. *n. 1. Carib.* Hoc est, inclinatum ad recipiendum eum in gratiam suam. Hoc autem astutus Ioab ex aliquibus regis verbis, aut factis perpendit: attamen David erubuit ex se ipso hoc facere, ne vel de instantia argueretur, vel contra legem agere videretur, filium fratricidam nullo pro illo rogante accipiendo ad veniam. *ar. 33. Vultus namque regis tanquam verus cordis index mestitiam prae se ferens, cum de exilio Absalonis loqueretur, desiderium revocandicum in regiam indicabat. Quilibet enim cordis affectus vultui proditur, nec occultus esse diu patitur, quin signo aliquo externo delegatur.*

2828 2 Reg. 14. Nec vult Deus perire animam, sed retrahat cogitans, ne penitus pereat, qui abiectus est. *num. 14. Carib.* In his verbis mulier tetigit aliam rationem, cur David debuit parcere Absaloni, quia videlicet Deus tam pius est: ergo & princeps Dei vicarius debet in hoc Deum imitari, *ar. 23. Exemplo Dei sapiens mulier Davidem commovebat, ut fugientem a se, filium revocaret, ne ipse de venia commissi criminis desperans, in commissa gentium, degenere idola, celeret. Quasi vero non solum de venia a patre danda, sed & de salute, quam salus Deus ei prestare posset, penitus desperaret.*

2839 Secundo Reg. 14. Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Absalon, *n. 21. Carib.* Communiter David revocavit hunc Absalonem puerum, quia tenerime cum dilexit, cumque speciosissimus iuvenis, & valde amabilis, in naturalibus, *ar. 23. Missi rex Ioab principem, ut cum multis nobilibus Absalonem filium suum ab exilio adduceret in curiam, illustrum virorum pompa comitante honoratum, ne Absalon in patre metueret aliquid rigoris, immo multum deprehenderet amoris, a quatuor-*

zum sibi compendi videbat, honoris.

2 Reg. 14. Quando tandem capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat, cum ceteris) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico, *n. 26. Carib.* Circa quod magister in historiis ait: Fortasse huius ponderis erat tonsura eius, utpote abstrusa, vel hoc pretio eam emebant mulieres, ut subornarent principes suos. Nec tamen ob hoc oportet asserere, quod ipsemet Absalon vendidit capillos suos abasos, sed per alios, & si non ob indigentiam pretij, tamen ad ostentationem, & gloriam vanam.

2831 Et infra sic ait Carib. Per capillos cogitationes intelliguntur, idem, sicut Absalon statuto tempore capillos, tondebat, ita peccator cogitans, debet cogitationum malorum superfluitatem delere, *ar. 23. Pondere publico, n. 26. Certè in hoc laude dignus erat Absalon, qui res suas pondere publico ponderabat. Sola enim nobilitas quisque res suas, etiam viles, pluris, quam aliorum pretiosas estimare: nec se, aliosque sibi in negotiis æquales, æquali estimationis mensura æquare.*

2832 2 Reg. 14. Respondit Absalo ad Ioab, Misi ad te obsecras, ut venires ad me, & mittere te ad regem, & diceret ei, Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo, ut videam faciem regis, quod si memor est iniquitatis meae, interficiat me, *n. 32. Carib.* Melius mihi erat ibi esse, quia etiam ibi cum rege illius quondam in honore, hic vero tamquam exul, & reus compellor a regis consilio, et a legibus, atque iuramento abstinere, *ar. 23.*

2833 Et ad illud, Obsecro ergo &c. *n. 32. Carib.* sic loquitur, id est, si recordatur excelsus mei cum ira, & hinc ignoscere, interficiat me, Quasi dicat, malo pro culpa mea interfici, quam si aspectu magis diu privari, id est, me Absalo simulatorie dixit, ut apud regem decesset, ad se, *ar. 23.*

vocati euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes. *n. 11. Lyra.* Ad petitionem ipsius Absalon, ut pauciores cum David remanerent, & ut illi de civitate regia viderentur sibi favere, qui propter multitudinem aliorum Absalon faventiū, non audebant contradicere. *nu. suo 7.* Cum Absalon de rebellionē cogitaret, de civitate regia ducentos viros nobiles secum adduxit intentata rebellionis infocios, ut qui illos sibi associatos videret, cum ille rebellionē declararet, socios in rebellionē eos esse reputaret; & illorum exemplo concitatus etiam adversus legitimum regem rebellaret. Euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes. Corde tamen uno, non ducentis cordibus fuisse dicuntur Absalon enim omnium corda adeo in sui amore adunaverat, ut unum omnes cor ad illum sequendum, non singuli corda singula vendicarent.

Secundo Reg. 15. Accersivit quoque Absalon Achitophel Gilonitem consiliarium David de civitate sua Gilō. Cūque immolaret victimas: facta est coniuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalon. *n. 12. Lyra.* Accersivit Achitophel de cuius consilio Absalon hoc negociū acceperat, ut alij facilius iungerentur sibi, videntes principalem regis consiliarium adhærentem sibi. *n. suo 8.* Regis consiliarium à curia absentem, & in civitate patria degentem existimans à rege alienatum, filii consiliarii constituere decrevit, illum ad se vocans, ne temerè, & sine consilio rem tantam intentare videretur, qua proinde non diu permansura, sed breviter casu ruitura, ut casu facta, ostenderetur. Accersivit quoque Absalon Achitophel, & unum hunc specialiter vocasse refertur cum ducentos viros simul secum à civitate regia adduxisse dicatur, hunc enim insular ducentorum reputabat, qui consilio omnes alios superabat.

Secundo Reg. 18. Accidit autē, ut occurreret Absalon servis David, sedens mulo: cūque ingressus fu-

isset mulus subter confensam quercum, & magnam, adhæsit caput eius quercui, & illo suspensio inter cælū, & terram, mulus, cui inledebat pertransivit. *num. 9. Lyra.* Quia videns suos devictos ad fugiendum expeditiūs deposuerat galeam, & sic per capillos suos, qui multi erant retentus est frondibus quercus. *nu. suo 1.* Adhæsit caput eius quercui. *num. 9.* Apparuit Absalonis caput, non diademate regio coronatum, sed nudatum; & quercu per crines, quasi per funes et colligatum, suspensum tamquam spoliū divine iustitiæ triumphale, erat enim quercus arbor triumphalis in qua Deus iustus in rege de filio impiissimo triumphabat, & divine iustitiæ manubias ex arbore illa suspensus ostentabat.

2 Reg. 18. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in coide Absalon. *nu. 14. Lyra.* Tribus lanceis configitur triplici concupiscentiæ assentiendo. *n. suo 12.* Cūque virum Absalon à quercu suspensus penderet, videns totā adversus se tribus armatis telis, nullam potulit verbum, quo eum ad commiserationem suis provocaret. Recognovit enim commissi à se criminis magnitudinem, & attonitus silui: seque indignum veniam reputans de humana simul, & de divina misericordia desperavit.

Secundo Reg. 18. Et tulerunt Absalon, & proiecerunt eum in saltū, in foveam grandem, & comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis. *num. 17. Lyra.* Hoc fecerunt: secundum legem; Deut. 21. ubi præcipitur filius contumax à populo lapidari. Ille autem non solum erat contumax, sed etiam manifestè persequabatur patrem, & ideo non solum erat dignus gladio perimi, sed etiam à populo lapidari. *num. suo 5.* Ut acervus ille magnus nimis lapidum magnam cordis duritiem omnibus posteris in Absalone fuisse testaretur: lapideoque

2761

2 Reg.

18. nu.

14.

2762

2 Reg.

18. nu.

17.

Deut.

21.

2759

2 Reg.

15. nu.

12.

2760

2 Reg.

18. nu.

Lapideque cordi plures lapides adhererent, ex quibus non tam sepulchrum quam supplicium Absaloni adificaretur.

2763 *Secundo Reg. 18.* Absalon erexit sibi, cum adhuc viveret, titulum, qui est in valle regis: dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur, Manus Absalon usque ad hanc diem. *num. 18. Lyræ.* Dixit Iosephus quod fecerat statuum marmoream ad sui memoriam in posterum. *n. suo 6.*

2764 *Et ad illud.* Dixerat enim &c. *sic ait Lyræ.* Supra 14. cap. dictum est quod habuit tres filios, & ideo dicendum est quod erat mortui, vel inepti ad regnandum post ipsum. *numer. suo 7. Et ad illud.* Et appellatur &c. *num. 18. sic ait idem Lyræ.* Opus eius memoria dignum. Manus enim est organum organorum, ut habetur 3. de anima, & ideo per eam designatur opera & maxime sollemnia, & memoria digna. *numer. suo 6.*

2765 *Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalon. num. 18. Manum ergo, quam Philosophus organum organorum nuncupavit, in titulo sibi erecto Absalon iussit apponi, ut manus illa organi instar digitis suis; quasi organis istis illum ad memoriam perpetuam magna sui nominis gloria, & indigere, & resonare simul videretur. At sua cum ambigua honoris sefellis cogitatio; manus enim illa ipsius Absalonis manum in patrem armatam cum summa filij ignominia denotabat; & organum lenem in sibilem plantum commutabat.*

Ex Abulensi.

2766 *Secundo Reg. 13.* Factum est au-

tem post tempus biennij ut tenderentur oves Absalon, & vocavit Absalon omnes filios regis. *numer. 23.*

Abulensi. Quæret aliquis, quare Absalon non aggressus est occidere Amnon, nisi post biennium, & hoc quando tenderentur oves? Respondendum, quod causa expectationis biennij fuit, ut tolleretur omnis suspicio: si enim Absalon invictasset omnes fratres suos paucis tempore post deflorationem Thamar, suspicari posset de eo, quod congregabat illos ad agendum aliquod malum in vindictam oppressionis Thamar: nunc autem cum Absalon a principio dissimulaverit rem istam, nullus recordabatur huius rei, ideo ablata erat suspicio. *questione. 3.*

Deinde sic pergit Abulensi. Ad secundum cum quæritur, quare fecit hoc in consensione gregum? dicendum quod nullum tempus erat, in quo magis sine suspitione agere posset, quia fortè non erat consuetudo inter filios regis David, quod se invicem invitarent; ideo si Absalon voluisset facere aliquod festum fratribus suis invitando eos, quia erat aliquid novi causaret suspitionem. Tempus autem tendendi greges apud Hebræos erat tempus faciendi magna convivia propter Patriarchas qui pastores erant. *g. 13.*

Omnes filios regis Absalon ad convivium, quod à se preparatum esse significabat, convocavit, ut fraternum erga omnes amorem singulis ostenderet: Amnoni præcipue, qui invitatus ad mensam, non iam sibi Absalonem iratum pro iniuria sorori sue illata, sed omnino placatum esse existimaret: esset enim sibi exhibitum convivium fraterna erga se benevolentia argumentum.

Secundo Reg. 13. Venitque ad regem, & ait ad eum, Ecce tenderentur oves servi tui: veniat oro rex cum servis suis ad servum suum.

Aaa 3

n. 24.

2 Reg. 13. num. 23.

2767

2 Reg. 13. num. 23.

2768

2 Reg. 13. num. 23.

2769

2 Reg. 13. num. 24.

n. 24. *Abulens.* Vocabat enim se Ab-
salon servum David quamquam ef-
fet filius eius, ad humiliandum se il-
li, sic etiam vocavit se servum iterū
infra 15. Veniat oro rex cum servis
suis ad servum suum. Idem, veniat
rex cum filiis suis ad consensionem ovi-
um mearum, qui sum servus. q. 13.

2770

2 Reg.

13. nu.

24.

Adhuc sic pergit Abulens. Ecce quā
reverenter loquebatur Absalon ad
David; nam quamquam esset David
pater Absalon, tamen vocavit eum
regem, & non patrem: quia rex est
nomen timoris, & honoris magni:
pater autem est nomen dulcedinis;
Politi. cap. 1. q. 13. *Non dicitur ad
patrem, sed ad regem venisse Absalon; qui
enim de nece fratris ad vindicandam soro-
ris iniuriam cogitabat, non iam Davidē,
ut patrem aspiciebat, qui ut pater agrē oc-
cisionem à se Ammoni filio regis inferendā
toleraret: sed ut regem attendebat, qui ut
rex violationem filia sue ab Amnone il-
latam, iussu morte vindicandā ab ipso Ab-
salone, reputaret.*

2771

2 Reg.

13. nu.

24.

2 Reg. 13. Ecce tondentur oves
servi tui: veniat oro rex cum servis
suis ad servum suum. n. 24. *Abulen.*
Quare Absalon cum Amnon iuvita-
vit David, & omnes fratres suos?
q. 14. *Et sic respondet.* Nam tunc pa-
tre cum filiis nemo posset arbitrari
quod Absalon intenderet aliquid
malum præsente patre effūcere: &
quia putabat Absalon, quod Amnō
attenderet ad aliquam suspicionem,
volebat procurare maximam securi-
tatem, & ista erat, si iuisset illuc Da-
vid. q. 14.

2772

2 Reg.

13. nu.

24.

*Bis se servum regis Absalon in hoc
loco nominavit, & antequam alios filios
servos diceret, & postquam illos servos
etiam regis nuncupaverat: ut se & corpo-
re, & animo servum esse regis indicaret; &
à singulis fratribus suis regi patri unicuique
simplexque obsequiū posse deferri; à se au-
tem duplum exhibendum demonstraret.*

2773

2 Reg.

13. nu.

26.

2 Reg. 13. Et ait Absalon ad
David, si non vis venire, veniat ob-
secro nobiscum saltem Amnon fra-

ter meus. Dixitque ad eum rex, Nō
est necesse, ut vadat tecum. nu. 26.
Abul. Amnon erat primogenitus Da-
vid, & erat princeps omnium fratrum
suorum, quasi successurus patri, ideo
nullus erat, qui conveniret repræ-
sentare posset vicē David nisi Am-
non: unde vocatus est propter ab-
sentiam David. q. 15. *Ut dum se pra-
ceteris à fratre Absalon videret honora-
tum, nullam de odio Absalonis adversus
se concepto suspicionem habere posset. Non
enim in eo adversus se posset deprehende-
re rancorem, in quo fratrum testatum
verbis aspiciebat amorem.*

2 Reg. 13. Præceperat autem 2774

Absalon pueris suis dicens, observa-
te, cum temulentus fuerit Amnon
vino, & dixerō vobis, percutite eū,
& interficite: nolite timere: ego
enim sum, qui præcipio vobis, rebo-
ramini, & estote viri fortes. nu. 28.
Abulens. Est autem intelligendum
quod Absalon sedebat ad mensam cū
alijs fratribus, ut tolleretur suspicio-
nem, nec putaretur quod aliquid
mali moliebatur contra eos, dum ip-
si cibum lumerent. q. 15. *Non solum
convivium fratribus preparaverat, sed &
sedens cum fratribus ad mensam epulaba-
tur, ut sic non solum signa munificentia,
sed & benevolentia fratribus exhiberet.*

3 Reg. 13. Surgentesque om-
nes filij regis, ascēderunt singuli mu-
las suas, & fugerunt. n. 29. *Abulens.* 2775
Surgentes de mensa, nam in mensa
occisus est Amnon, & perussus Ab-
salon occidere cæteros filios regis,
sed noluit, quia solus Amnon effen-
derat eum. Ascēderunt singuli mu-
las suas, & fugerunt. Putabant enim
quod Absalon vellet occidere om-
nes fortē, ut ipse solus maneret de
filijs regis ad succedendum; habue-
runt motivum huius præsumptio-
nis, quia mors inchoata est in pri-
mogenito, qui videbatur successu-
rus. q. 17.

*In mensa occisus est Amnon, ut qui
sub fraterna dilectionis velamine, osten-* 2776
dens.

2 Reg. dens se velle a sorore sua Thamar cibum
13. nu. accipere, culpam violationis commiserat,
29. sub fraterni amoris velamine inuitatus,
ut epulas à fratre susciperet, panam subi-
ret. Vt qui fraude sororem oppresserat, do-
lo à fratre opprimeretur, ut sic panaculpa
assimilaretur.

2777 2 Reg. 13. Cessavitque rex Da-
vid persequi Absalon eo quod con-
solatus esset super Amnon interitu.
2 Reg. nullo instante ipse revocasset eum.
13. nu. Item non stat, quia postquam pre-
39. cibus Ioab reductus est in terrâ Is-
rael, iussit David, quod non introi-
ret in Hierusalem, nec videeret faci-
em eius: ergo nullo modo desidera-
vit ipse videre Absalon. q. 18.

2778 Deinde sic progreditur. Si tamen
David desiderasset videre Absalon,
nullo instante ipse revocasset eum,
2 Reg. Item non stat, quia postquam pre-
13. nu. cibus Ioab reductus est in terrâ Is-
39. rael, iussit David, quod non introi-
ret in Hierusalem, nec videeret faci-
em eius: ergo nullo modo desidera-
vit ipse videre Absalon. q. 18.

2779 Iterum ostendit Abulen. sibi non
placere Hebraeorum sensum, & sic ait. Eti-
am quia numquam Absalon vidisset
faciem David nisi post duos an-
nos postquam reductus est Absalon
in terrâ Israel; nisi Ioab iterum orasset
pro eo ad David, quod permitteretur
venire ante regem, & tunc per-
missus est: ergo non desiderabat eum
David videre, alioquin non opus fu-
isset, ut quis pro eo orasset. q. 18.
Cessavit persequi; quia pater erat, ne se
offenderet filij perfectorum, cuius potius
esse volebat persecutor, ut sic ipse filius,
sui patris exemplo, nolisset adversus pa-
trernum officium agere persequentis, sed poti-
us munus exercere persequentis.

2780 2 Reg. 14. Et ait rex a I Ioab, ec-
ce placatus feci verbum tuum: vade

2 Reg. ergo, & revoca puerum Absalon.
14. nu. n. 21. Abul. Volebat enim David cõ-
21. ducere eum.

cedere reductionē Absalon, sed no-
luit istam concedere mulieri peten-
ti, quousque inquisivit, an Ioab es-
set auctor huius, quo cognito con-
cessit hoc David Ioab, & non muli-
eri: voluit enim quod ipse redderet
gratias David pro hoc, & non muli-
er. q. 16.

Aliam præbet rationem Abul. sic.
Etiam quia mulier non erat digna
tanto beneficio, sed Ioab, qui erat
vir excellens in Israel, & cognatus
regis. Item quia Absalon teneretur
nimis obligatus illi, per quem redu-
ceretur in Israel, & si cõcessisset rex
mulieri, quod petente ea reducireretur
Absalon, teneretur ei Absalō pro
hoc beneficio: non erat autem de-
cens obligare filium regis mulieri,
sed fuit melius quod obligaretur Io-
ab, quia erat vir famulosus, & de cog-
natione Absalonis. q. 16.

Et ad illud, Vade igitur &c. n. 21.
21. sic ait Abul. Id est vade in Gelliar,
& reduc inde Absalon. Fuit autem
missus illuc Ioab propter honorem
Absalon; nam poterat simplex nun-
tius cum litera regis destinari de se-
curitate Absalonis: ut esset tamen
honorabilior reditus eius, missus est
illuc Ioab vir honorabilissimus in to-
to Israel, q. 16. Voca puerum n. 21.
Dum filio parci, appellas puerum, non eum
filium nominavit, ne in concessione venie
aliquis eum respexisset ad consanguinitatis
affectionem, sed ad atatis desertionē exis-
timaret. Sola enim filio atatis des-
tina, qua culpam elevarer; panam iuste alii
viaret.

2 Reg. 14. Sicut Absalon, vir
non erat pulcher in omni Israel, &
decorus nimis: à vestigio pedis vs-
que ad verticem, non erat in eo vl-
la macula. Et quando tondebat ca-
pillum (semel autem in anno ton-
debatur, quia gravabat eum cassari-
es) ponderabat capillos capitis sui
ducentis siclis pondere publico. n. 25.
& 26. Abulen. Quæret aliquis,
ad quid ponderabat capillos Ab-
salonis?

lonis? Aliqui respondent, quoddā pōderabatur ad vendendum, scilicet, quia erant pulchri nimis, & mulieres emebant eos, ut subornarent inde capillos suos, colligantes eos cum suis, & occulte miscentes: & dicūt quoddā ideo dicitur pondus capillorū ducentorum siclorum, quia pro qualibet tonsione dabatur ducenti sicali in pretio. q. 18.

2784 *Non placet hoc Abulens. unde sic ait,*
Hoc non stat. Primò quia non est verisimile quoddā filius regis venderet capillos suos, nam istud erat turpe lucrum. Secundò non stat, quoddā acciperentur pro ornamentis, quia capilli ornamentorum fœminarum sunt valde longi, quos ipsæ nutriunt multis annis; capilli autem Absalon, qui tondebantur annuatim, non poterant esse tam longi ut convenirent illis ornamentis. Tertiò nō stat, quia non est verisimile, quoddā pro tonsione capillorum darentur ducenti sicali, quia istud erat magnū pretium inter Hebræos. q. 18.

2785 *Vnde infra sic ait Abul.* De Absalon dicendum quoddā cū ipse esset valde pulcher, & gloriaretur de pulchritudine, non tondebat capillos suos, nisi ex necessitate, scilicet, quia gravabat eum cæsaries, sicut dicitur in litera. Sciendum autem quoddā Iosephus dicit, 7. Antiq. tantam fuisse multitudinem capillorum, ut vix octo diebus tonderi posset; & erat tonsura ducentorum siclorum, qui faciunt quinque minas. q. 18.

2786 *Siclus pretium erat, quo duplicato aries unus Deo offerendus emebatur, ut liquet ex Levit. cap. 5. ac proinde tonsio una Absalonis, quasi centum arietibus comparabatur. Nec mirum, nullum enim pretium magnum videretur esse faminis, dummodo illo decoros Absalonis crines emerent, quibus capita sua ad augendam pulchritudinem adornarent. Hos igitur crines tondēbat Absalon, quando eum cæsaries nimis gravabat; non ita tamen, ut aliquid de pulchritudine detraberet: eli-*

geret enim potius immensum capite pōdus sustinere, quàm se aliquantisper sua pulchritudine defraudare.

2 Reg. 14. Sicut Absalon vir nō erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: a vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula. n. 25. *Abulens.* Quæretur ad quid Scriptura hīc agit mentionem tam accuratē de pulchritudine Absalon? *Et postea sic respondet Abulens.* Fecit ergo Deus aliquid valde admirandū in hoc: nam eos, quos nos præcipuos in bonis summis existimavimus, calamitosos efficiens, amarissima cōfecit morte. Nos enim robur corporis, agilitatem, sapientiam, saccularem potentiam, pulchritudinem, & similia, summa bona esse putamus, quibus ardentissimo affectu frui cōcupiscimus. Fecit ergo Deus quoddā illi, in quibus ista bona maxima fuerunt, felicitatem nequaquam consecuti fuerint, sed calamitosi inter alios effecti sint. q. 20.

Deinde apponens exempla sic pergit Abulens. Nullus enim inter viros tanti vñquam roboris fuit, sicut Samson; qui mille viros cōtra se pugnantes cum mandibula asini occidit. Portas etiam vrbs cum vectibus suis simul eruens super humeros tulit. Iudicum 15. Ipse tamen miseranda morte explevit vitam. Nam prius à fœmina deceptus, manibus hostium traditus, miserabiliter deturpatus ad molam asinariam turpiter, ut asinus molere compulsus est: postea autem amaram vitam dura morte cōplevit Iudic. 16.

Nullus etiam vñquam in cursu agilior quàm Asael frater Ioab repertus est, qui in cursu sylvarum capreas superaret: hic tamen ab Abner in bello, & sine magna gloria percussus occubuit.

Inter homines etiam nullus Salomone sapiētiōr fuit, nec ei æqualis repertus est; quoniam sequenti lib. cap. 3. dicitur, Quoddā Salomon habuit

2787

2 Reg.
14. nu.
25.

2788

2 Reg.
14. nu.
25.

Iud. 15

Iud. 16

2789

3 Re. 3

habuit sapientiam à Deo, ita quòd nullus hominum ante eum, nec post eum æqualis ei fuerit, ipse tamen, cum in principio regni gloriosissimus fuisset depravatus est ad se necritatem idola colens, & multæ impudicitiae se tradidit. Inimicum quoque Idumæum parvulum habens ab eo satis in hēse timere concutiebatur, sequenti lib. cap. 11. Divitijs quoque nullus Salomonem præcessit, sed ipse præcedebat omnes reges terræ sequenti lib. cap. 3. Ipsæ tamen gloriosum exitum non habuerunt.

3 Reg. 11.

3 Re. 3

2790

Macha

Nullus quoque Alexandro maior fuit: ipse tamen in completo desiderio regnandi finitis duodecim annis veneno extinctus perisse. Absalon autem in pulchritudine fortissimus omnibus hominibus sæculi excellentior fuit: hunc tamen miseranda mors exterminavit.

2791

Tandem sic concludit Abulens. Narrat ergo scriptura horum excellentias, ut postea eorum concludat excidia, ut sic in nullo eorum bonorum, quæ à nobis potissima iudicantur, felicitatem esse liqueat. *Omnia in q. 20. O utinam pulchritudini corporis pulchritudo animi responderet, & sicut nulla erat in corpore macula, sic nullus in animo nervus foret; ac animi turpitudine, corporis pulchritudinem fœdavit, dum accedens ad patris sui uxores se ipsum, totamque sui corporis pulchritudinem deturpavit.*

2792

2 Reg. 15. n. 1

2 Reg. 15. Igitur post hæc fecit sibi Absalon currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum. n. 1. Abulens. Quia videbatur difficile quòd homo parvi status, & honoris assumeretur ad principatū regali. ideo voluit Absalon ex magno tempore esse in honore, quasi regio: & conabatur præcedere omnes fratres suos in honore, & statu, ut quasi ex ipso statu videretur esse rex, & dignus regno: q. 2.

2793

Deinde probat Abulens. id non fuisse signum rebellionis adversus regem in

hunc modum. Quia Adonias filius David post mortem Absalonis fecit sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum. 3 Reg. cap. 1. Et David sciens illud non curavit, nec corrigit eum: f. cessit tamen si significaretur in hoc manifesta insurrectio. Etiam ipse Adonias non egisset hoc publice, si esset signum rebellionis, quia timeret exemplum Absalonis, qui ex hac causa miserabiliter mortuus est q. 3.

2 Reg. 15. n. 1. 3 Re.

Quærit postea Abulens: quam ob causam David sciens Absalonem non futurum sibi in regno successorem, non illum de hoc regio apartu reprehenderit? & sic respondet. Tolerabat David ista ex dilectione, quia postquam reductus est, & stetit coram facie eius, duxit eum nimis: vnde quumquam postea insurrexit contra eum misit David ad bellum viros suos contra Absalon, iussit tamen quòd observaretur Absalon a morte dicens, Servate mihi puerum Absalon cap. 18. Cum autem fecit eum mortuum flevit amaro corde dicens, Filii mi Absalon &c. q. 4. Igitur post hæc. n. 1. Post tot a rege patre accepta beneficia, inferenda regi corripuit maleficia, ingratus filius, qui nec ad patrem attendebat sui genitorum, nec ad regem sui benefactorem.

2794 2 Reg. 15. n. 1.

2 Reg. 15. Respondebatque ei Absalon, Et videntur mihi sermones tui boni, & iusti, sed non est qui te audiat constitutus à rege. num. 3. Abulens. In hoc captabat nimis favorem cuiuslibet, quia quenlibet laudabat, dicens: Videntur mihi sermones tui boni, & iusti: hoc autem refertur ad causam, pro qua ille veniebat, nam audita ea Absalon laudabat illum, tamquam vir ille foveret iustam causam, & ob hoc omnes viri desiderabant litigare iudice Absalone, quia cuiuslibet illorum pro le causam laudabat.

2795 2 Reg. 15. n. 3

Et ad illud, Sed non est qui te iudicat &c. sic ait Abulens. In hoc autem Absalon nimis a perabat ad regnum, quia

2796 2 Reg. 15. n. 1

quia ostendens diligentiam suam magnam, & favorem ad quemlibet, & negligentiam magnam, atque deordinationem tempore David, innuebat se esse convenientem iudicē, si constitueretur, & in hoc movebatur omnes ad desiderandum constituere eum regem q. 4.

2797

2 Reg.
15. n. 3

Certe inter eos, quibus Absalon alloquebatur adversarios sibi invicem, & super eodem negotio adversus se ipsos invicem litigantes, Absalon causas referentes, audiebat. Quemadmodum ergo omnes laudibus efferebat, & cuique iustitiam cause sue approbat, dicens, Videntur mihi sermones tui beni & iusti sum singulis sic, licet non omnibus debitum, promittebat ambitiosus favorem, ut ab omnibus non debitum sibi compararet honorem. Nec mirum, ita namque pretio emittit favoris, mercedem emittit mercatur honoris.

2798

2 Reg.
15. nu.
4

2 Reg. 15. Dicebatque Absalon, Quis me constituet iudicem super terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iustē iudicem. n. 4. *Abulens*. In hoc enim nititur colare Absalon iniquum affectum suum, scilicet quod ipse non aspirabat ad honorem propter desiderium eius, sed propter bonū publicum, scilicet ut iustē iudicaret omnibus. Sed ista fallacia non erat nimis latens, quia qui honorem desiderat, non est dignus honore; & qui desiderat statum excellentem, non potest eum convenienter sustinere. Qui ergo dignē accipere debet, non volens, & cupiens, sed obediens, & compulsus suscipere debet. q. 5.

2799

2 Reg.
15. nu.
4

Et infra sic ait Abulens. Verba tamen Absalon aliquid signabat desiderium suum ad regnum, quia dicebat: Quis me constituit iudicem super terram id est super totam terram: hoc tamen ad neminem pertinebat, nisi ad regem. Item quia dixit, ut veniant ad me omnes, qui habent negotium: in quo volebat

esse iudex universalis in toto Israël: sed hec ad nullum pertinebat nisi ad regem: Absalon ergo per hæc verba intentionem suam aliquid exprimebat, & aliquid iniquitatem desiderij occultabat. q. 6. *His verbis non tam honorem, quam laborem sibi assequere monstrat. Vnum se iudicem sufficientem ad iudicandum omnes causas omnium hominum iustē futurum promittebat; ambitiosus nimis, qui cum alijs volebat partiri laborem, ut ipse solus totum sibi vendicaret honorem.*

3 Reg. 14. Sed & cum accederet ad eum homo, ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum. num. 5. *Abulens*. Extendebat manum suam, scilicet ad tenendum eum, non permittendo, quod aliquis coram eo humiliaretur, sed elevabat omnes de terra, & loquebatur cum eis familiariter: ut magis ad se induceret. q. 7.

Et exponens illud Et apprehendens osculabatur eum. num. 5. *sic ait Abul.* Istud est ad signum magnæ dignationis, scilicet quod ipse ad tantum se inclinaret, quod quemlibet de populo oscularetur, neminem dedignabatur, siue magnus esset, siue parvus, & hoc provocabat amorem populi. q. 7. Apprehendens. nu. 5. *Quasi à se vera humilitate fugientes, sic à humanitate apprehendebat, atque ita ferissimum sua cupiditatis monstrum sub velamine suavissima humanitatis congebat.*

2 Reg. 15. Faciebatque hoc omni Israël venienti ad iudicium, ut audiretur à rege, & sollicitabat corda virorum Israël. n. 6. *Abulens*. Quæritur quare Absalon potius faciebat hoc venientibus ad iudicium coram rege, quam alijs? q. 8. *Et sic respondet.* Quia ipse volebat ad se trahere corda omnium virorum, illos autē, qui erant in Hierusalem iam ad se traxerat per quotidianam præsentiam, & aliquos illorum attrahere non audebat,

2800

2 Reg.
15. nu.
5

2801

2 Reg.
15. n. 5

2802

2 Reg.
15. n. 6

debat, quia nimis erant coniuncti David, & timebat quod volendo eos ad se trahere, manifestaretur conspiratio. q. 8.

2803

2 Reg.
15. n. 6

Deinde sic pergit Abulens. In extraneis autem venientibus ad iudicium non erat hoc, quia illos nunquam viderat, cum noviter veniret, ideo tunc osculabatur eos, ut tunc ad se traheret, & per hoc non solum ipsos trahebat, sed etiam omnes alios, qui erant in urbibus istorum: nam cum isti redirent de iudicio ad urbes suas, & referrent concivibus suis quid egisset cum eis Absalon, omnes afficiabantur ad Absalonem, & sic plurimi, qui nunquam viderat Absalonem ex toto corde diligeret eum. q. 8.

2804

2 Reg.
15. n. 6.

Postea sic ait. Hoc modo factum est, ut cum Absalon conspiraret in Hebron contra David, & iussisset per omnes civitates eadem hora buccina clangi, vivat rex Absalon, omnes pariter consenserunt, unde nuntius veniens ad David de Hebron dixit ei: Toto corde univ ersus Israel sequitur Absalon. q. 8.

2805

2 Reg.
15. n. 6.

Et exponens illud. Solicitabat corda virorum Israel. n. 6. *sic ait Abulens.* Id est movebat per hunc modum corda omnium Israelitarum, ut desiderarent eum facere regem, erat autem magna inductio, quia Absalon erat vir pulcher nimis, & filius regis, ideo quod ille dignaretur quoscunque vulgares tam familiariter tractare, ut eos sicut filios, & amicos charissimos oscularetur: efficacissima persuasio erat, ita ut libenter omnes Israelitæ pro eo moverentur. q. 8.

2806

2 Reg.
15. n. 6

Arbitrantur aliqui Absalonem sibi regnum ante mortem patris affectasse, eò quod post mortem patris sibi debitum regnum fore existimaret, quia frater eius aetate maior mortuus erat, vel ineptus ad regnum: & quia aliqui ignorabant Salomonem fratrem eius à Deo esse regno destinatum. Quasi verò si Cheliab fratrem

vivum videret: vel de voluntate Dei circa Salomonem sibi constaret, regnum sibi acquirere minimè intentaret.

Aliter tamen opinatur Abulen. unde *sic ait,* Nam dato, quod viveret Cheliab, & aptus esset ad regnum, & Absalon cognovisset Salomonem à Deo institutum regem, non attendisset adhuc: nam si Absalon præ iniquitate non erubuit rapere regnum viventi patri, & eum occidere conatus est, minus erubesceret auferre illud cuicumque fratri quantumcumque ius haberet. q. 9. Solicitabat corda virorum. n. 6. *Ex Hebraeo legi potest,* Furabatur corda virorum. *Nihil igitur mirum, quod postea, ut sur suspenderetur, foretque ei quercus patibulum, crines essent funes, ipse quia sibi carnifex existeret, quia nullus illo crudelior inveniretur.*

2807

2 Reg.
15. n. 6

2 Reg. 15. Dixit Absalon ad regem David, vadam & reddam vota mea, quæ vovi Domino in Hebron. n. 7. *Abulens.* Quomodo David non videbatur ridiculum esse, vel cōfictū dictum Absalon, cum non esset verisimile, quod ibi vovisset offerre. Respondendum quod aliquid probabile poterat movere David, scilicet, quia Absalon natus est in Hebron, & ibi nutritus est in pueritia sua, cum regnaret ibi David, & offerebat ibi David sacrificia; ideo poterat concipere Absalon aliquam devotionem de offerendo ibi sacrificium. q. 8.

2808

2 Reg.
15. n. 7.

Deinde sic progreditur Abulen. Alia causa poterat esse efficacior, scilicet quod moveretur Absalon devotione quadam propter sanctitatem loci, quia in Hebron sunt sepulti, quatuor patriarchæ enim vxoribus suis, scilicet Adam cum Eva, Abraham cum Sara, Isaac cum Rebecca, Iacob cum Lia. Poterat ergo per devotionem horum moveri ad sacrificandum in loco illo, & hoc fortè suspicatus est David. q. 14. *Cacus ambitione tyrannus, qui nec memoria mortis tantorum viro-*

2809

2 Reg.
15. n. 7.

T.M.

rum, ac faminarum in Hebron, in qua
omnium sepulchra videbantur, potuit à
prava divitiarum regni cupiditate revo-
cari.

2810

2 Reg.
15. a. n.
10.

2 Reg. 15. Misit autem Absalon
exploratores in unversas tribus Is-
rael, dicens, statim, ut audieritis clā-
gorem buccinæ, dicite, Regnabit
Absalon in Hebron à n. 10. *Abulens.*
Quilibet istorum nuntiorum fere-
bat tubam ad clangendum, & iam
fuerat concordatum in Hebron, qua
hora deberet ibi Absalon proclama-
ri in regem, ille enim eadem hora
iussu est, ut per singulas civitates
clangeretur buccina, & omnes au-
dientes dicerent simul, Regnavit
Absalon in Hebron; vel vivat rex
Absalon, & sic factum est. q. 15.

2811

2 Reg.
15. a. n.
10.

*Ad omnes tribus misit legatos Ab-
salon, sed nullam per illos rationem appo-
suit, qua homines omnium tribuum ad re-
bellionem commoveret. Neque ab aliquo
in omnibus tribubus à legatis ratio aliqua
conjuratōis quasita fuit. Non enim in-
quirebatur ratio, quia invalescebat affec-
tio. Nullam in regnatura querebant ra-
tionem, qui antequam regnaret amore suo
omnibus manifestato quasi inuito pretio
emerat affectionem.*

2812

2 Reg.
16. n.
17.

2 Reg. 16. Ad quem Absalon,
Hæc est inquit, gratia tua ad ami-
cum tuum? quare non iuisti cum
amico tuo? n. 17. *Abulens.* Quære-
tur, cum Absalon non desideraret
bona patri suo, sed vellet occidere
illum, quemodò increpabat ipsum
Chusai, quia deseruerat David? *Et
infra respondet.* Potest dici, quod
quamquam Absalon inique perse-
queretur David: tamen malè sibi
vissum est, quod ille, qui erat ami-
cus David valde, nunc desereret eū,
& fortè suspicabatur aliquid contra
eum, quod manifestè dolose in Hie-
rusalem. q. 16. *Non dixit ad regem, ne
patrem in regno sibi socium velle videret-
ur. Nec dixit, Ad patrem meum, indig-
nus enim erat, qui Davidem patrem no-
minaret. Sed dixit amicum tuum, quasi*

eum de amicitia erga regem patrem insi-
mularet, ipsumque unicum esse Davidis
amicum, reliquis ad se confugientibus,
denotaret.

2813

2 Reg.
16. n.
20. &
21.

2 Reg. 16. Dixit autem Absalō
ad Achitophel, in itē consiliū, quid
agere debeamus? Et ait Achitophel
ad Absalon, Ingredere ad concubi-
nas patris tui, quas demisit ad cus-
todiendam domum; ut cum audie-
rit domus Israel quod fœdaveris pa-
trem tuum, roborentur tecum ma-
nus eorum. *numc. 20. & 21. Quare
Abulens. Quare Absalon non vocaverit
Chusai ad consiliū de ingrediendo ad cō-
cubinas patris, & sic responderet ex opinione
aliena.* Aliquis dicet, quod hoc fuit,
quia Achitophel iudicavit ea, quæ
erant delectabilia Absalon, ideo no-
luit habere alium consiliarium ea
vice, ne fortè contrarium sentiret,
& non frueretur Absalon delectabili
suo. q. 5. In itē consiliū. *numc. 20.*
*Non dixit Incanus consiliū, sed In itē
Addiditque, Quid agere debeamus?
non autem, quid agere debeatis? ut consi-
liarijs liberam dicendi, quid sentirent,
tribueret facultatem; sibi que exequendi id,
quod ipsi indicarent, imponendam osten-
deret necessitatem.*

2 Reg. 18. Accidit autem, ut

2814

2 Reg.
18. a. j

occurreret Absalon servus David, se-
dens mulo: cumque ingressus fuisset
mulus subter condensam quercum,
& magnas adhæsit caput eius quer-
cui: & illo suspensio inter cælum, &
terram mulus, cui infederat, pertran-
sivit. n. 9. *Abulens.* Quæretur quo-
modò Absalon poterat pendere, fugi-
ente mulo, quia ipse poterat tenere
eum, & interim solveret capillos,
vel amputaret? Respondet Rabbi
Salōmon, quod Absalon pendens
voluit sibi amputare capillos, ut ca-
dens fugeret, sed vidit sub se aper-
tam gehennam, & ne caderet in aby-
sos, voluit potius pendere in arbore.
q. 12. Suspensio inter cælum & ter-
ram n. 9. *At si nec in cælum animus as-
cendere, nec ad solum descendere corpus
valeret.*

valeret. Indignus namque erat hic tyrannus, cuius animum calum reciperet, cuius corpus terra/sustineret.

2815 2 Reg. 18. Vidit autē hoc quispi-
am, & nuntiavit Ioab dicens, Vidi
2 Reg. Absalō pēdere de quercu. n. 10. *Abu-
18. nu. lens.* Putavit quōd Ioab nō occideret
10. Absalonē, sed servaret, eō quōd Da-
vid istud iussērat, & quia Ioab hono-
rificentiū poterat comprehendere
Absalonem, qei erat filius regis, &
non decebat, quōd caperetur ab alijs
viris minoris status, ne videretur
esse vilepensus, vocavit ille Ioab.
q. 13.

2816 Et ad illud, Vidi Absalō &c. sic ait
Abul. Deus enim punierat eū, in quo
peccaverat; nā ipse gloriabatur ni-
2 Reg. mis in capillis suis, & pōderabat eos
18. nu. quolibet anno ducentis siclis pon-
10. dere publico, ideo voluit Deus pu-
nire eum in hoc, faciendo quōd pē-
deret per capillos. In hoc apparet
quōd Absalon erat inermis, nā alio-
quin nō potuissent capillū sui arbori
alligari, si aliquo armamento caput
eius protectū esset. Sed fortē nō ad
pugnandū, sed ad videndum venerat
quomodō viri sui pugnārēt, ideo nūc
inermis erat q. 13. *Non vidit hic miles
caput Absalonis ex folijs quercus corona
confectū coronatū, sed ad ramos quercus
per crines gerentes vicē funiū alligatum.
Non enim Absalonis caput erat victo-
ris sed victi, & caput eius victi tradi-
toris.*

2817 2 Reg. 18. Tulit ergo tres lāceas in
manu sua, & infixit eas in corde Ab-
2 Reg. salō: cūmq; adhuc palpitaret hārēns
18. nu. in quercu, cucurrerūt decē iuvenes
14. & armigeri Ioab, & percutientes inter-
15. fecerūt eū. n. 14. & 15. *Abul.* Scien-
dū quōd Hebraei dicunt, ut refert
Rabbi David Kimhi, quōd Ioab per-
cussit Absalonē in corde tribus lan-
ceis, quia furatus fuerat, vel sollici-
taverat Absalō tria corda, scilicet
cor fratris sui Amnō, quādo invita-
vit eū ad convivium, & occidit illū. Se-
cundū fuit cor domus iudicū. Volūt

enim quōd Absalō induxerit omnes
septuaginta viros, qui erāt in domo
iudicij, ut eligerent eū in regem, &
tollerent patrē suum. Tertū cor fuit
omnium Israelitarum; nā omnes so-
licitavit, ut eum in regē somnarent.
Dicunt etiā quōd servi Ioab percus-
serunt Absalonē decē lanceis, quia
Absalō cognoverat decē cōcubinas
David. q. 13. Cūmq; adhuc palpi-
taret. n. 15. *Duritiem nimiam Absalo-
lonis cor satis ostentabat, dū tribus confi-
xum telis palpitabat, ac proinde decem ad-
huc vulneribus, ut penitus deficeret, indi-
gebat.*

2 Reg. 18. Et tulerunt Absalon, 28.8
& proiecerunt eum in saltu, in fo-
veam grandem, & comportaverunt 2 Reg.
super eum acervum lapidum mag- 14. nu.
num nimis. n. 17. *Abulens.* Quære- 17.
tur, quare Absalon non ductus est
ad sepeliendū in loco regum, & non
Hierusalē? Respondendum quōd fuit
propter duo. Primum quia Ioab vo-
luit etiā eum mortuum punire; sci-
licet, dando ei vile sepulchrum. Sic
fuit de Ioram rege Iudæ, qui occidit
fratres suos, & fuit vir nequam, ideo
populus non fecit ei exequijs secun-
dum consuetudinem regum, & non
sepelierunt eum in sepulchro regum
ut patet 2. Paral. 21. q. 15. *Aliud
appōnit exemplum, & sic ait.*

Idem fuit in Ioas rege Iu-
dæ qui valde nequam & ingratus
fuit occidendo Zachariam filium
summi sacerdotis in templo, qui
eum regem fecerat. Vnde meritō
huius prævaricationis servi Ioas oc-
ciderunt eum in lectulo suo; & non
fuit sepultus in sepulchris regum,
ut patet 2. Paral. 24. Absalon au-
tem sic fuerat scelestissimus, quia
in patrem insurrexerat, ut ei reg-
num auferret, ideo non debuit ei
honor sepulchri tribui, nec ex-
equiæ venerabiles fieri. q. 15.

Deinde aliam causam sic ponit *Abu-
lensis.* Alia causa fuit, ut Ioab non
contristaret magis David: nam scie-
bat,

2820

2 Reg. 14. n. 1. Ioab filius Sarviæ, quod cor regis versum esset ad Absalon, milit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem &c. a. n. 1. Carib. Hoc est, inclinatum ad recipiendum eum in gratiam suam. Hoc autem astutus Ioab ex aliquibus regis verbis, aut factis perpendit: attamen David erubuit ex se ipso hoc facere, ne vel de inconstantia argueretur, vel contra legem agere videretur, filium fratricidam nullo pro illo rogante accipiendo ad veniam. ar. 33. *Vultus namque regis tanquam verus cordis index mestitiam pra se ferens, cum de exilio Absalonis loqueretur, desiderium revocandum in regiam indicabat. Quilibet enim cordis affectus vultu proditur, nec occultus esse diu patitur, quin signo aliquo externo delegatur.*

2828 2 Reg. 14. Nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans, ne penitus pereat, qui abiectus est. num. 14. Carib. In his verbis, mulier tergit aliam rationem, cur David debuit parcere Absaloni, quia videbatur Deus tam pius est: ergo & princeps Dei vicarius debet in hoc Deum imitari, ar. 23. *Exemplo Dei sapiens mulier Davidem commovebat, ut fugientem a se, filium revocaret, ne ipse de venia commissi criminis desperaret, in confortio gentium degeret, idola coleret. Quasi vero non solum de venia a patre danda, sed & de salute, quam solus Deus ei prestare posset, penitus desperaret.*

2819 Secundo Reg. 14. Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Absalon, n. 21. Carib. Communiter David rex vocavit hunc Absalonem puerum, quia tenerime eum dilexit, cum esset speciosissimus iuvenis, & valde amabilis, in naturahus. ar. 23. *Misit rex Ioab principem, ut cum militibus nobilibus Absalonem filium suum ab exilio adduceret in curiam, illustrium virorum pompa comitante honoratum, ne Absalon in patre metueret aliquid rigoris, immo multum deprehenderet amoris, a quaestione*

sum subpendi videbat, hanc.

2 Reg. 14. Quando tondetur capillum (semel autem in anno tondetur, quia gravabat eum capillaries), ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico. n. 26. Carib. Circa quod magister in historiis ait: Farsis huius ponderis erat tonsura eius, utpote abrasuras vel hoc pretio etiam emebant mulieres, ut subornarent crines suos. Nec tamen quod oportet asserere, quod ipsemet Absalon vendidit capillos suos abrasos, sed per alios, & si non ob indigentiam pretij, tamen ad ostentationem, & gloriam vanam.

2831 Et infra sic ait Carib. Per capillos cogitationes intelliguntur, ideo sicut Absalon statuto tempore capillos tondetur, ita peccator penitens, debet cogitationum malorum superfluitatem delere. ar. 23. *Pondere publico n. 26. Certe in hoc laude dignus erat Absalon, qui res suas pondere publico ponderabat. Solet enim nobilium quisque res suas, etiam viles, pluris, quam aliorum pretiosas estimare: nec se, aliosque sibi in nobis æquales, aequali estimationis mensura trunare.*

2832 2 Reg. 14. Respondit Absalo ad Ioab, Mihi ad te obsecras, ut venires ad me, & mittere te ad regem, & dicere ei, Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo, ut videam faciem regis, quod si memor est iniquitatis meae, interficiat me. n. 32. Carib. Melius mihi erat ibi esse, quia etiam ibi cum rege illius quondam in honore, hic vero tamquam exili, & reus compellor a regis consorcio, praesentia, atque intuitu abstinere. ar. 23.

2833 Et ad illud, Obsecro ergo, n. 32. Carib. sic loquitur. Id est, si recordatur excelsus mei cum ira, & sine ignoscencia interficiat me. Quasi dicat, malo procul a me interfici, quam tibi aspectu, simul diu privari. Id est, si Absalo simulatorie dixit, ut apud munus regis obsecraret ad se, ar. 23.

Se ipsum morte dignum Absalon pro fratricidio indicabat: & iniquitatem suam, ac si verè illius sibi nimis in corde dolor inhaereret, fatebatur, sciebat enim à pio patre hac confessione obtinendam sibi, non solum criminis absolutionem, sed & oblivionem.

2834

2 Reg.
14. nu.

33

2 Reg. 14. Vocatusque est Absalon, & intravit ad regem, & adoravit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalon. *Num. 33. Carth.* Osculatusque est rex Absalon in signum pacis, dilectionis, & reconciliationis plenariæ. *ar. 23. Ex parte Davidis osculum signum erat delectionis, at ex parte Absalonis medium ad finem prodicionis. Et infra sic progreditur Carth.* Iuxta mysticum sensum per Ioab intelligitur pastor, aut eius vicarius, per David Christus, per Absalon peccator, & reus. *ar. 23.*

2835

2 Reg.
14. n.
33.

Deinde sic pergit *Carth.* Quemadmodum itaque Ioab intelligens cor regis esse inclinatum ad Absalonem impetravit ei veniam ad reditum, sic bonus prælatus sciens Christum patratum ad indulgendum veraciter patienti, reconciliat subditum salvatori. *ar. 23. Absalon non nisi vocatus intravit; nullus enim peccator à Deo per lethalem culpam recedens, potest iterum ad Deum accedere, nisi per divinam alicuius inspirationis gratiam revocetur.*

2836

2 Reg.
15. nu.
1.

2 Reg. 15. Igitur post hæc fecit sibi Ablalo curru, & equites, & quin quaginta viros, qui præcederent eum. *1. Carth.* Id est fecit quadrigam, quia veheretur quasi rex, & viros equestres præparavit sibi, ac procuravit, & quinquaginta viros, qui præcederent eum sedentem in curru, sicque per apparatus istum, tamquam per quædam præludia, sive præambula, monstravit se regnaturum pro patre suo iam sine. Nam Amnon primogenitus fuit occisus: post quem proximus erat Cheliab, qui creditur tunc obijisse. Vel forsitan erat iners, ineptusque regnare. *ar. 24. Fecit sibi Num. 1. Ac si omnes curru servis*

suis factos, quasi sibi ad usum propria persona destinatos, sic ad elegantiam compositos fieri, imperasset, ut sic non solum ipse suo in curru sedens, tamquam si iam rex esset, veheretur, sed curribus servorum suorum, quorum quilibet regiam in curru sedens ostenderet gravitatem, rex non servorum, sed regum esse videretur.

2 Reg. 15. Omnem virum, qui habebat negotium, ut veniret ad regis iudicium, vocabat Absalon ad se, & dicebat, De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat, Ex una tribu Israel ego sum servus tuus. Respondebatque ei Absalon. Et videntur mihi sermones tui boni, & iusti, sed non est, qui te audiat constitutus à rege. *Num. 2. & 3. Carth.* Ex his verbis elicitor, quod Absalon etiam interrogabat viros quid causæ haberent, & cur velient accedere ad regem. Ad quod cum illi respondissent, dicebat, Videntur mihi sermones tui boni, & iusti, cum tamen multi haberent causas iniustas, sed ambiciosi adulatores omnibus conabantur placere, non timentis Deum offendere, ac mentiri. *ar. 24. Omnem vocabat virum, nullam faciens exceptionem virorum, ut sic dignum se regno indicaret, qui rex constitutus aequalem erga omnes tribus curam esset habiturus: nec soli tribui Iudæ, ex qua ipse erat, additus solis hominibus sue tribus beneficia dignitatesque reipublicæ concessurus.*

2 Reg. 15. Faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudicium, ut audiretur à rege, & sollicitabat corda virorum Israel. *Num. 6. Carth.* Diversimodè inquietavit corda illorum, & fecit eos sollicitos propius promotione ad regnum. Unde quidam exponunt, Inclinauit corda illorum ad se, atque, ut in Hebræo habetur, Furabatur corda eorum, id est per talia blandimenta ita traxit corda ipsorum in se, & eorum benevolentiam sumpsit, quod quasi extra se, & in ipsum transpositi erant, præsertim quod trans-

2837

2 Reg.
15. nu.
2. & 3.

2838

2 Reg.
15. nu.

13

talis, ac tantus, tamque amabilis, & decorus, tam charitativé, pié & humiliter circa ipsos se habuit. Propter quod reputabant eum regno dignissimum. ar. 24.

2839 Solicitabat. n. 6. in Hebraeo. Furabatur corda virorum Israel. *Erant hac corda bona, optima, inter omnia bona Davidis regis, computanda, quia ipsius regis tamquam domini absoluti esse, iure proprietatis censebantur; ex quibus proinde viri, qui corda, utilitatis iure, possidebant, vero domino habenti absolutum dominium possessoris, & verum titulum amoris, pensionem solvere tenebantur amoris.* Hac igitur bona à Davide patre pio Absalon impius filius surripere intentabat, dum corda virorum solicitabat, ut sibi, non autem patri amoris solverent pensionem.

2840 2 Reg. 15. Dixit Absalon ad regem David, vadam, & reddam vota mea, quæ vovi Domino, in Hebræo. Vovēs enim vovit servus tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens, Si reduxerit me Dominus in Hierusalem sacrificabo Domino. n. 7. & 8. Carth. Istud Absalon creditur consummisse, ut sub specie religionis patrem suum deciperet, & propositum suæ rebellionis exequeretur, faciendo conspirationem in Hebron urbe sua, in qua etiam urbe cæpit David regnare. Hinc & Absalon voluit ibi incipere. ar. 24. Vadam &c. nu. 7. Superbus iam filius sic loquitur patri. Non enim obsecrando licentiam eundi postulabat, sed solum quid facturum esset, patri exponebat: sciens pium patrem nullo modo sibi ad opus pietatis ire volenti contradicendum: immo ipsius devotionem laudaturum.

2841 2 Reg. 17. Ait autem Absalon, vocate Chusai Arachitem, & audiamus quid etiam ipse dicat. n. 5. Carth. Iam enim Absalon credidit indubitanter, quod Chusai sibi faveret ex animo, & voluit tam prudentem ad se confugientem honorare consulendo eundem. ar. 26. Suspectum adhuc forsitan Chusai ad se, relicto patre

rege, cui amicus erat, confugientem tyrannus habebat, ideo ad consilium eum vocare præcepit, ut illum titulo consiliarii status, & belli honoraret, & sic hoc concessio honore, ipsum in sui confirmaret amore.

2 Reg. 18. Et præcepit rex Ioab, & Abisai, & Ethai dicens Servate mihi puerum Absalon. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalon. n. 5. Carth. Unde elicitur, quod David ex revelatione certus fuit, vel ex confidentia Dei probabiliter novit exitum suum prævaliturum, valdeque timuit de periculo Absalonis, & de æterna damnatione ipsius, sciens quantis involutus esset criminibus, idcirco præcepit, ne occideretur. ar. 27. Nulli totius populi, sed tribus duobus, ne filius occideretur, imperavit sciebatur enim nullum de populo adeo audacem fore, ut in filium regis unum mitteret, nisi aliquis ducum ipsum ad hoc prius exproposito excisaret.

2 Reg. 18. Absalon crexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum, qui est in valle regis: dixerat enim, Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur, Manus Absalon, usque ad hunc diem. n. 18. Carth. Id est ad perpetuam sui memoriam, ut viveret semper in cordibus hominum, quia cupidissimus fuit laudis humanæ, eratque nomen tituli, Manus Absalon, quem titulum aliqui dicunt fuisse arcum, seu troicum triumphale, in quo sculpto figerit Manus Absalon, ar. 27. Absalon cum de bello à se adversus patrem agendo cogitaret, triumphalem arcum, in quo victoriam, quam iam sibi promittebat, describeret, præparavit, in cuius summitate statuum suam erigere præcepit elephas manu, ut totum triumphum manus sue referendum demonstraret.

Ex Caietano Cardinali.

2844

2 Reg.

13. nu.

32.

Secundo Reg. 13. Respondens autem Ionadab filius Semmai fratris David, dixit, Ne existimet dominus meus rex quod omnes pueri regis occisi sunt: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalon erat positus ex die, qua oppressit Thamar sororem eius. n. 32. Caietan. Sermone metaphorico describitur odiū promptum ad occidendū Amnon ad instar eius, quod versatur per os quoddā continē quærimus ejicere ex ore. *ibi. Alludit ad litteram Hebræam iuxta quam sic habetur, Quia per os Absalon fuit positus à die qua oppressit Thamar sororem eius: Rectè dicitur Amnon ex die, qua sorori Absalonis intulit vim, fuisse in Absalonis positus ore, ut ex tunc exclusus intelligeretur à corde. Licet enim verbis oris Absalon ei ostendisset amorem: atamen affectibus cordis adversus violatorem sororis sue servabat rancorem.*

2845

2 Reg.

15. nu.

6.

2 Reg. 15. Faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudicium, ut audiretur à rege; & sollicitabat corda virorum Israel. nu. 6. Caiet. Iuxta Hebræum habetur, Et furatus est Absalon cor virorum Israel. Ad instar furti describitur acquisitio benevoli animi virorum Israel erga ipsum Absalon, quia verè furti species fuit relativè ad regem Davidem. Clā enim abstulit corda virorum Israel à patre, trahendo illa ad se, hoc

est enim furtivè surripere. *ibi.*

Rectè dicitur quod Absalon furatus fuerit cor virorum Israel; ita enim viros omnes, quibus alloquebatur, blanditijs ad amorem sui alliciebat, & in sui dilectionē uniebat, & amabat, ac si non singuli corda singula, sed unum tantum cor omnes habere viderentur, quo unanimiter pro Absalone tyranno contra Davidem, regi legitimo infideles, decertarent, iuxta illud eiusdem cap. Toto corde univertus Israel sequitur Absalon. n. 13.

Secundo Reg. 18. Accidit autem, ut occurreret Absalon servis David, sed eas mulos: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum, & magnam adhæsit caput eius quercui, & illo suspensio inter cælum & terram mulus, cui insederat, pertransiit. n. 9. Caiet. Non dicitur quod capilli eius illaqueaverint eum, sed quod caput eius penetraverit densos ramos ela magno impetu fugientis; & sic capite detentus, pendens relictus fuerit transiente secundum inchoatam cursu mulo. *ibi.*

Ergo, ut verè latro inter ramos quercus collo pressa irregularis interiit, & quercu suspensus, qui de fructibus, quos porci manducabant, edere posset. Corpore animoque pependit, prodigo deterior filio, qui licet de fructibus arboris similis non manducabas, & ramis tamen illius non pendebas. Et meritis, nam prodigus filius ad patrem panitens redire volebas: Absalon autem impanitens patrem occidere cupiebas.

2846

2 Reg.

15. n. 6

2847

2 Reg.

18. n. 9

2848

2 Reg.

18. nu.

9.

SONVS XXIII.

Achab.

Ex Tertulliano.

2849

3 Reg.
21. & n.

7.

Tertio Reg. 21. Cū au-
disset Achab sermones
istos scidit vestimenta
sua, & operuit cilicio
carnem suam, ieiunavit-
que, & dormivit in sacco, & ambu-
lavit demisso capite. Et factus est
sermo Domini ad Eliam Thesbitem,
dicens, Non ne vidisti humiliatum
Achab coram me? quia igitur humi-
liatus est mei causa, non inducam
malum in diebus eius, sed in diebus
filij sui inferam malum domui eius.
à num. 27.

2850

3 Reg.
21. & n.

7.

*Tertullianus lib. de ieiunijs loquens
de ieiunio sic ait:* Hoc remedium ag-
noscit, & Achab, cū illi post trans-
gressionem, & idololatriam, & ne-
cem Nabuthæ propter vineam in-
terempti à Iezabel exprobareretur:
Qualiter occidisti, & hæreditatem
possidisti, destituit semetipsum: &
sacrum carni suæ imposuit, & ieiu-
navit. Et tunc sermo Domini ad Eli-
am, vidisti, ut reveritus sit Achab à
facie mea: pro eo quod reveritus
est, non super inducam læturam in
diebus ipsius, sed in diebus filij eius,
qui non erat ieiunaturus. cap. 7.
*Achab ergo volens Deo pro suis crimini-
bus satisfacere, cum aspero cilicio blandam
subuculam, amaro ieiunio dulces epulas,
vili sacco regalem purpuram commutavit,
ut hac externa commutatione internam
commutationem indicaret: corpore, animo-
que penitens virtutem penitentie huma-
nis, & divinis oculis incundissimam signu-
ram demonstraret.*

2851

3 Reg.
21. & n.

28.

3 Reg. 21. Factus est sermo Do-
mini ad Eliam Thesbitem dicens,
Nonne vidisti humiliatum Achab

coram me &c. à n. 28. *Tertul. lib.
4. advers. Marcionem, ad illud Mi-
chea cap. 7.* Quis Deus similis tui, qui
aufers iniquitatem, & transis pecca-
tum reliquiarum hæreditatis tuæ?
non immettetur ultra furorem suum
quoniam colens misericordiarum
est. Revertetur, & miserebitur nos-
tri, deponet iniquitates nostras: &
proijcet in profundum maris om-
nia peccata nostra. n. 18. & 19. sic ait.

Quis dimittet peccata nisi so-
lus Deus. Dimissorem delictorum
Christum recognosce. Micheas de-
venia delictorum, Quis Deus, quo-
modo tu? eximens iniquitates, &
præteriens iniustitias. *Et infra,* Pro-
inde & Achab regem maritum Ieza-
bel, reum idololatriæ, & sanguinis
Nabuthæ veniam meruisse penitē-
tiæ nomine. cap. 10. Nonne &c. *Pul-
cherrimum divinis oculis spectaculum rex
humiliatus apparebat; idcirco ad illud
aspiciendum humanos amici sui oculos in-
vitabat.*

2852

Ex D. Cyrillo Hierolos.

Tertio Reg. 21. Itaque cū au-
disset Achab sermones istos,
scidit vestimenta sua, & operuit cili-
cio carnem suam, ieiunavitque, &
dormivit in sacco, & ambulavit de-
misso capite. Et factus est sermo Do-
mini ad Eliam Thesbitem, dicens,
Nonne vidisti humiliatū Achab co-
ram me? quia igitur humiliatus est
mei causa, non inducam malum in
diebus eius, sed in diebus filij sui in-
feram malum domui eius. à n. 27.

2853

3 Reg.
21. & n.
27.

Bbb 4

D.Cy.

D. Cyril. Hiero. Vides quod pulchrum est confiteri, quod penitenti datur salus. Achab rex Samariæ, erat iniquissimus idololatra excellenti improbitate, procul ab omni pietate, concupiscens agros, & vineas alienas, & cum Elias propheta veniens tantummodo illi comminatus esset, discidit vestimenta, & induit sacco. Quid autem dicit benignus Deus ad Eliam? Vidisti quomodo humiliatus est Achab ante faciem meam? Quasi persuadens ira accenso prophetæ, ut subveniret penitenti. *Catechesi 2. de panis.*

2854

3 Reg.
21. a. n.
27.

Divinas cum audiret Achab minas, scindens, ne dum exneret regalia vestimenta, si ea non scinderet, moras traheret, se propter peccata sua divina obtulit iustitia nudum, ut in satisfactionem culpæ, post verba minantia exciperet verbera vulnerantia. Sed misericors Deus, ubi primum regem aspexit ad flagella præparatæ, placatus est, nec flagellare voluit, quia noluit alium regem, priorem rege regum inspicere verberatum.

2855

3 Reg.
21. a. n.
29.

3 Reg. 21. Non inducam malum in diebus eius. *nn. 29. D. Cyril. Hiero.* Quamvis post hanc indulgentiam, iste non erat à sua improbitate cessaturus; remittens tamen Deus ignoscebat: non ignorans quid esset futurum, sed consentaneam penitentiae præsentis concedens indulgentiam. Iusti enim iudicis est, de singulis factis apte sententiam pronunciare. *Catechesi cit.*

2856

3 Reg.
21. a. n.
29.

Quis suam non timeat imbecillitatem? Quis non verebitur humanam ex bono in malum mutabilitatem? Laudatus à Deo Achab de humilitate, propter quam ad se, quasi ad spectaculum incundissimum, divinos oculos allexerat, post tres annos, humilitatis oblitus, superbo sedens solio Michaam prophetam Domini, eo quod non sibi ad placitum de belli eventu prophetaverat, in carcerem mitti iubet. At brevi temporis interposita mora, sagitta, quam in incertum direxit miles quidam in praelio, vulneratus perijt. Nemo igitur de hu-

milis gloriatur, ne iusto Dei iudicio in penam, gloria vana humilietur. Immo, ne qui propter humilitatem absolvi meruerit, dum iterum superbit condemnetur.

Ex D. Ambrosio.

Tertio Reg. 21. Post verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth iuxta palatium Achab regis Samariæ. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens, Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum oleum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas argenti pretium, quantum digna est. *n. 1. & 2. D. Ambrosii lib. de Nabothæ, alludens etiam ad illud, quod dicitur 3. Reg. 21. Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait, Oleum oro patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitque ei, vade, & revertere; quod enim meum erat feci tibi. n. 20.*

2875

3 Reg.
21. n.
1. & 2.3 Reg.
21. n.
20.

Sic ait D. Ambrosius. Expoluerat supra scriptura divina, quia Eliseus cum esset pauper, reliquit boves suos, & cucurrit ad Eliam, & occidit eos, & erogavit populo, & adhaesit prophetæ. Ad condemnationem igitur præmissa sunt divites, qui in isto rege describitur, eo quod habens beneficia Dei, sicut iste Achab, cui Dominus, & regnum, & obnavit, & pluviam Eliæ vatis oratione concessit, divina mandata violaverit. *cap. 2. Tempore illo. n. 1. Tempus exprimitur, ut regis avari cupiditas arguatur, qui eo tempore, quo Eliseus bona sua à se alienabat, ipse Elisei minimè secutus exemplum, aliena bona, proprijs non contentus regalibus, appetebat.*

2878

3 Reg. 21. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens, Da mihi vineam tuam &c. *nn. 2. D. Ambrosii lib. de Nabothæ.* Nabothæ historia tempore vetus est, vltu quotidiana. Quis enim divitum non quotidie concupiscit

2879

3 Reg.
21. n. 2

piscit aliena? Quis opulentissimorum non exturbare contēdit agellulo suo pauperem, atque inopem auiti iuris eliminare finibus? Quis contentus est suo? Cuius non inflammat divitis animum vicini possessio? *cap. 1.*

2860 *Ex his sic inferi D. Ambrosius.* Non igitur vobis Achab natus est, sed, quod peius, quotidie Achab nascitur, & numquam huic sæculo moritur. Si vnus occidat, assurgunt plurimi: plures qui rapiant, quam qui amittant. *in eodem cap. 1.*

2861 *Deinde alludens ad illud Isaia 5.* Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsq; ad terminum loci. Numquid habitabit vos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum, Nisi domus multæ desertæ fuerint grandes, & pulchræ, & absque habitatore. Decem enim iugera vinearum facient lagunculam vnam, & triginta modij sementis facient modios tres. *2. num. 8.* Sic in divites avaros invehitur.

2862 *D. Ambrosius.* Quousque extenditis divites insanas cupiditates? Numquid soli habitabitis super terram? cur eijcitis consortem naturæ, & vendicatis possessionem? In commune omnibus divitibus, atque pauperibus terra fundata est, cur vobis ius proprium soli divites arrogatis? Nescit natura divites, quæ omnes pauperes generat. Neque enim cum vestimentis nascimur, nec cum auro, argentoque generamur. *cap. 1.*

2863 *Et alludens ad illud Iob cap. 1.* Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc &c. *num. 21.* sic loquitur D. Ambrosius. Nudos recipit terra, quos edidit, nescit fines possessionum sepulchro includere. Cespes angustus æquæ, & pauperi abundat, & diviti: & terræ, quæ viventis non cepit affectum, totum iam divitem capit. *cap. 1.*

2864 *Et postea sic concludit D. Ambrosius.* Nescit ergo natura discernere quā-

do nascimur, nescit quando desimus. Omnes similes creat, omnes simili claudit gremio sepulchri. Quis discernat species mortuorum? Redoperi terram, & si potes, divitem deprehende. Eruderato tumulum, & si cognoscis egentem, argue: nisi forte hoc solum, quod cum divite plura pereunt. Sericæ vestes, & auro intexta velamina, quibus divitis corpus ambitur, damna viventium, non subsidia defunctorum sunt. *2. r.*

Locutus &c. *num. 2.* Certè in his verbis insititia simulacrum à rege depictum videbatur, non enim gratis vineam à Naboth accipere velle demonstrabat, qui vel aliam meliorem, vel iustum pretium pro vinea offerebat: at re vera horrendum sub pulchra insititia specie ambitionis monstrum tegebatur. Vineam gratis conferendam, non autem commutatione, vel pretio comparandam cupiebat. Monstri huius larvalem faciem Naboth manifestavit, dum respondens avaro regi, donationem vineæ ei à se faciendam denegavit, dicens, Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. *num. 4.*

3 Reg. 21. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens, Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortu olerum &c. *num. 2.* D. Ambrosius. lib. de Naboth. O dives, nescis quā pauper sis, quā inops tibi ipsi videaris, qui te divitem dicis? Quanto plus habueris, plus requiris: & quāquā acquisieris, tamen tibi adhuc indiges. Inflammatur lucto avaritia, non restinguitur. Quasi gradus quosdam cupiditas habet: quod plures ascenderit, eò ad altiora festinat, unde fit gravior ruina lapsuro. *cap. 2.*

Et infra sic ait D. Ambrosius. Non vult esse degener. votis pauperum desiderijs. Ita duo intolerabilia simul iungit, ut ambitionem spem divitis angeat, & non deponat mendicitatis affectum. Denique docet nos scriptura divina, quā miserè egeat, mendicet abiectè: Rex Achab in Israel erat, & pauper Naboth. Ille regni

regni opibus affluebat, iste angusti soli cespitem possidebat. Nihil pauper de possessionibus divitis concupivit, rex sibi egere visus est, quia vineam habebat pauper vicinus. cap. 2.

2868 *Deinde sic rogat D. Ambrosius.* Quis igitur tibi pauper videtur; qui contentus est suo, an qui concupiscit alienum? Alter certè pauper censu videtur, alter est pauper affectu. Affectus dives egere non novit, census abundans nequit avari pectus exple- re. Ideoque dives cupidus in invidia possessionis, & paupertatis querela est cap. 2.

2869 *Pulchrè adhuc expendens illa verba regis Achab.* Da mihi vineam tuam. n. 2. sic ait D. Ambrosius. Audiamus ergo quid dicat. Da mihi, inquit; Quæ alia vox egentis, est? Quæ vox alia stipem publicæ postulantis, nisi, Da mihi? hoc est: Da mihi, quia ego. Da mihi, quia aliud vivendi sublidium habere non possum. Da mihi, quia non est mihi panis ad victum, nummus ad potum, sumptus ad alimentum, ad indumentum substantia, Da mihi, quia tibi Dominus dedit vnde largiri debeas, mihi non dedit. Da mihi, quia nisi tu dederis, habere non potero. Da mihi, quia scriptum est: Date elemosynam. cap. 2.

2870 *Pergit iterum Div. Ambrosius.* Hæc quam abiecta, quam vilia? Non habent enim humilitatis affectum, sed cupiditatis incendium. In ipsa autè deiectione, quanta impudentia? Da mihi, inquit, vineam tuam. Confiteretur alienam, ut poscat indebitam. cap. 2. Da mihi. n. 2. *Sanctus Naboth vineam suam nominat, dicens,* Da mihi vineam tuam, cur meliorem vineam, quam pro illa promissis non appellas tuam: solum enim dicis, Dabo tibi vineam meliorem? Agnoscis certè Naboth vinea sua esse dominum, qui ut dominus vineam suam possideret: te autem non melioris vinea censet dominum possessorem,

quia ab illate, ut servum avaritie, iudic- cas possideri.

3 Reg. 21. Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum oleum. n. 2. D. Ambrosius. Et erit mihi inquit in hortum oleum. Hæc erat igitur omnis insania, hic omnis furor, ut spatium vilibus oleribus quæreret. Non tam ergo ipsi cupitis, quasi vtile possidere, sed alios vultis excludere. Maior vobis cura de pauperum spolij, quam de vestris emolumentis est. Inturiam vestram putatis, si quid pauper habeat, quid dignum possessione divitis aestimetur. Damnū vestrum creditis, quid quid alienum est. cap. 3.

Et alibi loquens de Achab sic ait idè D. Ambrosius. Sic fuit luxuriosus, ut olus desideraret: sic cruentus, ut propter olus hominem occideret. cap. 14. in fine. Ergo non servare, sed destruire vineam intentabat, qui eradicatis vitibus olera sibi in vinea loco plantare cupiebat. At quid agis, avarè, non plus tibi utilitatis in vitis, quam in oleribus fore perpendis? Non solum avarus, sed etiam delitiosus hic erat: plus delicias, quam divitias aestimabat, ideoque vineam vilem in hortum delectabilem commutare volebat.

3 Reg. 21. Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum oleum, quia vicina est. n. 2. D. Ambrosius lib. de Naboth. Univeris creatus est mundus, quem pauci divites vobis defendere conamini. Non enim terrena tantū possessio, sed etiam ipsum, aer, mare, in vltum pauperum divitum venditur. Hic ager, quem tu diffusis includis possessionibus, quantos olere populos potest? Numquid Angeli divisa celi spatia habent, ut tu terram positis distinguas terminis. cap. 3.

Et citans illud Isaiæ 5. Væ qui coniugitis domum ad domum, & agrum agro cepulatis usque ad terminum loci. Numquid habitabitis vos soli in medio terræ? nu. 8. sic proceditur D. Am-

2871

3 Reg. 21. n. 2

2872

3 Reg. 21. n. 2

2873

3 Reg. 21. n. 2

2874

Isai. 5. 3. Reg. 21. n. 2

D. Ambrosius. Arguit eos inefficacis avaritiæ. Fugiant enim cohabitare hominibus, & ideo excludunt vicinos. Sed fugere non possunt: quia cum hos excluderint, alios rursus inveniunt, & cum illos propulsaverint, ad aliorum necessitatem eos viciniam pervenire. Soli enim super terram habitare non possunt. *cap. 3.*

2875

3 Reg.
21. n. 2.

Postea exemplo avimantium avaros, qui alios à se ipsis homines excludunt sic arguit D. Ambrosius. Avis avibus se associat: ingentis plerumque agminis volatu cælum obtexitur. pecus pectori adiungitur, piscis piscibus: nec damnum ducunt, sed commercium vivendi, cum plurimum comitatum capessunt, & quoddam munimentum solatio frequentioris societatis affeant. Solus tu homo consortem excludis: includis feras, struis habitacula bestiarum, destruis hominum. Inducis mare intra prædia tua, ne desint belluæ: producis fines terræ, ne possis habere finitimum. *cap. 3.* Invidus sane rex meliori se vinea fraudare volebas, ne vineam deteriori sibi, vicinam alieni domini invidus videret. Plus enim alieno bono proximo afflatur, quam proprio sui malo torqueretur.

2876

3 Reg.
21. n. 2.

3 Reg. 21. Daboque tibi pro ea vineam meliorem &c. *num. 2. D. Ambrosius.* Dives quod suum est, quasi vile fastidit; quod alienum est, quasi pretiosissimum concupiscit. Si verò placuerit tibi dabo pecuniam. Citò reprehendit errorem suum, pecuniam offerendo pro vinea. Nihil enim vult alienum possidere, qui totum desiderat suis possessionibus occupare. *lib. de Nabthe cap. 2. in fine.*

2877

3 Reg.
21. n. 2.

Nota discrimen in verbis regis avari. Dabo, inquit tibi &c. *Non dicit. Do tibi.* Cum dixisset, Da mihi vineam, cōa. Debebat enim dicere, Dabis mihi, ut sic diceret, dabo tibi, vel cum dixisset, Da mihi dicere, Et dabo tibi? Loquitur, tamen ut dives avarus, qui pauperem statim, nulla interposita mora, possessione sua volebat spoliaré, se ipsum verò, non nisi post longum

tempus vinea suæ iure defraudare.

3 Reg. 21. Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens, Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et proiciens se in lectulum suum avertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem. *n. 4. D. Ambrosius.* Turbatus est spiritus avari regis, & dormivit super lectum, & velavit faciem suam, & non manducavit panem. Ludent divites, si non poterint aliena diripere: si suis pauper non cesserit facultatibus, vim maioris tegere non possunt. *cap. 3.*

2878

2 Reg.
21. n. 4

Et ad illud. Proiciens se in lectulum suum avertit faciem suam ad parietem. *n. 4. sic ait D. Ambrosius.* Divites dormire desiderant, velant faciem suam, ne quidquam in orbe terrarum alienum videant, ne quidquam in hoc mundo non esse suum noverint, ne audiant vicinum iuxta se aliquid possidere, ne audiant pauperem sibi contradicentem. *eodem cap. 3.*

2879

3 Reg.
21. n. 4

Et alibi explanans illud; Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth dicens, Non dabo tibi &c. *n. 4. sic ait D. Ambrosius. lib. de panis.* Hac repulsa compunctus tristis domum revertitur, quod appetitus sui libido recidisset incassum. *cap. 14.*

2880

3 Reg.
21. n. 4

Et explanans illud, Et non comedit panem. *n. 4. seu ut septuaginta habent,* Et non manducavit panem suum. *sic ait D. Ambrosius. lib. de Naboth.* Non manducavit suum; quoniam quærebat alienum. Etenim divites magis alienum panem, quam suum manducant, qui raptu vivunt, & rapinis sumptum exercent suum. Aut certè non manducavit panem suum, volens se morte mulctare, quod ei aliquid negaretur. *cap. 4.*

2881

3 Reg.
21. n. 4

Deinde ita progreditur D. Ambrosius.

2882

3 Reg.
21. n. 4

brof. exponens eundem textum: Et non comedit panem. n. 4. Compara nūc affectum pauperis. Nihil habet, & ieiunare voluntarius, nisi Deo nescit; ieiunare, nisi ex necessitate non novit. Divites eripitis quidem pauperibus vniuersa, aufertis omnia, nihil relinquitis; pænā tamen pauperū vos potius divites sustinetis. Illi ieiunant, cum nō habeant, vos cum habetis. A vobis igitur prius pœnam exigitis, quā pauperibus erogetis. Vos igitur vestro affectu luitis miseræ paupertatis ærumnas: & pauperes quidem non habent, quo vtātur; vos autem nec ipsi vtimini, nec alios vti finitis. cap. 4.

2883

Et iterum in eod. lib. sic ait Dio.

3 Reg.
21. n. 4

Ambros. Quā evidēter expressa est divitum consuetudo? Contristantur si aliena non rapiant, renuntiant cibo, ieiunant, non ut peccatum minuant, sed ut crimen admittant. cap. 10.

Pf. 38.
ver. 7.

Et carpens avarum divitem citans illud Pf. 38. Thesaurizat, & ighorat cui congregabit ea, vers. 7. sic loquitur *D. Ambros.* Hæres otiosus expctat, hæres fastidiosus increpat quod serd moriamini. Odit incrementa hæreditatis suæ, ad domna festinat. Quid igitur miserius, quando nec apud illum, cui laboratis, gratias derelinquitis? Propter illū totis traxtam diebus toleratis famem, quotidiana mensæ vestræ damna metuentes, propter illum diurna æggeratis ieiunia. cap. 4. *Vbi narrat historiam de divite avaro se cognito, qui, si quando ei ovum esset oppositum querebatur, quod pullus esset occisus.*

2884

3 Reg.
21. n. 4

Avertit faciem ad parietem. n. 4. In hoc certē dignus praconio mihi videtur Achab. Faciem occultabat, ne in ea quasi in speculo irati animi, ipsum regis accensum ira animam aliquis inspicere. Indignum indicans quod aliquis regem contra subdisum, qui nihil ei intulerat mali, iratum deprehenderet.

2885

3 Reg. 21. Scripsit itaque lite-

ras ex nomine Achab; & signavit eas annulo eius, & misit ad maiores natu, & optimates, qui erant in civitate eius, & habitabat cum Naboth. Literarum autem hæc erat sententia. Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi. Et submitte duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant, benedixit Deum, & regem. Et educe eum, & lapidate, sicque moriatur. 2 n. 8. *D. Ambros. lib. de Naboth.* Si non aquietatur arbitrio divitis, scena componitur: Dei æstimatur iniuria, si divitis petitio refutetur. cap. 10. in fine.

Et expendens illud. Benedixit Deum & regem. n. 10. sic ait *D. Ambros. eod. lib. de Naboth.* Aequalis videlicet persona, ut sit æqualis conrumelia. Benedixit, inquit, Deum, & regem. Ne divitem maledicti nomē offendat, & sermonis ipso lædatur tono, benedictum pro maledicto vocatur. cap. 11.

Magna impia femina Iezabel uxor Achab tragediam incitavit, in qua plurimavitia, virtutum agentia personas, ex præscripto ipsius repræsentarunt: quibus ipsa tragedia inventrix iniquitates suas palliabat. Insatiabilis gula sub specie vicini incedebat. Inverso iuris sub velamine ingrediebatur iustitia. Invidia proximi vultum zeli de divino præferebat honore. Nequitia humana in facie divine religionis latebat. Sic impiffima femina in hac lamentabili Naboth tragedia malitiam suam virtutis nominibus occultabat.

3 Reg. 21. Dixerunt contra eū testimonium coram multitudine, Benedixit Naboth Deum, & regem. Quamobrem eduxerunt eum extra civitatem, & lapidibus interfecerunt. n. 13. *D. Ambros. lib. de Naboth.* Vt nam vel in suis ei liceret mori. Pauperi ipsam dives invidet sepulturā. cap. 11. *De duobus criminibus fuit Naboth per duos testes falsos accusatus, quod scilicet Deum, & regem benedixerat, hoc est maledixerat. Et primum, quod in Deum;*

3 Reg.
21. n. 8.

2886

3 Reg.
21. n. 8.

2887

3 Reg.
21. n. 8.

2888

3 Reg.
21. n. 13.

Deum: secundum, quod in regem peccaverit, ei opponitur. Ac proinde quod non tam pro crimine contra Deum commissio, quam pro crimine adversus regem patris, damnetur. ostenditur. Si enim regi non maledixisset, quamvis contra Deum blasphemaret, nullo modo enim impia scelera condemnaret.

2889 3 Reg. 21. Quod cum audisset Achab, mortuum videlicet Naboth surrexit, & descendebat in vineam Naboth, ut possideret eam. nu. 16. D. Ambros. lib. de Naboth. Cum audisset Achab, quia mortuus est Naboth, confudit vestimenta sua, & post hæc surrexit, & descendit Achab ad vineam Naboth, ut possideret eam. Irascuntur divites, & calumniantur, ut nocent, si non obtineant, quod desideraverint. Cum autem calumniati nocuerint, dolere se simulant: tristes tamen, & tamquam maestri, non corde, sed vultu, in possessionis directæ locum prodeunt, & impressionis suæ iniquitate potiuntur. c. 11.

2890 *Et alibi exponens eundem textum scilicet lib. de penit. sic loquitur D. Amb.*

3 Reg. 21. nu. 16. de Achab. Ille dolens materiā se præbuisse mortis, facinoris nuntia perhorrescit, & mortis eius causam flebili dolore luctificat. Dilectissimis enim regalibus indumentis, accingit se vestitu funereo, non tam conscientie reatui, quam penitentiae, primæ cogitationis atrestans. Et factū est quomodo audivit, inquit, Achab, quia mortuus est Naboth, disrupit vestimenta sua, & accinxit se sacco. c. 14.

2891 *Deinde sic progreditur.* Vacare ergo potuit Achab effusi sanguinis culpa, quia de cōcepto, non de parricidio egerat, penitentia, & remanserat in prophana muliere impietas homicidij, quæ pretio quodā cruoris effusi putavit se vineam debuisse mercari eod. lib. de penit. cap. 14.

2892 *Et exponens illud.* Surrexit &c. nu. 16. sic ait idem D. Ambros. eod. lib. de penit. Sed ecce, sicut canis reversus ad vomitum suū odibilis fit, ob-

3 Reg. 21. nu. 16. litus Achab penitendinis suæ statim expulso luctu pergit perēpti vineā possidere. Et perdit innocentie meritū, qui vineæ cupiditate pellectus, innoxius interfecti occisioni cōsensit. cap. 4. Surrexit &c. nu. 16. Ad hoc crudelis erat Achab, ut dum Naboth vivum sciret, se mortuum esse putaret, cumque mortuum fuisse audiret, se ipsum, quasi ex mortuis surgeret, suscitaret. Invidas enim alienam vitam, mortem sibi esse existimabas: alienam verò mortem, vitam suā esse censebas.

3 Reg. 21. Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens, Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam. nu. 17. & 18. D. Ambros. lib. de penit. Mox ad eum venerandus Elias propheta mandatur, & sententia in eum cum indignatione depromitur, ut acta dudum penitentia frustraretur, & vindictæ occasionem tribueret sceleris geminata præsumptio. cap. 14.

Surge & descende. nu. 17. Eisdem verbis surgendi, & descendendi, quibus describitur Achab regis ad flagitium committendum festinatio, celeritas propheta: Elia ad flagellum ei inferendum enarratur: ne zelus Dei servus metu mortis sibi à rege inferenda, minus festinare ad inferendam regi penam quam peccator ad perpetranda culpam festinas, se videretur.

3 Reg. 21. Hæc dicit Dominus Deus: Occidisti insuper & possidisti. Et post hæc addes, Et dixit Dominus, In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinē Naboth, labent quoque sanguinē tuū. nu. 19. D. Ambros. lib. de Naboth. Quam iusta, quam severa sententia, ut quā intulit alteri mortis acerbitate, eā ipse mortis suæ horrore dissolvere proderetur. Inhumatū pauperē Deus aspiciit, & ideo insepultū divitē iacere decernit: ut & mortuus luat suæ iniquitatis ærumnā, qui nec mortuo putavit esse parcendum. cap. 1.

Ccc

Postea

2895

3 Reg. 21. m. 19. Postea sic progreditur idem D. Ambrosius. Itaque vulneris sui cruore perfusum cadaver, specie funeris vitæ sue prodidit crudelitatem. Hæc cum pertulit pauper, dives arguebatur: cum dives excepit penam, pauper vindicabatur. cap. 11. Occidisti insuper, & possedisti. n. 19. *Ac si non minus pro iniusta possessione vineæ alienæ, quam pro iniusta occisione Domini ipsius vinea divina iustitia irascetur. Vtrumque crimen Dominus vindicavit, & utriusque ab iniquo commissum rege fuisse ostendit, qui iniustam possessionem, ut finem intendens, occisionem iniustam crimen maius, ut medium ad possessionem assequendam crimen minus, etiam in hoc inordinatissimus, elegit.*

2896

3 Reg. 21. m. 20.

Tertio Reg. 21. Et ait Achab ad Eliam, Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit, Inveni, eò quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini. num. 20. Div. Ambrosii lib. de Naboth. Toto mundo fugit, qui considerans conscientiam suam, metuit deprehendi. Et ideo Achab ad Eliam, secundum historiam ait, secundum ænigmata autem dives ad pauperem: invenisti me inimicus meus. Quam multa conscientia, quæ se proditam doluit. Et dixit Elias ad eum: Inveni, quoniam fecisti malum in conspectu Domini. cap. 12.

2897

3 Reg. 21. m. 20.

Progreditur Div. Ambrosius. Rex erat ille, & rex Samariæ Achab: Elias pauper, & indigens pane, cui victus defuisset substantia, nisi corvi alimoniam ministrassent. Adeo deiecta erat conscientia peccatoris, ut nec regalis potentia faustu attolleretur. Itaque quasi vilis, & degener: Invenisti me, inquit, inimicus meus, deprehendisti in me, quæ latere putabam. Nulla mentis meæ occultate fallunt. Invenisti me, patent tibi vulnera mea, captivitas præsto est. Invenitur peccator cum iniquitas eius proditur. cap. 12.

2898

Es paulò infra sic insert D. Am-

brosii. Captiva est igitur opulentia, paupertas libera. Servitis divites, ac misera quidem servitute, qui servitis errori, servitis cupiditati, servitis avaritiæ, quæ expleri non potest, gurges quidem insatiabilis: rapidior est cum illata demergit, & putei modo cum exundat cæno inquinatur, terram rodit, nihili sibi profuturam. cap. 12.

Exemplum deinde putei, cui avarum assimilatus sic exponit D. Ambrosius. Puteus enim, si nihil haurias, inertis otio, & degeneri situ facile corrumpitur: exercitatus autem nitescit ad speciem, dulcescit ad potum. Ita & acervus divitiarum, cumulo arenosus, speciosus est visu, otio autem inutilis habetur. Derivato igitur aliquid de hoc puteo. Ignem enim ardentem restinguet aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Aqua autem stativa cito vermes facit cap. 12.

Et iterum ad illud dictum Eliæ. Inveni, eò quod venundatus sis ut faceres malum in conspectu Domini. n. 20. sic ait D. Ambrosius. Inventus est Achab, non est inventus Elias. Culpa igitur auctorem suum prodit. Unde & Thesbites ait: Inveni, quoniam fecisti malum in conspectu Domini. Quia culpæ reos tradit Dominus: innocentes autem non tradit in potestatem inimicorum suorum. cap. 12. Audacter Elias se inimicum Achabii proficitur, quem Dei inimicum esse asseverabat: illum namque infirmum esse arbitrabatur, quia eum avaritia vitio subiecerat. & ab eo superatum fuisse intelligebat.

3 Reg. 21. Itaque cum audisset Achab sermones, scidit vestimenta, & operuit cilicio carnem suam, ieiunavitque: & dormivit in sacco, & ambulavit dimisso capite. D. Ambrosii lib. de peni. exhortans penitentem, & relaxatum ad orationem, & penitentiam sic loquitur, Nō audeo, inquit, orare quia me revocat conscientia: nō enim semel, sed sæpius, & frequenter erravi. At ego dicam: Si te orandi revocat vere-

3 Reg. 21. m. 20.

2899

3 Reg. 21. m. 20.

2900

3 Reg. 21. m. 20.

2901

3 Reg. 21. m. 27.

verecundia, peccandi desinat perti-
nacia, & fiat beneficii timor, nō
desperationis causa, quod metuis.
Revereri enim peccatū iudicis, nō
est verecundia, sed pudoris. Quia li-
cet frequens sit peccandi licentia, ex-
cusabilis tamen efficitur conscientia,
quam pertulit in peccati reced-
datione, timiditas. Exemplum Achab
illius impiissimi regis te doceat. 14.

*Postea sic concludit D. Ambrosius. To-
quens de Achab: Probatu est in timo-
re, qui damuabatur in crimine: nec
prius quod mortem luxit occisi, in-
ne fuit, sed repetita identidē culpam
iterata lamentatione purgavit. cap.
14. in fine. Plurima commisit Achab cri-
mina, sed pluries etiam se de criminibus
commissis contritus indicavit. Et quoties co-
fessus peccata, penitentiam egit, toties ve-
niam a Deo obtinuit. Neque enim Divi-
nus animarum, & corporum medicus pus-
simus aegrotum in eadem ladam aegritudi-
nes desperatus dimittit, nisi ille de valecu-
dinis sua remedio, imo & de medico prius
desperaverit.*

3 Reg. 21. Cū audisset Achab
sermone istos scidit vestimenta sua
&c. n. 27. D. Ambrosius. lib. de penit. Cū
sententia istum non valeret effuge-
re, ad priorem penitentiam cōver-
tit repente consilium, reatum fle-
tibus confitetur, cilicio deiecit regi-
um potentatum, sacco induit peni-
tentia, & reverte faciem com-
minantis tacito gemitu publicabar
offensam, non excusabat conscientia.
Factum est, inquit, quomodo
audivit Achab sermones hos, reve-
ritus est a facie Domini, & ibat
fletus, & scidit vestimenta sua, & ac-
cinxit se sacco. cap. 14. Demisso capite
& deposito diademate ambulabat, intelli-
gens altum non esse cali ostium, sed hu-
mile, quod proinde non nisi humilis de-
mittens caput, extrahens regium diade-
ma posset intrare.

3 Reg. 21. Et factus est sermo
Domini ad Eliam Thesbitem, dicēs,
Nonne vidisti humiliatū Achab cō-

ram me? Quia igitur humiliatus est
mei causa, nō inducā malum in die-
bus eius, sed in diebus filij sui inferā
malum domui eius. n. 28. & 29. D.
Ambr. lib. de Nabuth. Hoc loco oritur
illud quæstionis, quomodo legimus
dixisse Dominū ad Eliā. Vidisti quē
admodum commotus est Achab ad
faciem meam? Non inducam in die-
bus eius mala, sed in diebus filij eius
inducam mala super domū eius. Aut
quomodo dicimus, quia valet apud
Dominum penitentia? cap. 17.

*Deinde sic pergit D. Ambrosius. Rex
commotus est a facie Dei, & in-
plorans, & coniecit vestimenta sua,
& operuit se cilicio, & erat indutus
sacco ex illo die, quo interfecit Na-
buthē Iezraelitam, ita ut Deum qua
sericordia commoveret, & mutaret
sententiam. Ergo aut penitentia po-
valuit, nec innoxit Dominum mi-
sericordē, aut oraculū fallum est. Nam
Achab, & victus est, & occisus. 17.*

*Quæstionem solvit D. Ambrosius, quod
bus modis, primo sic. Sed considera quia
Iezabel habuit uxorem, cuius ducen-
batur arbitrio, quæ avertit cor eius,
& nimis sacrilegijs execrabiliam fecit,
& hunc eius penitentia revoca-
vit affectum. Dominus autem non
potest mutabilis estimari, si confes-
sionis immemori non putabat esse
servandum, quod promiserat con-
tenti. cap. 17.*

*Secundo modo sic quæstionem diri-
mit D. Ambrosius. Accipe & aliud. Do-
minus enim indigno servavit teno-
rem sententiæ suæ, sed beneficiā cir-
ca eum divina ipse nō tenuit. Incul-
lerat ei bellū rex Syriæ, qui & ab eo
victus est, captivus quoque libera-
ti donatus, & remissis ad regnū est.
Nam primo congressu Achab victus
& fugavit hostem: secundo victus, &
captum imperio suo reddidit. Quod
Achab non solum evaserit, sed tri-
umphaverit, divinæ fuit sententiæ,
dicente propheta: Ecce ego trado
omnem hanc turbam hodie in
Cec 2 manum*

3 Reg.
21. nu.
28. &
29.

2. q. c.

2. q. c.

2903

3 Reg.

21. nu.

28. &

29. a.

29. a.

29. a.

29. a.

29. a.

29. a.

3 Reg.

22. nu.

37.

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

0122

manus tuas. Quod autē postea vinceretur, suæ fuit culpæ. Propheta altitit ante regē, & dixit ad eū: Hæc dicit Dominus, quia dimisisti virū dignū morte de manu tuā; erit anima tua pro anima eius. *cap. 17.*

Postea sic insert D. Ambros. Liquet igitur his oraculis quod Dominus etiā circa in lignos promissa sua servet: sed impios, aut stulticia sua opprimet, aut alia prævaricatione damnari, etiam si primæ prævaricationis laqueos evaserint. *cap. 17. Elloquens de morte Achab sic ait D. Ambros. ad illud.* Et lixerunt canes sanguinem eius. *3 Reg. 22. n. 38:*

Achab regem celestibus ingratum beneficijs ita iussit occidi, ut canes eius vulnera lamberent. Etenim quia pauperis vineam concupiverat, nequaquam tantis opibus expletus imperij, infra omnem inopiā redactus à Domino, non qui vulnera eius lavaret inventus est, non qui corpus operiret. Defecit circa eum hominum humanitas, canum successit asperitas. Dignos planè sui ministros funeris avarus invenit. *lib. de Nabuthe cap. 16.*

Et lib. de panit. allegans etiam textum ex 3 Reg. cap. 21. iuxta septuaginta, Factum est quomodo audivit Achab sermones hos, revertis est à facie Domini, & ibat fletus, & scidit vestimenta sua, & accinxit se sacco. *n. 27. sic ait D. Ambros.* Quoniam perduxit timidum reverentia? & quantum sveritatis in tum fregit metus? Non orationis pompa, non sermonis ornatu, nec eloquij copia placuit Deo, sed multis precibus lacrymarum. Os tacuit, sed cor ingemuit: oculus flevit, & conscientia planxit, & verecundiam pænitudinis pietas laudavit authoris. *cap. 14.*

Nonne vidisti Achab humilitum coram me. *n. 28. Ergo Achab nō solum coram hominibus, sed & corā Deo, nec solum corpore, sed etiam animo penitens apparuit postea de ipsa penitudine*

factus penitens, novā alia crimina perpetravit, propter quā illum, quem bene peniteniē & contritū divina absolvetat misericordia. divina iussit, ut malè penitentem, & relapsū condemnaret.

Ex D. Gregorio Nysseno.

Tertio Reg. 17. Et dixit Elias Thibites de habitatoribus Galaad ad Achab, Vivit Dominus Deus Israel in cuius conspectu sto, si erit annis his ros, & pluvia, nisi iuxta oris mei verba. *n. 1. D. Greg. Nyss.* Ille enim qui res omnes novit antequam existant, convenientem ad cuiusq; ætatis morbum medicinā parat, ne curationis expertem sinat esse morbum hominum. *orat. in laudem Basilij.*

Et postquam proponit exemplum aliorū sanctorum, apponit exemplum Eliæ pro tempore Achab dicens. Cū Achab mulieris illud mancipium, & ipse patris ritus sacrorum deferuisset, mulieri delicatæ, ac molli obnoxius factus, & per illam ad eandem simulachrorum errore ad eundem secum dejectionem Israeliticum populum traxisset; tunc Deus exhibet Eliam, qui magnitudini hominum morbi pares ad sanandum vires haberet, virum, qui curationem & cultum corporis despiceret, facie squallenti, qui multitudine suorū crinium obumbraretur, qui peculiari modo vivendi vteretur. *loco citato.*

Deinde sic pergit D. Greg. Aspectu venerandū, vultu tristi, ac risus experti, obtutū oculorū recto, & eodē quō intenderet vergenti, pelle caprina tātū de corpore tegente, quantum abscondi magis decorū est, reliqua parte corporis ad aera perdurante, & nihil iniquitatē, & iniuriā, vel æstus, vel frigoris curantē, qui cū populo exhibitus esset, primū flagello famis Israelē ad sanitatē reducit, veluti scutica quadam eiusmodi plaga, atq; pæna insolentiam populi, ac petulantiam incessens. *oratione in laudem fratris Basilij.*

Aqua defectum regi denunciandum Elias

2912

3 Reg.
17. n. 1

2913

2914

3 Reg. 17. n. 1. Elias putavit, hipotequi propter regis crimina eveniret. Per tres igitur annos terram Israel ariditatis supplicio plectendam pro libito ipsius iuramento firmabat; ut rex Achab per mutationem vite divinam posset comminationem evitare. Si enim Deus regem de commissio flagitio penitentem videret, ipse se de supplicio inferendo penitentem demonstraret.

2915 3 Reg. 18. Venitque Achab in occursum Eliæ, & cum vidisset eum, ait, Tu ne es ille, qui conturbas Israel, & ille ait, Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim. à nu. 16. D. Greg. Nyssen. Rex Achab ab simulachrorum cultu deludebatur, cum malam vitæ sociam scelestissimamq; impietatis magistratam haberet infaustam, & execrandam Iezabelem. in baptismum Christi.

3 Reg. 18. à n. 16. Sollicitum pro utilitate regni se rex Achab satis ostendebat; qui tamen se vera universum regnum, omnesque subditos exemplis suo male, ad venerationem idolorum inducens, conturbabat. Merito à Propheta Elia reprehensus fuit Achab, qui crimen perturbatoris, quod in se habebat, in propheta, qui à tali crimine liber erat, imulabat.

Ex D. Hieronymo.

2916 Tercio reg. 21. Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius. n. 28. D. Hieron. Quem tam impium legimus inter reges quam Achab, de quo Scriptura dicit, Non fuit alius talis, ut Achab, qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini? Hic cum propter sanguinem Nabuthæ correptus fuisset ab Eliâ, & audisset iram Domini, scidit vestimentis suis, & operuit cilicio carnem suam: ieiunabatque in sacco, & ambulabat demisso capite. Epist. 30.

2917 Deinde sic pergit D. Hieron. Tunc factus est sermo Dei ad Eliâ Thebitem, dicens: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. O felix penitentia; quæ ad se Dei traxit oculos? quæ furentem sententiam Dei, confesso errore, mutavit. Epist. 30. Coram me. n. 28. Non enim iam Deus divinis oculis simulachrum superbi in rege Achab humiliato videbat, sed humilitatis effigiem, quæ ad se divinos oculos rapiebat.

3 Reg. 22. Vidi Dominum sedentem super solum suum, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris, & à sinistris. Et ait Dominus, Quis decipiet regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galiad? Et dixit unus verba huiusmodi, & alius aliter. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait. Ego decipiam illud. à n. 19. D. Hieron. A dextris & à sinistris virtutes, & fortitudines Dei legimus: de quibus & Micheas in regum volumine loquitur. Ego puto sinistru fuisse spiritum, qui egressus est, & stetit coram Domino, & ait. Ego decipiam Achab, egrediari, & ero spiritus mædax in ore omnium prophetarum eius. in eom. Iobis ad ca. 21.

2919 Deinde alludens ad illud. Et dixit Dominus, Decipies, & prævalebis, egredere, & fac ita. n. 22 sic ait D. Hieron. Ad quâ sinistram, & contrariâ potest tunc, quæ apta erat ad decipiendum, & exercitata ad ruinas, & multos ante deceperat, loquitur Deus: Decipies, & prævalebis, egredere & fac sic. Iob. citato. Ut ascendant & cadat &c. m. 20. Superbas enim cum esset Achab facile dū ei persuaderetur ascensus, decipi posset; semper enim ascendere assuebat, ignorans, quod ei maior ex altiori loco ruina pararetur. Immo nō intelligens, quod à distincta insidia; ministrum ad istius deceptionē requirente, non tam ascensus, quam descendus, nec solum casus, sed & occasus pararetur.

Ex D. Chrysostomo.

2920

3 Reg.
18. n. 1

Tertio Reg. 18. Post dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio dicens, Vade & ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terræ. n. 1. D. Chrysost. Proficiscere, inquit. Verba legationis Dei sunt. Deus ipse per semetipsum de misericordia apud servum legationis munus obit, & intercedit. Proficiscere, inquit, quia factus es misericordior, declara quam misericordes sint sermones tui. Quia me agnovisti, age & ego parturio misericordiam, audies posthac de ea re me manifestius. Parturio vindictæ solutionem, urgeo, ut recõcilentur, revereor lacrymaseorum, qui puniuntur. *serm. in Eliam prophetam.*

2921

3 Reg.
18. n. 1

Deinde pulchrè sic pergit D. Chrysost. adhuc loquens in persona Dei cum Elia, Omnes peccatores, ò propheta, misericordiae meæ chirographum habent, ne mendacij apud illos me argui feceris, audi autem & ipse chirographi vocem, quam certè & ipse nosti. Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat. Arrigit ad hæc aures Elias, & animam his quæ à Deo dicebantur, accommodat, Proficiscere, inquit, & compare apud Achab, Recõciliari eis volo, sed absque te non reconciliabor: tu gratiã illis præbe, qui nunc castigantur. *ser. in Eliam.*

2922

3 Reg.
18. n. 1

Iterum in persona Dei sic loquitur D. Chrysost. Ego clam apud te pro illis intercedo, tu autem manifestus amicitiae relator sis author. Vade & compare apud Achab, & dabo pluviam super terram. Tu concilia, tu significa, tu pluviam concessam pronuncia, & ede; ego autem tuis sententij subscribam. *cod. ser.*

2923

3 Reg.
18. n. 1

Vade &c. n. 1. Pluviam ego dare volo, sed te apud me advocatum pro pluvia obtinenda volo demonstrare, ut Achab qui te contra se existimat acerrimum cen-

sorem, agnoscat pro se intercessorem. Dabimus ei non iam siccitatem, sed pluviam, ut qui non se convertit illatis supplicijs, corrigat collatis beneficijs.

3 Reg. 18.

Iuit ergo Elias, ut ostenderet se Achab: erat autem famēs vehemens in Samaria nu. 2. D. Chrysost. Currit igitur volens, & nolens & imbres futuros prædicat. Verum impietatem eorum adhuc videns, iterum tristem quandam in eos meditabatur sententiam. Et quid tunc ad ea Deus? Videns pertinacem Eliam adhuc à misericordia abhorrentem, à peccatoribus ipsum segregat. Ego, dicit, scio zelum tuum, grata est mihi anima tua. Veni interim, & peccatoribus misericors sum, cum supra modum puniuntur, tu verò valde severus es pietatis exquisitor. *serm. cod. in Eliam prophetam.*

Pergit sic D. Chrysost. adhuc loquens in persona Dei ad Eliam: Vnde quia peccatores ob zeli nimietatem ferre non vales, ascende quasi in cælum, ego autem in terra peregrinus ero. Nam si diu tibi manendum in terris, propediem humanum genus, quod à te continuò plectitur, aboleretur. *cod. serm.*

Tandem sic eodem modo loquitur D. Chrysost. Dein transi in cælos o Elia. Non potest cohabitare ignis calamo. Impeccabiles contubernicines posthac habiturus es: inter Angelorum choros habitare te facis: ego autem cum peccatoribus peregrinabor, qui in humeris ovem erraticam baiulare possum; qui clamo peccatoribus omnibus: Venite ad me omnes qui laboratis, ego non punio vos, sed requiescere vos faciam. *ser. in Eliam.*

Iuit &c. n. 2. Non dixit sacer scriptor quod Deus iussit Elia apparere coram Achab, ut Deus ipse daret pluviam, sed solum ut ipse Elias Achab se ostenderet, ut significaret Eliam adhuc zelo divina religionis desiderasse, quod Deus regem Achabum longiori fame flagellaret.

2924

3 Reg.
18. n. 2

2925

3 Reg.
18. n. 2

2926

3 Reg.
18. n. 2

2927

3 Reg.
18. n. 2

ac proinde velles quidē ad regem ex præcepto Dei ire, solum tamen ut se ei præsentem exhiberet: non autem ut à Deo terra illius pluviam postulares.

2928

3 Reg.
20. nu.
35. &
42.

3 Reg. 20. Pepigit ergo fœdus, & demisit eum. n. 35. Et infra, hæc dicit Dominus, Quia demisisti dignū mortē de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. n. 42. D. Chryf. Si quis parcat & humanitatis officium collocarit in quēpiā præter Dei sententiā, quavis cæde sceleratior est ista sanguinis parcimonia. Ut autem intelligas hoc esse verū, Achab cū aliquādo regē quendā Syrorum cepisset, cōtra Dei voluntatē dedit vitam, & accessu dignatus est, deniq; multa cum honorificentia demisit, orat. 1. contra Iudaos.

2929

3 Reg.
20. nu.
42.

Vnde sic pergit D. Chrysof. Mox propheta quispiam accedens dixitq; ad illum; Hæc dicit Dominus, Eō quod demisisti virum exitio dignum ē manu tua, erit anima tua pro anima illius. orat. 1. advers. Iudaos. Quia demisisti. n. 42. Indignabatur enim misericors Deus, quod Achab. homo crudelis ipsum Deum præsumpseris in commiseratione superare, regique pepercerit Benadad, quem Deus ipse ē manibus Achabi noluerat liberare.

2930

3 Reg.
20. nu.
38.
42.

3 Reg. 20. Abijt ergo propheta, & occurrit in via & mutavit asperione pulveris os, & oculos suos. n. 38. D. Chryf. Propheta sibi caput obvinxit loro, & oculos obtexit, deniq; in eam speciē sese transformavit, ut à nemine posset agnosci. Cuius igitur rei gratia hoc fecit? Erat redarguturus regem, & sententiā in eum laturus de salute regis Syriæ. Is igitur cū, ut erat impius, semper odium gessisset adversus prophetas, ne conspectum ipsum, & agnitum ab oculis suis submoveret, eoque facto non reciperet correctionem, velat propheta simul & faciem suam, & negotij narrationē, ut & ipsi contingeret potestas dicē-

di quæ volebat, & regis confessionē extorqueret. orat. 1. contra Iudaos.

Et mutavit asperione pulveris os, & oculos suos. n. 38. Aspersus pulvere propheta Domini regem Achabum, quem volebat arguere, securus adiit, ut pulveris aspectu, mortisq; memoria superbū regem ab iracundia cohiberet, ne redargutione excandescens reprehensorē interficere imperaret.

3 Reg. 20. Et ait rex Israel ad eū, Hoc est iudiciū tuum, quod ipse decrevisti. n. 40. D. Chryf. Ecce, inquit, etiam ipse rex, tu iudex apud nos, qui occideris. Homicida es, inquit, eō quod hostem demiseris: ob hoc enim propheta velum addiderat, & velut in aliena causa sententiam elicit, ut rex quod verum, & rectū erat, pronuntiaret: quod & accidit. orat. 1. contra Iudaos.

Dum Achab prophetam ore proprio se condemnasse affirmat, se ipsum ore suo proprio damnat, illum enim propheta referebat: dumque à se ipso demissum virum morte dignum propheta fateretur, cuius loco ipse interfici merebat, demissum ab Achab rege regem Benadad reum mortis ostendebat, pro quo ipse Achab à Deo occidimerebatur.

3 Reg. 20. Ac ille statim abstersit pulverem de facie sua, & cognovit eum rex Israel quod esset de prophetis. Qui ait ad eū, Hæc dicit Dominus, quia demisisti virum dignū mortē de manu tua, erit anima tua pro anima eius. n. 41. & 42. D. Chryf. Et enim posteaquā rex se ipsum sua sententia condemnasset, detractū velo, dixit Propheta. Quoniā tu demisisti virum exitio dignum ē manu tua, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius. Vides quas pro humanitate penas luerit rex proq; intempestiva sanguinis parcimonia, quo affectus sit supplicio. orat. 1. contra Iud.

Vbi primum vir ille propheta, qui hanc Achabo parabolam proposuit absterse pulvere propriam faciem demonstravit, statim

2931

3 Reg.
20. nu.
38.

2932

3 Reg.
20. nu.
40.

2933

3 Reg.
20. nu.
40.

2934

3 Reg.
20. nu.
41. &
42.

2935

statim cum unum esse de prophetis rex agnovit, ut exprimitur in littera; modestia namque vultus, & oris gravitas post depositionem velaminis, eum non esse vulgare hominem, sed religiosum esse virum, ostendebant: animumque internum virtutum index facies regi propalabat.

2936

3 Reg.
21. n. 4

3 Reg. 21. Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens, Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et projiciens se in lectulū suum avertit faciem suam ad parietē & non comedit panem. n. 4. D. Chrysoſt. ad hunc textum sic ait.

2937

3 Reg.
21. n. 4

Achab autem, rex cū esset, ac delicijs sumptuosjs perfrueretur, cōmissō peccato illo gemebat, animū despondens, eratque illius facies collabens, & post peccatū, & ante peccatū. Igitur si voluptate frui volumus, ante omnia alia fugiamus vitiū, virtutēq; sequemur: aliter enim nobis nō licet voluptatis participes fieri, ut ad ipsam etiā regium solium conscenderimus. Homil. 1. in Epistolam ad Romanos.

2938

3 Reg.
21. n. 4

Et alibi in tom. 5. sic ait D. Chrysoſt. Quid Achab improbius? Et tamen is cū vineam concupivisset, animadvertit quantū dolorē cepit. Rex cū esset, & omnibus dominaretur, nec haberet quenquam contradicentem, tamen cū conscientia calculū non ferret, ingressus est tristis, demissō vultu, cōfusus, multā lāgine ferens in oculis, conscientiaē condemnatis se redargutionē vultu prædicans: nec valens tegere dolorē, qui ex mæstitudine in eo existerat. oratione de avaritia. Venit ergo. n. 4. Cū enim se nimis perturbatū agnosceret à publico in secretum se recepit, ne cū populus indignatum, & frendentem videns, hominem regem, humanarum passionum mancipium esse deprehenderet.

2939

3 Reg.
21. n. 4.

3 Reg. 21. Quod cū audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam

Naboth, ut possideret eam. n. 26. D. Chrysoſt. Rapuit Achab vineam, & alienos vindimavit labores: vidit iniustitiā Deus, tulit misericorditer. Nā qui correptus deploraverat, ut la chrymavit, veniam obtinuit. serm. de Adam. Descendebat, ut possideret. n. 16. Si ita est, & Dominus Elia iussit, ut regi descendentī in via occurreret, quomodo Elia dixit Achabo adhuc iter agēti ex parte Dei, Occidisti in super, & possedisti. n. 19. Certē apud Deū possidendi affectus, pro effectu possessionis habebatur: ac proinde ipse possessionis affectus, quāsi esset possessionis effectus à Deo per Eliam arguebatur.

3 Reg. 21. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiteo, dicens. Nōne vidisti humiliatum Achab corā me? quia igitur humiliatus est, mei causa, non inducā malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inf. rā malū domui eius. n. 28. D. Chrysoſt. Tāca est Dei humanitas, & erga nos amor: nunquā averſatur penitentia sincerē factā. Si quis ad malitiæ fines olim penetrarit, illinc eū ad virtutis viā reducere conatur, & suscipit redeuntē, & suaviter amplectitur, nihilq; non facit, quō in pristina dignitatem reformet. Quodq; est maioris facilitatis argumentū, etiā si nō omnem præ se ferat penitentia, brevem illam, & exiguo tempore, factam, nō abnuic, sed magna pensitat mercede. Epist. 5. ad Theodorum lapsū.

Deinde sic progreditur. Testor vos quod rex ille impienſissimus, qui propter mulierē factus est maxime debitus peccatis, vbi semel duntaxat luxit, & sacco indutus, agnovit scelera sua, vsque adeo Dei misericordiam arripuit, ut evitaret omnia mala, quæ tunc ei imminebant. Epist. cit. Coram me. n. 28. Ac si nulla alia in universo orbis theatro figura digna foret, qua divinos oculos attraheret, aūm penitentia figura, qua in rege Achabo viscebatur, coram Deo compararet.

3 Reg. 22. Vir autem quidam teteu,

2940

3 Reg.
21. n. 4.
28.

2941

3 Reg.
22. nu.
34

tetendit arcum, in incertū sagittam dirigens, & casu percussit regem. *Israel. n. 34. D. Chryf.* Contentus enim est iudex misericors, & lachrymis, sed Achab cōversus est ad cernū pristinū. Quid igitur, qui cū innocente innocens, cū per verbo pervertens, cōversus est ipse in vindictā? *serm. de Adam.* Digno punitur supplicio inter pulmonem, & stomachū vulneratus, ut sagitta illa cuspidē locū illū mediū foriens peninis suis & pulmonē, & stomachū ostenderet, in quibus alera ex solo vinca raptā collecta ad decoctionē mittebantur, ut gula culpā illa panna in illis ipsis locis vindicaret, in quibus materiam gula fuisse designaret.

2942

3 Reg.
22. nu.
22.

3 Reg. 22. Egredius est autē spiritus, & stetit corā Domino, & ait, Ego decipiā illū &c. *n. 22. D. Chryf.* Nā ne putent dæmones aduersūs divinā potentiā, tyrannico se prorsus more habere posse, iubetur mādātū facere, nō quidē seriosas res, atquā vbertatem iustitiāque tendētes, sed ad pēnā trahentes. Deus sanctis suis ad salutē Angelos mittit: cū verō punire vult, id dæmonijs permittit. Propterea Deo aduersus Achab sententiā laturo, & dicente, Quis ibit, & cadet? Respondit Spiritus nequā, Ecce me. Sciebat enim ad id se deputatū ipse diabolus. *hom. 3. de patientia Iob.* Nullus ex spiritibus, qui a dextris corā Deo stabant, se ad decipiendū paratū demonstravit, solus spiritus malus, qui se a divinis oculis retraxerat, dū quaereretur deceptor, corā Deo apparuit, decipiendi enim munus non bono, sed malo Angelo debuit commendari.

2943

3 Reg.
22. nu.
35.

3 Reg. 22. Cōmissum est ergo praeliū in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syrios, & mortuus est vespere. *n. 35. D. Chryf.* Quid enim, etsi nō statim ingruit ultio? Nā & Achab propter Nabuthe non statim post peccatū passus est ea, quæ teporis præfinitionē, ut ablu possis: cū verō perseveraveris, tunc demū

pēnā infligit. *hom. 27. ad populū &c.* Vespere. *n. 35. Tarda venit divina vindicta sed quæ solet tarditate gravitate pœne compensare. Quid in impio Achabo factum fuisse videmus, quippe qui sagitta in incertū a viro quodā emissā, sed a divina iustitia ad ipsum missa, vulneratus interijt, quin de patientiæ suæ malè patientes ad pristinā iterum criminare cœperit.*

4 Reg. 10. Rescripsit autē eis li- 2944

teras secūndū, dicens, Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini & vestri, & venite ad cor meum. *4 Reg. 10 n. 6* eadē hora cras in Iezrael (porro filij regis septuaginta viri apud optimiores civitates nutriebantur.) Cūque venissent literæ ad eos, tulerūt filios regis, & occiderūt septuaginta viros, & posuerūt capita eorū in cophinis, & miserūt ad eū in Iezrael. *n. 6. & 7. D. Chryf.* Vnicuique enim Deus, qui seminavit messē reddit. Et vide quomodo retributio peccato parat. Edij, inquit, Achab erant septuaginta viri, & occiderūt septuaginta, & posuerunt capita eorū in corbes, & miserunt eos. In Iezrael Nabuthe occisus est, in eundē locū occidentis genus occisum, missum est in Ispolis. Achab Nabuthe peccavit botris alij, quibus in corbes coniectis. *serm. de Adam &c.*

Racemos vineæ alienæ collegerat Achab, antequam eam sibi in hortum cōmutaret, quos in cophinis ad mensam regis servari afferebant: ergo filiorum ipsius regis capta ad Iehu regē in cophinis ferebantur, sic namque vinum racemorum sanguine filiorum rex impius etiā post mortem compensabat, sic divina iustitia se tanti criminis memoriam ostendebat.

Ex D. Augustino.

Tertio Reg. 17. Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab. Vivit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros, & pluvia, nisi iuxta oris

statim cum unum esse de prophetis rex agnovit, ut exprimitur in litera; modestia namque vultus, & oris gravitas post depositionem velaminis, eum non esse vulgare hominem, sed religiosum esse virum, ostendebat: animumque internum virtutum index facies regi propalabat.

2936

3 Reg.
21. n. 4

3 Reg. 21. Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrabelites, dicens, Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et proiciens se in lectulū suum avertit faciem suam ad parietē & non comedit panem. n. 4. D. Chryso-
st. ad hunc textum sic ait.

2937

3 Reg.
21. n. 4

Achab autem, rex cū esset, ac delicijs sumptuosjs perfrueretur, cō-
missō peccato illo gemebat, animū despondens, eratque illius facies col-
labens, & post peccatū, & ante pec-
catū. Igitur si voluptate frui volu-
mus, ante omnia alia fugiamus viti-
um, virtutēq; sectemur: aliter enim
nobis nō licet voluptatis participes
fieri, ut ad ipsam etiā regium soli-
um conscenderimus. Homil. 1. in
Epistolam ad Romanos.

2938

3 Reg.
21. n. 4

Et alibi in tom. 5. sic ait D. Chrysos-
t. Quid Achab improbius? Et tamen
is cū vineam concupivisset, ani-
madverte quantum dolorē cepit. Rex
cū esset, & omnibus dominaretur,
nec haberet quenquam contradicē-
tem, tamen cū conscientia calcu-
lū non ferret, ingressus est tristis, de-
missō vultu, cōfusus, multā laginē
ferens in oculis, conscientiaē con-
demnatis se redargutionē vultu præ-
dicans: nec valens tegere dolorē,
qui ex mæstitudine in eo existerat.
oratione de avaritia. Venit ergo. n. 4.
Cum enim se nimis perturbatū agnosceret
ē publico in secretum se recepit, nē cū po-
pulo indignatum, & frendentem videns,
hominem regem, humanarum passionum
mancipium esse deprehenderet.

2939

3 Reg.
21. n. 4

3 Reg. 21. Quod cū audisset
Achab, mortuum videlicet Naboth,
surrexit, & descendebat in vineam

Naboth, ut possideret eam. n. 26. D.
Chrysost. Rapuit Achab vineam, &
alienos vindimavit labores: vidit in-
iustitiā Deus, tulit misericorditer.
Nā qui correptus deploraverat, ut la-
chrymavit, veniam obtinuit. ferm. de
Adam. Descendebat, ut possideret.
n. 16. Si ita est, & Dominus Elia iussit,
ut regi descendenti in via occurreret, quo-
modo Elias dixit Achabo ad huc iter agēti
ex parte Dei, Occidisti in super, & pos-
sedisti. n. 19. Certē apud Deū possidendi
affectus, pro effectu possessionis habebatur:
ac proinde ipse possessionis affectus, quasi
esset possessionis effectus à Deo per Eliam
arguebatur.

3 Reg. 21. Et factus est sermo Do-
mini ad Eliam Thesbiteo, dicens, Nō
ne vidisti humiliatum Achab corā
me? quia igitur humiliatus est, mei
causa, non inducā malum in diebus
eius, sed in diebus filij sui inf. rā ma-
lū domui eius. n. 28. D. Chrysost. Tāta
est Dei humanitas, & erga nos amor:
nunquā avertatur penitentia sin-
cere factā. Si quis ad malitiæ fines
olim penetrarit, illuc eū ad virtutis
viā reducere conatur, & suscipit re-
deuntē, & suaviter amplectitur, ni-
hilq; non facit, quō in pristina digni-
tatem reformet. Quodq; est maioris
facilitatis argumentū, etiā si nō om-
nem præ se ferat penitentia, brevem
illam, & exiguo tempore, factam, nō
abnuat, sed magna pensitat mercede.
Epist. 5. ad Theodorum lapsurū.

Deinde sic progreditur. Testor vos
quod rex ille impientissimus, qui
propter mulierē factus est maxime
debitus peccatis, ubi semel dunta-
taxat luxit, & sacco indutus, agno-
vit scelera sua, usque adeo Dei mis-
ericordiam arripuit, ut evitaret om-
nia mala, quæ tunc ei imminebant.
Epist. cit. Coram me. n. 28. Ac si nul-
la alia in universo orbis theatro figura
digna foret, qua divinos oculos attrabe-
ret, dum penitentia figura, qua in rege
Achabo viscebatur, coram Deo compararet.

3 Reg. 22. Vir autem quidam
teten;

2940

3 Reg.
21. n. 4
28.

2941

3 Reg.
22. nu.
34.

tetendix arcum, in incertū sagittam dirigens, & casu percussit regem Israel. n. 34. *D. Chryf.* Contentus enim est iudex misericors, & lachrymis, sed Achab cōversus est ad cernū pristinū. Quid igitur, qui cū innocente, innocens, cū per verbo pervertens, conversus est ipse in vindictā? *serm. de Adam.* Digno punitur supplicio interpulmonem. & stomachū vulneratus, ut sagitta illa cuspidē locū illū, mediū feriens peninis suis & pulmonē, & stomachū ostenderet, in quibus olera ex solo vinca rapto collecta ad decoctionē mittebantur, ut gula culpā illa pama in illis ipsis locis vindicaret, in quibus materiam gula fuisse designaret.

2942

3 Reg.
22. nu.
22.

3 Reg. 22. Egredius est autē spiritus, & tetit corā Domino, & ait, Ego decipiā illū &c. n. 22. *D. Chryf.* Nā ne putent dæmones adversūs divinā potentiā, tyrannico se prorsus more habere posse, iubētur mādāta facere, nō quidē seriosas res, atquā vbertatem lætitiāque tendētes, sed ad pœnā trahentes. Deus sanctis suis ad salutē Angelos mittit: cū verō punire vult, id dæmonijs permittit. Propterēa Deo adversus Achab sententiā laturo, & dicente, Quis ibit, & cadet? Rēspōdit Spiritus nequā, Ecce me. Sciebat enim ad id se deputatū ipse diabolus. *hom. 3. de patientia Iob.* Nullus ex spiritibus, qui à dextris corā Deo stabant, se ad decipiendū paratū demonstravit; solus spiritus malus, qui se à divinis oculis retraxerat, dū quaerebatur deceptor, corā Deo apparuit; decipiendi enim minus non bono, sed malo Angelo debuit commendari.

2943

3 Reg.
22. nu.
35.

3 Reg. 22. Cōmissum est ergo præliū in die illa, & rex Israel stabat in carru suo contra Syrios, & mortuus est vespere. n. 35. *D. Chryf.* Quid enim, etsi nō statim ingruit ultio? Nā & Achab propter Nabuthe non statim post peccatū passus est ea, quæ pertulit: quare autē hoc fit? Dat tibi tēporis præfinitionē, ut abluī possis: cū verō perseveraveris, tunc demū

pœnā infligit. *hom. 27. ad populū &c.* Vespere. n. 35. Tarda venit divina vindicta sed quæ solet tarditate gravitate pœnæ compensare. Quod in impio Achabo factum fuisse videmus, quippe qui sagitta in incertū à viro quodā emissā, sed à divina iustitia ad ipsum missā, vulnerans interij, quia de penitudine sua male penitus ad pristina iterum crimina remeavit.

4 Reg. 10. Rescripsit autē eis literas secūdo, dicens, Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad corā hanc eadē hora cras in Iezrael (porto filij regis septuaginta viri apud optimiores civitatis nutriebantur.) Cūque venissent literæ ad eos, tulerūt filios regis, & occiderūt septuaginta viros, & posuerūt capita eorū in cophinis, & miserūt ad eū in Iezrael. n. 6. & 7. *D. Chryf.* Vnicuique enim Deus, qui seminavit messē reddidit. Et vide quomodo retributio peccato par. Edij, inquit, Achab erant septuaginta viri, & occiderūt septuaginta, & posuerunt capita corū in corbes, & miserunt eos. In Iezrael Nabuthe occisus est, in eundē locū occidentis genus occisum, missum est in postibus. Achab Nabuthe peccavit botris alijs quibus in corbes coniectis. *serm. de Adam &c.*

Racemos vineæ alienæ collegerat Achab, antequam eam sibi in hortum cōmutaret, quos in cophinis ad mensam regis servari afferebant: ergo filiorum ipsius regis capita ad Iehu regē in cophinis ferebantur, sic namque vinum racemorū sanguine filiorū rex impius etiā post mortem compensabat: sic divina iustitia se tanti criminis memoriam ostendebat.

Ex D. Augustino.

Tertio Reg. 17. Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab. Vivit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu stō, si erit annis his ros, & pluvia, nisi iuxta oris

oris mei verba. *n. r. D. Aug.* Achab filio Amri, incitante eū Iezabel vxore sua, plura agenti scelera. Elias Thesbites de Galaad in sermone Dei dixit; Si ros & pluvia nisi iuxta oris mei verba his annis erunt: cuius oratione prohibita pluvia tribus annis, & sex mensibus non pluit: quatenus qui Deū per mala in terra exacerbarant, cæli clementia, & aeris cōmoditate carerent. *lib. 2. de Mira cap. 25.* Cur ad regē Achabū, & non ad populum, Elias hoc enuntiavit? Vt ob regis culpam non autem ob peccatū populi diuina supplicia inferenda fore demonstraret. Solet nūque Dominus totū regnū pro criminibus solius regis flagellare, ut vel sic regem, si non amore Dei, salte amore regni à peccatis cōmitendis valeat refranare.

2946
3 Reg.
21. m.
25.

3 Reg. 21. Igitur nō fuit alter talis sicut Achab, qui venūdatus est, ut faceret malū in conspectu Domini: concitavit enim eū Iezabel vxor sua. *n. 25. D. August.* Fortē cogitat aliquis tā graua se admisisse peccata, ut iā Dei misericordiā promereri non possit. Absit hoc à scēlis omnīū peccatorū. O homo quicūque illā peccatorū multitudinem attendis, cur & omnipotentī cælestis medici nō attendis? Cū enim Deus velit misereri quia bonus est, & possit quia omnipotens est: ipse cōtra se diuinæ pietatis ianuā claudit, qui Deū sibi misereri, aut nō velle, aut nō posse credit, eumque aut bonum, aut omnipotentē esse desidit. *ser. 58. de tempore.*

2947
3 Reg.
21. m.
25.

Vnde sic insert. *D. August.* Nemo ergo nec post cetū peccata, nec post mille crimina de misericordia diuina desperet. Sic tamen nō desperet, ut sine vlla mora Deū sibi repropitiari festinet: ne fortē, si consuetudinem peccandi fecerit, etiam si velit de diaboli laqueis liberari, non possit. *serm. citato.*

2948

Exemplo Achabi regis iā probat sic, Achab rex sacrilegus, de quo Scriptura dicit, quod non fuerit alius talis, qui venūdatus sit, ut faceret

malū cōtra Dominū; posteaquā deprauatus ab vxore Iezabel abominabilis Deo factus est, interfecto & lapidato Naboth Iezraelita, cū vineam eius vellet invadere, castigatus a Sancto Elia, scissis vestibus cilicio indutus est, & inclinato capite pœnitentiam egit. *serm. de tempore 58.*

Et tandem sic loquitur *D. August.* Pro qua re statim sermo Dei ad Eliā factus est, dicens: Nōne vidisti humilitatū Achab corā me? Quia, inquit, humiliatus est mei causa, nō inducā in diebus eius malum. Considerato fratres, quia & ipse quamlibet legem, nō reseruat, ut post longa tempora pœnitentiā ageret, sed statim sacrificium cōteiti, & humilitati cordis Deo offerre non distulit. Quivtiq; si postea in illa humilitate, quā cœperat, perdurasset, numquā ab illo Dei misericordia discessisset. *ser. 58. de tempore.*

Venūdatus Achab, ut faceret malū enuntiatur: nec tamen cū venūdatus fuerit hoc: quanto fuerit prestolandi ex-
primitur. Fortassis ergo vxorē regem fuisse venditum aliquis reputabit, quia ipsū concitasse refertur: ut eum ipsa sibi quasi in mancipium cōparasse nullo soluto pretio, quia nullus pretij homo erat, intelligatur.

3 Reg. 22. Egressus est autē spiritus, & stetit corā Domino, & ait, Ego decipiam illum. *n. 22. D. August. lib. 83. quaest.* Legimus deceptum regem Achab falso vaticinio: pseudo-prophetarum. Et ita legimus, ut neque sine diuino iudicio, factum inueniamus, quoniam dignus erat ille sic decipi: neque per eum Angelum, quē deceptionis officium suscipere non deceret: sed per Angelum erroris, qui sibi vltro tales partes imponi cum lætitia postulauit. *7. 53.*

Et infra sic progreditur *D. August.* Hinc est, quod iudex damnatum, percutere indignum suam personam, & nefarium iudicat, eius tamen iussu hoc facit carnifex, qui pro sua cupiditate sic ordinatus est in officio, ut

2949

3 Reg.
22. m.
28.

2950

2951

3 Reg.
22. m.
22.

2952

3 Reg.
22. m.
22.

ut percutiat legum moderatione damnatū, qui posset etiā innocentē sua crudelitate percutere. Nā neq; per se ipsum hoc iudex facit, neque per principem, vel advocatū, aut aliquē in officio suo, cui tale ministerium nō convenienter imponitur lib. citato q. 53.

2953

Sic tandem concludit D. August. Nō itaque Deus deceptor est, quod credere nefarium & impium esse quis nō intelligat? Sed meritorū & personarum iustissimus distributor, faciens quædam per se ipsum, quæ illo solo digna sunt, eique soli conveniunt: sicuti est illuminare animas, & se ipsum eis, ad persuadendū præbendo, sapientes, beatasque præstare: alia per servientem sibi creaturam. q. 53. Egrediar &c. n. 21. Neque enim in Dei præsentia auderet, nec etiam malus Angelus mendacium, quo regem etiam malum deciperet, enunciare.

2954

2 Paral. 18. Dixitque Achab rex Israel ad Iosaphat regem Iudæ, Veni mecum in Ramoth Galaad: cui ille respondit, Vt ego, & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus: tecumque erimus in bello. n. 3 Et 2. Paral. 19. Reversus est autem Iosaphat rex Iuda in domum suam pacificē in Ierusalem. Cui occurrit Iehu filius Hanani videns, & ait ad eum, Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini mereris. n. 1. & 2.

2955

D. August. Dictum est per prophetā regi Iosaphat, O rex Iosaphat, si peccatorē tu adiuvas, aut eum, quē Dominus odit, tu diligis, propterea fuit super te ira Domini. Quis enim nostrum dicit peccatorem adiuvandū, ad hoc vtique in quo peccare vult, sicut ipse Achab, quando eum adiuvit Iosaphat, cundo cum illo in prælium, cū ille Michææ prophetæ veracia verba contemneret? Et tamen nec sic obfuit innocentia regis Iosaphat pessimum meritum re-

gis Achab, quia illum Dominus ad se clamantem à periculo bellico liberavit, illum autem sacrilegum contemptorem in manus hostium venire permisit. lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 18.

2 Paral
19. nū.
1. & 2.

Deinde sic progreditur D. August. Si quid Iosaphat periculi expertus est, quod ei propheta indicat ab ira Dei fuisse, non alieno meruerat peccato, sed suo, quia sicut ei dictū est, peccantem adiuvabat, sed apud Deum cætera eius bona facta prævaluerunt. cap. citato. Vt ego, & tu, sicut populus tuus, sic & populus meus: tecum erimus in bello. n. 3 Quis-que enim subditus de populo regem suum gaudet imitari; & cum viderit à rege suo regem alium diligere, quemlibet illius regis subditum exemplo regis sui alium regem diligentis, curat amare, & pro rege regi suo dilecto cum rege suo pro amico bellasse desiderat etiam decertare.

2956

Ex D. P. Chrysologo.

Tertio Reg. 21. Et ait Achab ad Eliam, Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit, Inveni ed quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini. n. 20. D. P. Chrysolog. Pavore mors ipsa levior. Elias ille vbi sensit toto se timore aspergi, repetebat, quam fugerat, mortē, melius existimans morti succumbere, quā timori. ser. 147.

2957
3 Reg.
21. nū.
20.

Metu mortis à rege Achabo fugerat Elias, qui postea ex Dei præcepto vadens ad Achabum, sic eum acriter reprehendit, ut iure posset sibi, statim a rege inferendā mortem cogitare. Eligebat potius mortis rigorem, quā timorem. Mortis namque rigor ipsum brevi temporis morula afflicteret, mortis autem timor diu & per longum tempus eum cruciaret: Et hinc est quod, Peti-vit animæ suæ, ut moreretur. 3. Reg.

3 Reg.
19. nū.
20.

19. n. 4.

12 Reg.
19. n. 4.

Ph

Ex D. Nilo.

2958 **T**ertio Reg. 21. Lapidatus est Naboth, & mortuus est. n. 14. D. Nilo Abb. Ad virtutem tendentibus magno est impedimento rerū affectio terrenarum, animo, ac sæpe etiam corpori perniciem affert. Quid enim Naboth Israelitam perdidit nisi vinea invidiosa, cuius cupiditate vivus Achab ad eandem ipsius adductus est. lib. qui dicitur Afericus.

Voluit impia famina, Iezabel privare Naboth non solum vita, sed etiam honore, & ideo non solum iussit eum cruci dare, sed & lapidare, ut eade indecora plus ipsum cruciaret: nesciens quod lapides illos mors innocentis redderet pretiosos, ut caput ipsius corona ex illis confecta coronaret.

Ex D. Gregorio Magno.

2959 **T**ertio Reg. 18. Tu ne es ille, qui conturbas Israel? Et ille ait, Nō ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquisti mandata Domini, & secuti estis Baalim. n. 17. & 18. D. Gregor. Mag. lib. 7. mor. Libet inter hæc oculos mentis attollere, & electos Dei exterius oppressos quantæ intrinsecus arcis præsideant videre: cuncta quippe quæ foris eminent, occultis eorum obtutibus per despectum iacent. cap. 15.

2960 **Et infra inter alia exempla sanctorum, exemplum proponit Elias adversus Achabum scilicet.** Hinc est quod Achab superbus, idolorum servitio subactus, cum increpare Eliam præsumeret, dicens: Tu ne es ille vir, qui conturbas Israel? Elias protinus superbi regis stultitiam, obiurgationis libera auctoritate percussit, dicens: Non ego turbavi &c. eodem cap. 15.

2961 **Et adhuc inferius sic loquitur idem D. Gregor.** Sed quia sancti viri ad ver-

ba tantæ altitudinis zelo veritatis, non autem vitio elationis exiliunt, ipsi patienter indicant, qui f. c. tis dictis que alijs, & quantæ humilitate polleant: & erga eos, quos redarguunt, quanta charitate ferveant, manifestant. Superbia quippe odium generat, humilitas amorem. Verba itaque quæ amor exasperat, profectio ex fote humilitatis emanant. eodem cap. 14.

Et iterum exemplum Elias erga Achab proponit, Quomodo Elias superbo regi increpationis verba per tu morem intulit, qui antea eius currum humiliter eucurrit? Sicut scriptum est: Accipiasque lühis currebat ante Achab. cap. 15. citato. Rex dubitando, regniurbationem Elias obijciebat, at Elias regi, affirmando, illamurbationem deputabat: nec mirum. Illi enim malitia sua infirmum faciebat, hunc vero innocentia suaroborabat.

3 Reg. 21. Cum audisset Achab sermones istos scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbitem, dicens. Nō ne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius n. 27. 28. D. Greg. Reprehendit semetipsam conscientia, acculat quod egit, damnat per penitentiam quod acculat, fit rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Sic Achab rex iniquus a propheta reprehensus, cum contra se divinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mærore deprehensus est, ita ut propheta suo Dominus diceret: Nōne vidisti humiliatum Achab coram me? lib. 1. in Ezechielem, hom. 10.

Et exponens iterum illa verba, Nonne &c. n. 28. sic ait D. Greg. In quibus Domini verbis penlandum est quo modo, & in electis suis mærorum amaritudinis placeat, qui amittere timent Dominum, si sic ei & reprobi peniten-

3 Reg.
18. nu.
17. &
18.

2962

3 Reg.
18. nu.
46.

2963

3 Reg.
21. nu.
27. &
28.

2964

3 Reg.
21. nu.
28.

pœnitentia placuit, qui timebat perdere præsens sæculū? aut quomodo ei grata sit spōtanea afflictio pro culpis in eis, qui placent si hæc ad tēpus placuit, & in eo, qui displicebat?

hom. 10. citata.

Pergit deinde D. Greg. Sed sciendū, quia nullus hæc pro amore omnipotentis Domini ex toto corde agere prævalet, nisi is, cuius animum Spiritus Sanctus assumpserit. Nā quando homo ex sua virtute sufficiat terrena despiciere, cælestia amare, pacē cum Deo querere, secū rixam subire, in cogitatione semetipsum reprehendere, & gemitibus punire? Nullus hæc agere, nisi quē divina gratia roboraverit, valet. *lib. 1. in Ezech. ho. 10.*

Quinque panitētia signa Achab in hoc casu, ut veniā à Domino obtineret, demōstravit. Nam, scidit vestimenta sua, En primū signū; Et operuit cilicio carnē suā, En secundū; Ieiunavitq; En tertium Et dormivit in sacco, En quartum; Et ambulavit demissū capite, En quintū. Ut intīmū per hæc quinque signa sui cordis demonstraret dolorem, illi Domino, qui per alia quinque signa, plagas scilicet salutaris, intīmū cordis sui hominibus erat ostensurus amorem.

3 Reg. 22. Vidi Dominū sedentē super solū suū, & omnē exercitū cæli assistentē ei à dextris, & à sinistris? Et ait Dominus, Quis decipiet Achab regē Israel, ut ascēdat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit vnus verba huiusmodi, & alius aliter. Egressus est autē spiritus, & stetit corā Domino, & ait, Ego dicipiā illū. *à n. 19. D. Greg. Mag.* Quid solū Dei, nisi Angelicas potestates accipimus, quarū mētibus aliūds præsidents inferiūs cuncta disponit? Et quid exercitus cæli nisi ministrantium Angelorum multitudo describitur? Quid est ergo quōd exercitus cæli à dextris, & à sinistris eius stare perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, ut etiā sit extra omnia: nec dextra, nec sinist. tra concludit. Sed dextra Dei Ang.

lorū pars electi: sinistra autem Dei, pars Angelorū reprobā designatur. Nō enim ministrāt Deo solummodo boni, qui adiuvēt: sed etiā mali, qui reprobent. Nō solum qui à culpa redeūtes sublevant: sed etiā qui redire nolētes gravent. *lib. 2. Moral. cap. 15.*

Et paulō infra sic pergit idē D. Greg. A dextera ergo Dei, & sinistra Angelorum exercitus stat, quia, & voluntas electorū spirituū divinæ pietati concordat: & reprobōrū sensus suæ malitiæ serviens, iudicio districtiōnis eius obrēperat. Vnde & mox fallax spiritus in mediū prōsiliisse describitur, per quē Achab rex, exigentibus suis meritis, decipitur. Neq; enim fas est credere bonū spiritū fallaciā deservire voluisse. Sed quia Achab rex ex præcedētibus peccatis dignus erat, ut tali debuisset deceptione dānari: quatenus qui sæpe volēs ceciderat in culpā, quādoq; nolēs caperetur ad pœnā. Occulta iustitiæ licētia malignis spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo stranguant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. *cap. 15. citato.*

Dominus aliquē, qui deciperet vnū regē Achab solummodo requirebat: hic autē spiritus malus ad fallendos prophetas omnes regni se, ut audacissimus, offerebat, dicens, Ero spiritus mēdax in ore omniū prophetarum eius. n. 22. At si nō sibi vnū solū decipere, sed plures in deceptionē inducere placeret: nec in ore vnus, sed in ore omniū mēdax se ostendere affectaret: omniūque ora in os vnū conflaret, quō plurius simul mendacia prōnuntiaret.

Ex Ruperto Abbate.

Tertio Reg. 20. Egressus est &c. *n. 33. & infra.* Quia dimisisti virū dignū morte de manu tua, erit anima tua &c. *n. 42. Rup. lib. 5. in Ps. Clara* itaq; quia Benadad regē Dominus dignū morte iudicaverat, & idcirco iusserat pro illo vagi Azahel, mox traditurus illū in manu Achab. At ille superbus, & vanus demisit eū,

Ddd

ac

ac proinde iustē in iudiciū Saul incidit, qui Agag regē Amalech reservavit cōtra praeceptū Domini. *cap. 13.*

2971 Deinde exponens illud. Quia demissisti virū &c. *n. 42. sic ait Rupert.* Sentētia dicentis erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo illius, quā hoc modo cōpleta est, Ascendit rex Israël, & Iosaphat rex Iudā in Ramoth Galaad, Comissū praelio vnus tereddit arcū in incertū, & casu percussit regē Israel &c. Hoc modo, quia dimisit Benadad, fuit anima eius pro anima illius. *eodem cap. 13.*

2972 Postea sic pergit Rupert. Nec verò tantū, quia demiserat illū impiū morte dignū, verūm etiā quia occiderat Naboth, & possiderat vineā eius, quā ille viderē noluerat. Sic impius fuit Achab, ut virū dignū morte dimitteret de manu sua, & iustū occideret pro cupiditate sua. *cap. 13. citato. Merito Rex Achab à Deo punitur, eo quod regē Benadad iustē puniendū contra Dei voluntatem dimiserat; exemplo Saulis minime edoctus, qui ob similem misericordiam erga regem Agag, iustē fuerat occisus; ne aliquis misericordiozem se Deo esse posse arbitraretur.*

2973 3 Reg. 21. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicēs, Da mihi vineā tuā, ut faciā mihi hortū olerū &c. *n. 2. Rupert. exponēs illud propheta Amos 4. Percussisti vos in vērto vrente, & in aurugine, multitudinē hortorū vestrorū, & vinearū vestrarū comedit eruca, & nō venistis ad me dicit Dominus, n. 9 sic ait.* Intēperātis erat luxuriāe hortos multiplicare, maxime cū peccato sive ex iniquitate, sicut fecit Achab, qui locutus est Naboth, & dixit, Da mihi vineā tuā, ut faciā mihi hortū olerū, & quia ille dare noluit, occidit & possedit. *In cōmento Amos.*

2974 Da mihi. *n. 2. Si postea contritiū cōmitionis, vel emptionis vineā à se accipienda dicturus eras, Daboq; tibi pro ea vineā meliorē, aut si cōmodius tibi putas, argēti pretiū, quātū digna est? Quare dicit, Da mihi vineā tuā? Ostendens*

dens vineā gratuita donatione tibi conferendā. Cerē suā mentē rex manifestavit avarus, desideraverat enim, quod Naboth ei vineā suā daret: non autem quod illam venderet, vel commutaret.

3 Reg. 21. Dixit ergo ad eū Iezabel vxoreius, Grādis auctoritatis es, & bene regis regnū Israel: surge, & comedē panē, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineā Naboth. *n. 7. Rupert. exponens verba dicta ad Angelū Thyathira, Permittit mulierē Iezabel, quā le dicit propheten, docere, & seducere servos meos, fornicari, & māduēare de idolothitis, & dedi illi tempus ut pænitiā ageret, & non vult pænitere à fornicatione sua. Ecce ego mit tā in lectū &c. Apoc. 2. à n. 20.*

Sic ait Rupert. Omnis hęc pænā cōminatio ad similitudinē respicit illius Iezabel, cuius hęc mulier pro suis meritis nomē fortita est. Sic enim illa Iezabel regina, sive filia regis punita est, ut historici narratio docet. Primū dedit illi Deus tēpus, ut pænitiā ageret, & Achab quidē, ut tuncque pænitiā egit, ipsa autē pænitere noluit. *In cōmento Apoc. lib. 2.*

Deinde sic progreditur idē Rupert. Dare nāq; tēpus pænitiāe, est ante pānas cōminationes prēmittere. Hoc autē fecit Dominus loquens in Elia ad Achab: Ecce ego inducā super te malū &c. sed & de Iezabel locutus est Dominus dicēs: Canes comedent Iezabel in agro. Rursūq; de Achab: Si, inquit, mortuus fuerit Achab in civitate, comedēt eū canes, si autem mortuus fuerit in agro, comedēt eū volucres cæli. Vtriq; ergo dedit Deus tēpus pænitiāe, ut pænitiā agerēt, quia pānā vtriq; cōminatus est antequā inferret. Et Achab quidē quālcūq; pænitiā egit, & idcirco Dominus sentētiā pānā, quā cōminatus fuerat, iuxta modū pænitiāe temperavit. *lib. 2. citato in Apo.*

Et alludens ad illud 3. Reg. 21. Cū audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem

nem suam, ieiunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite. *n. 27. sic progreditur Rupert.* Idcirco pœnam Dominus temperavit, & de sententia nonnihil decedit. Nam neque in civitate canes, nec in agro volucres celi illum comederunt. *Ibi.*

Postea sic loquitur. De sententia, quæ in Iezabel deprompta est, nihil decedit, videlicet quia nullo modo pœnitentiam egit. Et ecce ego mitto eam, inquit, in lectum. Hoc dictum pulcherrimè spectat ad culpæ eius modum, scilicet quia de lecto surgeret fecit virum suum scelere suo confortatum: rectè ergo mitti debuit in lectum. *lib. 2. citato in Apocal.*

Quærit tamen idem Rupert. sic. Quomodo tandem missa est in lectum? Iezabel, (inquit scriptura) introitu Iehu audito, depinxit oculos suos stibio, & ornavit caput suum, & prospexit per fenestram ingredientem Iehu per portam. At ille dixit Eunuchis: Præcipitate eam deorsum, & præcipitaverunt eam. Rectè dicitur missa esse in lectum, ubi præcipitata est deorsum. Nam præcipitata est in infernum, ubi sic habet lectum, ut quisque, non ipsa, sed eius illa, quæ terram turbavit, insania. *ubi supra.*

Exponens autem illud Apocal. 2. Et qui machabantur cum ea in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint. *n. 22. sic ait Rupert.* Et hoc utique in illam Iezabel abundè factum est. Primum ipse vir eius, qui cum illa fornicabatur, fornicatione, qua Deus relinquitur, & idola coluntur: & de inde omnis domus eius, sed & omnis populus in tribulatione maxima fuit, in tribulatione belli & famis. Primus quippe ipse Achab contra regem Syriæ vulneratus, & in tribulatione mortuus est. *lib. 2. citato in Apocal.* Surge, ego dabo. *nu. 7.* Certè nullo verbo Iezabel poterat avaram regem mortuum velocius suscitare, quam verbo Dabo, quod in aures illius fecit resonare.

3 Reg. 21. Scripsit itaque literas ex nomine Achab, & signavit eas annulo eius, & misit ad maiores natum, & optimates &c. Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primates populi: & submitte duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant. Benedixit Deum, & regem, & educit eum, & lapidate, sicque moriatur. *n. 8. 9. & 10. Rupert.* O hypocritam, Deo odibilem, iuxta ipsam literarum superficiem. Prædicate ieiunium. Quam ob causam? Ob magnum piaculum, ob immane sacrilegium, quia Nabothi maledixit Deum, quia Nabothi blasphemavit Deum, in super & regem, cum sic dicat lex: Principi populi tui non maledices, & qui blasphemaverit Deum, morte moriatur. Idcirco prædicate ieiunium, & dicite. Omnes ieiunemus, omnes humilemur, quia tantum diebus nostris nefas audivimus, ne fortè cum blasphemio, pariter à terra deglutiamur. *lib. 5. in pl. cap. 14.*

Et paulo infra sic ait idè Rupert. Quare autè sedere fecerunt Naboth inter primates populi, & tunc domum submitserunt tales contra eum? Nimirum quia Naboth de primatibus erat populi, & ut totus videretur spectolus ordo iudicij, primùm in ordine suo sedet, ut postquam testes locuti fuissent, tunc demùm honore privatus, postremò vita privaretur. Hoc iam pulchrè nefario modo palliata incellit nequissima hypocrisis. *eodè cap. 14.*

Scripsit itaq; &c. *n. 8. O impudècia ore omnium execranda.* In literis regis annulo subscriptis horrendum scelus optimatibus, ab illis committendum, imperatur. *Hæc scriptura contra te, & contra regem, o impia semina tanti sceleris in ventrix, in divino iudicio proferetur, & quidquid in hoc tuo humano, & inhumano iudicio absconditum fuit, coram omnibus propalabitur.*

3 Reg. 21. Cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunavitq;

Ddd 2

& dor-

2982

3 Reg.
21. & n.
8.

2983

3 Reg.
21. & n.
8.

2984

2985

3 Reg.
21. & n.
27.

3 Reg. 21. m. 27. dormivit in sacco, & ambulavit de-
missio capite. n. 27. *Rupertus*, Ibi Achab
ieiunando non quidem hypo-
crita fuit, thesaurizans sibi aliquid
ut diceret Dominus: Quia igitur hu-
miliatus est causa mei, non inducam
malum in diebus eius, verumtamen
hoc ipsum in terra thesaurifavit ubi
fures effodiunt, & furantur. Qualis
utique extitit Iehu, quia videlicet,
quamvis iubente Domino deleuerit
domum illius, non tamē gloriæ Do-
mini, sed suæ cupiditati studuit, quip-
pe cū regnaret, non fecit volūta-
tem Domini, ut vitulos, quos fecit
Hieroboā, defereret. *In c. 6. Math. lib.*
6. de gloria, & honore filij hominis.

12986 *Et alibi sic ait idem Rupertus*. Achab
pænitentiam egit, sed tota pæniten-
tia eius non in corde, sed circa re-
nes fuit. Neque enim pænitēdo cu-
ravit, aut timuit, ne à regno Dei fi-
eret alienus; sed hoc solum, ne reg-
no suo privaretur. *lib. 2. in cap. 2. A-*
poca. & alibi sic ait Rupertus. Est pæn-
itentia sive pænitentia intentio, cū
quis idcirco pænitentia agit, ut præs-
entia tantum, sive præsents seculi
mala effugiat, bona retineat, fidem
aut curam non habens futurorum,
atque æternorum bonorū, sive ma-
lorum, si exempla requiras? Talis
pænitentia fuit Achab, qui solummo-
dō de sanguine Naboth, quem inter-
fecerat ipse, & Iezabel vxor sua pæn-
itentiam egit, quia pro illo com-
minatus fuerat illi Dominus per Eli-
am dicens, Ecce ego superinducam
super te malum &c. Propter hoc sci-
dit vestem suam, & operuit cilicio
carnem suam &c, idcirco sic egit, ne
regno privaretur temporalī. *lib. 2.*
in cap. 3. Iona.

2987 *Deinde sic progreditur Rupertus*. Hu-
ius intentionis pænitentia, si multū
studiosa sit adipisci meretur, quod
intendit, sicut prædictus Achab, de
quo nunc Dominus ad Eliam dixit,
Non ne vidisti Achab humiliatū co-
ram me? Quia ergo humiliatus est

mei causa, non inducam malū in die-
bus eius. *loco citato*. Ieiunavitque. n.
27. *Ut illius ieiunij pana deleret culpam*
ieiunij, quod religionis prætextu fieri ius-
serat; ut Naboth blasphemum fuisse in De-
um ostenderet.

3 Reg. 21. Et factus est sermo 2988
Domini ad Eliam Thesbiten, dicens
Non ne vidisti humiliatū Achab 3 Reg.
coram me? Quia igitur humiliatus 21. m.
est mei causa, non inducam malum 28.
in diebus eius, sed in diebus filij sui
inferam malum domui eius. n. 28. *Osee 5.*
Rupertus exponens illud Osee cap. 5. Ego
scio Ephraim, & Israel non est ab-
conditus à me: quia nūc fornicatus
est Ephraim, contaminatus est Israel
non dabunt cogitationes, ut rever-
rantur ad Deum suum: quia spiritus
fornicationum in medio eorum, &
Dominū nō cognoverunt. n. 3. & 4.
sic ait. Diligēter animadvertendū est,
quia non paria, vel æquipollentia
sunt hæc, pænitentia agere, & rever-
ti ad Dominū. *lib. 2. in cap. 5. Osee.*

2989 *Quod sic probat*. Alioquin Achab re-
gē Israel impiū fatēbimur reuerum
fuisse ad Dominum, quia pænitentia
egit pro sanguine Naboth, quia dicē
te sibi Elia in sermone Domini. In
loco hoc, in quo linxerunt canes san-
guinē Naboth, lambent, & tuū san-
guinē, scidit vestē suā, & operuit ci-
licio carnem suam, ieiunavitque &
dormivit in sacco. Num iste cogita-
tiones suas dedit, ut reverteretur ad
Dominū? Nō utiq; quia etsi pro san-
guine Naboth pænitentia egit, non
tamē à peccatis Hieroboā id est, vi-
tulis aureis recessit, imō & Baal, quē
Iezabel induxerat, colere nō desist.
Egit namq; pænitentia, nō ut æternū
Dei regnū cōsequeretur, sed ne tem-
porali regno Samariæ privaretur, re-
cepit mercedē suā, mercedē pæniten-
tiæ, qualem quærebat, ut vivēs reg-
no non careret, dicēte Domino ad
Eliam: Quia igitur humiliatus est
mei causa non inducam malum in
diebus eius. *lib. 2. in locum Osee.*

Quare

Quare Deus manifestare voluit Helia p
nitentiam Achab? Ne Elias Deum in pu
nienda Achab remissus, & vel parum
itilius oblitus sine causa cogitares, sed ne
sciret Achab per culpam non, quas eade
miserat penitentiam, meruisse parum
quas declinaverat, indulgentiam.

2990 3 Reg. 22. Et ait Dominus: Quis
decipiat Achab regem Israel, ut ascen-
3 Reg. 22. Et dixit vnus verus humilis et modestus, &
22. Et dixit vnus verus humilis et modestus, &
20. Et dixit vnus verus humilis et modestus, &
21. Et dixit vnus verus humilis et modestus, &
Ien. 10. Et dixit vnus verus humilis et modestus, &
num. 4. Et dixit vnus verus humilis et modestus, &

re, & facta est tempesta magna in mari, & navis periclitabatur contorni. *4. sic ait.* Quis ille ventus fuit, qui turbas Iudæorū, quasi mare turbavit, nisi spiritus seditionis, qui illos in odium Domini nostri concitavit? Ille intus eos perflavit, ut adversus eum fremerent, & semetipsos seditionibus turbaret. Sed quomodo eiusmodi ventum Dominus misit? Iusto videlicet iudicio, quia suos illos sancto Spiritui semper resistisse cognovit.

2991 *Postea sic pergit Ruper. Nō ne prop-*
ter eandē causam ad decipiendū A-
3 *Reg.* chab regē Israel misit spiritū menda-
22. *nu.* cij: Dixit enim, Quis decipiet Achab
20. & &c. Quomodo tūc misit spiritū mē-
21. & dacij ad decipiendū illū, qui cū vxo-
22. re sua Tezabel occiderat prophetas
Domini, sic spiritū malū misit, quo
concitarentur Iudæi. *in cōmento Ionæ*
hb. 1. Egrediar, & ero spiritus men-
dax in ore omniū prophetarū eius.
n. 22. Non solum dixit, In ore omniū
prophetarū, sed addidit, Eius. Nō enim
in ore prophete, qui propheta Dei appella-
tetur, sed in ore prophetarū regis Achab
mendax ille spiritus est: posse, ut ex illo-
rum ore mendacia regi suo, qui solum suos
esse prophetas veros reputabat. qui ei etiam
mentientes ad voluntatem loqueren-
tur, denuntiaret.

Ex D. Bernard.

Tertio Reg. 21. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens, Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum oleum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si cōmodius tibi putas, argenti pretium quantum digna est. *n. 2. D. Bernardi. scribens ad Eugenium Papam capiens cupiditatem; quia de Ecclesijs aliquis sibi pōssiones reservat, dum illas cōsuebat, sicut. Quid tam indignum tibi, quam ut totū tenens nō sis cōtēntus totū: nisi minutas quasdam, atque exiguas portiones ipsius tibi ceditū. Vnde versatilis, tanquam nō sit tūa, satāgas nescio, quomodo adhuc facere tūa? Vbi etiam meminisse, te, vobis parabolā: Nathan de homine, qui multas oves hābens, vnam quā erat pauperis cōsuevit. Hūc, quoque, veniat scdm, imō facinus regis Achab, qui rerum summam tenebat, & vnam vineam affectavit. Avertat Deus à te quod ille audivit, Occidisti, & possidisti. lib. 3. de consid. Deliciosus rex, vineam in hortum commutare volebat: non enim attendebat ad utilitatē, sed ad voluptatē.*

3 Reg. 21. Et factus est sermo Do-
mini ad Eliā Theshiten, dicens, Nō
ne vidisti humiliatū Achab corā me?
Quia igitur humiliatus est mei causa
nō inducā malum in diebus ejus, sed
in diebus filij sui inferā malū domui
eius. n. 28. D. Bernar. scribens ad Euge-
niū Papā pro Aurelianensi Episcopo sic ait.
Vou est clementissime pater, vnde
homini generoso, ac veregūdo in tā
miseranda fortuna posset, non parū
consolationis afferri. Queretis quidē.
Profectō nō ambulat in magnis, nec
in mirabilibus super se: sufficit si ves-
tra indulgētia possit retinere sacer-
dotiū, qui Episcopus fuit; tācū a nota
infamiz, & perpetuiz inuentionis cau-
terio; scuto bonz voluntatis vestraz
obumbretur sibi, Epist. 245.

Ddd 3

Deinde

2994

Deinde sic exclamat D. Bernard O digna omni exauditu precem. Non rogat ut gloriosus, sed ne inglorius sit, qui extitit gloriosus. Quicquid illud sit, quod medium est, eo contentus est. Liceat cadenti à gloria: honesto, quo poterit mediocritatis sese excipere gradu, solamque non devenire in extremitatē opprobrij. Juvenis est: nobilis genere est: in sublimitate positus fuit: neō tamē humilem refugit locum, sed probrum. Eadem Epist. 245.

2995,

Tandem sic querit D. Bernard. Nihil ne merebitur vel ista humilitas? Humiliatus est impius Achab, & profuit ei: & in viro fideli, ac nobili humilitas pretium non habebit? Absit à lūma sede, absit à sancta mēte vestra, cor contritū, & humiliatū despiciere. Si dixerimus, Humiliavit se, exaltetur: nihil in hoc temerē à nobis præsumptum: possemus forsitan excusare: nimirū ex regula, quā optime nostis. Nunc autem non dicimus, Exaltetur: sed, Ne conculcetur, & confundamur ab expectatione nostra? Imō verō si mala suscipimus de manu Domini: bona quare non suscipiamus? Nunquidem vim potestatem habetis deponere potentes de sede, & exaltare humiles non habetis? Porro potestate accepta malle in malo, quā in bono uti, abuti est. Epist. 245.

3 Reg.
21. no.
28.

Non ne vidisti humiliatū Achab coram me? n. 28. Exemplo suo Deus Eliam ad commiserationem volebat commovere: & ideo ad videndum Achab coram divinis humiliatum oculis Elie oculos invitabat, ut cernens illum indutum paenitentia habitu, à Deo remissionem criminum ei postularet, quam ipse Deus libentissimē concederet.

Ex D. Arnoldo.

2996

Tertio Reg. 21. Non ne vidisti humiliatum Achab corā me? Quia

igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. n. 28. Arnoldus. In hac gratia non affligitur expectatio dilationis, nec intervallum est inter optatum, & datum. Quid commemorem Achab regem impium; eius contritionem in angustijs non est aspernata divina clementia. Tract. de verbo Amen dico tibi. bi. bode.

Non ne vidisti &c. n. 28. scilicet rogando desiderium Prophetæ ad videndum regem Achabum ex impio in pium exsuperbā in humilem ex delinquentem in paenitentem commutatum excitabat. Debebat enim hoc spectaculum paenitentia in oculis theatro, & à divinis, & ab Angelicis, & ab humanis oculis inspicari, & ab omnibus gaudio maximo celebrari.

Ex Hugone Cardinali.

Tertio Reg. 20. Servus tuus Benadad dixit, Vivat, oro te anima mea. Et ille ait, si adhuc vivit, frater meus est. Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes raperunt verbum ex ore eius atque dixerunt, Frater tuus Benadad vivit. Et dixit eis, Ite & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad, & levavit eum in curiū suū. n. 32. & 33. Hugo ad illud. Quod acceperunt viri pro omine. n. 33. sic ait. Pro omine id est pro bono auspicio. Raperunt verbum, ne paeniteret. Ibi Merito pro felicissimo auspicio fratris vocabulum, quo Achab rex victor victam regem Benadad nūcupabat, acceperunt: impossibile namquillis videbatur, quod Achab rex regem suum Benadad fratrem nominaret, quin eam diligeret, sibi que dulciū non honoraret.

3 Reg. 21. Cū audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunavitq; & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens,

dicens, Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me &c? *n. 27. & 28. Hugo.* Demisso capite confitens peccata sua, ut dicit Iosephus. Si simulata fuit ista pœnitentia, ut dicit Greg. Quomodo ergo propter talē pœnitentiā dimisit ei Dominus pœnam, quam ei fuerat comminatus? Ad hoc dicendum, quod Dominus non dimisit ei pœnam, sed distulit: non propter Achab, sed propter alios, ut ostenderet quantū valeat humilitas pœnitentiæ. *Ibi.*

Deinde sic pergit. Vel potest dici quod verē pœnituit, & dimissū fuit ei peccatum, ut videtur velle Iosephus: quod autem dicit Greg. quod scilicet pœnitētia eius simulata fuit: dicitur hoc quia iterum relapsus est in peccatum. Melius dici potest: scilicet quod Achab pœnituit de hoc peccato: & ideo dilata fuit pœna temporalis huius peccati: sed quia de alijs peccatis non pœnituit, nec ea dimisit: ideo dicitur eius pœnitentia simulata. *Ibi.* Non distulit sui criminis pœnitentiam, sed ubi primum audit contra se Deum iratum, Deo se præbuit humiliatum, ut Deus qui solus superbis resistit, sibi humili gratiam condonaret.

3 Reg. 22. Dixit autem rex ad eum, Iterum atque iterum adiuro te, ut non loquaris mihi, nisi quod verum est in nomine Domini. *n. 16. Hugo.* Cognoverat enim rex ex gestu corporis, & modo pronunciandi, quod hoc dixerat ironice. *Ibi.* Intellexit Achab Michæam non proferre sibi ore, quod habebat in corde, vultus enim index animi propheta: animusque regi ostendebat, ideoque eum adiurabat, ut illud detegeret, quod segebat.

3 Reg. 22. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit, Me ne ergo dimisit spiritus Domini, & locutus est tibi? *n. 24. Hugo.* Iosephus dicit quod ideo percussit eum, ut ostenderet ipsum non esse verum prophetā. Dixit enim ad Achab secretō

postquam percusserat Michæam: Hic si esset verus propheta, aruisset istam manum mea sicut Hieroboam. *Ibi.* Achab regi volens complacere, maxillam Michæa percussit Sedecias, qui a se Domini spiritus recessisset, ut in Michæa loqueretur, dubitabat. At cogitatione superba, locutione falsa, operatione aspera ostendebat, a se spiritum humilitatis, veritatis, & lenitatis recessisse, & ad humilem, veracem, & lenem prophetam Michæam transisse.

3 Reg. 22. Dixit itaque rex Israel a Iolaphat, sume arma, & ingrederis prælium, & induere vestibus tuis: porro rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum. *n. 30. Hugo.* Fortē Achab deferens ipsi Iolaphat, fecit eum indui regali veste: & ipse indutus erat habitu militari. Vel fortē hoc fuit ne cognosceretur a Syris, quia ipsum solum quærebāt Syri. *Ibi.*

Mutavit habitum suum. *n. 30.* Sic mutato habitu potuit Achab oculos humanos latere, at non valuit latere diuinos. Ingressus est prælium, divina cum ibi iussitina inspexit, sagittamque unius militis in incertam illam dirigentis in certū direxit, qua latentem sub habitu militari communi regem vulneravit ipsumque habitum sanguine regio purpurans regis effe habitum propalavit.

Ex Lyrā.

Tertio Reg. 16. Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti, & duobus annis: Et fecit Achab filius Amri malū in conspectu Domini super omnes, qui fuerunt ante eum. *n. 30. Lyrā.* Quia licet ante colerent vitulos aureos, & idola in illis videbantur adorare Deū prout dictum fuit supra 12. cap. iste autem induxit idololatriam manifestam. *n. suo 7.*

Et alibi sic ait idem Lyrā. Huius autē quod hic dicitur de Achab, quod fuit

3 Reg. 13.

3003

3 Reg. 22. n. 30.

3004

3 Reg. 22. n. 30.

3001

3 Reg. 22. n. 16.

3002

3 Reg. 22. n. 24.

2. 02

3005

3 Reg. 16. n. 30.

3006

Bdd 4

3 Reg.
16. nu.
30.

fuit malū in conspectu Domini super omnes ante eum: posset intelligi ex hoc, quod magis adhærebat cultui idolorum, & etiā quā tyrannica opera magis exerceuit, ut patet de vinea Naboth: similiter quia magis Deo fuit rebellis, & contumax: eo quod tempore suo floruit Elias, qui quamplurimis signis, & prodigijs ipsum exhortabatur: & tamen semper remansit in obstinatione sua: & ideo licet reges Israel prædecessores Achab fuissent similiter idololatræ, nō tamen in conspectu Domini tanta mala fecerunt. *In additione. In conspectu Domini Achab malum fecisse refertur super omnes, qui existerant ante eum, ut illius impudentia declaretur, qui licet sibi presentem Deum crederet, Dei tamen maiestatem contemnebat, & in Dei presentia delinquebat.*

3007

3 Reg. 16. Nec sufficit ei ut ambularet in peccatis Ieroboam filij Nabat: insuper duxit uxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorū: & abiit, & servivit Baal, & adoravit eum. n. 31. *Lyra exponens illud, Et abiit sic ait. Quod nullus de regibus ante eum fecerat, n. suo 1. Infamabilis Achab regis malitia hic exprimitur, cui non satis visum fuit se Ieroboam idololatricæ conditori in criminibus assimilare: sed placuit novis commissis flagitijs illam in iniquitate superare.*

3008

3 Reg.
17. n. 1

3 Reg. 17. Et dixit Elias Thēbites de habitatoribus Galaad ad Achab, Vivit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu stō, si erit annis his ros, & pluvia, nisi iuxta oris tui verba. n. 1. *Lyra. Quia Achab super omnes reges, qui eum præcesserant malus fuit, ut dictum est cap. præcedenti, ideo scriptura diligenter prosequitur circa eum divinam providentiam, eum a malis revocando, licet abusus fuerit, ut sic iustior appareat eius condemnatio. Igitur primo revocatur a malis signis cælestibus. Secundo victorijs mirabilibus cap. 20. Tertiō divinis comminatio-*

nibus. *Ante n. primum. Incitius conspectu sto. n. primo. Quid dicis o Elias, ergo ne Achab divinum conspectum lateat? Cur non dicis, in cuius conspectu stamus, sed ais, In cuius conspectu sto? Achab divinos oculos minime fugiebat, attamen in conspectu divino non stabat, sed latebat, quia suorum criminum gravitas pondere stare non poterat.*

3 Reg. 19. Nuntiavit autem Achab Iezabel omnia, quæ fecerat Elias, & quomodo occidisse universos prophetas Baal gladio. n. 1. *Lyra. Quasi cōpatiēti prophetis Baal occisis. Et ex hoc patet eius malitia obstinata, postquam viderat tot signa mirabilia, & ex hoc vxor eius audaciam accepit occidendi Eliam, n. suo 1. Regina impia rex impius occisionem prophetarum, qui colebat Baal exiit, ut quam ille impedire non poterat, dum fieret, ipsa iam factam in Elia occisione eum occidendo vindicaret.*

3 Reg. 20. Vocavit autem rex Israel omnes seniores terræ, & ait, Animadvertite, & videte quoniam insidiatur nobis. Misit enim ad me pro vxoribus meis, & filijs, & pro argento, & auro, & non abnuī. n. 7. *Lyra. Ut haberet consilium cum eis, quis erat in arcto positus propter multitudinem exercitus regis Syriæ quem formidabat, & propter pacem duram, quam rex Syriæ volebat. n. suo 4. Certe in hoc poterit rex Achab laudari, quod omnes terra seniores sibi suorum consilios ad se vocaverit, quidquid enim in illo consilio detraxisset, totum omnes reliqui haberent, ut posset quod a senioribus, qui pendunt, & experientia non excellere, fuisset deliberatum.*

3 Reg. 20. Dixeruntque omnes maiores natu, & universus populus ad eum, Non audias, neque acquiescas illi. n. 8. *Lyra. Magis enim volebant se exponere periculo belli, quia sicut vulgariter dicitur. Melius est bonum bellum, quàm mala pax. n. suo 6. Et universus populus. n. 8. Populus enim seniorum consilium approbavit nullus*

nullus ex universo populo fuit, qui non se regi obtulerit, ut contra regem adversarium iniquas pacis condiciones petentem in praelium descenderet, ut pro regni libertate decertaret.

3012

3 Reg.
20. nu.
10.

3 Reg. 20. Qui remisit, & ait, Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, si suffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi, qui sequitur me. nu. 10. *Lyra.* Vocatur autem hic pulvis Samariæ terra, quam cives portaverunt iuxta muros in magna quantitate ad hoc quod muri essent fortiores ad sustinendum ictus machinarum, & ad hoc quod illi de civitate per illam terram appositam possent faciliter ire usque prope propugnacula murorum ad defensionem civitatis. n. suo 9.

3013

Deinde sic pergit idem Lyra. Dixit igitur Benadad se iactando, quod tanta multitudo erat in suo exercitu, quod si quilibet acciperet pugillum de terra, implerentur fossata, & fierent aggeres ita magni exterius, sicut fecerant cives interiori, per hæc innuens, quod statim caperet civitatem. *Eodem n. 9. Valde superbus ostenditur rex Benadad, qui nec memoria pulveris, in quem, si in illo praelio obiret, reverteretur ab iniquis conditionibus pacis petendis à rege Achab cessavit.*

3014

3 Reg.
20. nu.
11.

3 Reg. 20. Et respondens rex Israel, ait, Dicite ei, Ne gloriatur accinctus æque ut discinctus. nu. 11. *Lyra.* Accinctus dicitur ille, qui vadit ad praelium. Discinctus verò qui iam deposuit arma obtenta victoria, per hoc insinuans ipsi Benadad, quod non debebat gloriari ac si iam cepisset civitatem n. suo 10. *Varium esse bellum Achab rex regi Benadad significabat, ex quo accidere possit, ut qui accinctus ad pugnam ante victoriâ iam letus gloriabatur, quasi iam parta victoria, discinctus esset commisso praelio tristis humiliaretur, si non vinceret, ut sperabat, sed, quod non cogitabat, vinceretur; & qui ante pugnam quasi mons superbus exaltabatur, post pugnam quasi vallis humili-*

lis deprimeretur. Est enim exaltationis promontorium humiliationis praludium.

3 Reg. 20. Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israel, ait ei, Hæc dicit Dominus, Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? Ecce ego tradam eam in manum tuam hodie: ut scias quia ego sum Dominus. n. 13. *Lyra.* Achab de promissione victoriæ consolatur, cum dicitur, Vidisti omnem multitudinem &c. Cuius causa subditur: ut scias quia ego sum Dominus, & re filias ab idololatria. n. suo 1. *Unus propheta Achab regi demonstratur, qui solus posset exercitum triginta, & tres reges cum multitudine nimia includentem debellare, unus enim Dei unus cultor in numeros falsorum deorum cultores orationis armis posset superare.*

3 Reg. 20. Et ait Achab, Per quem? Dixitque ei, Hæc dicit Dominus, Per pedissequos principum provinciarum. Et ait, quis incipiet præliari? Et ille dixit, Tu. nu. 14. *Lyra.* Quia videbatur sibi impossibile propter populi sui paucitatem, propter quod propheta ad eum asseverandū replicavit nomen domini, dicens, Hæc dicit Dominus, Per pedissequos idest per armigeros principum terræ Israel. Ut communiter exponit Rab. Salomon, dicens, quod per hoc intelliguntur filii nobilium, qui non erant de filiis Israel, sed erant dati obsides ipsi Achab. Unde in Hebræo habetur, Per pueros principum provinciarum. n. suo 3. & 4. *Non dixit Per quos, sed per quem. Non enim plures requiri, sed unum à Deo electum insantem sufficere credebat, qui omnes adversarios comprehendere valeret, ut eos in manu regis iuxta verbum Domini victos traderet.*

3 Reg. 20. Et ait, Quis incipiet præliari? Et ille dixit, Tu. nu. 14. *Lyra.* Et ait, scilicet Achab, quis erit in prima acie? Et ille dixit, Tu, ut magis tibi attribuatür victoria, & per hoc debeas esse Deo magis gratus.

3015

3 Reg.
20. nu.
13.

3016

3 Reg.
20. nu.
14.

3017

3 Reg.
20. nu.
14.

tus. à n. suo 5. *Ut primus esset rex, qui se belli discrimini exponeret, exemploque suo omnes subditos commoveret. Nullus enim subditorum periculum pugna formidaret, dum regem suum in pugna ducem cerneret. Quisque in regis presentia audacissimus decertaret, sperans fore ut victor vadens, ipsum rex, qui cum inspexerat praeliantem, non solum laudaret, sed regio beneficio insuper ditaret.*

3018

3 Reg.
20. nn.
22.

3 Reg. 20. Accedens autē propheta ad regem Israel, dixit ei, Vade & confortare, & scito, & vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te. n. 22. *Lyræ.* Vade & cōfortare accipiendo constantiam te defendendi in bello futuro. Et scito, & vide, id est non sis negligens in providendo tibi propter victoriam, quam habuisti. n. suo 13. & 14.

Vide quid facias. n. 22. *Ne te ingratum ostendas Deo. sed time, ne qui hoc anno victor Deo tibi auxiliante effectus es, futuro anno, si tibi ob ingratitudinem divinum auxilium de negetur, vincaris.* Vi de quid facias. Si enim quidquid Deus voluerit, Deo feceris. quidquid tu volueris Deus tibi faciet: Deus enim opus tuum operi suo quasi regulam vendicabit. Vide quid facias. In opere enim tuo, quasi in speculo quid nam opus tibi Deus facturus sit, poteris intueri.

3019

3 Reg.
20. nn.
28.

3 Reg. 20. Et accedens vnus vir Dei dixit ad regem Israel, Hæc dicit Dominus, quia dixerunt Syri, Deus montium est Dominus, & nō est Deus vallium; Dabo omnē multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus. n. 28. *Lyræ.* Victoria ipsi Achab promittitur. Quia dixerunt enim id est, quia blasphemaverunt Deum Israel, attribuentes ei potentiam limitatam debellabuntur propter istā blasphemiam. Dicunt etiam quod cum dixit ei propheta hoc, quod nō parceret ipsi Benadad, & populo eius, sed magis interficeret propter blasphemiam Dei prædictam. De mā-

dato Dei dixit quod victoriam illi daret, & quod Syris devictis nō parceret. n. suo 4. & 5.

Dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus. n. 28. *His verbis victoriam propheta hic denunciabat, ita facilem futuram, ut nō opus esset quod rex ambabus manibus decertaret; sed una solum manu, in quam divina Dei manus adversarios omnes comprehendens non solum victos, sed timoris vinculis victos traderet; manni enim regia divina manni comitabat, & adversus se blasphemantes hostes facile expugnabat.*

3 Reg. 20. Et ille ait, si adhuc vivit, frater meus est. nn. 32. *Lyræ.* Achab victoria sibi data abutitur in dimissione blasphemii, quem occidere tenebatur de mandato Dei. n. suo 8. Si adhuc vivit, frater meus est. n. 32. *His dictis non fore à se occidendum regem Benadad rex Achab inobediens Deo promittebat, dum illum fratrem suum nominabat. Audiens enim Benadad se à rege victore fratrem appellari, in eo erga se agnosceret amorem, & sic à se mortis expelleret timorem.*

3 Reg. 21. Et ait Achab ad Eliā, Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit, Inveni, ed quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini. n. 20. *Lyræ.* Sensus est, Numquid invenisti me talem quod deberes mihi inimicari. Qui dixit, Inveni, ed quod es inimicus Dei, cuius sum servus. Vnde subditur, Ed quod venūdatus &c. Sicut enim res vendita transit in dominum, & possessionem ementis, sic Achab videbatur totaliter subditus idolis, & serviens eis. à n. suo 13. *Ut non tanquam mercenarius qui pro mercede ad tempus solum operam suam impenderet, sed ut servus, qui per totam vitam, etiam sine mercede appetitui suo, cui venūdatus erat deserviret: nec intentionem illam haberet ut si aliquando posset, se à sui domini duro servitio liberaret; sed semper obstinatus in sua iniquitate permaneret.*

3 Reg.

3023 3 Reg. 21. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunavitq; & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite. *nn.*
3 Reg. 21. *nn.*
27. 27. *Lyra.* Scidit vestimenta in signum pœnitentiæ, & humiliationis coram Deo. Ista tamen pœnitentiæ fuit timor pœnæ, ut communiter dicitur: nec obstat quod subditur, quod propter eam dilata est deletio domus suæ, quia talis pœnitentiæ licet non sit meritoria gratiæ, & evasione pœnæ æternæ: bene tamen est meritoria aliquando dilationis pœnæ temporalis. Alij autem dicunt, quod fuit vera pœnitentiæ, sed ad horam: quia non permansit in ea: sed magis reversus fuit ad mala prætèrita. *n suo* 6. *Non cor, sed vestimentum scindebat, qui non tam culpa dolore, quam pœna timore, hoc pœnitentiæ signum proferebat.*

3024 3 Reg. 22. Dixitque rex Israel ad servos suos, Ignoratis quoddam nostra sit Ramoth Galaad, & negligemus tollere eam de manu regis Syriæ? *n suo* 3. *Lyra.* Quasi diceret non debetis ignorare. Erat enim civitas sacerdotalis, & refugij, ut habetur Deut. 4. & Iesue 20. sed reges Syriæ abstulerant eam à filiis Israel. Et ideo Achab volebat eam recuperare. *n suo* 2. *Ramoth urbem à regno Israel per regem Syriæ armis captam, armis iterum sibi recuperare Achab rex Israel desiderabat, & hanc iusti belli causam suis militibus proponebat, ut in bello iusto divinum sibi à Deo concedendum sperarent favorem, & regis adversarij, qui iniuste urbem alienam retinebat, deponerent timorem.*

3025 3 Reg. 22. Vidi cunctum Israel dispersum in motibus quasi oves non habentes pastorem: & ait Dominus, Non habent isti dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace. *n suo* 17. *Lyra.* Id est fugientem de prælio, quasi sicut veniunt ad prælium uniti, ita fugiunt dispersi. Quasi oves non habentes pastorem, id est ducem, & per hoc designat ipsius re-

gis Achab mortem. *n suo* 8 & 9. *Miles enim qui non servata unione in prælio separantur, licet dum unionem servarent essent in viribus robustissimi leones, in infirmissimas oves non habentes pastorem, qui eas iterum valeat congregare, transformantur.*

3026 3 Reg. 22. Non habent isti Dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace. *n suo* 17. *Lyra.* Per hoc ostendit propheta, quod solus Achab erat in hoc prælio moriturus. Sed contra videtur esse prophetia Michææ, quia dixit supra cap. 20. Quia demissisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius, *n suo* 42. Ad hoc potest dici, quod ibi designavit tantum mortem Achab, & propter hoc dixit, Erit anima tua pro anima eius: non autem dixit hoc de populo, & sic designavit tantum populi fugam. *n suo* 10.

3027 *Solutionem aliam præbet ex sententia Rab. Salom. Et sic ait. Aliter solvit Rabb. Salom. dicens quod sanguis Michææ iusti exiens de capite eius quando vulneratus fuit à socio suo in sermone Domini, ut habetur supra cap. 20. expiavit mortem comminatum populo, non autem ipsi Achab. Eodem n. 10. Pulc. dictum. Et ait Dominus, Non habent isti dominum. n. 17. Ac si Deus, qui est verus Dominus militum non servans unionem Dominum se noluerit appellari, ac proinde hi amisso rege suo, cui tanquam Domino suo, Deum contemnentes verum Dominum, serviebant, dominum non haberent. unde quisque in domum propriam posses. quasi liber remeare.*

3028 3 Reg. 22. Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat regem Iudæ, sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis, porro rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum. *n suo* 30. *Lyra.* Dicunt aliqui quod hoc fecit ad honorandum Iosaphat, qui venerat cum eo in eius ad iutorium, & ideo volebat ei attribue-

buere principalitatem belli. Alij dicunt quòd licet hoc videatur secundum apparentiam literæ, tamen intendebat aliud, scilicet quòd pòdus belli verteretur super Iosaphat. *num. suo 14.*

Et in morali exponens eundem textum sic ait Lyra. Achab iniquus sub specie honorandi Iosaphat, fecit eum ingredi bellum in apparatu regio, ut sic totum pondus belli super eum verteretur, sed Dei providentia Iosaphat clamavit ad Dominum, & sic fuit liberatus: & Achab deceptor fuit læthaliter vulneratus. *n. suo 1. Rex Israel non animi, sed corporis habitum immutabat: Malis sue habitum retinebat, qui regem sibi in militia socium periculo mortis exponere affectabat; forsitan, ut gener illius filius regis Iosaphat citius, si pater illius rex Iosaphat in bello periret, imperaret.*

3 Reg. 22. At ille dixit aurigæ suo, Verte manum tuam, & eijce me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. Commissum est ergo prælum in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syrios & mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus. *n. 34 & 35. Lyra.* Nō simpliciter, sed de prima acie, in qua erat, ut esset in alia posteriori, in qua non sic impugnaretur, & posset magis occultare se esse taliter vulneratū, ideo sequitur, Et rex stabat in curru suo contra Syrios. Ne sui adverteret illum læthaliter vulneratum, & fugerent de prælio. *n. suo 4. & 5. Post acceptum letale vulnus adhuc rex Achab suo in curru stabat, ne si milites regem cadentem corpore viderent, animo omnes caderent. Neque enim quisque adversus hostem, si non adstantem aspiceret regem, posset stare: stans ergo rex mortuus fuisse narratur; ac si prius in eo casus, quàm casus videretur.*

Ex Abulensi.

Tertio *Reg. 16.* Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Sa-

maria viginti, & duobus annis. Et fecit Achab filius Amri malū in conspectu Domini super omnes qui fuerunt ante eum. *n. 30. Abul.* Quia multiplicavit templa idolorum, & hoc displicuit in conspectu Dei. Super omnes qui fuerunt ante eum, scilicet, fuit peior omnibus regibus præcedentibus: quia hic solum comparatur rex ad reges, sed ad personas privatas non comparatur. *q. 16. Dei patientia demonstratur, qui regem adeo malum videns, per spatium viginti duorum annorum, quibus regnavit, toleravit: ac si ille non in Dei divino conspectu crimina perpetraret.*

3 Reg. 16. Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini super omnes qui fuerunt ante eum. *n. 30. Abul.* Queretur, quomodo dicitur quòd fuit Achab peior omnibus: quia si accipiat malitia quātū ad idolatriam, peior fuit Ieroboā omnibus, ed quòd ipse fuit princeps & primus introductor idolatriæ in Israel: si autem accipiatur quātū ad tyrannidem, videtur, quòd Baala fuerit peior: quia ipse fuit idololatra & etiam occidit Iehu prophetam increpantem se. *q. 17.*

Et infra sic respondet. Peccavit Achab magis in idololatria, quàm Ieroboam propter multitudinem cultus idolorum. Et peccavit plusquā Baala in tyrannide, quia ille vnicum prophetam occidit, ut quidā volūt, sed etiam istud est falsum: istud autem multos, & sic peior fuit omnibus regibus præcedentibus eum quātū ad omnem modum. *q. 17.* In conspectu Domini. *n. 30.* Licet enim, ne Isabelem uxorem suam contristaret, idoli Baal, cui templum edificaverat, veneraretur, tamen adhuc cognoscebat præsentem ubique esse verum Deum, qui eum à suis criminibus retardaret, nisi illum vehementer passio, qua ad uxorem afficiabatur, ne Deū præsentem videret, obcecaret.

3 Reg. 18. Veruntamen nūc mitte, & congrega ad me universum Israel

3 Reg.
18. nu.
19. &
20.

Israel in mōte Carmeli, & prophetaꝝ Baalquadringētos quinquaginta, pro phetaꝝ; lucorū quadringentos, qui comedūt de mēsa Iezabel. Misit A- chab ad omnes filios Israel, & cōgre- gavit prophetas in mōte Carmeli. *19. & 20. Abul.* Quæretur, quomodo Achab voluit ad vocē Eliæ mittere in voiverſū Israel, cū haberet eū ex- olū? Rēspōdēdū quod Eliā dixerat, quod nō veniret aqua, quousq; ipse loqueretur, & hoc sciebat eū. verū Achab per experiētiā: nūc autē Eliā dixerat, quod vocaret Achab totū Is- rael, & veniret aqua, ideo vocavit omnes, quia etiā si aliud gravius dixisset, sponte fecisset illud. *q. 16.*

3035
3 Reg.
18. nu.
19. &
20.

Deinde sic progreditur Abul. Et dato quod non dixisset Eliā ad Achab, quod vētura esset aqua vocato Israhel, vocaret ipse Israel ad iussū Eliæ, quia Achab volebat persuadere Eliæ, ut oraret Dominū pro pluvia, cū aliās crederet se nō posse habere illā, & ob hoc si nō faceret, quod dicebat Eliā exasperaretur, & nollet orare pro pluvia, ideo cōsentiebat ei in omni- bus Achab. *q. 16. Univerſū Israel iussit Eliā cōgregare, ut viso miraculo quod Deo revelātē agnoscebat futurū, in argumentū veritatis de vera religione, & in signū fa- litatis de vana superstitione totus populus relictiis idolis Deū adoraret, ipseq; populus, & tota regni nobilitas regē suū Achabū ido- lorū cultorem in Dei adoratorem commu- taret.*

3036
3 Reg.
20. nu.
4.

3 Reg. 20. Rēspōditq; rex Israel, iux- ta verbū tuū domine mi rex, tuus sū ego, & omnia mea. *n. 4. Abul.* Volebat Achab placare Benadad verbis paci- ficis, ut nō tā dura peteret, & ob hoc dixit; Iuxta verbū tuū domine mi rex, id est omnia fiāt sicut tu dixisti. Hoc autē dicebat, quia sciebat se im- parē illi viribus ad pugnandum. *q. 2.*

3037
Ibidem.

Et ad illud, Tuus sum ego. n. 4. sic ait Abul. Id est nō solū aurū, & argentiū, & vxores, & filij mei tui sunt, sed etiā ego tuus sū. Hoc dicebat Achab quā- putabat, quod Benadad cū esset rex

magnus, & videret regē Achab in- sibi humiliatū, nollet eū affligere ni- mis, sed contēntaretur, quod ei daret aliquid de auro, & argēto. *q. 2. Tuus sū ego, & omnia mea. Nō addidit, Tuā sunt, At si facilius se ipsū, quā vxorē suā dilectam, filiosq; sibi charos, in potestatem hostis dare vellet.*

3 Reg. 20. Hæc dicit Benadad, qui misit qps ad eū, Argentū tuū, & aurū tuū, & vxores tuas, & filios tuos da- bis mihi. *n. 5. Abul.* Quæretur, an pec- cavit Achab cōcedēdū, quod daret vxorē suā, & filio Benadad? *q. 5. Et sic respōdet.* De filiis dicēdū, quod aut da- bātur in obſides ipsi Benadad ad hoc, quod Achab firmiter aliquid servat- ret, aut dabātur in servos. Si primo modo licitū erat, quia nō præiudica- batur in hoc ipsis filiis Achab, nā pro statu patriæ licitū erat quod ipsi alii- quid paterētur. Si autē deberet tradi in servos, est maius dubium. *q. 5.*

Dubium tamen sic solvit Abul. Dicēdū, quod aut soli filij Achab tradēdi erāt in servos, aut filij eius, & filij aliorū Israelitarū. Si secundo modo, nō erat cōcedēdum, & peccāret Israelitæ tra- dēdo omnes filios suos in servos, ut ipsi liberarentur: maximē quia dubi- um erat, an istud fieret in fraudē, ut postea facilius Benadad caperet vshem Samaritæ. *q. 5.*

Progreditur ita. Si autē primo modo videtur dubium, & tamō si secuti es- sent Israelitæ, quod tradēdo illos in servos liberaretur patria, & aliās pe- ritura erat, poterant eos tradere, si ipsi consentirent; alioquin non pos- sent, sed solum compellerent eos re- cedere de terra, ut non desolaret- ſur regnum propter illos. Si tamen dubium erat, an acceptis illis in ser- vos, vellet Benadad facere pacem, illicitum erat, quod istud facerent Israelitæ; aut Achab. *q. 5. citata.*

Postea sic pergit Abul. Si autē quærat de vxoribus Benadad da- dis? Rēspōdēdū, quod nō licebat A- chab tradere aliquā de vxoribus suis

Ecc

vel

vel de vxoribus terroꝝ suoru ipsi Benadad, ut nō pugnāret, immo dato, quod sciret vrbē delendā, nisi traderet vnā de vxoribus suis saltē ipsi Benadad, potiūs debebat pati, quod dederetur civitas, & omnes periēt, quā quodd traderetur illa, quia istud peccatū est, & turpe valde, ideo nō est agendū pro timore. Nihil autē inhonestius esse poterat, quā quodd Achab traderet vxores suas alteri deludendas, ideo potiūs debebat mori ipse cū toto Israel, quā quodd talia faceret, aut fieri permetteret. *q. 5. Superbus rex Benadad ex quatuor conditionibus pacis, quas petebat, quasi ex totis quatuor, superbia curru fabricabat, quo quasi iā triumphator existeret, ferebatur, futuri eventus inscius, si enim se ipsum in manum Achabi regis victum tradendum cogitaret, adeo in iusta ante bellum minime postularet.*

3042

3 Reg.
20. nū.
11.

3 Reg. 20. Et respondēs rex Israel ait, Dicite ei. Ne gloriatur accinctus æq; ut discinctus. *n. 11. Abul.* Ista sūt vrbā sublānnātis, & ostēdētis Benadad esse stultū, qui tātū superbiebat, quasi iā teneret Samariā in potestate sua. Et est sensus, quod nō gloriatur accinctus, ut discinctus, id est ille, qui nō dum obtinuit victoriā, sed est in bello, nō tantum gloriatur, sicut ille, qui iā obtinuit, & cessavit ab illis, eō quod quādiu bellum durat, res est in pendulo, cui parti victoria favet, quia sæpe desperatis solet victoria venire. *q. 5.*

3043

Et infra ad illud, Ne gloriatur. n. 11. sic ait, Quasi dicat, sicut ille, qui non habet apparatū aliquē ad bellū nō potest gloriari, ita nō debet gloriari ille qui habet apparatū, ideo licet tū sis magis paratus ad bellū, quā ego, non debes magis considerare de victoria, quā ego. q. 5. Dicite ei. n. 11. Nō iam illū dominū suū: nō iā regē eum nominat, ut in responsionibus supra positis faciebat, quia iā non captabat eius benevolentia, sed potiūs illius arguebat insolentiam.

3044

3 Reg. 20. Et ecce propheta vnus accedēs ad Achab regē Israel ait ei,

Hæc dicit Dominus, Certē vidisti omnē multitudinē hāc nimia? &c. *n. 13. Abul.* Quanquā Achab esset idololātra, & nō invocaret nunc Dominū, quia tamē Deus erat misericors, voluit ei mittere vnum prophetam ad nunciandum ei victoriā. *q. 5.*

3 Reg.
20. nū.
13.

3045

Et alibi sic ait Abul. Achab non merebatur victoriā, Benadad tamē merebatur vinci: ideo Deus voluit, quodd Achab vinceret ipsum Benadad non propter se, sed propter iustitiā Dei ordinātis peccata malorū ad pænā. Sic enim Deus vitur malis hominibus, ut ministris suæ iustitiæ cōtra alios malos. Et sic nūc fuit Achab minister Dei cōtra Benadad, ita postea Benadad fuit minister Dei cōtra Achab: nā ab exercitu Benadad occisus est Achab. *q. 7. Magnū regi timēti beneficiū Dominus promittebat, victoriā scilicet de nimia multitudine hostium reportandam, & ut sic beneficiū duplicaret, statim illud cōtulit, eandem scilicet die, ne mora beneficiū minoraret.*

3046

3 Reg.
20. nū.
13.

3 Reg. 20. Ecce ego tradā eā in manū tuā hodie &c. *n. 13. Abul.* Vt non gloriaretur Achab de ista victoria, quasi ā se metipso eā habuisset. Nā Deus disponebat tradere Benadad propter peccata sua in manus Achab, & si nō denūtiasset ei per prophetā, & Achab teneret victoriā, gloriaretur tāquā ā se habuisset; ut ergo intelligeret, quodd ā Deo habuerat, & ipsum solū laudaret, denunciavit hoc ei Deus. *q. 7. Ecce ego. n. 13. Magnus Dominus, & beneficus, tunc se quasi spectaculo dignū ostendebat, quando regi etiam immerito victoriā de rege sibi aduerso eodem die, & promittebat, & conferebat.*

3047

3 Reg. 20. Et ait Achab, Per quē? Dixitquei. Hæc dicit Dominus, &c. *n. 14. Abul.* Achab putavit illud bellū miraculosē esse vincendū: fortē nō pugnātibus Israelitis: sicut in mari rubro dixit Moyses ad Israel: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Id est nihil agetis. *Exo. 14.* Sic etiam Moysē elevāte manus ad Dominū, præ-

3 Reg.
20. nū.
14.

Exo. 14

prævalebat Iesue cōtra Amalechitas, & illo inclinante manus, prævalebāt Amorrhæos Deus pugnavit pro Israel inclinādo scopulos apud torrentē Arnō, & opprimēdo eos, de quo. Num. 21. &c. Omnia ista fuerāt ante tēpus Achab: ideo ipse putabat quōd Deus volebat ei dare victoriā aliquo de istis modis. & quæsiuit per quē. *q. 7. Per quē. Iā enim existimabat unum sufficere militē, cui Deus tantā posset fortitudinem conferre, ut solus hostes aggressus, unus posset omnes ad unum trucidare.*

3 Reg. 20. Et ait, Quis incipiet præliari? Et ille dixit, Tu. *n. 14. Abul.* Sciebat Achab quōd per ducētōs triginta duos pueros principū tradendus erat in manus eius exercitus Benadad, & tamē nesciebat, quis deberet incipere pugnā, quia fortē Deus disposuerat dare victoriā, aliquo speciali incipiente pugnā, & nō alijs, Et ille dixit, Tu. Scilicet, Tu incipies pugnare: Ita quōd Achab iret in primā acie cōtra exercitū Benadad, & cū eo pueri principū: nam infā dicitur quōd egressi fuerāt pueri principum provinciarum in primā frōte, & reliquus exercitus sequebatur. *q. 7. Voluit Deus ut Achab primus in acie appareret, ut sic suis intrepidus videretur, & exēplo suo omnē à militibus formidīnē propulset, ut omnes pro rege suo primo pro ipsis pugnante fortiter decertarent.*

3 Reg. 20. Recēssit ergo pueros principū provinciarū, & reperit numerū ducētōrū triginta duorū: & recēssit post eos populū omnes filios Israel septē millia. *n. 15. Abul.* Quia Deus dixerat, quōd per istos tradendus erāt Benadad in manus eius, computavit quot erant; ut segregaret eos, & poneret in primā acie belli sui. *q. 7. Et ad illud, Et post recensuit populū &c. sic ait Abul.* Quia præoccupatus fuerat Achab à Benadad, nō poterat maiore exercitū cōgregare. *q. 7. Voluit Deus ut pueri per quos victoriā erat obtinēda numerārentur, ut de paucitate illorum*

omnibus cōfaret; ut cū rex de innumera-bili exercitu victor evaderet, totam triumphū gloriam Deo deputaret.

3 Reg. 20. Accedēs autē propheta ad regē Israel, dixit ei, Vade, & cōfortare, & scito, & vide ut quid facias: sequēti enim anno rex Syriæ ascēdet cōtra te. *n. 22. Abul.* In hoc Deus voluit præmunire Achab cōtra Benadad: quia fortē Achab eū quōd ista vice prævaluerat cōtra Benadad, putaret quōd iā securus erat, & quōd Benadad nō auderet pugnare cōtra ipsū, & sic nō adhiberet debitā diligētia circa se ipsum, nec faceret apparatū aliqūe ad bellū, & Benadad diligēter parans fe cōtra Achab faciliter superaret eum. *q. 7.*

Sequēti enim anno &c. *n. 22. Ne rex Achab victoriā secundā sola fretus divina providentia speraret, sed humanā industriā adhiberet, apparatusq; bellicū cōficeret, quo hostē futuro anno cōtra se venturū posset ex sui regni finibus propulsare. Vult enim Deus ut plurimū in bello ita operari, ut victoriā nec soli divina potentia deputetur, nec humanis solis viribus tribuatur, sed & sibi Deo, & duci bel-li victoriā gloria simul referatur.*

3 Reg. 20. Accinxerūt laccis lūbos suos, & posuerūt funiculos in capitibus suis. Venerūtq; ad regē Israel, & dixerūt ei. Servus tuus Benadad dicit, Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait, si adhuc vivit, frater meus est. *n. 32. Abul.* Nomē fraternitatis est prosperū, quia signat magnā propinquitatē sanguinis, & dilectionē, ideo servi Benadad putaverūt, quōd prosperē venturū esset de statu Benadad, de quo ipsi tūc cogitabāt, & quāntū ad hoc fuit illud verum omen. *q. 15.*

Quod acceperūt viri pro omine: *n. 33. Servi regis Syriæ regē suum Achab regis victoris servum humiles appellabant; Achab verō eum fratrem suum esse dicebat, in quo magnam erga miserum regē clementiā, nō verō insolentiā demonstrabat. Fortassis sibi timens, fortunæque infestitantiā non ignarus, existimans posse fieri,*

Rec 2

3050!

3 Reg.
20. nu.
22.

3051

3052

3 Reg.
20. nu.
32.

3053

3 Reg.
20. nu.
33.

feri, ut in similem statum in quo regē videbat hostem, ipse postea deveniret.

3054 3 Reg. 20. Frater tuus Benadad vi-

3 Reg. 20. nu. vit. Et dixit eis, Ite, & adducite eū ad me. Egressus est ergo ad eū Benadad,

33. & levavit eū in currū suū. n. 33. Abul. Erat Benadad rex potēs, & incidere in hāc calamitatē, ideo Achab, cū misereretur eius, elevavit eū ad currū suū, ut essēt ambo reges in eodē currū. Et in hoc clemēs erat valde Achab: quia hostē suū pertinacē, in servum captū in currū suo ledere fecit.

q. 15. Frater tuus. n. 33. Regē suū iā non servū Achab, sed illius fratrem appellabat. Postquā enim eum ipse Achab fratrē suū nūcupaverat, nō existimavit eū appellādū nomine servi, quod est nomē timoris, sed nomine fratris, quod est nomē amoris.

3055 3 Reg. 20. Percute me. Qui percussit eū, & vulneravit. n. 37. Abul. Licet

3 Reg. 20. nu. nō fuerit necessaria ista percussio ad id, quod Deus volebat, scilicet, quod

37. nō cognosceretur propheta: fuit tamē necessaria ad hoc, quod doctrina obediendi Deo vsq; ad mortē nobis traderetur: & ob hoc scriptū fuit illud, ut esset nobis exēplū obediētiae magnae ad Deum, & ad eos, qui loquentur ex parte Dei. q. 20.

3056 Deinde sic pergit Abul. Credēdū etiā quod quanquā istud vulnus prophetiae parvū esset, ita ut ipse posset loqui corā Achab, & ire ad eū, & ob hoc posset naturaliter citō curari, tamē, quod Deus supernaturaliter illico curaverit, ita ut nec demitteret cicatricē vulneris: & hoc, ut ostēderet quanti meriti obedientia erat. q. 20. Non existimo tamē vulnus acceptū ab hoc propheta, ex Dei praecepto miraculose ita fuisse curatū, ut nulla cicatrix in vultu prophetae remaneret: hac enim cicatrix nō ignominia, sed gloria foret: ipsamq; tamquā suae obediētiae signū verus Dei servus non occultaret; sed potius omnibus propalaret.

3057 3 Reg. 20. nu. Abijt ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutavit asper-
38. & sione pulveris os, & oculos suos; cū-
39. que rex transisset, clamavit ad regē,

& ait, Servus tuus egressus est ad praeliādū cominus: cūq; fugisset vir vnus, adduxit eū quidā ad me, & ait, Custodi virū istū: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut tā lētū argētī appēdes. n. 38. & 39. Abul. Quāreretur ad quid expediebat, quod proponeretur istud in metaphora? q. 19. Et sic respondet, Nā nō solum Deus volebat sentētiare cōtra Achab, sed quod ipse cōtra se sentētiaret, ut magis hic cōvinceretur: Istud autē non poterat esse, nisi proponeretur ali- quod factū in metaphora ipsi Achab, in quo sentētiaret, ideo necesse fuit proponi metaphorā. q. 19.

Et infra. Aliter etiā dici posset, quod Deus fecit hoc ad incitandum ipsū Achab ad penitentiā de malo, quod egerat. Fortius enim moveretur ad dolendū, postquā ipse se condemnaret iudicio suo, quā cū solus Deus eū condemnaret, & sic doleret & remitteretur ei, quod prænūciabatur. q. 19. Sudario velavit propheta faciē, & pulveris aspersione vultū emutavit, quā si verō iā se mortuū, à rege scilicet pro reprehensione à se faciēda occidendū, consideraret: & se ad sepulchrū, in quo sudario caput eius esset velandū, & vultus eius in pulverem convertendus foret, praearet.

3 Reg. 20. Cūmq; rex transisset clamavit &c. n. 39. Abul. Clamavit autē propheta, ut exaudiretur à toto populo sentētia, quae proferebatur cōtra regē à Deo. Vel fortē quia nō poterat propheta accedere ad regē, & clamavit à lōgē, ut audiret, q. 21. Hāc parabolā proposuit propheta Achabo, ut hic cōtra se ipsum rectū iudicium ferret, existimans non se ipsum, sed virum illū, qui sicinim loquebatur, condemnare.

3 Reg. 20. Reversus est igitur rex Israel in domum suā, audire cōtemnens, & furibundus venit in Samariam. num. 42. Abulens. Fuit Achab valde furibundus, eō quod propheta dixerat ei aliquid, quod erat cōtra intentionem suam. Nam voluerat, quod factum suum à nullo reproba-

retur.

retur. Contemnebat autē audire, scilicet quia postquam semel audivit, postea noluit audire ea, quæ dicebat propheta, sed cōtempnit illa, tanquā nihil essent. q. 23. *Cum se ipsum rex ipse damnavisset, nihil propheta, qui parabolam proposuerat, dixisse refertur: tacens ergo recessit, & furibundus in Samariam remeavit, ne si iratus prophetam alloqueretur verba aliqua cōtumeliosa in iniuriā prophetae, quæ regē non decerent, pronuntiaret.*

3061

3 Reg.
21. n. 1
& 2.

3 Reg. 21. Post verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelita; qui erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariæ. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens: Da mihi vineam tuā, ut faciam mihi hortū olerū, quia vicina est, & prope domum meā; daboq; tibi pro ea vineā meliorem: aut si cōmodius tibi putas, argenti pretium quātum digna est. n. 1. & 2. *Abul.* Ista fuit causa quare petebat vineam illā Achab, scilicet quia erat iuxta palatiū suū & volebat ibi facere hortū ad cōserendum arbores ita ut esset ibi locus delectabilis visu. q. 1.

3062

3 Reg.
21. n. 1
& 2.

Et infra. Desideravit Achab vineā illā, & petivit eā ā Naboth, in quo Achab rationabiliter se habuit, qui licet rex esset, noluit propria auctoritate vineā capere, sed petivit ā Domino: & etiā nō solū petivit, sed pretiū pro illa obtulit. Ista causa, quæ movebat regē ad petendā vineā, ut haberet in illa hortū arborū, & olerū & declinaret de domo sua in illa ad solatiū, quando vellet. Expressit autē causam istā Achab, ut nō putaret Naboth, quod rex petebat eā ex cupiditate, & nō intenderet dare pretiū pro illa, sed ut cognito rationabili motivo eius, cōdescenderet Naboth ad dandam vineam. q. 1.

3063

3 Reg.
21. n. 2

Et ad illud. Daboq; tibi pro ea vineā meliorem. n. 2. *sic ait Abul.* Ista conditio videbatur acceptabilis cuicūq; & in hoc satis videbatur, quod Naboth deberet cōplacere regi. Aut si tibi cōmodius putas &c. Ut videre-

tur, quod rex nolbat calumniari, & accipere vineā Naboth sine pretio; obtulit ei cōditionē meliorem, quam poterat: ita ut rationabiliter nō posset reficere Naboth, nisi vellet dicere, quod nolbat q. 1. *Licet Achab rex esset totius regni Israel, tamē rex Samariæ specialiter dicebatur, cō quod in ea urbe regni metropoli habitaret, & eam præ ceteris regni civitatibus, adimeret.*

3 Reg. 21. Venit ergo Achab in domū suā indignās, & frēdens super verbo, quod locutus fuerat ad eū Naboth dicēs, Nō dabo tibi hæreditatē patris meorū. Et proiciēs se in lectulū suū, avertit faciē suā ad parietē, & nō comedit panē. n. 4. *Abul.* Quasi dicat: istud verbū vilū fuit valde durū ipsi Achab propter causam assignatā. Nā rege petere debuerat gratis subditus eius offerre ei possessionē istā: quādo magis quia offerebat pro ea aliā vineā meliorem, vel pretiū vnde putavit se valde contemptum fuisse: Achab ā Naboth. q. 3.

Et proiciēs se in lectulū. n. 4. *Abul.* Quasi ægrotus, quia fortē tædiū illud magnū procuraverat in eo febris. Multi enim hoc patiuntur de iracūdis, quod si si confestim non retribuerint, procuratur in eis febris, & sustinet vitæ tædiū, ne possint amicabiliter loqui ad amicos, sed difficilis est eis vita sua, q. 3. Avertit faciē &c. n. 4. *Idē Abul.* Istud fuit ad signādū, quod præ tædio nolebat cōmunicare alicui hominī, sed cōvertit se ad parietem, ut nullus videret vultū eius, ne loqueretur alicui. q. 3. Avertit faciē suā ad parietē. n. 4. *Ne aliquis vultum eius præ iracundia turbatū posset videre. Non enim regē decebat irā animi vultu iudicē ostendere, sed debebat potius rex vultum abscondere, cum non posset iratus animum sereno aspectu eum aspiciētibz simulare.*

3 Reg. 21. Quod cū audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineā Naboth, ut possideret eam, n. 16. *Abulens.* Queretur, an peccaverit Achab

Bec 3 in mor:

3064

3 Reg.
21. n. 4

3065

3 Reg.
21. n. 1
4.

3066

3 Reg.
21. n. 16

in morte Naboth? Respondendum quod peccavit, quia licet ipse directè non iusserit occidi Naboth: tamē placuit ei, & consensit in occisione eius. Nam quando iacebat in lecto Achab, dixit ei Iezabel: Surge, & comede, ego dabo tibi vineā Naboth, & sic tunc debuit Achab intelligere quod Iezabel volebat aliquid malū agere contra Naboth, ideo debuerat eam prohibere, cum posset, & non prohibuit, ideo peccavit q. 9.

Et infra. Item patet, quia Iezabel accepit annulum regis, & signavit litteras ex nomine illius continētes mortem Naboth. In hoc autem vel rex fuit sciens, dando ei annulū ad faciendum hoc, vel saltē fuit negligens valde, permittēdo, quod aliquis acciperet annulum eius, quia poterāt inde mala sequi. Magis autē videtur, quod ipse fuerit conscius, quia cum sciret factum esse, approbavit descendendo ad possidendum vineam Naboth, & tamen si nō fuisset conscius huius, vel fuisset cōtra intentionem suam, doluisset de tanto malo. q. 9.

Et postea sic loquitur Abul. Apparet, quod fuerit conscius Achab, quia si ipse nescivisset, & fuisset cōtra voluntatem eius, quando audiret mortuum Naboth, doleret nimis, & tamen non doluit, sed ilico gaudens descendit ad possidendum vineam eius: ergo conscius erat huius mali. q. 9. Surrexit n. 16. Quasi in lectulo suo non solum tanquam agrotus, sed velut mortuus præ tristitia, eò quod sibi aliquid contra suam voluntatem, & voluptatem negaretur, iaceret, & audita morte subditi denegantis surrexerit, essetque invidio regi mors, subditi vita, morsque subditi regi invidio vita foret.

3 Reg. 21. Et ait Achab ad Eliam, Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit, Inveni, eò quod vendundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini. n. 20. Abul. Id est, Ego sum inimicus tuus, nō quasi

desiderē tibi inimicari, sed quia tu meus es, adversor tibi tanqua hosti. Et hoc notat cum dixit, eò quod vendundatus sis, ut faceres malum, id est nō solum facis malum, sed etiā officium tuum est facere malum, sicut qui venditur, vel locatur ad aliquod agendum, agere illud est opus suum, ita Achab tot mala faciebat, quod officium suum videbatur esse facere malum, & quod ad hoc erat venditus. n. 10. Nullum pretium, quo Achab vendundatus fuisset, ut faceret malum, explicavit Elias, quia cum adeo vilem reputabat, ut etiam pro nihilo ipsū vendundatum esse existimaret.

3 Reg. 21. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: si autē mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. n. 24. Abul. Quomodo cōplenda erat hæc prophetia in Achab? Si non egisset pœnitentiam Achab, Deus suscitasset Iehu in regem vivente Achab, & ipse occidisset Achab, & omnes de progenie sua: & tunc si occideretur Achab in urbe, non sepeliretur, & canes comederent carnes eius: si autem occideretur in agro, volucres comederent illas. Hoc autem esset quia Iehu non permittere ei ipsum sepelire. Nunc autem est sic, quia Achab doluit de peccato suo. q. 13. Locum, in quo mors Achab futura esset, certum Deus noluit designare, ut Achab omnibus in locis mortem sibi accidere posse cogitaret, & si non Dei amore, saltem mortis à Domino inferende timore omnibus in locis se à peccatis omnibus cohiberet.

3 Reg. 21. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbitem dicēs, Nōne vidisti humiliatum Achab corā me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. n. 28. Abul. Fortē Deus prænunciavit hoc Eliæ, ut denuntiaret ipsi Achab, quod Deus aversus fuerat à favore suo, eò quod ipse pœnituerat, & iam non erat inferēda pœna diebus eius, & sic per hoc Achab

Achab gratias ageret Deo, quod acceptasset penitentiam suam, & converteretur ab antiquis malis, videns tantam erga se Dei clementiam. *q. 15. Mei causa, n. 28. Ac si diceret non ex amore sui, seu concupiscentie, ut seipsum à pœna liberaret: sed ex amore mei, seu benevolentia, ut offensam in me commissam compensaret.*

*3 Reg. 21. Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius. nu. 28. Abul. Quæretur quomodo est uerū, quod Deus non intulit malum tempore Achab, sed filiorum eius, cum fecerit, quod occideretur Achab in bello? Respondendum quod Deus disposuerat, si maneret Achab in peccato suo, delere totam progeniem eius & quod occideretur ipse, & laceraretur à bestis, & volucris, & istud malum venturum erat in diebus Achab, scilicet, quod ad hoc quod ipse magis puniretur, prius erant occidendi omnes filij sui, & vxor sua Iezabel ab illo, quem Deus sibi acciperet in regem, & novissime occideretur Achab, & sic videret omnes calamitates domus suæ, in quo valde affligeretur. *q. 16.**

*3073 Et infra, Aliter posset dici, quod Deus abstulit pœnas Achab personales per hoc, quod doluit de peccato, licet non abstulerit pœnas posteritatis eius, abstulit tamen quantum ad hoc, quod decretavit, ne infligeretur vivente Achab. Cum autem dicitur, quod Achab occisus est in bello, dici potest, quod hoc non fuit propter peccata priora, sed post hoc peccavit redeundo ad idololatriam, & habendo secū prophetas Baal, & effugando à se prophetas Domini, ut colligitur ex sequenti c. & in hoc meruit mori in bello, si autem hæc non egisset post penitentiam, mortuus fuisset in pace. *quæst. 16.**

Non inducam malum. *num. 28. Quod nam est hoc malum, quod Deus rea-*

gi penitenti promittit in diebus illius à se non inferendum? Ablationem credo regni, quod à domo regia Achab esset auferendū, & regi alteri, quem Deus eligeret, conferendum. Hoc enim malum absoluit malum nominatur, ac si comparatione illius occisio regis Achab non debuisset maius appellari.

*3 Reg. 21. Non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius. n. 28. Abul. Cum Achab penituerit, & Deus acceptaverit penitentiam eius, quare non remisit pœnā posteritati suæ? In titulo *q. 18. & sic respondet. Quia contritio Achab, licet acerba fuerit, non fuit tam excessiva, ut sufficeret ad tollendum magnitudinem pœnarum debitarum, & ideo mansit adhuc pœna progeniei suæ, licet fuerit remissa pœna debita ipsi Achab. q. 18. Hæc dixit Deus, ut regem penitentem ad maiorem contritionem excitaret, qua posset, non solum sibi dum viveret, regnum conservare, sed & illud filio suo obtinere, in quo ipse, vivens post mortem, posset imperare.**

*3 Reg. 22. Vidi cunctum Israël dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem: & ait Dominus, Non habent isti dominū: revertatur unusquisque in domum suam in pace. n. 17. Abul. Quæretur quomodo poterat esse quod non moreretur multi Israelitæ in bello, quia Deus dixerat supra cap. 20. Quia demisisti virū dignū morte, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius: ergo sicut occisus est Achab, ita populus eius occidendus erat? Respondet Rabbi Salo. quod populus Israel tradendus erat in bello pro peccato Achab, tamen sanguis Michææ, qui erat vir iustus, quando effusus est, satis fuit pro populo, ne teneretur in bello, sed non satisfecit pro Achab, eo quod erat vir iniustus. Istud fuit quando Michæas dixit cuidam viro, quod percuteret eum, & percussit atque fluxit sanguis supra cap. 20. *q. 11.**

Ecc 4

Non

3074

3 Reg.
21. nu.
28.

3075

3 Reg.
22. nu.
17.3 Reg.
20. nu.
37.

3076

Non placet hæc opinio Abul. Unde sic ait. Dicendū quod non stat, quia effusio sanguinis Michææ, vel alterius prophetæ, cuiuscunque fuerit, non sufficit ad satisfactionē pro peccato populi, quia ad hoc requirebatur meritū excessivum, quale non est in toleratione angustiarum vnius hominis, ideo licet per orationē vnius hominis puri Deus interdum cesset agere mala, quæ intendebat, tamen non meretur passio vnius hominis puri, vel labor remissionē pænæ pro toto populo. Christus autem quoniam fuit homo purus potuit mereri liberationē populi ab omnibus peccatis suis. *quest. 11.*

3077

Aliter etiam solvis questionē Abul. explicando illud. Populus tuus pro populo eius; & sic loquitur; Ellet populus Achab pro populo Benadad, id est traderetur pro illo ad aliquā pænam, & ista pæna erat, quod aliqui eorum perirent in bello, vel saltem quod vincerentur, & fugerent: nam Israelitæ si non peccassent ipsi, nec rex eorum, semper habuissent victoriam contra regē Syriæ, quia tamen peccaverunt, victi sunt, & hoc erat, quod traderetur populus Achab pro populo Benadad. *q. 11. In hac visione Michæas regem Achab primo nomine pastoris, secundo nomine domini designavit, debuerat enim rex tanquam pastor suorum sibi conciliare amorem, & tanquam dominus incurrere suis timorem.*

3078

3 Reg. 22. Egredessus est autē spiritus, & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam illum, cui locutus est Dominus, In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus, Decipias, & prævalabis: egredere, & fac ita. *n. 21. & 22. Abul.* Quæritur quis erat iste spiritus, de quo hic dicitur, quod egredessus est, & stetit coram Domino? Respondet Rab. Salo. Quod iste erat spiritus Naboth occisi, & vocatur hic spiritus, ipse spiritus Naboth nō

expresso nomine illius cuius est, *Ad. dit Abul.* Dicit hoc, quia putat quod spiritus Naboth ad vindictam mortis Naboth voluerit fallere prophetas Achab, ut mereretur Achab in bello. *q. 13.*

Displicet hoc Abul. Et sic ait. Sed dicendum quod ista positio non stat, quia Naboth erat vir iustus, & anima sua esset in limbo sanctorum: ideo non egrederetur inde, ut veniret ad fallendum prophetas Achab. Item animæ sive bonorum, sive malorum numquam veniunt ad fallendum alios homines, nec ad torquendum, cum istud sit officium dæmonum: ideo dato, quod anima Naboth esset damnata, non venisset ad fallendum prophetas Achab. Item patet, quia anima Naboth erat viri sancti, si tamen ipsa desideraret fallere, peccavit, anima tamen boni post mortem peccare non possit: ergo non desideraret fallere. Item quod moveretur ista anima ad desiderium vindictæ irrationabile est, quia desiderium vindictæ peccatum est, & non cōpetit animæ viri iusti. *q. 13.*

Et alibi exponens illud, Cui locutus est Dominus. In quo? *n. 21. sic ait Abul.* Deus dixit spiritui, In quo decipies? Quasi ad significandum quod Deus nesciret quid cogitaverat spiritus. *q. 14.* Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. *n. 22. Dixit in ore, ac si etiam ipse spiritus mendax, corda prophetarum Baal adeo abhorreret, ut in ore ipsorum possint ad corda noluerit penetrare.*

3 Reg. 22. Hæc dixit rex; Mittite virum istum in carcerem & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiae donec revertar in pace. *n. 27. Abul.* Quæretur ad quid iubeat Achab nunc poni Michæam in custodia? Dicendum quod Achab oderat valde Michæam, ut ipse supra dixit, & hoc quia prophetabat ei semper mala, & propter istud desiderabat semper occidere ipsum, volebat tamen

3079

3 Reg.
22. m
21. &
22.

3 Reg.
20. nu.
24.

3080

3 Reg.
22. na
21.

3081

3 Reg.
22. nu.
27.

tamen habere colorem: nunc autē iussit eum poni in carcere, ut quando rediret de bello, occideret eum, & hoc quia putabat ipsum mentitū, & iustum videbatur, quod propheta mendax occideretur, sic enim Deus iussit Deut. 13. q. 17. Virum istum. n. 27. *Michaam proprio vocabulo non appellabat, ostendens se Michae contemptorem, & osorem, quem pra contemptu, & odio nolebat proprio vocabulo nominare.*

3082

3 Reg. 22. Ascendit itaq; rex Israel, & Iosaphat rex Iudā in Ramoth Galaad. n. 29. *Abul. Queretur quomodo rex Achab voluit ire ad bellū, cūm prænunciasset ei Michæas propheta Domini quodd moriturus esset in bello? Respondendum, quod Achab credidit mentitum fuisse Michæam, & quod prosperē ei veniret: ideo non obstante dicto eius ivit in bellum. q. 18.*

3 Reg.
22. nu.
29.

3083

Deinde aliqua motiva apponit, propter quæ Achab non credidit Michææ, & sic ait. Primū erat quia omnes prophetæ Baal vno ore prænunciabant bona ipsi Achab, solus autē Michæas prænunciabat malum, ideo quia non constabat quis illorum verum diceret, rationabilius erat credi multitudini, quousque Michæas probaret illos mentitos, & hoc potissimē, quia prophetæ Baal multoties revelantibus dæmonibus vera prænunciabant, ideo putabat Achab, quodd etiam nunc vera prænunciaret. q. 18.

3 Reg.
22. nu.
29.

3084

Secundum motivum erat, quia Deus excæcabat ipsum Achab, ut caderet in bello, ut colligitur ex dictis Michææ: ideo dato quodd dictū Michææ esset valde rationabile, & dicta aliorum prophetarum essent nō habentia colorem, assentiret potius Achab dictis illorum, quā dicto Michææ. q. 18.

3 Reg.
22. nu.
29.

3085

Tertium motivū erat, quia ista conditio erat naturæ humanæ; scilicet quodd homines facilius inclinētur ad credendum vera esse illa, quæ pertinent ad eorum favorem, quan-

3 Reg.
22. nu.
29.

quam rationabiliora sint ea, quæ contra ipsos sunt: Achab autem desiderabat ire in Ramoth Galaad, ideo facilius crederet illis, qui dicerent ei properum esse iter, difficiliter autem contra asserentibus. q. 18.

3086

Quartū motivum erat, quia Michæas percussus fuit in maxilla à Sedecia, quando prophetavit, & tamē nulla pæna inflicta est Sedecia, credebatur autem Achab, quodd si Michæas esset propheta Domini, & nunc à Deo missus fuisset, quodd non māsisset impunitus Sedecias. Sic patet in Ieroboam, qui extendit manum contra prophetam Domini, & ilico aruit suprà 13. Et tamen hic, quamquam magis nocuisset Sedecias Michææ, nihil mali passus est. q. 18.

3 Reg.
22. nu.
29.

3 Reg.
13.

3087

Quintum motivum fuit, quia videbatur Michæas repugnare verbis Eliæ: nam Elias dixerat, quodd moreretur Achab, & canes lingerent sanguinem eius, vbi lincerant sanguinem Naboth, istud autē fuit in Iezrahel, sed Ramoth Galaad distabat à Iezrahel, ideo Elias, & Michæas videbantur sibi repugnare, & sic non erat standum dicto Michææ, quia Elias erat propheta dignior, cui potius credendum erat. q. 18. Ascendit &c. n. 29. *Rex Iosaphat, qui prophetam Domini vocare fecerat, ut per eum, quid agendum foret, rex Achab à Domino rogaret; modo contra responsionem prophetæ Domini cum rege Achab in Ramoth ascendit, Amico enim suadenti ascensum, potius quā prophetæ Domini credendū rex aliqui pius indicavit.*

3 Reg.
22. nu.
29.

3088

3 Reg. 22. Dixit itaq; rex Israel ad Iosaphat, sume arma & ingredere prælium, & induere vestibus tuis, porro rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum. n. 30. *Abul. Queretur quare Achab mutavit habitum regale, & voluit quodd Iosaphat retinere sibi insignia regalia? Aliqui dicunt, quodd hoc fecit Achab ad honorandū Iosaphat, quia veniebat in auxilium eius, ideo voluit,*

3 Reg.
22. nu.
30.

luit, quod ille potius apparet honoratus, quam imple. q. 19.

3089

3 Reg.

22. nu.

30.

Deinde sic pergit Abul. Aliter potest dici, & forte melius, quod Achab non crediderat aliquod malum venturum sibi in bello, sicut dixerat Michas, voluit tamen cautè se habere mutando habitum, & sic non cognosceretur quod erat rex, & minus pugnaretur contra ipsum, & sic facilius evaderet. q. 19.

3090

3 Reg.

22. nu.

30.

Adhuc progreditur, Tertiò dici potest, quod Achab ibat in bello cum Iosaphat, & erant duo reges, noluit autem Achab, quod Syri putarent duos reges pugnare contra Syriam, sed unicum, ideo oportebat, quod ipse deponeret insignia, vel Iosaphat. Voluit autem potius ipse deponere quam Iosaphat, ut honoraret eum, quia gratis venerat ad adiuvandum ipsum. *quest.* 19.

3091

3 Reg.

22. nu.

30.

Tandem sic loquitur. Quartò dici potest, quod Achab fortè cognoscebat modum regis Syriæ in bello, scilicet quod volebat pugnare contra solum regem Israel, & non contra aliquem de suis: sic enim præceperat hic omnibus servis suis, ut patet in litera, ideo, ut non cognosceretur, ne valde persequerentur eum mutavit habitum. q. 19. *Armis munitus, sed & vestibus regalibus indutus bellum ingredi voluit Iosaphat: non enim plaris vitans armis tuendam, quam honorem indumentis purpureis ostendendum faciebat.*

3092

3 Reg.

22. nu.

34.

3 Reg. 22. At ille dixit aurigæ sub, Verre manum tuam & eijce me de exercitu quia graviter vulneratus sum. n. 34. Abul. Quanquam esset percussus noluit omnino exire de bello, ne alij scandalizarentur, & fugerent, sed solum subtraxit se de loco illo, in quærat gravis pugna, & steterit in parte exteriori agiei, & ibi mansit quousque mortuus est. Et dicitur, Stabat in corru, scilicet iam non discurrebat hinc, & inde ad pugnandum, sicut prius, sed stabat, idest manebat. q. 20.

Erravit certè Achab, dum à loco pugnae se eijce imperavit: si enim in oculis suorum plagatus decertaret, exercitum suum vehemèter ad pugnam excitaret; vellet enim militum quisque amore regis, qui amore suorum plagatus videbatur, acius contra inimicos eius dimicare, nam ut regis sui sanguinem vindicaret, suum effundere sanguinem minimè formidaret.

3093

Ex D. Dionysio Carthus.

Tertio Reg. 16. Et addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel super omnes reges, qui fuerunt ante eum. nu. 33. Carthus. Deus tamen multa beneficia, ac triumphos ei impendit, per miracula quoque præclara, & per sanctissimum prophetam Eliam ipsum admonuit, nec tamen se emendavit. art. 24. In opere suo. n. 33. Opus suum crimino sum quodlibet opus merito appellavit sacer scriptor, ut iniquam regem criminum opificem, cuius opera crimina essent, indicaret.

3094

3 Reg.

16. nu.

33.

3 Reg. 17. Et dixit Elias Thebites de habitatoribus Galaad ad Achab, Vivit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros, & pluvia, nisi iuxta oris mei verba. n. 1. Carthus. Mirabilia quædam Dei in Elia, & per Eliam perçcta consequenter narrantur, ex quibus impietas Achab, ac filij eius, & subditorum clariùs innotescit. n. 25.

3095

3 Reg.

17. n. 1.

Et ad illud. De habitatoribus Galaad, sic ait Carthus. Hoc est terræ sic dictæ ultra Iordanem, in qua Elias forsitan maluit commorari, ut ab idololatriæ rege, ac populo se quantum congruè poterat elongaret. art. 25. Et tandem ad illud, Ad Achab, Vivit Dominus, n. 1. Sic concludit idem Carthus. Idest sum & viro, atque per gratiam sum erectus, & in virtutum semitis ambulo. art. 25. In cuius conspectu sto. n. 1. Dum Elias se in oculis Domini stantem dicebat, Achab in oculis Domini iacentem demonstrabat: illum namque

3096

3 Reg.

17. n. 1.

que divina gratia erigebat, hunc verò iniquitas propria solo aequabat.

3097

3 Reg.
19. n. 1

3 Reg. 19. Nuntiavit autem Achab Iezabel, omnia quae fecerat Baalias, & quomodo occidisset universos prophetas Baal gladio. n. 1. Carhus. Adhuc enim permansit in sua idololatria, atque malitia, visis tot signis, ac pluvia descendente, quo patent obstinatio, & ingratitudo ipsius. art.

28. Omnia quae fecerat Elias, uxoris vir narravit uxori: non ut illam à cultu falsi numinis retraheret, sed ut eam contra prophetam Domini Eliam, quæ falsi numinis Baal prophetas occiderat, ad iracundiam, quæ prophetam Domini in vindictam occidere vellet, provocaret.

3098

3 Reg.
20. nn.
11.

3 Reg. 20. Et respondens rex Israel, ait, dicite ei, Ne gloriatur accinctus aequè ut discinctus. n. 11. Carhus. Hoc est, ipse Benadad adhuc armis accinctus, & pugnaturus non sit ita securus, & de futuro triumpho exultans, ut is, qui iam victoriam habuit, & exiit armis; quoniam eventus belli incertus est, atque in pendulo positus, & pauci quandoque prævalent multis, idcirco non debet congresurus adversarium suum parvi pendere nimis: nimia quoque securitas, & incautela multos decepit. Art. 30. Neque enim ante pugnam de victoria obtinenda, nec post pugnam de victoria obtenta rex debet gloriari; qui enim ante victoriam gloriatur prodit ignorantiam, qui post victoriam, ostendit instantiam.

3099

3 Reg.
20. nn.
32. &
33.

3 Reg. 20. Servus tuus Benadad dicit, Vivat, oro te, anima mea, & ille ait, si adhuc vivit, frater meus est. Quod acceperunt viri pro omne, & festinantes rapuerunt verbū de ore eius, atque dixerunt, frater tuus Benadad vivit. n. 32. & 33. Carhus. Ad illud, Festinantes &c. sic ait. festinantes rapuerunt verbū ex ore eius repetendo illud, ut tanquam à rege prolatum inviolabiliter servaretur, timebant namque ne Achab retractaret illud tanquam sine deliberatione prolatum atque dixerūt:

Frater tuus Benadad vivit. art. 30. Oportuit ludibrium, regem suum Benadad qui rex regum dici poterat, cū in suo exercitū triginta duos reges sibi obtemperantes adduceret, servum illius, qui eadem die ipsum Benadad dominum suum nuncupaverat, fatebantur. Fortuna namque, quæ regi Benadad manebat, quasi regi regum ardebat; vespere eundem regem factum servum adversarij sui, quem servum reputabat, irridebat.

3 Reg. 21. Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam. Et loqueris ad eū dicens, Hæc dicit Dominus Deus, Occidisti, insuper & possedisti. n. 18. & 19. Carhus. Id est possidere iam vis vineam Naboth, sicque de scelere tuo reportare vis commodum, & pro illata tam enormi iniuria, non solum non satisfacis, sed & lucrum conseris, & augeas offensam, cū tamen nulli debeat sua iniquitas suffragari. ar. 31.

Ecce ad vineam &c. n. 18. si Achab in Samaria à Deo esse dicitur, Qui est in Samaria? n. 18. Quomodo iam in via ab ipso Deo demonstratur? Ecce ad vineam Naboth descendit. Celeritas in crimine denotatur, quasi verò in illa brevi temporis morula, in qua Deus dixit Elia regem Achab esse in Samaria, ille de Samaria fuerit egressus, & iam per viam descenderet, ut alienam vineam, priusquam aliquis defuncti heres possessionem sibi debita sumeret, iniustus invasor possideret.

3 Reg. 21. Itaque cū audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnē suam, ieiunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite. n. 27. Carhus. Non ex furore, secundum quod in fine præcedentis capituli legitur venisse in Samariam furibundus, sed ex timore, atque in signum humiliationis ac penitentiæ, quamvis humiliatio, & penitentiā illa credatur venisse ex timore servili, non ex fide formata charitate, & zelo

3100

3 Reg.
21. nu.
18. &
19.

3101

3 Reg.
21. nu.
18. 1

3102

3 Reg.
21. nu.
27.

Zelo iustitiæ. Aliqui tamen dicunt quod ad tempus verè pœnituit, sed paulò post recedivavit. *art. 31. Regalia vestimenta deposuit, ut nuda terga moftraret, quibus exciperet divina flagella, si in panem criminum suorum Deus ipsum voluisset verberare.*

3103

3 Reg. 22. In anno autem tertio descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israel. *n. 2. Caribuf.* Ad regē Israel visitandum. Nōm filia Achab, & Iezabel, nomine Athalia fuit vxor Ioram filij Iosaphat regis, sicque ad invicem amicitiam contraxerunt. *art. 32. Et infra.* Ideo Iosaphat vir pacificus fecit filium suum cum filia Achab contrahere, ut inter regnum suum, & regnum Israel esset pax. *art. 32. Filia namque Achab regis Israel socrum suum Iosaphat regem Iudæ, sciens patrem suum ad bellum contra regem Syria potentissimum se parare, rogavit, ut ad patrem suum descenderet invisendum, ut data ea occasione pater eius socrum ipsius, ut in bellum secum ire invitaret, & eius auxilio, victoriam reportaret: victorem namque patrem videre filia cupiebat, & favore soceri victorem futurum sperabat.*

3104

3 Reg. 22. *nn.* Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat, sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis, porro rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum. *n. 30. Caribuf.* Id est regalem induere apparatus atque vestitum, regalia assumēdo insignia, quæ ferre consuevisti ad bella, & communem vestē nunc deponendo. Hoc Achab locutus est, vel ut Iosaphat regi tanquam maiori deferret, vel ne ipse Achab, cognosceretur à Syris, sicque minùs impugnaretur ab illis, vel ut pondus belli super Iosaphat immineret. *art. 32. Deposuit purpuram rex Achab, & sagum sibi induit militare, non quidem suorum militum amore, quasi vellet illorum cuilibet similis apparere, sed hostium suorum timore, studens eos, ne ab illis desideratibus eum perimere, occideretur, latere.*

3105

3 Reg. 22. At ille dixit aurigæ

3 Reg. 22. *nn.* suo, Verte manum tuam, & eijce me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. *n. 34. Caribuf.* Iussit se de prima acie reduci ad posteriorē in curru, in qua minùs impugnaretur, suamque læsionē amplius occultaret, stetit autem in curru suo, ne exercitus suus cognita vulneratione sua territus fugeret. *art. 32. Auriga suo Achab vulneratum se esse declaravit, ne si ei praceret, ut educeret eum è loco, in quo periculum maius belli erat, quin vulnus manifestaret, auriga cum periculi timore velle, inde recedere cogitari vellet, inoppositis timiditatis suspitionē, quam mortis periculum declinare. Ergo vulneratum se esse dixit, quia vulnus in bello amore suorum susceptum, regiebat honoris: timor verò regi foret rubori.*

Ex Caietano Cardinali.

3106
Tertio Reg. 16. Nec suffecit ei, ut
ambulare in peccatis Ieroboam: insuper duxit vxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum: & abijt, & servivit Baal, & adoravit eū. *3 Reg. 16. *nn.**
n. 31. Caiet. Iuxta Hebræum habetur, Et fuit leve ambulare eius in peccatis Ieroboam. Vide augmētū criminis: pro levi duxit Achab idolatriam Ieroboam in vitulis aureis, & deos accumulavit. *Ibi.* Et abijt. *n. 31. Scilicet à Deo vero ad idolum: vel à se homine in brutum transmigravit, dum statuum regis Sidoniorum, qui pater vxoris eius fuerat, quasi numinis effigiem adoravit.*

3107
3 Reg. 16. Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria, & plantavit lucum. *nn. 32. 3 Reg. 16. *nn.**
Caiet. Vide quanta commoditate colendi Baal traxit populum ad cultū eius ædificando illius templum, & aram in civitate Samaria. *Ibi.* Vir nimis vxorius Achab, cū ipsam impīssimā vxorem, quasi deam coleret, voluit etiam patrem illius tanquam deum venerari, templum in honore illius erigens in Samaria,

ria, ut non solum ipse, sed & tota regni nobilitas exemplo illius excitata, cum in regia adoraret.

3108

3 Reg.
16. m.
33.

3 Reg. 16. Et super omnes reges Israel. n. 33. Caiet. Gravius peccatū Achab, quā Ieroboam dicitur, eo quod Ieroboam reguandi gratia idolatriā induxit: Achab verō non regnandi gratia cultum Baal intulit, & hoc in civitate regia. Ibi. In opere suo. n. 33. Templi adificatio in honorē idoli opus regis Achab, Dei veri dicitur irritatio, dum enim Achab falso numini, quod colebat, templum dedicabat, verum numen, quod contemnebat, irritabat.

3109

3 Reg.
18. m.
1.

3 Reg. 18. Vade & ostende te Achab &c. n. 1. Caiet. Prædicat Deus Eliæ, quod cum se manifestaverit regi, dabit pluviam: ut intrepidus accedat propter beneficium pluviae affuturum, ob cuius defectum rex persequebatur ipsum. Ibi. Volebat enim Deus pluviam dare, sed hoc beneficium regi noluit nisi mediatore Eliā exhibere, ut sic Eliās beneficio illo quasi quodam amoris vinculo iratum adversum se regem alligaret, ne Eliam amplius persequeretur existimans eū regi perturbatōrē, sed prope queretur agnoscens eum regi benefactorē.

3110

3 Reg.
20. m.
6.

3 Reg. 20. Cras igitur &c. n. 6. Caiet. Nova itaque petitio consistit in direptione totius civitatis, quantum ad ea, quæ sunt desiderabiles: hoc est quod ad pretiosa quæque; nam ubi legitur, & omne quod eis placuerit; hebraicè habetur, Et erit omne desiderabile oculorum tuorū ponent in manibus suis, & tollent. Pulchra ergo, & pretiosa quæque mobilia petit. Ibi. Stultus certè depra-dator, qui qua hora venturus esset, illis, & quibus preciosa quæque depra-dari volebat, enuntiabat, ac si in illa hora nec rex, nec aliquis servus regis auderet, ut bona sua defenderet, vigilare, nec ante horam illā pretiosa domus suæ præ timore hostium au-deret oculare.

3111

3 Reg.
20. n. 7

3 Reg. 20. Vocavit &c. m. 7. Caiet. Proponit rex senioribus terræ quod rex Syriæ non quaerit malum

ipsius regis Israel solius, sed malum totius civitatis, & ad exaggerandū petitionē manifestat sanibus, quod primæ petitioni, quæ ipsum regem solum tangebat non negavit assensum, sed habito illo assensu novam hanc petitionem adversus totam civitatem rex Syriæ addidit. Ibi. Allu-dit ad dicta in n. 6. in quo agitur de ex-spoliatione totius civitatis, & omnium sub-ditorum eius.

Prudens in hoc fuit Achab, bona domus regie, in d. & uxores & filios suos, quin ad consilium seniores regni vocaret, se datum promissis tyranno. quādo vero auferenda declaravit, seniores regni in cō-silium venire iussit, ut sic illis ostenderet a se rege non tam bona sua, quā bona suorum estimari: ac proinde non pro bonis suis, sed pro bonis servorum descendendis velle se belli periculo exponere, & cum ty-ranno potentissimo decertare; quod in res-pensione expresse demonstravit dicens, Di-cite domino meo regi &c. n. 9.

3 Reg. 20. Ne gloriatur accin-ctus æquē, ut discinctus. n. 11. Caiet. Hebraicè habetur, sicut solutor, sed sensus in idemredit: proverbium ab-ijcit rex Israel. Sonat autem prover-biū, Ne gloriatur accinctus ad præ-lium, seu victoriam, sicut gloriatur solvens, seu aperiens: hoc est qui iā vicit, & aperit thesauros, solvit quæ sacculos eorū, qui victi sunt. Multa enim intercedere possunt inter os, & offam. Et hoc directè adversus instantiam regis Syriæ fuit: propter quod excitatus magis rex Syriæ mā-davit oppugnari civitatem. Ibi. Rex, Achab merito in hoc loco nominatur, in quo iam contemnebat tyrannum, nec domi-num suum, nec regem cum appellavit, qui enim amore suorum cum potentissimo ty-ranno volebat dimicare, regio merebatur vocabulo nominari.

3 Reg. 20. Ecce ego tradam eū in manū tuā hodie. n. 13. Caiet. Penlandā multitudinē magnā hostiū propo-nit, ut magnitudo beneficij libretur.

Eff

Ibi.

3112

3 Reg.
20. m.
7.

3113

3 Reg.
20. m.
11.

3114

3 Reg.
20. m.
13.

Ibi. Tyrannus Samariae totius pulverē pugillis suorum militū non sufficere minabatur dicens. Hæc faciāt mihi dii, & hæc ad dant si suffecerit pulvis Samariae pugillis omnis populi, qui sequitur me. n. 10. Ego verò tibi totā multitudinem exercitus eius in manū tuā tradā in pulverē redigendā. Hoc unū pro tanto tibi à me beneficio cōferendo à te posco, scilicet, ut agnoscas me dominatōrē, ut ex hac cognitione, quando non me diligis, meū saltem possis elicere timorem.

3115

3 Reg.
20. nu.
14.

3 Reg. 20. Quis incipiet praeliari? Et ille dixit, Tu. n. 14. *Caies.* Perpende quod nō quæsiuit Achab, quis inter nos Israelitas incipiet praeliū, sed quis incipiet, an rex Syriæ, an ego. Quæsiuit enim an expectādū esset, quod hostes inciperēt praeliari, an ipsi Israelitæ deberēt aggredi hostes? Et propterea propheta respōdit, Tu inchoabis praeliū: hoc est tu cū gēte tua, pueris provinciarū præcedētibz aggredieris hostes. Ibi. *Primus enim, qui arma movet ostendit se animosiorē, & hostes reddis timidos, suisque angit fortitudinē, aspiciētibz ipsū quasi iam victorem.*

3116

3 Reg.
20. nu.
20.

3 Reg. 20. Et percussit unusquisque virum &c. n. 20. *Caies.* Ecce victoria, & evasit Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus suis. Hebraicē habetur, Et equites; Vt intelligamus pedites percussos fuisse, & versos in fugā: & ideo equites fugisse. Ibi. *Nō Benadad rex primus fugit, sed postquā nō solum pedites, sed etiā equites exercitus sui in fugā versos vidit, se cum equitibus ad eius custodiā deputatis in equo suo fuga dedit; ne si primus ipse fugā faceret, omnes alios exemplo sui regis fugā inisso aliquis existimaret, & sic totū totius claudis infortuniū regi tribueret. Ultimus ergo rex fugere voluit: Ultimus, ut vel sic suo cōsuleres honori. Fugere, ut sic suo suis faceret timori.*

3117

3 Reg.
20. nu.
33.

3 Reg. 20. Et levavit eū in currū suū. n. 33. *Caies.* Nō habetur in Hebræo suum: quāvis verisimile sit quod honoraverit eum tāquā fratrem in proprio currū. Et elevavit. n. 33. *Adhuc Achab rex erat in currū, in quo pugnaverat. Cur*

rus enim qui ei in pralio fuerat militaris, post praliū currus erat eidē triumphalis, in quē iam, dum regem à se captivum in bello elevabat, non solum potentiam, sed & clementiam demonstrabat.

3 Reg. 20. Quia dimisisti virū dignū morte &c. n. 42. *Caies.* Hebraicē habetur, Destructū meū (sive virum retis mei) de manu. Si prima lectio placet, rex Syriæ appellatur à Deo destruxit meus, quia verē ipse se destruxerat illius exercitū. Si verò secūda amplectitur lectio, verē quoque rex Syriæ vir retis divini dicitur, quia tanquā cōprehēsus intra rete fuit ab ipso Deo. Ibi. *Indignē nāq; Dominus ferebat quod Achab erga eū, quē Deus ei occidendū in manus dederat, se misericordē vellet ostentare, quasi verò ipsum Deū in cōmiseratione posset superare, parcendo ei, quē Deus indignum venia indicaverat.*

3118

3 Reg.
20. nu.
42.

3 Reg. 21. Surge, & descēde in occursum Achab &c. n. 17. *Caies.* Occurrit quæstio quomodo verificatur hæc, videlicet quod rex esset in Samaria, & esset in vinea Naboth: cū vinea esset non in Samaria, sed in Iezrael, ut in principio huius capituli dictū esset? Significatur celeritas executionis cum aggravatione. Est enim sensus, Vade in occursum Achab regis Israel, qui residens in Samaria, audita morte Naboth, ecce sine mora est in vinea ad quam descēdit. Ibi. *Survexit, & descendit Achab ad culpā cōmittendā: surgere, & descendere iubetur Elias ad panā ei enunciandā: neminūs diligens ostendatur Dei minister ad supplicium peccatori inferendū, quā ipse peccator ad flagitium contra Deum perpetrandum.*

3119

3 Reg.
21. nu.
18.

3 Reg. 21. Venūdatus est ut faceret malū. n. 25. *Caies.* Legēdū est, qui se vēdidit ad faciendū malū in oculis Domini: quia incitavit eū Iezabel vxor eius. Hoc est ad instar vendentis se ipsum, addixit se servituti ad faciendum malum, ut servitus hæc nō coacta, sed voluntaria intelligatur: & occasio reiicitur in vxorem. Ibi. *Nō alicui venditus fuisse dicitur Achab, sed solum*

3120

3 Reg.
21. nu.
25.

salum ad quid venundatus fuerit explicatur, scilicet ad faciendū malū, ut quisquis malū aliquod facere intenteret, ipsum adiret, qui quasi sibi iā venditus esset, ad quodcumq; malū vellet faciendū, cito ageret.

3 Reg. 21. Nō ne vidisti humiliatū Achab corā me? Quia igitur humilitus est mei causa, nō inducā malū in diebus eius, sed in diebus filij sui inforā malū domui eius. n. 28. Caiet. Hebraicē habetur ē facie mea. Hoc est ā timore meo. Et hinc in iudicatur quod nō usq; ad amorē Dei pervenit hęc humiliatio, sed in timoris terminis stetit. Ibi.

Et infrā ad illud, Nō inducā malū in diebus eius. n. 28. sic ait Caiet. Videri Dei bonitatē, nō absq; præmiō relinquere humiliatū Achab quāvis ex timore. Sed ipsum præmiū tēporale attestatur quod diximus: videlicet stitisse humilitatē eius intrā terminos timoris. Ibi. Corā me. n. 28. Nō enim iā Dominus regē Achab post terga deridebat, sed in oculis, nēpe ut iā conversum eum Dominus habebat. Quemadmodum enim Deus post terga reijcit delinquentē, sic in oculis habet penitentem.

3 Reg. 22. Egressus est autē spiritus & stetit corā Domino, & ait, Ego decipiā illū. Cui locutus est Dominus. In quo? n. 21. Caiet. Ex cætu stantiū ā sinistris egressus narratur iste spiritus: & prodijt in mediū ante faciē sedentis Dei in solio, & obtulit se ad decipiendū. nominatur ille ab officio, quia spiritus officiū exercendo deceptorus erat. Egressus autē eius significat affectū eius ex intimis prodeuntem ad huiusmodi deceptionis modum subiunctum. Ibi.

Deinde sic progreditur idē Caiet. Stare autē eius in medio, offerendū se propōtissimum, desideriū mali spiritus ad huiusmodi deceptionē simul cū impotētia hoc faciēdi sine permissionē Divina, ac affectu ut permittat Deus, significat. Instruimur enim hinc quod dæmones quāvis valde cupiāt decipere nos, non nisi permissi speci-

aliter possūt facere quod cupiūt. Ibi. Si iā egressus dicitur hic spiritus, quomodo ipse statim dicit, Et egrediar? Duplex igitur illius egressus indicatur. Vnus, quo ā se ipso egressus, maluit, ut invidus, ex Angelo in dæmonē cōmigrare, quē hominē in Deum assumptione humanitatis convertit super Angelos elevatū intueri. Alter, quo ā Deo egressus fuit, dū illū diligere noluit per benevolentia, in se ipsum egressus per concupiscentiam.

3 Reg. 22. Et ait ego decipiā illum, cui locutus est Dominus, in quo? n. 21. Caiet. Introducitur Deus inquirēs modū decipiēdi, nō quia nesciret. Iud ut instrueretur, & alienas esse ā Divinis machinationes diaboli, & subij eas in specie sigillatim providentiæ divini. Ibi. In quo decipies rogat spiritū se offerentē ad decipiendū Dominus. Maluit enim se ignorantē simulare, quā machinatoricū malū adversus hominē divinam sapientiam esse demonstrare.

3 Reg. 22. Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus mē lax in ore omniū prophetarū eius. Et dixit Dominus, decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita. n. 22. Caiet. Verē dicit, Egrediar, quoniā extra rectitudinē operatio eius futura erat. Ibi. Et ad illud, Et dixit Dominus, Decipies & c. sic ait Caiet. Manifestat Deus efficaciam huiusmodi. Vbi adverte officiū esse diaboli decipere, & prævalescere: & hoc officiū diaboli vtiq; adeo versari in curijs, ut Diogenes definitierit, curiā esse locū ad decipiendū & prævaledū. Ibi. In ore omnium. n. 22. Vt dū omnes idē predicent, cōcordia predicationū, cruderentur veritatem regi prævinci, licet propheta Dei oppositum venturū regi prædicaret.

3 Reg. 22. Dixit itaq; rex Israel ad Iosaphat, Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis, porro rex Israel mutavit habitū suū, & ingressus est bellū. n. 30. Caiet. Nam causa honorandi Iosaphat simulavit rex Israel se nob cum apparatu regio ingressurū prælīū, ut totū honor

3125

3126

3 Reg. 22. nu. 21.

3127

3 Reg. 22. nu. 22.

3128

3 Reg. 22. nu. 30.

exhiberetur Iolaphat. Secundū tamen rei veritatem mutavit se timore Syrorum, vel sciēs mandatū regis Syriæ adversus regē Israel in specie quod in litera subiungitur, vel sollicitatus exaudita prophetia per os Michææ de ipsius regis occubitu in illo prælio. Cogitavit enim sibi minus imminere periculū, si non agnitus protegeretur vehiculo currus. *Ibi. O fallacia simulacrum! sub amicitia pallio, dū te cōmuni indumento, regē verō tui auxiliatorem regali habitu indutū ingredi prælium affectabas, inimicitia mōstru contegebas. Non enim regē tui sociū appetebas videre purpuratum, sed cruentatum, vel, si eum purpuratum intueri cupiebas, eum sic sperabas videre, nō persui vestimentis colorē, sed per corporis sui crurē*

3 Reg. 22. At ille dixit aurigæ suæ, Verte manum tuā, & eijce me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. n. 34. *Caiet.* Iuxta Hebræū habetur, quia ægrotavi, Noluit indicare quod vulneratus esset, sed simulavit ægritudinem sibi supervenisse, ne exterreretur exercitus audiens regē vulneratū. Et eō magis occultare suū vulnus sperabat, quō in curru erat ignoto: utpote sine apparatu regio. *Ibi. Non solum se vulneratum, sed & graviter vulneratum se esse asseveravit, ne aurigæ eum levi de causa velle se à belli periculo extrahi cogitaret, sed gravi motum causa, & sic libentius verberans equos, eos verteret, ut currum, maiori quā possent, celeritate ferrent, excitaret.*

3129

3 Reg.
22. no.
34.

SONVS XXIII.

Achan.

Ex D. Ambrosio.

3130

Iosue 7.
num. 7.
& 8.

Iosue 7. Et dixit Iosue, Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istū Iordanē fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? Utinā, ut cæpimus, mansissemus trans Iordanē. Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israelē hostibus suis terga vertentem? n. 7. & 8. *D. Ambrosii lib. 2. de offic.* Propter avaritiam præcipitatus Achan, in exitium deduxerat totā plebem parentū. Itaq; Iesus Nave, qui potuit solē sistere ne procederet avaritiam hominum non potuit sistere, ne cerperet: ad vocem eius sol stetit, avaritia nō stetit. Sole itaque stante confecit Iesus triumphū, avaritia autem procedente, penē amisit victoriam. *cap. 26.* Mi Domine Deus. n. 8. *Dum Dominum dicebat Deum suum, non universale dominum,*

secundum quod Deus totius creaturae Dominus est, Deo Domino denegabat: sed specialem Dei erga se ipsum ostendebat amorem, quo Dominus Deus ipsum ita diligebat, ac si solum eum ut suum aduaret.

Iosue 7. Dixitq; Dominus ad Iosue, Surge, cur iaces pronus in terra? Pecavit Israel, & prævaricatus est pactum meum: tulerūtq; de anathemate & furati sunt atque mentiri, & abconderunt inter vasa sua. n. 10. & 11. *D. Ambrosii.* Ita inebuerunt mores hominum ad admirationem divitiarum, ut nemo nisi dives honore dignus putetur. Neq; hic recens usus sed iā dudū, quod peius est inolevit hoc vitiū humanis mētibus. Siquidē cū Hierico magna civitas tubarū sacerdotalium sono corruisset, & Iesus Nave potiretur victoria, cognovit infirmatam esse virtutem populi per avaritiam, atq; auri cupiditatē. *lib. 2. off. cap. 26.* Et alio-

3131

Iosue 7.
num. 10.
& 11.

3132
Iosue 7.
nu. 11.
& 21.

Et alludens ad illud. Et abscondērunt inter valia sua. *n. 11. & ad illud.* Vidi inter valia pallium cocticeum valde bonum & ducentos ficos argēti, regulamq; aureā quinquaginta ficosum: & concupiscēs abstuli, & abscondi in terra cōtra mediū tabernaculi mei, argētumq; fossi humo operui. *n. 21. sic ait idē D. Ambr. lib. 2. offi.* Quid, ut alijs sic ille copiosior qui habet? Nūquid ideo honestior, quia habet quo honestas plerūq; amittitur, quia habet quod custodiat, magis quā quod possideat? Illud enim possidemus, quo vtimur: quod autē vltra vsum est, nō vtiq; habet possessionis fructum, sed custodiā periculum. *cap. 26. Dignus certē erat honore Achan ob suā nobilitatē, tū unus esset ex tribu regia Iuda, sed cum per divitias vellet maiore sibi honore cōparare, indignus honore factus est propter cupiditatem.*

3133
Iosue 7.
nu. 20.

Iosue 7. Respōditq; Achā Iosue & dixit ei, Verē ego peccavi Domīno Deo Israel, & sic, & sic feci. n. 20. D. Amb. lib. 2. de offi. Cū de spolijs vrbis incēnsa fustulisset Achan vestem purpurēā, & ducēta argēti dīrachmatā, & linguā aureā, oblatu Domini negare nō potuit, sed prodidit furtum. Vetus igitur, & antiqua avaritia est, quæ cum ipsis divinx legis caput oraculis, imō propter ipsam vltimēdā lex Dei data est *cap. 26. Domino Deo se peccasse fatetur Achan, in quo nempe & Domini sui vīdorem, & Dei sui amorem perdidisse testatur: si enim Dominum timeret, vel Deum amaret, legem Domini Dei sui de nō auferendo aliquid de vrbē Hierico minime violaret.*

Ex D. Hieronymo.

3134
Iosue 7.
nu. 26.

Iosue 7. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumq; est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie. *n. 26. D. Hieron.* Longum est, si velli de valle Achor dicere, id est tumultus, atq; turbatus, in qua furtum & avaritia cōdemnata est. *Epist. 27. Et ad illud Osee 2. Duce eam in solitudinē, & loquar ad cor eius. Et dabo*

eis vinitores eius ex eodē loco, & Vallē Achor ad apariendā spē, & canot ibi iuxta dies iuventutis suæ, & iuxta dies ascēnsionis suæ de terra Aegypti. *n. 14. & 15. Sic ait idem D. Hieron.* Loquetur ad cor eius, & ingētē cōsolabitur, & dabit ei possessionē inde: hoc est de penitētia, & merore, qui operatur salutem. Et humilitas cōturbati cordis eius (hoc enim interpretatur Vallis Achor) aperit intelligētiā, ne ignoret creatorē suū. *in commento Isaie ad cap. 63. in fine.*

Et ad illud Isaie 65. Vallis Achor in cubile amētorum populo mee, qui requisierunt me. n. 10. sic ait idem D. Hieron. Vallis Achor, de qua & in libro Iesu filij Nave legimus, quod ibi interfictus sit Achan, qui furatus est de anathemate, & despolijs Hieric. & cum omni domo sua interfictus atq; ex eo quod turbaverit populum locus ipse in quo hoc accidit Achor, id est turbationis, ac tumultus nō accipit. Vallis igitur Achor, in qua quodā maledictio fuit, atq; supplicium, erit in armentorum requiem. *in comment. Isaie ad cap. 65.*

Et infra sic pergit idem D. Hieron. De hac Valle & in Osee mysticē scriptū est: Loquar ad cor eius (hanc dubiū quin Hierusalē) & dabo possessores illius inde, & Vallē Achor in caput ar intelligētiā illius. Idcirco regem Vallis Achor in possessionē traditur armētorū populi Dei, & salus accēretur in caulas gregum, ut aperiat intelligentia & Domini veritas erga noscatur. *loco citato.*

Et alibi sic loquitur idē D. Hieron. Achor qui de anathemate Hieric lo aliquid est furatus, turbavit populum, & ex peccato Valli nomen indidit. Est enim K Achor id est Vallis tumultus. *in comment. Michæ ad cap. 4. in fine.* Et aversus est furor Domini. *Eccl. 26. Dominus enim à quo per omnia culpa hū pulus aversus cōfitebatur, per penitentiā am eiusdem ad Dominum conversus fuisse videbatur.* Et ideo furor Domini

Est 3

qui

Osee 2.
nu. 14.
& 15.

3135

Isa. 65
nu. 10.

3136

3137
Iosue 7.
nu. 26.
Osee 2.

3076

Non placet hæc opinio Abul. Unde sic ait. Dicendū quodd non stat, quia effusio sanguinis Michææ, vel alterius prophetæ, cuiuscunque fuerit, non sufficit ad satisfactionē pro peccato populi, quia ad hoc requirebatur meritū excessivum, quale non est in toleratione angustiarum vnius hominis, ideo licet per orationē vnius hominis puri Deus interdum cesset agere mala, quæ intendebat, tamen non meretur passio vnius hominis puri, vel labor remissionē pænæ pro toto populo. Christus autem qui nō fuit homo purus potuit mereri liberationē populi ab omnibus peccatis suis. *quæst. 11.*

3077

3 Reg.
20. nu.
24.

Aliter etiam solvis questionē Abul. explicando illud. Populus tuus pro populo eius; & sic loquitur; Eset populus Achab pro populo Benadad, id est traderetur pro illo ad aliquā pænam, & ista pæna erat, quod aliqui eorum perirent in bello, vel saltem quod vincerentur, & fugerent: nam Israelitæ si non peccassent ipsi, nec rex eorum, semper habuissent victoriam contra regē Syriæ, quia tamen peccaverunt, victi sunt, & hoc erat, quod traderetur populus Achab pro populo Benadad. *q. 11. In hac visione Michæas regem Achab primò nomine pastoris, secundo nomine domini designavit, debuerat enim rex tanquam pastor suorum sibi conciliare amorem, & tanquam dominus incutere suis timorem.*

3078

3 Reg.
22. nu.
21. &
22.

3 Reg. 22. Egressus est autē spiritus, & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam illum, cui locutus est Dominus, In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus, Decipias, & prævalabis: egredere, & fac ita. *n. 21. & 22. Abul. Quæritur quis erat iste spiritus, de quo hic dicitur, quod egressus est, & stetit coram Domino? Respondet Rab. Salo. Quodd iste erat spiritus Naboth occisi, & vocatur hic spiritus, ipse spiritus Naboth nō*

expresso nomine illius cuius est. *Ad. dit Abul.* Dicit hoc, quia putat quodd spiritus Naboth ad vindictam mortis Naboth voluerit fallere prophetas Achab, ut moreretur Achab in bello. *q. 13.*

Difficet hæc Abul. Et sic ait. Sed dicendum quodd ista positio non stat, quia Naboth erat vir iustus, & anima sua esset in limbo sanctorum: ideo non egrederetur inde, ut veniret ad fallendum prophetas Achab. Item animæ sive bonorum, sive malorum numquam veniunt ad fallendum alios homines, nec ad torquendum, cum istud sit officium dæmonum: ideo dato, quodd anima Naboth esset damnata, non venisset ad fallendum prophetas Achab. Item patet, quia anima Naboth erat viri sancti, si tamen ipsa desideraret fallere, peccavit, anima tamen boni post mortem peccare non possit: ergo non desideraret fallere. Item quodd moveretur ista anima ad desiderium vindictæ irrationabile est, quia desiderium vindictæ peccatum est, & non cōpetit animæ viri iusti. *q. 13.*

Et alibi exponens illud, Cui locutus est Dominus. In quo? *n. 21. sic ait Abul.* Deus dixit spiritui. In quo decipies? Quasi ad significandum quodd Deus nesciret quid cogitaverat spiritus. *q. 14.* Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. *n. 22.* Dixit in ore, ac si etiam ipse spiritus mendax, corda prophetarum Bani adeo abborreret, ut in ore ipsorum positis ad corda noluerit penetrare.

3 Reg. 22. Hæc dixit rex; Mittite virum istum in carcerem & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiae donec revertar in pace. *n. 27. Abul.* Quæretur ad quid iubeat Achab nunc poni Michæam in custodia? Dicendum quodd Achab oderat valde Michæam, ut ipse supra dixit, & hoc quia prophetabat ei semper mala, & propter istud desiderabat semper occidere ipsum, volebat tamen

3079

3 Reg.
22. nu.
21. &
22.

3080

3 Reg.
22. nu.
21.

3081

3 Reg.
22. nu.
27.

tamen habere colorem: nunc autē iussit eum poni in carcere, ut quando rediret de bello, occideret eum, & hoc quia putabat ipsum mentitū, & iustum videbatur, quod propheta mendax occideretur, sic enim Deus iussit Deut. 13. q. 17. Virum istum. n. 27. *Michaam proprio vocabulo non appellabat, ostendens se Michae contemptorem, & osorem, quem pro contemptu, & odio nolebat proprio vocabulo nominare.*

3082

3 Reg.
22. nu.
29.

3 Reg. 22. Ascendit itaq; rex Israel, & Iosaphat rex Iudā in Ramoth Galaad. n. 29. *Abul.* Queretur quomodo rex Achab voluit ire ad bellū, cūm prænunciasset ei Michæas propheta Domini quod moriturus esset in bello? Respondendum, quod Achab credidit mentitum fuisse Michæam, & quod prosperē ei veniret: ideo non obstante dicto eius ivit in bellum. q. 18.

3083

3 Reg.
22. nu.
29.

Deinde aliqua motiva apponit, propter qua Achab non credidit Michae, & sic ait. Primū erat quia omnes prophetæ Baal vno ore prænunciabant bona ipsi Achab, solus autē Michæas prænunciabat malum, ideo quia non constabat quis illorum verum diceret, rationabilius erat credi multitudini, quousque Michæas probaret illos mentitos, & hoc potissimē, quia prophetæ Baal multoties revelantibus dæmonibus vera prænunciabant, ideo putabat Achab, quod etiam nunc vera prænunciaret. q. 18.

3084

3 Reg.
22. nu.
29.

Secundum motivum erat, quia Deus excæcabat ipsum Achab, ut caderet in bello, ut colligitur ex dictis Michææ: ideo dato quod dictū Michææ esset valde rationabile, & dicta aliorum prophetarum essent nō habentia colorem, assentiret potius Achab dictis illorum, quā dicto Michææ. q. 18.

3085

3 Reg.
22. nu.
29.

Tertium motivū erat, quia ista conditio erat naturæ humanæ; scilicet quod homines facilliter inclinantur ad credendum vera esse illa, quæ pertinent ad eorum favorem, quan-

quam rationabiliora sint ea, quæ contra ipsos sunt: Achab autem desiderabat ire in Ramoth Galaad, ideo facilliter crederet illis, qui dicerent ei properum esse iter, difficiliter autem contra assentientibus. q. 18.

3086

3 Reg.
22. nu.
29.

Quartū motivum erat, quia Michæas percussus fuit in maxilla à Sedecia, quando prophetavit, & tamē nulla pæna inflicta est Sedeciae, credebatur autem Achab, quod si Michæas esset propheta Domini, & nunc à Deo missus fuisset, quod non mansisset impunitus Sedecias. Sic patet in Ieroboam, qui extendit manum contra prophetam Domini, & ilico aruit suprà 13. Et tamen hic, quam magis nocuisset Sedecias Michææ, nihil mali passus est. q. 18.

3 Reg.
13.

3087

3 Reg.
22. nu.
29.

Quintum motivum fuit, quia videbatur Michæas repugnare verbis Eliæ: nam Elias dixerat, quod moreretur Achab, & canes lingerent sanguinem eius, vbi lincerant sanguinem Naboth, istud autē fuit in Iezrahel, sed Ramoth Galaad distabat à Iezrahel, ideo Elias, & Michæas videbantur sibi repugnare, & sic non erat standum dicto Michææ, quia Elias erat propheta dignior, cui potius credendum erat. q. 18. Ascendit &c. n. 29. *Rex Iosaphat, qui prophetam Domini vocare fecerat, ut per eum, quid agendum foret, rex Achab à Domino rogaret; modo contrarēspōsionem prophete Domini cum rege Achab in Ramoth ascendit; Amico enim suadenti ascensum, potius quā prophetam Domini credendū rex aliqui pius indicavit.*

3088

3 Reg.
22. nu.
30.

3 Reg. 22. Dixit itaq; rex Israel ad Iosaphat, sume arma & ingrederere prælium, & induere vestibus tuis, porro rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum. n. 30. *Abul.* Queretur quare Achab mutavit habitum regale, & voluit quod Iosaphat retinere sibi insignia regalia? Aliqui dicunt, quod hoc fecit Achab ad honorandū Iosaphat, quia veniebat in auxilium eius, ideo voluit,

luit, quod ille potius appareret honoratus, quam ipse. q. 19.

3089

3 Reg.
22. nu.

30.

Deinde sic pergit Abul. Aliter potest dici, & forte melius, quod Achab non crediderat aliquod malum venturum sibi in bello, sicut dixerat Michas, voluit tamen cautè se habere mutando habitum, & sic non cognosceretur quod erat rex, & minus pugnaretur contra ipsum, & sic facilius evaderet. q. 19.

3090

3 Reg.
22. nu.

30.

Adhuc progreditur, Tertiò dici potest, quod Achab ibat in bello cum Iosaphat, & erant duo reges, noluit autem Achab, quod Syri putarent duos reges pugnare contra Syriam, sed unicum, ideo oportebat, quod ipse deponeret insignia, vel Iosaphat. Voluit autem potius ipse deponere quam Iosaphat, ut honoraret eum, quia gratis venerat ad adiuvandum ipsum. quest. 19.

3091

3 Reg.
22. nu.

30.

Tandem sic loquitur. Quartò dici potest, quod Achab forte cognoscebat modum regis Syriæ in bello, scilicet quod volebat pugnare contra solum regem Israel, & non contra aliquem de suis: sic enim præceperat hic omnibus servis suis, ut patet in litera, ideo, ut non cognosceretur, ne valde persequerentur eum mutavit habitum. q. 19. *Armis munitus, sed & vestibus regalibus indutus bellum ingredi voluit Iosaphat: non enim pluris vitantur armis tuendam, quam honorem indumentis purpureis ostendendum faciebat.*

3092

3 Reg.
22. nu.

34.

3 Reg. 22. At ille dixit aurigæ suæ, Verte manum tuam & eijce me de exercitu quia graviter vulneratus sum. n. 34. *Abul. Quanquam esset percussus noluit omnino exire de bello, ne alij scandalizarentur, & fugerent, sed solum subtraxit se de loco illo, in quo erat gravis pugna, & stetit in parte exteriori agiei, & ibi mansit quousque mortuus est. Et dicitur, Rabat in curru, scilicet iam non discurrebat hinc, & inde ad pugnandum, sicut prius, sed stabat, idest manebat. q. 20.*

Erravit certe Achab, dum à loco pugne se ejcere imperavit; si enim in oculis suorum plagatus decertaret, exercitum suum vehementer ad pugnam excitaret; vellet enim militum quisque amore regis, qui amore suorum plagatus videbatur, acris contra inimicos eius dimicare, nam ut regis sui sanguinem vindicaret, suum effundere sanguinem minime formidaret.

3093

Ex D. Dionysio Carthus.

Tertio Reg. 16. Et addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel super omnes reges, qui fuerunt ante eum. nu. 33. *Carthus. Deus tamen multa beneficia, ac triumphos ei impendit, per miracula quoque præclara, & per sanctissimum prophetam Eliam ipsum admonuit, nec tamen se emendavit. art. 24. In opere suo. n. 33. Opus suum crimino sum quodlibet opus merito appellavit sacer scriptor, ut iniquum regem criminum opificem, cuius opera crimina essent, indicaret.*

3094

3 Reg.
16. nu.

33.

3 Reg. 17. Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab, Vivit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros, & pluvia, nisi iuxta oris mei verba. n. 1. *Carthus. Mirabilia quædam Dei in Elia, & per Eliam peracta consequenter narratur, ex quibus impietas Achab, ac filij eius, & subditorum clariùs innotescit. ar. 25.*

3095

3 Reg.
17. n. 1

Et ad illud. De habitatoribus Galaad, sic ait Carthus. Hoc est terræ sic dictæ ultra Iordanem, in qua Elias forsitan maluit commorari, ut ab idololatriæ rege, ac populo se quantum congruè poterat elongaret. art. 25. Et tandem ad illud, Ad Achab, Vivit Dominus, n. 1. Sic concludit idem Carthus. Id est sum & vivo, atque per gratiam sum erectus, & in virtutum semitis ambulo. art. 25. In cuius conspectu sto. n. 1. Dum Elias se in oculis Domini stantem dicebat, Achab in oculis Domini iacentem demonstrabat: illum namque

3096

que divina gratia erigebat, hunc verò iniquitas propria solo aequabat.

3097 3 Reg. 19. Nuntiavit autem Achab Iezabel, omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset universos prophetas Baal gladio. n. 1. Carthus. Adhuc enim permanfit in sua idololatria, atque malitia, visis tot signis, ac pluvia descendente, quo patent obstinatio, & ingratitude ipsius. art. 28. Omnia quæ fecerat Elias, uxorus vir narravit uxori: non ut illam à cultu falsi numinis retraheret, sed ut eam contra prophetam Domini Eliam, qui falsi numinis Baal prophetas occiderat, ad iracundiam, quæ prophetam Domini in vindictam occidere vellet, provocaret.

3098 3 Reg. 20. Et respondens rex Israel, ait, dicite ei, Ne gloriatur accinctus æquæ ut discinctus. n. 1. Carthus. Hoc est, ipse Benadad adhuc armis accinctus, & pugnaturus non sit ita securus, & de futuro triumpho exultans, ut is, qui iam victoriam habuit, & exiit arma; quoniam eventus belli incertus est, atque in pendulo positus, & pauci quandoque prævalent multis, idcirco non debet congregaturus ad verlarium suum parvi pendere nimis: nimia quoque securitas, & incautela multos decepit. Art. 30. Neque enim ante pugnam de victoria obtinenda, nec post pugnam de victoria obtenta rex debet gloriari; qui enim ante victoriam gloriatur proditi ignorantiam, qui post victoriam, ostendit instantiam.

3099 3 Reg. 20. nn. 32. & 33. 3 Reg. 20. Servus tuus Benadad dicit, Vivat, oro te, anima mea, & ille ait, si adhuc vivit, frater meus est. Quod acceperunt viri pro omne, & festinantes rapuerunt verbū de ore eius, atque dixerunt, frater tuus Benadad vivit. n. 32. & 33. Carthus. Ad illud, Festinantes &c. sic ait. festinantes rapuerunt verbū ex ore eius repetendo illud, ut tanquam à rege prelatum inviolabiliter servaretur, timebant namque ne Achab retractaret illud tanquam sine deliberatione prelatum atque dixerūt:

Frater tuus Benadad vivit. art. 30. Oportuna ludibrium, regem suum Benadad qui rex regum dici poterat, cū in suo exercitu triginta duos reges sibi obtemperantes adduceret, servum illius, qui eadem die ipsum Benadad dominum suum nancupaverat, sciebantur. Fortuna namque, quæ regi Benadad manet quasi regi regum ardebat; vespere eundem regem factum servum adversarij sui, quem servum reputabat, irridebat.

3 Reg. 21. Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam. Et loqueris ad eū dicens, Hæc dicit Dominus Deus, Occidisti, insuper & possidisti. n. 18. & 19. Carthus. Id est possidere iam vis vineam Naboth, sicque de scelere tuo reportare vis commodum, & pro illata tam enormi iniuria, non solum non satisfacis, sed & lucrum consequeris, & auges offensam, cū tamen nulli debeat sua iniquitas suffragari. art. 31.

Ecce ad vineam &c. n. 18. si Achab in Samaria à Deo esse dicitur, Qui est in Samaria? n. 18. Quomodo iam in via ab ipso Deo demonstratur? Ecce ad vineam Naboth descendit. Celeritas in crimine denotatur, quasi verò in illa brevi temporis morula, in qua Deus dixit Elia regem Achab esse in Samaria, ille de Samaria fuerit egressus, & iam per viam descenderet, ut alienam vineam, priusquàm aliquis defuncti hæres possessionem sibi debitam sumeret, iniustus invasor possideret.

3 Reg. 21. Itaque cū audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnē suam, ieiunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite. n. 27. Carthus. Non ex furore, secundum quod in fine præcedentis capituli legitur venisse in Samariam furibundus, sed ex timore, atque in signum humiliationis ac penitentiæ, quamvis humiliatio, & penitentiā illa credatur venisse ex timore servili, non ex fide formata charitate, &

zelo

zelo iustitiæ. Aliqui tamen dicunt quod ad tempus verè penituit, sed paulò post recedivavit. *art. 31. Regalia vestimenta deposuit, ut nuda terga mōstraret, quibus exciperet divina flagella, si in panem criminum suorum Deus ipsam voluisset verberare.*

3103

3 Reg.
22. n. 2

3 Reg. 22. In anno autem tertio descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israel. *n. 2. Carthus.* Ad regē Israel visitandum. Nōm filia Achab, & Iezabel, nomine Athalia fuit vxor Ioram filij Iosaphat regis, sicque ad invicem amicitiam contraxerunt. *art. 32. Et infra.* Ideo Iosaphat vir pacificus fecit filium suum cum filia Achab contrahere, ut inter regnum suum, & regnum Israel esset pax *art. 32.* Filia namque Achab regis Israel socrum suum Iosaphat regem Iudæ, sciens patrem suum ad bellum contra regem Syria potentissimum se parare, rogavit, ut patrem suum descenderet inviscendum, ut data ea occasione pater eius socrum ipsius, ut in bellum secum ire invitaret, & eius auxilio, victoriam reportaret: victorem namque patrem videre filia cupiebat, & favore faceri victorem futurum sperabat.

3104

3 Reg.
22. nu.
30.

3 Reg. 22. Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat, sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis, porro rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum. *n. 30. Carthus.* Id est regalem induit apparatus atque vestitum, regalia assumendo insignia, quæ terre consuevisti ad bella, & communem vestē nunc deponendo. Hoc Achab locutus est, vel ut Iosaphat regi tanquam maiori deferret, vel ne ipse Achab, cognosceretur à Syris, sicque minùs impugnaretur ab illis, vel ut pondus belli super Iosaphat immineret. *art. 32. Deposuit purpuram rex Achab, & sagum sibi induit militare, non quidem suorum militum amore, quasi vellet illorum cuilibet similis apparere, sed hastium suorum timore, studens eos, ne ab illis desiderantibus eum perimere, occideretur, latere.*

3105

3 Reg. 22. At ille dixit aurigæ

suo, Verte manum tuam, & eijce me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. *n. 34. Carthus.* Iussit se de prima acie reduci ad posteriorē in curru, in quā minùs impugnaretur, suamque læsionē ampliùs occultaret, stetit autem in curru suo, ne exercitus suus cognita vulneratione sua territus fugeret. *art. 32. Auriga suo Achab vulneratum se esse declaravit, ne si ei præciperet, ut educeret eum: è loco, in quo periculum maius belli erat, quin vulnus manifestaret, auriga cum periculi timore velle, inde recedere cogitaret, vellet enim potius similitudinis suspicionē, quàm mortis periculum declinare. Ergo vulneratum se esse dixit, quia vulnus in bello amore suorum susceptum, regerat honori: timor verò regi foret rubori.*

3 Reg.
22. nu.
34.

311

Ex Caietano Cardinali.

Tertio Reg. 16. Nec suffecit ei, ut ambularet in peccatis Ieroboam: insuper duxit vxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum: & abijt, & servivit Baal, & adoravit eū. *n. 31. Caiet.* Iuxta Hebræum habebatur, Et fuit leve ambulare eius in peccatis Ieroboam. Vide augmētū criminis: pro levi duxit Achab idolatriam Ieroboam in vitulis aureis, & deos accumulavit. *Ibi.* Et abijt. *n. 31. Scilicet à Deo vero ad idolum: vel à se homine in brutum transmigravit, dum statuum regis Sidoniorum, qui pater vxoris eius fuerat, quasi numinis effigiem adoravit.*

3106

3 Reg.
16. nu.
31.

3 Reg. 16. Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria, & plantavit lucum. *nu. 32. Caiet.* Vide quanta commoditate colendi Baal traxit populum ad cultū eius ædificando illius templum, & aram in civitate Samaria. *Ibi.* Vir nimis uxorius Achab, cū ipsam impiissimā vxorem, quasi deam coleret, voluit etiam patrem illius tanquam deum venerari, templum in honore illius erigens in Samaria,

3107

3 Reg.
16. nu.
32.

ria, ut non solum ipse, sed & tota regni nobilitas exemplo illius excitata, eum in regia adoraret.

3108

3 Reg.
16. m.
33.

3 Reg. 16. Et super omnes reges Israel. n. 33. *Caiet.* Gravius peccatū Achab; quā Ieroboam dicitur, eo quod Ieroboam reguandi gratia idolatriā induxit: Achab verō non regnandi gratia cultum Baal intulit, & hoc in civitate regia. *Ibi.* In opere suo. n. 33. Templi adificatio in honorē idoli opus regis Achab, Dei veri dicitur irritatio, dum enim Achab falso numini, quod colebat, templum dedicabat, verum numen, quod contemnebat, irritabat.

3109

3 Reg.
18. m.
1.

3 Reg. 18. Vade & ostende te Achab &c. n. 1. *Caiet.* Prædicat Deus Eliæ, quod cū se manifestaverit regi, dabit pluviam: ut intrepidus accedat propter beneficium pluviae affuturum, ob cuius defectum rex persequeretur ipsum. *Ibi.* Volebat enim Deus pluviam dare, sed hoc beneficium regi noluit nisi mediatore Eliā exhibere, ut sic Elias beneficio illo quasi quodam amoris vinculo iratum adversum se regem alligaret, ne Eliam amplius persequeretur existimans eū regni perturbatōrē, sed prosequeretur agnoscens eum regni benefactorē.

3110

3 Reg.
20. m.
6.

3 Reg. 20. Cras igitur &c. n. 6. *Caiet.* Nova itaque petitio consistit in direptione totius civitatis, quantum ad ea, quæ sunt desiderabilia: hoc est quod ad pretiosa quæq;: nam ubi legitur, & omne quod eis placuerit; hebraicè habetur, Et erit omne desiderabile oculorum tuorū ponent in manibus suis, & tollent. Pulchra ergo, & pretiosa quæque mobilia petit. *Ibi.* Stultius certē depradator, qui qua hora venturus esset, illis, & quibus preciosa quæque depradari volebat, enuntiabat, ac si in illa hora nec rex, nec aliquis servus regis auderet, ut bona sua defenderet, vigilare, nec ante horam illā pretiosa domus suæ præ timore hostium auderet occultare.

3111

3 Reg.
20. n. 7

3 Reg. 20. Vocavit &c. n. 7. *Caiet.* Proponit rex senioribus terræ quod rex Syriæ non quærit malum

ipsius regis Israel solius, sed malum totius civitatis, & ad exaggerandū petitionē manifestat sanibus, quod primæ petitioni, quæ ipsum regem solum tangebat non negavit assensum, sed habito illo assensu novam hanc petitionem adversus totam civitatem rex Syriæ addidit. *Ibi.* Alludit ad dicta in n. 6. in quo agitur de exspoliatioe totius civitatis, & omnium subditorum eius.

Prudens in hoc fuit Achab, bona domus regie, in d. & uxores & filios suos, quin ad consilium seniores regni vocaret, se daturum promisit tyranno. quādo vero tyrannus etiam servorum ipsius bona sibi auferenda declaravit, seniores regni in consilium venire iussit, ut sic illis ostenderet a se rege non tam bona sua, quā bona servorum estimari: ac proinde non pro bonis suis, sed pro bonis servorum descenditis velle se belli periculo exponere, & cum tyranno potentissimo decertare; quod in responsione expresse demonstravit dicens, Dicite domino meo regi &c. n. 9.

3 Reg. 20. Ne gloriatur accinctus æquē, ut discinctus. n. 11. *Caiet.* Hebraicè habetur, sicut solutor, sed sensus in idem dedit: proverbium obijcit rex Israel. Sonat autem proverbium, Ne gloriatur accinctus ad prælium, seu victoriam, sicut gloriatur solvens, seu aperiens: hoc est qui iū vicit, & aperit thesauros, solvit que sacculos eorū, qui victi sunt. Multa enim intercedere possunt inter os, & offam. Et hoc directē adversus inquantiam regis Syriæ fuit: propter quod excitatus magis rex Syriæ mandavit oppugnari civitatem. *Ibi.* Rex, Achab merito in hoc loco nominatur, in quo iam contemnebat tyrannum, nec dominum suum, nec regem cum appellavit, qui enim amore suorum cum potentissimo tyranno volebat dimicare, regio merebatur vocabulo nominari.

3 Reg. 20. Ecce ego tradam eū in manū tuā hodie. n. 13. *Caiet.* Penlandā multitudinē magnā hostiū proponit, ut magnitudo beneficii libretur.

fff

ibi,

3112

3 Reg.
20. m.
7.

3113

3 Reg.
20. m.
11.

3114

3 Reg.
20. m.
15.

Ibi. Tyrannus Samariae totius pulverē pugillis suorum militū non sufficere minabatur dicēs. Hæc faciāt mihi dii, & hæc ad dant si succederet pulvis Samariæ pugillis omnīs populi, qui sequitur me. n. 10. Ego verò tibi totā multitudinem exercitus eius in manū tuā tradā in pulverē redigendā. Hoc unū pro tanto tibi à me beneficio cōferendo à te posco, scilicet, ut agnoscas me dominatorem, ut ex hac cognitione, quando non me diligis, meū saltem possis elicere timorem.

3115

3 Reg.
20. nu.
14.

3 Reg. 20. Quis incipiet praeliari? Et ille dixit, Tu. n. 14. *Caies. Perpende quod nō quæsit Achab, quis inter nos Israelitas incipiet praeliū, sed quis incipiet, an rex Syriæ, an ego. Quæsit enim an expectādū esset, quod hostes inciperet praeliari, an ipsi Israelitæ deberet aggregari hostes? Et propterea propheta respōdit, Tu inchoabis praeliū: hoc est tu cū gēte tua, pueris provinciarū præcedētibus aggregeris hostes. Ibi. Primus enim, qui arma movet offendit se animosiorē, & hostes redit timidos, suisque augis fortitudinē, aspiciētibus ipsū quasi iam victorem.*

3116

3 Reg.
20. nu.
20.

3 Reg. 20. Et percussit vniūquīque virum &c. n. 20. *Caies. Ecce victoria, & evasit Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus suis. Hebraicē habetur, Et equites; Vt intelligamus pedites percussos fuisse, & versos in fugā: & ideo equites fugisse. Ibi. Nō Benadad rex primus fugit, sed postquā nō solum pedites, sed etiā equites exercitus sui in fugā versos vidit, se cum equitibus ad eius custodiā deputatis in equo suo fugā dedidit; ne si primus ipse fugā faceret, omnes alios exemplo sui regis fugā inisse aliquis existimaret, & sic totius cladis infortunii regi tribueret. Vltimus ergo rex fugere voluit. Vltimus, ut vel sic suo cōsularet honori. Fugere, ut sic suo salis faceret timori.*

3117

3 Reg.
20. nu.
33.

3 Reg. 20. Et levavit eū in currū suū. n. 33. *Caies. Nō habetur in Hebræo sum: quāvis verisimile sit quoddā honoraverit cum tāquā fratre in proprio currū. Et elevavit. n. 33. Adhuc Achab rex erat in currū, in quo pugnauerat. Cur*

rus enim qui ei in pralio fuerat militaris, post praliū currus erat eidē triumphalis, in quē tamē, dum regem à se captivum in bello elevabat, non solum potentiam, sed & clementiam demonstrabat.

3 Reg. 20. Quia dimisisti virū dignū morte &c. n. 42. *Caies. Hebraicē habetur, Destructū meū (sive virum retis mei) de manu. Si prima lectio placet, rex Syriæ appellatur à Deo destructus meus, quia verē ipse destruxerat illius exercitū. Si verò secunda amplectitur lectio, verē quoque rex Syriæ vir retis divini dicitur, quia tanquā cōprehensus intra rete fuit ab ipso Deo. Ibi. Indignē nāq; Dominus ferebat quod Achab erga eū, quē Deus ei occidendū in manus dederat, se misericordē vellet ostentare, quasi verò ipsum Deū in cōsideratione posset superare, parcendo ei, quē Deus indignum veniam iudicaverat.*

3 Reg. 21. Surge, & descēde in occursum Achab &c. n. 17. *Caies. Occurrit quæstio quomodo verificatur hæc, videlicet quod rex esset in Samaria, & esset in vinea Naboth: cū vinea esset non in Samaria, sed in Iezrael, ut in principio huius capituli dictū est? Significatur celeritas executionis cum aggravatione. Est enim sensus, Vade in occursum Achab regis Israel, qui residens in Samaria, audita morte Naboth, ecce sine mora est in vinea ad quam descēdit. Ibi. Surrexit, & descendit Achab ad culpā cōmittendā: surgere, & descendere iubetur Elias ad panā ei enuntiandā: nō minus diligens ostendatur Dei minister ad supplicium peccatori inferendū, quā ipse peccator ad flagitium contra Deum perpetrandum.*

3 Reg. 21. Venūdatus est ut faceret malū. n. 25. *Caies. Legēdū est, qui se vendidit ad faciendū malū in oculis Domini: quia incitavit eū Iezabel vxor eius. Hoc est ad instar vendentis se ipsum, addixit se servituti ad faciendū malum, ut servitus hæc nō coacta, sed voluntaria intelligatur: & occasio reiicitur in vxorem. Ibi, Nō alicui venditus fuisse dicitur Achab, sed solum*

3118

3 Reg.
20. nu.
42.

3119

3 Reg.
21. nu.
18.

3120

3 Reg.
21. nu.
25.

solum ad quid venundatus fuerit explicatur, scilicet ad faciendū malum, ut quisquis malū aliquod facere intentaret, ipsum adiret, qui quasi sibi iā venditus esset, ad quodcumq; malū vellet faciendū, cito ageret.

3121

3 Reg.
21. nu.
28.

3 Reg. 21. Nō ne vidisti humiliatū Achab corā me? Quia igitur humiliatus est mei causa, nō inducā malū in diebus eius, sed in diebus filij sui inforā malū domui eius. n. 28. Caiet. Hebraicē habetur ē facie mea. Hoc est ā timore meo. Et hinc innotescit, quodd nō vlt; ad amorē Dei pervenit hēc humiliatio, sed in timoris terminis stetit. Ibi.

3122

3 Reg.
21. nu.
28.

Et infra ad illud, Nō inducā malū in diebus eius. n. 28. sic ait Caiet. Videri Dei bonitatē, nō absq; prēmio relinquētē humiliatū Achab quāvis ex timore. Sed ipsum prēmīū tēporale attestatur quod diximus: videlicet stitisse humilitatē eiūs in trā terminos timoris. Ibi. Corā me. n. 28. Nō enim iā Dominus regē Achab post terga deprecabatur, sed in oculis, nepe ut iā conversum cum Dominus habebat. Quomodo enim Deus post terga reiecit delinquentē, sic in oculis habet penitentem.

3123

3 Reg.
22. nu.
21.

3 Reg. 22. Egressus est autē spiritus & stetit corā Domino, & ait, Ego decipiā illū. Cui locutus est Dominus. In quo? n. 21. Caiet. Ex cætu stantiū ā sinistris egressus narratur: iste spiritus: & prodijt in mediū ante faciē sedentis Dei in solio, & obtulit se ad decipiendū. Nominatur iste ab officio, quia spiritus officiū exercendo deceptorus erat. Egressus autē eius significat affectū eius ex intimis prodeuntem ad huiusmodi deceptionis modum subiunctum. Ibi.

3124

3 Reg.
22. nu.
21.

Deinde sic progreditur idē Caiet. Statio autē eius in medio, offerēdo se propitissimum, desiderīū mali spiritus ad huiusmodi deceptionē simul cū impotētia hoc faciēdi sine permissionē Divina, ac affectu ut permittat Deus, significat. Instruimur enim hinc quodd dæmones quāvis valde cupiāt decipere nos, non nisi permisi speci-

aliter possūt facere quod cupiūt. Ibi.

Si iā egressus dicitur hic spiritus, quomodo ipse statim dicit, Et egrediar? Duplex igitur illius egressus indicatur. Vnus, quo ā se ipso egressus, maluit, ut invidus, ex Angelo in dæmonē cōmigrare, quā hominē in Deum assumptione humanitatis conversum super Angelos elevatū intueri. Alter, quo ā Deo egressus fuit, dū illū diligere noluit per benevolentīā, in se ipsum egressus per concupiscentiam.

3 Reg. 22. Et ait ego decipiā illū, cui locutus est Dominus, in quo? n. 21. Caiet. Introducitur Deus inquirēs meū decipiēdi, nō quia nesciret. sed ut instrueretur, & alienas esse ā Divinis machinationes diabolicas, & subleas eas in specie sigillatim providentiae divinae. Ibi. In quo decipies rogat spiritū se essentē ad decipiendū Dominus. Maluit enim se ignoratē simulare, quā machinatoricū malū adversus hominē divinam sapientiam esse demonstrare.

3 Reg. 22. Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus mē lax in ore omniū prophetarū eius. Et dixit Dominus, decipies, & praevaleris: egredere, & fac ita. n. 22. Caiet. Verē dicit, Egrediar, quoniā extra te cōstitutiōe operatio eius futurā erat. Ibi. Et ad illud. Et dixit Dominus, Decipies &c. sic ait Caiet. Manifestat Deus efficacīā huiusmodi. Vbi adverte officiū esse diaboli decipere, & praevalere: & hoc officiū diaboli vlt; adeo verari in curijs, ut Diogenes definierit, curiā esse locū ad decipiendū & praevalēdum. Ibi. In ore omnium. n. 22. Vt dū omnes idē pradicerēt, cōcordia prädicationū, cruderentur veritatem regi prænunciare, licet prophetæ Dei oppositum venturū regi pradicaret.

3 Reg. 22. Dixit itaq; rex Israel ad Iosaphat, Sume arma, & ingredere praelium, & induere vestibus tuis, porro rex Israel mutavit habitū suū, & ingressus est bellū. n. 30. Caiet. Nam causa honorādi Iosaphat simulavit rex Israel se nob cum apparatu regio ingressurū praeliū, ut totū honorē

Eff 2

exhi-

3125

3126

3 Reg.
22. nu.
21.

3127

3 Reg.
22. nu.
22.

3128

3 Reg.
22. nu.
30.

exhiberetur Iolaphat. Secundū tamen rei veritatem mutavit se timore Syrorum, vel sciēs mandatū regis Syriæ adversus regē Israel in specie quod in litera subiungitur, vel sollicitatus exaudita prophetia per os Michæ de ipsius regis occubitu in illo prælio. Cogitavit enim sibi minus imminere periculū, si non agnitus protegeretur vehiculo currus. *Ibi. O fallacia simulacrum! sub amicitia pallio, dū te cōmuni indumento, regē verō tui auxiliatorem regali habitu indutū ingredi prælium affectabas, inimicitia mōstrū contegebas. Non enim regē tui sociū appetebas videre purpuratum, sed cruentatum, vel, si eum purpuratum intueri cupiebas, eum sic sperabas videre, nō persui vellemus colorē, sed per corporis sui crurē*

3 Reg. 22. At ille dixit aurigæ suo, Verte manum tuā, & eijce me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. n. 34. *Caiet.* Iuxta Hebræū habetur, quia ægrotavi, Noluit indicare quod vulneratus esset, sed simulavit ægritudinem sibi supervenisse, ne exterreretur exercitus audiens regē vulneratū. Et eo magis occultare suū vulnus sperabat, quod in curru erat ignoto: utpote sine apparatu regio. *Ibi. Non solum se vulneratum, sed & graviter vulneratum se esse asseveravit, ne auriga eum levi de causa velle se à bellipericulo extrahi cogitaret, sed gravi motum causa, & ut sic libensius verberans equos, eos verteret, ut currum, maiori qua possent, celeritate ferrent, excitaret.*

3129

3 Reg.
22. no.
34.

SONVS XXIII.

Achan.

Ex D. Ambrosio.

3130

Iosue 7.
num. 7.
& 8.

Iosue 7. Et dixit Iosue, Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istū Iordanē fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? Utinā, ut cæpimus, mansissemus trans Iordanē. Mi Domine Deus, quid dicam, videns Israelē hostibus suis terga verterentem? n. 7. & 8. *D. Ambrosii lib. 2. de offic.* Propter avaritiam præcipitatus Achan, in exitium deduxerat totā plebem parentū. Itaque Iesus Nave, qui potuit solē sistere ne procederet avaritiam hominum non potuit sistere, ne cerperet: ad vocem eius sol stetit, avaritia nō stetit. Sole itaque stante confecit Iesus. triumphū, avaritia autem procedente, penē amisit victoriam. *cap. 26.* Mi Domine Deus. n. 8. *Dum Dominum dicebat Deum suum, non universale dominum,*

secundum quod Deus totius creatura Dominus est, Deo Domino denegabat: sed specialem Dei erga se ipsum ostendebat amorem, quo Dominus Deus ipsum ita diligebat, ac si solum eum ut suum adamaret.

Iosue 7. Dixitque Dominus ad Iosue, Surge, cur iaces pronus in terra? Pecavit Israel, & prævaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. n. 10. & 11. *D. Ambrosii.* Ita incubuerunt mores hominum ad admirationem divitiarum, ut nemo nisi dives honore dignus putetur. Neque hic recens usus sed iā dudū, quod peius est inolevit hoc vitiū humanis mētibus. Siquidē cū Hierico magna civitas tubarū sacerdotalium sono corruisset, & Iesus Nave potiretur victoria, cognovit infirmatam esse virtutem populi per avaritiam, atque auri cupiditatē. *lib. 2. offic. cap. 26.* *Et allu-*

3131

Iosue
num. 10.
& 11.

3132
Iosue 7.
nu. 11.
& 21.

Et alludens ad illud. Et abscondērunt inter vala sua. n. 11. & ad illud. Vidi inter spolia pallium coeciaeum valde bonum & ducentos siclos argēti, regulamq; aureā quinquaginta siclorum: & concupiscēs abstuli, & abscondi in terra cōtra mediū tabernaculi mei, argētumq; fossi humo operui. n. 21. sic ait idē D. Ambr. lib. 2. offit. Quid, ut alijs sit ille copiosior qui habet? Nūquid idcirco honestior, quia habet quo honestas plerūq; amittitur, quia habet quod custodiat, magis quā quod possideat? Illud enim possidemus, quo vtimur: quod autē ultra vsum est, nō vtiq; habet possessionis fructum, sed custodiā periculum. cap. 26. Dignus certē erat honore Achan ob suā nobilitatē; cū vnus esset ex tribu regia Iuda, sed cū per diuitias vellet maiore sibi honore cōparare, indignus honore factus est propter cupiditatem.

3133
Iosue 7.
nu. 20.

Iosue 7. Rēpōditq; Achā Iosue & dixit ei, Verē ego peccavi Domīno Deo Israel, & sic, & sic feci. n. 20. D. Ambr. lib. 2. de offit. Cū de spolijs vrbis incensae sustulisset Achan vestem purpureā, & ducēta argēti didrachmata; & linguā aureā, oblatu Domini negare non potuit, sed prodidit eam. Vetus igitur, & antiqua auaritia est, quae cum ipsi diuinæ legis caput oraculis, imō propter ipsam vti primendam lex Dei data est cap. 26. Domino Deo peccasse fatetur Achan, in quo nempe & Domini sui timorem, & Dei sui amorem perdidisse testatur: si enim Dominum timeret, vel Deum amaret, legem Domini Dei sui de non auferendo aliquid de vrbe Hierico minime violaret.

Ex D. Hieronymo.

3134
Iosue 7.
nu. 26.

Iosue 7. Et avertus est furor Domini ad eum. Vocaturq; est nomen loci illius, Vallis Achor, vsque hodie. n. 26. D. Hieron. Longum est, si velim de valle Achor dicere, id est tumultus, atq; turbatus, in qua furor & auaritia cōdemnata est. Epist. 27. Et ad illud Osee 2. Duce eam in solitudinē, & loquar ad cor eius. Et dabo

eis vinitores eius ex eodē loco, & Vallē Achor ad apariendā spē, & canet ibi iuxta dies iuuentutis suae, & iuxta dies ascensionis suae de terra Aegypti. n. 14. & 15. Sic ait idē D. Hieron. Loquetur ad cor eius, & lugētē cōsolabitur, & dabit ei possessionē inde: hoc est de penitētia, & merore, qui operatur salutem. Et humilitas cōturbati cordis eius (hoc enim interpretatur Vallis Achor) aperit intelligentiā, ne ignoret creatorē suū. in commento Isaie ad cap. 63. in fine.

Et ad illud Isaie 65. Vallis Achor in cubile amētorum populo meo, qui requiescunt me. n. 10. sic ait idē D. Hieron. Vallis Achor, de qua & interbro Iesu filij Nave legimus, quod ibi interficētis sit Achan, qui furatus est de anathemate, & de spolijs Hiericli, & cum omni domo sua interficētis atq; ex eo quod turbauerit populum locum ipse in quo hoc accidit Achor; id est turbationis, ac tumultus nōn accepit Vallis igitur Achor, in qua quodā maledictio fuit, atq; supplicium, erit in armentorum requiem. in comment. Isaie ad cap. 65.

Et infra sic pergit idē D. Hieron. De hac Valle & in Osee mysticē scriptū est: Loquar ad cor eius (hanc dubiū quin Hierusalē) & dabo possessores illius inde, & Vallē Achor dūcēta atq; intelligentiā illius. Idcirco eam Vallis Achor in possessionē traditur armētorū populi Dei, & salus vertētur in caulas gregum, & aperitur intelligentiā & Domini Veritas eroga nōleatur, loco citato.

Et alibi sic loquitur idē D. Hieron. Achor qui de anathemate Hiericli auertus est furor, turbauit populum, & ex peccato Valli nomen indidit. Et BemeK Achor id est Vallis tumultus, in comment. Michae ad cap. 4. in fine. Et avertus est furor Domini de eā. n. 26. Dominus enim a quo per auersionē populus auersus, & avertitur, per penitentiam autē eiusdem ad Dominum conuersus fuisse videbatur. Et ideo furor Domini

Eff 3

qui

Osee 2.
nu. 14.
& 15.

3135
Isa. 65
nu. 10.

3136

3137
Iosue 7.
nu. 26.
Osee 2.

7. n. 1
p. 2. n.
7. 2

qui contra populum propter culpam fuerat conversus, propter patientiam à populo dicitur averfus: ut non iam contra populum Domini furor, sed erga populum Domini favor in promptu esse crederetur.

Ex D. Chrysostomo.

3138

Iosue 7.
num. 1.

Iosue 7. Filij autē Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filij Zabali, filij Zare de tribu Iudā, tulit aliquid de anathemate: iratusq; est Dominus contra filios Israel. n. 1. D. Chrysost. Cū univērsus populus servaret præceptum, unius prævaricatio in univērsam multitudinem concitavit irā Dei. Unuserat qui peccaverat. Quomodo igitur peccaverūt filij Israel, ac Deus iratus est filijs Israel? Vides quomodo unius peccatū toti populo vindictā accersit? Quomodo Deum adversus multitudinem hostem reddidit? ho. 1. de verbis Isaie. Vidi Domin. Si unus solus Achā aliquid de anathemate surripuit, cur hoc crimen omnibus filijs Israel à Domino imputatur? Ita namq; unius delinquentis flagitio omnis alioqui innocens congregatio infamatur.

3139

Iosue 7.
num. 1.

Iosue 7. Nam Achan filius Charmi &c. D. Chrysost. Quoniā igitur fuerat perpetrata legis transgressio, neq; quisquā erat conscius præter solum Deū, qui novit occulta, ultio quidē differebatur: cæterū qui hoc perpetrarat tamet si videbatur latere, tamen à cōscientia velut ab igne vrebatur. Hom. citata. Nobilitas generis hic exprimitur, ut enormitas criminis augeatur, viro enim de regali tribu indignum crimen erat latrocinium.

3140

Iosue 7.
n. 2. 4.
& 5.

Iosue 7. Cumq; mitteret Iosue de Iericho viros cōtra Hai &c. Et infra Ascēderunt ergo tria millia pugnatorū, qui statim terga vertentes percussī sunt à viris vrbis Hai. Et corruerūt eis triginta, & sex homines &c. Pertimuitq; cor populi, & ad instar

aquæ liquefactum est. n. 1. 4. & 5. D. Chrysost. Venit igitur tēpus, quo fieret quod comminatus fuerat Deus, quoq; peccatū veniret in propatulū. Misit, inquit, Iesus viros ab Iericho in Hai. Et ascēderunt illuc viri fere ter mille, fugeruntq; à facie virorū Hai, & occiderunt ex illis viros triginta sex, & expavit cor populi, factūq; est velut aqua. Vide unius peccati pœnā, vide plagam acerbissimā, unus peccarat, & in populū univērsū mors, ac trepidatio irruit. hom. 1. de verbis Isaie. Vidi dominum.

Et infra sic iterum loquitur D. Chrysost. Quid hoc o bone Domine? Tu solus iustus, & recta iudicia tua Tu cuiq; iuxta propria facta reddis iudicium. Tu humani generis amator, dixeris in tuo quemq; peccato moriturū, nec alium pro alio daturū pœnas. Quid igitur hoc est tuū iustum iudicium?

Deinde sic respondet. Bona sunt tuā omnia Domine, & valde bona, & ad nostram vtilitatem dispensata. Lues quædam, inquit, est peccatum, per vltionem vulgetur, ac traducatur apud omnes, ne corrumpat omnes, ut vbi cognoverint quātas minas vna pepererit transgressio, fugiāt vltionem, de multis alioqui lumen dam æternam vindictam. hom. citata. Forſan Achan sua ductus cupiditate inter illa tria millia pugnatorum ad civitatem Hai ire festinavit, ut suam ex spolijs avāritiam posset explere: eadem tamen cupiditate excitatus cum propugnatoribus terga vertentibus, primus forſan fugam iniit, ut quem adversa fortuna belli à bonis acquirendis defraudarat, fuga adfruentum bonis iam furto sublati vivū reservaret.

Iosue 7. Et ait Iosue ad Achan, Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atq; indica mihi quid feceris, ne abscondas. Responditq; Achā Iosue, & dixit ei, Verē ego peccavi Domino Deo Israel, & sic, & sic feci. Vidi enim inter spolia palliū &c. n. 19. D. Chrysost. alludens adea quæ dicuntur in hoc cap. 7. numer. 16. 17. & 18.

3141
Iosue 7.
num. 4
& 5.
Pf. 118
Rom. 2.
4 Reg.
14.

3142

3143
Iosue 7.
n. 16.

Et 18. In quibus exponitur quo pacto Achan inventus fuerit furti commissi reus, sic ait. Prædicatur igitur hoc in populo & à Deo proditur, qui hoc per petrat, ille fateretur. Respondit enim Verè peccavi in conspectu Dei Israel, sic, & sic feci: Videbā in præda pallium variegatum vnum pulchrū, ducenta argenti didrachma, & linguā vnā aureā quadraginta didrachmōrū & concupiscens cepi, & ecce hæc defossa sunt humo in tabernaculo meo. Rom. 1. de verbis Isaia. Fili mī. n. 19. Latronem filium suum dux clementissimus appellabat, non enim in Achan furtū quod detestabatur, sed humanam conditionem attendebat, quam amabat.

fi in Hai, dederunt terga hostibus;
& occisi sunt ex triginta lex viri, &
populo graviter terro, Iesus cum
Senioribus se prostravit ad Dominū
eique responsum est ideo factum es-
se, quod peccaverit populus: *Lib. 6:
super Iosue q. 8.*

Cor populi perterritum fuisse refertur: agnovit enim populus aliquod in corde sibi esse venenum, quod nisi medicamento aliâ quo à corde extraheret ad omnia populi membra cerpens, ut iam triginta sex de populo occiderat, ceteros exeret. Et verum cogitabat; erat enim avaritiâ mortiferum venenum, quod ab uno Achæan contagi, nisi è medio Achæi ipse tolleretur, facile in reliquos derivaret.

Iosue 7. Dixit Iosue, quia turbasti nos exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. nu. 25. D. Chrysost. Hoc transgressionis præmium; talis Dei vindicta; quæ per corruptelam vitari non potest. *Homilia allegata.* Meritò sic punitur Achan, quæ ex urbe Iericho mundi typo pallium; quo vitia sub virtutis prætexta palliaret; & regulam auream, quæ uisiones suas secundum mundi regulas, seu leges, quæ mundanis videntur esse aureæ, regularet, su-
ratus fuerat. Sed Deus crimen illius manifestante non potuit furtum pallio occultare, nec lingua aurea illud excusare.

Iſaie 7. Ascenderunt ergo tria millia &c. ut ſuprà n. 4. & 5. D. Auguſtinus in quaſtionibus ex veteri teſta. ſic ait. Si anima, quæ peccaverit, ipla morietur, quid eſt ut Achan filius Charmi peccaverit, & triginta ſex viri decidi ſint in cauſa eius? Alio ſcriptura locuta eſt, quàm propoſitum eſt. Non enim de hac morte, quæ cõmunis vtrique omnibus eſt, dixit, ſed de illa, quæ appellatur ſecunda. Hæc enim peccatores ſuſcipit illis autem, qui in pugna mortui ſunt, non peccatum Achan redditum eſt, ſed obſuit illis ne in protectione divina adiuti ſua leſerent hoſtibus.

Ex D. Augustino.

Ioseph. 7. Ascenderunt ergo tria mil-
lia pugnatorum, qui statim ter-
ga vertentes, percussi sunt á viris vi-
bis Hai. Et cotrue runt ex eis trigin-
ta & sex homines, perfectique sunt
eos aduerlarij de porta vsque ad Sa-
barim, & ceciderunt per propra fu-
gientes: pertimuitque cor populi, &
ad instar aquæ liquefactum est. nu.
4. & 5. *D Augustinus.* Paucum est ut
Achan de tribu Iudá furaretur de
anathemate civitatis Iericho contra
preceptum Domini: & propter eius
peccatû tria millia qui fuerunt mis-

Deinde sic pergit. Nec enim causa
Achan infirmati sunt, sed Dei auxi-
lio minime muoti, ut dum fortiter
facere nequeunt, occiderentur. Na-
pauci fuerunt contra multos, vnde,
et superati noscuntur. Nulla ergo in-
iustitia in voluntate Dei est: in po-
testate enim habet si adiuuare vult;
ut si id fecerit, misericors sit, si nolue-
rit, iustus: neque enim in talibus
debitor est, ut teneatur obnoxius.
Hinc est quod Iesus Nave constitu-
tus scigit vestimenta sua, intelli-
gens non sine causa Deum auxilium
subtraxisse: eadem q. 36. Terga verten-
tes statim percussi ab hostibus fuisse dicuntur.

ur, ac si ideo terga verterent ut flagella exciperet ab hostibus, quasi a Dei minis, iris qui illos ob crimen a socio illorum cōmissura flagellarent.

3149

Iosue 7.
nu. 15.

Iosue 7. Quicumq; ille in hoc facinore fuerit deprehensus, cōburetur igne cum omni substantia sua: quoniam pravaricatus est. praeceptū Domini, & fecit nefas in Israel. n. 15. D. Aug. Nec movere debet, quod nō ipsū tātū sed etiā omnia, quae sunt eius, Deus cremāda igne praedixerit. Sic enim ait: Igne cremabitur, & omnia quaecūq; sunt ei. Omnia enim quaecūque sunt ei, opera eius possunt intelligi, quae cum illo dixit cōcremāda: nā sicut dicit Apostolus de quibusdā operibus igne cōsumptis, ipse autē salvus erit. lib. 6. super Iosue. q. 9.

1 Cor. 3
nu. 15.

3150

Iosue 7.
nu. 15.

Deinde sic pergit. Si huius peccatum ita intelligendum est, ut etiā aeterno igne puniatur, filios eius, & filias cū pecoribus, & omnibus quae habebat, populus quidē cum eum puniret, simul lapidibus obruit; nō tamē hoc iudicio humano, sed prophetico spiritu fecit Iesus: sed ita intelligens, omnia quae sunt ei, ut nec filios censeret exceptos, lapidationis etiā pēnā pro igne ingerens: siye operacius quae possit mortē Deus in illo fuerat crematurus, non solum per caetera, quae illi erāt, verum etiam per filios eius significans. q. 9. citata. Quicumq; siye nobilis siye ignobilis: pena enim quā Deus delinquenti inferendam proponebat, non personam, sed culpam delinquentis inspectabat.

3151

Iosue 7.
nu. 15.
et 25.

Iosue 7. Quicumq; ille in hoc facinore &c. n. 15. Et infra. Lapidavit eum cum omnis Israel: & cuncta quae illius erāt, igne cōsumpta sunt. n. 25. D. Aug. lib. 6. super Iosue. Merito quare ritur cū Dominus propter illum, qui de anathemate furtum fecerat, praeceperit eum, qui fuisset ostēsus, igne cremari, cur cum ostensum Iesus lapidari potius, a populo fecerit? An ita eum mori oportuit quemadmodum Iesus, qui propius Domi-

num sequebatur, verba iubentis intelligere potuit? Sic enim alius quisquam non faciliē potuit. q. 9.

Foram intellexit Iosue, quod Deus imperasset reū furti per conflagrationē occidendū, nisi ipse deprehensus veram criminis faceret confessionē, unde cum audiret Achan dicentē, Verē ego peccavi Domino Deo Israel, & sic, & sic feci. n. 20. Crimen suum cum omnibus circumstantiis consentiē, non iussit eum cremare, sed solum lapidare: ut confissio si non omnino ab eo auferret panam, quia nimis tardā fuit, saltem panam aliquantulum levaret, dum cremationem in lapidationem transmutaret.

Iosue 7. Quicumq; ille &c. supra n. 15. Et lapidavit eum &c. Vt sup. nu. 25. D. August. Quāredum est, cur lapidationē ignē appellaverit Dominus? Nā neq; ad intelligēdum verba Domini quisquam potuit esse sapientior, neq; ad faciendum quisquā obediētor. Proinde ignis nomine pēnā potuisse significari, scriptura testis est in Deut, vbi dicitur ad filios Israel, Et eduxi eos de fornace ferrea ex Aegypto: vbi utique duram tribulationē intelligi voluit. q. 9. citata.

Postea sic progreditur. Duae autem mihi causae occurrunt, nō ut ambae sint, sed ut altera ex eis, cur non ille cum suis omnibus evidenti igne crematus sit. Si enim peccatum eius Dominus tale esse iudicavit, quod supplicio illo expiatum non puniret in aeternum, propter ipsam expiationē, & purgationē, cōgruenter illa pēna ignis nomen accepit. Neq; ad hunc intellectum quisquā tēdere admoventur, si eum propriē visibilis ignis exureret, sed in eo quisq; remaneret, quod apertē videbat impletum, nec aliquid ultra quæreretur. q. 9.

Deinde progreditur ita idem D. Aug. Nunc verō cum propter Dei verba, & factum Iesu a quo pravaricari illa verba non possent, certissime dicitur etiam lapidationē ignē fuisse, diligēter agnoscitur illa pēna hominem,

3152

Iosue 7.
nu. 20.

3153

Iosue 7.
nu. 15.
et 25.Deut. 4
nu. 25.

3154

Iosue 7.
nu. 15.
et 25.

3155

Iosue 7.
nu. 15.
et 25.

nem, ne impoſterū peccato illo iote-
rict, fuiſſe purgatum. Quòd ſignifi-
cāt etiā vala in Levitico, quæ iubēt
igne purgari. *lib. 6. ſuprà Iſue q. 9.*

3156

Iſue 7.
nu. 15.
& 25.

Iterū ſic loquitur idē D. Aug. Si autē
tale fuit illi peccatū, propter quod
eum etiā poſt iſtā vitā gehenna ſuſ-
ciperet, ideo Ieſus eum voluit lapi-
dari, ut quod à Domino dictū eſt. Ig-
ne cremabitur, illud admoneret in-
telligi, quod Dominus faceret, non
quod ab ipſis eſſet faciendū. Si enim
dixiſſet Dominus, Igne eū cremabitis,
& omnia eius: huic ſenſui locus nul-
lus eſſet. *q. 9 proxime citata.*

3157

Iſue 7.
nu. 15.
& 25.

Adhuc ſic ſatur. Cū verò ita poſi-
tū eſt, ut magis videatur Deus, quod
ei futurū eſſet prædixiſſe, quā quod
ei ab hominibus deberet fieri præ-
cepiſſe, melius nō potuit facere Ie-
ſus, qui divina verbū, ſicut tātus pro-
pheta intellexit, qui etiā hoc ipſum
propheticè fecit, quā ut illum la-
pidibus potiùs quā flāmis interime-
ret, ne in illis ignibus verba Domini
viderentur impleta; quæ ad aliud
dicta volebat intelligi. *q. 9 allegari.*

3158

Iſue 7.
nu. 15.

Cū omni ſubſtātia lua. *n. 15.* Nō
ſolum avarū, ſed etiā avari ſubſtātiā, ſeu
divitiarū copiā igne cōburendā fore. Deus
enunciabat, ut ſi nō amore ſui ipſius, amore
ſalutē divitiarū avarus de ſcelere commiſſo
penitentiā ageret, ut qui plus divitiarū, quā
ſe ipſum deligeret, ac proinde qui potiùs
ne divitiis perderet, quā ne ſe ipſum per-
deret crimen ſateretur etiā prius quā Deus
ipſum crimē coram omnibus manifeſtaret.

3159

Iſue 7.
nu. 24.
& 25.

Iſue 7. Tollens itaq; Iſue Achā
filium Vare, argētumq; & palliū, &
aureā regulā, filios quoq; & filios eius
boves, & aſinos, & oves, ipſumq; ta-
bernaculum, & cunctā ſupelleſtilē:
(& omnis Iſrael cum eo) duxerunt
eos ad vallē Achor. Vbi dixit Iſue,
quia turbaſti nos, exturbet te Domi-
nus in die hac. Lapidavitq; eum om-
nis Iſrael: & cuncta, quæ illius erant
igne cōſumpta ſunt. *n. 24. & 25. D.*

Deu. 24.
nu. 16.

Aug. Quæri ſolet quomodo miſſe
pro alterius peccatis in alijs vindicē-

tur, maximè quia in lege Dominus
dixit, Nec patres pro filiorum, nec
filios pro parentum peccatis eſſe pu-
niendos? *lib. 6. in Iſue q. 8.*

Quæri deinde D. Aug. An illud iu-
dicātibus hominibus ſit præceptum
ne quenquā pro altero puniāt, Dei
iudiciā nō ſint eiufmodi, qui alto, &
inviſibili cōſilio ſuo novit quatenus
extēdat etiā tēporalē hominum pæ-
nā, ſalubremq; terrorē, nō enim ali-
quid durum, quātum attinet ad vni-
verſi mundi adminiſtrationē, cōcin-
git mortalibus cum moriūtur, quā-
doq; morituri, & tamē apud eos, qui
talia metuunt, diſciplinā ſancitur, ut
nō ſe ſi lūm quiſq; vivat in populo,
ſed invicem ſibi adhibeant diligen-
tiam, & tanquam vnius corporis, &
vnius hominis alia pro alijs ſint nē-
bra ſollicita. *q. 8.*

Sic progreditur idē D. Aug. Nec tamē
credendum eſt etiā pænis, quæ poſt
mortē irrogātur, aliū pro alio poſſe
damnarī, ſed in his tantū rebus hanc
irrogari pænā, quæ ſiō fuerāt habi-
turæ, etiā ſi nō eo modo finirentur.
Simul etiā oſtenditur, quāta cōnexa
ſit in populi ſocietate ipſa univerſi-
tas, ut nō in ſe ipſis ſinguli, ſed etiam
tanquam partes in toto exiſtente-
tur. *q. 8. citata.*

Et iterū ſic ſatur. Per vnius igitur
peccatū mortemq; paucorū admo-
nitus eſt populus univerſus, tanquā
in corpore vniverſo quærere quod
admiſſum eſt. Simul etiā ſignificatū
eſt, quātum mali fieret, ſi univerſa il-
la cōgregatio peccaſſet, quando nec
vnius quidem ita potuit iudicari, ut
ab eo poſſent ceteri eſſe ſecuri. *q. 8.*

*Adhuc ſuper eundē textum, reſpondēs
eidē quaſtioni D. Aug. ſic ait.* At verò ſi
Achan ab aliquo invētus acque cō-
prehenſus, & illius criminis reus ad
iudiciū Ieſa fuiſſet adductus, nequa-
quā putandum eſt hominē iudicem
vel pro illo, vel cum illo quenquam
aliū, qui ſocietate facti eius mini-
mē teneretur, fuiſſe puniri. *nu.*

Fff 3

qu3

que enim ei mādātū legis licebat ex-
ce lere, quod datū est hominibus, ne
iudicio suo quod in hominē homini
iustū, siue permissum est, alterū pro
alterius peccato arbitretur esse plec-
tendū. Longē autem secretiore ius-
titia iudicat Deus, qui potēs est etiā
post mortē, quod homo non potest,
vel liberare, vel perdere. q. 8. citata.

3164

Iosue 7.
nu. 24.
& 25.

Tandē sic concludit. Visibiles igitur
afflictiones hominum, siue mōtes,
quoniam his, quibus ingeruntur, &
obesse, & prodesse possunt, novit Do-
minus in occulto providentiæ suæ
quēadmodū iustē quibusq; dispenser,
etiā cū aliorum peccata in alijs vi-
detur vlcisci. Pēnas verō invisibiles
quæ nō nisi nocēt, & prodēsc non
possunt, ita nullis Deo iudice pro
alienis peccatis luit, sicut homine iu-
dice luere nullus nisi pro sua culpa is-
tas visibiles debet. Hoc enim præci-
pit homini iudici Deus, in his, quæ
ad humanū iudiciū pertinet iudicāda
quod in suo iudicio facit ipse, quō po-
tēstas nō alpirat humana, q. 8. La-
pidavitq; &c. n. 25. *Vi quisq; nimirum
se immunem esse à latrocinio indicaret, si
enim aliquis simili crimine teneretur, non
auderet lapides tollere, ut illis Acham, cui
se similem in crimine sciret, lapidaret. car-
nifex igitur quisq; fieri nō renuit, volēs sic
honoris dispendio suspiciōē furis declinare.*

3165

Iosue 7.
nu. 24.

Sap. 4.
nu. 11.

Iosue 7. Tollens itaq; &c. n. 24. D.
Aug. Nec ideo sanē credēdum est, eos
pro peccato patris, à quo. innocētes
erāt, etiā post mortē supplicio infer-
ni ignis iocentos. Mors quippe ista,
quæ omnes manet, quāquā de primo
peccato veniat, tamen quia ita nati
sumus, ut necessariō moriendū sit, ac-
celerata quibusdā est vtilis. Vnde le-
gitur de quodā, Raptus est, ne mali-
tia mutaret intellectu eius. Quo ergo
iudicio Dei, vel misericordia, fuerit
irrogata siue filijs eius, siue illis tri-
ginta sex viris, cū omnes ab eius
peccato alieni fuerint, latet apud
eum, apud quem non est iniquitas.
q. 9. *sape citata.*

Occiduntur simul cum Acham filij eius,
& filie, ne si filiorū, filiarūq; progeniem
post mortem suam in vita mansurā divi-
tias, quas ille iniustē collegerat fruituram
inspiceret, de iniusta divitiarū acquisitio-
ne minimē paniteret: nec furto ablata res-
tituere curaret: Amor enim filiorū, ac filia-
rum, quibus vivis divitias traderet, ab ip-
so criminis illius panitudinē propulsaret:
eligeretque potius impunitens damnari,
quam panitens aliena restituens progeniē
suam divitijs defraudare.

3166

Iosue 7.
nu. 24.
& 25.

Iosue 7. Quia turbasti &c. n. 25. D.
Aug. Verū illud in prōptu est, quōd
& populum terribiliter oportebat
querere quod admissum est, & rātō
vehemētius timuerunt cæteri fatū
eius imitari, quācō magis humana ex-
horret infirmitas, & in tā magis tā-
que iustū populi odiū dari, & eis quos
ad spē propagādi generis, se reliquū
putabat, peccato suo locū cōsumptis
suis, posteris emori, q. 9. Proximē cita-
ta. *Nō solum ea, quæ à Iericho Acham fur-
ta abstraxerat, illa ab igne extrahendo, sed
& omnia alia bona, quæ habebat inde non
extracta, Iosue imperat igne cremari, ne
si quicquid combusta aliqua manerent, ex tactu
manus avaris veneno avaritiæ infecta, quæ
liber, ex postea possidentem enecarent.*

3167

Iosue 7.
nu. 25.

Ex Ruperto Abbate.

Iosue 7. Nec poterit Israel stare &c.
n. 12. *Rupert.* Vbi enim in sacerdo-
tibus, vel eis, qui præsunt, avaritia
regnat, & principatū obtinet pecu-
nia, hi qui sunt Israel arma virtutū
cōtra vitia tenētes, & pro ut oportet
arguere, obsequare volētes, stare non
possunt contra hostes libere repug-
nātes, quippe quos pecunia tueri,
ut de vitijs suis aliquādo nō saltem
imponere arguantur. lib. 1. Iosue cap. 21.
Pergit Rupert. Vnde & apud Evan-
gelistā Ioannē pulchro mysterio dic-
tū tenemus, quia cū Dominus, nos-
ter factō de sunibus flagello, vendē-
tes, & emētes de tēplo eiecisset, tūc
demum acceperunt ea ei, & claudi
ad eū in tēplo, & curavit eos. Non
prius

3168

Iosue 7.
nu. 12.

3169

Ioan. 2.
nu. 15.

prius cæcos, & claudos curavit, quā illos latrocinantes de spelunca eiecit quia videlicet nō vitia curari, nec virtutes possūt illustrari, nisi prius Māmon de cordibus sacerdotū, aut ipsi sacerdotes cum illo deo suo de templo Dei fuerint eiectioni. cap. 21. citato. Non poterit stare &c. n. 12. *Tantum enim divitiarū iniussu acquisitarū pōdus est, ut in uno positum magni exercitus milite, omnes eiusdem exercitus deprimat, ita ut nullus illorum adversus hostes possit stare.*

3170

Iosue 7.
nu. 19.
& 20.

Iosue 7. Et ait Iosue ad Achā n. 19 & 20. *Ruper.* Quanvis enim illo dicente: Fili mi da gloriā Domino Deo Israel & cōfiteri, ille cōfitendo respōderit, Verē ego peccavi, nō tamē vllā mereri veniā debuit, quia videlicet confessio oimīū tarda fuit. Ante enim turbatus est Israel, quā ille reatum agnosceret, & ante fors iuridica Deo auctore prodidit personā, quā ipse culpam. lib. 1. Iosue cap. 21.

3171

Et alibi sic Rupert. Achar de tribu Iudā fuerit Iudas Ischarioth discipulus Christi principis confessionis nostræ de tribu Iudā, & cū eo pariter cætus ille malignatiū scribarū, & pharisæorū, cū quibus de proditione salvatoris occultū, & furtivū habuit cōciliū. Revera nāq; tunc Achan furatus est de anathemate vrbis Hierico, quādo fur loculorū Domini Iudas ille in pretiū sanguinis accepit triginta argenteos, lib. 1. in cap. 2. *Osea.*

3172

Iosue 7.
nu. 19.
& 20.

Progreditur. Et sicut sorte deprehēsus Achan ille suo ore cōfessus est & dixit, Verē ego peccavi Domino Deo Israel, & sic & sic feci: & hic, & hæc concupiscēs abstuli. Sic iste Iudas ore Domini traditur designatus, postmodū cōfessus est, projiciens triginta argenteos in tēplo, dicēsq; senioribus, & principibus sacerdotū: Peccavi, tradēs sanguinē iustū, lapidatusque est Achan, pro ut cum Iudā traditore illo totus ille cætus traditionis & emptor, nec remaneret lapis super lapidem. loco proximē citato.

Alludit Rupert. ad ea quæ in hoc cap.

7. Iosue à n. 14. *Usq; ad finem capituli referuntur, dum explicatur quo pacto per sortem Deo inbēte manifestū fuerit, primò delinquentē fuisse ex tribu Iudā, secundò ex familia Zare, tertio ex domo Zabdi quāvis tandē fuisse Achan, qui non nisi postquam sic se deprehēsum vidit crimen suū cōfessus est, quod si antea cōsisteretur gloriam Deo daret, et enim peccatoris penitentia gloria, divina Dei indulgentia.*

Ex Hugone Cardinali.

Iosue 7. Filij autē Israel &c. n. 1. *Hugo.* Id est, Aliquis de filiis Israel. hoc quod vnus fecit toti populo imputatur. Vnde Adamātius; Vno peccāte ira super omnē populū venit ibi. Nā Achā &c. n. 1. *Que nā est hæc dicti præcedentis probatio? Pravaricatores, & usurpatores fuisse dicuntur filij Israel, ex eo quod Achan fuerit pravaricator, & usurpator? Itasane, dum enim aliquod cōsumum esse crimē in populo cognoscitur, neq; criminis auctor declaratur, totus populus & quilibet totius populi de crimine infamatur. Ex eo enim quod nō possit de aliquo in individuo flagitiū patrati suspicari, solet in famia omnes eiusdem populi homines de honestate.*

Iosue 7. Nā Achan &c. tulit &c. n. 1. *Hugo.* Nā Achan: id est Achor. Et hæc est vera litera, ipse enim titulus fuit. Ibi. Trinomius fur, hic furti dicitur, vocabatur enim Achan. Achar, Achor, & quidē merito, quoniam ira de anathemate surripuerat, scilicet pallium, & ducentos siclos, & regulā aureā tribus nominibus debuit nominari, seu potius infamari, utpote qui multis nominibus ex multis latrocinijis latro potuit nūcūpari.

Iosue 7. Invenit Achan &c. n. 18. *Hugo.* Achar, Achor, Achā, id est nomē. Ibi. Aprē dicitur quod Iosue invenit Achan, ut hic absconditus fuisse significetur. Dū enim Achan vidit sorte prima tribū suā indicatā: sorte secunda familiā suā cōprehensam, tertia sorte domū suā d. signatā tremens quod quarta sorte ipse inter viros domus suæ fur deprehenderetur, abscondit se ne ipse inveniretur. Existimans fortasse, quod

3173

Iosue 7.
n. 14.

3174

Iosue 7.
num. 18

3175

Iosue 7.
num. 11

3176

Iosue 7.
nu. 182

quod vir alter ex eadem sua domo aliquod
maius latrocinium commisset, quæ proinde fors
emissa indicaret. Facile enim quisq; de alio,
quod ipse commisit crimen, suspicatur. Et
difficile manifestandū credit, quod ipse se-
creto patrocinante solus operatur.

3177

Iosue 7.
nn. 19.

Iosue 7. Et ait Iosue ad Achan, n. 19.
Hugo Card. Da gloriā: id est cōfiteri
peccatū tuū. In quo Iudæi cōfundū-
tur, qui dicant, quodd nihil valet ex-
terior cōfessio peccatorū. Et cōfite-
re. Cōfessio enim peccātis ad laudē
pertinet ignoscētis, & ad gloriā pec-
catū demittētis. De qua gloria Isaïæ
42. Gloriā meā alteri nō dabo, quia
solus Deus peccata demittit. *Ibi.* In-
dica mihi. n. 19. *Nō omnibus sed sibi so-
li quid feceris indicari exposcit, ne Achā
multis crimine confiteri adactus, nimis
confunderetur.*

3178

Iosue 7.
nn. 21.

Iosue 7. Vidi enim inter spolia &c.
n. 21. *Hugo Card.* Regulā, vel linguā le-
cundū hebræos, scilicet massā auri, ad
modū linguæ factā. *Ibi.* Linguā Achan
furto ablatā in terra absconditā esse proce-
ravit, timens ne si absconditā non lateret,
furto se ablatam fuisse, declararet, ipsumq;
latronem esse loquendo manifestaret.

3179

Iosue 7.
nn. 24.

Iosue 7. Tollēs itaq; Iosue Achā ad
vallē Achor. n. 24. *Hugo Card.* Ad val-
lem Achor prolepsis est: quia nondū
sic vocabatur, sed ab illo facto nomē
accepit. *Ibi.* Ergo Vallis in qua Achor
fuit lapidatus ab illo cognomē accipisse re-
fertur: in quo magnus lapidū cumulus as-
surgebat, qui ibi fuit ipsis lapidibus obru-
tū demōstrabat, ut furis monumētū esset di-
vini adversus furem furoris monumentū.

Ex Lyra.

3180

Iosue 7.
nn. 1.

Iosue 7. Filij autē Israel prævaricati
&c. n. 1. *Lyra.* Licet unus solus in
hoc peccaverit, tamē generaliter di-
citur. Filij autē Israel prævaricati sūt
eo modo loquēdi, quo scdū unius de
cōmunitate maximē, in malis, toti
cōmunitati attribuitur. Et per talē
modū loquēdi dicitur Mar. 26. De
vogueto effulsu super caput Iesu: Vi-
dētes autē discipuli, indignati sunt,

cū tamē unus solus indignē tulerit,
scilicet Iudas, ut habetur Ioan. 12. n.
suo 1. Quod fieri facile posset, quasi iam
factū enunciat: niscnim unus filius Is-
rael Achan pro furto puniretur, omnes filij
Israel facillē prævaricarent mandatum Dei,
& de quolibet alio anathemate usurparent;
si enim unius malē factoris viderēt impu-
nitatē, facillē similē cōmitterent iniquitatē.

Iosue 7. Vidi enim inter spolia pal-
liū &c. n. 21. *Lyra.* Furatus fuit regu-
lā aureā. Regula beati Frācisçi aurea
dicitur, & similiter regulæ aliorū re-
ligiosorū, eō quod inducunt ad cha-
ritatē Dei, & proximī, quæ per aurū
significatur. Hanc autē regulā aureā
furatur malus religiosus. Nam fur-
tum est contractatio rei alienæ invito
Domino. in moral. n. suo 1.

Pergit Lyra. Dōminus autē regulæ
religiōsæ cōvenienter dicitur insti-
tutor ipsius. Malus autem religiosus
frangēdo regulā cōtra voluntatē ins-
titutoris tractat eā. Similiter vester
furatur, nā indignē portat habitum
religionis. Argentū operit humo. Per
argentum intelligi potest quælibet
gratia, quam malus religiosus terra
opetit, nā ad quæstū terrenū eā con-
vertit. Sed præcepto Iosue talis mo-
ritur in valle Achor, quæ interpre-
tatur vallis tribulationis, & ideo sig-
nificat pēnā gehennæ, quæ est in pro-
fundis terræ. In hac igitur valle A-
chan puniretur ad significandū quod
malus religiosus ad mortem gehē-
næ per Christi iudicium condemnā-
tur. *Seco proxime citat.*

Vidi inter spolia &c. n. 21. *Iosephus
lib. 16. Antiq.* Achā dū invenisset he-
lamiidē regiā totā auro contextā, ha-
bētē auri massā, hoc est sictorū pōda
ducētā, crudele iudicans, si is qui pe-
riculum habuerat, lucrum invenisset,
quod in suā utilitatē conferret, da-
ret hoc Deo, & non magis egentis
suffocit eam latere se iudicans. De-
um, seu, & commolientes.

Pergit Iosephus. Postea verō furto
cōfessus est, & protulit in mediū ves-
tem,

3181

Iosue 7.
nn. 21.

3182

Iosue 7.
nn. 21.

3183

Iosue 7.
nn. 21.

3184

tem. Et ille quidem repēte p̄emptus, turpem p̄nam, & congruā suā p̄sumptionis suscepit. cap. 1. Concupiscens abstuli. n. 21. *Non licet aspicere, quod non licet concupiscere; brevis enim ex oculis ad cor via est. Raro quod placet aspectui, displicet affectui.*

Iosue 7. Tollens itaque Iosue Achā &c. n. 24. *Lyra.* Dicūt Hebræi quoddam filiz, & filij ducti sunt ad videndam punitionē patris, ut per hoc arcerētur à similibus. Doctores autē nostri dicunt, quod ducti sunt ut cum patre morerentur; & hoc videtur rationabilius. Quia pro peccato eius 36. viri mortui sunt in bello. Et rationabilius videtur, quod pueri sui morerentur cum eo in detestationē criminis. Item supra eodē c. dixerat Dominus: Non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui cōtaminatus est hoc scelere. Delictio autem alicuius propriē importat occisionem eius cum sua posteritate. n. suo 1. *Univerſum populum lapidationi Achan, & combustioni rerum illius Iosue præſentem eſſe voluit, ut illius viſo ſupplicio, membra Iſraelitarum ſimile flagitium committere auderet, ne ſimili ſupplicio puniretur.*

Iosue 7. Lapidavitq; eum &c. n. 25. *Lyra.* Videtur quoddam in hoc factū fit contra præceptum Domini dicentis. Quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus cōburetur igne cum omni substantia sua. Aliter exponunt aliqui dicentes quoddam verbum Domini de combustionē Achan intelligitur de igne gehennæ: quia ut dicunt, non p̄nituit verē ratione culpæ, sed tantum ratione p̄næ. Et ad hoc designandum signanter dixit Dominus: Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus comburetur igne, quasi diceret ad me sibi p̄nam futuram reservate. Ideo nō dixit, Comburetis eum igne, sed cōburetur. ibi.

Non placet hoc Lyra, unde sic pergit, Sed hoc dictum non videtur textui

consonum, quia iste Achan ad dandam gloriam Deo confusus fuit veraciter, & humiliter peccatum suū, & ideo non est verisimile quod fuerit damnatus, & hoc sonat verbum Iosue dicentis ei: quia turbasti nos, turbabit te Domidus, in die hac, quasi dicat, non in futuro. In Hebræo enim non est verbum optativū, scilicet turbet te, sed indicativum Turbabit te, quia Iosue ad eius cōfortationem, propter humilem confessionem indicavit ei, ut videtur, quod mors temporalis esset sibi expiatio peccati. n. suo 5.

Et tandem sic concludit Lyra. Ideo aliter potest dici, quoddam ille Achā dupliciter peccavit, scilicet, peccato sacrilegij furando rem Domino consecratam: & violatione sabbathi, quia furtum illud commisit in die sabbathi, ut patet ex dictis cap. 6. Et ideo punitus est duplici p̄na, scilicet lapidationis pro violatione sabbathi, quia hæc est p̄na debita ut habetur Num. 15. Secundō p̄na combustionis cum pertinentibus ad ipsum, secundum quod Dominus præceperat in hoc cap. n. suo 5. Tollens &c. n. 25. *Ac si cōſideratione excitatus dux piſſimus Iosue & ipsam Achan, & univēſam illius progeniem ſerret humeris, dum ad ſupplicium duceret vel ingens doloris pondus ſuſtineret, dum ſibi ſubactū ad ſupplicium etiam debitum ſuo crimini aſportaret.*

Iosue 7. Congregaveruntq; super eum acervum magnum lapidū, qui permanet &c. n. 26. *Lyra.* Pro memoria futura ad terrorem aliorum. n. suo 6. *Ex lapidibus illis quibus omnis populus reum Achan Iosue imperante lapidavit, acervus magnus lapidum erectus est, qui in eo loco aſſurgeret inſtar triumphalis columnæ permaneret, in quādam de cōmiſſo occulte crimine divina iuſtitia triumpharet, quā per ſortes illud manifeſtaverat, & manifeſtū lapidationis p̄na cōdemnaret.*

Iosue 7.
nn. 25.

3188

Iosue 7.
nn. 25.

3186

Iosue 7.
nn. 25.

3189

Iosue 7.
nn. 26.

3187

Et

Ex Abulensi.

3190

Iosue 7.
num. 1.

Gen. 38

Iosue 7. Nā Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Vare &c. n. 1. *Abul.* Dicit Rab. Salom. quod ponitur hic Zare, quia iste fuit, qui de vtero Thamar prior egrediebatur, & in cuius digito obstetrix ligavit coccinium, dicens: Iste egredietur prior ut patet Gen. 38. Sed postea obstetrix videns, quod alius rupisset pelliculam, & egressus fuisset prior, ait, quare propter te divisa est maceria? Et vocavit nomen eius Phares, alius autem vocatus est Zaran, id est Oriens, vel lucens, quia in digito suo erat coccineum, vel quia prior oriebatur. Dicit prædictus Rab. Salom. Quod positio coccinei in digito Zare signavit, quod aliquis de stirpe sua furaturus erat pannum coccineum in anathemate Iericho. q. 4.

3191

Iosue 7.
num. 1.

Et infra. Dicit etiam Rab. Salom. quod narratur hic generatio usque ad Zare, quia agebatur hic de furto Achan in auro, argēto, atq; coccineo pallio, & Zare prætulit nesciens in manu sua coccineum. q. 4. *Neutrum placet Abulensi, ut non incongrue dici poterat, quod Achan pallium coccineum concupiverit, ut eo ornatus progenitorem suum Zaram referre posset gaudes enim quisque progenitori nobili se similem facere: cumq; etiam in exteriori habitu representare.*

3192

Iosue 7.
num. 1.
Gen. 38

Iosue 7. De tribu Iudā. n. 1. *Abul.* Iste Achan erat de tribu Iudā, unde nobilior tribus in furto deprehensa est. q. 4. Erat enim Zare filius Iudā ut liquet. *Gen. 38.* à quo tribus Iudā nominatur. Ergo nobilitas regia Achan in hoc loco exprimitur, ubi eius cupiditas explicatur; ne quisque omnino se liberum esse existimet à cupiditatis obscuritate, etiā si regia fruatur generis claritate.

3193

Iosue 7.
num. 14.
& 15.

Iosue 7. Acceditisq; mane singuli per tribus vestras &c. Et quicumq; ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igne cum omni substantia sua. n. 14. & 15. *Abulens.* Quæ-

ret aliquis circa Achan, cum audivit quod Deus dixerat esse anathema in Israel, & quod sequenti die erat declarandum, eratq; sibi conscius huius sceleris, quare non fugit?

Et sic respondet. Dicendum est, quod quanquā Achan sciret pēnā mortis esse infligendam peccatori, & quanquā cognovisset ante hoc per diem unam, tamen non fugit: & hoc quia forte non habebat quod fugeret: nam tota gens in circuitu erat Chananeorum, & putarent eum exploratorem; atq; occiderent extra suos: ergo elementius sibi quodcumque futurum opinabatur inter suos. q. 42.

Aliā præbet responsionē sic. Quanquā audisset verba de declarando peccatore corā Domino, nō credidit futurum, quia nunquam simile viderat: nō enim fuerat simile tactum aliquid ante tēpora sua, ideo magis putavit hoc esse cōminationē, quā veritatē futuræ rei, unde fugere non curavit. q. 42. *Per diem noctemq; Dominus manifestare per sortes suum differebat, ut eo tempore fur de crimine contritus, illud posset summo sacerdoti confiteri, ut per confessionē voluntariā eo tēpore factā criminis sui veniam à Domino posset impetrare.*

Iosue 7. Quicumq; ille in hoc facinore fuerit deprehensus, cōburnetur igne cum omni substantia sua &c. n. 15. *Abul.* Prædicebat hic pēnā Iosue ad maioreū terrorem, ut attenti essent & parati ad videndum, quem Deus cōprehenderet ex Israel, id est, cuius scedula ad ultimum exierit, morietur, comburetur igne. Ista pēna dabatur, quia omnia, quæ erant in urbe Iericho, erant cremanda: Achan autem impeditur hoc furando partem eorum: debuit ergo cremari ab igne, qui peccavit auferendo ea, quæ cremanda erant igne. q. 43. *Sciebat Dominus crimen ab Achan fuisse perpetrātū, quicumq; esset de familia regia, non adeo infami supplicio se damnandum fore existimaret: & ideo sic panam proponebat; ut nullus, etiam si esset princeps, aliquis se à*
pana

3194

3195

Iosue 7.
num. 14.
& 15.

3196

Iosue 7.
num. 15.

pæna immunem futuram arbitraretur.

3197 *Iosue* 7. Et fecit nefas in Israël. *n.*
15. *Abul.* Fecit Achan nefas in Israël,
Iosue 7. idest magnum peccatū, quod nefas
nn. 15. vocatur, & fecit in Israël, idest inter
Israelitas: ideo maiori pæna mulctā-
dus est, quā si fecisset in alio popu-
lo, quia iste populus est sanctior, &
in eo gravius peccata debent puni-
ri. *quæst.* 45.

3198 *Qui enim in societate tot virorum, qui*
divini præcepti regulā observantes nihil
de anathemate abstulerant, de anathemate
regulam surripuerat, quasi auream illam
regulam plusquam divinā estimaret, cum
ipsa regula aurea in ignem mitti debuit, nō
ut in igne quasi auram esset, probaretur, sed
ut cum ipsa regula autē combureretur: ipsa-
que regula, quæ illi fuerat mensura culpa,
mensura ei fieret pæna, ut ad mensuram
criminis puniretur.

3199 *Iosue* 7. Comburetur ignē &c. *n.*
15. *Abul.* Deus tam durē punire vo-
Iosue 7. luit Achan pro scelere prævaricationis
nn. 15. anathematis, quia tunc erat pri-
mum anathema positum à Deo, &
qui illud violaret, deberet durē puni-
ri, & fortē non fieret tam acerba
castigatio, si quis delinqueret in alijs
anathematibus ponendis à Deo, vel
ab homine. *q.* 59. In facinore depre-
hensus, *n.* 15. *Erat enim facinus ipsum*
quasi fascis vinculorum, quibus latro Achā
vinciretur, cum à divina iustitia com-
prehenderetur.

3200 *Iosue* 7. Tollens itaq; Iosue Achā.
n. 24. *Abul.* Vocatur Achā filius Za-
Iosue 7. re, non quod filius eius immediatus
nn. 24. sit, quia erat filius Charmi & prone-
pos Zare, quia supra dicitur Achan
filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare:
vocatur autem filius Zare, quia fuit
de familia eius, sicut poterat vocari
filius Iudæ, quia erat de tribu eius.
q. 51. *Non sine mysterio Achan filius Za-*
re hic nominatur, sed ut ambitio eius per
cupiditatem pallij coccinei quasi hæredita-
ria ei fuisse manifestetur, per illud enim pal-
lium honorem regum à se desideratum of-
tendebat, quem etiam concupitum à se Za-

re cum filo coccineo nascens significaverat.

Iosue 7. Tollens itaq; Iosue Achan
&c. *n.* 24. *Abul.* In eadem pæna duo
cruciatur, scilicet filius, cui infligi-
tur, & pater, qui ita de illa affligitur
& tristatur, sicut filius qui tolerat, *q.*
71. *Et alibi sic ait Abulens. exponens eū-*
dem textum. Erant aliqua motiva ad
hoc, quod nunc occiderentur filij, &
filiz Achan cum eo. *q.* 75.

Deinde enumerans Abul. motiva hæc
sic ait. Primū ipsa magnitudo pec-
cati, ut innueretur tam grave fuisse
peccatum ut ad illius expiationem
non sufficeret mors solius Achā nisi
etiā filij morentur cum eo simul.
Secundum erat, & principale ad in-
cutiendū magnum timorem popu-
lo Israelitarum, ut abstinere à simi-
libus, quando viderent, quod pro
peccato non solum occidebatur pec-
cans, sed & tota eius posteritas de-
lebarur, & hoc est, quod maximē
movere poterat Israelitas, quia nihil
magis quā filios diligebant. *q.* 75.

Tertium fuit ad magis satisfaciendū
populo, nam pro peccato Achā
occisi fuerant triginta sex viri de po-
pulo, pro quo nimis Israelitæ indig-
narentur ipsi Achan, & ultionē de
eo vellent sumere, & quia pro tot oc-
cisis non satisfaciebat mors vnus;
vellent quoque filios occidere, ut sic
satiaretur ira illorum. *q.* 75.

Quartum erat, ut magis punire-
tur, quia licet satis erat gravis pæna
ipsi Achan, quod ipse occideretur,
gravior erat cum etiā filios suos,
quos ut se ipsum diligebat, coram se
occidi cerderet, & ista est propria
causa quare filij puniuntur pro pec-
cati patrū, scilicet ut ipsi patres vi-
dentes filiorum pænas affligantur de
ipsis sicut si ipsi in se ipsas sustinerēt.
q. 75. *Ergo in conspectu patris Achan pri-*
usquam ipse in se ipso afficeretur supplicio,
in filijs, & filiabus passus est, ut non vni-
ca propria ipsius necesse, sed pluribus filiorū,
ac filiarum mortibus, dum morientes aspi-
ceret, affligeretur.

Iosue 7.

3201

Iosue 7.
nn. 24.

3202

Iosue 7.
nn. 24.

3203

Iosue 7.
nn. 24.

3204

Iosue 7.
nn. 24.

27.
25.

qui contra populum propter culpam fuerat conversus, propter penitentiam à populo dicitur aversus: ut non iam contra populum Domini furor, sed erga populum Domini favor in promptu esse crederetur.

Ex D. Chrysostomo.

3138

Iosue 7.
num. 1.

Iosue 7. Filij autē Israel prævaricati sunt mandatum, & vſurpaverunt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filij Zabali, filij Zare de tribu Iudā, tulit aliquid de anathemate: iratusq; est Dominus contra filios Israel. n. 1. D. Chrysost. Cū vniverſus populus ſervaret præceptum, vnus prævaricatio in vniverſam multitudinem concitavit irā Dei. Vnus erat qui peccaverat. Quomodo igitur peccaverūt filij Israel, ac Deus iratus est filiis Israel? Vides quomodo vnus peccatū toti populo vindictā accerſit? Quomodo Deum adverſus multitudinem hoſtem reddidit? *ho. 1. de verbis Iſaie. Vidi Domin. Si vnus ſolus Achā aliquid de anathemate ſurripuit, cur hoc crimen omnibus filiis Israel à Domino imputatur? Ita namq; vnus delinquēsis ſtagitio omnis aliqui innocens congregatio infamatur.*

3139

Iosue 7.
num. 1.

Iosue 7. Nam Achan filius Charmi &c. D. Chrysost. Quoniā igitur fuerat perpetrata legis trāſgreſſio, neq; quiſquā erat conſcius præter ſolum Deū, qui novit occulta, vltio quidē differebatur: cæterū qui hoc perpetrarat tametſi videbatur latere, tamen à cōſcientia velut ab igne vrebatur. *Hom. citata. Nobilitas generis hic exprimitur, ut enormitas criminis augeatur, viro enim de regali tribu indignum crimen erat latrocinium.*

3140

Iosue 7.
n. 2. 4.
¶ 5.

Iosue 7. Cumq; mitteret Iosue de Hiericho viros cōtra Hai &c. *Et infra* Al cēderunt ergo tria millia pugnatorū, qui ſtatim terga vertentes percuſſi ſunt à viris vrbis Hai. Et corruerūt ex eis triginta, & ſex homines &c. Pertinuitq; cor populi, & ad inſtar

aquæ liquefactum eſt. n. 2. 4. & 5. D. Chrysost. Venit igitur tēpus, quo fieret quod comminatus fuerat Deus, quoq; peccatū veniret in propatulū. Miſit, inquit, Ieſus viros ab Hiericho in Hai. Et aſcēderunt illuc viri ſerē ter mille, fugeruntq; à facie virorū Hai, & occiderunt ex illis viros triginta ſex, & expavit cor populi, factūq; eſt velut aqua. Vide vnus peccati pænā, vide plagam acerbiffimā, vnus peccarat, & in populū vniverſum mors, ac trepidatio irruit. *hom. 1. de verbis Iſaia, Vidi dominum.*

Et infra ſic iterum loquitur D. Chrysost. Quid hoc o bone Domine? Tu ſolus iuſtus, & recta iudicia tua Tu cuiq; iuxta propria facta reddis iudicium. Tu humani generis amator, dixeras in ſuo quemq; peccato moriturū, nec alium pro alio daturū pēnas. Quod igitur hoc eſt tuū iuſtum iudicium.

Deinde ſic reſpondet. Bona ſunt tua omnia Domine, & valde bona, & ad noſtram vtilitatem diſpenſata. Lues quædam, inquit, eſt peccatum, per vltionem vulgetur, ac traducatur apud omnes, ne corrumpat omnes, ut vbi cognoverint quātas minas vna pepererit tranſgreſſio, fugiāt vltionem, de multis alioqui ſumendam æternam vindictam. *hom. citata. Forſan Achan ſua ductus cupiditate inter illa tria millia pugnatorum ad civitatem Hai ire ſeſtinavit, ut ſuam ex ſpolijs avaritiam poſſet explere: eadem tamen cupiditate excitatus cum propugnatoribus terga vertentibus, primus forſan fugam inſe, ut quem adverſa fortuna belli à bonis acquirendis defraudaret, fuga ad fruendum bonis iam ſurto ſublatis vivū reſervaret.*

Iosue 7. Et ait Iosue ad Achan, Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſrael, & confitere, atq; indica mihi quid feceris, ne abſcōdas. Reſpōditq; Achā Iosue, & dixit ei, Verē ego peccavi Domino Deo Iſrael, & ſic, & ſic feci. Vidi enim inter ſpolia palliū &c. n. 19. D. Chrysost. alludens ad ea quæ dicuntur in hoc cap. 7. numer. 16. 17. & 18.

3141

Iosue 7.

num. 4

¶ 5.

Pf. 118

Rom. 2.

4 Reg.

14.

3142

3143

Iosue 7.

n. 16.

18. In quibus exponitur quo pacto Achan inventus fuerit furti commissi reus, sic ait. Prædicatur igitur hoc in populo & à Deo proditur, qui hoc per petrarat, ille facetur. Respondit enim Verè peccavi in cōspectu Dei Israel, sic, & sic feci: Videbā in præda pallium variagatum vnum pulchrū, ducentaq; argenti didrachma, & linguā vnā aureā quadraginta didrachmōrū & concupiscens cepi, & ecce hæc defossa sunt humo in tabernaculo meo. *hom. 1. de verbis Isaia. Fili mi. n. 19. Latronem filium suum dux elementissimus appellabat, non enim in Achan furtū quod detestabatur, sed humanam conditionem attendebat, quam amabat.*

Iosue 7. Dixit Iosue, quia turbasti nos exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. *nu. 25. D. Chrysost.* Hoc transgressionis præmiū; talis Dei vindicta; quæ per corruptelam vitari non potest. *Homilia ad Irgasa. Merito sic punitur Achan, qui ex urbe Iericho mundi typo pallium; quo virtus sub virtutis prætextu palliaret; & regulam auream, qua actiones suas secundum mundi regulas, seales, quæ mundanis videntur esse aures, regularet, furatus fuerat. Sed Deus crimen illius manifestante non potuit furtum pallio occultare, nec lingua aurea illud excusare.*

Ex D. Augustino.

Iosue 7. Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum, qui statim terga vertentes, perculsi sunt à viris viribus Hai. Et corruerunt ex eis triginta & sex homines, perfecti que sunt eos aduerarii de porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt per protra frigentēs. pertimuitque cor populi, & ad instar aquæ liquefactum est. *nu. 4. & 5. D. Augustinus.* Factum est ut Achan de tribu Iudā furaretur de anathemate civitatis Iericho contra præceptum Domini: & propter eius peccatū tria millia qui fuerant mis-

si in Hai, dederunt terga hostibus; & occisi sunt ex triginta lex viri; & populo graviter terro, Iesus cum Senioribus se prostravit ad Dominū eique responsum est ideo factum esse, quod peccaverit populus. *lib. 6. super Iosue q. 8.*

Cor populi perterritum fuisse referunt; agnovit enim populus aliquid in corde sibi esse venenam, quod nisi medicamento aliquo à corde extraheret ad omnia populi membra cerpens, ut iam triginta sex de populo occiderat, ceteros necaret. Et venam cogitabat; erat enim avaritia mortiferum venenum, quod ab uno Achan contagium, nisi è medio Achan ipse tolleretur, facile in reliquos derivaret.

Iosue 7. Ascenderunt ergo tria millia &c. ut supra n. 4. & 5. *D. Augustinus in questionibus ex veteri testa. sic ait.* Si anima, quæ peccaverit, ipsa morietur, quid est ut Achan filius Charai peccaverit, & triginta sex viri occisi sint in causa eius? Alio sensu scriptura locuta est, quā propositum est. Non enim de hac morte; quæ cōmunis vrique omnibus est, dixit, sed de illa, quæ appellatur secunda. Hæc enim peccatores suscipit illis autem, qui in pugna mortui sunt non peccatum Achan redditum est; sed obfuit illis ne in protectione divina adiuti inua lescerēt hostibus. *quest. 36.*

Deinde sic pergit. Nec enim causa Achan infirmati sunt; sed Dei auxilio minime muniti, ut dum fortiter facere nequeunt, occiderentur. Nam pauci fuerunt contra multos, unde, & superati noscuntur. Nulla ergo iniustitia in voluntate Dei est: in potestate enim habet si adjuvare vult; ut si id fecerit, misericors sit, si noluerit, iustus; neque enim in talibus debitor est, ut teneatur obnoxius. Hinc est quod Iesus Navé constitutus scdit vestimenta sua, intelligenis non sine causa Deum auxiliū subtraxisse. *eodem q. 36. Terga vertentes statim percussis ab hostibus fuisse dicuntur.*

ur, ac si ideo terga verterent ut flagella exciperet ab hostibus, quasi a Dei ministris qui illos ob crimen a facio illorum commissum flagellarent.

3149

Iosue 7.
nu. 15.

Iosue 7. Quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, cōburetur igne cum omni substantia sua: quoniam pravaricatus est. praeceptū Domini, & fecit nefas in Israel. n. 15. D. Aug. Nec movere debet, quod nō ipsū tātū sed etiā omnia, quae sunt eius, Deus cremāda igne prae-dixerit. Sic enim ait: Igne cremabitur, & omnia quaecūque sunt ei. Omnia enim quaecūque sunt ei, opera eius possunt intelligi, quae cum illo dixit cōcremāda: nā sicut dicit Apostolus de quibusdā operibus igne cōsumptis, ipse autē salvus erit. lib. 6. super Iosue. q. 9.

1 Cor. 3
nu. 15.

3150

Iosue 7.
nu. 15.

Deinde sic pergit. Si huius peccatum ita intelligendum est, ut etiā aeterno igne puniatur, filios eius, & filias cū pecoribus, & omnibus quae habebat, populus quidē cum eum puniret, si mul lapidibus obruit; nō tamē hoc iudicio humano, sed propheticō spiritu fecit Iesus: siue ita intelligens, omnia quae sunt ei, ut nec filios censeret exceptos, lapidationis etiā pēnā pro igne ingerens: siue opera eius quae post mortē Deus in illo fuerat crematurus, non solum per cetera, quae illi erāt, verū etiam per filios eius significans. q. 9. citata. Quicumque siue nobilis siue ignobilis: pēna enim quā Deus delinquenti inferendam proponebat, non personam, sed culpam delinquentis inspiciebat.

3151

Iosue 7.
nu. 15.
& 25.

Iosue 7. Quicumque ille in hoc facinore &c. n. 15. Et infra. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta quae illius erāt, igne cōsumpta sunt. n. 25. D. Aug. lib. 6. super Iosue. Merito quae ritur cū Dominus propter illum, qui de anathemate furtum fecerat, praeceperit eum, qui fuisset ostēsus, igne cremari, cur eum ostensum Iesus lapidari potius, a populo fecerit? An ita eum mori oportuit quemadmodum Iesus, qui propius Domi-

num sequebatur, verba iubentis intelligere potuit? Sic enim alius quisquam non facile potuit. q. 9.

Forsan intellexit Iosue, quod Deus imperasset reū furti per conflagrationē accidendū, nisi ipse deprehensus veram criminis faceret confessionē, unde cum audiret Acham dicentē, Verē ego peccavi Domino Deo Israel, & sic, & sic feci. n. 20. Crimen suum cum omnibus circumstantiis confitenti, non iussit eum cremare, sed solum lapidare: ut confessio si non omnino ab eo auferret panam, quia nimis tarda fuit, saltem penam aliquantulum levaret, dum cremationem in lapidationem transmutaret.

Iosue 7. Quicumque ille &c. supra n. 15. Et lapidavit eum &c. Vt sup. nu. 25. D. August. Quārēdum est, cur lapidationē ignē appellaverit Dominus? Nā neque ad intelligēdum verba Domini quisquam potuit esse sapiētiōr, neque ad faciendum quisquā obediētiōr. Proinde ignis nomine pēnā potuisse significari, scriptura testis est in Deut. vbi dicitur ad filios Israel, Et eduxi eos de fornace ferrea ex Aegypto: vbi utique duram tribulationē intelligi voluit. q. 9. citata.

Postea sic progreditur. Duae autem mihi causae occurrunt, nō ut ambae sint, sed ut altera ex eis, cur non ille cum suis omnibus evidenti igne crematus sit. Si enim peccatum eius Dominus tale esse iudicavit, quod supplicio illo expiatum non puniret in aeternum, propter ipsam expiationē, & purgationē, cōgruenter illa pēna ignis nomen accepit. Neque ad hunc intellectum quisquā tēdere admoventur, si eum proprio visibilis ignis exureret, sed in eo quisque remaneret, quod apertē videbat impletum, nec aliquid ultra quæreretur. q. 9.

Deinde progreditur ita idem D. Aug. Nunc verō cum propter Dei verba, & factum Iesu a quo pravaricari illa verba non possent, certissime dicitur etiam lapidationē ignē fuisse, diligēter agnoscitur illa pēna hominem,

3152

Iosue 7.
nu. 20.

3153

Iosue 7.
nu. 15.
& 25Dist. 4
nu. 25.

3154

Iosue 7.
nu. 15.
& 25

3155

Iosue 7.
nu. 15.
& 25.

nem, ne in posterū peccato illo intē-
raret, fuisse purgatum. Quod signifi-
cāt etiā vala in Levitico, quæ iubētur
igne purgari. *lib. 6. supra Iosue q. 9.*

3156

Iosue 7.
nu. 15.
et 25.

Iterū sic loquitur idē D. Aug. Si autē
tale fuit illi peccatū, propter quod
eum etiā post istā vitā gehenna sus-
ciperet, ideo Iesus eum voluit lapi-
dari, ut quod a Domino dictū est. Ig-
ne cremabitur, illud admoneret in-
telligi, quod Dominus faceret, non
quod ab ipsis esset faciendū. Si enim
dixisset Dominus, Igne eū cremabitis,
& omnia eius: huic sensui locus nul-
lus esset. *q. 9 proxime citata.*

3157

Iosue 7.
nu. 15.
et 25.

Adhuc sic fatir. Cū verō ita posi-
tū est, ut magis videatur Deus, quod
ei futurū esset prædixisse, quā quod
ei ab hominibus deberet fieri præ-
cepisse, melius nō potuit facere Ie-
sus, qui divina verba, sicut tātus pro-
pheta intellexit, qui etiā hoc ipsum
propheticē fecit, quā ut illum la-
pidibus potius quā flāmis intēime-
ret, ne in illis ignibus verba Domini
viderentur impleta, quæ ad aliud
dicta volebat intelligi. *q. 9 alleg. nu.*

3158

Iosue 7.
nu. 15.

Cū omni substantia sua. *n. 15.* Nō
solum avari, sed etiā avari substantiā, seu
divitiarū copā igne cōburenda fore. Deus
enunciabat, ut si nō amore sui ipsius, amore
salte divitiarū avarus de scelere commissio
penitentia ageret, ut qui plus divitiarū, quā
se ipsum deligeret, ac proinde qui potius
ne divitiarū perderet, quā ne se ipsum per-
deret crimen fateretur etiā prius quā Deus
ipsum crimē coram omnibus manifestaret.

3159

Iosue 7.
nu. 24.
et 25.

Iosue 7. Tollens itaq; Iosue Achā
filium Vare, argētumq; & palliū, &
aureā regulā, filios quoq; & filios eius
boves, & asinos, & oves, ipsumq; ta-
bernaculum, & cunctā suppellectilē:
(& omnis Israel cum eo) duxerunt
eos ad vallē Achor. Vbi dixit Iosue,
quia turbasti nos, exturbet te Domi-
nus in die hac. Lapidavitq; eum om-
nis Israel: & cuncta, quæ illius erant
igne cōsumpta sunt. *n. 24. et 25. D.*

Gen. 24
nu. 16.

Aug. Quæri solet quomodo iuste
pro alterius peccatis in alijs vindice-

tur, maximē quia in lege Dominus
dixit, Nec patres pro filiorum, nec
filios pro parentum peccatis esse pu-
niendos? *lib. 6. in Iosue q. 8.*

Quæri deinde D. Aug. An illud iu-
dicatibus hominibus sit præceptum
ne quenquā pro altero puniāt, Dei
iudicia nō sint eiusmodi, qui alto, &
invisibili cōsilio suo novit quatenus
extēdat etiā tēporalē hominum pæ-
nā, salubremq; terrorē, nō enim ali-
quid durum, quātum attinet ad vni-
versū mundi administratiōē, cōtingit
mortalibus cum moriūtur, quā-
doq; morituri, & tamē apud eos, qui
taliam teunt, disciplina sancitur, ut
nō se solum quisq; vivat in populo,
sed invicem sibi adhibeant diligen-
tiam, & tanquam vbius corporis, &
vnius hominis alia pro alijs sint tē-
bra sollicita. *q. 8.*

Sic progreditur idē D. Aug. Nec tamē
credendum est etiā pænis, quæ post
mortē irrogātur, aliū pro alio posse
damnari: sed in his tantū rebus hanc
irrogari pænā, quæ siō fuerāt habi-
turæ, etiā si nō eo modo finirentur.
Simul etiā ostenditur, quāta cōnexa
sit in populi societate ipsa vniuersi-
tas, ut nō in se ipsis singuli, sed etiam
tanquam partes in toto existime-
tur. *q. 8. citata.*

Et iterū sic fatir. Per vnius igitur
peccatū mortemq; paucorū admo-
nitus est populus vniuersus, tanquā
in corpore vniuerso quærere quod
admissum est. Simul etiā significatū
est, quātum mali fieret, si vniuersa il-
la cōgregatio peccasset, quando nec
vnus quidem ita potuit indicari, ut
ab eo possent ceteri esse securi. *q. 8.*

*Adhuc super eundē textum, respondet
idē quæstioni D. Aug. sic ait.* At verō si
Achan ab aliquo inuētus atque cō-
prehensus, & illius criminis reus ad
iudiciū Iesu fuisset adductus, nequa-
quā putandum est hominē iudicem
vel pro illo, vel eum illo quenquam
aliū, qui societate facti eius mini-
mē teneretur, fuisse puniendum. Ne-

Fff j

quos

que enim ei mādātū legis licebat ex-
e Jere, quodd datū est hominibus, ne
iudicio suo quod in hominē homini
iustū, siue permissum est, alterū pro
alterius peccato arbitretur esse plec-
tendū. Longē autem secretiore ius-
titia iudicat Deus, qui potēs est etiā
post mortē, quod homo non potest,
vel liberare, vel perdere. q. 8. citata.

3164

Iosue 7.
nu. 24.
& 25.

Tandē sic concludit. Visibiles igitur
afflictiones hominum, siue mōtes,
quoniam his, quibus ingeruntur, &
obesse, & prodesse possunt, novit Do-
minus in occulto providentiæ suæ
quēadmodū iustē quibusq; dispenser,
etiā cū aliorum peccata in alijs vi-
detur vlcisci. Pænas verō invisibiles
quæ nō nisi nocēt, & prodess non
possunt, ita nullus Deo iudice pro
alienis peccatis luit, sicut homine iu-
dice luere nullus nisi pro sua culpa il-
tas visibiles debet. Hoc enim præci-
pit homini iudici Deus, in his, quæ
ad humanū iudiciū pertinet iudicāda
quod in suo iudicio facit ipse, quod po-
testas non alpirat humana; q. 8. La-
pidavitq; &c. n. 25. *Ut quisq; nimirum*
se immunem esse à latrocinio indicaret, si
enim aliquis simili crimine teneretur, non
auderet lapides tollere, ut illis Achan, cui
se similem in crimine sciret, lapidaret, car-
nifex igitur quisq; fieri nō requirit, volēs sic
honoris dispēdij suspiciōē furis declinare.

3165

Iosue 7.
nu. 24.

Sap. 4.
nu. 11.

Iosue 7. Tollens itaq; &c. n. 24. D.
Aug. Nec ideo sanē credēdum est, eqs
pro peccato patris, à quo innocētes
erāt, etiā post mortē supplicio infer-
ni ignis incensos. Mors quippe ista,
quæ omnes manet, quāquā de primo
peccato veniat, tamen quia ita nati
sumus, ut necessariū moriendū sit, ac-
celerata quibusdā est utilis. Vnde le-
gitur de quodā, Raptus est, ne mali-
tia mutaret intellēctū eius. Quā ergo
iudicio Dei, vel misericordia, fuerit
irrogata siue filijs eius, siue illis tri-
ginta sex viris, cū omnes ab eius
peccato alieni fuerint, latet apud
eum, apud quem non est iniquitas.
q. 9. *sape citata.*

Occiduntur simul cum Achan filij eius,
& filie, nisi filiorū, filiarūq; progeniem
post mortem suam in vita mansurā divi-
tias, quas ille iniustē collegerat fructuram
inspiceret, de iniusta divitiarū acquisitio-
ne minimē paniteret: nec furto oblata res-
tituere curaret: Amor enim filiorū, ac filia-
rū, quibus vivis divitias traderet, ab ip-
so criminis illius panitudinē propulsaret:
eligeretque potius impenitens damnari,
quam panitens aliena restituens progenē
suam divitijs defraudare.

3166

Iosue 7.
nu. 24.
& 25.

Iosue 7. Quia turbasti &c. n. 25. D.
Aug. Verū illud in prōptu est, quodd
& populum terribiliter oportebat
querere quod admissum est, & tād
vehemētius timuerunt cæteri fatū-
rius imitari, quād magis humana ex
horret infirmitas, & in tā magnū tā-
que iustū populi odiū dari, & eis quos
ad spē propagādi generis, se relicturū
putabat, peccato suo. Iocū cōsumptis
suis, posteris emori, q. 9. Proximē cita-
ta. *Nō solum ea, quæ à Ieticho Achan sur-*
to abstraxerat, illa ab igne extrahendo, sed
& omnia alia bona, quæ habebat inde non
extracta, Iosue imperat igne cremari, ne
si quæ combusta aliqua manerent, ex tactu
manus avaris, veneno avaritiæ infecta, quæ
libera non potest possidentem, necarent.

3167

Iosue 7.
nu. 25.

Ex Ruperto Abbate.

Iosue 7. Nec poterit Israel stare &c.
n. 12. *Rupert.* Vbi enim in sacerdo-
tibus, vel eis, qui prænot, avaritia
regnat, & principatū obtinet pecu-
nia, hi, qui sunt Israel, arma virtutū
cōtra vitia tenētes, & pro ut oportet
arguere, observare volētes, stare non
possunt contra hostes, liberē repug-
nātes, quippe quos pecunia tuerur,
ut de vitijs suis aliquādo nō saltem
impenē arguantur, lib. 1. *Iosue cap. 21.*
Pergit Rupert. Vnde & apud Evan-
gelistā Ioannē pulchro mysterio dic-
tū tenemus, quia cū Dominus, nos-
ter factō de sunibus flagello, vendē-
tes, & emētes de tēplo eiecisset, tūc
demum accesserunt ea ei, & claudi
ad eū in tēplo, & curavit eos. Non
prius

3168

Iosue 7.
nu. 12.

3169

Iosue 2.
nu. 15.

prius cæcos, & claudos curavit, quā illos latrocinantes de spelunca eiecit quia videlicet nō vitia curari, nec virtutes possūt illustrari, nisi prius Māmon de cordibus sacerdotū, aut ipsi sacerdotes cum illo deo suo de templo Dei fuerint eiecti. cap. 21. citato. Non poterit stare &c. n. 12. *Tantum enim divitiarū iniuste acquisitarū pōdus est, ut in vno positum magni exercitus milite, omnes eiusdem exercitus deprimat, ita ut nullus illorum adversus hostes possit stare.*

3170

Iosue 7.
nn. 19.
& 20.

Iosue 7. Et ait Iosue ad Achā n. 19 & 20. *Ruper.* Quāvis enim illo dicente: Fili mi da gloriā Domino Deo Israel & cōfiteri, ille cōfitendo responderit, Verē ego peccavi, nō tamē vllā mereri veniā debuit, quia videlicet confessio nimīū tarda fuit. Ante enim turbatus est Israel, quā ille reatum agnosceret, & ante fors iuridica Deo auctore prodidit personā, quā ipse culpam. lib. 1. Iosue cap. 21.

3171

Et alibi sic Rupert. Achar de tribu Iudā fuerit Iudas Ischarioth discipulus Christi principis confessionis nostræ de tribu Iudā, & cū eo pariter cætus ille malignatiū scribarū, & pharisæorū, cū quibus de proditione salvatoris occultū, & furtivū haboit conciliū. Revera nāq; tunc Achan furatus est de anathemate vrbis Hierico, quādo fur loculorū Domini Iudas ille in pretiū sanguinis accepit triginta argenteos, lib. 1. in cap. 2. Osee.

3172

Iosue 7.
nn. 19.
& 20.

Progreditur. Et sicut sorte deprehēsus Achan ille suo ore cōfessus est & dixit, Verē ego peccavi Domino Deo Israel, & sic & sic feci: & hic, & hæc concupiscēs abstuli. Sic iste Iudas ore Domini traditur designatus, postmodū cōfessus est, proiciēs triginta argenteos in tēplo, dicēsque senioribus, & principibus sacerdotū: Peccavi, tradēs sanguinē iustū, lapidatusque est Achan, pro ut cum Iudā traditore illo totus ille cætus traditionis & emptor, nec remansit lapis super lapidem: loco proximē citato.

Alludit Rupert. ad ea quæ in hoc cap. 7. Iosue à n. 14. usq; ad finem capituli referuntur, dum explicatur quo pacto per sortēs Deo inbēte manifestū fuerit, primò delinquentē fuisse ex tribu Iudā, secundò ex familia Zare, tertio ex domo Zabdi quārto tandē fuisse Achan, qui non nisi postquam sic se deprehēsum vidit crimen suū cōfessus est, quod si antea cōfiteretur gloriam Deo daret, tū enim peccatoris penitentia gloria, divina Dei indulgentia.

Ex Hugone Cardinali.

Iosue 7. Filij autē Israel &c. n. 1. Hugo Id est, Aliquis de filijs Israel. hoc quod vnus fecit toti populo imputatur. Vnde Adamātius; Vno peccāte ira super omnē populū venit ibi. Nā Achā &c. n. 1. *Qua nā est hac dicti præcedentis probatio? Prævaricatores, & usurpatores fuisse dicuntur filij Israel, ex eo quod Achan fuerit prævaricator, & usurpator? Itafant, dum enim aliquod cōmissum esse crimē in populo cognoscitur, neq; criminis auctor declaratur, totus populus & quilibet totius populi de crimine infamatur. Ex eo enim quod nō possit de aliquo in individuo flagitiū patratū suspicari, s'iet in famia omnes eiusdem populi homines de bonestate.*

Iosue 7. Nā Achan &c. tulit &c. n. 1. Hugo. Nā Achan: id est Achor. Et hæc est vera litera, ipse enim trinomius fuit. Ibi. Trinomius fur, hic fuisse dicitur, vocabatur enim Achan. Achar, Achor, & quidē merito, quoniam iussu de anathemate surripuerat, scilicet pallium, & ducentos siclos, & regullā aureā tribus nominibus debuit nominari, seu potius infamari, utpote qui multis nominibus ex multis latrocinij latro potius nancupari.

Iosue 7. Invenit Achan &c. n. 18. Hugo. Achar, Achor, Achā; i. lē nomē. Ibi. Apud dicitur quod Iosue invenit Achan, ut hic absconditus fuisse significaret. Dū enim Achan vidit sorte prima tribū suā indicatā: sorte secunda familiā suā cōprehensam, tertia sorte domū suā d. signatā, timens quod quarta sorte ipse inter vitas domus suæ fur deprehenderetur, abscondit se ne ipse inveniretur. Exissimans fortasse, quod

3173

Iosue 7.
n. 14.

3174

Iosue 7.
nn. 1. & 2.

3175

Iosue 7.
nn. 1.

3176

Iosue 7.
nn. 18.

quod vir alter ex eadem sua domo aliquod minus latrocinii commisit, quē proinde fors emissā indicaret. Facile enim quisq; de alio, quod ipse commisit crimen, suspicatur. Et difficile manifestandū credit, quod ipse secreto patrocinante solus operatur.

3177

Iosue 7.
nu. 19.

Iosue 7. Et ait Iosue ad Achan, n. 19. Hugo Card. Da gloria: id est cōfiteri peccatū tuū. In quo Iudæi cōfunduntur, qui dicunt, quod nihil valet exterior cōfessio peccatorū. Et cōfiteri. Cōfessio enim peccātis ad laudē pertinet ignoscētis, & ad gloriā peccatū demittētis. De qua gloria Isaia 42. Gloria mea alteri nō dabo, quia solus Deus peccata demittit. Ibi. Indica mihi. n. 19. Nō omnibus sed sibi soli quid feceris indicari exposcit, ne Achā multis crimen confiteri adactus, nimis confunderetur.

3178

Iosue 7.
nu. 21.

Iosue 7. Vidi enim inter spolia &c. n. 21. Hugo Card. Regulā, vel linguā le- cundū hebræos, scilicet malla auri, ad modū linguæ factā. Ibi. Linguā Achan furto ablata in terra absconditā esse prae- curavit, timens ne si abscondita non latret, furto se ablatam fuisse, declararet, ipsumq; latronem esse loquendo manifestaret.

3179

Iosue 7.
nu. 24.

Iosue 7. Tollēs itaq; Iosue Achā ad vallē Achor. n. 24. Hugo Card. Ad vallem Achor proleptis est: quia nondū sic vocabatur, sed ab illo facto nomē accepit. Ibi. Ergo Vallis in qua Achor fuit lapidatus ab illo cognomē accipisse refertur: in quo magnus lapidū cumulus asurgens, qui ibi fuit ipse lapidibus obrutus demonstrabat, ac furis monumentū vini aduersus furem furoris monumentū.

Ex Lyra.

3180

Iosue 7.
nu. 1.

Iosue 7. Filij autē Israel praevaricati &c. n. 1. Lyra. Licet vnus solus in hoc peccaverit, tamen generaliter dicitur: Filij autē Israel praevaricati sūt eo modo loquēdi, quo factū vnus de cōmunitate maximē in malis, toti cōmunitati attribuitur. Et per talē modū loquēdi dicitur Mat. 26. De vnguēto effuso super caput Iesu: Vidēs autē discipuli, indignati sunt,

cū tamē vnus solus indignē tulerit, scilicet Iudas, ut habetur Ioan. 12. n. suo. Quod fieri facile posset, quasi iam factū enuntiatur: nisi enim vnus filius Israhel facile praevaricaret mandatum Dei, & de quolibet alio anathemate usurparet; si enim vnus malē factoris viderēs impunitatē, facile similē cōmitterent iniquitatē.

Iosue 7. Vidi enim inter spolia pal- liū &c. n. 21. Lyra. Furatus fuit regulā aureā. Regula beati Frāciscae aurea dicitur, & similiter regulā aliorū religiosorū, eō quod inducunt ad charitatē Dei, & proximī, quā per aurū significatur. Hanc autē regulā aureā furatur malus religiosus. Nam fur- tum est contractatio rei alienae inuito Domino. in moral. n. suo 1.

Pergit Lyra. Dōminus autē regulā religiosae cōueniēter dicitur multo- tutor ipsius. Malus autem religiosus frangēdo regulā cōtra voluntatē insti- tutoris tractat eā. Similiter vestē furatur, nā indignē portat habitum religionis. Argētū operit humo. Per argenteum intelligi potest quolibet gratia, quem malus religiosus terra operit, nā ad quēstū terrenū eā con- vertit. Sed praecepto Iosue talis moritur in valle Achor, quā interpretatur vallis tribulationis, & ideo signi- ficat pēnā gehennae, quā est in pro- fundis terrae. In hac igitur valle Achan puniatur ad significādū quod malus religiosus ad mortem gehennae per Christi iudiciū condemnatur. Ite proxime citato.

Vidi inter spolia &c. n. 21. Iosephus lib. 16. Antiq. Achā dū invenisset latidē regiā totā auro contextā, habētē auri malla, hoc est sicciorū podo- ducēta, crudele iudicans, si is quī periculum habuerat, lucrum inveniret, quod in suā utilitatē, conferret, daret hoc Deo, & non magis egentis suffodit eam latere se iudicans. Deum, sicu, & commilitones.

Pergit Iosephus. Postea verō furtū cōfessus est, & protulit in mediū ves- tem.

3181

Iosue 7.
nu. 21.

3182

Iosue 7.
nu. 21.

3183

Iosue 7.
nu. 21.

3184

tem. Et ille quidem repētē pēmp-
tus, turpem pēnam, & congruā suā
præsumptioni suscepit. cap. 1. Concu-
piscens abstuli. n. 21. *Non licet aspicere,
quod non licet concupiscere; brevis
enim ex oculis ad cor via est. Raro quod
placet aspectui, displicet affectui.*

Iosue 7. Tollens itaque Iosue Achā
&c. n. 24. *Lyra.* Dicūt Hebræi quodd
filiz, & filij ducti sunt ad videndam
punitiōē patris, ut per hoc arcerēt-
ur à similibus. Doctores autē nos-
tri dicunt, quodd ducti sunt ut cum
patre morerentur; & hoc videtur ra-
tionabilius. Quia pro peccato eius
36. viri mortui sunt in bello. Et ra-
tionabilius videtur, quod pueri sui
morerentur cum eo in detestationē
criminis. Item supra eodē c. dixerat
Dominus: Non poteris stare coram
hostibus tuis, donec deleatur ex te
qui cōtaminatus est hoc scelere. De-
letio autem alicuius propriē impor-
tat occisionem eius cum sua posterita-
te. n. suo 1. *Unversam populum lapi-
dationi Achan, & combustioni verum il-
lius Iosue præsentem esse voluit, ut illius
viso supplicio, membra Israelitarum simile
flagitium committere auderet, ne simili sup-
plicio puniretur.*

Iosue 7. Lapidavitq; eum &c. n.
25. *Lyra.* Videtur quodd in hoc factū
sit contra præceptum Domini dicē-
tis. Quicumque ille in hoc facinore
fuerit deprehensus cōburetur igne
cum omni substantia sua. Aliter ex-
ponunt aliqui dicentes quodd verbū
Domini de combustionē Achan in-
telligitur de igne gehennæ: quia ut
dicunt, non pēnituit verē ratione
culpæ, sed tantūm ratione pēnæ. Et
ad hoc designandum signatiter dixit
Dominus: Et quicumque ille in hoc
facinore fuerit deprehensus combu-
retur igne, quasi diceret ad me sibi
pēnam futuram reservate. Ideo nō
dixit, Comburetis eum igne, sed cō-
buretur ibi.

Non placet hoc *Lyra*, unde sic pergit,
Sed hoc dictum non videtur textui

consonum, quia iste Achan ad dan-
dam gloriam Deo confessus fuit ve-
raciter, & humiliter peccatum suū,
& ideo non est verisimile quodd fue-
rit damnatus, & hoc sonat verbum
Iosue dicentis ei: quia turbasti nos,
turbabit te Dominus, in die hac,
quasi dicat, non in futuro. In He-
bræo enim non est verbū optativū,
scilicet turbet te, sed indicativum
Turbabit te, quia Iosue ad eius cō-
fortationem, propter humilem con-
fessionem indicavit ei, ut videtur,
quodd mors temporalis esset sibi ex-
piatio peccati. n. suo 5.

Et tandem sic concludit *Lyra*. Ideo
aliter potest dici, quodd iste Achā du-
pliciter peccavit, scilicet, peccato sa-
cilegij furando rem Domino con-
secratam: & violatione sabbathi, quia
furtum illud commisit in die sabbat-
hi, ut patet ex dictis cap. 6. Et ideo
punitus est duplici pēna, scilicet la-
pidationis pro violatione sabbathi,
quia hæc est pēna debita ut habetur
Num. 15. Secundō pēna combus-
tionis cum pertinentibus ad ipsum,
secundūm quod Dominus præceperat
in hoc cap. n. suo 5. Tollens &c.
n. 25. *Ac si cōsideratione excitatus dux
pissimus Iosue & ipsum Achan, & univ-
ersam illius progeniem ferret humeris,
dum ad supplicium duceret vel ingens do-
loris pondus sustineret, dum sibi subactū
ad supplicium etiam debitum suo crimini
asportaret.*

Iosue 7. Congregaveruntq; super
eum acervum magnum lapidū, qui
permanet &c. n. 26. *Lyra.* Pro memo-
ria futura ad terrorem aliorum. n.
suo 6. *Ex lapidibus illis quibus omnis po-
pulus reum Achan Iosue imperante lapida-
vit, acervus magnus lapidum erectus est,
qui in eo loco assurgens inquit triumphalis
columna permaneret, in quapalam de cō-
misso occulte crimine divina iustitia triu-
pharet, qua per sortes illud manifestave-
rat, & manifestū lapidationis pēna con-
demnaverat.*

Ex

Iosue 7.
nn. 25.

3188

Iosue 7.
nn. 25.

3185

Iosue 7.
nn. 34.

3186

Iosue 7.
nn. 25.

3187

3189

Iosue 7.
nn. 26.

Ex Abulensi.

3190

Iosue 7.
num. 1.

Gen. 38

Iosue 7. Nā Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Vare &c. n. 1. *Abul.* Dicit Rab. Salom. quod ponitur hic Zare, quia iste fuit, qui de vtero Thamar prior egrediebatur, & in cuius digito obstetrix ligavit coccinimum, dicens: Iste egredietur prior ut patet Gen. 38. Sed postea obstetrix videns, quod alius rupisset pelliculam, & egressus fuisset prior, ait, quare propter te divisa est maceria? Et vocavit nomen eius Phares, alius autem vocatus est Zaran, idest Oriens, vel lucens, quia in digito suo erat coccineum, vel quia prior oriebatur. Dicit prædictus Rab. Salom. Quod positio coccinei in digito Zare signavit, quod aliquis de stirpe sua furaturus erat pannum coccineum in anathemate Iericho. q. 4.

3191

Iosue 7.
num. 1.

Et infra. Dicit etiam Rab. Salom. quod narratur hic generatio usque ad Zare, quia agebatur hic de furto Achan in auro, argēto, atq; coccineo pallio, & Zare prætulit nascens in manu sua coccineum. q. 4. *Neutrum placet Abulensi; at non incongruè dici poterat, quod Achan palliū coccineum concupiverit, ut eo ornatus progenitorem suū Zaram referre possit gaudes enim quisque progenitori nobili se similem facere: cumq; etiam in exteriori habitu representare.*

3192

Iosue 7.
num. 1.

Gen. 38

Iosue 7. De tribu Iudā. n. 1. *Abul.* Iste Achan erat de tribu Iudā, unde nobilior tribus in furto deprehensa est. q. 4. Erat enim Zare filius Iudā ut liquet. *Gen. 38.* à quo tribus Iudā nominatur. Ergo nobilitas regia Achan in hoc loco exprimitur, ubi eius cupiditas explicatur; ne quisque omnino se liberum esse existimet à cupiditatis obscuritate, etiā si regia fruatur generis claritate.

3193

Iosue 7.
num. 14.

& 15.

Iosue 7. Accedetisq; mane singuli per tribus vestras &c. Et quicumq; ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igne cum omni substantia sua. n. 14. & 15. *Abulens.* Quæ-

ret aliquis circa Achan, cum audivit quod Deus dixerat esse anathema in Israel, & quod sequenti die erat declarandum, eratq; sibi conscius huius sceleris, quare non fugit?

Et sic respondet. Dicendum est, quod quanquā Achan sciret pænā mortis esse infligendam peccatori, & quanquā cognovisset ante hoc per diem unam, tamen non fugit: & hoc quia forte non habebat quod fugeret: nam tota gens in circuitu erat Chananeorum, & putarent eum exploratorem; atq; occiderent extra suos: ergo elemeatius sibi quodcumque futurum opinabatur inter suos. q. 42.

Aliā præbet responsionē sic. Quanquā audisset verba de declarando peccatore corā Domino, nō credidit futurum, quia nunquam simile viderat: nō enim fuerat simile tactum aliquid ante tēpora sua, ideo magis putavit hoc esse cōminationē, quā veritatē futuræ rei, unde fugere non curavit. q. 42. *Per diem noctemq; Dominus manifestare per sortes forem differebat, ut eo tempore fur de crimine contritus, illud posset summo sacerdoti confiteri, ut per confessionē voluntariā eo tēpore factā criminis sui veniam à Domino posset impetrare.*

Iosue 7. Quicumq; ille in hoc facinore fuerit deprehensus, cōburetur igne cum omni substantia sua &c. n. 15. *Abul.* Prædicebat hic pænā Iosue ad maiore terrorem, ut attenti essent & parati ad videndum, quem Deus cōprehenderet ex Israel, idest, cuius scedula ad ultimum exierit, morietur, comburetur igne. Ista pænā dabatur, quia omnia, quæ erant in urbe Iericho, erant cremanda: Achan autem impeditur hoc furando partē eorum: debuit ergo cremari ab igne, qui peccavit auferendo ea, quæ cremanda erant igne. q. 43. *Sciebat Dominus crimen ab Achan fuisse perpetrātū, quicūq; esset de familia regia, non adeo infami supplicio se dammandum fore existimaret: & ideo sic pænā proponebat; ut nullus, etiam si esset princeps aliquis se à*

pæna

3194

3194

Iosue 7.
num. 14.
& 15.

3196

Iosue 7.
num. 15.

pæna immunem futuram arbitrantur.

3197 *Iosue 7.* Et fecit nefas in Israel. *n.*
15. Abul. Fecit Achan nefas in Israel,
Iosue 7. idest magoum peccatū, quod nefas
nn. 15. vocatur, & fecit in Israel, idest inter
 Israelitas: ideo maiori pæna multā-
 dus est, quā si fecisset in alio popu-
 lo, quia iste populus est sanctior, &
 in eo gravius peccata debent puni-
 ri. *quest. 45.*

3198 *Qui enim in societate tot virorū, qui*
divini præcepti regulā observantes nihil
de anathemate abstulerant, de anathemate
regulam surripuerat, quasi auream illam
regulam plusquam divinā estimaret, cum
ipsa regula aurea in ignem mitti debuit, nō
ut in igne quasi aurum efficeretur, probaretur, sed
ut cum ipsa regula auti combureretur: ipsa-
que regula, qua illi fuerat mensura culpæ,
mensura ei fieret pæna, ut ad mensuram
criminis puniretur.

3199 *Iosue 7.* Comburetur ignē &c. *n.*
15. Abul. Deus tam durē punire vo-
Iosue 7. luit Achan pro scelere prævaricatio-
nn. 15. nis anathematis, quia tunc erat pri-
 mum anathema positum à Deo, &
 qui illud violaret, deberet durē pu-
 niri, & fortē non fieret tam acerba
 castigatio, si quis delinqueret in alijs
 anathematibus ponendis à Deo, vel
 ab homine. *q. 59.* In facinore depre-
 hensus, *n. 15.* Erat enim facinus ipsum
 quasi fascis vinculorum, quibus latro Achā
 vinciretur, cum à divina iustitia com-
 prenderetur.

3200 *Iosue 7.* Tollens itaq; Iosue Achā.
n. 24. Abul. Vocatur Achā filius Za-
Iosue 7. re, non quod filius eius immediatus
nn. 24. sit, quia erat filius Charmi & prone-
 pos Zare, quia supra dicitur Achan
 filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare:
 vocatur autem filius Zare, quia fuit
 de familia eius, sicut poterat vocari
 filius Iudæ, quia erat de tribu eius.
q. 51. Non sine mysterio Achan filius Za-
 re hic nominatur, sed ut ambitio eius per
 cupiditatem pallij coccinei quasi heredita-
 riæ fuisse manifestetur, per illud enim pal-
 lium honorem regum à se desideratum of-
 tendebat, quem etiam concupitum à se Za-

re cum filo coccineo nascens significaverat.

Iosue 7. Tollens itaq; Iosue Achan
 &c. *n. 24. Abul.* In eadem pæna duo
 cruciatur, scilicet filius, cui infligitur,
 & pater, qui ita de illa affligitur
 & tristatur, sicut filius qui tolerat, *q.*
71. Et alibi sic ait Abulens, exponens eū-
dem textum. Erant aliqua motiva ad
 hoc, quod nunc occiderentur filij, &
 filia Achan cum eo. *q. 75.*

Deinde enumerans Abul. motiva hac
fic ait. Primū ipsa magnitudo pec-
 cati, ut innumeretur tam grave fuisse
 peccatum ut ad illius expiationem
 non sufficeret mors solius Achā, nisi
 etiam filij morerentur cum eo simul.
 Secundum erat, & principale ad in-
 cutiendū magnum timorem popu-
 lo Israelitarum, ut abstinerēt à simi-
 libus, quando viderent, quod pro
 peccato non solum occidebatur pec-
 catus, sed & tota eius posteritas de-
 lebatur, & hoc est, quod maximē
 movere poterat Israelitas, quia nihil
 magis quā filios diligebant. *q. 75.*

Tertium fuit ad magis satisfacienda
 dum populo, nam pro peccato Achā
 occisi fuerant triginta sex viri de po-
 pulo, pro quo nimis Israelitæ indig-
 narentur ipsi Achan, & ultionē de
 eo vellent sumere, & quia pro tot oc-
 cisis non satisfaciebat mors unus;
 vellent quoque filios occidere, ut sic
 satiaretur ira illorum. *q. 75.*

Quantum erat, ut magis punire-
 tur, quia licet satis erat gravis pæna
 ipsi Achan, quod ipse occideretur;
 gravior erat cum etiam filios suos,
 quos ut se ipsum diligebat, coram se
 occidi certeret, & ista est propria
 causa quare filij puniuntur pro pec-
 catis patrū, scilicet ut ipsi patres vi-
 dentes filiorum pænas affligantur de
 ipsis sicut si ipsi in se ipsas sustinerēt.
q. 75. Ergo in conspectu patris Achan pri-
 usquam ipse in se ipso afficeretur supplicio,
 in filiis, & filiabus passus est, ut non uni-
 ca propria ipsius necē, sed pluribus filiorū,
 ac filiarum mortibus, dum morientes aspi-
 ceret, affligeretur.

Iosue 7.

3205

Iosue 7.
nn. 25.

Iosue 7. Lapidavitque eum omnis Israel. *n. 25. Abul.* Quæretur quare totus Israel exivit ad lapidandum Achan? *Et respondet.* Ostendebat Deus, quod adquemlibet de populo pertinet procurare, ne in populo fiat peccatum, quia ex peccato unus inficiatur alij, & posset eis parva evenire: ideo, ut hoc non accadat debent ipsi diligenter inquirere, qui sint peccatores & illos exterminare expellendo eos de consortio suo. Sic patet Deut. 17. quando in aliqua civitate erat aliquis, qui suaderet alijs colere Deos alienos, nā inventa veritate debebatur à toto populo lapidari peccator, & concluditur ibi, Et auteres malum de medio tui. *q. 60.*

Deut. 17
& 21.

3206

Pergit sic. Quia Deus volebat innuere, quod ad omnes homines pertineat sollicité vindicare divinas iniurias, quia adhuc minus debent tollere divinas iniurias. quā proprias, sed per peccatum contemnitur Deus, & irrogatur ei quædā iniuria, & ita peccatori totus populus debet in ferre pœnam vindicando iniuriam Dei sui. *q. 60.*

3207

Tandem sic ait Abul. Ita Deus videtur voluisse cum dixit sequenti cap. Nō ero vobiscum, donec cōteratis eum, qui huius sceleris reus est, & ita voluit Deus, quod Achan à toto populo cōtereretur, quod factū est, quando eum totus populus lapidavit *q. 60.* Merito lapidibus contritus fuit corpore, Achan, utpote qui noluit lapideo contritus esse corde. Si enim ex lapideo corde contrito lapideam viam sterneret, per quā pergens Deum posset invenire; non mereretur lapidibus contritus durē à toto populo puniri.

3208

Iosue 7.
nn. 26.

Iosue 7. Cōgregaveruntq; super eū acervum magnū lapidum, qui permanet. *n. 26. Abul.* Postquā fuit lapidatus Achan, & crematus cum rebus suis, super cinerem illum fuit magnus lapidum congregatus acervus, ut maneret in memoriā æternam, quod ibi lapidatus fuerit Achā

pro anathemate Iericho, & ut alijs pœnarum memores à similibus arcerentur. *q. 77.*

Et ad illud. Qui permanet vsq; ad præsentē diē. *n. 26. sic ait. Abul.* Scilicet, vsque ad tempus quo liber iste descriptus est, scilicet sub Samuele, ut verisimilius est, nec solum vsque ad istud tempus durasse credendum est, sed etiā toto tēpore quo Iudæi, manserunt in terra illa, quia cumulus ille erat testimonium punitionis iussæ à Deo fieri, & qui dispergeret eum tolleretur memoriā iustitiæ diæ næ. *q. 77.* Ex lapidibus illis, quibus populus Achan eum lapidavit, magnus lapidū acervus effectus est, in quo quilibet de populo iecit lapidem, qui sibi in memoriā revocaret latronem à se fuisse lapidatum, ne ipse simile latrocinii perpetraret.

Ex D. Dionysio Carthu.

Iosue 7. Filij autem Israel prævaricati &c. *n. 1. Carth.* Quamvis unus solus hoc fecit, tamen pluraliter dicitur, Filij Israel, eo loquendi genere quo communitati, societati ascribitur, quod ab uno ex ea cōmittitur. Vel fortē filij huius viri cooperati sunt, vel consenserunt ei in furto isto. *art. 12.* Achan de tribu Iudæ, quæ nobilior ceteris erat, fuisse declaratur, ne qui genere nobilis est, liberam ab avaritia suam reputes nobilitatem, sed timeat, ne eā obscuraret per cupiditatem, sicut Achan regni sui criminis navo deturpavit.

Iosue 7. Iosue verō scidit &c. *n. 6. Carthu.* Præ morore, etiam ex timore imminentis periculi, & quoniam causa specialiter tetigit eum tanquā cōmunē omnium ducē, ac patrē, & quia præ ceteris ardentissimē plebē illam sibi cōmissam dilexit. *art. 12.* Signa hæc, quæ Iosue exhibebat, maioris erant argumenta amoris: quoniam enim ex populo quasi filium diligebat, & ideo nō tam pœnam à Deo inferendam, quàm culpam ab aliquo suorum contra Deum commissam toto animo sentiebat.

Iosue 7. Et ait Iosue ad Achā, Fili mi,

3209

Iosue 7.
nn. 26.

3210

Iosue 7.
num. 1.

3211

Iosue 7.
num. 6.

3212

Iosue 7. nn. 19. mi, da gl'riam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. *nn. 19. Carth.* Sanctus Iosue vir discretus, ac mansuetus non turbulenter, sed pie, ac mitè primò alloquitur reum, ne ex dura alloquutione perterritus, aut exacerbat, vel induratus non acquiescat veram dare responsionem. Da gloriam Deo, id est per culpæ tuæ recognitione, & expresseionem in speciali Deum honoras, quatenus ex tua confessione innoscatur evidentiùs, quòd Deus iustè punivit nos. *art. 12.* Achan enim soli Deo gloriam daret, dum scelera commissa fateretur, per qua sibi ignominiam compararet.

3213 Iosue 7. nn. 24. Iosue 7. Duxerunt eos ad Vallem Achor. *nn. 24. Carth.* Quæri potest, cur Iosue duxit Achan, & ea, quæ erant ipsius ad Vallem ut occideretur ibidem? Ad quod ad li teram dici potest, quòd ideo, ne aliqui Chanaanorum ex eminentioribus locis suis conspicerent, quòd filij Israel aliquem ex se ipsis ita tractarent. Vnde in scholastica fertur historia quod fuit vallis profunda. *art. 12.* In hac valle coram toto populo Israel Achan, ut pro suo scelere puniretur apparuit, ut dum omnibus scelus suum, quòd magis, quàm sceleris materiam sub terra absconditam, occultum esse existimabat manifestum videret, confunderetur; ad huc tamen misericordia aliquid in hoc iudicio apparebat, quòd non alienis scelus puniendi ostendebatur; unde minùs Achà confundebatur.

Ex Caietano.

3214 Iosue 7. num. 1. Iosue 7. Filij autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate. Nam Achan filius Charmi, filius Zabdi, filij Zare de tribu Iudà, tulit aliquid de anathemate, iratusque est Dominus cōtra filios Israel. *n. 1. Caietanus.* Vnus peccavit, & furor Dei exauditur in

populum. Huiusmodi enim iustitia, non imitanda, sed admiranda proponitur hominibus. Homo enim nō potest huiusmodi pœnas extendere: quia non est dominus mortis & vitæ, non sub est potestati eius occidere & vivere facere: Deus autē nulli iniuriam faciet, etiam si omnia annihilaret, quia vteretur iure suo. *Ibi.* Iratus contra filios Israel Dominus fuisse perhibetur, ut dum ad omnes iram extenderet divinam, non omni simul ira adversus unum solum peccatorem excandesceret, & aliquo modo culpam commissam clemens allevaret, dum non ab uno solo, sed ab omnibus filijs Israel patratam enunciarci.

3215 Iosue 7. nn. 11. Iosue 7. Peccavit Israel, & prævaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt, atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. *n. 11. Caiet.* Accumulando crimen crimini, subiungit, & etiam mētiti sunt. Per quod insinuat, quòd Achan post commissum furtum inentitus est se innocentem fuisse & reliquos. *Ibi.* Mendacium ultimo loco Dominus apponit; ac si non tam criminis commissiōem, quàm criminis commissi negationem abhorreret.

3216 Iosue 7. nn. 25. Iosue 7. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta, quæ illius erant igne consumpta sunt. *n. 25. Caiet.* Luxta Hebræum habetur, & combusserunt eos igne, & lapidaverunt eos lapidibus. Quæstio est, an priùs fuerit lapidatio, an combustio? *Et sic respondet,* Solutio est, quòd quia Deus in hoc eodem capite mandaverat, quòd deprehensus in anathemate combureretur igne, ideo simul, & semel Achan combustus est, & lapidatus: inter lapidandum enim comburebatur, & inter comburendum lapidabatur. *Ibi.*

3217 Iosue 7. nn. 25. Deinde aliam proponit quæstionē sic. Quare duabus pœnis affectus fuit, lapidationis, & combustionis? *Et sic respondet,* Duplicis pœnæ ratio, non rigor iustitiæ, sed clementia potiùs videtur.

INDEX SCRIPTVRÆ

PER NVMEROS MARGINALES

huius primi Toni.

Ex Gen.

6. 1. n. 26. **Faciamus** hominem ad imaginem, & similitudinem 693. 481.
6. 2. n. 9. **Lignum** etiam vite 104. 105.
12. **Aurum** terræ illius 481.
15. **Posuit** eum in paradiso 442.
16. **Ex omni ligno** 2298.
6. 3. n. 1. **Serpens** erat 98.
8. **Post meridiem** 1832.
Abscondit se 1377.
9. **vbi** es 604.
6. 4. n. 1. **Adam** verò 591. 592. 623. 661. 662. 663. 692. 709.
2. **Peperit** fratrem 591. 592. 613. 614. 615. 661. 662. 663. 684. 685. 692. 693. 720.
Fuit autem Abel 592. 616. 721. 715. 726. 719.
8. **Factum** est autem 593.
4. **Abel** quoque 593. 620. 626. *vsque ad* 629. 686. 687. 695.
4. **Et respexit** Dominus ad Abel 597. 598. 599. 600. 607. 621. 622. 632. 633. 634. 664. 665. 666. 678. 688. 689. 695. *vsque ad* 698. 710. 727. 730.
5. **Iratusque** est Cain 600. 601.
6. **Quare iratus es?** 616. 623.
8. **Egrediamur** in agrum 635. 667. 682. 683. 716. 717. 722. 723. 731.
Cumque essent 594. 612. 603. 609. 624. 625. 636. 643. *vsque ad* 649. 668. 669. 679. 690. 690. 700. 706. 724. 728.
9. **Vbi** est Abel 595. 604. 608. 613. 630. 631. 637. 639. 640. 641. 648. 680.
10. **Vox sanguinis** 596. 606. 607. 610. 617. 618. 650. *vsque ad* 653. 670. 671. 677. 681. 691. 701. 704. 705. 707. 708. 711. 712. 713. 732.
II. **Nunc igitur** 612. **Cognovit** 672.
c. 9. n. 4. **Carnem** cum sanguine 607.
c. II n. 27. **Hæ** sunt generationes Thare 1523. 2456. 2457.
28. **Mortuusque** 1825. 2456. 2457.
Tulit quoque 1524. 1525. 1526. 1852. 2085. 2086. 2256. 2257.
c. 12. n. 1. **Egredere** de terra 1527. 1528. 1529. 1586. 1615. 1616. 16159. 1666. *vsq;* ad 1663. 1747. 1780. 2781. 1807. 1808. 1852. *vsque ad* 1873. 2055. 2081. *vsque ad* 2095. 2097. 2098.

2209. 2206. 2258. *vsque ad* 2261. 2266. 2294. 2380. *vsque ad* 2383. 2425. 2458. 2495. 2496. 2580.
Faciamque 2262. 2263. 1874. **Magnificabo** 2265. 2497. **Benedicam** 1531. 1819. 1810. 1875. 1876. 2498. 2499. **Inte** benedicentur 1532.
Egressus est 1534. 1617. 1618. 1664. 1665. 1666. 1877. 2096. *vsque ad* 2199. 2206. **Erivit** cum eo 1666. **Septuaginta** 1811. 1878. 1879. **Tulitque** 1665. 1667. 1880. *vsque ad* 1884. 2500. **Pertransiuit** 1668. 1669. 1670. 1884. 1885. 1886. 1887. **Apparuit** autem 1533. 1587. 1588. 1590. 1591. 1592. 2267. 2268. 2501. 2581. 1671. 1672. 1812. **Et deinde** 1673. 1674. 1893. 1894. **Periit** 1535. 1536. 1675. 1891. 2269. 2547. **Facta** est 1675. 1896. *vsque ad* 1900. 2242. 1783. 1784. 1785. **Cumque** prope 1589. 1676. 1677. 1678. **Novi** quiddam 1900. *vsque ad* 1903. 2270. 2271. 2272. 2273. **Dic** ergo 2100. *vsque ad* 2106. 2272. 2502. **Cum** itaque 2459. **Abraham** verò 1460. 2503. 2504. **Nunc** igitur 2505. 1678. 1904.
Ascendit 1905. 2906. 1907. 2107. 2111. 2426. 2427. 2548. **Erat** autem 1537. 1538. 1679. 1813. 2107. 2108. *vsque ad* 2111. 2208. 2226. *vsque ad* 2219. 2243. **Reverlusque** 1681. 1008. 1099. 2161. 2506. **Nec** poterat. 1681. 1682. 1685. 2240. 2274. 2538. *vsque ad* 2541. **Vnde** & facta 1683. 1684. **Ne** quælo 1683. 1684. 1685. 1900. *vsque ad* 1913. 2275. 2462. 2507. 2549. **Eccc** 1616. 1687. 1914. *vsq;* ad 1916. 2112. 2428. 2507. **Elevatis** 1688. **Elegit** regionem 1917. 1918. **Dixitque** 1689. 1918. 2463. **Leva** oculos 1689. 1918. 2463. **Omne** 1919. 1920. 1921. **Faciamq;** 1593. 1594. 2432. **Movens** 1922. *vsque ad* 1924. 2276. 2277. 2278.
Et ecce vnus 1939. 1540. 1541. 1811. 1925. 2279. 2280. **Hi** enim 1582. **Quod** cū 1619. 1691. *vsque ad* 1695. 1926. *vsque ad* 1939. 2551. 2552. 2581. 2584. **Et diuisis** 2552. 2554. **Benedixit** Deus. & dedit ei decimas 1543. 1936. 2508. **Da** mihi 1697. 1698. 1936. 1940. **Levo** 1544. 1699. 1700. 1936. 1937. *vsq;* ad 1940.
Ggg 2 ad

INDEX

- Digitized by Google

SCRIPTURÆ.

7. 1608. 1609. 1610. 1644. 2572. 2573. Com-
que 1568. 1755. 1798. 2534. Dixit Isaac.
7. 2040. Dixit autem 1756. 1757. 1799. 1800
1. 2041. Edificavit 2164. 2534. Cumque 1570
9. 9. 1646. 1647. 1648. 1657. 1658. 1800.
10. 1811. 2168. 2223. 2348. Extenditurque 1571
1577. 1578. 1649. 1651. usque ad 1654.
1759. 1812. 2041. 2042. 2169. usque ad
11. 2171. Et ecce 1649. 1652. 1653. 1654.
12. 1760 1803. 2043. 2044. 2170. 2171. Non
extendas 1572. usque ad 1576. 1628. 1649.
1652. 1653. 1654. 1761. 1762. 1763. 1837
12. 2045. 2046. 2170. 2171. 2225. 2483. Nunc
cognovi 1834. 2047. usque ad 2055. 2170.
13. usque ad 2173. 2252. Levavit 1650. 1651.
1652. 1764. 1765. 1766. 2556
14. Appellavitque 1767. 1838. 2057. 2349. 2350
16. 2351. Quia fecisti 1768. 2058. 2174. 2352
17. usque ad 2356. Benedicunt tibi 1768. 2058.
2059. 2174. 2198. 2202. usque ad 2356.
2355. Benedicentur 2357. usque ad 2359.
18. Vixitque Sara 1779. 1769.
2. Venitque Abraham ut 1769. 1536. 1574.
2. Cumque 1579. 1580. 1769. 1607. Advena
3. 4. sum 2160. 2061. 2068. Audi nos 1629.
6. 1839. 2484. 2537. 2525. 2609. 1581.
8. 1582. 1583. Dixitque ad eos 2409. 2541.
9. 16. Pecunia 2541. Quod cum audisset 1640.
19. 2485. Sepelivit 2253. 2254.
20. Confirmatus estager Ephren 2610.
2. 24. 7. 1. Erat autem 1584. 1770. 1771. 1772. 3360.
2. 3. Dixitque 1804. Ut audirent te 2062. 2. 63.
5. 6. 2361. 2362. Respondit 1773. 1774. Dixit-
7. que 1773. 1774. Dominus 2410. 2411.
10. 18. Et abiit 2466. 2576. Quæ respondit 2411.
2. 2. 5. 7. Abraham verò 1630. 1841. 2175.
5. 70. Deditque 2542. 2543. Fuerunt 1842. 2064.
2065. 1066. 2144. Congregatus 1842. 2419.
2145. 2546. 2611.
2. 26. 11. 1. Abiit 1057. 1018. 1064. 1065. 1099. 1100.
6. 8. Dixitque 1015. 1016. Prospiciens 993. 999.
usque ad 1002. 1048. 1049. 1050. 1066.
10. 1101. 1102. Præcepitque 1018. 1029. 1032.
11. 1119. 1127. 1128. Qui tetigerit 1028. 1029.
14. 1032. 1118. Invidentes 1033. 1120.
16. In tantum 1033. usque ad 1040. 1059. 1067.
26. 1103. usque ad 1105. 1121. Ad quem lo-
cum 994. 1009. 1066. 1107. 1121.
27. 28. Quid venistis 1108. Vidimus tecum 994.
29. 1041. usque ad 1045. 1068. Ineamus sedes.
30. 1143. 1044. 1145. Fecit ergo 1069.
2. 5. 11. 19. Nolite timere 575.
Ex Exod. 112.
2. 3. 11. 5. Solve calcamenta de pedibus 437.
6. Ego sum Deus patris tui &c. 2363. usque ad
14. 2367. Ego sum. qui sum 1658. 1969.
15. Hæc dices 291. 2363. usque ad 2366. Ibi-

mus viam trium 1069. 2168.
Ut credant. inquit. quod 1658.
Obsecro Domine non sum 191. Iratus Do-
minus 27. 57. 214. 254. 256. 289. In ore tuo
215. Ipse loquitur 57. 58. 216. Dixit 217.
218. 251. 256.
Et nomen meum 2308. 2369.
Iste est Aaron & Moyses 125.
Ecce constitui te Deum 7.
Tulitque Aaron virgam 97. 98. 99. 100.
Nullus vestrum 682.
Cumque 558.
Estote parati 2161.
Ego sum Deus tuus. qui 17. 9.
Non facietis deos 336. 337. 338. Ascende-
runt 212. 310. 353. Currete 252.
Oculum pro oculo 1597.
Angelum meum 1566.
Moysi quoque 1389. 1390.
Militique iuvenes. 1410. Ascenderuntque
1396. 1397. 1402. 1406. 1412. 1413. usque
ad 1416. 1423. 1439. Et viderunt Deum.
1411. 1416. 1445. 1443. 1444. Comederunt.
& liberunt 1417. 1418. 1419. 1420.
Facielque vellem 1. 36. 88. 257.
Hæc autem 141. 170. Facient 1001. 1006.
usque ad 1010. 1026. Sumesque daos 38.
127. 142. 143. 144. 192. 194. 290. 291.
Portabitque 114. 146. 147. 221. 222. 258.
Rationale 59. 60. 148. Habebuntque 6. 24.
115. Stringatur 115. Portabitque 30. 38. 112.
113. 114. 150. 151. 219. 220. 259. 292. 293.
294. 2454. Ponetque 5116. 117. 152. 153.
17. 260. Facielque tunicam 18. 154. 155.
Et ora per gym 28. Deordum 2. 12. 29. 39.
119. 156. 157. 172. 261. Et vestietor 61. 119.
120. 295. Et ait audistis sonitus 1. 157. 159.
35. Facies & lumen 2. 13. 31. 41. 42. 43. 59.
60. 62. 132. 160. 161. 162. 163. 164. 162. 296.
Ligabitque 2. 14. 164.
Portabitque 297.
Legitimum 63.
Oleum unctionis 90. 91.
Sanctificabilis 121. Cedentque in partem
121. 122. Tollis quoque arriem 164.
Et deprecabitur 3. 59. 60. 84. 85. 102. 165.
Aaron & filius 214. Caro hominis 204.
Videns autem 7. 8. 10. 16. 26. 33. 34. 44. 45.
91. 129. 137. 175. 223. 224. 263. 298. 299.
Tollne in aureis 11. 15. 26. 33. 34. 45. 174.
196. 235. 264. 265. 300. Fecitque populus
15. 16. 137. Hi sunt diitni 7. 9. 21. 93. 130.
131. 137. 138. 175. 198. 266. 301. 302.
Edificavit altare 199. 126. 303.
Vale descende 129. Arripiens vitulum 227.
228. 229. Dixitque 65. 201. Cui ille 232.
267. Proieci illud. 202. 203. 235. 263.
24.

INDEX

25. 27. 175. 197. Videns ergo 66. 67. 304. Ite & redite 68.
 28. 35. Feceruntque 68. Percussit 68. 69.
 c. 35. n. 8 Fecit & labium 124.
 c. 39. n. 6 Paravit & duos lapides 176.
 29. Fecerunt & laminam 43.

Ex Levitico.

c. 4. n. 15 Immolatioque vitulo 46. 47.
 21. Si peccaverit princeps. 46. 47
 c. 6. n. 23 Sic benedicetis filiis. 237.
 c. 9. n. 2. Tolle Aaron 48. 49. 211. 272. 274.
 15. 22. Et pro peccato populi 236. Extendens manus. 1404.
 23. Apparuitque gloria. 225. 276. 305.
 20. Et ecce egressus 14. 4.
 c. 10. n. 1 Arreptusque 1391. vique ad 1395. 1398.
 1399. 1400. 14. 4. 14. 5. 14. 7. 14. 8. 1421.
 20. vique ad 1432. 1441. 1442. Egressusque.
 177. 1409. 1426. Vique ad 1438. 1442.
 1445. Sanctificabor. 1409. 1446. 177. 277.
 3. 6. Locutusque 1400. Vinum 14. 1. Ret-
 pondit Aaron: Oblata 317. Hic est. 238.
 Loquere ad Aaron. 59.
 10. Statuet eum 178.
 c. 19. n. 4 Nolite. 338.
 c. 21. n. 10 Pontifex 483.
 c. 24. n. 3 Pontetque eas. 308.
 c. 26. n. 4 Dabo 800.

Ex Numeris.

c. 2. n. 4. Erantque vobis. 888.
 11. 36. Abidan filius. 888. De filiis Benjamin. 888.
 c. 7. n. 60 Die nono. 889. 890. 891. 892. 894.
 64. Hic. cū pro peccato. 893.
 c. 8. n. 3 Fecitque Aaron 308. Elevaritque 206.
 c. 10. n. 3 Dixitque 215.
 c. 12. n. 1 Locutusque est 50. Quod cum 309.
 2. 4. 5. Egredimini 278. Descendit Dominus 139.
 10. 11. 179. 207. Ecce maria. 50. 238. Obsecro
 Domine. 208. 240. Vique ad 244.
 c. 15. n. 3 Loquere. 29.
 c. 16. n. 1 Ecce autem 1271. 1275. 1285.
 2. Alij autem 1271. 1275. 1277.
 3. Cumque 1289. 1290. 1291. 1292.
 1. 12. Isti sunt 1273. Mihi ergo 1265. 1276. 1286.
 13. 14. Nisi 1265. 1287. An & oculos 1272. 1278.
 17. 20. 1291. Tolle 51. Locutusque est. 1266. 1267.
 24. Princeps 1257. 1259. 1264. 1292.
 27. 31. Cūque 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284.
 1278. Vique ad 1264. 1268. Vique ad 1270.
 1274. 1282. 1287. Ac verò 1283. 1284.
 37. Princeps Eleazar 51. 700.
 41. 46. Murmuravit. 75. Dixit Moyses. 371. 75.
 46. 47. Tolle. 280. 1407. Quod cum 103. 1245. 1287.
 48. Et flans. 25. 72. 73. 74. 180.
 c. 17. n. 2 Accipe ab eis. 79. 80.
 5. Quem ex his. 80. 140. 181.

Invenit germinasse. 20. 23. 54. 55. 76.
 Vique ad. 79. 81. 82. 133. Vique ad. 136.
 Dixitque. 281. 282. 246.
 Tu & filij. 283.
 Tolle Aaron. 210. 248. 249.
 Cūque. 211. 250. 251. 252.
 Omnis autem. 284.
 Fecit ergo. 100.
 Oleo Sancto. 90.

Ex Deuterio.

Nominibus 1608.
 Non quia 2262. Timui eo quod 56.
 Adversum. 21. 56.
 Ut auferas. 3205.
 Eum constitues. 2068.
 Maledictus. 1617. 1618.
 Non accipies. 183.
 Iungeris populis tuis. 211.
 Non cognovit. 188.

Ex Iosue.

Singuli singulos lapides. 2451.
 Ego sum princeps. 558.
 Filij autem. 3138. 3139. 3174. 3175. 3180.
 3181. 3190. 3191. 3192. 3210. 3214.
 Cumque mitteret. 3140.
 Alcederuntque. 3140. 3141. 3142. 3145.
 3147. 3148. Et converſi. 3140. 3141. 3142.
 3145. 3146. 3147. 3148. Iosue vero. 3211.
 Et dixit Iosue. 3130. vtiq. 3130.
 Dixitque Dominus. 3131.
 Tulerunt. 1062. 3131. 3215. Nec. 3168.
 Acceditque. 3193. 3194. 3195.
 Quicunque ille. 3149. 3150. vtiq. 3158.
 3193. vtiq. ad. 3176.
 Et ait Iosue. 3143. Invenit. 3176.
 Fili mi. 3170. vtiq. ad. 3173. 3177. 3212.
 Respondit. 3133. 3152. 3170. vtiq. ad. 3173.
 Tollens itaque. 3179. 3185. 3200. vtiq. ad.
 3204. 3223. Dixit Iosue. 3144. Lapida-
 vitque eum. 3151. 3153. 3154. 3167. 3168.
 3187. 3188. 3205. 3216. 3217. 3218.
 Et averſus est. 3134. 3135. 3136. 3137.
 3189. 3208. 3209.
 Stetitque sol. 103. 799.
 Filij Abieter. 897.

Ex libro Iudicum.

Spiritus autem. 895. 898. 899.
 Non nemelice. 896. 900. 901. 902.
 Non dominabor. 786.
 Abijt autē. 1129. 1138. 1143. vtiq. ad. 1155.
 1212. Simulque. 1130. 1139. 1156. vtiq. ad.
 1172. 1213. 1214. 1215. Et inclinaverunt.
 1131. 1173. 1174. Dederuntque. 1131. 1175.
 Eo evenit. 1138. 1156. 1177. 1216. Et conti-
 nuerunt. 1139. 1178. vtiq. ad. 1181. 1207.
 1222. 1223. Ierant. 1130. 1204. Dixit. 8. 124.

SCRIPTURÆ.

18.	1140. Constituitis 1133. 1182. 1183.	922. Misit ergo 911. 933. 984. Ecce 927.	39. 41.
19. 22.	Sin autem 1185 Regnavit 1185. <i>vsque ad</i>	934. 969. 970. 971. 985. 992. Et festinavit,	42.
	1191. 1215.	972. 973.	
24. 25.	Cæperunt 1217. 1226. Posueruntque 1127	Ait David 1364. 1365. 1366.	c. 26. n. 6
28.	Quis est 1134. 1135.	Dixitque 1331. 1332. 1338. <i>vsque ad</i> 1342.	8.
39. 40.	An igitur 1194 Cecideruntque 1194. Se-	Et dixit 1337. 1338. <i>vsque ad</i> 1342. 1368.	9.
42. 43.	quenti ergo 1195. 1196. 1197. Tulit 1195.	1369. 1370. Vivit 1371. Nunc 1372.	10. 11.
45.	1196. Abimelech 1141. 1198. 1199. 1200.	Tulit igitur 1372. Et clamavit 1461. 1478	12. 14.
46. 48.	Quod cum 1201. Et accepit 12 21. 1203	1479. 1480. Et ait 1456. 1481. 1482. 1483.	15.
49. 52.	Igitur certatim 1204. Accedens 12 5 1206.	1496. Domine 1484.	17.
53. 54.	Ecce vna 1141. Qui vocavit 1142. 12 7.	Duxit uxores 912.	c. 30. n. 5
55. 56.	1218. Illoque 1219. Et reddidit 12 8. <i>vs-</i>	Et ait 828. 849. 878. Et applicavit 849.	7. 8.
	<i>que ad</i> 1211. 1220.	Ille erat 849. Et ait 822.	23. 27.
c. 11. n. 34	Revertente autē Iephthe 1761. 1763.	<i>Ex lib. 2. Reg.</i>	
	<i>Ex lib. 1. Reg.</i>	Indutus 828.	c. 2. n. 6.
c. 7. n. 10	Intonuit autem Dominus 795.	Abner 1451. 1452. 1483. 1497. 1506. 1509	8.
c. 8. n. 20	Rex noluit egrediatur 785. 789.	Regemque 1451. 1452. 1485. 15 6.	9.
c. 9. n. 20	Cuius erunt optima queque 1250.	Reliquam patrem 1384. Dixitque 1486.	10. 14.
c. 11. n. 13	Non occidetur quisquam 1417.	1507. Dixit 1451.	15.
c. 14. n. 50	Nomen principis 1447. 1471.	Perequebatur 1448. <i>vsque ad</i> 1450.	19.
51.	Cis fuit 1447. 1471.	Rursusque 1462. 1498. 1499.	21. 22.
c. 15. n. 24	Et venit 852. 853.	Percussit cum 1498. 1499. 1508.	23.
29.	Triumphator Israel 1545.	Perequentibus 1373. 1374. 1378.	24.
c. 16. n. 1	Veni 1241. 1243. 1244 <i>vsque ad</i> 1250. 1253	Et post eam 935. 936.	c. 3. n. 3.
	1254.	Dixitque 1463. Nunquid 1489. 1490. 1500.	7. 8.
8. 10.	Et vocavit 1228. 1230. 1255. Aduxit 1331.	Hac die 1451. 1510. Et non petuit 1465.	9. 11.
11.	1122. Parvus 1231. 1232.	1511. 1512. Misit ergo 1458. 1466.	12.
r. 17. n. 8	Et vocavit 1238.	Non videbitis 1467. Et dixit 1511.	13. 16.
13.	Abierunt 1232.	Stimmem 1419. 1468. Nunc 1512.	17. 18.
17. 18.	Dixit 1236. 1237. 1239. Hæc deferes 1236	Locutus 1469. 1523. Et fecit 1491. 1504.	19. 20.
26. 28.	1236. Abierunt 1233. 1234. Quid est 1235	Cum ergo 1470. 1492. 1493.	21. 22.
55.	1240. Eo autem 1494. Eo tempore 1453.	Venerunt 1470. Igitur 1379. 1380. 1383.	22. 30.
55.	Vivit 1453. 1454. 1460. 1472. 1473. 1474.	Civitas David 838.	c. 5. n. 9.
56. 57.	Et ait rex 1475. Cumque 1476.	Quidam 1466.	c. 6. n. 22.
c. 21. n. 8	Aur gladium 873.	Fecit sibi nomen 1377.	c. 8. n. 13
c. 22. n. 1	Et annuntiavit 837.	Et regnavit 850. 851.	15.
22.	Et ait David 826. 838.	Misit 911.	c. 11. n. 3
23. n. 13	Mane mecum 839. 877.	Et ascendit 879. 886. 828.	c. 15. n. 24
	Si quisierit 840. 841. 877.	Dixit autē 1333. 1334. 1348. <i>vsque ad</i> 1346.	c. 16. n. 9
c. 23. n. 6	Eo tempore 823. 827. 842. <i>vsque ad</i> 846.	1348. <i>vsque ad</i> 1351. 1356. <i>vsque ad</i> 1359.	10.
9.	884. Quod cum 847. 848. 883.	1362. 1385. Quid mihi 1333. <i>vsque ad</i> 1357	
c. 24. n. 8	Et contigit 1361. 1369. 137.	1343. <i>vsque ad</i> 1348. 1351. 1356. 1359. 1381	
20. 22.	Quis enim cum 2354. Iura mihi 1499.	1385. Ecce filius 7335. Amicus David 1421.	11. 16.
c. 25. n. 8	Nomen autem eius 928. 937. 966.	Et ait Chusai 854.	c. 17. n. 15
14.	Abigail autem 938. 941. 987. Ipse est filius	Abigail 855.	17.
18.	Behai 940. Festinavit 917. 923. 941. 974.	Stetit autem 1352. 1353. 1355.	c. 19. n. 8
19.	Dixitque 942. 943. 944. 971.	Rex verò 856. Nunquid 1354.	10. 21.
20. 23.	David. & viri 918. 945. Cum autem 913.	Assideret 9 6.	c. 23. n. 2
24.	946. 976. In me 919. 921. 922. 947. 948.	Nunera 1362.	c. 24. n. 1
25.	952. 988. Ne ponit 949. <i>vsque ad</i> 955.	<i>Ex lib. 3. Reg.</i>	
26. 27.	Nunc ergo 955. <i>vsque ad</i> 958. 977. Sulcispe	Rex semuerat 1365. <i>vsque ad</i> 1312.	c. 1. n. 1.
28.	925. 959. 989. Faciens 952. 960. 961. 962	Quæritus 1294. <i>vsque ad</i> 1314. 1312. 1315.	2.
29.	978. 979. 991. Erit 926. 963. 980. 981.	1329. Et invenimus 1294. <i>vsque ad</i> 1303.	3.
30.	Cum ergo 919. 964. 965. 966. 991.	1312. 1317. 1318. 1319. 1326. Erat autem	4.
31. 32.	Non erit 982. 991. Et ait 909. 910. 921.	1319. 1320. Abiathar 891. 880. 857. <i>vsque</i>	7.
33.	937. Benedicta tu 9 9. 910. 921. 932.	<i>ad</i> 861. 881. Adhuc 862.	42.
35. 36.	Ecce audiui 932. 967. 968. 983. Venit 914	Precor ut dicas 1310. 1322.	c. 2. n. 17

Ggg 4

vsque

INDEX

2.	<i>vsque ad 1325. 1327. Quare 1313. 1328.</i>	3119. Et ait 2896. <i>vsque ad 2900. 2957. 3022</i>	20.
6.	1329. 825. Abiathar 863. <i>vsque ad 866. 882</i>	3. 69. Si mortuus 3070. Igitur 2946. 2947	24. 25.
17. 35.	883. 887. 873. Eiecit ergo 867. Dixitque ei 868. 869. 870.	2948. 3121. Itaque cum 2853. 2854. 2901.	27.
4. n. 4.	Sadoc autem 867. 833.	2902. 2903. 2910. 2963. 2978. 2985. 2986.	
11. n. 17	Fugit Adad ipse 771.	2987. 2999. 3023. 3102. Factus est 2851.	28.
12. n. 16	Videns 1492.	2851. 2854. 2905. 2911. 2916. 2917. 2940.	
29.	Posuitque vnum 782.	2941. 2963. 2964. 2965. 2966. 2988. 2993	
5. 14. n. 1	Ægrotavit 733. 739.	<i>vsque ad 2997. 2999. 3000. 3071. 3072.</i>	
2. 3.	Dixitque 522. 733. 735. 739. Tolle 733.	3073. 3074. 3121. 3122. Non inducam.	29.
12.	Moriatur puer 734. 736. 737. 738. 740.	2855. 2856. 2904. <i>vsque ad 2907.</i>	
13.	Ille 734. 736. 738. 740.	In anno autem tertio 3103.	6. 22. n. 2
5. 15. n. 3	Ambulavit 755. <i>vsque ad 758. 821.</i>	Dixit rex Israel ad servos 3024.	3.
6.	Bellum fuit 759. 760. 881.	Dixit autem 3001. Vidi 3025. 3026. 3075.	16. 17.
7.	Reliqua 759. 760. 761. 822.	Vidi Dominum 2918. 2919.	19.
5. 16. n. 30	Et regnavit 3005. 3031. 3032. 3033.	Et ait Dominus 1990. 2991. Ego 3078.	20. 21.
31. 32.	Nec sufficit 3007. 3106. Et posuit 3107.	3079. 3080. Egressus est 2942. 2951. 2952.	22.
33.	Addidit 3094. 3108.	2953. 3078. 3079. 3123. 3124. 3126.	
6. 17. n. 1	De habitatoribus 572. 2912. 2914. 2915.	Accessit 3002. 3077. Hæc dixit 3081.	24. 27.
	3008. 3095. 3096.	Non ne 2949. 2950. Ascendit 3081. <i>vsque ad</i>	26. 29.
6. 18. n. 1	Post dies 2920. <i>vsque ad 2923. 3109.</i>	3087. Dixit 3003. 3018. 3019. 3088. 3128.	30.
21.	Ivit ergo 2924. <i>vsque ad 2927. Vocavit 510</i>	Vir autem 2941. At ille 3030. 3092. 3093.	34.
4.	511. 565. 570. <i>vsque ad 574. 578. 590. Tulit</i>	3105. 3129. Commissum 2945. 3030. Canes.	35. 38.
5. 6.	578. 590. Dixit ergo 581. Diviterantque	2908. 2909.	
7. 7.	581. Cumque esset 560. Qui cum 582.	<i>Ex lib. 4. Reg.</i>	
7. 9.	Numtu 560. Quid peccavi? 568. 583.	Et levavit pallium 2438.	6. 2. n. 13
10. 11.	Vivit Dominus 584. Vade 585.	Aperi oculos pueri 798.	6. 6. n. 17
12. 13.	Cumque 586. 587. 589. Nunquid 561.	Fugerunt in tenebris 797.	6. 7. n. 7.
13. 15.	562. 569. Centum viros 553. Vivit Domi-	Iezabel quoque comedent 2979. 2980.	6. 9. n. 10
16.	nus 2518. Abijt 2915.	Relicripit 2944.	6. 10. n. 6
17. 19.	Tu ne 2959. 2960. 2961. Congrega 3034.	Colligam te ad patres tuos 739.	6. 12. n. 20
20. 46.	3031. Misit 3034. 3035. Accendatque 2462	<i>Ex lib. 1. Paral.</i>	
6. 19. n. 1	Nunciavit 3009. 3097.	Daniel 935. 936.	6. 3. n. 3.
6. 20. n. 4	Responditque 3036. 3037.	Soror autem 903. 904. 905.	6. 7. n. 18
5. 6.	Hæc dicit 3038. <i>vsque ad 3041. Cras 3110</i>	Civitas David 808	6. 11. n. 7
7. 8.	Vocavit 3110. 3111. 3112. Dixerant 3011.	Abisai 1360. 1375. 1382. 1386.	20.
10. 11.	Qui remisit 3012. 3013. Et respondens	Fueruntque ibi apud David 1069.	6. 12. n. 39
13.	3014. 3042. 3. 43. 3098. 3112. 3113. Et ec-	Vocavitque 841. 872. 873.	6. 15. n. 11
14.	ce 3015. 3044. 3045. 3046. Et ait 3016.	Abisai 1363. 1388. 1376. 1377.	6. 18. n. 12
15.	3017. 3043. 3048. 3115. Recensuit 3049.	Sadoc 871. 874.	16.
20. 22.	Et percussit 3116. Accedens 3018. 3020.	Et Abiathar 875. 876.	6. 27. n. 34
25. 32.	Et accedens 3018. 3050. 3051. Servus tuus	<i>Ex lib. 2. Paral.</i>	
33.	2998. 3021. 3052. 3099. Egressus est 2970.	Venerunt 740.	6. 11. n. 16
35.	2998. 3052. 3099. 3117. Pecepit 1928.	Amavit 749. Constituit 744. 750. <i>vsque ad</i>	21. 22.
35.	Percute me 3027. 3055. 3056. 3075. 3076.	754. 811. 818.	
38.	Abijt 2930. 2931. 2932. 3053. 3058.	Anno 762. 763.	6. 13. n. 1
39. 40.	Clamavit 3057. 3058. 3059. Hoc est 2932.	Et erit 764. Cumque 765. 766. 767. 768.	2. 3.
41. 42.	2933. At ille 2934. 2935. Hæc dicit 3118.	Audi 769. Num ignoratis 770. Et iuxerit	4. 5. 6.
6. 21. n. 1	Post verba 2885. 2851. 3061. 3062. 3063.	771. 772. 774. 776. Congregati 775.	7.
2.	Locutus est 2859. 2860. <i>vsque ad 2877. 2973</i>	Roboratus erat 776. 777. Nunc ergo 745.	8.
4.	2974. 2992. 3061. 3062. 3063. Venit ergo	778. <i>vsque ad 786. 812. Quicumque 746.</i>	9.
	2878. <i>vsque ad 2884. 2936. 2937. 2938. 3064.</i>	Noster autem 787. 819. Ergo in exercitu.	10. 11.
7. 8.	Dixit ergo 2975. 2851. 2981. Scripsit 2885.	247. 788. <i>vsque ad 792. 813. 814. 820.</i>	
13.	2886. 2887. 2982. 2983. 2984. Dixerunt 2888.	Hæc illo loquente 793. Fugeruntque 801.	13. 15.
14. 16.	Lapidatus 2958. 2972. Quod cum 2889.	Percussit 741. 759. 802. 803. 815. Persequen-	17. 19.
	2890. 2891. 2892. 2939. 3066. 3067. 3068.	tus 804. 805. 806. Nec valuit 742. 748. 8. 7	22.
17. 18.	Factus est 2893. Surge 2893. 3100. 3061.	816. Reliqua 817.	6. 14. n. 1
		Dormivit 808.	

Dixit

SCRIPTURÆ.

c. 18. n. 1 Dixitque 2954.
 c. 19. n. 1 Reverlusque est 2954. 2955. 2956.
 c. 20. n. 6 Domine 2487.
 37. Quia habuisti fœdus 1068.
 c. 26. n. 18 Non est tui 1261. 1262. 1263.
Ex lib. 2. Esdra.
 c. 9. n. 7. Et dixit 2488.
Ex lib. Iudith.
 c. 2. n. 4. Erat autem 1518.
 22. Memores esse debent 1614. 1632. 2489.
 32. Stabit is vos.
 c. 10. n. 1 Factum est 1514. 1517.
 2. Vocavitque 1518. 1519. 1520.
 c. 12. n. 9 Et accepit 1515.
 c. 13. n. 3 Eratque Iudith. 1521.
 10. Ascendit 1516.
 c. 14. n. 6 Achior 2130.
 Achior 2130.
 c. 16. n. 28 Demisit Abram suam liberam 1522.
Ex lib. Job.
 c. 1. n. 21 Nudus egressus 2863. 2864.
 c. 3. n. 9. Obtenebrensus itiliz 2296. 2297.
 c. 5. n. 26 Ingredieris in abundantia 2253.
 c. 21. n. 14 Recede a nobis 1067.
 c. 32. n. 2 Et iratus 1845.
 c. 42. n. 8 Otabit pro vobis 2440.
Ex lib. Psalmorum.
 Ps. 2. v. 7. Filius 96.
 Ps. 11. v. 9. In circuitu impij ambulat 1274.
 Ps. 15. v. 2. Ego dixi dii estis 711.
 Ps. 16. v. 8. Nec memor ero 1828.
 13. Exurge.
 Ps. 17. v. 4. Domine 2372.
 Laudans 546.
 14. Intonuit 708.
 Ps. 18. v. 5. In omnem terram 708.
 Ps. 18. v. 4. Exurgat 708.
 Ps. 39. v. 40. Adiuvabit 326.
 Thezaurizat 2883.
 Ps. 38. v. 13. Advena 1712.
 Ps. 45. v. 10. Principes populorum 2176. 2148. 2490.
 Ps. 50. v. 16. Lingua mea 2244.
 16. Cor contritum 242.
 Ps. 67. v. 28. Benjamin 24. 55.
 Ps. 72. v. 25. Quid mihi 505.
 Ps. 76. v. 11. Mutatio dextræ 2592.
 21. Deduxisti 17. 182. 213.
 44. Obliviscere 2294.
 Ps. 78. v. 11. Vindica Domine 713.
 Ps. 81. v. 1. Deus stetit 105.
 Ps. 91. v. 12. Et senectus 1844.
 Ps. 100. v. 1. Misericordiam 2336.
 Ps. 103. v. 13. Misertus 2327.
 Ps. 104. v. 15. Nolite tangere 97.
 Ps. 104. v. 15. Aperta est terra 1274. 1287.
 Ps. 109. v. 4. Secundum ordinem 63. 64. 86.
 Ps. 113. v. 8. Similis illis 94. 1778.

Domus Aaron 35. 183. 184.
 Pretiosa 605.
 Hæc dies 2422.
 Iuvenior fui 1229.
 De profundis 651.
 Qui sanat 1818.

Ex lib. Proverb.

Deliciæ meæ 215. 2564. 1066. 508.
 Extrema gaudia 7 9.
 Responso 232.
 Sydonem fecit 170.

Ex lib. Cant.

Oleum insulum 368.
 En lectulum 2280.
 Dexteræ illius sub capite 143.
 Caput eius aurum 481.
 Turbavit 1295. 1296. 1297. 1308.
 Statura tua 134.

Ex lib. Sapientia.

Effugiet fictum 607.
 Iustorum animæ in manu 605.
 Raptus ne malitia 739.
 Pugnabit 166.
 Incorruptio 508.

Ex lib. Ecclesiastici.

Execratio autem peccatori 1067.
 Melior est 1970.
 Ego ex ore 215.
 Fili mi nihil sine consilio 1601.
 Erubescite 2454.
 Abraham magnus 1585. 2444. 2445. 2491.
 Excellum 185.
 Cinxit illum 168. 285.
 Opus artificis 187.
 Corona aurea 188. 189. 286.
 Factum est illi 190. 287.
 Quia contra 1288.
 Ardebat 572.

Ex Isai.

Qd mihi 598.
 Væ qui 2861.
 Ecce virgo concipiet 1293.
 Mixtum 510.
 Vocabitur 2389.
 Egre dietur 78. 136. 282.
 Redemisti Abraham 2446.
 Cum igne 510.
 Memento 562.
 Quis suscitavit ab Oriente 1846. 1847.
 Amici mei 2446. 2492.
 Dabo 2331.
 Vocans 124.
 Erant reges 1839.
 Attendite 185. 273. 2362. 2447. 2448.
 2454. 2455.
 Sicut vis 687.
 Tu enim 1848. 1849.

10.
 p. 81. v. 15
 p. 117. v. 24
 p. 36. v. 25
 p. 129. v. 1
 p. 146. v. 3

c. 8. n. 31
 c. 14. n. 13
 c. 15. n. 1
 c. 31. n. 14

c. 1. n. 2.
 c. 3. n. 7.
 c. 2. n. 6
 c. 5. n. 1
 c. 6. n. 18
 c. 7. n. 7.

c. 1. n. 5.
 c. 3. n. 1.
 c. 4. n. 11
 c. 5. n. 24
 c. 6. n. 20.

c. 1. n. 32
 c. 16. n. 3
 c. 24. n. 3
 c. 32. n. 24
 c. 41. n. 21
 c. 44. n. 20
 c. 45. n. 7
 10.
 15.
 14.
 19.
 22.
 c. 48. n. 1

c. 1. n. 11
 c. 5. n. 8.
 c. 7. n. 14
 15.
 c. 9. n. 6.
 c. 11. n. 1.
 c. 29.
 c. 33. n. 14.
 c. 38. n. 3.
 c. 41. n. 3.
 8.
 13.
 c. 46. n. 11
 c. 49. n. 23
 c. 51. n. 2
 c. 53. n. 7
 c. 63. n. 16

Quomo-

INDEX

c. 65. n. 8	Quomodo 18950.	356. 361. 367. 432 433. 490. 491. 492. Bene-	542
10.	Vallis Achor 135.	dictus es 532. Benedicite frigus 369.	67.
	<i>Ex Ieremia.</i>	Benedicite Anania 387. Non ne 435. 436.	88. 91.
c. 14. n. 9	Tu in nobis 190.	472. 473. Ecce ego 344. 345. 362. 363. 389	92.
c. 17. n. 16	Ego autem 2188.	438. 439. 476. 477. 481. 483. 486. 493.	
c. 25. n. 9	Videbitis deus 340.	Statim que 390. 346. 440. <i>vsque ad</i> 450. 477.	93.
c. 26. n. 24	Igitur manus 311.	478. 479. 1030. 1031. 1032. Congregati.	94.
c. 31. n. 2	Iovenit gratiam 1851.	347. 348. Benedixit Deus 391. 500. 548.	95.
c. 38. n. 5	Ecce ipse 318.	A me ergo 451. 452. 453. 473. 479. 480.	96.
7. 8. 10.	Audivit 321. Egressus est 316. Recepit 317	504. 526. Tunc rex 473. 474. 475. 479. 525	97.
11. 12.	318. Per fumos 322. 323. 324. Dixitque.	534. 535. 549 578.	
13.	311. 312. Pones veteres 319. Et extraxerut	Devorati sunt 465.	6. 14. n. 46
	313. 314. 315.	<i>Ex Osea.</i>	
c. 39. n. 16	Vade & dic 320. 326.	Ego scio 2988.	c. 5. n. 5.
12.	Sicut dolor 712.	Ego visiones multiplicavi 1888. 2369. <i>vsque</i>	c. 12. n. 10
	<i>Ex Ezechiel.</i>	<i>ad</i> 2376.	
c. 16. n. 12	Et coronam decoris 43.	De manu mortis 694.	6. 13. n. 14
c. 28. n. 18	Producam ergo ignem 1394.	<i>Ex Ios.</i>	
c. 33. n. 11	Nolo mortem 713.	Ducam eam 3134.	6. 2. n. 14
23. 25.	Vnus erat 2449. Hæc dicit 2450.	Tacere ne cæ feci 2420.	6. 4. n. 5.
	<i>Ex Daniel.</i>	<i>Ex Abdia.</i>	
c. 1. n. 5.	Constituit 540.	Visio Abdias 550. <i>vsque ad</i> 559. 563. 564.	num. 1.
7. 12.	Et imposuit 370. 512. Dentur 507.	<i>Ex Iabacuc.</i>	
17.	Pueris autem 371. 513. 514.	Dens ab Austro venit 1851.	c. 3. n. 3.
c. 2. n. 2.	Præcepit 515.	Cornua in manibus 161.	5.
17. 18.	Et ingressus 372. 523. Ut quærerent 513.	Qui alcesdes 1057.	8.
49.	Daniel autem 373.	<i>Ex Sophonia.</i>	
c. 3. n. 1.	Pecit statum 392. 394. 575.	Desolatione deficiat 1845.	c. 1. n. 2.
2. 4. 5.	Misit 393. Vobis dicitur 395. 396. In hora	Expandit lapenum 485.	17.
7. 8.	395. 396. 538. Cadentes 397. 398. Statimque	<i>Ex D. Maltheo.</i>	
12.	397. 398. 465. 524. 541. Sunt ergo 327.	Filij Abraham 1775. 2067. 2608. 2195. 2374	c. 1. n. 1
	328. 339. 349. 374. 375. 399. 400. 401. 484	Obtulit 532. 481.	c. 2. n. 11
14.	516. 515 542. Verè re 329. 330. 375. 376.	Progenies viperarum 2177. 2185.	6. 3. n. 7.
15.	403. 404. 406. 525. Nunc ergo 329. 330.	Ne velitis dicere 1821. 2069. <i>vsque ad</i> 2073	9.
16.	343. 376. 485. 486. Quis est. 341. 480.	Potens est Deus de lapidibus 2178. 2420.	9.
	Respondentes 331. 332. 333. 334 340. 341.	2451. Et igni 1392.	11.
	342. 277 377 379. 378. 407. 456 457.	Qui fecerit. & docuerit 170.	6. 5. n. 19
17.	Ecce enim 350. 378. 479. 380. 47. 408.	Siergo 601.	23.
18.	409 544. Notum sit 335. 343. 343. 379.	Vade csende 238.	6. 8. n. 4.
19.	581. 478. 409. <i>vsque ad</i> 415 526. Repletus	Multi venient 2109.	12.
20.	351. 352. 381. 383. 416. 47. 9 491. Et viris	Amen dico 1814.	c. 19. n. 32
21.	353. 417. 418. 419 423. 424. Confestim 423	Reddite ergo 366.	6. 22. n. 21
22.	426. 436. 460. 461. 518. Viros illos 344.	A sanguine Abel 611. 676.	31.
23.	414. 435. 518. Viri autè 353. 384. 461. 545.	Holpes erant 2136.	6. 25. n. 35
24.	Stans autem 384. 394. 427. 461. 464. 519.	Videbitis Filium 83.	6. 26. n. 4.
26. 29.	527 546. Benedicite 419. 527. 546. Pecca-	Scidit vestimenta 83.	65.
30.	vimus 364. 365. 385. 420. 428. Præcepta tua	Peccavi 1393.	6. 27. n. 17
31. 35.	385. Non peccavimus 420. 421. 422. Neque	Tenebræ factæ 2297.	45.
38.	sufertas 520. 428. 529. 530. Non est 429.	Et petre scitæ sunt 2420.	51.
30. 43.	Sed in animo 429. Ecce nos 531.	<i>Ex D. Marco.</i>	
46. 47.	Et non cessabat 352. Effundebatur flamma	Vide similiter in Indice concionū	
48.	345. 344. Et erupit & incendit quos 344.	<i>Ex D. Luca.</i>	
	355. 356. 405. 423. 430. 434 465. 466. 467.	Fuit in diebus 94. 288.	c. 1. n. 5.
49.	Angelus autem 357. 358. 359. 367. 386. 431	Et gloria in altissimis 2371.	6. 2. n. 14
	468. 469. 482. 487. 505. 506. 509. 510. 547	Evangelizo vobis 2371.	10.
50.	Et fecit 360. 367. 368. 470. 471. 482. 487.	Facite 1776. 1777. 2452.	c. 3. n. 1.
51.	488. 489. 505. 506. 507. 547. Tunc hi ues	Peccata tua 510.	6. 7. n. 47

Qui

SCRIPTURÆ.

69 n. 21. Qui enim 344.
 6.12 n. 48. Servus, qui 1399.
 6.15 n. 7. Super vno peccatore 923.
 6.16 n. 22. Et factum est. 1611. 1612. 1613. 1614. 1806
 2107. 2107. 2109. 2109. 2226. 2412. usque
 ad 2417. 2453. Elevans autem oculos 2229
 24. In sinu eius 2179. 2180. 2181. Pater Abra-
 25. ham 2230. 2231. 2519. Filii recordare 1615
 234. 2335. Non pater 2236.
 30. Dimidium 1392.
 6.19 n. 8. Homo quidam 2433. Magister 2420.
 12. 39. Quia vero 1779.
 6.20 n. 57. Ego sum in medio 105.
 6.22 n. 27. Tolle hunc 2124.
 6.23 n. 18. Nolite flere 114. Si in ligno viridi 104.
 28. 33. Pater demitte 167. Hodie mecū 1399. 2179
 34. 40. Ad spectaculum 1766.
 48. Et factum est dum benediceret illis 237.
 6.24 n. 51. *Ex Ioanne.*
 6.1 n. 26. Medius vestrum stetit, quem vos 105.
 36. Ecce agnus Dei 687.
 6.2 n. 15. Flagellum 3169.
 6.3 n. 14. Sicut Moyses 99.
 6.5 n. 35. Ardens, & lucens 170.
 6.6. Caro mea vere 607. 608.
 6.8 n. 37. Scio quia filij 2182. 2184. 2185.
 39. Si filij Abrahæ estis 2176. 2183. 2186. 2187.
 53. 56. 2237. 2368. 2454. Nūquid 2138. Exultavit
 2074. 2113. 2137. 2187. 2212. 2203. 2239.
 2255. 2375. 2376. 2377. 2421. 2422. 2494.
 6.10 n. 4. Tempestas 2990.
 6.11 n. 48. Romani 2296.
 6.13 n. 14. Si ergo eg. 18. 1732. 1733.
 6.16 n. 24. Vtique modo 2559.
 6.19 n. 7. Biulan. sibi crucem 2346.
 25. Stabat autem iuxta crucem 165.
Ex Actis Apostolorum.
 6.1 n. 1. Cæpit Iesus facere 170.
 6.5 n. 4. Non es mentitus 1436.
 29. Deo magis 548.
 6.7 n. 2. Deus gloriæ 1851. 2075. 2180.
Ex Epistola D. Pauli Ad Romanos.
 6.1 n. 16. Nesciens quo erat 2266.
 12. Indeo primo, & græco 2194.
 6.4 n. 2. Ex operibus 2189.
 4. Merces non 2190.
 6.9 n. 21. Vas in contumeliam 661. 662.
 6.13 n. 1. Obsecro 88. 89.
Ad Corinth. I.
 6.3 n. 13. Vniui cuiusque opus 59.
 6.4 n. 21. Quid vultis 629.
 Præterit figura 1941.
 6.11 n. 31. Punitis penalis 346.
 6.12 n. 3. Si tradidero 461.
 41. Factus sum vir 550.
 6.1 n. 1. Pater misericordiarum 2370.
 6.5 n. 9. Egenus 2379.
Ad Galat.
 6.3 n. 6. Abraham credidit Deo 1822.

Cognoscite ergo 1821. 2076. usque ad 2079
 B. prouti estis 2176. usque ad 2179.
 In Spiritu levitatis 147.
Ad Ephesos
 Confedere fecit 1843.
 Vincit in Domino 425. 426.
 Scutum fidei 1822.
Ad Philipp.
 Cum in forma Dei esset 1050.
 Omne genu flectatur 161.
 Noltra autem conversatio 2123.
Ad Colossen.
 Mortificate 138.
 Extendens 550.
Ad Thessalon.
 Simul rapiemur 2125.
Ad Timotheum.
 Mediator Dei & hominum 2437.
 Cursum consumavi 43. 46.
Ad Titum.
 In omnibus te ipsum præbe exemplum 61.
Ad Hebraeos.
 Ut per mortem 71.
 Nunquam enim Angelos 2080. 2081. 2455
 Nec quisquam 22. 87. 96. 161. 181. Exaudi-
 tus est 168.
 Qui in diebus 618. 619.
 Semper vivens 25.
 In secundo autem 59.
 Sanguis Christi 2347.
 Horrendum est 918.
 Fide plurimam 620. 655. 656. 657. 660.
 Defunctus 714. 654. Credidit 2149. luxa
 fidem 1866. 2378. 2379. Non cui fur dicitur
 2366. Fide obtulit 2082. In Isaac 2182.
 Vnde cum 2082. usque ad 2084.
 Habentes 314.
 Accessistis 314. 617. 704. 707.
 Memento te 314.
Epist. B. Iacobi.
 Neminem tentat 2148.
 Omne datum 2303.
 Superexaltat 60.
 Multum valer 180.
Epist. B. Petri.
 Ipsi tanquam lapides 1778.
 Vos autem genus 108.
Epist. B. Ioh. 1.
 Non sicut Cain 622. 666.
Ex Apoc. Iohannis.
 Princeps regum 785.
 Habeo claves mortis 2356.
 Nomen novum 2308.
 In lezum 2979. 2980. 2981.
 Nisi penitentiam 2981.
 Sub altari 703. 2412.
 Cauda eius 2296.

FINIS.

INDEX UNIVERSALIS CONCEPTVVM

Per numeros marginales.

A

Litera est nominis Dei, quæ participationem indicat Trinitatem. n. 1719. Promissionis diuinæ indicium certum. 1973. Hominem, in cuius includitur nomine literatum facit. 1974.

Inter multa significata, significat principatus honoris. 1979. Regia litera est, seu charta honoris à rege concessi publicum testimonium. *ibid.* In scriptis obligans Deum ad impletionem promissi. 1981. Charta diuinæ mercedis excedens fidem omnium, quæ dari possent. *ibid.* Character sermō Dei in nomine posita. 1988. Nota separationis, & dominij. *ibid.* Vocabulum diuinum faciens ex humano, 2212. Chi-rographum diuinæ obligationis. 2241. Humana multipliciter infigue. 2306. & 2307. Quam confertur significat Filium Dei homini conferendum. 2307. Illam in suo nomine habuit pater, cuius filius totum Dei nomen possideret. 2308. Memoriale est ad gratitudinem. *ibid.* Scribitur *ve A*, & legitur *ve E* concessa *Abraha*. 1825.

A, & O nomen Christi, à quo vita nostra debet sumere principium, & finem. 1680. 1719. **Aaron**, siue qualibet alia persona. Vide in Indice Personarum.

Ablactatio Isaac, quando habitus fuit idoneus fortioris gratia cibo. 1739. Non lacte potandus post ablactionē, sed præceptis diuinis claudus. 1739. Per ablactionem tantus enasis ut gladium puer non horruerit. 1740. Solus Isaac ablactione dignus. Loco lactis coniuiuium ex multis epulis exhibitum, ut gustato aliquo lac fastidiret. *ibidem.* Ablactionem filij coniuiuium latus celebrat *Abraham*. 1635. Coniuiuium in ablactione Eucharisticum significat. 1740. 2570.

Abconditus Deus in Eucharistia. 2566. **Abconditus** cupit esse peccator. 3178. Vide *Occultus*.

Absentia. Absens ignoratur esse homo, qui præsentem habebatur, ut Deus. 7. Absentia prælati, ducti, gubernatoris etiam necessaria ageretur à subditis. *ibid.* & 11. Patru à nepote. 1666. Dilecti in coniuiuium à diligente. 1505. Dei ab orante. 1894. Absentis filij pater desideria cordis indicat per suspiria oris. 2635. 2636. Absentiam patris supplet filius per præsentiam. 2773. Absens filius reuocatur montam affectu patris, quam interuentu matris. 1777. Absentis filij desiderium in patre tegitur corde, sed detegitur ore. 2827. 2829. Absentia magistri à choro distans, est causa erroris chori dispensantis. 131. Absentia pedagogi est pueris occasio erroris, ut omisso terroris. *ibidem.* Absens nunquam est diligens à dilecto. 1919. Dei absentis remedium est dilecto eam Deo absente colloquium. 1894. 2635. 2636. Absentem non præsentem Moysen laudat Deus. 267. Absentia regis causa rebellionis est. 1227. Vide *v. Præsentia*.

Absinentia, prophetarum pane, & aqua vini-tiam. 661. Seruat à flammis. 507. Ad sci-tiam inuat. 514. Infernit ad castitatem. 110 Vide *teiumum*.

Abusus, Qui ratione abutitur, intellectum infamat. 152. Abusus diuinæ patientiæ. Vide *Patientia Dei*, & *Contemptus Dei*.

Acceptor meritorum, non personarum, est Deus. 1762. Acceptor personarum non sit prælatus. 228.

Accommodatus. Deus hominibus, ut eos ad se trahat. 1457. Sit prælatus subditis. 126.

Accusatio, non sit fratris alii. 704. Habens sanctum accusatorem, habet Deum punitorem. 1706. Nō sit accusator, qui est eiusdem criminis operator.

A

INDEX

operator. 1014. Accusatores sunt invidi. 541. Accusatores intendunt captare gratiam principis. 524. Accusatus audientis inequitatem damnetur. 454. Accusatione non indiget crimine cuius. 715. Accusator pro eis humiliter etiam innocentis. 385. Accusator aliorum non est iustus, sed intercessor. 2248. Accusatores improbi, & invidi. 524. Accusatio fit laus contra inicitiosum accusantium. 400. Accusator populi non fit homo. 2923. Accusatio anse Deum. 659. **A**ctio, & preditatio simul sunt. 156. 120. 156. 261. 1336. 2527. 2741. Vide v. Opus. Adamas fuit Abraham in immolatione filij. 1574. 2036. 2059. 1902. 2011. **A**dmirabilis. Qui per patientiam fit potentior. 1042. Qui in morte vxoris temperat lacrymas. 1580. Qui mundum sibi arisidentem, irridet. 100. Qui latatur iniurij. ibid. Ferens suspicionem adulterij. 2012. Offerens Deo filium. 2036. 2052. Qui ex non Christiano fit Christianus gerens formam Angeli, vel Dei, Christum representat. 2079. Ligans filium. 1801. Filius obediens usque ad mortem patri. ibid. Abel occisus orbi. 585. Patiens, & modestus. 414. Filius bonus patris impij. 1977. Exponens se periculo vitæ per fidem. 410. Quilibet maritum in igne. 436. Credens incredibile. 2115. 2116. Solutus. 637. **A**doliscens sequatur senem. 1666. Vide verbum Puer. **A**dior Deus suorum in bello est. 765. 766. Vide verbum Auxilium. **A**dior mali auctor. 1170. **A**doratio. Non dauda homini. 664. 1629. 331. Exhibetur propter bona temporalia. 537. Idoli castus est. 392. Adoratores statuae quales fiat. 537. Dei in sermo. 589. Adorari vult rex. 392. Adoratio principum. 2596. Adoratores auri circumstant, non contemtores. 405. Adoratio ob timorem, vel ob favorem. 582. Adoratio pauperis quasi Dei. 2596. Adoratio dei vniu. 332. 333. 340. Adoratio idolorum arguitur. 333. 340. Adorari non debet frater à fratre. 331. adoratio auri damnatur ad ignem. N. 26. 30. **A**duentus. Conciones de Aduentu in indice concionatorij. Prædicantulus. 12. Aduentus Elia, muneribus gratulandus. 585. Aduersarius, qui ad peccatum excitat. 44. **A**duersitas Dei militem non frangit, sed indurescit. 1975. 2011. Aduersitati, & prosperitati paratus, non unus, sed duplex est. 2026. Longævus videtur amant. 2544. Non nocet, si non noceat iniquitas. 2722. Quando iucundus videtur, deficiit. 1029. Non emerat, sed huporat. 1031. Non est notitia salutis,

sed remedium 1029. Virilis est. 1110. Temperatur prosperitate. 431. Constant in illa fit homo. 114. 122. 144. **A**dulatio. Pestifera est. 664. Adulator idololatra, illam, cui adulatur, adorat. 664. Adulatio in ministerio regis ob multas causas. 538. Adulatores pralatores, ut possint per illos de alijs se vindicare. ibid. Non Apostoli. 2420. Adulator mendax est, & sine Dei timore. 2837. Non princeps. 2750. Non audiendi adulatores, sed monitores. 1547. Adulator nec in parentia. 377. Minister regis. 534. Ad bonum regem acquirendum. 70. **A**dulterium. Etiam apud gentiles punitur morte. 1119. Permittitur à marito vxori timore mortis. 1900. 1903. Timent illud committentes etiam barbari, & commissum occultare desiderant. 1901. Eadem pena multatur iudex etiam honestus, quia austerius accessit. 1119. Et adulterio arguitur Herodes à Christo post Baptismum. 1612, 1613. Adulter raptor vxoris, est regni raptor. 2668. Punitur morte ex iure diuino, & humano. 1003. **A**dulterij consensu est animi interitus. 2502. Non solum contra maritum, sed contra Deum. 1005. Metu mortis impeditur à Deo. 1011. 1012. 1018. Adulterij culpa, fuga pena punitur in rege. 2660. Duplicem mortis penam meret. 1018. **A**duocatus. Homo apud Deum. 2923. Progenies filius Christi. 1054. Et pro omnibus apud Patrem. 1. 21. 25. 167. Vide v. Intercessor, & Mediator. **A**edificium amicum amico erigit. 1890. **A**eger mori potius, quam vivere reputatur. 2630. **A**eger sit rex et quid non fiat eius voluntas. 3065. **A**iger filius in penam patris. 739. Sanatur oratione sancti. 1025. **A**iger rex visit adulter. 1082. Vide Morbus, & Medicus. **A**egyptus. Aegypti maximum nomen Apis operuit in specie tauri. 198. Apud Aegyptum cum Hebraeorum erat. 11. Pitulum, quem in Aegypto adorabant, extra Aegyptum etiam adorant Hebraei. 45. Aegypti ingressus prohibetur Isaac, reservatur Iosepho. 1058. Aegyptij luxuriosi. 1095 1901. In Aegypto pergrinus pater, ut filius postea peregrinationis facilius laborem sustineret. 1677. 1783. Ascendit qui ab Aegypto liberatur. 1813. Aegypti diuitia graues iusto sunt. 1813. Descendit qui Aegyptum ingreditur animo, & corpore. 1818. Aegyptiorum doctior Abraham. 1896. 1897. Per diuersa Aegypti loca ambulat Abraham predicator. 1899. Aegyptus solus theatrum pugnae, ex quo visor Abraham. 1907. Serni-

Servitus in Egypto, quo patto esse potuit per quadringentos annos. 1958. 1959. **Egyptus significat mundum**. 2111. 2427. **Egyptus non diu persistendum**. 2422. **Egyptios docuit Abraham**. 2426. 2460. **Ascentus Christi in celum in ascensu Abrahe ex egypto significatur**. 2427. **Vide Abraham**.

Senigna, Crucis est quercus **Abfalonis**. 2923. **Senigmagloria per signas ex omnibus substantijs**. In **Concione** 2. **Dom.** 2. **Quadr.** in **Indice Concionum**.

Equalitas, Amoris in patre erga filios, ne invidiam excites. 1254. **Instituta distributiva in rege**. 2837. **Equalitas in moribus facit equalitatem in muneribus Deo oblatis**. 890. **Equalis omnibus Dei Filius adest**. 547.

Aestatis non timet ardorem, qui charitatis sentit feruorem. 1995.

Aetas, **Anni infidelitatis non supputantur in annis atatis**. 1811. Quos amor inuigis, non separat aetas. 125. **Aetate maior**, si virtute minor postponendus est. 592. **Aetate minor** praestantior preferendus est. 614. **Dicitur grandaeus atate**, qui multa explet tempora bonitate. 1558. 1559. **Aetate puer non sit moribus infans**. 1635. **Aetas senectutis vita immutata est**. 1713. **Aetate minor senior nominatur** qui bene vivit. 1844. **Aetate porcedit**. 2782.

Aethyops per virtutem dealbatur. 311. **Aethyops rex**, qui fama denigratur. 321.

Affectus, Pro effectu apud Deum reputatur. 1424. 1759. 2939. **Affectus in Deo semper amicus**, non semper rigoris. 2010. **Affectum aliquando**, & non effectum querit in nobis Deus. 1761. **Affectum aliquando non patitur esse frustraneum**. 2467.

Afflictio, **Afflictio post longum tempus gratia libertas**. 706. **Vide Aduersitas**, & **Tribulatio**. **Afflictio non danda afflicto**. 316.

Ager, **Agri habitatio est amico pana**. 830. **Ager in quo sepulchrum Sara eleuatur**. 2610. **Agricola naturae dicitur pater**. 2690. **Agricola terram colit ut Deam**. 592. **Cain agricola primus cognatus animantium è terra genitarum**. 684. **Agricola in spem**. 615. 616. **Terram colit, ut ierosam euatur**. 725.

Agnus, **Christi typus**. 251. 632. 687. 715. 729. 1764. **Agnus Christus**. 283. 592. **Agnus Abel**. 592. 610. 713. 678. **Agnus Isaac**. 1758. **Pro Isaac offertur spinis coronatus**. 1606. 1651. **Non minori latitia oblatus**, quàm esset filius. 1650. **Pro filio gaudenter offertur**. 1651. **Ad dexteram**, **badus ad sinistram**. 1692.

Alieno periculo sapere debet homo. 39. 208. 2649. 2659. 2662. 2700. 2716. 2719. 2793. 2856. 2970. 3053. 3142. 3160. 3161. 3162. 3167. 3185. 3189. 3202. 3208.

Altare, **Vnum cor Mariae**, alterum cor Iesu in tabernaculo Crucis. 165. **Altari affligi debent instrumenta peccati**, ne iterum arripiantur. 51. **Altare idolo edificauit Aaron**, ut retardaret adorationem. 199. 226. **Altare adificat vitulo ambitiosus bonoris**. 303. **Altare Abelis**, altare Christi significabat. 730. **Chori sub altari clamantium martyrum magister est Abel**. 654. 703. **Abeliani exiniit ignis inflammans sacrificios**. 1424. 1425. 1426. **Altare totius libertatis ab illo seu ab ara nomen accepit Abraham**, quod aram frequentabat, & sic vocabulum adimplebat. 1518. **Altare super positus nihil mortale tangere dignetur**. 1570. **Altare super imponendus filius nò quasi adorandus**, sed ut offerendus Deo. 1567. **Altare iuxta nomen Domini tuocandum**. 1673. **Ajylum est animae pijs adificandum**, quò tabernaculum corporis. 1674. **Super altare Isaac fuit patientiamiraculum**. 1758. **Altare monumentum dinini beneficii est**. 1792. **Altaria multa edificat Abraham**. 1893. 1894. **Inter duo altaria vigilabat**, qui non in viramque aurem dormiebat. 1674. **Colomna**, sed non qua sit terminus perfectiouis. 2269. **Vide Ara**.

Ambitio, **Regni arguitur**. 1500. **Omnia enertit bona**. 2651. **Sacerdotij panitur**. 70. **Non habenda**. 271. **Exitit idololatram**. 303. **Lamnat**. 22. **Non fuit in Christo**. 86. **Vide v. Honor**.

Ambitiosus, **Qui sibi videtur regno dignus**; alijs probatur indignus. 2229. **Honore traditur**. 2615. **Per idignominiam incurrit**, per quod ecclesiarum glariam querit. 2646. **Etiā contra patrem insurgit**. 2748. **Idem vero emit bonorem**. 2752. **Famam capiam**, infamiam comparat. 2765. **Omnem sibi sumit laborem**, ne cum alijs partiat bonorem. 2799. **Idem ambit dignitatem simulans in amilitatem**. 2781. **Monstrum sub humanitatis specie**. ibid. **Non erubescit auferre regnum a patre**, non erubescit auferre a se. 2807. **Nec memoriam mortis reuocatur a cupiditate regni**. 2809. **Non sit palatus**, ne exemplo subditos ambitiosos faciat. 55. 711. 712. 51. **Vide v. Rex**, & **Regnum**.

Ambulatio, **Ambulatio in lumine**, qui bene vivit. 2611. **Coram Deo ambulare est deo placere**, & Deum diligere. 2519. **Est proprium virginum**. 437.

Amentis, **Est filius**, qui contra patrem insurgit. 2625. 2655. 2656. 2657. 2670. 2671. 2673. 3674. **Sacerdos indignus accedens ad altare**. 1341. **Homo**, qui publicam criminem commisit. 392. **Ingratus**. 382. **Idololatram**. 1525. **Executor propriae sententiae**. 83. **Inuidus**. 51. **Pater adorantissimum**. 1657. **Qui non agnoscat Deum esse vnitum**. 7. 91. 93. **Amici populi**, qui principem amentem sequuntur.

CONCEPTVVM.

Amore hominum moritur. 2034. *In vitulo ingulatur, & editur.* 2123. *Amore hominum moriturus visitat effugium crucis.* 2137. *In quietus, & accensus amore indiget refrigerio.* 2138. *Sub umbra crucis refrigerium accipit.* *ibid.* *Amoris gratia hospes vnus in sacramento.* 2139. *Amoris verba in sacramento cum hominibus miscet.* 2141. *Amoris in certamine victor Deus, qui prius Filiū sacrificauit.* 2169. *Renocat ad se amore, quos remouerat a se timore.* 2205. *Indicia amoris exhibet, vt ametur.* *ibid.* *Amoris indicium est nomen dilecti augmentare.* *ibid.* *Dilectum defendere, conseruare, committari, apud ipsum hospitari.* *ibid.* & 2214. 2215. *Amore soluit anorem.* 2205. *Amoris indicia creatura data al hominem obsequium.* 2213. *Angelorum obsequia.* 2214. *Apparito modis varijs in forma humana.* *ibid.* & 2217. *Non erubescit, sed gloriatur de habitu humano.* 2217. *Amore prius mori voluit, iunius de morte laet.* 2224. *Amor beneuolentis superat vigorem omnipotentis.* 2319. *Non potest non reuelare secreta.* *ibid.* *Amore offertur a Patre, & a se.* 2347. *Amoris imperio ligatus ad mortē.* 2348. *Amor Personarū erga hominem in incarnatione apparet.* 2373. *Amore hominū pauper Dei Filius, quin confandatur.* 2379. *Pontifex vitam pro Ecclesia offert.* 2394. *Amore initorū magis mouetur, quā odio inualorū.* 2399. *Amore hominū sanguinem sedit, vt inferni exstingeret flammam.* 2388. *Amore mutat, lapides in homines.* 2420. *Amore hominum celū demisit, vt homo amore Dei demittat solū.* 2425. *Amoris signa seruauit plagas.* 2438. *Amoris signū circuncisio.* *ibid.* *Pater amore Filium pro nobis tradidit.* 2441. *Amoris signū dilecti uocatio.* 2448. *Amore alienus a se, carnem sumpsit.* 2455. *Absentes diuini.* 2463. *Amor infert Deo violentiā ad reuelanda secreta.* 2474. *Amoris diuini pretiū est humanus amor.* 2488. *Humani amoris pretiū diuinus amor.* *ibid.* & 2754. 2811. *Amoris igitur cōitas Eucharistia panis.* 2566. *Est amoris iunctiū dilecti nominis repetitio.* 2571. *Amor Patris, dum filium praebeat sacrificandū.* 2572. 2604. *Amor patitur pro dilectis.* 2678. *Tegi non potest.* 2700. *Amoris signū, & argumentū Eucharistia est.* 2768. *Amor non permittit dilectū se humiliare.* 2800. *Amor pronotatur amore.* 2801. 2804. *Amoris indicio est, exhibitio honoris.* 2829. *Amor cordis significatur osculo oris.* 2834. *Amor intercedit pro hominibus apud hominem.* 2921. 2922. 2923. *Amore hominum peregrinus.* 2925. *Et pastor.* 2926. *Poenitentes prosequitur.* 2940. *Amore recipit poenitentem, & reformatur.* *ibidem.* *Pugnas amx pro*

dilecti. 2956. 3093. *Flagis quinquā offendit amorem.* 2966. 2438. 3193. *Amore hominum habitum induit militarem.* 3104. 3113. *Amat, licet pro culpa vnus, omnes patiatur.* 3141. *Tunū vnū, ne punit omnes.* 3142. *amat peccatōrē, & peccatū odit.* 3143. 3158. *Amore loquitur familiariter.* 2141. *Amor atri erga nos non patitur aliū filio priorē ferre crucem.* 2441. *Amor erga patrē redundat in filius.* 2446. 2486. 2487. *Amor restituit dignitatem.* 2940. *Amor Dei erga pueros tres iri umphas de odio tyrāni.* 384. *Amor Chr. fieri erga homines solū viui ad interpellandum pro nobis.* 25. *Amoris fornax Bethlemiticum antrum.* 367. *Amoris argumentum lavare pedes discipulorum.* 18. *Amor Christiam iudicantis.* 60. *Amor Dei erga populum, cui dat nomen suum.* 190. *Amoris tunica telari indutus Dei Filius.* 155. *Amore hominum orationes proprias, & Virginis matris offerebat Patri.* 165. 167. *Amore non minus consulit suorum dignitati, quā sui Deitati.* 412. *Amore sit socius in fornace iuorum.* 274. *Amplectitur bonos, & malos.* 143. *De serie 5. Vide Conciones duas in Cena Domini.*

Amor hominis erga Deum. *Amoris igne purgatio potius fiat, quā igne rigoris.* 109. 600. *Amore mouetur homo, vel Dei timore.* 556. 3114. *Amor Dei probatur laborib.* 1632. 2025. *Amori diuino praeponatur bonus humanus.* 565. *Amoris examen subijt tentatus.* 3790. *Deus hominū est amor, & Dominus timori.* 584. 792. 814. 1009. 1055.

Amor Dei successus omnia depiciit. 1940. *Amor Dei, sui est preferendus amor.* 621. *Felix, qui in bonum Dei est mutatus amore.* 2094. *Litteras Deo homo mittit amoris.* 847. *Amore fit iuitas adams.* 2059. *Amor Dei expellit libidinis amorem.* 1090. *Amor Dei, filij est preferendus amor.* 2020. 2049. 2050. 2055. 2057. 2059. 1567. 1759. 1761. 1768. 2054. 2483. 2492. 2605. 2606.

Amoris opus eximium est immolatio filij. 2049. 2050. *Amor Dei lapis pretiosus in corona patris filium offertus.* 2052. *Amoris, non rigoris, vinculis ligatur, qui Deo dicatur.* 1570. *Amor, vt ignis excutitur, ex cordibus lapideis viso crucifixo.* 1766. *Amore mouetur homo, non timore.* 1820. 2436. *Amor erga Deum fit in miridia.* 1832. *Omnia facilia, & leuia putat.* 1878. *Homo dum per Dei amorem spernit, non perdit, sed augeat bonorem.* 522. *Amor Dei multa vincit.* 1901. *Ignem accendit in tormentis, ex quibus in Deum globos ignitos mittit.* 1924. *Omnes ad Deum affectus trahit Dei amor.* 2034.

A; Omnia

terrori, *ibid.* 1181. 1225. Diligit subditus dilectum à rege suo, 2656. Amoris pensionem soluunt subditi regi naturalis, extraneis tributum vigori, 2839. Dicitur amorum, dum accipit honorem, 2841. Illi ut pastor est amori, ut dominus est timori, 3077. Amant pro se ipsis plagatum, 3093. Vide Rex erga subditos.

Amor proximi, luitur per proximi amorem expellit mortis timorem, 579. Amor hospitum. Vide Hospitalitas, 2001. 2467. 2597. Amor proximi, & amor Dei, alia duo, quibus in celum volat, 2123. 2124. Amor proximi non solum deserit gaudium temporale, sed etiam spirituale, 2381. 2401. Rixam fugit, 2462. Etiam inter absentes, 2463. Inter affines, 2576. Reprehendit non vanitate, sed humilitate, 2961. Proximi, & Dei simul, 106.

Amor absoluti. Amor excitatur amore, 507. Morsam prabet, *ibid.* Personam respicit, quia acceptet, 753. Inrit milites, 895. 907. Amor vel timor offertur à rege, 1009. Hostium in eo, qui Deum secum habet, 1044. Per lasciviam expellit libidinis timorem diuinum, 1072. Iustus per Dei timorem expellit famina amoris, 2014. Amor muneribus excitatur, & demeretur, 1078. Qui habet amorem, prabet famorem, 1153. 2018. Habentes amorem, participant bonorem, 1161. Amantem magis ubi amat, quam ubi amatur, ponit, 1215. Oculos dare est amoris signum, 1265. Amore non fiat regis electio, 1241. Amoris cibis non fastidiosus, 1321. Amor inter sumes in pucri tudine, 1325. Conuiuium est amoris argumentum, 1491. 1504. 1817. Et pignus amoris, 1504. Ancilla erga dominam hostes non timet, 1513. Amor dominae erga ancillam facit illam iuram appellari, 1520. Amor domini erga ancillam, illam in domum mutat, 1716. 1727. Amor erga faminam vincitur per Dei timorem, 2014. Amor aequalem facit dilectam amanti, 2127. Celestium superat amorem terrestrium, 1528. 1940. Amore ducis sui pugnantes hostem non timeant, 1541. Amor solitudinis fugit hominum societatem, 1908. Amor erga coniugiam dantem, 1913. Amor presentem facit dilectum amanti, 1919. Cali, homines stellas facit, terra, puluerem, 2296. Amor mundi terram reputat sibi celum, 2591. Amoris signum munuscula, 2438. Amor principatus omnia euerit, 2651. Amor conciliatur amore, 2746. Eligit potius vita, quam affectu dilectae priuari, 2746. Simulatio amoris de bono communi legit appetitum bonorum, 2751. Amoris signum est manu apprehendere, & osculari, 2752. 2800. Amor emicet, & soluitur amore, 2754. 2811. Pretium par est amoris amor, 2754. Amor non

permittit humilitatem in delecto, 2800. Pro uocatur amore, 2081. 2084. Humanitas per famam captat amorem, 2833. Præcælit amor rationi, 2811. Amor patria ad obsequium Dei, 83. Præcælit suos trahit amore, non arecat timore, 23. Animos suorum in corde poriet, 292. Amor laborem leuat, 38. Ingeniosus de rigore triumphat, 324. Dilectionem non patitur, 111. Amor, & rigor simul, 95. Osculo manifestatur, 208. Flammas non timet, 180. Aequales omnes habet, 194. Amor peccatoris, & olium peccati, 313. Amor diuitiarum maior in auro, quam amor sui est, 3158. Amor pro dilecto pugnat, 2976.

Ancilla, non seruat specialiter domino, sed domine, 1964. Per dominam suam amorem expellit hostium timorem, 1513. Dilectæ præcælit à domina eligitur ad res difficiles, 1413. Comitatu illius procedit domina ad bellum, 1514. Testis feruori in creto, testis pudoris in publico, 1514. Picturæ cum domina triumphat, 1516. Familiarissima dominam induit, & exiit, 1517. Suam eam appellat dominam, quam diligit, 1520. Magna domina non seruat alteri, sed mæores libera, 1522. Ancilla filius dilectus patri, 2022. Superbit ex prole suscepta à domino contra dominam, 2127. Par sit domino per amorem, *ibid.* Animo, & corpore offeratur, 924. 926. Ancilla filius regno est indignus, 133. Ancilla Dei est semina Christiana, 995. Ancilla, famina esse non vult, sed domina, 265. Ancilla filius eligitur rex à propinquo ancilla, 1149. Vide in indice Personarum, Abra, & Agar.

Angelus, erat unus acies Angelus custos est, 27. Angelus fuit hominis est, *ibid.* Angelus mouet fratrem de fratre aduenas, 225. Quarit sponsam spiritus sancti, 2410. Filius Dei prohibet immolationem Isaac, 1803. Pius quasi exercitus est, 796. Custos castitatis Sarae, 1110. Dei Filius custos simplicis corde, 1015. Nullus descendit, ut moreretur, ideo nullus in uera carne, 1600. Apparuit in forma humana ex exercitus humanas actiones, idem facere cur non posset Deus, 1603. Edit, & bibit quasi homo, 1604. Non velocius ad loquendum, quam homo ad obediendum, 1763. Cassi prænubescit, 1772. 1774. Non loquitur solus de semina, ne cum semina solus uelle loqui videatur, 1788. Angelus in uita, cum Angelis habitat, 2926. Trinitas Baptizatus effertur ab Angelis, 1614. Desiderat acquiri a Iacob Inuitore, 1604. Angelus, ut homo, & homo ut Angelus erit, *ibid.* Exercitus Angelorum pro Dawid ex insidijs contra hostes, 706. Pro Eliseo, 798. Societas Angelorum promittitur Abræ post mortem.

INDEX

mortem, 1557. *Suscipiuntur Angeli hospitio*, 1563. *Angelos habet socios, qui Deum sequuntur*, 1565. *Et eisdem supremi Consilij*, 1606. *Angelo similis perfectus, et illius socius*, ibid. *Angelorum amore non iuit Dei Filius factus Angelus*, 2081. *Angelorum pedes an lauerit Abraham?* 1603. 1604. *Angeli ducem viassequuntur patrem futurum Christi*, 1736. *Ducunt hospitium ad Avrahā*, 1806. *Pisces capti, sanguis hospitalitatis*, 1993. *Angeli prae modelia apparentes, Angeli habendi sunt in puritate*, 2003. *Libidinosos non afficiat qui non est Angelus*, 2006. *Pistor à Deo in praesentia Angelorum coronatur*, 2047. *In tribus angelis Trinitas significatur*, 2311. 2313. 2377.

Angelorum Deus dicitur, Deus trium hominum, 2391. *Unus ad natiuitatem Isaac annuntiandam, duo ad Sodomitam exstirpandam*, 2395. *Angelus natiuitatis Isaac praeco*, 2396. *Angelo hospites suscipit hospitalis*, 2397. *Gabriel solus loquitur*, 2423. *Nullus salutari creaturam humanam, nisi s. Mariam*, ibid. *Amoris officia non respuit*, 2439. *Mensa Angelorum non sedet homo*, 2559. *Mittuntur ad hospitium, ne frandetur affectus hospitalitatis*, 2467. *Angeli tres: suere Michael, Gabriel, Raphael*, 2470. *Michael ad natiuitatem Isaac*, 2471. *Implent quisque vocabulum suum*, ibid. *Angelus in caelum ascendens Christi typus*, 2521. *Secretum multis etiam Angelis non est reuelandum*, ibid. *Societas Angelorum dicitur Abraham populus*, 2545. *Societati haec adscriptus Abraham statim post obitum, si non 12, spe*, ibid. *Campebant hospitium hospitio*, 2546. *Angelus merito erat Abraham*, 2562. *Obsequium anticipat solent*, ibid. *Angelus est, qui ad bellum suum excitat*, 564. *Angeli ducunt praedicatores in proprias sibi commissas provincias*, 2603. *Non sunt auri*, 2873. *Angelus uaiator mysterium Incarnationis expauit* 73. *Angelus est Dei Filius*, 367. *Filius Dei Angelus adest tribulatis*, 487. *Paras hospitium ad refecturam*, 141. *Homine castitate Angeli*, 387. *Angelus ad humilem, et confusum descendit*, 380. *Adoratione excitat*, 142. *Custos trium puerorum Dei Filius*, 501. 503. *Idem Angelus minister iustitiae contra impios, misericordia erga pios*, 482. *Angelus est, qui fratri de honore gratulatur*, 27. *Angelus piscinae, et fornacis Christi*, 357. 358. *Angeli Dei milites*, 2967.

Anima. *Animas qui conuertit, dicitur illas facere*, 2500. 1667. *Animarum zelus in viro in illo est*, 2559. *Anima immortalis, solum corpus moritur*, 2607. *Anima boni et flos in manu Dei et uenda, mali lapis à manu Dei pro-*

ijcienda, 262. *Anima post mortem hominis redit ad Deum, à quo uenerat*, 1579. *Anima currit, qui palmam meret*, 1297. *Quatuor assibus ad sponsam fertur*, 1299. *Anima non sinit amantem donec se potiat amata*, 1878. *Praefenda est corpori*, 1674. 1687. *Est pharetra Christi ueli*, 2627. *Vide salus animarum, Zelus animarum, spiritualia praefenda.*

Animosus non est dolosus, 1330. *Est regno dignus*, 1229. *Vide Fortis.*

Annulus cum sigillo custodiendus ab ipso rege est, 3067. *Annus regis non abutendum*, 2984. *Annulus ad memoriam delictorum*, 187. *Fidei signaculum auferitur ab infideli*, 26.

Annunciatio. *Vide in Indice Concinatorio Conciones duas de hoc f. 10.*

Annus. *Annis singulis petebat pontifex à Deo ueniam, et Deus illam dabat pro pluribus*, 165. *Annus acceptus dicitur Incarnationis*, 12. *Annus per dies singulos bonum opus faciendum*, 61. *Annus in infidelitate transacti in hominis supputantur aetate*, 2811. *Annos plures aduersitatis amor breues reputat dies*, 2544. *Mundus à peccato sit senex annorum multorum, ut quando puer quinque annorum*, ibid. *Vide v. Vita.*

Antiquus Dominus non est deferendus, 792. *Antiqui milites ducem diligunt*, 792. *Deus antiquus colendus*, ibid. *Antiquitas. Vide Aetas, et senectus.*

Apostoli. *Ex seruis facti sunt amici Dei*, 1828. *Reges, et Regine sunt nutritores Ecclesiae*, 1829. *Significati in gemmis uelut sacerdotes fulgent in orbe*, 6. 115. *Ad benedicendas gentes reseruati*, 2356. *Illarum chorus significatur in Aarone*, 255. *Tres in uisus Christi in horti nocte pugna*, 1237. *Vide Conciones duplas de singulis Apostolis Indice Concionum.*

Apparentia. *Mali etiam fugienda est, ut quis criminosis appareat*, 14. 228. 301. 341. 343. 372. 377. 2575. *Superbia*, 372. *Cupiditatis*, 515. 1917. *Adulterij*, 1024. 1086. *Ingratitudinis*, 871. 1281. *Libidinis*, 1115. 1086. 2520. *Ambitionis*, 1230. *Rebellionis*, 1912. 2674. 2735. *Auaritiae*, 1544. 2640. 3062. *Infidelitatis*, 1636. *Offensionis*, 1573. *Superbia in uerbis*, 1656. *Inobedientia*, 1678. 2442. *Fraudis*, 1688. 2728. *Immodestia in risu*, 1721. *Minoris obedientia in aduersi, quam in prosperis*, 1760. *Inimicitia*, 1917. *Cupiditatis diuitiarum*, 1943. *Simulationis*, 1945. *Arrogantiae*, 1947. 1948. *Afenditij*, 2144. *Iniquitiae*, 2151. 2727. *Lenitatis*, 2109. 2602. *Desiderij uita longa*, 2310. *Vindictae*, 70. 2766. 7771. *Gulae*, 2599. *Temeritatis*, 2759. *Affectus humane*, 2882. *Inconsuetudine*,

- tia. 1227. Negligentia. 1228. Accusatoris. 2923. Timiditatis. 3105. 3129. Euth. 3164. Ira. 414. Vanitatis. 414. 558. Illusionis. 568. Carioptatis. 1788.
- Appetitio** Dei inclinat clarit. 2311. Obedienti. 2581. Non mundano, nec in mundo existenti. 1071. Non reddit hominem superbum, sed humilem. 1830. Indicat statum illius, cui fit. 1832. Dilectio fit, & à malis separata. 1852. Pro meritis. 1888. Peregrinanti amore & ei. *ibid.* Est amoris argumentum. 1892. Desideratur ab eo, cui semel facta fuit. 1894. Nocte, ubi Deus in silentio audiatur. 1951. In fuga humani. 2216. 2580. 2581. Elia facta, ut ipse appareat, & pluviam conferat indigentibus. 2921. 2922.
- Applicatio** Ephod fiebat per chartam, in qua quaestio proponebatur. 848. *Vide* Ephod.
- Apprehendens.** Deus homines, amoris vinculis, non rigoris. 2080. 2081. Non angelum, sed hominem fugientem sequitur. *ibid.* Homines humanus. 2801.
- Approbatus** tribus suffragiis in examine sententio nis fuit Abraham. 2489.
- Aqua.** Illam cum pulvere vitali bibit etiam Aaron, ut Moyses videretur acceptor personarum. 228. Speranda à celo est. 1588. Illam dare Deus volebat intercessore Elia. 2921. 1734. 2927. Qui illam praebeat, ab accipientibus nequit timere. 3109. Mediatorem ad aquam pluviam Deus Elia volebat. 3109.
- Aquila.** Christi typus in caelum ascendentis. 2427. *Vide* Avis, & Concionem secundam Dom. 6. post Epistolam.
- Ara.** Illam Deo dicans, totum Deo, sibi nihil tribuit. 1671. Ara, non aratro terram figat, qui heredes cupit non aratorem, sed oratorem. 1672. Est animae asylum prius edificandum, quam tabernaculum corpori refugium. 1674. Deo dicatur à pio, & amico. 1890. Monumētum obedientiae caeca posita Deo viso. 1892. Dicata Deo apparentis est amoris Dei erga hominem argumentum. *ibid.* Est propugnaculum homini adversus Deum, & caelum. 1924. ad aram accedere tenet etiam iustus. 2417. *Vbiqz* instruitur à deo. 2501. Tres erigit Abraham quasi columnas dicatas virtutibus Theologiae. 2547. Columna amoris dicata cum titulo Plus ultra. *ibid.* Ara Eucharistia affectata à Filio Dei. 2581. Ara accedens indignis amīs est. 1341. *Vide* Altare.
- Arbor mystica.** Alta, & robusta fuit Abraham. 1669. Habes pro fructibus regis coronatos. 1720. Ex eo arbutus Isac inebatur exidit. 1794. Per irrigationem crescit. 2131. In nemore illius arbores fideles sunt. 2331. Christi fructus vi-
- tain ea contra mortem ligni vetiti. 2377. Transplantatur, ut etiam extraneis praebeat fru-ctus. 2090. Arbor pulchra Saron. 32. Arbor David. 2970. Arboris ramus pendens ab Isac. *ibid.* Arbor propter ramis fuit j. 2029. Infuso hucsa ambrosius. 1224. Humilis fructuosa. 1140. 1224. *Vide* Lignum.
- Arbor vera.** Arboris ab umbra suū fugium homi-ni augmētum, Deo augmētum. Ibi palatium Deo fingit fides. Coniunctum Maiestati divina para-tur. 2131. Christi amor habet refrigerium sub umbra crucis. 2138. 2528. Plures abraham plantat arbores hospitibus pluribus. 2478. Arbor bellum intulit Abisalon. 2681. 2582. 2683. 2685. 2690. 2699. Arborum ameni-tatem appetebat rex prope palatium. 3061. *Vide* etiam Lignum.
- Ara Dei,** à qua victoria in bello est. 790. Currus Dei in Eucharistia triumphantis. 791. Illam portans non occiditur, etsi mortem mereat. 810. Eam secum non audet habere qui agnos-cit Deum sibi iratum. 832. Ponenda in locu sublimi, coram illa orandum; & Deo consulen-dum. 852. In se claudet Dei praesidium. Ape-rietur orationis cian. 853. Ara portante non onerabat, sed honorabat. 866. Manna in illa Eucharistia figura. *ibid.* In arca fuit Sara clausa, ut videretur. 2459.
- Arcus triumphalis** erectus ab Abisalone. 2733. 2843. *Vide* V. Titulus, & Manus.
- Avies** obitatus ab Abraham non maiori letitia, quā filium obtulisset. 1650. Coronatus spiritus. 1651. Praestitior grege; hostia non terrena, ideo suspensa, & Christi typus. 1764. Typus Chri-sti spectaculi in cruce. 1766. Avies Abraham optime describitur. 2222. Avietis filius Isaac. 2223. *Vide* Agnus.
- Arithmetica** non docetur in vno anno. 2508. Abraham arithmeticus in numero militum ponit victoriam. 1619.
- Arma.** Mystica, armis orationis vnus armatus, in numeros superat. 30. 15. Armatus Spiritus sanctus igne contra ignem. 351. Ignis armatus contrahit pueri. 351. 352. Arma à dextris, & à sinistris in prosperis, & adversis. 114. 144. Populus non armatus iam dicitur spoliatus. 204. Arma seditiosis auferenda. 304. *Vide* Bellum, Dux, Miles.
- Arts.** Agricultura est nobilis. 685. Arithmetica non acilifit in vno anno. 2504. Ars pugnan-di est, ars orandi. 1924. Artifex Deus probat aureoservos. 440. Artifex salutis humane. Christi. 66. Mundana pictura. 14. *Vide* Opi-fex, Artifex D. c. 417. 453.
- Ascensio Domini.** 2356. 2521. 2548. 212. 253. 310. *Vide* in Indice Conciones 2. de Ascen-
 sioni.

INDEX

Ascensus. Adorandum fiat corpore, & animo. 879
Ascendit in caelum, qui recedit a solo. 1813.
Ascendit superbus, ut descendat. 2919. *Ascendit qui progreditur imperfecti.* 1674. *Ascensus Dei ad suum, descensus ad peccatorem.* 2143. *Homini ad Deum per scalam virtutis.* 2143.
Aspectus. 1007. *Vide Oculus.*
Asperitas vocis. 312. 1007.
Asseda Dei, sequens Deum via regia, 1561. *Vide Imitator, & sequens Deum.*
Assimilatus. Deus in tribus patriarchis, 2369.
Pater in Abraham, Filius in Isaac, Spiritus sanctus in Iacob. 2370. *Pater in Patre multarum gentium.* *ibid.* *Filius in risu Isaac.* 2371. *Spiritus sanctus in Iacob, quia supplantavit synagogam.* 2372. *Assimilatus Deus hominibus pro Itham.* 2941. *Assimilatus sit praelatus subditis, ac si in singulos esset transformatus.* 51. 59.
Assumptio V. Mariae. *Vide Conciones duas in hoc scito in Indi. e Concionum.*
Astutia. Superatur a prudentia, 2625. *Demon ab astutia sua deicitur.* 2417. *Vide Fallax, & Fraud & Dolus*
Astrologia. Illius magister honorandus, & dilandus est. 2503. *Eam docuit Abraham Aegyptius.* 2503.
Athleta. Dei exercetur adversus. 1675. *Patientie pauper.* 1806. *Villor coronatur a Deo in mundi theatro.* 2047. 2032. *Vide Miles, & Dux.*
Avarus. Idololatrat avaritia cultor. 725. *Non est filius municipi patris.* 2579. *Cando tristatur, dum non accipit, non letatur.* 922. *Incitur a pecunia, dum mortis vendit memoriam.* 1840. *Numus quasi numen adorat.* 1175. *Servus est argenti,* & auri. 1679. *Non est avarus Deus in votis suorum acimplendis,* 1722. *Avarus mensuram in cupiditate non habet.* 1679. *Non est avarus, qui in distributione bonorum offert alteri electionem.* 1586. *Avarus pro mercede divinitas quarit.* 1704. *Capillus vendit,* 2730. *Illius anima non quiescit,* 1806. *Inhumans damnatur.* 2229. *Non miseretur illius pater,* 2230. *Accusatur apud abraham,* 2231. *Indignus, qui patrem nominet sanctum,* *ibid.* & 2233. *Inferi verna puerum soboles, mancipium gebenne,* 2234. *Tempore sancti liberalis, vivens arguitur.* 2858. *Alienicipius, non contentus suis,* 2860. *Uno mortuo, non deficit alter,* *ibid.* *Imitator Aetobi,* *ibid.* *alter est Aetab.* *ibid.* *Insanus,* 2862. 2871. *Quilibet totam sibi terram cupit assumere.* 2862. *Non sociatur,* 2866. *Ruit ex alio,* *ibid.* *Ut simul dives, & pauper,* 2867. *Illo citior pauper victus.* *ibi.* & 2868. *Non dominus, sed servus divitiarum*

est. 2870. *Terram solus possidere desiderat,* 2874. *Arguitur exemplo avarum non excludendum socias,* 2875. *Vult esse socius non hominum, sed bestiarum,* *ibid.* *Alienum cupit, suum sedit,* 2876. *Alienum cupit suum facere,* *ibi.* *Feilinus ad rapiendum, tardus ad solvendum,* 2877. *Solus omnia vult possidere,* 2879. *Leinatur involuntarius, & miseris pauperis suo finet,* 2882. 2883. *Hares mortem cupit avari.* 2883. *Miser heredem gratam non habet,* *ibid.* *Onum pullum esse docebat.* *ibid.* *Anaristia servus,* 2898. *Puteus, ex quo nisi exbauariatur per elemosinam aqua, ita putrescit, & vermes generat,* 2899. *Gratis non pecunia emptam vineam cupit,* 2974. *Sono verbi,* *Da-bi,* *suscitatur a somno, seu a morte,* 2981. *Non est contentus toto, quod possidet,* 2992. *Augget crimen, dum quod cupit, iam possidet.* 3100. *Difficilis fessitur quia solus in exlo.* 3130. *Mus crimen exercitum totam debilitat, & fugere facit.* *ibid.* & 3132. *Habet cuiusvis periculi, non possessus suum,* 3132. *Non sit miles.* 3142. *Præam r. filiorum vult potius divari, quia illos relictis alieni, acquisitis privare.* 3166. *Aurum, ut avarum adorat avarus,* 3169. 8. 14. 15. 137. 138. 2. 3. 266. 333. 335. 336. 337. 338. 339. 404. 405. 484. 516. 235. 237. 248. *Deum negat, quia negat liberalem.* 138. *Divitem adorat,* 337. *Moritur, si dentur illa, quae possidet,* 915. *Deo inimicus est idololatra,* 138. *Vult potius aurum, quam Deum.* 174. 177. *Adorat bestiam.* 484.
Avaritia. Causa fuge in exercitu, 3130. *datique propterquam lex de non rapiendis alienis lata est,* 3133. *Venerunt omnes inficiens.* 3167. *Significatur in statu, adorabat etiam in serro,* & *art.* 404. *Belluae est,* 1913. *Vide Avarus, Dives, Pauper, Divitia.*
Avis, mystice. Hemo cuius periculis timor addidit alas, 837. *Aves pueri non ferentes manera, quae petebant,* 987. *Avis abisai ad vindictam festinus.* 1347. *Abraham in caelum volat,* 1866. *Venatrix bespium.* 696. *Elemosynarius penitis, qui paenas pauperum lenat.* 2108. *Spirituales, qui non dividuntur, ut carnales,* 2119. *Turtur, remotus a negotijs.* *Columba, qui se paratur a malis,* *ibid.* *Demoni descendentes ad carnales,* 2120. *Spirituales concordet.* 2122. 2123. *Habentes cor unum, turtures,* & *columba.* 2122. *Spirituales in caelum volant, carnales in terram cadunt,* 2123. *Insini alis amoris Dei, & proximi in caelum volat,* *ibid.* *David columba.* 2122. *Paulus,* 2123. *Thænis Abraham.* 2124. *Cassus, & simplex in caelum volat.* 2126. *Hieremias volat ad Verbum,* 2188. *Post maiorem accipit consolationem.* 2208. *Deus-*

Demones abigantur ab ara cordis. 1824. *Auis*
Filius Dei praeuolat angelo. 134. 2398. *Societa*
te aurum non spernit. 2875. *Auis praeuolat ad*
aram Abel. 103. 650. *Intelum uolat.* 595.
Auis rapina bovis oratione abigenda. 1824.
Auis aaron. 28. 133. *Auis lesas sub aliis illius*
refugium est. 135.
Aula Lescalum est. 652. *Vide Palatium.*
Auriga. Anima Deus, & rector est. 1295. 1296.
1298. 1299. Mundi Deus est. 1526. *Aaroni.*
41. Vide Corrus.
Aurulus munera accipit, non propheta. 733.
Auris. Perforata est signum seruitutis. 16. 265.
Non in utramque aurem dormiendum, sed in-
ter ara uigilandum. 1644. *Auris iuuilege*
non ornanda. 26. *Ornatur obedientia.* 11.
Aurum. Est diuinitatis figura. Deo offertur.
Imago idololatry aest. 481. *Est auris capitis*
sagena. 485. *Adoratur ab avaro.* 516. *Vide mul-*
ta v. *Auarus adoratur aurum. Non alius po-*
peris. 338. *Illud dissile praeber avarus.* 300.
Est igni esca. 8. 9. 16. *Princeps in metallis.*
336. Auro accepto etiam Deus obligatur. 10.
Auriborita. Peccantis inducit alios ad peccatum.
334. 45. 278. 1468. 2144. 2664. 2689.
2744. Operantis operationem faciliat alijs.
1166. Dei in omnibus creaturis. 330. *Disti*
sumitur a dicente. 556.
Auxilium. Dei datur dimicanti iusti. 805. *Visto-*
rian praeber inopinatum. 811. *Ex arca faderis.*
853. In bello implorandum etiam humanum.
895. Dei venit in periculis extremis. 386.
447. 461. 551. 1029. 1031. 1042. 1838.
2715. Infirmus destitutus diuino. 1039. *Di-*
uinum sperans prosperatur. 1673. *Diuino ni-*
am potens, non humano. 1042. *Illud meretur*
qui bene, non qui male operatur. 1085. *Diuino*
in unicus, insuperabilis. 1121. *Vnius ducis au-*
xilium, aequiparatur auxilio vnus exercitus.
1453. Diuinum sperans, hostes non timet.
767. Dei profusus contra hostes. 778. 789. 802
Dei profusus diuino vincitur. 1934. 3147. *Libe-*
rat ab igne. 2256. 2257. *Adest praesente Deo.*
2350. Datum ex fauore, compensatur honore.
3003. 3088. 3090. Auxilio indignus secun-
do, qui ingratulus fuit primo. 3018. *Auxilio*
Dei priuatus totus exercitus ob peccatum vnus
milites. 3147. 3148. *Deus illud praeber, mi-*
sericors, non praebens iustus. 3148. *Illius Deus*
est dator, non debitor. 3148. *Auxilio diuino se*
humilis putat indignum. 413.

B

B *Abiebam, non gladium ferebat aaron, non ge-*
habat instrumentum vindictae. 5. *In sacer-*
dote, castitatis iussus. 88.

Baptismus illius symbolum labrum. 18. *Esfor-*
tax. 157. 158. *Per baptismum se quisque dei*
filius Deo fit. 11. 12. *In Christum transforma-*
tu. 2077. 2078. 2079.
Bellator. Tyrannus Dei est flagellum. 594. *Vnus*
amore aliam se offert morti. 2210. *Qui*
certat pacis studio, triumpbat. 2282.
Bellatrix. Iudith quasi sponsa ad bellum procedit.
1514.
Bellus. Frater, qui nec patris mortui memoria à
cadefratrum renouatur. 1138. *Frater, qui*
fratres occidit. 1216. *Vide Bestia.*
Belliosus. Qui suis, etiam sepultus, decertat. 808.
Sit, qui tempore belli eligitur rex. 818. 1381.
Frater inter duos fratres dimicant. 1234. *Pa-*
cis potest esse amator, qui ad pacem belligerat.
1540.
Bellum spirituale. Bonorum contra malos inceptis
in Abel contra Cain. 700. *Ad hoc excitat Au-*
gelus. 564. *& Tropheta.* ibid. *Eius periculum*
acclinet puer, & infirmus. 682. *In illo Chri-*
stus suscit. 501. 502. *Libidinis.* 2619.
2965.
Bellum temporale. In bello non occidatur semina.
738. Belli timor non fit in rege, ne sit in exer-
citu. 752. *Rex primo bello victus, non aude*
secundo pugnare. 759. 760. 761. *Inceptum à*
patre continuatur filius. 764. *Bello regnum re-*
cupertum conseruandum. ibid. *Initium bellum*
est quod fit nomine dei. 765. *In quo Deus adiu-*
tor. ibid. *In bello Deus iusti fauet, & hostes de-*
bilitat. 640. *Pro suis Deus ipse pugnare.* 640.
641. Pro Christo in bello mortuus uictor est.
641. Bello defendit se, qui inuadit hostem in-
uadere uolentem. 767. *Bello iniusto non pra-*
ualet multitudo. 781. *Fietate in bello fident.*
ibid. Belli signum dabant sacerdotes. 790. *Belli*
victoria ab arca Dei. ibid. *Vigilia continua in*
bello fit. 809. *Bellum patitur a filio, qui illud*
intulit merito. 2660. *Peccans tempore belli*
amens, vel ebrius. 2670. *Belli acies à Davide,*
& Absalone diuersimodis disponuntur. 2673.
Bellum nortum, filij contra patrem. 2676. *In*
hoc patri aequi moleste vincere, & vinci. 2677.
Contra peccatores ab omnibus creaturis. 2681.
Belli socius pacis signo signat tyrannus. 2753.
Bello illegitimi apti. 2583. *Belli causa iusta*
est liberatio captiui. 2583. 2584. *Bello uincitur*
Dei contemptor. 2955. *Belli*
periculum enadit peccator per bonum opus an-
tefactum. 2956. *Exemplo regis bellat miles*
pro amico sui regis. ibid. *Desperatio in bello*
periculosa. 1463. *Belli iusti Deus propugna-*
tor, & protector. 1540. *Bello etiam contra se*
uiuens in morte triumphat. 2957. *Periculum*
belli non timet qui pro dilecto liberando pugnat.
1690.

Benevolentia. Dei ostenditur in manifestatione secretorum. 2473. De benevolentia Dei erga se, non de potentia in tyrannum tres pueri dubitabant. 412. Dei erga suos inambiguitas. 341. 381. Illum habens erga se in fornice, non desperet, non habens, in parafiso timeat. 705. Acquiratur vrbinitate. 3045.

Bemignitas. Dei non superatur à peccatis. 21. Deū facit esse Deum. 21. 2484. Minatur, non inofert supplicia. 1834. Ingrato occasio peccandi est. 2748.

Bestia est peccator. 92. 93. 499. 2176. 2177. 2648. 2650. 2651. 2664. 2684. 2689. 2694. 271. 2820. 2875. 1496.

Blasphemia. Victoria contra blasphemates. 3019. Blasphemandus non est Deus cum suis liberet. 473. Blasphemus indignus, cui Deus loquatur verbis, dignus, cui loquatur verberibus. 407.

Bona mundi. Iustus non soli, sed celi bona desiderat. 2428. In charta parua continentur, & charta appellantur. 2486. Nullum hominū 1553. Deposuit ab habite cum lucro reddendum. ibid. Bonorum corona filius est patri. 2019. Mundi bona nihil sunt. 2559. Breuiter volant. 1864. Minima sperucus, maiora despiciunt. 2585. Possessa alienanda. 2586. Non magni facienda. 2787. Famulus illi in se licite perire. ibid. In nullo illorum felicitas est. ibid. & 2791. Vide Maudas.

Bonus. Quisque esse debet etiam in domo regis mali. 571. acceptus regimale ut bonis fauat, & illum à peccato retardet. 571. 574. 575. Fiat boni nunciis legatus. 585. lumen moritur, ne videat mala patris. 735. De quo Deus loquitur bona. 740. Qui impedimentum deuotionis remouet. ibid. Solus videt, cum alijs cecis sint. 1547. Sapiens, & bonitatis imago. 1718. Boni pauci erant tempore mortis Abraxa. 2545.

Brauium pater filio, & filius patri cupit aequale. 1801.

Brenis sit predicator, ne sit seditio. 155. 1559.

Brenitas vita regis. 1099. Honoris prosperitas, felicitatis. 1442. Diuitiarum, gloria humana. 1864.

Bulla indulgentia Christi crucifixus. 169.

C

Cæcus. Videbatur sibi Abiron, si non videret Moysen velle alijs superbe dominari. 1272. 1291. Eligit esse inuidus, ne inuidiosum sibi videat. 1265. Populus escit, si principes cæci habuerit. 1291. Qui praefert mala bonis,

& spiritualia temporalibus postponit. 1547. Ad secularia cæcus est, qui audit diuina. 1712. Qui praesentia cupit, non videt futura. ibid. Lemas in oculis habens, qui praesentia cupit. 1939. Libidinosus, qui sumo exacerbat in iudicio. 2126. Iuda. 2. 2194. 44. 2451. Ambitosus honoris. 2646. 2809. Amore uxoris. Cæcus non curat (Christus, nisi cieclis auaris de templo. 3169. Qui lumen, ut nomen adorat, cæcus est. 419. Cæcus sit obediens. 2056. Inuidat cæcus est. 634.

Celum. Celi contemplatio recreatio. 1620. Est thesaurus bonorum Dei. 1547. Aspicienti illud non catus est, sicut qui illum non aspicit. ibid. Illud videns arguit mandanos cæcos. ibid. Celum, non terram aspicit sapienter, & contra insipientem. 1687. Celo excluditur qui terram querit. 1712. Celi cinis, terra peregrinus. ibid. Celum qui aspicit, terram despiciunt. 1916. 2386. Celi, & terra nominibus omnes creaturae significantur. 2062. Celestis, non terrena est progenies Abraxa. 2192. Celum est obediens merces. 2294. Violenter rapitur à rebellis. 2318. Viso celo suspirat homo. Est motuum amoris, & desiderij. 2384. Celum solo conseruat, & praesertur. 2385. Patris tota pulchra etiam extra. ibid. Celum dicitur, quod eximium, quid celestis in eo. 2386. Celum est iustus, in quo sol Dei Filius. 2419. Celum non aspiciebat, sed terram Lot. 2559. Celum, non terra diligitur. 2428. Calicinus etiam in terra sua peregrinus. 2591. Celum diligit, solum edit. 2591. Mundi cinis solum, quod diligit, sibi celum reputat. ibidem. Celum rebellem in se nec Angelum, nec hominem sustinet. 2680. Contra rebellem pugnat. 2681. Peccatorem non vult videre quem terra non vult sustinere. 2685. Celi cinis suspirans terram non tangit nisi inferiens necessitati. 2725. Celi ostium humile, per quod solus humilis capite demisso potest intrare. 2903. Celum datur Elia in peram senectutis. 2925. Celum putant caminum tres pueri in fornace. 449. Celo conuersatur celestis homo. 154. Celum facit contra peccatores. 1257. Loquitur, dum apparet. 659. Celum non aspicit Cain, sed terram. 635. Celi cinis est peregrinus. 639. Celum aridet irridenti humana. 591. Vide Gloria celestis.

Calceamentum. Non habebat Aaron, ne tardus esset in via cali. 31. Calceamentum gratia contra peccatum. 1301. Calceamentum corpus sub pedibus sit. 1300. Calceamenta peccatorum Christus non habebat ipse soluenda, qui alijs illa soluerebat. 1302. Non comburantur ab igne.

Armonia observanda sunt. 1421. 1422. 1425.
Certamen. Certamen trium puerorum fuit coram Fco. 350. Martynum diffidit. 395. **Christiani** est certamen Dei. 641. **Dei** & amici sui inter se. 1572. 1919. 1920. 1921. Certaminis summa fuit immolatio filij. 2032. **Vide Belli.**
Charitas. Alias in se virtute continet. 156. **Charitas** erga proximum. 322 323 3579. **Charitate** unitis Christus adest. 461. **Ob charitatem** Deus sacrificium Abelis acceptavit. 666. **Charitas** oculo Dei ad se trahit; inuidia auertit. *ibid.*
Charitatis habebat feruorē, qui astutus non sene diebat ardorē. 1995. Omnia credit, demittit, & in omnibus obedit. 2096. 2158. 2163. **Charitas,** spes, & florestria fide, per qua mensurantur gloria. 2565. Facit hominem deo appropinquare. 2568. **Vniuntur** in fideculo iusti. 981. **Vide** amor erga Deum, & amor proximi, & 461.
Chara promissionis est littera vna nominis Dei, quasupens fiam omni scriptoris. 1911. **Mittebatur** ab hominibus ad Deum per applicationē Ephraim. 848. **Mundi** omnia bona in vna continebantur chara, & charitas fuit. 2486.
Chirographus. Littera vna nominis Dei pro illo sumitur. 2241. **Venia** a Deo data peccatori. 2921. **Peccator** oris sanguine Christi deluitur. 2413. 2613.
Chirurgus. **Veni,** cuius manu peccator sensit. 2669. **Predicator** breuiter scindat. 559.
Chorus. **Coram** vitulo. 150. **Chori** magister pater in exequiis filij. 2698. **Chorus** vnus zaron ex vocibus potentiarum corporum. 2. **Chori** magister a brabam. 2336. **Chorus** idololatrarū diffensonis. 131. in choro martyrum primus sonat Abel. 654. **Chori** magister Abel. 703. **Eodem** choro cum Angelis cantat Abel. 952. **Chori** dupliciter magister Christus. 430.
Cibus. In cibum igni deo suo tres dedit pueros tyrannus. 419. 476. **Cibus** erradentis peccator est. 1270.
Cicatrix, suscepta per obedientiam non est ignominia, sed gloria. 3056. **Seruus** Dei non illum regit, sed ne regit. *ibid.* **Vide** Plaga, & Vulnere.
Cingula continentia in sacerdote, in sacerdote. 83. **Circum** penitentiis. 2903.
Cinere. **Martyrum** confundi cum cinere lignorum demon deprendit. 418. **Vide** Puluis, & concionum de feria 4. **Cinerum** secundam, & 1789. 2327. 2481.
Circumcisio. Signum amoris accipitur a principe gentili. 2130. **Signum** amoris erga nos, & rigoris erga puerum. 2438. **Honor** illius non datur ob amorem, sed ob meritum vite. 2593. 2594. **Præceptum** illius leniuit Deus. 2595. **Sine** illaplaceat Abraham Deo. 1599. **Signum** fuit temporis, non fuit prerogativa salutis. *ibid.* **Primus** præceptum illius impleuit a-

brabam, ut exemplo ipsius alij impleverent. *ibid.*
 & 1723. **Signum** populi Iudæi. 1633. In omni atate, quia omnis indiget libidinis remedio. 1723. **Signum** separationis in populo, a quo Christus oriundus. 1829. 1988. **Significabatur** non duratura. 1829. **Primus** circumcisus facilitas præceptum alij. 1983. **Cacilitatis** testimonium gloriosum. 2129. **Non** semper salui necessarii, ut visitur in Abel, Noe, Melchisedech. 612. **Circumcisus** nomen accipit excellentius. 2520. **Vide** cutiones de Circumcisione Domini.

Citharedus. In cruce cithera Christus canit. 619. **Deus** dum temperat aduersa prospera. 431. **Corda,** ut chordas tangit in tribus pueris Dei Filios. *ibid.* **Vide** Cantor, & Musicus.

Cinis. Pro mundo patria oras. 7. **Culi** primus cinis Abel in terra peregrinus. 406.

Cinitas. **Ad** regem perueniens agnoscitur, ut recuperetur. 3024. **Proprium** qui recuperaretur stat perit a Deo saurem, & deponat inuorem. *ibid.* **Cinitatis** nobilitas a virtute habitationum. 1909. **Nominatur** a capiente. 808. **Prima** rebellis puniendi. 1199. 1200. **Non** adiciatur a peregrino. 663. **Prima** in crimine torquetur. 1186. **Maldicetur** qua exemplo mouet alias ad malum. *ibid.* **Sumitur** ob peccata cinium, non ob virtutem boium. 416. **Rex** a cinitate dilecti sibi cognominatur. 3063. **Vide** Curia.

Ciamor. **Multum** terret homines. 800. **Dei** vocantur peccatores. 2731. **Cali,** & terra, & fama contra Cain. 680. **Peccatorum** Deum excitat ad punitionem. 617. **Christi** moribus suscitatur. 707.

Claudus, qui obstat a malo, sed non agit bonum. 1621.

Claui. **Est** oratio, qua ex arca Dei præsidium præbet. 853. & Eucharistiam. 886.

Clemens debet esse rex. 951. **Deus,** qui cogit homines punire. 1824. **Cinitas** cunctos propter duos infusos vocat parcere. 1832. **Clementi** Deo penitentis gratus sit. 3071. **Rex** non ultra in iustitiam. 833. **Quasi** Deus venerandus. 976. **Deus** filios a parentibus demisso accipit. 1849. **Filius** præbet, ac si deberet. 2084.

Coccus biduñus. amor vici, & amor proximi. 106. **Cana** Eucharistia. 2564. **Vide** Eucharistiam, & Communium.

Cognitio Dei. **Personæ** suæ in Abraham. 1781. **Ex** ea cognitio sui. 2250. **Vide** Scientia.

Cognitio sui ipsius. **Ex** tentatione habetur. 1837. 2145. 2147 2148.

Collegium. **Sanctorum** digne faciensulus Vincentii. 926. **Collegium** amicorum vnus bonus amicus est. 1009.

Colore. **Quatuor** referunt elementa in velle Aaron.

Bz

Colum.

Columba. Vide Anis.

Columna. Nubis ostendebat Iudaeos cecos: ignis domo iustitiae. *Arjuro.* 17. *Triumphalis* est *Rirgo* desponsata. 1326. *Triumphalis* patientia est patiens. 1338. Quasi terminus in via perfectionis non praefigatur. 1536. *Triumphalis* Deo dicata. *Dietrus.* 1598. 2493. *Triumphalis* ad memoriam victoria. 2057. 2658. Ignea ostendit locum ad sacrificium *Aurata.* 2534. *Columnas* tres dicitur *Abraham* virtutibus theologicis. 2547. *Triumphalis* in qua iustitia de peccato triumphat. 3189. *Triumphalis* virtutis *Abel.* 613. *Triumphalis* virtutis *Cain.* 613. Cum titulo *Plus ultra* erecta ab *Abraham.* 2269. 249. *Triumphales* in quibus memoria de obtinente triumphat. 176. *Infamia* habebatur *Crux.* 99. *Triumphalis* in qua *Moses* patiens triumphat. 179. *Columna* est nomen, in qua scribitur promissio Dei. Ex *margaritis Aaron.* 24. *Vide Stagna, & Titulus.*

Coma. Capitis, coma arboris retentus fuit *Abraham* in penam. 2679. *Fennis* fuit, quo ligatus *Ignis* suspenfus mansit. 2687.

Coma in tragica copiosa ab *Abraham* timore mortis inducite personas auctoris filius pro veris. 1017.

Comitatus bonorum. 942. 1023. 2829.

Comitatus bonum curandam. 1532. 2751. 2798. 36. 37. 18. 126.

Compassio. ut etiam erga extraneos. 321. Facit ut homo se talem cogitet quasi vivat a. *Compassione* dignos. 1789. 2327. *Alitius* hominē a se eorum Deo. 2009. *Reperitur* in *sanctis.* 2010. 2568. 2569. *Locum* punitionis maiorū *Compassionis* inveni non valet. 2477. 2993.

Compassus filij est, qui aliorum est. 2038. In *sanctis* est etiam erga persecutores. 530. *Christi* de imperfectis. 143. *Prælati* de peccantibus. 147. De *apostolo* habenda. 312. 316.

Copiositas divina, vel *Angelica*, vel *humana.* 411. 697. 737. 1082. 1114. 1159. 1217. 1497. 1511. 1531. 1701. 1731. 1799. 1948. 2084. 2141. 2321. 2260. 2336. 2367. 2533. 2546. 2562. 2567. 2606. 2943. 2944. 3183. 371.

Competitor ad regnum contra iustitia rigorem, querit *sanctum.* 858.

Complices culpa, sunt *pena* *confortes.* 1260. 1273. 1282. 1287. *Complex* est, *inimicus*, cui crimen placet. 3067.

Conceptio *S. Mariae* sine peccato. 495. *Vide* in *Iudice* personarum. *Mariae* *Conceptio*, & *conceptionis* de *Conceptione* in *Iudice* *Conceptioni.* 495.

Concordia. Ad malum *Amabilis.* 1279. 3127. 1292. 174. *Vide* *Conspiratio.* *Abraham.* 2564. 1131. 1188. 1151. 412. *Vide* *Conspiratio.*

Concubina memoria mortis in *videre* *facitur.* 184. *Principis* *famina* nobilis *water* *regis.*

Confessio. *Humilis* ad *penam.* 243. *Ante* *bellum.* 313. *Obtinere* *remissionem* a Deo. 2244. Cum *lacr* *erimis.* 2903. *Confessionis* *immemor* *denega* *tur.* *quod* *confitentis* *promittitur.* 2906. *Extor* *quetur* *ab* *impio.* 2930. *Deo* *Deo* *facienda.* 3133. *Tarda* *etiam* *pena* *lenat.* 3152. *An* *non* *fit* *ne* *se* *perdat.* *sic* *ne* *perdat* *dignitas.* 3158. *Tarda* *penam* *non* *meretur* *culpa.* 3170. *Est* *Dei* *glo* *ria.* 3177. 3187. 3212. 3217. *Liberat* *ab* *igne* *eterno.* 3187. *Penam* *minuit.* *ibid.* *Confes* *sionis* *desectus*, *dignationis* *causa* *est* *Cain.* 711. *Confessione* *examine* *penitentis* *confessio.* 894. *Confessio* *etiam* *ab* *innocente.* 465. *Quis* *est* *A* *patre* *venit.* 2833. *Deus* *quar* *hat* *ab* *Colo.* 596. 604. *Facit* *penitentem* *spectaculum* *publi* *cum.* 2853. *Publici*, & *in* *theatro* *facienda* *for* *et* *ex* *cepto* *trium* *puerorum.* 420. 421. *Mundus*, & *bonor* *at.* 421. *Humilis.* 428. *Liberat* *ab* *morte* *duplici.* 431. *Angelus* *attrahit.* 386. *Fit* *mon* *de* *peccatis* *populi.* 385. *Liberat* *ab* *pena.* 50. *ut* *in* *egra.* 175. *Scripta* *esse* *potest.* 178. *Extinguit* *ignem.* 364.

Confscientia. *Flagellat.* 2686. *Remordet* & *in* *filii* *ne* *facit* *peccatorem.* 964. *Illius* *scrupulum* *tor* *quet*, & *felicitatem* *facit.* *ibid.* *A* *peccatis* *ret* *ardat.* 965. *Remorsus* *illius*, & *in* *penam*, & *in* *remedium* *datus.* 966. *Est* *perpetuus* *de* *cul* *pa* *breni.* 965. *In* *remedium* *bonis*, & *in* *penam* *malis.* 966. *Examine* *ipsum* *de* *tota* *vita.* 991. *Confscientia* *arbitet* *est* *Deus.* 1006. *Reprehe* *sor.* 1043. 1045. *Torquet* *per* *memorias* *par* *ati.* 1207. *Confscientia* *testimonio* *mansuetus*, *no* *se* *vendicat.* 1336. *Illam* *nemo* *fugit.* 2896. *Torquet*, & *vultu* *produnt.* 2938. *A* *cras* *at.* 232. 2962. *Ad* *penitentiam* *inducit.* 2962. *Vrit.* 3139. *Obligat.* 2901. *Plangit*, & *placet.* 2910. *Confscientia* *deus* *obtulit* *Abel* *Deo* *fac* *rificium.* 626.

Consideratio. *Habitus*, quo homo induitur, induit ad perfectionem. 1. *Sui* *ante*, & *post* *vita* *humio* *liat.* 2627. *Peccatū* *impedit.* 276. 2654. 396.

Consiliarius. *Senex.* 776. *Prudens.* 894. *Quasi* *dimio* *2538.* *Etiam* *seruus.* 1061. 1121. *Bonus.* 2484. *Non* *in* *uniuersum* *probandus.* 2674. *Pius* *bonus* *aliquis* *ad* *sua* *monet* *opinionem.* 2759. *Cō* *siliarius* *regis*, qui non vult in agendo temerarius repolari. 2759. *Illius* *liber* *am* *dicendi* *præbat* *seculatē.* 2813. *Ab* *illis* *dicta* *exequa* *tur.* *ibid.* *Eos* *bonores.* *Honorat* *dum* *consulit.* *Fit* *matur* *in* *regis* *amore* *ille*, qui sit *consiliarius* *belli*, & *status.* 2841. *Consiliarius* *regis* *pre* *latus* *committat* *alteri* *Ecclesiam.* 875. *Con* *silium* *dura* *non* *illud* *acceptare* *prudens* *non* *præbat.* 940. *Episcopus* *si* *fiat* *consiliarius* *regis* *renunciat* *Ecclesiam.* 851. 875. *Consiliarius* *fit* *Spiritus* *sanctus.* 855. *Consiliarius* *etiam* *in* *Am* *an* *us.*

Strenuus audiendus. 375. *Etiops similiter.* 315.
Quilibet bonus. 316. *Vide Consilium.*
Consilium. Desilio offerendo Deo nūperat à matre
 pater. 1796. De opere bono impediendo est
 conditionis vilis. & servilis. 1797. Consilij
 magni angelus prohibet sacrificium Isaac. 1803
 Consilium etiam à seruo dominus audiat. 2320
 2321. Amens passione nec dat, nec accipit con-
 silium. 2667. Consilium perdesi, qui parrici-
 dio cupit mercedem regnum. 2672. In bello sit
 consilium. 3010. 3012. Consilium non acci-
 pit furiosus. 475. Consilia bona prabens qua-
 si Deus habetur. 2484. *Vide Consiliarius.*
Consolatio. Divina conceditur peregrino per aspe-
 ctu Dei sibi apparentis. 1888. Milium est sui
 laborij merces. 1948. *Vide Gaudia, & Laetitia.*
Conspiratio, seu conspirator. Conspiratores cō-
 tra regem legitimum puniendi. 862. 863. Cō-
 spirator ne iterum conspiret, spiret. 865. Non
 restituendus ad honorem, ne memor pena, &
 immemor venia iterum conspiret. 867. Etiam
 Ecclesiasticus damnandus. 875. Conspiratio
 ad malum quanta. 1292. ad acclamandū re-
 gem naturalem sit omniū vno corde. 1151.
Constantia. In bono. 1650. 1652. 2798. Figu-
 ra illius ostensa oculis omnibus. 1605. In ad-
 versis. 1782. Omnibus. 1800. In virtute à Dei
 timore. 1847. In fide, & fiducia à Deo. 1886.
 1889. Adamantis. 2011. In adversis, & pros-
 peris. 2026. 114. Cum devotione. 2170. In
 fide trium puerorū. 526. Probatur in verbis, &
 operibus. 377. Sit in rege contra malos. 2827.
Consuetudo. Dei est non negare ipsum negantes,
 & sepe peccantes. 211. Peccandi impossibi-
 lem facit penitentiam. 2947. Fona observan-
 da. 1516. 1150. Difficile relinquitur. 1524.
 Dei est plura dare, quā promittat. 81.
Consultatio. Qui Deum consultit, dicitur prin-
 ceptus Dei. 1484. *Habitus,* in quo quis Deum
 consultit plaris faciendus, quā vita. 823.
 Consultus Deus, si non respondet, iratus est.
 833. *Vide Applicatio Epistolae.*
Contemplatio. Contemplativus quasi sepulch-
 rus est. 2253. Contemplativus qualis esse debeat.
 1389. *Vide Oratio.*
Contemptus Dei. Contemptus à Deo fit. 3027.
 Ab omnibus punitur. 3206. In idololatra.
 3108. Divinarum ceremoniarum punitur.
 1422. Punitur morte. 1432. In fide. 1834.
 In Cain colente terram à Deo maledictam. 726
 Sententia divina in malo. 3060. Punitur à
 Deo. 2955. In populo preferente Moysen Deo
 299. 1425.
Contemptus mundi. Contemptor omnium amore
 Dei, omnia percipit multiplicata. 1678. 522.
 Dinitiarum pro illis non contendit. 1684. *Ima-*

ginie regie. 327. 339. *Decreti contra Deum*
 339. Terra. 1655. 2965. *Presertium com-*
pensatur à Deo. 1701. Terra praecelsa. 1868.
 1959. Bonorum temporalium. 1880. 1937.
 1939. Dinitiarum conciliat Dei gratiam. 1944
 Approbatur à Deo. 1951. *Nominum non sit, nec*
litera dñas. 1979. Dinitiarum in philoſopho.
 2066. In offerente Deo heredem. 2108. 2110.
 Non in alijs patribus, quia nondum illius do-
 cuerat Christus. 3111. In eo, qui non posside-
 tur ab illis, sed qui illas possidet. 2209. 2243.
 Deum facit illius, qui eas contemnit. 2465.
 Omnium bonorum, cum in nullo sit felicitas.
 2787. Amicum Dei facit. 1616. Idoli ne cor-
 pus anima praefatur. 455. Totius mundi. 31.
 709. 457. 730. 401. Tyranni. 349. In vestibus.
 319. Regis potentissimi videtur incredibilis.
 401. 376. 517. 463. 462. 406.
Contritio. Qui non est contritus ex eo, quod sit la-
 pideo corde, conteritur lapidibus corpore. 3207
 Contritio asequitur veniam. 2949. 2996.
 Liberat à morte. 694. Magna delet omnem pe-
 na creatum. 3074. Deo est sacrificium. 429.
 Alios delet dolores. 2722. Fumis ex tribus, qui-
 bus peccator extrahitur à lacu inferni. 318.
 Liberat etiam à pena temporalis. 69. 50.
Contumacia. Contumax filius lapidandus.
 2762. In peccato arguitur. 2901.
Conversio. Conversus non sit minus animosus ad
 virtutes, quā fuerat ad culpas. 27. *Animo, &*
corpore fiat. 2732. Post tergum peccata re-
 mittat. 27. *Vide Penitentia, & Mutatio.*
Conversatio, sacerdotis sit exemplaris. 61. Sit in
 caelis. 1843.
Convivium. Est amoris, & fauoris argumentum.
 1491. Locus in illo datur ob honorem. 1495.
 Fignus amoris, & signum amicitiae, & bono-
 ris. 1504. Non sine alleluia. 1505. In illo non
 mutatur locus. ibid. Non cum libidinoso. 1515
 Epulas in illo dulces facit dilectus palato amo-
 ris. 1509. Natus duci victori, & socij. 1542
 Magnum fecit Abraham, & sic fieri potest.
 1635. Confertur angelis sine vino. 1734.
 Locus primus in eo non sumendus. ibid. Abta-
 ctionis, figura Eucharistiae. 1740. 2570.
 Victori duci, & militibus exhibendus. 1542.
 1817. Ioseph in meridie. 1831. 1832. Purus
 Deo in corde parat. 2137. In caelesti princeps,
 qui in terreno hospitalis. 2220. Magnum à se
 datum non reputat liberalis. 2526. In honore
 pastorum patriarcharū. 2767. Per illud frater
 fratribus ostendit amorē. Non prabet qui odit,
 sed qui amat. Est amoris paterni signū, & argu-
 menti benevolentiae. 2768. Eucharistia est a-
 moris. 916. Militibus principalibus à dūce da-
 tur. 889. Amator conviviarum illud prabet.

INDEX

272. Deo exhibet Abel 599. Propbetarum ex parte, & aqua. 561.
Cooperatio. Humana divina adiungatur providētia. 2100. Cum potentiā divini ad hostes terrendos. 800. Prudentia humana cum prudentia divina. 921. Vide Industria, & Providētia.
*Cor. Panis Deo fit inter moles timoris, & spei. 183. Simile amino ilius, qui se non vincat. 1357. 1358. Deo offerendum. 698. 688. 694. 698. Corac, & opere fit quisque innocēs. 1071. 1084. Abrahā theatrum. 1567. Vnum in populo unito. 2846. Cordi non displicet, quod oculis placet. 3184. Ab oculis ad cor non longa via est. ibid. Cordium sur per autem. 2754. Epi dem lapidetur. 3207. Abelis erat Dei thesaurus, in quo cor Dei. 710. Crimen etiam in illo punitur a Deo. 748. Vnum i. populo ad eligendum, & diligendum regem sibi cognatum, & fratrem. 1131. Abrahā erat cor totius populi. 1851. Vnum habent concordēs, non divisi. 2122. 2124. 2136. Cordis speculum facies est. 2128. Corde purus Deum videt. 2137. Datura a Deo lato puris corde. ibid. Dicitur corda in divitiis. 2274. Cordis gaudium risus indicat oris. 2309. Paratum ad demittendum, non solum gaudium temporale, sed & spirituale. 2400. 2401. Est amoris iussus. 2488. Vnum in tribus Angelis. 2564. sit constanti, & fidele. 2578. Spectaculum Deo per virtutes. ibid. Cor vultu indicē proditur. 2827. 417. Fur trium cordium tribus telis configitur. 2817. Cor contritum a morte liberat. 694. Vnum in populo sequenti tyrannum. 2615. 174. Ex eo suspirat filius ad patrem mittit. 2635. 2636. Cordis index est vultus in maiore ostendit amorem. 2636. Cor lapideum impenitentis. 2648. Fur cordium humanum est. 2656. In corde punitur, qui corde peccat. 2690. Tribus telis, qui corda furatur tribus modis. 2692. Cor derelictum a Christo intrat dāmon. 2702. Testis corde detegitur ore. 2741. Cor inclinatur per amorem se inclinantis. 2746. Cor durum. 3817. Cor Abelis 2 ei pabulum. 699. Corda, ut ebordas tangit citharedus Deus. 431. Cor contritū loco omnium sacrificiorū habetur. 429. Corda subditorum propria regis, a quo illa furatur tyrannus. 2839. Cor idololatricū est idoli aureum. 11. Ratione regendum. 111. Qui corde vno, etiam ore vno Deum laudant. 360. Cor Christi est liber vite. 115. Corde postandi subditi. 292. Cor fratris latatur adventu fratris. 214. Cordis inspector Deus. 1085.
*2. rona. Ex virtutibus in capite predicatoris. 2931. 261. Est Lei nomen. 41. 42. Dei scientia. 42. Lamine. 286. Martyrij in mortificatione.**

43. 88. Florida a pralato datur innocenti. 82. In Abel martyrij. 667. Spinea pro tydari in Christo. 162. Pontificali. 188. illa indignus Absalon. 2816. Victoria tribus pueris data sex-taper contraria. 393. Coronatus a Deo Abel. 632. 635. 644. 647. 653. 654. Corona triplex in capite Aaronis. 286. Corona ex lapideibus, quibus martyr occiditur. 724. 2958. Corona non ex lapide pretioso, sed ignominioso in capite tyranni. 1211. Corona triplex Abia triumphantis. 815. Corona est nomen patris communis Petro. 1598. Spinea primus hominum Christus coronatus est. 1610. 1836. Regi poma coronata. 1720. Coronandus filius Deo immolandi. 1750. Amicus tentatur coronatus. 1836. 2148. Scutum post victoriam fit corona. 1952. Filius patri est honorum corona. 2019. Victor contra naturam coronatur. 2032. 2047. 2051. Corona ob voluntatem immolandi filium a Deo datur. 2043. 2045. 2059. Victor gladio, quo pugnat, coronatur. 2014. Coronis innumeris coronatur, qui filium Deo offert. 2056. Corona triumphantis ad maiorem quo maior fuit pugna dimicantis. 2160. Martyr coronatur. 2222.
Corredio. Nesit aspera, innetiget. 2037. 2071. Sit brevis. 559. Vide Reprehensio.
Creator. Vter omnium est. 1. 331. Illum creatura similem facit idololatra. 1525. Pro illo pugnat orbis. 166. Curam habet creaturarum. 1526. Agnoscitur in creaturis. 387. 388. Illius exemplum ad puniendum peccatorem sequuntur creatura. 2685.
*Creatura. Volei dum impeditur a divino obsequio, & si prius ut bonore servandi Deo. 1426. Tunc cum, qui illa non videtur ad obsequium Dei. 1426. Quilibet est imago a Filio Dei patris secundum ideam divinam. 14. Non facilius mutatur ad arbitrium peccatoris contra Deum, quā contra peccatorem ad arbitrium creatoris. 1425. In creaturis fit curus mundi, cuius auriga Deus. 42. Quilibet Deo tribuit debet 128. Cuiuslibet Deus curator, & tutor. 1526. Creatura nulli sciendum in rebus humanis. 1551. Instabilitas agnoscitur creature, dum firmitas creatoris. 1570. Nulla quiditatem Dei perfecte cognoscit. 357. Creatura non laudanda, sed Deus. 369. Significatur nominibus teli, & terra. 2012. Quilibet laudat Deum, si non ore, opere. 387. 388. Assumitur contra creaturam a Dei potentia. 2953. Contra peccatorem exemplo creatoris. 2685. 2686. 166.
*Crudelis. Est qui ambitiosus contra fratres. 116. Pius si contra filium pro Deo stat. 2160. 2408. Qui non hospitalis. 2228. Crudelis filius, agnoscit-**

noſcitur tamen à pio patre. 2234. *Crudelis, & inhumannus non humanus.* 2417. *Crudelis ſecum crudelitatem ſepeliat.* 2694. *Crudelis carniſex ſui Abſalon.* 2807. *Cruclis vitam alterius ſibi mortem, & mortem ſibi vitam eſſe ducit.* 2892. *Crudeliter occiditur.* 2895. *Habere canes ſui ſuneris miniſtri.* 2909. *Damon.* 2952. *Et beſtia.* 2650. *Non deſiſſit à peccato contra patriam.* 2657. *Videtur ſibi crudeliſ, qui non ſatur poſit in neceſſitate.* 3185. *Crudelem regem eligentis, crudelem experimur.* 1141.

Crudelitas. *Agyptiorum in Hebræos fecit, ut Deus tempus afflictionis breuiaret.* 1939. *Tyranni maior, quàm ignis.* 337. 470. 471. *Blanditur ut noceat.* 455. 464. *non compatitur.* 321.

Cruclifexus. *Signum faderis, & amoris.* 2438. *Sit homo mundo.* 2405. 2726. *Cum Chriſto ſit homo.* 2613. 2726. *Fide in Indice Perſonarum Chriſti.*

Crux. *In fronte pontificis.* 89. *Sub illius vexilla triumphus.* 1619. *Virga Aaronis.* 80. *Lignum æſſentis.* 99. *Citbera Chriſti.* *In illa operatus Chriſtus eſt ſalutem.* 103. *Lignum Iſaac.* 1610. *Superbumentale.* 1471. *Cruce glorificandum.* 161. *Vexillum ducis Chriſti.* 558. *Illius cornu quatuor per partibus orbis.* 161. *Tabernaculum.* 265. *In illa portat Chriſtus peccata voſtra.* 283. *Cruce nudus Iuſus.* *dum illudatur Chriſtus.* 1066. *Vexillum cum nomine Jeſu, ſub quo victoria, & triumphus.* 1692. 1693. *Ingu Chriſti virguli.* 1835. *Illam primus ferre voluit Chriſtus.* 1747. *Cruce ſerens, eſt amoris hoſtia.* 1754. *Amoris viſtima.* 1755. *In illa exaltatus, non terrenus.* 1764. *In virgulo Sabeæ ſignificatur.* 1767. *In illa agnoſcitur Chriſtus eſſe Deus.* *ibid.* *Cruce, quam Filius portat, ferre putat pater.* 1797. *Sub illa Deus ſuſſugium, palatium, & prandium.* 2131. *Signo crucis terra poſſidenda notatur.* 2278. *Suſpenſus in illa ſpectaculum orbis.* *ibid.* *Cruce Chriſtus baiulat, cruce ut Iſaac lignum.* 2346. *Cruce gaudium noſtrum ponendum.* 2405. *Cruce qui baiulat peregrinus eſt.* 2434. *Cruce exaltatus Chriſtus die, quem ſuum appellat.* 2494. *Cruce ſub umbra deſiderium redemptionis mulcet Trinitas.* 2528. *Arbor contra Venenum.* 2563. 2564. *Cruce baiulat Chriſtus volente Patre.* 2572. *Querens Abſalonis in enigmate.* 2613. 2627. *In ea deſcitur peccatorum chirographus.* 2613. *Gradus ad culum eſt.* 2726. *In cruce perfeuerandum.* *ibid.*

Culpa. *Culpa malum damnatur, non malum pena.* 461. *Culpa ſocios quarit rex.* 475. *Culpam bonus magis ſentiſ, quàm pauper.* 887.

Vide Penaculpa ſimiles.

Cultus Dei, auxilium Dei aſſequitur. 778. 813. *Teregrinus rege potentior.* 1037. *Primus in genere ſuo laudabilis eſt.* 1523. *Vinit inter idolatras mortuos.* 1851. *Poſt victoria ſit idolatras.* 742. 757. *Habet pro ſe pugnantem Deum.* 780. 789. *Non de nono, ſed ex anti.* quo. 664. *Dei non hominis.* *ibid.* *Sit perpoſitus.* 757. 758. *Cura Dei erga ſuos.* 1019. 1624. 1028. 1045. 1029. 1031. 1799. 1526. 1757. 1881. 1883. 1907. 1923. 1951. 1972. 1982. 1984. 1986. 2624. 2143.

Cura hominis erga Deum. 1524. *Erga ſe ſenſ.* 1992. *Hoſpitum.* 1993. *Erga filium.* 2483. *Boni communis.* 1532.

Curia. *Locus deceptionis eſt.* 3147. *Mutatur in rus, curiale in penam.* 830. *Vide Palatium.* *Curiales erga hoſpites.* 2473. *Erga nepo. em.* 2507. *Curiſ gloriæ curia, & ſolitudo pænæ eſt.* 830. *Vide yrbanus.*

Currus. *Regis eſt præludium ad regnum.* 2836. *Superbia, quo victor ante pugnam veditur ſuperbus.* 3041. *Mundus, cuius auriga Deus eſt.* 1526. *Regio exceptus à rege, honoratur.* 3054. 3117. *Militaris ſiſter triumphalis.* *ibid.* *Triumphalis erat arca teſtamenti.* 791. *Vento tatis damnatur à ſemina nobili.* 945. *Eſt anima, cuius auriga eſt Deus.* 1295. *Difficile aſcendit, facile deſcendit.* 1296. *Ad perſepe Dominus pergit.* *ibid.* *anima voluitur rotis vite ſine offeſſione.* *ibid.* *anima equos habet bonos, vel malos.* 1297. *anima currus Chriſti eſt.* 1297. 1298. *Minutus currus eſt Dei.* 42. *Aurum eſt 43.*

Cuſtos caſtralis eſt angelus femina. 1074. *Maiores regis eſt princeps militia.* 1461. *Qui non vigilat in agnis eſt domine.* 1456. *Reges cuſtodes ſunt propinqui illius.* 1459. *Regis dormiens reprehenditur.* 1479. *Deus ſuorum.* 1906. 501. 503. *& ſimplici corde.* 1015. *Regis ſunt cuſtodes amici.* 1107. *Regis quafi canis.* 1509. *Alterius ei angelus dicitur.* 27. *Non eſt ſtratis, qui ſtratis carniſex eſt.* 595. *Et ſrater diligens fratrem ſtratis.* 27.

D

Damon offert ſe ad decipiendum, & latus decipit. 2951. 2995. *Carniſex iuſſu Dei punit.* 2952. *Non audeſ decipere in præſentia Dei.* 2953. *Hominem decipere gaudet.* 2968. *Omnes decipere tripiſ, non vnum ſolum.* 2996. *Plura mendacia ſimul dicere gaudet.* *ibid.* *Aſſedax eſt.* 2990. 2991. *Officium eius eſt decipere.* 3123. *Solus regi mentiri audeſ.* 2991. *Decipere optat, ſed non decipit niſi ex permiſſione.*

B.4

INDEX

- bone diuina.* 3124. *Inuidus* maluit ex angelo in demonem commutari, quam hominē in Deū mutatum intueri. 3125. *Viri* semalam dicit. 3127. *Mendax* in curia est, quasi in loco proprio. *ibid.* *Militi* hominem in lachryosum. 318. *Illuditur* in occisione abeli. 339. *Tentat* ut subruat. 1743. *Rex* est superbia, & superborum pater. 2380. *Vide* *Diabolus*.
- Debitor.* Est Deus homini offerenti Deo filium, ut homini filium suum offerat, 2338.
- Decima.* Ex prada eas accepit Pontifex. 1817. *Danda* etiam ab Ecclesiastico pro belli expensis. 1816. *Danda* ex proprijs, non ex alienis. 2486. *Sacerdotes.* 1816. *Sacerdotes* ex prada conferuntur. *ibid.*
- Deceptio.* Affio demonis est. *Vide* *Demon*.
- Decor.* Non accusandus cum sit felicitas corporis, & vestis animæ. 198. 1589. *Est* libidinis excitamentum. 997. *Timendus* propter periculū insipientium. 998. *In* filio regis. 203. *Vide* *Euclitristido*.
- Delectio.* peccatorum. 129. *Iustorum.* 1843.
- Defensio.* Est aliquando iniunctio. 767. 1450. *Iustum* mentum iustis, & non offensum prabet Deus suis. 2588. *Vide* *Dux* suorum est Deus. 2587. 2588. 981.
- Delatores* regem contra delatos ad iram prouocant. 349. *Ex* suspitione deserunt. 400. *De* multis accusant. 406. *Vide* *accusatio*. *Uniendo* pena talionis. 465.
- Depositu* reddendum cum lucro. 1553. *Non* illo abutendum. *Custodiendum.* *ibid.* *Talis* vixor reddenda Deo. 1579.
- Deliberatio* in opere laudatur. 2482.
- Delitium.* seu delitiosus. attendit ad voluptatem, non ad utilitatem. 2992. *Delitium* maius videtur esse filio Dei in ore fraterno, quam in Paterno. 215. *Deliciatur* Christus dum amore nostri illuditur. 1066. *Delitium* cum exilio mutat diligens, ut fruatur dilecto. 1066. *Christi* cum bonis in Eucharistia. 606. 2564. *Deliciosus* pluri delicias, quā diuicias facit, 2872.
- Descensus.* *Aeruce.* *Vide* *Concionem* de seria. 6. *Parascene.* Dei cum venit ad peccatores, sicut ascensus eum ad iustos accedit. 2143. *Filij* Dei ad tribulationes. 505. 389.
- Desertum.* *Vide* *Solitudo*, & *Solitarius*.
- Desiderium.* *Videndi* Deum percussit. 1523. *Discendi* in discipulo attendit magister Deus. 1552. *Filij* in patre. 1704. 1892. 2558. 2827. 1706. *Christi* in Abel. 606. 699. 701. 706. *Incarnationis.* 1704. 2289. *Vide* *Conciones* de Expectatione Partus Virginis, & 2413. 2528. *Calij*, & gloria. 2385. 2386. *Filij* in patre implet Deus praebeus filium. 1512. *Occu-*
- los* eleuat ad videndum expectatos. 2523. *Videndi* Deum in eo, qui semel vidit. 1894. *Nō* bonorum falsorum. 1939. 1940. 1941. *Eucbaristia.* 2581. *Videndi* filium in patre est. 2777. 2778. *Desiderium* filij in matre. *Vide* *Conciones* de Expectatione Partus. *Desiderium* filij defuncti temperatur viso altero simulaculo illius. 1853. *Frateris* absentis in fratre. 213. *In* Patre de victima amoris, seu de Filio immolando. 2041.
- Desperatio* non fit, nec relapso. 2901. 2946. *Desperatis* rebus adest Deus. 1802. 1838. 2044. 2045. 2815. *Desperatus* indignus est venia. 1392. 2761. 2828. *Eam* inducere intendit demon. 441. *Vitanda.* 183. 431. 108. *In* hostibus periculosa. 2684.
- Deuotus.* seu deuotio. 2041. 2305. 2840. *Deuotus* non sibi aliquid arrogat, sed omnia Deo tribuit 613. *Deo* meliora offert. 665. *Deuotionis* exemplar Abel. 718. *Deo* respicitur. 727. *Non* impedienda deuotio templi. 737. 740. *Impedimentum* positum a patre deuotus, filius auferit. 740. *Offrens* filium sine lacrymis. 1636. 1641. *Idem* quod obediens. *Adania* festatur mundo a Deo. 2157. *Nihil* omittit deuotionis. 2168. *Fincit* affectum erga filium. 2170. *Presumit* de alio deuotionem. 2808. *Deuotionis* habitum pluri facit, quam vitam. 823. *Mortem* violentam euadit. 842. *Deum* alloquitur diebus singulis. 849. *Ad* deuotionē excitat alius. 1253. *Obedit* Deo. 1661. *Fictus* qui ambitiosus. 2755. *Vbiq;* arā ponit. 2501. *Ferore* primus. 363. *Frater* semper. 1908. *Deuotus* habet Deum dūcē. 813.
- Dextera.* Dei sunt Angeli boni, & sinistra mali. 2967. 2968. *Dexter* est Angelus, demon sinister. 2918. *Id* dextera sunt bona, in sinistra sunt mala. 1621. 1622. 114. *Dextera* Verbum. 479. *Deus* dextera leuat ad oscula, sinistra subleuat, ne quis corruat. 143. *Dextera* prudenti sunt insipienti sinistra. 1687.
- Diabolus* prouocatur ab offerente Deo. 634. *Suadet* ascensum ad ruinam. 2919. *Figura* illius Goliath, villus. 1232. *Amulator* Dei. 1405. *Meridies* singitur. 1832. *Engatur* viso iusto. 2054. *Primum* quod in diuisione carnalium. 2200. *Inuidus* torquetur aliena gloria. 2124. *Descendit* cū ad peccatores venit. 2245. *Non* habet potestatem in redemptis a Christo. 2388. *Non* intrat nisi quando Christus recedit. 2702. *Receptor.* 2919. *Minister* ad puniendum. 2942. *Tentat* libidine. 383. 386. *Tempus* ad salutem venit ad perditionem. 383. *Ligatos* tenet. 289. *Iubet* adorare aurum. 404. *Destruitur* per ea, per quae vult destrui. 417. *Martyres* vult cremari, ne reliquiae maneant. 418.

418. Tentare potest, sed videri non potest. 482.
 Dies. Vita non putat liberalis, nisi illos, quibus be-
 neficium praestat. 540. Dies tres ad sacrificium
 Eucharistiae. 1069. 1751. 1752. 2341.
 Dies confirmationis legis non sedandus punishmente
 eius imita. 1416. Pro diebus anni reputantur eter-
 nitati comparati. 1584. Incipiat dies vite, et
 desinat in Christo. 1680. Dies vita mala non
 suppuitur. 1811. Dierum, qui operibus iustus
 est plenus. 1842. Dies non nocet habet sanitas
 in vita. 1884. Dies habet, qui semper in pra-
 sentia est solus. ibid. Dies putat annos in illas
 praetatio vite, vel praedepidero eternitatis.
 2066. Dies Christi, in quo amor homini mo-
 ritur. 2074. 2137. 2424. Dies tres sunt Per-
 sonae diuinae, et diei Domini. 2137. Dies tres in
 mysterio Trinitatis. 2161. 2162. De die Dñs
 gaudet in illis. 2187. Diem Domini desiderare,
 est ad lucem Verbi euolare. 3188. Diem iunum
 appellat Christus suae natiuitatis ob beneficium
 datum. 2239. Dies tres passionis appens pro
 peccatis commissis sub tribus legibus. 2345.
 Dies unum ternarium ductus Isaac, et passus Chri-
 stus. 2343. Tres passionis dies disposuit Tri-
 nitas. 2344. Singulis quarenda est gloria, et
 obtinenda benedictio. 2360. Diem iunum ap-
 pellat Christum illi, in quo liberatis est. 2376.
 2377. Tres dies tria vota significant. 2442.
 Dies videntur anni laborant amari. 2544.
 Dies plenus, qui bene vivit. 2611. Per dies
 tres conuenit praeberet est assensio beneuolen-
 tia, et per dies tres orare obliuit benedictionem.
 Vide Concionem 2. de Dom. 4. Quadr.
 Difficilare debet bonus peccata aliorum. 233.
 300. Vide Impedire.
 Dignitas. Ostendens Deum falsum non fit ornatus.
 26. Dignitas manus sunt quae organa sustinent.
 2765.
 Dignitas. Deus suorum dignitati non minis, quā
 sua consilii Deitati. 412. Vide Amor. Digni-
 tas non appetenda. 515.
 Dilatio. Liām mitigat. 2667. Mercedis inducit
 penitentiam boni operis. 1701. Oblationis
 anima punitur. 1763. Pena per penitentiam
 etiam simulatam. 2999. Non in Dei obsequio.
 1763. Promissionis diuinae serenda. 1889.
 Vide Mora non in bono opere. 1750.
 Dilectus quis? Qui in mensa sedet proximus re-
 gl. 1495. Deos fieri potest Deo odiosus. 56.
 139. Deo hominibus etiam diligendus. 622.
 Dilecti socius in peregrinatione fit diligens. 666.
 Deo dilectus felix est. 139. Dilectum suum ad
 minus quam se ipsam vult Deus conservare.
 1010. Colitur quasi Deus. 11. Dilectus filius.
 1201. Dilectus. 753. Deo, qui filius est Abra-
 ha. 2113. Dilectus non sit exal. 2225. Deo,

qui vocatur, primus obedit Deo. 528. Cui
 Deus primo Christum promissit. 528. Offerens
 Deo adipem. 634. Offerens se Deo. ibid. Pug-
 nari pro Deo. 641. Dilectus, qui pulcher. 2804.
 Deo obel, odiosus Cain. 90. 648. 1. rabio lbi
 oculo. 710. Absentia dilecti in conuicio epa-
 las insipidas facit. 1505. Dilectus filius
 qui valet. 2155. Dilectum Deo laudans laudan-
 tur a Deo. 1531. Dilectus Deo, qui dilecti ami-
 cos diligit, et inimicos odit. 2498. Dilectus
 non reprehenditur a diligente. 2794. Dilectus
 honoratur. 2998. Imitandus est. 622. Dile-
 ctus a matre, diligitur a marito. 749. Dilectus
 non dicitur filius, quando Deus dilectus dicitur.
 1768. Qui est Deo amori, alij est timori.
 1906. Dilectio non possunt secreta celari. 2007.
 Dilectus, qui obsequiosus. 2537. 2539. Iussu
 premiandus. 2151.
 Dilectio. Vide amor.
 Diligentia. Non sit minus diligens Dei minister
 ad panem inferendum, quā peccator ad culpam
 committendam. 3119. Vide Celeritas, et Festinus.
 Diluvium. Salsum mandum fecit. 1199. Idolola-
 tria, in quo seruatur sola domus Abraha. 2085.
 2086.
 Disciplina. Vide Discipulus, et Flagella.
 Discipulus. Septuaginta duo sae totidem imitatio-
 bulis significantur. 186. Sunt fractus magi-
 stri. 209. Peregrini tam magistro. 2500.
 Dispersi colligit Christus. 708. Fides pro-
 pheta. 1024. Desiderantem scire docet Deus.
 1512. Discipulus fit Deitatis, qui fuerat di-
 uinationis magister. 1710. Discipuli Abraha
 omnes. 1905. Abet unum, a quibus dicitur sim-
 plicitatem. 715. Imitatur malum magistrum.
 26. Frequenter scibatur. 1795. Martyrquis
 est abeli discipulus. 610. Vide Magister, et
 Doctor, et Doctrina.
 Discordia. 1683. Illius occasio vitanda. 1895.
 Separat pacificos. 1682. Non inter fratres fit.
 593. Vide Dissidio.
 Dispensator. Deus suorum, quorum res dispensat.
 1667. Est ille, qui cura domus committitur.
 580. Non sit imitator regis mali, licet sit il-
 lius dispensator. 588.
 Dissimulatio. Ad vindictam. 2766. Vide Dolus,
 et Frus.
 Diues. Adoratur ab enuro. 337. Qui nil alienum
 cupit. 1679. Pauperi non dissimilis in sepul-
 chro. 2864. 1681. Mandum totum omnibus
 falsum sibi soli desiderat. 2873. Exruptu viuit.
 2881. Solus bonore dignus, et admirabilis est,
 mandans. 3131. In bonis plerumque. 3132.
 Quibodis, non possidet aurum. ibid. Non cru-
 ciatur eo quod diues, sed quod superbus. 2107.
 2109. 2110. 2116. 2141. Pauper affectu
 esse

INDEX

- esse potest. 2108. Eleemosynarius in celū vocabat. *ibid.* Misericors affectus misericordiz. 2109. Non impeditur ab ascensu in celum pōdere diuitiarum. 2111. Censū, non affectu bñmilitis. 2180. 2181. Humilis despicit diuitias. 2243. Cor habet in diuitijs. 2274. Celer descendit in infernum. 2417. Christi ascendit in celum. 2427. Fiat à Deo, non ab homine. 2585. Concupiscit aliena. 2859. Non ignoratur à natura, quæ omnes generat pauperes. 2862. 2864. Totus conditur sepulchro, cui orbis angustus erat. 2863. Vide Diuitia.
- Diuisio.** Non inter spirituales. 2119. Epulæ demonis sunt diuisi. 2200. Non ubi est amor. 194. Diuisos odit Christus. 707. Boni à malo. 1686. 1919. Diuisor malus. 678.
- Diuitia.** Illas appetens aurum adorat. 398. Non appendenda. 512. Illas aspernens pro illis non contemnit. 1684. Spirituales temporaliū preferenda. 1670. 1544. Inuito graues suat. 1813. Cum illis difficile qui celum ingreditur. 2814. Diuitia transfuga. *ibid.* Simulachra. 16. 338. Umbra, speculares imagines ludibria. 338. Arguitur qui illas non spernit exemplo Elisei. 2858. Diuitias pecum ducit peregrinus, non tam ad subleuandam indignitatem, quā ad ostendendam Dei erga se beneuolentiam. 1881. Diuitia paupertatis ignorantibus ostendit temporales diuitias peregrinus. *ibid.* Diuitiarum contemptus docet Deum diuitijs præferendum. 1937. Diuitias contemneos est forma vite bone. 1938. 1942. Qui veras cupit, falsas spernit. 1939. Sperans diuitias, despicit humanas. 1943. 1944. 2060. Diuitias contemnit, qui heredem non habet. 1955. 2108. 2431. Diuitias perdere durum est. 2088. 2089. Diuitias spernit, qui heredem Deo offert. 2108. Diuitia calcanda. 2209. Sicut materia largitatus, non cupiditatis. *ibid.* Dispensanda. 2207. Sicut causa discordia. 2274. Primus illas contemnit coram. 2382. Illas Deus præbet dilectis. 2539. Salomonem gloriosum non fecerunt. 2789. Nocent animo, & corpori. 2958. Illarum pondus non potest ab exercitu ferri. 3169.
- Dolor.** Faciat id, quod docet. 96. 156. 170. 182. 209. 674. 1912. Prædicet contra malos. 158. ab eo Deus sanguinem peccatoris exquirere. *ibid.* Floreat corde, frondeat ore, fructificet opere. 209. Qui pastor. 614. Primus docuit infirmitatibus. 615. Iustitia Christi titulum similitudinis dedit abeli. *ibid.* Virtutis est odiosus malis. 616. Veritatis sit, qui auctor est operis. 674. Suiam liberet animam, ut alias liberet. 1667. Manens in occasione peccati alios non extrahit. *ibid.* Abraham à Deo missus diuersis gentibus docendus. 1883. Doctor Deus docuit doctorem à paero. 1891. Omnibus factus fuit Abraham. 1896. Pauper, quisit diuites, docet ei prouidentiam. 1905. Non dei discipulis occasione scandalii in discordia. 1910. Tabaculorum militis docet auditores. 1910. 1911. Mansuetudinis, & lenitatis, non sit discordia. 1912. Gratiitudinis, qui ducimus Deo præbet. 1936. Pietatis diuina, qui Deum esse auctorem victorie docet. 1938. Magnanimitatis contemptor diuitiarum. 1942. Docet Dei cultum, & idolorum despectum. 1942. 1943. Fiducia in Deo, & veritatis Dei, & falsitatis idolorum doctor Abraham. *ibid.* Literatissimus propter litterarum suarum nominis Dei in suo inclusam. 1974. Moralis docet seipm. 1773.
- Dolor.** Patris in expulsioue filij. 2022. 2023. 2024. In filij immolatione. 2032. 2038. In demissione patris. 2089. Dolor est maior perdere, quā non habere nouum filij. 2235. De morte filij renouatur viso filij occisore. 2633. De peccatis remouet dolorem de alijs rebus. 2722. Per signa quinquæ ostenditur. 2966. De culpatum vero penitente. 3023. In penitente contra se ferente sententiam. 3058. De peccato, de quo quis conscientia non est. 3067. De quo gaudium. 3068.
- Dolus.** de fratre non suspicatur dolum frater. 2728. Proprium est demonis, non angelis. 2942. 2951. 2968. Non Dei, sed demonis est. 2953. 3123. 3124. 3126. Finitur. 3029. In demone ex permissiōe Dei. 3134. Vide Fraus, & Simulatio.
- Dominus.** Appellatur ille, à quo uenia exposcitur. 208. Non distinguitur à seruo per ocium. 685. Diuitiarum non est auarus. 1679. Non sit seruus per amorem. 2127. Liberalis. 2299. Mundus est Dei Filius. 2609. Est timori suus, ut pastor amori. 3077. Appellatur rex. Vide in Indice Personarum, 9. cui.
- Domus.** Infelix, ex qua non sit rex. 1490. Non egrediatur domo, qui non est aptus ad bellum. 682. Cultus Dei in una solūm. 2085. Una à diluio idololatia libera. *ibid.* Patris difficultate demittitur. 2089.
- Dos.** Pudoris soluitur femina ex eo solūm quid aspiciatur à viro. 1007.
- Duellum.** inter fratres abominandum. 723.
- Duplex,** seu duplex, qui est paratus ad prospera, & aduersa. 2026.
- Dux,** Ornatus, non armatus. Aaron. 5. Quis Deum querit à populo. 7. Sit sapiens. *ibid.* Ad malum castrum. 33. Sit liberalis. 102. Exemplo magis mouet, quā rex præcepto. 2617. Christus possidens portas hostium. 2535. Eligetur pro rege, belli tempore. 818. Christus pro nobis in acie primus. 558. Apparens Iosue. *ibid.*

Pincus

Vincens Amalech. 558. Confunditur si in mendacio deprehenditur. 235. Deus praeferendus homini, & idola duci. 299. Suorum Deus. 788. 2487. 747. 789. 790. 792. 813. 819. 1041. 1540. 2511. Cecus cecum ducit. 299. Aspectu suos animat, & hostes exanimat. 345. Exemplum illius sequuntur milites. 2842. 1193. 1194. 1201. 1202. 1203. 1658. 3017. Vanus miles vanos conuocat ad rebellandum. 775. Societatis Christi. 747. 1525.

Fiat ad pietatem, qui fuerat ad impietatem. 27. *Fiat rex futurus.* 810. Habens viuitos milites nō vincitur. 888. 895. 896. 899. Coniunium praeber militibus principalibus. 886. Auxilium diuinum, & humanum simul quarat. 895. *Victoriam sibi non arroget.* 896. Dux cognatus sit militum. 896. 899. *Prudens de stulto facile triumphat.* 930. *Liberalis militibus.* 959. *Infiorum puniendus.* 1006. Muneribus allicitur ad faciendum. 1254. Sine illius iussu non mouet miles manum. 1332. Tribuens victoriam regi, nouem regi facit. 1363. *Iustar trecentorum.* 1375. *Fiat qui animosus.* 1376. *Expertus.* *Primus inter multos.* 896. Dux cognatus, quos defendat. 1382. *Manu suapugnet,* & *lassa.* 1387. *Haec sit trophaeum.* *ibid.* *Sapientia scien-* *tia militari.* 1447. *Generalis obediat etiam si-* *lius regi.* 1455. *Non in curia sit,* sed in exer- *citu.* 1460. 1474. *Ad specialia certamina eli-* *gat aptiores.* 1486. *Generalis regis inimici cō-* *uincio cum suis excipiendus.* 1491. *Non in pa-* *latio regali,* sed in tabernaculo militari. 1494. *Calditas in duce timenda.* 1498. *Generalis con-* *funditur cum milite pugnare.* 1499. *Timeatur* *à suo rege,* ne fiat rebellis. 1501. *Canis latrans* *contra inimicos regis.* 1501. *Captiuos ad bellū* *non ducat,* ne fugiant ad hostes. 1540. *Nixus* *Dei fauore.* *ibid.* *testinus sit.* *ibid.* *Eligat mili-* *tes se ipsum diligentes.* 1541. *Sine fove mercedis* *pugnans laude dignus.* 1702. *Solius stipendia.* *1658.* *Pugnans ad liberandum fratrem à cap-* *tivitate,* securus de victoria est. 1702. *Vnus* *aquiparatur exercitui.* 1709. *Etenim dux* *ces minores aptiores ad bellum facit.* 1815. *Manu Dei militans victor est.* 1928. *Honorandus* *à rege.* 1934. *Suis compensat laborem,* & *of-* *tendit amorem.* 1948. *Stipendia pro militi-* *bus,* non pro se. 1948. *Victor à Deo manife-* *statur,* & coronatur coram Angelis. 2054. *Gladio quasi diademate coronatur.* *ibid.* *Et sa-* *cerdos,* & *rex,* & *triumphat.* *Sola specie pugna* *diabolum fugat.* *ibid.* *Confederatis spolia tri-* *buit.* 2586. *Pro spolio fratrem ereptum ab* *hostibus habet.* *ibid.* *Victor apponitur statua,* *seu columna cum inscriptione.* 2658. *Fugiens* *indignus laude.* *ibid.* *Adorte suorum punitur,*

& suam prauidet mortem. 2678. *Primus in* *bello.* 3017. *Sine dace milites leones fiunt oues.* 3029. *Panem feneram dolet militum.* 3188. 3211. *Dux Ecclesiae sit ex dace exercitus ab-* *diat.* 554. *Abel,* & *Chriilus.* 690. 705.

E

E *Brius.* *In ebrietate incapax reprehensionis.* 922. *Non discernit inter ignem sacrum,* & *non sacrum.* 1427. *Sacerdos laxatur.* 1401. *Mane nobilis esse non potest.* 1428. *In prima* *sui officij die,* estet populo derisui. 1429. *In* *ebrio Deus ebrietatem increparet.* 1430. *Sta-* *tim agnoscat,* & *cognatus reprehendi de-* *bet.* *ibid.* *Qui libidinem publici explet.* 2670. *Amore in culpa,* *liuore in pena.* 1729. *Ebrius* *compassione iustus.* 2009.

Ecclesia. *Vestis Christi est ornata apostolis gema-* *mis.* 6. 61. *Templum ex lapidibus vitiis.* 1776. 2420. *Caelum,* in quo sancti stella. 1784. *Illius ministri reges moribus.* 86. *Paradisus* *est.* 104. *Speciosa in calcamentis sine labe pet-* *cati.* 1302. *Clamant accipiens Christi sangui-* *nem.* 671. *Regina,* qua filios generat per amo- *rem,* *Ancilla per timorem.* 1055. *Illius impe-* *rium Romano est maius.* 1059.

Effugies vitium ab igne exijt. 11. *Vide Imago.*

Ego. *Emphasin habet hoc pronomen.* 1952.

Egressus. *De se egreditur qui consuetudinem carnis* *deserit.* 2093. 2094. *Felix,* qui se egreditur *de se,* ut à malo mutetur in bonum. 2094. *Idē* *per amorem Dei.* 2094. 2095. *De terra egre-* *ditur,* qui incipit esse caelestis. 2095.

Electio. *Ob amorem quando datur libertas eligen-* *di,* non est damnabilis. 753. *Eligendus rex pru-* *dens,* fortis. 809. *Expertus in bello.* 818. *Nō* *intuitu carnis.* 1133. *Non ex amore humano.* *1241.* 1242. *Offerens electionem in bonis non* *est amarus.* 1686. *Electus,* qui Deum agnoscit *1719.* *Liber ad virtutem,* vel ad vitium est, & *determinatur per exemplum.* 1805. *Diuina est* *primum Dei beneficium.* 2488. *Electio uxoris.* *Vide consensionem.* 2. de Dom. 2. post Epiphaniā.

Eleemosyna. *A qua est peccatum extinguitur.* 2899. *Illam rex cupidus à paupere petit.* 2869.

Eleemosynarius. *Aut in caelum volat.* 2108.

In calo exercet officium, quod in solo. 2228.

Est Dei dispensator. *ibid.* *Puteus abundans.* 2899. *Vide Pauper,* & *Paupertas.*

Elementa, cantores Dei, ex quibus fit chorus. 2. *Pro illis erat sacerdos.* 3. 36. *Significantur in* *quatuor coloribus.* 226. *In veste daronia.* 166. *Famulantur fidei.* 360.

Eloquenti sit predicator. 191.

Empor sit quisque fidei quā vā margaritam omni- *bis*

INDEX

buremat. 2333.
 Epiphania Domini. In qua V. Maria fuit Christi
 alumnus. 532. Vide conciones duas in hereseo.
 Eptod. Portandum etiam cum periculo vite ad co-
 sulendum Deum. 823. Inuocat illud Ibi Pa-
 mid, ut oraret. 828. Illo, & reges, & prophe-
 ta inducantur. ibid. Applicatio illius per epi-
 stolam, in qua questio. 848.
 Episcopus. 86. 70. 2993. Si fiat consiliarius regis
 cedat episcopatu, ut regi assistat. 850. Alteri
 committat Ecclesia curam. 875. Vide Pontifex,
 & Sacerdos, & Prælati.
 Epistola. Continui peccatum manifestabitur in
 iudicio. 2984. Amoris, Dei ad hominem, &
 hominis ad Deum. 847. Per sacerdotem mit-
 tuntur. 848. Per illam fiebat consultatio ad
 Deum. ibid.
 Epitaphium. Absalonis ad infamiam. 2691.
 Epulum, demonis diuisio est carnalium. 2200.
 Vide Communiu. Epulum Dei cor iusti abelii.
 Vide Cor.
 Eques. Non fugit à bello nisi fugatis peditibus.
 3216.
 Equus. Sine frano est homo furiosus. 2666. Pas-
 sio bona, vel mala. 1297. Equis pabulum qua-
 rit ipse rex. 566.
 Error. Sciendus, ut consultetur. 513. 371. Erro-
 res moris corrigit Abraham, & Sara. 1805.
 Esus carnis. Tempore abelii ali equi non adeo lau-
 dabilis oblatio illius. 729.
 Euangelista, ex quibus ebortus, qui per orbem so-
 nat. 1392.
 Eucharistia. Manna præbens vitam æternam. 10.
 Populus illa cibatur, non cotaminans passioni-
 bus, nec passus acutus cibis, sed angelorum. ibid.
 Non illam accipiat, nisi purificatus, & sine
 pulvere terre. 18. Prius in illa Christus am-
 plectitur. 47. Miraculum benignitatis diuine.
 ibid. Saluat. 73. Illius amore, vel legis timore
 seruanda lex est. 282. Est premium obserua-
 tionis. ibid. In illa Deus suum ostendit nobis
 amorem, & nostrum excitat. 445. Non accen-
 dat ad illam, qui non diligit fratrem. 600.
 Transformat in Christum. 608. Accipiens sit
 speculum, in quo Christus videtur. ibid. In
 illa clamat Christus Iongui. 670. 671. In il-
 la abelii Christus. 671. Non sine confessione
 accipienda, ne vindictam, & non tamen asce-
 quat. ibid. In sacrificio abelii. 696. Illius
 desiderium falsebat. Deus arte amoris. ibidem.
 Terra humana illam suscipit. ibid. Christus
 in illa pro nobis interpellat. 704. Abel in illa
 Christus datur penitentibus, non impeniten-
 tibus. 704. Sanguis Christi etiam pro indig-
 nis accipientibus erat. 313. Agnus sit, qui illam
 edis. 721. Agnus, qui pascat boni. 722. 122

Deus etiam respectu respicit. 730. Illius trium-
 phus. 791. Sumatur ante bellum. 815. Eucha-
 ristia assellu recreatur rex, & exercitus. 886
 Communiu abigail. 916. Illius desiderium in
 Christo. ibid. Placat Deum. 921. Datur mi-
 licibus ad pugnam, & triumphum. 989. Expo-
 sita per tres dies. 1069. Vide Dies tres. Data
 per Virginem Mariam cibis est amoris. 1322.
 Qui accipit libidinosus est amens. 1401. Cui
 letitia accipiat. 1415. Desideratur à Dei Filio
 lio, & à populo. 1420. 1440. Communiu amo-
 ris, & argumentum sanoris. 1491. Pignus
 amoris, & exhibitio honoris. Amicitia ignis,
 & incitamentum. 1504. Feminam roboret.
 1515. Desideratur, liberat à periculo, & præ-
 bet triumphum. 1519. Communiu dandum
 est oribus peccatorum. 1542. Isaac Christus
 in illa. 1642. Amoris epulum in meridie. 1673
 Triumphat: ei victoriam danda. 1696 Gratia,
 & munus est triam Personarum. 1729. Filius
 non ibi est, at remissio peccatorum. 1734.
 Pylus in ea Christus tener cum lacte fidei
 manducandus. 1735. Totus cedit in cibum epu-
 lantium. ibid. Præsumatur, & desideratur à
 tribus Personis. ibid. Epulum cordium Isaac
 communiu. 1740. Omnes habet saporis, ut
 fastidium carnes lassit mundani. ibid. Desi-
 deratur à Filio Dei, cui nullum placuit sacrifi-
 cium, nisi quia Eucharistia erat summa sacrificii.
 1812. Danda viatoribus. Amoris argumentum.
 1817. Communiu Ioseph. 1831. 1832. Hoc
 norat accipientem. 1935. Mensa Angelorum,
 qua indignus homo. 2004. 2005. Cum pie-
 tate, & humilitate sumenda. 2004. Hostia in
 illa Christus. 2046. Datur penitenti. 2133.
 Iuxta Christus est amoris hostes. 2139. 2140.
 Panis triplus à Sara oblati. 2140. Datur vi-
 atoribus. 2273. 2281. 2285. Sacrificium in-
 eruentum. 2349. In Ecclesia, ut in monte vi-
 sionis. ibid. Spectaculum desideratum à Deo
 2351. Gaudium Abraham. 2377. Eam præbet
 Christus. 2429. Gratitudinem accipienda. 2508
 Datur à rege, & sacerdote viatoribus. 2554.
 Communiu regale, & sacerdotale. ibid. Scimus
 in qua Deus deliciatur cum hominibus. 2564.
 Epulum peregrinum, & pretiosum. 2566. Pa-
 nis coctus igne amoris, absconditus sub cinis
 humanitatis. ibid. Illius particula est panis
 ieger. ibid. Desiderium illius in Dei Filio. 2581
 Mensa Angelorum non hominum. 2599. Re-
 suscitat ad vitam. 2610. Mensam vident, &
 non penitens bestia est, & cor habet lapideum.
 2648. Communiu fratris amatoris. 2728.
 2768. Illam Christus dedit Iuda. 2768. Ar-
 gumentum amoris erga reconciliatos. 2768.
 Mensa

Mensa honoris, & amoris. 2774.
Exaltatio Crucis. Vide in Indice Conciliorum con-
ciones de Exaltatione sacrae Crucis.
Examen. Probationis per iniurias, & tentatio-
nes. 1334. *Amoris subiit Abraham.* 1790.
Cognitionis. 1794. *Tentationis, in quo*
approbatus Abraham. 2489. *Consuetudinis*
in David. 991.
Excusatio. Aculpa. 950. *Frater fratrem a cul-*
pa excusat. 201. *Non excusatur filius si*
non faciat, quod pater facit. 2424. *Excus-*
faret se quisque exemplo praelati. 23. *Excus-*
atio ex metu mortis illato facta. 265. *Excus-*
atio peccati commissi a praelato. 278. *Excus-*
atio ab obedientia damnata. 1662. *Excus-*
atione non audiget eundem iniquis. 711.
Exemplar. seu exemplum diuinum. Deus amoris,
quod homo debet imitari. 622. *et fauoris*
1035. et societatis. 1068. *Exemplum Deus*
ipso monetur ut parcat. 1060. *Dei exemplo*
sit praelatus communis omnibus, & in medio
omnium. 1289. *Dei exemplo excitatur rex*
ad vindictam. 1355. *Dei ad peregrinandum.*
1529. Dei excitetur pater, ut filium offerat.
1764. Deus exemplo hominis mouetur ad mi-
sericordiam. 1789. *Exemplo in nauo mouetur*
Deus. 2084. *Exemplo docuit Deus homo fugi*
a persecutione. 2104. *Exemplo Dei retrahit*
homo sententiam contra peccatores. 2639.
2827. Creatoris exemplo pugnat creatura
contra peccatorem. 2685. *Docet Christus*
teiram non tangere. 2726. *Exemplo docet*
Deus iram, deponere. 2853. *Monetur Deus*
ad penitentiam de peccatis inferenda exemplo ho-
minis penitentis de culpa commisso. 2914.
Exemplo Dei sit homo misericors. 142920. 447.
Exemplum sanctorum. Exemplar sanctitatis est,
qui primus in genere suo laude dignus est. 1523
Exemplum obedientie datur orbi sanctus obe-
dient. 2152. 2153. *Fidei.* 2181. 2332 2333.
Martyrij. 34. 351. 360. 467. 637. 653. 657
Exemplum. Monet etiam angelos. 386. *Angel-*
erum etiam mouet. 2873.
Exemplum maiorum. 481. 312. 313. 315. 318.
323-30. 112. 114. 150. 147.
Exemplum patris filium mouet. 307. 754. 782.
783. 1027. 1100. 1486. 1677. 1783. 1805
1916. 2011. 2118. 2130. 2166. 2305. 2424
2434. 2472. 2779. 2808.
Exemplum regis mouet subditos. 769. 815. 922.
1020. 1061. 1108. 1192. 1193. 1203.
2366. 2956. 3017. 3048. 3107.
Exemplum principis. 484. 856. 857. 1155.
1271. 1276. 1277. 1280. 1291. 1301. 1469
1477. 1478. 2178. 2469. 2656. 2669. 2685
2689. 2694. 2838.
Exemplum dacie mouet milites. 775. 813. 1466

1478. 2617. 2842. 1480. 1201. 1202. 1203.
Exemplum praelati. 308. 311. 33. 96. 147. 182.
Exemplum dominorum. 1516. 1634. 83. 2193.
2107. 2522.
Exemplum seniorum. 1468.
Exemplum abraha. 1536. 1599. 1605. 1635.
1639. 1667. 1670. 1679. 1723. 1733. 1756
1805. 1868. 1983. 2064. 2066. 2489. 2500
2096. 2251.
Exemplum. Exemplo multorum carentium non ra-
dece mirabilis est. 307. 398. *Exemplum meli-*
totum sequentium malum, videntur venia digni.
398. Exemplo malorum sapientur boni. 330.
Exemplo Rami docet Barc quin adorando ca-
dat. 394. *Malorum non mouetur fidelis.* 340.
Exemplo docet rex pueri regem deo adorandum
non adorandum. 342. *Exemplo ignis seruos dei*
ex veneratur. 471. *Exemplo martyris alias mar-*
tyr. 19. *Exemplum bonarum, non malorum prop-*
natur. 220. *Exemplum sacrificii continet Abel.*
627. 718. Exemplo quantum iubet, non suadet. 225
Adlo quisque excusatur. 330. 278. *Exemplo alio-*
rum audiendus Deus. 619. *Exemplum operis non*
facitur. 265. *Bonum promouet ad bonum.* 627.
Rebellium ad rebellionem inducit. 1258. *Ex-*
emplum punitionis prophanus ad emendandam culpam
70. 1200. 1268. 1437. Exemplo quisque suad-
et, quod facit. 1723. *Exemplum magis excitat,*
quam verbum. ibid. *Exemplo docuit Christus ha-*
millitatem. 473. *Exemplum aquiparatur diuino*
oraculo. 1762. *Facilitat.* 1805. *Viri viros, fe-*
mina feminas excitat. ibid. *Facilius mouet, quam*
Dei oracula. 1983. *Est lex, et regula animata.*
ibid. Exemplo prius quam verbo peregrinatio sua
detur. 2207. *Exemplo etiam viri, homi-*
nes, et feminas, milites, et adulescentis, inue-
nes excitantur. 2500. *Exemplum magis obligat,*
quam preceptum. 2522. *Exemplum etiam solum*
mente opinatum mouet ad malum. 2758. *Qui ex-*
emplo boni non sit bonus, arguitur. 2858. *Exemplo*
vestiarum docetur auarus, ne velit esse solus in
possessione. 2875. *Exemplo docuit deus non*
desperare etiam post relapsam. 2901. *Exemplum*
obedientie caca. 3055. *Exemplo puerum iubet*
barbarus, ne Deus blasphemetur. 472. *Exemplum*
pontificis sequitur alij. 832. *Exemplum nobiliu*
doctorem, religiosorum sequitur populus. 537.
Exemplo Abdis suadet Elia misericordiam.
662. Abas Abdis querere equis pabulo. 567.
Exemplum facit. 637. 782. *Exemplo docendum*
prius, deinde sermo. 674. *Magis mouet exem-*
plum quam sermo. 659. 211. *Quam mille lingua.* 659
Exemplum virtutis Abel etiam mouet, vinum, et mor-
tuum. 714. *Religionis Abis.* 740. *Frangit Abis*
1633. Adaladicur verbi, quia alius inducit ad
malum. 1185.
Exemplum. 310. *Sara bonorabilis.* 1580. *Mirabilis*

Famam malam falsam invenire desideret praelatus de subditis. 2600. Famam captant, infamiam comparat. 2765. 2646. Famam notus quilibet mali perijt. 2787. 2788. & seq. Fama supplicij ad emendationem aliorum. 51. Fama mala denigrat rex. 321. Fama per opera facta singulis diebus. 61. Sit apud Deum, & homines. 295. Vivit fama, qui cum bonis sepelitur. 553. Fama celivris praedicatur sine mercede. 29. Abiit per orbem elata. 1206. Mala non adhibenda fides. 2248. 454. Bonum desiderat generosus. 2497. Perituri estis causa laudationis in orbem. 1810. Saepe non consulas predicator, sed utilitati audientium. 561. Puniri subditum consulas praelatus. 2995. Peccati terra clamat. 680. Virtutis magnificat nomen. 2264.

Famis. Necandum fave, non eget carere tempore famis. 316. Est Dei flagellum. 2927. Dei flagellor extrahit a deserto solitariam. 1897. Illi succedit bellum. 1931.

Famulus sequitur dominum in periculo verecundia gratitudine, timore. 1281. Non manifestat culpam domini domine, nisi ad remedium. 987. Vide Servus, & Anilla.

Fasciculus vinearum est collegium sanctorum. 926. Ex ramusculis in solo plantatis in caelo transplantantur. 931. Ex floribus odoriferis, seu animis. 963. In floribus custoditur, ut servetur. 980.

Fassidium. Paris praedicatio non brevis. 555. Lazari mundum in Eucharistia. 1740. Non in epulis datus a dilecto. 1320.

Favor. Datur a Deo iustis pugnantibus. 3024. Homo illum a Deo per epistolam missas assequitur. 847. Favor acquiritur favore. 2795. 2796. Laudibus filius procuratur. 2795. 2796. 2797. Dei per vnum praeiudicem acquiritur populo. 3137. Non dandus propter propinquitatem. 228. Dei excludit libidinem. 380. Regis, & sanor, & favor aqua-ster ducitur a jeruis Dei. 444. Favor humanus dandus, cui datur divinus. 1035. Dei confertur fauoris Dei servis. ibidem. A fratre illum non obtinet frater occisor. 1499. 1462. Dei tunc obediens. 1677. Honore soluitur, & emittit. 861. Favor regis iniqui concessus viro bono ad utilitatem bonorum ex Dei providentia. 573. 574. 575. 576. 677. Popularem indiget favore acclamatus a populo rex. 1147. 1176. Favorem querit, qui ius non habet. 1148. 1153. 857. 858. Præbet favor, qui habet amorem. 1720. Favore Dei factus non est homo vulgaris. 1904. Favor emittit favore. 857. 858. 860. 881. Favore utriusque statim rex fit. 881. Dei cono-

tra timorem hominis. 375.

Fera. Vide Fessia.

Festum. Festos dies agit cum Deo, qui ludit de multitudinis. 1000. In festo non peritendus rex. 1416. Quos dies festos cum hominibus agit. 606. 2564.

Festinus ad bonum sit homo. 1111. 1734. 1949. 1749. 1750. 1769. 1798. 1801. 1878. 1881. 1923. 2002. 2003. 2030. 2033. 2090. 2143. 2146. 2153. 1166. 171. 2342. 2383. 2408. 2472. 2481. 2522. 2534. 2584. 2603. 2751. 2947. 2948. 2949. 3119. 3170. 1070. 917. Vide Celestis.

Festinus ad malum peccator. 2666. 2667. 2672. 2681. 2877. 2892. 2893. 3101. 3119. 3120. Vide Celestis.

Festinus Deus Pater ad mittendum Filium. 363. Ad benefaciendum Deus. 3045. 3046. Ad remunerandum. 1701. 1951. 2996. Ad dandum. 1706. Ad mitemdum. 1986. Ad panem inferendum festinanti ad culpam. 2893.

Fessus. Est labor vita. 2404. Pilla tentatio a Deo. ibid. Fessus non sit praelatus, ut possit per eos arguere. 148.

Fidelis. Est qui Deum filium offert. 2150. Beneficentia in fide. 1596. Pegloria facit fides omnia. 1808. Deo fidelis, regi fidei est. 549. Aptus administratio regni. 548. & 549. Virgitur a Deo. ibid. Semper Deum times. 587. Fidelis regi pecuniam ei confert. 2131.

Fides humana. Cauda multas potius quem vult. 3083. Facilius adhibetur prosperis, quam adversis. 3085.

Fides divina. Oretiam manifestanda. 824. Liberat ab igne temporali, & aeterno. 379. Contra tyranno proficundo. 454. Amicum Dei facit. 1627. 1631. Credentium est pax incredulorum. 2117. Est credentis gloria, perfidia aliorum. ibidem. Triumphat de perfida. 427. 1691. 2115. Probatur per patientiam. 1596. Illius columna Aaron. 24. De promissis pro filio eadem, cum recipitur, & cum offertur. 2034. Eius signaculum annulus. 26. Facit rorem ex calore. 364. 387. Non captivus in captivis. 340. Fortior incredulitas credidit. 2115. 2116. Sine presumptione. 343. 2082. Robustus facit. 347. 379. Amore vinctus ardorem. 355. Si eleventa famulatur. 360. Illius veratores tres pueri. 421. Non leditur ab igne. 502. Constantes in illa tres pueri. 526. Fidei funiculus triplex. 549. Fide placuit Abel. 610. Sumitur pro tota iustitia. ibidem. Illius altus dicitur iustitia, quia praeferat Deo fiduciam, & creaturis diffidentiam cuius sum. 1551. Exploratur Abraham.

præbet, qui præbuit patri. 1065. Filio dilecta femina beneficia præbet rex diligens matrem. 1065. Mali patris imitator arguitur. 1100. Beneuolus filio, qui fuit beneuolus patri. 1118. De honore regni non cogitat, aspiciens fœpulebrum patris. 1136. Illes glitimus non succedit patri in regno. 1148. Ambitiosus, qui regnum à patre relictum usurpat. ibid. Primogenitus succedit. ibid. Maiorem ambit bonorē, quam pater habuerit. 1151. Beneficia patris in filio componenda. 1159. Exemplum fœgens patris exemplo docet alios. 1203. Ingratus patri occidens fratrem, delent patris nomen. 1209. Occidendo fratres, patrem occidisse dicitur. 1230. Videns patrem, et matrem, et fratres non potest à tyrannide cogitari. 1212. Ambitiosus patris humilis increpandus est. 1214. Non gloriatur de virtute patris. 1220. Pessimus, ex patre pifimo Gedeone. ibid. Pignora data à filiis militibus ad subsidia, recuperanda post solutionem. 1246. Offendens non potest matri, quam offenderet, si illi aliquid denegaret. 1313. A matre non prius uisus regno. 1316. Matri nihil ualet negare. 1322. Non liberatur à punitione pro culpa propria, meritis patris. 1405. Fortis à forti patre. 1474. Filius uictoris filium uicti ducit. 1486. Filio solanda beneficia accepta à patre. 1493. Bonus ex malis parentibus laudabilis. 1523. Porciat obediens patri, ut puerulus. 1526. Hæres beneficiorum Dei desideratur à patre. 1546. Gratus à grato. ibid. Dilectus patri non tam ob affectionem, quam ob uirtutem. 1567. Amor Dei amoris filij à patre præferatur. 1567. De hoc ille triumphat. ibidem. Oblatus Deo non dignatur pedibus terram tangere. 1570. Filius à patre immolatus, consuetudine timore, remedio. 1573. Dilectus patris, est magis dilectus. 1476. Vinitus estum. ibid. Vnici oblatio mirabilis. ibidem. Si uincit in uicis immoletur, alter erit in remedium doloris. ibidem. Vnici oblatio opus amoris inuicatum. ibidem. Miraculum. 1578. Filius minus diligendus, quam Deus. 1605. Acceptus contra spem in spe Deo offerendus. 1637. Oblatus coniugio. 1635. Filium Deo paratur, ut exhibeatur. 1637. Moriens infans mortem causaret patri. 1640. Infans plus diligitur. 1640. Filij è uita penam paternam, et maternam affectus. ibidem. Oblatus Deo si filius Dei. 1642. Filio pater flammas timet, et gladium. 1644. Filium offerent humum meretur habere diuinam. 1645. Carnifex religiosus filium seruatur, dum immolat patrem. 1653. Filium pater de un-

men non adoret. 1657. Hærem promittente petis pater. 1704. Hædem laboris, et si dei desideras pater. 1704. Filium illegitimum hædem fieri, et contra Dei sententiam. 1705. Vnum multis à iudicium appetit pater. 1704. Christus filius promittitur abraha. 1708. Legitimus solus hæres. 1742. Magis honorandus, quam illegitimus. ibidem. Magis diligendus. ibidem. Dilectus à parente scius dicitur. ibidem. Caput præcisum non in nos gratum patri propter Deum, quam coronatum. 1750. Offendens Deo. 1757. Ligandus à patre, ne peccet. 1758. Filium à se datum non inuidis Deo patri, cum non sit inuidus. 1761. Filii risus matris non sit sitis patris. 1763. Oblatus Deo pulchrior euasit. 1794. Obediens patri usque ad mortem mirabilis. 1801. Filius, non nisi Deo dilectus. 1848. Ilij amore sit peregrinus pater. 1858. Non scit quous erantem patrem, habet ductorem Deum. 1091. Hæres desideratur à diu. 1955. Dilectus filio pro nobis ducitur religiosus. ibidem. Filius pretium, quo Deus emit fidem patris. 1956. Ortus à malis, et mirabilis, et laudabilis. 1977. Crimen non est filij habere patrem impium, sed imi. art. ibidem. Ilij qui non habet Deum, ut suum, non suum reputat bonus pater. 1982. Patri est corona uocatum omnium. 2019. Signis amabile. 2045. Non tristatur de illo, de quo pater latatur. 2074. Filius abraha est etiam filius Dei. 2076. Filium, qui Deo offert humum, meretur sibi à Deo debitam dari diuinum. 2084. Quinon est abraha, non est dilectus Deo. 2113. Non recusat uolunt, quid pater habuit. 2130. Gloriam putat imitari in uoluntate patrem. ibidem. Hospitalitatis est premium. 2142. Index meritum patris est. 2153. Pignus posteritatis, et magis dilectus solus. 2155. Qui imitator boni patris. 2186. De passione patris, accepit martyrium, et de pena coronam. 2222. Arguitur, qui non est imitator patris. 2230. 2232. 2234. Stultus petis à patre, quod negauit fratri. 2233. Non punitur à patre per suorem, sed per iustitiam morem. De pena filij habet pater patientiam. 2235. Manus indignus bono patre. ibidem. Qui imitator est patris. ibidem. et 2247. In me illo proprio, non paternum uisitat. 2298. Filium Deus suum quasi ex debito misit. 2337. Filius patris credentis non excusatur ab infidelitate. 2424. Hæres pro omnibus desiderat in patre. ibidem. Magis exemplo patris.

INDEX

quàm præcepto monetur. 2472. Pius crema-
retur à patre amore Dei. 2483. Facile fit pe-
regrius exemplo patris. 2492. Filij desiderium
est crux patris. 2512. Non dicitur filius, qui
non est patris imitator. 2579. Filius Domini
est etiam dominus appellandus. 2609. Patrem
videre magis, quàm videre cupit. 2615. Pug-
nans contra patrem est amens. 2625. Vixus re-
nonat in patre dolorem de fratre occiso. 2633.
Exul à patre pro mortuo reputatur. 2634. Ab-
sens cor patris rapit. 2635. 2636. Filius pec-
catoris indignus regno, & vita. 2644 2645.
Infamis rebellis in patrem. 2646. Impenitens
de crimine contra patrem lapidens, & bestia est.
2648. Pavidus periri debet, videns mensuram
patris, in quæ sedebat. 2648. Bestia contra
patrem surgens. 2650. 2651. Reuerentiam
debet patri. 2651. Solatium, non desolatio pa-
tris fit. 2654. Rebellis non nominatur filius.
2663. Bestia peior est impius in patrem. 2665
2666. Monstrum, & impietatis simulacrum.
2665. Amens est rebellis in patrem 2671. Fi-
lij peccatum desinat pater potius quàm propriam
mortem. 2672. Non potest à patre offendi, nec
ladi. 2673. Amore patris vincit infaniam, &
furorē. ibid. Capite punitur, qui diadema pa-
tris voluit usurpare. 2679. Ramus diruptus ab
arbore paterna pendet in arbore infructifera.
2690. Filius non est qui in patrem rebellis.
2699. Eugentem patre persequitur amore; nō
persequitur rigore. 2701. Mortuus spiritua-
lis, non temporalis à patre ploranda est. 2710
Patri iniurias inferens agrius ferit, quàm se-
ruit. 2713. Maior natus de regno cogitat. 2748
Contumax lapidandus. 2762. Supplet patrem.
2773. Iustitia matris reuocat abfens à pa-
tre. 2777. Post absentiam veniens magis dile-
ctus; nec reprehenditur à patre. 2794. Ingra-
tus rebellat in patrem benefactorem. ibid. Spera-
rens patrem, despiciat fratrem. 2807. Rebellis
patri indignus sepulchro. 2819. Desunctus
tristitia est patri, videnti illum. 2820. De-
functus absens à memoria patris excidit. ibid.
Eugitinus reconciliandus exemplo Dei. 2828.
Liberandus à consorcio malorum, ne peior sa-
ctus desperet. ibid. Reuocandus ab exilio cum
pompa. 2829. Filium plusquàm se ipsum pater
diligit. 3037. Filius patri similis etiam in ba-
bitum esse desiderat. 3190. 3191. 3200. Hono-
ratus dignitate patris, patrem lausificat mori-
tem. 247. Vide v. Pater, & Mater.
Fimbriae sunt obseruationes consiliorum, quæ
adduntur à perfectis vestibus præceptorum. 29.
Iustus. Fide dare posset testimonium veritatis, qui
in initio dedit operis. 674. Finem malum post
principium bonum habuit Abia rex, & Rebo,

743. Finis cum principio bono conuenit. 1680
Vide Principium.
Flagellum. Flagelli se offert penitens. 67. Fla-
gello similis punitur & qui flagitio simili conta-
minatur. 1273. Flagello acriori dignus, qui
peccat sciens Domini voluntatem. 1399. Fla-
gellum non sentit, qui dolorem sensit peccati.
2722. Flagello peccator terga paret. 3148.
Flagellum iunxit. 2927. Flagello potius rex
regalia vestimenta deponit. 3102. Flagellum
Dei tyrannus. 564. Flagellum est conscientie
remorsus. in mente. 2686. Flagellatus Pharaon
non abimelech, quia vnus habuit infumum ac-
satorem, alius interfectorem. 1008. Pharaon
flagellatus tempore Abrahæ figura flagellationem
tempore Moysi. 2273. Flagellatio, quæ Christus po-
nitis amaros, præfificum eorum. 1169.
Flagellatus rex primus veris flagellis Christus
esse voluit. 2854. Flagellus rex præparando
ponens purpuram. 3102. Dignus flagellum qui
non corrigitur verbis. 279.
Flos. Martyrum Abel. 635. Ager rigatus sangui-
ne flores ad coronas producit. 635. Flos David
in fasciculo vincentium. 931. Christus odorifer-
us. ibid. In capite ferendum. 133. 134. 135.
Flos resurgens. 23. Floribus coronatus flos pra-
latus. 82. Flos ex Virgine Christus est. 28.
Fœdus. Habet testem Deum. 824. Cum bono viro
laudabile. 1068. Non cum malis. ibid. Nec
cum mundo. ibid. Fœderis signum Christus est.
2438. Amicitia cum forti. 2582. Fœderatis
spolia diuidat dux. 2586. Inter regem, & po-
pulum. 1492. Vide Societas.
Felix quis nunc dicatur? Qui habet hominem per-
sequutorem, & Deum defensorem. 981. So-
litaris, qui est Dei imitator. 1535. Penitens
2917. Expertus maroris. 1571. Qui amicos mun-
danos cum domino mutat. 1623. Ille, cuius ange-
lus sponsam quaerit. 1774. Mutatus ex malo
in bonum. 2094. Penitens, qui assuevit con-
solationem, vt Abel. 694. In Deo sperans. 326.
Qui mortuum mundum Christi sanguine dicit, quo
missam celebrat. 251. Qui in Societate Iesu
est, & collegio sanctorum. 926. Qui appa-
retur à Deo, Angelo, & homine. 2489. Mar-
tificatus, & martyr affectus. 43. Suspensus cum
Christo in cruce. 2726. Testimonio Dei Dei
dilectus. 1139. Qui agitudine impeditur il-
ludine. 1109. Dux, qui milites fratres habet
victos amore. 888. Qui peccat malo, non malo
culpa reuocatur. 1109. Qui non habet remor-
sum conscientie de peccato vindictæ. 964. Qui
serupulum peccati non habet. 966. Pacificus.
1538. Qui fratre humanum cum domino com-
mutat. 1642. Parricida Dei infusa. 1619.
Felix quilibet martyr in supplicio. 362. Qui

in oculum volat. 596. Exercitus, qui habet ducē Deum. 747. Felix initia vite, infelix fine sit alij timori. 1410. Felix torquet invidum. 664. Felix mundus habens in se iulum. 1639. 1131. Nemo in bono triumphat. 2791. Qui pace moritur. 1962.

Famina. Feminis ornamenta auferentes, beati sunt. 16. Despicat ornatum. 16. Difficile ornamentum deponit. 265. 300. Non vult serua videri. 265. Non occidatur ab hostibus. 738. Nō timetur a rege nōno, quia non habet ius ad regnum. 738. Non potest exercitum facere. ibid. Capta bello. 806. Oculi viri non offerat facie. 913. Non sola cum militibus. 942. Spernat curram vanitatem. 945. Modesta non appareat virorum oculis. 950. Domestica sit. ibid. Donum anime dono corporis preferat. 986. Efficax intercessione. 988. Sit Dei ancilla. 995. Sit virgo etiam mente. 996. Illius cultus damnum. ibid. Christiana non se comat ut pagana. ibid. Mortalis qualis? 997. Pulchra cum gladio decoris occidit videntem. 998. Visa obligat ad dotis solutionem. 1007. Decoris timeat. 998. **Famina** dans mueri suspiciosi libidinis est. 1024. Faciem velet, ne sit libidinis occasio. 1053. 1063. 1116. Cum viro ludens non aspicitur a modesto. 1066. Non aspicienda. 1115. 1116. Velanda de morte cogitat. 1119. Eius manu occidi dolet superbus. 1207. Occidēs tyrannū est spectaculū. 1219. Prudens regē maritū habeat. 1312. Nobilis secum saltem vnam ferat puellam. 1513. 1514. Post Eucharistiam trucidat ducem exercitus. 1515. Non horret caput occisi, sed illud ut trophaum portat. 1516. Oculis hominum declinat domi clausa. 1518. Orationali vacet. ibid. Exemplo doceat ancillas paritatem, & modestiam. ibid. Domi clausa seruet pudorem. 1734. Consilio non apta est viro. 1796. Sit exemplar seminarum ad viritatem. 1805. Marito fidelis triumphat. 1906. Non iniuncta exemplo filij Dei. 2142. Vnam in lapide, cum lapides plures in homines Deus trāsf. former. 2420. Domi claudēda, ne videat, ne videatur. 2459. Emit capillos ad ornatū. 2730. Non illi obligetur princeps. 2780. 2781. Capillos alienos cum suis misit ad ornatū. 2783. Non longos non emis magno pretio. 2786. Cum famina sola, nec Angelus vult loqui. 1788.

Folium. Folij pro literis vititur Deus in virga Aaronis. 54. Folij prelati peccata suorum teget. 82. Vide Virga, & Arbor.

Form. Vittorum suis impatiencia. 602.

Forma. Mortificationis suis Christi. 88. Virtutis Abraham proponitur imitandus. 1670. Dei in virga insito seruetur. 154. In humana appareb

Dei Filius. 244. 345. Augusta in puero dicato Deo. 1704. Virtutis abel. 676. Vita bona abraham contemptor mundi. 1938. Forma ad premium ei meretur. 1761.

Foruax. Spectaculum non horrendum illis, quas Dei pulchritudo allicitat. 250. Cor patris. fornam amoris erga filium. 2027. Enit pueri perrogatorum. 379. Ira rex barbarus. 383. Tuncis fons. 402. 405. 433. Fastidius paeros. 465. Ore impiis, non pios vorat. 465. Mundus accusat a tyranno contra Christianos. 487. Tribulatio, in qua Filius Dei cum socijs. 508. Est purgatorium in hac vita. 509. Tribulatio, qua septem modis accenditur. 539. Illam cum suis ingreditur Dei Filius, non ab illa etiam ei suis egreditur. 448. amoris principium. 367. Corcer ex flammis. 424. Non pyra, sed pyramis fidei triumphalis. 427. Non timenda, si Deus sit benivolus. 441. Hospitium Deo est. 476.

Fortis. Pra alijs famosus, dura morte perit. 2788. Fater filium immolans. 2051. 2082. Ex gratia Dei. 1965. Contra hostes egreditur, & insidias declinat. 682. Qui frater Dei praesidio. 1039. d patre forti. 1475. Qui appetitum superat ratione. 1748. Qui se defendit potius operibus, quā verbis. 377. Patiens. 415. Timeat etiam alieno casu. 34. Contra machinamenta hostium. 395. Patriam mobilitat. 906. Cui est materia fortitudinis ea, qua videbatur futura formidinis. 526. Abraham. 2059. Fugians contra trecentos, & eos vulnerat. 1360. Dignus regno. 744. Adversus Deum humilis. 2322. Volentiam infert cōlo. 2318.

Fortuna. Eius rota vertit gloriores in ignobiles, diuites in pauperes, &c. 1464. Fortuna ludibria rex seruis sui serui. 3099.

Fragor emijns a Deo ad hostes terrendus. 794. 795. 796.

Frater. Fratrem ut Deum colit non alios deos. 11. Est angelus cūstos fratris. 27. Vnam, & eādem manum cum fratre habet. 17. Patronus fratris. 56. Habens fratrem, eloquentem ipsum praedicatorum, & oratorem secum ferat. 57. Arguat errantem fratrem. 65. Vestem fratris facit amoris arte. 170. Socium fratrem petit. 191. Ad bonorem offerat, ut dignorem. ibid. Excuset fratrem a crimine. 201. Appellat Dominum, cum veniam petit. 208. Desiderat videre scis liberatorem populi. 213. In ore duorum, quasi in sum Patris Verbum diliciatur. 115. Solatus recepit de aduentu patris. 217. Absentem desiderat. ibid. Osculatur presentem. 218. Prelatus non facit fratri. 228. Dominum dicit patrem, ut placet. 232. Iudex est fratri terrori, non amoris. 232. Aequalem fratrem humilis dominum appellat. 242. Latetur de aduentu fratris

trix absente. 254. Non invidus fratri de beatitudine. *ibid.* Fratulus non obliuiscitur paternam aequalitatem. 256. Subditus attendit fratris dignitatem. *ibid.* Est per culpam seruus fratris. 267. Eloquens ostendit fratrem non se excuset ob infanciam. 289. Cum vergum fratris. *ibid.* Cum fratre partitur honorem. *ibid.* Quilibet homo alterius, cum omnes sint filij eiusdem Dei. 331. Nolit à fratribus adorari. *ibid.* Adkenago sociorum. 340. Occidens fratrem morte duplici dignus. 594. Discordans à fratre, non placet patri. 600. Occidens fratrem, facilius non fratres occidet. 603. Occisus à fratre est orbi admirato. 609. Occidens fratrem se primum occidit animo. *ibid.* Non queritur de fratre. 610. Columna diuersa à fratre pro diuersitate vite. 613. Sanctior praefertur. *ibid.* Solus in se sit fratri. Diligens fratrem à Deo diligitur. Piacet Deo, fratri malo displicet. Exemplo fratris pronocatur ad bonum. 622. Inuidit fratri. 633. Piacet Deo optimo, displicet fratri pessimo. 634. Optat non esse martyr, ne frater sit fratricida. 644. Bonus accusat vitia mali. 645. Peruenitis, fratrem obmutuit pudore. 647. Tatiens timori est insistenti sibi iniuriarum. 649. Culpam fratris ploret, penam imploret. 652. Patiens à fratre agnandus mundo. 655. Crudeles fratris occisor. 657. Odio habens fratrem, non respicitur à Deo. Occidere vult bonum, quod imitari non vult. Non respiciens fratrem, non respicitur à Deo. 666. Persequens à fratre est odio mundo, & amor Deo. 669. Inuidus non eadem domo cum fratre, imo nec in mundo esse potest. 679. Amans fratrem, non suspicatur odium contra se. 683. Non requirit fratri occidit. 690. Non accusat, sed excusat fratrem. 704. Sanguine inter venas clauso veniam petit fratri. 713. Fratrem ad rixam verbis pronocat. 717. Adiuuet fratrem. 722. Non suspicatur sibi malam à fratre. *ibid.* Inuidus, & amens, qui fratrem ad duellum vocat. 723. Tratus etiam alloquatur fratri. 731. Bonus inter malos laude dignus. 740. Electo à patre in regem obediunt alij. 754. Coram patre cum alijs non contendit de regno. *ibid.* adoratus à patre ut rex, adoratur à fratribus. *ibid.* Rex fratres diligit, non ut dux, ut rex illis trahebat. 810. Diligens fratres, non sit illis inuidia. *ibid.* Vnitas fratrum diuidi nequit ab hostibus. 838. Frater cum fratribus sub eodem vexillo ob amorem. 891. Non indas cum furore. 993. Eligitur rex à fratribus, & diligitur. 1131. Fratres occidit, ut solus regnet. 1138. Crudeles in fratres, bestia. *ibid.* Illegitimus fratrem non habet, ut fiat rex. 1147. Diligit fratres, filius eiusdem patris. 1157. Bon-

orem cum fratribus diuidit, ut solus regnare velit. 1161. Rex factus alijs bonorem praebet, ut regni partes. 1163. Cum alijs successione regnet. 1164. Fratres integros magis diligit. 1167. Legitimos etiam ex diversis matribus honorat. 1169. Illegitimos legitimos non honorat. *ibid.* Non suspicatur malam de fratre. 1176. Non sit ambitiosus regni. *ibid.* Vnus contra alios obcinet sanorem potest deinde cum illis vniuersis sententibus sibi nocere. 1177. Non dicitur frater, qui fratres non diligit, sed occidit. 1183. In fratrem mactatur cancellis in fratres. 1216. Vnus inter duos dimicat, ut defendat. 1234. Minor fortior inuidia est alij. 1235. Frater debet iniurere. 1236. Frater arguat de crimine. 1240. Plus dilectus à patre est inuidia alij. 1254. Vnus cum fratre per amorem. 1288. Tres fratres contra exitum integritatis. 1337. Vniatur cum fratre, idus ad belli periculum. *ibid.* Frater ductus, est etiam dux. 1373. Frater occisum vindicare cupiunt fratres. 1374. 1378. Vni tribuitur affectus alterius, & alteri effectus. 1381. Est vnus, & idem cum fratre. *ibid.* Occisor fratris, fratres occidere cupiunt. 1383. Socium habens in bello ducem dux non vincitur. 1284. Vnus, & idem cum alio per amorem. *ibid.* Inuidus contra fratrem bonum furem. 1431. Occisor fratris non praebet fratri sanorem. 1462. Frater omnium habentium eandem legem. 1463. Frater cum fratre paginare non debet. 1487. 1488. Frater cum omnibus descendens ibi ad eodem progenitorum. 1488. Occisor fratris non praebet fratri sanorem. 1499. Homo quilibet cum alijs hominibus sit concors, ut frater. 1684. Christus omnium, quos amat, & à quibus debet amari. 1775. Fratres tres federatos duos praefecit Abraham. 1815. Frater fratri bona omnia patris demisit Abraham. 1880. Demisit fratrem moribus dissimilem. 1883. Vnus bonus, & alter malus est. *ibid.* Non habet cum fratre contentiorem. 1912. Si frater liberet se periculo mortis opponit. 1932. Vultus liberare fratrem, inuatur manu Dei. 1937. De medio fructum eligendus rex. 1066. Stultus petit à patre misericordiam, quam negavit fratri. 2233. Avaritia fratrem à fratre separat. 2274. Regina fratri quilibet praebet sanorem, ut obtineat per illum honorem. 1460. Malus fugit bono. 2496. Separandus alij ad evitandam inuidiam, & rixam. 2492. Tres amore vnitus hostes superant. 2551. Frater est trophaeum fratri eripienti ipsam à capivitate. 2586. Fratris occisor videtur invidus occidendus. 2634. Non suspicatur de fratre dolum. 2728. Conuinator, ostenditur amator. *ibid.* Occisor fratris, non est filius patris. 2731

In conspectu fratris ostendit amorem. 2768. Fratri in mensa frater placatus monstratur. 2768. Non nocet fratri in praesentia patris. 2771. Honoratus a fratre non potest de illa in se ipsum suspicari malum. 2774. Occiditur a fratre violator fororis. 2776. Honoratus frater. 2792. Despicit fratrem, qui spernit patrem. 2807. Occidens fratrem indignus est seculo. 2818. Fratri frater non vocat. 1998. Fratrem aliquem nominare est bonum omen nominati. ibid. Frater amatur, & honoratur. ibi. Diligitur, non occiditur. 3021. 3052. Frateris nomen prosperum, & diuinit omnia. 3052. Clementis, non insolens in fratre frater est. 3053. Frateris nomen est amoris, visus est timoris. 3054. Abiudicandus victus a fratre victores. 3117.

Frans. Non creditur a non fraudulento. 722. Reprehenditur in filio facientis fraudem. 1100. Fraudulentus non sit reitor. 1286. Punitor. 2642. Fraudis exemplar Absalon. 2613. Callositas est officium damonis. 3078. 3079. Tallandi modum vscit Deus. 3080. Vide Dolus.

Fren.. Est verecundia locus aequitatis solus in nocens potest incedere. 62.

Fuga. A Deo. Prospicis longe a Deo est peccator. 2081. Fugientem a se bonum sequitur Deus, & misericordia apprehendit. ibid. A persequutione, ne quis Deum tentet. 2104. 2105. A periculo peccandi. 2256. 2619. 2620. Illam non erubescit seruus Domini fugientis. 2621. Finitum est tempus refugij. ibid. Ad appetitum libidinis. 2622. A libidine est victoria causa. 2628. Obcedenti non ignominiosa, sed honorosa est. ibid. Tempus illius non supputatur in tempore vite, seu regni. 2629. Asilus molestior patri est, qui ab extraneo. 2652. 2653. Regi quā duci. 1653. Post victorias. ibid. Seni, quā iuueni. 2654. Per illam pater filij declinat furorem. 2657. Aliquando est gloriosa. 2658. Per illam non appetitur fugitiuus laudē, statum, imaginem, columnam, &c. 2658. Aliquando tamen laudanda. 2659. Seruum fugientem persequitur dominus scriptis, non honorat in inscriptionibus. ibid. Pena est fuga. 2660. 2661. 2662. Adenitandum peccatum alterius. 1672. Illius, qui patrem fugauerat, 2681. Fugientē a iustitia diuina apprehendit arbor virgis iustitia. Fuga ab illis, quos fugauerat. Pena fuga. 2684. Fugientem filium amore, non rigore insequitur pater. 2701. Fuga dicitur discessus a mente. Sic Christus fugit a Iuda. 2703. Fuga a facie illius, qui visus potuit corda furari. ibid. Ab homine fiat ad Deum. 1711. 2715. Fugientem ad se vocat Deus per penitentiam. 2731. Dauidis ab Absalone Christi a Iuda.

2737. Fuga dignitatis ab ambizioso. 2753. Fugitiuus reuocandus est exemplo Tei reuocatis fugientes. 2828. Fugientem ad se honorat tyrannus. 2841. Fugare a se omnes cupit avarus, visus possidet omnia. 2874. Fugit peccator a Deo, sed non laet Deum, nec homines. 2896. A Deo impossibilis fuga est. 2903. Ad penitentiam visus. ibid. Militiam non vniuersorum, vel sine dace. 3025. Aequat mori. 3026. 3076. Militum videatium ducem vulneratum. 3030. Non saluus a bello regi induto purpura. 3079. Facilis militibus videncibus regem vulneratum. 3092. 3105. Fuga ex seculo timore. 800. Ab illis, pro quibus Deus exultat. 801. Fugientem regem insequitur rex, ut vinum capiat ad triumphum. 804. 815. Fugit ad regem, qui tenetur compensare obsequium patris. 831. Non ad terram hostium. 835. Ad competitorum persequentis. 836. Ex precepto diuino fiat. 1284. Ad tabernaculum Dei. 1222. Superbus adhuc in fuga vanus est. 1453. A periculo discordia. 1683. Fuga diligitur gloria, dignitatem. 1865. Hominis a Deo ipsum insequente. 2080. Equitum a bello, non nisi post fugatos pedes, & euersos sit. 3116. Aliquum sit exemplo regis. Rex fuga consulit timori, dum tamen fugit ultimus consulit bonori. 3116. A peccato, ut a peste. 3142. Furis ad regna extranea. 3193. 3194. Fuga ad eundem infamiam. 3194.

Fulcrum generis humani iustus vnus est orbem sustentans. 1532.

Fundator religionis nouae non remeat ad patriam. 1556.

Funiculus triplex fidei ex tribus pueris. 545. Ex tribus partibus penitentia. 322. 324.

Funis. Funes sunt precepta, quibus Heremias a lacu extrahitur. 312. 315. 318. Funis amoris. 322. 324. Vide Vincula.

Funus. Vide Exequia, & Sepulchrum.

Fur. Vnus exercitus infirmus. 3138. & infamatus. 3180. Occiditur tribus telis, qui tribus modis fur est. 2692. Occultum vult peccatum suum. 3178. Corda furatur Absalon. 2616. 2754. 2807. 2817. 2838. 2839. 2845. 2846. Furis capto spoliū in iustitia est. 2760. Fur gloria diuina est, qui querit humanam. 2985. Stultus, qui praedicat bonam furandam. 3110. A Zoro oriundus praesignificatur. 3190. Etiam purpuratus, & regio ortus sanguine. 3192. Fur non fit, qui furem panis. 3218. Abel esse volebat. 2881. Vide Lator.

Furor. Minus festinat, quam amor. 917. Festinat tamen. 2267. Furor fit amor exemplo Dei. 447. Non est capax reprehensionis. 922. Non

accipit consilium. 479. Rege indignus. 543. Indignus honore regio. *ibid.* Furiosus bestia. *ibid.* 2666. Furor regis quando non fit id, quod ipse appetit. 3060. Per figuram declinatur. 2657.

G

Gaudium dininum. Illo dignus gratus. 2309. Omnibus Christus nascens. 2364. Etiam amore Dei relinquendum. 2400. 2401. Sit in cruce, in qua quilibet se crucifixus. 2405. Gaudium Christi est, a gaudente videri.

Gaudium humanum. Est in hac vita somnium. 2034. De corde, & filius, & pater gaudium suscipit. 2074. In nativitate aequale est gaudium aternitatis. 2187. Simili gaudio recipit temporales aduersitatus, ac prosperitates. Extremam luctum occupat. 709. Gaudium sapientis, & patientis. 993. Est Dei solius proprium. 1572. Non hominis, cui proprium est meror. *ibidem.* Gaudium nobis est Christus, & risus, dum redemit. 1628. Gaudens pater gaudentem offert filium. 1646. 1647. Gaudium hospitalitatis. 2000. 2005. Gaudium, quod Deo offertur, non perditur. 2404.

Geberna. Venter terra, in quo peccatores creator accipit terra. 1270. Peccatores non fastidit. 1283. Apertam sibi asperxit absalon suspirans. 2804. Flammam eius penitentis soluit. 365.

Geoma in velle Aaronis Apostoli sunt. 6. Signa Zodiaci. 11.

Generalis militia non fit in curia, sed in exercitu. 1455. Vide Dux Generalis.

Gentilis. Salus gentilitatis in caulos gregem mutatur. 3136. Vide Populus gentilis.

Gladius. Instrumentum vindicta non conceditur sacerdoti. 5. Prohibetur militi Dei. 5. Spiritualis, non corporalis fit. 89. In manu Christi, & suorum tempore iudicii facialis. 918. Ignis mortificationis, & dilectionis paradisi operit. 1568. Arripitur per amorem ad immolandum filium. 1571. Gloriam dedit immolando, non cymen immolandi. 1638. Contra interuos, & externos hostes. 1759. Manus humana illa in filium vincta, & intina impedit. 2053. Licet ingatur collo, non sedit sanguinem. 2052. Ad immolandum Christum in manu est Patris. 2347. Significat iustitie rigorem, sicut ignis charitatis ardorem. 2572.

Gloria celestis. Datur ad mensuram meriti. 658. Illius desiderium. 1860. 1867. Sive comite Christo non est gloria. 505. Gloria carentia est pena morte durior. 2747. Terra viventium, pro qua mortuorum continentia est. 1868. Officiu. Hospitalitatis in gloria. 2228. Gloria

sonitus. *ibid.* In illa Deus sol, & stella sancti. 2295. Pro meritis diuersa. *ibid.* Desiderium ex oculi aspectu. 2384. 2385. Est perpetua missio. 2384. Patria tota pulchra. 2385. In illa Christus peregrinus apparet. 2433. Adversura ex virtutibus Theologicis. 2565. Telagus bonorum. 1806. Stellis confortur. 1594. Specie illius. *ibid.* Gloria predicator Christum fuit. *ibid.* Gloria desiderium. 163. Flores gloria ad susculum viventium. 931. Gloria soliditas, puritas, altitudo. 1402. Retinuum Christi iugulis. 1403. Gloria dignus, qui Deum times. *ibid.* Conuiuium. *ibid.* Oblatio conuiuii. 1416. Gloria contemtores digni morte. Visio gloria, non celebranda conuiuii. 1417. Conuiuium est. 1418. 1419. Cui praferenda gloria terre. 1860. 1867. Ad mensuram pena. 2491. Per sapientiam. 610.

Gloria Dei. Est esse Deum bonorum. 453. Libere suoi. 942. Præbere diuitias pauperi. 2509. Dei amanti de habitis feruit. 2217. Esse Dei Abraham. 2577. Indulgere penitenti. 3173. 3177. Confessio peccatorum. *ibid.* & 3212. Iusto panire. 3212. Liberare bonum seruum. 1990. Inferre malis supplicia, & conferre bonis beneficia. 817. 205. Gloriosi efficere alios. 2075. Magis de his, quæ accipit, quam de his, quæ præbet. 2084.

Gloria Dei, querenda est, querere Dei gloriam fuit gloria abraha. 2445. Gloria diuina fuit, qui suam, & non Dei querit. 2985. Dei non propria querenda est. 157. In singulari. 2360. 157.

Gloria Deo danda est. Pro receptis ab eo donis. 612. Pro diuitiis acceptis. 2585. Victoria. 3049. Vide Victoria. 3051. De bonis operibus. 2189. 2190. 2191. De ipse victoria. 3098. Deo, non sibi. 163. 533.

Gloria bonorum. Est esse seruus. 453. Credentium est perfidia impiorum. 2117. Gloriosus venit, qui Dei subsidio fruatur. 1901. Gloriarum seruus Dei de seruiente diuina, quid solus sit inservientium, & parati ad omnia. 2601. Ex valere pro Christo. 2130. Gloria monumentum libellis perenne. 543. De confessione pro Christo. 161. In cruce. *ibid.* Ataricum ruidendo est. 360. In gloriam transit bonorum meritum. *ibid.*

Gloria malorum de malis. Non fit de peccatis. 459. Non fit ante bellum. 3113. De crimine, quod inuenitur in nobili. 2144.

Gloria bona. Gloriosus, qui fuit, iuste peccat, ut fiat ingloriosus. 3994. Ex cecitacionibus in servum Dei. 3066.

Gloria humana. Qui gloriam spectat, pernam deservit. 1663. Gloria cupidos in periculis primus.

meritum habet solam, & alia facit, ut oratione, 88. Homo non est qui facit, ut parat, ut rex, parus est, 204. Vide in Indite Personarum, 1. 2. 3. per publicum passionem, Homo dicitur qui offert opem ad bonum, 631. Deo compendit se coram, & omni, 1789. Propter Deo, si bene dicit, 678. Deum per se, ut omnia mandata sua, 678. Deum per se, ut Deo aspicere eum, 2384.

Homo futurus Dei filius, praefigatur, 1411. 1439. 1588. 1600. 1602. 1603. 1671. 1708. 1730. 1811. 2007. 2013. 2114. 2196. 2197. 2199. 2216. 474.

Homo, & Deus simul Christus, 1605. Ab homine amore hominis alienatus, verus negatur baptizatus Christus, 1587. Homini affectus habere non est amanti Deo quid indignum, 1587.

Honor, divinus. Proprio praefertur, & tribus potest, 1439. De est primum largitur, & panem in facit, 177. Punitio, malorum, 306. Confessio, 243. Remissio culpae, 309. Conceditur illi, qui datur nomen Dei, 17. Honor divinus solus Dei est dignus, 308. Quia maximum bonum propagat, fit rex, 978. Honor est divinus in quo nomen Dei littera data homini, 1626. Honor non Deus praebeat illi, tam quo loquitur, 2007. 2249. Honor divinus Deo non regi tribuendus, 2390. Divino bonum bonum, non se videtur, qui datur per bonum, 1964. Miles Christi honoratur, & factus patrum, 378. Honor non est Dei bonum honorant, 193. 937. Honor est divinus bonum ad se, ut patet, 207. 207. 207. Honor non est Dei liberans obsequium, 224. Honor est divinus bonum, 525. Divinum, qui attendit, Deo placet, 598. Divinus qui datur solus, 338.

Honor, humanus. Ultra limites concessus, idola tria est signum, 342. accipiens bonum saluatur illud, 373. Gratia pro bono, 399. Antepositum, 884. 1142. 1900. 2958. 3091. Non sponte suscipiatur, 96. 271. 272. 3188. Excellens honoribus, debet etiam fieri excellens moribus, 121. Tunc relinquitur solus in bono, non datur meritis, sed amore, 227. Eructus patri potest honorum, 289. 1701. 1162. 1163. Antepositum soluti anima, 203. 1218. 1497. Timendus ob ruinam, 271. 303. 1498. Non acquiescentia favore, nec non meritis, sed meritis, 70. Constat bonum, qui habet amorem, & sit pium in bonitate, qui prius est in bonis dignitate, 308. Honor ex hominibus, 30. Invidiam movet, 83. Illius ambitio non in Christo, nec in amore, 87. Sic ambiguitate sanguinis, 94. Dividenda, & debet, 177. A nulli desideratur, & pro illo fugiatur, 52. Non danda propter pro-

qualem, vel ambiguitatem, 94. Amoris ambiguitas prolatio est indigna, 55. Ambitiosus bonum indignus qui a Deo nominatur, 70. Traditio primum bonum, non resistendum, 83. Honor vocatum sibi pater refertur praeberi filia officium laboris, 890. Honor familia ex nomine progenitoris, 897. Honor propter Deum deservit, non perdit, sed auget, 522. Honoratur, qui humiliatur, 93. 2. Rex accipit munus a ipso bono, & conferentem, 967. Honoratur qui officium a rege in uxorem, 1011. Regina prae bonum, 1013. Honoratur Deo, & dicitur illi facta, sibi facta nepotum, 1006. Manu videtur subdito imitatio regis etiam in crimine, 1021. Dilectus a rege, honoratur, 1021. Honoratur a rege, honoratur a subdito, 1029. Honoratur a Deo honoratur, 1034. Honoranti formam Dei, facit Deus, ibid. Orationem rex compendit per bonum, 1075. Honoratur bonum, qui per se laborum, 1132. Despicit qui aspice mortis horrorem, 1136. 1150. Ambitiosus suspicatur alios cupidos etiam esse bonos, 1137. Maiorem, qui pater habuerit, ambis ambitosus bonum, 1151. Honor propter desiderant nepoti, consanguineo propter matrem, 1155. Dividunt inter se bonum, qui non dividunt amorem, 1161. 1163. 1164. Honor propter bonum regis, 1249. Ambitiosus querit bonum per populi favorem, 1290. Sic solus bonum, qui suus laboris, 1372. Non timeat honorari, qui non horrefcit cremari, 1423. Honoratur creatura de obsequio creatura, 1426. Honoris cupido, fit arripit, 1431. Honoris far, qui alteri contumeliam rapit, ibid. Honor rex principem sibi bonum reconciliat, 1470. Honorandi a ducem milites, 1472. 1478. Honorandi eligendi ad bellum, 1472. Dux generalis honorandus a principe, ut bonetur ab alijs, 1477. Honorandi a rege in mensa iuxta regem sedent, 1481. Honor illius, cuius rex dicitur esse rex, 1481. Honorandus a rege dux sibi reconciliatus promissis reconciliat eadem milites, 1493. Honoris conferendi gratia, violatur ius, 1497. Honoratur a Deo ille propter quem Deus alij benedicit, 1531. Honoratur ab Angelis, qui est Angelus puritate, 1614. Honoratur homo respectu bonitatis, non respectu Dei, 1656. Qui respicit bonum, despicit laborem, 1663. Honor in similitudine sapientis in dextera inspicitur, 1687. Honorandi ducis pro bono pugnante, 1815. Honor invidiam causa est, 1818. Benedicunt, qui amici prae bonum, 1874. Honor non in patria, 1897. Bonum praebeat patiens illi, qui ab eo auferit bonum, 1911. Honorandus a rege dux videtur etiam extraneus, 1934.

Honoratur ille, cui Eucharistia, vel in typo ministeratur. 1935. Honor illius, cuius Deus dicitur esse. 1968. Deus nomine significat honoris illi, cui pariter significatur laborem. 1974. Nomen honoris post nomen laboris. ibidem. Honoris signum litera. vus ex nomine Dei. 1979. Honorem sibi ab hospitibus dari, putat. hospitalis. 2003. Honor illius, cum quo Deus loquitur. 2107. Honor à Deo fit ex meritis datus. 2007. Honor illius, quem Deus patrum suum vocat. ibidem, & 2008. Per regnum honorandus. 2013. Descendit dilecti honorem propter amorem. 2018. Honoratus in seipso pauper. 2061. Honor ex fide. 2113. 2114. Ex vulnere prodest. 2130. Pro meritis. 2151. Honoratur, qui Deo offertur. ibidem. Honora excipiendo triumphator. 2182. Causa invidia etiam inter maritum, & uxorem. Honor patris, & matris est filius. honoris. 2464. Mater Messia honor maximus. 2502. Honorandus magister. 2503. 2504. Honor non inuitat. 2507. Honor vincendum. 2510. Danant pro meritis, non pro amicitia. 2593. 2594. Honorandi hospites dum inniuntur. 2596. Pauperes quasi dii. ibidem. Honoris gratia velis inquisitor terram culpam invenire. 2600. Honor ex aquum pro uxore cum profici. 2608. Honoris zelus non puniendus etiam inordinatus. ibidem. Honoris ambitiosus est catus. 2646. Non prabet Deus diuinum, qui sibi cupit humanum. 2655. Honorem mortis patri cupit filius ambitiosus mercari. 2672. Somnium honoris emittit somno soporis, vigil ad fauorem ad bonorem. 2749. Honoris ambitio sub celo, & amore boni communis. 2751. Honorem fictum vero emittit ambitiosus. 2752. Honor regis à tyranno fugit. 2753. Præbens bonorem, amorem simulat, occultat rancorem. 2773. Honor indebitus offert mentitus, & fauore mentito emittit. 2797. Honoris cupidus, indignus honore. 2798. Ambitiosus omnem sibi sumit laborem, ne patitur bonorem. 1799. Honor præferat patriam. 1832. Accipiens bonorem, dicit amorem. 2841. Honorem conferendus fuit Dei voluntate regi nullo à victore. 2928. Punitis honorandus, ut ante peccatum. 2940. Impudens fama bonorem confert, ut auferat. 2981. Honorandus à rege rex auxiliator. 3003. 3088. 3090. Honorato se humilienti parcendum. 2993. Frater, qui fratri ostendit amorem, dabit bonum. 2998. Habitus regalis honorat. 3088. 3090. 3128. Ex vulnere honor, ex seipso venit rubor. 3105. Non perdis bonorem, qui vltimus ex bello fugit. 3116.

Uxor vultu honorat. 3117. Honor dignus diuites habetur. 3131. Nobilis, indignus avarus. 3132. Honoris cupidus per hereditatem. 3200. Honore dignus occiditur. 394. Honoris vas. 399. Honor filij desuauit mitigat dolorem patris. 738. Pater filium relinquit sibi successorem in honore. 794. 850. Honorem vultu rex præbet pueris de se ipso victoribus. 522. Honor exhibitis conciliat commiserationem. 530. Honoris concessio, est ostensio maiestatis. 534. Fidelis Deo, fidelis regi, idem honorandus officij. 549. Honor humanus postponendus amoris diuino. 565. Honor est hominis bona sua Deo offerre. 631. Qui non vult ex se sed seruus Dei vultu parum non perdit bonorem, sed auget. 786. Habet bonorem, qui habet laborem. 874. Honor non auferitur ab amico præbente fauorem. 860. Honor illorum, qui versantur in aula regia. 861. repositi erant non oues, sed boni. 866. Honor non resistendus rebus. 867. Amore Dei spreto, augetur. 207. 522. 534. Hospes. Vnus Deus amoris gratia in Personis Trinitatis. 2139. Deus apud Abraham. 2218. 2229. 2313. Hospitum colloquium perbuminum. 2316. Hospitiibus dandus locus refectiois, & recreationis. 2331. 2478. Nemus hospes obediens obiectum filium. 2383. Quo sequuntur vnam principalem. 2462. Libenter suscipiendus, agri demittendus. 2473. ad hospites recipiendos mutanda habitatio est. 2477. Hospes desiderandus, & ideo explorandus. 2523. Hospites urbani non desiderant magnas pro illis fieri sumptus. 2527. Vide Hospitalitatem.

Hospitalitas. Abdia erga prophetas. 553. Digona spiritum prophetia. 554. 561. Et nomine serui Dei. 560. Mirabilis fuit Abrahæ, qui ignorans Angelis offert hospitium. 1563. Hospitalis, hospites tres dum ingrediuntur, unus videtur, dum egrediuntur, unus apparent filii tres. 1564. 1998. Facit amicam Deum. 1627. Arbor hospitalitatis quercus. Hospitalis semens est exploratio hospitum. 1724. Hospitalitatis seruus est Deus. ibidem. Hospitalitas est species pulchra humanitatis. Hospitalitatis merces est filius toto orbe servatur, & obseruatur. 1726. 1727. Vtilis affectus manifestatur, hospes sit ipse Deus. 1731. Hospitalis urbanus. 1736. Nota Angelis hospitalitas Abrahæ. 1806. Venator hospitum per se ipsum. 1991. In meridie 1993. 2001. 2002. Hospitalitatis munusculum sibi duxit in celo refrigerium. 1993. Non perferatur hospitum. ibid. 1995. Hospitalis piscator

- Et sic capite Dei Filliam, & Angelos. 1993. Venator. 1994. 1999. Merces hospitalitatis. 1995. Volat ad hospites, Venator hospitalis. 1996. Non rusticus, sed urbanus. ibidem. Non sit piger thesaurum putat hospitium; negotium lucrosum. Mercatum. Voluptate maiori offerat hospitium, quam hospes illud acceptat. ibidem. Hospitalis existimat se possit accipere, quam dare. 1997. 1998. Diligens peregrinus, ut filios. 1999. Thesaurum ducit hospitium. 2000. 2002. Psalter praegaudio. 2000. 2002. 2003. 2005. Per se non per famulos exercet hospitalitatem. 2003. Honorem putat ministrare. 2005. Hospitalitatis magister. 2135. Hospes non accipiendus, ut hostis. 2236. Hospes Christi in hospite suscipitur. 2136. Hospitalitas Deum ad hospitium inuitavit. 2208. 2207. Continua sit. 2219. Gratiam dare non iudicat, sed recipere. ibidem. Est hospitalitas in solo meritis, & in solo praeiudicio. 2220. Erat Abraha gloria. 1444. Diligenda. 2467. Aliud desiderium implet Deus. 2524. Stat mensa, & eloquio recreat sedentes hospitalis. 2538. Compensatur ab angelis. 2546. Amator illius beneficium dare non reputat, sed decipere. 2597.
- Hospitium.** Præbetur filio, qui dederat patri. 1118. Deo dignum fecit abhoris vnam hospes abraham. 2138. Vide supra verbum Hospes, & verbum Hospitalitas. Hospitio excepti Trinitatem. 493. Ignis suscepit hospitio pueri in nos. 468. Angelos suscepit homo.
- Hostia.** Est idem, qui sacerdos mortificatus. 38. 89. Vina hostia mortificatus, non mortuus. ibidem. Hostia, qui se offert Deo. 678. Ritè oblata Deum placat. ibidem. Amor hostia Christi dum crucem portat. 1754. Vide Victimam.
- Hostis.** Audax sit ex obitu orantis pro contrariis. 212. Debilitans, & vincitur à Deo. 640. Non expectandus, sed inuadendus, dum inuadere ipse parat. 768. Non timendus à socio Dei. 2592. Igne crudelior. 460. Per incussum nocet. 760. Vilis semel timet iterum vinci. 761. Timet totum mundum contra se. 794. Non parui ducatur. 3098. Illius timore absconduntur bona. 3110. Vide Dux, Bellum, Miles, Exercitus, Pugna.
- Humilis.** Cordat abilit. 2656. Contra Dei voluntatem non sit homo in hominem. 2928. 2934. Vide Crudelis.
- Humilis.** Utroque ornatur sacerdos contra prospera, & aduersa. 114. Humilis suos prelat. 1455. Et suorum nomina patrum, ut subdit illorum imitentur exempla. 1464.
- ut suis laborem tenet. 147. Humilis, & amicos, & inimicos ferat. 147. Ut onera. 192. Humilis bonos & malos dimittit: peccatore omnes simul portat, quare. 194. Supplicandus: laudari post affectum vitæ videtur humilis. 168.
- Humilitas.** Petentia ab alio, quod ipse dare possit. 167. Primus sit humilitate, qui primus est dignitate. 308. Humilitatis effigies est rex penitens, sapiens diuites oculos. 2917. Humilitas pro multis virtutibus substituitur. 429. Sicut bonorum. 934. Magis humilitate, quam formositate David placatur. 946. Humilitas diuina maiestatis usque ad crucem. 1588. In triumpho. 1691. Humilitatis affectu lauantur pedes, est prerogativa Christi. 1733. Humilitas cadens, & exaltatur. 1830. Humilitas scriptoris. 551. 552. Rima, qua quis hominem adorat. 664. Humilitatis prodigium regina humilis in vniuersum. 927. 969. 970. Humilitas maxime pedes seruorum lauant. 971.
- Humilis.** Qui peccatum populi sibi tribuit. 464. Quærit modum, quo se dicat peccatorem. 385. Indignum se iudicat diuino beneficio. 413. Inclinat Deum ad benefaciendum. 422. Supplicat se inferiori. 1918. Non arrogat sibi victoriam. 896. Honoratur. 932. 2995. Eam cinerum suae deprimat. 1350. Se quis in officio continet. 1404. Nihil sibi boni tribuit, sed totum Deo. 1671. Stat ad mensam hospitium. 1735. 2004. Hospitium inuitat. 2132. Dignus, cuius nomen Deus ore proprio pronuntiet. 791. Impetrat veniam. Humiliter loquitur. 242. 249. Ex apparitione Dei sibi facta. 1830. Cadit in faciem. ibidem. Meritum suum non agnoscit. 1956. Non in se, sed in Deo gloriatur. 2181. In verbis, quanto à Deo honoratur. 2249. 2250. Se cinerem dicit. 2251. Misericordiam obtinet. 2327. Ex conditione pulueris. 2452. Vitalem suam ignorat. 2479. Fugit occasum peccati sui, vel alterius. 2672. Specululum Deo. 2856. Sancta humilitate superbit. 32. Beneficio se putat indignum. 411. Apparentiam etiam ambitionis fugit. 515. Non confidit propriis meritis, sed patrum adhibet. 527. Non se laudat, nisi ad mortem vitandam. 587. Faciem abscondit ne cum sancto appareat. 589. Orans gratias immo est. 976. Sic, qui est filius patris humilis. 1170. Non suspicatur de alio superbiam. 1235. In verbis. 1656. Deo placet. ibid. Hypocritis. Deo odibilis. 2982. 2983. Vide Polluta.
- Historia.** Vita in illi præfiguratur in nomine. 1978.

I.

Iactantia. Etiam in apparentia est fugienda. 243. 2464. Illam non potest, qui se iactat, arguere. 2464. In bello non sit. 3013. 3014. Nec de muneribus datis. 959. *Iactantiam* fugit Abraham in sacrificio filij. 1764. Vide *Superbia*, & *Vana gloria*.
Idola. Esilius Dei pictor ad idaea aspiciens diuinas formauit creaturas. 14.
Idolum. Idolo confecto dedit populus honorem Deo vero relicto. 8. Adoratur à nobilibus. 334. Idolo ascribere opera Dei, auersa est. 266. Qui prohibet animum, censetur prohibere ex alij materijs. 336. Idolum colentes superantur in bello. 741. Non adorandum. 1405 17. Vide *Vitulus*, & *Idololatra*, & *Idololatria*.
Idololatra. Adorat animum. 15. 317. Vide *Animum*, & *Adoratio*. Igne reformatur cremandum. 16. Recedit à Deo. 8. Perdit se, & Deum. 93. Beatus adoratur. 157. Filius, cuius pater idololatra fuit. 742. Portat vitulos in imaginem in incuribis. 45. Contra Deum pugnat. 780. Illi resistendum usque ad mortem. 195. Insanus est. 335. Deum destruit, & reformatur idola, puniuntur. 472. Dolit, somniat, cecus est. 1525. Contemnitur est Dei veri. 3104. Puniunt idololatrae idololatra puniuntur à Deo. 748. Deum suum non habet. 792. Deum videre tentat, & ideo occiditur à Deo. 807. Vide *Idolum*, & *Idololatria*.
Idololatria. Committitur in absentia pedagogy, dum nontimet populus virgum. 131. Illam suavit serpens. 98. Foleat Aaron impedire per auaritiam. 197. Ex auaritia, & stultitia. 266. Plures habet sectatores. 330. Fugienda, ut ignis. 2256. Est ultra modum hominem venerari. 342. Solis, & Luna. 217. Lene peccatum indicat *Abraham*. 2106. Etiam in solo corde puniuntur. 748. Ab illa liberatur vna domus *Abraham*. 2085. Fugienda illius periculum. 2496. Non permittenda filio à patre. 3825. Qui perit in illa exaltis pessimus est. 3006. 3007. Vide *Laborum*.
Ieiunium est remedium ad veniam. 2850. Pauperis est voluntarium, non dinitis. 2882. Idem, non minuit culpam, sed auget. 2883. Boni ieiunij pana dedit culpam malis. 2987. Cula culpam etiam solam apparentem declinat. 2999. Vide *Abstinencia*.
Ignis. Non decorat pueros abstinentes. 476. Cremat furem, qui furatur rem Dei in suam credendam. 3196. Fur igne cum opibus suis cremandus, & saluetur. 3149. Ambitiosus

igne viuit corde, & corpore. 70. Ignis & anima Christi in throno carnis ad adorandum Deum. 71. 73. 75. Purgatorium peccati est. 3154. Incensores, non incensos vrit. 356. Temporalis non aeterno puniuntur confessas. 3186. Vrit malor, & vrit bonos. 367. Cremandus temporalis, & crematur aeterno. 3156. Aeterno non crematur, qui pro fide vritur temporali. 379. Non vrendus temporalis, qui non cremandus aeterno. 3154. 3155. Extinguatur oratione. 422. 344. Igne cremandi iudei, avari, & gentiles. 405. Nocet malis, & non bonis. 228. 419. 420. 434. 438. 460. 465. 466. 467. 468. 469. 482. 1404. Ignis amoris visio Crucifixus est per horibus perennis educendus est. 1766. Vrit idololatra, & idolum. 16. Sapiens dicitur dum format idolum iudei. 11. Deus est. Reseruat, qui Dei veri timet seruos. 419. In columna significat arsurus iudeos. 17. Celestis contra profanum. 352. 353. Cremat ardentes contra prelatos. 75. Concupiscit ignem qui vincit, vincit etiam fornaces. 396. Cremat iudeos de ligna arida. 104. Spiritus Sanctus in igne significatur. 156. 275. 276. 308. 351. 352. 353. 1404. 1405. 2347. Punitur à Trinitate. 357. A pueris triumphantibus. 350. 355. Amoris in Christi accenditur palis. 377. Timet tres pueros. Contemnit infamem byrannum. Incanduit puerorum. Igne crudelior est homo. Est ferus puerorum. 725. Fugit iactes, absoluit innocentes. 471. Inferni, non formidat timidas. 473. Non huius vocat, sed feruunt. 483. Probat infamem. 519. Igne cremari potius, quam peccare. 548. Ignis est libido, cupiditas, auaritia. 1398. Igne puniuntur, qui igne peccat. 1391. 1394. 1395. Alienus non mundat, sed vrit. 1391. Dinitur non vrit hominem, sed culpam. ibidem. Ignis Christi. 1392. Alius diuino Zacharias, & iusto bonus mundatur. ibidem. Alienus perijit iudeas. 1393. Libidinis in corde nupit per tela demonis. 1394. Libidinis denotat ibidem. Temporalis, & aeterno iudei cremandi increduli. 1404. Ignis instrumentum Dei ad beneficentiam, & vrit illam. ibidem. Accendit demon, quem Christus vult extinguere. 1405. Offerens alienum puniuntur, quamvis sit Aaronis filius. ibidem. Alienus, qui non erat in altari. 1407. Alienum offerens puniuntur etiam si turbatus sit, & gratus esse velit. 1408. Illius mysterium mutatur à malis ad culpam, à Deo ad panem. 1425. Mutatur ad culpam arbitrio

INDEX

peccatoris, ad panā libito creatoris. 1425. Igno-
altaris punitur, qui igne altaris peccat. 1426.
Vult ignis si non assumitur ad obsequiū Dei, et
indignatur. 1426. Cremat malos, inftar fulmi-
num, et animas eorum inftar infernalis. 1438.
1445. Igne Abraham, et Sara nati sunt. 1438.
offendunt. 1805. Ignem adorare nolu-
beratur ab igne. 1811. Ignis inimici extin-
guatur fidei scuto. 1822. Nolent adorare
ignem, igne comburitur frater Abrahami. 1823.
Ignis amoris vincit ignem ardoris. 2037.
In iudicio, ignis iustos illuminabit, iniustos
cremabit. 2125. Ignis Deus Chaldeorum in-
flammat fratrem Abrahami, et non abraham.
2256. Ignis profanus amoris non minor, quam
ardoris. 2270. Ignis furoris minor, quam ca-
loris. 416.
Ignobilitas. Matris non tollit erga filium amorem
patris. 2021. Ignobilitas isolatratu. 1583.
Vide Nobilitas.
Imago. Dei abel dum occiditur. 699. Anima
conuersa per virtutes quatuor. 1299. Imita-
tor Dei est. 1. 1718. Apparet obedienti.
1523. Admirabilis orbi. 609. Standa.
481. Pingitur virtutum coloribus. 1583.
Tergenda ad speculum. 133. 124. Iliam,
qui portat, statum regis non adorat. 366.
Imago patris est filius. 1. 1805. 936. 743. 1170.
715. 1026. 1027. Mundum venit Aorani.
36. 37. Conplauit in abraham. 1578. Sa-
cerdotis est vitulus. 26. Christi apparebat
olim patribus. 2190. Tyranni despicitur. 249.
566. 598. Qui acquiritur per imitationem
693. Marmorea proles 231. Ira in Cain;
mansuetudinis in Abel. 601. Mundi, Vide
Figura.
Imitatio Dei. 991. 2639. 1680. 1534. 1535.
Magistri. 1010. 1211. Regis. 588. 2956.
Sanctorum. 537. 438. 639. 678. 2059. 2174.
1995. 2060. 386. 494. Patrii. 1. 102.
623. 742. 755. 1848. 1977. 2074. 2177.
2078. 2182. 2184. 2185. 2186. 2187. 2239.
2237. 3190. 3191. 1203. 1805.
Malorum. 588. 666. 91. 96. 220. 1007. Imita-
tio malorum. 127. 146. 150. 152. 219.
258. 313. 314. 1659. 1669. 1708. 1779.
2454. 2577.
Immolatione. Filij facinus maximum suis abraha.
2049. 2050. Vide Offerens filium.
Impatientia. Matris vitiorum fuit etiam quan-
do infans in Cain, et fons peccatorum. 602.
Causa delictorum. 7. 11. Vide Patien-
tia.
Inapudimentum malorum opponitur à iusto, ne
committantur. 196. 197. 199. 200. 225.
226. 300. Impedimentum boni operis se-

mouendum. 1855. 2857. 1879. 1753. 944.
1797. 733.
Imperator. Diligat militem fortem. 641. Glo-
ria illius, occisio hostis est. 641. Laua-
tur ab omnibus militibus. 642. Deus, qui
diuersis modis se habet ad militem. 642. Pisco-
rem coronat. 642. 2047. Pro meritis remu-
nerat. 642. Christi imperium maius Roma-
no. 1059. Imperatoris fide magis, quam mi-
litum fortitudine habetur victoria. 1693.
Impudentia. ambitioforum. 70. Illius, qui
tempore, quo sanctus vinit, non corrigitur à
male. 3006. In populo volentes efficere prela-
tum sui criminis factum. 33.
Impunitas. Facilitas culpat. 1433. Crimini-
bus, in quo subditus regem iuvatur. 1020. Fecit
bonum efficit peiorum. 2647. Vnius facit, de
alter percutit. 1086. 3180. Non in percutere
propheta à Deo missi. 386.
Inaures. Auferuntur in penam à non audacibus
Dei vocis. 10. 35. Difficile datur in se-
minis. 196. 225. Non in viris. 26. In-
nem coniecta, ex quibus sit caput vituli. 45.
Data à viris, in semina darent. 225.
Incarnatio. Desideratur. 1673. 1289. Vide
Concionem secundam de Expectatione Partu.
Debita fuit. 2356. Admirabilis. 73. 474.
1996. Inramento promissa 2352. 2353. Re-
uelata. 2259. In figuris angelicis promon-
stratur. 367. Vide Homo suauis Filius
Dei.
Index. Anima vultus est. 2636. 1830. Fide
facit, et vultus. Meritorum est filius datus
in senectute. 2153.
Indulgentia. Indulgentia bulla in humanitate
Christi scripta. 169. Nam non assequitur
à patre, qui non concedit patri. 600. Datur
à Christo. 1302. Per intercessionem Virginis
Mariæ. 960. Eit Dei gloria. 3173. 3177.
Conferitur peccatoribus propter iustos. 2399.
Illum mereri sub casibus est grande meritum.
1649. Obtinetur per penitentiam. 2989.
Conceditur praesenti penitenti. 2855. Atque
humili, verecundo, non ambizioso honoris,
1993. Vere, non fuisse penitenti. 1354. Pro
meritis iusti datur Sodomitis. 1834. Qui
proprietat. 1743.
Industria. Namque cum providentia inungitur
diuina. 3018. 3020. 800. Vide Corporum.
Indutus. Christo est, qui in Christum transfor-
matus est. 2077. 2078. 2079. Vide Vestis.
Infamia. Non est infamare, malum verum ad vi-
litate mali annūciare. 954. Infamatus de er-
mine audiendus in iudicio. 680. Infamia est
cancerum. 2993. 2994. Cain. 654. Repulsi
vni. 3174. 3180. 3195. 3180.

Infans. Timeus Deum perserat in timore. 587. Circumciditur, ut sciat ab infantia est morbus, sic sit & remedium. 1721. Non assuecat idolam adorare, pietatem ledere. ibidem. Vide **Puer.**

Inferius. levis est semina infans. 2980. Vide **Gelebrum.**

Infirmus. Qui infirmus facit, nec vult aperto bello pugnare. 792. Fit rex ob peccata, & debilis. 807. 1070. Infirmitas sancti viri orationem muneribus requirit. 1093. Obediens Deo, respondet seatur. 1111. Vide **Morbus.**

Infelix. Est, qui invidus est. 625. Avarus, cui non vult misereri pater. 2230. Alius, quem bonus digne pater. 2230. Dignus compassione. 2293. Qui occiditur ab eo, qui illum debet. 2293. Vide **Felix.**

Ingratitudo. Vide **Ingratus.**

Ingratus. Punitur. 3018. Qui post beneficia peccat. 2794. 2809. Pejussum Deo offerens. 678. Simulachrum ingrati indigne, qui offendit benefactorem. 2748. Post victoriam, punitur. 742. Qui non compensat in filio debet patri. 1159. Post victoriam, meretur vincit. 2907. Qui factus ex seruo principis rebelis contra dominum, & filium domini. 771. Qui seruum Dei a se reiecit. 1038. Leuans manum contra filium benefactoris. 771. asfectu, ineffectus. 774. Ingratus, qui est filio patris facientis ipsum regem, est indignus seipso. 2810. Qui benefactoris non conuergitur. 3097. Repulsi pugnans contra Deum sibi antiquum. 792. Qui obsequia impiorum. 1490. Occidit. a Deo. 816. Nec in apparentia sit rex. 873. 1011. Populus, qui non dat principatum filio benefactoris. 1184. Qui non sequitur dominum in periculis. 1281. Qui non vigilat in custodia regis benefactoris. 1484. Punitur. 516. 542. Qui post visionem Dei peccat. 1011. Non sit seruus regi. 568. Populus Iudaeus. 266. Propter iram, peccat. 399. Caelum, & terra ingrati arant. 3994.

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

Inimicus. Tyrannus martyrum. 393. Inimicorum punitio non gloriatur in illis. 70. Seruus Dei est inimicus illius, qui est inimicus Dei. 1022. Inimico praeberet viam inauditu, & que ad tempus Davidis. 2354. Inimicum non ingulare, filium immolare sunt aequalis meriti. 2354. Inimicus regis mali Elias est. 3069. Inimicorum reseruitur inuidiam. 4009. Vide **Hosile.**

institium. 2324. 2325. Semel & iterum erat. 2328. Populus apud principem. 2541. Pro impij non Deo imputantur. 2569. Mater pro filio apud patrem. 2777. Non necessarij desiderantj sanari. 2778. 2779. Obiit quod alio qui non esset concederem. *ibid.* & 2827. Pro parente queritur a Deo. 2853. Deus pro Ahab apud Eliam. 2920. 2921. 2922. Elias apud Deum. 2921. 2923. 2925. Per sanguinis effusionem solus Christus. 3076. Et elador, si quod petit, obtinet. 2019. In se transfere culpam, ut obtineat veniam. 960. S. Virgo assequitur nobis, veniam ibid. Auxilia domini assequitur atq; remissionem. 977. O Remittitur a Deo volente concedere. 1047. Muneribus acquiritur. 1024. Facilius assequitur veniam. 1060. Pro iniurijs veniam obtinet. *ibid.* Ad amor beneficij, & iniuria immemor. 1073. Est mundi sublebrum, ne ruat. 1532. Pro peccatore ut pro filio. 1722. Desideratur a Deo, ut parcat. 1834. Intercessores tres apud Deum obtinent quod exposuunt. *ibid.* & 1850. Iustus est & non accusator. 2248. Sit iustus. 2323. Benedictum. 909. Christus pro malis in Eucharistia. 704. Non maledicatur, sed benedicatur. 910. Pro reo non auditur ab irato. 948. Famina efficiatior, quam viri. 968. Vnius famina inest multorum ei. *ibid.* Pro propinquorum apud Christum. 1466. Sanctorum apud Deum. *ibid.* Contra bestes. 1824. Non pro nepotibus, sed pro omnibus. 2009. Intercessores bonorandi tituli, ut audiant. 550. Intercedis Elber pro suis. 574. Tribus intercessoribus Deus nihil negat. 378. 420. 523. 527. Intercessor ad Deum orationes, ad homines beneficia portat. 53. Mundus cum omnibus creaturis etiam depictus, apud Deum. V. Maria. 165. Patiens iniuria. 2440. Deatur. 25. 322. Pro omnibus. 3660. Pro calumniantibus. 18. Venustus. 239. Est gratus Deo. 236. Ceteris. 245. Internus, & externus simul sit homo bonus. 1071. 1. 2732. 2850. 2911. 879. 2572. 2. 257. Fide exteriori. Invidia. Monstrum ex tribus inuidiis confectum a terra demanat. 1275. Sancta virtutis. 625. 1965. Inter fratres emenda: per distantiam locorum. 2542. Per se actum omnibus malis. *ibid.* Pena inuidi. 22. Invidiam, qui soli Deo placet alij incognitus. 625. In amore Dei. *ibid.* Ceter ad malum. 541. Invidiam est passa religio ab initio mundi. 603. Non inter fratres praesente, imò nec vine a patre. 754. Non in fratrem diligenter fratres. 300. Fugit invidiam humilis. 890. Frit. 1233. Causa est invidiae, manifestatio dignitatis. 1243. 1244. 1245

Inter maritum, & uxorem non sit. 1828. Mater odij. 1108. Invidias. Cautus esse eligi potius quam videre sibi prelatum. 1285. Complices querit. 1271. Magis torquetur aliena delicatitate, quam propria cecitate. 1272. 2013. Quis fratre unum, est etiam in alium. 1289. Non potest esse in eodem loco. 1682. Alijs omnibus tale praefert. *ibid.* Non per mater filij; nec filius patris. 1801. Torquetur aliena gloria. 2224. Invidia passionis Dei Filius voluit quid faciat occideretur. 2224. Eliget potius, alium e paradiso exiliis, quam se ab inferno liberari. 2236. Redicator in patria. 2383. Filius in patrem se respicit. 2712. Torquetur in victoria aliena. 2727. Magis alieno bono, quam proprio torquetur damno. 2875. Velat calibus, ne videatur aliena esse novitia. 2889. Quatuor. 2868. Vitam suam esse putat alterius mortem, & mortem vitam. 2892. Meretur invidiosus vitam, & vitam moriet. 3008. Inselix. 625. Non in fratrem sit frater. 1233. Cautus, & amicus. 623. Testatur e in seipso meliorem. *ibid.* Cautus non agnoscat patrem. 623. Figuram alicuius. *ibid.* & 678. Placit cognoscit felicitatem alienam, quam infelicitatem propria. 664. 1036. 1059. 1079. 1103. 1120. Invidios duos fratres non capit una domus, imò nec mundus. 639. Sedit in mundo esse cupit. 679. Eliget potius esse solus in pena, quam habere socium in gloria. 679. Filius Dei de morte abelis. 681. Qui fratrem ad iram excitat. 723. Torquetur victoria aliena. 902. Placatur, si laudatur. *ibid.* Non potest rex, sed invidiosus. 1033. Nihil cum ratione operatur. 1035. Nec consuetudine deponit invidiam. 1038. Visi te ieiit a se instam. *ibid.* Rebelle fingit invidiosum. 1079. Socios vult habere in crimine. 1104. Aliena bona putat meliora. *ibid.* & 1105. Rex socios subditos habet. 1108. Fritur, & consumitur; & invidiosum efficit clariorem. 1233. Contra fratrem primogenitum. 1240. Non contrarium a Deo in regem. 1241. 1248. De honore divini nominis contentus alieni. 13. Crematur in penam. 22. Non est zelus in abraham de filio. 1578. Caiphas in beatitudinem transformatur. 83. Accusator. 374. 514. Deo patiens triumphat. 179. Angelus de humilitate. 386. Torquetur magis alieno praecox, quam proprio supplitis. 207. Delator. 400. Invidios non erit praeceptorum dignitatis, qui non fuerit deitatem. 216. Da non maluit in diabolum commutari, quam hominem in Deum verum converti. 325. Invidios adoratur. Hana. 535. Non est frater fratri. 254. 1254. Invidia. In paradysum veniam timenda. 442. In silentio. 3065. Contra marmaratores. 3065. Contra

Contra non penitentes. 279. In prelatum non prohibentem peccata suis. 21. Mitigat intercessor iram Dei. 13. 56. Remocatur per opera bona. 1006. Depositor viso penitente. 2853. Exemplo Dei iram deponentis deponit illum homo. Ibid. Non respondet consulenti. 832. In populum ob peccatum venit. 1338 3214. Ira de monumento. 1179. Placatur ieiunio. 107. In peccatore. 2722.

Ira humana. Ignis, quo ardet tyrannus. 416. Re raylanda ne vindictam faciat. 918. Silentio cohibetur a verbis inordinatis. 3060. Placata ut dicitur placatur. 241. Non vult audire de ore peccatorum. 248. Est amentia. 382. Non imitavit Christus. 414. Ratione cohibenda est. 95. Ira stimulis currit iratus. 923. Iratus in fratrem, non placat patrem. 600. Ira est filia impatientia. 602. Limites iustitia facit de exitu. 579. Iratus declinandus, ut infans. 1449. Insuperandus, ibidem. Euitandus. 731. Iracundiam contra occisorem fratris non ultra accusum solti. 1374. Regis in iratores. 399. Ira indigna rege. 2884. 3060. 3065. Iras mites diuinam, qui habet diuinam. 21. Sancta in peccatores. 21.

Irritus. Irrisus rogatus occidit. 588. Mundi illi, cui cadum aridet. 591. Peccatoris dicit. 569. Qui sibi malum infert, dum vocat alteri iri videtur. Ibid. Laudati est falsi. Ibid. 591.

Iudeus. Pronus ad culpam, non tamen peccat, datur lex, & audit Dei vocem. 26. Crudelis. 21. Igne cremandus. 104. Accus. 43. durus. Vide. Crematur igne tem. orali, & aeterno. 1404. Stella cadens quilibet illorum. 2296. Obscurata in morte Christi. 2297. Turbatus spiritu salutaris, quia noluit recipere spiritum veritatis. 2990. Supplicium cuiuslibet praesignificauit Iudas suspensum. 2716. Suspensus sine calo, & sine terra. 2717. Vine Populi Iudaei, & Synagoga.

Iudex Deus. Nolle venit, ut in qualibet hora timeatur. 1123. Eiusdem voluntatis eam aduocato ad veniam dandam. 167. Cogitantur ab hominibus ledere. 293. Timendus. 918. Iudicis exerceat munia. 1213. Imitandus a iudice homine. 3164. Contra Assionem tulit sententiam. 2688. Iustitia Dei est vindicare, sicut bonitas vindicare. 2244. De absolutione triumphat. 2688. Iustus eriam quando antequam bona distribuit. 2593. 2594. Iustus iudicium non suggillant. 2724. Fieri sed iustitiam secundam praesentia merita. 2855. Iustus in penit. 1850 Reuerendus non est verebundus, sed ex pudore. 2901. Memor criminis ad penam. 2944. Iustus damnum committit. 2952. Laronum reprobant. 3199. Pro peccatis peccatorum.

multos ei eisdem communitatis. 2214. Est simul pastor. 729. Timendus. 712. Cogitantur a iudice homine. 171. 117. 118. 260. Illius iustitia infractibilis. 68. Contra bonum venit. 72. 83. Vide iudicium finale.

Iudex homo. Non potest pro peccatis suis facere alios, ut Deus. 3163. 3214. De iustitia cogitet dominus iudex. 117. 118. 260. 293. 3164. Iudicat de se, alios. 1487. Populi non fiebat per successionem hereditatis. 1152. Iudices Populi Israel ortu humerantur, quorum primus Osobiel. Ibid. Incredulorum erit creient. 2117. Responsum orationis. 2538. Rectus est vice Dei. 2605. Amor, ut dicitur, non dicitur iudicium veritatis. 293. Confessurum dicitur. 2944. Philippiis obsequium esse non potest ideo societ habet. 2797. Ignorans se rem contra se fecit solutionem. 2932. Iudicatur Deum. 3164. Offendit illos. 55. Elicitum sentit terrum. 232. Anas ante illud iudicet. 201. 1050. Non potest iudicare de illis, de quo potest iudicare. 238. Non datur tranquillitas. 376. 2240. 2247. Iudicat ante, non ariet. Ibid. Falsitas rogatur a iudice. 2233.

Iudicium finale. Per dies singulos iudicadum. 121. 159. Illud dicit Christus armatus. 918. In illo confessus sine pudore erit. 421. Eucelias Abel, & Christus. 704. Non creditur a Cain. 728. In valle, sed coram omnibus. 3213. Horrendum. 918. In illo quisque suspensus in utramque partem. 2686. Ante illud denotabit terra viuentem. 1268. Cogitatio de illo retardat a peccato. 1571. In illo misericordia erga electos, & in iustitia in reprobos ostenditur. 1442. Timendum. 1015. Etiam a iusto. 2125. Ignis ante illud in iustos illuminabit, & peccatores cremabit. Ibid. & 2126. In illo frater Christus non timendus, sed diligendus. 2188. Ante temporis factum de Sodomit. 224. Mafestabilis falsitate humana iudicij. 2984. In illo epistole mala legentur. Ibid. In illo Christus eius frater sit hominis, ab homine debet formidari. 232. Vide Coniunctiones de Dom. 1. Aduentus.

Inimicus. Verbum inredibilibus. 1474. De faciendo diligenter argosio sibi comisso. 1804. Probita regis magis confirmat dicta, quam pro vicia propria. 1454. Obligat Deum ne ob non peccata reuocet remissionem datam de commissis. 2301. Non sine necessitate. 2330. Non violat fidelitatem. 2338. Obligat Deum videtur Filium ex iustitia. Ibid. Primus qui in iustis peccat. 2330. Per vitam Dei, & hominis fidem facit. 557. Ad euitandam simulationem simulationis. 1945.

Iustitia diuina. Sacerdotes illius sunt iustitiae. 801

INDEX

Excitatur, ad vindictam per clamorem. 617. *Est indigentia.* 1244. *Si non parcat appropinquatibus, non parcat elongatis.* 1399. *In illos, qui abutuntur misericordia.* 2230. *De culpa triumphat.* 2669. 2760. *Amicitiam in iudicio ferat.* 2686.

Iustitia, & misericordia simul sunt respectu eiusde erga quem exercentur. 482. 870. 1494. 2573. *Vide Misericordia, & Iustitia simul.*

Iustitia humane. Minister illius non deusatur cupidine propria. 2985. *Vide Index homo, & imitatus.*

Iustus. Iustus non urit ignis, sed peccatorem. 356. 228. 419. 420. 438. *Vide Ignis. Iustus vita est iustis tormentum.* 634. *Vix solus iustus, quid de impiis?* 1399. *Plus ab eo exigitur.* ibid. *Acris flagellabitur.* ibidem. *Iustus vix bonus, rex iustitie solus Christus.* 1696. *Qui mando negat patrem, & probat Deo.* 2244. *Deus vult iustus videri.* 2289. *Primus abel.* 611. *Iusti titulus sanguine emittitur.* 611. *Iustus ei quid iustus sit, odio habetur malis.* 633. *Tantum gloriosus emendus sanguine.* 676. *Coram Deo, & hominibus.* 1084. *Intercessor non accusator est.* 2248. *Filium a Deo acceptum, Deo reddit.* 1748. *Propter duos uni Deus periret civitati.* 1834. *Qui solus bonus inter malos.* 1847. *Nomen Dei iusti vendicat, cum sit Dei simulacrum.* ibid. *Agnus omnia facit, unde sibi imparem facit parem.* 1211. *Iusto mors violenta non nocet.* 636. *Iustus etiam iugis, & penitentis est.* 622. *Iusti titulum martyris obtinet.* 706. *Deum pater se sibi semper exhibuit.* 727. *Servatur per tribulationem.* 981. *Iustus qualiter qualis esse debeat iustus.* 1521. *Sine dextris, & sinistris.* 1621. *Nominemorem sibi gloriam vendicat Deus iustus, qui misericors.* 817. *Iustus, nec in apparentia sit iustus.* 873.

Languis. Bonus moritur, ne videat calamitates suarum. 739. *Ne imitetur in aliam patrem.* ibid.

L

Labor. Non sentit laborem, qui habet amorem. 1811. *Ambitosus equum sibi parat laborem, ut totum sibi sumat bonorem.* 2792. *Dividendus inter fratres, ut honor.* 17. *Inequalis in prelo, sed amor agnalis ad bonum, & malum.* 194. *Servorum remunerandus est.* 985. *Filius in precepto.* 2404. *Peregrinationis laborem assecutus auferit Filius Dei.* 2586. *Despicit laborem, qui aspicit bonorem.* 2663. *Labori humerus supponendus ceteris.* 1668. 1669. *Exemplum patris faciliat laborem filii.* 1677. *2011. Laboris merces solenda militibus.* 1699.

Harodem laboris pater exoptat. 1704. *Facilius fertur exemplo.* 1783. *Margarita infans labore clarescit.* 1839. *Consolatio laboris est merces.* 1928. *Nomen laboris precedit nomen honoris.* 1974. *Pondus laboris filio, & patri pondus amoris.* 2039. *Labor rursus est genus laboris curialis.* 830. *Totius remanentibus.* 1411.

Lac. Ausertur ab infante per conivium. Vide Convivium, & Ablatio.

Lachryma. Matris pro filio per annos centum. 456. *Pro miseria vita.* 720. *Non illis sufficitur pater offerens filium moriturum.* 1798. *Globi contra Deum ex tormentis explosi.* 1924. *Ostendunt iracundiam, ut verba blanda amoris.* 2698. *Penitentis mutatur in gaudia.* 2738. *Penitentium.* 2903. 2910. 2920. 2939. *Vide Eleus, & Exequie, & Planctus.*

Lacus vitiatorum, a quo extrahendus peccator est. 318.

Lacer. Figura lacerum reducebat in memoriam laceres in Aegypto factos. 1411. *Color caelestis indicat libertatem, & gloriam.* ibid. *Patientia transformat viles laceres in lapidas pretiosos.* ibid.

Lesor. Sui, qui vult alteri ledere. 596. *Separatur a laeso.* 645. *Ladi non potest bonus a malo.* 1045.

Latitia. Ex rege naturali post extraneum. 1249. *Rege ex conspectu uxoris pulchra.* 1317. *Ex visione Dei.* 1415. *Ex Eucharistia.* ibid. *Ex convivio.* 1418. *Offerentis Deo filium.* 1756. *Cordis proditur risu oris.* 1839. *Patris regnum non continetur corde.* 1830. *Latius pater dum offert, & filius dum offertur Deo.* 2013. 2044. *Latitia est habere regem naturalem, & cognatum.* 2067. *Pater cum latitia filium Deo immolat.* 2156. *Latitia non de vanis laudibus.* 2420. *Damnosus desipere, & nocere.* 2955. *2942. Non autem vidoria.* 3014. *Dereditio fratris.* 254. 274.

Lamiae. In capite Verbum divinum significabat: inclinavula ad pedes verba humana denotabant. 2. In illa dei ueneri in sculptum, ne innidus id posset delere. 13. Nomen Dei in illa pulchritudinem panificis connotabat. 41. Ostendit omnia sub abitorio diutius esse. 132. Salvatoris ueneri in illa erat. 60. Caelum super quod Deus. 133. In illa Deus auctor gratia, forma & natura. 286.

Lancea. Occidendi videtur, qui lancea cedere cupit. 1361. *Lancea est in cor patris appellatio patris a filio morituro.* 2040. *Pi de Hastam.*

Lapidatus. Qui erat lapidens. 2762. *Debet esse filius contumax, dum corde.* ibid. *Innocens*

ex lapidibus coronandus. 2958. Non coronandus, si confessus. 3152. Lapidandus dicitur, qui conflagrandus. 3153. Non lapidando. 3164. 3209. deban, & ludas. 3172. Malus ab omnibus. 3205. Et conteratur corde. 3207.

Lapis. Corona ab illis ex lapidibus pretiosis. 461. Ex lapidibus fit martyri monumentum. 844. 461. Lapidis pretiosi non coronant. 844. Lapis est anima peccatoris in funda à manu dei prehendienda. 963. Lapidis occiditur, qui in lapide considerat fratres. 1207. Et non coronantur lapide pretioso, sed deturpatur vili. 1301. Lapidis pretiosus ex lateribus facit palatium. 1444. Lapidis petibora procuenda ut ignis amoris argat. 1706. Lapidis in hominem transfigurandi per mysticorum non per miraculum. 1776. 1777. Lapidis qui sunt corde duro per adoratores lapidantur. 1777. Lapidis fidei robore fieri. 1777. Lapidis in stellam. 1889. Ad illud, ut signum fidei recipiant. 1889. Pretiosus labore clarior. 1889. amor omni Deum. 2092. Fidei, & filie Abraham & Sara. 2072. 2073. Qui lapidibus adorant. 2178. 2452. Recipiant lapidi Christo. 2368. Laudant Christum in possessione. 2420. Lapidis plures in bonum commutaret, qui famam suam in lapidum transformaret. 2420. Iudas cecus, Gentile, illuminati. 2492. Gentiles in homines per fidem mutat. 2452. Lapidem in cor impenitentium. 2648. Lapidum acernum in memoriam duntaxat furoris. 3172. 3209. Triumphalis columna, in qua inscriptis Dei de culpa hominis triumphat. 3189. Ex pretiosis fidei columnis. 24. Apostoli. 115. in homines prelati per patientiam mutant. 3208. Lapis Christum. 143. duo signabane fontem, & lunam. 192. Lapidati non debet sursum rem. 3218.

Lapideus. Pukbritudinis errat amore. 911. Datis suis regis oculos fugit foliandum quare, ut peccet. 942. Non reputatur Isaac, et si apparet. 993. Inuitatur de corone. 996. Occasionem fugiat. 993. Libidinis adest, quia sineas placere. 996. Vide Libido.

Latus in patria evocatur, ut lux sit orbi. 1896. vide Absconditur.

Lavo. Nobilis amicitia cupit. 3131. Comprehenditur vultus sui peccati. 3199. Bonus igne à Christo mundatur. 1792. In paradiso cum Christo etiam apud inferos. 2179. Multis nominibus latro fuit Achan. 3175. Nobilis, non sit latro. 3332. Vide Fur.

Laveris. Laveris plaga est sigillum bullæ indulgentiæ. 1699. Sanguis eius provenia clamat. 713. Vide Plaga.

Laverunt. Penitentia. 124.

Lavatio. In pedibus non recipitur ab angelis per modicitiam. 1999. Sacerdos ante sacrificium. 123. In pedibus est opus, amoris Christi pre-rogiat. 1605. 1733. 971. Lapis in laude pedis, & animam. 1733. Pedum. 2135. Est ultimum servitutis genus. 971. Per lavem perieris. 985. Vide Per.

Laps. Minima datur à Deo Moyse patienti. 179. Qua à Deo datur, facit ut laudantibus sit ignis muris, & flamma vestis, & fornax fons. 430. Corbulati Deo deferenda. 432. Per creaturas alios, & tandem per tres pueros laus Deo deferitur. 387. 388. Laps à Deo Moyse. 139. 207. In absentia. 207. Deo non creatur, etiam beneficentia danda. 309. Laudatur à Deo, qui laudat ab hominibus. 1874. Laudatur à Deo voluntas, ut opus. 1038. Sermone diuino laudatur Abraham. 171. 2318. Laudandus Deus in punitione malorum. 1140. 2320. Laudibus variis non debetur Christus. 2420. Laudatur à Deo ille, qui laudat amicum Dei. 1531. Laudatur à Deo, laudatur à multis. 2499. Laus à Deo datur penitenti veretur. 2910. Laudatur Deum verum non patitur impia semina. 590. Laudes divinas Adel vias cavit. 617. Laudatur à Deo, ut Abel. 632. Laudatur Christus, dum aliquis fuerit ad iustitiam suam exaltat. 637. Laudatur à Deo, postea peccat. 2856. Laus data Deo servat ab igne. 445.

Laus humana. Propria licita ad mortem evitanda. 587. Laudator sit imitator. 597. Laudator criminis est illius approbator. 2741. Laudatur Abel ubique. 653. Laus non est emenda laude. 2750. Laus mentis procurat fuit. 2795. 2797. Laus à cupido honoris datur paribus contrahit. 2797. Laus illorum, qui se periculum exponunt. 471. Laus sit accusatio per inimicos facta. 400. Patrum reus in filio. 94. Laudandus qui sine spe praxii pugnat. 1702. Laus fortitudinis militi pugnantis fuit spe praxii. ibid. Per orbem ex fama virtutis. 1810. Anus nepotem laudat virtutem. 1816. 1817. Laudes amici ab alijs Deus exigit amore, vel timore ipsius Dei. 1876. Laudandus quo creditur id, quod videtur impossibile videri non credentibus. 2116. Laus cupidus coram testibus operatur. 1573. Laus illius, qui sine lege scripta legem servat. 1585. Laus non est emenda muneribus. 1594. Non sit in ore proprio. 787. Falsis rebus laudati est. 951. Meretur laudem, qui ex familia est primus Dei creator. 1521. Filius bonus ex parentibus vultu bid. Laudabilis laudato est melior. 1530. Laudabilis est, qui bonum laudat, qui dicitur perit perit. 1531. Laus à veritate ignis

INDEX

ab opinione aratorum, vel scriptorum. 1531.
Non laudat qui laudanda mendatur. *ibid.* Lau-
datores amici sui excitat. Deinde illorum se
laudatorem futurum promittit. *ibid.* Laudis
cupidus insolentiae non operatur, in qua non
potest applausum habere. 1573. Laudator sui
generis iniquam fidem facit. 1778. Laudans in
duo, creditur, dum in alio vituperat. 2674.
Laudes proprias nec in corde. 1778. Laudan-
dus qui cum dolore offert filium Deo. 2038.
Laudandus à multis, laudatus à Deo. 2910.
Loth et Sabel infernus, in quo quiescat eius in-
fania. 2980.
Legatus. Honorem accipit ex eo quod ad personam
bonitatem mittatur. 2782. Tres Angeli à Deo
ad Abraham, & tres reges ab Abraham ad Deū.
2204. Deus ad hominem pro homine. 2920.
Eloquentes. 191. Ad gentes Christus. 597. ad
regē ut bellū cōmittat. 564. Si princeps, ut sa-
cerdos. 856. Qui non sit partialis. *ibid.* Recon-
siliatus ad alios etiam reconcilians. *ibid.* Per
illum loquuntur, qui illum mittit. 933. Pūdi-
catur à Deo. 3086.
Lema oculos opulentes sunt cupiditates mundi
1939.
Leuitas, esse potest simul ad diuersos. 164.
Lepus. Non percussus illa prelati, quā dignitatem.
50. Et quia minis potest, & quia prole-
pra ipsi. Dominiū interpretat. 238.
Leuita non occidet aaronem de suo tribu. 229.
Lex. Non violanda, dum datur. 26. 3199. Gra-
tia praeferenda scripta. 49. Vnde Concionem
2. de Dom. 4. Aduentus. Naturalis seruatur ab
homine. 1. Amore, vel timore seruanda. 282.
Seruatur in regno, in quo colitur Deus. 784.
Qualiter Dei res pario. 785. Eius auctoritate
peccare iniquum est. 1003. Praecepta eius deū
Christus docuit. 1237. Legem amoris Dei, &
proximi Christus in quadriga amoris positus
promulgauit. 1190. Lex vna est iustus. 1586.
1983. Legum ante legem implet iustus. 1651.
Lex fuit, qui credidit, & vinit secundum natu-
ram rationalem. 2118. Implenda corde, ore, &
opere. 2445. Quia ad reprimendam auariciam.
76. 33. 1 idē & re acceptam.
Lihellus. Repudiū mittatur à militibus perma-
nentibus in bello ad vxorem. 1239.
Liber. Pita, in quo nomina praedestinatorum sunt,
est cor Christi. 125. Libri titulus excitat ad
legendum, 552. Liber memoria de obsequi ad
illa compensanda. 2367.
Liberalitas Dei. Nomen suum communicat. 90.
Pro vno sibi dato arma infinitis praeber. 122.
Conniuium exhibet. 2774. Ostendit per libe-
ralitatem, pietatem. 138. 3046. Peniam se-
mel in anno petiam, ad plurimū donat. 165. En-

stinus ad conferendam. 3048. Ideo aduocatur.
302. Instat contra uolentes accipere. 1409.
Non reputat suum, nisi id quod praeber. 1409.
Large tribuit admodum fontis. 1532. Non at-
tendit ad indigentiam accipientis, sed ad mag-
nificentiā conferentis. 1552. Antecedit in ad-
do. 1593. Imbet à se sumi, offerendum sibi. *ibid.*
Non repaet donum, sed accipit, ut iterum tri-
buit. 1578. Usura compensat. 1701. Festiuitas
ad desiderium accipientis donat. 1706. Ab vno
beneficio ad aliud concedendū excitatur. 1722.
2412. 2513. Obsequia vicinis beneficijs. 1919.
1944. Permittit reuersiones, ut praemia lau-
giatur. 1907. Demittit amore illius partem
terrae totam praeber. 1909. 1920. 1921. De-
siderium accipientis implet. 1920. Plura dat,
quā homo demittit. 1944. Vnum desidera-
ti filium, praeber impurore. 1956. Non solum
attendit desiderium, sed et meritum petentis.
Impedimenta soluit, ut desiderata accedat. 1957.
Transcendit desiderium petentis. *ibid.* Malui
habere velocitatem dāmi tribuē, quā accipiens,
dāmi recipit. 1996. Erga illum, qui erga Deum
liberalis est. 2055. Non ex gratia, sed ex debi-
to se dare ostendit. 2084. Ante incarnationem,
sed post, hinc mensura. 2196. Erubescit appare-
re cum non confert, sed accipit. 2206. Acci-
pere, non dare, indicat. 2229. Festiui sumen-
dū desiderium accipientis. 2299. Non ergo scit
filium anarum. 2233. Quarit hominem, cui
tribuat. 2299. Nominatur liberalis. *ibid.* Lau-
rat se datam, non posse non dare. 2301. Nō
facit contrarium onero sumi, sed honoris sumi
sibi ad dandum. 2302. Plura quā accipiens au-
deat pollicari, concedit. 2310. Erga patrem,
& erga filios patris. Dat praemium ante meri-
tum. 2531. 2567. A malis liberat, & confert
bona. 2588.
Liberalitas hominis. Rex sit. 534. Non reputat
dies vita illos, in quibus beneficia non compe-
tit. 540. Accipit, ut det alijs. 959. Eius erga
filium, qui fuit erga patrem. 1065. 1118. 2446
Rex sit. 1091. Qui plura dat, quā accipiens pe-
tat. 1093. Inferi in polium ijs, à quibus non
acceptatur eius beneficium. 1409. Conniuium
magnum facit. 1635. Qui praeber operam me-
git, quā qui pecuniam praeber. 1695. Non isē
datum, sed acceptum beneficium patat. 1977.
2597. Gloriat, dum donat. 2509. Non po-
tas magnum dare. 2526. & liberat à malis, &
confert bona. 2588. Magis opere, quā ore.
2598.
Liberator. Veniens post longam afflictionem gra-
tiosior est. 706. Vide & saluator. Desideratur.
214.
Liberat, seruorum Dei. 16. Pēditur ab eo
suprem-

- accipiente munera. 2430. Reprehendit regem. 1960. Libertatis tempus Israelitis idem quod exitus amoribus. 1963. Venerunt sicut aram. 1118.
- Libido.** Non sentit diu ardorem, qui sentit Deum fauorem. 380. Tratio illius in pueris, & paelis. 383. Non vidit Dei seruos. 482. Libidinosus, ebrius occidit in penam. 2729. Fadus est animo, licet sit pulebri corpore. 3991. Libidinis incrementum est, putristudo. 3962. Temptationi libidinis non est aperienda via. 9962. Libidinosus est, qui placere studet. ibid. Libidinosus iniqua vitur potestate, ut fruatur. volup. 2008. Libidinis non sentit, qui amore non cogitat. 2003. Exanatur timore mortis. 1011. Libidinis peccatum, leue putat. 1012. Libidinis amor contra Dei timorem. 1072. Apparentia etiam rex barbarus fugit. 1080. Expellitur Dei timore. 1090. Ab illa Dei Filii regem castrat. 1118. Libidinosus, vocatam nec appetit, nec aspicit. 1120. Nullus est qui non sentiat libidinis ardorem nullus, quoniam multis prius cupit contra libidinem regere. 1128. Libidinis igitur non mandet, sed drit. 1321. 1304. Vitor nec post multos annos secutus. 1715. Cessum patitur, virtutis propugnaculum. ibid. Non Abraham ducit secundam uxorem. 1801. Erisio. Libidinosus ad aspectum pulchri. 1901. Non aspicendus ab eo, qui non sit Angelus. 2006. Libidinosi diligunt in inferis. 2121. Bellia sunt terra, non aures earum. 2126. Ignis calidarum libido est. 2270. Libidinosi foras oculos fugit pulchra. 2459. Libidinosi fugiendi. 2505. Libidinis occasus declinanda est. ibid. Appetitus libidinis ex nobis dicitur, ut regnum a nobis auferat. 2619. 2624. 2626. 2627. Libidinis fuga est causa victoria. 2628. Biceps publici libidine ames, & ebrius. 2670. Vide Lasciuus, & Luxuria, & Adulterium.
- Libentia** peccandi frequenter, excusatur si semper debet timor peccandi. 2901. Libentia peccandi abusus punitur. 1006.
- Lignum.** Vita, & viride Christus est. 104. Ligna tria respondentia principatum sunt Gedeon, filius, & nepos. 1214. Arida sunt ministri regis tyranni, quos ignis inflammatus non virides pateros. 434. Ludi ligna arida apta igni. 104. Vide Crux.
- Lingua.** Nec aurea potest excusare peccatum. 3144. Animam, & humanam. Fiat sacerdos interpres inter Deum, & homines. 885. Manifestat suam. 178. Cam videri conset. 120. 156. Moueatur a Deo, ne domo proferat id quod non volebat. 215. Exemplum mille linguis superat, magis mouet, quam sermo. 659. Vide Logui.
- Litera.** Vna nominis Dei in nomine hominis posita bonorat. 1626. Vide Multa de iudice v. A litera. Indulgentia litera in Christi humanitate scripta. 1669. Litera vna facit doctorem. 1972. Multum valet. 1972.
- Locus.** Angustus hominis angustus Deo est. 2431. Deliciamus non prodest peccatoris; plannamus in se vomat. 2442. Erit in delectatione. 1269. In quo sit iustus non ignoratur a Deo. 605. Nobilitat magis viro sancto sepulto, quam vino. 2610.
- Legit.** Equitina. Vel, dum apparet, vel. 650. Dum ad martyrium excitat. 753. Ad fidem, ad deitatem. 718. Causa sacre etiam in iudicio. 731. Legitur ad Deum, qui bene vidit. 734. Cam Deo etiam cum periculo vis esacerdos. 104. qui trahit. 823. Itaque cam hominibus non vult Deum loqui. 834. Loqui cum Deo perdit singulos. 840. Loquens de Deo, quos Deus habet. 842. 843. mandata. 843.
- Lucerna.** Sibi, & alij luceat. 170. Ascendere ad ocellum, facis datus officium est. 308. Lucra. Exerit ostibus, & aduersitatibus. 1906. Hospitalitatis non perdat. 1906. Animi super fidem, lucrum est. 2130. Patris filius. 2723. 2724. 2725. 2726. 2727. 2728. 2729. 2730. 2731. 2732. 2733. 2734. 2735. 2736. 2737. 2738. 2739. 2740. 2741. 2742. 2743. 2744. 2745. 2746. 2747. 2748. 2749. 2750. 2751. 2752. 2753. 2754. 2755. 2756. 2757. 2758. 2759. 2760. 2761. 2762. 2763. 2764. 2765. 2766. 2767. 2768. 2769. 2770. 2771. 2772. 2773. 2774. 2775. 2776. 2777. 2778. 2779. 2780. 2781. 2782. 2783. 2784. 2785. 2786. 2787. 2788. 2789. 2790. 2791. 2792. 2793. 2794. 2795. 2796. 2797. 2798. 2799. 2800. 2801. 2802. 2803. 2804. 2805. 2806. 2807. 2808. 2809. 2810. 2811. 2812. 2813. 2814. 2815. 2816. 2817. 2818. 2819. 2820. 2821. 2822. 2823. 2824. 2825. 2826. 2827. 2828. 2829. 2830. 2831. 2832. 2833. 2834. 2835. 2836. 2837. 2838. 2839. 2840. 2841. 2842. 2843. 2844. 2845. 2846. 2847. 2848. 2849. 2850. 2851. 2852. 2853. 2854. 2855. 2856. 2857. 2858. 2859. 2860. 2861. 2862. 2863. 2864. 2865. 2866. 2867. 2868. 2869. 2870. 2871. 2872. 2873. 2874. 2875. 2876. 2877. 2878. 2879. 2880. 2881. 2882. 2883. 2884. 2885. 2886. 2887. 2888. 2889. 2890. 2891. 2892. 2893. 2894. 2895. 2896. 2897. 2898. 2899. 2900. 2901. 2902. 2903. 2904. 2905. 2906. 2907. 2908. 2909. 2910. 2911. 2912. 2913. 2914. 2915. 2916. 2917. 2918. 2919. 2920. 2921. 2922. 2923. 2924. 2925. 2926. 2927. 2928. 2929. 2930. 2931. 2932. 2933. 2934. 2935. 2936. 2937. 2938. 2939. 2940. 2941. 2942. 2943. 2944. 2945. 2946. 2947. 2948. 2949. 2950. 2951. 2952. 2953. 2954. 2955. 2956. 2957. 2958. 2959. 2960. 2961. 2962. 2963. 2964. 2965. 2966. 2967. 2968. 2969. 2970. 2971. 2972. 2973. 2974. 2975. 2976. 2977. 2978. 2979. 2980. 2981. 2982. 2983. 2984. 2985. 2986. 2987. 2988. 2989. 2990. 2991. 2992. 2993. 2994. 2995. 2996. 2997. 2998. 2999. 3000. 3001. 3002. 3003. 3004. 3005. 3006. 3007. 3008. 3009. 3010. 3011. 3012. 3013. 3014. 3015. 3016. 3017. 3018. 3019. 3020. 3021. 3022. 3023. 3024. 3025. 3026. 3027. 3028. 3029. 3030. 3031. 3032. 3033. 3034. 3035. 3036. 3037. 3038. 3039. 3040. 3041. 3042. 3043. 3044. 3045. 3046. 3047. 3048. 3049. 3050. 3051. 3052. 3053. 3054. 3055. 3056. 3057. 3058. 3059. 3060. 3061. 3062. 3063. 3064. 3065. 3066. 3067. 3068. 3069. 3070. 3071. 3072. 3073. 3074. 3075. 3076. 3077. 3078. 3079. 3080. 3081. 3082. 3083. 3084. 3085. 3086. 3087. 3088. 3089. 3090. 3091. 3092. 3093. 3094. 3095. 3096. 3097. 3098. 3099. 3100. 3101. 3102. 3103. 3104. 3105. 3106. 3107. 3108. 3109. 3110. 3111. 3112. 3113. 3114. 3115. 3116. 3117. 3118. 3119. 3120. 3121. 3122. 3123. 3124. 3125. 3126. 3127. 3128. 3129. 3130. 3131. 3132. 3133. 3134. 3135. 3136. 3137. 3138. 3139. 3140. 3141. 3142. 3143. 3144. 3145. 3146. 3147. 3148. 3149. 3150. 3151. 3152. 3153. 3154. 3155. 3156. 3157. 3158. 3159. 3160. 3161. 3162. 3163. 3164. 3165. 3166. 3167. 3168. 3169. 3170. 3171. 3172. 3173. 3174. 3175. 3176. 3177. 3178. 3179. 3180. 3181. 3182. 3183. 3184. 3185. 3186. 3187. 3188. 3189. 3190. 3191. 3192. 3193. 3194. 3195. 3196. 3197. 3198. 3199. 3200. 3201. 3202. 3203. 3204. 3205. 3206. 3207. 3208. 3209. 3210. 3211. 3212. 3213. 3214. 3215. 3216. 3217. 3218. 3219. 3220. 3221. 3222. 3223. 3224. 3225. 3226. 3227. 3228. 3229. 3230. 3231. 3232. 3233. 3234. 3235. 3236. 3237. 3238. 3239. 3240. 3241. 3242. 3243. 3244. 3245. 3246. 3247. 3248. 3249. 3250. 3251. 3252. 3253. 3254. 3255. 3256. 3257. 3258. 3259. 3260. 3261. 3262. 3263. 3264. 3265. 3266. 3267. 3268. 3269. 3270. 3271. 3272. 3273. 3274. 3275. 3276. 3277. 3278. 3279. 3280. 3281. 3282. 3283. 3284. 3285. 3286. 3287. 3288. 3289. 3290. 3291. 3292. 3293. 3294. 3295. 3296. 3297. 3298. 3299. 3300. 3301. 3302. 3303. 3304. 3305. 3306. 3307. 3308. 3309. 3310. 3311. 3312. 3313. 3314. 3315. 3316. 3317. 3318. 3319. 3320. 3321. 3322. 3323. 3324. 3325. 3326. 3327. 3328. 3329. 3330. 3331. 3332. 3333. 3334. 3335. 3336. 3337. 3338. 3339. 3340. 3341. 3342. 3343. 3344. 3345. 3346. 3347. 3348. 3349. 3350. 3351. 3352. 3353. 3354. 3355. 3356. 3357. 3358. 3359. 3360. 3361. 3362. 3363. 3364. 3365. 3366. 3367. 3368. 3369. 3370. 3371. 3372. 3373. 3374. 3375. 3376. 3377. 3378. 3379. 3380. 3381. 3382. 3383. 3384. 3385. 3386. 3387. 3388. 3389. 3390. 3391. 3392. 3393. 3394. 3395. 3396. 3397. 3398. 3399. 3400. 3401. 3402. 3403. 3404. 3405. 3406. 3407. 3408. 3409. 3410. 3411. 3412. 3413. 3414. 3415. 3416. 3417. 3418. 3419. 3420. 3421. 3422. 3423. 3424. 3425. 3426. 3427. 3428. 3429. 3430. 3431. 3432. 3433. 3434. 3435. 3436. 3437. 3438. 3439. 3440. 3441. 3442. 3443. 3444. 3445. 3446. 3447. 3448. 3449. 3450. 3451. 3452. 3453. 3454. 3455. 3456. 3457. 3458. 3459. 3460. 3461. 3462. 3463. 3464. 3465. 3466. 3467. 3468. 3469. 3470. 3471. 3472. 3473. 3474. 3475. 3476. 3477. 3478. 3479. 3480. 3481. 3482. 3483. 3484. 3485. 3486. 3487. 3488. 3489. 3490. 3491. 3492. 3493. 3494. 3495. 3496. 3497. 3498. 3499. 3500. 3501. 3502. 3503. 3504. 3505. 3506. 3507. 3508. 3509. 3510. 3511. 3512. 3513. 3514. 3515. 3516. 3517. 3518. 3519. 3520. 3521. 3522. 3523. 3524. 3525. 3526. 3527. 3528. 3529. 3530. 3531. 3532. 3533. 3534. 3535. 3536. 3537. 3538. 3539. 3540. 3541. 3542. 3543. 3544. 3545. 3546. 3547. 3548. 3549. 3550. 3551. 3552. 3553. 3554. 3555. 3556. 3557. 3558. 3559. 3560. 3561. 3562. 3563. 3564. 3565. 3566. 3567. 3568. 3569. 3570. 3571. 3572. 3573. 3574. 3575. 3576. 3577. 3578. 3579. 3580. 3581. 3582. 3583. 3584. 3585. 3586. 3587. 3588. 3589. 3590. 3591. 3592. 3593. 3594. 3595. 3596. 3597. 3598. 3599. 3600. 3601. 3602. 3603. 3604. 3605. 3606. 3607. 3608. 3609. 3610. 3611. 3612. 3613. 3614. 3615. 3616. 3617. 3618. 3619. 3620. 3621. 3622. 3623. 3624. 3625. 3626. 3627. 3628. 3629. 3630. 3631. 3632. 3633. 3634. 3635. 3636. 3637. 3638. 3639. 3640. 3641. 3642. 3643. 3644. 3645. 3646. 3647. 3648. 3649. 3650. 3651. 3652. 3653. 3654. 3655. 3656. 3657. 3658. 3659. 3660. 3661. 3662. 3663. 3664. 3665. 3666. 3667. 3668. 3669. 3670. 3671. 3672. 3673. 3674. 3675. 3676. 3677. 3678. 3679. 3680. 3681. 3682. 3683. 3684. 3685. 3686. 3687. 3688. 3689. 3690. 3691. 3692. 3693. 3694. 3695. 3696. 3697. 3698. 3699. 3700. 3701. 3702. 3703. 3704. 3705. 3706. 3707. 3708. 3709. 3710. 3711. 3712. 3713. 3714. 3715. 3716. 3717. 3718. 3719. 3720. 3721. 3722. 3723. 3724. 3725. 3726. 3727. 3728. 3729. 3730. 3731. 3732. 3733. 3734. 3735. 3736. 3737. 3738. 3739. 3740. 3741. 3742. 3743. 3744. 3745. 3746. 3747. 3748. 3749. 3750. 3751. 3752. 3753. 3754. 3755. 3756. 3757. 3758. 3759. 3760. 3761. 3762. 3763. 3764. 3765. 3766. 3767. 3768. 3769. 3770. 3771. 3772. 3773. 3774. 3775. 3776. 3777. 3778. 3779. 3780. 3781. 3782. 3783. 3784. 3785. 3786. 3787. 3788. 3789. 3790. 3791. 3792. 3793. 3794. 3795. 3796. 3797. 3798. 3799. 3800. 3801. 3802. 3803. 3804. 3805. 3806. 3807. 3808. 3809. 3810. 3811. 3812. 3813. 3814. 3815. 3816. 3817. 3818. 3819. 3820. 3821. 3822. 3823. 3824. 3825. 3826. 3827. 3828. 3829. 3830. 3831. 3832. 3833. 3834. 3835. 3836. 3837. 3838. 3839. 3840. 3841. 3842. 3843. 3844. 3845. 3846. 3847. 3848. 3849. 3850. 3851. 3852. 3853. 3854. 3855. 3856. 3857. 3858. 3859. 3860. 3861. 3862. 3863. 3864. 3865. 3866. 3867. 3868. 3869. 3870. 3871. 3872. 3873. 3874. 3875. 3876. 3877. 3878. 3879. 3880. 3881. 3882. 3883. 3884. 3885. 3886. 3887. 3888. 3889. 3890. 3891. 3892. 3893. 3894. 3895. 3896. 3897. 3898. 3899. 3900. 3901. 3902. 3903. 3904. 3905. 3906. 3907. 3908. 3909. 3910. 3911. 3912. 3913. 3914. 3915. 3916. 3917. 3918. 3919. 3920. 3921. 3922. 3923. 3924. 3925. 3926. 3927. 3928. 3929. 3930. 3931. 3932. 3933. 3934. 3935. 3936. 3937. 3938. 3939. 3940. 3941. 3942. 3943. 3944. 3945. 3946. 3947. 3948. 3949. 3950. 3951. 3952. 3953. 3954. 3955. 3956. 3957. 3958. 3959. 3960. 3961. 3962. 3963. 3964. 3965. 3966. 3967. 3968. 3969. 3970. 3971. 3972. 3973. 3974. 3975. 3976. 3977. 3978. 3979. 3980. 3981. 3982. 3983. 3984. 3985. 3986. 3987. 3988. 3989. 3990. 3991. 3992. 3993. 3994. 3995. 3996. 3997. 3998. 3999. 4000. 4001. 4002. 4003. 4004. 4005. 4006. 4007. 4008. 4009. 4010. 4011. 4012. 4013. 4014. 4015. 4016. 4017. 4018. 4019. 4020. 4021. 4022. 4023. 4024. 4025. 4026. 4027. 4028. 4029. 4030. 4031. 4032. 4033. 4034. 4035. 4036. 4037. 4038. 4039. 4040. 4041. 4042. 4043. 4044. 4045. 4046. 4047. 4048. 4049. 4050. 4051. 4052. 4053. 4054. 4055. 4056. 4057. 4058. 4059. 4060. 4061. 4062. 4063. 4064. 4065. 4066. 4067. 4068. 4069. 4070. 4071. 4072. 4073. 4074. 4075. 4076. 4077. 4078. 4079. 4080. 4081. 4082. 4083. 4084. 4085. 4086. 4087. 4088. 4089. 4090. 4091. 4092. 4093. 4094. 4095. 4096. 4097. 4098. 4099. 4100. 4101. 4102. 4103. 4104. 4105. 4106. 4107. 4108. 4109. 4110. 4111. 4112. 4113. 4114. 4115. 4116. 4117. 4118. 4119. 4120. 4121. 4122. 4123. 4124. 4125. 4126. 4127. 4128. 4129. 4130. 4131. 4132. 4133. 4134. 4135. 4136. 4137. 4138. 4139. 4140. 4141. 4142. 4143. 4144. 4145. 4146. 4147. 4148. 4149. 4150. 4151. 4152. 4153. 4154. 4155. 4156. 4157. 4158. 4159. 4160. 4161. 4162. 4163. 4164. 4165. 4166. 4167. 4168. 4169. 4170. 4171. 4172. 4173. 4174. 4175. 4176. 4177. 4178. 4179. 4180. 4181. 4182. 4183. 4184. 4185. 4186. 4187. 4188. 4189. 4190. 4191. 4192. 4193. 4194. 4195. 4196. 4197. 4198. 4199. 4200. 4201. 4202. 4203. 4204. 4205. 4206. 4207. 4208. 4209. 4210. 4211. 4212. 4213. 4214. 4215. 4216. 4217. 4218. 4219. 4220. 4221. 4222. 4223. 4224. 4225. 4226. 4227. 4228. 4229. 4230. 4231. 4232. 4233. 4234. 4235. 4236. 4237. 4238. 4239. 4240. 4241. 4242. 4243. 4244. 4245. 4246. 4247. 4248. 4249. 4250. 4251. 4252. 4253. 4254. 4255. 4256. 4257. 4258. 4259. 4260. 4261. 4262. 4263. 4264. 4265. 4266. 4267. 4268. 4269. 4270. 4271. 4272. 4273. 4274. 4275. 4276. 4277. 4278. 4279. 4280. 4281. 4282. 4283. 4284. 4285. 4286. 4287. 4288. 4289. 4290. 4291. 4292. 4293. 4294. 4295. 4296. 4297. 4298. 4299. 4300. 4301. 4302. 4303. 4304. 4305. 4306. 4307. 4308. 4309. 4310. 4311. 4312. 4313. 4314. 4315. 4316. 4317. 4318. 4319. 4320. 4321. 4322. 4323. 4324. 4325. 4326. 4327. 4328. 4329. 4330. 4331. 4332. 4333. 4334. 4335. 4336. 4337. 4338. 4339. 4340. 4341. 4342. 4343. 4344. 4345. 4346. 4347. 4348. 4349. 4350. 4351. 4352. 4353. 4354. 4355. 4356. 4357. 4358. 4359. 4360. 4361. 4362. 4363. 4364. 4365. 4366. 4367. 4368. 4369. 4370. 4371. 4372. 4373. 4374. 4375. 4376. 4377. 4378. 4379. 4380. 4381. 4382. 4383. 4384. 4385. 4386. 4387. 4388. 4389. 4390. 4391. 4392. 4393. 4394. 4395. 4396. 4397. 4398. 4399. 4400. 4401. 4402. 4403. 4404. 4405. 4406. 4407. 4408. 4409. 4410. 4411. 4412. 4413. 4414. 4415. 4416. 4417. 4418. 4419. 4420. 4421. 4422. 4423. 4424. 4425. 4426. 4427. 4428. 4429. 4430. 4431. 4432. 4433. 4434. 4435. 4436. 4437. 4438. 4439. 4440. 4441. 4442. 4443. 4444. 4445. 4446. 4447. 4448. 4449. 4450. 4451. 4452. 4453. 4454. 4455. 4456. 4457. 4458. 4459. 4460. 4461. 4462. 4463. 4464. 4465. 4466. 4467. 4468. 4469. 4470. 4471. 4472. 4473. 4474. 4475. 4476. 4477. 4478. 4479. 4480. 4481. 4482. 4483. 4484. 4485. 4486. 4487. 4488. 4489. 4490. 4491. 4492. 4493. 4494. 4495. 4496. 4497. 4498. 4499. 4500. 4501. 4502. 4503. 4504. 4505. 4506. 4507. 4508. 4509. 4510. 4511. 4512. 4513. 4514. 4515. 4516. 4517. 4518. 4519.

sepalibro, multas habet pro pœna. 2694. *Manna sua regnum dicit tenere militiae princeps generalis.* 1458. *Mannam suam militari manu comparat.* 1458. *Militem victorem fert ad regem in palmis, ut honoret.* 1476. *Mannus ducis generalis valet sceptrum ab una manu ad aliam transmutare.* 1502. *Abrahae populi esse tropheum.* 2047. *Arma amore Dei contra filiam beata.* 2052. *Abrahae gladium impetebat, Dei prohibebat.* 2053. *Obediensis animus, & exarmatur ad imperium Dei, ibid.* *Extenditur ad feriendum filium, ad conferendum.* 2055. *Non offendit defensionem diuinam.* 2173. *Mannus est pœna manus.* 2692. *Pro titulo in sepulchro.* 2733. *In arcu triumphali.* ibid. *Non illi tribuenda est victoria.* 2734. 2843. *Mannus propria apprehendere est signum amoris.* 2752. *Versa filia preteritum.* ibid. *Organum est organorum, & significat opus memoria dignum.* 2754. *Non ad famam cauit, sed ad infamiam plantum.* 2765. *Armata in patrem infamata.* ibidem. *Palma, victoria est palma triumphatoris.* 1946. *Extendenda, sic ad filium offerendum, ut ad accipiendum.* 2042. *Onus munus non potest eleuari.* 2430. *In infamiam rebellis.* 2646. *Manu sua habet dux, tot secures, quot habent milites omnes.* 1202. *Mannusua prebet sponsa cibos suos.* 1311. *Manuum non mouet hanc miles, nisi iussu ducis.* 1332. *Mannus Deus iubet extendere, ut conseruat.* 2578. *Manu utraque iussu quisque sit, faciens bona, & declinans à malis.* 1621. 2622. *Manu dextera habet iustus id quod habet malus in sinistra.* 1687. *Manus grauata pondere diuitiarum, non potest eleuari ad Deum.* 1700. *Extendatur ad recipiendam diuinam, qua retribuitur, ut accipiat humana.* ibidem. *Extendit illam Abraham non ut accipiat beneficium, sed ut faciat sacrificium.* 1759. *Ad Deum leuanda.* 1854. *Eadem duorum fratrum.* 182.

Mare mundus est. 185. *Vide Nautis.*

Margarita preciosa. *Abraham cognoscitur à Deo, & manifestatur alijs.* 1965. *Labore clarescit.* 1889. *Negotiator illam emittit Deus.* 2333.

Martius. *Vide Pxor, & Concionem 2. de Dom. 2. post Epiphan.*

Martyr. *Est mortificatus.* 88. *Fuere tres pueri in fornace.* 340. 341. 351. 360. 508. 526. *contemuentes mortem, ideo contemnuunt tyrannum.* 1401. *Illorum reliquias non vult demon seruari.* 418. *Voluntarij se offerunt morti.* 454. *In laudem Trinitatis.* 492. *Illis adest Dei Filius.* 175. 301. 502. *Martyrium potius sustinendum, quam crimem committit.*

dam. 461. *Martyr victor.* 377. *Martyres tres Iaponenses.* *Vide Concionem de illis 2.* *Migistur martyr.* *Abel.* 145. 610. 636. 627. 667. 729. *Martyr affectu iustus.* 668. 669. *Martyr primus huius eximio altissimi.* *Abel.* 644. 667. 675. 728. *Perfectus ad imaginem, & similitudinem Dei.* 699. *Periturus.* *Abel.* 705. 466. *Martyr esse uolet, ne frater precaretur.* 644. *Martyr Isaac.* 1642. *Martyr de formatione melioratur.* 2130. *Isaac ex passione patris martyr fuit.* 2221. *Haram, qui igne perit.* 2258. *Martyrum in choro plurimum.* *Abel.* 654. *Friauus.* 657. *Imitandus.* & *laudandus est.* 637. *Martyrum uirtutes pater pugnae discipulis, uirtutis gloriosa.* 639. *Martyrum exempla sequenda.* ibidem. *Per ignem liberantur ab igne.* 379. *Tres Iaponenses.* 372. *Martyris pater filium offert.* 1756. *Martyrij nepos effugit illius est.* 1853.

Mater dedit. *Gaudet in natiuitate filij.* 692. *Solacium habet de sepulchro filij honorifico.* 734. 736. *Matrem eandem habentes melius fraternitatem diligunt.* 887. *Mater dicitur etiam auia.* 891. *Matris amator, est in filium beneficus.* 1055. *Matris Mefisia nomen honorabile est.* 2502. *Mortem filij ferre non uolet.* 712. *Plorat per annos centum.* 714. *Amore filij regalem habitum, deponit.* 733. *Si sola ploreret filium, morietur.* 736. *Dolorem temperet, dum uidit viros, & feminas simul plorantes.* 736. *Matris amore fit rex à patre filius.* 749. *Mater cuiuslibet regis Iuda nominatur in honorem matris regis Mefisia.* 763. *Matres propinqui faciunt regem filium.* 1149. 1155. *Matrem offendere non uult filius negando quod petit.* 1313. *Matris ne offendant negando, ostendit filius inuititiam in petendo.* ibidem. *Mater non uult filium regno spoliare.* 1316. *Matris filius nihil potest negare.* 1322. 1327. *Non renouit petenti nil filius negat.* 1323. *Sola flet filij mortem, & viuas plangit exequias.* 1636. *Matris risus non sit patris fletus.* 1763. *Mater non apta ad consilium de offerendo filio in sacrificium.* 1796. *Matris ignobilitas non minuit amorem patris erga filium.* 2021. *Matris tristitia ex immolatione filij.* 2532. *Intercedit apud patrem pro filio absente.* 2777. *Ignobilitas matris non obscurat nobilitatem patris.* 1804. *Impedit sacrificium filij.* 2153.

Media. *Quibus mali contra bonos videntur à deum Deus vertit in commodum.* 417. 459. 526. *Medij oppositi providentia Dei salutem suorum assequuntur.* 1029.

Mediator. *Christus.* 103. 557. 1537. *Vide Medius.*

INDEX

Medicus Deus, Humanissimus, cui proinde vulnera manifestanda. 421. Pulsat cordis vanam, & calore patris, suscitatur filius. 1851. Feilinus. 1954. Arte vitatur iuxta agrobi vires, medium tenens. 1984. 1986. Infirum agnoscit, ignotum sibi. 2147. A quo ager audit, quid patiatur mali. *ibidem*. Ciburgiacuratur. 2669. Cui vulnera nota sunt. 2897. Non desperat nisi primus agrotus desperet. 2902. Maior qui minores medicos mundo misit pro agritudinibus accommodatos. 2912. *Ut* Eliam Achabo. *ibidem*. Omnipotens, de quo proinde non debet agrotus desperare. 2913. Omnia ipse curat. 612.

Medicus homo. Elias, qui iustitia, & aqua negatione curabat. 2933. Vitam regis cupit extendere. 1315. Remedium amoris exilimas pulchritudinem. 1315. *Vide* Agrotus, Morbus, Infirmitas.

Medius. Christus inter Patrem, & Spiritum sanctum, inter populum, inter latrones. 103. Inter angelos. 46. Inter Deum, & homines. 53. Inter mortuos, & vivos. 72. 74. 180. In medio trium puerorum. 376. Inter tribulatos. 508. Medius, & in medio suorum, sit praelatus, & non super illos. 1289. Medius Aaron inter mortuos, & vivos intercedit. 25. 71. 878. In medio orbis sacerdos, ut omnes ad fidem vocet. 261.

Memoria. Mali non servanda. 45. Pena aliena renovat a peccato. 1261. 1262. 3189. 3208. 3209. *Vide* alieno periculo. Memoria occisi ex presentia occisoris renovatur. 2745. Memoria diuini supplicij terret. 98. Memoriam sui relinquere quisque desiderat. 2822. 2763. 2764. 2646. Patrum sit in filijs. 187. Dei peccata prohibet. 1518. Memoriae liber ad beneficia conferenda servat. 2367. Patris cineris in filio ciere permaneret. 2481. Mortis a peccato retardat. 2481. *Vide* Concionem secundam de feria 4. Cinerum. Beneficij. 2920. *Vide* Gratus. Legi data. 285. In Deo suorum. 282. 2328. 2329. ab eis in illi. 659. Memorialia pro aliquo regi offert amicus regis. 113. Peccati ad penitentiam. 273. 1126. Triumphat de oblivione in Deo, & in nobis. 176. Deinde nobis obijciunt per nomina Patrum. 211. 222. De Deo sit in nobis. 222. 1980. Peccati torquet. 964. 965. 966. Imponentis nomen. 1980.

Mendacium. Non in sacerdote. Argui debet a praelato. 65. Confundit. 235. Morte peius etiam solum in apparentia. 568. Illud etiam

demon abborret. 3080. Non suspicandum de iusto. 586. Non suspicatur illud de alio, qui non est mendax. 586. Nec mens mortis dicendum. 1074. Sub specie veritatis tegitur. 2642. In Deo esse nequit. 3080. Laudantis, irriso laudatus est. 951. Essam in apparentia fugiendum cum periculo honoris. 1080. Vigilas Deus, ut illud a sermo excludat. 1802. Petrus furto. 3115. Verecundia dignum. 1098. Non in vino nobili. 1113. Nec infamini. 1098. 1126. Est contra regem rebellatio. 1227. Initio Ecclesie puniatur morte, non poenitentia. 1436. In eo, qui omnes laudat. 2837. In patre filia morti propria cupit vitare. 1762. Nec timore mortis dicendum. 2016. Nec exemplo viri nobilis. 2144. Nec in apparentia. *ibidem*. Nec in damone coram Deo. 2953. Multiplex in damone. 2969. Regi solus demon illud dicere audeat. 2991. In Deo nec apparentia. 341.

Mensa divina. Huic accumbit homo, & Rex Deus. 2141. Eius participat ludas. 2708. *Vide* Conuiuium, & Eucharistia.

Mensa humana. Sedet in illa Dux generalis ante principem. 1455. In illa ostenditur, & allicitur amor. 507. Sedet ad illam Deus, & stat homo. 2141. Stat illi ad hospites recreandos hospitalis. 2528. 2562. Stat attendens quid desit hospitibus humanis. 2599. Patri mensam videns penitens filius, qui non est, beatus est. 2648. Illi sedens non prae sumitur intendere melius contra conuiuias. 2774. *Vide* Conuiuium, & Eucharistia.

Mensura. Amoris est opus. 148. Gloria virtus. 2565. Illam Deus tenet, licet immensus sit. 1725. Operis humani, sit praeceptum, seu voluntas Dei. 1534. Sit Deus. 1568. Illam habet frugalitas, consensus non habet. 1679. Non illam peccator inpleat, ne damnetur. 1963. Mensuram humanam beneficentia excedit divina. 1546. Publica se quisque trutinat. 2831.

Mercator. Ambitio suum suffragium emit vero. 2751. Amoris per amorem. 2754. Fauoris per fauorem. 2795. 2797. Honoris mentis per mentis fauorem. 2797. Vincit per sanguinem sui domini. 2891. Hospitalitatis Abraham. 1996. Optimus, qui filio vno propter eum. 2055.

Merces. Accepta pro bello minuit victoris triumphum. 1697. Soluenda militibus. 1699. Illam non quarens ab homine, accipit a Deo. 1701. Mirabilis, qui sine spe illius dimittat. 1702. Eam non expetit voluntas diligens, & pro

Et pro dilectio amantis. 1702. *Sugatus*, quod
 illam attendit. *ibidem*. Sive spe premij di-
 micamus. 1702. Merces boni ut consuetu-
 dia facti, & effectus operis. *ibidem*. Mercede-
 dem, quae non appetit humanam, assequitur
 animam. 1703. 1750. Humanam querit
 animas. 1704. Patris filius est laboris bea-
 tes. 1704. Hospitalitatis est fuitur. 1726.
 Hospitalitatis duplex gratitudinis humana, &
 remuneracionis divina. 1753. Divina est
 merces, mercedis promissio. 1892. Est conso-
 latio laboris. 1948. Roborat ad novum cer-
 tam. 1950. Laboris praesentis in vita fu-
 tura. 1962. Mercedis partem in uxorem,
 dix esse desiderat. 2002. Proponitur opera-
 tio. 2261. Non ab homine, sed à Deo est qua-
 erenda. 2286. 2287. 2555. Obedientia est em-
 lum. 2294. Merces nihil temporale dici po-
 test. 2599. Peccata est penitentia compensa-
 tio. 2940. *Vide* *Premium*.
Meridies. In eo datur auxilium epulam. 1726. In
 clara luce est. 1831. In illa apparet Dei Fi-
 lius accensus amore. 1726. Datur communi-
 fratrius à fratre. 1831. 1832. Apparet spū-
 sus sponsa. 1831. 1832. In illa demon-
 stratur. Apparet Deus Abrahā indicat amorē,
 despera Adam indicat tempore. Glo-
 riam apparet in forma serui. 2217. Perfec-
 tionis ad quam datus pergit. 2269. Amoris
 in Eucharistia. 1675.
Merita. Praerogantur ad dignitatem. 80. Ac-
 quirit illa quisque sibi. 317. Illi consentanea
 praesent patroni beneficia. 511. Patrum pro-
 pium filijs. 517. Meriti Deus probat. 665.
 Sanctorum imitanda. 637. Patris profunt
 filio, ut fiat rex. 821. Plurim facienda, quam
 premia. 1530. Forma meritorum est Deo
 forma ad premia. 1762. Meriti, & non so-
 lum patrocinio alieno liberatur iustus à pena.
 2007. Mandat illa Deus, ne sine illi bene-
 facere videatur. 2151. Merito de futuro
 praesent beneficium confert Deus. 2529. 2530.
 Merita futura praemiat Deus, non punit de-
 merita. 2531. Abrahā ad filium accipien-
 dum. 1824. Imitatur sanctorum merita, qui
 de illis admiratur. 637. Propeia humilis non
 cognoscit. 195.
Menum. Quis dicere possit Deum. *Vide* *Suum*.
Miles. Caesaris fuit Dei, si non portet signum con-
 trā religionem. 5. In pace, & sine gladio. 5.
 Patris aspectu animatur. 245. Delicatus,
 qui putat sine bello vincere, sine certamine tri-
 umphare. 639. Miles Christi excitatur ex-
 emplo sanctorum. 639. Praesentem Deam
 agnosce sibi famulum, & dices confitentem.

440. Pro quo Deus pugnat. *ibidem*. Causa
 nator, cum Deus fuit pugnat. 641. Deo
 placet duci, si non pugnat. 641. Desendunt
 à Christo. 703. Miles Christi variis officiis
 ducit. 642. Potate, non multitudine corp-
 dat. 782. Agros metes, ut pueri in illis
 792. Deus ducit, & videtur, assequitur, aut
 illum Dei. 8132. Patris ducit, sed ad filium
 parat. *ibidem*. Cuius ducit, sed ad
 pro pugnatem, & propter ducit. 8132. Vi
 vi fides diligit. 888. Ad illud amorem
 non, animadum. 895. Pro consuetudine
 sanguinem novum effundit. 895. Illu-
 minat effundere cupit. 896. Auxilium
 duci sibi cognat. 899. Propter regem
 contrā tyrannum certant. 2678. Ducem si-
 bi cognatum eligant, ut amore illius pugnent.
 899. Vnus in illo exercitatus. 902. Amore
 ducis pugnant, si eiusdem sint generis.
 907. Fugiant oculos ducis, ut libidini ser-
 vant. 942. Militibus societatis ante bel-
 lum danda Eucharistia est. 989. Non timeas
 hostes. 1041. Castres regis sunt amici il-
 lius. 1107. Per tres annos militantes libel-
 lum repudiū mittant exoribus. 1239. Patet
 illorum munera mitti duci, ut filio honoret.
ibidem. Robustiores ad praelium mittat.
 1252. Pignora illorum liberet solvendo li-
 bita. 1256. Miles obediens non movet ma-
 num, nisi iussu ducis. 1332. Non timeat pe-
 riculum, in quo socium habet regem. 1366.
 Milites desperat timendi. 1463. Honore
 remunerandi. 1472. Miles animosus est cog-
 nitus duci generali. 1474. Vitorem ferat
 Generalis palmis, quasi triumphatorem. 1476.
 Honoret. 503. Filij parentum vincuntium.
 Vincunt filij parentum fugientium. 1486.
 De tribu regis pro rege pugnant libertati.
 1486. 1509. Non ad bella, sed ad bella-
 riam pacem tunc ire cogitant. 1507. Fe-
 terant miles facile vincit tyrone. 1508.
 Diligentes ducem non timeant hostem. 1541.
 Tres Dei courra tres hostes animi. 1658.
 Pro gloria, non pro pecunia certant. 1697.
 Illi merces solvenda laboris. 1899. Miles
 contra Dei gratias est, denotat, & lacrymans.
 1924. Educati cum domino pro illo capite
 libenter pugnant. 1928. Merces est illis la-
 boris solatium. 1948. Compensatur illis
 labor, & amor, mercede, & amore. 1948.
 Statim post unum bellum munerandus, &
 sic ad novum praeparandus. 1951. Dei ab
 illo in theatro orbis coronatur. 1054. Sola
 specie fugat hostem. *ibidem*. Difficultate su-
 perat omnes. 2532. Miles Dei omnia precepto

contraria contemnit. 2552. Militer vincti
facile hostes vincunt. 2552. 2553. Dei sunt
Angeli boni, & mali. 2567. Multitudo mi-
serum sufficiens ut pugillis appretes ageret.
3013. Pauci contra exercitum victoriam.
3016. Vincti de nocte, dispersi sunt omnes. 3025.
Cadunt animis videntes regem cadentem cor-
poris. 3030. Vultu Deo inuicem potest ex-
ercitum superare. 3047. Videns regem prius
maius pugnavit, sine timore pugnat. 3048.
Pro rege amore, seu vulnere dimittit. 3094.
Milites affinitur rex in habitu. 3104.
Militer exultavit abel ad bellum, & pramium.
705. Rex verbis, & factis. 741. 285. Con-
tra regem legitimam pugnantem non militet ap-
pellandi. 2678.
Minister bonus. Deo fidelis eligendus a rege, sibi
fidelis futurus. 549. Pecunia sua em-
ptam ejus regis. 580. oparius sit ad ofi-
cium. 2919. Expertus. ibidem. Depu-
tatus ad penam demon. 2942. a Deo deo
fenditur. 3086. Filii ad penam maio-
rum. 3119. Ministri Dei in celo ministra-
bit Deus. 2141. Eius opus suo tribuitur
domino. 1372. Regis regem ducit, & cul-
lodiat. 1479. Conquies contra amorem su-
um. 1756. Obsequiosus Deum habet remun-
eratores. 1759. Dei non sit norma peccan-
di, ne sit penam timendi. 1409.
Minister malus. Ceter ad malum. 460. Doli
demon est, non Angelus. 2942. Malo vi-
tur Deus contra peccatorem. 3045. Deletiam
punitur. 1421. 1433. Presertim si in pri-
ncipio misistis ardet. 1433. 1437. Mi-
nistri, qui non parit, non parit alij. 1409.
Mime. Dei vi ad penitentiam adducat, vel non
emendatos nullius puniat. 1814. Ne cogi-
tur inferre supplicia. 1834. Timenda. 2910.
Ad penitentiam. 2976. 2977. Qui illas despi-
cit, damnatur. 3008. 3195. Malus ingit non
illas timere. 1280.
Miraculum. In virga florida fecit Deus, ne detur
invidia. 55. Illo liberat a suspitione ambi-
tionis Aaronem. 55. Qui non emendatur
miraculis est opifex mali. 3094. 3095. Adde
miraculosum est non ambire bonorem, ut non
nisi miraculo probeatur. 22. 55. Est non
cadere cum multi inuicem. 397. 398. Infor-
nate describitur. 436. Miraculum Cain na-
tut. 692. Abraham offerens filium. 2053.
Immolatio filij. 1578. Abraham in vita.
1580. Patientia fuit Isaac. 1758. Non
querendum, sed mysterium. 1776. Non illo
indiget fides abraha. 1367. Vittorie non
fit cum auaritia. 805. Vittoria, in qua
nullus vincendum moritur. 812. Qui non

miracula. 3006. 3908
Oblendit Deus sanctitatem servitui. 20. Non
sine necessitate petendum est. 2271. Eius adde-
mentum. 3035.

Misericordia Dei. Saperet alius indicium in co-
ca, & in veste Aaronis. 60. Est bonus, &
gloria ipsius Dei. 305. Etiam Iuda veri pa-
nitentis pariter. 1393. Terminus denia lon-
giore ponit, quam vindicta. 1592. Non vin-
citur a peccatis. 612. Assimilis sibi filios expo-
sitos. 1849. Misericordia Dei, quas las pec-
cata dimittit. 2851. Statim veniam praebe-
nitenti. 2854. Illi legatus pro debet apud
Eliam. 2920. Mater venia. ibid. Chirogra-
phum illi dedit Deus penitentibus. 2925.
Arguit nimiam severitatem in homine. 2924.
Non patitur in commiseratione superari ab
homine. 2929. 2972. 3118. Quia illa despicit
negat Dea omnipotentiam, & benedictionem.
2946. Idololatra victoriam, ut comertat ip-
sum, promittit. 3044.

Misericordia, & iustitia. Gal. 1. 482. 2336.
164. Vide iustitia, & Misericordia simul, &
assumptum secundum commensuranda de Dom.
1. Advenit.

Misericordia opera. Exemplo docetur. 562.
Christus sibi facta ducit. 2397.

Mitra Pontificis, est diadema regis. 4. Vide Laminas.
Missionarius per diversa praeclara loca. 1899.

Misus Filius a Patre. 363.

Modestia. Admirabili. 414. Servando etiam
cum periculo vita. 460. Oculorum. 960.
1066. In semina. 1317. Verborum. 1947.
In oculis. 2935. Coram Deo, qui apparentia
immoletilla offenditur. 1721. Non teneat,
sed deprimat oculos. 1833. In verbis. 1910.
In legendis pedibus. 1999. Angelica. 2003.
Non aspicit libidinosos. 2006. Plusquam vir-
ta diligitur a modesto. 319.

Mola duae, inter quas efficitur panis Dei, sunt
Spes, & timor. 183.

Moniales. Quales esse debeant? 996. 997. Non
appetant appeti. 997. Non assimilantur sa-
minis gentilibus. Non habent Rudium pla-
centi. Non erunt decorum, libidinis inate-
torem. Tentationibus non aperiant vitam. 997.

Monimentum. Punitionis non ostentandum a
vindicta. 70. Vittoria ponendum. 2057.
Furoris divini est lapidum acerrimus. 3179.

Monitor. Audiendum. 1547. Nostrum est Christum.
558. Emendet. 3094.

Mons. In quo Deus videt, & videtur. 1767.
Fuit monimentum vittoria, in quo amor divinus
de humano triumphavit. 2057. Est erum-
phalis columna divini amoris. ibidem. Calva-
ria, in quo Isaac obijt, & Iesus crucifixus est.

2159. Mortuorum imponitur ad memoriam bene-
ficij. 2339. 2340. Significat perfectionem 2674.
Monstrum mystice. Est etiam in proximum. 622.
Nocte visum terret libidinosum, ne tangat a-
lienam. 2102. Cupiditatis sub specie humani-
tatis. 2781. Injustitia est rix appetitus aliena.
2865. Impiatus est filius contra patrem pug-
nans. 2665. Invidiam in terra ascendendum; ne
aliquis illud imitetur. 1279. Adversus fuit Cain.
616.

Mors. Prælatum Deus etiam, occasio subditis
delinquendi est. 7. Non sit in peccatore ad pe-
nitentiam; ne deponat timorem vitæ amore.
1072. In culpa damnationis est causa. 1019.
Vide Festinus.

Mors bonorum. Illis contemptus est fide Christi.
401. Non egre ferunt eum sciatur esse ex vo-
luntate Dei. 210. Non datur patri relinquere
si filium sibi in dignitate succedentem. ibidem.
Desideratur ab alijs. 211. Spernit illam bo-
nus, & ideo tyrannum non timet, sed con-
temnit. 401. Non spontanea. 247. Quod
hostibus fiduciam contra populum boni mori-
tis. 212. Ita timetur etiam a bono, ut metum
illius fecerit Aaron vitulum. 196. 203. 268.
Vt cum periculo vitæ non ferat sacerdos sacra-
mentum, sed deponat. 842. Quod moriturus
qui ministrat facit. ibidem. Non moriturus
suscitandus. 1650. Est transitus ad aliam vi-
tam, quæ etiam est post mortem. 1713. Trans-
latio ad meliora. 1953. Migratio est ad pa-
triam peregrini. 1960. Somnus est dulcis.
2228. Non in parva culpa illis infertur.
3160. Aaronis somnus fuit. 249. 251. Non
timetur a diligente proximum. 579. Cele-
bratur, & canitur orbe. 636.

Mors malorum. Mortem violentam in suis sibi
inferendam meditantur rebellis. 2678. Tor-
quet per memoriam peccati. 1207. Anima ma-
gis timenda, quam corporis. 2502. Ama-
rissima cuiuslibet famosi fuit. 2787. Datur
in penam peccati. 1287. Liberatio à carce-
re est iusto. 995. Vide Mors.

Mors. Filij sola mater plorat, plus dolet. 1011.
1018. 1028. Mortis timore composuit A-
braham comediam exponens Saræ periculo
adulterij. 1017. 1902. Mortis meditatio
a cupiditate regni cohibet. 1136. 1150. 2734.
2809. Vxoris ploranda moderatè. 1579. De
aliena quis habet dolorem, secundum morientis
amorem. ibidem. Mortis meditatio ex gra-
vis pulveri facit bellas. 1594. Mortis filij
dolorem auferit fides de resurrectione. 1650.
Memoria aliena mortis, proprie inducit re-
cordationem. 1782. Qui memoriam mortis

vendit imperfectus est. 1840. Illam magno
pretio dignam existimat Abraham. 1840. 2488
Mortis memoria ducit concubina in vxore.
1841. Facies terribilis ante natiuitatem Chri-
sti. 1900. Memoria mortis superbia deprimi-
t, 2013. 2248. 2249. 2250. 2251. Mor-
tem meretur, qui infert. 2864. Tyrannus est,
cuius timore videtur mortui Abraham in adul-
terium confectis sua vxoris. 1900. 1901.
Qui futuram credit, non facit peccat. 2298.
Pauperis lata est. 2943. Filij mortui dolet
pater viso exisistens. 2633. 2634. Post mor-
tem desiderat boni relinquere mortui fuit.
2644. 2645. Memoria illius iram prohibet.
2931. & peccatum quodlibet. 3070. Violenta
aliquando non videtur penæ, sed fidei. 1160.
Accelerata aliquando vitæ. 2165. 2739. 2719.
809. Mortem primum iustis sustinuit. 657.
Mortis videtur Christus liberat a morte pauperi-
tes. 694. Morte duplici liberat penitens.
ibidem. Filij est pauperis patris. 734. 735. 739.
2709. Finis est finem remedio doloris. 1576.
Dinitias facit contemere. 1662. Mors san-
cti non vitæ populo indigno. 249. Morte
vina vivebat Cain. 649.

Mortificatio. Si in principi. 894. Sciat quidquid
in se habet mortale. 1568. Malleo tunditur,
ut Dei sit simulacrum. 1847.

Mors. Est altera natura. 2454. Immolandi fi-
lios, non erat apud Chaldaeos. 1573. Mortu-
bus dissimilis non admittitur socius etiam a vi-
ro sancto. 1684. Vide Consuetudo.

Multiplicatus dicitur vnus in suis imitatoribus.
1805. 2059. 2174.

Mulus ad malum inueniuntur. 328. 397. 398.
Mulus Absaloni pro milite fuit. Illo deterior mu-
lus fuit ipse rebellis. Vide Absalon.

Mundus. Demidium illius pro nibilo ducit Abel.
709. Totus a sapiente fidei possidetur. 1689.
Vincitur a fidei, & triumphatur. 1700.
Illius omnis dinitias perfectus habet. 1720.
Mors, in quo natus humana. 78. 1805. Qui
illum dimittit, in calum ascendit. 1813. Il-
lius dinitias sunt in illo granis. ibidem. Campus
prælij, in quo solus Abraham non occisus gla-
dio idololatriæ. 1851. Totius dominus, Chri-
stus solus esse potuit. 1921. Bona illius tran-
sitoria despicienda. 1925. 1940. Figura illius
transit. ibid. & 1941. Bona instar aquarum
fluentium. 1955. Solum in via degustanda.
ibidem. Deceptio, somnium. 194. 1951.
Falsa, & breuia; instabilis. 1941. Totius
dominus Deus, dicitur vnus hominis Deus,
ob amorem illius. 1968. 1969. Toti mû-
do aquiparatur patiens vnus a Deo. 1970.

E3. Mundus.

antiqua in nom. 63. 64. Vide Synagoga. Pa-
ne in gloriam. 351.

Mors ut veniam petendam desperatus est. 2761.
Praevertendum oris, & non corde, ut neciatur
veniam. 2910. Passens Abel. 610. Mutus ob
peccatum Cain. 647. Vide Taciturnus, & Silentium.

N

Nativitas Christi. In antro, 367. Negotium
sunt Trinitatis. 404. Gaudium. 2187.
Pauca in domo, 1296. Amore hominum natus a-
more hominum imbutus, 1600. Angelorum,
& hominum gaudium. 2364. 2371. 2424.
Christi Dei, 2471. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Nativitas Cain, 391. Natus gaudium matris. 691.
Isaac, qui statim dilectus propter pulchritu-
dinem. 1567. Patri incitamentum amoris.
1575. Adagia dilectionis magis desiderant,
& quia vltimus. 1576. Gaudium patri. 1738.

Natura. Natura antior super omnes creaturas
est. 19. Naturae per fidem. 367. Natura, &
gratia sibi invicem auxiliatur. 1669.

Navis mystica. Abraham commissa. amoris vndis
in filij immolatione. 1755. Quilibet vir,
& qualibet femina exemplis Abraham, & Sara di-
rigantur. 1805. Gubernaculum exemplum est
ibid. Securus stipulatur naves hoc gubernacula
dirigantur. 1806. Navis in altum in incertum
pergit obediens. 1870. 1871. Navis constanti
non fluctuat. 1886. In periculis tempestatem pa-
ditur, qui iterum ad tentationes redit. 1898.

Post tempestatem, acquiritur serenitas. 1906.
Pater vndis afflictionum agitatur, dum filium
versare iubetur. 2020. Lazarus sine pondere di-
vinitatis ad finem Abraha deducitur, & natus
moriatur. 2453.

Necessitas. Ultima necessitatis periculo, auxilium
præbet Deus. 1801. Vide Auxilium.

Negligentia. Magna est industria patrandi ma-
lum. 1433. Ministri divini, vel humani mor-
te paucior. ibid. De negligentia negligens in-
crepantem valet. 1461. Negligentia in pra-
paratione ad bellum. 3018. Negligens non fiat
hospitatis postquam recepit hospitem. 2001.

Negatio. Negatur Deus ab hominibus, & ta-
men Deus non negat homines, ne se ipsum ne-
gat. 21. Negatur Deus in culpa, fatetur in
pœna. 807. Negat Deum, qui illum non agnos-
cit liberatorem. 21. Negaret se Deus si non se
ostenderet conservatorem suorum. ibid.

Negotium. Est hospitalitatis officium. 1996.
2002. In negotio nostre salutis conveniunt
voluntates iudicis, & advocati. 167. Nego-
tium Trinitatis in tribus angelis, & in tribus
hominibus. 493. 494. Negotium non soli Deo

committitur domus. 2003. Negotia bene gerenda sci-
enda sunt pueris. 21. Communitas est eorum qui
pertinent. 580. Negotia hominum Deus est in des-
pectu bonorum temporalium. 1996.

Negotiator. Deus negotiorum, mansuetus, ut ven-
dat. 2333. Vide Negotiator, & Mercator.

Nemus, ad hospitium. 2331. 2478.

Nobilis. Non vult reprehendi. 1464. Nihil omnia
censet licere. ibid. Rex, ut nobilitatem ven-
line accipere. 2133. Nobilis propinquus fac-
ient ad regnum. 1154. Nobilitas iocunda, quarit
gebelli, ut alios excedat. 1271. Nobilis vero-
sundia erit, si de stultitia se velit vindicare. 1953.

Amicus, qui deus est, quamvis sit vultus. 1585.
Peregrinus pauper mundi concupiscit. 1943. Nihil
amicus Dei. 1616. Nobilis in moribus vixit
querenda est. 2063. Nobilis ex lapidibus effi-
cere valet Deus. 2072. Nobilis ex ignobilibus
facere Deus est gloriosum. 2075. Nobilis rixas
non habet. 2140. Obscuratur peccatis. 2454.

Exemplum malum monet ad rebellionem. 2758.
Inequalis est, & alio mensura ponderat. 2811.
Nobilium pueri assequuntur vestros. 3016.
Nobilis non fit latro. 3131. 3139. Sanguis
vultu sit cupiditate. 3192. 3193. Apparet soli-
berum esse dicit, 3196. Exemplum monet aliis.

484. De nobilibus curio habet Trinitas. 490.
Non si mendas. 2144.

Nobilitas. Peccatis exemplo movet ad peccatum.
34. Ex antiquitate. 94. Ex virate. 108.
Sacerdotum. 206. Daturatur modis. 1116.
In captivitate etiam servatur. 370. Non est no-
ta otiositas. 685. Apparet regale est, qui cultor
Dei est. 1583. Profapia in vixit queratur.

1771. 2063. Ex moribus, non ex maioribus.
1778. Laudatur sine fine a vultu. ibid. Non fit
arrogantia radix. 2069. Parentum malis non
prodest. 2069. 2070. Non fit velamentum
parum in filijs. ibid. Licitatio nobilitatis, nec
in corde fit. 2073. Non ex sanguine, sed ex
moribus assequitur. 2176. 2177. 2182. 2184.
2185. Obscuratur malis moribus. 2184. 2185.
2186. 2187. 2214. 2235. Excitat ad imita-
tionem patrum bonorum. 2454. Monet regem
ad bonum. 3035. Si in rege sit peccante in d-
cit ad peccatum. 3107. Crimen aget latrocin-
ij. 3179. In filijs a patre corrumpitur perigo
nobilitatem a matre. 1804. Progenitoris punitur
in vita gentis. 1845. Vide Nobilis.

Nomen Dei. Non delectat. 23. Artificis in suo ope-
re. 14. Super omnia cunctis. ibid. Ornat. 31.
Prælegit, & coronat. 41. Super omnia nomi-
na. 161. Super creaturas. 160. 193. In fronte
sue confusione, imo cum gloria. 161. Resus-
per omne nomen. 162. In aura purissima. ibid.

Inseruit, qui de sermitate Dei gloriantur. 163.

Nomen Dei. Non delectat. 23. Artificis in suo ope-
re. 14. Super omnia cunctis. ibid. Ornat. 31.
Prælegit, & coronat. 41. Super omnia nomi-
na. 161. Super creaturas. 160. 193. In fronte
sue confusione, imo cum gloria. 161. Resus-
per omne nomen. 162. In aura purissima. ibid.

Inseruit, qui de sermitate Dei gloriantur. 163.

Nidus de Deo.
Nomitas. Non ignem suadator, aut quos deserit
 pariter. 1556.

Nomus homo Christus venit, ut nostram tolleretur
 infirmitatem. 2197. Qui novum commisit crimen
 malis super omnes est. 3007. Crimen novum
 non est supplicio puniendum. 2265. 2070. Prae-
 cepti novitas obedientem non turbat. 2152.
 Novum dicere non curat predicator, sed certa.
 563. Novitas odium parit erga regem novum,
 si non sit naturalis, et regnat pro extraneo.
 2291.

Nox. Vide Dies. Nubes. 17.

Nudus populus, et spoliatus quare? 66. Ne ap-
 pareret pra modestia, mori vellet Hieremias.
 319. Puer ex tribus quilibet nuditatem agri-
 ferret, quam fornicem. 460. Nudus Iudit, ad
 illud ut Christus in typo Davidis. 1066. Nus
 dus nos vestit. 1732. Nudus omnibus cum spe
 futurorum mutat praesentium usum iustus pau-
 per. 1806. Nudus ad flagella paratus. 2854.
 Sic quisque nascitur. 2863.

Numerus. Numerati dicuntur dilecti a Deo. 1690
 1818. 1819. Et fideles. 1690. 1691. Nume-
 rus virtutis est, qui Christum passum signifi-
 cat. 1691. Numero exponitur Christus, qui
 vultis, et non potest numerari. 1819. Nume-
 rus praedicatorum minor numero repro-
 borum. Vide Concione 2. Num. 19. post Pent.

Nuncius. Bonus debet remunerari. 35. 54. Non
 malus. 733. Bonus adorandus. 969. Quis que
 festinus esse desiderat. 973. 2002. Missus ab
 Abraham bona omnia meritis in eberta por-
 tabat. 2486. Dei venerandus, ut Deus. 2524.

Nuptia. Cum apparatu celebranda. 972. Secunda
 aliquando lascivium argunt. 1841. Filio pro-
 carentur a patre, ne sine placito patris uxorem
 ducat. 2063. Secunda licita sunt. 2175.

Nutritrix fidelium est Abraham rex. 1819. Nu-
 trix fidelium Sara regina. 1839. Nutritrix ab
 infidelibus pater pius habuit doctorem Deum.
 2891.

Obediens. Coronandus. 261. Liberatur a
 morte. 295. Repente sanatur. 1111. Festinus
 972. 1527. 1643. 1760. 1763. 1791. 1796
 1801. 1863. 1883. 2096. 2146. 2159. 2522
 518. Manifestatur a Deo. 411. Attendit ad
 praecipium, non ad vitam praecipientis. 52. Prae-
 latum ut Deum, non ut hominem aspicit. 65.
 Occideret infans principem de sua familia. 230.
 Usque ad mortem dignus, qui in celum ascen-
 deret. 212. Spontaneus, servus Dei est. 529.
 Miles Deum suum facit. 813. Qui pedes praeci-
 pientis ostendit. 947. Non peregrinatur ob

lenitatem. 2602. Ignis obediens Deo monet ho-
 minem ad obediendum. 1031. Miles ad autum
 ductus manum movet. 2332. Videtur hoc visio
 Dei imaginem. 1523. Magis Deo, quam regi.
 548. Filius patris. 870. Potest ad mala ope-
 ra celer. 424. 484. Attendit praefati dignita-
 tem, non asperitatem. 940. Potest ad immola-
 dum suum. 1643. Gaudet praecipio difficile.
 1643. Gaudens usque ad mortem. 1645. Mag-
 nus. 1661. Contra omnes affectus humani. 1668
 Amicus Dei. 1665. Non solum affectione, sed
 executione. 1668. Cum periculo bonoris, et
 vita. 1677. Eamque diuine dignitatis, non o-
 bediens nullibi secutus. ibid. Per rationis vin-
 cit appetitum. ibid. Ubique patet. Deum om-
 nibus praefert. Cum periculo pudoris uxoris mag-
 nam praebet exemplum obedientiae. In hoc appa-
 rentiam inobedientia fugit etiam cum pericu-
 lo vita. 1678. Per se ipsum omnia praecipia im-
 plet. 1748. Desectus in tribus temporis dis-
 ferentia. 1752. Praeposit praecipium rigoris
 affectioni amoris. 1757. Impeditur obedi-
 entia timor. 1759. Vinctis scleritate execu-
 tionis celeritatem praecipionis. 1760. Simu-
 lacrum obedientiae, qui equaliter, et in aduer-
 sis, et in prosperis. ibid. Adagitationis in ex-
 ecutione, quam Angelus in locutione. 1763.
 Exiliam pro patria habet. 1779. Usque ad
 mortem. 1801. Filius patris. ibid. Pater
 volens potius esse carissus filij, quam inobe-
 diens. 1802. Verus, magis in aduersis, quam
 in prosperis. 1803. Impedimentum nulli sen-
 titis. 1856. Scit in omnibus obediendum Deo.
 In hoc philosophus est. Non impeditur morte
 patris, nec desiderio assistendi sepulchro. 1857.
 Latius obedi, quamvis civilis ex morte patriae
 1859. Ignorant terminum viae, et sine curio-
 sate pergit. 1860. Certa pro incertis demeritis.
 1863. Ultra mare. 1869. ad insulas, et ultra.
 ibid. et 1870. Quasi navis in incertum.
 1871. Amore erga Deum vincit omnia. 1878.
 Cura Deo est. 1881. Remuneratur etiam bo-
 nis praesentibus. ibidem. Sine termino liberalis
 Deo. 1882. Cognoscens voluntatem Dei etiam
 per somnium, festinat implere illam. 1883.
 Cetera obedientia ponit monumentum. 1892.
 Meta ei remotior sit, ut ipse manifestior fiat.
 1896. Nomen ab opera obedientia accipit.
 1975. Illi Deus obsequiosus ostenditur. 2007.
 Honoratur a Deo, dum illi quasi homo homini
 loquitur. Honor illius a Dei bonitate, a pro-
 pria scdultate. 2007. Oblitus geminis amoris,
 non sentit praecipium diuini rigoris. 2020.
 Magister obedientia Abraham in immolatione
 filij. 2026. Non discerit circa praecipium
 2029. 2030. 2031. Nutri diuine obedi ad-

mal,

ma iudicium. 2036. Non magis in prosperis, quam in aduersis. 444. 2173. Obedientia contra voluntatem implendi preceptum. 2045. Illius praeceptorum, & coronatur Deus filius. 2045. Cuius. 2056. Non parit filio, cui Deus idem parit. 2058. Libenter omnia audiat. 2088. Ampletur spem remeundi in patriam. 2091. Omnia demittit amore Dei. 2096. Filius exemplo patris usque ad sanguinis effusionem. 2130. Probatur, & manifestatur. 2145. Non dispensat de precepto. 2152. 2159. 2173. Non turbatur precepti unitate. 2152. 2155. Imitator abraham. 2153. Non formidat in obedientia crimem. 2156. Libenter, hilariter, & velociter operatur. 2159. Abraham fuit obedientia via, norma, & forma, & exemplum. 2159. Sive spe praecepti. 2258. Latius uellet terminum. 2266. 2267. Pictoremque patris egreditur. 2272. Victor in bello amoris erga filium implens preceptum rigoris. 2338. Christus nescitur obedientia praeceptum, uoluit inobedientia remedium. 2359. Exultat in precepto. 2376. Praemium ei est videre diem, quem Dominus suum dicit. ibid. Illius praeceptum Dei Filius est. 2359. 2376. Carnale, & spirituale gaudium sperant, ut obediatur. 2401. Preceptum operis implet facilius. 2441. Est Dei amicus. 2456. Exemplum à Deo proponitur. 2479. Manifestatur omnibus. 2482. Filius patris obedientis. 2492. Usque ad mortem Isaac. 2534. Affectus, & effectus. 2571. Preceptum exequatur, & diligit. ibid. Difficilia superat. 2605. Etiam filius, qui non uidentur necessaria. 3055. Vulneratus miraculose sanatur, quia ei. atque maneat. 3056.

Obedientia. Patrum exemplo patris. 754. Equale in prosperis, & aduersis. 444. Vide Obedientia non magis, & igitur ad seruos Dei. 423. Prima virtus est, & scilicet magnum. 1661. Illius simulacrum Abraham à Deo proponitur. 1760. Monumentum casa ponendum posterius. 1892. Magister illius fuit Abraham. 2026. Coram ipso ob voluntatem datur. 2045. Remuneratio datur, qui inobedientia fuit satisfactio. 2201. In rebus liberis digna praeceptum, licet inobedientia in illis non sit digna pena. 2401. In diffinitionibus gloriofus; inobedientia in facillime granat culpa est. 2403. Eius labor filius. 2404. Probatur in oblatione filij uicti. 2407. Exemplum, qui in suis perperat probetum. 3055.

Oculus. Suorum, non est in Deo. 7. Fensio causa peccati est. 7. 266. In idololatra, Dei est. 249. Fratris ad honoris consortium incipitur. 57. Non in Deo nostris, nec sit in quibus patris.

176. Dei dei induci per uisum non sacrum putat barbarus. 329. Sacerdotum, non in Danielem. 373. Qui cum memoria Dei in humilibus nihil sibi tribuens ex diuini promissis. 1671. Non sit de beneficiis praeteritis, praesentibus, & futuris. 1752. Parentum impiorum. 1980. Non sit Dei. 212. 1980. Vide Memoria.

Obsequium. Dei magis remuneratur, quam regis. 380. Patris, filio compensatur. 321. Vitam, & bonorum necetatur. 843. Omnibus dilectum. 1337.

Occursus fratris ad fratrem. 214. In hospites. 1727.

Obstaculum. Malum dicitur super omnes malos. 3006. Qui non est inuitatus per beneficia. 3097. Seruus est emptitius demoni. 3022.

Occasio. Martyrij, uenienda, sed querenda.

718. Occidendi querit, qui uerbis promoueat.

gerum, ut sibi iniurias inferat. 715. 716. 732.

Qui rebellionis fuerit, occidendus. 773. Operis boni non differenda est.

974. Libidini est pulchra inter non pulchra uisa. 1095. Idololatria fugienda. 2458. Auferatur ab oculis.

1095. 2272. Libidinis euitari non potest, nisi sit angelus Castus ipse Dei Filius. 1110. Data regi ad malum, crescitur data subditis. 1122.

Non datur à iusto ad malum. 1113. 2462.

Qui illum prebet ad peccatum inducit. 1127.

Belli ex electione regis ad regni partem. 1149.

Ad malum à malis data. 1185. Ab alijs non auferitur per illum, qui in illa est. 1667. Non repetenda. 1770. Expellenda. 2505. Euitanda.

1797. Engenda. 1895. Non querenda. 682.

Non minus periculosa, quam igitur est. 1823.

Ab illa libera potentia diuini est. ibid. Litis fugienda. 1911. Morosus alteri non dampna.

1914. Peccati destinanda. 2514. Amisissio bona ad conseruacionem aliorum. 2551. Peccati auferenda filiis à patre, subditis à rege. 2637.

videtur cogere ad peccatum. 414. 2637. Illam reseruans ad peccatum puniunt. 742. Inuidia non praebenda. 515. Datur ab inuidis ad malum prae. 374. Auferenda. 304.

Occisor. Se ipsum prius, quam alteram occidit. 609.

Oculus. Non est peccator. 2896. Caput esse. 243. 207. 2938. Publice puniunt. 269. Manifestatur in iudicio. 2984. 3213. Deum manifestum. 3004. 3008. 3139. 3170. 3176. 3178.

Manifestatur à Deo. 3184. 3189. 3195. Oculus nolit esse peccator. 243. Oculus suus esse non potest. 416. Affectus oculis in corde proditit. 277. 2741. 2827. Oculus peccator esse nescit superbus. 392.

Oculus diuini. Ad plagas Christi. 169. Appareat illi quisque in suis, & humano. 1084. Ad beatitatem

habentem in se charitatem. Non ad invidiam. Nec ad habentem in se odium. 62. 666. Non ad fratrem à fratre oculos auertentem. ibid. Ad dilectum. 680. Ad cor non ad munus offerentis. 688. Ad sacerdotem offerentem Eucharistiam. 696. Ad Abel ut manifestet munera eius sibi accepta. 697. Ad cor primum. deinde ad munera. 698. Ad dilectum sibi abelem. 710. Ad Abel, & ideò ad munera. ibid. Ad deuotum, diligentem, gratum. 727. Ad Eucharistiam eum respicitur. 730. Omnia videt. ibid. Ad Ecclesiam. 1002. Videns in abscondito, attendens. 109. 1518. Diuino, & humano pulchra abigat. 928. Attendens, non humanus ad mercedem. 1753. Diuinos, & Angelicos, & humanos ad se crucifixus Dei filius allicit. 1766. Ad indigentem auxilio in extremo periculo. 1838. Auxiliantis super afflictum. 2339. 2340. 2350. 2351. Beneficent. 2351. Diuinos, & humanos trahit ad se pignora penitentis. 2850. Ad cor Abrahæ quasi ad theatrum, & speculaculum. 2578. Ad humilem. 2917. In oculis fert Deus penitentem. 3122. Ad insulum. 697. Oculum humanum. Oculum timidi faciem hostis non potest videre. 793. Deus oculum fugit miles, ut peccet. 942. Sapientis raptus à celo; insipientis à terra. 1687. Demissus, ne videat ciuitatem Sodomorum, qui non sit angelus. 2006. Non aspiat non concupiscendum. 3184. Quod placet oculo, non displicet cordi. ibid. In celum non eleuat, qui solum aspicit. 665. Mendax pro reuocanda nequis oculis eleuare. 1058. Oculos dare est amoris signum. 1265. Defectus oculorum cecos, & deformes efficit. 1278. Superulus principis non habentis oculos, illos etiam non habet. 1291. Oculos hominum fugiat famina. 1518. Clausos habet idololatra. Vide Lacus.

Ocium. Deo est peccator rancori, qui ante peccatum erat amoris. 36. In Christo aduersus non unitos, sed dispersos. 707. In Deo in raptos. 1405. Odio habens iniquitatem, ostendit sanctitatem. 1399. In filium inuidia. 1108. Frausernum, qui habet, non respicitur à Deo. 666. Mundi in viro perfecto, in quo Dei amor. 669. In alio odium esse non suspicatur amans. 683. Non illud habet fratri, qui suum habet Deum. 1044. Dei in malos vincitur ab amore erga bonos. 2399. Fratrum habens ad altare non accedat. 139. Nescit iudicium veritatis, sicut nec amor. 2723. Odio habitus regi conspirator in eum. 875. Oculum creuit. 1740. Odium in corde, amor in ore simulantis. 2844. Odium qui habet odiosum inter dentes portat. 2844. Odium, & inuidiam inuenit Abel. 622. Odium humanum ortum ex beneuolentia diuina. 622.

Sub colore zeli. 3081. Odium qui habet, non potest proprio nomine alium appellare. ibidem. De odio tyranni aduersus martyres Dei amor triumphat illos seruans. 384. Odium non impediatur colloquium inter fratres. 141.

Odor virtutum ardens, virtutum conservandus. 963.

Offerens Deo. Offerentis animus simplex, & timens Deum, Deo placet. 594. Spontaneus regem delectat titulo officij. 599. Offerentis spiritus sit qualis diuinus. 601. Offerre optima docuit Abel. 630. Offerens munera ea facit esse sua. 632. Se Deo dilectum facit. 634. Sicut sacerdos. 644. Animus non munus attenditur offerentis. 710. 727. Offerentium magister Abel. 708. Principes familia Deo offerat, ne detur occasio inuidia. 890. Offerat se ipsum cum muneribus principis Deo. 892. Pro peccato offerat, etiam innocens. 893. Aliena offerent odio est Deo. 1405. Offerendum Deo à Deo accipitur prius 1553. Filius Dei à Patre offeritur vincente amore Per amorem erga filium. 1567. Cum latitia. 1570. Offerens filium, pater eius ligat, quibus filius non dignatur iam terram tangere. 1570. Vel ne indecenter moueat. Ligat filium vinculis, non tam pignoris, quam amoris. 1570. Vnicuique offerens manet sine remedio doloris. 1576. Pietate diuina vincit humanam. 1577. 1744. Facit filium, filium Dei. 1644. Metretur sibi à Deo dari Filium Dei in filium. 1650. Carnifex religiosus, seruat dum immolat. 1653. Sic offert immolandum, ut offerret coronandum. 1750. Offert asurum, puniunt sibi permanfurum. 1856. Latus offert filium pater religioni, vel martyrio, ductus exemplo aeterni patris. ibid. Offerens pater Deo non fatum bellinum, sed filium genninum. 1759. A Deo petitur non ingulandus, sed seruandus. 1762. Non amittitur. 1764. Non in sacerdotium, sed in sacrificium. 1792. Offerens pater non audit naturam contra se pro filio patronam. 1792. Oblitus naturæ exequitur. 1763. Libenter offerens, sperans in angustioris formæ transmutandum. 1794. Latior offert, quàm acciperet. 2033. Innumeris dignus coronis. 2051. Fidelis amicus Dei. 2150. Quam à Deo acceperat, reddit. 2156. Fit sacerdos diuinus, non humanus. 2169. 2222. Se ipsum in filio ingulat. ibid. Ligat filium. 2223. Debitorem Deum facit, ut sibi diuinum donet filium. 2336. 2337. 2338. Offerens gaudium spirituali Deo, gratum offert holocaustum. 2401. Remanet in memoria hominis. 2481.

Officium. Decipiendi demonis est, non angeli, nec Dei. 2941. 2951. 2952. 3079. Vide Opifex.

Oleum. Eo Christus unctus, figuratus in regibus, sacerdotibus, & prophetis. 90. Effusum, nomen Iesus, quo uncti res pueri, ut iustitiores. 368.

Onus. Officii pater filio prabet, non honorem. 850. Filij patrem gravat. 1797. Snorum portas pralatis. 294. Dinitiarum grane est. 2430. Qui sentit officij onus, honorem habeat. 874. Onus non est in igne honoris. 884. Vide Pondus.

Operarius. Maledicitur ille, qui habet officium faciendi mala, & dicitur venditus, ut faciat malum. 3069. 1894. Vide Opifex. ibidem. & 335. Merces operis. 2261.

Opinio. De aliquo bona, difficile deponitur. 1113. Pulgi speruenda in laudibus. 1530. Humana veritati postponenda. 1531. De parriedio humanarum obediencie despicitur. 1643. Similitudo de bono non habenda. 993. Vide Suspicio.

Opus. Mensuratur amore. 148. Pietatis a demonia liberat. 325. Operis auctor, sit doctus veritatis. 674. Bonum Deus remunerat, malum punit. 817. Operis sui rector, & tutor, & gubernator, & promissor est Deus. 1526. Nominatur ab auctore. 14. Humanum Deo regula est faciendi homini diuinum. 3018. Peccatum est proprium peccatoris. 3094. Opus praeceps doctrina. 170. Ostendit mentem. 1922. Faciendum, non manifestandum impeditur. 929. 944. Opere, non verbo respondendum tyranno. 436. Opus, & lingua simul. 120. 156. 261. Eximium observat minora. 2049. 2050. Facit opus, ut audiat vox. 120. Vile viro facit vixor sine viri licentia. 929. Bonum efficiat solus quisque ad meritum. 317. Remuneratur in eadem forma. 320. Sine consilio, & sine morafiat. 974. Vnum meretur auxilium Dei ad aliud. 1085. Ostendit magis animum, quam lingua. 177. Opera excedant promittentis verba. 2598. Opere, & ore docuit David patientiam. 1336. Opus addatur sermone. 2527. Opera bona Deum iratum placant. 1006. Opus sapientis nullum exiguum est. 1578. Opere melius, quam ore sententia aperitur. 2741. Opus Dei est innocentem liberare, tyranni, damnare. 457. Opera magis excitant, quam verba. 552. Opera bona non refert iustus ad iustitiam, sed ad monendum Deum ad miserationem. 562.

Oraculum diuinum in dubijs homines per sanctum Abraham consulebant. 2538. Obediens oraculo diuino diuinam imaginem videre mereatur. 1823.

Oratio. in publico fiat ad exemplum aliorum. 829. Tandiu, quandiu periculum. 852. Clavis est aera, in qua claudatur Dei praesidium. ibidem. In loco separato. 879. Ascensus mentis in Deum.

879. Clavis ad extrahendum ex arca Eucharistiam. 886. Humilis grata regi irato. 976. Communis pro communi bono. 1. Pro benefactore, antea malefactore. 1073. Pro honorante. 1075. Sancti exaudiat a Deo. 1086. Muneribus a iusto comparanda. 1091. 1092. 1114. Iusti querenda, sicut accusatio timenda. 1124. Triumphant. 1516. Luxa aram fiat. 1518. Sero non puerem proprium, & decipit alienum. 1516. Pro ciuitate obsesta fiat triuino. 1518. Orator, non arator desideratur filius a bono patre. 1672. Indulgentiam obtinet alijs. 1834. in omni loco faciendi primus docuit Abraham. 1894. 1923. Violentiam gratam Deo inferat, & visor de Deo est. 1924. Mane fiat, & in loco, in quo Deus apparuit. 2328. Ter nullum totam obtinet petrum. 2329. Reuocat Dei sententiam de morte inferenda. 2440. Communis totius populi facilius a principe exaudiat. 2541. Armis orationis vnus miles armatus innumeros hostes superabit. 3015. Oratio Christi pro vobis, non pro se. 618. 619. Filij apud patrem omnia obtinent. 1. Pro inimice Deo est grata. 606. Abelis tacentis, & defuncti. 651. Abelis, musci inter choras celestes. 651. 652. Non impedienda. 737. In habitu sacro. 828. 834. Pro auxilio in bello ab omnibus. Exemplum sacerdotis orantis sequantur alij. 832. Pro amicis, & propinquis. 3. Pro orbe. 3. 18. 36. 37. 126. Propatria. 3. Pro fratre. 21. Christi pro nobis Deum placat iratum. 21. Pro inimicis auditur a Deo. 75. 240. Pro viuis, & defunctis. 105. Iusti multum valet. 180. Exorta. 239. In gratia. ibid. Pro subditis. 258. In quolibet loco. 346. Pro se prius, quam alijs. 269. 274. Mortificatio. 270. Pro periculo communi sit communis. 372. Trium nihil non obtinet. ibid. Extinguit ignem. 422. Manibus eleuatis viscerum praeuinciat. 423. Pauli in carcere exemplo peccatorum in fornace. 425. Habet socium Angelum excitantem ad orandum. 469. Communis auditur. 523. Audiat intercessio ne trium peccatorum. 527.

Orator laudat genus illius, cuius laudes praedicat. 94. Non exasperandum, ut orat. 3035. Orator sit potius homo, quam orator. 1672. Aaron. 215. Orbis pro Deo pugnat contra peccatorem. 166. 1257. 1284. Orbis partes quatuor, per quos chorus Evangelistarum bene sonat. 1397.

Ordo. Dum in sacrificio seruatur, filius sacrificandus referuntur. 1748.

Organum. Quilibet ex tribus pueris in fornate ad laudes Dei. 490. Organum organorum dicitur manus, sonat ad infamiam superbi. 2764. Ornamenta semina post saecula cineres, & praesentia. 1513. Ornamentis composita; pugnatura praesentia.

prius salsum cultum, quam ferre. 1514. *Contra pudorem servientia, pudori serviant.* ibidem. *Vide* *Femina.*
Originale peccatum. Non habuit immaculata Dei genitrix. *Vide* *duas Conciones de Concept.*
Os. Duplex fraternum humanum compensat vnum fraternum divinum. 215. Detegitur ore, quod tegitur, corde. 2741. Ore habet malevolum inimicum, non corde. 2844. *Vide* *Lingua, & Verba.*
Oculum. Amoris est signum. 218. Pedis est obedientia signum. 947. 2752. *Oris* est familiaritatis inditium. 1801. 1803. *Amoris* incitamentum. 2805. Signum pacis, quo vitur rebellis ad bellum. 2753. Signum est pacis, amoris, reconciliationis. 2834.
Osium. Non in exploratore hospitum. 1727. Non est nobilitatis insigne. 685. Fugendum. 721. Populum dissipat. 66.
Ovis. Portatur in humeris à prelo. 145. 147. *Magistra* Abels, 715. Illam imitatur pastor in moribus, dum latet illius nutritur. 721. Quilibet miles non vitus alij, & sine duce. 3025.

P

Pædagogus. Dei Filius fuit Abrahæ. 1624. Iesus socijs sua Societatis. 1624. *Edus* amicitia dum init. ibidem. In absentia pædagogi peccant homines quasi pueri. 33. 131.
Palatium. In palatio mali regis nomen servi Dei servat Abdenago. 370. Dignum Deo fides pingit. 2131. Non frequentandum. 523.
Pallata vitia sub specibus virtutum. 214. 234. 454. 455. 1003. 1079. 1177. 1129. 1216. 1290. 1452. 1510. 1512. 1613. 1851. 2651. 2655. 2750. 2751. 2755. 2798. 2781. 2865. 2887. 2982. 2983. 2887. 3029. 3081. 3128. 3144. 3183.
Pallium. Christi postri Eliæ est tribulatio, nobis à Christo relicta. 2438.
Palma. Triumphalis est virgo constans. 1104. Non est invidia filio patris, nec patri, filijs. 1801. *Palma* victoris est palma in celum manus elevata. 423.
Panni. Veteres sunt exempla sanctorum, quibus conformemur ad servanda præcepta. 312. 313. 314.
Panis. Sæpe non vult auarus edere, sed alienum. 2881. Triplex offertur Trinitati. 2139.
Papa sit contentus suis, nec sibi ex beneficijs concessis pensiones referat. 2992. Simul cum rege regat. 213. Episcopus non infans,

sed emendat. 2994. 2995.
Parabola Elij Dei fuit Abel. 701. Et Isaac. Parabola qualibet ex Evangelij omnium Dominicis. & explicatur in Indice Concionum.
Paradisus. Non facis, quod Deus non irascitur peccanti. 442. Locus quilibet, in quo aliquis cum Christo est. 2179. *Vide* *filii* *vinetur*, ibidem. Sinus est Abrahæ, ibidem. Infernus, sibi esset Christus. 2179. Christus fuit sinus Abrahæ, in quo, & in sinu Patris quiescit. 2181. Peccatori non prodest, si cut in illo non obest infernus. 442.
Paratus ad pressuram, & adversitatem sit iustus. 2024. *Vide* *Prepressitas*, & *adversitas*.
Partecidium sine culpa; scilicet, non verum. 1762.
Pascha. *Vide* *duas de Pasch.* Conciones in Indice Concionum.
Passio Domini. Iam eius sacramentum cernitur ad impletum. 2200. Eam prophetica cecinit tuba, & Evangelica pandit historia, ibidem. Cum sit Filius, videtur esse Pater. 2222. Per tres dies pro peccatis fidelium trium temporum. 2344. Ante illam nubes in celum ascendit. 2545. Abels magis meruit, quam sermo illius. 659. *Vide* *duas Conciones de Passione* in Indice Concionum.
Pastor. Humeris onem portat. 147. 2936. Qualis esse debeat. 181. Officium illius facile, & simplex. 725. Amandus est. 3677. Primus fuit Abel. 592. Rex non habet milites oneri. 3025. Sit doctus. 614. Odiosus est malis. 616. Abel, qui pastorem Christum provocabat. 687. 726. 729. Patriarcha olim. 2767. Christi typus Abel. 701. Ab quibus lac, et lanam accipit. 721. *Vide* *Concionem Dominica tertia post Pascham*.
Pater est Deus, omnium. 1. Plus suos diligit, quam tyrannus abhorreat. 363.
Pater angelus. 1557.
Pater elementum. 1557.
Pater sit, Snorum palatium. 95. 182.
Pater erga filios. 1. 3. 307. 310. 211. 177. 247. 252. 165. 569. 735. 743. 745. 737. 739. 748. 749. 750. 755. 757. 764. 770. 777. 809. 836. 838. 850. 862. 935. 1118. 1125. 1148. 1159. 1210. 1220. 1211. 1212. 1232. 1254. 1405. 1475. 1495. 1497. 1567. 1569. 1570. 1574. 1575. 1577. 1586. 1591. 1636. 1641. 1646. 1648. 1654. 1672. 1677. 1713. 1719. 1722. 1754. 1755. 1756. 1758. 1763. 1764. 1768. 1770. 1771. 1791. 1792. 1793. 1796. 1797. 1801. 1835.

1835. 1841. 1847. 1848. 1849. 1852.
1853. 1891. 1892. 1936. 1960. 2011.
2019. 2022. 2029. 2039. 2042. 2050. 2051.
2055. 2063. 2084. 2085. 2222. 2234.
2235. 2236. 2237. 2237. 226. 2310. 2335.
2336. 2362. 2392. 2406. 2407. 2408.
2434. 2437. 2472. 2474. 2483. 2522.
2533. 2545. 2572. 2573. 2579. 2615.
2616. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637.
2638. 2701. 2710. 2724. 2732. 2745.
2764. 2770. 2771. 2777. 2778. 2779.
2794. 2808. 2824. 2825. 3037. 3038.
3039. 3040. 3072. 3074. 3104. 3106.
3201. 3202. 3204. 600. 712. 754. 210.
Vide Filius.

Patientia divina. Portat etiam males, & im-
perfectos. 142. 145. Retrahit sententiam,
2639. Transformat mōs lapides auro in
hominem sanctum. 258. Abonitate Dei er-
go peccatorum. 1263. Abusus illius damna-
tus. 184. Non vult videre mala, ne puniat.
279. Post quadraginta annos, tandem punit.
2641. 3031. Prætermittit. 2247. Magi-
ster patientie Christi. 1597.

Patientia humana. Tacet, dum punitur. 306.
177. Echonestatur per verba impatientie.
277. In tormentis. 340. Merito honora-
tur. 2151. Docetur exemplo. 2207. 1348.
Eligit potius penam, quam culpam. 2722.
Veniam pro offensoribus rogans facile obtinet.
2440. Examinatur per iniurias. 1334. 1343.
Ore, & opere docetur. 1336. Columna tri-
umphalis erecta ei a patiente. 1338. 1339.
Coronatur. 1340. Non se vendit manu
propria, nec aliena. 1340. 1343. Patientem
reddidit quasi Deum. 1340. 1346. Perdere non
vult illum, qui patientem peracere optat. 1340.
Patiens potius, quam rex. 1341. Impatiens
est contra volentem sumere pro illo vindictam.
1344. 1357. Meritum acquirit, & gratiam
Dei. 1345. Generosus. ibidem. Purgato-
rium habet in hac vita. 1348. Habens memo-
riam peccati, propter quod punitur. 1349.
Iniurias sive, penas maiores declinat: ibidem.
Non solum a Deo suo ab homine misas ferat
afflictiones. 1356. Iniuriam reputat gra-
tiam. 1357. Multum potat quæstum. 1358.
Malitiam humanam pensat lenitudo
nem divinam. ibidem. Habet cor simile cor-
di Dei. 1357. 1358. Transformat lateres
viles in lapides pretiosos. 1411. Presen-
ti malo non emittit spem boni futuri. 1535.
Non reputat stulticiam involui males presen-
tibus propter bona incerta futura. 1535. Be-
medius non tentatur, sed manifestatur. 1596.

Non innotescat. Antequam veniet Dei
Filius, magister patientie. 1597. Patientia
qui Deo filium sacrificat. 1637. Patientia
miraculum. & spectaculum. 1546. 1558. Pa-
tientia athleta in finem Abrabæ requiescit. 1806.
Sperans gloriam sustinet penam. 1808. Fit
illusit, & spectabilis, in filiis similibus ce-
li stellis. 1861. Sine querela non inveniens
dinersorium ad habitandum. 1886. Cele-
bratur per orbem notus omnibus. 1906. Tri-
umphat. ibidem. Honorat non honorantem
se. 1913. Fest ab honorato à se, non bono-
rari. 1916. Sellum agit Deo, & visor
tueat. 1924. Etenim dilationem promif-
sionis divina, est patientia magister. 1965.
Purgatur, & aurum. 1966. Pnus sufficit,
de qui est dominus illius, agnoscat, de
Deus. 1700. In minoribus praludis ad no-
stra ferenda. 2024. Retrahit sententiam.
2639. Gloria mater est patientia. 610. Tri-
umphat de impatiens triumphat. 603.
Et agnus. 610. 690. Melius clamat. 101.
Imago patientis pulchrior, quam innocentis.
693. Non leditur. 653. Patientia est
mensura gloriæ. 658. Muscus Pao est
patientis martyr. 732. Pudorem casus con-
siliator. 922. Miraculum patientie est in
tormentis non tristitia. 471. Patientia in-
iuriam ferentis ostendit patientia i-feren-
tis. 655. Patientis sit accipiens iniurias,
alioqui innocens non reputabitur. 414. Ad-
mirabilis est. 1000.

Patria. Homini mundus est pro illo orandum.
3. Memoriam vult tyrannus in captivis dele-
re. 512. Honoratur à regine nobili. 1319.
Iusti non solum, sed & celum est. 1960.
Difficile dominatur à diuitias possidente, non
à contemnente. 2088. Egressus ab illa pe-
regrinus. 2207. Patriam demittenti pro-
mittitur celum. 2294. Non accersit in
illa predicator. 2383. Demittenda corpo-
re, & animo. 2425. 1528. 2258. Ama-
tur, & desideratur. 2808. Desendenda ar-
mis. 3038. 3039. 3040. Studio cognos-
cendi Deum, deservenda. 1523. Ad declina-
dum peccati periculum, ibidem. Difficile
demittitur. 1524. Obedienti ita facile illum
describit, acsi repeteret. 1527. Desiderium il-
lius est naturale. 1528. 2090. Amore celi
demittitur. 1528. Difficile adeo illud de-
missio, de non nisi exemplo Filij Dei fiat.
1529. Demittit illas, sit amicus Dei. 1655.
Demittitur ob dilectum exulem. 1666. Non
repetenda est. 1770. Primus ab illa egres-
sus, & primus in via cali gessus. 1808.

Non

Non dimittenda studio videndi terram, sed celum. 1811. *Magnum est illam demittere.* 1854-1855. *Terra est, in qua qui dñi dimi.* 1850. *Discrepat patriam acceptam Deo in aliena hominibus.* 1874. *Educitur quis et patria, ut manifestetur, & orbem illuminet.* 1896. *Extra patriam non in patria honoratur à Deo homo.* 1897. *Patrie demissio ostenditur in nomine imposito. (Transitorio)* 1973. *Exal è patrio habebat Deum doctorem, & propugnatorem.* 1818. *Demissio philosophus est.* 2066.

Compositio dissimilis scribitur. 2089. *Vide Perfectionem.*

Patriarcha. Tres patroni trium puerorum. 521. 422. *Nomen maius, quàm nomen propheta.* 2260.

Patronus. Tres sibi eligunt tres pueri, per quos tria deo perspicua obtinent. 422. 511. *Patrona natura non auditur à patre pro filio, quem deo offert.* 1886. *Patronus pro impio non est deus importunus.* 2569. *Pro multis, non tantum pro uno nepote sit.* 2009. *Non sine aliquo merito illius, pro quo rogat ibidem. Patrocinium ad peccatum est solutio do.* 942.

Pauca electi, & dilecti. 212. 2545. *Vide Conceptionem secundam Dom.* 19. *post Pent. Pauci dei amici alium erant.* 667.

Pauper. Ab humilibus habens, non cupidus. 709. *Amicus Dei.* 2616. *Asclera est patientia, deducitur ab Angelis in suum Abraha.* 1806. 2566. *Dinitias paupertatis ostendit.* 1881. *Fis dives per divinam providentiam.* 1905. *Honoratur ab Angelis.* 2107. *Non saluatur solus rex id quod pauper sit.* 2226. *deus obis avarum in iudicio.* 2231. *Non obtinet misericordiam à patre, qui illam denegat pauperi.* 2233. *Amore pauperum deus pauper dicitur sine pudore.* 2379. *Pauper est spiritus peregrinus, ibidem. Moritur letus.* 2543. *Mundi contemptor quasi deus venerandus.* 2596. *Pauper est qui avarus* 2866. 2867. 2868. *Divitior est avaro divite.* 2867. 2868. *Officiarius videtur rex avarus.* 2869. *Qui est pauper affectu, nibilo eget.* 2868. *Pauper cum divite comparatur, & profertur. Non ieiunat, nisi voluntarius.* 2882. *Pauperis penam habet avarus, ibidem. Pauper avaritiam in statu avara, non adorat.* 404. *Pauper in vestibus.* 319. *Anteposita dinitias paupertatem.* 1544.

Pax. Cum in illitia convenis ad nostram salutem. 169. *Pacem habens statim convertitur.* 1299. *Pacificus Abigail Deum exultat.* 920. *Pacis amator rixam fugit.* 2462. 2549. *Pa-*

ci procurator etiam certus de victoria. 1537. *Univobis prescribenda est bonie.* 1538. *Est seculitatis summa.* 1538. *Pacificus felix, bonam assequitur famam.* ibidem. *Pax appellatur patrii, qui bellum patri infert.* 2701. 1707. *Pater pacem obtinet morte filij sui rebellis.* 2705. *Pax dicitur filius, cui poter paciscens est.* 2708. *Pacem in morte non habet, qui pacem in vita negavit.* 2713. *Pacis signum militis ad bellum signat rebellis.* 2753. *Osulum pacis signum est.* 2834. *Pacem cum deo habet penitens.* 2963. 2965. *Pax dulcis ratiōis unibus non est acceptanda.* 3010. 3011. 3013. *Bellum bonum, melius mala pace est.* 3011. *Cum potiori facienda.* 3036. *Pacificus vox per nuptias filij pacem querit cum rege altero.* 3103. *Pacis sit bono amator, licet habeatur rixa auctor.* 1538. *Pacificus bellicosus, qui bello querit pacem.* 1540. *Pace moritur, qui bello vivit.* *Pugnans contra se vivit, mori eius triumphat.* 1557. *Pro pace paciscens totam offert terram alteri* 1684. *Pacificus est pax homo. Rex pacis solus est Christus.* 1696. 707. 1059. *Pacem non habet pater, dum filij bellum.* 1713. *Pace sapient, insipienti bello nutritur.* ibidem. *Pacis studium solitudinem impertit.* 1895. *Pacem docet dominus exemplo suo servos.* 1913. *Pacis amator à litigante separatur etiam damno proprio.* 1917. *Pacis responsum canstat deus Abrahamo iuxta sepulchrum.* 1962. *Pacis studio bellator, reuertitur triumphator.* 2282. *Pax inter dominos pacem parit inter servos.* 2507.

Peccator. Subditus quilibet, cui se similem ducat prelatum. 274. *Appellatur à se ipso in his bonis.* 428. *Ausbitate vocet multus.* 26. 2689. *Orbon contra se pugnancem habet.* 166. 2681. 2689. *Impudens, qui per nonum peccatum spem sibi admittit de commissio.* 2669. *Publicus est amens, seu ebrius.* 2670. *Et impudens.* ibidem. *Peditus terram poluit.* 2680. *Mortuus est, & vocatur ad vitam.* 2731. *Ab spiritu sancto suscitatur.* ibidem. *Illius deus non confessionem, sed confessionem appetit.* 2743. *Debilis est.* 2897. *Servus.* 2898. *A culpa comprehenditur.* 2900. *Inveniens à peccato hostiens traditur.* 2090. *Habet à deo ebriographum venia.* 2922. *Non punitur statim, sed datur ipsi tempus penitendi.* *Obstinens damnatur.* 2943. *Natus de medico omnipotente, & bono desperet.* 2946. 2947. *Vili, & nullius est pretij, quamvis sit rex.* 2950. *Non adiuvandus.* 2955. *Publicus, est pessimus.* 3005. *De crimine commodum non reponat, nec de*

iniquitate suffragium. 3100. Aut post tergum Dei. 3122. Ades abiectus est, ut etiam demon, cum ad illam venit, descendere videtur. 2245. Mandatum Christi sanguine.

47.

Peccatum. In momento a populo fieri posset. 129. Mortale quodlibet ex septem disluitur. Christi sanguine. 47. Illud retardare debet praelatus, si non valeat omnino vitare in subditis. 189. 200. Vide Impedimentum. Occultum. Deus detegit punitione. 2669. Filij peius est morte bono patre. 2672. Peccato irascendum. 2722. Si illud non noceat aduerfitas non nocebit. ibidem. Peius est vulnere, & morte. 2722. Filij tormentum potius durius persecutione illata a ipso filio. 2739. Publice non committendum. 2793. Qui maior, eligit ut medius ad minus inordinatissimus est. 2895. Deo non est occultum. 2896. 2897. 3133. 3139. 748. Vide Occultum. Punitionis non sit continua. 2925. Laqueus est, quo quis stragularatur ad culpam, & ad penam. 2968. Opus peccatoris, qui est criminis opifex. 3094. 3100. Lene ducitur idololatria ab Acab. 3306. Occultum non est publice puniendum. 3139. Ex nobilitate augetur. 3140. Occultum venit in propatulum dum puniunt. ibidem. Restitit dum puniunt, agnoscitur, ut quisque fugiat. 3144. Peccati primum, et punitionis. 3143. Non tegitur Deo pallio, nec lingua excusatur. 3144. Peccatum pena sequitur, non peccatorum. 3150. Peccatum patris quomodo puniunt filij. 3159. Occultum confitendum ante patrem. a Deo punitione manifestetur peccator. 3170. Deo, ut homini occultum censet scriptura esse peccator. 2182. Occultum Deus manifestat, & manifestum punit. 3189. Qui punit, non perperat. 3259. Peccatum, solum est dignum pena. 581. Peius est morte. 583. 1801. 2502. Nec illud Deo occultum, sed clamat. 617. Ut illud in fratre vitare eligeret Abel seclariam martyrii deprecare. 644. Peccatum fratris, plorandum, supplicium pro peccato implorandum. 652. Peccati veniam non desperet homo. 667. Occisionis manifestatur per vocem occisus. 681. Peccati confessio obtinet veniam pena mortis. 694. Occultum quod putatur, omnibus manifestatur. 702. Manifestum, non indiget accusatore. 711. Qui peccator destruit, & non destruit occasionem peccandi puniunt. 742. Publicum per alios, occultum per se ipsum punit Deus. 748. Corde solo commissum puniunt a Deo. ibidem. Cum peccato non audet homo auxilium Dei in

belli vocare. 764. 766. Iniquitatem etiam non coram sed dubium. 826. 11. Peccati memoria est monumentum maioris, ibidem. Peccatum attendendum, non meritum. 887. Magis sentiendum, quam supplicium. 920. Enim alienum. 924. Stultitia demittitur facile non malitia. 949. Est mors anima. 957. Dum in reo representatur, discessit deiecit. 969. Commissio bene transiit, memoria semper torquet. 969. Peccati memoria, & remissio conscientia. 904. 965. 966. Non manifestandum, nisi ad remedium. 984. Sub auctoritate legis non latet. 1003. Magis torquet, quam supplicium. 990. Peccati non suspensio auctoritatis. 1003. Peccati non tam pena, quam culpa sentitur. 1017. Peccati penitentia non deferenda per nossem. 1019. Peccatum simile commissio, & rege committitur, non videtur subito esse pudoris sed honoris. 1021. Regis in regnum redundat. 1062. Aspektus contristat peccatorem. 1067. Peccatum militis nocet exercitui. 1062. Peccatum prima auxilio diuini, & sic est causa alterius peccati. 1085. 1110. Peccatum occisionis est primum mortis occisionis occidendi. 1208. Committitur si non ad sit Dei protectio. 2556. Illud Deo videre non vult, ne puniat. 2797. Lapsus in peccatum Christus in auge. 143. Peccatum punit calum, & terrore. 1257. Peccati pondus terra non sufficit. 1258. Peccati complice, pena confortis. 1260. Peccatum non peccatores vris ignis diuini. 1391. Futuram non punit Dea. 1406. Peccatum primum etiam penam puniendum, ne sit decessio mortis. 1434. Idololatria est mors anime. 1851. Mensuram timeat implere homo. 1963. Grane tarde credendum, sed cognitum, cito puniendum. 2248. Peccata commissa sub tribus legibus delent Christus morte triuana. 2343. Peccatum, non peccator odio sit. 2572. Peccatum cordis, oris, & operis emendandum. 2638. A peccato vocandas peccator, ne perat. 2539. Captiuitas demonis. 2639. Si non puniuntur increpant, & iteratur in peius. 2647. Nonnam non puniendum supplicio. 2665. Peius morte etiam solum apparet. 568. Ducis committione. 548. Mors est. 72. 609. Peccati timor ex peccato alieno. 56. Difficultandum. 233. Non ex malitia commissi, reserua dignum. 244. Causa pudoris. 62. Spe veritatis non committendum. 184. Fratris fratri non incognitum. 65. Peius omni malo pena. 231. Commisissis tribuitur praelato. 66. Morte peius. 231. Peccat.

Peccatitimos. 139. *Pecatum* maius impediens dum minori. 197. *Populi*, ut proprium fatentur innocentis. 385.

Pellus. Offeritur Deo a sacerdote. 122. *Pellore* suos portet praelatus. 149. *Percutit* dum, ut ignis amoris erga Crucifixum excutiat. 1766. *Sacerdotis* ornatum, et dicatum doctrina, et vestituti. 152. In quo amor suorum. 95.

Pecunia. Redemptio captivi bello illustrior est, quam pecunia. 1695. *Pecunia* non militandum, sed gloria. 1697. *Pecunia* qui militat, mercedarius est, qui gloria, confenerator. ibid. Non nisi coram testibus est soluenda. 2485.

Pensio amoris debetur regi naturali & subditis. 2839.

Pervitio. Bonae qua sit amor Dei, male, qua sit a more suo. 344.

Peregrinus. Honoratur. 1020. Fit potentior rege. 1037. Typus Christi. ibidem. *Peregrinus* hospitium dare regem est. 1094. Non reuertatur in patriam. 2272. *Pictor* gloriosus. 4279. Non canit in terra aliena. 2334. *Latus* per fidem. ibidem. *Solatio* habet ex nuntio, si est ex vicinis. 2361. 2362. Non fiat, qui habet curam aliorum. 2381. In celum dum peregrinatur, ascendit. 2433. 2434. *Hamilis*, & patiens. 2433. 2434. *Filius* facile sequitur patrem peregrinum. 2492. *Discipuli* magistrum peregrinum sequuntur. 2500. *Gloriosus* fieri potest. 4580. *Reputatur* captivus, & servus. 2589. In terra sua est cinis tui, sicut non peregrinus in aliena, est cinis mundi. 2591. In suu angelo-rum, & non lenitate, vel inopia metu. 2602. Si predicator ducitur ab angelis in provinciam sibi ipsis commissam. 2603. Facile loca mutat. 2608. *Amore* Dei, praeclat Deum regi, & subditis. 2603. *Peregrinus* amore hominum fit, *Filius* Dei. 2925. 2026. *Peregrinum* semen *Abraham* per quadringentos annos, non in Aegypto semper, sed antequam descenderet in Aegyptum. 1959. *Peregrinationis* poena non minus torquet promissa, quam passa. 1959. *Peregrinus* obediens ea facilitate egreditur a patria, qua reuertetur in patriam. 1527. *Dei* *Filius*, ut exemplo suo faciat hominem peregrinum. 1529. *Socium* habens peregrinationis *Dei* *Filius* facile fit peregrinus. 1586. Fit nepos cum pater. 1666. *Eligens* cum dilecto. 1666. *Exemplo* patris, *filius*. 1677. 1712. 1783. 2011. *Christus* & in celo, & in solo. 1712. *Pater* amore filij. 1713. 1852. *Honorandus*. 1726. *Peregrinum* se quisque futurum putet, ut per

regnum ita suscipiat eo modo, quod desideret in se suscipi peregrinus. 1728. *Suscipiendus* etiam a paupere. ibidem. *Patriam* non repetat. 1770. *Religiosus* omittens parentes. 1853. 1854. *Filius* relinquitur patri cum lugendum alijs. 1857. *Nepos* cum patre, quasi cum patre. 1877. *Dives* ostendit ex se obedientiam, & ex Deo curam erga se, & beneficentiam. 1881. *Species* religiosi est. ibid. *Philosophus* ostenditur, dum patiens sine querela. 1888. *Philosophus* facile mutat loca, nullius praeventus amicitia. 1922. Dum visor honorandas occursum regis, pro quo pugnavit. 1934. Non moritur, sed migrat in celum patriam. 1960. *Vivit* gloriosus, si fruatur Dei praesidio. 1961. *Patens* sufficit unus, ut dominus eius habeatur Deus. 1700. *Libenter* admitte dunt, egre demittendus. 2473. *Prasignificatur* in nomine. 1973. *Honoratur* a Deo per hominem. 2013. *Nemo* esse erubescat, cum & primus, & novissimus dum peregrinus fuerit. 2961. *Dives* difficile fit. 2088. *Difficile* quis ex domo patris egrediens. 2089. 2090. *Excipiendus*. 2130. 2135. 2136. 2207. *Primus*, qui dicitur peregrinus *Abraham*. 2207. *Fit* *Dei* *amicus*. 2242. *Si* ne termino. 2267. *Abel* non in caelo fuit peregrinus, sed in solo. 661. 7010. *Civitatem* non condidit. 663. *Primus* talis, cives. 669.

Perfectus. *Perfectus* in mente moritur. 249. *Est* irreprehensibilis. 1625. *Mundum* possidet. 1720. *Terminus* est perfectionis humana. 1781. *Non* potest esse, qui memoriam mortis non habet. 1840. *Spolia* perfectionis suspendit in termino vitae. 1884. *Donum* omnipotentis Dei habet perfectionem. 2303.

Perfectionis in via non sitendum, sed progrediendum semper. 1536. 1625. 1670. 1674. 1883. 1884. 1971. 2269. 2436. 2561. 1536.

Periculum. *Subiens* vitae per fidem mirabilis. 410. *Belli* declinet infirmus. 682. *Adulterij* adulterio assimilatur. 1127. *Occasione*, *actioni*, ibidem. *Prudentia* humana vitandum etiam. 2100. *Peccati* declinandum est. 2914. 1523. *Periculo* alius sapit, qui expertus fit in capite alieno. *Vide* alieno periculo sapere. *Periculo* innocens non exponendus. 569. *Extrema* Deus succurrit, & adest. 461.

Persecutio. *Dilectionis* divinae signum. 2711. *Illam* patiens a Deo defenditur. 981. *Est* nota odij mundi, & amoris divini. 669. *Qui* illam movet est regno indignus. 963. *Patris* ad filium non persequitur, sed persequitur est. 2647.

Perseverantia. *Felicem* reddit infirmum. 132.

INDEX

- In veste talari significatur.* 141. *Sit in laboribus.* 145. *Est perfecta probatio.* 246. *In virtute.* 2544. *Necessaria est ad salutem.* 1410. 2949. *In cruce.* 2726. *In studio quatonidi Deum, assequitur Dei visum.* 1523. 1680. *In timore Dei.* 587. 1847. *In divino obsequio, ne adsit diuina punitio.* 816. *In resplendentia tentationū.* 2120. *Coronatur.* 635. *In tribulatione.* 443. *Præfidentia nō pertinet ad eū.* 7641
- Personæ.** *Alia pro alia assumit etiam in illis metu mortis, & tragediam componit.* 1902. *Personatus, & non verus quilibet sacerdos Iudeorum.* 48. *Personatus amans ostenditur Dei Filius.* *Vide Concionem 2. in feria 5. de Cana Domini.*
- Pes.** *In vestigijs Patrum ponendus.* 112. *Latus nō est inquinandus.* 1732. *Quibus populus mare transierat, coram titulo saltabat.* 130. *Ligatur pedes illius, qui Deo offertur, qui non dignatur illis terram tangere.* 1570. *Pede viroq; recte ambulat, qui declinat à malo, & satis bonū.* 1621. 1622. *Pedes suos Christus non lauit, & significaret aliquis in eis pulueris esset terreni.* 18. *Pedes lauant prærogativa est amoris Christi.* 971. *Humilitas est maxima.* ibidem. *Ad pedes puerorum prostratus ignis, & soluit vincula.* 460. *Pedes filij ligat pater, ne factus visissima calcitaret.* 1646. *Hospitum lauandi, ne pulvis contra non lauantis præiactur.* 2135. *Pedibus timor addidit alas.* 837. *Pedes ligare iubet puerorum, quasi fugam timeret tyrannus.* 423. *Pedes præmodestia lauari non permittunt angeli à famulis Abrabæ.* 1999. *Pedes Domini soluit pueris, ut saltarent.* 433. *Pedibus calcetis flammam calcant pueri.* 433. *Pedes vincunt vim ignis.* 436. *Pedes & vinculis soluit flamma.* ibid. *Pedibus prostrata veniū obtinet abigil à Danide.* 946. *Pedes osculari, est obedientiam significare.* ibidem.
- Petitio.** *Homines ad Deum deferunt per sacerdotem.* 53. *Qua quis petit ne infametur, iusta est.* 1924. *Facile patris à filio non patitur repulsum.* 1. *Audienda statim à rege.* 2751. *Supponit iam concessum, quod desiderat, ne negetur.* 958. *Vide Preces, & Oratio.*
- Petra.** *Christus, in quo fundator non monet fortuna.* 144. *Nomen Christi datum Abrabamæ, & Petro.* 2493. *Vide Lapis.*
- Philosophus.** *Christianus vincit gentiles.* 100. *Docet fidem habet pacem cum verbo Dei.* 1009. *Contemptor mundi, peregrinus, qui vilis habetur.* 1885. *Pincitur metu mortis.* 1902. *Sit doctor mansuetus, & lenis.* 1912. *Magnus, si mansuetus.* 1914. *Facili peregrinus.* *Familia vix nulli.* 1922. *Virtutem ostendit sine a rogato*
- tia.* 1947. *Modestus, & humilis, non superbit victor.* ibid. *Mortem appellas demissionem, & absolutionem.* 1953. *Non infensibilis, dum filium morti offert.* 2037. *In modo exponendus, ut manifestetur.* 2066. *Patriam deserit non obligatus amicitia alicuius.* ibid. *Victorias, & gloriam victor spernit.* 2066. *Divinus est potens.* 1346.
- Pictor** *magis venerandus, quàm pictura.* 334. *Pictor creaturarum ad exemplar idearum est Filius Dei.* 14.
- Pietas, & pius erga Deum, & erga parentes infilijs.** 1853. *Arām Deo adificat.* 1890. *In pueris meret habere dolorem Deum.* 1891. *Pietatis diuina doliore est qui docet Deum esse conditorem celi, & terræ, & autorem victoria.* 1938. *Pius inuentus, imitandus manifestatur.* 1965. *Impedimenta virtutis superat.* 2011. 2059. *Pius pater est in filium impium.* *Vide Pater, & Filius.* *Pius vero, non pille.* 455.
- Piger.** *Nec senex in obsequio sospitum.* 1996. *Piger non sit homo.* 2011.
- Pignus.** *Redimendum.* 2506. *Amoris filius est.* 2045.
- Piscator** *& piscis, Segena curea tyrannus.* 546. *Hospitalis, qui & Deum, & angelos ut pisset capit.* 1993. *Hominum Apostolus quilibet.* 2182. *Vide Concionem secundam de S. Andrea Apost. Sagenam furoris, & sanioris receperunt tres pisces pueri.* 486. *Pisces homines conuulsis fidei sagenæ.* 2182. *Ad salutem capiuntur.* 2182. *Societatem seruant, quam non seruant avari.* 2875.
- Placabilis.** *Homo post iniuriam, dum placat.* 241. *Sanguine Deus.* 84. 85. *Obsequijs factis sera.* 1904.
- Placens Deo.** *Innocens.* 597 618. *Qui Ducent timet.* 598. *Humilis.* 3000. *Offerens optima.* 678.
- Placens homini.** *Qui placet optimo, displicet pessimo.* 634. *Placendi studium non est ex bona conscientia.* 997. *Qui omnibus placere desiderat, mendax est.* 2837.
- Plaga.** *Salutis nostra pretium à Christi plagis.* 168. *Amoris incitamenta.* ibid. *Illas in celo Christus Patri pro nobis ostendit.* 169. *Plagarum primatum sibi Christus reservauit.* 1644. *Plagis ostenditur amor erga nos.* 2966. 3093. *Amoris signa.* 2438. *Plaga lateris est signum bulla indulgentia.* 169. *Plaga tot, quot vulnera.* 732. *Non ignominiosa, sed gloriosa.* 3056.
- Plaustrum.** *Communis pro filio regis est magnam matris solatium.* 736. *Vide Concionem de plā Hufr. Maria. Queser. G. Parasiten. Fido Lacerymæ, & Electus, & Exequia.*

Plenus

Plenus. Dierum, qui bene viuit, est. 2611. Qui plenus est operibus lacis. 1842. Qui per dies, non per noctes viuit. 1844. Qui non habet oīo lucem, sed semper illuminatur presentia veri solis. *ibid.*

Planius. Speranda a cælo. 1688. Datur a Deo interuentu Elia, & Dei Filii apud Eliam, vs ipsam illi conferat, intercedit. 2921. vsque ad 2927. Planius tribuens non sibi timeat ab accipiente. 3109. Pinniam volebat Deus dare mediatore Elia, *ibid.*

Penaculpa similis. In auri bus. 11. In ore. 52. 2693. In sepulchro. 2762. 2820. 2894. In ieiunio. 2987. In loco. 2776. 2944. 2690. In voluntate. 2968. In capillis. 2816. In corde. 2817. 2690. 2691. In manu. 2826. 2692. 2694. 807. 1207. 1361. 2612. In leito. 2980. In festinatione. 3863. In morte. 2894. In nouitate. 2665. In regno. 2669. In capite. 2679 3690. In paupertate. 2909. In pulmone. 2941. In Romacho. *ibid.* Post mortem. 2944 In igne. 3196. 51. 75. 92. 1393. 1394. 1395. 1426 In numero. 2817. 3188. In digitis. 26. In fuga. 2660.

Pæna. Comminata terret. 382. Eligenda potius, quàm culpa. 461. Vel premium pro factis. 1615. Pæna venia non petenda, sed culpa. 652. In pæna cognoscit Deum, qui nō agnoscit in culpa. 807. Pænam pati, minus est, quàm illam mereri. 887. 920. 947. 1013. Pæna causa culpa, non manifestanda, sed causauenia. 877. Pæna in se potius, quàm culpam in marito vxor desiderat. 924. Pæna limites facit iratus excedit. 979. Mortis pænam non nisi per culpam Deus infert. 1005. Pro subditis patitur ipsam rex. 1026. Pæna mensura culpæ est. 3198. Culpa in qualitate respondet. 2856. 3184. Tardus auenit. 2943. Culpam, non personam respicit. 3150. Pro culpa alterius non aterna infertur. 3163 3164. Non est manifestanda exterius. 1213. Pæna similes sunt, qui facerunt in culpa. 1260. Pæna ebrius, qui ebrius in culpa. 2729. Pæna viuius retardat alios a culpa. 1261. 1649. 1421. 1268. Pæna damni mortis durior. 2747. Pæna aeterna aigne puniunt, non penitent. 1268. Pæna timore, nō iustitia amore penitens indignus est venia. 1353.

Pæna peccantium, est Dei sanctificatio. 1395. 1399. 1400. 1409 1446. Malorum non est remedia. 1400. Pænam non faciat homo de remedio culpa, nec de remissione peccatum. 140 Pæna consortes, culpa complices. *ibid.* & 2727 Pæna non ante culpam. 1406. Pæna coloris de culpa celeris. 1425. Nova culpa noua. 2700 Expectata certa, non minus torquet, quàm ino-

filia. 1959. Pæna incredulorum est fides credentium. 2117. Pæna regis in suis. 2678. Pæna talionis grauitate compensatur. 2641. Dissertur peccato occulto. 692.

Penitens. Honorem recuperat, & Dei gratiam. 21. 82. Amicus illius Deus est. 667. Gaudia præbet Deo, & Angelis, & curia celestis. 923. Non differat conuersionem, ne dāntur. 1019. Penitentem desiderat amor Dei, vt parcat. 2705 Lucrum patri est filius penitent. 2723. Non desperet si sit seculius. 2947. Ex timore sententia diuina. 1963. Pacem habet cum Deo. *ibid.* & 2965. Triulatur de peccato. 2963. 2964. Ex timore pæna temporalis, placet, magis placet ex timore aeterna. 2964. Spontaneus Deo placet. *ibid.* Ex amore Dei ab Spiritu sancto. 2965. Despicit terram, diligit cælum. Pacē cum Deo, bellum secum habeat. *ibid.* Fortis in Dei gratia. 2965. Tempus datum ad penitentiam viro profuit, non vxori. 2976. 2977. Sententiam Dei temperat. 2978. 2979. 2989 Qui non est primus puniunt ex suis. 2981. Ob regnum sæculi non est ex corde. 2988. 2989. Non ex corde non dicitur conuersus ad Deum. 2988. 2989. Indulgentiam obtinet. 2978. Humilis. 2995. Tignus compassionis. *ibidem.* Spectaculum Deo, Angelis, & hominibus. 2997 Simulatus etiam obtinet dilationē pæna. Relapsus, fuit simulatus. Non differat penitentem. Humilis Deum placat. 3000. Timore pæna, non culpa dolore, meretur veniā pæna, non culpa. 3023. Plus delet, si se damnet in parabola. 3058. Ei Deus conuertitur, ut ipse Deo conuertatur. Si gatus elementis Deo. Amore Dei, non si pænitate. 3071. Meretur pæna munitionem. 3072. 3073. 3074. Ex timore, non ex amore. 3072. Perē, si relabitur, puniunt. 3102. Ex timore etiam premium habet. 3121. 3122. In oculis Deus habet penitentem, & post terga delinquentem. 3122. Misericors Deo est. 3134. Mutat in requiem supplicium. 3135. Non penitens pater de furto, quod filius relinquit. 3166. Dat gloriam Deo. 3173. Non verus, non igne temporali, sed aeterno puniendus. 3186. Filius, tandem puniunt. Filius, qui non amore virtutis, sed metu pæna dolet. Filius, vel tardus perit Indas. 1353. Reconciliationem intendit per intercessorem. 1466. decipiendus cum huius, & alij penitentes sunt. 1493. Penitentem ad se venientem Deus honorat, ei apparet, & recurrit. 1533. Penitens Abraham de accessu ad Agar. 2717. Confessus mutat sententiam Dei. 1959. Accipiat Eucharistiam. 2123. Simulatus, diu esse non potest. 2615. Est, afficiens signa amoris patrem erga se, & mensam; & locum re-

INDEX

conciliatorem, 2648. Qui hoc videns, non sit penitens, bestia est, condet lapidens, ibid. Fiat disa amici pana ob simile peccatum. 2649. Non potest esse penitens, qui per vim venie sibi admittit per novum crimen tot novum. 2669. Fietet, suscitatus, 2724. De veria non desperet. Mutat tristitiam in gaudium, lacrymas in risum. 2738. Per psalmo 3 septem dolorem de septem peccatis ostendat. ibid. Facit de sententiam Deus retrahet. 2743. Capillos cogitationum tendat. 2831. Confessus obtinet veniam. 2833. Figuratus in Absaloue. 2834. Penitens prodigum Absaloni impenitentem praefertur. 2848. Animo, & corpore figura oculis diuini, & humanis proponenda. 2850. Nominis solo penitens mereatur aliqualem veniam. Speculaculum Deo, & homini. 2852. Confessus salutem assequitur. Ex multis diuini. Non illi irascitur Deus. 2853. Humilis caput inclinat, ut bucculam celi portam possit intrare. 2903. Eidem promittitur venia penitenti, & impenitenti denegatur sine mutatione Dei. 2906. Mutus ore, non corde. 2910. Penitentis verecundiam laudat Deus, ibid. Penitens de ipsi penitentia seu reatus damnatur. 2911. Penitens de culpa facit Deum penitentem de venia. 2913. Impiissimus fit. 2916. Penitentem Deus amplexatur, & honorat. 2940. Ei parit. Figuratus a Deo. 2941. Bellinus. 2854. Flagellandum Deo se non datur offerat, ibid. Simulatur. 2890. De facio non de affectu criminis. 2890. 2891. Relapsus fit, qui est penitentia oblitus. 2892. 2893. Non desperet. 2893. Sedit, penitens, ut super peccat. 2901. 2902. Iram Dei fugit. 2903. Lacrymis ostendit offensam. 2903. Vide Penitentia.

Penitentia, non dilatanda. 273. 1872. Vide Penitentia festinus. Lacrymum. 124. Propitiatorum. 60. Pontificatum prebe. 303. Habitus penitentia est quodlibet vestimentum. 319. Ex memoria peccati. 275. Parces tres, junctus quibus peccator extrahitur a peccato. 318. Tres penitentiae partes sunt. 318. 1069. Extinguit flammam, etiam inferni. 364. 365. Spatium accipit ad veniam. 376. Felix, qui ad se Dei trahit oculos. 257. Penitentia est penitenti repentina adiuvit. 2724. Ad penitentiam vocat Deus, clamans post terga peccantium. 2731. 704. 711. 1834. 1705. 2723. Sicut deus humilis, & de malis commissis. 2732. Penitentia Dei de lege veteri non de nova. 63. 64. Vide Penitentia. De promissis quando obest peccatum. 2229.

Pondus, perferatur, dum portantur nomina. 152. Initium grauat. 1813. Beneficij sentit grauis, & illo cadit. 1721. 1723. Dum blandis filij

in precepto transcendit naturam. 2027. Amoris, & laboris fert pater, dum aspicit filium liguerentem. 2039. Dinitiarum non impedit ascensum exili bene vici dimitit. 2111. Nungium, anarum mergit. 2453. Peccati, dolorem leuem facit peccati. 2721. Auaritia, non potuit ab exercitu saluare. 3169. Vide Ovis.

Pontifex, Vniuersi regi. 834. Prorex, ibid. Regem legitimum declarat. 859. Conspirans contra legitimum regem punitur in exilio. 863. Amittitur, non solum nomine, sed & vita ut mulet in melius Ecclesiam. 2394. Nihil suum in Ecclesia reputet. 2394. Amore sponsa vitam offerat, ibid. Ingratus, & malitiosus fuit Cain. 678. Crani mundum Deo allegat. 1. In veste mundi figuram gerbat. 1. 36. 128. Orat pro toto orbe. 3. 36. 126. Finat secundum illam naturae rationem. 1. Dei seruus nomen Domini sui ferebat. 163. Dei est prorex. 4. Vnus Christus in Aaron figuratus. 1155. Eius pilus in super regis. 13. (Horus integer ad laudes Dei. 2. Logiturnus in iacobus. 12. Floridus sit non aridus sin: fructus ferat, non idus inserat. 22. Socius criminis desideratur a populo. 33. Scientissimus, & totus vocalis. 39. Nomina portat illorum, per quibus oratur erat. 38. 127. Coronatus Dei nomine. 41. Subditum arguat, non infamet. 2995. Forma (Christi in Melchisedec. 86. In Sancta sanctorum ingreditur sine sanguine. 84. Humilis ferebat nomina ad memoriam. 127. 149. Abiititur reoret, alios punitur. 18. Vide Sacerdos, & Prelatus. Sibi, & Deo, & alijs proficit. 181.

Populus, Sequitur, exemplum principis. 857. 858. 859. Plus apud principem valet precibus, quam quilibet uigant. 2541. In florum dicitur societas Angelorum. 2545. Ex multis constat, ibid. Allicitur blanditijs, ut corde vno sequatur tyrannum. 2615. Amici, & suorum sit cum suo principe amente, & fuisse. 2655. Dei suspensus, qui non volens celum attingere, non vult terram tangere. 2725. Tentus infamatur per unum. 3138. Populi unusquisque de alij caret, ut invicem penitatur, si alior peccet. 3160. Partes populi cines eius societas. 3161. Expellat a se malos. 2205. Exemplum sequitur, regis iugum. 1271. Gratias regi patri filium regem facit. 1485. Populi cor in flus vni. 1854. Calens vitulum vni. 271. Dei populus. 792. Onerosum est populo obedi pluribus ditijs, etiam si fuerit in ditijs. 8 Granatini principum successionem. 1164. Vniuersi est balens vnum cor. 2846. Furiosus est equus sine freno rationis. 92. Nihil, vilius estius, dissipatur idem est. 66. Antea aderat avarum. 93. Regem mouet. 3035. Quasi parat iudicium ad se

fonte pedagogo. 131. *Populus* est totus peccet non vincit benignitatem Dei. 21. Occidit reprehensorem sui criminis. 195.

Populus Iudaeus. *Ananias*, & *idololatia* simul ferunt in aureo vitulo. 197. Semper fuit impatiens. 7. 8. *Aurum* dum tribuit divinitatem vipalorum multiplicitati. 7. Oblitus beneficii, & Dei, deo speis ingratus. 10. *Nudatus*, & exarmatus. 93. *Omnia* adorat aurum. 93. *Caeni*, & *arsurus*. 17. *Moyse*, absente peccat. 55. 151. Non habet veros sacerdotes, sed personatos. 48. *Iudaici*, & *Gentilis* rex idem *Christus*. 101. *Vide* *Synagoga*, & *Ecclesia*, & *Iudaeus*.

Portus animarum, beatitudo est. 1806. *Diuturne* voluntatis ab errantibus famitur gubernacula exempli accommodati. 1805.

Possessio. *Regis* iussu defenditur ab illo, cui Deus regnum dedit. 2487. Cum retentione desiderat. 709. 2516. *Diuturnum* non in auro. *Vide* *gnarus*.

Potentia Divina. Ostenditur dum liberat pueros abiguit. 341. Liberat bonos, & malos punit. 430. *Adversus* quem defendit. 1037. Non de neganda Deo, licet benevolentia deuegetur. 407. 409. *Salvandi* est propria Dei, sicut per dedit homini est. 504. *In solitudine* serum illud rogemus. 1039. *Potentiores* facit infirmior. 1031. 1031. *Velit* liberare, & si non liberet. 381.

Potentia humana. *Sanctitatis* quanta sit. 108. *In malo* abusus potentie est. 2995. *Perdendi* est propria hominis. 504. *Deest* aliquando hosti, non voluntas nocendi. 816. *Abusus* illius ad voluntatem. 998. *Interna*, & *externa* concitant in laudandum Dei. 2.

Præceptum. *Servatur* exemplo PP. 313. *Eunus* quo extrahitur peccator à lacu. 312. *Speculum* sit *Quemini*. 124. *Vestimentum* ornans. 257. *Implendum* etiam quoad modum. 2534. *Vide* *Obediens*, & *Lex*. *Implendum* sine spe futuri. 1765.

Præputium. *Vide* in *Indice* *Conc.* *Concion.* de *Baptismo*.

Prædestinatio. *Numerus* *prædestinatorum* minor numero *reprobatorum*. *Vide* *Cautionem* 2. *Dom.* 19. *pass* *Pent.* & *v.* *Numerus*.

Predicator. *Iudicij* faciat, vt imitant audientium aures. 12. *Sit* eloquens. 191. *Extrahit* peccatorem à lacu. 318. 322. *Est* quasi *Deus*. 2165. *Continuus* sit, qui *prælatum*. 261. *Doccat* opere. 220. 261. 340. *Brenis* sermone, angustus opere. 555. *Ne* sit *fastidiosus*. 555. *Sine* *præmio*. 229. *Floridus*, & *zelosus*. 159. *Voce* polleat. 57. *Ed* *voce*, & *visam* habeat. 166. *Iudicium* *prædicti*. 1563. *Discurrat* per diversa loca. 1899.

Somnians rex impius. 498. *Mutus* *thel.* 659. *Animarum* creator. 2500. *Obedientis* sit *Deus*. 2045. *Notabat* *auctus*, qui valebat potius apud inferos retineri. 2236. *Sit* *contemplativus*, & *actiuus*. 2253. *Non* est *acceptacin* *patriæ*. 2383. *Primum* suis *abraham*. 2444. 2489. *Qui* est *solus* *Dei*, *Deum* *faciunt*. 2589. *Sequendus* ab audientibus ad maiorem eruditionem. 2500. *Discedit* ab Angelis in *promissas* illis à *Deo* *comissas*. 2603. *Velit* *faciem*, vt *arguat*. 2930. *Non* *samam* *sibi*, *sed* *alientem* *audientibus* *curet*. 563. *Vivus*, & *morituro* *moribus* *prædicet*. 714.

Præfatus *studiorum* eligatur in *amicum* à *rege*. 1040.

Prælatum. *Illius* *dignitas*, non *conditio* est *attenuanda*. 940. *Prælatum* non *punit*, ne *infinita* *littere* *excedat*. 979. *Prævideat* *necessitates*, & *remedia* *prævideat*. 1125. *Eieri* non *vult* qui *desiderat* *esse* *letus*, *denotus*, & *charitativus*. *Vult* *perispiuosus*, & *durus*, qui *pungit* & *spoliat*, & *eruentat* *onem*. *Talis* ab *instructio* *eligitur*. *Prælatum* *contemnit* *honorem*, qui *concedat* *laborem*. 1132. *Latus* *erit*, si non *consideret* *Dei* *iudicium*, nec *suam* *insufficienciam*, nec *nonisima*. 1219. *Non* *sit* *urbanus*, nec *mundanus* *negotiator*. 1238. *Spiritalia* *preferat* *temporalibus*. *ibidem*. *Sit* in *medio* *suorum* *communis* *omnibus*, & *sicut* *vnus* *ex* *illis*, non *elevatus* *super* *omnes*. 1289. *Salutem* *suorum* *preferat* *gaudio* *etiam* *spirituali* *suo*. 2381. *Se* *mortis* *offerat* *vt* *suos* *liberet*. 25. *Non* *in* *sumet* *suos*, *sed* *emendat*. 2993. *Non* *sit* *negotij* *mundi* *occupatus*. 152. *Ex* *emplo* *doccat*, *sit* *verus*, *finccer*. 152. 153. *In* *latus*, & *misericos* *sit* *excessu*. 153. *Rationali*. *ibidem*. *Dum* *in* *quisit*, *desiderat* *non* *in* *uita* *quid* *punit*. 2600. *Sollicitus* *pro* *suis*. 149. *illi* *tribuitur* *peccati* *populi*. 234. *Sit* *zelosus*. 232. *Graviter* *punitur* *in* *altera* *vita*. 50. *Non* *sit* *simplex*, nec *fictus*. 148. *Illius* *doctrina* *non* *vita* *attendenda*. 52. *Si* *non* *habet* *voce*, *prædicet* *per* *aliu*. 57. *Non* *est* *in* *bono* *randus* *paua*. 50. *Vt* *Deus* *venerandus*. 65. *Sci* *re* *artes* *omnes* *existimat*. 200. *Plurime* *suas* *superet*. 121. *Qualis* *esse* *debeat* *erga* *subditos*. 22. 82. 96. 121. 144. 145. 148. 149. 164. 171. 126. 127. 106. 110. 111. 117. 118. 194. 213. 227. 256. 283. 292. 294.

Prælium. *Grave* *non* *est* *illud*, in *quo* *Christus* *primus* *in* *acie* *est*. 558. *Vide* *Bellum*, *Dax*, *Milei*, *Pugna*.

Præmium. *Proponendum* *in* *bello*, & *non* *supplicium*. 350. *Excitat*. 3017. *Non* *ab* *homine*, *sed* *à* *Deo* *desideretur*. 1544. *Laborem* *facile* *est*. 1663. *Non* *sperans*, *desperat*. 1663. *Sine* *spe*

Ipe illius pugnare mirabile est. 1702. *Habet Minium, qui non sperat humanum.* 1703. *Fauilitat iacturam.* 1808. *Datur patienti etiam in hac vita.* 1861. *Gloria nominis est.* 1906. *Aerum cupiens, temporale spernit.* 1939. *Datur ob solam voluntatem.* 2045. *Sit ipse Datus.* 2122. *Idipitalitati in sole, et idipitalitas in calce.* 2220. *Sine illo obediendum.* 2258. *Obedientiis est Filius Dei.* 2377. *Ante meritum ob liberalitatem punia non ante de meritum, ne excedat equitatem.* 2531. *Ilud assequitur patientis ex timore.* 3123. *Non illud expectantes pueri tres ingreditur formam.* 415. *Atagnum est, non a pena, sed a culpa liberari.* 415. *Datur pro bono opere.* 311. *Vide Adreces.*

Præsentia Dei. In qua non nisi pueri. 18. 62. *Martyribus ade.* 352. 502. *In qua solus sacerdos legis gratia.* 49. *In qua non timenda flamma.* 508. *In qua senex fit puer.* 1624. 1625. *Desideratur a deuoto.* 3501. *Facit pueros triumphare.* 350. *Dat vires spirituales.* *Arma præbet.* *Hostes debilitat.* *Pro suis pugnat.* 640. *Excludit a suis timorem.* 641. *Vigilat amicos.* 667. *Liberatori gratior post longam afflictionem.* 706. *In illa semper Abel facit.* 727. *Facit bene vivere.* 734. *In illa peccant.* *in illa puniuntur.* 1395. *Quæ se in illa cogitat,* *medio itinere totum incedit.* 1303. *Cohibet ab omni peccato.* 1722. 2015. 2416. 2518. 2560. 2532. *Libidinis.* 1718. *Remunerat hospitalem.* 1731. *Reddit plenum diem.* 1844. *Inga: hostes.* 1928. *Facit in via perfectionis ambulare.* 1971. *Facit sancti vivere.* 2310. *Fugat tenebras.* 2419. *Ad profectum inferat.* 2518. 2560. 2592. *Componit totum hominem.* 2592. *Præsentia Dei fugit demon, non Angelus.* 2942. *In illa nec demon audent mentiri.* 2951. *Qui in illa peccat patientiam Dei iri-* *kat.* 3031. *Cetus, qui in illa peccat.* 3031. *In illa stat: Elias, & iacet Achab.* 3096. *Frontem ædificat florentem.* 32. *Libidinem remouet.* 380. *Cum tribulatio.* 481. 501. 502. 503. 505. 508.

Præsentia hominis. *Principis componit subditi.* 2592. *Subditi attrahit.* 2802. *Dilecti in cō-* *muni epula: dulces facit.* 1505. *Dilecti quasi filij mulceturi in suis.* 1683. *Occisori renouat memoriam occisi regis, vel ducis: reuocat a peccato suorum.* 932. *Rex vt præsent in absentia venerandus.* 959. *Dilectus nunquam absens est.* 992. *Patris filium a peccato cohibet.* 2771. *Dehderatur a filio.* 2746. *Securat fratrem a fratre.* 754. 2771. *Principis corda attrahit.* 2801. *Regis subditum honorat.* 2832. *Præ-* *sentia regia prinatulo morte puer.* 2833. *Regis,*

vel ducis reddidit aduersum militem spe landis, vel premij. 15017. *Regis inferat ad implendum mandatum.* 455. *Vide Absentia.*

Prædictum Dei sortem reddit hominem. 1039. *Præsumptio.* *Vitanda.* 183. 343. 372. *Sentia, quæ quis pro patre humano demissit Deum patrem nominat.* 1642. *Præsumit quisque de alio id, quod habet in se.* 2808. *Præsumendus malus non sine peccato.* 1089. *Seniel malus, semper præsumitur malus.* *ibid.* *Licet de irato potius te præsumitur vindicta sumenda.* 939. *Pu-* *nienda.* 70.

Præces. *ad Deum ab omnibus creaturis.* 1. *Serui apud regem.* 318. *Faciant Deum mundo propitium.* 3. *Vide Oratio.*

Prelium. *Sanguinis pro vobis dedit Christus, vt amaretur.* 168. *Mortis in penam est mortilata per culpam.* 1208. *Aquale est amicitia, amor.* 2754. *Sanguinis possessoris emittit in nea malitia emptoris.* 2891. *Nullus est peccator.* 2950. *Nullus etiam rex, mali episcopus.* 3069. *Puloris soluitur semina ex eo quod solam infopleatur.* 1007.

Primus. *In bello sit, qui victor esse desiderat.* 3115. *Non sit in fugare.* 3116. *Latro et illo, vt fruatur rapto.* 3142. *Qui trimer aliquod committit puniendum, ne alij se impunitum peccent.* 1433. 1434. *Rex analla fuit filius, et aliquis rex superbiat.* 1188. *Numeratur, qui a Deo eligitur rex.* 1190. *In acie pro nobis est Christus.* 558. *Rex obtinet victoriam per pueros tunc primus bellum committit.* 3048. *Pater Abel.* 592. *Fratricida dupli morte dignus.* 594. *Patienti de impatiēte triumphat.* 604. *Doctor in illis, tacitus docet.* 615. *Mortuus, typus Christi.* 624. *Miles imitacione regis esse capit.* 1204. *Regis primi in aliquo exemplum sequitur populus.* 769. *In prelio fit rex.* 741. 815. *In labore.* 1204. *Præbet numera de occasione sacerdotum, sacerdos metu vocis.* 837. *Vigil, qui ad honorem capiet suorum.* 2749. *Qui passus ab inuido fratre, et quo mēdus erat indignus fuit Abel.* 655. *Flagellatus rex Christus esse voluit.* 2854. *Mortuus pro pena peccati, innocens.* 657. *Rex in toto Israel Saul.* 1131. *Martyr, virgo, & sacerdos Abel.* 675. 728. *Rex in perentibus exerat militem.* 1204. 1205. 1206. *Qui victoriam Dei contra hostes Dei declarauit Abel.* 700. *Qui vider.* 700. *Denotus quis?* 718. *Terra cultus ob auaritiam Cain.* 725. *Propheta sine Abraham.* 1125. *Persequutionem passus, et ideo dilectus Deo Abel.* 669. *Mundi peregrinus, et celi ciuis.* *Dilectus Deo, & odia sus mundo Abel.* 669. *In suis, et qui in illis habet dilectionem reliquit.* 673. *Penis, et lugens.* 694. *In suis,*

Iustus, martyr, et typus Christi. 706. *Sit in pietate qui est in dignitate.* 829. *In peccato non puniuntur, quia contriti.* 609. *Sit in humilitate, qui est in dignitate.* 308. *Christus in fornace.* 359. *Dignitate, non sit primas in impietate.* 34. *In peccato, indignus est venia.* 661. *Fratricida, impatiens.* 602. *In inferno dejectionis Abel.* 632. *Martyr Abel.* 635. 667. *Cantor in curo non martyr.* 654. *Adorari voluit Nabuchodonosor.* 329. *In bello rex, ut ut illi tribuatur victoria.* 3017. *Etate sit, primus in peccato.* 546. *In catalogo regum, qui electus a Deo sit.* 1221. *Parens Iudaeorum Abraham fugit periculum idololatrie.* 1523. *Ex sua familia cultor Dei laude dignus.* ibidem. *Qui scitentiam humanam deseruit pro divina.* 1534. *Ex sophista factus sapiens; agnosceas verum Deum.* ibid. *In dando ut liberalis Deus esse dicit.* 1553. *Filium sacrificans Abraham.* 1574. *Peregrinus in suu Dei.* 1586. *Circumcissus.* 1599. 1723. *In passione Christus.* 16284. *Qui coniunium magnum facit.* 1635. *Quines, fuit etiam primus contemptor diuitiarum.* 1679. *Qui pedes suorum lavit; Christus.* 1733. *Qui usum praesentem cum spectaturorum mutavit Abraham.* *Qui nudatus omnibus, et relictis domesticis, vixit inter alienos.* *Qui per incommoda vita praesentis, quaesivit beatitudinem futura.* 1806. *Benedictus, et in quo alij benedicuntur.* 1810. *Senex doctus, quia in senectute bona Abraham.* 1844. *Iustus dicitur, quia solus bonus inter malos.* 1847. *Insultus, qui sequutus est Deum.* ibidem. *Qui vidit Deum sub apparentem Abraham.* 1888. *Quis in omni loco, et adificans altare.* 1894. *Decimas solvens Deo.* 1936. *Legem servans, sit lex animae filij.* 1983. *Qui filium voluit sacrificare, magnum facit opus.* 2084. *Qui sui obedientia via, norma, et forma alij est.* 2159. *Qui amore filium immolavit, fuit Deus Pater.* 2169. *Si homo filium immolaret, videretur vincere Deum in bello amoris.* ibid. *Peregrinus docet peregrinationem.* 2207. *Cui Deus revelavit secretum de incarnatione.* 2259. *Homo non crederet se moriturum, ideo facile peccavit.* 2292. *Ad quem sermo Dei factus dicitur, et ideo quasi Deus.* 2291. *Qui curat, et coartat, ut suspens habereetur de malo.* 2330. *Peregrinus letus, ferens peregrinationis laborem fide.* 2375. *Qui facultates renunciavit.* 2383. *Propheta, qui ut esset predicator exivit e patria.* ibidem. *Accipiens promissionem incarnationis Abraham.* 2414. *Fidei predicator, et qui fidem Deo dedit.* 2444. 2451. *Sit sanctissime, qui dignitate.* 2457. *Dei cultor unus, et quondam multis.* 2490. *Fideli predicator, in quo non habet ji-*

milem. 2490. 2491. *Qui captivus libertatem, et dona dedit Christus fuit.* 25482. *In peccato, est alij magister peccandi.* 2664. *Punitur, impunitus.* 2881. *Princeps. Honoratur a suis consanguineis.* 229. *Præsentia componit suos, et attrahit.* 2802. *Aqualis alijs in oblationibus.* 891. *Mouetur precibus totius populi.* 2541. *Sit liberulus.* 892. *Non aliquid auferat de facris, nec aliena retineat.* 891. *Sit humilis, et sancti superbas.* 894. *Ad tempus granaret populum, accipiendo plura, ut illi diceret post.* 1164. *Non sit regi a se acclamato, rebellis.* *Facilitat exitum malum.* 2271. *Dei, est mundi dominus.* 2609. *Eligendus qui non suam, sed populi utilitatem quaerit.* 1290. *Honorat duces militie.* 1477. *Dei primogenitus est virtuti deditus Abraham.* *Eius exemplo alij principes mouentur ad cultum Dei.* 2178. *La lester mensa hospitalis.* 2220. *Qui Deum confusit, hominibus consilia prebet.* 2484. 2575. *Habeat virginem.* 80. *Vide Rex.* *Principium. Cum sine vita ad Deum conueniat.* 1680. *Bonum cum sine malo.* 743. *Christus est.* 14. 262. *Qui in principio officij erat, puniendi est.* 1434. 1435. *Principio mundi dilaniam.* 1435. *Principio Ecclesia peccans ferius puniuntur.* 1436. *Probatio. Est per tentationes, pericula, et per iniurias.* 1334. *Per exercitia virtutum.* 1743. *Per vera, et ardua.* 1744. *Filij, ut quisque se agnoscat.* 1966. *Ut virtus manifestetur.* 2145. *Per ardua, et iniuriata.* 2058. *Per ignem.* 509. *Procurator sit fidelis.* 2512. *Ille sit dominus gratias.* 2512. *Vide Adlocutus.* *Prodigium. Pronosticum pena propria, est aliqua ob crimen simile.* 2716. *Humilitatis regina, qua se dicit ancillam.* 927. *Proditio. Pia est contra proditorem.* 2735. *Vide Rebello.* *Proditor sitque, veras fidelis.* 2735. *Habetur proditor, qui proditores non manifestat.* 524. *Vide Rebello.* *Promissio. Divina firmas infirmum.* 1671. 1892. *Illius eboria dicitur bonum promissum fidei.* 2486. *Regni facta patri, impletur in filio per manum Dei debellantis hostes.* 2487. *Sit accommodata, ut attrahat.* 2497. *Dei conditionata, mutato homine, quin Deus maneat, non impletur.* 2515. 2906. *Facile etiam indigna servatur.* 2908. *Ille fidendum.* 1965. 1916. 2517. *Illius e biographum prebet Deus in litera sui nominis.* 1973. *Charta illius litera est.* 1981. *Ita est certa, ac si iam esset impleta.* 2214. 2292. *Propheta. Spiritus Sancto correptus.* 1554. *Interpreter Dei, et instrumentum.* 1554. 1555. *Quasi Deus Spiritum sanctum recepit.* 1711. *Ignos*

Ignorat aliquando quod dicit. 1753. in patria
sive bonore. 1897. Qui Incarnatione prædidit.
2259. Primus dicitur Abrabam. 1125.
2259. Transfiguratus est arguit regem. 2930.
Percussor illius puniatur ariacate manus. 3002.
Mendax occidendus. 3081. Inuicem illi sa-
tiam vindicat Deus. 3086. Digniori rationa-
biliter credendum. 3087. Hilmagis, quam ami-
co fides adhibenda est. 3087. Musicus Dei. 590.
Hospitalis. 561. Beneficus propbetarum. 569.
Non omnes, qui Deum audis. 1416.
Propitiatorum. Adhuc dicitur locum. 60.
Propugnator. Iuste bellantium Deus est. 1540.
1952. 1967. Ex fidei propugnaculo est, qui
creavit incredibile. 2115.
Prorex, Dei, & vicarius: est rex cultor, Dei. 779.
781. 786. 117. 745. 2744.
Prosperitas. Non nocet. 114. 122. 144. Nisi
sit continua. 1986. Sine superbia. 969. Non
adimit memoriam de Deo, nec de aduersitate.
122. Romas conscientie tollitur. 694.
Protektor. Deus illius, qui inter malos uiuit, ne
illos imitetur. 2557. Iuste propugnans Deus.
1540. Illius Deus est, cuius est doctor, & so-
cius. 2048. Et illius, qui se diuina subiicit uo-
luntati. 2133. Ostenditur in beneficiis exhibi-
tis, & exhibendis. 2288. Deus contemptoris
diuitiarum. 2465. 2511. Non peccantium,
scu penitentium. 2556. In se sperantium, &
diligentium. 2557.
Providentia diuina. De mundo. 1523. 1525.
1526. Cui se committat homo. 1822. Illius
proprium in loco, in quo Deus auxilium præ-
bet. 1830. Docet illum, ut doctor qui sit ex pa-
tre diuinus. 1905. In illo pauper a malis in-
cursatur, in diuites laudatur. 1909. In palatio
regis mali bonum regi familiare ponit, ut bo-
nis fauat. 573. Si erit malum in caput malorum.
459.
Proximus. Vide Amor proximi.
Prudentia. Super astutiam. 2625. Iungatur cum
providentia diuina. ibid. & 2013. 2100. 2104.
2105. 2625. Vide Cooperatio, & Industria.
Sufficiens rebellum declinat. 2674. Affe-
ctum humanum proponit præcepto diuino. 1748.
In seipso Deum a nobis imitantem. 1708. Sum-
me consilium etiam a rustico puero. 939. In
rege sit tempore belli, & pacis. 751.
Tullicium. Peccatum peius. 303. Vide Peccatum,
& Seculum.
Pudor. Testem pudoris femina famulam secum fe-
rat. 1514. Pudoris potius, quam peculii cuo-
stodes femina ferat. 1674. Pudoris dei solu-
nitor ex solo aspectu. 1007. Ex peccato contra
fratrem oritur. 647. Non est in subdito si regē
imiteatur malum. 1021. Pudoris dispendium

declinandum pro mortis incendio. 262. Ex
peccatis. 62. Iste uxorandus. 182.
Puer. Subditus exemplo ducendus est. 182. Pueri
nobiles uictoriam obtinent ex exercitu bellicum.
3049. Puer incipit ad bellum. 682. Patro per-
cendunt. 2829. Est qui cum pueris tractat. 776.
Qui consilium non accipit a senibus. Non deli-
beras de agendis. ibid. Pulcher regine filius. 205.
In senectute natus incitamentum est amoris.
1575. In praesentia Dei etiam senex. 1624.
Non male praesentibus iscat. 1648. Dicitur qui
senex, si obsequies, & innotens. 1737. Pul-
cher animo, & corpore uirtute constans. 1790.
Pulchrior forma postquam Deo offertur. 1794.
Primus non sequens patris errorem, habet Deū
illustratorem, & doctorem. 1891. Nutrius ab
infidelibus pius habet doctorem Deum. ibidem.
Qui mundi bona, deceptus mundi figura tuit.
1941. Quem Deus iuueni vocat, honorat, &
amat. 2008. Pueri uictoriam de innumeris as-
sequuntur. 3036. Mundus, quando corrigibi-
lis, diluio puniuit est. 1436. A magis in-
censuratur in erratis. 510. Victores ab Esulibus
appellatur fideles. 999. 2000. Pueri tres in
fornate. Vide in Indice Personarum Abdena-
gocam socii. Puer timet uirgatem. 33. 131. Puer
mundus sit iuuen. 2544.
Pugna. Contra Deum est, qua contra Dei uictoris
est. 813. Pugna nostra, in qua Deus pro nobis.
640. 641. 780. Pugna non aptus, non egre-
ditur ad hostes. 682. Deus uinci non potest.
781. Contra Deum non a populo colente Deū
ab antiquo. 792. Pugnant pro honore Dei se
rex fidelium. 135. 978. Contra Deū gratia
orante infertur. 1924. Vide Bellum, Prælium,
Dux, Miles, Exercitus.
Pulchritudo. Mentis, & corporis ex obseruantia
legis. 257. Filij Dei uisa thimarem a pueris in
fornate pellit. 350. Femina in domo propria
habitantis indiget castode Dei Filio, ne appe-
tatur. 1110. Abscondatur ne desideretur. 2459.
Astimatur. 2786. 2787. Absalonis descen-
ditur, ne felicitas repenter, cum male finierit.
1787. Animo, & corpore sit homo. 2791. Con-
ciliat amorem populi erga principem. 2804.
Causa est uenia. 2829. Pulchritudo ipsa est
Christus. 481. 903. 905. Sponsa qualis esse
debeat. 1300. 1301. Filius regine pulchritu-
do ipsa. 905. In femina non aspicienda. 911.
Corpore, & animo Abigail. 928. Placeat Deni-
di, non tam formositate, quam humilitate. 546.
In femina timenda propter multa. 958. Des-
picienda, cum non sit necessaria Angelis. 928.
Pulchra femina domi clausa, non timens deci-
ri, sed pudori. 1294. Abiseg. 1294. 1300.
1301. 1303. 1316. 1320. Non est accusanda

omnis felicitas corporis, & animæ vestis vrbana. 1589. Timenda propter violentiâ inperantium. 1589. Vxoris sapientem affert marito. 1676. Deo oblatu pulchrior fit. 1794 Vxorit mortem ante oculos marito ponit. 1901 Femina furibulos efficit libidinosos. ibidem. Pulchra marito, qui illi fidelis. 1904. Non sit suspicio in marito. 2003. Sine ornamentis vera. 2275. Pulchra mundi mysta non pulchra. 2385. Culi. 2385. 2386. Regno digna. 2748. Pulchritudinis suam memoriam relinquere desiderat homo. 2822. Pulcher comparatur cum sado. 678. Pulchritudo inebat Deitatem. 521. In ebel indicat Christum in vita innocentiam, in morte perfectionem. 693. Pulchritudine libidinis est incitantium. 997. 1095. Virtutis facit superbum. 27. Conitans in omni fortuna. 114. Pulvis. Inferuit ad munitionem ciuitatis. 3002. Et pulvis dicitur, qui altos ut puluerem ducit. 3114. Expeditibus hostium per lanarum expellendus, ne contra in hospitalem expellatur. 2155. Puluerem se dicit humilis. 2229. 2250. Et in eo Deus scribit verum memorem fragilitatis humane. 2250. Sic fac ducit, qui Deum respicit. 2250. 2251. Futurum puluerem, se iam puluerem dicit humilis. 2251. Pulvis terrenus homo est. 2432. Pulvis lumen, stella Gentilis est. ibidem. Pulueri comparatur, et ex puluere factus non superbiat. 2453. Pulvis aspectum trahit. extinguit. 2931. Expellatur per lacrum. 18. Non erat in pedibus Christi. ibidem. Non obscurat mentem. 118. Pulvis datur omnibus ad cognoscendos idololatrias. 227. Vide Ciuit.

Punitio. Aliquando non datur. 68. Deo praebeatur gloriam. 205. 306. In iniustos Deo velut alijs norma peccandi. 1409. Non est Dei actio, sed demonis, et carnis. 2952. Per hominum actus, est quam per Deum. 564. Dilatatio Dei. 612. Divina per excitationem, indulgentia per affectionem. 617. Seneca in legit initia, si violatur. 1436. 1437. Regia contra delinquentes in regem praesentia. 455. Non est regis actio, sed ferus. 390.

Purgatorium. Est afflictio, et dilatio filij desiderati. 1966. Tribus pueris fuit fornax. 379. 440. 509. 510. Purgatorius ignis est, quales tribulationes. 3154. 3145. Patientia. 1348.

Purificatio. In prelato, ut pro suis erat. 18. Virginis. Vide Conc. de Puris.

Purpura. Saeculae habitus purpureus. 3004. Sangul et purpuratum desiderat inimici inimici redire. 3228. Purpura insignis regni est. 1912.

Purus. Puritas commendatur. 141. Separatur à malis. 2495. In omni aetate quisque sit. 2544. Sit sacerdos ut Angelus. 46. Vide Castitas.

Puteus. Vita avari est. 312.

Pyra ex inuentibus facta. 45. Pyramidis instat triumphalis, in qua fides de perfidia. 4. Triumpbat. 27.

Q

Quadragesima. In Indice Concionum inuenies Conciones de omnibus Dominicis, et de ferijs quartis, et sextis. De feria 5. in cena Domini, et de Passione Domini dupliciter. Ibidem de vestigijs Domini, et de Plantis in givis inuenire poteris.

Quadrige amoris ex duobus fratrum paribus composita, qua Deus ferret legem amoris Dei, et proximi per orbem. 1390.

Querela. Non fit in vxore de marito. 1717. Sine illa riuat, cui datur Spiritus sanctus sapientia. 4718.

Querulus non fuit Abraham, etsi videret contraria diuini promissus. 1886.

Querens abraham praeiuit fructum hospitalitatis ipsam Deum. 2724. Arbor triumphalis, in qua spolia perfectionis suspendit Abraham. 1884. In qua iustitia diuina et iniustitia absalonis impij triumphant. 2688. Simul columma ad suspendenda spolia regalis regis Sicheu. 1223. Ipse Abraham immotus procellis, et sublimis diuina cognitione. 1668. Vide Arborg, et Lignum.

R

Rapina. Odiosa Deo. 1405. Aues rapina albigenda. 1824. Vide Furiam.

Raptus sit extra se homo, et quasi Angelus, vel Deus. 1780.

Rebellio. Rebellionis duces puniendi. 52. De illa suspensus excludendus. 1079. 1105. Sine mora puniendus. 542. Rebellis manet ad hoc seruus, iure, non alio. 771. Rebelli timet cruciari, et eligunt praehare. 1206. Rebellionis, qui est occasio occidendi. 772. Casparianus, eris, et aliteris. 773. Timor rebellionis regi est a sermo potentiori. 1106. Facti sumus in eadem hora in toto regno ab Absalone contra patrem. 2756. Rebellis indignus venia. 1196. Abscedentes regis sunt rebelles cruciandi. 1195. 1196. Rebellis honoratur à rege, ad quem seque. 1493. Non est, qui propinquus regi. 1459. Corda vno multis sequuntur tyrannum. 2615. Crimen si attenderes, non committeretur. 2654. Non dicitur filius. 2662. Non sunt milites. 2678. Suspicio est eorum da de rebellionibus. 2674. Cinctus, qui prima rebellat primo punitenda ad emendationem aliorum.

Q

INDEX

- alharum. 1200. *Rebeller nobiles excitantulior.*
 2758. *Exultant.* 2802. *Rebellionis secunda*
causa est prima. 773. *Cogitatio, aquiparatur*
operationi. 774. *Contra bonum regis per bo-*
mines vanissimos, sine causa iusta. 755. *Filius*
patris, cui populus rebellavit, non nominat e-
dem regem sibi patrem, ut acceptetur a regno. 777
Citra dominum suum rebellis non est rex. 783.
Rebells relapsus exilio damnandus. 876. 883.
Rebells sunt primates, qui mentiantur regi suo
 1226. 1227. *Rebellsesunt, qui maledicunt re-*
gi. 1227. *Ex absentia regis potest iherusalem*
finis latrones. ibid. *Trei, quorum societas su-*
gienda. 1258. *Ex terra absorbitur.* 1258. 1259
 1260. *Rebellantium similitudo in culpa.* 1260.
 1271. *Quare rebelli socios nobiles, ut exco-*
plo aliorum alios excites. 1272. *Rebellantiū*
unio, & conspiratio. 1479. *Suadet adolef-*
centibus, exemplo seniorum. 1468. *Difficile con-*
tra regem naturalem suadetur. 1469.
Reconciliation. Cum reges per intercessionem. 1502
Cum Deo per Christum. 2302. *Ducis gene-*
ralis hostium honoranda. 1493.
Recordatio. In Deo de nobis. 221. 222. *In pra-*
dato de subitis in celo. 253.
Reitor. Utatur semper ratione circa subditos. 123
Iudicem Deum cogitet, ut iudicet. 128. *Unum*
animam Deum, in una regenda sollicitum. 1295
 1296. 1298. 1299. *Reitor, & ministri unam*
eadem animam habeant. 182. *Reitor malus va-*
nus est populo peior, quam plures simul guber-
nantes. 123. *Sit anima auriga.* 1295. *Audiat*
monitorum. 232. *Non sit, qui seductor.* 1286
Timetur a suis. 1501.
Recreatio. Danda subditibus. 2331. 2478.
Redemptor. Solus sine comite Christus esse voluit.
 165.
Refugium diuinum, quando non datur effugium
humanum. 2715.
Regina. Amores filij regalem deponit ditionem. 733.
Qua mater pueri pulchri est. 909. *Humilis sit.*
 909. 970. 977. *Populum diligere, a popu-*
lo dilecti. 1322. *Diligentiam populum nihil*
populus denegabit. 1312. *Pulchrior ceteris*
esse debet. 1318. 1320. *Regio comitatu deduc-*
cat ad palatium. 1318. *Vidua per beneficium*
regni proceres conciliant, virum novum regem
facile possit efficeret. 1330. *Sara fidelium nu-*
merus. 1319. *Sandus, qui filius ex aliena a mari-*
to genitoris, quasi suos putaret. 2435. *Obse-*
quium regis factum, rex sibi factum ducti.
 1411. *Vide abigail, Abisag, Iezabel.*
Relapsus. Punirendus. 1369. 3000. 2647. 2649.
 2858. 2941. 2998. *Ores.* 1901. *Punitas*
quoties relabitur. 2902. *Evitandus.* 178.
 184. *Nun desperet.* 2902. *Statim punitur.*
 2893. *Fractum reddit punitentiam.* ibidem.
Damnatur. 2908. *Punitus fuisse videtur*
filius. 3000. *In conspirationem relegatur.*
 875. 876. 883. *Non sit homo in peccatum.*
 889. 1019. 1053. 3102. *Oritur ex impuni-*
tate. 2647. *Punitur ab amico.* 2649. *A Deo.*
 2941. 2943. *Dignus pena, & deceptio.*
 2968.
Regnum. Dei quodnam esse dicatur in terra? Illud
eius Deus esse dicitur rex. 745. *Quod bonum*
regem habet. 745. 779. 781. 783. *Non au-*
tem regnum tyranni. 783. *Quod possideatur in*
eternum per successores regis primi. ibidem.
Datum a Deo, & manens in cultu Dei. 783.
 784. *Coluntiam Deum.* 784. 1058. *Regnum*
datum regis pro se, & successoribus, non ver-
pandum ab extraneis. 770. *Regis cupidus ut*
patitur dilationem. 772. *Debitum a regis*
recuperandum. 759. *Regni Israel Rex pro-*
prius Deus. 745. *Regni in quo non est scriptum*
ad cultum Dei, non est Dei. 784. *Ne illi ad, in*
quo non servatur Dei lex. 784. *Regnum non*
sibi soli, sed amicis volebat Adonias. 825. *Est*
somnium. 1070. *Permanet illud, cuius rex eli-*
gitur ordinatione divina. 1241. *Regni ius dis-*
ficile contemnitur. 1469. *Libertas ab omni-*
bus defenditur. 3011. *Oppida ad regnum per-*
vincuntur quoniam sunt? Scire debent omnes.
 3025. *Regi maius malum est regni usurpatione,*
quam mors sibi illata. 3073. *Regno indigenus*
filius, mortuus reputatur. 2764. *Vide Rex.*
Regula. Qui regnum iustitie constituit iustus
dicatur. 1684. *Altionum regula sit ratio.*
 95. *Operis divini, regula est effectus huma-*
ni. 3018. *Regulam religionis servatur ma-*
gis Religiosus. 3181. *Regale restituit, do-*
minus illius est. ibidem. *Regula mundi est*
contra regulam Dei. 3198. *Qua sunt in se,*
ra culpa, fiat pena. 3198. *Regula animata*
exemplum impletis regulam est. 1983.
Religio. Religioni pater letus filium offerat.
 1756. *Religio divini puerorum naturam in*
fornice ignis mutat. 436. *Ab initio mundi*
invidiam passus est. 603.
Religiosus. Qui sit, gratius Deo est. 634. *Qui*
patriam pro Deo reliquit. 1854. *Difficile*
etiam deserit patriam. ibidem. *Facile pos-*
set loca mutare. 1893. 1895. 1922. *Reli-*
giosus vi, & quasi per iustitiam, mundum
petat. 3181. 1897. *Est amicus Dei.* 1023.
Malus damnatur. 3182.
Reliquia. Servanda. 2050. *In templo ponenda.*
 1769. *Foris apud maritos habet.* ibidem.
Martyrium ad se demoni. 418. *Invisenda ex-*
positione

- deuotione. 2755. 2809. Ventrantur ab omnibus creaturis. 431. Vide Martyr.
- Remedium.** Si non possit apponi, non manifestetur malum. 287. Certius vltimis periculis adhibendum. 462. 474. 501. Culpa non mutetur in culpam. 1341. Remedio pietatis vincatur horro atrocitatis. 1755.
- Remissio.** Peccati dicitur, illius oblatio. 960. Facilius illam obtines, culpam in se transferes, non à se commissam. ibid. Non obtinetur à non remittente. 600. Peccatorum Christus est. 1738.
- Remuneratio.** A Deo fit. 1949. 697. 1700. Fiat à quolibet obsequium accipiente. 1936. Vide Compensatione. Præmium. Merces.
- Reprehensio.** Fieri non potest ab illo, qui crimen in se habet, reprehendendum. 742. 1014. 148. 238. 1461. 1547. 2464. 2915. 3164. 3209. 3218. Mortis causa reprehensori est. 195. Equatur panalepra. 238. Non omittitur de magno peccato. 265. Prælato non danda in publico, ne apud subditos erubescat. 278. Fieri non potest ab accipiente munera. 733. Sit lenis, ve emendet. 3212. Isam mouet in principe. 1499. Rebellionē contra regem reprehensorem mouet. 1452. Dari potest à quolibet non penitenti. 1771. Non datur dilecto. 2794. Facienda in parabola. 3057. Et mutata figura reprehensio. 2930.
- Requies.** In pace datur à Deo Abraha ad sepulchrum posito. 1962.
- Residentia** prælati non excusatur satis per assistentiam regi. 851. 875.
- Resistitio.** Viro iniusto facienda. 1124. Et opaturo pro resistentente. 1125. Fiat post meliorem fortunam. 2460.
- Resurrectio Christi.** Vide in Indice Couciones duas Conc. in die festo Pasche. Resurgere cum Christo cupiebat Abeli. 624. Resurgens Christus in Isaac. 1628. 2342. Stella matutina, & eam illa sancti Helle resurgunt. 1784. Aurora, & dies est Christus resurgens. 1785. Proprio Christo reseruat. 2163. Sol suæ vespere fuit; dum resurgit. 2422. Abeli in fratre. 672. Debetur martyri. 667. Isaac creditur à patre. 2146. 2149. 2151. Omnium in virga Aaronis. 20. 281.
- Reuerentia.** Duci generali exhibetur etiam à principe. 1477. Debetur habiti religioso. 827. Conciliat amorem parentum. 1853. In oratione ante Deum. 1721. Dum Christus afficitur. 1785. Non audeat oculos ad Deum lenare. 1972. Coram Deo. 652. Debetur patri seni, benefactori. 2651. Prælati. 1140.
- Reus.** Mortis est prælatus non impediens mortem suorum. 245. Audendus ante sententiam. 376.
- Contra innocentem insurgit. 2672. Habeat locum defensionis. 542.
- Rex.** Naturalis fit. 769. 1459. 1129. 1130. 1149. 1175. 1249. 1250. 1251. 1388. 1489. 1490. 1503. 1507. 1509. 2067. 2644. 2645. 2654. 2678. 2802. 2812. 855. 861. 862. 1173. 1178. 1215. 2758. 2845. 2812.
- Rex** qualis Deus esse debeat? 2. 739. 745. 757. 785. 786. 816. 819. 822. 836. 878. 963. 978. 993. 1004. 1006. 1010. 1011. 1032. 1033. 1034. 1061. 1070. 1090. 1170. 1581. 2487. 2850. 2852. 2853. 2945. 2986. 2989. 3102. 452. 474. 472. 473.
- Rex** vult adorari, sed non est adorandus. 442. 328. 392. 342. 339. 326. 377. 403.
- Rex** qualis in se, & erga ipsum esse debeat? 108. 390. 321. 349. 318. 735. 566. 746. 750. 751. 752. 757. 772. 809. 810. 1475. 836. 951. 967. 998. 993. 1000. 1059. 1082. 1132. 1134. 1135. 1183. 1136. 1137. 1166. 1174. 1190. 1188. 1204. 1205. 1016. 1217. 1229. 1245. 1340. 1510. 1582. 1575. 1630. 2802. 2841. 2875. 2881. 3060. 3061. 3062. 3063. 3065. 347.
- Rex.** Qualis esse debeat in rebelles? 861. 867. 870. 1226. 1227. 1510.
- Rex.** Qualis erga subditos? 10. 339. 349. 374. 390. 402. 569. 568. 569. 587. 580. 599. 752. 754. 769. 773. 831. 833. 1213. 1451. 1452. 873. 951. 962. 963. 978. 982. 1020. 1021. 1026. 1062. 183. 1087. 1129. 1131. 1137. 1156. 1157. 1158. 1187. 1217. 1224. 1225. 1490. 1512. 1581. 1698. 1699. 1628. 1692. 2751. 2753. 2754. 2799. 2837. 2838. 2839. 2880. 2900. 3004. 3062. 3063. 3064. 3069. 518.
- Rex.** Qualis erga religiosos esse debeat? 390. 3069. 3092. 3030.
- Rex.** Qualis erga familiares? 318. 373. 374. 113. 568. 569. 573. 580. 565. 588. 825. 851. 399. 1453. 1454. 1474. 1480. 1483. 1009. 1040. 1122. 1245. 1493. 1495. 2812. 3092. 516.
- Rex.** Qualis erga milites? 1475. 1485. 1175. 1181. 1366. 1371. 1697. 2812. 3092. 3093. 3105. 3113.
- Rex** Qualis erga hostes? 741. 738. 752. 756. 757. 759. 760. 764. 767. 769. 780. 810. 783. 785. 789. 803. 804. 805. 808. 809. 810. 815. 816. 818. 822. 1470. 841. 988. 1206. 1252. 1365. 1493. 1506. 2629. 2631. 2770. 2846. 3003. 3028. 3004. 3010. 3011. 3023. 3024. 3030. 3032.
- Rex.** Qualis erga Pontificem? 13. 108. 877. 189. 2.
- Rex.** Qualis erga Regem? 1484. 881. 2954. 2956. 2998. 3003. 3028. 3036. 3037. 3088. 3103. 3109. 3116.

INDEX

Rex tyrannus qualis? 779. 780. 788. 793.
1179. 1312. 1490. 2757. 2841. 472. 473.
377.
Rex, Qualis erga filios? 738. 719. 744. 749.
754. 755. 1475. 2634. 2637. 2642. 2644.
2645. 2764. 2770. 2794. 2812. 2842. 3029.
3037. 3074. 741.
Rex, ad adulatores. 377. 951. 2991.
Rex, Bonus est Dei prorex. 2. 745. 786. 2744.
779. 781. 117. *Qualis erga custodes suos.*
1434. 1107. 1496. 1509. *Quasi Deus habetur.* 976. 991. 1582. 1629. 2639. 2744.
2828. *Vide Rex vult adorari.*
Rex erga extraneos. 1007. 1013. 1041. 1059.
1094. 1388. 1007. 374. *Rex erga uxorem.*
1061. 1101. 1580. 1581. 3037. 1007. *Rex.*
Liberalis. 1091. 1093. 1491. 2401. 2430.
534. 540. *Rex, Breuem vitam habet.* 1099.
1186. 1315. 498. 1315.
Rex, Exemplo monet. *Vide Exemplum regis.*
1112. 1140. 1188. 1203. 1204. 1306.
2689. *Rex erga consiliarios.* 1121. 2813.
3112. 547. *Rex cum pompa incedit.* 1122.
2836. *Rex, Primus Israel à Deo electus Saul.*
1131. 1190. 1221. *Non electus Abimelech.*
1188. *Primus inuidia esset praeuitate.* 1251.
Rex, Qualis erga fratres. 1013. 1136. 1137. 1118.
1149. 1156. 1163. 1165. 1167. 1171. 1172.
1174. 1224. 1818. 3099.
Rex solus in mundo regnare cupit. 2671. 2720.
Vide Solus. 1138. 1215. 1144. 1145.
1161.
Rex, Qualis eligendus? 1140. 1141. 1143.
1174. 1175. 1179. 1181. 1183. 1184. 1185.
1188. 1221. 1231. 1248. 1241. 1242. 1327.
1503. 1506. 1582. 1583. 1629. 1798.
1805.
Rex, Acclamatus. 1147. 1172. 1217. 1503. 2330.
2756. 2805. 2819.
Rex victor. 1363. 1699. 1934. 3054. 3117.
Vide Rex erga milites. Rex in hostes.
Rex timendus, & diligendus. 1314. 3077. *Vide*
Qualis erga subditos. 2703.
Rex, Qualis erga ducem generalem militum? 1501.
1502. *Rex erga amicos.* 1504. 1511. 1496.
Vide erga familiares.
Rex, Dignitas regis. 2061. 2753. 3073. 517.
Rex non regnat, quando fugit hostem. 2629. *Nec*
quando in agrotus est. 3065.
Rex, sententiam difficile retractat. 2639.
Rex voluntarius nimis est. 349. 2880. 2881.
2885. 3060.
Rex, Parabolice reprehendus, ut contra se indi-
cat. 2930. *Vide ad 2934.*
Rex non decipiendus. 406. 568. 3001. *Verbum*
sumi seruet. 2998.

Rex pacificus. 3103.
Reges tres Magi. Vide Magi, & Concionem 2.
de Epiphania.
Rex in malos. 473. 399. 349.
Rex erga minitros. Vide erga familiares. 588.
741.
Rex accipiens munera honorat illa donantem. 967.
Regi nuncia bona quilibet ferre cupit. 973.
Rex Christi. 101. 1232. 2487. *Vide Christi in*
Indice Personarum 2. parte.
Risus. Mundi comparatus cum Christo risu ve-
ro irridendus est. 2480. *Laetitia signum.* 1721.
Indignus socio. ibidem Demundavit cum lu-
thu. 591. 1000. *Christus, qui nos risu im-*
plet. 1628. *Risu digni sunt idola.* 1943. *De*
salute optimus. 1007. *Omnium Christus nas-*
tus. 1827. 2371. *Isaac cum patientia Iudei.*
1001. *Risu ledere Deum timet iustus.* 1721.
Isaac typus Christi. 1738. 2364. *Risus ma-*
tris non deflet sacrum patris. 1763. *Risus*
oris laetitiam pandit cordis. 1830. *Gratitu-*
dinis, non dissidentia signum est. 2128. *Risus*
autem gaudens dignus est, qui gratus est. 2309.
Rota fortuna. 1933. 1985. 1986. 2025.
Ruina, alterius alij est causa timoris. 35. *Vide*
Alieno periculo sapere. Ex honore timeuda
est. 272.
Rulicent. Rex eligitur, non priuatus. 1238. *Fit*
in panam aulicus. 830. *Non erat Abraham,*
sed vrbani. 1996. *Consultendus.* 939.

S

Sacerdos, Qualis erga Deum esse debeat? 1. 2.
32. 86. 87. 204. 830. 52. 54. 1263. 878.
192. 70. 87. 46. 49. 1400. 1341. 843. 790.
843. *Qualis in se ipso.* 192. 156. 31. 2641.
230. 88. 89. 111. 238. 46. 676. 728. 1141.
Qualis erga populum. 192. 156. 5. 230. 88.
106. 107. 111. 120. 47. 121. 728. 784. 790.
Ad inimicos. 5. 1641. 790. *Sacerdotis dignitas.*
32. 204. 830. 206. 46. 121. 52. 824. 1277.
1285. 790. 791. 70. *Sacerdos Christi.* 19.
86. 78. 132.
Sacramenta, Baptismi. Vide Baptismi. Eucha-
ristia. Vide Eucharistia. Confessionis. Vide Con-
fessio. Penitentia. Vide Penitentia. Matrimo-
nij. Vide Nuptia. Ordinis. Vide Sacerdos.
Sacrificium. Soli Deo offertur. 664. *Arctus pro*
Isaac. 1764. *Cum fide, & timore, non cu pra-*
sumptione accipitur. 620. *Non dilatumum.*
Vide Festinus, & vide Offerens.
Sagena, Hospitalitatis, in qua sumitur cum an-
gelis Dei Filius. 1993. *Est aurum, quo capi-*
unt anari. 485. *Vide Piscis.*

Sagitta.

Sagitta. Contra suos missam in se suscipit Deus. 2587. Damnationis ludam fecit. 2715. Vide Telum.

Saluator. Nomen saluatoris in capite ferebat Filius Dei. 60. Saluti creaturarum providebat. 1526. Figuratus in Abel. 626. Deus est. 504. Descendit quando accipit formam servus. 2143. Expectandus. 2414. Rex liberator suscipitur. 1512. Ostendit Patri plagas. 169.

Salus animarum. Illius opifex Deus. 60. Propria anima praeferenda est. 236. 269. Est, ubi putabatur esse interitus. 470. Saluti hominis necessaria sibi Deus non putat indigna. 1587. Salus aliorum praeferenda est proprio gaudio etiam spirituali. 2381. Salutem nostram vitae propria Christus praeponit. 618. 619. Salus propria gloria divini nominis postponenda est. 531. Saluti audientium non fama propria consulat praedicator. 563. Salus sperantis in Deo confertur. 326. Aliorum curanda est. 158. Illi Deus curat. 1526.

Sanctus dicitur, qui Deo dicitur. 530. Sanctus potius, quam rex eligit Dominus appellari. 296. Sanctus ostenditur Deus, dum punit male. 306. 1395. 1399.

Sanguis. Christi mundat nos. 47. 59. 84. 85. Est attramentum, quo bulla indulgentiae scribitur, pennis clauorum. 169. In Eucharistia mundat. 47. Illum fundens in praelio passionis, frigescebat in amore erga synagoga. 1311. Illo emittitur nomen sancti sanctorum. 102. Superabundans. 151. Pretium est salutis humanae. 167. Nostris gaudiis. 1628. Figuratur in sanguine Abelis. 606. Non accusat, sed excusat. 619. Innotatur sanguine Abelis. 606. Pretium tituli gloriosi est. 676. Non ad fugam suos, sed ad bellum mones. 3092. 3093. Clamas pro dispersis contra dispersores. 767. Excitabit mortuos ad iudicium. ibid. Eius vox, tuba est, pro venis contra dispersores. 708. Veni peti pro suscipientibus indigni Eucharistiam. 713. Clamat penitentiam, non penam. ibid. Intra venas fratris, fratri veniam petis. ibid. Sanguine conpersos, non punit Deus. 1403. Sanguine effudit filius exemplo patris. 2130. Gatta una inferni frixoria in refrigerium commutaret. 2388. Tibi choreographum exequitur, et flammam gladium. 2415. Sanguinem effundens non habet rigorem. 2569. Sanguine unius principis diluitur scelus omnium subditorum. 2694. Unius propheta, peccata populi expiaret. 3075. Dum stilat super pulcrem Adami, redemit genus hominum. 2162. Nobis potus. 607. 608.

Sanguis. Fox eorum magis auditur, quam oris,

41. Dens sanguinem peccatoris exquirat de manu doctores. 158. Sanguis non tam placatur Deus, quam pietas. 1764. Sanguis emittitur in iustis. 611. Sanguis est Abelis accusator Cain. 645. 619. Sanguis est Abelis corona. 667. Sanguinem pro sanguine miles offert. 896. Unius propheta sanguis peccatum populi expiaret. 3075. Vox eius volat. 650. Effluta clarior. 651. Penam culpa, et penam reatus exposcit. 652. Purpureum sacri vestimentum. 3004.

Sapientia sit dux, princeps, rex. 7. Unum seruat. 4. Idolum spernit, et stabile nihil esse censet. 327. Sit, qui pontifex. 40. 60. Etiam in domo confusio. 370. Dignus regno. 2575. 744. 1629. Deum aspici sibi apparet. 1533. Est instrumentum mysticum Dei. 1554. Comes Angelorum. 1557. Moderatus in morte uxoris. 1579. 1580. Fuit rex, et bene regis. 1581. Acquirat cum sapientia multas virtutes. 1582. Illius signa Abraham. 1660. Socius sapientis. 1666. Qui in Deo incipit, et desinit. 1680. Studiosus pacis praedat. 1684. Praefert spiritualia temporalibus. 1687. Caelum, non solum aspici. ibidem. Totam mundum possidet. 1689. Apud Deum insipientis. 1710. Accipiens spiritum sanctum, vigil, semper in specula. 1718. Cognoscit omnia in omnibus temporis differentis. 1718. Sapientissimus Salomon, non gloriosus occubuit. 1789. Qui scit se nescire. 41. 552. Contra errores. 513.

Sapientia Dei. Mala in caput auctoris vertit. 417. 418. In iniuriis viam invenit. 1029. Satisfacit, per disciplinam. 67. Pro iniuria. 1114. Vide Penitentia.

Scald. Ad Deum ex virtutibus. 2143.

Scandalum. Ex lite oritur. 1911. Evitandum etiam amissio gaudii, et intro proprio. 2381. Dei, qui illud praeberet, indignus est regno. 377. Ex peccato praedicti evitandum est. 207.

Secriptura. Sub barbari regis sceptro inflam Deus aliquando ponit, ut iusti virtus manifestetur. 1783. A manu unius, ad manum alterius potest dux militiae summus illud transferre. 1502.

Seholasticus. Sit abstinentis. 514. Provideatur de necessarii. 540.

Scriptor latificare lecturos cupit. 2067.

Scriptura interpersis foveat. 550.

Serpulus torquet. 964. 965. 966.

Scutum. Abraham Deus, qui in se sagittas accipit. 2587. Fidelis, et recondit, et extinguit bonis telis. 1822. Habens Deum sentis securus est.

INDEX

2587. 2588. Scutum ad defensionem, non autem gladium ad offensionem sermo suo Deus praeberet. 2588. Scuto bonae voluntatis obumbrat suos praelatus. 2993. Scuto Deo legitur iustus dum pugnat, & quasi diademate coronatus triumphat. 1952.
- Secretum.** Dilecto non celatur. 2006. 2008. Non reuelat prudent. 2036. Deligit amor. 2474. Multis non manifestetur. 248. 1531. Tyranni reuelare legitimo regi est opus iustitia. 855. Secretum dicitur finis abraha. 2179.
- Securus.** Ille, cuius Deus habet curam. 1028. De beneplacito Dei est obediens. 1637. De viro, qui pugnat amore dilecti. 1702. De uxore casta etiam pulchra maritus. Qui Deum praesentem cogitat, nec à via declinat. 2303. Qui Deum habet pro seculo. 2588. De victoria, quae ante pugnam, iubet hosti parere iud. 2616. 2617. De impunitate sit peior. 2647. Frater à fratre in praesentia patris. 2771. Arguit regem, qui illi mortem proponit. 2931. Non ante bellum. 3098.
- Seditio** propter honorem oritur. 51. Puniet terra biat. 1268. Sermorum est seminarium rixae dominorum. 1683.
- Senectus.** Ex prudentia. 1553. 1559. In bona, non in longa vitatur. 1713. 1844.
- Senex.** Qui bene vixit. 1713. Qui risu gravitate jernat. 1751. Non desiderat videre terras, sed caelum. 1811. Festinant ad obediendum. Primus sic dicitur Abraham. 1844. 1599. Desiciens fit caelestis, non terreneus. 1843. Non minus celer ad obediendum, quam iuuenis. 1879. Modestus huiusmodi facit aequalem. 1910. Amat iuvenem sibi iniurias inferentem. 1913. Durum praeceptum servat. 1989. Exemplo pro vocat. 1990. Per se ipsum exercet opera pietatis. 1991. Non semper in lecto est. 1992. Habeat curam hospitum. 1992. 2993. 1996. Non sit piger. 1996. Sit exemplaris. 1999. Rigore iuuenis sit. 2000. 2003. Rixam non indicet levitatem. 2309. Pueri, quales, quando puer. 2544. Sanus, & semper vixit. 2611. Reuerendus est plusquam pater. 2651. Consulendus in bello. 776. 3010. Illius consilium sequuntur alij. 3010. 3011. Sit sanctior. 546.
- Sententia.** Dei in agendis expectanda est. 51. ad honorem conferendum alteri. ibid. A Deo etiam retrahatur, ut peccator peniteat. 2743. Famulabili in peccatores lata Deus subscribit. 2922. Duram prohibet. 2924. Contra se fert quisque ignorans contra se illam ferre. 2932. 3057. 3059. Dei excusat ad penitentiam. 2963. Dignam temperat penitentem. 2977. 2978. Contra se ferat plusdoleat penitentem. 3058. Dei contra regem publica, ut populus audiat. 3059
- Separatio.** Bonorum à malis ad penam malorum fit. 1266. Malorum à bonis fit per culpam. ibidem. In penam, qui ob culpam. 1266. Bonorum à malis iussa à Deo, quando pama est specialis, non quando vniuersalis. Bonorum à malis, ut retardaretur vindicta. 1267. Ne simul boni pereant. 1279. Ne amicitia per discordiam finem habeat. 1683. Fiat cum bona venia. 1687 ad evitandum invidiam, & rixam. 2542.
- Separata.** Amundanis illo, qui credit id, quod malus non credit. 2216. A malis bonus. 3096. Amalis iustus. 2114. A peccatoribus per Deum nimis duri. 2926.
- Sepulchrum.** Sancti spectatulum est. 310. In loco proprio sit 1769. Vendens illud est nomine indignis, & non potest esse perfectus. 1840. Vita altius, & contemplativa est. 2253. Martij, & uxoris idem. 2254. Uxor est mariti argumentum moris. 2540. Est signum amoris erga concubitem illud. 2540. Infamia male est. 2646. Supplicium culpa simile. 2762. Dinites, ut pauperis est. 2863. 2864. In illo bona conduntur cum domino in damnum non in subsidium. 2864. In infamiam mali. 3179. Pro mittitur beati venienti. 734. Qui illi cogitat horrorem, spernit bonorem. 1136. Gloriosum filij est solium matri. 734. Amphitheatrum est, in quo diligens per amorem vincit mortis horrorem. 2409. Anari, est infernus. 2417. Sepulchro caret inbumanus. ibid. Uxoris dilectam non deserit maritus. 2608. 2484. Sancta locum honorat. 2610. Dignum sero, ut leont, fonta est. 2694. In illo, in quo manus pro facta desiderabat plures pro infamia apponuntur. ibidem. Sancti inuisendum. 2755. 2808. Remouet à cupiditate. 2809. Vili malus puniuntur. 2819. Erac conditur, mortuus, qui vixit, ut sero. 2820. Sepulchro à se adspicere conditur ab salom. 2823. Honorabilis dandum filio etiam rebus. ibid. Iunior rex pauperi. 2888. Sepulchro caret, qui sepulchro priuat. 2894. Sepulchro se condendum putat qui regem arguit. 3058. Cum sanctis habere commune, honor est. 553. Regale gloriosum filio regis est. 736. In penam denegatur filijs, non filijs regis iniuri. 738. Filij honorisque patris solatium est. 738. Regis bellicosus castrum est. 808. Quod ad duobus sciretur, manifestare tur. 248. Vide Exequia, & Funus, & Mors.
- Sequens Deum.** Sequi Deum sapientis est. 1664. Renunciat superstitionibus. 1709. Sequens Deum non patrem errantem, Deum ducentem habet. 1891. Imitator illius, & incedens per vestigia virtutis. 1534. 1666.
- Serpens.** In ligno in memoriam peccati adda. 98. Non audiat, ne lignum adoretur. ibid. daronis

nis denorat serpentis Pharaonis. 100.
 Seruus Dei. Sit quisque, ut antea mand. 16. 27.
 Predicator, qui extrahit a latu peccati. 318.
 Non apparet, ut seruus demoni. 4. Etiam in
 captiuitate regis mali. 370. Gloriatur, nomen
 Domini in segetibus. 163. Non sibi vendicat
 nomen, quod deus sibi assumit. 291. Eis domi-
 nus per virtutem in iustitia. 321. Timetur a re-
 ge. 390. Eligit potius, in Deo non agnosci er-
 gasse benenolentiam, quam diuinam contra ma-
 gis omnipotentiam. 409. Facetur propriam
 indignitatem, ne regat in Deo diuinitatem. ibi.
 Timetur ab igne Persarum deo. 419. Habet bo-
 norem maximum. 445. Omnia potest. 446.
 Dicitur etiam tyrannus. 448. Vendicatur a
 Deo. 1016. Qui est voluntarius obediens. 529.
 Tres seruos habere bonos, est Dei Praconium.
 548. Titulus libro praefigendus. 553. Tro-
 phaea quilibet verus. 556. Titulus magnus.
 ibid. Dei filius sic appellatur. ibid. Per ini-
 micos celebratur. 1990. Potius quam patere esse
 velis homo. 1646. 1802. 2055. Non minora
 agit per amorem, quā demoni seruus per ri-
 gorem. 324. Quilibet ex tribus pueris sic appel-
 latur a tyranno. 1030. Non debet eligi rex.
 1183. est famulus aliorum Dei seruum.
 1730. Mutatur in Dei amicum. 1828. Ro-
 norandus, ut placeatur Deo. 1904. Malis est
 geribilis. ibid. Gloria Deo est. 1990. Do-
 ceat Deum esse, creatorem, & vnum. 2062.
 Filius Dei dum descendit. 2143. Ratiens vnius
 sufficit ut Dominum suum faciat Deum. 1970
 Serui sui sudores, non despicit Deus. 1971.
 De seruitute diuina gloriatur. 2601. Non era-
 besceit fugere, quando dominus fugit. 2621. Si
 animo, & corpore. 2772. De cicatricibus glo-
 riatur. 3056. Timet Deum. 587.
 Seruus hominis. seruus boni esse non potest, qui
 est seruus mali. 583. Dum vivit, post mor-
 tem dominus domini sui est. 649. Non dis-
 tinguitur a domino per laborem. 685. Rebel-
 lis ingratulus est. 771. Honoratur dum cum
 domino suolaborat. 581. Ingratus domino.
 774. Rixa inter seruos, seminarium discor-
 diae inter dominos est. 1683. Sit quasi pater
 filij domini sui. 1771. Ne sit in negotio ve-
 ligenti, iuramento obligatur. 1804. Impedit
 opus bonum domino. 1797. Serui rixa igno-
 minia domini est. 1912. Consilium praebe-
 domino. 2320. Serui iniurias sibi illatas non
 curat, qui cogitat illatus a filio. 2721. Fidelis,
 qui non timet, rebellis reputari, ut fidelitatem
 seruat. 2736. Dicitur filius esse patri. 2870.
 2898. Inimicus est inimico domini sui. 3022.
 Seruus demoni, seu diuorum. Seruus demonio
 non apparet, qui Deus est. 4. Ub peccatum. 4.

Natura est, qui non operatur contra impetus
 naturales. 1795. Est, qui auarus accipit munus.
 2430. Auarus diuiliatur. 2870. 2898.
 Capitiui, & numeratarii peccator est. 1022.
 Est apertus timoris. 3054.
 Senuus nimis, Deo non placeat. 24. 29. Non est
 Deus, cum Christus peccat. 167.
 Siclus, cuius esset valoris. 2786.
 Sigillum. Bulla indulgentia comesta hominibus
 est plaga lateris. 169.
 Signum. Honoris est litera una ex Dei nomine co-
 cessa. 1979. Amoris est osculum. 2752. 2753.
 Belli dabant sacerdoti tubis. 790.
 Silentium. Illo docuit Abel iustitiam. 615. 712.
 In tribulatione, ne verba ira dicantur. 277. Ser-
 uandum in oratione. 651. Pulchrum in prelatio.
 119. 157. 158. 159. Seruatur a martyribus nō
 respondentibus ad placitum tyranni. 329. In
 punitione filiorum. 306.
 Similis. Baptizatus Christus. 2077. Vide Imago,
 & imitatio. Simulachrum.
 Simplex. Sit prelatum, non fallax. 148. Corde po-
 test arguere non simplicem, sed fallacem. 1024.
 Conuersus in Deo, ne peccet. 1015. Non reprae-
 sentat alium seruauentum. 722.
 Simulachrum. Regis non adorandum. 392. Virtus
 est abel odij non fratris. 616. Inuocentia. 678.
 Dei est rex clement. 976. Abraham animum sa-
 lum ab arario. Firmitas Dei timore. 1847.
 Resancti tenet perat desiderium illius. 1853. Im-
 pietatis filius impius. 2665. Ingratitudinis,
 qui post beneficia peccat. 2748. Injustitia rex
 auarus. 2865. Humilitatis rex penitens. 2917.
 Non aduocandum. 93.
 Simulacror. Nec in apparentia sit homo. 1945.
 Vicarius eius differt ad tempus opportunum. 2731.
 Trillitia. 2889. Vix esse non potest, quin ag-
 noscatur. 2612. 2613. 2615. Filius non dea-
 ra virtutis. 2672. Exemplar illius. 2613. 2614.
 Penitentia aliqualem assequitur veniam. 2999.
 Significatur in statua. 535. Per se falsus. 536.
 Non est homo, sed Natura. 536.
 Sinus Abraham. Dicitur locus secretus. 2180. Di-
 citur paradisu. 2179. In illo tanquam in fo-
 nu patris humani quiescit, qui in sinu Patris
 diuini est. 2182. Requiescit dormientis. 2128.
 Locus quietus est bonis. 2413. In celo etiam.
 2416. Secretus narium humanarum. 2451.
 Societas Iesu. Gloriatur de uimine. 287. Felix
 Deus habens ducem ad victoriam. 747. Nomi-
 ne a suis iniquitatem explodit. 297. Utitur
 vestibus gentium ad gloriam Dei. 348. Glo-
 riatur de duce Deo. 820. Indignus illa est ille,
 cui Deus non respondet. 832. Miles illius non
 domat tyrannum. 839. Mater suorum se inuict
 diligentissim. 888. Honoratur nomine sui ducti.

897. 906. *Nempe Jesuliteram, & apostolorum*
fuit vendicant. 898. *Milibus illius Eucha-*
ristia convivium exhibent. 989. *Collegiam*
amicorum. 1009. *Miles quisque illius trium-*
phat. 1453. *Non timet inimicum sui ducit.*
877. 816. Socius illius ubique fortis est. 1039.
1041. Sub Deo ducere non timet. 1041. *Illam ju-*
bi eligunt principes exemplo Filii Dei moti.
1068. Est ad custodiam regis regum. 1107.
Est etiam Angelorum. 1565. *Puleberrima, qua*
Deus dux ducitur. 1565. *Separatur miles il-*
lius à malo socio. 1566. *Dux illi promissus*
Dei Filius. 1624. 1625. *Illius Deus dicitur*
Deus propter amorem Dei, & sociorum. 2466
Eligitur in sancto Ignatio. 2482. *Angelorum*
est. 2545. *Illius milites vincti superent ho-*
stes. 2552. *Hominum non recusanda.* 2875.
Ab uno malo potest infamari. 3180. 3197. 3205
Malos expellit. 3205. *In illa dum tribulatio-*
nem patitur socius Dei Filius suorum est. 474.
475. 508. Honoranda, & amanda. 474. *In*
illa potius inter flammam, quam in palatio inter
delicias. 477. *In via.* 505. *Triumphat.* 1619.
Est Dei delictum. 506. *Omnibus illius aequalis*
Dei Filius est. 547. *In illa omnes Christo simi-*
les. 2078. 2079. *Virrix.* 747. *Non timeat in-*
ima. 1616. *Non sinit in via, persecutionis.* 1625
1592. & rotellor illius tunc. 2018. *Gloriasur*
de Jesu socio. 2445. *Remuneratur a Deo dux.*
2948. Vide Socium.

Societas bonorum. Prodest. 1666. *Non potest*
effecum malis. 358. *Solliciti pro se, invicem*
sunt socii boni. 3160. 3161. *Cum similibus.*
2926. Non fugienda, ut malorum. 2495. 2514.
Vitiosis malis ad custodiendam penam. 1267.
Infamatur ab uno malo. 3180. 3197. 3205.
Non cum malis. 1742.

Societas mala exim. Nocet. 3148. *Fugienda est.*
2242. Impedit etiam omnipotentiam Christi ad
scandalum. 3169. *Declinanda etiam.* 3169.
2496. Nobilius magis nocet. 2758. 1271.
Impiata bonis, ut bonorum malis. 1067. 1035.
Non habenda. 2068. *Murmurationum fugien-*
da. 1258. *Rebellium de se ferenda, ut ad rebellionem*
non inducat. 1258. *Non contaminat bonos.*
1266. Impeit eloquium Dei. 1689. *Fugienda*
est. 3096. 3742. 37. *Vide Societas bonorum,*
& Socium.

Socius. Sit frater fratri. 19. *Qui non habet vincu-*
la. 389. *In peregrinatione dilecti.* 1666. *Deus*
suum in tormentis, non favoribus. 448. *Vide-*
re est criminis, qui illud non accipit. 524.
Regis, & in honore, & in labore. 381. *Dei*
triumphat. 1619. *Bonus non expellendus.*
1035. In gloria humana invidius habere non
deus socium. 679. *ad periculum fidelis, &*

fortis est. 1364. 1466. *Laboris, & honoris.*
1572. Dei nihil timet. 1533. *Fuit pater amore*
filiij in peregrinatione. 1852. *Dei Filius in sa-*
boribus. 474. 475. 508. 477. 1586. 1720.
1685. Non nisi similis in moribus. 1685.
Non in regibus. 1720. *Vide Societas.*

Sol. Christus in fornace cum tribus solibus appa-
ret. 449. 450. 451. *A quo stella sancti bo-*
riant lucem. 687. *Desideratur ab Abraham.*
1673. 1674. In ascensione. 2548. *Apparet in*
meridie. 1832. *Diem facit bonis, noctem malis.*
2255. Ascendens in calum sanctos Hellas secum
duxit. 2356. *Sungit illuminat illum.* 2419.
In resurrectione. 2422. *In medio celi solia-*
batur. 103. *Vide Christus.* *Sol fuit Abraham, ut*
debeat latere. 1782. *& B. Ephrem.* 1782. *Mo-*
gis venerandus, quoniam aurum esset. 333. *Non*
occidit in ira. 1374

Sollicitudo, seu sollicitus. Deus pro sollicito in
de rebus divinis. 1799. *Pater sit de nuptijs suis*
2063. Sit homo de rebus spiritualibus. 323.
326.

Solitaris, sit sacerdos. 141. *Invidius esse vult po-*
tius, quoniam habere secum in bonis. 679. *Dei*
imitator est. 1535. *Non debuit displicere fra-*
tri, placens Deo. 623. *Nihil mali inferre fra-*
tri. 614.

Solitudo. Civitatis praeferenda. 1909. *Patrocinium*
malis ad peccatum. 942. *Facit hominem in-*
feriorem. 1039. *In illa amicus bonus inquiren-*
das. 1107. *In illa Deus comes offertur.* 1533.
Quaeritur ob amoris pacis. 1895. *Difficile retin-*
uerit à in Ro. 1897. *Repetitur à in Ro.* 1908.
Tana est illi, cui curia gloria. 830. *Patria ipsi*
totus. 1090.

Solus. Quisq. desideret sibi meritum vendicet.
317. Non presumat de suis tantum meritis.
372. Solus in spe. 1535. *Solus vitam eligens so-*
litarium; solus imitator Dei. ibid. *In pace se-*
licitate ponens. 1538. *Elevatus à terris.* 1764
Solus catus, cui Angelus quaerit uxorem. 1774
Alioquin seminum, nec angelus audet. 1788. *Ei-*
dem jernan: inter infideles patitur malis. 1809
Iustus inter malos ab illis evocatur. 1846.
1847. Totius mundi dominus Christus esse pos-
set. 1921. *Tristis dum exiit à domo filius.* 2022
Offerens Deo plinum. 1036. *Credens inter in-*
credulos laudandus. 2116. *Non in gloria.* 2228
Calor Dei inter infideles non canit. 2334. *Non*
instat omnium. 2450. *Unus non obtemet, quater-*
tenus populus. 2541. *In orbe Dei servus.* 2600.
Occurrit hostibus desperatus. 2682. *Pro filio*
plorat pater. 2695. 2697. *In secreto peccati*
existimant crimen secretum. 3170. *Deus po-*
nit peccata demittere, idque habet pro gloria.
3177. In gloria invidius esse desiderat. 679. *In*

regno non esse cupit. 1138. 2775. 2720. Dux
vultu separare potest exercitum. 1453. Qui vi-
uit in praesentia Dei dignus est sepulchro. 734.
Qui vocatur, dilectus ostenditur. 2448. Qui
Deum honorat, à Deo honoratur. 737. Bonus
inter malos laude dignus. 74. Deus, & Rex
Israhel esse volebat. 786. Deo credens Deum
suum efficit. 2489. Qui manet in sanctuario,
meretur sacerdotium. 543. Qui perfectus, ira
reprehensibilis est. 1625. Deus doluit in sacri-
ficio Isaac preparat pro illo suum. 1650. Logē
impleuit, quin obligaretur iustus. 1651. Exi-
ret de patria, si sic Deum iuberet. 1665. Trā-
sit, relinquens terram ad caelum. 1670. Terra
electus dominus esse cupit avarus. 2874. Non
Daniel in oratione, sed cum socijs. 376. Potest
peccata aliorum auferre, qui non habet pro-
pria. 62. 80. Deus sanctus, & altus purus est.
296. Bonus videt ceteros cacos. 1587. Deus
adorandus. 335. Sine amicis non vult amicus
regnare. 825. Victor clarior. 397.
Sola mater filium plorat mortuum. 712. Nisi alij
plorent simul, morietur. 736.
Somnium. De diuinis. 500. In rege. 498. Regnū.
1070. Muui, bonū. 1940. Honor regni. 2749.
Non in die, nisi delictio. 1081. Vita idolola-
tria. 1525. In illo etiam iustus est Dei iustu-
mentum. 1555. In illo cognita Dei voluntas im-
pienda. 1882. Gaudium huius vita. 2033. Mors
iusti. 2228. In peccato periculosum. 1019.
Sonus emilus à Deo hostes terret multipliciter.
794. 1547. 797. 800. Legis per orbem. 189.
Vide Tutinnabula.
Species, virtutis est odiosa malis. 616. Pietatis
regit impietatem. 455. Defensionis, offensi-
onem. 717. Religionis in Abel plique. 1881.
Christi, in illo, qui Christum induit. 2077.
Vide Palliata vitia sub specie virtutum.
Specimen. Sapientia, qui lites fugit. 1911. Virtu-
tes, qui electionem minori concedit. 1915. Vita
religiosa spernens diuitias. 1932. Pietatis ad-
ficant aram. 1890.
Speciosus, iuxta & ipsa species Christus est. 481.
Vide Pulchritudo.
Spectaculum. Sepulchrum sancti est. 310. Trium-
phorum. 354. 403. 467. Abel innocens. 597.
933. 698. Famula occidit tyrannum. 1219.
Divina punitionis in abiron. 1275. Horridū
est deus opatio rebellium. 1285. Anima ad celū
ascendens. 1297. Spousus sponsus. 1310. Glos-
sae concessam damnando poitae. 1404. Dignū
Deo fuit immolatio Isaac. 1637. Viri est dux
fidelis. 1678. Latentis Isaac. 1758. Parentis
filium parvulus. 1790. Lacerandum etiam
pictam Isaac. 1801. Christus in cruce. 2278.
Contra dampnos Abraham. 2124. Encubilia.

2351. Delectabile Deo Abraham. 2519. 2561.
2578. Absalon suspensus pene delira. 2679.
Deo, & homini penitens. 2852. Rex panitens
Deo, Angelis, & hominibus. 2997. Deus bene-
ficus. 3046. Deo Aaron. 37.
Spectaculum. Virtutis. Abel. 616. 623. Isaac. 1067.
Christus in Encubilia, & accipiens illam. 608.
Moyse fuit Abraham. 1660. Sit & nobis. 1708.
Christi fuit Isaac. 1757. Imitati imitator.
1805. Cordis est vultus. 2128. Vita patris fi-
lio sit. 2237. Abraham hominum, Sara sa-
minarum. 2308. Praesentia Dei ad quam ho-
mo componitur. 2592. Diuini operis, opus
humanum. 3018. Suscipiens Encubilia, iuxta
Christi. 608. Animus. 27. Mulierum sunt Dei
praescepta. 123.
Spelunca duplex exercitum est duplicis amoris.
2409. Sepulchrum duplex uxori, & marito. 1769.
Spes praemy. Non in pueris ingreditibus ignem.
415. Spes futuri non amittatur malo praesenti.
1535. Spes in Deo timorem hostium expellit.
767. Sit in Deo. Deo. 458. 826. Sine spe
praemy pugnandum. 1702. Spe recuperandi
filium obitum tribus Personis. 1752. Vila-
gione probatur. 1782. De futuris cum usu de
praesentibus commutanda est. 1806. 18062.
1803. In Deo sit cum co-operatione humana
2100. Certa aequalet possessioni. 2545. Qui
spe venia peccat, ingratus est. 2748. Spe-
nem nemo desperet. 2946. 2947. Victoria
olim in arca Dei. 790. Vita in societate Davi-
dis. 826. Speret diuina, qui despiciit humana.
1700. Spes diuini auxilij innat ad processum.
1973. In Deo liberat. 326. In perfecto est.
183. Sine timore. ibid. Spes, & timor duae
sunt mole, inter quas cor sit panis. 583.
Spiritualia praesentia sunt temporalibus. 986.
2. 93. 296. 1528. 1547. 1660. 1674. 1678.
1687. 1670. 1698. 1854. 1856. 1860. 2722.
2088. 2089. 2090. 2209. 2986. 2989. 1863.
1866. 1867. 1939. 1940. 1941. 1944. 2060.
Vide Temporalia spiritualibus postponenda.
Spiritus sanctus. Corda deuotus descendens post
ascensionem Christi. 276. Dona illius in doro-
ne, & in candefabro. 308. Repente prae-
lege gratia illa omnia, quae diuersis tempo-
ribus dederat antea. 1357. Descendit ad ani-
mam puram, & vacuum cogitationibus mun-
di. 1711. Ignis, per quem se Christus obtulit.
2347. Assimilatus supplantatori. 2372. Per-
nitentem facit. 2965. In humili vero, & leni
est. 3002. Exinanitum replet. 1771. Humile
turbat dum venit. ibid. Ignis est. 351. 352.
359. 1391. 1404. 1405. Spiritus sancto cor-
reptus sit propheta. 1253. Suscitatus peccatores
è quatuor mundi partibus. 2731. Viri-
tutis

contra

culum. 1766. Teatram non tangit, nisi ad res necessarias. 2725. Imitator Christi suspendiū aūgat. ibid. Suspendiū inter celum, & terrā abjalon, quare? 2680. 2683. 2685. 2686. 2687. 2691. 2715. 2716. 2725. 2726. 2727. 2733. 2807. 2814. 2847.

Suspicio. Malam declinet sacerdos. 1050. Non manserit illam rex subditis. 736. 810. Veritate habetur, & dicitur ab invidis. 400. Peccati fugienda est. 301. De malo aiorum non sune peccato est. 517. In illo, qui crimen habet. 586. De minori malo potius, quam de maiori. 1102. De mendacio viri boni non habenda. 1113. De alijs est secundum desiderium suspitionis. 1137. 1235. De vitio, non in non habente illud. 1235. De crimine iam commissio rationis est. 1328. Impietatis non in patre ergo situm. 1648. De beneficio confuendo. 1791. In veleri obsequio de celeritate beneficii. 1794. In pilaminiuitis, in pusillamine. 1800. Argutia, evitanda. 1943. De discepta timoris diuini iniuriosa regi est. 2017. De fidelitate uxoris non sit in viro. 2102. De amore in bono erga filium respectu ancilla. 2127. De malo inferendo solitum iuramento. 2330. Proditionis evitanda. 2674. De fratre male esse non potest. 2728. Indicta funeoda non post biennium. 2766. Oritur ex nouitate rei. 2767. De peccato filij futuro non in presentia patris. 2771. De fraticidio contra uxorem alterius fratris. 2775. De malo, non de bono. 2803. 2809. 3176. Ubi non in eo, qui amat. 683. Siue funeodatio damnatur. 1089. De malo, non est in bono. 722. A suspitione ambitionis Aaronem Deus liberat per miraculum. 55. Vindicta non danda suspicio est. 70.

Suum. Quia dicit Christus diem mortis sua. 2074. 2494. Suum nomen appellat Deus factum ex nominibus amicorum. 2111. Suum non dicit pater filium, quem Deus dicit. 2040. Suū v. eum appellat amicus Dei. 2111. Suum Deum facit, qui bona mundi non duci esse sua. 2465. Suum Deum facit primus, qui ipsum praeicat solus in pronuntia. 2489. 2490. Suum Deū facit, qui solus est eternus; & unus est in ista omniū ad omnia parans. 2601. Suum dicit Deum specialiter dilectus Deo. 3130. Suum dicit Abigail regem Davidem ob amorem. 953. Suum non dicit Deum femina, quia peccatum est. 978. Suum dicit Deum spū. 1433. Suum dicit in dicit ancillam Abram, quam praeteris diligebat. 1520. Suum non dicit pater filium a se immolandum. 1644. Suum non dicit ancillam, qui amore filio ferus apparet. 1716. Suum dilectum quisque appellat filium. 1742. Suum Deum pō-

test appellare, qui illum expeditur protectorem. 1967. Suum Deum dicit dilectus ab eo. 1968. Suum habere Deum est, bonum magnum. 1972. 1982. Suum habet Deum ille, de quo Deus est cura. 1982. Suus Deus esse declarat illū, cui nomen mutat, vel imponit. 1987. Suum nō dicit patrem liberalis anans. 2779.

Synagoga. Vide Concionem 2. de Dom. 4. Aduentum habitura praesignificatur in sacerdotio Aaronis. 63. 64. 80. Inscissione vestimentis Caipha. 83. Iam non habet veros sacerdotes, sed fideles, personatos, & quasi iusce. 48. Cessanda praemonstrabatur etiam quando instinebatur. 49. Non diligebat sponsam, ut Ecclesia diligit. 1311. Fidei ab illa ad gentem transiit. 1720. 2331. Deserenda significatur in lapidibus commutandis. 1776. Cessanda circuncisio. 1829. Deserenda a Christo. 2092. Tacet & Ecclesia clamat. 2420. Vix ludans, & ecclesia, & Populus.

H

Tabula aurea est signum honoris concessi a rege, & sic litera nominis Dei auita nominis abraham 1979.

Tabernaculum militare contra celum violenter rapiendum ab arantibus. 1924.

Tarditas paupis, grauitate compensatur. 2641. 2943.

Taurus, seu vitulus Iudeos inuadit pallia ei demittentes. 268.

Tela vix ex latis, & tristibus contexta. 1873.

Telum, Triplex in cor Abjalonis triplici ingratus beneficium. 2649. Ob peccata tria. 2693. Ad iaculanda corda tria statum. 2692. 2761. Triplex in Christo, & ipse Telum Trinitatis contra appetentiā carnis. 2627.

Temerarius, qui sine consilio operatur. 2759. Apparens coram Deo in peccato. 62.

Templum in regno, quod dicitur Dei. 783. Edificandum prius, quam domus propria. 1674. In illo reliquia collocanda. 1769. Ex lapidibus iunius - dificator. 3107. Templo flores, qui extra templum arantur. 23. Templum esse mundus, in vestibulo columna dua Abel, & Cain, virtutis, & vicio dicata. 613. Consecratum ex tribus lapidibus, seu tribus pueris hō exaritur. 488.

Tempus. Tempore breui efficit natura auctor, quod naturalis vigor vix valet efficere. 19. 20. Tempus idem praesens, ut vix vna ē terra expellatur, & ut altera ad terram adultetur. 1953. Tempus ad penitentiam Deus concedit. 2243. 2976. 2977. Malus in tempore, quo sanctus flores, damna bilior est. 3006. Fidei fides, &

adorari volebat tyrius. 390. Cor Abelis inno-
centis. 597. Mundus, in quo Deus praece-
bat illi. 2047. 2054. Cor Abraba, in
quo figura dicitur. 2578. Mundus, in quo bel-
lae homines inuicem se inuadunt. 2689.
Thaſaurus. Virgo est, abscondi debet. 1307. Del-
cium est. 2547. Idololatra est idolum. 11.
Piratum, in quo cor Dei erat, Abel. 602.
Deus Abraba, à quo inuentus fuit, & illius fa-
ctus est. 1781. 1888. Vita iusti ex affectibus,
effatis, & effectibus. 1949. Hesper. 1906.
2002. Trinitatis apertas in tribus hominibus,
& in tribus Angelis. 2314. Abraham fidei, &
timoris manifestatur. 2332. Christi in celum
ascendit. 2427. amoris Dei cor Abraba
emptum pretio dimini amoris. 2488. Dei calu-
1547. Vbi non fit. 2985.
Thuribula. Altari affixa ad memoriam punitionis
51. 70. Cum igne sancto, non alieno. 51.
Thronus Dei Virgo Maria in Epiph. est. 532.
Tiara in capite Pontificis regit, & coronat. Pro
regit sensus, & indicat Deo sacro, 163.
Timor, & amor à praecepto à malis, & à bonis exi-
gitur simul. 164. Timore, vel voluptate allicie-
bat homines rex tyrannus. 369. Timor, & amor
pro diuersis. 792. 3077. 235.
Timor Dei. Ne nouo peccato impleatur mensura
ad damnationem. 1663. Superat inuidiam adu-
sam, & amorem. 2014. 2015. 1090. Filium
expellit. 2023. Oriatur ex Dei amore. 2332.
Esiliatum facit obedientem. 2342. Ad peccato re-
tardat. 2436. Ad penitentiam inducit. 2963.
Iudicis Dei sit in praecepto iudicant. 118. Pec-
candi ex alieno casu. 56. 742. 1703. 2715.
2710. 2793. 2856. 3052. Cum spe. 183. Ex-
pellit timorem demonis. 361. Fidelem facit
regi. 578. Sit in omni aetate. 587. Praefendus
humano. 590. Timor Dei missus in hostes. Vi-
de Terror, 800. 802. Dei iudicis in singulis
bonis. 1123. Committant. 1280. Ex punitione
aliena. 1404. 1410. 1421. Meritum ad
gloriam. 1403. Timoris clavis affigitur homo
Deo. 1847. Non in eo, quem Deum proprio cō-
pellat nomine. 2951. Cogit ad resistendum vxo-
rem alienam. 2102. Iudicis etiam in iusti.
2126. 1125. Facit iniustos ut in celum vo-
lent. 2126. Expellitur ab amore. 2187. Peccan-
di. 2515. 2116. 2549. Ferendi mercedem di-
uinam. 2555. Gebenna. 2814. Sit ad non pec-
candum, non ad desperandum. 2901. Peccati
excusat licentiam frequenter peccandi, ibidem.
Probat. 2902. Penitentem facit. 2910.
Timor humanus. Virge à periculo retardat. 131
Pena verbum facit. 243. Hostium non fit in
illo, pro quo Deus pugnat. 641. Fuit Abel Ca-
mo defunctus. 649. Si in regem sit, in exercitu
erit. 752. 761. Hostium in eo, qui à tergo cō-

mittit. 793. Alas pedibus addidit. 837. Morte
à peccato cohibet. 1011. 1012. Et multi su-
tur, & maror de peccatis est bono impro-
prio. 1571. In victore. 1703. 3108. Mā-
tationis insulunda. 2288. 2555. Non terro-
cio Dei. 2592. Ex alieno suspitio. 2659.
2662. 2678. Mortis est morte gravior. 3957.
1900. 1962. 2028. Pena temporaria non suffi-
ciens ad penitentiam. 3023. Mortis instat
rex habitum. 3104. Mortis excusatur amore
proximi. 590. Mortis fons. 1111. Deu sine
dare. ibid. Eugenis adet. 3166. 3171.
Titinnuaria. Pro numero dierum anni resonda-
tia ad finale iudicium. 12. Illis quasi linguis
omnium praeclat pontifex. 12. 39. Prius
sunt. 40. Prædicationis in praelato, ne mo-
riatur. 120. Sonantia per exemplum. 65. Nu-
mero discipulorum Christi. 154. 186. Pro
numero annorum vite Christi. 156. Vires ope-
ribus addunt. ibid. d. ad memoriam legis data cū
sonitu. 283. 186. Illis vacandi nationes ad
fidem. 40. 261. 271.
Titulus. Sepulchri ad infamiam ambitiosi. 1646.
Lago sepulchri est. 2821. 2822. Non est in-
solatia pena. 2825. Impiā pro titulo
in culpam. 2826. Benedicti conceditur sermo
Dei. 548. Libri ab operibus non à verbis au-
doris sumitur. 552. Obsequij placet. 599.
Iusti emittit sanguinem. 611. 615. 676. 706.
Honorat famulum intermentum. 910. Titulus,
qui habet vitam habet. 150. Lucrae genus
humannū solutū significat. 151. Titulo
nihil est in orbe dignum. 328.
Torsio. Absalonis per menses singulos. 2640. Vide
Capillus.
Traditor. Non resistendus ad honorem pristinum.
833. 867. Nō in apparentia. 912. Pena
vniū est signum pena aliorum. 2716. Vide
Indas, & Achello.
Targadia. componitur ab Abraham metu mortis
borrenda. 1902. De meritis non faciendis vo-
luntatem regis componitur à Izabel. 2885.
2887. Passionis. 1609.
Transformatio bona. Ex malo in bonum fit ab ho-
mine. 325. 442. 32. 100. 126. 258. 361.
Hominum in lapides, & lapidum in homines.
2178. Lapidum in stellas. 1819. In Christum
2077. 1794.
Transformatio mala. 93. 129. 130. 267. Homi-
nes in bestiam. 480. Vide bestia peccator. In-
uenis ne mutetur, moritur. 749. In feram fra-
tris contra fratrem. 1216. Domini in seruum
amore ancilla. 1718. Leonum in oves. 3025.
Dantem in Angelum lucis. 1832. Nobilium
in obscuro. 1454.
Tres. Nominationes vendicant Abraham, quibus
tripliciter virtus eius significatur. 1846.

Tres filij Isai ad bellum missi. 1252. Tres rebellionis duces digna pena plectuntur. 52. De ferendi. 1258. Discordia seminatorum. 1275. Horridum spectaculum punitionis. 1275. Mors invidia trium capitum. ibidem. Absconduntur a terra, ne habeant imitatores. ibidem. Nolebat videre tres tantum rebelles. 1277. 1285. Quasi unum ex tribus. 1279. 2216. Tres Dei milites, tres patriarcha. 2658. Tres illi intercessores apud Deum. 1850. Tres unus per amorem. 1998. Tres sanctitatis corripit. 418. 2363. 2364. Fortis non timet in seipsum exercitum. 1364. 2553. Tres stella in diversis temporibus trium legum. 2686. Tres principes Palestine significabant tres Magos. 994. In honorem trium Perseorum tria belocausa habebant. 889. Trium peccata cordis, oris, & operis. 2638. 3802. Tres dies mortis Christi pro peccatis trium temporum legum. 2343. In honorem Trinitatis. 2344. Tres bore quibus orandum est. 2314. Tres virtutes Theologales in predicatore. 23. 544. Trium tela contra iugratum. 2649. Tres patres, in quibus Trinitas latebat. 2369. Trium dicitur Deus esse. 3779. Tres apparentes Abraham. 2469. Unum habentes cor. 2564. Tres virtutes Theologales mensura gloria. 2565. Triduo probatur amor erga Deum. 2035. 2036. Tres pueri Abderago sum socii, & vide Concionem 2. de Epiphania, & Deus. Tres benedictiones Abraham. 1768.

Tribulatio. Utilis. 441. Probat. 440. 608. 1334. Temperatur a Deo. 431. Non deferenda. 116. In illo socius est suorum Filius Dei. 448. 508. Peccatis deputanda. 862. 464. Solus in illa manet homo. 470. De suis tribulationibus adesse. 487. 1932. 1933. Vide Adversitas, & Tentatio.

Tribulatio patris immolantis filium. 2407. In societate Dei gloria est. 505. Pallium Christi 2438.

Tributa. Odiosa populo. 116.

Trinitas mysterium. Trinitatis ope extrahitur peccator a lacu. 328. Beneficia Trinitas erga tres patriarchas. 487. Tripudiat in fornace pro suis. 490. Per tres significabat se adesse populo. 492. Laudatur a tribus. 492. In tribus pueris sicut olim in tribus Angelis. 463. Ductur a Christo. 1237. 367. Illam confitentibus Christus adit. 487. Illius opus est Christus. 20. In animalibus oblati significata. 889. In tribus pueris. 349. 355. 356. 357. 358. 359. In tribus Angelis. 1225. Honoratur ab Abraham. 1727. Illi sacrificium offert Abraham die tertio. 1752. Triduo offertur Isaac Trinitati, qui credebatur ab illa suscitandus. 2036. Trinitas in unitate essentia. 2132. 2133. 2137. Tres dies tres Personae Trinitatis dicuntur. 2137

In tribus patribus. 2139. In diebus tribus. 2161. 2162. Non cognoscit lumen naturae, sed supernaturale. 2197. Trinitatem intelligit. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625. 2626. 2627. 2628. 2629. 2630. 2631. 2632. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637. 2638. 2639. 2640. 2641. 2642. 2643. 2644. 2645. 2646. 2647. 2648. 2649. 2650. 2651. 2652. 2653. 2654. 2655. 2656. 2657. 2658. 2659. 2660. 2661. 2662. 2663. 2664. 2665. 2666. 2667. 2668. 2669. 2670. 2671. 2672. 2673. 2674. 2675. 2676. 2677. 2678. 2679. 2680. 2681. 2682. 2683. 2684. 2685. 2686. 2687. 2688. 2689. 2690. 2691. 2692. 2693. 2694. 2695. 2696. 2697. 2698. 2699. 2700. 2701. 2702. 2703. 2704. 2705. 2706. 2707. 2708. 2709. 2710. 2711. 2712. 2713. 2714. 2715. 2716. 2717. 2718. 2719. 2720. 2721. 2722. 2723. 2724. 2725. 2726. 2727. 2728. 2729. 2730. 2731. 2732. 2733. 2734. 2735. 2736. 2737. 2738. 2739. 2740. 2741. 2742. 2743. 2744. 2745. 2746. 2747. 2748. 2749. 2750. 2751. 2752. 2753. 2754. 2755. 2756. 2757. 2758. 2759. 2760. 2761. 2762. 2763. 2764. 2765. 2766. 2767. 2768. 2769. 2770. 2771. 2772. 2773. 2774. 2775. 2776. 2777. 2778. 2779. 2780. 2781. 2782. 2783. 2784. 2785. 2786. 2787. 2788. 2789. 2790. 2791. 2792. 2793. 2794. 2795. 2796. 2797. 2798. 2799. 2800. 2801. 2802. 2803. 2804. 2805. 2806. 2807. 2808. 2809. 2810. 2811. 2812. 2813. 2814. 2815. 2816. 2817. 2818. 2819. 2820. 2821. 2822. 2823. 2824. 2825. 2826. 2827. 2828. 2829. 2830. 2831. 2832. 2833. 2834. 2835. 2836. 2837. 2838. 2839. 2840. 2841. 2842. 2843. 2844. 2845. 2846. 2847. 2848. 2849. 2850. 2851. 2852. 2853. 2854. 2855. 2856. 2857. 2858. 2859. 2860. 2861. 2862. 2863. 2864. 2865. 2866. 2867. 2868. 2869. 2870. 2871. 2872. 2873. 2874. 2875. 2876. 2877. 2878. 2879. 2880. 2881. 2882. 2883. 2884. 2885. 2886. 2887. 2888. 2889. 2890. 2891. 2892. 2893. 2894. 2895. 2896. 2897. 2898. 2899. 2900. 2901. 2902. 2903. 2904. 2905. 2906. 2907. 2908. 2909. 2910. 2911. 2912. 2913. 2914. 2915. 2916. 2917. 2918. 2919. 2920. 2921. 2922. 2923. 2924. 2925. 2926. 2927. 2928. 2929. 2930. 2931. 2932. 2933. 2934. 2935. 2936. 2937. 2938. 2939. 2940. 2941. 2942. 2943. 2944. 2945. 2946. 2947. 2948. 2949. 2950. 2951. 2952. 2953. 2954. 2955. 2956. 2957. 2958. 2959. 2960. 2961. 2962. 2963. 2964. 2965. 2966. 2967. 2968. 2969. 2970. 2971. 2972. 2973. 2974. 2975. 2976. 2977. 2978. 2979. 2980. 2981. 2982. 2983. 2984. 2985. 2986. 2987. 2988. 2989. 2990. 2991. 2992. 2993. 2994. 2995. 2996. 2997. 2998. 2999. 3000.

quatuor passionibus. Meretur Eucharistia. 2285. Times mutationem fortunæ. 2288. Accipiens promissionem diuinam. 2292. Qui amore Dei vincit uisorem ergo filium. 2401. Deo victoria gloriam prestat. 2508. 2507. Triumphus. Eucharistia. 791. De rege capto desideratur a rege. 804. De tribus ciuitatibus captiuus. 815. Militis, qui est de societate Dei. 820. Regis sperantis a deo victoria. 821. Post Eucharistiam sumptus. 989. Arbor triumphus paratur ad spolia. 1223. Illius spolia ferat rex, vel dux regis ad honorem. 1372. Castitatis in Indis, & ancilla eius. 1516. Per Eucharistia. 1529. Certus, si milites ducem diligant. 1541. Amoris diuini de humano ergo filium. 1597. Baptista deductus ad signum Atrabæ. 1614. Societas Iesu de hostibus. 1619. 1693. Obedientia. 1647. Id. umilis. 1691. Fidei de perfidia. 1694. Illius, qui mundum spernit. 1700. Certus dimittis pro redimendo dilecto. 1702. De libine. 1906. Dillecti a Deo. 1930. Deo tribuitur. 2038. 1943. 1945. 1948. Patientis de iniuria. 179. Amoris de morte in patre vincens filium in bonore succedentem sibi. 252. Amoris de rege. 324. Patientis de rege. 613. Martyrum. 384. Fidei de perfidia. 427. 478. 474. 502. 518. 519. 674. 2115. 1694. Patientis de persequente. 603. Non sine certamine. 639. Cantuum laudes dominus. 356. De populo armis nudato facili, & certus est. 304. Puerorum de igne. 350. Christiani etiam nosse est. 3797. Federatorum amore de hostibus. 2280. Temperatis non est primum iusti. 2556. Deo tribuenda illius gloria est. 2597. 3049. Inuita de peccato. 2669. Militis de furioso. 2667. Spolium absque suspensu. 2688. Per manus lapidantium. 2694. Illius sibi superbus arrogat. 2733. Ex Deo est. Qui post illum peccat dignus, qui vincatur, & occidatur. 2907. Non ante pugnam finit. 3041. 3098. Triumpho bonoratus, si superbus episcopus erimini. 3094. Quod nullus est auarus. 3550. Fidei de Exat. Crucis, de D. Laurent. de S. Versula, & socijs.

Tropæum. Caput Holofernis. 1516. Diuina promittentia est locus, in quo auxiliatur humana indigentia. 1838. Perfectionis. Abrahæ querens. 1838. Non sibi ponit, quia vult capitiuum liberare, non triumphare. 1931. Palmare est manus orella. 1946. Abrahæ mensum manu obediens. 2047. Gladus. 2054. Frater creatus a captiuitate. 1986. Amoris est hostis refrenatus ab pietate. 2677. Vide Picioria, & Corona.

Turbina publica, quæ pendere. 2831.

Tuba. Vox doctoris docens lenitatem. 1911. Terret. 538. Virga Aaronis florida ostendens, digna electionem. 55. Ad bellum excitat abel. 705. Ad regis acclamationem in omnibus ciuitatibus

simul facienda. 2756. Excitat praeliantes, laudat triumpantes. 705. Vox sanguinis (brisi ad suscitandos mortuos. 717. Tre piji contra impietatem. 708. Dat persacerdotem pugna signum. 790. Victoriæ Deo canit. 1929.

Tunica. Hyacinthina indicat perfectionem. 154. Amoris integra. 155. In signo castitatis non sufficit, nisi ad alium predicatio vocis. 158.

Turbatio nimia argumentari nescit. 375. Ex odium in Spiritus sancti bona est. 1711.

Tutor iuundi Deus est. 2526. Remunerandus est. 1023. Tutor Deo ubi homo intus est. 1677.

Typus. Christi in Eucharistia Isaac. 2036. Patris Eterni Abraham. 2443. Christi Angelus in formatione. 389. Demonis Nubeculæ de nos. ibi. Christi Aaron. 2578. 80. 127. Agnudi in vesce Aaronis. 36.

Tyrannus. Mortis in hominem. 1900.

Tyrannus. Lusus sit debili. 811. Contemnitur a despicientibus mortem. 401. Quilibet contra nomen Christi. 487. Non contra legitimam regem adaret tyranno. 2654. Insurreptor regni alieni. 779. Infirmus in bello. 793. Capientis in bello. 804.

Tyrone. Ducem imitatur, veterani diligant. 792.

V

Vallis. Penitentie, in qua puniuntur. 3133. Nomen accipit a punite. 2135. Iosaphath in qua peccata omnibus manifestantur. 2113.

Vana gloria. Apparentem fugienda. 558. Idolatria quadam est. 137. Non queritur ad fugiende testes. 1573. Timenda a virore. 1557. De nobilitate. 2073. De capillis. 2830.

Vanitas. Curramus damnatur. 245. Mundi despicienda. 963. 720. 719.

Vannus. Quis est Deus. 1719. Vannus sibi absumit subditos, & scotos. 775. Quigenus sui laudat. 1778. Somno soporietis somnium bonoris. 2749. Instabilis. 2750. Capillos non non sit, nisi quando nimis cum Cesariis grauat. 2730.

Vas. Vadem se dedit Christus pro captiuo bñe. 169.

Velamen. Camina gestat, ne visa placeat. 1053. 1106. 1043. In memoriam mendacij ad vercediam datum Sara. 1063. Ad funus datum vetule. ibid. Persecutio duxit est ipse maritus. 1096. 1126. Est femina ferum quo coronatur. 1096. Ad bonitatem. 1097. Petula est ad sepulchrum. 1116. Honoris signum datur a rege. ibi. Non emittit ad ornatu, quando datur necessitas. 1117. Culpa non est parentis abilitas. 2070.

Velox. Vnde Celeritas, & Festinus.

Velum animæ Christi corpus, & velum diuini Verbi anime. 102.

Venerat. Hospitium fuit Abrahæ. 1091. 1093. 1094.

1996. 2001. *Vxor* facit *venatricem*. 202.
Venditus. Peccator demoni. 3022. Ad faciendum
 malum. 3069. 3120.

Venenum est avaritia crimen. *serpit* nisi avarus dā
 netur. 3146.

Venia à Deo. Peccatoribus *veniam* à Patre Filius
 obtinet. 167. Non gratis, sed suo sanguine ut
 ametur. 168. De qua non dubitandum. 169. Pri
 ma culpa datur. 376. Digni *venia*, qui exemplo
 aliorum delinquant. 398. *Veniam* pro nobis pe
 tens Christus muscus suavisimus audidit. 619.
 Culpa non pēnā facit à Deo fratri petit.
 652. Amicus Dei obtinet. 667. Petit Christi
 sanguis etiam se indignē suscipienti. 713. San
 guis fratris dum est in corpore *veniam* petit fra
 tri. *ibid.* Desperat qui non petit. 2762. Non dan
 da consanguinitati, sed avari. 2882. Dare *ve
 niam* est proprium Dei. 2851. 2852. Aternit
 illam debet solo poenitentia nomine. 2452. Pe
 lacrymas obtinet illam penitens. 2919. Non il
 lam concedat homo, quando illam denegat Deus.
 3118. Consequitur qui iustum habet intercesso
 rem, non qui accusatorem. 1006. Qui cum Deo
 loquitur. 244. Cupit dare, qui ostendit illum,
 per quem desiderat eam donare. 1007. Non asse
 queatur, qui admonitus, dormit. 1009. Barbarus
 etiam peti de malis factis contra iustum. 1041.
 Facilior per intercessorem. 1060. Et patienti
 iniuriar. *ibid.* Obtinet à Deo, qui illam homini
 prabet. 1073. Illa indignus filius panite nt.
 1353. 1354. Iuda Christus daret, si se non
 desperaret. Vide Iudas. *Venia* spes peccatum
 faciliat. 1433. *Venia* per intercessionem triū
 patrum. 1850. Civitati in libet propter duos
 iustos Deus praberet. 1834. Omnibus prop
 ter Deum. 1834. Danda est exemplo Dei. 2828
 illam prabet Deus memor fragilitatis humane.
 2251. *Veniam* inimico prebere, & non prebere
 filio, equalis meriti est. 2354. 2356. *Veniam*
 prebui sit filius Dei, & pater Christi. 2355.
 Atali illum prebet Deus amore iustorum. 2399.
Veniam non ostinet tarda confessio. 3170. Per
 opera preterita etiam. 1006.

Venia ab homine. *Secunda* humiliter. 208. Mortis
 contēdā magis propter obsequium exhibitū
 Deo, quā patri. 830. *Venia* immemor traditor
 iterum conspirat contra regem. 867. Festinare
 ad *veniam* petendam voluit *vxor* pro marito.
 917. *Venia* facilis de culpa translata à reo in
 intercessorem. 960. A rege facilius obtinet eius
 ancilla pro aui. 977. Viac iniurias demittere,
 & Concionem 2. de Feria 6. post Cineres.

Verba. Operibus respondeant. 39. 120. 121. Non in
 diget verbis, qui respondet operibus. 377. *Ver
 ba* non profert, qui vult operari. 2741. Inimio
 sa conibere non valet iniquus animo. 717. Du
 ra mariti blandis uxoris temperanda. 938.

Verbum Dei. De *vinculum* non potest diti
 fionem. 4. Deo Filius pro suis tacentibus respo
 det; taceret si ad placitum exaudi responderet.
 379. Vocem habet sanguinis. 606. Eius verbo
 sunt opera. 379.

Verecundia illorum, qui non imitatur patris De
 iatos. 432. *Punitenti* laudatur à Deo. 2910.
 Obtinet *veniam*. 2993. Regis ex fuga. 3105.
 Rebellantium contra regem legitimum. 856.
 In presentia fidelium regi suo. 846. Ex impet
 tia à uti. 922. Nolitis feminæ in mendacis de
 prehensa. 1096. *Verecundia* velamen veri
 maritus est. *ibid.* Filius, qui non est imitator pa
 tris. 1170. Mala rebellium. 1197. Durior est
 quā mortis timor. *ibid.* Non sequentium regis
 exemplum. 1205. Filij appetunt bonetē, quā
 pater spernit. 1214. Malis est, timere Deum
 supplicia comminantem. 1280. Famulo veni
 qui dominum in periculo. 1281. Ducis gentium
 certare cum milite puero. 1499. Gratias
 propriam, & decipat alienam. 1516. Non se
 lavare pedes aliorum, cum Christus id fecerit
 1733. *Servatur* à femina domi clausa. 173.
Verecundi dignum est exponere doctorem
 calo adulterij. 1902. Non est esse perigiam
 2061. Amanti non est de habitis servili. 227.
Accipientes plura, quā peccare audeat. 2310.
 Coram Deo peccare. 2436. Non imitari ius
 ter. 2454. Non est imitari dominum etiam in
 fura. 2621. Nulla in ambitioso. 2807. Deum
 consuetudine. 2827. Non temeretur. ab oratione
 sed à peccato. 2901.

Veritas. *Veritatis* sit dector, qui est operis ant
 624. *Veritatis* magister, & presens Dominus.
 996. *Tristitia* causans non avertit regi.
 1475. *Veritas* meriti est presere nata opinio
 nis laudis. 1530. *Veritatis* viam docet dicitur
 Abraham. 1896. *Veritatem* diligens non mor
 titur, nec timore mortis. 2016. *Veritas* in
 prelato. 152. In corde. 153. *Veritas* attenditur.
Vestigia. De sequi, eā Deum amari. 1534. Pa
 trum debet sacerdos sequi. 112. *Vide* Concionem,
 qua dicitur De *Vestigis* Domini post Concionem de
 Passione Domini.

Vestis. *Carumque* pulchra, multiplex. 1. In eā imago
 mundi, interior, & exterior. 1. Significat *Evā
 gelium* Christi vestem. 6. De illa liber Tert. non
 extat. 11. *Nuptialis*. 24. *Carca* lenis, ut sacer
 dos possit ad celum volare. 28. *Ostendat* ver
 lum, & omnia arbitrio Dei gubernari. 113.
Poderis perseverantiam, & fortitudinem indicat
 141. Et amorem. 155. Et pacem. *ibid.* *Celsus*
 erat tunica. *ibid.* Ex decem preceptis, quibus or
 natatur homo. 257. *Vestis* Persiana non necit
 fideli. 346. 348. *Regia* in bello honoris insignis.
 3003. Depouenda ut rex ab hostibus aggre
 sur, & occidatur. *ibid.* Ex lana quoniam. 721.
 Vili

Vide Habitum, & Purpura.

Vexillum Christi Crucis. 319. *Fidelis.* 1692. 1693. *Crucis nomine Iesu ad haereticos debellandi.* 2283. *Sub eodem frater tres.* 891.

Via Celi, in qua primus à terra egressus, est primus in Caelum gressus. 1807. *Docetur ab Abraham.* 1896. *Inuenitur sine patre dultore.* 1977. *In inijs innotuit à Deo servus suis.* 1029. *Regia, & media incedendum est.* 1561. 2418. *Via dux Angelis est Abraham, & nobis Filius Dei.* 1736. *Viam rectam vineandi non declinat, qui Deum presentem cogitat.* 1722. 2307. *Via nobis Christus, qui erit patria.* 305. *Via Dñi inuelli habiles.* 68. *Via ad templum non impeditur.* 740. *Via recta incedendum.* 2400. *Via impio arguenda.* 158. *Perfectionis.* *Vide Perfectionem.*

Vicarius, Dei rex debet Deum parcendo imitari. 2827. *Dei quislibet rex, filius Davidis.* 745. *Rex regni, cuius rex est Deus.* *ibid.* *Dei Pontifex.* 878. *Vide Prorex.* 745. *Vicarius Petri Christus in cunctis, dum latroni aperit paradisum.* *Vide Latro bonus.*

Vitima, voluntaria. 2168. *Pro Isaac Christus.* 1569. *Deus non desolatatur humana.* 2146. *Amoris Christus.* 1754. 2041.

Victor, Martyr, qui legitime certat. 641. *Deus semper praesens pugnantis pro illo.* 641. *Est laesus latens.* 694. *Deus in Abel, qui sit ad imaginem, & similitudinem Dei quando occiditur.* 699. *Primus Abel Christi typus.* 700. 702. *Rex, qui fuos, & verbo, & opere roborat.* 741. *Ille, qui habet virtutes contrarias vitij suis hostis.* *ibid.* *Non tam viribus, quam virtutibus.* *ibid.* *Hominis à Deo victus est.* 748. *In bello uno timetur ab hoste.* 761. *In Eucharistia Christus est.* 791. *Ex victoria fit audaci.* 861. *Victoriam tribuit non pugnantibus, ut inuidiam declinet.* 900. 901. 902. *Adferunt in caelum.* 1297. *Sui, qui se non vindicat.* 1240. *Est animosus.* 1453. *Fertur palmis duci generalis.* 1476. *Non sit homo in bello domesticus.* 1538. *Non tam armis, quam virtutibus.* 1540. *Qui auxilio Dei laudandus.* 1542. *Cum suis omnibus reuerfus Eucharistia excipit eundem.* *ibid.* *Gratus fit Deo.* 1543. *Laudes humanas non emat.* 1594. *Per fidem.* 1691. *Cominus excipit eundem.* 1696. 1837. *Victori danda Eucharistia.* 1696. 2273. 2285. 2554. *Nihil de praeda accipit sibi, ne triumphum minuat.* 1697. *Libidinis, timeat etiam post multos annos.* 1715. *Regnum non viribus humanis, sed diuinis.* 1847. *Humana natura, vincitur tamen metu mortis.* 2902. *Per patientiam triumphat.* 1906. *De Deo per orationem & lacrymas.* 1924. *De regibus victoribus pugnavit fide, & Dei praesidio.* 1927. *Manus diuinae victoriam tribuit; voce quasi tuba.* 1929.

Sine labore, non virtute humana, sed divina. 1930. *Non superbat triumpho.* 1931. *Non erit, qui auxilium Dei fuerit destitutus.* 1934. *Coronatur in filij immolatione.* 2032. *Pro nunciatur à Deo, & in theatro coronatur.* 2047. 2051. *Gladio quasi diademate.* 2054. *Illius in theatro columna ponitur cum vocabulo.* 2057. *Pesceit spolia.* 2065. *Coronatur.* 2148. *Et gloriosior, quò pugna maior.* 2160. *Celer in hostes.* 2210. *Timeat ruinam post victoriam.* 2257. 2555. *Obediens peregrinus.* 2272. 2279. *Non accepit prauitiam à rege humano.* 2283. *Paschaionum triumphantium descensibus triumphat, & accipit Eucharistiam.* 2285. 2286. *Pulmā abinet.* 2338. *Salutem aliorum quaerit.* 2411. *Timeat ne victoria sibi sit merces.* 2465. 2555. *Timeat vanam gloriam.* 2557. *Ille ponitur statua, columna, imago, &c.* 2658. *Esse, & non esse volebat qui causae belli parcebat.* 2677. *Parces hosti, illum vendicat pro tropheo.* *ibid.* *Mitis de furioso triumphat.* *ibid.* *De filio occiso non dicit carmen triumphale, sed funebre.* 2698. *Vanus quaerit gloriam ex arcu triumphali.* 2734. *Coronatus, non victor.* 2816. *Ingratus, vincti postea meretur.* 2907. 3078. 3088. *Non ante pugnam.* 3014. *Conuertatur ad Deum.* 3015. *Timeat bellum secundum.* 3050. 3051. *Nec ante bellum, nec post gloriatur.* 3098. *Amet, vel timeat Deum.* 3114. *Praefignificatur, qui primus decetaverit.* 3115. *Rex regem victum ut fratrem bonoret.* 3117. *Rarior est illustris.* 3974.

Victoria, Corona illius texta per tormenta. 393. *Trium puerorum illustris.* 362. 397. 518. *Militi adscribitur, cum Deus pro milite pugnat, & vincit.* 640. *Militis, est percutio hostis.* 641. *Desideratur à Dei Filio pro nobis.* 700. *Passus à Deo ducit.* 747. *Sperabatur ab arca Dei.* 790. *Miraculosa abie.* 802. *In qua nullus ex Vincentibus occiditur.* 815. *Ex confidentia in Deo.* 822. *Tribuitur primogenitori militum.* 896. *Pulebra ex certamine decoris.* 1320. *Regi adscripta à duce regis celebrat.* 1363. 1737. *Honorat regem, & militem.* 1372. *Domina, & ancilla in praelio castitatis.* 1516. *Communis est amicorum.* 1542. *Deo tribuenda.* 1691. 1938. 1943. 1944. 3017. 3020. 3049. *Magis per fidem ducis, quam virtute militum.* 1691. *Illius qui non tam cupiditate, quam pietate pugnat.* 1702. *Illorum, pro quibus manus Dei pugnat.* 1928. *Non carset superbiam.* 1947. *Celebrat cum sumis.* 2497. *Certa est sub duce Deo.* 2511. *Signi diuina dilectionis.* 2559. *Secura illi, qui iubet hosti parcendum.* 2616. 2617. *Libidinis perfigam.* 2628. *Frangitur eius gloria, si ploratur hostis occisus.* 2690. *Non ante bellum celebratur.* 2843. *Pronissa*

Vifio diuina. Figurata in vifione, qua Deus apparuit Moysi, & alijs. 1402. In fpecie humana. 1406 1411. Oblitionem caufat cibi, & potus. 1416 1419. Lætificat. 1420. Non eft amanti timori fed amori. 2187. Illius priuatio durior exilio eit. 2747.

Vifitatio diuina per aduentum Dei. 667. Non ad feminam, fed ad virum illius ab Angelo faciēda promittitur. 2142. Per Chriftum fratrem ad fratres à Patre miffum. Per Dauidem ad fratres milites. 1236. 1237.

Vita. Vitamutatio. 68. Vide Mutatio. Per gratiam. 72. Sit fimilis habitus. In eo, qui bene viuit, etiam poft mortem. 594. 596. 659. Dignus vita folus, qui bonus eft. 596. Virginitati poft ponenda. 665. Breuis ab eo ducitur, qui nihil habet. 709. In vita, & in morte predicauit Abael exemplo. 714. In bello vigila. 809. Orantibus coram Deo. 734. Dei Dauidi erat amabilis. 957. Pro pria diligitur. Ibid. Regum breuis eſſe folet. 1029. 1186. Poſt diuinum breuior. 1199. Bona breuis melior eſt, quam longa mala. 1558. Mala eit umbra mortis. 1558. Bona dies vna melior eſt, quam mille anni male. 1558. Bona eſt breuis explet tempus. 1559. Breuis eternitati comparata. 1584. 1772. Fundatoris lex eſt ſubdiſt. 1585. In ſi, eſt provocatio ad bonum, & correptio malorum. 1659. Noſtra in morte Chriſti. 1992. Solū in illo, qui bene viuit. 2722. Solū in præſentia Dei. 1722. Illorum, quorum Deus eit. 1779. Vita tempus non habet idololatra. 1811. Præſens in incerto, futura in certo poſita eſt. 1863. 1864. 1865. Mutabilis. 1872. Tela eſt texta ex latius, & triſtilius. 1873. Inſti iſebanrus. 1949. Catena ex officiis hebunamis, & beneficijs diuinis. 1949. Admontanea mutatur in perpetuam. 1953. Bona, quæ non in delicijs, & deuitijs, ſed in virtutibus agitur. 1960. 1962. Longa videtur iuſto. 2065. Amātiſſum Deum. 2099. Non ſibi, ſed ſubdiſtis in præſentia ſit. 1581. Sit in Chriſto. Ibid. Longa non appetita. 2110. Non laudatur longa, ſed bona. 2419. Bona non per noctes, ſed per dies ſupputatur. Ibid. Laboroſa eſt longa ſit, videtur amanti breuis. 2544. Non ſupputatur, quæ in fuga ab hoſtibus, vel in agritudine ducitur. 1629. 2630. Lingua concinet. 120. 121. 136. Regis ſomnium eſt. 498. Reperta per Chriſtū. 262. Per mortem acquiritur. 361.

Vitiū ad virtutem redactum. Crudeliſſa pia. Pio de Crudeliſſa. Superbia ſancta. 32. Inuidia laudanda. 361. Ira ſancta. 21. Vide Virtus.

Vitulus. Adoratus vt deus, quia aureus. 8. 10. 15. 33. 93. 266. Deus eſſe non poterat ignobilior annuuntius. 782. Multiplex, vt quiq; aurum ſuum adoraret. 10. Adoratores ipſum in vitulos tranſformat. 93. Emptus Deus, vt pro libi-

to foret emenſum. 10. Adoratus etiam in Ægypto ab Hebræis. 173. Eius caput adoratur. 26. 93. Opere demonis factum. 174. 45. 202. Non poterat eſſe deus, eū eſſet factus. 44. Factus ab arone. 35. 129. 174. Eius memoria in vitulo oblato Deo. 173. Etiaſdā, non venerandus erat. 198. Illius adoratores puniit Deus. 778. Taurus contra Iudeos. 268. Eū comedens pro Deo habetur. 137. Non adorandus, ſed pedibus contulcandus. 226. Fabricatores non deſerit Deus. 21. Populus illum tolēs, nūc dicitur populus Dei. 792. Colens illum, vt deum, veram Deum occidit voluntate. 807. Datus ab abraham angeliſſi mūnū vit Trinitatis. 1729. Tener Chriſtus appoſitus angeliſſi, & prodigo penitenti. 2131. Vnus Abrahæ indicabat Dei Trini vnitatem, & triplex annue oſtendebat Dei vnius Trinitatem. 1729: Tres ſane vituli ſignificant reges Magot tres. 1729.

Vnio. Inter ſocios Societatis Iſrl, qua omnes ſunt vnum in Chriſto. 2078. Inter doctores, & miſericordes ad hoſtes ſuperandos. 2551. Leões facit milites, vt diſcordia oves. 3025. Intenditur à Chriſto. 707. 708. Sit inter pontificem, & regem. 834. Rebellum dampnatur. 2846. Vnio malorum a petendū vitulum. 174. Vnio triū. 545. Muſicorum. 431.

Vnus, Deus. 7. Vide Deus, & Trinitas. Vnus non poteſt reſiſtere populo prælatus. 56. Vnus dux æquiparatur exercitui. 1709. Vnus ſit ex multis conſpirantibus ad malum. 1279. 1292. Bonus felicitas mundum, & ſubiectum illius eſſe, uictorru. 1805. Multis æquandus in virtutibus, vt Iſaac. 1549. Pro decem millibus computandus, vt Dauid. 2616. Sanctus pro multis numerandus. 127. Inſtūm petes plus apud regē valeat quā multi in iuſtū poſtulant. 118. Stella vna Cōſtituit omnes ſuperat. 1707. x. Multis ſi per amorem. 279. Anarus multiplicatus in imitatoribus. 2860. Miles poteſt Deo inuante exercitum ſuperare. 3047. Vnius culpa auerit vit Deū à populo, & vnius paenitentia Deū placatur. 3157. 5162. 3168. 3169. 3174. Vni ſolū naſciſcitur Deus, ne totam in illum inſuadatur iram. 3214. Abael æquandus multis martyribus. 654. Pro millibus apud Regē, & Deum valet. 834. Bonus æquandus mundo eſt. 1970. Ex tribus per amorem. 1998. Multiplicatur in imitatoribus. 2059. Vnum in Chriſto ſunt omnes ſocietatis filij. 2078. Vna tantū domus gremis Deum tempore Abrahæ. 2002. Vni cuius peregrinus non cavit ſolus. 2234. Solus Abrahæ à Deo hunc vocatus. 1448. Dement princeps ſubditio omnes dementes facit. 2655. Vnus ſanctus innumeros hoſtes ſuperare poteſt. 3015 3026. Ex multis ſi per amorem. 325.

Vocalis totus ſit prælatus. 39140. 120. 157. 149.

Voca-

1-3

